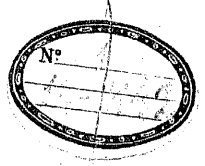

146

24-a-7-2

Biblioteca Universitaria	
ORANJA	
Sala	B
Estante	55
Tabla	
Numero	9

BIBLIOTECA	
GRAJ	
Sala	A
Estante	45
Numero	54

Handwritten mark resembling a stylized 'S' or '5'.

2 400 40 MADE IN SPAIN

Del Collegio de la Compañia de Jesus de granada B. R. 5166

DE PROBATA
SANCTORVM
HISTORIIS, PARTIM
EX TOMIS ALOYSII LIPOMA-
NI, DOCTISSIMI EPISCOPI, PARTIM ETIAM
EX EGREGIIS MANVSRIPTIS CODICIBVS, QVARVM
per multæ antehac nunquam in lucem prodire, optima fide col-
lectis, & nunc recens recognitis, atque aliquot Vita-
rum accessione auctis per F. LAURENTIVM
SVRIVM CARHVSIVM,

TOMVS TERTIVS,
COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM
MAII ET IVNII.

61647165X

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud Gerninum Calenium & heredes Quentelios, Anno M.D.LXXIX.

Cum priuilegio PII V. Pontificis Maximi, & CAESAREAE
Maiestatis in decennium.

PIVS PAPA V.
DILECTO FILIO F. LAVRENTIO
CARTHVSIANO.

DILECTE fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Librum, sanctorum Patrum vitas continentem, à te nupè editum, atq; ad nos missum, libentissimè accepimus: qui quidè eo etiam grator nobis fuit, quòd opus in se còtinet à nobis semper desideratum, & ad refellenda hereticorum in eisdem sanctorum Patrum historias maledicta, aptissimum. Laudamus vehementer pium hunc laborem tuum, teque, quòd coram Domino vacuus apparere nolueris, sed in eius Domum, pro facultate tibi ab eo concessa, quicquid potueris, vltro obtuleris, debitis in Domino laudibus commendamus: cuius tamen laudabilis laboris tui gloriam in primis ei tribuendam esse memento, à quo accepisti & velle & perficere: quod & à nobis, & ab omnibus pijs & Catholicæ religionis studiosis merito laudaretur. Hortamur autem te, vt huiusmodi opere prosequendo, & de Ecclesia Dei benemereri, & tibi apud omnipotentem Deum merita augere nè desistas, securus, te à Redemptore nostro laborum tuorum centuplum esse fructum percepturum. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die 2. Iunij, M.D.LXX. Pontificatus nostri Anno Quinto.

T. Aldobrandinus.

PIVS PAPA V. DI-
LECTO FILIO GERVINO
CALENIO, TYPOGRAPHO
COLONIEN.

DILECTE Fili Salutem & Apostolicam benedictionem. Cum tu, sicut accepimus, nonnullos de probatis Sanctorum historijs à dilecto filio Laurentio Surio optima fide collectis, necnon alios Tomos seu libros dilecti filij Petri Canisij presbyteri seu religiosi Societatis IESV, de doctrina siue Institutione Christiana inscriptos, vna cum certis Annotationibus, nòdum impressos, tua impensa imprimi facere desideres: Nos tibi, quem in excudendis huiusmodi Tomis seu libris graues impensas subire necesse est, nè ex beneficio omnibus Christi fidelibus collato detrimētum aliquod sentias, opportunè providere, ac te in tuo laudabili & Reipub. Christianæ perutili proposito conseruare volentes, & à quibusuis Excommunicationis, suspensionis & interdicti, alijsq; Ecclesiasticis sententijs, censuris & pœnis à iure vel ab homine quauis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet imodatus existis, ad effectum presentium dūtaxat consequendum, harū serie absoluentes & absolutū fore censentes: Motu proprio nò ad tuam vel alicuius pro te nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia & mera deliberatione nostris tibi Tomos seu libros præfatos per te vel alium seu alios imprimendi, & impressos vendendi licentiam & facultatem plenam & liberam Apostolica auctoritate per præfatos concedimus: Necnon omnibus & singulis impressoribus, librarijs, & mercatoribus tam in Italia quàm extra Italiã constitutis, in virtute sanctæ obedientiæ & sub Excommunicationis sententiæ, necnon in terris sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediatè vel immediatè subiectis, sub amissionis Tomorum seu librorum huiusmodi, ac mille ducatorū auri de Camera, pro vna Camera Apostolicæ, & altera medietatibus tibi, tuisq; heredibus & successoribus irremissibiliter loco damnorū applicandorum pœnis, per alios absq; tui & heredum vel successorum tuorū expresso mandato aut licentia habita excudentes, seu imprimentes, aut vendentes, toties quoties id fecerint, eo ipso incurrendis, nè eosdem Tomos seu libros infra decennium proximè futurum ab illorum impressione computandum, in quibusuis literarum characteribus, aut parua, mediocri, seu magna, vel alia quacumq; forma alicubi imprimere, neq; per alios impressos vendere absq; expressa tui vel heredum & successorum præfatorū licentia vel consensu audeant vel præsumant, & ita per quoscumq; iudices & commissarios quauis auctoritate fungentes, sublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, interpretandi facultate & auctoritate, iudicari & diffiniri debere: Ac quicquid secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decernimus: Mandantes nihilominus Motu simili sub interdicti Ecclesiastici & ingressus ecclesiarum Venerabilibus Fratribus nostris Colonienf. & quoruūis aliorum ciuitatum & locorum Archiepiscopis, Episcopis, ac dilectis filijs illorum vicarijs seu officialibus, legatis, vel Vicelegatis, ac sub primò dictis pœnis, Gubernatoribus, Potestatibus, & alijs quibusuis Iudicibus quibuscūque auctoritate & officio fungentibus, quatenus quoties pro parte tua, & successorū tuorum, vel alicuius eorum huiusmodi fuerint requisiti in præmissis, efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant auctoritate nostra inhibitionem præfatā inuiolabiliter obseruari: ac te, tuosq; heredes & successores præfatos huiusmodi, illorumq; singulos concessione pacificè frui & gaudere: Ac impressores

res, librarios, mercatores, fautores, scientes & non reuelantes, quos inhibitioni præfate contrahens eis confiterit, excommunicationis & alias sententias, censuras & pœnas huiusmodi incurrisse declarent, ac pro talibus publicè nunciari mandent, & faciant contradictores quoslibet & rebelles per easdem censuras & pœnas, appellatione postposita, compescendo: innocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis: Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, Privilegijs quoque, Indultis, & literis Apostolicis super imprimendorum Tomorum facultate quibusvis personis cuiuscumque dignitatis & præeminentiæ existentibus etiam motu & scientia similibus, ac sub quibusvis tenoribus & formis, necnon clausulis & decretis concessis: Quibus omnibus etiam si de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & indiuidua: non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, illorum tenores, ac si de verbo ad verbum infererentur, præsentibus pro expressis habentes, illis aliàs in suo robore permanens, hac vice duntaxat specialiter & expressè derogamus: Aut si impressoribus, librarijs, & mercatoribus præfatis vel quibusvis alijs, communiter vel diuisim ab Apostolica sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Volumus autem & eadem auctoritate decernimus præsentium literarum transcripta in ipsis Tomis impressa in iudicio & extra sufficere, & plenam fidem facere, regula contraria non obstante. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XXIII. Septembris, M. D. LXIX. Pontificatus nostri anno quarto.

Ce. Glorierius.

REVE.

REVERENDIS- SIMO ET ILLUSTRIS- SIMO IN CHRISTO PATRI ET DOMI-

NO, D. MARCO ANTONIO AMVLIO VENETO,

S. Romanæ Ecclesiæ Cardinali, Reatinensis Episcopatus

Administratori perpetuo &c. Domino suo multa
obseruantia colendo, S. P. D.

EMINI ante annos aliquot, Reuerendissime & illustrissime Cardinalis, cum me occuparent Tomi quatuor Conciliorum, Tuam Celsitudinem studio iuuandæ Christianæ Reip. id quibusdam dedisse negocij, vt quædam Concilij adiungenda Romæ describerent, deinde curasse etiam, vt ea mihi communicarentur. Etsi autem pro singulari illa humanitate & erga me quoque prompta beneuolentia, nullas hæcenus T. C. gratias egi, non tamen id ea causa prætermisum est, quod essem tanti beneficij

immemor, cuius apud me erit memoria sempiterna, sed quod certæ rationes meâ scribendo distinerent. At nunc versanti mihi in edendis Sanctorum historijs egregia sese obtulit opportunitas grati animi haud obscure declarandi. Cum enim priores duos Tomos, alterum Pontifici Maximo, quod id mihi æquissimum videretur, alterum amplissimo Cardinali Augustano, præcipuo patrono & fautori inscripsissem, tertium sub T. C. auspicijs volui in lucem hominumque conspectum prodire, vt eo ipso testarer promptam animi mei voluntatem & studium T. C. gratum me exhibendi, quando reuera ingrati- tudinis valde turpis est nota, ita vt non desint qui sentiant huic tanto crimini nullam legibus pœnam constitutâ, quod sit detestabilius, quam vt ab homine possit vindicari. Continet verò hic tertius Tomus, quemadmodum & duo superiores, multas Sanctorum vitas insignes, quarum cognitio tantam habet vtilitatem, his præsertim perditissimis temporibus, quibus virtutis & sancti- tatis studium apud Catholicos plerisque iacet, aut certe friget plus fati: apud hæreticos verò etiam magno odio & contemptu laborat, vt pro dignitate fa- tis explicari non queat. Viua enim sunt exempla, & ad promouendum lon- gè efficaciora, quam verba: nec possumus timere, nè, dum ad Sanctorum imi- tationem pro nostro modulo nos componimus, in errorem inducamur, quando videmus præpotentem Deum illos plerisque omnes clarissimis or- nasse miraculis in testimoniũ eximie sanctitatis, atque ea re declarasse eiden- tissimè illorum vitam gratam sibi esse. Nec tamen hoc ita accipiendum est, quasi illorum omnia, licet Deo haud dubiè grata, nos quoque indiscriminatim imitanda suscipere debeamus. Id enim non possit non esse cum summa stul- titia & temeritate coniunctum, cum videamus in plerisque propè incredibilem vitæ austeritatem, ieiunia perpetua & in multos dies producta, vigiliis natu- ræ humanæ intolerabiles, corporis castigationes & afflictiones reuera stu- pendas, multaque id genus alia, quæ sobrius & prudens Lector in illis qui- dem venerari, suscipere & admirari debet, imitari certè leuiter & inconsultò

P R A E F A T I O.

non debet, nisi sentiat eam, qua illi præditi fuere, adesse sibi spiritus vim & fortitudinem: tum præterea instinctum non dubium Spiritus sancti, qui diuidit & elargitur singulis sua dona, prout vult. Sunt tamen permulta in illis, quæ & sine villo periculo possumus, & tum ex diuinæ voluntatis, tum rectæ rationis præscripto imitari & colere debemus, cuiusmodi sunt, quæ ad Galatas enumerat Apostolus, Charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas: quæ sanè, si obseruentur, non euertunt mentem, nec sensus cerebrumque perturbant, quod solent vigiliæ, inedia, & pleraque alia, vltra modum viresque continuata. Quanquam prohdolor horum temporum ea labes & focordia est, vt hac præmonitione non admodum opus sit: sed neque tamen superuacanea est, quandò non desunt etiam hodieque homines spiritu feruentes: qui si non vtantur duce aliquo benè perito in consecrãdis vitæ spiritualis exercitijs, sed putent quicquid alij potuere, se quoque & ferre & efficere posse, cum non sit abbreviata manus Domini, & illos æquè, atque nos, homines mortales fuisse constet, nã illi citra dubium non possint non esse maximis suæ salutis periculis expositi. Facile enim etiam prius, quam id ipsi animaduertant, adeò vires eneruabunt suas, cerebri præsertim, vt deinceps per omnem vitam & sibijpsis & alijs onerifint. Ij ergò ieiunia, vigilias, lectiones, preces, ceteraque eiusmodi exercitia ea moderatione suscipiant, qua viderint ferre se posse, aut certè qua consulat vir prudens, in rebus diuinis & studijs spiritualibus probè exercitatus, aut denique, quod longè optimum & tutissimum est, qua Superioris sententia præscribet. Sed hæc quidem prorsus nihil attinent ad nostræ ætatis præcones Euangelicos, (sic enim per antiphrasim illi appellantur) qui dum docent miseros mortales, sola fide omnia confici apud Deum, in eaque sola omnem salutis nostræ vim & rationem constituunt, non obsecrè ad omnem desidiã, bonorum operum & virtutis neglectũ, denique ad flagitia omnia miseris fenestrã aperiunt, longè hac in parte, vt in alijs multis, plerisque ethnicis Philosophis cæciores, qui summopere horrati sunt ad consecrandam honestatem. quo nomine virtutes omnes illi contineri vulerunt. Quibus sanè si comperta fuisset ea futuræ vitæ vera & sempiterna beatitudo, à Deo parata omnibus, vt Apostolus ait, legitimè certantibus, etiam longè maiora haud dubiò & ipsi præstitissent, & ab alijs præstanda docuissent. Quod certè illis turpe imprimis est, qui post tantam caelestium rerum cognitionem, quam ipsi sibi vendicãt, & amplissimas Christi promissiones audent homines ad summam desidiã & inertiam reuocare, sola fide prædicanda, quandò ethnici præclare id, solo rationis præeunte lumine, intelligere poterunt, homines ad seueritatem studiaque grauiora atque maiora à natura generatos esse. Quæ quidem studia ita elucent in sanctis Dei hominibus, quorum Vitas euulgamus, vt quemadmodum iam diximus, pleraque admiranda potiùs in illis sint, quam imitanda. Sed docent tamen illi nos sua illa vitæ seueritate, & viuendi sanctissima ratione rectissimè dictum ab Apostolo: Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixere cum vitijs & concupiscentijs: vt meritò ediuersò intelligere debeamus, qui vitijs & prauis cupiditatibus laxant habenas, ijs cum Christo nihil esse commercij. An non verò laxant flagitijs omnibus habenas, qui palàm docent, sola fide nos iustificari, bona opera ad salutem esse perniciofa, impia esse vota & instituta monastica, vitæ

P R A E F A T I O.

monasticae professores rectè facere, si etiam post nuncupata Deo perpetuæ continentia vota ducant vxores, nec quicquam eorum præstent, quæ palàm se facturos sanctè iurãrint? Non opus est, cætera id genus illorum paradoxa hinc commemorare. Magna est profectò in nos effusa ira præpotentis Dei, quòd tolerari à nobis potuere tam portentosa mendacia. Nec tamen tolerata duntaxat sunt, sed etiam ab innumeris non alio, quam puræ doctrinæ & verbi Dei loco habentur. Ea est, inquam, certè horrenda Dei ira, ad id cæcitatibus deuolui potuisse homines è religione Christianos. Longè aliter docent nos, quotquot in Dei Ecclesiã vitæ sanctitate illustres vnquam extitere: sed illorum vita, quandò carni & sanguini molesta est, non multos habet sectatores: hæreticorum dogmata iucundissima & quantunlibet etiam flagitiosis & sceleratis hominibus plausibilia, tantos post se hominum miserorum greges in innumeras propè, easque mirè dissectas, sectas abducunt, vt numerari vix possint. Eiusmodi verò fuit etiam perditissimi nebulonis Mahometis doctrina, quam videmus in totum ferè orbem mirabiliter propagatam. Sed resipiscant tandem homines malè persuasi, málintque esse sanctorum hominum similes, quam Mahometis & eius confimilium nostræ ætatis tenebrionum. Non putent sibi ad salutem solam fidem sufficere, quandò vident Sanctos omnes tantos pro Christo & vitæ æterna obtinenda exantlãsse labores. Legant libèter sacras historias, quas ea causa nos omnibus communicamus, vt earum lectione ad verè pietatis studia excitentur desides: qui verò iam feruent spiritu, magis magisque inflammentur. Equidem non paucas rudiuscule stylo, vt ferebant illa tempora, conscriptas, aut prorsus descripsi meo qualicumque stylo, aut locis suis non nihil expoliui, vt etiam eruditi Lectores libentiùs nonnunquam aliquid temporis ijs legendis impertiant, quibus non dubito tædium allaturas esse, si sic ederentur, vt conscriptæ fuere. Quicquid verò toto hoc tertio Tomo mihi sudatum est, id T. C. amplissime Cardinalis, Patrone obseruandissime, dedicatum volui: orans & obsecrans, vt gratum habere velit, quod deditissimo animo offertur. Poterit illa pro sua tum auctoritate, tum doctrina facilè tueri hos qualescunque labores meos aduersum maledicos obtrectatores. Virtutes tuas egregiaque decora celebrabunt alij eruditione & eloquentia instructiores: ego præterquam quòd rarò soleo in eiusmodi encomijs versari, quæ plerunquè maximos viros molestia potiùs, quam voluptate aliqua afficiunt, etiam illis celebrandis adeò sum impar, vt mihijpsi potiùs ignominiam, quam illis vel tenuem sim splendorem allaturus. Christus Deus & Dominus noster T. C. in vtroque homine conferuet in annos multos, illustrissime Cardinalis, Patrone colendissime. Ex Carthusia Agrippinensi, 9. Calen. Martij, Anno M. D. LXXII.

T. C. obseruantissimus

F. Laurentius Surius
Carthusianus.

PIO

PIO ET CANDIDO LECTORI S.

Lib. 8. ca. 6

1. Mach. 2.

Heb. 11.

Quod plus moueant, fortiusq; ad Christianam pietatem extimulent exempla quam verba, pleniusq; sit opere docere, ut inquit Magnus ille Leo Pontifex, quam verbo, testantur tam multi sancti & eruditissimi Patres, qui Sanctorum vtriusque sexus hominum Vitas describendas sibi sumpserunt, & cum ineffabili fructu ad posteritatis notitiam transmiserunt. Notimus ex D. Augustini Confessionibus, quantum illi adhuc vacillanti contulerit audita vita beatissimi Antonij Eremitae: nec dubium, quin innumeris alijs idem euenerit. Nostri instituti primus author & patriarcha Dominicus, Patrum exemplis summo perere delectatus, ad supremam vitae spiritalis & religiosae perfectionem peruenit. D. Thomas Aquinas, sui patris Dominici vestigijs insistens, eiusmodi lectione haud vulgariter afficiebatur: nec id sane absque ingenti fructu. Quod si vero his solidiora petimus, non desunt nobis ne ipsius quidem scripturae diuinae testimonia. Iesus Syrach a cap. 44. vsque ad quinquagesimum primum in suo Ecclesiastico quid aliud, quam Sanctorum, qui in hac vita Deo placuerunt, exempla commemorat, eaq; nobis ob oculos spectanda & imitanda proponit? Matathias ille legis eximius zelator cum ab hac vita esset abiturus, filios suos nulla re alia magis, quam recitandis Patrum gestis, ad agendum fortiter pro Deo eiusq; sanctissimis legibus exhortatur & confirmat. Sed & in nouo Testamento D. Paulus prolixus est in precedentium sanctorum Patrum celebranda fide. Possent huius generis per multa alia adduci: sed res per se adeo illustris & perspicua est, ut superuacaneum videri possit illi docendae rationes & argumenta adhibere. Itaque non possum non approbare, atque etiam commendare tam pium studium R. Patris D. Laurentij Surij Carthusiani, qui non paruo labore has Sanctorum Vitas ex diuersis authoribus & egregijs manuscriptis exemplaribus collegit, & tanquam rarum quendam thesaurum Catholicae Ecclesiae hominibus contulit: quam spectabilis viri D. Geruini Licentiatii vtriusque Iuris diligentiam & sedulitatem, tum in ponenda sua in MS. exemplaribus conquirendis opera, tum in excudendo opere tam pio & Ecclesiae salutari. Tu itaque his fruere, Lector amice, nihil ambigens, quin eorum lectio non solum detrimentum nullum aut perniciem, sed ingentes po tuus & vberimos tibi sit fructus allatura. Vale,

*F. Theodoricus Buscoducensis, fratrum
Dominicanorum intra Coloniam Prior
& Apostolicus Inquisitor.*

INDEX

INDEX GENERALIS VI- TARVM IN TOMO HOC TERTIO COMPRAEHENSARVM.

MAIVS.

I.	De S. Philippo Apostolo. 1	De S. Gangulpho martyre. 212
	De S. Iacobo Apostolo Fratre Do- mini. 4	De S. Maiolo abbate. 215
	De S. Marculpho abbate. 8	XII. De SS. martyribus, Nereo, Achil- leo, Domitilla &c. 221
	De S. Amatore episcopo Antifio- dorensi. 14	De S. Pancratio martyre. 228
	De S. Sigismundo rege Burgundio- num. 14	De S. Epiphano episcopo Costan- tia in Cypro. 229
	De S. Euermaro martyre. 15	De S. Modoaldo episcopo Treui- rensi. 256
	De S. Vualburga virgine. 17	De S. Rictrude Martianensi. 276
	De SS. eremitis, Zoerardo cofesso- re, & Benedicto martyre. 21	XIII. De S. Alexandro martyre quodam altero. 284
II.	De S. patre & cofessore Athanasio episcopo Alexandrino. 22	De S. Seruatio episcopo Tungren- si. 293
	De S. Antonino archiepiscopo Flo- rentino. 33	De S. Iohanne episcopo Silentiario. 295
III.	De S. Crucis inuentione. 61	XIIII. De S. Pontio martyre. 302
	De SS. martyribus, Alexandro Pa- pa, & Euentio atque Theodulo presbyteris. ite Quirino & alijs. 70	De SS. martyribus Victore & Coro- na. 304
	De SS. martyribus, Alexandro & Antonina virgine. 75	De S. Pachomio abbate. 307
	De S. Iuuenali episcopo Narniensi. 77	De S. Bonifacio episcopo Ferenti- no. 339
IIII.	De S. martyre & virgine Pelagia Tarsensi. 78	De SS. martyribus, Petro, Andrea, Paulo, & Dionysia. 342
	De S. Syluano Gazae episcopo, & a- lijs quibusdam martyribus. 84	XV. De S. Dymrna virgine & martyre. 341
	De S. Floriano martyre. 85	XVI. De S. Donolo episcopo Cenoma- nensi. 347
	De S. Monica vidua. 86	De S. Valdo episcopo Eugubino. 353
	De S. Gothardo episcopo Hildefe- mensi. 95	XIX. De S. Potentiana virgine. 358
VI.	De S. Iohanne Damasceno. 115	De S. Dufano Archiepiscopo Ca- tuariensi. 359
VII.	De Crucis signo. 127	De S. Petro Caestino. 384
	De S. Iohane Hagustaldensi & Ebo- racensi episcopo. 128	De S. Iuone presbytero & confesso- re. 401
VIII.	De S. martyre Acacio ceturione. 132	XX. De S. Austregisilo archiepiscopo Bituricensi. 405
	De S. Victore Mauro martyre. 138	De S. Bernardino Senensi. 411
	De S. Vuirone episcopo Scotie. 140	XXI. De S. Hospitio Recluso. 436
	De S. Stanislao episc. Craconiensi. 143	XXII. De S. Guiberto confessore. 438
	De S. Petro archiepiscopo Taren- tasia. 156	XXIII. De SS. martyribus Donatiano & Rogatiano. 445
IX.	De traslatiōe S. Nicolai episcopi. 172	XXV. De S. Zenobio episcopo Florenti- no. 447
	De S. Gregorio Nazianzeno Epi- scopo. 181	De S. Alhelmo episcopo Schire- burnensi. 460
X.	De S. Gordiano martyre. 198	De S. Augustino Anglorum episco- po. 462
	De SS. martyribus Glyceria & Lao- dicio. 199	XXVII. De S. Iohanne Papa. 469
	De venerabili Beda presbytero. 204	XXVIII. De S. Germano episcopo Parificen- si. 469
XI.	De SS. martyribus, Anthimo presby- tero, Sifinnio diacono &c. 206	
	De S. Mamerto episc. Viennensi. 211	

fi. 471
 XXIX. De SS. martyribus Sifinnio, Martyrio, & Alexandro. 485
 De S. Maximino episcopo Treuirensi. 496

rensi. 487
 De Andrea à Chio martyre. 492
 XXXI. De SS. martyribus, Canto, Cantiano, & Cantianilla. 496

IVNII DIE

I. De SS. martyribus Pamphilo, Valente, Paulo, Seleuco, Porphyrio, Theodulo, Iuliano, &c. 498
 De S. Proculo martyre. 505
 De S. Caprasio abbate. 506
 De Simeone monacho Treuirensi. 508
 II. De SS. martyribus, Photino seu Pothino episcopo, Sancto diacono, Epagatho, Maturato, Attalo, Blandina &c. 516
 De SS. martyribus, Marcellino & Petro. 523.555
 De SS. Marcellini & Petri translatione. 525
 III. De SS. martyribus Pergentino & Laurentino fratribus. 562
 De S. Liphardo presbytero & abbate. 564
 De S. martyre Quirino episcopo Scisciano. 566
 V. De S. martyre Bonifacio. 569
 De S. Bonifacio archiepiscopo Moguntino & martyre. 573
 VI. De S. Claudio archiepiscopo Bifuntino. 613
 De S. Gudualo archiepiscopo & confessore. 616
 De S. Nortberto archiepiscopo Magdeburgensi. 622
 VII. De confessore Paulo archiepiscopo Constantinopolitano. 653
 De S. Roberto abbate Anglicano. 656
 VIII. De S. Medardo episcopo Nonio-mensi. 658
 De S. Gildardo Rothomagensi episcopo. 669
 IX. De SS. martyribus Primo & Feliciano. 670
 De S. martyre Pelagia Antiochena. 674
 X. De SS. martyribus, Getulio, Ceriali, Amantio, & Primitiuo, &c. 679
 De S. Maurino abbate & martyre. 681
 De S. Margareta regina Stotia. 686
 XI. De S. Barnaba apostolo. 690
 De S. Parisio Bononiensi. 701
 De S. Honorio eremita & alijs patribus. 701
 XII. De SS. mart. Nazario & Celso. 708
 De S. Odulpho presbytero. 710

De SS. martyribus, Iustino Philosopho, Charitoe, & eoru socijs. 713
 XIII. De S. martyre Aquilina virgine. 713
 De Gerardo monacho Clarauulensi. 713
 De S. Antonio Vlysbonsensi. 721
 XIII. De S. Eliseo propheta, & muliere Sunamitide. 737
 XV. De S. virgine & mart. Febronia. 739
 De S. Dula martyre. 750
 De SS. martyribus, Viro, Modesto, & Crescentia. 754
 De S. Viti translatione. 759
 De S. Landelino abbate. 760
 De S. Abraha abbate. 763
 XVI. De SS. mart. Quirico & Iulitta. 764
 De S. Lugarde virgine. 768
 XVII. De SS. martyribus Manuel, Sabel, & Ismael. 786
 De S. Auito presbytero. 792
 XVIII. De S. Leontio martyre, eiusque socijs. 796
 XIX. De S. Sofimo martyre. 800
 De SS. martyribus, Nazario, Geruasio, Protasio, & Celso. 803
 De S. Romualdo abbate. 812.813
 XXII. De S. Albano martyre Anglicano. 843
 De S. Paulino episcopo Nolensi. 846
 XXIII. De S. Ediltrude siue Ediltrida regina & virgine. 851
 De S. Maria Oegniacensi. 853.856
 De S. Christina virgine mirabili. 888
 XXIII. De S. Iohanne Baptista. 899
 De S. Romula virgine. 917
 De S. Lupicino Recluso. 919
 De S. Simplicio episcopo Augustodunensi. 920
 XXV. De S. Prospero Aquitanico episcopo Regiensi. 922
 De S. Adalberto confessore & Leuita. 925
 XXVI. De SS. martyribus, Iohanne & Paulo & Gallicano. 932
 De S. Anthelmo episc. Bellicensi. 935
 XXVII. De S. Salfone Hospiti exceptore. 950
 XXVIII. De SS. martyrib. Plutarcho, Sereno, Heraclide, Heroe seu Heronex, Sereno alio, Potamioena &c. 959
 XXI. De SS. apostolis Petro & Paulo. 960
 De S. Cassio Narniensi episcopo. 983
 XXX. De S. Theobaldo presbytero & confessore. 986.

INDEX

INDEX COPIOSVS IN TERTIVM HVNC, DE SANCTORVM VITIS,

REBVS GESTIS AC MARTYRIIS TOMVM, QVI RECENS ex diuersis authoribus ac bibliothecis collectus, duos mentes Marium ac Iunium complectitur: in quo A priorem, B alteram paginam partem designat

A Aoronis martyrium 845.a
 Abbas Vercellensis 734.a
 S. Abdon 450.b
 abendonia 376.a
 abiron 327.a
 S. Abraham abbas vita 763.a
 abalon 324.a
 abstinencia in S. Iacobo predicanda 4.b
 abusus in sua Ecclesia diligenter corrigit Petrus Tarentasius archiepiscopus 160.a
 S. Acacij centurionis martyrium 131.b
 acacius in carcerem ducitur 135.a
 acacius extra Byzantium capite truncatur 137.b
 acacius Arrianus 32.a
 S. Achillei martyrium 221.a
 achilleus ob fidem Christi relegatur in Pontiam insulam 224.b
 Adalbaldu interficitur 279.a
 S. Adalberti confessoris & Leuita vita 925.a
 S. Adalbertus cur velit sua ossa eleuari 928.b
 adalfridus S. Rictrudis filia 278.b
 adamanaburgum 610.a
 adamantinus episcopus 26.b
 adamarus tertius abbas Cluniacensis 217.a
 adelbero Metensis episcopus 440.b
 adelheidis coniunx Ottonis Imperatoris 220.b
 adelnius 761.b
 adelphius episcopus 33.a
 S. Adalredus abbas 686.a
 adescanaster monasterium 575.b
 ado Treuirensis episcopus 803.a 932.a
 adrianopolis ciuitas 291.b
 adrianus martyr 504.b
 adrianus sextus Pontifex Rom. 59.a
 adrianus tyrannus 796.a
 adulatores non raro etiam sanctis viris imponunt 167.b
 adadulatore praclarum Antonini responsum 52.a
 aduleteram uxorem relinquit Gangulghus 214.b
 Aedificiorum superfluos sumptus improbat Petrus Tarentasius archiepiscopus 160.b
 S. Aegidius 626.a
 aegina 183.a
 aegyptij martyres 499.b
 aemilia alijs Romandiola 725.a
 aeneas paralyticus à B. Petro curatur 964.a
 aesculapius gentilium deus 289.a
 aetherius Lugdunensis episcopus 406.b
 aetheria monacha 741.b
 Aëtius Valentinianorum episcopus haereticus 250.b
 aëtius Roma praefectus 237.a
 Afflictionum vtilitas 336.b
 Agamphus episcopus 33.a
 agarem 116.b
 agatha Hungarorum regis filia 686.b
 agathon Episcopus 33.a
 agendarum celebratio antiqua 469.a
 agnoldus Gorziensis abbas 441.a
 aglais nobilis foemina monastica: se dat vitæ 573.b
 agnus Veteris legis typicus 67.b
 agricola Cabilonensis episcopus 451.a 472.a

agrippa 8.a
 S. Agrippinus 471.b
 S. Agricius 488.a 490.b
 Ahelorus S. Iuonis pater 401.b
 Airaldu Mauriennensis episcopus 164.b
 aistulphus Longobardorum rex 260.a
 Alamundarus Sicices in Romanos irruptionem facit 298.b
 alacritas mira martyris ad patiendum 134.a
 S. Albani martyrium 844.a
 S. Albani monasterium Moguntiae 272.a
 alba Ripa monasterium 167.b
 albero Primicerius Metensis, post episcopus Treuirensis 643.b
 albianus quidam locus 406.b
 albigenses haeretici 853.b
 albigensium haereticorum 772.b
 albinus praepositus Caroli Magni Imperatoris 218.b
 albius & albia 42.a
 albizechorum praeposita 411.a
 aldeberti haeretici historia 596.b 597. eiusdem condemnationis 598.
 alemanni victi 211.b
 aleta Diaconus 31.b
 alifensis pagus 473.a
 aloyfius Veronensis episcopus 673.a
 alphonfus rex 724.a
 alpium iuga 140.b
 alsatia regio 168.a
 alsius fluuius 30.a
 alta Brueria monasterium 171.b
 altahense monasterium in Bauaria 96.b quando constructum 97.a egregie à S. Gothardo exornatum 100.b
 altaris ad ministerium qui non admittendi 601.b
 altaris sacri hostia Deus placatur 984.a
 altare consecrat Petrus archiepiscopus Tarentasius 101.b
 altaria thurificat veteres 813.b
 altaria & calices consecrat Antoninus 44.a
 altaria Philippus in Asia erigit 2.b
 alta tumba cenobium 169.a
 alhelmi Schireburnensis episcopi vita 460.
 alexander Pontifex 941.b
 alexander tertius Papa 166.b
 alexander rex 182.b
 alexander Constantinopolitanus episcopus 27.b
 alexander praest Alexandriae Ecclesiae 23.a
 alexandri quinti à B. Petro Papae martyrium 70.a
 S. Alexandri alterius martyrium 75.
 S. Alexandri alterius cuiusdam martyrium 485.
 alexandri militis Christiani martyrium 284.
 alexandri cuiusdam Phrygis martyrii & extremum supplicium 521.a
 S. Alexandri ostiarij martyrium 485.
 alexandria Christianorum ecclesia diruitur 35.a
 Amalathus presbyter 927.b
 amalecitas 183.a
 amanaburgum 578.b
 amandus Treiectensis episcopus 258.b
 S. Amandus ab exilio reuocatur, & Dagobertus Veniam

B 2

niam delicti ab eo petit 278.a
 amandus monachus 471.b
 amantij martyrium 579.a
 amafca 964.b
 S. Amatoris episcopi Antiodorensis vita 14.a
 amatus episcopus Senonenfis exulat 282.a
 ambitio dignitatum quantopere fugienda exemplo Antonini demonstratur 42.a
 ambitiosi taxantur 488.a
 ambrosius Mediolanensis episcopus 450.b
 ambrosiana via Florentia 47.b
 ambrosiana basilica 451.b
 ambrosiani hymni quidam versus 94.a
 amedei principis liberalitas 159.a
 amine capitur 299.a
 S. Ammon 455.a
 ammonienfis pagus 477.a
 ammonius episcopus 33.a
 ammonius & Marcus diuersi à citatis episcopi 33.a
 amnon formosus 324.a
 amor hominum mundanorum fallax 858.a
 amphipolis 963.a
 Anagnina regio 398.b 486.b
 ananus Hærsifarcha & sacerdos 7.a
 ananus à la cobo petit negationem fidei 7.b
 ananus deponitur à sacerdotio, & alius ipsi substituitur 8.a
 ananus Pontifex fuit per tres menses 8.a
 anastafius Imperator 296.a
 S. Anastafie templum 189.b
 ab Anathemate quis non fit absoluendus 945.b
 ancelmus Belicenfis episcopus 164.b
 ancyra Galatiæ ciuitas 964.b
 andaclana villa 491.b
 andegauum 351.a
 S. Andree martyrium 342.a
 andreas de Chio martyrio affectus, iuffu Turcarum regis honorificè sepelitur 495.b
 andree de Chio infigne martyrium, quod Constanti-nopoli obiit anno Domini M.CCCC.LXV. 492.b
 andreas Florentinus episcopus 456.b
 anfeat sinus maris 467.a
 angelus trater S. Bernardini 412.a
 angelus Nouatianorum episcopus 655.a
 angelus fatanz transfiguratur in angelum lucis 862.a
 anianus vrbs Romæ præfectus 228.a
 S. Aniani basilica 482.b
 anima vt se erga corpus debeat gerere 331.b
 anifolæ monasterium 350.b
 anifus fluuius 85.b
 annunciata templum 47.b
 anolinus confiliarius Maximiani Imperatoris 138.b
 anfigifus dux ab alumno fuo perimitur 259.b
 antardus 964.b
 antelucanum ministerium 485.b
 S. Anthelmi episcopi Bellicenfis vita 935.
 anchemius Salaminæ vrbs episcopus 698.a Petrum Fulconem confutat 699.a
 antimi presbyteri vita 206.b
 antisthenes 184.a 190.b
 antiochia Syriæ ciuitas 964.b 967.b
 antipater Boftrorum episcopus 908.a
 antiodorum 406.b
 antiochia 27.a 511.a
 antiochena Synod⁹ cõgregatur cõtra Athanasij 30.a
 antonia virginis martyrium 75.
 S. Antonij Vlyfbonenfis vita 723.
 antonini insignis coram põuifice Romano oratio 52.b
 antonini scripta 39.b
 S. Antonius Vlyfbonenfis lubrico homini tanquam futuro martyri exhibet reuerentiam 727.b
 S. Antonij vita scripta ab Athanasio 308.a

S. Antonini archiepiscopi Florentini vita 38.a
 antoninus Imperator eiusq; superstitio 199.b 304.a
 crudele edictum 200.a
 antoninus scriba 132.a
 antuerpia B. Mariae templum ædificatur 641.b
 anubion episcopus 26.b
 Apellem Smyrnæ constituit episcopum Petrus 965.a
 apenninus mons 45.a
 apis Alexandrinæ ecclesiæ presbyter 25.b
 apollinaris archiepiscopus Bituricenfis 407.a
 apollinarij hæretici discipuli episcopos in Cappado-cia creant 196.a
 apollinarius Syrus hæreticus eiusq; dogma 189.b
 apollinis etymon eiusdemq; spurca vita 751.a
 apollonia 968.a
 apostata monachus fit latro, & ignominiosa morti vitam finit 657.b
 apostata respicitur 779.a
 apostoli cæteris Sanctis superiores 975.a
 apostolorum primus martyr Iacobus Zebedæi 8.b
 aprio Tentyrorum Ecclesiæ episcopus 315.b
 apulia 385.a 398.a
 Aquæ benedictæ (quam Iustalem vocant) vis & vfus 652.b 130.a 351.a 822.b 465.b 635.b
 aquæ benedictæ seu Iustalis vfum instituit S. Alexander papa 75.a
 aquæ benedictæ vi & efficacia grauibus languoribus liberatur mulier 130.a
 aquam expiat Clino antequam baptizet 80.a
 aquæ Syluæ pagus 199.a
 aquarum inundatio grandis 37.a
 aquense palatium 547.b 548.
 aqueuillare locus Alfatæ 168.b
 aquila S. Medardum à pluuiâ tuetur 659.a
 aquila in ripa fluminis Vuag per integrum annum conspicitur 21.b
 aquila ciuitas 396.a 431.a 433.b
 aquila Iudeus Epiphaniij disputationibus victus, fit Christianus 238.b
 S. Aquilinæ virginis martyrium 715.
 aquilinus præfes 85.a
 aquitania 277.b 488.a
 aradus insula 964.b
 aras à pueris domi extrui, pium & virtutis incenti-uum 412.a
 arbestion episcopus 26.b
 arca veteris legis quomodo typ⁹ Crucis Christi 67.a
 arca, sancta Ecclesia 67.b
 archadius Imperator 246.b
 ardaricus Gepidarum rex 295.a
 ardeatina via Romæ 226.a
 arcopagus 968.a
 aretium vrbs 448.b 562.a
 arianzum 196.a
 aribertus frater Dagoberti Francorum regis 277.b
 ariminum 729.b
 ariftagoras 951.a
 ariftides 184.a
 aritia 961.a
 armenia 295.a
 arnulphus Metenfis episcopus 259.b 277.b
 arnulphus Imperator 443.b
 arnus fluuius 45.b
 arrius Ecclesiam infestat 23.b
 arrius exilio mulctatur 23.b
 arrius Constantinum Magnum corrumpit 23.b
 arrihorrenda mors 27.b
 arriana de filio Dei hæresis 488.b
 arriana hæresis Alexandria & Aegypt⁹ labefactatur 26.b
 arriani Athanasio struunt insidias 24.a
 arriani à Iustino Orientis imperio puls⁹ 505.b
 arriani Athanasio falsò crimina intentant 24.b

arria.

arriani & Eufebiani nouas in Athanasium commi-niscuntur technas 28.a
 arriani aperte negant scriptis Christi homoufũ 31.a
 arriani à Synodo Sardicenfis condemnantur 31.a
 arriani in exilium mittit ex Aegypto episcopos plu-rimos 33.a
 arriani pelluntur Alexandria 35.a
 arriani scilicet in Catholicos 186.a
 arrianorum dolus à probis deprehenditur 26.a
 arrianorum impius de S. Trinitate error 189.a
 arrianorum insignis malicia 193.a
 arrianorum turbulenta feditio 653. 654. 655.
 arrogancia quàm periculosa 310.a
 arraba mensura Aegyptiorum 332.b
 arthemius credit in Christum 524.a gladio perimi-tur 525.a
 arthemia doctissima virgo 932.b
 arzon fluuius 290.b
 Afcalo 241.a 299.b
 asceterion interpretatur locus exercitij 316.b
 asculum 54.a
 asia 964.b
 affelinus Egmundanus fit abbas 931.b
 affus 968.b
 affyrij 116.b
 asterius argentarius 245.b
 Attalia 967.b
 attalus martyr 516.a
 athanarici Gotthorum regis persecutio 293.b
 B. Athanasij episcopi Alexandrini vita 22.b
 athanasius & Alexander literis Constantinum incre-pant, quod Arrium ab exilio reuocasset 24.a
 athanasius Arrii hæresim impugnat 24.a
 athanasius Constantinum ad Arrii hortatur vltio-nem 26.b
 athanasius Constantij petitione Arrianis Alexandriae vnam concedit Ecclesiam 31.b
 athanasius Alexandrinus episcopus 190.a
 athanasius archiepiscopus 308.a
 athanasius patriarcha Alexandrinus 448.b
 athanasio synodus Antiochena molitur necem 30.b
 athelmus Cantuarien⁹ episcopus 360.b
 athelualdus Vuentanus episcopus 376.a
 athenz 183.b
 athenodorus episcopus 33.b
 atherius archiepiscopus conuenit angelica adactus admonitione Ioannem Silentiarinum 299.b
 attica doctissima virgo 932.a
 attila Hunnorum rex 295.a
 Auallense territorium 214.b
 auallo castellum 476.a
 auaricia idolum 160.b
 audoënus Rothomagenfis episcopus 13.b 669.a
 auernum 140.b
 S. Auiti presbyteri vita 792.
 augelerius pater Ioannis Cælestini 385.a
 augusta Vindelicorum 652.b
 S. Augustini Angliæ episcopi vita 462.
 augustinus lachrymarum filius 87.a
 S. Augustinus Manichæorum hæresim deserit 88.b
 S. Augustinus verbum vitæ Anglis enunciat, Missas celebrat &c. 464.a
 S. Augustinus tradit S. Nortberto monasticam in vifi-one regulam 652.a
 augustudunum 471.a 476.a
 annarius episcopus Antiodorensis 406.b
 aurelia via Romæ 229.a
 aurelianus 626.b
 aurelianus malè perit 74.b
 aurelianus comes 449.b
 auspicius Nerei & Achillei martyrum corpora sepe-rit 226.b

austodius Nicenfis episcopus 437.b
 austrebatum pagus 278.b
 S. Austregilij Archiepiscopi Bituriceni vita 405.
 austregilus fit presbyter & abbas Nicetij 406.b
 aubertus Cameracen⁹ episcopus 760.b
 auximum oppidum 208.a
 Axona fluuius 665.a
 Azo luonis mater 401.b
B Acchanaliorum vituperium 879.b
 bacchi sacrificia 209.a
 baioarij populi 478.a
 baioaria 583.a
 baireium villa, 279.b
 bairum ciuitas 167.b
 balado villa 351.a
 bancor monasterium. 468.b
 baptisma ab hereticis collatũ non reiterandum 595.b
 ex baptisinate fulcipiendi ritus peruerfus 247.b
 baptisimus sanguinis & fluminis 446.a
 baptisimus per ludum à puero collatus fit ratus 23.a
 baptisimus ab Ethnico collatus, reiterandus 584.a
 baptisimi caremoniz antiquæ 131.b
 baptisimo innouata Pelagia, notabili dotatur faciei pulchritudine 81.a
 baptizantur tria hominum millia vno die 277.a
 baptizati per ludum pueri inunguntur 23.a
 baptizati participant corpori & sanguini Dominico 232.a 680.a
 baptizatos candidis vestibus inducunt Maiores 73.a
 bardo abbas Hirsfeldenfis, cur Chrysoftomus appel-latus 106.b
 Barien pseudopropheta 967.b
 barnabas ducit Paulum ad Apostolos 694.a
 S. Barnabæ encomium auctore quodam Alexandro monacho 690.
 S. Barnabæ reliquiæ inueniuntur 699.a
 bartholomæ encomium 416.b
 S. Bartholomæus vnà cum Philippo Hierapoli pati-tur 3.a
 bartholomæus è cruce soluitur 3.b
 S. bartholomæus de Legio 395.a
 bartholomæus Lugdunensis episcopus 630.a
 basilica B. Petri apostoli ad Vincula 527.b 528.b
 basilica B. Tiburtij martyris via Laticana 528.a
 basilides martyr 959.b
 basilus Casareen⁹ episcopus 187.b
 basilus Magnus 183.b
 basilus Cappadox episcopus 450.b
 S. Basilij Archiepiscopi Seleuciæ laudatio in Elifium prophetam & mulierem Samamitidem 737.
 bassianus Laudensis episcopus 450.b
 bathonien⁹ Ecclesia 366.a
 bauariã vt in ecclesias partiatur S. Bonifacius 586.b
 S. Beatrix præfocata in carcere, à S. Lucina sepelitur 209.b
 Bedæ venerabilis vita & obitus 205.b 204.a epita-phium 206.b
 begga filia Pipini 259.a
 belifarius in Assyrios irruptionem facit 954.a
 belis idolum 200.b
 bellæuallis cõnobium 168.b 171.b
 bellegradum ciuitas 511.b
 bellicenfis Ecclesia 938.a
 S. Benedicti martyris vita 21.
 benedictus papa IX. 515.b
 benedictus VII. Pontif. Opt. Max. 442. b
 benedictus XII. Pontifex Opt. Max. 404. b
 S. Benedictus 216.b
 beneficiorum ecclesiasticorum coaceruatores repræ-henduntur 877.b
 beneuentanum territorium 491.a
 berecynthia dea apud Gallos 921.a
 b 3 berechtum

berechtun diaconus Ioannis Hagustaldensis 128.b
 herethuualdus Cantuarienſis archiepiſcopus 576.a
 S. Bernardinus epifcopus 51.b
 S. Bernardinus impenſe veneratur B. Mariam virgi-
 nem eiusq; imaginem 413.b
 S. Bernardinus ab æmulis apud Pontificem defertur,
 ſed alienus à culpa agnoſcitur 423.a
 S. Bernardinus canonizatur 435.b
 S. Bernardini Senenſis vita 411.
 S. Bernardini de monaſtico inſtituto viſio 417.a
 bernardus epifcopus Mauriennſis 164.b
 S. Bernardus Clareuallenſis abbas 159.a
 bernardi prioris Carthuſiani encomia 940.a
 bernelinus orator 376.b
 berno abbas in Burgundia 216.b
 bercea vrbs 290.a 968.a
 berthar regina Angliæ 463.b
 berthar Hæreſiarcha Thuringiæ 582.b
 S. Bertuaræ monaſterium 408.b
 bertradus abbas 410.a
 bertulphus conſeſſor 622.a
 S. Beruuardi epifcopi Hildeſemenſis, breuis hiſto-
 ria 101.b
 beryceſi ciuitas 499.b 964.b
 bebereſi vicus dictus Lipidiaco 919.a
 bethania cœnobium 166.a
 Bibliothecarius palatii Cæſaris Ludonici 548.b
 biblon vrbs 718.b
 biblos Palæſtinæ vrbs 715.a 964.b
 bindus miles 411.a
 biſchofehemium 583.a
 bithynia 35.b
 bitumen cœnobium 164.b
 bituricus pagus 478.a
 bituricenſis vrbs 405.a
 bixtelinus Doroberneſis archiepiſcopus 371.a
 bixtelinus Dorſeteſis epifcopus 371.a
 bizyen 37.b
 Blandina martyris conſtantia in tormētis 517.b 520.a
 capitis ſupplicium 521.b
 blandinium 622.a
 blaſphemiam in ſanctis vlcifcitur Deus 58.b
 blaſphema mulier in virum Dei Romualdū, à Deo
 punitur 832.b
 blaſphemus quidam epifcopus in Antoninum, mor-
 te temeritatis luit pœnas 58.b
 Boleslaus S. Stanislau ad altare crudeliſſimè inter-
 ficat 153.b à Romano Põtiſice anathemate plecti-
 tur, regno item priuatur 154.b miſerè tandem pe-
 rit 155.b
 boleslai intemperantia & libido 147.a crudelitas
 150.b à S. Stanislao reſp̄henſa 147.b 148.b 151.a
 bonalla villa 350.b
 bonamaſium caſtrum 289.a
 bonæuallis monaſterium 157.b 164.a 171.b
 bondelmontus porticus 49.a
 bonum quid ſit 5.a
 boni ſpecie vt fallat homines dæmon 873.b
 boni principium quod 5.a
 boni natura 118.a
 bona opera poſt baptiſmum neceſſaria eſſe 68.b
 S. Bonifacius monaſterium condit, multos in Haſſia
 conuertit, ac tandem epifcopus à ſummo pontifi-
 ce conſecratur 578.b
 S. Bonifacius Romanum pontificem inuiſit, iuſſu-
 randum eidem præſtat 578.b forma iuriſiurandi
 579.a
 S. Bonifacii ad Zachariam pontificem literæ 591.a
 596. 605.
 S. Bonifacius trucidatur, corpus eius Traiectum de-
 portatur, indè mox Moguntiam defertur, ac tan-
 dem in Fuldeſi cœnobio ſepelitur 612. 613.

bonifacii epifcopi Florentini vita 339.a
 S. Bonifacii archiepiſcopi Moguntini vita 573.a
 bonifacii martyris reliquias habent Ruffi 821.b
 bonuillus hæreſiarcha conuerſus 727.a
 bononia ciuitas 45.a 467.b
 borna flumen 611.a
 Bradeford 461.b
 brancornaburg cœnobium 468.a
 breitenbrunnon 610.a
 brienna monialium præſecta 740.a
 brioderus vicus 408.a
 britanni 182.b
 britones contemnunt Auguſtinum 408.a
 britonum error 462.a
 broylum monaſterium 282.a
 Bucciacus vicus 477.b
 buchonia ſolitudo 609.b
 buda 38.b
 burchardus Cameraceſis epifcopus 626.b
 burgundia 166.b 213.a 220.b
 burgundiam Clodoueus ſubigit 211.b
 burtdexion locus quidam 291.b
 buſclauinus rex ſit monachus 821.b
 buſſeria monaſterium Ciſtertiienſis ordinis 168.a
 Byzantium 135.a 183.b 195.b
C ALEſtine rura ordo confirmatur à Gre-
 gorio decimo 393.b
 cælius mons Romæ 228.b
 cæſar procurator Iudææ 8.a
 cæſarea 26.b 183.a 187.b 241.a 245.a
 cæſareenſis Eccleſia 187.a
 cæſareenſium Metropolis 196.a
 cæſarius Diaconus 228.a
 cæſarius frater Gregorij Nazianzeni moritur 185.b
 caieta 39.b
 caius epifcopus 33.a
 calabria 248.b
 calixtus præſecti vrbs Romæ filius Epiphaniij mo-
 nachus 237.b
 calixtus Viennēſis epifcopus ſit Papa 629.b
 calixtus tertius Pontifex Maximus Nicolao Quinto
 ſufficitur 52.b
 callinicus Arrianus 24.b
 calne villa 376.b
 caluarie mons 61.a
 caluus mons 170.a
 cameracum 344.a
 camollie porta 413.a
 campanarum ſonus diuinitus editus 390.a
 campania 166.b 213.b 227.a
 campora monaſterium 57.b
 candida credit in Chriſtum 524.a gladio vitam ſi-
 nit 425.a
 canon monaſticus 614.a
 canonici regulares ſunt monachi 645.a
 canonicorum & Eccleſiaſticorum incontinentium
 multa 376.a
 canonicorum diſſolutam vitam coarguit Nortber-
 tus 624.b
 canonicos regulares pro ſecularibus inſtituit Petrus
 Tarentaſis Archiepiſcopus 160.a
 canonizatio S. Stanislai 156.b
 in Canonizatione Sanctorū quàm non temerè agant
 Pontifices 435.b
 cantabrica herba 226.b
 S. Cantianilla 496.b
 S. Cantianus 496.b
 cantiones laſciuæ quàm pernicioſæ 863.b
 S. Cantus 496.b
 cantus Eccleſiaſtici qui cælitus hominibus traditi
 374.a b 378.a
 canutus rex Angliæ 577.a

capen-

capenberg ſit monaſterium 639.a
 capenbergium monachorum appendix ad vitam
 S. Nortberti 651.b
 cappadocia 32.b 195.b 364.b
 cappadoces 34.b
 S. Capraſij abbatis Lirinēſis vita 506.b
 capſa reliquiarū gemmis & auro ornata 536.a 549.b
 caſapura caſtrum 290.a
 carbonaria ſylua 443.b
 cariacum villa 481.a
 carlomannus ſit monachus 260.a 609.b
 carnis caſtigatio quid conferat 68.b
 carnis abſtinet Antoninus 40.a
 à carnis eſu perpetuè Auitus abſtinet 793.b
 carnona caſtellum 481.a
 carobeias villa 409.b
 carolomannus 575.a
 carolus Francorum princeps 576.b
 carolus Magnus Romæ à Pontifice Leone coronatur
 260.a
 caroli Magni pietas, potentia & religio, liberalitas in
 monaſteria 589.a
 carolus Martellus cur Tudeset dictus 260.a
 carolus octauus Gallorum rex 58.a
 carpaſium 246.b
 carthagini docuit Auguſtinus 87.a
 carthaginenſium Scholaſticorum importunitas 87.a
 carthutiiani multi miſerè ruina monaſterij pereunt
 938.a
 carthuſianorum ſtudium erga verū Pontificem 941.b
 caſtriacum monaſterium 158.a
 caſij Narnienſis epifcopi vita 983.
 caſinenſe monaſterium 397.b 398.a
 caſinus mons 260.a 609.b
 caſtius Laugardis virginis poſt ipſius obitum mira-
 culo, è declarata 784.a
 caſtitas laudata 618.b
 caſtitatis votum 224.a
 caſtitatis ſeruandæ cauſa fugit mulierum colloquia
 Antoninus 39.a
 caſtraris ſtudio iuniorum adoleſcentum confortia
 fugit Antoninus 39.a
 caſtracem prædicat, animam exhalarurus Antoni-
 nus 39.a
 caſtatem ſeruantem in Matrimonio epifcopum,
 quomodo Deus turetur 921.a
 caſtrameatio emporium 290.a
 caſtriken pagus 930.b
 cataphrygum hæreſis 963.a
 catenas S. Pauli magni facit B. Chryſoſtomus 979.a
 S. Catharina Senenſis 411.b
 die S. Catharina virgine & martyre 769.b
 catholica fides eſt mater martyrij 708.b
 catholica Iacobi epiſtola 4.b
 S. Celfij vita & martyrium 803.
 S. Cerealis martyrium 679.a,
 cereis ſacrificia 209.a
 cereus diuinitus accenſus 540.b
 cereorum oblationes antiquæ 359.a
 cereorum in eccleſia ad ſanctorum memorias vſus
 antiquiſſimus 491.a
 ceruiſa in vinum mutata 540.b
 Chæremon à diabolo arreptus expirat 206.b
 charinus diaconus repentina morte mulctatur 243.a
 charini diaconi vxor omnia ſua offert Epiphanio,
 Eccleſiæ ſit diaconiſſa, & à paralyſi liberatur 243.a
 charitas Chriſti erga nos 68.a
 charitatis quanta vis in Paulo apoſtolo 977.a
 S. Charitonis & ſociorum eius martyrium 713.b
 chenobocia vici ſuperioris Thebaidis nomen 309.a
 chenobociorum monaſterium 321.a 328.b
 childebertus rex Francorum 8.b 9.b 12.b

childeberti Francorum regis inſignis in pauperes li-
 beralitas 473.b
 childeberti Francorum regis in monaſterium Iuren-
 ſe liberalitas 615.a
 childericus rex Franciæ 259.b
 chlodomerus 473.b
 chilpericus Francorum rex 349.a
 chinedrita mater Dunſtani Archiepiſcopi Cantuari-
 enſis 359.a
 chriſma renouatur ſemper in feſto Cœnæ Dominicæ
 588.a
 chriſtus ſummus ſacerdos 870.a
 chriſtus cur homo factus 1.a 752.b
 chriſtus, medicus naturæ 907.b
 chriſti inſignis patientia 29.a
 chriſti paſſio dæmonis vires eneruauit 336.a
 chriſti corporis veritatem in Euchariftia doctri-
 na ſua confirmat S. Dunſtanus 379.a
 chriſti amore languent virgines 854.b
 chriſto multi credunt 747.a
 chriſtiani honeſtè incedere, & de rebus bonis inter ſe
 conferre debent 677.a
 chriſtiani multi in mare merguntur 73.b
 chriſtiani vt ſe publica pœnitentia aſſigant 729.b
 chriſtianorum priſcorum exercitia 85.a
 in Chriſtianos Getulij humanitas 679.a
 S. Chriſtinæ mirabilis vita 888.
 chrodoſindis regina 474.b
 chryſopolitana eccleſia 166.b 171.b
 Ciardus perditæ vitæ ſacerdos 49.a
 cilicio carnem domant veteres 158.a
 cineres benedicere in Quadrageſima, apud veteres
 vſurpatum 171.a
 cinerum dies 879.b
 cineres martyrum, ſacraſſimi 536.b
 ciſtertienſe monaſterium 157.b
 Clarauallis cœnobium 169.a
 clariacus vicus 565.a
 clarus Eugenij Florentini pater 453.a
 claudius imperator 965.a 967.a
 S. Claudij archiepiſcopi Biſuntini vita 613.
 claudiopolis Honoriadis 964.b
 ex clauis crucis Chriſti galeā conſecit Imperator 62.a
 clauorum Chriſti vnum diademati intexuit Helena
 60.a ex altero frenos mandat conſecri, ibid.
 cledonius pater Pancratij 228.a
 S. Clemens epifcopus 224.a 491.a
 clemens V. Pontifex Opt. Max. 404.b
 clemens VI. Pontifex Opt. Max. 401.b 401.b
 clementis hæretici hiſtoria 597.a Eiuſdem doctri-
 næ condemnatio 598.a
 clementianus tribunus 199.a
 clericus fornicator 214.b
 clerici contumaces diuina vltione puniuntur 377.a
 clericorum quorundam vita diſſoluta 354.a
 clerū impenſe veneratur Chriſtina mirabilis 896.a
 clerum reformat Antoninus 44.a
 clino epifcopus peruenit Tarſum, multos in fide
 confirmat, ſiſtam ciuitateſclam omnibus exit 78.a
 S. Clinoni apparet Spirituſ ſanctus 83.b
 clifura vrbs 289.a
 clodoueus vel Clodomirus rex interficitur 16.a
 clodoueus Francorum rex, victis Alemanis, fidem
 ſuſcipit 211.b
 clotarius Francorum rex 277.a
 clotarius Imperator ſit monachus 260.b
 clotarius rex Granum filium ſuum cum vxore & fi-
 liabus comburit 664.b
 clotarij regis mors 567.a
 clotendis S. Riſtrudis filia ſuſcipitur ex ſacro fonte
 ab Amando epifcopo 278.b
 cluniacum 216.b

conci-

IN TOMVM TERTIVM SEQVENTEM

concilium Fridesariense 625.a
 concilium Lugdunenfe 393.b
 cœcionatoris verimunus graphicè depingitur 726.b
 cœnburg virgo Vestalis 129.b
 collegium S. Martini Florentiæ ab Antonino institutum 46.b
 colonia Agrippina, altera Roma 681.a
 colonia felix ob multas Sanctorum reliquias 633.a
 colonia sic Metropolis 602.b
 colonia sanctorum reliquiarum diuitijs affluens 633.a
 columba veteris legis typica 67.b
 columbarium cœnobium 417.b 418.a
 comes qdã Vuestphaliæ cœuerfus fit monachus 638.b
 comes Blefen Theobaldus 639.b
 commentariensis 72.b
 condita Diablenica 350.a
 confessio non sincera quam periculosa 382.a
 confessionis Sacramentalis vis 382.a vsus peruetustus 515.a 732.b
 in confessione non reuelata peccata, impropert homini dæmon 638.a
 in confessione quippiam tegere, periculosum 779.b
 confessiones audit S. Antonius Vlysbonenfis 728.a
 confessiones audit Bernardus Maurienneñ, virginũ Bituminis cœnobij 164.b
 confirmationis sacramentum 159.b 611.a
 confirmationis sacramentum sumit Maria Oegniaceñ 860.b
 confraternitas laicorum antiqua 414.a
 confraternitas quedã à S. Petro Cælestino instituta 394.a
 coniugia Scotorum illicita 688.a
 coniagatorum continencia 857.b
 conradus Hungarorum dux 443.b
 conradus rex, frater Adalheidis Imperatricis 220.b
 contentinus Archiepiscopus 399.a
 confortia malorum quantoperè sint vitanda 874.b
 constans Imperator Occidentis 488.b 655.a
 constans Imper. à fratre Constantio petit Athanasium ac Paulum suis sedibus restitui 31.b
 constantia vrbs 246.b
 constantia Constantini Imp. filia 449.a 932.a
 constantini Magni encomium 466.b
 constantini pro Ecclesia zelus 23.b
 constantinus cuiusdam presbytero suum testamentum committit 27.a
 constantinus è viuis excedit 27.a
 constantini tres filij 27.a
 constantinus I. filius Constantini Imperatoris 27.a
 constantinus Imp. Arriana sententiã subscribit 27.b
 constantinus confirmat exilium Athanasij 27.b
 constantinus acerbè literis Athanasij & Alexandri respondet 24.a
 constantinopoli incendiũ diuinitus extinguitur 954.a
 de Constantinopolitana sede contentio 195.a
 constantius Imp. Arrianus 449.a 488.b 653.a
 constantius Italiae episcopos cogit Heterouiso subscribere 34.a
 constantius exilio quosdã mulctat orthodoxos episcopos 33.a
 constantius contra Persas pugnat 34.b
 constantij dictum de Athanasio 32.a
 consuetudinis quanta vis 91.a
 continentiam perpetuam cum sponsa sua S. Amator vouet 14.a
 conuersari cum bonis quàm vitale 936.b
 corbeia noua, monasterium in Saxonia 738.b
 corbolium oppidum Francia 170.a
 cornelius Cenurijs à B. Petro conuertitur & Ilij episcopus constituitur 964.a 965.a
 cornicaria viculus 45.a

corona capitis in clericis quid significet 281.b
 S. Coronæ martyrium 304.a
 corpus S. Claudij archiepiscopi Bisuntini incorruptum 615.b
 corpora Sanctorum, quæ Christo passo surrexerunt, nunquam postea in puluerem reueria afferit Maria Oegniaceñ 884.b
 cortona 39.a b
 cosmas monachus doctissimus 117.b
 S. Cosmas medicus 958.a
 cosmus Medices, eiusq; præclara laus 52.a
 cotilia Victorini martyrij locus 227.a
 cous insula 968.b
 Cracouiensis sedes, ob non petum pallium, Archiepiscopali eminentia priuata 145.a
 crates Thebanus 184.a 186.a
 crescens Carthaginienũ à Petro constituitur epif. 996.a
 crescentius subdiaconus Florentinus 451.a
 crescentij laudes & miracula 454.b
 S. Crescentiæ martyrium 753.b
 creta 969.a
 crisiacum villa 351.b
 crodegandus Meten episcopus 440.b
 crux Christi vestigium hominis dicitur 69.a
 crux Christi mortuum ad vitam reuocat 62.a
 crux in die iudicij apparebit in celo 128.a
 crux Hierosolymis visa in celo 127.b
 crux Christi quid nobis contulerit 63.a
 crux Christi sanat mulierem moribundam 62.a
 crux adoranda 63.b 778.a
 crux in via publica posita in S. Marcellini memoriam 344.b
 crux qualis nobis ferenda 69.b
 crucifixionis Christi locus inuenitur 61.b
 S. crucis signi vis & efficacia 11.b 44.a 46.a 62.b 104.b 129.a 230.b 356.b 403.b 427.b 428.a 429.a 436.b 437.a 450.a 451.b 452.a b 474.a 475.b 476.b 478.b 479.a 480.b 482.a 510.a 635.b 662.a 794.b 932.a 948.b 949.a
 S. Crucis inuentio 59.a
 de S. Crucis inuentione sermo B. Petri Damiani 64.a
 crucis Christi titulus inuenitur 61.b
 S. Crucis inuentio ex Sozomeno 61.a
 S. Crucis inuentio facta sub Constantino Imp. 127.a
 crucis signum quid indicet 64.b
 crucis ofores Christum non amant 68.b
 crucis præconium in ipsum Christum redundat 68.a
 crucis imago definitiua sententiã miraculosè incontinentes canonicos arcet ab ecclesia 376.b
 crucis signo frontem munire Christianum 69.b
 S. Crucis signo domat leonem S. Vitus 757.b
 crucis signo caeca illuminatur 171.b
 crucis signo pugnaturus se munit 406.a
 crucis signo dæmon pellitur 512.b 728.b 775.b 983.b 988.a
 crucis Christi figura adoranda, non materia 63.b
 crucis Christi maxima pars Hierosolymis in argentea capsã custoditur 62.a
 crucis Christi formamystica 63.a
 crucis imaginem veneratur Antoninus 38.a
 crucis trina signatio mystica 292.a
 crucis Basilica 478.a
 crucis typi in veteri testamento 64.a 65. 66. & dein.
 de S. Cruce oratio diui Ephraem 62.a
 de S. Cruce oratio Ioannis Damasceni 63.a
 de cruce Christi Sibyllæ carmen 62.a
 cruce munire se suaq; antiquum 62.b 805.b
 cruce solenni processioni anteferri facit Anthemius episcopus 699.a
 cruce tres inueniuntur 61.b
 S. Cruces antiquitatis erectæ 461.b
 cruffillas oppidum 168.b

Cubi-

I N D E X.

Cubitū iturus Crucis signo se munit Zachæus 337.b
 cubrinus vicus 490.a
 cunibertus Colonien archiepiscopus 263.a
 cunibertus Pipini regis ex forore nepos 492.a
 cuno Apostolicus legatus 625.a
 cunradus Roma à Pontifice coronatus 105.b
 cupiditas habendi reprehensibilis in monacho 33.a
 Cynica philosophia 190.b
 S. Cyprianus Carthaginien 803.a
 cyprus 84.a 241.a
 cyrilus constituitur ab Arrianis Hierosolymitanus episcopus 32.a
 cyrus rex 182.b
 cytria ciuitas 241.b
 Dæmon Christi crucifixū fatetur 637.a
 dæmon ex possessa puella vitia carpit, quorum ipse incensor est 542.b
 dæmon infestus monachis 704.a
 dæmon simplices quomodo illudat, & in prauas opiniones abducit 636.a
 dæmonis astu, ignari subito erudiuntur 636.a b
 dæmonis præstigiæ 635.b
 dæmones fatentur, quod hæretici negant 632.b
 dæmones pudefiunt, si tentationibus resistatur 879.b
 dæmonum imbecillitas 325.b
 dæmonū ludibria & terroculamenta esse contemnenda 336.a 643.a
 dagobertus Galliarum rex. Clotarij regis Francorū filius 262.b 760.b
 dagobertus nimium veneri indulgens 277.b
 damasci encomion 116.a
 damasci fidem recipit Paulus 116.a
 damalus pontifex 450.a scripsit historiã SS. Marcellini & Petri 561.b
 S. Damianus medicus 958.a
 dani monasteria euerunt 461.a
 daniel Vintoniæ episcopus 461.b
 dathan 327.a
 decij persecutio 562.a
 dedicationis Ecclesiarum vsus antiquissimus 130.b 296.b 300.b 453.a
 defunctus rediit in S. Stanislao coram rege de re controuersa reddit testimonium 150.a
 defunctorum in Missa memoria 93.a
 defunctorum officium peragit Antoninus 43.b
 defunctis nostræ impertiendæ preces 773.a
 deirorum sylua 128.b
 demophilus Arrianus, Eudoxio Antiochiæ episcopo, ab Arrianis sufficitur 37.a
 deodatus presbyter historiae S. Lupicini fide dignissimus author 920.b
 desiderius diaconus 407.b
 detractio nis natura 25.a
 detractores execratur Petrus Tarentasus archiepiscopus 160.a
 deuotio populi benedictione ab Antonino expectantis 42.a
 deus bonis & moribus & operibus colendus 906.a
 deus dator bonorum 5.b
 deus immutabilis 5.b
 deus quàm inuitè in homines animaduertat 893.b
 dei potentia in miraculis faciendis non minus etiamnum quàm olim efficax 851.b
 deo curæ sunt res humanæ 5.b
 diabolus cœnobiorum ædificationi inuidet 833.b
 diabolus scelèrũ nostrorũ sedulus explorator 657.b
 diabolus in S. Trinitatis specie cuidam apparet 631.a
 diabolus per obfessam puellã Latini sermonis ignaram Latine loquitur 542.b
 diaboli inuidia 389.a
 diaboli in pios homines insidiæ 631.a
 diaboli astutia in fraudando genere humano 875.a

diaconorum primus martyr Stephanus 8.b
 dianæ sacerdos 343.a
 dianæ sacerdotem vult constituere Antoninam Felus 75.a
 dianenterium 248.b 254.a
 didymus Alexandrinus 450.b
 dinoth abbas 468.a
 diocletiana persecutio 228.a 715.b
 diocletianus Imperator 85.a 445.b
 diocletianus æreum bouem Pelagiæ pro tormento adaptat 82.a
 diocletiani in Christianos impia lex 229.a
 diocletij cedes 208.a
 diogenes 184.a
 S. Dionysij martyrium 342.a
 dionysius Halicarnasius 237.a
 dionysius Oeconomus ecclesiæ Tentyrorum 318.b
 dionysius baptizatur 228.b
 dionysius vita defungitur 228.b
 dionysius Corinthorum episcopus 963.a
 dionysius Areopagita 968.a
 S. Dionysij martyris monasterium 220.b
 dionysij liber de caelesti Hierarchia 220.b
 dionysij ædes Alexandria conflatur 31.a
 diofcorus presbyter 33.a
 diploma Pontificium Antonino confertur 41.b
 diuinationes Græcorum per exta 34.b
 diuinitatē Christi negant Photiniani hæretici 60.b
 docendi genus efficacissimum 423.b
 doctrina sine opere inutilis 923.b
 doctrina in Ecclesia Romana constantia 602.a
 domerius episcopus 203.b
 dominicus Firmanus Cardinalis 51.b
 dominicum diem Scoti non colebant 688.a
 dominicum diem violentis pœna 477.a 479.b
 demitianus 761.b
 S. Domitillæ martyrium 221.a
 domitillæ virginis in Pontiam insulam relegatæ exilium 224.a
 domnolus occulta aliorum nouit peccata 351.a
 domnoli episcopi Cenomaneñ vita 347.a
 S. Domnoli meritis cæcus, ab aqua, qua ipse manus abluerat, visum recipit 350.a
 donatianus fratrem ad fidem adducit 446.a
 S. Donatiani martyrium 445.b
 donatus episcopus Aretinus 448.b
 dorcadem mortuam excitat Petrus 964.a
 dorotheus carnifex baptizatur 525.b
 dorotheus Arrianus 251.a
 dorouerneñ ciuitas 463.b 469.a
 dorster 576.b
 dorthuinus hæresiarcha Thuringiæ 582.b
 draço 244.a
 dracontinus Episcopus 33.a
 drausio Suestionis episcopus 667.b
 drizipera quidam locus 292.a
 duelli pugna 406.a
 S. dulæ martyrium 750.
 dunlinus sylua 139.b
 dunstanus mirus in scribendo, sculpendo pingendo, q; artifex 360.b
 dunstanus Glasconia monasteriũ ædificat, ibidemq; fit abbas 365.b
 dunstanus dentem S. Andree Apostoli auro inclusum gestat in summitate baculi contra insultus demonum 368.a
 dunstanus incestas nuptias copulantes excommunicat 372.a
 dunstanus generale concilium conscripsit in Anglia 372.b
 S. Dunstanus prædicit mortē duobus episcopis 377.b
 dunstani genus, parentes ac insigne futurę indolis omen

omen 359.b
 dunstani archiepiscopi Cantuarien vita 358.b
 S. Dunstani mira cum B. Andrea Apostolo familiaritas 378.a
 S. Dunstani & Elphegi regis corpora transferuntur 381.a
 S. Dymna baptizatur 343. b
 S. Dymna à patre impiè matrimonio expetit 344.a
 S. Dymna martyrium 343.b
 SS. Dymna & Gerebemi corpora à Xantenibus auferuntur 346.a
Eta episcopus Hagustaldensis 128.b
 earberbertus Thuringie hæresiarcha 582.b
 earconbertus rex Cantuariorum 852.a
 Eboraca ciuitas 465.a
 eboracensis ecclesia 129.a
 Ecelinus Romanus Tyrannus conuertitur 732.b
 ecclesia cur fulciri floribus, & hipari malis appetat 989.a
 ecclesia fidei negocium decidit 6.b
 ecclesia quibus columnis sustineatur 986.a
 ecclesia, thalamus Dei 694.a
 ecclesia vt Christo desponetur 734.a
 ob ecclesie res ablatas Clotarius rex punitur 662.a
 ecclesie procerum ordo 216.a
 ecclesijs Galliarum quantum contulerint Reges & Imperatores 260.b
 ecclesias vt ornari Petrus Tarastus archiepiscopus 160.b
 ecclesiasticorum bonorum abliguritor, & viris Dei vim inferens, à Deo grauissimè punitur 668.b
 ecclesiasticorum bonorum direptor, horrenda morte mulctatur 350.b
 ecclesiasticorum dissolutæ vitæ, egregius castigat Norbertus 630.a
 ecclesiasticorum bonorum direptores, à Deo puniuntur 610.b
 ecclesiasticâ libertatè fortiter tuetur Antoninus 48.a
 ecclesiasticarum rerum vsurpatores persequitur Norbertus episcopus 644.b
 ecclesiasticarum rerum direptor à Deo punitur 652.a
 ecclesiasticarum rerum iniquus possessor diuinitus punitur 350.a
 ecclesiasticis que prisci Christiani elargiti sint 583.a
 edefa 237.a
 edgarus regnum Angliæ obtinet, 369.b ipseque encomium 370.a
 edgarus rex moritur, eius filius Eduardus in regno sufficitur 377.a
 edgina regina Angliæ 366.b
 edilbertus rex Cæti baptismò abluitur 463.a 464.a
 edilfridus rex Anglorum 468.a
 S. Ediltrudis seu Ediltridæ vita 851.
 edmundus rex Angliæ occiditur 366.a
 edouardus Edmundi regis Angliæ filius 686.b
 edredus Edmundi regis Angliæ frater 366.a
 eduardus Londoniæ ecclesiæ archidiaconus 383.a
 S. Eduardus 375.b
 eduardus rex noueræ fraudibus è viuis eximitur, eius Ethelredus frater succedit 377.b
 eduenis diocesis 168.a
 eduinus patri Edredo in regno sufficitur 367.b
 eduinus rex diuina vltione regno pellitur, ipsiusque scortum mala morte perit 369.b
 eduii regis dissolutus & mollis animus 368.b
 eduii regni iniqua administratio 367.b
 egerbertus abbas 574.a
 S. Egerbertus multos in Hibernia ad Christum conuertit 925.a
 egerbertus Treuirorum episcopus 929.a
 egeronius episcopus Augustudunens 920.b
 egridus rex 851.b
 eggo quidam S. Adelberto familiaris 926.b

egmonda locus 929.a
 S. Eguinus 461.b
 Einhardus seu Eginhardus, Caroli magni Cancellarius 526.a de translatione SS. Petri & Marcellini quatuor libros conscripsit, & qua de causa 526.a b
 Eladius Antifiodorensis episcopus 14.a
 eleemosyna quid conferat 851.a
 eleemosyna charitatis proles 936.b
 eleemosyna spiritualis, docere ignorantes 394.b
 eleemosynâ angelus in pauperis forma sumit 657.a
 eleemosynæ peccatores conciliant Deo 892.b
 eleemosynis impiorum vescens Christina mirabilis grauer torquetur 893.a
 eleemosynis largioribus quædam inolescit puellæ 47.b
 eleutheropolis 229.b 230.b
 S. Eleutherius Tornacens episcopus 659.a
 elsinus Vuentanus episcopus 366.b
 elfleda Candida Edgari Anglorum regis vxor 375.b
 elias propheta 184.a
 elias archiepiscopus 297.a
 eliensis ecclesia 499.b
 elisei prophete laus, & cuius rei signandæ typus fuerit 737.a
 eliud S. Seruatij auus 295.a
 elizabeth mater Ioannis Baptistæ 295.a
 S. Elizabeth Langraua Thuringiæ 785.a
 eloquentiæ studiosus Gregorius Nazianzenus 182.a
 elphegus Vuentanus episcopus 361.b
 elphegus sit episcopus Vintoniensis 378.a
 elsigna certa de beatitudine, extreme Vnctionis & Eucharistie peti Sacramenta 363.b
 Eminin S. Seruatij pater 295.a
 Encænna Hierosolymis peraguntur 25.a
 encænna celebrat Constantius templi Constantinopolitani Sophia dicti 34.a
 encratus Ioannis abbatis Lauræ pater 295.a
 engelbertus Marchio 639.b
 Eobanus Traiectensis archiepiscopus 611.a
 eorichus Gothorum rex 763.b
 Epagathus martyr in carcerem ducitur 516.b
 ephesus 968.b
 S. Epimachus 199.b
 epiphanius Constantiæ episcopi vita, patria & parentes 229.b
 epiphanius filium regis Persarum dæmonio vexatam liberat 234.a
 epiphanius oblatum sibi insignem loco honorarij thesaurum despicit, ac sententiosè grauerque ad regem loquitur 234.b
 epiphanius discedit è monasterio Spanydrion dicto ad partes Aegypti 238.a
 epiphanius Eudemonem philosophum conuertit ad Christum 240.a
 epiphanius Salaminc episcopus 450.b
 epiphanius ceglibes vult esse Diaconus 243.b
 epiphanius ordinatur Salaminiarum episcopus diuina Pappo facta reuelatione 242.a
 epiphanius philosophus ab Hilarione baptizatus, presbyter per episcopum Eleutheropolitanum constituitur 238.a
 epiphanius Aetio heretico os obstruit 250.b
 epiphanius cur calceos toto vitæ tempore gestare nolit 232.a
 epiphanius Archadium & Honorium Imperatores baptizat, cum forore eiusque filio 247.b
 epiphanius quidam imponens, diuinam vltionem subitanè mortis multa experitur 246.a
 epiphanius diploide arrepta, mulier ab immundo spiritu liberatur 238.b
 episcopus coniugatus continenter viuit cum vxore virgine 902.b
 episcopus contemplatione delectari debet 4.b

episco.

episcopi dignitas regiam antecellit 148.b
 episcopi veritudo 662.b
 in episcopo creando quem morè Scoti feruent 141.b
 episcopi à S. Petro ordinati 964. b 965. a b
 episcoporum vitæ preclarum exemplar 160. 161. 162. & c.
 episcoporum munus 261.a
 episcoporum nostrorum à predecessibus degeneratio 192.a
 episcoporum luxus reprehenditur 42. b
 episcoporum aliquot nomina 599.b
 episcopis propter populi scandalum non licet habere vxorem 921.a
 episcopis vt viuendum 146.a
 episcopatum recusat S. Bernardinus 424. b S. Gotthardus 101. b Gregorius Nazianzenus 196.a S. Stanislaus 145. b S. Vbalduus 354. b
 episcopatu subterfugere nititur S. Modaldus 364.a
 episcopatu relicto, Claudius fit monachus, & inde abbas, licet inuitus 614.b
 epistola Catholica Iudæ 7.a
 epistola à Leone III. ad principem Damascenum falso Ioanni Damasceno imputatæ, exemplar 120.a
 epistola Leonis ad principem Damascenum exemplar 120.a
 epistola Ioannis Damasceni pro venerandis imaginibus 119.b
 epistola Cyrilli Hierosolymorum episcopi ad Constantium Imperatorem de Crucis signo quod in celo apparuit 127.a
 epistola à Firmo ad Bibianum de Acacio missæ exemplar 132.a
 epistola Bibiani Imp. ad Flaccinum Proconsulem scriptæ exemplar 137.a
 epitaphium Luitgardis virginis 785.b
 Eraclius Leodiensis episcopus 505.a
 erckenradus Eystetensis episcopus 18.b
 eremitarum vita potior cœnobitica 703.b
 eremus Montis Pauli 725.b
 ergina flauius 292.a
 erinnys 183.b
 erluinus abbas 443.a
 ermenensis Namurcens comitissa 633.b
 ermuouolus hæreticus 584.b
 ernoldus pater S. Richtrudis 277. b
 eubulus martyr 505.a
 Eucharistia sacramentum sumit, quæ panis abhorret odorem 886.a
 eucharistia sacramentum singulis Dominicis diebus sumit Christina mirabilis 892.b
 eucharistia sacramenti veritas miraculo declarata 730.a
 in Eucharistia sacramento Christus corporaliter apparet 881.a
 eucharistia sacramentum consolationis plenum 882.a 855.b
 eucharistia frequenter sumptionem negans Luitgardis abbatissa, punitur 775. b
 eucharistia sacramentum in pueri specie apparet 875. b
 eucharistia sacramentum morituris viaticum 215. a 898. a 918. b
 eucherius Lugdunensis episcopus 507. b
 eudæmon Arrianus 24. b
 eudo Aquitaniæ princeps 409. b
 eudoxia 251. b
 eudoxius Arrianus occupat Constantinopolitanam sedem 34. a
 eudoxij blasphemata in Deum vox 34. a
 euentij presbyteri martyrium 70. a
 S. Euentius admoetur eculeo 7. a
 S. Euermarus martyr 15. b
 S. Eugendi monasterium 162. a
 eugenius Pontif. Max. 40. b 48. b 435. a

eugenius archidiaconus Florentinus 451. a
 eugenij virtutes 454. a
 eugenij vita, patria, parentes, literarum studiū 453. b
 eugenij obitus 455. b
 eutrotium castellum 490. a
 eulalius episcopus Nazianzenus 196. a
 eulogiarum vsus 473. a 478. a
 eunuchi Constantini 27. a
 euphemia Ioannis abbatis Lauræ mater 295. a
 euphratas hæreticus 489. b
 europolis 291. b
 eusebia virgo moritur 283. b
 eusebie virginis sanctimonialis encomium 283. a
 eusebianis testibus Macarij accusatio examinanda committitur 25. b
 eusebius Nicomedensis 24. a
 eusebius Vercellensis episcopus 450. b
 eusebius Arrianus ad Iulium Pontificem contra Athanasium scribit 30. b
 eusebius exilium Athanasio intentat 24. a
 eusebij nominis interpretatio 24. a
 eustorgius 244. b
 eutolmius episcopus 715. b
 eutropia virgo duodennis, martyrium passa 743. a
 eutyctis epistola 226. a
 eutyctis cedes, sepultura, & basilica in honorem ipsius extructa 227. a
 eutyctiana heresis 697. a
 eutyctus archidiaconus 251. b
 enzoius Arrianus constituitur Antiochen episcopus 34. a
 excommunicat comitem Anthelmus 994. b
 excommunicationis efficacia demonstratur ab Antonino miraculo 49. b
 excommunicationis sententiâ Florentino magistratui minatur Antoninus 48. b
 excommunicationis vinculo obstricti, quomodo se publica penitentia apud Christianos expiarint 372. b
 excommunicationis anathemate non facile quinquā, nec in leuibus causis ferendum 49. a
 excommunicatorum grauis pœna 48. b
 exemplorum quanta sit vis 853. a
 exequias celebrare, antiquis non inuistatum 382. b 736. a 870. a
 exona vicus 473. b
 exorcismus dæmoniacæ illusiones fugantur 50. a
 expiatur ecclesia 647. b
 extreme Vnctionis sacramentum 363. b 399. b
 exuperantius episcopus 846. b
 exuperius martyr 438. a
Fabij cades 200. a
 fabrianum oppidum 55. b
 fastulana ciuitas 38. b 42. a
 fames ingens Babyloniam infestat 510. a
 fames magna in Aegypto 332. a
 faustianus Epiphanius obrectator 246. b
 faustianus male perit 250. a
 in Faustinianum vltio diuina 248. b
 faustinus morte mulctatur 209. b
 S. Febronie virginis vita & martyrium 639.
 S. Feliciani martyrium 670.
 felix virgo 226. a
 felix martyr 139. b
 felix episcopus 481. b
 felix tribunus 284. a
 felix hereticus ab Arrianis sedi Romanæ efficitur 34. a
 ferdinandus Aragoniæ rex 58. a
 ferentis Tusciæ ciuitas 339. a
 feriam sextam ieiunij consecrat Antoninus 42. b
 ferraria 424. b
 festulana diocesis 452. b

IN TOMVM TERTIVM SEQVENTEM

festum Purificationis B. Marię virginis 359.a
 festum diem violantis pœna 473.b 477.a
 festi diei violator punitur 796.a
 festo die laborans, à Deo punitur 351.a
 festis diebus comotationibus indulgere improbat
 S. Iohannes Chrysoſtomus 676.b
 festus præfes 75.a
 festus à dęmonio cruciatus animam efflat 77.b
 festo mortuo, cessat persecutio 77.b
 Fides sine actione mortua 6.a
 fides miraculis confirmatur 168.b
 fidei sue professionem S. Bonifacius scriptam offert
 Pontifici 579.a
 fidei vis 63.a
 fidem amplectuntur 550. homines 572.b
 fidem veram deserunt plurimi 186.a
 filicarij profapia nobilium in Florentina vrbe 46.a
 firmanus Cardinalis 41.a
 firmilianus diuina vltione punitur 505.b
 firmus Tribunus Martiorum 132.a
 fistiliacum rus 749.b
 Flaccinus Thraciæ proconsul 137.a
 flaccini Thraciæ proconsulis vxor Christiana 137.b
 flaccus comes Petronillam petit sibi coniugem 225.b
 flamerus abbas 480.b
 flandrensis comes 170.b
 florentia 39.b
 florentius Crassus octauus comes Hollandię 930.a
 florentij cędes 208.a
 florentinus Marisconeſis episcopus 482.a
 florentini legatos Romam mittunt 52.b
 florentinorum episcoporu succēssio 458. 459.
 S. Florianus martyr fultibus cęditur, scapula eius acu-
 tis fertis confringuntur, tandem in Aniso fluuio
 submergitur 85.b
 floribus benedictis fanitas restituta 167.b
 flostat fir monasterium 639.a
 Fœminis non patet aditus in Lauram 301.a
 Forniciorum presbyterorum, monachorum, cle-
 ricorum aut monialium pœna 588.a
 fortunatus S. Germani contemporaneus 478.a
 fortunę statua Alexandrię 35.a
 forum nouum 209.a
 forum Liniij 725.b
 S. Franciscus 728.a
 franciscus Patavinus quæstor Pontificius Florentiæ
 capitur 48.b
 franciscanorum trecenta monasteria in Italia sub S.
 Bernardino 422.b
 francorum quę prima origo & ad fidem conuersio
 277.a
 fredericus Colonienſis archiepiscopus 623.a
 fredericus Traiectenſis episcopus 711.b
 fredericus dux Gallorum 440.b
 fridericus Cęsar 53.a
 frisię Ecclesię vastantur 576.b
 frifones ab Odulpho presbytero ad meliorę frugem
 reuocati 711.b
 frifonum hæresis 711.b
 frifonũ erga solennitatę S. Adalberti reuerentia 931.a
 frifonibus concionatur S. Bonifacius 611.a
 from flumen 461.a
 fructus concionum S. Bernardini 421.b
 Fulco Tolofanus Episcopus 853.a 866.b
 fuldenſe monasterium 575.a 605.b
 fulda fluuius 609.b
 fumonis castrum 399.a
 funebrem pompam non magnoperę cutandam esse
 95.a
 furius Simonis Magi discipulus 224.a

Gabriël Palæorus Cardinalis, episcopus
 Bononiensis 505.b 701.a
 galatia 964.b
 galerici patres 51.b
 galerius dux 568.a
 S. Galli cędes 42.a
 gallia à Barbaris vastatur 663.a
 gallias depopulantur barbari 257.b
 gallicanus se vouet Christianum fore, & vincit, Scy-
 thas 933.a
 gallicanus 5000. seruorum manumittit 933.b
 S. Gallicani martyrium 932.
 galienus Augustus 206.b
 gallio præfes Alexandrinus 29.b
 galliola fluuius 663.a
 gallorum regis deuotio 171.a
 gamaliel Pauli magister 962.a
 gandauum 369.a
 gangra Paphlagonum ciuitas 964.b
 S. Gangulphi martyris vita 212.
 S. Gangulphi basilica 213.b
 gaza 241.a
 Gebennensis Comes 168.b
 gebennensis Ecclesia 936.a
 gebennense territorium 407.a
 geisa dux Christianissimus 22.a
 gelasius Papa 626.a
 gelasius episcopus Salaminiorum 241.b
 gemmelaus ager 439.b
 genesium S. Samson verberat 956.b
 geneta 949.a
 gentiles Alexandrię Christianos multos trucidat 34.b
 gentilium sacrificium furceter curat Anthimus, &
 ad Christi conuerſum cum vxore & liberis 208.b
 gentiliũ immolandi morę immutat Gregorius Papa
 in piurimum conuincens Christianorum 465.b
 genuflexione assidua Iacobo genua callo obdureſcūt
 7.a
 genua flectēda oratiōis tēpore ex Christi traditiōe 7.a
 georgius Arrianus occupat Alexandriam 32.a
 georgius Arrianus à gentilibus camelo alligatus di-
 laniatur primũ; dein rogo succensio impolitus
 concrematur 34.b
 gerardus abbas Blandiniensis 622.a
 gerardi monachi, fratris S. Bernardi, vita 719.a
 gereberta filia S. Gertrudis 278.a
 S. Gereberus interficitur 345.a
 S. Gereonis reliquię inuenta, & cuiusdam virginis ę
 numero vndecim millium Virginum 633.a
 germanus Capuanus episcopus, cuius animam S. Be-
 nedictus in cælum ferri vidit 470.a
 germanus fit abbas ad S. Symphorianum 471.b
 germani Parisiensis episcopi vita 471.
 S. Germani miracula 474. 475. 476. 477. 478. 479.
 480. 481.
 germanũ mater vult extinguere, nec valet 471.a
 germanum veneno conatur extinguere auia 471.a
 germani prisca sacrarum reliquiarum ę cupidi 270.a
 germanorum prisca erga Sanctos deuotio 532.a
 germiniacum villa 407.b
 geroldus Moguntinus episcopus 589.b
 S. Gertrudis filia Pipini miraculis post obitũ fulget
 259.a
 gertrudis moritur 282.a
 S. Geruasij vita & martyrium 803. & 807.
 geruasij corpus integrum ex reuelatione diuina in-
 uentum 90.a
 SS. Geruasij & Protasij basilica 482.a
 de SS. Geruasij & Protasij martyrio libellus 807.b
 de eorundem inuentione epistola S. Ambrosij ad
 sororem suam 809.a
 de SS. Geruasij & Protasij corporum inuentione ser-
 mo

I N D E X.

mo D. Ambrosij 810.b
 geruido Moguntinensis episcopus 589.b
 S. Gerulij martyrium 679.a
 Ghele pagus 344.b
 S. Gildardi encomium carmine conscriptum 669.b
 giscalis ciuitas 962.a
 gisorium oppidum Normannię 171.a
 Glasconia 359.a 363.a
 glauornensis ciuitas 369.b
 gleslingaburgense monasterium 576.b
 gloria vana in nostris operibus cauenda 322.a
 S. Glycerię martyrium 199.b
 S. Godrici de S. Roberto abbate visio 658.a
 golgotha 297.b
 gordianus cum quinquagintatribus ę sua familia,
 baptizatur 198.b
 S. Gordiani martyrium 198.a
 gorzienſe cœnobium à quo extractum 440.b
 gosbertus Episcopus 491.a
 S. Gothardi episcopi Hildesemensis vita 95.b
 gouuiboldus Rarisponensis Episcopus 586.b
 Gręcę S. Bernardinus ad Raricos concionatur, cum
 Gręcę nesciret 425.b
 Grata Dei quomodo dignis tribui dicatur 675.a
 grata Dei vt conferuanda 68.a
 gratię diuinę efficacia 304.a
 gratię Dei cooperari debemus 675.a
 gratianopolitanum territorium 948.b
 gratianus monachus 725.b
 gregorius duodecimus pontifex Maximus 38.b
 gregorius Nazianzenus quid de Iuliano prædixerit
 187.a
 gregorius Nazianzenus Saksimis constituitur Episco-
 pus 187.b
 gregorius Apollinarem hæreticum oppugnat 189.b
 gregorius Constantinopolitanę Ecclesię præficitur
 190.a solus post Iohānem dictus Theologus 192.b
 gregorius Nazianzenus creatur archiepiscopus Con-
 stantinopolitanus 193.b
 gregorius Turonensis 211.a 212.a
 gregorius decimus Pontifex Opt. Max. 393.b
 gregorius Nyffenus Episcopus 450.b
 gregorius secundus Pontifex 577.b 583.a
 gregorię secundę Pontificis pro S. Bonifacio litera-
 rum ad dueros Angulos & principes scripta-
 rum exemplaria 580.a 581. 582.
 gregorius tertius Pontifex 583.b
 gregorius nonus Pontifex 736.b 785.a
 gregorius Archiepiscopus 826.b
 gregorius quidam Arrianus in sedem Alexandrinam
 intruditur 30.a
 S. Gregorij Nazianzeni Episcopi vita 181.b 197.a
 S. Gregorij votum 183.a
 gregorię & Basilij amicitia 183.b
 S. Gregorij Nazianzeni oratio inuestina in Iulianum
 186.b
 S. Gregorij ad Augustinum literę 465.a
 gregorię Pontificis ad S. Augustinũ literę 462.b 464.b
 gregorię Papę ad Edilberthum regem literę 466.a
 grimoaldi Pipini filius duo cędit monasteria 259.a
 Guarnierius quidam improbē in Austregisli sumptu-
 osum tumulum debacchans, miserę perit 409.b
 S. Gudualdi miracula 617. 618. 619. 620. 621. visiones
 eius 621. 617. b obitus 621. b sepultura 622.a
 guerrius Ninellenſis sacerdos 870.b
 giuardus Cameracensis Episcopus 780.b
 S. Guiberti vita 438.a
 S. Guibertus militia (cui operam nauabat) renuncians,
 ædificat monasterium & fit monachus 439.a
 & 440.a
 S. Guibertus Hungaros quosdam conuertit 443.b
 S. Guibertus moritur, & apud Gemelacenses in tem-

plo Saluatoris & Petri apostoli sepelitur 444.b
 guido archiepiscopus, postea summus Pontifex fa-
 ctus, Calixtus dictus est 157.b
 guido Aretinus medicus 459.a
 guido Niuellanus sacerdos 870.a
 guilhelmus Aquitanoru Christianissimus princeps
 216.b
 guilhelmus Aquitanorum & Nortmannorum dux
 220.b
 guilelmus abbas 220.a
 gulę dæmon maximē infidiatur iuuenibus 321.b
 gulam vt castiget Romualdus 831.a
 guntrannus rex 405.a
Hadeuugis mater S. Nortberti 622.b
 hadrianus Imperator Christianos perse-
 quitur 679.a
 haduinus præsul 347.a
 hæresiarchæ aliquot Thuringię 582.b
 hæresis Albigensium 772.b
 hæreses diuinitus puniuntur 293.b
 hæreses Iudæorum de carnis resurrectione & Christi
 aduentu 7.b
 hæreticus conuertitur 301.b
 hæreticum comburit Antoninus Florentię 50.a
 hæretici Cypriorum, Ophitæ, Sabelliani, Nicolaitæ,
 Simoniaci, Carpocratiani 250.b
 hæretici expelluntur 251.a
 hæretici scripta igni comburēda adiudicantur 598.b
 hæretici nouitatum seminatores 697.b
 hæretici vnam in Christo naturam improbē asseren-
 tes, qui 922.b
 hæreticorum quorundam arrogantię 322.b
 hæreticorum communitio vitanda 338.a 605.b
 hæreticorum libri vitandi 316.a
 hæreticorum malleus Antonius Vlyſbonensis 729.b
 hæreticis fraus familiaris 697.a
 in hæreticos Episcoporum & presbyterorum senten-
 tia 598.b
 hæreticos, qui martyrum miraculis derogabant, re-
 præhendit Ambrosius 811.b
 hagustaldensis Ecclesia 128.b
 halla castrum 649.a
 hallen locus quidam 928.b
 hamaticum monasterium 278.a 282.a
 hartbertus Traiectensis Episcopus 931.b
 hasbania 889.a
 hauidis abbatissa Aquiriana 768.a
 Hedda Episcopus 461.b
 hellarius Archidiaconus 492.a
 helena crucem Christi inuenit 59.b
 helena Encomium 59.a
 helinuardeshuyſen cœnobium 274.a
 heluidis inclusa, insignis virgo 878.a 889.a
 henricus rex Anglię summē Petrum Tarentalum ar-
 chiepiscopum veneratur 165.a
 henricus Albanensis episcopus 169.a
 henricus Dux Burgundiorum 220.b
 henricus primus rex Gallorum 438.b
 henricus Imperator 834.a
 heracla Alexandrię Archiepiscopus 316.a
 heraclea vrbs 202.a
 heracleon 254.b
 S. Heraclidis martyrium 989.
 herbertus Chryſopolitana Ecclesię præsul schisma-
 ticus 166.a
 herbertus apostata moritur 166.b
 hercules Alexicacus 189.a
 hereburg abbatissa 129.a
 heribrandus affinis S. Guiberti, vastat Gemblacensē
 cœnobium 443.a
 hermeas 244.b
 hermes Episcopus 33.a

IN TOMVM TERTIVM SEQVENTEM

hermes vrbis Romanæ præfectus, ab Alexandro pontifice baptizatur, cum vxore, sorore & filijs, & cum ijs pariter 1250. ferui, eorumq; vxores & filij 70.a
 hermis præfecti filius à morte excitatur 71.b
 hermothen ciuitas 332.a
 hermogenes dux 654.a
 hernione laborat Antoninus 40.a
 herodes Agrippa 964.a
 herodio decollatur 966.b
 S.Herois seu Heronex martyrium 959.
 hefforum (quos Cartos vocant) errores 582.b.
 heffis verbum Euangelij prædicatur 582.a
 Hieracapollon monachus moritur 313.a
 hieraces presbyter 33.a
 hierapolis ciuitas Phrygiæ 2.b
 hierapolitæ colunt viperam 2.b
 hieria conuertitur ad Christum 740.b
 hieronymus presbyter 450.b
 S.Hieronymus contemporaneus S. Maximini 489.a
 S.Hieronymus studiosus sanctorum vitæ indagator 853.a
 hierosolyma capitur à Saracenis 894.b
 S.Hilarion 241.a 455.a
 hilarionis monachi Epiphaniij præceptoris mira abstinentia 232.b
 hilarini martyrium 434.a
 hilarius Pontifex Romanus 424.a
 hilarius Episcopus Pictauentis 449.a
 hildebrandus de Manetis 416.a
 hildesontus Comes 165.a
 hildulphus Episcopus 491.a
 hippolytus martyr 21.a
 hispanis Christum prædicat Paulus 969.b
 historiarum sanctorum cur à sanctis Patribus conscriptæ 853.a cur mutilatæ nonnunquam in scriptoribus inueniantur 4.a
 historiarum sacrarum scopus 526.a
 Hominis ratione præditi officium 789.b
 hominum mundanorum luctus 721.b
 homouision è medio conatur tollere Eusebius Arrianus 653.a
 homouision patris & filij damnatur in synodo Sardiceni 655.a
 homouision in Nicena Synodo fidei qui subscribant 26.a
 hon fluuius 762.a
 honestus Rauennæ Episcopus 814.a
 honor & aura popularis, spirituali homini fugienda 163.b
 honores ac dignitates non ex affectu consanguineis aut minus idoneis tribui vult Cosmus Medices 52.a
 honorius Imperator 246.b
 honorius Papa 647.a
 S.Honofrij Eremitæ vita 701.a
 horariorum precum pensum persoluit Antoninus 43.b
 horæ canonicæ à quo institutæ 617.b
 horæ nonæ preces 748.b
 hormisda papa 662.b
 hortus appellatum B. Michaelis templum 38.a
 hospitalitas singularis 160.b
 hospitalis domus de la Scala 414.a
 hospitia ædificat Dunstanus 373.a
 hospitium Longobardorum in Gallias aduentum prædicat 436.a
 hospitij reclusi vita 436.a
 hospitij abstinentia 436.a
 hædus veteris legis typicus 67.b
 Huardus Leodiensis Episcopus 771.a
 hubertus Comes 944.b

huch villa 130.a
 hugbertus Dux Baioariorum 584.b
 hugo Gallorum rex 221.a
 hugo Thuringus donat S. Bonifacio prædium 583.a
 hugo Gratianopolitanus Episcopus 164.b postea Viennensis Archiepiscopus 937.a
 hugonis Carthusiani encomium 937.a
 humbra fluuius 369.b
 humbrus flumen 463.a
 humanitatem Christi impugnat Apollinarius Syrus 189.b
 humedus Thuringiæ hærefarcha 582.b
 humilitatis vis 327.b
 humilitatis mirum exemplum in Iohanne Damasceno 124.a
 hungari Italiam & Germaniam populantur 443.b
 hungerus Traiectensis Episcopus 712.b
 hunni Metim ciuitatem vastant 294.a
 hunni Gallias vastant 295.a
 Hybernia 343.b
 hymbertus Comes 165.a
Iacobus Achenensis Episcopus 781.b 888.a
 iacobus frater Domini 7.a
 iacobus in vtero materno sanctificatur 7.a
 iacobus solus sancta sanctorum perpetuo ingreditur 7.a
 iacobus Apostolus, princeps Ecclesiæ Hierosolymitanae 7.a
 S.Iacobus à pinnaculo templi deiecitur 8.a
 iacobus primus Episcoporum, martyrio coronatur 8.a
 S.Iacobi Apostoli & fratris Domini vita 4.a
 iacobi honorifica à Paulo facta mentio 6.b
 S.Iacobi mortis ex Iosepho seuera citatur vltio 4.b
 iacobi laudata Epistola 4.b
 iacobi mortem Dominus vlciscitur 8.a
 iannottus Pandolinus eques 52.b
 ianuarus Episcopus 846.b
 S.Ianuarus presbyter in ædibus Gordiani habetur in custodia 198.b
 ianuarij presbyteri visio 408.b
 iaso Theffaloniciæ constituitur Episcopus à Petro Apostolo 965.a
 Iconium 967.b
 iconomachorum hæresis 115.b
 Idrael pseudo episcopus 59.1
 Ieiunant Christiani Ale. and. ix 32.b
 ieiunium triduanum 528.b
 ieiunij ardui exempla 772.b 774.b 781.b & alibi frequenter.
 ieiuniorum ab Antonino accurra obseruatio 42.b
 ieiunij Deus placatur, & alijs pijs operibus 212.a
 ieiunij & litanijs placandus Deus 601.b
 iericho 183.a
 iesuatorum institutum 414.a
 iezabel 251.b
 illyria 288.b
 Imagini B. Mariæ virginis supplicat Ioannes Damascenus 121.a
 imaginē B. virginis veneratur Maria Oegniacæ 884.a
 imaginum cultus & veneratio pia 413.b
 imaginum adorationem tuetur Ioannes Damasc. 119.b
 imaginum vsus tempore S. Ambrosij 807.b
 imprecationis speciem quæ apud sanctos plerunque ferunt, non imprecationes, sed præfagia quædam esse malorum 199.b
 imprecationum malarum vis 457.b
 Inderauada monasterium, filua Deirorum interpretatum 128.b
 indi populi 182.b
 indulgentiarum vsus pernetustus 53.b 55.a
 inedia multa conficitur Paphnutius, sed diuinitus con-

I N D E X.

confortatur 703.a
 infans nouem dierum loquitur 461.a
 ingluuius incredibilis mutata in abstinentiam incredibilem 18.b
 iniqui Iudices, talionis iure in aduersarios non animaduertunt 29.a
 iniuriam iniuria non recompensandam 193.a
 in inobedientem monachum quàm seuerè animaduertat Romualdus 882.a
 inobedientiæ crimen quàm periculosum sit 131.a
 inobedientiæ poena 818.a
 innocens Cenomanorum Episcopus 348.b
 innocentijs primus Pontifex 456.b
 innocentijs Papa à rege Lothario in suam sedem restituitur 650.a
 innocentijs tertius Papa 773.b
 inuocandi martyres post mortem 255.b 710.a
 inuocatio martyrum, Dei honor est 710.a
 inuocatio sanctorum quid conferat 384.a 411.a
 ioculatorum execratur S. Bonifacius 340.b
 iohannes Capistranus Vicarius generalis fratrum de Obseruantia 433.a
 F.Iohannes Dominicus, legatus in Pannoniam missus, Budæ diem suum obit 38.b
 F.Iohannes Dominicus in Cardinalium numero cooptatur 38.b
 iohannes Turrecremata Cardinalis 51.b
 iohannes martyr 84.b
 iohanes Damascenus sua scripta castigat & recognoscit 126.a
 iohannes Eboracensis Episcopus sanat sua benedictione & oratione puerum 130.b
 iohannes Eboracensis Episcopus, Herebaldū ab equo deiectum, ex eoq; lapsū grauius læsum sanat 131.a
 iohanes Hagustaldensis & Eboracensis Episcopus 128.b
 iohannes Valentinus Episcopus 164.b
 iohannes Hierosolymitanus Episcopus 245.a
 iohannes Bongualensis abbas fit Pontifex Opt. Max. & Valentinus dicitur 157.b
 S.Iohannes Baptista 184.a lucerna omnium 909.b
 iohannes Constantinopolitanus dicitur Chrysofomus 251.a
 iohannes Alexandrinus Imperatricem Eudoxiam ab Ecclesiæ ingressu arceret 251.b
 S.Iohannes Episcopus Silentarijs, Ecclesiam Nicopolis B. Virginis sacram, ædificat 295.b
 iohannes Silentarijs dæmoniacum precibus & vntione olei sanctissimiæ crucis curat 301.a
 iohannes Pontifex Opt. Max. 376.a
 iohannes Spoletanus S. Bernardini præceptor 412.a
 iohannes Salisburgenis Episcopus 586.b
 iohannes Lyranus vir eximia sanctitatis 771.b
 iohannes Niuellanus vir insignis 871.a
 S.Iohannes Archiepisc. Constantinopolitanus 902.b
 S.Iohannis Damasceni vita 115.a
 iohannis Damasceni morum informator qualis fuerit 117.b & quis 118.b
 iohannis Damasceni parentes 116.b educatio & institutio 117.a
 iohannis Damasceni amputata manus, in foro suspenditur 120.b
 iohani Damasc. leges à Seniore cœnobij præscriptæ 122.b
 iohannis Duniacensis sanctissimi viri obitus 870.a
 in laudē S. Iohannis Baptistæ oratio 902. 906. 908. 911.
 S.Iohannis martyrium 932.a
 Ionas propheta 195.b
 ionæ monachi abstinentis & rigida vita, mortis ite genus & sepultura 321.b 322.a
 ioppe ciuitas 238.b 964.a
 iosephus Iudæus veritatis studiosissimus 8.a
 iouacus abbas 280.a
 iouianus 35.b

iouinianus in Galatia moritur 36.b
 iouinianus Christianissimus Imperator 935.a
 iouiniano confertur post Iulianum imperium 36.b
 Iram Dei auertendi præficus mos 684.b
 irene sacræ ædis minister ab hydrope curatur 958.a
 Isaac legisperitus catechizatur ab Epiphano 246.a
 ismaelis martyrium 786.b
 ismidion Dientis Episcopus 164.b
 isio Arrianus 24.a
 ischyras Marcotæ Episcopus 31.a
 ischyras improbissimus Arrianus 24.b
 ischyra contra Achanasium calumniæ 25.a
 isitæ calceus 951.a
 Italiae qualis status tempore S. Bernardini 421.a
 itra soror Modocaldi Episcopi, Pipini vxor 258.a
 itra secundas recusat nuptias, & monasticum induit habitum 258.b
 Iudas 190.b
 iuliacum antiquum municipium 547.a
 iulianus maleficijs se sperat Alexandrinum regnum consecuturum 36.a
 iulianus se Macedonem mentitur 36.a
 iulianus iaculo ictus perit 36.a
 iulianus Cæsar ab Eudoxio creatur 34.a
 iulianus Galliarum præfectus 34.a
 iulianus miles Christianus 79.a
 iulianus apostata vetat Christianos disciplinis politionibus erudiri 186.b
 iulianus Imperator 198.a
 S.Iulianus Cenomanorum Episcopus 349.a
 iuliani apostata persecutio 186.a 449.a
 iuliani apostata interitus 792.a
 iuliani physiognomia quid portenderit 187.a
 S.Iuliani martyrium 498.a
 iuliano Augusti nomen tribuitur 34.b
 iulij martyrium 845.a
 iulius Pontifex Opt. Max. 30.a 448.b 525.b 653.b
 iulius Papa Athanasium restituit 30.b
 S.Iulitæ patria ac martyrium 764.a
 iupiter impurus 284.b
 iurense 162.a
 iussa maiorum negligere periculosum 334.b
 iusturandum deuitari vult Iacobus Apostolus 6.b
 iusturandum à S. Bonifacio Pontifici præstitum 579.a
 iustina mater Valentimiani regis 90.a
 S.Iustini philosophi martyrium 713.b
 iustinianus Imperator 296.a
 iustiniani Imperatoris visio 952.b
 iustus arrogantis & superbiæ accusator 5.b
 iustus rectè factorū nil sibi, sed Deo totum tribuit 5.b
 iustus S. Nicomedis corpus sepulturæ mandat 226.a
 iusti memoria iucunda & vtilis 4.a
 iua occidentalium Saxonum rex 460.b
 iuera inclusa 895.b
 iuo iudicis fungitur officio 402.a
 iuo pacis quàm studiosissimus 403.b
 iuo Ecclesiasticæ immunitatis strenuus tutor 403.b
 iuo ob defensionem pupillorum, orphanorum, viduarum &c. Aduocatus pauperum vocatur 403.b
 iuo à Clemente VI. Pontifice Max. canonizatur 403.b
 iuo præfuit obitus sui diem, & se sacra munens vntione, ad beatos cælitates commigrat 404.b
 iuo se iudicis functione abdicat, Ecclesiasticam de Lo-haneto administrat 402.a
 S.Iuonis presbyteri & Confessoris vita 401.a
 S.Iuonis abstinentia 401.b
 iuonis quædam miracula 403.a b
 S.Iuuenalis Narniensis episcopi vita 77.b
Kariulphus 472.a
 Kentenus pater S. Althelmi 460.b
 Kinfinus Episcopus 368.b
 Kissinga 583.a

Lachry-

L Achrymarū inundantia cōmendata 824.b
& pluribus alijs in locis.
S.Lambertus episcopus 259.b
Lambertus abbas Casiriaci monasterij 158.a
Lambertus comes 220.b
lampades cælestes ad sepulcrum S. Stanislai ardere
vise 154.b
lampasium 342.a
S.Landolini abbatis Crispiniensis vita 760.a
lanfrancus Cadomenis cœnobij abbas, fit Cantuari-
ensis episcopus 381.a
laodicea 964.b
laodicus credit in Christū, & capite plectitur 203.b
Iapo sacerdos 459.a
lateranense Concilium 771.b 773.b
latina via prope Romam 228.a
lætionis mons 161.b
lætia territorium 282.a
lauandi cadauera consuetudo 22.a
laudem fugiunt Dei amici 948.b
laudes hominum qui venatur, se Dei priuat remune-
ratione 983.a
laudunum 640.a
laulas oppidum 881.a
laureacensium castrum 85.b
laurentia 55.a
S.Laurentini martyrium 562.a
S.Laurentius martyr 349.a
laurentius Melphitanus episcopus 451.a
laurentius presbyter 464.a
S.Laurianus 410.b
lausanna ciuitas 162.b
Legionum ciuitas, alijs dicta Legacēfir & Carlegion
468.b
lemouicenses 730.b
leo II. Imperator 578.a 696.b
leo III. Iulianus Imperator Iconoclasta 115.b 119.b
leo III. Imperator impiè à se conficta Epistola Iohan-
nem Damascenum apud Damasci principem pro-
ditionis insinulat 120.a
leo primus Romanus Pontifex 922.a
leo decimus 58.b 59.a
leodium 442.b
leodij vastatio 871.a
leonis martyr 743.a
S.Leontij martyrium 796.a
leontopolis 239.a
de Lereto monasterium 416.b
Iesus abbas 349.a
Libanus 84.a
libellus aduersus Macarium admittitur 25.b
libellum quendam martyres defuncti Ludouico Im-
peratori offerri iubent 541.b
liberalitatis in pauperes exempla præclara 160.b
161.a b
liberius pontifex Romanus, Iulij successor, damna-
tur exilio 34.a
libia martyr 743.a
libias 300.a
lichia mater S. Richtrudis 277.b
licida 964.a
lidulphus eremita 625.a
ligeris 271.a
linamones Episcopus 33.a
linatus mons 83.a
S.Linus 225.b
linus Romanus Episcopus à Petro constituitur 966.a
S.Liphardi abbatis patria, miracula, virtutes sc reli-
qua vita 564.565.
lirinense monasterium 437.b
lirinensis insulæ laus 507.b
litaniarum vsus peruersus, & cur institutæ sint vi-

giliz ac Rogationes 211.b
literæ Zachariæ pontificis ad varios Episcopos 600.
601.602.
literarum Gregorij secundi ad Bonifacium exemplar
577.b
literarum Gregorij III. ad Bonifacium missarum ex-
emplaria 583.b 585.a 586.b
literarum Constantini iunioris ad Alexandrinos ex-
emplar 28.a
Lobiense cœnobium 762.a
loca sancta quantum venerentur S. patres 245.a
loca sacra religionis ergo visitare & antiquum & pi-
um 238.b
locus Euangelij Matth. 17. explicatur 971.b
loën castrum 895.b
londonium 370.b
longinus 248.b
longinus miles Christianus 79.b
longiuadum cœnobium 167.a
longobardorum in Gallos expeditio 436.a
losum Hasbaniz oppidum 771.a
loth vxor 230.a
lotharingia 166.b
lotharius rex coronatur Imper. Romanus 650.a
S.Lubentius 490.a
lucianus monachus cælitus candida veste contegitur
231.a
Lucia monasterium Florentiz 56.a
lucilla virgo 525.a
Lucina religio & matronæ apparet S. Sebastianus 209.b
Lucina ætas & vitæ integritas 209.b
Lucius ab Arrianis Georgio substituitur 35.a
Lucretius à Satana diu exatus animam exhalat 209.b
Ludouicus rex Francorum 170.b
Ludouicus Loënsis comes 896.a
Ludouicus Imperator 710.b
Ludouici Imperatoris deuotio erga Sanctorum reli-
quias 535.a
Ludus puerilis Athanasij 23.a
lugdunensis Ecclesia 165.a
Lugdunum 217.b 406.b 516.a
Lugdunum à Comite Forensi vastatur 941.a
Luidhardus Episcopus 463.b
Luitprandus Longobardorum rex 578.a 924.b
Lundeuic locus quidam 576.b
Lundonia 465.a
S.Lupicini Reclusi vita 519.
lupus insolite gregis fit cuitos 642.a
lusus illiberales quantopere execrandi, docet exem-
plo suo Antoninus 49.b
S.Lutgardis virginis patria ac reliqua vita 768.
Lybia 32.a
lycaonia 508.b 967.b
Iycurgus legislator 185.b
lydia purpuraria 968.a
lydius ladi 24.b 952.b
lyfias Tribunus 969.b
lysimachus vt Dei sponsas deoq; dicatas Virgines re-
ueratur 743.b
lyfippi hortus 139.b
lystra 967.b
M Acarius presbyter 25.b
macarius vincus ad synodum adduci-
tur 25.a
macarius Episcopus Hierosolymorum
61.b
macedonia 195.b
macedonianorum de S. spiritu hæresis 189.a
macedonus 32.b
magauelda 373.b
magdunensis ciuitas 565.a
magdunum mons 564.b

magella-

magellanus ager 45.a
magis incantationibus refertum librum comburit
Antoninus 50.a
maglabium 954.b
magnentius Constantem interficit 32.a 655.a
magnentius Arrianus imperium per tyrannidem in-
uadit 655.a
S.Maioli abbatis Cluniacensis vita 215.b eadē profa
& carmine conscripta 219.a
S.Maioli solennitas 215.b
S.Maiolus omnium suffragijs abbas eligitur 218.a
maior domus 259.b 478.b
malcolini Scotorum regis cædes 689.b
malmundarium monasterium 259.a
malua fluuius 564.a
S.Mamerti Viennensis Episcopi vita 211.b
manna veteris legis typicum 67.b
manni pagus 871.a
mantola vicus 475.a
mantuæ conuentus à Pio II. celebratur 54.b
manuelis martyrium 786.b
manuum impositio ab Apostolis originem traxit 2.a
maram edulcat Dominus 183.a
marcella martyr 959.b
S.Marcellianus martyr 796.a
marcellinus presbyter ab Angelo è carcere educitur
524.a
S.Marcellinus capite plectitur 525.a
S.Marcellini martyrium 523.a
SS.Marcellini & Petri martyrum translatio 526.
marcianus abbas 297.a
marcianus Syracusanus Episcopus 964.b
marculphus abbas 407.a
S.Marculphi abbatis vita 8.b
marcus Episcopus 33.a
marcus Aurelianus Episcopus 565.a
S.Marcus Papa 451.a
S.Marcus Romæ scribit Euangelium 696.b
S.Marcus martyr 796.a
marcus Euangelista, à Petro Alexandrinus ordinatur
Episcopus 966.a
margareta fluuius 663.a
S.Margaretæ Reginz Scotiz vita 686.a
B.Maria in tormentis ab Andrea de Chio inuocata
494.a b quid ei præstiterit 495.b
B.Maria præstantior cunctis potestatibus 908.b
maria soror Moyfi 66.b 316.a
maria mater Iohannis Cælestini 385.a
S.Maria de Oegnes vita 853.
marianna Philippi soror 3.a
marina rusticorum seruituti addicitur 199.a
B.Marini Ecclesia 640.a
maris Chæcedoniæ Episcopus 35.b
mariti plerique quàm sint duri in coniuges 223.a
maronis epistola 227.a
maronis cædes 227.a
apud Maronem degit Petrus Apostolus 964.b
S.Martianus 696.b
martianus Christianus Imperator 295.b
martinus quintus Pontifex Max. 38.b
martinus Turonensis Episcopus 217.a 218.b
S.Martinus Treuiros inuist 489.b
martinus abbas 792.b
S.Martinus Turonensis festum 475.b
martini pagus in Britannia minori 401.b
martini vicus 171.b
martij Romani milites 132.a
S.Martyrius lector pro Christi confessione trucidat-
tur 485.a 486.a 487.a
martyris Alexandri vincula osculantur Christiani
289.b
martyres cruciant demonē, & cogūt deserere obsec-

sum 554.b
martyres mundi intercessores 709.a
martyres 40. in carcerem mittuntur 85.b
martyres suos cur Christus non seruet à pœnis 556.b
martyres trigintanouem capitis pœna vno die mul-
ctati 85.a
martyres vbiq; præsentis opitulatione 985.b
martyrum historiæ quid conferant 569.a
martyrum mors, martyrum victoria 676.a
martyrium temerè expetens monachus, decertandi
data occasione, negat Christum 323.b
martyriū mentis seu volūtatis & sanguinis 3.a 190.a
martyrio coronandi à Christo deficiunt 517.a
massana vrbs 411.a 430.a
massilia 437.b
S.Maternus 490.b
mathildis Conradi regis coniunx 220.b 689.b
maticensis ciuitas 216.b 217.b
matris Dei priuilegia 907.a
matrimonium Comiti volenti religionem ingredi,
suadet Nortbertus 639.b 643.a
matrimonij finis ac scopus 278.b
S.Matthæi Euangelistæ, Barnabæ manu descriptū 699.b
maturus martyr immaniter cruciatus, securi cæditur
519.b
matutinæ preces 896.a
mauiuolet vicus 443.a
S.Maurini abbatis & martyris inuentio 681.a
mauritus Florentinus Episcopus 457.b
mauricius Imperator 462.a
maurienna 158.b
mauriennensis Ecclesia 164.b
maurontus abbas & leuita S. Richtrudis filius suscipi-
tur ex sacro fonte à Richario sacerdote 278.b
maurontii abbatis historia 281.b
maurus Episcopus 21.a
S.Maurus S. Benedicti discipulus 216.b
maxentius Pictauorum Episcopus 488.a
maxentius Maximiani filius 134.a
maxianopolis 200.a
maximiana persecutio 228.a 284.a
maximianus Imperator 85.a 206.b 445.b
maximini immania edicta 131.b
S.Maximinus diuino oraculo Treuirorum fit Archi-
episcopus 488.b
S.Maximini Episcopi Treuirensis vita 487.
S.Maximini reliquiæ à Treuirensibus ex Aquitania
abspontantur 490.b
S.Maximini reliquiarum translatio 491.a
maximus Episcopus & confessor 32.a
maximus Episcopus Hierosolymitana sede expelli-
tur 32.a
maximus Tauromenij constituitur Episcopus 965.a
maximus, Constantinopolitanus Episcopus subdolè
creatur 190.b
maximus Aegyptius 190.b
maximus baptizatus perfidiosè deficit à S. Gregorio
190.b
S.Maximus 565.b
S.Medardus Viromandensis Episcopus 662.b
S.Medardi Episcopi Nouiomenis, parentes, patria &
reliqua vita 658.
S.Medardi encomium carmine conscriptum 669.b
S.Medardi cadauer Clotarius rex suis humeris gestat
665.a
medelocense cœnobium 930.a
mediolanensis Ecclesia 90.a
mediolanum 729.b 803.b 966.a
meldunense monasterium nunc dictum Malmesbe-
ria 460.b
meletiani hæretici 456.b
meletius hæreticus 24.a 360.a 338.a

D

mele-

meletius Episcopus Antiochenus de sede deponitur & damnatur exilio 34.a 36.b
 meletij episcopi virtutes 194.b
 meletium Valens deponit de sede Antiochena 36.a
 melioracus mons 159.a
 melite insula 969.a
 mellitus abbas 465.a
 memoria insignis Iohannis martyris 84.b
 memoria clara Petri Archiepiscopi Tarentasij 157.b
 memoria praeclarum exemplum in Antonino 38.b
 menandri sententia allegata 27.a
 mendici duo fraudulentu 48.a
 mendicorum duorum pecuniae quandam summam pauperis cuiusdam cuius filibus, pro dote dispensat Antoninus 48.a
 menfa diuturna nimis accubatio vitio datur 42.b
 mensam cruce signare, non nouum 309.b
 sub Mensam diuina legere eloquia, pius mos 42.b 253.a 484.a
 meritum aliquod esse bonorum operum 68.b
 merita sanctorum 22.b
 merita nostra Dei dona 94.b
 meritorij operis inficiatores taxat Ambrosius 411.a
 meritoria martyrum opera, praemiorumq; differentia 43
 metho Ecclesia 478.a
 metho vicus 486.a
 Micium monasterium 565.b
 midas dicitur 118.b
 miletum 968.b
 minois legislator 185.b
 mira (alij Lystra) vrbs Lyciae 969.a
 miracula amicorum Dei irridens, diuinam experitur vindictam 949.a
 miracula cur plerumq; non perpetrentur 613.a
 miraculorum commemoratio molesta esse non debet 476.b
 miraculorum proprietates 219.b
 missa incruentum sacrificium 297.a
 missa sacrificium propitiatorium pro mortuis 878.b
 in Missa vult pro suis parentibus orari Augustinus 95.a
 in Missa filius patri offertur 879.b
 missae sacrificij mentio 95.a 209.b 212.a 225.b 281.b 344.b 359.a 372.b 407.a 461.a 477.a 478.b 514.b 525.a 582.b 624.a 626.a 796.a 816.b 929.a
 missae quotidianae etiam antiquitus in vsu 18.a
 missae quotidianae apud sanctorum tumulum celebrantur 74.b
 missae sacrificium, angeli sua praesentia cohonestant 617.a 880.a
 missae sacrificij vis 984.b
 missae sacrificio diuinitus reuerentia exhibita 461.a
 missam ante concionem quotidie S. Bernardinus celebrat 421.b
 missam de die sapientis audit Margareta regina 689.a
 missam celebrat Philippus 2.b
 missam celebrat Petrus Tarentasius 165.b 168.a.b
 missam celebrat S. Barnabas 696.a
 missam pro defunctis celebrari minimè nouum 94.a
 missam ad lectum suum celebrari vult Paulinus Episcopus 846.b
 missas pro se post mortem celebrari vult Margareta regina 689.a
 mithras deus gentilium 34.b
 mithrae mysteria & sacrificia 34.b
 mitylene 968.b
 Mocij martyris templum 954.a
 moderatio, insigne magistrum 5.a
 S. Modesti martyrium 753.b
 S. Modaldus Treuironum Episcopus 256.b nobilis profapia laudata 260.b 259.b

modoaldi Treuerensis Archiepiscopi Epitaphium 263.b
 modoaldi genus quantum Galliarum Ecclesias auerit 260.b
 de S. Modoaldi translatione Epistola 274.a
 moganus fluius 583.a
 moguntia fit metropolis 608.b 575.a
 moguntinae ciuitatis encomium 272.a
 moguntina ecclesia fit metropolis reliquarum Germaniae Ecclesiarum 590.a
 mois Episcopus 33.a
 monacharum regula 316.b
 monachismum olim etiam pueri amplexi 318.b
 monachus esse non potest, qui non continet opes 231.b
 monachus negligens redit ad mundum 325.b
 monachi immorigeri pena 325.a
 monachi in ecclesia non solent loqui 383.b
 monachi quidam diuinitus puniuntur 819.b
 monachi, etiam ipsius Apostoli S. Barnabae tempore 696.†
 monachorum Hersfeldensium dissoluta vita 98.b † S. Gothardo reformata 99.a
 monachorum institutum commendatur 216.b
 monachorum odio diaboli torquentur 390.b
 monachorum vita vnde orta 307.b
 de Monachis, mundi huius iudicium 418.b
 monasterium S. Albani Moguntiae percelebre 555.a
 monasterium B. Martini 21.a
 monasterium Eritum 703.b
 monasterium de Colimbria 724.a
 monasterium feminarum Sibapoli 740.a
 monasterium S. Michaelis 815.a 819.a
 monasterium Laubienfe 762.a
 monasterium S. Vincentij 831.b
 monasterium S. Catharinae 768.b
 monasterium Martianense 280.a
 monasterium Mistianense 792.b
 monasterium Classense 813.a
 monasterium S. Benedicti 818.a
 monasterium Aquiriae 771.b
 monasterium à Deo punitum, ob negligenter solutas preces horarias 783.b
 monasterij ieueriores, diuinitus puniuntur 329.a
 monasteria 48. in Anglia constructa 377.a
 monasterijs praeferri cur tantum tribuerint 588.b
 monastica vita vnde orta 307.b
 monasticae vitae desertor, luit poenas Purgatorias 885.b
 monasticae regule à Pachomio traditae 314.b
 monasticae disciplinae olim iugo infantes etiam & iuuentulae monachae traditae 741.a
 in Monasticae rei vsurpatores diuina ultio 931.b
 monasticam disciplinam strictè colentes monachi, martyres sunt 333.a
 monasticus cano Pachomio ab angelo traditur 310.b
 monastici canones à Gregorio Nazianzeno & Basilio editi 105.b
 monasticus habitus 615.a
 moneta adulterinam excudentis grauis poena 373.a
 monetariorum supplicium 373.a
 S. Monica cur S. Ambrosium amarit 88.b
 monica defuncta, Euodij psalmum cantat 94.a
 S. Monica vt in matrimonio se gesserit 91.b
 S. Monicae, matris S. Augustini, vita 86.a
 S. Monicae virtutes 88.a
 S. Monicae in erudiendis liberis diligens cura 91.a
 mons congregationis 83.b
 mons Petri 142.b
 mons gaudij 879.a
 monulphus episcopus templum in honorem S. Seruatij edificat, eorum corpus eius transfert 294.b
 mopsi fontes 33.b
 morbi corporis, incrementa saepe sunt virtutum animae 918.a

mori-

morientes sunt precibus iuuandi 775.b
 mortem bonorum non nimium lugendam 46.a 93.b
 mortui viuorum iuuantur suffragijs 713.a
 mortuorum cadauera, canibus deuoranda obijciunt Persae 235.a
 mortuorum corpora abluunt veteres 887.b
 mortuis orationes impertiendae 95.a
 mofa fluius 626.a
 mofella flumen 265.b
 moses 190.b
 mofomagum castellum 490.b
 Muchonfe monasterium 321.a
 mugellana vallis 45.a
 mulieres tantoperè dequit Pachomius, vt propriam etiam matrem videre non velit 318.a
 mulierum fugienda colloquia S. Bernardini exemplo 413.a
 mundanorum hominum vita mortua 87.b
 mundi erga suum creatorem ingratitude 895.a
 muneribus non corrumpitur Antoninus in Ecclesiasticis personis eligendis aut beneficijs conferendis 44.b
 munio flumen 40.a
 murmur in monacho execrandum 123.a
 musicis instrumentis vt utendum sit 361.a
 Myria 967.b
 Abal 190.b
 nabor martyr 139.b
 nannetum vrbs 445.b 479.a 481.a
 Narnia obfisione hostium vexata, precibus S. Iuuenalis liberatur 77.b
 de Nathanaele insigne Christi praesagium 11.b
 naturalium rerum contemplatio hominem ad Dei admirationem & amorem rapit 118.a
 S. Nazarij vita & martyrium 803.
 nazianzum vrbs Cappadociae 182.b
 Neapolis 39.b 50.b 396.b
 S. Nestarius 471.b
 nestarius Episcopus Constantinopolitanus creatur 196.a
 nemanfense territorium 161.b
 nera mater S. Bernardini 411.a
 S. Nerei martyrium 221.b
 nero Simone mago vtitur familiariter 225.b
 nero Petri vitam infidiatur 961.a
 nero suam conficit matrem, patris sororem, & Ostauiam suam vxorem 970.a
 nerone regnate docent Petrus & Paulus Romae 960.a
 nerua 226.b
 nestoriana haeresis 922.a
 nestorius Augustalis 32.a
 Nicasius Comes 476.a
 nicenum concilium confirmatur, & heterousum Arianorum condemnatur 31.a
 nicea 436.a 653.b
 S. Nicetius Episcopus 406.b
 S. Nicolaus quam celebris in Ecclesia 172.b
 nicolaus Bilioctus, penè exanimis, ab Antonino pristino vigori restituitur 57.a
 nicolaus quartus Pontifex 295.a
 nicolaus quintus Rom. Pontifex 435.b
 nicolaus quintus moritur 52.b
 nicomachus in ipsis tormentis à Christo deficit, arreptusq; à demone miserè perit 342.b
 nicomedia Bithyniae ciuitas 24.b 964.b
 S. Nicomedis presbyteri martyrium 225.b
 Nicopolis 295.b
 nilus fluius 510.b
 nilus Episcopus ob Christiani nominis professio- nem igni traditur 84.a
 nithagouue pagus 542.b 543.b
 nitria ciuitas 22.a 239.a

nitria mons 308.a
 nitriense territorium 21.a
 niuellense monasterium 930.a
 niuella Leodiense oppidum 856.a
 Nocturnae preces S. Iacobi 4.b
 nocturnae preces Vuironis 141.b
 nonna Gregorij Nazianzeni mater 188.b
 nonnus praes Phoeniciae 24.b
 noricum Ripense 85.b
 S. Norberti Magdeburgensis Archiepiscopi vita 622.
 S. Norberti corpus diu inhumatum iacens, nulli fecerit aut putredini est obnoxium 650.b
 normannia 170.b
 normanni in Gallias & Germaniam irrumpunt 269.a 275.a
 nouiomus vicus 474.a
 Numantina via Romae 74.b 226.a
 numerus duodenarius mysticus 499.a
 numeri denarij mysterium 67.a
 nauticelle monasterium 577.a
 Afs 32.b
Obedientia potior alijs bonis operibus 329.b
 obedientia Iohannis Damasceni erga seniore 123.a
 obedientiae virtutis vis 637.b
 obedientiae & humilitatis ergo sportulas diuendit Iohannes Damascenus 123.a
 oblationes in sanctorum honorè pie & antiquae 705.b
 oblationes inter Missarum solennia veteribus consuetae 168.a
 oblationum in Ecclesijs vsus antiquus 473.a
 obliu nominis interpretatio 4.a 7.a
 obtruncantes vehementer execratur Pachomius 316.a
 Ochnofurtum 583.a
 occidunt se ipsas virgines, vt pudicitiam tueantur 854.b
 occidere seipsum an liceat, & qui id fecerint, quomodo item excusentur 673.b
 ocium literarum studio & orationibus fugat Antoninus 39.b
 octauianus se in Romanam sedem ingerit 941.b
 octouiri 48.b
 Odo Archiepiscopus Caturienfis moritur, eius Bel- sinus substituitur mox vita defungitur 371.a
 odo Comes Canciae Episcopus Batocensis 382.b
 odo secundus abbas Cluniacensis 217.a
 odor suauissimus ex reliquijs S. Mauritij percipitur 683.b
 S. Odulphi Presbyteri vita 710.b
 Oedipodis incestus 517.a
 Officij celebrandimos in Ecclesia 245.a
 Olibaldus abbas 444.b
 Olei sacri atque exorcizati antiquus ritus & vsus 301.a 351.a 408.a 436.b 437.a 473.b 475.b 476.a 477.b & deinceps
 oleum de S. Samsonis sepulcro scaturiens, sanat infirmum 958.a
 oleum ex reliquijs S. Nicolai manat 175.b
 oleum sanctissimae Crucis 301.a
 olla Vulcani in Lipara insula, in quam anima Theodorici regis demergi visa 470.b
 olympa 966.b
 olympus Philippis à Petro ordinatur Episcopus 965.a
 Onuphrius praceptor S. Bernardini 412.a
 Opera orationi sunt auxilio 6.b
 opera nostra quatenus celandae & prodenda 340.a
 opibus quatenus utendum sit 117.a
 opis discipulus Pachomij 314.a
 Oraacula gentilium 208.a
 oraham flumen 582.b
 orat extensis manibus Pachomius 323.b

oratio fereni & tranquilliani laudata 6.b
 oratio in laudem SS. martyrum Cantij, Cantiani, & Cantianilla 496.b
 oratio Gregorij Nazianzeni de amore pauperū 189.a
 oratio Gregorij ad Constantinopolitanos 191.a
 oratio Gregorij Nazianzeni ad Theodosium Imperatorem 195.b
 orationibus se mutuis iuare, pium & Christianum 86.87.88.
 ordinatio nulla quæ non ex Ecclesiæ consuetudine & instituto procedit 23.b
 ordinatur presbyter Norbertus 624.a
 ordinerus Anglorum dux 375.b
 ordo montis Oliueti 414.a
 ordorff 582.b
 orientem versus orat S. Zenobius 452.a
 origenes taxatur 316.b
 origenitarum errores 298.b 338.a
 originalis peccati labi minimè obnoxius B. Iohannes Baptista 912.b
 orontes fluuius 37.b
 orphici hymni 124.b
 orthofia 964.b
 Osmāng virginis tumulus, diuinitus reuelatus 779.a
 ostiensis ciuitas 93.b 449.b
 ostiensis via Romæ 962.b
 S. Osualdus Episcopus Vuigornienfis & Eboracensis 377.a
 Otgerus Leuita 141.b
 otto Nicolinus iureconsultus 52.b
 otto rex Gemmelacense institutum cõfirmat, multisq; priuilegijs donat 442.b
 ottilo Dux Bauariæ 604.b
 otto Cæsar & eius filius iidem Otto dictus 220.b
 Ouis, grauissima premente senecta, interdum tantum vescitur Antoninus 42.b
 Oximensis pagus 480.a
Pachomius varijs dæmonis ludibrijs exagitat, signo crucis se muniens, maligni insultationes vincit 312.a
 pachomius castitatis amator 309.a
 pachomius inobedientem monachū corripit 225.a
 pachomius monachi inobedientiam punit 329.b
 pachomius monachum mortuum vult sine psalmodia, vt animæ consulatur, sepeliri, non vt Ecclesiæ consuetudo in fringatur 328.a
 pachomij de Origene sententia 330.a
 pachomij inigne facinus erga defunctum negligentem monachum 328.a
 S. Pachomij vita 307.a
 pachomij summa religio 320.b
 B. Pachomij monasterium inuisit S. Athanasius 315.b
 padua 728.a
 palamon Anachoreta 309.a
 paleam flumen Antoninus traicit 53.a
 palestina 32.a 183.a
 pallij vsus antiquus 467.a 583.b 603.b 605.b
 S. Pamphili encomium & patria 499.b 502.a
 S. Pamphili eruditio & sapientia, item genus & functio 498.b
 pamphylia 967.b
 S. Pancratij martyris vita 228.a
 pancratijs Tauromenij Episcopus 964.b
 panis vrbs 310.a
 panis benedicti & sacri vsus vetustus, vis & efficacia 320.a 408.a 833.b
 pannonia 21.a 38.b 294.a
 panfophia 451.a
 S. Pafophius à S. Ambrosio excitatur à mortuis 451.a
 panta 964.b
 pannuarius Episcopus 327.b

paphnutius monach' Antonij discipulus 238.b 707.a
 pappus 241.a
 pappus Episcopus 241.b
 parentibus interdum vt pareat quis, aliquid inuitè suscipiendum 188.a
 parentium ciuitas 824.b
 parisiensis Diocesis 170.a
 parisijs 401.b
 S. Parisij Bononiensis vita 701.a
 parium marmoris genus 271.a
 parricidarum pœna 584.a
 parthenicum mare 183.a
 parthenopolis ciuitas 643.b
 pascha dies festus omnium Christianorum 309.b
 paschæ solenne festum 298.b 684.a
 paschalis Papa 626.a
 pastoris boni exemplum in Antonino 47.a
 patara 968.b
 patauium 50.b
 patermythius ob Christiani nominis confessionem igni demandatur 84.a
 paterna nobilis matrona 407.b
 patientiæ laus 5.b
 patrisala prædium 491.b
 patritius S. Monice opera credit in Christum 92.a
 patrophilus Arrianus 32.a
 patrum scripta inuisit hæreticis 597.a
 paulus Constantinopolitanus Episcopus, à sede depositus, Romam venit 31.a
 paulus Episcopus relegatur in Cuculum, & ibi stragulatur 655.a
 paulus à Festo vincens, Romam ad Neronem mittitur 7.a
 paulus vt crebro mortuus 983.a
 paulus Neronis pellicem conuertit 970.a
 paul' plus honoris est cõsecutus q̄ Imperatores 980.b
 paulus propheta superior 982.a
 pauli Constantinopolitani Archiepiscopi vita 653.
 S. Pauli Episcopi reliquiæ transferuntur 656.a
 B. Pauli sententia allegata 27.a
 S. Pauli Apostoli vita 960.961.962.963.
 B. Pauli martyrium 342.a 498.932.962.
 S. Pauli conuersio describitur 693.a
 S. Pauli Apostoli scripta 962.b
 B. Pauli encomium 971.973.
 S. Pauli labores 976.a
 S. Pauli cœnobium 164.a
 pauli cum B. Iohanne baptista collatio 982.a
 paulina credit in Christū 523.a gladio perimitur 525.a
 S. Paulini ædes confagrat, nec Modoardi reliquiæ comburuntur 271.a 275.b
 S. Paulini Nolani Episcopi vita 846.
 paulinus Treuirensis Episcopus 490.a
 pauper repræhensibilis monendus, non despiciendus 917.b
 pauperum ingens numerus pascitur 643.b
 paupertatis votum 646.b
 peccatum pleriq; erroneè à natura esse dixerunt 5.b
 peccatum veniale quàm grauitè accuset in seipsa Maria Oegniacensis 859.a
 peccati causa 5.b
 peccati occasiones non vitare, quàm noxium & periculosum fit 872.a
 peccata in confessione detecta, dæmon improperare non potest 638.a
 peccatis etiam minimis obuiare quàm fructuosum 867.b
 pella vrbs 182.b
 pelagia seipsam interficiens laudatur 674.b
 S. Pelagiæ virginis laus 674.678.
 S. Pelagiæ virginis martyrium 78.b
 in Pelagiam amoris vim non ferens, Diocletiani Imperato-

peratoris filius, seipsam gladio enecat 82.a
 pelopidis humerus 952.b
 peregrinatio ad loca sacra 119.b 410.b
 peregrinatio ad S. Iacobum in Gallicia 15.b
 peregrinationes ad sanctorum sepulcra antiquitatis vfitatæ 812.a
 ad perfectionis culmè qua ratione pertingatur 425.a
 pergamius S. Iohannis Silentiarij frater 296.a
 perge 967.b
 pergentina virgo 563.a
 S. Pergentini martyrium 562.a
 perinthus vrbs 135.a
 periurum quandam ob sacramentum ad tumulum suum præstitum S. Austregifilius punit 411.a
 perona monasterium 282.a
 perseæ populi 182.b
 perseæ in Syriam irrumpunt 932.a
 persarum rex 233.b
 persecutio Christianorum sub Taciano Aegypti præfecto 36.b
 persecutio Ecclesiasticorum 166.a
 persecutio Tyrannorum 307.b
 persecutio Diocletiani & Maximiani 671.b
 persecutio Christianorum sub Diocletiano 739.b
 persecutor Christianorum Selenus 740.a
 persecutio Maximi 750.b
 persecutio Diocletiani Imperatoris 753.b
 persecutio Iuliani apostatæ 786.b
 persecutio sub Vespasiano Romano Imperatore 796.b
 persecutio Christianorum Traiani Imperatoris tempore 800.b
 persecutio & tyrannis Neronis Imperatoris 803.b
 persecutio Christianorum sub Maximiano Herculeo & Diocletiano Augustis 843.b
 peris 295.a
 pestis læuissima, eaq; generalis 414.b
 petrus Apostolorum primus, religionis negotio præest 6.b
 S. Petrus Episcopus & martyr 32.b
 petrus Barbus Cardinalis, qui postmodum Pontifex Opt. Max. factus, Paulus dictus est 51.b
 petrus Episcopus ob Christianæ fidei professionem, ignibus traditur 84.a
 petrus stamedienfis abbas creatur 158.b
 petrus stamedienfis, Tarentasius eligitur Archiepiscopus 159.b
 petrus Archiepiscopus Tarentasius mittitur à Papa ad conciliandam pacem inter reges Francorum & Anglorum 169.b
 petrus Alexandrinus episcopus 190.a
 S. Petrus Apostolus Plautillam ad fidem conuertit & baptizat 224.a
 petrus Alexandria Episcopus 307.b
 S. Petrus Exorcista capite plectitur 525.a
 petrus Alexandrinus Episcopus 803.a
 petrus Leo vi Romanam occupat sedem 647.a plurima mala Romæ perpetrat 649.b 650.a
 petrus Vrseolus Dalmatiæ dux, fit monachus 815.a
 petrus magister Apostolorum 917.a
 S. Petri monasterium 142.b
 petri Archiepiscopi Tarentasij vita 156.
 petri Archiepiscopi Tarentasij ingenij felicitas, discendi celeritas, morum maturitas, parentum vita religiosa 157.b
 petri Alexandrini temeritas 190.b
 S. Petri cuiusdam martyrium 342.a
 S. Petri Cælestini vita, patria, parentes, signa futuræ indolis 385.a
 petrus Cælestinus diuinitus quid sentire debeat de inuoluntaria pollutione, edocetur 388.a
 petrus Cælestinus creatur Pontifex Opt. Max. 395.a
 petri Cælestini in Papatu insignis humilitas, & vti se

in eo gesserit, itemq; de eiusdem coronatione 396.a 397.a
 petri abbatis sanctitas, post obitum eius, miraculose ignotis (apud quos reconditus erat) innotescit 467.b
 S. Petri Exorcistæ martyrium 523.b
 petri Fullonis impietas 697.a
 S. Petri Apostoli vita 960.961.962.963.
 B. Petri martyrium 962.b 966.b
 B. Petri encomium 971.973.975.
 petro (dum Christianorum rogatu cedit Roma) obuius fit Christus Dominus 961.a
 B. Petronius de Petronijs 414.a
 petronij obitus 338.a
 petronilla vxor Florentij Crassi, octaui Hollandiæ Comitissæ 931.b
 S. Petronillæ historia 225.b
 S. Petronillæ obitus & funeris iusta 226.a
 Pharus 183.a
 philippus particeps est manifestationum Christi post resurrectionem 2.a
 philippus abbas 21.a 22.a
 philippus rex Franciæ 779.a
 philippus Archiepiscopus Colonienfis 845.b
 philippi Apostoli res gestæ 1.a
 philippi Thraciæ ciuitas 31.a 289.a
 philippi Imperatores in Christum credunt 262.b
 philippopolis Thraciæ ciuitas 933.a
 philistæ dogmata 189.b
 philo Carpatij Episcopus constituitur 246.b
 philo 249.b
 philocrates presbyter 201.a
 philones Episcopus 33.a
 philosophi cuiusdam quaestiones, soluit Theodorus monachus 329.a
 philosophi huius mundi à S. Scriptura reijciuntur 89.b
 philosophia Christiana 117.b
 philosophiæ virtus 118.a
 philosophiæ summa ars, mortem contemnere 90.a
 philosophiæ laus nominisq; etymologia 89.b
 philotheus 969.b
 phinees 945.a
 phœnicia 229.b 233.b 964.b
 photice ciuitas 966.a
 photini Lugdunensis Episcopi martyrium, & pro Christi confessione mors 519.a
 phrygia 2.b 228.a 449.a
 phthisi laborat Antoninus 39.b
 phygelus Ephesus à Petro constituitur Episcopus 965.a
 Pibi vicus 321.a
 picenum 55.b 209.a
 pictaui 488.a
 pietas eruditioni coniuncta, quantum possit 50.a
 pinianus in Christum credit 207.b
 pipinus Ansigifilius 259.b
 pipinus Breuis 260.a
 pipinus rex Gallorum 213.b 440.b
 pipinus dux Francorum 142.b 409.b
 pipinus dux vt se sub Dagoberto gesserit 262.b &c.
 pipini ducis obitum tota luger Austria 258.b
 pipini encomium, 258.a præclara laus 262.b
 pipini regis ad Bonifacium literæ 610.a
 pisanus ager 39.a
 pisa ciuitas 56.b
 pifidia 967.b
 pifinutes 964.b
 pistoria Thuscæ ciuitas 45.a
 pistorium 39.a
 Placentia 803.b
 platoniamonialis 740.a

plautilla 224.a
 plehelmus sacerdos 142.a
 plet insula 622.a
 S. Plutarchi martyrium 959.
 pluuiialis Sactus, cur B. Maurinus vulgo dicitur 685.b
 Podiensis ciuitas 727.b
 pœmenia angeli hortatu ad martyrium contendit se-
 quens filium 286.b
 pœnæ ambitioforum 893.b
 pœnitentia post confessionem à sacerdote iniuncta,
 explenda 164.b
 pœnitentia publica expiantur publica delicta, à Lu-
 douico Pio & Theodosio Augusto 260.b
 pœnitentia septenni, Edgarus rex adulterij peccatum
 expiat 375.b
 pœnitentia homicidarum, à veteribus cõstituta 813.a
 pœnitentia insignis Ottonis Imperatoris 821.a
 pœnitentiã graue monacho iniungit Pachomi⁹ 334.a
 ad Pœnitentiam adhortatio 898.b
 polemon 184.a
 Polonia beneficio Ottonis III. regnum factum 147.a
 pollutionis nocturnæ aliqua causa, & quãdã sacram
 impediatur vel non impediatur communionem 388.b
 polybij Episcopi Epistola ad Sabinum Episcopum
 Constantiensem 254.b
 pontia insula 224.a
 pontici pueri martyrium 521.a
 pontifex Rom. Boleslaum Poloniæ regem regno, &
 regnum regio priuat titulo 154.b
 pontificia pompæ & ornamenta laudantur, eorumq;
 demonstratur antiquitas 397.a
 pontificis Alexandri osculatur pedes Quirinus 72.a
 S. Pontij martyrium 302.b
 pontus 185.b 450.b 964.b
 poppo Treuirensis Archiepiscopus 508.a
 S. Porphyrius S. Pamphili famulus 498.b
 S. Porphyrij martyrium 498.a
 porta Appia Romæ 961.a
 portarum Carthusia 936.b
 portuensis via 209.b
 S. Potamienæ martyrium 959.
 S. Potentianæ virginis historiola 358.b
 Præmonstraten. ordinis author Norbertus 630.b de
 eiusdem ordinis instituto diuina reuelatio 634.b
 præmonstraten templum ædificant⁶ 635.a
 prætorias ciuitas 750.b
 preces populo Alexandrino publicæ, in morẽ Catho-
 licorum (vt vocant) processum visitatæ 30.b
 preces cur Deus, etiam in re leuissima, exaudiat ple-
 runque 341.b
 precum sanctorum virorum vis 820.a
 presbyter vigesimo gatis anno, ordinatur Euentius
 74.a
 presbyterum ordinat Epiphanius 245.a
 presbyterorum aliquot nomina 611.a
 S. Primitij martyrium 670.
 S. Primitij martyrium 679.b
 priscilla 968.a
 priscus consularis 208.b
 priscus Simonis Magi discipulus 224.a
 probus 969.b
 S. Proculi martyrium 505.b
 processions solennis apud priscos Christianos cum
 crucibus vsus 405.b 452.a 463.b eiusdem cũ re-
 liquijs sanctorum 750.a
 proconesæ tabulæ 190.b
 prochorus episcopus Nicomedie à Petro constitui-
 tur 965.a
 procliffa vxor patricij cuiusdam viri Romæ 247.b
 proclus hæreticus 963.a
 S. Proculus martyr 340.a
 promotus præses 671.a

propheta Christum prænunciant
 prophetia vi puri homines vt plurimum pollent
 187.a
 S. Prosperi Aquitanici episcopi Regienfis vita 922.
 B. Prosperi orationes duæ 923.924.
 S. Protasij vita & martyrium 803.807.
 protasij corpus integrum ex reuelatione diuina in-
 uentum 90.a
 protei formæ mutatio 952.b
 protina neptis Galieni Augusti 207.b
 prouidentia Dei 86.b 87.
 pruliacum monasterium 169.b
 Psalms negligenter canentis ad Sancti corpus, pœna
 513.b
 pfenofiris episcopus 33.a
 Pudicitia exemplar 296.a
 pulchri portus locus 969.a
 purgatorius ignis 54.a 781.a
 purgatorij pœnis mancipatij, iuuandi nostris oratio-
 nibus, suffragijs, sacrificiorumque oblationibus
 861.a
 purgatorij pœnæ describuntur 889.b
 purgatorij ob pœnis affictas animas, quàm se graui-
 ter affligat Christina mirabilis 890. & deinceps
 in purgatorio puniuntur animæ pro peccatorum qua-
 litate 869.b
 ex purgatorio animam cuiusdam liberat S. Lutgar-
 dis 773.a
 puteoli 969.a
 Pyrenæi montes 277.b
 pythagoras Samius 118.b 122.b
 pythonicus spiritus 968.a
Quadragesima sancta dicta Athanasio 32.b
 quadragesimæ tempore corpus suũ solli-
 to sueridus macerat S. Marculph⁹ 11.b
 quadragesimale ieiunium obseruat An-
 dreas 21.b
 quadragesimale ieiunium tempore Ambrosij obser-
 uatum 807.a
 quadragesimale ieiunium antiquitùs obseruatũ 393.b
 630.b 687.a 816.a 830.b
 quiriacus 488.a
 S. Quirici patria ac martyrium 764.a
 quirici infantis laudanda in tyrannum rebellio 766.b
 quirini martyrium 70.a
 S. Quirini Scificiani martyrium 566.a 568.a
Radegundis monasterium 565.b
 radunt capita sua Apostolus Paulus &
 alij quatuor 7.a
 rais femina martyrio baptismum sup-
 plet 959.a
 raptores alienorum, puniuntur diuinitùs 816.b
 ratbodus Frisonum rex 576.b 578.a
 ratispona 639.b
 raucianus Comes 934.a
 rauenna 341.a
 rauidones 479.a
 Recham & Rechabim 8.a
 redempta monialis 917.b
 reditus ecclesiastici vt distribuendi 581.a
 reliquiæ Sactorũ auro & gemmis preciosiores 274.b
 718.b
 reliquiæ sanctorum afferuantur 58.a
 reliquiæ Sanctorum veneratæ à rege Lusitanie 724.b
 718.b
 reliquiæ Sanctorum cur venerandæ 981.a
 reliquiæ S. Febronie aromatibus & odoramentis con-
 diuntur 748.a
 reliquiæ Lutgardis virginis miraculis claræ 786.a
 reliquiarũ loco S. Gangulphi arma asseruantur 213.b
 reliquiarum contemptores vt puniantur 480.b
 S. reliquiarum violatores à Deo puniuntur 931.a
 reliquijs

reliquijs sanctorum vim inesse, homines sanandi
 ideoq; venerandas esse, docetur tunica D. Antoni-
 ni 56.a
 reliquijs sanctorum latens quædam vis inest 46.a
 90.b 169.a 171.a
 reliquijs non tantum, verum (quod magis est) ipsi
 etiam rebus, quæ ipsarum contactu fruuntur, mi-
 ram efficaciam inesse 272.a
 ex reliquijs S. Modoaldi furtim sublatis, copiosus
 manar sanguis 270.b 275.b
 reliquijs martyrum ingentes defert honores Theo-
 dosius Magnus Imperator 806.b
 ex reliquijs S. Nicolai apparet lac manare 881.a
 reliquijs sacras quãtũ olim fecerint 174.b 531.a 534.b
 reliquijs S. Nicolai multi Imp. & principes ad se
 transferre conati 175.a quanta cum exultatione
 Barenfes auxerint 177.a
 reliquijs sanctorum debito honore priuare, quàm
 periculosum sit 255.b
 reliquijs sanctorum debito cultu & honore prosequi,
 & pium & antiquum, & priscis Christianis visita-
 tiffimũ 73.a 178.b 179.a 269.b 368.a 480.a 490.b
 501.b 528.b 530.b 533.b 535.b 548.b 569.b 570.a
 573.a 611.b 708.b 709.a 784.b 785.a 920.a 935.b
 reliquijs sanctorum fugit demon 382.a
 reliquijs martyrum transfert Ambrosius 806.b
 reliquijs sacrosanctas vocat Ambrosius 809.a
 ad reliquijs martyrum orat Epiphanius 248.a
 ad reliquijs S. Nicolai ingens cõcurfus & infinita mi-
 racula 180.a
 remaclus Tungrensis episcopus 259.a 264.b
 rembidis soror S. Guiberti 443.a
 S. Remigius Rhemorum archiepiscopus 277.a 663.b
 de resurrectione carnis Hieracis errores redarguit
 Epiphanius, ipse Hierax linguæ priuatur offi-
 cio, erroremq; fatetur 239.a
 Rhagunæ ecclesiæ præficitur F. Ioannes Dñicus 38.b
 rhegium 969.a
 rhetorica quid à philosophia differat 192.b
 rhinocurura 254.b
 rhodanus annis 949.a
 rhodus 968.b
 richobolus vicus Florentiæ 45.b
 richardus Aquitanorũ & Nortmannorum dux 220.b
 richardus Comes 510.b
 richardus abbas 511.b
 S. Rictrudis vita 276.a
 rictrudis nubis Adalbaldo 278.b
 rictrudis Martiane cœnobium ingreditur 280.a
 rictrudis filie monasticam vicam suscipiunt 280.b
 rictrudis moritur & coruscatur miraculis 283.b
 rictrudis proles 278.b
 risus immodicus vituperatur 448.a
 S. Roberti Salætinus, discipulus S. Petri Celsitini 400.a
 S. Roberti abbatis vita 656.b
 roda regularium monachorum cœnobium 625.a
 rodene ecclesia 401.b
 rodora femina nobilis 491.a
 roffensis ecclesia 371.b
 S. Rogatiani martyrium 445.b
 de rogationibus sermo S. Auiti 212.a
 roma 39.a 228.b
 romana ecclesia mater & magistra omnium Ecclesia-
 rum 917.a
 romanæ Ecclesiæ à Christo dictum, Ego pro te roga-
 ui &c. 917.a
 romanæ Christi primus prædicat Barnabas 694.a
 romanæ insigne ob SS. Petri & Pauli reliquijs encomi-
 um 981.b
 romanæ extra portam Appiam sacellum dictum, Do-
 mine quò vadis? 961.a
 S. Romulæ virginis vita 917.

S. Romualdi abbatis vita 813.a
 roricus Barbarorum rex 928.a
 rotegiacus pagus 477.a 480.a 481.b
 rothomagum 511.b
 Rufeium villa 168.a
 ruffinus diaconus 249.a
 ruffus, Thebanus à Petro cõstituitur episcopus 966.b
 ruofekinus Comes 929.b
 rufsi in Christum credunt 822.b
 rusticus præses Romanus 713.b
 rusticorum impetus atque furor 660.a
 Abas sanctus moritur, atque post obitum Io-
 anni Silentiario apparet 299.b
Sabaudia 159.a
 sabbati violator punitur à Deo 408.a
 S. Saba Laura 119.b
 sabelis martyrium 786.
 sabinus præses Græciæ, edictum promulgat de sacri-
 ficando dijs 199.b
 sabinus diaconus 249.a
 sabinus episcopi ad Polybium epistola 255.a
 sacerdotij dignitas, officiumq; quanto cum tremore
 obeundum 387.b
 sacerdotio qui initiandi 607.a
 sacerdotes in crimine depræhensi, ad Florentinum
 episcopium deducuntur 48.b
 sacerdotes mali, iudæ proditoris sunt affectæ 880.a
 sacerdotes mundi & casti quantum profint 600.b
 sacerdotibus coniugium interdictum 593.b
 sacra loca pietatis ergò inuifere antiquum 61.a 63.b
 348.a 508.b 511.b
 sacrameto venerabili altaris fatetur Deum inesse da-
 mon 632.b
 sacramenta immortalia 314.b
 sacrarum vestium in ecclesia vsus 628.b
 sacrificant gentiles dijs humanis hostijs 34.b
 sacrificanti sacerdoti, aranea in calicem delapsa, nil
 nocet 625.a
 sacrificium suis ipsius 982.a
 sacrificium offert quotidie Antoninus 40.a
 sacrificia pro defunctis Catholicis celebranda 584.a
 sacrificia ethnicorum Germanorum 584.a
 sacrificia veteris legis, fuerunt typi nouæ legis sacri-
 ficiorum 67.b
 sacrilega quædam oculorum caligine punitur, mox
 restitutione facta, visum plenarie recipit 167.a
 sacrilegus quidam cucullari, quam dum efferre cœ-
 nobio conatur, nec potest, restituit 167.b
 sacrilegus anathemate feritur, nec potest discedere,
 nisi restitutione facta 167.a
 sacrilegi pœna 928.a
 sal exorcizatur 637.b
 salis benedicti vis 652.b
 salem consecrat S. Alexander 75.a
 saladinus Aegypti Sulthanus 894.b
 salamina 241.a 967.b
 salaria via 208.a 226.b
 salisburgen oppidum 586.b
 salomon abbas 410.a
 salomon Hungarorum rex 686.b
 salomonis templum 266.a
 saltans, à Deo morte mulctatur 228.a
 salustius Hierosolymitanæ ecclesiæ pontifex 296.b
 samothracia 968.a
 samsonis Scoti error 604.a
 S. Samsonis hospitem exceptoris vita 950.
 ex Samsonis sepulcro liquor manat 958.b
 samus 968.b
 sanctus diaconus varijs tormentis affectus, securi ca-
 ditur 517.b & 520.a
 sancti in Palestinam in metalla condemnantur 84.a
 sancti Symphoriani castrum 165.a
 D 4 sancti

sancti non sunt mortui, sed plantati in vita 721.b
 sancti non desunt nobis presentia spiritali 379.a
 sancti vrbium sunt defensores 605.a
 sancti in caelis nostri sunt memores, & pro nobis orant
 126.b 255.b 456.b 487.b 677.b 767.b 847.a 959.b
 980.b
 sancti sunt nostri patroni & pugnatores 670.a 818.a
 sancti viuunt, curamq; nostrarum rerum gerunt 382.b
 sancti res mortalium probentur 273.a 383.b
 sancti quid etiam post mortem possint 437.b
 sancti viri scipio ac cera, ab igne non laeduntur 713.a
 sancti cur plerumq; post mortem, sua alijs reuelent
 corpora, terrarq; mandari cupiant 806.a
 sancti vitam habent in patientia, mortem in desiderio
 883.a
 sancti in corpore militates, angelis sunt maiores 971.a
 sanctorum vitam commemoratio, quid commodi praestet
 4.a 22.b 506.b
 sanctorum ad aras & monumeta munuscula, preciosas
 vestes aut alia ornamenta offerre, peruetustum
 56.b 384.a
 ad sanctorum loca supplices sanantur 71.b
 sanctorum laus in Deum redundat 140.b
 sanctorum martyrum opera imitanda 211.a
 sanctorum reliquiae cur coruscant miraculis 268.b
 sanctorum honor in Christu redundat 274.b 950.b
 SS. corpora quanto honore a maioribus, & quibus
 processionibus in vrbes introducta 346.a
 sanctorum acta quam studioso veteres conati sint
 vindicare ab obliuione 347.b
 sanctorum gesta ad posteros transmittenda 347.b
 sanctorum festa quam officiose pieq; colenda 186.b
 sanctorum sepulcra ornare, priscum 409.a
 sanctorum tumulis pulueres pietatis ergo accipere,
 antiquum 437.b
 sanctorum spernere praecipua, periculosum 474.a
 sanctorum inuifere limina, ad eorumq; cofugere aras
 & sepulcra, antiquum & pium 141.b 374.b 489.b
 514.a 515.a 577.b 584.b 761.b
 sanctorum martyrum corpora aromatibus condiuntur
 759.a
 sanctorum metuenda pauimenta 794.b
 sanctorum inuocatio quam efficax 836.a
 sanctorum vita, Euangelicorum parus fragmentorum
 nomine, intelligitur 853.a
 cur sanctorum historiae tam multos habeant obre-
 ctatores 856.a
 sanctorum honore Deo nihil derogari 912.a
 sanctis vouere pium 384.a
 sanctis dedicare altaria pium & antiquum 881.b
 sanctis non ingraturum, suas a nobis reliquias venerari
 881.a
 sanctis quam gratum sit, statos illis festos dies cele-
 brare 880.b
 sanctitas vnde nascatur & confirmetur 764.a
 sanctos inuocare, pium & catholicam religioni con-
 sentaneum 22.a 55.b 56.a 57.a b 270.a 275.a 289.b
 293.b 489.b 935.b
 sanctos honore debito priuare quam graue sit 380.b
 sanctos viros conuicari, periculosum 461.a
 sanctos in Christi laudem honoramus 935.b
 sanguinis Christi stilla apparet 652.a
 saracenorum insignis strages 260.a
 sardica 31.a
 sardinia 40.b 288.b
 sarta flumen 349.a
 satietas parit contemptum 958.b
 sauara villa 475.b
 Scarbus fluuius 280.a
 schisma in ecclesia Romana 98.b 165.b 649.b 941.b
 in schismaticum diuina vltio 166.b
 sclani 260.a

S. Scopolio 471.b
 scripturas sacras totas memoria retinuit S. Antoni-
 us Vlybonensis 727.a
 scythae Thraciam occupant 932.a
 scythopolis 298.a
 Sebastia metropolis 295.b
 sebastianus dux 304.a
 sebastiani Manichaei in orthodoxae fidei cultores se-
 uicia 32.b
 S. Sebastiani corpus, Lucina matrona sepelitur 209.b
 secorbiacum villa 478.b
 seheim 610.a
 selenus tyrannus diuina vltione miserè perit 746.a
 S. Seleuci martyrium 498.a
 selencia 967.b
 semiarrani 189.a
 senae vrbs 39.b 41.a 435.a
 senensis vrbs virginis dicta 411.a
 S. Senes 450.b
 senonensis diocesis 169.b
 sepeliendi veterum Christianorum ritus 920.a
 septimianus abbas 54.a
 sequana fluuius 170.a
 serenus iudex 524.a
 S. vtriusque Sereni martyrium 959.
 sergius pontifex 461.a
 sergius Paulus Cyprici Proconsul à Paulo Apostolo
 conuertitur 962.a
 sermius fluuius 290.a
 sermo B. Petri Damiani, in festo S. Anthimi martyris
 210.a
 sermonis quanta moderatio esse debeat, praefertim in
 monacho 323.a
 S. Seruatus prope Traiectum moritur 294.a
 seruatus Tungrorum episcopi vita 293.b
 S. Seruatus sepulcrum mira Dei prouidentia nec aquae
 nec niuis experitur iniurias 294.b
 seruilius credit in Christum 228.a
 seruire Deo cupientes, à mundo irridentur 872.a
 seua fluuius 45.a
 seuera foror Modaldi abbatissa 257.b 266.a
 seueræ virginis virtutes 266.a
 seueriacum villa 482.a
 S. Seuerini monasterium Coloniae 683.b
 seuerus Sulpitius sacram contexuit historiam 295.a
 seueri haeresis 301.a
 Siagrius Augustudunensis episcopus 482.a
 sibergei monasterium 624.a
 sicilia 50.b 396.b
 sidon 964.a
 sidoniae regina 183.b
 sidonius episcopus 763.b
 sigebertus Galliarum rex 262.b
 sigebertus ab Ariberto rege ex sacro fonte suscipitur
 278.a
 sigebertus monachus Chronicon scriptor 295.a
 sigeberti regis caedes 666.b
 signa non esse expetenda 268.b
 signinum castellum 935.b
 filas Corinthi episcopus à Petro constituitur 965.a
 silentium Pythagoricum 122.b
 silentium in templo laudatum 688.b
 silentium commendatur 865.a
 S. Simeon canonizatur 515.b
 S. Simeonis monachi Treuirensis vita 508.a
 simon S. Nicolai abbas 636.a
 simon abbas Foniensis 773.a
 simon Magus laceratur à cane 225.a
 simonis Magi vita 224.b
 simonis Magi impietas 960.a Romae impietate sua di-
 uulgatae superstitiones 960.a Ibidem dum volare
 conatur, in terram corruit, sicq; moritur 961.a
 simonia

simonis Magi praestigia 965.b
 simoni Mago erigitur statua 965.a
 simoniaca heresis 826.b
 simoniacorum quam difficilis conuersio, ob obfir-
 matum in malis animum 826.b
 simoniacos castigat acriter Romualdus 826.b
 S. Simplicianus 451.a
 S. Simplicij Augustudunensis vita 920.
 in Sinæ montis monasterio frumentum miraculose
 augetur 510.a
 Sinope Ponti ciuitas 964.b
 firmitium Hispanie ciuitas 966.a
 Sifinnij diaconi vita 206.b
 S. Sifinnij diaconi martyrium 485.a
 S. Sixtus 680.a
 Solen legislator 185.b
 somena fluuius 662.a
 someritana prouincia 461.b
 S. Sophig templum extruitur 654.b
 soras ab Antonino exploduntur 49.b
 S. Sofini martyrium 800.
 Soteris virginis martyrium 229.a
 Spandydion locus solitariæ habitationis Epiphaniij
 233.b
 spatharus 954.b
 speciosus presbyter 917.b
 spaldorenium villa 474.a
 spira 643.b
 spensanensis discipulus Pachomij 314.a
 Stabalaus monasterium 259.a
 stadins pagus 350.b
 S. Stanislaus episcopi Cracouiensis & martyris vita 143.
 stamedienfium humanitas laudatur 158.b
 stamedium 172.a
 staurius locus sepulture Acacij 138.a
 S. Stephana arboribus duabus alligata discepitur
 506.b
 stephanus rex Christianis 21.a
 stephanus abbas Leodiens 256.a
 stephanus papa 260.a
 stephanus episcopus Meteæ 271.b
 stephanus abbas 274.a
 stephanus episcopus Cameracens 276.a
 stephanus alius quidam episcopus 443.a
 B. Stephani oratorij Metis manet illatum ab incen-
 dio 294.b
 stoechioticus Damasceni liber 119.a
 stolum Romae ab Episcopis ferri, priscis non inusta-
 tum 371.a
 strongila 968.b
 studia similia hominum conciliant animos 24.b
 sturmis abbas 609.b
 Subditi vt regi debeant 192.a
 sulphitius credit in Christum 228.a
 sulphitius diaconus postea Bituricens archiepiscopus
 407.a
 summa quaedam fidei Christianae 207.a
 sunamiudis mulieris encomium, & quid praefigurat
 rit 737.a
 surus discipulus Pachomij 314.a
 Sybariticæ Græcorum obfœnitates 186.b
 syene 315.b
 S. Syluani Gazæ episcopi vita, & aliorum quorundam
 sanctorum martyrum 84.a
 syluani monachi mira conuersio 327.a
 syluani lucus destruitur & vastatur 208.b
 syluacter papa 34.a 448.a
 syluaniacum 221.a
 S. Symphorianus martyr 265.b 471.b
 synesius 244.b
 synodus Tyri vbi accusatur Athanasius 25.a
 synodus Sardicens plus quam trecentorum episcopo-

rum Occidentalium, Orientalium autem Septua-
 ginta 31.b
 synodus Constantinopolitana 194.b
 synodus Ariminen 449.a
 synodus in Anglia 467.b 576.a
 synodus Colonien contra Euphratam episcopu hæ-
 reticum 489.b
 synodus tempore Carolomanni coacta & celebrata
 587.b eiusdem canones 588.
 synodus Rhemen 630.a 647.a
 synodus Antiochena 653.b
 synodus Sardicens 654.b
 synodus Constantinop. contra Macedonium 655.b
 synodus Chalcedonen 697.a
 synodus Nicena 922.b
 synodum Mediolanen Constantius congregat 33.a
 syria 32.a 964.b
 syrianus dux 90.b
Tabenise vicus 310.b 315.b
 tabernaculi Mosaiici mystica interpretatio
 317.a
 tres taberne 969.a
 tabulae Decalogi posteriores, nouae legis
 typus erant 67.a
 tabularum Decalogi priorum effractio, veteris legis
 abolendæ typus 67.a
 tachelinus hereticus seducit Anturpien 641.a
 tanetos insula 463.a
 tarracina 226.b
 tarsus vrbs Cilicie 78.b 196.a 570.b 962.a
 tarsi multi Christiani ac baptizati, Diocletiani iussu
 in carcerem conijciuntur 78.b
 tartarorum in varias regiones incurfiones 782.a
 tatianus in misera egestate vitam finit 36.b
 tatiiani statua ignominia ab Alexandrinis afficitur 36.b
 S. Taurecus episcopus 408.b
 taurinus mons 50.b
 S. Tecla 967.b
 templa visitat Antoninus 44.a
 templis summum honorem vult deferendum esse
 Antoninus 49.b
 tentat neminem Deus 5.b
 tentatur homo à propria concupiscentia 5.b
 tentyrorum ecclesia 315.b
 terramotus ingens 37.a
 terramotus in morte Philippi insolitus 3.a
 terrarchia Herodis 8.a
 Thamisia fluuius 369.b
 thammus Theuto conuertitur 821.a
 thassius 190.b
 thebais 32.a
 thebæorum corpora 256.b
 S. Theobaldi confessoris vita 986.a
 theodebertus rex 472.b
 theodemirus abbas moritur 565.b
 theodoricus rex Francorum 259.b 282.a 408.b
 theodoricus rex Italiae, Arrianus, persequitur Catho-
 licos 505.b
 theodoricus nomen Hollandiae comes 931.b
 theodorus archiepiscopus 129.b
 theodorus scriba 296.a
 theodorus mira arte seruat fratrem de fuga cogitan-
 tem 324.b
 theodorus viginti annos natus, docet monachos,
 quod egrè ferentes fratres à Pachomio corripiuntur
 316.a & b
 theodorus nobilis puer, sit monachus S. Pachomij
 317.a
 theodorus Florentinus episcopus 448.b
 S. Theodorus 455.a
 theodori Mopsuestig heresis 302.a
 S. Theodori Studiti de S. Ioanne Baptist. oratio 899.
 theodo-

IN TOMVM TERTIVM SEQVENTEM

theodosius Imperator orthodoxus 191.b 193.a 655.b 806.a
 theodosij Imperatoris erga Gregorium Nazianzenū benevolentia 193.a
 theodosij Imperatoris ad Epiphanium literæ 251.a
 S.Theodosij martyrīum 70.a 498.a
 theognis 26.b
 theognostus 251.b
 theologia Græcorum erronea 118.a
 theonicus miles Christianus 83.a
 theopaschiani hæretici 697.b
 theophilus Alexandrinus episcopus 251.a
 thessalonica 191.b
 thietmarus abbas Helmuuardicē 256.a
 thinus flumen 128.b 130.b
 thomais monialis 742.b
 thomas Aquinas 54.b
 thomas dominus de Cosci 635.a
 thomas Cardinalis 399.a
 thomas abbas S.Trudonis 897.a
 thomas Regiensis episcopus 924.b
 thracia 286.b
 thræa insula 320.b
 thuringia 578.a
 thuringiæ hæresiarum 582.b
 thuris incensæ efficacia 822.b
 thyestæa cœna 517.a
 Tiberina ostia 90.b
 S.Tiburtius martyr. 525.a
 tiburtius tyrannus 562.a
 ticinus 586.a
 tieferburgen monasterium 576.a
 timor sanctorum etiam hominum 94.b
 timotheus presbyter 29.a
 timotheus eremita 703.a
 Tobias S.Bernardi confobrīnæ virtutes 413.a
 tollus Seneñ, pater S.Bernardini 411.a
 tolosa 277.b 729.b
 tornacē barbari mores & ad fidem conuersio 663.b 664.a
 torneamentorum ludus 861.a
 totila Gothorum rex 457.b 983.b
 Traditio catholica seruanda 609.a
 traianopolis 199.b
 traianus Imperator 228.a
 traiani forum 199.a
 traiectum 294.a 577.a
 traiectum olim dictum Vuiltenburg 711.a
 transfaciensis vicus 920.a
 transsubstantiatio 379.a
 trecorenfis vrbis episcopus 402.a
 treuiris Galliæ Metropolis 257.a
 treuiris Belgiæ Galliæ adscribitur 488.a
 tribunus martyr 291.a
 tridens villa 350.a
 trina signatio mystica 247.a
 trinitatis mysteriū Bibiano Acacius enodat 134.a
 tripolis Phœnicie vrbs 964.b
 troas 342.b 967.b
 troiani 277.a
 S.Trudonis oppidum 889.a
 tryphon moritur 231.a
 Tuba dactilis 212.b cornea ibidem.
 tube mensis 317.a
 tumen ciuitas, aliàs Tunem seu Tunetum 50.b
 tungrensis episcopus Traiectum transfertur 295.a
 tuscia 166.b 339.a 450.b
 tutela, Iouis templum 248.a
 Tyane Cappadociæ ciuitas 187.b 964.b
 tyberianus 284.b
 tyberianum terretangelus 288.b
 tyberis 210.b

typhocæ tela 448.a
 typhonicus ventus 969.a
 tyrannos cur diu impunè seuire in Christianos, Deus permittat 133.a
 tyrus 288.b
Valencæ 626.b
 valens Arrianus Imperator 450.b 806.a
 valens conatur Arrianorum prouehere impietatem 36.b
 valens persequitur Catholicos 36.b
 valens Antiochiæ vexat orthodoxos 37.b
 S.Valentis diaconi Hierosolymitani martyrīū 498.a
 valentiniana hæresis 255.a
 valentinianus Imperator 35.b 450.b
 valentinianus in societatem imperij admittit fratrem Valentem 36.b
 valerianus præses Tyrannus 755.a
 S.Valeriæ martyrīum 808.a
 S.Valerius 490.b
 vallo castrum 471.a
 vanæ gloriæ contemptus laudabilis 869.a
 vanæ gloriæ cupiditas castigata 337.a
 vandala persecutio 849.a
 vancsum fluius 463.a
 varenæ 213.b 215.a
 varlarense monasterium 639.a
 valconia 277.b
 S.Vbaldi episcopi Eugubini vita 353.a
 velari virgines antiquum 224.a 258.b
 velari virgines tempore Antonini consuetum 45.b
 veneficæ cuiusdam malitia 165.a
 veneficos & ariolos necessitatis tempore, adire ac sciscitari, impium 165.a
 venerandæ pleræque res non quatenus tales, sed quatenus habent eas, res sunt 63.b
 veneris templum in mōre Caluariz à gentilibus edificatur 61.a
 venerius eremita 820.b
 venetiæ 50.b
 verbum Dei, panis angelorum 33.b
 vercellina porta 139.b
 veromanduorum oppidum 282.a
 veronica virgo 232.a
 versa fluius 663.a
 vestæ virgines Romæ 226.a
 vestia ciuitas 398.b
 vestimentorum factus reprehenditur 42.b 864.b
 vestium indecorus cultus ab Antonino vituperatur 49.b
 vestibus sacris quæ reuerentia competat 373.b
 vestes sacras benedicit Antoninus 44.b
 Vhogo Traiectē episcopus 442.b
 Via virtutis qualis sit 5.a
 via Latina Romæ 199.b
 S.Victor securi percussus, atque ex eius vulneribus lac cum sanguine promanat 306.b
 S.Victoris martyrīum 304.a
 S.Victoris Mauri martyrīum 138.a
 victorini epistola 226.a
 victorini cædes, sepultura, & basilica eius in honorem condita 227.a
 victorius dux prope Romā vrbem occiditur 140.a
 victurium nomasterium 349.a
 vidualis continentie fructus 258.b
 viennē Diocesis, postmodū Mauritiij dicta est 157.b
 viennensium vrbs 211.b
 viennensium clades 211.b 212.a
 vigiliæ monasticæ 159.b
 vigiliæ obseruantur in sanctorū festis 140.a
 vigiliæ nocturnæ 816.b
 vigiliæ natalis Apostolorum 985.a
 vigiliarum celebratio antiqua 211.b 664.b

villen-

I N D E X.

villibroc 857.b
 S.Vincenij martyrīi reliquiæ afferuatæ 349.a
 vincula Petri osculatur & Alexandri boias Balbina 73.a
 vindocinē pagus 479.a
 vino modico vtendum monet Lucinam matronam S.Sebastianus 209.b
 virga Aaronis typica 67.b
 virgilius episcopus 464.b
 virginalis continentia laudata 222.b 223. 280.a 742.b
 virginitas Deo gratissima 223.a
 virginitas nuptias Christi & Ecclesiæ cōdecorat 223.b
 virginitatis amissæ & matrimonij incommoda 222.a
 virginitatis seruandæ causa quæ se puellæ peremerint 674.a 678.b
 virgo diuinitis lac præbet 890.a
 virgo quæ manet in coniugio 851.b
 virginum gloria in cælis 223.b
 virginum priuilegium 280.a
 viris Dei quantus honos debeatur 340.b
 viromandē ecclesia 660.b
 virtutis ardua via & difficilis 5.a
 visitare sanctorum templum & antiquum 861.b
 vita beata in cælis 223.a
 S.Vitalis martyrīum 808.a
 S.Vitus totius Saxonie patronus 758.b
 S.Viti pueri martyrīum & miracula 755.a b
 vita induant virtutum speciem 873.b
 vitis à quibus impugnamur, cur non statim ac satis resistamus 322.b
 vitulus veteris legis typicus 67.b
 vitulus Paulestē episcopus 586.b
 Vitianus abbas 282.a
 vlysbona ciuitas ab Vlysse condita 723.b
 Vinctio extrema seu oleum egrotorum 6.b
 vinctiois extreme sacramentū sumit vicinus morti Antoninus 53.b
 vinctiois extreme sacramento morientes se muniunt 384.a
 vinctiois extreme præclaræ virtutes 875.b
 Vithianus Palæstine præfectus 715.b
 votum parentum pro liberis 182.b
 votum virginitatis 362.a
 vota religiosorum quænam sint 39.a
 vota sanctis præfita 57.a
 vota explenda 929.b
 Vrbanus VI. pontifex 38.a
 vrbanus præses à Deo punitur 505.b
 vrbanus Tarstē à Petro constituitur episcopus 965.a
 vrbicus S.Liphardi discipulus 564.a
 vrion locus quidam 234.a
 vrsaria villa 489.b
 S.Vrsicini martyrīum 807.b
 Vrsarij horrenda mors 731.b
 Vulo dux Baioriæ 586.a
 Vienna 516.a
 Vuag flumen 21.b

vualameris Ostrogothorum rex 295.a
 S.Vualburge virginis, abbatissæ Heydenheimensis, vita 17.a
 S.Vualburge reliquiæ sudare videntur 19.b
 vuarinbertus Suefionis episcopus abutitur monasterij rebus 668.a
 vuesterlo pagus 344.b
 vuenceslaus Cæsar 38.a
 vuigbertus presbyter 925.b
 vuilfridus presbyter 131.b
 vuilhelmus Angliæ rex 382.b
 vuilhelmus episcopus Maurianensis 944.b
 vuillibaldus primus Eystetē episcopus, discipulus S.Bonifacij 17.a 97.a vitam S.Bonifacij scripsit 573.b
 vuillibrordus Traiectē episcopus 578.a
 S.Vuillibrordus in Frisia Christum prædicat 925.b
 vuiltonia 375.b
 vuinbertus abbas 576.b
 vuinbertus Archimandrita 576.b
 S.Vuiniboldi reliquiæ ad Eystadiense cœnobiū transfatæ 18.a
 S.Vuironis episcopi Scotiæ vita 140.b
 vuirone vitur Pipinus loco confessarij 142.b
 vuimaris prædium 140.b
 vuolfhardus abbas 575.b
 Vxorem fratris defuncti, ducit superstes frater in Anglia 688.a

X literæ mysterium 67.a
 Xantenses 346.b
 xantensibus concionatur Nortbertus 624.a
 xantippe ad Christum cōuertitur 969.b
 Xenocrates 184.a

Z Acharias Papa 260.a
 zachariæ Romani Pontificis ad Bonificium literæ 593.a 594. 595. 599. 601. 602. 603. 604. 606. 608.
 zachariæ verba citantur 195.b
 zachęj mira abstinentia 337.a
 Zeno Imperator 296.a
 zenobius subdiaconus factus, mox creatur Archidiaconus Florentinus 449.a
 S.Zenobius inuifitur à S.Ambrosio 449.b
 S.Zenobius cōtra Iulianum apostatam publicè concionatur 449.b
 S.Zenobij Florentini archiepiscopi vita 447.
 zenobij obitus, morientis ad suos oratio, corporis translatio, ac denique præclara post mortem miracula 452. 453. 455.a 456.a 457.a 458. 459.
 zephyritarum vrbs 750.b
 zephyrinus pontifex Romanus 963.a
 Zioncellus fluius 291.b
 Zobor monasterium 21.a
 zoëardus fit monachus & Andreas nominatur 21.a
 zoëardi confessoris & eremite vita 21.a
 zozimas abbas 21.a

ALPHABETICVS TOMI ISTIVS TERTII DE SANCTIS, SVB APPELLATIONE MAIL ET IVNII, ORDO.

A, B, C, D. A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X, Y, Z. Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Ss, Tt, Vv, Xx, Yy, Zz. Aaa, Bbb, Ccc, Ddd, Eee, Fff, Ggg, Hhh, Iii, Kkk, Lll, Mmm, Nnn, Ooo, Ppp, Qqq, Rrr, Sss, Ttt, Vvv, Xxx, Yyy, Zzz. Aaaa, Bbbb, Cccc, Dddd, Eeee, Ffff, Gggg, Hhhh, Iiii, Kkkk, Llll, Mmmmm, Nnnnn, Ooooo. Tridola sunt aut indicant connexiones singulæ, exceptis bifolijs quatuor, videlicet, A, B, C, Oooo.

Effi-

IN IMAGINEM REVERENDI PATRIS
LAURENTII SVRII CARTHYSIANI,
OPTIME DE CHRISTIANA REP. MERITI.

Effigiem SVRII dum cernis, candide Lector,
Quin capiat tanti fructus amorq; viri?
Qui lucrum duxit, mundo lacuisse superbo:
Delicias, casta mente vacasse Deo.
Ecce recedentis sequitur nunc gloria tutam
Virtutem, nullis sat celebranda typis.
Clara LVBECA neci genuit, sed carior illi,
Qua pater ad vitam, sedula cura fuit.
Huius ob eximium quo conflagrabat amorem,
Salusfco triuit commoda vana iugo.
At licet obscuro, sed sacro recta recessu,
Non potuit soli lux micuisse sibi.
Nanque domi fratres virtutum lampade lustrans,
Edocuit summo reddere vota patri,
Quando erat in SVRIO sacri spectasse laboris
Exemplar, placidam mente referre facem.
Omnibus vt, Pauli iuxta decreta, salutis
Ansa foret, cunctos, omnia factus, obit.
Nec generosa domi Virtus se passa recludi,
Protulit oppleto munera larga sinu.
Quot docet atque monet Syngiam vitare paludem?
Quorve pio mollit pectora dura foco?

Quot dedit afflictis rebus patriaq; ruina
Fulcra? quot haeresion monstr a nefanda domat?
Dum sermone colens Latio monumenta piorum,
Eximias sane suppeditavit opes.
Sanctorum praclar a quid est certamina magnis
Sex celebrata Tomis quod dedit vna manus?
Seprimus adiungi dum ceptus, turba beata
Caelicolum studijs premia digna parans,
Sat Superis factum, dixit, donec tur Olympo,
Emeritu nostris insere CHRISTE choris.
Nec mora, praesiliis SVRIO mors prompta sedenti,
Intrepidum ad Superos cuspid e pandit iter:
Liber abi, dicens, celebratis iungere Diuis,
Et cape nunc meritis ferta dicata tuis.

IN IMAGINEM ET
LIBROS SVRII.

EST aliquid SVRII spectare in imagine vultus,
Quos spatio exiguo scalptra tabella refert.
At SVRII Libros, magna quos texunt arte,
Qui legit, ingenium cum pietate videt.

OBIIT ANNO DOMINI M. D. LXXVIII. DIE XXIII. MAII.

MA

MAIVS.

COMMENTARIVS RERVM GESTARVM
SANCTI APOSTOLI PHILIPPI, AVTHORE
Simeone Metabrafte.

DEI Verbum, quod cum patre est aeternum, & caret tem-
pore, voluit aliquando fieri sicut nos, & venire sub tem-
pore, propter lapsum nostrae naturae. Hinc factum est, vt vir-
ginis carne circumscriberetur, & id quod assumpserat, De-
um redderet communicatione. Cum autem eius cum
corpore aduentu, omnibus acquirente salutem, oportet
ret eum habere spectatores diuinæ illius & ineffabilis dis-
pensationis, & participes mysteriorum: vt vniuerso geni-
eri per ipsos suppeditaret affatim reuocationem: postquam
per totam finitimā, & quae circum Iordanem sita erat, re-
gionem peruasisset Iohannis praedicatione, data autem fuisset
gratia spiritus, & multi ab illo baptismum acceperunt,

quo tempore meus quoque Christus fuit baptizatus, mittens verari in ciuitate idem
Dei verbum, quod comprehendere non potest, (verfabatur enim Hierosolymis) degit in
Galilaea. In ea autem agebat Philippus ille admirabilis, qui erat quidem ex Bethsaida
ciuitate Andreae & Petri, tunc vero aderat in Galilaea: qui statim ab ineunte aetate tra-
ditus est a parentibus, erudiendus disciplinis,

Cum autem recte fuisset educatus, & in omni laudabili disciplina iam institutus es-
set & eruditus, libros perlegit Moisaicos, & quaecumque fuerant praedicta de Christo my-
steria, imbuit: quemadmodum nouissimis temporibus sit venturus, & sit omnibus
comunitur salutem distributurus. Ijs enim, qui tunc erudiebant, non erat permittum,
discipulos in alia erudire doctrina, nisi libros Moisi prius legissent. Cum ergo venisset
Iesus in Galilaeam, & hunc magnum inuenisset Philippum, iussit ei, vt ipsum sequeretur.
Ille autem cum audisset, statim recordatus est eorum, quae ab incunte aetate de
Christo accepit & legit: & cum esse illum agnouit, quem Moisi libri esse postea ven-
turum declarabant. Exhinc ergo is cum eo, qui vocauerat, magistro verfabatur, &
habebat virtutem, quae cum tempore prouehabatur: & connumerabatur cum praeci-
pulis discipulis.

Cum autem ita boni effectus fuisset particeps, assumit etiam alios socios participa-
tionis: nec eam celat, sed cum in primum incidisset Nathanaelem, qui longo ante tem-
pore ei fuerat amicus & familiaris, venientis aduentum, non tanquam adhuc futurum, sed
tanquam qui iam esset, annunciat: Non amplius, dicens, in spe sita est salus Israelis: sed
quem linguae spiritu praesignificantes Seruatorē, praedixerunt in vltimis diebus Israelis sur-
recturum, is adest. Et cum nos inuenissemus Iesum ex Nazareth, & eius admirabilibus
& quae naturam superant miraculis non possemus non credere, omnes alios multum iu-
bentes valere, cum eo degere constituimus. His cum summopere cepisset Nathanae-
lem, etsi rem aegre ferentem, & non ex Nazareth esse boni aliquid contententem, a tu-
endis quidem rebus Israelis eum abducit, Christo autem adducit obedientem. Cum-
que cum primum adiunxisset, liberius exclamauit: Rabbi, dicens, tu es Rex Israelis.
Quo quidem ipse quoque Christus delectatus, vt quod profectum esset a mente intus
recte affecta, id aperit, quod erat ei conueniens, futurum eum mystam maiorum mysterio-
rum, & regni Dei spectatorem. Quid enim dicit? Amen dico vobis, caelum apertum vi-
debitis, & angelos Dei ascendentibus & descendentibus super filium hominis. Ab illo ergo
tempore sacratissimus Philippus aures praebens sacris mysteriorum institutionibus,
tota mente in illis verfabatur, nulla eum cura attrahente ad alia: & luce diuiniore
cognitionis expurgabat cogitationem, priorem depellens ignorationem, & internum
hominem renouans.

Cum itaque ad virilem aetatem peruenisset, in Christum quidem perfectiorem as-
sumpsit charitatem, vt reputaretur perinde atque filius, & locum obtineret haereditis, &
aduentu spiritus constitueretur princeps super omnem terram. Cum autem aduenisset

A

set

Maij 1.

Matt. 3.

Iohan. 1.
S. Philippi
patria & in-
finitio.

Ibidem.

Philippus
adhæret
Christo.

Iohan. 1.

Ibidem.

Ibidem.

Pal. 44.

fer tempus salutatis passionis, per quam patibili genere superior extitit impatibilitas, is inseparabiliter versabatur cum Magistro. Oportebat verò illo tempore aliquos ex ijs, qui tenebāt falsam gentium religionem, proficisci Hierosolyma ad festum contemplandū. Ij ijs, quæ de Iesu præter opinionē annunciata fuerant, obstupescit, (Nam ipsi quoque magna de eo nunciabantur, & quæ fidem superabant, quòd Lazarum quidem suscitasset à mortuis, & vniuersus populus eum laudibus & bonis verbis esset profecutus, & alia innumerabilia fecisset miracula) eum conueniendi magno capti sunt desiderio. A quo superati, veniunt ad meum Iesum: & cùm accessissent ad Philippum, annunciat cur venerant. Ille autem cùm Andrea, qui fuerat primus vocatus, de eis communicasset, Iesu simul cum ipso eorum aduentum annunciat. Iesus verò de sua passione & gloria ei significat, dicens: Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet: mortuū autem, affert multum fructum. Atque hæc quidem Christus illis disseruit. Quando autem post passionem & resurrectionem se sæpè ostendit discipulis, & illos fecit eorum spectatores, quæ erant maiora, quàm vt caderent in cogitationem, hic ipse quoque magnus Philippus, vt qui esset condiscipulus & socius arcanorum, aderat ijs, quæ fiebant, & erat vnus ex eorum numero.

Cùm verò Dominus & Seruator noster Iesus Christus, vniuersam, quæ fiebat per carnem, pro nobis peregrisset dispensationem, & terrena vnijsset celestibus admirabiliter & præter opinionem, & cum gloria fuisset assumptus in celos, & ad maiestatis Patris confedisset dexteram, & spiritum paraclatum ijs, qui ipsi eum viderant, suis mystis misisset, vt erat pollicitus, in specie ignearum linguarum, eo quoque repletus Philippus, se parabat ad cursum Euangelij. Cùm autē ex ijs alij quidem partes orientales, alij autem occidentales, eas sortiti obirent, Borealesque & Australes peruaderent regiones, implentes præceptū, quod eis datum fuerat, admirabili quoque huic Apostolo sorte obligit Asia. Quam quidem in orbem obiens, & in omnibus quidem versans ciuitatibus & regionibus, innumerabilem multitudinem fecit veræ pietati consentire. Quos cùm etiam obsignasset luce regenerationis, obrulit patri celesti. Quin etiam eos quoque, qui affectionibus aliquibus & morbis opprimebantur, & eos quoque, quos inhabitans dæmonium malè afficiebat, verbo solo & impositione sacræ manūs curabat: mente quidem & intelligentia eos, qui insultabant & aduersabantur, fundens ac fugans: sensiliter autem eos, qui ab illis fuerant decepti, conseruans: quos & prædicationis sublimi oratione, & quæ opinionem superabant, insignibus miraculorum effectionibus, tanquam retibus quibusdam capiens, paulatim deduxit ad agnitionem veritatis.

Cùm autem sacerdotes & altaria vbique in illis locis statuisset & cōstruxisset, pro sacrificijs illis, quæ fiebant in dæmonum altaribus, sacrosanctè fecit in eis peragi sacram mysterij celebrationem, adeò vt in eis seruaretur ritus Euangelij. Atque sic quidem magna multitudo eorum, qui per ipsum crediderunt, ad Christum fuit adducta. Cùm autem oporteret eum quoque hinc excedere, & ad Dominum migrare, tale quid ei accidit circa finem huius vitæ. Est ciuitas in Phrygia insignis, quæ vocatur Hierapolis. Ea cùm aliarum omnium populo esset frequentissima, & appellata esset mater aliarum ciuitatum, sanctissimum accipit Philippum post innumerabiles pro Christo susceptos labores. Cùm ergo accessisset magnus hic Apostolus, vt in ea quoque prædicaret Euangelium, vidisset autē eam simulacris, & venenatis quibusdam serpentibus, vtpote prodigiose cuidam viperæ, pro dolor, cultum diuinum tribuere, zelo diuino eius animus accenditur, & intentius se dans precibus, Christi nomine inuocato, hanc perniciosam & quæ multis fuit causa interitūs, statim ostendit mortuam. Cùm autem aduersus tetram hanc belluam tam pulchrè ei cessisset Domini interpellatio, omnes deinde valde admonuit & eis consuluit, vt eum, qui est in cælis, viuum Deum existimarent. is enim est verè Deus: nec serpentibus in terra animalibus animum adhiberent. Qui cùm sit semper Deus perfectus, & qui nec possit comprehendere, postquam produxit hunc mundum, tam qui est ad spectabilis, quàm qui non cadit sub ad spectū, hominem formatum ad imaginem suæ maiestatis, & libero honoratū arbitrio, fecit esse participem bonorum, quæ erant in paradiso, iubens ab hoc solo abstinere, quod erat lignum cognitionis. Cùm verò mandatū transgressum, & lapsum ab ea, quæ cum ipso intercedebat, cōiunctione, Dei non esset despiciere, cùm eum prius per legē, tanquam per pædagogū, & per Prophetas erudisset, postremis temporibus ei placuit, vt Verbum, quod est eiusdē cum eo nature, à casta virgine nobis simile nasceretur. Ille autē cùm ad similitudinem hominū apparuisset, & cum perpeffionibus cōcertasset, qui erat impatibilis,

&

& tertio die surrexisset à mortuis, sua benignitate & clementia se nobis manifestum reddidit, & in celos ascendit, vnde descenderat. Eum autem rursus quoque venturum credimus. Qui figmentum quidem suum suscitabit: reddet autem vnicuique factis suis conuenienter. Hæc verò vos quoque scietis, diuina luce dignati regenerationis: & ab omni quidem execrando vitio vobis pura erit cogitatio, & ad satietatem, etiamsi his nulla sit terminata satietas, gratijs eius replebimini, & eritis hæredes annorum promissorum.

Hæc & his plura & priuatim & communiter verba faciens diuinus Apostolus, quos sciebat magis, quàm alios, verbum suscipere veritatis, eos adduxit ad lucem regenerationis: & in pontificum & sacerdotum numerum retulit, & templa animata & sancta Christo excitauit. Sic directò procedentem veritatem videns eius inimicus, non ferendum esse ducebat, nisi eum labeficeret, & prohiberet ne pergeret ulterius. Hinc cùm eos, qui eo tempore gerebant magistratus, subiisset, & eis tanquam ignem accendisset æmulationem, efficit, vt Philippus quidem ab eis compræhēderetur, magnam manum in eis repente commouens: ei autem infert, quicquid est molestum & exitiosum. Nam qui cum quidem compræhenderant, acerbè deponunt in carcere: acerbis verò flagris cadunt & verberant. Deinde cùm funibus eum à talis vinxissent, sublimè suspēdunt præcipitem. Illud autem racitè significabat directum eius mentis ascensum ad superiora, vt est consentaneum, etiamsi non eum vsque ad vltimum reliquit Deus absque consolatione. Sed cùm illo tempore Bartholomæus quoque diuinus Apostolus simul cum eo versaretur Hierapoli, & simul prædicaret Euangelium, quomodo prædicationis, ita etiam perpeffionis fit ei socius: & illo à talis suspēso, vt diximus, ipse cruce condemnatur. Porro autem soror Mariamna, quæ non minùs erat vna mente quàm natura, quæ erat virgo & corpore & animo, patiēti quidem Philippo fratri aderat: perpeffionem autem, quoad eius fieri poterat, voluntate & animi proposito simul attrahebat, & cum eo particbatur.

Interim verò, dum hæc fierent, fit res quædam noua. Mouetur quidem repente terra, & non solitam suscipit agitationem: metus autem inuasit illorum animos, qui ex ijs, quæ videbantur, capiebant voluptatem. Circumagitur autem vniuersus ille locus, & in profundum, quod minimè apparebat, demittitur. Simul autem cum solo populus quoque attrahebatur, & in maximum veniebat periculum, ne periret miserabiliter. Erant ergo omnes hoc malo perplexi, & incerti quid agerent, aut quid consilij caperent. Cùm autem vix tandem sensissent se luere poenas Philippo illari supplicij & contumeliæ, eum circumsistentes inuocabant Seruatorem, & petebant, vt eis dexteram porrigeret ad salutem: neque proderet animas, quæ propter eum solum tantis agitantur fluctibus. Dicitur autem, cùm ij sic instarent precibus & ad misericordiam mouendam multa dicerent, & non cessarent, IESVS eis desuper aures benignas inclinasse, & eius quod fiebat miseris, eis repente apparuisse: & cùm apparuisset, mala illa ilicò cessasse: & solum, quod tunc mouebatur, stabile & firmum extitisse: & ijs, qui miserabiliter veniebant in mortis periculum, vitam esse diuinam virtutem, quæ locum scalarum obtinebat & ascensum præbebat facilem. Hoc fuit via fidei ad salutem infidelibus: & simul quidem magnum esse Philippum, maiorem autem illum quoque, quem ipse annunciabat, Dominum prædicarunt.

Exhinc autem, qui seruati quidem fuerant, vt Discipuli liberarentur à vinculis, magno studio contendebant: festinabant autem, vt è ligno citò demitterentur. Et soluunt quidem Bartholomæum, Philippus autem eorum repressit conatū. Iam enim ad eum, quem desiderabat, erat mox migraturus. Vnde etiam in ligno sublimè pendens, cum ijs, qui erant in ciuitate, de ijs, quæ erant eis futura vtilia, toto die disserabat, & fiducia ad Dominum confirmans eorum animos, & pro eis supplicans, sacrosanctè cum sacris excessit eloquijs, & migravit ad eum, quem dilexit Dominum, cùm in manu eius suam deposuisset animam. Preciosum autem eius corpus à Bartholomæo & Mariamna sanctè elatum, & quæ in sepultura de more fiunt, præclare affecutum, cum sacris hymnis & honoribus in loco insigni & sacro est depositum quarto decimo Nouemb.

Bartholomæus autem & Mariamna, cùm breui tempore in eo loco mansissent, & preciosis his reliquijs hymnos & honores tribuissent, & rursus præclariùs & firmiùs eos, qui aderant, in fide confirmassent, in suam patriam redierunt, prædicantes Christi Euangelium: Quoniam eum decet omnis gloria, honor & adoratio, cum patre principij experte, & sanctissimo eius spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

COMMENTARIUS RERVM GESTA RVM

S. IACOBI APOSTOLI, FRATRIS DOMINI,

Autore Simeone Metaphraſte.

1. Maij.
Commemo-
ratio San-
ctorum iu-
cundissima
& vtilissima

Nihil est viro bono, & virtutis amatori aequè iucundum, & quod nulla minus ſatietate offendatur, atque iuſti memoria, & maximè, ſi paſſus ſit propter Chriſtum. Ea enim illum magis excitat ad lætitiã, quàm aurum pecuniæ amatores, & quæcunq; ſunt viſu delectabilia eos, qui pulchrarum rerum tenentur amore. Adde quòd ipſa iuſti memoria non ſolum eſt iucunda, ſed etiam valdè vtilis, cum aliquem zeli & æmulationis ſtimulum immittat animis, & ad ſimilia aggredienda excitet. Agedum ergo nos quoque magnum Iacobum in medium adducetes, qui verè eſt iuſtus, & nominatur, & vt Chriſti frater vocaretur, eximie eſt aſſectus, communem ex rebus illius vtilitatem capiamus & voluptatem. Nam licet multi alij, qui in Eccleſiaſtica ſcribenda hiſtoria ſtudium poſuerunt, de hoc Iuſto narrauerint, & ante omnes Hegeſippus & Clemens: quorum ille quidem in quinto ſuo libro, hic autem in ſexta carum, quæ vocantur hypotypoſes, nonnulla ex ijs, quæ ab ipſo geſta ſunt, aſſumentes, poſteris tradiderint: nemo tamen ſe extendit ad omnia, neque contendit de eo dicere ſingularim. Cauſa autem eſt, quòd non fuit eorum inſtitutum de ipſo ſcribere: ſed erat quidem eis aliud propoſitum argumentum: in parte autem, cum ita accidiffet, illius meminerunt.

S. Iacobi patria.

Dicitur eſt Obliaſ.

Mira abſtinentia eius.

Preces aſſiduæ.

Eximii virtus.

Contemplatio & actio perfectio- nis inſtrumenta.

Iacob. 1.

Iacobo ergo diuino patria fuit Iudæa, pater Ioseph, qui propter inſignem virtutem & morum bonitatem, fuit ſponſus Virgini, quæ Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum peperit. Erant autem eius actiones nomini conuenientes. Aiunt enim cum fuiſſe vocatum Obliaſ: quod quidem vult ſignificare Iuſtum. Oculis eius lenis & placidus, & verè dignus, qui conſequeretur à Deo miſericordiã. Aures diuinis verbis omninò aperta. Os, in quo, tanquam aliqua delicia, lex erat perpetuò. Manus, quæ ſemper mouebantur ad benefaciendum. Venter, qui omninò ſuis reſiſtebat appetitionibus. Nam ab animatis & vino tota vita vſque adeò abſtinuit, vt aquam quidem exiſtimaret potum ſuauiſſimum, quemadmodum & alimentum panem, lachrymarum guttas abudanter miſcens cum potione. Genua eius precationis aſſiduæ cauſa penitus obduruerant, & pellis erat in eis veluti mortua. Pannus erat ei gratum indumentum, & ſindon, quando erat ad ſacra aſcendurus. Inter noctem & diem nullum erat ei diſcrimen: ſed noctu quoque lucis exercebat opera: & dies, vitæ tranquillitate & turbarum vacuitate, imitabatur planè noctis ſilentium. Suis erat incundus, alienis venerandus. Tantam enim laudem virtutis, non ſolum apud amicos, ſed etiã apud eos, qui non erant initiati myſterij pietatis, is fuit aſſectus, vt nonnulli quoque eorum eius conſcripſerint martyrium, & dixerint, non eos ſolum fuiſſe poenas, qui Iuſtum interemerunt: ſed ciuitatem quoque magnam accepiffe calamitatem, in qua execrandu illud contigit facinus. Ei quod dico, fert teſtimonium Iosephus in vigefimo libro antiquitatum id referens.

Quomodò autem & alia, quæ ad Iuſtum pertinent, vobis virtutis amantiſſimis dignitate reſcribimus? Nuper quidem Dominus fuerat nobis particeps magni ſecundum carnem myſterij, & magnus hic Iacobus tenebat clauum Eccleſiæ Hieroſolymitanae. Cum duo autem ſint, quæ hominem ducunt ad perfectionem, contemplatio, inquam, & actio, ex quibus vim accipiunt virtutes: examinandum eſt, quàm hic eſſet in vtroque eximius. Sed quoniam maximè per contemplationem ad Deum eſt aſcendus, quòd ad eius fieri poteſt, prius narremus de illius cõtemplatione, deinde etiam eius actionem ponderemus pro viribus. Exiſtimo enim oportere Epifcopi oculu ante alia delectari vi contẽplandi, etiam ſi actionem quidã putarunt eſſe aſcendunt ad contemplationem. Concedatur ergo, quòd contemplatio præcedat actionẽ, quandoquidẽ iuſti actioni coniunctum eſt etiam martyrium. Sed quomodò Epifcopus gregẽ cum ſcientia paſcere debeat, is aperte poteſt intelligere, qui Catholicam eius legit Epiftoſam. Et primu quidem id, quod eſt in inſcriptione egregium, non eſt prætermittendũ. Protinũ enim, & vt dicitur, à carceribus, ſignificatur ſancti modestia. Sic autẽ habet: Iacobus Dei & Domini Ieſu Chriſti ſeruus, duodecim tribubus, quæ ſunt in diſperſione, ſalutem.

Nam

Nam cum ei liceret ſeipſum vocare Apoſtolum, aut Epifcopum, aut quod maius eſt, Fratrem Domini, quibus nominibus ipſum quoque Paulus ſignificauit ſcribens ad Galatas: videtur delectari humilioribus, ſe eſſe ſeruum Chriſti Dei ſignificat tribubus Iſraelis, vel maximè proprium magiſtri inſigne, habẽs moderationem, & ea ſibi magis placens, quàm Epifcopatus dignitate atque fraternitatis.

Sed agẽ nonnulla, quæ leguntur in Epiftoſa, quantum conceditur, perfequamur, per quæ erit manifeſta illius mentis puritas, & accurata doctriina. Nam cum fuiſſet in principio Epiftoſa, & contẽplante animi oculo conſideraſſet, vt eſt conſequens, quòd quifquis ad Deum accedit, incidit in tentationes: (Boni enim principium & radix, eſt Deus: bonum autẽm, eſt virtus. Via autem, quæ fert ad virtutem, eſt aſpera & difficilis, & quæ multa habet aduerſa: & ideo euenit omninò, vt qui ad Deum accedunt, in res incidant inæquales) exhortatur ſanctos ad inuictam patientiam & nunquam cedentem, bonos imitans puerorum præceptores, & qui conuenienter legibus decertationis ſciunt decertare. Dicit enim: Omne gaudium exiſtimate, fratres mei, quando in tentationes varias incideritis, ſcientes quòd probatio fidei veſtræ patientiam operatur. Patientia autem perfectum opus habeat, vt in nullo deficiatis. Si cui autem veſtrum de eſt ſapientia, petat à Deo, qui dat omnibus abſolutè, & non exprobat. Conſidera autem, cum quanta hortatur ſapientia. Non enim ſolummodò ſuſtinere, ſed etiam gaudere ingruentibus iubet tentationibus: nec ſolum gaudere, ſed id etiam omne gaudium ducere. Neque verò dicit quaſlibet tentationes: ſed, Quando in varias incideritis tentationes. Cauſa autem eſt: Scientes, inquit, quòd probatio fidei veſtræ patientiam operatur. Deinde ſubiungit, in fide debere eſſe firmitatem, & cõſtantiam, & nullam dubitationem, dicens: Vir animo duplex, eſt inſtabilis in omnibus vijs ſuis. Quod autem poſtea dicit, quantam cum venuſtate habet etiam profunditatem? Glorietur enim, inquit, humilis quidem in ſua altitudine: diues autem in ſua humilitate. Nam cum diuitiã quidem alliciant ad ſuperbiam, paupertas autem ad humilitatem & animi deiectionem: ille contra iubet facere, diuitem quidem ſuam cõſtituere altitudinem in modetiſſis actionibus: Pauperem verò hoc ipſum exiſtimare dignitatem non contemnendam, ſi magno & excelſo animo ferat paupertatem. Ita paupertatem & diuitias, quæ ſunt ſepè multis materia ad peccandum, vtraque materiam efficit ad Dei cultum.

Deinde rurfus cum ſcirt, cuius gloriæ, & quàm multorum bonorum ſint tentationes conciliatrices ijs, qui ſe fortiter gerunt, repetens dicit: Beatus homo qui ſuſtinet tentationem: quoniam cum fuerit probatus, accipiet coronam vitæ: beatitudine & ſpe coronarum efficiens, vt ſint viris bonis acceptæ tentationes, & eas propemodum tanquam lucrum exiſtiment, & cum voluptate excipiant. Sed neque multorum morbum, qui ſuas defendentes cupiditates, peccatum dicunt eſſe à natura, & neque verentur exiſtimare, Deum eſſe cauſam malorum, reliquit incuratum: ſed tanquam medicus præſtantiffimus, auxilijs vtens præferuantibus, huic morbo reſiſtit, dicens: Nemo qui tentatur, dicat: A Deo tentor. Deus enim non tentatur à malis: ipſe autem tentat neminem. Vnuſquiſque verò tentatur à propria concupiſcentia attractus & inſectus. Deinde concupiſcentia cum concepit, parit peccatum: peccatum autem perfectum, parit mortem. Sic vir iuſtus iuſtè iudicauit inter homines & Deum: illi quidem ſuo teſtimonio tribuens, quòd non eſſet author malorum, & linguis loquacibus perſuadens, vt tacerent: efficiens autem, vt homines ſuam agnoſcerent imbecillitatem & ſua peccata, & vt ſibi, & non Deo, aſcriberent delicta, quæ ex mala conſuetudine proueniunt & ſocordia: & ſic diſcerent ſe humiliter gerere, & petere veniam.

Præterea videbis Iuſtum ſapienter perimentem arrogantiam & ſuperbiam, quæ ſequitur bonum rectè geſtum, & perſuadẽrem Deo potiùs quàm ſibi ipſis aſcribere, quod fuerit rectè factum. Ne erretis igitur, inquit, fratres mei dilecti. Omne donum bonum, & omne datum perfectum, de ſupèr descendit à patre luminum, apud quem non eſt viciffitudo, nec mutationis obumbratio. Volens enim genuit nos verbo veritatis, vt ſimus nos primitiã quẽdam eius creaturarum. Hæc & exinanit arrogantiam, & ostendunt Deum eſſe datorem bonorum, & eſſe immutabilem, nec in eum cadere alterationem: quodque is eſt eximius, ſi conferatur cum rebus creatis, & maximam videtur gerere curam hominis.

Poſt hæc accedit ad admonitiones, quæ ad mores magis pertinent: Sit, dicens, omnis homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum, & tardus ad iram. Si enim velox ſermo eſt cauendus, quanto magis adhibenda eſt cautio, ne citò iras caris: Vide autem,

Ibidem. quomodo figuram veri exprimit Christiani. Religio pura & immaculata patri & Deo hæc est: Visitare orphanos & viduas in afflictione eorum, immaculatum seipsum conferuare a mundo. Ex æquo iubet & a mundo recedere, & ad propinquum accedere. Tunc enim verè ac sincèrè fratrum miserebimur, quando nos separabimus ab afflictione in mundum. Dicendo autem, Ne in personarum acceptionibus habeatis, fratres, fidem Domini nostri Iesu Christi gloriæ: tollit id, quod fit ad ostentationem, docens ne viuamus, vt placeamus hominibus, neque quæramus gloriam ex hominibus, humilia & abiecta cogitantes: sed Deum solum amemus, & eius, quod fit, habeamus ipsam laudatorem, & remunerationem ab eo expectemus. Dicendo verò eum legem implere regiam, qui diligit proximum sicut seipsum, excitat ad fratrum dilectionem, ex eius, qui legem tulcrat, dignitate sciens huius præcepti magnitudinem & pulchritudinem: & quod planè legis adimpletio, est dilectio in proximum: & hoc ipsum est summa bonorū. Dein mouet ad misericordiam, terrens immisericordiæ & inuitabili, quod illic est, iudicio. Iudicium enim, inquit, sine misericordia ei, qui non fecit misericordiā: per hoc concedens, vt misericordia gloriatur plūs, quàm iudiciū, quatenus illi dat victoriam. Quintiam ita dicit fidem opus habere actione, sicut corpus eget spiritu: absq; ea autem esse mortuam & inutilem, vt non confidamus in eo solum quod credamus, & inaniter gloriemur. Hoc autē probat, statim Abraham & Raab adducens in testimoniū: illum quidem, qui cū fide Isaac quoq; obtulit: hanc autē, quæ speculatores per aliā viā transmiserit. Et quid opus est, vt singula enumerem? Vix vllam prætermisit ex virtutibus moralibus, ad quam non incitauerit virum pium ac religiosum cum multa probabilitate, gratia ac iucunditate. Is linguæ legem dedit, vt qui & in tempore tacendum, & in tempore dicendum accuratè doceret. Is paternè docet sequi quidem veritatem, a falso autem abstinere. Porro autem linguam quoque maledicam & calumniatricem plurimum accusat. Et de propinquo clanculum detrahere, aut etiam cum iudicare, ab animis hominum procul propulsat. Tuum opus est, o Iuste, diuites quoque rursus & pauperes admonere: illos quidem, ne confidant in diuitijs: hos autem, vt mala ferant patienter, vt qui sint tolerantia accepturi mercedem, quæ non potest auferri: & illis quidem infidelitatis argumentum diuitias objicere, vt qui in eis confidant, & non in Dei sinu, qui nunquam exauritur: his autem, tanquam prophetam annunciare, quod pro foribus stat is, qui iudicat. Illud autem, non periurium solum, sed vel ipsum omnino iusiurandum declinari debere, cuiusnam alterius, quàm linguæ iustæ fuerit admonitio, dicentis: Ante omnia, fratres mei, nolite omnino iurare, neque per cælum, neque per terram, neque vllum aliud iuramentū? Sit autem vestrum, Certè certè, & Non non, ne sub iudicio decidatis. Eos, qui sunt sereno & tranquillo animo, docet, vt se muniant oratione: eos, qui agitant, vt oleo vtantur cum oratione sacerdotis ad vnctionem, & id habeat promorbi medicina, vt potè quod oratio, cui opera ferunt auxilium, maxima possit efficere. Quid opus est omnia persequi, quæ hæc continet Epistola, cum eam possit, qui velit, legere & illinc haurire, tanquam ex fonte, & gustando factis probare, & ita fide dignus esse testis eorum, quæ pulchrè dicuntur à Iacobo?

Porro autem hinc quoq; sciri potest, quanta esset eius autoritas & dicendi facultas. Fuit aliquando quæstio Antiochiæ, an oporteret eos, qui ex gentibus ad verbum veritatis accedebant, more Mosaico deinceps circuncidere. Fratres ergo, qui erant Antiochiæ, Apostolis commorantibus Hierosolymis permisissent iudicium, Paulo & Barnaba vti ministris ad proponendum id, de quo quærebatur. Cum verò quæ Hierosolymis erat Ecclesia, ad hoc esset cōgregata, & Petrus primus Apostolorum præesset fidei, & deijceret semina pietatis: Viri fratres, inquit Iacobus, Simon exposuit, quomodo primum Deus visitaui sumere ex gentibus populum nomine suo. Et ei consentiunt Propheta. Deinde cum subiunxisset verba vnus Propheta, de ijs, quæ quærebantur, hanc tulit sententiam: Iudico ego, dicens, non esse molestia afficiendos eos, qui ex gentibus ad Deum conuertuntur: sed scribendum ad eos, vt se abstineant à contaminationibus simulacrorum, fornicatione, & sanguine, & suffocato. Sic dixit, & quod dixerat, deductum est ad effectum: & quod à Iacobo fuerat decretum, scriptum est ab Apostolis: & Ecclesiæ pro forma fuit traditum. Tanta apud Apostolos fuit eius reuerentia.

Sed licet etiam audire, quidnam Paulus de eo scribat ad Galatas: Ascendi, inquit, Hierosolyma ad videndum Petrum. Aliam autem Apostolum non vidi, nisi Iacobum fratrem Domini: Vtpotè quod res esset magna, & digna quæ mandaretur memoriæ, videre Iacobum. Qualibus autem monitionibus ad Paulum vltus sit Iacobus, aperte sciet,

sciet, qui legerit Actus Apostolorum. Cum nos enim (inquit Lucas) venissemus Hierosolyma, exceperunt nos omnes fratres. Sequenti autem die ingressus est Paulus nobiscum ad Iacobum, & omnes accesserunt presbyteri. Quos cum salutasset, exposuit singulatum vnunquodque eorum, quæ Deus fecit gentibus per ministerium suum. Illi autem cum audisissent, glorificauerunt Deum, dicentes Paulo: Vides, frater, quam multa millia sunt inter Iudæos eorum qui crediderunt: & sunt omnes legis amulatores. De te autem audierunt, quod tu doces à Mose defectionem Iudæos omnes, qui sunt in gentibus. Sed fac hoc, quod tibi dicimus. Sunt nobis viri quatuor, votum habentes super se: his assumptis, sanctifica te cum illis, & impende in illis, vt radant capita: & cognoscent omnes, quod quæ de te audierunt, nihil sunt. Oportet autem omnino existimare hæc verba esse Iacobi, vt qui esset princeps illius Ecclesiæ. Propterea enim hoc egregiè à Luca est additum: Paulus nobiscum ingressus est ad Iacobum. Tantum inter Apostolos tribuebatur Iacobo, & ad eum erat clarus, & habebatur in tanto honore, partim quidem hoc habens ex virtute, partim autem hoc nactus ex eo, quod esset frater Domini. Iudas autem, qui Catholicarum septimam scripsit Epistolam, quam ex re seipsum significat, & quomodo facit inscriptionē? Iudas Iesu Christi seruus, frater autem Iacobi, ijs, qui sunt dilecti in Deo patre. Non ex imperatorijs & inanibus dignitatibus sibi tantum claritatis tribuunt, qui sunt in mundo splendidi, quantum ille sciebat gloriari ex eo, quod esset & diceretur frater Iacobi. Si autem est Iude gloria, dici fratrem Iacobi: quanto est ipsi Iacobo maior, quod Christi frater nominetur? Ipse enim solus assecutus fuit hæc priuilegia: & dignus est habitus, qui solus vocaretur frater Domini.

Hic ergo magnus & diuinus Iacobus erat sanctus (vt sacra dicunt eloquia) ex vtero matris suæ. Quamobrem statim post Deum primum Pontificem accipit clauum Ecclesiæ Hierosolymitanæ, & solus in Sancta sanctorum perpetuò ingreditur. Non enim semel, sicut ijs, qui legi & vmbre cælestium seruiebant, concedebatur ingressus: sed sic ingrediebatur, vt qui solus posset ingredi propter puritatem. Ingrediens autem, se inclinabat in genua: & populo melius conciliabat remissionem peccatorum, quàm quomodo fecit Moses: adeo vt instar camelorum ei genua obdurescerent, eò quod is ea flecteret assidue. Sic enim nobis Deus, qui homo factus est, orandum tradit. Propter insignem autem iustitiam vocabatur, vt dictum est, Oblis, quod lingua nostra significat comprehensionem populi, & iustitiam.

Cæterum quomodo Propheta prius significauerunt, quidam ex septem hæresibus, quorum dux erat Ananus, (erat autem Ananus tunc sacerdos, quando Paulus appellato Cæsare, Romam à Festo vincus missus est ad Neronem) cum essent frustrati spe insidiarum, quas struxerant aduersus Paulum, cōuertuntur contra Iacobum fratrem Domini. Hæc autem in illum facere ausi sunt. Cum Iustum intercepissent medium, petebant ab eo negationem fidei in Christum coram toto populo, & ex ipso sunt sciscitati: Dic nobis, O Iuste, dicentes, quid tibi videtur de Iesu? Ille autem eis conuenienter respondens, & qualis dicebatur, nempe Iustus, talis quoque volens videri, iustam similiter vocem emittit: Is est, dicens, filius Dei Iesus Christus. Atque nonnulli quidem credebant ijs, quæ dicebantur à Iacobo: alij autem minimè credebant, & contradicebant, conuenienter non rectæ traditioni & errori. Quædam enim hæreses apud Iudæos (vt diuina dicunt eloquia) neque tenebant resurrectionem, neq; credebant Deum venturum, vt redderet vnique secundum opera sua. Atque multi quidem propter Iacobum relati sunt in numerum credentium: magna autem murmuratio exorta est inter principes Iudæorum, vt potè quod dicerent Pharisei & Scribæ in periculum venire vnuerfum populum, expectantem Iesum Christum. Cum ergo accessissent ad Iacobum: Te valdè rogamus, o Iuste, dicebant, cohibe populum: in errorem enim inductus est de Iesu, quod ipse sit Christus: & fac, vt ijs, qui die Paschæ conuenerint, de Iesu persuadeas, ne de ipso fallantur: Tibi enim nos credimus, & tibi ferimus testimonium, & vnuerfus populus, quod sis iustus, & personam non accipias: (hoc testimonium, quod esset iustus, & personam non acciperet, ideo illi tribuentes, vt ex hoc Iusti nomine eum ad se allicerent, & persuaderent, vt illorum personas acciperet, corruptus assentatione.) Ascende ergo templi pinnaculum, vt cernaris à toto populo, & verba tua audiantur. Nam propter Paschæ conuenerunt omnes tribus cum gentibus. Statuerunt ergo Scribæ & Pharisei Iacobum supra templi pinnaculum, & alta voce dixerunt: Iuste, debemus omnes tibi credere. Quoniam igitur populus errat post Iesum, quem omnes scimus passum esse mortem sub Pontio Pilato, nobis enūcia, quid tibi videatur de Iesu.

Prædica S. Jacobi cōfessio.

Cum ergo tempus vocaret, vt vir fortis resisteret mendacō, non est cunctatus, neque metu prodidit veritatem: sed & animo & lingua liberrimus, & magnam protinus vocem emittens: Quid me rogatis, inquit, de Iesu? Ipse seder in cælo ad dexteram virtutis patris sui, venturus posthac in nubibus cæli, vt iudicet orbem terræ in iustitia. Cum multi autem fuissent persuasi ab hoc Iacobi testimonio, clamarentque & dicerent, Osanna filio Dauid: Scribas & Phariseos subiit magna eius, quod factum fuerat, pœnitentia, & inter se dicebant: Malè fecimus, qui tale testimonium Iesu præbuerimus. Agedum ergo Iacobum deijciamus, vt populus sic metu retardatus, non credat Iesu. Cum sic dixissent, magna voce clamârunt: O ô, Iustus quoque errauit. Cum ergo ascendissent in templi pinnaulum, eum statim deijciunt. Et nesci quidem desistentes ab infania, dicebant: Iustum obruiamus lapidibus. Et cœperunt in eum iaculari lapides, quoniam deiectus non erat mortuus. Sed conuersus, (O sanctam animam) figit hūmi genua dicens: Domine Deus pater, dimitte eis, nesciunt enim quid faciunt, eandem vocem, quam Stephanus, diuinus quoque emittens Iacobus. Cum sic ergo eum appeterent lapidibus, vnus ex sacerdotibus, qui erant filij Recham, filij Rechabim, de quibus fert testimonium Ieremias propheta, clamauit, dicens: Cessate: quid facitis? Iustus pro nobis precatur. Quidam autem ex eis, accepto fuste ex officina fullonis, quo comprimebat vestes, validè infligit eius capiti: & sic Iustus tradidit animam. Quem acceperunt & sepeliêrunt prope templum Dei.

Act. 7.

Ierem. 35.

Cecl. 5. Iacobi.

Ex Iosephi lib. 25. Antiquitat.

Quicumque autem erāt in ciuitate moderati & probi, & videbantur leges accuratè seruare, hoc tulerunt grauius, & clam mittunt ad Agrippam, (erat enim is successor tetrarchiæ Herodis) rogantes, vt scriberet ad Ananum, ne talia auderet. Neque enim rectè fecisse dicebant, quod fecerat magno Iacobo. Quidam autem ex eis Albino quoque procedentes obuiam venienti Alexandria, (Ipsū enim post Festum elegit Cæsar procuratorem Iudææ) eum docent, non licere Anano absque eius sententia sedere in concilio. Albinus igitur, credens ijs, qui dixerant, iratus scribit ad Ananum, minans eum daturum pœnas admissi facinoris. Rex verò Agrippa, Anano deposito à sacerdotio, cum fuisset pontifex non plures quàm tres menses, alterum eius loco constituit. Mala autem extrema inuaserunt Iudæos post mortem Iacobi. Horum testis est Iosephus Iudæus, qui nihil celauit veritatis.

Hæc ita euenerunt, & sanctus ad datus est sanctis, martyr martyribus, iustus qui Iustus erat & nominabatur, qui que primus inter episcopos fuit martyrica corona redimitus. Nam inter diaconos quidem præcessit Stephanus, inter apostolos Zebedæi Iacobus: nunc autem pontifex Christum primum pontificem est secutus: martyr cum, qui pro vniuerso mundo proprium præbuit sanguinem. Quam multarum diuinarum dignitatum quam multæ tibi debita sunt coronæ, discipulo, pontifici, iusto, Dei fratri, martyri? qui quicquid boni dixerit quispiam, habet ex abundantia: ad gloriam patris, filij & spiritus sancti, quæ est vna & inseparabilis diuinitas, & quam decet omnis honor & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA S. MARCVLPHI ABBATIS, INCERTO QUIDEM AVTHORE, SED FIDELITER CONSCRIPTA.

Stylum interdum modicè correximus.

Maij 1.

S. Marculphi patria.

Trecas puerilis.

O tempore, quo gloriosus & Deo amabilis Childebertus rex Francorum scepra strenuè honesteque regebat, beatissimis vir Marculphus, magnus & præclarus enituit moribus & actibus. Cum enim nobilissimis, ditissimis atque Christianissimis Baiocassinis ciuibus ortus esset, ab ipsis puerilibus annis toto nisu ingentique desiderio ad supernam cœpit patriam anhelare. Præferabatur quidem ætate leuitas puerilis, sed vigeat in moribus senilis maturitas. Nam ludicris omnibus, quibus illa ætas maximè delectatur, reiectis, ea quæ diuinæ religionis erant, & auida aure percipere, & tenaci memoriæ commendare, & accurata persecutione exequi satagebat. Deuitabat bonæ indolis puer coætancorum suorum vaniloquia, lasciuiaque conuenticula, atque seniorum sese adiungebat congressibus & colloquijs,

colloquijs, imitans iam illud Mosaicum, quod tamen necdum lectione didicerat: Interroga patres tuos, & annuntiabunt tibi: maiores tuos, & dicent tibi. itemque illud Psalmistæ dicens: Declinate à me maligni, & scrutabor mandata Dei mei.

Huiuscemodi igitur cum se velut præludij futuræ Christi militiæ exerceret, à suis * pedagogis pia prouisione (Nam eius vterque parens iam pridem mortem obierat) diuinarum est admotus studijs literarum: & decebat planè, vt quem ad eò sibi iam diuina vendicabat gratia, non mundanis, sed diuinis manciparetur negocijs. Porro cuius conscientia dator scientiæ spiritus sanctus à totius malevolentia sordibus emundaerat, ei in discendo nulla potuit adesse fastidiosa dilatio. Itaque intra breuis temporis spatia omnibus ad eò est instructus diuinis literis, vt nulli suorum sodaliū reperiretur secundus. Postquam autem adoleuit, & virile robur attingit, ceu miles in Christi tyrocinij à primis annis benè exercitatus, cœpit strenuè atque infatigabiliter ad supernæ vocationis brauium contendere, præterita cum Apostolo obliuiscens, & in futura sese extendens, vacans orationibus, lectionibus insistens, carnem vigilijs & ieiunijs macerans, omnibus humilitatem & obedientiam exhibens, largus in præstandis elemosynis, profusus in misericordia & humanitatis exequendis officijs. Sustentabat pauperes suis sumptibus, pupillorum & viduarum subleuabat inopiam, corrigebat vias suas seruandis Domini mandatis. Corrigebat, inquam, vias suas, & Domini sequebatur. Tali bus igitur ornatus moribus & officijs, Christo dilectus, & hominibus gratus ac venerabilis habebatur.

Gaudebat quippe atque lætabatur tali conciuie omnis Baiocassina plebs, confidens omnem suæ reipublicæ statum per eum firmum stabilemque futurum. Nam beatissimus vir omnes crebris in citabat adhortationibus, vt fundamentum bonorum omnium catholicam fidem firmiter retinerent, spemque suam in Deo, non in hominibus collocarent, dilectionem integram colerent, Dominum super omnia, & proximos tanquam seipos diligerent, & vt quotidianis virtutum profectibus ad promerendam supernæ ciuitatis beatitudinem properarent. Porro autem cum rebus temporalibus ex hæreditaria successione afflueret, solique Deo seruire cuperet, in eis tum procurandis, tum disponendis diu occupari non sustinuit: sed illius Euangelicæ sententiæ non surdus auditor, Qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus: & illius Apostolicæ, Nemo militans Deo, secularibus se implicat negocijs: relicta domo rebusque paternis, nudus ex mundi naufragio euadens, optatam suscepit peregrinationem, factus pauper, vt Christum pro nobis pauperem factum sequeretur. Et quia iam pridè famam sanctitatis beati Possessoris, Constantiæ ciuitatis Episcopi, auditione acceperat, eum recto tramite expetijt, cupiens ipsius doctrinis & exemplis institui. Ad iungit se quo benignè susceptus, apud eum tempus non modicum permanfit, atque ab eo tonsus, cum esset annorum triginta, clerici habitum accepit. Postmodum autem per reliquos ecclesiasticos ordines digna promotione subleuatus, tandem presbyter factus est.

Tum verò cœpit, iubente illo pontifice, Constantienses ciues indefinenter admonere, vt quod semel in sacro fonte professi essent, moribus tenerent, & operibus exercerent, viasque rectè viuendi semper sequerentur, vanam mundi gloriam paruipenderent, & ad cælestem tota intentione tenderent. Atque his cælestium factorum insignibus illustratus, ab omnibus tanquam parens colebatur, summisque laudibus efferebatur: eiusque sanctæ exhortationis dictis cuncti æquali deuotione parebant. Erat vir sanctus profundus ingenio, disertus eloquio, consilio prudens, factis maturus, virtutum cultor, vitiorum extirpator. Eum autem animi decorem non obfuscabat forma corporis, nam tametsi statura pusillus erat, at tamen formosus erat, membrorumque eleganti coaptatione compositus.

Nocte quadam, cum post longas preces & Dei laudes membris fatigatis modicam daret quietem, supernus ei aderat nuncius, habitu splendidus, aspectu iucundus. Excitans autem eum, sic appellat: Pax tibi beatissime Marculphe. Omnipotenti regi tuæ grata sunt opera, per placet illi militia tua. Noueris autem hac re illius præcipue gratiam te promeruisse, quod non modò tuæ, sed etiam proximorum tuorum saluti sollicitè inuigilas. Et quia complures è dæmonum faucibus per te euellere, sibi que adiungere & vendicare Christus constituit, ocyus Childebertum Francorum regem adito, & pete vt locum quandam huius vrbs Constantiensis, cui Nantus est vocabulum, tibi largiatur cum rebus omnibus ad illum pertinentibus. Illic verò tu monasterium constitues,

Deut. 32. Psalm. 8.

for. * tutoribus Dat operā literis.

Philip. 3. Exercitia adolescentis.

Adhortationes eius ad ciues suos.

Luc. 14. 2. Tim. 2.

Adiungit se Possessori Constantiensis Episcopo.

Iniciatur sacerdotio.

Angelus ei apparet.

strues, & aliquot fratres, qui sub tuo regimine Deo seruiant, in illud introduces. Cùm autem cor regis in manu illius sit, cuius est ista iussio, nulla ratione dubites te impetraturum id, quod petere moneris. His dictis, Angelus disparuit: manè autem conscenso a fello, cui federe consueuerat, vir beatus cum duobus fratribus Carulpho & Domar- do iter imperatum arripuit: cumque rex Childebertus cum regina Vltrogode, multaque procerum frequentia quodam festo die diuini celebrationem officij in ecclesia deuotè prestolaretur, ipse superuenit, intransque ecclesiam, non se continuò regalibus presentauit obtutibus, sed cùm omnis ab eo abesset mundana leuitas, & humilis atque religiosa ei inesset grauitas, in quandam templi abditissimam partem se recepit, vbi ab omni tumultu semotus, Christo secretas funderet preces, implens illud Euangelij: *Matth. 6.* Cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum. Nolebat enim vir sanctus hypocritarum sectari iactantiam, qui in synagogis & locis publicis, vt ab hominibus viderentur, stantes orabant, de quibus Dominus, Amen dico vobis, inquit, receperunt mercedem suam.

Sed cùm non posset lucerna Christi latere sub modio, quem virtutum custos humilitas celare cupiebat, dæmonum superata detegebat superbia. Nam simulatque in templum ingressus fuit, per quosdam, eò fortè adductos vtriusque sexus dæmoniacos magnis & lachrymosis vocibus clamârunt dæmonia: Parce nobis Christi serue Marculphe. grauius enim cruciat nos tua presentia. At tamen si ab his nos sedibus per te diuina pellere vult potentia, ne nos patiaris detruendi in abyssum. Hæc cùm audiret rex, valde attonitus est cum omnibus suis, iubetque diligenter inquiri, quis ille sit, cuius nomen sic appellent obsessi à dæmonibus. Inuenitur tandem, moneturque vt ad regem festinus accedat. Venientem rex officiosissimè salutatur, aitque, Gratus est nobis aduentus tuus, benedicte Domini. Certi enim sumus nostram exiguitatem à Christo pijsimo omnium conditore per te visitari. Eum verò beatissimus Marculphus refutans, Pax tibi, inquit, & misericordia ab ipso Domino IESV Christo, virorum illustrissime, è cælis præstetur: qui licet dignitate præcellas, atque in solio regalis maiestatis resideas, vnum tamen mortalium esse te considerans, non despicias subditos superbia tumidus, sed humilitate tranquillus, eis tanquam natura similibus coæquaris. Benè ergo memor es illius dicti Sapientis: Rectorem te posuerunt, noli extolli: esto in illis quasi vnus ex ipsis. Denique iustitia insignis, non pietate segnis, eisdem subditis & cum iustitia parcis, & cum humanitate, si delinquant, correctionem adhibes. Atque his alijsque virtutum officijs & Deo viuus, & eius sanctis places.

Eiusmodi laudum præconijs rex non ad elationem sed ad humilitatem potiùs per-motus, blandè ex eo sciscitabatur, quibus ab oris eò aduenisset. Cui beatus Marculphus, Urbis, inquit, Baiocassinæ indigena sum, parentibus non infimis progenitus. Iussione verò diuina admonitus, ab illis partibus occiduis ad tuam amplitudinem & magnificentiam accessi, oraturus vt fiscum urbis Constantiensis, qui Nantus dicitur, cum omnibus suis redditibus non mihi, sed Christo, quo donante amplas obtines possessiones temporarias, & ampliores expectas in cælis, solèni donatione largiaris. Certò enim scias Dei omnipotentis hanc esse voluntatem & iussione, vt locus iste, quem dixi, non humano deinceps, sed diuino mancipetur dominio, nempe vt ibi monasterium construatur, & fratres seuerioris vitæ, qui pro tua totiusque reipublicæ salute Christum sedulo orent, in eo collocentur. Hac petitione rex impensè exhilaratus, Gratias, inquit, ago clementissimo conditori meo, qui per te dilectum suum mihi suorum infimo voluntatem suam aperire dignatus est. Eius enim est terra & plenitudo eius, orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo. Fiat de omnibus, quæ mihi contulit, voluntas eius. Interim omnes in commune rogamus sanctitatem tuam, venerande vir, vt his miseris tua subueniat pietas, quos malè torquet nequam spirituum impietas. At vir Dei nullo modo ad id idoneum, immò verò indignum se asserens, tandem multorum victus precibus, curuatis humi genibus, & oculis manibusque in cælum sublatis, sic precatus est: Domine IESV Christe, rex regum potentissime, cuius imperio omnis subiacet creatura, qui vita, salus & pietas es, qui gratuita gratia homo fieri dignatus es, vt nos à potestate dæmonum liberares, qui discipulis tuis & eorum successoribus potestatem dedisti calcandi supra serpentes & scorpiones, & super omnè virtutem inimici: his famulis tuis opem tuæ pietatis impende, vt profligatis dæmonibus, à quibus crudeliter vexantur, tu qui creator & redemptor eorum es, solus eos possideas, & ipsi pristinæ sanitati redditi, debitas tibi laudes & gratiarum actiones persoluant.

soluant. His precibus vix absolutis, immundi spiritus certa relinquentes vestigia, in fugam versi sunt, ab ore & naribus eorum, quos obsederant, magna vi sanguinis emanante. Eo viso insigni miraculo, rex & alij, qui aderant, immensas Deo gratias egerunt. Deinde accito notario, iubet rex regale conscribi testamentum de donatione, quam petierat vir Dei. Eoque benè munito, cunctis suffragantibus tradidit rex fiscum supradictum cum vniuersis eius prouentibus Deo & sancto viro, eiusque posteris perpetuò possidendum: iussit etiam, vt quicquid deinceps vellet, sine vlla hæsitacione ab ipso vir Dei peteret.

His ita gestis, vir sanctus abeundi ad suos copiam sibi dari poposcit. Sed rex diuissimè primùm quidem in eius colloquijs, deinde etiam osculo immoratus, tandem eum à se dimisit, seque vxoremque & liberos suos illius precibus cõmendans, obnixèque rogans, vt crebrò se inuideret. Adiunxit autem ei Leontium quendam è suis, qui fisci huius agros certis finibus determinaret. Reuersus igitur beatus Marculphus, cõpit locum illum excolere, condiditque monasterium, regulari institutioni aptum & accommodatum. Ac deinde rebus intus & extrà prudenti dispensacione apparatus atque dispositis, non paucos, cum quibus vitam monasticam duceret, sibi fratres asciiuit: quos non solum piæ adhortationis incitamentis, verumetiam optimæ conuersationis exemplis admonebat, vt semper ardua & sanctiora sectarentur, sicque de virtute in virtute progredientes, regem regum in Sion contemplari mererentur. Hortabatur eos, vt inter se essent prorsus vnanimes, & quemadmodum de primitiæ Ecclesiæ fidelibus legitur, esset vnus esset & anima vna, nec quisquam quicquam sibi proprium præter peccatum vendicaret, sed omnia eis essent communia. Porro ocium tanquam vipereum fugerent virus, certatimque aut laboribus manuum, aut lectioni, vel orationi incumbere. Aiebat crebrò, nihil tam monachorum obesse perfectioni, atque ocium.

Illud quoque commemorare operæ precium fuerit, quemadmodum vir sanctus antiqui hostis eluserit insidias. Aliquando nanque Quadragesimæ diebus imminentibus, cùm ille quotidianis profectibus semper ad altiora conscenderet, atque in dies per salubrem carnalium affectionum decoctionem velut aurum in fornace mundior atque expurgator fieri niteretur, insulam, quæ Dinolitionis dicitur, expetijt, vt illic sacro illo Quadragesimæ tempore corpus solito seueriùs maceraret: quantoque ab hominum remotior esset congressu, tanto ad vigilijs, preces ieiuniaque exercenda aptior & expeditior foret. Cùm autem die quodam ante aditum casulæ, quam pro tempore illic sibi extruxerat, hora fermè sexta resideret, diuinæque lectioni incumberet, ecce malignus spiritus, infatigabilis humani generis hostis, confidens se illum sua muscula comprehensurum, in foeminam transformatus speciem, ad illum accedit, clamitat se naufragam, atque illic casu eiectam, voce lugubri petit se sub tectum recipi & cibo recreari. At vir Domini, vt erat ad omnia cautus & circumspectus, diabolicæ fraudis confestim deprehendit præstigias. Itaque librum ponit ex manibus, intrat in cellulam, profert panem, consignatumque cruce offert ei cum his verbis: Si non phantastica, sed vera, vt ais, foemina es, accipe panem hunc cruce signatum. Tum ille crucis hostis perpetuus, crucis nomen ferre non sustinens, repenti instar fumi euannit, atque ab alta sese rupe in mare cum fremitu horrifico præcipitem dedit. Et iure quidem præcipitium ille, quod semper ei debetur, securus est, qui quondam ob suam superbiam de cælesti culmine deiectus, tantam sanctæ Ecclesiæ columnam euertere conatus est. Quod enim in capite nostro Christo, seruire scilicet ei bellum mouens, prius efficere non potuit, hoc perpetua infestatione in eius membris attentare non desinit. Sed beatus Marculphus ijs fuit circunseptus munitionibus, quibus teste Domino, hostis ille facile repellitur: nimirum ieiunijs & orationibus, ceterisque Christianæ militiæ exercitijs indefessus insistens. Nullis vescabatur cibus alijs, quàm pane hordeaceo herbisque crudis. Tunica eius erat faccus cilicinus: vestes aliæ, pelles veruecinæ. Somnum, quem sola extorquebat lassitudo, paululum nuda cubans humo, capiti lapide supposito capiebat. Atque hunc in modum strenuè militans, omnes à se hostiles infestationes procul amouebat.

Paschali inde appropinquante solennitate, reuisurus fratres monasterium repetijt: cumque narrasset fratribus, quid sibi accidisset, omnes immenso repleti sunt gaudio, tum quòd diu optato eius fruerentur reditu, tum quòd saluum & incolumem illum Dominus conseruasset. Fama autem eius longè lateque dissemebatur, atque ex locis circuniacentibus plurimi ad eum concurrebant: è quibus multi illius sancta conuersatione

Expellit ab obsessis dæmones.

Cõdit monasterium, & in illud fratres adducit.

Act. 4.

Ocij pernicios.

Degit per Quadragesimam in insula quadã.

Insidiatur ei dæmon.

Marc. 9.

Victus eius. Vestes. Somnus.

Multi ad illum conflunt.

fatione & doctrina accensī, vana huius mundi penitēs abijciebant, & quicquid habere poterant, ad eum afferebant, atque vt eius regimini subesse ipsis liceret, humiliter deprecabant. Ille verò libenter annuens deuotioni eorum, tanquam Christi fidelis œconomus, quæ ipsi offeriebantur, partim in recreationem inopum, partim in captiuorum redemptionem, partim in monasteriorum constructionem distribuebat. Plura enim præter primum condens cœnobīa, rebus eorum, qui ad eius confugiebant magisterium, illa dirabat. Porrò etiam venerabilis Christi sacerdos Romardus, curis & negocijs secularibus prorsus valedicens, ad eum se contulit. Cum eo autem vir beatus post non multum temporis spatium, aliquandiu eremiticam vitam agere volens, quandam Britanniae adiacentem insulam, quæ Agnus vocabatur, adiit. In ea verò paucissimi degabant incolæ, & in ijs vir religiosissimus Helibertus, qui corpus suum multo abstinentiæ rigore macerabat. In cuius tugurium vir Domini Marculphus cum beato Romardo ingressus est, & cum eo vterque diu asperam viuendi rationem, siue corporis afflictionem sectatus est, diuinæque contemplationi vacauit. Nec est silentio premendum illustre miraculum, quod in hac insula Christus per sancti Marculphi merita patrauit.

Aliquando piratæ ad tria millia ab inexhaustis gentis Saxonice scaturiginibus prorumpentes, conscensis nauibus, cursum velocem remis & velis accelerarunt, eam ipsam insulam deprædari & prorsus depopulari volentes. Senserunt id procul insulæ habitatores, qui non amplius triginta fuisse feruntur, valdeque consternati animis, quid agerent, quòve se reciperent, quippe mari vndique vallati, nescierunt. Tandem salubri vti consilio, ad beatum Marculphum properant, eius se genibus aduoluunt, orant querulis vocibus, vt ipsis subueniat. Tū ille, Forti, inquit, animo estote filij: potest enim Deus vos ab horum manibus eripere. Quod si meis vultis parere monitis, arma constanter capeffite, & intrepidis animis hostibus obuiam itote. Polliceor ego vobis de illis vos victoriam reportaturos. Ille enim pugnabit pro vobis, qui quondam Pharaonem & eius exercitum sua virtute contriuit. His illi sermonibus animati, audacter corripiunt gladios, nec sua, sed præpotentis Dei nitentes dexera, virique beati precibus muniti, cum piratis manus conferturi, foriter illis occurrunt. Fir vtrinque atrox pugna, sed Dei virtute, beato viro impetrante, insulares omnes manent illæsi, barbari pauci quidem ferro necati, at plurimi marinis absorpti vndis, sic prorsus interiëre, vt nullus superesset, qui cætorum casum in patria renunciaret. Audiens autem eius insulæ dominus tot hostium millia beati Marculphi precibus tam præclare superata, immensas Deo gratias egit, sanctique viri ditione dimidiam insulam deinceps deuota traditione teneri voluit. Itaque construxit illic sanctissimus sacerdos monasterium, adductis in illud quibusdam fratribus, qui Domino constanter famularentur.

Non multò post cum primum suum monasterium reuiferet, Genasius quidam filium suum rabidi lupi moribus miserè dilaceratum, atque iam morti propinquum ei obrulit, valde obnixè deprecans, suis vt obtineret precibus, ne puer è vita decederet. Tum ille pietatis visceribus totus in Christo affluens, & ad subueniendum proximorum miserijs semper promptissimus, in terram se Dominum oraturus prosternit, tanto cælo vicinior, quanto humo coniunctior. Mox autem vt surrexit è puluere, puer ab omni sanatus est vulnere. Magna hinc circumstantibus oboritur lætitia, patri pro restituto filio, cæteris pro miraculo in sperato.

Cum autem dissolutionis suæ tempus vir beatus Spiritu sancto reuelante non longè abesse prænosceret, regem Childebertum prius quàm de hac vita migraret, adire decreuit, vt prædiorum donationes, cœnobijs ab ipso constructis à multis fidelibus viris pro suarum salute animarum præstitæ, authoritate regali semper essent ratæ, cœnobijsque saluæ & inconuulsæ absque vlla posterorum calumnia permanerent. In illo verò itinere quæ per eum Dominus miracula fecerit, reticere non debemus. Prius quàm ad Compendium castrum, vbi tum rex morabatur, perueniret, apud fluuium Isaram, ab itineris fatione sese paululum recreaturus, ad pratium quoddam diuertit. Ecce autem regij venatores leporem canibus insectantur: at ille per apertam camporum fugiens planitiem, sinuos flexibus impendentem differt mortem. Nulla autem euadendi relicta opportunitate, ceu iussus diuinitus, sub hominis Dei sese amictum recipit. Id verò cernens vnus ex ministris regis, mente tumidus & ore effrenis, ait ad eum, Qua temeritate ausus es, clerice, regis venationem inuadere? Nisi quamprimùm reddideris, ego te meo gladio interficiam. Tum vir sanctus, non vt periculum declinaret, sed vt Dei, qui homines & iumenta saluat, patefceret magnificentia, bestiolam dimisit.

Ea

Ea fugiente, canes qui ad capiendum parati aderant, ita solo affixi sunt, vt penitus loco mouere se non possent. Is autem, qui sanctum virum irreuerenter & contumeliose appellauerat, ab equo, quem calcaribus vrgebat, vt fugientem leporem sequeretur, tanta vi decidit, vt rupto ventre, intestina eius effluerent. Cernentes id focij eius, qui ob illatam viro Dei iniuriam id ei accidisse non dubitabant, ad pedes illius se abijciunt, qui tamen ad miserendum paratior, quàm ad vlciscendum erat. Mox ille se confert eò, vbi miser iacebat semiuiuus, manibusque proprijs interanea effusa suo loco recondit. Deinde cum diuissimè precatus esset, de terra surgens, crucis signo hominem confignauit, isque repente ita incolumis effectus est, ac si nihil perpeffus esset mali. Rex autem à venatu rediens, vbi rem gestam audiuit, tum beatissimi Marculphi aduentu, tum miraculo diuinitus per eum perpetrato impensè gauisus, properè se ad eum contulit: cumque eum procul intueri primum potuit, mox ab equo desiliens, non sine multa reuerentia pedes ad eum accessit, orauitque supplex, vt benedictione sua ipsum impertiretur. Et vir Dei, Benedicat tibi Dominus, inquit, ex Sion, & videas bona Hierusalem omnibus diebus vitæ tuæ: sintque omnes tui benedicti à Domino, qui fecit cælum & terram. Inde in mutuos ruunt amplexus & oscula, & cum vir sanctus causam itineris sui regi indicasset, pariter in memoratum castrum ingressi sunt. Interea sole ruente, nox venit. Altera luce iussit rex confici literas de prædiorum donationibus, quales vir Domini postulâret, idque præsentè regina Vltrogo de cæterisque optimatibus, annuloque suo cunctis illis attestantibus eas voluit obsignari. Præterea verò rex & regina multis eum donantes muneribus, supplices rogârunt, vt Christum pro ipsorum salute deprecaretur. His ita gestis, beatus Marculphus domum reuersus est.

Cum autem iam instaret ille dies, quo Christus eum ab hac corporeæ corruptionis imbecillitate ad sempiternæ incorruptionis sanitatem transferre constituerat, modica correptus molestia, gaudens & exultans suæ vocationis præstolabatur horam. Inualefcente verò languore, fratres vndique, multaque ex vicinis locis populorum turba, atque in ijs etiam venerabilis Constantiensis vrbis Episcopus Laudo, visitandi studio ad eum accurrerunt. At ille ceu pastor bonus blandè gregem suum consolans, & vt sancti propositi normam nullo modo desereret admonens & exhortans, Christum summum pastorem obsecrabat, vt quos sacratissimi sanguinis sui effusione redemisset, eos perpetuo suæ protectionis munimine vallaret. Tandem oculis & manibus sursum erectis, Domine, inquit, IESV Christe, patris æterni filii vnigenite, miserere mei senis iam fatiscens, & si iam satis est bonitati tuæ, quod hucusque militaui in castris tuis, liceat mihi deinceps diu optata liberate donato, ad ciuium supernorum transire consortium. His dictis, animam efflauit. Tum verò dolent omnes, turbantur vniuersi: existit omnium, qui aderant, luctus intolerabilis pro tanti viri absentia. Calendis Maij abijt è vita, & sepultus est in monasterio, quod primum ipse construxit eo loco, qui Nantus appellatur. Humati sunt cum eo etiam alij duo fratres, qui eodem tempore obiçerunt, Cariulphus & Domardus.

Iam multum intercesserat temporis, & venerandus Rhotomagensis ecclesiæ pontifex Audoënus, diocesim suam visitans, Constantiam peruenit. Rogatus autem ab * Vernuino, loci sæpè dicti Abbate, vt eum locum viferet, & corpus beati viri ad locum, quem ipse parauerat, transferret, libens assensit. Subleuato autem de tumulo sancti viri corpore, consumptis carnibus, visa est sola cutis virtute præpotentis Dei ossibus herere incorrupta: porrò vultus eius ad eò viuus apparuit, ac si vitali spiritu foueretur. Quod miraculum vt multis innotesceret, triduo detectus permansit. Rogauit autem Abbatem beatissimus Audoënus, vt de sancti viri corpore aliquam ipsi partem attribueret. Illo libentissimè annuente, cum Episcopus Audoënus caput auferre deliberaret, chartula cælitus in eius manus incidit, qua hæc continebantur: Cætorum membrorum beatissimi Marculphi quod voles sumito: caput autem eius nequaquam tangere præsumas. His scriptis sanctissimus præsul à proposito reuocatus, in loco præparato summa veneratione beatissimi Marculphi confessoris reliquias condidit. Ibi verò crebro patrata miracula, virum sanctum non mortuum, sed verè viuere testantur.

Per eius merita recipiunt cæci visum, surdi auditum, claudi ingrediendi facultatem, & quouis afflicti morbo corporis sanitatem: Præstante Domino nostro IESV Christo, cui est honor & gloria cum Patre & Spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

B

VITA

Plura cõdit monasteria.

Exod. 14.

Paucissimi insulæ habitatores plurimos repel lunt piratas.

Sanat vir sanctus puerum morti propinquum.

Psal. 35.

Miracula fiunt.

Sanat hominem moribundum.

Psal. 127.

Sub mortem adhortatur fidos ad persequerantiam.

Abijt in cælum.

Præclata in eius exanimi corpore miracula.

Miracula ad monumentum eius.

VITA S. AMATORIS EPISCOPI ANTISIODOREN. EX QVODAM MS. CODICE MVTATO
stylo per F. Laur. Surium descripta. Est fide digna.

Maij 1.

S. Amator cum sponsa vouet perpetuam continentiam.

Fuit Episcopus.

ANCTVS Amator literis non mediocriter institutus, in iuuentute coactus est à parentibus quandam virginē ducere in matrimonium. Cum autem iam tempus adesset, quo inter se coniungi deberent, mutuis exhortationibus ad nuncupandum virginittatis votum se permouerunt. Adfuit autem angelus Domini, & binas illis coronas afferens, laudauit propositum, & ad perseverandum eos incitauit. Itaque puella virginum sodalitati se adiunxit, Amator autem in clerum allectus, tot fuit virtutum ornamentis illustris, vt post decessum sancti Eladij ei in Antisiodorensi Episcopatu substitutus sit. Porro iam factus pontifex multis claruit miraculis: cecis restituit visum, curauit paralyticos, mortuos ad vitam reuocauit. Cumque multos ab ethnicismo conuertisset ad Dominum, tum perpetrands miraculis, tum instanter concionando, cerneretque paruam ecclesiam suam capere non posse tam ingentem Christianorum multitudinem, à Ruptilio ciue Antisiodorensi petijt sibi dari domum quandam, quam is intra vrbs septa habebat amplam & excelsum. Ille verò primò quidem assentiri petenti noluit: at non diù post grauissimo correptus morbo, cessit precibus eius. Tum vir Dei condidit illic basilicam, & consecrauit, quæ vsque in præsens in honorem S. Stephani protomartyris dedicata, à fidelibus frequentatur.

Reliquam huius historiarum partem reperiet Lector Tomo 4. in Vita S. Germani Episcopi Antisiodoren. lib. 1. cap. 2. 3. 4. 5. & 6.

DE S. SIGISMUNDO REGE BVRGVNDIONVM,
EX HISTORIA FRANCORVM S. GREGORII TVRO-
nensis Episcopi, lib. 3. cap. 5. & 6.

Maij 1.
* Gunebaldo Sigismundus condit monasterium S. Mauritiij.

MORTVO * Gunebando, regnum eius Sigismundus filius eius obtinuit, monasteriumque Agaunense solerti cura cum domibus basilicisque edificauit. Qui perdita priori coniuge, filia Theodorici regis Italici, de qua filium habebat nomine Sigericum, aliam duxit vxorem, quæ valde contra filium eius, sicut noueracarum mos est, malignari ac scandalizare cepit. Vnde factum est, vt vna solennitatum die, cum puer super eam vestimenta matris agnosceret, commotus felle diceret ad eam: Non enim eras digna, vt hæc indumenta tua terga contingerent, quæ dominæ tuæ, id est, matris meæ fuisse noscuntur. At illa furore succensa, instigat verbis dolosis virum suum, dicens: Hic iniquus regnum tuum possidere desiderat, teque interfecto id vsque in Italiam dilatare disponit: scilicet vt regnum quod auus eius Theodoricus Italiae tenuit, & iste possideat. Scit enim, quod te viuente non potest adimplere, & nisi tu cadas, ille non surgat. His & huiusmodi ille incitatus verbis, vxoris iniquæ consilio vtens, iniquus extitit paricida. Nam sopitum vino dormire post meridiem filium iubet: cui dormienti lorum sub collo eius positum, ac sub mento ligatum trahentibus ad se iniuicem duobus pueris, suffocatus est. Quo facto, pater serò iam poenitens, super cadauer exanime ruens, flere coepit amarissime. ad quem senex quidam sic dixisse fertur: Te, inquit, plange amodò, qui per consilium nequani factus es paricida saeuissimus. Nam hunc, qui innocens iugularis est, necessarium non est plangi. Nihilominus ille ad sanctos Agaunenses abiens, per multos dies in fetu & ieiunijs durans, veniam precabatur: psallentium ibi assiduam infuituens, Lugduno regressus est, vltione diuina è vestigio eum prosequente.

Maldè per-suasus necat filium suum.

Agit poenitentiam.

Cap. 6.

Huius filiam rex Theodoricus accepit: Crotildis verò regina Clodomirum (alij Clodomirum)

Clodomirum) & reliquos filios suos alloquitur, dicens: Non me poeniteat, charissimi, vos dulciter enutrisse. Indignamini quæso iniuriam meam, & patris matrisque meæ mortem sagaci studio vindicate. Hæc illi audientes, Burgundias petunt, & contra Sigismundum & fratrem eius Godomarum dirigunt: deuictoque exercitu eorum, Godomarus terga vertit: Sigismundus verò dum ad saltus Agaunos fugere nititur, à Clodomere captus, cum vxore & filijs captiuus abducitur, atque intra terminum Aurelianensis vrbs in custodia positus detinetur. Discendentibus his regibus, Godomarus resumptis viribus Burgundiones collegit, regnumque recepit. Contra quem Clodomere iterum disponens, Sigismundum interficere destinat: cui à beato Auito Abbate decimo Nutiacensi, magno tunc temporis sacerdote, dictum est: Si, inquit, respiciens Deum emendaueris consilium tuum, vt hos homines interfici non pariaris, erit Deus tecum, & proficiscens victoriam obtinebis. Si verò eos occideris, tu ipse in manu inimicorum traditus, simili sorte peribis: fietque tibi & vxori & filijs tuis, quod feceris Sigismundo & coniugi ac liberis eius. Sed ille auscultare despiciens consilium eius, ait: Stultum enim consilium esse puto, vt inimicis domi relictis, contra reliquos eam, eisque à tergo, hoc à fronte surgente, inter duos hostium cuneos ruam. Satius enim & facilius victoria patrabitur, si vnus ab alio separetur: quo interfecto, facile & alius morti poterit destinari. Statimque interfecto Sigismundo cum vxore & filijs, apud Caloniam Aurelianensis vrbs vicum in puteum iactari præcipiens, Burgundias petijt, vocans in suppetias Theodoricum regem. Ille autem iniuriam foci sui vindicare volens, ire promisit. Cumque pariter apud Virofontiam, locum vrbs Viennensis coniuncti fuissent, cum Godomaro conflagunt. Cumque Godomarus cum exercitu terga vertisset, & Clodomere insequeretur, ac de suis non modico spatio elongatus esset, assimulantes illi signum eius, dant ad eum voces, dicentes: Huc huc conuertere: tui enim sumus. At ille credens, abiit, irruique in medium inimicorum. Cuius amputatum caput & conto affixum eleuant in sublime. Quod Franci cernentes, atque cognoscentes Clodomere interfectum, reparatis viribus Godomarum fugant, Burgundiones opprimunt, patriamque in suam redigunt potestatem. Godomarus iterum regnum recepit,

Capitur, & in custodia ducitur.

Occiditur cum vxore & liberis.

Clodomir rex interimitur.

Ex Chronicis Sigeberti Gemblacensis monachi, Anno Domini 515. de eodem S. Sigismundo.

REX Burgundiæ Sigismundus, qui monasterium Agaunensium construxerat, filium suum Sigericum perimit, malo nouercae illius vsu consilio. Qui competenti poenitentia se * adiciens, & martyribus Agaunensibus se totum deuouens, quod dignus fuerit venia, testatur crebra post mortem eius per eum multis concessa sanitarum gratia, & per eum febricitantibus indulta curatio.

for * addicens Sigismundus post obitum edidit miracula multa.

DE S. EVERMARO MARTYRE, EX QVODAM CODICE MS. STYLV MVTAVIT
F. Laurentius Surius.

TEMPORIBVS Pipini principis, quem ex Begga Ansigis Dux suscepit, beatus Evermarus cum primis nobili stirpe in Frisia ortus est. Quem à prima ætate sibi consecratum, omnipotens Deus sancti spiritus gratia totum perfudit. Crescentibus autem vnà cum ætate virtutum meritis, totius sanctitatis speculum effectus est. Eius verò profectui inuidens hostis antiquus, multis tentationibus à sancta intentione eum retrahere & depellere conatus est: sed fortis Christi miles obturabat aures suas, & prorsus ad nihilum redegit omnes eius machinas. Itaque cum Deo bene fauente tentationes omnes superatae essent, & ille vitam duceret sanctissimam, ad martyrium iam aspirabat, sine quo metuebat apud Deum se pro imperfecto haberi. Suscepit igitur causa Dei peregrinationem, vt posset alicubi ceu ignotus obire martyrium. Venit autem in Gallaciam ad S. Iacobum, vbi cum eius ædem ingressus fuisset, eiusque suffragia expetisset, redijt in partes inferiores Galliarum, vbi sancti quidem recens de hoc mundo subtracti clarebant miraculis, putà Foillianus

Maij 1.

S. Evermarus inuidus demon frustra oppugnat.

S. Evermarus loca sacra visit.

martyr, Fritseus & Vitanus fratres, Remaclus Episcopus, Trudo venerabilis confessor, & virgo Dei Gertrudis. Eorum ille suffragia, singulorum loca visens, pie ac deuotè ambiens, cum Traiecti etiam S. Scruatium adire vellet, cum septem comitibus venit ad primos aditus syluæ, quæ Ruttis nominatur: sed ne impendente iam nocte in tenebris per ignoti loci anfractus erraret, ad proximam villam, quæ Herstaplia dicebatur, diuertit. Eam villam homo crudelis Hacco nomine sibi vendicabat, adiunctisque sibi socijs, hostis publicus barbara feritate per syluam illam & vias publicas iter agentes aut interficiebat, aut despoliabat. Idem ipse aliud apud Mosam sibi ædificium condiderat, quod à suo nomine Haccoletum voluit appellari, vnde contemplantur transeuntes, & nauigantium res diripiebat.

Ad eius ædes beatus Euermarus se contulit, nesciens cuius essent. Ille verò tunc aberat: sed eius vxor, mulier religiosa, & peregrinorum sollicitè curam gerens, sanctum virum & comites eius humaniter excepit, monuitque eos, vt ante solis ortum se darent itineri, ne superueniens maritus ipsos trucidaret. At illi cum benè precati essent fidei mulieri illi, manè ab eius domo egressi sunt, & reuersi in syluam quam reliquerant. Interea Hacco domum redit, discit ex suis de hospitibus, qui illic pernoctauerant. Ijs auditis, homo sæuus penè fit exanimis, aitque: Quoniam aufugerunt illi? Ocyus insequamur eos, ne si manus effugiant meas, dicant occurrentibus, se Haccois ceu desidis & stertentis vim impune præterijisse. Mox cum suis ingreditur syluam, per abrupta & inuia persequitur Euermarum & socios eius: atque ecce ab improviso incidit in locum, in quo illi quiescebant, compensaturi damna somni noctis superioris. Visos illos Hacco duriter obiurgat, quòd aui fuerint in suæ ditionis terram ingredi, quòd non penderint vctigal impositum illac transeuntibus, sed tanquam fures, clam se subdixerint. Ea re tantum aiebat illos in se admisisse facinus, quod nisi eorum fuso sanguine expiari haudquaquam possit.

Hacco crudelis eum persequitur.

Ab eodem trucidatur, & comites eius.

Euraclius

Visio Zuselini sacerdotis.

Corpus eius è terra leuatur & miraculose redoleat.

Multa sunt miracula.

His dictis, beatum Euermarum, qui cæteris honestiori habitu præstare videbatur, crudelis homo ferro necat: caduntur etiam comites eius. Mox detrahuntur cæsis vestimenta, corpora manent insculta, sed angelicis seruantur excubijs, donec Pipinus princeps, quem supra nominauimus, in eum locum peruenit. Ruttim enim syluam venandi causa ingressò illo, comites eius partim, dum syluæ lustrant inuia, eò perducti sunt, vbi corpora cætorum iacebant. Misericordia autem permoti ex vulneribus & sanguine, quo aspersa erant, sepultura ea mandarunt: beatum Euermarum ob vultus decorem & corporis formam egregiam, ceu alij digniorem, post exequias accuratori sepultura cohonestantes, dimidio clypeo corpori eius stipposito, & altera clypei parte, ei imposita. Postea verò quando Leodiensi Ecclesiæ præfedit Eraclius Episcopus, in villa seu pago, qui iam de extirpata sylua Ruttis nomen retinuerat, sancti Martini ecclesia fuit, cui vir magnæ sanctitatis Zuselinus inseruiebat. Ei verò Dominus per angelum suum vitam & nomen beati Euermari indicauit, simul etiam de martyrio & loco, vbi humatus erat, certiore eum efficiens, iubensque vt Episcopum Eraclium suo, id est, Dei nomine eò adduceret, vt sanctum Euermarum martyrem è sinu terræ eleuaret, quippe cuius spiritus ab ipsa cædis hora in cælis versaretur. At tamen sacerdos de hac visione hæsitans, illo anno nihil Episcopo renunciauit. Altero anno eadem nocte culpatus ab angelo, quòd iussis ipsius non paruisset, nihilo minus rem apud se racitam habuit. Inde tertio anno eadem nocte non solum reprehensus, sed etiam flagellis cæsus ab angelo, tandem credidit visioni: abiitque ad Episcopum, & ei omnia ordine exposuit, in veritatis argumentum ostendens ei corporis plagas & liuores. Præcepit autem ei Episcopus, vt facrum corpus effoderet. Quod cum factum esset, Episcopus illud ex humo eleuauit. Tanta verò inde prodijt odoris suauitas, vt qui aderant, in paradiso sibi versari viderentur. Porro Episcopus collecto populo transfudit illud in beati Martini ædem sanè quàm honorificè, plebi & regioni illi patronum comparans. Ab eo autem tempore tanta illic diuinitus sunt miracula declarata, vt si omnia perscribantur, ingens volumen completura sint.

HISTO-

HISTORIA S. VVALBURGÆ VIRGINIS. CODEX EGREGIVS MS. AVTHORIS NOMEN NON HABET:

nos stylo nostro historiam inde transcripsimus, sed aliquanto contractius.

Vitam S. Virginis scripsit Vuolfhardus monachus

Hasserensis ante multa secula: sed an hæc

ea sit, ignoro.

DOSTQVAM Anglorum Deo chara gens beatissimi Maij, Gregorij Pontificis maximi studio & opera ad Christianam religionem traducta fuit, multi eorum ob celestis spei remunerationem in Franciæ regnum peruenerunt. In quibus S. Bonifacius Moguntinæ sedis ob sua merita præsulatum adeptus est. Porro duo fratres germani, Vuilliboldus & Vuinniboldus cum sorore sua Deo & hominibus charissima Vualburga cum in has regiones venissent, Vuilliboldus à S. Bonifacio ordinatus est Eystetenfis Episcopus, atque angelicam in ea functione ducens vitam, tandem beatissimè abiit, non obiit: Vuinniboldus autem totum se Christi seruitio mancipans, mundanaque omnia prorsus respiciens, locum, quem vocat Heydenheim, sibi incolendum sumpsit: ibique precibus vacans continuus, spe robustus, fide firmus, monasticæ vitæ professionem vsque ad supremum vitæ diem admodum strenuè profecutus est, multosque suis exemplis ad benè viuendi studium perduxit.

S. Vuilliboldus r. Eystetenfis Episcopus.

Vbi verò Vuinniboldus excessit è viuus, foemine sexus decus & ornamentum Vualburga, omnibus se virtutis præbuit exemplum. Erat enim præfecta virginum monasterij Heydenheimensis, & materfamilias egregia, quæ posset à Deo impetrare quicquid petijisset. Accidit aliquando, vt reuertenti illi hora vespertina ab ecclesia ad cubiculum suum, Gonmeradus custos ecclesiæ, iam noctis sese intendentibus tenebris, lumen præbere nollet. Ea verò nihil mota hac iniuria, cum iam cœna Deo sacratarum virginum absoluta, & diuinæ laudes persolutæ essent, ad dormitorium se recepit: & ecce repente tanta illic luminis existit claritas, vt pauimentum ipsum penetrare videretur, permansitque vsque ad nocturnas preces. Stupent sacre virgines & exultant, accurrunt ad Vualburgam, indicant immensum lumen. Illa subortis lachrymis, oculos & manus tollit ad cælum, & Tibi, inquit, Domine IESV Christe, cui humilis ancilla tua ab ipsis incunabilis seruire constitui, pro hoc beneficio gratias ago: vt qui ad excitandas ancillarum tuarum mihi adhaerentium mentes, me indignam hac luce consolari volueris: quod tamen ego non meritis adscribo meis, sed fratrum meorum, famulorum tuorum.

S. Vualburga Abbatissa Heydenheimensis monasterij.

Miraculū.

Cum ab hac vita migrasset beatissimus Vuinniboldus, Vualburgæ virginis frater, illa immodico dolore correpta, die quodam vesperti exiit è monasterio, nullo penitus de familia monasterij id cognoscente. Venit autem ad ædes cuiusdam hominis opulenti, & ante fores ceu quædam peregrina & ignota sola substitit. Videns autem illam dominus domus, & nesciens, quænam esset, valde metuebat cum tota familia sua, ne à canibus suis discerperetur. Iussit igitur, vt quamprimum sese indicaret. Tum illa, Canes tuos, inquit, ego nihil reformido. Non enim poterunt mordere Vualburgam. Ille enim, qui me huc adduxit incolumem, etiam illæsam potest reducere eò, vnde huc adueni: porro etiam magnum tibi solatium adferet, si toto peccatore credas illum esse summum medicum. Hæc vt audiuit illustris vir, è sede sua pro-siliens, animo consternatus sciscitabatur, cur virgo nobilis & omnipotentis Dei ancilla præ foribus stare voluerit: admodumque reuerenter illam excipiens, officiosissime & humanissime tractauit. Cumque incumbendum esset, rogata virgo vbi nocte dormire vellet, respondit se non nisi in illo velle cubare cubiculo, vbi filia eius grauissimè decumbebat, ita vt iam funeri eius necessaria à parentibus præpararentur. Tum illis præ nimio dolore eiulantibus, in cubiculum virgo Vualburga ingressa est, nocteque illa Dominum pro puella deprecans, altera luce eam parentibus sanissimam exhibuit: qui sanè pro tanto miraculo Deo immensas egere gratias, Vualburgæ autem multa obtulere dona, eius precibus obnixè se commendantes. At virgo

Magno animo contemnit periculum.

Puellæ mirandam suis precibus sanata.

Christi dona accipere noluit, soli Christo placere desiderans, eumque super omnia diligens. Inde ad suum regressa monasterium, quanto cumulationem in se sensit Dei gratiam, tanto arctiori sese in dies vitae tradidit. Tandem cum iam mundum & omnes eius cupiditates planè prostruisset, ex hac vita victrix decessit, sepulta honorificentissime in monasterio suo.

Abitè vita.

**Odgero*

Episcopatum autè Eystetensem obtinente * Otgario venerabili viro, cum is monasterium, in quo sacrae virginis corpusculum conditum erat, minori quam par esset studio coleret, quadam nocte per visionem sic eum fertur sacra virgo compellasse: Cur Otgario Deo digne praesul monasterium, vbi humata sum, tam negligenter haecenus habuisti? Quotidie conculcor pedibus vulgi & seruorum eò aduentantium. Equidem tale tibi praebere indicium, vnde possis intelligere non rectè te gessisse erga me & domum Dei: & si quidem reum te agnoscas, veniam mereberis. Eam visionem non

Apparet Otgario Episcopo.

Visionè confirmat eum.

fuisse vanam, euentus docuit. Nam paulò post cum primùm erecti essent parietes eius fabricae, & iam imponendae essent traves, noctu is paries, qui spectabat Aquilonem, repente ad terram vsque collapsus est, magno terrore illato tam domesticis, quam vicinis. Manè cunctis ad id spectaculum non absque pauore accurrentibus, custos templi, Reginfridus id celerimè curauit Otgario episcopo nunciandum. Is verò sentiens visionem completam, eò properè venit, & ecclesiam cum multa festinatione instaurauit atque dedicauit. Deinde exacto anno, archipresbyteros suos Valtonem & Alungum cum Hubila sanctimoniali eò misit, vt corpusculum sanctae virginis summo studio è terra tollerent, atque cum hymnis, campanarumque pulsationibus multaue reuerentia ad Eystatensem monasterium apportarent. Factum id est mira populi exultatione vndecimo Calendas Octobris: atque eiusdem antistitis iussu triduo post, id est, octauo Calendas Octobris etiam beati Vuinniboldi reliquiae inde ad Eystatensem caenobium translatae sunt.

Transfertur eius corpus

Itè S. Vuinniboldi.

Accidit autem post hanc S. Vualburgae translationem, vt propinqui eius, quam diximus, Hubilae liuore stimulat, tum callidis quibusdam machinationibus, tum etiam vi ab hereditate materna propemodum eam excluderent. Illa igitur anxia ab Eystatensi Episcopo * Erckenrado petijt sibi copiam fieri reliquiarum S. Vualburgae, vt si illa maternam suam hereditatem posset obtinere, eam Christo & ipsi Vualburgae donaret perpetuò possidendam. Eares sicut Deo auctore coepta fuit, ita etiam felicissimum habuit euentum.

** hunc alij vocant Erckenualdum.*

Anno salutis octingentesimo nonagesimotertio, regnante Arnulpho rege, apertum est sepulchrum beatissimae Vualburgae in basilica, in qua reposita fuerat sub Otgario Episcopo. Contigit verò miraculum admiratione dignum, euidentissimis probatum testimonijs. Fuit ancilla quaedam Friderada nomine, sedulo inserviens hero suo Ederano & coniugi illius. Correpta autem subito morbo quodam, biduo miserandum in modum vexabatur. Cumque meliusculè coepisset habere, tanta eam ingluuius inuasit, vt nulla posset ciborum copia fames eius expleri. Initiò quidem multa ei alimonia suppeditabatur à propinquis, sed cum illa in dies maiori famis rabie infestaretur, non videbant qua ratione mederi ei possent. Nec ea suis potuit ingredi pedibus, sed humi reptabat. Tandem & ipsi & parentibus eius visum fuit, vt ab hera peterent facultatem S. Vualburgae oratorium adeundi. Permissum id illi fuit: venit ad aedem, triduanas illic multa instantia offert preces, pedibus sua restituitur incolumitas. Audiunt id herus & hera, ocyus ad eam aduolant, perpetuae eam beatae Vualburgae seruituti addicunt. Abbatissae munere tum illic fungebatur supra memorata Hubila, quae id permittere noluit, sed post dies paucos remisit eam iam planè sanam dominis suis. Mox autem vt eò redijt, priori morbo vexata est. Sentiens ergo non bono consilio à monasterio se eductam, ilicò reducta est, perpetuò in monasterio seruitura. Et ecce confestim redit sanitas, sed inexhausta edendi libido manet. Itaque multo ea causa affecta pudore, eius monasterij procuratrici Thieltildae aperuit morbum suum, vt precibus illius liberaretur. At illa dolens vicem eius, fragmen panis benedicti ei obtinuit à venerabili sacerdote, qui Mundus dicebatur. Quo gustato, ita sensim miro modo coepit diminui illa ingluuius, vt antea augmentabatur: & dimidio ferè anno non nisi parum admodum casei edere, & lactis bibere potuit.

Mira foeminae ingluuius

Observa hoc:

Incredibilis ingluuius mutatur in incredibilem abstinentiam.

Deinde vsque adeò omnis cibi appetentia in ea extincta est, vt si quid alimenti sumere vellet, mox rursus euomeret. Rogauit igitur Dei ancillam Thieltildam, vt nullas sibi escas suppeditaret. Illa verò re incredibili nimium obstupescita, cum sciret humanum corpus

corpus sine alimentis durare non posse, angi animo coepit, quid ageret. Tandem ad alteram propinquam eius monasterij ecclesiam eam misit, commendans eam procuratrici illius: quae quidem accuratè eam obseruauit, & ad sex ferè hebdomadas apud se detinuit, quibus illam nihil edisse compertissimum est. Postea venit ad eam inuisendam Thieltilda, didicitque, quid interim actum esset. Coepit igitur tum minis varijs, tum blandimentis agere cum illa, vt cibum sumeret: Noli, inquit, charissima filia, tam obstinato animo tibi ipsi imponere: redi ad sanitatem, & cape alimoniam. Quòd si aliquo illuderis phantasmate, quæso ne id celes nos. planè enim mihi persuadeo, si abiecta mala verecundia id feceris, fore vt dominæ nostrae precibus adiuueris. Tam acri illa obiurgatione pudescita, coepit tentare nū quid posset cibi accipere, sed frustra id fuit: ne tamen ancillae Dei adhortationes contènerè videretur, petijt aliquid vilioris sicere sibi porrigi. Factum est ita, & ipsa licet inuita perparum inde hausit, sed mox per nares & oculos tanta vi reiecit, vt caeca efficeretur. Reducta ergo ad monasterium, breuè quidem recuperauit visum, sed de abstinentia prorsus nihil remisit. Abbatissa verò & tota virginum sodalitas ea re valdè obstupescabant, comunicatoque inter se consilio, Episcopum suum adierunt, eique rem totam explicarunt, eius consilium expetentes. Ille verò fidem adhibere noluit, sed suspicabatur verūtissimi daemonis fraude delusam, oculos hominum fallere, porò clàm aliquid ei soli manenti qualicumque arte alimentum subministrari. Suis igitur in consilium adhibitis, è monasterio S. Vualburgae valdè religiosum presbyterum acciuit, eique grauissimè non semel praecipit, vt illam custodiendam susciperet, diligentissimeque exploraret, num fraude aliqua alijs illuderet. Fecit ille, vt erat iussus, certissimeque comperit rem ita se habere, vt ab illa dicebatur. Tum Episcopus nihil amplius hesitans, certam ei fidem accommodauit. Atque illa deinceps triennio sic permansit, interim nihilo minus pro modulo suo diligenter exequens, quicquid ei operis demandatum fuisset. Quoties autem sacrosanctam Eucharistiam percipere conabatur, nisi statim somno se daret, vomitum passura videbatur. Non ergo iam dubitemus facillimum esse maiestati diuinæ, quod humanæ imbecillitati impossibile sit.

Vide rem miram.

Post hæc * Erckenualdus antistes Eystetensis archipresbyteros suos eum quibusdam alijs bonis viris iussit beatæ Vualburgae corpus effodere, inuentumque diligenter contrectare. Illi verò cum multa trepidatione, diuinis adhibitis laudibus, fodientes, reppererunt gratissimas eius reliquias, easque ceu tenui quodam humore madidas: nec tamen vel puluisculus ex ijs manibus contrectantium potuit adhærere. Sublata autem est sacri corpusculi portio quaedam, iubente id Episcopo: qua re grauissimè consternati & afflicti sunt Eystatenses: mirificè autem exhilarati, ad quos ea portio deportabatur. Transferebatur enim in monasterium Monheimense, sub hoc Episcopo conditum: cumque sacro pignori puer epilepticus venisset obuiam, & sub illo se curuasset, sanatus est: moxque, vt testati sunt, qui huic rei interfuere, mira illic odoris fragrantia nares omnium & praecuntium & subsequantium impleuit, ita vt ferre vix possent. Vbi ad locum ventum est, super monasterij altare sacrae reliquiae depositae sunt. Nocte proxima adfuit Hubila Abbatissa, triduoque illic manens, podagra eam dirè cruciante, sopori se dedit. Astitit autem dormienti quidam venerandus senex, Vuillibaldus, vt putatur, Episcopus, atque ei: Hubila cur dormis? Quare non in templum ingrederis? Respondit illa: Nondum pulsatum est ad nocturnas preces: mihi verò aded dolent pedes, vt nisi aliorum allata manibus, eò pertingere non possim. Contra ille: Abi, inquit, ocyus: venit enim in ecclesiam beatus Vuinniboldus, multis eum comitantibus, vultque ex te cognoscere, quo pacto conditam habeas sanctam Vualburgam sororem suam. Confestim surrexit illa, & in basilicam sanctissima intrauit, gratias agès Deo & sanctae virginis pro tam inasperata salute.

** Erckenboldus*

Reliquiae S. Vualburgae sudare videtur.

Puer epilepticus sanatur.

Visio Hubilae Abbatissae

Sanatus est etiam ad sacrae virginis reliquias quidam puer à primo ortu contractus, cum ei illa apparuisset dormienti, & templum adire iussisset: vbi membris omnibus consolidatus, erexit sese & ambulauit, atque tota reliqua vita sua in eadem ecclesia robustus & incolumis seruiuit. Ibidem curata est foemina Reginuuinda, membris omnibus adeò debilitata, vt se loco mouere non posset.

Miracula.

Festo die dedicationis ecclesiae eius, omnes quotannis in ea regione ferias agebant. At mulier quaedam Geila ex pago Stofenheimensi, petulanti animo in opus extrinum incumbat: sed non impunè. Inhaesit enim manui eius glomus & totus lacertus intumuit.

Accidit sanè nuper stupenda res, & propè incredibilis, nisi multorum testimonij fulciretur. Cùm plurimi vndique ad S. Vualburgæ basilicam cõfluerent, quidam inter eos adfuit habitu peregrino, præ cæteris attentius & instantius orans. Id ubi animaduertit Hubila Abbatiffa, iussit eũ ad se adduci, percunãtaraque est ex eo quisnam esset, aut vnde venisset. At ille, Gratias, inquit, ago Deo omnipotenti, qui sanctissimæ virginis Vualburgæ meritis de foedissima ignominia nota me liberauit: id quod omnes vos, qui hinc adestis, ex me potius, quàm ab alio discere cupio. Testor autem Deum, quem nihil latet, & sanctam Vualburgam, cuius multa necessitate adactus suffragia expetij, me non nisi vera dicturum. Anno superiori, quo dira fames multos pressit, duo inopes

Historia memorabilis.

eius vitandæ causa peregrè profecti sunt. Illis autè obiter quidam ex longinqua regione comitè se adiunxit. Interrogatus ab illis, cuias esset, aut quò iter intenderet, respondit ad S. Vualburgam religionis ergò se proficisci. Tum illi: Et nos, inquiunt, eò cupimus peruenire, erimusque inter nos non iniucundi socij, & securius itinerum pericula euitabimus: sed interim nos fame premimur, & præ defectu viriũ agrè pedes promouemus. At ille: Deo, inquit, fratres mei, itineris prolixitatè cõmendantes, quaramus locum aptum, vbiam appetente meridie paulispèr quiescamus, & cibo nos refocillemus. Reperto loco, pariter confederunt, & ille de escis suis proferens, obtulit illis. Comederunt igitur, & sumpto cibo, ait ad illos: Iam etiam somno lassã membra recreemus, sed excubias agat vnus ex nobis, ne quid accidat periculi dormientibus. Pro-

Immane & planè barbarum facinus. Cælestis vindicta.

bant illi consilium, sed mente maligna. Nam altero è duobus his se dormire simulante, alter vigilabat: tertius, qui se illis adiunxerat, nihil sibi metuens, intrepidus dormiebat. Tum surgentes illi scelesti, hominem innoxium crudelissimè iugularunt: sed cùm anxios eos haberet, quid facerent de cadatere, tandem alter id in suos sustulit humeros, in aliquem locum auium illud proiecturus. Ecce autem dum illud conatur à suis deponere humeris, tam tenaciter sibi illud sentit inhærere, vt nulla vi id possit à se auellere. Mirè igitur & miserè discruciatum infelix homicida, videns se suum facinus celare non posse. Interea quidam ei amicus sit obuius, qui conspecto cadauere non sine multa admiratione sciscitabatur, vnde id esset. Ille autem tanquam amico fidens, refert quid actum sit, orat vt suæ calamitatis velit misereri. Non cunctatur ille, districtoque ense, brachia cadaveris hominem arctius complectentia etiam articulatim nititur difsecare, vt à tanta ignominia amicum liberet. Ibi tum nouum licuit planeque stupendum videre miraculum. Nam simulatque manu sua cadaueris lacertos attigit, eos præ-

Stupendum miraculum.

cidere volens, etiam ipse tenacissimè adiunctus est cadaueri atque homini illud ferenti, ita vt se ab illis abstrahere non posset. Mox igitur ductus pœnitentia, & lugens ob admissa peccata, toto pectore rogauit Dominum, vt ob beatissimæ Vualburgæ virginis merita sui miseretur. Cumque sic oraret, & multa sanctæ Vualburgæ nuncuparet vota, multasque funderet lachrymas, absolutus est horribili nexu illo, iamque liberè ingrediens, Deum & sanctam Vualburgam laudabat: nec tamen deserebat miserum illum, sed ad Rheni litus vsque cum comitabatur. Quo cùm ventum esset, non ferens alter tum cadaueris pondus, tum intolerabile dedecus, in Rhenum cum cadauere se præcipitem dedit. At verò tam immanem homicidam Rhentus ferre non sustinens, quamprimùm hominem scelestum cum cadatere in litus euomuit. Qua re non mediocriter terrefactus alter, de sua quidem ereptione gratulans, ob illius verò calamitatem illachrymans, ab eo recessit, & ad S. Vualburgæ monasterium celeri cursu adueniens, quid gestũ esset omnibus enarrauit, paratus etiam sua dicta, si id vellent permittere, iureiurando cõfirmare. Porro infelix ille homicida, vt aiunt, sæpè quidem voluit beatæ Vualburgæ implorare patrocinia, sed nunquàm ecclesiæ eius potuit fines attingere, vt vel inde omnes perspicuè possent intellegere, quàm immani se scelere obstrinxisset, qui tam procũl à S. Vualburgæ ecclesia arceretur. Viderunt hunc multi tali onustum sarcina exanimis corporis, qui tum fuere in viuis, vt ambigi non possit falsum & commentitium non esse, cuius tam multi extitere testes.

Aliud.

Ea, quæ hæcenus commemorauimus, miracula, diuinitus perpetrata post eleuationem corpusculi beatæ Vualburgæ virginis, multa sanè admiratione & præconio digna sunt: at verò diuersis locis alijs toto Francorum regno, quæ eius reliquijs illustantur, in dies plura celebrioraque fiunt: præstante Domino nostro IESV Christo, qui viuuit & regnat in infinita secula, Amen.

Item aliud.

Item aliud.

Item aliud.

VITA SANCTORVM EREMITARVM ZOERARVM DI CONFESSORIS ET BENEDICTI MARTYRIS,

Authore B. Mauro Quinquecelesensi Episcopo.

EMPORE illo, quo sub Christianissimi Stephani regis nutu, nomen & religio Deitatis in Pannonia rudis adhuc pululabat, audita fama boni rectoris, multi ex terris alijs canonici & monachi ad ipsum quasi ad patrem confluebant, non quidè alicuius causa necessitatis coacti, sed vt nouum sanctæ cõuersationis gaudium ex eorum conuentu adimpleretur. Inter quos quidam sancti spiritus instinctu tactus, ex rusticitate quasi rosa ex spinis ortus, nomine Zoëradus, hanc in patriam de terra Polonorum aduenit, & à Philippo Abbate, cuius monasterium, Zobor nominatum, in Nitriensi territorio ad honorem sancti Hippolyti martyris situm

erat, habitu accepto, & Andreas nominatus, eremiticam vitam agere statuit. Ibi verò quanta contritione cordis & corporis maceratione afflixerit sese, ex relatione discipuli eius beati Benedicti, cum ipso conuersantis, quæ audiui, paucis literis mandare decreui. Ego quidem Maurus, Deo miserante nunc Episcopus, tunc autem puer scholasticus, virum bonum vidi: sed quæ esset eius conuersatio, non visu, sed auditu percepi. Ad nostrum ergo monasterium, in honorem beati pontificis Martini consecratum, cùm iam dictus monachus Benedictus sæpè venisset, mihi hæc, quæ sequuntur, de eius vita venerabili narrauit.

Postquam idem venerabilis vir Andreas eremi solitudinem petijt, magna quidem corporis defatigatione, spiritualis autè vitæ corroboracione ieiunium semper obseruauit. Tribus diebus ab omni re, quæ mandari potest, abstinuit pro dilectione gratiæ ipsius, qui propter homines homo factus, quadraginta diebus ieiunauit. Cùm autè Quadragesimale tempus adueniret, exemplo vitæ regularis, sub qua Zozimas Abbas degebat, vbi quadragintaquinque, dactylis quisque Quadragesimam deduxit, ipse à patre Philippo, à quo habitum religionis perceperat, quadraginta nuces accepit, & eo existens victu contentus, diem sanctæ resurrectionis cum gaudio expectauit. Ipsidem verò & alijs diebus, licet esus ad corpus refocillandum non solum non sufficeret, verum etiam spiritum ipsum ad defectum perduceret, ipse tamen, excepto tempore orationis, nunquam à labore cessauit: sed accepta securi, quendam laboraturus syluæ locum solitarium intrauit. Vbi cùm præ nimio labore & ieiunij districtione corpore & spiritu deficiente, quadam die præmortuus iaceret, quidam iuuenis pulcherrimus ad spectum & visionem angelicam aduenit, & impositum vehiculo, ad cellam eius adduxit. At ecclasi, in qua erat, decedente, postquam ad se reuersus, quid erga ipsum misericordia Dei egisset, agnouit, supradicto discipulo suo Benedicto, qui mihi hæc narrauit, id confessus est, constringens eum iuramento, ne ante diem obitus sui notum cuiquam faceret.

Post laborem autem diurnum corpori quietem nocturnam talem adhibuit, quæ magis tormenti & afflictionis, quàm requiei nomen mereatur. Planatum equidem truncum quercinum sepe circumdedit, & per ipsam sepem arundines acutas ex omni parte infixit. Ipse verò in trunco sedens, tali sessorio vsus est artuum reiteratione, vt si fortè corpus sopore grauatum qualemcunque in partem se flesteret, arundinum acie sauciatum grauitè, euigilaret. Insupèr & ex ligno coronam factam capiti suo circumponebat, ad quam in partibus quatuor totidem lapides suspendebat, vt si caput sopitum quocunq; inclinaret, lapide percuteretur. O beati viri Andreae merces, quàm beata & æterna vita, corona centies ornata, quæ in cælo recompensat, quod in terra grauitè emptum fuerat. O inauditum genus confessionis, quod preciosius facit regnum promissionis. Non eibus, non requies auferre potuit dulcedine vana vitam æternitatis, & nequam spiritus aditum inuenire nequiuit deceptionis. Hæc, quæ iam dicta sunt, discipulo eius Benedicto referente cognoui: qui & ipse, patre suo defuncto, locum eundem inhabitare decreuit. Cumque per tres annos exemplo magistri districtè vitam ageret, latrones superuenientes, & multam apud ipsum pecuniam esse sperantes, dum ad ripam fluminis Vuag, iugulaerunt, & in ipsam aquam demerserunt. Diu verò corpore eius quæsito & non inuento, per integrum annum visa est aquila in ripa fluminis Vuag, quasi quædam obseruatura, sedere: per quam de corpore certi effecti, quendam in aquas immergi fecerunt, & sic integrum, quasi nuper obijisset, inuenierunt.

Condi-

Conditus est autem Benedictus in Basilica beati Emmerammi martyris, in eodem sepulcro, in quo asseruabantur ossa beati Andreae, eius sancti patris. Iam quæ sequuntur, Philippus Abbas mihi Abbati constituto narrare consuevit.

Cum igitur tempus resolutionis sui corporis immineret, indicans eis hoc, qui aderant, ne ab ullo vestimentorum suorum exueretur operimento præcepit, donec Abbas Philippus quem miserat accessitum, adueniret. Qui pater adueniens, ubi corpus venerabile iam mortuum iacebat lauandum, catenam æream viscera iam artingentem inuenit. O mira res & inaudita. Catena carnes intus putrefaciens, cute foris est obducta. Sed nesciri hoc genus martyrij posset, nisi ad umbilicum ligati nodus appareret metalli. Soluta verò catena dum ex corpore trahitur, sonus costarum elisarum grauitè auditur. Cuius catenæ partem mediam ab eodem patre impetraui, & nunc vsque custoditam, petitioni Ducis Christianissimi Geise, cum desiderio mihi pro ea instanti, negare nequii. Sepulto quoque beati viri corpore, quæ per reuelationem Abbatis Philippi cognoui, & cognitu digna esse videbantur, memoria notauit. Tempore quodam latrones, quorum collegia maxima ex parte solitudinem inhabitant, in sylua congressi sunt. Quibus configentibus, vnus ex eis multum sauciatus est. Confictu dirempto, cum hinc socij vulneratum nequaquam in sylua dimittere vellent, consilio inuito, ad cellam superius dicti viri Andreae, cuius fama iam ad omnes circumquaque diffundebatur, eum deferre statuerunt. Sed cum adhuc locus longè abesset, latro in via defunctus est. Corpore verò eius ad cellam deportato, & in eadem posito, media iam nocte cum ossa commendare vellent humo, subito spiritu reuerso, mortuus resurgere cœpit. Illis autè qui aderant, valdè perterritis, & præ pauore fugientibus, resuscitatus ille reuocabat eos, dicens: Nolite fratres formidare, neq; fugere. sanctus enim Zoëardus me à morte suscitauit ad vitam. Illis autè præ gaudio plorantibus, & vt discederet cum eis, rogantibus, dixit se nunquam ab ea cella discessurum, sed ibi in perpetuum Deo & sancto Zoëardo seruiturum. Fecit itaque, quod promisit, & vsque ad obitum suum ibi permansit.

Aliud quoque eius miraculum nequaquam reticere volui, quod eodè Philippo Abbate narrante cognoui. In ciuitate Nitria quidam reus damnatus, suspensus est. Qui post solutus Dei misericordia, ad Abbatem venit Philippum, & qualiter per merita beati viri Andreae liberatus esset, indicauit. Dixit enim, quod cum damnatus esset, semper nomen ipsius implorasset: & cum subleuaretur in patibulo, statim manibus suis beatus vir Andreas eum sustentauerit. At illi, cum eum omnes mortuum putantes, domum reuertentur, ipse eum manu sua solutus abire permisit. O quanti meriti vir ante Deum, qui visibilis apparens, homines soluit, cum inuisibilis inter angelorum choros locum possideat.

VITA S. PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS ATHANASII EPISCOPI ALEXANDRINI, AVTHORE Simeone Metaphraste.

ALIJ quidem alia beatorum virorum monumenta, ad virtutis exemplar demonstrandum, & ad eius amorè incitandum persequantur, apiorumque ea tradant auribus. Ex eo enim, quod assidue fiat mentio eorum, qui ex virtute vitam instituunt, euenire solet naturaliter, vt & virtutem persequantur, & eius vehemèti amore inflāentur. Ego autem omnium optimam, ac præstantissimam, & quam maxime existimo ex Deo esse actam, alioqui autè difficilem, & quam nullus quidem perfectè possit imitatione consequi, si eam autem aliquantisper rectè sequamur, nobis non paruum lucrum afferet: magni, inquam, illius Athanasij vitam, perindè ac quandam animatam & immortalem virtutis columnā, omnibus manifestam & cognitam conabor efficere. Talis enim viri vita, & qui tot propter Deum calamitatibus est impetitus, totque tamque crebras ac varias sustinuit mutationes, non solum potest, si vel tantummodò audiatur, honesti amantibus animis simul cum voluptate afferre admirationem: sed ad philosophiam quoque cum aliā virtute docendam, spem, magni animi virtutè, & tolerantiam est accommodatissima. Atque omnia quidem, quæ ab illo gesta sunt, non est facile persequi. Non solum enim ea difficile est imitari propter magnitudinem, sed etiam oratione completi propter multitudinem. Verum enim verò quæcunque sunt ad audiendum vtiliora, ea vulgo quoque sunt notiora cum alijs.

Athanasio ergo fuit quidem patria, Aegypti ciuitatum clarissima Alexandria. Parentes verò, qui alios quidem virtute superabant, solo autem filio erant inferiores: ad

Catena
ænea iam
carni peni-
tens impressa

Latro de-
functus, re-
dit ad vitam.

Suspensus à
patibulo
soluitur.

2. Maij.
secundum
Latina Mar-
tyrologia.

S. Athanasij
patria.

ed vt ex fructu arbor, & radix ex germine magis beata iudicaretur. Cuius generosum & liberale ingenium, morumque probitas & constantia; ad Deumque propensio, & ad ea, quæ sunt spiritalia, inclinatio, statim ab ineunte ætate apparuit. Cum ergo iam infantia superaret ætatem, quæ solet natura delectari lusionibus & æqualium congressionibus, propter teneritudinem, venit hic quoque cum æqualibus ad quoddam litus maris. Ac videbatur quidem in litore ludere cum æqualibus: ludus autem fuit reuerà res seria: & non solum figura futurorum, sed etiam occasio & primitiæ Athanasio eius, quæ illi fuit cum Deo, coniunctionis. Pueri enim per ludum imitantes ea, quæ aguntur à sacerdotibus, Athanasium quidem manibus impositis ordinant Episcopum: ipsi autem veluti in Presbyteros & Diaconos allecti, ad eum adducebant alios pueros, qui diuini baptismi signaculo nondum erant ob signati, vt ab ipso baptizarentur. Ille autem eis de more omnia peragēs, & aqua marina pueros tingens, visus est velle etiā aliquam tangere adhortationem.

Qui itaque tunc Alexandriæ præerat ecclesiæ, diuinus Alexander, cum esset à negociorum tractatione vacuus, & se ad moderatam aliquam dedisset remissionem, & ad maris iucundissima oculos coniecisset spectacula, & tali ludo vtentem vidisset Athanasium, & in eo spectando diu esset immoratus, & apud se valdè esset admiratus, statim adducit pueros: & quibuscunque quidem ex ijs purè manus Athanasij, quæ diuinorum præceptorum erant ab infantia administratæ, veluti quandam in Christo signaculi figuram imposuerant, eos prompta & alacri manu ipse quoque inungit, egregiarum illarum Athanasij manuum impositionem vel ante ætatem reueritus, & non irritam ceteri oportere arbitratus. Ipsos ergo inungit, & per * baptismum perficit. eos enim nondum fuisse mysterijs initiatos prius diximus. Ipsum autem Athanasium, suauem virtutis florem, & iucundam illius plantā iam maturis spiritus scatentem fructibus vel ante tempus, tradit parentibus, vt eum interim curent instituendum literis. Cum autem ad ætatem peruenerit, ad eum rursus filium adducant, vel potius ad ecclesiam & Deum, sicut etiam Anna duxit Samuelem. Sic ergo Athanasius cum esset in diuinis meditatus disciplinis, & se etiam in aliquid exercitissimè liberalibus, esset autem iam puber ætate, rursus ad Pontificem adducitur à parentibus. Ille verò eum libenter acceptum (sciebat enim, quantum Ecclesiæ bonum futurum esset Athanasius) sacerdotali eum veste induit, & in clerum cooptat, in pugna socium ijs, qui decertant, & virum fortem in instructa acie.

Atque erant quidem in Athanasio multa & in moribus eximia, in doctrinæque & dicendi facultate multa præclara: ex quibus nihil hominem reddit æquè insignem; atque quæ pro rebus dogmatibus suscepit certamina, & quæ iuueniliter gessit aduersus impietatem: quæ quidem ordine omnia enumerare, perindè esset, atque aquam metiri acerabulis. Sed nobis sunt omnino pauca ex ijs, quæ gessit, assumenda: Quemadmodum enim fieri non potest, vt omnia persequamur: ita rursus omnia prætermittere, fuerit planè impium, & inuidorum potius, quam eorum, qui bonis letantur, proprium. Rabie quidem agitabatur insanissimus Arius, & vniuersam labefactabat Ecclesiam. Iam autem & ipsum orbem terrarum & omnia peruaserat improbitas, eiusque ille nullum nec finem, nec modum statuebat. Quinetiam exilio damnatus, & à Christi parte abdicatus cum esset draco semimortuus, per suos eadem sentientes caudam mouit discipulos. Per eos ergo cum Magni quoque illius Constantini magnos ad se spiritus attraxisset, (nihil enim dolum minus suspicatur, quam animus ingenuus.) Cum ergo Imperatorem iureiurando & literis, quæ multum illecebrarum habebant & probabilitatis, per suos discipulos vel potius impietatis magistrōs & legislatores corrupisset, & suum dogma exposuisset, verbis quidem nudis, & quod ipsa quidem auditione similiter se habebat atque nostrum, re autem ipsa & quæ in profundo latebant, sententijs multum differens, ea ratione procurat, vt reuocetur ab exilio. Sic autem sceleratum illum, qui ad Alexandrinam ciuitatem ad publicum Ecclesiæ redierat exitium, fortis Christi miles, rectorumque dogmatum & pietatis defensor statim magnus inuasit Athanasius. Qui etiam crebrò commouebat Pontificem, & ad bellum in eum gerendum incitabat, veluti generosissimus quidam Imperator auxiliarius. iam enim Archidiaconatus gradu & ordine dignus erat habitus. Quibus de causis perturbabatur quidè Aegyptus: perturbabatur autem, qui eum quid erat in religione contentiosum, diuersæque & à vero discrepantis sententiæ. Scribebant autem ad Imperatorem, & imponebant eius simplicitati. Athanasio verò non licebat

videbat
puerili;

* Christa
legendū vi-
detur, No-
luit enim in
ijs iterari
baptisma,
sed impleri;
quæ sunt ab
Episcopo:
1. Reg. 1.

Arij furor
Ecclesiam
exagitat.

Arijus im-
ponit Con-
stantino.

qui

quiescere, sed & lingua & manu præclare utebatur: nec cessabat ipse cum Alexandro scribere ad Imperatorem, & literis acrioribus insectari eius in peruersos facilitatem: quòd eum, qui rectam Christianorū fidem infirmārat & nihili duxerat, & ab ipso Deo & Patribus omnibus fuerat abdicatus, figmentis rursus & fabulis deceptus admittat, & patrum moueat terminos, qui, vt scriptum est, sunt immobiles.

Prouer. 22.

Eusebium
Nicomedi-
ensem dicit

Quo quidem tempore, Imperator non moderatè ferēs se inerepari, sed ab Eusebio accenius, dat acerba & aspera responsa, minatus se eos esse depositurum, si non ijs acquiescerent, quæ fuerant ab illis decreta. Hæc autem faciebat, non irā seruens, neque circa fidem aliquid innouans & amplectens Arrianismum: sed zelo potius vtens, etsi non secundum scientiam, & specie procurans, ne diuelleretur & distraheretur Ecclesia. Atque Alexander quidem cum simul cum Athanasio tales ab Imperatore literas accepisset, pauco tempore superstes, honesto fine vitam concludit. Athanasius autem statim & morum & sedis sit successor, totiusque populi suffragio ei mandatur sacerdotium, declaratus dignum talis vnguenti receptaculū, hoc non humane gratiæ munus, sed donum spiritus, & virtutis præmium consecutus. Impietatis autem præfides, occultizantia satores, ardentes ministri improbitatis, se quidē aliquandiu continuerunt, nihil omnino mouentes, nec perturbantes: sed eorum conuiuere impetus, & Athanasio apertè bellum indicere distulerunt. Deinde verò, tanquam à maligno ad cor eorum loquente, accepto signo, in id, quod parturiebat animus, erumpentes, aperta quæ prius latebat improbitate, vndique in eum grauissimas intenderunt insidias: non solum sede, sed ipsa etiā ciuitate expellere eum, qui cælestibus tabernaculis verè erat dignus, contententes. Sed ille manebat immobilis, vnā canens cum Dauid: Si consistant aduersus me castra, non timebit cor meum.

Inferatur
ab Arrianis

Psal. 56.

Has autem primū cepit moliri insidias, qui nomine tantum pietatis fuit particeps, mores enim eius nomini apertè repugnabant: impietatis, inquam, instrumentum Eusebius. Is enim cum suis in Imperatoris simplicitatem se insinuans & irrepens, tempus opportunum esse ratus, omnia mouebat & conturbabat, vt Athanasium de sede exturbaret. Sic enim fore putabat, vt & alios superaret, & opinionem Arrij confirmaret. In eum ergo moluntur & struunt insidias, magna, vt eis videbatur, verisimilitudine & probabilitate. Conducunt autem Meletij quoque hæresis sectatorem Isonem, & in improbitatibus diuitem Eudæmonem, & in scelere victorem Callinicum. Crimina autem, quæ intendebatur Athanasio, vnum quidem erat, quòd cõgisset Aegyptios lineam vestem pendere Ecclesiæ Alexandrinæ. Alterum autem, quòd non bene vellet Imperatori, sed etiam pararet insidias literis Imperatoris. Tertium verò auaritia, quòd & arcam quandam auro plenam misisset ad quendam ex suis amicis. His quartum accedebat quidam Ischyra, qui turpissima quidem & grauissima perpetrauerat, & non solum dignus erat accusari, sed etiam nullo modo merebatur cõsequi misericordiam: versutus autem & vafer moribus, & qui crimina quorum accusabatur, poterat refellere, ac ipsa in eos qui accusabant, conferre. Is cum sibi affinxisset sacerdotiū, & sibi Presbyteri nomen imposuisset, & mystagogus ex mysterijs nondum initiato, & eruditus in diuinis ex insipiente & inerudito repente apparuisset, æquum censebat, vt faceret quæcunque facit sacerdos, idque cum ne in somnis quidem esset affectus honore sacerdotij. Vndenā enim esset sacerdos, qui semper egisset vitam sacerdotio contrariam?

Crimina ei
interrata.Cautè lo-
cum lege.Non enim
non erat sa-
cerdos, quiaegerat vitā
sacerdotio

contrariam,

sed quia nō
fuerat moreEcclesiæ or-
dinatus.

Cum hæc autem de illo resciuisset Athanasius, vt qui esset accuratus talium hominum examinatus, & Lydius quidam lapis, vt dicitur, Presbyterum Macarium mittit ad Marcotem, (illuc enim versabatur Ischyra) ei permissa rei inquisitione. Postquam autem deprehensus Ischyra agnouit, nec habuit quid ageret, illinc aufugiēs, venit Nicomediam, & accedit ad Eusebiū, aduersus Athanasium impudenter vociferans, & ei in omnibus detrahens, eique acerbè maledicens. Est enim vitium eiusmodi, vt cum speciosus ei defuerit prætextus, ad falsum iurandum procedat, & apertè armetur aduersus veritatem. Illi autem eum honorant tanquam sacerdotem, & perindè ac verum & germanum suscipiunt eum, qui à Deo & sacris legibus defecerat. Natura enim delectatur similibus, prout vnusquisque est affectus vel ad virtutem, vel ad vitium. Illi ergo propter suum ab Athanasio dissidium animis æstuant, quanta putas lætitia exceperunt Ischyram? Illam animam, arrogantia & confidentia plenam, spe bonorum proposita acuerunt, & magno Episcopalis dignitatis honore eum ornatos sunt polliciti, si modò iniustum posset aliquam fruere accusationem, pro talibus factis eiusmodi præbentes remunerationes, & tot animarū præfecturam constituentem mercedē calumniæ. Is autem

(erat

(erat enim non solum ad crimina struenda ac comparanda, sed etiam ad confundenda & in aduersarium conuertenda callidissimus, vt iam antè diximus) in ipsum Athanasium vicissim crimen intendit, quòd scilicet illius voluntatē Presbyter Macarius ecclesiam instar prædonis inuadens, ipsum magno furore ab altari detraxerit: illam autem sacram mensam euerterit, & mysticum calicem contriuerit, & sacros libros igne exulserit. Atque huiusmodi quidem actus ab Ischyra est adornatus.

Ischyrae ca-
lumnia.

Iam verò per alia quoque perfectè ab eis instructis insidijs, accedunt ad Imperatorem Constantinum, hæc dicentes de Athanasio, & iram Imperatoris in eum accendentes. Hoc autem erat, quod eum maxime iritabat. Id enim inuenit improbitas, sciens laudis cupiditatem esse natura instram hominibus. Ne vestras quidem, inquit, admisit literas, neque Arrij sustinuit communionem. Quæ cum audiisset Constantinus, primū quidem parum fur conturbatus. Deinde verò rem apud se considerauit, fuitque adeo perplexus & animi dubius, vt nesciret quòd inclinaret, & cui se adiungeret, cum Athanasij quidem virtus superaret omnem suspicionem, illorum autem rursus calumnia verisimilis permultum haberet & probabilis. Cum ergo sic se haberet, media via ingressus est, vt neque Athanasium cõdemnaret, neque rursus denegaret examinationem. Sed quoniam tunc Hierosolymis peragebantur Encænia, & omnes ferè simul conuenerant Episcopi, iubet vt cum Tyrum venissent, de magno quoque Athanasio obiter inquirerent, nihil secius autem Arrium quoque dogmatum veritatis, abdicatus fuerit per inuidiam, rursus admittatur in clerum & synodum, & coniungatur membrum reliquo corpori. Si autem nihil sit in summa aliud, quàm verborum persuasio, qua clanculum pro veritate obrepit, iudicetur sacris legibus, & meritas luat pœnas, quòd dogmata peruerterit.

Erat hic tricesimus annus imperij Constantini. Et aderant quidem ex diuersis ciuitatibus Episcopi. Adducebatur autem Presbyter quoque Macarius vincus manibus militum. Aderat verò ipse quoque Præses, iudicaturus vnā cum Episcopis, atque etiam quidā magistratus. Aderant autem etiam calumniatores. Et apertū quidem fuit tribunal iudiciale: vocatus est autem Athanasius. Et primū quidem lineæ vestis, deinde etiam auaritiæ illata ista aliena criminatio. Sed protinus quoque est consecuta criminis absolutio, apertum argumentum illorum inhumanitatis. Literæ enim ab Imperatore illo tempore veniunt in iudicium, quæ non leuiter quidem tangebant accusatores, Athanasium autem liberabant crimine, comiterque & benignè ad eum accersebant. Apis enim & Macarius, non is, quem iam prius diximus, (ille enim erat ab Eusebio relatus inter reos,) sed alius, qui erat eiusdem cum eo nominis, ambo Alexandrinæ ecclesiæ presbyteri, cum Nicomediam non consultò sed casu venissent, & Imperatorem conuenissent, omnia, vt rei se habebat veritas, retulere, & falsum crimen sancto obiectum, & iniquas in eum structas insidias, dissoluere. Quibus cum fidem habuisset Imperator, vel potius argumenta à veritate profecta esset reueritus, quoniam nihil probabile, neque quod rei cohæreret consequentia, sed solummodò inuidiæ factus re vera esset calumnia, tales edidit literas. Quæ cum in ipso ingressu accusationis lectæ essent in iudicio, Eusebianos protinus inualit metus & angor animi, neque sciebant, quidnam facerent.

Synodus Ty-
ri, vbi accu-
satur Atha-
nasius.

Cæterum ne sic quidem destiterunt ab insania, neque satis duxerunt, quòd essent semel conuicti, sed etiam accusatione conuersa in contrarium, vt quæ stolidos potius reddidisset obnoxios criminibus in Imperatorem, illi etiam conuersi sunt ad alias, & moueri cœpit quæstio de Macario. Et productus quidem est accusator Ischyra, testes autem Eusebiani: quos primū quidem Athanasius reiecit vt inimicos, & ipsis legibus & ijs, quas leges afferunt, necessitatibus arcuit à ferèdo in se testimonio. Deinde etiam æquum censebat, vt ostenderetur, num re vera esset sacerdos accusator Ischyra: & tunc ipse quoque dicebat se redditurum rationem ei obiecti criminis. Hæc ille quidem dicebat, Iudices autem non patiebantur: sed admissus quidem fuit libellus aduersus Macarium, eiusque causa agitabatur, iamque peruenerat ad contentiones & ad probationes. Quæ cum essent minùs validæ, dilata est auditio, vt porè quòd opus esset, vt res ipsa in loco ipso quæreretur. Cum autè quos reiecerat Athanasius, eos videret mitti ad examinationem, tunc non tacendum esse censuit nec ferendum, sed vociferatus est: Ius Athanasij extinctum est, conculcata est veritas, perit illa accurata legum iudiciumque ratio. Quem

Ischyrae ac-
cusatur Atha-
nasium.Athanasij
Protestatio

C

tur

tur in vinculis, accusatori autem & inimico ferenda permittatur de causa sententia: quinetiam ij producuntur criminum testes, de quibus ipsi sunt iudicaturi. Hæc cum Magnus apertè clamaret Athanasius, publiceque & toti synodo hæc protestaretur, ubi nec iusti, nec eorum, quæ dicebat, eos vidit vllam habere rationem, ipse quidem de recessu cogitat, & clam venit ad Imperatorem. Statim autem concilium, vel improbum, vt ita dicam, conciliabulum, eum absentem condemnat.

Damnatur
absens.

Postquam autem finem quoque ceperunt, quæ acta sunt Mareotæ, & omnia inimicis successerunt ex sententia, decernunt vt omninò deponatur Athanasius. Ij, inquam, deponendum decernunt, qui, si veritas iudicaret, essent potius deponendi, eum, in cuius animæ pulchritudine nulla erat macula: in eo deponendo criminationibus contumelijsque & maledictis supra modum redundantes, & vehementi impetu in eum inuehentes. His sic peractis, ita vt se habebant, rectà cucurrerunt Hierosolyma, ubi etiam Arrium, qui in Deum furebat, admiserunt quicumque lingua solum pietatem colere elegerunt, & in Nicena synodo fictè subscripserunt homousio. Qui autem rectæ erant fidei, cordeque & labris sani erant, cum statuisent vt examinaretur Arrius in synodo Alexandrina, verbisque & sententijs animum adhibuissent, eaque diligenter perpendissent, depræhendunt dolum, qui latebat sub multis vclamentis verborum & sententiarum, & eum esse conuincunt inimicum veritatis, & vulpem illaqueant. Deinde rursus veniunt literæ ab Imperatore, quæ iubent, vt Athanasius quidem ad ipsum veniat, & ipsi quoque quamprimùm adsint. Hæc magnum timorem incussere synodo, ne conuincerentur ab Imperatore, partim quidem gratia, partim vero odio adducti iudicasse, vt qui apertè fuerat falsi defensores, & proditores veræ fidei. Quibus de causis complures quidem ad sua redierunt: Eusebius autem, Theognis & reliqui causas fingentes probabiles, vt in eo loco manerent, non parvam attulerunt dilationem temporis: & interim Imperatori respondere literis.

Constanti-
nus restitu-
it Athanasium
sua sedis.

Dum hæc autem agerentur, rursus Nicomediæ in conspectum Imperatoris se sitens Athanasius, de auro obiectum crimen iuste & apertè diluit. Cum verò adhuc magis differrent Eusebiani, Imperator Athanasium cum literis dimittit Alexandriam, & ei tradit Episcopatum, significans visas esse omnes accusationes infirmas & inualidas. Cum sic ergo Alexandria fuisset Athanasius, conspirarent autem & confirmarentur Arriani, magna quedam confusio & perturbatio populum inuaserat: vtpotè quòd multi ferre non possent, videre rursus ea iudicio retractari, quæ iam probata fuerat à tot Episcopis. Aegre ergo ferens Athanasius, quòd non solum Alexandriam, sed etiam totam ferè Aegyptum videret labefactari, significat omnia Imperatori, & ad vltionem Arrij adhortatur, volens eum de illo aliquod sumere supplicium: protinusque literæ veniunt Alexandriam, vt accersitus duceretur Arrius, in temperantis animi & linguæ poenas daturus. Cum ergo ab Alexandria ad Imperatorem deduceretur Arrius, fuit Cæsareæ, & cum Eusebio, Theognique & Mari ei fuit consuetudo.

Esaia: 59.

Arriani ac-
cusant Atha-
nasium apud
Constanti-
num.

Hic mihi considera difficilissimam irruptionem, & vndenam Athanasio sit exortus maximus fluctus tentationum. Cum eis quidem comunicat sermones, qui erat morum quoque socius: mensam quoque comunicant, qui comunem aduersus Deum pugnam cum eo susceperant, suaque ei narrant omnia, & inter se capiunt consilium, vt nec Deo (ò insaniam) parcant, nec Athanasio. Aduersus eum ergo alias quoque rursus struunt illi calumnias, qui ex maximi Esaia: sententia, laborem concipiunt, & pariunt iniquitatem, qui spem posuerunt mendacium, & dixerunt mendacio, Tegemur: & omnem rudentem mouent, vt est in prouerbio, vt de sede sanctum detrahant, & belli in Christianos gerendi tutam sedem faciant Alexandriam. Iuerunt ergo ad Imperatorem, Arrius quidem se defensusus: Eusebius autè & eius affectu, patroni futuri mendacij: in Athanasium autè & veritatem, apertè iaturi testimonium. Postquam autem se Imperatori stitissent, & de ijs, quæ gesta fuerant à synodo, ea, quæ par est, interrogati fuissent, statim: De alijs quidè, ò Imperator, inquit, non adedò cruciamur: sacra autem mensa & calix mysticus, quòd illam quidè euerterit, hunc autè confregerit & in partes minutas diuiserit, & quod frumentum, quod ex Alexandria ad urbem pro more emittitur, minatus sit se prohibiturum, hæc malè nos habent, hæc mordent, hæc cuius non tangant animum vel adamantinum? Horum sunt testes Adamantius & Anubion, Arbestionq; & Petrus Episcopi: à quibus de his omnibus conuictus, iustum quidem effugit supplicium, effugere tamen non potuit, quò minus abdicaretur: sed communiter ab vniuersa synodo, vt nefariorum & impiorum eiusmodi facinorum perpetrator, est abdicatus.

Hæc

Hæc cum adhuc dicerentur, Imperator primùm tacitè & apud se perturbabatur: tandem autem, cum penderet ab eorum auribus, in iram erumpit, & iustè condemnat, vt in Galliam mitteretur in exilium, hic quidem solum corruptus sententia & moribus, cum vtrisque aures præbuisset Eusebians, (reuerà enim bonos mores peruertit & corrumpunt, vt ait ille sapiens, colloquia praua) licèt reo semper altera seruaret integram: quod quidem ei fuit veluti quedam ruga & macula, cum se alioqui seruasset purum & ab omni labe alienum. Sunt autem qui dicunt, accuratiùs fortasse eius scopum perpendentes & considerantes, quòd non propter condemnationem aliquam hoc exilium statuit in Athanasium, sed potius ad vniionem & concordiam ecclesiarum, vt earum sedaret tempestatem, & sopiret tumultum. Quoniam enim non leuis seditio tota, quantà erat, Alexandriam, & maximam partem Aegypti inuaserat, ille hoc moliens & procurans, vt res componerentur, statuit in præsentia procul amandare Athanasium. Sic enim futurum est arbitratus, vt curaret mentes aliorum Episcoporum, & omnes in vnum conciliaret, si virum apertè relegasset extra terminos ciuitatis.

Menanderi
i. Cor. 15.

Constanti-
ni obitus.

Cæterum ille quidem in his vita excedit, tricesimo quidem anno imperij, ætatis autem sexagesimo quinto, filijs relictis successoribus imperij, eoq; inter ipsos diuiso. Nam Constantino quidem maiori ex filijs maius quoque relinquit imperium: testamentum autem cuidam commēdat presbytero, qui clam in animi penetralibus laborabat morbo Arrij, quid id quoque simul cum morbo celauit. Et cum à multis rogaretur, factone testamento decessisset Imperator, distulit id dicere, in rei tam arcana societatem adhibitis intimis Imperatoris Eunuchis. Cum autem diutius aduentum prorogante Constantino, tertius ex filijs Constantinus primus venisset Antiochia, ei clam in manus tradit testamentum patris: hancque solum ab eo petit gratiam, vt ille quoque accedat Arrianis: Regique immortalis dat hæc regni remunerationem, quòd non sit ipse Deus, ò amentiam, nec vniuersi Dominus. Hoc autem * captum vnà cum eis aggressus est is, qui prius dictus fuit, Eusebius, & omnes eius Affectu, tunc esse arripendam arbitantes occasionem. Vna autem videbatur ratio constituendi stabiliendique Arrij, si hic quoque Athanasij confirmaret exilium, tanquam iure optimo in eum constitutum. Ad quod eis manus vtilissima fuit ille quoque sceleratus sacerdos: qui cum vnà cum alijs regie quoque præpositum corrupisset, ipsum quoque reddidit partem non minimam illius improbæ Arrij sententiæ. Ab eo enim in reliquos quoque Eunuchos peruasit morbus Arrij, qui sunt natura faciles, aptique ad sumendum vitium, & ad comunicandum. Porrò autem vxor quoque Imperatoris paulatim blasphemis corrupta colloquijs, ipsa quoque simili repleta est exitio. Haud ita multò post ipse quoq; Imperator fecit, quod Semel nequam, (qui, inquam, aduersus suum dominum insurrexit, & improbè suum regem in cessit maledictis) & Arrij accessit sententiæ, adedò vt in eo impletum sit illud diuini Hieremia: Pastores quoque in me fuere impij. Iubet ergo ea, quæ ille sentit, firma esse ac valere, & Episcopos tanquam ex mandato malè sentire, & non persuasos, sed potius perterritos, amplecti impietatem.

De Eusebio
Archicun-
cho dicti.

2. Reg. 16.

Gubernatores autem ecclesiarum in tam magna tempestate & tantis fluctibus, erant Maximus quidem Hierosolymorum, Athanasius autem Alexandria: qui etsi esset in exilio, clauum tamen non dimittebat, & Alexander ciuitatis Constantinopolitanæ. Eusebius verò callidum quid spirans & audacia plenum pro impietate, temporaque ac loca, non secus ac prudentes Imperatores, ad veritatem inuadendam obseruans, tale quid excogitat. Introducit Arrium in Constantini ciuitatē cum valde magna auctoritate, vt inquisitio fieret in aliena regione, cum in exilio quidem esset Athanasius, nullus autem adesset, qui posset recta tueri dogmata: sed & Imperator & Magistratus ei essent omnes accessuri, propterea quòd nullus esset, qui resisteret. Hæc quidem apud se considerabat: aliter autem rursus sapiens, hæc desuper ordinauit & transmūtavit Oeconomus, dans quandam paruam interruptionem vehementi impetui sceleris: & quo magis Arrio fluxit lingua aduersus pietatem, eo magis ei vnà quoque sua paulopost fluxerunt intestina: & inanis quidem extis, inanis autem visceribus in locis profanis proiectus est Arrius. Supplicium iustum oris imtemperantis, & mali vasis pleni putredine digna exinanitio.

Arrij horre-
da mors.

Cum ergo corpus & animam tam miserabiliter abruptisset, Eusebius & eius affectu totum bellum & pugnam vniuersam susceperunt, & omnia conturbare sunt aggressi, in his tanquam manus habentes Eunuchos aulæ regie. Sunt autem hi improbi & versuti, rerumque semper gaudentes mutationibus & confusionibus. Er illi quidem suum

Literę Con-
stantini iu-
nioris ad
Alexandri-
nos.

olim susceptum urgebant institutum, studebantque ut Athanasius excluderetur simul à sedibus & sermonibus, doctrinaque & omni loquendi libertate. Alia autem rursus sapiens providentia Constantini animum variauit & commouit, qui ex magni Constantini filijs primus erat ætate & imperio. Veteris enim Romæ tunc obtinebat imperium. Aggreditur quidem eius solvere exilium, scribere autem ad Alexandrinos, atque ipsum etiam Athanasium vnà mittere cum literis, quæ sic habent: Victor Constantinus Alexandrinorum ecclesiæ & populo: Neminem vestrum arbitror ignorare, quæ magno veritatis præconi, adorandæque legis interpreti nuper accidere Athanasio: & quem admodum communiter aduersus ipsum excitatum est bellum ab inimicis veritatis, & quemadmodum iussus sit mecum degere in Gallijs, ut posset vtrunque suo capiti imminens declinare periculum. Non tamen est omnino perpetuo damnatus exilio. Quinetiam interim ei est à me pulchre consultum ac prouisum, ut nihil ei, quod nollet, accideret, etiam si alioqui est tolerans & laborum patiens pro veritate, ut si vllus alius, & qui diuino zelo incitus, possit facile ferre quoduis onus quantumuis graue. Porro autem beatus quoque Constantinus pater meus, volebat eum sedi suæ statim restituere. Qui cum ad vitæ finem peruenisset, & quod statuerat antea, implere non potuisset, mihi per successione reliquit negocium, extrema de hoc viro dans mandata. Vobis ergo iubemus, ut nunc quidem illum omni reuerentia, præclarisque ei obuiam procedentes honoribus excipiat, postea autem eum rursus ad nos transmittatis. Qui postquam ad nostrum conspectum redierit, quantam à nobis curationem & reuerentiam sit consecutus, vos quoque scietis.

Athanasius
redit Alexandriam.

His literis fretus Athanasius, venit Alexandriam. Et eum quidem suscipit lubentissimè populus Orthodoxorum. Quicumque autem erant partium Arrij, per sodalitates coeuntes & conspirantes, rursus bellum & turbas in eum suscitabant, & Eusebianis alias calumniandi ansas præbebant aduersus sanctum, tum quod ei cum synodus non decreuisset reditum ab exilio, eo ex se sibi permissio occupasset ecclesiam. Deinde etiam cuiusdam mortuæ manus sanctum insimulabant, dicentes eum illius ope uti ad miracula & præstigijs, cum illi essent reuera scelerati, planeque perdit & corrupti præstigiatores: manum autem esse cuiusdam Arsenij, vnus ex Alexandrinis, arte quadam amputatam ab Athanasio. Quibus cum aures præbuisset Imperator, (solent enim narrationes, quæ habent eiusmodi nouitates & prodigia, probabiliter compositæ facile animos inducere) non primum perpetuo condemnat exilio Athanasium, (hoc enim inimici omnino contendebant) sed ut re permissa legibus & iudicibus, ipse legitimum subiret supplicium, si conuinceretur talium peccatorum. Archelaus ergo quendam ex suis familiaribus, simul cum Nonno Præfide Phœnicæ emittit ad ea quærenda. Postquam autem hi Tyrum venerunt, (ibi enim manebat Athanasius, de præstigijs expectans iudicium) examinatio est paululum dilata, ut videbatur quidem, quod expectabantur ab Alexandria accusatores, qui scelus suis viderant oculis: re vera autem, ut finis indicauit, quod Deus desuper omnia intuebatur, hancque sua clementia procurabat dilationem, ut ipse adesset Arsenius, cuius mortua manus, & iniqua amputatio, veluti tragico quodam actu iactabatur. Nam hic Arsenius fuit quidem vnus ex gradu lectorum. Cum autem propter nefandum aliquod facinus esset non leue supplicium daturus, fugam comparat, & euadit fugitiuus ab Athanasio & ecclesia. Illi ergo in vitio eruditi, mala pars aduersarij, rati non modo in iudicium non ausurum esse venire Arsenium, sed nec paulisper extra domum egressurum, propter nefarium & execrandum facinus, propterea & ei manum adscribent, tamque impium & abominandum scelus eum admisisse contendebant, & Arsenij nomen continenter proferebant.

Crimen ad-
ulterij ipsi

Cum ergo iam fama in omnem partem peruasisset, fore ut propter Arsenium maleficij dampnaretur Athanasius: deinde verò etiam ad ipsum iam peruenisset Arsenium, ille misertus Athanasij & veritatis, (nam illa quoque ante generosum animum erat interitura) malo bono medetur, & latentem illam fugam manifesta dicendi libertate reparat & reficit. Suaque omnia nihili ducens, breuè Tyrum occupat: & solus ad solum accedit Athanasium, & cum eo seorsum loquitur. Is autem hoc solum consulit & suggerit Arsenio, ne se ostendat ante iudicium, ne forte aliquid mali ei faciant improbi, aut certè interim iudicium declinent. Atque sic quidem fecit Arsenius, & latuit securissimè. Non quiescebat autem inuidia, nec vllam capiebat satietatem malorum Athanasij. Quinetiam ad alias processerunt insidias, & cum sederent Iudices in tribunali, intenderunt crimen adulterij viro impatiibili. Fuit autem actus huiusmodi: Producent mulierem quandam vultu impudicem, anima sceleratam & abominandam, in sycophantijs præ-

præclare exercitatum. Hæc ergo calumniatrix empta pecunia, dicebat se domi suæ ex-
cepisse Athanasium pietatis & virtutis gratia. Cum autem media nox aduentasset, omnino contrarium ab eo & vidisse & passam esse eorum, quæ existimauerat. Hæc cum referret accusatrix, aderat etiam audiens Athanasius: vnà autem cum eo quoque aderat Timotheus presbyter, foris stans ad portam, qui aduersus calumnia callidum quid & præclarum excogitat. Nam cum repente irruisset vnà cum Athanasio, eiusque personam pulchre egisset Timotheus: Mulier, inquit, Egon tibi noctu vim intuli, ut ipsa dicis, egone? Illa verò valde impudenter ad Iudices, ita ut erat, statim conuersa: Hic, inquit, est, qui mihi vitium attulit, hic est, qui insidiatus est meæ pudicitie. Hic, & non alius, qui est apud me diuersatus, & pro beneficio vi illata me est remuneratus. Illa ergo impudica sic suis verbis cõuicta, ut quæ, ut fertur, domo testis esset producta, cum nec ipsum quidem nosset, qui ab ea accusabatur, quis esset, & figmentum palam fuisset apertum, Iudices nescientes quid deinceps agerent, quieto ac sereno vultu subrident: quod quidem solet fieri à perplexitate & hæsitatione, quæ quærit regere vultus pudorem. Idem enim erant omnia Athanasio, & iudices, & testes, & accusatores.

Quo circa præmittentes ferre sententiam & lege constitutum aduersus calumnia-
tores, conuertuntur ad crimen maleficij, secundis stolidi studentes aliquod inuenire remediū prioris dedecoris. Quod autem id esset falsum, fuit probatio euidentior. Produ-
cunt itaque manū, scelus, quod misericordes oculi ne intueri quidem solum pati poterant. Hanc illi immaniter & impudenter sancto viro conquassantes: Hæc, inquit, Athana-
nasi te vel tacens accusat. Hæc te inenitabiliter & acriter insequitur. Hanc non verbis, non arte, non aliqua alia ratione poteris effugere. Sciunt omnes Arsenium, cuius tu o in-
iuste & impie, hanc manū executi. Dicās iam deinceps, ad quid ea usus sis, & quam de causa eā executis. Ille autem leni voce, & tali, ut quis dixerit, anima, & Christi omnia imitari contendente, qui cum iniquè à Iudæis condemnaretur, non litigabat, nec cla-
mabat, sed tanquam ouis ducebatur ad cædem, partim quidem omnino tacens, partim
verò placidè respondens: Quis est ergo, inquit, ex vobis, qui nouit Arsenium? aut quis hæc
eius esse dexteram scit perfectè? Cum autem non pauci ad hæc à cathedra surrexissent, &
Arsenium ipsum, & manū, & omnia aperte se nosse affirmarent, soluto protinus taber-
naculo Athanasius, iubet Arsenium prodire in medium. Postquam verò hic viuus & fa-
nus est introductus, ambas manus protendens accusatoribus & iudicibus, beatus Atha-
nasilus eos acriter intuens: Non est hic, inquit, Arsenius? Non est hic, inquit, qui est apud
vos, & manum, ut vos vultis, amisit? Non est hic, qui est notus omnibus Alexandrinis? &
simul cum eum atraxisset in mediū iudicij, ut manifestus esset omnium oculis, exten-
dit primum dexteram. Deinde iubet sinistram quoque in altum tollere: & magna vo-
ce exclamans, ut qui eos reuocaret, qui procul essent à veritate: Hic quidem, inquit, o
viri, & Arsenius. Hæc sunt autem manus illius, quæ minime nõrunt amputationem. eum
autem, qui est apud ipsos Arsenium, respiciens ad accusatores: O egregij, inquit, Iudices,
rogo vt ostendatis quis nam sit, & cuius nam sit manus, quæ est amputata, quæ vos quo-
que criminatur, ut qui eam amputaueritis. Tunc ne ipsa quidem cathedra potuit ampli-
us tolerari à Iudicibus: sed ea quoque relicta cum licitoribus, admodum mœsti & tri-
stes, pudoris signa vultu aperte præ se ferentes, recesserunt.

Cum autem populus eos sic vidisset perturbatos, & cū pudore & animi angore iudi-
cio excedentes, tanquam pro illis & cõmuni impietate zelo perciti, (iam enim Arriana
pernicie satis erat refertus) & alioqui gratificantes Episcopis & Imperatori, aggressi sunt
legere Athanasium, & cum vndiq; circumsistunt, verbis impetentes, manus afferentes, nu-
gatore, maleficū & præstigiatorē, maleque perdendū, & multa alia peiora eū vocan-
tes, quæ cum illo quidem nihil habebant omnino cõmune: aduersus eos autem, qui dice-
bant, fuissent vel longè, quàm par esset, benigniora ijs, quæ merebatur audire: ipsosque Iu-
dices maledictis intectantes, quod non pœnis potius & supplicijs, quàm legitimis proba-
tionibus calculū permisissent, & mortē ipsi rursus per se minantes iusto Athanasio. Tan-
ta tamen excitata seditione, cum ea confusio versaretur in populo, nihil omnino curæ
fuit Gallioni, qui tunc præerat ciuitati. Quamobrem malū quoque processisset vltius,
nisi descendens Archelaus, blâdis verbis & ad persuadendū accommodatis mitigasset
populū, & iam discedendū Athanasium, ex medijs populi manibus rapuisset, & ex ciui-
tate claculum subduxisset. Erat autem hic Archelaus, Præses quidem iudicij, alioqui verò
temperantissimus & moderatissimus, & magna dicendi facultate præditus. Quod si
etiā oporteret mortē contemnere, promptissimus. Hic ergo cedens furenti populo, per-
suader

Iniurie in
sanctum vi-
rum.

Esa. 53.
Arsenius in
mediū pro-
ducitur, &
hostes Atha-
nasilij pude-
fiunt.

obiectū mi-
ra arte di-
luit.

Vide in-
guem mali-
tiam.

suadet Athanasio, vt clanculum excedat è ciuitate. Cùm is autem propter hæc ciuitatem reliquisset, iustissimi conuenientes Iudices, aduersus sanctum capiunt consilium, ferunt sententiam, reum esse pronunciant criminum, quorum fuerat accusatus: acta conscribunt, & mittunt in omnem partem, ei interdiciunt vniuersâ regione, ciuitate, ecclesia: omnibus modis ostendunt filij tenebrarum, se velle procul esse à tali lumine.

Sex annis in
cisterna la-
tuit Atha-
nasius.

Porro autè Constantinum quoq; in ipsum incitant, ad eò vt & pecunias & honores offerret ijs, qui vel vinum virum essent indicaturi, vel perempti caput allaturi. Is verò perinde, ac si non à finibus Romani imperij, sed etiâ extra ipsum orbem terrarum esset damnatus exilio, sex quidè annis in sicca quadam cisterna & aqua penitus vacua delituit. Cùm autè ne sic quidè posset perpetuò latere, sed futurum erat, vt die sequenti caperetur, (vbi que enim accuratè quærebatur & inuestigabatur) diuina quadâ prouidentia vesperi è cisterna egressus, trãsit aliò. Deinde veritus, ne illi rursus captus, esset causa periculi ijs, qui eum exceperat, ab Oriente transit ad Occidentem. Ei autè tunc imperabat Constantinus frater Constantij, qui Constantino fratri nuper successerat. Is cùm sic administrasset imperium, sicut dicitur, vitæ finem accipit iuxta Aquileiam apud fluium Alsum, cæsus ab exercitu. Cùm ergo in Europam venisset Athanasius, conueniens Iulium Romanum Episcopum, & ipsum etiam Imperatorem Constantem, eis exponit ea, quæ ad ipsum pertinent. Cùm autè audiuisset, ad suum interitum & ad fidem orthodoxam euerendam, Antiochiæ fuisse congregatâ, quæ vti nam non fuisset congregata, synodum, & Georgium quendam improbum, aduersarij agricolam, mox esse in illius sede collocandum, non potuit ferre, sed vbi que scripsit ad clericum Aegypti, ad magistratus, & ad populum, rogans, minans, admonens, nullam non viam versans in literis, vt nullo modo suscipiant zizania Arrii, & immixta ab omni blasphemia conseruent semina fidei orthodoxæ.

Eusebiani autem, qui ad se insinuos & homines in suas partes pellicendos miri erant artifices, postquam rei se defensuri magnam viderunt solitudinem, totam linguam apud Imperatorem exercentes in Athanasium, cùm facilem illum & simplicem Constantium ad suas partes totum atraxissent, & vt eorum sententiæ assentiretur, effecissent, deponendum esse Athanasium etiam non presentem decernunt: quendam autè Gregorium, rabie Arriana refertum, in Alexandrinam ecclesiam eius loco introducunt.

Gregorius
in sede Ale-
xandrinam
introducitur.

Cùm verò pro eorum arbitratu hæc sic administrasset, magna iam libertate suum dogma inferunt. Gregorius autem cùm nondum ascendisset Alexandriam, ac si iam preesset ecclesie sedem sibi vendicans, & tanquam penes se habere expectans id, quod nec in somnis quidem sperabat habere, literis manus propriæ ipse quoque confirmabat, quæ decreta fuerant. Eiusmodi enim est impudentia ac leuitas. Videntur semper habere in manibus ea, quæ expectantur. Tam verò Eusebius, qui erat strenuus impietatis propugnator, postquam ex sui animi sententia res presentes administravit, mittit legatos ad Iulium, vehementer in epistolis inuehens in Athanasium, mittensque, quas in eum fruxit insidias & calumnias, eius simul iudicem & punitorem Iulium constituens. Is autem (non poterat enim facile illici figmentis & dolis, immò verò ad ea deprehendenda & intelligenda erat acutissimus) cùm Eusebij literas accepisset, & valde eas diligenter & attentè perlegisset, & apertas esse nugas animaduertisset, ipse contrariam statuens, literisque Athanasium muniens, emittit Alexandriam, non paucis nec leuiter insectans eos, qui deposuerant. Cùm is autè ad suam deduceretur ecclesiam, eos, qui Antiochiæ congregati fuerant, non paruus cepit tumultus & metus, ne si ab Athanasio præoccupata fuerit ecclesia, sibi deinceps intercludatur aditus Alexandriam. His de causis illum quidem conabantur interceptare, vel potius interimere, Gregorium autem in sedem introducere.

Iulius Papa
restituit
Athanasium.

Quocirca eum quam celerrimè deduxerunt Alexandriam: Gregorio verò reditum procurabat etiam dux exercitus Syrianus cum manu, quæ ei subiecta erat, præcedens, sic iubente Imperatore, vt Athanasio quidem mortem, illi autè procuraret episcoporum. Quomodo autem ex medio reti potuerit esugere Athanasius, ostendet oratio.

Cùm soliam esset in occasu, festum quidè diem agebat & celebrabat ciuitas: venit autè tanquam ad prælium dux ille exercitus, ordinata acie, & ecclesia in orbem circumdata. Hæc ergo castra videns Athanasius, & curis plenus, non ne ipse caperetur, sed potius, ne propter ipsum populus aliquid damni acciperet, iubet quidem Diacono preces significare. Preces autè excipiebat quoddam populi canticum. Deinde cùm, vt par est, esset magnus clamor & concentus, iussit magnus Athanasius omnes exire per eandem portam. Atque duci quidè exercitus & suis intercedebat amicitia cum multitudine, neque cuiquam ex ijs manus attulerunt, sed omnes omnium oculi ad solum respiciebant Atha-

Athanasium, vt si eum vidissent, de medio tollerent. Is autem cùm pars populi factus esset, & tanquam vnus ex multis, transiens per medium tumultum & multitudinem, & sic militum oculis latens, abiit. Ille ergo Romanus, cùm sic effugisset, reuersus est: Gregorius verò iam tenens ecclesiam, etiam aduersus rectam fidem securè armabatur. Quæ cùm ferre non posset Alexandrinus populus, & grauem excitauit seditionem, & quæ Dionysij vocabatur, eadem incendit. Huius autem propter Christum confusionis fuit particeps magnus quoque inter sanctos Paulus, qui tunc Constantinopolitanæ præerat ecclesie, qui ipse quoque est à sede depositus, & Romam veniens, fuit Athanasij pietatis & periculorum socius. Illic ergo Constantem & Iulium conuenientes, quæ ipsi passi essent, & quæ aduersus ipsos & veritatem Eusebiani fecissent, narrant omnia. Certè ipse quidem Imperator Constantinus de his protinus scribit ad fratrem. Cùm autem nihil proficeret, rogant Athanasius & Paulus, vt alia fiat communis synodus. Non aliam enim ob causam aiunt fuisse excogitatas eorum depositiones, nisi vt recta & sana fides simul cum eis deponeretur. Vtriusque ergo Imperatoris sententia, communis simul & Occumenica rursus Sardiæ congregatur synodus: & Occidentalium quidem, vt ipse quoque scribit Athanasius, conuenerunt plus quam trecenti Episcopi: Orientales autem, vt ait Sabinus, soli septuaginta: inter quos annumeratus est etiam Ischyraus Mareotæ Episcopus. Et qui ex Asia quidem confluxerant, ne in Occidentalium quidem conspectum venire sustinerunt, affirmantes se non aliter cum eis esse sermones collaturos, nisi prius Paulus & Athanasium conuentu expellerent.

Synodus
Sardicenfis.

Cùm autem Occidentales ne auditione quidem accipere hunc sermonem sustinuis- sent, illi ita, vt se habebant, rursus reuersi sunt, & cùm Philippos Thraciæ ciuitatem peruenissent, atque vti nam prius venissent ad inferos, illic deinceps priuatum faciunt conciliabulum: & Homosium quidem, qui erant manifestæ impietatis, (O tuam Rex Christe patientiam) aperte ferunt anathemate: in epistolis autem exponunt sententiam Hererousij, id est, quod filius sit diuersæ à patre essentia, & chirographa impietatis ad suos in omnes partes transmittunt. Hæc cùm resciaissent ij, qui erant Sardiæ, primùm quidem eos absentes, vt qui se non stitissent, iure condemnant. Deinde etiam Athanasij accusatores suis exturbant gradibus, & decretum fidei Nicenæ confirmantes, & ἀνόμολον, id est, filij à patre essentia dissimilitudinem ferientes anathematis, lingua expressiori prædicant homouision: & ipsi quoque ea mandantes monumentis literarum, totum ferè orbem terræ his occupant. Quæ quidem cùm Constantinus Imperator resciaisset, & Constantio fratri significasset, rogabat, vt Athanasius & Paulus suis restituerentur sedibus. Cùm is autem hoc recusaret & dismitteret, ille rursus vnus est literis acrioribus, scribens, nisi concederet, se eo vel inuito vtrunque suæ restitutum ecclesie. Constantius ergo non amplius differens & tergiversans, sed fratris minas pertimescens, suis protinus literis accersit Athanasium. Cùm ei autem esset suspecta vocatio, (neque enim eum confidere sinebant, quæ præcesserant) ille eum secundis interpellat literis, quæ multum habebant humanitatis & benignitatis. Cùm verò ne propter eas quidem esset vacuus à suspitione, ne sic quidem eius aduentum neglexit Constantius, Sed rursus quoque ad eum scribit, in literis præterea adijciens submissionem & mansuetudinem: quietiam de ijs, quæ prius fuerant, excusationem, & quod volebat quidem tunc aliquem ex sacerdotibus mittere, vt ei obuiam procederet, sed nullus fuit, qui eius significaret aduentum. Nunc autem dicit se misisse Diaconum Aletam cum epistola, qui & nostram tibi significabit affectionem, & fidei iubeat, vt confidas de reliquis.

Constante
vrgente, Cō-
stantius re-
uocat Atha-
nasium.

Cùm has epistolas accepisset Athanasius, si quis erat metus, eum animo expellit, & quicquid ei malam spem in futurum intentabat. Cùm autem eas ostendisset ipsi Constanti & Iulio, ipsos & vniuersam regionem, quæ Romanis suberat, gaudio implet & lætitia, & vnusquisque proprium diem festum celebravit de reditu Athanasij ad suam sedem. Statim autem Imperator Constantinus & ipse Iulius, ille quidem regij satellitibus, ille autem omnibus ferè, qui erant in Aegypto & Alexandria, Clericis & laicis, Athanasij reditum honorarunt. Cùm autè venisset, eum admodum lubenter excepit Constantinus, ciuitatiq; & Clero & populo Alexandrino eum lubentissimè restituit: illam tamen fugam ei comiter exprobrat, & quod clanculum iudicio aufugerit, & latenter secesserit, amicè insinuat: pro his tamen omnibus, ô Athanasie, vnâ à te peto gratiam, inquit, vt vnâ ecclesiam Alexandriæ cõcedas sectatoribus Arrii. Is verò se prompto & alacri animo pollicitus est impleturum, quod petierat, si ipse quoq; Orthodoxis aliâ tribueret Constantinopoli, ad aliquod exiguum veræ fidei fermentum. Cùm is autè postulato

facile annuisset, non tolerandus dolor deinceps inuasit aduersarios, quod Constanti-
nopoli daretur Athanasio aditus, & ijs, qui cum eo communicabant. Constantio au-
tem magis prudentia quoque admirabili visus est Athanasius. Fertur verò aliquando
admirans Imperator dixisse cum stupore: Non abs re Arriani omnes mouere machi-
nas aduersus virum talem. Sic ergo eius admiratus prudentiam, eum deducit huma-
nissime, scribitque ad populum Alexandrinum, Episcoposque & Magistratus Aegypti:
Quinetiam ad Nestorium Augustalem, Ducesque Thebaidis & Libye, vt eum benignis-
sime excipiant & honorificentissime, & non solum ei sua sedes, sed etiam omnibus, qui
cum eo communicarunt, vnicuique ordo proprius & munus restitatur.

His ille munitus epistolis, & veluti confusus, venit per Syriam & Palaestynam, perue-
nitque Hierosolyma, & cum Maximo Episcopo & confessore colloquitur, auditque quot
& quanta ille passus sit propter Christum: narratque rursus ipse, quae & contra se prius,
& nunc pro se facta sunt & decreta, & ab ipsa synodo confirmata & ab Imperatore. Quae
cum audiisset Maximus, protinus nihil cunctatus, accersit omnes Episcopos Orientis,
& omnes cõmuniter Athanasio cõmunionem reddiderunt & dignitatẽ. Cum sic ergo
tertiõ & cum tanto honore & celebritate ad suam rediisset ciuitatem, & ab illis innu-
merabilibus veluti fluctibus & laboribus respirasset, deinceps quidem videri poterat
eius vita esse quæta & tranquilla: tunc autem re vera maximum mare calamitatum in
eum fluctuabat. Nam cum in Constantem Magnentius insurrexisset, & ei vite finem at-
tulisset, graue rursus ab Arrianis bellum accendebatur, & rursus Athanasio parabantur
insidia & calumniae apud Imperatorẽ, magnumque & vetus ei malum imminabat Con-
stantius. Rursus ergo edicta, rursus minae, exilia, terrores, & per totum mare & terram
inquisitio. Rursus zizaniorũ seminator Georgius occupans Alexandriam, Aegyptum
dilaerans, Palaestynam depopulans, tumultu implens totum Orientem, cuiusque infania
& impietas minimẽ capi poterat. Rursus qui erat summa improbitate Acacius, & Pa-
trophilus, Arrij impietatis patris amicus, Hierosolyma venientes, & Maximũ extruden-
tes, & eius loco Cyrillum constituentis: qui quantum pietatis magnus erat Maximus,
tantum erat pietati impietatis zelo aduersarius. Quidnam tragicẽ recesserit quispiam
omnia, quae à Georgio deinceps facta sunt eo tempore in ciuitate Alexandrina? Cate-
rũ ea, quae ipse beatus Athanasius persecutus est, suam fugam excusans, eorum nobis
quoque modò faciendã est mentio: vel potius illi ipsi verè dulci eius linguæ est conce-
dendum, ea submissè & moderatè, cuiusmodi erant in omnibus eius mores, narranti.

Etenim rursus, inquit, aduentarunt quidam Alexandriam, qui nos quærebant oc-
cidere, fueruntque quæ nunc sunt, deteriora prioribus. Repentẽ enim milites circun-
dederunt ecclesiam, & quæ solent hostes facere, fuerunt pro precibus. Deinde ingres-
sus sancta Quadragesima, qui à Macedonio & Arrianis è Cappadocia missus fuerat,
Georgius, auxit mala, quæ ab eis didicerat. Nam post hebdomadem Paschæ, conie-
ctæ sunt & virgines in carcerem, Episcopi vincti ducti sunt à militibus, orphanorum
& viduarum domus directæ fuere, panesque viatici facti sunt in ædibus, & noctũ
deferebantur Christiani, obsignatæque sunt domus, & fratres Clericorum in peri-
culum veniebant pro fratribus. Et sunt hæc quidem grauiora: sunt autem grauiora,
quæ facta sunt postea. Hebdomada enim post sanctam pentecosten populus, qui
ieiunauerat, egressus est ad orandum circa cõmeterium sancti Petri Episcopi & mar-
tyris, propterea quod omnes auerarentur communionem cum Georgio. Sed cum
hoc rescinisset hic sceleratus, concitat Ducem exercitũ Sebastianum, qui erat Ma-
nichæus. Is autem cum multitudine militum, arma & nudos enses, arcusque & te-
la ferentium, in ipso Dominico irruit in populum: & cum paucos inuenisset orantes,
(iam pridem enim cõplures propter horam tardiolem recesserant) fecit res omniũ gra-
uissimas. Rogo enim accèso, cum virgines ad ignẽ adduxisset, cogebat eas dicere, se esse
fidei Arrij. Postquam autẽ eas vidit vincere, & ignẽ nihilifacere, eis nudatis sic earũ vultus
concidit verberibus, vt longo pòst tempore vix agnoscerentur à suis. Virosque numero
quadraginta detentos, nouo modo conscidit. Nã cum statim virgas secuisset ex palmis,
ipsis etiã stimulos habentibus terga illorũ sic cecidit, vt nonnullis quidem caro sæpè sit
execra propter stimulos sibi infixos: nonnulli autẽ non ferentes, sic plagis sunt mortui.
Atque omnes quidem, qui remansere, & præterea eas, quæ dictæ sunt, virgines, in exilium
mittit circa magnam Oasim. Corpora autem mortuorum ne suis quidem fecit reddi
in principio: sed ipsi vt voluerunt ea absconderunt insepulta, vt viderentur eis tantam
celare crudelitatem. Hæc verò fecerunt animo aberrantes, vt qui essent emortæ mentis.

Nam

Nam cum propinqui mortuorum gauderent quidem propter confessionem, lugerent
autem propter corpora, impietatis & crudelitatis eorum maior se effundebat proba-
tio. Etenim protinus ex Aegypto & Libya in exilium miserunt quidem Episcopos, Am-
monium, Moim, Caium, Philonem, Hermen, Paulinum, Pfenosirim, Linamonem, Aga-
thonem, Agamphorum, Marcum, alterum Ammonium & Marcum, Dracontium, Adel-
phium, Athenodorum, & presbyteros Hieracem & Dioscorum: & eos tam acerbè ex-
egerunt, vt nonnulli quidem eorum in itinere, alij verò etiam in ipso exilio sint mor-
tui. Perpetuo autem exilio condemnarunt plusquam triginta Episcopos. Studebant
enim, sicut Achab, si possent, ex vniuersa terra auferre veritatem. Hæc magna Ecclesiæ
tuba, acer præses veritatis, sua voce persequitur de malis, quæ erant Alexandria. Nostra
autem oratio vult ijs, quæ dicta sunt, reliqua adijcere.

Constantius ergo, fratre mortuo, Imperator declaratus, & purè vniuersam potesta-
tem assecutus, cum nullũ haberet, qui eius animo & voluntati resisteret, nõ potuit ampli-
us pati celare improbitatem, sed magna sua autoritate eam produxit in mediũ: &
cum totum Orientem grauissima impietate repleuisset, non statuit esse sibi quiescen-
dum: sed nisi etiam simul corrumperet Occidentem, paruum esse suum ducebat impe-
rium, idque suæ gloriæ detrahere. Ea ratione Episcopos quoque, qui erant in Occidente,
ad dogmatum Arrij cõmunionem magno studio euocabat, solamque illorum securitatẽ
statuebat esse depositionem Athanasij. Quamobrem cõgregauit synodum Mediolani,
quæ est ciuitas Italiae, & multos, heu mihi, ex fortibus & strenuis, alios quidem metu, alios
blanditijs, alios verò donis, & alios fraude, & alios aliter inductos, ad suam traduxit vel
potius deduxit voluntatem, per quam ille fudit fossam animis miserorum. Hunc insul-
tum Eusebius & Dionysius, Rhodanusque & Paulinus & Lucifer lubenter declinarunt.
Athanasij enim depositionem arbitrati esse veluti depositionem rectæ fidei, simul &
fraudem fugerunt, quam potuerunt longissime & iure condemnarunt eos, qui decre-
uerant. Sed eos quidem Ariminum relegat Constantius. Athanasius autem cum rescui-
uisset, quid strueret Imperator, & quemadmodum corruptum fuerat iudicium, & iam
aduenire Præfeclorũ satellites, vt eum comprehenderent, rursus quoque diuina visione
admonitus, media nocte Episcopatu egressus, ad iuuenem quandam cõfugit virginem,
quæ tunc agebat annum ætatis vicesimum. Erat autem virgo valde speciosa & amabilis,
& cum qua non poterat viri habitare absque suspitione. Ea verò, rei inopinatè nouitate
stupefacta, quærebant causam. Ille verò respondens ei, narravit: Quoniam, inquit, qui
sunt cõmunionis Arrij, me vbique curiosè percrutatur, timens ego, ne ab eis compre-
hensus & interfectus, eis immortale supplicium conciliem, de fuga cogito, & me soli Deo
permitto. Hac nocte autem mihi apud te solam esse me salutem inuenturum reuelat.

Hæc postquam virgo audivit, ex animo statim omnem eiiciens suspitionẽ, gaudio re-
pleta, totis domũ vel cordis potius ostijs apertis, supinis, vt dicitur, manibus excipit
Athanasium. Quem quidẽ ex illo die sex annis, quandiu vita fuit superstes Constantio,
in domũ abscondit penetralibus, cõmunem quotidie saltem apponens, librosque aliunde
tollens, & ei ad exercitationẽ præbens & meditationẽ, & sic pio & religioso conuiuio
corpus eius & animam excipiens: hanc quidem sermonibus, quos credimus esse pa-
nem angelorum, illud autem mensa quotidiana, & quibuscunq; alijs manus illa libera-
lis hospitem potuit excipere, & proprijs manibus pedes lauans, vel potius manus suas
sanctorũ pedum contactu sanctificans, magnoque & vehementi studio quæcunq; erant ei
vsui, subministras, & ita se cõparans, vt quæcunq; habebat, illius essent potius, quam sua.

Interea autem Alexandrina ciuitas & populus quoquouersus obibant, quarentes
Athanasium adeo diligenter, vt vel ipsa anima lubenter emissent viri inuentionem: sed
cavebat ciuitate, carebat ædibus, eratque planè incognitus: cognitus autem soli Deo
& virgini. Quamobrem illo tempore in ecclesia magna erat tristitia, & filia Sion li-
cebat videre pulchritudinẽ repentẽ efflorescentem & planè marcescentem. Nam præ-
ter admodum paucos, alij quidem & re & nomine veluti quandam artem perseque-
bantur impietatem. Alij autem nomine tantum honorantes Christianismum, re vera
autem primos longè scelere superantes, præterquam quod non apertè, quos oportebat
etiam cauere tanquam hostes: sed latenter, sub specie Christianismi, blasphemum
impij dogma studebant confirmare. Talis autem impietatis pars erat non minima
Constantius, quatenus habebat etiam imperij potestatem ei opem ferentem, omnes-
que protinus cedentes eius vel soli nutui. Iussit ergo morbum peruadere & ad Episco-
pos, qui erant in Italia, & ad omnes, qui erant vbique terrarum: aut si nolent subscri-
bere

Constantij
dictum de
Athanasio.

Tertiõ re-
dit ad suam
ecclesiã A-
thanasius.

Iterum ex-
pellitur.

De Cyrillo
alij aliter
sentiant.

In Apolo-
gia de fuga
sua.

† alius ver-
tit: in do-
mos erupti-
ones factæ
sunt,
* raptaban-
tur

Carholico-
rũ dita per-
secutio.

Episcopi in
exiliũ missi.

Synodus
Mediola-
nensis.

Vir sanctis-
simus lati-
tar apud vir-
ginem sex
annis.

Nota, quæ
commēdet
Liberium
Papam.

bere Heterouſio, quod filius ſcilicet eſſet alterius à patre eſſentia, ipſos quidem expelli ab Eccleſijs, alios autem eorum loco in ſedibus ipſorum conſtitui. Quo tempore celebr in ſanctis & magnus Liberius, qui poſt Iulium, magni Sylueſtri ſucceſſorem, ſedem Romanam eſt adeptus, condemnatur exilio: Felix autem quidam eius loco electus ab hæreticis, protinus diuino iudicio luit pœnas: Nunc quidem viſu priuatus miſerabiliter, nunc autem peſtilenti morbo diu corruptus, & malus malè perditus, diuina iuſtitia ſic puniente ſceleratos.

Arriani oc-
cupat primas
quidam
eccleſias.

Georgius autem Alexandrinorum, vt ira dicam, Erinnyſ, rurfus ciuitati faciebat ea, quæ conſueuerat, vt qui viſus ſit ipſe ſeiſo vehementior, & maiori ira & impetu ferri aduerſus rectam fidem. Interea autem Meletius quoq; Epifcopus Antiochenus, apertè defendens homouſion, de ſede deponitur, & damnatur exilio, quem conſequebatur magna multitudo Orthodoxorum, qui aduerſariorum cõmunionem ſuſtinere nõ poterant. Euzoius autem, qui re vera vitæ erat improba, conſtituitur in ſede Antiochena, (ei enim præſuerat Meletius) & Eudoxius, qui erat peſſimæ ſententiæ, inuadit ſedem Conſtantinopolitanam. Sic improbitas, ſic inuidia, quæ Eccleſiam omni ex parte conturbat & confuderat, ad reipublicæ quoque adminiſtrationem incipit procedere, & Iulianum creat Cæſarem, Gallijs præfectum ab ipſo Conſtancio. Cùm ergo Conſtantinopolim veniſſet Conſtãtius, & Eudoxium, vt prius iam diximus, ordinat, & templi, quod cognominatur Sophia, quod ipſe tunc recenter fuerat fabricatus, celebrat ençeniã, decimo quidem anno ſui imperij, tertio autem Iuliani conſulatus, quintodecimo verò Februarij. Ille aut re vera peſſimæ opinionis Eudoxius, cùm ſedem aſcēdiſſet, dum iam peragerentur encœnia, hanc primã vocem emiſit, atq; vtinam cum illa emiſiſſet animã, & πατὴρ ἀσεβῆς, ὁ υἱὸς εὐσεβῆς, id eſt, Pater impius, filius pius. Cùm autẽ tumultus & ſeditio, vt par eſt, propterea orta eſſet in eccleſia, ille rurfus repetens, & veluti volens ſedare tempeſtatem: Ne vos, inquit, conturbet id, quod dictum eſt. Pater enim, inquit, eſt impius, nempe ἀσεβῆς, quod neminem colat: Filius autẽ eſt pius, nempe εὐσεβῆς, eò quod patrem rectè colat. Ex his exortus eſt riſus inter eos, qui aderant, ad eò vt multi eius nugis condemnatis, receſſerint ab eccleſia. Ergo Conſtancio quoque res erat malè ceſſura, & iuſtas pœnas erat daturus ſuæ in Deum contumeliæ. Hinc impius Iulianus rerum omnium potiundi motus deſiderio, cùm in Gallia magnam manuſ ſibi conciliaſſet, induit ſe purpura, & ab exercitu Auguſtus appellatur. Conſtantium autem Perſicum quidem bellum adhuc detinebat. quæ de Iuliano autem ſparſa erat, famam non moderatè ferebat: alioqui verò etiã à Dei inimico Enzo o ad bellum aduerſus eum gerendum incitatus, mouit exercitum aduerſus conſobrinum, & bellum ciuile ſuſcitauit. Cùm autem inter Cappadoces & Cilices eſſet in loco, qui dicitur, Mopſi fontes, excēdit vita vnã cum imperio, laborans apoplexia, cùm quadragintaquinque; vixiſſet annos ætatis, viginti quinque annos autem patri fuiſſet ſuperſtes. Sed eum quidem diuina ſic vltã eſt iuſtitia. Quemadmodum autem ſcleratam quoque vltã ſit Georgium, & impium, vt ſcriptum eſt, ſimilibus percufferit manibus, non eſt æquum prætermittere.

Conſtantij
mors.

Erat quidam locus in vrbe Alexandrina, olim quidem Mithræ Deo gentilium, ſacrificijsque illius & myſterijs dedicatus, nunc autem ſimo & ſtercore plenus, ciuitati & publico ad nullam rem vtilis. Eum ergo Conſtãtius, vt qui eſſet omninõ inanis & nulli vſui, attribuit eccleſiæ. Nunc autem volens templum in eo conſtruere, iubet efferri illum finitum & quiſquilias. Cùm autem iam repurgaretur locus, inuenitur quoddam adytum in intimo ſinu terræ, in quo celata fuerant myſteria Gentilium. Ea verò erant crania nuda carnibus, alia quidem virorum, alia verò puerorum, quos fama erat fuiſſe ſacrificatos Mithræ, quando Græci utebantur illis diuinationibus, quæ fiebant per viſcera, diſſectionibusque & præſigijs, quæ fiebant per animas. Cùm quidam ergo Chriſtiani in ea inciſiſſent, ea apertè riſum mouere populo, ijque triumphum agebant in oculis omnium. Quod quidem cùm non tuſiſſent Gentiles, ſed pro dijs ſuis & factis eſſent miſerè zelo perciti, ad ipſos accurrerunt, alij quidem enſe ferientes, alij verò ſuſtibus, vt ex Chriſtianiſ multi ſint interempti, alij autem crucifixi, quoscuque viuos tenere potuerunt, & alij alio genere mortis, & varijs ſuppliciorum generibus ſint affecti. Impium autem Georgium, ex eccleſia ita vt habebant educitum, & cuidam camelo alligatum, vt camelus eum valdè laniaret & diſcerperet, cùm ſatis materiæ congeſſiſſent, & ignem in comuni theatro accendiſſent, vnã cum camelo exuſerunt. Sic vno quidem modo, ſed diuerſis cauſis, illi quidem beato ſine, hic verò miſer, morte vitam commutãrunt. Et eorum quidem caſus ita habuit.

Georgius
Arrianus
epiſc. dirẽ
necatur ab
ethnicis.

Iulianus

Iulianus autem cùm vniuerſi dominatum ſic fuiſſet aſſecutus, vellentque euertere, quæ acta fuerãt à Conſtancio, ſtatuit eos reuocare, qui erant in exilio. Quod quidẽ cùm reſciuiſſet Athanaſius, timuiſſetque ne qui partes Arrij ſequebantur, Iulianum prius introducerent, (adhuc enim ignorabatur eius animi impietas infidelitasque & amor prauitatis) nocte profunda diſcedens domo, in quam conſugerat, inuenitur in media eccleſia Alexandrina. Quid verò ea, quæ deinceps ſunt conſecuta, recensuerit quiſpiam, quã lubenter eum adſpexerint, quemadmodum vndique ſunt congregati ad illud ſpectaculum, clerus, ciuitas, populus: alij quidem de reditu magnas agentes gratias, alij autem diuturnæ, quæ inter ceſſit, abſentiæ inſimulantes, eiq; & damnum & priuationem exprobrantes. Deinde tanquam ſatis argumẽti præbentes ſuã in eum beneuolentiã, & alioqui vel ex ſola præclari illius paſtoris præſentia, animis audacia & fiducia repletis, expellit protinus Arrianos, ciuitatemq; & ſe tradunt manibus Athanaſij. Illi verò vel iam turpiter expulſi, & in locis deſertis & obſcuris deliteſcentes, nec ſic quidẽ ab illa infania & rabie deſiterunt. Sed & cùm Georgius meritis pœnas dediſſet, vt iam diximus, eius loco ſibi Lucium conſtituunt, & totam curam ſtudiumq; hæreſum rurfus ad eum deſerunt, talem aſſecuti præſidem, qui impietate & inhumanitate illo nihil erat inferior.

Athanaſius
ſe reddit eccleſiæ ſuæ.

Volo autem obiter meminiffe malorum ſeu impiorum Iuliani facinorum, & ſimul ea, quæ ad magnum Athanaſium pertinent, coniungere, & quemadmodum nulla erat ei pars vitæ libera à certaminibus & laboribus, qui propter Chriſtum ſuſcipiuntur. Nam cùm nuper hic impius ſuſcepſiſſet imperium, & dæmonibus, qualis ille eſt, & deorum nominibus potiùs, quã dijs ſacrificaret, diruebatur quidem vniuerſa eccleſia Chriſtianorum: omnis autem locus gentilium ſacra ſuſcipiebat, & eorum templa, alia quidem aperiebantur, alia verò rurfus extruebantur: & vbique erat nidus, & ſumus, & ſacrificia, animaliumque diſſectio & ſanguis. Quinetiam in ipſa, hei mihi, Conſtantinopoli, erat Fortunæ ſtatua, eiſque publicè fiebant libamina & ſacra, & quæcunq; alia, accepto ſimul ſtudio & poteſtate ex imperio, moliebatur aduerſus pietatem, quando Maris Chalcedonis, quæ eſt in Bithynia, Epifcopus, ad eum veniens, apertè eum conuicijs eſt infectatus, impium & deſectorem, & à Dei religione alienum, & quæ ſunt huiuſmodi, appellans. Is autem, (erat enim iam Maris in ipſa ſenectute, & ideo paſſus erat orbitatem oculorũ) probra iure in ſe illata non iuſtis vltus eſt maledictis, nugatorem ipſum & cæcum nominans, & qui nec ab ipſo quidem Deo Galilæorum poſſit vllam conſequi medicinam. Ille verò veluti Deo aſſlatus, acriore dicendi libertate reſpondens: Deo, inquit, ago gratias, qui vtiliter prouidit, vt ego orbarer oculis, ne ego os tuum viderem impudens, qui tam inuerecundè lapſus ſis in impietatem. Eandem ſunt imitati dicendi libertatem Iouianus ſimul & Valentinianus, qui Tyrãno apertè cingula abiecerunt, dicentes: Nos quoque propter Chriſtum parati ſumus ipſa vita cedere.

Iuliani Apo-
ſtatę impietas.

Imperator ergo, & quicumq; erant eiſdem cum eo ſententiæ, & cum eo conſpirabant in impietate, cùm quotquot erant illo tempore ſapientes, quosdamq; aruſpices, præſtigiatoresq; & vates coëgiſſent, quemadmodum Chriſtianos ſuperarent, volebant eos ſuã dicere ſententiã. Omnibus aut viſum eſt, procul eſſe amandandũ Athanaſium. Nam ſi auuſum, inquebant, fuerit fundamentum, reliquæ quoque illorum fidei partes facile diruentur. Rurfus ergo conſtituuntur iudicia, & Iudices condemnant, & exercitus emittitur, & populus conturbatur, & Alexandria circumdatur, & eccleſia diripitur, & ab ea poſtulat Athanaſius. Cæterum tũc quoq; per eos medios proteſſit, nec erat vllus, qui retineret. Quinetiam rurfus illum videntes ignorabant, propter quem, hei mihi, eccleſiã tãta manus circumdedit, propter quem armis eius exitus vndiq; obſepſerãt. Poſtquam ergo ille ſic ſuperna manu munitus, non potuit capi manibus hoſtium, & perinde ac nullo prohibente ita liberè egreſſus eſt è ciuitate, Alexandrinam quidem ciuitatem rurfus inuaſit luçtus & ciularus propter viri abſentiam. Is autem, cùm noctũ veniſſet ad Nilum, & conſcendiſſet quandam nauem onerariam, rurfus magna contentione ferebatur Thebaidem. Eum verò à tergo vrgebat quidam ſatrapa, iuſſus à Tyranno eum interimere vbicumq; deprehendiſſet. Cùm autem quidã ex ijs, qui nauigabant, vnã cum Athanaſio, procul nouiſſet perſecutorem, & remiges hortaretur ad celeritatem, paululãm ſubſiſtens Athanaſius, & occultum quid, vt videtur, internis cernẽs oculis, iubet remiges proram obuertere, & rurfus curſum dirigere Alexandriam. Ij autem cùm, vt par eſt, fuiſſent conturbati, & vererentur ne incidere in ſatrapam, ille eis animum addens, & dicens eſſe aliquid diuinũ, quod gerebatur, perſuaſit. Deinde conuerſa antenna,

Nouæ in A. Athanaſium
excitantur
turbæ.

Vide mirā
Dei prouidē-
tiam.

antenna, nauem agentes in partes anteriores, nauigabant rectā Alexandriam, perse-
quentes, quod est maximè nouum, eos qui persequebantur. Cùm aut iam fuissent pro-
pe satrapam, barbari quidem, veluti quadam eorum oculis offusa caligine, tanquam
eorum, qui videbantur, neminem videntes, præternauigabant. Athanasius autem
quæmnam quærent, non secus, ac in Elisæo vsuuenit, percontatur. Cùm vero respon-
dissent, Athanasium: Vos, inquit, nauigans parùm præcedit, veluti fugiens quosdam
qui eum persequantur. Sic decepti, qui erant mente cæci, persequebantur eum, quem
non sentiebant se habere in manibus. Is autem celerrimè delatus Alexandriam, & re-
pentè veniens in ciuitatem, eam replet maxima lætitia, is apparens conspectus, qui tan-
toperè desiderabatur. Deinde dans seipsum quieti & silentio, quandiu fuit acerbum
tempus imperij Iuliani, delituit.

Post hæc autem Iulianus quidem omnium, qui ipsum præcesserunt, in impietate cla-
rissimus, & qui omnes ipsos paruos reddidit in scelere, post bella innumerabilia, quæ
gessit aduersus pios, inuenit finem improborum studiorum, non planè quidem qualem
merebatur, vt qui infernis reserualetur supplicij: sed neque semitam impiorum ostē-
dens omninò dirigi. Nam cùm se quibusdam præstigij, maleficijs & magorum arti-
bus permisisset, & deceptus sibi persuasisset fore, vt Alexandri sibi pararet imperium,
vt cuius mores semper magno gloriæ tenerentur amore, vel potius seipsum esse per-
suasisset Macedonem in alio corpore, & aduersus Persas duxisset exercitum, primoque
spes ei luculenta fuisset ostentata, quando se magnum aliquid & præclarum gesturum
existimabat, tunc etiam, quod habebat, turpiter perdidit imperium, & simul cum eo
vitam. Fraude enim cuiusdam transfugæ cùm naues, quæ flumine frumentum conue-
hebant, & multa, quæ erant exercitui ad vsum necessaria, importabant, fluuio aman-
dasset, in terramque aridam & aqua carentem ac torridam deuenisset, fameque ac siti
suos oppressisset, & maximam partem exercitûs amisisset, & omnibus indignantibus,
probrisque ac maledictis eum insectantibus ipse eques adesset, vt dolorem consolaretur,
& exercitus laborem recrearet, (Quale tuum est opus, ô diuina iustitia?) iaculum
nescio vnde emissum, peruens medium brachium, cadit in illius dexterum latus. Et
ille quidem miser iacebat, siue à transfuga percussus, siue ab aliquo ex suis. (Vtrunque
enim de eo dicitur) siue etiam diuina plaga ictus, quod quidem dicitur à pluribus, hunc
tamen vitæ finem nactus post imperij annum vnum & menses octo.

Iuliani Apo-
statae dira
mors.

Deinde Iouiniano totius exercitûs suffragio committitur imperium: qui cùm solos
septem menses imperasset, & ad octauum venisset, in Galatia vita repentè excedit, so-
mno morte contemperato. Valentinianus autè post eum renunciatur, qui fratrem suū
Valentem in societatem admittit imperij: & cùm illi habenda tradidisset ea, quæ sita
sunt ad Solem orientem, ipse triginta post diebus ad Occidentem perrexit & in Gal-
lias. Cùm ergo Valens accepisset imperium, non fuit de thesauris sollicitus, non cura-
uit pecuniam, neque quomodò rectè ordinaretur exercitus: sed quomodò Arriano-
rum quidem res amplificaret, Orthodoxorum autem res diminueret, & omninò di-
rueret, totum sui imperij studium conferebat: idque solum sibi ducebat sufficere ad
splendorem & gloriam. Ea de causa omnes ferè Pontifices, Sacerdotes & Diaconos, &
quicumque vitam debebant monasticam, in mala extrema coniecit. Et Meletium qui-
dem virtute incomparabilem, deposuit de sede Antiochena, & hunc quoque magnum
inter athletas Athanasium quærebat capere. Et exilio quidem condemnatus est Mele-
rius: vniuersus autem, qui cum eo erat, clerus, fuit ecclesia expulsus. Multi quoque alij
Pontifices & omnes, vt semel dicam, qui nolebant exitio Arrij communicare, exturba-
bantur quidem ab ecclesijs, expellebantur autem à patrijs, à propinquisque & à con-
sanguineis.

Valens per-
sequitur ca-
tholicos.

Postquam ergo venit hoc quoque magnum bellum Alexandriam, & Præsidum edi-
cta studio Eudoxij omnem in partem mittebantur, & rursus in hunc magnum & verè
virum fortem Athanasium exercebatur persecutio, & iam futurum erat, vt mox cape-
retur: clàm quidem vrbe egreditur, patrium autem quoddam sepulcrum subiens, &
quatuor menses in eo manens, sic belluinum impetum & furorem declinauit. Nam
cùm Tatianus nunc præset Aegypto, Christiani omnes grauissima subibant suppli-
cia, multi que per ipsum, martyrij finem accipiebant. Sed ille quidem statim meritas
luit poenas. Nam facultatibus & dignitate priuatus, & morbo oculos miserabiliter
excæcatus, emendicans publicè, vitam finijt, cùm nec ei moruo libassent Alexandrini,
sed in eius etiā statuam & figuram admodum insultassent, & fuligine oculos illiuissent,
qua

Athanasius
latet diu in
sepulcro.

qua sola erat ille re vera dignus. Sed hæc quidem, cùm iam fraus marcesceret & efflo-
resceret. Quæ autem Constantinopoli aduersus Orthodoxos fecerit Eudoxius, quæ-
nam lingua & narrasse & meminisse sustinuerit? Cùm ergo in primo consulatu Valen-
tiniani & Valentis tot & alia mala facta sint, meritò homines supernis quoque plagis
castigabantur. Nam & ingruens terræ motus, qualem nec prius tulit tempus, nec futu-
rum speratur laturum, & multas alias euertit vrbes, & Creta suarum plusquam cen-
tum graui vidit casu dirutas, & mare suis relictis terminis, quædam quidem loca sic in-
undauit, vt etiam multa ex ijs, quæ prius erant arabilia, fecerit nauigabilia, rem admo-
dum nouam. Alibi autem rursus tantum recessit, vt etiam in media nauigatione in me-
dio solo inuenti sint nauigantes. Sed ne sic quidem castigabantur improbi communi-
bus terræ flagellis & mutationibus elementorum: sed etiam in scelere erant feucen-
tiores, grauiusque & vehementius bellum excitabatur aduersus Christianos.

Immanes
terræ me-
tus.

Quoniam autem propter desiderium Athanasij, populus Alexandrinus erat in-
sensio animo in eos, qui dominatum obtinebant, & iam apertè videbatur res specta-
re ad arma & seditionem: id cùm rescuisset Valens, eorumque rebellionem timuisset
& audaciam, necesse habuit ei quoque rursus permittere ecclesias. Hoc autem fe-
cit, non quod ei faueret, sed quod nullum haberet ex subiectis, qui in ijs, quæ oportet,
pareret Imperatori. Quod quidem causa fuit, vt à continuis illis bellis & perse-
cutionibus tunc respiraret Athanasius. Inualefcebat enim per totum Orientem ma-
lorum calamitas, & Christiani sui generis sanguine polluebantur. Cùm autem con-
tenderet Valens Antiochiam, è vita quidem migrat Eudoxius, Arrianorum dogma-
tum amulator, confirmator & præfectus, nonumdecimum agens annum à persecu-
tione fidei Orthodoxæ. Eius autem loco constituunt, qui improbæ quidem Arrij
erant communionis, Demophilum. Qui autem sanæ & Orthodoxæ, Euagrium, vi-
rum & vita & doctrina & moribus insignem. Atque eum quidem sacris initiarunt sa-
cræ manus Eustathij, viri insignis, & qui olim quidem fuerat promotus ad sedem
Antiochenam, postea autem fuerat exilio condemnatus, à Iouiniano autem rursus
fuerat reuocatus, & tunc Constantinopoli agebat inter Orthodoxos, quem nec la-
tere potuit magna illa Valentis in Orthodoxos immanitas. Sed eum non exigua ma-
nus militum, breui tempore, postquam ordinauit Euagrium, relegat rursus Bizyen,
nec Euagrium sinens frui securitate, sed illum quoque aliò abducens, vtrunque pro-
pter parem in fide libertatem. Valens autem cùm peruenisset Antiochiam, hominij
sectatores impudenter obsidebat & expellebat, non solum ab ecclesijs & à synaxi &
communione, sed etiam à gradibus & domibus, & tota ferè ciuitate, atque adeò ab
ipso Oriente. Ad hæc verò saua quoque immincebant supplicia, & mors acerba eos ex-
cipiebat. Scit hæc fluuius Orontes, Antiochiæque vici, fora, viæ & suburbia: ille qui-
dem tinctus sanguine sacerdotum, hæc verò referta cadaueribus.

Valens Antiochia ve-
xat Ortho-
doxos.

In tam magna ergo & tam vehementi tempestate, hic præclarus, diuinaque reipu-
blicæ administratione & virtute magnus Athanasius, post longos illos propter Chri-
stum sudores, & pro recta fide certamina, gloriosasque fugas & exilia & insignia tro-
phæa, cùm Petro sedis successori multa futura prædixisset, quadagesimo sexto anno
sacerdotij, octauodecimo mensis Ianuarij, Gratiani & Probi secundo consulatu vita
excedit: ut potè quod iam satis functus esset laboribus & perpeffionibus, & ideo ago-
notheta eum ad se è superis euocasset, vt ille rursus cum suis splendoribus, coronis &
ineffabilem bonorum remunerationibus pro meritis remuneraretur. Quæ nobis
quoque detur consequi, in Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria & potentia nunc
& semper & in secula seculorum, Amen.

Athanasius
tandem fe-
liciter mi-
grat à cor-
porè.

Plura si quis nosse velit de hoc beatissimo præfule Athanasio, legat oratio-
nem encomiasticam de illo Gregorij Nazianzeni, & historiæ
Ecclesiasticæ scriptores, qui multa habent le-
ctu digna, sed proluxa nimis.

D

VITA

VITA S. ANTONINI ARCHIEPISCOPI FLORENTINI, AVTHORE F. VINCENTIO MAINARDO

Geminianensi, Procuratore Ordinis Prædicatorum.

2. Maij.

Patria & patres S. Antonini.

Virtutes ad huc pueri.

J. Iohannes Dominicus

Perit admitti Antonini puer in sodalitate Dominicanorum.

Nota memoriz miræ tenacitatē.

ANTONIVS siue Antoninus (ita enim, quod statuta puerillus esset, vocabatur) Florentiæ honestis parentibus Nicolao & Thomasia natus est, anno salutis millesimo trecentesimo & octogesimo nono, Urbano V. Pontifice, Venceslao Casare. Nicolaus pater, vir probatis moribus, Tabellionatus collegio, quod in vrbe Florentina non contemnendo loco habetur, quater præfuit. Vt primùm infantiam excessit, visus est longè plùs sapere, quàm puerilis ætas patèretur. Nam ludos fugere, garrulitates odisse, excursus vitare: contra, serijs incumbere, taciturnitatem amare, se ad se colligere solebat. Inprimis verò templa ac religiosas aedes frequentans, ad sanctas conciones cor æquè vt aures arrigebant, rãtus adhuc puer in orationibus, vt diuertens quotidie ad angeli Michaëlis templum, cognomento Ad Hortum, atque ad crucifixi imaginem procumbens, totius penè ciuitatis ora in se conuerterit, quòd tam diu ac tam calenter in orationis studio persisteret. Si quando supplicationes per vrbe haberentur, Prædicatores ponè sequebatur: quos iam tum videbatur præ cæteris amare. Annos natum quindecim cupidò incesit Christi se iugo inter Prædicatores addicendi, sacris allecctum concionibus integerrimi viri ac planè docti Ioandominici Florentini ex eodem ordine: cuius laudum præconium longè est habebat, quàm vt nunc carptim exprimat.

Is enim ille est, qui primus collapsas vitæ regularis obseruationes, quæ absumptis patribus in vasto illo infandæ luis incendio ac pestilentissima contagione, quæ sub annum salutis millesimum trecentimum & quadragesimum octauum contigit, prorsus conciderant, in aliquam spem ac lucem dicendo & agendo reuocauit: tantà Gregorio duodecimo habitus, vt Rhagufinam illi primùm ecclesiam crediderit: inde etiam in Cardinalium numerum cooptauerit: mox apud Constantiam, (vbi de tollendo schismate, quòd tres Pontifices ducere videbantur, rotius Ecclesiæ & Christianorum principum consensu agebatur) egregiam laudem reportauit, dum summoperè contendit, vt Gregorius, cuius ille partes tuebatur, Pontificatui cederet: tandem à Martino quinto, qui depositis vel cedentibus cæteris, summa orbis consensione Pontifex, in ea synodo declaratus fuerat, ad conuellendam Boëmorum hæresim, quæ tunc serpere incipiebat, legatus in Pannoniam missus, Budæ diem obiit. Ad hunc Antoninus (ita enim deinceps appellabitur) ad radices Fæsulanae ciuitatis, quæ iam funditus interijt, coenobium diui Dominici à fundamentis excitantem profectus est, vt in contubernium fratrum, diuinum quiddam iam spirans, admitteretur. Sed Ioandominicus quam adolescentis indolem, acutumque ac viuax ingenium perspexisset: teneram tamen ætatem caufatus, præsertim cum gracili esset corpusculo, & magis neruis & ossibus, quàm carne suffulto, iubet expectare, dum adolesceret, & regularibus institutis, quæ supra ætatem illam videbantur esse, sufficere valeret.

Fando autem, vt fit, num literarum studijs operam daret, & quænam illa essent, cum ex eo quæreret, audiretque Pontificis sanctionibus, quas in volumen digestas, Decretum vocitant, maximè delectari: Hæc, inquit, fili, reuertere nunc ad paternos lares, mox inter nostros admittendus, cum Decretum totum ita excusseris, vt planè videaris imbibisse. Putauit enim se pater pueri petentis vehementiam tantisper temperasse, quòd non tam properè tot canonum posset immensitatem & volumina deuorare: Sed puerilis ardor, Ioandominici cogitatus si non elusit, superauit: Recessit Antoninus, atque ita se totum ad studia contulit, diurna Decretum ac nocturna manu versans, vt elapso statim anno propositi sui tenax, Fæsulæ reuersus, quacumque voluminis parte quæsitus, promptè ac memoriter ad omnia, summa facilitate responderet. Tum verò iam non exclusus, sed iniecto regulari habitu attonsus, annum agens sextumdecimum, intra Prædicatorum ordinem est admissus. Domi verò iussus cum fuerat adhuc paululum expectare, quanti esset, & an carnibus abstinere posset, (quod Prædicatoribus de more est) volens experiri, acceptas de mensa carnes, quibus quòd vesceretur, videri parentibus volebat scitus puer, clam felibus & catulis porrigebat.

Cucul-

Cucullatus tandem Cortonam, regularibus disciplinis imbuendus, mox mittitur, cum nouum coenobium Fesulanum nõdum esset absolutum: vbi sub viro integerrimo Laurentio Ripafracta (id viculi nomen est in agro Pisano, vnde oriundus erat) omnium opinione celerius ita profecit, vt iam tum radios quosdam doctrinæ ac sanctitatis emittere videretur: quibus postea, procedentibus annis, quasi iubar splendidissimum tenebricosas hominum mentes illustrauit. Laurentius ipse, de quo nunc loquimur, vel testimonio eiusdem Antonini (nam longa illum vita sanctum, epistola adhuc extrante profecit) vir longè sanctissimus fuit, Pistorijs ad Prædicatores conditus, vbi postcentibus opem non denegat salutarem. Quòd si bona arbor fructus bonos facit, quid aliud ex Antonino sperandum erat, quàm absoluta quædam & numeris omnibus doctrinæ ac probitatis forma, cum, si Ioandominicum & Laurentiũ spectemus, quos ipse authores & institutores eius vitæ, quæ est in Christo, habuit, nihil non sanctum, absolutum, consummatissimum, ex eiusmodi formatoribus & inijs prouenire potuerit? Exacto anno, iurauit (quod religiosi solent) ac nomen dedit in Prædicatorum instituta Fæsulani coenobij nomine, quamquam Cortonæ constitutus, vnde demum Fæsulæ reuersus est. Quanta verò sedulitate quod Deo promiserat, reddere niteretur, vt in obedientiam, castitatem, paupertatem in cumberet: vt reliqua omnia, quæ religiosum decent ordinem, diligenter obiret, non est nostri propositi dicere: in virginitatem quidè etiã adhuc puerulus ita exarsit, vt in eo templo, quod D. Michaëlis ad hortum diximus appellari, cum assiduis Deum precibus pulsaret, illud inprimis propemodum extorqueret, vt quò simillior agno sponso virginum redderetur, virgo sine tabe aliqua corruptionis duraret. Id quod cum se affectum cælitus intelligeret, ne qua daretur ansa tantum thesaurum prædonibus rapiendi, muliebres congressus fugiendos sibi esse penitus persuasit. Itaque nullam omnino foeminarum, aut quàm rarissimè fieri poterat, ad colloquium admittēbat: nisi forsitan aut peccatorum confessio, aut arcanum aliquod magni ponderis exegisset. Nam pueros & comatulos adolefcentes ita sibi esse cauendos censuit, vt ne pontifex quidem, atque adeò senex, iuniores diaconos & ministros, sed adulta iam ætate viros & sacerdotes domi habuerit: vt abundè in ea epistola, quam ad Laurentium Ripafractam scripsit, quæque adhuc extat, planè perspicitur. Quòd autem ad summam vique diem in eadem integritate perstiterit, non vulgare fuerit illud indicium, (præterquam quod ex cõfessoribus etiam est id ipsum acceptum) quòd quo tempore animam efflabat, crebriter illud (effœta licet vocula) suauissimè repetebat: Sancta & immaculata virginitas, quibus te laudibus offeram, nescio.

Ocio perpetuũ bellum indixerat, studio literarum & orationibus vltra etiam, quàm valetudo corporis permitteret, deditissimus. Somni ac cibi parcissimus: Primus inter psallentium choros ita vigilas adamabat, vt persolutis nocturnis laudibus (quas nunquam cum licuit, intermisit) ne tunc quidem, quod plerique omnes faciunt, defessos artus lecto componeret: sed si somnus irruisset, postquam non iacens, sed sic sedens in parietem paululum caput inclinasset: aut in orationibus pernoctaret, aut certè lectioni, aut conscribendis, quos nobis tanta omnium ordinum atq; adeò totius orbis utilitate reliquit, libris incumberet: de quibus quoniam latius cogniti sunt, quàm vt necesse sit à me nunc aliquid dici longius, verba non faciam. Illud certè posse mihi videor affirmare, scripsisse multos acutiùs, nullum Antonino vtilius sua scripta digessisse. Quis enim (obsecro) est, qui se in eius libris velut in speculo non perspiciat, ad quod sui vultus, id est, animæ lapsus & vitia non emendet? Quis tam sublimi ingenio, quis tam obtusa acie, vt non possit vterque pro suo captu satur abire? Moner vt nemo alius, delectat vt quiuis, docet vt alium non desideres. Nusquam lenis, semper tutus, vbique incorruptus, & ne suis quidem, sicubi labuntur, parcens. Ac mirum profectò est, vt tantulus homo, & grauissimis morbis crebrò ad mortem quoque confectus, herniosus, in phthifim ineunte ætate inclinans, potuerit non dicam tot conscribere, sed tot omnino pellegere: præsertim cum præfecturis plerunque fungeretur, quæ solum hominem & curarum vacuum videntur exigere. Nam vt primùm viri virtus illuxit, non permissus est intra cellulam latitare, sed modò hęc est illi, modò illa administratio domorum concredita.

Itaq; non in gurgustio aliquo, sed in theatris, vt ita dicam, Italiæ regedis coenobijs est præfectus. Romæ enim, Neapoli, Florentiæ, Senis, Caietta, Cortonæ, Fesulis Priorem egit. Mox etiam Romanæ prouinciæ ac Neapolitanæ Vicarium generalem, quod illi munus demandatum fuerat, vt collapsas à regulari obseruatione domos in pristinum

Induit habitũ S. Dominici.

Matth. 7.

Studio castitatis fugit mulierũ colloquia.

Vigilijs, studijs, precibus eius.

Multa scripsit.

Multis coenobijs præfuit.

vite candore reuocaret: quod multis ille laboribus annexus est, pedibus ut plurimum se portans suis, dum prouinciam obiret: aut a fello infidens, etate iam & mala valetudine confectus: aut certe si quando longiora ac salebrosa itinera, vel hyemis asperitas a fello vsum adimeret, valentiore iumento, sed tamen quod religiosum virum deceret, veheretur. Institutorum sui ordinis erat seruantissimus, ut ad lineam, ad apicem minima quæq; tum in se, tum in ijs, quos regendos susceperat, obiri vellet. Carnium edulio semper abstinuit, nisi ob aduersas valetudines, quas multas & grauissimas passus est, interdum a medicis cogretur. Cilicio semper est vsus: sed & zona interdum ferrea ad viuam cutem incinctus. Humi accubans, aut tabulato illisus dormiuit. Si quando molliusculè recubasset, eas delicias saccus palcis infertus exhibuerat: sed & frequenter intorto semet funiculo verberauit. Ut sacerdotio initiatus est, quotidie & ipse sacrificabat, & sacrificio etiam alteri deuotus adstabat. Eo se humilitatis abiecit, ut presæctus etiam cœnobij & prouincijs, culinam adiret, cacabos, ollas, ahena mundaret, verriculo accepto domum purgaret, famulis etiam seruiret. Quod ipsum dum pontificem ageret, constat etiam fecisse. Iam verò quo charitatis ardore flagrabat? quo incendio fraternæ salutis æstuabat? Quanto vsui monita illius non solum suis fratribus, sed passim omnibus extiteret? Et consulendo enim, tum pœnitentes, auditis eorū confessionibus, expiando, sed & conciones ad populū habendo, in vinea Domini cultor indefessus supra fidē defudauit.

Vite austeritas.

Insignis eius humilitas.

Item misericordia.

Eius egregium miraculum.

Misericordia verò tanta agebatur, ut initium illi virtutum extiterit: quod quo pacto gestum sit, breuissimè narro, ut iam ad eius pontificatum transeamus. Distat cœnobium Fæsulæ, quod ad dirutæ vrbs radices, loco tamen edito situm est, quingentos supra mille amplius à Florentina vrbe passus. Hinc dum in ciuitatem descenderet, aut ex Florentia illuc exiret (non enim perspicuè constat) eo itinere, quod ad ripam est Munionis fluminis, in torrentis versus morem præterlabentis, puellam immanè lachrymantem & querulas voces edentem conspicatur. Cognita eiulatus causa, quod scilicet à matris missa lotum lintea, capisterium, quod capiti cum linteis iam lotis impositum ceciderat, diffregisset, ac propterea maternam iram (biliofa enim erat & difficilis, & quæ ob leuius culpas de se supplicia sumpserat) maximè timeret: affari blandè illam Antoninus cœpit, & ut domum ad matrem reuertetur, suadere. Quod cum illa in proposito pertinax non admitteret, sed potius fugam meditari se diceret, misericordia motus, ne quid labis miscella contraheret ac periret, acceptas capisterij partes, cum Iesu nomen inuocasset, facto signo crucis ira coagmentauit, ut discissum fuisse nunquam credidisses. Hæc illi ante initium pontificatus prima virtutum tyrocinia fuisse, magno illi monachorum patri Benedicto nequaquam dissimilia: quibus etiam in hoc conuenit, ut quantum uterque iusserit, ne cui proderentur, consultius tamen, ita Deo prouidente, fuit, ut passim res gesta vulgaretur: ut quando vnus ad formandos monachos, alter ad regendos populos destinatus erat, auctoritate quadam supra hominem maiore in publicū prodiret.

Interea Bartholomæo Zabarella humanis rebus exempto, complures tum Florentini, tum exteri, qui Romæ versabantur, ut quisque pecunijs, fauore, gratia pollebat, in Florentinam ecclesiam inhiabant: ut longè maior esset candidatorum numerus, quam esse debuisset. Itaque certatim Eugenij quarti aures tundeabant, rati se posse pollicitis ac precibus (ut est nostrorum temporum calamitas) in suas partes eius animum inclinare. Poscebant Florentini vnum aliquem ex suis præfici, qui literatura & moribus insignis esset: Pontifex, ne iusta petentibus videretur reluctari, extero eam sedem credere non audebat. Cui autem è ciuibus ea prouincia demandari tunc posset, non videbat. Quamquam enim fecunda ingenijs & culta moribus Florentina ciuitas, ut quæuis alia Italarum, sit: qui tamen eo cumulo eruditionis & probitatis splendesceret, ut instabant, Eugenium latebat. Ita factum est, ut nouem totos menses animi penderet: cum tandem probatis viris Antonini peritiam, integritatem, vsumque rerum ad memoriam reuocantibus, (nouerat enim probè illū Pontifex) Archiepiscopum Florentinum, senatu Cardinalium mirante quidem, sed tamen maximè probante, declarauit. Iter tum fortè Antoninus arripuerat, ut de more cœnobij visitaturus, Neapolim se conferret, cum in ipso itinere de pontificatu intellexit: quod grauiter accipiens, fugam statim cœpit animo volutare. Vir enim, qui tota sanctum Spiritum mente conceperat, adduci non poterat, ut se huius mundi curis implicaret. Primum itaque à recto itinere diuertere, in aliquem se terræ angulum abdere: mox & sese ad inferum decreuit mare recipere, ut inde in Sardiniam nauigaret, quò intra insulam tandiū posset deliterè, quoad Florentinæ sedi antistes alius daretur. Hæc ex sororis filio Petro postea

Declaratur Archiepiscopus Florentinus.

Medicatur fugam.

eà sunt accepta, qui auunculum quæritans, ea parantem reperit. Petrus verò cum euectum illum ad id fastigij nunciaret, ac moliretur, qua poterat arte, in patriam reuocare: ille contra reniti, ac nunquam se id oneris subiturum affirmare: quin ut domum rediret, & terrere minis, & precibus adhortari. Quod cum ille (ut sunt hominum ingenia, qui in aliena plerunque laude gloriantur) non admitteret, expugnatus tandem, quod hærentem nepotem & obfirmato animo perspiceret, Senas deduci se passus est, alias contra delati honoris molem machinas paraturus.

Itaque tanta animi constantia ac ferè pertinacia seipsum aduersus oblatam dignitatem comparauit, ut obstructis ad blandientum suorumque voces auribus, quavis firmissima turri (nisi diuina quædam vis intercederet, cui demum parere cogimur) constantior extitisset. Non esse eum se dicebat, qui tanto posset oneri succedere, non posse partes pontificis adimplere, validioribus humeris esse sarcinam imponendam, se perexiguis viribus & imbecillioribus, quam ut posset tantæ moli sufficere: doctioribus, sanctioribus id muneris tribuendum. Cum ecce Apostolicæ literæ, dum adhuc Senis esset, perferuntur: quibus de Pontificis voluntate in accipienda dignitate monebatur, & quòd ad Fæsulæ statim cœnobium se reciperet. Quò cum tandem peruenisset, quasi nunquam repugnasset, renasci ad bellum ac prope modum reuirefcere vidisset. Ciuium, qui ad eum frequentes nouam dignitatem gratulatum venerant, alios rogare, præfære alios, monere, hortari, ut se ea molestia liberum esse paterentur: denique nihil non dicere, facere, quò eiusmodi se iugum à ceruice excutere permetterent: tum scribere ad Eugenium literas acres & vehementes, ut quæ à primoribus, atque in primis à Cosmo Medice, ut scriberetur, sedulo curare: se multis rationibus impediri, quò minus in summi antistitis sententiam inclinaret: difficilem esse curam animarum: arduum, liberam ciuitatem ac laxam, ad formam bene viuendi redigere: deinde, affuetum se placido viuendi generi, non posse ad fori strepitum atque ad turbulenta actiones, præsertim annis vergentibus, proficere. Sed frustra sit omne, quod aduerso diuino numine molimur, & irritos demum necesse est habeat conatus. Romanus Pontifex, conscius virum se optimum delegisse, pertinacissimè in sententia persistit. Cumque illum non flecti suaforijs literis, quas complures dederat, perspexisset: iam incalescens & commoto propior, iubet quosdam ex præsulum ordine, & in primis grauissimum virum Dominicum Cardinalem Firmanum, ad Antoninum scribere, ut se tandem, quò diuina vis vellet, trahi sineret: ita enim semel placuisse, nullaque ratione futurum, ut quod Pontifex statuisset & senatus approbasset, humanis viribus conuelli posset. Quo plùs reniteretur, eo se magis sciret præceptis Apostolicis atque anathematis alligandum. Ad hæc misit diplomata pontificia, ut mos est, ad inuendos præsulatus, gratuita, & omni ferè pecuniaria mercede libera.

Tum verò Antoninus, nullum esse reliquum per fugium ad euadendum videns, præreptumque, fugæ ac precibus locum, intelligensque non posse iam sine piaculo reluctari: quadoquidem id demum placere Deo existimandū esset, quod summo Pontifici, quod omni sexui atque omni ordini probaretur: veritus præterea, ne Seruatorem Christum parum diligere videretur, cui ut ones suas pasceret iubenti, non pareret: tandem licet inuitus & ferè eiulans, manus dedit. Ac ne tunc quidem pede libero cucurrit. Nam antequam omnino in pontificatum cõsentiret, quosdam verendos sacerdotes & Abbates, tum ferè omnes totius ciuitatis ecclesiasticos ac religiosos præfides, nonnullos etiam ciuium, qui auctoritate, prudentia & consilio pollerent, ad se Fæsulæ vocauit: quos cum propositum & obfirmatum animum Pontificis docuisset, ac singulos ut sententiã dicerent, rogasset, viderentque, num saluo capite repugnare posset, an præsulatum inire: ad vnum omnes, non posse absque piaculo respuere demandatam sibi prouinciam, acclamârunt. Quod vbi ex eis accepit, expenso iam hominum iudicio, ut exactius quoque Dei voluntatem cognosceret, voluit ut vnà secum, quo loco confederant, procumbentes humi, Dominum precarentur: probè noscens, vbi duo vel tres fuerint in Dei nomine congregati, ipsum in medio pro euangelico elogio constitutum. Exactis precibus cum assurgerent, Deum, cælites, hominesque testatus, inuitum se ac nihil eiusmodi assipientem, quin toto pectore ac viribus reluctantem, violenter (ob inconcusam Pontificis voluntatem, & ne diutius quam par esset, diuinis nutibus resistere videretur) ad præsulatū molam, velut in pistrinum trahi: in faciem procidens, ac toto corpore prostratus, passis manibus & collachrymans, pastorem demum sarcinam in humeros reclinauit. Vidisset hæc adstantium lachrymis ora conspersa. Illustrè enim

Valdè recusat episcopatum.

Tandem sine multa difficultate cedit.

Matth. 18.

enim ac rarum nostra tempestate facinus, suaues quasdam & dulces lachrymas cunctis expresserat, animo reputantibus illa olim tempora, quibus Gregorius, Martinus, Ambrosius ac Nicolaus easdem pugnas pro fugiendis, tantoperè nunc concupitis cathedris, commouerant: reuixisseque in Antonino tam celebria sanctorum pectora demirantibus: quos profectò noster hic præsul, vt in dignitate declinanda, ita ne quod charitatis Christi dissidium pareret, in adeunda fuerat æmulatus. Gesta hæc esse constat ad Calendas Martias.

Ad pontificatum ut accesserit.

Interiectis mox diebus aliquot, dum ea, quæ ad ineundum præsulatum comparantur post natalitium diui Gregorij solennem diem, qui ad secundam Quadragesimæ Dominicam eo anno cecidit, hoc modo, vt ab ijs est proditum, qui literis mandarunt, pontificatum adiit. Profectus Fæsulis, ad D. Galli ædem, quæ portæ ciuitatis accubabat, benè manè venit: vbi cum diluculo sacrificasset, prodeunte obuiam clero in solennis pompæ morem, effusoque populo, cymbalis per turres resonantibus, non equo inuectus, (quod alij solent) sed pedes & humilis Florentiam ingressus, ad diui Petri, cognomento Maioris, ecclesiam processit: vbi peractis, quæ episcopali ritu peragenda erant, inde ad primarium ciuitatis phanum, augusta facie conspicuum & admirando fornice celebratum, non modò pedibus, sed nudis pedibus collachrymans identidem profectus est. Quæ res ipsis etiam propemodùm duris cautibus, nedùm hominibus, lachrymas excussisset. Id autem propterea ab Antonino factum coniectare licet, quòd ea via, quæ ab Albitijs illic habitantibus Albitia nuncupatur, qua tunc iter faciebat, D. Zenobium Florentinum præsulem, filium mulieris Gallicæ ab inferis olim reuocasse, secum animo reputaret. Ad transeuntem magna vis populi egressa domibus currebat, vt noui antistitis, cuius iam sanctitatis (quanquam antea perpectæ) maior tunc fama volitauerat, benedictione muniretur: ad quam posito genu ac iunctis manibus ardentius, quam si Romanus Pontifex illac præteriret, inhiabat. Persolutis in maximo templo, quæ ritus exigere videbatur, ad vesperam demum à prælatis aliquot & ciuibus, præsertim qui præsulatûs custodes appellantur, adhuc ieiunus & lassus ad Episcopium distans aliquantulum deductus est: vbi tandem peracta cœna pro deducendum dignitate, conquieuit.

Nota populi deuotionem.

Virtutesque in episcopatu.

Angusta familia & res familiaris.

Lectio ad mensam eius

Ieiunia diligenter obseruauit.

Ad pontificatum euectus, qualem se præstiterit, quantumque sui temporis prælatis vigilantia, prudentia, mansuetudinis, iustitiæ ac cæterarum sole virtutum obscurauerit, non est nostræ facultatis exponere. Ita enim totos tredecim in episcopatu exegit annos, vt in cæteris quoque Magnum Gregorium, qui tantundem Romanæ Ecclesiæ præsedidit, sit visus imitari. Primum omnium in familia modestiam præ se tulit. Plures enim, quam sex, eosque frugi ac temperatos, domi non habuit, qui vix ob eundis negocijs præpositi possent sufficere, omni luxu tam in victu suo suorumque quam in amictu refecato. Supellex aut instrumentum aliquod quid esset, nesciuit. Lautitias & munditias ignorauit: aurea & argentea vasa, patinas, calices, & preciosum abacum non possedit. Canes & equos non paut. Monstrum denique, aliquod domi non aluit: vnum tantum mulum, eumque paruulum ac ne coemptum putes, dono acceptum, ad extremas necessitates ad præsepe habuit: quo non intra ciuitatem, sed cum aliquò proficiscendum esset, iam senex & occulta ægritudine confectus, vehebatur. Dicebat enim, bona pauperum non esse ad alendas bestias aut alios luxus eroganda. Familiam tamen, quam crebrò ad Dei cultum & obseruantiam hortabatur, ali, etsi non splendide, non parè tamen imperabat. Ipse parabili facilique cibo vescabatur, ganeas & cætera gulæ irritamenta non amans: tum nulla ad mensam voluptate raptus, sed vt vestigali hoc persoluto, durum exactorem & inexdrabilem placaret. In prandio breuis & parcus: in cœna tenuissimus & rarus. Semper quid inferendum esset in mensam, ignorauit: contentus ijs, quæ apparassent, quasi nil minus quam esculenta cogitaret. Cum discumberet, lectorem adhibuit: in quem, cum esitare crederes, ita vtrunque, aurem surrigebat, vt vel minimum labentem, emendationis statim baculo castigaret. Quibus diebus ieiunia obseruantur, semper, nisi grauissimus morbus intercederet, abstinuit. Aduentum quoque Saluatoris religioso cultu ieiuniorum tenuit: ouis tamen interdum tunc tantum adhibitis, cum iam ætate ingrauescente premeretur. Sed & sexta feria (ita enim diem Veneri dicatam nuncupant) non ipse modò, sed familia quoque in necis Christi memoriam abstinebat. Splendidiorem nullum in vestitu cultum, quam soleret, factus iam pontifex, non solum non admisit, sed laneas interulas & caligas vix post multos menses, vt iam fordidas & squalore obfatas exueret, compelli potuit. Vitæ regularis instituta, quantum præsulatûs cura permitteret, non reiecit. Cum primum pontificatum iniit, duos

duos ad dicendum ius vicarios statuit: quos cum aliquando inter se dissidere comperisset, satius duxit vni eam prouinciam demandare, qui & probatis esset moribus, & iuris pontificij consultissimus. Gratuito famulatu nullum domi esse voluit: pro laboris modo singulis mercedem statuit. Nam & vicario nummos centum aureos in annum stipendium, œconomò triginta assignauit: in quem prouentuum colligendorum curam & rei familiaris strepitum, ipse vacaturus altioribus, reiecerat. Quod conuenerat, ita ad obolum representari statim voluit, vt nullas villorum querimonias auditas confect, quod imminutiùs, aut præfixo iam tempore ferius satis vnicuique fecisset. Sed longum est ire per singula: illud dixisse satis esto, domum Antonini, domum fuisse totius sanctitatis, inter quam & regulare monasterium nihil propemodum interesset, nisi quòd illa tanto capitis iubare splendidiùs radiabat. Et cum talem domi & erga familiam se gereret, Deo semper hæsit, & nunquam non pastoralis muneris partes adimpleuit.

Anla ei? nihil discrepat à monasterio.

Putant complures, cum ad gradum aliquem dignitatis ascenderint, posse iam ventri ac plumis partem suam aliquam dedicare, atque in opulento sacerdotio securos, velut in molli lectulo, somnos stertere: qui quantoperè à recto itinere labantur, vel nostri pontificis exemplo poterunt admoneri. Is enim se ad ocia intelligens non vocatum, noctu semper ante etiam, quam cymbala principis templi reliquos excitassent, ad matutinas laudes vigilauit: quas cum vnà cum suis sacerdotibus, collectissimus in Deum, persoluisset, reliquum, quod supererat, temporis ad horam dici tertiam aut lectioni sacræ, aut cudendis libris impendebat. Hora tertia sacrificabat: quòd nunquam, nisi coactissimus, intermisit. Peracto sacrificio, quòd totum diei erat reliquum, in obeundo pastoralis munere atque audiendis ijs, qui multi alius aliam ob causam accessissent, absumebat, idque fermè ad crepusculum: tantum, quod denegari corporis non dico commodo, sed necessitati non potest, spatium demebatur. Nemo erat tam vulgaris, cui ad eum non pateret aditus. Si minus re poterat, vel ipsa in audiendo patientia, vel in respondendo comitate, omnibus faciebat satis. Ingenio nanque fuit humanissimo, vt nullum vnquam ne domesticos quidem, qui ob oculos quotidie versantur, quoniam ob culpam acerbior verbo proficeret, sic vt ne paululum quid commoueri, ne dicam exandescere, etiam si maximè id vellet, posse videretur. Constat, cum adhuc inter Prædicatores viueret, eum cuiquam ex fratribus, quo utebatur familiariter, dixisse, si quando in aliquem ob culpam, vt sit, aliquam commertum acrius inuectus esset, non aliqua commotione animi, sed ex vi, quam sibi intulerat, effecisse. Denique si quibus eum iniurijs affectis, si quas contumelias aut conuicia irrogassent, addam, & si quid ex te iactura reportasset: facilius vidisses gelidum marmor, quam patrem mitissimum, in calefcere. Omnes omnium causæ, non sacerdotum tantum, sed prophanorum quoque, ad eum vertebantur: quas vnanimi consensu ad eum ex agro & ciuitate, quasi ad æquilibrium & iustissimum cognitorem, afferebant. Aedes assiduo religiosorum vsu terebantur: qui frequentissimi aut eleemosynas accepturi, (cuncta enim in pauperes, pater pauperum erogabat) vel de rebus dubijs consulturi, quasi ad cælesti oraculum confluebant. Vndecunque enim erat peritissimus, atque omnifaria sacrarum literarum copia instructissimus. Tanta verò prudentia & mentis acumine atque adeò consilio pollebat, vt passim ciues, exteri, priuati, principes de rebus grauissimis cõsultentes, eius sententiã, vt qua nihil esset exactius ac tutius, maximè probarent, ita vt nouum cognomen indiderint: nam quòd consultor esset optimus, etiã ante pontificatum Antoninus Consiliũ vocabatur.

Quotidianæ occupationes.

Ingenium placidissimum.

Antoninus, Consiliũ cur sic dicto. Eius preces.

Sicubi verò ab illis negociorum fluctibus esset feriatas, mirum quanto ardore ad literarum studia sacrarum, atque ad orationis ancoram recurrebat. Mitto nunc, quòd præter horarum munus, quo septies Deus quotidie laudatur, eos etiam psalmos, qui pœnitentiæ dedicantur, tum litanias ac Deiparæ Virginis horas, cum etiam liceret, nullo vnquam die destitit, quin sedulo recitaret. Mitto nunc, quòd recurrentibus hebdomadis, bis semper defunctorum animas vsitato illo psalmorum, quo passim vtimur, officio expiabat: quòd integrum psalterium, si qua solennis celebritas incurrisset, ad calcem vsque ac memoriter (quòd mirere etiam magis) repetebat. Hæc enim quantum maxima in illo nobis & ardua videri possent, illi tam exilia & fermè, vt ita dicam, minima fuere. Illum mentis ascensum, qui nullo labiorum motu, nulla genuum flexura eget, quis (quæso) satis explicabit? Nulla fuit vnquam tanta negociorum moles & incurrentium causarum implicatio, vt vel tantillum hominem Deo plenum retinere posset, quin in sublime totus speculatum cælestia raperetur, atque ita etiam raperetur, vt corporis moles non modò mentem sublatam non turbaret, sed simul rapta (quòd

Eius miræ cælestes.

mirum sit) in aëre pendula maneret. Quod quidem contigisse constat, dum noctu ad imaginem crucifixi intra cubiculum abditus oraret. Quin id ipsum cubiculum splendore quodam solari, dum oraret, quidam ex ministris intempesta adhuc & atra nocte non sine lachrymis referebat illustrari.

Ad hæc nocte quadam ad quandam vocem, ut videbatur, quod putasset se à præfule vocatum, lecto repente prostratus: cum accurisset, sublatus eum longè à terra, ac multo illustratum lumine vidisse: expectasseque dum orare (orare nanque existimauit, qui sensibus excefferat) desisset. Quærenti mox, quid vellet, & cur se aduocasset: respondit, non modò non vocasse: sed quòd venerat, molestè nimium tulisse: in posterum cubiculum irrumperè, cum se ad orationis secreta cõferret, aut quippiam eorum, quæ vidisset, prodere non auderet. Quod ipsum tamen post, cum humanis rebus excefferat, inuulgauit. Tum illud etiam adiecit, inspectu fuisse interdum sublimem ad Crucifixi simulacrum raptum: quod dulciter alloquens, amplexibus stringeret, & oscula lateri defosso figeret. Hinc illa inter tot rerum fluctus animi tranquillitas: qua vsquæ adèd præstabat, ut nulla vnquam tanta posset perturbatione ac mundi tricus irretiri, ut quoties vellet, ad diuinarum rerum theorematà statim non rediret, & interna quadam mentis dulcedine fruere. Stomachanti semel Francisco Castilione, qui nostri præfule fuit à secretis, ad tot rerum molestias, quas cura secum pastoralis trahit, & quibus ipse Antoninus inprimis premebatur, ut nunquam in ocio, semper in negotio sit viuendum: nunquam sui, semper aliorum futuri sint, qui ad episcopales cathedras euecti fuerint: Fieri, inquit, fili non potest, ut inter tot huius seculi sollicitudines pacato animo consistamus, nisi recòditum quendam & occultum mentis angulum intactum habeamus, ad quem negociorum strepitus & curarum anxietas non irrepit: ut vbi ab actiandis causis destiterimus, eò tanquam ad asylum tutissimum, & ab hoc exteriore homine ad eum, quem Paulus interiorem appellat, recurramus.

Antoninus verò cum tanta cordis serenitate fruere, non commisit tamen, ut pastoralis muneris partes vel exiguas minis adimpleret: tametsi cõuelli ab altissimarum rerum speculatione, atque ad mundi huius molestias reuocari, longè esse durissimum intellexeret. Nulla non templorum ac sacrarum virginum collegia visitauit, nulla sacrificij solennia, nullas altarum aut calicum consecrationes prætermisit. Cum usus posceret, sacros omnes amictus ac vestes benedixit. Quæ munia dum obiret, nullam non diligentiam semper adhibuit. Quoties initiandi ad eum conuenissent, quoties sacerdotia contulisset, aut collata ab alijs probaturus esset, ne obolum quidem: quid obolum? ne flosculos quidem, ut ita dicam, in domum intulit, aut quòd caperentur à suoribus quopiam, permisit. Quam quoque abstinentiam ita in cæteris rebus præstitit, ut nullis posset machinis ac pollicitis aduersus integritatem ac iustitiam expugnari. Saueritati tamen summam humanitatem & misericordiam copulauit: qua inprimis in erratis sacerdotum utebatur. Ita factum est, ut oleo clemetiæ ad rigoris vinum adiecto, neque ad delicta prorsus conueneret, neque etiam ad viuum vulnera ressecaret. Quo temperamèto peritus artifex usus, Clerum, quem in omne flagitiorum genus ferè prolapsus acceperat, resumpto quodam probitatis ac modestiæ nitore, in meliorem formam restituit. Id quod complures quoque ciuium, ad scenorum voraginem præcipientes (Mercatura enim, qui ex Florentinis in literarum studia non incumbunt, inprimis delectantur) ad salubriora & probata commercia reuocauit. Et quando huc venimus, ut diligentiam illius & inuictum in laboribus pectus ostēdamus, non supprimam, cum primùm pontificatum inijt, solitum Dominicis diebus nunc hoc, nunc illud ciuitatis templum adire, ac sacras conciones ad populum habere. Quod vbi vilescere intellexit, quòd egregij concionatores erudiendæ ciuitati non decissent: id totum in alios reiecit, priuatis ipse hortamentis & colloquijs vsurus.

Non frigora, non æstus, non pluuia, non turbines, nulla denique pericula præfulem morabantur, quo minùs omnia sedulo & statim obiret: ita ut robustissimos iuuenes in perferendis laboribus senex ipse & tenui valitudine superaret. Rurales ecclesias visitantem, cum sub ardentem crebrò solem iter arripere, constat in ascensu iuuenti semisepultos quosdam gemitus frequenter edidisse, quos tabefactus comprimere non potuerit: cumque subsistere & tantisper quiescere rogaretur: Sine modò, aiebat: iter, quod coepimus, profequamur. Triennio ferè, antequàm mundo excederet, cum comperisset in maximo templo matutinas laudes implicatiùs, quàm par esset, & confusus celebrari: statuit eò singulis noctibus, ad modestiæ exemplo magis, quàm edicto-

Rapitur
sublimis ad
Crucifixi
imaginem.

Rom 7.
Ephes 3.

Omnia pon-
tificis mu-
nia per se
obit.

Conciona-
tur ad po-
pulum.

docendam, se conferre. In proposito persistentem, nullis precibus & hortatibus poterunt duo ex domesticis sacerdotibus auocare, quin nocte quadam, quæ ventorum turbine ac pluuijs solito asperius inhorruerat, ad ecclesiam, quæ non parùm ab Episcopo distat, fidei zelo & charitatis igne feruidus properaret. Omnia sui episcopatus templa, non per vicarios, sed ipse visitauit. Fæfulanam quoque ac Pistoriensem diocesim adiecit, quibus ut Metropolitanus præsidebat. Quas omnes dum obiret, signis numero non paucis ac magnitudine præstantibus illustrauit.

Ad Mugellanam vallem cum venisset, (ea Bononiam versus ad radices Apennini iacet) cognito plebanum quendam graui ægritudine consictari, accessit: lectulo in-nixus, quoddam euangelium legit, ac certas preces fudit, & sanauit. Traijcientem Se-nam fluuium (is ex Apennino incurrentibus riuis iam factus auctior, Arnum influit) Boninsæna Maclanellus Canonicus Florentinus sequebatur: qui mulæ, cui insidebat, vitio in flumen lapsus (ea enim in altum se gurgitem coniecerat) cum sancti præfule iam summergens præsidium implorasset, mox paterna benedictione communitus, mortis periculo est exemptus, aridis omninò ac ne minimùm quidem madefactis ve-stibus: quæ res signo maiestatem addit. Nondùm agro Mugellano excefferat, cum ec-cè querulis vocibus pauper occurrit: narrat aquariū pistrinum, vitæ scilicet præsidium, aquæ impetu fuisse dissipatum: non esse, quo pacto restituat, nisi vir sanctus opem tu-lerit. Misertus pauperem Antoninus, Confide, ait: paruo negotio pistrinum concin-nabitur. Reuersus domum, quasi nihil vnquam detrimenti cepisset, reperit nulla hu-mana ope reparatum.

Ad Cornicariam (id viculi nomen est) profectum, cum plebanus torqueretur ani-mo, quòd pro voto ac dignitate tantum non posset præfulem accipere, reticulū statim in proximum fontem iecit: vbi paucos eosque minimos pisciculos nouerat lustrare. Paulopost reuersus, cum vidisset magna vi piscium degranari, gratias Deo egit, quòd tantum hospitem iam posset commodiùs accipere. Pistoriensis ciuitas fertilissimo & amœno agro gaudet, sed & latissimis montibus, qui vrbi prominent, quasi Apennini brachijs ad plagam Borelam cingitur. Huc Antoninus cum visitatum ascendisset, (Numerosis nanque populis, & non contemnendis oppidis habitantur) in officinam ferrariā, vbi liquefcens ferrum fundebatur, vnà cum socijs rei nouitate ductus penetrauit. Quos cum quidam ex fusoribus recto succedentes inspiceret, (ambiguum calorēne fornacis igneus, an labore diutino affectus, aut certè suo pte ingenio rabie succensus) coepit statim virulento ore in eos blasphemias iaculari. Vix ea immanium verborum procella in antistitem cessauerat, cum repente ferrum, quod antèa in aqua morem flu-ere solebat, coepit congelascere, sic ut nullis ignibus, nullis follibus possent per infe-quentis noctis spatium ad fluxum reuocare, quoad usque præfectus fabrorum postridiè sanctum præfulem adiret, atque uti ad ferrariam rediens, benedictionis signum adhibe-ret, multis ex eo precibus impetraret. Id vbi factum est, ilicò ferrum fundi & lique-scere, quasi concretam glaciem, vbi sol in caluerit, vidisset.

Sed antequàm, relicto rure, in urbem redeamus, appingam hoc loco, quod de sua familia, tunc propemodùm effœta, Franciscus Castilione literis mandauit. Cum ad-huc operam ruralibus ecclesijs Antoninus daret, rogauit Franciscus, vir & moribus & literis, ut illa erant tempora, cultissimus: ut ad villam Castilionē, quæ genti nomen de-derat, diuerneret. Annuit vir mitissimus. quid enim probo & erudito viro, & quo fami-liariter utebatur, denegasset? Itaque Castilioni noctē vnā egit. vbi postridiè illuxit, ac iam se ad iter apparasset, Franciscus paucis aperuit euanescentis iam nobilis familiæ ca-lamitatem, quæ vnūm Dantem (is germanus erat) reliquum haberet, vxori sterili copu-latum. Paternam itaque sufficiendæ proli benedictionē daret. Mariettæ (ita enim vxor vocabatur) ad pedes procumbenti, impresso in fronte crucis signo, benedixit: ex illo foecunda reddita, foeminā primò, mox septem mares, cõspicua omnes forma, peperit.

Florentiæ Elizabeth, tertium diui Dominici ordinem professā, quæ per sexennium morbo intercutis laborauerat, ad Antonini pedes prouoluta, eius benedictionem fla-gitauit. Accepit, ac dubium, vtra prior in eam, salus, an benedictio descenderit. Quæ nanque tumido corpore procubuerat degrauaata, surrexit erecta cute leuissima. Ea postea sacrarum virginum collegio in diuæ Luciæ aede diu præfuit, cum nondùm nu-merosos coetus velatarum virginum, ut nunc est, intra monasterium abderetur.

Vicus Florentiæ est, præterfluenti Arno prominens, incertū cur Ricorbolus appel-latus. Hac cum fortè Antoninus præteriret, quosdā videt lintre conuehi, qui aquarum impetu

Feruar fan-
ci senis.

Eius miras
cula.

Pistoria,
Tuscis ob-
uicis.

Sterile ma-
trionam im-
presso ei si-
gno Crucis,
efficit valde
foecundam.

impetu ab ultimo periculo longius non abessent. Eiulantes ac benedictionis praesidio muniri cupientes, iubet, bono essent animo & confiderent. Ad salutem signum fluctus stetit: mox linter, saluis omnium capitibus, ad ripam placidè annauit.

Efficacia S.
Crucis.

Benedicto Tempo Florentino filius erat adhuc è matris uberibus pendens: quo morbo conflictaretur, ne ipsis quidem medicis satis compertum: ut complures sentiebant, quem striges cōpressum fascinoerant. Nunc enim è lectulo, nunc è cunis raptus, interdum à nutricis complexibus auulsus, nudo in pavimento locabatur: quæ quis faceret, nullus vnquam potuit explorare. In hunc adusque ferè medullas arefactum cum frustra medicorum tentata remedia vidisset, Antonini curatoris optimi orationum praesidia mater implorauit. Ea enim cum dæmonum & magorum artes, ad quas & muliebri leuitate, & plusquam materno affectu ducta fugerat, inanes inuenisset, iam tandem respiscens, ad Antoninum, à quo solita erat, dum sua crimina fateretur, expiari, ruboreposito properauit. Ex eo cum acceptum linteolum, quo ad emungendas nares utebatur, oratione fusa super cubantem filium iniecit, statim restituta salute, omnes illæ demonum praestigiae diffugerunt. Infantili signo puerile illud adiungatur. Aridum puerum, matris precibus & genuina pietate victus, benedictione illa, qua plerunque potenter quasi praesentissimo remedio ad curas indigorū utebatur, ita tenacibus morbi nexibus soluit, ut posset & liberè ingredi, & statim. Comprimam tantisper stylum à signorum numero, si vel vnum tantum enarrauero.

Vide rem
miram.

Non contemnenda nobilitate sunt in Florentina vrbe Filicarij. Ex ijs cuida (nomen scriptores nequaquam prodidère) filiulus erat ut vnigenitus vnice dilectus. Is, dubium quo morbi genere correptus, (nam ne hoc quidem constat) misellus tandem expirauit. Pater, quanquam paternis affectibus victus, dolori & lachrymis indulgeret, non tamen usque adò insanijt, ut se non mollem foeminam, sed debere constantem esse virum, intelligeret. Itaque in cubiculo cadauerè relicto, armatus fide, ad Antoninum aduolat. (Is tunc in diui Marci cœnobio nondum pontifex habitabat) Vbi accessit, ac virum Dei vidit, conatus eloqui (quod solent maximo dolore perciti) miser hæsit. Immensa enim vi doloris tenebatur, quò minus suam patri calamitatem aperiret. Itaque totus in suspiria, totus in lachrymas vertebarur. Iussus eloqui, statim ad gemitus recidebat: Rursum rogatus, quid venisset, lachrymas eiulatibus augebat. Denique quo plus taceret, eo magis, quòd intra pectus dolor serperet, torquebatur. Vix tandem ex lachrymis impetrauit, ut interitum filij, & vnigeniti filij pietissimo patri detegeret, quem ut sibi vinum restitueret, flagitabat. Quid hic, quæso, faceret Antoninus, qui rem tantam, & paucis Deo dilectis datam, supra naturæ leges & foedera peteretur? Num tantum sibi arrogaret, ut naturæ posset iura dissoluere? Contrà, ferreusne ac tam seuerus esset, ut ad paternas lachrymas & eiulatus non mollesceret? tam impius, ut fidem petentis patris eluderet? Itaque miseratus hominem, obortis lachrymis orauit: mox blandè affatus patrem: Ne te, ait, plangere amplius conficias, ne te maceres. I domum, in cubiculum, filium ad vitam iam reuocatum amplexare. Affuit dicto fides. Redijt, inijt, uentem est filium amplexatus.

Insigne mi-
raculum.

A teneris vnguiculis, immò à matris aluo cum Antonino creuit miseratio. Si quis enim voluerit vitæ illius cursum diligentius contemplari, per ætatis incrementa maiores semper inspiciet ad misericordiam cumulos auxisse. Id quod etiam cumulatiùs in pontificatus dignitate fecit. Florentina ciuitas, tametsi multas Italiæ vrbes ingenijs, nobilitate, religioso cultu, opibus, pecunijs vel æquet, vel superet: fieri tamen non potest, ut quanquam latè dominetur, inter tot Italiæ principes & populos constituta, tum Apennino propemodum conclusa, ob confertam populi multitudinem agri angustia non prematur. Hinc fit, ut qui mercaturæ studio non iuuatur, (quæ pars est populi multò maxima) aut nullis omninò, aut exiguis agrorum prouentibus sulti, possint pro splendore natalium vitam agere: praesertim si quæ fuerint (quod solet) filia iam maturæ viro, maritis collocandæ. Huic vrbs incommodo Antoninus inprimis esse putauit occurrendum. Itaque duodecim viros statuit, quos diui Martini collegium nuncupauit. Ij quod ex collatione ciuium non pauca & exilia in opus piissimum erogantium acruassent, totum in pauperes, ut quisque plus minus rerum inopia premeretur, sine dolo, sine fraude, nulla carnis & sanguinis, sed necessitatis habita ratione diuidebatur: in eos praesertim, qui nobili prognati sanguine, emendicare stipem per vrbe erubescerent. Hoc institutū, mirum, quantum labentibus annis coaluit, ut eo sexcentis etiam familijs in totum vel ex parte succurratur: in quod & bonæ prouentus sui partem ipse cõtulit, & magi-

Collegium
S. Martini.

magistratum, tum alios, tam ciues, quam exteros, vri conferrent, suis hortatibus excitauit. Ipse praeterea si quando aliquid Christi nomine adiecto peteretur, nunquam denegabat. Si domi non haberet, à proximis mutuò capiebat: qui si recusassent, vestes, caligas, calceos, domesticam suppellectilem, ocularia demum sua specilla tribuebat.

Benignitas
mira in pau-
peres.

Orator gratulatum Pontifici Romano à Florentino populo missus, cum propinquus iam esset vrbi, Martinum superauit. neque enim dimidiam chlamydem, sed totam ependitem (ea nostris cappa dicitur) petenti pauperi, Christi nomine adactus, dedit. Mox priusquam ad vrbs portas aduenisset, incertum quomodo, sed tamen constat aliam, nulla humana arte conquistam, praesuli fuisse datam. Si quando in ciuitatem pestilentia grassaretur, non relicta vrbe, ad salubriora loca fugiebat: sed verè bonus pastor, animam pro suis ouibus positurus, affectus morbo, non per alios, sed ipse intrepidus, instrato alino & onusto munusculis, adibat: ne qua ex ouibus sibi creditis, destituta corporis adminiculis, aut certè sacris minus armata, moreretur. Cum annonæ caritas defecisset, tunc omnes liberalitatis sinus explicabat. Sub tonsore olim erat, (is Petrus vocabatur) cum statim egentissimus ciuis pro foribus adfate, & vel vnum panem petere nunciatur. refert tum vnus ex ministris, tres tantum esse domi, neque tunc esse commodum, ut alios pararet. Antoninus vri petenti satis fieret, imperauit: mox duobus quoque, qui mendicatum venerant, subinde alios, qui reliqui erant, dari: sic ut praefectus panariae cellæ, mirum in modum bile actus, seu tunc non posset, aut verius iratus nollet, panem in prandium non pararet. Tonsus, cum recedere vellet, Petrum ad prandium inuitauit. Is, Ecquid me, ait, detines, qui pane cares? Admonitus tunc est à praesule, ne diffideret: futurum, ut qui dat escam iumentis, homines quoque pasceret. ^{Psal. 146.} Mox cum mensam apponi iuberet, contrà id futurum frustra, deficiente pane, minister affirmaret: Antoninus verò vri faceret, quod iubebatur, indomitus instaret, panariam arcam, accepta tandem claue, adiens, mirum dictu, candido refertam pane reperit, quem angelico ministerio misericors & miserator Dominus, qui dat escam seimentibus, collocarat. Praeter quotidianas elemosynas, nummos aureos centum in paschalibus celebratibus in subsidia pauperum & pietatis vsus erogabat, usque adò cauens, ne quid intra arculas recòditum, ad futuri temporis vsus custodiret, ut vita functo nihil omninò, praeter tenuem reculam, sine qua omninò viui non potest, superfleret: quin funeri sumptus etiam deesset. Aedificandi curam omnem successuris praesulibus (ita enim dicebat) dereliquit. Concussam tamen & hiantem domum, quòd terra supra famam mouerat, refarciuit, & noua quaedam habitacula, sic poscente vsu, condidit.

Exemplum
boni pasto-
ris.

Psal. 146.

Panes diui-
nitatis dari.
Psal. 140.

Ac ne prodigisse fortunas Antoninum, sed pauperes recreasse cognoscamus, breuibus rem gestam enarrabo. Ambrosiana fortè via solenni die de more iter faciens, in pauperis tecti culmine adesse angelos contemplatur. Rei admiratione percussus, cum domum introisset, viduam ac tres vnà filias reperit, nudis omnes pedibus & laceras: quæ ut paupertatis extremam iniuriam propulsarent, lanificio, seu extrinæ, (non enim habeo exploratum) certè operi, nescio cui, honestæ virgines incumbebant. Antoninus, qui totus misericordia redundabat, ne celebri die operam lanificio cogere tur dare, simul ex proximè cõmorantibus edoctus, esse probis moribus & ingenuis, statim iubet quantum sat esset, non modò ad inopiam fugandam, sed ad cõmodos quoque vsus erogari. Labente tempore cum illac rursus iter faceret, iam non angelos, sed dæmonem vidit fastigio domus insidere: ac tum subesse mali aliquid suspicatus, querit quid id esset, num prolapsæ in scelus aliquod, florem virgineum delibassent, aut dedecorosum quippiam admisissent. Cognito, quòd refertè elemosynis, iam cum inopia non pugnarent, quòd lanificio non intenderet, quòd multum à religioso illo viuendi more concidissent, quòd delicias demum in vestibus, tum reliquos ornatus corporis adamarent: ingratitude maxime coarguit, quòd in muliebres luxus, quæ ad fugandam inopiam dederat, conuertissent. Tum quòd angelos primum, mox dæmonem vidisset, explicuit: malam esse rerum conuersionem factam: nempe, quòd simplici cultu, amico angelis, antea vixissent: nunc insolentiores factæ, ad luxus & illecebras dæmoni aures praebent. redirent itaque ad se, antiqua viuendi instituta resumerent, & nullum ocio, nullum dæmoni locum darent. Ex illo peritus artifex, tametsi nunquam non inopiam subleuauit, non cõmisit tamen, ut alerentur pinguius, & vestirentur cultiùs, quam par esset.

Largiori-
bus elemo-
synis eius
quædam in-
solebant.

Florentino ciui pauperi complures erant filia iam nobiles & natu grades. Is Antonini monitis, Annunciatæ templum, in vrbe atque adò tota in Italia celebratum, petiturus opè filiabus à Deipara Virgine, ante lucè plerunque properabat. Dum quoridia-

nus

Nota de mendicis fraudulētis.

nus in officio duraret, duos fortē captos luminibus (in vestibulo enim templi ac proforibus de more, ad euntes templum petituri stipem, accubant) de quæstu pluriquam maximo colloquentes (dum se latere putant) audiit, vter maiora lucra reporrasset. Cum vero alter in capitis astitos sibi esse ducentos nummos aureos, alter in galero trecentos affirmaret: bonus ille vir, vtroque arrepto, ad Antoninum statim cōsolauit. Is ilicō aduocatos cæcos vt mendaces ac fures increpauit, quōd inopes se esse simulant, eas pecunias egentioribus abstulissent: non posse tutō cam summam retinere. Ita factum est, vt tota, consentientibus cæcis, ad præsulis arbitrium causa verteretur: qui viginti & quinque vni, triginta alteri nummos auros; quod erat reliquum, pauperi ciui ad filiarum dotes fidelis dispensator assignauit.

Nota rem miram.

Penē fugerat, quōd eius etiam nuda verba, diuina quadam liberalitate redundabāt. Fiscellam pomis refertam sancto Antistiti vir fortē pauper donauit, sperans apophoretum ac pingue aliquod se munus relaturum. Antoninus hilari vultu & verbis dulcibus gratias agens, cum poma & donantis animum laudasset: Retribuit, inquit, tibi Deus. Ille autem tam angustus animo, quam fortunis tenuis, amisisse se & oleum & operam putans, mœrens & querulus abiit, quōd nihil plus quam verba reportasset. Id vbi præsul renūciarunt, reuocari ad se hominem, tum atramentum, papyrus, calamum, & præter hæc trutinam afferri iussit. Mirantibus cunctis, quid ageret: tria illa verba papyro perexigua inscripsit: tum in altera lancium papyrus, in altera poma omnia composuit: ac sublata trutina, statim papyrus, tanquam si ferri massam adiecisset, descendens, pomis in sublime volitantibus præponderauit. Percussum rei admiratione hominem blandē Antoninus cōsolatur: Ne me, inquit, ingratitude argue. Disce vel serō, diuina tuis munera prægrauare.

Fortiter tueretur Ecclesiasticam libertatem.

Neque verō inter tot miserantis dulcedines defuit animi magnitudo, vt cum resposceret, & ire obuiam magistratibus, & intrepidus iniqua consilia & conatus euertere non auderet. Nulla enim tanta vi perterrebat, quam zelo iustitiæ non contemneret. Inprimis verō Ecclesiasticam libertatem ad vsque dignitatis & vitæ pericula tutatus est. Octouiri (is magistratus Florentiæ, quanquam non supremus, vitæ & necis imperium habet) duos fortē sacerdotes in crimine deprehensos, ac noctū à satellitibus captos, cum diluxisset, ad episcopium, clangentibus tubis, deduci ad præsulē imperarunt; satis esse poenarum sumptum rati, quōd eos publica ignominia affecissent: si quid acrius essent commiserit, esse ab antistite castigandos. Antoninus mirum quam molestē tulerit. Dimissis verō sacerdotibus, quos tunc puniri non esse commodum putauit, statim ad publicas supremi magistratus ædes proficiscitur. (est nanque, vbi Octouiri quoque sua iudicia exercent.) Cum vbi assederant, igne quodam iustitiæ percitus, ad eos irrupisset, temeritatis grauissimē coarguit, tum esse illos anathemate illaqueatos, seque nexibus, quibus se irretissent, non expediturum. Irent Roman, summum Pontificem adirent: ad eum esse rem totam deuolutam. Discerent in posterum aut nullo pacto, aut certē consideratius alienas causas tractare. Erant Octouiri, quanquam lapsi fuerant, non tamen ingenio perditō & complorato. Vbi antistitis constantiam cognouerunt, conscientia ducti, supplices literas, quibus expediri se petebant, ad Pontificem dedere. Qui cum se totum relatuos ex curia putarent, ecce Pontificis literis iubentur, vt Antoninum conuenirent, ac vtrō supplices facti culpam, pro canonum institutis, anathemate soluerentur. Antistes, quoniam publicē peccauerant, zona collo indita, ad fores templi iussit procedere: atque ibi, spectante populo, conuerberatos terga, vinculo excommunicationis liberauit. Ea res, vix dici potest, quantum omni sexui, omni ordini terrorem præ sui magnitudine incusserit.

Nota genus poenitentis.

Sed neque supremum illum magistratum, à quo nulla est prouocatio, quanquam pusillus, timuit. Franciscus Parauinus, quæstor Pontificis, Florētiā ab Eugenio missus ad componendas res, quōd ciues quidam Romæ in custodia tenebantur, magistratus imperio veluti obses capitur. Aberat tum fortē Antoninus: qui vbi captum esse legatum Pontificium rescit, properē Florentiam reuersus, Magistratum verbis acerbis territauit: nisi cœpto abisterent, excommunicationis se illos gladio percussurum. Aliās etiam, cum contra ius aliquid tentasset, anathematis erat vinculis irretitus. Quod cum cōremnerent, vel ita esse non putarent, solenni die in publicum ad ædem sacram sub ipsa sacrificij primordia procescere. Antoninus cum primū eos ad stare sacrificio intellexit, statim in templum proficiscens, iubet sacerdotem sacris abstinere: tum ceterum omnem chorō protinus abscedere. Magistratus tanta ignominia affectus, serō tandem

Zelus sancti viri.

tandem erratum intelligens, in ædes publicas se recepit. Sed neque tunc præsul contentus sacris exclusisse, armatus zelo, ad eos progreditur, ostendit quantoperē Deum & Pontificem læserant, vt iura Ecclesiæ violānt: non licere ecclesiasticis vim inferri: nisi ab incepto desisterēt, maiora se in eos fulmina perstricturum. Carpentī acrius quidam ē magistratu munitatur: videret, ne se doleat quandoque summotum præsulatu: ac nisi iam latrare cesset, abreptum ē prætorij fenestris præcipitem in forum dandum. Ad ea Antoninus, tanti non esse se, vt cum martyribus mereatur laurea coronari. Nam si dignitate, quam inuitus inierat, amouerent, nihil sibi gratius effecturos: habere angulum, quō confugiat: ac simul clauim cellulæ, quæ sibi in cœnobio diui Marci pateret, ostentabat.

Sed hæc verbotenus præsulē pupugere. Quod annectam, ad ipsam voluit cutem, atque ad eō intimum sanguinem penetrare. Sacerdos Ciardus, vir fama & moribus perditissimus, cum ad tribunal præsulis citaretur, arreptus furij, falcato gladio se accinxit: Mox in episcopium profectus, exerto ferro, Antonini caput, qui solus tunc in sella quiescebat, petijt, vt discissum bifariam aduque dentes aperiret, sed flexu capitis dum ictum vitat, sellæ tergo gladius inhæsit. Ciardus furore ebrius, ob id impressum capiti vulnus putans, ex episcopio in proximam se domum proripuit, ex muliercula latibulum ad præsentem casum rogans, necubi occiso præsulē caperetur. Fœmina ad sceleratam facinus inardescens, furore muliebri accepto subsellio perfregit caput sacerdotis & expulit. Qui statim fuga versūs Fæstulas arrepta, seu metu actus, seu post culpam resipiscens, ad Ducciam in D. Michaëlis cœnobiolo, accepto habitu Minorum, vixit innocentijs. Antoninus tantum abest, vt in Ciardum quoquomodo defœuerit, vt etiam maximē exhilaratus sit, occasionem illi præstitam ad ineundam vitæ melioris formam.

Vir sanctus parū abest à summo periculo.

Vt verō anathematis gladium in rebus maximē arduis, & quibus non aliter occurreretur, distinxit: sic ad leuissimos casus, cum sit excommunicatio poenarum maxima, condebat. Ad ea enim iam tempora deuenimus, vt si quis rastros, maram vel bidentem amiserit, putet se non posse commodius, quam à sacris exclusione, reperiturum. Quibusdam fortē iacturam, nescio quam, omninō leuem passis, atque in auctores damni anathematis arma flagitantibus, constanti pectore præsul facturum se negauit. Tum instantibus ac maximē commotis, quōd despici se putarent, quantum à recto itinere deuiarent, qui ad minima censuris vterentur, huiusmodi voluit exemplo declarare. Candidus panis in medium allatus, cum anathematis verba in eum maiestate illa sua protulisset, statim, spectantibus illis, in carbonis atredinem est conuersus. Ecquis est, inquit, quantumlibet famelicus, qui panem hunc non dicam deglutire, sed vel dentibus audeat tentare? Quis statim vel inspectum non proiciat? Quanto peiore conditione animas, censura laqueo detētas, Deus, cœlites atque homines stomachantur? Abite iam, ac nolite candorem animarum pro tenui lucello in tantas sordes ac nigredinem transformare. Mox nondum profectis, conuersus ad panem: Heus, ait, isthoc nexu anathematis te libero. ac statim, quasi excussisset atredinem, candore viderunt pristino renidere.

Non facile fulminanda excommunicationis sententia.

Nullus fuit locus, in quo se fortem & intrepidum non ostēderet. E templis, in quibus maximē munditiam & sanctitatem diligebat, non dico semel, sed sæpè fœminas impudico ac meretricio habitu, quasi instrumenta dæmonum ad perdendas & in venerem alliciendas animas, effugauit. Iuuenes, qui spectatum venerant, quantacunque nobilitate & gratia pollerent, castigatos verbis acriter extrusit. Tum urbem inambulans cruce præuia, alearores, vel solo ad spectu perterritos, ad fugam compulit. Ad Bondelmontum porticum, quō nobiles, dum feruet æstas, ad remittendos animos conueniunt, dum maximē incalescere aleam vidisset, spiritu maiore supra hominem institctus, non splendido narales, non potestatem veritus, alucolos, tesseras, chartas, nummos, admotis ipse manibus, euertit, quōd liberis tantundem audendi suo exemplo ansam darent, grauiter increpuit. Dardanum Acciaiolum, nobilissimo sanguine ortum, inuectum acrius & cōtumelijis furentem, patienter sustinuit. Eundem paulō post, dedisse impudentiæ poenas intellexit. Angina nanque suffocatus, amisso vsu lingue, quæ præsulē pupugerat, diem obiit. Nouum ludi genus, sortes, in vrbe tunc exortū, quod vsque adeo breuissimo tempore coaluit, vt turmatim, oclusis tabernis, ad perdendam pecuniam curreretur, quam celeriter aduenerat, tam properē explosit. Mille nummos aureos, qui ex eo ludi genere sacerdoti cuidam obuenerant, intercepit: quos pauperibus

Egregium facinus & tatro pastore dignum.

bus commodissime (nam tunc quoque fames sauebat) erogauit. His nulla in re non vigil illa addidit: Iohannem Caninum medicum, exterum quidem, sed Florentiae commorantem, necromanticum, in Deiparam Virginem latratem, tum haereticis dogmatis pertinaciter inquinatum, quanquam reclamantibus multis ex ciuibus, concremauit. Tonſoris Petri liberi nocte, nemine uidente, è lectulo ad varios domus angulos non sine magno discrimine ac terrore omnium ferebantur. Cognito hoc Antoninus, preces quasdam & exorcismos membranula inscripsit, atque in cubiculo ante Deiparae Virginis imagunculam affigi iussit. ex illo non sunt infantuli vexati. Mox cum rem totam oriri coniectaret, quod Petrus libro quodam, ubi erant bonis remedijs incantationes & carmina demonum permixta, (chirurgus enim erat) quanquam ut imperitus, nihil subesse mali putans, utebatur: eundem librum in diui Marci peristylio, cum eò pransum accessisset, adstantibus aliquot ciuibus, edacibus flammis tradidit. Obseruatum est, quo tempore est liber igni datus, celum, quod antea serenum ardebat, repente fuisse atris nubibus obscuratum: exusto, pristinam subito letitiam arrixisse.

Iam quanto splendore tantam in ceteris viri praestantiam immensa illa doctrinarum lux & fulgor illustrauit? Egregium quiddam est, vitae innocentiam & morum integritatem in vitae cursu retinere: sed si ad morum sanctimoniam fax literarum adiungatur: quid, quaeso, absolutius, quid consummatius omni ex parte potest cogitari? Praestitit utrunque Antoninus tam egregie, ut omnes aquauerit, multos etiam exceperit. Scripta illius quod à veritate non cadant, fidem faciunt tam frugifera, tam omnibus expetita, ut iam nullo in precio bibliotheca quantumuis nobilis habeatur, quae Antonini vigilias non habuerit: nullus, quantamcunque congeriem librorum aceruarit, putet se aliquid absque illius lucubrationibus possidere. Ea omnia quoniam ita parata sunt ad manum, ac tantoperè quotidiano vsu trita, ut notiora per me nunc fiant, nequaquam laborabo. His paulò antè, quam vita excederet, extremam manum impulerat. Nam quanquam maximam eorum partem ante Pontificatum contulerat, praesul tamen, si quando posset ocium suffurari, & expungendo quaedam, & addendo alia, recoxerat. Quod maximè est in homine mirandum, cum omne genus doctrinarum adyta penetrarit, nullius fuit praecipitum inſtitutum: tantum puer grammatico est traditus: mox aliquandiu, interrupto tempore, sub praecipite dialecticis incubuit. Cetera per se, nullo hominum tradente, hausit. Quae quidem quanquam in eius diligentiam & operas ad studia literarum assiduas conferamus, nihil tamen absurdum fuerit, si instillatam quoque calitè bonam eorum partem crediderimus. Superno enim lumine collustratus, multa potuit cognoscere, quae aut nullo modo, aut certè monstrante aliquo necesse est ut capiantur. Nil verò mirum videri in Antonino debet, qui adusque etiam arcana, quae soli Deo sunt cognita, & quae multo post tempore futura erant, penetravit. quod, ne longum faciam, paucissimis expedit, cum non digna sint, quae prorsus omittantur.

Amicum mercaturae deditum blandè monuit, ne se tanta lucri cupiditate trahi pateretur, tanto ve animi angore in parandis opibus vexaret: partis, quibus abundabat, diuitijs acquiesceret: ingens enim illi periculum ob eam solitudinem aliquando in aquis imminere. Paulò post cum inter Venetias & Patavium nauigio veheretur, subita procella facto naufragio, iam submergendus pelago ferebatur: cum statim Antonini monita memoria reperens, eius praesidium implorauit: Vix votum nuncuparat, & ecce Antoninus celer adstans, capillamento eductum ex aquis liberauit. Cum Prior diui Marci coenobio praesesset, quendam cognominem suum (Antoninus enim vocabatur) oriundum ex Ripolis (qui viculus est ad Alpium radices ultra Taurinum) ad diui Dominici habitum admisit: qui mox inconstantiae spiritu agitatus, traiectum in Siciliam cogitauit. Antoninum tamen ea de re consulens, ne faceret, ab eo est maximè dissuasus. Nam si in proposito persistens transfretaret, futurum, ut graui corporis & animi periculo premeretur. Sed frustra ille consilium poposcit, qui contra patris monita in insulam traiecit. Rem, quoniam literis mandata est, longius non traho. Cum mox ex Sicilia (ut is, qui semel inconstantiam pleno poculo biberat) Neapolim niuigaret, à Saracenis captus & * Tumen ductus, exutus regularem habitum, accepta etiam vxore, Christi fidem abiurauit. quanquam paulò post, cum Antoninum vita esse sanctum non sine sanctitatis testimonio Itali mercatores nunciarent, memor eorum, quae sibi praedixisset, collecto animo ac forti pectore, mortem pro Christi nomine lapidibus obrutus tolerauit.

Erant

Erant Neapoli sorores duae, quas Antoninus, D. Petri martyris coenobio praefectus, calore suarum concionum ductas, ad quandam vitae sanctioris formam in religioso habitu, intra domum tamen, excitauerat. Has rogat, ut hospitibus, qui Florentia uenerant, & quos acceptos mensa, hilariter volebat recreare, placentam, farina & oleo subactam, tum melle illitam pararent. Negantibus, non quod non cuperent patri gratum facere, sed quod nil ferè olei, nil mellis, & quod ad parandam placentam sufficeret, in vasis esset: mandauit, bono essent animo, atque id tantillum sumerent: scirent abundè habituras se ad praesentem vsum, & in posterum manantium liquorum in eisdem vasis copiam futuram. Quid plura? Paruerunt sororulae. Oleum verò in lecytho, mel in dolo diuina quadam scaturigine sic excreuit, ut integrum septennium ad vsus domesticos non deesset. In earum hortulis cum rigente caelo mali citreae ad vnam omnes stirpitibus aruissent, limonem (ea est arbutula ex eodem genere) quam suis praesul manibus panxerat, proditum est, solam ab illa vredine atque intemperie seruata. Inuius essem, si à suis sororibus tertiam separarem. Huic, cum iam orbatam viro consolaturus visitasset, diuino spiritu affatus, praedixit filiarum duas Christi iugum in monasterio subituras, tres ante exactum annum vita excessuras: mares in viros magnos, doctos ac locupletes euasuros. Quid multis morer? Foeminarum duabus Christi se famulatu addicentibus, tres ad conditum obiere: ex maribus vnus Archiepiscopus, duo reliqui ad confertas opes, iuris quoque peritiam addiderunt. Antoninus igitur, quanquam semper amauit intra humilitatis caueam latitare, non potuit tamen inter tot prodigia virtutum & praecclaros doctrinae ac morum radios non splendescere. Iam fama sanctitatis se non poterat intra Florentiae muros cohibere. Totam est latè Italiam peruagata. Ad Principes, Episcopos, Cardinales, ad ipsos Pontifices penetrauit. Ea est enim natura sanctitatis, ut quo plus occultitur, eo latius delata ad conspectum hominum, ipsa sibi viam aperiens eluceſcat.

Tanta sanctitatis eius mentes hominum ac tam constans opinio peruaſerat, ut quacunque tranſeuntem illum cognouissent, passim currebant, ac flexo poplite mares, foeminae, diuites, inopes, senes, paruuli, plebei, nobiles, ad benedictionem praesulis curauerunt. Atque in tam peruulgata sanctitatis fama dici non potest, quam se intra se, hoc est, intra humanae conditionis limites coercuerit. Cum quidam sanctum eum appellasset: Sancti, ait, in caelo commorantur: nos peccatores terram colimus. A Romanis pontificibus non solum amabatur, sed etiam summa quadam obseruantia colebatur. Eugenius quidem, qui eum ad praesulatum Florentinum, ratione tantum virtutis habita, euexerat, paulò post Florentia ad se Romam conuocauit, ut vberius posset eius familiaritate recreari. Statuerat enim, ut fama erat, ampliore eum gradu dignitatis honestare, nisi obitus consilium interrupisset. In graui illa quidem aegritudine, qua deceſſit, cubanti sibi eum semper assidere voluit: mox etiam ad mortem properanti ab Antonino tantum sacramenta poenitentiae, eucharistiae, atque extremae vnctionis exhiberi. Non minoris est à Nicolao quinto, qui Eugenio successit, habitus: cui non sat fuit coluisse Antoninum, nisi etiam sanctitatem eius ceteris amplo laudum cumulo praedicasset. Illud enim constat eruditum grauemque Pontificem protulisse: Non minus, ait, archiepiscopum Florentinum in diuorum catalogum adhuc uiuentem referendum esse cenſeo, quam Bernardinum mortuum: quem compluribus ac probatis testibus, consensu totius Ecclesiae, eiusmodi honore decorauit. Id quod non ad D. Bernardini taxationem aliquam, sed totum est ad nostri praesulis celebre praconium conferendum. Idem expenso & acri iudicio Pontifex tantam esse Antonini integritatem & exactam peritiā conspicatus, audiendos nullo esse pacto statuit, quicumque à iudicijs & causis, ab Antonino iam cognitis, ad curiam Romanam prouocassent. Immoti enim esse voluit, quacunque absolueno vel damnando vir integerrimus, & qui nec falli nec fallere posset, peregrisset. Nihil verò vnquam ex Nicolao ad sua vel aliorum comoda quaesuit, quod non facile ac statim reportaret. Cum annonae caritate ciuitas laboraret, ac saepius à summo magistratu pecunias in pauperes erogandas accepisset, & mox, inualeſcente malo, suis non posset prouentibus, tenuibus admodum, pauperes, qui loco filiorum erant, recreare, ex eodem Pontifice magnam pecuniae summam impetrauit.

Secundum Pontifices maxima beneuolentia cum complectebantur Romanae ecclesiae Cardinales, Dominicus praecipue Firmanus, vir virtute praestans & autoritate magnus, qui celebre sanctitudinis & integritatis nomen posteris reliquit. Petrus quoque Barbus, Eugenij nepos, in pontificatu Paulus. Tum Ioannes ille Turrecremata, tot

Hereticum
comburit.

Præclara ei
eruditio &
scripta.

Abſque præ
ceptore eua
ſit doctissi
mus.

Prædicat
mercatorii
periculum.

Itē mona
cho incon
ſtanti.

for. * Tunç,
ſeu * Tunc
rum

Olei & mel
lis exigui
mira incre
menta.

In multa
apud oēs
veneratio
ne est.

Eriam Ro
manos Pō
tifices.

Item Car
dinales.

ingenij & scriptorum monumentis clarus: omnes præterea galerii patres, tenera sunt quadam dulcedine ac benivolentia præfulem profecuti. Id verò nullis sibi artibus aut ambitu parabat, cum nullus esset hominum, qui minus ad gloriã, aut ambiendos dignitatum gradus duceretur. Quacunque enim illum tractãsses, immorus & inuictus ad omnes ictus persistebat. Non auri sacra vis hominem expugnauit, non voluptatibus est raptus, non contumelijs incensus, non humanarum laudum illecebris enervatus. Vt enim habitum sui ordinis, ita ne vultum quidem, nedum animũ atque illam in retinenda virtute constantiam, factus pontifex immutauit. Tantum verò abest, vt aucupandæ maiori dignitati operam daret, vt etiam ad suam cellulam, in qua honesto illo & literario ocio fruebatur, frequenter inhiaret. Cardinalem breui futurum adulatori cuidam impudenter blandienti: De sepulcro, respondit, nobis est ac propinquo interitu, non de sublimiore gradu, cogitandum. His ille sibi artibus omnium gratiam conciliabat: miseratione, iustitia, rectitudine ad aucupandos homines vt ebat: quibus ita suorum ciuium sibi animos colligauit, vt beatos se, quòd talem accepissent præfulem, acclamarent. Cosmum quidem Medicem, vt cætera omnia prudenter, illud etiam sapientissimè dixisse constat: Magnis sua tempestate Florentiam urbem calamitatibus, maioribus tumultibus bellici periculis, tum pestilentiã, annonæ caritate, terræmotibus, atque in primis fuisse intestinis seditionibus vexatam, quæ nobilem potuerant euertere ciuitatem: Ea omnia sanctitate ac precibus Antistitem summouisse. Is ille Cosmus est, quo nullus ditior, nullus prudentior, nullus denique in religiosum cultum suo tempore propensior. Is tantum in ciuitate potuit, quantum voluit, sed ipse sibi modestiam imperauit. Cuius quoniam dicta factaque, præterquam quòd passim celebrantur, ab illustribus authoribus & pluribus sunt monumentis literarum tradita: tantum, quod ad præsentem locum spectat, delibabo. Mortuo Bartholomæo Zabarella, (quod dixi) complures ad præfultum aspirabant. Cosmus verò & quoniam in ciuitate plùs cæteris poterat, & apud Eugenium quanta quibus gratia pollebat, nulli dubium, quin potuisset è suis aliquem, deturbatis cæteris, præficere. Noluit sanguini & carni dare, quod virtuti, quod Christo vir prudens & integer deberi iudicauit: sed magnus ingeniorum & hominum spectator, ad Antoninum rem totam deferri apud Eugenium curauit. Quãquam enim adactus eius precibus literas ad eundem dederit, vt eo fasce leuaretur: clam tamen, ne quem alterum præficeret, calentiùs & ex iudicio perscripsit. Quòd si ea metimus, quæ feminamus: immò si vnum dantes, centuplum accipimus: quid impedit, ne dicam in Cosmianam domum pro vno præfultu, Pontificatus duos maximos reddisse: iam tum, cum tot religiosas ædes ac templa à fundamentis excitabat, videbatur pronepotum riaras præfigere: qui Leoni X, qui tibi etiam Clemens septime ecclesiã, Ecclesiã principibus parabat.

Præclarum ad adulatorum responsum.

Cosmus Medicus egregie prædicatur.

Leonem X. & Clementem VII. dicit

Insignis cetero oratio coram Pontifice.

Sed Cosmum alij: nunc ad Antoninum redeamus. In quo etiam facundiam, vt illa ferebant tempora, non desideramus. Tunc enim exeruisse caput videntur cultiores literæ, quæ tot seculis obrutæ ac sepultæ propemodum iacuerant: quod ipsum magna ex parte Cosmo, magno ingeniorum fautori, referre acceptum, si grati esse volumus, debemus. Itaque Nicolao quinto vita functo, & in demortui locum Calixto tertio successore, Florentinus populus legatos, qui de more gratulatum Romanum profecturi essent, deligit. Ij fuere Iannottus Pandolfinus eques, Otho Nicolinus iureconsultus, Antonius Ridolfus, & Iohannes Medicus Cosmi filius, viri proculdubio præstantes. Quòd tamen legationi maior authoritas inesset, Antoninum primo esse loco voluerunt. Admissis in consistorium publicum certa die, in consessu illo totius orbis celeberrimo eum se Antoninus orando præstitit, tanto sententiarum pondere, tanta verborum copia redundauit, adiecta actionis gratia, tum dulci quodam vocis sono ac totius oris venustate: vt stupore omnes maximo percellerentur, quòd non theologus aut orator, sed missus è caelo quidam fuisse angelus videretur. Quæ res alterum subinde illi laborem iam confecto senio cõflauit. Cum enim celebre per se ciuitatis nomen, celebrius sua legatione reddidisset, mox ad Pium secundum, qui Calixto successerat, collegis additis gratulatum misit. Eos fuisse constat Angelum Acciajolium equitem, Aloysium Guicciardinum, Petrum Pactium, Guilielmum Oricellarium, ac Franciscum Medicem. Neque verò sibijpsi nunc etiam orando cessit, sed pari est etiam cunctorum plausu celebratus. Pius verò quanti illum fecerit, vel ex eo licet coniectare, quòd cum ad Pontificatum euectus, veller conuulsis quibusdam, quæ paulatim ad publicã iacturam & morum lapsum irreperant, Romanam curiam in antiquum candorem ac formam

mam reuocare, mandassetque eam prouinciam grauibus aliquot Cardinalibus, Antoninum quoque, vt peritum rerum & integrũ, illis esse addendum iudicauit: quanquam ea res, vrgente tunc bellico strepitu, in pacatiora tempora sit dilata. Ad Fridericum quoque Cæsarem in itinere excipiendum, quem in Italiam rumor erat aduentare, legatus est à supremo magistratu designatus. Quod ille munus, fractus senio, reijciendum esse in alterum dicens, recusauit.

Et hæc eò pertinent, vt quanta vir prudentia fuerit, & quàm constans opinio omnium, posse Antoninum dicendo plurimum, cognoscamus: Neque profectò in ea sententia falsebantur. Nam vt cætera nunc sileamus, cum defuncto legationis ad Calixtum munere, reuersus vnã cum collegis, supremum vellet magistratum (tota enim vis legationis in eum incubuerat) quæ gesta ac dicta essent edocere: tam dilucidè omnia narrauit, sic memoriter minutissima quæque extulit, tam strictim, quæ sparsa erant, adunauit, vt diuinum quoddam, non humanum, esse ingenium dixisses. Neque verò non altera ex legationibus signis fuit honestata, vt nusquam fuisse ociosum præfulem sciamus. Nam cum ventum esset ad flumen Paleam, solito tumidiorem, rogareturque ab vno ex collegis, vt dimisso mulo paruulo, cui insidebat, generoso ac sublimi equo ad traiectũ vteretur: Mulillus meus nusquam, ait, vestigio fallitur. Mox signo crucis facto, tutò ac facillè transmisi. Affirmabant collegæ aquas, dum transiret, in stagni morem quiuissse: se non citra periculum, altioribus iumentis insidentes, ad vltiorem ripam fluminis delatos.

Non sine miraculo transit flumen.

Iam tempus apperebat, vt quod in hoc vitæ curriculo in lachrymis seminãrat, in exultatione, ad cælestem vitam tralatus, tandem mereret. Itaque cum annos tredecim ac menses duos Florentinæ ecclesiæ præfuisset, ad quam quinquagesimo & septimo ætatis anno fuerat euectus, in morbum incidit, correptus febricula quadam, quæ phlegmatica à physicis vocatur: ita vt non ignea & acris, sed lenta, ac propterea longæ ægritudine laboraret. Erat in suburbano Antoniano, quod episcopale hærediolum portæ diui Galli adiacens, à ciuitate non totos mille passus abest, quò solent præfules secedere, si quando animum remittere, atque vrbanos placeat strepitus vitare. Cum iam cœperat morbus augeri, ac febris facta viuacior, medullas senis & artus tenuis corpusculi depasci, fortè Franciscus Castilonus accesserat, (quanquam à patris latere parum aberat.) Is, vt fit, cubantem solabatur: benè sperandum esse: nihil subesse discriminis: postremò redituram valetudinem bonam & celerem promittebat. Vir verò intrepidus ac Martino similis, vtra sibi & ouibus tunc vita esset commodior, non deliberans: Fiat, inquit, voluntas Dei: ac statim diuino quodam spiritu illustratus: Dies, ait, annorum nostrorum in ipsis septuaginta annis: quasi summam vitæ diem præcens, cum iam septuagesimum ætatis annum attigisset. Sacro itaque Eucharistiæ, mox etiam, morbo ingrauescente; Calendis Maijs paulò antè quàm obtenebresceret, extreme Vnctionis clypeo munitus, integram illam peccatorũ condonationem, quam indulgentiam vocamus, liberalitate Pontificia acceptam, legi sibi & impendi petijt: adstantibus sui ordinis coenobitis, qui frequētes, & quandiũ laborauit, certatim omnibus charitatis officijs lateri paterno hæserant. His ritè ac sedulò peractis, circumfusi lecto fratres, matutinum officium decantãrunt: iamque ad eum locum venerant, quem, persoluto triplici nocturno, laudes appellamus, cum vir sanctus iam cum morte luctans, seruore quodam actus, quo potuit conatu in ea verba, quæ præcinitur Laudibus, erupit: Deus, ait, in adiutorium meum intende. Id quod assidentes, qui luctui ac gemitibus vacabant, ad nouas subinde lachrymas excitauit. Cum verò modicus iam calor teperet in corpore, atque ad ipsum iam ferè limen vitæ processisset, nihilque posset nisi fortè truncatum quiddam eloqui, illud tamen moribundus defecit, vt poterat, vocola crebrò repetebat: Seruire Deo, regnare est: quasi iam laborum præmium ob oculos videret. Tum illud quoque (quod mihi est initio dictum) frequenter iterabat: Sancta & immaculata virginitas, quibus te laudibus efferam, nescio: incertum, an ad Deiparam Virginem conuersus, quæ se luctantem cum morte visitasset, an hilaratus, quòd inuiolatum ad illum vsque diem corpus virgo ab omni obscœnitatis putredine seruasset.

Febri phlegmatica corripitur.

Psal. 89.

Verissima sancti viri in extremis sententia.

Inter hæc fratres post matutinas Laudes cum totum psalterium percurrissent, eosdem psalmos à capite resumpserant: iamque ad eum vigesimi & quarti locum venerant, quò dicitur: Oculi mei semper ad Dominum. ipse tunc, sublatis in cælum oculis ac manibus, eadem verba repetens: Oculi mei, ait, semper ad Dominum, quoniam ipse

Obdormit
feliciter in
Domino.

Visiones
quædam de
cuis gloria,

euellet de laqueo pedes meos. Vix deinde percipi aliquid potuit: tantum ex continuo labiorum motu, tum ex perceptis paucis, intellectum est in psalmodia quadam sic agerem animam versari. In primis vero postremum psalmum, Laudate Dominum de caelis, crebro videbatur iterare: quo in omni vitæ cursu, ut cœnobitæ asserebant, erat solitus oblectari. Si quid à psallendo cessasset, complexus crucifixi effigiem, quam fratres obtrulerant, tanto ardore osculabatur, ut qui aderant, non possent à lachrymis temperare. Sexto itaque Nonas Maij, pridie quam tunc Ascensio Domini coleretur, anno à natali Christiano Milleesimo quadringentesimo & quinquagesimo nono, sub auroram ferme, amicus ille Deo spiritus, effracto corporis clauistro, ad vitam perennem euolauit. Qua hora ad cælum emigrauit, Florentiæ in monasterio Cisteriensi religiosus vir Turtius, ex eo monachorum genere, qui sacris non iniantur, cum esset in peristylio, quod nunc claustrum vocamus, nubeculam vidit splendidam pyramidalis forma, intraque illam infantulum liquido in aëre pendere: quæ Antoniano suburbano, vbi sanctus præsul obierat, aditans, paulatim ad sidera tollebat. Intellexit vir Deo plenus, Antoninum humanis rebus excessisse: ac statim Abbati Septimiano re soli ac silenter patefacta, uterque cum iam diluxerat, cognouit in eodem suburbano ea ipsa hora præsul em obisse. Asculi Constantius Fabrianensis ex Prædicatorum ordine, vir magnæ sanctitatis, eadem hora, dum orans in templo vigilaret, Antonini animam vidit multo gloriæ lumine vestitam, cælum scandere: quo etiam temporis articulo, alterius cœnobitæ ad ignes purgatorios descendere: inspectæ rei diem & horam annotauit: compertum est, eodem momento temporis vtrunque decessisse. Florentiæ duæ mulierculæ, tertium Diui Dominici ordinem professæ, in eodem simul contubernio vivebant. Harum iunior ut è lectulo surgeret, quò possent parata domo ad ecclesiam procedere, à seniore excitatur. Cum id parat, in latas, ut fit, recidens, à leui somno iterum occupatur: dormiens videre visa est apertos cælos, ac Saluatorem sublimi folio considere: hincinde angelorum ac diuorum hominum magna copia, in quibus Thomas Aquinas, in stiparum: rum proximè ad Aquinatam sellam inanem, adstantibus tamen angelis, collocatam. Ad hæc ministros quosdam, qui pararent viam, ac dicerent: Heus vos, aperite viam, accedite. Antoninus nanque antistes Florentinus, ima deferens, nunc cælos ascendit, in sede hac instrata confessus. Dum hæc muliercula iunior spectat, atque ab importuna seniore rursus excitatur, tota illa simulacri series euannit. Paulò post cum ad ecclesiam processissent, qua hora iunior ea viderat, fato esse fundum cognouit. Res profecto rationi consentanea, ut doctore & virgini Thomæ Aquinati, Antoninus quoque doctor & virgo iungeretur.

Pius II. Ro.
Pontifex
sancti viri
funus curat
magnifice.

Quo tempore sanctus præsul animam efflauit, Pius secundus Romanus Pontifex Florentiam appulerat, ad Mantuanum conuentum, quem de communi re aduersus Turcas indixerat, profecturus. Is maximè Antoninum, ut diximus, obseruans, nihil non sibi de viri integritate ac literis pollicitus, quanto perè viuentem coluisset, officijs in defunctum præstitis declarauit. Funus itaque diligenter ac magnifice pro viri ac ciuitatis dignitate voluit curari. Neque enim quicquam ea de restatuerat Antoninus. Tantum dum morbus ingrauesceret, si quid domi fuerat, diuidi pauperibus imperauerat: sic ut quæ elato iam funere in episcopio resederant, nummis quatuor aureis redemissæ: atque ea quidem, si cochlear demas argenteum, quo ad potiunculas æger utebatur, erant omnia vilissima. Voluit itaque complures episcopos & aliqua insignes dignitate, dum deduceretur, funus sequi. Ad hæc defuncti antistitis familiares, longas pullasq; indutos vestes, interesse. Hos ponè magna est pars clarissimorum ciuium, & qui plurimum autoritate poterant, ut honestarent viri sancti funus, insecuta. Primum itaque ad primarium templum ciuitatis cadaver extulere: vbi in conspectu Cardinalis sancti Marci, mox Pauli secundi, qui extremo illo officio noluit amicissimo præfili deesse, quæ de more ad funerales pompas adhiberi solent, persolutis: inde versperi ad diui Marci templum, vbi Prædicatores habitant, magna vi populi circumfusa, deduxerunt. Ita enim testamento Antoninus cauerat, ut non operoso monumento, sed humi proximè suos fratres conderetur. Iam verò hic vniuersam vidisses comoram ciuitatem. Tota enim, veluti in publico lectu, iustitio indito, ad descendendum sancti funus properabat. Non senes, non paruuli, non mares, non fœminæ domi constiterunt. Ad vnũ omnes ad diuum Marcum currere: Ibi sancti viri manus lambere, ac pedes certatim osculari: Pars gemere, quidam lachrymari, nonnulli ex alto pectore suspiria trahe- re, multi etiã querulis vocibus ciulari. Neq; verò ciuitas ac suburbana tantum, concursit frequen-

frequentissimo ad rei famam conuolârunt: sed ipsi se non potuerunt montes ac remota loca coërcere. Passim itaque ruebatur ex vicinis vrbibus, oppidis, vicis, locis campestribus & montanis, turmatim confluebant, quò possent, antequam sepulcro inderetur, osculari. Condonauit Pius, ad eius sanctitatis testimonium, septem annorum ac totidem quadragenarum poenam ijs, qui sanctum cadaver & manus osculatum accessissent. Hinc factum est, ut alijs super alios aceruarim ad cadaver osculandum cõfluentibus, non nisi octauo ab interitu die conderetur: quo toto temporis spatio non modò graue aliquid ac foetulentum non oluit, sed suauem quandam fragrantiam spirans, populos recreabat. Ore autè venustior & hilarior defunctus, quam viuus fuerat, videbatur. Quin manus ac pedes adhuc mobiles & tractabiles, quasi tunc recens expirasset, rigor nullus contraxerat, sicuti nullus quoque liuor reliquum corpus inquinauerat. Quæ vel sola magna poterant ostendere sanctitatem: quam tamen maioribus indicijs adhuc inconditum declarauit.

Pius II.
quid de eo
sensit.

Nam quo die sunt in diui Marci templo exequiæ celebratæ, fœmina inualido latere & quo non utebatur, sancti corpus attigit. Nondum templi limine pedem extulerat, cum redeuntibus viribus, vsum quoque lateris integrum redisse prædicauit. Matthæus quoque Ciachus, multos iam annos altero brachio impeditus, quod ne mouere quidem poterat, nedum sublime tollere, omni medicorum subsidio desperato, sanctum cadaver adiit. Postquam oscula manibus impressisset, timoreposito, earum alteram arenti brachio admouit: ilicò salute reddita, ad lanificium, in quod incumbere solebat, incolumis remeavit. Laurentiæ quoque, cuius manus & pedes excrefcens tumor deturpauerat, saluti fuit sancti manuum cum suis conficitio.

Miracula
post obitum
eius.

Ut autem ardor ille currentium populorum paulum refrixit, sepulcro tandem intulerunt. Ne verò vltimam illius voluntatem infringent, qui testamento cauerat, ut eodem conditorio, quo cœnobitæ, clauderetur: (Id verò pro chori foribus excavato antro, humili ac depresso loco situm est) aliud choro assidens, temporarium ac paulò eminentius, ad læuam extruxerunt: ita factum est, ut voluntati eius obuiam non ireretur, & sanctitatis aliqua ratio ac dignitatis haberetur. Oclusus tumulo, quot signis fulserit, non est nostri consilij recensere. Plura enim sunt, quam ut eorum nunc numerus iniri possit: præsertim cum in rebus Antonini, quantula sit ista laudatio, viri prudentes non ignorent: qui ceteras iustitiæ, mansuetudinis, pietatis ac totius sanctimoniam virtutes, ac demum cælestem illam conuersationem signorum prodigijs anteposunt. Quia tamen curiosis quoque est auribus consulendum, appingam pauca de multis, quæ fuisse constantissima comperero. Nam ingentem illam vim, qua fulsisset scriptores prodiderunt, quicumque voluerit, ex illis petat. Non enim sum nescius, si quæcunque referuntur, extremo huic operi velim addere, huius lucubrationis pedes futuros toto corpore longiores. Tunc enim scribendorum signorum finis esset, cum à patrandis ipse demum abstineret: qui quasi hæc tunc non splenduerit, nunc toto sole prodigiorum terras videtur illustrare.

Fabrianum oppidum est in Piceno, quanquã nouum, non ignobile. Hic fœminæ cuiusdam (ambiguũ cur) tota facies & caput intumuerat, ut penè orbis oculorũ, adempto ferme cernendi vfu, viderentur. Quasi verò hoc morbi genere, quo diu laborauit, non satis vexaretur, accessit contractio totius corporis, ut esset officio membrorũ omnium destituta. Non stare, non iacere poterat: non vnde semel collocata fuerat, moueri. Sedebat tantum, obtorto toto corpore, & in seipsum velut in spiram misero quodam membrorum flexu redeunte. Tota erat in angoribus & ærumnis: non interdum, non noctu quiescebat. Habebat hæc germanum Andream, qui ex Prædicatorũ ordine apud beatum præsul diu aduq; obitum perstiterat. (is enim sancto Antistiti mos erat, ut vnũ saltè è suo ordine apud se morari permissu præfidentiu vellet.) Is paucis mensibus, postquam excesserat, visum matrem ac sororculã hæc egrotantẽ, vtranq; mendicissimã, perrexit Fabrianum. Ne verò solo adpectu miseram, sed aliquo munusculo recrearet, Antonini tunica ea, quæ non ad cutẽ, sed in prospectu gestatur, superposita ceteris vestibus, donauit. Conuersus deinde ad sororẽ, dum blandis verbis ad patientiã hortatur, in Antoninum incidit: atq; ut humanis excesserat, ut plures saluti restituerat, ut quotidie signis emicabat, longa oratione declarauit. Ad eum, quando hominũ auxilia deerant, se cõuerteret, illius præfidiũ imploraret: futurum, ut sancti misericordiã præfenti remedio experiretur. Misera muliercula, quæ se destitutam omni humana ope videbat, quid non faceret in censã fratris adhortatione, Deum, se sancti meritis iuuaret, maximè pre- cabatur.

Fabrianum
oppidum.

Præclarum
miraculum
ex tunica
aucti viri.

cabatur. Cùm aduesperaſceret, fide iam incalſcens, acceptam ex matre tunicam, materno adminiculo ad carnem induit, ac inſequentē nocte tota etiam geſtauit. Vbi diluxit, detumuerat facies, membris ac neruis vigor redierat. Quid plura? Eo ipſo die, ne putes paulatim valetudinem rediſſe, quæ antea non ſtare, non iacere poterat, ad flumen ad lauanda lintea, integra valetudine atque in totum libera, cucurrit.

Contracta
per viſum
ſanatur.

Iam quando à foemina exorſi ſumus, in eo ſexu adhuc aliquantulum perſiſtamus. Florentiæ in monaſterio diuæ Lucia, vbi ſub ſignis diui Dominici nobilis virginum cœtus militat, virgo Charitas (ita enim adhuc viuens appellatur) Guidonis Tholoſini filia, toto erat corpore attonita & contracta: quin ſpina doſi adeo curuata, vt in arcibus morem os ipſum genibus iungeretur. Ad hæc ſtare nullo modo poterat: ac denique monſtrum, aut monſtro ſimilem appellâſſes. In ea, ita toto ſexennio laborante, omnes ſuas medici fruſtrâ artes & remedia tentârunt: poſtremò abiecto curationis rædio, ſalutem penitus deſperauerant. Charitas verò, quæ quanquàm tabe facta erat corpore, ſalutis deſiderio ardebat, ad Antonini charitatem conuolauit. Cùm itaque ſub noctem die quodam deſaſata intra cubiculum federet, atque ad præſulis imagunculam, propè affixam, ſolito vehementiùs oraret, ardore quodam ſenſit interiùs & cor & corpus totum commoueri: mox viſa ſibi eſt ſanctum antiſtitem, non ſubiectum tamen oculis, intueri: qui admota vna manu pectori, & tergo altera, blandè contractans, ita, vti diximus, inflexam & obtortam emendaret. Nec vanum fuit, quod inſpexerat. Nam ſe ilicò reſtitutam intellexit: ac penitus correctâ, nunquàm in poſterum in id genus morbi recidit.

Itè alia, comi-
tiali mor-
bo laborâs.

Relictâ Florentia, quanquàm Senenſem urbem adeamus, intra eundem tamen ſexum atque eundem ordinem conſiſtemus. Iohanna Petri Libri filia, abuſque incunabulis morbo comitiali vexabatur. Cùm deinde in monaſterio Paradifi ad campum regium virgo inter virgines habitaret, bis ferè ſingulis menſibus eiufdem morbi furijs immaniter agebatur: ſic, vt inſaniens ac benè ſulta, cogereretur per dies aliquot, quouſque reſpiſceret, compedibus & vinculis coërceri. Cùm reſpuiſſet, & de referendo inter ſanctos Antonino (quæ res tunc agebatur) cognouiſſet: audito etiam, quòd ſignis coruſcâret, conſeſſoris hortatu, eius præſidium, pollicita ceream ſtatuum, implorauit. Breuibus rem claudio. Vidit virgo præſulem in Prædicatorum habitu, angelis compluribus ſtipatum, qui ſe non conſiſtendam in poſterum eo morbo pollicebatur: tum vt Florentiam iret, atque ad ſepulcrum ſtatuum erigeret, admonebat. Saluti reddita, ac mox, cùm licuit, Florentiam proſecta, ſtatuum ac tabellam pro ſepulcro, reportatæ valetudinis indicium, appendit.

Miraculum
ingès ex fan-
cti viri ca-
pitio.
Item alia.

Placet, vt antequàm Florentiam remigremus, Piſas etiam accedamus. Vbi præfectus erat arcis veteris, Matthias Fedinus Florentinus. Huic erat filius Raphaël, adhuc puer, qui cùm ad cacumen arcis aſcendiſſet, pede lapſus, ad ſolum ſpatio cubitorum quinquaginta cecidit, & quod magis miſerandum fuit, impegit in aceruum lapidum, ſeu veriùs globorum, qui tormentis æneis ſeu bombardis (tantum potuit furor hominum in homines) emittuntur. Illic mater, illic ad famam complures aduolârunt: omnes puerum, in quo vitales ſpiritus introrſum receſſerant, aut mortuum, aut moribundo proximum putârunt. Melioris Creſcius, qui & ipſe, neſcio quam, in ea arce perſonam publi- cam gerebat, illuc capitio accepto (id birretum Hetruſca lingua dicimus) quod diui Antonini fuerat, accurrit: quod vbi capitio pueri exanguis indiderunt, ſtatim renuiſcere, & collecto ſpiritu viſus eſt meliùs habere, integram ſalutem diebus poſt paucis adeptus. Eodem capitio dyſuriam, febres, dolorem capitis, maniam, ne longum faciam, curata omnia: tum puerperium faciliùs fuiſſe, conſtat. Florentiæ Iacobus Hieronymi, quatuordecim annis morbo elephantino correptus, fruſtrâ admotis medicorum præſidijs, conualuit poſt octauum ab emiſſo voto diem. Ibidem Simoni Perozio non paucis annis in teſtina non abſque dolore deſluebant. hoc olim familiariter vtebatur Antoninus, qui & ipſe eo morbi genere fuerat affectus. Humana itaque videns adminicula deeſſe, ſpei plenus, ſepulcrum adiit: poſteaquàm flexo poplite, quanto ardore potuit, orâſſet, (mirum) adhuc ſepulcro incubanti in teſtina ſteterunt, quaſi iam certo loco conſuta eſſent ac prorſus deligata. In eadem ciuitate Paulus Operanus ad cætera in hanc lucem prodeuntium incommoda illud etiam adiecit, quòd ſurdus & mutus à matris aluo, nihil omninò eſt vſque in ſeptennium locutus. Cùm ſuos omnes conatus medici ad aperiendum os & aures adhibuiſſent, Laurentius pater ad Antoninum, quem dum viueret, intima amicitia coluerat, nuncupatis votis, filij calamitatem miſerans, confugit. Breui dicam: ſtatim reſeratae ſunt aures, & ſoluta lingua. Leonardus

Item ſurdus
& mutus.

duſ Reatinus gemina eſt liberalitate præſulis donatus, & quòd ipſe in Porreſtanis balneis ignea & periculosa febre leuatus eſſet, & quòd filiolum, è ſublīmi loco ad ſolum lapſum, cuius iam medici vitam deſperârunt, eius patrocinio incolumem recepiſſet. Aloyſius Florentinus, & ipſe olim præſulis domeſticus, patrem habuit, qui mente lapſus, noctū ſolus urbem non abſque graui periculo circuibat. Integro biennio, quid in eo curando medici poſſent, voluit experiri. Poſtremò cùm omnia in irritum cedere vidiffet, emiſſo voto, ad Antoninum iam deſunctum fugiēs, recepit patrem, qui tam ſa-
peret, quàm qui nunquàm in mentis inopiam incidiffet. Ioānes Marigriollus ex ordine Prædicatorum, in diui Marci cœnobio ſarciendis veſtibus præfectus, integrum diem dexteriore oculo laborans, vt quaſi ſubularum cuspide vellicari ſe putaret, nocte inſe-
quente ocluſo oculo (non enim tum dolor ſinebat aperiri) ad matutinas vigilijs pro-
fectus, ac pro ſepulcro præſulis in orationem toto ardore animi collectus: Pater, ait, ne
(quaſo) obliuiſcere te nunquàm denegâſſe mihi aliquid, cùm viueres, ſeu quid ad ma-
trem meam inopem & ſenio conſectam ſubleuandam, ſeu ad meos vſus popoſciſſem.
Et nunc obſecro, affecto oculo tuæ clementiæ collyrium adhibe, tantum de tua mihi
miſericordia polliceor, vt nunquàm niſi voti compos ſim ab hoc tuo ſepulcro recessu-
rus. Mox cùm ſe dicturum quotidie quaſdam eius nomini preculas, voto alligâſſet, ac
penè loqui deſiſſet, omnis, aperto ſtatim oculo, morbus & dolor auſugit. Nicolaus
Biliorus, diu formandis nouitijs in D. Marci cœnobio præfectus, quod eſt numero fratri-
um & vitæ ſanctimonia conſpicuum, è ſublīmi ſcala, dum in D. Marci natalitio feſta
fron de templum ornat, ad ſolum deturbatur. Territus, quòd ſe videbat in vitæ pericu-
lo verſari, adhuc ſui compos, Antonini ſe muniri præſidio rogauit. Accurrunt fratres,
& exanimem purantes, volebant ad valetudinarium portare: cùm ſubitò reſumpto
ſpiritu, petijt vt ſe ſancto præſuli ad ſepulcrum præſentarent. Ibidem cùm orâſſet, tam
celerem, quàm integram ſalutem reportauit. Marcus Pechius fortè cùm iam annis
auctus equitaret, in foueam deuolutus, equi etiam ſuperſtantis pondere premebatur.
Antonini præſidio, quem, dum ille in præceps rotaretur, inuocârât, vtroque periculo
eſt exemptus.

Neque verò, quanquàm ad ſuſcepti operis finem properemus, ſilentio inuoluen-
dum eſt, & nobiles foeminas & nuptas, paternâ pietate ſanctum præſulem ſubleuâſſe.
Feus Belcarus, boni viri nominis, & Hetruſca lingua poëta non vulgaris, cuius hodieque
nonnulla monumenta extant, reſperſa pietate Chriſtiana, ex vxore filias complures tu-
lerat: quas, quanquàm rerum inops, ſuis maritis ſingulas honeſtè collocauit. Deſun-
cto Antonino, vna adhuc domi, matura iam viro, ſuperabat: quam miſer, quòd for-
tunis deſtitutus eſſet, viro non poterat perindè, ac alias, copulare. Seceſſerat fortè ad
monaſterium ſuburbanum, cognomento Campora: (Religioſas enim ædes religioſius
frequentabat) Cùm abſoluto prandio de rebus ſalutaribus cum monachis ſuaui collo-
quio tractâſſet, intra cubiculum, vt aliquantulum conquieſceret, eſt deductus. Hic
cùm obdormiſſeret, videbatur ſibi eſſe in eccleſia diui Marci, atque Antoninum quaſi
tunc viueret, intueri. Tum verò maxime inſtare, ne filiae cauſam poſt haberet: po-
ſtremò, an ſe voti compotem faceret, rogâſſe: Antoninum verò inclinato capite, ſe fa-
cturum annuiſſe. Reuerſus intra urbem, & iam agens hilariùs, paucis poſt diebus filiam
deſpondit viro nobili: qui eas vltro nuptias petens, in exigua dote quieſcebat. De nu-
bili diximus: nunc ad nuptam veniamus. Conſtantia, Lucae Panzani filia tribus mari-
tis fuit, alio ſuper alium obeunte, coniugata: cum omnibus viginti & duorum anno-
rum ſpatium peregit, è quibus toros decem & octo inſocunda & ſterileſcens, nihil
liberorum tulit, quanquàm præcepta medicorum omnia & balnea tentârât. Peracto
demum apud tertium maritum quadriennio, Antonini nomen ijs legibus inuocauit,
iniecturam ſe ſcilicet proli toto ſeptennio Prædicatorum habitum: tum ſepulcro ſta-
tuam ceream erecturam, ſi demum, ſterilitate poſita, marem peperiffet. Quis (quaſo)
credat, nuncupatis ilicò votis Antoninum aſſuiſſe? Nam nouem ab emiſſo voto exa-
ctis menſibus ſtatim filium peperit, & cùm tota vicinia partum ſuppoſititium putaret,
quos ſubindè peperit, eius foecunditatem declarârunt. Quatuor enim liberos, duos
ſcilicet mares, ac totidem foeminas, nono quoque menſe vnum, intra triennium pro-
creauit. Eiufdem nominis & ſexûs aliud vno ferè verbo perſtringemus. Conſtantia
Thomæ Benicaſæ cùm foeminas octo peperiffet, audito, quòd tantis Antoninus ſignis
emicaret, ad ſepulcrum orans, ex eo marem triduo, poſtquam orauerat, conceptum,
mox ſuo tempore edi tum, impetrauit.

Iam

Varij de-
pulsimorbi

Iam quis minuta illa & quotidiana, depulsa dico febres, dolores capitis sedatos, oculorum aciem & vsum restitutum, doloris dentium rabiem placatam, phthisim radicis conuulsam, eruptiones ex tussi sanguinis compressas, plures à naufragio seruatos: ad hæc foetum mortuum, qui edi non poterat, educatum: tum tres insanas foeminas (rem profecto paucis tentatam) sibijpsis redditas, energumenum, cilicio imposito, occupantis demonis tyrannide liberatum: præterea dyliuriam, apoplexin, paralyfin curatam, puerperium appositu pilorum barbæ leuius effectum: tum libidinis incendia restincta, ac desperatas mentes ad animi tranquillitatem reuocatas: Postremo tot quotidie petentium, qui sibi satisfactum esse prædicant, hilaritates: hæc, inquam, & id genus infinita quis narrabit? Si quis hæc vberius nôsse voluerit, ex eis commentarijs petat, quos, dum de aggregando eo Sanctis tractabatur, conscripserunt: aut certe ad diui Marci templum Florentiam contendat: vbi quot tabellas ac statuas (quarum numerus est multo maximus) inueniet, tot se putet signis præfulis virtute factis interesse. Quod si quis ea animi malignitate fuerit, vt non modò his fidem non adhibeat, sed voluerit etiam sancti virtutibus obtretere: caueat ne duriore aliquo supplicij baculo quatiatur, sicuti contigisse cuidam nostra tempestate non ignoro. Nam quo tempore Carolus octauus Gallorum rex tanta felicitate Italiam ad repetendum Neapolitanum peragravit, toris copijs Florentiam aduenit: (ea enim iam ab Ferdinando Aragone descuerat ad Gallum) rustica plebs, ne quid in tanto belli strepitu detrimenti pateretur,

Pars lecticæ
eius religio-
se asseruata

intra urbem omnia conuexerat. In suburbano Antoniano lecticæ pars, in qua Antoninus & dormierat viuens, & etiam decesserat, maximo cultu ad memoriam sancti Antistitis seruabatur: quam & ipsam, ob aduentum Gallum, cum alijs aliò deportarant. Ac nescio quid factum sit, vt in cauponam, quæ est ad portam diui Galli, transmigraret. Super hanc Laurætius caupo crudam carnem quasi lanus, nulla sancti ratione habita, in frustra concidebat. Quod intuitus Marcus Radda, ex eo voluit pensa pecunia redimere, quò reuerentius haberetur. Nolentem grauitè contempti præfulis increpuit. Laurentius verò commota bile in furem actus, infandum morbum canceris non modò est in Marcum, sed in Antistitem, plusquam bellua factus, contemptum imprecatus: Equibus, ait, signis tuus iste Antoninus vnquam enituit, vt sit sanctus? Tum Marcus: Etsi signa, inquit, quibus effulserit, me lateant, publico tamen consensu & fama omnium, vir magnus vitæ sanctimonia celebratur. Vbi hæc dixit, Marcus abiit. Triduo post eo carcinomate, quod sibi & sancto fuerat imprecatus, affectum esse in ore miserum, accepit: quo breui etiam afflictus, expirauit.

Vltio diui-
na in bla-
sphemum.

Recentius adhuc illud, quod, cum de consecrando agebatur, Romæ contigisse, est ad me perlatum. Episcopus (& cuius ordinis, & quod nomen illi esset, ne cui forsitan molestias ingeram, non prodo) opera vnus cardinalium, quos trutinandæ Antonini vitæ Leo decimus præfecerat, cuius in contubernio etiam viuebat, tam pio operi liuore, vt puto, ductus subdolis rationum nodis repugnabat. Erat enim vir doctrina singulari, qui & commentarios in theologiam iam ediderat, & tunc etiam in dialecticam scribebat. Miser oblitus illud Dauidicum, non esse tangendos Christos Dei, cum extremam iam manum vellet dialecticis imponere, fessus, vt fit, cubitum processit. Ea ipsa nocte, paulum absuit, quin repentino, sed tamen accelerato interitu sublatus: antequam tamen extremum spiritum efflasset, mandauit Cardinali, ne suo vellet suafu & consilio rem interturbare: debitis Antoninum honoribus ne fraudaret: errati se nunc, quod reluctatus esset, & ipsum quoq; ad id sua garrulitate flexisset, poenas dare. Et ille quidem extremum diem clausit: Cardinalis verò eius obitu terrefactus, quanto antea studio consecrationem eius impugnarat, tanto mox ardore impendendis illi honoribus insudauit. Aiebat enim, etsi nulla constarent alia indicia sanctitatis, vel vno hoc sibi esse magnitudinem eius exploratam.

Psal. 104.

Itē in Epi-
scopū, san-
cti viri ob-
treতারore.

Sed narrandis iam tandem signis finem imponamus: quæ qui voluerit, potest & debet admirari. Ego illa potius admiro, quorum sibi partem fides mortalium non decerpit, quæ frequenter cum sanctorū munificentia in reportanda salute & assequendis votis vel ex æquo, vel parte saltem aliqua concurrunt. Scio enim humilitatem, innocentiam, charitatem ac cæteras virtutes Antonini, esse Antonini proprias: quas quidem, quanquam longè maximas, & omni cultu & admiratione dignas, illud mea quidem sententia videtur longo spatio superare, quòd gloriam potuit humanam atque humanos potuit honores conculcare. Quotusquisque enim est, qui vltro oblatam dignitatem, inter nostri temporis ambitus & inexplabilem honoris sitim, recusarit? Neq;

tam

tam imperitus rerum sum, vt factum esse hoc ab alijs antiquis patribus denegarem: sed mores nostrorum temporum intueor, quæ tantoperè ab illo nascentis Ecclesiæ pudore deciderunt. Esto, demus Antoninum longè infra illos pristini temporis patres numerari: sed natum esse hoc tempore, atque hoc tempore eiusmodi probitatis & contemptæ gloriæ radijs enitere, videtur priscam illam sanctimonia maiestatem, omnium benè sentientum suffragijs, æquare. Sed quanta est, quæso, vis de industria depressæ sanctitatis? Ecce Antoninus, quanquam in cælis gloriæ lumine vestitus radiaret, in terris etiam debito honoris titulo non priuatur. Quod enim ille nunquam cogitauit, tua diligentia Clemens septime, qui ei longo post tempore in Florentina ecclesia successisti, in diuorum numerum est relatus. Id quod cum patruelis tuus Leo decimus propemodum, paratis iam omnibus, quæ eiusmodi consecrationis ritus exigit, effecisset: eo mox altiore quodam consilio ad Deum euocato, fortè ne datum aliquid patriæ quis putaret: Adrianus sextus eius nominis, exter, pridie Calendas Iunias, quo die tunc sanctæ Trinitatis celebritas colebatur, Anno Pontificatus secundo, & ab excessu Antonini sexagesimo & quarto, consummauit.

Antoninus
sanctorum
catalogo ad-
scriptus.

DE INVENTIONE S. CRVCIS, EX ORATIONE
S. AMBROSII EPISCOPI DE OBITU
Theodosij Imperatoris.

BEATVS (est) Constantinus tali matre (Helena), quæ imperanti filio diuini muneris quæsiuit auxilium, quo inter prælia quoque tutus assisteret, & periculum non timeret. Magna foemina, quæ multo amplius inuenit, quod Imperatori conferret, quam quod ab Imperatore acciperet. Anxia mater pro filio, cui regnum orbis Romani cesserat, festinauit Hierosolymam, & scrutata est locum Dominicæ passionis. Stabulariam hanc primò fuisse asserunt, sic cognitam Constantio seniori, qui postea regnum adeptus est. Bona stabularia, quæ tam diligenter præsepe Domini quæsiisset. Bona stabularia, quæ stabularium non ignorauit illum, qui vulnera curauit à latronibus vulnerati. Bona stabularia, quæ maluit existimari stercorea, vt Christum lucrifaceret. Ideò illam Christus de stercore leuauit ad regnum, secundum quod scriptum est: Quia suscitatur de terra inopem, & de stercore erigit pauperem. Venit ergo Helena, cœpit reuifere loca sancta: infudit ei spiritus, vt lignum Crucis requireret: accessit ad Golgotham, & ait: Ecce locus pugnae, vbi est victoria? Quæro vel vexillum salutis, & nõ inuenio. Ego, inquit, in regnis, & Crux Domini in puluere? Ego in aulis, & in ruinis Christi triumphus? Ille adhuc latet & palma vitæ æternæ? Quomodo me redemptam arbitror, si redemptio ipsa non cernitur? Video quid egeris diabole, vt gladius, quo peremptus es, obstrueretur. Sed Isaac obstructos ab alienigenis puteos eruderat, nec latere aquam passus est. Tollatur igitur ruina, vt vita appareat. Promatur gladius, quo veri Golie caput est amputatum. Aperiat humus, vt salus fulgeat. Quid egisti diabole, vt absconderes lignum, nisi vt iterum vinceris? Vicit te Maria, quæ genuit triumphatorem, quæ sine imminutione virginitatis edidit eum, qui crucifixus vinceret te, & mortuus subiugaret. Vincèris & hodie, vt mulier tuas insidias depræhendat. Illa quasi sancta Dominum gestauit: ego Crucem eius inuestigabo. Illa generatum docuit, ego resuscitatum. Illa fecit, vt Deus inter homines videtur: ego ad remedium peccatorum, diuinum de ruinis eleuabo vexillum.

Aperit itaq; humum, decutit puluerem, tria patibula cõfusa reperit, quæ ruina con- texerat, inimicus absconderat. Sed non potuit obliterari Christi triumphus. Incerta heret vt mulier, sed certã indaginem sanctus spiritus inspirat, cõ quòd duo latrones cum Domino crucifixi fuerint. Quærit ergo medium lignum. Sed poterat fieri, vt patibula inter se ruina confunderet, casus mutaret, & inuenteret. Redit ad Euāgelij lectionem: inuenit, quia in medio patibulo prælatus titulus erat, Iesus Nazarenus rex Iudæorū. Hinc collecta est series veritatis: titulo crux patuit Saluatoris. Hoc est, quod petentibus Iudeis Pilatus respõdit: Quod scripsi, scripsi: id est, Non ea scripsi, quæ vobis placerent, sed quæ ætas futura cognosceret. Non vobis scripsi, sed posteritati: propemodum dicens: Habeat Helena, quæ legat, vnde Crucem Domini recognoscat. Inuenit ergo titulum, regem

Inuenit S.
Helena Cru-
cem Christi

Iohan. 19.

regem adorauit, non lignum utique: quia hic gentilis est error & vanitas impiorum, sed adorauit illum, qui pependit in ligno, scriptus in titulo: illum, inquam, qui sicut scarabeus clamauit, ut persecutoribus suis peccata donaret. Auida mulier festinabat tangere remedium immortalitatis, metuebat calcare sacramentum salutis. Læto corde & trepidanti vestigio quid faceret, nesciebat. Pertendit tamen ad cubile: veritatis lignum refulsit, & gratia micuit. Et quia iam sceminam visitauerat Christus in Maria, ut spiritus in Helena visitaret: docuit eam, quod mulier ignorabat: & deduxit in viam, quam mortalis scire non poterat. Quæsiuit clauos, quibus crucifixus est Dominus, & inuenit. De vno clauo frænos fieri præcepit, de altero diadema intexit: vnum ad decorem, alterum ad deuotionem. Visitata est Maria, ut Euam liberaret: visitata est Helena, ut Imperatores redimeret. Misit itaque filio suo Constantino diadema gemmis insignitum, quas preciosior, ferro innexas crucis, redemptionis diuinæ gemma conneret. Misit & frænum. Vtroque vsus est Constantinus, & fidem transiit ad posteros reges.

Inuenit etiam clauos.

Vide Constantini pietatem.

Aliud ad caput 14. Zacharizæ.

Psal. 20.

Clauus in honore est, & remedium salutis est, &c.

Psal. 91.

Matth. 11.

Principium itaque credentium Imperatorum, sanctum est, quod super frænum: ex illo fides, ut persecutio cessaret, deuotio succederet. Sapiens Helena, quæ Crucem in capite regum leuauit, ut Crux Christi in regibus adoretur. Non insolentia ista, sed pietas est, cum defertur sacræ redemptioni. Bonus itaque clauus Romani Imperij, qui totum regit orbem, ac vestit principum frontem: ut sint prædicatores, qui persecutores esse consueverunt. Rectè in capite clauus, ut vbi sensus est, ibi præsidium. In vertice corona, in manibus habena. Corona de cruce, ut fides luceat: habena quoque de cruce, ut potestas regat: sitq; iusta moderatio, nõ iniusta precatio. Habeant hoc etiam principes Christi sibi liberalitate concessum, ut ad imitationem Domini dicatur de Imperatore Romano: Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. Ex illo gratulatur Ecclesia, erubescit Iudæus: nec solum erubescit, sed etiam torquetur, quod ipse sibi author confusionis est. Dum insultat Christo, confessus est eum regem: dum regem Iudeorum appellauit, sacrilegium suum, qui non credidit, confitetur. Ecce, inquit, crucifiximus Iesum, ut Christiani & post mortem resurgant, & mortui regnent. Nos crucifiximus, quem reges adorant. Quem non adoramus, ipsi adorant. Ecce & clauus in honore est: & quem ad mortem impressimus, remedium salutis est, atque inuisibili quadam potestate demones torquet. Putabamus nos vicisse, sed nos victos fatemur. Iterum Christus resurrexit, & resurrexisse eum principes agnouerunt. Iterum viuit, qui non videtur. Nunc maior nobis contentio, nunc pugna nobis vehementior aduersus eum. Cui regna famulantur, cui seruit potestas, illum contempsimus: quomodo regibus resistemus? Ferro pedum eius reges inclinantur. Reges adorant, & Photiniani diuinitatem eius negant? Clauum Crucis eius diademati suo præferunt Imperatores, & Arriani potestatem eius imminuunt? Sed quæro, quare sanctum super frænum, nisi ut Imperatorum insolentiam refrænaret, comprimeret licentiam tyrannorum, qui quasi equi in libidines adhinnirent, quod liceret illis adulteria impunè committere? Quæ Neronum, quæ Caligularum, cæterorumque probra comperimus, quibus non fuit sanctum super frænum? Quid ergo aliud egit Helena operatio, ut fræna dirigeret, nisi ut omnibus Imperatoribus sancto dicere spiritu videretur, Nolite fieri sicut equus & mulus: sed in fræno & camo maxillas eorum constringeret, qui se non agnoscerent reges, ut regerent sibi subditos? Prona enim potestas in vitium ferebatur, & more pecudum vaga sese libidine polluebat. Ignorabant Deum: restrinxit eos Crux Domini, & reuocauit à lapsu impietatis. Leuauit oculos eorum, ut Christum in cælo quærerent. Exuerunt se camo perfidiæ, susceperunt fræna deuotionis & fidei, secuti dicentem: Tollite iugum meum super vos.

Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue est.

ITEM

ITEM DE EADEM S. CRVCIS INVENTIO NE, EX LIB. II. CAP. I. ECCLESIASTICAE HISTORIAE Sozomeni: cui planè consentanea scribunt Socrates lib. I. cap. 13. Theodorus lib. I. cap. 18. & Ruffinus lib. 10. cap. 7. & 8. Ecclesiasticae Historiæ. Descripsimus autem hæc ex versione doctissimi viri Iohannis Christophorsoni.

V M iam Cõcilium Nicenum venisset ad exitum, & sacerdotes omnes domum reuertissent, Imperator supra modum idè lætatus est, quod Ecclesiam vniuersam de doctrina fidei consentientem videret. Atq; vbi pro episcoporum cõcordia, pro se, pro liberis, pro Imperio deniq; Deo gratias egisset, templum Hierosolymis circiter locum, qui dicitur Caluariz, ad honorem Dei illustrandum edificare instituit. Per idem ferè tempus Helena Imperatoris mater venit Hierosolymam, cum precandi causa, tum sancta illa loca visendi. Quæ quoniam pio animo erga religionem Christianam erat affecta, visa est sibi operæ precium factura, si lignum Crucis venerandæ inuenire posset. Verum neq; illa, neq; diuinum Domini sepulcrum, tam facile repertum erat. Nam veteres Gentiles, qui Ecclesiam persecuti fuerant, quoniam Christianam religionem, recens iam ortam, concidere comprimereque omnibus opibus viribusque laborabant, idcirco eum locum, ingenti aggere supra iniecto obruerunt, inq; maiorem altitudinem, vti etiam nunc apparet, erexerunt. Quinetiam vniuerso loco tum sepulcri, vnde Christus resurrexit, tum Caluariz muro vndique circumdato, eum pro suo arbitratu exornare cõeperunt. Nam primum sternunt lapidibus, deinde sanum Veneris supra extruunt: postremò simulacrum in eo statuunt, ad eum sanè finem, vt & qui Christum in eo loco adorarent, Venerem viderentur colere, & temporis diuturnitate vera causa, cur homines eum locum venerarentur, veniret in obliuionem: quippe cum Christiani neque eò tuto ipsi accedere possent, neq; alijs indicare auderent: sed contra, omnibus pro certo confirmaretur, in eo loco aliud esse nihil, præter sanum Gentium & Veneris statuum.

S. Helena inuicit Hierosolymam religionis ergo.

Templum Veneris in loco Caluariz.

At verò tandem locus erutus est, & error, in quo stabiliendo tantoperè laboratum fuerat, manifestò depræhensus, indicio, vti quidam memorant, Hebræi cuiusdam versus Orientem habitantis, qui à viro quodam scripto admonitus, locum commonstrauit: sed quæ verior est opinio, monstratione Dei Opt. Max. qui signis quibusdam & somnijs homines ad loci memoriam excitauit. Nam res diuinæ, mea quidè sententia, humano indicio non egent, cum Deo visum sit eas patefacere. Itaque vt primum locus ille Imperatoris mandato fuit purgatus, in profundo quadam in parte illius antrum, vnde Christus resurrexit, emerit: in altera autem parte eiusdem loci tres inuenta sunt cruces, & aliud ligniculum separatim, quod tabulæ gessit similitudinem, verbis & literis non Hebraicis solum, verum etiam Græcis & Latinis inscriptum: quæ verba ac literæ non aliud complectebantur, quàm Iesum Nazarenum regem Iudeorum. Hæc ipsa verba, sicut in sacro Euangeliorum libro commemoratum est, mandato Pilati Præsidis Iudææ, supra caput Christi scripta fuerunt. Cæterum adhuc erat perdifficile, Crucem Domini à reliquis duabus internoscere discernereque, præsertim cum non illius modò inscriptio ab ea diuisa distractaque esset, verum etiam ipsæ tres cruces promiscuè proiectæ, ordine earum, vt est verisimile, eo tempore, quo corpora illis suffixa ablata erant, penitus confuso & perturbato. Nam cum milites Iesum in cruce mortuum reperissent, eum inde sublatum, primum vti literis sacris proditum est, sepeliendum tradiderunt. Deinde quò latronibus vtrinq; suspensis mortem maturarent, eorum crura confregerunt. Postremò cruces nullo ordine, aliam alio in loco, proiecerunt. Nam quid curæ putes illis fuisse de crucibus ordine, quo prius erant, reponendis, præsertim cum singuli festinarent domum antè redire, quàm aduersperasceret, & non ducerent operæ precium, in crucibus hominum per vim interfectorum, ordine collocandis aliquid temporis consumere? Quare cum diuinum Crucis Dominicæ lignum hac de causa adhuc etiam ignotum esset, & diuiniore quodam, quàm quod sit in humana situm potestate, egeret indicio, eiusmodi quiddam accidisse constat:

Tres cruces inuenta.

Iohan. 19.

Matth. 27. Iohan. 19.

Nobilis quædam mulier Hierosolymis in morbum grauissimum, eumque planè insanabilem fortè inciderat: ad quam in lecto decumbentem Macarius Episcopus Hierosolymorum, sibi Imperatoris matre & alijs, quos ipse circum se habebat, assumptis venit:

F

venit: atque ut primum precatus est, dederatque inspectantibus istud signum, nimirum eam esse Domini Crucem, quæ mulieri adhibita, morbo illam liberaret: singulas cruces allatas mulieri admouit. Verum duabus illarum apposis, factum quidem ineptum & planè ridiculum visum est: quippe mors nihilo minus mulierem erat iamiam occupatura. Sed simul ut tertia itidem fuit ei adhibita, derepentè aperuit oculos, & collectis viribus, ex templò è cubili sana exiit. Fertur item, mortuum Crucis virtute simili ratione ad vitam reuocatum. Huius autem Crucis salutaris, iam tum inuenta, maxima pars adhuc etiam Hierosolymis in capsâ argentea custoditur: reliqua verò ab Imperatrice ad filium Constantinum deportata est. Quòd ad clauos attinet, quibus corpus Christi confixum erat, memorant Imperatorem ex illis sibi confecisse galeam & frænum equi, ut scriptum est à Zacharia propheta, & à quo prædictum, quòd in tempore isto illud, quod sit in frænum equi, (his enim ferè verbis utitur propheta) sanctum esset Domino omnipotenti. Ista quidem ut olim præcognita à sanctis Prophetis præuisa que fuere, sic postea factis planè admirabilibus tum confirmata, cum Deo tempus visum est eiusmodi rebus opportunum. Neque certè tantoperè mirandum, præsertim cum ipsi Gentiles ingenuè fateantur hoc esse Sibyllæ carmen:

O lignum felix, in quo Deus ipse pependit.

Istud enim ita esse, nemo, etiam si acri studio contrà pugnare voluerit, pernegabit. Quare & lignum crucis, & eius veneratio à Sibylla præsignificata est. Sunt hæc quidem à nobis, sicuti accepimus, commemorata: quando quidem ea ex viris, qui illa accuratè norint, & ad quos eorum cognitio à patribus ad liberos successione quadam deriuata, peruenerit, & qui eadem ipsa pro facultate literis proderet posterisque relinquere studuerint, audiuius.

DIVI EPHRÆM SERMO DE SANCTA ET VIVIFICA CRUCE.

Galar. 6.
Nota ritum
antiquita-
tis.

NOS Christiani à Gentilibus ac Iudæis declinemus, postesque nostros preciosa ac viuifica Cruce coronemus, dicentes cum Apostolo Paulo: Mihi absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi. Pingamus in ianuis, atque in frontibus nostris, & in ore, & in pectore, atque in membris omnibus, viuificum signum. Armemur in superabili hac Christianorum armatura. Ea enim victrix est mortis, fidelium spes, lux orbis terræ, paradisi referatrix, profligatrix hæreseum, monachorum adminiculum, firmamentum fidei, magna salutarisque custodia, & gloria perpetua Orthodoxorum in æternum. Hanc, ô Christiane, armaturam diebus singulis & noctibus, horis atque momentis, in omni loco circumferre non desinas, nihilque sine ipsa perficias: sed siue dormias, siue iter agas, siue cuiuslibet, siue operi insistas, siue manduces, siue bibas, siue maria nauiges, siue transmittas flumina, hac te lorica circuntege, membraque tua omnia salutari signo exorna, atque circumsepi, & non accedent ad te mala. Hoc enim signo conspecto, aduersariæ potestates conterritæ tremesque recedunt. Crux ipsa Christi veraciter sanctificauit orbem, fugauit tenebras, lucemque reuexit. Hæc eliminauit errores, viamque monstrauit. Hæc ab Ortus Solis & Occasu, à Septentrione & Meridie collegit gentes, atque in vnam Ecclesiam, in vna fide, sub vno capite in charitate connexuit. Hæc Orthodoxorum inexpugnabilis murus est.

Efficacia
gni S. Cru-
cis.

Quod os, quæ labia, quæ lingua dignè pro merito laudare poterit victricia arma æterni Imperatoris nostri Christi? Crux Caluarie in loco defixa, mox vitæ nostræ felicissimum botrum sine opere humano pullulauit. Hoc denique, preciosissimo ligno, Christus Deus noster inferni voracissimum dirupit ventrem, nimisque patulum diaboli obstruxit os. Eo conspecto, contremuit mors, omnesque, quos à primo homine vsque ad id temporis sub ditione sua tenuerat victos, dimisit. Crucis armis accincti sancti Apostoli, omnem inimici calcare virtutem. Hac se thoracis vice munientes milites Christi, beatissimi martyres, omnes artes & inuentiones, atrocitatesque tyrannorum superarunt. Hanc baiulantes sancti monachi seculo valescipientes, summo cum gaudio & alacritate in solitudinibus, & montibus, & speluncis, cauernisque terræ sibi sedes elegerunt. O ineffabilem immensamque bonitatem benignissimi Dei, qui tam magna, tamque præclara munera, humano generi Crucis indulsit vexillum. Hæc autem sancta Crux rursus in consummatione seculi, cum secundus

illusit Domini Saluatoris aduentus, prima, cum gloria ingenti & Angelicorum exercituum infinita multitudine, apparebit in celo, inimicos quidem terrens ac vexans, fideles autem illuminans atque lætificans, aduentumque celestis Imperatoris annuncians.

De preciosissima & viuifica, diuinaque Cruce hæcenus diximus, etsi plura his dici poterant, ac fortasse debuerant.

IN LAUDEM SANCTÆ ET VIVIFICÆ CRVCIS SERMO BEATI IOHANNIS DAMASCENI: LIB. IIII.

cap. 12. de Orthodoxa fide.

SERMO Crucis, ijs qui pereunt, stultitia est: nobis autem, qui salute respicimus, virtus Dei est. Nam spiritalis omnia diiudicat: Animalis verò homo non suscipit ea, quæ spiritus sunt. Stultitia enim ijs, qui fidem non suscipiunt, & bonitatem & omnipotentiam Dei non existimant, sed humanis & naturalibus cogitationibus diuina scrutantur. Omnia namque Dei sunt super naturam, adhuc & super sermonem & mentem. Quis enim cogitauerit, quo pacto ex nihilo ad esse, & cuius gratia deduxerit Deus vniuersa? Si naturalibus cogitationibus inuenire voluerit, non apprehendet. Animalis enim est hæc indagatio, & dæmoniaca. Si quis verò fide manu ductus, bonitatem, omnipotentiam, veritatem, sapientiam, iustitiam & diuinitatem cogitet, inueniet omnia lenia, & plana, & viam rectam. Sine enim fide impossibile est saluari: nam fide omnia, & humana, & spiritalia, constant. Neque enim agricola sine fide incidit terræ sulcum, neque mercator paruo ligno suam ipsius animam infano maris pelago committit: non nuptiæ sunt, aliud quicquam in vita sine fide. Fide intelligimus, ex nihilo ad esse omnia Dei virtute deducta esse. Omnia & diuina, & humana, fide dirigimus. Fides autem est inscrutabilis consensus.

Omnis igitur actio & miraculifera operatio Christi, maxima, diuina & summè admiranda: omnium tamen admirabilissimum, est preciosa ipsius Crux. Per nullum enim aliud mors primi parentis destructa est, & primi parentis peccatum solutum, infernus spoliatus, resurrectio donata, virtus nobis contemnendi præsentia, mortemque ipsam elargita, ad antiquam beatitudinem regressio reparata, portæ paradisi patefactæ, natura nostra in dexteris Dei sedens, filij Dei & hæredes nos facti, nisi per Crucem Domini nostri Iesu Christi. Per ipsam enim hæc omnia mirificè sunt impleta. Nam quicumque baptizati sumus in Christo, ut inquit Apostolus, in morte eius baptizati sumus: & quicumque in Christo baptizati sumus, Christum induimus. Christus autem est Dei virtus & sapientia. Ecce mors Christi, id est, Crux, hypostatica Dei virtute, & sapientia circumdedit nos. Virtus siquidem Dei est verbum Crucis, aut quia potentia Dei, id est, contra mortem victoria, per ipsam nobis manifestata est, aut quia, quemadmodum quatuor extrema Crucis per medium centrum continentur & constringuntur, sic per Dei virtutem altitudo & profunditas, longitudo & latitudo, id est, omnis visibilis & inuisibilis creatura continetur.

Hæc nobis signum data est super frontem, quemadmodum Israëli circumcisio. Per ipsam enim fideles ab infidelibus & distamus, & discernimur. Ipsa est scutum, & arma, & trophæum aduersus diabolus. Ipsa signaculum, ut non tangat nos exterminator, ut inquit scriptura. Ipsa iacentium erectio, stantium firmamentum, baculus debiliam, pastorum virga, conuertentium manu ductio, proficientium perfectio, animæ salus & corporis, omnium malorum auersio, omnium bonorum causa, peccati destructio, arbor resurrectionis, lignum vitæ æternæ: ipsum nimirum preciosum lignum, & perquam verè venerandum, in quo semetipsum in hostiam pro nobis Christus obtulit, atque ut sanctificatum tactu sancti corporis & sanguinis, decenter adorandum. Clauique, & lancea, & indumenta, & sacra ipsius tabernacula adoranda, quæ sunt præsepe, spelunca, golgotha, Saluatoris viuificum sepulcrum, Sion Ecclesiarum propugnaculum, & similia: ut Deiparens ait Dauid: Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius. Quòd autem Crucem dicat, ostendit quod sequitur: Resurge Domine in requiem tuam: sequitur enim Crucem resurrectio. Si enim amatorum desiderabilis domus, & lectus, & amictus: multo magis Domini & Saluatoris nostri, per quæ saluati sumus.

Adoramus etiam figuram preciosæ & viuificæ Crucis, tametsi ex alia materia facta

64
 Ma. 24. Dicit enim Discipulis suis contestans: Tunc apparebit signum filij hominis in celo,
 Mar. 16. Crucem dicens. Et idcirco mulieribus dixit resurrectionis Angelus: Iesum quæritis
 1. Cor. 1. Nazarenum crucifixum. Et Apostolus: Nos autem prædicamus Iesum Christum, &
 ipsum crucifixum. Multi enim Christi & Saluatores, sed vnus crucifixus. Non dixit,
 lancea perfossum, sed crucifixum. Adorandum est igitur signum Christi: vbi enim
 fuerit signum eius, illic & ipse erit. Materia autem, ex qua figura Crucis exprimitur, siue
 sit aurum, siue lapides preciosi, aut alia quæuis materia, post figurationem, si contingat
 dissolui, non adoranda. Omnia igitur, quæ Deo adiacuerunt, adoramus, ipsi reueren-
 tiam pietatisque cultum exhibentes.

Gen. 2. Hanc preciosam Crucem præfigurauit vitæ lignum, quod in paradiso plantatum
 est à Deo. Nam posteaquam per lignum mors allata est, oportebat per lignum dona-
 ri vitam, & resurrectionem. Iacob adorans summitatem virgæ, alternatis cancellatis-
 que manibus filios Ioseph benedicens, signum Crucis manifestissime descripsit. Virga
 Gen. 48. Mosaiica in similitudine Crucis mare percussit, & saluauit Israël, Pharaonem autem
 Hebr. 11. Exod. 14. Exod. 17. Exod. 15. Num. 17. Num. 21. submersit. Manus cruciformiter extensa, Amalech repulerunt. Ligno amara aqua dul-
 cis facta est, & petra rupta, & profundens fluuenta. Virga Aaron, sacri Pontificatus
 insigne fuit. Serpens in ligno triumpharus, qui mortuus est, ligno mortuum viden-
 tes inimicum saluante, & credentes, quod Christum in carne peccati, peccatum non
 Deut. 28. scientem, in Cruce peccata affixit. Magnus Moses clamat: Videbitis vitam vestram pen-
 dentem in ligno ante oculos vestros. Et Esaias: Tota die expandi manus meas ad po-
 Eia. 65. pulum discredentem, & contradicentem. Qui hanc igitur adorant, participes fiunt
 Christi crucifixi, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE INVENTIONE SANCTÆ CRVCIS.

Luc. 15. **H**ODIE, fratres charissimi, quia Crucis inuentionem colimus, qua-
 si reperto communi totius mundi thesauro, communiter in Chri-
 sto gaudere debemus: & sicut ille, inuenta perdita oue, vel dra-
 chma, conuocatis amicis & vicinis, congratulatus est: ita & nos, in-
 uento eo, non quod ipse perdidit, sed quo nos perditos acquisie-
 rat, iustum est gloriari, præsertim cum Apostolus dicat: Mihi autem
 Galat. 6. absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi: tantoque
 propensius spirituales lætitiæ alacri debemus mente concipere, quanto non igno-
 ramus & ipsum humanæ salutis inimicum amariùs suspirare. Gaudebat nanque dia-
 bolus ad euadendum ignominiosæ suæ confusionis opprobrium, quod triumphale
 vexillum, sub quo perdidit, sub quo prostratus & captiuatus fuerat, eatenùs man-
 ret occultum, & ruinæ suæ dedecus, quod succumbendo pertulerat, suppresso signo
 victoria, compensabat. At vbi repertum est, vbi cum tanta gloria Christianæ deuotio-
 ni & pietati pendit esse conspicuum, erubescit se vbiq; iam videre prostratum,
 quia vbiq; titulum diuinæ victoriae cernit erectum. Vbiunque enim signum Crucis
 erigitur, illic proculdubio & Christi victoria, & diaboli captiuitas denotatur.

Signu Cr-
 cis quid in-
 dicit.
 Porro autem veterinosus hostis per lignum primum hominem vicerat, omnem-
 que illius progeniem per quinque millia ferè annorum, tanquam seruum sub iugo suæ
 Psa. 13. tyrannidis opprimebat. Venit autem Dei filius, tanquam gigas ad currendam viam,
 vt debellaret aëreas potestates, & lignum ligno opposuit, dum per Crucis amaritudi-
 nem expuit venenatam pomi illius vetiti voluptatem. Primus scilicet homo cum ma-
 num ad arborem, diabolo suadente, porrexit, tanquam lignæ tabulæ chirographum
 dedititæ seruitutis inscripsit. Secundus homo cum in Cruce manus extendit, cautio-
 nem illam lethiferæ passionis obliterando deleuit. Per lignum ergo serui facti, per li-
 gnum sumus libertati pristinae restituti. Per lignum de Paradiso fueramus eieci, per li-
 gnum sumus ad patriam reuocati. Et qui per lignum inimici deputati fuimus, per sa-
 cramentum Crucis in amicitiam Dei, & in Angelorum concordiam reconciliati su-
 mus, testante Apostolo, qui de Christo ad Ephesios loquens: Ipse est, inquit, pax nostra,
 Ephes. 2. qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceræ dissoluens inimicitias in carne
 sua, legem mandatorum decretis euacuans, vt duos condat in semetipso in vnum no-
 uum hominem, faciens pacem, vt reconciliet ambos in vno corpore Deo, per Crucem
 interficiens inimicitias in semetipso.

Hoc

Hoc denique salutis humanæ vexillum non solum lex per quasdam typicas intelli-
 gentias & ænigmata præfiguratur, sed & omnium Prophetarum oracula, & cuncta ve-
 teris instrumenti veneratur auctoritas. Quæ est enim sacri eloquij pagina, quæ Cru-
 cis mysterium non redoleat, & ad hoc, quasi ad totius humanæ salutis caput atque
 principium non intendat? Ex quibus nimirum non ociosum credimus, si aliqua hinc tes-
 timonia, quæ Crucis mysterium innuant, proferamus, vt per ea, quæ hinc breui sermo-
 ne perstringimus, ad illa etiam, quæ tacentur, facilius intelligentiæ aditum præbea-
 mus. Primus igitur Abraham accedat in medium, qui dum immolare Deo filium vo-
 luit, cuncta penè per ordinem passionis Dominicæ sacramenta signauit. Sicut enim
 Abraham, qui Pater excelsus dicitur, vnicum & dilectum filium offerre Deo non du-
 bitauit: ita & summus Pater vnigenitum dilectumque Filium pro nobis omnibus tra-
 didit. Et sicut Isaac ipse sibi ligna portauit, quibus erat imponendus: ita quoque Chri-
 stus Crucis suæ gestauit in humeris lignum, in quo erat pro nostra salute passurus. Duo
 autem serui illi procul dimissi, Iudæos significant: qui cum seruiliter viuerent, & car-
 naliter saperent, non intellexerunt altissimam paupertatem Christi: atque ideo non
 ascenderunt in montem, locum videlicet sacrificij. Cur autem duo serui, nisi quia pec-
 cante Salomone, ex vna Israëlita plebe duo facti sunt populi? Quibus vtrisque sæpè
 per Prophetas dicitur: Auerfarris Israël, & præuaricatrix Iuda. Asinus autem ille, quo
 tunc utebatur Abraham, insensata erat stultitia Iudæorum. Illa planè bruta stultitia
 omnia sacramenta portabat, quæ tamen quid ferret, velut irrationale animal, ignora-
 bat. Iam verò quid est, quod dictum est eis: Expectate hinc cum asino: postquam autem
 adorauerimus, reuertemur ad vos? Audi Apostolum: Cæcitas, inquit, ex parte Israël
 facta est, vt plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israël saluus fieret. Quid est enim,
 quod dicitur: Cæcitas ex parte Israël facta est? Hoc est videlicet: Expectate hinc cum
 asino. Vt plenitudo gentium intraret: hostis est: Postquam adorauerimus. Vbi videli-
 cet sacrificium Dominicæ Crucis impletum, per omnes gentes fuerit prædicatum.
 Quod autem sequitur, Et sic omnis Israël saluus fieret: hoc est: Reuertemur ad vos.
 Quid est autem, quod aries inter vepres hærens cornibus inuenitur, qui pro Isaac im-
 molatus offertur? Crux nempe cornua habet: duo siquidem ligna inuicem compo-
 nuntur, & sic Crucis speciem reddunt. Hinc est enim, quod de Christo scriptum est:
 Cornua sunt in manibus eius. Hærens ergo cornibus aries, Christus est crucifixus inter
 aculeatas & vulnificas Iudæorum iniquitates, sicut ipse per Hieremiam conqueritur,
 dicens: Spinis peccatorum suorum circumdederunt me populus hic. Peracto sacrifi-
 cio, dicitur Abraham: In semine tuo benedicentur omnes gentes: & postquam Domi-
 nus dicit: Foderunt manus meas, & pedes meos: paulopost in eodem psalmo subie-
 cit, Reminiscens eius & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, & adorabunt in
 conspectu eius vniuersæ familiæ gentium: quoniam Domini est regnum, & ipse domi-
 nabitur gentium. Oblato itaque Abraham filio, & pro eo ariete immolato, appellauit
 nomen loci illius, Dominus vider: quia Redemptor noster, postquam in ara Crucis
 oblati mortis nostræ debitum soluit, videndum se deinceps fidelium suorum obtuti-
 bus præbuit: vt nimirum redempti omnes illum iam per fidem videant, qui eatenus
 fidei oculos non habebant.

Verum nos, dum sacrificantem Abraham aliquanto longiori sermone prosequi-
 mur, ab alijs, quæ dicenda sunt, diutiùs præpedimur. Hoc nempe Crucis mysterium
 & Iacob figuratim expressit, cum de Christo inter reliqua verba benedictionis intu-
 lit, dicens: Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vix pallium suum. Stola Christi
 & pallium, multitudo est gentium: quas tunc Dominus induit, quando sibi eas per
 gratiam redemptionis adiunxit, sicut per Prophetam pollicetur, dicens: Vix ego,
 dicit Dominus, nisi hos omnes induam sicut vestimentum. Stola ergo suam Do-
 minus in vino, & pallium in sanguine vix lauit, quando sicut botrus in Crucis ligno
 pependit. Tunc enim ex latere eius sanguis & aqua profluxit. Sed aqua nos abluat, san-
 guine redemit: nimirum vt exhiberet sibi sponsam non habentem maculam, neq; ru-
 gam. Crucis mysterium idem Iacob tunc etiam patenter exhibuit, quando iuniorem
 Ephraim Manasse primogenito præferens, in modum crucis super eos brachia permu-
 tauit. Per Crucem nanq; factum est, vt populus gentiù, tanquam primogeniti iure præ-
 repto, populù præcederet Iudæorum. Illud quoque, quod in Exodo legitur, ad Domi-
 nicæ Crucis refertur proculdubio sacramentum. Dixit enim Dominus ad Moysen: Projice
 virgam, quam in manu gestas, in terram: & proiecit, & versa est in colubrum.
 Expauit

- Expanitilicò Moyses, & fugit. Et ait illi Dominus: Apprehende caudam eius: & apprehendit, factusque est iterum virga. Cuncti liquidò nouimus, quia serpens suavitè homini mortem. Ergo mors à serpente. Quis autem virga, nisi Christus, de quo Propheta dicit: Quia egredietur virga de radice Iesse? Virga itaque in serpentem, Christus in mortem. Moyses autem expauit & fugit: quia suspenso in Cruce, vel moriente Domino, omnis ille Apostolorum numerus tremefactus expauit, & à certæ spei ac firmæ fidei soliditate recessit. Quia verò cauda, extrema pars corporis est, quid nisi finem Dominicæ significat passionis? Moyses igitur caudam apprehendit, & nihil in virga vltra serpentis apparuit: quia completo Dominicæ passionis, Crucisque mysterio, & fidelis quisque tunc ad fidem redijt, & Christus, consumpta morte, id ipsum in se, quod fuerat, per resurrectionis gloriam reparauit.
- Exod. 12. Iam verò quid est, quòd Israëlita plebs postibus domorum de sanguine agni iubetur imponere, nisi vt nos præfiguret Crucem Christi, qui verus est agnus, in fronte portare? Ad vesperam siquidem immolabatur agnus, & in vespera mundi passus est Christus. Liniuntur vtrique postes, ne vastator Angelus audeat inferre perniciem: & nos Crucis vexillum in corde gestamus & fronte, ne repentinus hostis irruens, valeat auferre salutem. Vnde & securi canimus: Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Quod tamen securius digniusque cantamus, si rubro iam mari transmisso, & hoste demerso, tympanum cum Maria Moyfi sorore deferimus. Quid est autem tympanum portare? Audi Dominum dicentem: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. Qui enim carnem suam cum vitijs & concupiscentijs crucifigit, qui membra sua, quæ sunt super terram, abstinendo mortificat, ille verè cum Maria tympanum portat, quia semetipsum à noxijs terrenæ voluptatis humoribus aridum seruat. Iuxta rationis igitur consequentiam, & hinc tympanum Crucis mysterium non obscure designat. Præterea & illud non inconuenienter occurrit, quòd videlicet Israëlita populus in Marath aduersus Moysen murmurat, vociferans scilicet, non se posse reperire, quod bibat. Tunc ostendit Moyfi Dominus lignum: quod cum ille misisset in amarissimas aquas, in dulcedinem protinus sunt conuersæ. Quid enim amaræ illæ aquæ, nisi occidentis literæ, & duræ atque insipidæ legis speciem tenent? Scriptum est enim: Constituit populo suo Dominus legem & iudicia, & tentauit eum. Et alibi: Ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non viuunt. Cui tamen legi si confessio Crucis & Dominicæ passionis mysterium copulatur, protinus quod amarum fuerat, in spiritalis intelligentiæ dulcedinem vertitur.
- Notandum autem iuxta veritatem historiarum, quòd aqua in dulcedinem versa, subinde populus venit in Helim, vbi erant duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmæ. Quid enim duodecim fontes, nisi duodecim sunt Apostoli, quos Dominus ad hoc constituit, vt arida & squalentia humani generis pectora, suæ prædicationis inundationibus irrigarent? Quid verò septuaginta palmarum arbores, nisi totidem sunt Discipuli, quos ante faciem suam idcirco misit, vt per eos victoriæ suæ palmas mundus agnosceret? Et certè satis congruè videretur consequentium rerum ordo dispositus, vt primò populus duceretur ad literam legis, à qua nimirum, dum amara fuit, transire non potuit. At postquam est per lignum vitæ dulcis effecta, & intelligi spiritaliter coepit, illic Dei populus de veteri testamento ad Apostolicos fontes & palmarum arbores, id est, ad Euangelij gratiam transijt. Et benè post acceptum Decalogum septuplus prædicatorum numerus constituitur, quia per septiformem sancti spiritus gratiam omne mandatum diuinæ legis impletur. Nec immeritò planè prædicatores Crucis, palmarum videntur nomine figurari, dum & ipsa Crux iurè dicenda sit palma: quia in ea scilicet facta est de prostrato mundi hoste victoria, sicut de ipsa Cruce sponsus ad sponsam: Dixi, inquit, ascendam in palmam, apprehendam fructus eius, & erunt vbera tua sicut botri vineæ, & odores tui sicut malorum, guttur tuum sicut vinum optimum. Fructus nempe Crucis, omnes electi sunt.
- Ascendit igitur Dominus palmam, & apprehendit fructus eius: quia mox vt in Cruce pro nostra salute pendit, omnes electos ad semetipsum per amoris desiderium traxit. Et tunc sancta Ecclesia per duorum testamentorum vbera, spiritalis coepit lætitiæ vina diffundere, atque odorem celestis concupiscentiæ naribus humanarum mentium inspirare, vt incitata ad obsequendum mens nostra, sibi gratulans dicat: Trahe me post te, curremus in odorem vnguentorum tuorum. Quod profectò & petra illa Horeb in Raphidim, satis expressè denunciat, quam virga Moyses, Domino

nino iubente, percussit, & aquas elicuit. Hanc sanè petram Christi tenuisse figuram & Apostolus testatur, cum dicit: Bibebant autem de spiritali consequente eos petra. ^{1. Cor. 10.} Petra autem erat Christus. Huic itaque petre lignum Crucis accessit, & mox tanquam aquæ profluentis inundantiam, sancti Spiritus larga dona profudit. Ad quas nimirum hauriendas aquas omnes sitientes inuitat ipse, cum dicit: Si quis sitit, veniat ^{Iohan. 7.} ad me, & bibat, & de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem (inquit Euangelista) dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.

Sed quid in reliquis diutius immoramur, dum constet esse perspicuum, quòd & ^{Tabulæ le-} ipsæ tabulæ, quæ Dei digito scriptæ sunt, Crucis Dominicæ prætulerint sacramen- ^{815. typus} tum? Decem nanque præcepta in eis scripta sunt, & denarius numerus per X literam, quæ Crucis exprimit speciem, designatur. In hac sanè litera, quæ denarium in se continet numerum, sic vnus apex à summo in imum per obliquum ducitur, vt alter quoque non dispar per transversam lineam, productis vtrique brachijs, compingatur. Et sic apicis vtriusque facta complexio, non solum exteriorem Crucis præterdit imaginem, sed & mysticam eius quandam videtur indicare virtutem. Dicit enim Dominus: ^{Matth. 5.} Non veni soluere legem, sed adimplere.

Per Crucis itaque sacramentum, præcepta veteris instrumenti Euangelicæ gratiæ copulauit, & (vt ita loquar) duo testamenta velut vnus doctrinæ corpus effecit. Et primò quidem data sunt tabulæ, sed protinus sunt, populo præuaricante, effractæ: ^{Exod. 32.} secundò verò dantur tabulæ, sed perpetuò permansuræ. Planè priores tabulæ præcæ legis tenuère figuram, quæ à sui cultus obsequio erat postmodum defectura. Postea verò dantur tabulæ, sed non franguntur: quia noui testamenti gratia, quæ per Crucis est solidata mysterium, nullum nouit habere defectum. Porrò autem nec arca illa veteris testamenti, beatæ Crucis credenda est caruisse thesauris. Crucis nanque incomparabiles diuitias occultabat, quia & Cruci iam per cuncta figurarum suarum atque ænigmatum mysteria militabat. Eius quippe extunc iam erat ministra, imago ^{Hebr. 9.} scilicet veritatis, & initium plenitudinis. Arca scilicet, sancta erat Ecclesia. Tria verò ^{Arca, sancta Ecclesia.} continebantur in arca, duæ videlicet lapideæ tabulæ, quæ profectò duorum testamentorum innuunt perpetuam firmitatem, quas etiam Crucis in se mysterium continere supra docuimus. Vna quoque aurea, habens manna. Hæc profectò puram atque synceram carnem Redemptoris exprimit, quæ proculdubio dulcedinem perpetuæ diuinitatis includit. Quæ dulcedo extunc in palato nostrarum mentium sapuit, ex quo miles pendens in Cruce Domini latus aperuit, cum botrus videlicet expressus est, qui ^{Iohan. 19.} dum calcaretur, torcular calcavit solus. Tertio in arca fuit virga Aaron, quæ post ariditatem floruit. Quæ nimirum quid aliud significat, nisi summi verique Pontificis nostri illud salutare vexillum, immortalis memoriæ semper viriditate floridum, & exuberantium fructuum fertilitate fecundum? Crux enim semper viret in spe, floret in fide, fructificat in charitate. Et postquam à terreno cæspite præcisâ est, frondet: quia quisquis per amorem Crucis à terrenis desiderijs ipsam mentis radicem præcidit, ad hereditatem immarcescibilem capessendam, & semper virentia æternæ vitæ pascua conualefcit.

Verum quid amplius de laude beatæ Crucis edisseram, quandoquidem omnia illa ^{Sacrificia veteris legis quid significarint.} sacrificia, quæ sub legalium ceremoniarum ritu offerri iubentur, ad hoc vnum singulare verumque sacrificium, quod in ara Crucis oblatum est, referantur? Per vitulum nanque, qui de armento offerri præcipitur, Redemptor noster, qui de Patriarcharum descendit progenie, figuratur. Hic nimirum aratro Crucis suæ terram carnis nostræ perdomuit, & ex Spiritus sancti semine virtutum nos fruge ditauit. Hic vitulus sine macula non in tabernaculo, sed ante ostium eius à filijs Aaron offerebatur: quia & Dominus, qui sine peccato est, sub Anna & Caipha extra portam est crucifixus. Ipse agnus, quia mundi peccata deterfit. Ipse hœdus, quia authorem peccati diabolus Crucis gladio iugulauit. Ipse columba, in cuius nimirum specie Spiritus sanctus super eum ad Iordanis fluentia descendit. Ipse etiam turtur, quia perpetuæ castitatis author existit, sicut sibi à sponsa dicitur: Speciosa genæ tuæ sicut turris. Eandem porrò viuificæ Crucis hostiam designabat & vitula illa rufa, quæ ætate quidem ^{Num. 19.} integra, sed iugi esse iubetur ignara. Rufa nimirum vitula, caro est Saluatoris, rosea scilicet sanguine passionis. Perfecit quidem ætatis Dominus ad passionem venit, sed eius collum iugum peccati cuiuslibet non attriuit. Qui vitulam offerunt, immundi sunt: & qui Christum crucifigunt, vnde mundus abluitur, ipsi damnabiliter inquinantur. Qui verò cinerem colligens extra castra proijcit, mundus est: quia quicumque Cru-

cis Dominicæ passionisque mysterium per mundi latitudinem prædicant, à peccatorum se contagio per ædificationis fraternæ ministerium purgant.

Sed quibusdam fortasse displiceat, quòd nos ad laudem Crucis tot sacri eloquij exempla congerimus, & velut instructam instrumenti veteris aciem huic regio vexillo prorsus intentam parère monstramus. Quibus cerè quid aliud dicendum est, nisi quod Apostolus perhibet, dicens: Verbum Crucis pereuntibus quidem stultitia est, his autem, qui salui fiunt, id est, nobis, virtus Dei est? Quicquid enim de Crucis laude differimus, in eius non ambigitur redundare præconium, qui Crucis illustravit propria morte vexillum.

Per hæc itaque, fratres mei, quæ dicta sunt, liquidò colligere possumus, quia hoc cælestis victoriæ signum, per quod mundus erat de captivitate antiquæ vinculis absolendus, ab ipso mundi principio patres adorant, Prophetæ prænunciant, omnesque sacrarum scripturarum paginæ præfigurant. Quippe quod nos adoramus in munere, illi iam venerabantur in fide: Et quod apud illos erat quibusdam ænigmatibus figuratum, nos per Mediatoris gratiam iam videmus impletum: ut quod illi * prælagabantur per spiritum, nos iam per corporalem cernamus & amplectamur obtutum. O admiranda Conditoris nostri pia clementia, ò prædicanda singularis nostri Redemptoris humilitas. Atrocissimæ mortis subire dignatus est pœnam, ut nos proucheret ad coronam. Turpissimum Crucis elegit propria voluntate supplicium, ut nos de seruitutis iugo sublimaret ad regnum. Maledici non respuit, ut nos de maledicto legis absolueret. Probrosam mortem pertulit, ut nos ab æternæ mortis opprobrio liberaret. Vnde & Apostolus: Christus, inquit, nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, quia scriptum est: Maledictus omnis, qui pendet in ligno: ut in gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Iesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.

Quia ergo, fratres mei, seruitutis iugo soluti, benedictionem Abrahæ in Christo iam sumus adepti, quid restat, nisi ut ea, quæ gratia præueniente percepimus, etiam per vitæ meritum Redemptoris nostri dona seruemus, ne qui per baptismum in Christo renascimur, secundum veterem rursum hominem viuentes, ad damnationis eius sententiam reuocemur? Nam & hodiè in Ecclesia illud Dauid canimus: Maledicti qui declinant à mandatis tuis. Consideranda nempe sententia, quia non dicitur: Maledicti, qui non renascuntur in sacramentis tuis: sed, Qui declinant à mandatis tuis, quia videlicet non solum illi maledictionis nexibus sunt obnoxij, quos in Christo aqua baptismatis non regenerat: sed illi etiam, quorum prauitas à rectitudine mandatorum Dei per vitiorum abrupta declinat. Quid ergo prodest, quia de vinculis quis vetustæ maledictionis absoluitur, si per vitam reprobam eisdem vinculis denudò retrudatur? Nam & Apostolus ait: Qui non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema, * & maranatha. Vbi æquè notandum, quia non dicit, Qui non renascitur in Dominum nostrum Iesum Christum: sed, Qui non amat: ut etiamsi baptismo probetur quis in Christo renatus, si non sit etiam ex conuersione commortuus, nequaquam sit à maledictionis omninò vinculis absolutus. Si enim (iuxta Apostolum) complantati sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Et rursus: Si compatimur, & conregnabimus: si commorimur, & conuiuemus. Sed quis ille est, qui non amat Christum? Quis enim nostrum, si de Christi dilectione consulitur, non protinus constanter, imò promptissimè se Christum diligere fateatur? Verum ille non amat Christum, qui non amat Crucem Christi. Et qui sunt, qui Christi Crucem non amant? Audi Paulum, manifesta eos voce notantem: Multi, inquit, ambulant, quos sæpè dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimici Crucis Christi: quorum finis interitus, quorum deus, venter est, & gloria in confusione eorum, qui terrena sapiunt. Loquatur & Iacobus: Qui amicus, ait, est huius seculi, inimicus Dei constituitur.

Quisquis ergo desiderat ab omni vinculo maledictionis absolui, & plenam nouæ gratiæ benedictionem consequi, Crucem diligat, ex qua videlicet omnis plenitudo benedictionis emanat. Per Crucem se Dei mandatis adstringat: Per Crucem effrænis carnis incentiua cohibeat. Sicut enim consentiendo carni, sententiam maledictionis incurrimus: sic refrænando carnem, benedictionis gratiam promeremur. Ex torculari nanque Crucis, largissima benedictionis vnda profluxit, quæ maledictionis antiquæ virus omne deterfit. Inde nimirum stillicidia charismatum cælestium proruperunt, quæ ariditatem humanarum mentium salubriter irrigant, omniumque virtutum

1. Cor. 1.

Charitas Christi erga nos.

Galar. 3.

Deut. 21.

Gratia Dei ut conseruanda.

Psal. 118.

1. Cor. 16.

Rom. 6.

2. Tim. 2.

Philip. 3.

Iacob. 3.

Carnis castigatio quod conferat.

virtutum felici fruge fecundant. Hæc est enim nubes illa, quæ Eliæ sub vestigio hominis in tempore siccitatis apparuit, & mox inundantis pluuiæ copia abundanter erupit. Sic enim scriptura commemorat: Ecce, inquit, nubecula parua quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Quia enim non quasi homo, sed quasi vestigium hominis ascendisse dicitur, rectè per hoc Crux, quæ membris est aptata Dominicis, designatur. Et benè Crux vestigium hominis dicitur, quia per eam Deus homo transitum fecit, cum ad Patrem redijt, sicut per Iohannem dicitur: Sciens Iesus quia venit eius hora, ut Iohan. 13. transeat ex hoc mundo ad Patrem. Pascha quippe, transitus dicitur. Et hic transitus per Crucem factus est, sicut dicit Apostolus: Pascha nostrum immolatus est Christus. Sicut ergo per Virginem descendit ad nostra, sic per Crucem est reuersus ad propria. Quod congruenter expressit illud factum sub Elisæo miraculum. Nam cum iuxta Iordanem ligna caderentur, repente securis cuiusdam, materiam succidentis, in aquam cecidit. Tunc Propheta lignum in aquam misit, & mox ferrum natauit, atque ad manubrium redijt. Quid est autem securis, nisi sapientia Dei, operata per corpus? Quid ferrum, nisi diuinitas? Quid lignum, nisi humanitas? Et rectè corpus Christi lignum dicitur, quia in ligno pependit. Securis igitur iuxta Iordanem arbores succidebat, quia Dei sapientia iuxta fluidum mortalitatis nostræ decursum, dignata est impios Iudeos suæ prædicationis austeritate corripere, & velut infructuosas arbores à statu rigida superbiæ descicare. Vnde & Ioannes dicit: Iam securis ad radicem arborum posita est. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Itaque dum ligna caduntur, ferrum in aquam de manubrio cecidit: quia dum syluestres Iudeorum mentes Veritas corripit, Diuinitas carnem deferens, ad inferni profunda descendit. Sed lignum in aquam mittitur, & ferrum redit: quia corpus Domini, quod in ligno pependit, in sepulcro ponitur, deinde ex profundis inferi spiritu redeunte surrexit.

Vnde notandum est, fratres mei, & diligentissimè perpendendum, quia ipse Redemptor noster antè per Crucem transijt, & sic humanitatem suam in paternæ dexteræ gloriam sublimauit. Exemplum quippe nobis exhibuit, ut vnde caput præcessisset cognoscitur, per eandem viam & membra subsequenter gradientur. Præferimus igitur Crucem in fronte, sed eandem Crucem multo salubrius recondamus in corde. In utroque poste sanguinem percussor angelus videat, ut exclusus euadat, non perempturus irrumpat. Nec sibi quispiam de solo signo Crucis applaudat, si veritatem Crucis in operibus non exhibeat. Crucem nempe in suis moribus signanter expresserat, qui dicebat: Ego enim stigmata Iesu in corpore meo porto.

Mundantes igitur nosmetipsos, charissimi, ab omni inquinamento carnis & spiritus, accingamur aduersantium vitiorum impetus frangere, carnalis illecebræ passionibus obuiare, piè proximorum necessitatibus condescendere, illatas etiam contumelias, seruata charitate, perferre. Sit mens nostra ab omni terrenæ cupiditatis pondere libera, ut sancti desiderij librata pennis, ima iam deserat, atque ad authorem suum rediens, in eius amore suauiter requiescat. Fastidio nobis sint cuncta, quæ cernimus. Ad illa verò, quæ credimus, continui laboris instantia festinemus. Hæc profectò Crux est, quam moribus & actibus nostris debemus imprimere. Hæc est, quam iubemur quotidie post Dominum baiulare. Qui hanc portat, passioni Redemptoris sui verè communicat. Hoc signum oues ab hædis in extremo examine segregat, & Index, qui reprobos nescit, hunc in suis characterem recognoscit. Quibus autem im-

pressum propriæ mortis stigma considerat, mox ad æternæ vitæ præmia gratus remunerator inuitat: Venite, inquit, benedicti Patris mei, percipite regnum: Cum quo ipse viuat & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

M A R-

**MARTYRIVM ILLVSTRE ALEXANDRI PA-
PAE, ET EVENTII ATQVE THEODVLI PRESBYTERO-
rum. Item Quirini & aliorum. Flabetur autem in vetustis MS. codicibus, &
adstipulantur ei antiquissima Martyrologia. Stylum passim
mutavit nonnihil F. Laurentius Surius,
sed modicè tantum.**

3. Maij.

Hermes Præ-
fectus Urbis
credit cum
alijs multis.

Præclara
vox eius, &
egregius
raundi con-
temptus.

Matth. 27.
Luc. 23.

QVINTO loco à B. Petro Apostolo Romanæ Urbis cathe-
dram obtinuit Alexander, sanctitate incomparabilis, ætate
quidem iuuenis, sed fide canus. Totius autem populi affe-
ctum & benevolentiam illi gratia diuina conciliarat, ita vt
& Senatorum maximam partem conuerterit ad Domi-
num, & Præfectum quoque Urbis Hermen cum vxore, foro-
re & filijs baptizaret, & cum ijs pariter 1230. seruos eius, eo-
rumque vxores & filios: quos quidem Hermes in die sancto
Paschæ prius libertate donatos, ita demum curauit bap-
tizari, baptizatisque multa est dona largitus. Cùm autem
hæc ad Traianum principem perlata fuissent, misit is Aure-
lianum Comitem vtriusque militiæ à Seleucia, vt Christianos omnes interficeret. Vn-
de nutu Dei eodem anno mortuus est Traianus. Vbi autem ad Urbem accessit Aure-
lianus, vniuersus Senatus non minus ei obsecutus est, atque ipsi principi Traiano.
Adièrunt autem illum templorum pontifices, & ea, quæ gesta erant, inuidiosè crimi-
nantes, ad eò eius animum iracundia inflammârunt, vt & Hermen Præfectum in vincu-
la conijci, & Alexandrum Papam in carcerem abduci iusserit. Inde verò orta est gran-
dis in populo Romano seditio, quibusdam clamantibus, Viuus ardeat Alexander:
alijs vociferantibus, Hermes debet flammis exuri, qui tot hominum millia à deorum
cultu auertit, docuitque templa nostra vitare, & deos nostros constringere.

Cùm autem Hermes Præfectus apud Quirinum tribunum haberetur in vinculis,
dixit ei Quirinus: Quæ ratio est, vir illustris, vt vice sacra iudicans, non solum ad istam
iniuriam te redigi velis, verum etiam Præfecturæ honore abdicato, vinculis tanquam
priuatum onerari æquanimitè feras? Sanctus Hermes ait: Ego Præfecturam non ami-
si, sed mutavi. Nam terrena dignitas à terrenis hominibus tollitur & mutatur: digni-
tas verò celestis, æterna sublimitate subsistit. Dicit ei Quirinus: Miror te prudentem
virum ad tantam stultitiam deuolutum, vt credas te extra hanc vitam aliquid habitu-
rum, cùm humana corpora vsque ad in puluerem redigantur, vt ossa ipsa vix per-
durent. Hermes ait: Et ego ante hos annos ridebam hæc omnia, & solam hanc mor-
talem atque carnalem vitam esse putabam, eamque in precio habendam existima-
bam. Dixit Quirinus: Certiorem me, quæso, effice aliam esse vitam post hanc, vt rectè
te credidisse cognoscam. Hermes dixit: Sanctus Alexander episcopus, qui haberetur in
vinculis, hæc me docuit. His auditis, Quirinus coepit maledicere Alexandro, aitque:
Domine mi, vir illustris, redi ad sanitatem, recipe Præfecturam, recipe patrimonium &
familiam & ornamenta domus tuæ. Hac enim causa misit me dominus meus Aure-
lianus, Comes vtriusque militiæ, vt si sacrificare dijs velis, maneat tibi Præfectura, possis-
que te vlcersi de inimicis tuis, qui insultant casibus tuis. Hermes dixit: Non me per-
misti id tibi explicare, quod ex me audire voluisti. Respondit Quirinus: Ego ex te
scire volebam, num rectè credidisses: & tu mihi nominasti hominem maleficum, quem
ego in vinculis habeo in imo carcere: cuius scelerati hominis, qui te euertit, cùm ex te
nomen audiuissem, te amplius audire non sustinui. Video enim te instar rustici cuius-
dam ab illo indutum, qui & te & se deceptus, homo miserimus, in vinculis & tenebris
constitutus, atque pro suis sceleribus forsitan flammis exurendus. Sed si quid tamen
potest, liberet & te & se. Hermes dixit: Domino meo Iesu Christo in cruce pendenti
Iudæi insultantes dicebant: Si potest, descendat nunc de Cruce, & credimus ei. Ille
autem si non abominatus esset eorum pectora, perfidia squalore plena, vidissetque ex
animo illos velle credere, sine dubio descendisset. Et tu igitur si vera loqueris, abi ad
eum, & dicit illi: Si vis, vt credam te verum esse Dei præconem, & verum Deum esse
quem colis, aut te apud Hermen inueniam, aut Hermen apud te: & omnia quæcun-
que dixeris mihi, credam. ait Quirinus: Iam quidem super illum & te vincula triplica-

bo,

bo, dicamque ei, vt inueniam eum apud te hora cœnandi. Et si hoc efficere potuerit
vel tota nocte, credam quòd & me possit edocere.

Cùm ergo abijisset Quirinus, & hæc indicasset Alexandro, custodesque & seras tripli-
casset, S. Alexander in preces incubuit, dicens: Domine Iesu Christe, qui me in cathedra
Apostoli tui Petri sedere voluisti, præsta, vt salua passione, veniat ad me angelus tuus,
qui me hodiè vespertino tempore perducatur ad famulum tuum Hermen, & iterum mar-
tino huc reuocet, nemine sciante, donec ego huc reuersus sim. Primo igitur noctis
silentio adfuit puer, faculam ardentem ferens in carcerem, dixitque S. Alexandro: Se-
quere me. At ille respondit: Viuit Dominus meus Iesus Christus: nisi flexeris mecum
genua, & orationem Domini Iesu dixeris, non sequar te. Puer autem, qui videbatur non
amplius quàm quinque annorum, flexis genibus orauit diuidia ferè hora, surgensque
dixit orationem Dominicam. Deinde apprehensa manu dextera S. Alexandri, duxit eum
ad fenestram, quæ erat clausa, eamque ceu ostium aperiens, cum illo exijt ad Hermen, in
adibus Quirini intra clausum cubiculum manentem. Postea autem eò adueniens Qui-
rinus, eosque inueniens simul extensis manibus orantes, facemque ardentem conspiciens,
terrore correptus est. Cùm verò illi viderent eum propè amentem, dixerunt ei: Quan-
doquidem ita apud te constitueras, vt si nos, qui corporibus quidem separati, animis au-
tem coniuncti eramus, etiam corporibus coniunctos cerneret, fidem amplectereris:
iam crede, quia vides nos. Sed ne fortè putes, ea causa nos tibi à vinculis absolutos
ostendisse, vt possimus euadere, manè rursum nos vinculos inuenies. Tu enim liberationis
causa id fecimus, vt credas Christum Dei filium, verum esse Deum, qui etiam exaudiuit
in se credentes, & tibi quoque præstabit, quicquid ab eo precatus eris. Dicit ei Quirinus:
Istuc verò efficere potuerunt etiam artes magicæ. Respondit Hermes: Num volunta-
te nostra perripimus carceres? Tu te crediturum dixisti, si nos pariter videres in eodem
loco. Ecce vides nos, quibus custodes triplicasti. Crede igitur. Nam & ipse Dominus
noster Iesus Christus beneficijs conferendis sese manifestauit, cùm illuminaret cæcos,
mundaret leprosos, curaret paralyticos, purgaret demoniacos, mortuos excitaret.
Denique hinc ad eò factum est, vt ego huic sancto Papæ Alexandro crederem.

Cùm enim vnicus mihi esset filius, isque nimio languore vexaretur, cùm adhuc litera-
rum studijs inculceret, à me in Capitolium ductus est & à matre sua: vbi cùm dijs omni-
bus sacrificasset, & pontificibus munera elargiti essemus, ille nihilo minus mortuus
est. Increpante autem me eius nutrice atque dicente, Tu si ad limina S. Petri duxisses
eum, & Christo credidisses, hodiè filium tuum haberes incolumem: ego illi respondi,
Tu ipsa cæca es & minimè curata: quo ergo pacto filium meum mihi sanum restitues?
Illa ait: Si ante hos annos quinque, quibus cæca sum, credidisses Christo, restitui mihi
essent oculi mei. Cui ego: Vade, inquam, & crede, & si tibi oculos aperuerit Alexan-
der, credam quòd & deum mihi possit vnicum filium restituere. Abijt illa circa horam
tertiam, & ecce hora diei sexta reuera est ad me sana, imponensque humeris suis mor-
tuum filium meum, ita coepit currere, vt eam iuuenes vix assequerentur. Et cùm ad
Alexandrum hunc venisset, iactauit puerum ad pedes eius, dicens: Domine, redeat cæ-
citas ad me, modò iste reuiuiscat. Ait autem Alexander: Sic Christus hunc excitabit, vt
tibi semel reformatos non auferat oculos. Cùm autem facta oratione ipse per se ve-
niens reddidisset mihi filium meum viuum & incolumem, abieci me ad pedes eius, ro-
gans, vt me faceret Christianum. Et sic ego credidi Christo, filioque meo tutorem insti-
tui, omneque ei contuli matrimonium illius, quædam etiam de meis bonis addidi: cæ-
tera verò seruis meis, qui vnà mecum facti sunt Christiani, simul cum libertate donauit:
quicquid aut reliquum fuit, pauperibus erogauit. Nunc planè expeditus, nec confiscatio-
nem timeo, nec offensionem hominis perituri reformido, credens me partem habiturum
eum illis, qui pro Christi nomine martyrii obierunt, & ad martyrii coronam peruenerunt.

His auditis, Quirinus dixit: Lucretur per vos Christus animam meam, sed hoc mo-
do: Habeo filiam adultam, quam volo tradere viro: & illa quidem venusto est adspe-
ctu, sed collum eius struma circumdat. Hanc vos curate, & ego ei conferam facultates
meas omnes, vobiscumque Christum confitebor. Dicit ei Alexander: Adducito eam
ad me in carcerem, & tolle boias de collo meo, & impone ei, maneantque apud illam
boiæ, & manè saluam illam inuenies. Ait ad eum Quirinus: Cùm tu sis hic in domo
mea, quomodo te in carcere inueniam? Respondit ei Alexander: Festinus abi. nam
qui me huc adduxit, prius quàm venias ad carcerem, me eò reducet. His dictis, egressus est
Quirinus, & cùm vellet apertum relinquere locum, in quo Hermes clausus tenebatur, di-
xit

Angelus S.
Alexandri
è carcere
educit ad
pedes Qui-
rini.

Mulier cæ-
ca videt.

Filius Præ-
fecti mortu-
us excitatur

Angelus re-
ducit Ale-
xandrum in
carcerem.

xit ei Alexander & Hermes: Claude more solito: sed cum nollet, coactus tandem clausit. Cum autem sibi iniuicem vale dicerent & precarentur, puer ille cum face adfuit, aperta que fenestra, dixit Alexandro: Sequere me. sequentem que intra horam punctum reuocauit in carcerem, repositisque vinculis abcessit. Post horam unam venit Quirinus ad custodes quatuor, quos ad unam carceris cellam collocarat, & cum eos inuenisset vigilantes, & claustra omnia integra & obfirmata, sicut ea reliquerat, ostium aperiens, sanctum vidit Alexandrum. Itaque procidens ad pedes eius, clamauit, dicens: Quæso Domine, preceris pro me, ne ira Dei, cuius tu es Episcopus, in me concitetur. Respondit Alexander: Deus meus neminem vult perire, sed potius conuerti peccatores. Ita cum in cruce penderet, pro ijs, qui ipsum crucifixerant, deprecatus est. Ait verò Quirinus: Ecce ancilla tua, filia mea. Dicit ei Alexander: Quot homines in hoc carcere inclusi habentur? Respondit Quirinus: Fermè viginti. Ait Alexander: Perquire, num sint inter eos aliqui, qui pro Christi nomine patiantur. Abijt Quirinus, & mox renunciauit Alexandro teneri illic Euentium presbyterum, & Theodulum, qui diceretur ab Oriente venisse presbyter. Dicit ei Alexander: Propera, quæso, & cum honore eos ad me adducito. Interim tolle boias de collo meo, & impone in collum filie tuæ. Fecit ita Quirinus, & osculatus pedes S. Alexandri, dixit: Tuis manibus illi boias impone. Quod cum fecisset Alexander, virgere coepit Quirinum, vt iret. Illo abeunte, ecce puer iterum cum facula subito apparuit, dixitque Balbinæ puellæ: Salua esto, & permane in virginitate, & ego efficiam, vt videas sponsum tuum, qui tui amore fudit sanguinem suum. Quibus dictis, disparuit.

Venit autem pater puellæ Quirinus cum Euentio & Theodulo, & cernens filiam suam sanam, ita exclamauit: Exi ab hac custodia Domine mi Alexander, ne forte te moras neſtente, ignis lapsus è cælo, me consumat. Dicit ei Alexander: Si vis mihi præstare beneficium, hortare omnes, qui sunt in carcere, vt percepto baptismo, fiant Christiani. Respondit Quirinus: Vos Christiani, sancti estis: horum autem alij sunt effractores, alij adulteri, alij malefici, & diuersorum criminum rei. Sanctus Alexander ait: Propter peccatores Dei filius Dominus meus Iesus Christus è cælis descendit, & natus ex virgine, omnes vocat ad veniam. Noli ergo dubitare, sed cura, vt omnes veniant ad me. Tum verò Quirinus dixit omnibus clara voce: Quisquis vult, potest fieri Christianus, eique baptizato permittitur ire, quocumque libitum erit. Venerunt ergo omnes ad Alexandrum, & ille, Deo aperiente os eius, sic locutus est: Filii, audite me, & credite. Deus, qui fecit cælum, terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, qui fulgura vibrat & tonat, qui occidit & viuificat, cui seruiunt sol & luna, & stellæ, serenus aer & nubilis, itemque pluuia: is Deus filium misit è summo cælo, vt ex virgine nasceretur, qui nullum vnquam habuit nascendi initium. Hic verò ad fidem suam coepit inuitare omne genus humanum. Sed cum mortales duri & ferrei essent ad credendum, voluit miraculis eos permouere. Itaque cum in nuptijs vinum defecisset, aquam mutauit in vinum. Enunciauit verò etiam occultas hominum cogitationes, cæcis reformauit visum, mutis eloquium, claudis gressum, profligauit dæmones, curauit vexatos morbis, excitauit mortuos, ventis imperans sedauit tempestates, siccis mare calcavit vestigijs. Cum autem his visis plurimi in eum crederent, zelo perciti Pharisei & Iudæi, eum fecerunt crucifigi. Nec ille mori recusauit, cum id facile posset, vt mortis nostræ authorem diabolum captiuum abduceret. Mortuus autem, tertia surrexit die, & coram multis testibus in cælum ascendit, collata discipulis suis eadem miracula efficiendi facultate. Supremo verò mundi die venturus est ad iudicium, & bonis bona, malis mala redditurus. Vos igitur, si credidistis, date nomina vestra, vt possitis effici Christiani.

Oratio S.
Alexandri
ad inclusos
in carcere.

Iohan. 2.

Captiuos
credunt, &
baptizatur
eum Quiri-
no &c.

Cum autem omnes se credere affirmarent, præcepit Euentio & Theodulo, vt manus eis imponerent, facerentque eos catechumenos. Postea verò Quirinus cum Balbina filia & omni domo sua baptizatus est, & pariter alij omnes, qui erant in custodia. Baptizatis autem Quirinus vestes albas, easque nouas donauit, apertusque carcer, non multum visus est ab ecclesia discrepare. Tum verò commentariensis abijt ad Aureli-
num, narrauitque ei omnia, quæ gesta erant. Iratus Aurelianus, iussit ad se adduci Quirinum, dixitque ei: Ego te haud aliter atque filium dilexi: tu autem me irrisisti, deceptus ab Alexandro. Respondit Quirinus: Ego Christianus factus sum. Vis occidere, vis fustigare, vis incendere & ignibus concremare? aliud ego non ero. Quinetiam eos omnes, qui in carcere erant, curauit Christianos fieri, fecitque eis copiam recedendi, sed noluerunt vsquam progredi. Sanctum quoque Papam Alexandrum & virum illu-

streum

strem Hermen rogauit, vt abscederent, & noluerunt. itaque omnes sunt in carcere, dicuntque qui pro sceleribus suis erant in eum coniecti: Si propter crimina nostra eramus mortem appetituri, atque perituri: quanto equius est pro Christi nos nomine hac vita priuari? Ego verò rogauit eos omnes, vt baptizarentur, & baptizatos candidis ijsque nouis indui vestibus. nam & hoc religio Christiana exigit. Et ecce adstant omnes parati ad obeundum martyrium, perinde vt famelici ad escam inhiant. Tu igitur fac, quod tibi visum erit. Ira autem inflammatus Aurelianus, iussit eius excindi linguam, ita dicens: Linguam tuam aufero, quòd non es veritus tam confidenter tua mihi pandere secreta, vt te tacentem iubeam in eculeo torqueri. Quirinus ait: Miser & infelix, consule animæ tuæ, ne æterna te tormenta suscipiant. Cum igitur in eculeo torqueretur Quirinus, & iniurijs Aureliani non cederet, iussit tyrannus manus & pedes eius amputari, atque ita demum capite plecti, & corpus eius canibus proijci: quod à Christianis raptum, humatum est via Appia in cœmeterio Prætextati.

Filia autem eius Balbina in sancta virginitate permansit: cui sæpè osculanti boias S. Alexandri, quibus curata fuerat, dixit Alexander: Desine has osculari boias: inquire autem domini mei Petri Apostoli vincula, & ea potius osculare. Albina his auditis, cum multo studio ac desiderio peruenit tandem ad illa vincula, ijsque inuentis, gratias egit Domino nostro Iesu Christo, prosternensque se in orationem, dixit: Benedictum sit nomen tuum omnipotens Deus, quòd per famulum tuum Alexandrum mihi ancillæ tuæ thesaurum spiritalem indicasti: coepitque ea vincula cum multo tremore osculari, & gratias agere regi cælorum, deditque ea Theodoræ religiosissimæ foeminae, forori S. Hermetis Præfecti vrbis, cuius ab Aureliano decollati corpus illa collegerat, & Salatoria vetere sepelierat non longè ab vrbe Roma V. Calendas Septembris. Porrò beatissima virgo Balbina cum fiducia reuertens ad carcerem, B. Alexandri Papæ & sociorum eius coepit adhærere vestigijs, vt pro ipsa Dominum deprecarentur, & suis eam colloquijs confirmarent.

Eodem tempore ira percitus Aurelianus impijsissimus, missis militibus suis, iussit Christianos omnes in carcere baptizatos duci ad mare, & nauis vetustæ impositos atque in altum perductos, alligatis collo saxis, mergi in profundum. Abijt autem cum illis etiam Christi virgo Balbina, glorificans Deum. Deinde Aurelianus præcepit exhiberi sibi Alexandrum, dixitque ei: Ego hoc inprimis à te requiro, vt mihi omnia sectæ vestræ mysteria exponas, vt sciam, quam obrem pro Christo nescio quo, optetis potius occidi, quàm vinci. Sanctus Alexander dixit: Quod quæris, sanctum est. nos autem non permittimur à Christo, sanctum dare canibus. Aurelianus ait: Ita ne canis ego sum? Sanctus Alexander respondit: Vtinam verò canis esses. nam, quod peius est, etiam canes deteriores. Canis enim propter malefacta non luit poenas ignis æterni, sed semel mortuus, nihil vitæ reliquum habet. Homo autem ad Dei similitudinem factus, si per flagitia à Dei similitudine defleat, reus erit æterni supplicij: quemadmodum apud te reus haberetur, si quis ausus sit imaginem tuam siue sculptam, siue fusam, siue pictam violare & conspurcare. Sed hoc interest, quòd tu quidem, cum sis temporalis, temporarijs homines poenis afficis: Deus autem, cum sit æternus, poenas æternas in ignibus sempiternis à peccatoribus repetit. Aurelianus dixit: Si questionem meam non satisfeceris, noueris te verberibus atrectandum. Alexander ait: Quid ausu temerario hæc à me requiris Aureliane tyranne, quando ego præter regem meum, qui in cælis est, nullum alium timeo? Erras, si putas te non credendo, sed discutiendo, à Christianis posse erudiri. Aurelianus dixit: Cesset iam artificiosa loquacitas. Non enim apud iudicem qualemcunque loqueris, sed apud eum, cuius potentiam totus orbis expertus est.

Alexander ait: Noli iactare potentiam tuam. Propè enim est, vt desinat esse potens, qui de sua potentia gloriatur. Aurelianus dixit: Ideò tibi permittitur adhuc loqui homo miserrime, quòd vario tormentorum genere citò anima tibi extorquenda est. Alexander ait: Nihil nouum facturus es. Quis enim innoxius tuas euasit manus? Soli illi apud te viuunt, qui se negauerunt seruos esse Domini mei Iesu Christi. Ego autem, quia certus sum me nunquam negaturum Dominum meum, necesse erit, vt à te interficiar, sicut & Hermes vir sanctus, qui modò reuerà illustris est: & Quirinus, qui iam verè tribunus est: denique illi omnes, qui nuper illuminati, migrauerunt ad regna sidera. Aurelianus ait: Hoc est, quod abs te scire volo, quid tandem in causa sit, vt optatius tibi sit occidi, quàm superari. Alexander respondit: Iam dixi tibi, non licere sanctum dare canibus. Aurelianus ait: Num igitur canis ego sum? Facebant verba tua: iam enim præ-

G

sto

Mos
quiff
bar
all
vesti

Quirinus ca-
pite plecti-
tur.

Vide anti-
quitatis pi-
erati & re-
ligionem.

Christiani
multi in ma-
re mergun-
tur.

Matth. 7.

stō sunt verbera. Alexander dixit: Ego non timeo verbera, quæ cum tempore transeunt, & celeriter finem accipiunt: illa autem tormenta æterna ego timeo, quæ tu non formidas. Tunc iratus Aurelianus, iussit eum leuari in eculeo & torqueri, atrectarique vngulis, & lampadibus inflammari. Cumq; diu id facerent, & ille nullam ederet vocem, dixit ei Aurelianus: Cur ita taces? Respondit Alexander: Quia orationis tempore homo Christianus cum Deo loquitur. Dicit ei Aurelianus: Responde ad ea, quæ ex te sciscitor, & iubebo cessari à verberibus. Alexander respondit: Stultissime, ego te repræhendo: non enim curo crudelitatem tuam. Aurelianus ait: Vide ætatem tuam, quæ annum trigessimum non excedit: quare tam pulchram vis perdere iuuentutem? Alexander dixit: Vtinam tu animam non perderes tuam.

Pendente autem in eculeo Alexandro, misit ad Aurelianium vxor eius * Seuerina, qui ei diceret: Consule tibi, & missum fac virum iustum Alexandrum. alioqui & tu mala morte periturus es, & me viduam relinques. Aurelianus ait: Amicus est cōiugis mee: idcirco hæc pro eo verba facit. Iussit tamen deponi Alexandrum, & applicari Euentiū atq; Theodulum. Rogauit autem Alexandrum, qui nam illi essent. Alexander respondit ei: Ambo viri sancti, ambo presbyteri sunt. Admoto autem Euentio, dixit Aurelianus: Ecquis vocaris? Euentius respondit: Nomine carnali Euentius dicor: spiritali autem Christianus sum. Dixit ei Aurelianus: Quando primū cœpisti esse Christianus? S. Euentius respondit: Ante annos septuaginta. Nam vndecimo ætatis anno baptizatus sum, vicefimo presbyter ordinatus sum. At nunc annum ago octogesimumprimum, & secundus iam annus est, quod in carcere dego, & lætor in vinculis. Dicit ei Aurelianus: Consule senectuti tuæ, & nega Christum esse Deum tuum, & efficiam te amicū meum & diuitem & comitem. Euentius ait: Vbi est sensus tuus? vbi est mens tua? Putabam ego te sapere: sed cæco pectore es, nec potes videre quod Dei est. Itaque miser vel sero intellige te hominem esse mortalem, & age pœnitentiā, & crede Christum Dei filium, verum esse Deum, vt possis ad eius misericordiam peruenire. Tum verò Aurelianus iussit, amoto Euentio, deduci ad se Theodulum, eiq; dixit: Tu ne es ille, qui iussa mea ducis pro nihilo? S. Theodulus respondit: Ego te ipsum quoque semper nihili pendo, quod sanctos Dei varijs supplicijs afficis. Quid enim peccauit Alexander, vt tot eum tormentis subijceres? Aurelianus dixit: Quasi tu immunis sis. Theodulus ait: Credo, fretus Dei misericordia, me à consortio martyrij eius minimè separatam iri.

Tunc Aurelianus præcepit furnum vehementer accendi, & Alexandrum atq; Euentium ad dorsum pariter colligatos, simul in ardentem furnum iactari: Theodulum verò sisti ad furnum, vt eorum fractus cruciatu, in dæmonum sacrificia consentiret. Porro S. Alexander clamauit ad eum: Frater Theodule, festina: veni huc, & esto nobiscum. Nam quartus ille, qui inter tres Hebræos pueros apparuit, etiam nobis adest. Exiliens ergo in furnum Theodulus, gratias egit Deo, ita dicens: Igne nos examinasti, & non est inuenta in nobis iniquitas. Id cum nunciatum esset Aureliano, iratus ingemuit, & præfurore angi cœpit. Iussit autem Euentium & Theodulum decollari: Alexandrum autem per tota membra punctis creberrimis compungi, donec deficeret. Cumq; eis tanquam mortuis insultaret, repente facta est ad eum vox de cælo: Aureliane, his, quibus tu insultas, apertus est paradysus: tibi verò patet tartarus. His auditis, Aurelianus tremore corripitur, dicitq; Seuerinæ vxori: Venit ad me iuuenis quidam cum virga ferrea, eaq; ignita, iactansq; eam ad pedes meos, dixit: Habes Aureliane, quod egisti. atque ex eo tempore torus contremui, in cidiq; in febres, & quid agam ignoro. Ora pro me domina Seuerina Deum tuum, vt ignoscat mihi. Seuerina respondit: Ego verò abibo, & per me ipsam illos sepeliam, ne mihi similiter accidat. Itaq; abiens, septimo milliario ab vrbe Roma, via Numentana, in prædio suo Alexandrum & Euentium in vno condidit monumēto: Theodulum verò alibi sepeliuit. Porro omnes Romani clerici & viri religiosi, qui ad sanctorum corporum exequias venerant, illic remanserunt. Seuerina autē festinans domū, inuenit Aurelianium mente alienatum, ardentemq; febribus, & mala omnia sibi imputantē. Cui dixit Seuerina: Noluiſti audire me iam malè peris, & me viduam relinquis. At ille mox reddidit spiritū, mandēs linguā suam. Seuerina autē induit se cilicio, & tādih iacuit ad limina sanctorū, quos ipsa sepelierat, donec ab Oriente venisset S. Sixtus Episcopus. A quo impetrauit, vt in eodem loco ordinaretur episcopus, qui omni die, quæ sunt sancta, martyribus celebraret. Itaq; locus ille habet proprium sacerdotem vsq; in hodiernū diem. Sanctorū aut horum natalis, est V. Nonas Maij: beati aut Hermetis martyris, V. Calend. Seprēbris: ac per hoc benedictus Deus in secula seculorum,

* Seuerina,

S. Euentius grandævus.

Alexander & Euentius mittuntur in furnum.

Dan. 3. Psal. 16. Occiduntur

Aurelianus malè perit.

Misse quotidianæ.

rum, Amen. Hactenus ex MS. codice. Porro Damafus de hoc Pontifice Alexandro inter cætera scribit in Pontificali, eum constituisse aquam asperisionis cum sale benedicti in habitaculis hominum: unde constat, aquæ sacratæ in Ecclesia vsū esse antiquissimum.

Aquæ benedictæ vsus peruectus.

MARTYRIUM SS. ALEXANDRI ET ANTONINÆ

virginis, authore Simeone Metaphrasæ.

VM esset temporibus illis persecutio, & multi fratres pro Christi pietate interfecti fuissent, post multos dies oblata est Festo Præsidi, homini omnis misericordiæ experti, Christiana quædam virgo, quæ Antonina vocabatur, è castello quodam, cui nomen erat Crodannum. Virgo autem illa honestam vitam egerat, quam & Christus ipse perfectam reddidit in perferendis pro pietate certaminibus, quod diabolus aduersarium expugnare posset. Cum enim virgo illa crudelissimo Præsidi Festo tradita fuisset, cœpit Festus ipse insidijs virginem aggredi, atque ita illam hortabatur: Domina Antonina, volo te virginem ita honestam & pudicam Dianæ sacerdotem constituere: quinetiam munera & honores tibi conferam, vt & domui meæ imperare possis.

Illam cum diu tacuisset, vix tandem respondens: Quid, inquit, huiusmodi munera anania mihi largiri vis? At si tu, Feste, mearum diuitiarum particeps esse cupis, crede Domino meo Iesu Christo, & diuitias sempiternas consequeris. Tum Festus: Auertant hoc dii, vt tali Deo ipse credam, homini præsertim in cruce suffixo. Non ego, inquit Antonina, in cruce fixum, & sepulcrum fuisse inficior: sed eundem illum Deum fuisse confiteor, quippe qui tertia die resurrexit, & nunc sedet ad dexteram Patris sui, sicut scriptum est in psalmo centesimo nono: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ad hæc Festus: Multæ istæ tuæ sermonum machinæ, inanes sunt. Cur non potius mihi obtemperas, & dijs sacrificas, vt multa libertate fruaris? Tum virgo illa respondit: Ego istiusmodi dijs sensu carentibus non sacrifico: dæmones enim sunt, cum in lege Dei mei scriptum sit: Omnes dii gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit. At Festus: Tu ne deos nostros vocas dæmones? Maximè, inquit illa. quibus enim vis nulla inest, quique non consistunt, hi non dii, sed dæmones sunt. His verbis Festus iratus, militibus dixit: Eius maxillas multis alapis verberate, vt paululum erubescat. Statimque hæc addidit: Per deos omnes, nisi edicto Imperatoris tu Antonina obtemperaueris, pessimis modis te verberatam, in lupanar mitti iubebo, ac sic igne te comburendam esse decernam. Interea liceat tibi tres dies cogitare, recuses ne facere, quod iubeo, an velis respiscere, & dijs sacrificare. Hoc enim plures alij agere cœperunt, quod tu nunc audes: sed postea mutato consilio, dijs sacrificarunt. Tum Antonina: Fac, inquit, quod vis, impie Tyranne.

Tradita igitur quatuor militibus, lætanti animo, & vultu hilari in carcerem abiit. Tunc Præses carceris Præfectum clam ad se vocauit, & iussit, ne quid mali omnino ei faceret, sed potius illam admoneret, vt sententiam mutaret, & dijs sacrificaret: Difficiliter enim, inquit, Christianorum genus de sententia depelli potest. Præfectus igitur carceris cum virginem illam in cluisset, his verbis admonere eam cœpit: Antonina virgo honestissima, cur ita permānes in ista tua sententia? Cur non potius consilium mutas, & dijs sacrificas, vt salua esse possis? Illa verò nihil omnino respondebat, ita vt custos carceris se cum dubitaret, quorsum hoc faceret. Tunc virgo, genibus in solo positis, nocte & die Deum precabatur. Cum verò tres dies præterissent, repente tonitru factum est tam magnum, vt claustra ipsius carceris perfracta sint, & fores patefactæ, magnumque lumen in carcere ipso effulserit, & vox hæc è cælo demissa sit: Surge Antonina, & cibum sume: panis & aquæ particeps fias, & esto fortis, neque nefarium istum Præsidem Festum timeas, quoniam ego tecum sum. Surrexit illa, cum diuinas preces cōpleuisset, & Amen addidisset: cumq; panem & aquam, cibum & potum sumpisset, somno se dedit.

Postea verò, quàm dies illuxit, Præses pro tribunali sedens, dixit: Adducite sacrilegam illam foeminam, vt videamus, quæ nam sit eius sententia. Ducebant igitur illam milites, ante Festum Præsidem sistendam. Tum beata virgo in cælum intuens: Gratias, inquit, ago tibi, Domine Deus meus, quod in me voluntatem tuam exequaris: quæso, vt ne me derelinquas vsq; ad mortem. Tum vox è cælo venit, quæ dixit: Fac iter tuum

3. Maij.

Veſtitæ fatanæ.

Pſal. 109.

Pſal. 95.

Cæduntur Antoninæ maxilla.

Abit in carcerem.

Prudenter toram se dat precibus.

Rider præ-
fidem, & fla-
gellatur.

tuum, ego enim tecum sum. Cùm verò eò venisset, vbi Festus sedebat, risit beata virgo Antonina. Quam cùm Festus ridentem vidisset: Quid est, inquit, quòd risisti? Tum illa respondit: Dicam risus mei causam: prævidi folium istud tuum euertendum, ob id quæ te ipsum risi. Sensit Præses virginis contumeliam, & iussit illam flagellis verberari. Quæ cùm mentis oculos in cælum erexisset: Gratias, inquit, ago tibi, Domine Deus meus, quòd dignatus sis facere, vt ego misera & peccatrix cum sanctis tuis sortem habeam, hunc autem nefarium, & sanguine foedatum celeriter ad inferos demittes, vt cognoscat inanes esse deos illos, in quibus spem suam collocauit.

Ducitur in
lupanar.

Hæc cùm humani sanguinis appetens Præses ille audisset, magis turbatus, dixit militibus: Scelestæ hæc & impura mulier non solum deos nostros ad iram prouocat, sed etiam nos contumelijs afficit. Quamobrem illam in lupanar intromittite, vt eius libido expleatur. Itaque milites in cellam quandam adduxerunt. Angelus autem Domini apparuit vni ex militibus, qui tertium & vigesimum annum agebat, atque Alexander appellabatur. Cui angelus ille: Alexander, inquit, loquere cum Præsede, & ingredi ad Antoninam, & indue illam chlamyde tua, vt exiens, à scelesto Præsede non agnoscat. Tum bonus ille Christi miles Præsidem adiit, & dixit: Iube me introire ad Antoninam: & si quidem illi persuasero, benè erit: sin minùs, fac quod libet. Permisit Præses, & ait: Fac quicquid vis. Ingressus Alexander in eam cellam, in qua erat beata virgo, abiicit se ad eius pedes, & ait: Dei serua virgo Antonina, Dominus misit me ad te, vt nunciem tibi quæcunque ille mihi dixit, & quomodo seruari possis. Illa ea re perterrefacta, valdè timuit. Repentè verò lux magna circa illos effulsit, & vox hæc ad eos venit: Ne timeas, Antonina. qui enim te ad hunc statum vocauit, idem, cùm sit ad modum benignus, & Alexandrum ipsum ad eiusdem brauij conditionem vocauit. Quamobrem eius chlamyde te induas, & capite, vultuque in terram demisso, exeat isthinc, & sic à Præsede non cognosceris: ego enim te ita occultabo, vt ab eo agnosci non possis. Sumpsit igitur virgo Alexandri chlamydem, & illa caput suum inuoluit: cumque foràs progressa esset, manu annuens Præsidi: Fac, inquit, quod vis. Et velut dama quædam è laqueis liberata, iter suum hilaris effecit.

Antonina
habitu mu-
tato exit è
carcere.

Præses verò cùm existimaret Alexandrum esse, qui hæc diceret, missis quatuor militibus: Abite, inquit, & muliere ipsa vtamini, vt vultis, eamque foràs educite, vt illam multa ignominia nos afficiamus. Milites igitur ingressi, vt turpitudinem aliquam virgini afferrent, eam non inuenerunt, sed solum Alexandrum. Qua re percussus, dixerunt: Et vbi nam est illa? Et vnde nam tu hîc es? Illum itaque manu apprehensum, cùm ad Præsidem duxissent: Hunc, inquit, solum intus inuenimus. Quem cùm Festus vidisset, ea re percussus, sic Alexandrum est allocutus: Agè, miser atque infelix, dicas: Quomodo istud contra nos facere ausus es? Vbi nam est nefaria illa meretrix? Tu omninò eam vitiasti, & idcirco chlamyde tua coniectam dimisisti, quam & uxorem te ducturum promisisti. Sed non ita erit, non enim manus meas effugies. Cumque Alexander taceret, & Præses ipse diu secum cogitasset, iussit illum suspendi, & flagellis verberari.

Alexander
flagellatur.

Cùm igitur verberaretur, ab eo quærebat Præses, vbi nam esset scelestæ illa mulier. Alexander verò nihil respondebat, sed cælum tantum intuebatur: demissaque vox est è cælo ad Præsides, quæ ait: Scelerate Feste, cur innocentem hominem ita crucias? Quæ voce audita, desijt Præses illum cruciare, & iussit è ligno detractum custodi, tempusque præscripsit, quo daret operam, vt scelestæ illa mulier inueniretur. Cùm verò dies quinque præterissent, Præses Alexandrum ad se accersitum interrogans: Quid nam, inquit, deliberasti? Tunc Alexander respondit: Quid nam aliud deliberem, foedissime & crudelissime Præses? Tum Festus: Vbi nam, inquit, est mulier, ad quam tu ingressus es? Et autem Alexander: Nescio vbi illa sit. Adhuc illis loquentibus, Deus ipse Antoninæ virgini dixit: Esto fortis, & vade in eum locum, in quo sedet impius & sceleratus Præses. Venit illa, & stetit coram Præsede, ac dixit: Scelerate & impure Feste, quem quæris? An me ipsam? En præsed sum, vt potentiam tuam euertam.

Antonina
rursus ver-
beratur.

Eam cùm Festus vidisset, confuso & perturbato animo esse cœpit, missisque militibus, iussit eam suspendi & verberari, vt diligenter inquireret, num virgo esset, an corrupta. Illa verò cùm verberaretur, vocem nullam emittebat. Cumque è ligno deposita esset, quæsiuit ab ea Præses, virgo ne esset, an corrupta. Tum illa: Scelerate & crudelis, nos tuæ sæuitiæ & libidinis participes non sumus: nam Deus ipse sua misericordia me incorruptam seruaui. Tunc Festus in illam intuens, miratus est, & dixit: Cùm igitur virgo sis, agè dijs sacrificia vnà cum Alexandro, & salui eritis. Tunc Alexander

&

& virgo Antonina vocem hanc, tanquam ex vno ore prolatam, ediderunt: Non tales cruciatus isti tui, miser Feste, qui nos adducere possint, vt dijs istis vanis sacrificemus, in quibus vis nulla inest. At Præses: Amborum, inquit, summam manus abscindite. Illi verò generosi milites Christi manus extendentes, dixerunt: Antea nos tibi, scelerate & foedissime homo, diximus, nullis tuis artibus fieri posse, vt piæ nostræ cogitationes expugnentur. Quamobrem fac quicquid vis.

Prolato igitur gladio, milites extremas manus amborum absciderunt. Illi verò factum non sentientes, diuinam gloriam concinebant, & ad Præsides conuersi: Sequissime, inquit, & scelestissime Feste, neque sic cruciatus, quos tibi nobis inferre libuit, sentimus. Te verò Deus ipse celeriter ad inferos detruet, inenitabilibus supplicijs puniendum. Tunc ira percitus Festus, quòd se contumeliosis verbis appellari audiisset, iussit profundam foueam parari, & ait: Suspendantur isti, & tandiù verberentur, quoad supplicium sentiant. Quinetiam foueam ingenti pyra compleri iussit, vt sancti illi martyres in ea comburentur. Illi verò cùm verberarentur, neque id sentirent, sed Dei gloriam celebrarent, iussit iniquus Præses faces accensas eorum lateribus admoueri. Tunc Alexander & Antonina voce magna clamabant: Nos, miser Feste, propter Christi pietatem hæc patimur, futurum credentes, vt post mortem nostram ab ipso mercedem recipiamus: te verò Deus celeriter perdet, quòd eius seruos ita crucias.

Furore percitus Festus: Accendite, inquit, in fouea pyram vehementissimè, vt isti celeriter in illam conijciantur. Fecerunt milites, quod iussi fuerant, & Festo id factum rerulerunt. Tum ille immisericors Præses iussit militibus martyres ipsos pice illinire, & in pyram conijcere. Fecerunt ipsi quod Præses iusserat, & Alexandrum & Antoninam illum coniecerunt. Iussit autè Præses & aridam picem supra pyram imponi, vt illi omninò comburentur, atque vt ipsorum etiam ossa in cinerem redigi possent. Iussit deinde foueam ipsam obrui, dicens: Ne mulierculæ istorum ossa colligere possint, sicut mos est Christianis hominibus facere. Cùm igitur Festus in ignem illos coniecisset, & foueam obruisset, redijt in domum suam: qui non amplius cibum aut potum sumpsit, sed murus remansit. Spiritus enim malignus per angelos immissus, vsque ad septimum diem eum cruciauit. Itaque post septem dies vehementissimis cruciatibus detentus, animam efflauit. Quo sepulto, persecutio sedata est.

Martyrium autem compleuerunt sancti martyres Alexander & Antonina V. Nonas Maij, hora nona, die sabbato, regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

VITA BREVIS S. IUVVENALIS EPISCOPI NARNIENSIS ET CONFESSORIS, VT HABETUR IN

MS. codice, sed phrasim mutauit F. Lawr. Surius.

SANCTVS Iuuenalis arte medicus, dignitate presbyter fuit. Venit autem ex * Africa Roman ad illustrem quandam matronam, Philadelphiam nomine, quæ eum recepit in domum suam: cumque didicisset eum virum sanctum, misit Narniam viros prudentes, qui explorarent, num illic essent homines Christiana religione initiati. Vbi autem percepit esse ibi Christianos etiam nobiles vtriusque sexus, communicato cum illis consilio, sanctum Iuuenalem eius urbis Episcopum curauit consecrandum. Ea fretus functione Iuuenalis, luculentis verbis palàm hortabatur ciues Narniensis, vt reiectis idolis, Christum sibi colendum sumerent: conditoque oratorio in honorem sancti Valentini Episcopi & martyris, sacrosancta illic peragebat mysteria, plurimosque conuertit ad Dominum & baptizauit.

Cùm aliquando Ligures & Carporum familia multas oppugnarent vrbes, etiam Narniam obsidione vexarunt, quinto anno ordinationis S. Iuuenalis. At ille cum Christianis per muri circuitum ita psallebat: Fiant Domine viæ impiorum tenebræ & lubricum, & angelus tuus persequatur eos. Veniat illis laqueus, quem ignorant, & captio, quam occultauerunt, apprehendat eos. Et ecce repentè nocte intempesta intonuit de cælo Dominus, & misit sagittas suas, & dissipauit eos: fulgura multiplicauit, & conturbauit eos, idque adeo, vt hostibus in fugam versis, vrbs liberata sit. Tum verò sanctus Episcopus indicto ieiunio, diuina mysteria celebravit.

G 3

Solebat

Præcidun-
tur marty-
rum manus

Verberan-
tur.

In ignem
conijcun-
tur.

Vltio diui-
næ præsi-
dem.

* Maij-
Hybernia

S. Iuuenalis
sit Narnien-
sis.

Huius hi-
storia est
Tomo 1.

Precibus
fugati ho-
stes.

Abit in ca
los.

Miraculū.

Aliud mira-
culum ad se-
pulerū eius.

Solebat vir sanctus habitare apud portam superiorem in turri quadam, muro co-
hærenti. In ea hodieque perdurat lectus eius, in quo somnum capiebat. Erat verò illi
calix crystallinus, ex quo multi bibentes, sanati sunt à diuersis languoribus: & is quo-
que vsque in præsens illic asseruatur. Post annos septem in episcopatu exactos, spiritum
Domino reddidit, sepultusque est ad portam superiorem via Flaminia. Quandoque
vir Dei de seipso retulit, admonitum se in visione fuisse, vt pro nauigantibus depreca-
retur, quod etiam fecit. Nauigabant verò trecenti viri in naui multis opibus onusta,
qui ex Oriente venientes, ad portum quendam contendebant. Cumque tranquillo
vterentur mari, media die extitit atra nox, fœnerunt venti, procellæ intumuerunt, pa-
rum à submersione abfuit nauis, spes omnis viuendi crepta est. Mox illis apparuit ange-
lus in effigie Iuuenalis Episcopi, stans super aquas. Illi autem viso eo exclamârunt: Si vir
Dei es, libera nos. Oravit ergo manibus extensis, & nauis ad portum optatum appul-
sa est. Rogabant verò, quisnam esset. Et ille: Sum, inquit, Iuuenalis Narniensis Episco-
pus. Gratias agatis Deo, qui liberavit vos. & hæc dicens, abscesit ab eis non parùm ad-
mirantibus, Deumque collaudantibus. Postea cum sua negocia expediuissent, quadra-
ginta viros cum magnis muneribus miserunt ad eum, qui intra biduum longissima ma-
ris spatia emensi, cum Narniam ingressi essent, compererunt illum obiisse diem suum.
Accesserunt itaque ad sepulcrum eius, eoque tacto vnus ex eis quartana febre labo-
rans, sanatus est: datis autem muneribus venerabili viro Maximino successoris eius, ro-
gârunt vt templum ei conderet. quod & factum est.

MARTYRIUM SANCTÆ VIRGINIS ET MARTYRIS PELAGIÆ TARSENSIS, EX SI- meone Metaphrasæ.

4. Maij.

Clino Epi-
scopus mul-
tos in fide
confirmat.S. Pelagia
recusat con-
iugium filij
Imperato-
ris.

V M esset nuper à Diocletiano Imperatore per totum
orbem terrarum Christianorū persecutio renouata, mul-
ti, ac ferè innumerabiles viri furorem Imperatoris extime-
scientes, ad montes ipsos aufugerunt. Verùm qui erant in
fide stabiliores, & Deum magis, quàm homines metue-
bant, permanserunt in sanctis ecclesijs, Deum ipsum pre-
cantes, vt certamen pro Christo subeuntes victores fie-
rent.

Eo tempore beatus & religiosus Episcopus, qui Clino
dicebatur, baptizabat multos, ac singulos, qui supernæ vo-
cationis brauium persequi volebant, hortationibus suis
magis magisque excitabat. Eius autem fama per totum
Orientem celebrabatur. Postea & Tarsum vrbem Ciliciæ, Episcopus ille se contulit, in
qua vrbe multos baptizauit. Tertio autem die post beati eius viri in eam vrbem aduen-
tum, audiuit Imperator quicquid Episcopus ille faciebat, quodque multos à dijs ipsius
auertens, proprio Deo adiungebat. Itaque, vrbis portas claudi iussit, & eum virum com-
prehendi. Beatus verò Episcopus Clino, diuina reuelatione admonitus, exijt ex vrbe
illa, nemine ipsum vidente. Cumque per rotam vrbem quæsitus, non inuentus fuisset,
iratus Imperator omnibus illis, quos Episcopus Clino baptizauerat, iussit eos in carce-
re concludi. Erant enim multi, quos Dominus singulatim acceperat.

Virgo autem quædam nomine Pelagia, Dei timore admodum excellens, cuius pul-
chritudinem pro dignitate explicare non possumus, cum in ea vrbe habitaret, quæ su-
prà dicta est, audiuit de Episcopi fuga, & ipsum videre cupijt. Eius virginis pulchritu-
dinem & decoram speciem cum Diocletiani filius audiuisset, misit procuratores suos
& multos milites, qui virgini persuaderent, vt se illi in matrimonium collocaret. Beata
verò Pelagia, cum se Christi signo muniuisset, eos à se repellens: Desponsata, inquit,
ego sum Dei filio. Rediêrunt illi, & quæ audierant, Imperatoris filio retulerunt: qui
maximum furorem in eam concepit, sed tunc quidem tacuit, iracundiam in aliud tempus
reseruans. Sancta verò Pelagia ad matrem ingressa: Volo, inquit, mater, nutricem
meam visere: illam enim iam diu non vidi. Nimirum volebat sancta illa virgo per nutri-
cis occasionem, ad Episcopum illum diuinum hominem accedere. Audierat enim à
quibusdam, quo loco ille tunc viueret.

At eius mater prauis dæmonis instinctu non cōcessit, quod filia petierat: sed omni-
nò

nò prohibuit illam discedere, dicens: Non potes nunc, ô filia, illuc ire, sed aliàs oppor-
tunius ire poteris. At Dominus Iesus Christus noctis tempore beati Episcopi Clino-
nis, speciem reuelatione diuina Pelagiæ ostendit: cuius viri adspêctum & honestam
formam virgo ipsa admirata est. Cum verò se à matre prohiberi videret, ne ad nutri-
cem iret, clam seruos suos ad carcerem misit ad eos, quos ab Episcopo illo baptiza-
tos Imperator coërceri iusserat, vt ab illis ipsi de Clino Episcopi forma certior fie-
ret: quò scire posset, an verū fuisset, quod nocte per visum contemplata fuerat. Cum
igitur pueri venissent, & Episcopi formam atque characterem nunciassent, cognouit
omnia conuenire cum forma illa, quam per nocturnam visionem didicerat. Itaque, san-
cta Pelagia gaudio affecta: Tuorum, inquit, Domine, bonorum nūcius est ho-
mo ille: precor te, ne mysterijs tuis indignam me facias. Cumque hæc precata esset,
ad matrem suam introiuit, eique dixit: Rogo te nunc, domina ac mater mea, vt præ-
stes mihi, quod pollicita es, cum dixisti, opportuno tempore me ad nutricem meam
ituram. En tempus nunc præstò est: agè, mitte me ad illam.

Cum eius verba mater audiuisset, secum cogitabat dubitans, ne si filiam ire pro-
hiberet, præmerore in morbum illa incideret. Statim igitur exurgens, regalem pur-
puram, gemmis preciosis & varijs distinctam, omniaque ornamenta illuc proferri ius-
sit, perinde ac si filio Diocletiani desponsata esset: eamque sic indutam, cum puero-
rum & multorum militum comitatu misit. Tum mater: Vade, inquit, filia, & meis ver-
bis nutricem tuam saluta. Cum igitur iumento imposta fuisset, ibat gaudens, & eo,
quod expectabat, admodum læta & exultans. Cum verò miliaribus ferè decem pro-
cessissent, vnus è militibus, qui simul ibant, Longinus nomine, vidit quendam veni-
entem sub montis cuiusdam arboribus: quem cum ex habitu & decora faciei specie
cognouisset, ad commilitonem suum conuersus: Iuliane, inquit, frater, nosti ne virū
hunc ante nos venientem? Hic est ille Dei homo Clino, ille, inquam, miraculorum
effector per totum Orientem, cuius fama vsque ad Imperatorem peruenit, & propter
quem Christianorum persecutio commota est. Milites autem illi Longinus & Iulia-
nus erant ex eorum numero, qui Christo seruiebant. Quidam verò ex Eunuchis cum
audiuissent, quæ milites dicebāt, nunciauerunt dominæ suæ. Quæ cum audiuisset, rem
cognouit: & iumentum sisti iussit, è quo descendit, & pedibus sancto illi viro iuit ob-
uiam, militibus & pueris præcipiens quietè se gerere, neque homini molestos esse: ve-
rùm secedere, & sub vmbra illarum arborum se continere, quoad ipsa cum illo Dei vi-
ro loqueretur. Erant enim in illis plerique Christi mysteriorum expertes, ob idque nò
sinebat eos mysteria Dei audire.

Cum igitur omnes secessissent, sancta virgo Pelagia diuinum illum Dei virum al-
locuta est. Qui eius visu percussus, dixit: Tecum sit Christi pax, ô adolescens foemina.
Tum illa: Benedictus, inquit, Deus, qui in ista imagine tua mihi reuelatus est, quoni-
am te misit ad me, vt serues animam meam ab interitu. Nunc igitur per Deum, cui
seruis, te precor, vt verè mihi dicas, quis tu es, & quòdnam est nomen tuum, quæ ve-
tua conditio. Cui beatus Episcopus dixit: Ego, quod mihi præcipuum, & omnibus re-
bus preciosus est, Christianus sum, rationalium Christi ouium pastor, qui Clino ap-
pellor. Tunc illa cum existimasset pastorem eorum pecorum esse, quæ sacrificantur,
ei dixit: Precor te Domine, vt dicentem me audire non graueris. Multæ sunt oues in
domo patris mei, itaque, si placet, veni, & ipsas pasce, & ego tibi mercedem multam
tribuam. Tunc Episcopus: Non sum ego pecorum pastor, quæ tu opinaris, sed ratio-
nalia Christi ouium, hoc est, hominum, qui vitam æternam consequi sperant. Et
quid nam, inquit sancta Pelagia, agnis tuis ipse das, quare vitam æternam habere pos-
sint? At beatus Clino: Illis nuncio cognitionem Patris, & Filij, & sancti Spiritus. Agè,
inquit illa, domine mi Pater dic, quid nam magis necessarium sit ijs, qui volunt esse
cum Deo tuo. Da, quæso, mihi hoc. Cui Christi ouium pastor respondit: Annunciò
tibi baptisma in remissionem peccatorum, & in vitam æternam. Hoc ipso nihil magis
necessarium. Id cum audiuisset Pelagia, & ad beati Episcopi Clinonis genua se deie-
cisset: Miserere, inquit, meî domine, & da mihi donum istud. Ex quo enim tempore
mecum locutus es, ipseus Dei lumen in corde meo effulsit. Itaque satanæ, & angelis
ac machinis ipsius, hoc est, vita carentibus idolis, renuncio. Illa ego hucusque co-
lui, ab his misericordiam quærens, ex quibus vilitas non proficiscitur, sed pernicies
& mors sempiterna. Nunc igitur Deum precor, vt ego, quauis indigna, ipsius filio
despondear, qui occultas cordis mei partes illuminauit: ipse enim est iustitiæ sol.

G 4

Cum

Apparet
hinc, valde
illustrem
hanc fuisse
virginem.Loquitur
cum sancto
Clino.

Orat pro ea
S. Clivo.

Fons scaturit.

Aquam an-
re expiat, q
virginē ba-
ptizet.
Psal. 103.

Matth. 27.

Adulti ba-
ptizati etiā
sacram Eua-
ngelium
accipiebāt.

Matth. 6.

Efficacia fi-
gni S. Cru-
cis.

Cum tam admirabilem virginis orationē beatus Episcopus Clino audiuiſſet, eam admiratus, manus ſuas in cælum ſuſtulit, ac dixit: Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſedes ſuper cælos, & virginem hanc ad tuū cognitionem vocaſti, emitte ipſi ſanctum & illuſtre baptiſma dilecti filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti. Cum ita ille Deum precaretur, repente fons aquæ viuæ ante ipſos ſcaturijt: cumque beatus Episcopus vidiffet ſe celeriter à Deo exauditum, continuo eum laudās: Magnus es, inquit, Deus noſter, Pater, & Filius, & ſanctus Spiritus, quoniam dedifti hæreditatem filijs hominum, baptiſma in vitam ſempiternam. Et nunc, Domine, tu, qui noſti corda hominum, ſcis humilitatem ſerui tui, quod vereor virginem hanc ſic baptiſmate lauare: ſed tu, qui potens es in omnibus, prouide quidnam fieri oporteat. Cum ſic ille Deum precatus eſſet, Pelagia dixit: Domine, & pater, exaudita eſt in hoc oratio tua: ecce enim miſit Deus lumen, ſicut precatus es. nam video duos milites ſupra fontem ſtantes, & in manibus linteum ita ſplendidum habentes, vt huius fontis aquæ, velut ſol, fulgeant. Ne igitur verearis baptiſmate me lauare. Beatus Episcopus cum Pelagiam hæc dicentem audiuiſſet, Deo gloriam reddidit, & ad fontem acceſſit, vt aquas ipſas expiaret, & ſanctas faceret: qui cum Deum precaretur, factum eſt vt & ipſe Angelos ſupra fontem ſtantes videret ea figura, qua Pelagia illos viderat.

Cum igitur Angelos vidiffet, vocem ad Deum ſic extulit: Gloria tibi ſit, Rex vniuerſarum rerum, qui feciſti Angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos ignem vrentem. Tu me dignum efficias, qui hanc virginem, quam ipſe mihi obtuliſti, tibi offeram hoſtiam viuentem in memoriam & odorem ſuauitatis. Fac & ipſam dignam, quæ in grege electorum tuorum numerari poſſit, vt in die regni tui, & ipſa cum quinque illis virginibus prudentibus in thalamum Chriſti tui, lampadem ſuam accenſam habens, ingrediatur. Cum preces compleuiſſet, exultans Spiritu ſancto ob ea, quæ viderat mirabiliter facta, virginem ipſam in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti illuminauit. Quæ cum baptiſmate renouata eſſet, communionem de Chriſti menſa Episcopus accepit, eique impartiuit. Poſtea ſancta Pelagia Episcopum adorauit, cuiusque veſtigia exoſculans: Domine, inquit, ac pater benediſte, precare Deum pro me, vt à ſancto Spiritu fortis efficiar. Cui beatus Episcopus dixit: Deus ille, cui dediſti pignus animæ tuæ, ipſe mittat tibi auxiliū de ſancto habitaculo ſuo, & det tibi, vt aduerſariū ſuperes.

Ex hac ſancti Episcopi oratione cum virgo per Spiritum ſanctum multam voluptatem & lætitiā accepiffet, Episcopum ſic affata eſt: Pater, per Deum illum te precor, qui per te ipſum mihi ſalutem dedit, ne me deſpicias, neque quod à te petiero, mihi deneges. Quoniam à ſanctis manibus tuis illam Domini & æterni Regis purpuram accepi, poſthac fragilem terrenamque hanc veſtem, & reliqua hæc omnia habere non licet. Tu igitur hæc accipe, & in longinquam regionem feras, vbi vendi poſſint, eorumque precia cape, & indigentibus diſtribue: mihi enim ex hoc tempore hæc ipſa ſunt execrabilia. Tum Episcopus Clino: Mihi quidem, inquit, nō liceret id facere: ſed ne tibi moleſtum ſit, quoniam me per Deum obteſtata es, capiam iſta. Tum Pelagia: Ego audiui, cum diceres, Dominum noſtrum dixiſſe: Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Cum virginis illius prudentiam beatus Episcopus admiraretur, & pro ipſa Deum precatus eſſet, illi benedixit, eamque dimittens, vt ad ſuos rediret: Vade, inquit, in pace. Sancta verò Pelagia gaudio affecta per Spiritum ſanctum, Dei gloriam laudabat, quod digna effecta eſſet, quæ cæleſtia bona perciperet.

Redijt igitur ad pueros ſuos, qui eam ſecuti fuerant, viditque ipſos tenebris & caligine detentos: cæcitas enim eis acciderat, ob idque ambulare non poterant. Pelagia cum illos ipſos, tanquam vincos detineri animaduertiſſet, cognouit diaboli arte atque inſidijs id factum. Itaque & ſibi & pueris Crucis ſignum adhibuit, ac ſtatim illa tentatio ab ipſis remota eſt. Cœperunt autem ab ea quærere, vbinam eſſet homo ille, qui lumen ei præbuerat, & mulier valde ſpecioſa, quam inter ipſam & eum virum ſtantem à ſe viſam dicebant, in capite ipſo duo diademata, & ſuper ea Crucis ſignum tenentem. Pelagia hæc audiens: Silete, inquit. Verum poteſtis ne & vos accedere, quod & ego acceſſi, ad bonam, inquam, illam ſpem, & regnum ſempiternum? Reſponderunt iuuenes illi: Quare non poſſumus & nos, hera noſtra, illi credere, qui poteſt à pœnis ſempiternis nos eripere, & in altiffimo cælo vita donare? Pelagia igitur cum feciſſet, vt idola renuerent, quæ ad illum viſque coluerant, eos tales præparauit, quæ cæleſtis eruditionis participes fieri poſſent.

Deinde cum in iumento ſediſſet, abiit ad nutricem ſuam, quæ (vt conſueuerat) ob-

uiam

tiām illi venit, ſanctæque Pelagiæ vultum lætū & longè pulchriorem vidit, quā antea viderat. Vidit etiam in ea multa alia mutata: antea enim ſumptuoſis veſtibus ornabatur: tunc verò modoſto habitu induta erat. Antea elato animo fuerat: tunc ſummiſſè & humiliter ſe gerebat: Antea ſuperba, tunc abiecta veſte corpus tegebat: antea varijs & delicatis cibis veſcebatur, tunc, vt fama erat, & ex macie cognoſcebatur, precibus & ieiunio diligenter vacabat. Cum hæc nutrix intelligeret, illam Chriſtianam factam eſſe animaduertit: cumque recordata eſſet, quot modis Diocletianus Imperator eos cruciabat, qui eiufmodi mentem haberent, & tamen illis perſuadere non poſſet, vt Chriſtum negarent, hæc ſecum cogitabat: Si huic conſilium do, ne ſit Chriſtiana, quemadmodum Imperatoris edicto præcipitur, illa nequaquam mihi obtemperabit: particeps enim facta eſt gratiæ illius, quam Chriſtiani profitentur, cum dicunt vnum ſolum eſſe Deum. Cœpitque nutrix ipſa ſic Pelagiam affari: Filia, ſicut nimix tuæ pulchritudinis atque honeſtæ formæ admirationem attuliſti Diocletiano Imperatori, & eius filio, omnibusque optimatibus, & toto exercitui, ijs denique Regebus, qui longè hinc abſunt: ita vera pulchritudine prædita, placeas Dei filio, cui te ipſam ſponſam dediſti: æterno enim Imperatori, vt præ te fers, tu credidiſti. Ille præbeat tibi vim & patientiam contra aduerſarios, & victricia præmia certamini tuo retribuat. Redi autem cum pace, quoniam in domum meam te intromittere non audeo, ne fortè hoc audiat is, qui te ſponſam ambit, & cum toto meo genere ac familia me deſtruat. Equidem id mea cauſa non facio, quoniam ſi me periculis traderem, mercedem tecum vnā perciperem: verus enim eſt Deus, in quem tu credidiſti. Cum hæc audiuiſſet Pelagia, demiffò vultu à nutrice ſua diſceſſit: cumque ad matrem rediret, & propè eſſet, mater obuiam illi venit, vt conſueuerat. Verum cum eius veſtem mutatam vidiffet, eius rei cauſam non quaſiuit, ſed clamorem magnum cum eiulatu atque vlulatu emiſit. Pelagia verò riſit illa quidem, ſed nihil reſpondit. At mater furore percita, iacuit ſemimortua, & ſine voce diu manſit. Poſtea cum animum collegiſſet, & ad ſe reuerſa eſſet, ſurrexit, ac nihil dicens filia, neque quod factum erat, ab ipſa exquirens, properauit ad militem & armatorum equitum multitudinem adducendam. Quibus cum iudex præcepiſſet, vt in omnibus his, quæ ipſa vellet, ei obtemperarent, venit cum militibus: ſed filiam ſuam non inuenit, cum ea interim reſceſſiſſet.

Execuentes igitur illinc, omnes & vias & ſemitas circumeuntes, omnia loca perſcrutabantur viſque ad milliaria quadraginta perueſtigantes, & tam eam inuenire ſtudentes, quā illum, qui talem iniuriam ipſi Pelagiæ intulerat. Audierat enim ipſius mater à pueris, quod ad Episcopum quendam ſe contuliſſet: ob idque illis militibus, qui miſſi fuerant, præceperat, vt ſi Episcopum inuenirent, & ipſum vincum ad ſe ducerent. Milites igitur abeuntes, & longinqua loca perſcrutantes, neminem inuenierunt. Sancta verò Pelagia cum famulis ſuis, qui Chriſto crediderant, ſedebat trans flumen, & ipſa quidem milites videbat: illi verò, qui eam quærebant, neminem videre poterant. Quamobrem ipſius animus exultauit in Domino, ac ridens adoleſcentibus, qui cum illa erant: Videtisne, inquit, vt Dominus Ieſus charos habet omnes ad ſe venientes, & ſpem ſuam in ipſo collocantes? Itaque milites fruſtrā laborantes, ad ipſius matrem redierunt: cui cum dixiſſent, neque virum, qui filia iniuriam (vt ipſa dicebat) intulerat, neque filiam ipſam à ſe inuentam, ipſa hæc audiēs, graui mœrore affecta eſt.

Sed Pelagia vnā cum ijs, quos ſecum habebat, venit ad matrem, eique dixit: Cur infania & rabie percita es? Cur non viſ reſpiſcere? Non verita es mittere, qui ad te ducant virum ſanctum, qui colit vniuerſæ naturæ ſpirantis & omnis potentiaæ Dominum? Non te pudet bellum aduerſus Deum ipſum aggredi? A quo ſi eius ſeruus Episcopus petierit, Angelum ipſe mittet, & temporis momento omnem exercitum à te miſſum diſſipabit, quoniam Deum ipſum Episcopus colit: quamobrem & ab illo exauditur. Reſpondens eius mater: Et quis nant, inquit, hic eſt, de quo iſta dicis? Rex, inquit filia, regnantium, cui & me ipſam tradidi, priorem ſponſum meum execrans. Tunc eius mater filiam Chriſtianam factam verè cognouit, addensque: Agè, inquit, dic: Equiſnam eſt Chriſtianorum Deus, cui te ipſam tradidiſti? Tunc filia, Cur, inquit, curioſè inquiris de diuinitate illa, quæ verbis explicari non poteſt? Scito enim ipſum eſſe Dominum cæli & terræ, montium & collium, qui & firmamentum creauit, abyſſos conſtituit, terminum mari poſuit, ne tranſiliret, & continentem terram vaſtaret. Quæris de Deo meo? Hic eſt, qui portas æreas contriuit, & veſtes ferreos conſregit, & mor-

Hæc

Hæc muta-
tio dexteræ
excelli.Nutrix eſt
firmat ſan-
ctam Pela-
giam, ſed nō
audet ad-
mittere in
domum ſuā.Magna for-
titudō tam
illuſtris pu-
ellæ.

Psal. 106.

Hæc cum eius mater audiisset, statim ad Diocletiani filium misit, dicens: En sponsa tua, Christianorum Deo coniugata est. Ille hoc audiens, ægrè tulit, atque recordatus est, quemadmodum antea ipse pater Diocletianus Christianos capiebat, & multis modis ipsos cruciabat. Secedens ergo, secum ita loquebatur: Propterea quod adolescentula hæc Deum Christianorum concupiuit, non poterit deceterò illum relinquere, & mihi vxor esse. Num igitur posthac ego Christianos adspicere poterò? Num seipsum pro Deo suo tradentes, eumque non negantes? Itaque ne illam ac meipsum tormentis subiectum videam, iustum censeo eius causa meipsum interficere. Gladio igitur sumpto, paratus erat se interimere, cum Pelagiæ desiderium propter admirabilem eius pulchritudinem ferre non posset. Quamobrem iugens ita dicebat: Væ pulchritudini, qua ego priuatus sum. Væ mammis, in quibus ipse non requieui. Væ ori, cuius amore mihi frui non licet. Hæc lamentans, neque furorem sustinens, in gladium incubuit, & mortuus est.

Amoris infania perdit filium Imperatoris.

Pelagiæ verò mater cum audiisset filię sponsum ipsius causa sibi mortem intulisse, filiam apprehendit, & ad Diocletianum adduxit, ne ipsam cum tota familia Imperator perderet. In palatium igitur ingressa, in medio constitit. Diocletianus verò cum matrē vnā cum filia stantem vidisset: Quidnam, inquit, est istud, quod fecisti? Pelagiæ verò mater ei respondit: En filiam meam adduxi, cuius causa filius tuus seipsum interfecit. Nunc igitur hanc puniens, filij tui cædem vlcisere. Diocletianus cum Pelagiā pulchriorem vidisset, quàm omnes vxores & pellices suæ essent, non cogitauit filij cædem vlisci, sed quo pacto illam adduceret, vt Christianorum fidem negaret, & eius coniunx fieret. Statim igitur iussit satellitibus, qui præsto erant, ante virginem illam afferre infinitam vim auri. Volebat enim multa sui auri copia Christi sponsum & sanctam Dei puellam capere. Cumque ipsius matri centum auri talenta dedisset, illam dimisit: quæ domum suam redijt à filia seiuncta, & diaboli gaudio affecta.

Diocletianus Pelagiā cupit habere coniugē.

Diocletianus verò iussit Pelagiā manē duci coram exercitu suo, vt illam ad fidei negationem impelleret, & coniugem duceret. Itaque illam coram omnibus sic affatus est: Vnum hoc à te peto, vt Christum neges, & mecum matrimonio copuleris, totoque Imperio meo potiaris. Quod si feceris, filius, quem ex te suscipiam, post me regnabit. Denique si voluntati meæ obtemperaueris, capitis mei diadema capiti tuo imponam. Ad hæc Pelagiā: Infaniens tu quidem temerè ista locutus es: sed scito voluntati tuæ me non obtemperaturam, neque tibi vsui futuram in his, quæ dicis, neque capitis tui diadema capiti meo impositum iri: noui enim tria diademata in altissimis cælis præparata & iam adornata mihi esse. Primum diadema erit pro fide, qua meipsum Domino tradidi. Alterum erit regni cælorum diadema, quoniam ipsum expecto. Tertium mihi propositum est pro arumnis atque tormentis, inter homines à me suscipiendis, quorum causa cælestis gratia excipiet me apud Deum. Illud igitur scito, quod voluntati tuæ non morem geram, neque Deum meum negabo.

Eum Pelagiā contemnit.

His auditis, Diocletianus Imperator iussit militibus, qui aderant, bouem æreum, ligna, bitumen & faginam suillam afferre, bouemque illum subiecto igne incendere. Cum igitur æreum bouem, vt ab Imperatore iussi fuerant, ita incendissent, vt eius aspectus, instar ignis, longius reluceret, (aberat autem bos ille ab Imperatore quinquaginta vlnis) adolescentulam illam in medium produxerunt. Quam cum seniores & Christiani homines vidissent, pro ipsa Deum precati sunt, vt vires & patientiam ei ipse Dominus sufficeret. Imperator autem: Exue, inquit, adolescentula, vestes, quibus induta es. Pelagiā verò cum vidisset paratos esse, qui illam exuerent, magna voce atque clamore Imperatorem appellans: Recordare, inquit, vxores & pellices tuas, ipsas etiam, vt me, carne indutas esse.

Imperator cum hæc audisset, & amoris infaniam ferre non posset, iussit multo magis quamprimum exui. At illa cum se Crucis signo munivisset, & vltro se ipsa exuisset, suas vestes in conspectu Imperatoris abiecit, & ait: Fortasse tu es dolosus ille serpens in arbore inuolutus, & in Euam irrepens. Tu illam corrupisti, qui per eam Adam etiam ipsum cepisti: quamobrem vterque fuit à Paradiso eiectus. Tu es dolosus ille, qui olim in cor Cain te insinuasti, & in eius mente inuidiam inseruisti, vt virginem & consanguineum fratrem interficeret. Tu es, qui propria tua libidine ac petulantia confusus, coram Deo stetisti, & experiuisti iustum illum virum Iob, quem tentares: cuius & filios interfecisti, & omnes facultates perdidisti. Sed hostes Christi deficient gladio consumpti: è quorum numero te fore scias, qui demum periturus es. Impegisti enim

Genes. 3.

Genes. 4.

Iob 1.

enim in ipsius Iesu nomē, cui meipsum tradidi. Hæc sancta illa virgo dixit Imperatori, quibus etiam assistentem diabolum conuicit. Tunc diabolus ipse inops consilij subterfugit, & qui à veritate alienior est, è longinquo loco sic clamabat: O quanta est Christianorum me expugnantium violentia.

Puella verò Pelagiā sancto Spiritu corroborata cucurrit, & æreum bouem apprehendit, statimque manu ipsius carnes velut cera, liquefactæ sunt: illa verò nihil omnino sentiebat. Deinde caput suum in os bouis iniecit, ac seipsum intra bouem collocauit: statimque ex eius facie, ventre ac lateribus, totoque corpore, cum ipsa penitus in bouem introiisset, carnes, instar olei, effluerunt: & per totam urbem hora illa odoris suauitas, velut vnguenti cuiuspiam, perfusa est. Cumque adhuc paululum spiraret, Dominum Deum voce magna sic laudabat: Gloria tibi sit, Domine vnigenite fili altissimi Dei, cuius aduentu factum est, vt qui antea decepti fuerant, ad manus tuas redirent, & victa atque conculcata hostis potentia, in teipso perfecti euaderent. Sic puella Pelagiā in Domino fuit consummata.

Vide quid possit Christi gratia.

Tunc duobus militibus prope bouem stantibus Imperator: Videte, inquit, an adhuc viuat Pelagiā. Vnus militum Theonicus, alter Iulianus appellabatur. Hi cum videlicet puellam in Domino consummatam vidissent, dixerunt Diocletiano: Non mortua est puella, sed martyr facta, cum pulcherrimam confessionem confessã sit, & suum Dominum non denegauerit. Imperator cum illos hæc respondentes audiisset, iussit eos ligari, & in carcerem conijci: aliosque milites misit, qui viderent, an verè puella mortua esset. Illi cum eam mortuam vidissent, retulerunt Imperatori, quod mortua esset. Tunc Diocletianus furens, magna voce clamauit, & manibus purpuream suam vestem discindens, ait: O Christianorum animos. En vt illi ad mortem vsque perseuerant Deum non negantes, neque voluntati nostræ obsequentes. Nunquid illi sunt potestate mea validiores? Egone inimicis meis non fatiabor? Cum hæc dixisset, iussit sanctæ Pelagiæ reliquias nulla sepultura honorari. Itaque proiectæ sunt in montem, Linatum nomine. Descenderunt autem quatuor leones, & circa Pelagiæ ossa confederunt, à feris atque volucris ea seruantes.

sancta virgo reddit spiritum.

Apparuit autem Spiritus sanctus beato Episcopo Clinoni, qui Pelagiā catechismo instruxerat, eique dixit: Nuncio tibi optatum nuncium. Hodie puella Pelagiā martyrium sustinuit, quemadmodum tu Deum pro illa precatus fueras. Surge igitur, & oblationem Deo ipsi offeras, quod virgo constantem & firmam confessionem præstiterit. Indicauit autem ipsi & locum, vbi sancta martyr Pelagiā iacebat: quod abiit beatus Episcopus Clino: cumque vidisset locum beatæ Pelagiæ, vidit & leones quatuor illi assidentes. Qui cum Episcopum illum beatum intuiti essent, ei obuiam processerunt, & ipsum submissis corporibus adorârunt. Beatus verò Episcopus ea re gaudens exultansque, sanctæ Pelagiæ reliquias suscepit, & in montis sublimiorem partem tulit. Cumque stadijs ferè decem processisset, ad eius montis verticē ascendit: quem cum, velut marmor, politum esse vidisset, conduxit qui lapides inciderent: & facellum quoddam ædificauit, sanctæque Pelagiæ reliquias illic reposuit: & montem illum appellauit, Montem congregationis, sanctæque Pelagiæ nomen sic inscripsit. Sancta virgo Pelagiā, quæ Deo seipsum obtulit, & ad finem vsque pro veritate certauit, quod ad corpus pertinet, hic requiescit: eius autem anima in cælis regnat cum angelis. Ita martyrium compleuit sancta martyr Christi Pelagiā

Leones seruauit eius reliquias.

in Patris & Filij & Spiritus sancti gloriam, nunc

& semper & in secula seculorum,

Amen.

DE S.

DE S. SYLVANO GAZÆ EPISCOPO, ET ALIIS QVIBVSDAM SANCTIS ET PRAECLARIS MARTYRIBUS: qui etsi non omnes hoc die passi sint, tamen quòd brevis historia in aliquot particulas commodè distrabi non possit, hic collocare integram maluimus.

Habetur autem in Ecclesiastica Historia Eusebii Caesareensis lib. 8. cap. 22. Interprete Iohanne Christophorsono, Angliæ doctissimo Episcopo.

Maij 4. quod ad Syluanū & alios quosdam attinet.

VM septimus annus persecutionis contra nos intentata iam propè esset confectus, & res nostræ sensum & quasi tacito gressu ad quandam tranquillitatem securitatemque prolaberentur, & ad octauum annum defluerent, in quo non exigua confessorum multitudo apud metalla in Palæstina cogebatur, qui magna iam in ritibus religionis perfundendis utebantur libertate, adeò vt domos in ecclesias edificarent: Praefectus prouinciæ, vir sæuus & improbus, qualem scelera eius, in martyres Christi admisa, ipsum planè commonstrabant, eò statim profectus, simulatque facta & vitæ institutionem eorum, qui ibi degebant, audiuerat, Imperatorem facit per literas certiorum: & in ijsdem ea, quæ ad eorum famam violandam maximè valere putabat, ad eum prescribit. Vnde qui metallorum venis præerat, eò accessit, & tanquam ex Imperatoris mandato, confessorum segregauit multitudinem, sicque distribuit, vt deinceps alij Cyprum, alij Libanum incolerent: alios etiam in alia Palæstinæ loca dispersiens, omnes varijs laborum molestijs vexari contempit. Deinde quatuor ex eorum numero eximens, qui principem locum inter eos tenere videbantur, ad magistrum equitum mittit: quorum duo Petrus & Nilus appellabantur, Aegyptiorum episcopi: tertius presbyter fuit. His etiam quartus accessit Patermythius, vir propter singulare erga omnes pietatis studium facile clarissimus. Ex quibus magister equitum religionis & fidei in Christum inficiationem postulat: atque haud compos voti factus, eos ignis incendijs cremandos tradit.

Horū martyrium incidit in 19. Septembris diē.

S. Sylvanus egregius martyr.

Iohannis martyris ex cæcari mira memoria.

2. Cor. 3.

Alij rursus ex confessoribus, qui aut propter ingrauescentem ætatem, aut membra inutilia, aut alias corporis infirmitates erant illo operum ministerio soluti, ibi in locum separatim ad incolendum amandati. Quorum primas tulit Syluanus episcopus Gaza, qui pium virtutis specimen & egregium exemplar Christianismi omnibus ostendit. Iste à primo die persecutionis (propè dixerim) ad extremum usque, per totum temporis spatium varijs certaminibus pro crebra fidei confessione decursis, nobilitatus, ad illum temporis articulum referuabatur: vt omnia certamina martyrum, in Palæstina interfectorum, postremus quasi sigillo cruoris obsignaret. Cum eo coniuncti erant ex Aegypto complures: inter quos erat Iohannes, qui memoriae bonitate facile omnes nostri temporis superauit: & quanquam antea luminibus orbatus erat, tamen tortores adeò sæui, truculenti, crudeles & immanes fuerunt, vt propter egregiam in Christi nomine constantiam, qua magnoperè excelebat, tum ignitis cauterijs eius pedem pari ratione cum alijs prorsus labefactarent, tum pupillam oculi, quæ visum amiserat, candente ferro exurerent. Eum autem ob morum probitatem, & piam viuendi rationem, præsertim cum cæcus esset, non est cur quisquam tantoperè admiretur: quandoquidem illud non tantum habet admirationis, quantum memoriae vis, qua quidem integros sacrarum scripturarum libros, non in tabulis lapideis, vt ait diuus Apostolus, neque in animalium pellibus, membranarum aut charta, quæ vel tinea conficiunt, vel temporis consumit diuturnitas: sed in tabulis reuerà cordis carnis, id est, in animo solerti & sincerae mentis intelligentia tanquam scriptos habuit: adeò vt quando visum erat, interdum legis & prophetarum testimonia, sæpè historias, nonnunquam Euangelia aut Apostolorum scripta, memoriter ex animi domicilio, tanquam ex quodam literarum thesauro, proferre potuerit. Ipse equidem fateor, me, cum primum hominem in media Ecclesiæ multitudine ac frequentia stantem, & quasdam diuinæ scripturæ partes recitantem animaduertentem, penitus obstupuisse. Nam quandiu vocem illius solum audire licebat, tam diu aliquem, vt in populi conuentibus in Ecclesia mos est, ex scripto legisse putabam. Sed vbi quàm proximè ad eum

eum accedens, quòd factum erat, euidenter conspicabar, & alios omnes integris oculis & apertis vndique circumstantes, hunc autem solis mentis luminibus vtentem, & reuerà non pauca velut prophetam proloquentem, & multis partibus eos, quibus corporis sensus sani & valentes erant, superantem, non potui non Deum ea de re tum summis laudibus efferre, tum inprimis admirari. Et euident certè ac firmum argumentum mihi videre videbar, eum re ipsa & veritate hominem esse, non qui in externa corporis forma & specie oculis subijcitur, sed qui in ipso animo & interiore cogitatione residet: qui quidem in isto, licet corpus deformatum mancumque esset, maiorem tamen interioris facultatis suæ virtutem declarauit.

Illis autem, quos diximus, in loco separato commorantibus, & consueta ipsorum vitæ instituta in orationibus, in ieiunijs, in reliquis exercitationibus exequentibus, Deus ipse dextram benignam & propitiam porrigens, largitus est, vt per martyrium salutarem vitæ exitum consequerentur. Hostis nanque & aduersarius noster diabolus eos quidem, vt potè precibus attentissimè ad Deum fuis, contra ipsum armatos non amplius ferre poterat: sed sicuti putabat, molestiam ipsi exhibentes trucidare & è terra tollere instituit. quippè Deus illi hoc agere molienti potestatem concessit, vt pariter nec ipse ab improbitate, quam dedita opera decreuisset, vlla ex parte arceretur: & hi præclara pro multis suis ac varijs certaminibus præmia iam tandem acciperent. Ea de causa ex scelestissimi Maximini Imperatoris mandato, vno die vndequadraginta martyres capitis pœna multantur.

vide prisco Christianorum exercitia.

39. Martyres.

MARTYRIUM S. FLORIANI, CUI FIDEM CONCILIAM VETVSTISSIMA MARTYROLOGIA.

Dictio hinc inde nomib. illinata est per F. Laurentium Surium.

LN diebus Diocletiani & Maximiani Imperatorum, diuersis agonibus concertantes Christiani, deuota mente pro Christo supplicia tolerabant, vt promissionum eius participes efficerentur. Cum venisset ergo sacrilegorum principum præceptio in Noricum Ripense, præses Aquilinus veniens in castrum Laureacensium, coepit vehementer inquirere Christianos. Compræhensi autè sunt non minus quadraginta, qui diutissimè concertantes, & multis supplicijs macerati, missi sunt in carcerem. Ad quorum confessionem beatus Florianus gaudens accessit: cumque accepisset hæc Laureaci fieri, eò coepit ire, vt pro Christi nomine varia supplicia perferret. Vbi autem venit eò ad commilitones suos, cum quibus antea militauerat, audiuitque ex eis, Christianos ad idolorum sacrificia perquiri, dixit ad eos: Quem alium quæritis? Ecce ego quoque Christianus sum: ite, nunciate Præsidi hic me adesse. Præses Aquilinus his auditis, vocauit eum ad se, & iussit dijs sacrificare. Quod vt faceret cum nulla posset ratione adduci, præcepit eum fustibus cædi. Ille iterum iterumque cæsus, permansit fidelis, & vultus eius mira perfusus hilaritate cernebatur. Deinde mandat Præses scapulas eius acutis ferris confringi. Id verò B. Florianus cum ingenti gaudio perferens, magis glorificabat Deum. Videns autem se superatum Præses iniquissimus, iussit eum duci ad Anisum fluum, & ibi præcipitari de ponte.

Maij 4.

Laureacum

S. Martyr fustibus cæditur.

Beatus Florianus, lata in se sententia, gaudens & exultans ibat ad mortem, credens se ad vitam proficisci sempiternam: cumque venisset ad locum, vbi mergendus erat, petijt à militibus sibi dari spatium precandi. Eo impetrato, vna ferè hora fuit in precibus. Iamque ligato ad collum eius saxo, iuuenis quidam sæuus nimis præcipitauit eum de ponte in fluum, cuius oculi mox crepuerunt. Fluius autem suscipiens martyrem Christi, expauit, & eleuatis vndis, in quoddam eminentius saxum corpus eius exposuit, quod aquila, nutu Dei eò aduolans, expansis alis protegebat. Apparuit autem in visione beatus Florianus Valeriæ matronæ Deo deuotæ, indicauitque ei, quo loco corpus eius humaret. Illa hæc visione admonita, mox ad fluum abiijt, & prægentilium metu virgultis illud inuoluit, perduxitque ad locum sepulturæ destinatum. Cum autem inter eundem iumenta, quæ sacrum corpus vehabant, delassarentur, matrona tremens rogauit Dominum, vt ipse ferret opem: statimque erupit illic fons, cuius aqua reficiens iumenta, susceptum confecit iter, & corpus sepeliuit. Eo autem loco multæ

laetatur in flumen, sed nō submergitur.

Miraculum.

H

fiunt

fiunt diuinitus enarrationes, & quicumque ex fide petierint, misericordiam Dei impetrabunt. Vitæ enim sanctitas & constantia fidei athletas Christi coronat, & cum palma martyrij ad vitam perducit æternam, auxiliante rege eterno, Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat in secula seculorum, Amen. Hactenus historia. Sunt qui scribant corpus huius beati martyris tempore Casimiri Ducis Poloniae ab Aegidio Mutinensi Episcopo Cracouiam allatum, & à Gethone Episcopo Cracouienfi honorificentissimè exceptum, structamque ab illo & Casimiro Duce extra muros Cracouienfes basilicam elegantissimam & collegium Canonicorum, adiunctis opimis prouentibus: porro reliquias sancti martyris in loculo marmoreo conditas, in ecclesia eius urbis cathedrali repositas, multaque illic miracula perpetrata. Facta est hæc translatio Anno salutis 1183.

VITA S. MONICÆ MATRIS S. AVGVSTINI
QVAM EX LIBRIS CONFESSIONVM EIVSDEM

beatissimi episcopi, collegit doctissimus antistes
Aloysius Lipomanus.

Maij 4.
Ex confel-
sion. Augu-
stini lib. 3.
cap. 11. & 12.

Vide erga
nos prou-
dentia Dei.

S. Augu-
stinus dicit Ma-
nichæus.

T misisti manum tuam ex alto Domine Deus, & de hac profunda caligine erroris Manichæorum eruisti animam meam, cum pro me ploraret ad te mater mea, fidelis tua, amplius quam flent matres corporea funera. Videbat enim illa mortem meam ex fide & spiritu, quem ex te habebat, & exaudisti eam Domine. Exaudisti eam, nec despexisti lachrymas eius, cum profluentes rigarent terram sub oculis eius, in omni loco orationis eius, & exaudisti eam. Nam vnde illud somnium, quo eam consolatus es, ut viuere me secum crederet, & habere secum eandem mensam in domo, quod nolle coeperat, auersans & detritans blasphemias erroris mei? Vidit enim stantem se in quadam regula linea, & aduenientem ad se iuuenem splendidum, hilarem atque ardentem sibi, cum illa esset mœrens & mœrore confecta. Qui cum causas quæsisset ab ea mœstitiæ suæ quotidianarumque lachrymarum, docendi, ut assolet, non discendi gratia, atque illa respondisset, perditionem meam se plangere: iussisse illum, quod secuta esset, atque admonuisse, ut attenderet & videret, ubi esset illa, ibi esse & me. Quod illa ubi attendit, vidit me iuxta se in eadem regula stantem. Vnde hoc, nisi quia erant aures tuæ ad cor eius? O tu bone omnipotens, qui sic curas vnumquemque nostrum, tanquam solum curas: & sic omnes, tanquam singulos. Vnde illud etiam, quod cum mihi narrasset ipsum visum, & ego ad id trahere conarer, ut illa se potius non desperaret futuram esse, quod eram: continuo sine aliqua hæsitacione, Non, inquit, non enim mihi dictum est, Vbi ille, ibi & tu: sed, Vbi tu, ibi & ille. Confiteor tibi Domine recordationem meam, quantum recolo, quod sæpè non tacui, amplius me isto per matrem vigilantem responso tuo, quod tam vicina interpretationis falsitate turbata non est, & tam citò vidit, quod videndum fuit, quod ego certè, antequam dixisset, non videram, etiam tum commotum fuisse, quàm ipso somnio, quo foeminae piæ gaudium tanto post futurum, ad consolationem tunc presentis sollicitudinis, tanto antè prædictum est. Nam nouem ferme anni sequuti sunt, quibus ego in illo limo profundi ac tenebris falsitatis, cum sæpè surgere conarer, & grauius alliderer, volutatus sum: cum tamen illa viduala casta, pia & sobria, quales amas, iam quidem spe alacrior, sed fletu & gemitu non segnior, non desineret horis omnibus orationum suarum de me plangere ad te: & intrabant in conspectum tuum preces eius, & me tamen dimittebas adhuc volui & inuolui in illa caligine.

Et dedisti alterum responsum interim, quod recolo. Nam & multa prætereo, propter quod præpero ad ea, quæ me magis vrgent confiteri tibi, & multa non memini. Dedisti ergo alterum per sacerdotem tuum, quendam episcopum, nutritum in Ecclesia, & exercitatum in libris tuis. Quem cum illa foemina rogasset, ut dignaretur mecum colloqui, & refellere errores meos, & dedocere me mala, ac docere bona, (faciebat enim hoc, si quos fortè idoneos inuenisset) noluit ille, prudenter sanè, quantum sensi postea. Respondit enim, me adhuc esse indocilem, eò quod inflatus essem

essem nouitate hæresis illius, & nonnullis quæstionibus iam multos imperitos exagitâsem, sicut indicauerat ei. Sed sine, inquit, illum ibi, & tantum roga pro eo Dominum: ipse legendo reperiet, quis ille sit error, & quanta impietas. Simul etiam narravit, se quoque paruulum à seducta matre sua datum fuisse Manichæis, & omnes penè non legisse tantum, verum etiam scripturasse libros eorum, sibiq; apparuisse, nullo contra disputante & cõnuicente, quàm esset illa secta fugienda: itaque fugisse. Quæ cum ille dixisset, atque illa nollet acquiescere, sed instaret, magis deprecando, & vbertim flendo, ut me videret, & mecum disereret, ille iam substomachans tædio: Vade, inquit, à me, ita viuas: fieri enim non potest, ut filius istarum lachrymarum pereat. Quod illa ita se accepisse inter colloquia sua mecum sæpè recordabatur, ac si de cælo sonuisset.

Egisti etiam mecum Domine, ut mihi persuaderetur Romam pergere, & potius ibi docere, quod docebam Carthagine. Et hoc vnde mihi persuasum sit, non præteribo confiteri tibi: quoniam & in his altissimi tui recessus, & præsentissima in nos misericordia tua cogitanda & prædicanda est. Non ideo Romam pergere volui, quod maiores quæstus, maiorque mihi dignitas ab amicis, qui hoc suadebant, promittebatur: quanquam & ista ducebant animum tunc meum: sed illa erat tunc causa maxima & penè sola, quod audiebam quietius ibi studere adolescentem, & ordinatiore disciplina coëctatione sedari, ne in eius scholam, quo magistro non vtuntur, passim & proteruè iruant, nec eos admitti omnino, nisi ille permisit. Contra apud Carthaginem foeda est & intemperans licentia scholasticorum: Irrumpunt impudenter, & propè furiosa fronte perturbant ordinem, quem quisque discipulis ad proficiendum instituerit. Multa iniuriosa faciunt mira hebetudine, & puniendæ legibus, nisi consuetudo patrona sit, hoc miseriores eos ostendens, quo iam quasi liceat, faciunt, quod per tuam æternam legem nunquam licebit: & impunè se facere arbitrantur, cum ipsa faciendi cæcitate puniantur, & incomparabiliter patiantur peiora, quàm faciunt. Ergo quos mores, cum studerem, meos esse nolui, eos, cum docerè, cogebam perpeti alienos: & ideo placebat ire, ubi talia non fieri omnes, qui nouerant, indicabant. Verum autem tu spes mea & portio mea in terra viuentium, ad mutandum terrarum locum pro salute animæ meæ, & Carthagini stimulos, quibus inde auellerer, admouebas, & Romæ illecebras, quibus attraherer, proponebas mihi per homines, qui diligebant vitam mortuam, hinc insana facientes, inde vana pollicentes: & ad corrigendos gressus meos vtebaris occultè & illorum & mea peruersitate. Nam & qui perturbabant ocium meum, foeda rabie cæci erant: & qui inuitabant ad aliud, terram sapiebant. Ego autem, qui detestabar hinc veram miseriam, illic falsam felicitatem appetebam. Sed quare hinc abirem, & illuc irem, tu sciebas Deus, nec indicabas mihi, nec matri, quæ me profectum atrociter planxit, & vsque ad mare sequuta est: sed fefelli eam violenter me tenentem, ut aut reuocaret, aut mecum pergeret: & finxi me amicum nolle deserere, donec vento facto nauigaret. Et mentitus sum matri, & illi matri, & euasi. Quia & hoc tu dimisisti mihi misericorditer, seruans me ab aquis maris, plenum execrandis foribus vsque ad aquam gratiæ tuæ, qua me abluto, siccarentur flumina maternorum oculorum, quibus pro me quotidie tibi rigabat terram sub vultu suo: & tamen recusanti sine me redire, vix persuasi, ut in loco, qui proximus nostræ nauis erat memoria beati Cypriani, maneret ea nocte. Sed in ea nocte clanculò ego profectus sum: illa autem remansit orando & flendo. Et quid à te petebat Deus meus tantis lachrymis, nisi ut nauigare me non sineres? Sed tu altè consulens, & exaudiens cardinem desiderij eius, non curasti quod tunc petebat, ut in me faceres, quod semper petebat. Flauit ventus, & impleuit vela nostra, & litus subtraxit ad spectibus nostris. In quo manè illa insaniebat dolore, & querelis ac gemitu implebat aures tuas, contemnentem ista: cum & me cupiditatibus meis raperes ad finiedas ipsas cupiditates, & illius carnale desiderium iusto dolorum flagello vapularet. Amabat enim secum præsentiam meam more matrum, sed multis multo amplius, & nesciebat, quid tu illi gaudiorum facturum esses de absentia mea. Nesciebat: ideo flebat & eiulabat, atque illis cruciatibus arguebatur rea reliquiarum Euxæ, cum gemitu quærens, quod cum gemitu pepererat. Et tamen post accusationem fallaciarum & crudelitatis meæ, conuersa rursus ad deprecandum te pro me, abiit ad solita, & ego Romam.

Et ecce excipior ibi flagello ægritudinis corporalis, & ibam iam ad inferos, portans omnia mala, quæ commiseram & in te, & in me, & in alios, multa & graua super originalis peccati vinculum, quo omnes in Adam morimur. Non enim quicquam eorum

Augustinus
lachrymarum
filius.
Ex lib. v.
Cofel. cap.
vii. ix. x.

Scholasticorum
Carthaginiensium
impunitas.

Vita mortua, hominum huic mundo detestatorum.

Insaniebat dolore, id est, immodicè dolerebat.

1. Cor. 15.

Ephes. 2.

mihi donaueras in Christo, nec soluerat ille in carne sua inimicitias, quas tecum contraxeram peccatis meis. Quomodo enim eas solueret in cruce phantasmatis, quod de illo credideram? Quam ergo falsa mihi videbatur mors carnis eius, tam vera erat animæ meæ: & quam vera erat mors carnis eius, tam falsa vita animæ meæ, quæ id non credebat. Et ingrauescentibus febribus, iam ibam & peribam. Quod enim irem, si tunc abirem hinc, nisi in ignem atque tormenta digna factis meis in veritate ordinis tui? Et illa hoc nesciebat, & tamen pro me orabat absens. Tu autem ubique præsens, ubi erat exaudiebas eam, & ubi eram miserebaris mei, ut recuperarem salutem corporis mei, adhuc insanus corde sacrilego. Neque enim desiderabam in illo tanto periculo baptismum tuum, & melior eram puer, quando illum de materna pietate flagitavi, sicut iam recordatus atque confessus sum: sed iam in dedecus meum creueram, & consilia medicinæ tuæ demens irridebam, qui me non suisti talem bis mori. Quo vulnere si feriretur cor matris, nunquam sanaretur. Non enim satis eloquor, quid erga me habebat animi, & quanto maiore sollicitudine parturiebat me spiritu, quam carne pepererat. Non itaque video, quomodo sanaretur, si mea talis illa mors transuerberasset viscera dilectionis eius. Et ubi essent tantæ preces, & tam crebræ sine intermissione? Nusquam, nisi ad te. An verò tu Deus misericordiarum sperneres cor contritum & humiliatum viduæ castæ ac sobriæ, frequentantis eleemosynas, obsequentis atque seruentis sanctis tuis, nullum diem prætermittentis oblationem ad altare tuum, bis in die, manè & vesperè, ad ecclesiam tuam sine vlla intermissione venientis, non ad vanas fabulas & aniles loquacitates, sed ut te audiret in tuis sermonibus, & tu illam in suis orationibus? Huius ne tu lachrymas, quibus non à te aurum & argentum petebat, nec aliquod mutabile aut volubile bonum, sed salutem animæ filij sui, tu cuius munere talis erat, contemneres, & repelleres ab auxilio tuo? Nequaquam Domine: immò verò aderas & faciebas ordine, quo prædestinaueras esse faciendum. Absit, ut tu falleres eam in illis visionibus & responsis tuis, quæ iam commemorauimus, & quæ non memorauimus, quæ illa fidei pectore tenebat, & semper orans, tanquam chirographa tua ingerebat tibi. Dignaris enim, quoniam in seculum misericordia tua, eis, quibus omnia debita dimittis, etiam promissionibus tuis debitor fieri. Recreasti me ab illa ægritudine, & saluum fecisti filium ancillæ tuæ, tunc interim corpore, ut esset, cui salutem meliorem atque certiolem dares.

Ex libro 6. Confessio. cap. 1. & 2.

Spes mea à iuuentute mea, ubi mihi eras, & quò recesseras? An verò non tu feceras me, & discreueras me à quadrupedibus & volatilibus cæli? Sapientiolem me feceras, & ambulabam per tenebras & lubricum, & quærebam te foris à me, & non inueniebam Deum cordis mei, & veneram in profundum maris, & diffidebam & desperabam de inuentione veri. Iam venerat ad me mater pietate fortis, terra marique me sequens, & in periculis omnibus de te secura. Nam & per marina discrimina ipsos nautas consolabatur, à quibus rudes abyssi viatores, cum perturbantur, cõsolari solent, pollicens eis peruentiolem cum salute: quia hoc ei tu per visum pollicitus eras. Et inuenit me periclitantem quidem grauitate desperatione indagandæ veritatis. Sed tamen ei cum indicasset, non me quidem iam esse Manichæum, sed neque catholicum Christianum, non quasi inopinatum aliquid audierit, exiliuit lætitia, cum iam secura fieret ex ea parte miseriam meam, in qua me tanquam mortuum, sed resuscitandum tibi, flebat, & feretro cogitationis efferebat, ut diceret filio viduæ: Inuenis, tibi dico, surge: & reuiuisceret, & inciperet loqui, & redderes illum matri suæ. Nulla ergo turbulenta exultatione exultauit cor eius, cum audisset ex tanta parte iam factum, quod tibi quotidie plangebat, ut fieret, veritatem me nondum adeptum, sed falsitati iam ereptum: immò verò quia certa erat, & quod restabat te daturum, qui totum promiseras, placidissimo & pectore pleno fidutiæ respondit mihi, credere se in Christum, quod prius, quam de hac vita emigraret, me visura esset fidelè catholicum: & hoc quidem mihi, tibi autè fons misericordiarum preces & lachrymas densiores, ut accelerares adiutorium tuum, & illuminares tenebras meas, & studiosius ad ecclesiam currerem, & in Ambrosij ora suspenderer ad fontem salientis aquæ in vitam æternam. Diligebat autem illum virum sicut angelum Dei, quod per illum cognouerat me interim ad illam ancipitem fluctuationem iam esse perductum, per quam transiturum me ab ægritudine ad sanitatem, intercurrente acriori periculo quasi per accessionem, quam criticam medici vocant, certa præsumebat.

Iohan. 4. S. Monica cur amauit S. Ambrosium.

Itaque cum ad memorias sanctorum, sicut in Africa solebat, pultes & panem & merum attulisset, atq; ab ostiario prohiberetur, ubi hoc episcopum vetuisse cognouit, ram

piè

piè atque obedienter amplexa est, ut ipse mirarer, quòd tam facile accusatrix potius cõsuetudinis suæ, quam discipulatrix illius prohibitionis effecta sit. Non enim oblidebat spiritum eius vinolentia, eamq; stimulabat in odium veri amor vini, sicut plerumq; maris & foeminas, qui ad canticum sobrietatis, sicut ad potionem aquatam madidi, nau-seant. Sed illa cum attulisset canistrum cum solennibus epulis prægustandis atque largiendis, plus etiam quam vnum pocillum pro suo palato satis sobrio temperatum, vnde dignationem sumeret, non ponebat. Et si multæ essent, quæ illo modo videbantur honorandæ, memoriæ defunctorum, idem ipsum vnum, quod ubique poneret, circumferebat, quo iam non solum aquatissimo, sed etiam tepidissimo cum suis presentibus per sorbitiones exiguas partiretur: quia pietatem ibi quærebat, non voluptatem. Itaque ubi comperit à præclaro prædicatore atque antistite pietatis præceptum esse, ista non fieri, nec ab eis, qui sobriè facerent, ne vlla occasio se ingurgitandi daretur ebriosus, & quia illa quasi parentalia superstitiolem gentiliam essent similima, abstinuit se libentissimè, & pro canistro pleno terrenis fructibus, plenum purgatoribus votis pectus ad memorias martyrum afferre didicerat, ut & quod posset, daret egentibus, & si communicatio Domini corporis illic celebraretur, cuius passionis imitatione immolati sunt martyres: Sed tamen videtur mihi Domine Deus meus, & ita est in conspectu tuo de hac re cor meum, non facile fortasse de hac amputanda consuetudine matrem meam fuisse cessuram, si ab alio prohiberetur, quem non sicut Ambrosium diligebat, quem propter salutem meam maximè diligebat: eam verò ille propter eius religiosissimam conuersationem, qua in bonis operibus tam feruens spiritu frequentabat ecclesiam, ita ut sæpè erumperet, cum me videret in eius prædicatione, gratulans mihi, quòd talem matrem haberem, nesciens qualem illa me filium, qui dubitabam de illis omnibus, & inueniri posse viam vitæ minimè putabam.

S. Ambrosij encomium.

Atque interea mater ingressa est, quæ fuit que à nobis, quid promouissimus. nam & ei quæstio nota erat. Cuius & ingressum & rogationem cum scribi nostro more iussissem: Quid agitis? inquit: nunquidnam in illis, quos legitis, libris, etiam foeminas vquam audiui in hoc genus disputationis inductas? Cui ego: Non valde curo, inquam, superborum imperitorumq; iudicia, qui similiter in legendos libros, atque in salutandos homines irruunt. Non enim cogitant, quales ipsi, sed qualibus induti vestibus sint, quanta pompa rerum fortunæque præfulgeant. Isti enim in literis non multum attendunt, aut vnde sit quæstio, aut quòd peruenire differentes moliantur, quidve ab eis explicatum atque confectum sit. In quibus tamen quia nonnulli reperiuntur, quorum animi contemendi non sunt (adpersi sunt enim quibusdam condimentis humanitatis, & facile per aureas depictasque ianuas ad sacrosancta philosophiæ penetralia perducuntur) satis eis fecerunt & maiores nostri, quorum libros tibi, nobis legentibus, notos esse video. Et his temporibus, ut omittam ceteros, vir & ingenio & eloquentia & ipsis insignibus muneribus fortunæ, & quod ante omnia est, mente præstantissimus Theodorus, quem bene ipsa nosti, ut & nunc, & apud posteros nullum genus hominum de literis nostrorum temporum iure conqueratur. Mei autem libri, si quorum fortè manus tetigerint, lectoque meo nomine non dixerint, iste quis iste? codicemque proiecerint: sed vti curiosi, vel nimium studiosi, contempta vilitate liminis, intrare perrexerint: me tecum philosophantem non molestè ferent, nec quenquam istorum, quorum in eis literis sermo miscetur, fortasse contemnent. Sunt enim non solum liberi, quod cuius disciplinæ liberali, nedum philosophiæ, satis est: sed summo apud suos loco nati. Doctissimorum autem hominum literæ etiam futores philosophatos, & multo viliora fortunarum genera continent. Qui tamen tanta ingenij virtutisque luce fulserunt, ut bona sua cum qualibet huiusmodi nobilitate nullo modo vellent, etiam si possent, vlla conditione mutare. Nec deerit, mihi crede, tale hominum genus, cui plus placeat hoc ipsum, quia mecum philosopharis, quam si quid hinc aliud aut iucunditatis, aut grauitatis inuenit. Nam & foeminae sunt apud veteres philosophare, & philosophia tua mihi plurimum placet. Nam ne quid mater ignores, hoc Græcum verbum, quod philosophia nominatur, Latine amor sapientiæ dicitur. Vnde etiam diuinæ scripturæ, quas vehementer amplecteris, non omnino philosophos, sed philosophos huius mundi, euitandos atque irridendos esse præcipiunt. Esse autem alium mundum ab istis oculis remotissimum, quem paucorum sanorum intellectus intuetur, satis Christus ipse significat, qui non dicit, Regnum meum non est de mundo: sed, Regnum meum non est de hoc mundo. Nam quisquis omnem philosophiam fugiendam putat, nihil nos vult

Ex lib. i. de Ordine, c. 11.

Sutores philosophi.

Philosophia.

Philosophi quinam in scripturis reiecti. Colof. 2. Iohan. 18.

* Me, legendum puto.

aliud, quam non amare sapientiam. Contemnerem te igitur in his literis meis, si sapientiam non amares: non autem contemnerem, si eam medioeriter amares: multo minus, si tantum, quantum * ego, amares sapientiam. Nunc cum eam multo plus, quam me ipsum, diligas, & nouerim quantum me diligas, cumque in ea tantum profeceris, ut iam nec cuiusuis incommodi fortuiti, nec ipsius mortis, quod viris doctissimis difficilimum est, horrore deterrearis, quam summam philosophiæ arcem omnes esse confitentur, egone me non libenter tibi etiam discipulum dabo? Hic illa cum blandè ac religiosè nunquam me tantum mentitum esse dixisset, & viderem tam multa nos verba fuisse, ut neque scribenda non essent, & iam libri modus esset, neque tabulæ reliquæ forent, placuit quæstionem differri: simul ut meo stomacho parcerem. Nam cum plus, quam vellem commouerant ea, quæ mihi euomenda in illos adolescentes necessarii viderentur. Sed cum abire cœpissimus, Memento, inquit Licentius, quam multa, & quam necessaria nobis abs te accipienda, per occultissimum illum diuinumque ordinem, etiam te nesciente, subministrantur. Video, inquam, & ingratus Deo non sum, vosque ipsos, qui aduertitis, ob id ipsum præsumo fore meliores. Hoc fuit tantum illo die negocium meum.

Ex lib. 9. Confessionum, à cap. 7. vsque ad 13. inclusiuè.

Non longè cœperat Mediolanensis ecclesia genus hoc consolationis & exhortationis celebrare, magno studio fratrum concinentium vocibus & cordibus. Nimirum annus erat, aut non multo amplius, cum Iustina Valentiniani regis pueri mater, hominem tuum Ambrosium persequeretur hæresis suæ causâ, qua fuerat seducta ab Arrianis. Excubabat pia plebs in ecclesia, mori parata cum episcopo suo, seruo tuo. Ibi mater mea, ancilla tua, sollicitudinis & vigiliarum primas partes tenens, orationibus vivebat. Nos adhuc frigidi à calore spiritus tui, excitabamur tamen ciuitate attonita atque turbata. Tunc hymni & psalmi ut canerentur secundum morem Orientalium partium, ne populus mœroris tædio contabesceret, institutum est, & ex illo in hodiernum retentum, multis iam ac penè omnibus gregibus tuis, & per cætera orbis imitantibus. Tunc memorato antistiti tuo per visum aperuisti, quo loco laterent martyrum corpora Protasij & Geruasij, quæ per tot annos in corrupta in thesauro secreti tui recondideras, vnde opportunè promeres ad coercendam rabiem fœmineam, sed regiam. Cum enim propalata & effossa digno cum honore transferrentur ad Ambrosianam Basilicam, non solum quos immundi vexabant spiritus, confessis eisdem demonibus sanabantur: verum etiam quidam plures annos cæcus ciuis, ciuitatiq; notissimus, cum populi tumultuantis lætitiæ causam quæsisset atque audisset, exiliuit, eoq; se ut duceret, suum ducem rogauit. Quò perductus, impetrauit admitti, ut sudario tangeret feretrum preciosæ in conspectu tuo mortis sanctorum tuorum. Quod ubi fecit atque admouit oculis, confestim aperti sunt. Inde fama discurrens, inde laudes tuæ feruentes lucentes, inde illius inimicæ animus etiam ad credendi sanitatem non applicitus, à persequendi tamen furore compressus est. Gratias tibi Deus meus. Vnde & quò eduxisti recordationem meam, ut hæc etiam confiterer tibi, quæ magna oblitus præterieram? Et tamen tunc, cum ita fragraret odor vnguentorum tuorum, non currebamus post te: & idè plus flebam inter cantica hymnorum tuorum, olim suspirans tibi, & tandem respirans, quantum patet aura in domo fœnea.

Inuetera corpora integra 55. Geruasij & Protasij.

Psal. 115.

Cant. 1.

Cap. 8.

Obitus S. Monicæ.

Qui habitare facis vnanimis in domo, confociasti nobis & Euodium iuuenem ex nostro municipio. Qui cum agens in rebus, militaret, prior nobis ad te conuersus est & baptizatus, & relicta militia seculari, accinctus est in tua. Simul eramus, simul habitabamus placito sancto: quærebamus, quisnam locus nos vilius haberet seruietes tibi: pariter remeabamus in Aphricam. Et cum apud Ostia Tiberina essemus, mater defuncta est. Multa prætereo, quia multum festino. Accipe confessiones meas & gratiarum actiones, Deus meus, de rebus innumerabilibus etiam in silentio. Sed non præteribo, quicquid mihi anima parturit de illa famula tua, quæ me parturiuit: & carne, ut in hanc temporalem, & corde, ut in æternam lucem nasceret. Non eius, sed tua dicam dona in ea: neque enim seipsam fecerat, aut educauerat seipsam. Tu creasti eam, nec pater nec mater sciebat, qualis ex eis fieret illa. Et erudiuit eam in timore tuo virga Christi tui, regimen vnici filij tui in domo fidei, bono membro Ecclesiæ tuæ. Nec tantam erga suam disciplinam diligentiam matris prædicabat, quantam famulæ cuiusdam decrepitæ, quæ patrem eius infantem portauerat, sicut dorso grandiuscularum puellarum paruuli portari solent. Cuius rei gratia, & propter senectam ac mores optimos, in domo Christiana satis à dominis honorabatur. Vnde etiã curam dominicarum filiarum

com-

commisam sibi diligenter gerebat, & erat in eis coërcendis, cum opus esset, sancta feruente vehemens, atque in docendis sobria prudentia. Nam eas, præter illas horas, quibus ad mensam parentum moderatissimè alebantur, etiam si exardescerēt sibi, nec aquam bibere sinebat, præcauens consuetudinem malam, & addens verbum sanum: Modò aquam bibitis, quia in potestate vinum non habetis: cum autè ad maritos venieritis, factæ dominæ apothecarum & cellariorum, aqua sordebit, sed mos potandi præualebit. Hac ratione præcipiendi, & autoritate imperandi frænabat auaritatem tenerioris ætatis, & ipsam puellarum sitim formabat ad honestum modum, ut iam nec liberet, quod non deceret. Et subreperat tamen, sicut mihi famula tua narrabat, surreperat ei vinolentia. Nam cum de more, tanquam puella sobria, iuberetur à parentibus de cuppa vinum depromere, submisso poculo, qua desuper patet, priusquam in lagunculam funderet merum, primoribus labris sorbebat exiguum, quia non poterat amplius, sensu recusante. Non enim vlla temulenta cupidine faciebat hoc, sed quibusdam superfluentibus ætatis excessibus, qui ludicris moribus ebulliunt, & in puerilibus animis maiorum pondere premi solent. Itaque ad illud modicum quotidiana modica addendo, quoniam qui modica spernit, paulatim decedit, in eam consuetudinem lapsa erat, ut propè iam plenos mero caliculos inhianter hauriret. Vbi tunc sagax anus, & vehemens illa prohibitio? Nūquid valebat aliquid aduersus latentè morbum, nisi tua medicina, Domine, vigilaret super nos? Absente patre & matre, & nutritoribus, tu præsens, qui creasti, qui vocas, qui etiam per præpositos homines boni aliquid agis ad animarum salutem, quid tunc egisti, Domine Deus meus? Vnde curasti? Vnde sanasti? Nonne protulisti durum & acutum ex altera anima conuicium, tanquam medicinale ferrum, ex occultis prouisionibus tuis, & vno ictu putredinem illam præcidisti? Ancilla enim, cum qua solebat accedere ad cuppam, litigans cum domina minore, ut fit, sola cum sola, obiecit hoc crimen amarissima insultatione, vocas meribulam. Quo illa stimulo percussa, respexit fœditatem suam, confestimque damnauit atque exiit. Sicut amici adulantes peruertunt, sic inimici litigantes plerumque corrigunt. Nec tu, quod per eos agis, sed quod ipsi voluerunt, retribuis eis. Illa enim irata, exagitare appetiuit minorem dominam, non sanare, & idè claculo: aut quia iras inuenerat locus & tempus litis, aut ne fortè & ipsa periclitaretur, quòd tam serò prodidisset. At tu Domine rector cælestium & terrenorum, ad vñs tuos contorques profunda torrentis, fluxum seculorum ordinans turbulentum, etiam de alterius animæ infania sanasti alteram, ne quisquam, cum hoc aduertit, potentia suæ tribuat, si verbo eius alius corrigatur, quem vult corrigi.

Sapiens dictū vetula.

Mala consuetudo erit in minimis, nisi mox reprimatur, ad peiora adducit.

Educata itaq; pudicè ac sobriè, potiusque à te subdita parentibus, quam à parentibus tibi, ubi plenis annis nubilis facta est, tradita viro seruiuit veluti domino, & fatiguit eum lucrari tibi, loquens te illi moribus suis, quibus eam pulchram faciebas, & reuerenter amabilem atque mirabilem viro. Ita autè tolerauit cubilis iniurias, ut nullam de hac re cum marito haberet vnquam simultatem. Expectabat enim misericordiam tuam super eum, ut in te credens castificaretur. Erat verò ille præterea, sicut beneuolentia præcipuus, ira ira feruidus. Sed nouerat hæc non resistere irato viro, non tantum factò, sed ne verbo quidem. Iam verò refracto & quieto, cum opportunum videret, rationem facti sui reddebat, si fortè ille inconsideratius commotus fuerat. Denique cum matronæ multæ, quarum viri mansuetiores erant, plagarum vestigia, etiam dehonestata facie gererent, inter amica colloquia illæ arguebant maritorum vitam, hæc earum linguam, veluti per iocum grauitè admonens, ex quo illas tabulas, quæ matrimoniales vocantur, recitari audissent, tanquam instrumenta, quibus ancillæ factæ essent, deputare debuissent: proinde memores conditionis, superbere aduersus dominos non oportere. Cumque mirarentur illæ, scientes quam ferocem coniugem sustineret, nunquam fuisse auditum, aut aliquo indicio claruisse, quòd Patritius ceciderit vxorem, aut quòd à se inuicem vel vnum diem domestica lite disenserint, & causam familiariter quærerent, docebat illa institutum suum, quod supra memorauim. Quæ obseruabant, expertæ gratulabantur: quæ non obseruabant, subiectæ vexabantur. Socrum etiam suam primò sussurris malarum ancillarum aduersus se iritatum, sic vicit obsequijs, perseverans tolerantia & mansuetudine, ut illa vtrò filio suo medias linguas famularum proderet, quibus inter se & nurum pax domestica turbabatur, expetereque vindictam. Itaque posteaquam ille & matri obtemperans, & curans familiæ disciplinam, concordia suorum consulens, proditas

Cap. 9.

S. Monica & vñ in matris monio gestera.

ad prodentis arbitrium verberibus coërcuit, promisit illa talia de se præmia sperare debere, quæcunque de sua nuru sibi, quò placeret, mali aliquid loqueretur: nullaque iam audente, memorabili inter se benevolentia suauitate vixerunt. Hoc quoque illi bono mancipio tuo, in cuius vtero me creasti Deus meus, misericordia mea, munus grande donaueras, quòd inter dissidentes atque discordes quaslibet animas, vbi poterat tam se præbebat pacificam, vt cum ab vtraque multa de inuicem audiret amarissima, qualia solet eructare turgens atque indigesta discordia, quando præfenti amica de absente inimica per acida colloquia crudelitas exhalatur odiorum, nihil tamen alteri de altera proderet, nisi quod ad eas reconciliandas valeret. Paruum hoc bonum mihi videretur, nisi turbas innumerabiles tristis experirer, nescio qua horrenda pestilentia peccatorum latissimè peruagante, nõ solum iratorum inimicorum iratis inimicis dicta proderet, sed etiam quæ non dicta sunt addere: cum contra animo humano parum esse debeat, inimicitias hominum nec exagitare, nec augere malè loquendo, nisi eas etiam extinguere benè loquendo studuerit: qualis illa erat, docente te magistro intimo in schola pectoris. Denique etiam virum suum iam in extrema vita temporali eius, lucrata est tibi, nec in eo iam fideli planxit, quod in nondum fideli tolerauerat. Erat etiam serua seruorum tuorum. Quisquis enim eorum nouerat eam, multum in ea laudabat, & honorabat, & diligebat te: quia sentiebat præsentiam tuam in corde eius, sanctæ conuersationis fructibus testibus. Fuerat enim vnus viri vxor, muruam vicem parentibus reddiderat, domum suam piè tractauerat, in operibus bonis testimonium habebat. Nutrierat filios, toties eos parturiens, quoties abs te deuolare cernebat. Postremò nobis Domine omnibus, qui ex munere tuo finis loqui seruis tuis, qui ante dormitionem eius in te iam confociati viuēbamus, percepta gratia baptisimi tui, ita curam gessit, quasi omnes genuisset: ita seruiuit, quasi ab omnibus genita fuisset.

Imminente autem die, quo ex hac vita erat exitura, quem diem tu noueras ignorantibus nobis, prouenerat, vt credo, procurante te occultis tuis modis, vt ego & ipsa soli staremus incumbentes ad quandam fenestram, vnde hortus intra domum, quæ nos habebat, prospectabatur, illic apud ostia Tiberina, vbi remoti à turbis, post longi itineris laborem, instaurabamus nos navigationi. Colloquebamur ergo soli valdè dulciter, & præterita obliuiscētes, in ea, quæ antè sunt, extenti, quærebamus inter nos apud præsentem veritatem, quod tu es, qualis futura esset vita æterna sanctorum, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Sed inhiabamus ore cordis in superna fluente fontis tui, fontis vitæ, qui est apud te, vt inde pro captu nostro adspersi, quoquo modo rem tantam cogitaremus. Cumque ad eum finem sermo perduceretur, vt carnalium sensuum delectatio quantalibet in quantalibet luce corporea præ illius vitæ iucunditate, non comparatione, sed ne commemoratio ne quidem digna videretur: erigentes nos ardentiore affectu in id ipsum, perambulauimus gradatim cuncta corporalia, ipsum cælum, vnde sol & luna, & stellæ lucent super terram. Et adhuc ascendebamus interius cogitando & loquendo te, & mirando opera tua, & venimus in mentes nostras, & transcendimus eas, vt attingeremus regionem vbertatis indeficientis, vbi pascis Israël in æternum veritatis pabulo, & vbi vita sapientia est, per quam fiunt omnia ista, & quæ fuerunt, & quæ futura sunt: & ipsa non fit, sed sic est, vt fuit, & sic erit semper: quin potius fuisse, & futurum esse, non est in ea, sed esse solum, quoniam æterna est. Nam fuisse & futurum esse, non est æternum. Et dum loquimur, & inhiamus illi, attingimus eam modicè toto ictu cordis, & suspirauimus, & reliquimus ibi religatas primitias spiritus, & remeauimus ad strepitum oris nostri, vbi verbum & incipitur & finitur. Et quid simile verbo tuo Domino nostro in se permanenti sine vetustate, atque in nouanti omnia? Dicebamus ergo: Si cui sileat tumultus carnis, sileant phantasie terræ & aquarum & aëris, sileant & poli, & ipsa sibi anima sileat, & transeat se non se cogitando, sileat somnia & imaginariæ reuelationes, omnis lingua, & omne signum, & quicquid transeundo fit, si cui sileat omninò: quoniam si quis audiat, dicunt hæc omnia: Non ipsa nos fecimus, sed fecit nos, qui manet in æternum. His dictis si iam taceant, quoniam erexerunt aurem in eum, qui fecit ea, & loquatür ipse solus, non per ea, sed per seipsum, vt audiamus verbum eius, non per linguam carnis, neque per vocem angeli, neque per sonitum nubis, neque per ænigma similitudinis, sed per ipsum, quem in his amamus, ipsum sine his audiamus: sicut nunc extendimus nos, & rapida cogitatione attingimus æternam sapientiam super omnia

Inter discordes vt pacē solita sit conciliare.

Patricius S. Monice opera credit in Christum.

2. Tim. 5.

Cap. 10.

Phil. 3.

Esa. 64. 1. Cor. 2. Psal. 33.

Verbum Dei incommutabile.

Psal. 99.

omnia manentem: si continetur hoc, & subtrahatur alia visio longè imparis generis, & hæc vna rapiat & absorbeat & recondat in interiora gaudia spectatorem suum, vt talis sit sempiterna quæ, quale fuit hoc momentum intelligentia, cui suspirauimus: Nonne hoc est, Intra gaudium Domini tui? Et istud quando? An cum omnes refugemus, sed non omnes immutabimur? Dicebamus talia, & si non isto modo & his verbis, tamen Domine tu scis, quòd illo die, cum talia loqueremur, & mundus iste nobis inter verba vilesceret cum omnibus delectationibus suis: tunc ait illa: Fili, quantum ad me attinet, nulla re iam delector in hac vita. Quid hinc faciam adhuc, & cur hinc sim, nescio, iam consumpta spe huius seculi. Vnum erat, propter quod in hac vita aliquantum immorari cupiebam, vt te Catholicum Christianum viderem, priusquam morerer: cumulatius hoc mihi Deus meus præstitit, vt te etiam contempta felicitate terrena, seruum eius videam. Quid hinc facio?

Ad hæc ei quid responderim, non satis recolo. Tum interea vix intra quinque dies, aut non multo amplius decubuit febribus. Et cum ægroraret, quodam die defectum animæ passa est, & paululum subtracta à præsentibus. Nos concurrimus, sed citò reddita est sensui, & adspexit adstantes me, & fratrem meum, & ait nobis quasi quærenti similis: Vbi eram? Deinde nos intuens mœrere attonitos: Ponite hinc, inquit, matrem vestram? Ego silebam, & sletum frænabam. Frater autem meus quiddam locutus est, quo eam non peregrè, sed in patria defungi tanquam felicius optaret. Quo audito, illa vultu anxio reuerberans eum oculis, quòd talia saperet, atque inde me intuens: Vide, ait, quid dicit. Et mox ambobus: Ponite, inquit, hoc corpus vbiunque: nihil vos eius cura conturbet. Tantum illud vos rogo, vt ad Domini altare memineritis mei, vbi fueritis. Cumque hanc sententiam verbis, quibus poterat, explicasset, conticuit, & ingrauescente morbo exercebatur. Ego verò cogitans dona tua Deus meus inuisibilis, quæ immittis in corda fidelium tuorum, & proueniunt inde fruges admirabiles, gaudebam, & gratias agebam tibi, recolens quod noueram, quanta cura semper astuasset de sepulcro, quod sibi prouiderat & præparauerat iuxta corpus viri sui. Quia enim valdè concorditer vixerant, id etiam volebat, vt est animus humanus minus capax diuinorum, adiungi ad illam felicitatem, & commemorari ab hominibus, concessum sibi esse post transmarinam peregrinationem, vt coniuncta terra amborum coniugum terra tegetetur. Quando autem ista inanitas plenitudine bonitatis tuæ coeperat in eius corde non esse, nesciebam, & lætabar admirans, quòd sic mihi apparuisset: quanquam & illo sermone nostro ad fenestram, cum dixit: Iam quid hinc facio? non apparuit desiderare in patria mori. Audiui etiam postea, quòd iam, cum Ostijs essemus, cum quibusdam amicis meis materna fiducia colloquebatur quodam die de contemptu vitæ huius & bono mortis, vbi ipse non aderam: illisque stupentibus virtutem foeminae, quam tu dederas ei, quærentibusque vtrum non formidaret tam longè à sua ciuitate corpus relinquere: Nihil, inquit, longè est Deo: neque timendum est, ne ille non agnoscat in fine seculi, vnde me resuscitet. Ergo die nono ægritudinis suæ, quinquagesimo & sexto anno ætatis suæ, trigésimo & tertio ætatis meæ, anima illa religiosa & pia corpore soluta est.

Premebam oculos eius, & confluebat in præcordia mea mœstitudo ingens, & trafluebat in lachrymas, ibidemque oculi mei violento animi imperio resorbent fontem suum vsque ad siccitatem, & in tali luctamine valdè malè mihi erat. Tum verò vbi efflauit extremum spiritum, puer Adeodatus exclamauit in planctum, atque ab omnibus nobis coërcitus tacuit. Hoc modo etiam meum quiddam puerile, quod labebatur in sletus, iuuenili voce cordis coërcetur & tacebat. Neque enim decere arbitrabamur funus illud questibus lachrymosis gemitibusque celebrare: quia his plerunquæ solet deplorari quædam miseria morientium, aut quasi omnimoda extinctio. At illa nec miserè moriebatur, nec omninò moriebatur. Hoc & documentis morum eius, & fide non ficta, rationibusque certis tenebamus. Quid ergo erat, quod intus mihi grauiter dolebat, nisi ex consuetudine simul viuendi dulcissima & charissima, repente simul dirupta, vulnus recens? Gratulabar quidem testimonio eius, quòd in ea ipsa ægritudine, obsequijs meis interblandiens, appellabat me pium, & commemorabat grandi dilectionis affectu, nunquam se audisse ex ore meo iaculatum in se durum aut contumeliosum sermonem, Sed tamen quid tale Deus meus, qui fecisti nos, quid comparabile habebat honor à me delatus illi, & seruitus ab illa mihi?

Quo-

Matth. 23. 1. Cor. 13.

Cap. 11.

Memoria defunctorum in Milla.

Obitus S. Monice.

Cap. 12.

Eius de S. Augustino testimonium.

Pfal. 100.

Missa pro defunctis antiquissimæ consuetudinis.

Ex hymno Ambrosiano versus.

Cap. 13.

1. Cor. 15. Nota timorem etiam sanctorum hominum. Marth. 5.

Merita nostra Deo dona. 2. Cor. 10.

Rom. 8. Marth. 6.

Pfal. 142. Marth. 5.

Quoniam itaque deserebar tam magno eius solatio, sauciabatur anima mea, & quasi dilaniabatur vita, quæ vna facta fuerat ex mea & illius. Cohibito ergo à fletu illo puero, Psalterium aperuit Euodius, & cantare cœpit psalmum, cui respondebamus omnis domus: Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Audito autem hoc, cœnerunt multi fratres ac religiosæ foeminæ, & de more illis, quorum officium erat, funus curantibus, ego in parte, vbi decenter poteram cum eis, qui me non deserendum esse censebant, quod erat tempori congruum, disputabam: coque fomento veritatis mitigabam cruciatum tibi notum, illis ignorantibus & intentè audientibus, & sine sensu doloris me esse arbitrantibus. At ego in auribus tuis, vbi eorum nullus audiebat, in crepabam mollitiem affectus mei, & constringebam fluxum mœroris: cedeatque mihi paululum, rursusque impetu suo ferebatur, non vsque ad eruptionem lachrymarum, nec vsque ad vultus mutationem: sed ego sciebam, quid corde premerem. Et quia mihi vehementer displicebat tantum in me posse hæc humana, quæ ordine debito & sorte conditionis nostræ accidere necesse est, alio dolore dolebam dolorem meum, & duplici tristitia macerabar. Cùm ecce corpus elatum est, imus & redimus sine lachrymis. Nam neque in eis precibus, quas tibi fidimus, cùm offerretur pro ea sacrificium precij nostri, iam iuxta sepulcrum posito cadauere, priusquam deponeretur, sicut illic fieri solet, nec in eis precibus ego fleui: sed toto die grauiter in occulto mœstus eram, & mente turbata rogabam te, vt poteram, quod sanares dolorem meum, nec faciebas: credo commendans memoriæ meæ, vel hoc vno documento, omnis consuetudinis vinculum, etiam aduersus mentem, quæ iam nõ fallaci verbo pascitur. Visum etiam mihi est, vt irem lauatam, quod audieram inde balneis nomen inditum, quia Græci βαλανεϊον dixerint, quod anxietatem pellat ex animo. Ecce & hoc confiteor misericordiæ tuæ pater orphanorum, quoniam laui, & talis eram, qualis prius, quam lauissem. Neque enim exudaui de corde meo mœroris amaritudo. Deinde dormiui, & euigilaui, & non parua ex parte mitigatum inueni dolorem meum, atque vt eram in lecto meo solus, recordatus sum veridicos versus Ambrosij tui: Tu es enim Deus creator omnium, Polique rector, vestiens Diem decore lumine, Noctem soporis gratia, Artus solutos vt quies Reddat laboris vsui: Mentisque festas alleuct, Luctusque soluat anxios. Atque inde paulatim reducebam in pristinum sensum ancillam tuam, conuersationemque eius piam in te & sanctam, in nos blandam atque morigeram, quæ subito destitutus sum, & libuit flere in cõspectu tuo de illa, & pro illa, de me & pro me. Et dimisi lachrymas quas continebam, vt effluerent quantum vellent, substernens eas cordi meo: & requieuit in eis, quoniam ibi erant aures tuæ, non cuiusquam hominis superbè interpretantis ploratum meum. Et nunc Domine confiteor tibi in literis. Legat qui volet, & interpretetur vt volet: & si peccatum inuenerit fleuisse me matrem exigua parte horæ, matrem oculis meis interim mortuam, quæ me multos annos fleuerat, vt oculis tuis viuerem, non irrideat, sed potius, si est grandi charitate, pro peccatis meis fleat ipse ad te pater omnium fratrum Christi tui.

Ego autem iam sanato corde ab illo vulnere, in quo poterat redargui carnalis affectus, fundo tibi Deus noster pro illa famula tua lögè aliud lachrymarum genus, quod manat de concusso spiritu consideratione periculorum omnis animæ, quæ in Adam moritur. Quanquam illa in Christo viuificata, etiam nondam carne resoluta, sic vixerit, vt laudetur nomen tuum in fide moribusque eius: non tamen audeo dicere, ex quo eam per baptismum regenerasti, nullum verbum exisse ex ore eius contra præceptum tuum. Et dictum est à veritate filio tuo: Si quis dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis. Et vè etiam laudabili vitæ hominum, si remota misericordia discutias eam. Quia verò non exquiris delicta vehementer, fiducialiter speramus aliquem apud te locum inuenire indulgentiæ. Quisquis autem tibi enumerat vera merita sua, quid tibi enumerat, nisi munera tua? O si cognoscant se omnes homines, & qui gloriantur, in Domino gloriantur. Ego itaque, laus mea & vita mea, Deus cordis mei, sepositis paulisper bonis eius actibus, pro quibus tibi gaudens gratias ago, nunc pro peccatis matris meæ deprecor te: exaudi me per medicinam vulnere nostrorum, quæ pependit in ligno, & sedes ad dexteram tuam, te interpellat pro nobis. Scio misericorditer operatam, & ex corde dimisisse debita debitoribus suis: dimitte illi & tu debita sua, si qua etiam contraxit per tot annos post aquam salutis. Dimitte Domine, dimitte obsecro, ne intres cum ea in iudicium. Superexaltet misericordia iudicium, quoniam eloquia tua vera sunt, & promissisti misericordiam misericordibus.

bus. Quod vt essent, tu dedisti eis, qui misereberis, cui misertus eris: & misericordiam tuam præstabis, cui misericors fueris. Et credo iam feceris, quod te rogo: sed voluntaria oris mei approba Domine. Nanque illa, imminente die resolutionis suæ, non cogitauit suum corpus sumptuosè contegi, aut condiri aromatibus, aut monumentum electum concupiuit, aut curauit sepulcrum patrum. Non ista mandauit nobis, sed tantummodò memoriæ suæ ad altare tuum fieri desiderauit, cui nullius diei prætermissione seruierat, vnde sciret dispensari victimam sanctam, qua deletum est chirographum, quod erat contrarium nobis, qua triumphatus est hostis, computans delicta nostra, & quærens quid obijciat, & nihil inueniens in illo, in quo vicimus. Quis ei refundet innocentem sanguinem? Quis ei restituet precium, quo nos emit, vt nos auferret ei? Ad cuius precij nostri sacramentum, ligauit ancilla tua animam suam vinculo fidei. Nemo à protectione tua dirumpat eam. Non se interponat nec vi, nec insidijs leo & draco: neque enim respondebit illa nihil se debere, ne conuincatur & obtineatur ab accusatore callido: sed respondebit dimissa debita sua ab eo, cui nemo reddet, quod pro nobis non debens reddidit. Sit ergo in pace cum viro, ante quem nulli, & post quem nulli nupta est, cui seruiuit, fructum tibi afferens cum tolerantia, vt eum quoque lucraretur. Et inspira Domine Deus meus, inspira seruis tuis, fratribus meis, filijs tuis, dominis meis, quibus & voce, & corde, & literis seruiuo, vt quotquot hæc legerint, meminerint ad altare tuum Monicæ famulæ tuæ, cum Patricio quondam eius coniuge, per quorum carnem introduxisti me in hanc vitam, quemadmodum nescio. Meminerint cum affectu pio parentum meorum in hac luce transitoria, & fratrum meorum sub te patre in matre catholica, & ciuium meorum in æterna Hierusalem, cui suspirat peregrinatio populi tui ab exitu vsque ad reditum, vt quod à me illa poposcit extremum, vberius ei præstetur in multorum orationibus, tam per confessiones, quam per orationes meas.

Rom. 9. Exod. 33. Misse quotidiana.

Coloss. 2.

Vult in Misa S. Augustinus orari pro parentibus suis.

VITA S. GOTHARDI EPISCOPI HILDESEMENSIS, EDITA A QUODAM EIVS CONTEMPORANEO monacho vel canonico: cuius tamen stylus obscurior, ne lectorem offenderet, per F.

Laur. Surium mutatus est, & quedam reddita paraphrasticòs. Est autem hic non integra historia, sicut ab authore conscripta fuit, sed non pauca omissa videntur in eo exemplari, quod nos habuimus: præcipua tamen hic haberi speramus, & quæ plus vtilitatis lectori afferant.

PROLOGVS AVTHORIS, MUTATA PHRASI, nonnihil contractus.

ADMODVM reuerendo, & toto deuotionis studio semper colendo domino ac præceptori suo, frater N, corpore & spiritu exiguus, quicquid suo domino debet iure subditus. Scripturus vitæ & institutionem beatæ memoriæ patris atque pastoris nostri Gothardi, inter spem & metum anxius, diu multumque quid facerem deliberaui, quod me tam præclaro operi planè imparem non ignorarem. Alliciebant me splendore suo virtutes, quas per illum Dominus declarauit, sed absterrebat conscientia multiplicis desidæ meæ, donec tandem magistrorum & fratrum, in primis autem veri cultoris Dei Abbatis nostri iussis adactus, partim spontè, partim nolens opus hoc aggredi tentauim. Quod quidem tibi, præceptor eximie, secretius offerendum statui, qui & facile sis daturus veniam erratis, possisque non difficulter tum addere, tum demere, quod visum sit, aut certè opus ipsum penitus suppressere. Neque id vel admireris, vel asperneris velim, pater venerabilis, quod te ex omni præfulu, abbatu, doctorum numero vnū elegi huius laboris mei examinatorè, quando id vt facerè etiam is, quem dixi, Abbas meus hortatus est, & tibi p fidei & dilectionis tuæ merito beati Gothardi vita omnis præ cæteris magis cognita est, vt qui ab illo familiaris diuideris etiã arcana pectoris eius. Ego verò ad huc scribendi suscipiendū laborè etiã eo nomine nõ parū incitatus sum, quod adolecens inter Hirsfeldense & Altahése cœnobia discurrens, prima beati viri gesta à fidelibus & crebrò audierim,

Habes hic & ætatè & fidem auctoris.

rim, & libenter memoriæ commendâtim. Testor autem Dominum IESVM, me nihil mandâsse literis, nisi quod ipse & viderim, & auditione acceperim, aut à fide dignis cognouerim: maximè cum darem literis operam, vbi à quodam grandæuo sacerdote, tibi quoque benè noto, eius familiaribus vrens colloquijs, pleraque accepi, fide non dubia mihi ea referente, vt si Dominus daret, quandoque in scripta redigerem. Is autem ab ipsâ infantia ei fideli ministerio semper adhæserat, & primus eum sacris literis erudierat, cunctasque res eius ad pontificatum vsque probè compertas habebat. Quæcunque autem à me ex his conscripta sunt, ea, vt iam supra dixi, prudentiæ tuæ discutienda offerre volui, vt per te errata corrigantur, hiantia compleantur, superuacanea reiiciantur, res scitu dignæ eorum loco substituantur, stoliditas mea, sicuti lapsa sit, veniam obtineat, & contra insultantium sannas autoritatis tuæ præsidijs muniatur: quanquam, vt mihi testis est Deus, non valdè moueor, si quis Momus arrogans adducto supercilio carpere me velit, modò studiois & Deum timentibus simplex rerum gestarum veritas patefacta sit, dataque occasio ijs, qui & velint & possint, beatissimi Gothardi vitâ & actus cultiori & elegantiori stylo conscribendi. Nam vt solent sagaces canes signo à venatore dato diligenter inuestigare feras, non vt ipsi inde comedant, sed pareant voluntati domini sui, cupientis & sibi & familiæ suæ, atque etiam fortasse superuenturis hospitibus lautiores epulas apponere: ita & ego lubens hunc suscepilaborem, non vt mihi laudem, quam non mereor, aucuper, sed vt iusti viri memoriam & præsentibus & futuris efficiam sempiternam. Nec quenquam mouere debet, quòd obijciunt mihi nascuti quidam illusores, non debuisse me humilem stirpem commemorare tam præclari & insignis viri, sed eam potiùs in eius laudem silentio premere, tâquam eius existimationi & splendori nominis derogantem: quando ij, qui sanum sapiunt, non tam attendunt fumosas antiqui generis imagines, quàm diuinæ gratiæ prærogatiuas: quibusque ille solus nobilis est, quem nobilitat sua virtus. Ait scriptura diuina: Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & sublimat. Sicut de puluere egenum, & de stercore eleuat pauperem: Vt sedeat cum principibus, & folium gloriæ teneat. Quod in hoc beato viro, tota Ecclesia teste, impletum est. Deductum enim à Domino per vias rectas, & in cõspectu regum magnificatum, cum principibus gloriose confedisse, & inter principes locutum sapienter, soliumque gloriæ præclare obtinuisse vidimus: nec ab vilo fidelium dubitatur, lætari eum nunc coram Christo in sanctorum collegio sacerdotum. Interim tamen si fortè loquacitas mea vsquam extra cancellos progressa est, tu parer & doctor egregie, qui id non solum huius præsulis memoriæ, sed etiam imperitiæ meæ debere existimaris, qui & pro doctrina tua potes approbare probanda, & pro autoritate reiicere improbanda, adhibere censuram & castigationem tuam, vt & frivola sempiterno silentio obruantur, & vtilia absque adulationis fuce deprompta relinquuntur. Si quid enim hîc repertum erit vero non consentaneum, non tam imperitiæ meæ, quàm tuæ id incuriæ imputabitur.

1. Reg. 1.

Maij 4.
Cap. 1.
Matth. 5.

Tob. 12.

Cap. 1.
S. Gothardi
patris.

HISTORIA.

DOMINVS Iesus Christus præcipit in Euangelio, vt accensa lucerna non sub modio ponatur, sed super candela-brum, vt eius luce fideles illustrentur. Alia quoque scriptura vult secreta regum celanda, opera verò Dei enunciana & prædicanda. Ijs nos permoti, dignum sanè duximus, quantum ope cælestis gratiæ consequi possimus, quæ à beato patre nostro Gothardo Episcopo ex virtute gesta sunt, ea & præsentibus & post futuris imitanda proponere, & scripto explicare. Nec enim poterimus negligentiam notam effugere, si quæ de illo laude digna & vidimus & audiimus, sub silentio latere patiamur: maximè quando ille ex Baioaria, iam olim verbi Dei vomere exulta, & fide Christi affatim instructa, veræ religionis doctor insignis ad nos Saxones transmissus est, quibus proh dolor non immeritò cum probro obijcitur, quòd ad complectendum Dei verbum planè saxeos & indomitos diù nos exhibuimus.

Vt igitur ad narrationem veniamus, præclara indole puer Gothardus in Bauaria apud Althahense monasterium ex eius ipsius familia natus est. Parentes germanè Christiani

stiani fuere, vt post res ipsa declarauit: qui cum eum feliciter enutruissent, in cœnobio eodem curarunt sacrarum literarum studijs adhibendum. Hoc verò monasterium à quibusdam Christi cultoribus conditum est anno salutis septingentesimo quadagesimo primo, quo è viuis excessit Carolus Martellus, Pipini filius, cuius pater fuit Anchisus, ab Arnulpho procreatus. Porrò Carolus Martellus filijs suis Carolomano & Pipino reliquit principatum: atque altero inde anno ex Pipino hoc editus est Carolus Magnus. Constructum verò est Althahense monasterium & consummatum quindecim ferè annis antè, quàm à S. Bonifacio Archiepiscopo, volente sic Zacharia Romano Pontifice, in Baioaria Episcopi certis locis instituerentur. Cui rei etiam assensit Pipinus rex, cui iam Carolomanus frater triennio antè cesserat partem principatus, quæ ad ipsum attinebat, Romæ monastico indutus habitu, & rasus caput. Quo tempore Vuillibaldus datus est Eystadio Episcopus, Ioannes Salisburgensis, Erimbertus Frisingæ, Gaibaldus Ratiponæ, creuitque & robur accepit ijs in locis Christiana religio. In Althahensi autem cœnobio Christi famularus sua habuit ab initio incrementa, & centum ferè annis institutum, monasticum præclare illic profecit vsque ad detestabilem illam disensionem, quæ extitit inter Ludouicum Caroli Magni filium, & liberos eius Ludouicum, Clorarium & Carolum: ac deinde Imperatore defuncto, inter hos fratres annis non paucis, vt Chronica testantur.

Althahense
cœnobium
quãdo con-
ditum.

Ea enim tempestate complures spoliabantur ecclesiæ, monasteria vastabantur, atque in ijs etiã Althahense, cuius possessiones, à fidelibus ei collatæ, & hæcenus inconuulsa, diripiebantur, atque tam flagitiosis rebus militantibus pro volũtate eorum, qui sic debacchabantur, beneficij, immò verò maleficij nomine attribuebantur. Atque ita factum est, vt necessariò illic desiceret monastica professio & disciplina, tametsi annis itidem centum Canonicorum ibi permansit institutum vsque ad Henrici Ducis tempora, quem postea Imperatorem vidimus. Et Otho quidem rex, filius Henrici Ducis Saxonie, non semel illud voluit monasterium aliquot locis instaurare, sed multis se ei obijcientibus impedimentis, imprimis autem Henrici fratris eius Bauariæ Ducis machinationibus, animi sui propositum non potuit ad effectum perducere. Is enim Henricus, cum primùm creatus esset rex, coram patre & principibus indignabundum se quasi ioco simulans, & eo nobiliorem se iactans, ei se opposuit, atque in hac iniusta voluntate semper & aduersus fratrem regem priuatim & veteratorie, & contra filium regis Ludouicum, vt etiam nunc Bauaria testatur, publicè permansit. In hoc ergo monasterio puer Gothardus & à parentibus piè oblatas, & à fratribus religiosè susceptus, quendam literaturæ, Deo donante, accepit haustum sanè laudabiliter, & diuinæ legis, quantum illius ataturæ ferebat capacitas, notitiam libenter capiebat, vt in illo quoque verum cerneretur, quod dici solet, Facilius discitur, vbi spiritus Domini doctor adest.

S. Gothar-
dus puer re-
cipitur in
Althahensi
monasterio.

Per id tempus beatus vir Christianus Pataviensis Episcopus hoc monasterium, ceu beneficiarius gubernabat, rerum ibi tum potente Henrico Duce. Cumque Althahenses fratres pueri Gothardi religiosum animum egregiamque indolem perspexissent, retulerunt de eo ad Christianum Episcopum. Is verò vbi de illo certior factus fuit, vt erat vir prudentissimus, gratias egit Deo: puerumque è monasterio accitum, in suam admisit familiaritatem: cernensque eum Dei gratia de virtute in virtutem proficisci, maiori eum beneuolentiâ complexus est, atque triennio secum eum habere voluit comitem itinerum suorum, etiam cum difficiles essent suscipiendæ profectioes, vt certius de animi eius virtute & probitate cognosceret: interim de ijs, quæ fidei & religionis sunt, accuratius eum instituens. Fratribus autem Althahensibus ad peragenda diuina ministeria eum repetentibus, Subdiaconum eum ordinauit, sicque à se dimissum, illis restituit. Reuersus autem ille ad monasterium iam adolefcens, de die in diem studuit seipso melior fieri, & sanctè inter fratres versari, communi eorum vtilitati religiosius studere & intendere, maiores honorare, æqualibus virtutum exemplis præluere, inferiores optimis sermonibus crebrò ad meliora incitare. Atque ita factum est, vt breui tempore monasticæ vitæ disciplinam perfectè affecutus, Diaconus quoque ordinatus sit, & vt post patuit, non absque Dei prouidentia eius monasterij Præpositus institutus.

Ordipatur
Subdiaconus.
Virtutes
eius.Fit Diaconus,
& Præpositus,
Cap. 5.

Anno autem post Virginis parum noningentesimo octogesimotertio, Othoni II. Imperatore ex hac vita sublato post periculosissimum illud planeque infaustum cum Saracenis commissum in Calabria prælium, toto orbe clade & infamia notissimum, Romæque summo Christianorũ mœrore admodum honorificè sepulto, post inconsultam Merseburgensis episcopatus destructionem, & immeritam, vt vulgo fertur, in-

Herilem filium, dicitur Othonem tertium.

* perfectio-
ne

Cap. 6.
S. Gothar-
dus ex cano-
nico fit mo-
nachus.

Præclara
virtus eius.

Pfal. 110.

Creatur Ab-
bas Alcahē-
sis.

Cap. 7.

Monachi
Hersfeldē.
dissoluit vi-
uunt.

noxij Comitis necem, is, quem supra memorauimus, Henricus Batiariae Dux, pater Henrici Imperatoris, ab Imperatore patruale suo ante septennium infidelitatis & tyrannidis ergo, a principatu illo deiectus, Imperium inuadere conatus est, regnandi cupiditate tanquam cestro quodam percitus, herilemque filium, dignum ordinatione diuina regni haeredem opprimere, malo damone cum instigante, voluit. Sed repressi sunt inanes conatus eius a regni primoribus, Deum sane timentibus, maxime autem a Vuilligiso Moguntino Archiepiscopo, & Bernardo Saxoniae duce, quorum studio & opera res sedata est: tandemq; Henrico post multa & apta & inepta, quae quod Chronicis contineantur, hic referre nolumus, Ducatus restitutus est. Porro Otho tertius ipso Christi Saluatoris natalitio die a Vuilligiso Archiepiscopo coronatus est, atque in omni ecclesiastica pietate auito more progredi coepit. Cuius quidem hoc initio non obscurum fuit argumentum, quod septimo regni sui anno Altahense monasterium consilio Episcoporum in monasticae religionis statum curauit restituendum, suam etiam operam ad id conferente Duce Henrico. Fuitque tum illi monasterio praefectus Abbas vir venerabilis Erchanbertus, cuius industria cultus diuinus ad regulam S. Benedicti praescriptum ibi fuit religiosè constitutus.

Eius quoque saluberrima adhortatione prompta obedientiae iuuenis Gothardus, seculi vanitatibus ex animo renuncians, cum aliquot eius loci fratribus monachus effectus est, cum iam, ut ipse saepe nobis indicauit, annum aetatis ageret primum & tricesimum, plerisque alijs, ut satis constat, ex illo cenobio discedentibus, in quibus fuit etiam ille, N. quem postea Mindensis ecclesiae Episcopum vidimus. At nosse Gothardus, nouellus nouae religionis tyro, in melioris vitae ascitus tyrocinium, ut solebat iam ante in priori instituto, caelesti patriae inhiabat, tantumq; habuit in virtutibus progressum, ut nouus preceptor nouo discipulo vel auditori, quod certe in eiusmodi rarum & insolitum est, propter eius integritatem & probitatem, omnem ouillis sibi creditam post se penitus demandaret, eumque in spiritalis exercitij filium adoptaret. Verum enim uero idem ipse Abbas, exacta in monasterij administratione triennio, vel ob incommodam valetudinem, vel ob tedium curarum, quas affert secularium rerum occupatio, Abbatiae illius gubernatione se abdicauit, & secretioris vitae solitudinem expetijt, soli Deo vacare desiderans. Ijs diebus mortuus est Henricus Batiariae Dux, successitque ei pius Henricus filius eius, non patris insolentiam secutus, sed timorem Domini, qui est sapientiae initium, complectens, omni literarum studio precipue imbutus, totusque & fide sanus & actu catholicus. Cernens autem ille monasterium Altahense rursum spiritali patri & pastore destitutum, diuini cultus feruore eum incitante, Gothardum tunc sacerdotio initiatum, Abbatem illi instituire voluit, sed is biennio iustas adhibens & praetextens causas atque rationes, ei assentiri noluit. aiebat enim, se sedem & locum pastoris sui, ipso adhuc uiuente, sibi vendicare non debere. Postquam uero Abbas & a fratribus & ab episcopis reuocatus redire prorsus decretauit, eiusque potestatem fecit quencunque uellent in suum locum surrogandi, Gothardus tandem tum antistitum auctoritate, tum fratrum unanimitate victus, monasterij regimen ita ut Dux constituerat in se recepit: moxque ab ipso promotionis suae exordio totum se Christi seruitio alacriter impendit, arctioremq; & asperiores monasticae vitae tramitem cum adiunctis sibi fratribus sollicitè complexus est, in eo studio annis octo ibidem sine intermissione perseverans. Atque interim nihilo minus labore manuario multiplicia fratribus atque necessaria emolumenta comparauit. Nam in monte, qui Heilingenberg vocatur, firmum castellum & in eo templum elegantissimum in honorem sanctissimae matris Dei, in qua specialis exhiberetur cultus, cum congruis aedificijs extruxit, & circumquaque, maxime in saltu Boemico, qui illi regioni propinquus est, ad triginta & eò amplius mansos (sic habet author) ad fratrum usus informauit, prius tamen suo & fratrum labore extirpatis syluis & vepribus. Interea temporis, anno a Christo incarnato millesimo secundo Otho III. Imperator excessit e vita, substitutusque est ei Henricus Dux Batiariae, omni pietate conspicuus.

Ea tempestate in monasterio Hersfeldensi sancti Vuigberti Abbas fuit Bernharus, genere quidem & dignitate spectabilis, sed tamen, quod bona uenia dictum sit, plus quam ipsius decebat institutum, popularis aurae & laudis humanae cupidus. Itaque, laxius ille habebat fratres sui monasterij, quam posceret disciplina monastica, ita ut instar canonicorum res proprias sibi usurparent, haberentque & priuatas aedes, & equos, & magnam cultuorum uestium copiam, aliaque id genus mundi huius pompas & fastum redolen-

redolentia: possentque pro suo arbitrato & dare & accipere, & agere conuiuia praetereis & decorum. Is uero Abbas biennio ante obitum suum incidit in morbum, eaque causa ultra flumen Fuldam in monte, ubi ipse monasterium in honorem beati Petri Apostoli condiderat, cum militibus alijsque familiaribus suis morabatur alicuius refrigerij captandi causa. Sed fratres indignè id ferentes, tanquam qui a patre contemni viderentur, ad regem tum per seipfos, tum per literas & legatos saepe varias detulere querimonias, quod etiam uictus & uestitus ipsis negaretur, eisque cum ceteris Christi pauperibus famem patientibus, res monasterij multis modis prorsus inutiliter dissiparentur & absumerentur. Eas autem querimonias rex sapiens altius quam ipsi putarent expendens & intelligens, cum non esset necius, quibus moribus praediti illi essent, diu quidem dissimulauit, sed tandem eorum importunitate uictus, modestè sic respondit, se patrem illorum, si reualescat, de ijs admoniturum: si uero decedat e vita, se illis ex consilio eorum, qui diuinarum humanarumque rerum sint periti, de Abbate prouisurum, idque religiosè & ad diuini timoris praescriptum.

Itaque paulo post Abbate illo defuncto, Gothardum eis, sic suadentibus Episcopis, patrem gubernatoremque praefecit, solerter eum admonens, ut in omnibus, ita ut Dei timor & monastica disciplina posceret, eis prouideret. Perductus igitur eò Gothardus a Vuilligiso Archiepiscopo Moguntino, & ab eodè accuratè instructus, ut quem admodum benè nouerat, probè recteque se gereret, ipso primo aduentu suo Deo gratias agens, & ut ab illo in praeteritis, praesentibus & futuris dirigeretur sollicitè orans, principum quidem iuxta Canonis monastici praescepta, duriora & aspera eis proposuit, sed tamen rogatus ab Archiepiscopo, copiam eis fecit ea cum ipso consecrandi, aut quò illis visum esset discedendi. Illi uero, paucis exceptis senibus & pueris, quamprimum omnes inde abierunt, per loca diuersa dispersi: at tamen postea saniori uisus consilio, & eorum ope, qui remanserant, eiusque industriam, comitatus & humanitatem iam experti erant, quosdam quidem celerius, alios tardius, sed penè omnes tamen ad ouile uir beatus reuocauit, eosque leue Christi iugum, praestante Domino, facile perferre docuit. Ipsam uero ciuitatem & monasticas habitationes a superuacaneis multis & ineptis aedificijs illic repurgauit, & ad congruam monasticam institutionis & necessitatis habitudinem honestè reformauit, atque sic eo in monasterio tam cum illis, quos ibi inuenerat, quam cum alijs aliunde adductis fratribus annis septem Deo dignè & coram hominibus laudabiliter uixit. Commendata autem sunt ei etiam alia duo monasteria, Degerense & Cremense, quae pari studio in Dei famulatu gubernauit.

Iisdem temporibus fuit in Turingia uir quidam nobilis, dignitate & meritis illustris, Guntherus nomine, qui dolens ob peccata in iuuentute perpetrata, & diligenter vitae suae anteaetate statum considerans, faciem iustissimi iudicis in confessione preuenire uoluit: sed propriae tum animi tum corporis imbecillitati diffidens, quod fortassis ferre non posset omnimodam rerum suarum abdicationem, multiuarias res & facultates suas, quas a maioribus acceperat, haeredum suorum accedente consensu, S. Vuigberti firma traditione delegauit, sed ea tamen pactione coram testibus testamento adhibita, ut factus monachus, uictus & uestitus causa monasterium Gellingense ipse obtineret, atque inde tam sibi, quam fratribus illic Christo cum ipso seruituris res necessarias colligeret. At Abbas prudenti consilio apud se perpendens, homini recens conuerso eiusmodi pactionem in via mandatorum Dei magna allaturam discrimina, & in dies non mediocrem animae perniciem conciliatura ea, quae sibi per hanc paraturus uidebatur, corporis subsidia, prudenter interim eum distulit & remoratus est, & adhuc laico uentem habitu, secum ad Altahense monasterium adduxit. Vbi ille animo ualde compunctus, petijt ab Abbate, ut ante professionem ipsi Romam petere, & Apostolorum Christi aliorumque Sanctorum intercessionem pro transactae vitae expiatione, & nouae susceptione promereri cum ipsius bona uenia liceret. Non abnuente Abbate, itaque reditque, ac tandem coram altari beatissimae Mariae uirginis deponit militare cingulum, raditur caput atque barbam, & pro more precum offerens, ut a fratribus in eorum sodalitatem admitteretur, recipitur, & aliquandiu ex regulae praescripto probatus, monasticum induit habitum. Verum etiam post professionis uotum non immemor eius, quam diximus, pactionis, adit Abbatem, petit sibi fieri potestatem ad patriam reuertendi, & in loco, quem elegerat, commorandi. Consentit ei pius pater, nolens eum obstinata contradictione a proposito quauis iniusto depellere, donec animum eius illicita cupientem paulatim posset ratione a sententia deducere. Postquam igitur ad locum optatum peruenit,

Cap. 8.
S. Gothardus
praeficitur
Hersfeldē
monasterio

Reformat
collapsam
disciplinam

Cap. 9.

Hic loco
aliquoties
coniectura
vsi sumus,
quod pauca
quaedam legi
non possent.

Iob 1. & 2.

peruenit, & res necessarias procurauit illic degentibus, ex occultis infesti demonis insidijs & machinationibus, Deo, vt certe credimus, quemadmodum olim in beato Iob, permittente, multa & varia ei incommoda acciderunt: inter quae ille, vtpote paupertatis & laboris insolens, ad Abbatem saepe confugere, eiusq; opem & consilium anxie expetere solebat. Abbas vero animi eius fluctuationem alta mente considerans, valdeque pertimescens, ne a proposito deficeret, blanda interdum consolationu fomenta ei adhibebat, & humanissimis admonitionibus mœstitiã eius abstergere nitebatur: nonnunquam verò, Apostolum sequens, arguens, obsecrãs, increpans, opportunè importunè nutantem eius animum castigans, ad viam salutis eum reuocare studebat, tamen nō admodum voto potitus est suo. Sed tamen cum hac ratione saepe inter se certarent, & alter alteri molestiam exhiberet, tandem aliquando rursus querelas suas illo ad Abbatem deferente, vir Dei iustitiã zelo permotus, magna seueritate ait ad eum: Vide vt aut in ea, quam Deo pollicitus es, obedientiã stabilitate ei religiosus seruias, aut abiecto monachi habitu, ad pristinas mudi vanitates diaboli laqueis implicatus te recipias. Quibus ille verbis perterrefactus, crassumque nimis errorem suum tandè perhorrescens, ingemuit, & omni supra dicta pactione prorsus ab animo exclusã, cunctisq; de illata quacuncq; molestia querimonijs longum valere iussit, ad Althensẽ monasterium, vbi tum sub illius patris cura, quod pace omnium dictum velim, singulare diuini cultus studium seruebat, se contulit, atq; illic fratribus humilimè se subiiciens, cum ex superna illustratione breui tempore de monastica disciplina rigore vberius instructus esset, etiam supra quàm monasticus exigat canon, ipsis quoque superioribus admirantibus, corpus suum castigauit & afflixit.

S. Gothard^o
acriter ob-
iurgat mo-
nachum nō
satis facien-
tem profes-
sioni suæ

Cap. 10.
Gunterus,
ex nobili
monachus,
vitam agit
solitariam
& duram.

Efficacia ser-
monū eius.

Lib. 2. Dia-
log.

Cap. II.

S. Gothard^o
multum cō-
tulit Alta-
hensẽ mona-
sterio.

Tertio enim à cōuersione sua anno in saltu Boëmico vitã egit solitariã, permanfitq; illic ad annos septem & triginta, in sancte religionis studio & in summa volūtariè paupertatis seueritate cum quibusdã alijs socijs suis perseuerans. Victus eorum sanè varius erat, vario studio à rege Hungariæ, atq; è Boëmia & Polonia alijsq; diuersis prouincijs vnã cum vestitu conquistus. Potus quidẽ, quod omnibus notū est, nō nisi aqua sola fuit, quæ etsi hospitibus apponebatur abundè, at fratribus tamen non nisi ad certã mensurã. Literas ille prorsus ignorauit, psalmis exceptis, & tamen mira erat præditus euangelij, legis & prophetarū intelligētia, nec historiarum rudis fuit: quam ille intelligentiã consecutus fuit tum ex crebra fratrum relatione, tum ex auida verbi Dei auscultatione: adeoq; sapillimè ille mysticos & arcanos sensus interdum iocando, interdum verò adhortando non sine audientiu stupore proferebat. Quod nos sanè, qui eum familiarit̃ nouimus, crebrò audiimus, præcipuè aut̃ in natiuitate beatissimi Ioãnis Baptiste, quẽ sibi specialem patronum elegerat, cuiusq; natalitium diem maximè solennè habebat: quo die nos illi adsumus, cum in capitulari, vt vocat̃, collatione fratres suos admoneret, & sancti Ioannis vitã, mores, victum, vestitum & actus cōmemorando, ad tolerandam magno animo penuriã eos incitaret. Vbi reuera, quod possum Deo teste pro certo affirmare, omnes penè, qui illic aderant, & hos eius sermones audiebãt, ad eò compuncti sunt, vt magnos lachrymarū imbres profunderēt. Aderat ibi venerabilis Abbas Althens̃ cum multis sui cœnobij fratribus, nec paucis alijs hospitibus: præter nos, quibus non licebat, monastico canone prohibente, in canonico habitu illuc ingredi, qui tamen fratrum familiaritate, & maximè Abbatum permisso circunquaque, cōcionatore ignorante, clanculum ad fenestras collocati fuimus. Erat profecto vir ille, vt de sancto Benedicto scribit beatus Gregorius, quem post Dominum IESVM vita & moribus præcipuè imitabatur, & scienter nescius, & sapienter indoctus.

Porrò beatus Gothardus, senio iam & labore fessus, curarumq; seculariū peractis, rege annuente, Hersfeldens̃ monasterij præfecturã Arnoldo præclaro viro, qui eius loci antea præpositus fuerat, cōmendauit, & Degerens̃ equè venerabili primicerio suo: ac deinde ad Althensẽ monasteriũ se recepit, permanurus illic, si tamen sic visum esset voluntati diuinæ, ad supremum vq; vitæ suæ diem in monastica vitæ studio atq; cultu. Hoc enim monasteriũ, vt hodieq; perspicili licet, summoperè excolere atq; ornare conatus est, puta codicibus, sacris vestibus, ad diuini sacrificij ministerium pertinentibus, alijsq; varijs & vtilibus ecclesię ornamentis: in primis aut̃, quod quidem compertissimũ est, permultos illic fratres scientia & morum integritate insignes atq; spectatos enutrit, quos postea, rege & episcopis id poscētibus, in diuersa monasteria patres & doctores ablegauit. Sed cum in hac laboriosa, at ipsi tamen grata quiete annis decem eum in modum se cōparasset, toroq; pectore, & nocturnis atq; diurnis suspirijs in eam curam cogi-

cogitationemq; incuberet, vt posset placere Domino in regione viuorū, & videre Deũ deorū in Sion, ecce dormit̃ visio offertur sanè mirabilis, vt ipse quidẽ sepe nobis expo-
suit, post quã nō dubitauit se de hoc mudo recessurũ, quo cūq; Dominus iussurus esset.

Nocte quadã, vt semper annis iam triginta consueuerat, post primã noctis quietem in templũ se conferens, in psalmodia ceterisq; id genus diuinis officijs attentò animo pernoctabat, etiã post nocturnas absolutas preces. Inde aurora emergēte, in cubiculũ se paululũ dormit̃s recepit, ibiq; in scamno iacēs, eiusmodi somnio vsus est. Oliua speciosa magnitudinis stare videbatur in atrio monasterij, seq; ipse putabat sub ea arbore legendi studio sedere, & quosdã graues honestosq; homines ad ipsum accedere, q se dicērent à rege missos, vt illã effosam oliuam ad eum adferrēt, in illius ministeriũ cessurã: moxq; secures & fodienti instrumenta allata, & arbore summa festinatione ab illis effodi: sed interim tamen quò foderēt altius, eò densiores tenacioresq; occurrere radices, Tandẽ vt acceleraretur opus, adhibitis se curibus, amputari radices, tolliq; ab eis arbore, & ad regẽ asportari. Mox aut̃ ex relictis densis illis radicibus innumera eaq; speciosa emergere virgulta, totumq; implere atriũ, vulgus quoq; diuersi sexus & ætatis eò aduērare, plãtas inde auellere, & per rura atq; cõpita distribuere. Hjs ita visis, expergefactus est, & quamprimũ in templũ rediens, totumq; cogitãtũ suũ iactans in Dominũ, eius benignissimã clementiã sese obnixè cōmendauit, certò sibi persuadens se post hoc somniũ decessurũ. At sapiēs quisq; etiã alia id euidenter significãse perspicuè intelligere potest, si accuratè animaduertat multiplicem doctrinẽ eius copiã & in monasterio illo relictã, & postea p diuersa caelestis moris dogmata & institutiones longè lateq; diffusam.

Quando verò hucusq; iã, nō meo fractus ingenio aut eruditione, quæ certè nulla est, sed diuinę gratiẽ innitēs, de vita beati viri multa laude digna perscripti, gratias ago Deo pro beneficio suo, opemq; tuã, venerãde pater, quem ad finẽ vsq; in omnibus, maximè verò in hac lucubratione meã magistrũ, patronũ & emendatorem delegi, tuam quoq; apud Deũ intercessionẽ imploro, vt etiam deinceps maiora magisq; memorabilia, illo me adiuuante, sine vllius admixtionẽ mendacij, veraci conuenientiã, stylo conscribã. Itaq; anno à Christo nato millesimo vicesimo secundo, regni verò Henrici vicesimo primo, imperij aut̃ nono, felicitis memoria Beruuardus, nostrẽ Hildesem̃is ecclesię venerabilis antistes, ex hac vita migravit ad illã sempiternã, totã regione illius obitu nō mediocriter cõsternata & afflicta. Erat enim, vt obiter vitã eius perstringam, in cultu diuino egregiè feruens, multa animi in gerendis rebus solertiã, perspicacitate, prudentia & industria præditus, contra refractarios & obstinatos acer & seuerus, erga mansuetos & morigeros comis & humanus, in prestãdis elemosynis liberalis & largus, misericordia & cõmiseratione affluens, vigilis, ieiunijs & precibus diligenter intentus. Monasteriũ nostrum libris, serico, auro, argento, gemmis, picturis, alijsq; ecclesiasticis ornamentis non paucis auxit & instruxit; clericos complures & ad peragendũ Dei cultum & seruitium aptos & idoneos enutrit, S. Michaëlis templũ suã operã cõstructũ, & bonis suis tum hereditarijs, tum aliunde cõparatis satis ditatũ, Deoq; consecratũ monastici instituti fratribus attribuit, turres munitissimas easq; insignes vnã cum adhærētẽ muro ad Orientẽ & Occidentem vrbis nostræ Hildesem̃is ob tuendos ciues extruxit, multas sacras edes cũ diuersis cõmodis edificijs non vno Episcopatus sui loco cõdidit, deniq; & diuinis & humanis ea, quæ Episcopũ decet, circumspectiõne & prudētia inuigilauit.

Per id tempus Imperator apud se habebat Gothardum Abbatẽ more suo, & studio pietatis: cumq; ad eum perlatus esset tristissimus nuncius de obitu Beruuardi episcopi, multo mœrore affectus est, & fidelis serui Christi sui; amici mortẽ lachrymis psecutus est, atq; piam eius animã Deo & sanctis angelis eius debita cõmemoratione cõmendauit. Deinde Abbatem Gothardũ secretò alloquens, indicauit ei voluntatẽ suam de illo suscipiendo Episcopatu. At ille mox in faciẽ ei restitit, seq; tali functione & honore plãrẽ indignũ affirmauit. Imperator verò etiã atq; etiã toto pectore eum adhortatus est, ne recusaret. Sed ille permãsit in sententia, aitq; se magnã diuitiarũ onera eã causã à se reiecit, vt foli Deo posset vacare liberiũ, & fragilis huius vitæ finẽ in solita amicaque paupertate securius expectare. Tum Imperator videns se nihil per se apud illũ posse efficere, per Episcopos obstinatum eius animum frangere & emollire tentauit. Itaq; rogauit eos, vt de suscipiendo Episcopatu agerent cum illo. Parent Imperatori Episcopi, loquuntur cum Gothardo, hortantur, ne sit difficilis: sed ille manet perperuò similis sũt, fidenter admodum sese opponens, id tamen ad extremum addens, si quidem putent eum Episcopi nomine dignum, se libenter expectaturum, donec Ratisponens̃

Cap. 12.

Visio eius.

Visiois in-
terpretatio.

Cap. 13.

Imperij an-
nos nume-
rat à coro-
natione,
quæ facta
est Romæ.

Historiã
uis S. Ber-
uuardi Epi-
scopi.

Cap. 14.

S. Gothard^o
recusat Epi-
scopatum.

aut Pataviensis ecclesia esset pastore orbara, quippe quod d ijs in locis non sibi, sed suis ouibus duntaxat prodesse posset. Ita tota hebdomada inter eos hæcres actitata est, Gothardo nihil de animi sui obfirmata sententia remittente.

Cap. 15.

Visio eius
alia.

Tandem aut in vigilijs S. Andreæ Apostoli, quæ tunc in feriâ quintâ ante Domini aduentû inciderunt, iterum in somnis visio ei contigit, quâ tû quidē soli Imperatori, postea verò etiam nobis gratulabundus pariter & lachrymabundus sepè narravit. Post solitas noctis vigilijs & preces, videre sibi visus fuit in atrio illius ecclesie, in qua triduo post consecratus erat, mirâ hominû multitudinem inter se tumultuantē, & de Episcopo Hildesemensi feriò concertantē: tum verò accedere ad ipsum in medijs turbis illis matronâ quandâ eximiâ atq; venerabilē, vultu & habitu admirandâ, cui adiunctus erat pulcherrimus virginû cœtus, eamq; apprehensâ manu ipsius, è frequentia hominû introducere eum in ecclesiâ, porrectaq; manu dextera, nutu eum admonere, vt corâ crucifixo veniam peteret, statimq; ipso se ad preces inclinante, illam cum alijs circumstantibus clara voce psallere, Infunde vñtionē tuâ clemens nostris sensibus. Ad hæc vocē ipse à somno excitatus, & visionis significatione cōpunctus, in sacrâ eodem intrauit, & corâ altari Domini se prosternens, eius bonitati & se & visionē illam cōmendauit. Postq̄ autē illuxit, Imperatorē clam adijt, mentisq; sue pertinacia remissa, visionis seriem ei exposuit, sedq; diuinę voluntati & ordinationi obsecurû pmisit. Et ecce eodē die Clerus noster Hildesemensis cū militari manu aduenit, quibus cū Imperator consiliû suû, immò verò prepotētis Dei decretû indicasset, omnes vno animo libenter amplexi sunt, laudantes Deû, tamen si, quod mirû videri nō debet, principio quidâ vel ad ignotâ vel etiam auditione cōpertam iuuentutis eius seueriorē viuendi rationē aliquandiu expauescerent, sibiq; quippiâ eiusmodi pertimescerēt. Postera die summa Cleri populiq; voluntate & gratulatione pastoralis cura ei demandata est, ac deinde proxima Aduentûs Domini die Dominica ab Aribone Moguntinensi Archiepiscopo dignè Deo consecratus est.

Tandē con-
fentit in Epi-
scopatum.Consecratur
Episcopus.

Cap. 16.

Nec tamen in ipso tanti honoris, vel, vt ipse sentiebat, oneris exordio, Deo permitte, tentatio defuit. Nam ille ipse eius consecrator Aribo eodem die ante Missarum solēnia secretò illum cum quibusdam Episcopis accessit, eiq; apud Gandersheimenses & in adiacente territorio omni pontificalis ministerij executione sub pœna excommunicationis interdixit. Quam ille excommunicationem pro sua simplicitate nec approbavit, nec contempsit, sed mox ad Imperatorem se recepit, eius patrociniû implorans. Is verò confestim Archiepiscopum & episcopos familiariter accersit, & dissimulata animi sui, quam inde conceperat, molestia & ægritudine, omnem hunc consiliū sapienter & pacificè dirimit. Atque ita consecratione festinè celebrata, diem illum cum timore Dei exultabundi peregerunt, & pacatis animis à se discesserunt. Non sit autem, obsecro, lectori molestum, si consiliū & concertationis huius prima initia, quorum cognitio posteris sit futura necessaria, paulò altius repetamus & explicemus.

Cap. 17.

Villas, vide-
tur pro oppi-
dis accipere

Saxo quidâ cum coniuge sua Oda, cōsulente & permittente sancto Alfrido, quarto nostræ ecclesie Episcopo, Româ petijt, & à beato Sergio Pontifice reliquias sanctorû Pontificum Anastasij & Innocentij impetrauit, secumq; attulit: atq; in eorum honorē monasteriû virginû primò in Brunstheshausen, inde quarto post anno in Gadersheim construxit, easdemq; villas cū adiacente territorio omniq; hereditate sua in vsus Christi illic militantiû cōtulit, filiamq; suâ primâ ibi Abbatissam Episcopo ordinante constituit. Ita totum illud territoriû ab initio semper Hildesemensi Episcoporû fuit annis ducentis & quadraginta, nec vllus Episcopus Moguntinus quicquam ex eo vel sibi vel sue ecclesie vindicauit, donec à Rabano duodecimus Vuillegisus Moguntinâ cathedrâ obtinuit, vir certè in omni catholica pietate præclarus, sed in hoc vno periculosè temerarius, qui suadete (si liceat impunè vera fateri) Othonis tertij Imperatoris sorore, iuuenili quodâ fastu & generis nobilitate elata, & velamen sibi nō nisi ab Archiepiscopo, qui pallio vteretur, imponi sustinente, eum locû sibi vsurpare tentauit: quæ tamen eius machinatio, corâ rege & principibus, Osdacho, qui ab Alfrido octauus fuit Hildesemensis antistes, veritatis & iustitiæ vocibus ei se opponente, in nihilum redacta fuit, ita vt ægrè consequi potuerit Archiepiscopus, rege & eius matre intercedentibus, atque ab Episcopo Osdacho id ei impetrantibus, vt ibi ferijs S. Lucæ Euangelistæ Missam celebraret, & Imperatoris forori velum imponeret, cæterarum virginum velandarum autoritate & iure nostræ ecclesie Præsuli relicto.

Cap. 18.

Alij volunt
4. annis eū
præfuisse.

Sed non diu post Osdacho defuncto, & Gerardo in eius locû surrogato, atq; post bienniu è viuus ablato, dominus Beruuardus regius capellanus eam sedē adeptus est, quē idem

idem Archiepiscopus cōsecrauit, sed nullâ prorsus loci eius repetendi mentionē fecit, donec Abbatissâ venerabilis noui monasteriû, quod ipsa post incendiû construxit, voluit consecrari: quod tamen cum per se curare nō posset incōmoda valetudine impedita, eius rei curâ filie atq; etiam nepti demandauit. Ea verò mox suo more proprium contemnens Episcopû, Archiepiscopû honorificè accersuit: qui quidē eius persuasione inductus, denuò conatus est locû memoratum inuadere, sed Præsulis nostri literis commonitus distulit: iterumq; eandē rem attentas, iterû autoritatis pōdere represus est. Tertio deinde inuitatus, venit quidē ecclesiâ dedicaturus, sed à domino nostro missus ad eum quidâ Episcopus, benè fidelis nostræ ecclesie filius, scripturarû autoritate, ne faceret, eum retardauit. Post multas autem & varias eiusmodi disceptationes tandem ab episcopis prouincialibus ad præsentiam Romani Pontificis & Imperatoris comperendinatur. Sed cum per id tempus Otho III. prius è vita excessisset, & Henricus regnaret post eum, mox S. Laurentij natalem Paderbrunnæ celebravit, vbi tum Chungundis regia corona redimita est. Ea autem, quam antè diximus, Gerberga monasterij Gandersheimensis Abbatissâ tunc quoque vita sancta est, eiq; Sophia succedens, suo rursus more à Beruuardo copiam impetrauit benedictionem ab Archiepiscopo percipiendi,

Hoc loco
nomen & se-
des Episcopi
huius mēda-
se habetur
in exemplari
MS.

Deinde nouus rex primum regni sui annum in natali Domini inchoauit: cum que coram illo principes commemorassent episcoporû litem, cuius iam sepè meminimus, medullitus indoluit, atq; vt illa sedaretur, visum ei fuit, vt dedicatio Gandersheimensis ecclesie toties impedita pridie Epiphaniæ Domini perageretur. Venerunt ergo eodē die præstituto, & dedicationis officium profecuti sunt: peractisque omnibus, rex cum Episcopis & primatibus extra templi fores ad populum processit: vbi tum Vuillegisus Archiepiscopus palam edixit culpam suam, iuriq; & repetitioni loci illius renūciavit, atque in renunciationis eius argumentum atque testimonium pedum episcopale Beruuardo, vt postea in Franconofurdensi concilio cernere licuit, coram Clero & populo condonauit. Atque ita hac lite composita, deinceps Præsulem nostrum omni honore & dilectione profecutus est, & in nostro cœnobio fraternitate honorificè impetrata, summam animi beneuolentiam & amorem erga locum & fratres declarauit. Quinto autem anno postea, cum iam & annorum & bonorû operum plenus esset, ad Christum migravit, succedente ei Erckenbaldo Fuldensi Abbate, quem Beruuardus episcopus noster Calendis Aprilis Moguntinæ consecrauit. Præsuit autem is ecclesie Moguntinæ annis * octo, ordinatoremq; suû Beruuardum, etiâ sanguinis coniunctione ipsi propinquû eo, quo par fuit, studio & deuotione coluit. Mortuo illo, Aribo regius capellanus suffectus est, more regio Imperialis annuli dono designatus Archiepiscopus. Hunc verò Beruuardus Episcopus ad summâ Gandersheimensis ecclesie aram presbyterû ordinauit, eiq; verbi Dei & * excommunicationis S. Petri autoritate altaris illius & loci circūiacentisq; territorij vsurpatione, inuasionem vel repetitionem corâ Imperatore & Episcopis publicè interdixit. At ille eam excommunicationem non ferens, sed vleisci se volens, nouo antistiti nostro eam, quam diximus, vexationem intulit: quanquam erat sanè idem ipse, ne quid veritati derogemus, & genere, & dignitate, mox etiam spectata vitæ grauitate venerabilis, tamen non vacauit culpa temeritas illa, qua nos infestauit. Hæc compendio dicta sint de consiliū hoc, vt certius cognosci possit omnis de Gandersheimensi territorio disceptatio.

Cap. 19.
Hic deest
verbû, quod
mendosè
scriptû fuit.Synodus
Francofor-
densis.Alij nomen
habent.Author huius
num vocat.

At verò beatus Gothardus pontificalibus insulis decoratus, Nonis Decembris Hildesiam venit, eundis de eius aduentu ex animo gratulantibus. Cumque nostri cœnobij disciplinam & religionem hæcenus sartam tectam, probeque obseruatam, Deo sint gratia, comperisset, statim in Dei erupit laudes, eamque omni deuotionis studio augere & amplificare, diuinique cultûs exercitijs condecorare conatus est. Foris quoque in Cleri & populi gubernationem episcopo digna sollicitudine & attentione solerter incubuit, atque pro ijs die ac nocte toto vitæ suæ tempore sine intermissione genitus & preces Deo obtulit. Porro seipsum in solita vitæ sanctitate, & bonorum operum assiduitate non solum cautè continuit, sed etiam quotidiana ijs adijcere incrementa studuit, in vigilijs, orationibus, continua & propè incredibili ieiuniorum frequentatione, largissimis elemosynis, summaque vitæ grauitate & Dei timore fortiter vsque in finem, Christi cum spiritu corroborante, perseverans.

Cap. 20.
S. Gothardi
studia in E-
piscopatu.

Fuit sanè etiâ regibus ipsis & primoribus & formidini & honori, ceteris pro sua cuique conditione talem se exhibebat, vt & timeretur ab illis & amaretur. Erat enim sollicitus

Cap. 21.
Et timetur
& honora-
tur ab omnib.

pro omnibus, & in Christo omnibus omnia factus: sibi vni duntaxat rigidus, asper & parcus fuit. Cœnobium suum cura pastorali gubernauit sapienter, & quæ fratribus essent cōmoda atq; opportuna in victu & vestitu, cæterisq; humanæ vitæ degendæ rebus necessarijs, ea sæpe auxit, interim etiã ad sacrę religionis studiũ & obseruantiam eos incitãs & perurgens, iuxta Apostoli doctrinã arguendo, obsecrando, multis modis erudiendo ac informando. Iuuenes & pueros illic repertos, qui bonæ essent indolis & capaces ingenij, ad diuersas ablegauit scholas, quorum certè postea opera & ministerijs multiplicem suã ecclesiã comparauit vtilitatem, in lectione, scriptura, picturas, aliãque honestiori eorũ officiorum, quæ ad Clericos pertinent, disciplina. Theaurum ecclesiã, quem ibi copiosum inuenit, non minus decenter, quã vtiliter augmentauit, & quicquid in templorũ structuris, non intra primariã duntaxat vrbẽ suam, sed in alijs quoq; suã diocœsis locis dirurũ & ruinosum, aut vetustate confectũ reperit, summa celeritate instaurauit, atq; in melius restituit. Inter omnia tamẽ parochianã ecclesiã, quã felicitis memoriã Ochuuinus, decimus noster antistes, in honorẽ S. Mariæ, & S. Epiphanijs episcopi Ticinẽsis, quẽ ex ea vrbe ad nos Dei beneficio patronũ adduxit, in australi parte nostræ ecclesiã extruxit, vetustate iã & iniuria collapsã diruit, & eodẽ loco honestũ monasteriũ eiusdẽ tituli & appellatiouis primo quidẽ suã ordinatiõis fundauit anno, sed quarto absoluit, Canonicorũ illic in Dei timore institutũ ecclesiã, amplioris sanẽ & honoris & vtilitatis, cui de suis suppeditauit ea, quæ ad corporis alimẽta & indumenta pertinent, addens etiam alia, quæ futuris quoq; temporibus ad talia sufficerent.

Cap. 21. Primum eius miraculũ, quod per eũ Christi gratia effecit eodẽ primo anno, ad lectõris excitandã spem & exultationẽ, hinc meritiò referendũ puto, quod tamen, teste Deo, non mentior, ab ipso quoque vsq; in vitæ finẽ prorsus celatũ, sed à Clero & populo, qui interfuerat, diuulgatũ. Aribio Archiepiscopus illo anno Imperatorem ad Pentecosten Moguntia inuitauit, vbi etiã conciliũ generale coëgit, in quo multa collapsã correxit, præcipuè verò Othonẽ comitẽ ab Hanistein & Limingardã præter fas sibi cohærentes separare cõstituerat, quod tamẽ perficere nõ potuit, quandoquidẽ Comes partim Imperatoris metu, partim Episcopi cõmonitione vtcunq; se ad meliorẽ recepit frugem, scemina aut bannos vel proscriptiões negligēs, ius ibi funditus perdidit, vt hodieque perspicui potest. Ad hoc conciliũ etiã noster Præsul & Episcopi & Imperatoris iussu euocatus, nõ contēnenda Cleri & militũ frequentia, quantum inuitus & nolens stipatus, eodẽ properabat, & in quodã, qui vicinus est illi castello, vbi Dei gratia & electus & cõsecratus fuit, iter faciebat: vbi tũ mulier quædã ab immundo vexata dæmone, à parentibus & propinquis per ecclesias ad Sanctorum implorãda patrociniã circũducebatur. Qui cum audirẽt nouũ illud aduenire Episcopũ, obuiã ei cum dæmoniaca foemina fidẽter processerũt, sanctæ eius existimationis fama illecti. Impurus aut spiritus illorũ acceleratione pauesctus, per os foemine anxij coepit percũctari vocibus, quonã perduceretur. Dicentibus illis se in occursum Gothardi Episcopi properare, horrifico mugitu & vlulatu miserè se opposuit, & ipsis etiam, à quibus trahebatur, mirãtibz & formidantibus, reluctatus est, ciulãs & vociferans, Gothardũ se nec audire nec videre posse. Sub hac colluctatione cum misera illa à fidelibus, fide & spe, vt satis patuit, feruentibus traheretur, & spiritus nequã omni cõtentione obniteretur, tandẽ profligato illo, mulier liberata est, & ad virũ Dei, sub quadam arbore refrigerij causã residentẽ sana corde & corpore adducta est. Is verò cognitis ijs, quæ facta fuerant, & timore & gaudio compunctus, lachrymabundus gratias egit Deo, in faciem se prosternens: ac deinde foemina manus imponens, ei benè precatus est, eamque in fide confirmatam, rectè valentem atq; etiam gaudentem cum exultantibus amicis à se dimisit, coeptoque perrexit itinere. Quorquot autem comitabantur eum, viso hoc miraculo, plũs eũ & reuereri & amare coeperunt, vtpotè cuius tam præclara apud Deum merita cognoscerent. At ille grauitè eis interdixit, ne cuiquam id indicarent: sed neque ægra mulier, quæ miraculum in se experta fuit, neque turba, quæ ei interfuerat, id reticendum putauit.

Cap. 22. Ad eam partem vrbis Hildesianæ, quæ Orientem spectat, palus erat horrida, & circum eam cõmorantibus ob multiuaria terriçulamenta prorsus inuisa. Putabant enim se illic tam meridiano quã nocturno tempore horrenda quædam ludibria & præstigijs vel videre vel audire. Ebulliebat autem in medio paludis fons salsuginis, atque inde Fulza dicebatur. Quam vt sanctus Episcopus vidit, & etiam præstigijs, quibus bruta plebs terrebaratur, didicit, in eam paludem quinto aduentũ sui anno cum cruce & reliquijs Sanctorum ingressus est, sibi que illic habitationem condidit, atque vbi maximum

Vt suum re-
xerit colle-
gium.

2. Tim. 4.

Templa in-
staurat.

Cap. 21.

Synodus
Moguntina

Dæmonia
cõfessionis
adduci se ad
præsentiam
S. Gothardi

Cap. 22.

Vide quid
antiquitas
detulerit
cruce & fa-
eris reli-
quijs.

videtur esse discrimen, in honorem S. Bartholomæi apostoli oratorium con-
struxit, eodẽ sequenti anno consummato atq; dedicato, omnia demonum phantasma-
ta penitus profligata sunt, & locus ille omnibus iuxta illũ degentibus, aut eò aduentan-
tibus gratus & sine vlla infestatione cõmodus atq; habitabilis effectus est. Cõdidit aut
ibi etiã vir Dei domũ hospitalem, in quã pauperes reciperentur: quã rebus omnibus,
humanæ inopiæ atq; indigentia accõmodis abundantẽ, cuidã fido presbytero suo Ber-
nuardo, quẽ nos hinc ob fidei eius meritũ honoris causã nominamus, cõmendauit, per
Christi nomẽ crebrò eũ terribiliter obtestãs, vt nõ solum illic cõmoratibus, sed & cun-
ctis fortè aduentantibus victũ & vestes necessarias ea ratione subministraret, qua vellet
pro hac sua dispensatione apud æquissimũ Christi tribunal respõdere. Quoddã tamen
taliũ peregrinorũ genus, qui simulato monastico, vel canonico, vel etiã Græco habitu,
per regiones & regna vagabũdi discurrũt, quos cũ Platone irridiculè peripateticos ap-
pellabat, durius accipere solebat, prorsusq; detestabatur: at quando tamẽ Christi pro-
fitebantur nomẽ, propter Christũ biduò vel ad summũ triduò benignè fouebat, ac de-
inde datis calceis vel vestibus, hortabatur eos discedere, ne soliti cursũ & vagationis
suæ obliuiscerentur. Quòd si qui ex ijs diutius apud eũ hærere vellẽt, illud ex D. Gregorij
Dialogo obicit ironicè, q̃ in cautũ viatorẽ ad sanctũ patrẽ Benedicũ properantem, &
more suo ieiunare volentẽ, donec ad eũ puenisset, malignus dæmon per quendã con-
uiatorẽ semel atq; iterũ frustra eũ ad edendũ hortantẽ, tandẽ fontis & prati amœnitate
decepit. Interdũ autẽ à suis familiaribus admonitus, quod quidẽ ei nõ displicebat, in-
ter tales nõ rarò etiã veros Dei amicos inueniri, mox illud opposuit, mē daces id effice-
re, vt etiã vera dicentibus vix credatur. Si quos tamen ex ijs in Dei cultu vel timore syn-
ceros & stabiles cõperisset, eos priuatim potiũs, q̃ publicè, quod & ipsi malebant, in ijs,
quæ ad Dominũ pertinent, fouebat & adamabat. Erga delinquentes quoq; & in peccata
prolapsos mirè se humanũ, misericordem, mitem & placabilẽ præbebat, ita vt si quis-
quam eiusmodi cõfessionis & pœnitentię causã ad ipsum accederet, propterea clementia
statim ei ignosceret, & ne inopia causã deinceps in peccata relaberetur, vigilantia cura
ei abundè res necessarias largiretur, imitans in hoc beatũ Nicolãũ patronũ suum, qui
clãm aurum suppeditans cuidã suas filias ob paupertatẽ prostituere volenti, & virgi-
num pudori, & patris egestati, & totius familiæ existimationi consuluit: qui etiam pau-
perum, quoquo modo ad ipsum pertinentiũ, pia benignitate inopiã subleuare consue-
uit. Huius ergo exẽplo Præsul noster in eam incũbebat curã, vt miseros & egenos vbiq;
& semper recrearet: atq; cum eiusmodi libenter miscebat colloquia, iucundisq; & fe-
stiuis inter edendum sermonibus eos admodũ comiter & familiariter oblectabat.

Et anno, qui fuit à Christo nato millesimus & vicesimus quartus, piæ memoriæ
Henricus Imperator, anno quarto & vicesimo regni sui ad Christum migravit, cuius
obitus Christiani orbis lætitiã, quæ sub illo floruit, perturbauit. Succesit ei vir nobil-
is & strenuus Cunradus, qui primo anno Natalem Saluatoris Mindæ celebrauit: inde
post Epiphaniã Hildesiam venit, vbi Aribio Moguntinus Archiepiscopus, qui viuente
Imperatore Henrico, iam biennio obmutuerat, rursus oblata occasione beatũ Gor-
hardum de Gandersheimensi controuersia infestare coepit, sed eius machinamenta
nouus rex primatũ consilio diremit. Deinde idem rex compendio peragrata Saxonia,
tempore Quadragesimæ per Turingiã & Franciã siue Franconiam in Baioariã profes-
ctus, Ratisponæ Pascha honorificè celebrauit: atque ea æstate Baioariã, Sueniã & Car-
inthiam adiacentiumq; prouinciarũ fines perambulans, natalẽ Domini Leodij cele-
brem egit. In Purificatione beatę Mariæ mansit Augustæ, vnde iter in Italiam intendit,
& sequens Pascha Vercellis feliciter peregit, vicinas inde regiones in nouo regio orna-
tu perlustrans. Tertio quoq; anno Præsul noster montẽ speciosum, qui est ad Occiden-
tem vrbis nostræ, coepit incolere, quẽ quinto post anno nomini S. Mauritij dedicauit.
Pulchrum etiã templũ in Holthusen in honorẽ S. Benedicũ Abbatis, monasticæ con-
uersioni congruũ consecrauit, & circunqua; per diocœsim suã nõ paucas basilicas
vel ipse accuratè cõdidit, vel ab alijs fidelibus cõstructas grato animo Deo cõsecrauit.

Per id tempus Aribio Archiepiscopus ferijs S. Matthei Salingenstadij Concilium
duòdecim Episcoporum habuit, & ibi Præsulem nostrum de territorio Gandershei-
mensi publicè conuenit: sed eam synodum vnanimis fratrum consensus in alium an-
num prorogauit. Rex autem, cum Domini natalem egisset, ad limina Apostolorum
tetendit, atque ira prospero itinere pridẽ Cœnæ Dominicæ Romam lætus peruenit,
& ipso sanctæ Resurrectionis die coronam Imperij à Ioanne Pontifice cum multa glõ-
ria

Dialog. lib.
2. cap. 13.

Erga pecca-
tores peni-
tentes vsq;
gesserit.

Cap. 24.

S. Henrico
succedit
Cunradus.

S. Gothar-
dus condit
templa.

Cap. 25.

Cunradus
Romæ à
Pontifice
coronatur.

ria accepit. Proxima Dominica inde digressus, & potenter per regionem illam iter faciens, in pace redijt in Germaniam, sanctique Ioannis Baptistæ natiuitatem celebrauit * Herbipoli nouus Imperator : vbi etiam defuncto in senectute bona Henrico duce Baioariæ, filio suo Henrico principum voluntate Ducatum illum tradidit.

Hic sequebatur in exemplari MS. de concilio ab Aribono Archiepiscopo Francofurti habito cum episcopis 23, sed tum Episcoporum, tum Episcopatum plerique nomina tam erant deprauate scripta, vt satis visum sit ea omittere, quam illis deprauate describendis tempus perdere, maxime quod nihil actum fuerit in Concilio illo, nisi quod S. Gothardus obtinuit contra Aribonem de territorio Gandersheimen. Inde hæc sequuntur :

Cap. 16.
Henricus
filius Cun-
radi rex co-
ronatur.

Porrò Imperator sequentem Domini Natalem Leodij celebrauit, Pascha verò Aquisgrani, vbi etiam filius eius Henricus regium nomen accepit à Pillegrino Archiepiscopo Colonienfi, Cleri ac plebis electione. Aliam eodem anno coëgit Synodum Aribo, ad quam iterum Præsulem nostrum Gothardum literis & nuncijs euocauit : sed ille dissimulans, venerabilem virum Thadilonem nostri cœnobij Decanum cum fratribus obuiam ei misit, qui cum honorificè eius nomine salutans, de superioris Synodi sententia admonuit, effecitque Episcoporum opera & auxilio, vt tum vltiori tractatu & disceptatione superfederetur.

Cap. 27.

Sequenti anno aliam Aribo Archiepiscopus synodum habuit, & præsentem Imperatore veteres querelas aduersus beatum Gothardum mouere coepit : sed post multiples disceptationes vix tandem ab Episcopis admonitus destitit. Hoc anno desijt esse in humanis Bruno Augustanus episcopus, & ei substitutus est Ebbo. Obijt etiam Vuernherus Argentinenfis antistes, & subrogatur Vuilhelmus. Proximo anno Imperator Mersburgi egit Pentecosten, atque illic pax inter Aribonem & Gothardum patrem nostrum conciliata est, & sopita tandem longa illa Gandersheimensis altercatio. Ipse enim Archiepiscopus Aribo patrem Gothardum secretò coram Episcopis conuenit, seque hac in re errasse confessus est, sancteque iurauit se modis omnibus satisfacturum, & deinceps perpetuò ea de re taciturnum, petijtque suppliciter veniam eorum, quæ hæctenus perperam egisset. Quod quidem nos hoc loco pro vero annotatum volumus, quòd ipse Gothardus sæpè publicè ita gestum esse testatus est. Eodem anno decessit è vita Vnuuanus Archiepiscopus Hamburgensis, cui Libentius successit : Natalem autem Christi Imperator Paderbornæ celebrauit, vbi Aribo Archiepiscopus in sancto die inter Missarum solennia publica habita concione, copiam sibi fieri petijt ab Imperatore & Episcopis Romam proficiscendi, orauitque Clerum & populum, vt à Domino peccatorum remissionem ipsi impetrarent. Atque deinde post Purificationem iter ingrediens, Romam peruenit : inde verò digrediens, octauo Idus Aprilis vitam cum morte commutauit, ordinationis suæ anno vndecimo, magno sui apud catholicos omnes desiderio relicto. Erat enim in omni ecclesiastica religione spectatus & laudabilis. In eius locum successit vir simplex & rectus, Bardo Abbas Hirsfeldensis, qui Deo cum perspicuè prouehente, breuè ad summæ perfectionis culmen peruenit. Cuius quidem vitam & actus hîc conscribere nolumus, quando pro sanctitatis suæ meritis apud Moguntinos inter apostolicos sacerdotes eximie celebratur. Vnum tamen illud elogium, quod ei apud nostrates & finitimos honoris causa à sanum sapientibus clericis tributum est, reticere nolum, puta quòd communicato ei cum beato Ioanne Constantinopolitano Episcopo cognomine, propter singularem pro concione dicendi suauitatem Bardo Chrysofotomus appellatus est.

Vnuuanus
Archiepi-
scopus Ham-
burgensis.

Aribo Ar-
chiepiscop-
moritur.

Bardo Chry-
sotomus.
Cap. 28.

Cùm aliquando pro Episcoporum consuetudine Præsul noster Gothardus diocesim suam visitare, ad chortem suam Engelhusiam venit : ibique largis elemosynis, quibus ante omnes valde deditis erat, pauperes reficiens, à quadam eiusdem familiarinope vidua filium sibi offerri vidit. Erat ille certè puellus miserimus, miserandum in modum corpore afflictus. Partim enim paralyti, partim lepra vexabatur, distorsisque membrorum neruis, toto corpore dissolutus cernebatur. Manus, brachia, pedes, genua, putrido humore & diffluente sanie manabant, ita vt nullo pacto posset gressus promouere, aut saltem reptando aliquovsq; progredi. Hunc ille vir beatus puerum & vultu iucundo & animo hilari, tanquam quoddam Dei munus libens accepit, suisque cubicularijs accuratè eum commendans, secum duci mandauit. Potest, inquit, omnipotens Deus, qui ab initio non est dedignatus miseris, calamitosus & peccatoribus diuersa misericordiæ & benigni ratis suæ remedia adhibere, nos etiam de hoc pauperulo pro sua clementia consolari & exhilarare.

exhilarare. Ductus est ergo puer ad primariam ecclesiam nostram, & non sine multo labore puerorum, qui eum seruabant, per aliquot hebdomadas sustentatus. Tandem post quatuor aut quinque menses, coepit paulatim beati viri meritis & precibus plane conualescere, & sedato partim sanici atque humoris profluuiò, nunc asturgendo, nunc prouolando quasi ad gradiendum membrorum neruos exercere. Quod vbi pius antistes aduertit, sæpè cum lachrymis gratias egit Deo, nec attentius pro illo, vt postea res ipsa docuit, Dominum precari cessauit. Nam intra anni spatium, vt norunt omnes, qui apud nos sunt, puer depulso morbo multiplici, laxatisque neruis antea contractis, adeò in dies reualuit, vt quodlibet ministerium & officium robusto corpore exequi possit. Dicitur autem Vuerinus, & iam viginti amplius annis in Episcopi sacello incoluissit seruit : manent tamen in diuinæ virtutis testimonium in crucibus & manibus eius tuberculi quidam, quos ipse cernere volentibus ostendit.

Alijs quoque permultis, varijs modis, vt habet humana fragilitas, laborantibus, vel quod grauissimum est, peccatorum pondere pressis, vel diuersis morborum generibus vexatis, si ad ipsum confugerent, intercessionis suæ opem impertijt, eosque indefessa sanctarum precum instantia & à presentibus eripuit periculis & calamitatibus, & à futuris Deo opitulante seruaui. De quibus multa multis benè comperta verissimè commemorare possem, nisi quòd illo cogente tunc ab illis celata & dissimulata, silentio præterire libet, ne aut lectori fastidium afferam, aut is sua incredulitate peccatum sibi augeat. Vnum tamen interim tacere nolim, quod vir sanctus propemodum ioco Goslaræ effecit, cum in chorte regia postremo ætatis suæ tempore, iubente & petente Gisla Imperatrice, ecclesiam construxit. Erat enim illic matrona quædam laica, sed pia & Deo deuota, cuius filium ipse Episcopus de sacro fonte susceperat. Ea quandoque grauissimis oculorum doloribus cruciata, ita vt per dies aliquot nec cibum, nec potum, nec somnum capere posset, tandem filiolum suum ad Episcopum cum quibusdam munusculis misit, eumque certiore faciens de immodicis doloribus suis, aliquid sibi petijt ab ipso remedij adhiberi. Audiens hoc vir Dei, non sine quadam iucunditate subrisit, & flores quosdam rubieundos de quadam arbore, ei fortè eodem momento à paupere homine oblata, decerpens, eos signo Crucis muniuit, dansque eos puerulo, Affer, inquit, hos flosculos dilectæ mihi matri tuæ, vt eos seruet pro meâ memoria, & à Deo petat sanitatem. Illa verò simulatque flores agris admouit oculis, vt sæpè etiam iurando coram nobis affirmauit, dolores omnes incredibili celeritate à toto capite euanescere sensit, statimque & foribus & fenestris patefactis, quæ hæctenus morbi illius causa clausa permanferant, perspicuè vidit oculis suis, nec vllam amplius sensit in ijs molestiam. Postridiè autem ad Episcopum veniens, gaudens pariter & lachrymans gratias egit Deo. Episcopus verò comiter eam accepit, consolatusque illam hortabatur firmiter sperare in Domino, & nunquam non benè agere. Iussit etiam presbytero, vt sacro oleo, quod infirmorum dicitur, eius vngeret oculos : quæ quidem vntio & sancti viri preces ab illo dolore vsque ad vitæ finem eam immunem conferuârunt.

Puer varijs
affectu mor-
bis reuale-
scit meritis
& precibus
S. Gothardi.

Cap. 29.

Sanatur ma-
trona, dum
admouet oc-
culis flores
à S. Gothar-
do benedi-
ctos.

Oleum in-
firmorum.

Cap. 30.

Libet iam, quod ante penultimum vitæ eius annum accidit, hîc commemorare, vt cautionem afferat pijs & fidelibus, formidinem dissolutis ac negligentibus. Erat in sodalitate nostra presbyter quidam, ex familia ecclesiæ ortus. parum quidem aut nihil, vt dicamus id quod res est, literatus, sed seculari calliditate & sagacitate plus satis instructus. Creuit ille, cunctis mirantibus, ex infima paupertate ad summas opes. Et primò quidem ab Episcopo Beruuardo fuit promotus ad honores, sed ab Imperatore Henrico propter quædam, quæ præstat silentio premere, deiectus : rursus autem à beato Gothardo, quòd rebus ecclesiæ magno vsui esse posse videretur, pia quadam commiseratione sublimatus, licet interim variè inter aduersa & prospera sæpè iactaretur. Ad extremum autem adeò se in tanti pontificis amicitiam insinuauit, adeoque eius sibi conciliauit fauorem & beneuolentiam calliditate & arte sua, vt à non paucis, qui antè fideliter ei ministrauerant, animum Episcopi abalienaret, quod quidem eis fuit molestissimum, rebusque & dignitate priuaret. Quod ne cui mirum videatur, meminerit illius, quod à beatissimo Pontifice Gregorio præclare dictum est, sæpius id fieri, vt pluribus occupato, maxime rebus diuinis animo, facile adultores subrepât. Tandem verò ille omnibus factus est odiosus & detestabilis, cui palam omnes maledicerent : atque etiam Episcopo à recta sapientibus eius insolentia interdum obijcitur : qui satis postea recepit in gratiam, qui infontes eam amisisse videbantur. Porrò post annos aliquos

Adulatorum
non raro et-
iam sanctis
viris impu-
nunt.

aliquot pius præful de his certius instructus, flecti coepit misericordia erga illos, qui iniuste afflicti fuerant, & ad diem quandam de nostra congregatione apud se in Holthufen, ubi tum fortè manebat, adesse iussit Præpositum & Decanum cum aliquot fratribus, cæterisque primoribus suis. Aderat illic & cum alijs assidebat vir venerabilis Rathmundus, Althahensis monasterij Abbas, eius ex sorore nepos. Cum iam eò ventum esset, præsentem illo presbytero, omnibus, qui se ab eo iniuria affectos querebantur, dicendi fecit potestatem. Tum verò & Abbas ipse cum suis, qui ut hospites aderant, & nostri multa de illo conquesti sunt, omnibus tanquam vno ore palam ea affirmantibus. Dicebant omnes, tum Episcopi dignitati & honori, tum ecclesiæ illum offendiculo & detrimento esse: deinde speciatim singuli sibi ab illo irrogatas iniurias & damna commemorabant. At ille hæc audiens, ut erat versutissimus, tanquam insultans subrisit, sciscitabaturque admirabundus, quidnam sibi ea vellent, quæ ipsi obijcerentur: mox commentis quibusdam adhibitis mundanæ astutiæ & prudentiæ, quæ erat instructissimus, quæ vera apud Deum stultitia est, ut in ipso quoque cerne licuit, obiecta omnia multa orationis copia diluit, accusatoresque suos admirandum in modum propè mutos & elingues reddidit. Sed pius antistes tandem diuino instinctu permotus & compunctus, atque etiam in credibili stupore affectus, cum & perspicue vera esse animaduerneret, quæ contra illum proponebantur, & nihilo minus tanta eum confidentia & temeritate ea refutare videret, confestim omnibus indicto silentio, non sine omnium admiratione placido & sedato sermone sic hominem appellauit: Hildeuine (sic enim vocabatur) tu iam tibi omnes hos vicisse videris, omnes versuta oratione tua, cum tamen Deum non lateat veritas, adeò circumscriptisti, ut falsò tibi omnia obiectione videantur. At nunc ad me conuertere, & per Christum adiuratus mihi soli vera fateri. Mox semel atque iterum, itemque tertio ex illo sic percunctatus est: Hildeuine amas me? Ille bis incunctanter & confidenter respondit, Reuerè diligo te: at tertio tamen obstupescens, sed pro dolor non satis animo compunctus, iracundus pariter & lachrymabundus ait: Deus, quem nihil latet, scit quòd diligam te. Tum Præful: Si quidem, inquit, vera dicis, mihi satis factum est: sin autem me decipis, te ipsum miserè obstrinxisti. Si ergo me, ut ais, diligis, pascere oves meas, hoc est, dilige fratres & amicos meos, etiam hospites & pauperes meos: dilige conseruos & domesticos tuos. Atque etiam per Dominum te admoneo, ut si verum iurasti, in veritate permanear: sin minus, dignam agas poenitentiam, & hac conditione iam domum redi, & vtere dignitate rebusque tuis, itemque gratia mea, quantum permittet Deus. His dictis, conuentum illum cunctis & mirantibus & pauentibus dimisit, admonens illos, ut prius humanitatis & charitatis sibi paterentur officia exhiberi, ac deinde ad sua se reciperent. Itum est igitur ad prandium, & inter illos Hildeuinus iucundus & alacer, & tanquam parta victoria exultabundus assedit: facto prandio, incolumis abscessit. Vesperi cœnans cum suis, inter epulas multa perfulsus hilaritate, in eos, à quibus se accusatum dolebat, conuicia & minas iactabat. Post cœnam dormitum abiit, sospes dormiuit, sospes surrexit: manè iturus ad suum obeundum munus & ministerium, induit alacriter calceos: sed ecce dum vult etiam tunicam induere, repente humi collabatur, & subito infelicem illam exhalat animam. Reliquit sanè amplissimas opes, vestes innumeras magni præcij, multamque pecuniam, quæ omnia beatus præful, obitu eius vltra quàm credi possit consternatus & afflictus, pro animæ illius salute & leuamento pauperibus distribuenda curauit, totoque animo condonauit ei, tametsi serò fortassis, quicquid in ipsum peccasset, nec desistit pro animæ eius liberatione crebris ieiunijs & orationibus incumbere. Sed quando nos forsitan plus, quàm res posceret, eum hoc loco accusauimus, culpasque eius, nostris fortasse minores, prolixè commemorauimus, te bene lector obsecramus, ut cum hæc legis, apud Dominum veniam illi tuis precibus impetres. Ita fortè fiet, ut hæc nostra reprehensio, apud clementissimum iudicem misericordiam locum aliquem ei conciliet, quod nos summopere optamus.

Fuit verò etiam in collegio nostro vir quidam integerrimis moribus, omnis canonicæ disciplinæ & institutionis obseruantissimus, qui propter singularem fidem & industriam suam à Beruuardo Episcopo Hildesemensi institutus fuerat Vicedominus, sed à Gothardo pro ecclesiæ utilitate factus est Scholaster vel Scholasticus, atque etià ob animi pietatem, religionem & castimoniam in tantam ascitus familiaritatem, ut esset ipsi à secretis. Tota enim ecclesia, quæ illum nouerat, teste iam grandævus erat & miles emeritus, humilitate & charitate insignis, in regendis & adhorrandis fratribus

non

Mira vastitudo improbi presbyteri.

S. Gothardus tandem aduertit veritatem eius.

Horredum Dei iudicium in hominibus iracundiam dolentium ostendit.

ap. 31.

non sine beneuolentia & amore seuerus, denique in omnium virtutum studio & exercitatione coram Deo sollicitus. In suis exhortationibus frequens hoc illi in ore fuit: Diligant homines, oderint vitia. Huic ante aliquot annos beatus Episcopus sæpè quidem iocando, ut nobis videbatur, prædixit eum aut cum ipso, aut paulò ante ipsum e vita esse abiturum. Cumque iam postremum decumberet, & esset in extremis, per Abbatem nepotem suum (de quo antè diximus, quem visitandi causa suo loco ad eum misit) ei seriò mandauit, ut sacram olei vntionem cum vera poenitentia & peccatorum confessione sibi peteret adhiberi, ac deinde corporis & sanguinis Christi sacramento munitus, intrepidus prior hinc emigraret: promisitque ei se pro animæ illius salute Deum continenter deprecaturum, & proximo anno se illi in Christi pace secuturum. Abbas igitur charissimum illum, semperque, nobis iure memorandū magistrum nostrum cum alijs fratribus inuisit, sacro perunxit oleo, & autoritate Episcopi ab omnibus peccatis absoluit. Atque ita biduò post feliciter ille migravit ad Christum, sed nobis ingens suū desiderium reliquit, tanti viri orbatis consilio atque magisterio. Nam & Clero & populo teste, nunquam eius ordinis virum in omni ecclesiastica probitate & integritate magis illo spectatum vel vidimus, vel audiuius: estque iure perpetua illius nobis memoria retinenda, nec dubitandum, quin apud Dominum semper ille nostri memor sit. Vera autem fuit prophetia antistitis nostri, qui anno exacto & mensibus tribus illū secutus est.

Vt verò ad finem vite huius propius accessit beatus antistes, ita semper bonorum operum maiori studio de virtute in virtutem progredi conitebatur, ut posset videre Deum deorum in Sion. Cessante autè iam multiplici actionis officio, spiritalibus vacabat exercitijs, tria de communibus specialiter sibi retinens, puta psalterium, eleemosynam & in primis familiarem & amicam sibi abstinentiam, idque, adeò, ut licet raro celebrioribus diebus, statim compellente voluntate, aliquid lautioris cibi & fortioris potus sumeret, stomachus abstinentiæ assuetus plus inde molestiæ quàm comodi acciperet. Porro supremum Christi natalitium diem anno ab orbe redempto millesimo tricesimo sexto, Imperatore Goslariæ manente, ipse Holthusij celebrauit, reddens iuxta Euangelium quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. Se ipsum enim eo, quo iam diximus, modo Christo offerebat spiritale sacrificiū, & interim nihilo minus subditis suis Clero & populo in diuinis & humanis debita præstabat officia, quantum potuit pro virum facultate. Ipsos autem sacratissimos Quadragesimæ dies, quos ille festiuè & hilariter sæpenumero saluberrimos appellare solebat, ingenti desiderio expectabat, eosque corpore quasi extra corpus mirabiliter transigens, quippe vix neruis coherentibus, ad sacrosanctum Pascha peruenit: sed ita sanè, ut Dominicam Palmarum, Cœnam Domini, & resurrectionis festum, supra vires collecto robore, prout Episcopalis poscebat functio perageret. Inde pro religionis consuetudine fideles Paschali tempore per vicinas stationes visitauit, & salutares eis admonitiones proposuit. Interim etià publicè affirmabat & denunciabat, se hanc postremam cum eis in corpore agere iucunditatem, sed in Christi ascensione iturū se, quò Dominus iussurus esset. Quod quidem nos audientes, propemodū risu excepimus, perinde ac si ille ocyus in patriam Bauariam se rediturum minaretur. Post Dominicam autem, quæ in Albis dicitur, à nobis discedens, cum Abbate nepote suo ad quendam contendit locum, ubi noua condere cœperat ecclesiam, extreme ei manū impositurus: sed cum non posset amplius reluctari morbo, corpore deficiente decubuit. Cuius rei tristissimus nuncius postquam increbuit, Abbas supra dictus, vir certè toto pectore diuinæ seruituti addictus & mancipatus, atque vna cum illo Præpositus noster & Decanus cum senioribus ad illum se contulerunt: sed eum tamen, dissimulato languore, more solito in laborem ecclesiasticum incumbentem repererunt, astantium manibus sustentatum. Venientes autè illos ipse qua consueuerat hilaritate & humanitate accepit, & tanquam oblitus molestiæ, qua afficiebatur, admirabundus perquirebat qua causa ad ipsum venissent. Deinde iubet se reduci in cubiculum, atque illic adunato Clero, primò singulos singulatim hortabatur, ut diligenter exequerentur inunia sua & quæ ex obedientia facienda essent: inde omnes generatim de conseruanda fide & religione saluberrimè admonebat, pro sua autoritate tum obsecrans, tum increpans. Postea illorum se petijt communiti precibus aduersus insidias callidi tentatoris, eisque obitū sui diem & tempus, exequiarum quoque & sepulture modum, ita ut postea euenit, quasi ludens disertis verbis prædixit. Itaque, inquit, & ad futuram Ascensionis Dominicæ iucunditatem & celebritatem pro sua quisque functione & obedientiæ ratione, & prout Dominus specialem cuique aspirabit gratiam, vos

K

præpa-

S. Gothardus prædixit quidam obitū suum.

Itemque suum.

Cap. 32.

Hic locus vitiosè scriptus, paucis verbis ex coniectura additis, utcumque restitutus est.

March. 22.

Palam prædixit obitū suum.

Decumbit ex morbo.

Adhorratio eius ad Clerum.

præparate, aduentumque meum hilares & tanquam reuerà & hîc & in futuro mecum gratulaturi expectate. In ipsa enim Vigilia Ascensionis in montem veniam ad S. Mauritium patronum meum, atque illic tum noctem, tum diem sanctum agam, sed tamen mittam Abbatem, qui mea vice Missarum solennia celebret. Sursum autem erectis oculis, suspirans, pariterque arridens, Nocte, ait, illa, vt Christo Domino visum fuerit, peracta, feria sexta diluculo veniam ad S. Michaëlem, cum Abbate & fratribus pernoctaturus. Inde sabbato precaturus accedam ad S. Andream: post ad vos me conferam, vobiscum semper permanurus. Porro Dominicam diem conuocatis fratribus & amicis solenniter celebrabimus, atque ita totius festi nostri iucunditatem absoluemus. Hæc dicēs, benè precatus est nobis, dimisitque nos & admiratione & stupore correptos.

Cap. 33.

Habebat verò beatus pater in priuato suo monasterio iuuenem quandam, viduæ cuiusdam filium, pingendi peritum, cui vilia sua vestimenta & calceos dabat. Bruno is dicebatur. Huic ab initio anni illius sepissimè præcepit, vt se pararet ad proficiscendum, secum in patriam Bauariam. Vt enim iam supra diximus, longè antè obitum suum crebrò dicere solebat, & quidem seriò, se patriam reuisurum: cumque multi vtriusque statûs se vtrò offerrent ad iter illud cum ipso suscipiendum, gratias agebat illorum erga se studio & voluntati, solum Brunonem itineris comitè diligens. Quo autem die primarij quidam ex Clero, vt cõmemoratum est, ad illum venerunt, iam antè more suo clam ipse vestes mutarat suas, præcepitque huic Brunoni, vt vestes, quas ipse exuisset, indueret, & ad se ocyus veniret. At ille dicta beati viri perinde vt quædam deliramenta, vel quibus planè ipse derideretur, negligenda putauit. Tum verò Episcopus ceu indignabundus ait cubicularijs, vt irent, induerentque eum vestimentis, quæ ipse deposuisset, & ad se illum adducerent. Illi ergo confestim trahunt eum retrò cubiculi cortinam, indutumque Episcopi vestibus, ludibundi ducunt ad eum. Præsul autem eum intuens, Pro certo noueris, inquit, te in hac veste nouos percepturum rumores. Ijs dictis, exiit puer, & ecce eodem momento corripitur frigore intolerabili, atque eadem hora fractus vi morbi decumbit. Episcopus, cum discessissent fratres, perquisiuit vbi esset puer: respõsumque est illum ægrotare. Mox ille accersito procuratore, præcipit ei vt puerum cautè & sine molestia ad matrem curet perferendum, vt in ipsius occursum paratus, possit cum ipso proficisci. Ducitur puer ad matrem, & in dies deficientibus viribus, tendit ad extrema.

Cap. 34.

At beatus Præsul noster febre ingrauescente, Holthufsum aduehitur, vbi pro consuetudine ecclesiastica ad visendum eum multis confluentibus, magna satis, quibus exciperentur, ædium copia suppetebat. Eò tum inter multam Cleri populi que frequentiam quodam die etiam aduenit domina Sophia de Gandersheim, & tandem, vt cum bona pace loquar, posita superiori pertinacia, plena fide & deuotione in beati antistitis amicitiam & familiaritatem se insinuauit: oblataque, opportunitate, exclusis turbis, præsentibus ijs, qui de Clero erant, commemorare cepit finuolam illam pertinaciam, quæ de ipsius ecclesiæ clericis aduersus beatum virum increuisset, promissitque se ita vt par esset, satisfacturam. At vir Dei partim morbo illum premente, partim, vt nobis quidem videbatur, quadam indignatione commouente, respondit, vt id negocij in aliud tempus differret. Illa verò commotionem eius dissimulans, obitumque iam impendèrem formidans, etiam atque etiam promittere satisfactionem pergit, oratque lachrymabunda, vt eam ipse admittat. Tum vir beatus, Oro te, inquit, domina per Christum, interim hæc missa facito, & donec in festo sanctæ Mariæ conueniamus suspendito. At illa cernens propinquare eum ad exitum, & tamen verba eius non mediocriter admirans, Vtinam, inquit, dilecte pater eò usque nobis liceat lucis huius vsura frui, donec ille festus adsit dies. Mox Episcopus fortiter collectis viribus, & apertis oculis diu omnes circumspectans: In potestate, ait, præpotentis Dei, in qua & vita & finis noster consistit: In veritate, quæ Deus est, dico tibi, nos in ferijs sanctæ Mariæ, vbi Deus voluerit, certò pariter conuenturos, atque illic coram illo veracissimo teste tum de his, tum de alijs, de quibus inter nos dissidemus, tractaturos. & his dictis, compressis oculis, reticuit. Quibus illa verbis valdè confternata, submissa voce ait ad circumstantes: Heu me miseram, ita ne propediem sum abitura ex hac vita, & illum subsequutura? nec tamen ausa fuit vllam præterea ei exhibere molestiam, sed humiliter & veniam ab eo petijt, & copiam recedendi. Ille verò rursus aperiens oculos, tam breuiter quam salubriter admonuit eam de sacræ religionis obseruatione, simulque de quibusdam reprehendit. Inde sublata dextera benedictione muniuit, & pro Christi amo-

Prædicat
Brunoni
pio puero
mox euen-
tura.Sophia Ab-
batissa pe-
tit ab eo
veniam.Prædicat il-
le obitum
Sophiæ.

sti amore ei veniam tribuit, tandemque non mediocriter formidantem, vt ipsa agebat, eam à se dimisit.

Exacta porro hebdomada, beatus pater iam omninò deficiente corpore, ab Ab-
bate præsentibus fratribus sacri olei liquore ecclesiastico more perungitur, & ita, vt
prædixit, in Vigilia Ascensionis Domini in S. Mauritij montem aduehitur. Eò autem
fratres ad eum lachrymabundi conueniunt, ferre diutius non sustinentes dolorem
animi, qui eos medullitus discruciat. Aliorum quoque fidelium innumera confluit
multitudo, quos non minor doloris obtinebat acerbitas pro tam pij pastoris decessu.
Quos tamen ille, licet iam deficiente loquendi facultate, optimarum consolationum
fomentis recreatos, à se iussit abire, & diluculo reuerti. Illis ergo recedentibus, & no-
ctem illam cum summo mœrore traducentibus, beatus pater pro sua consuetudine
perpetuò ruminabat psalmos, suauem sibi inde hauriens refectioem: atque in eius-
modi meditatione cursum suum iam absoluens, pernox vigilabat. Summo diluculo,
peractis precibus matutinis, adest Clerus, admonetur à sacro Præsule verbis supremis,
ijsque & paucis & salutaribus, de sacræ religione & obedientia accuratè obseruanda,
Deinde confessionis versu cum eis prolato, vltimum eis vale dicens, abire iussit ad ce-
lebranda cum Abbate Missarum solennia.

At pius idem antistes non immemor promissionis suæ, de prædicto cubiculario suo
puero Brunone sciscitabatur anxie, quanam haberet: cognoscensque eius desperari
vitam, per nuncium hæc ei mandauit: Consolare puer meus, & confortare in Domi-
no, quia iam tempus instat, quo ad patriam æternæ beatitudinis re vera mecum profi-
cisceris. Ea verba puer lætus accepit, & nihil iam de præsentis vita sibi meditandum exi-
stimans, ipso sacro Dominicæ Ascensionis die salutare viaticum, id est, sacrosanctam
Eucharistiam sibi porrigi rogauit. Ea percepta, iucundo animo beati antistitis pollici-
tationem sustinebat. Itaque Missarum apud nos celebritate peracta, ciboque ac potu
celeriter sumpto, fratres hora diei decima ad dilectum antistitem reuertuntur, penè
iam officio linguæ cessante, corde & mente psallentem, psalmosque in solo pectore
difficulter ruminantem inueniunt, communicato inter se consilio, quatuor pueros
scholasticos ex vtraque lectuli eius parte statuunt, vt psalterium ab initio distinctè re-
citant eis præcipiunt. Eos audiens beatus pater, tanquam ea melodia delectatus, pau-
lisper quieuit, nonnunquam etiam cum illis psallere iucundum ei fuit: at verò præci-
puos illos versus, qui specialiter ad deprecandum Dominum pertinebant, apertis sur-
sumque erectis luminibus altius vt potuit expromebat. Media nocte iam absoluto
psalterio, & sine eius euidentiùs apparente, matutinas preces inchoarunt fratres, &
cum ventum est ad canticum Zachariæ, Benedictus Dominus Deus Israël, vir beatus
in supremo iam agone desudans, ægrè apertis oculis, cum versus cantaretur à Clero, Il-
luminare his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent: ille, Ad dirigendos, inquit, pe-
des nostros, in viam pacis, & sub his verbis, Clero concinente Gloria patri &c. cum an-
tiphona, Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum, ille ab astantibus è lecto sustol-
lebat, atque ita felicissima anima illa, tanquam suauiter obdormiente corpore, è
carnis ergastulo soluta, migravit ad cælos. Mox concrepantibus campanis, fratres, qui
in monasterio felicem eius obitum vigilanter expectabant, pro tam dilectæ animæ illi-
us remedio exequias piè ac deuotè celebrabant.

Non puto ego hîc reticendum primum meritum eius argumentum, in ipso eius
beato obitu, Deo teste, exhibitur. Is quem sæpè memorauimus, Bruno puer in mater-
nis ædibus apud ecclesiam S. Michaëlis decumbebat, eodem momento præmortuis
membris, supremo spiritu in solo pectore palpitante, planè iam desperatus. Vbi autem
audiuit perstreptantes campanarum tinnitus, tanquam à somno experrectus, stupens
rogabat quid hoc sibi vellet. Respondit mater dissimulante, ad nocturnas preces pul-
sari. At ille stomachabundus, matris & aliorum dissimulationem arguens, Cur, inquit,
mihi imponitis? cur rem ipsam me celatis? Reuerà cum hoc signo charissimus domi-
nus meus cælum ascendit, & promissionum suarum pro dolor oblitus, me hîc dere-
linquit. Surgite, & eleuatis manibus & cordibus eius dilectam animam diuinæ cle-
mentia commendate, & vt mei meminert, eum obsecrate. atque quibus potuit viri-
bus sustollens oculos ad cælum, O sancte Præsul, inquit, o pater humanissime, per illum
te adiuro, ad quem vadis, vt nunc sis memòr mei, nec me patiaris tibi superstitem in
carne manere, cui roties pollicitus es, quòd tecum essem in patriam abiturus. Ad hæc
voces stupent qui aderant, nec sine formidine faciunt quod iussit. Et ecce vix ad eum

Cap. 35.
Accipit ex-
tremam ve-
tionem.Suprema
eius oratio
ad Clerum.

Cap. 36.

Valdè de-
lectatur fan-
ctus vir præ-
cibus sacris
etiam in ex-
tremis.Suauiter è
corpore mi-
grat ad Do-
minum.

Cap. 37.

Bruno puer reflectunt oculos, cum iam cernunt exanimem. Illic de lecto eum deponit, iussisque
cum felici- valere lachrymis, gratulantur obtinuisse eum quod optauerat. Interea fratres in mo-
ter sequitur nasterijs peragunt exequias beatissimi pastoris sui, & absolutis nocturnis precibus, Mis-
sarum celebratione, & psalmorum frequentatione tanto eius animam deuotius com-
mendant, quanto fidentiùs sperant se ab illo apud Deum commendatum iri.

Cap. 38. Aduenit autem felicitis memorie Bruno Mindensis Episcopus, quem ipse venerabi-
lis pater sibi in spiritualem filium adoptauerat. Cum enim accepisset de eius aduersa
valetudine, in vicinis locis moratus fuit. Tum verò hora diei tertia totus Clerus cum
militibus & familia, cum multa ciuium & prouincialium, maximè autem pauperum
frequentia ad montem, vbi ille spiritualis noster thesaurus seruabatur, processit, cor-
pusque eius ad monasterium S. Michaelis, vt ipse viuens dixerat, deduxit. Vbi ventum
est propius ad fores atrij, corpus Brunonis pueri, non paucis illud comitantibus, ap-
portabatur: quod deinde ante Episcopi pedes per destinationes ecclesias circumlatum
est. Quis verò tum planctus & eiulatus Cleri, populi, pauperum illic extiterit, nostri in-
genij tenuitas explicare satis non potest. Singulos & luctus & lætitia pariter obtine-
bat. Mœrebant se orbatos tam bono pastore, gaudebant bonis quæ sibi per illū euen-
tura deinceps sperabant. Videre licuit tum illud, quod de S. Martino canitur: Pium
erat flere, & pium gaudere. Et meritò sanè fleuimus, qui talem nos cerneremus amissis-
se pastorem: & iure nihilo minus exultauimus, quòd talem pramississemus intercesso-
rem. Itaque vigilijs illuc pro nostro modulo conuenienter peractis, beatum corpus
manè ad S. Andream honorificè deportatum est: & cum illic oblata essent sacrificia,
ad primariam ædem nostram allatum, & qua decebat veneratione depositum est. Pos-
tera illucescente die, quæ erat Dominica, è diuersis Saxonie cœnobijs vtriusque sexus
homines ad obsequium tanti patroni conuenerunt, Cleri destitutionem, populi de-
solationem, & totius Christianæ reipublicæ commune damnum lachrymis profe-
quentes. Inde ab Episcopo Missæ officio deuotissimè peracto, sacrum beati viri corpus
in medio Choro nostro more ecclesiastico humatum est: vbi vsque in præsens à fide-
libus, quantum humana sinit fragilitas, ea qua congruum est, reuerentia visitatur. Bru-
nonis autem pueri corpusculum ante occidentalem eius ædis aditum priùs ab eodem
episcopo terra conditum est. Porrò domina Sophia, de qua iam antè dictum est, de
sua præmonitione magis magisque sollicita, presbyteros & sorores suas eò cum obla-
tionibus misit, seque beati viri meritis & precibus suppliciter commendans, ven-
turam beatissimæ matris Dei primùm Assumptionem, inde Natiuitatem pau-
da expectabat: sed anno proximo triduo ante eius Purificationem ex hoc seculo
migravit, vt in ea quoque vera appareat prophetia sancti patris nostri.

Sophia Ab- batissa mo- ritur, vt ille prædixerat.
Cap. 39. Veniamus nunc ad miracula, quæ post eius decessum è vita in salutem creden-
tium Christus effecit: è quibus tamen satius putamus commemorasse pauca quàm
multa, ne aut studiosis fastidium, aut desidiosis vel etiam incredulis grauioris cul-
pæ materiam obtulisse videamur: maximè verò propter quosdam dissolutos &
circumforaneos homines, qui in nostra regione solent per sacra discurrere &
vagari loca, seque nequissima simulatione aut cæcos, aut debiles, aut muros, aut
dæmoniacos fingunt, & coram altaribus vel monumentis Sanctorum spectante
populo se volutant & pugnis cædunt, moxque sanatos se clamitant, vt hac frau-
de maiorem sibi à plebe quæstum comparent. Atque ij sunt, de quibus iam su-
prà retulimus, sæpè conqueri solitum beatum Gothardum, quòd sua simulatio-
ne & vanitate efficiant, vt etiam vera dicentibus fides vix vlla habeatur. Horum
impostura & fallacia fit, quando tandem ab alijs deprehenditur, vt etiam vera
Sanctorum miracula in perniciosam dubitationem rapiantur, & qui re vera cu-
rantur, non solum à perfidis, sed etiam à fidelibus nonnunquam fallere existi-
mentur, vtì nobis in quadam muliercula vsu venit. Primò nanque antistitis no-
stri anno in illa singulari nostra celebritate, puta Assumptione beatissimæ matris
Dei, anus quædam nobis ignota, velato capite, operta facie ante sepulcrum bea-
ti viri se prostravit, atque illic more illorum, quos diximus amentiam simulasse,
diù se volutans, tandem exiliuit, multisque annis visu orbatam se fuisse, at nunc
demum lumen sibi redditum affirmavit. Spargitur ilicò rumor, Clerus & popu-
lus aduolat, venit etiam Episcopus, parant se ad agenda Deo gratias, cum ecce
adsunt quidam, qui eam foeminam dicerent se & crebrò antè, & nunc quoque
ralia nequissimè confingentem deprehendisse. Audiens id populus, iure ab im-
postrice

Nequam a- nus simulat se amentè.

postrice pœnas repetendas clamat: sed tamen à Clero pro beati antistitis reue-
rentia defenditur, atque ita pudefacta recedit, neq; nobis vnquam postea visa est. Id
genus ergo fallacias nos cautè euitare volentes, ommissis permultis, quæ ab ignotis ac-
cepimus, tamen ea vera esse existimamus, ad ea sola narranda accedimus, quæ teste
Deo, aut ipsi vidimus, aut certè ab illis accepimus, quos Dei timore præditos pla-
neque veraces esse non dubitamus.

Illud quidem omnibus notissimum, primo loco commemoramus, quod cui-
dam nostræ ecclesiæ operario contigit. Lurgerus is vocabatur, & cum in templi
nostri atrio ligna reponeret, decidente graui trabe, femur & tibia & pes miserè con-
trita sunt. Eum beatus Gothardus, tum adhuc viuens in corpore, quòd eum fidelem
& vtilem expertus esset, ante mensam suam quotidie ad eleemosynam accipiendam
cum pauperibus residere volebat: dolensque non mediocriter casum hunc ei acci-
disse, seipsum non rarò animo discruciat. non enim poterat vacare operi, cui desti-
natus erat: quanquam interim facere non omittebat, quicquid tum sedendo, tum re-
ptando potuisset, promptum semper animi studium declarans, nec vllum, præter so-
mno & cibo capiendò necessarium, tempus ociosè & sine fructu transmittens. Solebat
autem beatus Gothardus puerulos, vel etiam valentiores pauperes mittere ad plate-
as, vel defossas petrarū foueas, vt minutos inde lapillos colligerent niuei candoris, aut
atri varij ve coloris, quos ille positos, & multiplici contritione vel fractione in gemma-
rum formam redactos, in altaribus, codicibus aut pallijs ecclesiasticis non indecorè
reponebat. Atque in eiusmodi opere specialem ei ille, de quo agimus, pauper ope-
ram nauabat, alios sua vincens industria, nec parum gratus eo nomine Episcopo.
Nonnunquam verò etiam piëtioribus, & ijs qui vitra in fenestris componebant, se-
se adiungebat, inter eos quoque non infrugiferam dependens operam. Postquam
autem beatus Præsul desijt esse in humanis, ipse detonsus, carnibus alijsque lautiori-
bus escis sibi interdixit, & ad sepulcrum eius se conferens, tam custodibus quàm
alijs fidelibus omni qua potuit fide & diligentia inseruiuit: ac tandem consentien-
tibus magistris, totam eius monumenti custodiendi curam in se recepit, tamen de-
bili crure ligno sustentato, & reliquo corpore scipione fulcito, ægrè huic officio
satisfacere potuit: sed quas vires negabat mala corporis valetudo, eas obedi-
di studium & deuotio subministrabat. Palamos quidem non nouerat, sed tamen
verba, quæ ex illis vel relatione fidelium vel admonitione apprehenderat, strenuè
vigilando & crebrò se, vt solent fideles, humi prosternendo, accuratè & sollicitè
identidem depromebat. Atque in hac sedulitate gnauiter perseuerans, & ad altio-
ra pro viribus proficere contendens, quodam sabbatho, cum vespertinæ laudes
in templo canerentur, apud beati antistitis monumentum se prostravit, mansitque
illic diù immotus, siue somno oppressus, siue ecstasim patiens, & vt ipse postea
retulit, intolerabili quadam membrorum atque neruorum distensione vel con-
tractione inuisibiliter se sensit discruciar. Finitis vespertinis precibus tanquam à
somno surrexit, & solito debiliior, vix scipionem comprehendit: statim autem in
lectulum incumbens, tota illa nocte membrorum distractione miserè afflicus fuit.
Porrò sub matutino tempore tandem obdormit, & in somnis iubetur properare
ad templum, & Deo gratias agere. Surgit ergo ocyùs experrectus à somno, re-
motoque femoris sustentaculo, & scipione reiecto, hora matutina in templum
ingreditur, & coram omnibus palàm in Dei laudes alacer & lætus erumpit, ac
deinceps quoad vixit, semper incolumis, quanto diutiùs tanto deuotius mini-
stravit.

Mulier quædam, omnibus qui apud nos sunt notissima, multis annis cæca, Cap. 41.
apud sepulcrum beati viri altera post Assumptionem S. Mariæ, spectante Clero & po-
pulo, illuminata est.

Rusticus pagi ecclesiæ, qui Holtahon dicitur, longo morbo miserè vexatus (nam
contractis lumbis per annos multos, crura habuit nulli vsui apta) vbi tandem ad san-
cti viri monumentum vix reptando peruenit, eius diei anniuersario integram est co-
ram Clero & populo adeptus sanitatem. Cap. 42.
Contractus curatur.

Quædam foemina nobilis ex Mindensi dicecesi, non ignota, fratris sui filiam nu-
triebat, eamque in filiam coopratam vnice charam habebat. At illa grauissima cor-
repta valetudine, non sine vitæ periculo biduo exanimis iacere visa est. Aderant
propinqui cum ciuibus & familia, amarè complorabant præ multiplici commiserati-
one

tione tantam puellæ elegantiam. Aderat verò etiam anus quædam, ecclesiæ feruens. Ea coepit de sancto Episcopo sermonem texere, & vt ægri ad eius tumultum Deo miserante sanarentur, explicare. Eius verbis compuncta amita puellæ, matutino tempore se confert in templum, prosternit se coram altari, profusis lachrymis obsecrat Deum, beatissimam Dei genitricem, sanctumque Gothardum, vouet oblationes intima animi pietate pro nepte sua: & eccè quam primùm, vt ipsa nobis lachrymabunda narrauit, sancteque iurauit, domum reuertens cernit puellam iam videntem, audit loquentem, cibum expetentem, acceptumque comedentem, & Christo ob merita beati viri præstante, integra salute fruente. Itaque quinto post die ad sanctissimam Virginis altare & ad tumultum beati Gothardi cum oblationibus, quas promiserat, eam adduxit, & quemadmodum sanata fuerit, adhibitis ciuium & aliorum testimonijs, coram multis recitauit.

Cap. 44. Frater quoque noster non obscuri nominis, Folcardus presbyter, per id tempus Vicedominus, inde Præpositus noster, ad extremum Brandenburgensis Episcopus, qui sancto Gothardo, vt plerique omnes nōrunt, & fideliter inseruiuit, & vnicè charus fuit: cum post obitum eius pro consuetudine Episcopi chorres inuiseret, in pagum *Hafgerusium peruenit, diuertensque prandendi causa in cuiusdam ædes, vidit puerulum miserè vexatum, & iam aliquot hebdomadibus omni membrorum officio destitutum, atque ad extrema in dies, vt omnibus videbatur, appropinquantem. Eum ergo, vt erat singulari erga tales misericordia, non sine lachrymis diu intuetur, perquirat etiam ex familia tanti mali causam & tempus. Deinde hortatur plorantem pueri matrem, vt promittat se allaturam ad S. Gothardi monumentum cereos pro pueri mensura. Facit id illa libentissimè, sed cum pauper esset, & ceram non haberet, iubet presbyter vt puerum membratim dimetiatur, mensuramque secum ferat: & quam ab ipso acceptura sit ceram in candelas redactam, afferat. His ita gestis, sedent ad prandendum, & pueri iam quasi immemores, de alijs rebus inter se conferunt. Interim puer mira celeritate tanquam à morte reuiuiscit, & in lectulo cunctis admirantibus residet, accitaque matre prorepit ex lecto, poscit apponi sibi alimenta, ijsque vescitur, & deinceps beati viri meritis perpetuò manet incolumis.

Cap. 45. Fuit in nostro collegio iuuenis quidam, ex laico conuersus, Desiderius nomine. Eum vir beatus iusserat in Clerum cooptatum tonderi, & postea etiam Diaconus ordinatus est: sed cum non possit exactè cantandi & legendi munus cum fratribus obire, ne penitus vacaret ocio, cum custodibus ecclesiæ ministravit. Quo autem tempore nostræ ecclesiæ præfulem egit Anselmus, post miserandam monasterij nostri conflagrationem, is Desiderius intra festos dies Natalis Saluatoris quadam vespera in scholis cum pueris sedens & colloquens, subitò percussus cecitate corrui, & alia etiam ægritudine in crescente, diu decubuit. Porro in Quadragesima hac quidem ægritudine liberatus est, sed cæcus permansit. Ibat ergo pro more ad ecclesiam, atque apud beati antistitis monumentum spe recuperandi visus sepe se humi abiecit, in preces incumbens. Deinde 3. Calendas Aprilis, quo die celebramus aduentum reliquiarum sanctorum Cantianorum martyrum, cum in matutinū precibus illic se dederet, ilicò ceu pruriente dextero oculo, duriusque manu confricato, sanguinis non parua copia inde effluxit, moxque illo oculo rursus videre coepit. Laudabant omnes eam Dei benignitatem, & etiam alterius oculi curationem expectabant. Itaque post Pascha anniuersario die sancti patris nostri Gothardi, cum in eius memoria Missa pro defunctis ab Episcopo celebraretur, oblationis tempore, spectante Clero & populo, tanquam morbo correptus cecidit, confestimque erumpente sanguine ex oculis, naribus & auribus, etiam sinistri oculi sibi sensit lumen restitutum. Peracto sacrificio, Episcopus pro concione hortabatur Clerum & populum, vt debitas Deo laudes depromerent: profusisque lachrymis ipse pariter Dominum laudauit. Eodem momento etiam Desiderius egit gratias Deo, & perfectè curatus est, atque in ea, quam Deo vouerat, professione usque ad supremum vitæ diem fideliter permansit.

Cap. 46. Plurima præterimus, quæ in sancti viri laudem dici possent, eo consilio, quòd ante explicuimus, cum ea Deo fauente, ab initio usque in præsens præclare fieri sapit experiamur. Hoc tamen superioribus adiunctum volumus, quòd, tota ecclesia teste verum esse nouimus, complures ad sepulcrum eius cum oblationibus hilares aduentare, seque à varijs afflictionibus, molestijs & morbis virtutum eius meritis celeriter liberatos palàm affirmare. Porro si quid cuiquam incommodi aut molestiæ accidat,

Mirabiliter reualescit puella ferè exanimis.

Irem puer moribundus

Redditur lumen vni- us oculi cæ- co.

Iremque alterius.

Multa sunt miracula.

dat, simulatque ad sancti viri memoriam accessit, vel absens oblationem vouit, sine dubio consolatione afficitur ob merita illius, quam in vera fide & spe sibi præstari petit.

VITA S. IOANNIS DAMASCENI, PER IOANNEM PATRIARCHAM HIEROSOLYMITANUM, IACOBO BILLIO PRUNÆO, S. MICHAELIS IN EREMO ABBATE DOCTISSIMO, INTERPRETE. NOS VERÒ, VT PER MULTAS ALIAS, LECTORI GRATIFICATURI, EAM IN CAPITA DISTINXIMUS.

ST hoc in hominum more atque instituto positum, vt ijs, qui diuinam imaginem ab omni labe ac macula puram tenuerunt, atque in prima integritate & elegantia conseruauerunt, aut etiam oblitteratam eam vel foribus contaminatam renouarunt, honoris causa diuinis ipsorum formas & effigies conficiant. Quin ij quoque, qui liberalioris erga eos venerationis specimen exhibent, pro diuitiarum futuram amplitudine luculentiores etiam ac splendiores materias adhibent, ijsque formas ipsorum insculpunt: quòd videlicet hac ratione maiore erga sanctos viros honore defungi sese existiment. Cum itaque in eorum formis exprimendis ita magnificos ac splendidos se præbeant, committendum ne est, vt in rerum ab ijs gestarum commemoratione contemptas atque ornatu & elegantia vacuas orationes relinquamus? Minimè sanè. Nam rusticioribus quidem danda est venia, si quemadmodum possunt, orationes rudi atque inelaborato stylo prosequuntur, cum eorum, qui Deo placuerunt, res gestas exponunt. At qui eloquentiæ operam nauant, ijs ignosci minimè debet, si Sanctorum vitas neglexerint, easque tumultuaria duntaxat opera conscripserint: præsertim si virorum eorum vitam literis complectantur, qui per omnem vitæ cursum literis inuigilauerunt, atque doctrinæ adiumento tum mentem ab inscitia & obliuione, tum animam ab omni turbulento motu repurgauerunt, qui que huic terræ ambitui ornamentum attulerunt, ac mentem omnem per libros à se elaboratos illustrauerunt, non externæ duntaxat sapientiæ gratia pollentes, verum etiam paracliti lumen copiosè atque affluenter emittentes.

Quorum in numero, & quidem inter primos censendus est magnus ille ac celebris Ioannes, qui à Damasco patria sua cognomentum traxit. Hic enim non exiguum ecclesiastici firmamenti sidus extitit, verum maximum & splendidissimum, non in hæresis solùm vbique diffusa tenebris lucens, sed etiam omnem pestiferæ doctrinæ noctem sermorum suorum claritate discutiens. Nam nox quidem passim toto orbe fusa erat, præclaras venerandarum Imaginum formas obscurans: ac profunda quædam caligo grassabatur. Atque is, qui eam diffundebat & afferebat, non plebeius quispiam homo erat, vt etiam in aliqua duntaxat orbis parte malum disterneret: verum in manu, vt ita loquar, orbis terrarum fines tenebat, vt qui scilicet Romani imperij scopro potiretur. Quo etiam efficiebatur, vt magno animi ardore quoque uersum ferretur, atque ingenti impetu venerandas Imagines deleret, eosque à quibus illæ colerentur, partim (vt erat nō modò nomine, sed etiam animo ac sententia leo) deuoraret, leonis nimirum ritu rapiens & rugiens: partim rugitu suo aliò atque aliò dispergeret, ac subterraneis recessibus sese occultare cogeret: mallentque permulti cum leonibus potius & draconibus habitare, quam cum ipso atque ipsius affectis cōmorari. Alij autem metu perterriti, ad longinquas orbis partes contendebant (Leo enim rugiet, & quis nō timebit?) atque ab ipso perinde atque à colubri facie profugiebant. At vir iste nomen à gratia consecutus, ac spiritali gratia perfusus, iracundia aduersus solū serpentem feruens (nimirum vt iracundia zeli ac virtutis nomen obtineret) non è Thracia, quam tum incolebat, ad Sarmatas, vt salutis suæ consuleret, cucurrit, neque ex Byzantina vrbe ad Herculeas columnas fuga se contulit; nec rursus è templis ob Leonis huius rugitum

Maij 4. vel 4. Nouembris. Cap. 1.

Cap. 2.

Iconomachorum hæresis.

Leonè Ianicum intel- ligit.

Amos 3.

tum in solitudinem concessit: verum Damasci prius, deinde in Palæstina degens, atque in solitario loco religiosæ vitæ institutum colens, aduersus Leonem fortissimè dimicabat. Quauis enim ingenti locorum interuallo fortissimus hic meus athleta ab illo dissitus esset, libris tamen paracleti igne fabricatis, ac vitali vnda obduratis, tanquam triplici lancea ipsum traiecit. Verum hæc suo loco fufius oratio nostra declarabit.

Cap. 3.

S. Ioannis
patria.
Act. 9.

Acquumne igitur fuerit tanti viri vitam crassè ac rusticè conditam, linguaque tantum & literis Arabicis comprehensam, contemptim relinquere? Minimè profectò. Quocirca exponendum est, è qua quamque nobili radice viridissima hæc planta prodierit, ac quænam patria eum edidisse gloriatur. Damascus autem hæc est. Vt enim ipsa de Paulo gloriatur, quod videlicet primò cælipetam illum, cum impietatem abiecit, atque ex Christi inimico Christi amicus effectus fuisset, conspexerit: ad eundem modum ob hunc quoque virum honestè atque grauitè gloriatur, quod scilicet non aliunde venerit, aut ex alia quadam religione ad rectam migrauerit: verum eum ab ipsamet radice protulerit, magisque etiam in pietate, quam in corporea substantia ei obstetricis operam nauauerit, doctrinaque eum aluerit. Proinde, inquam, ob germen suum magnificè sese effert & exultat, maioremque hinc voluptatem capit, quam ex reliquis omnibus ornamentis, quæ ipsi ad splendorem gloriæque suppetunt, siue anni partium temperiem dixeris, siue aquarum dulcium ac limpidarum profuua, quibus multis alluitur. Nec verò optimorum fructuum copia hanc urbem vsque adeò effert & attollit, vt quòd ex ea pulchra hæc & nobilis arbor prodierit, quæ secus decursus aquarum enutrita est, ac tempestiuos fructus edidit, Cuius fructus apud nos perpetuò recentes quodammodò sunt, ac tum aspectu pulchri, tum gustu suauis, ac denique eiusmodi, vt eos à quibus attinguntur ac degustantur, non modò voluptate afficiant, verum etiam edentem saginent & augeant, atque in virum spiritu perfectum euehant, numerisque omnibus absoluant. Ad hunc scilicet modum Damascena ciuitas ob hunc suum foetum in maiore gloria est, quam ob alia bona & oblectamenta, quorum copia abundat. Hæc igitur ciuitas est, quæ virum hunc tulit.

Damasci
encomium.

Psal. 1.

Cap. 4.
Damasceni
parentes.

Maiores autem ille pios viros habuit, quique soli pietatis florem atque cognitionis Christi odorem, inter medias spinas conseruauerunt. Nam hi soli Christianum nomen, perinde atque præclaram quandam, nec ab villo extorquendam hæreditatem ita retinuerunt, vt ex quo tempore Agareni urbem imperio suo ac ditioni subiecerunt, orthodoxam doctrinam nullo modo labefactarint. Quo etiam factum est, vt insignes eos ac celebres inter medias impiorum cateruas virtus reddiderit, vtpotè quam hostes quoque ipsi venerationi habeant. Vel potiùs, quemadmodum Deus Danielem apud Assyrios ob eam, cuius specimen ediderat, pietatem, atque item Iosephum in Aegypto gloria affecit (Horum enim vtrunque, tametsi alioqui captiuum, procuratorem ac moderatorem & dominum inter exteros & hostes fecit) eundem in modum hic quoque Ioannis maiores publicorum negotiorum administratores inter ipsos Saracenos constituit, atque hinc etiam pij viri captiui ijs, à quibus in captiuitatem redacti fuerant, imperarunt. O ingentia Dei miracula, o insignia prodigia. Nihil virtute sublimius est, nihil pietate præstantius & excelcius. Vt enim signum in monte, vel, si rectius loquendum est, vt lucerna in nocte, & vt semen in Israël, ac denique vt scintilla in cinere: sic Ioannis maiores Damasci relictis sunt, vt præclaram hanc faciem proferrent: ea autem omnibus terrarum finibus lucem afferret. Huiusmodi videlicet ei, quem laudandum suscepimus, maiores extiterunt.

Cap. 5.

Virtutis
præstantia.

Pater autem, vt ex hac bona radice ortus, pietate cæterisque virtutibus parentes suos superare contendens, maiorem quoque Dei amorem præ se tulit. Contentaneum enim erat, vt viro tam claro, quique ad summam vsque virtutis arcem peruenturus erat, progenitores quoque suos splendore anteiret: vt quemadmodum ex continuato quodam progressu, recta quadam & composita ratione in altum ascensus contingeret: adeò vt res magni atque insignis huius viri diuina prouidentia ita gubernari viderentur, quemadmodum in Ioanne quoque Baptista contigit. Nam quoniam futurum erat, vt superioribus omnibus prophetis clariùs eluceret, atque mysterium omni sacerdotio maius, hoc est, Domini mei baptismum operaretur, idcirco diuina prouidentia res ita comparata est, vt non è plebeis

plebeis infimæque conditionis parentibus, sed ex sacerdotali tribu prodiret, atque à propheta gigneretur. Eodem modo hic quoque diuinitus ita prouisum est, vt Ioanni pater existeret vir cum primis pius, atque humanitate præditus. Nam cum tum ob eximiam virtutem, tum ob reliquum vitæ splendorem amplissimasque opes, quibus præditus erat, publicorum negotiorum cura & administratio per omnem regionem ei demandata fuisset, ipse non in comestationes ac perpotationes & superuacaneas impensas diuitijs abutebatur, verum quicquid tam in auro, quam in alijs mobilibus materijs facultatum habebat, id totum Christianis captiuis redimendis impendebat. Reliqua autem immobilia bona (multa autem in Iudæa & Palæstina habebat) redemptis Christianis, qui in illis locis degere animam induxerant, ad refocillationem, vitæque, quantum satis erat, subsidium impertiebat: alijs autem libero lumine ac pede quò vellent sese conferre permittebat. Tanta scilicet virtute atque humanitate vir ille pollebat. Nam cum multa haberet, perinde erat, ac si nihil haberet, vt qui noctu atque interdum facultates suas Deo effunderet.

Luc. 1.

Parris Da-
masceni pia
liberalitas.

Hac non dicam hospitalitate, vt Abraham, sed humanitate præditus cum esset, præmij loco admirandum partum accipit, si non ex promissione, at certè ex diuina prænotione ac præfinitione. Prænouit siquidem Deus, qualis Ioannes futurus esset, eumque ex hoc viro procreandum esse præfinit: quò videlicet pro ea humanitate, quam in eos, qui libertatem cum horrenda captiuitate commutarent, exercere consueuerat, hoc præmij referret. Igitur ei præclarus hic filius nascitur: eumque tenero adhuc corpusculo per spiritalis matris regenerationem lucis filium efficit, rem videlicet faciens tum temporis haud admodum facilem, quamque inter medias illas gentes multi vix auderent. Deinde in eam de puero curam incubuit, nò vt ille desultorios equos regere ac moderari, hastam commodè vibrare, aut arcu sagittam exactè emittere, aut cum feris pugnare, ac naturalem mansuetudinem in belluinam crudelitatem immutare disceret: quemadmodum videlicet multis hinc euenire solet, quòd iracundia subinde perturbentur, & furiosum atque immanem quendam in modum subsulent. Ae propterea alius quispiam Chiron in montibus educatus, ceruorumque medulla discipulum alens, à Ioannis patre haudquaquam quærebatur: verum eiusmodi quidam vir inuestigabatur, qui omni eruditionis genere excultus esset, atque ex animi corde bonum verbum eructaret: quò nimirum filium quoque suum huiusmodi cibis & epulis aleret. Quam quidem sacram cupiditatem Deus ipsi expleuit, inuenitque à quærente estis, quem quærebat. Hoc porrò modo id quod quærebat inuentum est. Damasceni barbari cum in mari excursiones facerent, (Nam id illis familiare erat) multos interdum Christianos abripiebant, atque in mare cum nauibus descendentes quamplurimos in captiuitatem trahebant, abductosque in ciuitatem, partim venales proponebant, partim gladio trucidabant. Quorum in numero vir quidam fuit monasticum habitum gerens, ex Italia ortus, venusta facie, venustiori autem animo, Cosmas nomine. Atque in ipsius ore grauitas quadam elucebat, internum animi statum declarans. Ad cuius pedes sese abiciebant, qui ad necem trahebantur, ab eoque precibus contendebant, vt Deum sibi propitium redderet, scelorumque veniam ab ipsius humanitate impetraret. Barbari autem perspecta ea reuerentia, quam qui obruncandi erant ei exhibebant, ex eo sciscitabantur, quam in mundo dignitate, & quoniam inter Christianos splendore præditus esset. Respondens autem ille, ait: Nullam sacerdotij dignitatem gero, verum inutilis quispiam monachus sum, philosophia excultus non tantum nostrate ac Deo grata, sed ea etiam, quam externi sapientes condiderunt. Quibus verbis habitis, obortis lachrymis oculos impleuit.

Damasceni
ortus ac bar-
pissimus.Educatio &
institutio.Agareni Da-
masceni cre-
bro infestū
mare habet.

Cap. 7.

Cum autem Ioannis pater haud procul staret, eumque lachrymis ita perfusum cerneret, ad eum accessit, vt eius calamitati consolationem adhiberet: ad eumque his verbis vsus est: Quid tandem causæ est, homo Dei, quamobrem tu mundi iacturam deploras, cui iam pridem nuncium remisisti mortuusque es, vt ex habitu perspicio? Respondit monachus: Huius vitæ iacturam haudquaquam deploro: nam ego, vt abs te dictum est, mundo mortuus sum. Hoc autem me discruciat, quòd omnem humanam doctrinam consecratus sum. orbem enim illum disciplinarum tanquã fundamentū ieci, Rhetorica linguã expoliui, Dialecticis methodis ac demonstrationibus eruditus sum, moralem philosophiã, quam Stagiritis & Aristonis filius tradiderunt, colui, naturalium rerum contemplatione, quantum homini satis est, operam dedi, Arithmetice rationes perdidici,

Cosmas mo-
nachus ca-
pius, idè-
que eruditus
sumus.

Cognitio
creaturarum
rerum quid
praestet.

Natura bo-
ni.

Math. 25.

Cap. 8.

Cosmas mo-
nachus fili-
ber, & prefi-
citur Dama-
sceno & al-
teri praece-
ptor.

Adolescentes
isti magnos
habent in stu-
dijs progres-
sus.

perdidici, Geometriam ad summum usque teneo, Musicae concertus & proportio-
nes consecutus sum. Nec vero caelestium corporum motum ac siderum conversionem
praetermisi: ut ex rerum conditarum magnitudine ac pulchritudine, pro ratione mea
harum rerum cognitionis, ad conditoris contemplationem pervenirem. Nam qui cer-
tiorum rerum conditarum cognitionem percepit, certius quoque eum, a quo illae conditae
sunt, cognoscit, maioreque ipsius admiratione afficitur. Post autem ad Theologiam, tam a
Graecis traditam, quam a Theologis nostris rectissime explanatam mysteria transiit. His igitur
impletus, utilitate eam, quae hinc percipitur, nemini adhuc impertivi, nec per phi-
losophiam filium parenti similem procreavi. Nam quemadmodum multi, quod genus su-
um propagare queant, naturales filios ferere cupiunt: sic qui philosophiae operam
dederunt, per philosophiam & eruditionem filios gignere concupiscunt, ut aureum
philosophiae genus in mundo perpetuo conservetur. Huius porro admirandi partus
auctores immortalis gloriae adipiscuntur. Ac praeter ea hoc bonitatis proprium est,
bona ea quibus abundat, alijs etiam impertire. Nam qui non ita animo comparatus, nec
ea voluntate praeditus est, haudquaquam in bono est, verum in vitio haeret, utpote super-
bia & invidentia plenus: quibus fit, ut bonum quod Dei beneficio consecutus est, cum
alijs communicare minimè in animum inducat. Eaque de causa id quod habere videretur, ipsi
eripitur: quemadmodum seruo illi contigit, qui acceptum talentum nummularijs mi-
nimè commisit. Ego autem bonam partem elegi, atque in primis vellem mihi liceret
doctrinam eam, quae mihi suppetit, alijs elargiri. Quoniam autem id quod cupiebam,
(hoc est, ut in fidelium illorum seruatorum, qui accepta talenta alijs commodando ea con-
duplicarunt, numerum referret) minimè consecutus sum, nec per philosophiam filium
vllum in lucem edidi, verum haud secus ac quispiam liberis carens ac miser, uti cernis,
ex vita exeo, idcirco lacrymis opprimor, grauique moestitia obruor.

Hanc orationem cum audisset is, qui huiusmodi thesauri desiderio flagrabat, respon-
dit: Misso fac hos luctus, vir beate, animumque tuum leua. Fortasse enim petitiones cor-
dis tui dabit tibi Dominus. Hoc sermone habito, Ioannis pater quammaxima celeritate
potuit, ad Saracenorum principem cucurrit, ipsiusque pedibus aduolutus, probum illum
& ornatum virum Cosmam ab eo postulavit, neque eo quod postulabat excidit, verum
munus ingentis sane pretij accepit: eumque in aedes suas abductum consolabatur, ac
diuturnis arumnis confectum reficiebat & recreabat: posteaque haec verba adiunxit: Non
iam liber duntaxat es, verum etiam domus mea socium, atque aequum, ac me, dominum
te constituo, mea que & laetitiae omnis & afflictionis consortem. Vnum autem hoc abs te
peto, nempe ut naturalem hunc filium meum Ioannem, atque item hunc alterum, cui idem
ac tibi nomen est, quemque ex urbe Hierosolymitana ortum, ac tenera adhuc aetate pa-
rentibus orbatum, in spirituali filium adoptavi, omni tam externa, quam ea, qua per spi-
ritus sancti gratiam, qui digni sunt, imbuuntur eruditione ac philosophia, cuius scien-
tiam tenes, per diligentem eruditionem. Philosophus autem haec oratione audita, equo statim
fractis vineulis per campum currenti, aut ceruo cuiuspiam siti laboranti, atque ad aquarum
fontes misso, similis erat. Diceret eum instar Midae cuiusdam in magnos auri thesauros
incidisse. Haec erga istud negotium animi alacritate praeditus, adolescentem suscipit, ipsiusque
magister designatur. Ac Ioannes quidem naturae praestantia, & animi studio atque industria,
velut pennis quibusdam instructus, aquilae in morem per caelum volitabat: Cosmas au-
tem ipsius spiritualis frater & comilito, non absimilis erat naui passis velis per aquas ala-
rum remigio currenti, secundo nimirum vento eam a puppi perflante. Ita tum ingenij
celeritate, tum studij atque industriae contentione breui ab ipsis collectum est, quicquid

& in Grammatica, & in Dialectica, iisque artibus, quae demonstratione nituntur, ma-
ximè experendum est. Per moralis autem philosophiae disciplinam non modo id age-
bant, ut mentem exornarent, sed etiam ut animae perturbationes ac tumultus compri-
merent. Atque item in naturalium rerum contemplatione immotam oculorum aciem
aquilae ritu defigebant. Quin arithmeticas proportionem non minori ingenij dexteritate
coluerunt, quam Pythagoras aut Diophantes. Geometriam ita perdidicerunt, ut
noui quidam Euclidae esse existimarentur, aut si qui alij ad ipsius similitudinem acce-
dunt. In Musica tales extiterunt, quales ex diuinis carminibus & hymnis ab ipsis con-
ditis eos fuisse, apud prudentes viros constat. De Astronomia denique, quantum ad
interualla & figurarum compositiones, ac distantiarum proportionem attinet (eti-
amsi alioqui pauca de ijs rebus, ut exiguam aliquam imperitis cognitionem affer-
ret, tractauerit) cuiusmodi vir Ioannes fuerit, ex ipsius monumentis perspicere li-
cet. Ta-

et. Talis autem prorsus Cosmas etiam erat. Verum de ipsius laudibus orationem ad
alios remitto. Mihi enim nunc id duntaxat propositum est, ut Ioannis laudes illustrem.

Huius porro vel diuinarum rerum scientiam, tum dogmatum sinceritatem quis
ex Elementario, tum ut rectius loquar, in dogmatibus perfectissimo atque absolutissimo
ipsius libro non agnoscat & admiretur? Quem quidem si quis omnis recte doctrinae le-
gem, ac Mosais tabulas appellauerit, a vero minimè aberrabit. Quamquam illud mi-
nimè ignoro, me huiusce libri laudem non hoc loco texere debuisse: verum haec ca-
de causa commemoravi, ut quam doctrina eruditus sit demonstrarem, quoniam
que pacto omne disciplinarum genus accuratissime perfectissimeque sit perfec-
tus. Quodque admiratione dignum est, scientia ipsius animum minimè inflauit:
quin potius quemadmodum feraces arbores exuberanti fructuum copia degrauiatae,
in terram propendent: eodem etiam modo insignis ille Ioannes, cum ipsi literarum
atque doctrinae fructus amplificaretur, deorsum propendebat, non ille quidem in ter-
ram, sed in profundissimum philosophiae pelagus intuens. Etenim cum quadam animi
in mundum propensione, non secus atque cum nauigio aliquo, adhuc ipse innatabat.
Cupiebat autem hanc quoque mundi nauem abijcere, corporeque affectionis vestes
omnino exuere, sicque nuda mente in pelagus se conijcere, atque usque in fundum
ipsum penetrare, ut ingentis precij margaritum illic reconditum inueniret. Hac igitur
cupiditate flagrans, atque huc spectans, ad ipsum usque gurgitem se demittebat, nec
eruditionis nomine tumor vllum contrahebat, verum per arcanae sapientiae amorem
sefe deprimebat. Ad hunc itaque modum spiritualis ipsius animae lampas mundano
oleo referta erat: quod nimirum sapientiae quoque ab omni materia remota lumen cae-
lestis in hanc lampadem delapsum, ipsam accenderet, eaque ratione ipse clarus ac flam-
meus efficeretur.

Postea autem ipsius magister a discipulo, ut credibile est, in hunc amorem inductus,
ad pueri patrem accedit, atque: En quod cupiebas, plenè consecutus es. Pueri enim
eruditione me antecellit. Neque enim satis ipsis fuit magistrum suum aequasse: verum
ingenij magnitudine improbisque laboribus, atque etiam fortasse Deo sapientiae do-
num ipsis adaugente, ad philosophiae fastigium altius quam ego euecti sunt. Quocirca
cum nulli iam ipsis deinceps vsui esse queam, superest ut mihi pro eo, atque cupiditati
 tuae satisfeci, mercedem persoluas, hoc est, ut per te mihi in monachorum cenobium
abire, atque illic supremam sapientiam scite inuestigare liceat. Nam philosophia ea,
cui prius operam dedi, ad illam me transmittit, satiusque ac praestantius est me duplici
bono locupletari, atque ad priorum sapientiam eam etiam, quae ab omni materia pu-
rissima est, omnemque cogitationem superat, quamque nuda mens atque a corpore
prorsus abstracta discere potest, adiungere. Hanc philosophi orationem molestè qui-
dem tulit Ioannis pater: ceterum eum retinere minimè poterat, ne alioqui malam
pro eo atque filium erudierat, mercedem ipsi pendere videretur. Itaque amplissimo
viatico instructum, in pace dimisit. Ille autem ad Lauram, quae in sancti Sabae solitudi-
ne sita est, profectus, illicque ad extremum usque diem commoratus, ad ipsammet sa-
pientiam, hoc est, ad Deum migravit. Simul etiam e viuis excessit Ioannis pater. At ve-
ro Saracenorum princeps Ioannem accersens, eum primarij consiliarij dignitate co-
ornauit. Recusabat autem ille, ut cuius cupiditas aliò tenderat. Verum ita tandem co-
actus est, ut iam repugnare non posset. Itaque in maiore, quam ipsius pater, dignitatis
gradu constitutus est.

Tum autem Leo Isauricus Romanum imperium gubernabat, qui aduersus vene-
randas Imagines, ac rectè de religione sentientem Ecclesiam cœcū, erat tanquam leo
rapiens & rugiens. Nam & illas belluinæ insaniae igne comburebat, & earum adorato-
res rapiebat ac debebat, tyrannicaeque impietatis dentibus miserum in modum lania-
bat. Quae postquam ad Ioannis aures peruenerunt, Eliae zelum atque cognominis sui
Baptistae reprehendendi libertatè imitatur, eum videlicet etiam ante vnctionem inuisi-
bilitè vngente spiritu. Ac verbum Dei, velut spiritus gladium incidendi facultate pra-
ditum, ad ferinæ illius mentis dogma tanquam caput amputandum obijcit. Ad ortho-
doxos itaque, quibus notus erat, pro venerandarum Imaginum honore libellos episto-
lares mittebat, quibus illud eruditissime demonstrabat, diuinarum Imaginum adora-
tionem necessariam esse: ipsosque hortabatur, ut alijs eadem commemorarent, suasque
epistolas omnibus ostenderent. Atque omni ratione ac studio nouus ille veritatis pu-
gil in id inquambebat, ut epistolae suae velut per orbem quendam e priorum manibus
ad pio-

Cap. 9.

*Addenda
particulae
gatiua du,
in Graeco.

Damasceni
humilitas.

Cap. 10.

Externa phi-
losophia ad
diuinā nos
transmittit.

Cap. 11.
Leonis Isau-
romachij
furore.

Damasceni
pro Imagi-
nibus.

ad pio

Rom. 15. ad priorū manus transirent, sicque recta doctrina confirmaretur. Ac Pauli instar omniū contentionem adhibebat, vt si non pedibus, certè per epistolas terram vniuersam veritatis prædicatione in orbem complecteretur. Quod vbi ab Imperatore Leone compertum est, accersitis nonnullis, qui eadem cum ipso de religione sentiebāt (Siquidem indignissimè ferebat impietatem suam Ioannis epistolis traduci, aperteque peruulgari) negotium ipsi dedit, vt imposta sibi pietatis larua, omni studio atque conatu id agerent, vt per colloquij speciem epistolam quandam Ioannis manu scriptam nanciscerentur.

Cap. 11. Quamobrem vitij propugnatores nullum, vt dici solet, funè mouere, fraudemque tegere, atque id quod ipsis imperatum fuerat, inuestigare destiterūt, quoad inuentam epistolam Imperatori tradidissent. Ille autem accitis quibusdam notarijs suis, epistolarum Ioannis exemplar ad imitandum ipsis proposuit, in hoc nimirum, vt & scripturæ notas, & ipsius sententias ac verba exprimerent. Cum igitur multos, qui ad eam rem ipsi operam nauarent, inuenisset, tum denique iussit, vt epistolam tanquam ex Ioannis persona ad ipsum impium Imperatorem scriptam exararet, cuius hæc sententia esset. Salue Imperator, Maiestati tuæ hoc nomine gratulor, quod eandem nobiscum fidem tenes: tuæque imperatoris præcellentis cultum ac venerationem quam debeo tribuo. Eaque de causa illud tibi significo, urbem hanc nostram negligenter omninò custodiri, atque Agarenorum præsidium, quod hinc est, exiguum & infirmum esse. Quare per Deum te obtestor, vt huius ciuitatis miseratione afficiaris: atque ingenti & strenua manu præter omnem expectationem missa, quæ aliò sese proficisci simulet, urbem sine vilo labore obtinebis. Ad id enim ipse quoque non mediocre opem tibi afferam, quandoquidem & vrbs & regio vniuersa, in mea penè potestate est. Hæc epistola conscripta, ex eadem animi perueritate ipsius ille altera ad Damascenorum Saracenorum principem epistolam conficit hoc exemplo: Nihil sanè pace beatius atque amicitia fortunatius esse censeo. Ac præterea pacis fœdera seruare, laudabile ac Deo gratū est. Proinde nihil antiquius duco, quàm amicitie fœdus, quod tecum sanxi, firmum atque inuolatum conseruare: quanquam ad illud clam infringendum ac versutè violandum, à Christiano quodam, qui sub tua ditone atque imperio est, crebris ipsius literis incitor: quibus illud certò confirmat, se mihi ad urbem tuam in meam potestatem redigendam ingentem operam allaturum esse, si ingentem exercitum eò misero. Vnde etiam vnam ex ipsius ad me missis epistolis ad te remisi, vt ijs quæ ad te scribo, fidem conciliem, atque intelligas, quàm in tuendis amicitijs veræ ac sinceræ fidei sum: simul etiam eius, qui ad me hæc scribere ausus est, improbitatem ac fraudem perspectam habeas.

Cap. 13. Ambas itaque has literas ille vt nomine Leo, ita serpentina versutia præditus, per quendam ex suis ad Barbarum misit. Ille autem his acceptis, Ioannem accersit, ac fraudulentam illam epistolam ipsi ostendit. Qua perlecta, Ioannes literarum quidem formas suis similes esse confessus est; se autem ea quæ ipsi continerentur, prorsus ignorare, nec vnquam sibi huiusmodi quicquam in mentem venisse. Nec verò cum epistolam eam legisset, eum fugit, quoniam dolo quibusque insidijs hæc aduersum se comparata essent. Verum ille Christi inimicus princeps ad ea, quæ à Ioanne dicebantur, perinde erat atque asinus lyram audiens, velut est in proverbio: atque à bonis quidem & cum veritate coniunctis verbis obmutuit, at non ita obticuit, quin iniquum facinus imperaret. Nam nulla mora interposita, dextram Ioanni manum amputari iubet. Cumque ille ab eo precibus peteret, vt purgandi sui causa, atque vt impij Imperatoris in se furor exponeret, breue quoddam temporis spatium sibi concederetur, à Barbaro tamen, vt cui furor mentem omninò ademisset, id impetrare non potuit. Itaque dextra ea, quæ scriptis suis virtutem orthodoxis in Deo fecerat, excisa est: Dextra, inquam, ea excisa est, quæ homines Domini odio percitos refutabat: atque pro atramento, quo cum Imaginum adorationem literis mandaret, prius tingi solebat, suo cruore perfunditur. Deinde excisa hæc manus à Domino, vt sic loquar, in foro suspensa est. Cum autem aduerserasset, ac Ioannes tyranni indignationem sedatam atque compressam esse conijceret, legationem ad eum misit, simplex rogans & obsecrans, atque huiusmodi verbis vtens: Dolor mihi ingrauescit, meque intolerandum quandam in modum excruciat: neque acerbatis aculeo leuari possum, quandiu præcisa mihi manus in aere pendet. Hanc igitur, quæso, mihi donari iubeas, vt ea humo condita, doloris acrimonia relaxetur. His precibus statim cessit tyrannus, redditaque est iusto viro manus.

Qua

Qua accepta, ille in oratorium, quod domi habebat, ingreditur, pronoque omnino corpore ante diuinam Imaginem, quæ Dei genitricis effigiem gerēbat, prouolutus, excisamque manum pristinae suæ commissuræ admouens, intimo pectore ingemiscit, ac cum lachrymis exclamans, illam ad misericordiam propensissimam hunc in modum obsecrare coepit: Domina & castissima mater, quæ Deum meum peperisti: diuinarum Imaginum causa dextra mihi manus amputata est. neque enim te fugit, quid Leonem in furorē coniecerit. Quare quam celerrimè accuire, ac manui meæ medicinam adhibe. Dextera excelsi, quæ ex te incarnata est, per tuam intercessionem virtutes multas efficit. Tuo itaque rogatu meam quoque dexteram obsecro sanet: vt tuas, quemadmodum concesseris, filijque ex te incarnati laudes modulato concentu, o Dei genitrix, literis consignet, atque orthodoxo cultui adiumento sit. Potes enim quicquid lubet, vt Dei mater. Hæc Ioannes cum lachrymis dicens, obdormiuit: atque in somnis sanctæ Dei genitricis Imaginem videt placidis & lætis oculis ipsum intuentem, ac dicentem: Ecce sanitati restituta est manus. Iam ergo sine vlla cunctatione, quemadmodum nunc pollicitus es, eam scribæ velociter scribentis calamum effice. Exprectus igitur ille qui sanatus fuerat, cum excisam manum contemplaretur, eamque sanatam conspexisset, spiritu exultauit in Deo salutari suo atque ipsius matre, quoniam fecit ipsi magna qui potens est: pedibusque stans, manus in altum extulit, carmenque quod tempori maximè cōueniret cecinit, totaque nocte vnà cum vniuersa familia lætabatur, ad grati animi significationem, canticum nouum Deo cantans, ac dicens: Dextera tua, Domine, magnificata est in fortitudine, dextera tua manum meam amputatam sanauit, ac per eam hostes, qui venerandam tuam ac genitricis tuæ Imaginem honore minimè prosequuntur, conscindet: atque in multitudine gloriæ tuæ aduersarios, Imaginum infractores, per manum meam confringet. Erat itaque illi nox ea dies, & non nox: ac lumen, & non tenebræ (Libet enim hoc loco Prophetæ vocem cum aliqua immutatione vsurpare) Erat illic vox epulantium, & sonus exultationis in iusti viri tabernaculo.

Hæc porrò non occultè ac silentio peragebantur: verum admirandus ille sonus atque cōcinna illa iubiliatio ad vicinos, & eos, qui in orbem habitabant, sese diffundebat. Ex quo factum est, vt confestim quidam ex Christi inimicis Saracenis principem suū adirent, Ioanni dextram minimè abscissam esse affirmantes, verum alij cuiquam, seruo putata, aut alioqui ipsi ministranti, qui beneuolentia erga eum ductus, seipsum domini loco huic supplicio exposuisset: eos autem, quibus huiusmodi exectio imperata fuisset, pecunia corruptos pœnam in alium transfuisse. En enim, inquebat, Ioannes domi desides canit ac perinde oblectatur, ac si nuptiale festum celebraret, epithalamiumque; alique cantū ederet. Immo & eiusmodi lætitiæ ipsius exultatio superat. Hoc nuncio allato, statim Ioannes accersitur, ac cum venisset, excisam dextram ostendere iubetur. Qua demonstrata, certo Dei matris consilio ac prouidentia, linea quædam in ea elucebat, verissimam excisionem esse ostendens. Tum igitur ex eo Barbarus quaesuit, quisnam medicus ipsum in sanitate afferuisset, ac quenam medicamentum imposuisset. Ille autem clara & ingenti voce miraculū prædicat: Dominus meus, inquit, omnipotens medicus, cuius vis ac potentia orationem pari pede comitatur, in sanitate me vindicauit. Ad hæc Barbarus: Quantum coniectura assequor, o homo, id quod passus es, insons passus es: ac velim illud nobis ignoscas, quod præcipiti atque inconsiderata sententia supplicium tibi intulimus. Tu verò pristinum munus administrabis, principemque inter cōsiliarios nostros locū obtinebis. Neque enim posthac nisi de tuo consilio ac sententia quicquam facturi sumus. Ille autem humi prostratus adorauit, pronusque iacens eum per diū rogauit, vt id sibi remitteret, aliamque viam multò iucundiorē & optabiliorem ingredi permitteret, eiusque qui ait, Ego sum via, vestigijs hære. At Barbarus hanc ei potestatem minimè faciebat: eratque cernere tanquam gladiatores quosdam, Barbarum & virum iustum inter se pugnantem. Ille enim multis mundi vinculis Ioannem coercere contendebat: hic contra magnam vim ac summū studium adhibebat, vt ea pertrumperet, atque angelicis pennis in sublime volaret. Ingensque stadium apertum erat, certaminis arbitro Christo presidente, spectatoribusque angelis. Quin illud quoque fortasse, nec id immeritò, dixerit quispiam, quod improbi spiritus à sinistro latere animum Barbaro addebant, atque ad illiciendum Ioannis animum eum acuebant.

At verò luculento tandem cum præconio vincit gladiator meus, omnesque aduersarios.

L. sarij

Dextra manus Ioanni amputatur à tyranno.

Calumnia in Ioannē.

Fraus hæretica impij Leonis.

S. Maria restituit ei manum.

Exod. 15.

Zach. 14.

Cap. 15.

Nota miraculum.

Restituitur ei à Barbaro pristina dignitas.

Ioan. 14.

Cap. 16.

farij illecebras tanquam paruulorum sagittas ducit, victor que discedit, illustri virta caput redimitus: domumque læto atque hilari vultu ingreditur, qui prius mœstus ac tristis excederat. Cumque duę ipsi Dominicę sententię propositię essent, altera quę hoc statueret, vt facultates suas venderet, ac pauperibus distribueret: altera, vt domos & agros aliąque omnia causā relinqueret, ita se comparauit, vt nec in priori temporis aliquid sibi terendum putaret, ne fortasse ea res ipsi morā afferret: nec item in secūda, ne si facultates suas temerē relinqueret, inter eos qui sanguine ipsi coniuncti erant, lites atque conflietationes orirentur, alijs nimirum aliud quoddā hęreditatis cāpessendę ius proferentibus. Verum inter vtrunq; graditur, atq; cōfestim bonis suis in pauperes, captiuos seruos suos, quos etiam liberrate donauerat, & cognatos distribuit, atque diuinis templis cōsecratis, quę admodum ex matris suę vtero nudus exiuerat, sic etiam, necessarijs indumentis exceptis, nudus ē mundo excessit. Ac Hierosolymam profectus, cum in his venerandis locis adorationis munere, vt pat erat, perfundus fuisset, tanquam ceruus diuina siti flagrans, in solitudinem contendit, atque ad diuini viri Sabę Lauram se confert, comitem ac socium non itineris duntaxat, sed instituti etiam Cosimam habens, qui eandem cum ipso educationem ac disciplinā habuerat. Diceret eos sacrum quoddam par esse, ac sub Christi iugū currere, vt illud ceruicibus suis tollerent. Ioannēs itaque, de quo nobis oratio instituta est, diuinum illud monasterium ingressus, ad pastoris pedes se abijcit, maiorem in modū eum obsecrās, vt se in ouiu eartū, quę illic versabantur, numerū adscriberet, perditū sese appellās, atq; ē solitarijs mōtib; ad pastorē Christū cōuertitur. Qua quidē re ouilis profectus magnā animo voluptatem cepit, eumq; huiusce animi inductionis nomine beatū predicauit.

Fit monachus.

Cap. 17.

Cumque ipsi propter vitę splendorē doctrinęq; pręstatiām faciendū visum esset, vt nouitiū illū vni ē magnis senibus traderet, cuius ductu ac magisterio per Dei viā sine villo errore incederet, eum quem inter monachos omni virtutū genere maximē insignem existimabat, primū accersit, eique Ioannē cōmittere conatur. Ille autem id recusauit, regendo tanto viro, tantaq; eruditionis gloria prędito imparē se esse affirmans. Hoc igitur sene prętermisso, antistes alterū ad se vocat. Qui cum etiā isidē, quibus prior, verbis vteretur, tertius postea introducit, ac post hunc alij itē haud pauci: cęperuntq; omnes ad vnū Ioānis instituti curā deprecari, atq; a se reijcere. Post multos autē senex alius admittitur, moribus quidē simplex, at doctrina minimē parua. Qui cum prompto animo promptū Ioannē suscepisset, in cellā suā vnā cum eo abscedit: ac pręclarū istud fundamentū primō ipsi subijcit, nempe, Ne quid suo arbitratu faceret:

Quas leges Damasceni pręceptor in monasterio ei pręscripsit.

Sap. 9.

Mentis distractio vitanda.

Vt Deo sudores atq; acerrimas preces & labores tanquam sacrificiū quoddā offerret: Vt lachrymas ex oculis emitteret, si quidem repurgandę pristinę vitę cupiditate teneretur. Nam hoc apud Deū sacrificiū purum censeret, atq; omne aliud thymiamatis genus precio antecellere. Atq; hoc quidem primum in his rebus, quę corporis opera perficiuntur. Quantum autem ad animū attinebat, hanc legem ei indixit, ne quā mundanam speciem depingeret: Ne rerū minimē cōuenientium formas in ea effingeret, verum mentē ab omni inani tumore integram conseruaret: Ne rursum doctrinę amplitudine gloriaretur, atq; in his quę perceperat, totū se percepisse arbitrareretur: Ne visionum aliquarū atq; absconditarū reuelationū desiderio flagraret: Ne in animū vnāquā induceret sibi ipsi confidere, aut in ea opinione versari, vt se eruditionem omni errore ac lapsū periculo vacuam tenere existimaret, quoad usq; ex corporis vinculis eximeretur: verum cogitationes suas timidas, atque animaduersiones suas lubricas esse agnosceret: idque contenderet, vt mentem suam minimē spargi ac dissipari sineret, verum eam summa cura ac diligentia colligeret, vt hac ratione tum ipsius mens a Deo illuminaretur, tum anima purgaretur, tum corpus ab omni labe purificaretur, ac deniq; corpus vnā cum anima menti adiungeretur, triplexque ista res ob cōiunctionem cum simplicissima Trinitate, simplex efficeretur, reddereturque homo nō iam carnalis, nec animalis, sed omni ex parte spiritalis, translatis nimirum per animi inductionem duobus illis prioribus in tertium ac primum. Ad hunc igitur modum cum pater filio, ac magister discipulo leges pręscripsisset, hęc etiam verba ipsi adiunxit: Ne ad quenquam epistolam miseris. Ne quid omninō externę disciplinę loquaris. Silentium prudenter cole. neque enim te fugit, hoc non philosophorū duntaxat nostrorum pręceptum esse. Nam etiam Samius ille Pythagoras discipulis suis, qui philosophię mysterijs ab ipso imbuebantur, multorum annorum silentium indicabat. Neque existimes bonum esse, bonā intempestiuē proloqui. Ad hoc enim te inducat

Cultus filij.

ducat Dauid, his verbis vtens: Silui a bonis. Quidnam autem hinc ipsi contigerit, ex eo audi: Concaluit, inquit, cor meum intra me, diuini videlicet amoris igne: atque in animi meditatione ignis ille in Prophetę pectore excitatus est.

Hęc Ioanni sex pręscribent. Qua quidem in re haudquaquā in aquis scribebat: nec super petras, sed in terram bonam seminabat. Diuturno itaque temporis spatio Ioannes per omne tentationis & experimēti genus a sene instituebatur, atq; in omnibus rebus certam obedientiam prę se ferebat. Non oblectabatur ille in ijs, quę ipsi imperabantur. In lingua murmur non erat, nec vlla in corde disceptatio, internē ea explorans, quę magister pręscriberet. Verum hoc vnū in media mente, non secus atque in tabulis penitus exsculptum & incisum habebat, nempe vt in omni negotio & edicto sine murmuratione, velut Paulus pręcipit, ac disceptatione quod imperatum esset, faceret. Nam alioqui quidnam ad eum, qui boni aliquid, quodcunq; tandem id fuerit, efficit, vtilitatis redire queat, si vel in ipsius labijs murmur insideat, vel improba cogitatio serpentis instar in pectore delitescat? Ecquando vltius prouehetur? Id nimirum causę est, quam obrem multi frustra laborent, nec ad ea, quę a fronte sunt, progrediantur. Deinceps autem vt senex pugilem suum maioribus obedientię certaminibus assuefaceret, quid comminiscitur? Per multis sportis, quas pro opere habebant, in vnum collectis, hoc prętextu vtitur, Ioannem sic alloquens: Audiui, fili, sportas Damasci carijs, quā in Palestinę partibus vendi. Multis porrō, vt nōsti, rebus indigemus. His itaque acceptis, illuc quam celerrimē poteris proficiscere, neq; vel oboļo quidem minoris eas vende, quā tibi impero. Pretium porrō duplo, quā par erat, maius ipsi constituebat. Huic imperio minimē aduersatus est, nec imperantis sermōnem sibi discutendum & explorandum putauit ille ad mortem vsq; obediens: verum obedientia tanquam alis quibusdam instructus, huiusmodi fascem in humeros tollit, ac Damascum petit. Quā in vrbe qui prius insignis & clarus erat, laceris vestibus indutus, ac squallens & sordidus forum peragrabat, vt sportas suas venderet. Cum igitur nimirum eas estimaret, risum suū excitabat, omniumque probris atque contumelijs exagrabatur. Vnus autem ex ijs, qui ipsi cum in vrbe clarus & ornatus esset, ministrabat, ante ipsum stans, ipsiusque faciem in animum iniiciens, quisnam esset qui tum ita humilis & abiectus ac pannosus esset, agnouit: pectoreque grauissimo dolore fracto, ad eum tanquam ignotum accedit, sportasque emit, perfoluto eo omni pretio, quod ab illo postulatū erat. Quo quidem accepto, generosus ille vir ad eum, a quo missus fuerat, se refert, ac victoris cuiusdam instar, humi prostrato aduersario, hoc est, inanis glorię ac superbię parente, reuertitur.

Damasceni erga magistrum obedientia.

1. Tim. 2.

Mirē eum exercere magistrus eius.

Enimvero Ioanni monachus quidam vicinus erat, qui terrestrem peregrinationē eum cęlesti domicilio commutārat, atque ad Deum concefferat. Carnalem autem fratrem ille habebat, qui quidem huiusmodi calamitate profligatus, fraternam mortem impatientissimo animo ferebat. Ioannes igitur eum consolabatur, varijsque sermonibus vt poterat a mœrore renocabat. Is autem qui in luctu versabatur, ab eo petere ac summis precibus contendere cępit, vt leuandi luctūs ac recreandi animi causa carmen quoddam sibi conderet. Cum autem Ioannes senis mādātum pertimesceret, nec ipsius petitioni obsequeretur, is qui ab eo id petebat, precibus haudquaquā abstinebat, atq; his verbis vtebatur: Quin tu dolentis animę misericordia permoueris, exiguumq; pharmacum, quo dolor propulsetur, ipsi adhibes? Si corporeus medicus esses, ac me corporis dolor transfixum teneret, nec tu pro viribus tuis medicamentum mihi admoueres, atque ego grauitate vexarer, ac fortē etiam morerer, an non huiusce contemptationis atque incurię pœnas Deo penderes? Cum igitur nunc grauiore morbo laborantem despicias, quid afferre potes, quin grauiore pœnas sis daturus? Quod si senis pręceptū extimescis, hoc scito me rem istam ita arcanam habiturū, vt a nullo exaudiatur. Hac oratione permotus Ioannes, modulatum carmen ob eum qui mortem obierat ipsi conficit, quod etiam ad hunc vsque diem omnium cantu celebratur, nimirum illud quod incipit, Vanitas omnia humana. Aberat autem tunc temporis a cella Ioannis pręceptor: ipse autem intra cellam prędictam carmen cōtinē cantillabat. Senex itaque cum foris adhuc esset, modulatum illum sonum audit, atque cum ingenti iracundia ad Ioannem ait: Siccine veterum tuarum pollicitationum obliuione captus es, ac pro eo atque in luctu & mœstitia versari debebas, diffusus gaudio sedes, deliciasque ex cantu captas? Cumque ille seni causam expoluisset, eiusque a quo sibi vis illata fuerat, luctum excusandi suū causā obtendisset, hu-

Condit eum carmen, insciente magistro.

Is vero acriter oburgatum ē cella ei jcit.

miq̄ue prostratus veniam postularer: senex tamen lapidis aut etiam inctidis in modum stabat, ipsius precibus nullo modo cedens, eumq̄ue statim e cella eiecit.

Cap. 20.

Admirandus autem ille vir primorum parentum inobedientiam, ob quam e paratulo exturbati fuerant, in memoriam statim reuocauit, nec quid faceret aut quod se verteret habebat: grauiorūq̄ue luctu, quam is qui fratrem amiserat, premebatur, seque videlicet hæc dicens: Ille quidem fratrem amisit, ego autem per inobedientiam animam meam perdidit. Tandem autem ad alios senes, quos reliquis virtute superiores esse nōrat, accedit, deprecatoresq̄ue ad inflectendum senis illius animum adhibet, eumq̄ue rogandum & obsecrandum, vt se facilem ac placidum Ioanni preberet, ipsiq̄ue admissam culpam condonaret. Abierunt igitur illi, eumq̄ue obsecrāunt. At ille nihilo magis eorum precibus quam statua mouebatur, nec ingressum in cellam discipulo concedebat. Cumq̄ue quispiam ex illis monachis dixisset, Licet tibi mandatum aliud ei, qui peccauit, dare, nec eum a tuo contubernio remouere: tum ille qui rogabatur, his verbis vsus est: Hoc mandatum Ioanni, siquidem inobedientia veniam sibi dari cupit, constituo, vt Lauræ ambitum peragret, ac super apte manu monasticarum cellarum sordes atque excrementa purget. Hæc vt illi audierunt, ex huiusmodi sermone pudore suffusi ac tristes recesserunt, senis illius rigiditatem ac duritiam ad stuporem vsque mirantes. Quibus cum Ioannes occurrisset, ac pro suo more ante eos se incuruasset, quænam patris de se sententia esset ex ipsis sciscitabatur. Illi autem tantam senis acerbiteriam esse respondebant, vt ea ipsis stuporem commoueret, seque ne ipsius sententiam exponerent, pudore quodam prohiberi. Illi autem etiam atque etiam ab his petebat, vt eam aperirent. Cuius precibus commoti, turpem illam repurgationem commemorant. Quæ audita, præter omnem eorum expectationem maximopere delectatus est; sibiq̄ue hoc factu facile ac perquam iucundum esse asseruit. Confestim itaque conquisitis instrumentis ad repurgandas fæces accommodatis, ipsiq̄ue in manus assumptis, ad illius cellam, qui senis vicinus erat, accedit, eamq̄ue ingressus, manus eas, quas prius multis suauibus vnguētis perfuderat, contaminare coepit, dextramq̄ue illam a Deo curatam (o singularem viri humilitatem) cæno ac stercore conspergit. At senex comperta Ioannis ingenti obsequendi promptitudine, magnæq̄ue illius ac minimè fictæ humilitatis profunditate, vel vt rectius loquar, altitudine, accurrens ipsum amplexus est, atq; de ipsius collo pendens, manusq̄ue & oculos atque humeros exosculans, ait: O quantum beatæ obedientia pugilem in Christo genui. Ioannes autem ex frenis verbis maiori rubore afficiebatur, pronusq̄ue cadebat, pauimentumq̄ue non secus ac si ad Dei pedes se abijceret, lachrymis rigabat. Non enim paternis sermonibus inflabatur, nec ad senis encomia intumescerebat: verum amplius deprimebatur, ipsiusq̄ue animus quammaximè conterebatur. Ad hunc enim modum prudentes atque cordati viri, cum laudibus efferuntur, sese deprimunt ac dolore franguntur, sicq̄ue ad Deum affurgunt. Post hæc pater filium erigit, arreptaq̄ue ipsius manu, in cellam suam lætus ingreditur. Diceres profecto si Ioannem vidisses, eum tunc in paradisum, qui in Edem situs erat, velut postliminio reduci, eumq̄ue cum veterem Adamum per inobedientiam prius expressisset, nouum Christum rursus in seipso per summam illam obedientiam referre.

Duram ei pro inobedientia multam senex irrogat.

Eximia humilitas & obedientia eius.

Viti cordati moleste ferunt se laudari.

Cap. 21.

Non multum tempus intercessit, cum seni in somnis illa omnium laude celebratissima & purissima Virgo apparet, aitq̄ue ad eum: Ecquid fontem eum obstruxisti, qui tam suauem, tamq̄ue limpidū ac copiosum & nectareum laticem profundere potest? aquam refectionis animarum? aquam ea, quæ nouo atque inusitato modo in deserto e petra fluxit, præstantiorem? aquam, cuius bibendæ desiderio Dauid affectus est? aquam, quam Christus Samaritanæ pollicitus est? Fontem fluere sine. Fluet enim vberimè, atque vniuersum terrarum orbem peragrabit, hæresumq̄ue maria operiet, eaq̄ue in admirandam dulcedinem conuertet. Sitientes ad aquam summa contentione veniant, & qui puræ vitæ argento carent, vitiosis affectionibus suis venditis, omnem tum in dogmatibus, tum in operibus sinceram puritatem a Ioanne mercetur. Hic propheticam citharam ac Dauidicū illud psalteriū accipiet, atq; cantica noua cantabit, cantica Domino Deo: ac Mosis canticū musicis suis modis & Mariæ tripudium superabit: atq; inutiles Orphei cantus præ spirituali ac cælesti cantu meræ fabulæ esse comperientur. Hic Cherubicos hymnos canet atque imitabitur, omnesq; ecclesias, hoc est, filias Hierusalem adolescentulas tympanistras, efficiet, canticum nouum, quo

Exod. 17. Num. 20. 2. Reg. 23. Ioan. 4.

Psal. 39.

Exod. 15.

Psal. 67.

Christi

Christi mors & resurrectio annuntietur, Deo cantantes. Hic fidei dogmata rectè tradet, omnisq̄ue hæresis peruersitatem & obliquitatē infamia sempiterna notabit. Cor eius bona verba eructabit, regisq; admiranda opera proloquetur. Manè itaque is, qui hoc arcanū acceperat, Ioannem accersit, ad eumq; his verbis vitur: O fili obedientia Christi, os tuū aperi, vt spiritū attrahas. Immò vt rectius loquar, quod iam pectore accepisti, per os eructa. Os enim tuum loquetur sapientiam, quoniam ingentē prudentia meditationem corde percepisti. Aperi os tuum, non in parabolis, sed in veris sermonibus: non in ænigmatibus, sed in dogmatibus. Loquere ad cor Hierusalem Deum cernentis, hoc est, pacatæ ipsius Ecclesiæ, non temerè atque in aërem fluentes sermones, verum quos spiritus in tuo corde perscripsit. Ascende in montem Sina, hoc est, visionum ac reuelationum Dei: ac pro eo, quod vsque ad ingentis humilitatis abyssum te deiecisti, nunc vicissim in Ecclesiæ montem ascende ac prædica, faustum vrbi Hierusalem nuntium afferens. In fortitudine exalta vocem tuam. Gloriosa enim mihi de te a Dei genitrice dicta sunt. Mihi autem illud ignoscas velim, quod pro mea rusticitate tibi impedimento fuerim.

Ab eo itaque tempore Ioannes diuinos cantus auspicatus, dulcissima ea carmina cecinit, quæ Ecclesiam lætitia perfuderunt, eamq; locum tabernaculi Dei reddiderūt, in qua purus sonus lætantium auditur. Nec verò hæc tantum edidit, verum etiā Orationes in lætiora festa emisit, ac librum sacrū, atque vt ita loquar, diuinitus exsculptam tabulam excudit, quæ quidem omnibus tam doctis quam indoctis nō mediocrē consolationem affert. Ac præterea in Theologia, aliorumq̄ue veræ fidei dogmatū, compendiosaq; rerum earum, quæ vel intellectu vel sensibus percipiuntur, contemplationis ac scientia mysteria sagogen velut ianuam quandam edidit. Quam quidem ego cælum appellare minimè dubitem, vt potè quæ rectis & naturalibus & a scriptura petitis, ac cum summa doctrina coniunctis argumentis, non secus ac sideribus eluceat. Et quidem is, qui in hoc cælum oculos minimè conijcit, nec ipsius pulchritudinē pro delicijs habet, eoq̄ue lumine quod hinc manat perfuitur, aut cæcus est, aut tenebris circumfusus: miserumq̄ue eum dixerim, qui ad diuinū hunc splendorem cæcutit. Ad hæc autem amplissimos libros de diuinarum ac venerandarum Imaginum adoratione contexit. Quod enim diuinæ Imaginis pulchritudinem in seipso iam inde ab initio præstantius imprefferat, eò quoque sublimius ac splendidius de venerandarū Imaginum honore conscripsit. Ad huiusmodi porro labores hortatorem & extimulatorem Cosmam habebat, quem etiam in spiritu diuino fratrem habuerat, quiq̄ue ipsi & literarum & educationis ac religiosæ exercitationis socius extitit. Qui etiam ipse spiritualibus condendorum carminum laboribus Ioannem scitè & eruditè imitatus est, atque concinnos cantus in cithara & voce psalmi Ecclesiæ cecinit: vt qui corpus suum per vitiosarum affectionum oppressionem tympani instar exhibuisset, seque totum velut nouum quoddam decachordum psalterium reddidisset, quinque nimirum corporis sensibus, totidemq̄ue animi facultatibus singulari arte ac sapientia contentis.

Enimverò Cosmas quidem a Hierosolymitano Patriarcha Maiumæ episcopus creatur, non vltro ac spontè, sed vi adactus atque obtemperans. Qui cum gregem suum præclare, atque vt Deo gratum erat rexisset, in senectute bona vita functus, ad patres suos abcessit, vel potius ad Deum excessit. Ioannem autem idem ecclesiæ Hierosolymitanæ gubernator diuinitus accersitum, vt in cathedra seniorum Deum laudaret, presbyterum ordinauit. At ille ad diuini viri Sabæ Lauræ rursus reuersus, ac domunculam tanquam nidulum quandam sublimè volans aquila ingressus, illud Salomonis præceptum, quod duplici honore presbyteros affici iubet, haudquaquam in mentem suam iniecit: sed velut hoc dictum commutans, illud secum versabat, presbyteris duplici humilitati studendum esse: presbyteros religiosæ vitæ exercitationem duplò quam prius maiorem sibi vendicare: presbyteros duplicia certamina perferre, nō modo aduersus corporis vitia, sed etiam aduersus turbulentos & occultos animi motus: qui quidem monachos, nisi vigilantem animum præbeant, persæpè fugiunt, sic nempe, vt internus eorum homo contaminetur, nec tamen id persentiscant. Quo quidem in genere sunt dolus, liuor, falsa de se opinio, occulta arrogancia, inanis gloriæ studium in humilitatis habitu, alienarum rerum curiosâ percrutatio, ad quam plurima linguæ vitia referuntur: animi distractio & euagatio, morum vafrietas, fastus ob corporis afflictionem, continentia cum delicijs coniuncta, propria voluntatis amplexus, præ-

Cap. 22.

Ioanis Damasceni scripta.

Libri eius amplissimi pro sacris imaginibus.

Cap. 23.

Cosmas inuitus fit Maiumæ antistes.

Damascenus initiat sacerdotio.

1. Tim. 3.

Castigat & climat feri-
ptra sua.

Cap. 24.

Luc. 19.

Stephanum
iuniorē in-
zelligit, cui-
us vitā po-
nemus 28.
Nouemb.

Cap. 25.

Abit ē vita
Damaſce-
nus.

Pſal. 44.

Author in-
uocat Damaſcenum.

posterus nullius momenti opum amor, amictus à constitutis legibus alienus, ex quo quispiam hoc contrahit, vt à reliquis fratribus diffideat, atque occulta superbix illecebra oriatur. Hæc Ioannes radicitus ex animo suo euellere contendens, labores laboribus, ac præsertim spiritualibus cumulabat: menteque omni ex parte contracta, libros eos, quos prius elaborauerat, in vnum collectos expendebat, summa cura & diligentia tum verba, tum sententias, tum numeros, tum constructionem exornans, expoliens, emendans, atque vbi pulchritudo flosculis redundabat ac modum excedebat, eam per temperantiam ad grauitatem reducens: quò nimirum ipsius sermones nec ostentationis, nec vitij aliquid secum traherent. Sanè quisquis in huiusmodi ipsius lucubrationes cum iudicio incubuerit, speculationum altitudinem ac dictionis elegantiam cum grauitate coniunctam facile perspiciet.

Iam verò ipsius pro pietate zelum quis non ex ipsius monumentis contemplabitur, quonamque pacto sapientix diuitias cunctis distribuerit? Ex quo doctrinæ talentum, quod acceperat, non dicam in duplum, sed in decuplum amplificauit. Numerum enim augere supersedeo, ne euangelicos terminos excedere videar. Neque enim honestum est, temerè aliquid atque immodicè proloqui. Ipsum autem eò etiam diuinus zelus impulit, vt supra leges diuinas pugnans, è Damasco prius, ac postea è Palestina eos, qui diuinas Imagines in vrbe Constantinopolitana euertebant, contumelijsque affliciebant, impeteret. Quo quidem nomine ille quoque magnæ vrbis alumnus, qui idem cum primo martyre nomen habebat, faxisque, vt ille pro Christo, sic pro ipsius Imagine obrutus in cælum ascendit, sermonum Ioannis dimicationumque aduersus impios mentionem facit, diuinum virum ac diuinitus afflatum eum appellans. Quauis autem sacerdotij oleo delibutus non fuerit, tamen nisi veritatem inficiari velis, eum martyrij quoque corona cinctum esse perspicias. Nam ob pietatis zelum calumnia ea pio viro conflata est, ex qua ei manus desecta est.

Cùm igitur ad hunc modum vixisset, atque ita religiosæ vitæ curriculum confecisset, ac fidem seruasset, vel vt rectius loquar, eam & sermonibus propugnasset, & dogmatibus condecorasset, atque ad hoc vsque tempus per ea, quæ ab ipso elaborata sunt, confirmet, tueatur atque conferuet, ad Christum, cuius perpetuus amor eum tenuit, ascendit: ac nunc non iam in imagine ipsum cernit, nec in effigie adorat, verum reuelata facie coram obtuetur, beatæ Trinitatis gloriam perspiciens. Ob hæc nimirum athletâ, monachum, Ecclesiæ ornamentum, veritatis ducem, certatorem, religiosæ vitæ cultorem, dogmatum peritum, insipientes sapientia instruentem, prophanorum institutorem, pro viriū nostrarum modulo à nobis laudari ac prædicari oportebat: non vt hac ratione vel tantillum gloriæ ipsi compararem, verum vt ipse vicissim pro nobis in cælis sit memor, celestique illa gloria etiamnum in terra agentes impleamur: illa, inquam, gloria, quæ David regis filia, hoc est, regia animæ internè insidere testatur, his verbis vtens: Omnis gloria filia regis abiit. Mihi autem, ô beatissime vir, ignosce, meoque nomine feruentissime ac firmissime Deū ora & obsecra, quòd præclaram hanc velut collectam, quam alius vt potuit rudis aliquando atque incultus fecerat, ego qui eodem tecum nomine appello, lingua & literis Arabicis conscriptam nactus, tui amore ac desiderio impulsus, quam accuratissime à me fieri potuit, per tuas visitationes, aut si ita loquendum est, per tuam mandata in hunc sermonem conuertit. Ac me, adhuc licet in corpore degam, Trinitatis adorator materiam expertem ac spiritualem effice, totum à corpore excedentem, totum per contemplationem hinc peregrinationem, totum per diuini amoris ardorem holocausti instar consecratum: vt turbidis animi motibus vacuus è carne excedens fidenti animo tecum Deo meo astem: Cui gloria in secula seculorum, Amen.

DE EODEM EX SVIDA.

IOANNES Damascenus, cognomento Mansur, vir fuit eloquentissimus, nec vli eorum, qui ipsius tempestate doctrinæ laude claruerunt, secundus. Opera ipsius perquam multa, & in primis erudita, tum in diuinam scripturam Parallelorum collectanea, tum Musici canones, partim lambico carmine conditi, partim oratione soluta. Floruit autem vnâ cum eo Cosmas Hierosolymitanus, vir elegantissimo ingenio, Muscamque spirans prorsus comparationem ac modulatam. Certè Musici canones Ioannis & Cosmæ nullam adhuc comparationem admiserunt, nec quando hic mundus durabit, admittent.

DE S. Flauia Domitilla videat infra Lector 12. Maij in Gestis Nerei & Achillei.

EPI.

EPISTOLA CYRILLI HIEROSOLYMORVM
EPISCOPI AD CONSTANTIVM IMPERATOREM
de Crucis signo, quod in caelo apparuit. Habetur in Si-
meone Metaphraſte.

IMPERATORI religiosissimo, & pietatis amantissimo 7. Maij, Constantio Augusto, Cyrillus Hierosolymorum episcopus in Domino salutem. Hanc primam ex vrbe Hierosolyma epistolam ad te mitto, religiosissime Imperator, quam & tibi accipere, & mihi conuenientissimum fuit ad te mittere, non assentationis alicuius sermonibus refertam, sed caelestium signorum, & diuinæ visionis nunciam: neque confictas Rhetoricæ dictionis probabilitates continentem, sed sanctorum Euangeliorum prædicationem ac veritatem ex ipsarum rerum euentu testantem. Alij quidem his, quæ habent, te sapientissime honorant, & coronas auro ac pellucens gemmis compositas capiti tuo imponentes, proni te adorant: nos verò non terrenis rebus te coronamus (terrena enim dona terram ipsam finem habent) sed caelestium rerum diuinum opus, quod, te Imperatore, in vrbe Hierosolyma perfectum fuit, pietati tuæ studiosè nunciamus: non vt nunc, tanquam incius, ad Dei notitiam venias, cum longè antea hanc acceperis, & pietate præditus, alios eam doceas: sed vt quæ nôsti, in illis ipsis confirmaris, cumque Imperij paternam hæreditatem acceperis, & à Deo ipso maioribus ac caelestibus coronis honoratus fueris, Deo nostro omnium Imperatori etiam nunc dignas gratias agas. Maiore autem fiducia Imperium tuum aduersus hostes ipsos officis ex ijs miraculis, quæ temporibus tuis Deus ostendit, te ab ipso diligi cognoscens.

Quo quidem tempore Diuinæ pietatis amantissimus, & beatæ memoriæ Constantinus pater tuus imperabat, salutare Crucis signum Hierosolymis inuentum fuit, diuina gratia ei viro, qui pietatis erat studiosus, quique res ad pietatem spectantes diligenter exquirebat, occultam antea sanctorum locorum notitiam aperiente. Te autem imperante, religiosissime Domine, propter tuam in Deum pietatem caelestia etiam miracula sunt edita, ipsius, inquam, Domini, & Saluatoris Iesu Christi vnigeniti filij Dei trophæum, contra mortis victoriam erectum, beata scilicet illa Crux, lucis multæ splendoribus effulgens, Hierosolymis apparuit.

His enim sanctis diebus sanctæ Pentecostes Nonis Maij circa tertiam diei horam, ingentis magnitudinis Crux, quæ tota ex luce constabat, supra sanctissimum Golgothæ locum, vsque ad sanctum montem oliuarum extensa in caelo apparuit, non vni aut duobus hominibus, sed ab vniuersa vrbis illius multitudine manifestissime visa: neque, vt aliquis putaret, repente apparens statim euanuit, sed pluribus horis supra terram spectantium oculis visa est, splendoris fulgore Solis radios vincens. Nisi enim splendorem suum his, qui Crucem illam adspiciebant, Solis ipsius radijs efficaciorum præbuisset, Solis splendore superata & contestata fuisset. Quamobrem vniuersa Hierosolymorum multitudo, præ diuinæ illius visionis terrore ac lætitia, repente ad sanctam ecclesiam cucurrit. Itaque senes, mulieres, ipsæ etiam puellæ, quæ in thalamis antea seruabantur, & cuiusvis ætatis homines, tam indigenæ, quàm peregrini, tam Christiani, quàm qui ex diuersis nationibus illic erant, concordia animo, & tanquam ex vnò ore, cuncti Christum Iesum nostrum Dominum Dei filium vnigenitum miraculorum effectorem collaudabant, cum re ipsa & experientia edocti essent, Christianorum dogma omni pietate refertum, non probabilibus humanæ sapientiæ verbis, sed Spiritus sancti demonstratione ac potentia constare: neque ab hominibus solum prædicari, sed è caelo ipso diuinis testimonijs confirmari.

Nos igitur, qui urbem Hierosolymam incolimus, & miraculum valde magnum nostris oculis vidimus atque comprehendimus, Deo ipsi vniuersorum regi, & vnigenito Dei filio, vt decebat, gratias egimus atque agemus, quem adoramus & adorabimus, assiduasque pro religioso Imperio tuo in ijs sanctis locis preces ad illum ipsum mittimus, ac mitemus. Decuit autem huiusmodi visiones caelestes non silentio prætereire, sed pietati tuæ, recentj adhuc eius rei memoria, significare, vt ad fidei, quæ in te inest, bona fundamenta, earum rerum, quæ nuper ostensa sunt, cognitionem ad-

L 4

iungens,

iungens, firmiorem in Dominum nostrum Iesum Christum fiduciam assumas, simulq; omni fortitudine consueta vndique roboratus, vt Deum ipsum adiutorem habens, Crucis trophæum salutare, & omni gloria sublimius præferas, signum, inquam, illud, cuius figuram cælum ipsum hominibus ostendens, maxime gloriosum esse docuit.

Miraculum quidem ipsum, Imperator religiosissime, Prophetarum testimonij, & sanctis Christi vocibus in Euangelij ipsis prædictum, iure ac ritè & nunc ostensum est, & iterum maiore quodam modo ostendetur. Cum enim in Euangelio, quod à beato Matthæo scriptum est, futurarum rerum notitiam Saluator ipse beatis Apostolis suis, ac per illos ijs, qui postea futuri erant, clarissime impertiret, hæc prædixit: Tunc apparebit signum filij hominis in cælo: Hunc diuinum Euangelij librum consuero more in manum sumens, quæ de hac ipsa re testimonia illic sunt, scripta inuenies. Quibus maxime te hortor, vt crebrò mentem adhibeas, eò quòd reliqua eodem ordine contenta, & à Saluatore nostro prænunciata, multam pietatem atque obseruantiam requirant, vt ab aduersarijs dæmonum potentijis damno aliquo non afficiamur.

Has, Imperator pietatis studiosissime, nostrorum sermonum primitias tibi affero, has primas voces ex vrbe Hierosolyma ad te pronuncio, qui nobiscum vnà verissime, & omni cum pietate Christum vnigenitum Dei filium, & Saluatorem nostrum colis, qui, vt diuinis literis scriptum est, ex vrbe Hierosolyma orbi terrarum salutem dedit: quique mortem ipsam in hac regione conculcauit, & proprio certoque loco hominum peccata multo suo sanguine deleuit & ijs omnibus, qui fidem ipsius acceperunt, vitam, immortalitatem, & cælestem ac diuinam gratiam elargitus est: cuius potentia & gratia te seruari cupimus, illustrioribus ac maioribus pietatis operibus decoratum, & legitimo filio auctum, quem etiam ipsum Cæsarem lætus videas. Vtrique autem ipse omnium rex & Dominus Deus, omnis benignitatis largitor, multos annorum circuitus, eosque pacatos concedat, & in Christianorum gloriam te vniuerso terrarum orbi prosperis rebus vtentem ac valentem, omnique virtute ornatum conseruet, consuetam in sanctas Dei ecclesias, & Romanorum Imperium humanitatem exercentem, ac maioribus pietatis diuinæ factis gloriantem: per multos, inquam, annorum ambitus, tranquillos atque pacatos, ipse vniuersarum rerum Dominus Deus, Auguste Imperator religiosissime, te cum tota familia tua nobis incolumem seruet.

VITA IOHANNIS HAGVSTALDENSIS ECCLESIAE PRIMVM, DEINDE EBORACENSIS EPISCOPI, per venerabilem Bedam presbyterum scripta, Ecclesiast. Historia Anglorum lib. 5. cap. 2. 5c.

7. Maij.

S. Iohannes fit Episcopus Hagustaldensis.

In Quadragesima peccat locum secretum.

DRINCIPIO regni Alfridi, qui post fratrem suum Ectridum genti Nordanhimbrorum præfuit, defuncto Eata episcopo, Iohannes vir sanctus Hagustaldensis ecclesiæ præsulatum suscepit, de quo plura virtutum miracula, qui cum familiariter nouerunt, dicere solent, & maxime vir reuerentissimus ac veracissimus Berechtun, diaconus quondam eius, nunc autem Abbas monasterij, quod vocatur Inderaunda, id est, In sylua Deirorum: ex quibus aliqua memoria tradere commodum duximus.

Est mansio quædam secretior, nemore raro & vallo circumdata, non longè ab Hagustaldensis ecclesiæ diocesi, id est, vnius ferme milliarij & dimidij spatio, intersuente Thino amne separata, habens coemeterium sancti Michaëlis Archangeli, in qua vir Dei sapius, vbi oportunitas arridebat temporis, & maxime in Quadragesima, manere cum paucis, atque orationibus ac lectioni quietius operam dare consueuerat. Cumque tempore quodam, incipiente Quadragesima, ibidem mansurus adueniret, iussit suos quærare pauperem aliquem, maiore infirmitate vel inopia grauatum, quem secum habere illis diebus ad faciendum elemosynam possent. Sic enim semper facere solebat. Erat autem in villa non longè posita quidam adolescens murus, episcopo norus, (nam sapius ante illum percipiendæ elemosynæ gratia venire consueuerat) qui ne vnum quidem sermonem vnquam profari poterat. Sed & scabiem tantam ac furfures habebat in capite, vt nil vnquam capillorum ei in superiori parte

capitis nasci valeret: tantum in circuitu horridi crines stare videbantur. Hunc ergo adduci præcepit episcopus, & ei in consecris eiusdem mansionis paruum tugurium fieri, in quo manens, quotidianam ab eo stipem acciperet. Cumque vna Quadragesimæ esset impleta septimana, sequenti Dominica iussit ad se intrare pauperem. Ingresso linguam proferre ex ore, ac sibi ostendere iussit: & apprehendens eum, signum sanctæ Crucis lingue eius impressit, quam signatam reuocare in os, & loqui illum præcepit: Dicit, inquiens, aliquod verbum: dicit, Gege: quod est, lingua Anglorum, Ad signu & verbum affirmandi & consentiendi, id est, Etiam. Dixit ille statim soluto vinculo lingue, quod iusserat. Addidit episcopus nomina literarum. Dicit, A: dixit ille, A. Dicit, B: dixit ille, B. Cumque singula literarum nomina dicente episcopo responderet, ad loquitur. didit & syllabas & verba illi dicenda proponere. Et cum omnibus consequenter responderet, præcepit eum sententias longiores dicere, & fecit. Neque vltra cessauit tota die illa & nocte sequente, quantum vigilare potuit, vt ferunt, qui presentes fuerunt, loqui aliquid, & arcana suæ cogitationis ac voluntatis, quod nunquam antea potuit, alijs ostendere: in similitudinem illius diu claudi, qui curatus ab Apostolis Petro & Iohanne, exiliens stetit, & ambulabat, & intrauit cum illis in templum, ambulans, & exiliens, & laudans Dominum, gaudens nimirum vi officio pedum, quo tanto tempore erat destitutus. Cuius sanitati congaudens episcopus, præcepit medico etiam sanandæ scabredini capitis eius curam adhibere. Fecit vt iusserat: & iuuante benedictione ac precibus Antistitis, nata est cum sanitate cutis, venusta species capillorum. Factusque est iuuenis limpidus vultu, & loquela promptus, capillis pulcherrimè crispis, qui antea fuerat deformis, pauper & mutus. Sicque de percepta lætatis sospitate, offerente ei etiam episcopo, vt in sua familia manendi locum acciperet, maluit domum reuertenti.

Narrauit idem Berechtus & aliud de præfato antistite miraculum: quia cum reuerentissimus vir Vuilfridus post longum exilium in episcopatu esset Hagustaldensis ecclesiæ receptus, & idem Iohannes, defuncto Bosa viro multæ sanctitatis & humilitatis, episcopus pro eo Eboraci substitutus, venerat ipse tempore quodam ad monasterium virginum, in loco qui vocatur Vetadun, cui tunc Hereburg Abbatissa præfuit. Vbi cum venissemus, inquit, & magno vniuersorum gaudio suscepti essemus, indicauit nobis Abbatissa, quia quædam de numero virginum, quæ erat filia ipsius carnalis, grauissimo languore teneretur, quòd phlebotomata erat nuper in brachio, & cum adhuc esset in studio, tacta erat infirmitate repentini doloris: quo mox in crescente, grauatum est magis brachium illud vulneratum, ac versus in tumorem, adeò vt vix duabus manibus circumplecti posset. Itaque cum iacens in lecto, præ nimietate doloris iam moritura videretur, rogauit episcopi Abbatissam, vt intraret ad eam, ac benedicere illam dignareretur: quia crederet eam ad benedictionem vel tactum illius mox melius habituram. Interrogans autem ille, quando phlebotomata esset puella: & vt cognouit quia in luna quarta, dixit: Multum insipienter & indoctè fecistis in luna quarta phlebotomando: Memini beatæ memoriæ Theodorum archiepiscopum dicere, quia periculosa sit fatis illius temporis phlebotomia, quâdo & lumen lunæ, & rheuma Oceani in clemento est. Et quid ego possum puellæ, si moritura est, facere? At illa instantius obsecrans pro filia, quam oppidò diligebat, (nam & Abbatissam eam pro se facere disposuerat) tandem obtinuit, vt ad languentem intraret. Intrauit ergo, me secum assumpto, ad virginem, quæ iacebat multo (vt dixi) dolore constricta, & brachio intantum grossescente, vt nihil prorsus in cubito flexionis haberet. Et adstans dixit orationem super illam, ac benedicens, egressus est. Cumque post hæc hora competente confederemus ad mensam, adueniens quidam clamauit, me ducens foras, & ait: Postulat Coënburg (hoc enim erat nomen virginis) vt ocyus regrediaris ad eam. Quod dum facerem, reperi illam ingrediens vultu hilariorem, & velut sospiti similem. Et dum assiderem illi, dixit: Vis petamus bibere? & ego: Volo, inquam, & multum delector, si potes. Cumque oblato poculo biberemus ambo, cœpit mihi dicere, quòd ex quo episcopus, oratione pro me & benedictione completa egressus est, statim melius habere incipio: Etsi necdum vires pristinas recepi, dolor tamen omnis & de brachio, vbi ardentior inerat, & de toto meo corpore, velut ipso episcopo foras eum exportate, funditus ablatu est: tamen tumore adhuc brachij manere videtur. Abeuntibus autem nobis inde, continuo fugatum dolorem, fuga quoque tumoris horrendi, sanitasque sequuta est: & erepta morti ac doloribus virgo, laudes Domino Saluatori vnà cum cæteris, qui ibi erant, seruis illius referebat.

Aliud

Ex cap. 4.

Aliud quoque non multum huic dissimile miraculum de prefato Antistite narrauit idem Abbas, dicens: Villa erat Comitum cuiusdam, quae vocabatur Huch, non longe à monasterio, id est, dum ferme miliarium spatio separata, cuius coniunx quadraginta ferme diebus erat acerbissimo languore detenta, ita ut tribus septimanis non posset de cubiculo, in quo iacebat, foras efferri. Contigit autem eo tempore virum Dei illud ad dedicandam ecclesiam ab eodem Comite vocari. Cumque dedicata esset ecclesia, rogauit Comes eum ad prandendum domum suam ingredi, sed renuit episcopus, dicens se ad monasterium, quod proximum erat, reuerti debere. At ille obnixius precibus instans, vouit etiam se eleemosynas pauperibus daturum, dummodo ille dignaretur ea die domum suam ingrediens, ieiunium soluere. Rogauit & ego vnà cum illo, promittens etiam me eleemosynas in alimoniam inopum dare, dum ille domum Comitum pransurus, ac benedictionem daturus intraret. Cumque hoc tardè ac difficulter impetrarem, intrauimus ad reficiendum. Miserat autem episcopus mulieri, quae infirma iacebat, de aqua benedicta, quam in dedicationem ecclesiae consecrauerat, per vnum de his, qui mecum venerant, fratribus, praecipiens ut gustandam illi daret, & vbicumque maximum ei dolorem inesse didicisset, de ipsa eam aqua lauaret. Quod ut factum est, surrexit statim mulier sana, & non solum se infirmitate longa carere, sed & perditas dudum vires recepisse sentiens, obtulit poculum episcopo ac nobis: coeptumque ministerium nobis omnibus propinandi vsque ad prandium completum non omisit, imitata socrum beati Petri, quae cum fuisset ardoribus fatigata, ad tactum manus Dominicae surrexit, & sanitate simul ac virtute recepta ministrabat.

Ex cap. 5.

Alio item tempore vocatus ad dedicandam ecclesiam Comitum, vocabulo Addi, cum postulatum complisset ministerium, rogatus est ab eodem Comite intrare ad vnum de pueris eius, qui acerrima aegritudine premebatur, ita ut deficiente penitus omnium membrorum officio, iam iamque moriturus esse videretur. Cui etiam oculus iam tunc erat praeparatus, in quo defunctus condi deberet. Addidit autem vir etiam lachrymas precibus, diligenter obsecrans, ut intraret oraturus pro illo, quia multum necessaria sibi esset vita ipsius: Crederet verò, quia si ei manum imponeret, atque eum benedicere voluisset, statim melius haberet. Intrauit ergo illud episcopus, & vidit eum mactis omnibus iam morti proximum, positumque loculum iuxta eum, in quo sepeliendus poni deberet. Dixitque orationem ac benedixit eum: & egrediens, dixit solitum consolantibus sermonem: Bene conualescas, & cito. Cumque sederent post haec ad mensam, misit puer ad dominum suum, rogans sibi poculum vini mittere, quia sitiret. Gauius est ille multum, quod bibere posset, & misit ei calicem vini benedictum ab episcopo: quem ut bibit, surrexit continuo, & veterno infirmitatis discussus, induit se ipse vestimentis suis, & egressus inde, intrauit & salutauit episcopum & conuiuas, dicens quod ipse quoque delectaretur manducare & bibere cum eis. Itaque iusserunt eum sedere secum ad epulas, multum gaudentes de sospitate illius. Residebat, vltimè bibebat, lætabatur, quasi vnus de conuiujs agebat: & multis post haec annis viuens, in eadem, quam acceperat, salute permansit. Hoc autem miraculum memoratus Abbas non se praesente factum, sed ab his, qui praesentes fuerunt, sibi perhibet esse relatum.

Ex cap. 6.

Neque hoc silentio praetereundum, quod famulus Christi Herebaldus in seipso ab eo factum solet narrare miraculum: qui tunc quidem in clero illius conuersatus, nunc in monasterio, quod est iuxta ostium * Tini fluminis, Abbatis iure praest. Vitam, inquit, illius quantum hominibus aestimare fas est, quam praesens optimè cognoui, per omnia episcopo dignam esse comperi. Sed & cuius meriti apud internum iudicem habitus sit, & in multis alijs, & in meipso maximè expertus sum, quippe quem ab ipso (ut ita dicam) mortis limite reuocans, ad viam vitae sua oratione ac benedictione reduxit. Nam cum primæuo adolesecentiae tempore in clero illius degerem, legendi quidem canendi que studijs traditus, sed non adhuc animum perfecte à iuuenilibus cohibens illecebris, contigit die quadam nos iter agentes cum illo, deuenisse in viam planam & amplam, atque cursui equorum aptam. Coeperuntque iuuenes, qui cum ipso erant, maximè laici, postulare episcopum, ut cursui maiore equos suos inuicem probare liceret. At ille primò negauit, ociosum esse dicens, quod desiderabant. Sed ad vltimum multorum vnanimam intentione deuictus: Facite, inquit, si vultis: ita tamen ut Herebaldus ab illo se certamine abstineat. Porro ipse diligentius obsecrans, ut mihi certandi cum illis copia daretur, (sildebam namque equo, quem mihi ipse optimè donauerat) nequaquam impetrare potui. At cum sapius huc atque illuc, spectante episcopo, concitatis in

Vnus dedicacionis ecclesiarum antiquissimus.

Nota vim aquae benedictae.

Luc. 4.

Sanatur moribundus puer ad orationem & benedictionem episcopi.

* Thini

in cursum equis, reuenterentur, & ipse lasciuo superatus animo, non me potui cohibere, sed prohibente licet illo, ludentibus me miscui, & simul cursu equi contendere coepi. Quod dum agerem, audiui illum post tergum mihi cum gemitu dicentem: O quam magnum vae facis mihi sic equitando. Er ego audiens, nihilominus coeptis insisti veritis. Nec mora, dum feruens equus quoddam itineris concauum valentiore impetu transiliret, lapsus decidi, & mox velut emoriens, sensum penitus motumque omnem perdidit. Erat namque in loco illo lapis terrae equalis, obiectus cespiti tenui, neque vllus aliter in tota illa campi planitie lapis inueniri poterat. Casuque euenit, vel potius diuina prouisione, ad puniendam inobedientiae meae culpam, ut hunc capite ac manu, quam capiti ruens supposueram, tangerem, atque fracto pollice, capitis quoque iunctura solueretur, & ego, ut dixi, similimus mortuo fierem. Et quia moueri non poteram, tetenderunt ibidem papilionem, in quo iacerem. Erat autem hora diei circiter septima, à qua ad vesperam vsque quietus & quasi mortuus permanens, tunc paululum reuiuisco, ferorque domum à socijs, ac tacitus tota nocte perduro. Vomebam autem sanguinem, eò quod & intranea essent ruendo conuulsa. At episcopus grauissimè de casu & interitu meo dolebat, eò quod me speciali diligeret affectu. Nec voluit nocte illa iuxta morem cum clericis suis manere, verum solus in oratione persistens, noctem ducebat perugilem, pro mea (ut reor) sospitate supernam pietatem supplicans. Et mane primo ingressus ad me, & dicta super me oratione, vocauit me nomine meo, & quasi de graui somno excitatum interrogauit, si nossem quis esset, qui loqueretur ad me. At ego aperiens oculos, aio, Etiam: Tu es antistes meus amatus. Potes, inquit, viuere? Et ego, Possium, inquam, per orationes vestras, si voluerit Dominus. Qui imponens capiti meo manum cum verbis benedictionis, redit ad orandum. Et post pusillum me reuiscens, inuenit sedentem, & iam loqui valentem. Coepitque me interrogare, diuino (ut mox patuit) admonitus instinctu, an me esse baptizatum absque scrupulo nossem. Cui ego absque vlla me hoc dubietate scire respondi, quod salutari fonte in remissione peccatorum esse ablutus, & nomen presbyteri, à quo me baptizatum noueram, dixi. At ille: Si ab hoc, inquit, sacerdote baptizatus es, non es rectè baptizatus: Noui namque eum, & quia cum esset presbyter ordinatus, nullatenus, propter ingenij tarditatem, potuit catechizandi vel baptizandi ministerium discere. Propter quod & ipse illum ab huius praesumptione ministerij, quod regulariter implere nequibat, omnino cessare praeci. Quibus dictis, eadem hora me catechizare ipse curauit. Factumque est, ut exufflante illo in faciem meam, confestim me melius habere sentirem. Vocauit autem medicum, & dissolutam mei crani iuncturam componere atque alligare iussit: tantumque mox accepta eius benedictione conualui, ut in crastinum ascendens equum, cum ipso iter in alium locum facerem. Nec multò post plenè curatus, vitali etiam vnda perfusus sum. Mansit autem in episcopatu annis triginta tribus, & sic caelestia regna conscendens, sepultus est in porticu S. Petri in monasterio suo, quod dicitur, In sylua Deirorum, anno ab incarnatione Domini septingentesimo vigesimo primo. Nam cum pra maiori senectute minus episcopatu administrando sufficeret, ordinato in episcopatum Eboracensis ecclesiae Vuilfrido presbytero suo, secessit ad monasterium praefatum, ibique vitam Deo digna conuersatione compleuit.

MARTYRIUM S. ACACII CENTVRIONIS, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

VM tertio bonorum omnium hostis, & omni ex parte s. Maij. vel 7. improbissimus draco diabolus, aduersus Dei seruos turbinem commouisset sub Maximino Diocletiani genero, & ipsius satanae filio ac propugnatore, statim impia eius edicta per omnes regiones missa sunt. Edictis autem illis crudelia ad praecipiebatur, ut in omni vrbe, si quis esset, qui nollet edicta deorum culturam obire, sine remissione aliqua omnibus supplicij ac tormentis subijceretur. Edicta verò ipsa omni errore & regalibus minis ac periculis referta erant. Ad haec & exercitus ducibus praecipuum fuit, ut si quis è militibus Imperatoris edicto, quod ad deorum vel ad demonum potius culturam pertineret, non obediret, ille vinculis adstrictus, tribunalibus ad supplicia perferenda traderetur.

Tempore

Pena non obtemperantis monitis sancti Episcopi.

Vide anti. quas baptisimi ceremonias.

Acacius
Cappadox,
centurio.

Constantia
eius.

Sistitur co-
ram Bibia-
no Duce.

Multimili-
tes, marty-
res.

Tempore illo sancti Acacii martyris facta effloruerunt, qui re ipsa nomen suum comprobavit, cum nihil omnino malorum demonum particeps fuerit, neque quicquam egerit, quod cum malitiosi diaboli machinis conveniret. Hic vir sanctissimus fuit genere Cappadox, & conditione quidem miles, at proposito & voluntate, Christi athleta: itaque & genus, & ordinis dignitatem exornavit. Eius factum hoc modo se habuit: Cum Firmus quidam militaris ordinis esset Tribunus eorum, qui Romanorum lingua Martij, Græcè verò *Απειρος* dicebantur, & sub eo Tribuno, centurio esset Acacius, Firmus ipse singulos milites ad se accersitos tentabat, ut quem animum quisque haberet, experiri ac scire posset. Cumque multos partim assentionibus, partim minis ad idolorum superstitionem atque interitum allexisset, posteaquam Tribuni tentatio ad Acacium pervenit, tunc beatus ille clara voce: Christianus, inquit, ego natus fui: itaque Christianus & sum, & ero, Domino meo Iesu Christo hoc approbante: nam & ex parentibus, & ex maioribus Christianis natus sum. Hoc cum ille dixisset, & Firmus tertio eum tentaret, ac modò grauibus minis, modò promissis ingentibus promptam animi alacritatem & eius constantiam debilitare, & illum ad se trahere conaretur, ita constans & immobilis in Christi confessione beatus ille persistit, ut deinceps Firmus coactus fuerit, prout edicto regio iubeatur, virum sanctum Acacium vinctulis adstrictum, ad Bibianum quendam mittere, qui totius exercitus imperium administrabat.

Cum igitur hic pro tribunali sederet, & eos interrogaturus esset, qui Dei confessionem profitebantur, Antoninus scriba ad Bibianum hæc detulit: Pridiè huius diei, Bibiane Præses, Firmus eorum, qui Martij dicuntur, tribunatum gerens, Acacium Centurionem vinctum misit ad potestatem tuam, quippe qui dominorum nostrorum & inuictorum Augustorum edicto parere noluerit, eò quod Christianorum religionem sequatur. Diligenter quoque causam ipsius ad te scripsit. Bibianus tunc dixit: Recitentur, quæ ad me scripta sunt ab optimo viro Firmo Tribuno. Recitata autem sunt, quæ scripta erant in hanc sententiam. Flaccus Firmus Bibiano Duci salutem: Acacium Centurionem sub me Tribuno militantem, multumque à nobis partim illecebris, partim promissis, partim etiam minis prouocatum, ut à Christianorum secta discederet, cum se Christianum esse asseueraret, & in ea confessione constanter permaneret, ego inuictorum ac triumphantium Imperatorum nostrorum iussis obediens, illum vinctum ad te misi, qui tormentis ac supplicijs subijci debet, ut legibus ipsis obediat.

Hac epistola recitata, Bibianus dixit: Adducatur Acacius, quem Tribunus dicit. Adest ille, inquit Antoninus Commentariorum præfectus. Acacius verò tunc illi stetit ridenti vultu: quæ res futurum eius viri gaudium figurabat. Iudex igitur illi dixit: Quodnam tibi nomen est? Respondit ille: Optabile & mihi & toti generi meo nomen est à Christo deriuatum: illud verò, quo humano vsu appello, Acacius est. Ad hæc Iudex: Quare, inquit, Acacius nominatus, ut ipse dicis, malus nunc es, non obediens edictis Imperatorum? Hoc enim significant, quæ nobis à Firmo Tribuno scripta sunt. Tum Acacius: Captiosis sermonibus mecum agis, ô Iudex: Verum ego tibi affirmo ob eam rem iustius me Acacium nominari, quod nolim demonum istorum sanguinem vorantium malitiæ particeps fieri, neque cum Græcis communicare, qui talibus obtemperant. At Iudex dixit: Undenam tu es, qui tam temerario sermone te iactas? Quorsum, inquit Acacius, de patria me interrogas? Cui Iudex: Quoniam rerum vsum habemus, & patriarum mores rectè nouimus, propterea hoc à te quaesivi, ut pro eius patriæ, ex qua tu es, moribus ac dignitate me in hac quaestione præstem. Tum Acacius: Genere, inquit, Achiuus sum, in Cappadocia verò natus: quo loco cum parentes mei habitarent, ad exercitum veni, ubi & multos ex meis commilitonibus ante me Christi martyres fuisse accepi: quin etiam vicinis & æquales meos, tales fuisse cognoui: quibus & signorum gratiam post ipsorum mortem à Deo ipso impartitam vidi-mus. Illos igitur sequi malui, quam eas, quas vos leges dicitis, cum humanæ illæ sint, & vnà cum hominibus post vitæ huius excessum corrumpantur.

Ad hæc Iudex: Ne putes mediocres cruciatus tibi parandos esse: etenim ista patria tua nugacitas & mira temeritas hoc expostulat. Ne igitur hæc patiaris, abijce omnes istas cogitationes, & Imperatorum legibus obtempera, deorum cultui seruiens, quorum nutu omnium victores ac rectores Augusti rerum poriantur: nos etiam & tribunal hoc nostrum reuerere, neque putes te omnium esse prudentissimum, temeritate ista importuna nunc abutentem, & in homine illo, quem poenis secundum legem decretis subiectum fuisse aiunt, spes tuas collocauem. Erras, inquit Acacius, ô Iudex, graui-

granissimis satanæ fallacijs deceptus: non enim propter eorum deorum, quos tu dicis, cultum Imperio Cæsares Augusti potiuntur, sed benigni Dei omnia gubernantis concessione hoc efficitur. Quod autem dicis, in homine condemnato (ut ipse ais) me spem collocasse, scito Iesum Dominum nostrum hominem nostri causa factum, in mundum hunc venisse, ut nobis salutem daret: qui cum idem esset verus Deus, mira quadam & immensa prouidentia humanam suscepit naturam, & eam in se habuit. Id verò tu neque cognoscere, neque audire poteris, nisi prius te ipsum fidei Christianæ accommo daueris. Cum enim natura, ut dixi, esset verus Deus, & Verbum à Patre non diuisum, sed cum illo semper coæternum, proprijs, quibus ipse voluit, temporibus nostræ salutis opus perfecit, & à satanæ ipsius, qui ab initio nobis inuiderat, condemnatione ac seruitute nos liberauit.

Ad hæc Iudex dixit: Si Imperatores ipsi contra eum faciunt, cur & illos non punit Christus iste tuus, qui, ut ipse dicis, humanam naturam nostri causa suscepit? Facile enim Imperatores punire potest, si est Deus verè potens. Ex hoc ipso, inquit Acacius, eum, ac eius bonitatem & potentiam, cognoscere potes, quod cum iniuriæ illi fiant, non statim poenas vobis refert, sed diutius expectat, ut vos Græcos poeniteat, qui cultum & venerationem Deo congruentem, demonibus affertis. Ad hæc & seruorum, qui ei grati sunt, electionem ac progressum hoc modo complere vult. Itaque hac prouidentia vitur. Nam si statim vobis poenam inferre vellet, & vos ipsi in perpetuum perijissetis, & ipsius serui manifesti non fierent: quin etiam gratiæ ipsius potentia cetera permansisset. Quomodo enim Dominus noster gloriose laudari possit, nisi diuturna in vestris sceleribus puniendis patientia vteretur? Nunc verò hæc cita fieri permittit, ut & vos, qui non respiscitis, sed diuturnam ipsius patientiam respicientes, in vestra seruitute persistitis, & ab eo magis magisque desciscentes, ad interitum properatis, vestra culpa condemnemini: & nos, qui eius imperium agnouimus, perpetuo cum illo viuamus. Quinetiam ipsius gloria in illis hominibus manifestior fiet, qui scelera sua recognoscetes, vitam emendauerint.

Tunc Bibianus: Literas forsân didicisti, ob idque sic disertè respondes. Nam per deos ipsos sermonem rationi consentaneum habuisti, ut hominum salutem sub Dei potentia esse ostenderes. Ex hoc ipso, inquit Acacius, Dei omnium dominatoris potentiam & gratiam agnoscere potes, quod cum non didicerim literas illas, quæ vobis valde optabiles videntur, nisi tantum pauca quedam ad diuinarum literarum lectionem necessaria, ipse Deus pro nobis miserabilibus suis seruis respondet, facitque, ut ab omnibus hominibus, quin etiam ut & à vobis ipsis, qui eruditi estis, laudemur. Nam & ab initio cum dispensationis diuinæ opus perficeret, & suum ipsius Regnum orbi terrarum prædicandum curaret, non hominibus genere aut diuitijs, orationisve aut literarum facultate præstantibus ad Evangelij sui prædicationem, sed piscatoribus & publicanis, ac pauperibus quibusdam vsus est. Hoc autem fecit, ut eius potentia, quæ mentem omnem exuperat, cognosceretur, sancto ac diuino Spiritu eius discipulos adiuuante.

Post hæc Iudex: Omittens ego, quod opportunè mihi faciendum est, tecum nugor, qui talia differis. Tu scis Imperatorum edicta omni terrore plena vobis proposita esse, ut vos Christiani homines vel sacrificetis, & deos ipsos colatis, in omnibus rebus vos illis subijcetes, atque eo modo honores ab illis reportetis: vel, si sacrificare nolueritis, condemnemini, & supplicijs ac poenis subijciamini. Velim igitur dicas, num dijs ipsis sacrifices, & legibus obtemperes, an te id facturum neges. Respondit Acacius: Sæpè & à Firmo interrogatus, Christianum me esse confessus sum. Quod ergo dixi, iterum dico, me Christianum esse, & impuris demonibus non sacrificare. Ego, inquit Iudex, etiam nunc atatem istam tuam misericordia prosequor. Video enim te non amplius quam viginti quinque annos natum. Quinetiam militarem dignitatem reueritus, nolui te statim tormentis subijcere. At si diutius in ista tua insania persistes, coges me in euitabilibus tormentis te subijcere. Ad hæc Acacius: Quod volo facere, non stultum, sed valde prudens & Deo gratum opus est, ut eum, qui me creauit, & ad hunc vsque diem prouidentia sua profecutus est, non deseram: illum, inquam, ipsum, qui solus est verus Deus. Quomodo, inquit Iudex, dixisti solum esse verum Deum, cum, dicas Christum Dei filium esse? Omnino enim necesse est, ut si Filius est, & Patri par sit: & ita non vnus, sed duo sint dii. Cum igitur & ipsi duos deos dicatis, quare nunc vnum Deum profers? Cogis enim me tecum nugari, cum ista tu nunc absurda & inconcinna dicas.

Tum Acacius: Ego credo, & in Iesu, qui sub Pontio Pilato crucifixus fuit, spem habeo,

M

habeo,

S. Acacius
constanter
Iudicis er-
rorem re-
prehendit.

Cur Chri-
stus permi-
serit Tyran-
nos diuini-
punè seruire
in Christia-
nos.

Iudex fate-
tur sapien-
ter respon-
disse marty-
rem.

Ætas Aca-
cij.

De persona
rum Trini-
tate in sub-
stantiâ uni-
tate.

habeo, futurum, ut mihi per sanctum eius Spiritum sermonis facultas suggeratur, qua interrogationi tuæ respondere, & quæstionem tuam explicare possim. Non vulgaris quæstio hæc est, quare cum duos nominemus, unum Deum à nobis coli profiteamur. Dico igitur tibi & Spiritum sanctum à Patre & Filio esse inseparabilem, ac tres quidem personas esse in tribus appellationibus, sed unam tamen horum nominum potentiam esse ac diuinitatem. Vnum autem dicimus Deum, habentem & Verbum, & Spiritum sanctum. Absurdissimum enim esset, Deum sine Verbo, & sine vitali Spiritu dicere. Idque exemplo tibi ostendam, ad hanc ipsam rem explicandam accommodato, quatenus humanæ facultatis conditio patitur. Quemadmodum Imperator, qui nunc est, quem tu dominum, ego verò hominem dico, & maiori iudicio subiectum, & filius eius (quorum qui pater est, Maximianus dicitur, filius autem Maxentius appellatur) duo quidem illi sunt, sed ipsorum tamen naturæ, humanæ, inquam, conditionis ratio una est, Imperiumque patris & filij unum & inseparabile: honoratur enim filius per patrem, & pater per filium: eodem modo & Deus consideratur: nam cum diuina Patris, Verbi, & Spiritus sancti essentia, una eademque sit immutabilis, propterea vnus, & verè Deus est, qui à nobis colitur.

Ad hæc Iudex: Sæpè, inquit, te hortatus sum, ut ad rem propositam redeas, at tu istis tuis sermonibus nullam tibi vtilitatem afferentibus, studes me à proposito abducere. Fac igitur, quod ipse dico, & sacrificium offeras, ac patrios deos agnoscas, per quos omnia hæc constiterunt. Diutius enim tibi peperci. Cui Acacius: Ne putes, terroribus istis me percussum iri. En habes corpus meum ad flagella excipienda paratissimum: vtere illo, ut libet: mentem verò & animi mei propositum neque tu, neque Imperator tuus, neque demonum tuorum præsentia vnquam peruertere, & ad scelus compellere poterit. Tunc illi Iudex: Ergo, quando tu ita vis, omninò necesse est verberibus ac tormentis te subijcere, & Imperatoris edictum exequi. Nam fieri non potest, ut tali quæstioni subiectus, sic redeas, iudicium nostrum illudens. Tunc Præses furore percitus, & cohortem affatus: Efigite, inquit, quatuor vinctes, & in illis Acacium alligate, crudisque neruis ipsius terga & ventrem verberate, ut dicat talia non nugari, neque putet se aliquid scire, cum nihil sciat. Videamus an ipsius Deus auxilium ei afferat: eiusque mens ac propositum quàm firmum & immutabile sit, experiamur. Cum igitur Acacius in illis vinctibus alligatus esset, & eius terga vndique verberarentur, hanc solam vocem ille emittebat: *Christe, opem feras mihi humili seruo tuo. Domine Deus, ne me derelinquas.*

Cum verò sex carnifices vicissim illum verberarent, & eius sanguis in terram abundè diffunderetur, totumque corpus vulneribus acerbissimis laniatum esset, Iudex ipse cum miserabiles illas plagas videret, & martyris mentem ac voluntatem constantem atque immobilem esse animaduertit: Num, inquit, nunc sacrificabis? Irane miser dici, quàm amicus Imperatorum esse maluisti? Ad hæc dixit Acacius: Nequaquam ego sacrifico: habeo enim Dominum meum Iesum Christum opem mihi ferentem: itaque istis tuis cruciatibus robustiorem ac promptiorem me reddidisti. Hactenus enim tormentorum expectatio aliqua, ex parte cogitationes meas perturbabat: cum verò vis illata est, & hæc pati coepi, per Iesum Christum mihi potentiam suggerentem, robustissimus factus sum, & ad omnia tormenta suscipienda paratissimus, Deo ipso sine dubitatione aliqua confisus. Tum Iudex: Ista, inquit, dicis, quoniam maiora tormenta tibi non intuli. Sed ego temeritatem istam tuam deijciam. Eò enim, quòd hactenus tibi peperci, audacem, ut dicis, te reddidi. Cui Acacius: Fac celerrimè quicquid vis. Quos enim cruciatus mihi afferre cogitas, illi vtilitatem mihi afferent: & quòd maiora tormenta adhibebis, eò maiorem Domini mei gratiam inuitus mihi conciliabis. Hæc, inquit Iudex, loqueris, quoniam corpus tuum nondum verberibus laceratum est. Tum Acacius: Iam dixi, ut faceres, quicquid vis. non enim impuris demonibus sacrifico, neque voluntati tuæ, aut patris tui satanæ morem gero. His auditis, Iudex commotus dixit: Plumbeis laminis eius maxillas contundite, ne iste nostra diuturna in cum patientia temerario modo abutatur. Post hæc Acacius: En factum est, quod voluisti, neque quicquam amplius profecisti: non enim malæ artes tuæ meam in Christum charitatem superabunt. Sacrifica, inquit Iudex, & ab imminentibus reliquis tormentis liber esto. Respondit Acacius: Nunquam (ut dixi) sacrificabo: tantum enim imminentes cruciatus despicio, quantum & antecedentes non curavi, Deo ipso mihi animos suggerentè.

Ad hæc Iudex: Quomodo, inquit, tu miles atque illiteratus, ita causam tuam agis? Cui

Mira ad pa-
riendū mar-
tyris alacri-
tas.

Crudelissi-
mè verbe-
ratur.

Fit ex ipsis
poenis ro-
bustior.

Maxillæ
eius cædun-
tur.

Cui Acacius: Putasne propria virtute nos hæc respondere? Minimè, inquam, nos hæc facimus, sed locuples & sanctus Dei Spiritus seruis suis liberam orationem & patientiam suppeditat, illis prouidens, quemadmodum Saluator ipse discipulos suos docuit, cum sic dixit: *Quando vos tradiderint Principibus propter nomen meum, ne solliciti sitis, quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid dicatis: non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis.* Antoninus scriba dixit sancto Martyri: Et quænam tibi, miser, vtilitas futura est, si de talibus rebus admonitus persuaderi non vis, ac postea grauioribus tormentis adductus, Imperatorū edicto parebis? Abi, & te ipsum admoneas, inquit Acacius. nam si neque Præsidentem ipsum, neque minas illius, neque cruciatus in me illatos, Dei ope adiutus curavi, putasne me talem esse, qui te audiam? Tum Iudex ministris dixit: Acacium impium hominem olim militem, in carcere interiore tribus lignis alligatum custodite, & grauibus catenis eius collum ac totum corpus circumdate, sequentis diei iudicio reseruandum: neque à suæ gentis hominibus illum videri permittite, ne forte ab ipsis beatus prædicetur, & ad futuras quæstiones constantior inueniatur.

Ductus igitur fuit beatus Acacius in carcerem, tum præterita cōfessione, quam professus fuerat, tum futuris bonis, quæ à Deo vero accepturus erat, valdè lætus: mansitque in carcere in vrbe Perintho septem dies. Interea Bibianus accepit literas à Flaccino, ut Byzantium se conferret: iussit autem & eos, qui erant in carcere, illum sequi. Beatus igitur martyr Acacius, & vulnerū tumore, & corporis labore afflictus, ad hæc & illis multis ferreis catenis grauatus, militumque, in via vrgentium importunitate, & itineris lassitudine, ac ciborum inopia, denique notorū hominum, è quibus neminem videre permittebatur, absentia valdè mœrens, & de vita ipsa desperans, cum & alij vincti eum sequerentur, & carnifices vrgerent, petijt à carnificibus, ut orandi Dei potestatem illi facerēt. Cum igitur quodam in loco stetit, ita Deum precatus est: *Gloria sit tibi, Deus, qui pro tua clementia in eos misericordem te præbes, qui diligunt nomen tuum: gloria, inquam, tibi sit, qui & me in peccatis viuentem, ad hanc sortem tuam vocasti: gloria tibi, Iesu, qui nostræ carnis infirmitatem nouisti, & ut tormenta fortiter ferrem, patientiam mihi præbuisi. Quoniam igitur vides, mi Domine, multis malis me oppressum, ita ut anima ipsa è corpore meo excessura videatur, tu ipse, Domine, mitte Angelum, qui me curet, & ab angustijs, quibus opprimor, me sanet: ac velis mihi hoc concedere, ut quacunq; ratione, modò Iudicis sententiâ decretum sit, martyrium compleam, & apud te sim. Cum ita Deum oraret, vox è nube demissa est: (erat enim aër ipse nubibus contractus) Esto, Acaci, robustus & fortis. Vox autem illa fuit ita clara, ut carnifices & alij vincti eam audientes admirarentur, ac dicerent: Nunquid & nubes loquuntur? An vnquam tale quid auditū est, ut nunc ipsi audiuius? Hæc dicentes, de ea re ambigebant. Multi verò ex ijs, qui vincti ducebantur, cum hæc audissent, in Dei filiū crediderunt, & ad martyris pedes se abijcientes, eū rogârunt, ut Christianæ fidei doctrinâ ipsis exponeret.*

Tunc igitur martyr Acacius vnâ cum illis iter faciens: Ego, inquit, paulum temporis miles fui, sed apud sacerdotes educatus, quinetiam genus è sacerdotibus ducens, memini audire ipsos hæc docentes, quemadmodum Deus ipse, cum homini, qui è Paradiso exciderat, salutem dare, & ab inferis eum educere vellet, misit in hunc mundum coeternum Verbum suum. Veniens igitur filius Dei, carnem suscepit ex sancta virgine Maria, & figura apparens vt homo, Crucem sustinuit, vt Adami, qui Deo non obediuerat, peccatum per Crucis lignum emendaret, & condemnationis remissionem ei condonaret, ipse pro nobis noster Dominus debitum soluens: nam eò quòd in Cruce fixus fuit, chirographum, quod contra nos erat, discedit, & peccatum dissoluit, & propria morte deleuit mortem, & inferos expoliavit, omnemque diaboli potestatem confudit atque infirmauit. Cumque totum diaboli exercitum profligasset, portasque aëreas confregisset, ac vinctes ferreos contriuisset, triduo è mortuis resurgens, humano generi resurgendi facultatem præbuit, vt omnes omnibus futuris seculis viuere-mus. Hic enim mundus ad breue tempus manet, & nihil est. Hæc omnia cum illi audiissent, ad Christi fidem conuersi sunt. Postridiè verò noctis tempore eo in loco, in quo erant, viderunt quosdam splendida veste indutos, & militari habitu ornatos cum Acacio ipso loquentes. Quidam autem ex his, qui eos viderant, existimabant Acacij commilitones atque amicos esse, qui metuentes Imperatorem, noctis tempore Acacium viserent. Alij verò visionem aliquam diuinam eam fuisse dicebant. Cum autem postera nocte Byzantium venissent, & simul in vnâ domum coniecti essent,

Matth. 10.

Ducitur in
carcerē be-
nè lætus.
Abducitur
Byzantium.

Diuinitus
cōfirmatur.

Prædicat
Christum
concapituis
quibusdam.

Conuertit
eos ad Chri-
stum.

rursus viderunt eosdem Angelos cum Acacio loquentes, & vulnera, quæ erant in illius corpore, aqua feruenti abluentes, eumque curantes, ita ut omnes, qui & tunc, & superiore nocte illos viderant, dicerent, verè sanctorum Angelorum visionem Martyri oblatam fuisse.

Postridiè verò cum Martyr in carcerem interiorem coniectus, & Iudicis iussu ligno ac ferreis vinculis ligatus fuisset, alijque vincti in exteriori carcere seruarentur, rursus multa lumina nocte accensa apud martyrem ipsum & viros alios viderunt, è vinculis eum soluentes atque curantes, alios verò cibum ipsi afferentes: idque cum sapius vidissent, carceris custodem adduxerunt, ut ipse quoque proprijs oculis factum videns, de re illa certior fieret. Eam rem cum custos carceris visam obstupisset, multis amicis narravit. Præses verò septimo die postquam Byzantium venit, Martyrem ad se duci iubens: Vocetur, inquit Acacius: impia Galilæorum religionis patronus. Cui Antoninus scriba: En præstò est ille, quem quæris. Cum igitur ante tribunal Martyr constitisset, eiusque vultum hilarem, velut Angeli alicuius adspèctum, Præses vidisset, obstupuit: sperabat enim futurum, ut tum vulneribus corporis, tum vinculorum ærumnis, ac ciborum penuria corpore consumptum, & de via multa fessum videret. Cum igitur aliter se habentem vidisset, eius pulchritudinem atque hilaritatem sic admiratus est, ut cohorti diceret: An non vobis, milites pessimi, præcepi, ut hominem istum in interiorem carcerem coniectum in ligno ligaretis, ferreisque & grauissimis ac multis vinculis eius collum & totum corpus constringeretis, ita ut ipsius florens atas ijs ligaminibus angereetur ac languesceret, neque sineretis aliquem ipsum visere, nisi qui cibum illi afferret: Quomodo igitur ipsum, velut athletam quandam pinguem factum videtis: quin etiam longè pulchriorem ac venustiorum, quam antea fuerat?

Tum Antoninus scriba: Ita quidem factum est, ut iussisti: in omnes enim ærumnas illas, quas dixisti, coniectus, & ex vrbe Perintho hucusque per totam viam ferreis vinculis adstrictus fuit. Quod si amplitudini tuæ visum fuerit vincula ipsa ferrea videre, eaque ponderare, en illa hinc sunt. Nam vsque ad hoc tribunal homo iste his ferreis vinculis exutus non fuit. Quare à carceris custode minas adhibens, & vide, an ita illi iussum sit, quemadmodum tu præcepisti. Tum Iudex: Veniat, inquit, huc custos carceris. Cum venisset ille, Iudex ita eum interrogavit: Quare, scelestissime custos, facere noluit, quod iussus es, sed ita nutritum atque instauratum istum ad nos duxisti, quasi bellator quidam futurus nobis esset? Ad hæc Acacius: Mea, inquit, pugnandi virtus è cælo à verò illo certaminis Præfècto Iesu Christo seruata est, qui & robur mihi attulit. Dominus enim meus ita curat seruos suos solo verbo. Tum Iudex: Constringite eius dentes, ut non loquatur, nisi cum interrogatus fuerit. Iterum autem custodem carceris interrogans: Quidnam, inquit, scelestissime respondes?

Tum Cassius custos carceris respondit: Per tuam amplitudinem iuro, executum me fuisse, quæcunque tu iussisti, & insuper alia mala his addidisse: sed fuere alij, qui hunc hominem curauerunt, ut sciunt omnes, qui vnà cum ipso vincti erant. Quod si rem aliter se habere cognoueris, en caput meum præstò est: potestatem habes: quæso facias quicquid vis. Videbamus enim sapius quosdam veste splendida ornatos milites, aliosque vrbanis viris, alios Medis quibusdam similes esse censebamus, qui vnà cum ipso versabantur, quique eius vulnera curabant, & diligenter abstergebant, multisque cibarijs propositis, vnà cum eo vescabantur. Hæc omnia homines, qui ex vrbe Perintho vnà cum eo vincti ducti sunt, tum in via, tum hinc cum sapius vidissent, mihi retulerunt: ita ut ego, cum ipsis non crederem, & verum scire cuperem, meis oculis videns id cognouerim. At si quando repente, cum hæc spectarem, ingredi ad eum voluissim, & ab illis quærere, vndenam illuc ingressi essent, aut quinam forent illi, quos vnà cum ipso vidissem, sapius ad eum ingressus, neque quenquam illorum, neque quicquam è cibarijs illis videbam, sed hunc solum ligno alligatum, preces ad Deum fundentem, & diuinam gloriam laudantem, interdum verò dormientem.

Tum Iudex: Pecunias, inquit, ab Acacij consanguineis accepisti, ob idque iudicium vis eludere. Ac statim furore percitus, plumbeis virgis eius terga pulsari iussit. Qui cum cruciaretur, vociferans dicebat: Quæso, Iudex, ut si res aliter se habet, quam dixi, me interficias. Tum ille: Veneficum igitur hominem hunc esse affirmas opus est. Cui carceris custos: Ego, inquit, quod vidi, dico, neque scio, veneficus' nesti, an non. Hæc cum beatus Acacius audiret, illorum stultitiam irridebat, quantum fractis esset maxillis. Itaque Iudex ipse rursus furore accensus, Acacio dixit: Tunc venisti, ut nos derideres,

Byzantij ad iudicis tribunal sistitur.

Iudex stupet, nesciens diuinitatis curatum.

Maxille eius conteruntur.

Crudelis iudex carceris custodem immeretem punit.

derideres, præstigijs ac veneficijs tuis confusus? Ego, inquit Acacius, non rideo, quod vestra pernicie gaudeam: immò sempiternam vestram condemnationem multum doleo. Vos autem ipsi vestram vitam irridetis, qui verum illum Deum cæli & terræ, maris & omnium, quæ in eis sunt, effectorem dereliquistis, & lapides ipsos adoratis. Tum Iudex ei dixit: Ne putes ista tua constantia me victum iri: non sinam te viuere, nisi dijs sacrifices, & iniuriorum Imperatorum edictis obedias. Cui Acacius: Si timerem minas tuas, statim tibi obtemperans, fecissem quod iubes: quoniam verò sententia mea melior est, quam tua, minas istas nihil timeo: fac, quod lubet.

Tunc Iudex furore percitus: Sacrificasne, inquit, an adhuc pergis insanire? Respondit Acacius: Tu pergis id facere, qui homines, à quibus nihil mali commissum est, neque aliquid in te peccatum fuit, sic iniuste consumis. Hæc cum audisset Iudex, iussit virgas quernas afferri, & eius terga ac ventrem verberari. Cumque decem homines vicissim Acacij corpus verberarent, Martyr ipse tormentis afflictus, sic clamabat: Christe, adiua humilem seruum tuum. Iratus autem Iudex, iussit ventrem amplius verberari. Cumque decem illi homines hoc fecissent, & beatus martyr doleret, voce magna dixit: Domine Iesu Christe, adiua seruum tuum Acacium. Hoc cum ab eo dictum fuisset, statim vox de cælo venit, ac dixit: Ne timeas, Acaci, sed esto bono animo: decet enim te cum patribus tuis esse, & cælo versantem oblectari, eò quod nunc nominis meis confessionem profitearis. Cum hæc vox audita esset, homines illi qui Martyrem verberabant, torpescentes tanquam muti effecti sunt, neque manus ipsas amplius mouere poterant, ita ut Iudex ipse ambigeret, & furore accensus, sanctum illum martyrem Acacium ad maiora iudicia, hoc est, ad Flaccinum Proconsulem Thraciæ mitteret, qui & relationem talem ad eum scripsit:

Admirabili & maximo Iudici Flaccino Proconsuli, Bibianus Imperatorum deuotissimus salutem: Acacium impia Christianorum religionis patronum, à Firmo Martie legionis Tribuno ad me missum, neque volentem ijs parere, quæ ab iniuriorum Imperatoribus nostris præcepta sunt, cum viginti diebus antè ad me missum acceperim, & vehementer de ipso inquisuerim, nihil amplius profeci: propositi enim sui tenax est. Quoniam verò potestas tua plus timoris afferre potest, propterea hominem hunc cum actis, quæ de illo à me composita sunt, cum te præstantissimum virum esse sciam, ad te misi. Cum igitur Flaccinus has literas accepisset, iussit Martyrem in carcere quidem concludi, sed seruati tamen sine vinculis, & remota custodia illa tam atroci. Vxorem enim Christianam Flaccinus habebat, à qua rogatus, & iureiurando clam adstrictus fuerat, ut qui propter Christi fidem ab ipso inquirebantur, non diu, neque multum ab eo cruciarentur.

Iussit igitur Flaccinus post quinque dies Acacium martyrem ad se duci, & eius acta recitari, quæ Bibianus confecerat. Quibus recitatis, inquisitionis, quæ à Bibiano facta fuerat, austeritatem, & Martyris constantiam, stabilemque confessionem, & miracula per ipsum facta cognouit, Bibianumque accusauit, quod non celeriter eum interfecerat, sed tam exquisitè aduersus militarem hominem se gesserat: iussitque martyris caput abscindi ante vrbem Byzantium, ita pronuncians: Acacium Galilæorum adiutorem, & nostrorum Imperatorum trophæis insignium desertorem, qui operam dedit, ut quamprimum vitæ suæ finem talem videret, sicut quæstiones de eo factæ docuerunt: hunc, inquam, hominem legibus non obedientem, tribunal nostrum lubet gladio percuti, & capite priuari.

Postea verò, quam beatus Acacius vocationis suæ opus iam iam perficiendum cognouit, Spiritu sancto ita decernente, clamans sic ait: Quam multis linguis te laudare vellem, Christe Dux vitæ, & fili Dei, quoniam ita misericors & benignus es in me peccatis obnoxium, qui & tali sorte me dignatus fuisti. Cumque ductus fuisset extra vrbem Byzantium in eum locum, vbi martyrium obeundum illi erat, rogauit carnifices, ut paulisper Dei orandi facultatem ei concederent. Itaque positus in terræ genibus, has preces ad Deum misit: Gloria tibi Deus, & immensæ tuæ magnificentiæ conuenit laudatio, qui sic gloriosum in nobis peccatorum onere grauatis te ostendis. Quo enim maiora beneficia nobis largiris, & quo magis iniquitates nostras remittis, eo abundantius benignitatis tuæ gloria relucet. Benedictum sit nomen gloriæ tuæ, quod ita faciendum probasti, ut in Filio tuo vnigenito & Spiritu sancto hominem ipsum honorares, & nunc me tantis beneficijs indignum propter bonitatem tuam ad talem gloriam inuitasti, non propter mea opera. Benedico igitur tibi, Domine Deus sanctus Israel, cum vnigenito Filio tuo, & sancto Spiritu, quoniam tua est gloria,

S. Acacius virgis quernis flagellatur.

Literæ Præsidis ad Proconsulem.

Sententia mortis fertur in martyrem.

Precatio eius sub mortem.

gloria, tuus honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Hæc cum dixisset, gladio percussus fuit, & capite truncatus.

Itaque martyrium perfecit sanctus Acacius octavo die mensis Maij, Imperatore Maximiano. Eius autem corpus viri pij ac religiosi collegerunt, & omni studio ac diligentia funus ipsius curauerunt eo in loco, qui Staurius appellatur, regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui gloria sit & Imperium in secula seculorum, Amen.

**MARTYRIUM S. VICTORIS MAVRI, EX
VETUSTO M.S. CODICE DESCRIPTVM, ET**

a Maximiano notario conscriptum, fultumq; præclaris testimonijs antiquissimorum Martyrologiorum. Stylus hinc inde per F. Laurentium Surium nonnihil expolitus est.

8. Maij.

Victor sistitur coram Imperatore

Mittitur in carcerem.

Fustibus caeditur.

Psal. 95.

Spernit honores. Exod. 22.

Iterum fustibus caeditur.

REGNANTE impio Maximiano Imperatore, in ciuitate Mediolanensi ingens fuit persecutio Christianorum. Erat autem illic quidam miles, natione Maurus, Victor nomine, Imperatori notissimus, apud quem delatus est à quibusdam, ita dicentibus: Clementissime Imperator, Victor Maurus, Christianus effectus est, & blasphematur deos nostros, dicens eos demones esse. Indignatus itaque Imperator, iussit eum comprehendere & ad se adduci, eique dixit: Ego quid verò tibi deesse putasti Victor, vt Christianus fieres? Victor respondit: Non ego nuper Christianus effectus sum, sed ab ineunte ætate mea fui. Imperator ait: Ergo, vt afferis, manifestò Christianus es? Victor respondit: Christianus planè sum, & Christum Iesum filium Dei viui, de Maria virgine per spiritum sanctum natum, adoro, corde credo, & ore laudare non cessabo. Tunc Maximianus ira percitus, iussit eum trudi in carcerem, & diligenter custodiri, dicens ad eum: Tecum ipse Victor pertracta, quemadmodum possis horrenda lucrificare tormenta, quæ te atrociter laniabunt, si sacrificare noluieris. Missus itaque in carcerem, mansit ibi sex dies, nihil interim neque edens, neque bibens. Septimo autem die iussit Imperator sibi tribunal apparari in hippodromo circi, sanctumque Victorem adduci: cui dixit, Ego quid Victor de tua salute cogitasti? S. Victor respondit: Salus & virtus mea Christus est, cuius Spiritu nutritus, quem in visceribus meis accepi. Tum Imperator præcepit adferri fustes, & in conspectu suo illum extendi & cædi, præcone sic clamante: Sacrifica dijs, quos Imperator & omnes adorant. Cæso autem Maximianus: Victor, audi consilium meum, & accedens cole deos istos, quos nemo dignius te colere potest, præsertim cum caritè te exornet. Victor respondit: Beatus rex & propheta Dauid Christianos omnes instruens, ita dicit: Omnes dijs gentium demonia. Si ergo ab initio illi demones dicuntur, quo pacto ego eos adorabo? Imperator ait: Ego tibi deferam honorem magistrum militum, dabo aurum & argentum & possessiones multas, si velis sacrificare dijs. Sanctus Victor respondit: Iam dixi tibi, iterumque dico non me sacrificare demonijs: offero autem me ipsum Deo sacrificium laudis: quia scriptum est: Omnis sacrificans demonijs, & non Deo, eradicabitur.

Anolinus consiliarius Imperatoris dixit: Oblati sunt tibi honores à clementissimo Imperatore: quare non sacrificas dijs, quos Imperator adorat? Sanctus Victor respondit: Ego præmia à vobis promissa non accipio, sed à Deo quotidie accipio vires & robur. Tunc Imperator iussit eum iterum abduci in carcerem ad portam, quæ dicitur Romana, & illi custodiri. Vbi cum fuisset diebus tribus inclusus, iubente Imperatore eductus est, dixitque ei Imperator: Immola dijs nostris, quos vera commendat diuinitas. Sanctus Victor respondit: Ego dijs paganorum non immolo.

Turpe est mihi, vt quod in baptismatis sanctificatione percepi, id, à te homine corruptibili, & nulli non calamitati obnoxio coactus, deseram. Non sacrifico: tu porrò fac, quod facturus es. certus enim sum, te fortiozem illum esse, qui pugnat pro me. Tunc Imperator & Anolinus iusserunt fustes apportari, extensumque martyrem verberari, eique acclamari: Sacrifica dijs, quos Imperator & omnes adorant. Sanctus autem Victor ijs pœnis subiectus, dolores non sensit, sicque Dominum precatus est: Domine

Domine Iesu Christe, cuius annona quotidie nutrior, adiuua me in pœnis. Imperator dixit: Victor, consule sanguini tuo, & immola dijs, quos alij adorant. Nam per deos, & per salutem & statum Reipublicæ, mortalibus omnibus exemplum te statuum. Nec est, quod speres, vbi à me punitus fueris, Christianos seruum meum martyris loco habituros. Nam cum in locum cadauer tuum proijci iubebo, vbi nunquam possit inueniri. Victor ait: Ego non sacrifico: tu fac, quod tibi visum est. Non enim seruo tuo id facis, sicut dixisti, sed seruo Iesu Christi.

Tum ira incensus Imperator, rursus eum præcepit conijci in carcerem ad portam Romanam, & pedes eius in cippo colligari. Misit autem ad eum Anolinus consiliarius Imperatoris, qui ei dicerent: Homo, consule sanguini tuo, & vide ne amplius in te concites iram Imperatoris: sed audi consilium meum, dijsque sacrificata, accepturus ab eo honores, quos volueris. nam alioqui multa tibi tormenta parantur. S. Victor ait illis, qui ad ipsum missi erant: Ite, dicite Anolino: Ego dijs paganorum non immolo, cum scriptura dicat: Confundantur omnes, qui adorant sculptilia. Ego Deum

Psal. 96.

num & verum adoro, vt non confundar in æternum. Altera die iussit eum Imperator produci è custodia, dixitque ei Anolinus: Adeone induratum est cor tuum Victor, vt non obtemperes Imperatoris edicto, & sacrifices? S. Victor respondit: Ego dijs impuris & nullo sensu præditis non sacrifico. Tunc Imperator iussit omnia genera tormentorum coram illo adduci, aitque illi: Vides Victor, quæ te tormenta maneant, quibus subijciendus es, nisi sacrifices? Sanctus Victor respondit: Tormenta, quæ tu mihi minaris, longè tibi maiora parantur à Deo meo in illo iusti iudicij die. Imperator non ferens se palam ab illo, vt ipse quidem putabat, contumelia affici, præcepit bullientem adferri plumbum, eoque totum martyris corpus perfundi. Cumque perfunderetur, orauit Dominum, ita dicens: Domine Iesu Christe, propter cuius nomen hoc parior, adiuua me & libera me: sicut liberasti tres pueros immaculatos de camino ignis, & confudisti tyrannum: ita & me quoque nunc libera, vt erubescat Maximianus cum satellitibus suis. Mox autè adfuit angelus Domini, plumbumque ita refrigerauit, vt esset instar aquæ è fonte manantis, nec vlla in parte corpus martyris adustum est. Expandit itaque S. Victor manus suas, Dominumque benedicens, ait: Benedico te Christe Iesu, quia dignatus es misereri serui tui, & mittere angelum tuum, qui & plumbum refrigerauit, & plagas ab impio Maximiano mihi impositas, vnguento misericordie tue perunxit.

Bulliente plūbo perfunditur.

Dan. 3.

Liberatur ab angelo.

At Imperator valde admirans, iussit eum duci ad portam Vercellinam. Milites autem expectantes, quid fieri mandaret Imperator, somno se dederunt. Exurgens igitur sanctus Victor aufugit, & abscondit se in stabulo ante theatrum. Expergesti verò milites insecuti sunt eum, & cum inuenissent mulierculam quandam, sciscitabantur ex ea, num vidisset hominem canum, scissa veste. Illa respondente, vidisse se canum hominem, eumque fulgentem: perquisierunt sanctum martyrem in via, quæ dicitur stabuli: cumque ad theatrum venissent, ingressi stabulum, inuenerunt eum ante ora equorum latitantem. Tum verò iniuria eum afficientes, foras eduxerunt. Vt autem rescuit Imperator eum fugam iniisse, ira commotus in milites, iussit ab alijs eum duci extra ciuitatem ad hortum, qui Lysippi appellatur. Ipse verò inambulans in hippodromo circi, misit ad eum cursores, qui ei dicerent: Desperasti vitam tuam, nec vis sacrificare? Per deos, si non feceris sacrificium, capitalem sententiam excipies. Sanctus Victor ei remandauit: Quod facturus es, fac ocyus. iam enim desidero adipisci mercedem meam à Deo meo. tempus enim est, si tamen illi sic visum est, qui dedit mihi corpus & spiritum. Tunc Imperator præcepit acciri carnifices, ijsque S. Victorem tradidit educendum ad syluam, quæ Dunlinus vocabatur, vbi viridarium habebat Imperator, illicque capite truncandum. Cum autem duceretur, ait ad milites: Dicite Imperatori Maximiano, hoc anno illum abiturum à vita. Ventum est deinde ad locum destinatum cædi eius, & cum dixisset, Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, quod me non separasti à sanctis tuis, & Nabore ac Felice ciuibus meis, caput eia carnifice amputatum est.

Vt euit autem Imperator, ne quis corpus eius humaret, sed bestijs vorandum relinqueretur. Post dies sex misit Quæstorem suum cum militibus, vt viderent num à feris belluis aut serpentibus esset deuoratum. Venerunt illi, & corpus eius prorsus intactum & inuiolatum inuenerunt, simulque duas bestias, alteram ad caput, ad pedes alteram, corpus conseruantem: regressique ad Imperatorem, id illi indicarunt. Tum verò

Fuerunt hi martyres etiam Afri: idcirco ciues suos vocat.

^{*Materius} iussit sepeliri. Abiens igitur sanctus * Marinus episcopus, inuenit illas bestias corpus seruantes, non aliter affectum, ac si hora eadem fuisset truncatum. Vt autem viderunt belluæ Marinum, cesserunt loco, & tam diu illic hæserunt, donec ablutum esset corpus, & non longè ab ea sylua humatum in pace. Per id tempus Anolinus iussit comprehendi onanes exceptores palatij, eosque iurare per deos suos, si quis eorum haberet chartam aliquam aut scripturam, non se id ipsum celaturum. Cumque ad eum alatae essent chartæ omnes, iussit eas coram se incendi & cremari. Eam rem probauit etiam Imperator. Ego verò Maximianus notarius, ab infantia Christianus, iuravi quidem per paganismum eorum, & tamen noctu ad luminaria scripsi in circi hippodromo, prout memoria complecti potui. Illic enim manebam, & adiuravi, si quis inueniret, ne homini Christiano negaret. Hæc autem omnia oculis meis inspexi, Deo teste & sancta Trinitate. Passus est igitur sanctus Victor in vrbe Mediolanensi, 8. Idus Maij, & sepulturæ mandatus est à S. Marino episcopo pridie Idus Maij, sub Maximiano Imperatore, regnante Domino nostro Iesu Christo sine fine, Amen.

Author hie
storiae huius

DE EODEM S. VICTORE APPENDIX EX S. GREGORII TVRONENSIS DE GLORIA MARTYRUM Lib. 1. cap. 45.

Magnificatur etiam apud Mediolanensem urbem Victor inclytus martyr, quod sæpius victos ab ergastulis dissoluat, captiuosque liberos abire permittat. Igitur quodam tempore Apollinaris cum Victorio Duce Italiam petijt: quo, vt aiunt, apud urbem Romam interfecto, Apollinarem incolæ loci quasi captiuum retinebant, dicentes: Non videbis patriam tuam, sed dignas, vt satellites tuus, pœnas exolues. Hæc autem comminati, miserunt eum in exiliu apud urbem Mediolanensem. Factum est autem, vt adueniente festiuitate sancti Victoris, conuenientibus populis, & hic vigilijs interesset, (sub libera enim custodia absolutus attendebatur) prostratusque coram sancto sepulcro sancti, cum impensius orare cepisset, vt eum virtus martyris ab hoc exilio liberaret, circa medium noctis egressus ab æde, audiuit vnum de egenis loquentem ad alium, & dicentem: Quid putas, o pauper, quæ virtus sit huius martyris? Verum dico, nec fallor, quia in hac nocte quisquam captiuus domino per fugam dilabitur, absolutus in patriam accedit, nec amplius vltra reperietur. Hæc Apollinaris verba, quasi auspiciu ex Dei nutu missum accipiens, iterum atque iterum pronolutus ad tumulum martyris, orat vt virtute eius adiutus, absque impedimento possit abscedere. Moxque vocato puero, equum sterni præcepit, dicens: Hodie absoluendi sumus à vinculo isto custodiae. Et ascendentes, inter Alpium iuga, * congeriorum completa multitudine, pertransierunt, atque Auernum perlati sunt, virtute beati martyris præeunte, vt à nullo interrogarentur, quò tenderent, vel vnde venirent: manifestumque est, eos præsidio beati martyris ab hac ærumna fuisse liberatos.

Vigiliae in ecclesijs in festis sanctorum.

VITA S. VVIRONIS EPISCOPI SCOTIAE, EX QVODAM EGREGIO MS. CODICE DESCRIPTA, sed in gratiam lectoris mutato stylo per F. Laurentium Surium.

Vtrum autem hæc integra sit historia, aut potius integræ historiae epitome, incertum habeo.

P R A E F A T I V N C V L A.

Sanctorum patrum memoriam oratione siue sermone & literarum monumentis celebrare, eosque ita, vt par est, laude & prædicatione efferre, illum proculdubio laudare est, qui in Sanctis suis est mirabilis. Ille enim sanctitatis eorum author est, in quo & per quem; quicquid sanctum est, sanctificatur: & sine quo nihil sanctum, nihil laude dignum esse, certa fide tenendum est. Nos itaque vitam & conuersationem beati Vvironis succinctè exponendam suscipimus, pauca è pluribus commemoraturi: nec dubitamus Christo, à quo sanctitas ei collata est, rem gratam nos facere. Non enim quicquam derogat principi, qui militis eius res præclare & fortiter gestas, post victoriam decantat.

Psal. 67.

VITAE

SCOTIA, fertilis sanctorum virorum insula, & stellarum numerum propè æquans patrocinijs sanctoru, in multoru salutem produxit beatum Vvironè, non infimæ sanè conditionis parentibus ortum. Is postquam ablactatus est, literis discendis adhibitus, & caelestis gratiæ adspiratione præuentus, ante ætatem animo & moribus planè virilis esse cepit, puerulusque iam maiorum exempla sibi proponens, longè antè præsignificare videbatur, quis postea futurus esset. Creuit interim annis, sed plus animo, nullis vquam cedens illecebris, nec pedem semel positum in virtutum vestigijs, inde retrahens, pro nihilo ducens terrena caducaque omnia, porro ad caelestia totis viribus feruenter anhelans. Hæc etsi breuius dicantur, quam pro tantæ sanctitatis merito, qua floruit adhuc adolescentulus, tamen cum nobis propositum sit breuitati operam dare, prolixius hæc prosequi nolimus, maximè quod & sermo incultior facilè possit fastidium adferre lectori, & rerum magnitudo omnem superet dicendi facultatè. Porro cum ætate pariter crescente in dies vitæ sanctitate, corâ Deo vt palma floruit, & vt cedrus Libani in domo Domini multiplicatus est, & Deo & hominibus charus & amabilis. Cœpit autem mox in lucem proferre re ipsa & opere, quod puerulus clam mortalibus, Deo, secretoru inspectori, multa animi sedulitate impenderat. Itaque nihil de proposito remisit, sed in virtutu itinere fortiter progrediens, nec frangebatur aduersis, nec efferebatur prosperis, sacris non fatigabatur vigilijs, pascebatur precibus, ieiunijs lætabatur, denique nullo reru euentu à virtutum studio retrahebatur. Proponebat sibi sanctos Patres, præsertim admiranda virtutum ac meritum sublimitate eminentes, Patritium, Cuthbertum, Columbam, egregias patriæ columbas, orbis luminaria: eorumque vestigijs cupiebat insistere, religionemque & sanctimoniam imitari, idque non lento gradu & seigniter: immò verò, diuino incitante amore, etiâ peregrinandi laborem alacriter eorum exemplo suscipere volebat. Sed hanc eius voluntatem non absque nutu diuino res quædã incidentes retardarunt. Et ille quidem noctes impendebat precibus & psalmodijs, dies ieiunus exigebat, sanctorum ambiebat patrocina, sibi que è caelis opem implorabat per uigil, ne malignorum hostium machinamentis irretiretur, aut à prosequendo animi sui desiderio carnis aliquo impedimento distineretur.

8. Maij Patria S. Vvironis.

Pueri mores & canis.

Eius virtutes & excelsa.

Recusat & pscopatum.

Cedit tandem, sed peregrinationis studio.

Non longè post ecclesiam regionis illius pastore orbata fuit. Vno omnes animo Vvironem sibi pastorem deposcunt: idem clerus, idem populus postulat: clamant vniuersi, illum solum cognatæ genti è cælo destinatum antistitem. At vir sanctus longè alienus ab terreni moxque perituri honoris ambitu, in humilitate fortiter persistens, prorsus reclamatione, ait discipuli partes sibi potius, quam doctoris, tribui oportere. Erat verò eius insulæ consuetudo, vt primò eligerent incolæ episcopu, deinde electum Romam mitterent, summi Pontificis manibus consecrandum, atq; ita demum rediturum ad sedem suam. Itaque licet multum refragaretur S. Vviro, non tamen à sua sententia discessit plebs fidelis, sed etiam inuitum illum eligens, compulit tandem assentiri. At ille hac occasione nactus opportunitatem è patria emigrandi, piæ peregrinationis amore, vrgentis populi ad tempus cessit voluntati, licet coram Deo longè alia esset animi eius intentio, quæ tandem etiam non est voto frustrata suo. Abitur Romam, non terrenæ dignitatis ambitione, sed diu cupitæ peregrinationis desiderio impulsus. Comes autem illi & itineris & voti accedit Plechelmus sacerdos, virtute venerabilis, nec atate maior, nec meritis multo minor. Erat ambobus cor vnum & anima vna in omnibus. Cum autem per Angliam iter faceret, diuinitus illis adiunctus est Otgerus Leuita, qui præ feruenti caelestis patriæ desiderio terrena contemnens, beato viro adhæsit. Tum verò iter optatum securius vir sanctus cum socijs prosequens, Christo duce prospero cursu mare emensus, tandem Romam peruenit: vbi beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli limina labris tres illi premunt, pauimentum lachrymis rigant, precibus & votis altaria cumulant, in cælum preces transmittunt, loca sancta crebrò inuisunt. Nec despicit Christus gemitus seruorum suorum: quod querunt, diuinitus illis non negatur.

Vbi autem Romanus Pontifex eos aduenisse cognouit, beatum Vvironem ad se acciuit. Ille verò sine dilatione cum socijs ad Pontificem accessit. Intuitus autem illum Pontifex

Pontifex, ex vultu animi eius cognouit, moxque in eius ruens amplexus, osculatus est eum non sine lachrymis. Deinde oblata colloquendi opportunitate; Pontifex nomen & patriam animique propositum ex illo percontatus est. Ille vero osor falsi, tenaxque veri, primo exposuit causam aduentus sui, & cur a sue regionis hominibus eò missus sit; deinde animi sui votum tantæ sanctitatis Pontifici expromens, eius pedibus aduolutus, quanta potest instantia petit, ut suum velit præbere assensum. At Pontifex nihil motus eius precibus, populo Dei potius consulere voluit & eius electioni suffragari: Inuitum igitur diuque reluctantem episcopum illum ordinat, eundem honorem etiam imperiens Plechelmo sancti viri socio, ambosque complexus, multis auctos muneribus remisit in patriam, sua autoritate præcipiens beato Vuironi, ne se vili peregrinationi daret, donec esset reuersus ad suos. Cuius præcepto vir sanctus obtemperans, repetit Alpium iuga, & traiecto demum mari, in patriam incolumis magna suorum gratulatione peruenit. Claruit inde bonorum operum & optimæ cōuersationis egregijs exemplis, respondebantque eius mores & vita doctrinæ. Et quauis non segniter vitæ semina spargeret in populos, manebat tamen semper illi peregrè proficiscendi desiderium, hominibus quidem occultum, sed notum Deo, qui etiam sua gratia illi præstò fuit, ut possit quandoque voto potiri suo. Nam oblata opportunitate, rursus assumens Plechelmu coëpiscopum & Otgerum diaconum valde religiosum, posthabitis parentum blâdimentis, delicijs, opibus, neglecta populari gloria, iter ingressus est, quod diu animo erat meditatus, iam in opus collaturus. Peragratis autem vicinarum regionum finibus, ad mare Gallicum peruenit, ibique nauem offendens, prospero cursu sulcans maris furentis vndas, in oppositum euasit litus. In portum autem egrediens, cum reflexisset oculos ad pelagus, gratias egit Deo, quòd tumentes illas pro cellas contra periculum penetrasset, fluctus illos marinos comparans animarum naufragijs, litoris soliditatem quietis æternæ tranquillissimæ firmitati.

Porro ulterius proficiscens, cum incertus adhuc esset, quò potissimum se conferret, licet diuinum sibi nihil ambigeret adfuturum auxilium, certus non derelinqui à Deo sperantes in illum: iam tamen apud se planè decreuerat non redire ad patriam solum, sed libenter exilij quoscunque tolerare labores. Malebat enim inter alienos & exteros pauper & vilis haberi, quam inter suos diues & gloriosus. Venit interim in Franciã, & à Pipino duce Francorū, cum is didicisset Vuironem & Plechelmu in signes viros, in regno Frâciæ peregrinari velle, illorumque sanctitate totâ patriam illustratam, celeriter accitus est, & vnâ cum socijs honorificè susceptus. Cognita inde causa aduentus eorū, B. Vuironē mox inter suos habere voluit, quē omnes inprimis colerēt ac reuererentur: eiusque sanctitati se suosque cōmendans, summa veneratione ut patronū illiū prosecutus est. Locū etiam à mundi strepitu & turbis remotū illi attribuit, quò liberius cum suis illic posset rerum cœlestiū contemplationi vacare. Is locus vulgò Mons Petri dictus est, in quo oratoriū in honorē beatissimæ & perpetuæ virginis Mariæ constructū & consecratum est, itemque S. Petri monasteriū præclaro opere, quod vsque in præsens perdurat. In hunc ergo locum, qualem diu concupierat, vir sanctus ingressus, se suosque multis imitandos exhibuit. Non oculos voluptati, non aures ludibrijs, non animum leuitati adhibuit: sed semper grauitate quadam & morum honestate extitit venerabilis. Christus illi in corde, Christus in ore: nec alium præter Christum diligens, quotidie in ara cordis sui illi se mactabat, vigilijs, precibus, ieiunijs sese macerans: pauper quidem rebus, sed meritorū opibus locuples: fortis aduersum vitia & peccata, ne illis succumberet: facilis autē ad veniã, si qui in vitia lapsi essent: sibi parcus, alijs largus & benignus, vbiq; humilitatis & charitatis de se præbens exempla. Populo tum doctrina, tum vita præluxit. Et cum multis esset ornatus virtutibus, corpore quidē degebat in terris, sed animo totus versabatur in cælis. Denique sanctæ crucis munitus clypeo, nihil formidabat rerum labentium varios casus: hostis antiqui nouerat machinamenta conterere, subditis & socijs optima in se viuendi exhibebat exempla, faucijs peccati morbis manum medicam adhibebat: damnis aliorum magis, quam suis, dolebat.

Dux autem Pipinus tantæ eum venerationi habuit, ut tãquam præfuli animæ suæ, vitæque patrono, propter eximiam sanctitatem, sua illi peccata confiteri solitus sit, nec erubuerit ad faciendam confessionem detractis calceis eum adire, eiusque oris imperio parere. Sæpius etiam volebat eum interesse communibus consultationibus maiorum. Erat enim consilio maturus, nec inutilis eloquio: non accipiebat personam, sed veritatem palam enūciabat. Nunquam visus est præ indignatione aut liuore corrugâsse frontem:

Rom. Pontifex cogit eum cedere electioni.

Deferit episcopatum & abit in Gallias.

Honorificè accipitur à Pipino.

Eius virtutes & studia.

Pipinus confessarij loco eum habet, itaque ad confessionem discalceatus.

se frontem: nec adulationi vnquam studuit, soli Deo placere desiderans. His atque alijs virtutum ornamentis in dies auctus, ad multam peruenit ætatem: nec eum poenituit vltro suscepti exilij, ad veram illam patriam cælestis Hierusalem propediem abiturum, nec laboris exacti piguit quiete fruitorum sempiterna: frangebatur senio, sed animi virtute conualescebat. Aduentabat diu expectatus dies, laborum propinquabat terminus, gaudium instabat præmiorum. Tempus, inquam, miserendi aderat, quo Dominus militem emeritum præmijs afficere decreuerat, & ad se euocare in illud palatium felicitatis æternæ, non deinceps iam moriturum vnquam, sed mutandum in melius: quia preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Modica igitur febre corripitur & carnis occubitu cum vitæ sempiternæ ortu commutans, felicè Christo reddit spiritum, in sinum Abrahamæ angelicis manibus transferendum. Ad exequias autem beati viri non parua religiosorum hominum turba confluit, dolentium tanto se patre destitutos. Sacrum verò corpus eius intra oratorium supradictum beatissimæ matris Dei, à fidelibus cum hymnis & psalmodijs dignè conditum est, odorque miræ suauitatis, hominibus incompertus, qui tum ab adstantibus hauriebatur, declarauit adesse eius sepulturæ spiritus cælestes. Celebratur eius solennitas octauo Idus Maij. Ad sepulcrum quoque eius plurima diuinitis conferuntur beneficia, nec absque consolatione hodieque recedit, quisquis dignè eius poscens suffragia, veniã suis peccatis, & gratiam à Deo implorat, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per infinita secula, Amen.

VITA S. STANISLAI EPISCOPI CRACOVENSIS ET MARTYRIS, ANNO CHRISTI M. CCCC. LXV. CONSCRIPTA ab Ioanne Longini Canonico Cracouensi: sed ob nimiam prolixitatem mutato ferè stylo redacta in compendium per F. Laur. Swrium: ita tamen ut historię integritati nihil detractum sit. Prologum Authoris vtrunque satis longum omisimus, quibus suam ille conatur excusare imperitiã, tametsi non indoctum fuisse opus ipsum declarat: quod ab illo quidem in tres, ut ipse vocat, Tractatus distributum est: nos verò vno libello comprehendimus.

STANISLAVS apud Polonos ortus est in Cracouensi territorio pago Sciepanouio, qui à Cracouia abest septem milliarijs, ex se quidem obscurus, sed viri sancti ortu illustris & celebris. Parentes habuit genere nobiles, valdeque præstantes & tali prole dignos. Pater Vuelislaus dictus est, vir ex ordine militari & equestri, & inter suæ familiæ homines faciliè primus ac præcipuus: inter alios quoque Poloniæ proceres virtute & rei militaris gloria eximius. Matri Bognæ nomen fuit, quam non solum generis splendor, sed etiã rara pudicitia, insignis religio non mediocriter commendaret. Vterque autem hospitalitati deditus erat, & pauperum, pupillorum, peregrinorum, inopum propensis animis curam gerebat. Ambo ieiunijs, vigilijs, alijsque edomandæ carni accommodatis exercitijs nauabant operam, & verarum virtutum, quibus excollitur & ornatur animus, studiosi erant. Amplum illis fuit patrimonium, ferax census & plusquam mediocris substantia, generi & conditioni respondens: sed alacri liberalitate in pauperes profundebaratur. Rara per id tempus apud Polonos templa visebantur. Itaque Vuelislaus in ditioe sua Sciepanouensi, hortante eum cõiuge sua, sacram extruxit ædem, adhibitis illi prouentibus, quibus eius ministri affatim sustentarentur: vestibus quoque sacris & vasis aureis atque argenteis, cæterisque, quibus res diuina expleri solet. Templum autē dicatum fuit beatissimæ Mariæ Magdalene, cui illi magna animi deuotione singulariter addicti erant. Ad hanc ædem sæpè illi diurnis atque nocturnis horis veniebant, feruenterque in preces incumbebant, nõ eo duntaxat tempore, quo diuina illic peragebantur officia, sed alijs etiã horis, quas illi sibi præscriperant: certabantque inter se, ut alter alterum antecederet, & precandi diuturnitate superaret. Denique in exequendis Christianæ legis præceptis & institutis tales se præbebant, ut eorum vita alijs admirationi foret, quippe quæ non multum à monastica discreparet.

Sed

Psal. r.ij.

Mors sancti viri.

Maij 8.

Cap. r.

S. Stanislai patria & parentes.

Parentes eius templū ædificant.

Singularis & rara eorū pietas.

Cap. 2.
Eorum sterilitas.

Sed cum multæ eis & opes & copiarum suppetere, vno sterilitatis incommodo ex obsecrari videbantur, quod nullum earum post se heredem relinquerent ex se procreatum. Nec tamen ea causa vel erga cultum Dei & Sanctorum, vel erga proximorum subleuandam inopiam segniores fuere, summopere id expetentes, ut prole beati forent, quam diuinis manciparent ministerijs. Iam trigessimum in matrimonio agebant annum, & tum ipsi tum ceteri desperabant posse ex eis nasci prolem, cum ecce sentit Bogna concepisse sese, cernuntque omnes eius ventrem intumescere. Interim tamen illa, ut antea consueuerat, respuebat vitæ huius illecebras & voluptates, quibus iam olim nuncium remiserat, & tam victu quam vestitu castigato ac simplici contenta erat. Cumque aliquando postlustratos meride greges, domum ex propinquo nemore se reciperet, apud puteum haud procul ab ædibus suis filium elegantissimum absque vlla obstetricis opera peperit septimo Calendas Augusti, lotumque in fonte domum incolumis asportauit, nihil neque doloris, neque debilitatis vel in partu, vel post partum experta. Inde baptizatus puer in æde S. Mariæ Magdalene, Stanislavus vocatus est. Stupebant omnes è sterili & senescente foemina præter omnium expectationem editum infantem, nec dubitabant illum in magnum quandoque virum euasurum, qui Polonis suis haud vulgari tum solatio, tum ornamento & vtilitati foret. Sciebant enim ita natura comparatum, ut quæ egregia sunt, diuque duratura, ea tardius enascantur. Natus est autem Stanislavus regnante apud Polonos Miecislao primo, anno regni eius tertio, porro à Christi ortu millesimo & tricesimo.

Cap. 3.

Pietas eius puerilis.

Adhibetur literis.

Gravitas morum eius.

Benignitas in pauperes.

Patientia.

Cap. 4.

Venit in Gallias.

Coniungit optimos mores cum doctrina.

Postquam autem parentes eius tali se filio auctos viderunt, pari consensu perpetuam Domino continentiam voverunt, atque religiosè conseruauerunt. Obseruatum inde est in puero teneriori infantia perfuncto, sæpe illum molliori relicto strato, nuda humo, aut super paleas cubasse: vtroque parente admirante pueri indolem, & sine monitore conceptam religionem, ad quam rectè conformandam omnes ipsorum cura & cogitationes conuersæ essent. Vbi primum licuit per ætatem, literis & disciplinis liberalibus discendis traditus est, ad quas discendas ingens ille desiderium, ingenium docile, tenacemque memoriam attulit. Mores ei erant verecundi, modesti & ingenui, ab omni lasciuia ludisque, quibus pueri delectari solent, abhorrentes. Tanta illi gravitas, modestia & pudor in sermone, vultu & actionibus inerat, tanta ad virtutem propensio, ut nec iocari nec ridere effusius conspectus sit. Atque hinc fiebat, ut multi etiam graues viri in eius amorem & admirationem prouocarentur. Parco & tenui sanè cibo & somno utebatur: reliquum tempus literis percipiendis impendebatur, & si quid superesset, precibus dabatur. In ea puerili & tenera ætate tam erat erga pauperes misericors & benignus, ut quicquid bona parentum venia adipisci posset, id illis largiretur, facillè daturus omnia, nisi præceptorum seueritate puer modestus & pudibundus vetaretur. Vbi adolescentiæ metas attingit, vberioris doctrinæ capeendam causam missus est Gnesnam, qua in vrbe tum studia magis florere videbantur. In illo itinere ingressus balneas quasdam nobilium pagi cuiusdam, pessimè ab illis mulctatus est, cæsus ad nudum corpus sustibus, & cum ignominia inde eiectus, quod dicerent suo iniussu balneas ingressum ipsos iniuria affectisse. Ea verbera optimus adolescens tulit patientissimè, ita ut in vicino agro defixis in saxo quodam, quod hodieq; illic ostenditur, genibus, veniam à Domino illis, à quibus tam inhumaniter verberatus erat, precareretur. Sed Deus id inultum abire passus non est, eosque nobiles ac posteros eorum graui in tibia vlcere puniuit: agerque ille, in quo preces Stanislavus Deo obrulit, multis seculis perpetuò sterilis permansit, adeò ut inde Popona Gora, id est, mons sacerdotalis vsque in præsens appelletur.

Postquam verò etiam adolescentiam ea modestia & morum sanctitate & gravitate, omniumque illecebrarum blandimentorumque corporis contempione exegit, ut in illa ætate iam senum obtineret autoritatem, in ipso inuentutis flore summo flagrans discendi studio, in Gallias proficisci voluit, quod multorum sermone scholas illic florentissimas didicisset. Annuebant eius votis parentes & propinqui, impensasque liberaliter conferebant. Venit igitur Lutetiam Parisiorum, atque illic in ius Pontificium perdiscendum incredibili sedulitate incubuit. Deinde ad Theologiæ studia se contulit. Mira erat in verbis eius suauitas, in factis comitate condita gravitas conspiciebatur. Multi certè his animaduersis in dubitationem adducti sunt, ex media ne Polonia, an ex Gallijs ortus esset: adeò & literis & optimis moribus præclarè institutus erat. Non minus enim vitæ & morum integritate, quam doctrina & eruditione de-

lecta-

lectabatur: quæ si in vno aliquo pariter coniunctæ sint, non possunt non apud omnes eum facillè celeberrimum efficere. Procul ille à se abiebat carnis voluptates, animum habens virginem, serenum atque tranquillum. Sapientia illi inerat supra ætatis mensuram, cui adiunxerat virtutes alias, quas sibi cum primis familiares effecerat. Contemnebat auaritiam, mundi vanitates, carnis oblectamenta, inanem & fallacem gloriam. Domabat corporis lasciuiam ieiuniorum frigore, & foeminarum vitabat contubernia, angelicam in carne consecrans puritatem. Quibus sanè egregijs animi virtutibus id consecutus est, ut permultis bonis & doctis viris non mediocriter charus haberetur. Complures viri graues è schola Parisiensis hortabantur eum, ut vel Pontificij iuris, vel sacræ Theologiæ doctorem se creari pateretur: sed ille modestè recusabat. Cum esset Parisijs, incessit eum cupido alicuius arctioris monasticæ complectendæ religionis, contemnedorumque honorum & dignitatum, quas in patria sibi obuenturas non dubitabat, sed Dominus maioribus eum certaminibus reseruans, id non permisit.

Septennio Lutetiæ in studijs consumpto, in Poloniam cum instructa bibliotheca reuersus est, & vtroque parente mortuo cum se locupletem cerneret adire hereditatem, omnes opes suas in pauperes insigni liberalitate distribuit, ut illis abiectis sarcinis, expeditiùs Domino seruiret. necdum enim omnem monasticæ suscipiendæ vitæ cogitationem deposuerat: sed hærebat animo, quam viuendi rationem, potissimum sectaretur, cum monastica quidem videretur tutior & tranquillior, sed contra formidaret abscondere credita sibi à Domino talenta. Ea tempestate Ecclesiæ Cracouiensæ præerat Lampertus Zula, qui Aaroni successerat, nolensque de more pallium à Pontifice maximo petere, id effecerat, ut ea sedes deinceps non Archiepiscopus sed Episcopus haberet. Is vbi comperit Stanislavum fluctuare animo de vitæ instituto suscipiendo, ad se accito persuadet, ut in Clerum se sinat cooptari, creatque eum Cracouiensis ecclesiæ Canonicum, ac deinde etiam author illi est, ut sacerdotio inicietur. Quo in statu omnibus sui ordinis hominibus optimis exemplis præluxit. Porro etiam concionandi munus obiens, in diocesi Cracouiensi plurimos mortalium in Dei amorem incendit, doctrinam suam vitæ sanctitate & morum integritate mirificè ornans & confirmans. Nulla in eo arrogancia, nulla animi indignantis commotio, nullæ improbæ cupiditates viscebantur. Affligebat corpus multa abstinentia, perpetuò in sacrorum lectione codicum versabatur, multus erat in sanctis meditationibus, prolixis vigilijs, alijsque sanctis laboribus & exercitijs pietatis. Et cum esset tantus vir, semper tamen nesciri appetebat magis, quam alijs innotescere. Volebat Lampertus Episcopus iam senio confectus eum habere successorum, sed nullo pacto id ei persuadere potuit. Capiebat sanè ex eius vita & doctrina maximam voluptatem, quod videret suæ clectioni euentus respondere, nomenque Stanislav ob virtutis & eruditionis præstantiam celebre fieri. Multi enim de tota Polonia tam è Clero, quam ex laicis ad eum aduentabant, in dubijs eum consulentes, & suis conscientijs consulere cupientes. Quos ille comiter & benignè acceptos, institutione sua recreabat, idque eò facilius, quod cum prudentia à natura ipsi insita multam haberet eruditionem coniunctam, tum quoque animum fide excelsum & bonæ spei plenum, ingeniumque perhumanum, bonis operibus semper additum, omnis simulationis & dissimulationis expers, simplex & apertum. Tandem Zula Episcopus grandiori ævo se sentiens prægrauatum, curam omnem administrandæ diocesis in eum reiecit: in qua administratione sic ille versatus est, ut omnibus admirationi esset, quod singulari dexteritate & prudentia per se quævis negotia discuteret.

Tandem autem Lamperto Zula ex rebus humanis discedente anno Christi millesimo septuagesimo primo, mensis Nouembris die quinto & vicesimo, omnium suffragijs ei substituendus esse visus est Stanislavus, tamen ille prolixè rogaret omnes, ne se tanto honore indignum eligerent. Instabant cuncti, & omnium vota in illum tanquam dignissimum conferebantur: resistebat ille diebus non paucis, dicebat suos humeros impares tanto oneri ferendo: eligendum potius alium & animi & corporis dotibus instructiorem, cui magistratum tam sublimem, & tam difficili tempore mandarent. Verùm cum instarent & precibus & lachrymis viri ornatissimi & insignes, tandem ille expugnatus cessit non absque metu & tremore, veritus ne diuine resisteret voluntati, quæ per tot ora & suffragia ipsi innotesceret. Confirmatus est

Non vult
Doctorem
tulo ornari.

Cap. 5.
Omnia sua
dat pauperibus.

Fit Canonicus
Cracouiensis & sacerdos.

Recusat Episcopatum.

Cap. 6.
Modestia
singularis.

Consentit
tandem in
uitus in Episcopatum.

N am est

am est ab Alexandro II. Pontifice Maximo, Boleslao rege, Clero quoque & populo id petente: eiusdemque Pontificis iussu episcopus consecratus est.

Cap. 7.

Factus autem Episcopus, non solum nihil de humilitate superiori remisit, sed vitam omnesque actiones suas arctiori custodia & castigatione, arctioribus quoque continentia vinculis constrinxit. Sciebat enim ijs, qui Episcopi functionem suscipi-
rent, necessariò id incumbere, ut vitam viuam Apostolicam, & quæ ipsorum quoque monachorum professionem superet: ridiculumque immò & perniciosum existimabat eorum nolle imitari mores, quorum sis dignitate ornatus. Induit tunc corpus suum cilicio, vsurus eo vsque ad mortem: ut carne afflicta & macerata, spiritus fieret robustior, & grex ipsi commendatus plus instrueretur exemplis quam verbis. Nihil sibi præclarior & præstabilius ducebat, quam per omnem vitam in Saluatoris insistere vestigijs. Libenter iuuabat viros bonos consilio & auxilio, animum à terrenis abstractum cupiditatibus, ad superna magno studio erigebat. Ad præstandas eleemosynas tam erat promptus & profusus, ut aedes illius egenis & ægris plena videretur. Denique sic se omnibus præditum virtutibus exhibebat, ut omnium perfectionem adeptus censeretur. Parochias diocesis suæ non per alios, sed per seipsum quotannis visitabat, accuratè in sacerdotum, ministrorum & plebis facta inquirens, vitia & deformatos mores sedulè corrigens & castigans, in eam curam vel maximè intentus, ne sacerdotio initiati foeminarum contubernijs foedarentur, sed vitam viuerent puram & religiosam, quæ alijs exemplo esset. Nouerat enim Deum facilè conciliari posse peccanti populo, si pro peccatis eius sacrificia offerentium grata illi esset vita. Vulgares & plebeios homines assiduis exhortationibus bonisque exemplis ad fidem conseruandam, virtutesque & bonos mores conseruandos incitabat. Magnam suis sermonibus cautionem adhibebat, ut nihil in eis futile, nihil non plenum vel non dignum summæ honestatis viro appareret. Studebat prodesse quamplurimis, tam se benignum & humanum erga singulos exhibens, ut omnium communis parens videretur. Si quid otij superesset à publicis primariisque negotijs, id omne aut in precibus, aut in sacra lectione conterebatur. In consulendo, iudicando, decernendo animus illi ab omni ambitione, cupiditate, liuore vacuus & liber erat. Familiaris imprimis & præcipua ei cura inerat, oppressorum, infirmorum & calamitosorum causas tuendas suscipere. Vestes habebat simplices & neglectas, ab omni fastu & nitore alienas, & quæ apud rudes & ignaros tantummodo contemptum excluderent. Porro ad beati Syluestri Romani Pontificis morem se accommodans, omnium viduarum suæ diocesis habebat conscripta nomina, ijsque & alijs inopia pressis pro facultatum ratione liberaliter subueniebat: constabatque illum sæpè eis ad mensam sedentibus; exclusa famulorum opera, suis manibus cibum & potum apposuisse, nouis vestibus texisse, panem fregisse, ollas & pocula abluisse, non rarè lauuisse pedes. Episcopatus sui prouentus in pauperum & viduarum solatia conferebat, simul etiam viduarum pudori consulens, quod sciret plerumque inopia malle affligi, quam publicè emendicando stipem pudesceri. Denique omnium suæ diocesis hominum saluti studiosè innigilabat, semper secum cõmemorans, amplissimæ dignitatis & longè lateque patentis diocesis administratæ rationem exactissimam apud æquissimum iudicem se quandoque redditurum. Ad eò autem ferebatur mentis contemplatione in Deum, ut curarum secularium onere haudquamquam deprimeretur, à terrenorum omnium contagione liber. Fama virtutum & sanctitatis eius non solum Poloniã, sed etiam vicinas regiones gratissimo odore complebat, tantusque ei & à proceribus & plebeis habebatur honor, quantus ante illum vix vlli habitus est. Ad condonandas iniurias, itemque tolerandas promptissimus erat. Inuitatus aliquando fuit à quodam nobili, ut ecclesiã in eius pago consecraret. Venit eò vir sanctus, sed ecce ab eodem viro, ius hospitij violare non formidante, per summam iniuriã expellitur, quidã eius familiares crudeliter verberantur. At ille tanquam nihil peressus mali, mira alacritate in Pustiniã vicum se recipit, atque illic primas noctis tenebras in fame, alteras in precibus cum sacerdotibus & familiaribus suis in prato vicino exigit, talemque vicè iniurijs illis reddit: Domine, inquit, quando non sinor loco, ad quem euocatus eram, destinatum impartiri benedictionem, tu huic, in quo consisto, benedicas obsecro. Ab eo tempore vsque in presens locus ille sancti pratinomen obtinet. Postridiè autem venienti ad eum nobilissimi, & culpam suam ex animo confitenti, libentissimè ignouit, abiitque cum illo, & templum consecrauit, beneficium

Liberalitas eius.

Cautio in verbis.

Ministrat ipse ad mensam pauperibus.

Patientissimè tolerat grauem iniuriam.

beneficio maleficiã compensans, sciens Episcopi functionem id reponere, ut libè ignoscatur. Locus verò ille, ad quem se recepit vir sanctus, ab hoc nobili reiectus, multis claruit miraculis ad inuocationem nominis eius. Idem autem nostra ætate maiori veneratione frequentari cœpit, postquam ibi conditum templum est. Sbignei Cardinalis & Episcopi Cracouiensis permisso, ad quod in utroque sancti viri festo plurima solet multitudo confluere, varia martyris beneficia experta.

Eum verò in modum, ut iam diximus, sese comparante Stanislao, & tum doctrina, tum vitæ sanctimonia omnibus prælucente, veteribus quoque fundis Ecclesiæ suæ nos per cõemptionem adijciente, denique in summa tranquillitate munus suum exercebat, non tulit ille serpens & hostis antiquus pacem ecclesiasticam lætis crescere successibus, & sancti Præsulis virtutes & studia absque liuore florere. Ea tempestate apud Polonos ad regni gubernacula sedebat Boleslaus, eius nominis secundus, sed quartus rex ab eo tempore, quo Orthonis III. Imperatoris beneficio; Polonia reges accepit. Qui sanè multis rebus præclare gestis, militari quoque gloria insignis erat: Pannonicos enim & Russos, vicinos populos aliquot prælijs fuderat. Pannonicos duces Geisam, Ladislaum & Lampertum propinquos suos in regnum reduxerat, & cum Salomone rege in gratiam redegerat, monasterium ordinis S. Benedicti in Mogilno diocesis Gnefnensis fundauerat, egregieque locupletarat: tantaque liberalitate præditus erat, ut ea in parte nullis ei aut regum aut principum Poloniæ comparari posset. Erat corpore agili, vasto ingenio, laboris vltra quam credi possit patiens, cibo & potu moderatus, frigoris atque inedia tolerantissimus, erga calamitosos & peregrinos benignus & humanus, rara quadam grauitate & magnanimitate præditus, comis & facilis erga eos, qui eum adire vellent. Sed hæc illius bona præter cætera vitia obscurabat crudelitas & tyrannis, & in venerationem effrenata propensio.

Iam sextum in Episcopatu agebat annum Stanislus, & is, quem diximus, Boleslaus rex, successuum felicitate elatus, ad explendas libidines suas mira intemperantia præceps ferebatur. Nam sua non contentus vxore, virgines & matronas ingenuas constuprabat, primò quidem clam, quòd nondum planè perficuisset frontem, sed postea malæ consuetudinis pressus mole, semper in deteriora prolabebatur. Offendit eares procerum animos, nec tamen quisquam facilè ausus erat obiurgare regem, ne aut sua amitterent, aut etiam cruciatibus subijcerentur. Solus Stanislus nihil quicquam reformidans, primùm secretò adit regem, omnibus exclusis arbitris proponit ei, in quantam sit prolapsus turpitudinem, qui de illo passim iactentur sermones, quæ illi dira omnes imprecentur: orat ut effrenatam coërceat libidinem, ut contentus coniuge, ab alijs abstineret; sin secus agat, se Deum pariter & homines insensos habiturum, magnam & sibi & regno suo ignominiam allaturum, res prius bene gestas dedecoraturum ait; ostendit etiam, quantam non animæ tantum, sed etiam corpori perniciem afferat vitium illud, cui ad eò deditus sit, quantam maiorum aliorum ceteruam secum trahat, quam seuerè diuinitus puniatur; eaque exemplis à temporibus legis & gratiæ petitis confirmat. Rex etsi non mediocriter incandesceret, at tamen sciens Stanislaum multa virtute illustrem, iustitiæque præcipuum cultorem, nec vllis cessurum minis vel terroribus, interim cõpressit sese, facinorique suo caluas quasdam excusationes prætexens, placidè Episcopo respondit, animi furorem dissimulans. At vir sanctus ea omnia, quibus ille purgare se voluit, ea verborum lenitate confutauit, ut si rex animum vellent adhibere, salutem illi conciliare possent.

Verum postquam ab eo Stanislus recessit, citò redibat ad ingenium & pristinos mores, facileque voluptas excludere, si quam ex eius verbis sensisset animi cõpunctionem. Plerumque etiam stomachabundus secum volutabat, quòd vnus Stanislus, cæteris intra silentium se tenentibus, ipsum obiurgare ausus esset, non habita vlla maiestatis regiæ ratione, cui putaret plus aliquid licere quam cæteris. Atque hinc etiam apud aulicos & corporis sui custodes conquerebatur, qui pestifera adulatione eius commotioni maiores adhibebant faces, quam lenire potius oportuit. Ita & in Stanislaum crescebat animo conceptus furor, & in foedas libidines effrenatiùs propendebat, posthabita salute & existimatione sua. Erat tum Mecislai nobilis viri in Siradiensi regione vxor Christina, rara formæ elegantia, blandis moribus, suauis facundia, quibus non pauci ad eius amorem incitabantur. Id vbi rex Boleslaus comperit, magno eam videndi desiderio inflammatus est. Itaque contulit se ad eam, visaque eius

Miracula multa diuinitus fiunt.

Cap. 8.

Polonia fit regnum beneficio Orthonis III.

Cap. 9. Boleslai regis Poloniæ intemperantia & libido.

Reprehenditur à Stanislao.

Cap. 10. Molestè fert eam reprehensionem

eius pulchritudine & affabilitate, captus & irretitus est. Ut verò eius possit expugnare pudicitiam, primùm amplissima ei munera pollicetur, deinde etiam minas intonat, sed nihil tamen efficit, quandoquidem maritus eius non ignarus quid rex moliretur, eius seruando pudori summam adhibebat curam & sollicitudinem. Tandem rex non ferens feruentis cupiditatis impetum, ad vim inferendam se comparat, missaque militum manu, adduci sibi vel inuitam iubet, frustra reclamante atque rei indignitatem queritante marito. Rapiuntur scemina nobilis, adducitur ad regem, fit eius concubina, atque etiam prolem ex ea sustollit. Sed non dormitat vltio cælestis: quicumque ex hoc adulterino concubitu nati sunt, quos rex agrorum & villarum possessionibus ditare voluit, cum ad virilem peruenissent ætatem, primùm membrorum tremore, & torti nati deformitate, inde accedente senio, etiam amentia plexi sunt. Eadem quoque passi sunt quasi hæreditaria quadam successione, quotquot hanc stirpem aliqua ex parte attigissent, idque sanè usque ad hanc nostram ætatem ita perseverat: ut meritò extimescenda sit diuina iustitiæ animaduersio, quæ non solum in posteros eius stirpis, sed etiam in secula sese extendit. Nec dici potest non punitum Boleslaum, quòd non subita seueritate plexus est, quando dilatio, ne supplicij aucta est eius iniquitas, quæ cumulatori postea vindicta percellere tur.

Cap. 11. Mouit autem etiam proceres omnes Poloniae facinus regis, quòd nobilis viri coniuge tam impudenter ad suas libidines explendas abuteretur, sed eius pressu metu tyrannidis, nec musitare audebant, tametsi & sibi metuerent, ne quandoque similia in ipsorum coniuges rex attentaret. Archiepiscopum tum Gnesnensis ecclesiæ agebat Petrus, qui Stephano suffectus fuerat, vir sacris eruditus literis, & vita atque conuersatione spectabilis, quique pacis tempore non inidoneus videretur gubernator, sed ingruente tempestate parum animi habiturus. Monebant eum sapienter & proceres & plerique à Clero, diuino permoti zelo, ut pro sua sedis primaria auctoritate primus quoque ipse regem reprehenderet, nec sineret alienos toros alterius libidine pollui: sed cunctatorem ille potius quam reprehensorem tantæ nequitiae se exhibuit. Præerat verò etiam tunc Vratislauensis ecclesiæ alter Petrus, cui familiarius adesse solebat Boleslaus, regebat Posnaniensem Thomas, Vladislauensem Hunoldus, Plocensem Lupus, Chelmensem Martinus, Lubusensem Laurentius, Caminensem Stephanus. Ij omnes licet rogati ut regem sui officij admonerent, non magis strenuos quam Petrus metropolitanus se præbuerunt, suæ pelli ob regis fauoriam metuentes. Ita solus Stanislaus idoneus maximè visus est, cui id negotij demandaretur.

Cap. 12. Is itaque, cum prius multis precibus vsus esset apud præpotentem Deum, denudò intrepidus adit regem, adiunctis iam sibi quibusdam vtriusque ordinis viris, obijcit ei quòd ad priores libidines etiam alienæ uxoris raptum adiecerit, hortatur ut eam suo marito restituar, seseque deinceps corrigat: futurum alioqui, ut excommunicationis fulmine ab ipso percellatur. Tum verò rex, quantum modeste esset admonitus, nihil sedatè aut modestè respondit, sed furenti persimilis, in virum Dei atrociter inuectus est, ait eum humili ortum genere, pontificis munere indignum, dignum verò, qui ob suam temeritatem eo priuatus, porcis pascendis adhibeatur, donec disceret, quæ reuerentia regi præstanda sit. Sed Stanislaus eiusmodi contumelijs nihil motus, persistabat in admonendo rege: Scio, inquit inter alia, dignitatem regiam & subditis tuis & mihi quoque colendam, nec puto me quicquam hac in parte omisisse, quòd esset officij mei: Verùm & illud non ignoro dignitatem Apostolicam, qua ego præditus sum, potestate regia multis gradibus superiorem. Diuina id ordinatione constitutum est, ut reges & principes & quantumlibet sublimes personæ Episcoporum legibus pareant, etiam si illi humili loco orti sint. Tu quidem, si Deum metuis, si conditionem regiam attendis, si homines vereris, si qua salutis tuæ moueris cura, permultum te mihi debere fateberis, quòd ea dixerim tibi, quæ & saluti & honori tuo sint plane conducibilia, quæ si audire velis, diuturnius imperium, obsequentiores subditos, placatiorem Deum, secundiores successus, feliciorum à vita hac migrationem tibi conciliatura sint. Etsi autem à cæteris Stanislai oratio non solum libentibus & gratulantibus animis, sed etiam vocis applausu excepta esset, eiusque prudentiam complures admirarentur, regis tamen animum libidine occupatum nihil mouerunt: sed cum illius sancti viri tam sapienter eum incantantis voces amplius ferre non

non posset, à thalamo, apud quem residebat, præcipiti actus odio & rancore exilijs, grauius & immaniter se à Stanislao læsum vociferans, & cum ieiurando protestans se modis omnibus suas iniurias vindicaturum. Id quidam sancti antistitis æmuli animaduertentes, suam in illum malevolentiam declarare coeperunt.

Cum enim rex communicato cum proceribus quibusdam & aulicis consilio, vltiscendi modum inquireret, nec vlla via rationi & iustitiæ consentanea appareret, quòd ea esset vitæ & morum innocentia & integritate Stanislaus, ut nullum ei crimen posset obijci: ad calumnias se conuertit. Emerat vir beatus pagum Petrauinum in tractu Lublinensi à Petro quodam equite, vnico eius pagi hærede, atque eum ecclesiæ Cracouiensi adiunxerat, integrè eius precio perfoluto, & certis quoque testibus adhibitis, ne quisquam inficiari posset: iamque in eius pagi possessionem à rege missus fuerat, & triennio propè absque cuiusquam infestatione illum possedisse constabat. Sed cum post eam emptionem non diù superuixisset Petrus ille, Episcopus non satis sibi cauerat actorum publicorum instrumentis. Id vbi comperit rex, nepotes Petri, Iacobum, Petrum & Sulislaum, ad quos ille pagus iure hæreditario deuolutus esset, ni illum Petrus vendidisset, in sanctum virum immittit, suam illis opem pollicetur, si de interuersa hæreditate sua illum apud se deferant & in ius vocent: facile se minis absterriturum dicit testes, quorum fide maximè nitetur Stanislaus, ne ausint pro illo dicere testimonium. Hac illi spe animati, & præda illecti, negotium faciunt viro Dei, eique apud regem litem intentant prorsus iniustam.

Appetebat tum iudicij generalis dies, quod Poloni colloquium vocant, ad quem diem iussus est adesse Stanislaus, & causam suam aduersus Petri nepotes rueri. Eius colloquij tanta olim fuit autoritas, ut ab eius sententia, etiam iniusta, nulli prouocare liceret. Fiebat autem in pratis atque sub papilionibus, non intra vrbes: solusque princeps ei præsidebat, solus litigantium decidebat causas: qui tamen mos postea abolitus est apud Polonos. Ad eiusmodi ergo colloquium citatus Stanislaus Episcopus, omni doli expertus, eò se contulit, quòd locus non procul à pago Petrauino abesset. Putabat se haud difficulter probaturum bona fide se soluisse precium, quandoquidem testes promiserant, se ei non defuturos. Iudicio rex ipse Boleslaus præsidebat, ut tum erat more receptum. Primo autem loco causa Stanislai ventilata est. Accusant aduersarij, quòd præter ius in eorum hæreditatem inuaserit: Stanislaus respondet, se optimo iure eam sibi vindicare, pecuniâ numerata Petro illorum patruo. Negant id illi: Promittit vir Dei se testes producturum: nec id recusatur, sed ecce cum est ab illis dicendum testimonium, præformidinc obmutescunt, sanctumque virum, ne male à rege multentur, desistunt. Iam dies ad occasum vergebat, & Episcopi res in periculo versabatur. Lætabatur rex, lætabantur aduersarij, qui opimam prædam iam spe deuorauerant. Anxius interim vir Dei, tacitus orabat Deum, multa fiducia illi innitens. Tandem eius instinctu animatus, coram rege & toto illo conuentu promittit se post triduum testem veritatis producturum ipsum Petrum, licet iam triennio vita functum: quæ res miraculi & stuporis plena, apud posteros ob credentium imbecillitatem plus admirationis fortasse, quam fidei habitura est. Ijs verò auditis, primò quidem stupent omnes, sed postea rei, ut ipsi putabant, impossibilitate melius pensata, in risum vertuntur, sibilis & fannis excipiunt virum Dei, tanquam parum mentis suæ comitem: quanquam non deerant homines cordati & religiosi, qui sentirent Stanislau Episcopum, cuius tanta esset vitæ grauitas, nec fallere, nec leuiter quicquam affirmare consueuisse, nec tanta constantiâ rem incredibilem promissurum fuisse, nisi etiam præstare posset. Tandem à Boleslao rege, nihil minus quam Petri excitationem suspicante, triduanæ ei induciæ dantur, quas petierat.

Itaque sanctus vir cum clericis & paucis laicis in Petrauinum pagum, qui ab eo loco centum plus minus passibus aberat, discedit, triduanum omnibus suis indicit ieiunium, veste cilicina se induit, coram altari se prosternens, cum multis lachrymis continenter Dei implorat opem. Vbi sponsionis illuxit dies, re diuina ex more peracta, accedit ad sepulcrum Petri, à quo pagum emerat, multis eum è Clero & populo, ita ut in processionibus fit, antecedentibus, pontificali veste indutus. Iubet à sepulcro remoueri humum vsque ad cadauer putrefactum, & ferè iam in puluerem redactum: submittit se in genua, & cum fiducia ad Deum erecto animo, prolixè illum cum lachrymis deprecatur. Absoluta prece, contingit Petri cadauer,

Rapit nobilis viri uxorem Christianam.

Vltio diuina.

Cap. 11.

Petrus Gnesnensis Archiepiscopus.

Cap. 12.

Secundò corripitur rex à Stanislao.

Episcopi dignitas regia antecellit.

Rex indignissime fert Stanislai obiurgationem.

Cap. 13.

Petrus

Per calumniam nititur eum excludere à pagis possessione.

Cap. 14.

Accusatur Stanislaus.

Deseritur à testibus.

Irridetur à multis.

Cap. 15.

Insigni miraculo excitatus iam pridem vitam functum. dauet, iubetque illum in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti surgere à mortuis, & dicere testimonium veritati, à filiis hominum prostituta & desertæ. Confestim reuiuiscit homo, & integro corpore prodit è monumento, tanquam à suauis excitatione somno. Eius verò apprehensa manu, omnibus rei nouitate valde attonitis, & ingenti clamore diuinum miraculum collaudantibus, ad conuentum in regis præsentiam illum adducit, chlamyde circumdatum. Non tamen credebat rex Petrum illum esse rediuuum, cum id illi equites, qui adfuerant eius excitationi, referrent, donec suis eum oculis conspiceret. Magnus ibi fiebat hominum concursus, Petrum certatim intueri cupientium. At sanctus Stanislaus stans coram rege, En, inquit, Boleslæ rex, hunc ego testem adduco venditionis & emptionis, persoluti quoque precij, quod ille pro pago suo exegit. Tacebat aliquandiu rex & proceres eius, tam insigni miraculo aded eos comprimente, vt nemo vel mutire contra aude- ret. Tum verò Petrus ille in vitam restitutus, sic compellauit regem: Ego ad preces beati Stanislai iussus à Deo redire ad vos, ad tuum hinc tribunal, rex, assisto testis & euictor, palamque confirmo me pagum Petrauinum vendidisse Stanislao Episcopo & ecclesiæ eius, accepisse ab illo argentum, de quo inter nos conuen- rat, porrò nepotes istos meos nihil in eo iuris sibi posse vendicare, sed Stanislao ab illis malo dolo calumniam adhiberi. Mox conuersus ad nepotes suos & testes illos, qui Stanislao adesse noluerunt, Quis, inquit, vos huc furor adegit, vt alij calumniando, alij veritatem celando tanto vos scelere obstringeretis? quod nisi di- gna poenitentia dilutum fuerit, & in præsentis & in futura vita Deus grauissimè vi- turus est. Obmutescabant illi, & circumstantes mustitare cœperunt, indignè feren- tes iniuriam sancto Episcopo irrogatam, illos verò dignos asserentes, qui calum- niæ poenas darent. Rex autem, quanuis non absque multo animi felle & mole- stia, pagum adiudicauit Stanislao, tam euidenti miraculo, & ipsius rei certissi- ma, cuius ipse conscius erat, veritate compulsus. Cum verò multi ei olim magis fa- miliares multas Petro excitato proponerent de varijs rebus quæstiones, parco & ca- stigato respondit sermonè, nec nisi permissu beati Stanislai, cuius iniussu aiebat sibi fas non esse quicquam referre.

Defunctus rediuuus reddit ei testimonium.

Obiectum.

Cap. 16.

His ita gestis, beatus Episcopus ad pagum Petrauinum abiit cum Petro, penè omnibus eos sequentibus, qui in illo conuentu fuere. Vbi autem ad sepulcrum eius redijt, sic ait ad Petrum: Vis ne Petre, vt gratitudinis ergò petam à Domino, vt liceat tibi nobiscum ad annos aliquot in terris commorari? Respondit Petrus: Ego, pater sancte, nolim in hac permanere vita, quam ego rectius mortem appellandam sentio: sed illam peto verè beatam, in qua videtur præfens Dei vultus. Nam tametsi iusto Dei iudicio hætenus Purgatorij poenas perpessus sum, at tamen spe- ro me breuè ad superos commigraturum. Tu, quæso, mi pater, ora pro me vt id cito fiat, aut si iustitia non permittit, aliquid de supplicij tempore diminuatur. Promisit Stanislaus se curaturum quod petebat, & ille rediens in sepulcrum, ani- mam rursus expirauit, Stanislaus cum Clero & populo, ita vt Catholica habet tradi- tio, eum psalmis & orationibus Domino obnixè commendante, & sepulcrum hu- mo implente.

Purgatorij.

Iterum moritur defun- ctus post di- ctum testi- monium.

Cap. 17.

Huius tam illustris & præclari miraculi fama, non solum apud Polonos, sed etiam in vicinis regionibus celeberrimum Stanislai nomen & existimationem mirè auxit, ita vt planè Apostolici viri loco haberetur. Ipse etiam regis furor nonni- hil conquieuit: sed cum postea feliciter aduersus Russos bella gessisset, & apud Rus- siæ metropolim Kiouiam, omnium rerum copia affluentem cum exercitu haberet, in foedissimas cum suis militibus libidines prolapsus est. Cum enim ab externis va- carent prælijs, in voluptates & vitia effusi, scortationibus, comestationibus, yn- guentis & balneis vacabant, Russorum, quos domuerant, sese flagitijs contaminan- tes. Id vbi in Poloniam ad eorum coniuges, filias & sorores allatum est, dictum- que Polonorum proceres & equites Russiæ foeminarum amoribus deditos, & im- plicatos, omni abiecto pudore, illæ quoque alijs se prostituere non dubitarunt, & tanquam coniuges redituri non essent, illis nubere ausè sunt, atque in eos mari- torum ornamenta & opes transferre. Non latuit ea res exercitum: petunt à rege co- piam domum reuertendi, sed cum assentiri nollet, maxima pars deserit, rege abscel- sit. Id verò indignissimè ferens Boleslaus, relicta Russia, ad sua redijt, & seueriter in- eos, qui discesserant, animaduertit; singulari etiam crudelitate in eorum coniuges fauens,

Crudelitas Boleslai re- gis.

seuiens, pro infantibus ex adulterio natis ad vbera earum admotis catellis. Denique in suos quàm in hostes truculentior se præbuit. Accedebant multa alia foeda & ab- ominanda turpissimarum libidinum exempla, quibus rex ille etiam alios ad consumi- lia perpetranda incitabat.

Sentiens ergo beatus Stanislaus, quando Archiepiscopus Gnesnensis & ceteri an- tistites ad ea regis flagitia castiganda accedere non auderent, sibi minimè ea ferenda esse, coërcendamque petulantiam & crudelitatem regis, omnibus iam ordinibus in- uisi, diuites opprimendis, pauperes conculcantis, nobiles è suo gradu deiciendis, subdi- tos non ferendis exactionibus & cædibus diuexantis, multa que alia planè tyranni- ca designantis. Hæc enim ab illis, quos rex affligebat, sæpè ad illum perferebantur. Itaque solus iterum se confert ad regem (nemo enim se illi socium ad illum reprehendendum adiungere ausus erat) blandè primùm eum admonet officij sui, inde modesta obiurgatione nimiam eius peccandilicentiam castigat, sperans animum regium hac via meliùs posse sanari. Primùm rex purgare sese, & quædam crudelitatis exempla tueri cœpit: sed Stanislaus eam excusationem non admittente, grauissimè commotus, multa in sanctum virum maledicta & conuicia iactauit, nequiores etiam se exhibitu- rus, si non vir Dei incredibili lenitate & patientia ea omnia excepisset, planeque retu- disse, sæpè illius furori & liuori cedens, vt sua humilitate & modestia regiæ acerbitati faciliùs mederetur. At verò eò iam vsque impietas, crudelitas & nefandarum libidi- num effrenis turpitudine progressa erat, vt rex seipso semper deterior fieret, nec vllis vel precibus, vel blandis adhortationibus, vel seueris & acerbis increpationibus ad sanita- tem se reduci pateretur.

Tercio ca- stigat regè Stanislao.

Cap. 18.

Tum verò iustitiæ zelo egregiè inflammatus Stanislaus, omni formidine pro- fus calcata, ad regem reuertitur, multa procerum & militum stipatum caterua, proli- xa oratione eius animum flectere nititur ad resipiscentiam, promittit Dei amplissima, si se corrigat, beneficia: minatur & temporarias & æternas poenas, si pergat esse peru- cax & obstinatus. Sed laterem lauabat vir sanctissimus, cum & rex & quidam proceres eius atque equites in deteriora propensi essent, in suam & regni perniciem. Immo ve- rò rex optimi præfatis sanissima oratione etiam efferatior effectus, omnem animi me- dicinam, praua scelerum consuetudine dementatus respuebat, & in ipsum medicum maioris impotentia exandescibat, ita vt etiam cadem ei minaretur, ni deinceps ab eiusmodi reprehensione abstineret, multa interim contumeliosè in eum & petu- lanter euomens. Sed Stanislaus ijs contumelijs & maledictis etiam constantior red- debatur, acriusque insistens, hortabatur furibundum regem, vt posita animi feritate, ageret ob admissa facinora poenitentiam, & gehennæ vltices flammæ lachrymis ex- tingueret. Mirabantur interim illi, qui aderant, alaeritatem & constantiam vultus & sermonum in viro Dei: nec deerant, qui taciti gratularentur existere inter episcopos Polonia Stanislaus, qui regi impio in faciem resistere non vereretur, pugnaretque pro iustitia & republica, & omnibus præter ius fasque afflictis se portum exhiberet. At Boleslaus rex sui manebat similis, omni saxo durior. Id verò plus satis expertus iam vir sanctus, ait se deinceps non admonitionibus vsurum apud illum, sed fulmen eccle- siasticum in pertinacem vibraturum. Quod sanè vsque adedè indignè tulit rex, vt cum fremitu quodam & indignis verborum iniurijs repentinum ei interitum mi- naretur, ni desisteret. Sed ille vir Dei, qui iam pridem magno flagraret obeundi martyrij desiderio, nihil penitus eius permotus minis, sed eas potiùs irridens, Vtinam, inquit, tam mihi merear propitium habere Deum, vt licèt indignus ei corpus meum sacrificium offerre possim. Etsi autem magna in eum cernebatur regis indignatio, non tamen ausus fuit quisquam ex satellitibus eius vel verbo vno illum offendere: immò verò non deerant ex proceribus & consiliarijs nonnulli, qui recedente Stanislao, ad- monerent & obsecrarent regem, vt sancti viri reprehensionem haud secus atque è cæ- lo transmissam in pectus animumque dmitteret, prospiceretque & sibi & regno suo. Plus autem apud regem valuerunt malignorum quorundam suggestiones, qui furi- bundum regem magis etiam in beatum antistitem incitabant.

Rex mina- tur cadem Stanislao, minas con- temnit.

Flagrat vir Dei marty- rij desiderio.

Cap. 20.

Deliberate post hæc beato Stanislao, quo ordinè aduersus regè procederet, quidam è Clero Cracouiensi eum obsecrârunt, vt regis furorè & tyrannidè declinaret, remissa seue- riori reprehensione, parceret sibi, populo suo ipsius nece miserè orbâdo cõsuleret, re- gem leniendū potiùs quàm exacerbandum statueret. Sed his ille verbis, martyrij sitientissi- mus, magis etiam accendebatur ad procurandam regis salutem, & Polonicæ gentis liber- tatem.

Contemnit mortem & pericula. tatem tuendam. Tantus illi iustitiæ amor, tantum iniquitatis odium inerat, vt periculi omnis facile obliuisceretur. Orabat iugiter Deum, vt se dignum redderet, qui pro ipsius honore sanguinem profunderet: hinc illi frequens cum viris ecclesiasticis sermo, hæc ei perpetua meditatio. Aiebat ecclesiæ & plebis Polonicę libertatem non nisi suo sanguine & nece vindicatum iri: addebat etiam vitam suam omnibus ceu speculum propositam esse, nec sine graui multorum offensione & scandalo posse se officium deferere, & regis tam iustam & necessariam castigationem remittere. Mercenarij id esse & proditoris, non pastoris: nec se Dei euasurum iudicium, si se aduersus tyrannidem regis murum non opponat pro commissa sibi plebe. Inde ad obsecrandum pro rege Dominum se conferens, nonnunquam integras noctes precibus, lachrymis & suspirijs impendit, imitans sanctum Samuelem, pro Saule à Deo proiecto multa instantia deprecantem: sæpè sanctissimum obtulit sacrificium pro illius conuersione, & vt regni Polonici ruinam impendentem auerteret: quantoque regem sensit inolescere magis atque seruire, tanto maiori contentione pro illo rogabat Dominum, ab oculis suis lachrymarum imbres profundens: crebrò ad imaginem Crucifixi attollebat oculos, orans vt afflictorum miserijs permoueretur, nec regis vicisceretur flagitia. Ad preces & lachrymas addebat ieiunia & zonam cilicinam, quibus corpus affligebat: vitabat etiam congressus regis & ei fauentium, si fortè possent vlla ratione in viam reduci. Sed cum nullum rex neque suorum oppressionibus, neque execrandis libidinibus finem impositurus videretur, non sibi vltra cunctandum censuit Episcopus, nec semper lenitate & mansuetudine in contumacem & obstinatum vtendum. Itaque ab Ecclesia corpore illum separauit & præcidit, mandatque subditis suis, vt ab eo, ceu excommunicato, sese abiungant: regemque ipsum à templi ingressu excludit. Ea res cum solcat medicinæ faciendæ causâ id genus deploratis hominibus adhiberi, crudeli & libidinoso regi adeò furorē auxit, vt planè deliberârît crudelissimo supplicij genere è medio tollere sanctissimum Episcopum. Multas proinde ei struxit insidias, sed Deo benè illum iuuante, eas omnes euasit, & tum minas illius sæpè ipsi denunciatas, tum ecclesiasticorum virorum persuasiones, aliorumque blandimenta ipsum vt fugæ se mandaret, aut regis irati animum sibi conciliaret hortantium, magno animo neglexit, atque ex ipsis aduersis rebus presentibusque periculis maiores accepit vires, sciens tanto auctiorem sibi in cælis repositam gloriam & beatitudinem, quanto esset hic acrius & infestius oppugnatus: nec mediocrem animo concipiens voluptatem, quòd videret oblatam sibi occasionem pro iustitiæ & oppressæ plebis defensione martyrium obeundi. Nec eius constantiam minuit, quòd se hac in causâ ab omnibus destitutum animaduerneret.

Cap. 23. Regis contumacia. Angebat verò regis impietatem, quòd etiam anathemate percussus à sancto viro, nihilo minus impudenter se diuinis ingerebat officijs, Stanislao eius cæcitatem valde miserante & plangente, & Domino iuges pro illo preces offerente. Et iam palam in odium & contemptum Stanislai singularem quandam turpitudinem suam, quam humanæ aures ferre non sustineant, in omnium oculos ingerebat, non contentus infando & nimis execrando flagitio priuatim sese contaminare, nisi id etiam publicitus ostentaret. Non illum pudor à turpitudine, non metus à periculo, non ratio vlla ab amentia reuocabat. Vidit hoc & indoluit Stanislus, & contremuerunt renes eius, & accensus est furor eius secundum iudicium legis Apostolicæ, nec zelus illius tantâ nequitiam dissimulare potuit. Iussit igitur, vt quoties rex ausus esset in templum ingredi, diuina officia cessarent: & iumento, quo ille impurus abutebatur, ornatum omnem suis manibus ipse detraxit & decerpit, naresque & aures amputauit. Non deerant, qui id temeritati adscriberet, non zelo religionis, aut prudentiæ, egregiamque sancti viri virtutem insolentiam interpretarentur, simul etiam illum culparent, quòd incitatum in se regis animū, magis etiā in suam perniciem inflammaret. At qui sano erant animi iudicio, Episcopo & Christiano homine dignū pectus in eo admirabatur & extollebant, quod omnibus posthabitis periculis, nefariâ regis libidinē palam comprimere & coërere nō dubitaret, hoc ipso fati declarans, nihil charitate imperiosius. Inde verò vsque adeò incensus est furor regis aduersus hominem Dei, vt quamprimū illū trucidare conatus sit, cum interim non tam sua voluntate, quam amicorum & ecclesiasticorum virorum studio seruatus ille, cedens regis insanix, in abdita se loca reciperet. Sed rex noctes atque dies totus in eo versabatur, vt illum enecaret: nec deerant aulicorum fomenta, regi suo assentantium, cum tamen eiusmodi adulationes non paulò pernicio-

ciosius, quàm hostilis rabies, principum opes & animos euertant. Impellebat miseris spes alicuius obtinendi magistratus, & regij fauoris conciliandi, tum etiam sanctissimi præsulis odium: quanquam etiam aderant illi consultores fideles, licet pauci, qui eum à cæde sancti viri auertere niterentur, obsecrarentque ne regias manus Episcopi sanguine pollueret, sed salutem tum suam tum suorum iræ anteponeret: at verò animus libidine & furore oppressus, nulla sana consilia admittebat.

Iam enim cum quibusdam equitibus, ipsi in scelere fauentibus, serid tractabat de via & ratione beatum antistitem ocyus perdēdi, sibi persuadens illo sublato, se omnia pro voto habiturū. Est verò haud procul Cracouia in editiori rupella ædes S. Michaëlis Archangeli & omnium Angelorum, vbi olim ante Christianismi professionem idolis suis sacrificabant Poloni. In eam nihil sibi metuendum statuens sanctus antistes se recepit, diuinum illic peracturus sacrificium, adiunctis sibi quibusdam è Clero. Non lauit id Boleslauum, accuratè omnia eius vestigia per suos satellites explorantem. Itaque lætatus iam adesse opportunitatem patrandæ cædis, iubet suos se sequi satellites, itque celeri gradu, veritus ne Stanislus fuga elabatur. Vbi eum aduentare sensit beatus Episcopus, in cælum erectis luminibus, nullam vel tenuis formidinis significationem dedit, sed Missarum solennia profecutus est. Non enim ausus fuit rex in eum incurrere necdum peracto sacrificio: sed tamen moræ impatiens, præcipiti actus amentia, mittit armatos milites, qui eum etiā sacrificantem interimant. Parent illi, irruunt feroces in templum, sed mox expallescunt, tremunt artus & genua, immodico terrore animus consternatur, & dum stricis ensibus nituntur ferire Episcopum, cadunt supini in terram, humique reptantes è templo se evoluunt. Rex illorum increpat ignauiam, iubet redire ad facinus edendum: redeunt intrò, sed rursus humi prosternuntur. Iterum exiunt tertio cogit rex intrò se recipere, nec audent resistere, reuersi obrigescunt omnes, & maiori, quàm antea, impetu collabuntur. Tertio egressi ad regem, indicant quid sibi acciderit, aiunt Stanislauum diuina virtute seruari. Boleslaus scelerum suorum stimulis agitated, nulliusque pensi habens ea quæ à militibus dicebantur, sed eos etiam ignauix insimulans, ferociter irruit in ædem cum turba carnificum, beatissimū virum altari assistentem in capite quanta maxima vi potest gladio percutit & occidit, adhuc palpitanti nasum & genas orisque partes, vt appareret deformior, suis manibus amputat, vlturus iumentum suum homo nefarius, cui similia essent ab Episcopo illata. Deinde corpus eius exanime è templo extractum militibus concidendum tradit. Illi priorem ignauix, vt putabant, maculam expiaturi, certatim in illud sacrum corpus gladijs & pugionibus sæuiunt, creberrimis ictibus conficiunt, dexterā amputant, caput truncant, coronam capitis, quam rasò capite referunt sacerdotes, gladijs excindunt, deinde reliquum corpus in sexcentas diffecant partes. Non tamen permisit Deus, vt in eius Archidiaconum & canonicos aliosque sacris initiatos, qui ei ministrauerant, manus cuentas immitterent.

Atqui hac totius corporis beati viri dissipatione crudeli non contentus impius rex, iubet membra secta in varias dispergi partes, vt à bestijs & auibus deuorētur. Non cunctantur ad iussū capeffenda milites, longè lateque, sacros artus disijciunt, & ecce vnus digiti articulus dum cadit in stagnum, ædi S. Michaëlis propinquum, deglutitur à pisce. Redit rex ad palatium, gloriatur tam præclarum se edidisse facinus, applaudunt assentatores execrabiles, aiunt regem fecisse ita vt oportuit, laudant peccatorem in desiderijs animæ eius: eam verò referunt mercedem à rege, qui talibus delectabatur, vt eius iussu in ædes Episcopi ocyus inuadant, illius & sacerdotum atque familiarium bona diripiant. Hunc in modum vir tantus excessit è vita, crudelissimè pro iustitia interemptus sub Gregorio VII. ætatis suæ anno serè quinquagesimo.

Cap. 24. Cedes eius initidò maximū attulit luctū vniuersæ ecclesiæ Cracouicēsi, quòd rā egregio pastore orbatam se cerneret: postea verò immensæ cuiusdā exultationis materiam vberem ei præbuit, cogitanti inuictæ animi eius fortitudinem. Id verò summoperè eius angebat dolorem, quòd neque ex Clero, neque ex laicis atque etiam sanguine propinquis quisquam reperiretur, qui aut publicè luctum præ se ferre, aut iusta funeri perfoluere, aut dissectas corporis partes colligere, & sepulturæ mandare auderet. Id enim rex impius graui proposita pœna vetuerat, ne quis aliquam doloris significationem daret, ne sacrum corpus colligeret & humaret, neque vllò vel publico vel priuato officio illud curaret, scilicet vt à canibus & volucribus & feris belluis deuoraretur. Ad eleuandum etiā tam immane regis facinus, quidam proceres & satellites regis aui sunt

Diuinirās
coercentur
percussores
eius.

Crudelissi-
mé ad alta-
re interfici-
tur à rege.

Vide imma-
nitatem.

Cap. 23.

Cap. 24.

Nemo au-
det sepul-
turæ mandare
corpus eius.

funt graua sanctissimo viro crimina affingere, eius facta & virtutes calumniari & peruertere, eum non praesulem sed praesorem, non episcopum sed opiscopum & opibus inhiantem, postorem non pastorem, spiculatorem non speculatorem, non mentium sed renum scrutatorem, atque id genus multa alia scelerate dicitare: quae quidem Boleslaus iussit in vulgus efferi & propalari, vt celebritatem nominis eius & sanctitatis fama modis omnibus aut aboleret penitus, aut saltem obscuraret, inuidens ei martyris nomen & gloriam. Atq; id sane consecutus est, vt iam tantus tamq; praecellens vir passim ludibrio haberetur, & mensarum ludus esset. Sed non passus est ille omnia circumspiciens diuinae prouidentiae oculus tam foede lacerari existimationem martyris sui. Nam altera ab eius caede die, cum rex & impij administri crudelitatis eius putarent iam corpus omne a canibus & auibus absumptum, a quatuor mundi partibus totidem rarae formae & magnitudinis aduolarunt aquilae, magnoque studio loca, in quibus dispersa erant sancti Praesulis membra, circunvolitantes, non sinebant ab vllis vel feris vel volucris ea attingi. Viderunt etiam viri religiosi nocte, quae necem eius secuta est, miri splendoris radios in omnes corporis dissecti partes caelitus effundi, totidemque singulis locis ardere lampades, quot illic partes corporis haberentur. Haec vero triduo non solum rumore vulgata, sed crebro etiam a fidelibus conspecta, quosdam ecclesiae Cracouiensis Canonicos & primores, nonnullos etiam fide integros & constantiores laicos animarunt, vt neglectis regis minis, sacras partes illas accuratè colligerent, singulasq; apto naturae ordine inter se coniungerent. Vbi tum contigit miraculū omni admiratione dignissimū. Nam simul atq; id ita factū fuit, corpus aded integrum conspectū est, vt nulla vspiam vel cicatricū vestigia apparerent. Longè igitur secus euenit, atque rex & sui putarant. Corpus vel mille sectionibus antea lacerū, repente pristinae integritati, nullo humano studio vel arte, sed diuina virtute restitutum est. Tanta vero odoris suauitas inde prodijt, vt omnium nares ea cōplerentur. Inde translātū est honorificè ad aedem S. Michaëlis, quod d rex omni saxo durior non sinneret in summum templū illud inferri, & ante fores eius aedis sub diuo sepultū, nullo luctu aut caeremonijs palam adhibitis, quod vereretur fideles, ne rex barbarus illud extra templū eiciendū mandaret. Conditū tamen fuit pro more in tūba aromatibus referta. Vnus solus digiti articulus ille, quē antea a pisce deglutitū diximus, integritati corporis adhuc deerat: sed ille quoq; facile repertus est, lumine quodam pisce illum mirificè prodente, Qui articulus postea corpori adiūctus, auxit miraculi magnitudinē. Porro aqua lacūs illius deinceps curandis varijs morbis ex digiti sacri contactu vim idoneā percepit: & si ad humanos vsus accommodaretur, nocere potius quam prodesse visa est.

Cap. 25. Ipsam autem sepulcrum beatissimi antistitis assiduis noctibus caelica luminaria & lampades illustrarunt: id quod non solum religiosi & pij viri, sed praeter ceteros etiam ipsi carnifices viderunt. Postquam vero tristis nūcijs tam immaniter occisi Stanislai ad aures Gregorij VII. Pontificis Maximi peruenit, diu pro ambiguo habitus est, q̄ Pontifex & Cardinales facile sibi persuadere nō possent, tantum scelus a rege susceptum. At vbi multorum & literis & relatione confirmatus est, multum luxit Pontifex, & qua poena tanti viri caedes multā foret, deliberare coepit. Tandē in regē & sceleris ministros atq; fautores excōmunicationis pronūciauit sententiā: scripsitq; Gnesnensi Archiepiscopo Petro alijsq; Poloniae Episcopis, vt in vltionem tam immanis parricidij vniuersa Gnesnensis prouincia interdicto subiaceret, & tam rex Boleslaus quam necis horrendae participes satellites Dominicis & festis diebus pulsatis cāpanis & accēsis cereis publicè & solenniter nominatim interdicto & anathemate plexi denūciarētur, & simul vniuersum Poloniae regnū interdicto teneri: quas poenas extendi voluit etiam in exteras regiones, ad quas rex vel complices eius peruenirent, quandiu illic morati essent. Praeterea regem Boleslaū & vniuersam Poloniae regio honore priuauit, omnes principes, barones & subditos ab obedientia illi praestāda absoluit, multasq; alias poenas inflixit filijs & haeredibus equitū, qui necē intulerant viro innocentissimo. Pontificis hac sententia, etsi magnum allatura periculum videretur, si ab Archiepiscopo & Episcopis publicata foret, non tamen illi ausi fuere Pontificis negligere voluntatem. Itaque sicut ille iusserat, ita fecere: clausaque sunt templa omnia, cultus omnis diuinus, non sine multo Cleri & populi luctu, publicè intermissus est. Reuelatum etiam diuinitus fuit quibusdam religiosi viri, in vltionē necis Stanislai regnum Poloniae in tot factiones distractum iri, in quot fuisset partes eius corpus dilaniatum. Quod sanè verissimum fuisse, rerum successus postea comprobauit.

At

At vero Boleslaus rex triennio mansit pernicax, Pontificisque anathema pro nihilo putauit, licet eum hortarentur & Archiepiscopus & Episcopi, vt missis Romā legatis, Pontificis animū placaret, & congrua poenitentia facinus admissum expiaret: quae omnia surdo narrabantur. Impius enim cum in profundū malorū venerit, contemnit. Sed illū contemptū multiplex Dei vindicta cōsecuta est. Qui enim antea sepè omnium ore celebratus fuit, postea in summū contemptū adductus est, non apud suos duntaxat, sed etiā exteros, prosperiq; successus in diuersum mutati sunt. Etsi autem molestissimè tulit anathema Pontificiū, plus tamen torqueri visus est luminaribus & lampadibus, ad beati Stanislai monumentum caelitus submissis, itemque miraculis, quae ad eius inuocationem fiebant. Existimans autem vano rumore isthęc spargi in vulgus, vt certius omnia cognosceret, de specula arcis Cracouiensis suis ipse oculis vidit ea luminaria & lampades è caelo descendere supra sepulcrum eius. Tum verò non nihil eius audacia compressa est, coepitque timere sibi ob parricidium, praesertim cum & apud suos in dies vilesceret, & eum exteri plus plusq; execrarentur. Accedebant huc horrida animorum inter se in regno Poloniae dissidentium tempestates, bella intestina, multitudo principū, regius honor ereptus Poloniae supra ducentos deinceps annos, multaeque aliae clades & calamitates.

Jam tertius ab interfecto sanctissimo Praesule voluebat annus, nec tamē in locum eius alius subrogatus fuit antistes varias ob causas. Valdè autē Polonos affligebat Pontificis interdictū, quod toto regno obseruabatur, accendebatque multorum animos, vt Boleslaum parricidā conuicijs profcinderent, tanquam tanti mali causam. Interim miser ille diris conscientiae stimulis adeo noctes atque dies exagitabatur, vt nec cibum nec somnum commodè capere posset. Consolabantur illum amici, & animū eius erigere nitēbatur, sed ad superiora flagitia etiā desperationem quandā adiciebat. Ruffiae quaedam prouincia ab illo bello victa, parēre illi noluerunt nec tributa pendere: proceres eius in dies maiori odio & contemptu eum prosequabantur. Accessit tumultus regni & discordia ciuili, nec quisquam ferē erat ex nobilitate, qui non dira regi imprecaretur. Omnes tanquam pestem eum vitabant & oderant. Creuit tandem eoque in illum & procerum & popularium odiū, vt permulti inter se in eius necem aut certe captiuitatem conspirarint. Atque ipse solebat non raro conqueri amicis, se tanquam vmbri & phantasmatibus quibusdam perpetrati parricidij miserè agitari.

Hinc factum est, vt cum sibi a suis metueret, fuga salutem quaerere deliberarit. Itaque cum filio Miescone & quibusdam alijs in Hungariam se recepit ad Ladislaum regem, apud quem sibi omnia tuta pollicebatur, quod eum in regnum restituisset. Et ab illo sanè honorificè exceptus, & humaniter aliquandiu tractatus est: sed diuina illum persequente vltione, secundo exilij anno subito languore correptus, & amentia percussus, syluas & loca auia petebat, vbi a proprijs canibus, cum repentina morte extinctus esset, fertur deuoratus. Ita quod beato Stanislao ille struxerat, in suo caduere, stupendo Dei iudicio perpeffus est. Plexi sunt etiam diuinitus varijs modis qui ei in sancti viri nece socij fuere. Successit ei Vuladislau frater eius, sed regiū nomen sibi vsurpare ausus non fuit, dominū & haeredem regni Polonici se appellans, vt testantur litterae eius, quas nos vidimus. Neque Archiepiscopus Gnesnensis, Pontificis maximi interdicto absterritus, eum regem vngere voluit. Inde multo tempore in multos principes scissum est Poloniae regnū. Vuladislau autem spectata religione & in Deum pietate princeps, missis Romam legatis, tandem a Pontifice Gregorio VII. impetrauit, vt interdicto Poloniae absolueretur, & Cracouensi ecclesiae Lampertus Pontifici ex ea legatione probè cognitus, Episcopus praeficeretur. Est autem hoc sanè memorabile, quod toto decennio ab interfectione beati Stanislai super eius sepulcrum singulis noctibus luminaria & lampades caelitus demissa ardere visae sunt: visus est & ipse beatus vir à multis pijs viris in aede S. Michaëlis, ad cuius fores tumulatus fuerat, collucentibus lampadibus & vniuersum templum luce mirabili illustrantibus stare ad aram pontificalibus indutus, & benedictionem impertiri ijs, qui eò aduenerant, duobus illum venerabilium personarum choris circumstantibus, & cum illo psalmos suauissimè concinentibus. Quod si qui cineres aut lapilli ab eius sepulcro ad agros allati essent, morbi pellebantur.

Postquam autem anni decem lapsi sunt ab eius martyrio, cuidā nobili matronae S. Stanislau per visum imperauit, vt diceret Lamperto Episcopo Cracouensi & Canonicis eius, ne ipsius corpus diuini paterentur tam vili loco & sepulcro contineri, sed

Cōiucia in defunctum.

Quatuor aquilae uentur exinctū corpus eius.

Redintegratur corpus diuino miraculo.

Cap. 25. Ardent lampades ad sepulcrum eius.

Rom. Pontifex anathemate fenoit eius persecutores.

Priuatè regē & regnum titulo regio.

Cap. 26.

Prouer. 18.

Vindicta multiplex regem persequitur.

Cap. 27.

Ruffi nolūt parere Polonis.

Multi in regis necem conspirant.

Cap. 28. Fugit in Hungariā.

Miserere.

Vifiones ad sepulcrum S. Stanislai.

Cap. 29.

Transfer-
tur sa-
rum
corpus eius

Cap. 30.

Apparet
Cardinali,
eius in san-
ctos relati-
onem im-
pedienti.

Surgit qui-
dam defun-
ctus.
Canoniza-
tio S. Stani-
slai.

fed illud in primariam ædem Cracouensem transferrent. Creditum est illi matronæ, quod eius dicta etiam alijs testimonijs fulcirentur, apertumque est monumentum eius, vnde mox multa odoris suauitas effusa est, leuatumque est in sacrum corpus, honestissimæ arcæ impositum, & in summam ædem Cracouensem Lamperti Episcopi & Canonicorum humeris importatum est anno salutis millesimo octogesimo octauo, quinto Calendas Octobris: conditumque est in sarcophago elegantissimo, è petra confecto, & lamina aurea contexto, cui laminæ series martyrij eius insculpta erat.

Plurima deinde meritis beatissimi viri edita sunt miracula, quæ prolixè partim commemorat author historiæ huius, sed more nostro ob nimiam multitudinem cogimur ea omittere, ne moles operis crescat in immensum. Id vnum tamen præterire nolimus, quod cum diù laboratum tandem esset sub Innocentio III. Romano Pontifice, vt in sanctos referretur, & Cardinali Ostiensi Rainaldo, qui postea Innocentio succedens, Alexander dictus est, admodum repugnante res effectum obtinere non posset, idem Cardinalis in grauem morbum incidit, qui non solum ipsi, sed etiam medicis vitæ eius desperationem afferret. Hoc morbo ad dies aliquot laboranti, apparuit S. Stanislauus vigilanti & decumbenti cum multo splendore & gloria, eumque comiter reprehendit, quod temerè ausus esset ipsius impedire in sanctos relationem: sed veniam ignorantia petenti libens ignouit, at ita tamen, vt minaretur grauiter simile quippiam deinceps tentaturo: iussit autem, vt in signum sanctitatis suæ quamprimum sanus è lecto surgeret. Quod ita factum est, adeoque permouit Cardinalem illum, vt cunctis mirantibus repentinam eius sanitatem, mox ad Pontificem Innocentium se conferret, & summo perè hortaretur eum, vt sine hesitatione in Sanctorum catalogo illum adscriberet. Itaque Pontifex in eam curam intentus, cum iam coram infinita hominum frequentia Assisij in hoc opere versaretur, vidit in templum inferri cadaueriu uenis extincti. Ibi tum humi se prostermit coram altari, cui assistebat, orat Dominum, vt præfenti miraculo confirmet vera esse, quæ de Stanislai sanctitate dicerentur. Vix precem absoluerat, cum ecce defunctus redit ad vitam, & Pontifex tam insigni viso miraculo, pergit in offerendo sacrificio, pronunciatque S. Stanislauum in Sanctis deinceps numerandum, diemque festum ei celebrandum octauo die Maij, quo occisus, fuit. Incidit hæc res in annum Christi supra millesimum ducentesium quinquagesimum, cum iam à cæde beatissimi Stanislai fluxissent anni centum & septuaginta quinque. Per multa inde secuta sunt miracula, quibus Deus cohonestauit sanctum martyrem suum in laudem & gloriam nominis sui, quod est benedictum in secula, Amen.

VITA S. PETRI ARCHIEPISCOPI TARENTASII, AVTHORE GAVERIDO ABBATE ALTAETVMBÆ, cui eius scribendæ negocium datum fuit à Cisteriense & Clarauallese Abbatibus, cum Lucius Romanus Pontifex illis mandasset, vt eam conscribendam curarent.

PROLOGVS AVTHORIS.

Heb. 13.

Act. 14.

Præfatione
in Pentateuchum
Moysi.
Eccl. 11.

Quid. 1. A.
mo. Ele. 15.
Psal. 73.

VT à verbis Apostoli præfatiuncula nostra sumat initium, Christus Iesus heri & hodie, ipse & in æternum: Et quemadmodum nullis retrò generationibus sine testimonio semetipsum cognoscitur reliquisse, nec nostro credendus est tempore in hac sibi parte deesse. Nec solum sibi vel nunc reliquit Eliam, cuius thesaurus charismatum nulla distributione minuitur, cuius opes gratiæ spiritualis sicut defatum nesciunt, ita nec detrimentum. Sanctus olim Hieronymus cauebatur contemporaneos suos sic ingenia quasi vina probare, quibus videlicet gratia ex vetustate succrescit. Quid putas diceret, si videret merita quasi vina probari? Viuentium tamen eatenus prædicare virtutes prouerbialis doctrina prohibuit. Quod non modo cauere necesse est ob humanæ conditionis incertum, sed propter illud quoque Poëticum, quia Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit. Nouit Dominus, qui sunt eius, & stellas suas distribuit in signa & tempora, dies & annos. Nemo itaque dixerit: iam non est propheta, & nos non cognosceret amplius. Et veritati contraria est talis opinio, & inimica salutis. Necessitatibus patientibus subtrahit opportuna suffragia, & proficientibus ingerit ex perfectionis desperatione teporem. Necdum nobis superuenisse credenda

denda est admissura serotina, vel cõceptus extremus. Necdum cessat luctator strenuus & fidelis varias imponere virgas aquarum canalibus, vel scripturarum codicibus, vel, quia aquæ sunt populi, decursibus transeuntium generationum. Virgas ex populis, vnde suauia ad refrigerium conficiuntur vnguenta, misericordiæ viros possumus intelligere, in populis commendantes. Virgas ex platanis, quarum solida pulchritudo & leuigata planities ædificijs præstat gratiam & decorem, religiosorum hominum irreprehensibilem accipimus sanctitatem, quæ probabilibus domum Dei ædificat & illustrat exemplis. Virgas ex amygdalis, quarum vtinam singula quæque die altera, post præsentem vitam scilicet, vt illa quondam Aaronica, fecundior innotescat, in tertio ordine prælatos accipimus. Quæ vtinam frondes proferant ad obumbrandum reis vilius, quàm ex folijs ficuum perizomata primi textuere parentes. Vtinam flores gratiæ & deuotionis exhibeant, quibus interim fulciantur amore languentes. Vtinam producant amygdala, id est, nuces, longas videlicet, non breues; fructum, qui non transeat, fructum salutis & satietatis æternæ. Quauis & aliter intelligere liceat, & referre frondes ad verba doctrinæ, & flores ad exempla vitæ, summum etiam fructum ad orationis effectum. Denique huic virgæ, quam suæ generationis hominibus diuino exhibitam munere, propositi nostri est posteris etiam redhibere, tam excellenter affuit in eleemosynarum exercitijs vnctio misericordiæ, in conuersatione sua monasticæ solidus nitor professionis & puritas disciplinæ, in prælationis officio fecunditas multiplicis gratiæ, vt difficile dixerim, quid inter populæas, aut platanæas, vel amygdalinas debeat reputari. Sic nimirum vixisse eum, & cuiuslibet horum trium velut specialiter fuisse deditum constat, vt transeuntem ex hoc mundo ad patrem omnes viri misericordiæ, omnes filij disciplinæ, omnes etiam sponsæ Domini fideles & strenui paranymphij, ad sua certatim moenia meritò rapuisse credantur, sibi quique proprium vendicantes. De quibus singulis vel pauca quedam, religiosorum fratrum testimonijs comperta, sequens narratio comprehendet, quantum scriptori inscio tanti pontificis merita contulerint.

VITAE HISTORIA. CAPVT I.

Venerabilis huius Petri parentes, prædium proprium in Viennensi incoluere diocesi, quod postmodum idem ipse, priori mutato nomine, S. Mauritij nuncupauit. Illic & iustis suis laboribus victu mediocri vitam sobriam transgebant, secundum seculum præsens humiles, sed erga pauperes eleemosynis & cõpassione, erga viros religiosos obsequijs & affectione deuota, apud Deum ingenui & sublimes. Eo tempore Cisteriense monasterij vinea iam fructificans, ad illas etiam partes dilatauit palmites suos. Quos reuerendissimus Archiepiscopus Guido, in summum pontificem Calixtum, secundum mutationem dexteræ excelsi postmodum assumendus, feliciter plantauit in monasterio Bonæuallis, fidelium multitudo rigauit, ad benedictionem suam dedit Dominus incrementum. Huius cœnobij primus abbas Iohannes, multiplici præditus sanctitate, pontifex demum factus est Valentinus, & maximè post gloriosum ab hac vita discessum miraculis claruit quàm multiplicibus & immensis. Parentes quoque prædicti Petri, à primordijs monasterij multimoda eum deuotione colebant. Quorum primogenitus, Lambertus nomine, literarum studijs traditus, in puerili crudiebatur ætate; Petrus verò secundus natu, officio fuerat alteri deputatus: fraternam tamen æmulatione, vel potius inspiratione diuina, ipse quoque ad eadem studia vehemèter adspirans, proficiebat eatenus, vnctioe magis quàm eruditione magistra, vt mirari inciperent, qui videbant puerum, literas rapidè, amplius discere quàm doceri. Nec ingenio memoria, immò neutri gratia defuit. Deniq; psalmos omnes Dauidicos sic apprehendit, sic tenuit, vt anno primo corderentis vna die psalleret vniuersos. Præuentus in benedictione dulcedinis, à pueritia grandiusculam sibi induit grauitatem, lectionis amator, ludorum fugitans, quibus illa consuevit ætas potissimum delectari. Eo tempore, iam legitima liberorum procreatione completa, vitam in seculo eremiticam præoccupare parentes, abstinentiæ dare operam, à coniugij opere penitus abstinere, & amplius solito eleemosynas exercere cœperunt. Deputauerant molliora fulcra pauperibus, ipsi in palea recubantes. Et cum

Gen. 30.

Num. 17.

Gen. 3.

Maij 8.
S. Petri pa-
rentes.

Felicitas in-
genij & di-
scendi cele-
ritas.

Morū ma-
ritas.

Parentum
eius vita re-
ligiosa.

O tota

tota domus xenodochiū videretur, assignata erat pauperibus & peregrinis propria cella seorsum. Religiosos nō modō suscipere, sed expetere satagebant. Maximē verō Carthusiēnsibus & Bonauallēnsibus, in quibus maximē cōplacēbant, cōgrua ferre cibaria, & salutis cōsilia ab eisdē non modō sibi scētāda, sed pluribus communicanda referre. Pacem habere cū omnibus, pacem omnibus suadere, & ad pacē reuocare discordes. In iuriam patientibus opē ferre, opportunē arguere, quos licuit, inferentes. Cilicio pater utebatur ad carnē, quod sub vestibus sibi congruis occultabat. Ambo pariter magis ac magis innocentia conseruare, scētari iustitiam, colere pietatem, in fide & operibus bonis liberos educare. Filijs clericis nulla volebant beneficia ecclesiastica tribui, licēt adhuc in seculo constitutis, quod vix solent etiam religiosi praterire parentes.

CAP. II.

Iam Petrus iunior (nam & genitor ipso nomine vocabatur, Apostoli proinde Petri cultor officiosus & affectuosus amator) Pythagoricē literā biuium & ambiguū adulescentiæ tempus attingerat. Iam pro ætate & religione sua in ea quidem literalī doctrina, quæ competere vtrique videbatur, fructum potiùs conscientie eligens, quàm infantis scientiæ folia vana scētari, suadente abbate Iohanne, ad quem pater propter hoc ipsum, sed alia occasione, accedere eū fecerat, prædicto Bonauallis cœnobio sese contulit, ibi sese offerrens Deo sub regula & Abbate fideliter seruiturum. Votum vouit, & votum soluit, supplicem Deo & miserentē animæ suæ, corpori durum castigatōrē, prælati obedientissimum, humilem cunctis fratribus, cunctis amabilem, nec multō post etiam vtilem, imitabilem, venerabilem, raptim potiùs, quàm paulatim, proficiendo, incipiens exhibere. Iam tunc firmiter locabantur in eo sublimium solida fundamenta virtutum, & radices deorsum mittebant, sursum fructificatura genimina gratiarum. Lambertum quoque germanum suum ab eodem conuersionis suæ initio secum traxit. Qui nimirum & ipse laudabiliter conuersatus, in cœnobio, quod Casiriacum dicitur, Abbatis officio strenuē functus est, & defunctus in eo. Nec longē post, quàm Petrus noster tyrocinijs sui tempus expleuerat, reuerendissimus Abbas Iohannes intelligens, quoniam vas electionis est iste, per diuersos eum gradus ad officia diuersa promouit, semper seipso inueniens, quanto perfectiorem, tanto humiliorem.

CAP. III.

Inter ea tempus affuit, vt nouus eligeretur Abbas, cum nouo fratrum examine in nouo Stamedij monasterio ordinandus. Dicitur verō Stamedium, quasi stans medium, quōd circa eundem locum, prouinciæ duæ & duo conueniant comitatus. Votis communibus & Abbatis Iohannis arbitrio Petrus eligitur, vt supra illam petram, illam fundaret Dominus, illam ædificaret ecclesiam. Ad locum mittitur arduum, locum aridum, locum arctum, & quod maius incommodum videbatur, iuxta publicam stratum penē iugiter à multitudine commeanium frequentatam. Sic certamen fortē fortiori datum, vt vinceret & sciret, quoniam sit fortior omnium sapientia. Quantis humanitatem ieiunus hospes exhibuit, quantos seminudus & algens ipse vestiuit? Inter excelsas rupium fauces, sicut cernere est, sibi suisque cœnobiū, xenodochium alijs construebat. Sed exteriora grauiamina paruipendens, secum grauius luctabatur, admirans, quōd tale sibi officium Dominus & tantum nomen permisset imponi, nullum sese æstimans, nullum profitens, nullum gerens. Obsequijs potiùs, quàm iniurijs mouebatur. Pedes ibat ad longius posita tuguriola fratrum, & ad remotos in Alpibus reptitabat agellos. Pane arcto & aqua * graui, in cōdito & vix salso olere vescebatur. Dedit tamen Dominus benedictionem, & illustratus est ædificijs, donatus pascuis, agris, vineis locus, licēt remotis, & vnde ad monasterium non sine multo labore vel nunc queant cibaria qualiacunque deferri. Nihilominus etiam humanitatis & compassionis erga pauperes & peregrinos hereditariam gratiam eiusdem cœnobij fratribus dereliquit, vt celebris hodieque fama pronunciet, Stamediensēs, supra multos abundantiores, magis humanos, ampliùs liberales. Iam tunc panes & casei frustra circūferens, in sinu miserabilium personarum, dum occurrerent, abscondebat. Quod in episcopatu magis exercuit, socijs etiam suis onera pia communicans. Si prandendum foret iter agenti, vt sit aliquando, diuerticula declinabat, iuxta callem publicum residens, vt mensa eius etiam tunc cum pauperibus foret & peregrinis. Illuc quanto pauperior, tanto acceptior hospes vel infirmior aduentabat. Prouiderat autem Dominus vltimum congruam huic viti & alijs, in eadem tunc fructificantibus regione, illustrem principem & bonorum memoria dignum Marchionem Italiæ, Sabaudia & Maurien-

Petrus fit monachus Bonauallis.

Virtutes eius.

Creatur Abbas Stamedienis.

Sap. 10.

* breui

Vide animum in pauperes valde benignum.

na comitem Amedeum. Hic deuotus admodum viro Dei, præter alia beneficia, horreum quoque cum vineis, quod Montem Melioracum vocant, eius cœnobio contulit, vt infra arduos montes haberet, quō diuerneret, quādo eum, in quo sibi plurimum complacēbat, consilij gratia accersiret. Iam mundo cœperat innotescere, iam lucere in operibus suis, vt glorificaretur pater celestis in eo, cuius cor ardens erat in semetipso ex ignito eloquio sapientiæ, de qua legitur, quoniam cum simplicibus sermocinatio eius. Ad meditandum enim, cum Isaac Patriarcha egrediebatur in agrum: & sapientiam concupiscens, mandata seruabat, vt daret illam Dominus sibi, & intelligeret à mandatis, pia deditus actioni, sacrae contemplationis obtentu.

CAP. IIII.

Inter ea videns eum Rebecca, vultum operuit, & deslijt de camelo. Siquidem Tarentasiensis ecclesia virum sibi à Domino præparatum & prædestinatum considerans, ab Idræle quodam, moribus magis quàm nomine barbaro, de priore errore confusa, recessit. Ille enim prædictam ecclesiam nequiter occuparat, nequius detinuerat, ambitiosè ingrediens, & perniciosè progrediens, vt prauo inchoata principio, similibus exitus consummaret. Hunc præcesserat cum reuerentia nominādas alter Petrus, ex Abbate primi monasterij, quod ex Cistertio prodijt, Firmitas nomen illi: & ex eodem ordine ad Pontificium primus assumptus, vir Deo dignus, in vita sua optimis præditus studijs, & post obitum, sicut aiunt, pluribus vsque hodiè fideliter accedentibus, ad memoriam suam agrotantibus conferens sanitatem. Hunc secutus est hydræ soboles Idræli supradictus, sed temporis sorte, non imitatione virtutis. Quod enim ille corripuit in moribus, quod acquisiuit in possessionibus, quod ecclesiasticis addidit ornamentis, hic corripuit, distraxit, dilapidauit in breui. Propter hæc & similia arbor inutilis Apostolica falce præcisā, & Dominus Petrus Stamediensis ad regimen ecclesiæ Tarentasiensis electus est, cæterorum omnium votis conuenientibus, sed non suis. Nullatenus enim potuit ad consensum electionis induci, donec conuentum Cistertij Capituli generalis eiusdem ecclesiæ clerici præstolantes, illic cum intercepte, vbi subterfugium deinceps non haberet. Ibi autoritate totius ordinis est oppressus, maximè vero sancti Bernardi Clarauallis, cui reuerentiam semper exhibuit singularem, & venerabilium patrum suorum Cistertiensis & Bonauallis Abbatum. Ab ijs angariatus, & manualiter clericis assignatus, obtemperauit inuitus.

CAP. V.

Sic promotus est in Tarentasiensem archiepiscopum venerabilis Petrus, sed parum motus à forma vitæ, in qua fuerat conuersatus: mansit habitus humilis, victus tenuis, somnus breuis. Si meliusculam vestem quæcunq; persona attulit, non longā fecit cum eo moram: sed ad alterum transijt possessorem. Victus eius, panis cibarius cum legumine, & talibus erat oleribus, vt ex eadem olla ministraretur egenis: nisi quōd melius condita frequenter illis præcipiebat offerri. Id dico, quod mihi sæpius datum est experiri. Ad Romanam curiam cum eo aliquando profectus sum: & quia ieiunantibus nobis pauperes priùs prandere volebat, & iterum atque iterum superuenientibus erogari, pluries accidebat, in superflua aqua & iure secundo vix modicum oleris aut leguminis inueniri. Et licēt plurimum mihi sanctus ille deferret indigno, sæpius tamen cum sua priùs cibaria superuenientibus porrexisset, vel clamitātibus misisset egenis, nostra quoque tollebat quasi murmuranti, sed vt satis cognouerat, super huiusmodi rapina potiùs gratulanti. Pro vigilijs prolixioribus monasterij, à quibus se deplorabat auulsus, secretis orationibus insistebat. Opera manuum, labore compensabat itinerum: sed & manūs impositionis, id est, confirmationis non modō infantum, sed & personarum cuiuscunque ætatis, vbique ad eum & vndique confluentium, aliquando de manē vsque ad crepusculum noctis & vltra protrahēbat: disciplinam silentij, prædicationis instantia redimebat. Subtilioribus tamen eloquijs animum minùs apponens, personis potiùs alijs imponebat, quoties auditoribus disertis competere talia videretur. Ipse magis doctrinam simplicem scētatur, studens eruditioni, consolationi, exhortationi, obsecrationi, & quantum minùs libenter & minùs frequenter, interdum tamen increpationi. Volebat enim & ipse quinque verba magis in sensu, quàm in lingua decem millia, loqui. De mandatis Dei erudiebat ignaros, & fidei sacramenta ad discussionem minùs idōncis, sermonibus paucis inuoluta tradebat: quemadmodum olim filijs Caath vtensilia tabernaculi non licuit, nisi tecta, deferre. Consolabatur magnificè penitentes, non modō in locutione communi, sed multo magis in collo-

Amedei principis liberalitas.

Prouer. 3. Gen. 24.

Idracl pseu- doepisco- pus.

S. Bernardus Abbas Clarauallis

S. Petrus fit Tarentasiensis Archiepiscopus. Eius victus.

1. Cor. 14.

Num. 4. Erga penitentes vt se gesserit.

tione secreta : flere ipse cum flentibus, & præuenire minis adhuc sua crimina, sua dis-
 crimina sentientes, monitis excitare viam salutis ingressos, nunc parata fidelibus præ-
 mia, nunc priorum exempla proponens : obsecrare deuotionis capaces animos, diui-
 nam erga homines charitatem affectuosè commendans, & commemorans beneficia,
 vel singulariter aliquibus personis, vel cõmuniter vniuersis exhibita. Improbos etiam
 durius arguens, in crepare, horrorem malitiæ, flagitiorum maculas execrans, & futura
 velut sub oculis ponens supplicia, terribili prosecutione depicta. In colloquijs etiam
 familiaribus, quemadmodum ventus Aquilo dissipat nubes, sic verba detractoria, no-
 xia, ociosa, non modò facie tristi, sed & reprehensione congrua præcidebat. Sed vt ver-
 borum fructus ex operibus innotescat, ad ea deinceps accedendum.

CAP. VI.

In ecclesia sua residens nouus pontifex, inuenit quod vehementer doluit, negligenti-
 ter in ea fieri opus Dei, vt non tam remuneratio præstolada, quàm metuenda maledic-
 tio videretur. In moribus clericorũ non satis ei placuit, quia nec Deo credidit com-
 placere. Episcopij & clericorum inculta vel ruinosa domus, pristinos habitatores ne-
 gligentia arguebant. Parochiales ecclesias & decimationes diocesis ex magna parte
 viri potentes laici, vel ab eis alij possessione sacrilega detinebant. Sacerdotum vita mi-
 nus probabilis, & sibijps plurimum noxia, & plebibus perniciosa existebat. His & hu-
 iusmodi rebus intendit & superintendit episcopus, suũ sibi nomen interpretans. Ora-
 tioni institit deuotione fideli, & prælatus in sollicitudine subditis operam sedulus &
 circumspectus impendit. Super omnibus tamen confisus est magis orationi, quàm in-
 dustria propria vel labori. Denique, quod vix aggrediendum fuerat, vix sperandum, de
 ecclesia sua magnos & nobiles viros amouit clericos seculares, & pro eis regulares ca-
 nonicos introduxit : neutrum sibi impurans, sed diuinæ sapientiæ fortiter & suaui-
 ter omnia disponenti, sine graui scandalo vtrunque opus perfecit. Ordinatos quoque ca-
 nonicos, in disciplina morum diligenter instituens, egit vt diuina officia dignius & ho-
 nestius celebrarent, vt eorum conuersatio regularis & opinio acceptabilis, ad salutaria
 studia ceteros quoq; tam clericos quàm laicos excitaret. Cum quibus intrans & exiens
 fidelis antistes, psallebat in choro : in claustro vel capitulo residens, de spiritalibus stu-
 dijs siue etiam temporalibus conferebat agendis, quemadmodum magister discipulos
 erudit, nutrix fouet paruulos suos. Nec non prouidit eis ad tempus, sed in posterũ quo-
 que de redditibus episcopij non modicam contulit portionem : vt merito simul & nu-
 mero clerus Domino seruiens augetur. Et suæ tamen domui restituit ampliora, præ-
 fertim ex parochiarum stipendijs & ex decimis, quas de manibus tyrannorum per
 censuram Ecclesiasticam potenter exiit, vel liberaliter pecuniarum collatione rede-
 mit. Ceteros etiam sacerdotes & corripuit & correxit, ecclesias necessarijs vt ensilibus,
 pallijs, libris & vestibus competenter ornauit : nullam penè capellam in toto episco-
 patu sine argenteo calice dereliquit. Vbi aliam comperit non suppetere facultatem,
 (Siquidem valde inops est regio) ex singulis domibus oua singula per hebdomadam
 colligi & venundari fecit, donec ad precium calicis peruenerent. Pecunias non repo-
 suit, auaritiæ idolum detestans. Annonas annotinas esse, & suis annis voluit deseruire.
 Debita grandia non contraxit, nec qualibet occasione seruus fieri voluit foenerantis,
 sua semper mediocritate contentus. Comites religiosos & paucos, in sua præsertim di-
 ocesi, circumducens, ecclesijs fieri noluit onerosus, obsecrans hospites suos, vt quod
 minus in familia vel equitaturis consumerent, fratribus suis, qui nusquam illi decrant,
 erogare pauperibus non pigeret. Cathedralem basilicam texit lapidibus, caput &
 campanaria plũbo operuit : Quam multipliciter pro qualitate prouinciæ decoratam,
 ornamentis etiam competentibus illustrauit. Exteriores quoque decorem, vt decuit,
 domus Dei diligens & procurans, suas & clericorum domos vel renouauit, vel nouas
 condidit, non admirationem intuentium captans, sed moderata inhabitantium com-
 moditate, vel mediocri amoenitate contentus. Specialis siquidem cura extitit præsu-
 li & sollicitudo per maxima super egenis & agris vtriuslibet sexus & cuiuscunque æra-
 tis. Domus eius omni tempore xenodochium fuit. Maximè tamen ante messem men-
 sibus tribus, quando maximè solent, illis præsertim in montibus, illis in rupibus, ali-
 menta deficere, singulis annis statuerat agapen fieri generalem, & quotidie multitu-
 dinem vndique concurrentium panem refici & pulmento. Nihilominus quoque per
 vniuersam diocesim suam inualidos & desperata agritudine decubantes studiosè per-
 quirens, in victu & vestitu necessaria prouidebat, per seipsum, quos poterat : quos non
 poterat,

In sua Ec-
 clesia quæ
 inuenit
 merito cor-
 rigenda.

Sap. 8.

Ecclesias vt
 ornant.

In ædificijs
 quid spectã
 rit.

Hospitali-
 tas insignis.

Erga agros
 cura & be-

poterat, per fideles nuncios sæpius visitans, & erga eorum curam ex contingentibus ^{nignitas}
 nihil omittens. Quibus cubacula propria vel suorum solatia decrant, dabat operam, vt ^{singularis.}
 personis committerentur fidelibus & deuotis, apud quos humanitatẽ eis faceret ido-
 neam exhiberi. Ipse verò, quacunquẽ pergeret, tanta libertate, tanta affectione curam
 gerebat huiusmodi miserabilium personarum, vt nummos, cibos & vestimenta non
 postulantium importunitas extorqueret, sed charitas vtrò porrigeret. Pluris etiã æsti-
 mabat occasionem sibi præstitam miserendi, quàm exhibitum à se beneficium quod-
 libet indigenti. Quoties eius munera lachrymæ præuenerunt, vt pietatis adeps holo-
 causto pontificis non deesset ? Furabatur quæ sua erant, etiam quæ suorum, vel sibi
 adeò familiarium, vt certus foret, in suo eis damno fore complacitum.

CAP. VII.

Est mecum frater, qui in sua ei adolescentia notus extitit & acceptus. Eo didici
 referente, quòd apud matronam aliquando deuotissimam, velut alteram sibi ^{Exemplum}
 Martham ministrantem, recumbens, panes abscondit in sacculo, quem ferebat. Ad- ^{rarum in}
 uerit mulier, & panes alios & alios frangēs atque declinans, dabat opportunitatem, ^{Archiepi-}
 donec sacculus impleretur. Surgitur iam à mensa, sed pietatis furtum episcopus ferre ^{sopo.}
 non præualeat. Adstantem denique, quem prædixi, tunc secularem, nunc monachum,
 in consensum huius operis adsciscens, innuit vt cadentem sacculum clam suscipiens,
 abportaret. Suscepit, tulit, & resignauit iam sedenti super humile animal suum

CAP. VIII.

Alpem quandoque grauissimam, cui nomen Columna * Iouis, tempore hyemis
 pertransibat. Occurrit anicula seminuda, debilis, algens, & lachrymis vsquequa- ^{Luc. 10.}
 què respersa. Videns sacerdos, immò Samaritæ, non transijt : substitit, & conuenit so-
 cios suos, dicens : En mater mea. Nec sine singultu & lachrymis compassionis adiecit :
 Me miserum : perit frigore mater mea. Quid faciemus ei ? Si damus nummos, nihil pro-
 derunt morienti. Quis nostrum potest sibi subtrahere, vnde possit ista vitam protrahe-
 re ? Quæsiuit, & non inuenit, quòd omnes sibi in periculo positi viderentur, vix à facie
 frigoris sustinentes. Hyberno siquidem, vt prædixi, tempore loca pessima pertransi-
 bant, vbi frigus vix tolerabile inuenitur æstiuo. Sed non fuit, qui faceret bonum, non
 fuit vsque ad vnum : dissimulante eo, iusti præcedunt cæteri : ipse non subsequitur, sed
 subsistit. Descendit, vnicam exiit tunicam, qua super cilicium induebatur : & cucul- ^{Vide exi-}
 lam resumens, miserabilem in duit foeminam, & procedit. At tamen pedes graditur vi- ^{miam cha-}
 am difficilem, inter frigoris & laboris molestias constitutus. ^{ritatem.}

CAP. IX.

In eadem Alpe tam graui xenodochium inops ac penè nullum reperiens, efficacem ^{Aliquot xe-}
 adhibuit operam & impensam, vt ædificijs dilatatum, prædijs & animalibus locu- ^{nodochia}
 ples, transeuntium necessitati subsidia opportuna ministraret. Sic in monte, qui merito ^{instituit.}
 dicitur Lactonis, licet extra prouinciã suã constituto, viã vix cõmeabilem, multo labo-
 re rupibus scissis, ex magna parte correxit, & hospitalẽ in eo domũ cũ fratribus religio-
 sis instituit. Tertiũ in * Iurenibus solis xenodochiũ ordinauit, vt non modò præteritas ^{Virensibus}
 eius eleemosynas enarret sanctorum ecclesia, sed in futurum sentiat & præsentis.

CAP. X.

Altera hyeme nimis horrida similem supradictæ mulierculam, in vna tantum ve- ^{Mira chari-}
 stas. ^{tas.}
 occurrente solatio, quod impenderet, non sine corporis sui periculo vestem similiter
 propriam, occultè sibi detractam, miserulæ tradidit, & celerius declinare præcepit.
 Ipse verò pro ea durius algit, expalluit, tremuit : & ignorantibus suis, inter eos dissi-
 mulans, in commodum pariter & periculum tolerauit. Ventum est ad hospitium, & in-
 tuitus eum frater, expauit : Et heu, inquit, pater quid accidit ? Considerans denique fri-
 goris acerbitate confectum, & inueniens sub cuculla tunicam non habere, suam tra-
 didit illi, & operuit pannis in lectulo collocatum. Ibi demum refocillatus, recaluit &
 surrexit. Ipso fratre narrante, hoc didici, & quod sequitur alterum pietatis opus, cum
 virtutibus etiam multis, quibus præsens interfuit, & diligentius explorauit. Plurimis
 enim annis eius obsequijs deseruiuit.

CAP. XI.

In regione Prouinciæ per Nemanense territorium pater sanctus iter agebat. Cui
 Iobuiam puer seminudus, immò etiam semiuiuus, exijt ex tugurio vili, & intuitus
 eum, interius se recepit. Intelligens itaque vir misericors oblatam sibi diuinitus mise-
 ricordia

ricordiae facultatem, puerum sequitur, intrat tugurium, miseram inuenit & miserabilem foeminam, aegritudine & inedia laborantem. In palea modica recubabat, vno te-
cta panniculo, non tam vilis precij, quam nullius. Vniuersa supellex, olla vna non gran-
dis erat. Lachrymae verba praeueniunt. Accedit tamen, alloquitur, audit septimam di-
em esse, ex quo panem misella non nouit. Ibi suis ille non parcens, vestes alias atque
victualia coemenda largitur. De sacratissimo patriarcha Iohanne legimus, multas ei
pecunias quam frequenter oblatas, & ab eo quam liberaliter resignatas esse pauperi-
bus. Qui iuxta illud Cantici canticorum, Dilectus meus mihi, & ego illi, factis imple-
bat, quod quidam ex ministris eius post ipsius transitum non est veritus dicere de eo:
Sic, sic: Tu mittendo, & ego dispergendo: videbimus verò, quis vincat. Sic noster
quoque eleemosynator canalem sese exhibuit, influentem iugiter aquam, iugiter re-
fundentem, nil retinentem sibi de plenitudine sua.

CAP. XII.

Descendente eo aliquando ad partes Galliae, religiosus quidam frater, oeco-
nomus episcopi, per nuncium supplicans supplicabat, aliquatenus sibi quo-
que super quibusdam agendis anxio subueniri, & de his, quae tribuerentur, aliquam re-
feruari benedictionem. Subrisit pontifex ad hoc verbum, propositum gerens aliud,
aliam voluntatem. Ipso denique firmiter asseuerante cognoui, per cuius manum pe-
cunia penè tota transiit, quod erogatis in eodem itinere duobus millibus solidorum,
ne vnum quidem referauit, ne vnum misit vel attulit ad domum suam.

CAP. XIII.

Vndique iam ad eum & vbique confluere coeperat innumerabilis & intolerabilis
multitudo, animarum & corporum remedia quaeritans, tangi postulans, flagitans
benedici. Interea causa extitit, vt in monasterio sancti Eugendi in locis * Iurensibus
moram faceret mensibus duobus & vltra: vbi tantas per eum praestitas sanitates re-
gio tota cognouit, vt incredibilis turba concurrens, ac si iurata foret in eius necem,
non modo comprimeret, sed opprimeret imbecillum. Vix tandem locus idoneus, lo-
cus tutus potuit inueniri, turris basilicae sancti Eugendi, per duas hincinde cochleas
ascendenda. Illic posita sedes, lignis fortioribus circumseptae, vt solam manus imposi-
tionem, vel auditum & responsa perciperent, qui per alteram seriatim cochleam ascen-
dentes, per alteram exinde descendebant, vt nec illi, nec sibi inuicem possent esse mole-
lesti. Tamen multis inibi caecis visum, surdis auditum, mutis loquelam, claudis gressum, &
incommodis varijs laborantibus contulit desiderata remedia, vt difficile quis dinume-
rare, nedum scribenda seruare potuerit signa virtutum, quibus in seruo suo glorifica-
tus est Deus. Omnes tamen ad sacram Eugendi beati memoriam transmittibat, vt
gratiarum actionem Deo & venerabili soluerent confessori.

CAP. XIII.

Inter crebras aduentantium multitudines, horribilis quaedam matrona pra-
gnans, super equum minus quietum, minus domitum properabat. Offendens
equus in via, & exacerbatus ad mulieris ruinam, grauitur fremere & calcitrare
coepit atrociter circa eam. Adhaerentem denique carni interulam multis in locis
pedibus scindens, nihil nocuit nomen praesulis inuocanti. Cui demum exhibita gra-
tias egit, periculum referens, quod euaserat, & ostendens omnibus vestem laeceratam,
corpus illasum.

CAP. XV.

Affuerunt tres viri de ciuitate Laufanna, sub obtestatione diuini nominis firmi-
ter afferentes verbum dignum memoria, dignum reuerentia, dignum admi-
ratione, sed quod in ore trium restium stare debeat. Clausos siquidem in ergastulo
perhibebant aliquandiu sese fuisse derentos. Interim coepit in ciuitate illa virtu-
tum, quas per beatum Petrum Dominus actitabat crebrius, fama crebrescere. Ad
cuius nominis inuocationem fidei supplicatione conuersi sunt, eius sibi meritis po-
stulantes diuinitus subueniri. Contigit igitur die clara custodes suos ludere alea ante
ostium carceris obseratū, illos clausos & compeditos interius lamentari suae calamita-
tis arumnas. Adest interea pontifex inuocatus, soluit compeditos, manus porrigit, ape-
rit ostium, iubet vt exeant. Sic manifestus apparens, viros extrahit & educit. Et cum
nulla foret mora vel opportunitas diuertendi, sequentes prauium duces suos, su-
per tabulas, quibus iudebant, inter medios transiere custodes. Nec mirum, si videri
ab

Educit tres
viros e car-
cere stupen-
do miracu-
lo.

ab hostibus praesentes ipsi non poterant, qui sic sibi videre videbantur absentes. Nec ab
eis pontifex antè disparuit, quam euasisse pericula, & ad locum sese cognoscerent per-
uenisse securum. Vnde etiam voto sese obligantes, non gustauere cibum, donec ad sui
praesentiam liberatoris accederent, noua & mira Dei magnalia praedicantes.

CAP. XVI.

Veruntamen sicut multis innotuit, locus ille admodum sterilis est, & nihilo minus
grauis accessu, vt cibaria vix ex se proferat, vix aliunde recipiat. Compatiens pro-
inde vir misericors multitudini confluenti, quae a domo vel a dioecesi sua per fideles
nuncios poterat obtinere, quicquid ab aduentantibus suscipiebat oblatum, in cibos
pauperum erogabat. Accidit autem, vt die quadam sabbati propter aeris intemperiem
ad venundandum conuohere solitis negaretur accessus, & ministri suggererent nullam
penitus facultatem, consilium nullum suppeteret, vt instanti Dominica posset refectio
consueti pauperibus exhiberi. Erant enim plura millia, & vna tantum porcina sibi per-
na cum modica viciarium quantitate remanserat, vt totum simul caperet olla vna gran-
dis quidem, sed haec quid inter tantos? Imperat tamen, vt quod possunt, id faciant: quod
habent, hoc praebant, quandoquidem spes nulla suppeteret aut facultas ampliora
quaerendi. Manè facta, coctis cibarijs, in atrium introducta pauperum multitudo, cui
viderentur preparata posse sufficere. Refectis illis, cum adhuc esca suppeterent, alij
sunt introducti: & ipsis itidem satiatis, mirabantur quod cibum adhuc superesset. Nec
prius cessauere, quam dies cum escis simul & pauperum numerositate deficeret. Nec
mihi fateor mirum videri debet, lectorem meum non mediocri super hoc admiratio-
ne moueri. Alioqui si sic factum credere quis detrectat, sic creditum non discredat.
Videat tamen, cui potius sit credendum, prauidicio suae negationis, an illorum narra-
tioni, qui praesentes fuerunt, viderunt oculis, manibus tractauerunt. Sed transeundum
nobis ad alia, ne super miserationibus huius viri misericordiae, parturire incipiat copia
congesta fastidium.

CAP. XVII.

Coepit inter haec vir Domini fidelis ad tantum sibi a tot & tantis exhibitum fauo-
rem pauere & tædere, coepit contristari & moestus esse, coepit talia meditari, ta-
liter conuenire seipsum: Quid est, quod astitas? Nullum tibi lucrum, lucrari mun-
dum, & animae tuae facere detrimentum. O doxa, doxa, inflatio aurium, quam per-
niciosè miseris, cum quibus ludis, illudis? Risui tuo dicerem, si non desiperem,
Quid frustra decipis? immò quid decipis? In errorem inducis, quos beatificas:
altidus, quos eleuas: deijcis, quos exaltas. His & similibus longè affectuosius & ef-
ficacius, quam nostra queat imperitia capere vel effari, futurum iudicium, dijudican-
do seipsum, praueiciens & declinans, quasi de nouo statuit mundum fugere, sibi gra-
uius imminentem. Per vias igitur difficiles, per loca potius inuia sub medio noctis si-
lentio cum vno tantum comite, ceteris ignorantibus, exijt fugiens seculum & ipsius
honores. Perueniens denique ad coenobium quoddam sui ordinis Cisterciensis, in Ger-
mania constitutum, vbi quodammodo surdus esset & mutus, nec intelligens cetero-
rum verba, nec intellectus ab eis, quam diu licuit, inter eos intrans & exiens, vt sim-
plex Monachus habitauit. Mutauerat enim in via socios, vnum post alterum, occa-
sione quaesita, donec haberet, qui esset ignotus. Quis illas cogitet ferias, illud gau-
dium, illam solennitatem? Sabbatizabat Deo iuxta desiderium cordis sui, & in suo sibi
sabbato complacebat. Sed interim ille sic maneat, cui bonum est ibi esse: ad eos po-
tius redeundum, quos clandestinus desolatur & vehementer affligit abscessus. Manè
facto, cum minimè apparet, repleti sunt domestici eius stupore & ecstasi in eo, quod
contigerat illis. Quæsitus in cubiculo nec inuentus, quem meritò diligebat: per eccle-
sias, vicos & plateas quaeritur, & minimè reperitur. Passim interrogant occurrentes, &
non est, qui indicet, qui viderit eum, qui audierit verbum quodcunque de eo. Non est
qui dicat, Descendit in hortum aromatum, vt pascatur delicijs spiritualibus, & gratif-
sima caelestium colligat lilia gaudiorum. Egreditur sermo in populum, quod recesserit
pastor bonus, lumen oculorum suorum dereliquerit eos, & sublatus sit, in quo erat
thesaurus suus & cor suum. Solennis illa frequentia in mœrorem, & vniuersa deuotio
vertitur in lamentum. Exeunt, qui perquirant, circumeant regionem, ad loca etiam
remotiora procedant. Sed quis vnquam in toto reperiat orbe personam, tam studiosè
fouentem latebras & secreta captantem? Veruntamen disponente eo, a cuius fa-
cie in immensitate creaturae nullus absconditur, inuentus est, agnitus est: tandem
aliquan-

Pascit pluri-
mos cibo
modico.

Vir sanctus
mudi fauo-
res perime-
scens, fugit
ad Germa-
niae coeno-
bium.

Vide animi
vni Deo de-
ditum.

Mirè affli-
git eius ab-
sentia sub-
ditos.

aliquando ecclesie sue redditus est & reductus ad suos. Siquidem inter ceteros vndique querentes, iuuenis quidam, quem a puero ipse nutrierat, ad monasterium illud adueniens, egredientibus fratribus ad laborem, dum singulos intueatur, in eum repente iniecit oculos, & agnitum protinus apprehendit, tenuit & exclamauit. Mirari omnes, & nomine eius audito conqueri, quod lucerna sub modio tam diu latitasset. Sacris eius vestigijs congregatio tota prosternitur, & sibi postulat indulgeri, quod nullam ei reuerentiam exhibuisset ignara. Fleuere singuli, & dignis magnificare praconijs obedientie eius & humilitatis exempla coeperunt. Flere & ipse pre ceteris, quod indignus foret frui diutius iucunditate concessa, & quod gustatam dulcedinem sapientie magis esuriens magisque sitiens, retraheretur ad negociosa vite pericula & labores. Auditum est in terra illa, & celebri sermone vulgatum, quod apparuit vir propheta, potens in opere & sermone. Iterum turba ruit & irruit: iterum fit concursus molestior ab vberibus desiderata quietis auulso. Iam vero enarrari non potest, & superfluum est conari, cum quanta deuotione & exultatione vniuersa terra tanquam rediuius apparuit, quoniam sicut discipuli viso Domino, gauisi sunt. Nec minus vberes, & si magis breues, lachrymas succedens gaudium, quam precedens molestia parturiuit.

CAP. XVIII.

Priusquam vir sanctus officio fungeretur Abbatis, vtrunque parentem de seculo nequam eripuit: fratrem vero se minorem Andream, ad Iesum Petrus trahens, re-compensauit quodammodo, quod primum Petrus adhuc Simonem, ad eundem proueniens frater eius Andreas adduxit. Hic itaque patrem in Bonavalle constituit, matrem in collegio sanctimonialium foeminarum, loco, qui dicitur Sancti Pauli, pro facultate sui sexus & supra, Cisterciensis amulantium ordinis instituta. Cui adhuc nouella plantationi, ad fundatoris instantiam & preceptum Abbatis sui, senior Petrus pluribus annis profuit magis, quam praesuit. Ad eiusdem tamen disciplinae coenobium, quod Bitumen vocant, ad liniendam arcam, videlicet intus & foris, in virginibus corpore & spiritu sanctis, eandem postea filius matrem transtulit cum sorore, qua ipsius coenobij multo tempore fideliter & vtiliter curam gessit. Nonnullas etiam alias sui generis idem sanctus virgines seu viduas ordinauit. Proximus est Stamedio Tarentasiensis dioecesis locus: cui perinde, sicut ceteris quoque religiosi, beneficia plurima sedulus impendebat.

CAP. XIX.

Scribi fecerat libros beati Augustini super Psalmos, & nulli adhuc ecclesie deputauerat, sed sudabat elemosyna in sinu eius. Praesidebat vero Mauriennensis ecclesie magni meriti Bernardus episcopus, sicut in ea potissimum regione, foecunda virorum paupertas, plures sibi penes contemporaneos insignes edidit sacerdotes: Sanctum videlicet Hugonem Gratianopolitanum, Iohannem Valentinum, Ismidionem Diensem, Airdum & Bernardum, Mauriennenses, nostrum hunc Tarentasiensem Petrum, & Anselmum Belicensem, super cuius tumulum, dum sepeliatur, diuinitus ignis illapsus, accendit lampades, super eundem locum coram signo Crucis appensas.

CAP. XX.

Accedens sane praedictus episcopus Mauriennensis Bernardus ad Bitumen, suae dioecesis monasterium, confitenti sibi suas offensiones, vt saepius acerbabat, genitrici venerabilis Petri Tarentasiensis, iniunxit huiusmodi poenitentiae fructum, vt supra commemoratos beati Augustini libros suis donari sororibus impetraret. Post breue tempus archiepiscopus affuit, & accedens ad eum mater, interrogabat an necesse sit peccatoribus iniunctam sibi poenitentiam adimplere. Respondenti, Vtique supplicat, vt misereatur animae matris suae, cui suus huiusmodi poenitentiam praesul iniunxit. Sic eosdem sibi collatos codices eiusdem coenobij virgines, ob reuerentiam largitoris, charius amplectuntur.

CAP. XXI.

Vtrunque vero parentem, dies suos in senectute bona & religiosa conuersatione feliciter consummantem, deuotus ad Deum in officijs omnibus Ecclesiasticis, sed in huiusmodi deuotissimus, sepeliuit: quibus, iuxta mandatum Domini, honorem debitum viuus exhibuit & defunctis.

CAP. XXII.

Beatitu-

Beatitude causas & praemia in Euangelio veritas sermone commendans, inter cetera ait: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Quod huic sacro praesuli exercitium seu meritum quia non defuit, sine vlla ambiguitate asserimus, quod in spiritu adoptionis, filij Dei nomine hereditauit. Implacabiles siquidem inimicitias & odia inueterata frequenter extinxit, grauius admodum bella compefcuit, desperatas reconciliationes inter maximos etiam principes, Domino cooperante & sermonem eius confirmante sequentibus signis, effecit. Inter principem suum Comitem Hymbertum & Hildesonsum Comitem Tholosanum, in regione Gratianopolitana eo tempore dominantem, non solum multis incendijs, sed & homicidijs guerram diutius agitatam, multo labore sedauit. Cuius occasione negocij ad illustrem Anglorum regem Henricum vehementer desideratus accessit, & tam reuerenter exceptus est, vt excedere modum omnem humanum deuotio videretur. In ipso quoque itinere diuina per eum virtus miraculum singulare perfecit, quod diligentius prosequi reor operae precium fore.

CAP. XXIII.

Sancti Symphoriani dicitur castrum Lugdunensis ecclesie, paucis ab vrbe millibus distans, vbi vir fidelis & religiosorum officiosus sedulusque susceptor, magne conuersationis pariter & opinionis Abbatem ad hospitium suum aliquando quasi vim faciendo pertraxit. Huic iuencula erat filia, miserabili incommoditate laborans. Egerat enim quaedam mulier malefica, per nequitiam inuidiae socris inducta, vt languore tabesceret desperato, nec viri sui praesentiam, nec aspectus vllatenus toleraret. Affectione muliebri genitrix persuasa, vt satanas satanam eijceret, famosum quendam maleficum accersuit. Affuit, explorauit, agnouit, & mulierculam asserens inferratam, terit arborum cortices, pocula verbis & herbis infecta propinat. Mordet etiam dentibus proprijs brachium miserae mulieris. Res mira, res noua, res, ni fallor, haecenus inaudita. Ab illo quidem languore conualuit, sed interdum velut ex corde procedere sentiens acus, cruciatur atrociter, donec per morsuram brachij, quam nulla cicatrix obduserat, acus educeret vis occulta. Crudele remedium, sed huiusmodi congruebat authori. Plures in hunc modum, quam triginta per temporum interualla prodierant: quaedam, vt vulgo dicitur, excapsatae, quaedam admittendis filis idonea foramina praerentes. Praterca praedictus Abbas ad domum, vbi haec acerbabantur, aduenit. Celebris est persona, cuius hoc opus & alia non indigna admiratione narrantur: sed parcendum adhuc superstiti, & nomen credidi reticendum. Huic pater anxius miserabilem exhibet filiam, nec sine lachrymis lugubrem explicat tragcediam. Eadem hora fit fides dictis, & sentiens acum, mulier gemebunda deplorat. Iam peruenerat ad foramen, solitus iam praecesserat cruor, iam coeperat apparere, iam particula eius exierat. Et accedens vnus ex fratribus Laicis, eidem Abbati deseruiens, cruentam extraxit, annis pluribus ad testimonium conseruandam. Orat Abbas, & locum vulneris tangens, in virtute fidei pollicetur, nec ferrum vltra, nec chalybem exinde processurum. Factus est: sed mutata materia est, malitia necdum prorsus extincta. Coeperunt lignei fudes paruuli, quales vulgo brocas appellant, ex quercino robore vel fraxinci pro ferreis acubus egredi, crassiores spinis & modice longiores. Nec vnus tamen omnes, sicut nec acus fuerant, longitudinis vel crassitudinis erant. Sedecim in hunc modum intra annum & paucos menses ex muliere ligna prodierunt. Affuit demum reuerendus Petrus antistes, cui diuinitus seruabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier Missarum solennia celebranti, sicut praeeperat vespere praecedenti. Eadem hora septimumdecimum lignum ex muliebri carne egreditur, quod sub oculis omnium sacellanus extraxit. Confitentem itaque mulierem praesul absoluit, & sacram ei tradens Eucharistiam, ab omni deinceps cuiuscunq; materiei progressu iubet esse securam. Sic ab omnibus iam praestigijs liberata, adhuc viro, filiosq; procreauit. Et, vt dicitur, hodieq; superstes, virtutem praedicat, quam in seipsa feliciter meruit experiri. Petrus de Fraxinero, dicitur pater, notus, etiam honoratus inter conuicaneos suos: vt si quem dubium nouitas tanta reddiderit, probare forsitan liceat, quod credere detrectarit.

CAP. XXIII.

In diebus eiusdem praesulis, vicinas prouincias & Romani Imperij ex maxima parte Ecclesias schismatica rabies occupauit. Solus ipse ex metropolitanis vel propè solus regionum illarum & schismaticis palam restitit, & immunis persistit in ecclesia sua.

Sed

Reducitur ex monasterio ad Ecclesiam suam.

Parentes & fratrem ad coenobium adducit. Iohann.

Aliquot insignes Episcopi.

Exod. 20.

Matth. 5. Pacis componenda quam fuerit studiosus.

Herici Angliae regis erga eum reuerentia.

Res valde mira.

Sanatur foemina diu mlti sermone as.

Schisma vexat Ecclesiam.

Sed plurimos ex circumpositis reuocauit ad catholicam vnitatem, vicinas vndique prouincias liberè penetrans, liberè prædicans clericis & populis, plenè authoritate sermonibus improbos & obstinatos hæreticæ arguens prauitatis. Nihilominus tamen deuotus eum colebat Imperator officijs, non minori ei reuerentia obsequens, quàm sancti catholico persequens cæteros circumquaque. Nec deerant, qui indignarentur, qui causarentur, qui conarentur animum principis aduersus eum potius exacerbare, dicentes: Quid sibi vult, Imperator bone, quod acitas? Nunquid destruere est causam tuam, sic colere, sic honorare eum, qui sic impugnat, qui sic impetit eam? Ille nos detestatur, nos execratur, hæreticos nos denunciatur, nos anathematizat: & tu velut angelum Domini eum suscipis, publicè & priuatim eius prædicans sanctitatem? His & huiusmodi verbis, quantum tamen audebant, crebro pulsabant ariete imperatorij robur pectoris filij dissidentiae, filij scelerati. Cui suggestioni Herbertus quidam, Chrysopolitanae incubator ecclesiae, præ cæteris insistebat, iterum atque iterum asseuerans, non sese satis mirari posse, quibus ille præstigijs Imperatorem, tanta prædium ratione, taliter dementasset. Multos enim archiepiscopos, episcopos & abbates, etiam sibi quondam charissimos, pro eadem causa idem Imperator in exilium egerat, Cisterciensis ordinis fratrum non modò personas aliquas, sed numerosa collegia ab eodem Herberto & similibus, si quos tamen similes habuit, suis extrudi cœnobijs non prohibuerat, & huius vnus sese suffragijs quàm suppliciter commendabat. Fertur etiam, quòd eidem nequissimo, monita pessima suggerenti, dignum memoria, dignum dederit admiratione responsum: Si hominibus, vt merentur, contrarium me exhibeo, tunc velis, vt euidenter opponere me incipiam Deo?

CAP. XXV.

EXtat in diocesi Chrysopolitana cœnobiū, quòd Bethania nominatur. Illò venturum Tarentasensem archiepiscopum: Herbertus audiens, præmisit, nuncijs eadem die sese venturum. Expauit Abbas, & cum multa anxietate in occursum properans viri sancti, ignorare sese, quid ageret, causabatur. Cui ille: Angulus, ait, nobis quantuluscunque sufficit: ne turberis. Veruntamen diuina pro eo vltio militauit, & ægritudine occupatus apostata, quod disposuerat, non impleuit. Exinde vir beatus ad Imperatorem accessit, in ciuitate Chrysopoli constitutum. Vbi etiam ab oppressione Catholicorum, maximè religiosorum, quantum potuit, eius animum reuocauit, regis iram, rugitui similem leonino, monitis simul & intercessione compefcens. Conuenit autem solita deuotione populus ciuitatis ad eum, & innumera etiam de vicinis locis vndique multitudo confluit. Quibus inter cætera de prædicto hæretico verbum faciens, nec ipsius malitiam veritus, nec presentiam Imperatoris, per quem erat intrusus, orationem indixit omnibus generaliter, vt manus Domini acceleraret ab illius tyrannide ecclesiam liberare, vel mutando hominem, vel multando: vt conuerteretur ad poenitentiam, vel de medio tolleretur. Oratū est, & infra quatuor aut quinque dies miseram idem schismaticum animam exhalauit. Accidit tamen, vt interea visitatus à reuerendo Belleuallensi Abbate, ad primū gratulari videretur aduentum. Conuentus autem de confessione peccatorum, & admonitus de poenitentia, pugillum strinxit, & applicans ori, buccinabat in eo. Post modicum verò deponens manum, quam strinxerat, ore canebat. Erubuit Abbas, quòd non posset aliud obtinere responsum: & agnosceus iudicium Dei, non sine multa confusione recessit. Necdum vir sanctus de ciuitate exierat, & iam in plaustro boum Herberti cadauer afferebatur infaustum, clamante populo & dicente: Benedictus Deus, qui tradidit impiū.

CAP. XXVI.

Idem quoque vir sanctus, à catholico Papa reuerendissimo Alexandro tertio accersitus, per Italiam & Tusciam magnificè consolabatur catholicos, & schismaticorum facies ignominia & confusione replebat, cum in ipsis vrbibus, vbi pseudoepiscopi præsidèbant, palam & publicè eandem hæresim condemnaret, vniuerso populo deuotissimis illum obsequijs profèquente, immò etiam Domino signis varijs sermonem confirmante. Nec personæ alterius summus Pontifex tantum honorem exhibuit, nec Romana Ecclesia eo tempore episcoporum aliquem sic admirata est, si creuerit, sic amplexa. Soli respiciebant ad manus eius, vt munera consequerentur egeni. Nam spiritalis gratiam muneris omnes pariter affectabant. Et quemadmodum multo tempore per Burgundiam & Lotharingiam acitârât, per regiones Italiæ, Tusciæ & Campaniæ in aduentu, in statu, in reditu suo celeberrimæ sanctitatis eius authoritas in proprijs

proprijs coram Deo fiduciam maximam, coram hominibus reuerentiam & constantiam præbens catholicis, schismaticos nihilominus confundebat intus & foris. Ausus est tamen tyrannus quidam persequi redeuntem, personam eius iniurijs afficere cogitans, vel de equitaturis circiter quinque, vel de supellectili tenuissima facere prædam. Cuius inter currendū ruit equus in præceps, & fracto crure, solo decubuit. Expauit homo, & in se rediens, gratias egit pro damnatione, quam meruit, damno sese potius esse multatum, non minori deuotione procedens ad profèquendum & obsequendum, quàm furore prius ad persequendū fuerat animatus. Secutus denique, & tunc primū consecutus est. Pedibus eius aduoluitur, humiliter satisfacit, nec satis illi, quicquid facit, misericordiæ eius tribuens, quòd pro seffore equus occubuit.

CAP. XXVII.

IN cœnobiō postus Longuadi, morem gerere teneor charissimis mihi fratribus & Abbati. Inde est, quòd stylum reuocans à propositis, quæ multorum mihi multum credibili testimonio suggeruntur, inserenda putavi. Ex petitione Lugdunensis episcopi, & venerabilis Abbatis ac totius congregationis instantia, ad prædictum monasterium, vt in memoria sancti Bernardi Claraualis nouum dedicaret altare & cœmeterium benediceret, vir beatus accessit. Summis etenim expetebatur votis, à quibuscunque eius presentia poterat obtineri, & acceriebatur vndique, vndique trahebatur ad celebranda eiusmodi sacramenta. Affuit certa die pontifex expectatus, & multitudo tanta conuenit, vt negarent viri grandes atque grandæui, similè vspiam se vidisse. Veruntamen affuit tentator, opportunitate inuenta, cuidam persuadens argenteam furari crucem, modici quidem ponderis, sed particulam ligni Domini continentem. Aduertitur à fratribus sacrilegium, & sacro præfili sine dilatione suggeritur. Nec cunctatur anathematizare sacrilegum, in virtute Christi præcipiens, ne prius liceat homini monasterij egredi fines, quàm restituerit signum Crucis, firmiter contestatus, quòd nullatenus posset auferri. Perstitit tamen improbus vsque in diem alteram, donec episcopus recessisset. Sed nec tunc egredi potuit, nisi prius reddita cruce, & altari sacro, vbi fuerat, imposta. Viderat mulier scyphū ligneum, concupiuit visum, tulerat & absconderat concupitum, absconditum absportabat infelix. Nec mora: punitur in oculis, per quorum fenestras mors introierat. Expetit vnum de fratribus, necdum penitus, sed penè cæca vasculum profert, cum satisfactione restituit, & vlticem criminis caliginem mox euadit. Sic accedens vnusquispiam ad monasterij ianitorem, coram eo cucullam, quam malè tulerat, in hæc verba proiecit: Tolle tibi cappam hanc manicatam, quam frequenter attentans efferre non potui, nescio qua virtute prohibitus. Phreneticum iuuenem, vel potius energumenum, sicut creditum est, & credibile erat, plurimi baiulabant, à die iam septima nec sumentem cibum, nec verbum aliquod proferebant. Iussus quiescere, iussus loqui, in neutro obtemperabat sacerdoti. At ille sub pectore pulsat hominem, contra dæmonem indignatus. Nec mora, per fluxum ventris obfcœnum, vt visum est, alter dæmonum exijt, & alter mansit, quòd miserum non omninò talis egestio liberauit. Nec moram fecit episcopus propter populum comprimentem: sed cum foris staret, oratorium introiuit, vbi rursus exhibitio iuueni imposuit manus: & odoris dirissimi vomitu repurgatus, ad modicum requieuit, ac deinceps loqui cœpit, cibum sumpsit, & officia reliqua sanæ mentis impleuit. In ciuitatem basilica monasterij iam tribus annis surdum & mutum filium mater afferens viro Dei, ad ipsius benedictionem sine mora loquentem liberè & audientem gratulabunda recepit.

CAP. XXVIII.

Monasterium Albæ Ripæ à proximo flumine nomen accepit. Huius vicinum oppidum Bairum nuncupatur. Cuius præpositi vxor sterilis cohabitabat annis quindecim viro suo. Adueniente demum archiepiscopo, lachrymabiliter obsecrabat, vt auferret sterilitatis opprobrium ab ea. Cui solita pietate compassus, post orationem & conceptum promissit & partum. Concepit itaque mulier, & peperit filium, & iuxta verba archiepiscopi, Iohannes est nomen illi. Siquidem adhuc hodie mater & filius ambo superstites, ambo testes virtutis existunt. Claudum etiam virum, nec suis pedibus accedentem, sed oblatum manibus alienis, ibidem sanctus exiit: & ea sibi nunc vsque perseuerat gratia, vt liberè gradiatur. Interea cæcus clamans ad eum, vt illuminaretur orabat. Cui ille: Noli, inquit, desiderare, vt videas: vacares latrocinijs, si videres. Quod de homine prorsus sibi ignoto, non ab homine, neque

per

Imperatoris erga sanctum virum reuerentia.

Imperator Ecclesiasticos persequitur.

Obserua diuinam prouidentiam.

Herbertus Episcopus schismaticus miserè perit.

Confirmat Catholicos per Italiam S. Petrus.

Punitur diuinitus qui dicitur malignus.

Lingonen- sis.

Excommu- nicat sacrilegum, & ille fugere non potest.

Pœna sacrilega.

Dæmonia- cus curatur.

Ire surdus & mutus.

Sterilis partit.

Claudus ambulat.

per hominem, sed spiritu suggerente cognouit. Qui licet non videat, quantum valet, in latrocinijs hodie perseuerat. Oblationes fidelium in ecclesia quadam inter Missarum solennia suscipiens, distribuebat egenis, more suo restituens plura pauperibus, quam offerrent. Interea quidam improbus vehementer instabat, & saepe rediens, nihil poterat obtinere, solus referens solam oblatione repulsam. Et dum sese famelicum carere cibarijs clamitaret, chlamyde reuoluta, placentam integram, quam ferebat, sanctus ostendit, dicens: Hanc comede, & ab huiusmodi petitione desiste. De cuius vita & pessimis actibus corripens hominem, tanta proposuit, vt mirarentur, qui aderant, & cognouerant eum, quod non esset opus, vt quis ei testimonium perhiberet.

Vide rem miram.

Miracula eius alia.

Ruseium, quod hodie, vt puto, Rubeaquum dicitur.

CAP. XXIX.

IN dedicatione oratorij de Buseria, quod est coenobium Cistertienfis ordinis in Eduensi dioecesi constitutum, puer annorum circiter nouem surdus & mutus, ad orationem viri Dei & manus impositionem, auditum pariter & loquelam recepit. Duo etiam fratres, alter surdus, alter mutus, ab eisdem in commo dis ambo liberati sunt. Sed & monachus eiusdem monasterij, per annos septem oculos habens operos albugine, & omnino caecus, audiuit: Ne timeas fili: in proximo est, vt a Deo curaris. Et factum est ita. Siquidem intra dies viginti aduenit clericus, qui eandem detraxit albuginem: & deinceps clarè vidit. Alsatia dicitur regio prope Rhenum, populosos admodum vicos habens. Hanc ingressus aliquando pontifex reuerendus, in villa, cui nomen Ruseium est, Missarum solennia celebrabat. Cui mulier est oblata, ex graui precipitio iuncturis ossium dissipatis, per annos circiter nouem vix duobus baculis sustentata procedens. Post orationem & manus impositionem, modicum substitit, & virtutem sentiens, exclamauit. Nec mora: baculos in sublime porrectos baiulans, incolumiter lapides baculis, Dominum collaudabat. Ibi etiam claudi duo protinus sunt erecti: prior, ad tactum eius: posterior, priusquam obtinere posset accessum in medio plebis, diuina vnctione praeuentus. Post oblationem hostiae salutaris, sacerdos oblatum sibi per signum Crucis caecum illuminauit, oculos eius liniens ex aqua ad dispersionis digitorum suorum.

CAP. XXX.

EX relatione Stamedienfis Abbatis accepi, quod aliquando patrem sanctum familiarum suggestionem conueniens, ait illi: Nonnullos mouet, vt comperi, pater sancte, quod ita passim & incunctanter super agros manus imponis. Arbitrantur enim & asserunt, quod iam olim tempora miraculosa transferint. Cui tale dedit sanctus ille solita benignitate responsum: Multorum iam non modo charitas refrigescit, sed fides etiam infirmatur. Exigit proinde velut de nouo rigari miraculis, foueri beneficijs fides marcida, fides agra.

Fides miraculis confirmatur.

CAP. XXXI.

* Prusilla Epilepsia multos liberat.

Crusilla * vocatur oppidum Comitum Gebennensis, vbi vir sanctus cum Comite Cipro, & pluribus ex eadem regione personis super quibusdam negocijs conferebat. Ibi tres Epilepticae mulieres miserabiliter corruentes, altera quidem post alteram, palpitabant & elidebantur in terra. Ad supplicationem adstantium per singulas orationem fecit, & incunctanter erectas restituit sanitati. Quanto miserior & miserabilior talis aegritudo videtur, tanto specialior viro misericordiae aduersus eam efficacia superpetebat, vt multos ab ea curauerit, etiam quos non vidit, & vix persona aliqua, post impositionem manus eiusdem, eandem miseriam sit experta.

CAP. XXXII.

EST locus in Alsatia regione, cui nomen Aqueuillare, vbi signatam epilepticam sub celeritate pertransijt, & tam crudeliter misera vexabatur, vt continuo videretur animam redditura. Couersus pontifex & mulierculam erigens, in aurem eius submissa voce dicebat: Necessè est, vt egrediaris ab ea. Sanata est ergo mulier ab illa hora, & deinceps nihil tale perpeffa. Contigit altera vice, Missarum solennia celebrante viro Dei, vexatum hominem epilepticum exclamare. Compassus ille, & vice sua facellanum dirigens suum, erigi illum praecipit & sanari. Quod vtrunque effectui mancipatum est ipsa hora.

Puer claudus sanatur.

CAP. XXXIII.

Visitauit aliquando sanctus monasterium Bellauallis in abundantia suauitatis & gratiae, deuotam sibi congregationem sua benedictione latificans. Oblatum etiam puerum,

puerum, qui languore corporis diuturno debilitatus, & maxime pedum destitutus erat officio, orando & manus imponendo sanauit, vt liberè gradiens exultaret, videntibus etiam ceteris gaudia sua communicans. Mulier praegnans, cum pariendi tempus adesset, periclitabatur, decem diebus parturiens, nec obliuiscatur pressuræ, nullo gaudio succedente. Erat ei vicinus & notus Abbas quidam, cinctorium sacri praesulis cum multa deuotione custodiens. Accersitus itaque, & tam miserabili necessitate comperita, praedictum cingulum protulit, & vt nudum exinde vterum cingeret, persuasit. Factum est, & vix exierat ille cubiculum, subito mulier est enixa, & à periculo cruciatuq; penitus liberata. Non transeamus coenobium Bullionis, ne causari incipiant fratres illi, quod contra morem illius, quem scribimus, videamur humiles aspernari. Gratanter visitabat & ipsos amicos pauperum, nec mediocriter in aedificijs mediocribus complacebat. Apud quos etiam, sicut firmiter asseuerant, per signum Crucis illuminauit caecum collyrio spiritui.

Prægnans partus difficultate abfoluitur, cingulo sancti viri festringens.

CAP. XXXIII.

Qvanto magis virum Dei mundus prosequatur obsequijs, praconijs extollebat, tanto magis meruebat ipse, quod legerat: Si de mundo essetis, mundus quod suum erat diligeret. Coepit ergo cum viris perfectioribus spiritualis collationis habere tractatum, vtilius fore existimans, pauculos, quos habebat, equos vendidit, & pretium dari pauperibus, vt pedes gradiens, quod consumere illi cum suis custodibus confueuerant, misericordiae magis operibus deputaret. Fecissetque voto satis, nisi suggestio rationalis & confessum occurrens necessitas obstitisset. Siquidem persuasum est ei, in sua quidem prouincia id obseruari posse: sed excipiendum ab eiusmodi professione propositi, vt solito vteretur animalium vehiculo, si remotas adire prouincias pro causa inexcusabili cogeret. Nec sine diuino nutu exceptionem eiusmodi sacro praesuli persuasuisse videtur vir eximius, & inter amicos charissimus, tunc Altatumbar, postmodum Clareuallis Abbas Henricus, nunc Albanensis episcopus, inter insignes columnas Romanae Ecclesiae loco celebri constitutus. Adhuc enim sermo manebat in eiusdem deliberationis ambiguitate suspensus, & ecce nuncius Domini Papae, celeriter, ecce mandatum, vt ad reges Francorum & Anglorum sibi reconciliandos sub quanta poterit acceleratione festinet. Ex quorum inimicitijs ecclesiarum destructio, depopulatio regionum, & innumerabilium strages hominum procedebat. Nec videbatur aliud praestolandum; quam quod dicitur: Fortis impexit in fortem, & ambo pariter corruerunt. Huius necessitatis intuitus, & Apostolicae autoritatis reuerentia, cui in omnibus & per omnia semper obtemperauit, praesulem sanctum descendere fecit in Gallias. Ingressus itaque monasterium Senonensis dioecesis, quod Pruliacum dicitur, & in eo circa spatium mensis vnus infirmitate detentus, plurimis tamen agrotis beneficia praestitit sanitarum. Et cum maximus vndique & vbiq; ad eum concursus fieret populorum: Nolite, ait sanctus ad fratres, de victualium distributione moueri. Dabit Dominus horreis vestris benedictionem, vt cognoscatis eius virtutem, qui pro beneplacito suo multiplicat, quae pro sui nominis gloria erogantur. Sic audisse, sic credidisse, sic experimento tum probasse sese testati sunt, per quorum manus conficiebantur panes & distribuebantur: vt cum vix viderentur duplicati posse sufficere, minor solito numerus abundaret. Semel siquidem in hebdomada minus coquebant in clibano, quam ceteris mensibus ante solebant.

Iohan. 15.

Mittitur à Papa ad pacem conciliandam inter reges. Ierem. 46.

CAP. XXXV.

Miles quidam regionis illius, impetranda benedictionis obtentu & signorum gratia, ad hominem Dei multos concurrere videns, compassus filio non videnti, optat, vt eius suffragantibus meritis, videns fiat ex caeco, qui suis, vt verebatur, promerentibus culpis, caecus factus est ex vidente. Caecum itaq; filium extulit domo sua, sed Pruliacensi coenobio intulit iam videntem. Obuius enim factus est vir fidelis euntes, panem referens à beato praesule benedictum. Nec moras tulit, magnanimus factus in fide: sed de mica panis collyrium nouum conficiens, oculos filij cum diuini nominis & eiusdem praesulis inuocatione liniuit. Cooperantibus ergo sibi virtute fidei & benedictionis effectum, ad vnctionem primam sacri collyrij aperti sunt oculi eius: & vidit, & gauisus est se videre. Sic gratulabundus illuminatum filium pater ostendit, quem sperauit illuminandum fore: & qui veniebat oblaturus preces, exhibiturus peruenit gratiarum potius actiones.

Caeco reditur lamē.

CAP. XXXVI.

Corboliū dicitur oppidum regis Franciæ, quod Sequana fluuius alluit, in Parisiensi diocesi constitutum. Huius præpositi grandis erat non modò gratia apud dominum suum, sed & in palatio locus. Quem in occursum præsulis sancti mittere studeuit rex deuotus, præcipiens non modò humanitatis officia, sed debitam reuerentiam à suis omnibus ei in locis omnibus, quantum pateretur, impendi. Sic in oppido prædicto humilis seruus Christi de mandato regis in regia domo suscipitur. Nec poterat vsquam, licet debili, præ multitudine concurrentium, necessaria requies exhiberi. Erat autem spiritus fortis, spiritus promptus in infirma carne, & ætate iam pigra. Eideñ sanè præposito erat clauda à natiuitate filia, iam quinquennis, sicut apparuisse videtur. Sic nata fuerat ad gloriam Dei, & serui fidelis honorem. Cuius sacris oblata vestigijs, post orationem & manûs impositionem erecta est, & novos faciens gressus pedibus suis, ambulauit, præ ætate magnificans Deum, & suo gratias referens protectori. Sic deuotos hospites exhilarauit dupliciter hospes bonus: nec modò subiecta admiratio pro virtute, sed familiarius gaudium pro persona. Transeamus Parisiensium vota permaxima, concursus intolerabiles, & molestos, qui exhibebantur, honores. Expectant Reges, expectant principes, multitudo incredibilis præstolatur pro verbo pacis, & aduentu tanti præsulis, iuxta Caluum montem in confinio Franciæ & Normanniæ congregata. In cuius occursum non tam currit, quam aduolat, rex Anglorum, & ad conspectum longius positi equo desilit, immò ruit, amplectitur pedes, cappam detrahit vndique laceratam, vndique decurtatam. Nec particulas tollit, vt cæteri consueuerant, quanuis ægrè ferret antistes. In hoc solo nil sua sibi autoritas poterat suffragari, nil prohibitio, nil indignationis ostensio, nil intentatio maledicti. Causari fratres qui simul venerant, & dicere, (siquidem animum regis exploratum ire volebant.) Inter regias gazas semicinctia quid facient uerusta? Quibus ille tale dedit non sine multorum attestatone responsum: Aliter vobis loquendum fuerat, si sciretis de ipsius cingulo, quod præteritis annis accepi, quantis ægrotantibus remedia, quanta prouenerint beneficia sanitarum.

CAP. XXXVII.

Circa eadem loca confederat Archiepiscopus, cum personis magnis habens de reformanda pace tractatum. Et ecce vidua pauper suum magis & suæ filia, incommodum sentiens, quam regum inimicitias, vel pericula reputans regionum, increpantibus alijs, alijs prohibentibus, irruiat, mutam à natiuitate filiam secum trahens. Nec in tanta frequentia personam humilem Archiepiscopus aspernatur, non altum sapiens nec in alto. Inclinat ad supplicem, & oratione præmissa, infusum proprio spūto pollicem mittit in os puellæ, linguæ eius & labijs imprimens signum crucis. Sic præcipiente eo, verba, quæcunque prædiceret, post eum similiter resonabat: sic deinceps est locuta, sic loquens, reddita matri suæ. Nec mora, necessitudinem matri redhibens alteri filius, claudam attulit in asello. Cuius ille renes & debilia membra consignans, in partem secedere fecit, & diuinam misericordiam præstolari. Post paululum, filio suadente, vt ascenderet asinum & rediret: Mina, ait, potiùs, mina asinum, & præcede. Sic præcessit ille, & sanata illa secuta est, multis cum multa admiratione prosequentibus eam.

CAP. XXXVIII.

Altera die cum rege Francorum Ludouico & Anglorum iuniori rege, & Flanrensi Comite, multis vndique circumstantibus, super eodem negotio, pro quo venerat, familiariter conferebat. Interim mater filij iam duodennis, sed ab annis septem eadem mater cæci, ad cuneum illum cum filio supplex & gemebunda peruenit. Videns autem vir sanctus, quòd à ministris regum miseræ mulierculæ negaretur accessus, ab eisdem potiùs eam sibi cum filio præcepit exhiberi. Cuius necessitate comperta, tenens pueri crinem, & misericorditer blandiens, quid optaret, interrogabat. Cui ille: Domine, vt videam. Protulit nummum pontifex, & in manum pueri dedit illum, intrinsecis etiam digitis in salua oris sui, super oculos eius & verticem capitis signum crucis edidit, & paulisper orauit. Intuebantur reges cum cæteris, & mirabantur, inuicem colloquentes, inuicem conquirentes, an iocus foret, quòd vir sanctus seruis actitabat. Interea cœpit puer paulatim visum recipere, cœpit nummum, quem tenebat, cœpit homines intueri, cœpit gratulabundus & laudans dicere matri suæ: Video mater, video, video arbores, video omnes & omnia, quæ circumstant. Ad hæc illa velut ad altare sacrosanctum conuersa ad præsulē, flexis genibus, porrectis mani-

manibus & directis in eum oculis, orationi studiosius insistebat. Auditum est & compertum, quia cæcus visum recepit. Ipse quoque Francorum rex, diligentius inquisita & cognita certius veritate, non dissimulauit flexo genu virtutem in puero adorare diuinam, caput eius oculosque deosculans, & honorans oblatione propria manum eius. Nec mirum, quòd mira deuotio in cæteris etiam secuta est tanti regis exemplū, tantum miraculum profecuta.

CAP. XXXIX.

Aduenit interea caput ieiunij Quadragesimalis, & in cœnobio mortui maris officium illud solenne reuerendissimus celebravit antistes. Imposuit etiam cineres capiti regis Angliæ benedictos, & suorum, qui propter hoc ad monasterium illud aduenerat ipso die. Cæterum miles quidam, ante multum tempus balistæ iaculo in tempore vulneratus, & extunc altero oculo nihil penitus videns, multa precum instantia postulabat eius restitutionem. Excusare cœpit vir Dei, & grauius solito homini dissuadere, ne supra vires suas vel merita sua exigeret tale aliquid ab humilitate sua. Institerat tamen & perstitit, nulla dissuasiōe desperans, sed magnanimior factus in fide. Itaque tangitur, benedicitur & emittitur, præstolaturus misericordiam Dei. Exijt, expectauit, aduertit, & paulatim luce reddita, vtroque vidit oculo, sicut olim. Festinauit quoque ad regem, gaudium suum domino suo sine dilatione communicans. Sermo procedit in publicum, & opus bonum pulchrius elucescit in commune deductum: ex multarum denique personarum facierum deuota resonat & solennis gratiarum actio & vox laudis.

CAP. XL.

Quod deuotus frater Hugo de Aceruilla, monachus Cisterciensis, licet ignorans ipsam mihi in manibus esse materiam, præsentialiter suggerit, nullatenus decet omitri. Nempe adstruit fidem religioſitas hominis non ignota, & præsertim credibilitas veracissima, & credibilis veritas testimonij eius in conuersatione etiam seculari. Dum venisset Archiepiscopus ad oppidum primum Normanniæ, quod Gifortium nuncupatur, prædictus Hugo, sub rege Francorum militans, à ianitoribus & custodibus oppidi vix impetrauit ingressum. Eadē hora vidit oblatum Archiepiscopo puerū, ab imminenti mortis periculo liberari. Fluxu siquidem narium totus videbatur corporis eius cruor exhaustus, vt vix vitalis caloris aut coloris aliquid appareret in eo. Sic non erat vox neque sensus, non motus aliquis, nisi quantum mouebatur à suis. Orauit homo Dei super exanguem puerum, cui solum videbatur superesse sepulcrū, & ex spiritu suo tetigit labia vix tenuiter respirantis. Nec mora: aperuit labia, aperuit oculos, & tanquam rediuius apparuit in momento. In pago Parisiacensi cœnobio cuidam Edera nomen dedit, vbi multæ sanctimoniales habitant mulieres. Ibi quoque per sanctum præsulē duobus reddidit Dominus surdis auditum, & viro media corporis parte præmortuo, aridæ manus & pedis restituit sospitatem. Alta quoque Brueria monasterium dicitur alterum, religiosi admodum ordinis fontis Ebrandi, ducentas circiter sanctimoniales fœminas Domino deuotissimas habens. Illic aliæ poenitentes velut in ergastulo præteriti temporis commissa deplorant, aliæ virgines implorant in thalamo sponsi sui gratiam, modis omnibus contententes, vt siue præsentēs, siue absentes, placeant ei. Ad petitionem ergo Regiæ Francorum visitat ancillas Christi, meritò desiderabilis & plurimum desideratus antistes, vbi etiam nouum consecrauit altare, & ibidem per signum Crucis puellam cæcam illuminauit.

CAP. XLI.

Triceſimum tertium annum, partem videlicet tertiam numerorū, quos læta continet, in pontificatu vir beatus implebat, & à partibus ei duabus reliquis parcens, filium dexterae transferre disponebat ad dexteram diuina vocatio. Nam & numerum ipsum creditur consecraſſe Saluatoris ætas in carne. Accedentem igitur ad cœnobium Bellæuallis, in Chryſopolitana diocesi constitutum, ardor febrium violentus intravit, & iuxta vicum proximum, qui domini Martini dicitur, aliquandiu requieuit. Vbi postmodum ab incolis signum Crucis erectum, & fideliter quamplurimis implorantibus ægris præstita prædicantur remedia sanitarum. Perueniente demum antistite sacro ad monasterium, congregatio omnis exultauit in gaudio, & per loca vicina de ipsius aduentu celebris & iucunda admodum fama percubuit. Aegritudine tamen eius audita, qui multorum ægri tudines suis orationibus depellebat, metus ingens & moeror subiit, omnes pariter occupans intus & foris. Quos supra vires iam

Regis Franciæ reuerentia erga sanctum virū.

Sanatur puella clauda.

Item regis Angliæ.

Vide quid tantus rex tribuat eius laceræ vestiti.

Nota lector.

Muta loquitur.

Clauda ambulat.

Cæcus puer illuminatur.

Vide deuotionē regis Gallorum.

Cineres benedicti.

Cæco lumē reformatur.

Puer penè exanimis restituitur.

Brueria insignis cœnobium.

Signo crucis cæca illuminatur.

Nota pre-clarum en- comiū tan- ti viri.

Vir beatus migrat' e corpore.

Obijt anno Christi 1171. ætatis suæ 73.

iamque deficientis corpusculi animus consolabatur inuictus, solitæ benignitatis & hi- laritatis gratiam singulis exhibens, suam dissimulans ipse fixuram. Cuius omnis sem- per actio, omnis affectio, & ipse totus humilitas & deuotio, totus charitas & com- passio fuit. Interea solennitas inuentionis sanctæ Crucis aduenit, in qua Dominus dis- posuerat eiusdem Crucis fidelissimum amatorem, feruentissimum amatorem, pra- conem sedulum exaltare. In qua etiam tricesimustertius annus à susceptione electi- onis impletus est, vt dies nulla superexeresceret, nulla deesseret. Et forsitan minùs id fu- erat attendendum, nisi quia Saluator quoque, vt quidam sapiunt, ipsum sibi numerù à conceptione ad passionem vsque compleuit. Præuenerat autem Dominicis sacra- mentis exitum præmunire, quorum fuerat multo tempore deuotissimus executor. Omnibus tandem ritè completis, in medio psallentium & orantium filiorum, quibus paternæ benedictionis hæreditatem legauerat locupletem, feliciter est appositus ad patres suos. Ad quem multæ priùs ecclesiasticæ & seculares personæ, humiles & ho- norabiles, ex eadem regione conuenerant: sed ad eius præsertim exequias innumero- sior, si tamen numerabilis, multitudo concurrir. Excubias ergo peruigiles circa sacra- tissimum corpus diebus noctibusque duabus in psalmis & canticis spiritualibus cele- brârunt. Tertio demum die ab Archiepiscopo Chrysopolitano, per ipsius opem & operam iam catholico, cum Abbatibus plurimis coram sacro altari, in honore be- atæ Mariæ semper virginis dedicato, sepultus corpore, virtutibus viuere comproba- tur. Et quoniam annos natus ferme viginti, ad monasterium sese contulit Bonæual- lis, vbi circiter decem annos, & tantum dem in Stramedio consummauit, additis trigin- tatribus in episcopatu completis, ad septuagintatres numerus annorum vitæ eius as- surgit. In cuius transitu annus erat millesimus centesimus septuagesimus primus ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi, qui cum Patre & Spiritu sancto vnus est super omnia Deus benedictus in secula, Amen. Octauo Idus Maii, dies natalis eius: tertio Idus Septembris, Translatio eius.

TRANSLATIO S. NICOLAI EPISCOPI EX MYRA LYCIAE VRBE AD APVLIAE OPPIDVM BARIVM vel Barum: scripta ab Ioanne Archidiacono Barenfi, iubente Vrsonè Barenfi & Canusino Archiepiscopo, circa annum Domini millesimum octogefimum octauum, aut circiter.

PROLOGVS.

Vniuersis Christi Ecclesijs literis nostris cognoscenda significamus, quæ miranda, laudanda & veneranda nostris in temporibus Ni- colai beatissimi famuli sui meritis pro sanctissimis omnipotens De- us mortalibus insinuare dignatus est: videlicet qualiter de Myra metropoli Barenfis per pontum transferentibus, illius artus sa- cratissimi Barum sunt apportati: vbi sunt etiam innumera osten- ta virtutes & stupenda miracula: quæ non solum generationi præ- senti vel voce, vel scripto notificare curamus, sed etiam nostra post tempora gene- ri venturo memoria & relationibus digna diligenter relinquere laboramus. Nos eti- nim certissimè nouimus, omnis quoque totum per orbem diffusa frequentibus ar- gumentis est experta fidelis Ecclesia, quoniam licet maiestas omnipotens aliorum sanctorum pro meritis apta & gratissima beneficia suis Christicolis dignatur conce- dere: maximè tamen pro huius sapissimè largiri non distulit, quæcunque appetuntur suffragia illius inuocato pro nomine. Et idcirco sub isto vocabulo plures per omnes nationes & prouincias, vbi Christus Dominus colitur, quam aliorum sanctorum con- secratæ inueniuntur basilicæ: & mortales plures sunt, qui sancti huius solennia ce- lebrant, quam qui aliorum. Pro quo enim tam celeriter aliquis aliquo in periculo positus sensit cælitus adiutorium? Neque enim hoc proferimus, vt sanctis deroge- mus alijs, vel animaduersione illorum merita minuamus: sed istius virtutes prædi- camus, vitæque continentiam & constantiam miramur, & mirando collaudamus, qui tantam apud Deum hac in vita & post hanc vitam obtinuit & obtinet gratiam. Quam ob rem nec minori lætitia & celebritate ista, quæ est in Translatione, debet à fidelibus honorari festiuitas, quam illa, quæ sua de dormitione celebratur solen- nitas.

S. Nicolaus quam cele- bris in Ec- clesia Dei.

Festū trans- lationis S. Nicolai.

nitatis. Virtutum enim signa & tunc & modò manifesta claruerunt, æqualia & innu- merabilia. At fortassis festiuitatem istam non omnes æqualiter celebraturæ sunt Ecclesiæ: Barum tamen tora cum Apulia laudibus dignissimis precibusque humi- limis quorannis magnificare non negliget. Hoc etenim maximè tanto thesauro di- tatum, tantaque dignitate illustratum videtur. Istud autem omnibus de alijs nequa- quam ambigimus fidelibus: Verùm nihilo minùs asseuerare volumus, quod certis- simè nouimus, quoniam mirandum venerandumque habetur & habebitur ab omni- bus, quod omnium conditori hac in tempestate mortalibus ostendere, vt prædictum est, placuit. Quod ego Ioannes Barinæ Archidiaconus ecclesiæ per iussionem domi- ni mei & patris Vrsonis Barenfis & Canusina Archiepiscopi ecclesiæ, qualiter sit actū, breuiter & liquidè, feriatim quoque pandere non grauabor.

Ostquam beati Nicolai substantia incorporea & inuisibi- lis à corporea visibili que fuerat substantia separata, & ab spiritibus vranicis in præparata requie collocata, multi Im- peratores, multi que potentes mortales, artus illius sa- cratissimos de vrna, qua manebant reconditi, summo co- namine tentauerunt abriperre, propriamque ad patriam transportare. Nanque vnus de palatinis magnatibus hoc pro auferendo & afferendo thesauro suo ab Imperato- re legatus, cuius Myrea tellus parebat imperio, ad eccle- siam vbi sanctum iacebat corpus aduenit. Qui cernens propter quod venerat non se posse perficere, beatum Ni- colaum flagitare coepit humiliter, vt si loco ab illo transmutari se non permitte- ret, vel aliquam videndam sibimet particulam dignaretur concedere, quam oscula- ri valeret. Cuius postulationi sanctus Nicolaus non desuit, sed quod rogauerat ad- impleuit. Nam vbi de liquore vrnæ cum peniculo, sicut solitus erat, extraxisset ec- clesiæ minister, dens vnus statim cum illo extractus apparuit. Quem maxima cum lætitia suscipiens ille, Deo eiusque famulo Nicolao gratias agere, & oscula figere fre- quentissimè coepit. Quem aurea capsellula mox inclusit, & super altare, quod ibi aderat, posuit. Cumque post paululum aspexisset, manare oleum illa de capsellula multum vidit. Inuoluit ergo eam pallio, putans hoc posse modo illum intus per- stringere, ne foras exiret ampliùs, liquorem: sed frustra. Nam quanto plus circun- ligabat, tanto liquor ipse circumuoluta pallia madefaciens potiùs emanabat. Ergo desperare coepit, quia non posset habere in occulto, sicut optauerat: idque Domi- no manifestante cognouit. Ipse etiam beatus Nicolaus in somni visione fertur appa- ruisse, dentemque supradictum præ manibus tenens & ostendens dixisse: Ecce po- stulationi tuæ satisfeci: ferre autem tecum vt voluisti non poteris, quoniam separa- ri ab alijs membris meis vel minimam particulam non permitto. Ille autem euigi- lans, & animaduertens tantummodò imaginationem somni fuisse, dentem vbi po- fuerat non inuenit. Hoc quidè in Græcis voluminibus significatum inuenimus, quod idcirco nostræ relationi prænotauimus, quatenùs ostenderemus, quia omnipotens Dominus sui famuli corpus exinde, vbi fuerat hætenùs, per tot curricula temporis non permisit transmutari.

Maij 9. Cap. 1.

Multi Im- peratores & proceres S. Nicolai reliquias ad se transfer- re conati sunt.

Nota rem- stuporis ple- nam.

Animad- uertès, pro- existimans.

Cap. 2.

Id est, mille annorum.

Porro sicut in vera Græcorum reperitur historia, iste sanctissimus pontifex in synodo Nicena fuisse legitur oppidò iam senex: in qua præsidente beato Papa Syl- uestro, magnoque principe Constantino, Arrius suis cum fautoribus condemnatus est. Ipse autem beatus Nicolaus paucis post diebus superuiuens, cælo spiritum red- didit, corpus solo tradidit. A quo tempore vsque ad eius sancti corporis translatio- nem, secundum eorundem calculationem, ducentarum ferè Olympiadum curricu- la transferunt. At verò secundum nostram supputationem, ex quo Verbum Dei ca- ro factum est, & habitauit in nobis, anno millesimo octogefimoseptimo, Indictione decima, quidam Barenfes cum tribus nauibus Antiochiam negotij causa profi- cisci voluerunt: ijsque iam passis velis regna super Neptunia volatibus, nauitæ præ- dicti quasi diuina inspiratione commoniti, mutua inter se fermocinatione de tanto rapiendo thesauro conferre coeperunt. Quidam autem ex ijs ad tentandum id hor- tabantur: posse enim hoc diuino perfici adiutorio, veluti iam scirent certissimè,

constanter afferebant. Aiebant Ecclesiam solitariam, clero populoque vacantem, & idcirco neminem fore, qui ipsis obfaret. Alij autem ne hoc tentarent dissuadebant, facinus clarissimum & difficilimum fieri posse desperantes.

Cap. 3.

Vt autem Myream letantes accefferunt, ad litus ancora de prora iacitur, stant litore puppes. Habito statim inter se consilio, peregrinum quendam, quem * pupatum secum vehabant, pramittunt exploratum. Qui rediens, in castro, quo sancti erat basilica, Turcos non paucos renuntiavit adesse. Ille enim, qui eidem castro praeerat, ibidem defunctus iacebat, & ea causa ad exequias funeris conuenerunt. Quo audito, expansis carbasis ilico versus Antiochiam proras ratium direxerunt, paucisque diebus secundo cursu ad eam peruenerunt ciuitatem, Vbi nauem Venetorum inuenientes, de varijs rebus, vt assolet, percontari coeperunt. Erant enim quidam ex nostris Venetorum cognati & amici, cum quibus de corpore beati Nicolai mutuo confabulabantur. Veneti vero id quod dudum animo conceperant, edere verbis nequaquam dubitauerunt. Nam & palos ferreos & malleos prae paratos se habere confessi sunt, & quod tentare deberent inter se iam consultasse, illis pandere non distulerunt. Quod cum nostri Barenfes audissent, ad hoc incipiendum & perficiendum maiori etiam desiderio sunt accensi: & non tam pro sua gloria & honore, totiusque patriae nostrae decore & ornamento audaciores & ardentiores esse coeperunt, quam ob vitandum dedecus & vituperationem sui: veriti ne forte Veneti id perficerent, atque inde ipsi ignominiae nota afficerentur. Quapropter etiam maturauerunt negotium, cuius explendi causa iter susceperant, vt inde ocyis remearent.

Cap. 4.

Eo expleto, cum iam redirent, & prospero Austro velis turgidis vndas aequoreas carinae sulcarent, ad Myreamque litus appropinquarent, transire illud vltraque tendere voluerunt. iam enim deseruierant, & velut tepidi ex priore facti erant ardore. Ambigere enim coeperant, quod rem difficilimam se moliri non ignorarent: tum quoque cursum velocissimum habere videbantur. Itaque iam intermittere voluerunt, quod prius consuluerant: sed diuina dispositio, quae hoc perficiendum constituerat, non intermisit. Nam imperante potentia creatoris, ad sua mox rediens loca syluia turbidus Ausler, & nimius gelidis Boreas est missus ab antris. Ita ergo iniusti steterunt, qui modo spontanei noluerunt. Exploratores deinde premiserunt: qui redeuntes nuntiauerunt ecclesiam esse solitariam, clero & plebe vacuam: tribus tantummodo custodientibus monachis, neminem impediendum, nullumque illic esse resistentem. Indigenarum enim exigentibus meritis, ea desolatio & deuastatio iusto Dei iudicio illi regioni accidit, quam gens infidelis inuaserat, suoque dominio subdiderat, eaque causa deserta remanserat. His auditis, arma continuo comprehendunt, paucisque relictis, qui naues interim custodirent, instructa acie bene muniti & cauti, tanquam hostibus obuiam ituri, pergere coeperunt. Metuebant enim sibi, quod terra illa genti infideli subdita esset, longeque a litore locus, ad quem ibant, plus minus spatium trium milliariorum abesse videretur.

Cap. 5.

At vbi ecclesiae claustra ingressi sunt, arma deposuerunt, aedemque sanctam humiliter suppliciterque subierunt, & Sancto preces obtulerunt. Finitis omnium precibus, ante dictos custodes sine dilatione de sancto corpore percontati sunt, & vbi nam iaceret. Quibus illi, Hoc loco, inquit, sicut a nostris accepimus decessoribus, sine ambiguitate repositum credimus. & his dictis, locum ostenderunt. Deinde sancto de liquore more solito extrahentes, illis tribuerunt: de quo cum acciperent quidam in sua vascula, Lupus presbyter Barenfis illorum comes in vitream ampullulam de eodem excepit: quae alto loco interim dum loquerentur, vt quae securè illic seruaretur, reposita, casu improviso in pavementum marmoreum cecidit, sed nihil de sua integritate amisit, solidaque, vt prius fuerat, non sine omnium, qui aderant, admiratione de pavemento leuata est. Tum vero coeperunt cum monachis supra dictis quasi tentantes colloqui, dicereque se velle inde sacrum corpus tollere, & ad suam patriam transportare. Hac enim causa, inquebant, a Romano Pontifice missi venimus, tribus aduecti nauibus. Si consentire nobis in hoc volueritis, dabimus vobis de vnaquaque puppi centum aureos solidos. Hoc illi audientes, stupefacti & pauore correpti sunt: &, Quomodo, inquit, istud attentare

Illustrè miraculum.

Nota quanti olim fecerint sacras reliquias.

& perficere audebimus, cum nullus mortalium id haecenus impunè attentauerit? Quis autem tam sit temerarius, vt tantae mercis vel empor vel venditor esse velit? aut quae tanti erit pretij res tamque admirabilis, vt tanto possit thesauro comparari? An verò aurum vel argentum vel lapides pretiosi ei possunt aequari? Si domini terrarum non temeritate, sed ne precibus quidem & supplicationibus istud conari sunt ausi, quo pacto id vos ad effectum perducere valebitis? Desinite ergo tantum persequi nefas. non enim diuinæ id gratum est voluntati. At tamen, si sic vultis, periculum facite. ecce locus hic est. Hoc autem dixerunt, nullo modo putantes fieri posse, quod illi volebant. Tot enim cursibus exactis solaribus, neminem mortalium nouerant, qui vel occultè furari, vel palam vi rapere, vel à Domino precibus id impetrare haecenus valuerit.

His atque alijs inter ipsos alternatim habitis sermonibus, animare se inuicem, & vt auderent statimque inciperent consilium habere coeperunt. Non enim illis opportunum erat aut commodum, sed oppidè sinistrum & inconueniens vltius rem differre. Solari enim lampade ad occasum vergente iam adueperascebat: resque ipsa & locus peregrinus, reditusque ad naues dilationem ac securitatem illis minimè permittebant. His ergo conuenienter prudenterque prouisis, sapè nominatos monachos primò comprehendunt & tenent: deinde speculatores constitunt, qui vndique venientes prospectent, ne quid ab improviso, quod neutiquam vellent, illis incommodi accideret. Stabant etiam hinc inde armati per tramites, vt fortuito aduenientes caperent, nec abire sinerent: nec adeò pauidi erant, tamen si numerus armatorum non excederet quadraginta & quatuor iuuenes, sed audacissimos, quin hostibus quadruplò pluribus fortiter vellent obistere, nec verterent terga, aut illis manus traderent. His autem cautè prudenterque foris ordinatis, intus presbyter ille, quem supra nominauimus, & alter consodalis Grimoaldus nomine, cum paucis alijs in ecclesia stantes preces inchoant, quae vilitate more litaniae vocantur. Sed timore pariter & tremore correpti, ac velut dementes effecti, linguae instrumento impedito, quae inchoauerant clariùs exprimere non valebant. Interea Matthaeus vnus ex nautis, ferreo arrepto malleo pavementum marmoreum percussit & fregit, sub quo camentum reperiunt. Quo comminuto & eiecto, vna dorsum marmorea confessum apparuit. Hinc ergo exorta latitia, magis ac magis fodere, veteremque iuncturam calcis cum asciola quadam rumpere ac dissipare, fragmentaque eijcere non tardabant. Quibus eiectis, forisque pila detecta, atque à iam dicto iuueni malleo percussa, fragrantissimus subito ac suauissimus odor exiit, qui mira eos, qui aderant, suauitatis delectatione impleuit.

Idem verò iuuenis immittens manum, primoque liquorem attingens, sensit esse valde copiosum, ita vt vna eadem, quae non parua erat, quasi vsque ad medium plena esse videretur. Deinde immergens dexteram, thesaurum pretiosissimum, quem ineffabili desiderio quaerebat, inuenit: inuentumque impavidus celeriter extraxit. Nam sicut ipse nobis retulit, verbis credibilibus fidem faciens, nunquam se tam securum atque interritum stetit fateretur. Vnde quis ambigat tanto in opere, ne formidaret, ope Angelica eum fuisse confirmatum? Expositis autem membris ceteris confusè ac temerè, caput adhuc deerat. Quo nondum reperto, tristes aliquantulum sunt effecti. Quapropter inclinans se iuuenis ille, non vt prius solis immergis manibus in multo liquore quaesuit illud, verum etiam audacia temeraria pedibus ingrediens (Sic enim necessitas admonebat) sanctum caput hinc inde quaesuit: repertoque egressus est, salutifero de latice vestibus & toto corpore madefactus. Factum id est duodecimo Calendas Maij. Interea quidam ex circumstantibus nautis clanculum de sanctis reliquijs minimas particulas auferentes, occuluerunt: sed frustra. Vt verò confidentes hoc factum suum ceteris artibus illas restituerint, suo loco postea ostendemus.

His ita consummatis, locus illis deerat, in quem sancta illa omnipotentis Dei inferret munera. Nanque inopinatè & ex improviso istud eis euenerat, & idcirco nihil tale prae paratum secum attulerant, quo excipere illa honesteque componere possent. Sed tamen alterius ex ijs, quos diximus, presbyteris exuta quam induerat tunica, quae alias paludamentum vocatur, prout poterant ea inuoluerunt: statimque subeunte Lupo presbytero, per humeros eius guttulis odoriferis decur-

Veneti vt comparant ad collectas S. Nicolai reliquias.

Barenfes ne sine nutu diuino coguntur ijs obri-nendis operam dare.

Barenfes ferio se accingunt ad S. Nicolai reliquias auferendas.

In marmorea vna eadem condita fuit.

Cap. 7. Multum ex eis oleum nat.

Caput eius reperitur.

Guttulae odoriferae decurrunt à reliquijs eius.

decurrentibus, onus leuissimum, nulla terreni ponderis grauitate molestum, cum omnes essent armis accincti fulgentibus, asportarunt, prædam sanctissimam non ex hostibus ferentes, sed ex Dominico gazophylacio, diuina largiente gratia, sumentes, thesaurumque venerabilem de arca sanctissima furto laudabili tollentes, non sine Angelico, vt putamus, comitatu, exultantibus animis cum laudibus altisonis, quantum quidem laici sciebant, ad litora properè remeabant. Nec deerant nonnulli, qui de sancto vrnae, quam ruperant, marmore frustra quæ poterant secum auferrent: è quibus in minutas diuisas particulas à multis pontificibus per Italiam multa sunt altaria tabulæque itinerariæ consecratae. Idem factum est & de panno illo nimium madefacto, quo artus venerandos inuoluerant. Quippe vtrunque sanctificatum est, & ob hoc valdè venerandum, atque in huiusmodi locis honorificè recon-dendum.

Cap. 9.
Obserua-
pium naua-
rū studium.

Vt autem ad ponti aduenire consueua, sanctasque deposuere reliquias, orta est inter illos contentio, quinam ex illis, aut cuius nauis ferret onus illud desiderabile. Oprabat enim vnumquodque sodalitiū in suo illud portare nauigio. Quis enim tantum nollet seruare & custodire patronum, à quo se ipse potius seruandum & custodiendum, atque ex omnibus aduersis eripiendum non desperaret? Placuit tandem omnibus, vt ommissa hac contentione, illius nauis sodalitas secum ueheret, in qua nauta erat huius operis audacissimus effector: ea tamen conditio-ne, vt prius iusiurandum darent, se sine cæteris nihil de sancto corpore acturos vel constituros. quod quidem ita factum est. Concordia ergo inter illos hoc modo composita, ratem ascendunt, & alio illud inuoluentis panno candido & nouo, priore ablato, in ligneum imponunt vasculum, in quo laticem vel temetum nau-tæ seruare solent. Interea fama perniciosus alis volitans, incolis Myrei castris, quod non longius milliario vno ab eadem ecclesia in monticulo quodam situm est, au-res multorum tristi voce percuciens, id quod gestum erat nuntiauit. Concurrentes ergo vndique cursu velocissimo, irati nimium ac tristissimi, tendebant ad litora, ob-raptumque pastorem & dominum lugentes amarissimè, crines & barbas euellere diu-tissimè non cessarunt, & vocibus luctuosus, perinde ac si charissimi propinqui alicuius corpus exanime libitina ferrent, ita clamitabant:

Dolor My-
rani populi
ob ablatas
S. Nicolai
reliquias.

Tempore quid miseris heu nobis accidit isto,

Quo patriæ nostræ dedecus aspiciamus?

Munera tanta Dei multos seruata per annos,

Tam facili raptu perdidimus subito.

Hactenus hoc fuerat Lyciæ ditata superno

Thesauro tellus, ac decorata nimis:

Laudibus eximijs totum celebrata per orbem,

Et munera patris magnanimi meritis.

Infelix Myrea tuis spoliata manebis

Cultibus & donis, mœstaque semper eris.

O Nicolae pater toto venerabilis orbe,

Cur patriam nostram deseris, immò tuam?

Hic genitus fueras, sanctisque parentibus altus:

Hic puer & iuuenis, virque senexque pius.

Hic pater & dominus, pastor custosque benignus,

Hactenus hac patria viuus & exanimis.

Quilibet hanc miseram quoties aduersa premebant,

Auxilium petijt mox pater alma tuum.

Rebus in aduersis aderas spes vna salutis,

Munimen tribuens supplicibus populis.

Quorum tu precibus præsens venerande fauebas,

Votaque suscipiens, quæque rogata dabas.

Vndique currebant cunctis è partibus orbis,

Ad sacrum tumulum sæpè salutiferum.

Nouerit heu vacuum simul ac quem turba fidelis,

Omnis cessabit cultus, & omnis honor.

Inuocatio
Sanctorum
quid conse-
rat.

Munera

Munera quippe Dei deerunt, & gratia prima:

Historiæ solum nomen erit veteris.

Pastor oues proprias cui nos committis alendas?

Te linquente gregem, mox lupus adueniet.

Virtus, solamen nostrum, decus omne, leuamen:

Tu spes vna, salus, causaque lætitiæ.

Væ nobis miseris, hæc omnia perdimus: at nos

Hinc subit & luctus, perpetuusque dolor.

Heu cui tale nefas fuit hæc permiffa potestas

Efficere, & tantum sic violare locum?

Et malè tractauit cuius temeraria dextra,

Fecit & hoc furtum quis modò sacrilegus?

Sed fortunati, qui prædam fertis opimam,

Nos infelices occupat omne malum.

Hæc & alia tristitia & dolore atque ira cogente conclamabant lugentes, ac deinde ad propria mœstissimi lachrymisque madentes remeabant. Inter abeundum au-tem frequenter vultus conuertebant ad litora, nauesque respiciebant. quippe in qui-bus & illorum & totius patriæ decus & gaudia ferebantur. Interdum verò inhiantes & tanquam versi in amentiam restabant, atque vt lænæ toruæ, cum sunt foetæ, & ti-grides asperrimæ fremebant. Illis denique mœrore conscio abeuntibus, lentisque gressibus arenas calcantibus, isti comitante læritia, exultantibus animis, rudentes celeriter exoluunt à litore, suaque assidentes per transtra, alacriter remigare cœpe-runt. Quanta enim illi non absque animi stupore tunc hilaritate perfusi fuerint, nec voce proferre, nec literis explicare, nec animi consideratione consequi possim. Naui-gantes autem, nocte illa in insulam, quæ Cacabum dicitur, delati sunt: qua relicta, laborante remigio ad Maiestras insulas (sic enim nominantur) profecti sunt. Inde re- cedentes, cum multa remigum fatigatione ad loca Macri appulerunt. His enim tri-bus noctibus, geminisque diebus admodum illis aduersante Borea nauigârunt. Vn-de etiam quidam inter se colloquentes, fluctuantibus & turbatis animis dixerunt: Quid ita nobis infestus est hic ventus, nec quiescit? Forsitan aliud nobiscum vehi-mus: non illud quod aurumamus. Aut si re vera corpus S. Nicolai ferimus, fortas-sis non ei placuit id quod fecimus, atque ea causa malè egimus, & ulterius illud ferre non valemus.

Cap. 10.

Exultabun-
di auctum
Barenfes S.
Nicolai re-
liquias.

Ex ijs autem vir quidam Eustasius nomine, nocte sequenti fertur vera somnij visione vidisse, immò huiusmodi passionem sensisse, hyrundines eius linguam mor-dicis apprehensam malè tractantes atque cruentantes. Qua illi visione perterri-tus & expergefactus, de cubili surgens nequaquam tacere voluit quod viderat, sed socijs omnibus, metu necdum de pectore recedente indicauit, asserens quòd ve-rè sint membra sanctissimi Nicolai: nec dubitauit vterius benè illi placuisse quod fecerant. At tamen illi de contrario vento perrexerunt inter se conqueri, & cur illis ea aduersitas accidisset percontari. Tum verò quidam ex ijs, ceu vates veridici, talia dicebant: Venti isthæc aduersitas, quæ nostrum impedit iter, vt nos quidem putamus, non prius cessatura est, donec artibus cæteris particulae illæ, quæ separatae sunt, coniungantur. Reuera enim quidam ex nostris occultè de sanctis abstu-lere reliquias, easque apud se absconditas habent. Sed si læti cupimus omnes re-dire in patriam, sancto restituatur corpori, quicquid à quolibet sublatum est. Singuli etiam iureiurando firmant se nihil eiusmodi penès se occultatum habere, vt ab omnibus suspicio omnis amoueat. His dictis cum omnes assentirent, singuli singulas, quas abstulerant, particulas ostenderunt: & in ijs Romoaldus quidam duos sancti viri dentes & exiguos articulos protulit: alter de sancto liquore omni-no madidum marsupium, vbi seruauerat quod furtim abstulerat, se inuenisse con-fessus est. Ijs ergo particulis cæteris artibus adiunctis, singuli proposito Euangelij codice iuramento satisfecerunt, se de S. Nicolai reliquijs nec habere quicquam abs-conditum, nec scire quenquam alium habere. Cum hæc ab omnibus vnanimi-ter facta fuissent, iam minimè deinceps senserunt aduersa ventorum spiramina, quodque prius inconsultè gesserant, de eo postmodum se benè consuluisse apertè co-gnouerunt.

Cap. 11.
Vitis cuius-
dam.

Restituun-
tur ablatæ
particulæ de
reliquijs, &
redit ventus
secundus.

Flante ergo prospero vento, latumque carinis equor sulcantibus, Domini collaudan-

Cap. 12.
tes

Vifio Dif-
gij nauis.

tes magnalia, latiffimi curfu uehebantur citiffimo, & ficut poftèa itinere iam per-
aâto compererunt, prædictum illis fuit quiddam valdè mirabile. Nanque vni ex nau-
tis, cuius nomen erat Difigius, cum quies foporifera eius membra teneret, apparens
imago viri venerabilis fertur dixiffe: Nolite timere, fed constantes eftote: quia vo-
bifcum ero. Et ille, Quis tu, inquit, es domine? Cui fic refponfum venerandus red-
didit heros: Sum Nicolaus ego, vobifcum qui modò dego. Et vt me verum experia-
mini dicere, die viceffimo, à quo corpus meum abftuliftis, Barinum portum intrabi-
tis. Hæc vbi imago illa locuta eft, ab oculis illius enauit. Hoc autem ille euigilans
omnibus enarrauit. Atque id ita demum, vt prædictum fuit, eueniffè conftat. Hinc
igitur tanto confiffi miraculo, minimè iam pelagi minas exhorrebant, nec rabidos
ventorum impetus, vt perpauidi nauæ folent, expeâabant, nec poteftatem ponti-
cam contra fe futuram metuebant: quippe qui illum, per quem tempeftates terri-
biles fæpiiffimè quieuerunt, fecum per pelagus securi ferrent. Porrò illis gaudentibus, &
medio pelago carinis currentibus, auicula quædam ex improuifo apparuit: quæ
huc illuc intra nauem nunc volitans, nunc pedibus inter nauas ambulans, quafi man-
fucta & domestica, & quæ capi non renueret, ibat & redibat, afcendebat & descende-
bat. Quam illi vultu hilari afpicientes, mirabantur non folùm eius manfuetudinem
& circuitiones, fed etiam aduentum. In medio enim æquore ventofis alis volanti-
bus nauibus, ab infulis & tellure longiffimo interuallo feperati videbantur: atque in-
de animaduertentes vnde ea adueniffet volucris, lætitiâ simul & admirationem con-
ceperunt. Cum autem aliquantisper intra ratem hac illac deambulâffet, ab oculis
omnium eft ablata, nec vifquam amplius vifa. Læti igitur ex eo effecti funt, quod vifum
corporeo confpexerant: quandoquidem aliud in illa volucris fpecie fuiffè, interiori
fpeculatione colligebant & credebant.

Cap. 13.
Obferua de
odore miri-
fico.

Sed maiori quotidie exultatione afficiebantur. Crebrò nanque inter lucem & te-
nebras odorem fuauiffimum, mirabilem & incognitam fpirantem fragrantiam, fen-
tiebant. Atque ijs omnibus meritò exhilarati, ad portum S. Georgij paucis diebus
appulerunt: qui locus à Barinis mœnibus non amplius quinque abeft milliarijs. Vbi
ex vafculo fuprà memorato fânctas extraxere reliquias, & in capfella lignea, quam in
itinere parauerant, digna prius veneratione eas exofculantes, quantum quidem po-
tuere, honorificè eas condiderunt, & extrinsecus pallio ftrictè contexerunt. Interim
quofdam de fuis nuntios præmiferunt ad Clerum populumque Barenfem: qui cum
illos audiiffent, confestim ciuitas tota gaudio inopinato, nouo & mirabili eft reple-
ta: omnique mox dilatione remota, vterque fexus & omnis ætas, atque aded etiam
infirmi ad litora conuenerunt. Nanque ferè viri omnes & mulieres, fenes & iuuenes,
anus & iuenculæ, pueri & adolefcuntulæ, infantuli & infanrulæ naues fæpè dictas, tan-
tam Baro cunctaque Italia lætitiâ afferentes, intentis obtutibus & iucundiffimis ani-
mis venientes expectabant.

Vide ftudiu
prifcoru er-
ga facras re-
liquias.

Cap. 14.

Vt autem iuxta portum applicuerunt, cuiam viro ecclefiaftico & religiofo tan-
tum thefaurum porrigerent & committerent, ignorabant. Vifio enim Barinorum Ar-
chiepifcopus, vir religiofus, Deoque dignus, & dominis Italicis notiffimus & familiaris
amicus erat tum apud Tranum, cum quo & nos illo die eramus. Nauis enim illic præ-
parata ftabat, quam post diem alterum ingredi ftatuerat, caufa orationis Hierofoly-
mam profecturus. Porrò legatus ad eum fectinus venit ciuium Barenfium cum literis,
quæ omnipotentem Dominum tam mirifica dona ecclefia Barenfi ipfius tempore
conceffiffe fignificabant. Omiffio ergo ille cœpro itinere, immenfa repletus lætitiâ,
Barum fibi properè petendum exiftimauit. Interim nauæ Eliæ Abbati cœnobij S.
Benedicti, quod fuprà portum fitum eft, capfellam facras reliquias continentem com-
mendârunt: quam ille fufcipiens, in eadem beati Benedicti ecclefia nono die mensis
Maij, in quo translationis eft conftituta celebrari folet, tribus diebus & nocti-
bus cum fratribus fuis diligenter & cautè custodiuit. Nam inde poftèa fuit ablata, & ad
curiam, quæ dicitur Catepani, deportata. Inter ciues nanque Barenfes ciuilibis diffenfio
& feditio exoriens, in duas eft partes diuifa. Alij enim in hac ciuitatis parte, alij in alte-
ra Sanctum collocare nitebantur. Quid autem inter illos eueniret, per notas vocum
nolumus noftris mœrendum relinquere pofteris: fed malum filentio fempiterno te-
neri, & obliuione ignorari. Tandem verò adueniente Archiepifcopo, nauæ & ciues ro-
gauerunt illū, vt capfellam illam intra curiam fuam finceret reponi, quòd locus illic effer-
atrus & amplius, ibique propria ecclefia conftitueretur. Quorum ille poftulationi con-
fenfum

fenfum præbuit: & mox cum epifcopis & clericis omnique populo ciuitatis nudis pe-
dibus illuc pergens, de medio curiæ abftulit, & in ecclefia beati protomartyris Strep-
ni, quæ paucis menfibus ante annos tres fabricata fuerat, depofuit. Deinde folicite
cogitare cœperunt, cui viro idoneo, digno & fideli tantum thefaurum fideliter custo-
diendum committerent, qui & oblationes fidelium fufciperet, fideliterque ad neces-
faria bafilicæ opera feruaret, omnibusque præfett vtilitatibus prouidus difpenfator.
Sed neminem alium tantæ rei magis idoneum hac tempeftate reperire potuerunt,
quam antè dictum Eliam Abbatem. Itaque omnium confenfu & fauore Archiepifco-
pus loculum corporis & cætera fuprà memorata illi commiffit, agendisque omnibus
eum præpoftitum effer voluit.

Hæc ferè omnia, quæ hucusque per notas vocum & mentis ftvlo inculto, pro te-
nitate ingenioli noftri confignauimus, omnipotens maieftas per mortalium adio-
nes operari dignata eft: cætera quæ fequuntur, ipfa fola operata eft, figna videlicet
virtutum fuarum innumera & miranda. Placuit enim diuinæ omnipotentia, quod
actione temeraria factum videbatur, fua confirmare operatione mirabili. Ambige-
batenim non pauci fideles, & idcirco tanta gratia & gloria & fublimitas ex diuina dif-
pofitione Barum adueniffet, totamque Italiam illuftrâffe, non rata mentis ratione cre-
debat. Vt enim initio diximus, permulti principes id fuftrâ fæpè conati fuerant. Si
quis autem quærat, vel fecum tacitus miretur, cur quod illis per tot fecula negatum eft,
iftis Deus concefferit, refponderi illi poteft: Causam nos nescimus. Quis enim cogno-
uit fenfum Domini, aut quis confiliarius eius fuit? Hoc folum nouimus, quòd illis tunc
noluit ifthuc concedere, quod iftis cum fibi vifum fuit conceffit. Id verò non dubie
poffumus conijcere, quòd pro falute Itolorum, immò totius Europæ de Asia vique Ba-
rum munus hoc gratiffimum prouifer omnium transferri imperauit. In hac enim fo-
la mundi parte, id eft, Europa, catholica pietas abundantius & perfectius colitur: in
alijs verò aut vix alicubi, aut nunquam. Collaudare igitur Dominum oportet fideles
omnes prouincias, & benedicere, eique grates digniffimas agere, quòd dignatus eft re-
fpicere populum, quem fuo fanguine redemit: cui hoc tempore tantam voluit imper-
tire gratiam, vt per medelam, quam alij fentiunt, alij fieri cernunt in corporibus, ani-
marum perpetua fanitas acquiratur. Neque enim credendum eft, quòd pro folis cor-
poribus fanandis, quæ funt quandoque in cineres redigenda, hæc voluerit Dominus
nofter fuis fidelibus præftare beneficia: fed post vifibile medicamentum, inuifibilis ne-
ceffe eft medicina requiratur. Vtrunque enim fanare Saluator non defpicit, qui vtrun-
que creauit: fi tamen humilis præcedat fupplicatio, cordisque contritio. Cor enim
contritum & humiliatum Deus non fpernit. Efti autem totius Hefperia ciuitates &
prouincia de tam mirifico munere iure congratulari videntur, at tamen Barum maxi-
ma & fingulari ac velut propria quadam excellentia præfulgere confpicitur. Nam di-
uina imperante potentia, dimiffa patria, in qua orrus fuerat, relicta epifcopali cathedra
cui præferat pontifex pius & venerandus, poftremò quafi poftpoftis totius orbis ter-
rarum partibus alijs, hæc fibi delegit beatus Nicolaus fedem, vbi corporis eius offa fan-
diffima quiefcant. Cur autè hæc, & non alibi, cum funt & maiora, & meliora, & digniora
loca, nemo à nobis curiofius inquirat. Noffe ea fufficiat, quæ fuperius annotata funt.
Gaude igitur Barū gaudio fingulari, fed in Domino. Gaudete iufti, ait Propheta, in Do-
mino. Et Apoftolus: Gaudete in Domino femper. Exulta Barū, fed in Domino, qui hæc
exultationem fola gratia fua, non præcedentibus meritis tuis tibi præftitit. Gloriare,
fed in Domino, qui præ cunctis telluris partibus tanta te gloria fublimauit. Hoc enim
modo in Domino te conuenit gaudere, lætari, exultare & gloriari, vt in primis fatearis
non te meruiffe tantam à Domino percipere gratiam. Quæ enim tua merita hoc dig-
na munere fuere? Deinde in fuperbiam ne efferaris, fed prona mente humilieris. Qui
enim fe exaltat, humiliabitur: & qui fe humiliat, exaltabitur. Humiliaberis vtrique ex
hoc, vnde humilitatem concipere debes, fi te inde exaltaueris, vnde te oportet omnem
fuperbam elationem refpuere. Neque enim omnipotens Dominus idcirco hoc te or-
nauit & decorauit diademate, vt vitijs & criminibus adijcias incrementa: neque pro-
derit tibi in offibus beati Nicolai habere fiduciam, quòd Deo iubente intra mœnia
tua quiefcant, fi prauis & probroffis moribus diuinæ contradicas voluntati. Sic nanq;
Iudæi, fpretis Domini noftri Iefu Chrifti mandatis & virtutibus, in Moyfe fe fiduciam
habere dicebant, quibus idem Saluator, Moyfes, inquit, in quo fperatis, ipfe vos accu-
fat. & propheta: Populus ifte, inquit, labijs me honorat: cor autem illius longè eft à
me.

Eccè rene-
rentiam er-
gareliquias

Cap. 15.

Efa. 40.

En quantū
profunt fa-
cre reliquijs
obtinenci-
bus eas.

Pfal. 36.

Pfal. 32.

Philip. 4.

Matt. 23.

Ioan. 5.

Efa. 29.

Hæc dicuntur in illos qui solo vocum strepitu altisque clamoribus contenti, nullam adhibent animi attentio nem & deuotionem.

me. Non diligit beatus Nicolaus vanas cantiones laudesque sonoras: neque propter eam huc à Deo missus est, vt illi huiusmodi reuerentia & honores vanitatis impendantur: neque vt per veneranda merita illius corpora tantummodo sanentur: sed iubilationibus & laudibus, quæ ore proferuntur, animi affectus concorditer intendat, & ad hoc humiliato & contrito corde nostræ supplicationis & flagitationis sit intentio, vt magis spiritus illius quam ossa sint nobiscum. Ipse enim sanctus hoc maualt, hoc idem in nobis magis diligit: quem quotidie nos obsecrare suppliciter expedit, vt suis sanctissimis meritis interuenientibus sedem, quam elegit, custodiat, muniat & ab aduersis eripiat ac tueatur: sed & omnibus fidelibus, eius suffragia querentibus, solita pietate succurrat. Sed hæc hæc tenens.

Cap. 16.

Iam ad nostrum redeamus propositum, ne forte hanc præfationem longius extendentes, tum legentibus, tum audientibus fastidium ex dilatione inferamus. Nam licet tantillum, quod iam præfari voluimus, non sit infructuosum & inutile, at tamen attentius & deuotius beatissimi Nicolai merita veneranda à cunctis fidelibus audiuntur, pro quibus omnipotens Dominus virtutes innumerabiles & admiranda dignatus est opera perpetrare. Quorum innumeram multitudinem (Neque enim ab vilo mortali numero comprehendi queant ea, quæ paucis diebus facta sunt miracula) omittimus. Tam enim erat frequentissimus concursus & conuentus languentium & demoniacorum, ex diuersis prouincijs aduentantium, vt non solum nomina singulorum hominum & morborum quoque nos ignorare fateamur, sed etiam certum eorum inire numerum minimè valeamus. Pauca ergo de multis excipimus, styloque nostro seruanda & veneranda commendamus. Postquam ad beati Benedicti ecclesiam, vt est à nobis supra dictum, ab Abbate Elia sanctissimi Nicolai capsa est delata, die altero tanta fama rei & celsitudinis extra Barina moenia mira se pernicitate effudit: primoque Barensis territorij castella & villas adiens, omnium aures nuntio latissimo percussit: moxque cateruatim concurrunt vndique sexus vterque & ætas omnis. Quid dicam? Præ agminibus frequentissimis virorum & mulierum, senum & iuuenum, diuersorumque languentium viæ amplissima & semitæ longo telluris spatio plenissima videbantur, vocesque laudum altisonæ hinc inde resonabant. Quippe omnipotentem Dominum certatim collaudabāt, benedicebāt & glorificabant, qui tanto thesauro ditare, tanto splendore illustrare, tanta consolatione & propitiatione visitare dignatus est regionem hanc.

Cap. 17.

Deinde fama eadem pennis mota leuissimis, longius atque longius transuolans, intra paucos dies omnes Italiæ prouincias annuntiatione mirabili concitauit. Itaque concurrebant de vniuersis totius Hespericæ prouincijs diuersæ Christi colarum multitudines, nõ tam pro nouitate rei oppido venerabilis & desiderabilis, aut orationis gratia, quam ob virtutes diuinas, signaque miraculorum stupenda & innumera, quæ quotidie fiebant. Nam primo die apud S. Benedicti ecclesiam, vbi sanctum erat depositum corpus, amplius triginta ægroti sexus vtriusque & ætatis omnis à multimodis sunt liberati morbis, perfecta que reddita ipsis sanitate, cum gratiarum actione læti & incolumes ad propria remeabant. Die altero alijsque, quot à demonibus possessi, omnino à vexatione diabolica sint absoluiti, quot linguæ vinculo, qui muti erant, expediti, quot surdorum obstructæ aures sint patefactæ, quot oculorum orbatum lumine visum recuperarint, quot denique alij multigenis ægritudinibus oppressi, sanitati sint restituti, notis vocum particulatim consignare & enumerare nequimus. Infinitus enim est & nobis incompertus numerus.

Cap. 18.

Homo quidam de partibus Anconitanis ortus, curuato corpore debilis & infirmus erat, pedum ac manuum integris officijs carens. Qui deosculans beati Nicolai capsellam, & humiliter expetens sanitatem, eam recepit plurimis, qui aderant, cernentibus, domumque abiit benedicens Dominum & eius famulum vencers. Sacerdos quidam de Camerino territorio passione guttæ in spina affectus, incuruationem & dolorem immodicum multo tempore pertulit, nec ad cælum respicere valebat. Is audiens tot virtutes mirabiles, quæ per beatum fiebant Nicolaum, interiori accensus desiderio, iter vt potuit cum suis contrerancis arripuit, & venire coepit. Cumque ad locum quendam venisset, vnde primum potest Barum conspici, vbi magnam Crucem ligneam quidam fixerāt, quod illic ab infirmitate dimissi, sanitatē vna ciuitate receperunt: dum cernuus numerosa & lenta mouens vestigia, vt potest ambulat, sensim coepit parumper erigi: & sicut ipse nobis retulit, videbatur sibi calorem sentire insolitum, & à quodam anteriori corporis parte sustolli. Mox quasi pauca factus & lætus inelamauit suos comites, qui eodem

Item alius.

dem pergebant itinere, asseruitque; se Domini sentire virtutem. Quid multis moramur? Qui de domo infirmus exijt, & vsque ad sacrum corpus non nisi infirmum se venturum existimauit, ad illud sanus & alacer venit Dominum collaudans, sanusque ad patriam repedaui.

Apud Amalsiam puerulus quidam à nequam spiritu miserabiliter vexabatur: quæ res parentes moerore continuo vehementer affligebat. Sed excitati mirabilium fama virtutum, ocyus Barum cum prole venerunt. Vbi autem ad Crucem paulò supra memoratam appropinquauerunt, Barumque inde procùl aspexerunt, lætitia inopinata sed optatissima subito sunt repleti, cernentes miscellum puerulum à maligno spiritu liberatum. Itaque non pro curando puero, qui iam curatus erat, supplicaturi, sed pro recepta salute donaria oblaturi, Dominoque, & S. Nicolao grates & laudes dignissimas acturi, celeriter Barum aduenerunt.

Alij quidam à castello quodam eò accesserunt, secum afferentes infantulam, omnibus corporis viribus destitutam: itemque, puerulum valdè debilem, qui nullum edulium stomacho posset salubriter retinere, vel naturali ordine digerere. Cumque aliquot diebus cum precibus & supplicationibus apud corpus sanctissimum permanissent, multasque in alijs virtutes effeci, in suis nullas conspicerent, maiori cum tristitia & dolore, quam prius senserant, ad proprias mansiones non sine desperatione redire coeperunt. Cum autem à Barinis moenibus quasi trium milliariorum spatio iam recessissent, sub umbris oliuarum secus viam & propter Solis ætium, & itineris lassitudinem hinc inde humi resederunt. Cumque inter se mutuo confabularentur, quidam ex ijs dixerunt: Non videntur nobis Barenfes vera dicere de S. Nicolai corpore, ob cuius merita & miracula eò accessimus cum infirmis nostris, vt curarentur. Illis verò & hæc & alia deteriora falsò dicentibus, alij contradicebant hunc in modum: Non debetis vos his vt sermonibus, neque nos dubitare conuenit, cum tot hominum millia affirmant id, quod vos negatis, & vnde vos dubitatis. Miramini, aut fertis indignè, quod minimè vobis contigerit hoc quod optastis? Sed neque mirari debemus, neque contra diuinam irasci potentiam, si non accipiamus, quod merita nostra nequaquam promeruerunt. Huiusmodi atque alijs prolatis sermonibus, subito & puerulum sanum, & infantulam, quæ nunquam suos mouere gressus poterat, ambulantes conspiciunt. Mox igitur diuinam collaudant operationem, & gratias agunt, quod & beneficia optata consecuti essent, & vnde ambigui fuerant, inde iam certissimi esse meruissent.

F. Laur. Surius Pio Lectori.

In huius Translationis libello non debet te, pie Lector, offendere, quod cap. 15. Author dicit non diligere S. Nicolaum vanas cantiones laudesque, sonoras, & honores vanitatis. Facile enim aduertis ex ijs, quæ mox sequuntur, eum illos duntaxat reprehendere, qui sola vocum modulatione, idque studio vanitatis & inanis gloriæ, laudant Sanctos, nulla adhibita animi pietate & attentione: quod valdè vitandum est, cum dicat Apostolus: Psallam spiritu, psallam & mente. Nos aliquot locis modicè stylium mutauimus, & quædam redundantia contraximus.

VITA S. GREGORII NAZIANZENI EPISCOPI,

PATRIS CELEBERRIMI ATQUE DOCTISSIMI,

Græcè conscripta à Gregorio presbytero: sed non ita pridem Latine conuersa

per Iacobum Billium Prunæum, S. Michaëlis in Eremito

Abbatem imprimis eruditum.

Ad spirituale sermonum conuiuium, viri auditores, egregius ille Gregorius, cognomentum à Theologia consecutus, vos inuitat, atque ipse in cibum materiæ expertem offertur, epulumque corruptione omni sublimius. Nec verò mirum vobis videatur, me eò audaciæ progressum esse, vt & meæ imbecillitatis, & excellentis illius ingenij animique magnitudinis memoriam abiecerim: qui propter incomparabilem virtutis præstantiam, ad hunc ferme diem silentij honore apud omnes ornatus est, nec quisquam adhuc extitit, qui vitam ipsius exposuerit, ac serie quadam & ordine præclara illius facinora ad posteros transfuderit: quem-

S. Gregori⁹ quemadmodum ipse & in Basilio Magno, & in alijs beatis Episcopis & Martyribus scripsit vitam quorundam Sanctorum.
 cit, vitam ipsorum argumento integro profecutus Primùm enim nulla ratione veniendo huic patri vobiscum confidenti aduersari poteram: qui orationem velut aliud quoddam debitum exigebat, meque ad prædicandas diui Gregorij laudes admodum paterna & herili auctoritate concitabat, sibi que vt morem gererem imperabat, seque alioqui nullum me vrgendi finem facturum minabatur, atque hanc procreationis educationis que mercedem efflagitabat. Deinde ne pium quidem & fas mihi esse videbatur, nullam tantæ virtutis rationem habere: quæ si vitæ humanæ ad imitandum proponeretur, multos fortasse ad æmulationem cohortari atque excitare posset, nec honestum ipsum dilabi atque euanescere sineret, quotidianis nimirum sermonibus subinde efflorescens. Agè igitur, cunctatione omni abiecta, sermonum meorum primitijs, quasi fructibus quibusdã recens decerpis, coronam Theologum nestam, si quidem illius merito ac dignitati imparem, at certè viribus nostris animiq; alacritate haudquaquam inferiorem. Ac futurum opinor, vt vir ille, quemadmodum in omnibus rebus vndiq; perfectus & absolutus erat, ita quoque laudationem hanc nostram æquo animo accipiat, quandoquidè & balbutientium infantium sermunculi, presertim à simplici animo procedentes, parentibus iucundiores esse solent, quàm robustiores adulatorum sermones, & fastuosæ ac phaleratæ orationes. Quin ipsi quoque verborum honor pulcherrimè congruet. Quibus enim rebus quisq; delectatur, iisdem quoq; profecto honorari iustitè gaudet. Cumq; corpoream adhuc vitam agēs, doctrinæ & eloquentiæ studia omnibus opibus facultatibusque præulerit, sapientiamque complexus atque amore profecutus, ab eaque, vt est in Prouerbjs, conseruatus fuerit: eccui tandem dubium esse potest, quin nunc quoque, cum res humanas reliquerit, ac præsentem vitam cum pura illa prudentiæque propinqua commutârît, orationibus impensius gestiat & exulter? A vobis autem peto, sacrosancte cœtus, ne virtutum illius multitudinẽ accuratius exactiusque perscrutandam atque indagandam putetis. Primùm, quia non eæ sunt vires meæ, vt vel ipse hoc polliceri queam, vel vos à me exigere debeatis. Deinde, quia nec illius vitam quisquam literis consignatam nobis reliquit: verùm mihi res ipsius ex ipsis scriptis sparsim colligere necesse est, latomosque imitari, qui posteaquàm lapides paulatim aggefferunt, ita demum ad vnam eandemque domum construendam & absoluendam eos omnes accommodant. Orationis porrò initium hinc ducimus, vnde eam auspicari maximè decet.

Patria eius. Patriam igitur ipse secundam Cappadocum prouinciam habuit, urbem Nazianzum, quæ quidem ab eo ad eò nobilitata est, vt apud extremos etiam orbis terrarum fines propter eum clara atque illustis extiterit. Neque enim Pella ob Alexandrum celebrior est, aut Persæ propter Cyrum ad tantam gloriæ splendorisque magnitudinem eneati sunt, quantam hæc propter magnum Gregorium assecuta est. Quo circa ipsi quoque ob educatum Gregorium abundè persoluta esse mercedem existimo, quippe quæ & Indis & Britannis, ex diametro inter se oppositis, æquè inclaruerit. Parentibus ortus est nobilibus, iustitiaque præditis, animorumq; puritate, quàm corporum nexu, artibus inter se coniunctis. Ac pater quidem, Abraham cuiuspiam instar, paterna terra idolisque relicta, ad pietatis cultum migravit: excussa que Hypsistariorum superstitione atq; impostura, sincerus diuinæ gratiæ discipulus eluxit, ovis quidem primùm, postea verò peritus quoque ecclesiæ Nazianzenæ pastor institutus. Mater autem & ipsa sacra, & à progenitoribus sacris originem traxit, atque vt aliorum bonorum, ita pietatis quoque patrimonium hereditate accepit. Quæ cum masculæ prolis cupiditate flagraret, supplex Deum huiusmodi beneficiorum authorem precata est, vt se desiderij compotem faceret, eique ante conceptionem (ô fidem incredibilem! ô prædicandũ animi feruorem!) se nasciturum filium oblaturam pollicetur, quemadmodum Anna Samuelem. Quid igitur ille, qui voluntatem timentium se facit? Per nocturnum visum ei filium nondum procreatum ostendit, pueriq; vultum & nomen indicat. Hæc verò ipsum haud ita multo post, quàm in lucem editus fuerat, Deo consecrauit, maternos partus dolores fidei alacritate, & mulierum socordiam largiendi liberalitate superans. At puer cum parentum moribus imbueretur, egregia naturæ indole ingenijq; dexteritate æquales omnes ad eò præcedebat, vt immatura ætas nullo ipsi ad eorum, qui adulta ætate erant, mores disciplinasq; percipiendas impedimento esset. Ac ludos quidem & pueriles lasciuias, cursusque & saltationes, vt inutiles, & meliorum rerum studio moram afferentes, profus contempfit. Vt enim præsens foetor vnguenti suauitatem inficit, & obscurat, ita vi-

Doctrinæ & eloquentiæ quam fuerit studiosus Prouerbi. 4.

Votum matris eius.

1. Reg. 5. Psal. 144.

Felicitas ingenij eius.

tium quoque virtutis adeptionem intersecindit.

Cum autem ætate iam adoleuisset, literarum amore succensus, Cæsaream profectus est, illicque cum præstantissimis quibusque magistris consuetudine habita, doctrinaque non exigua collecta, in Palæstinam migravit: non ille quidem, vt Rhetorum mores, sed vt verborum elegantiam dicendiq; artem addisceret. Hinc Alexandriam, quæ ad Phærum sita est, perrexit, vt multas vrbes multorumque hominum prudentiam, sapientiæ doctrinæque colligendæ causâ, vt eruditus quidam dixit, cognosceret. Qua etiam ex vrbe cum plurimum vtilitatis precepisset, Athenas tandem, literarum parætē, petit nauem Aeginæ vectus. Itaque Parthenium mare turbulento tempore atq; ad nauigandum incommodo nauiganti, coortus repente grauissimus ventus summum vitæ periculum intulit, atq; & mare & æthera & cælum obducere caligo cœpit, nona illa Aegyptiorum plaga nihilo lenior. Omnibus igitur corporis mortem desistentibus, ipse animæ exitium atq; interneccionem extimescebat. Nondum enim baptismo obsignatus erat, ac mors aquosa salutem eam, quæ aqua comparatur, anteuertebat. Quid igitur facit magnus ille vir, qui que etiam ante regenerationem sese ad veritatem informârât? Vestem lacerat, tantisque clamoribus & querelis vectores omnes ex terret, vt nemo esset, qui non, omni sui ipsius cura abiecta, illius ludui socium sese adiungeret. Ipse autem Deo miracula ea omnia in memoriam reuocās, quæ tam in Aegypto, quàm in deserto, ac plerisque alijs terræ vel maris locis ediderat, (velut rubri maris diuisionem, eiusdemq; rursus eluuiem, quoque modo aquam ex perra velut ex fonte expressisset, & Maram edulcassët, Amalecitas inermibus manibus crucem indicatibus oppressisset, muros Jericho nullis etiam admotis tormentis euertisset, Prophetã ex ceti visceribus saluum & incolumem extraxisset, cætera que omnia, que sacrosanctis libris continentur) simulque se facturum recipiens, vt si maris periculo liberaretur, atque expetito baptismo frueretur, ei, à quo salutem accepisset, seipsum consecraret: precibus ipsum flestit, quippe benignum & facilem, precesque nostras naturæ suæ suauitate præuertētē. Ita tempestas statim conquieuit, & procella in auram commutata est, & mare prius ferum & truculentum, consopitur. Atque hic eo rerum statu erat. Parentes autem ipsius, quem in casum adductus esset filius, per somnum certiores facti fuerunt, atque vt parentes (quid enim pluribus verbis opus est?) orationibus & lachrymis Deum obsecrabant, vt filio in mari periclitanti opem ferret. Confestim itaque post orationem filium in somnis videbant Erinym quandam ac dæmonem pestiferum, qui ipsi perniciem intentabat, subactum tenentem. Quæ cum ipse domum reuersus ex eorum cõmemoratione intellexisset, laudes & gratias Seruatori agebat. Sed hæc posterius. Ex ijs autem, qui eadem nauis vehentur, adolefcens quidam ipsi charissimus, in ipsa periculi flamma beati viri matrem conspiciebat mare conscendentem, arreptamque nauem in terram pertrahentem. Qua visione perspecta & narrata, tranquillitas statim consecuta est, vectoresq; omnes fide ad Gregorij Deum accurrerunt, periculi tanti depulso eum agnoscentes atq; confitentis. Hoc verò quid magni illius Eliæ miraculo cedit, qui Sidoniæ reginæ, vesana idolorum cultrici, obstitens, sacrificio noua & caelesti flamma consumpto Israëlitas ad veri Dei fidem induxit, ita vt admiratione correptus populus, diceret: Verè Dominus est Deus: Hic est Deus. Talis ferè Gregorius erat, per insperatam ex tempestate salutem eos, qui varijs & multifidis erroribus tenebantur, ad vnam fidei semitam ducens.

Posteaquàm autem in Græciam ac nobilem & florentem Athenarum urbem se contulit, quid referre necesse est, qua hominum lætitia exceptus fuerit, præstantissimus statim in literis, & à præceptoribus & à discipulis iudicatus? Non multum tempus fluxerat, quum Basilius Magnus Byzantio, eiusdem eruditionis gratia, Athenas appulit. Itaque & vitæ consuetudinem & contubernij necessitudinem inter se contraxerunt. Ex mutua porrò eorum coniunctione animorumque concordia, ne exprimi quidem oratione facile potest, quantum emolumentum ad vtrumque redierit. Etenim is qui solus est, quanuis acutius quiddam animo perspexerit, sibi tamen ipsi minimè fidit, ac proinde circumiens aliquem quærit, quo fulciatur & confirmetur. At cum duo ad vnam eruditionis cupiditatem coniunguntur ac velut coalescunt, tum verò mutuo adminiculo nituntur, duas nimirum personas in sese complexi, nempe & eius qui veritatem inuenit, & eius qui eandem confirmat. Atque vt multa breui sermone contraham, præclarum quoddam amicorum par efficitur. Nam & vna eademque fide collustrati erant, & pari virtutis amore flagrabant, concordia motu currentes, & quemadmodum aratores aut agricolæ, pari animi promptitudine sapientiæ aruum profcindētes & ferentes, multiplicem.

Discēdi eam sa peregrè proficiscitur.

Homerum intelligit.

Exod. 10.

Exod. 14.

Exod. 17. Ios. 6.

Ion. 2.

Votum S. Gregorij.

1. Reg. 18.

Athenis vt sit exceptus

Baslij & Gregorij amicitia.

tiplicemque messem colligentes. Fortitudine quidem & in aduersis rebus perferendis constantia, omnes ferme aequales suos anteibant. Hoc enim ferè iuuentutis vitium est, vt quemadmodum equulei strepitus & umbras, sic ipsa quoque, ingruentes aduersos casus aegrè ac moleste ferat. Ipsi contra ea firmitate erant, vt ea, quae repente plerumque acciderent, praefer morem accidebant, tranquillis atque, immotis animis exciperent: adeo vt etiam terramotu Graciam inuadente, fortes animique magnitudine praestantes apud omnes inuenti sint, dignique qui propheticis verbis vterentur: Propterea non timebimus dum turbabitur terra. Frugalitatem porro iam inde ab ineunte aetate coluerunt, necessario victu contenti, quemadmodum Elias & Iohannes locustis visitantes, atque, omnia, quae ad luxum ventrisque lenocinium spectabant, respuentes, voluptatesque longum vale-re iubentes.

Castitas. Nam quid de castitate dicam, quae toto vitae curriculo eos puros & sanctos Deo consecrauit? Vt propemodum hac parte Xenocrates ille & Polemon ipsis cedere cogatur quorum alter scorto ad latus illius cubante, nullis libidinis stimulis ad venerem incitatus est: alter vitae asperitate ita meretrices perterrefaciebat, vt vix etiam ad eum propius accedere auderent. Verum his quidem fortasse virtutibus illi tantoperè floruerunt, ceterum iustitiae & paupertatis curam non perinde habuerunt. Minimè verò. Nam hinc quoque, quod de Aristide memoriae proditum est, non virtutem pecunia commutabant, nec philosophia ad quaestum abutebatur: sed gratuitam omnibus probitatem suam benignitatemque; proponebant, putidam submissionem, improbamque, plus habendi cupiditatem aequè fugientes, atque, intra virtutis fines consistentes. Inopia autem ita exellebant, tantoque, Antisthenem, & Diogenem, & Cratetem interuallo praecedebant, vt eorum laudes magnificae, tituli pro meritis nugis haberentur. Neque enim minus, quam illi, opes aspernabantur, & ostentationem interim inanisque, gloriae studium procul ablegabant: quo vitio admirandi illi canes tenebantur, publicis praconibus reliquorumque; hominum contemptione, philosophiae grauitatem labefactantes atque, obterentes. Iam de prudentia quid dicere attinet, cum ipsi toto vitae curriculo nihil aliud meditati sint, cupiditatemque, omnem suam in eius adeptione noctu atque, interdum defixam habuerint, non secus atque, ij, qui thesaurum effodiunt? vt verbis Iob vtar. Probè etenim norant egregij viri, laborem in meditatione prius impensum, in perseverantia scientiaeque; vbertate & copia vim suam proferre. Ex quo hoc assequerentur, vt non modò aequales suos, sed etiam natu multo maiores nominis splendore superarent, tum propter laborem & industriam, naturamque; bonitatem, tum etià, quia in honestarum tantum laudabiliumque; rerum studio incubebat.

Prudentia. Atque in tota quidem Grammatico nihil omnino eos fugit: non metrorum scientia, non poetici scopi & tropi, non historiae copia, non forensis dictionis puritas. In Rhetorica autem eam rationem habuerunt, vt verborum elegantia decerpta atque, collecta, falsitatem ipsius mentiendi, libidinem vitarent. Philosophiam porro tam eam, quae in moribus, quam quae in placitis & doctrina, medicineque; * indicatione & ratiocinatione versatur, non liberali tantum eruditione tenus perceperunt, ne indoctis duntaxat superiores esse viderentur: verum quemadmodum praecipuos quidam, praestantissimique; doctores. Iam in Musica ita se compararunt, vt quicquid in ea antiqui & Cocini est addiscentes, eam animae partem, in qua irarum existit ardor effrenatusque; impetus, emolliant: Quicquid autem ad voluptatem impellit, ad theatra relegant. Quinetiam numerorum supputationes, & Geometriae aequitatem, astrorumque; situm ac motum velut noui Moyses & Danieles edocti sunt: ita tamen, vt non tam ab illis ducerentur, quam quod ait scriptura, intellectum omnem in captiuitatem redigeret in obsequium Christi, atque, hanc primariae sapientiae pulchritudinem tegumentumque; statuerent. Ac per omnia, vt ita loquar, tam meliora quam deteriora grassati sunt, vt cum iudicio ea partim fugere, partim amplexari possent. Mihi enim magnoperè probatur, quod quidam, licet à nostra causa & religione alienus, dixit, minimè turpe atque, ignominiosum esse, aliquid eorum, quae minus honesta sunt, cognitum habere: quin potius curationem ex eo contingere, ijs vtrique, qui non inuido, sed candido ac benenolo animo ea, quae dicuntur, accipiunt. Sed quid mihi accidit, o amici? Interea enim progrediens oratio, vt equus sessorem, sic me haec dicentem abripuit, atque in beati Basilij laudibus, collocauit. **Quocirca me reprimam, ac velut quibusdam habenis orationem restringam, temeritatemque compescam, ne ulterius praecipuus feratur. Etenim qui viribus maiora concupiscunt, ne mediocria quidem assequuntur.**

Ergo Basilijus praeclearè negociatus, domum se recepit: Gregorius autem à studiis Athenien-

Atheniensium inuente conseruit, vt dici solet, manibus retinebatur, ne discedendi quidem potestatem ipsi faciente, & vt docendi prouinciam subiret, ac sophisticam cathedram acciperet, obnixè rogante atque, obsecrante. Ille verò, ne in ipsorum gratiam nihil facere velle videretur, aliquantisper mansit. Verum haud multo interiecto tempore, cum omnes amicos, quos in ea urbe habebat, exorasset, suaeque ad parentes profectio necessitate ipsi probasset, ita demum tricesimo iam anno in artium studijs exacto, patriae sese restituit. Ac primum diuino baptismo tingitur, vi & facultate iam antè collustratus, legemque sibi indicit nunquam iurandi, quandiu in hac vita versaretur: quam etiam ad extremum usque diem seruauit. Deinde vt parentum & amicorum, qui ipsum verba facientem audire gestiebant, cupiditati satisfaceret, (neque enim id ipse ambitiosè affectabat) hoc quoque munere defungitur. Verum cum iidem authores ipsi essent, vt publicis domesticisque malis (sic enim rerum terrenarum splendorem amplitudinemque voco) seipsum inuolueret, ipse contra sibi consulebat, vt, quemadmodum in vita discrimen adductus promiserat, Deo sese offerret, & à mundo separatus, cum eo, qui solus purissimus est, vitae consuetudine iungeretur, atque ex librorum sacrorum familiari lectione veritatis splendorem hauriret. Id quod etiam per omnem vitam facere non destitit, monachus esse potius habens, quam mundanus, & pauper, quam quaestuarus. Ac saepentero ipsi accidit, vt Christum quoque perspicue in somnis, nocturnaque, vt scriptura loquitur, meditatione intueretur, eamque puritatis mercedem ferret. Beati enim, inquit, mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Purum enim eum dicit Dominus, qualis erat magnus ille Gregorius, qui vrbes, forum, theatra, sophisticarum fastum, principum & magistratum amentiam, iudicium iniquas causarum inflexiones, litigantium rixas & contentiones, Rhetorum mendacia, furum insidias, inexplebilem negotiarum auariciam, diuitum arrogantiam, pauperum fraudes & facinora, ingluuiem, temulentiam, gloriam fluxam & fragilem, vestes magnificas, egregiam supellectilem auro & argento confectam, domos pictura & marmoreis tabulis insignes ac gemmis exornatas, aliaque omnia reliquerat, quae animi puritatem turbant, purissimamque luci aditum omnem intercludunt. Atque in iuuenili aetate huiusmodi erat Gregorius.

Posteaquam autem pater filium, quem inuitum & repugnantem aegreque; cedentem presbyterum creauerat, praesulem quoque instituere aggressus est, quid fecerit, audite. Ab ecclesia clam se proripit, vt curas mentem humi detorqueat ac deprimentes effugiat: atque in Pontum profectus, cum egregio illo Basilio philosophatur. Nam cum simul in literis instituti, atque ad breue tempus alter ab altero distracti fuissent, inter se rursus mira celeritate iuncti sunt: nempe & morum concordia, & mutua pollicitatione impulsu atque in citati, adeo vt in ipsis dictum illud impleretur: Vbicunq; duo vel tres in nomine meo congregati fuerint, illic sum in medio eorum. Hinc porro commorantes, & mutua extimulatione virtutem augebant, & vitae monasticae leges pijs Deoque deuotis hominibus, atque à mundi societate disunctis, ferebant, Lycurgi legibus pauciores, Solonis grauiiores, Minois aequiores. Immo verò, vt de his viris sublimius aliquid dicam, Mosem imitantur, nubeque obrecti, atque vt à tumultuaria & turbulenta hac vita procul se remouerent, in montem secedentes, legislatoris officio fungebantur. At verò patet & canitie & curis grauis, ac praeterea Caesarij filij interitu moestus, & luctu profligatus, orbitatemque; suam & solitudinem aegerrimè ferens, eas ad Gregorium epistolas scripsit, quibus ipsum pudore quodam & reuerentia ad reditum impelleret. Ipse igitur horrendum esse censens patri non obsequi, praesertim sacerdoti & natu grandi, ad reditum se accingit, partim inuitus, partim aequo animo ac lubenti. Vt enim tranquilla vitae amorum, vt in Ponto maneret, hortabatur: ita eundem altera ex parte pietas trahebat, inferuendum patri esse praescribens. Cum autè Caesarius, cui prouincia maxima commissa, ac thesaurorum cura, publicarumque pecuniarum quaestura mandata fuerat, magistratus sui tempore vitam cum morte commutasset, ac patrem, vt leges ferebant, simul & filij heredem declarari, & actiones eorum, qui litem defuncto mouebant, excipere atque in se transferre necesse esset, magnis grauibisque tumultibus Gregorio Magno inuolui contigit, permultis videlicet instar canum ad praedam accurrentibus, ac mortui facultates, nullo obfistente, se arrepturos existimantibus. Nam pater & senectute & morbo fractus, (nonaginta enim iam vitae annos expleuerat) iudiciorum turbas molestiasque perferre non volebat, ob idque ad hunc tota curarum moles deuoluebat. Ceterum parentum cultus molestias lenabat, spem eorum praemiorum afferens, quae filijs parentes officiosè picque colentibus promissa sunt.

Eorum animi fortitudo.

Psal. 45. Victus parsimoniam. Matth. 3.

Castitas.

Iustitia & contemptus pecuniae.

Prudentia.

Iob 3.

Artium multarum cognitio.

a. Cor. 10.

Baptizatur in patria, & vult se nunquam iuraturum.

Christi sepe videt. Matth. 5.

Fugit episcopi dignitatem.

Matth. 18.

Cum Basilio monasticeos Canones edit.

Ariani se-
uū in Ca-
tholicos.

Multi defi-
ciūt arecta
fide.

Sedat Ecclē-
siaz Nazian-
zenę turbas

Iuliani apo-
stazę perfe-
cutio.

Oratio S.
Greg. inue-
ctiua in In-
lianum.

Multa va-
rio carmi-
ne ab illo
confcripta.

Hic quoque huiusmodi quiddam ab Arriana hæresi, quæ per nequitia spiritus Eccle-
siam obruebat, accidit. Plerique, antistes ciuitatibus pulsi sunt, multiplicibusque tormen-
tis calumniisque vexati: sacerdotes ac numerosissimi populi cœtus sub dio afflictabantur,
ne domos quidem orationis habentes, nec legum æquitate cum impijs ex æquo fru-
entes, hæresi nimirum omnes ferè orbis fines peragrante, impijque, Imperatoris ope atque
auxilio subnitente ac ferociente. Concessa est itaque licentia perniciosis pastoribus, &
sub Orthodoxorum pelle lupum tegētibz, fideles Episcopos & Christo primo pasto-
re dignos exturbandi. Quo factum est, ut alij metu percussi, alij verborum illecebris de-
limiti, aut pecunijs expugnati, alij morū simplicitate decepti, hæresis escam susceperint,
chirographo suo & communionem cum aduersarijs coniuncti. Quo in numero beati
quoque huius viri pater erat, animi simplicitate in hamum prolapsus. Quod illius factum
cum prouinciales monachi ferre non possent, ab ipsius cœtu & consortio sese abstrax-
erunt, simulque abcessit pars populi haud exigua, monachorum auctoritatem aperit
secuta. Quid igitur hic cōsiliij capit Dei seruus? Primum orationibus & peruijs Deum
placare studet, ab eoque impetrare, ut hoc malum extinguat, dissidiumque exortum ci-
catrice obducatur: silentiumque sibi indicit, ut animi mœsticiam hac ratione declararet.
Postea patrem ad veniam culpæ petendam, veritatemque purè & syncerè profitendam
hortatur, atque eos, qui secesserant, ad consensum & concordiam adducit: sicque suam
Ecclesiæ ornatum reddit, venerationem nimirum sui virosque permouens, patrem nem-
pe ac pium gregem. Quinetiam orationibus de pace habitis collectam multitudinem
exhilarat, distracta ac diuisa membra conglutinans, & medendi celeritate obliuionem
morbi afferens. Crates quidam Thebanus solitus esse fertur dissidentes domos adire,
controversiasque lenibus & pacificis verbis disceptare. At hic noster longè superior,
non enim priuatim quibusdam, ut ille, sed vniuersæ patriæ concordiam reduxit: quod-
que maximum est, non de pecunijs aut iniurijs contendentibus iudicem se interposuit,
vbi persæpè vel leuis cohortatio facile prodest: sed de fide pugnantibus, vbi rei magni-
tudinem rixandi studium æquare solet, ac proinde quantumvis prudens & erudita oratio,
ad componenda dissidia parum ægreque proficit.

Enimvero postquam Christianorum peruersiones ac dissoluta ignauia, Dei mandato-
rumque ipsius contemptu, quasi morbo quodam laborans, Imperatorem Christi ho-
stem nobis incitauit: (tyrannum Iulianum dico, qui auitam Constantini Magni fidem
virtutemque, contrarijs vitijs superare obnixè laborauit, eamque ob causam Christianos
omnibus iuris præsidijs spoliare instituit, non quidè publico edicto Christianorum in-
fectionem promulgans, sed voluntate, ijsque rebus, quas tacitus aduersus eos perpe-
trabat, profana eruditione atque doctrina ipsis interdicens) ac Dei æquanimitas, quæ ne-
farium & execrandum hominem diutius efferri atque insolere permiserat, postquam
ipsius improbitatem nulla omnino poenitentia frangi perspexit, exacuto gladio, quas
ipsius impietas merebatur, poenas exegit, in Barbarorum finibus barbaram ipsius & bel-
luinam vitam abrumpens: tum verò magnus Gregorius ipsius scelus & impietatem in-
uectiua oratione proscindit, ac Sybariticas Græcorum obscœnitates veteresque fabu-
las, multiplicisque diuinitatis errorè detegens, atque omnibus ob oculos ponens, com-
mune ludibrium cordatis viris proposuit. Sed quid magnas & excelsas huius viris lau-
des orationis breuitate imminuere, contumelioseque deprimere conor, planeque in
contrarium ire, quam orationis institutū ferat, idque laudationis tēpore, (quo in hoc po-
tissimum elaborandum est, ut is, cuius laudes prædicantur, rerum gestarū cōmemora-
tione clarior fiat) cum cuius liceat ex inuectiuarum orationum lectione tum historia-
rum copiam, tum orationis concinnitatem, eiusque in dicendo vim & facultatem ad-
mirari? Iam egregiam illam tyranni legem, qua Christianos Græcorum disciplinis im-
bui veterat, videre quæso, quam scitè & prudēter vir beatus eluserit. Heroicis, & iam-
bicis, & elegiacis, & trimetris, alijsque, multis versibus, & tragœdiæ & comœdiæ caracte-
re, atque omni conscriptionis genere vsus est, in eoque labore ita se gessit, ut vix vllum do-
ctrinæ sit genus, quod non libris suis expresserit, pia argumenta vbiq; instituens, vel lau-
dem virtutis, vel animæ & corporis purgationē, vel Theologiā, vel precationē, vel alia
eiusmodi versibus complexus, obscœnitates & fabularum deliramenta, Deorumque
præstigias omnino, ut par erat, fugiens, ac sapientissimā doctrinā Christianis proponens.
Ita impius homo, Christianis doctrinæ nomine inuidens, ex scelerata lege nihil vtilitatis
est consecutus: quin potius ipse superatus est, grauiori que damno affectus. Huiusmodi
enim est inuidia: parū aut nihil eos lædit, quos læcessit: graue aut noxā parentibus affert.

Gregorius

Gregorius porrò, Athenis adhuc agens cum Iuliano admodum adolescente, nec-
dum ad imperium euecto, sed ludimagistris operam dante congressus, qualis aliquan-
do futurus esset, amicis tanto antè significauit, subdolum videlicet & impium & infi-
dum, atque ad omne scelus procliuem eum fore prædicens: coniecturam huius rei fa-
ciens ex perturbatis oris lineamentis, & risu petulante, & sereno adspectu, & toto cor-
pore vago temereque subsultante, & progressibus vecordiae plenis, & disputationi-
bus impietate plenis, etiam si illæ exercitationis disputationisque prætextu regeren-
tur: ex eo denique, quòd improbos complecteretur, & virtutis laudatores cultoresque,
contemneret, ac pro nihilo putaret. Hæc ille perspicuus, omnibus fore prædicebat,
ut in grauissimum scelus tandem erumperet, atque in apertum prodiret. Puræ enim
naturæ, mira futuri coniiciendi facultate valent: ingenijque sagacitate atque soler-
tia, ex obscuris etiam indicijs id, quòd euenturum est, coniectura assequuntur. Ac sce-
leratus quidem ille depræhensus est, frustra que inique ac sceleratè se gessit, nihilque
aliud profecit, quam vt poenarum materiam sibi ipse congereret. Gregorius autem
haud multo post tempore, hæreticorum agmine Cæsareensem ecclesiam populante,
Eusebio quidem pio viro adhuc Metropolis clauum gubernante, ceterum cum ma-
gno Basilio, presbyteri dignitate ornato, atque in Ponto philosophante, inimicitias
gerente, hæreticorum coniurata arma impetumque reformidans, quòd antistes aci-
ens contrà educere non posset, (quanquam enim ille vitæ integritate præstabat, The-
ologia tamen rudis erat & imperitus) ad Basilium, illustre, inquam, illud sidus scribit,
eumque obtestatur, ne vllam inimicitiarum rationem habeat, sed animarum peri-
culum animo & mente perpendens, metropolitanæ ecclesiæ sine vlla mora suppeti-
as ferat: simul etiam se assuturum, bellique societatem cum eo coiturum pollicetur.
Qua oratione eximium ducem ad bellum suscipiendum impellit. Profectus igitur
ipse quoque, susceptaque cum eo expeditione, in hæreticorum præsidium & arcem
irumpit, concisisque impiorum hominum ac profligatis dogmatibus, trophæum si-
mul cum Basilio erigit, hostibus ignauia suæ imbecillitatisque, conscientia in fugam ver-
sis. Ac talia Deus per suos efficit: qui cum immodicè excreverent atque exundantem
hominū iniquitatem videt, præstantissimi signenti miseratione permotus, viros omni-
bus virtutis numeris absolutos excitat, auxilium quoddam disciplinamque, ijs, quorum
salus periclitatur, procurans, ne sulturæ atque adminiculi penuria humanū genus labe-
factetur & opprimatur: quemadmodum tum quoque fecit, hos viros excitans, ac coa-
gulū quoddam lactinietum in mediū ponens, atque ita eos, qui multitudine improbitate &
impietate plurimū inter se distiti erant, in vnam amicitiam concordiamque, constringens.

Non multum tēpore intercesserat, cum prædictus Ecclesiæ Cæsareensis antistes ad
meliorē vitā migravit. Magnus porrò labor Gregorio subeundus fuit, tum priuatim
quibusdam, tum publicè vniuersis vrbis ciuibz scribēti, atque & patris & suo nomine sua-
denti, ut Basilium in Archiepiscopatus throno collocarent. Præclarè id quoque atque
perfectè. Neque enim vt amici commodis inferuaret, hanc operam suscipiebat, sed vt
publicè vtilitati prospiceret. Nōrat eum perspicuè, nōrat opitulatorem spiritus sancto
dignum. Ob eamque causam non antè conqueiuit, quam quòd rectè proposuerat, ad
exitū perduxisset, quemadmodum etiā perduxit. Ac Basilius quidè Cæsarensium gu-
bernacula tenebat: Inuidia autem dominandique cupiditate gliscentibus, Cappado-
cia, quæ ante id tempus pro vna agnoscebatur, in duas partes diuisa est, ac Tyancensis
ciuitas à Cæsarea distrahitur, eiq; opponitur, adeo vt deinceps de oppidis quoque inter
eas controuersa moueretur, inter se contendentes, vtri potius metropoli ea asserēda
essent. Atque hinc magna cōtentio exorta est, hoc quidem obtentu & prætextu, quasi fi-
dei negotio atque animarū cura moueretur: re autē ipsa propter avaritiā dominandique,
libidinem, hominibus nimirum res turpes & foedas honestis nominibus obuelare co-
nantibus. At verò magnus Basilius nouo atque inusitato exemplo suis oppidis spolia-
tus, episcopū Sasmis constituere proponit, vt cōmuni facto segmēto, detrimentū ali-
quidè acceptū hac ratione sarciret, simulque, regione episcopis obfirmata, Ecclesiarum
administrationi meliùs consuleret. Nemo porrò ei ad moderandas episcopatus recens
creati habenas Gregorio cōmodior ac fortior videbatur. Ac proinde, consilio cū ipsi-
us patre habito, inuitum hominem ac repugnantē electioni admouet, negociumque
conficit. Cæterum ille, vt sæpè diximus, tranquillitatē negociorumque, immunitatē sibi
propositā habēs, agebatur animo, permolesteq; rē huiusmodi ferebat, sibijpsū animū
attentū habere ac priuatā vitā colere necessariū esse existimās. Huc accedebat loci in-

Gregorius
quid de Iu-
liano præ-
dixerit.

Cum Basi-
lio pugnauit
hæreticos.

Basilius Ma-
gnus sic Cæ-
sarensis Epi-
scopus.

S. Gregori-
us Sasmis
datur Epi-
scopus.

commoditas, vtpotè procellis vrbicisque tumultibus pleni. Saffimorum enim oppidum in regiæ & militaris viæ medio situm, ac veredariorum equorum stationes habēs, pretereuntium tumultibus vndique perstrepat & agitur: atque ingentem quidē molestiam hominibus tranquillæ vitæ studiofis gignit, fructum autem atq; vtilitatē ne minimam quidem propemodum affert. Quod cum ille perspiceret, ad ægrotorū domicilium confugit, ministerio suo paternaq; oratione morbi difficultatem gratuitatemq; leniens: ac philosophiæ exercitamentū tempus illud sibi constituit. Ferūt autem eum nec oblationē, nec ordinationē, nec quicquā aliud eorū, quæ apud episcopos in more & instituto posita sunt, Saffimis peregrisse, verū simulatq; episcopus designatus est, fugā animo cōcepisse. Hic verò pater multū quidē diuq; eum, vt Saffima teneret, obsecrauit.

Ecclesię Nazianzenæ curā suscipit.

Cum autē quod proponebat, assequi nequireret, hoc secundō egit, vt pro se ille Ecclesię Nazianzenæ curā administrationemq; susciperet. Ad eamq; rem non admonitionem tantum & cohortationem afferebat, sed iam etiam imprecationem quandā admiscebat, ex senectutis contemptu nascentem. Hic autē simul & quietē nullis occupationibus interpellatam sibi procurans, & magni momenti esse censens morem patri gerere, his verbis cum alloquitur: Pater, tamen mihi molesta sunt, quæ imperas, in gratiam tamen tuā haudquaquam recuso: Nazianzi curam suscipio. Hoc tamen velim sacrosancta tua & pia prudentia cognoscat, nulla ratione fieri posse, vt te ex hac vita egresso, Ecclesiam retineam. Subiungens igitur pater: Ira sane, inquit, ô fili, mihi viuenti scipionis vice esto, senectutē meā fulciens, paternisque precibus vicissim fultus. Cum autem à vita excefferō, pro animi arbitrato res tuas constitue. His auditis, assiduus ipsi adhærebat, præclarissimè curans, tum ipsius canitiem, iam ad centesimū annū accedentis, tum matris senectutem, non multum ab ea ætate distantis: quorum vterque, vt probabile est, magna cura & refocillatione opus habebat, præsertim iam mortuo Cæsario & Gorgonia sorore, sanctissima muliere, atq; ambobus ad vitam senij expertem æternamque beatitudinem translatis, quos etiā funebribus orationibus decorauit, solus relictus senectutis solatium, infirmitatis medicina, piorum parentum, si ita loqui fas est, melior hæres, abundeque ampla maioribus suis gloria ad propagandam eorum memoriam, simulque cum orbis incolumi statu porrigendam. Ecquis autem maiori pietatis laude domesticis præfuit, scientia & pietate domum moderans, velut optimus quispiam dispensator, quæ cuique commoda erant, distribuens, cognatis, amicis, famulis, hospitibus: atque ita rursus Ecclesię negocia administrans, vt eius pascendi gregis ratio omnibus, velut recta amissis, propozita esset? Commodè autem à Paulo dictum est: Si quis domesticis præesse nescit, quomodò Ecclesię Dei curam habebit? Etenim qui vnum prudenter rexit, hic vtiq; & domum seruare queat: qui autem domum, idem & Ecclesiam: qui rursus Ecclesiam, is & ciuitatem. Nam & domus, contracta quædam respublica est: & ciuitas, perfectior quædam domus descriptio. Eiusdem enim scientiæ est, & multos, & paucos, aut vnum seruare: nec in totum & vniuersum, sed sola quantitatis ratione huiusmodi res inter se differunt.

1. Tim. 3.

Gregorij pater abire videtur.

Relicto Nazianzo, abire Seleuciam Gregorius.

Enimuerò cum Gregorius pater (sic enim ipse quoq; vocabatur) ex hac vita migrasset, funebris orationis eum honore affecit, Deoq; dilectā matrem Nonnam adhuc viuentem, laudibus profecutus est: piè id quidem faciens, atq; vt hominem decebat, & patris & matris & Dei amantē, ipsiusq; curā amplectens, in viduitate & profunda canitie summa ope & quiete opus habentis. Qua fato perfuncta, ex Ecclesia se proripuit, Seleuciamque profecutus, in virgineo sanctissimæ Teclæ coenobio commoratus est: vt videlicet interim, dum ipse abesset, Episcopus quidam Nazianzenæ vrbis præficeretur. Vt autem Nazianzum reuersus, eodē statu omnia reperit, nec pastorē vllū institutū, tamen plebs cum lachrymis ipsum obsecraret, precibus tamē minimè flectitur: sed firmus & immobilis manet, non secus ac quercus, ventorū impetus incōcussa excipiens. Quod autē mihi penè memoria effluxit, hoc iam cōmemorabo, vtpotè maximū momentum habens tam illi ad laudem, quam vobis ad vtilitatem. Quicquid enim honestum & præclarū est, id quoq; æmulationē gignit: quicquid autem æmulationis studiū affert, idem virtutis quoq; cōparandæ facultatem affert: Virtus porrò sui studiosos ad Deum ducit. Magnus itaque Basilius fratres lepræ luc infectos, licet admodum calamitosos & cōmiseratione dignos, minima tamen miseratione animos hominū permoueri, immò etiam plerisque, qua erāt stoliditate & immanitate, velut nefas quoddā & piaculum horrendumq; spectaculū haberi perspicens, naturæq; humanæ conditionē animo volens, piū consiliū, dignumq; ipsius charitate in mediū profert. Amplissimis enim

adibus

adibus extructis, atq; annuis prouentibus constitutis, quos à diuitibus & copiosis hominibus, prudenti oratione ad largitionē impulsis, collegerat, ægrotos omnes in vnu coëgit, pauperum gymnasia hæc loca appellans. Huic in ea re adiutor laborisq; particeps fuit Gregorius. Ex ea quippe, quam de pauperū amore habuit, oratione liquidò patet, quanto studio in eam rem cum Basilio incubuerit, maximū omnium mandatorū esse ostēdens, alendorū pauperū studium, Dei que magnificētia & benignitate dignū. Atque hæc quidem hætenus, ne adeò præclarum facinus prætermisissē videamur.

Arriana verò heresi iam pridem Ecclesiā opprimente, imperatoris que manus ope, Dei præsidia subuertēte (simplicioribus nimirum animis ad impietate furtim abstractis) magnumq; Deū Patrem, & paruum Filiū, & creaturā Spiritum sanctū affirmante: exortum est velut ex hydra quadā nouū caput, hostiū Spiritus sancti hæresis, de filio quidē candidè sentiens, eumq; Patri æqualē statuens: cæterum Spiritum sanctum blasphemis verbis impetens, idque bifariā. Alij enim meram creaturā esse, apertè asserbant: alij nec creaturā, nec Deū, sed liberū: quos proinde Semiarrianos ille vocabat, nomē scilicet eorum dogmati congruū & appositū ipsis imponens: quippe qui ita filiū honorarent, vt interim Spiritum sanctū asperrarentur. Igitur huiusmodi contentione per totam Romanorū ditionē gliscente, magisq; etiā Byzantij vigente ac dominante, Deus eos, qui pestifera hac doctrina extinguebantur, miseratus, sanctū Gregorij Theologi spiritū excitat, ac velut ad Moysen ait: Videns vidi afflictionē populi mei, qui in Aegypto est: (Aegyptus autem Hebræorum quidē lingua tenebras sonat: nunc verò suffusam ab hæresibus caliginem significat) & gemitum eorum audiui, atque ad eos liberandos descendendi. Quocirca nūc veni: in Aegyptū te mittā. Atq; hac cohortatione permotum, Spiritusq; sancti numine impletū, Byzantiū mittit, vt pro Spiritu certamē iniret. Protinus igitur ille, Basilio, luminari magno, ipsius cupiditati alacritatiq; quasi faces quasdam subdente, atq; ad spiritus certamina ipsum inungente, alijsq; compluribus episcopis, principisq; vrbis ciuibus, fidei pietate præditis, ab eo obnixè cōtendentibus, vt ipsis auxilio egentibus quasi Herculem quendam Alexicacum se præberet, Cōstantinopoli statim affuit, terrena quidē omni materia & luxu ac diuitijs carens, cæterum spiritu plenus. Exceptus autē à quibusdā, & generis & pietatis cognatione cum eo cōiunctis, Ecclesiā offendit, quasi malū in monte, aut quasi signum in colle, vt Prophetæ verbis vtar: hoc est, numero perexiguam atq; obscurā, (quòd videlicet pijs viris libertas omnis ob temporis tyrannidē crepta esset) sacros etiā omnes domos spoliatas ac per vim occupatas. Vnū sanctæ Anastasiæ templū orthodoxis patebat, fortasse etiam quia propter ambitus & circumscriptionis angustia contemptui habebatur, quem admodum nôrunt, qui vetus hoc templū perspexerunt, Confestim itaq; ipse Davidis cuiusdam more ad preliū se cōparat, atq; argumentis firmis ac solidis Philistæa dogmata fundit, libertatemq; pijs hominibus piè reducit, quotidie nouam aliquā copiarū accessionem faciens, Deoq; eos, qui aduersus veritatem sceleratè insurrexerant, captiuos adducens. Perexiguo itaq; temporis curriculo exacto, tantum multitudini incrementū attulit, vt nulla iam cum priori rerū statu cōparatio relinqueretur, atq; hinc illud Scripturæ impleteretur: Domus David ibat, & crescebat: domus autem Saul ibat, & viribus minuebatur. Ac variū quendam eorum, qui salutarem doctrinam amplectebatur, ordinem cernere erat. Alij enim iam euerriculo tenebantur, alij iam capiendi erant: alij etiam iam perfecti & absoluti, aliorum piscatores magistrosque se profitebantur. Verumenimuerò quis alius hinc Arrianorum iram, hinc propinquorū inuidiam perfere potuisset? qui quidem quum ipsi opem ferre ac decertantem adiuuare deberēt, ipsius rectè factis offendeantur, Ecclesiæ incrementum liuoris facem & incentiuum facientes: & quum ipsidem rebus superiores ipso esse vel nequirent, vel nollent, virtutem scelere superare contendebant.

Nōdum hoc malum sedatū erat, cum exortus Apollinarius Syrtus, propriā quandā & nouā hæresim in lucē effert. Humanitatē enim Christi nequaquā verā esse sentiens, carnem tantum animamq; rationis expertē ab eo assumptam esse docebat, animā ratione atq; intelligentia præditā ab ipsius humanitate abscondēs. Cumq; profana eruditione excelleret, multos verborū lenocinio in fraudem inducebat. Aderāt vbiq; terrarū hæresis discipuli, indoctos homines quasi hāmis quibusdā in exitium pertrahentes. Rursus igitur difficili certamine confectus tenebatur Gregorius, arguens, increpans, obsecrans, alios in fide retinēs, alios eò, vnde exciderant, reducēs. Vt autē in huiusmodi rebus accidere solet, perfectæ incarnationis cōfessio ab imperitis ita accepta est, quasi

Christus

Domus hospitalis ægrotorum & pauperum à Basilio & Gregorio extructa.

Hæresis Macedoniana.

Exod. 3.

Gregorius in Constantinopoli, pugnatu cum Macedonianis. E. 30.

Multos ab errore reuocat.

2. Reg. 3.

Hæresis Apollinarius.

Eam oppugnat Gregorius.

Christus in duos filios diuideretur. Ac proinde Apollinarij discipulis, plebi nunquam non assidentibus, piūque virum accusantibus, vim habuit calumnia. Gurta enim continenter fluens, perram tandem excauat. Et quoniam huiusmodi disputationes multitudinis captu sublimiores erant, quippe quæ incarnationis diuinæ profunditatem assequi non posset, idcirco lupi fide & auctoritate apud vulgus valebant, pastor contra veritatem docens, suspitione laborabat. Quocirca Arrianæ sententiæ propugnatores, qui velut apri truculenti iram suam iam pridem aduersus sanctum acuerant, accedente iam eō tumultu & calumnia, quæ ipsi ab Apollinarij studiosis cōflata erat, falsis sermonibus inflammata plebe, lapidibus hominem, quemadmodum olim Iudæi Stephanum, insectantur. Verum Deo militem suum causæque suæ defensorem te gente, frustra in eum saxa coniecerunt. Tum verò correptum ipsum consulari iudici sistunt, velut quendam tumultuum & seditionum authorem. O stuporem admirandum: o vim mendacij insignem, si Gregorius de his rebus causam dicendam habebat: ille, inquam, etiam alienæ iræ & perturbationis lenissimus medicus, ille pacis arbiter, ille Christi mansueti & humilis, mansuetudinemque nobis lata lege promulgantis, discipulus. At verò ipse, tamen si tot tantisque rerum acerbitatibus premeretur, hæc tamen sentiebat ac proloquebatur: Propter nomen tuum Christe, etiamsi ambulauero in medio vmbrae mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Atque à iudice sine verberibus & tormentis missus factus est, martyr sine periculis, & sine vibicibus laureatus, quum hoc vnum præstitisset, vt ea animo & voluntate perferret, quæ ipsum pati Christus minimè permisit.

Huiusmodi porro certaminibus clarissimè perfunctus, iam apud omnes clarus erat, beatusque tum ob liberam veræ doctrinæ promulgationem, tum ob virtutem, totque exantlatos labores censetur: illustris etiam & conspicuus, ob Ecclesiæ multitudinem. Quo factum est, vt Petrus, magnæ vrbs Alexandrinæ episcopus, egregijque illius Athanasij in pastoralis munere successor, ad Gregorium magnum scripserit, Constantinopolitanæ Ecclesiæ præfecturam ei confirmans. Et quidem rectissimè & æquissimè eum Episcopum esse voluit, qui labores antè impenderat, quàm ad dignitatem perueniret, thronumque non humano fauore, sed pro sudorum præmio & mercede acceperat. Quancumque autem rerum ab eo gestarum copia, repente in animum subiens, orationis seriem perturbat, ac velut in reciproca fluctuum agitatione, sequentium impetus priora obruit: quoniam tamen ad dicendum semel aggressus sum, non prius abscedam, quàm ad finem peruenero, Gregorij Deum in infirmitatis meæ subsidium assumens, vestraque humanitate facilitateque subnixus.

Erant in regia ciuitate Maximus quidam, genere Aegyptius, moribus barbarus, nouus quispiam Iamnes aduersus Gregorium, velut aduersus Mosem, aciem instruens. Hic quum Cynicam philosophiam amplexus esset, baculoque & pallio grauitatis speciem præferret, hæctenusque philosopharetur, cæterum ingluuie & cupiditate atque impudentia canis potius, quàm Cynicus esset, Antisthenisque sectatoribus contrarius, talisque, qualem scriptura Nabal describit: ad sacrum pastorem accedit, atque ab eo fidei Christianæ rudimentis imbutus atque institutus, impietatem dedit, baptismoque regeneratus, pars Ecclesiæ efficitur: fictaque pietatis specie ita Episcopum cepit, vt eadem cum eo domo, eademque mensa vteretur, atque ipsi quiduis esse censeretur, fidelissimus minister, doctrinæ sermonumque laudator, nec vulgari benevolentia erga Christianos affectus. Vt autem progressu temporis experimento sui dato dignus iam iudicatus est, qui in Ecclesiasticum ordinem cooptaretur, tum verò in clerum ascribitur, ac Iudam æmulatus, à præceptore suo perfidè deficere, atque aduersus eum expeditionem suscipere in animum inducit: ac cuiusdam Ecclesiæ presbyteri opera vtens, qui cum non modò nunquam à Gregorio obiurgatus, duriusque appellatus, verum etiam inter singulares amicos habitus fuisset, fabulam hanc cum Maximo cudebat, hoc videlicet agens, vt Maximus Byzantij Episcopus cōstitueretur. Ac quoniam ad eiusmodi res auro opus erat, vnde id suppeditatum fuerit, audite.

Presbyter quidam insulanus Thasso Byzantium appulsus, pecunias ferebat, vt maritimas tabulas Proconesias emeret. Hoc arrepto, ac pollicitationum illecebris delinito, (leues enim homines credulitate facilè in fraudem impelluntur) aurum sceleris adminiculum accipiunt, atque Alexandriam mittentes, Petrum eò adducunt, vt certos homines ad Maximum Episcopum creandum Constantinopolim mittat. Et quidem hæc citius, quàm quisquam verbis viliis exprimere queat, gerebantur.

Act. 7.
Imperitur
lapidibus
Greg. inde
rapitur ad
tribunal.

Matth. 11.

Præficitur
ecclesiæ
Constanti-
nopolitane.

1. Tim. 3.

1. Reg. 25.

Maximus
perfidiosè
deficit à S.
Gregorio.

Petri Ale-
xandrinæ
meritas.

Aderant ab Aegypto, qui Episcopatum Maximo darēt. Talis Petrus illè erat: qui cum prius Gregorium in throno collocasset, postea Maximum episcopum instituebat, ne literas quidem eas, quas ad Gregorium scripserat, veritus, nedum ipsius virtutem nominisque splendorem. Postquam igitur aduenēre, qui ab eo missi fuerant, sub exortum diei ecclesiam ingrediuntur: reque nec pastori, nec presbyteris, nec clero, nec cuiquam ex magistratibus, nec denique piæ plebi patefacta, statim in electionem incumbunt. Verum huius rei fama per urbem sparsa, repente adfuerunt sacerdotes, clerus, plebs selecta & orthodoxa, hæreticorum etiam examen. Omnes enim, amici iuxta & inimici, præ animi furore exarserant, temeritate eorum peruersitateque obstupescit. Perdita enim & profligata peruersitas, hostes etiam persæpe eius, qui iniuria afficitur, ad vltionem excitat. Vt autem consilia sua infecta relinquere coacti sunt, (perulantia enim sua populi fauorem sibi præcluserant) quid faciunt? Ecclesia egressi, in choraula cuiusdam domum se conferunt, illicque Maximum episcopum creant, plebei ordinis quosdam, qui ob perturbatum ordinem ab Ecclesia proscripti fuerant, socios habentes, facinorisque participes. Huius enim generis homines repētinis mutationibus delectantur, tranquillum compositumque rerum statum agrè ferentes, perpetuoque nouarum rerum studio flagrantes.

Vrbs porro ira æstuans, dici non potest, quot conuiciorum plaustra in Maximum effuderit, ipsi quoque Gregorio succensens, qui tanta benevolentia & familiaritate nefarium hominem complexus fuisset. Itaque iam eò res ipsi reciderat, vt facti sui purgationem querendam haberet. Ac proinde, vt exulceratos plebis animos orationis medicamento leniret, ita eos affatus est: Nolite, o viri, mihi patri vestro succensere. Si enim ego, qui me benignum illi ac liberalem præbui, idèò culpæ obnoxius sum, quia malitiam non præsentii: quid tandem ille fuerit, qui benignitate mea & beneficio vult, hanc mihi gratiam rependit, vt vitæ meæ insidias frueret? Neque enim fraudem non præuidisse, criminari dari debet. hoc enim solius Dei est. Ac præterea legis præscripto viscera omnibus aperire iubemur, paternoque affectu & benevolentia eos, qui fide præditi sunt, amplecti ac treri. Eum enim, qui venit ad me, ait Christus, non eijci- am foras. Magnum quiddam mihi & plaudendum videbatur, Maximus, à Græcorum superstitione ad baptismum accedens, & Trinitatem loco Herculis adorans. Amplum ac præclarum videbatur, homo virtutem capessens, etiamsi in postremis rebus prioris vitæ hypocrisis luculenter ostēdit. Sed nostrum non est hæc explorare. Non enim in hominum cogitationes penetramus, nec futuros euentus perspectos habemus, nisi Dei prudentia & beneficio hoc nobis concessum fuerit. Nos enim videmus in faciem, Deus autem cor ipsum intrinetur, quemadmodum à Scriptura audistis. Hac oratione multitudinis iracundia sedata atque repressa est, maiori que benevolentia Pontifici adiuncta.

Iam verò Imperatore Theodosio, qui genus ex Hispania ducebat, in Macedoniam cum exercitu profecto, bellumque cum occidentalibus quibusdam barbaris gerente, Maximus Aegyptiorum præsulum, à quibus Episcopus designatus fuerat, agmen accipiens, ac Thessalonicam profectus, Imperatorem adit, imperatricisque vrbs Episcopatum ab eo petit. Quoniam enim in legibus sanctionibusque Ecclesiasticis nihil habebat, quo niteretur, imperatorio edicto sacerdotum vendicare cogitabat: vt qui non sacerdotem, sed tyrannum agere decreuisset. Verum illinc eijciuntur, Imperatore eos ira minisque vehementibus insectante. Quid igitur Maximus? (vix enim frangi & expugnari potest ambitio) Alexandriam nauis petit, cumque iisdem technis quosdam Petri familiares auro pellexisset, ipsum quoque pari improbitate aggreditur. Aut enim mihi, inquit, principis ciuitatis Episcopatum asserere, aut à tuo non abstinere. Et quidem in perspicuum malum audax hominis desisset, nisi Alexandriæ Præfectus, seditionis & cædium metu, Maximum vrbe exturbasset. Atque ille quidem præmia temeritate digna tulit. Gregorius autem laborum multitudine fractus, curis confectus atque obrutus, in patriam reditum parabat, plebem extremum allocutus atque hortatus, vt fidem, quam acceperat, conseruaret: virtutem, quam & re & sermone ipsi ostenderat, coleret. Quæ cum & clerus & populus audissent, vnus clamor ab omnibus excitatus est, Pastoris discessum deplorantibus: ac triste spectaculum cernere erat, viros & mulieres, iuuenes & ætate prouectos, eruditos & indoctos, principes & priuatos omnes concordia fletu detentos, orbitatemque ad eò agrè atque acerbè ferentes, vt quispiam sublata voce dicere non dubitaret: O pater, Trinitatem

Gregorij ad
Constanti-
nopolita-
nos oratio.

Iohan. 8.

1. Reg. 16.

Obferua-
tia sal-
laciam.

Insignis
Maximi fidei
pudèntia.

Ad-

ratem tecum eijcis. Qua voce audita, vir egregius discedendi cupiditatem repressit, tantisperque se apud eos mansurum recepit, quoad Episcopi, quorum aduentus in spe & expectatione erat, aliquem Episcopatu dignum elegerunt, sibi que curis liberato potestatem abeundi fecissent. Atque ita dimissi sunt, nihil omnino dubitantes, quin ille pro sua grauitate morumque constantia promissi sui fidem, licet nullo iureiurando confirmatam, expleret. Depulsis itaque periculis, & quiete rebus restituta, Trinitatis dogma rursus effulgebat, ac beati viri doctrina & laboribus fides ad omnes porrigebatur: quam pulcherrimè excolebat, præstantiusque quam vt agricultura Noë cum ea comparari possit. Ecclesiæ enim arum excolens, animas quasdam velut aratro perstringebat, impietatis spinis eas liberans: alias recens enascebantur, radicesque agebant, aliæ iam herbescebant, ac velut geniculis discingebantur, aliæ ad culmum informabantur, aliæ maturecebant atque ad messem paratiores erant, aliæ in arca erant, aliæ in aceruo quodam, aliæ viles & contemnendas dogmatum paleas per ventilationem excutiebant, Christoque purgabantur: aliæ iam domi erant, horreoque condebantur, aliæ denique in panes iam elaboratæ erant. Hic enim agriculturæ finis est, quippe quæ alimoniam perceptionem pro scopo habeat, ob idque labores suscipiat, messisque promptè & alacriter colligat.

S. Gregorij studio fides reflorescit Constanti-nopoli.

1. Cor. 9.

Eius prudentia in moderandis subditis;

Rhetorica vt differat à Philosophia.

Theologus dictus Gregorius solus post Iohannem.

Ac labor quidem hominis Dei tantus erat, tantaque multitudinis salutem sibi proponebat: ceterum fructus nequaquam labori respondebat. Non enim agricola more fructus percipiebat, sed gratuito benignus erat: labores quidem serens, verum sine sumptibus Euangelium sibi constituens. Ex quo hoc assequabatur, vt ardentius amaretur, atque ex ardentiori amore libentius audiretur, pluresque ad Deum adduceret, non iracundè feriens, sed lenitate sua ignorantiam & rusticitatem euellens, animisque plenam sanitatem oratione afferens. Alij enim verborum suauitate capiebantur, alij accuratam & exactam dogmatum pertractationem amplectebantur, alij ob simplicem & inelaboratam philosophicamque vitæ rationem arctius ipsi adiungebantur: alij quod ipsum acciuisent, velut prædam suam confertis manibus retinebant, eoque tuendo iudicium suum fouebant. In hoc porro clariùs lucebat ipsius solertia animique perspicacia, quod non omnibus omnia committebat: verum vniuscuiusque vires, non secus ac præstantissimus medicus ægrotantium habitudinem, explorabat, congruentem cuiusque morbo medicinam distribuens, eamque rationem tenens, vt nec profanis aut infirmis auribus perfectissima mysteria concrederet, nec perfectis quicquam occultum haberet, quasi ipsorum vtilitati inuidens. Alios publicè arguebat, nimirum quibus poenitentiam pudor exprimebat: alijs rursus priuatim errata commonstrabat. Alios obiurgabat, cum id è re ipsorum esse arbitrabatur: alios contra, quos officio fungi videbat, paternè consuleteque laudabat. Nec enim hoc agebat, vt eos adulatione permulceret, sed vt viam virtutis strueret, ac rectè factorum approbatione virtutem eorum prouheret. Hoc quippe nomine Rhetorica à Philosophia differt. Illa enim fordida & cauponaria assentatione ac laudatione ad beneuolentiam hominum irrepere solet: hæc contra eorum vtilitatem spectans, laudibus quasi mellem sermonem edulcat, ac laudum voluptate ad virtutem auditores trahit.

Dogmatum porro sublimitate ac Theologia vsque ad eò excellerebat, vt quauis per multi viri, doctrinæ laude celebres, varijs seculis Diuinitatis doctrinam explicarint, hic tamen solus post Iohannem Euangelistam Theologi nomine insignitus sit, atque hoc cognomen ipsi velut proprium & peculiare attributum. Enimuerò quemadmodum alias omnes laudes atque virtutes animi complexu tenebat, ita ne à Prophetiæ quidem gratia desererebatur. Nec verò dubito quin apud vos, qui ipsius sapientia maiorem in modum oblectamini, fidem hæc oratio inueniat. Sed tamen operæ precium fuerit, hanc laudem ipsiusmet verbis, rerumque ab eo gestarum conscriptione ornari. Sic autem ad verbum habetur in ea oratione, quam in præsentia ceterum quinquaginta Episcoporum pronunciauit: Talis antè hic grex noster erat, talisque in præsentia tamque succulentus lateque porrectus, ac si nondum perfectionem assecutus, ad eam tamen quotidianis incrementis progrediens, atque etiam, vt auguror, progressurus. Hoc mihi vaticinatur Spiritus sanctus, si quid vaticinandi arte valeo, futuraque prospicio. Nec verò longo post tempore, quod prædixerat, explebatur, Ecclesia nimirum arenæ maris multitudinem propemodum æquante: Prophetiamque fidem penè excedentem, euentus miraculum comprobabat.

Cum

Cum autem pio Theodosio, cuius iam à nobis mentio facta est, Imperatore creato liberum Ecclesiæ lumen affluisset, quid commemorem, quot publicos conuetus orationibus suis exhilararit, quot orthodoxorum mitigarit iracundiam, qui veterem hæreticis peruersitatem iniuriamque rependere, atque eos, à quibus, cum rerum potirentur, afflicti & excruciatii fuerant, conuersis iam temporis vicibus, iisdem acerbitatibus calamitatibusque mulctare contendeant. Qua igitur oratione vir beatus vtebatur? Non hæc, o grex, Christus postulat: non ita nos Euangelium docet. Hoc tempore aberrantes in viam reducere conuenit. Curandum, vt peccata sua intelligant, Domini pedibus aduoluantur, impietatem prodant, gregique admisceantur. Hoc ego pro vitione habeo, vt ij, à quibus iniuria laecessi sumus, salutem cõsequantur, præclaraque ea esse confiteantur, quæ nõ ita pridem insectabantur. Aequanimis esto te, filij. Vir æquanimis affluit prudentia. Beneficio afficite eos, qui vos oderunt, ijsque omnia delicta condonate. Quod si nimirum ira inferuiscit, nec coerceri vlla ratione potest, quod secundum est, præstate: Christo hæc relinquit, atque ad futurum tribunal transmittite. Mihi enim vindictam, ego retribuam, dicit Dominus. Hac illi oratione permoti, conquirent. Cum autem bellum illud, quod cum occidentalibus barbaris gestum fuerat, sopitum atque Imperatori ex animi sententia confectum fuisset, ab ijsque ille, quas eorum audacia merebatur, poenas expetisset, captivosque cepisset, & vicis tributa imposuisset, ad imperatoriam urbem adfuit, triumphis elatus & gestiens. Ac tum pontificem Gregorium pro eo, ac laboribus illius dignum erat, honorificè accepit, prolixiorique alloquio suam erga eum beneuolentiam animique alacritatem declarauit, ac postremo hæc ad eum verba habuit: O pater, Deus tibi tuisque sudoribus per me Ecclesiam committit. En sacram adem & thronum tibi trado. At beatus Gregorius mirifica lætitia perfusus, cum Imperatorem salutasset, ac votis precibusque remuneratus esset, pedem aula extulit. Arriani autem, qui ad hoc vsque tempus sacrosanctam domum tenuerant, sicariorum manum parabant, pro ea cum beato viro armis decernere constituentes. Itaque ab Imperatore quidem precibus contendeant, ne templum sibi eripi sineret, quod videlicet ipsius imperio resistere vererentur: ceterum pio viro, ijsque, qui partibus ipsius studebant, mortis metum intentabant, tum publicè armis instructi, tum priuatim subornato quodam, qui ad pontificem accederet, eiusque pectus ense traiceret. Atque hæc erat hostium conspiratio.

Non sinit catholicos vlcisci iniurias suas.

Math. 7.

Deut. 32.

Theodosij Imper. erga Gregorium beneuolentia.

Arriani minas atroces intentant Gregorio.

Postero itaque die, cum illucescente die populus Dei simul cum pastore ad sacram domum recipiendam perrexisset, non minus grauis, quam si ciuitas hostili impetu expugnaretur, tumultus excitatus est, plerisque hominibus in vicis tectisque cum armis stantibus, mulieribusque & pueris grauem eiulatum permixtum edentibus. Ipse quoque Imperator templum vnà cum beato Gregorio ingressus est. Vt autem multa in rebus humanis casu euenire solent, nubibus Solis orbem sub diluculum subeuntibus, tenebræ repente coortæ sunt. Quæ res, vt à festo atque huiusmodi lætitia aliena, Arrianos non parua lætitia afficiebat, perinde ac si Deus templi translationem minus gratam haberet: pijs contra animas intolerabili dolore cruciabat. Verum simul atque Episcopus & Imperator sacras valuas ingressi sunt, atque omnes vnã eandemque laudationis vocem substulerunt, manusque cum lachrymis extenderunt, confestim Dei prouidentia subducta nube, fulgentes Solis radij sacrosanctam domum splendore perfuderunt, aëreque collustrato, homines animi mœrorem in lætitiã cõmutarunt, principemque obsecrare atque obtestari coeperunt, vt Episcopum in throno collocaret. At Gregorius cum ab illa sede abhorreret, nec præ vitæ continentia & corporis infirmitate vocem in tanto hominum numero mittere posset, per quendam his verbis multitudinem affatur: O filij, nunc tempus est, vt beneficium à Trinitate acceptum agnoscamus, gratiasque ipsi agamus. De throno aliàs agemus. Hæc verba audiens populus, miresebat: Imperator verò hominis modestiam ad stuporẽ vsque mirabatur. Sic concio soluta est, Christo lætitiã summam securitatemque afferente, ita vt & armorum apparatus consopitus fuerit, & furoris ardor extinctus, atque vnus duntaxat enis exertus, sine vlla cruoris effusione rursus vagina conditus. Ceterum ei ad extremum vsque obfistere non licuit, quod minus throno insideret. Pontificem enim multitudinem eum, quauis nolentem vehementerque recusantem, in Archiepiscopali sede collocauit: sed hæc aliquanto posterius.

S. Gregorius creatur archiepiscopus Cõstantinopolitanus.

Interea Imperator hominis consuetudine delectabatur, eumque pro parente colebat. Quauis enim doctrinæ expertus esset, pius tamen vir erat, morumque lenitate prædi-

R

prædi-

na, nimirum Episcoporum concordia. Hoc ego donum a te peto, hoc beneficium vultimum porrigere. Hac oratione Imperator, & qui senatorij ordinis erant, in admirationem rapti, vtpote acerrimo ipsius amore contabescentes, vix discedendi potestatem ipsi fecerunt.

Nectarius ei subrogato, abijt in Cappadociam. Ceterum eo adhuc Constantinopoli agente, Nectarius quidam, Tarso Cilicie civitate orrus, Ecclesiam ipsius a Synodo Episcopus constituitur. Ipse autem cum clerum ac praestantissimum quendam ex populari multitudine aduocasset, eosque ut fidei depositum seruari, Deique praecipua exequerentur admonuisset, complexusque fuisset, multasque omnibus lachrymas extorsisset, itineri se dedit, tandemque Arianzum peruenit. Cappadociae autem is locus est, quem ex paterna hereditate ad se deuolutum possidebat. Cum autem multum temporis fluxisset, ex quo Basilius Magnus ex hac vita ad Deum euolaret, ac praesentia cum sublimiore vita commutaret, funebri oratione in ipsius laudem conscripta, sacrae Caesarensium metropolim adijt, Ecclesiamque nuncupata ac dicata ea oratione, domum se recepit. Sed cum per diu ipse a patria propter Constantinopolitanam comorationem abfuisset (duodecim namque ipsum Byzantij annos egisse ferunt) accidit, ut quidam Apollinarij discipuli in secunda Cappadocum praefectura sermonibus suis multos in fraudem inducerent, eoque audaciae progredierentur, ut ad hunc quoque accederent, atque Episcopos in ea regione crearent, ne ipsi quidem Nazianzo parentes. Ipse vero Nazianzum hoc piaculo quam celeriter purgavit. Cumque obnixis precibus rogaretur, ut patriae antistes esse vellet, adducere non potuit, ut Episcopatum acciperet: (tranquillam enim vitam mirifice consecratur) verum Eulalium quendam, quem, ut sui cultorem moderatumque hominem, in primis charum habebat, Nazianzi Episcopum constituit.

Recusat Episcopatum Nazianzenum. Ipse autem infirmitate pressus, Arianzi corpus refocillabat. Cumque iam iter facere non valeret, Cleoniam presbyterum, pium virum minimeque fictum Dei cultorem, aliosque nonnullos per literas admonuit, ne haeresis pestem susciperent, verum Apollinariistarum electiones, ut nefarias & ab Ecclesia Catholica alienas, pro irritis haberent. Nec vero satis habebat nuda & simplici contestatione ad eos uti, verum plenius vberiusque scribebat, singula abortivae Apollinarij haeresis impietatisque capita euertere atque opprimens: quemadmodum liquidum ostendunt tum duae illae ad Cleoniam epistolae, tum praecipue tractatus poetici, quos reliquit. Porro in poetis lucubracionibus, quarum etiam ante memini, duplex illi scopus propositus erat: alter, ut impiam tyranni Iuliani legem, qua Christiani a profanis disciplinis arcebantur, puerilem atque infirmam & ridiculam esse ostenderet: alter, quoniam Apollinarij multos libros variorum carminum generibus perscripsisse, ijsque, vtpote eruditum hominem dicendi facultate praestantem, multos ad haesum suam illexisse perspiciebat, necessarij sibi sciendum putavit, ut Arianzi post reditum suum quiescens, atque ab omnibus negocijs occupationibusque feriat, cudendis versibus animum adijceret. Atque hinc vberima mihi huius orationis materia collecta est.

Eius poeses. Cum autem non nihil temporis illic quietus egisset, vitamque philosophiae opera purgasset, speculationique animum impensius addixisset, in extrema tandem senectute caducam hanc vitam cum meliori & praestantiori rerum statu, cuius hic pertinet etiam species vix reperiri queant, permutavit. Ac commendationis quidem Gregorianae munere pro virili mea perfunctus sum, quantum ad id attinebat, ut & boni patris, & eorum, qui vitam illius audire gestiebant, cupiditati satisfacerem, atque ut exiguam quandam vitae descriptionem breuiter comprehensam haberemus. Nam omnes illius laudes vitaeque ornamenta exponere, aut pro rei dignitate tractare, adeo difficile atque arduum fuerit, ut haud sciam, an quisquam eorum etiam, qui summam eruditionis laudem consecuti sunt, hoc prestare possit. Tu vero pater beate, verique illius tabernaculi spectator & conscie, in quo exultationis & salutis voce angeli ac sancti diuinas laudes canunt, Gregorij tui, qui exiguam hanc orationem tibi elaboravit, memor esto. Quauis enim ob virum imbecillitatem virtutibus tuis parem orationem non attulerim, idque de te verba faciens, promptitudinem tamen animi haudquaquam accusabis. Tua enim vox illa sacra est, Deo id gratum esse, quod viribus respondet.

EIVSDEM

EIVSDEM BEATISSIMI PATRIS, GREGORII NAZIANZENI VITA CONTRACTIOR, AVTHORE Ruffino presbytero in Praefatione in eius Apologeticum.

ROFICISCENTI mihi ex Vrbe, magnopere iniungebas Aprozianae filii charissime, ut tibi absens quoque aliquid operis impenderem, ne vos a consuetis studijs necessitas meae profectio inhiberet. Petebas ergo Gregorium tibi in Latinum verti, virum per omnia incomparabilem, qui & verbo & operibus clarus, splendidissimum lumen scientiae Christi Ecclesiae praebuit, dum ea docuit, quae fecit, nec seipsum condemnauit agendo contraria, quam docebat.

In Cappadocia, domo, episcopo patre, matre quoque satis religiosa oriundus fuit, Athenis & alitus & eruditus, ut pauci: nec tamen in conuersatione scholari, vel aratis vel sodalium illecebris cedens, perdidit pudicitiam: sed tanquam a Deo sibi commissum thesaurum, ad domum castam reportauit integrum signaculum castitatis.

Denique cum Philosophiae studijs apud Athenas vacaret, vidit per soporem sedentem sibi & legenti duas decoras satis dextera lauaque foeminas confedisisse. Quas ille castitatis instinctu oculo toruore respiciens, quanam essent, vel quid sibi vellent, percontabatur. At illae eum familiariter & ambrosiosius complectentes, aiunt: Ne moleste accipias, iuuenis: nota tibi satis & familiares sumus. Altera enim ex nobis Sapientia, altera Castitas dicitur: & mixta sumus a Domino tecum habitare, quia iucundum nobis & satis mundum in corde tuo habitaculum praeparasti.

Huius viri neque vita aliquid probabilius & sanctius, neque eloquentia clarius & illustrius, neque fide purius & rectius, neque scientia plenius & perfectius inueniri potest. Qui solus sit, de cuius fide ne dissidentes quidem inter se, ut fieri solet, partes & studia disputare potuerint: sed id obtinuerit apud Deum & Ecclesias Dei meriti, ut quicumque ausus fuerit doctrinae eius in aliquo refragari, ex hoc ipso, quia ipse magis sit haereticus, arguatur. Manifestum namque indicium est, non esse rectae fidei omnem, qui in fide Gregorio non concordat.

ITEM DE EODEM EX SIMEONE

Metaphraze.

MAGNVS hic Gregorius Theologus vitam ipse suam exposuit in ijs funebribus orationibus, quibus Basilium Magni, Gregorium patrem, Caesarium fratrem, & Gorgoniam sororem ornat. Ac proinde qui vitam illius conscripserunt, non aliunde, quam ex ipsius operibus dicendi argumentum acceperunt. Hoc vnum necessarium dicendum, quod si quidem apud homines existere necesse erat effigiem quandam & columnam, ex omnibus virtutibus constantem, hoc erat Gregorius. Nam cum vitae splendore eos, qui actionis laude florebant, superasset: eo rursus contemplationis progressus est, ut omnes illi sapientiae doctrinaeque laude cederent, tam eius, quae in verbis, quam quae in fidei dogmatibus versatur. Vnde etiam Theologi cognomentum adeptus est. Quantum autem ad corporis formam attinet, statura mediocri erat, pallidus aliquantulum, non tamen citra venustatem, depresso naso, supercilijs in rectum protensis, ad speciem blando & suavi, altero oculo, nempe dextro, subtristis, quem etiam cicatrix quaedam contrahebat: barba non promissa, densa tamen. Qua parte caluus erat, (nam sub caluus erat) albos crines habebat: summas item barbæ partes velut fumo obsitas ostendebat.

R 3

MAR

MARTYRIVM S. GORDIANI CLARISSIMI VIRI, EX MS. EGREGIO CODICE DESCRIPTVM.

Consentium autem antiquissima Martyrologia. Dicitio in gratiam Lectoris passim nonnihil expolita est per F. Laurentium Surium.

10. Maij.

Ianuarius presbyter comprehensus.

Temporibus Iuliani impijssimi Imperatoris, multorum Christianorum delata sunt nomina. Furore autem percitus Iulianus, iussit eos comprehensos in publicam custodiam adduci. Inter eos fuit etiam Ianuarius presbyter senex. Post diem tertium impijssimus Iulianus vocavit ad se Gordianum vicarium, iussitque ei, ut Ianuarium presbyterum sibi sistendum curaret. Itaque Gordianus Ianuarium presbyterum in carcere euocat, sibi iussit presentari, aitque ad illum: Quis vocaris, aut cuius es facundissime orator? Respondit S. Ianuarius: Si quidem patriam nosse cupis, Antiochenus sum: si verò genus, ex Christianis parentibus Christianus sum. Gordianus vicarius ait: Quid nos multis verbis in fraudem impellere conaris? Audi me, & de duobus alterum elige: aut sacrificia dijs immortalibus, & esto amicus inuicissimi principis nostri Iuliani: aut excipe sententiam nefandorum criminum. Ianuarius dixit: Si mihi id praestiteris, ego quidem meipsum opto offerre Deo meo sacrificium. Alioquin quicquid propter peccata mea mihi intuleris, merito id patiar: propter peccata, inquam, mea, non propter iustitiam. Gordianus ait: Si pro maleficijs tuis, ut ipse fateris, omnibus supplicijs affici dignus es, funde dijs libamina, ut dignus fias expiatione, atque à nobis conserueris. Ianuarius presbyter dixit: Ego quidem in nomine Domini mei Iesu Christi saluus fui, semperque saluus ero: atque insuper etiam alios per baptismum saluos feci, qui salutis adipiscendae desiderio tenebantur. Tu verò si scires, toto corde illum expeteres, optaresque requiem inuenire animae tuae post tantas huius vitae tempestates, & ad vitam peruenire sempiternam.

Propterea eius pro Christo patiendi voluntas.

In aedibus Gordiani habetur in custodia.

Tunc Gordianus praecipit eum domi suae in custodia haberi, nocturneque eum ad se accersens, dicebat se eius velle sermonibus oblectari. Cui dixit sanctus Ianuarius presbyter: Fili, noli perdere tempus tuum, sed potius age poenitentiam propter trucidata corpora sanctorum, quos interfecisti, & baptizare, ut possis frui requie aeterna, & immunis esse à tormentis ignis aeterni. Gordianus vicarius dixit: Itane certus ero, si dictis tuis obtemperauero, immunem me fore à supplicijs illis sempiternis? S. Ianuarius presbyter respondit: Ego tibi polliceor in nomine Domini mei Iesu Christi, si toto corde credideris, & baptizatus fueris, omnium facinorum tuorum sordes expiaturum iri, adeò ut teipsum quoque Domino Iesu Christo sacrificium offeras. Gordianus vicarius dixit: Prescribe ergo mihi credendi formam quandam siue modum. Ianuarius presbyter ait: Confitearis in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti vnam diuinitatem, & agens poenitentiam, ostendas te agnoscere peccata tua. Tum Gordianus vicarius lachrymans abiit ad uxorem suam nomine Marinam, dixitque ei omnia, quae S. Ianuarius eum hortatus esset facere. Eadem itaque noctis hora vxor Gordiani, tenens manum eius, iuit cum illo ad S. Ianuarium presbyterum, pariterque se in terram abiecerunt ad pedes eius, rogantes ut ipsos baptizaret, seque peccasse clamantes, & ei dicentes: Effice, ut liberemur à peccatis nostris. S. Ianuarius presbyter respondit: Etiam atque etiam videte, num toto corde credatis, num quod tegumentum intus retineatis. Scio enim vos ab Imperatore haberi in honore. Respondit Marina: Vnam Iouis effigiem habemus reconditam, ab Imperatore nobis datam, propter quam sancti cruciabantur. De ea verò quid faciemus? Neque enim id te dominum meum celatum volui, ut mereamur adipisci coronam vitam, ubi à nobis conflatum fuerit. Eadem hora adduxit Marina S. Ianuarium presbyterum in cubiculum suum, & ostendit ei Iouis simulacrum aereum, sed inauratum, & tripodem aream. Sanctus autem Ianuarius presbyter simulacrum cum ara accensum igne conflaguit, proiecitque in cloacam: atque deinde cum ingenti gaudio catechizauit Gordianum & Marinam uxorem eius, atque de familia promiscui sexus quinquaginta tres, quos etiam omnes baptizauit.

Gordianus cum uxore & 53. familia sua baptizatur.

Eodem tempore post dies quatuordecim Iulianus impijssimus ad Gordianum vicarium

carium misit Clementianum tribunum, dicens ei: Abi visum, num tandem appulerit animum Ianuarius presbyter ad offerendum sacrificium magno deo Ioui. Quod si id facere detrectat, sub praconis voce in Traiani foro sustibus caedatur. Et ita quidem factum est, ut iussit Imperator. Dixit autem Gordianus ad Clementianum: O Clementiane, si cognoscas esse Dominum Iesum Christum, minas & terrores hominis mortalis non timebis, sed potius vitam contempleris sempiternam, quam & ego mihi paratam intueor. Porro sanctum hunc presbyterum ego non solum non afficiam iniuria, sed honore etiam prosequar. Cuius ego vitam vel pedes osculari merear, per quem me sentio salutem assecutum. His auditis, Clementianus ad palatium se conferens, vociferabatur: O magnum illum omnium deterrimum, qui tuum Imperator vicarium Gordianum suis magicis artibus dementauit, illumque & uxorem eius baptizauit, deosque nostros publice confatos & in massam redactos abscondit. Tum verò Iulianus impijssimus, iracundia inflammatus, iussit in scriptis damnari S. Ianuarium presbyterum & beatum Gordianum, cui etiam successorem dedit Clementianum, ut is loco eius esset vicarius: ipsumque Gordianum in publicam tradi custodiam, & uxorem eius Marinam in pago quodam, quem Aquas Syluias vocant, rusticorum seruituti addici praecipit, ut ea seruitute opprimeretur: denique Gordianum iudici Clementiano sistendum mandauit. Iussit igitur Clementianus in tellure templi tribunal apparari, & B. Gordianum catenis vinculum sibi exhiberi, cui sic dixit: Adeone Gordiane contemnis praecipua principis nostri semper Augusti, qui te dignitatis functione cohonestauit, ut magicis artibus imbutus, contra Reipub. & inuicissimi principis nostri salutem deos confles & abscondas? B. Gordianus respondit: Immo verò pro salute Reip. potius id feci: & certè si in mea potestate haberem idola omnia, itidem ea confringerem & conflare. Et tamen dic, oro, quemnam potius adorandum tu censeres, eum ne qui fecit, an eum qui fingitur? Ego planè illum adoro, per quem facta sunt omnia. Clementianus vicarius dixit: Et quis ista ille est, per quem facta sunt omnia? B. Gordianus respondit: Christus filius Dei veri. Clementianus vicarius dixit: Si ille fecit omnia, cur à principe Reip. Iuliano semper Augusto proiectus est? B. Gordianus ait: Immo verò Iulianus potius à Deo proiectus est, qui Dei timore contempto, adorat daemonum idola, cum quibus periturus est.

S. Gordianus sistitur coram Clementiano.

Clementianus dixit: Sacrifica dijs immortalibus: alioquin iubebo tibi caput amputari. B. Gordianus ait: Nunquam benè sit tibi miser, nec principi tuo Iuliano, qui ad te nebras damnatus est. Tum ira incensus Clementianus, iussit eum plumbatis caedi: cumque diu caederetur, B. Gordianus alta voce dicebat: Gratias tibi ago Domine Iesu Christe. Quod ut audiuit impijssimus Clementianus, praecipit ei caput amputari ante templum in tellure, corpusque eius projici ante Palladis aedem in locum supradictum, venitque illud sepeliri intra dies quinque, ut à canibus deuoraretur. Cum autem accurrissent canes, vlulatus edebant, nec ausi erant illud attingere, sed potius custodiebant. Venit itaque vnus ex familia eius nocturne cum alijs Christianis, corpusque venerandum sancti martyris abstulit, & non longè ab vrbe Roma, plus minus milliarium vno, via Latina id condidit in Crypta 6. Idus Maias, ubi iam pridem S. Epimachus sepultus fuerat. Quo in loco beneficia eorum ac virtutes florent usque in hodiernum diem, ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi.

Pradicentis vox est, non imprecantis.

Ceditur capite S. Gordianus.

MARTYRIVM SS. GLYCERIAE ET LAODICII, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

ANNO primo Imperatoris Antonini, Praefide Graeciae Sabino, multa erat consensus Christianorum, qui habitabant in vrbe Traianopoli: per singulos autem dies in vnum locum conueniebant, & multo labore ac studio à Deo pacem petebant: pauci enim erant Deum metuentes. Antoninus verò Imperator, cum Graecorum superstitionem sequeretur, omnibus idolis sacrificabat, ijs videlicet, qui falso nomine dii appellabantur: sed multo diligentius ac frequentius Ioui sacra faciebat, & in eius superstitionis errore assidue versari videbatur.

10. Maij. Quidam 13. Maij.

Antonini supersticio.

Quodam autem die in templo ipsius Iouis cum exgrandis illis sacerdotibus consultauit, & in omnes vrbes, regiones ac prouincias misit, ut vniuersi homines accederent, & dijs sacrificarent, Ioui praesertim: ac quicumque

Eius crudele edictum.

dijs ipsis sacrificia offerre nollet, is acerba morte interfici deberet. Cùm edictum illud tam iniquum vbiq; diuulgaretur, in Graciam quoque perlatum est. Quod cùm Præses accepisset, primum sacrificium in templo apud Maxianopolim offerrebat, Imperatoris legem ostendens, neminem verò adhuc cogens. Postero autem die manè Traianopolim profectus, similiter & ijs, qui illic erant, legem ostendit, & hoc edictum proposuit: Sabinus fortissimus Præses, & valdè illustris, omnibus populis & regionibus illustribus salutem. Vna mente ac sententia omnes conuenientes, intra tres dies nos ipsos purgemus, & in Iouis templum ingrediamur, atque Imperatoris natalem diem agentes, magno deo Ioui sacrificium offeramus. Qui verò non obtemperauerit, neque lampadem tenens sacrificium obtulerit, grauib; supplicijs cruciatus moriatur.

Glyceria illustris foemina.

Tunc omnes in vrbe illa Christiani homines Deum precabantur, pacem petentes. Glyceria verò quædam Romana foemina, filia Macarij ter Consulis, cùm esset in vrbe illa, & singulis diebus atq; horis in eam paruum domum ingrederetur, in quam homines Christiani congregabantur, seipsam Deo & Christo eius purgabat, omnibus ita dicens: Fratres, sorores, filij, patres, & quæcunque matris loco mihi estis, videte & vobis caute, ac diligenter animaduertite, qualis est Imperator ille, cuius characterem habemus, & quali forma in fronte signati sumus, qualis denique moneræ inscriptionem accepimus. Hæc igitur cùm sciamus, demus operam, vt quam diligentissimè Domini nostri præcepta seruantes, apud illum ipsum æternum Regem salutem consequamur, characterem etiam, quem accepimus, ab omni labe vacuum ac purum custodientes. Id cùm foemina illa dixisset: Oportet, inquiunt omnes, horum omnium, quæ dixisti, compotes fieri. Tum illa: Vestrae igitur preces Deo ipsi offerantur.

Mira eius animi fortitudo.

Postea verò, quàm tres dies præterierunt, ciues omnes cum lampadibus insanientes concurrebant. Venit autem & Glyceria, quæ Crucis Christi signum in fronte inscriptum habebat, quo animam illuminare posset. Ad Præsidentem igitur cucurrit: cum quæ ante illum steterit, sic est locuta: Clarissime Præses, en sacrificiorum, quæ Deo ipsi offerenda sunt, ipsa initium faciã. Prima enim sum, & eo patre nata, qui fuit tertio Romanus Consul. Et vbinam, inquit Præses, lampas tua est, qua te id facturam significes? Cui Glyceria: In fronte scriptam habeo lampadem meam, quæ cùm extingui non possit, sincera nostra, quæ Deo ipsi offerimus, sacrificia illuminat, & æterno Regi offert. Tum Præses dixit: Agè, lampadè sumes Ioui sacrificia. Minimè, inquit Glyceria, æterno Regi & Deo lampadibus sumum emittentibus opus est: sed iube ipsas extingui, vt sacrificium meum non labefactetur. Iussit igitur Præses, & extinctæ sunt lampades. Quibus extinctis, sancta illa foemina Glyceria, pectus temperantia & fortitudine præcinctum habens, oculos ad caelum intendit, & manu ad populum extensa, Videtis ne, inquit, illustrem hanc lampadem in fronte mea inscriptam? Cùmq; hæc diceret, Crucem Christi ostendit, ac dixit: Deus omnipotens, qui per Christi tui Crucem à seruis tuis gloriosè collaudaris, qui sanctis illis tribus pueris te ostendisti, eosq; ab ignis fornace liberasti, qui leonum ora clausisti, & seruum tuum Danielelem victorem effecisti, qui Belo everso & dracone interfecto, demonum imaginem confregisti, Iesu Christe, purissimus Dei agnus, veni, quæso, & mihi humili atque abiectæ foeminae opitulare, & demonem hunc, arte humana erectum, comminue, nouaque & inania istorum sacrificia disperse ac dissipa.

Dan. 3. Dan. 6. & 14.

Lapidatur, sed non tangitur.

Cùm sancta illa foemina Glyceria huiusmodi preces ad Deum misisset, repente magnum quoddam tonitru auditum fuit, & Iupiter ipse corruit atq; comminutus est: erat enim lapideus. Hæc cùm vidisset Præses, furore percitus vnà cum ijs sacerdotibus, qui cum illo erant, iussit Glyceriam lapidibus in eam iactis interfici. Itaque nefariorum hominum multitudo descendit, & lapides in Glyceriam coniecit. Lapidibus verò ipsi, tanquam in locum quendam repositi, eam circumdabant quidem, sed non tangebant. Cùm verò Dei beneficium hoc esse illi non intelligerent, pharmaceutriam, hoc est, veneficam mulierem eam esse dicebant, ob idq; lapidibus non percuti. Tum Glyceria: Rectè, inquit, dicitis me pharmaceutriam esse: Christi enim pharmaca, per me vim suam operantia, vestrum errorem redarguunt, eiusque auxilium iniurias vestras dispergit. His auditis, Præses dixit: Ad crastinum vsque diem in carcere custodiatur mulier ista, ne fortè veneficijs suis vtens effugiat, & à Deo suo se adiutam fuisse dicat, & ita multos decipiat. Tum Glyceria: Stulte, inquit, excæcate atque impurissime homo, non animaduertis me præceptis Dei ligatam esse, & eius legi affixam, è quibus solui non possum? Ipsius enim vinculum est indissolubile, quo superbiorum vincula dissoluantur, & eorum, qui Deo ipsi resistunt, consilia dissipantur.

Hæc

Hæc cùm dixisset, in carcerem abiit. Ad quam Philocrates presbyter accessit. Illi autè dixit Glyceria: Signa me Christi signo, & preciofo veritatis Chrismate me ipsam exorna, & Deo illi atque Imperatori, cui tu militas, & cuius arma ipse geris, me commenda, vt eo signo munita, prauissimi demonis malitiam superem. Ad hæc Philocrates presbyter: Signum, inquit, Christi vota tua expleat, & preciosum Christi vnguentum faciat, vt, quod cupis, id assequaris. Hæc cùm dixisset, pacem ei precatus, discessit. Eo autem die, qui consecutus est, Præses ipse manè ad domum regiam venit, vt Glyceriam sanctam illam foeminam ad se duci faceret, eamque interrogaret, an dijs sacrificare vellet. Quod si facere noluisset, pluribus tormentis afficiendam, ac morte denique condemnandam esse censuit. Ducta igitur fuit, & ante Præsidentem stetit hilari vultu. Cui Præses: Dic, inquit, Glyceria: Num adhuc persuasum non habes, vt magno deo Ioui sacrifices, cui & Imperator ipse sacrificat? Quomodo, inquit Glyceria, illi sacrificem, qui fractus est, & in multas partes comminutus? Quique sibi ipse opem ferre non potuit, huc ne me vis sacrificium offerre? Habeo notitiam illius magni Dei, qui sedet in caelis, quique mihi opem tulit, & nefariam vestram potentiam dissoluit. Illi me sacrificia offerre decet, illi me gratam esse conuenit.

Ducitur in carcerem.

Cùm hæc audisset Præses: Sacrifica, inquit, antequam te cruciem. Tum Glyceria: At cruciabit me Deus meus, si te audiam. Ecquisnam, inquit Præses, te à morte liberabit? Respondit Glyceria: Ego studeo & propero corporis mei labore animæ vulneribus mederi. Tum Præses iussit Glyceriam crinibus suspensam ac dilaniatam interfici. Illa verò suspensa dicebat: Gloria tibi sit, Deus omnipotens, qui stolido huic Præsidi ostendisti, non alia illi esse tormenta, nisi crines illos à tua benignitate mihi datos, quibus caput meum circumdatur. Ijs, inquam, crinibus, per quos Præses me cruciat, ipse redarguitur. Illi enim pro corporis tegumento, & gloria tua mihi à te adiutore meo dati sunt, & illi ipsi nunc aduersus bonarum rerum inimicum Præsidentem hunc adiumento mihi sunt. Hæc cùm illa dixisset, iussit Præses eam lanari. Quæ dum lanaretur: Nefarie, inquit, & omni malitia referre minister diaboli, nihili sunt ista tua tormenta, quæ ipsa non sentio. Habeo enim omnium Dominum Deum, qui per Iesum Christum me seruauit, qui & nunc mihi opitulatur. Para igitur maiora aliqua tormenta: hæc enim nulla sunt.

Egregiessem per responder Præsidi.

Non sentit immania tormenta.

Talia dicebat Glyceria, & carnificum manus ipsam lanando defatigatè iam erant. Præses verò cùm se à foemina illa superatum videret, eam deponi iussit, & eius oculos contundi. Tum Glyceria: Lux mea, inquit, Deus, & firmamentum meum Christus est, qui sua bonitate ancillæ suæ cogitationes confirmat. Te precor, Domine, vt vultum meum illumines, & ad iniurias, quæ propter diuinitatis tuæ confessionem mihi afferuntur, excipiendas paratiorem me reddas. Tu, Domine, in patientia tua me corrobora: tu enim es Deus, qui per Dominum nostrum Iesum Christum sancti Spiritus tui thesauros ijs conferre soles, qui nominis tui confessionem oratione firma ac stabili profitentur. Qui omnibus tuis viris sanctis opem tulisti, per quos & ipsa tu notitiam accepi, eamque amplexa sum, exaudi nunc ancillam tuam: quoniã nominis tui causa studeo è laqueis diaboli & ab ore serpentis liberari. Hæc cùm diceret, à carnificibus verberabatur. Angelus autem Domini Deirepentè illic adstitit, & carnifices illos ita prostrauit, vt mortui viderentur. Tum Præses: Dic, inquit, Glyceria: Quare Imperatori non obtemperas? At illa: Cuiam Imperatori vis me obtemperare? Dico, inquit Præses, vt illi obedias, qui rerum habet imperium, & legem hanc seruandam iussit. Respondit Glyceria: Ego omnium rerum Imperatori Deo, & eius legi obedio, eamque seruo. Tum Præses: Obtempera, inquit, & dijs sacrificia. Illi autem Glyceria: Nolo sacrificium offerre, quod iubes, cùm inane illud sit: sed sacrificium offeram Deo meo, quod ipse in Spiritu sancto requirit, quodque pater Abraham sacrificauit, cùm Isaac filium suum obtulit, & vero Deo gratus fuit, à quo beneficium accepit, vt esset pater multarum gentium. Fac, inquit Præses, o mulier, quod dico, & sacrificia, ne sic decepta, grati ac turpi morte pereas. At illa dixit: Christus nostri certaminis præfectus, in spirituali stadio non solum viros certantes, sed etiam mulieres ipsas contra diabolium patrem tuum præliantes splendide coronat. Commune enim veritatis studium ijs, qui in eo currunt, propositum est. Iussit autem Præses ipsam in carcerem duci, neque cibos ab aliquo ad eam ferri.

Tunduntur oculi eius.

Liberatur diuinitus.

Gen. 22. Gen. 17.

Abijt igitur illa valdè læta, & diuinam gloriam celebrans, in carcerem ingressa est. Custos autem ipse multo timore illam in carcere custodiebat, quæ Deum ita laudabat:

Rursus ducitur in carcerem.

dabat: Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, qui cognitus es à sanctis viris præcepta tua obseruantibus: * qui sancto illi viro Petro Roma discedenti ostendisti, qui & aduersarium tuum Simonem illum magum per eundem Petrum Apostolum redarguisti, qui magno Dauid adiumento fuisti, & Goliath aduersarium ipsius sub eius pedibus conculcasti. Tu venerandus & purissimus Deus exaudi me, & esto simul cum ancilla tua, eamque eripe à prauissimo Præsede.

Cum tres dies præterissent, dixit Præsides Prætori, vt annulum ipsius caperet, & carcerem sigillo muniret, in quo magis illa foemina seruabatur: sic enim eam vocabat. Prætor igitur abiit, & in carcerem ingressus, Glyceriam ipsam inuenit diligenter custoditam, & Deum laudantem. Sigillo igitur claustris impresso, iussit & exteriora carceris loca custodiri. Cum autem illa intus esset, & Deum laudaret, Angeli cibum ei afferebant. Præsides verò cum post aliquot dies in urbem Heracleam profecturus esset, carcerem visere voluit, vt si viuam Glyceriam inuenisset, eam post se duci iuberet. Cum autem ad carcerem venisset, licet ianuam sigillo munitam, vt iusserat, videret, neque ad eam quenquam ingressum fuisse certo sciret: patefactis tamē foribus, eam vinculis solutam vidit, & lancem ipsi appositam, in qua erant panis, atque lac, & aqua in crater. Itaque stupore affectus illam eduxit, non intelligens, Deum esse, qui eam nutrebat. Illa verò sic Deum precabatur: Domine Deus, qui veritatis cognitionem nos doces: qui populū tuum prouidentia maxima prosequeris, qui Danieli per Angelū cibos præbuiisti, & ad sanctū illum virū Eliam in fluuio Iordane prandiū ac cœnam misisti, qui errantes conuertis, & cæcos illuminas: tu, inquam, Deus recordatus es & mei humilis ancilla tuæ, & ex illis tuis thesauris, qui diripi non possunt, beneficentiam depromens, me humilem ancillam tuam audiuiisti. Hæc cum dixisset, abiit in urbem Heracleam, Dei gloriam laudans.

Cum verò Præsides ipse illic esset, in templo Iouis immolabat. Christiani autem, qui erant in illa urbe, audiuerunt de muliere, quæ propter Christi confessionem tam fortiter certauerat, omnesque vnà cum venerando Episcopo Dometio ei obuiam venerunt tribus milliaribus longè ab urbe. Tunc Episcopus ipse orationem hanc ad Deum misit: Christe lux, quæ nunquam extingueris, sol iustitiæ, lux eorum, qui sunt in tenebris, & errantium dux, qui Moysen duxisti, & Pharaonem in mare præcipitasti, tu, quæso, esto dux & serua tuæ Glyceriæ in confessione nominis tui. Hæc cum dixisset Episcopus, sancta Christi martyr Glyceria in urbem ingressa est. Postero autem die iussit Præsides sanctam mulierem ad se duci, & si dijs sacrificare noluisset, igne comburi. Ducta igitur illa est. Cui Præsides dixit: Num, Glyceria, certum aliquid deliberasti? Tum illa: In lege scriptum est: Non tentabis Dominū Deum tuum: &, Sit vester sermo, Non, Non. Dixi enim tibi, me Deo meo adiunctam esse, & diabolo, cui tu seruis, renunciasse. Quomodo igitur Christo adiuncta, possum aliquando ab eo segregari, & pro vita mortem eligere? Fac igitur quicquid lubet: ego enim parata sum breuia ista & caduca despiciere, vt bona illa celestia consequar. Tunc Præsides eam in fornacem ignis coniecit. Accensa igitur fornace, sancta mulier Crucis signo seipsam munivit, ac dixit: Domine Deus omnipotens, benedico tibi, & nominis tui gloriam celebros, quoniam præsentem diem atque horam hanc mihi ancillæ tuæ in exultationem æternam concessisti. Scripsi, & pronunciaui confessionem tuam coram Angelis & hominibus. Exple animæ meæ desiderium, & iniquo atque impio Præsidi ostende, quod sis adiutor meus.

Hæc cum dixisset, & in fornacem coniecta esset, repente ros de cælo demissus, ignis flammam extinxit, & sancta mulier in fornace ipsa, velut pura quædam agna, stetit cœnens verba hæc: Sanctus es Deus, qui diuinitate tua ad humilem ancillam tuam Glyceriam de cælo auxiliū misisti, vt omnia tibi & voluntati tuæ subiecta te cognoscerent. Huius flammæ radij, horribilia iussa tua non ferentes, auferunt, & nunc iniqui atque improbi Præsides mentem comburunt. Hæc cum dixisset, exijt è fornace sine læsione aliqua. Tunc Iudex: Cuiusnam, inquit, auxilio confisa, dijs non sacrificas? Respondit Glyceria: Deo meo, & Christo ipsius obediens. Tum Præsides: Ne verbis artificiosis amplius vtaris, & omnes decipias. Cui Glyceria: Non verbis, inquit, artificiosis, sed operibus bonis ac sermonibus fidem omnibus facio. Tum Præsides iussit capitis eius pellem à vertice vsque ad frontem detrahi. Itaque satellites cum manibus ac pedibus mulierem vincula tenerent, fecerunt id, quod à Præsede iussi fuerat. Sancta verò Glyceria, dum

pellis ei fecaretur, ita Deū orabat: Domine Deus, qui effulgentem lucem emittis, & iustitiam facis efflorescere, per hanc pellem meam detractionem, scelerato Præsidi Sabino illud ostende, quod quicumque spem suam in te collocarunt, student per maximas

quasque ærumnas confessionis coronam à te percipere. Quamobrem gratias tibi ago, quod per huius meæ carnis pellem detractam, omnia, quæ in me sunt, detexisti, vt lumine tuo illustrata, possim illud dicere: Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.

Cum eius mulieris constantiam non ferret Præsides, (putabat enim sibi iniuriam ab ea fieri) iussit eam in carcerem duci, vt vsque ad crastinum diem manibus & pedibus vincula seruaretur, & super acutos lapides prosterneretur, quod super illos agitata, ærumnosè ac pessimè interiret. Fecerunt ministri, quod iussi fuerant, & ita eam disposuerunt. Media verò nocte Angelus Domini venit, & à vinculis Glyceriam dissoluit, & illam faciei speciem, propter pellem detractam inhonestiorem factam, ita curauit, vt talis esset facies ipsa, qualem Deus effecerat. Postridiè verò manè Præsides, cum progressus esset, iussit ad se duci sanctam mulierem Glyceriam. Itaque custos carceris, nomine Laodicius, cum, patefactis foribus, eam solutam vidisset, neque agnouisset, in desperationem venit, & seipsum interficere voluit. Illa verò: Caue, inquit, istud facias, sed tibi ipsi parcas: ego enim sum illa, quam tu quæris. Tum custos tremens, dixit: Miserere, quæso, mei, ne moriar. Credo in Deum illum, qui tibi opem tulit. At illa: Sequere igitur Christum, qui salutem affert. Tunc Laodicius Glyceriam eduxit, & eius vinculis ipse illigatus eam sequebatur. Id cum Præsides vidisset: Quidnam, inquit, istud est, quod fecisti, Laodici? Vbi est mulier illa, quæ deuincta tibi commissa fuit? Tum Laodicius: En tribunali assistit, quæ proxima nocte diuino lumine illustrata, insignem ac splendendam faciei speciem per manum Angeli à Deo missi recepit, & ab eodem vinculis exoluta fuit. Eius autem vincula, cum Dei miracula perspexerim, ipse accepi. Credo igitur id, quod ipsa credit, & eiusdem mortis volo fieri particeps.

Tum Præsides: Feriatur, inquit, iste, & capite priuetur. Sine, videamus, an illi Christus opem ferat. Ille verò cum securi feriendus esset, hæc verba protulit: Tu Christianorum Deus, connumera me, quæso, cum serua tua Glyceria. Itaque illa sic Deum orauit: Pater Domini nostri Iesu Christi, qui mortis dolorem dissoluisti, & captiuos liberasti: tu, quæso, libera seruum tuum Laodiciū, & da, vt in Christi tui confessione perficiatur, & illum in pace ad te collige. His auditis, Laodicius addidit, Amen. Cumque hoc dixisset, securi percussus est, & eius corpus à Christianis sublatum fuit. Tum Præsides ad Glyceriam conuersus, eam ita affatus est: Scis Glyceria, te patre natam, qui Romæ ter Consulatū gessit, & matre, quæ nihilo minus, quam pater, & ipsa nobilis est. Dic igitur: Quisnam est iste, qui tibi opem affert? Christus, inquit Glyceria, mundi saluator, & Deus totius consolationis, qui mihi prandium misit in carcerem, & à vinculis me liberauit, & faciei meæ honestam speciem restituit: is, inquam, est adiutor meus. Hæc cum audisset Præsides, iussit ipsam feris obijci, & cum eis pugnare. Illa verò ad feras, quasi ad iucundissimas aliquas epulas, accessit.

Sedente igitur Præsede, ingressa est Glyceria composito incessu, & hilari vultu, & stetit in medio stadio, Christum adiutorem suum expectans. Cumque illa sic stetisset, ferarum præfectus repagula sustulit, & læna ingenti corpore fremens exijt, quæ ad Glyceriam accurrit, & ad eius pedes reuoluta est. Tunc illa cum oculos suos ad cælum erexisset: Gratias, inquit, tibi ago Deus omnipotens, Deus patrum, Deus misericordiarum, qui agrestes feras mansuetiores effecisti ad diuinitatis tuæ potentiam comprobendam: qui aspera & difficilia, mihi lenia & plana reddidisti: qui arida loca aquarum multitudine compleuisti. Exaudi me Deus, & redde maligno Præsidi consilij ipsius congruentia. Da, quæso, mihi, vt quæ tibi grata sunt, ea faciam, & mandata tua obseruem, quod venerandam coronam cum sanctis patribus assequar. Hæc cum dixisset, vox è cælo demissa est, quæ dixit: Exaudiui orationem tuam: veni cum pace: patefactæ sunt tibi fores regni cælorum. Tunc alia quædam læna in Glyceriam immissa fuit: quæ cum egressa esset, ipsam momordit, neque morsus vestigium aliquod reliquit. Itaque sancta illa bellatrix Glyceria, in veritatis confessione perfecta, obijt, læna illius morsu tacta. Tunc ferarum præfectus atque educator repagulum sustulit, & feræ illæ tristes in stabulum suum redierunt. Præsides verò illa ipsa hora hydropicus effectus, & in platea, omnibus rebus indigens, & alijs exemplo propositus, mortuus est.

Cum verò beata Glyceria, beati martyrij confessione perfecta, obijset, eius corpus Dometius episcopus accepit, & in loco quodam venerando prope urbem repositum. Cuius memoriam piè ac religiosè agimus decimo die mensis Maij, Deum precantes, vt eius socij esse cum gloria mereamur. Martyrium autem obijt S. Glyceria vnacum

qui te
1. Reg. 17.

Dau. 14.
3. Reg. 17.

Heracleæ à
Christianis
honorifice
excipitur.

Deut. 6.
Marth. 5.

Signo Cru-
cis se munuit.

Iactatur in
fornacem,
eaque diuini-
tatis extin-
guitur.

Detrahitur
pellis capi-
tis eius.

In carcere
durissimè
habetur.

Laodicius
credit in
Christum.

Capite ple-
ctitur.

Læna mæ-
lucet corā
Glyceria.

Felicitè S.
Glyceria
exit è vita.

Præsides mis-
erè perit.

cum

cum Laodicio, Antonino Imperatore & Sabino Præfide: in nobis autem regnante Domino nostro Iesu Christo: cui gloria vnâ cum patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

HISTORIA DE OBITU VENERABILIS BEDÆ PRESBYTERI, AB EIVS QVODAM DISCIPVLO, VIRO docto & pio, doctè & piè & fideliter conscripta. Habetur in peruetusto MS. codice.

Maij 10.

Missa & orationes pro defunctis.

Vnusculum quod misisti, multum libenter accepi, multumque gratanter literas tuas deuote eruditionis legi, in quibus quod maximè desiderabam, Missas videlicet & orationes sacrosanctas pro dilecto patre ac magistro Beda à vobis diligenter celebrari reperi. Vnde delectat magis pro eius charitate, quam fretus ingenio, paucis sermonibus dicere, quo ordine migrarit à seculo, cum etiam hoc te desiderasse & poposcisse intellexi.

Hinc colligi possunt etiam superioris vitæ eius exercitia.

Heb. 10.

Gratuus equidem infirmitate, & maximè creberrimi anhelitus, & tamen penè sine dolore aliquo, ante diem autem resurrectionis Dominicæ, id est, ferè duabus hebdomadibus, & sic postea lætus & gaudens, gratiasque agens omnipotenti Deo omni die & nocte, immò horis omnibus vsque ad diem ascensionis Dominicæ, id est, VII. Idus Maij vitam ducebat, & nobis suis discipulis quotidie lectiones dabat: & quicquid reliquum fuit diei, in psalmorum cantu, prout poruit, se occupabat: totâ verò noctem lætus in orationibus & gratiarum actione Deo ducere studebat, nisi tantum modicus somnus impediret. Iterumque autem euigilans, statim consueta scripturarum modularum ruminabat, extensisque manibus, Deo gratias agere non est oblitus. Verè fateor, quia neminem vnquam alium oculis meis vidi, nec auribus audiui tam diligenter gratias Deo viuo referre. O verè beatus vir. Canebat autem sententiam sancti Pauli Apostoli dicentis, Horrendum est incidere in manus Dei viuientis: & multa alia de sancta scriptura, in quibus nos à somno animæ exurgere præcogitando vltimam horam admonebat. Et in nostra quoque lingua, vt erat doctus in nostris carminibus, dicebat de terribili exitu animarum è corpore. Cantabat etiam antiphonas ob nostram consolationem & suam, quarum vna est: O rex gloriæ, Domine virtutum, qui triumphator hodie super omnes cælos ascendisti, ne derelinquas nos orphanos, vsque, veritatis alleluia. Cum venisset autem ad illud verbum, Ne derelinquas nos orphanos, prorupit in lachrymas, & multum flebat. Et post horam cœpit repetere quæ inchoauerat: & sic tota die faciebat. Et nos quidem audientes hæc, luximus cum illo & fleuimus. Altera vice legimus, altera plorauimus, immò cum fletu legimus.

Prouer. 3.

Heb. 12.

Apoc. 3.

Ioan. 6.

In tali lætitia Quinquagesimales dies vsque ad diem præfatum deduximus, & ille multum gauisus est, & Deo gratias referebat, qui sic meruisset infirmari: & sepe dicebat, Flagellat Deus omnem filium quem recipit: & sententiã Ambrosij: Non sic vixi inter vos, vt me pudeat viuere: sed nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus. In istis autem diebus duo opuscula memoriæ digna, exceptis lectionibus, quas quotidie accepimus ab eo, & cantum psalmorum, facere studuit: Id est, A capite Euangelij sancti Ioannis vsque ad eum locum, in quo dicitur, Sed hæc quid sunt inter tantos? in nostram linguam ad vtilitatem Ecclesiæ Dei conuertit: & de libris Isidori Episcopi exceptiones quasdam, dicens: Nolo vt pueri mei mendacium legant, & in hoc post obitum meum sine fletu laborent. Cum venisset autem tertia feria ante ascensionem Domini, cœpit vehementius ægrotare in anhelitu, & modicus tumor in suis pedibus apparuit: totum tamen illum diem docebat, & hilariter dictabat, & nonnunquam inter alia dixit: Discite cum festinatione, quia nescio quandiu subsistam, & si post modicum tollat me factor meus. Nobis tamen videbatur, nè fortè exitum suum benè sciret. Et sic noctem in gratiarum actione peruigil duxit, & mane illucescente, id est, quarta

Nota antiquissimum vltimè conferendis sacras reliquias.

feria præcepit diligenter scribi quæ cœperamus. Et hoc fecimus vsque ad tertiam horam. A tertia autem hora ambulauimus cum reliquijs Sanctorum, vt consuetudo illius diei poscebat: & vnus erat ex nobis cum illo, qui dixit illi: Adhuc capitulum vltimum de libro, quem dictasti, deest, & videtur mihi tibi difficile esse te plus interrogare. At ille

ille inquit: Facile est: accipe tuum calamum & tempera, festinanterque scribe. & ille hoc fecit.

A Nona hora dixit mihi: Quædam pretiosa in mea capsella habeo, id est, piper, oraria & incensa. Sed curre velociter, & adduc presbyteros nostri monasterij ad me, vt ego munuscula, qualia mihi Deus donauit, illis distribuam. & hoc cum tremore feci: & præsentibus illis, locutus est ad eos, vnumquenque monens & obsecrans pro eo. Missas & orationes diligenter facere. & illi, Libenter, responderunt. Lugebant autem & flebant omnes, maximè autem in verbo quod dixerat, quia æstimaret quòd faciès eius amplius non multum in hoc seculo essent visuri. Gaudebant autem de eo, quòd dixit, Tempus est, si sic factori meo videtur, vt ad eum modò absolutus ex carne veniam, qui me quando non eram ex nihilo formauit. Multum tempus vixi, beneque mihi pius index vitæ meæ præuidit. Tempus absolutionis meæ propè est: etenim anima mea desiderat regem meum Christum in decore suo videre. Sic & alia multa vtilitatis causa ad edificationem nostram locutus, in lectica diem vltimum vsque ad vesperum duxit.

En petit vir sanctus pro se defuncto orari.

Et præfatus puer Vuilberth adhuc dixit: Magister dilecte, restat adhuc vna t non descripta. At ille, Bene, inquit, consummatum est: veritatem dixisti. Accipe meum caput in manus tuas, quia multum me delectat sedere ex aduerso loco sancto meo, in quo orare solebam, vt & ego sedens patrem meum inuocare possim. Et sic in pavimento suæ casulæ decantans, Gloria patri & filio & spiritui sancto & c. vltimè è corpore exhalauit spiritum, atque vt sine dubio credendum est, quòd pro eo quia hic semper deuotissimus in Dei laudibus laborauerat, ad gaudia desideriorum cælestium anima eius ab angelis portaretur. Omnes autem, qui audire vel videre obitum Bedæ patris nostri valebant, nunquam se vidisse alium in tam magna deuotione atque tranquillitate vitam suam finisse dicebant: quia sicut audisti, quousque anima eius in corpore fuit, Gloria patri, & alia quædam ad gloriam Dei cecinit, & expansis manibus Deo gratias agere non cessabat. Scire autem debes, quia adhuc multa narrari & scribi possunt de eo, sed nunc breuitatem sermonis ineruditio meæ linguæ facit. At tamen cogito, Deo adiuuante, ex tempore plenius de eo scribere, quæ oculis vidi, & auribus audiui.

Deest forte, pagina, aut aliud.

Migrat à corpore.

EIVSDEM BEATI VIRI VITA, AVTHORE IOANNE TRITTHEMIO ABBATE SPANHEMENSIS, LIB. III.

De viris illustribus Ordinis S. Benedicti, cap. 155.

BE DA monachus & presbyter in monasterio sanctorum Petri & Pauli Apostolorum in Anglia, vir doctus & sanctus, per sua studia toto notus in orbe, multa ad vtilitatem Ecclesiæ composuit volumina, de quibus in secundo libro iam fecimus mentionem. Hic in extremo natus orbis angulo, cum esset puer septem annorum, sub magisterio Benedicti Abbatis in præfato monasterio nutriendus à parentibus traditur: in quo mirabiliter proficiens, Anglorum doctor clarissimus effulsit. Anno vitæ suæ 19. diaconus factus est, 30. presbyter, ex quo tempore vsque ad vltimum vitæ suæ docere aut scribere non desistit, & sicut ipse per se fateatur, nihil illi dulcius erat, quam diuinas legere sedulo & exponere scripturas. Huius doctrina tanto pretio digna habita est, vt Sergius Papa ab vrbe Roma Ceolfrido Abbati eius scripserit in Angliam, perens eum & exhortans, vt sine omni contradictione famulum Dei Bedam ad limina destinaret Apostolorum, eò quòd eius præsentia in arduis causis fidei, Ecclesiæ Dei valde vtilis esset & necessaria. Iam enim fama eius se longè lateque per orbem disperferat. Ita iam celebre erat nomen eius, vt in questionibus enodandis indigeret eo sublimitas Romana. Et tantis planè condigna laus studijs, quippe qui ex eo tempore, quo legere poterat, à sacra lectione & studio minimè cessabat.

Beda puer septennis traditur monasterio.

Quantum ei fecerit Sergius Papa.

Semper mens deuota studijs occupabatur salutaribus, quibus legit, scripsit vel docuit. Erat ei mos ex lectione vehementer accendi & compungi, ita vt sæpè inter lectiones sanctas doctor deuotus se contulit, sciens magis Dei gratia quam proprijs viribus ad scientiam perueniri scripturarum. O virum cunctis venerandum seculis, qui & mentis habitaculum orationibus, & Ecclesiæ doctrinis illustrauit. Nullus vnquam nonnumquam Bedam vidit otiosum. Vehementissimè amore studij sacri æstuabat, ita vt ne ad momentum quidem potuerit esse otiosus. Cum enim ad monasterium puer intrasset, instantum studendo profecit.

Oprimus studendi modus.

fecit, vt non solum in sacris scripturis, sed etiam in secularibus literis vltra omnes Anglia doctores peritissimus euaserit. Scripsit de omnibus artibus, quas liberales vocant, tractatus plures atq; pulcherrimos. In extremo mundi, vt ita dicā, positus Græcā linguā magna ex parte didicit, & nec Hebraicę penitus indulsit. Habuit multos egregios discipulos, quos suo studio & exēplo ad amorē scripturarū inestimabili feruore prouocabat. Nec solum studijs, sed quod ijs amplius est, religione & sanctitate quos docuit fecit insignes. Fuit autē vir per omnia magnificus, sciētia & morū honestate venerabilis. Charitate siqdem refulsit geminata sublimis, deuotiōe p̄cipuus, castimonia vitę gloriosus.

Multos habuit insignes discipulos.

Eius humilitas & mansuetudo.

Erat autē decentis stature, incessu grauis, voce sublimis, ore faciendus, vultu decorus, & quædam mixta iucunditati seueritas. Vnde bonis & deuotis erat affabilis, superbis autē & negligētijs terribilis. Se ita mansuetū & humilē cunctis exhibuit, vt in toto monasterio vix haberet equalē. Quicquid autē studendo & meditādo de scripturis potuit apprehēdere, sine inuidiā cōmunicabat ijs, quos idoneos viderat, & in amore sciētia salutaris flagrantēs. De tota Anglia viri cōfluebant ad eū, cupientes sub eius magisterio & morū & sciētia scripturarū incrementa suscipere. Nā eius cōuersatio, in tūctibus norma totius religiōis erat & honesti. Et qd multis nitar sermonibus talis ac tātus erat vt iste sacratus, vt omnis laus eius virtutibus sit p̄sus inferior. O vrinā tale iā studiū amarent monachi: q̄ felix esset status religionis. Amator vera sciētia erat is, de quo loquitur qui non bathologiā, sed virtutē in studio quærebat. Nā incuriosus fuit, sed dulcis eloquij.

Laborat d̄ stomacho & pectore.

Tandē post multos labores, quos scribēdo & docēdo impēderat, animo toto suspirās ad patriā, debilitatē incidit, continuisq; septē hebdomadibus ante mortē, stomachi indignatione cibos nauseāris laborās, & angusto spiritu halitū producēs, studiū tamen literarū nequaquā obmisit, sed totis ijs diebus (præter debitū Psalmodię pensum) illintendebat, Euangeliumq; Ioannis ijs diebus Anglica lingua interpretatus est. Discipulis autē discendi amorē ingerēs, dicebat: Discite filioli, quam diū vobiscū sum. Feria autem tertia ante ascensionē Domini modicus tumor in pedibus apparuit: tunc accita congregatione, cōmunicatus & inūctus est, osculoq; cunctis libatō, futurā suā memoriā singulis implorauit. Nonnullis etiam ob familiarē amicitia xeniola, quæ in secretis habebat, largitus est. Die ascensionis Domini cōtra oratoriū, quo orare cōsueuerat, subiecto cilicio decubens, illibato sensu & hilari vultu dicebat: O rex glorię Domine virtutū, & cetera vsq; in finē antiphonæ. Qua finita spiritu efflauit. Mox tā suauissimus odor subsecutus est, vt oēs qui aderant, in paradiso se esse putarent. Huius Epitaphium est tale:

Sacramētis femunit.

Abit in cælum.

Presbyter hīc Beda requiescit carne sepultus.
 Dona Christe animam in cælis gaudere per auum,
 Daq̄ue sophia illum debriari fonte, cui iam
 Suspirauit ouans intento semper amore.

Fuit primò sepultus in cœnobio suo, ac postea cum sancto Cuthberto in Dunelm translatus dicitur. Obijt anno Domini 733. ætatis verò suæ 72. sub Leone Imperatore. cuius natale 7. Calendas Iunij colitur.

GESTA ANTHIMI PRESBYTERI, SISINNII DIAconi, ET ALIORVM SANCTORVM MARTYRVm, VT IN ANTIQVIS MS. Codicibus habentur, quibus etiam ad stipulantur vetustissima Martyrologia & Sermo Petri Damiani, quem huic historiæ subiunximus. Stylus hinc inde nonnihil castigatus est per F. Laurentium Suriū, omiſſis quibusdam, quæ parū ad historiam facere videbantur.

Maij 11.

Cheremon à diabolo arreptus, expirat.

SERGIVS Terentianus illustris vir, secundò Vrbis Præfectus * Protinā neptē Galieni Augusti, naram ex Galla filia eius, accepit vxorem, quæ peperit Claudium, Pompeianum & Lucinam, quam voluit nubere Fulconi Piniano. Is verò Pinianus, cum Lucinam duxisset vxorem, missus est, acceptis à Diocletiano & Maximiano Augustis codicillis, vt ageret Asiā proconsulem. Habuit verò à consilijs Cheremonem quendam, hominem mente sacrilega & valde peruersum: qui cum multiuarijs tormentorum generibus interimeret Christianos, à malo dæmone arreptus, de caruca publicè corruens, per multa horarum spatia vexatus est

est à nequam spiritu, & tandem sanctos inuocans, quos interfecerat, expirauit. Quod vt vidit Pinianus, nimio terrore correptus, in morbum incidit, quem medici dicerēt nullam prorsus admittere curationem. Cernens autem Lucina prudentissima matrona hunc ei morbum accidisse, quod Christianorum cædibus esset pollutus, & aditum in se patefecisset inimico, perquisiuit Confessores Christi, qui tenebantur in vinculis, curauitque eos ad se clam adduci: in quibus erant S. Anthimus presbyter & Sisinnius diaconus, alijque religiosi viri, Maximus, Bassus, Fabius, Diocletius & Florentius: ijsque dixit Lucina: Detis operam, vt maritus meus liberetur hac ægritudine, & ego vobis amplissimo munere honoratis, liberè hinc abscedēdi faciam potestatem. Ait ad eam Anthimus: Si vis virum tuum saluum & incolumem, hortare eum vt fiat Christianus, & continuo sospitem videbis. Illa mox ingressa ad Pinianū, dixit ei: Quotquot te hactenus non solum medici, sed etiam archiatri viderunt, omnes vno ore testati sunt, nullā te ratione posse euadere. Ego verò quosdam inueni viros, qui se quidem nihil abs te accepturos affirmant, sed hoc tantum asserant, si veis fieri Christianus, ilicò te posse optata gaudere salute. Pinianus his auditis: Oportet, inquit, valde illum desipere, qui non credat eum verum esse Deum, qui potest desperatam reddere salutem, & ad vitam illos reuocare, quibus iam sepultura parata est.

Pinianus in morbum incidit grauissimum.

Lucina itaq; egressa, introduxit Anthimum presbyterum & Sisinnium diaconum, hortabaturque eos sedere in cubiculo, vbi iam semianimis decumbebat Pinianus. At illi dixere Piniano: Non huc sedendi causā ingressi sumus, sed aliquid faciendi, vnde curetis. Ait Pinianus: Detis ergo operam, vt possim his febrium doloribus liberari. Anthimus presbyter dixit: Facessant hinc artes medicorum, vbi sola Christi virtus operabitur. Pinianus ait: Succurrat ille mihi per vos, vt possim credere, eum solū esse omnipotentem Deum. Anthimus dixit: Præpara pectus tuum, vt credas ea quæ dicturus sum tibi: & vbi credideris, saluus eris. Pinianus ait: Ego si non toto corde credidissim, non vos ad me ingredi passus essem. Anthimus dixit: Audi ergo, quid credere debeas. Is, quem nos colimus, vnus Deus est, qui fecit cælum & terram, & omnia quæ in eis sunt. Et hic Deus, Verbum ex ore suo protulit virtute plenum, quo verbo cæli firmati sunt, sicut Spiritu oris eius omnis virtus eorum; à quo congregatæ sunt sicut in vtre aquæ maris, & posite quasi in thesauris abyssi. Cum sit autem trinus Deus, in quem oportet credere, tamen vnus est: Pater, qui eructauit ex corde Verbum bonum: Filius, qui est Verbum, quod eructauit, per quem facta sunt omnia: sanctus quoque Spiritus, à quo vniuersa animantur. Ex omnibus autem creaturis Deus hominem creauit ad similitudinem suam, cui etiam legem præfixit, quam si seruaret, vita fruere tur sempiterna. Sed iniquus dæmon pestifera suasiōne effecit, vt legem illam transgredere tur: quæ res mortem ei attulit. Itaque Verbum Dei, per quod facta sunt omnia, id est, filius Dei, dignatus est humanam naturam suscipere, & nasci ex virgine: & cum esset ei par omnino cum patre potestas & virtus, omnes diaboli tentationes vicit, & tandem ad Crucis vsque lignum perducit & in illud suffigi se passus est, vt lignum præuaricationis ligno passionis excluderet, & vitam, quam homo peccando amiserat, pro peccatoribus moriendo repararet. Surrexit autem tertiā die à mortuis, & discipulis suis per dies quadraginta apparens, dedit eis potestatem in ipsius nomine pellendi dæmonia, egris manuum impositione reformandi salutem, dolores & morbos omnes curandi, mortuos quoque ad vitam reuocandi. Ad extremum cum illos ad montem perduxisset, videntibus illis ascendit in cælum. Stupentibus autem eis, apparuere angeli, qui & dixerunt: Quid statis adspicientes in cælum? Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntē in cælum. In eius ergo nomine manum tibi imponimus, credentes completurum eum promissā suā.

Sūma quædam fidei Christianæ. Psal. 32.

Psal. 44. Iohan. 1.

Gen. 3.

Act. 1. Matth. 10.

Act. 1.

Tum verò Pinianus, extendens manus suas in cælum, ira dixit: Christe, quem hactenus ignoravi quis esses, quem nunc demum cognoui ex horum sermone, qui te noverunt: en etiam: antequam fiam Christianus, te confiteor, & credo te mihi redditurum sanitatem, quam medici omnes asseuerāt nullo pacto mihi posse restitui. Prostrauerunt autem se Anthimus presbyter & Sisinnius diaconus, & vnanimiter in preces incubuere. Atque ecce illis orantibus, subito fulgor luculentus emicuit, & dimidia ferè hora illic permanens, paulatim abscellit. Surgentes autem Anthimus & Sisinnius, dixerunt Piniano: Exurge. Visitauit enim te Christus filius Dei, cui credidisti. Et statim erigens se, sedit in lecto suo, & quasi pede tentans, descendit ex illo, cœpitque stans mouere sese: cumque incolumem se sentiret, voce clarissima dixit: Verus Deus tu es Christe,

Pinianus curatur, & Christum confitetur.

Christe, qui me desperatum salutem integræ restituiti. Acciti sunt autem etiam illi, qui in carcere adhuc erant, Maximus, Bassus, Diocletius & Florentius: simulque orantes, Pinianum & Lucinam coniugem eius sermone veritatis & perfectionis imbuerunt. Exactisque septem diebus, quibus eos docuerunt mysterium Christi, baptizauerunt eos & omnes eis familiaritate coniunctos. Mansit autem Pinianus post recuperatam sanitatem in functione sua annum vnum: atque interim Christianos omnes à metallis & ergastulis atque custodijs ad se curauit adduci, eorumque ex Anthimi & Sisinnij institutione pedes lauit, manus osculatus est, & suppeditato sumptu atque veliculis, ad propria dimisit eos gratulabundos. Iam autem fama eius in vulgus sese diffundente, in vrbe dicebatur: Pinianus huc secum Christianos adduxit. Et quia multi erant, & simul vno in loco degere non poterant, distribuit eis mansiones per prædia sua & vicinam prouinciam, vbi amplissimas habebat possessiones apud Auximum oppidum. Et prædium quidem vnum attribuit Sisinnio diacono, Diocletio & Florentio, quibus permulti alij aderant, pariter vacantes Deo, & sine vlla molestia in Christi laudibus tricennio versantes. Hoc autem ordine Sisinnius, Diocletius & Florentius ad palmam martyrij peruenere. Erat ibi conuentus hominum eorum, qui sacrificantes semel post annos tres, dicebant sibi reddi responsa. Cum ergo illi conuenissent, & solitas impietates sceleratis offerendis sacrificijs exercerent, talia feruntur accepisse responsa: Nisi sacrificarent Sisinnius, Diocletius & Florentius, non posse illos solito more oracula edere. Itaque à populo tracti violenter, cum sacrificare contemnerent, lapidibus interfecti sunt, & sub ipso monte sic, vt erant lapidibus obruti, derelicti. Eum autem locum post discessum malignæ plebis repurgarunt Christiani, & sanctos martyres illic condiderunt: vbi sanè orationes eorum exuberant beneficijs suis vsque in præsentem diem.

Cædes Sisinnij, Diocletij & Florentij.

Furiosus factus natur ab Anthimo.

Anthimus iactatur in Tyberim, sed ab Angelo educitur.

Multi credunt.

Anthimus interficitur.

Porro Anthimus presbyter non longè ab Vrbe via Salaria latitabat apud prædia Piniani. Accidit autem, vt rusticis Syluano sacrificantibus, is, qui erat eorum sacrificiorum author, à diabolo arreptus fureret, omnesque ipsi occurrentes gladio cæderet. Cumque omnes fugerent, perlatus est ad Anthimum, iam multos ab illo homine furioso peremptos & cæcos esse. Anthimus itaque orans & commendans se Deo, occurrit ei & dixit: In nomine Domini mei Iesu Christi sta vincetus carenis spiritalibus, & abijce gladium, quem ad hominum faciendas cædes corripuisti. Ad hanc vocem stetit ille fixus, statimque tenuit eum Anthimus presbyter, & duxit ad suum domicilium, precibusque & ieiunijs vacans, intra tres dies ita eum mentis suæ restituit, vt etiam Christianum efficeret. Credidit autem etiam vxor eius & filij, multique alij eius opera conuersi crediderunt, adeo vt lucum illum Syluano dicatum securibus cæderent, & aras eius subuerterent, hanc ei vicem reddentes, quod dæmone infestante homines innoxij fuissent iugulati. At verò populus incredulus illac transeuntem Priscum consularem tenuit, indicauitque ei ab Anthimo presbytero euerfa esse simulacra omnia, lucosque omnes incensos. Iussit igitur Priscus eum comprehensum ad sacrificandum compelli. Sed cum importunitatem & minas eorum contemneret, ligato ad collum eius saxo, in medium Tyberim eum iactauerunt. Angelus autem Domini apparuit ei, & ruptis vinculis, reduxit eum in cellam oratorij sui. Altero manè viderunt gentiles more solito venire Christianos ad eum, illisque insultantes & illudentes, dixerunt: Ire ad Anthimum vestrum. iacet enim mersus in profundo Tyberi. Respondebant Christiani: Nos Anthimum Christi seruum sanum vidimus, nobisque pro more bene precatus est prorsus incolumis & illæsus. Dixerunt ergo ethnici illi intra se: Nos eum ita traximus, vt membris omnibus attritus sit, nostrisque manibus ligato ad collum saxo in Tyberim eum præcipitem egimus: quid est igitur, quod hæc isti affirmant? Ingressi verò ad eum, viderunt eum saluum & ad populum concionantem. Eo spectaculo attoniti plerique omnes, qui eum in Tyberim demerserant, ad genua eius sese abijciunt, ductique pœnitentia, baptizantur. Cum autem reuertisset Priscus consularis, delatus est apud illum Anthimus presbyter, quod non modò non potuerit interfici, sed etiam omnes illos, qui eum extinguere conati essent, ad Christi religionem traduxerit. Iussit ergo Priscus illum sibi sisti, & cum triduo vinculis & minis atque terroribus illum pertentasset, nec vlla posset ratione eò permouere, vt idolis immolaret, iussit eum capite cædi. Tulerunt autem corpus eius illi, quos conuerterat ad Dominum, & in oratorio ipsius condiderunt.

Eo vita functo, Maximum venerari cœperunt, qui Anthimi fuerat amicus perquam familia-

familiaris, dixeruntque Prisco consulari: Inimice Dei & Christianorum, ecquid inde luci nactus es, quod Anthimum peremisti? En plures ad se inuitat Maximus, eius amicus. Misit ergo Priscus apparitores, qui Maximum comprehenderent. Resistente autem populo & prohibere volente, dixit eis Maximus: Nolite filioli impedire perfectionem meam. sicque constanter & intrepidus abiit ad Priscum, qui hunc in modum ei locutus est: Tunc es ille, qui Principum cæremonias eueris, & prouinciales omnes à deorum cultu abstractos, ad tuum Deum adducis? simulque ira commotus, iussit eum fustibus cædi & ad sacrificia compelli. Sed vt vidit eum in Dei timore fixum permanere, itidem capite damnauit. Rapuerunt autem Christiani corpus eius, & in loco, vbi orare consueuerat, tumularunt. In eodem verò loco Bassus permanens, horrabatur Christianos, vt in Sanctorum passionibus lætarentur potius quam lugerent. Accidit inde, vt multi confluerent ad mercatū, qui tum habebatur eo loco, quem Forum nouum vocant, fierentque sacrificia Baccho. Quidam igitur Bassum apprehendentes, dixerunt ei: Sacrifica deo Libero, qui nobis dat vberes vineas, & deæ Cereri, quæ menses fertiles largitur. Quibus Bassus respondit: In cælo Deus est, qui dat pluuiam matutinam & serotinam, idemque ipse suppeditat nobis omnia, vitæ degendæ necessaria. Hæc autem simulacra prorsus inanima & muta sunt, & neque sibi possunt, neque alijs opulari. Atque hæc dicens, insufflauit in illa, & mox ceciderunt & confracta sunt. Id vt populus vidit, irruerunt in eum, & pugnis, calcibus, fustibus tam diu eum ceciderunt, donec exhalaret spiritum. Fabium verò tradiderunt Prisco, à quo diurna maceratus custodia, cum omnino respiceret sacrificia dæmoniorum, item capite punitus est. Atque ita omnes isti, Anthimus, Maximus, Bassus & Fabius illis locis cæsi sunt, in quibus orare consueuerant via Salaria, quæ mittit ad Picenum. Porro Sisinnius & Diocletius & Florentius eo in loco humati sunt, quo lapidibus obruti fuere, iuxta Auximum oppidum. Eorum autem martyrio multum gratulabatur Pinianus illustrissimus & Christianissimus, qui cum bona fide migravit ad Dominum.

Maximus verberatur, & inde capite plectitur.

Bassi cædes.

Item Fabij.

Lucinæ religiofa vita.

1. Tim. 5.

S. Beatrix præfocatur in carcere.

Lucretius diuinitus punitur.

Lucina autem coniunx eius, iam marito orbata, diu noctuque in precibus & lectione perdurans, castissimum Deo exhibuit famulatum. Et erat illa quidem elegans corpore, sed elegantior sanctitate. Cum autem supra vires se afficeret inedia, & triduanis ieiunijs maceraret, apparuit ei S. Sebastianus martyr. Domini, indicauitque ei locum, in quem ipsius corpus sacrilegi abiecerant. Quod vbi illa ex eo loco extractum sepeliuit, referebat se à S. Sebastiano admonitam, vt iuxta Apostolicam præceptionem vino modico vteretur, & quotidiano esset contenta ieiunio, tumque cibum sumeret, quando ad eam venientes sacerdotes Domini, qui causa persecutionis latitabant, Missas facerent, & ipsa ab eis benedictionem percepisset. Cum autem cæsi essent Simplicius & Faustinus via Portuensi, soror eorum Beatrix eos sepeliuit, atque deinde se contulit ad venerabilem Lucinam, mansitque cum ea mensibus septem.

Interea prædium quoddam Beatrix huius & fratrum eius Simplicij & Faustini, vicinus quidam possessor Lucretius nomine, concupiuit. Curauit igitur comprehendi Beatrix, & duci ad sacrificandum. Cum autem illa constanti animo recusaret, iussit eam noctu à seruis suis præfocari: eam verò S. Lucina apud fratres eius sepeliuit. Porro Lucretius occupato illo prædio, fecit in eo conuiuium amicis suis, insultans sanctis martyribus. Ecce autem inter epulas cuiusdam foeminae infans in has voces erumpit: Audi Lucreti. Occidisti, & inuasisti: itaque datus es in manus inimici. Ad que verba expalluit Lucretius, & tremore correptus est: moxque satanas in eum ingressus in ipso conuiuio, per tres horas vexauit eum, donec impium exhalaret spiritum. Tantis autem timor inuasit eos, qui illi conuiuio intererant, vt simul omnes ad Christianos confugerent, & fierent etiam ipsi Christiani, passimque omnibus narrant, cædem S. Beatrix in conuiuio vindicatam.

Lucina autem fugam meditante propter persecutionis acerbiteriam, apparuit ei S. Beatrix, hortataque est ne fugeret, dicens illo ipso mense pacem Ecclesie Dei restitutum iri. quod etiam factum est. Vixit autem S. Lucina ad annos nonagintaquinque, semper elemosynis, precibus, ieiunijs, hymnis & canticis vacans, in fide, castitate & omni sanctitate perseuerans, præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

SERMO B. PETRI DAMIANI IN FESTIVITATE EIVSDEM S. ANTHIMI MARTYRIS.

Vm beati Anthimi, fratres charissimi, triumphalia gesta recolimus, triumphantis in eo Christi victorias celebramus. Ille siquidem in copugnabat, ille superabat, qui & fidei constantiam præbebat animo, ne supplicijs cederet, & verba vitæ labijs suggerebat, vt infideles & perditos ab errore veteris perfidiæ reuocaret. Nō enim, inquit, vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Stringebatur corpus lorix nexuum, sed verbum Dei nō erat alligatum. Horrebat tenebris carcer angustus, sed mens atria supernæ claritatis inhabitans, beato lumine fruebatur, dicens cum Paulo: Quos resuscitauit, confedere fecit secum in caelestibus. Liuebant membra plagis verberum, sed aiebat: Licet is, qui foris est, noster homo corrūpatur, sed is qui intus est, renouatur de die in diem. Cum talibus armatis noster Iesus ascendit in prælium, defuncto Moyse, & Iordane trāsmissō, cessante veteris legis obseruatiā, & percepto baptismatis sacramēto. Lex enim & Prophetæ vsque ad Iohannē, vt videlicet illi legi veteris testamēti finis occurreret, vnde nouæ gratiæ iuacrum profuēdi ad salutē hominum originē inueniret. Iesus itaq; ille Israëliticę plebis dux, nostrum verū Iesum humani generis Saluatorem, & vocabulo præfigurauit, & factō. Mittitur ille ad perdendas gentium nationes: venit hic ad debellandas aëreas potestates. Mittit ille Hierico duos exploratores: dirigit iste in hunc mundū sub eiusdem numeri sacramento suos prædicatores. Misit enim (testante Euangelio) binos & binos ante faciem suam in omnem ciuitatem & locum, quō erat ipse venturus. Mirrebantur illi, vt locorum situs sollicita curiositate perquirerent: missi sunt isti, vt venienti Iesu viam fidei in humanis cordibus præpararent. Illi in Rahab meretricis hospitio recipiuntur: isti apud Ecclesiam Gentium, quæ cum idolis fornicata erat, requiescunt. Porrō Rahab coccineum funiculū, sanguinei videlicet coloris, in fenestra propria domūs appendit: & sancta Ecclesia in fenestra suæ domūs quodāmodō ruborem sanguinis ponit, dum & passionē Christi publicē confitetur in voce, & signum Crucis palam portat in fronte. Vnde benē sponsus ad sponsam dicit in Canticis: Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Quid enim labia sponsæ, nisi doctores intelliguntur Ecclesiæ? Coccus autem sanguinis habet ruborem, vel ignis speciem, quod significat charitatem. Labia ergo Ecclesiæ, hoc est, prædicatores sancti, coccinea vitta sunt similes, quia mortem Christi iugiter prædicant, eumque pro charitate generis humani Crucis subijssē patibulum constanter affirmant. Et benē per vittam coccineam, prædicatorum ordo signatur. Vitta siquidem capillos ligat, in vnumque constringit: & sancti Doctores in vnitatem fidei prædicatione sua fidelium colligunt multitu dinē, atque in vnum redigunt sub mutæ charitatis compage decorem. Postremō quisquis extra domum illam inuentus est, quicunque etiam ab Ecclesiæ limite, qui fides est, exterior fuerit, periculum proculdubio mortis incurrit.

Extra hanc domū sacrilegus ille Cheremon inuentus est, qui acceptis ab imperiali tyrannide codicillis, dum contra Christianos vesana rabie fureret, eorumque necem cruentis dentibus esuriret, à damonio repentē correptus, de vehiculo corruit, diuque vexatus, dum sanctos inuocaret, quos ipse laniauera, expirauit. Ad hanc domum Pinianus confugiū fecit, qui mox vt per beatū Anthimum verbum salutis audiuit, credens in Christum, omnem molestiam desperati languoris, quem patiebatur, euasit. Et benē factus transfuga, dum victoris Iesu castris applicuit, peregrinus in domesticum transiit, & Israëliticam dignitatem alienigena subintravit. In ore quippe beati martyris Anthimi, tanquam ex fenestra domūs, coccineus quodāmodō funiculus dependebat, quia trophæum Crucis Christi omnibus notū facere non cessabat. Præterea beatus Anthimus, cuius iā per multa certamina testabatur terra victorias, vt & in alio elemento nobilis eius palma claresceret, in Tyberini gurgitis flucta demersus est. Et vt artifex carnisificū rabies nihil dimitteret intentatū, saxea corda gestātes, pondus alligāt saxi, minus fidentes corporeæ grauitati. Sed frustra lapidea moles aggrauat, quæ penna meritorum leuat. Aliena peruersitas inaniter deprimit, quæ sublimia petens sanctitatis propriæ virtus extollit. Felix ille victus, qui dum humano solatio destituitur, ne pusillanimitas fiat, Angelitū visitatur. Felix, inquam, naufragus, qui vt de voragine pelagi ad stationem litoris reportetur, non terreni remis officio fruitur, sed caelestis nunciij vehiculo baiula-

Mat. 10.

Ephes. 2. 2. Cor. 4.

Luc. 16.

Ios. 2. Luc. 10.

Ios. 2.

Cant. 4. Labia sponsæ, doctores Ecclesiæ.

Vitta coccinea.

S. Anthimus non mergitur in Tyberini.

baiulatur. Angelus enim Domini veniens (vt in ipsa passionis eius narratur historia) & vinculum soluit, & beatum martyrem ad orationis suæ cellulam reuocauit.

Imitemur hunc egregium virum dilectissimi, sanctē viuendo, carnis incentiua frutando, mundi gloriā contemnendo. Beati nos martyres in operatione præcedant, vt sancti Angeli nobis in tribulatione succurrant. Delicatus siquidem miles est, qui antevult triumphare, quàm arma conferere: prius triturare, quàm rura proscindere.

Desunt nonnulla.

Inter hos sanè principes & caelestis militiæ bellatores beatus Anthimus insignis eniuit, quod & cruentis impiorum manibus in persecutione non cessit, & in pace positus, insurgentium portenta vitiorum spiritali virtutum mucrone truncauit. Carnis suæ membra tormentis exposuit, interioris hominis viscera illasā seruauit. Caput non timuit feruenti gladio subdere, vt Christo capiti mereretur inseparabiliter adherere.

Hic deest aliquid.

Imitemur, dilectissimi, fidem martyrum, per quam vincentes regna terrarū, adepti sunt præmia promissa caelorum. Sit ergo fides nostra solida, sit vera, sit robusta, vt nunc eundo per fidem, perueniamus ad speciem: nunc videndo per ænigmatis speculum, quandoque perducamur ad ipsius summæ veritatis obtutum, vbi nunc beatus martyr Anthimus, deposita sarcina corruptibilis carnis, stolam adeptus est Angelicę claritatis. Ecce enim inter ignitos supernæ Hierusalem lapides emicat. Ecce inter purpuratas martyrum legiones victor & coronatus exultat. Consummato quippe gloriosi certaminis cursu, eundem ipsum in præmio remunerationis accepit, qui factus est & precium cum redemit, Iesum Christum Dominum nostrum, Amen.

Heb. 11.

DE S. MAMERTO VIENNENSI EPISCOPO, EX ADONE AEQVE VIENNEN. EPISCOPO, ET GREGORIO

Turonensi. Non est autem, quod putet lector, nos hic vitam eius edere, sed propter Litanias illas solennes, quæ ante Christi Ascensionem fiunt in Dei Ecclesia, pauca hæc ex memoratis Patribus descripsimus, quæ tum ad eius declarandam sanctitatem faciunt, tum etiam ad Litaniarum barum ostendendam antiquitatem.

Amertus Viennensis episcopus insignissimus habetur. Qui inter alia mirifica, ob imminentē cladē ante Ascensionem Domini solēnes instituit litanias. Sic Ado in Chronicis Aetate 6. Anno 396. Idem rursus eadē ætate, Anno 452. Clodoueus rex post victoriā Alemānorū, 15. anno regni sui credens baptizatur. In de Burgundiā sibi subegit, & Gundobaldum atq; Gundegisilum fratrem eius ad tributa cōegit. Hoc tempore beatissimus Mamertus Viennensis episcopus cladē imminentem lachrymis & precibus suis à Viennensium vrbe remouit. Siquidem incēdia crebra, terræ motus assidui, & æterni sonitus cuidā totius vrbis funeri prodigiosum quiddam ac feralē minantes: populosis hominū conuentibus domestica syluestrium ferarum species obuerrabatur: lupi, vrsi, ac cerui naturaliter pauidi, per angusta portarum vsque ad fori lata penetrabant. Quid multis? Imminente solennitate vigiliarum, qua celebrari festina Resurrectionis annua consuetudo poscebat, ædes publica, quam præcelso ciuitatis Viennensium vertici sublimitas in immensum fastigata sustulerat, flammis terribilibus conflagrare crepusculo cœpit. Interpolatur nuncijs discriminis iucunditas & sublimitatis: pleno timoribus populo, ecclesia vacuatur. Omnes nanque similem facultatibus vel domibus proprijs casum de quadam nentis incendij arce metuebant. Perstitit tamen coram festiuis altaribus iniquus antistes S. Mamertus, & calorem fidei suæ accendens flumine lachrymarum, permissam ignibus potestatem incendio abscedente compescuit. Desperatione deposita, reditur ad ecclesiam, in eaque vigiliarum nocte sancti Paschæ concepit animo Rogationes, atque ibi cum Deo tacitus desinuit, quicquid hodiē psalmis ac precibus mundus inclamat. Hactenus Ado, cui valdē consentanea scribit Gregorius Turonensis lib. 2. Historiæ Francorum, cap. 34. in hæc verba:

Clades Viennensium.

*solennitas legendū puto.

Litaniarum institutio.

Magnæ facundię beatus Auitus refert in quadam Homilia, quam de Rogationibus scripsit, has ipsas Rogationes, quas ante Ascensionis Dominicæ triumphum celebramus, à Mamerto, ipsius Viennensis vrbs episcopo, cui & hic eo tempore præerat, institutas fuisse, dum vrbs illa multis terretur prodigijs. Nam terræ motu frequenti quærebatur: sed & ceruorum atque luporum feritas portas ingressa, toram, vt scripsit, vrbem nihil metuens oberrabat. Cumque hæc per anni circulum gereretur, aduentibus Paschalis solennitatis diebus, expectabat misericordiam Dei plebs tota deuote, vt vel hic magnæ solennitatis dies huic terrori terminum daret. Sed in ipsa gloriose noctis vigilia, dum Missarum celebrarentur solennia, subito palatium regale intramuraneum diuino igne succenditur. Paure omnibus perterritis, & ecclesiam egressis, credentibus ne aut hoc incendio vrbs tota consumeretur, aut certe disrupta tellure dehisceret: sanctus sacerdos prostratus ante altare, cum gemitu & lachrymis Domini misericordiam imprecatur. Quid plura? Penetrauit excessa poli oratio pontificis incliti, restinxitque domus incendium flumen profluentium lachrymarum. Cumque hæc agerentur, appropinquante Ascensione, vt iam diximus, maiestatis Dominicæ, in dicitur populis ieiunium, ostendit orandi modum, edendi seriem, erogandi hilarem dispensationem. Cessantibus quoque exinde terroribus, per cunctas prouincias dispersa facti fama, cunctos sacerdotes imitari commonuit, quod sacerdos fecit in fide. Quæ vsq; nunc in Christi nomine per omnes ecclesias in compunctione cordis & contritione spiritus celebrantur. Ita Gregorius Turonensis. Meminit harum Rogationum etiam S. donius lib. 5. Epist. 14. inter cætera dicens: Rogationum solennitatem primus Mamertus pater & pontifex reuerendissimo exemplo, vtilissimo experimento inuenit, instituit, inuexit, in quibus ieiunatur, oratur, psallitur, stetur. Vide plura apud eundem lib. 7. Epist. 1.

S. Mamertus suis precibus Deum placat.

VITA S. GANGVLPHI MARTYRIS, SCRIPTA
A QVODAM EX FIDELI ALIORVM RELATIONE,
sed interdum verbosius. Itaque & stylus passim nonnihil mutatus est, & pleraque compræbentur reddita per F. Laur. Surium. Extat in antiquis ijsque egræijs MS. Codicibus.

PROLOGVS AVTHORIS.

VENERANDA beatissimi Gangulphi, Confessoris Christi & martyris commemoratio, literis venit consignanda: qui post priscos illos sanctos eorum imitatione clarus existens, tanquam iubar splendidissimum in orbe resulsit. Et licet instituto laicus fuerit, at tamen contra antiqui hostis tentationes pugnavit viriliter, & tandem ut emeritus miles, cum triumpho bonorum operum migravit ad illam patriam verè beatam, felicitate fruitorus sempiterna. Verè beatum illum & gloriosum, qui mundo iam in deteriora prolabente & plutimis à via veritatis exorbitantibus, à iustitiæ recto itinere non deflexit. Cuius tota conuersatio rectè viuendi alijs exemplum fuit: cui cum Apostolo viuere Christus fuit, & mori lucrum: qui denique conuenienter Propheticæ admonitioni, spiritale canticum in tuba ductili & voce tubæ cornæ iugiter Domino modulatus est. Tuba ductilis, quæ crebris ictibus ex metalli massa producitur, carnis mortificationem significat. Itaque ille Deo in tuba ductili canit, qui carnem suam crucifigit cum vitijs & concupiscentijs, qui castigat corpus suum & in seruitutem redigit, vt disciplinis cælestibus extenuatum & productum, supernam possit edere melodiam. Tuba autem cornæ, cælestem designat conuersationem. Cornu enim ex carne nascitur, sed carnem excedens, carnem mollitiem mutat in osseam firmitatem. Psallit ergo Deo in tuba cornæ, qui in carne ambulans, non secundum carnem militat: qui ea, quæ sursum sunt, sapit & quærit, non quæ super terram. Talis certè huius B. Gangulphi nostri conuersatio, talis eius tota vita fuit: nempe sancta, innocens, fide integra, spe robusta, charitate affluens, cunctis denique virtutibus conspicua. Quam sanè multum dolemus nusquam nos scriptam reperire potuisse, cum non dubitemus non defuisse, qui eius miracula literis mandârunt: sed crebris barbarorum incurfionibus, omnia longè lateque vastantium, sicut

Phillip. 1.
Psal. 97.
Tuba ductilis.

Tuba cornæ.

tium, sicut multorum aliorum, ita huius quoque sancti viri credimus res gestas interijisse, vnoquoque in eam potius curam incumbente, vt fuga sibi confuleret, quam vt codicibus conseruandis assideret. Interim tamè ea, quæ posterorum fideli relatione nobis de illo comperta sunt, ipsius adiuti precibus, conabimur explicare.

HISTORIA.

LITVR vir Domini Gangulphus, præclaris in Burgundia ortus natalibus, à parentibus adhuc puer disciplinis Christianæ religionis apprime eruditus est: & in tenera illa ætate, cum esset egregia indole, & forma eleganti, conuersuebat crebris interesse piorum conuentibus, fauorque diuinorum eloquiorum suscipiens ab ore illorum, catholicas sententias mandabat memoriæ, ita vt in fragili pectusculo impressam iam liceret cernerè effigiem & exemplar sanctitatis.

Crescente ætate fuit vultu reuerendus, sermone affabili s, prudens in opere, facundus ore, denique nulla non morum honestate præditus. Ludicra hominum malè ocioforum spectacula tanquam voraginem quandam deuitabat, & petulantium iuuenum lubrica consortia & obscœna colloquia, quæ animi puritati vehemèter officiant, respuebat: Euangelicæque præceptionis non surdus auditor, cum serpentis prudentia columbinæ simplicitatis mansuetudinem coniungebat. Postquam autem amplissimæ opulenti patrimonij possessiones & facultates ad eum deuolutæ sunt, quàm liberalis & benignus in egenos fuerit, dici vix queat. Potuit dicere ex sententia cum B. Job: Oculus fui cæco & pes claudò, & ostium meum patuit viatori.

Maij 11.

Pietas puerilis.

Matth. 10.

Iob 29.

Vbi autem ad virilem peruenit ætatem, vxorem duxit generis quidem nobilitate ipsi non imparè, sed moribus longè dissimilem. Permisit hoc fortassis idcirco præpotens Deus, vt per illam beati viri probaretur patientia & innocentis vitæ simplicitas: qua vsque adeò studuit virtutum suarum merita occultare, vt ab inuidis inertia quadam torpere diceretur. Solebat verò etiam venationi operam dare, quòd prædia illius, in quibus demorabatur, densis essent cincta nemoribus, quæ diuersis ferarum generibus abundabant: id quòd hodieque testatur locus, in quo sacræ eius corporis exuuiæ asseruantur. Vacabat autem plerunque venationi, ne ocio torperet, quòd vt virtutes enèruat, ita vitijs alimenta ministrat: & vt hac ratione sese exerceret. Ea nanque tempestate regnum Francorum Pipinus præclare gubernabat, cui hic sanctus vir militari officio coniunctus, strenuam nauabat operam, atque inter fortissimos eius exercitus viros numerabatur. Erat enim acer animo, fortis viribus, in armis strenuus, & in omni denique re militari exercitatissimus. Cui rei argumentum est insignis eius armatura, quæ hodieque asseruatur in ecclesia, eius honori & nomini dicata, quam sacratissima reliquiarum eius præsentia illustrat, vbi habetur eius galea, lorica, gladius & brachialia: quibus ille quidem forinsecus sese communiabat, sed intus longè prioribus splendebat armis, galea fidei, thorace iustitiæ, clypeo inexpugnabilis æquitatis, & gladio verbi Dei, quo mētis eius penetralia mirificè erant illustrata.

Ducit vxorem, quæ ei fuit molestissima.

Eius armæ asseruantur in ecclesia.

Arma spiritualia.

Cum autem quodam tempore, persunctus regio ministerio, in patriam redire vellet, iter habuit per Campaniam. Vbi sumpturus ientaculum, & equis pabulum præbiturus, nonnihil ab itinere deflexit, inciditque in locum perspicuo fonte irriguum & lecto gramine amœnum: in quo postquam consedit cum suis, is, cuius erat locus ille, superuenit, eumque vir beatus, vt erat humanissimus, ad pariter sumendum cibum inuitauit. Inter edendum autem agere coepit cum eo de fonte ipsi vendendo. Id verò vt ille audiuit, intra se tacitus risit sanctum virum, non id ab animi puritate & innocentia, sed quadam stoliditate proficisci existimans. At tamen facillè sibi persuadens, & pecuniam se posse adipisci, & nihilo minus fontem retinere, quòd fieri non posset, vt aliò transferretur fons, neque cogitans dixisse Dominum, Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, si monti huic dixeritis: Tolle, & iacta te in mare, fiet: indicat precium fontis, nempe solidos centum, eosque vir beatus ei iussit numerari. Inde sumpto cibo, equis assensu coeptum cum suis prosequitur iter, tandemque Varenas venit, vbi tum quidem morabatur, & vbi basilica extructa est in eius honorem.

Matth. 21.

Emit fontem, isque diuinitus aliò trāsferretur.

Narrauit

Narravit autem vxori, quid egisset. At illa malignè eius facta omnia interpretans, clam illum & hebetem atque vecordem & rerum suarum prodigum dicere coepit. Non diu post exiit vir sanctus visurus loca domui suae propinqua, scipionemque manu tenens solo infixit, domumque rediit. Altera die cum surrexisset manè, aqua manibus & faciei ablucendae decrat. Tum ille plenus fide, iussit famulum properè ire ad eum locum, ubi defixus erat scipio, eoque extracto haurire aquam, quae illic esset emerfura. Fecit famulus, quod erat iussus: & mox euulsam è terra scipionem magna aquarum vis secuta est, ex imis terrae visceribus scaturiens. Atque ita auarus ille venditor fonte suo priuatus est, nec vnquam postea illic aqua manare visa est. Translatus autem fons diuina virtute, hodieque saluberrimè exundat, & per beati Gangulphi suffragia multis adfert sanitatem.

Fons ille morbis medetur.

Vxor eius se alteri prostituit.

Deut. 32.

Diuinitus proditur coniunx adultera.

Discedit ab adultera vxore.

Vxor autem beati viri, rupta coniugij fide, cum quodam è Clero nefaria commixtione sese polluit. Et ille quidem clericus dicendus non est, sed perfidiosus potius apostata, qui à iustitiae via & forte Domini deflens, non erubuit tantum scelus in se admittente mente obstinata. Et primò quidem istuc clanculò gerebatur: deinde multorum ore iactatum, tandem ad aures Gangulphi perlatum est. Ille rei indignitate per motus, aliquandiù varia animo volutabat, nec raro in ea sententia fuit, vt meritas ab ea poenas exigeret, ne ad generis sui ignominiam, in tali turpitudine diutiùs hæreret. Sed rursus verebatur, si illi causa necis esset, ne superioris vitae innocentiam alieni sceleris nauo obscuraret. Memor itaque sententiae illius, Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus: tandem statuit rem totam diuino iudicio permittere. Cum autem die quodam familia eius diuersis esset ministerijs occupata, cum sola coniuge predij sui fines lustrando circuiuit. Interim ad quandam veniunt fontem, ubi his vxorem vocibus compellat: Multa quidem de te, coniunx, passim feruntur foeda & indigna natalibus tuis, & adhuc mihi quidem certò non constat, verène, an falsò illa dicantur. Tum illa, etiam intrepidè iurando, falsos de se rumores sparfos ait, necè vnquam alieno concubitu pollutam. At Gangulphus: Diuina, inquit, providentia, quam nihil fugit, vt se res habeat, iam certis declarabit indicijs. En fons hic propositus est, nec frigidus valdè, nec immodicè calidus. In hunc igitur immitte manum, & è fundo lapillum extrahere: & si quidem à culpa es aliena, nihil mali patieris: sin autem polluta es, non sinet Deus latere scelus tuum. Illa beati viri, sicut alios omnes, ita hos quoque sermones vecordia adscribens, incunctanter manum iniecit in fontem. Ecce autem, simul atque lapillum ad se retrahere conata est, membris ferè omnibus obrigescit, & in digitis & brachio, quousque aqua pertigit, abstracta cute, nuda caro cernitur, nihilque aliud misera illa nisi repentinum interitum expectat. Tum Gangulphus ad eam: Optaram quidem, inquit, si fidem seruasses, & legi diuinæ conuenienter te gessisses, omnia tecum vitæ huius discrimina perpeti, & prospera atque aduersa omnia, vt cunquè fors tulisset, æquo animo pariter suscipere, simul æquabiliter viuere, simul iucundè ab hac vita emigrare. Sed quando hoc te scelere obstrinxisti, morte quidem digna es, sed meis manibus nolim tibi necem adferre: diuino potius te iudicio relinquo. Et si quidem dignos poenitentiae fructus egeris, veniam à Deo impetrabis. Si autem tantæ nequitiae finem non imposueris, cum auctore eius diabolo flammis gehennæ inextinguibilibus concremaberis. Meo sanè deinceps contubernio nequaquam frueris: habes autem tibi, vnde possis vitam sustentare, meam propter nuptias donationem. His dictis, cum suos conuocasset, ascenso curru, ad prædia sua, procul in Aualensi territorio sita, profectus est, pietatis illic & misericordiae vacans operibus, nullumque tempus solitis virtutum studijs vacuum abire sinens.

At mulier infelix, datam à beato viro possessionem adiit, & iam suæ relictae libertati, cum detestando illo Clerico solitæ libidini indulgit. Interim vereri coeperunt, ne fortassis zelo inflammatus Gangulphus, ambos repente interficeret. Valdè igitur in eam curam & cogitationem incubère, quomodo illum possent è medio tollere.

Totus igitur iam malo dæmone obsessus Clericus, cum optimè nõsset secreta omnia illarum ædium, in quibus vir beatus degēbat, diligenter explorauit tempus, quo possit illum solum inuenire, & famulorum ministerio destitutum. Tandem opportunum nactus tempus, clam in eius cubiculum ingreditur, gladium ad eius caput pendentem corripit: sed dum è vagina illum educit, Gangulphus expergitur, ictumque, quo ceruicem homo nefarius ferire instituerat, declinans, in coxam accepit.

accepit. Tum profanus ille, proiecto gladio, & equo conscenso, ne caperetur, aufugit. Gangulphus autem atrociter vulneratus, aliquot dies superuixit, & vt sensit adesse viuendi finem, Domini corporis & sanguinis perceptione suum munuit exitum, feliciterque migrans à corpore, ad Dominum, vti diu optauerat, profectus est. Porro duæ amittæ eius, religiosæ feminae, eo in loco, qui Varenas dicitur, sanctitatis & castitatis studijs vacantes, Vuil detrudis & Vuillegosa, comperto eius obitu, multis è clero & populo conuocatis, ad funus accesserunt, ablatumque corpus cum crucibus & cereis, diuinorumque hymnorum melodia ad eum, quem diximus, locum non sine miraculorum gloria deportarunt, atque in basilica condiderunt, quam vir sanctus in S. Petri Apostolorum principis honorem construxerat: in quem sanè locum ante obitum suum admodum benignum, beneuolam ac liberalem sese declararat, & necessarios redditus illic Deo seruituris suppeditarat. Vt autem de eius sanctitate & beatitudine certiores fierent mortales, ad cõmunem omnium vtilitatem & profectum virtutibus & signis Dominus eum celebrem reddidit, & mirabiliter illustrauit.

Atrociter vulneratur.

Reddit spiritalium.

Multa sunt miracula.

Quæ verò poena sit consecuta auctores cædis eius, non est silentio prætereundum. Itaque Clericus cum properè tam atrox facinus suum detestabili mulieri tanquam nuncium letissimum indicasset, & mutò sese ea immanitate oblectasset, miser abiit ventrem exoneraturus. Mox adest cælestis vindicta, & cum facibus corporis viscera quoque in cloacam deponit, negatoque ipsi poenitendi spatio, infelicem animam in tartarum præmittit. Fœmina autem, vt audiuit ex quadam puella sua multa diuinitus collata esse beneficia ijs in locis, per quæ S. Gangulphi exanime corpus fuisset deportatū, furore & amentia percira, dixit: Perinde efficit virtutes & signa corpus Gangulphi, atque anus meus. Dixit illa, & nefarius impuri oris vocem mox obscœnus quidam ancrepitus consecutus est. Erat autem dies Veneris, quem Christiani sextam dicunt feriam, quo id accidit: semperque deinceps quoad vixit, quot illo die verba protulit, totidem à parte corporis posteriori scædos reddidit sonos, inaudito quodam diuinæ animaduersionis exemplo. Cuius rei tam celebris fama toto regno diffusa est, vt is, quem diximus, rex Pipinus illac iter faciens, aliquos miserit percontatum, num hæc ita se haberent. Illi autem ad regem & proceres quæ auditione & oculis compererant, bona fide retulerunt.

Vltio diuina in percussore sancti viri.

Item in aduultera vxore.

VITA S. MAIOLI III. ABBATIS CLVNIACEN. AB ODILONE PRESBYTERO CONSCRIPTA. SERMO interdum nonnihil expolitus est per F. Laur. Swirium: quedam etiam compræbensius reddita sunt, omisis nonnullis, quæ ad historiam parum attinere videbantur.

PROLOGVS AVTHORIS.

HVGONI & charissimo fratri Almano, Odilo presbyter in Domino salutem. Cum ad proximum Pascha residerem in Romano monasterio, pridie eius diei, quo Patris nostri Maioli celebranda erat solennitas, vnus ex fratribus Iohannes nomine, qui secundum nominis sui interpretationem, Dei gratia ditatus est, inquirere coepit, quo in codice eius noctis lectiones designare & annotare deberet. Cui ego respondi: Consentaneum est, in huius Patris memoria beatissimi Pontificis Gregorij dicta recitari, quæ Maiolus pater, quoad vixit, crebrò & legit & audiuit studiosissimè, & cum libitum fuit, de eisdem facundo sermone differuit. Absoluto inde Vespertinarum precum officio, & diurnæ seruitutis atque operis penso peracto, tam ordinis monastici institutum, quam naturæ necessitas inuitabat nos ad captandam somni quietem. Ego verò per id tempus lugebam & deplorabam non modò damna rei familiaris, sed etiam inuisitæ calamitatis & inauditæ miseriæ ingens periculum, atque adeò, quod magis vrgebat, totius patriæ & pauperum omnium clades immanes & magna dispendia. Cumque tantorum discriminum tantique mœroris anxia cogitatio per plures iam noctes insomnem me reddidisset, atque ea nocte solito more sensibus meis importunè sese ingereret, beatum coepi rogare Maiolum, vt à Domino posceret mihi supernæ consolationis auxilium. Paulo post suggestit mihi tanti Patris dulcis memoria, & quodammodo promittere

S. Maioli solennitas.

mittere visa est, si animum eius laudibus occupare vellem, caelestis consolationis praesidia mihi proculdubio ocyus adfutura. Itaque dilectissimi patres & fratres, opus hoc scribendum suscepi, non quidem pro illius patris dignitate & excellentia, sed pro ingenio mei tenuitate. Quaecumque autem est, equidem igni spiritualis sensus vestriud examinari, discerni & corrigi & opto & obsecro.

VITAE HISTORIA.

Maij II. Cap. I. Apostoli. Martyres. Doctores.

OST Apostolorum & Euangelistarum sacrosanctas, diuinas & salutare institutiones & doctrinam, inuictissimaque & gloriosissima beatorum martyrum certamina, tertio, ut ita dicam, loco praestitit diuina dignatio Ecclesiae suae noua solatia, nempe luminaria amore ardentia, sermone radiantia & lucentia: Apostolicos dico sacerdotes, & illustrissimos viros, humana scientia non vanè, sed salubriter eruditos, diuina sapientia refertos, per quorum spiritalem intelligentiam & diuinarum scripturarum perspicacissimam indagacionem legis umbra luceceret, & tum sermo propheticus, tum profunditate altissimus, spiritualiter intellectus, tum Euangelici quoque luminis gloria, virtus ac maiestas rotius mundi densissimas profligaret tenebras. Horum enim sincerissima industria Apostolici actus exponuntur praedicanturque fidelibus. Horum deuotissima opera beatorum martyrum triumpho & merita sanctae Ecclesiae commendantur. Horum fide & sapientia contra fidem Catholicam deblaterantium & oblatrantium murmur & susurria compefcuntur & opprimuntur, schismaticorum strepitus sedantur, & os vana loquentium obstruuntur, idolorum potestas destruitur, gentilium crudelitas proculcatur, philosophorum insana commenta proteruntur, exhibantur & exploduntur, hereticorum vanitas, perfidia, errores, rabies tanquam foetor turbidus & fumus putidissimus, ita vt nec vsquam nec vnquam possint apparere, dissipantur & rediguntur in nihilum.

Sanctorum Patrum scripta quatum conferant Ecclesiae.

Cap. 2.

Postquam autem tales & tantos viros, ut potè ciues suos & domesticos regis sui, aula caelestis laetabunda suscepit, & è superna illa caelestique republica diuina providentia congruo ordine paruulis Ecclesiae consulere voluit, ita vt gratiam, quam praestare dignatus erat per sublimes & fortes, deinde praestaret per humiles, innocentes & simplices: quarto loco monasticus ordo pullulare, aut, vt verius dicamus, refluere & reuiuiscere coepit, quippe quem beatos Eliam & Iohannem Baptistam authores habuisse cognouimus, & ita deinceps per Apostolicam conuersionem & vitam, incrementaque virtutum & exercitia spiritualium Patrum ad nos vsque peruenisse latamur. Per istos enim & ab istis perfectissimè impleta est singularis illius ac specialis Euangelici praeccepti perfectio, à qua longè aberat adolescens ille, de possessione vitae aeternae Dominum Saluatorem interrogans, cui ille sic respondit: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia, quae habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelo: & veni, sequere me. Inter cuius quidem salutiferi praeccepti intentissimos auditores & strenuissimos executores, beatissimus pater & merito Benedictus & nomine, quasi quoddam sidus caeleste, praclare enituit: qui talis & tantus vita, moribus & miraculis extitit, vt eius ortum, vitam & obitum describendo, sanctissimus Gregorius, per omnia vir Apostolicus, & Apostolicae sedis Pontifex, atque inter praecipuos Ecclesiae primates insignis quoddam priuilegium vita & doctrina obtinens, testimonium ei perhibuerit. Post eius autem piissimi patris ex hac vita migrationem, per beatum Maurum illius discipulum omnis penè Gallia eius institutionis & religionis instituta suscepit, atque per eundem Maurum, eosque, quos ille ad iustitiam erudiuit, per longa temporum spatia eadem religio ad perfectionis cumululum excreuit. Illis autem ab hac luce substractis, rarefcente iam iustitia, nequitia crebrescente, & matre virtutum omnium disciplina tepescente, priorum patrum studia in posteris deficere coeperunt: & sicut per religiosos viros sanctique spiritus feruore plenos, sanctae institutionis professio gradatim ad perfectionis fastigia excreuerat: ita per negligentes & desidiosos paulatim prolapsa est atque defecit.

Cap. 3.

Is Berno fuit Comes.

Salutaris igitur propositi perniciofa remissio atque prolapsio ad illud vsque tempus latentè irrepererat, quo fauente Guilelmo, Christianissimo Aquitanorum principe, beatæ memoriæ Abbas Berno in Burgundiae regione, Maticensi caespite, pago, quem Cluniacum vocant, monasterium coepit extruere, atque in ea structura quantum

tum potuit operæ & studij posuit, tandemque piæ deuotionis affectu & multo labore ad laudabilem perduxit exitum. Eius enim & merito & exemplo complures inuitati, tranquillum vitae monasticæ portum expetunt, & ad Deum, contempto seculo, conuertuntur. E quibus vnum nobis commemorandum suscipimus, quem multorum salutis destinatum fuisse compertum est.

Odo ille dictus est, vir sanè per omnia laude dignus, beatissimo Martino Turonensi Episcopo deuotissimus, & Turonensis Ecclesiae clericus atque Canonicus. Is igitur vir honestus & valdè utilis, in regulari exercitatione probè institutus, post supradicti Patris Bernonis obitum, ad monasterij regimen multorum fidelium electione successit: vt verò idem ipse ad virtutum fastigia conscenderit, studijs eius id palam testantibus, Romanus orbis cognouit. Ei successit felicis memoriæ Adamarus, beatæ simplicitatis & innocentiae filius, qui studiosè sanè monasterium auxit praedijs & bonis temporarijs, atque in obseruantia regulari deuotus fuit, & cum esset luminibus orbatus, sicut & cætera aduersa omnia, absque vilo murmure & indignatione patientissimè id tulit. Ob meritum autem patientiae & simplicis atque innocentis vitae suae hoc praeclearo est à Christo donatus munere, vt eius tempore Maiolus, instituti monastici amore incensus, ad monasterium ipsius sese, Christo nostrae salutis authore vocante, contulerit. Ad huius autem Maioli conuersionem non parum momenti attulit venerabilis viri Hildebrandi amica congressio & spiritalis institutio. Et is quidem Hildebrandus, cum esset ex prioribus Cluniaci monachis, & eiusdem cœnobij praepositus, bis inuitatus est, vt Abbatis officium susciperet: sed vt faceret, adduci non potuit, semper magis appetens parere quàm praecipere, potiusque subesse quàm praesse. Hic iam fortassis desipere atque delirare me quispiam dicturus est, qui cum instituerim de beato Maiolo narrationem texere, tam multa de illis, qui eum antecessere, commemorarem. Sed nemo id putet casu aut temerè factum. nam studio atque de industria id feci. Quicquid enim haecenus de iustis & sanctis viris diximus, id vel integrè omninò, aut saltem ex parte, in hoc beato patre redolere didicimus.

Cap. 4. Odo 2. Abbas Cluniacensis.

Adamar 3.

Hildebrandus.

Cap. 5. Genus B. Maioli.

Virginitas.

It Lugdunū studij causa.

Vir archidiaconus.

Cap. 6.

Cōtempto mudo, monasterium petiit.

Fuit autem beatissimus Maiolus pater noster praeclearo stemmate ortus, & à nobilibus parentibus ab ipsa infantia perugili cura nobiliter educatus. Deinde accedente pueritia studijs ecclesiasticis traditus est, literis spiritalibus religiosè imbuedus. Factumque est nutu & providentia Dei, vt optimae spei puer diuinis actionibus accuratè intentus, totum adolefcenctiae tempus sine castitatis dispendio transfegerit: atque ita deinceps toto vitae spatio virgineū decus in suo retinuerit corpore. Iuuenili autem accedente ætate, altiora & praestantiora in diuinis, acriora atque maiora & difficiliora in humanis studijs attentans, cum in vtraque literatura esset exercitatus, Lugdunum profectus est, philosophiae matrem & altricem, totiusque Galliae ex more antiquo & iure Ecclesiastico arcem: vbi Antonio, viro sapiente & erudito, voluit praecceptore vti, postea magni illius Antonij eremitæ & Christi discipuli exempla longè acrius sectaturus, quàm huius Antonij, mundana professione philosophi, studia & disciplinam. Postea verò Lugduno ad ciuitatem Maticensem à proceribus patriæ & ciuibus suis, nempe cognatis & amicis reuocatus, vt erat vir religiosus, religiosè aliquandiu apud illos versatus est: nec potuit eius laudabilis vita & studium admirabile eius ciuitatis latere episcopum: quo horrante, cum id clerici & ciues consuluissent, eius Ecclesiae se passus est archidiaconum constitui. Humilitatis enim gratia praeditus, noluit esse immorigerus iubenti episcopo, per cuius ministerium id sibi diuinitus sentiebat imperari. Vt autem res ipsa postea declarauit, erat hoc maioris cuiusdam vtilitatis causa ira à Domino ordinatum.

Habet enim ea, quam diximus, vrbs vicinum monasterium, multis spiritalibus studijs decentissimè ornatū, cuius praefectus & fratres crebrò eum ad se inuitabant, eratque ei cum illis frequens colloquiū & spiritale contubernium. Inter ipsa autem dulcissima colloquia, & mutua sincerissimae charitatis officia & obsequia, videntes fratres interioris hominis obtutibus angelicam eius faciem, & cordis auribus haurientes mellifluam facundia, valdè eum cupiebant sibi fratrem adsciscere, quem postea etiam patrem habere mererentur. Et huc quidem intentus erat omnis ille Domini grex, sed inprimis senior ille Hildebrandus, cuius supra facta est mentio, vt id eueniret, ardentiori studio connitebatur. Iam verò gratia Dei pariebat in eius animo contemptum seculi. Quid multa? Posito ecclesiasticae dignitatis officio, spreto mundanae nobilitatis fastu & supercilio, posthabito blandissimo illo parentum & amicorum confortio, vt liberè posset

T

set

set seruire vero regi Christo, totum se subdidit caelesti magisterio. Nec enim multo post, certo die ad monasterium veniens, officiosissime suscipitur, ex canonis monastici praescripto introducit, & ut moris est, honorifice & amanter habetur. Quam vero gaudium ingens eius aduentus fratribus attulerit, nos nullis verbis satis explicare valeamus. Adfuit autem illi ad contemnendum mundum prompta voluntas, ad amandum Deum inuisita charitas, ad diligendos proximos fraternae benevolentia, ad exequenda vitae monasticae instituta non difficilis promptitudo, ad exhibendam non solum Abbati, sed etiam fratribus obedientiam impigra alacritas, denique ad praestandum omnibus de se virtutum exemplum pura simplicitas.

Qualis autem fuerit eius inter fratres in ipsis conuersionis inijs conuersatio, satis docere potest vel solus fratrum affectus, quem erga eum tempore celeberrimae electionis eius haud obscure declararunt. Nec erat necesse, ut in ijs, quae ad regularem obedientiam attinent, quispiam eum instrueret, quem, ut sanctus Euangelista Iohannes dicit, unctio gratiae caelestis de omnibus docebat. Coepit interea vita & doctrina tam praecclare celebris haberi, ut in domo Dei in fidelium omnium laudibus primum & praecipuum locum facile sibi vendicavit. Sic enim placuit praepotenti Deo, ut per diuersos humilitatis gradus ascenderet ad culmen monasticae perfectionis, ut iam non vnus e ceteris, sed inter ceteros praecipuus videretur. Sexto nanque, ut fertur, anno conuersionis suae supradictus felix memoriae Abbas & pius pater Adamarus, cuius monachus erat beatus Maiolus, cuiusque monitis & iussis tota animi intentione & pro viri corporis facultate parebat, semperque parere decreuerat, aduersa correptus valetudine, non solum viribus destitutus, sed etiam luminibus orbatus est. Cumque se non ignoraret tendere ad huius vitae occasum, nec posse diu tanti coenobij tantarumque tum spiritualium, tum temporalium rerum curam sustinere, de monasterij gubernatione & successoris electione cum spiritalibus fratribus tractare, & animo tranquillo patienter disponere coepit. Facta autem ex omnibus inquisitione, ad Maiolum, quem fratres omnes cupiebant, peruenit electio: de qua quidem electione pro illius excellentia & dignitate dicere non sufficio, sed ut sermone vtar breuissimo, ad illam functionem nec ibi, nec alibi beato Maiolo quisquam potuisset magis idoneus inueniri.

Electus igitur accitur, inuitatus ut assentiat, resistit, rogatus contradicit, adiuratus contremiscit: tandemque interdito adactus, acquiescit. Itaque Deo laudes gratesque agimus, quod contradicendi decreto adactus, acquiescit. Itaque Deo laudes gratesque agimus, quod contradicendi decreto adactus, acquiescit. Eligitur ergo a fratribus, a populo acclamatur, a pontificibus benedicatur, a supradicto patre monasterij in loco sublimi celeberrime collocatur, a fratribus officiosissime salutatur, atque ab omnibus ut Abbas & dominus honoratur & colitur. Neque eum suiduntaxat, sed etiam alij omnes, qui eum videre & nosse potuerunt, ultra mortales omnes sui temporis honore & veneratione persecuti sunt. De cuius sanae ortu & vita, moribus, miraculis & obitu, quae a maioribus nostris praecclare oratione dicta sunt, posunt sufficere. Qui enim de magnis maxima dicere potuerunt, clarissimos eius actus & merita, a Domino illi collata, magnifice conscripserunt. Ego vero vltimus seruatorum eius seruuulus, non quidem alia, sed quae ab illis dicta sunt, humili stylo succincte annotaui, secutus Albinum, Magni Caroli Imperatoris magistrum, licet multum ei impar, quantum peccator iusto, illiteratus erudito, dicendi imperitus facundissimo. Ille enim summi & incomparabilis viri, sanctissimi sacerdotis Martini vitam, a Severo Sulpitio sublimi stylo descriptam, planiori sermone explicans, ad meam meique similibus notitiam transmisit. Sed sicut post Apostolos nemo beatissimo exaequatur Martino, ita ego longe me Albino imparem confiteor. Dixit ille, utpote magnus, magna de magno: dicam ego paruus parua de magno. Dixit ille de suo Martino, sicut de summo sacerdote, & incomparabili viro: dicam ego de Maiolo, sicut de patre piissimo, & Abbate sanctissimo, atque viro illustrissimo & vere catholico.

Fuit igitur ille, sicut iam ante diximus, clarissimis ortus natalibus, & ex vtroque parente gemina nobilitate conspicuus. Ut autem multi per eum illuminarentur, agente ipso aeterno lumine luminum, velut sidus lucidissimum, in hanc lucem editus est, ac deinde ut erat genere nobilis, ita quoque nobiliter enutritus & solerter ac praecclare institutus & eruditus est. Atque ut ab inferioribus ad altiora scandere queamus, erat is vir iam dictus, saepeque dicendus, saepeque commemorandus, incessu grauis, voce sublimis, ore facundus, ad speciem iucundus, vultu angelicus, facie serenus, in omni motu, incessu, actu corporis ipsam honestatem representans. Omnium membrorum conueni-

uenienti dispositione decensissime comptus, mortalium omnium mihi facile videbatur pulcherrimus. Erat fide firmus, spe certus, gemina charitate refertus, clarus sapientia, intellectu admirandus, consilio prouidus, animi fortitudine robustus, spiritalis scientiae cultor assiduus, & pietatis amator egregius: repleueratque eum spiritus timoris Domini, qui, teste Propheta Dauide, initium sapientiae est, illius, inquam, sapientiae, cuius splendoribus perfusus beatus Maiolus, caelestium beatitudinum munus adeptus est. Cuius muneris lumine accensus nosster Maiolus, cum pauperibus spiritu voluit etiam ipse pauper fieri, ut a rege caelorum caelesti regno donari mereretur. Cum beatis mitibus studuit esse mitis, ut cum illis posset terram viuentium possidere. Cum beatis lugentibus cupiebat filiorum suorum culpas, & totius mundi crimina atque delicta crimina plangere, ut ad aeternam consolationem cum suis omnibus posset peruenire. Esurientibus & sitientibus iustitiam, eandem esuriendo & sitiendo iustitiam, studuit sociari. Erga miseros semper se conatus est exhibere misericordem, ut cum beatis misericordibus posset diuinam experiri misericordiam. Quantum humana sinebat fragilitas, caelestibus iugiter inhians desiderijs, iustis meritis & oratione assidua diuinae contemplationis obtinuit gratiam, ut cum beatis mundo corde praeditis dignus fieret summi Dei beatissima visio: atque ut eius verissime & dici & esse mereretur filius, pacificus esse didicit: ut non modo ad suam possidendam animam instructus esset patientia, sed ut etiam discordantes omnes ad pacem & concordiam pro viribus reuocaret. Propter iustitiam persecutiones & afflictiones, ab hoste antiquo & malis hominibus illatas, aequo tulit animo, ut beatis propter iustitiam patientibus & pauperibus spiritu ad percipiendum & possidendum regnum caelorum posset adiungi. Ita ergo tribus supradictis virtutibus, fide, spe & charitate ornatus beatissimus pater Maiolus, & octo euangelicis benedictionibus circumspectus undique, etiam quatuor illas virtutes, quas Cardinales vocant, feruenti desiderio adipisci conatus est, adeptusque sanctis operibus excolere non destitit: ut per prudentiam suae suorumque in posterum salutem prospiceret, per temperantiam iustae discretionis moderamine negocia spiritalia curaret, per fortitudinem diabolo & vitijs resisteret, resistendoque & viriliter decertando vitiorum fatorem satanam superaret: per iustitiam, quae se per virtutes omnes diffundit, & virtutum quasi quoddam condimentum esse videtur, sobrie, pie & iuste viuendo, bonum certamen certando, cursum consummando, fidem seruando, repositam sibi iustitiae coronam ab illo mereretur percipere, qui est virtutum omnium largitor & auctor. Cuius benedictionis largitas & clemens benignitas contulit nobis, ut tanto ac tali fruamur pastore, in quo habemus exemplum, quod sequamur, & in quo apposita nobis forma est, cui imprimamur.

Erunt autem fortassis, qui cum tam multas eius virtutes commemorari audiunt, etiam miracula eius nosse velint. Miraculis enim confirmatur eorum fides, qui de sanctorum hominum meritis & praemijs dubitare solent. Sed ne quis de huius beati viri sanctitate & gloria ambigat, discat ab eis, qui eius res gestas & visu & auditione habuere compertas, quemadmodum vixerit, docuerit, & ut plenus dierum, virtutibus praecclare instructus, ab hac luce migrarit. Et cum cognouerit eum fidelium hominum attestacione, & sancte vixisse, & recte docuisse, credat eum proculdubio ad sanctorum gloriam, Christo duce, peruenisse. Quanta autem per eum Dominus & ante & post obitum eius miracula patrarit, satis testantur a doctissimis viris conscripta volumina, sensu catholico, sermone rhetorico, partim etiam carmine. Et quia Deus omnipotens nullum tempus abire patitur sine testimonio suae benignitatis, ad corrigenda errata & teporem nostrae fragilitatis, saepe renouat exempla sanctitatis. Et in ijs quidem, qui nostra aetate virtutibus conspicui extiterunt, beatus Maiolus praecipuus esse visus est, in cuius actione honestas, in consuetudine sobrietas, in secundis rebus modestia & humilitas, in aduersis patientia reluxit. Mitibus & mansuetis affabilem, superbis & elatis terribilem se exhibuit: itemque parcum, ubi debuit: liberalem, ubi decuit. Non habitu varius, non actione confusus fuit. Vnus idemque semper permanens, deuotus esse studuit imitator sanctorum, & eorum in primis intentus auditor, quorum disciplinis & imperio sese vltro addixerat. Septenariam illam copulam, ab Apostolo Petro in ternario & quaternario numero ordine mirifico luculenter dispositam, non aure surda audiens, audiendo perdidit, & ut alij quoque discerent, lingua ac manu eos perdocuit: ministrans in fide virtutem, in virtute scientiam, in scientia abstinentiam, in abstinentia patientiam, in patientia pietatem, in pietate amorem fraternitatis, in amore fra-

Virtutes eius.

Cap. 7.

I. Iohan. 2.

Adamarus luminibus orbatus, successore accipit Maiolum.

Cap. 8.

Maiolus miris omnes venerantur.

Cap. 9.

S. Maioli virtutes & doctores corporis & animi.

Psal. no.

Matth. 5.

Octo beatitudinibus ut fuerit instructus.

Ite quatuor virtutibus Cardinalibus.

Cap. 10.

Vita eius prosa & carmine conscripta.

2. Pet. 1.

ternitatis charitatem. Præferbat autem dialecticorum syllogismis, argumentis rhetorum, atque omnibus philosophorum argutijs illam Apostolicę simpliciter insignitę doctrinam, dicens cum eodem Apostolo: Ego enim didici in quibus sum, sufficiens esse. Scio & humiliari, scio & abundare: vbiq; & in omnibus institutus sum, & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia possum in eo, qui me confortat.

Præterea sanctorum Patrum diuinarumque nostrę religionis philosophorum sapientia imbutus, totiusque Ecclesiasticę disciplinę eruditionibus & virtutibus illustratus, quemadmodum de Moyse dicit Ecclesiasticus, Dilectus fuit Deo & hominibus, atque idcirco eius memoria in benedictione est. Verumenimvero sic ille studuit charus esse & placere hominibus, vt Deo non displiceret: ita Deo, vt hominibus prodesset: placere Deo, bene & sancte viuendo recteque docendo: placere hominibus, spiritalia & temporaria beneficia in eos pro viribus conferendo. Et sanę esse in benedictione memoria eius res ipsa declarat, quando perspicue cernimus in præsentia, & de præterito recordamur, quomodo per eum & per illos, quos in Christo genuit, ædificia cęlestis structurę excreuerint, hodieque excreuant. In quibus (quod pace spiritalium artificum, in eadem structura laborantium, dictum velim) vntus præcipue fulsit, atque plüs omnibus laborauit, dominus & Abbas Guilelmus, nuper rebus humanis subtractus, de cuius clarissimis actibus & vita laudabili, admirandaque conuersatione non potest nostra paruitas id, quod sentit, sermone explere. Quam sit, inquam, beatissimi Maioli, eiusque discipulorum memoria in benedictione, testantur monasteria, ab ipsis partim à fundamentis extructa, partim ab interitu vindicata, & cę virtutum incremento ad meliorem statum reuocata. Quântum autem vir sanctus Deo placuerit, docere possunt signa & miracula, quę eius meritis Dominus effecit: quando, vt multorum fidelium fidissima affirmat relatio, multi diuersis affecti morbis, plerique etiam, quorum iam desperata erat vita, ab eo visitati, per gratiam Dei pristina sunt incolumitati restituti: complures oculorum deterfa caligine, lumen recuperarunt: non pauci multinarijs vexati febribus, eius precibus sunt liberati: multi, vt ferunt, serpentum, luporum, canum morsibus infestati, dæmonum quoque ludibrijs exagitati, Dominicę Crucis signo eius dexterę expresso, salutis remedia perceperunt. Multi in periculis fluminum, ictibus fulminum, alijsque incommodis, eius orationibus sunt seruati. Nonnunquam candelę vel negligentia cubicularij, vel euentu aliquo ante eius lectum extinctę, diuinitus accensę sunt, sicuti testantur, qui præsentis adfuerunt.

Cum esset aliquando in monasterio sanctissimi martyris Dionysij, & pro consuetudine nocturnis horis legeret eiusdem martyris & admirabilis philosophi librum de Hierarchia cęlesti, graui in eum incidente somno, cereus è manu eius in libri paginam decidit: & ecce rem stupendam: Ignis naturę suę officium persequens, ellychnium & ceram consumpsit, paginam violare non est ausus. Etsi autem non excitauit corpore mortuos, alia certę potiora præstantioraque per eum Dominus miracula edidit. Quod si verò anima plus est, quàm corpus, multo excellentius est animas semper victuras à peccati morte excitasse, quàm extincta corpora ad vitę huius pericula & arumnas reuocasse. Porrò eorum, quos ab animę horrenda morte & immani vitiorum voragine ad vitam reduxit, & suis exemplis in vitę vias perduxit B. Maiolus, tantus est numerus, vt soli Deo cognitus sit. His ergo atque id genus alijs claris virtutibus, Deo & hominibus charus fuit. Multi catholici & venerabiles clerici, religiosi monachi, reuerendi Abbates venerabantur illum vt sanctissimum Patrem: sancti & sapientes episcopi tractabant illum vt charissimum fratrem: Imperatores, Imperatrices, reges, principes seniore illum appellabant & dominum. Honorabant illum Apostolicę sedis Pontifices, vt qui reuera esset eo tempore monasticę religionis princeps. Ille diuus Cęsar & Maximus Otto diligebat eum pectore tuo. Prosequeretur eum Cęsar illius coniunx Adelheidis Imperatrix Augusta charitate sincerissima & deuotione mirabili. Nec parum amabat eum illorum filius Otto Imperator. Conradus quoque rex nobilis & pacificus, iam dictę Imperatricis frater, non impari affectu & voto eum complectebatur, atque eius nobilissima coniunx Mathildis quanto crebrius esset vultum eius contemplata, tanto maiori eius seruebat amore. Quid ego hęc commemorę illustrissimum Burgundionum Ducem Henricum? quid Lambertum clarissimum Comitum? quid Guilelmum & Richardum Aquitanorum & Nortmannorū fortissimos Duces? quid Italię principes & Marchiones? Qua illum veneratione profecurus sit Guilel-

Philip. 4.

Cap. II.

Ecclesi. 45.

Deo & hominibus vt placuerit.

Guilelmus Abbas.

Miracula S. Maioli.

Cap. 12.

Match. 6.

Innumeros conuertit ad Christum.

Quam charus omnibus fuerit & venerabilis.

Guilelmus Prouincię gubernator, & vita & exitus illius ostendit: quippe qui per sancti viri merita & fida obsequia, B. Benedicti habitum induere meruit. Erkenboldus etiam, Syluiniacensis loci prouisor fidelissimus, idemque inter suos clarissimus, & adiacentis patrię pater, pauperumque tutor fortissimus, quàm insigni erga beatum Maiolum animi deuotione fuerit, locus, quem diximus, abunde confirmat, ab illo & ante & post obitum semper memorandi patris, & ædificijs, & diuitijs, & multiplici ornamento excultus ac nobilitatus, ita vt regiam quandam ea in re liberalitatem exhibuisse videatur. Quis nunc adhuc superest, & honoris eius & nominis hæres, benignę se gerit erga locum illum, nec eius habitatores damno vlllo afficit.

Ita nimirum glorificatus & magnificatus est beatus Maiolus, Christi cum gratia præueniente, in conspectu regum & principum & coram omni populo, vt possit etiam in ipsum quadrare, quod de Moyse dicit Ecclesiasticus: Glorificauit illum in conspectu regum, & ostendit illi gloriam suam. Hugo quoque Gallorum rex, quoties illum vidit, humiliter ac deuotè eum suscepit, & valde honorificè tractauit: idemque quodam tempore rogauit eum, vt ad ipsum veniret, idque eo animo, vt sancti Dionysij monasterium eius consilio & ope rectius posset constitui. Non recusauit vir sanctus, iterque lætus suscepit, regię voluntati obsecundans, sed cum Syluiniacum peruenisset, Deo vocante, plenus dierum & sanctitatis, ex hac vita migravit quinto Idus Maij, sexta feria illucescente post sacratissimam solennitatem, qua Christus ascendit in cælum, & fideli seruo suo Maiolo post se scandendi viam ostendit. Quod vbi comperit Hugo rex, sua præsentia & regijs muneribus eius exequias cohonestauit & tumulum, vbi præstante Domino, multa facta sunt & sunt miracula, per multisque plurima & præstita sunt & præstantur beneficia, quę præ nimia & multitudine & magnitudine commemorari non possunt. Sanantur illic morbidi omnes, paralytici, claudij, febricitantes, cæci, dæmoniaci, & incerto quodam igne terribiliter & miserabiliter inflammati. Quisquis etiam cum deuotione in quacunque afflictione & necessitate opem illic poscit fideliter, voti sui compos effectus, redit ad sua sospes & gaudens, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuut & regnat cum patre in vnitæ spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Cap. 12.

Ecclesi. 45. Hugo rex Gallorum.

Beati viri felicissimus obitus.

Multa ad eius sepulcrum facta miracula.

SS. NEREI ET ACHILLEI, ITEMQUE S. DOMITILLÆ ET QUORVNDAM ALIORVM ILLVSTRE MARTYRIUM, quod quidam anonymus se scribit de Græcis conuertisse, probaturque etiam doctissimis viris, & consentiunt vetustissima Martyrologia, quę non paucis locis etiam ad verbum quędam hinc mutuata sunt. Dicitio plerunque in gratiam Lectoris nonnihil expolita est per F. Laur. Surium.

P R A E F A T I O I N T E R P R E T I S.

NISI studia Catholicorum securitatis suę somno torperent, nulla posset ratione impietas hæreseos, limites inuadere pietatis. Sed ad cuiusmodi nos stimulis suis illi excitant: & tamen fastidiosi, dum strenuè & sollicitè illis obuiare non curamus, agnos negligimus, & ex oculi amittimus, luporum morsibus sine dubio lace- randos & deuorandos. Itaque sollicitudinem orthodoxorum, qui ante nos fuerunt, imitari cupiens, aliquot prouincię nostrę martyria collegi, & ex Græcis Latina feci, exemplum proponens aliarum prouinciarum studiosis, vt sicut nos in nostra, ita illi in suis prouincijs transferant peracta martyria: vt populi excolentes & venerantes eos, quos pro nomine Domini nostri Iesu Christi passos cognoscunt, discant, quo bellandi studio victoriarum triumphos agentes, ad regem suum lætantes atque ouantes peruenire meruerint. Primam itaque ad ædificationem omnium, qui cupiunt placere Deo, sumamus Domitillam nobilissimam virginem, neptem Domitiani Imperatoris.

Hic locus in MS. codicibus valde obscurus est.

H I S T O R I A.

T 3

Hæc

Cap. 1.
Maij 12.
quod ad Ne-
reum & A-
chilleū atti-
ner.

Virginita-
tis amissa
& matrimo-
nij incom-
moda.

Cap. 2.

Encomia
sanctæ vir-
ginitatis.

AE C Domitilla habuit Nereum & Achilleum eunuchos cubicularios, quos beatissimus Petrus Apostolus Christo lucratus fuerat. Cum viderent autem illi dominam suam gemmis ornari, & purpureis atque auro textis vestibus indui, dixerunt ei: Si id studij & operæ, quod ponis in ornando corpore, ut filium consulis Aureliani maritum accipias, ad animam ornatum transferres, immortalem Dei filium regem omnium seculorum posses sponsum & maritum habere, qui te quoque efficeret immortalem, & neque tibi, neque ornamentis tuis quicquam unquam de perpetuitate decedere pateretur. Respondit Domitilla: Ecqua verò hominis potest esse maior charitas, quam complecti matrimonium, suscipere liberos, per quos dulcissima posteritas propagetur, & tam generis dignitas, quam nominis memoria conseruetur? Contrà autem, quam asperum & immanè est, delectationes contemnere, vitæ suauitate non perfrui, & perinde quasi non sis editus in hanc lucem, quæ corpori iucunda & plausibilia sunt, fastidire? Nereus dixit: Tu quidem momentaneas delectationes vides: quæ verò postea sequuntur, diuturna pericula non vides. Primò enim, cum integritatem, cum qua nata es, tibi eriperint, amisso nomine virginis, mulier vocaris: & quæ nunquam ingenuitati tuæ ne ipsos quidem parentes dominari passa es, corporis tui dominum patieris hominem extraneum, qui te ceu vilissimo mancipio abutatur, nec æquo ferat animo vilius unquam te colloquio perfrui, ne ipsos quidem notos, non affines, non nutrices, non vernaculos tecum nutritos, tibi sinat esse affabiles. Periclitabitur visus, itemque auditus, & quicquid etiam simplici & candido animo feceris, suspitioni erit obnoxium. Respondit Domitilla: Scio matrem meam habuisse patrem meum virum zelotypum, & his iniurijs longo tempore esse exagitatam. Sed num ego propterea quoque talem sum habitura maritum? Achilleus dixit: Sponsi plerique omnes ante nuptias modestos & perquam humanos se simulant: at postea totos sese produnt: & si sint libidinosi, ancillas amant, easque etiam tum, cum dominas suas contemnunt & ducunt pro nihilo, superba & iracunda contentione defendunt, & non verbis duntaxat, sed etiam verberibus vlciscuntur: cumque iniurijs sermo, etiam à pia parente dictus, vix æqualiter toleretur, horum & pugnos durissimos & truces calcium ictus ferre oportet.

Sed esto, neque libidinibus deditus, neque zelotypus sit sponsum, sed blandus etiam & commodus: verum etiam tum, quæ sint coniugi expectanda incommoda, videmus. Conceptum vteri pondus die noctuque gestabit inuita: quo pondere sit, ut sit meticulosa, ægra, pallida, vix suis pedibus valens ingredi, cibosque salubres fastidians, noxijs delectetur. Iam si sinus ipse interior aut calore immodico, aut nimio frigore, siue etiam macie aut pinguedine plus æquo affectus sit, inde tot morbi existunt, cum quibus solent multi edi in hanc lucem, quales sunt incurui, claudi, strabi, muti, vlcerosi, dæmoniacy, quibus plerumque prius adhibendus sit exorcista, quam nutrix: ut nihil dicamus de partibus illis, qui suas matres necdum editi perimunt: vbi non solum obstetricibus, sed etiam viris igitotus, puta medicis, sæpè eiusmodi naturæ secreta incommoda, cum multa verecundia detegi necesse est. His ab Achilleo dictis, Nereus subiunxit: O quam beata est sancta virginitas, harum calamitatum expers, amabilis Deo, chara spiritibus angelicis: quam qui obtinet, similis Deo est: ea autem destitutus, hæcenus Dei perdidit similitudinem, quatenus integritatem perdidit, & corruptioni obnoxius est. Et potest quidem mulier, si corrupta sit, culpam poenitentia abolere, integritatem verò recuperare nunquam potest. Quantæ igitur amentia est, alienæ velle subdi libidini: quantæ imprudentiæ, qui possit cum gaudio, angelorumque & hominum applausu expectare integritatis præmia & coronam sempiternam, eum per lamenta poenitentia postea eò conuicti debere, ut possit pollutionis obtinere veniam? Et quidem sanctitas omnis, si vel voluntate vel necessitate aliqua amissa sit, ad statum suum & pristinam gloriam per poenitentiam reuocari potest: sola virginitas, si semel prodita sit, manet irreparabilis. Culpa eius amissa, lachrymis poenitentia potest elui: ipsa verò in pristinum gradum restitui non potest. Denique perditam omnia recuperare licet: virginitas, si prostituta sit, nullam admittit instauracionem. Nam etiam si mulier corrupta, per poenitentiam potest ad culpæ indulgentiam peruenire, nulla ta-

re, nulla tamen ratione consequi id potest, ut virgo sit, sicut creata est, semel amissa integritate, in qua nata fuit. Est autem certè sancta virginitas grata inprimis & familiaris Deo patri, & filio, & Spiritui sancto. Ut enim regina, omnium nobilium & illustrium matronarum personis antefertur: ita virginitas ceteras virtutes antecellit, proximumque à martyrio locum obtinet. Blanditur ei fides, amplectitur eam spes, osculatur charitas: patientia, mundi contemptus, perseverantia, vigilantia, constantia, hospitalitas, misericordia, pia sollicitudo, scientia, probitas ei obsequuntur: quæ sunt paradisi flores immacescibiles, & in angelicis pratis atque memoribus sanctos spirant odores, vbi vita æterna naribus hauritur, vbi aër ipse tantam ex se diffundit odoris suauitatem, ut quisquis eum naribus attraxerit, deinceps non possit morore affici, non morbo villo corripitur, sed lætus semper sit, de vitæ immortalitate securus.

Virginitas
Deo gratif-
sima.

Vita beata
in caelis.

Cum hæc essent à Nereo dicta, Achilleus ait: Quæ frater meus iam commemoravit, per exigua sunt, tanquam si quis ex immenso flumine sextarium unum hauriat, qui potest quidem copiosissimi fluminis esse quædam delibatio, sed nullo pacto aquarum eius copiam omnem comprehendere potest. Ita etiam vitæ illius infinita gaudia & voluptates sermo nullus explicat, nulla capit cogitatio, nulla disputatio complectitur. At verò neque in hoc seculo virginitas perdit decus & ingenuitatem suam. Non timet viri insultus, non est subdita homini corruptori, qui mundam contaminat, resignat obsequium, violat integritatem, liberam redigit in seruitutem, & quæ à Deo condita est ingenua, eidemque & sanctis omnibus chara est, eam violenter cogit esse suæ libidinis ancillam: deinde intra domesticos parietes, haud aliter atque in priuata custodia, seruat in clausam, non patitur ab alijs salutari, nec parentibus eam inuisendi facit copiam: nutritores, nutrices, affines velut hostes quosdam ab eius consolatione & colloquio excludit, & ne ipsis quidem infantibus liberam facit cum ea loquendi potestatem, veritus ne illi parentibus eius prodant, quibus ea ab ipso afficiatur iniurijs, qui cum adhuc esset sponsus, virgini fallacissimè blandiri consueverat. Mentior, si non hæc ita acciderint, & non minora etiam à me dicta sint, quam soleat exercere in coniuges maritorum superbia, agente partim angelo Dei sancto, virginitatis patrono, quod hanc prostituere voluerit, atque suo excludere prædio eam, quæ vnà cum ipsa nata fuit, in eiusque locum succedere permiserit inimicam corruptionem, quæ ad id usque temporis nunquam ibi locum habuit.

Cap. 3.

Mariti ple-
rique quam
sunt duri in
coniuges.

Facianus autem angelum Dei ita eam compellantem: Dic mihi mulier, in quo te legit virginitas, ut illam à te eijcias, & eius inimicam corruptionem admittas? Cum è matris vtero prodires, tecum perpetuò permanit, tecum lactata est, tecum inter infantiaë vagitus, inter blandimenta & nutrimenta, inter tædia & molestias perseveravit. Cum ægrotares, cum vigilares, dormires, surgeres, assideres, vestires, ornareres, esurires, epulareres, semper tibi præstò fuit. Non deseruit operam literis dantem, non catechumenam, non baptismate ablutam, non Christi sanguine consecratam. Tecum venit ad nuptias Christi & Ecclesiæ, vbi thalamus eius, gemmis virtutum instructus, mundarum ornamentis quotidie decoratur. Ex quibus nuptijs quotidie nascuntur innumerum, patre Christo, matre Ecclesia: nec tamen amouetur thalamus, quandoquidem Christus pater nunquam desinit sponsum esse, nunquam mater Ecclesia sponsa. Semper enim Christus & pater & sponsum est: semper Ecclesia & mater & sponsa est, nec parere cessans, nec immaculatæ virginitatis vlla sentiens dispendia. Ex Christi enim castissimis amplexibus integritas non minuitur, sed augetur: & Ecclesia patiens, augmenta potius capit, quam vlla detrimenta virginitatis: cuius ornamenta vario gemmarum splendore coruscant: ex cuius ore mellita diuinæ legis eloquia manant, & perpetua profluunt virginibus blandimenta. O felix & sancta virginitas, quæ etiam in terris degens inter homines peccatores, magnis fruere gaudijs: quibus tandem poteris inter angelos in caelis? qua te illi complectentur benevolentia? quis illic erit decortuus, gemmas vincens omnes quantum preciosissimas? Semper illic aderit tibi iuuenis speciosissimus, Christus rex, regis omnipotentis filius, splendidus, auricomus, diadematus, solis radios suo fulgore obscurans, tibi perpetuò blandiens, & gaudia sempiterna concilians. Elige nunc igitur Domitilla, quem velis: vel hunc æternum, perpetuas adferentem delicias & bona sempiterna: vel hominem mortalem, cum quo eius pariter delicia sint interitura.

Cap. 4.

Nuptia
Christi &
Ecclesiæ.

Virginum
gloria in
caelis.

Hæc & id genus alia multa prosequentibus Nereo & Achilleo, Domitilla virgo prudentissima dixit: Vtinam iam olim diuina hæc scientia mihi obtigisset: certè nunquam

Plautilla
mater S.
Domitillæ.

sponsæ nomen suscepissem, & sine labore mihi hunc titulum sumerem: & sicut baptizata idolorum cultui valefecerit, ita hac ratione instructa, carnale hoc commercium respuissem. At nunc quando Deus sermone oris vestri voluit lucrari animam meam, non dubito quin etiam rationem vobis indicaturus sit, qua possit per vos effici id, quod pro eius amore optamus. Deinde Nereus & Achilleus abiierunt ad S. Clementem Episcopum, eique dixerunt: Licet gloria tua sit omnis in Domino Iesu Christo, nec humana dignitate glorieris, at tamen non ignoramus, Clementem Consulem, patris tui germanum fratrem fuisse. Cuius soror Plautilla nos infantulos emit: & quando à Petro Apostolo verbum vitæ audiens credidit & baptizata est, nos vna cum filia sua Domitilla sacro baptismate voluit initiari. Eodem autem anno Petrus Apostolus per martirium migravit ad Christum, & Plautilla quoque diem suum obiit. Porro Domitilla filia eius, cum Aurelianus illustrem haberet sponsum, à nostra paruitate didicit sermonem, quem nos ab ore Apostoli accepimus, quod virgo, Christi amore in virginitate perseverans, ipsum habeat sponsum, & cum illo delicijs & gaudijs fruatur sempiternis. His itaque & eius generis alijs à nobis acceptis, cupit virginitatis suæ votum manibus tuæ velamento sacrari. Respondit Clemens Pontifex: Tempus adest, ut video, quo & mea, & vestra, & illius vocatio ad martirij palmam pertingat. Sed quia præceptum Domini est, ne timeamus eos, qui corpus occidunt: contemnamus hominem mortalem, & principi vitæ sempiternæ modis omnibus parere nitamur. His dictis, abiit ad Domitillam, eamque consecravit. At quia longum est ordine commemorare, quæ mala passa sit à sponso Aureliano furij exagitato, ad huius historie calcem ea rejicimus. Impetravit autem à Domitiano principe, ut si sacrificare noller, in * Pontiam insulam relegaretur, sperans se illo in exilio animum virginis à persecutionis proposito deduciturum.

Matth. 10.

S. Domitillæ
exilium.
* Pontiana

Cap. 6.
Furius &
Priscus
magici.

Cum igitur in ea insula exularet, adestentque ei Nereus & Achilleus, erant illic etiam duo malefici, Simonis Magi discipuli, Furius & Priscus, propter artes magicas eò relegati. Hi magicis præstigijs penè omnes insulæ incolas eò adduxerant, ut Simonem Magum ceu Dei filium colerent, Petrum autem Apostolum præter meritum inimico in illum animo fuisse sentirent. Opponebant autem se illis Nereus & Achilleus, dixeruntque hominibus in insula illa degentibus: Marcellum nostris, Marci præfecti Urbis filium? Responderunt illi: Equis verò illum ignoret? Nereo rursus & Achilleo dicentibus, Admittitis ne huius de Simone & Petro testimonium? aiebant: Nimis ille delirat, qui tanto viro fidem adhibere non vult. Nereus & Achilleus dixerunt: Date ergo hoc salutem vestram, ut donec illi nos scribamus, & ille nobis respondeat, ab horum doctrina subducatis. Vbi autem nos scripserimus, eligatis vnum ex vobis, qui epistolam nostram ad eum perferat, quam nos quidem vobis presentibus cupimus recitari, sicut & illius responsum. Nerei autem & Achillei epistola hæc est:

Cap. 7.
Epistola
Nerei &
Achillei ad
Marcellum.

Nereus & Achilleus serui Christi Iesu, fratri & condiscipulo Marcello æternam salutem. In Ponticæ insulæ ergastulum relegati propter nomen Domini nostri Iesu Christi, gaudemus quidem, sed gaudium nostrum perturbant Furius & Priscus, discipuli Simonis, qui propter artes magicas huc in exilium deportati sunt. Aiunt illi à culpa alienum fuisse Simonem, porro Apostolum Petrum sine causa eum execratum esse. Cumque diceremus nos insulæ habitatoribus, ne commodarent eis fidem, memorauimus illustrem & idoneam personam tuam, quæ possit scriptis ipsos efficere certiores, cuiusmodi fuerit Simonis Magi vita, & quemadmodum, cum eius fueris discipulus, res eius omnes benè cognitæ & exploratas habeas: quas oramus ut perscribere ne graueris, ut homines innoxij ab horum fraudibus & imposturis liberentur. Gratia Domini nostri Iesu Christi tecum.

Cap. 8.
Marcelli
responsum.

Marcellus seruus Christi, sanctis confessoribus Nereo & Achilleo: Lectis literis vestris, gaudio sum repletus, quod intelligerem vos in fide constanter esse, & pro veritate certare viriliter. Et quia scribitis obiectam vobis Simonis innocentiam, retexam partim vitam illius, ut ex paucis cetera colligantur. Ego quidem, cum in eius me disciplinam tradidissem, posteaquam animaduerti hominem esse malignum, & infantium trucidatorem, itemque maleficum & perfractorem, discessi ab illo, & me ad dominum meum S. Petrum Apostolum adiunxi: quem cum Simon magum diceret, & populum Romanum eius odio inflammaret, derепentè eo loco, vbi Petrum Simon insumulabat, vidua transijt cum multa populi frequentia, filium vnicum

Simonis
Magi
historia
caus.

cum essetens tristissima. Id ut vidit S. Petrus, ait ad populum Simoni credentem: Depositis è feretro defunctum hominem, & qui eum excitauit, eius veram esse fidem sentiat. Cum populus ita fecisset, Simon dixit: Si ego hunc vitæ reddidero, num vos Petrum interficietis? Respondit omnis turba: Vitium eum concremabimus. Mox Simon dæmonum opera id effecit, ut non nihil moueretur cadaver. Eo viso, sublati vocibus populus Simonem prædicat, Petro exitium minatur. At Petrus vix impetrato silentio, ait: Si viuuit, loquatur, ambulet, cibum capiat, reuertatur ad aedes suas. Si id non fecerit, non dubitetis fallacem esse Simonem. Tum vna voce clamauit populus: Nisi id effecerit Simon, pœnam, qua voluit affici Petrum, ipse luat. Simon verò iram simulans, fugere voluit: sed populus cum multa exprobratione eum detinuit. Porro Apostolus Petrus ad cælum manus tollens, ait: Domine Iesu Christe, qui nobis dixisti: In nomine meo dæmonia eijcite, infirmos curate, mortuos suscite: excita puerum hunc, ut omnis hæc turba cognoscat te esse Deum, nec alium præter te: qui cum Patre & Spiritu sancto viuus & regnas in secula seculorum. Mox puer exurgens, & ad Petri Apostoli pedes se abiciens, ait: Vidi Dominum Iesum Christum iubentem angelis, ut propter preces tuas me orphanum restituerent viduæ matri meæ. Tunc populus exclamans, Vnus, inquit, est Deus, quem Petrus prædicat. Simon autem per præstigijs caput canis sibi fingens, fugam capebat, sed eum retentum cum populus vellet flammis comburere, Petrus ita dixit: Præceptor noster docuit nos pro malis bona reddere: effecitque, ut Simon dimitteretur. Is verò ut ad me venit, putans me quid actum esset, nescire, canem ingentem ligauit ad aditum domus meæ, dicens: Videamus, num sit pro more ad te ingressurus Petrus. Post horam vnam veniens Petrus, signo crucis edito soluit canem, iussitque eum dicere Simoni, ut cessaret dæmonum opera fallere populum, pro quo Christus sanguinem suum sudisset. His ego visis, accurri ad Petrum, eumque reuerenter excepi in domum meam: porro Simonem cum cane expuli. Et canis quidem omnibus se blandum exhibens, solum Simonem persequebatur: cumque eum prostrauisset, Petrus in Christi nomine præcepit ei, ne vllum corpori eius morsum inferret. Et corpus quidem non attigit, sed vestes adeò laceravit, ut nulla pars corporis tecta maneret. Populus verò, & inprimis pueri vna cum cane eum insectantes, extra vrbes mœnia ceu lupum expulerunt: quam ille ignominiam non ferens, toto anno delituit. Postea Neroni commendatus est, qui eum in suam amicitiam admisit, homo improbus seipso nequiores. Apparuit autem in visione Dominus Petro Apostolo, dicens: Simon & Nero, pleni malo dæmone, aduersum te cogitant: sed ne timeas: ego tecum sum, adiungamque tibi Paulum Apostolum, cras urbem ingressurum, pariterque post menses septem cum Simone confligetis, eoque superato & in tartarum detruso, simul ad me victores peruenietis. Altera die venit Paulus Romam: quo autem pacto cum Simone congressi sint, cum vos ipsi coram sitis intuiti, superfluum mihi visus sum apud vos velle referre: maxime cum S. Linus ad Orientis Ecclesias omnem passionis eorum feriem Græcè perscripserit. De Petronilla verò, filia Petri Apostoli, domini mei, quando sollicitè perquiritis, quis eius vitæ finis fuerit, paucis annotabo.

Petronillam itaque bene nostis voluntate Petri Apostoli clinicam factam. Memini enim interfuisse vos, cum permulti eius discipuli apud illum ederemus, & Titus diceret ad eum: Quando omnes à te curantur, cur Petronillam patris ex paralyti decumbere? Cui cum Petrus respondit: Sic enim ei expedit. Ne quis tamen putet me his verbis indicare voluisse, fieri non posse ut sanetur, volo ut surgat & ministret nobis. Et mox illa surrexit incolumis: expleto autem ministerio, iussit eam Apostolus redire ad lectulum suum. Postquam autem in Dei timore coepit esse perfecta, non modò ipsa curata est, sed etiam permultis alijs suis precibus obtinuit sanitatem. Cum autem esset præstanti forma corporis, Flaccus Comes venit ad eam cum militibus suis, sibi eam coniugem afficiturus. Dixit verò illi Petronilla: Itane ad puellam inermem cum armato milite venis? Si me vis habere coniugem, da operam, ut matronæ & virgines honestæ post triduum ad me veniant, ut ego cum illis pariter accedam ad aedes tuas. Trium itaque dierum spatio impetrato, sancta virgo ieiunijs & orationibus vacauit, habens apud se sanctam virginem Feliculam in Dei timore perfectam. Tertio inde die venit ad eam S. Nicomedes presbyter, Christi que mysteria celebravit: cumque virgo sacratissima Christi Sacramentum accepisset, reclinans se in lectulum, emisit spiritum. Matronæ autem & virgines, quas Flaccus ad eam miserat, exequias funeris eius celebrarunt.

Matth. 10.

Puer reu-
iuit.

Matth. 5.

Simon Ma-
gus lacerat
tur à cane.

Cap. 9.
S. Petronil-
læ historia.

Flaccus Co-
mes eam
vult habere
coniugem.

Missa vsus
antiquissi-
mus.

Porro

Cap. 10.
S. Feliculae
martyrium.

Porro Flaccus animum aliò transferens, dixit ad Feliculam: Vnum è duobus elige, vt aut sis mea coniunx, aut dijs sacrifices. S. Felicula respondit: Nec vxor tua ero, quia Christo sacrata sum: nec immolabo idolis, quia Christiana sum. Tunc Flaccus tradidit eam cuidam Vicario, inclusaque est in obscuro quodam cubiculo, & mansit illic dies septem absque cibo. Dicebant autem ei vxores custodum: Cur vis mala morte perire? Accipe virum hunc nobilem, diuitem, formosum, florentem atate, Imperatoris amicum & Comitum. At Felicula nihil illis respondit, nisi hoc solum: Virgo Christi sum, & prater eum nullum alium accipio. Post dies septem ducta est ad Vestæ virgines, vbi rursus totius hebdomadæ inedia se affecit. Nulla enim ratione eò potuit adduci, vt ex illarum manibus cibum caperet. Deinde sublata in eculeum, dicebat alta voce: Iam coepi videre Christum amatorem meum, in quem totus amor meus defixus est. Cumque dicerent ei tum alij omnes, tum etiam tortores eius: Nega te Christianam, & dimitteris: illa clamabat: Ego amatorem meum non nego, qui mea causa fel edit, acetum gustauit, spinis coronatus & cruci affixus est. Post hæc ab eculeo deposita, & in cloacam proiecta est. Sanctus autem Nicomedes presbyter in spelunca degens, clam abstulit corpus eius, noctu in bioto vehens illud ad casulam suam septimo milliario ab vrbe Roma via Ardeatina, ibique eam sepeliuit: quo in loco fructificant orationes eius vsq; in hodiernum diem. Peruenit autem ad Flaccum, quid egisset Nicomedes presbyter, iustitiamque cum compræhensum duci ad sacrificandum. Sed dicente illo, Ego non sacrifico, nisi Deo omnipotenti, qui regnat in cælis: non istis saxeis dijs, qui in templis quasi in carceribus custodiuntur: plumbatis diutissime cæsus, migravit ad Dominum. Corpus autem eius in Tyberim demersum est, quod quidam eius clericus, re & nomine Iustus, collegit, biotoque impositum, transtulit ad hortulum suum iuxta muros via Numantina, atque illic humo condidit: vbi Dominum orantes, ea, quæ petunt, assequuntur eius martyrij interuentu.

S. Nicomedes perimetur.

Cap. 11.
Epistola Eutyche & c.
de nece Nerei & Achillei.

Eutyche, Victorinus & Maro, serui Domini nostri Iesu Christi, Marcello: Quando venerunt literæ tuæ, ad sanctos Nereum & Achilleum scriptæ, illi iam ante dies triginta peruenierant ad coronam. Cum enim Flauia Domitilla, virgo illustrissima, immò Christianissima, ab ipsis eius eunuchis docta virginitatem suam Christo conseruare, Aurelianum sponsum suum contemneret, is propter Christi professionem in hanc insulam fecit eam relegari, atque etiam huc veniens, Nerei & Achillei animos coepit muneribus pertentare. At illi dona eius execrantur, Domitillæque fidem magis magisque in Domino confirmantes, grauissimis verberibus sunt attriti, & Taracinam missi, Memmio Rufo consulari traditi sunt: qui cum eos eculeo & flammis ad immolandum idolis compelleret, responderunt se à beato Petro baptizatos, nulla ratione posse idolis immolare: sicque capite cæsi sunt. Eorum autem corpora rapuit Auspicius discipulus eorum, nutritor sanctæ virginis Domitillæ, & in crypta arenaria sepeliuit via Ardeatina, milliario vno & dimidio ab Urbis muro, iuxta monumentum, quo condita fuerat Petronilla, Apostoli Petri filia, quemadmodum Auspicius ipse nobis retulit. Erit igitur charitatis tuæ, sollicitè curam nostri gerere, & eiusmodi aliquem ad nos mittere, qui & nostra sospitate nos exhilaret. Dies natalis martyrum horum est 4. Idus Maias.

Cruciatu, constantia & cædes SS. Nerei & Achillei.

Cap. 12.

His literis acceptis, Marcellus misit germanum suum ad insulam, qui cum his Christi confessoribus egit illic annum vnum: ac deinde reuersus ad Marcellum, hæc ei narrauit: Cum Aurelianus, cæsis Nereo & Achilleo, Domitillam ad sibi consentiendum inducere moliretur, dictum est illi à quodam, maiorem ei intercedere amicitiam cum Eutyche, Victorino, & Marone, quam cum Nereo & Achilleo intercessisset. Itaque à Nerua principe impetrauit eos sibi donari, si sacrificare nollent. Sed illis viriliter agentibus, & minas Aureliani contemnentes, ex insula amotos, tanquam seruos suos per sua prædia dimisit, Eutychem decimo & sexto milliario ab Vrbe via Numantina, Victorinum milliario sexagesimo via Salaria, Maronem centesimotricesimo eadem Salaria via: iussitque eos tota die terram fodere, & cantabrum edere ad vespæram. (Sic enim habet historia: quid autem cantabrum vocet, ignoro, nisi fortè Cantabricam herbam velit accipi, cuius meminit Plinius lib. 25. cap. 8.) Sed Deus omnipotens fecit illos gratiosos in locis peregrinis. Eutyche enim filiam conductoris loci illius à dæmone liberauit: Victorinus loci vicedominum, triennio ex paralyti decumbentem, precibus sanauit: Maro hydrope vixatum curauit. Loquebantur inter cæca populis, multosque ad Christi religionem traduxere, ornatique presbyterio, credentium numerum

numerum egregiè auxerunt. Id non ferens satan, Aureliani animum ira inflammauit, isque multos eò misit, qui multiplici pœnarum genere illos interficerent: & Eutychem quidem media via cædi iussit, donec exhalaret spiritum: cuius corpus Christiani cum multo honore spelierunt, & super illud basilicâ in Christi nomine extruxerunt. Victorinum autem apud Cotilias, vbi putentes & sulphureæ emanant aquæ, in ipsas aquas capite deorsum verso trium horarum spatio deprimi mandauit, iterumque sustolli. Quod cum triduo vir sanctus pro Christi nomine pertulisset, migravit ad Dominum. Etsi autem Aurelianus veruerit, ne quis illud terra conderet, at tamen postridiè venerunt Amiterenses, raptumque in suum territorium transtulere, mandaruntque sepultura. Denique Maronem voluit ab amico suo Turgio ingenti saxo opprimi. Itaque in eius humeros imposita est petra immanissima, quam homines septuaginta ægrè possent trochlea adducere. Eam autem vir sanctus tanquam leues paleas ad duo milliaria portauit illæsus, eoque loci eam reposuit, vbi solitus erat Domino preces offerre: cuius sanè facti admiratione eius prouinciæ populus adductus est ad fidem Christi, & sacro baptisate expiatus. Porro Consularis, acceptis ab Aureliano muneribus, S. Maronem occidit. Populus verò in ea petra, quam humeris suis gestarat, excidit sepulcrum, ibique eum condidit, & in eius nomine Christo ecclesiam fabricauit, in qua præstantur beneficia Domini vsque in præsens in sui nominis gloriam.

Cædes Eutycheus.

Item Victorini.

Item Maronis.

Postquam igitur sanctos omnes, qui S. Domitillæ erant solatio, è medio sustulit Aurelianus, dixit ad Sulpitium & Seruilianum illustres iuuenes: Scio collactaneas Domitillæ Euphrosynam & Theodoram vos habere sponsas, virgines sapientissimas. Vbi ergo Domitillam ego ex insula in Campaniam reuocauero, illæ inuisendi gratia ad eam accedant, vt sua persuasione inducant eam ad obsequendum mihi. Itaque Domitilla ex Pontia insula Taracinas perducta, Euphrosyna & Theodora venerunt ad eam, pariterque magno sunt gaudio affectæ. Cum autem ventum esset ad epulas, illis prandentibus, Domitilla icuinij & precibus dabat operam. Dixerunt autem ei Euphrosyna & Theodora: Dum prandemus nos & viris nubimus, non possumus colere Deum tuum? Respondit Domitilla: Vos quidem sponfos habetis, viros nobiles: Quod si verò alij ignobiles & humili loco nati, ab illis auocare vos vellent, sibi que matrimonio iungere, num vos illis pareretis? Euphrosyna & Theodora dixerunt: Auertat hoc Deus à mentibus nostris. Tum Domitilla, Auertat, inquit, & à mente mea. Magnum enim ego sponsum habeo filium Dei, qui de cælo descendens, promisit se illarum fore sponsum, quæ virginitatem ament, sui que amore in virginitate permanentibus daturum se vitam æternam, & e corpore abeuntes ducturum in cælos, in thalamum suum sempiternum, vbi cum angelis exultent, & inter flores aromatum in medio paradisi vitam viuant iucundissimam, & sine fine splendidissimè epulentur. Cum autem ille hæc promitteret, & dictis eius fides non haberetur, cæcis visum reformauit, leprosos curauit, morbos omnes depulit, mortuos excitauit. Atque hunc in modum verum se Dei filium declarauit, & multi in eum crediderunt.

S. Domitilla Taracinas perducereur.

Ait autem ad illam Theodora: Fratrem habeo iuuenem, Herodem, iam annum vnum oculorum lumine orbatum. Si ergo vera loqueris, sana illum in Dei tui nomine. Ait verò etiam Euphrosyna: Tu quidem Romæ habes fratrem cæcum: ego autem hæc habeo filiolam nutricis meæ, quæ ex morbo loquendi beneficium perdidit. Auditus quidem integer est, sed lingua voces & verba formare non potest. Et hæc dicens, curauit puellam eò acciri. Domitilla igitur prosternens se in orationem, fleuit diutissimè. Deinde surgens, & manus expandens in cælum, dixit: Domine Iesu Christe, qui dixisti, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi: ostende me verum tibi dixisse testimonium. His dictis, signum Crucis in os mutæ expressit, & ait: In nomine Domini mei Iesu Christi loquere. Mox puella in has erupit voces: Verus est Deus tuus Domitilla, & vera sunt omnia, quæ tuo ore deprompsisti. Tum ambæ se abiecerunt ad pedes Domitillæ, & credentes, mysterijs Christi initiatæ sunt. Frater etiam Theodoræ cæcus eò adductus, Domitillæ precibus & mentis & corporis lumen obtinuit. Porro omnes vtriusque sexus homines, tum serui, tum ingenui, qui ex vrbe eò aduenerant, visis his signis, in Christum crediderunt, & baptizati sunt: domusque illa, in qua manebant, instar ecclesiæ cuiusdam erat.

Marth. 28.

Muta puella loquitur.

Cæcus videt.

His ita gestis, Aurelianus cum duobus sponfis, quos diximus, venit, adducens secum tres, qui organis canerent, tanquam vno die triplices nuptias celebraturus. Sulpitius autem & Seruilianus vt viderunt mutam loqui, & Herodem Theodoræ fratrem

Cap. 15.

Sulpitius & Seruilianus credunt in Christum.

Aureliani interitus.

Sulpitij & Seruiliani caedes.

Irem Domitillæ &c.

rem visum recuperasse, cognitis etiam omnibus, quæ dicta factaque fuerant, crediderunt: cumque Aurelianus multa instantia hortaretur eos, ut vno die nuptias celebrarent, illi ut homines sapientissimi, dixerunt ei: Da honorem Deo, cuius virtute & mura loquitur, & cæcus videt. At ille neglectis ijs, quæ ab eis dicebantur, per vim iussit includi Domitillam intra cubiculum, ut posset securus facere, quod ei libitum esset: positisque organis, à coena coepit lætus saltare inter eos, ut est moris in nuptijs. Porro cæteris saltando defatigatis, ille sine intermissione duos dies & noctes totidem saltauit, donec corruens expiraret. Ea re perterriti omnes, in Dominum crediderunt. Frater autem Aureliani Luxurius petijt ab Imperatore Traiano, ut liceret ipsi omnes hos ad sacrificandum compellere, nolentesque quibus vellet poenis affectos interimere. Itaque Sulpitium & Seruilianum Præfecto vrbis Aniano tradidit, qui non ignorans eos nuper Christiana religione initiatos, cum nullo pacto vellent deinceps idolis immolare, eos decollari præcepit: quorum corpora Christiani posuerunt in prædio eorum via Latina milliario secundo: quo in loco exuberat virtus martyrij eorum usque in præsentem diem. Post hæc Luxurius abiit Taracinas ad virgines Christi, & ut vidit profusus eas ad sacrificandum induci non posse, ablati omnibus, quæ habebant, in eo cubiculo, in quo pariter morabantur, eas inclusit, igneque supposito combussit. Altero die sanctus Cæsarius diaconus eò veniens, sanctarum virginum corpora nihil læsa reperit. In facies enim suas prostrata, orantes Dominum decesserunt. Ea igitur nouo sarcophago condens, in humo altius effossa sepeliuit.

MARTYRIUM S. PANCRATII, EX PERVETVSTO MS. CODICE DESCRIPTVM: CUI SVFFRAGANTUR antiquissima Martyrologia. Stylum nonnunquam modicè eliminamus.

Maij 12. Cap. 1.

Cledonius pater Pancratij,

TEMPORIBVS illis immanis fuit persecutio Christianorum, quos dijs thura ponere volebant Diocletianus & Maximianus sceleratissimi Imperatores. Fuit tum apud prouinciam Phrygiam Cledonius quidam, vir nobilissimus. Is habuit filium nomine Pancratium ex amissa coniuge. Vocauit autem ad se fratrem suum Dionysium, commendauitque ei filium Pancratium, dicens: Coniuro te, frater charissime, per omnipotentem Deum & per magnam virtutem eius, ut omne patrimonium meum, quod siue hic, siue in vrbe Roma videor habere, nepoti tuo Pancratio fideliter & accuratè conserues. Ita mortuo Cledonio, Dionysius erga Pancratium pijsimum semper animum declarauit, adeoque eum dilexit, ut in nullo eum offendere videretur. Post triennij autem tempus Romam cum Pancratio profectus, in monte Cælio cum omni familia & cum dijs suis mansit. Propter nimiam verò persecutionem, Pontifex Romanus in vico Dionysij & Pancratij latitabat: cuius egregias virtutes cum Dionysius cognouisset, & ut omnem populum à cultu idolorum reuocaret, & ad viam rectam aternamque vitam perduceret, cum Pancratio nepote ad eius notitiam studuit peruenire. Itaque quadam die venerunt ad ostium Pontificis, & sciscitante Eusebio ostiario, totius sanctitatis viro, quidnam vellent, illi eius genibus aduoluti rogârunt, ut ad Pontificis conspectum adduci mererentur. Eusebius nunciauit hoc Pontifici, ita dicens: Domine pater, quidam clarissimi viri pro foribus stant, orantes ut tuæ beatitudini præsentari mereantur. Ijs auditis, sanctus Pontifex, magno affectus gaudio, in orationem se prosternens, dixit: Domine Iesu Christe, rex regum & Domine dominantium, qui mihi vltimo seruatorum tuorum aduentum eorum reuelare dignatus es, confirma in eis opus tuæ misericordiæ. Deinde iussit eos quamprimum ad se introduci. Illi verò miserunt se ad pedes sancti Pontificis, rogantes, ut Christum ipsis indicaret, quem hæc tenis ignorassent.

Cap. 2. Dionysius & Pancratius post caecum in baptizantur.

At sanctus Pontifex eos complexans, declarauit eis caelestem diuinitatem: post dies viginti baptizauit eos. Facti igitur Christiani, adeò coepere seruentes esse in timore Dei, ut etiam vltro persecutoribus sese offerrent. Non post multos dies migravit ad Dominum Dionysius cum præmijs caelestibus, charus & dignus Deo. Cùm autem

tem nimius esset paganorum in Christianos furor & insania, debacchantes vociferabantur: Inuictissimi & pijsissimi Imperatores, tollite ex hac vrbe magos & crudeles Christianos, per quos vniuerso mundo, & omni regno vestro imponitur. Tunc ira incensus Diocletianus Imperator, legem tulit, ut si quis huius sectæ cultor inueniretur, etiam inauditus subderetur poenis. Inter alios ergo comprehensus mox est Pancratius: eumque didicissent persecutores, qui eum tenebant, magnis esse natalibus ortum, nunciârunt Diocletiano Augusto, qui iussit eum cum omni celeritate duci ad palatium suum: utque vidit faciem Pancratij, obstupuit ad tantam pulchritudinem, & quòd in tantilla ætate modis omnibus paratus esset mori pro Christo: aitque ad eum: Infantule, ego consulo tibi, ut omiſsa vanitate, qua teneris, mihi consentias, ne mala morte pereas. Video enim ætatem tuam non excedere quindecim annos. Et quia nobili genere natus es ex patre Cledonio, mihi amicissimo & charissimo, volo hoc à te extorquere, ut ab hac Christianorum insania discedas, reddasque te natalibus tuis: & ego te honoribus & diuitijs auctum, loco filij habebo, meoque semper lateri adhærebis. Quòd si verò pietatis meæ monita contempseris, iubebo te interfici, & corpus tuum flammis exuri, ne fortè veniant Christiani, & illud cum honore sepeliant, teque pro martyre colant.

Beatus Pancratius respondit: Noli frustra errare, domine Imperator, ut dum me vides puerum annorum quatuordecim, credas mihi minus aut sensus aut scientiæ superpetere. Dominus enim noster Iesus Christus eam nobis mentem & intelligētiam contulit, ut nullos profusus aut principum aut iudicum terrores timeamus. Porrò dii tui, quos me hortaris colere, plani & impostores fuere, qui nec suis pepercere parentibus, & fratrum suorum se stupris contaminârunt: ita ut ego fatis mirari non possim, quomodo non foedum & turpe sit apud te illos colere, quorum si similes esse scires famulos tuos, iure in eos animaduerteres. Diocletianus his auditis, iussit eum duci in viam Aureliam, atque illic capite plecti. Turpe enim ipsi videbatur, ut à puero victus, ignominia notaretur. Itaque ministri Pancratium ab eius conspectu auferentes, duxerunt eum ad locum designatum, moxque illi caput amputârunt. Octauilla autem corpus eius sublatum noctu occultè, cum aromatibus & dignissimis linteaminibus condidit in sepulcro nouo 4. Idus Maias. Eodem tempore passa est sacratissima virgo Soteris, nobili genere orta, Diocletiani ix. & Maximiani viij. (Incertum, vtrum Imperij anno, vel Consulatu) regnante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto viuuit & regnat in secula seculorū, Amen. Gregorius Turonens. De gloria martyrum lib. i. cap. 39. ita scribit de hoc martyre: Ad sepulcrum Pancratij martyris si cuiusquam mens infana iuramentum inane proferre voluerit, prius quàm sepulcrum eius a deat, hoc est, antè quàm usque ad cancellos, qui sub arcu habentur, vbi clericorum psallentium stare mos est, accedat, statim aut arripitur à demone, aut cadens in pavimento, amittit spiritum.

Cap. 3. S. Pancratius puer annorum 14.

Capite truncatur.

Martyrium Soteris virginis.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI EPIPHANII CONSTANTIAE EPISCOPI, EXCERPTA EX voce Iohannis, vnus ex eius discipulis. Habetur autem in Simeone Metaphraste.

EPIPHANIVS erat quidem genere Phoenix, ex ea regione, quæ est circa Eleutheropolim: distat verò à ciuitate ad tria milliaria. Fuit autem pater eius agricola: matris verò eius studium erat, se in lino exercere. Ijs autem fuere duo filij, Epiphanius, & vna filia Calitropes. Accidit autem vtrumque eorum pater è vita excederet: Mansit verò Epiphanius decem annos natus matri suæ, quâdo mortuus est pater eius. Cruciabatur autem animo eius mater, dum sollicita esset, quomodo Epiphanium aleret, & eius sororem, quandoquidem erant modicæ eorum facultates. Cùm vnum verò iumentum haberent ad vsum suum, dixit mater Epiphanius: Fili, quoniam familia nostra in ijs, quæ ad corporis vsum pertinent, nobis præbet angustias, & cibo indigemus, accipe iumentum, quod est intra domum nostram, & vade ad nundinas, & vende: & ita id, quod erit ad nos alendos vsui, suppeditabimus. Epiphanius

Cap. 1. 12. Maij, secundum Latina Martyrologia. Epiphanius patria & parentes.

phanus autem dixit matri suæ: Scis iumentum nostrum adhuc esse indomitum, fietque, ut si eam ad id vendendum, qui circa ipsum congregati erunt, videntes eius insolentiam, me poena afficiant, dicentes: Cum malum habetas, malè patieris ex lege. Dixit ei mater: Abi, fili. Deus patrum nostrorum Abraham, Isaac & Jacob, iumento dabit intelligentiam: ut per eius precium nos nostro vsui seruiamus. Epiphanius autem, Deo inuocato, qui dedit Mosi gratiam, ut maxima signa faceret coram Pharaone, profectus est, volens obedire matri suæ.

Cap. 2. Cum ad nundinas autem esset ingressus, accidit vt iumentum indomitum fieret placidum, & valdè mansuetum. Affuit autem quidam Iudæus negociator, nomine Jacob, qui dixit Epiphanio: Vis, ô fili, vendere hoc iumentum? Dixit Epiphanius: Maximè, pater: ea enim de causâ id adduxi. Respondens autem, dixit Epiphanio: Cuiusnam es religionis? Dixit Epiphanius: Iudæus. Dixit ei Jacob: Cum simus eiusdem gentis, non debet inter nos peccatum intercedere: sed cum sit Deus noster iustus, constituamus iustum iumentum precium, vt neque tu iniuria afficiaris, nec ego damnum patiar: ne maledicta postea nobis inferamus, & Deus nobis irascatur: sed potius benedictiones. Quoniam dixit: Qui benedicit, benedicetur: & qui maledicit, est maledictus. His autem auditis, Epiphanius valdè timuit condemnationem Iacobi, & dixit ei: Nolo tibi amplius vendere hoc iumentum. Iacob verò dixit Epiphanio: Quanam de causâ, ô fili? Epiphanius dixit ei: Hoc iumentum, ô Pater, est insolens & indomirum: acerbissimè verò famis angustia subière domum meam. Est autem mihi mater & soror: Pater enim meus excessit è vita humana. Mater mea iussit, vt venderem hoc iumentum, propter quòd cibo indigeremus. Nunc autem audiui ex te, Pater, quòd malum sit damnum afferre: & Deum timui, ne fortè tu mihi maledicas, & ille me puniat propter tuam in me maledictionem.

Cap. 3. Cum hæc autem audisset Iacob, miratus est respõsum pueri: accepitque tres nummos, & dedit Epiphanio, simul etiam cum docens verbis huiusmodi: Fili, hanc accipe benedictionem, & vade ad matrem tuam, & inferes panes in domum tuam: Tecum quoque accipe hoc iumentum: & si suum quidem mutet vitium, & mores insolentes ac proteruos, maneat domi tuæ: Sin autem in hac perseueret insolentia, eijce è tuis edibus, ne alicui ex tuis mortem afferat. Cum hæc audisset Epiphanius, & à Iacobo tres nummos accepisset, acceptò iumento, profectus est in vicum ad matrem suam. Priusquam autem ipse ingrederetur in vicum circiter mille passus, occurrit ei homo Christianus, nomine Cleobius, qui ei dixit: Vis vendere iumentum, ô fili? Respondens dixit Epiphanius: Nolo, Pater. Dixit autem Cleobius: Si vis eum vendere, cape eius precium, & ipsum mihi relinque. Cum hæc autem Epiphanio diceret Cleobius, animal insolenter irruens & impetum faciens, Epiphanium excussit, humitque allisit, & abiit extra semitam. Epiphanius autem ex iumentum insolentia grauem accepit dolorem, humitque iacebat, flens amarè, & non valens surgere. Cleobius verò accedens ad Epiphanium, & femur eius tenens in eo loco, in quo affectus fuerat ab insolenti bestia, cum ter signasset, statim exiit nihil mali in se habentem. Cleobius autem dixit iumento: Tibi dico, iumentum plenum omni insolentia, quoniam voluisti tuum dominum occidere, in nomine Iesu Christi crucifixi, non amplius excedas ex hoc loco. Quòd postquam dixisset Cleobius, iumentum statim cecidit in terram mortuum. Cleobium autem interrogauit Epiphanius, dicens: Quis est, ô pater, Iesus crucifixus, quòd talia fiunt per eius nomen? Respondit Cleobius, & dixit Epiphanio: Hic Iesus est filius Dei, quem crucifixerunt Iudæi. Epiphanius verò timuit significare Cleobio se esse Iudæum. Cleobius autem perrexit suum iter ingredi, & Epiphanius in vicum venit ad matrem suam. Quem videns mater, excepit cum gaudio. Matri verò suæ exposuit Epiphanius omnia, quæ sibi euenerant propter insolentem & pessimam bestiam. Aliquanto autem post tempore dixit mater Epiphanio: Ecce, fili, terra inculta nihil producit, neque nobis ex ea est aliquid solatij. Erat autem eis quoddam prædolum, quod pater eius diligenter colens, ex eo habebat aliquid solatij. Dixit ergo ei mater: Vendamus prædolum nostrum homini agricolæ: & tu vade ad aliquem hominem Deum timentem, & discè artem, qua possis & te alere, mihi que & tuæ sorori panem suppeditare.

Signi Crucis efficacia. Miraculum. Cap. 4. Erat autem quidam Iudæus legisperitus in ciuitate Eleutheropoli, vir admirandus & religiosus congruèter legi Moysis. Is habebat possessionem in vico, in quo natus erat Epiphanius, qui iam cognoscebat eius patrem & matrem, similiter autem Epiphanius, & eius sororem. Is cum venisset ad visendas suas possessiones, dixit matri Epiphanius: Nij: Mulier, vis dare mihi filium tuum in filium? tuque & tua filia parabitis è domo nostra, quæ erunt vobis vsui. Mater autem Epiphanius, cum hæc audisset à legisperito, valdè letata est, & cum accepisset Epiphanium, eum legisperito statim dedit in filium. Erat legisperito illi nomen, Tryphon, qui habuit filiam vnigenitam, volebatque eam iungere Epiphanio.

Cap. 5. Cum itaque Tryphon Epiphanium accepisset in filium, quæcunque sunt legis, eum diligenter docuit, & elementa Hebraica accuratè. Mortua est autem filia Tryphonis, solusque Epiphanius erat in domo eius, proficiens ætate & sapientia Hebraica. Accidit verò, vt Tryphon quoque decederet: omnesque facultates suas reliquit Epiphanio. Mortua est autem mater quoque Epiphanius. Qui accepit sororem suam in domo, quæ à Tryphone sibi relicta fuerat. Erantque ambo domi in magna vitæ tranquillitate, conuenienter doctrinæ, quam acceperant à Tryphone. Egresso autem Epiphanio in vicum, in quo natus fuerat, in quo etiam habebat possessiones relictas à Tryphone, occurrit ei vir quidam Christianus, nomine Lucianus, admirandus & eruditus, qui vitam exercebat monasticam, & elegantis librarij artem apprimè tenebat, eique strenuè natus operam, ex ea panem quærebat quotidianum: & quod supererat, impartiebat infignis. Lucianus monachus insignis.

Cap. 6. Aduertit autem Epiphanius, quòd cum se exuisset Lucianus, & dedisset pauperi, vestis candida de cælo descendens cum texerat. Magno itaque timore fuit affectus Epiphanius, pronusque in faciem cadens è iumento, dixit Luciano: Rogo te, ô homo, dic mihi: quisnam es? Beatus autem Lucianus dixit Epiphanio: Dic mihi tu, cuiusnam sis religionis, & ego meam tibi referam. Respondit Epiphanius, & dixit: Sum Iudæus. Nouit itaque Lucianus gratiam Dei cecidisse super Epiphanium. Nam præscientiam quoque habebat Lucianus. Respondit ergo Lucianus, & dixit Epiphanio: Et quomodo tu cum sis Iudæus, rogas Christianum, quisnam sit? Abhorrent enim Christiani Iudæos, & Iudæi Christianos. Ecce audiui te esse Christianum: Non licet tibi audire ex me aliquid aliud. Epiphanius autem dixit Luciano: Et quid obstat, quòd minus ego quoque sim Christianus? Respondit Lucianus, & dixit: Id vnum obstat, quòd nolis: licet enim, si velis. Luciani autem verbis compunctus Epiphanius, non perrexit amplius ad videndam suam possessionem: sed accepit Lucianum, & introduxit in domum suam, quæ ei relicta fuerat, & ostendit ei omnia, quæ domi erant, dicens: Hæc sunt meæ facultates, ô Pater. Volo autem fieri Christianus, & vitam exigere monasticam. Est verò mihi quoque hæc soror. Quid de his iubes? Beatus autem Lucianus dixit Epiphanio: Non potes, ô fili, si has habes terrenas diuitias, vitam exigere monasticam: sed prius sororem quidem tuam da nuptum, & da ei, quæ sunt necessaria. Deinde sic pulchrè poteris esse monachus. Dixit Epiphanius Luciano: Primum, Pater, fac me Christianum: Deinde sic faciam, quæcunque tu me iusseris. Dixit autem ei Lucianus: Non licet mihi absque Episcopo facere Christianum: sed esto in ijs, quæ ad Deum pertinent, & ego annuncio Episcopo, qui te faciet Christianum.

Cap. 7. Cumque hæc dixisset Lucianus, egressus est è domo Epiphanius, & iuit ad episcopum. Epiphanius autem non cunctatus, statim dixit suæ sorori: Volo fieri Christianus, & vitam agere monasticam. Cui dixit soror eius: Volo quod tu vis, & faciam, vt tu facis. Lucianus autem renūciavit episcopo de Epiphanio. Episcopus verò dixit Luciano: Vade, & eum catechiza, hoc est, institue. Cumque nos ingrediemur in ecclesiam, fac, vt ipse procidat benigno & misericordi Deo. Iuit Lucianus in domum Epiphanius. Eum autem videntes Epiphanius & eius soror, ceciderunt proni in faciem, & Luciani pedes præhenderunt, clamantes & dicentes: Rogamus te, Pater, fac nos fieri Christianos. Diuini autem acceptis scripturis, Lucianus eos satis instituit. Et ipsi instabant, rogantes & dicentes: Fac nos Christianos. Cum autem Lucianus ambos simul accepisset, iuit vnà cum ipsis in ecclesiã. Et cum ingrederetur episcopus, ceciderunt proni in faciem, & rogauerunt cõfidenter, vt ipsi illuminarentur. Qui iussit ipsos surgere. Ingrediente verò episcopo in ecclesiam, ambulabāt ipsi quoque post Lucianum, vt audirent diuinas scripturas.

Cap. 8. Cum autem appropinquasset Epiphanius portis, quæ sunt extra ecclesiam, vbi edis primum

Cap. 8. En vt compefat Deus Luciani humanitatem. Monachus esse non potest, qui nõ contemnit opes. Ante baptismum Epiphanius cum sorore instituitur catechisi.

primum gradum ascendit, cecidit ei calceus sinistri pedis. Qui cum sinistro ascendisset ut figeret dexterum, cecidit quoque dexter calceus: & inuenti sunt ambo extra gradus ecclesie: & ea de causa miratus est Lucianus. Non amplius itaque proposuit Epiphanius apprehendere calceos, qui ei è pedibus ceciderant, sed neque villos alios calceos sustinuit induere suis pedibus toto vitæ tempore. Cum ergo starent, & diuinas audirent scripturas, aduertit Episcopus, ita ut in throno sedebat, glorificatum esse vultum Epiphaniij, & coronam esse eius capiti impositam. Post absolutum itaque Euangelium, ingressus est episcopus in baptisterium, & iussit Epiphanium ingredi, & eius sororem, & cum ipsis Lucianum: qui etiam fuit pater eius in sancto baptismo. Episcopus autem cum eos totam docuisset consequentiam, baptizauit. Cum ij verò essent participes diuinorum & immortalium Sacramentorum, iussit episcopus eos prandere, similiter & manere septem dies in episcopatu. Post septem autem dies accepit Epiphanius Lucianum, & Veronicam sanctam virginem, quæ quidem fuit soror matris ipsius Epiphaniij, & introduxit eos in domum suam: Accepitque mille nummos, & dedit ei, & sororem suam (nam ea quoque alijs præerat virginibus) misit cum ea. Epiphanius autem, cum omnia vendidisset, dedit indigentibus, relictis sibi quadraginta nummis ad diuinos vitalesque libros comparandos: & è ciuitate egressus est cum Luciano, quoniam is construxerat sibi monasterium. Habebat autem secum decem monachos, qui quidem libros diligenter scribentes, ex ijs sibi victum parabant. Erat verò Epiphanius, quando fuit monachus, sexdecim annos natus.

Baptizatis datur anti-quo more Eucharistia.

Epiphanius fuit monachus.

Cap. 9.

Erat autem in monasterio Luciani quidam monachus, nomine Hilarion, secundus à Luciano, ætate iuuenis, & omnibus signis ornatus. Ad cuius imitationem sequebatur etiam alius, nomine Claudius. Eos cum vidisset Epiphanius, pulchre est amulatus. Magnus enim Lucianus dedit Epiphanium maximo Hilarioni, ut doceret eum scribere diuinas scripturas, Epiphanius autem laborioso studio deditus, & bonos mores Hilarionis effingens traditione, proficiebat in Dei gratia & arte pulcherrima. Contigit verò, ut magnus Lucianus è vita humana excederet. Præfuit autem Hilarion choro fratrum, vereque licebat videre eum locum, non tanquam in eo homines habitarent, sed tanquam sancti Angeli ministrarent sanctissimo & misericordi Deo. Erat enim beati Hilarionis cibus, panis & sal, & modicum aquæ. Comedebat autem post duos dies: sæpè etiam post tres: sæpissimè verò post quatuor, vel post hebdomadam. Hoc vitæ institutum elegit Epiphanius toto tempore vitæ suæ. Erat autem ille locus sine aqua.

Hilarionis mira abstinentia.

Cap. 10.

Cum autem aliquando viatores ingressi essent monasterium, vinum afferentes, quo tempore erat æstus vehementissimus, siti ferè enecabantur, & petierunt aquam adbibendum; nec inuenta est aqua in illo loco. Aberat enim aqua ad quinque milliaria. Ibant verò noctu, & aquabantur fratres. Cum autem viatores propter sitim deficerent, fratres propter eos lugebant. Epiphanius autem cum manum extendisset, & viremprehendisset, vbi erat vinum: Credite, inquit, fratres, quòd qui aquam fecit vinum, vinum quoque aquam faciet. Et propter sermonem Epiphaniij, vtres qui vino pleni erant, iucentes in Phoeniciam, & querentes locum, qui dicitur Spandydion, adducite ad me Epiphanius. Abierunt qui missi fuerant, mutatis suis vestibus, & venerunt in Phoeniciam. Cumque ipsi multum quæsiissent, declaratus fuit eis locus, & Epiphanius. Qui noctu ad locum accesserunt, Epiphanius autem mittebat Deo nocturnas preces. Cum venissent verò ad ostium cellæ, & pulsassent, nihil animo perturbatus fuit Epiphanius: sed ipse Dei opus peragebat. Ipsi autem in animo habuerunt frangere ostium. Cum verò vnus ex ipsis strinxisset ensem, & in seram ostij eum intentasset, mansit manus eius immobilis, & tota arida. Alijs autem metu perterritis, per aliquod interuallum recesserunt à cella. At Epiphanius cum spiritalis cultus omnem peregrisset consequentiam, aperuit ostium cellæ. Cum autem eum vidisset is, cui manus aruerat, humi cecidit in faciem, dicens: Miserere mei, serue Dei immortalis. Dicit Epiphanius: Quid queris ab homine peccatore? Is verò dixit: Sanus veni in hunc locum, & ecce manus mea exaruit. Epiphanius autem dixit: Sanus venisti, sanus fias. Cumque ipse manum eius tetigisset, restituta est vt alia. Postquam autem viderunt omnes signum, quòd factum fuerat, veniunt omnes, & procidentes ad pedes Epiphaniij, confessi sunt causam, propter quam ad eum venerant. Is verò, ijs auditis, quæ dixerunt homines, cognouit quòd spiritus, quem ipse eiecerat ex adolescente, eò profectus, affligebat puellam.

Vinum Epiphanius in aquam mutat.

Cap. 11.

Accidit autem, ut per illum locum transiret quadraginta Saraceni. Qui cum in eo loco, & in eo statu vidissent Epiphanius, omnes eum ducentes esse ridiculum, imidebant. Vnus autem ex ipsis, qui vnum habebat oculum (erat enim alter clausus) cum ferinis esset moribus, ense stricto è vagina, venit ad Epiphanius: cumque eum sustulisset, ut percuteret Epiphanius, apertus est eius, qui clausus erat, oculus. Ille verò perterritus, ense in terram proiecto, constitit immobilis. Alij autem cum vidissent esse apertum oculum, qui clausus fuerat, ceperunt stupore affici. Cumque vidisset Epiphanius eos esse anxios, sermones cum eis contulit. Illi verò cum verbis Epiphaniij euasissent sedato & tranquillo animo mutati, eum dicebant esse Deum: vimque ei afferentes, trahebant eum secum, dicentes: Tu es Deus noster: sequere nos, & serua nos ab omni

Res admiratione digna.

omni vi eorum, qui in nos irruent. Epiphanius autem eos sequens tempore trium mensium, prohibebat eis omnem insolentiam & immoderationem. Cum vidissent verò se eius admonitionibus adduci in angustias, omnes vno animo eius pedibus deuoluti, petierunt, ut in suum locum reuerteretur. Qui cum eorum auribus maximas ingereret admonitiones, dicens: Nisi ab ijs abstineritis, non eritis in hac vita felices, acceperunt eum, & deduxerunt in locum, in quo habitabat. Cumque ei sua opera & ministerio domum ædificassent, & eum valere iussissent, omnes abierunt in pace. Ego autem, qui eram vnus ex ipsis, mansi cum Epiphanio, ab eo institutus in verbo veritatis. Cum autem præterisset tempus sex mensium, me accepit ille, & iuimus in monasterium magni Hilarionis. Cum verò vidissent Epiphanius omnes fratres, magno sunt affecti gaudio. Et mansimus quidem tres dies in monasterio: rogauitque Epiphanius magnum Hilarionem, ut mihi daret in Christo signaculum, quandoquidem acceperat Hilarion gradum presbyteratus. Cum me autem magnus accepisset Hilarion, & omnem docuisset consequentiam, baptizauit me in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: & transegitus deinde apud ipsos decem dies: Fratresque rogabant Epiphanius, ut nos in eo loco habitaremus: Ipse autem noluit, sed voluit habitare, vbi habitabat antea.

Hic habes authorem historiae huius.

De adolescente demoniaco.

Cum autem nos egressi essemus è monasterio, viam nostram iniuimus. Ad secundum verò lapidem à monasterio, occurrit nobis quidam adolescens, qui habebat demonem ei imperantem: & in solitudine ab eo discerpebatur. Cum eum vidisset Epiphanius nudum insolenti & incomposito cursu vexari ab immundo spiritu, clamauit magna voce: Præcipio tibi in nomine Iesu Christi crucifixi, ut à Dei figmento exas. Statim autem eum exagitauit immundus spiritus, & humi affixit: atque ab eo est egressus. Immundus autem demon clamauit magna voce: O Epiphani, tu me expellis è loco meo post spatium vigintiduum annorum: ego ibo ad Regem Persarum, & mouebo eum contra te: & faciam, ut cum magna afflictione coram eo sis. Adolescens autem venit modestus, & procidit ad pedes Epiphaniij. Qui eum erexit, dicens: Surge, fili, & in pace vade in domum tuam. Et surrexit protinus.

Cap. 12.

Eijcit ab homine demonem.

De Rege Persarum.

Immundus autem demon iuit in Persidem, & adhæsit filie Imperatoris, & eam eodem torquebat supplicio, quo prius adolescentem: & clamabat, dicens: Nisi venerit Epiphanius, qui huc me misit ad tuam filiam, ab ea non recedam. Rursusque dicebat demon: Epiphani Phoenix genere, veni huc, ut exeam à filia Regis. Rex autem, cum à demone audisset de Phoenicia, misit multitudinem disertorum hominum ad querendum Epiphanius. Porrò autem cum quæsiissent totam Phoenicem regionem, eum non inuenierunt: sed reuersi sunt ad Regem re infecta. Nonnulli verò etiam ex eis male passi sunt à Romanis, tanquam speculatores, & qui callidè vellent considerare totam regionem Phoenicem. Cum autem ad Regem venissent ij, qui effugerant, renunciauerunt se non inuenisse Epiphanius. Dæmon autem magna voce clamauit, dicens: Habitabat in loco, qui dicitur Spandydion. Rursus ergo Rex, accersitis XXX. viris, dixit eis: Exuite vos vestitu Persico, & induite vestitum Romanorum: & euntes in Phoeniciam, & querentes locum, qui dicitur Spandydion, adducite ad me Epiphanius. Abierunt qui missi fuerant, mutatis suis vestibus, & venerunt in Phoeniciam. Cumque ipsi multum quæsiissent, declaratus fuit eis locus, & Epiphanius. Qui noctu ad locum accesserunt, Epiphanius autem mittebat Deo nocturnas preces. Cum venissent verò ad ostium cellæ, & pulsassent, nihil animo perturbatus fuit Epiphanius: sed ipse Dei opus peragebat. Ipsi autem in animo habuerunt frangere ostium. Cum verò vnus ex ipsis strinxisset ensem, & in seram ostij eum intentasset, mansit manus eius immobilis, & tota arida. Alijs autem metu perterritis, per aliquod interuallum recesserunt à cella. At Epiphanius cum spiritalis cultus omnem peregrisset consequentiam, aperuit ostium cellæ. Cum autem eum vidisset is, cui manus aruerat, humi cecidit in faciem, dicens: Miserere mei, serue Dei immortalis. Dicit Epiphanius: Quid queris ab homine peccatore? Is verò dixit: Sanus veni in hunc locum, & ecce manus mea exaruit. Epiphanius autem dixit: Sanus venisti, sanus fias. Cumque ipse manum eius tetigisset, restituta est vt alia. Postquam autem viderunt omnes signum, quòd factum fuerat, veniunt omnes, & procidentes ad pedes Epiphaniij, confessi sunt causam, propter quam ad eum venerant. Is verò, ijs auditis, quæ dixerunt homines, cognouit quòd spiritus, quem ipse eiecerat ex adolescente, eò profectus, affligebat puellam.

Cap. 13.

Spandydion, laborans aquæ penuria.

Ad tactum sancti, manus arida sanata est.

Dixit autem mihi Epiphanius: Surge fili, sequamur hos homines. Qui ei dixerunt: Misi sumus, o Pater, a Rege: ad te etiam egregium animal adducimus, ut ei insideas. Eo autem dicente, Veniam pedes: neque enim hic solum meum relinquam discipulum: Ipsi rursus dixerunt cum magno metu: Adfunt pro vtrisque cameli: solummodo lubenter sequere. Quidam autem lepidus adolescens in faciem cecidit, & adoravit, dicens: Ignosce mihi, Pater. Et Epiphanius ei placido vultu dixit: Surge, Deus te benedicat fili. Tunc adolescens magna affectus animi tranquillitate, duabus manibus acceptum Epiphanium imposuit dromocamelo. Ad me autem veniens, mihi quoque fecit similiter. Ipseque anteibat primus dromocamelos.

Cap. 14.

Cum verò confecissemus trigintaquinque mansiones, pervenimus ad regiam, & mansimus in loco, qui dicitur Vriou. Tres autem ex eis ingressi, Regi renunciaverunt. Cumque Rex iussisset ad eum ingredi Epiphanium, perinde fuit tranquillo & composito animo, atque si Regem non esset conuenturus. Tunc me cum sequentem inuasit magnus timor & tremor. Nam cum vidissem multam turbam adstantem, in varias partes versabam animum. Cum autem Regi appropinquasset Epiphanius, Rex statim surrexit a sede. Regi verò dixit Epiphanius: Sede, fili, super thronum, nec propter tuum lucrum angaris animo. Habeo enim Deum, qui ferat auxilium. Solum crede Deo benigno & clementi, & videbis cito Dei gratiam. Ne aberres a scopo eorum, quæ dicuntur, & videbis filiam tuam sanam in medio. Pessimus enim dæmon fugatus a loco suo, venit ad filiam. Si Deo credideris, fugabis eum a tua filia. Time crucifixum, & videbis eum expulsum. Duc eam ad nos in medium, & videbis gratiam benigni & clementis Dei. Cum autem in medium venisset Regis filia, dixit Epiphanius filiolæ: Esto sapiens ac modesta, & adorato tuum patrem. Lupus enim tuus non dominabitur amplius. Hæc cum dixisset Epiphanius, & eam ter signasset, dixit spiritui, qui eam affligebat: Cucurrissi, scelerate, ad filiam Regis: Fuge ab ea in loca, ad quæ non patet aditus. Et statim ad ea recessit.

Sancti patres solent erant: signa remale habentes signo Crucis.

Cum autem vidisset Epiphanius Regem in magna ecstasi, dixit ei vultu subridens: Latere, Rex: de tua filia fugit lupus in loca inhabitabilia. Vade, filia, in tuam aulam, & arte deinceps tuo corpori: neque malignus tibi appropinquabit amplius. Cum hæc ait audisset filia Regis ab Epiphanio, iuit in aulam. Tunc Rex inclinavit collum Epiphanio. Cum vidissent verò omnes Regem, ipsi quoque se in terram inclinant, dicentes Epiphanio: O plurima exornate gratia, mane prompto & alacri animo apud Regem. Esto pater eius potentia, & eris nobiscum perpetuo: Vexavit dæmon regiam: huc venisti, eum fugasti.

Cap. 15.

Vnus autem ex eis primus ex Magis, dixit ei benigne & amanter: O beate Epiphani, Mage desiderate: Venisti huc, ut nos afficeres beneficio. Mane hic, doce nos: Omnes Magi tibi obedient. Cum hæc autem audisset Epiphanius, dixit Mago insipienti: O Mage inimice veritatis, disce non loqui verba insolentia. Ori tuo immitte repagulum, & non loqueris assidue. Noli existimare seruum Dei esse Magum iniquitatis. Hæc cum dixisset Epiphanius, statim ille mansit in loco murus & immobilis. Hæc autem cum Rex vidisset, & turba, quæ eum circumstabat, omnes metu oppressi, ceciderunt in terram.

Cap. 16.

Cum eos autem vidisset cadentes Epiphanius, manu ad Regem, extensa, dixit ei benigne: Surge, sis bono & tranquillo animo, & eris sanus in tuo cubiculo. Hoc dicto ab Epiphanio, surrexerunt omnes supra pedes. Dixit autem Epiphanius Mago: Vide quid videas, & quid audias, & attendes veritati. Ne mihi attendas tanquam Mago: Sum enim servus crucifixi: loquere, & audi, quomodo eras prius: Esto amicus veritatis. Tunc Magus se excusavit, dicens, se esse lapsum in Epiphanium. Rex autem iussit ad se aurum afferri & argentum, margaritas & gemmas in conspectu omnium, & poni ad pedes Epiphani, ei dicens: Accipe hæc, o Pater, & mei memineris. Cui dixit Epiphanius: Nos omnia contemnimus, ut veritatem teneamus. Ne in his mihi exhibeas molestiam. Christus enim me docuit his non egere. Hæc tu accipe, sepeli in aula, & erunt mortua perpetuo. Tu ijs solum attendis, & distraheris, cum iuari nequeas. Habes vitium in tua cogitatione, ut qui perdas animam per aurum tibi datum a Domino, ut id præbeas egentibus. Esto iustus apud Deum uniuersorum, ne forte iudicaris in condemnatione, & custodiaris in tenebris exterioribus, & tunc meorum verborum recorderis. Sed quæ dico modo, accipe, & tunc lætaberis. Ne habeas opus hoc mundo, & totus mundus tibi subicietur. Noli attendere Magis inconstantibus, qui tenebrosa te lege decipiunt. Venit hora prandij, vade alacriter ad mensam. Multa enim verba sermone, sed non es vilius horum particeps. Scio enim tuam cogitationem a mensa non abfistere. Comede, exple te securè delicijs: es enim horum omnium redditurus rationem.

Præclara Epiphanius vox.

Rex

Rex autem dixit Epiphanio: Ades dum, Pater, simul confideamus, & cibos comedamus. Is verò dixit ipsi: Vade, sede in mensa, comede omnia, quæ soles. Tandem te contine ab immoderatione. Nam mihi panis furfuraceus, & parum salis propter imbecillitatem præbebit id, quod est vsui corpusculo. Hæc autem cum dixisset Regi Epiphanius, dimisit Rex omnes ex aula, & nos iussit ingredi in cubiculum. Misi verò ad nos in mensam diuersa ciborum genera. Auerfatus est autem omnia Epiphanius, solum tritum panem nobis retinens: quo vsi, satiati sumus, gratias agentes Deo uniuersorum. Postridiè autem Imperator accersit Epiphanium: qui modestè & compositè incedens, venit ad Regem. Ipse autem Rex de sede surgens, sceptrum ponit in terra. Epiphanius verò dixit Regi: Accipe regni dignitatem, & sis grato in Deum animo. Rex dixit: Mane hic nobiscum, Pater, & seruabo vestros sermones. Epiphanius autem Regi: Si meos, o Rex, sermones seruaueris, tui meminero vbicunque fuero. Mansimus autem decem dies in aula Regis. Quibus clapsis, Regi dixit Epiphanius: Cursu curram in meam patriam. Quæro enim omnes, qui illic sunt. Tu sede in throno tuo, nihil excitans aduersus Romanos. Si enim sis inimicus Romanis, eris inimicus Crucifixo. Quod si fueris inimicus Crucifixi, malè peribis a tuis aduersarijs. Hæc cum Regi dixisset Epiphanius, ibat Rex cum sua carterua, nos primus deducens in nostram regionem.

De adolescente mortuo.

Cum egressi autem essemus ex aula, ecce erat adolescens mortuus in grabbato, qui erat filius vnus ex proceribus. Eum verò ferebant ad canes, ut projicerent exedendum. Dixit autem Epiphanius ijs, qui ferebant mortuum: Quò itis ad eum sepeliendum? Dicunt Epiphanio: Qui vita excessit, vorabitur a canibus. Epiphanius autem tenens grabbatum, dixit eis: O filij, humi deponite. Videamus nos quoque mortuum. Hic verò puer necatus fuerat arte magica a quodam malefico. Mos est autem apud Persas, ut qui sunt mortui, deuorentur a canibus. Cum ij ergo protinus grabbatum deposuissent, Regi dixit Epiphanius: O Rex, qui regis malos & iniquos homines, oportebat hunc, qui è vita excessit, in terra sepeliri, ut qui cælitus tuba caner, cum hinc possit traducere ad ipsum adorandum. Es autem Rex adeò improborum & sceleratorum hominum, ut vel ante tempus sibi mortem afferant. Hic, quem vides mortuum, vita excessit necatus a malefico. Sed Deus meus, qui fuit extensus supra lignum, eum excitabit coram omnibus. Cum hæc autem dixisset Epiphanius, manibus suis tenens mortuum, benigne & clementi Deo clamauit: Fili Dei, qui quatuor duanum Lazarum suscitasti, hunc quoque suscita adolescentem. Cumque suum accepisset indumentum Epiphanius, eo induit mortuum. Mos est enim Persis, mortuos nudos educere. Statimque surrexit adolescens, & amplexus est Epiphanium. Dixit autem Epiphanius adolescenti: Vade fili in domum tuam, & ser vestes consuetas, & refer ad me meum indumentum. Postquam autem vidit Rex miraculum, quod factum est ab Epiphanio, existimauit eum esse deum. Cui dixit Epiphanius: Noli, noli hæc de me existimare, qui sum homo obnoxius ijsdem perturbationibus, & similiter patibilis. Deus meus, cui credo, hæc præbet suis famulis. Cum hæc autem & his plura dixisset Epiphanius, dicit Regi: Reuertere fili in aulam. Nos enim imus in patriam. Rex autem dixit Epiphanio: Quot vis satellites tecum mittam, qui te custodiant? Dixit ei Epiphanius: Habeo Regem Deum, qui est in cælis, qui me custodit, & satellites habeo sanctos eius Angelos. Tunc Rex Epiphanium amplexus, dixit voce magna: Vade in pace, Epiphani, gloria Romanorum. Fac autem, ut nostri quoque memineris, qui sumus in Perside. Recedentes verò a Perside, venimus in Phœniciam: & cum partem Phœnicie transissemus, venimus in Spanydriou. Inuenimus autem cellam, ut erat prius. Et cum illic fuisset tres dies, non erat aqua ad bibendum.

Vide more barbarum.

Epiphanius excitat mortuum.

De aquæ penuria.

Stans autem Epiphanius adspiciendo ad Orientem, orauit Deum, qui est in cælis, dicens: O tu, qui petram præruptam impressisti, & ex ea aquam scaturire fecisti, & populum, qui deficiebat, aqua potasti, hanc quoque terram imprime, & fac, ut aqua ex ea scaturiat propter fidelium hominum habitationem. Cum hæc dixisset Epiphanius, bonus quidam odor fuit in illo loco. Cumque se rursus ter super terram inclinasset, & orasset Epiphanius, accepto ligone turbauit terram, & ecce parum aquæ scaturijt. Deinde cum rursus turbasset, vberibus fluuij aquis nostra abundauit habitatio.

Cap. 19.

Exod. 17.

Num. 10.

Pfal. 146.

tatio. Eramus autem in eo loco quietem agentes, ipse & ego. Deus vero, qui producit foenum iumentis, & herbam seruituti hominum, irrigante aqua totam illam terram, insu eius, qui semper curam gerit humani generis, produxit à terra multitudinem olerum, quibus nos frueremur & aleremur. Cùm quædam autem fera ad ea venirent animalia, & virorem omnem earum tollerent, Epiphanius stetit supra olera, & disseruit cum feris tanquam cum hominibus, dicens: Nolite mihi exhibere molestiam: Sum enim homo peccator & pauper. Propter multitudinem autem meorum peccatorum sum lugens in hoc loco, si fortè mihi Deus mea peccata condonet. Ipse, qui hoc mihi olerum præbuit solatium ad alimentum, vobis præcipit, ne amplius veniatis in hunc locum, nec meas herbas lædatis. Agrestes autem feræ cùm hæc audissent ab Epiphano, protinus recesserunt, & ex illo die non appropinquarunt amplius loco nostro. Audièrunt verò Saraceni, qui cellam nobis extruxerant, venisse Epiphanius ex Perside, & accesserunt, ut benedictionem ab eo acciperent. Aedificauerunt autem nobis tres alias domos, quippe qui nobiscum versati sunt quatuor menses, & recesserunt in sua loca. Auditum est autem in tota Phœnicia, Epiphanius habitare in Spanydrio. Congregati sunt itaque alij quoque fratres in monasterio. Eramus verò omnes numero quinquaginta.

Teræ obediunt ei.

Multi se ei adiungunt in monasterio.

De malignis spiritibus, qui abierunt.

Cap. 20.

Quodam autem die iuit Epiphanius in monasterium magni Hilarionis ad visendos fratres, & ego sum cum eo profectus. Exceperuntque nos fratres cum magno gaudio, & nos multos dies retinuerunt. Diabolus autem, qui ab initio est Dei seruatorum aduersarius, accepit habitum Epiphani, & venit in monasterium, quod vocatur Spanydrium. Cui factus obuiam frater ex ijs, qui erant paulò negligentiores, cucurrit ad eum adorandum: neque poterat ferri à fratribus. Dixit autem Epiphanius magno Hilarioni: Pater, lupus ingressus est monasterium, & turbauit fratres. Cùm hæc autem dixisset Epiphanius, & omnes esset amplexus, viam iniimus. Nobis verò ingressis monasterium, demonem immundum vnus habuit. Duo autem rogabant pro eo, qui habebat immundum spiritum, dicentes: Fer opem fratri nostro. Tunc Epiphanius dixit eis: Accipite, filij, vestrum amicum, & ire in pace. In nomine enim Iesu Christi nihil est in eo mali. Cùm ipsi autem credidissent ei, quod dixerat Epiphanius, abiit homo sanus in locum suum.

Expellit demonem.

De fera extincta, & Philosopho conuerso.

Cap. 21.

Cùm esset autem aliquando leo in solitudine ad sexaginta lapides à nostro monasterio, latebat in sylua, & occidebat multos ex ijs qui præteribant. Eratque hie locus aptus viatoribus. Coacti omnes, qui solebant per illum locum ingredi, venerunt ad Epiphanius in monasterium, dicentes ei de animali, & de eius feruitia, & quòd locus euaserit inhabitabilis, & quòd nemo per eum possit transire propter merum leonis, & quòd cùm ipse multos homines perdidisset, reliqui perterriti, non audent amplius per locum transire. Qui cùm de leonis insolentia audisset, dixit omnibus, qui aderant: Eamus in nomine Domini, & videamus leonem. Me autem accepto, Epiphanius quidem profectus est cum hominibus. Et cùm venissemus ad locum, incidit magnus timor in omnes, qui erant nobiscum. Eis autem dixit Epiphanius: Vbi est, o filij, leonis habitatio? Cùmque locum ostendissent, iuit primus Epiphanius ad locum. Et cùm leo nondum videretur, dixit magna voce Epiphanius: Vbi est leonis habitaculum? Leo verò exijt è sylua, ut irer obuiam Epiphano. Is autem cùm vidisset Epiphanius, statim in terram cecidit, & mansit mortuus. Cadaveri verò appropinquauit Epiphanius: sed reliqui omnes effugerunt, magno metu affecti. Epiphanius autem magna voce dixit eis: Venite securre, filij, & videbitis cadaver feræ. Si itaque fidem habueritis in Saluatorem Christum, sic cadent omnes vestri insidiatores. Cùm nos autem omnes accepissent homines, restituerunt monasterio: Ipsique benedictionem assecuti ab Epiphano, ingressi sunt viam suam.

Leo crudelis eo confecto moritur.

Cap. 22.

Gloria autem insignis fuit locus, qui prius vocabatur Spanydrium, propter Epiphanius. Fuit enim aliquando locus inuius, & inhabitabilis, & aquæ carens. Quamobrem cognominatus quoque fuit Spanydrium, eò quòd aquam non haberet. Esse autem est autè Paradisus, in quo erant bona omnia: In eoque abundabat aqua, & esculenta diuersi generis. Cùm ijs ergò omnibus, quibus à Deo dignus fuit habitus Epiphanius, hoc quoque magnum & admirabile donum ei Deus est largitus, quòd cum omni diuinas

diuinas interpretaretur scripturas. Diuinos enim libros sumens, & legens fratribus, eorum vim quoque declarabat. Cùm autem Epiphanius magnus orator & Philosophus, qui habitabat Edesæ, audisset Epiphanius esse eruditum, desiderauit eum conuenire. Cùm autè in monasterium accessisset Epiphanius, stabat multitudo fratrum, & Deo mittebat hymnodiam. Erat verò Epiphanius quoque preces per se peragens. Porro autem cùm eas perfecissent, visus est fratribus Epiphanius. Stabat itaque Philosophus, & attendebat multitudinem, & neminem salutabat. Postquam autem vidit Epiphanius, eum agnouit: & currens, eum adorauit. Dixit autem Philosopho Epiphanius: Quid tu, qui es magnus orator & Philosophus, & habitas Edesæ, accessisti ad minimū & peccatorem Epiphanius? Præterea miror, quòd Philosophus veneris ad hominem planè rudem: & maxime propter quamnam causam, o Philosophus? Philosophus autem: Ne hoc mireris, inquit, o magister desiderate. Dicebat enim Dionysius Halicarnassens: Si personæ cum personis collatæ considerentur, possunt pulchriores apparere. Boni cum malis confusi, in vno ligno extendentur. Nullus enim homo vnā ferens tunicam, ita custodit corpus, ut non laceretur. Plurima nanque congressio plurimos præbet sermones. Vbi autem sunt plurimi sermones, est magna diuersarum rerum experientia. Hæc cùm dixisset Philosophus, & plura alia, tacuit.

Epiphanius Philosophus venit ad S. Epiphanius.

Accipiens autem Epiphanius primum librum de mundi creatione, interpretatus est ad verbum Philosopho. Ille verò alijs quidem assentiebatur, contra alia autem dicebat. Manserunt itaque tres dies inter se disidentes. Quæ ab ipsis verò dicebantur, nequaquam inter se conueniebant. Cùm vidisset autè Epiphanius, quomodo vitā agebat Epiphanius, eum valde dilexit, & quarto die dicit ei: Magister, pulchra est huius loci habitatio. Volo, si iubes, hic habitare. Is verò dixit ipsi: Hoc situm est in libero vniuersi arbitrio. Philosophus autem: Quinetiam libros meos, inquit, huc fero. Dicit Epiphanius: Si quid tibi veniat in mentem, æquum & beneuolum habebis Epiphanius. Dixit autem Philosophus: Omnino ibit Calistus ad meos libros. Dixit Epiphanius: Agè vade sanus cum Calisto. Dicit autem Philosophus: Res omnes dicam Calisto, nec ex hoc loco exibo. Erat verò hic Calistus Aëtij magni Romæ præfecti filius. Is cùm malignum haberet spiritum, vidit Epiphanius dicentem ei in visione: Vis, Caliste, expellam à te spiritum? Dixit Calistus: Et quis tu es, domine mi, quòd possis eum expellere? Dixit autem Epiphanius Calisto: Ego sum, inquit, Epiphanius Phœnicopolæstinus, qui in Spanydrio habito in monasterio. Si ergo, inquit, malum à te spiritum expulero, venies ad me, & habitabis mecum in Spanydrio? Dixit Calistus ad Epiphanius: Domine, expelle à me immundum spiritum, & habitabo tecum. Tunc dixit Epiphanius Calisto: Vide ne feceris aliter: rursus enim tibi adhærebit. Excitatus autè Calistus, narrauit omnia patri suo Præfecto. Ab illo ergo die non est amplius afflictus Calistus ab immundo spiritu. Post tempus autem trium mensium dixit Calistus Aëtio patri suo: Pater, volo ire in regionem Phœnicum, & querere Epiphanius, & habitare cum ipso in Spanydrio. Statim pater eius, datis ei multis pecunijs, misit cum præsidio. Cùmque venisset in Phœniciam, & inquisiisset, venit ad Epiphanius, & ei exposuit omnia, & habitauit nobiscum. Misit ergo Philosophus Calistum, iussu Epiphani, cum duobus pueris, & tribus camelis Edesam ad libros adducendos. Cùmque venisset Edesam, accepit libros Philosophi, & imposuit camelis, & venit in monasterium.

Cap. 23. Disputat vte sanctus cu Philosopho.

Calistus, Præfecti Urbis filius, monachus Epiphani.

Quotidiè ergo Epiphanius & Philosophus plurimum inter se contendebant. Dixit autem Epiphanius Philosopho: Dicit Daniel, o Philosophus: Iudicium sedit, & libri aperti sunt. Agedum profer tuos libros, & ego meos, quos mihi Deus dedit, sedeamusque, & disseramus inter nos. Posuit autem Epiphanius à dextris scripturas diuinitus inspiratas, & alius Epiphanius libros suos à sinistris. Cùm ij autem coepissent ab initio mundi creationis, Epiphanius quidè à Genesi, id est, ab ortu, què cōscripsit Moyse: Philosophus autè ab eodè ortu, què cōscripsit Hesiodus, ad verbū duos libros exponētes, inter se contēdebant. Erat autè lux lux, & tenebræ tenebræ. Moses enim scripsit, Deo opem ferente: Hesiodus autè ex Deo quidè vitā habuit, errorem verò à demonibus. Toto autè anno māsit Epiphanius differens cum Philosopho. Aliquando verò homines numero sexaginta ferunt Agricœtum quendam adolescentē, qui vexabatur ab immundo spiritu. Quem cùm nō possent sexaginta illi superare, eū alligârunt catenis, & tulerunt ad Epiphanius. Dixit autè Epiphanius Philosopho: Agè Philosophus, qui cōtendis cum peccatore Epiphano: inuoca tuorum deorum multitudinem, ut expellat spiritū ab ad-

Cap. 24. Dan. 7.

Seuissimo demone obsessus ducitur ad virū Dei.

adolescente. Ille verò existimabat Epiphanium superatum, & qui non haberet quod diceret. Cùm hoc autem cognouisset Epiphanius, iterùm dixit ei: Quid dicis, ò pater Philosophè, de adolescente? Aut cura ægotantem, & ego in tuis dijs habebò fidem; aut Deus expellet immundum spiritum ab adolescente, & credes in Crucifixum. In his autem omnibus non credit Philoſophus Epiphano, sed existimauit eum esse ridiculum. Surgens verò Epiphanius, & tenens adolescentem, dixit ei? Tibi dico, adolescentens, vis expellam catenas ferreas?

Cap. 25.

Cùm autem audisset Philoſophus, statim cucurrit in cellam, & veste foribus adhibito se munit, dicens, & suspicando ita apud se considerans: Bonus hic senex, vt rudis & indoctus, vult amentem soluere, & nisi nos vt prudentes casum effugiamus, ab execrãdo illo malè sumus passuri. Cùm autem Epiphanius ferreis catenis leuãſſet adolescentem, & cum ter signãſſet, dixit immundo spiritui: Præcipit tibi Epiphanius peccator seruus Domini in nomine Iesu Christi crucifixi filij Dei, egredere ex homine, & ne ampliùs in ipsum ingrediaris. Et egressus est statim immundus spiritus. Eratque adolescentens valdè quietus & compositus. Cùm autem esse pacem vidisset Philoſophus, leuauit repagulum, & è cella profiliit ad adorandum Epiphanium, sic dicens: O, inquit, qui gestas coronam, Epiphani: Credo, & credidi ijs, quæ dicuntur per ea, quæ fiunt. Volant enim verba sine fructu, opera autem cernuntur habere fructum. Volo ego quoque esse ex ijs, qui seruiunt Crucifixo. Philoſopho verò dixit Epiphanius: Quid hoc miraris, ò Philoſophè, tanquam id nos fecerimus? Nequaquam: sed est Dei filius, qui hæc præclara facit per eos, qui ipsi credunt. Cùm hæc & his plura Philoſopho dixisset Epiphanius, rogauit eum Philoſophus, vt daret ei id, quod est in Christo, signaculum. Ipsum ergo & me accepit Epiphanius, & iuimus ad magnum Hilarionem, qui cum baptizauit: egimusque viginti dies in monasterio magni Hilarionis, quæ rogauit Epiphanius, vt cum Epiphano Philoſopho mitteret ex fratribus vnum Eleutheropolim, vt eum Episcopus faceret presbyterum. Quod etiam fecit. Et rursus iuimus Spanydrion. Epiphanius autem cùm omnes aduocãſſet fratres, sic eis dixit: Hic, qui sibi aliquando videbatur esse aliquid, cùm nihil esset, dicebat se esse Philoſophũ: nunc autem Dei gratia verus est factus Philoſophus. Ipseque à Deo gratiam est consecutus, & præerat toti choro.

Dæmonem ab adolescentē te cogit exire Epiphanius, & Philoſophus crederet.

De fuga in Aegyptum.

Cap. 26.

Ingredientes autem multi monasterium, non sinebant quiescere Epiphaniũ. Cùm itaq; in animo haberet locum relinquere, proficisci verò in partes Aegypti, dixit mihi: Sequerisne me, fili? Ego verò dixi ei: Sequar te, quocunq; ieris, Pater. Cùm omnes autem fratres aduocãſſet, & eis vale dixisset, dixit: Vado, ò fili, ad videndũ fratres, qui sunt in monasterio magni Hilarionis. Cùm ij autem intellexissent cum velle recedere propter magnam molestiam eorum, qui accedebant, omnes cadentes in faciem, cum fletu & planctu eum rogabant, ne exiret. Epiphanius verò ipse quoque magna ductus misericordia, persuasit eis, dicens se non esse ampliùs recessurum. Cùm decem autem dies præterissent, accepit me noctu, egressique sumus, & iuimus Hierosolyma, nostramque vitam adorauimus, nempe venerandam Domini crucem. Fuimusque in ciuitate, loca obeuntes & orantes, decem dies. Cùmque nos egredieremur è ciuitate, vt veniremus Ioppen, & nauigaremus in Aegyptum, occurrit nobis quædam mulier insana, vt quæ vexaretur à spiritu immundo. Ipsa autem cùm Epiphaniij accepisset diploidem, eam dilacerauit, & ex ea exiit immundus spiritus. Quæ procidens ad pedes Epiphaniij, eum rogabat, dicens: Ignoscas mihi, Pater, & ne succenseas. Is autem dixit ei: Vade sana in domum tuam. Ruptus enim est, qui te ruperat. Et iuit mulier in pace. Et cùm nos descendissemus in Ioppen, inuenimus nauem paratam, quæ volebat ire Alexandriam. Cùmque nauigãſſemus ab Ioppe, post tres dies ingressi sumus Alexandriam. Nobis autem naue egressis, & ingredientibus ciuitatem, occurrit quidam Iudæus nomine Aquila, legisperitus ac magister. Cœpit verò Epiphanius quoque cum eo de lege differere. Toto ergo illo die plurimum contenderunt. Rursusque die sequenti cùm venissent ad congressionem, diu differuerunt. Credensque Aquila interpretationi Epiphaniij, desiderauit fieri Christianus. Epiphanius autem deduxit eum ad Athanasium Episcopum, & nos egressi sumus Alexandria. Cùm iremus autem nos in partes superioris Thebaidis, occurrit nobis quidam monachus, discipulus magni Antonij, nomine Paphnutius. Cui dixit Epiphanius: Benedic nobis, Pater. Dixit autem Paphnutius: Benedicti vos à Domino. Cùmque orationem

Athanasius Alexandriae Episcopus.

Vide priscorum Christianorum deuotionem.

Dæmonia ea curatur.

nem fecisset Paphnutius, nos inuicem salutauimus, & nos in eo loco parum refrigerauimus. Epiphanius verò interrogauit Paphnutium de omnibus, quæ fecit magnus Antonius, ipseque ei narrauit omnia. Dixit autem Epiphanius Paphnutio: Volo habitare in eo loco, qui dicitur Nitria. Paphnutius verò dixit Epiphano: Vade sanus, fructu patribus, & collige fœnum æstiuum, & vade in insulam Cypriorum, & ale oues ad vestimenta, & honora puellos, vt tibi sint agni. Hæc autem cùm dixisset Paphnutius, facta rursus oratione, & nos mutuò complexi, iniuimus singuli suum iter.

De malo doctore Hierace.

In locis autem, quæ sunt circa Leontopolim, erat vir quidam, qui apud aliquot existimabatur bonus, & Dei habere præscientiam: vocabatur verò nomine, Hierax. De eo in Palæstina audiuit Epiphanius, & eũ desiderauit videre. Similiter Hierax quoque audiuit de Epiphano. Erat autem eius domus ad vnum lapidem extra Leontopolim. Is docebat hanc carnem non resurgere, sed pro ea aliam, & hanc in terram dissolui. Scriptum est enim, inquit, Terra es, & in terram reuertèris. Rursusque dicebat, infantes non futuros perfectos in futuro seculo. Ingressis autem nobis in eius monasterium, inuenimus magnam multitudinem, quæ ab eo docebatur. Etenim à cibo quoque & potu abstinebat. Neque enim oleum sumpsit, nec vinum bibit, ex quo mundo renunciauit. Postquam ergo vidit Epiphanium, rogauit cuiusnam esset. Cùmque scivisset eum esse Palæstinum, nomen quoque rogauit. Cùm autem didicisset eum vocari Epiphanium, fuit valdè anxius. In Aegypto enim dicebatur Epiphanius esse vir doctus, & habere præscientiam. Postquam verò rogauit Epiphanium, cuiusnam sit, & qui vocetur, turbam rursus docebat. Cùm autem venisset ad exponendum de resurrectione, de carne dixit, eam non resurgere. Quibus auditis, ægrè ferens Epiphanius, dixit Hierarci: Ori tuo committe repagulum, & discere spem nostram non blasphemare. Quod cùm dixisset Epiphanius, mansit Hierax in loco mutus & immobilis. Cùm verò omnes, qui ab ipso docebantur, vidissent miraculũ, quod in ipsum fecit Epiphanius, obstupuerunt. Ex diuinis autem scripturis accipiens Epiphanius, cœpit omnes docere de resurrectione. Præterijt igitur aliquot horarum spatium, & mutus permanebat Hierax. Post hæc autem dixit ei Epiphanius: Loquere verum sermonem, & audi firmam ac stabilem fidem. Tunc se excusauit Hierax, dicens se esse lapsum: pœnitere autem proteruæ illius sententia.

Hieracis errores, Gen. 3.

Prænatur linquæ officio.

Agnosce errorẽ suũ.

De Iohanne, qui erat in Thebaidè.

Discedentes verò Leontopoli, iuimus in superiorem Thebaidem. Erat autem illic vir iustus, Iohannes nomine. Et cùm ad eum ingressi essemus, nos benignè accepit. Fuerunt autem quidam ex ijs, qui in illis locis habitabant, qui ei quendam alligãrant adolescentem, vt maneret. Is verò vexabatur ab immundo spiritu. Postquam autem vidit Epiphanium, dixit ei magna voce: Cur huc accessisti, Epiphani Dei serue? Mansitque ab hora sexta vsque ad nonam sic clamans, & repenti rupto vinculo, cucurrit ad Epiphanium. Præhensis autem pedibus Epiphaniij, clamabat, dicens: Libera me, rogo pater Deum, quem colis. Dixerat verò Epiphanius immundo spiritui, vt exiret ab homine, ita vt non cognosceret Iohannes Epiphanium. Dixit autem Epiphanius adolescenti: Homo surge: Quid mihi exhibes molestiam? Statim autem sanus surrexit adolescentens, cùm immundus exisset spiritus. Tres verò dies mansimus apud Iohannem, virum admirabilem, & vita, quæ ex virtute agebatur, ornatum. Illinc autem recedentes, venimus ad Babilia, & septem annos illic transeginimus: magnamque illic Epiphanius molestiam præbuere per congressionem.

Cap. 28.

Epiphanius curat dæmoniacum.

De Eudæmone Philoſopho.

Aliquando quidam Philoſophus, nomine Eudæmon, accessit ad Epiphanium, & sermones inter se contulere. Epiphanius quidem ex scripturis diuinitus inspiratis, Eudæmon autem per inutilem contentionem differebat contra ea, quæ dicebat Epiphanius. Habebatque Eudæmon puerum, eiusque oculus erat clausus. Dixit autem Eudæmoni Epiphanius: Ecce, ò Philoſophè, supra omnes eloquẽtia polles & diuitijs, suntque apud te diu complures. Cur pueri ergo curam nõ geris, vt eius quoque sint sani oculi? De hoc risit Philoſophus, dicens Epiphano: Si sub cælo esset solus filius Eudæmonis, qui vnum haberet oculum, iure essem de eo sollicitus. Epiphanius autem dixit Eudæmoni: Quòd si solus, inquit, esset, ò Philoſophè, quidnam agere posses ad eum curandum? Nihil aliud, inquit Eudæmon, nisi ratio cinari & dicere, nullum vnquam sic

Cap. 29.

sic fuisse affectum, ut est noster puer. Dixit Epiphanius Eudæmoni: Ne ea, quæ dicuntur, attendas perinde ac ridicula. (Deus enim est in medio amborum) adduc puerum, qui laborat, & vide gloriam Dei. Hæc cum dixisset Epiphanius, & Eudæmonis pueri manu tenuisset, & eius oculum, qui non videbat, ter signasset, statim respexit. Cum autem vidisset Eudæmon, quod fecerat Epiphanius, rogauit eum dicens: Si vobis placet, magister, volo ego quoque fieri Christianus. Epiphanius autem dixit Eudæmoni: Audi, ô Philosophæ, de bono & misericordi Deo, cui credunt Christiani. Ista enim, qui aliquando seruebat Pharaoni Regi Aegypti, liberauit, & eum eripuit, & per mare rubrum eum traduxit, tanquam per terram aridam, atque per solitudinem, & introduxit eum in terram fluentem lacte & melle: eumque, cum aliquando non paruisset, & Dei fuisset immemor, per Prophetam sic adhortatus est, dicens: Popule mi, quid feci tibi, aut qua in re tibi fui molestus? responde mihi. Quamobrem, ô docte Eudæmon, paratus est Deus eos, qui bono modo accedunt, excipere: & si quis fecerit peccata quàm plurima, illa ei remittentur. Vade ergo, ô erudite Eudæmon, & ingrede re ciuitatem, & ne te pudeat accedere ad Episcopum. Christus enim amat humilitatem. Quocirca ad nos quoque venit in magna humilitate.

Signo crucis sanat eum puerum.

Mich. 6.

Cap. 30.
Eudæmon philosophus credit.

Audiuit autem Eudæmon verba Epiphaniij, & ingressus est in ciuitatem, & proci-dit ad pedes Episcopi, & factus est Christianus. Fuitque Epiphanius magni nominis in tota Aegypto. Quærebant enim Episcopi eum tenere, & facere Episcopum: Etiam à quodam ducebatur Epiphanius. Id ille animaduertens, dixit mihi: Agedum fili, reuertamur in patriam. Et rursus in nostram sumus profecti regionem, & ingressi sumus in monasteriū magni Hilarionis. Reccerant autē magnus Hilarion è monasterio propter magnam, quæ ei exhibebatur, molestiam. Cumque in Cypriorum nauigasset regionem, versabatur in ijs locis, quæ sunt circa Paphum. Cum autem fratres vidissent Epiphanius, magno sunt affecti gaudio. Lugebant enim propter magnum Hilarionem. Fuimus verò quadraginta dies in monasterio. Inde egressi fuimus in nostrum Spanydriion. Cum autem vidissent & Præfectus Edefinus, & fratres Epiphanius, magnam accepere lætitiā. Tres verò dies fuimus illic in hospitio ego & ipse. Quarto autem dixit mihi: Fili, accipe cellam, & in ea quietem age: & sic feci, & quietem agebam in monasterio. Hospitis autem locum obtinebat Epiphanius.

De fame, quæ erat in Phœnicia.

Cap. 31.

Cum verò in regione Phœnicum esset fames in illo anno, magna multitudo congregata est ad Epiphanius, quæ eum rogabat, dicens: Fer nobis opem, Pater, ne pereamus: & roga Deum, ut det nobis pluuiam super terram, & terra fructus producat. Dixit autem hominibus Epiphanius: Quid mihi, inquit, exhibetis molestiam? Sum enim homo peccator. Rursus eum rogabant, ut benignum & clementē Deum oraret. Is autem dixit eis: Dixi iam vobis me esse peccatorem. Ijs magis rogantibus, venit hora nona diei. Dixit autem Epiphanius Præfecto: Permite, ut mensa apponatur his hominibus, comedantque & bibant, & lærentur, & rursus abeant. Apposuitque mensam. Et ingressus est in suam cellam. Ipsi autem comedentibus, Sol suum emittebat splendorem, ut in æstate: & repente factæ sunt tenebræ, fulgura & tonitrua, & magnus imber cecidit in terram. Præ metu verò, omnes ceciderunt à mensa. Non fuit autem locus in tota Phœnicia, qui non acceperit benedictionem. Mansitque pluuiā tres dies continuos. Accedentes autem viri in domum Epiphaniij, rogabant eum, ut sisteret pluuiam, quæ cadebat de cælo. Tunc dixit eis Epiphanius: Quid me esse existimatis, ô filij? Nam ego quoque homo sum, sicut vos. Scit autem beuefactor, quidnam vobis opus sit. Vultisne vestram viam redire? Illi verò dicunt: Certè pater. Eo autem è cella egresso, omnes congregati eum circumsteterunt. Dixit autem rursus Præfecto: Apponatur eis mensa. Cumque confedissent, ab Epiphanius petebant, ut benediceret. Cum autē dixisset Epiphanius, Benedictus Deus, statim à terra repressa est pluuiā. Vidit verò Epiphanius magnam perturbationē, & rursus quæsiit recedere.

Impetrat pluuiam suis precibus Epiphanius

Sistit pluuiā

Cap. 32.

Cum autem aliquando conuenissent Episcopi pro creando Episcopo, mentionē fecerunt Epiphaniij. Erat enim quidam Monachus in medio Episcoporum, vir pius, ætate iuuenis, perfectus in temperantia ac moderatione, nomine Polybius. Is nouerat Epiphanius. Ei autem dixerunt Episcopi: Accipe equum, & vade in monasterium, & vide, an sit illic Epiphanius, & currēs annuncia nobis. Nemini verò dixeris, & nec ipsi

ipfi quidem Epiphanius. Cum autem Polybius venisset in monasterium, salutauit Epiphanius. Cui ille dixit: Cur, fili Polybi, huc venisti? Dicit Polybius: Ego, Pater, volo concurrere cū veritate. Dixit Epiphanius: Accurristi, venisti que huc, ô fili Polybi, missus à sanctis sacerdotibus ad specularandum: noli celare, ô fili, mala res est mendacium, dic veritatem. Deus est in medio: esto probus minister veritatis. Epiphanius enim venit de loco ad locum, gemēs & tremens propter multa sua peccata. Sed agedum, Polybi, mane hic, & remitte iumentum, & sine sacerdotibus quærere eos, qui digni sunt locis. Parauit Epiphanius Polybius: & cum valere iussisset comitem, remisit equum ad Episcopos. Qui autem ducebat Epiphanius, eum duxit in regionem Cypriorum. Illa ergo nocte accepit me & Polybius, & egressi sumus proficiscentes Hierosolyma. Fuimusque illic tres dies. Dixit autem nobis Epiphanius: Agedum, filij, eamus & accipiamus benedictionem à patre nostro magno Hilarione. Audio enim eum esse in Cypro. Qui autem ducebat, duxit illud Epiphanius.

Vide modestiam sancti viri.

Cum verò venissemus Cæsaream, inuenimus illic nauem Cypriam, & nauigantes Paphum, peruenimus ad magnum Hilarionem. Fuit autem magna in congressu lætitia, & illic mansimus duos dies. Magna verò rursus est exhibitā Hilarioni molestia ab ijs, qui ad ipsum accedebant. Cum autem Papho egredi statuisset Epiphanius, dixit Hilarion Epiphanius: Quid vadis, fili? Dixit Epiphanius: Aascalonem, Gazam & vlteriùs, etiam in solitudinem. Dixit ei Hilarion: Vade Salaminā, ô fili, & illic inuenies locum ad habitandum. Epiphanius autē nolebat audire verba Hilarionis. Rursus ergo dixit Hilarion: Oportet te eò ire, & illic habitare. Noli ergo aduersus verba mea contendere, ne fortè in mari venias in periculū. Valere itaque iussit Hilarione, cum ad mare descendissemus, inuenimus duas nauas: Vnam, quæ transmittēbat Aascalonem: alteram verò, quæ nauigabat Salaminam. Cum autem ascendissemus nauem, quæ erat itura Aascalonem, fuit in mari magna tempesta. Fuitque nauis in periculo, ne frangeretur à vi vndarum. Fuimusque in mari tres dies animo valde anxio. Quarto autem die superauit nauis fluctus, qui ingruēbant, & in Salaminiarum nos egit ciuitatem. Nauē verò egressi omnes, humi iacebant mortui ob vim fluctuum, magnamque afflictionem & inediam. Mansit autem in eo loco nauis, ut reficeretur. Erat enim à vi vndarum conuulsa. Cumque tres dies illic fuissemus, Dei gratia in pristinum sumus statum restituti. Rursusque volebat Epiphanius ex eo nos loco nauigare.

Cap. 33.
Hilarion in Cypro.

Prædicat Epiphanius periculum.

De ordinatione eius in Episcopum.

Erant autem congregati omnes insulæ Episcopi ad ordinandū eum, qui posset paciscere gregem Christi. E vita enim humana excesserat illius loci Episcopus, ciuitatis, inquam, Salaminiarum. Iamque aliquot dies precabantur, & Deū orabant, ut vellet eis reuelare, quisnam ad hoc futurus esset utilis. Erat ex Episcopis quidam vir sanctus, qui fuerat ordinatus in miserabili quadam ciuitate, quæ vocabatur Cytria: distabat autem Salamina ad quintum lapidem. Eum dicebant fuisse quinquaginta annos in Episcopatu. Fuerat verò is quoque dignatus martyrio: & cum multa passus fuisset propter Christum, absolutus fuit in confessione filij Dei. Eum dicebant fuisse captum cum Gelasio Episcopo ciuitatis Salaminiarum ad hoc, ut essent martyres. Erat autem ei nomen ab ortu Pappus, qui ipse quoque erat cum Episcopis. Eum Episcopi omnes habebant ut patrem, propter confessionem in Christo, & propter annos Episcopatus. Porro is habebat etiam Dei præscientiam. Ei reuelatum fuerat de Epiphanius, ut ordinaretur Salaminiarum ecclesiæ Episcopus. Erat autem tempus æstiuum, quod uas maturas iam perurebat. Cum ergo statuisset Epiphanius nauigare à ciuitate Salaminiarum, dixit mihi & Polybio: Eamus, filij, in forum, & emamus uas. Cumque è nauis in forum abiissemus, & venditorē conueniremus, Epiphanius, acceptis duobus botris pulcherrimis, dixit venditori: Quid vis tibi dem pro his duobus botris? Epiphanius autem mos erat non contradicere. Cum verò venditor dixisset precium vuarum, Epiphanius accepit pecuniā, ut solueret venditori. Tunc accedit sanctus Pappus, suffultus à duobus Diaconis. Erant autem tres quoque cum ipso Episcopi. Qui cum appropinquassent Epiphanius, Epiphanius botros habebat in manibus, & eorum precium. Dixerunt autē quidam ex adstantibus: Ecce hic adfunt Episcopi. Incipiens autem Pappus, dixit Epiphanius: Dimitte, ô Abba, botros apud venditorē, & sequere nos in ecclesiam. Recordatus verò verbi diuini, quod dicit, & cloquitur: Lætatus sum in ijs, qui dixerunt mihi, In domum Domini eamus: secutus est in ecclesiam. Pappus autem dixit Epiphanius:

Cap. 34.

Pappus Episcopus grādauius & confessor.

Psal. 121.

Fac orationem, ó Pater. Quod dicebat Pappus Epiphano, vt se significaret clericum, Pappo autē dixit Epiphanius: Ignosce mihi, Pater: Non sum enim in clero. Dixit Pappus Epiphano: Vide, ó fili, ne neges coram tot sanctis patribus, & condemneris, vt qui abscondit talentum. Dixitque Epiphanius: Non, Pater, non sum clericus. Hæc autem cum dixisset Epiphanius, Pappus dedit pacem.

Epiphanius
ordinatur
Episcopus.

Vnus verò ex Diaconis, capite apprehenso Epiphano, eum vi duxit ad Pappum ad altare, ad eò vt multi quoque alij conuenerint, vt eum seruarent ad altare. Eum itaque ordinat Diaconum: & rursus dat ei pacem, & ipsum ordinat Presbyterum. Rursusque fit cõsequencia, & cum ordinat Episcopũ. Post dimissionem autem ab ecclesia, ascendimus in Episcopatum. Dixit autem Pappus Epiphano: Agè fili, adhortare patres, vt fruamur & lætemur tua paternitate. Cũ hoc grauius ferret Epiphanius, & angere tur animo & fleret, dixit Pappus: Oportebat quidẽ nos tacere, ó fili Epiphani. Fio autem, cum tu non quæsieris, insipiens. Nam cum patres hĩc essent cõgregati, Dei voluntate mihi dederunt hoc negocium ad significandum Episcopum. Ijque omnes mihi exhibebant negocium, dicentes mihi peccatori: Ora prompto & alacri animo, & tibi reuelabitur.

Reuelatio de Epiphano.

Cap. 35. Cũ ego autem me in hospitio inclusissem, & de eo Salvatorem rogarem, fulgur in cella respexit: audiui verò vocem dicentem mihi peccatori? Pappo, Pappo, audi. Ego autē dixi timore perterritus: Quid iubet Dominus meus? Dixit mihi benignè: Surge, accipe vnum ex Diaconis, & descende in forum. Ecce illic apud venditorem monachus emit vvas, qui duos secum habet monachos, & Elisæi caput illius habet effigiem. Eum ordina Episcopum. Sed ne ei renuncies, ne fortè effugiat. Est autē ei nomen Epiphanius. Factus sum insipiens, fili: ipse me cõgisti. Vide quid facias, & attende: bĩpsĩ. Ego enim missus sum, & feci quod debui facere. Sum insons, & post hæc omnia videbis. Cũ hæc autem audisset Epiphanius, cecidit in faciem, & adorauit Pappum, dicens: Ne irascaris, Pater. Sum enim homo, nec sufficio implendæ mensuræ sacerdotij. Cumque omnes adorasset, inuitauit eos ad prandiũ. Et cum prandissent, iuit vnusquisque in suam ecclesiam.

O sancta
humilitas.

De debitore Romano.

Cap. 36. Tribus autem post diebus vir quidam venerandus, nomine Eugnomon, à quodam clarissimo illius ciuitatis coniectus fuerat in custodiam pro summa centum nummorum. Nomen eius, qui ipsum coniecerat, erat Draco. Is cum esset Romanus, nullũ habebat, qui eum liberaret à custodia. Cũ audisset Epiphanius, & iisset ad Draconem, & eum rogaret, vt Eugnomonem Romanũ liberaret à custodia: Vade, Draco inquit, tu in hanc introducte ciuitatem, & affer centum nummos, quos tuus mihi debet amicus, & da mihi eos: & eum recipe. Erat autem hic Draco gentilis, & diues admodũ, sanusque moribus. Epiphanius autem iuit in Episcopatum. Erantque centum nummi repositi in Episcopatu ad ministerium ecclesiæ. Ijs acceptis, iuit Epiphanius, & eos dedit Draconi, & liberauit hospitem. Quidam autem Diaconus nomine Charinus (multi in eum testimonium ferebant, quòd esset insolens) incitabat omnes clericos aduersus Epiphanius, dicens: Agite persequamur hunc hospitem, ne comedat quacunque sunt ecclesiæ, & simus nos peccato obnoxij. Erat autem hic Charinus valde diues, & quærebat persequi Epiphaniũ, vt ipse federet in throno. Surrexeruntque omnes clerici aduersus Epiphanius, dicentes hæc verba Charini: Non satis est, ó Epiphani, quòd huc veneris, cum non haberes indumentum, & acceperis ecclesiam, sed etiam tãquam hospes, dispergis res ecclesiæ? & quis hoc ferre poterit? Aut da centũ nummos, aut vade in tuam patriam. Iuit autem Romanus, liberatus ab Epiphano: & omnibus suis veditis, ei attulit pecunias. Quas cum accepisset Epiphanius, distribuit ijs, qui opus habebant. Mansit verò Romanus cum Epiphano vsque ad mortẽ suam. Accepit autem Epiphanius alios quoque centum nummos, & dedit Charino, dicens ei: Accipe centum nummos, quos dedi pro hospite. Is verò centum nummos accepit ab Epiphano. Omnibus autem accessit clericis, Charinus dixit eis: Agite, accipite centũ nummos, quos disperferat Epiphanius: eos enim ab eo exegi. Clerici verò non comprobauerunt malum animum Charini, sed ei dixerunt: Abi, eos redde ei, à quo accepisti. Itaque eos reddidit Epiphano. Atque is quidẽ multa graua & indigna fecit Epiphano. Epiphanius autem nunquam omninò meminuit acceptæ à Charino iniuriæ.

Charinus
Epiphani
infector.

Cum

Cũ aliquando quidem esset prandiũ in Episcopatu, habebat Epiphanius omnes clericos in mensa. Mos autem erat Epiphano nocte & die habere in manibus sancta Euangelia, & docere verbum diuinũ. Cumque in mensa doceret prandentes Epiphanius, auis, quæ dicitur coruus, intensè vocem emisit. Dixit autem Charinus prandentibus: Quisnam ex vobis nouit, quid locutus sit coruus? Verbum autē diuinum exonebat Epiphanius. Eandem vocem rursus emitit coruus. Dixit autem rursus Charinus: Quis ex vobis nouit, quid dicat coruus? Epiphanius verò rursus omnes docebat in prandio. Porro autem rursus quoque tertiam vocem emittit coruus. Dixitque rursus Charinus ijs, qui erant in prandio: Dixi vobis, Quisnam vestrum nouit, quid dicat coruus? Dixit quoque Charinus Epiphano: Annuncia mihi, & eris omnium meorum dominus. Cui respondit Epiphanius: Dixit coruus, te non futurũ amplius Diaconum. Post orationem autem tremor inuasit Charinum. Nec locutus est amplius, aut comedit, aut bibit: sed eum portantes eius pueri, tulerunt in domum suam, & posuerunt in lecto. Manè verò mortuus est in lecto suo. Habebat autem vxorem fidelissimam, nec erat eis filius. Ea obtulit omnia Epiphano: Quam etiam fecit Diaconissam ecclesiæ. Laborauerat autem eius manus paralyti tempore decem annorum. Postquã ergo eam tenuit Epiphanius, vt eam signaret, statim conualuit, & liberata fuit à doloribus. Ab illo ergo die, quo Charino sermonem locutus est Epiphanius, & vnã cum sermone ipse accepit sententiam à Domino, omnes clerici timore & tremore subiecti erant Epiphano.

Charini
repentina
mors.

De Diacono ventilante.

Porro autem hoc quoque seruabat Epiphanius. Tẽpore oblationis nunquam perficiebat oblationem, donec vidisset visionem. Consueueratque beatus præfari verba quædam, & eis statim reuelabatur. Cũ itaque aliquando ter dixisset sermonem, nulla ei se obtulit visio. Cũ is autē lugeret & oraret, vt sibi causa significaretur, primus obseruat Diaconum, qui à sinistris tenebat ventilabrũ ministratorium. Quem cum obseruaret, considerat Epiphanius in eius fronte apparere lepram. Nulli autē erat manifestum, diaconum eo morbo laborare. Epiphanius itaque manũ extendit, & instrumentum leuauit ministratorium, ei benignè dicens: Vade, fili, in domum tuam, & ne modo sumas diuina mysteria. Ipse autē statim egressus est, & iuit in domũ suam. Datque Epiphanius ventilabrum alij Diacono. Cumque diuina verba incepisset cum metu & lachrymis, vbi perfecit, statim vidit visionem. Post ecclesiæ autem dimissionẽ, accessit Diacono, ex eo sciscitatur causam. Cumque is diceret, quòd illa nocte dormierat cũ vxore: accessit toto ordine sacro, eis benignè dixit Epiphanius: Quicunque, ó filij, clero digni estis habiti, soluite calceamenta vestra, vt nõ in ijs ingrediamini, & vt colatis virum sanctum, qui in ecclesia prædicat & dicit: Et habentes vxores, tanquam non habentes. Exhinc ergo non amplius ordinabat Epiphanius eos, qui haberent vxorem, sed viros sanctos, qui vitam exercebant monasticam, & viduos viros probatos. Licebat enim verè videre ecclesiam, tanquam pulchram sponsam ornatam sacerdotio.

Cap. 38.
Idẽ de Car-
po scribit
Dionys. A-
reopagita.

Polybij Episcopi de Epiphano Episcopo.

Gloria Deo, qui nobis præbet vt viuamus, & glorificat eos, qui ipsum glorificant: quemadmodũ dicit verbũ diuinum: Glorificantes me, glorificabo: & qui me spernit, spernetur. Accidit, vt Iohannes sanctus Pater laboraret morbo, quo etiam est mortuus. Cumque ægrotus iaceret in lecto, accessit mihi dixit: Fili Polybi. Ego verò ei dixi: Quid iubes, Pater? Dixit autem mihi: Quoniam prohibet Epiphanius, ne nos literarum monumentis mandemus, quæ Deus per ipsum peragit miracula, accipe hæc chartas. Nam in hodiernum vsque diem, quæ ipsum vidi facientem, conscripsi, eo insciente. Tu quoque, ó fili, quæ consequetur ab hodierno die, manda literis. Deus enim tibi annos adijciet, vt toto tempore vitæ permaneas apud Epiphanius. Sed vide, ne negligas. Nam ego quoque à Deo motus hæc conscripsi. Ego enim vado ea via, qua omnes, qui sunt super terram. Post hæc autem dixit Iohannes: Voca mihi sanctũ patrem nostrum Epiphanius, inique, & vocaui ipsum. Eo autem ingresso, dixit Iohanni Epiphanius: Non curas, inquit, ó Pater, Deum precari pro misero peccatore Epiphano? Dixit verò Iohannes Epiphano: Fac orationem, ó Pater. est enim quòd tecum loquar. Epiphanius itaque fecit orationem. Cũ nos autem dixissemus, Amen, dixit Iohannes Epiphano: Accede propius ad me, Pater. Et accessit propius. Dixitque Iohannes Epiphano: Impone manus tuas oculis meis. Et vale ei dixit Iohannes, & tradidit spiritum. In Iohannis autem collum cadens Epiphanius, fleuit, & eum est osculatus.

1. Cor. 7.
Nota qua-
les voluerit
habere Dia-
conos.

Cap. 39.
1. Reg. 2.

Noluit vir
sanctus cõ-
scribi res à
se gestas.

latus, & magno dolore affectus est Epiphanius propter mortem Iohannis.

De templi adificatione.

Cap.40.

Cum autem Epiphanius aliquando cecidisset in faciem, ut Deum oraret, ut eum adiuuaret ad adificandam domum nomini eius, (erat enim prima ecclesia parua pro multitudine eorum, qui ingrediebantur) cum pronus, inquam, iaceret in facie Dei orans, vox ad eum facta est: Epiphani, inquit. Eam autem vocem sepe erat solitus audire Epiphanius. Dixit itaque non conturbatus: Quid est, Deus mi? Rursusque dixit vox eadem: Incipe adificare aedem. Epiphanius autem protinus id non negligens, exiit, & fecit orationem, & totam loci consequentiam designauit, & adhibuit artifices. Aedis vero adificationi praerant sexaginta, & magna multitudo, quae ei rei ministraret. Erant autem tunc in ciuitate gentiles viri diuites & pecunijs, & possessionibus.

De Dracone.

Cap.41.

* id est, ardore vel aestu.

Sanatur morbidus quidam.

Vide tenuem vestitum & pauperem victum sancti viri.

Erat autem quidam, qui vocabatur Draco, qui a plurimis dicebatur magnus Draco. Is habebat filium. Vocabatur vero ipse quoque Draco. Is in dextero latere laborabat graui & caufone. Cumque pater eius multa consumpsisset in medicos, id ad sanitatem nihil ei profuerat. Magnus ergo ille Draco se male gerebat in Epiphanium & verbis & factis. Epiphanius autem si quando eum videbat, primus salutabat. Cumque aliquando transiret Epiphanius per locum, ubi in sedibus sedebant omnes diuites, erat magnus quoque Draco, & eius filius aegrotus in eo loco. Cum autem Epiphanium viderent, eum iridebant. Cum vero appropinquasset Epiphanius, & eos salutasset, manu tenuit aegrotum Draconem, sic dicens: Draco, tu quoque esto sanus. Et statim cum oratione Epiphanius factus est sanus. Draco autem, & qui viderunt, omnes obstupuerunt. Cum autem vidisset Draco, quod fecerat Epiphanius, praetimore & tremore non potuit amplius, ut solebat, ire domum, ambulans suis pedibus, sed portatus. Fuitque postus supra lectum. Mane vero venit vxor Draconis, & rogat Epiphanium, ut veniens & emittens orationem, cum faciat surgere. Epiphanius itaque iuit in aedes Draconis. Cumque ipse esset precatus, Draco surrexit protinus. Qui accepit quinque millia nummorum, & eos obtulit Epiphanio. Dicit autem Epiphanius: Mihi, fili, vna sufficit tunica cella super hoc corpusculum, & panes vulgares cum potu aquae. Cur mihi, inquit, onus imponis, cum ego nolim grauari? Sed si velis gloriam consequi, vade, & mane in templo Dei, & praebere eos laborantibus. Sic autem fecit Draco. Rogauitque Epiphanium, & baptizauit ipsum, & vxorem eius, & filium.

De puero mortuo.

Cap.42.

Vocatur magnus medicus Christianorum.

Excitat puerum mortuum.

Quidam autem alius, nomine Synesius, qui ipse quoque erat diues, sed gentilis, habebat filium vnigenam, tredecim annos natum. Eum morbus inuasit, & collum eius circumdedit, & eum suffocauit, & est mortuus. Eratque magnus luctus & plandus in domo eius. Quidam vero Hermias nomine, Christianus, dixit matri pueri: Domine, utinam adesset magnus Epiphanius: Is puerum suscitaret. Ea autem credens, statim Hermiam misit ad Epiphanium. Erat enim Hermias ei familiaris. Cumque venisset Hermias, dixit Epiphanio: Domine mi, dominus meus Synesius misit me ad te, ut te ducam in domum suam, & roges Deum pro filio eius, qui est mortuus; ut resurgat. Tunc me accepit Epiphanius, & iuimus in domum Synesij. Cumque domum esset ingressus Epiphanius, cecidit humi vxor Synesij, haec verba dicens Epiphanio: Venisti huc, qui es magnus medicus Christianorum. Videamus artem tuam in filium, & accipiamus curati experientiam: & sic ad tuum Christum accedamus. Cum haec dixisset mulier, dixit ei Epiphanius: Si credideris Crucifixo, videbis filium tuum ambulantem. Dixit autem muliercula: Sed nihil aliud cogito in animo, nisi mentem adhibere Crucifixo. Cum itaque Epiphanius ad lectum accessisset, & collum pueri contrectasset, & eius ceruicem effricasset, dixit ei vultu hilari: Eustorgi, Eustorgi. Is autem protinus aperuit oculos, & sedit super lectum: & admiratione percussus sunt, qui erant in domo. Cum vero vidisset mater Eustorgij id, quod factum fuerat per Epiphanium in puero, accepit tria millia nummum & obtulit Epiphanio. Dixit autem ei Epiphanius: Eis ego non vtor, o mulier ingenua: sed maritus tuus eos accipiet, & ibit ad domum eius, qui tuum excitauit filium, & dabit ijs, qui laborant. Sic autem fecit Synesius. Fuitque illuminatus ipse, & vxor eius, & filius, quem mortuum suscitauerat Epiphanius.

De ordinatione Polybij.

Cum

Cum aliquando essemus in aede, & nullus esset alius, dixit mihi Epiphanius: Fili Polybi, quoniam opus habet ecclesia Presbytero in locum patris nostri Iohannis, volo, o fili, ut sis in illius ordine. Cum ego autem ea, quae dicebantur, aegre fere, & verbis plurimis recusarem, venit tempus ecclesiae, ut diuinum faceremus officium. Ingredientibus vero nobis omnibus cum Epiphanio in ecclesia, in animo habui aufugere, Presbyteri onus graue esse existimans. Quando autem peruenimus ad suggestum, Epiphanius me manu tenens, dixit mihi: Mane in hoc loco usque ad tempus. Admirati sunt, qui hunc sermonem audierunt. Ego certe non potui amplius ex eo loco pedem leuare: sed eram veluti ferreis clauis confixus. Quando autem fuit completa tota consequentia, tunc misit vnum ex Diaconis, & me duxit ad altare, & ordinauit presbyterum. Post ecclesiae vero dimissionem, praemetu cecidi in lectum, & valde in grabbato comprehabar, donec Epiphanius ingressus est, & orauit: & statim surrexi.

De Iohanne Episcopo Hierosolymitano.

Cap.43.

Vide more celebrandi officium in ecclesia.

Sanatur Polybius.

Cap.44.

Vide quam veneratorem sanctis locis patres sancti adhibebant.

Cap.45.

Lignum salutare S. Crucis.

Aliquando autem venit quidam Diaconus Hierosolymis, & renunciauit Epiphanio de Iohanne Episcopo Hierosolymitano, quod esset auarus, & includeret pecunias, & non suppeditaret indigentibus. Habitauerat autem hic Iohannes in monasterio magni Hilarionis: quo factum est, ut vna quoque cum eo habitaret Epiphanius. Epiphanius itaque scripsit epistolam ad Iohannem de misericordia in eos, qui indigent. Iohannes autem epistolam nullam habuit rationem. Non ita multo post tempore dixit mihi Epiphanius: Age fili, camus Hierusalem, & cum adorauerimus, reuertemur. Cum Cypro autem soluissemus, nauigauimus Caesaream Philippi, & illinc ascendimus Hierusalem. Cumque ingressi essemus & orassemus, ascendimus in Episcopatum. Viditque Iohannes Epiphanium, & magno fuit affectus gaudio. Iohanni autem dixit Epiphanius: Da mihi, Pater, domum ad manendum. Deditque nobis domum pulcherrimam. Quotidie autem vocabat Iohannes Epiphanium ad mensam, sumptuososque cibos & potus nobis in mensam ferebat, multumque argenti commutando afferebat in mensam: quo fiebat, ut pauperes non essent participes. Aliquando vero dixit Iohanni Epiphanius: Da mihi, o Pater Iohannes, argentum ad usum meum: Sunt mihi alendi viri Cyprij: eis exhibebo magnificam tui argenti speciem. Praebe seruo tuo, quae sunt pulcherrima in domo tua ad tuam gloriam, & de tuis factis gloriabor, ut qui sum perpetuo monstrandus digito. Memineris tantum coram, quae dantur: & quod oportet, postea tibi redderetur. Iohannes autem produxit multum argenti in conspectum Epiphanius. Qui dixit ei: Habesne aliquid aliud argenti repositum, o Pater? Dixit autem Iohannes Epiphanio: Hoc vtrique ad tuum usum tibi sufficiet, o Pater. Dixitque Iohanni Epiphanius: Adduc illud quoque, Pater, ut magnifice accipiantur. Cum is autem aliud quoque attulisset, dixit Iohanni Epiphanius: Da mihi, quae ingenuis pulchram praebent speciem. Dixit ei Iohannes: Accipe quaecumque sunt tuis hominibus delectationi, & eis vtere in prandio.

Accipit itaque Epiphanius argenti pondus circiter librarum mille quingentarum, & iuimus in domum, quae data nobis fuerat a Iohanne ad manendum. Erat autem quidam argentarius, nomine Asterius. Is Roma venerat Hierusalem negocij obcundi gratia. Eum cum accersuisset Epiphanius, & ei ostendisset argentum, cum eo conuenit, & pactum iniit, vendiditque, auro ab eo accepto, quod nocte & die distribuit egenis. Interiectis autem aliquot diebus, dixit Iohannes Epiphanio: Redde mihi meum argentum, quod tibi ad usum commodauit. Dixit Iohanni Epiphanius: Patientiam in me habe, o Pater. Sunt enim adhuc, quos aliam, & omnia reddam. Cum ergo dies aliquot rursus intercessissent, dixit Iohannes Epiphanio, cum essemus in templo, ubi repositum est lignum salutare: Iam dixi tibi, Redde mihi argentum, quod tibi commodauit. Epiphanius autem leniter & placide dixit Iohanni: Dixi tibi, Pater, me esse redditurum. Iohannes vero ira plenus, apprehendit & tenuit diploidem Epiphanius, ipsum in ea confringens, eique dixit: Non exibis, non sedebis, non ages in pace, donec reddideris argentum, impositor Epiphani: Da argentum, quod a me accepisti commodato: ecclesiae redde, quae sunt ecclesiae. Epiphanius vero post haec omnia conturbatus non fuit: sed erat idem in eo status. Mansit autem Iohannes spatio duarum horarum tenens & iniuria afficiens Epiphanium. Quotquot vero aderant, tristitia sunt affecti, eo quod adessent, & audirent aspera verba Iohannis. Epiphanius autem nihil commotus, exiit in eius faciem, & statim fuit excaecatus: ceciditque metus super omnes,

omnes, qui aderant. Iohannes verò pronus cecidit ad pedes Epiphaniij, orans, ut visum reciperet. Eo autem dicente: Vade, & crucem adora venerandam, eaque id tibi præbebit, perseverabat ipse rogans Epiphaniū. Epiphanius verò cum eum docuisset, manum ei imposuit, & apertus fuit dexter eius oculus. Orauit autem Iohannes etiam pro sinistro. Dixitque Epiphanius Iohanni: Non est meum, o fili. Deus enim occlusit, Deus aperuit: Fecit, ut voluit, ut simus modesti. Iohannes autem castigatus & conuictus à viro iusto, fuit sanctus in omnibus.

De duobus illusoribus.

Cap. 46. Nobis verò aliquando exeuntibus è ciuitate, ut nauigaremus in Cyprum, erant duo illusores in eo loco. Cum autem per locum transiret Epiphanius, ei dixit vnus ex duobus: Sancte pater, vise mortuum, & super eum injice tegumentum. Cum hæc ergo audisset Epiphanius, stetit ad Orientem, pro mortuo offerens orationem. Cumque se suo exuisset indumento, proiecit ad induendum mortuum. Iter autem faciente Epiphanio, is, qui ea verba dixerat, dixit ei, qui se mortuum simulabat: Surge, præterijt vir rudis & indoctus. Cum is autem non responderet, rursus eum vocabat. Postquam verò animaduertit eum esse mortuum, dicit apud se: Curram, & hospiti meam dicam culpam, ut eum excitet. Qui nos affectus, in terram cecidit, rogans Epiphanium, & ei dicens verba huiusmodi: Rogo, & supplico tuæ paternitati: Fer opem, & parce nostræ insipientiæ. Quando enim te sum allocutus, dicens: Indue mortuum, eius confensum locutus: cumque tu non longè præterijsses, allocutus sum meum amicum, & in eo non erat vox, nec auditus. Sed agè, inquit, Pater, suscita mortuum, & quam à re accepimus tunicam, eam accipe. Dixit autè Epiphanius ei, qui loquebatur: Vade, fili, & sepeli eum. Primum enim est mortuus, & tunc ipse petijisti indumentum. Cum autem rursus venissemus Cæsaream, in Cyprum nauigauimus. Fratres verò nos cum magno gaudio exceperunt.

De Isaac legisperito.

Cap. 47. Erat autem quidam legisperitus Iudæus, Isaac nomine, vir pius, & qui accuratè legem seruabat Mosaicam. Is cum sectatus esset Epiphanium, & catechisi fuisset institutus, est ab eo illuminatus. Erasmus autem tres domi manentes.

De filia Theodosij Imperatoris.

Cap. 48. Aliquando verò cum soror Archadij & Honorij Imperatorum agrotaret, esset autem Romæ, audiit de Epiphanio, quòd Deus per eum sanaret ægros. Ea ergo misit in Cyprum, qui Romam adducerent Epiphanium. Qui autem missi fuerant, cum in Cyprum peruenissent, ostenderunt literas Epiphanio. Erat verò quidam vir diues, linguæ admodum impeditæ, nomine Faustianus. Is exceperat viros missos ad Epiphanium, qui aduerfabatur admodum illi. His autem dicebat Faustianus: Quid huic prædoni, tanquam Deo, adhibebis animum? frigidam enim verba loquitur, & nihil aliud est autem pessimis moribus. Quodam verò die cum adesset Epiphanius, essentque opifices operantes in ecclesia, erant etiam illic viri, qui missi fuerant, prope Epiphanium. Erat autè Faustianus quoque stans in eo loco. Cum ex alto ergo cecidisset vnus ex edificatoribus, & descendisset supra caput Faustiani, qui ceciderat quidem, nihil mali est passus: Faustianus verò in faciem cecidit, & mansit mortuus. Epiphanius autem appropinquans Faustiano, cum tenuit manu, dicens: Surge, fili, in nomine Domini: Vade sanus in domum tuam. Statim autem surrexit, & iuit in domum suam. Cum autem audiisset vxor eius, quod factum fuerat, accepit mille nummos, & obtulit Epiphanio. Qui ei dixit: Vade, filia, da eos ijs, qui laborant in ecclesia, & habebis thesaurum apud altissimum. Sic autem fecit mulier.

Cap. 49. Qui verò missi fuerant ab Imperatoribus, vgebant Epiphanium, ut nauigaret Romam. Erat autem quidam ex oratoribus clericus, Philo nomine, vir sanctus. Opus autem erat, in ciuitate Carpsij in sede collocare Episcopum. Eratque is Diaconus. Hunc ergo ex Dei reuelatione Episcopum ordinat Epiphanius in sede ciuitatis & ecclesiæ Carpsij. Cum ergo esset Romam profecturus Epiphanius, accersit prius dictum Philonem Episcopum, datque ei authoritatem ecclesiæ Constantiæ, ut si fuerit opus clericis, ipse ordinaret. Accepit autem Epiphanius me, & Isaac, & Romam nauigauimus. Erat verò magnus Iustus & planctus in aula regia. Cum enim soror Imperatorum Archadij & Honorij laboraret in manu dextera, multa fecerant medici, nec ei quicquam profue-

profuerant. Morbus aut iam deceterò depascebat eius carnes. Præ multa verò afflictione instabant Imperatoribus, Archadio, inquam, & Honorio, ut permitterent medico ei dare venenū, ut breuiter vitam finiret. Qui ergo nos Romam deduxerant, ingressi sunt, & renunciarunt Imperatoribus. Ipsi autem iubent, ut ingrediatur Epiphanius. Nobis verò in aulam regiam intrantibus, omnes qui aderant, salutarunt Epiphanium. Qui perinde ac si non tales conueniret homines, intrepidè ingressus est in aulam regiam, & appropinquauit Imperatoribus. Erat autem eorum soror in lecto recubans.

Cum verò Imperatores vidissent Epiphanium, & protinus è sedibus ei assurrexissent, dixit Epiphanius Imperatoribus: Hunc honorem, inquit, o filij, date benefactori Deo, & videbitis sororem vestram in optima sanitate. Ne confidatis, filij, in maiestate, & conseruabimini à Domino. Quoniam autem propter verba Epiphaniij dubitabant & conturbabantur Imperatores, dixit illis Epiphanius: Quid dubitatis, filij, de ijs, quæ dico? Videbitis Dei gratiam per ea, quæ dicuntur. Cum autem Epiphanius appropinquasset lecto, in quo iacebat soror Imperatorum, dixit ei vultu leni & placido: Ne de morbo dubites, o filia: spera in Deum viuum, & hac hora videbis sanitatem. Crede filio Dei, qui fuit crucifixus, & statim ambulabis. Cessabit, inquit, o filia, dolor tui corporis. Redde gloriam Deo, qui dat gratiam: eum habe perpetuò in memoria, & erit tibi murus omni tempore. Cum hæc diceret Epiphanius, tenuit manum mulierculæ, & eam ter signauit, & ilicò leuata est doloribus. Cum autem vidissent Imperatores, quòd fecerat Epiphanius, inclinatum est cor eorum, ut ipsum diligenter, audirentque & crederent ijs omnibus, quæ ab ipso dicebantur. Rogaruntque Epiphanium, ut Romæ cum eis versaretur, & esset eis in patrem. Epiphanius autem totum diem Imperatores docebat assidue.

De consobriuo Imperatorum.

Aliquando cum filium haberet soror eorum, quæ laborarat, & curata fuerat ab Epiphanio, accidit ut cum is agrotasset, mortuus in lecto manserit. Fuitque magnus luctus in aula Imperatorum. Epiphanio autem dixerunt Imperatores: Ora, Pater, pro infante, ut eum reddas sanum matri. Dixit Epiphanius: Creditis, filij, me hoc posse facere? Dixerunt autem Imperatores: Credimus, quòd sicut matris eius morbum fugasti, ita etiam infantem ei viuum præbebis. Dixit verò Epiphanius Imperatoribus: Si surrexerit filius sororis vestræ, credetisne, & baptizabimini in nomine Crucifixi? Dixerunt Imperatores Epiphanio: Si suscitaueris infantem, nos credemus, & baptizabimur. Accedens autem Epiphanius ad lectum, in quo infans iacebat mortuus, cum totum eius corpus contrèctasset, & eum orasset, qui mortificat & viuificat, dixit puero: In nomine Domini nostri Iesu Christi crucifixi surge. & statim puer sedit in lecto. Cum autem vidissent Imperatores, quòd Epiphanius per orationem suscitaret puerum, rogauerunt Epiphanium, ut illuminarentur. Tunc dixit Epiphanius Imperatoribus: Ecce pietatem vestram in omnibus suscipio. Deus est enim, qui vos ad hoc excitat. Sed hoc non possum facere iniussu Episcopi Romanæ Ecclesiæ, ne nobis irascatur. Accersunt itaque Imperatores Episcopum, & ei omnia exposuerunt. Episcopus autem magno fuit affectus gaudio, cum hæc audisset ab Imperatoribus, & permisit Epiphanio, ut baptizaret & Imperatores, & eorum sororem, & filium eius, quem suscitauit Epiphanius, cum esset mortuus.

Cum ingressi autem essent in baptisterium, ut illuminarentur ab Epiphanio, eis omni exhibitio ministerio, ingressus est primus Archadius: qui quidem ante se habuit tres viros vestes gestantes candidas, & tenentes Epiphanium, vnum quidem à dextris, & vnum à sinistris, & alterum ponè. Is autem magno timore est affectus. Cognouitque Epiphanius ex vultu Archadij, quòd viderat visionem, & dixit Imperatori: Attende tibi, o fili, & caue. Solebat enim Epiphanius neminem mittere in piscinam, donec aqua turbaretur. Postquam verò fuit illuminatus Archadius, illuminatus fuit etiam Honorius, & eandem quoque, vidit visionem. Similiter etiam filius sororis eorum. Iussu autem Epiphaniij, suscepi ego Archadium ex baptismo: Isaac verò Honorium, & quidam Eunuchus Christianus & pius, filium sororis eorum. Ipsam verò sororem Proclia, quæ erat vxor vnus ex patricijs. Postquam autem ij fuerunt illuminati, septè dies ibi peregit Epiphanius post illuminationem, eos docens de baptismo. Postquam verò eos subleuauit in ijs, quæ pertinent ad illuminationem, Imperatoribus dixit Epiphanius: Manete deinceps, o filij, bono animo. Lupus enim ad vos non accedet. A bijs luctus, & dolor, & gemitus. Expectate resurrectionem, & nolite affici tristitia ob eos, qui ex

Punitur fraudulenta simulatio.

Cap. 47. Iudæus credit.

Faustianus Epiphaniij obreclator.

Subitò moritur.

Cap. 49. Huius Philonis extrat commentaria in Canticum canticorum.

Cap. 50.

Nota, Ter signauit eam, & leuata est illic doloribus.

Cap. 51.

Ad vitam reuocatur consobrinum Imperatorum.

Cap. 52.

Non est recens inuentum, suscipere in baptismo alienos filios.

hac vita excedunt: Christumque habentes, Christum induimini. Puer enim, qui fuit aliquid quando mortuus, est resurrecturus, & accepta gratia iturus ad Saluatorem. Videbitis Angelos eum in magna gloria consolari. Manet ergo, cum esset Epiphanius docens in aula Imperatorum, oritur quidam suavis odor in medio omnium. Dixit autem Epiphanius Imperatoribus: Surgite, orate filij lucis. Iacebat autem puer in lecto. Cum autem Epiphanius fecisset orationem, audierunt omnes, qui erant in aula regia, veluti multitudinem quandam dicentem, Amen: & puer statim tradidit spiritum. Mansimus verò unum annum Romæ. Multa autem alia quoque Romæ fecit Epiphanius. Postquam verò decreuit nauigare in Cyprum, Imperatores dixerunt Epiphanio: Accipe, Pater, id quod est vsui ecclesiæ, vt præbeas indigentibus. Dixit autem Epiphanius Imperatoribus: Vos, filij, facitis id, quod à vobis postulatur: & gaudeo de vestro incremento. Quid verò mihi onus præbetis? Suppeditat mihi Deus, qui omnes alit in hac vita. Obrulerunt ergo Imperatores multum auri, sed nihil accepit Epiphanius, præter paucos panes, vt nos omnes ijs vesceremur. Roma autem profecta, peruenimus in Cyprum quadraginta diebus, & nos susceperunt fratres cum magno gaudio.

Defame.

Cap. 53. Nota presces sancti viri ad reliquias martyrum.

Mos autem erat Epiphanius noctu ingredi in cœmeteria, vbi sitæ sunt reliquie sanctorum martyrum, & rogare Deum pro vnoquoque eorum, qui affligebantur. Et quomodò bonus amicus bonum amicum rogans, non fraudatur eo, quod petit: ita quando is à Deo aliquid petiisset, præbuit ei omnes petitiones. Aliquando quidem cum esset magna fames, & panis non afferretur in forum, erat quidam Faustianianus immisericors, qui multas habebat domos clausas, plenas hordeo & frumento. Is accipiens aurum, dabat volenti. Dabat autem pro nummo tres mensuras, qui vocantur modij. Erantque magnæ angustia in ciuitate. Dixit ergo Epiphanius Faustianiano: Da mihi, o optime, frumentum ad alendos homines, & à me accipies horum omnium debitum. Immisericors autem & barbarus & sceleratus Faustianianus hæc verba dixit Epiphanio: Roga Iesum, quem colis, & præbebit tibi frumentum ad alendos tuos amicos. Epiphanius itaque vna nocte ingressus est cœmeteria sanctorum martyrum, & rogauit Deum, vt daret frumentum ijs, qui erant redacti in angustias. Erat autem templum obsignatum, quod vocabatur Tutela Iouis. Huic templo si quando quis ex hominibus appropinquasset, à multis ferebatur, quod à morte statim arriperetur. Cum ergo Epiphanius Deum oraret pro ijs, qui affligebantur, ad eum vox facta est, Epiphani, inquiens. Epiphanius verò nihil conturbatus: Quis es, inquit, Domine? & dixit ei: Vade in templum, quod vocatur Tutela Iouis, & soluentur signacula portarum, & inuenies multum auri. Cum tu id acceperis, eme frumentum & hordeum Faustianiani, & da alimentum egen-tibus. Epiphanius autem iuit protinus in templum, & cum fuit prope ingressum templi, statim ceciderunt signacula, & portæ apertæ sunt. Ingressus verò Epiphanius, inuenit multum auri. Cum ex eo ergo accepisset, dedit Faustianiano, & dixit: Accipe pecuniam, & da mihi frumentum. Epiphanius autem id præbuit indigentibus. Non defecerunt ergo pecuniæ, donec Epiphanius emit omnia, quæ habebat Faustianianus ad alimentum. Impleuit autem Epiphanius multas domos frumento & hordeo, quod emerat à Faustianiano.

Cap. 54. Vltio dimina in crudelium Faustianianum.

Defecerunt autem escæ in domo Faustianiani, & inter omnes homines lautæ erant epulæ, & magnæ angustia in domo Faustianiani. Malus verò, & violentus, & immisericors Faustianianus, probrum esse ratus, cibos domui suæ petere ab Epiphanio, cum sex haberet propria nauigia, alia quoque, quinque, conduxit: & cum dedisset pecunias Longino, totius familiæ suæ fidelissimo, misit eum ad emendum frumentum. Illi autem cum nauigasset in Calabriam, & frumentum illic emissit, post tres menses ad nauigandum habentes. Centum verò stadijs longè à Constantia, ex aduerso eius, quod dicitur Di-neuterium, oritur in mari maxima tempestas, & venerunt in periculum naues Faustianiani, quæ afferebant frumentum, totumque frumentum mare ad litus impulit. Cum hæc autem audisset Faustianianus, & statim ad mare accessisset, & oculis vidisset, quæ facta fuerant, sepulcrum habens os suum apertum, statim coepit sceleratus blasphemare in altissimum, & probris appetere Epiphanium, dicens verba huiusmodi: Hic magus & prædo non solum in terra malefacit domui meæ omni tempore, sed etiam in mare mittens dæmones, prohibet, ne ingrediatur id, quod est vsui familiæ meæ. O quis ventus emisit hunc prædonem? Cumque hæc dixisset, & plura his, iuit in domum suam mitans Epiphanio. Omnes autem, qui erant congregati in ciuitate, viri & mulieres, vna cum

cum suis liberis, colligebant frumentum, & ferebant in domos suas, congregantes sumptum, alius quidem vnus anni, alius verò duorum annorum. Habebat verò Faustianianus vxorem, quæ faciebat bona opera. Ipsa ergo, insciente Faustianiano, misit bis milia nummos Epiphanio, vt domui eius præberet alimenta. Dixit autem mulieri Epiphanius: Tene pecuniam in domo tua, & accipe esculenta, quibus indiges: & quando terra produxerit, tunc reddes, quæ acceperis. Sic autem fecit vxor Faustianiani.

De ecclesiæ Sabini iudicio.

Erat in Episcopatu quidam Diaconus nomine Sabinus, cuius studium erat pulchrè scribere. Is erat moderatus, & recta vita præditus. Eramus autem in Episcopatu omnes monachi octoginta. Is verò Sabinus exercebat inter omnes. Eum constituit Epiphanius primum ecclesiam, hoc est, defensorum ecclesiæ. Cum verò aliquando duo homines apud Sabinum iudicio contenderent, vnus diues, & vnus pauper: volebat Sabinus habere rationem pauperis, quauis causa diuitis iustior esset, quàm causa pauperis. Cum itaque in medium venisset Epiphanius, Sabino placido vultu dixit: Vade, fili, & scribe rectè: & memento verborum diuinorum, & sis perfectus in iudicio, & audies benefactorem loquentem & dicentem: Noli misereri pauperis in iudicio, & ne respicias personam potentis. Ab eo itaque tempore omnibus, qui veniebant, iudicium reddebat Epiphanius. A matutina enim vsque ad horam nonam audiebat eos, qui disceptabant, Ab hora verò nona vsque ad tempus matutinum, à nullo videbatur amplius.

De ijs, quæ facta sunt in Epiphanijsede, insidijs.

Erat autem ex fratribus, qui erant in Episcopatu, quidam Ruffinus nomine, cuius ars erat rectè scribere, vultu impudens. Vna cum eo insurgebat Faustianianus, & quotidie multis contumelijs afficiebat Epiphanium. Epiphanius verò cum summa mansuetudine eius reprimebat audaciam. Suggestione autem Faustianiani, & dæmonis, qui eis opem ferebat, is quaesuit interficere Epiphanium, cum Faustianianus hæc verba contulisset cum monacho, & ei diceret caco dæmon: Si occidas prædonem, sedebis supra thronum. Hic autem tam audax, & tam insolens, erat secundus Diaconus ecclesiæ: ad quem pertinebat ornare thronum Episcopi. Cum verò gladium acutum accepisset sceleratus, posuit eum tectum in eo loco, vbi sedetur supra thronum, & supra eum vestes stragulas. Cum igitur Epiphanius ad sedem ascenderet, dixit ei, qui fecerat insidias: Tolle, fili, sedis tegumentum. Cum is autem non pareret verbis Epiphanijs, accepit Epiphanius tegumentum, quod tegebat gladium. Gladius verò cecidit in pedes Ruffini, caco dæmonis potius, quàm Diaconi, & infixus est eius pedi dextero. Dixitque Epiphanius Ruffino: Cessa deinceps, o fili, ab insolentia, ne venias in periculum.

De paralyti Theodosij Imperatoris.

Urgebant autem Epiphanium, vt veniret in Regiam. Nam cum Theodosius Imperator nescio qua occasione laboraret pedibus, infernè eum à genibus inuasit paralytis, iacuitque in lecto septem mensibus. Is ad Epiphanium misit in Cyprum, vt veniret in Regiam, & opem ferret sibi. Cum ei autem occurrissent, qui missi fuerant ab Imperatore, urgebant Epiphanium, vt exiret à terra Cypriorum. Ex qua cum opus esset illi nauigare, omnes fratres malebant mori, quàm priuari suo patre. Cum is autem, qui missi fuerant ab Imperatore, sollicitarent Epiphanium, vt ascenderet in Regiam, dixit eis Epiphanius: Ite, o filij, ad Imperatorem: ego enim post vos veniam. Cum is verò dicerent, Ne indigneris, o Pater: sic enim iussit Imperator: nec possumus aliter facere, ne fore veniamus in periculum, maximè cum ægrotet, & tuum aduentum expectet, o Pater. Vix persuasum est Epiphanio, vt cum eis nauigaret. Epiphanius itaque accersito religiosissimo Episcopo Philone, iussit eum curam gerere vsus Ecclesiastici. Congregati sunt autem omnes patres & fratres, & qui catechesi instituti fuerant ab Epiphanio: quos omnes valere iussimus, & nauigauimus ad Regiam.

Nobis autem ingressis Constantinopolim, ipse ingrediebatur eum summa quiete & tranquillitate, quam ostendebat omnibus, quibus occurrebat. Erat igitur Theodosius Imperator mutus præ dolore, iacens in lecto. Postquam autem accessit Epiphanius ad Imperatorem, dixit ei Epiphanius: Fili, crede Crucifixo, & habebis sanitatem. Habe sine intermissione Deum in voto tuo, & omne malum tuum non dominabitur. Miserere eorum, qui affliguntur, & Dominus tuus miserebitur. Esto tanquam Rex, qui honorat eum, qui dat ei potestatem, & ipse adijciet tibi maiorem gratiam. Cum autem Epiphanius hæc dixisset Imperatori, & ei appropinquasset, & tetigisset eius pedes, cumque ter signasset,

pellit paralytium.

signasset, dixit ei: Fili, surge e lecto. Hac cum Imperator audisset ab Epiphanio, surrexit e lecto supra pedes, nihil omnino habens mali. Dixit autem Imperator Epiphanio: Pater, mihi semper iubeto, & ego tua iussa exequar. Dixit Epiphanius: Habeas Dei verba in animo tuo, & non opus habebis Epiphanio. Cum hac autem, & his plura Imperatori dixisset Epiphanius, venit tempus prandij. Dixit ergo Epiphanius Imperatori: Vade, fili, ad mensam, & benedices benefactori. Erat autem Epiphanius lepidus & verbanus, & habens sermonem conditum diuina gratia. Et quando in morbum quidem Romae incidit filia Theodosij, tunc Archadius & Honorius fuerunt Romae, & versati sunt cum ea longo tempore, quoniam illic erat viro coniuncta. Cum vero audisset Theodosius Romam venisse Epiphanium, & curasse eius filiam, & filio eius, qui erat mortuus, vitam reddidisse, Archadiumque & Honorium postea illuminasse, magna est affectus iactitia. Quo factum est, vt deinceps ad eum scriberet, tanquam ad patrem. Porro cum nos essemus Constantinopoli, Roma venerunt Archadius & Honorius, & latati sunt, quod inuenissent Epiphanium.

De fine Faustianiani.

Cap. 58.

Plane, id est, impostor.

Male perie sancti viri zelus.

Epiphanius benedicit Imperatori

Iussu autem Imperatoris Faustinianum quidam adducunt in regiam, vt qui esset accusatus, quod maledixisset Imperatori. Iussu ergo Imperatoris tenebatur in custodia. Quod cum audisset Epiphanius, venit in locum, in quo detinebatur Faustianus. Dixit igitur Epiphanius Faustianiano: Licet tibi per nos loqui Imperatori, & liberaberis ab his angustijs. Dixit autem Faustianus Epiphanio: Abi plane, & homines incantos decipe, nec hac verba loquere Faustianiano. Venisti huc mihi verbis insultans, fugies deinde in Cyprum. Vade hinc in Phoeniciam, & malos dies ages perpetuo. Postquam hac dixit in Epiphanium furens Faustianus, accepit me Epiphanius, & iuimus in aulam Imperatoris, vt regem iuberemus valere, & iremus in Cyprum. Imperatore vero rogatus retinuit Epiphanium. Mane autem ingreditur quidam ex ijs, qui responsa referunt, in aulam regiam, dicens Faustianum Cyprum vitam finijisse. Cum hac audisset Epiphanius, luxit Faustianum. Deceuit autem Imperator, vt deferrentur in aulam quocumque erant Faustianiani, maxime quod semen non reliquisset super terram. Dixit vero Epiphanius Imperatori: Vide, o fili, ne pecces. Est enim vxor Faustianiani Deum ex corde colens. Crede verbis Epiphaniij, & erit tibi gratia apud altissimum. Tunc tradidit Imperator auctoritatem Epiphanio in omnibus rebus Faustianiani. Dixit autem Epiphanius Imperatori: Habeo Deum, o fili, qui mihi prabet, que sunt necessaria: sed hec omnia ex illius mulieris sententia dabimus egentibus. Cum hac igitur Imperatori dixisset Epiphanius, Imperator dixit ei: Pete, pater, ea quibus indiges, & ea lubenter tibi dabo. Imperatori respondit Epiphanius: Perpetuo serua meos sermones, & me habe, fili, in animo tuo. Cum hac dixisset Epiphanius, vna nobiscum ex aula egressus est Imperator, & rogauit Epiphanium, vt ei benediceret. Cumque orationem fecisset Epiphanius, benedixit Imperatori, & cum salutauit. Et reuersus est Imperator in pacem aulam suam; Nos vero spatio quinque dierum nauigauimus in Cyprum, & fratres cum magno nos gaudio exceperunt: Inuenimusque vxorem Faustianiani lugentem maritum suum. Consolatus est igitur eam Epiphanius in tota sua afflictione. Quae paruit verbis Epiphaniij, rogauitque illum, vt daret ei id, quod est in Christo signaculum, & baptizauit eam, & ordinauit eam Diaconissam ecclesiae: & omnia eius bona ex sententia Epiphaniij data sunt indigentibus.

De Aetio episcopo Heretico.

Cap. 59.

Impio heretico obstructum os.

Aliquando autem sermones contulit Epiphanius cum Aetio, qui erat, vt aiunt, episcopus Valentianorum. Erantque Constantiae multi huius haereticus. Cum igitur multis verbis contenderet Aetius, & de altissimo multas diceret blasphemias, dixit ei Epiphanius: Accipe, o impie Aeti, in ore tuo repagulum, & non loqueris verba insolentia. Cum primum hoc dixisset Epiphanius, Aetio os fuit obstructum, & ab illo die non potuit amplius loqui. Cum autem vidissent, qui erant eius sectae, quod per verbum ei os obstructum esset Epiphanius, prout omnes ceciderunt, & anathemate percussurunt suam religionem: & facti sunt Orthodoxi. Mansit vero Aetius sex diebus non loquens, & septimo die vitam finijt. Erant autem aliae quoque plurimae haereticus in insula Cypriorum, haec scilicet, Ophitarum, Sabellianorum, Nicolaitarum, Simonianorum & Carpocratianorum. De his scripsit Epiphanius epistolam ad Theodosium Imperato-

peratorem, vt constitutione regia eos expelleret ex insula. Erant enim inter eos viri diuites, quibus mandata fuerat cura rerum publicarum: & deprimebant Orthodoxos. Cum autem accepisset Imperator literas ab Epiphanio, scripsit in hanc formam: Si quis patri Epiphanio Episcopo regionis Cypriorum non pareat per verba diuina, exeat ex insula, & habitet vbi velit. Si qui autem sunt amici, & filij poenitentiae, & confitentur communi patri, quod cum sint decepti, velint venire ad veritatem, maneat, vt doceantur a communi patre. Quod edictum cum esset a militibus allatum & publicatum, multi ex eis crediderunt Epiphanio. Qui vero non crediderunt, statim eieci sunt ex insula.

De Theophilo Alexandrino & Iohane Constantinopolitano, qui dicitur esse Chrysostomus.

Erat autem Alexandriae quidam Episcopus nomine Theophilus. Is habuit magnam Epiphaniij notitiam. Erant vero tres fratres Alexandriae, filij Herculis, qui imperauerat in ea ciuitate. Mortuo vero patre eorum, tres ex consensu voluerunt esse monachi. Qui profecti in solitudinem, quietem agebant in silentio, & honesta vita erant praediti. Ij erant valde noti Theophilo Alexandriae episcopo. Quos ipse cum fraude induxit in ciuitatem, atque adeo effecit, vt ibi starent. Fecit autem ex ijs maiorem Episcopum in vna vrbe Aegypti. Alios vero fecit Diaconos & Oeconomos ecclesiae. Cum autem tempore trium annorum fuissent Oeconomus ecclesiae, sensissentque se esse mortuos, (quod ad diuinam attinebat gratiam) ex consensu duo rogauerunt Theophilum, vt eos illuc dimitteret, vbi prius habitabant. Theophilus vero eos triennio priuauit communione. Cumque multum rogassent, vt sibi permitteretur diuina sumere sacramenta, hoc non concessit Theophilus. Ij autem ascenderunt in regiam, & procederunt ad pedes Iohannis. Iohannes vero cum didicisset causam, scribit epistolam ad Theophilum, rogans eum, vt fratres dimitteret. Theophilus autem Iohanni roganti non paruit. Iterum ergo scripsit Iohannes adhortationem Theophilo, & nec sic paruit. Iohannes itaque liberauit duos fratres a segregatione. Exorta est itaque discordia inter Iohannem & Theophilum.

De agro Viduae.

Fuit autem aliquando vir quidam senatorius, nomine Theognostus. Hic cum esset Christianus, habuit assidue timorem Dei ante oculos, & diligebatur ab Imperatore. Erat autem alius, qui ipse quoque erat ordinis senatorij, Dorotheus nomine, Arrianus. Is accusauit Theognostum, quod Imperatorem affecisset contumelia: & produxit duos falsos testes, qui praesentem conuicerunt Theognostum, quod contumelia affecisset Imperatorem. Imperator itaque Archadius iussit Theognostum relegari, & bona eius publicari. Vxori autem Theognosti mansit vnum suburbanum, ex quo habebat alimentum. Decessit Theognostus, cum esset in exilio. Eudoxia autem aliquando egressa ad vindemiam, cum prope eam esset possessio de vinea sua, ingressa est vineam vxoris Theognosti, & botrum execut. Dixerunt autem aliqui ex ijs, qui assistebant: Domina, secuisti botrum alienae vineae. Mos est Imperatoribus & Imperatricibus, si vel pedem intulerit in terram alienam, & si fructum acceperit ex aliquo ex ijs, quae fructum ferunt, vt nullus alius in ea potestatem habeat, nisi Imperator. Cum Theognosti autem vxor audisset, quod fructus ager ab ea sit auulsus, id scripsit in pugillaribus, & misit ad Iohannem. Valdè enim amabat Iohannes ab Imperatore & ab Imperatrice. Cum hac didicisset Iohannes, misit suum Archidiaconum, virum eruditum & recta vita praeditum. Nomen autem eius vocabatur Eutychnus. Ingressus autem Eutychnus ad Imperatricem, cum ea disseruit iussu Iohannis. Dixit vero Imperatrix Eutycho: Hac est lex regia: vbiunque autem velit in alia prouincia, dabo ei praedium. Egressus Eutychnus, annunciauit Iohanni verba Imperatricis. Iuit autem Iohannes in aulam regiam, & dixit Imperatrici: Redde agrum viduae. Dixit Iohanni Imperatrix: Pater, disce causam, & tunc intende crimen, quod me dicis commisisse in viduam. Dixit autem rursus Iohannes: Dixi tibi, redde vitæ viduae. Dixit Imperatrix Iohanni: Noli, pater Iohannes, noli sic coram arguere Imperatores. Dixit Iohannes: Rursus dico tibi: Redde agrum viduae. Audiisti, quanta notetur ignominia Jezabel propter vineam, & vsque in hodiernum diem in malum digito ostendatur, propter vineam sancti viri? Cum hac autem ab Iohanne audisset Imperatrix, iussit Iohannem eici ex aula regia. Qui egressus, venit in ecclesiam. Dixit autem Iohannes Eutycho: Quando venerit Imperatrix in ecclesiam, accipe tecum, qui tibi seruiant, & sta in aditu, vbi solet ingredi in ecclesiam, & ne sinas eam

Litera Theodosij Imperatoris.

Cap. 60.

Theophilus Alexandrinus perstrigitur.

Cap. 61.

Vide zelum iustitiae in beatissimo Chrysostomo.

3. Reg. 21.

eam ingredi, dicens: Iohannes iussit, ne ingredereris in ecclesiam. Sic autem fecit Eutychus. Ab eo ergo tempore incitata est Imperatrix aduersus Iohannem, ut eum mitteret in exilium.

Cap. 62.
Theophili
machinati-
ones contra
Chrysostr.

Cum autem audiisset Theophilus, velle Imperatricem mittere Iohannem in exilium, hoc ipse quoque mirandum in modum est machinatus. Scripsit autem Theophilus ad Epiphanium fictas literas aduersus Iohannem, quod sentiat Iohannes eadem, quæ Origenes. Mota igitur est Imperatrix ad eum mittendum in exilium. Epiphanius, que citò credidit Theophilo. Nesciebat enim, Theophilum esse Iohanni inimicum. Accidit verò, ut Epiphanius veller etiam pro re alia nauigare ad urbem regiam. Cum autem de Iohanne audiisset Theophilo, multo magis studuit eò venire, sed non ut Iohanni malefaceret. Me igitur accepit & Isaac, & nauigauimus Constantinopolim. Porro cum nos venissemus in ciuitatem, erat de Iohanne magna perturbatio, quoniam multum amabatur à ciuibus. Erant autem quedam monasteria & martyria, quæ quia accipiebant annonas ab Imperatrice, Iohannem minimè accipiebant. Nobis autem ingressis in vnum ex illis monasterijs, coegerunt Epiphanius, ut ordinaret (quoniam ita opus erat) cum, qui præfret responsis ecclesiæ: quod etiam fecit. Audiuit autem Iohannes, & valde succensuit Epiphanio, & scripsit epistolam ad Epiphanium, quæ ei attulit molestiam. Similiter Epiphanius quoque respondit ad ea, quæ scripta fuerant. Audiuit autem Imperatrix Iohannem irasci Epiphanio. Quæ cum accersisset Epiphanium, dixit ei: Pater Epiphani, totum est meum Romanorum Imperium, & totum sacerdotium ecclesiarum, quæ sunt sub meo Imperio, est tuum. Quoniam Iohannes, qui est alienus à dignitate sacerdotij, insolenter se gerit aduersus Imperatores, & dicunt eum habere aliquam aliam hæresim præter nostram: ea de causa multis ab hinc diebus in animo verso, facere de eo synodum, & eum tanquam indignum abdicare à sacerdotio. In sede autem collocare aliquem alium, qui possit obtinere sacerdotium: ut meum Imperium sit quietum in omnibus. Cum Imperatrix hæc diceret Epiphanio, irâ tota, quanta erat, commouebatur. Ei ergo rursus dixit: Cum tua hæc sit cum Deo paternitas, non opus est, ut alijs patribus molestiam exhibeamus. Sed quem tibi Deus reuelauerit, eum fac episcopum: Hunc autem expelle ab ecclesia. Imperatrici autem dixit Epiphanius: Audi, ô filia, patienter tuum patrem. Dixit autem Imperatrix Epiphanio: An tua paternitas aliquid iubeat, enuncia, & ego colam & obseruabo meum patrem. Dixit Epiphanius Imperatrici: Si eius, quam dicis, hæresis reus est & conuincitur Iohannes, nec se fatetur peccasse, indignus est sacerdotio: & si quid iubet vestrum imperium, faciet vester seruus. Si autem pro vestra iniuriâ queris Iohannem expellere ex ecclesia, seruus tuus Epiphanius in hoc non assentietur. Est certè maxime Imperatorum, iniuriâ affici, & ignoscere: quandoquidem vos quoque habetis Imperatorem in cælis, cui assidue peccatis, & is vobis remittit: Qui quidem dicit in Euangelijs: Estote misericordes, sicut pater vester, qui est in cælis. Dixit autem Imperatrix Epiphanio: Si fueris impedimento, pater Epiphani, quò minus mittatur Iohannes in exilium, aperiã templã idolorum, & faciam ut homines ea adorent, & faciam vltima peiora prioribus. Cumque hæc acerbè diceret, ex eius oculis fluebant lachrymæ. Ei verò dixit Epiphanius: Ego quidem, ô filia, sum innocens ab hoc iudicio.

Nota S. Epiphanius
modestiam &
integritate.

Luc. 6.

Barbara
vox iratæ
Imperatrici.

Cap. 63.

Cum hæc dixisset Epiphanius, accepit me, & egressi sumus ex aula Imperatoris. Aegrotabat autem Isaac, & non ingressus est nobiscum ad Imperatricem. Peruasit verò fama per totam ciuitatem, dicentium: Magnus sacerdos Epiphanius Episcopus Cypriorum, ingressus est ad Imperatricem, & fecit, ut in exilium mitteretur magnus Iohannes. Cum hoc autem audiisset Isaac, aufugit ab Epiphanio, & ingressus est monasterium, nobis inscientibus. Aegrè verò ferebat Epiphanius, & Deum rogabat, ut ei significaret, vbinam mansisset Isaac. Quod ei significauit, & iuimus ad ipsum. Aucribatur autem Isaac Epiphanium, dicens: Nolo amplius esse tecum propter peccatum, quod fecisti in Iohannem. Cum nos autem in monasterio fuisset tres dies, vix persuasit Isaac. Quo accepto, egressi sumus. Sibi quoque persuasit Iohannes, quòd eius exilio fuisset assensus Epiphanius. Accepta igitur charta, scripsit ad Epiphanium: Sapiens Epiphani, assensus es meo exilio? In tuo throno non sedebis amplius. Ad Iohannem autem rescripsit Epiphanius: Athleta Christi, verberare & vince. In locum autem, ad quem fuisti relegatus, non venies. Hæc scripsi, ô fratres, ne quis hoc probrum conferat in Epiphanium. Qui enim tot & tanta bona fecerat, erat in tantum malorum profundum descensurus? Ingressis autem nobis in aulam Imperatoriam, iussit Epiphanius va-

lere

lere Imperatores, ut nauigarem in Cyprum. Interrogatus verò Epiphanius ab Archadio Imperatore, quot annos esset natus, dixit centum & quindecim, & tres menses. Sic autem dixit: Fui Episcopus, cum essem sexaginta annos natus. Fui verò in Episcopatu quinquagintaquinque annos, & tres menses. Eo verò die, quo fuit nobis ascendendum in nauem, tunc eum interrogauit. Cum autem in nauem ascendissemus, & nauigarem in Cyprum, sedit Epiphanius in concauo nauis, & nos cum eo. Eratque mos Epiphanio sancta Euangelia assidue tenere in manibus. Cumque ter ingemisset & fleuisset, explicatis Euangelijs, & ijs rursus plicatis, lachrymatu est. Cumque surrexisset, orauit: & post preces rursus sedit in concauo nauis: cepitque flere & nobis dicere:

Epiphanius
valde gran-
dæuus.

Si me diligitis, ô filij, mandata mea seruate, & dilectio Dei manebit in vobis. Scitis per quot afflictiones transiui in hac vita, & non reputavi esse vllam afflictionem, sed eram semper lætus in ijs, quæ ad Deum pertinent, & Deus non me dereliquit, sed ipse me seruauit ab omnibus maligni insidijs. Diligentibus enim Deum omnia cooperantur in bonum. Aliquando autem, ô filij mihi desiderati, cum ego essem in loco deserto, & Christo preces peragerem, ut liberarer ab omnibus insidijs aduersarij, me inuasit multitudo dæmonum: qui cum me dilacerassent, & pedibus arripuissent, attraxerunt in terram. Nonnulli autem ex ipsis mihi plagas quoque intulerunt. Hoc verò fecerunt mihi decem diebus. Nec amplius vidi dæmonem in propria persona omnibus diebus vitæ meæ, sed per homines in me suam exercuere malitiam: cuiusmodi mihi mala euenerunt in Phœnicia ab insolentibus Simonianis: qualia in Aegypto ab im-

Cap. 64.

Rom. 8.

Multa pas-
sus est ab
hæreticis.

Institutio-
nes optimæ
S. Epiphani-
ij.

Predicit fu-
turam rem-
pstatem.

Cap. 65.

mundis Gnosticis: qualia in Cypro ab iniquis Valentinianis & alijs hæresibus. Aduertite ergo animum, ô filij mei, & audite verba Epiphanius peccatoris. Pecunias ne concupiscatis, & multæ pecuniæ adijcientur vobis. Nullum hominem odio habeatis, & à Deo diligemini. Nolite loqui aduersus fratrem, & affectio diaboli vobis non dominabitur. Auersimini omnes hæreses, tanquam feras plenas veneno mortifero. De quibus etiam vobis tradidi in libris, qui appellantur Panaria. Auersimini, & caute à mundi voluptate, quæ corpus & mentem semper titillat. Experimini eam esse satanæ accessionem. Sæpè autem vel carne quiescente, mens incautorum turpia apprehendit visione. Quando verò mens nostra est sobria, & Dei semper habet memoriam, tunc facile inimicum possumus prosternere. Cum hæc & his plura dixisset Epiphanius, omnibus qui erant in nauis accersitis, dixit eis: Oportet nos, ô fratres, totis viribus rogare benignum & clementem Deum, ut nos conseruet, & nemo pereat ex ijs, qui sunt in naue. Est enim futura in mari magna tempestas. Sed estote bono animo: Nulla enim afflictio labore opprimer vllum ex ijs, qui sunt in nauis. Quæ cum dixisset, dixit mihi: Fili Polybi. Dixi ei: Quid est, pater? Dixit ille mihi: Si nauigauerimus vsque Constantiam, mane septem dies in ciuitate, & nauiga in Aegyptum, & ascende in superiorem Thebaidem, & pascue oues Christi. Sed attende tibi, fili: Testor tibi cælum & terram, ne aliter facias. Nam si mea verba neglexeris, & non perrexeris in superiorem Thebaidem, peribis: & frustra à te fient, quæcunque ædificaueris: & eris inutilis coram quouis homine. Sed si mea verba audieris, & Domini mandatum custodieris, quod mihi mandauit Iesus Christus filius Dei, eris benedictus coram ipso omnibus diebus. Quæ cum dixisset, me est amplexus: Conuertitque sermonem ad Isaac.

Y

lij.

Obdormit vir pius & sanctus in Domino. Cap.66.

Vide stupenda miracula.

Tres caeci illuminantur.

Cap. 67.

Cap.68. Math.2.

filijs. Epiphanius enim non vos amplius videbit in hac vita. Et statim tradidit spiritum. Statimque cessavit tempestas maris.

Cadentes autem super collum eius ego & Isaac, amarè fleuimus. Cecideruntque tenebrae in nostros oculos illo die. Vnus verò ex nautis, cui dixerat Epiphanius adhuc viuus: Noli tentare, ne tenteris: currens ad pedes Epiphanijs, voluit aperire vestem Epiphanijs, & videre, an esset circumcisus. Epiphanius autem, vt iacebat mortuus, dextero pede sublato, cum impegit in faciem, & iecit eum vsque ad puppem nauis, & mansit mortuus. Tertio verò die nauis, qui cum portabant, tulerunt eum prope Epiphanijs. Postquam autem posuerunt eum ad pedes eius, & tetigit eos, statim surrexit: Et cecidit timor super omnes, qui erant in nauis. Cum nos autem nauigassemus Constantiam ad locum, qui dicitur Dianeuterium, egressi sunt nauis à nauis, & circumierunt totam ciuitatem, & clamauerunt cum magnis vocibus: Viri fratres, qui viris frequentem habitatis Constantiensium ciuitatem, descendite ad mare in locum, qui dicitur Dianeuterium, & accipite reliquias sancti & longè beatissimi patris nostri Epiphanijs. Finijt enim vitam humanam. Tunc quidem ceciderunt tenebrae super vniuersam ciuitatem, & se manibus tenentes descendunt ad mare, magnum planctum afferentes. Sed omnes quoque rustici veniebant in ciuitatem, per totam viam fluentes lachrymis. Quo circa tres quoque caeci, qui erant in Paroecia, quae appellatur Torti, se sic in viam coniecerunt, nec vllus dabat eis manum, vt citius venirent in ciuitatem. Dixit autem vnus ex eis nomine Proechius: Digne Dei sancte Epiphani, Fac nos adspicere, vt nos quoque adoremus tuas venerabiles reliquias. Et statim adspexerunt: & ingressi in ciuitatem, adorauerunt venerandas sancti patris reliquias: & annuntiauerunt id, quod eis in via euenerat. Quicumque autem audiuerunt, Deum laudauerunt, qui ijs, qui se sunt digni, praebet talia.

Honorificè ergo è nauis tollentes reliquias, intro duxerunt in ecclesiam. Ibiq; mansit tres dies, neque sepeliebatur propter magnam contentionem. Quarto autem die ipsum in loculo, melle superfuso, composuerunt. Cogitabant enim eum sepelire in ecclesia. Mansi verò septem dies in ecclesia prope reliquias: & ne sic quidem est sepultus. Octauo itaque die, cum, vt iusserat sanctus pater, nauem inuenissem, quae traieciat in Aegyptum, ascendi in superiorem Thebaidem, & mansi anno vno. Cum autem descenderet magnus Heracleon, Praefes totius Aegypti, Rhinocurura, (tam enim urbem aedificarat) & audisset me fuisse discipulum magni Epiphanijs, me nolentem rapuit per milites, impositumque camelodromadi detulit Rhinocurura. Accidit autem, vt Episcopus illorum decederet. Fecitque, vt ordinaret Episcopus Rhinocurorum.

EPISTOLA POLYBII EPISCOPI AD Sabinum Episcopum ciuitatis Constantiensis.

Domino in Deo venerando, digno sacerdotio, sancto patri Sabino Episcopo ciuitatis Constantiae Cypri, Polybius peccator in Domino salutem. Magi singularis gratiae, vel antequam stella eis Dominum significasset, participes facti, vadunt Hierusalem, atque Bethleem, ad adorandum caelestem regem Christum Dominum nostrum. Nisi enim ij fuissent prius participes diuinae cognitionis, Dei visionem minime fuissent assecuti. Sed illa quidem de Deo, qui querebatur à Magis, & significabatur per stellam ipsis Magis in Bethleem. Ego autem nunc quaero de sancto patre, qui Deum quaesitum à Magis, & inuentum in Bethleem, & adoratum, coluit: De Epiphanio magno sacerdote, muro & propugnaculo Cypriorum. Quoniam ergo, sancte pater, propter meorum peccatorum multitudinem, non fui dignus, qui viderem locum illorum bonorum, vbi sunt sepultae preciosae reliquiae sancti patris nostri Episcopi Epiphanijs, & perpetua huius rei memoria & dolor grauis meo insidet animo: ea de causa rogo tuam sanctam paternitatem, vt nobis significet per literas, quonam die, & quomodo sit sepultus. Misi autem ad te virum prouidum, & diuina gratia dignum habitum: Dico verò venerandum Diaconum Calippum, qui mihi quoque significauit de vestra sanctitate, quod ipse sederis super thronum ecclesiae Constantiae. Nam cum ego flerem, & quererem de sepultura sancti patris, nec nossem quisnam sedisset super thronum, idque scire per literas cuperem, praedictus dixit Calippus, quod Sabinus praefectus Monasterij successit nostro sanctae memoriae patri & Episcopo Epiphanio. Quocirca eum misimus per tantum ac tam difficile iter & mare, vt ea, quae prius

prius dicta sunt, consequamur per tuam sanctitatem. Purissimum autem clerum meo nomine digneris salutare, & omnes, qui sunt sub vestra sanctitate. Ora pro me, digne sacerdotio, sancte pater.

EPISTOLA SABINI EPISCOPI AD Polybium Episcopum.

Deo ago gratias, & vestrae alacritati animi, serue Dei, & digne sacerdotio, sancte pater Polybi, quod per te excitor ad pulchram memoriam. Sanctitatis enim vestrae literis, quas secundum Deum scriptas accepi, ita viuificata est anima mea, quemadmodum si terra ob longam siccitatem arefacta fuerit, morientes herbae pluuia caelicis demissa renouescunt. Quis tuam habens memoriam, sancte pater, vnquam dolore afficitur? Quis autem, sancte pater, non emisit lachrymas propter tuum discessum? Fuit enim multus planctus & luctus intolerandus propter te, sancte pater. Non solum enim Cypriorum insulam obibant Cyprij, requirentes tuam sanctitatem, vt sederes in throno ecclesiae, sed etiam per mare multi nauigantes in Phoeniciam te quarebant, adeo vt quatuor mensibus vidua manserit ecclesia in tua inquisitione.

De die autem, & loco, in quo sepultus est sanctae memoriae pater noster Episcopus Epiphanius, per has meas literas significo patri meo. Decem diebus fuerunt eius preciosae reliquiae in ecclesia, in melle iacentes in loculo: multi quoque qui aegrotabant, & tangebant reliquias, à morbo statim sunt liberati. Longinus autem & Petronius Diaconi, qui ab haeresi Valentiniana specie tantum conuersi erant, ipsi prohibebant, ne pater sanctus sepeliretur, dicentes non licere mortuum in ciuitate poni in ecclesia, ne forte per ipsum quoque veniret ciuitas in periculum. Venit autem fama, & vehemens quaedam in ciuitate perturbatio, quod sint nonnulli ablaturi reliquias. Fuitque magnus strepitus in tota ciuitate. Eramus verò omnes quoque monasteriorum praefecti in ciuitate. Decimo autem die, cum accepisset ligonem maximè venerandus Sabinus Diaconus, ceperunt fodere locum, in quo erant reponendae preciosae sancti patris reliquiae. Cumque hoc vidisset reuerendus Draco, ipse quoque, consensit. Rursus autem dixerunt Longinus & Petronius: Non licet eum sepeliri in ecclesia. Accepto verò ligone, venerandus quoque Draco fodiebat vnà cum Sabino, dicens: Sepeliantur sancti patris reliquiae in hoc loco: ego de eo precabor Imperatorem. Venerunt autem artifices, & fecerunt thecam preciosarum reliquiarum sancti patris nostri & Episcopi Epiphanijs diligentissimè & accuratissimè: maximè quod dicebatur à multis, fore, vt furto auferretur à Romanis, aut à Constantinopolitanis, aut à Phoenicibus. Facta verò theca à dexteris sanctae ecclesiae, vbi ceciderat aedificator supra Faustianum, acceperunt preciosas reliquias sancti patris nostri viri pij, vt eas in theca deponerent. Impij autem & indigni, Longinus, inquam, & Petronius, apprehenderunt reliquias, alios quoque, qui male sentiebant, commouentes, & non sinebant eas sepeliri. Cum ergo esset magna contentio, venerandus Diaconus Sabinus dixit cum magna voce & luctu amarissimo: Sancte pater Epiphani, scio & credo, quod sicut cum in hac vita degeres, Deum exorabas, ita etiam nunc quoque potes, & aliquid amplius. Percute Longinum & Petronium, qui defecerunt, quod propter iniustum zelum non sinant te sepeliri in hoc loco. Hoc cum dixisset Diaconus Sabinus, factum est à Deo iudicium. Nam Longinus quidem, qui in terram ceciderat, mansit mortuus: Petronio autem manus fuere dissolutae, & mansit mutus in eo loco. Et cum Longinus quidem composuissent, sepeliuerunt: Petronium autem portantes, domum tulerunt, & posuerunt supra lectum: quarto verò die vitam finijt. Acceperunt itaque preciosas reliquias sancti & beati patris nostri & Episcopi Epiphanijs, & cum omni honore eas in eo loco deposuere.

Manè autem statim venerandus Draco, accersitis omnibus clericis cum multis patribus familiaribus ciuitatis, obtulit preces Imperatori. Missi verò sunt tres clerici, & tres patres familiaribus. Ex clericis imprimis honorandus Sabinus Diaconus, & maximè honorandus Diaconus Paulus consobrinus Draconis, & honorandus Diaconus Athanasius. Ex patribus autem familiaribus reuerendus Marianus frater Synesij, & reuerendus Iohannes eius consobrinus, & filius Draconis, qui ipse quoque vocabatur Draco, & quem Dei gratia curauit Epiphanius à morbo grauissimo. Hi autem iuerunt in ciuitatem regiam, & obtulerunt preces Imperatori. Imperator verò Archadius, cum preces accepisset & legisset, valde magno dolore est affectus, quod è vita excessisset Epiphanius: & dixit eis, qui preces sibi obtulerant: Sedete in hac vrbe regia quadraginta dies, vt

Cap.69.

Cap.70.

Multi contactu sacra-ri reliquiarum S. Epiphanijs sunt curati.

Vide quid possint sancti post mortem, & si inuocati cum fide, ad sint inuocantibus.

Cap.71.

lugeam meum patrem, & vos mittam in pace. Illi autem sic fecerunt. Et luxit Archidius Imperator, sanctæ memorię patrem nostrum & Episcopum Epiphanium quadraginta dies. Post luctum autem fecit constitutionem, & misit cum eis virum pium mitantem, nomine Maximum. Is habebat spiritum immundum. Cum ij autem peruenissent Constantiam, statim Maximus accepta constitutione, ingressus est in locum, ubi posita reliquię sancti patris nostri. Cumque pronus cecidisset in faciem, & preces posuisset supra thecam, dixit: Deo digne sancte Epiphani, expelle a me malignum spiritum, & tunc aperiam hanc formatam scripturam cum magna gratiarum actione. Statimque exiit immundus spiritus a Maximo. Maneque patefacta fuit scriptura formatam in loco publico, & omnes propterea magna sunt affecti lætitia. Formata autem scriptura vim infero in mea epistola, quam ad vestram mitto pietatem: quæ in veris secundo sic continet. Sic enim dicit Imperator Archadius de sancto patre: Eum, qui vixit supra nostras leges, nolimus iacere conuenienter nostris legibus. Ecce ergo, o sancte pater Polybi, vniuersam consequentiam, quæ fuit tam verbis quam factis, expesui vestræ apud Deum honorare & sanctæ animæ per literas, quæ a nobis missæ sunt per venerandum Diaconum Calippum. Habe autem perpetuam meam memoriam in suis ad Deum orationibus, sancte pater. Tuum verò sanctum Clerum meo nomine salutare digneris, o digne sacerdotio, sancte pater. Ora pro me, o vir maximè pie.

Maximus inuocans S. Epiphaniū, mox à demone liberatur.

VITA S. MODOALDI TREVIRORVM EPISCOPI, EDITA A STEPHANO ABBATE Leodiensi.

PRAEFATIO AVTHORIS AD THIETMARVM ABBATEM, in vitam beati Modoaldi Archiepiscopi Treuirenſis.

Domino Thietmaro, Helmuuwardicēsis cœnobij Abbati reuerendo, & sanctis, qui sub ipsius cura degunt, fratribus Stephanus Abbas humilis congregationis beati Iacobi in Leodio, æternam in Domino salutem. Quoniam gratiarum distributor Deus in diuidendo singulis, prout vult, super omnia donat charitatem, qua diligamus bona in alijs, quæ desunt in nobis, vt omnia singulorum, & singula fiant omnium: necesse est, vt in proximis studeamus amando possidere, quæ videmus in nobismetipsis operando minis provenire. Vnde bonum studij vestri trahentes odorem, admodum lætati & delectati sumus, super his videlicet, quæ de vestri laboris profectibus innotuerunt nobis per quendam ex vestris, quo ad tempus vsi sumus: in quo vno omnium vestrum conuersationem bonam imaginantes, gaudemus iam ex charitate vos prænoscere, quos corporeo intuitu necdum contigisse. Spe enim ad supernam tendentes patriam, illuc precum lachrymarumque legatione præmissa, rogare debemus, quæ ad pacem sunt Hierusalem, & ad perpetuum cum illius ciuibus habitandi fœdus componendū, leuare potius fidei oculos ad montes, vnde nobis intercessionis auxilium veniat, quàm præsumere de principibus, in quibus salus nulla est.

Huius itaque celestis habitationis obtinendæ pio accensi desiderio, ad arcem tanti roboris vestros pronexistis animos, vt thesaurum Treuironum, à pluribus annis reconditum, pia importunitate aggredimini spoliare, pignora videlicet sancti Modoaldi Archiepiscopi, & duorum corpora Thebæorum, cum alijs reliquijs auti postulare, digni impetrare, absportare, honorificare & patrocinijs eorum exultare. Et quoniam desiderium pauperum suorum exaudiuit Dominus, tam Dei & sanctorum voluntate præeunte, quàm vestra subsequente industria illud obtinere meruistis, quod nulla argenti vel auri copia valeret comparari, quod nulla regia potentia præsumeret attemptare. Quantum autem temporis, quantum laboris ad hæc adipiscenda expendertis, qualibus suffragantibus personis ad hanc bonæ voluntatis efficaciam peruenertis, qualiter huius, vt ita dicam, victoriæ brauium apprehenderitis, satis diligenter vsque ad vnguem descripsit ille vir supradictus, immò iam noster & frater & amicus præcordialis, & quicquid ex charitate meretur appellari, vir sincera iucunditatis, qui tali negotio semper labore suo & consilio interfuit. Qui corpore quidem ad tempus vobis absens, spiritu autem semper præsens, dum pro inuestiganda patroni sui generositate, ordinis

1. Cor. 12.

Vis magna charitatis.

Psal. 145.

ordinis nostri loca plurima inuiseret: & quasi apis argumentosa florum dulcedinem in mellis liquorem comportans, tam gesta pontificum, quàm annales regum Francorum, famamque antiquorum sapientium diligenti inquisitione percurreret: tandem ad nos omnium vltimos diuertit, obsecrans non perfunctoriè, sed infatigabiliter & instantissimè, vt de vita & miraculis beati Modoaldi in lectionibus & responsorijs aliquid ingenioli nostri xenium domum deferendum à nobis mereretur accipere. Cuius precibus opportunè importunis, cum hinc humilitas professionis nostræ ob declinandam præsumptionis notam obuiare persuaderet, illinc charitas internæ obdurationis in proximum nos argueret, supereminentiore viæ latitudinem timore abiecto considerantes, quoniam id, quod sumus, quod viuimus, quod sapimus, totum Deo & proximo debemus, tandem amici pio desiderio acquirimus satisfacere.

Sed cum ad hæc nos idoneos fore desperarem, ipsa nostri desperatione robustiores, ad illum protinus spem ereximus, qui etiam immensos brutosque asineruditus, per sensatos humani colloquij distinxit modos. Huius ergo robore considerationis accincti, adorsus sumus authore Deo enarrare, quæ de vita & miraculis beati Modoaldi pontificis tam ex antiquorum relatione, quàm ex authenticorum librorum lectione colligere potuimus: in quibus verborum folia requirenda non sunt, quia infructuosa loquacitatis leuitas in sacris paginis compescitur, dum in templo Dei per Moysen nemus plantari prohibetur. Hic siquidem sanctitatis viam à puero ingressus, eousque de virtute in virtutem per spirituales processit ascensus, vt iuxta vocabuli præfagium, quo apud homines appellatus est Modoaldus, apud Deum nominetur & sit modò altus. Cuius sanctitas atque nobilitas in tanta celsitudinis parilitate conueniebant, vt nos ipsa sui magnitudine ambiguos reddant, quam earum in exordio narrationis alteri præponamus: quia cum plerunque in huiusmodi personis nobilitas sanctitatem impediatur, in hoc sancto viro altera alterius dicebatur ornamentum. Sed quia hac tempestate perspicuum est, nobilitatem in omnibus negocijs præcellere, priuatam verò sanctitatem etsi Deo paucisque fidelibus acceptam, à filijs tamen seculi parupendi: idè huius nobilissimæ posteritatis linea, si tanto prolixiore, quanto diligentiore stylo percurratur, obsecramus lectorem, ne prolixitatem fastidiat, quæ multorum continet vtilitatem: quæ etiam ab auis & parentibus inchoanda, & certius describenda nobis fuerat, nisi barbarica depopulatio nobilium Gallorum titulis olim inuidisset.

Fertur enim barbarorum gens tunc per omnes Galliarum fines furoris sui frenalaxasse, diuina & humana pari abolitione contemptui habuisse, vrbes ditissimas subuertisse, sanctuaria Dei prophanasse, præclaros hominum labores exinanisse, monumenta sanctorum, titulos & nomina antiquorum heroum omnino deleuisse, nulla vestigia virtutum, nulla victoriæ, nulla laudis aut probitatis auorum nostrorum nobis reliquisse, omnia gladio & incendio exterminasse. Verum supra omnes vrbes, tanto subiacentes excidio, facta quasi vidua domina gentium, cum Threnis Hieremiæ lamentanda erat illa metropolis gloriosa Treueris, vrbiū nobilissima, quæ dignitatis prærogatiua meruit appellari altera Roma: in qua cum amplius exuberasset diuitiæ & gloria, felicitas & exultatio, superueniente exterminio, acrius redundabant egestas & desolatio, dolor ac mœstitia: tantoque in ea miserabilius plangenda erant antiquarum virtutum monumenta, quanto damnosius multorum profectibus sunt ablata. Vbi cum antiquorum fastos exemplariorum absumeret ignis, & ob hoc omnis veterum genealogiarum series abolita fuisset, contigit etiam omnem beati Modoaldi retroactam parentelam vsque ad eodè posterorum subtrahi memoriæ, vt ex qua consanguinitatis vena, licet nobilissima, ipse & duæ sorores eius, Itta scilicet & Seuera, descenderint, vel, vt veriùs fatear, ascenderint, non satis compertum habeamus. Sed quoniam Dominus, qui de subiectione dæmonum vanum discipulorum corrigit gaudium, monet de celesti nominum inscriptione potius esse gaudendum: desistat fraternalis sollicitudo conqueri nostris paginis deesse, quos opera iustitiæ in libro æternæ ascribunt memoriæ. Dignetur ergo suscipere sanctitas vestra hoc nostræ paruitatis munusculum, penset & amplectatur in eo solius charitatis affectum: quia etsi non videamur satisfecisse vtilitati fraternali, quantumcumque tamen laborem impendimus amicitia.

Num. 21.

Deut. 16.

Barbarorū in Gallias incurſiones.

Treuericæ vrbis ante euerſionem præstantia.

Luc. 10.

VITÆ S. MODOALDI ARCHIEPISCOPI, LIBER PRIMVS.

De eius generis nobilitate. Cap. 1.

Maij 12.

S. MODOALDUS EX AQUITANIS ORTUS.

INTER præcipuos & præclaros summa sanctitate & ingenuitate viros, quorum fide, doctrina & moribus, signis & virtutibus sancta fulget Ecclesia sicut sol & luna, vitæ venerandæ memoriæ MODOALDUS, gemina ingenuitate non mediocriter insignitus, ex inclita Aquitanorum prosapia, luna pulchritus, sole splendidius ad honorem Dei & Ecclesiæ resulsit. Cuius generositatis linea quibus parentibus, quibus auis aut maioribus descendit, vel quàm digna radice tam insignis arbor prodierit, et si nobis propter vetustatem aut scriptorum abolitionem minus sit compertum, tamen ex propinquis & cognatis, nomine, gloria & honore terra marique celeberrimis, quorum virtute publica res floruit, quorum potentiam totus orbis extimuit, quorum pace Ecclesia letata, quorum triumphis exaltata est, tam charta quàm fama genus eius incognitum non est.

De Ita, sorore eius, Ducis Pipini coniuge. Cap. 2.

Iob 12.

NAM sicut ex fideli antiquorum traditione, in quibus est sapientia, compertum habemus, fuit foror eius, Ita nomine, mulier admodum venerabilis, ac Deo deuota in fide & operibus bonis. Quæ quidem matrimonio iuncta clarissimo Duci Pipino, genere & opibus, & quod in potentibus tanto extat mirum, quanto rarum, sublimitate scilicet honorum & humilitate morum æquè nobilissimo, diuina prouidentia in omni pietatis studio sibi vnanimem sortiri meruit tori legalis confortem. Cuius exemplo vt discant potentes humiliari, qui de inanifolent potentia gloriari, non dedignantur quæso audire, quod de ipsius mariti laudibus repertum, huic operi non indignum duxi vtiliter inserere. Tempore, quo

*Hanc alij Austrasiam vocant.

Pipini Ducis præclarum encion.

Ita secundas recusat nuptias, & monasticum induit habitum.

Dux egregius ac verissimus pater patriæ rebus humanis excessit, tanto * Austrasiam totam dolore perculit, vt planctui eius planctus regum nequaquàm conferri possit. Fuit nanque probatissimæ vitæ ac purissimæ famæ, sapientiæ domicilium, consiliorum thesaurus, defensio legum, controuersiarum finis, munimentum patriæ, decus curiæ, via ducum & disciplina regum. Audiant ergo nunc duces, serenissimi ducis Pipini tot præclaras post finem eius laudes, intelligant reges æquitatem eius & prudentiam, fortitudinem ac temperantiam: erudiantur huius exemplo potentes, qui iudicant terram. Quod si vxores nobilium vel etiam regum, quibus familiaris solet esse elatio, venerabilis Itæ, vxoris præfati principis, exemplo dignarentur animum applicare, possent vtique perpendere ex eo, quod fortiter & sanctè egit sub viduitate iam libera, quod deuota Deo vixerit sub tanti mariti disciplina. Nanque dum post obitum pij confortis, tum propter morum elegantiam, tum propter generis excellentiam, aut etiam ob multiplices prædiorum possessiones & numerosam familiam à multis nobilibusque pro cis studiosissimè peteretur, illa secundum vitans matrimonium, quæ alteram sanctæ continentiæ palmam assequi cupiebat, à sancto Amadodo Traiectensi episcopo, diuinitus ad eam directo, sacrum velum sanctæque religionis habitum suscepit, spemque nuptiarum tot pro cis insipientibus sapiens mulier abstulit. Mirantur omnes eam insperatè propriæ domus fastigia in ecclesiam commutasse, totamque illius speciem non in alicuius proci amorem, sed ad cælestis sponsi honorem diuersi generis ornamentis decorasse, ipsamque redactam in numerum sanctimonialium, quas ibidem ad seruendum Deo exemplo suo collegerat, obedite magis humiliter, quàm imperare. Discant matronæ huius nobilissimæ mulieris exemplo, quid Deo, quid maritis debeant: discant & viduæ, quæ cultu superbo delectatæ, terna & quaterna vel eo amplius matrimonia omni studio affectant, nec secundis quidem acquiescere, vt sexagesimum vidualis continentiæ fructum cum ista Deo studeant referre.

De Ita tribus liberis. Cap. 3.

IAM verò genus & nobilitas beati MODOALDI, vt ex liberis & nepotibus venerandæ fororis eius quanto veriùs, tanto clariùs elucescat, producantur in mediũ tres summa

ma digni memoria liberi, quos ad laudem & honorem sanctæ Trinitatis pio consorti Pipino feliciter edidit: Grimoaldus videlicet, paternæ dignitatis ac pietatis hæres dignissimus ad torius regni firmamentum: tum duæ sorores eius Gertrudis & Begga, geminum quali preciosissimarum decorem gemmarum ad cælestis sponsi gloriam & Ecclesiæ sanctæ decus & gratiam referentes.

De Grimoaldo. Cap. 4.

VARUM frater illustris Grimoaldus, dum in palatio Sigeberti paternam dignitatè sua probitate esset adeptus, præpter illam, qua vixit domi militiæque, industriam, magnum etiam erga Deum suæ deuotionis dedit indicium. Nam illa duo præclara monasteria, Stabulaus & Malmundarium, ex proprio construxit: quæ peracta pia sollicitudine, & exornata omni pulchritudine, facta quoque ibi legitima adiacentiũ terrarum altiarumque possessionum traditione, beato Remaclo, ad instituendam illic monasticam vitam, sub firma ad stipulatione & regij sigilli impressione contradidit.

De S. Gertrude. Cap. 5.

VID autè de sorore eius clarissima Deoque deuotissima Gertrude dixim? Laudem in ea pulchritudinem, diuitias, nobilitatem, familiam, quæ cuncta pro Christo vt iterora despexit? Ipse laus eius est, quem in cælis sponsum elegit, quem in carne posita, tota deuotione dilexit. Contempsit enim sponsum habere in terris, qui eam desereret cum moreretur: eumque sibi elegit, cum quo, quia mori non potest, semper letaretur. Hunc amans vt sponsum, adorans vt Dominum, nouas domos, alta palatia in terris construere non curabat, quia iucundum in sua virginitate habitaculum Christo iam preparauerat. Vnde cum generis sui nomen & gloriam magnificè auxerit, tum etiam beato auunculo suo MODOALDO ingens contulit gaudium, dum in Ecclesia dulci odore redolens, & vt monile preciosum resurgens, virginitatis seruandæ coæuis tam nobile reliquit exemplum. Hæc itaque cum illo, quem tanta charitate dilexit, sponso, tanto veriùs regnare iam creditur, quanto sapiùs cunctis, qui locum sepulture eius, quæ apud nos floret, humili deuotione requirunt, plurima per eam beneficia conferuntur.

S. Gertrudis prædicatur.

Miracula ad sepulcrum S. Gertrudis

De Begga. Cap. 6.

AT verò soror eius venerabilis Begga, & si sponsum in terris, diuina dispensante prouidentia, cum timore Dei contempsit suscipere, bino tamen ordine sanctitatis, hinc tricesimum fructum pudicitia matronalis, illinc sexagesimum referens continentia vidualis, duplicem beatitudinis palmam meruit obtinere. Cuius etiam sanctitatis pia apud nos clarent monumenta in loco, in quo ex diuina reuelatione septem construxit ecclesias, vbi & corpus eius à sacris virginum choris honoratur, quæ ex tempore suo die noctuque Deo ibidem famulantur. Ibi quoque Dux egregius & coniunx eius piissimus, nomine Ansigisus, ab ea conditus est, qui ab alumno suo, quem idem Dux puerum fortè inuentum, & sacro fonte susceptum, aluit in filium & exaltauit, crudeliter in venatione percemptus est propter appetitum honoris sui, quem tamen impius ille consecutus non est. Sciendum est, istum Ansigisum fuisse filium beati Arnulphi ex Maiore domus, Merensis episcopi: cui venerabilis Begga felici iuncta matrimonio, generosa sobolis & nobilissimorum regum mater extitit.

Ansigisus Dux, Begga maritus.

De Pipino, Ansigisi filio. Cap. 7.

HIUS siquidem filius, nomine Pipinus, quem præfato Duci peperit, sicut nomen huius, ita & virtutem cum dignitate referens, mortuo rege Childerico, sub quo beatus Lambertus eximia claruit sanctitate, eò magnitudinis excreuit & potentia, vt in tota Austria etsi non regio nomine, regia tamen dominaretur potestate. Nam multa præclara bella gerens, de omnibus fortiter triumphauit, ipsumque regem Francorum Theodoricum bello superans, in fugam vertit: sed & beatum Lambertum, facti-one iniquorum de episcopatu eiectum, in cathedra sua decentissimè relocauit.

De Carolo Martello. Cap. 8.

ET vt tam gloriosæ sobolis, quæ hinc ex radice sancti Arnulphi, illinc ex cognatione beati MODOALDI prodijt, fortia & præclara gesta liceat aliquatenus intueri, immò non paruo stupore admirari: videamus Carolum, quem idem Pipinus sibi superstitem, tam dignitatis quàm & virtutis suæ reliquit hæredem, quomodo patrios transiens limites, antiquas patrum victorias nouis excedens, mirabiles triumphos de ducibus ac regibus, de populis & barbaris nationibus reportauit. Nam & Saracenos, tri-

Carolus Tu detes cur di ctus.

bus eorum regibus peremptis, vsque ad interuentionem fudit, vrbesque eorum famo- sissimas expugnans, vsque ad fundamenta subuertit. Vnde & cognomen Tudeses, à tundendo accepit, eò quòd à Sclauis vsque ad Hispanos, tot regna, tot vrbes, tot castra & oppida tam Saracenorum, quàm Christianorum, ferrei instar mallei tundens, pro- pitio Deo, transuolasse dicitur potius, quàm superasse.

De Carlomanno & Pipino Breui. Cap. 9.

Pipinus Bre uis fit rex.

Quid verò de filiis eiusdem Caroli, Carlomanno scilicet ac Pipino, dixerim, è qui- bus Carlomannus post plurima bella & nobiles triumphos, secularem deserens militiam, factus monachus in monte Cassino, cælesti se militiæ mancipauit: Pipinus ve- rò, virtutum suarum meritis ex crescens, primus in hac stirpe regium nomen obtinuit: Nam cum merito prudentiæ suæ & virtutis, acclamantibus ducibus & populis, primum à sancto Bonifacio Moguntinensi episcopo, auctoritate Zachariæ Papæ in regem esset consecratus, postmodum à Stephano Papa, successore Zachariæ, quia Romanam rem- publicam ab Aistulphi regis Longobardorum incurfibus defendit, Apostolica bene- dictione tam ipse, quàm vxor eius ac liberi, in regnum perpetuò est confirmatus.

De Carolo Magno. Cap. 10.

Carolus Magnus co- ronatur Ro- mæ à Ponti- fice.

Iam tandem, si placet, veniamus ad illum gloriosissimum Imperatorem Carolum Magnum, huius Pipini filium, qui paternas virtutes cæteris magnificentius auxit, & regio nomini, quod pater eius promeruit, Romani nomen imperij & dignitatem felici- ter adiecit. Ipse est enim, cui in die natalis Domini Leo Papa cum Apostolica bene- dictione imperij coronam imposuit, & à cuncto Romanorū populo, ter acclamatum est: Carolo Augusto, à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorū, vita & victoria. Huius nomen & gloria, virtus & victoria, per tãta tempora adhuc quasi re- cens, ore vniuersorum cum tanto studio & admiratione celebratur, vt si litera fileat, sola fama quasi viuere credatur.

De Ludouico Pio. Cap. 11.

Ludouici Pij publica poenitentia.

AT verò de filio eius Ludouico quid dignum referre valeam, qui post patris obitu imperialia scepra, vt nullus dignius, suscipiens, præter cætera, quæ bello fortiter gessit, maxima suæ pietatis monimèta exhibuit? Ad faciendas enim iustitias, & oppres- siones ecclesiarum seu populorum releuandas, legatos idoneos in omnes regni sui prouincias mittens, quæquæ corrigenda inuenire potuit, corrigere atque emendare sapienter curauit. Sed &, quod magis in imperatoria dignitate stupeas, de cunctis, quæ publicè perperam gessit, Theodosij Augusti exemplo, publicam egit poenitentiam.

De Clotario Imperatore. Cap. 12.

Clotarius Imperator fit mona- chus.

Quid etiam de Clotario, huius Ludouici filio, dixerim, cuius potentia fuerit, vel quale humilitatis exemplum posteris reliquerit? Ipse maior natu, maior virtute & imperio, diuidens regnum cum duobus fratribus Carolo & Ludouico, regnum, quod hætenus ex eius nomine nuncupatur, sortitus est, necnon & omnia Italiæ regna cum ipsa Romana vrbe Augustus Imperator obtinuit. Qui etiam paternæ religionis hæres existens, post plurima tam sapienter quàm & fortiter gesta, regnū filijs suis diui- dit, relictoque sæculo ac sanctæ conuersationis habitu suscepto, in hac monastica pro- fessione cursum vitæ feliciter consummauit.

De huius stirpis eximia nobilitate. Cap. 13.

SEd iam considerata horum potentia & nobilitate, quid vltra tot Carolos & Pipi- nos, tot Clotarios aut Ludouicos, aliosque reges & Imperatores, qui de hac glo- riosa stirpe vsque ad nostra profusi sunt tempora, necesse est commemorare, cum ex his, quos enumerauimus, præclara beati Modoaldi ingenuitas luce clariùs emineat? Hòc tantum in summa narrationis nostræ dixisse sufficiat, de nulla stirpe, quam nouerimus, tam præclarum, tamque nobile germen regum pullulasse, qui tantum poten- tiæ Gallico regno addiderint, totque & tam mirabiles triumphos de ducibus & regi- bus & barbaris nationibus reportauerint, adiuuante eos & protegente diuina miseri- cordia, sanctorum suorum Modoaldi & Arnulphi meritis, vt credimus, de quorum affinitate tantam stirpem fructificasse cognoscimus.

Quantum auxerint Galliarum ecclesias. Cap. 14.

Galliarum ec- clesijs quan-

Postremò, quantum religionis, potentia & honoris Gallicis contulerint eccle- sijs, testantur libri, sanctorum decreta patrum continentis, quos ipsi in synodis sua

sua corroborauerunt auctoritate: testatur & ecclesiæ, quas cum diuersi generis orna- mentis, tum etiam prædijs & regalibus suis, castris scilicet & comitatibus, telonijs, mo- netis & bannis, cum iure ciuitatum concessis, magnificè extulerunt, ne sancta Dei Ec- clesiæ huius sæculi potentibus subiaceret, aut tyrannide eorū pauesceret: immò super- borum colla, Dei virtute superiori, calcaret. Inde est, quòd nusquam gentium æqualis potentia pontifices inueniri queant, vel quòd à regio comitatu & opulentiæ parum dif- ferant. Quos certè beatos fore dixerim, si pro hac potentia sanctius viuerent, si pro hac opulentiæ ditiores virtutibus esse studeant, si bonum opus, nò dignitatem, appeterent, si lucra non pecuniarum, sed animarū quærent, si super egenos & pauperes benignè intelligerent, si sobrietatem, si iustitiam, si humilitatem sectantes, in omnibus, sicut de- cet Episcopum, irreprehensibiles se exhiberent. Sed, quod valdè graue est, dum quidam eorum ex honoris sublimitate intumescunt, dum lucri temporalis amore animarum damna postponunt, dum sua quærentes, iustitiam nisi pro nummis non faciunt, dum Ecclesiastica dona gratis non tribuunt, dum sonitum æris dulcius quàm clamorè pau- peris audiunt, dum secularem militiam plusquàm Dei Ecclesiam diligunt: inde elati pontifices Deo displicent, vnde Imperatores humiles Deo placuerunt. Et quàm indig- num est, vt in cordibus Imperatorum regnet humilitas morum, & in mente pontifi- cum vanitas vitiorum: dum in illis familiaris soleat esse elatio, & in istis amica debeat esse religio? Sed quorsum ab hoc opere aliena tēdit oratio? Talia Hieronymo seu bea- to Gregorio relinquamus: nos autem incepta meliùs prosequamur. Et quoniam exterio- rē beati Modoaldi generositatem ex nobilissima & multiplici sobole venerandæ fororis eius satis aperte monstrauimus, in sequenti volumine mētis eius ingenuitatem ex vita & conuersatione eius sanctissima declarare tentemus, meritis illius ipso nobis adspirante, in quo signati sumus in die redemptionis nostræ.

Episcopi munus.

Ephes. 4.

LIBER SECVNDVS.

De pueritia & institutione S. Modoaldi. Cap. 1.

Titur gloriosus ac venerabilis Modoaldus, dum clarissimis ortus es- set natalibus, nobilitatem ipsam carnis digniore mentis nobilitate sciens nesciebat, nec parentum diuitias aut potentiam, sed humilitate- tem Christi & paupertatē euangelicam, quam imitaretur, iam à pue- ro, sed non pueriliter, attendebat. Denique non lasciuia puerilis, non vanitas aut ambitio secularis in eius studijs aliquatenus apparebat: ita vt in puero diuinam iam posses admirari gratiam, quæ cum vas electionis sibi futurum præuidebat. Nam cum liberalibus studijs & spiritualibus disci- plinis erudiendus traditus esset à parentibus, qui eum tenerè diligebant, tantam breui tempore geminæ cōsecutus est scientiæ efficaciam, vt omnes gloria anteiret, & tamen omnibus ex affectu charus esset. Nullum quippe per tumorē despiciens, immò per hu- militatem cordis omnes sibi præferens, obsequiū, quod parit amicos, piè omnibus ex- hibere, nulli iniuriam inferre: quin potius, accepta iniuria, ignoscere, quàm persequi malle: sed & inferentem pro Christo diligere vt fratrem, amplecti vt amicum. Ita Chri- sti tyrunculus inuidiam virtute superabat. Et ne fortè virtus concepta desidiam aut ocio teperet, tenerè ætati nequaquam parcere, non membra quieti, non animum se cordi- que aut ignauia dare, sed semper aut sacræ lectiōi, aut piæ meditationi inseruire. Cum lu- dentibus non se admiscebat, sed vel tutorū disciplinæ, vel maiorum dictis sedulus ad- hærebat, vt ab ore eorum pendens, quàm suauis est Dominus, degustaret, ac postmo- dum memoriam abundantia suauitatis eius ad ædificationem multorum eructaret. Quippe qui secundum propositum vocationis Dei ad summum apicem gradus sacer- dotalis & ad pastorem curam Domini ouis fuerat promouendus, iam talibus virtutum studijs, talibus sanctarum institutionū rudimentis sub cælesti magisterio ado- lescebat, iam digito Dei ad boni pastoris officium informabatur & proficiebat.

S. Modoal- dus generis nobilitate non magni- facit.

Puer disci- plinas & pi- etatem.

Vt in etate virili creuerint in illo virtutes. Cap. 2.

AT verò tam præclara tyronis Christi adolescentia vbi in virile robur cœpit ex- crescere, quando conuersis studijs, ætas animusque virilis quærit opes & amicitias, inseruit honori, ipse à priori intentione animum nequaquam diuertit: sed ad for- tioris militiæ studia sese viriliter accingens, gradus ætatis diuersarum gradibus vir- tutum sublimiter transcendebat. Non seculares inire amicitias, aut opes aggregare quærebat

Cum ætate accedunt ei etiam incre- menta vir- tutum.

quærebat perituras. Non honoribus cum ambitioso, non sublimitate cum superbo, sed cum strenuo virtute, cum modesto pudore, cum innocuo simplicitate, cum mansueti patientia, cum abstinate parsimonia, cum pio charitate & misericordia certabat. Videres eum crebris ieiunijs & vigilijs voluptatē carnis frangere, pro honoribus suūmet abiectione delectari, paupertatem pro diuitijs amplecti, conuentui nobilium confortia seruorum Christi & humilium præponere. Vnde animus eius aut circa ecclesiam, aut erga pauperum curā semper occupatus erat. Cumque in eius pectore iam dudum accensa inualuisset flamma cælestis desiderij, nihil ocij, nihil quietis patiebatur, vt ad ocium & quietem diuinæ cōtemplationis perueniret. Quamobrem omnes carnis affectiones, omnes seculi occupationes funditus à se decernit extirpare, desiderans gloriari cum Apostolo dicente: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Solitudinem, quam Iohānes & Paulus cum bestijs in deserto, iste deliberat exigere sibi in semetipso. Ibi secum proponit habitare, ibi calcato secularium curarum strepitu, remotis ab animo terrenarum phantasij cogitationum, illi soli, qui speciosus est forma præ filijs hominum, in quem etiam desiderant angeli prospicere, libero mētis ad spectu contendit iugiter inhærere. Ipse illum in sua, virtutū floribus adornata, tanquam in lectulo, præoptat suscipere amplectique conscientia, vt possit cum sponsa iucundari & dicere: Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Lectulus noster floridus. Sed ecce velut ex insidijs plurima suæ intentioni contraria videt ex hoc mundo succrescere, hinc seculariū curam negotiorum, illinc illustrium frequentiam proximorum: quæ dum inopinatè mentem eius impugnant, ab huius lectuli quiete & dilecti sui dulcedine nolentem suscitant. Quamobrem remotiora sibi loca quærere, & ab horum tumultu sese occultare omnibus modis elaborat, vt quanto occultius, tanto liberius pulcherrimæ sibi que dilectæ Rachelis amplexibus possit inhærere. Cuius sororem, scilicet Liam, etsi fecundam, tamen lippam, minusque videntē despicit, ne mentem tãto in diuinam contemplationem minus tendere valeret, quanto plures ex labore prædicationis filios generaret. Rachelem verò pulchram, benè videntem, licet infœcundam, toto affectu concupiscit, in cuius amore tanto suauius sub silentio requiesceret, quanto ad generandos labore prædicationis filios minus exiret.

Inuitus cogitur palatio suam nauare operam. Cap. 3.

Verum quia non est in hominis potestate via eius, sed contra spem votumque facta à Domino gressus eius diriguntur, beatus Modoaldus Liæ laboriosæ in nocte huius vitæ nolens iungitur, dum primoribus regni & maioribus palatij quasi vitis in verbo, prouidus in consilio, diuina prouidentia, licet repugnans socius accitur. Clarebant tunc temporis in palatio viri strenuissimi idemque religiosissimi: inter quos eminebat Pipinus, Carlomāni filius, Dux clarissimus & maior domus sub Clotario, Dagoberto & Sigeberto potentissimis regibus: cuius laudum præconia quia in superioribus bello breuiter perstrinximus, nunc vbi res exigit, de ipsius cōsilio & æquitate, prudentia & fortitudine paulò latius disseramus.

Vt Pipinus Dux sub Dagoberto præclare se gesserit. Cap. 4.

EA tempestate Dagobertus rerum potiebatur, sub quo idem Dux dignitate, modè cum à sublimitate regia differente, præditus, omnia regni negocia prudentissima dispositione ordinabat, præstabatque tam in bello fortitudine, quam iustitia in pace. Erat enim erga regem fidei seruantissimus, erga populum verò tenacissimus æquitatis, & in disceptanda vtrouunque causa fortissimo animi iudicio persistens, nec munera populi ad subuertendum ius regum respiciebat, nec gratiam regis ad obruendam populi iustitiam attendebat. Siquidem regem Deum regi homini præferēbat, cuius mandato prohibitum nouerat, vultum potentis honorare, vel personam pauperis in iudicio attendere. Tam ergo quæ plebis erant, plebi defendebat: quàm quæ Cæsaris, Cæsari restituebat. Tali huius Ducis industria & consilio Dagobertus eo celebratissimè splendore enituit, vt liberalitate, iustitia, mansuetudine alijsque artibus, quibus regem decebat, plures ante se reges præcelleret. Sed hanc regiam viam, hanc virtutis lineam tenuit, quandiu sanam doctrinam sapientissimi præceptoris sustinuit, & non ad sua desideria coaceruauit sibi magistros. Felix, si secundum viri sapientis monita, de mille pacificis suis vnum hunc elegisset consiliarium. Sed demum Salomonis exemplo deprauatum est cor eius ad tempus per mulieres, vtque solet in magna rerum copia ac soluta libertate prona esse in consensum peccati natura mortalium, ob diuitiarum

Galat. 6.

Math. 3.

Psal. 44.

1. Pet. 1.

Cant. 1.

Multa se ei impedimēta obijciūt.

Genes. 29.

Eccle. 8.

Pipini Ducis præclara laus.

Leuit. 19.

Item Dagoberti regis.

Eccle. 6.

3. Reg. 11.

tiarum affluentiam ac secundos rerum successus à bono honesto que in prauū abstractus, salubribus monitis aures occlusit. Cœpit ergo tam auaritia quam libidine æstuarē, rebus ecclesiarum nouos thesauros implere. Cuius impudentiam dum Pipinus dolore permotus liberrimo ore increparet, exprobrans quod d maximis Dei beneficijs ingratus existeret, ille obscœnis libidinibus potius, quam sanis obtemperans consilijs, tentabat magis more phrenetici medicum quolibet modo extinguere, quam à prauitatis suæ furore respicere. Sed benignus Dominus, qui quos saluare decreuit, nunc à malis liberat, nunc etiam innoxios seruat, & pium Ducem à periculo mortis potenter eripuit, & maleuolū regem ab effusione iusti sanguinis misericorditer reuocauit. Nam faniore consilio reputans dignitatis suæ statum labefactari, si virum nobilē, potentem, fide ac iustitia popularibus acceptum perimeret, paulatim animum reflexit, cœpitque egregium Ducem in tantum reuereri, vt conceptam malitiam in pacem & gratiam commutaret. Quod sapientissimus Dux non suæ industria, sed diuinæ ascribens misericordie, tanto magis in modum sancti animalis, oculos antè & retrò habentis, studēbat in cunctis se prudēter agere, & ad diuinā iustitiæ lineam omnes iudiciorū suorum sententias dirigere. Sed quia sanctarum scripturarum scientia minus eruditus erat, prudentes quosque viros, quos in timore ac dilectione Dei nouerat excreuisse, omnium consiliorum vel negotiorum suorum socios assumebat. Nam & Arnulphum Metensium pontificem, qui ante pontificatum hanc eandem dignitatem irreprehensibiliter administauerat, & postmodum, eo defuncto, beatum Cuniberrū Coloniensem aristitem, pari sanctitatis fama illustrem, in hac negotiorū administratione curabat adhibere participem. Perpendere potes, quo æquitatis ardore succensus fuerit, qui tam circumspectos custodes, tamque in corruptos arbitros consilij suis delegerit. Quia enim à prauitate auersus, rectis & honestis studijs attentissimus extitit, in exercitio boni operis sanctorum virorum semper vsus est consilijs. In quorū numero dum beatum quoque Modoaldum, non tam quidem pro sororis affinitate, quam ipsius prudentia & eximie virtutis claritate, diuina præueniente gratia, sibi sociū ascisset, tanto æquitatis & sanctimonie decore aula illa regia vbi que resplenduit, quanta luce tenebris aurora fugatis terras omnes perfundit, dum Solis superuenientis radijs illustratur.

Quam gratiosus in aula fuerit Modoaldus. Cap. 5.

Iam verò æstimari non potest, quanta lætitia ipsius regis & optimatum, quove honoris susceptus, qua reuerentia, quo affectu apud omnes aulicos velut angelus Dei habitus sit. Sed quid mirum, quem Deus ipse diligeret, si ab hominibus diligeretur: aut quem repleret gratia sua, si cunctis gratissimus haberetur? Quid mirum, qui aulae regie causa lætitia & honoris erat futurus, si ab omnibus aulicis cum lætitia & honore susciperetur? Iustè enim honorabilem dixerim aulam regiam, iurè felicem rem publicam, cui Deus tantum donauerit virum, cuius doctrina & exemplo rex & optimates cum sapientia & religioni studerent, tum sapienter & religiosè omnia regni negocia disponent. Qualiter autem eum promouere, vel eius meritū declarare diuina prouidentia decreuerit, subsequenti narratione luce clariùs patebit.

Treuericæ Modoaldus sedi expetitur antistes. Cap. 6.

Interèa venerandus antistes Sebaudus ecclesie Treuerensis rebus humanis excessit. Cui successor non impar sanctitate dum ab omnibus cum omni affectione quæritur, Dei gratia procurante, & certis indicij præsignante, haud longè dignissimus reperitur. Nam quo cunque te vertas, Modoaldi fama celeberrimè per ora omnium resonat, Modoaldi nomen ceu oleum effusum odore suauissimi passim redolet, Modoaldi sanctitas diffusis radijs longè lateque sole clariùs relucet. Illum omnes vides intueri, attendere, admirari: illum alios alijs digito ostentare, illum omnes in cōmune pusillos cum maioribus sacerdotem exoptare. Quod quidem non fortuito casu, nec humani industria ingenij, sed occulto agebatur consilio dispositionis Dei: qui sicut quondam Dauid, ita & hunc sibi iuxta cor suum quæsierat, qui dux fieret super populum suum, & pasceret gregem ouium suarum.

De Epitaphio eius. Cap. 7.

Verum tamen sanctitatis eius testimonium ne à populari aura, vel à nostra tantum pagina expectetur, ostenditur hodieque Treueris in ecclesia sancti Paulini, de sepulchro eius assumpta, mirificeque sculpta Parii marmoris tabula, in qua legitur exaratum ad eius memoriam in generatione & generatione transmittendum huiusmodi epitaphi-

Dagobertus rex deprauatus.

Redit ad fanitatem.

Apoc. 4.

Arnulphus Metensis Episcopus. Cunibertus Episc. Colonienf.

Sebaudus Episc. Treuerensis,

Psal. 88.

1. Reg. 16.

epitaphium: Hoc est sanctuarium Deo dilecti Treuironum Archiepiscopi Modoaldi, cuius rex Dagobertus sanctitatem, sicuti in eius præcepto de Treueri continetur, inter Ligerim & Rhenum magnificè extulit & dilatauit.

Eligitur & consecratur Episcopus. Cap. 8.

ITaque concurrunt pariter omnium vota, Rex & Dux ille æquissimus Pipinus, alijsque optimates, Clerus & populus, omnis sexus & ætas vnanimi exclamant cõsonantia: Modoaldum pontificem non tam eligunt, quàm à Deo iam dudù electum, & sibi promissum exigunt. Quid faceret vir sanctissimus? Quid, nisi quod decebat imitatorè Christi? Quid, nisi quod fecerunt prædecessores, præfules sanctissimi, qui non aliunde, sed per ostium intrauerunt in ouile Christi? Fugit Christus, cum eum vellent regem constituere: refugiebant illi humilitatis gratia, cum ad suscipiendum vocarentur pastoralis culmen regiminis. Quorum exemplo Modoaldus refugit, se indignum profiteretur: reclamatur, cogique meretur. Nec tamen quisquam ita existimet virum sanctum declinasse, vt diuinæ voluntati, quam erga se intellexerat, obstinatiùs decreuerit contraire: sed vtrouique humilis, vtrouique subiectus: & præesse, priùs semetipsum metiendo, noluit: & tamen de imperantis Dei viribus præsumendo, postmodum consensit. Siquidem in vno eius pectore quasi pugnabant duæ virtutum maximæ: hinc timor humilitatis, illinc dilectio charitatis. Ex humilitate, honorem illum & onus refugiebat: porro ex charitate, desolatis ciuibus subuenisse iã cupiebat. Istud dilectio suadet, illud timor prohibet. Inter hæc duo sibi met repugnantia Christi miles primùm cõstat, accipiti aliquatenus hæsit sententia: at paulopost, vt æquum erat, & charitas vicit humilitatem, & dilectio foras misit timorem. Ita virum Dei victum rapiunt, abducunt, vt exaltent eum in ecclesia plebis, & in cathedra seniorum laudent eum. Induitur ergo gloria gloriæ, accingitur zona iustitiæ, diuinis benedictionibus Archiepiscopus Treuiren- sis ecclesiæ consecratur. Iesu bone, quanta fuit lætitia illius diei: quæ exultatio vtrique sexui? quod tripudium vniuersæ ætati? Quam deuoto corde, quam sublimi voce cuncti laudibus ingeminabant angelicis, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis?

Illorum temporum felicitas. Cap. 9.

Considerare nunc libet, quale erat illud tempus, quàm acceptabile, quàm serenū, quando regibus quidem regnantibus, sed reges cum regno iustis & timoratis viris regentibus, iustitia, fides, veritas, modestia, cæteræque artes bonæ, tam in bello quàm in pace, custodiebantur: quando ad lineam æquitatis diuinæ omnia regni potestatis negocia dirigebantur. Quale, quàm sanctum erat illum palatium, ex quo tam claros, tamque illustres suscipiebat Ecclesia sacerdotes? ex quo procedebant sectatores non Simonis, sed Petri: non mercenarij, sed veri ministri Christi, & qui curias regum non quaerent, sed potiùs à regibus quaerentur: non ipsi honores per ambitionem appetent, sed magis oblatos per humilitatem refugerent. Ex quorū numero (erant enim plurimi) fuit Arnulphus Metensis, Cunibertus Colonienfis, Tungrësis Remaclus, Treuiren- sis noster Modoaldus, istis & omnibus alijs omni virtutum genere conferendus. Isti sunt planè, isti sunt viri sancti & amici Dei, quorum fide & sanctimonia Ecclesia corroborata est, doctrina illustrata, humilitate sublimata, charitate fundata, virtutibus iucundata. Tunc certè reuerentia impendebatur religioni, amor pudori, honor virtuti. Tunc ambitio cæca, lethali perfossa vulnere, moribunda iacebat: auaritia, cupida semper pecuniæ, vires penitis amiserat: de iniustitia autem, de libidine, cæterisque malis artibus iam conclamatum erat. At verò nostra tempestate huiusce facies serenitatis tota immutata est, cum, iuxta veritatis eloquium, abundante iniquitate, refriguit charitas multorum. In qua peruersis modis iustitia, fides, veritas, leges, diuina & humana omnia in manu, in gratia, in lingua sita sunt. Et vt breuiter concludam secundùm illius historici sententiam, nullus honor virtuti datur, sed omnia virtutis præmia ambitio possidet. Ex quibus quæ mala consequantur, quales Ecclesiæ rectores, quales prouinciarum iudices, quanta ecclesiarum calamitas, quæ scelerum impunitas, nimum, nimum experti sumus. Itaque conquerendo compellimur exclamare: O tempora, o mores.

In Episcopatu vt se gesserit S. Modoaldus. Cap. 10.

Modoaldus igitur in domo Domini & in atrijs Dei nostri plantatus, rãquam palma floruit, & vt cedrus Libani multiplicatus est. Nam sicut palma virens & in altum

Iohan. 6.

Vir sanctus
necur sub-
terfugere
Episcopatu.Tandem cõ-
fenti, Epi-
scopus con-
secratur.

Luc. 2.

Arnulphus,
Cunibertus,
Remaclus,
Modoaldus
egregij epi-
scopi.

Math. 24.

altum tendens, fidei virore & vitæ altitudine ad profectum Ecclesiæ florebat, & sicut cedrus Libani multiplicabatur, dum odore sanctæ conuersationis omne virus serpenti- tis antiqui à subiectis expelleret, dum etiam multo virtutum candore dealbatus, per altitudinem contemplationis ad cælestia euolaret. Siquidem occasione pastoralis curæ, multiplici bonorum operum exercitio ad eum se studebat innouare, vt tunc primùm putares eum incipere. Ad cuius laudem diceret alius, quicquid animo occurrisset, spiritum scilicet cælestibus iugiter inhærentem, indefessis eum orationibus vacantem, dies ieiunij, noctes continuasse vigilijs differeret, rectè & compositè de singulis virtutibus, de benignitate, de parsimonia, de animi puritate profunderet in laudando, quicquid ingenij, quicquid eloquentiæ vnquam hauisset. Sed hanc compositam narrationem præripit nobis supereminens meritum excellentissimi præfulis, qui ita vniuersas has virtutes habebat, vt in singulis emineret: ita in singulis eminebat, vt in omnibus æquè resplenderet.

De doctrina eius. Cap. 11.

Sed interim omisis illis, quæ in interiori homine, Deo tantum teste & sanctis angelis eius, operatus est: quis vel illam sollicitudinem, qua pater vigilantissimus suis præerat subditis, dignè valeat explicare? Quos tanta docendi perfectione, tanta magisterij arte informando instruebat, vt quasi illa prophetica mensa, intus labrum reflecteret, id est, ad cor sermonem reuocaret, quod loqueretur attenderet, operaretur quod prædicaret. Denique verbum doctrinæ opere commendans misericordiæ, sic erga interiora subditorum studia feruebat, quatenus eis exterioris vitæ protudentiam non negaret: ne si cura exterioris vitæ ab eo negligenter, quasi iurè à percipienda prædicatione gregis animus si angeretur. Nam quia Petri vicarius Petro commissis ouibus inuigilabat, generalem illam eius exhortationem, tanquam sibi specialiter datam, sollicitè attendebat: Seniores, qui in vobis sunt, obsecro consenior & testis passionum Christi, & futuræ gloriæ, quæ reuelanda est, particeps: pascite, qui in vobis est, gregem Dei, non ex necessitate, sed voluntate in Deum. Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.

Vt ad sancta sanctorum accesserit. Cap. 12.

Am verò cum insulatus, tanquam pontifex summus, introiret in sancta sanctorum, oraturus pro populi salute, pro ignorantia vel aliqua necessitate, ita per singulas species sacerdotalis habitus singulis respondebat virtutibus, vt quot exterius sacris ornabatur vestimentis, tot interioribus anima spiritualibus vestiretur ornamentis. Crederes in eius mente quasi in Aaron pectore rationale iudicij virtutis ligatibus imprimi, dum eius nequaquam fluxa cogitatio possideret, sed ratio sola spiritualiter constringeret. Nec enim indiscretum quid vel inutile cogitare poterat, qui ad exemplum alijs constitutus, ex grauitate vitæ semper ostendere studebat, quantam in pectore rationem gerebat. In quo etiam rationali duodecim patriarcharum nomina descripta putares, dum exempla præcedentium patrum indefinenter intueri, & sanctorum vestigia sine cessatione videres eum imitari, ne forte extra sacri ordinis limitem operis pedem tenderet, si ab eorum subtili examine seu discretionis ratione aliquo modo detiaret. Et quia præcipitur Moyse, vt tabernaculū ingrediens, tintinnabulis ambiatur, vt de eo sonitus dulcedinis audiatur: non cessabat sonum prædicationis quasi ex tintinnabulis frequenter emittere, dum superni spectatoris iudicium ex silentio metuebat offendere. Cum taligitur ac tanto diuini ornatu decore pontifex sanctus ingrediens tabernaculum fœderis, & hostiam contriti ac humiliati cordis Deo offerens in odorem suauitatis, ita suis votis diuinam conciliabat clementiam, vt quasi cum Moyse mereretur audire: Faciam secundum verbum tuum. Nam quia secundum verbum Dei innocenter vixit, & mandatorum eius non surdus auditor, nec segnus executor extitit, idcirco misericordem Deum secundum verbum eius fecisse credimus, quoties pro salute subiectorum pijs coram eo preces humiliter effudit.

Monasterium virginum vt extruxerit. Cap. 13.

Interea cum domus eius decorem diligeret, & ad referendas dignas conditori laudes ardentissimo semper amore flagraret, super ripam Mosellæ oratorium in honore beati Symphoriani martyris extruxit, opere quidem exiguum, & artificiosi schematis decore minùs ambitiosum: sed, quod nobilius est, clarissimis virtutum gemmis ac pulcherrimis virginei candoris margaritis, multo splendidius ac spectabilius, quam

Virtutes S.
Modoaldi.Cura eius
erga subdi-
tos.

Exod. 25.

Iohan. 21.

1. Pet. 5.

Exod. 28.
Rationale
iudicij.

Ibidem.

Ibidem.
Tintinna-
bula, prædi-
cationis so-
nus.

Exod. 35.

Cant. 1.

Seuera, fo-
ror eius Ab
batissa.Eius virtu-
tes.Confirma-
tur sermo-
nibus S. Mo-
doaldi.

Cant. 4.

Cant. 7.

Oleum ni-
tidæ confci-
entia.

quàm fuerit illud famosissimum Salomonis templum, auro & argento ac tot milibus expositum argumentis. Ibi quippe congregationem sanctarum virginum, tãquam dulcisonos adolescentularum choros, in nuptijs Christi & Ecclesiæ iugiter laudes canentium, insituit, de quibus sponsa in laudibus sponsi videtur illud in Canticis dicere: Oleum effusum nomen tuum: idè adolescentulæ dilexerunt te. Quibus etiam ad regularis vigorem disciplinæ seruandum, sororem suam præfecit, nomine Seueram, quæ secundum nominis sui præfagium & conuenientiam, digna præfidentis animi sinceritate copulam carnis, opes, gloriam & cuncta, quæ peritura nouerat, cum ipsa sui nobilitate & corporis specie, quæ vermibus exaranda erat, paruipendenda esse diiudicans, virginitatem suam Christo illibatam obrulerat. In cuius fide & amore virginem aciem, quam sponso collegerat, tam materna pietate, quàm magistra seueritate confirmans, omnem eis sanctæ institutionis diligentiam exhibebat. Nihil illius seueritate iucundius, nihil iucunditate seuerius. Læticia illius tristis, tristitia suaui. Inculta vestis, oculi demissi, caput inclinatum, incessus grauis, cibus tenuis, ita sanè, vt cum omnia Deo digna faceret, nihil tamen dignum se fecisse crederet, comitesque suas plus exemplis doceret, quàm verbis. Nec decrat ei venerandi fratris sui assidua consolatio, qui in modum aris candentis ardens desiderio, sonans verbo, per scintillas sacræ exhortationis animum virginis ad amorem Dei fortius accenderet, & vt aiunt, oleum camino adderet. Benedictum & Scholasticam crederes: idem desiderium, non impar studium, eandem erga Dei cultum deuotionem in istis videres. Illum non magistrum, sed discipulum putares: istam non dominam, sed ancillam humilem æstimares: nisi quòd eò magis ille seruus, hæc ancilla Christi esset, quòd vterque subiectis non dominari, sed ministrare videretur. Quorum dignam fidei & laboris remunerationem quia iam tempus est enarrare, prudentissimæ virginis vocationem, sicut tempore præcessit, ita nostra præcedere narratione faciamus.

De obitu S. Seueræ. Cap. 14.

Quæ dum vocem sponsi vocantis audiret & dicentis, Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni: coronaberis: ista nihil morata, pio respondit affectu: Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Statimque secuta vocantem cum lampade accensa & ornata oleo optimè nitentis conscientia, digno est cum honore ab eo excepta, & in illum æthereum thalamum cum multa sanctorum exultatione introducta. In quo tãdem, quod diu optauerat, feliciter collocata, inter dulcissimos dilecti sibi sponsi requiescit amplexus, atque splendidissimis filiarum Sion agminibus adiuncta, delicia beatissima perennibus delectatur. Cuius sacratissimum corpus, virgineis stipatè choris, virgineis conclamatum lamentis, cum psalmis & hymnis spiritualibus multo honore in ecclesia supradicti martyris, cui summa strenuitate præfuit, officiosissime est reconditum. O verè beata & venerabilis virgo, quæ pro mortali sponso immortalem elegit, quæ pro lutea domo cælestem thalamum commutauit. Verè beata & gloriosa, quæ pro breui labore æterna beatitudine fruitur, pro vanis histrionum cantilenis dulci angelorum concentu iucundatur. Hæc de vita & transitu clarissimæ virginis paucis libauimus. Neque enim iustum erat, tam pro ipsius meritis, quàm pro honore & reuerentia egregij fratris, memoriam & laudem eius præterire, de qua gaudet angeli, & collaudant filium Dei. Nunc autem, qualiter beatissimus pontifex dilectissimam sororem ad brauium perpetuæ claritatis postmodum subsecutus sit, pro styli modulo prosequamur.

Mortua sorore, vir sanctus ardentius adspirat ad cælestia. Cap. 15.

S. Modoa-
ldus vilitè
de se sentit,
vt solet vi-
ri sancti.

Post felicem sanctissimæ sororis transitum insignis athleta Modoadus, & æterni Regis miles iam emeritus, cunctis iustissimæ vitæ studijs optimo fine compositis, ad præmium & palmam felicitatis æternæ coepit ardentius anhélare, ad quam germanam cum exultatione angelorum trãslatam se nouerat præcessisse. Gaudebat quidem de gloria & beatitudine sororis, sed de sua adhuc quasi imperfectione dolebat. Siquidem se imperfectum, se infelicem, se miserum, se tardum & tepidum iudicabat, quem, puellis ad regnum præcedentibus, moles carnis adhuc in seculo retinebat. Quid nos, inquit, miseri, quid iam de nobis dicturi sumus, qui in puellis tantam constantiam, tam incredibilem laborem, tam miram abstinentiam videmus? Nos membrum corporis viri sumus, & tamen effœminati nihil virile, nihil laude dignum patramus. Multa sæpè fortia virili animo proponimus, sed paruo labore fracti, à propo-

to citius resiliamus. Talia quidem vir sanctus referens, humilia de se sentiebat, qui iure & absque vlla iactantia gloriari poterat cum Apostolo, bonum se certamen certasse, cursum consummasse, fidem seruasse: de reliquo repositam sibi coronam iustitiæ, quam in illa die iusto sibi iudice reddendam confideret. Vnde cum ex fidei & operum securitate & spei certitudine dignam iam posset missionem petere, tamen quasi adhuc multa in se arguenda forent, nouis & acrioribus tormentis exquisitis, de se supplicium sumebat, seque in se crudelis exactor persequebatur in illa iam quasi vltimate ætate, quam profectò non tam natura, quàm ipsemet continuis laboribus vrgendo accelerauerat.

De eius felici obitu. Cap. 16.

Inter cetera Christi miles indeficiens, suæ iam impatiens quietis, mira arte militiæ, recenitem quotidie renouabatur ad pugnam: sed rex immortalis & summæ æquitatis iudex dignam suo militi noctebat in cælestibus coronam. Cum ergo sub graui corporis labore die noctuque desudaret, totoque mentis desiderio super se ad cælestia raperetur, iam desiderans in illam dilectissimam & inæstimabilem supernæ ciuitatis curiam intrare, illis hymnidicis angelorum choris interesse, & bis terque non sine admiratione inclamans, Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum? concupiscit & deficit anima mea in atria Domini: pia tandem consolatione diuinitus refouetur, & de expectatione vicini obitus & præmij securitate præmonitus certificatur. Tum verò repente mutatur in quandam deificam & incredibilem exhilarati cordis lætitiã, conuocatisque discipulis dum sui obitus diem lætum & horam iucundus exponit, animos omnium tristi mœrore saucios reddit. Nec mirum sanè, virum sanctum de certitudine sui transitus tantam concepisse lætitiã, cui pura felixque conscientia testimonium ferebat, Christi familiæ mensuram tritici suo in tempore fideliter se erogasse, commissamque pecuniam gemino fœnore multiplicatam, suo iam Domino reportare, quem pernilig expectans, paratus erat pulsanti protinus aperire. Qui cum iam desideraret dissolui & cum eo esse, iam carnis oblitus & toto spiritu in cælum suspensus, fatiscens membris, quasi iam renouatis nouos superaddere cruciatus, sese plus solito persequi, ipsumque modicum, quod supererat, vitalis caloris extinguere. Cuius ardentissimo labori cum etiam molestia corporis ex voto animi accessisset, non spiritu, sed membris deficiens, fortis athleta lecto decubuit. Nec tamen idcirco sibi magis parcere, non mollibus stratis incumbere, morbo quàm cibo magis delectari: quippe virtutem perfici in infirmitate, contestari. Et cum assistentes discipuli stendo fugerent, vt fatiscenti corpusculo aliquantulum misereretur: Nolite, inquit, spiritum ad Deum iturum fomento carnis impedire, cui scilicet tunc maior misericordia impenditur, cum spiritu superante mortificatur. Tali spiritus seruore pater amantissimus languoris molestiam exuperans, animamque suo redemptori cum angelicis choris expectanti reddere gestiens, suos interim piè consolabatur, ipsumque residuum & vix in ore palpitantem vitæ motum, doctrinæ & admonitioni filiorum totum impertiebat. De fidei integritate, de mandatorum Dei sedula meditatione, de religionis amore, de memoria mortis, de aduentu districti iudicis quandam viuæ vocis efficaciam lingua moriens, apertè tamen, exprimebat. Et cum multos videret anhélantes concurrere, hinc clericos dolentes, illinc monachos lachrymantes, pauperes quoque, viduas & orphanos multo eiulatu clamantes, lachrymas omnium prohibens, dicebat eos gaudere magis debere, quippe qui patrem non amitterent, sed feliciter ad Deum præmitterent. Itaque propinquante hora, delatis viuificis Christi sacramentis, oratione præmissa, participat: dilectosque filios læto vultu deosculans, supremo patri cum votiua pacis & salutis imprecatione sæpius commendat. Tum verò à terrenis oculis reijciens, & concius angelorum sanctorumque choris adesse sentiens, toto corpusculo obuiam dilecto exercitui se erigit, manus & oculos in cælum protendit, crucisque signaculo bis terque se consignans, splendidum caput in manus Saluatoris reclinauit, atque inter verba orationis obdormiens, in pace requieuit. O beatum virum, quem cælestis illa Hierusalem gaudens suscepit, ad quem deducendum rex ipse regum Christus, angelico cœtu stipatus, processit, cui Maria cum virginum choris occurrit, Petrus quoque cum Apostolorum numero, Symphorianus cum Martyrum choro, Eucharis cum sanctis Confessoribus totaque cæli militia, in hymnis & laudibus benedicentes Dominum, qui tali compare, tam clarò pontifice eorum auxerit collegium.

2. Tim. 4.

Seueritudo
vitæ eius.

Psal. 83.

Diuinitus
discit obitum
suum.Affigit cor-
pus suum de-
bile.

2. Cor. 12.

Adhortatio
eius ad suos
sub mortè.Eucharistia
se munit.Cruce se co-
signans, fe-
liciter abire
vita.

De eius sepultura. Cap. 17.

* Alij Au-
stralam.Obitu eius
miserè do-
lent paupe-
res.Miracula
ad eius ru-
mulum.Dicitur pa-
ter misero-
rum.

Interim sacrum funus de more componitur, & à circumstante psallentium choro nunc pijs lachrymis defletur, nunc psalmis & hymnis honoratur. Cuius ad Christum felix & liber transitus, sicut festiuo gaudio supernis ciuibus extitit, ita totam penè Austriam nimio quodam & incōsolabili mœrore concussit. Vnde tota penè provincia ad tanti patris exequias anhelauit, nec solùm ex vrbibus aut oppidis, sed etiam ex vicis turba rusticorum luctuosa funeri occurrit. Multitudo quidem pauperum maximè confluens, senes incurui, debiles baculo sustentati, viduæ sparsis crinibus, pupilli laceris vestibus, omnes aequè lugentes, & à feretro pendentes, suum patrem, qui eos vestire, consolari, alere consueuerat, voce lachrymabili querebantur se amisisse. His familiaribus baiulis cælum suo clamore pulsantibus, charissimum corpus in dilectam sibi ecclesiam defertur, quam supra diximus ab eo fundatam, & in honore beati Symphoriani martyris dedicatam. In qua etiam non sine graui gemitu multisque lachrymis suorum, prout decebat tantum pontificem, cum dilecta sorore terræ mandatur. Quod quidem factū esse credimus diuina præordināte gratia, vt quos eadem deuotio, eadem Christi charitas, idem affectus, non tam sanguinis quàm spiritus coniunxerat, dum agerent in carne, idem etiam sepulturæ locus, locus, inquam, quem iste deuotè construxit, illa fideliter rexit, coniungeret in morte. Vbi in testimonium sanctitatis eius, tot & tanta miracula quotidie coruscare videntur, vt nunc demùm veris cum Christo viuere credatur. Viuere, inquam, viuere certissimè probatur, per cuius meritum ab ipso Deo, qui salus & vita est omnium, cunctis fideliter perentibus multa salutis & vitæ beneficia præstantur. Atqui celeberrimum habetur hodieque Treuiris, certisque indicijs compertum, sanctitate & meritis Modoaldi omni circa regionis salutem frequenter à Deo concessam, si quando diuinæ vltionis animaduersione, aut aëris inclementia, vel fame, aut gladio, vel cuiusque aduersitatis tribulatione incumbente, patrocinium eius incolæ fideliter implorarent. Vnde pater & singulare refugium miserorum à ciuibus appellatur, eiusque depositio quarto Idus Maias cum maxima deuotione & festiua totius regionis exultatione ad laudem & gloriam diuinæ maiestatis celebratur. Obsecramus itaque, vt beati Modoaldi celeberrima apud homines pietas, & apud Deum omnipotentem efficax potentia, nostris quoque miseris compatiatur, peccatorum funes dirumpat, & in illo dilecto & desiderabili in cælis tabernaculo aeternam nobis mansionem obtineat, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuut & regnat per immortalia secula seculorum, Amen.

LIBER TERTIUS.

Cur miracula fiant ad sanctorum reliquias. Cap. I.

Miracula
in firmos
confirmat.

Ad Voniā, adspirante Deo, nobilem beati Modoaldi prosapia, altissima regij sanguinis linea præductam, in primo huius operis libello dilucidauimus, in secundo vitam eius laudabilem paucisq; imitabilem, qua Deo charus hominibusq; venerandus extitit, omni regi nobilitati prætulimus, transitumque eius gloriosum angelicis choris gaudium intulisse perorauimus: nunc iam in tertio non ab re iudicauimus per paucis explicare ipsius sanctitatis indicia, qualia videlicet miraculorum primordia omnipotentis Dei gratia post quietam famuli sui dormitionem ex illius reliquijs in vrbe Treuerensi voluit ostendere. Licet enim signa minimè sint petenda fidelibus, ad corroborandam tamen infirmiorē plebis fidem, non nunquam mortua sanctorum ossa attestari solent, quid eorum viuens egerit spiritus. Infirmis quippe mentibus non immeritò dissonantiam fidei tota præcedentis narrationis series generare videretur, si vir tam præclarus apud seculum generis, tam eximie apud Deum sanctitatis, absque signorum attestazione inter homines latuisset, si gloriosa illius pignora, suis plurimum profutura veneratoribus, humani caruissent exhibitione honoris.

De Nortmannorum in Gallias & Germaniam irruptione. Cap. II.

Veram ex quanta Barbarorum crudelitate, ex quantæ præfate vrbis desolatione occasio illa suborta fuerit, qua viri Dei merita fidelibus primùm innotuerint, paucis libet perstringere: quia quod in præfatiuncula huius opusculi de simili calamitate, alio inducta tempore, disseruimus, argumentum cognitionis esse valet his, quæ

quæ hoc in loco dicturi sumus. Ibi enim commemorauimus Barbaras nationes generaliter per omnes Galliarū fines furoris sui frena laxasse: hinc verò inducimus Nortmannorum gentem indomitam, de vagina suæ crudelitatis eductam, quædam Galliarū & Germaniæ partes occupasse. Quæ immanitate sui sceleris grassata, in ceruices fidelium velut vrsa raptis catulis efferata, nulli sexui, nulli ætati parcere, senes reuerendos necare, iuuenes & adolentes, pro viribus vel tempore se defendentes, confodere, paruulos matrum vberibus auulsos excerebrare, matronas castas, virgines pudicas dehonestare, vrbes nobilissimas flammis edacibus concremare, sanctuaria Dei aut subuertere aut prophanare, diuina & humana pari contemptu pestundare. Erat in his omnibus miseriam videre, iudiciumque Dei mentibus hominum tanto formidabile, quanto impenetrabile: nisi quia, vt datur intelligi, volens Dominus iustam in reprobos exercere vindictam, qui non custodiēunt mandata eius, iratus in populum suum, tradidit eos in manus gentium, & dominati sunt eorum, qui oderunt eos. Sed sicut in vasis iræ, duplici contritione feriendis, ira iustitiæ Dei hinc inchoat, vt ea in futuro irreparabiliter disperdat: ita misericordia eius diligentes se plerunque per compendiosam martyrij viam migrare disponit ad illam inenarrabilem gloriam, quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit: vt vnde reprobis rapiuntur ad pœnam, inde electorum alij ducantur ad palmam, alij castigationes redantur ad vitam & conuersationem bonam, iuxta quod scriptum est: Flagellato pestilente, sapiens sapientior erit.

Esa. 64.
1. Cor. 2.Prover. 19.
* stultus

Sacre virgines metu Nortmannorum quid egerint apud Treuiros. Cap. III.

Huius horrende tempestatis procella urbem inuadente Treuerensem, omnes parere, trepidare, neque fugæ, quam non parauerant, neque præsidij vllam spem habere, præ oculis omniū imagi mortis volitare, iucundæ populi vrbinitates in planctum, chori psallentium in luctum, choræ puellarum in lamentationes migrare: totius ciuitatis faciem immutatam videres, diuinæ religionis vix aliquas tenues reliquias remanere. Porro Deo dicata virgines, quas in oratorio beati Symphoriani martyris cœnobiali conuersatione Deo seruire supra exposuimus, inter tot mortis genera ad consueta orationum arma confugientes, pro castitate seruanda, quam deuouerant, non pro vita præsentis tuenda, quam despexerant, supernum cœpère auxilium ardentissima spiritus contritione inuocare, ac beati Modoaldi sepulcro omnes aduolutæ, vt eius patrocinio ab imminente eriperentur periculo, talibus vel talium similibus cæcibus precibus feruntur penetrasse: Domine Iesu Christe, æterno patri fili conterne, qui nascendo de virgine, illud maledictionis soluens elogium, Maledicta, quæ non fecerit semen in Israël, virginitatis semen in plenitudine temporum mandasti multiplicandum, vt tempore messis fructum eius reciperes centesimum, tu nostris gemitibus, tu nostris lachrymis & vocibus aurem accomoda solitæ pietatis, vt quam tibi deuouimus vitæ castimoniam, quam obtulimus carnis pudicitiam, confessoris tui Modoaldi precibus & meritis ab omni pollutione custodias, & quam nullus animi nostri meretur consensus, nulla Barbarorum violentia virginitati nostræ inferat corruptelam. Huiusmodi precibus cum magna spiritus contritione, cum magno lachrymarum imbri profusus, non defuit operatio supernæ exauditionis, non defuit exhibitio miraculorum beati confessoris.

Sacre vir-
gines contra
Nortman-
nos S. Mo-
doaldi in-
ploran-
patrocinium.

Intra 30. dies virgines omnes moriuntur, magno Dei beneficio. Cap. IIII.

NE ergo Deo sacratæ virgines mala viderent, quæ pro sexus fragilitate metuebant, neve bona amitterent, quæ pro castitatis obseruantia promeruerant, mirabile auditu, mirabilius visu: in pace lecto decubantes, intra dies triginta omnes præsentis decesserunt vita, tantoque feliciter, quanto perenniter victuræ, cum ornatis lampadibus sponso cælesti occurrentes, sempiternæ iucunditatis thalamum cum illo ingressæ sunt. Quarum corpora in eodem sunt oratorio recondita, in quo beati Modoaldi pignora: vt cuius patrocinantibus meritis animæ illarum cælum cum suo possidebant patrono, ipsius exigentibus reliquijs, corpora in eodem humarentur loco: vbi florent orationes earum, & exuberant Dei beneficia ad memoriam virginū extunc, & modo, & vsque in seculum.

Illustre be-
neficium &
miraculum
Dei.

CAP. V.

Cum igitur eiusdem tempestatis adhuc residerent vestigia, longaque solitudo pleraque sanctorum cohiberet loca, siebat nimirum, vt ille sancti familiaris an-
gulus

Prisci Ger-
mani sacra-
rum reliqui-
arum quam
cupidi.

gulus pro sui quidem dignitate parum obtineret reuerentia, neglectu vero ciuium omni custodia destitutus, etiam pateret iniuria. Sed ea mortalium incuria, nostro pontifici auctioris gloria facta est materia. Quidam enim viri, genere Franci, suae gentis haud ignobiles, animo & corpore quammaximè valentes, sanctae deuotionis gratia urbem Treuerim accesserant, quam suorum sanctorum numero superbam, tum vetustatis dignitate celebratam, omni Gallia magis clarere compererant. Eius ali-
quandiu laribus obuersati, religione delectati, sacra terebant limina, ex ignotis penè
notissimi: cum interea viros natura sagaces flamma subijt pulcherrimi facinoris, vt
quocunque modo, precibus aut precio, tot sanctorum pignoribus cum maximo
Treuiorum participarent beneficio. Quae vbi tardiùs procedunt, nihilque in illis
bonae spei aut gratiae praesumunt, die noctuque animum fatigare, omnibus locis op-
portunitatem quaerere, nec flagitium arbitrari quauis arte, dummodò ne inefficaces
redeant, inceptum peragere. Itaque simulata deuotione ecclesiam sancti Sympho-
riani subintrantes, eiusque omnia, quae sibi mox vsui forent, explorantes, vident da-
mum in cultam, iniuriae opportunam, ministris ciuibusque neglectam, merito quidem
suis, Croesi diuitijs nobiliorem, sed rei familiaris inopia longè ceteris obscuriorem. Et
quis, inquit, tuas MODOALDE reliquias hoc totius urbis angulo coarctauit? Indignè
certè sacrarium tuae dignitati comparauit. Vbi enim ianitor frequens in limine? Vbi
varia supellex tuae ornatus ecclesiae? Nihil hinc dignum tanto contuemur nomine. Quam
sanctè, quam vtiliter tuorum hospitem poterat iter comitari, vt arentem nostrae regi-
onis eremum larga benedictione patereris irrigari, vbi nec decori tuo chori psallen-
tium, nec optimis virtutibus laudes deessent celebrantium. Audebimus tamen, si pa-
ce tua liceat, aliquid huius negocij attentare, partemque vel exiguam tui corporis
absportare: ex quo Treuerensi quidem populo detrimenti minimum, nobis emo-
lumentum plurimum, Deo propitio, poterit euenire. Hac familiari colloquutione velut
in bonam frugem animati, simul quia nihil satis festinatur animo cupienti, optimum
factu rati sunt noctem proximam huic operi dedicare, ne dum noctes diebus, mo-
ras dilatandis consultationibus innecterent, attentis ciuibus se cum suspectos, tum
repulsa dignos efficerent. Remotis ergo arbitris, noctis ingressi tempore, pia sed au-
daci violentia mausoleum effringunt, sanctissimo foecundum corpore: dehinc vnus
ceteris paratior, manum temerè iniiciens, & quicquid tenaci digitorum pedine
concludere potuit, sibi recondens, fugam cum socijs maturat inuadere. Quod fa-
cinus licet amore sancti licenter perpetratum sit, non tamen sancto placuisse, rerum
sequentium documento comprobari potuit. Simul enim cum illius extractis artu-
bus, mirum dictu, sanguis copiosus erupit. Qui dum abundè tanquam de patenti
vulnere proflueret, tenebris tamen visum arcentibus, raptos ipsos nihil huiusmo-
di aut videntes aut sentientes ante prodidit, quam à coepto deterruit.

Ex reliquijs
S. MODOAL-
di furtim
ablaris, co-
piosis ma-
nat sanguis

CAP. VI.

Inter ea die terris reddito, cum matutina plebs ad orandum coepisset ex more concurrere, animaduertunt ecclesiae pavementum largo perfusum sanguine, nec statim re cognita, diu multumque incerta suspitione agitabantur, quænam illa essent caedis indicia, vbi nulla vnquam mactari consueuisset victima. Sed exploratis diligenter omnibus, primò recentis fracturae indicia, tum nocturnae temeritatis damna luce clariùs patuere quaerentibus. Nec visus est labor difficilis fugitios insequi, cum sanguis à direptis emanans ossibus, nusquam locorum reos suos desereret, donec illos conscientia trepidos, nec satis periculi securos, suis vestigijs, & quidem haud obscuris, manifestos efficeret. Mittuntur ergo expediti equites iniuriam persequi, temeritatem corrigere: qui celerrimè fugientium terga prementes, eosque facili negotio à fuga retrahentes, delicti quidem gratiam faciunt, omnibus tamen bonis adnitentibus, receptas integrè summi pontificis reliquias ad urbem referunt. Quis enarrare sufficiat, relatis illis, quid gaudij, quid bonae spei ciuibus attonitis redierit? quam benignè, quam exultanter beatæ memoriæ Archiepiscopus cum summo cleri plebisque tripudio obuiam processerit, ac si tunc primò totus sibi sanctus obuenerit? Videres totam ciuitatem in occursum ruere, nullum in domibus, paucissimos in agris aut oppidis resedisse, vt caelo se proximum arbitraretur, quisquis exoccupatus, redeuntem salutatum ire mereretur.

Priscorum
Christiano-
rum erga
reliquias
deuotio.

CAP. VII.

Certe

CAETERUM huius facinoris castigandi gratia, ne quid simile deinceps perniciose crearet licentia, decernunt in commune, corpus sancti in propatulo positum, ab ecclesia transferre, caelestemque thesaurum firmioribus apothecis & tutiori arario commendare. Itaque arcam ligneam, firmissimis tabulis compactam, ferreisque nexibus circumquaque munitam accelerant, eoque translata confessoris pignora, in oratorium sancti Paulini super altare sanctae Crucis summa cum veneratione deportant: consultè scilicet, vt par pari, sacerdos sacerdoti iungeretur, illoque aduentantes dupli-
ci patrocinio solatiarentur. His additur ex Pario marmore tabula, ad extremam ma-
num decoris mira sculptoris arte perducta, quae propter sepulcrum eius reperta, sepul-
ti nomen & meritum praeferebat, hac serie exarata: Hoc est sanctuarium Deo dilecti
Treuerorum Archiepiscopi MODOALDI, cuius rex Dagobertus sanctitatem, sicuti in eius
praeprocepto de Treueri continetur, intra Ligerim & Rhenum magnificè extulit & dilata-
uit. Quod etiam in superioribus memoratum est.

CAP. VIII.

IGITUR sancti Paulini ecclesia, nouo illustrata hospite, in quantam breui claritudinem Iperuenit, quato fidelium studio priorem neglectum correxit, dum pauper cum diuite eò suas necessitudines maturat deplorare, memoratu est incredibile. Sed postquam diuturna quies ocium, ocij verò securitas corruptos mores pepererat, totamque urbis faciem immutatam, pro religione diuinorum contemptus inceserat, sustinenda erat necessariò supernae correctionis sententia, quae pollutam licentiam sub freno distractionis coerceret. Itaque iuxta sententiã prophetae, A sanctuario meo incipite
intempesta noctis silentio idem oratorium subito conflagrauit incendio, id scilicet
agente diuina censura, quò ne per diem accensum, facili concurrentium relinqueretur
industria. Ferebantur vndique globi ignium ventis vrgentibus, totisque habenis
regnabat flammaram impetus, cum interea expergesti custodes, vident res suas in ex-
tremo sitas, opes ad subueniendum vbiuis imparatas. Itaque quod in tanto constrictis
licebat articulo, festinare, concurrere, ingenti metu trepidare, nec contrà niti, nec pos-
sequiescere: postremò manerent, an fugerent incerti, malum improuisum, anceps pe-
riculum clamore testari. Quorum vocibus exciti licet admodum pauci, si qui tamen
sub obscura nocte confluxerant, aurum & argentum, quae prima mortales purant, va-
riamque sacri ministerij suppellectilem summa ope tueri satagebant: de sanctorum ve-
rò pignoribus eruendis immemores, nulli rerum minorem operam impendebant.
Vnde & contigit, vt ignis edax, dum nulli locorum parceret, non solum arentem li-
gnorum materiam penitus absumeret, sed tabulas quoque marmoreas, operis digni-
tate mirandas, circumquaque corrumperet.

CAP. IX.

IN tanta rerum difficultate quis tuas sancte reliquias non aestimaret iri perditum? IRUEBAT vndique moles aedificiorum, dissiliebat vi caloris soliditas marmorum, totaque sacrarum aedium facies, vna fauillarum erat congeries. Et quis omnium apothecam ligneam, contra vim ignis tenerrimam, quae media templi testudine in edito posita, omnem ruentis fabricae excipiebat impetum, crederet periculum euasisse? Sed quod actu difficilimum agris videbatur mortalibus, summo procuratori facilimum, rerum probauit exitus. Nam postera luce, cum plerique ciuium aduentare, & nocturnae tempestatis spectaculum more humani ingenij prospectare coepissent, sedatis tandem incendijs, propius accessere, id maximè curantes, vt vel modicas sancti fauillas colligentes, saluti posterorum reponerent. Quid enim aliud, quam vsque ad cineres tam diuturna clade absumptum crederent? Res mira, & nostris seculis inuisitata. Re-
mota enim, quae omnem superficiem contexerat, incendiolorum congerie, cuncta praeter
spem, quae sancti erant, integra reperere, ipsumque loculum totius expertem iniuriæ,
vt aurum crederes de fornace productum, purgatum, non corruptum. Quis sibi se à laudi-
bus Christi continuit? Quis non gloriosum Deum in sanctis suis repetito clamore praed-
icauit? Tuum MODOALDE nomen, tuum meritum omnis sexus & aetas super astra leua-
uit. Sic Metensem quondam Stephanum prodit antiquitas inter miserorum caedes,
inter barbaricæ depopulationis atrocissimas tempestates, solum oratoriolum, sui mar-
tyrij sanguine consecratum, ignium exemisse discrimini, vt hinc tam praesentes collige-
rent quam futuri, quantum reuerentiae deberent protomartyri.

Transferri-
tur reliquiae
S. MODOAL-
di.

Ezech. 9.
S. Paulini
aedes con-
flagrat.

Vide infi-
gue mira-
culum, &
disce, quam
cura sint
Deo etiam
ossa sancto-
rum eius.

CAP. X.

Z 4

SED

SED quia Maiorum ingressi vestigijs, qualiter beatus confessor suarum reliquiarum defensionem semper affuerit, monstrauimus, libet cetera eius carptim attingere, ut que suorum supplicum post id dierum nunquam saluti defuerit, paucis abfoluere. Mausoleum illud lapideum, quod à quibusdam temerarijs effractum, latenter expoliatum, sicut ex præmissis claruit, veterum memoria restabatur, postquam maioris cautelæ gratia, omnibus id consulentibus, precioso thesauro vacuatum est, pari nihilominus, atque dudum, reuerentia in eadem ecclesia compositum, sanctè admodum seruabatur. Huius superficiem docta manus artificis tabulis vndique marmoreis à fronte præcinxerat, eisque solidè adinuicem compactis, decorem operi, vsum decori ad dederat. His verò ex vicinitate sancti corporis tantum virtutis, tantumque gratiæ salutaris diuinitus accesserat, vt credi vix possit, quantis mortaliū in commodis, patrocinante sancti beneficio, salus exinde procurata sit. Quicumque enim longis febribus vsque ad ostium depastus, quisquis morbo diuturno confectus, huc cum fidei integritate suarum arumnarum querimoniam detulerat, rasura eiusdem marmoris aquæ mixta, & in potum sumpta, celerrimum languoris remedium certissima curatione obtinebat.

Nota miram vim marmoris in mausoleo S. MODOALDI.

CAP. XI.

HVIUS opis capeffendæ gratia cum hodieque innumeros ex diuersis mundi partibus videamus concurrere, nullumque frustra pij intercessoris suffragium desiderasse, vnum tamen fide & religione præstantissimum silentio præterire non est consilium. Moguntia, ciuitas totius Germaniæ celeberrima, Rheni imminet litoribus, commercijs patens, egestatis insolens, agrorum & vinearum fertilis, nulliusque necessaria rei indigens, viris & ædificijs satis exornata, sed multo beatius, quod preciosissimum religionis genus est, reuerendo monachorum ordine illustrata. Horum in vno monasterio, quod longè ceteris nobilissimum, sancti Albani dicitur, nostra memoria quidam præpositus Seueredus nomine, cælesti philosophia exercebatur, vir optimis artibus à tenero vngue imbutus, Deoque & hominibus ob multa ingenij bona charus & acceptus. Sed hos tam lætos successus præpediebat ægritudo continua, lenis que febrium vaporibus non lentè viri eminentis premebatur industria: qua peste acerrima iam per triennium exhaustis viribus, nihil postremò credidit salubrius, quam inutiles medicorum opera cessante, cælestis manus suffragium quærirè. Nam edoctus claritudinem Treuerensis ecclesiæ, eò profectus intendit, parsque factus supplicantis populi, humilis precator, sed celeberrimus beneficiorum impetrator, tumulum sancti accessit, potum abrasum marmoris sincere participauit: nec fideli desiderio frustratus, breui ex infirmo sanissimus, pallorem rediuvio colore mutauit. Is non immemor beneficij, cum sanctis omnibus purè deseruiret, tum suo curatori familiarissimè inhærebat, eoque deuotionis circa illum profecerat, vt locum nostrum, quò eius reliquias nuper translatas didicerat, speciali affectu multus & frequens expeteret, antè fraternitati nostræ acceptus, tum verò ex assiduitate commanendi acceptissimus fieret. Huius relatu virtutem, quam expertus fuerat, fratribus sui studiose compertam, haud iniuria nostræ narrationi credidimus inferendam, nihil verentes debili falsitatis calumnia pulsari, quæ tam veracis viri patrocinio facile poterit eneruari.

Febricitans potu rasi marmoris de sepulchro S. MODOALDI curatur.

CAP. XII.

NE verò quibusque sui supplicibus & deuotis semper ea incumbere videatur necessitas, ad obtinendum cuiusuis incommodi suffragium & doloris, potum ire puluerem illius abrasum marmoris, operæ precium erit præsentem exemplo animaduertere, quam facilis, quam paratus fuerit sibi famulantibus, se appellatibus nonnunquam sine hoc potu, solo virtutis obtentu respondere. Erat quædam sanctimonialis Deo deuota in eadem Treuerensi ciuitate, quæ psalmis, orationibus & vigilijs vacans, non discedebat de templo, vt Annam viduam crederes de euangelio. Sed cum illas atque illas sanctorum frequens circuiret reliquias, & in tabernaculo Dei, Deo plena mulier, suauissima laudis & compunctionis sacrificia offerret, tum ante omnes & super omnes excellentissimi præfulis MODOALDI sanctuarium venerabatur & frequentabat, amplexabatur & honorabat, atque coram eo affusa, immò affixa, quot preces deuotas, quasi tot acceptabiles hostias in odorem suauitatis ante conspectum diuinæ maiestatis dirigebat. Erga quem ex inspiratione diuina tantam conceperat deuotionem, ex deuotione amorem, ex amore familiaritatem, vt quæcunque sibi ex humanarum rerum, vt affolet, varietate obrigisset necessitudo, ad eum specialiter causam suam expositura recurreret, vtpote quem vnum & solum, quodam ausu confidentiæ

Luc. 1.

fidentiæ dominum suum & crederet, & diceret. Hæc aliquando vi febrium tacta, cum acris fatigaretur & æstuarer, ad eiusdem domini sui memoriam se recepit, & causata cum eo de sui statibus, suæ salutis incommodo, huiusmodi querelam apud eum deposuit: Sicine, inquit, placitum est coram te domine mi, & ita congruit, vt cum alij, tam externi quam domestici, te suarum infirmitatum adeò facilem & promptum obtineant adiutorem, me tuam singularem ancillam tam graui dolore, sine vilo respectu clementiæ, patiaris fatigari? Quin potius beneficium, quod alijs elargiris gratuitò, mihi, vt confidentibus ceteris loquar, famulæ tuæ dominus impendas ex debito. Nec reputauerim mihi necessarium esse marmoris tui salutarum illam rasuram cum alijs bibere, quando fideliter & verè apud animum meum constat, sine hoc aut vilo exteriori adminiculo te mihi posse subuenire. Hæc & his similia vbi coram domino suo tam pia quam fideliter perorauit querimonia, subito correpta sopore obdormiuit. Vnde paulò post expergefacta, ita se incolumem factam, omni que dolore ac tremore carentem inuenit, ac si tota illa febris cum somno pariter euauerit. Iesu bone, qua exultatione, quo gaudio, quibus illa ad hoc laudibus resiliuit, quo tripudio? Enimverò quæ tam manifesto ipsius rei probauerit experimento, non se hæcenus frustra seruasse, neque quicquam frustra supplicasse MODOALDO. In spem proinde maximam animata, stabat tanta in hoc ipsum admiratione attonita, vt penè sui suarumque rerum immemor, ne librum quidem psalmorum, qui quasi comes indiuiduus sibi semper adhærebat, recedens à sanctuario, meminere secum tollere à loco, quo reposuerat.

Sanctimonialis querelam subito curatur à febribus.

CAP. XIII.

INTEREÀ illò deueniens quidam adolescens, specietenus clericus, corpore & mente vagus, actu indisciplinatus, inuentum psalterium, nullius arbitri sollicitus, rapit: seseque inde celerius, nec tamen ab vrbe remotius, abripit: sed quo minus deprahenderetur, in suburbio diuersorium cuiusdam subintrat pauperis. Quasi verò, hominum ineptissime, damnum famulæ suæ, MODOALDO inspiciente & iam insequente, vllus locus, vlla latebra, vlla humani ingenij industria possit vel abducere vel occulere. Ergo quia mens in malum obdurata, nihil vnquam pensi, nihil haber moderati, iniquitatem super iniquitatem apponit, pannosque sui hospitis, quos vxor ipsius ad abluendum exposuerat, de nocte surgens & auferens, psalterio quasi lucro lucrum adiungit, impatiensque morarum & quietis, duplicati mali conscientia perurgente, nihil sibi misertius ratus, noctis & fugæ præsidium innadit. At muliercula somno manè excita, vbi neque suppellectilem suam, neque fidelissimum illum suum hospitem inuenit, marito damnus conqueritur, fugientem furem euestigò subsequi adhortatur. Ille verò nihil moratus, velocius furem insequitur & comprahendit, atque execratus scædum hominem, violenter quod suum erat, & etiam psalterium aufert & reportat. Interea deuota sanctimonialis, vbi librum suum requirens non reperit, deuotione, qua consueuerat, ante sanctuarium Domini sui, dispendium suum causata, deplorat, etiam atque etiam eum precatur, vt sibi solita benignitate psalterium restituat, vnde sacrificium laudis Deo & ei immolaret, ac redderet altissimo vota sua. Nec sefellit affectum piæ petitionis effectus iustissimæ exauditionis. Fit quæstio per totam urbem de psalterio: transit viritim ad alterum ab altero, donec rogatus pauper, qui receperat, exponit, reddit, sanctimonialis recipit, Deo gratias dominoque suo MODOALDO, non sine magno animi fideique ardore, rependit. Ecce lucidissima miraculorum insignia, sed paucissima de plurimis libata sunt: quibus tamen, si ea rectè animaduertitis, sic vita MODOALDI gloriosa & merita præclara splendidissimè illustrantur, ac si aurea tabula gemmis vel lapidibus preciosis distincta & decorata videatur. Quid enim eius vitam, nisi auream rectè dixerim tabulam, aureis videlicet operibus coruscantem? Quid gemmas vel margaritas in tabula, nisi interlucentia gestis eius miracula? Porrò sicut nec virtutum eius, ita nec huius libri finem à nobis conuenit expectari: quia dum quotidie, Deo militem suum glorificante, nouis & præcipuis effulgeat miraculis, noua perinde materia nouos quotidie & præcipuos exoptulat scriptores: immò summa moles materiæ Tullianis insultat ingenijs & eloquentiæ. Sed faceffat apud fidelium mentes indigna describendis sancti viri gestis sollicitudo & molestia. Atqui preciosa eius memoria æternaliter viget, & super omnia redolet aromata, vtpote qui gloria præditus immarcescibili, semper multiplicatur vt palma & cedrus Libani, & germinat vt lilium, floretque ante Dominum per omnia secula seculorum, Amen.

Videtur Sancti in casis, quid agatur in terris.

Liber amicus redditur sanctimoniali, S. MODOALDO candido.

Epistola

Epistola F. Thietmari de translatione S. Modoaldi.

DOMNO & patri Stephano, diuina electione Abbati, & sancte congregationi, beato Apostolo Iacobo sub eius moderamine in Leodio famulanti, Frater Thietmarus, quem dicunt procuratorem oculis beati Petri in Helinuardeshuysen, cum omnibus Christo se cum militantibus, munus perfectæ charitatis ex animo, & plenæ fraternitatis pensum ex debito. Quoniam pater serenissime, vt multorum didicimus relatione, Apostolicæ religionis norma perfectissime imbuti, Apostolicæ vitæ tenorem fide & actibus imitami, dignum duximus vos verbis Apostolicis affari: Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui vos idoneum elegit ministrum noui testamenti, non solum litera, verum etiam spiritus modulamine laudem omnipotentis Dei pronuntiare, & sanctorum suorum gloriam presentibus posterisque seculis imitabilem verbo & scriptis prædicare. Vberimus nanque vestri cordis hortus, totius Aquilonaris frigoris torpore depulso, Australis spiritus gratæ temperie afflatus, dulcissima stillauit aromata, quæ sui fragrantia longè lateque diffusa, odorem bonæ vestræ opinionis ad nostram vsque transfudere notitiam. Et licet tot terrarum spatia nobis adspicere vestri notitiam celauerint, tamen morum maturitas, cordisque sinceritas, ac piæ mentis affectus, ingenijque patet efficacia. Et in hoc miranda omnipotentis Dei mortalibus prædicatur dispensatio, quoniam sunt homines super millia, quorum notitiam retinemus ex facie, sed nec modicam quidem intentionem cognoscimus ex corde. Vestri autem cordis, licet carne absentis, arcana quodammodo perspicimus, quoties beati patris nostri Modoaldi vita mellifluis tractatu nostris insonat auribus, & delectabilia vocis vestræ percipimus modulamina, quoties dulcissimam cantus eius melodiam siue concinimus, siue concinentes attendimus. Hæc vitæque luculenter digesta, tantam super omnia aromata dulcedinem faucibus nostris indidere, tantamque dilectionis plenitudinem cordibus nostris infundere, vt nullius amaritudinis rancore valeant aboleri, nullius molestiæ tædio euacuari. Pro talibus tantisque beneficijs iustissimum rati modis omnibus gratiarum præconijs piæ deuotionis vestra studio respondere, in nobis nihil laboribus vestris æquiparandum ex nobis sufficimus æstimare, quoniam superant omnem facundiam laudis nostræ. Quapropter totis medullis conuersi ad eum, qui ore vestro magnificatur & voce glorificatur, nostroque, licet exili, famulatu honoratur, indefessè supplicamus, quatenus suis meritis ac precibus vobis pro gratiarum actione perennis gloriæ coronam, pro mercede æternæ vitæ beatitudinem apud Christum obtineat, cui proculdubio impenditur, quicquid sanctis suis obsequij dignè ac laudabiliter exhibetur. Igitur quoniam indagatioe sufficienti, nullam vnquam abolitione delendam, vestri notitiam tenemus, par est, vt studio nostræ manûs & linguæ nos quoque ad vestri notitiam perducamus. Offerimus itaque vestra beatitudini translationis beatissimi patris nostri Modoaldi libellum, humili stylo digestum, vestrae dignationis solertia corrigendum, vestrae autoritate corroborandum. Cuius seriem indagantes, cognoscetis de situ loci & exordio coenobij nostri, quam benigna & mirabili dispensatione Dei in prosperos successus conualuerit, quam deuota piorum ad stipulatione in augmentum religionis excreuerit. Patebit etiam, cuius occasionis euentu, pio dudum accensu desiderio, larga omnipotentis Dei miseratione, in tantam animi fiduciam sumus promoti, vt preciosissima sanctorum pignora, quæ nulla auri vel argenti copia dignè valerent comparari, pia inopportunitate postulata mereremur adipisci. Quæ condigna veneratione & honorificentia loco nostro illata, diuersis miraculorum signis diuina glorificauit dignatio, vt liquidò claret cunctis, cuius meriti, cuiusque magnificentia sit eorum spiritus in caelis. In his omnibus agnitione nostra totiusque rei nostræ summa vobis sufficienter patefacta, pater reuerentissime, sanctitatem vestram ad congratulandum nobis inuitamus cum omni charitatis deuotione, affectu deprecatorio verbis vtentes Psalmistæ: Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum. Hanc autem magnificationis vestræ seriem exigimus, vt sicut eiusdem beati patris nostri Modoaldi nobilem profapiam vitamque laudabilem luculento stylo digessimus, ita quoque translationis eius schedulam, ingenij vestri scalpello elimatam, per cauernas pij cordis vestri traducatis, quæ impolitum quippiam vel admittere vel emittere nullatenus consueuere. In hoc igitur fraternæ charitatis intuitu desiderio nostro satisfacite, vt sacrificium præteriti operis, quod Christo per nos obtulistis, iam holocaustum fiat, &

2. Cor. 3.

In Christu redudat, quicquid eius sanctis impeditur.

Reliquias quam preciofas.

Psal. 35.

& hostiæ immaculatæ caudam medullatam, id est, boni operis perfectionem, autoritate piæ deuotionis vestræ roboratam à vobis, denuò omnipotenti Deo per omnia placabilem exhibeamus, gratanterque susceptam hoc ordine recitandam teneamus.

Translatio sancti Modoaldi archiepiscopi.

BEATVS Modoaldus, vir venerandæ memoriæ, summæ ingenuitatis linea præclarus, sanctitatis excellentia præcipuus, generositatis normam, morum nobilitate commendabat. Literali quoque scientia, in domo Domini plantatus, quasi palma floruit, & vt cedrus Libani multiplicatus, totius suauitatis germen circumquaque redolentia produxit. Vnde contigit, vt ordinationi diuinæ dispositionis regali celsitudine procerumque constantia concordante, totiusque Cleri ac plebis voto conspirante, vir Deo & hominibus acceptus, Treuironum sedi subrogaretur episcopus. Itaque pius pater, occasione pastoralis curæ, multiplici bonorum operum exercitio adeò se studebat informare, vt continuo virtutum candore dealbatus, per altitudinem contemplationis ad caelestia euolaret. Interea dum domus Dei decorem diligeret, & ad referendas dignas conditori laudes ardentissimo semper amore flagraret, super ripam Mosellæ oratorium in honore beati Symphoriani martyri, extruxit, ibique congregationem sanctarum virginum, amplexibus sponsi caelestis mente & habitu indefessè immorantium, instituit: vbi etiam idem pater amantissimus, defatigatum spiritualibus exercitijs spiritum Deo reddens, tumulatus quiescit.

Genus. Mores.

Literatura S. Modoaldi.

Interea Nortmannorum turmæ effera, de vagina suæ crudelitatis eductæ, quasdam Gallia ac Germania partes occupantes, urbem Treuerensium inuasere. Qua immanitate suis sceleris grassantes, nulli ætati, nulli sexui pepercere, matronas castas & virgines pudicas dehonestantes, sanctuaria Dei prophanantes, diuina & humana pari contemptu pessundantes. Porro præfatæ virgines Deo dicatæ, ne mala viderent, quæ pro sexus fragilitate metuebant: ne bona amitterent, quæ pro castitatis obseruantia promeruerunt: beati Modoaldi sepulcro aduolunt, creberrimis singultibus tandem obtinere, vt, mirabile dictu, infra dies triginta omnes ex hac luce migrarent, & in eadem ecclesia in pace quiescerent. Qua de re cum hunc tantæ sanctitatis locum, inhabitantium frequentia destitutum, repentina cohiberet solitudo, extranei quidam clerici animo sagaces, quasi laudabilis furri desiderio ducti sunt, nec id flagitium arbitantes, si quavis arte sanctorum reliquijs participarent. Remotis ergo arbitris, nocturno tempore ingressi, mausoleum beati Modoaldi effringunt, manumque temerè mittentes, quicquid tenaci digitorum pectine concludere potuerunt recondentes, fugam iniurunt. Quod facinus, licet amore sancti perpetratum sit, & ad declaranda ipsius merita Deus permiserit, non tamen ipsi sancto placuisse, rerum exitus comprobauit. Nam ex membris eiusdem extractis, mirum dictu, sanguis copiosus erupit: qui raptorum stillando denotans vestigia, nusquam locorum fugitios deseruit, donec die terris reddita, ab insequentibus rei comprehenderentur: & omni negotio vacuatis euadendi gratia indulta, ex integro summi pontificis reliquiæ ad urbem cum omni honore transferuntur. Cæterum ne quid simile deinceps perniciose crearet licentia, decernunt in commune corpus sancti, in propatulo positum, ab ecclesia transferre, caelestemque thesaurum firmioribus apothecis & tutiori ærario commendare. Itaque arcam ligneam, firmissimis tabulis compactam, ferreisque nexibus circumquaque munitam, accelerant: eoque translata confessoris pignora in oratorium sancti Paulini super altare sanctæ Crucis summa cum veneratione deportant.

Nortmannorum immanis crudelitas.

Magnu Dei miraculum.

Item aliud valde exitium.

Dehinc interiecto multi temporis interuallo, peccatis exigentibus, occulto Dei iudicio, idem oratorium subito conflagrauit incendio, intempestæ noctis silentio. Cuius fragore exciti custodes, variam sacri ministerij supellestem summa opteri fatagebant: de sanctorum verò pignoribus erudis immemores, nulli rerum minorem operam impendebant. Vnde & contigit, vt ignis, dum nulli locorum parceret, non solum arentem lignorum materiam penitus absumeret, verum lapides, tabulas quoque marmoreas, operis dignitate mirandas, circumquaque corrumperet. In tanta rerum difficultate quis tuas, sancte, reliquias non æstimaret iri perditum? Quis enim aliud, quam vsque ad cineres tam diuturna clade absumptas crederet? Res mira & nostris seculis inuisitata. Postera luce plerique propius accedentes, vt vel modicas sancti fauillas colligerent, remota, quæ omnem superficiem altaris contexerat, incendiolorum congerie, cuncta præter spem, quæ sancti erant, salua reperere, ipsamque loculum totius expertem iniuriæ. Quis ibi à laudibus Christi continuit?

Inflammatum oratorium S. Paulini.

Stupendum sancti miraculum.

Tuum

Tuum Modoalde nomen, tuum meritum omnis sexus & aetas super astra tulere, Deum gloriosum & mirabilem in sanctis suis, repetito praedicantes clamore.

Post haec venit vir venerandae religionis, Abbas merito & nomine, de Saxoniae partibus, diuturno iam accensus desiderio, ut patroni alicuius probatae sanctitatis corpus integrum, quod sibi largiri dignaretur Dominus, honorifice suis inferret sedibus. Hic nanque, praelibatis suis suorumque ieiunijs & orationibus, crebrisque vigiliarum singultibus, quasi praerogatiuis apud Deum obtinuerat legationibus, ne votis sui desiderij deberet frustrari. Quapropter ipsius gratia praecunte ac disponente, & venerandae memoriae Brunone Archiepiscopo annuente, totiusque ecclesiae concordia voto adspirante, gloriosissimi pontificis Modoaldi corpus preciosissimum meruit suscipere. Quod cum inestimabili gloria & solenni ornatu ac melodia, vniuerso clero comitante, & promiscui sexus ac aetatis plebe circumfluente, de loco suae sedis eductum, in Saxoniam decentissimè est translatum, & in oratorio beati Petri Apostoli in coenobio, quod dicitur Helinuardeshuyfen, honorifice locatum. Acta sunt haec anno Dominicae incarnationis M. C. VII. à venerabili Thietmaro, huius nominis secundo, successione autem sexto eiusdem loci Abbate, anno ordinationis eius xxvij. regnante Domino nostro Iesu Christo cum Patre & Spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Bruno, Archiepiscopus Treuirenensis.

S. Modoaldus in Saxoniam translatus.

VITA S. RICTRVDIS MARTIANENSIS, PER HUGBALDVM MONACHVM ELNONENSEM, AD STEPHANVM EPISCOPVM CAMERACENSEM SCRIPTA ANNO CHRISTI 907. Stylus obscurus & simplex, in gratiam Lectoris mutatus est per F. Laurentium Surium.

PRAEFATIO AVTHORIS.

IN membrorum Christi compage vi excellentiori, ita merito quoque magis honorabili domino & praesuli Stephano, secundum nomen suum Apostolicae reuerentiae signo ab hominibus quidem coronato, sed demum ob meritum insignia cum eis, quorum insitit vestigijs sanctitatis, à Deo coronando, Hugbaldus, sacerdotum & monachorum omnium minimus, immarcescibilem, virtutumque floribus vernantem à Deo optat precaturque coronari. Rogarunt me iam pridem Clerici & Deo sacrate virgines congregationis S. Rictrudis, ut tumilius, tum prolium eius gesta conscriberem: ego vero distuli, vel quod quantulumcumque scientiam meam tantae materiae scirem imparem, vel quod ob longitudinem temporum nulla certae fidei scripta, quibus ea continerentur, mihi videre contigisset: verereturque, ne dubia pro exploratis, & vana atque commentitia pro veris annotarem. Sed cum renitenti mihi quaedam offerrent historias, quae cum dictis ipsorum consentirent, & iam fidem mihi facerent illi, quorum non contemnendae personae viderentur, quod ea, quae ipsi assererent, olim literis consignata fuissent, sed Nortmannorum sequissimarie omnia populante interijissent: demum adiuratus per tremendum diuinæ maiestatis nomen, cessi illis, fecique etsi non ut debui, at tamen ut potui: nec mihi studio fuit verborum adhibere phaleras, sed lectoris & auditoris consulere utilitati. Cum autem opusculum absolutum vestrae excellentiae examinandum traderetur, visum est illius prudentiae quaedam in eo desiderari, quae ad conciliandam libris auctoritatem solent à studiosis requiri, nempe, personae, loci & temporis annotationem. Et mihi quidem satis superque sufficere videbatur, si tam praecleara tantorum virorum nomina, gesta & loca exprimente libello, supprimeretur locus & persona scriptoris, ne per haec ceu atram quandam nubem obscurari viderentur astra tanti splendoris: at quia aliter visum est sanctitati vestrae, celeberrima nominis vestri praeuocente lampade, nostras quoque confidimus illustratum iri, quantum tetras, tenebras: tumque Stephanum inelyrum antistitem libelli huius loquetur Praefatio, nostrae quoque exiguae personae mentio fiet. Locus autem, ut nostis, non est mihi iam, sicut olim, in clarissima vrbe, sed libenter me gloriarer vel postremum monasterij beatissimi Amandi, egregij confessoris Christi, monachum, nisi propter peccata mea tam crebro inde eijcerer metu barbaricae incursionis. Quid vero mihi tempus exprimere necesse est, quod omnium infelicitissimum esse videtur, ita ut non nisi cum Propheta ad Deum clamare libitum sit: Lætati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti, annis, quibus vidimus mala. Respice

Nortmannorum populationes.

Psal. 89.

spice Domine in seruos tuos & in opera tua: Ad nos quoque pertineat illud Apostolicum: Remidentes tempus, quoniam dies mali sunt: Sed ne in hoc quoque videar authoritatis vestrae iussa neglexisse, ommissis regum nominibus, nouerit lector nos ista curasse anno à nato Salvatore, summo rege, nongentesimo septimo. Ad profectum Catholicae Ecclesiae opto vos feliciter ad votum valere.

VITAE HISTORIA.

V M Francorum gentem, cuius maiores è Phrygia prodijse ferunt, atque ex regio Troianorum stemmate ortos, post phanaticum simulacrorum cultum ad veritatis cognitionem diuina clementia vocare decreuisset, quemadmodum ex omni aeternitate constituerat, ea tempestate, quae industrius rex Clodoueus eius gentis scepra tenebat, beatissimi praesulis Remigij ministerio id voluit compleri. Is enim sanctissimus pontifex & multa vitae integritate, & admirabili signorum virtute pollens, iam dictum regem & magnam exercitus eius partem doctrinae Catholicae fidei imbuit, & ut ferunt, accepto caelitus chrismate, ad tria circiter millia vno die baptizauit. Atque ex illo tempore magis magisque apud Francos creuit religio, & in exteros etiam fines eorum prolatum est imperium, quod maiores eorum partim sibi iam ante vendicauerant. Nec hoc gentis eius feritati tribuendum est, cuius nomine putantur à nonnullis Franci dicti, tanquam quibus à natura quaedam indita sit ferocitas: sed praestitum hoc eis est, quod duabus eximijis essent columnis fulti, quibus totius Ecclesiae status inniti videretur: auctoritate sanctorum Pontificum, quorum est praecellens honor: & virtute regum praepotentium, qui in administranda republica sagaces inprimis fuerunt. His, inquam, rebus factum est, ut diuina tum praeniente, tum subsequente gratia, FRANCORVM potentia magis magisque aucta & propagata sit: atque etiam vbi quondam abundauerat iniquitas, deinde intantum Dei gratia superabundauerit, ut quemadmodum caelum ornatum stellarum multiplici pulchritudine, ita Francorum regio, praestante patre luminum, à quo est omne donum perfectum, multiuaria tam indigenarum, quam aliunde aduenientium vtriusque sexus & ordinis sanctorum atque perfectorum hominum claritate illustrata sit.

12. Maij, Cap. 1. Vide Pauli Aemylum lib. 1. de rebus gestis Francorum.

Columnae duae Ecclesiarum Galliae.

E quorum venerando collegio tanquam sidus quoddam eximium extitit Rictrudis, deuota Christi ancilla, grata Deo suo, & chara hominibus atque laudabilis ob merita iustitiae & sanctitatis: quae patrem habuit Ernoldum, virum nobilem, & Lichiam genitricem ex bellicosa Vasconum gente. Quae gens licet ea tempestate magna ex parte daemonum cultui esset addicta, at tamen à Deo electa Rictrudis, sic ab illis impijs traxit originem, quemadmodum è spinis nascitur rosa: atque ab ipsis incunabulis cum tenerae aetatis incremento, honestis est moribus alta & instituta. Fuit autem temporibus Clotarij regis, qui à magno Clodoueo, quem iam diximus primum ad Christi religionem accessisse, quartus fuit, atque etiam huius Clotarij filij Dagoberti inelyti, qui à beatissimo Arnulpho Metensium episcopo institutus, dignus & industria & viribus fuit, qui vna cum patre regnaret, eique in regno succederet. Habuit autem Dagobertus fratrem Aribertum, non tamen germanum. Ei attribuit vrbes & pagos citra Ligerim flumen & vsque ad Pyrenaeos saltus: sapienti videlicet vsus consilio, pactusque ab eo, ne quid vnquam paterni regni ab ipso repeteret. Itaque Aribertus Tolosanam obtinens sedem, cum in Aquitania regnaret, non diu post totam Vasconiam sibi subegit.

Cap. 2. S. Rictrudis parentes. Luciam

Aribertus frater Dagoberti.

At Dagobertus in administrando regno praeclearus, vni vitio subiacuit, immodico deditus amor mulierum. Vnde accidit, ut legitima coniuge sua ob sterilitatem repudiata, alteram sibi copularet. Cumque id flagitium in eo pontifices, inprimis autem vir sanctissimus & mirabilium operum patrator praesul Amandus reprehenderet, ille indignatione & fastu regio incitatus, eundem venerabilem antistitem non absque iniuria è suo regno eiecit. Ille vero pro Christi veritate persecutionem patientissimè ferens, quippe qui etiam sanguinem pro Christo fundere peroptaret, diuersis in locis diuini verbi sparsit semina, atque tandem etiam in Vasconiam, Rictrudis patriam peruenit, ut caelitus infuso sibi lumine eius regionis gentem illustraret, simul sperans ob gentis eius sanctitatem posse se illic martyrij palmam promereri.

Cap. 3. Dagobertus mulierosus.

S. Amandi exilium.

Aa

Interim

Cap. 4.

Interim autem Dagobertus rex, cum non haberet filium, qui ipsi in regno succederet, ea causa moerens non mediocriter, tertiam sibi afficiuit uxorem. Atque tum deum conuersus ad Deum, multorumque expetens preces, & largas prestans elemosinas, eodem anno ex illa coniuge sustulit filium: quem cum anxie cogitaret cuiusmodi vndis salutaribus expiandum diuinaque lege imbuendum traderet, ut quem admodum ipse beatum Arnulphum habuerat paedagogum, ita hic quoque ab insigni aliquo Deo seruo ad Christianae religionis praescriptum institueretur: memoria cepit repetere, quanta iniuria virum sanctissimum Amandum affecisset, moxque ministris ablegatis, cum vbique iussit studiosissime inquiri & ad se reduci. Ita ergo reuocatur ab exilio rex praeco & cultor Euangelij, antistes venerandus, laetantur eius reditu rex & optimates & populus omnis: eiusque pedibus se sternens rex, veniam petit, nec difficulter impetrat: orat pro filio, sed patitur repulsam, dicente viro ter beato, militantem Deo non oportere negocijs implicari secularibus: moxque est conspectu regis celeriter proripiente. At rex nihil de suo remittit desiderio, Audoenum & Eligium viros primarios, multaque prudentia & virtute conspicuos, beatoque Amando in primis charos atque familiares, ad eum mittit, qui tandem inuitum eò suis precibus impulere, ut regis voluntati sese accommodaret. Adducitur infans dies natus quadraginta, adhibere catechesis à sancto praefule, & cum finita prece ex tanta hominum frequentia nemo responderet, Amen, infans ille cunctis audientibus, clara voce respondit, Amen. Inde baptizatur, & Sigeberti nomē ei imponitur, atque ab Ariberto regis fratre è sacro fonte suscipitur. Sequenti anno Aribertus rex, nec diu post etiam filius eius abeunt è vita, omnisque ditio Ariberti cessit Dagoberto. Quae quidem omnia idcirco huic historiae volui inserere, ut lector facilius cognoscat, quae Rictrudi causa fuerit in Franciam veniendi.

Reuocatur ab exilio S. Amandus.

2. Tim. 2.

Baptizatur filium regis, isque respōdit, Amen.

Cap. 5.

Cum enim per id tempus Franci crebro commearent in Vasconiam, Rictrudi puella bonae indolis, ad nobiles iam perducta annos, conspicitur, amatur atque appetitur à Franco quodam Adalbado, praclaris & iustis orto natalibus: cuius mater Gerberta filia fuit sanctae Gertrudis, in monasterio, quod Hamaticum dicunt, quiescentis, quod ipsa construxerat: fueratque is Adalbaldo à puero optimis institutus disciplinis, multisque pollebat opibus & fundis, nec vulgarem gratiae locum in regis aula obtinebat: dignus planè vir, qui Rictrudem haberet coniugem: cui etiam iuxta morem desponsa, & matrimonij lege sociata fuit, licet quidam virginis cognati id molestè ferrent. Neque ineundi coniugij huius causa fuit libido aut incontinentia, sed amor charae sobolis. Nec deerant vtrique dotes animi & corporis, quae in sponso sponsove spectari solent. In Adalbado cernere erat generis nobilitatem, pulchritudinem, virtutem & sapientiam, quae ad conciliandum amorem plus habet virum. In Rictrude forma elegantia, genus, opes, & mores, qui praeter ceteris inquirendi sunt, visebantur. Itaque conuenienter illi sententia Apostolica, erat inter illos honorabile coniugium & torus immaculatus. Non enim surda acceperant aure, quod idem Apostolus dicit: An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt spiritus sancti, quem habetis à Deo, & non estis vestri? Empti estis precio magno: glorificate & portate Deum in corpore vestro. Fidem verò coniugij inter se accuratè seruantes, compage fidei & charitatis erant duo in carne vna, vnanimes, vno ore & concordì operatione honorificantes Deum, & omnibus diebus vitae suae seruientes illi in iustitia & sanctitate.

Rictrudis nubit Adalbado.

Heb. 3.

1. Cor. 6.

Cap. 6. Rictrudis proles.

Nati quoque eis sunt filij, & in ijs primogenitus Maurontus, postea Abbas & Lemita factus, & tres filiae, sanctae virgines: Clotendis, post obitum matris eius monasterij moderatrix: Eusebia, bona Dei cultrix, & Adalendis. Quos parentes eorum, cum essent iusti, tum per seipsos, tum per familiares ipsius Dei seruos in timore Domini erudiuerunt & educarunt, ab infantia caelesti benedictione auctos. Maurontus patrem spiritualem habuit venerabilem Deoque dignū sacerdotem Richarium, qui per sacrum baptismum eum Christo regenerauit. Clotendem egregius pontifex Amandus & sacris manibus è fonte salutari suscepit, atque in omnibus Deo dignam reddidit: Eusebiam Marthildis regina, Dagoberti coniunx ex sacro fonte suscepit. Potest non immeritò de hac progenie dici illud Sapientiae: O quam pulchra est casta generatio cum claritate.

Sap. 4. Cap. 7.

Accidit autem, ut Adalbaldo à pago Austrebatensi, vbi multae ei erant possessiones, in Vasconiam triste suis iter susciperet. Prosequeretur euntem aliquousque beata Rictrudis, sed iussa, citò domum se recipit moerens, quasi iam animo praesagiret imminens malum. Ecce autem malignorum hominum, quos aiunt fuisse, quibus illud coniugium

coniugium displicuerat, vir pius in dijs appetitur, vulneratur, perimitur. Sed planè non est ille mortuus, sed viuit feliciter in Deo, coherens spiritu illi, qui est vera vita: quod quidem satis testantur signa, quae ad eius sacra ossa non raro fiunt. Citò autem tristissimae rei nuncius perferretur ad Christi famulam Rictrudem, quae gemino eoque atroci dolore corripitur, quòd & charissimo se sentiret orbatam coniuge, & proles suas, tum etiam cognatos, videret eius nece grauissime discrucari. Tandem autem luctu illo sopito, cum seruis Dei ipsi familiaribus, praesertim autem cum Amando sanctissimo praefule, de suo statu deliberat: auditque ex illo fidissimo consultore illud Apostoli: Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit. Quòd si dormierit vir eius, liberata est: cui vult, nubat: tantum in Domino. Beatior autem erit, si sic permanserit fecundum meum consilium. Audit etiam illud Domini Saluatoris: Si vis perfectus esse, vende omnia, quae habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelo: & veni, sequere me. Haec & id genus alia verba salutis non surda aure accipiens S. Rictrudis, sed ijs diligenter animum applicans, omni postposita ancipitis deliberationis mora, pollicetur se eius salutaribus monitis obtemperaturam. Verum antiquus serpens, inuidiae stimulis percitus, tam salubre propositum modis omnibus impedire conatur. Comouet regis animum, ut persuadeat illi denuò nubere cuidam ex optimatibus suis. Illa autem profusa id respiciente, multa adhibet blandimenta rex, sed frustra. Blanditijs succedunt terrores & minae, sed tantundem efficiunt apud animum in Deo benè firmatum, Et quia ex tribus Philosophiae partibus eam praecipue colebat, quae in actione & rectè viuendi ratione consistit, nec immeritò viuendi magistra dicitur, quam Graeci Ethicem, Latini Moralem vocant, ad quam primariae illae virtutes pertinent, prudentia, iustitia, fortitudo, temperantia: his ipsas accuratè sese communiens, quemadmodum per iustitiam Deo magis quam hominibus obedire, atque per fortitudinem nullis cedere aduersis constituerat: ita per prudentiam regis indignationem amoliri, & per temperantiam intra modestiae & humilitatis limites sese continere decreuit. Itaque vsa consilio sanctissimi Amandi, ad tempus dissimulat immutabile animi sui propositum, spondetque regi se ex eius consilio facturam, quod sibi conducibilis videretur.

Adalbaldi caedes. Claret miraculis post mortem.

1. Cor. 7.

Matth. 19.

Nec blanditijs, nec minis potest adduci, ut denuò nubat Rictrudis.

Hunc in modum cum regi persuasisset, se ipsius dictis parituram, in praedio suo, in villa Baireio opiparum & regia maiestate dignum apparat conuiuium. Inuit regem cum optimatibus, & inter epulas sermonibus sale conditis omnes exhilarat. Postquam autem repressa fame, edendi audivit remitti coepit, essentque iam conuiuae foecundis calicibus comiter accepti, surgit matrona venerabilis à mensa, & non trepidè, sed constanter: non tepidè, sed feruenter: non segniter, sed sagaciter: non muliebri, sed virili planè animo, quod secum deliberarat, re ipsa exequitur.

Cap. 8.

Primum sciscitatur ex rege, num illius bona venia liceat ipsi in aedibus suis quod velit agere. Rege incunctanter annuente, quippe qui putaret illam sumpto poculo, ut plerique solent, & se & conuiuas alios ad potandum strenuè inuitaturam: è sinu suo profert velum ab Amando pontifice consecratum, qui etiam hoc ei consilium dederat, & inuocato terribilis Dei nomine & auxilio, suo illud capiti imponit. Tum verò rex ira perimor, ingratas relinquens epulas, abscessit è conuiuio. At illa iactans cogitatum suum in Dominum, totam se illius arbitrio permittit & committit: facultatibusque & possessionibus prudenter distributis, spinosisque huius mundi curis è terra cordis sui penitus extirpatis: quae prius seruiendo Christo in membris eius, Marthae gesserat officium, iam ad pedes eius sedens, audiebat verbum eius, optimam Mariae partem, quae ab ea non posset auferri, sibi delicens.

Vide praclarum facinus venerabilis matronae.

Luc. 10.

Ut verò quod in interiori gerebatur homine, id etiam exterior praeseferret: sicut mentis mutarat habitum, ita mutauit & corporis: preciosisque abiectis vestibus, quibus fuerat vsa in matrimonio, ut placeret viro, vna cum eis omnibus se exiit huius mundi impedimentis, ut sollicita semper cogitatione ea sola tractaret, quae Domini sunt, ut illi vni deinceps placeret. Imposuit autem capiti tetrum quendam amictum, ut interioris hominis luctum & poenitentiam designaret, possetque pro luctu breui & moerore momentaneo ea quandoque consolatione affici, de qua Dominus dicit in Euangelio: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Et ut quondam expertas corporis voluptates & molestas demonum profligaret vexationes, in preces continuas & immodica propè ieiunia incubuit, carnemque aspero cilicio domans, illud ex Psalmo canebat: Ego autem, cum mihi molesti essent, in diebus cilicio: humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in sinu meo conuertetur. Porrò locum, vbi spiritalibus daret exercitijs

Matth. 5.

Psal. 34.

Martianen-
se monaste-
rium.

ercitij operam, cum consilio & auxilio sapè dicti antistitis Amandi, valdè sibi congruum delegit, nempe monasterium, quod Martianas vocant, ab eodem antistite ad fluuium Scarbum exædificatum, cui disponendo & constituendo vir sanctus Abbatem præfecerat sanctum Iouatum venerabilem virum, cuius adhuc in eodem monasterio corpus conditum habetur. Et Amandus quidem monachos illic haberi voluit, sed se uatus sanctimoniales ibi congregauit. Hunc ergo locum, satis oportunè ab hominum strepitu remotum, Dei famula Rictrudis expetijt, & beato Amando non solum consentiente, sed etiam inter regem & ipsam pacem conciliante, cum maiestatis regie priuilegio obtinuit, vt illic se totam rebus diuinis manciparet.

Cap. 11.

Marth. 5.

Vt autem omnibus palam innotesceret, à quanta perfectione suam inchoasset conuersionem, conuenienter illi Euangelicæ sententiæ, Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est: post abiectas à suis humeris onerosas prædiorum & facultatum sarcinas, post nuncupatum Deo continentiae votum, post acceptum monasticæ religionis habitum, non contenta se solum Deo offerre oblationem viuam, sanctam, eique placentem: etiam tres filias suas, quas iam supra memorauimus, illi obtulit virgines corde & corpore immaculatas, vt perpetuam seruantes virginitatem, agnum virginem, virginis matris filium, quocumque irerit sequantur, contentque ante Dei thronum canticum nouum, id est, cum agno æternū exultent de carnis seruata integritate & incorruptione. Quod canticum licet audire possint sancti, nemo tamen dicere poterit, nisi illa candida turba incontaminatorum. Quod cum sit verissimum, audite, obsecro, & auribus percipite omnes, qui

Apoc. 14.

Virginum
priuilegium

habetis audiendi aures, quibus adhuc fas est ad angelicæ castitatis aspirare privilegia, & tam præclari contubernij frui sodalitate, atque cum eis noui cantici suauissimam depromere melodiam. Properate, currite, & memores vxoris Lot, retrò respicere nolite.

Gen. 19.

Esaie 4.

& 40.

De sancta
virginitate
cap. 27.

Putridas putidæ carnis concupiscentias edomate. Omnis caro scænum, & omnis gloria eius tanquam flos scæni. Penetret hæc intima cordis vestri penetrabilia, nec meam hanc esse putetis adhortationem, sed beatissimi Patris Augustini, qui inter cætera ita dicit: Pergite sancti Dei, pueri ac puellæ, mares ac foeminae, cælibes & innuptæ: pergite perseueranter in finem. Laudate Dominum dulcius, quem cogitatis vberius: sperate felicius, cui seruitis instantius: amate ardentius, cui placetis attentius. Lumbis accinctis & lucernis ardentibus expectate Dominum, quando veniat à nuptijs. Vos afferetis ad nuptias agni canticum nouum, quod cantabitis in citharis vestris, quale nemo poterit dicere, nisi vos. Et post pauca: Meritò eum sequimini virginitate cordis & carnis, quocumque irerit. Quid est eum sequi, nisi imitari? Quia Christus pro nobis passus est, reliquens nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius.

1. Pet. 2.

Cap. 12.

S. Rictrudis
dat se mo-
nasterio.

Itaque S. Rictrudis tres filias suas, vt diximus, in ætate adhuc tenera vni despondit viro Christo, vt canticum illud, quod iam per se non poterat, per illarum citharas Domino depromeret: cunctisque sapienter dispositis, & curis omnibus huius mundi procul abiectis, monasterij gymnasium adijt, vbi vitæ huius breue tempus tanquam in agone decurreret, contra tartareos dæmones certando viriliter, nuda iam & expedita ab omnibus, ne possent eam vlla ex parte tenere illi maligni spiritus, vnctaque oleo celestis gratiæ, cuius ope freta, facile ex hostibus victoriam reportaret. Porrò Maurontus filius eius in laico habitu regijs officijs & militaribus negocijs adhuc detinebatur, sed corpore potius, quam animi studio aut voluntate, de quo suo loco plura dicemus.

Adalendis
obit.

Luc. 2.

Per id tempus mortua est Adalendis, inter filias postremo loco nata. Obijt autem in ipsa sacrosancta Dominicæ natiuitatis solennitate, quando huic mundo in peccatis mortuo aduenit in Christo salus & remedium præsentissimum, quo profligatur mors cum authore & principe suo: vt Adalendis non tam mortua sit, quam luci vitæ que perenni edita. At pia Rictrudis, inter aduersa fortis & longanimis, cum se illi vno eodemque tempore ingens tum gaudij, tum mœroris materia offerret: hinc angelum toti mundo latissimum nuncium adferentem audiret & dicentem, Euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: inde suæ præ oculis haberet filiolæ triste funus, quod sine dolore cernere ipsa naturæ vis non sinebat: virili animi robore muliebrem superauit affectum, nec passa est sibi dominari luctum, quem extorquebat mors tam chari pignoris: nec voluit dare locum tristitia, vbi natalis celebraretur vitæ. Itaque expletur sepulturæ officium more fidelium, premuntur lachrymæ, luctus faceffere iubetur. Sic primus exactus est dies, sic secundus & tertius solennitatis dies. Vbi ad quartum ventum est, quo sancta Ecclesia paruulos pro Christo

Vide animi
fortitudinē
in matrona.

caelos

caelos commemorat, prudentissima Rictrudis sciens quid cuique deberet impendere tempori, & omni negotio tempus esse & opportunitatem, tempus gaudendi, itemque tempus stendi ita distinxit, vt post sacrorum expletionem mysteriorum, quibus ad Dei laudem eisdem sanctis martyribus non luctus exhibetur, sed honor, vota que præstantur non lachrymarum, sed cæremoniarum: cum iam parata essent omnia, quæ ad corpora cibo potuque perficienda pertinerent, conuocatis sororibus ait: Eat iam charitas vestra, sorores meæ, & dona Dei percipiat cum gratiarum actione: me verò exemplo matrum, quarum hodiè ploratus & vlularus auditus est multus, sinat innocentem filiolam meam, immatura morte præreptam, materna pietate lugere. His dictis, amicum mœrori locum secretum petijt, dolorique, vt natura poscere videbatur, indulgit. O verè laudabilem & admirandam foeminam, quæ fortitudine accinxit lumbos suos.

Ierem. 13.

Marth. 2.

Cap. 12.

Iam veniamus ad Maurontum, cuius supra meminimus, S. Rictrudis filium primogenitum, ab egregio Christi sacerdote Richario per sacrum baptismum regeneratum. Accidit aliquando, vt idem venerabilis presbyter Richarius tum pro sanctitate, tum pro familiaritate equo vectus beatam Rictrudem inuiserit: cumque post sancta colloquia vir Dei consensu equo veller abscedere, illa, filiolum Maurontum in vlnis gestans, paululum è domo progressa, cum prosequeretur, vt benedictione illius filiolus suus muniretur. Postquam autem vir Dei equo sedens infantem in manus accepit, siue vt illi benè precaretur, siue vt oscularetur eum, equus, agente malo dæmonè, cepit ferocire, dentibus fremere, pedibus calcitrare, magno impetu sursum deorsum, cursitate. Itaque sacerdos & sibi & puero metuebat: mater pro vtroque anxia, & iam penè exanimis, quòd putaret certum vtrique exitium impendere, auerso vultu, tam triste spectaculum videre non sustinuit. Flebat etiam familia non mediocriter. At vir Dei tenens fortiter paruulum, ne laberetur, preces fudit ad Dominum: quibus completis, & puer instar auiculæ illæsus in terram perlatus est, & equo pristina redijt mansuetudo. Tum verò mater, recepto spiritu, filium ipsi aridentem in suas sustulit vlnas, & ingens mœror omnium versus est in gaudium haud vulgare: nec debet ambigi vtrorunque meritum id ita euensse. Et quia tam infinitè benigna est Dei clementia & bonitas, vt quod malignus dæmon sanctis in perniciem machinatur, ille ad eorum profectum conuertat: tentatio hæc beato viro cessit ad virtutis augmentum. Cogitans enim apud se, humani generis Saluatorem, cum ad nos redimendos iret Hierosolymam, non phalato sedisse equo, sed humili potius asello, deinceps cum aliqùd esset proficiendum, non equo vsus est, sed asello mansuetissimo.

His confi-
milia habet
cur in vita
S. Richarij
Tom. 2, 26.
April.

Insigne mi-
raculum.

Marth. 21.

Cap. 14.

Maurontis
breuis hi-
storia.

Postquam autem Maurontus ad vires peruenit annos, cum esset vir nobilis, regis lateri adhærebat, qui perpetuis eius officijs & ministerijs vtatur. Data autem est opera, vt sponsa ei ascereretur: sed Amando pontifice spiritualis amoris suauitates & æternæ vitæ inestimabiles iucunditates ei prædicante, voluptuosos carnalis amoris compedes, quibus iam ferè pedem iniecerat, dirupit. Cum autè matri indicasset se nolle sponsam admittere, illa metuens, ne per abrupta lasciuia præcipitia, vt plerique solent adulescentes, iret in profunda gehennæ, non mediocriter dolere cœpit, oratque S. Amandum, vt ipsam ea in re iuuare velit. At vir sanctus eius precibus annuens, Martianas venit, optimisque sermonibus eam demulcens, pristina in Deum alacritati restituit. Accessit inde ad Missarum peragendam celebritatem, & cum illic Maurontus adstaret, vidit sanctus episcopus apem, ter eius verticem circumuolantem: nec ignorans quid ea res portenderet, eum aduocat, hortatur vt quamprimum opere perficiat, quod iam pridem animo velle cœpisset. Nec defuit Maurontus sancti viri monitis: eumque idem beatus antistes more Ecclesiastico totondit, decisa coma capitis eius, vt coronæ signum vel effigiem ferret in capite: per id, quod exterius fiebat, innuens, quid eius significatione intus seruari oporteret: nempe vt vertice capitis nudato designaretur, præpotenti Deo nuda & aperta esse etiam arcana peccatorum, nihilque vel abditissimis versari cogitationibus, quod fugiat oculos cuncta cernentis: Porrò crebra capillorum resectio, indicaret assidue resecandas malarum cogitationum superfluitates. Denique corona & summi sacerdotis tiaram, & regie dignitatis diadema exprimeret, vt inde admoneretur ad regale se pertinere sacerdotium, & post victoriam, ex multiuarijs mortalis vitæ tentationibus reportatam, meritò se recepturum vitæ immortalis coronam, quam Deus promissit diligentibus se. Quæ quidem sanctus vir Maurontus, non solum ex beatissimi præfulis huius traditione, sed etiam ex diuinarum scripturarum lectione suscipiens &

Corona rasi
capitis quid
significet.

memoria commendans, studuit semper diligentissime re ipsa complere. Factus enim postea diaconus, illi muneri congrua viuendi ratione & optima conuersatione respondit. In aula etiam regis, quippe clara editus profapia, praeclare functus est officio regiorum conscribendorum diplomatum, siue edictorum. Et ut ad sanctae conuersationis eius cumulum non parum accederet, sancti Amati episcopi ei conuictus obtigit: qui beatus vir cum Senonensis esset episcopus, falso apud Theodoricum regem, qui per id tempus tyrannidem exercebat, insimulatus fuit, tanquam in regem perfidiae crimen admisisset: atque ea causa in Perona monasterio, in Veromanduorum oppido sito, cui tum sanctus Abbas Vltanus praerat, iussus est exul degere. Mortuo autem Vltano, traditus est Mauronto abbati, ut is eum in custodia asseruaret in Broyle monasterio, quod ipse nuper admodum construxerat in Laetia territorio. At Maurontus illo ad se recepto, ut eius religiosam comperit conuersationem, haud aliter atque caelesti asseruando thesauro cunctis vitae eius diebus omnem ei curam & ministerium impendit, gaudens habere se in illo & sibi & fratribus suis vitae & sanctitatis propositum exemplar.

Cap. 15.

Interea Dei famula Gertrudis, auia Adalbaldi, iam prouecta admodum aetate, & multis cum operibus bonis, in Hamatico monasterio, quod ipsa aedificauerat, ubi etiam sacra virgo Eusebia, eius proneptis, educabatur, viam vniuersae carnis ingressa est: cui in monasterij regimine eadem Eusebia successit, bonae quidem indolis puella, sed adhuc tenerae aetatis, ut potest duodennis. Itaque mater eius Rictrudis, altiori via consilio atque prudentia, non ignorans multos etiam in virtutibus exercitatos hostis tartarei astutia decipi, tum etiam metuens aetati illi filiae suae, ne praeproperam adeptalibertatem, illius maligni serpentis fraudibus circumscriberetur: ad se eam acciuit, secumque habitare voluit. Recusante vero illa, & in Hamatico coenobio permanere volente, mater eius regias compulsas aures appellare, facultatem obtinuit illam regis auctoritate reuocandi. Atque ita coacta Eusebia, ad matrem venit moerens, secumque adduxit totam congregationem suam & proauiae sanctae Gertrudis corpus cum reliquijs sanctorum, quae illic conditae fuerant. Mater autem eius, voti compos effecta, hortabatur illam multis verbis, ut cum ipsa in spiritali militia Deo inserviret. Et illa quidem maternis admonitionibus libentissime parebat, diuinis ministerijs iugiter sese mancipans: sed tamen non potuit amor eius & desiderium reuocari ab Hamatico monasterio, quae ei quasi innata videbantur. Quamobrem flebat sepiissime, & prope singulis noctibus post absolutam vespertinam synaxim, cum eam putarent se dare cum alijs quieti, illa, relicta ante lectum sandalijs, ibat ad Hamaticum monasterium intempeste noctis silentio, cum eo, quem ante, diximus, sanctissimo episcopo & monacho Amato, & cum collactanea sua, alijsque fideis, ut putabat, sui secreti socijs. Ibi quoque celebratis vigilijs & omnium horarum officijs, Martianas reuertebatur, fideli illo peracto furto, ne illic nocturnis precibus non interfuisse deprehenderetur. Nec defuit tamen, qui haec ad matris notitiam perferret: quae eam ad se vocans & blandis mulcebat, & asperis terrebat sermonibus, ut eam ab hoc proposito retraheret, sciens eam magis carnis propinquitatem quam spiritus permoueri. Sed cum neque per se, neque per amicos quicquam proficeret, inuito cum filio Mauronto, Leuita & Abbate venerabili, consilio, utrisque placuit, ut pro huiusmodi inobedientia & pertinacia, verberibus Eusebia castigaretur. Itaque Maurontus, tenente eam famulo, verberauit eam: sed interim ad capulum ensis, quo famulus accinctus erat, grauius attriuit latus teneri corpusculi, ita ut multis, quibus postea superuixit annis, purulentam & sanguine mixtam ab ore falluam eiecerit. Verum neque hoc pacto eius compresso desiderio & conatu, conuocant e propinquis locis episcopos, abbates & illustres viros: qui omnes varijs modis eam mirebantur ab hoc studio reuocare, sed frustra. Tandem igitur consilium hoc illius matri dedere, ut ineret eam optatum repetere locum: quibus etiam assensit mater, quanuis inuita. Confirmabat autem eius religiosam conuersationem maternis adhortationibus, & Deo eam precibus commendans, a se dimisit. Ea igitur voto potita suo, cum omnibus suis laeta abiit ad Hamaticum coenobium, secum eo reducens corpus proauiae suae cum venerandis sanctorum reliquijs: ibi sanae angelicam ducens vitam, in medijs adolescentiae annis rapta est ad caelestis sponsi thalamum, ne malitia mutaret intellectum illius, aut fictio deciperet animam illius: & consummata in breui, expleuit tempora multa.

Cap. 16.

Non defunt autem, qui dente rodant canino, quod diximus sanctam virginem tam male

male acceptam a matre Rictrude & fratre Mauronto: sed nouerint illi, Rictrudem non villo odio insectatam filiola suam, sed eius immaturae timuisse aetati. Sciebat enim scriptum a sapientissimo Salomone: Puer, qui dimittitur voluntati suae, confundit matrem suam. nec illud Ecclesiastici ignorabat: Filiae sunt tibi? serua corpus earum. Voluit igitur filiam apud se manere, ut suis & adhortationibus & exemplis ad perfectiora eam prouideret: & Eusebia, licet se sciret caelesti regi desponsatam, non tamen sanctam matrem proterue aspernabatur, sciens sponsi sui illud esse praecipuum: Honora matrem & matrem, ut sis longaeuus super terram: sed innitens gratiae eius, qui ipsam sibi desponderat, eiusque vnius flagrans amore, nec maternum quidem affectum sibi patiebatur vllum feruoris sui adferre detrimentum. Et Maurontus quoque frater eius, non odij crudelitate id fecit, quod eam flagellauit: sed matri immorigeram & prope insolentem volebat coercere. Etsi autem, uterque & mater & frater in illa castiganda humano quodam errore lapsi sunt, ignorant gratiam Dei, quae illi inerat: non debent tamen temere reprehendi, cum non possint ea numerari in operibus iniquitatis, quae ex charitatis radice proficiuntur, dicente ipsa veritate Christo: Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Quod vero hac occasione in morbum incidit sacra virgo, quo etiam non caruit quandiu superuixit: quis non videat hoc illi ad collatae gratiae cumulum accessisse, ut dum corpore deficeret, spiritu roboraretur, conuenienter illi Apostolica sententiae: Cum enim infirmior, tunc potens sum? Et certe eius conuersatio talis fuit, ut verbis exprimi vix queat. Praebeat talia de se ipsa exempla, quae aliae omnes merito sibi imitanda proponerent. Erant virginis prudentissimae tales mores, talisque habitus, ut virtutes omnes ex ipsa relucere: prudentia in verbis, iustitia in decernendis iudicijs, temperantia in licitis & veritis, fortitudo in rebus duris & aduersis. Cum necessitas interdum cogeret negocijs interesse secularibus, nihil ex his eius animo inharebat. Et ut paucis expediã, virtutes omnes obtinere studuit, & tamen eas ipsas sapienter occultauit. Ita annos nata plus minus vigintitres, cum diuinitus cognouisset diem obitus sui, omnes in sancta professione sub se militantes acciuit, hortabatur eas in mutua perseuerare charitate, in proposito inuolabiliter permanere, obediētiam promptissime exhibere, nec de diuina quicquam diffidere prouidentia, licet ipsa eis subtraheretur. Haec atque alia cum dixisset, omnesque Domino commendasset, repente domus, in qua decumbebat, immenso est lumine perfusa. Quo recedente, sancta illa anima pariter migravit a corpore, & ad vitam est profecta sempiternam, 17. Calendas Aprilis.

Postquam autem sanctum episcopum & monachum Amatum Dominus ab hoc exilio ad caelestem patriam Idibus Septembris euocauit, sacrum eius corpus Maurontus in sua possessione tumulauit, omniaque praedia sua per chartarum instrumenta tradidit: & licet matri suae fuerit superstes, tamen etiam ipse post expletae pietatis administrationis munia, felicem Christo spiritum reddidit tertio Nonas Maij. Sed iam ad S. Rictrudem nostra se recipiat oratio: quae sanae omni mentis studio & toto corporis conatu bonis operibus dedita, & de virtute in virtutem proficiens, dilatato corde infatigabiliter cucurrit viam mandatorum Dei in studio fidei & iustitiae, patulis hauriens auribus illud Apostoli: Sic currite, ut comprehendatis, nempe brauium caeleste. Et ut perfectissimam se exhiberet illius imitatione, qui dixit: Non veni facere voluntatem meam: alterius regimini se sponte subdidit, iussa eius promptissima obedientia capessens, & famularum sese famulam exhibens: semper ob oculos versans illa Saluatoris verba: Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare: nec unquam extra monasterij septa progressa est, cunctisque bonorum operum se exemplum praebuit in humilitate, in patientia, in obedientia, in castitate, in ieiunijs, in vigilijs, in orationibus perpetuis, in longanimitate, in mansuetudine, in modestia & benignitate. Et ne sim longior, ut filia lucis semper ambulauit in luce, cuius fructus est in omni bonitate & iustitia & veritate: sicque in sanctarum virtutum studio perseuerans, cum ad annos peruenisset quatuor & septuaginta, 4. Idus Maij, corpusculum terrae, spiritum vero reddidit caelo: sepultaque est honorifice a Dei sacerdotibus alijsque Ecclesiastica dignitate ornatis viris, & permultis ad eius funus concurrentibus.

Ne quis autem de eius meritis & sanctitate possit ambigere, multa diuinitus conrulant virtutum & miraculorum signa ad eius sacras reliquias, sicut restantur, qui suis oculis cospexere. Te igitur sancta ac Deo dilecta Rictrudis toto cordis affectu ob-

S. Amatus Senonensis episcopus.

Sigebertus in Chron. anno Christi 672.

Eusebiae amor erga Hamaticum coenobium.

Prouer. 29. Eccli. 7.

Exod. 20.

Matth. 6.

2. Cor. 12.

Eusebiae conuision.

Eusebiae felix obitus.

Cap. 17.

hic deest in exemplari M. 9. monasterio, aut aliquid eiusmodi.

1. Cor. 9.

Iohan. 6.

Matth. 20.

Ephes. 5.

S. Rictrudis decessit a vita.

Cap. 18.

Au. hor inuocat S. Rictrudem.

secramus, vt tuis sanctis precibus & meritis, quibus variarum soluis ægritudinum nexus, nos à peccatorum nostrorum vinculis abfoluas, vt benignissimi Saluatoris gratia his expediti, in tremendo iudicij die, cælis & terris ardentibus, ipse nos à gehennæ flammis ereptos, tecum ad æternæ felicitatis gaudia deducat, cuius misericordie nullus est finis: Cui cum Patre & Spiritu sancto est regnum, virtus, honor & gloria per infinita secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI ALTERIVS ALEXANDRI, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

13. Maij. Cap. 1.

VO tempore impius Maximianus imperabat, persecutio multa contra Christianæ religionis sectatores per omnes regiones commota erat. Centurio autem quidam, demonum amicissimus, Maximiani Imperatoris iussu erexit templum Ioui longè ab vrbe Roma stadio vno. Edixit igitur Maximianus Imperator, vt quicumque Christianam fidem sequebantur, dijs ipsis sacrificare cogentur: iussitque omnes præstò esse in templi dedicatione, ac præcones ipsos per totam urbem indicere, vt quicumque illic essent deorum studiosi, crastino die omnes in templi dedicatione cum Imperatore conuenirent. Itaq; omnes, audita præconum voce & tubæ ipsius clangore, parati erant vnà cum Imperatore in Iouis templo præstò esse. Multi ergo, rebus omnibus omissis, templum adierunt, & Ioui sacrificarunt. Quidam verò admodùm diues, Tyberianus nomine, sub imperio suo habens milites, à Felice tribuno sibi commissos, omnes illos conuocauit, eisque hæc dixit: Audite, fratres. Scitis vos omnes, quemadmodùm Imperator præcepit, vt hodierno die in templo Iouis cuncti vnà cum ipso præstò simus. Parate igitur vos, vt mecum vnà in templum veniatis. Hæc cum militibus suis diceret, nunciatum illis fuit, Imperatorem in templum venisse. Tunc celeriter cum Tribuno ipso milites omnes properabant, vt Imperatori assisterent.

Cap. 2. Alexander miles Christianus.

Vnus verò ex illorum numero, nomine Alexander, cum à puero pietatem seruans, Deum ipsum timeret, Tribuno respondit: Si ad Deum illum, qui verè Deus cælestis est, nobis eundem esse dixisset, eumque adorandum, rectè quidem locutus fuisset. Quos enim vos deos esse dicitis, demones illi sunt, non dij. Tum Tyberianus: Non omnibus, inquit, dijs, sed vni deo Ioui nobis nunc sacrificandum esse dixi, licet sint alij, quos & Imperator, & nos colimus. Ad hæc Alexander: Iouem ipsum deum nominasti: at ille talis est, qualis & cæteri, qui demones sunt valdè fallaces, cum eos à quibus coluntur, circumuenire atque omnino perdere soliti sint: quemadmodùm & vos ipsi asseritis, illum ipsum Iouem aliquando mulierem appetiuisse, & cum illa iuxta mare inuenisset, ipsam deceptam corrupisse. Quis vestrum vnquam vidit, aut aliquando audiuit, Deum impuris facinoribus labefactari? Non solum igitur, vt dixi, demones, sed etiam fallaces illi sunt. At noster Deus corporeis oculis non cernitur, qui cæli & terræ effectus est: neque ijs indiget sacrificijs, quæ vos impuris demones offerre consueuistis: sed sacrificium postulat purum ac sine sanguine. Hæc cum Tyberianus audiisset: Omitte, inquit, insaniam istam, Alexander, & deos ipsos beneficiorum auctores ne contempnas, ne fortè Imperator hæc audiat, & aduersus me indignetur, quod te talia dicentem feram.

Cap. 3.

Hæc cum dixisset, festinabat vnà cum Imperatore in templo esse: erat enim tæpus, quo Imperator dijs sacrificia offerret. Memor verò eorum verborum, quæ à milite suo audiuerat, Maximianum adiit, & ira eum allocutus est: Milites omnes, Imperator, quos mihi maiestas tua commisit, tuo edicto inseruientes vidi: vnus verò è militibus non solum mihi repugnauit, sed deos etiam ipsos contumeliosis verbis affectit, affirmans deos illos, quos tu Imperator, & nos colimus, demones esse impurissimos: neque cogitat eos, qui edictis imperij tui aduersantur, mea manu interfici. Hæc cum Maximianus accepisset, militi, de quo hæc audiuerat, valdè iratus fuit: & Vbinam, inquit, ille est, de quo hæc dicitis? Agè ducillum ad me, vt sciam quid ille sentiat. Tum Maximiano Tyberianus: Ita edictum tuum, Imperator, & me ipsum miles ille pro nihilo fecit, vt huc venire neglexerit. Illic Maximianus iussit tres milites abire, & illum fer-

reis catenis vincitum ad seducere. Beatus verò Alexander domi suæ in lecto requiescebat: erat autem hora quasi sexta. Tunc Angelus Domini in somnis illi apparuit, & ait: Esto fortis, Alexander, quoniam multa passurus es pro nomine Christi crucifixi: parata enim tibi sunt tormenta multa. En veniunt ad te Imperatoris milites: sed ne timeas, neque cor tuum expavescat: ego enim missus sum, vt tibi opem feram aduersus omnia tormenta illa, quæ ab Imperatore afferenda sunt. Surge igitur, & Deum tuum ora: ego enim tecum ero, quoad cursum confeceris. Hæc cum beatus Alexander ab Angelo audiisset, surrexit, & Deo psalmum illum cecinit: Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur. Dicit Domino, Susceptor meus es tu, & refugium meum in die tribulationis meæ: Et quæ deinceps sequuntur. Cumque psalmum totum absoluisset, domo sua egressus, militibus illis occurrit, quos olim sodales habuerat. Qui cum Alexandrum vidissent, præ timore in terram ceciderunt: erat enim eius aspectus, tanquam fulgur.

Angelus confirmat sanctum virum.

Psal. 90.

Cap. 4.

Tunc beatus Alexander dixit: Surgite, fratres: quidnam timidi estis? Cui milites responderunt: Vidimus Dei potentia te circumdatum, & præ timore in terram cecidimus. Ad hæc Alexander: Audite, inquit, fratres. Deus ille cælestis prouidit seruo suo. Facite igitur vos, quod iussus estis in eum, contra quem missi fuistis, & me vincitum ducite. Tum milites responderunt: Nos decreueramus nihil tibi dicere: quomodo igitur tu hæc ipsa cognouisti? Non necesse habeo, inquit Alexander, vobis multa loqui, quoniam propero ad certamen mihi propositum, quod cælestis Imperator mihi præparauit. Ego enim ab vrbe Roma Byzantium vsq; iturus sum. Hæc cum dixisset beatus Alexander, flexit genua, & has preces ad Deum misit: Domine Iesu Christe, Deus patrum nostrorum, laudabilis & benedictus es in secula. Nunc te precor, Domine, ne separe me à consortio iustorum tuorum, neque me ad te venientem repellas: quoniam nomen tuum sanctum & terribile mihi notum fecisti, quia tu es adiutor & susceptor meus. Mitto, quæso, Domine, Angelum tuum, qui mihi opem ferat, & coram Maximiano Imperatore orationem expeditam linguæ meæ suppeditet. Has preces cum Alexander compleuisset, milites in ipsum manus coniecerunt, eumque vincitum ad Maximianum Imperatorem duxerunt. Mater autem ipsius Poemenia eam rem ignorabat. Milites igitur festinabant quamprimùm ad Imperatoris tribunal Alexandrum ducere. Turbæ verò cum eum vidissent, magnoperè obstupuerunt: erat enim ætate valdè robustus, annum agens quasi decimum octauum, ad aspectum ita formoso, vt Angeli alicuius speciem præ se ferre videretur.

Ducitur vincitum Alexander ad Maximianum.

Cap. 5.

Cum verò & adspexissent illum valdè hilarem, furore magno perciti, dixerunt: An non iste, qui talis est, multò antè debebat apud Imperatorem deferri? Hæc cum beatus Alexander audiisset, exarscens, & vultum instar ignis accensum habens, ad sceleratos illos homines conuersus: Vos, inquit, de me Imperatori vestro nunciate. Maximianus igitur cum audiisset Alexandrum præstò esse, Tyberianum accersiri iussit. Qui cum venisset: En, inquit Imperator, adest ille, cuius causa milites misimus. Cumque hæc dixisset, iussit Alexandrum ante tribunal sibi. Tunc Maximianus: Verè ne, Alexander, maiestatem meam contempsisti, quia ira stultè atque insolenter Tribunal vnà cum socijs tuis ad templum sequi noluisti, vt mecum simul magnum deum Iouem coleres? Ad hæc Alexander: Ego, inquit, Deum meum, qui in cælis est, colo, & eius filium Iesum Christum, & Spiritum sanctum: alium enim ipse neque noui, neque confiteari possum, cum nullus alius sit Deus, nisi quem ipse colo. Cum igitur præter cælestem hunc Deum alius non sit, ne me amplius de deo alio interrogas. Quod verò ad maiestatem tuam pertinet, ego neque minas, neque tormenta tua extimesco, quæcunque à te mihi afferenda sunt.

Alexandri confessio.

Cap. 6.

His auditis, iratus Maximianus, dixit: Et quid nam potest facere Deus iste, quem tu dicitis? Respondit Alexander: Deus meus corporeis oculis non videtur, sed omnia potest facere: neque quicquam est, quod eius potentie subiectum non sit. At Maximianus: Est ne Deus, qui ab hominibus in cruce suffixus atque interfectus fuit? Obmutescere satana, inquit Alexander: non enim dignus es, qui Christum crucifixum nominas. Stulte, quem crucifixum ac mortuum fuisse dixisti, an non eundem audiuisti mortuis etiam resurrexisse, & multis, qui mortui fuerant, vitam restituisse? Ad hæc Maximianus: Miseret me iuuentutis tuæ, quod ætate admodùm iuuenili te esse video. Misereat te, inquit Alexander, conditionis tuæ, & respiciens eripe te ipsum à laqueis diaboli. Tum Maximianus dixit: Accede miserrime, & Ioui deo sacrificia, ne morte

Magna libertate reprehendit tyrannum.

Blanditiarum
diaboli.

morte pessima intereas. Te ipsum, inquit Alexander, miserrimum appella, qui demones impuros veneraris: ego enim neque minas tuas, neque tormenta, quæcunque ipse allaturus es, extimesco, cum verum Deum adiutorem habeam. Maximianus autem: Iam dixi, me tuæ misericordia commotum esse. Accede igitur & dijs sacrifica. Idem si feceris, scito te vnum ex eorum numero futurum, qui in palatio meo regali primas tenent. Et quisnam, inquit Alexander, deus ille est, cui à me sacrificium offerri vis? Cui Maximianus: Magno Deo Ioui sacrificium offeres. Tunc beatus Alexander, elatis in cælum manibus, ita Deum precatus est: Domine Iesu Christe, ne derelinquat me humilem seruum tuum, sed opem feras mihi peccatori & indigno. Cumque preces compleuisset, oculos ad cælum erexit, & vidit cælos apertos, & filium Dei sedentem ad Patris dexteram: ac tunc Maximianum rursus interrogauit: Cuiusnam deo vis sacrificem? Ioui magno, inquit ille. Ad hæc Alexander: An ignoras, demonem & fallacem istum esse, quem tu deum appellas: quondam mulierem quandam concupiuit, & eius amore captus, tauri forma se induit, & præstigij suis mulierem miseram decepit ac cœdauit?

Cap. 7.

Hæc Maximianus cum audiisset, ridens ait: Hoc nostrorum deorum potentiam demonstrat, quod hominibus tales se ostendunt, quales ipsi volunt. Propterea, inquit Alexander, laudas illorum turpia facinora, quia cum illis conuenis, neque Deum illum cognouisti, qui te honore & Imperio isto donauit. Tum Maximianus: Mihi quidem dii Imperium hoc largiti sunt. Cui Alexander: Tu quidem, inquit, veritatem odisti, ob idque Deum non agnoscis: & quauis prudens videaris, te ipsum tamen perdidisti, demonibus fidem habens. Iterum dixit Maximianus: Multum profecto me miseret tuum, ob idque te sustineo, cum me contempnas, & ita tecum loquaris, quasi tuum similis ego sim. Propterea, inquit Alexander, te ipsum contemno, quod prudens cum appareas, stultus factus es, colens idola muta & sensu carentia. Cum enim immortalem Deum & semper viuentem impiè dereliqueris, patrem tuum satanam diabolum secutus es. Relinque igitur tenebras, & ad lucem te conuertere, ne pereas, & in sempiternum ignem tradaris. Tum iratus Maximianus, iussit ad se accersiri Tyberianum Tribunum. Cumque Alexandrum eiecisset, tradens eum Tyberiano: En, inquit, hominem hunc potestati tuæ trado, quin etiam præcipio, vt ab vrbe Roma Byzantium vsque diligenter inquiras de nostris dijs, & de Iesu, qui dicitur, quem colit Alexander: cuius sectatoribus, quoscunque inuenies, nolim parcere, neque isti Alexandro, sed & ipsum, & omnes Christianos affligas, vtcunque tibi visum fuerit, vt omnes edicto meo aduersantes cognoscant manu mea se posse interfici. Tum beatus Alexander: Gratias ago tibi, Tyranne, quod me per multas regiones celebrem fieri iussisti. Per deos ipsos, inquit Maximianus, non effugies manus Tyberiani. Non enim ille tuum miserebitur, quemadmodum ego misertus fui. Cui Alexander: De hac etiam te Deo meo gratias agam, si fortè dignus inueniar, qui vbique gentium pro Christi nomine labores & ærumnas patiar.

Cap. 8.

Hæc cum audiisset Maximianus, iussit Alexandrum extra tribunal eijci: quem cum Tyberianus eiecisset, & potestati suæ traditum haberet, postero die sedens in tribunali, iussit ipsum illuc duci. Cum autem duceretur, risit ac dixit: En vt rursus satanas se instruxit, & contra me armatus est. Postquam autem ille ingressus fuit, Tyberianus ita eum affatus est: Quid est, ô Alexander? An adhuc in illa temeritate tua persistis? Fac, quod dico: dijs sacrifica, & te ipsum à tormentis libera. Respondit Alexander: Vidi ego sempiternam gloriam mihi præparatam: qua re delectatus sum, & exultauit spiritus meus. Ad hæc Tyberianus: Si facies, quod iussit Imperator, & dijs sacrificabis, tunc magis letari & exultare poteris. At si perges temerè agere, illud tibi prædico per deos omnes, per omnes vrbes ac regiones ossa tua à me dispergenda esse. Ego, inquit, Alexander, facio quod iubet Dominus meus cælestis, neque minas tuas timeo, neque tormenta tua formido. Hæc cum audisset Tyberianus, ira percitus, iussit Alexandrum suspendi, & eius carnes laniari. Cum verò laniaretur, vocem nullam emittebat: sed erigens oculos in cælum, Deo ipsi gratias agebat. Quod cum vidisset Tyberianus, iussit militibus Alexandrum è ligno depositum extra urbem educere, grauiusque catenis vincitum in Thraciam perducere.

Laniantur
eius carnes,
& gratias
agit Deo.

Cap. 9.

Angelus autem Domini eius matri apparuit in somnis, & ait: Surge Poemena: quam celerimè præpara pueros tuos & iumenta, nihil molestiæ in animo habens, ac filium tuum sequere: martyrium enim pro Christi confessione illi obcundum est.

Hoc

Hoc igitur, vt dixi, tibi molestum non sit, neque prius desistas, quam ad locum ei propositum perueneris. Alexandri mater cum hæc audiisset ab Angelo, magnoperè lætata est: cumque surrexisset, sicut dixit illi Angelus, iter faciens sequebatur filium. Quæ in urbem ingressa, in quam perductus fuerat, illic eum inuenit, quo tempore à Tyberiano Præsede interrogabatur. Cum igitur optima illa foemina eum vidisset, misera voce magna: Deus, inquit, ille altissimus pastor bonus, cui tu credidisti, adiutor tibi sit, fili mi. Postquam verò Tyberianus foeminae illius vocem audisset, quasi-^{Mater eius} nit quænam esset vox illa: neque quisquam ex illa turba, quæ multa illic assistebat, potuit dicere, vndenam ea vox aduenerat. Tum Alexandro dixit Tyberianus: Agè, miser, dijs sacrifica. Sacrificio, inquit Alexander, sacrificium laudis cælesti Deo meo. Ad hæc Iudex: An non dixisti mihi, Alexander, vestrum illum Deum sacrificijs non egeret? Talibus, inquit ille, sacrificijs, qualia vos offertis, Deus meus non eget: sed sacrificium iustitiæ ac sanctitatis requirit, quoniam Deus noster sanctus est. Tunc iussit Tyberianus faces accensas eius maxillis admoueri, dicens: Videamus, an veniat Deus ipse, & liberet eum de manibus meis. Itaque ministri satanae fecerunt, quod iussi fuerant, & faces accensas Alexandro admouerunt. Ille verò, elatis in cælum oculis, hæc dicebat: Gloria tibi sit, Domine Iesu Christe, qui Archangelum Michaëlem in Babylonem misisti, & tres illos pueros ab ignis fornace liberasti. Tu, Domine, libera me ab hora hac & præsentis angustia, & Tyrannum hunc subijce potestati tuæ, vt & ego cum Dauide illud dicam: Transiimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. At cum Tyberianus vidisset, ignem ipsum nullam vim habere contra Alexandrum, erubuit, & seruis suis præcepit, vt eum vinculis adstrictum ducerent: quibus & dixit: Interim præite vos: ego verò sequar. Mater autem Alexandri, cum filium à Iudicis conspectu abductum vidisset, rogauit milites, vt eam sinerent filium adire atque alloqui. Cum igitur illa propè accessisset, & Alexander matrem vidisset: Bene, inquit, mater domina mea, huc venisti: sequere me vsque ad eum locum, qui propositus mihi est, quemadmodum Christus Dominus hoc mihi reuelauit. Quidam verò è militum numero cum hæc viderent, dicebant: Tu quidem, Alexander, beatus es, quoniam magna est fides tua: magnus enim Deus est Christianorum. En vt multa tormenta passus pro nomine ipsius, nihil mali accepisti. Hæc dicentes iter faciebant, vt à Tyberiano iussi fuerant. Cum verò ad fontem venissent, & apud illum confedissent, ceperunt vnà cibum sumere: & beatum Alexandrum hortabantur, vt ipse quoque id faceret: erant enim dies quadraginta, quibus vir ille beatissimus neque panem, neque aquam gustauerat. Tunc Christi athleta, flexis in terram genibus, cœpit psalmum illum canere: Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Auxiliū meum à Domino, qui fecit cælum & terram. Domine Iesu Christe, serua me ouem tuam sine peccati labe, ne gaudeat inimicus meus super me: quoniam cognoui nomen tuum sanctum & terribile. Ne me confundas ante Tyrannum hunc, sed emitte Angelum tuum, & dexteram tuam, & esto adiutor & protector meus. Cumque preces compleuisset, illa ipsa hora adstitit Angelus Domini, eique dixit: Ne timeas, Alexander, quoniam exaudiuit Dominus preces tuas, & me misit, vt tibi opem feram.

Mater eius
confusum
eum.Facibus ac-
censis infla-
matur.

Dan. 3.

Psal. 67.

Psal. 120.

Precatio
eius.Angelus eū
corroborat.

Cap. 10.

Cum verò ij, qui cum illo erant, Angeli cum eo loquentis vocem audirent, & neminem viderent, valde timuerunt, & in terram prostrati sunt. Tum Alexander: Quidnam, inquit, fratres, vidistis, quod vos in terram prostrauerit? Illi autem responderunt: Audiuius Dei vocem tecum loquentis, & timore perculsi sumus, talem sonum non ferentes. Hæc cum illi dicerent, venit Tyberianus cum satellitibus suis. Erant autem cum illo & eius vrbes optimates. Quæsiuit Tyberianus à ministris suis, quo nomine locus ille appellaretur. Responderunt illi, Iudicij locum appellari. Ducite, inquit Tyberianus, huc Alexandrum, qui Christianum se esse dicit, vt interrogem, quodnam sit eius consilium, si fortè, mutata sententia, dijs velit sacrificium offerre. Cum igitur Iudex ipse pro tribunali sederet, adstiterunt quatuor consiliarij. Tunc beatum Alexandrum interrogauit: Adhucne in temeritate illa tua praua & insania persistis, neque dijs sacrificas? Sed, vt video, corpus tuum robustum est, propterea non vis sacrificia dijs offerre. Me certe miseret tuum, ob idque ad deos ipsos omnium dominos te conuertere vellem. Tum Alexander respondit: Impie & excæcate filii satanae, cum te ipsum diabolo tradideris, quomodo te miseret mei? Satanas enim patertuus nemini misericordem se præbet: sed vult omnes secum vnà in gehennam ignis attrahere ac perdere. Itane, inquit Tyberianus, homo scelestissime, tecum loqueris,

Sistitur ror-
sus ad tribu-
nal.Verissima
sententia.

ris, quasi ego sim tuū similis? An propterea contumeliosis verbis me afficis, quod te benignitate & misericordia profecutus fuerim? Id quidem te hortari debebat, vt me honore potius, quam contumelia, prosequeris. Tum Alexander: Verè similis es patri tuo satanae, qui tanquam silex aliqua durissima, omni planè sensu cares. An ignoras locum hunc, iudicium appellari? Quæ res manifestè significat, tibi Dei iudicium imminere. Veniet enim, qui iudicaturus est viuos & mortuos, & vnicuique operum mercedem redditurus. Tum cognoscere poteris, an hæc, quæ tibi dixi, vera sint. Nam Deus ipse te quoque iudicabit, quod sine misericordia seruum ipsius iudices. Ille enim videt, quàm impiè tecum agas, & quibus tormentis me crucies. Sed hæc mihi gloriam, tibi verò perniciem maximam afferent.

Rom. 2.
Apoc. 22.

Cap. 11.
Per tribulos
trahitur.

Ceditur vir-
gis fraxine-
is.

Prædicat
Tribuno in-
teritū eius.

Cap. 12.

Angelus cer-
ret Tyberia-
num.

Cap. 13.

His auditis, Tyberianus magnoperè iratus est, iussitque tribulos in terram spargi, & Alexandrum super illos sterni ac distrahi. Has ærumnas cum vir ille beatissimus pateret, ne vocem quidem emittebat. Tyberianus verò, cum animaduertet Alexandrum eos cruciatus non sentire, magis iratus, fraxineis virgis eum cædi iussit. At ille cum à militibus cæderetur: Istane, inquit, homò impurissime, tormenta tua sunt? Adde alia, si qua habes his acerbiora: ego enim diuina ope adiutus, nihil istorum tormentorum sentio, cum Dominus meus Iesus Christus præstò mihi sit, & opem ferat. Habes igitur corpus meum in potestate tua: fac illi quod libet: animæ autem meæ, neque tu, neque pater tuus satanas vnquam dominabitur, sed Dominus meus Iesus Christus. Ad hæc Tyberianus: Iam iam te in ignem conijciam, vt videam, an veniat Christus iste tuus, quem dicis, & te è manibus meis eripiat. Illud enim velim scias, carnes tuas & ossa per singulas regiones, per quas ego transurus sum, dissipatum iri: & ne mulieres ipsæ aliquid è carnibus tuis & ossibus inueniant, quod postea vnguentis odoratissimis perfundat, & vt sanctas aliquas reliquias venerentur, iubebo cineres tuos in fluiuium projici: sicque ne vestigium quidem aliquod memoriæ tuæ supererit. Tunc Alexander: Perdet, inquit, te Christus ipse, & carnes & ossa tua sub celo ita disperget, vt monumentum tuum quamprimùm disparet: futurum enim est, vt, Domino meo Iesu Christo ita prouidente, non redeas, neque Imperatoris tui scelesti adspectum videas: & delet Deus memoriam tuam de terra, quoniam eum non cognouisti, neque miser illum honorasti, qui honorem & potestatem istam tibi largitus est. Nam si ipsum cognouisses, in celo viuere potuisses. At nunc viuentem Deum reliquisti, & patrem tuum satanam diligis, cum quo in gehennam ignis detrusus peribis. Ego autem semper Domino meo & Saluatori Iesu Christo benedicam, qui me ex manibus tuis iniquis eripiet, quoniam ipsius est gloria & imperium in secula.

Hæc cum Tyberianus accepisset, furore magno percitus, vultum mutauit, & insit ministros suos eo in loco manere, & cœnam parare. Cubuit autem illic ipse cum toto satellitio suo: Alexandrum verò milites ipsi sub arbore quadã collocatum seruabant. Cum autem Tyberianus cubaret, adstitit illi angelus Domini valdè terribilis, qui gladium tenens: Tyberiane, inquit, aduersum te ego veni, quoniam cum Alexandro Dei seruo ram iniquè te geris, vt videas ac scias, quàm facilè hoc gladio te interficere possim. Surge igitur, & per Illyricam regionem Byzantium quam celerrimè propera: tempus enim Alexandri Deo seruientis iam propè est. Cum Tyberianus rem ita terribilem vidisset, ita tremore correptus fuit, vt eius carnes ferè liquefierent. Cum igitur tremens surrexisset, cohortibus suis & principibus viris conuocatis, visum illud narravit. Tum illi dixerunt: Volebamus quidem nos te admonere, ne malè atque iniuste Dei seruum cruciaries, sed timebamus: audiuius enim & nos, magnum esse Christianorum Deum, & eos, qui eius seruos cruciant, igne consumendos esse. His auditis, Tyberianus valdè timuit, & illa ipsa noctis hora omnes iter facere, & beatum Alexandrum præire iussit. Cum verò multas vrbes prætergressus fuisset, in nullam introiuit, vt seruaret, quod ab Angelo per visum audiuerat, à quo admonitus fuerat, vt per Illyricam regionem quamprimùm Byzantium properaret. Per multos igitur dies non ausus est à beato Alexandro aliquid quærere: cuius corpus nulla ex parte debilitatum fuerat, sed integrum & robustum erat.

Præteriens igitur per Illyricam regionem, venit in vrbe Sardiniam, in quã neque ipse, neq; Iudex ingressus est. Cum verò eius ciuitatis optimates eum aduentare audiissent, obuiam illi cum multo comitatu processerunt. Christiani etiam homines, qui illic erant, cum audiissent Tyberianum venire, martyrem quendam secum habentem, egressi ex vrbe, Alexandrum seorsum in via stantem inuenerunt. Quem cum

vidissent, ad eius pedes se abijcientes, dixerunt: Precare Deum pro nobis, serue Dei altissimi. At ille: Vos etiam, inquit, fratres, pro me Deum precemini, vt cursum meum in Christo perficiam, & coronam, quam promisit mihi Dominus, ab eo recipiam. Postea verò, quàm vrbe transierunt, quæ Clisura nominatur, & ad castrum quoddam, Bonamasiū nomine, aduenerunt, quod est supra Philippi vrbe ferè miliaribus quadraginta, illic conlterunt. Tunc Tyberianus Alexandri memor fuit, & illum ad tribunal duci iussit: quem sic interrogauit: Num, Alexander, adhuc permanes in temeritate tua, neque vis ab ea desistere, & ad magnos deos ac misericordes accedere, Iouem, inquam, & Aesculapium, qui omnem terrarum orbem gubernant? Tum beatus Alexander: Excæcate, inquit, & stulte fili satanae, adhucne vis à me aliud audire, quàm quod dæmonibus non sacrifico? Ego enim in initio dixi, me Christianum esse, & Dei cælestis cultū seruare, neque impuros dæmones vobis similes à me coli. Ad hæc Tyberianus: Auertat Deus, vt ego id faciam: non enim præcipio, vt dæmones, sed Iouem & Aesculapium, summos illos deos, colas. Obmutescite, satana, inquit Alexander: nihil enim sapias. Tum Tyberianus dixit: Si dijs sacrificium vis offerre, quamprimùm dicas: sin minus, cur me & deos ipsos, scelestes, conuiciaris? Vide, Alexander, quid agas, & te miserear tuū: rursus enim per deos omnes futurum tibi prædico, vt per omnes terras de te sermo diuulgetur. Hoc, inquit Alexander, valdè cupio, & precibus à Christo meo exopto, vt omnes, qui terrarum orbem incolunt, ad Deum & Christum Dominum per me humilem & abiectum eius seruum gloriam referant. Tunc ait Tyberianus: Auerte hinc hominem istum, & à conspectu meo remouere: non enim eius contumelias ferre possim. Abducite ipsum in vrbe Philippi, & conijcite in carcerem: ego enim vos sequar. Itaque cum beatum Alexandrum Tyberianus præmisisset, ipse quoque in Philippi vrbe profectus est.

Cum verò eius vrbs incolæ audiissent, Tyberianum cum suis cohortibus aduentare, optimates multo cum comitatu obuiam illi prodierunt: qui in vrbe illam ingressus est, Ioui & Aesculapio sacrificium oblaturus. Audièrunt & Christiani, qui erant in vrbe illa, quemadmodum Tyberianus martyrem quendam in carcerem misisset. Itaque omnes in eum carcerem conuenerunt, & custodem illius precati sunt, vt sineret illos ad Christi martyrem introire, & eum videre. Id permisit custos, quippe qui & ipse Deum timebat. Cum igitur omnes ingressi, beatum Martyrem in ligno sedentem, & vinculis adstrictū vidissent, ad eius pedes se deiecerunt, eumque, & ipsius vincula exosculabantur, ac dicebant: Verè sanctus & felix nobis fuit aduentus tuus, serue Dei: vrbe enim & patriam nostram hoc ipso felicem futuram scimus. Patientiam igitur serua, vt cursum tuum conficias. Nos autem Christiani multo metu ac tremore hanc terram incolimus. Nam huius loci Præfes singulis diebus nos Christianos inquit, vt puniat: sed ille quidem nobis minatur: at potestatem tamen nullam habet, qua nos detinere possit, quo minus Christiani simus: multi enim, diuina ope adiuuante, in hac vrbe sumus, qui Christi fidem tenemus, ex quorum numero sunt & vrbs huius optimates. Idem speramus Christi potètia Græcos ipsos, malè de fide Christiana sentientes, ita superatum iri, vt omnes fiant Christiani. Esto igitur patiens Christi martyr, & quicumque ab impio Iudice cruciatus afferentur, eos forti animo perferas.

Interea Tyberianus recordatus fuit, suo iussu Alexandrum fuisse missum in carcerem. Itaque ciuitatis illius optimatibus dixit: Scire debetis vos, Christianū hominem ab Imperatore ex vrbe Roma fuisse mihi traditū, quem per totam viam admonerem atque hortarer, vt ad deorum religionem se conuerteret. Verum nihil adhuc in eo profeci: dura enim quædam respondens, & me & deos ipsos contemnit: cumque multis cruciatibus eum subiecerim, nihil illis læsus est. Si placet igitur, vobis presentibus, huc illum accersiri iubebo: fortasse multos reueritus, ad deos ipsos beneficiorum auctoritas se conuertet. Alexandrum igitur ductum è carcere, illuc accersiri, & ante tribunal sisti iussit. Cum igitur eò ductus esset, Tyberianus cum ciuitatis Præside Alexandrum sic interrogauit: Agè Alexander, an adhuc persuasum non habes, vt à priore sententia discedas? Cumque Christiani homines, qui in hac vrbe sunt, omnes dijs sacrificent, tūne solus nobis repugnas, & deos contemnis? Agè saltem nunc mecū vnà & cum Præside templum ingredi, & dijs sacrifica. Tum beatus Alexander: Excæcate mentis homò, fili satanae tecum vnà sedentis, quid à me vis amplius audire? Sapissimè tibi dixi, me Christianum esse, & dæmonibus impuris non sacrificare. Nunc igitur his omnibus audientibus profiteor, me cælestis Dei cultorem esse, neque Domini mei Iesu Christi

Rursus mar-
tyr ad tribu-
nal ducitur.

Tyrannus
dum vult
martyris
gloriam ob-
scure, eam
maximè il-
lustrat.

Cap. 14.

Christiani
sancti mar-
tyris vincu-
la osculantur

Cap. 15.

Rursus sitti-
tur coram
Tyberiano.

Fortiter re-
sponder ty-
ranno.

nomen à me negari. Scito nihil præterea te à me auditurū. Hæc cum Tyberianus vñ cum Præfide audiisset, iussit Alexandrū illinc amoneri, dicens: Abducite istū, milites, & vincitum per plateam ducite: ego enim vos sequar. Cum verò milites vñ cum illo ad fluuium quendam venissent, cui nomen est Sermius, beatus Alexander manus & faciem lauit, & ad orientem solem conuersus, his verbis Deum precatus est: Domine Iesu Christe, laudo gloriosum & sanctissimum nomen tuum, quod mihi dedisti, vt & in vrbe Philippi nominis tui confessionem seruarem.

Cap. 16.

His dictis, milites eum abduxerunt: cumque ad locum quendam venissent, vbi camporium erat, quod Castrametatio dicebatur, eos Tyberianus consecutus est: qui cum Alexandrum vocasset, ei ita dixit: Scis, Alexander, crebro te fuisse à me ipso admonitum, neque tamen dijs sacrificium offerre voluisse? Rursus, inquit Alexander, fili satana, vis à me audire, quod non sacrifico? Sæpius dixi me Christianum esse. Tum Tyberianus ira percitus, iussit Alexandrum, ad quatuor palos alligatum & extensum, à quatuor militibus ducentis verberibus pulsari. Hos cruciatus cum sanctissimus ille Martyr fortiter sustineret, vocem nullam emittebat, sed oculos in cælum ad suū Dominum Iesum Christum erectos tenebat. Tum vox hæc audita est, è cælo demissa: Esto bono animo, Alexander, neque tormenta ista timeas: breuia enim sunt, egoque tecū sum. Hac voce audita, Tyberianus valde timuit, iussitque carnifices ab Alexandro abstinere, Abduxerunt igitur illum milites. Postea verò ad castrum quoddam, cui nomen est Carasura, quod quadraginta milliariibus ab vrbe Philippi, & decem & octo distabat à Berœa, Alexander & Tyberianus peruenerunt. Cumque Tyberianus illuc ingressus esset, in castro illo diuersatus est hora ferè sexta. Milites verò sanctum martyrem Alexandrum secum habentes, vñ cum ipso prope castrum aliud ad locū arboribus copositum diuerterunt.

Dirissimè
verberatur.Cælitus cō-
foratur.

Cap. 17.

Tum martyr Alexander dixit militibus: Eamus, fratres, ad arbores illas. Cum enim eum locū vidisset, valde oblectatus est. Itaque cum eò venissent: Verè, inquit, fratres, ego sitio. Illi verò: Et vndenam hęc aquam habebimus? Expectate paulisper, fratres, inquit Alexander: potest enim Deus meus etiam hoc in loco nobis aqua suppeditare. Cumque hæc dixisset, flexis genibus, ita Deum orauit: Domine Iesu Christe, qui lapidem in solitudine olim discidisti, & aquam ex illo eduxisti, ne populus tuus Israël siti deficeret: nunc tu misericors respice seruū tuum, & hoc in loco aquam præbe, vt ego seruus tuus bibam, & nomini tuo gloriā reddam. His dictis, statim tellus, quæ infra arbores illas erat, aperta est, & gelidissima ac purissima quædam aqua erupit: vnde & Alexander, & milites, qui cum illo erant, biberunt. Id cum vidissent milites, quod tam mirabiliter sanctus martyr fecerat, mirati sunt, & inter se dicebant: Verè magnus est Deus Christianorum, quoniam sic seruos suos exaudit. Tunc Tyberianus sedens pro tribunali, iussit beatum Alexandrum illuc duci: quem interrogans: Agè, inquit, dic Alexander: Facisne quod iubet Imperator, an non? Respondit ille: Ego cælestis Imperatoris mei edicto parere volo, neque te aliquid esse puto, neque Imperatorem tuum, mortalem & caducum hominem. Hoc responsum cum Præfes ab eo accepisset, non amplius illic eum interrogare voluit: sed conuocatis militibus, Celeriter, inquit, istum comprehendite, & in vrbe Berœam abducite. Ceperunt igitur illum milites, & ad fluuium quendam venerunt, cui nomen erat Arzon. Cum autem essent fessi de via, seipos apud flumen illud refrigerabant. Illic quoque beatus Alexander manus & faciem lauit. Cumque arbores quasdam celsiores vidisset: Venire, inquit, fratres, & parumper sub arboribus illis quiescamus. Cum igitur illic milites cum Alexandro sederent, venit Tyberianus: qui cum eos ita sedentes vidisset, Cur, inquit, scelestissimi serui, hominem istum sedere permittitis?

Cap. 18.
Sæctus mar-
tyr venit
Berœam.

Postea verò, quàm in Berœam vrbe Tyberianus ingressus est, eius ciuitatis optimates illum acceperunt. Quauis enim plerique ipsorū Christi fidem seruarent, Imperatoris tamen metu eam rem dissimulabant. Qui autem Christianam fidem profitebantur, audientes Christi martyrem Alexandrū illuc venire, magno gaudio affecti, illum acceperunt, quem ita salutârunt: Felix & faustus est aduentus tuus in vrbe & patriam nostram, serue Dei Alexander: tuo enim aduentu omnes res nostræ feliciores factæ sunt. Esto igitur fortis pro nomine Domini nostri Iesu Christi, neque quicquā dubites. Cum adhuc illi verba facerent, iussit Tyberianus Alexandrum ante tribunal sisti. Quem cum prope se haberet: Agè, inquit, Alexander, mihi obtempera, tanquam patri tuo, & mecum veniens dijs sacrificium offeras: id enim si facies, audientibus his omni-

omnibus, tibi polliceor, te statim absoluendum esse: ac, si ex illa ipsa hora mecum esse volueris, eris vt vnus ex ijs, qui principem locum in exercitu ipso tenent: at si mecum esse tibi non placuerit, liceat ire quocunque liber. Hæc cum beatus Alexander audiisset, ridens dixit: O acerbam & tristem consolationē, qua in me vsus es. Verba ista tua acerbatis plena sunt: ista enim admonitio maiorem cruciatum animæ meæ affert. Sed auertat hoc Deus, vt ego consilium tuum sequar. Sæpius tibi dixi me Christianum esse, & impuris dæmonibus non sacrificare. Illud igitur scito, me nihil aliud, nisi quod audiisti, posthac dicturū. Tunc Tyberianus egressus ab vrbe, præcepit militibus, vt Alexandrum vincitum per viam publicam ducerent, & ipsum Tribunum Martyr sequeretur.

En vr sancti
aspernatur
vitæ huius
blandimēta

Cap. 19.

Cum igitur Tyberianus ad fluminis, quod supra diximus, vadum alterum venisset, qui locus quadraginta ferè milliariibus distabat à Berœa vrbe, vbi & hospitia multa erant, illic Martyrem expectabat. Postea verò, quàm Alexander martyr eò venit, vbi erat Tyberianus, eum rogauit, vt tempus sibi concederet, quod Deum orare posset. Cumque illic vidisset magnam arborem nucem, ad illam accessit, sub qua flexis genibus sic Deum orauit: Domine Iesu Christe, mitte Angelum tuum, & accipe animam meam, quoniam nihil amplius ferre possum. Cum verò Tyberianus Alexandrum precantem vidisset: Rursus, inquit, magicas preces iste aggreditur. Miror ego valde, vndenam iste has prudentes orationes didicit: scio enim manibus meis illum educatum, & militem creatum fuisse: neque vnquam noui, quod ille hæc sciret. Hoc igitur est, quod valde miror, vndenam hæc didicerit. Illum igitur ad se vocauit, & his verbis affatus est: Agè iam, Alexander, dijs sacrificia. Ad hæc ille: Verè mens tua tenebris perfusa est, qui cogis me denuò tibi dicere, quod sæpius dicentem me audiisti. Hæc vbi audiuit Tyberianus, iussit oleum calidissimū fieri, & supra illius terga effundi. Angelus autem Domini venit, & vas, in quo oleum erat, confregit, & oleum ipsum in ministros Tyberiani effudit. Id verò cum ille vidisset, furore accensus, ac ministros increpans: Itane, inquit, nihil potuisti isti facere? neque quicquam Alexander passus est? Tunc vectibus eum cædi iubens, aiebat: Sacrificia dijs, Alexander. Ad hæc ille: Obmutescite, satana, qui veritatis es inimicus, & patris tui diaboli amicus. Hæc Præfes audiens, iratus illi est, & dentibus frendens, iussit, facie in terram versa, prosterni sub nuce illa, & à quatuor carnificibus verberari. Cum ille autem verberaretur, vocem nullam emittebat. Tunc videns Tyberianus, quod nihil proficeret, iussit milites desinere. Alexander verò cum surrexisset, has preces ad Deum fudit: Domine Deus, benedicas, quæso, arbori huic, quoniam sub eius ramis nomen sanctum tuum confessus sui. Hæc vbi Alexander dixisset, Christianorum hominum multitudo, quæ vsque ad arborem, quam diximus, comitata eum fuerat, salutato illo, in regiones suas reuersi sunt.

Cæditur
vectibus.Verberatur
atrociter.

Cap. 20.

Milites autem, cum sanctum martyrem apprehendissent, abiērunt per viam illam, per quam à Præfide iussi fuerunt: Præfes verò sequebatur, cateruam secum habens: cumque milites illos vñ cum beato martyre consecutus esset, simul in locū quendam venerunt, Bortiam nomine. Quæsiuit autem Præfes ab eius loci hominibus, quanam via compendiosius ad Europolarum prouinciam peruenire possent. Illi responderunt, compendiosius iter futurū, si transeuntes per montes, in campum quendam descenderent, in eum locum, qui dicebatur Burtodexion. Cum enim Tyberianus multos Christianos in vrbe Adrianopoli esse audiisset, deflexit de via publica, ne in vrbe illam ingrederetur. Cum igitur eam vrbe à dextera, & castrum à sinistra reliquisset, transiit per montes illos, sicut ab eius loci hominibus didicerat, & venit in Burtodexion. Cum verò beatus martyr Alexander illuc venisset, matrē suam inuenit. Quæ, viso filio, ad eius pedes se deiecit, & flere cœpit. Postea verò surrexit, & filium osculata est. Tum beatus Alexander illi dixit: Noli, mater mea, flere: spero enim futurum, vt Domini mei Iesu Christi ope adiutus, crastino die cursum meum perficiam. Mansit autē Tyberianus apud castrum illud, & octaua noctis hora illinc discessit, & milites suos sequi iussit, Alexandrum vincitum ducentes.

Adrianopo-
li multi
Christiani.

Cap. 21.

Orto autem sole, venit ad fluuium quendam, apud quem erat hospitium. Fluuium autem illum eius loci homines Zioncellum vocari dixerunt. Illic beatū Alexandrum Tyberianus ad se accersiuit, eique dixit: Agè, Alexander, audi me, deosque ipsos confitere. Tum Alexander: Vanissime, inquit, homo, & patri tuo satana addicte, rursus me interrogas, & deos vocas, qui nō sunt? Ad hæc Tyberianus: Multos cruciatus tibi adhibui, neque quicquam adhuc profeci, & ab vrbe & patria mea peregrinatus sum, ne-

que adhuc assequi potui, vt te ad deos conuerterem. Nunc igitur scito, hodierno die rerum tuarum finem futurum. Idque cum dixisset, ad eum locum properabat, in quo Christi martyr certamen suum confecturus erat. Celeriter igitur ad locum peruenit, qui Drizipera vocabatur. Sedit verò in sublimi quodam loco ultra fluiuium Erginam, ad orientem solem conuersus. Cumque Alexandrum accersuisset: En, inquit, finis tuus hodierno die præsto est. Iubeo corpus tuum in fluiuium projici, vt fera illa, quæ sunt in aquis, carnes tuas consumant. Gratias, inquit Alexander, tibi agam, Tyranne, si verè facies quod dixisti, vt eripiat me Dominus de manibus tuis iniquis. His auditis, sententiã aduersus illum Tyberianus pronunciauit. Cumque quatuor militibus eum secui ferendum tradidisset, illos dimisit, & illinc abiit.

Cap. 21. Milites igitur illum apprehenderunt, & ad dexteram partem eius viã ad Boream vergentẽ festinabant, vt facerent quod iussi fuerant. Beatus verò Alexander cum huc atque illuc circumspexisset, & turbas, quæ ad eius spectaculũ conuenerant, vidisset, petijt à carnifice, vt Dei orandi facultatem ei præberet: idque cum carnifex concessisset, aquam petijt. Tunc vnus ex ijs, qui ad spectaculũ venerant, vase quodam aquam è fluiuo Ergina celeriter ad beatum Alexandrum attulit. Ille verò manus & faciem lauit, ac totum corpus Cruce ter signauit, & ad Orientem conuersus: Gloria, inquit, tibi sit, Deus patrum nostrorũ, Abraham, Isaac & Iacob, quem omnia contremiscunt & adorant, celi & terræ opificem, & totius cælestis potentie effectorem. Te quoque vniuersarum rerum Deum corporeis oculis non spectabilem, incorruptum & inuolati Seraphini magno cum timore adorant, qui non audentes erectis oculis te intueri, clamant: Sanctus, Sanctus, Sanctus: plena est omnis terra gloria tua. Sol ipse per ætherẽ quadrigam suã ducens, tibi benedicit. Terra & homines, qui in terris sunt, iumenta & omnis spiritus tibi gloriam canunt, qui solus es in omnia secula Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Recordare, Domine, illorum, qui te metuentes, tibi grati sunt, & sanctum nomen tuum decantant. Ne despicias me, Domine benignissime, seruum tuum peccatorem & indignum. His dictis, se ad eam turbam, quæ illum venerat, conuertit ac dixit: Admonéo vos fratres & patres, Deique mei nomine vos hortor, vt labores meos recordemini, quos pati non recusaui. neque enim piger fui pro nomine Domini nostri Iesu Christi, vt propitius fiat peccatis meis, & genti nostræ, quoniam misericors est & clementissimus ipse Dominus Iesus Christus. Scitis enim, fratres, quantum iter fecerim cum impio & iniquo Tyberiano, qui per totã viam nunquam mihi parcens, multos cruciatus in me intulit. Sed hæc omnia sustinui propter nomen Domini nostri Iesu Christi, vt cursum meum perficerem, & Tyrannum contra me bellum gerentem, & diabolum concertantem superarem: ipse enim fuit adiutor Tyberiani.

Esa. 6. Recordare, Domine, illorum, qui te metuentes, tibi grati sunt, & sanctum nomen tuum decantant. Ne despicias me, Domine benignissime, seruum tuum peccatorem & indignum. His dictis, se ad eam turbam, quæ illum venerat, conuertit ac dixit: Admonéo vos fratres & patres, Deique mei nomine vos hortor, vt labores meos recordemini, quos pati non recusaui. neque enim piger fui pro nomine Domini nostri Iesu Christi, vt propitius fiat peccatis meis, & genti nostræ, quoniam misericors est & clementissimus ipse Dominus Iesus Christus. Scitis enim, fratres, quantum iter fecerim cum impio & iniquo Tyberiano, qui per totã viam nunquam mihi parcens, multos cruciatus in me intulit. Sed hæc omnia sustinui propter nomen Domini nostri Iesu Christi, vt cursum meum perficerem, & Tyrannum contra me bellum gerentem, & diabolum concertantem superarem: ipse enim fuit adiutor Tyberiani.

Cap. 23. Cumque hæc turbis dixisset, ad carnificem conuersus: Mane, inquit, frater, parumper, vt adhuc Deum orem: ac, flexis genibus, ita Deũ precatus est: Domine Iesu Christe, exaudi seruum tuum, qui nominis tui causa laborauit, & da gratiam corpori meo, vt quo loco illud repositum fuerit, illic signa, prodigia & curationes ad tui nominis gloriam edantur. Statim autem vox hæc è cælis demissa est: Quæcunque petijsti, dilecte & perfecte martyr Alexander, omnia faciam, neque quicquam denegabo. Iam verò veni, & cum patribus tuis requiesce: paratum enim est tibi Regnum cælorum, teque Michaël Archangelus excipiet, coronam recepturum, quam concupijisti. Hac voce audita, beatus Martyr surrexit è terra, & milites hortatus: Citò, inquit, fratres, facite quod iussi estis. Cælestinus autem quidam (sic enim appellabatur vnus ex ijs, qui illic stabant) ei dixit: Ego sum, Martyr Christi, cui negocium hoc impositum est: sed precare Deum pro me, ne mihi peccato ea res sit. Tunc beatus Alexander: Agè, inquit, fili, fac quod iussus es: peccatum enim non est facere, quod iussus fueris. Hoc cum ille dixisset, gladium eduxit Cælestinus, & linteo sumpto, oculos beati Alexandri contexit. Cum verò illum percutere voluisset, Angelum assistentem vidit, neque amplius ausus est manus in ipsum inferre. Tum beatus Alexander: Agè, frater, fac quod iussus es. At carnifex: Timeo, inquit, serue Dei: Video enim viros quosdam terribiles circa te stantes. Tum beatus Alexander Deum ita precatus est: Domine Iesu Christe da, vt hac hora martyrium complere possim. His precibus ad Deum missis, Angeli parumper ab ipso recesserunt. Itaque carnifex Alexandri caput gladio abscidit: eiusque beati viri animam Angeli ad cælum sustulerunt, Deum ipsum magna voce laudantes, turbis omnibus, quæ illic erant, audientibus. Itaque beatus Alexander martyrium compleuit in Patris, Filij, & Spiritus sancti nomine.

Orat. Deum iam iamque gladio ferientis. Statim autem vox hæc è cælis demissa est: Quæcunque petijsti, dilecte & perfecte martyr Alexander, omnia faciam, neque quicquam denegabo. Iam verò veni, & cum patribus tuis requiesce: paratum enim est tibi Regnum cælorum, teque Michaël Archangelus excipiet, coronam recepturum, quam concupijisti. Hac voce audita, beatus Martyr surrexit è terra, & milites hortatus: Citò, inquit, fratres, facite quod iussi estis. Cælestinus autem quidam (sic enim appellabatur vnus ex ijs, qui illic stabant) ei dixit: Ego sum, Martyr Christi, cui negocium hoc impositum est: sed precare Deum pro me, ne mihi peccato ea res sit. Tunc beatus Alexander: Agè, inquit, fili, fac quod iussus es: peccatum enim non est facere, quod iussus fueris. Hoc cum ille dixisset, gladium eduxit Cælestinus, & linteo sumpto, oculos beati Alexandri contexit. Cum verò illum percutere voluisset, Angelum assistentem vidit, neque amplius ausus est manus in ipsum inferre. Tum beatus Alexander: Agè, frater, fac quod iussus es. At carnifex: Timeo, inquit, serue Dei: Video enim viros quosdam terribiles circa te stantes. Tum beatus Alexander Deum ita precatus est: Domine Iesu Christe da, vt hac hora martyrium complere possim. His precibus ad Deum missis, Angeli parumper ab ipso recesserunt. Itaque carnifex Alexandri caput gladio abscidit: eiusque beati viri animam Angeli ad cælum sustulerunt, Deum ipsum magna voce laudantes, turbis omnibus, quæ illic erant, audientibus. Itaque beatus Alexander martyrium compleuit in Patris, Filij, & Spiritus sancti nomine.

Eius

Eius autem mater cum properans ad eum locum venisset, qui Zorolus dicebatur, quærens à militibus Tyberianis: Vbinam, inquit, est filius meus? Tum illi vnus è militibus respondit: Sententiã hodiè filio tuo decreta est in loco quodam, qui appellatur Drizipera: distat autè hinc locus ille (vt opinor) ferè decem & octo milliarijs. Cum igitur mater rem ita se habere didicisset, publicam viam ingressa, venit in eum locum, qui Drizipera nominabatur. Dum verò iter faceret ac lamentaretur, & tanquam bos aliqua proprium vitulum quærens, ingemisceret, occurrit militibus. Illi enim cum sancti Martyris caput abscidissent, eius corpus in fluiuium proiecerant. Diuina verò prouidentia factum est, vt quatuor canes in fluiuium illum venirent, & sancti Martyris corpus inuentum, è fluiuo extraherent, suisque linguis illud lambentes, ac propè sedentes custodirent. Vt autem beati Alexandri mater duobus milliarijs prope locum illum venisset, in quo Martyris corpus situm erat, duo illi canes accurrentes, ipsi obuiam venerunt, & vterque vnus à dextera parte, alter à sinistra, mulierem ipsam ad eius filium rectã deduxerunt. Illa verò sancti Martyris corpus accepit, & vnigentis multis ac preciosis linteis inuolutũ, deposuit in monumento quodam insigni ultra fluiuium Erginam, occidentem solem versus, quemadmodum Spiritui sancto visum fuit. Postea verò, quàm Spiritum sanctum adiutorem habes, omnia, quæ cupiebat, expleuit, Domini nostri Iesu Christi præstante gratia, Angeli multi vnà cum ea psalmos canebant.

Magna verò quadam miracula beatus martyr Alexander edens, adiuuat eos, qui vexantur, & his, qui diuturnis morbis affliguntur, curationem affert, Christi ope auxiliante, cuius ipse particeps factus est. Martyrium autem compleuit sanctus Alexander xij. die Mensis Maij, sub Tyberiano illo homine valde impio, imperante Maximiano, iniquo & impio tyranno, in nobis autem regnante Domino nostro Iesu Christo Salvatore: Cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Apparuit autem sanctus Alexander, completis rebus omnibus, matri suæ, eique dixit: Benè, mater, laborasti, & per totam viam defatigata es, vt proprium filium sequeris. Det tibi Dominus meus Iesus Christus in Regno suo, vt mecum vnà mercedem habeas. Ne igitur mœrore afficiaris: sed pueros tuos tecum habens, cum pace redeas in locum tuum: spero enim à Domino meo Iesu Christo me impetraturum esse, vt citò te quoque assumat in eum locũ, in quo ego sum. Hæc cum beata illa Poemenia audiisset, & Dei gloriam celebras ipsi gratias egisset, vnà cum pueris suis lata reuerſa est, persuasum illud habens, quòd beatum Alexandrum Domino nostro Iesu Christo magnum donum obtulisset. Magna igitur gratia eo in loco inest, vbi repositæ sunt sancti & gloriosi Martyris preciosæ reliquie, in gloriam & laudem Christi Dei nostri: quoniam ipsi gloria est in secula seculorum, Amen.

DE S. SERVATIO TVNGRORVM EPISCOPO, EX GREGORII TVRONENSIS HISTORIA

Francorum: Lib. 2. cap. 4. 5. 6.

MILTAE hæreses eo tempore Dei Ecclesias impugnabāt, de quibus plerunque vltio diuina data est. Nam & Athanaricus Gotthorum rex magnam excitauit persecutionem: qui multos Christianorum diuersis pœnis affectos, gladio detruncabat. Vnde factum est, vt exigente iudicio Dei, propter effusum iustorum sanguinem, regno depelleretur, & esset exul à patria, qui Dei Ecclesias impugnabat. Sed ad superiora redeamus.

Igitur rumor erat, Hunnos in Gallias velle prorumpere. Erat tunc temporis in Tungris oppido Seruatius, eximie sanctitatis Episcopus, qui vigilijs ac ieiunijs vacans, crebro lachrymarum imbre perfusus, Dei misericordiam deprecabatur, ne vnquam gentem hanc incredulam, seque semper indignam, in Gallias venire permetteret. Sed sentiens per spiritum sanctum, pro delictis populi hoc sibi non fuisse concessum, consilium habuit petendi vrbe Romam, scilicet vt adiunctis sibi Apostolicæ virtutis patrocinij, quæ humiliter à Deo flagitabat, facilius obtinere mereretur. Accedens ergo ad beati Petri Apostoli tumulum, deprecabatur auxilium bonitatis eius, in multa absti-

B b 3 ta absti-

ra abstinentia, maxima inedia se consumens, ita vt biduo triduoque sine vlllo cibo & potu permaneret, nec esset interuallum aliquod, in quo ab oratione cessaret.

S. Petrus ei
apparet.

Cumque ibidem per multorum dierum spatia in tali afflictione moraretur, fertur hoc à beato Petro Apostolo accepisse responsum: Quid me vir sanctissime inquietas? Ecce enim apud Domini deliberationem prorsus sanctum est, Hunnos in Gallias aduenire, easque maxima tempestate debere populari. Nunc igitur sume consilium meum, accelera velociter, ordina domum tuam, sepulturam compone, require linteamina munda. Ecce enim migrabis à corpore, nec videbunt oculi tui mala, quæ facturi sunt Hunni in Gallijs, sicut locutus est Dominus Deus noster.

Hoc à sancto Apostolo pontifex responso suscepto, iter accelerat, Galliasque velociter repetit: veniensque ad urbem Tungrorum, quæ erant necessaria sepultura, secum citius leuat: valeque dicens clericis ac reliquis ciuibus vrbis, denunciat cum fletu & lamentatione, quia non visuri essent vltra faciem illius. At illi cum eiulatu magno & lachrymis prosequentes, supplicabant humili prece, dicentes: Ne derelinquas nos, pater sancte, ne obliuiscaris nostri pastor bone. Sed cum eum fletibus reuocare non possent, accepta benedictione cum osculis, redierunt. Hic verò ad Traiectensem urbem accedens, modica pulsatus febre, recessit à corpore: ablutusque a fidelibus, iuxta ipsum aggerem publicum est sepultus. Cuius beatum corpus qualiter post multorum temporum spatia sit translatum, in libro miraculorum scriptum est. (nempe de Confessorum gloria, cap. 72.)

Apud Traiectum moritur.

Cap. 6.

Meris vastatur ab Hunnis &c.

Igitur Hunni, à Pannonijs egressi, vt quidam ferunt, in ipsa sancti Paschæ vigilia ad Metensem urbem omnia depopulando perueniunt, tradentes urbem incendio, popululum in ore gladij trucidantes, ipsosque sacerdotes Domini ante sacrosancta altaria perimentes. Nec mansit in ea locus iniustus, præter oratorium B. Stephani primi martyris ac Leuitæ. De quo oratorio quæ à quibusdam audiui, narrare non differo. Aiunt enim, quia priusquam hi hostes venirent, vidisse se virum fidelem in visu quasi conferentem cum sanctis Apostolis Petro ac Paulo beatum Leuitam Stephanum de hoc excidio, ac dicentem: Oro domini mei, vt non permittatis obtentu vestro Metensem urbem ab inimicis exuri: quia locus est, in quo paruitatis meæ pignora continentur: sed potius sentiant populi aliquid me posse cum Domino. Quod si tantum facinus populi supercreuit, vt aliud fieri non possit, nisi ciuitas tradatur incendio, saltem vel hoc oratorium non cremetur. Qui illi aiunt: Vade in pace, dilectissime frater: oratorium tantum tuum carebit incendio: pro vrbe verò non obtinebimus, quia Domini cæ sanctionis sententia super eam iam processit. Inualuit enim peccatum populi, & clamor malitiæ eorum ascendit coram Deo. Ideo ciuitas hæc cremabitur incendio. Vnde proculdubio creditur, quia horum obtentu, vrbe vastata, oratorium permansit illæsum. Hactenus ex Gregorio Turonensi: cuius quidem ea, quæ de Merensi vrbe habet, idcirco huc adscripsimus, quod pertinet ad eam reuelationem, quæ Romæ facta est beatissimo Seruatio de Galliarum excidio. Iam quadam subijciemus ex eiusdem Gregorij Turonensis libro, quem de Confessorum gloria scripsit, cuius capite 72. hæc continentur.

S. Stephani oratorium manet illæsum.

Vide rē admirandam.

Exod. 14.

Seruatus verò Tungrensis Episcopus tempore Hunnorum, cum ad irrumpendas prorumperent Gallias, fuisse memoratur, qui & sepultus refertur iuxta ipsum pontem aggeris publici: circa cuius sepulcrum quauis nix defluxisset, nunquam tamen parum, quod superpositum erat, humectabat: & cum loca illa nimij frigoris gelu ligentur, & nix vsque in trium & quatuor pedum crassitudinem terram operiat, tumulum vllatenus non attingit. Datur enim intelligi, verum Israëlitam hunc esse. Nam illis inter muros aquarum, aquæ non erant perniciosi, sed salutari: ita & circa iusti huius tumulum nix decidens, non humoris causa est, sed honoris. Videasque in circuitu montes niueos eleuari, nec tamen attingere terminum monumenti. Et non miramur, si terra operiatur niue: sed admiramur, quod attingere ausa non est locum beati sepulcri. Plerumque etiã deuotio studiumque fidelium oratorium construebat de tabulis ligneis leuigatisque, sed protinus aut rapiebantur à vento, aut sponte ruebant. Et credo idcirco ista facta esse, donec veniret, qui digna edificaret fabricam in honorē antistitis gloriosi. Procedente

Monulphus episcopus.

verò tempore adueniens in hanc urbem Monulphus episcopus, templum magnum in eius honorē construxit, composuit ornavitque, in quod multo studio & veneratione translatum corpus, magnis virtutibus pollet. Hæc Gregorius Turonensis, antiquus & grauis author. Præclare autem Seruatij Tungrorum episcopi meminit etiam Seuerus Sulpitius

Historia

Historia sacra libro 2. Seruationem eum vocans. Meminit etiam eius Athanasius in Apologia ad Constantium: ad quæ loca lectorem remittimus. Quæ autem in Chronicis suis de eodem annotauit Sigebertus monachus, ea huc adscribemus.

Seruatus decimus Tungrensis Episcopus, Domini nostri Iesu Christi consanguineus, non solum ex eo, quod voluntatem Dei patris faciebat, sed etiam secundum carnem. Qui natus quidem in Perside, filius fuit Eminin, cuius pater fuit Eliud frater Elizabeth, quæ peperit Iohannem Baptistam. Mater verò Eliud & Elizabeth Esmeria, soror fuit Annæ, quæ genuit Mariam matrem Domini. Et rursus:

Ad annum Christi 399.

Attila Hunnorum rex, Vualameris Ostrogorthorum regis & Ardarici Gepidarum regis & multarum Aquilonarium gentium sibi subiectarum auxilio fultus, à Pannonijs egressus, Occidentale imperium inuadit cum quingentis millibus armatorum. Et primò per totas Gallias per eos tanta efferbuit Dei indignatio, vt nullam omnino ciuitatem, castellum vel oppidum aliqua à furore eorum potuerit tutari munitio. Et post pauca: Hoc excidium Gallijs impendere Seruatus Tungrensis longè antè in spiritum præiudicauerat, & Romæ à Petro Apostolo hoc iudicium Dei inuitabile fore didicerat. Ideoque relicta Tungrensi vrbe, quæ euertenda erat, ad Traiectum sedem Episcopalem transfuit.

Ad annum Christi 433.

Hunni vastant Gallias.

VITA SANCTI IOHANNIS EPISCOPI SILENTIARII LAVRAE ABBATIS SABAE, EX SIMEONE METAPHRASTE. Scripta est autem à Cyrillo monacho eius aequali, qui etiam Sabae Abbatis vitam conscripsit. Stylum autem fortassis Metaphraustes expoluit.

DR I M V M mihi propono dicendum de Iohanne Abbate Lauræ, beati Sabæ Silentario, vt qui & tempore & vitæ splendore omnes alios antecedit. Hic ergo illuminatus pater noster Iohannes, ducit quidem originem ex Nicopoli, quæ est in Armenia, natus ex parentibus, qui nominabantur Encratus & Euphemia. Erant autem insignes opibus & claritate generis, multosque præclare magistratus gesserant, ducesque fuerant exercitus, & populi rectores, & in aula regia magnam habuerant potentiam. Quorum res plurimas pulchrè gestas Byzantini narrant & Armeni, quas quidem lubens præteribo, ne à proœmio afferam fatietatem: illa sola de eo narrans, quæ sunt propemodum nota omnibus, qui illum nouere.

13. Maij. Cap. 1.

Eius patria. Parentes,

Natus est itaque, vt ipse mihi narrauit, octauo mensis Ianuarij, septima indictione, quarto anno Imperij pij ac religiosi Martiani. Cumque essent Christiani, qui eum genuerant, fuit Christiane cum suis fratribus educatus. Cum autem præterisset aliquantum temporis, & essent consummati in Christo eius parætes, & diuisa essent parentum facultates, hic vir diuinus Deo seipsum consecrauit, & edificauit in ipsa Nicopoli ecclesiam semper laudandæ & semper virginis Mariæ, & huius vitæ rebus renunciauit, octauo decimo anno suæ ætatis. Assumptisque decem fratribus, qui volebant esse salui, illic construxit coenobium. Toto autem tempore suæ iuuentutis multum posuit studij, vt ventri imperaret, & superbiã contemneret. Vt qui sciret quod ventris quidem sarietas nesciat vigilare, neque esse temperans, & quietè minimè patiatur superbia. Absque vigilijs autem, castitate & humilitate nihil potest rectè gerere exercitatio. Sic ipse quidem in iuuenili ætate contendebat, vt mentè seruaret minimè sublimem, & sermonem nulli repræhensionem affineret, vt qui diuino esset sale conditus. Eos autè, qui erant ei subiecti, verbo & opere componebat, ac formabat ad se rectè gerendum in exercitatio: neque eos onerans iugo regulæ, vt qui recenter compacti fuerant: nec permittebat, vt manerent ociosi, & se nullo labore exercerent: sed eos paulatim ducens, & diuinis fluentijs irrigans, effecit vt fructus producerent pro dignitate suæ vocationis.

Cap. 2.

Fit monachus, annuò 18. ætatis suæ.

Cum autem intrasset trigésimo octauus annus suæ ætatis, quæ in eo resplendebat, Sebastia Metropolitanus à bona eius fama commotus, & à ciuitatis, quæ dicitur Colonia, habitatoribus rogatus, cum eum tanquam ad rem aliam accessisset, vt qui ecclesiasticorum graduum iam omnem peruasisset consequentiam, ordinat Episcopum,

Cap. 3.

Ordinatur Episcopus.

pum, dictæ ciuitatis mortuo Episcopo. Cumque sic Pontificatum suscepisset inuitus, monasticæ disciplinæ non mutauit regulam, sed decertabat in Episcopatu, tanquam in monasterio, ut qui maximè vitaret balnea, nec se vnquam lauaret, non solum cauens ne videretur ab alio, sed etiam ne seipsum videret nudum; in animo cogitans Adæ nuditatem, & quæ scripta erant in illa parte: & existimabat esse vnam ex maximis virtutibus, nunquam lauari: & ut semel dicam, omne studiū ponebat, ut Deo placeret in ieiunijs, & orationibus, & castitate corporis, & puritate cordis, cogitationes semper purgans, & omnem, quæ extollitur, altitudinē aduersus Dei cognitionē. Quinetiam frater eius Pergamius, qui apud vtrunq; Imperatorē, nempe Zenonē & Anastasiū, in magna fuit existimatione, & plurimos gessit magistratus, ab eius virtute illustratus, omne adhibebat studiū, ut Deo placeret. Itidē & eius patruelis Theodoros scriba vel clarissimus, cum huius sui patruī, qui in virtutibus cōfenuerat, famā audiret, & per auditionē suam illuminaret animam, Deo valdē placuit cū tota sua familia. Qui quidē Theodoros nūc apud omnes, nempe Senatū, & imprimis pium nostrum Imperatorem Iustinianum, propter prudentiam & vitæ honestatem, rectamque fidem & misericordiam, habetur in admiratione. Atq; hæc quidē postea. Ego autem redeo ad temporis cōsequentiam.

Cap. 3. Cū hic ergo diuinus Iohannes transegiisset iam decem annos in Episcopatu, accidit ut maritus sororis eius, qui vocabatur Pasinicus, Armeniorum haberet administrationem: qui instinctu satanico incipit damno afficere & conturbare eam, quæ illi credita fuerat, ecclesiam: Ijs quidem, qui eam administrabant, non permittens, ut ecclesiasticarum rerum curam gererent: Eos autem, qui intra eius fines confugiebant, vi auellens, & ius asyli soluens ac violans. Qui cū sæpè rogaretur & à Dei seruo, euadebat deterior, Maria eius sorore iam mortua. Cū autē ex eo vir iustus in grauissimam incidisset afflictionem, cogitur venire Constantinopolim. Cū verò illic fuisset, & quæ erant eius ecclesiæ vtilia peregisset circa finem Imperij Zenonis, Euphemio Archiepiscopo Constantinopolitano pro ipso decertante, Deo gratum inuit consilium: nempe ut in sanctam secedat ciuitatem, & per se quiescat ab omnibus huius vitæ negocijs. Cūque dimisisset eos, qui cum ipso erant, presbyteros & clericos, ac diuinis iussis peractis, & omnibus inscientibus, solus nauem ascendisset, venit Hierosolyma, & manet in primo sanctæ ciuitatis gero comio. In quo gero comio est oratorium sancti Martyris Georgij. Cūque illic fuisset, & mundanam illic turbam adspexisset, magno animi dolore est affectus, Deumque rogauit cum lachrymis, ut deduceretur in locum sibi gratum, & quietum, & aptum ad salutem consequendam. Postquam autem in dicto gero comio mansit venerandus pater noster Iohannes, in fundendis noctu ad Deum precibus versans longo tempore, cū vna nocte ex omnibus solus gero comij impluuium & cælum suspexisset, adspicit repente stellam lucis, quæ habebat figuram crucis, & ad ipsum veniebat: & audit vocem ex illa luce dicentem: Si vis esse saluus, sequere hanc lucem. Is autem cū credidisset, protinus est egressus, & illam lucem securus, venit in maximam Lauram sancti patris nostri Sabæ, cū eo tempore esset Hierosolymitanæ ecclesiæ Pontifex Salustius, quarta decima indictione, tricesimo octauo suæ ætatis anno. Quo quidem tempore à Deo constructæ maximæ Lauræ ecclesiæ celebrata sunt encænna, seu dedicatio. Anastasius autem, mortuo Zenone, suscepit Imperium, ut eum audiui sua lingua narrarent.

Cap. 5. Cū venisset ergo ad maximam Lauram, inuenit beatū Sabam: qui habebat conuentum centum & quinquaginta Anachoretarum, qui debebant quidem in magna penuria eorum, quæ ad corpus pertinent, erant verò diuites spiritalibus gratijs. Cū eum autem suscepisset beatus Sabas, tradit eum Lauræ Oeconomo, ut ei mandaretur ministerium vnus ex arcarijs, ignorans thesaurum, qui erat in eo reconditus. Ne miretur autem quispiam venerabilem senem Sabam latuisse thesaurum bonorum factorū Iohannis: sed potius is reputet, quòd quando vult Deus suis sanctis reuelare, ij sunt prophete. Quando verò noluerit reuelare, vident ad omnium similitudinem. Fertque orationi testimonium propheta Elisæus, dicens de Sunamitide: Tristis est anima eius, & Deus id me celauit. Diuinus autem Iohannes omnem implebat obedientiam, Oeconomo & reliquis patribus inseruiens cum omni humilitate, promptitudineque & alacritate animi, aquam ex torrente afferens, coquens ijs qui edificabant, eisque ministrans in lapidibus & cæteris ministerijs ædificationis, quando construebatur Lauræ Xenodochium. Secundo autem anno eius in Lauram aduentus, purgato castello ab habitatione demonum, ut iam à me dictum est in vita sancti Sabæ, multum cum patre nostro

Pudicitia eius.

Pergamius frater eius.

Cap. 3.

Abit vir sanctus Hierosolymam.

Visio eius.

Ecclesiæ dedicatio.

Cap. 5.

4. Reg. 4. Degit in monasterio Sabæ.

nostro Saba hic laborauit cum quibusdam alijs, ut ipse mihi narrauit. Quo tempore sanctus quoque Abbas Marcianus per diuinam reuelationem ad eos misit alimenta, esurientes & nihil habentes, quod esset ad vitam necessarium. Cū verò tempus mutationis ministeriorum venisset in prima indictione, qui creatus fuerat Oeconomus, hoc magnum lumen præficit excipiendis hospitibus & culinæ. Quod ministeriū cū alacri & læto animo suscepisset, omnium patrum curam gerebat, cum omni humilitate & mansuetudine vnicique ministrans & inseruiens.

Cumque is hoc obiret ministerium, accidit ut conderetur cœnobium, quod vergit ad septentrionem extra Lauram: ut qui vitæ mundanæ renunciabant, in eo prius monasticam accuratè docerentur disciplinam: deinde sic in Laura habitarent, cū vitam cœnobiacam perfectè didicissent, beato Saba affirmante & dicente, quòd sicut flos fructum præcedit, ita vita cœnobiaca vitam anachoreticam. Cū hoc ergo cœnobiū construeretur, cogebatur hic vir iustus, qui hospitem excipiendorum curam gerebat, præter alia Xenodochij ministeria, coquere artificibus, & secūdò ferre onera, portareque cibaria, & reliqua ad eos, qui laborabant, qui plusquam decem stadia aberant à Xenodochio. Cū autem hoc anni esset impletum ministerium, omnibus patribus ædificatis ex eius moderatione, & honestate, & spiritali prudentia, dat ei pater noster Sabas cellam ad silentium. Venerandus itaque Iohannes, accepta cella, cū iussus esset filere, mansit tres annos per quinque dies hebdomadæ à nullo omnino homine visus, neque aliquid sumens. Sabbato autem & Dominico ante omnes intrabat ecclesiam, & exibat omnium vltimodis, stans cum grauitate, & timore, & omni pietate ac reuerentia, implensque psalmodiæ regulam, prout dictum est in psalmis: Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Tanta verò ei aderat compunctio, ut ipse vehementer lachrymaretur in tempore incruenti sacrificij, & non posset se continere: adeò ut patres, qui videbant gratiam lachrymarum, obstupescerent, & laudarent Deum datorem bonorum. Impleto autem tempore triennij, præficitur Lauræ Oeconomiæ, eumque Deus adiuvat in omnibus: benedictaque fuit Laura: creuitque valdè conuentus eius ministerio.

Cum autem suum impleret ministerium, voluit beatus Sabas eum ordinare, ut virtute præditum & perfectum monachum. Cumque eum accepisset, & duxisset in sanctam ciuitatem, sexta indictione, adduxit ad beatum Eliam Archiepiscopum. Cumque narrasset eius virtutes, rogauit, ut ordinaretur presbyter. Et Archiepiscopus quidem, cū hæc de eo audiisset, procedit ad sanctum cranium, volens eum proprijs ordinare manibus. Cū verò hic magnus pater sic teneretur, ut non posset effugere, cum ea, quæ sibi inerat, sapientia dixit Archiepiscopo: Venerande pater, quoniam me quædam oportet dicere, rogo, ut tuæ beatitudini ea seorsum exponam: & si me dignum esse existimaueris, accipio ordinationem. Cū eum autem assumpsisset ad ascensum sancti Golgotha, dicit seorsum: Parce vitæ meæ, rogo tuam sanctitatem, & nemini annuncies mysterium, ne ego ab hac recedam regione. Cū is autem pollicitus esset, dixit: Ego, pater, sum vnus ciuitatis ordinatus Episcopus, sed propterea quòd multiplicata esset mea iniquitas, procul aufugi, & habitauit in solitudine, expectans Dei visitationem. Iustum autem esse putauit, dum sum adhuc robusto corpore, ministrare & seruire patribus: ut quando ero imbecillus, minimè condemner, si mihi ministrarent alij. Cumque hæc audisset Archiepiscopus, & esset admiratus, vocat beatum Sabam, & dicit: Quædam mihi secreta confidenter aperuit, & fieri non potest, ut ipse ordinetur. Sed ab hodierno die silebit, ei nemine molestiam exhibente. Et cū hæc quidem solū dixisset Archiepiscopus, eos dimisit.

Beatus verò Sabas magno animi dolore affectus, secessit circiter triginta stadia à maxima sua Laura, ab Occidente Castellum in speluncam, vbi postea construxit cœnobium. Cumque se primum in terram deiecisset coram Deo, dixit cum lachrymis: Cur Domine, me tantum despexisti ut ego deciperer, & putarem sacerdotio dignum esse Iohannem? Et nunc Domine de eo quid sit, mihi aperi: (tristis enim est anima mea usque ad mortem) an vas, quod à me fuit existimatū sanctificatum, & vtile, & dignum, quod diuinum susciperet vnguentū, sit inutile coram tua maiestate. In his & huiusmodi cum lachrymis sermonibus totam noctem traducente beato Abbate Saba, Angelicis reuelatis reuelatur, quis esset hic vir sanctus. Episcopus autem iam ordinatus, non potest fieri presbyter. Et consueque quidem fuit visio. Pater verò noster Sabas, ut qui Dei apparitioni & visioni Angelicæ esset assuetus, sanctus.

Vide tanti viri humilitatem.

Cap. 6.

Degit in magno silentio.

Psal. 2.

Incructum Missæ sacrificium.

Cap. 7.

Indicæ res suas patriar chæ Hierosolymitano,

Cap. 8.

Abbati Sabæ diuinitus reuelatur, quis esset hic vir sanctus.

non

non timuit, sed lætitia affectus, venit in cellam diuini Iohannis, & eum cõplexus, dixit: O pater Iohannes, tu quidem Dei in te donum me celasti, Dominus autem mihi aperuit. Et diuinus quidem dixit Iohannes: Tristitia afficior, ô pater: Neminem enim volebam hoc scire mysterium. Nunc autem non potero habitare in hac regione. Senex verò ei promisit per verbum Dei, se hoc nemini omninò enunciatum. Ab eo autem tempore siluit in cella, neque procedens ad ecclēsiā, neque vllum omninò conueniens, spatio quatuor annorum, eo excepto, qui ei ministrabat, ac nisi solūm dic dedicationis, quæ fuit in Laura nona indictione, venerabilis domūs sanctissimæ Deiparæ & semper virginis Mariæ. Tunc enim solūm ad Archiepiscopum Eliam, qui accesserat ad dedicationē, coactus est exire, & eum salutare. Qui quidem Patriarcha cum eum conuenisset, & spiritalis eius prudentiæ, & suavis colloctionis amore esset captus, eum in honore habuit toto tempore sui Pontificatus.

Cap. 9.

Impleto verò tempore quadriennij, cum beatus Saba à Laura secessisset ad partes Scythopolis, propter insolentiam eorum, qui nouam Lauram postea habitauerant, hic imprimis venerandus Iohannes fugiens concilium insolentiæ, secessit in desertum Rubæ, quinquagesimo anno suæ ætatis, vñ decima indictione. Siluit autem illic nouem annos, remotus ab omni humana consuetudine, cupiensque cum Deo quietè conuersari, & mentis contemplandi facultatem longa purgare philosophia, ad hoc ut reuelata facie Domini gloriam contempleretur: omne etiam studium adhibens, ut à gloria in gloriam proficeret, desiderio eorum, quæ sunt præstantiora. Post duos autem aut tres dies, se demittens ad naturalem vsum corporis, exibat è spelunca, & obibat solitudinem ad colligenda melagria, quæ sua sponte nascuntur, quibus aluntur Anachoretæ, qui sunt in solitudine. Quodam verò die cum illic versaretur in principio, antequam esset eam expertus solitudinem, egressus ad ea colligenda melagria, aberrans incidit in inuia quædam præcipitia. Cumque non inuenisset viam, per quam rediret in speluncam, neque posset ingredi, cecidit propemodum exanimis. Ecce autem repente diuinæ virtutis visitatione in altum sublatus, non secus ac Propheta Abacuc, inuentus est in sua spelunca. Procedente verò tempore, cum vastam illam expertus esset solitudinem, & locum didicisset, ex quo sublimis est euectus, inuenit id esse spatium quinque mille passuum.

Dan. 14.

Cap. 10.

Frater quidam, qui venerat in Rubam, mansit apud eum paruo tempore, vitā cum eo exercens anachoreticam: Quem fratrem cum cepisset satietas talis philosophiæ, dicit seni: Paschaliana festo appropinquante, eamus ad Lauram, pater, & diem festum Paschæ peragemus cum fratribus. Nam hinc nihil habemus, quod edamus, præter hæc melagria. Diuinus autem Iohannes nolebat illuc ire, cum non esset illic pater noster Saba, sed à Laura, ut dictum est, recessisset. Fratrem verò, qui ut eò iret, vrgebat, admonuit, dicens: Quiescamus, frater, & credamus, quod qui sexcenta hominū millia quadraginta annos aluit in solitudine, ipse quoque nos non alet solūm necessarijs, sed etiam superfluis. Ipse enim sic dixit: Non te dimittam, non te derelinquam. Et dicit in Evangelio: Nolite solliciti esse, dicentes: Quid comedemus, aut quid bibemus, aut quo induemur? Nouit enim pater vester cælestis, quoniam ex his omnibus opus habeatis. Sed quærite regnum Dei primum, & iustitiam eius, & hæc omnia adjicientur vobis. Sustine ergo, ô fili, & angustā viam præpone lætæ. Nam quæ est hinc relaxatio ac remissio, æternum parit supplicium. Præsens autem afflictio præparat bonorum perceptionem. His & huiusmodi verbis frater minimè persuasus, recessit & inijt viam, quæ fert ad Lauram. Cum is verò recessisset, venit homo quidam omninò ignotus ad senem, qui habebat asinum multis bonis onustum. Habebat autem eius sarcinā panes mundos & calidos, vinum & oleum, & recentes caseos, & oua, & vnam mellis. Cumque eum exonerasset, recessit. Et venerandus quidem pater noster Iohannes exultauit spiritu propter Dei visitationem. Frater autem qui recesserat, cum à via aberrasset, valdeque fractus fuisset & afflictus, tertio die redijt esturiens & resolutus, & fructum capiens suæ inobedientiæ. Cumque tot bona inuenisset in spelunca, & se damnasset incredulitatis & inobedientiæ, pudore affectus, procidit ad pedes senis, petens veniam. Senex autem misertus humanæ imbecillitatis, & fratris motus misericordia, eum erexit & admonuit, dicens: Planè scias Deum posse mensam parare in deserto.

Obferus
Dei prouidentiam.

Cap. 11.

Eodem verò tempore Alamundarus Sicices, qui accepit Regis auctoritatem in Saceracenos subiectos Persis, inuasit Arabiam & Palæstinam cum magna ira in Romanos, omnia diripiens, & multa hominum millia abducens in seruitutem, & multa faciens nefaria,

nefaria, postquam capta fuerat Amine. Cumque multitudo Barbarorum dispersa esset per hanc solitudinem, ijque, quibus madata fuerat custodia solitudinis, denunciarent, ut caueretur barbarorum irruptio in monasteria, maximæ Lauræ patres significarunt venerando patri, ut desisteret quidē in Ruba vitam degere, veniret autem ad Lauram, & quiesceret in sua cella. Et diuinus quidē Iohannes, qui per quietē diuinam gustarat dulcedinē, eam lubenter sequebatur, & non poterat in animū inducere, ut eam relinqueret, apud se hæc reputans & dicens: Si Deus mei curā non gerit, quid viuo? Et sic altissimū suum ponens refugiū, mansit minimè obstupescatus. Deus autē, qui semper curam gerit suorū famulorū, Angelis quidē suis madauit (ut dicit scriptura) ut sanctum suum conseruarent. Volens autem eum securū reddere, ut qui paululum esset territus, misit sensilē custodem, leonē maximum & terribilissimū, qui eum diu & noctu custodiret ab immaniū barbarorū insidijs. Atque prima quidē nocte, cum leonē adspexisset propè dormientē, parūm extimuit, ut ipse mihi narrauit. Cum autē vidisset diu noctūque sequentem leonem, & ab eo non auelli, & propulsare barbaros, quibus ageret gratias Deo, emisit cantica, qui non dimittit virgā peccatorum super sortem iustorum. Atque beatus quidē pater noster Saba cum venisset Nicopoli, & nouā Laurā cõstituisset, & venisset ad speluncā ædificiū, ut à me dictum est in secunda oratione, & in mentem reuocasset eā, quæ in ipso fuit aliquando, visionē de S. Iohanne, iuit ad eum in Rubā, & dicit ei: Ecce Deus te seruauit ab incursione Barbarorū, teque reddidit securū, ad te misso sensili custode. Surge, & tu quoque fac id, quod est humanū, & fuge, sicut patres. Multisque alijs ad eū vsus admonitionibus, deduxit eum ad maximā Lauram secunda indictione, & inclusit eum in cella, cum ageret quinquagesimum sextum annum suæ ætatis, nullo alio ex conuētū cognoscente, eum esse Episcopū. Cum autem plurimū temporis preterijisset, prouidit Deus, ut aperiretur, qui occultus erat, Iohannis thesaurus, hoc modo:

Psal. 90.

Deus leonē
maximum
ei adhibet
custodem.

Psal. 124.

Reducitur
ad Lauram.

Cap. 12.

Vir quidam, qui erat profectus ex regione Asiæ, vocabatur autē Atherius, & Archiepiscopatū honorē consecutus, ut eum gradum decebat, vitam agebat: cum venisset Hierosolyma, & loca veneranda cum viuifico ligno Crucis adorasset, & multas distribuisset pecunias pauperibus & monasterijs, egressus est è sancta ciuitate, properans redire in patriā. Qui cum nauem conscendisset, & parum maris nauigasset, propter quendam ventum contrarium cum magno periculo reuersus est Aſcalonem. Cumque post duos dies vellet rursus nauigare, ei in somnis apparet Angelus Domini, dicens: Non licet tibi nauigare, nisi reuersus in sanctā ciuitatē, iueris in Lauram Abbatis Sabæ, & conuenies Abbatem Iohannem Silentariū, virum iustum & virtute præditum, qui est Episcopus, & habet vim magnam opum spiritualium, & propter Dei metum & desiderium, omnia quæ sunt huius vitæ, contempsit, & voluntaria paupertate & exercitatione seipsum humiliavit. Tunc ergo cum à somno surrexisset Atherius, & esse visionem indicasset, diligentissimè inquirens, venit in Lauram Abbatis Sabæ. Cumque visionem renunciasset patribus, deductus est ad Silentarium. Quem cum salutasset, & duos dies apud eum mansisset, & eum amplissimè conuenisset, iureiurando adigit, ut sua ei planè & liberè narret & enunciet. Sicque compulsus, genus enunciauit, & patriam, & sacerdotium. Quæ cum cognouisset Atherius, & supra modum esset admiratus, dixit: Verè nunc quoque sancti lapides in terra voluntur. Cumque sic iusto vale dixisset, iuit ad beatum Sabam, eique & patribus exposuit omnia de beato Iohanne: & ab eo tempore cognitum fuit patribus Iohannis genus, & Episcopatus, septuagesimo anno ætatis sancti Iohannis, vicesimo autem quarto suæ in cella inclusionis.

Proditur
eius dignitas
ab angelo.

Cap. 13.

Obitus S.
Sabæ.S. Sabas ap-
paret S. Iohanni.

Sanctus verò pater noster Sabas eodem anno in pace dormijt, die quinto mensis Decembris decimæ indictionis. Tunc magnum animo accepit dolorem preciosissima hæc margarita Iohannes, quod non esset egressus è cella, & adfuisset consummationi sancti Abbatis. Ei autem, cum esset adeo anxius animo, & se esse patre priuatum defle-ret ac lugeret, in somnis apparet pater noster Sabas, dicens: Ne sis de meo decessu tristis, ô pater Iohannes. Nam etsi sum à te carne separatus, sum tamen tecum spiritu. Eo autem respondente: Roga Dominū, ut me quoque assumat, dicit beatus Sabas: Hoc nunc non potest fieri. Grauis enim tēratio est inuasura Laurā. Deus autem vult te esse in carne, ad eos consolandos & confirmandos, qui se pro fide fortiter gerunt & decertant. Hæc cum vidisset & audiuisset diuinus Iohannes, euasit quidem lætus, ut qui de Patre agritudine animi excussisset: sed sollicitus erat de tentatione, quæ ei fuerat significata. Eum autem inuasit desiderium videndi, quem admodum anima separatur à corpore. Dumque de ea re Deum rogaret, mente raptus fuit in sanctam Bethleem, & videt

Viso S. Io-
hannis.

& videt in imis ambonis subcellis venerandæ, quæ illic est, ecclesiæ iacentem virum sanctum hospitem, qui consummabatur, & assumebatur eius anima ab Angelis, & cum diuina quadam hymnodia & sua eolentia ferebatur in cælos: & petijt, vt iplis oculis videret, an ita esset: Et furgens caipsa hora, iuit in sanctam Bethleem, & inuenit, quòd caipsa hora homo decesserat: & eius sanctas amplexus reliquias, cum in eodem loco ei iusta fecisset, in sanctis thecis ea deposuit: & sic in suam cellam est reuerfus.

Cap. 14.

Illuminati huius senis discipuli Theodorus & Iohannes mihi narrarunt, dicentes: Postquam dormisset sanctus Sabas, misit nos senex, vt precessemus respõsis in Libiade. In via autem, cum transissemus Iordanem, occurrerunt nobis quidam, dicentes: Vide te, leo est ante vos. Nos verò cogitauimus posse Deum nos per preces sancti Abbatis custodire. An non enim eius voluntate hoc mandatum exequimur? Hæc cogitantes, ambulauimus: & ecce venit nobis leo in occursum, & valde timuimus, nec nobis vires remanserunt: statimque adspicimus senem in medio nostri venientem, & iubentem nos esse bono animo. Tunc leo, tanquam qui esset actus flagello, recessit fugiens à nobis: nosque sine damno ambulantes, venimus ad senem, qui prior dixit nobis: Vide tis, quemadmodum inuentus sim vobiscum in necessitate? Sed hinc quobue multum pro vobis Deum rogavi, & ecce fecit misericordiam. Hoc autem mihi quoque dixit vnus ex discipulis, eum multos annos vixisse solo pane vescentem, & ei admississe cinerem thuribuli, & sic comedisse. Eum verò hoc facientem deprehendi hoc modo: Oblitus erat semel suam obserare fenestram. Cumque vellem ei dare ientaculum, & retigissem fenestram, ea aperta est, & inuenio eum exinientem thuribulum in calicem. Cum is propterea magno esset dolore affectus, volens ego eius reprimere molestiam, dixi: Non tu solus hoc facis, o pater, sed plurimi quoque huius Lauræ, implentes scripturam, quæ dicit: Cinerem tanquam panem manducabam. & vix potui his verbis mutare senem.

Vide mirã
sancti senis
abstinentiã.

Psal. 101.

Cap. 15.

Nonagesimo anno ætatis huius sancti senis, mense Nouembri sexta indictionis egrediens ego è Metropoli Scythopolitanorum (vt iam à me quoque dictum est in oratione de sancto Euthymio) accepi mandata à mea matre Christi amante, vt nihil facerem ex ijs, quæ ad meam pertinent animam, absq; sententia & iussu diuini Iohannis, dicendo: Ne forte abductus ab errore Origenistarum, excidas ab initio à tua stabilitate. Cum itaque venissem Hierosolyma, & peregissem encæniam nouæ ecclesiæ omni ex parte laudandæ Deiparæ & semper virginis Mariæ, veni in Lauram beati Sabæ, & conueni diuinum Iohannem, ei meipsum dedicans, & Deo gratum consilium volens ab eo accipere. Cumque ab eo audissem: Si vis esse saluus, magni Euthymij habitum monasterium: ego, vtpote iuuenis & stultus, contempto eius mandato, descendidi ad Iordanem: volensque habitare vnum ex ijs, quæ illic sunt, monasterijs, non solum iter non habui prosperum, sed etiam magna laboraui ægritudine in Laura ardui dneri. Cum autem fuisset in magno mœrore & tristitia, tum quòd essem externus, tum quòd ægrotus, & quòd conuentus iugum nondum subiissem, apparet mihi in somnis hic illuminatus senex, dicens mihi: Quòd meo mandato minimè obedieris, fuisti satis castigatus: sed nunc surge, & ingredere Hiericho, & inuenies seniculum quendam Monachum in Xenodochio Abbatis Euthymij. Sequere eum in monasterium, & eris saluus. E somno verò excitatus, & protinus confirmatus, cum fuisset intemperatorum particeps sacramentorum, & cibum sumpsissem, ascendi pedibus in Hiericho, adeò vt mirarentur patres tantam mutationem. Cumq; sic venissem in sancti Euthymij monasteriũ mense Iulio sextæ indictionis, ex eo tempore assidue ad eum veniebam, omnia mea offerens. Iamdiu enim ex Scythopoli habebam notitiam cum eius discipulis, qui ad nostras ades diuertebant, tanquam ad proprium Xenodochium, & annuam quandam benedictionem accipiebant à meis parentibus pro cœnobio & patribus Lauræ, ex quo præsentia sancti patris nostri Sabæ dignata est nostra domus. Quocirca mihi recedenti mater mea hæc dedit mandata. Quamobrem ego quoque ad eum vadens confidenti- us, admonitione eius fruor & precibus, maximè nunc ab eo iussus sinere nouæ Lauræ habitationem, & habitare maximam Lauram, quod quidem Deo quoque feci volente. Et hoc quidem postea.

Miraculum

Cap. 16.

Efficacia
precum fan-
cti viri.

Aliquo autem antè tempore conueni hunc sanctum senem, grauatus à cogitatione aliqua satanica. Quam cum ei exposissem, & preces ab eo accepissem, sum statim relaxationem ab ea consecutus. Me verò eius fenestræ assidente, & diuina fruente doctrina, quidam Georgius adduxit filium suum, qui vexabatur à dæmone. Quem cum ante

ante eius fenestram proiecisset, recessit. Puer autem iacente & lachrymante, cum cognouisset senex eum habere immundum spiritum, motus est misericordia, fufis que pro eo precibus, cum eum vnxisset oleo sanctissimæ Crucis, eum sanum reddidit. Nam cum malignus dæmon statim recessisset, mundatus est puer ab illa hora.

Oleum san-
ctissimæ
Crucis.

Abbas Eustathius, qui paucis antè diebus successerat præfecturæ speluncæ huius beati Sabæ, mortuo Sergio, vir spiritu egregius, rectisque dogmatibus & vitæ institutione, narravit mihi, sic dicens: Me aliquando grauitè oppugnauit spiritus blasphemiarum, veniensque ad Abbatem Iohannem Silentiarium, exposui ei meas cogitationes, rogauique, vt preces ab eo acciperem. Surgens autem senex, mihi fecit orationem, & dixit: Benedictus Dominus, fili mi, quòd tibi nõ appropinquabit amplius cogitatio blasphemiarum. Atque ita factum est, vt senex dixerat: neq; ab illo tempore sensu amplius malam illam & blasphemam cogitationem.

Cap. 17.

Propheta
ei us.

Mulier quædam genere quidem Cappadocissa, Regina autem vocatione, Diakonissa verò magnæ ecclesiæ Constantinopolitanæ, venit Hierosolyma, habens secum consobrinum, qui locum obtinebat præfecti: qui erat quidem alioqui vir pius, catholice autem minimè communicabat Ecclesiæ, vt qui Seueri à recta diuersam suscepisset opinionem. Atque Diaconissa quidem multum ponebat studij, vt mens illius mutaretur, & eum catholice vniret Ecclesiæ. Quamobrem vnumquenque virum iustum rogabat, vt pro eo oraret. Quæ quidem mulier, cum audisset de gratia diuini Iohannis, desiderauit quidem eum adorare. Cum autem didicisset non licere mulieri in Lauram accedere, accessit Theodoro eius discipulo, rogauit, vt eum acciperet, & ad sanctum senem deferret, credens fore, vt per eius orationem Deus conuerteret eius cordis duritiam, & dignum redderet, vt communicaret Ecclesiæ catholicæ. Quem quidem cum accepisset Theodorus discipulus, venit ad senem: & cum pro more pulsasset fenestram, & senex esset aperturus, iniecit vterque poenitentiam. Cumque dixisset discipulus, Benedictus nos pater: senex aperiens, dicit discipulo: Tibi quidem benedico, hic autem non est benedictus. Cum autem diceret discipulus, Non sic, o pater: Respondit senex, Reuerà ei non benedicam, donec à mala schismaticorum sententia desiterit, & scilicet Catholice Ecclesiæ confessus fuerit comunicare. Hęc cum ille audisset, obstupuit senis perspicacem gratiam, & miraculo mutatus, certò est pollicitus se comunicaturum catholice Ecclesiæ. Tunc senex, cum ei benedixisset & eum erexisset, primus ei intemerata impertijt sacramenta, absterfa ex eius corde omni dubitatione.

Cap. 18.

Fœminis
pater adi-
tus, in Lau-
ram.

Hæreticum
conuertit.

Cap. 19.

Hęc cum didicisset Regina, venit in maius desiderium senem videndi suis oculis, & in animo habuit se virili amictu induere, & ad eum venire in Lauram, suaque ei exponere. Hoc cum ei ab Angelica esset apertum visio, ei significat, dicens: Scias, quòd si venias, futurũ sit vt me non videas. Noli ergo vexari: sed potius mane, & vbicunque degeris, apparebo tibi in somnis, & tua à te audiam, & quæ mihi Deus in mentem immiserit, ea tibi renuntiabo. Illa cum audisset, & aperte credidisset visionem, ipse ei apparet in somnis, dicens: Ecce Deus me misit ad te: enuncia mihi, an velis aliquid. Ea verò cum dixisset quæ ad se pertinebant, responsum accepit conueniens, & surrexit Deo agens gratias. Cumque senis venisset discipulus, tunc ei formam & figuram renuntiavit. Ego, qui hæc ab illa audiui Diaconissa Regina, ea mando literis.

Apparet in
somnia Di-
aconissa.

Cap. 20.

Locus autem, in quo fuit inclusus hic sanctus senex, habuit altissimum ab Occidente præcipitium, quod instar muri erat, in quo fixum erat cellæ tectum. Præcipitij autem petra est adeò sicca & succo vacua, vt nullo modo possit cellæ ingenerare humiditatem. Quodam verò die, cum hic sanctus senex accepisset semen vnius caricæ, dicit suis discipulis Theodoro & Iohanni: Audite me: Si Dei clementia donauerit huic femini & huic petræ virtutem, vt fructum ferat, cognoscetur, quòd mihi Deus dono largitur legnum cælorum. Cumque hoc dixisset, infractæ illi petræ admouit caricam: Deus autem, qui Aaronis virgam, quæ erat sicca, pullulare & germinare annuit, ipse quoque iussit hanc infractam & aridam petram germinare, vt ostenderet posteris, qualem eius seruus gratiam sit assecutus. Cumque senex vidisset germen, gratias egit cum lachrymis. Quod quidem germen paulatim crescens in altum, peruenit vsque ad tectum, quod etiam operuit, & (vt semel dicam) post aliquod tempus ecce tres ficus produxit. Quos cum accepisset hic senex, & cum lachrymis esset deosculatus, comedit, Deo agens gratias, qui eum certiore fecerat: ex eis quoque parum dans suis discipulis. Et ecce arbor clamat, testans virtutem senis. Ex quo autem comedit ficus hic diuinus senex, se parabat ad exitum.

Num. 17.
Res fan-
stupenda.

Cap. 21.

Quoniam verò iam ad profundam processerat senectutem, aperuerunt discipuli locum ipsum, vt ei ministrarent. Ego itaque ad ipsum ingressus, & germinis terribile spectaculum contemplatus, diligenter considerabam, quemadmodum radices egerit, & an rimas fissurasve vllas habeat petra: nec potui inuenire, adeò vt ego obstupescens dixerim: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei: quàm sunt impersectabilia iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Sciunt enim, qui diurnam Lauræ huius beati Sabæ habent experientiam, quòd nulla in area aut horto ficus nascatur, aut vlla alia arbor, propter multam caliditatem & siccitatem aëris Lauræ. Quòd si quis adducat arbores parui cœnobij, quæ sunt in via, sciat eas quoque fuisse opus orationis beati Sabæ. Cumque terram inuenissent profundam, & pluuiarum torrentis aquarum copiam, multiq; aggressi essent in profunda terra plantare iuxta torrentem, & tota hyeme irrigarent, vix vno anno potuerunt tenere arbores propter multam, vt dictum est, aëris siccitatem, & æstus vehementiam.

Cap. 22.

Multa patitur profidei defensione.

Hæc quidem pauca ex multis selecta mandauit literis, mittens narrare eius de fide certamina, quæ suscepit aduersus Origenis & Theodori Mopsuestiæ dogmata, & eorum, qui ea defendebant, & persecutiones, quas congruenter Euangelio pro decretis sustinuit Apostolicis. Sed quæ ab eo in ijs gesta sunt, relinquo narranda alijs. Scio enim fore, vt multi (sicuti est consentaneum) post eius decessum studeant scribere eius certamina & persecutiones & pericula, quæ sustinuit pro fide Orthodoxa, victoriasque & res ab eo gloriose gestas in tota nostra (vt semel dicam) vita: vt qui propter vitam & coruscantes eius virtutes fuerit insignis & celebris.

Cap. 23.

Grædis etas eius adhuc in carne degentis.

Vt autem audiui sanctam eius linguam narrantem, trigesimo octauo suæ ætatis anno fuit ordinatus Episcopus, vt superius dictum est, & transegit decem annos in Episcopatu. Mansit autem in Laura prius nouem annis: & in eella sedens, in qua silet vsque in hodiernum diem, impleuit Dei gratia quadragintaseptem annos: & ecce iam peruenit ad centesimum quartum annum suæ ætatis. Estque, licet valde senex, læto vultu, promptoque & alacri animo, & diuina plenus gratia. Oramus autem nos quoque humiles & abiecti, vt Deus eum adhuc magis confirmet & corroboret, & eius cursum in pace consummet. Deo autem nostro gloria in secula seculorum, Amen.

HISTORIA PONTII MARTYRIS, EX QVODAM MS. CODICE A F. LAVR. SVRIO, MUTATA PHRASI, DESCRIPTA. Ad stipulantur antiquissima Martyrologia.

14. Maij. S. Pontij parentes.

BEATVS Pontius patrem habuit vrbs Romanæ Senatorem, Marcum nomine, matrem Iuliam. Ea prægnans cum templa falorum deorum munera oblatura vnâ cum marito suo obiret, ad templum Iouis peruenit. Illud ipsa ingrediente, fortè stabat sacerdos velato capite infusa ornatus ad aras. Is à dæmone arreptus, velamen capitis & infulam apprehendit, eaque planè discerpit, euilansque mirum in modum, templum clamoribus impleuit, ita dicens: Hæc mulier filium habet in vtero, qui grande hoc sanum funditus euertet, & deos illius comminuet. Quas voces cum identi dem repeteret, Marcus & Iulia in vicinas ades aufugerunt, correptoque faxo Iulia ventrem & latera sua tundeat, Vtinam, inquiens, non concepissem eum, qui hoc magnū delubrum & eius numina euertet. Satius profecto fuerit me cum illo pariter interire.

Mafer eum natum vult interficere, sed pater prohibet.

Post vbi aduenit parienti tempus, infantē formosum enixa est, nulla macula aspersum, existimantibus alijs abortum edituram matrem propter vim illaram crebris istibus corpori eius. Et illa quidem volebat etiam natum puerum perdere, sed paternoluit permittere. aiebat enim: Non afferas manum infanti. Si vult Iupiter, vlciscatur hostem suū. atq; ira conseruatus est paruulus, quem Pontium appellarunt: nolebāt autem illum vnq; in templa idolorū introducere. Postq; creuit, doctissimis præceptoribus adhibitus, diuersarum artium & philosophiæ studij simbutus est, tenaci memoriæ omnia commēdas. Cum aut aliquando manē surgens iret ad præceptorē suum, audiuit Christianos, quibus Pontianus Romanus Pōtifex præerat, psallentes & dicētes: Deus autem noster in cælo, omnia quæcunq; voluit fecit. Simulacra gentium argenti & aurum &c. Id ille audiēs, diuinitus cōpunctus, suspirās fleuit, sublatiscq; ad cælū manibus, Deus, inquit

quit, cuius laudes isti cōcelebrant, fac me quæso ad tuā notitiā peruenire: moxq; fores pullare coepit. Ait autem sanctus Pontifex, spiritu sancto ei reuelante, quis esset: Ite, & foribus referatis, sinite huc intrare paruulum. talium est enim regnum cælorum. Ingressus est igitur puer posthabitis magistris suis, cum adolescentulo Valerio, condiscipulo suo: sciscitatusque de carmine quod audierat, vbi comperit quid esset, à Pontiano Pontifice cum Valerio de fide instructus est. Inde læri illi abscedunt, & quotidie ad hominem Dei reuertuntur, verba salutis audituri.

Matth. 19.

A Pontiano Pōtifex de fide instruitur.

Interrogabat autem reuertentē illum parens Marcus, quidnam è suis præceptoribus didicisset: respondebat puer: Nunq̄ tam benè institutus fui à magistris meis, quàm hoc biduo. Tandē eò progressus est, vt parenti suo demonstraret, dēmonū idola nihil esse. Introducto deinde ad illū Pontiano Pōtifex, ad Christi religionē eum traduxit, idq; adeò, vt ipse vnâ cū illis confringeret omnia simulacra sua, & cū filio totaq; domo baptizaretur. Eo postea defuncto, filius Pontius à militibus in palatiū pductus est, & licet inuitus atq; calcitrans, in patris sui loco cū substitutus est. Tāta autē ei diuinitus gratia collata est, vt omnibus in palatio peculiariter charus haberetur. Per id tēpus felici obitu Pōtianus Pōtifex decessit è vita, eiq; Anterus successit, qui vno tantum mense Ecclesiæ Dei præfuit. Ei subrogatus Fabianus, beatū Pontium haud secus atq; suū filiū dilexit. Ille verò iam perfectus, omnes facultates suas per manus S. Fabiani in pauperes erogauit.

Pater eius cōuertitur.

Sic sentit & Onuphrius, tamen si aliter habet Platina de Antero.

Erāt autē etiam familiariter notus & amicus duobus Philippis Imperatoribus. Ij vero anno conditæ Vrbs millesimo dixerūt ei: Eamus, & propitios nobis efficiamus deos magnos, q nos in hūc Romanæ vrbs annū millesimū perduxerūt. Pontius autē multis modis subterfugere nitēbatur, sed illi vt amicū cogebant eum facere sacrificiū. Tum ille cernens sibi oblatā à Domino occasionē, O pijssimi, inq̄, Imperatores, cū à Deo collatū sit vobis augustū in homines imperiū, cur nō eum potiūs adoratis, à quo tanto aucti estis beneficio? Philippus Imperator respōdit: Ego verò ea causā magno deo Ioui sacrificare cupio, quòd ab illo hæc mihi collata sit potestas. At Pōtius subridens, Ne erres, inquit, Imperator. Est Deus præpotens in cælis, qui omnia condidit verbo suo, & spiritus sui gratia animauit. Quid plura? Imperatores his & alijs eius sermonibus permoti crediderunt, & à S. Fabiano Papa baptizati sunt. Porrò Fabianus & Pontius magni fani Iouis idola confregunt, & ipsum templum funditus subruerunt: multiq; de populo conuersi ad Dominum, vndis salutaribus expiati sunt.

Duo Philippus Imperator credunt in Christum.

Postea autem Valeriano & Gallieno imperantibus, & Christianos persequentibus, beatus Pontius ab Italia egressus, ad Cimelā urbē se contulit. At Claudius præses tribunali sedens, iussit eū corā se adduci, dixitq; ei: Tūc es ille Pontius, qui Romanam urbē nescio qua excitata seditione turbasti, atque etiā piorū principū animos abalienasti? Respondit S. Pontius: Ego verò neq; turbavi quenquam, neq; subueri, sed à malorū demonū cultu & errore ad Deū verū conueri. Cumq; non posset ad sacrificandum induci, Præses iussit omnium tormentorū instrumenta produci, primoq; eum in eculeo distendi, vt per omnia mēbra pœnæ diffunderetur. Videbimus, inquiēs, nū Deus eius sit eū crepturus ex manibus meis. At beatus Pontius ait: Tametsi tu putas imbecillū esse Deum meū, mihi tamē planè persuasum habeo, pœnas tuas in eius nomine mihi nullū proflus dolorē irrogaturas. Cū ergo in eculeo tēderetur, & ministri cochleā impositis vestibus promouerēt, cū magno fragore ruptus est eculeus, adeoq; in puluere redactus, vt nusq; appareret: quiq; p̄sentes aderāt, repētino fulgore exanimis reddebātur.

S. Pontius in eculeo suspenditur.

Tum verò Pontius hilaris & nihil territus, ait ad Præsidem: Vel nunc tandem disce incredule, posse Deum nostrum pios de tentatione eripere: vos autem iniquos & impios in die iudicij æternis ignibus cruciandos destinare. Iussit autem Præses apparari amphitheatrum, & beatum Pontium in arena deponi. Vbi tum ex consilio Anabij affessoris eius duo venatores cum taureis vrsos in eum incitârunt: sed illi è caucis egressi, ipsos venatores miserè discerperūt, ita vt humana forma penitus destituti viderentur.

2. Pet. 2.

Vrsi in eum immissi, nihil ei nocēt.

Porrò ad S. Pontium venientes vrsi, non fuere ausi propiūs accedere, sed blandientes & applaudentes ei, nullam proflus molestiam aut læsionem attulerunt. Id conspicatus populus, sublatisc clamoribus dicebat: Vnus est Deus Christianorum, quem Pontius colit. Ijs vocibus efferatus Præses, præcepit Christi martyrem, in eius manus & pedes iniectis catenis, in media arena statui, magnamque lignorum struem & omne genus fomitis circum illum comportari & incendi. Factum est ita, & ecce flamma lambens materiam omnem atque fomitem, nihil eius relinquit non combustum & absumptum, at sancti martyris ne simbriam quidem vestimenti lædit. Pudescit

Nihil læditur à flammis.

Etus ea re Praefes, hortatur martyrem, vt Apollini sacrificet. Ille verò respondit: Ego corpus meum sacrifico Deo meo, qui me ab idolis vestris haecenus in contaminatum conseruauit. Vobis autem & principibus vestris breui aderit vltio caelestis, qui iniuste seruos Christi persequimini.

Capite ple-
ctitur.

Cernens Praefes eius constātam, iussit eum in saxo, quod riulo imminebat, decolari, corpusque eius deorsum proijci. Non multò post completus est martyr's sermo propheticus. Valerianus enim Imperator à Sapore Persarum rege captus, ludibrio est habitus cunctis diebus vitæ suæ, ita vt quotiescunque rex Sapor equum conscendere vellet, in eius curuatum dorsum & ceruicem posito pede, pro scabello eo vreretur: Gallienus verò apud Mediolanum à militibus suis comprehensus & gladijs confossus est. Porro Claudius Praefes & Anabius assessor eius eadem hora, qua capite caesus est S. Pontius, arrepti à dæmonibus præfocati sunt. Claudius linguam suam morsibus particulatim discerpit: Anabij oculi è suis sedibus præ nimio dolore extrusi, pellibus tenuissimis per ora pendebant: denique momento temporis ambo animas expirarunt.

**MARTYRIVM SANCTORVM VICTORIS ET
CORONAE, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE,
cui concordant antiqui MS. codices Latini, sicut & in alijs
permultis historijs.**

14. Maij.
secundum
Latina Mar-
tyrologia.
Cap. 1.

S. Victoris
constantia.

QUO tempore Antoninus, gentium superstitionē sequens, Romanum tenebat Imperium, Sebastiano Duce, persecutio aduersus Christianos homines cōmota est. Erat autem miles quidam genere Italus & Christianus, qui Deum valde reuerabatur ac metuebat, huicque nomē erat Victor. Eum virum Dux ille, quē supra diximus, sic affarus est: Venerunt ad nos literæ ab Imperatore, quæ iubent vos Christianos dijs sacrificare: illos verò, qui edicto non obediunt, supplicijs grauiissimis subijci oportere. Sacrifica igitur, Victor, ne animæ periculum subeas. Tum sanctus Victor: Ego, inquit, miles sum magni Regis Iesu Christi, immortalis, inquam, illius Imperatoris, neque mortali Regi obediam. Huius enim imperium tempore circūscribitur, & caducum est: Dei autem mei & Saluatoris Iesu Christi Regnum, est immortale atque æternum: cuius qui particeps efficitur, æternæ vitæ sortem percipiet. Tunc ait Dux: Cūm Imperatoris nostri miles sis, obtempera Imperatoris edicto, & dijs sacrificare. Ad hæc respondit sanctus Victor: Si ego quo tempore sub Imperatore militabam, tunc etiam Domino & Deo meo occultè seruiebam: quomodo nunc cōmittere possum, vt, illo derelicto, idolis vestris sacrificem? Itaque fac quicquid libet. En corpus meum in manu tua est: animæ verò potestatem Deus habet, qui salutem & ruinam afferre potest.

Cap. 2.

Tum Dux ille: Video te multa sapientia ornatū, eaque in respondendo valdè virentem. Mea, inquit Victor, sapientia non est ex me, sed Deus meus illam mihi contulit. Ad hæc Praefes: Libera teipsum à multis cruciatibus, & dijs sacrificare. Quinimmo libenter, inquit Victor, cruciatum quenuis patiar, ne sacrificia talia offeram: sed & illud adhibere, vehementer me gaudere, quod dignus factus sim, qui pro Christi nomine tormenta patiar, & caelesti illo Rege frui sperem. Ad hæc Dux ille: Nunquid Christianorum sacerdos es tu, qui tam prudenter nobis respondes? Hoc, inquit, Victor, munere indignus sum ego: sed Christi mei gratia me talem effecit: hæc enim his, qui recto corde sunt, & Christi mandata obseruant, sapientiam & omnium bonarum rerum copiam ex suis illis immensis diuitijs largitur. Quemadmodum enim agricola ipse cūm terram colit, paratam eam reddit ad fructus ferendos: ita & Dei sapientia ac gratia eos, à quibus obseruatur, fortes, sapientes, ac tales reddit, qui Deo ipsi fructum ferre possint: neque permittit, vt ab hostibus superari queant.

Cap. 3.

Crudelissimè torquetur.

Tum Dux ait: Num tu mori decreuisti? Respondit Victor: Huiusmodi mors his vitam conciliat, qui breuia hæc tormenta fortiter ad extremum vsque perferunt. Ad hæc Dux ille: Sententiam ne istam firmam habes? Maximè, inquit Victor. Tum Dux digitorum Victoris compages eousque confregit, quoad è pelle ipsa exirent. Quo facto, Victor ait: Gratias ago Deo meo, quod gratiam suam propiorem mihi ostendit. Tunc

Tunc quæsiuit ab eo Dux, quare cibū non sumeret. Cui respondit Victor: Habeo ipse spiritualem cibū, quo fit, vt non esuriam in æternum. Tum ille iussit fornacem accendi, & Victorem in eam coniectū, ad tertium vsque diem seruari. Factumque fuit, quod Dux iussit. Tertio autem die cūm ille opinaretur Victorem ab igne consumprum fuisse, iussit fornacem aperiri, & Martyris cineres in flumen demergi. Patefacta igitur fornace, inueniunt Victorem ipsum viuum, & Deum laudantem, quod ignis eius corpus non retigerat. Mox iussit Dux venena pestifera cum carnibus commista edenda illi proponi. Quæ cūm à venefico quodam homine porrecta ei fuissent, sanctus martyr Victor ait: Mihi quidem non liceret carnes gustare, sed vt cognoscas veneficia tua nihili esse, en istas carnes comedam. Cumque illas è manibus venefici hominis accepisset, Christum precatus, eiusmodi carnibus vesci cœpit, neque quicquam mali passus est.

Nihil læditur in fornace.

Veneficus autem ille pro suis veneficijs erubescens, alia quædam obtulit prioribus illis peiora: Hęc, inquit, accipe: quæ cūm comederis, si nihil mali passus fueris, statim artem magicam derelinquam, & credam etiam ipse Deo, quem tu colis. Cūm igitur beatus Victor venena illa comedisset, neque quicquam mali passus fuisset, veneficus ille magna voce clamans: En, inquit, vicisti, & animam meam iam diu perditā, ab inferis eduxisti. Sicut enim statua ærea, quæ iam inueterata est, à fabro aliquo expolita renouatur: ita & me miserum, in malis inueteratum, Deus ipse sua gratia renouans conuertit, & ad salutem traduxit. Itaque veneficus ille omnes suos libros magicos igni combussit, & omnibus rebus renuncians, Christianus factus est.

Cap. 4.

Nihil ei venena nocet.

Cūm hæc ita se haberent, Dux ad beatum Victorem conuersus: Sacrifica, inquit, dijs maximis, & esto prudens. Victor respondit: Ego prudens semper sum, cūm Deum cognoscam. Non est, inquit Dux, prudentiæ, sed stultitiæ signum, nolle dijs ipsis sacrificare. Ad hæc sanctus Victor: Stulta mundi elegit Deus, vt sapientes confundat. Tunc ait Dux: Et vbinam hoc scriptum legitur? Cui respondit Victor: Paulus Apostolus nos hæc docuit. Num, inquit ille, Deus erat Paulus? Cui Victor: Minimè Paulus Deus est, sed Dei Apostolus, & sapiens architectus: ædificauit enim super fundamentum quod positum fuerat, & doctrina sua orbem terrarum repleuit: qui cūm sapientiam sibi à Deo traditam accepisset, diuinarum literarum plenam perfectamque notitiam in se habuit, & his, qui salui esse cupiunt, viam ostendit. Tunc ait Dux: Desine in posterum ab ista infania, & dijs sacrificare: non enim tibi proderunt verba ista tua. Minimè, inquit Victor, infanus ego sum, sed valdè prudens, cūm Deum meum non negem. Insani & dementes sunt, qui te audiunt, & dæmonibus victimas offerunt. Etenim pater vester diabolus mendax est, & in veritate non stetit: sicut & vos, qui estis illius ministri. Quin etiam corda vestra excæcata sunt, veritatis notitiam non habentia.

Cap. 5.

1. Cor. 1.

1. Cor. 3.

Iohan. 8.

Tunc furore accensus Dux ille, iussit totius corporis Martyris neruos diuelli. Quo facto, dixit sanctus Victor: Cūm omnia hæc à te patior, nullum omninò sensus dolorem percipio propter Dei gratiam, quæ me corroborat. Quemadmodum enim aculeus à pede alicuius euulsus, secum vnā & dolorem omnem aufert, & corpori deinde requiem præbet: ita & ego, neruis meis diuulsis, maximè recreatus sum, diuina gratia me corroborante. Tunc Dux magis magisque iratus, iussit oleum vehementer calefieri, & in occultas partes corporis infundi. Quo facto, beatus martyr ait: Tam suaue mihi feruens hoc oleum visum est, quàm gelida aqua, cūm ei datur, qui propter nimium æstum siti laborat: cūm eam enim biberit, valdè recreatur. Tunc Dux furore intollerabili correptus, iussit in ligno Martyrem suspendi, & igneas eius corpori faces admoneri. Ille verò diuina gratia magis corroboratus, earum lampadum faces non sentiebat. Mox ad illum Dux: Sacrifica, inquit, dijs. diu enim te pertuli. Respondit Victor: Minimè faciam, quod tu vis, sed quod vult Deus meus: quem precor, vt sacrificium purum atque castum meipsum illi offerre possim, in cuius potestate anima & corpus meum est.

Cap. 6.

Non sentit immanissimos cruciatibus.

Tunc iussit Dux venenum cum aceto mistum in eius fauces injici. At beatus Victor ait: Acetum & venenum hoc mihi videtur mel & fauus esse. Id autem facit Christus ipse. Cūm autem Dux liberam eius orationem non ferret, illius oculos compungi iussit. Cui dixit Victor: Cūm corporis mei visum excæcaueris, tunc interiori animæ sensu acutiùs videbo. Corporei enim oculi mundi huius vanitatem adspiciunt: ac cordis acies veram illam intuetur lucem. Cogis me, inquit Dux, multa & magna tormenta tibi afferre. Ille autem: Et ego gratias ago Deo meo, qui facultatem & robur mihi præstat sustinendi tormenta tua. Vt igitur libet, me crucies, neque vlla in re mihi parcās: paratus

Cap. 7.

Compunguntur eius oculi.

paratus enim sum omnes ærumnas, quasunque mihi attuleris, libenter perpeti, Deo ipso mihi vires suggerente.

Cap. 8.
Tres dies
in uerfo cor
pore manet
suspendus.

Tunc ait Dux: Suspendite hominem istum, capite in terram reuoluto, quoad sanguis ex eius naribus in terram desuat. Illo igitur suspensio, milites discesserunt, cumque tres dies ita suspensum dereliquerunt. Cum verò tertius dies præterisset, illuc reuersi, cum vitium reperissent, quem mortuum fuisse crediderant, statim exæcati sunt. Sed beatus Victor misericordia commotus, Deum orans: In nomine, inquit, Domini mei Iesu Christi visum recipite. Itaque restituta militibus videndi facultate, abiierunt illi, & Duci omnia, quæ facta fuerant, retulerunt. Tunc ille magis iratus est, & militibus præcepit, ut Victorem degluberent. Cui beatus martyr: Licet, inquit, corporis pellem abstuleris, mentem tamen ipsam & cogitationes meas non superabis. Tunc militis cuiusdam vxor, Stephana nomine, cum illic præsens esset, annos sexdecim nata, voce magna clamauit: Beatus es, Victor, & beata sunt opera tua sancta. Sacrificium tuum Deo acceptum est, ut Abelis victima, quoniam te ipsum obulisti recto corde. Sic Deus te accepit, ut Enoch illum virum iustum, qui translatus est, ne gustaret mortem, quoad certum tempus præterierit. Iustus factus es, ut Noë, bonorum operum fructibus refertus. Perfectus ac iustus tu es, ut ille fuit in generatione sua. Creditus, ut Abraham: Obrulisti te Deo, ut Isaac. Tentationes sustinisti, ut Iacob. Sapiens effectus es, ut Ioseph, cui rerum futurarum prænotio concessa fuit. Certamina ipsa, ut Iob ille, fortiter perulisti, qui multas tentationes perpeffus, hostem diabolum expugnauit. Esaiam æmulatus es, qui à rege Manasse medius seclusus est. Te ignis flamma non attingit, quemadmodum nec Nabuchodonosoris flammæ tres illos pueros attingerunt. Spem tuam in Deo ipso collocasti, ut Dauid filius Iesse. Vidi duas coronas è celo demissas, vnã maiorem, alteram minorem: & maiorem quidem illam tibi allatam ab Angelis duodecim, minorem verò ad me missam audiui. Nam et si vas infirmum ego sum, nihilominus tamen & ipsa parata sum certamen subire, ac caeleste Regnum allequi studeo.

Curtis ei de
trahitur.

Stephana
Græcè, La
tinè Coro
na.

Dan. 3.

Cap. 9.
Stephana
libera con
fessio.

Hæc cum Dux ille audiuisset, valde iratus est, & iussit fœminam illam ad se duci, quam sic affatus est: Quanam es tu? Christiana, inquit illa, ego sum. Tum Dux ab ea quæsiuit, quot annos nata esset. Cui Stephana, quindecim annos & menses octo se natam esse respondit. Quæsiuit præterea Dux, quandiu vixisset cum viro, quicum iuncta fuerat. Cui respondit illa, se annum vnum & menses quatuor cum eo vixisse. Et quare, inquit Dux, tam citò mundum reliquisti? Ad hæc ita sancta Stephana: Reliqui breuem & fragilem mundi huius decorem, & terrenas ac fallaces corporis voluptates, ut fidenti animo Saluatori meo Iesu Christo, quem expectamus, occurrere valeam, illi videlicet diuino & caelesti sponso: terrestris enim sponus ad tempus est & mortalis. Tum Dux: Desistas, inquit, ab ista nugacitate inutili, & ad deos accedens, illis sacrifices, nouis & grauioribus tormentis te cruciatam consumam. At illa dixit: Ego vocor Stephana, cui corona in caelis reposita est. Quamobrem sacrificia ista vestra non offeram, ut à vero illo certaminum præside Christo coronam recipere possim.

Cap. 10.
Discerpra
abit in ca
los.

His auditis, Dux ille furore nimio accensus, iussit Stephanam duabus palmarum arboribus incuruatis alligari, & repetè arbores illas dimitti. Quo facto, bellatrix & martyr Stephana duabus illis palmis in duas partes discerpra est: itaq; in pace martyrium perfectè in Christo compleuit. Sanctum verò Victorem iussit securi percuti. Qui cum eiusmodi sententiam de se latã audiuisset, sic ait: Gratias ago Deo meo, qui tali & tanto dono me prosequitur. Cum igitur martyrium beatus Victor obiturus esset, hæc dixit Quæstoribus: Post septem dies vestri oratores morientur, & vos ipsi post duodecim moriemini: Dux verò post vigintiquatuor ab aduersarijs captiuus ducetur. Nostri autem homines post tres annos venient ad tollendum corpus meum: habeo enim & loculos iam pridem mihi paratos. Vos igitur rogo, ne in alienis oculis me ponatis, neque reliquias meas detineatis, quò minis in proprium locum reportentur. His dictis, securi percussus est, statimque sanguis & lac ex eius vulneribus effluxit, ita ut omnes mirarentur. Multi verò ex Græcorum numero, cum factū illud vidissent, & Victoris martyris patientiam, & constantem atque immobilem fidem animaduertissent, consilium & sententiam priorem mutauerunt. Itaque Christiani facti, ex ijs, quæ vir ille sanctus prædixerat, magis confirmati sunt. Omnia enim, quæ à beato illo martyre prædicta fuerant, completa sunt, ita ut & alij complures ex ea re ad Christi fidem conuersi fuerint. Martyrio autem functi sunt S. Victor & beata Stephana quartodécimo die mensis No-

S. Victor
securi per
cutitur.

nembris in vrbe Damasco, imperante Antonino, & Sebastiano Duce. Quare sit gloria Patri & Filio & Spiritui sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI PACHOMII, EX SIMEONE METAPHRASTE.

DOMINVS noster Iesus Christus fons sapientiæ, vera lux cognitionis, verbū Dei, qui creauit omnia, sciens nostram naturam semper inclinari ad lubrica barathra peccatorū, & ostendens suæ clementiæ multas in nos miserationes, in fine, quando ei placuit, Abraham in oblatione vniuersi filij, per seipsum iurauit, dicens: Certè benedicens benedicam te, ut astra cæli. Et rursus: In semine tuo, inquit, benedicentur omnes gentes, quæ sunt super terram: Ut qui, ut Deus, sciret fore, ut hinc germinaret secundum carnem mysterium Christi œconomia. Hanc salutarem promissionem cum sciret vnusquisque ex Prophetis, & nõset fieri non posse, ut Deus vnquam mentiretur, ad humanos morbos & affectiones multifariam multisque modis eum vocabat, qui solus est medicus. Ille autem nostras præueniens petitiones, qui nunquam eos repellit, qui purè ac syncerè eum, ut Deum, requirunt, impleuit promissum in diebus nouissimis, natus ex sancta Maria virgine. Carne enim passus, cum per nostræ mortis similitudinem eum vicisset, qui mortis habebat potestatem, ipse quidem mansit id, quod erat, diuinitate impatibilis: Nos autem à morte liberat, & à vinculis tyrannidis inferorum, quæ dissolui nequeunt.

14. Maij.
Cap. 1.

Gen. 22.
Ibidem.

Cum ergo susceptæ carnis impleret œconomiam, & per lauacrum regenerationis dedisset cuilibet genti remissionem peccatorum, omnibus ad eius fidem per sanctos Apostolos, conuenienter eius mandato, accedentibus: Dicit enim: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: & in omni orbe terrarum crescentem Euangelicam prædicatione, multisque deductis ad filiorū adoptionem, est in nos vehemētius iratus efferatusque diabolus, grauioribusque machinas aduersus Dei seruos adhibere studuit, nobis viam ad salutem moliens obstruere. Sed in hoc quoque ijs, qui sunt sobrij & attentj, irritus euasit multiplex eius conatus: Dei enim permissione, ad fidei probationem & tolerantiã eorum decertationis, qui volunt pro eo legitime certamen suscipere, gentilibus Imperatoribus maximam persecutionem in Christianos tyrannicè excitantibus: multi quidem martyres statim per multa & varia tormenta permanerunt in Christi Seruatoris nostri confessione, immortalesque & æternas simul cū Petro Alexandria Archiepiscopo coronas sunt consecuti. In dies autem creuit & inualuit in eum fides in omni regione, ecclesiæque plurimæ & templa oratoriorum in omni loco erigebantur: adeo ut deinceps conisteret etiam monasteria: & eorum, qui se in eis exercebant castitate & possessionum renunciatione, ornarentur solitudines.

Cap. 2.

Matth. 23.

Diabolus in
uidia in
matur in
nos.

Persecuti
Tyrannorū.

Nam cum qui erant fideles ex gentibus vidissent martyrum certamina, eorumque germanam ac synceram in Christum confessionem, coeperunt ipsi quoque Domini gratia roborati, sequi vitam sanctorum Prophetarum. De quibus dicit Apostolus vas electionis: Circueiunt in melotis, in pellibus caprinis, egētes, afflicti, vexati, in solitudinibus errantes & montibus, & speluncis, & foraminibus terræ: quibus dignus non erat mundus. Per sapientem enim quietem & secessum, & suæ salutis fructum percipiunt, & multis alijs præbebant exemplum rerum meliorum ac præstantiorum, quæ ex Deo geruntur: omnibus quidem terrenis & quæ prætereunt, seipsos nudantes, incorporeorum autem vitam in carne imitantes: per quam ad summum virtutum fastigium exercitatione & pietate, lenitateque & iræ amotione seipsos prouehere seculis sunt conati: adeo ut prioribus sanctis nulla in re visi sint inferiores: certaminibus verò ad eos quoque pertingeret, qui pro nomine Domini nostri Iesu Christi legitime certauerunt. Nam ij quoque, cum aduersus insolentes, & qui sub oculos non cadunt, pugnaees hostes fortiter steterunt in acie, & eorum vicissent copias, contuenienter ei, qui dicit: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus principes tenebrarum huius seculi, aduersus spiritalia nequitia in caelestibus: æterna & immortalia bona sunt consecuti. De

Cap. 3.

Heb. 11.
Vita mona
chorum vn
de orta.

Ephes. 6.

Esa. 64. quibus dictum est: Quæ oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non
1. Cor. 2. ascenderunt, quæ præparauit Deus ijs, qui ipsum diligunt.

Cap. 4. Erat enim re vera præstantissimi exercitatoris patris nostri Antonij vita ad imitati-
onem magni Eliæ & Eisei, & Iohannis Baptistæ, qui erant ciues solitudinis, & amato-
res cælestium æternorumque bonorum. De quo etiam singulatim fert testimonia
sanctissimus Archiepiscopus Athanasius, ipse quoque dignus vita Antonij. In quibus
Vita S. An- scriptis meminit etiam sancti patris nostri Ammon, qui ipse quoque per Domini gra-
tia ab Atha- tiam fundauit exercitationem fratrum, qui sunt in monte Nitriæ: Facta etiam mentio
nasio. ne viri, qui cum ipso se præclare exercuit, nomine Theodori, qui egregiè admodum &
fortiter per fidem in Christum & summam exercitationem, expugnauit multiplices
machinas inimici. In omnes ergo partes abundè diffusa fuit Dei gratia, conuenienter

Psal. 64. ei, quod scriptum est: Visitasti terram, & inebriasti eam. Pacificus enim defensor no-
strarum animarum pro gemitu dedit gaudium & lætitiã, & pro cura, quæ fuit ad tem-
pus, præbuit æternam exultationem ijs, qui ipsum quærunt in veritate. Ex eo ergo tem-
pore extiterunt Monachorum patres admirabiles: quorum sunt nomina in libro vi-
tæ. Cum autem in Aegypto & Thebaide nondum essent multi Monachi, tunc primum,
cum Diocletiani & Maximiani persecutionibus impleta est gentium pœnitentia, & ple-
nitude Ecclesiæ, sanctis eas ad Deum deducuntibus episcopis, conuenienter doctrinam
Apostolorum, plurimum fructum produxit. Inter quos quidam quoque Pachomius,
qui erat gentilis à maioribus, & degebat in Thebaide, à Deo misericordiã & clemen-
tiam consecutus, factus est Christianus. Is ab ipsa iuuentute salijt ad summum mo-
dum exercitationis. Necessè est ergo ad gloriam Dei, qui nos vocauit ex tenebris ad
lucem suam admirabilem, & ad vtilitatem eorum, qui legunt hanc narrationem, à
puero singulatim narrare eius vitam. Fine enim digna sunt eius proœmia in ipsa gen-
tilitate.

Cap. 5. Accidit vt is, cum esset valdè iuuenis, veniret vnà cum suis parentibus ad ripam flu-
uij, qui erat in eo loco, quod illic esset locus idolorum. Ibi autem solebant sacrificare
visis dæmonum. Et cum vellet quidem sacerdos peragere execrandum suum sacrifi-
cium, fuit irritum eius hæc in re studium, & dæmonum effectu caruit operatio. Cum
Præfente Pa- autem non secus, ac dii sui, diu maneret mutus, nouumque & alienum ei videretur,
chomio ob- quod omnino euenerat, idoli silentium, (Idola enim gentium os habent, & non lo-
mutescit quentur: neque enim est spiritus in ore ipsorum) animaduertit sacerdos non alia de
dæmon. causa ad sanum simulacri non accedere dæmones, quàm quod adesset iuuenis. Cœpit
Psal. 134. itaque clamare: Cur inimicum deorum huc adduxistis? Expellite ipsum. Parentes ve-
rò eius cum hæc audiuissent, & eum expelli viderent, ex ea re magnum dolorem acce-
perunt: vt qui visus esset inimicus deorum, qui dicebantur. Disserentes autem & de-
bitantes, inter se dicebant: Quid hoc fuerit, quod cum etiam aliàs gustasset vinum li-
baminum, id statim euomuit? Cumque non potuissent id, quod factum fuerat, discer-
nere, quieuerunt, eum studiosè erudientes in literis Aegyptiacis.

Cap. 6. Cum autem post persecutiones magnus imperasset Constantinus, & aduersus ty-
Referitur in rannum bellum gereret, iussi sunt in aliquibus prouincijs plurimi iuuenes referri in nu-
tyrones. merum tyronum, inter quos fuit etiam ipse Pachomius, qui, vt ipse affirmavit, agebat
annum vicesimum. Omnibus ergo vno animo nauigantibus cum ijs, qui ipsos assump-
Nota de pserant, militibus, appulerunt in quoddam oppidum Thebarum. Vesperè autem cum
Christianis. ciues vidissent eos in satis rura esse custodia, & de eis audiissent viri Christiani & misere-
ricordes, attulerunt eis omnia, quæ erant ad vsum necessaria, & valdè eis magnè præ-
buere solatium, cum essent in maxima afflictione. Ego verò cum vidissem, inquit, quod
ab eis factum fuerat, & hoc valdè effem miratus, didici ab eis, qui vnà mecum erant,
Christianos erga omnes quidem, præcipuè autem erga hospites, esse benignos & mi-
sericordes. Rogante me autem, inquit, quidnam esset appellatio Christianorum, dice-
bant: Sunt homines pii, & Deum colentes, credentes in nomen vnigeniti filij Dei sui
Iesu Christi, & omnibus benefaciètes, sperant ab eo mercedem remunerationis. Ipsi
Merces bo- autem hæc ei dicentibus, mente illuminatus, & fidem Christianorum admiratus, &
norum ope- metu Dei corde inflammat, & spiritu exultans, cum parùm secessisset, & apud se fuis-
rum. set, manus suas in cælum extendit, & dixit: Domine Deus, qui fecisti cælum & terram,
Votum Pa- si respiciens respexeris humilitatem meam, & mihi tuæ diuinitatis dederis cognitio-
chomij. nem, & me liberaueris ex hac afflictione, tibi seruiam omnes dies vitæ meæ, & conue-
nienter tuis præceptis vitam instituam.

Cum

Cap. 7. Cum ergo esset precatus, & sic Deo esset pollicitus, vno die postea egressus è custo-
dia cum ijs, qui cum ipso erant, & nauem ingressus, nauigauit ex illo oppido. Interea
autem dum in aliena regione versaretur, si quando eum carnis voluptates, aut rerum
aliquarum mundanarum vexarent cupiditates, valdè auerfabatur, precum memor,
per quas mente illuminatus, Christum fuit profectus, & eius, qui in ipsum extitit, diuine
gratiæ aduentus. Valdè autem amabat castitatem vel ab incunte ætate. Quamobrem
Castitatem impendit amat. cum magnus & pius Constantinus per fidem in Christum vicisset suos aduersarios, missi
fuerunt tyrones, inter quos fuit etiam ipse Pachomius. Qui statim profectus in superi-
orem Thebaidem, venit in ecclesiam vici, qui dicitur Chenoboscia. Cumque à sanctis
patribus fuisset catechismo institutus, fuit illic baptizatus. Nocte verò, qua dignus
Baptizatur. fuit habitus, vt esset particeps sanctorum mysteriorum, videri in somnis rorem descen-
dentem cælitus, & implentem manum eius dexteram. Qui cum concreuisset in mel-
lis crassitudinem, audiuit vocem ei dicentem: O Pachomi, id quod fit, intellige: erit
enim hoc tibi indicium gratiæ, quæ tibi à Christo data est. Hinc ergo charitate in De-
um magis fauciatus, & supra modum compunctus, prompto & alacri animo consti-
tuit fieri Monachus.

Cap. 8. Cum autem fuisset ei indicatus Anachoreta quidam, nomine Palamon, qui seor-
sum habitabat, accessit ad eum, volens esse cum eo. Cumque peruenisset vsque ad eius
cellam, quæ erat propinqua solitudini, cœpit pulsare ostium. Is autem ostio aperto, di-
xit ei: Quid vis, & quem quæris? eò enim, quod solus exerceatur, erat senex austerior.
Respondens autem ei, dixit Pachomius: Deus me misit ad te, vt me facias monachum.
Dicit ei senex: Non potes fieri monachus: Non est enim parua res Monachi officium.
Quocirca cum huc multi venissent, ij claudicauerunt, neque sustinuerunt: Dicit ei Pachomius:
Non sunt omnium hominum similes sententiæ. Suscipe me, & tempus te reddet
certiorem. Dixit verò ei senex: Dixi te non posse. Vade in aliquem alium locum, & te
exerce aliquato tempore: Deinde sic accedes, & ego te accipiam. Etenim ego hinc de-
Mira Pala- me duriter exercens, nec Dei gratia aliquo alio vescor, nisi pane & sale. Ab oleo
monis absti- autem & vino omnino abstineo, & dimidium noctis vigilans, perago preces, & medi-
nètia, vigile & preces. tationem Dei eloquiorum, & nonnunquam etiam totam noctem. Hæc cum audisset
Pachomius, & propter verborum grauitatē eum esset reueritus, non secus atque magi-
strum nouus discipulus, maiore fuit promptitudine & alacritate animi, diuina gratia
confirmatus. Cumque proposuisset animo omnem laborem ferre fortiter, ei dixit:
Credo fore, vt Deus mihi vires præbeat & rolerantiam, vt dignus habear, qui per tuas
sanctas preces hinc initier. Tunc cū perspici oculo animaduertisset sanctus Palamon
certam de salute fidem, & promptitudinem animi Pachomij, aperto ostio, eum intro-
induit mo- duxit indutum vestitu monachorum: & deinceps ambo simul degebant, se exercen-
nachi habi- tes, & vacantes orationibus. Eorum autem opus erat nere pilos, & saccos contexere.
tum. Operantes verò, laborabant ex sententia Apostoli, non vt se recrearent ac reficerent,
nec vt pecunias colligerent, sed vt pauperes alerent.

Cap. 9. Dum autem vigilarent, & preces nocturnas peragerent, si quando videbat somno
gruari Pachomium, eum assumens, cum ipso egrediebatur, & montis arenam in cor-
bes iniicientes, sic de loco ad locum transferebant, eam exinantes: & ex eo effici-
entes, vt & corpus & mens grauata, esset intenta orationibus. Dicebat autem ei senex:
Sis sobrius & attentus, Pachomi, ne te tentet, qui tentat: & ne sit inanis labor noster.
Videns verò Palamon eius ad omnia obedientiam, & profectum exercitationis, valdè
exultabat, & Deum glorificabat. Sancto autem die Resurrectionis, nempe Paschatis,
dicit ei: Quoniam est hodiè dies festus omnium Christianorum, nobis quoque para
Pascha dies festus omni- frater, quæ sunt necessaria. Is verò volens prompto & alacri animo facere, quod iustus
um Christi- fuerat, sumens oleum, iniecit in tritum salem, quod quidem nequaquam solebat face-
anorum. re Palamon. Semper enim comedebat agrestia olera, absque oleo & acero. Postquam
autem parauit omnia, dixit Pachomius: Ecce pater, feci vt iussisti. Cum senex autem
mensæ appropinquasset, & vidisset oleum in sale, suum frontem pulsans, dixit cum la-
chrymis: Dominus meus fuit crucifixus, contumelijs affectus, colaphis appetitus, &
ego oleum comedam? Eo autem rogante, vt vesceretur ijs, quæ erant apposta, non
sustinuit, donec sublatus esset sal, & alius esset positus. Cum sedissent verò, vt come-
derent, pro more Palamon fecit signum Crucis super cibos, Deo agens gratias, quem
etiam corde humili sequebatur.

Quodam autem die eis vigilantibus, cum ignem accendissent, quidam frater, qui
foris

Vide anti-
quissimum
more men-
sam Crucis
signandi.
Cap. 10.

foris aduenerat, ut apud eos maneret, surgens dicit seni : Si quis inter vos habet fidem, stet super hos carbones, & congruenter dicto Euangelico fundat preces. Intellecta eius arrogantia Palamon, eum increpauit, dicens: Cessa, o frater, a tua insolentia, nec dicas. Falsus enim es. Is autem maiori elatus superbia, a nemine iussus, ascendit carbones. Videt verò demonum operationem ei permissione diuina concedentem, ut non combureretur. Eiusque rursus facta est accessio insolentiae, prout scriptum est: Ad peruersos peruersas vias mittit Dominus. Cum hoc autem factum esset, & is esset in cella recessurus, veluti exprobrans, eis dicebat: Vbi est fides vestra? Cum itaque vidisset demon eum planè esse deceptum, & sibi facile fidem habere, suscepta figura formosa mulieris, indute splendidis vestibus, accedit, pulsans ostium eius cellae. Cum aperisset autem, ei dicit demon: Quoniam mihi molestiam exhibent foeneratores, & vereor, ne veniam in periculum, (neque enim possum soluere debitum) rogo te, ut me in tuam cellam suscipias. Deus enim me misit ad te, ut salua fiam. Is verò cum propter mentis suae cecitatem non potuisset discernere, quoniam alloqueretur, ipsam excepit. Cum autem cognouisset demon eius ad vitium propensionem, malam iniecit ei cupiditatem: victusque cogitatione, peccare proposuit. Quando verò ei appropinquauit, statim eum percussit: iacuitque mutus in terra tanquam mortuus. Porro autem cum post aliquot dies suam sensisset amentiam, accessit ad sanctum Palamonem, ita lamentans & dicens: Scias, pater, me fuisse causam mei interitus, nec te audissem. Quamobrem rogo, ut tuis sanctis precibus mihi opera feras miserabili, qui venio in periculum, ne interimar a demone. Eo autem adhuc loquente, ipsisque ex commiseratione de eo lachrymantibus, repente a demone inuasus, è cella exiit, currens per montem: & a demone agitatus, peruenit in urbem, quae dicitur vrbs Panis. Cumque aliquanto post tempore fuisset emoræ mentis, proiecit se in fornacem balnei, & statim combustus periit.

Arrogantis monachi miserabilis interitus.

Cap. 11. Præter 4.

Hæc videns & audiens Pachomius, magis ac magis studuit cor suum, ut scriptum est, conseruare in exercitatione, & omni custodia, adeo ut bonus senex eum admiraretur. Non solum enim manifestam, & quam de more habebat intensam exercitationem, prompto & alacri animo peragebat: sed studebat etiam conscientiam, Dei legi conuenienter, semper habere puram, expectans magnam sibi spem esse in caelis repositam. Neque enim legens, aut etiam memoriter recitans diuina eloquia, id inconsiderate ac temere faciebat: sed vnumquodque præceptum diligenter & accuratè perscrutans, idque, ut Dei conuenit maiestati, proferens, ac crescens quotidie virtutibus, decertabat, humilitate & mansuetudine, & in Deum & in omnes charitate vel maxime insignis, si vllus alius. Hæc autem & multa alia nos cognouimus: ut qui ab antiquis Patribus, qui longo tempore sunt cum eis versati, audierimus. Sæpè enim quædam eis proponebat post diuinas lectiones ad ædificationem & eorum utilitatem. Quæ quidem cum sint multa, non potuimus mandare literis, propter nostram imbecillitatem. Neque enim sumus idonei narrandis tot & talibus rebus præclare gestis.

Fides huiusmodi huius.

Cap. 12. S. Pachomij patientia.

Circa illum autem montem erat solitudo plena spinis. Cum itaque sæpè mitteretur ad ligna colligenda, essetque nudis pedibus, ei dolebant pedes, eos stimulis sæpè penetrantibus. Sustinebat verò lætus, memor clauorum, qui confixi fuerant in manibus & pedibus Domini. Amplectebatur autem secessum, & lubentius versabatur in solitudine, perseverans in precibus, & Deum rogans, ut liberaretur ipse & omnes homines ab omni fraude inimici. Sic autem hic vir pius semper lubenter versabatur in illa solitudine. Cumque aliquando processisset è cella satis magni spatium, peruenit in vicum, qui dicitur Tabenise. Cumque (ut solebat) longo tempore perseverasset in oratione, audiuit vocem ei dicentem: Mane hinc, Pachomi, & fac monasterium. Ad te enim venient multi, volentes salui fieri, quos deduces conuenienter formæ, quæ tibi à me data fuerit. Protinus ergo illi apparet Angelus, & dat ei tabulam, in qua scripta erat tota vitæ constitutio eorum, qui erant ad ipsum venturi. Ex qua, ab eo accepta, in hodiernum usque diem vitam instituunt Tabennesiorum, eundem habitum gestantes, & eandem habentes conuersationem. Neque enim mores habent mutatos vestimentorum, neque multas regulas.

Cap. 13.

Cum ergo & puritate intelligentiæ, & diuinitus inspiratarum scripturarum contemplatione, vocem quidem esse diuinam iudicasset Pachomius, & constitutiones admirabiles, reuersus est ad suum Patrem, & ei narrauit vocem, quæ ad se delata fuerat, rogans & supplicans, ut secum conueniret ad Dei implendam voluntatem. Is autem nolens ei afferre

elasseret molestiam, ut qui esset germanus suus ex Deo filius, persuasus, cum eo accessit ad vici locum definitum. Cumque ædificasset paruum cellam in formam & figuram monasterij, valde est lætatus Dei promissione. Dicit itaque sanctus senex Pachomius: Quoniam persuasum habeo hanc gratiam esse tibi à Deo datam, & hic deinceps es vitam acturus, agedum ineamus pactum, nos non esse à nobis inuicem separandos, quandiu versamur in hac vita, sed semper & assidue nos inuicem inuisere. Placuit hoc utrisque: sicque fecerunt, quandiu fuit in vita superstes verè beatus & perfectus exercitator Palamon. Interim autem cum splene laboraret senex, propter nimias exercitationes, haberetque totum corpus imbecillum, (Nam aliquando quidem comedebat, nequam quidem frumens: aliquando autem bibebat, nihil omnino comedens) rogatus ab aliquibus fratribus spiritalibus, qui ad ipsum venerant, ne corpus suum tanroperè cruciaret, sed eius aliquam curam gereret, ne si id nimis intenderet, afferret ei dolores, vix tandem est persuasus, ut aliquot dies ea fumeret, quæ morbo conuenirent. Cum autem cognouisset, quod sic quoque dolor magis aueretur, reliquit illos cibos, sic dicens: Si martyres Christi, dum membra sunt eis amputata, & abscissa capita, dumque comburerentur, in fide in Christum permanerunt usque ad mortem: quomodo ego in minimo labore, ignauo & pusillo animo euadens, mihi ipsi detrimentum afferam, & metu eius, quæ est ad tempus, afflictionis ero effoeminatus, etsi fuerim persuasus? Rursus ergo utar priori exercitatione: in qua, ut ego quidem persuasum habeo, est omnis recreatio, per quam etiam sanabor. Non enim propter hominem me in ea exerceo, sed propter Deum decerto. Cum sic ergo strenuè exerceretur, post vnum diem laborauit infirmitate: in qua eum etiã visitauit Deus. Cum autem ad eum venisset Pachomius, eum fouebat, eius pedes deosculans, eumque complectens alloquebatur, tanquam iubens valere. Ipse verò, cum se honestè ac decorè composuisset, quieuit in bona senectute. Pachomius autem diligenter ei factis exequijs, terræ corpus mandauit, anima in caelum euecta à choro angelorum. Sicque rursus rediit ad proprium locum habitationis.

Præclara S. Palamonis vox.

Eius obitus.

Aliquanto autè post tempore, eius frater Iohannes secundum carnem, cum de eo audiuisset, illuc venit ad eum querendum. Cum verò eum vidisset, & esset amplexus, magna est affectus lætitia. Ex quo enim Christo illuminatus, mundo renunciauit, & vitam elegit solitariam, nunquam venit ad suos. Cumque ei idem fuisset scopus, qui Pachomio, ambo simul manserunt, Dei quidem legem perpetuò meditantes, omnium autem rerum terrenarum nullam ducentes rationem. Si quid enim eis supererat ex opere manuum suarum, distribuiebant egentibus, confidentes, quoniam, ut est vox Domini, non oportet eos esse sollicitos de crastino. In vestimentis autem ea erat eorum paupertas, ut nunquam ferrent alium lebitonem, nisi fortè eum vellent lauare, qui erat valde sordidus. Pachomius verò assidue induebatur cilicio, ut carnem redderet humilem. Quæ de causa tempore quindecim annorum, post magnam exercitationis & vigiliarum laborem, sedebat etiam in medio cellæ, ne parieti quidem dorsum suum inclinans. Cum autem affigeretur, id forti ferebat & excelso animo, gaudens spe resurrectionis, quæ manebat, & erat ei in caelo reposita. Cum verò videret etiã alia plura præclara sanctorum facta, ea cum fratre suo studebat peragere, ad augendam virtutem & salutem suarum animarum. Post hæc autem sibi quoque fecerunt quædam sedilia. Vnusquisque enim pro viribus se exercebat cum tolerantia & fide perfecta.

Cap. 14.

Frater Pachomij adiungit se illi.

Matth. 6.

Nota vitæ austeritatæ.

Deinde recordatus Pachomius promissi, quod sibi factum fuerat de innumerabilibus animabus, quæ saluæ erant futurae per ipsum, coepit vnâ cum fratre ædificare latius monasterium, ad hoc, ut qui vellent vitæ mundanæ renunciare, & ad Deum accedere, ipse eos susciperet. Eis autem ædificantibus, Pachomius quidem hunc habens scopum, volebat dilatare formam domus, faciens maiorem ambitum. Eius autè frater meditans secessum, habitationem faciebat angustiorem. Succensensque Iohannes, qui erat eo maior ætate secundum carnem, dixit ei: Desine perperam agere, & te ipsum dilatare. Is verò cum hoc audisset, fuit quidem commotus, ut qui fuisset inconsideratè affectus contumelia: nihil tamen contradixit: sed cum esset mitis & mansuetus, se continuit. Sequenti autem nocte cum descendisset in habitaculum domus, cuius partem ædificauerat, coepit vehementer flere, & in oratione Deo confitens, dicebat: Hei mihi, adhuc est in me prudentia carnis, & adhuc secundum carnem ambulo. Tanta enim suscepta exercitatione, rursus me ira arripit, etiamsi propter bonum. Miserere mei, Domine, ne peream. Si enim me non confirmaueris in tua patientia, suarum autem

Cap. 15. Pachomius construit monasterium latius.

Iaco. 2.

autem actionum in me aliquid inuenerit inimicus, ero ei subiectus: sicut scriptum est: Si quis omnem legem impleuerit, in vno autem ceciderit, factus est omnium reus. Credo autem esse multas tuas miserationes, Domine: fer mihi auxilium, & docebor ambulare viam sanctorum tuorum, ad anteriora me semper extendens, posteriorum vero obliuiscens. Qui enim tui sunt sancti a seculo, a tua adiuti gratia, pudore affecterunt inimicum, valdeque clari & insignes fuisse. Ego autem quomodo docebo Domine eos, quos per me pollicitus es vocare ad vitam monasticam, nisi prius vicerio affectiones, quae per carnem cum mea luctantur anima, & tuam legem seruauero citra reprehensionem? Sed credo, Domine, quod si tuum mihi adsit auxilium, faciam, quae sunt grata tuis oculis, & condonabis mihi omnia mea peccata.

Cap. 16.

Orans, semper in Crucis formam extendit manus.

Haec autem, & quae sunt huiusmodi, cum fletu confitens, tota noctem usque ad matrem transiegit lachrymans: & praeter multo sudore (erat enim aetas, & locus calidissimus) sub plantis pedum eius effectum erat veluti lutum. Consueuerat enim stans in oratione extendere manus suas, & nullo modo eas demittere: sed in earum, tanquam crucis extensione persistens, & sic corpus affligens, ad sobrietatem & attentionem animam deducere. Cum itaque talis esset & tantus, in magna quiete & mansuetudine vitam egit vna cum fratre: qui haud ita multo post moritur. Cui cum, ut par erat, Pachomius fecisset exequias in psalmis & hymnis & canticis spiritualibus, & etiam vigilasset, eius quidem spiritum commendauit Domino, in quo habebat fiduciam. Cum autem eius corpus mandasset sepulturae, rursus persecutus est laboriosam solitariae vitae exercitationem, contendens seipsum integrum conseruare in omnibus, & expellere omnem irruentem turpem cogitationem. Meditabatur itaque semper habere timorem Domini in seipso, habens in memoria aeternum supplicium, & tormenta aeterni ignis, & vermis venenati.

Remedia aduersus peccatum.

Cap. 17.

In his autem se exercente Pachomio, & cum magna animi alacritate aedificante monasterium ad plurimam excipiendam fraternitatem, coeperunt daemones ei repugnare: dentibusque in eum stridens immanis diabolus, multas in eum mouit tentationes, conans eum laedere, qui munitus erat clypeo fidei. Sed ipse fortiter ferens insultus aduersarij, prolata ex scripturis capita, memoriter perpetuo recitabat. Saepem certe eo orante, & genua Deo inclinaturus, hoc agebant, ut ante eum apparentem cisternam, eorum obiecta visione, apprehenderet. Se enim studebant conferre in tam vanas, & quae consistere non possunt, imagines, ut timore ac formidine retardatus, minimè puras preces Deo perageret. Ipse autem eorum, qui ipsum tentabant, artes Dei gratia intelligens, cum fide genua flectebat, eos quidem probro & dedecore afficiens, Deo autem benedicens. Cum vero rursus soleret ultra monasterium ire ad partes magis solitarias, & sic rursus reuertens ad monasterium, redeunti saepem veluti impedimentum afferentes, peruersi isti praecedebant, se inuicem adhortantes, tanquam sub duce aliquo, & dicentes: Date locum homini Dei. Pachomius autem fretus fide & spe in Christum Saluatorem, irridebat eos, tanquam canes ad latrandum inutiles, eorum visiones existimans ludibria, & in Deum habens amorem perpetuum.

Ludibria daemorum.

Irridet inanes daemorum conatus.

Cap. 18.

Videntes autem eum esse fortis & excelsi animi, & qui non posset perterri, rursus cum magno tumultu in eum congregantur. Cumque domum apprehendissent, speciem praebuerunt, quod eam concuterent, ad eum ut existimaret sanctus moueri domum ex fundamentis. Ipse vero minimè conturbatus, rursus chordam pulsauit spiritalem, & cum voce cecinit, dicens: Deus refugium nostrum & virtus, adiutor valde in afflictionibus: propterea non timebimus, dum turbatur terra. Haec autem cum is dixisset, repente fuit quies maxima. Ipsi vero tanquam fumus defecerunt: & paulo post tanquam canes, qui abiguntur, recedunt, & rursus impudenter accedunt. Sic etiam post preces beato illi ad opus sedenti, malignus, suscepta figura galli maximi, valde ante ipsum clamabat, continuas saeuasque voces edens, & simul etiam in eum inuolans, & acerbe eum feriens unguibus. Is autem cum rursus in eum sufflasset, & signum Crucis in fronte fecisset, effecit, ut is statim euanesceret. Intelligebat ergo in omnibus daemorum insidias, & Dei timore erat confirmatus aduersus eorum fraudes. Sed ne sic quidem a sancto abstinebant. Et quoniam erat valens in certaminibus, alia ratione rursus eum conabantur decipere. Videbantur enim vno consensu concutere multa folia arboris, allatisque (aiebat) stribibus ea fortiter alligabant. Vtrinque autem stantes, se inuicem hortabantur trahere folia, tanquam maximum aliquem lapidem. Hoc vero faciebant, sic existimantes cor sancti ad risum dissoluere, ut vel in hoc possent de eo gloriar.

Signo Crucis mox pellicit daemones.

Psal. 45.

riari. Videns autem Pachomius eorum impudentiam, ingemuit in eos ad Dominum: statimque virtute Saluatoris nostri Iesu Christi euauit ea phalanx.

Eo autem saepe sedente ad comedendum, & Deo agente gratias, ad eum veniebant in habitu mulierum insignium pulchritudine, quae impudenter volebant vna cum eo sedere, & ea attingere, quae erant apposita: & in eo molestia afficiebant egregium athletam. Ipse vero externos claudens oculos, mentis oculis conueniebat Christum agonothetam: sicque efficiebat, ut immundi daemones euanescerent, nihil omnino aduersus eum proficientes. Benignus enim est & clemens Dominus, qui dicit rectis omnibus: Nolite timere: sum enim vobiscum usque ad consummationem. Porro autem cum aliquando plurimum ab eis tentaretur, & corpus eius valde torqueretur, & dolore afficeretur a vespera usque ad mane, & nulla esset ei consolatio, nisi sola Dei recordatio, venit quidam monachus ad eum visitandum, nomine Hieracapollon. Quem cum esset complexus, & ea dixisset, quae pertinent ad salutem, & quod essent multe diaboli insidiae, coepit ei quoque sua exponere, & narrare singulatim grauissima, quae sibi ab eo inflata fuerant, verbera. Cui dixit monachus: Esto fortis & strenuus. Sciens enim diabolus, quod si te propter negligentiam vicerit, fortasse nos quoque, qui tua certamina pro viribus imitamur, & ex te maximam accipimus utilitatem, sibi habebit subditos, ea de causa te vehementer inuadit. Quocirca cum tibi Domini non desit auxilium: sustine, o pater, ne de nobis quoque des rationem: ut qui victus fueris a socordia, & nobis exemplum dederis negligentiae. Cum haec autem audisset Pachomius, euasit valentior aduersus inimicum, & Deum laudans de praesentia fratris, rogauit eum, ne ipsi vnquam inter se inuicem separarentur. Assidue itaque ad eum veniebat.

Cap. 19. Daemones in mulierum effigie ei apparent.

Matth. 28.

Quid monachus confortat eum.

Aliquo autem post tempore, cum, ut solebat, ad ipsum accessisset Hieracapollon, & paucos dies vna cum eo transieisset, decedit congruenter precibus Pachomij in bona senectute, & perfecta exercitatione: sepeliturque a sanctis Patris manibus, psalmis & hymnis & canticis spiritualibus vnum Deum laudantis. Tanta autem erat eius in Deum fiducia, & tam magnus erat in fide, ut saepe ambularet super serpentes & scorpiones, & permaneret illusus. Crocodilis quoque saepe utebatur ad fluuium transfundendum, qui transfuehant eum quam celerrime. Agens itaque, gratias, quod ipsum conseruasset Dominus a contrarijs potestatibus, orabat, dicens: Benedictus es Domine, quoniam non despexisti humilitatem meam, neque permisisti, ut mea imbecillitas deciperetur ab inimico, te submittens ad meam ignorationem, & me tuam docens voluntatem. Nam ego quidem sum humilis & insipiens: ipse autem me, Domine, prudentem fecisti ad tuum timorem. Cum autem in se videret daemones insultus perpetuos, ut generosus & perfectus athleta veritatis, petiuit a Domino, ut somnus a se discederet, ad hoc, ut noctu diuque, quoad eius fieri posset, in somnis fugaret aduersarios, conuenienter ei, quod scriptum est: Non auertar, donec deficient: Opprimam ipsos, & non poterunt stare: cadent sub pedes meos: Et, Accinxisti me virtute ad bellum. Concessa ergo fuit ei haec petitio. Sicque perseuerabat perpetuo veluti videre eum, qui non cadit sub adspicuum: & eius meditans eloquia absque intermissione, ad certamina quidem semper surgebat fortis & strenuus. Perpetuum autem erat ei votum, ut in ipso fieret Christi voluntas, & nulla rerum humanarum eum subiret cogitatio.

Cap. 20.

Fiducia eius excita in Deum.

Psal. 17.

Propè infirmis iuuat.

Cap. 21.

Post aliquantum autem temporis ei vigilianti & eadem oranti, visus est angelus a Domino missus, ei dicens: Pachomi. Ille vero dixit: Quid est, Domine mi? Dei est (ait) voluntas, ut ipsi seruias, & hominum genus Deo reconcilies. Cum autem hoc ter dixisset, ab eo recessit. Cum Deo ergo gratias egisset Pachomius, & rursus factus esset certior de ea, quae illi apparuerat, visione, coepit eos excipere, qui ex poenitentia per ipsum ad Deum veniebant, & cum magna probatione eis dabat monachorum habitum: eis quidem ea, quae sunt mundanae vitae, prohibens, singulatim autem prouehens in exercitatione. Et primum quidem eis suadebat, ut toti mundo renunciant: deinde etiam proprijs: conuenienter autem Euangelio, etiam sibi ipsis, ut sic possent & suam crucem portantem, salutem consequi. Ipsi autem ex eo discentes, quotidie fructum ferebant, conuenienter scripturis, dignae eorum vocationis, videntes ipsum in maximè prouecta senectute, non solum seipsum affligere laboriosa exercitatione, sed per se etiam studere omnem curam gerere monasterij. Licebat enim videre senem eis, qui certa hora conueniebant, prompto & alacri animo parantem mentem.

Muli sub eo sunt monachi.

Luc. 14.

Mira eius humilitas.

fam ad conuitandum. Similiter autem in horto quoque seminantem olera, & ea per se rigantem, & pulsanti ostium promptè respondentem, & ægrotis noctu diu, inferuentem, eosque rescipientem, & in his omnibus eum pulcherrimum exemplum præbentem discipulis. Nam cum hoc magnoperè cuperet, ut qui recenter venerant ad exercitacionem, & nondum haberent discernendi potestatem, possent honestè, & ut Deo seruos conuenit, sibi seruire, eos primùm remouens ab omnium huiusmodi negotiorum sollicitudine, eis dicebat: In quo vocati estis primùm, fratres, decertate, psalmodicantes: deinde doctrinam, quæ ex alijs libris discitur, præcipuè autem sanctum Euangelium. Sic enim Deo seruiens & vobis, congruenter diuino præcepto, & ego recreabor, & vos eritis perfecti, diuina discentes præcepta.

Cap. 22.
Discipuli
eius exem-
plis valde
consumman-
tur,

Marth. 11.
Liberum ar-
bitrium di-
uina gratia
frece, quid
possit.

Regulæ mo-
nasticæ.

Cap. 23.

Eucharistia
immortalis
sacramenta.

Ambitio
quam per-
niciosa mo-
nachis.

Erant autem nomina eorum, qui primi ad eum accesserunt, Spenthæses, & Saurus, & Opsis. Eis ergo assiduè loquens verbum Dei, multum eis proderat, eos inducens ad bonorum operum æmulationem. Nam cum illi quoque ipsi viderent sancti silentium, quod erat virtutis actio & oratio, admirabantur, dicentes inter se inuicem: Erramus nos, existimantes omnes sanctos immutabiles, & natos esse sanctos, & non à Deo esse factos, libera arbitrij potestate præditos: & rursus non posse peccatores conuersos viuere ex virtute: quoniam ij quoque sic sunt ab eo creati. Videmus autem Dei bonitatem nunc maximè in hoc sancto nostro patre, quod cum ortus sit ex partibus gentilibus, ad tantam peruenit pietatem & religionem, ut omnia Dei præcepta peragat. Quamobrem apertè ostensum est, quod & nos, & quicumque volumus, eum sequi possumus, sicut ipse quoque secutus est sanctos patres, qui eum præcesserunt. Hoc est enim, quod scriptum est: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos: qui libera vestri arbitrij potestate quæ sunt mala reliquistis, ut ad bonum accurratis. Vnà ergo commemoramur, ut simul viuamus cum hoc homine: quoniam nos rectè ducit ad vitam. Accedentes autem ad Pachomium, ei dicebant: Cur in operibus monasterij solus laboras, Pater? Ille verò dicit eis: Quis iugum suum coniungit ad opus, & id protinus deponit? aut id lædit, ut cadat, cum id reddiderit imbecillum, & non id prius portat? Deinde sic postquam id assuefecerit, eo utitur ad perfectam operationem. Eodem modo nos quoque Christus fecit idoneos ad vnà decertandum vobiscum ad vestram cõfirmationem, ô dilecti. Deus autem misericordiarum, qui semper respicit ad humilitatem meam, confirmabit corda vestra, & in tolerantia vos bonum peragites consummabit: adeo ut alij quoque videntes vestrum vitæ institutum, quod congruenter Dei voluntati ex virtute agitur, sint congregandi, qui me poterunt adiutare in cura monasterij. Describit itaque eis, tanquam regulas, quasdam formas & viles animæ traditiones, vile indumentum, victum moderatum, decoramque in somno quietem.

Voluntate autem Dei, qui omnes vocat ad salutem, & dat eis incrementum, alij quoque ad ipsum conuenerunt, vnà volentes exerceri. Inter quos fuit Pecusius, & Cornelius, & Paulus, & Iohannes, & alij complures, qui sanam scilicet & rectam eius fidem & doctrinam audiuerant. Eos itaque, qui poterant sustinere, apertè præfecit curæ monasterij, & breui tempore vsque adeo creuit fratrum numerus, ut essent supra centum. Quando autem oportebat eos vnà cum ipso immortalia sumere sacramenta, accesserat vnus ex ijs, qui in vicis erant propinquus, & sic spiritalem diem festum peragebat. Neque enim inter eos sustinebat esse aliquem, qui ordinationem fuisset consecutus. Dicebat autem esse admodum bonum & valde vile Monachis, non querere honorem, vel principatum, vel gloriam, & maximè in cœnobio, ne fortè propter hæc occasione oriretur lites, æmulationes & dissensiones. Quomodo enim, inquit, minima ignis scintilla si in aream inciderit, nisi citò extingatur, sæpè perdidit fructus totius anni: ita etiam principatus, ambitionis aut cleri cogitatio, si inciderit in monachos, nec citò extingatur, facile corrumpet vniuersum laborem exercitacionis. Oportet autem, inquit, potius æquo animo ecclesijs Dei cõmunicare. Etenim hoc quoque conducit monachis. Quod si inuenerimus aliquem ex monachis, qui à sanctis Episcopis acceperit ordinationem, oportet eum accipere ministrum sacri huius ministerij. Neque enim in veteri testamento erat populus vniuersus Leuitæ. Et alioqui eum, qui foris cõstituitur, ut hic sacrificet, non reiciemus, tanquam ambitiosum, aut qui vendicabit sibi sacerdotium. Quomodo enim, quem nos nostra sponte elegimus, aut etiam accersimus? Sed potius eum tanquam patrem reputabimus: ut qui etiam in eo fuerit obediens, & imitator sanctorum: maximè si citra reprehensionem Deo sacrum peregerit ministerium.

nisterium. Quod si alicuius etiam delicti, ut homo, fuerit apud nos suspectus, non est nostrum eum iudicare. Deus enim, cum sit iustus, eorum statuit iudices, imitatores sanctorum Apostolorum, qui possunt iusto iudicio discernere spiritalia. Vult autem Dominus noster, nos esse inter nos clementes & misericordes, Deum semper orantes, & ab ipso petentes, ne incidamus in tēstationem. Cum hæc ab eo sic pulchrè dicerentur, & fierent, si quando contigisset aliquem clericum ad ipsum venire, qui cum eo esse volebat, propter dignitatem quidem ex regula ecclesiastica ei subiciebatur Pachomius: Ille verò cum rursus ex regulis exercitacionis fratrum fuisset imitator, se sua sponte supra modum studebat demittere, humilemque reddere.

Erat autem hic sanctus clemens & misericors, & amans fratrum, ut si quis alius. Mirerebatur enim admodum senum, & eorum, qui erant corpore imbecillo. Ijs verò, qui adhuc teneram agebant ætatem, se accommodans, & se demittens, eorum ducebatur misericordia, inter omnia maximam curam agens eorum animarum. Fide autem proficientibus, & in maximum numerum augetibus fratribus, extiterunt multi bonifactorum. Rursus ergo præfecit aliquos curæ suscipiendarum animarum, quæ congregabantur. Nam cum multi, ut dictum est, ad ipsum conuenirent, & variè in spiritalibus proficere contenderent, magna erat differentia eorum vitæ & instituti. Porro autem ipse Pater, qui in omnibus ducebatur à gratia, dabat vnicuique vitæ instituto formas, mensuras & regulas. Nam alijs quidem operatio manuum suppeditabat alimentum. Alij verò ministrabant, & inseruiebant cõmuni fraternitati: Et vnusquisque conuenienter regulæ, quæ sibi data fuerat. Non eadem autem hora cibum sumebant, sed vnusquisque se exercebat congruenter operi & abstinentiæ. Atque præfecit quidam Oeconomum ijs, quæ erant necessaria fratribus & hospitibus ad vsum corporis: & constituit etiam alium, qui secundum ab eo locum obtineret. Hortabatur verò eos, ut essent prompti ad omnem obedientiam: iubebatque in nulla re habere propriam cordis voluntatem, ut sic potius Deo fructum ferrent, & non sibi ipsi. Cum autem esset occupatus, vel sæpè absens, qui secundum ab eo locum obtinebat, absque vlla superbia & arrogantia, ad ordinandum monasterium constituebat, & faciebat omnia ad fratrum utilitatem & ædificationem, donec rursus pater ad ipsos accessisset. Sic autem curam gerens fraternitatis, valde lætabatur de eorum profectu.

Cap. 24.
Mira eius
humanitas.

Erga monachos
qua sit
vltus prudē-
tia & mode-
ratione.

Cum verò ei venisset in mentem pauperum, qui propè pascebant, & cogitasset eos priuari & communione, & doctrina, quæ dabatur sabbato & Dominico, constituit ex sententia Aprionis, Tentyrorum ecclesiæ Episcopi, eis ecclesiam ædificare in ipso paupere & deserto eorum pago, ut in eam conuenientes, diuinam doctrinam acciperent. Cum nondum autem esset, qui eos deberet congregare tempore synaxis, vadens ipse cum alijs fratribus, diuinas eis legebat scripturas, propterea quod nondum esset eis lector ordinatus. Porro autem ipse quoque dabat aduenientibus hospitibus, quæ erant necessaria, donec constituit presbyterum in eadem ecclesia. In legendo verò tantam præ se ferebat pietatem & reuerentiam, oculosque & cor habebat tam compositum, ut mundani, qui videbant, putarent Dei Angelum, & non hominem versari in medio eorum. Quocirca multis aderat promptus & alacer animus, ut fierent Christiani & fideles. Tanto enim fratrum tenebatur amore, & adeo erat clemens & benignus, ut sæpè respiceret homines, qui satanam sequebantur, & eum nolebant, qui solus est verus Deus, ingemisceretque & fletet propter eorum interitum, & eorum desideraret salutem.

Cap. 25.

Hoc autem tempore venit ad Alexandrinum Episcopatum sanctissimus Athanasius: qui cum magno studio cuperet superioris Thebaidis & Syenes Dei ecclesias videre, & eas per spiritalem suam doctrinam confirmare, præternavigauit Tabenise. Cum hoc autem cognouisset Pachomius, egressus est cum fratribus in gaudio & exultatione animi cum psalmis & hymnis, ut suscipere Pontificem. Erat autem circa eum magna turba fratrum, Deum laudantium propter eius aduentum. Pachomius verò non aperiebat seipsum, sed se subtrahebat & occultabat in fratrum multitudine. Tentyrorum enim ecclesiæ Episcopus pro ipso rogabat sanctum Athanasium, dicens: Habeo patrem monachorum in locis mihi subiectis, virum admirabilem & magnum, & verè hominem Dei. Quamobrem rogo tuam sanctitatē, ut eum constituas patrem omnium monachorum, cum susceperis munus Pontificatus. Et ideò se subtrahebat senex, & celabat inter fratres, donec venit Athanasius. Audiens autem eius ex Deo zelum & vitam, quam agebat ex virtute, & persecutiones, quas sustinuit pro Salvatore in

Cap. 26.
Athanasius
Episcopus
inuisit mo-
nasteriū S.
Pachomij.

- fide confessionis, & eius quidem charitatem in omnes, præcipuè autem in fratres, valdè gaudebat. Et eum quidem amplectebatur, Deum laudans.
- Cap. 27. Origenem autem, vt blasphemum, & qui defecerat, valdè odio habebat, & abominabatur, vt Arrium, & Meletium, qui ab Heracla Alexandria Archiepiscopo fuerat eiectus ex Ecclesia. Is enim, cum in suis operibus ea, quæ videbantur probabilia, rectis diuinæ scripturæ verbis coniunxisset, tanquam quædam venena, ad interitum simpliciorum, multos libros congescit. Et quomodo medici amarissima medicamenta melle miscentes, ijs præbent, qui cibum non ita facile capiunt: eodem modo ipse quoque suum errorem contegens, eum porrexit imbecillioribus. Fratribus itaque vehementer præcepit, vt non solum non legerent nugas Origenis, sed neque legentes alios auderent audire. Dicitur aliquando eius librum inuenisse, & statim in aquam iniectisse, sic dicendo: Nisi scirem nomen Dei in eo scriptum, eius blasphemias & nugas combussissem. Sicerat bonorum quidem amator & laudator: auerfabatur autem inimicos veritatis. Fideque & profectu Orthodoxorum semper gaudebat & lætabatur. Etenim ipsum Saluatorem in throno Ecclesiæ per ipsos videbatur videre.
- Cap. 28. Si quando autem in aliquo sermone, aut negotio de eis aliquem audijisset maleloquentem, non solum non patiebatur, sed etiam ab eis abalienabatur, tanquam à serpenticibus, assiduè eis cantans, quæ dicuntur à Psalmographo, & dicens: Clam de proximo suo detrahentem, hunc persequer. Nullus enim, inquit, bonus profert malum ex ore suo, maximè aduersus patres sanctos: eis semper in memoriam reuocans ex multis alijs scripturis, Dei propter hoc indignationem, maximè autem ex obtreccatione Mariæ aduersus Moysem. Eratque rectus & vilis omnibus, qui eum conueniebant. Cum autem eius quoque soror secundum carnem audijisset de eius vita, quam gerebat ex virtute, & desideraret videre fratrem suum, venit in monasterium. Cum verò eam adesse cognouisset, misit fratrem, cui ianua monasterij cura erat credita, vt ei diceret: Ecce audijisti me viuere: Abi ergo, & ne tibi agrè sit, quòd te non videam. Quòd si tu quoque velis hanc meam vitam imitari ad hoc, vt inueniamus à Domino misericordiam, cellam tibi dabunt fratres, vt per te possis agere quietem & silentium. Fortasse autem alias quoque tecum vocabit Dominus: & illa per te salua fiet. Nullam enim aliam recreationem habet homo in terra, nisi hoc, vt faciat bonum, & Deo placeat. Hoc cum responsum accepisset, fleuit: & compuncta, in cor suum immisit, vt salua fieret. Cum verò eius animi promptitudinè didicisset Pachomius, Deo laudato, præcepit fratribus, qui erant paulò religiosiores, vt aliquanto interuallum motum à monasterio paruum facerent Asceterion, id est, locum, in quo se exerceat. Ea autem, vt Deus postulat, se exercente, alia quoque conuenerunt: & crescente eorum multitudine, fuit mater ipsarum, eas docens, & eis ostendens omnes vias ad salutem. Petrum autem quendam, virum pium & ætate valdè prouectum, iussit eas visitare. Nam cum impatibilitate, erat etiam eius sermo sale conditus. Erant autè cum animo eius quoque venerandi oculi. Sæpè itaque stans cum sororibus, sermocinabatur de ijs, quæ pertinebant ad salutem ex diuinis scripturis. Porrò autem regulam quoque scriptam ad eas misit Pachomius: vt ex ipsa instructæ & informata, institutum vitæ ex Deo sequerentur.
- Cap. 29. Si quis verò ex fratribus habens in Asceterio aliquam, quæ ad eum attinebat, venisset ad eam visitandam, mittebat vnà cum eo quendam ex senibus & spiritalibus fratribus: & ita prius præfectam, deinde, ea præsentem, & ijs, quæ erant præcipuè ex fraternitate, eam, quæ sibi erat nota, conueniebat frater cum honestate magna & reuerentia, neque ad eam aliquid afferens, neque ab ea aliquid accipiens. Neque enim habebant aliquid proprium: sed vtriusque sola sufficiebat memoria & spes bonorum futurorum. Quòd si quando vel ædificandi, vel alicuius alterius gratia, opus haberent fratribus, scientem aliquem & pium inter alios ad hoc mittebat similiter. Hora autem comedendi reuertebantur ad monasterium, illic neque cibum, neque potum omninò sumentes. Quando autem consummatur soror, vsque ad hodiernum diem congregantur fratres in aliquo loco definito: & ita ijs psallentibus, cæteræ in alia parte, cum eam pulchrè ad sepeliendum composuerint, ponunt in medio. Deinde sic eam accipientes fratres, cum graui & veneranda Psalmodia in monte sepeliunt cum magna pietate ac Dei metu, vt decet seruos Christi.
- Cap. 30. Cum hæc vitæ institutio in omnibus partibus sermone celebraretur, & nomen sancti

si Pachomij ad omnes perueniret, multi quidem laudabāt nomen Christi: Non pauci autem rursus res mundi contempserunt, & ad vitam accesserunt monasticam. Inter quos fuit etiam quidam Theodorus, quatuordecim annos natus, Christianis parentibus & valdè illustribus. Is enim, cum esset dies festus vndecimo mensis Tuba, cõtempnus domum suam, quæ erat admirabilis & magna, & cuius in mundo res erant prosperæ, compunctus fuit corde diuina gratia, & dicit apud seipsum: Quid mihi proderit, aut quid miser lucrifaciam, si cum huius vitæ momentaneis frui mihi licuerit voracitatis, excidam ab æternis? Nemo enim, qui eas fuerit consecutus, æternæ gloriæ poterit esse particeps. Cumque propter hæc ingemisset, ingressus est in quandam occultam partem domus: & cum in faciem cecidisset, cum lachrymis dicebat: Domine, qui occulta cognoscis, scis me nihil eorum, quæ sunt in hoc mundo, tuo amori prætulisse. Quamobrem rogo te Domine, deduc me ad tuam voluntatem: & illumina meam animam, vt te perpetuò laudem & glorificem.

Cum hæc autem dixisset, aduenit mater eius, suisque in eum defixis oculis, videt eius oculos lachrymantem, & dicit ei: Quid tibi fuit molestum, ô fili? & cur fuisti à nobis separat? Nos autem te tristes quærebat. Ille verò ei dixit: Abi mater, & comede: ego enim nolo nunc comedere. Neque eam sustinebat. Recedens autem, in hac mora ieiunabat vsque ad vespem: Sæpè verò duas quoque coniungens vespas. A sumptuosis autem cibis duos annos sua sponte abstinuit, seipsum assuescens ad perfectam exercitationem. Cum autem ei venisset in mentem, vt ingrederetur monasterium, recessit omnium priorum oblitus. Cumque inuenisset fratres, quorum erat honesta vitæ conuersatio, habitauit cum eis. Seditibus autem monachis post preces vespertinas, & diuinis scripturas apud se meditantibus, audiuit vnum ex eis differentem de tabernaculo, quod erat in veteri testamento, & de Sancto sanctorum, & inducentem solutionem in duobus populis, & dicentem: Exterius quidem tabernaculum, est primus populus Iudæorum: Sancta autem Sanctorum, est vocatio gentium: quæ habet magis mysticum, magis gloriosum ingressum. Nam pro sacrificio animalium, & thuribulo, & mensa, & arca, quæ habebat panes manna, & libros legis, & quæcunque illic erant, & pro candelabro, & propitiatorio, visus est nobis Deus Verbum, qui in carne à se suscepta nos illuminauit, effectus lumen cognitionis, & propitiatio nostrorum peccatorum. Cum hæc autè soluisset frater fratribus, qui cum ipso sedebant, ipse rursus dixit: Hanc solutionem didici à sancto patre nostro Pachomio, qui congregauit in Tabernaculo fratres proficientes in Domino. Credo verò fore, vt nobis à Domino peccata condonentur, quòd viri iusti hac hora memini. Cum hæc autem audijisset Theodorus, corde fuit inflammatus, & dixit: Domine Deus, si est hic vir sanctus super terram, dignare mihi concedere, vt cum videam, & sequar in omni præcepto: vt ego saluus fiam, & dignus euadam bonis, quæ promissisti ijs, qui te diligunt. Hæc dicens, fundebat lachrymas, vt cui diuino amore vulnerata esset anima.

Post aliquot autem dies venit ad ipsos Pecusius quidam vir pius, & maximè Christianus, senex admodum, ipsos visurus, & volens scire, quomodo agerent. Rogauit eum Theodorus, vt ipsum secum duceret. Is verò nihil cunctatus, ipsum accepit & duxit. Qui cum peruenisset ad locum, adorauit Dominum, dicens: Benedictus es Deus, quoniam me peccatorem celeriter exaudijisti, & impleuisti petitionem meam, quæ à te petij. Cum autem cum Pachomio congressus esset Theodorus, cœpit vehementer flere in foribus, & vultu irrigare lachrymis. Cum verò Pater eum vidisset, dicit ei: Noli flere, fili. Nam ego quoque etsi sum peccator, suscepi opus Domini. Cumque hæc dixisset, introduxit eum in monasterium. Cum autem adspexisset fratres, fuit mente illuminatus, zelumque pietatis accepit eius anima: procedensque abundabat ijs, quæ sunt ex Deo, virtutibus. Nam cum esset prudens & intelligens, magnam & admirabilem possidebat obedientiam: munificique Dei gratia in ieiunijs & vigilijs & perpetua oratione perseverans, non cessabat semper maiores desiderare gratias. Nam cum multi molestia afficerentur, fuit consolator & corrector eorum, qui quomodocumque labebantur. Videns autem insignem eius exercitationem, eum valdè amauit Pachomius, & eum in suo corde posuit.

Cum verò audijisset eius mater eum illic agere, venit in monasterium, afferens Epistolam Episcoporum, quæ iubebat ei reddi suum filium. Ea verò hospitio accepta in mulierum asceterio, quod est prope monasterium, misit epistolam ad Pachomium, rogans

gans vt ei permitteret videre suum filium. Tunc ipse, accersito Theodoro, dixit ei: Audiimus, fili, matrem tuam huc venire, volentem te videre: & ecce ad nos attulit epistolas Episcoporum. Abi ergo, & imple eius desiderium, & maxime propter sanctos viros, qui ad nos scripserunt. Dixit ei Theodorus: Fideiubeas mihi, o pater, quod si eam videro post tantam cognitionem, non reddam rationem Domino in illo die, quod ego reliquerim eam me conuenire in fratrum offensionem. Si enim ante gratiam, filij tui suos parentes & fratres ignorauerunt, vt seruarent Dei iustificationes: multo magis ego, qui sum tanta dignatus gratia, non debeo praeferre genus & parentes Dei dilectioni. Dicit enim Dominus: Qui diligit patrem suum aut matrem plusquam me, non est me dignus. Dixit ei Pachomius: Si tibi videatur, o fili, id tibi non expedire, ego non te cogo. Hoc autem est eorum, qui perfecte mundo renunciarunt, & seipsum omnino abnegauerunt. Oportet enim monachos, inutiles quidem fugere mundanas congregationes: eos autem, qui sunt membra Christi & credunt, omnes ex aequo diligere & admittere. Si quis autem, qui mundana tenetur affectione, dicit: Caro mea sunt, & ego eos diligo: audiat scripturam, quae dicit: A quo quis est superatus, eius est etiam seruus. Cum ipse ergo noluisse videri a matre, illa quoque constituit manere in ascetorio apud sorores, quae Christo seruabant virginitatem, apud se cogitans: Omnino si Deus voluerit, videbo ipsum cum fororibus, & meam animam propter ipsum lucrificam. Sic id, quod est ex Deo acerbum, si fiat ad Dei gloriam, potest conciliare vilitate ijs, qui in id incidunt, etiam si aliquantisper molestem videatur.

Quomodo autem hunc virum bonum & industrium produximus in medium ad eos incitandos, qui volunt quae sunt bona & honesta imitari: ita etiam par est meminisse prauorum & ignauorum: vt sint cauti, qui audiunt. Quidam enim ex fratribus, qui canalem habebant prudentiam, & hominem veterem non exuerant, magna molestia sanctum afficiebant. Saepè quidem eorum animae vilem afferens admonitionem, nihil quidem proficiebat. Animo autem anxius & valde tristis abiens, Deum pro eis orabat, dicens: Deus, tu praecipisti nobis, vt proximis diligeremus vt nos ipsos: Quoniam ergo nostri promptum meum animi studium & propositum, rogo te, ne despicias salutem eorum animarum, sed eorum miserearis, & des timorem tuum in corde eorum, vt te cognoscant, & tibi seruiant in veritate & vitae puritate: vt ipsi quoque, in te habeant spem germanam & sinceram. Valde enim tristis est anima mea, & omnes mei sensus de ipsis dolent. Haec cum dixisset, siluit. Paucis autem post diebus, cum animaduertisset, quod ne post preces quidem euasissent meliores, rursus stans orauit, & dedit eis quandam regulam & orationis, & reliquae eorum vitae institutionis: vt saltem tanquam boni serui praescriptum implentes, paulatim introducti, ea postea facerent libere & confidenter. Illi vero rursus cum vidissent eum non permittere, vt suam sequerentur voluntatem, seducti fuerunt a spiritu timiditatis, & retrocesserunt, extrema & accurata vitae forma obstupescit. Cum ij autem recessissent, fuit deinceps grex purus, magisque profecerunt in sua exercitatione: vt frumentum quod in agris pulchre germinat, radicibus euulsis zizanij. Haec autem retuli, volens per vtrumque ostendere, quod sicut mundanos nihil laedit, si aduertant, austeritas monachorum, sed potius eis prodedit: ita monachos nihil iuuat neque preces, neque demissio Patrum, si in ipsis sunt ignaui & negligentes.

Quidam quoque confessor, Dionysius nomine, oconomus ecclesiae Tentyrorum, qui erat amicus Pachomij, cum audisset ex aliquibus, quod qui ex alijs monasterijs ad ipsum veniebant, non sinebat versari cum ijs, qui cum ipso erant fratribus, sed manere in alio loco in foribus monasterij: ad ipsum accessit, magna affectus molestia: & ipsum grauius increpando differens, dixit: Non recte facis, o Abba, qui non eandem in omnes fratres habeas affectionem. Is autem cum magna patientia grauem ferens reprehensionem, ei respondendo dixit: Nouit Deus meum propositum, scitque tua paterna affectio, me nunquam tuam voluisse animam molestia afficere, aut negligere. Quomodo ergo nunc auderem hoc facere, & Dominum meum aduersus me irritare, qui aperte clamat: Quodcunque feceritis vni horum fratrum meorum minimum, mihi fecistis? Excipe ergo, o Pater, me tibi satisficientem. Non enim hoc feci, o Pater, quod nihili faciam eos, qui huc veniunt: sed quoniam cenobium habet multos, qui recenter aduenerunt: quorum sunt diuersi mores, & nondum sciunt nec ipsum quidem monachi habitum: inter quos sunt etiam pueri adeo simplices, vt ne suam quidem norint dextram aut sinistram, existimauit magis expedire,

re, vt fratres seorsum agerent, & similiter vt qui accedunt, sint separati, & per se degant. Hoc autem existimo potius esse honori ijs, qui ad nos accedunt, patribus & fratribus, vt hora quidem orationis nobiscum congregentur, postea autem vnusquisque suum adeat locum, & illic quietem agat & silentium, me videlicet propter Deum eis subministrante ea, quae sunt necessaria. Haec cum ex ipso audisset presbyter Dionysius, ei magis concessit, sciens eum omnia ex Deo agere, & valde letatus ea defensione, libens redijt ad suos.

Quaedam autem mulier ex ijs, quae illic vitam agebant, cum laboraret profluuiio sanguinis, qui morbus eam longo tempore detinuerat: intellexisset autem de Pachomio, eum esse pium & religiosum, & vitam degere admirabilem: eiusque syncerum ac germanum esse amicum Dionysium, eum rogauit, vt eius miseretur, & tanquam necessaria aliqua de causa, accerferet sanctum in ecclesiam. Ille vero adductus precibus mulieris, eum statim accessit. Cum autem accessisset, & post orationem amplexus esset Dionysium in ecclesia, sedit cum ipso. Pauca vero cum sancto Pachomio disserente Dionysio, confirmata & roborata mulier animi promptitudine, & credens ei, qui dixit: Confide filia, fides tua te saluam fecit: cum sensum ei a tergo appropinquasset, & tetigisset cucullam, quae erat in capite eius, fuit statim curata: & cadens in faciem, flexis genibus, ipsum Deum laudabat propter beneficia, quae per eius seruos sunt in eos, qui credunt in ipsum. Ipse autem intellecta arte Dionysij, benedixit mulieri, & rursus redijt in suum monasterium.

Cum autem postularet vsus, vt ageretur fossa pro tutela monasterij, ipse quoque laborantibus fratribus opem ferebat lubentissime, & cum magna gratiarum actione. Aliquot vero post diebus quidam exercitator, Pater multorum fratrum, qui etiam solebat frequentius ad ipsum accedere, venit ad ipsum cum vno fratre, propterea quod talis exorta esset controuersia in suo monasterio. Is frater, qui vna cum eo aderat, urgebat & molestiam afferbat eidem Praefecto monasterij, vt assequeretur dignitatem clericatus. Praefectus autem cum videret eum esse indignum tali munere, variè differebat. Cum vero non posset amplius ferre fratris molestiam, accedit ad sanctum Pachomium, & ei narrat quemadmodum res se haberet, persuasum habens, eum solum esse soluturum fratris contentionem. Ille autem postquam didicit causam, dicit presbytero: Non venisti, vt a me exquireres Dei voluntatem? Audi ergo me, & concede ei suam petitionem, ne desperet. Fortasse per id abstrahemus eius animam ab inimico. Contingit enim virum quoque malum, si beneficio afficiatur, venire ad sensum boni. Meliorum enim rerum desiderium, solet animabus minimè dissolutis & ignauis esse veluti certum pignus, quod se gerent ex virtute. Nobis quoque, frater, oportet hoc facere. Quae est enim ex Deo dilectio, in eo consistit, quod alter alterius moueatur misericordia. Cum hoc responsum accepisset Praefectus, fecit quod fuerat iussus. Frater autem id, quod petierat, assecutus, reuersus ad sanctum cum lachrymis & multa compunctione, in faciemque cadens, confessus est, dicens: Homo Dei, valde fui in altum sublatum a Domino, vt qui vincas in bono malum. Si enim non fuisses in me leni animo, sed aduersus me dixisses aliquid, reliquisset habitum, & a Deo fuisset alienatus. Nunc autem benedictus es tu a Domino, quoniam per te salua est anima mea. Cum ille autem cum iussisset surgere, & hortatus esset vt ostenderet vitam dignam professione, ne deteriores poenas lueret in futuro, cum complexus dimisit, deducens vsque ad ostium monasterij.

Et vero adhuc stante, ecce vir cursim procul adueniens, procidit ad eius pedes, rogans & obsecrans, vt eius filia, quae vexabatur a daemone, curaretur, a Christo ei data gratia. Ille autem, eo relicto stante foris, ingressus est monasterium, misitque ad eum per ianitorum, dicens: Non est quidem mos nobis loqui cum mulieribus: sed mitte ad me vnam ex vestibus tuae filiae: & cum in nomine Domini nostri Iesu Christi ei benedixerimus, eam rursus remitemus: & spero quidem fore, vt salua fiat puella. Allatam autem tunicam toruè intuens sanctus, dixit: Non est eius tunica. Affirmante autem eius patre, & dicente eam esse eius, dixit ei: Eam quidem illius ego quoque esse scio: sed non conseruat suam castitatem, cum profiteatur se esse virginem. Et ideo cum eam adspexi, sensi illam non esse castam: & propterea dixi eam non esse ipsius. Promittat ergo tibi fore, vt deinceps se puram conseruet coram Deo: eiusque miserus clemens & misericors Dominus, eam sanabit. Cum autem cum ira & dolore pater interrogasset filiam, confessa est puella, & cum iureiurando dixit, se non amplius ea esse facturam. Deinde sic precatus sanctus, ad eam misit oleum: quo quidem cum vsa fuisset in fide, statim fuit sanata.

Deut. 33.

Matth. 10.

2 Pet. 2.

Theodorus non vult videre matrem suam.

Cap. 34.

Matth. 19.

Quidam dissoluti fratres abeunt ex monasterio.

Cap. 35.

Matth. 25.

Etiam pueri olim fuerunt monachi.

Cap. 36.

Matth. 9.

Tactu cucullae S. Pachomij sanatur morbida mulier.

Cap. 37.

Prudentia sua seruat monachum.

Cap. 38.

Nouit occultata aliorum peccata.

Oleo sanatur demoniacus.

sanata, & Deum laudavit, quod cum sauo demone vita quoque commutata, magnam castitatis curam gesserit in posterum.

Cap. 39.

Cum haec fama in omnem partem pervasisset, alius rursus sui filium, qui immanem habebat demonem, quotidie lugens, cum eum non posset ad sanctum deducere, venit ipse genuflectens & rogans, ut pro eo oraret. Is vero cum esset precatus, & illi panem dedisset, praecipit, ut tempore vescendi eum comedendum praeberet laboranti. Eritaque esurienti pater panem obtulit. Daemon autem id sentiens, non permisit ei, ut ipsum gustaret, nec ut tangeret: sed cum multa alia accepisset, explevit appetitum. Rursus ergo pater eius, cum hunc panem accepisset, & minutatim fregisset cum minutissimis partibus casei, iniecit fragmenta in medium dactylorum, eaque sola ei apposuit: ut actum ignorans, acciperet benedictionem. Ipse autem rursus ea aperiens, & humiecit fragmenta, & dactylos abhorrens reliquit, volens nihil omnino gustare. Cum ergo pater eius eum multis diebus reliquisset ieiunium, nihil aliud praeter hunc panem reliquit in eius potestate. Is vero fame oppressus, ex eo sumpsit: & cum primum fuisset refectus, dormiit, & recessit ab eo malus spiritus. Tunc pater accepto, qui curatus erat, filio, rursus cum ipso accessit Deum laudans, qui per suos sanctos facit magna mirabilia, gloriosaque & insignia, quorum non est numerus.

Benedictio panis pellit demonem ab homine.

Cap. 40.

Porro autem cum plurimas quoque alias curationes per se videret hic beatus fieri virtute sancti spiritus, corde non efferebatur, (Habebat enim hanc quoque gratiam a Domino) sed manebat semper idem, cogitabundus & secerus. Si quando autem precatus, petitionem non fuerat consecutus, hoc ei non videbatur novum & alienum: sed diuinam illam & magnam, quam didicerat, doctrinam habebat semper in ore: Fiat, dicens, Pater, voluntas tua. Theodorus autem, de quo paulo ante dictum est, cum esset iunior, confirmabatur spiritu, in omnibus imitans patrem, qui ipsum deducebat: qui quidem nulli erat culpae affinis, aut reprehensionis: & proficiebat virtutibus, magno illi viro se submittens & cedens in omnibus, propter Deum, tanquam ipsi Domino. Quoniam vero solet ut plurimum anima contrariis exerceri ad patientiam, sepe numero eum probabat in ijs, quae ipse praecipiebat, iubens quidem ei aliqua facere opera: deinde rursus eum iubens desistere, & vituperans ea, quae ipse faciebat, cum magna alacritate animi transferebat ad alium, dicens non recte prius ab eo facta esse, & indicebat cogitationem vanae de se persuasionis, qua sibi nimium placebat, cum eo bellum gerere. Ipse autem paternam increpationem prudenter accipiens, manebat minime conturbatus, nihil audens omnino contradicere, aut se apud eum defendere. Alijs vero verbis sibi satisfaciens, dicebat: Est optimus artifex & probus Christi seruus. Multa autem, quae apud imperitos feruntur aliter, accipiunt a scientibus aliam correctionem. Ego itaque peccator me ipsum debeo lugere, donec Dominus cor meum dirigat ad bonum, & euadam dignus sanctorum patrum obedientia. Nam absque Domini auxilio, opera hominis, & quae in se est maxime fiducia, est puluis & cinis.

Theodori obedientissimam variè exercet.

Cap. 41.

Cum autem fratres aliquando profecti essent in quandam insulam, nomine Thream, ad metendum, & eis Theodorus pararet quae comederent, quodam die venit pater ex opere, (erat enim cum eis) & laborabat morbo corporis. Ei vero horrenti iniecit Theodorus stragulam vestem ex pilis contextam, nempe cilicium. Ille autem id valde aegre ferens: Tolle, inquit, hoc a me, & stercem mihi iniice, sicut mos est fratribus. Eo autem facto, rursus veluti oblitus exactae illius & accuratae vitendi formae senis, accepit pugillum dactylorum, & dedit ei, hortatusque est, ut eis vesceretur. Ille autem id videns, dixit ei lachrymans: Itane igitur, frater, quoniam in fratrum labores habemus potestatem, & ea dispensamus, quae sunt eis necessaria, propterea debemus nos absolute & temere quibuslibet frui indiscriminatim: aut praeter id, quod vsus postulat, aut praeter tempus, aut praeter morem aliquid facere? Vbi est ergo timor Dei? Dic enim mihi frater: Pervasisti omnia iuguria, & tibi persuasisti, non esse in eis aliquos aegrotos? Ne fallaris, Theodore. Perinde enim est in re parua, atque in magna, se inique gerere. Illis enim, Deo opem ferente, lubenter sustinentibus afflictiones, quomodo nos non feremus? Ea autem, quae sibi data fuerat, gratia morbos probabat, quinam essent. Aperite enim sciebat, demones quavis ratione conari impedire fideles.

Vide sancti senis religionem.

Cap. 42.

Maligna demonis.

Eum certe aliquando inuasit vehementissima febris in monasterio, fuitque ieiunium quinque dies. Cum autem intellexisset hanc esse artem maligni, qui semper vult sanctis afferre impedimentum, non intermisit surgere ad preces: sed Deo, quem desiderabat, vehementer supplicauit: statimque morbo leuatus, in eorum, qui sani erant, fratrum

fratrum mensa confedit, Deo agens gratias, qui ei concesserat, ut posset discernere, quae sunt praestantiora. Cum vero talis esset, nullo modo curam negligebat egrorum: sed erat bonus & misericors in fratres, si vllus alius.

Iam vero cum vidisset Dei providentia multiplicari fratres, & in arctum cogi monasterium, traduxit ex ijs aliquos in vicum, qui dicitur Pibi: & extructo illic monasterio, eis praefecit oconomum, ut dispensaret quae opus erant fratribus. Cum autem eis scripisset regulas, & arrham dedisset orationem, & plurimas spirituales adhortationes, eisque accuratè praecipisset, ut nullus eorum vel verbo, vel facto omnino laderet proximum, sed sequeretur vnusquisque praescriptum exercitationis, quoniam & apud Deum & apud homines ordo est in honore: curam gerebat senex visitans assidue, notaque diuque, haec duo monasteria, vti seruus principis pastorum Christi Domini, & seruatoris animarum nostrarum. Rursus autem multiplicatis in secundo monasterio fratribus, post aliquod tempus ad eum venit senex aliquis, qui se maxime exercebat, nomine Eponychus: Qui ipse quoque erat praefectus alterius monasterij antiquissimum fratrum & perfectorum. Is magnum rogabat Pachomium, ut ipsum assumeret, & sibi coniungeret: & eius monasterium, quod dicebatur Chenoboscia, ipsius quoque fratres acciperet, & suo coniungeret monasterio. Ille vero ei acquiescens, illuc quoque fratres adduxit ex proprio monasterio. Cumque Deum pro eis orasset, & praecipisset fratribus, qui prius illic erant, ut hi suas omnino regulas sequerentur: & eis quoque formas pro more praebuisset, & eis constituisset, ut viuerent conuenienter regulis primi monasterij, ipse Domino agebat gratias propter salutem fratrum. Eodem modo rursus rogatus a fratribus, qui debebant in monasterio Muchonse, ut eorum curam post Deum susciperet, cessit pater: & cum eis quoque fecisset easdem constitutiones, & eos cooprasset inter proprios fratres, ipsos etiam commendauit Domino, qui facit mirabilia, & eos, qui volunt salui fieri, tradit & committit suis sanctis.

Cap. 43. Mirè augeatur monachi sub eo.

Eponychus Abbas.

Cap. 44. Ionas, senex & perfectissimus monachus.

In hoc monasterio erat quidam antiquus & valde sanctus, diligens Dominum, nomine Ionas, exercitator perfectissimus, cuius etiam viuendi ratione ad multorum utilitatem, Deo adiuvante, narrabo. Nam cum magnus Pachomius studiosè ac diligenter in vnoquoque monasterio constituisset fratres potentes spiritu ad reliquos gubernandos, ipseque certis interuallis visitaret monasteria, & illuc quoque venisset: dum ipse ingrederetur in monasterium, stabat ficus alta admodum, in qua solebant quidam pueri clam ascendentes, ex ea sumere fructus & comedere. Cum hoc autem vidisset ille magnus, & ei appropinquasset, videt spiritum quendam immundum, qui sedebat super ipsam. Cum vero cognouisset hunc esse demonem gulae, & exploratum habuisset hunc esse, qui maxime decipiebat iuuenes, vocat praedictum fratrem, qui erat hortulanus monasterij, & dicit ei: Excinde frater hanc ficum. Est enim indecorum eam stare in medio monasterij, propterea quod ea afferat offensionem ijs, qui cognitione nequaquam sunt stabiliti. Is autem cum hoc audisset, magno dolore est affectus, & dicit illi magno: Nequaquam, o pater: magnum enim fructum solemus ex ea percipere. Cum eum autem vidisset affectum molestia, sciretque eius vitam admirabilem & utilem, noluit quidem eum amplius cogere, ne afficeretur maiori tristitia. Sequenti vero die visa est arbor adeo sicca, ut nec folium viride, neque fructus in ea omnino inueniretur. Cum ergo vidisset beatus Ionas (ita enim vocabatur senex) id, quod factum fuerat, maiorem accepit dolorem ex inobedientia, quod, cum dixisset sanctus, non eam statim omni studio & alacritate animi excidisset.

Demon gulae insidiat iuuenibus.

Arbor subito arefcit.

Is cum octogintaquinque annos egisset in monasterio, & vitam exercuisset admodum honestam & venerandam, solusque horti curam gereret, & frugiferas ipse plantasset arbores, nullum vnquam omnino fructum gustauit vsque ad mortem, omnibus fratribus, hospitibus, & ijs, qui circumcirca incolebant, vescentibus fructibus vsque ad satietatem. Indumentum autem eius erat huiusmodi: Cum tres solas ouis pelles coniunxisset, ijs solis fuit contentus ad omnem amictum corporis, nihil aliud induens, nec hyeme, nec aestate. Habebat vero vnum lebitonem, quo induebatur tempore diuinorum & intemeratorum sacramentorum corporis Domini nostri Iesu Christi: & cum primum communicasset, eum rursus exuebat & reponebat, mundum seruans octogintaquinque annos. Quid sit autem corporis quiete, nesciebat quidem, quod ipse lubenter semper operabatur, & cum magno studio & animi alacritate. Sed neque cocti aliquid vnquam sumpsit: sed toto tempore vitae suae cruda olera cominuta comedeat cum acero. Afferebant autem quidam ex fratribus, quod nec poterat

Cap. 45. Miranda abstinentia.

Vestis.

Victus corporis.

terat quidem domum nôsse nosocomij. Accedit his omnibus, quod nunquam recubuit supra dorsum vsque ad mortem: sed interdum quidem hortum operabatur: circa occasum autem Solis, cum cibum sumpisset, ingrediebatur in suam cellam, & seclatens, in medio cellæ funes contexebat vsque ad conuentum nocturnum: & sic cecidit: & in manibus habenti iuncos, qui ab eo texebantur. Hoc verò faciebat non lucernam, aut ad ignem aliquem, sed in obscuris sedens tenebris, & scripturas memoriter recitans. Alia quoque plurima laude digna faciebat beatus senex Ionas, que fieri non est presentis temporis: ne si in infinitam longitudinem produxerimus orationem, negligentioribus auditoribus tedium afferamus. Hunc nouo quodam modo: ma est obdormiisse. Sellæ enim suæ insidens, & iuncos texens, vt solebat, sic requieuit: ipso mortuo, inuenirentur iunci in eius manibus. Narrant autem fratres de eius sepultura rem verè admirabilem, & dignam quæ mandetur scriptis. Nam cum eius pes non potuissent extendi, propterea quod instar ligni obduruissent in ea, in qua deciderat, figura: neque eius manus possent contrahi, aut appropinquare reliquo corpori: neque rursus concederet, vt tunica exueretur pellicea, cum inuoluentes perinde, ac lignorum farcinam, sic coacti sunt eum mandare sepulturæ. Sed reuertamur ad propositum.

Cap. 46. Cum in hoc monasterio oratorium sanctus edificasset Pachomius, porticusque & columnas numerosè construxisset lapidibus, delectatus est opere, propterea quod diè pulchrè edificasset. Cum autem apud se considerasset, non oportere hominum opere admirari, & delectari specie pulchrorum edificiorum, recenti adhuc opere, acceptis funibus, & columnis alligatis, iussit fratribus, vt eas traherent totis viribus, donec incitate, non fuerunt amplius decore. Deinde verò coepit dicere: Nec vos quoque, fratres, multum contendatis iactare & magnificare opus manuum vestrarum: sed orate potius, vt gratia Christi & dono sancti spiritus integra maneat vestra opera, & ne mens ipsa propter laudem artis, fiat præda diaboli: Sunt enim multe eius insidie. Ita in vnum: quodq; veniens monasterium, eis proderat: & sedens, eis sanctas exponebat scripturas: & hortabatur, primum quidem, vt nulli essent affines reprehensioni: scirent autem, & non ignorarent astutias inimicorum: Ipsi verò in eos pugnarent virtute sancti Spiritus, & continenter diceret: In Deo faciemus virtutem, & ipse ad nihil rediget inimicos nostros.

Cap. 47. Eum verò rogauit quidam ex fratribus, cur, cum ante aduentum quidem molestiam exhibentis demonis, saluum habentes sensum cogitationis, philosophemur de continentia, humilitateque & alijs virtutibus: tempore autem postulante, vt ostendamus opera, de quibus philosophamur: vt verbi causa, in tempore iræ, patientiam: in tempore odij, iniuriæ acceptæ obliuionem: laude proposita, animum ab inani gloria alienum, & alia multa eiusmodi, non possumus? Cui sanctus sic respondit, dicens: Quoniam virtutem perfecte non exercemus, propterea omnem demonum habitum & tortuosos anfractus nescimus ad hoc, vt nos possumus eius, qui nos vexat, aduentum acriore contemplantis animæ facultate amouere, & talium cogitationum circumsistentem repellere confusionem. Quo circa necesse est vnoquoque die & hora, contemplanti animæ parti, tanquam oleum, infundere Dei metum: qui cum sit agendi facultatis efficiens, & lucerna ad contemplanda ea, quæ subijciuntur, efficit quidem, vt mens nostra concui & labefactari nequeat: ad iram autem, & odium, & iniuriæ acceptæ recordationem, & aliquam aliam ex ijs affectionibus, quæ nos protrudunt ad vitium, nos non rapiat: contemplantemque & in sublime se extollentem ad regionem incorporeorum ei, quem tales vexant demones, addit animum, & cum incitat, vt contemnat, efficitque, vt (sicut scriptum est) ambulet super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici.

Luc. 10. Cap. 48. Arrogantia quorundam hæreticorum. Hæc cum ipse solueret fratribus, & inimici bella aperte describeret, hæretici quidam exercitatores, interna cilicio occultantes, venerunt, & fratribus, qui erant in foribus, dixerunt, à suo patre ad magnum illum missi: Ingreddimini, & ei dicite: Esne verè homo Dei, & credis te à Deo exaudiri? Agedum communiter nostris pedibus fluuium hunc transmittamus, vt cognoscant omnes, quis ex nobis habeat maiorem apud Deum fiduciam: nos, an tu. Cum hæc autem Pachomio fratres renunciassent, succensens, dixit eis: An vos, inquit, omnino hæc vestris auribus accepistis? Nescitis huiusmodi quæstiones esse planè à Deo alienas, & quæ non solum abhorrent, non dico à nostræ vitæ instituto, sed etiam à mundanis, qui rectè sapiunt, & sunt verè Christiani? Quæ enim lex nobis permittit hæc dicere, vel proponere? Quid est autem miser-

us hac cogitatione, vt ego mittens lugere mea peccata, & animo esse instar pueri, quò æternum effugiam supplicium, talibus vtar quæstionibus? Ij verò rursus dixerunt: An cum isti sint hæretici, & à Deo alieni, te ad hoc vocare ausi sunt? Is verò respondens, dixit eis: Certè hæc est quæstio hæreticorum. Non legistis autem id, quod dicit Apostolus: Secundum duritiam autem eorum, & cor impenitens, tradidit eos Deus in reprobum sensum, vt sint ipsi inexcusabiles? Et nunc hi fortè Dei permissione potuissent fluuium transire, tanquam per aridam, opem eis ferente diabolo ad hoc, vt heresis huius impietas confirmetur ijs, qui ei innituntur: & hoc actu fidem faciat aliquibus ex ijs, qui iam sunt ab eo decepti. Mihi verò non est nunc hoc necessarium. Ite ergo, & dicite ijs, qui hanc vobis vocem proponunt: Hæc dicit homo Dei Pachomius: Meum certamen & totum meum studium est, non vt pedibus fluuium transmittam, aut feris imperem, quas ab initio Deus subiecit homini: sed vt Dei in me comprehendam iudicium, & Domini virtute diabolicas transiliam insidias: qui me iussit ambulare super serpentes & scorpiones, & super omnem inimici potentiam. His enim mihi datis à Domino, reliqua quoque omnino consequentur. Hæc cum dixisset, rursus præcipit fratribus, de bonis suis operibus non sibi nimium placere, nec eo nomine præclarè de se sentire, neque Deum tentare per has petitiones. Inueniuntur enim multæ machinæ aduersarij, suntque ea, quæ sunt huiusmodi, & superuacanea, & periculosa, cum inimico dixerit Verbum salutare: Non tentabis Dominum Deum tuum.

Post hos omnes sermones, orauit surgens senex, & rogauit Dominum, vt eius verbi semper meminisset ad salutem: & sic recessit vnusquisque ex fratribus ad opus sibi constitutum, meditando diuinas scripturas. Fieri enim non poterat, vt vllus eorum aliud quod verbum loqueretur ociosum & mundanum: sed, prout scriptum est: Os meum meditabitur sapientiam, & meditatio cordis mei prudentiam. Vnusquisque ergo conferebat cum proximo, vel de solutione scripturæ, vel de patris bonis operibus & vitæ sanctitate. Mundi autem vanitas adeò ab eis concitata fuerat, vt quidam ex eis obdormierint, nec argenti, nec auri omnino scientes speciem. Cum verò cum fratribus quibusdam nauigaret ad monasterium, peruenire autem non potuisset, quòd iam dies inclinaret ad vesperam, dixit eis: Vultis vigilemus hac nocte? Ij verò dicunt ei: Vt tibi videtur, Pater. Is rursus dixit eis: Didici duas formas orationis à sancto Patre nostro Palamone: Aut oremus dicite ad mediam noctem, & deinde quiescamus vsque ad matutinum: aut dormiamus vsque ad dimidiam noctem, & sic orabimus vsque ad matutinum. Cum ij autem vltimum elegerent, mansit senex, horas sapienter coniectans somni & orationis. Erat enim senex peritus vigiliarum, & promptus apud socios. Ipsi verò cum ea in re longè ab eo abessent, in conuentu officio minimè satisfecerunt. Nam vnus quidem omnino eum latuit. Erat enim defatigatus, & tota nocte dormiit. Alter autem cum se coniecisset in ædem, mansit diu, somno remedium afferens. Quem quidem cum manè vocasset ad preces, fecit vt secum staret. Ipse autem cum, vt consueuerat, tota nocte manus in formam crucis extendisset, mansit immotus, donec peregit orationem. Cum verò rursus multa confecissent stadia, venerunt in monasterium.

Cornelius autem œconomus, cum audisset magnum accessisse Pachomium, rogauit vnum ex ijs, qui cum eo erant fratribus, dicens: Quid agit Pater noster, aut vbi versatus est ijs diebus, qui intercessere? Dicit ei frater: Virum quidem nôsti, & eius studium. Hac nocte autem satis nos erudijt. Cum verò is narrasset omnia, dicit ei Cornelius: O imbecillitas: Et permisisti, vt te senex vinceret, qui es adolescens? Ipsi autem loquentibus, audiuit magnus Pachomius spiritu. Cum itaque fuisset vespere, dicit Cornelio: Quoniam me heri quædam inuasit socordia, vis hodiè impleamus debitum, stantes ad orationem? Scripsum est enim: Vouete, ac reddite Domino Deo nostro. Sed vigila nobiscum. Cum is autem dixisset, Vt vis pater: statim in cella peragit, quod desiderabat, diu quidem trahens preces: Cornelium autem ad ea, quæ dicta sunt, satis erudiens, docensque commiserari, & antiquum ducere meliorem. Post generale enim fratrum officium eius, qui simul sit, conuentus, cum is cessauisset à precibus, dixissetque ei frater: Quid fecisti, Pater? Ne aquam quidem gustavi, cum cibum sumpissem vespere: Et permisisti, o Corneli, vt senex imbecillus te vincat in oratione? Tunc cum cognouisset se non latuisse, sed magnum Pachomium eius verba attendisse, que fratri dixerat: Peccaui, inquit, ignosce mihi. Neque enim rectè cogitavi, nec rectè sum locutus. Est enim in te sanctus spiritus inhabitans, & Dei virtus est tecum. Cum ergo cum quoque sic pulchrè docuisset, dimisit.

Fratres

Somnus exiguus.

Mortis genus.

Sepultura.

Cap. 46.

Cauenda yana gloria in ijs, quæ facimus.

Psal. 107.

Cap. 47.

Cur à vitijs impugnati, non satis illis resistamus.

Timor Dei.

Luc. 10.

Cap. 48.

Arrogantia quorundam hæreticorum.

for. astu

Præclarum Pachomij responsum.

Luc. 10.

Matth. 4. Cap. 49.

Psal. 36.

Sermo monachorum eius.

Tota nocte orat extendis manibus

Cap. 50.

Psal. 75.

Corrigitur Cornelius sancti viri prudentia.

Cap. 51.

Pfal. 29. Virtutum pulchritudo.

2. Reg. 13. & 18.

Cap. 52.

Theodorus mirare faciat fratrem de fuga cogitantem.

Vide modestiam.

Cap. 53.

Theodori obedientia.

Senū quorundam superbia.

Esa. 14.

Dan. 4.

Marth. 23.

Superbiae perniciēs.

Fratres autem rursus coepit hortari, ne attendant pulchritudinem & speciem huius seculi, non pulchrum cibum, aut indumentum. Eorum enim pulchritudinem ostendebat esse in mandatis Dei, conuenienter Psalmodographo, qui dicit: Domine, in voluntate tua praeuisti pulchritudini meae virtutem. Sola ergo quaerenda virtutum pulchritudo, quod etiam est vtile. Dicite enim mihi, inquit, Ioseph non erat ad speciem valde decorus? Verum non rex extitit ex ea, quae videbatur, pulchritudine: sed ex eo, qui in eo habitabat splendore virtutum, euasitque ea, quae erant grauias & aspera, turpeque ac vitandam vicit & fugit peccatum: cuius tenebras ac caliginem describere non est praesentis temporis. Sed non erant tales Amnon, aut Absalom, qui solius corporis confidentes pulchritudini, se diuersis malis omnino transfixerunt, & non diuinam latuerunt iustitiam. Verum nos nobis ipsi attendamus, o dilecti, ab omni cupiditate carnis nos ipsos remouentes, vt sic aeternorum bonorum fiamus participes, rursus recipientes veram pulchritudinem. Eo haec dicente, venit illuc Paphnutius, frater Theodori, qui ipse quoque petebat fieri Monachus. Cum eo autem nollet omnino vti vt fratre, (veterem enim hominem nondum plene exuerat) magno afficiebatur dolore Paphnutius, & perpetuo flebat. Cum vero hoc magnus intellexisset Pachomius, dicit ei: Bonum est se demittere, & accommodare ijs, qui sunt huiusmodi in principio, o frater. Quomodo enim recenter plantatis arboribus conuenit magnum adhibere studium & sollicitudinem, ita etiam ei, qui incipit se exercere, donec ipse Dei gratia actus radicibus, fide fuerit confirmatus. Cum haec audiisset Theodorus, cessit Patri, vt ei fuerat constitutum, fratrem in omnibus confirmans. Intelligebat enim ea, quae dicebantur.

Aegre ferente autem fratre aliquo, quod frequentius a Patre reprehenderetur, dum eum, quod bonum est, doceret, & paratus esset ad fugam, simulans Theodorus, dicit ei: Nosti frater, senis orationem esse supra modum asperam: Nescio, an hic possum amplius sustinere. Ille vero, veluti proprium onus deponens, & recte ad alium respiciens, ei dicit: Et tu hoc pateris? Dicit autem ei Theodorus: Et valde quidem aegre patior. Sed si velis, sumus vna ad nos ipsos consolandos, donec adhuc semel experiamur. Si in nos quidem euadat benignus, hic maneamus: sin minus, abeamus, & sumus separati. Haec cum audiisset frater, fuit confirmatus ex imbecillitate suarum cogitationum. Theodorus autem veniens ad Pachomium, rem ei narrauit, vt potuit. Ille vero dixit ei: Recte fecisti, fili. Sed adduc eum tecum, & eius rursus consilium veluti reprehende. Quam dat ille admonitionem, plenius accipit frater. Cumque ij simul venissent, & Theodorus conuenienter doctrinae Patris eum reprehenderet, se inclinans Pater: Ignoscite mihi, inquit, fratres. nam ego peccaui. Debetis ipsi quoque tanquam germani filii ferre Patrem vestrum. Et sic callido inuento eis profuit.

Huius Theodori prudentiam cum vidisset Pachomius, & quod posset confirmare & corroborare imbecilliores, eo valde laetabatur. Mos autem erat omnibus, vt singulis vesperis in vnum monasterij locum conuenientes, audirent magni Pachomij doctrinam. Simul vero congregatis omnibus, iubet Theodoro, qui erat viginti annos natus, loqui fratribus verbum Dei. Is vero protinus citra vllam contradictionem aut inobedientiam os aperiens, locutus est eis multa, quae pertinebant ad eorum vtilitatem. Nonnulli autem ex senibus antiquioribus, cum vidissent quod factum fuerat, noluerunt eum audire, dicentes inter se inuicem: Quoniam hic rudis & ignarus nos docet, eum non audiemus. Et relicta congregatione, recesserunt vnusquisque in cellam suam. Cum docendo autem finem imposuisset, misit magnus Pachomius ad eos accersendos. Cum ipsi autem ad eum venissent, eos interrogauit, dicens: Quanam de causa relicta auditione recessistis in cellas vestras? Illi vero dicunt: Tantillum puerum, senum & qui sunt in monasterio prouecti, doctorem constituisti? Haec cum audiisset, valde ingemuit: tristitiaque affectus, dicit eis: Scitis, vnde principium malorum in mundum introijt? Cum ij autem dixissent, Vnde? Respondens, dicit eis: Ex superbia, propter quam Lucifer quoque, qui mane oriebatur, cecidit a caelo, & fuit contritus super terram: propter quam cum feris quoque habitauit Nabuchodonosor Rex Babylonis. An non audijstis id, quod scriptum est, Abominatio est Domino vir omnis alto corde? & quod omnis, qui seipsum exaltat, humiliabitur? Qui autem seipsum humiliat, exaltabitur? Vos ergo inscientis spoliastis diabolus, vt qui omnem vestram virtutem perdidistis. Mater enim & principium omnium malorum, est superbia. Non enim Theodoro relicto recessistis, sed cum verbum Dei effugeritis, separati estis a sancto Spiritu. Verè digni estis omni comiseratione. Quomodo non intellexistis fuisse satanam, qui

qui vos impulit, vt eò recederetis? O magnum miraculum. Deus seipsum humiliast, factus obediens propter nos vsque ad ad mortem: & nos, qui sumus secundum naturam humiles, efferrimur? Qui est natura excelsus, & omnem superat magnitudinem mundum acquisiuit per humilitatem, cum posset vel solo ad speciem omnia comburere: Nos autem, qui sumus reuera terra & cinis, & si quid est his vilius, intumescimus, nescientes quod nos ex eo demittimus ad infimas terrae partes? Non vidistis me vel attentissime audientem? Dico autem vobis, me in eo audiendo magnam accepisse vtilitatem. Non enim, vt qui vos probarem, permisi ei loqui vobiscum, sed vt qui ipse quoque expectarem commodum. Quanto ergo magis oportuit vos eum cum magna audire humilitate? Verè dico, quod ego, qui sum vester Pater in Domino, ita audiui, vt qui nescirem dexteram, vel sinistram. Vobis ergo dico coram Deo, quod nisi pro hoc magnam ostenderitis poenitentiam, vt vobis condonetur delictum, id vobis afferet interitum: & cum hoc in vobis pessimum fuerit initium, non cessabit, donec perueneritis ad vltimam sententiam condemnationis. Cumque his verbis superbiae vulnus fatis adstrinxisset, sedauit morbum, eos moderatè corrigens. Erat enim & feuerus, quando oportebat: & rursus benignus, quando tempus postulabat. Reprehendebatque peccantes, ad id, quod bonum est, incitans.

Fratrem certè quendam non rectè ambulantem, sed propriam sequentem voluntatem, cum seorsum accepisset, eum admonebat, dicens: Frater, Dominus dicit: De caelo descendi, vt faciam voluntatem eius, qui me misit. Ipse quoque debes nos audire. Video enim te esse inuisum inimico, eumque tuos labores per multa populari. Ingredere ergo sequens regulam, & quando te vocat ad cibum sumendum, ne permanas ieiunus: sed conueniens cum fratribus, pane vescere modicè, & sume obsonium, quod tibi apponitur. At neque valde fatieris, si sis admodum robustus corpore: Neque rursus, si sis imbecillus, corpus valde confumas: sed te rege pro viribus corporis, donec videris dæmonem gloriationis. Is enim tibi valde imminet. Qui cum haec audiisset, in praesentia quidem paruit consilio, errorem autem rursus est secutus, dicens: Quid hoc? Vbi scriptum est: Noli ieiunare, noli te exercere? Cum ergo sic sequeretur suam animi impulsionem, dominatum in eum obtinuit inimicus. Et cum Theodorus vocasset ille magnus, dicit ei: Scis hunc fratrem mihi magnam afferre molestiam? Vade ergo, visita illum, & fac vt scias, quid agat. Cum venisset autem, inuenit illum tanquam orantem, sed verba emittentem immutata, & quae nihil omnino significarent. Reuersus vero, narrauit eius nugas magno Pachomio. Considerans autem Theodorus diaboli operationem, eiusque varium & multiplex in nos bellum, admiratus est & valde timuit, cogitans cum quanta sobrietate oporteat Monachum decertare aduersus insectos impetus aduersarij. Cum autem venisset sanctus, & pro eo fecisset orationem, qui est omni ex parte misericors, Dominus noster Iesus Christus cum curauit. Ipseque castigatus, deinceps se custodijt, ad ea, quae sunt ante, se extendens.

Dicebar vero ijs, qui conuenerant, fratribus Pachomius: Magna vigilantia & attentione opus est, o fratres, ad hoc vt salui simus. Etenim saepe malos audio iactantes daemones, quod decipiant eos, qui se exercent, & alioqui vltantes: Talis est assiduus in orationibus, & cum ardorem ferre non possemus, recessimus. Vos ergo semper custodite, & munite nomine Christi. Vobis enim eius voluntatem sequentibus, aduersus vos nihil poterunt inimici. Sunt enim cinis & fumus, & non est in eis status a facie timendum Dominum. Haec cum dixisset, fuit veluti a Deo afflatus, stetitque satis magno tempore. Deinde vocat oconomum monasterij, & dicit ei sensim: Vade in hanc cellam, & cognosce, quisnam sit, qui illic suam negligit animam: & sis testis damni illius, aperte sciens id, quod ex eo euenerit. * Iste enim non accessit ad audiendum verbum Dei, vt vires sumeret aduersus eum, qui ipsum affligit, & trahit in mundum: cur non illic precatur, sed dormit? Nescio, an is sit Monachus. Is autem paulo post separatus a fratribus, reuersus est in mundum, vt qui non posset ferre leue iugum Domini.

Adiciens quoque pater, hoc rursus dicit: Dicite mihi, fratres: si sit domus habens centum mansiones, pertinens ad patrem familiam, emat autem alius ab eo interioriorem mansionem, nonne prohibetur a suo habitaculo? Ita etiam fidelis, si habeat omnes fructus spiritus, sua autem negligentia & insidijs diaboli ab vno eorum abalienetur, virtute vendita per dolum, non erit imbecillus in ea parte, cui sua sponte cessit? Nisi enim surrexerit, vigilantemque & attentam habuerit animam, & se munierit ac diligenter custodierit, per paruam illum inimici ingressum, perdit omnem

Philip. 2. Deus humilis, homines superbo pu defacit.

Cap. 54.

Iohan. 6. S. Pachomius corrigat fratrem proprie voluntati obsequentem.

Nora poena immorigeri monachi.

Cap. 55.

Dæmonum imbecillitas.

Monachus negligens, redit ad mundum.

Cap. 56.

sua virtutem. Vt qui in bello stant in praesidio aduersus aduersarios, per minimam partem, quam neglexint, saepe certum vulnus accipiunt, & in magnam vitam veniunt periculum. Oportet ergo vnumquemque nostrum se munire, & omnibus ornare virtutibus. Non est enim paruum damnum ei, qui paruam despexit virtutem.

Cap. 57.

Ectasis & visio S. Pachomij.

Aliquando autem contigit, vt cum ipse ageret cum fratribus, frondes ficuum secantibus, & ex eis iam semel, quantum portare possent, tulissent in nauigium, ille factus est, vt repente in ectasi, & omnes videret suos fratres, aliquos quidem igne ardente conneri, & non posse effugere: alios autem stare nudis pedibus supra spinas, & implicari palis, nec posse illinc omnino euadere: alios stare supra partem altissimi praecipitij, sub quo erat circuncircus fluuius latissimus, refertus crocodilis: vt nec possent recedere praecipitio, nec seipsos iacere in fluuium propter belluarum multitudinem. Eo autem adhuc sic stante, fratres, qui onera deposuerant, ei assistebant in oratione. Cumque ipse dixisset, Amen, e via recesserunt. Cum ergo aduentasset vespera, & ipse visionem narret, vt poterat, omnes lachrymabantur. Rogatus autem a fratribus, quid esset hoc, dicit eis: Nonni post meum decessum hoc futurum in fratribus, adeo vt non possint inuenire, qui eos confirmet & corroboret, sicut eos oportet consolari in multis afflictionibus, & deducere ad id, quod est melius ex veris praecipitis. Tunc Theodorum, qui sanus habebat spiritus, & poterat multis prodesse, constituit oconomum monasterij, quod est in Tabenise. Ipse autem habitauit in alio monasterio, vbi erat etiam oconomia aliorum monasteriorum. Theodorus vero nulla in re propriam sequebatur voluntatem, quandoquidem eum instammauerat verbum Dei & confirmauerat, vt ea, quae scripta sunt, animo agitaret, & proficiens fratribus proderat, vt solebat.

Cap. 58.

Syluanus hinc fit monachus.

Accidit autem quodam die post officium matutinum, vt descendens Pachomius vocaret fratrem, qui erat in foribus, & ei diceret: Suntne aliqui, qui velint mundo renunciare? Dicit ei: Sunt. Vnus senex, & ex hisfrionibus alius, nomine Syluanus. Dicit autem magnus Pachomius: Voca eos huc. Introductus vero senex, procidit ad pedes eius, & magna voce confessus est, dicens: Rogo vos: Vespere cum vnus ex fratribus descendisset in puteum, videns valde sum miratus, & male de te cogitavi, dicens apud me: Hic homo est homicida, qui fratres inducit hac hora, vt descendant in puteum, (Iusserat enim, vt se mundaret vespere) Vidi vero in somnis, me quidem in medio fratrum: virum autem quendam in veste splendida eis dicentem: Accipite vos spiritum obedientiae. Mihi autem dicit: Accipe spiritum incredulitatis. Rogo ergo vos, vt orati pro me. Cum itaque orasset, & eum instituisset, ipsum quoque in conuentum spiritalem cooptauit. Et cum Syluanum vocasset, dicit ei: Vide frater. Labor est, & opus est sobria & attentata anima, & modesta cogitatione ad hoc, vt possis post Dei gratiam ei, qui affligit, resistere, maxime cum pristina consuetudo te vocet ad id, quod est deterius. Cumque is promississet se omnia facturum esse ex doctrina magni Pachomij, eum Pater admisit.

Cap. 59. Scueritas eius in monachum dissolutum.

Is cum longo tempore decertasset, suam coepit salutem negligere, & trahi ad delicias, & scurrilibus facetijs delectari. Quinetiam inhonesta scenae verba secure inter fratres, tanquam tragaediam agens, proferebat. Eum cum vocasset sanctus pater, post vicissimum annum suae exercitationis, iussit praesentibus fratribus veste exui monastica, & acceptis vestibus mundanis, expelli monasterio. Is autem procidens ad pedes sancti senis, eum rogabat, dicens: Hoc adhuc mihi condona pater: Credo in eum, qui imbecillos saluos facit, Dominum Christum, fore vt me habeas agentem poenitentiam, propterea quod vitam egerim in negligentia: adeo vt tu mea gaudens poenitentia, sis Deo acturus gratias. Ei autem dicit magnus, respondens Pachomius: Scis, quandiu te tulerim, adeo vt saepe mihi necesse fuerit te afficere verberibus, cum in nullum alium hoc fecerim, & nec in aliquem manum extendere voluerim. Quod itaque in te solum cogerer hoc facere, animo magis dolebam, quam tu, qui verberaberis, id dicente legemifericordiae. Nam propter nullam aliam causam hoc videbar facere, nisi propter tuam salutem, vt sic posses tua delicta corrigere. Si ergo tot acceptis admonitionibus, nolueris ista venire ad id, quod est melius, neque plagis affectus eligere id, quod est vile: quemadmodum possum diutius permittere, vt membrum morbosum congregetur cum grege Christi? Ne forte vnus omnibus afflicta scabies, non paruam eius partem inficiat & perdat. Cum is sic resisteret, & ille magis rogare pergeret, & affirmaret fore, vt se deinceps corrigeret, petijt ab eo Pachomius fidei iussores, qui spoderent fore, vt non amplius in eodem persisteret. Cum itaque Petronius, vir sanctus & admirandus, eum

ea, quae spondebat, facturum esse recepisset, concessit ei beatus Pachomius: & facta oratione, eum tradidit Petronio.

Is autem hanc veniam assecutus, ita seipsum deiecit, & tam humilem praebuit, vt ipse multis fuerit exemplar in omni quidem virtute diuinae pietatis, praecipue autem in ijs, quae ex Deo emittuntur, lachrymis toti fraternitati: adeo vt vel eo comedente, saepe non posset reprimere impetum lachrymarum, quae fluebant instar fluuij, sed eas etiam commiseret alimento necessario, & impleretur in eo illud Dauidicum: Cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam. Cum autem ei dicerent fratres, ne praesentibus hospitibus, aut aliquibus alijs, hoc faceret, affirmabat saepe se voluisse hac de causa continere, sed minimè potuisse. Cum ij verò rursus dicerent, eum id posse per se facere in compunctione & in oratione, in mensa autem, dum comedit, abstinere: Potest enim, aiebant, anima vel absque externis lachrymis semper esse in compunctione, & cogent cum dicere, quam de causa irrigaretur lachrymis, vel potius prohiberent: Dicebant enim se erubescere, quod multi ex nobis te adspicientes non comedant, dicit eis: Non vultis, o fratres, me flere, cum videam sanctos mihi ministrantes, quorum vel pedum puluis a me magni fit, nec ego dignus sim, qui cum eis villo modo conferar? Non debeo ergo (dicite mihi) lugere, quod mihi scenico artificii tales viri ministrant? Lugeo ergo, fratres, timens quotidie, ne deuorer, quomodo profani Dathan & Abiron, qui mala mente & non mundis manibus aggressi sunt sancta suffumigare, quod cum talem acceperim cognitionem, animae salutem negligam. Propterea eius me non pudet. Nonni enim multa mea peccata. Quamobrem etiam si ipsam traderem animam, nihil noui alienè facerem.

Cum is diu ita decertaret, rursus de eo testimonium ferebat magnus omnibus praesentibus: Ecce fratres, testor coram Deo, quod ex quo factum est hoc coenobium, nullum ex omnibus fratribus, qui mecum sunt versati, nonni meam imitatum esse humilitatem, nisi vnum solum. Cum haec autem audissent fratres, alij quidem existimabant vnum ex ijs esse Theodorum, alij verò Petronium, alij autem Orsimum. Cum rogasset autem Theodorus, de quonam diceret, nolebat magnus dicere Pachomius. Ipse verò rursus vrgente vehementius, & alijs magnis fratribus rogantibus, quisnam esset, respondit magnus ille: Si scirem esse inanem concepturum gloriam eum, de quo sum dignus, ipsum non commendassem. Sed quia scio Dei gratia eum, dum laudatur, euaudere humiliorem, propterea vt vos eius mores imitemini, secure vobis omnibus praesentibus illum esse beatum pronuntiabo. Nam tu quidem, o Theodore, & quicumque sicut tu, decertant in monasterio, vincunt diabolus, tanquam passerem subiecistis vestris pedibus, & quotidie per Christi gratiam, tanquam aggerem conculcatis: Sed si fueritis negligentes, surgens, qui iacet sub vestris pedibus, diabolus fugiet, & acrius aduersus vos bellum geret. Iunior autem Syluanus, qui non multo adhuc tempore erat monasterio a nobis eijciendus propter negligentiam, nunc omnino superauit diabolus, & de medio ita sustulit, vt propter insignem suam humilitatem non possit non videri eum perfecte vicisse. Et vos quidem, vt qui habeatis opera iustitiae, confiditis ijs, quae iam fecistis: Is autem quo magis decertat, eo magis omnibus se ostendit reprobum, toto suo animo & cogitatione se vilem esse reputans & inutilem. Propterea enim in promptu quoque habet lachrymas, quoniam se vilipendit, & nihilifacit quicquam ex ijs, quae ab ipso recte sunt. Nihil enim aequè eneruat diabolus, vt, quae cum agendi virtute est, ex toto animo humilitas.

Sic ergo decertans Syluanus, in alijs octo annis post viginti cursum peregit: de cuius quidem decessu Dei seruus tulit testimonium, quod cum multitudo Angelorum eius animam cum magno gaudio accepisset, tanquam hostiam electam eam Christo obtulerunt. Sed cum hanc pulchram in Christo viuendi rationem intellexisset etiam ciuitatis episcopus, nomine Panuarus, in omnibus alioqui vir bonus, & rectae fidei amator vehemens, missis literis, eum ad se accersijt, pluribus verbis rogans, & diuina adhortans persuasionem, vt in illa ciuitate extrueret monasteria. Cum ipse ergo esset ab eo multis de causis persuasus, & illuc esset venturus, aequum putauit primum visitare ea, quorum curam gerebat, monasteria. Cum esset autem prope vnum ex ijs, occurrit funeri cuiusdam fratris mortui, qui efferebatur, (vixerat verò in ocio & lasciuia) & fratribus illius monasterij, qui funus prosequerentur cura multa & numerosa psalmodia, cum illic essent etiam parentes & cognati omnes, & amici defuncti. Qui cum vidissent sanctum, deposuerunt lectum, vt pro ipso & fratre mortuo faceret orationem. Cum ergo obtulisset

Vide sancti viri erga de-functum ue-gligentem monachum facinus mi-rabile.

lisset plus, quam rogatus fuerat, eam, qua Deo debetur, supplicatione & adorationem, conuersus ad eos, iussit quidem eos cessare psallere. Cum autem iussisset afferri vesti-menta mortui, iussit ea comburi coram omnibus. Deinde sic rursus iussit tolli, & abscipi ea, qua de more fit, psalmodia sepeliri reliquias. Fratibus autem & parentibus, & omni-bus cognatis eius qui decesserat, hoc nouo spectaculo obstupefactis, & rogantibus, vt ei consueta fieret Psalmodia, ipse non sustinuit. Ipsis vero rursus eiulantibus & di-centibus: Quodnam est hoc nouum spectaculum, o Pater? Quis non iacentis mortui fuerit miserus, etsi sit inimicus, cum sufficiat calamitas ad hoc inducere vel eum, qui sit bestia? Neque hoc tuam decet sanctitatem, & nobis hoc maximum affert dedecus, & multa alia. Et rursus: Vtinam non progenuissemus: Vtinam non factus esset hic monachus. Non enim nobis reliquisset aeternum hunc dolorem. Rogamus ergo, vt mortui sancto funeri reddatur Psalmodia.

Cap. 63.

Ille vero respondens, dixit eis: Re vera, fratres, iacentis plus, quam vestri, misereor: quandoquidem vos quidem id curatis, quod videtur, tabernaculum: a me autem ratio habetur animae, cuius causa, vt Pater, hoc praecipit. Et vos quidem maiorem illi paratis dolorem per eum, qui existimatur, honorē: ego autem ei singularem defensionē & re-laxationem comparo per ignominiam. ea de causa non curam gero mortui corporis, sed animae immortalis, quae etiam id rursus recipiet in corruptum in resurrectione in ex-tremo die. Alioqui autem si hoc fieri permisero, iudicabor, tanquam qui studeam pla-cere hominibus, & qui pro eo, qui sit ad tempus, apparatus, contempserim vtilitatem animae, quae est examinanda in iudicio. Deus enim, qui est fons bonitatis, quaerit occa-siones, per quas possit efficere, vt abunde in nos suam deriuat benignitatem, & remit-tat peccata: vt non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro veniam consequamur. Qui etiam nobis dedit tacite cogitandum, quod si vlla deberet esse venia, post vitam praesentem eam daret. Si autem nos, qui digni sumus habiti diuinæ eius medicæ scientiæ ac-cipere experientiam, non vnicuique id, quod conuenit, auxilium adhibeamus, merito tanquam contemptores audiemus id, quod scriptum est: Venite contemptores, & ad-miremini admirabilia, & debentur. Propterea rogo vos, quod is, qui decessit, libere-tur a malis imminetibus, & requiem consequatur, eum sepelire sine psalmis. Potest enim Deus, cum sit bonus & multae misericordiae, etiam praeter nostram rogationem, eum, qui ad ipsum recessit, suscipere. Cumque is haec dixisset, abductus est in montem, sicut iussit sanctus, & fuit sepultus.

Habac. 1. Vult eum se-peliri sine psalmodia, vt ea igno-minia eius animae con-sulatur, non quod Ecclē-siae morem negligendū pueret.

Cap. 64.

Cum autem illic moratus esset duos dies, & doceret vnumquemque ex fratribus de-rimere Dei: & quemadmodum oporteat decertare aduersus diabolum, eiusque in-fidias & dolos: & quemadmodum oporteat Christi virtute infirmare, quas in nos magno studio parat, machinationes, fuit ei renunciatum, quod quidam frater in monasterio, quod vocatur Chenobosciorum, qui in morbum inciderat, & eo tenebatur, desidera-bat suum ab eo data benedictione. Haec cum vir Dei audisset, surgens est eos secutus. Cum autem abesset sanctus ad duo aut tria milliaria a loco, ad quem tendebat, audiuit sacram vocem in aere. Cumque fixis suspexisset oculis, vidit animam fratris, quae iero-cursu a psallentibus Angelis deducebatur in beatam Dei vitam. Cum vero fratres, qui eum sequebantur, neque vocem sensissent, neque alium vidissent, ipse autem saepe fixis aspiceret ad Orientem oculis, dicunt ei: Stas Pater? curramus, vt comprehendamus. Is autem dixisset eis: Illuc curramus. Eum enim ab eo tempore aspicio, qui abducitur ad vitam beatam. Cumque rogarent, vt diceret eis, quemadmodum viderat animam, eis omnia narrauit, vt potuit. Atque nonnulli quidem ex eis, qui ad ipsum accesserant, profecti ad eorum monasterium, cum diligenter quæsiissent horam, in qua frater dormie-rat, cognouerunt esse vera, quae a sancto eis dicta fuerant. Ego autem haec narraui, duo simul volens ostendere, & quod erat vir vi perspicendi praeditus: & habebat donum prophetiae, & quaecumque procul fiebant, praenidebat purissimo mentis oculo: & quod oportet nos semper imitari ea, quae sunt bona & honesta, & procul abesse a noxijs. Et haec quidem haec tenus.

Cap. 65.

Magnus autem ille cum viam confecisset, & ad antedictum venisset Episcopum cum ijs, qui erant cum ipso, fratribus, iussit Episcopus diem festum agi propter aduentum ipsius. Qui cum eum esset complexus, & ei dedisset dexteram, dedit ei locum ad aedificandum maximè expetendum monasterium, quod volebat. Cum autem sanctus pro proprio & alaci animo hoc excitaret, valloque & fossa id tutò muniret extrinsecus, ne volentibus facile id videre liceret: quidam instinctu diabolico, cum noctu coactione facta eò venissent, deiecerunt

deiecerunt aedificium. Sed non ita multò post audacis sui coepti dignas poenas dederunt. Nam cum ipse fratres quotidie hortatus esset ad patientiam, & quodam die illi adueni-entes, sceleri, vt solebant, instaret, statim adueniens Angelus Domini, eos omnes com-bussit, arcens eos deceterò ab illo audaci facinore. Sicut enim cera a facie ignis, sic sunt soluti. Constituit ergo illic quoque vir sanctus viros pios, & valde admirabiles: duce eor-um constituto quodam Samuele, Hilario & quodam Encrate: quoniam monasterium erat prope oppidum.

Puniuntur diuinitas monasterij eueriores.

Cap. 66.

Eo ergo apud illos randiū manente, donec confirmati essent gratia Domini, quidam Philosophus eius ciuitatis, cum de eis audisset, accessit illuc eos tētans, quinam essent. Cumque vnum ex fratribus conuenisset, dicit ei: Vocate mihi Patrem vestrū, de rebus necessarijs mecum disputaturum. Cum autem intellexisset sanctus eum esse Philoso-phum, mittit ad ipsum Cornelium & Theodorum, promittens eos esse responsuros ad ea, quae ab ipso dicerentur. Eis vero egressis, dicit Philosophus: Magna fama est vos esse sapientes, quietemque & silentium agentes conuenienter vestrae religioni: & praeterea vos sapienter respondere ijs, qui vobiscum congregiuntur. Vos ergo examinabo ex ijs, quas habetis, scripturis syllogismos faciens. Cui dicit Theodorus: Dic id, quod vis dicere. Respondit Philosophus: Si es nobiscum verba facturus, solve quod quaeritur. Dic, ait ei Theodorus. Philosophus vero dixit ei: Quis est, qui non natus, est mortuus: aut quis natus, non est mortuus? Quis autem mortuus, minimè foetuit? Dixit autem ei Theodorus: Non est magna tua interrogatio, o sapiens: dicā tamen. Qui non fuit qui-dem natus, sed est mortuus, vt dixisti, is est Adā. Qui autem natus est, & non mortuus, is est Enoch. Qui vero mortuus est, & non foetuit, est vxor Loti: quae quidem mutata fuit in columnam salis, quae ad ostendendū infidelibus stat vsq; in hodiernum diem. Consi-lo aut tibi, o Philosopho, vt relictis his propositionibus & importunis syllogismis, acce-das ad Christū, cui seruimus, & accipias peccatorū tuorum remissionem. Ad haec cum mutus mansisset Philosophus, recessit, admirans acutā eius responsionē, & obstupescens.

Ad Philo-sophi qua-siones Theo-dorus sci-tè respōdet. Gen. 19.

Cap. 67.

Cum autem multis post diebus reuersus esset Pater ex monasterio, quod aedificaue-rat, venissetque in vnum ex suis, & fratres ei processissent obuiam, & eum salutassent: egressus puer ex eodem grege, coepit ad ipsum clamare: Reuera, Pater, ex quo hinc ab-ijisti vsque in hodiernum diem, neque olus, neque pultis nobis est cocta. Ad quod lepi-dè respondens, dicit sanctus: Ne egrē feras, o fili: ego efficiam, vt coquatur: & cum ve-nisset in monasterium, ingreditur etiam in culinam. Cumque inuenisset illic fratrem, quem ei rei praefecerat, facientem stoream, dicit ei: Dic mihi, frater: Quandū ab hinc fratribus non coxisti olera? Is autem dixit: Sunt iam duo menses. Pater vero dixit ei: Quanam de causa contempsisti mandatum? Ille vero respondens, dixit ei: Volebam, Pater, quotidie hoc facere: Cum autem scirem id, quod coquitur, non consumi, pro-pterea quod omnes ferē fratres abstineant, (soli enim pueri comedunt) ne sumptus, qui fiebat cum tanto labore, foras eijceretur, cum nullus esset eius particeps: arbitratus id esse ineptum & intempertium, propterea non coxi: & ne ocij damner, facio stoream cum fratribus, sciens vnum ex ijs, qui mecum sunt deputati, posse ad talem vsum suffi-cere, & ad parandos paucos cibos, qui sunt olea & cōminuta olera. Cum haec autem sanctus audisset, dicit ei: Et quot sunt storeae, quas fecisti? Is vero dixit: Quingentae. Dicit vero ei sanctus: Afferte eas huc. Eis autem allatis, iussit ipsas statim in ignem con-ijci, & dicit eis: Sicut vos vobis datam contempsistis regulam de fratrum dispensatione, ita ego non peperci vestrum opus comburere: vt sciatis non esse honestum contemne-re leges Patrum, datas ad salutem animarum. An nescitis, quod cuius rei data est fruen-dae potestas, si ab ea abstinet quis, maiorem a Deo mercedē percipit? Quod autē in suo non habet dominatu, coactus verò ab eo abstinet, propterea quod non habet, pro eo frustra mercedem postulat. Quando enim a pluribus & diuersis ad vescendum apposi-tis ipsi propter Deum abstinent, tunc magnam habent mercedem. Cuius autem frui voluptate ne fuit quidem in potestate, quomodo censetur esse eius abstinentiam? Propter exiguum ergo olei sumptum, abstulistis a fratribus tantam vtilitatem?

Ecce vt pu-nit vir san-ctus mona-chi inobe-dientiam.

Cap. 68.

Cum haec eis referret, & ad eorum correctionem satis esset inciratus, qui foribus praer-erat frater, ingressus dixit ei: Maximi quidā huc venerūt Anachoretē, quaerētes vos con-uenire. Is autē iussit eos quamprimum ingredi: qui cum accessissent, eos salutauit: & post preces eos assumens, deduxit ad eos omnes, qui illic erant, fratres, & postea ad loca, in quibus circumscriptum erat monasterium. Ij vero magnū rogauerunt Pachomiū, vt seor-um cum eis de ijs, quae volebant, differeret. Cumque eos accepisset in cella apta & quieta,

fedid vnā cum eis. Cūm ij autem cōpessent verbum proferre propheticū, & habitum exercitatum in scripturis, dubitabat apud se cogitans, vndenā oriretur quidā factor intolerabilis. Postquā autē & ipsi cum sancto plurima, & sanctus ex sanctis scripturis cum eis disseruisset, & hora nona preterisset, ipsi quoq; surrexerūt, vt viā suam inirent. Inuitati verō à magno Pachomio ad conuiuium, non assensu sunt, dicentes se festinare, vt ante solis occasum venirent in locum suum. Et cūm vale dixissent, ab eo recesserunt.

Cum hereticis dissentiens terribiliter odorem.

Eius de Origene sententia.

Cap. 69.

Visto eius de futuro statu monachorum.

Improbi dominabuntur bonis, eosque persequentur.

Math. 17.

Nota hoc.

Cap. 70.

Magnus autē Pachomius cūm vellet scire causam tetri illius odoris, Deum rogauit: & statim cognouit, quōd erant dogmata impietatis, quæ ex eorum anima emissa, tantam afferebant molestiam: & non cunctatus, viros est persecutus. Quos cūm esset affectus, dixit eis: Volo vnum verbū ex vobis sciscitari. Illi verō dixerunt: Dic. Origenis, qui dicitur, vos opera legitis: Ij verō, cūm hoc audissent, negarunt, dicentes: Nequaquam. Sanctus autē dixit. Ecce testor vobis corā Deo, quōd omnis homo, qui legit Origenē, & suscipit eius dogmata, descendet in profundū inferorū: & eius hereditas erunt tenebræ exteriores. Ego autē vobis sum protestatus id, quod est à Domino mihi significatum, & sum de ea re innocens: Vos videbitis. Ecce audiuitis veritatem. Si autē mihi credideritis, volentes verō Deum esse vobis propitium, accipite omnes libros Origenis, & projicite in fluuium. Et cūm hæc dixisset, ipsos reliquit: & reuersus in gymnasium veritatis, inuenit quidē fratres congregatos ad preces, & stans cum ipsis, implicuit hymnodiam.

Cūm illi autem conuenissent ad comedendum, mansit ipse in quodam loco, in quo consueuerat offerre preces Domino: & cūm clausisset ostium, recordans visionis, quæ aliquando illi facta fuerat, Deum rogauit, vt ei rursus significaretur de statu fratrum, qui erat postea futurus: & quænam essent post eius decessum euentura fratribus, qui erant postea futuri. Produxit autem preces ab hora nona, donec frater vocatus fecit fratres surgere ad hymnos nocturnos. Is verō vehementer orans, repentiē circa mediam noctem videt visionem, quæ ei significabat, iuxta eius petitionem, de statu fratrum, qui erat postea futurus, & quōd aliqui quidem ex ijs se piē & religiosè exercebunt, maiusque & amplius euadet nōnasterium: claudicabunt autem non pauci, & suæ salutis curam abijcient. Vidit verō (vt ipse dicebat) multitudinem fratrum in valle profundissima & sicca: & multos quidem ex ijs volentes ex ipsa ascendere, & non posse, cūm sibi inuicem aduersi occurrerent, neque profundissimas tenebras euadere: Alios autem lapsos præ imbecillitate, versari apud inferos: Alios clamantes voce miserabili: Paucos verō ex ipsis vix cum magno labore potuisse ascendere: quibus postquā ascendissent, lux occurrit. Cūmque ad se rediisset, Dominus egit gratias. Tunc cognouit beatus ea, quæ verē erant euentura fratribus in vltimis diebus, & quæ in ipsis futura erat, negligentiam & magnam eorum cæcitatem & errorem, & bonorum defectum, & quōd vincent, qui sunt negligentiores, propter inopiam eius, quæ illis minimè placeat, multitudinis: solusque erit locus in ijs postea: aded vt improbi imperent fratribus, & qui nesciunt cognitionem, in nōnasterijs dominatum obtineant, & de principatu decerent: & mali persequantur eos, qui sunt meliores, & boni non habeant dicendi libertatem: & (vt dicitur) diuina in humana conuertantur. Et exclamans, dixit Domino cum fletu: Domine omnipotens, si ita futurum est, quænam de causa permisisti, vt omnia fierent cœnobita? Si ij, qui in posterum sunt præfutura fratribus, erunt mali, qualesnam futuri sunt, qui ab eis pascuntur? Nam si cæcus cæcum ducit, ambo in foueam cadent. Temere & frustra laboraui. Memēto, Domine, præclarorum, quos ipse peregisti, laborum & seruorum tuorum, qui nunc toto animo vitæ rectè agendæ dant operam. Memēto testamenti, quod te tuis seruis seruaturum es pollicitus vsque ad consummationem. Tu scis, Domine, quemadmodum ex quo ego accēpi habitum monasticum, me coram te semper demiserim, humilemque reddiderim, & nec pane, aut aqua, aut vlla re terrestri fuërim exatiatus.

Hæc eo dicente, vox ad eum facta est, dicens: Noli gloriari, ô Pachomi, cūm sis homo, sed tibi pete veniam. Constant enim vniuersa mea misericordia. Ille verō se stetit humi deiecit, & misericordiam à Deo petiuit, dicens: Domine omnipotens, demitte in me tuas miserationes, & ne vnquam à me tuam auferas misericordiam. Nam ego quoque scio, ô Domine, quōd absque tua defensione sint omnia claudicatura. Cūmque hæc dixisset, ei lucidi adstiterunt Angeli, & in medio eorum iuuenis, qui, quæ dicit non potest, replendebat pulchritudine, & instar solis fulgorem emittebat. Erat autē eius capiti imposta coronā ex spinis. Quem cūm à terra fecissent surgere, dixerunt: Quoniam petisti, vt ad te à Domino mitteretur misericordia, ecce ipse est misericordia, Deus

Deus gloriæ Iesus Christus vnigenitus Patris, quem misit in mundum, & cruci fuit propter vos affixus, gestans coronam ex spinis in capite. Dixit autem Pachomius: Rogo inemeratam tuam naturam Domine: Non ego te cruci affixi. Ipse verō lato vulnere dixit: Scio, quōd tu me non crucifixeris, sed patres vestri me crucifixerunt. Esto ergo bono animo, & confirmeris: Semen enim tuum non deficiet in seculum, & conseruabitur vsque ad consummationem seculi. Quinetiam ipsi, qui post te salui fient ex profundissima caligine, videbuntur eos superare, quorum summum nunc est vitæ institutum. Nam nunc quidem resplendent illuminati exemplo tuarum virtutum: qui autem post te sunt futuri, in loco arido & inculto, in bona sententia & voluntario vitæ instituto, nullo eos deducente ex consanguineis, ex tenebris resiliētes ad veritatem, exercebit iustitiam: amen dico tibi, inuenientur cum ijs, qui nunc præclare & citra vllam reprehensionem vitam agunt, & eandem consequentur salutem. Hæc cūm dixisset, rursus ascendit in cælum, aëre ita illuminato, vt gloria illius lucis non possit vllis verbis humanis explicari.

Christus ei apparet spinis coronatus, eumque confirmat.

Cūm ea autem, quæ visa fuerant, magnus ille esset admiratus, vocat quidem fratres ad nocturnam congregationem is, cui id munus fuerat demandatū. Impleto autem officio, confiterunt, vt solebant, discipuli ad audiendum sermonem. Is verō aperiens, dixit eis: Filij, pro totis vestris viribus decertate pro vestra salute, antequam veniat tempus, in quo si fuerimus negligentes, futurum est vt nostram desicemus miseriam. Virtutem prompto & alacri animo operemini. Dico enim vobis, si videretis bona, quæ sunt in cælis, & promissionem, quæ est sanctis reposita: & quemadmodum puniuntur, qui à Deo exciderunt: & tormenta, quæ sunt parata ijs, qui negligunt, & maxime ijs, qui veritatem agnouere, & non, vt par erat, vitam instituere, vt essent hæredes, quæ sanctis parata est, beatitudinis, sed aufugerunt: nullius alterius vos teneret desiderium, iam in sublime euectos, & de præteritorum malorum ignoratione assidue lugentes, donec Dei gratia obumbrans vnumquenque cum gratia ad sponsum deduxisset in die decessus, quando hîc manente puluere, anima id, quod est cognatū, conseruans, ad immortalē lumen recurrit spiritum. Cur inanem sectatur homo gloriam, cūm sit puluis? Quid autem superbit terra & cinis? Lugeamus nos ipsos, dum tempus habemus, ne cūm venerit nobis præfinitus terminus, inueniamur tunc à Domino petere tempus ad poenitentiam, cuius tempus apertè trāsierit. In inferno enim, inquit, quis confitebitur tibi? A Dauide didicimus. Verè misera est anima, & digna omni commiseratione, quæ mundi negauit seruitutem, & eidem rursus querit seruire. Ne cōcedamus, ô fratres, huic seculo, quod est breuissimū & vile, vt à nobis rapiat illā beatam & immortalē vitam. Extimesco enim, & horreo, ne fortè patres nostri secundum carnē, qui in hoc mundo versantur, & in huius mudi negocijs implicantur, & nos hinc existimant beata iam vita frui, inueniantur nos condemnare: Quomodo, dicentes, afflixistis vos in vestris semitis? Magna est vestra afflictio. Ignis accēsus est super vos. Inuites facti sunt rami vestri. Et rursus ex Propheta: Propterea in prædam fuistis dilecti, vt abominandi, & corona capitis vestri à vobis est ablata. Ciuitates, quæ estis ad Austrū, quomodo fuistis cōcluse? Nō est, qui vos aperiat. Tollatur enim, inquit, impius, ne videat gloriā Domini. Propterea ex toto animo decertemus, animā semper ante oculos habentes, & omni hora terribile supplicium visione apprehēdentes: per quæ mens deduci solet ad sensum: & fert quidē opem lachrymans anima prono corpori: id autem rursus calefactū, eam reddit vt contemplandi præditā, eamque in sublime extollens ex rebus terrenis, efficit, vt Deū semper visione apprehēdat. Et sic humilitas, & inanis gloriæ vacuitas, & ab omni prudentia humana alienatio, hinc erit ei infracta & valida.

Philosophetur ergo quotidie, fratres, anima aduersus crassissimum corpus quotius studio & admonitione: & vespere, cūm ad dormiendum concesserimus, dicat quilibet vnique membro corporis: Quando sum in medio vestrum, prompto & alacri animo venite ad Dominum vestrum, manibus quidem dicens: Erit tempus, quando cessabunt vestra exultationes: Non amplius pugni vobis ad iram deseruient, Non vos extendetis paratæ ad rapinam. Pedibus autem: Erit tempus, quando non curretis ad ea, quæ sunt iniusta. Cūcta quoque membra sua similiter alloquatur, & dicat eis: Priusquam nos mors occupet, & disungat, quæ ex peccato facta est, dissolutio, decertemus, stemus strenuè, & impigre Dominum adoremus, donec ipse rursus adueniens, & suscepto sudore, qui oritur ex labore, qui est ad tempus, transmittat ad vitam immortalē. Fundite lachrymas oculi. Declara caro Domino tuam ingenuam

Cap. 71.

Eius ad fratres adhortatio.

Premia bonorum, & supplicia malorum.

Ecclesi. 10.

Psalm. 6.

Ierem. 13.

Esa. 26.

Cap. 72.

Anima erga suū corpus vt se debeat gerere.

seruitutem, collabora mecum in precibus, quibus Deo confiteor: ne, cum requiescere vis atque dormire, me inducas in æternum supplicium. Erit enim tempus, si sis sobria & vigilans, quādo veniet tibi copiosa bonorum remuneratio: & rursum iudicium, si fuerimus pigri ac negligentes. Tunc quæ licebit audire animam sic dicentem corpori: Hei mihi, quod tecum fui colligata, & tua causa condemnor. Si sic quotidie nos ipsos intendamus, verè templum Dei erimus: & in nobis inhabitabit Spiritus Sanctus: & in nobis figet Christus tabernaculum, neque vllæ insidiæ satanicæ nos poterunt decipere. Dei enim timor, & hæc consilia, quæ sunt à nobis proposita, instar innumerabilium pædagogorū & doctorū, nos magis docebūt & erudient: & quæcunque mens humana nō potest cōprehendere, ea ostendit sanctissimus diuinus Spiritus intemperatæ naturæ. Quid enim, vt oportet oremus, ex Apostoli sententia, nescimus: sed ipse Spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: Et quæ deinceps consequuntur.

Rom. 8.

Cap. 73.
Magna famas in Aegypto.

Cum autem fuisset aliquando fames, & fratres non haberent frumentum, vel potius frumentum non inueniretur in tota ferè Aegypto, misit sanctus senex quendam ex fratribus ad obeundas ciuitates & vicos, quarentem emere frumentū, cum ei dedit set ad emendum frumentum centum nummos. Is autem, cui mandatum fuerat hoc negocium, cum multa loca obijisset, accessit in quendam ciuitatem, quæ vocabatur Hermothē, & Dei prouidentia inuenit illic degentem quendam valdè pium hominem, & Deum timentem, qui audierat de vita sancti Pachomij & eius fratrum. Huic autem, qui sic vitam agebat, si frumentum publicum fuerat commissum. Ad eum itaque accedens frater, rogabat, vt ei venderet frumentum centum nummorum. Ille vero dixit ei: Reuerà frater, si haberem meum frumentum, acciperem id ex meis filijs, & darem vobis. Audio enim de diuina vestra vita, & quæ à vobis ex virtute agitur. Audi autem, quod sum tibi dicturus. Habeo frumentum publicum repositum, & hucusque non petitur à præside. Si vis ergo id accipere vsque ad tempus triturae, possim differre publica. Si ergo scis te posse reddere frumentum illo tempore, accipe quantum velis. Cum dixisset autem frater, Nolo te sic mihi facere: Non possumus enim restituere quantitatem, quam sum accepturus. Sed si velis dare mihi centum nummorū frumentum, aut cuiusuis alterius precij, si potes differre publica vsque ad tempus triturae, rectè facis. Ille verò dixit ei: Certè possum differre non solum precium centū nummorum, sed si velis etiam accipere frumentum aliorum centum nummorum, gratum mihi facies, si solum pro me oraueris. Cum autem dixisset frater, Hoc aurum tantum habemus: Ille hoc audito, Ne sit, inquit, tibi curæ: cape frumentum: & quando habueritis precium, afferre ad me.

Cap. 74.
Tres artabæ efficiunt decem modios.

Vide sancti viri zelū & religionem.

Cum hac ergo conditione implēset nauem frumento tredecim Artabarum, cum nunquam in tota Aegypto inueniretur frumentū precij quinque Artabarum, nauigauit frater in monasterium cum magna lætitia. Cum autem audijisset magnus Pachomius venisse nauem frumento onustam, & quemadmodum emptum fuisset frumentum, statim mittit ad nauem, dicens: Vnum huius frumenti granum ne importaueritis in monasterium, neque, qui emit frumentum, veniat in conspectum meum, donec in suum locum frumentum restituerit. Valdè enim peccabit, qui hoc fecerit. Nec hoc solum, sed etiam aliorū centū nummorum frumentum acceperit: quod quidem non iussi eum facere, sed suæ seruiens prudentiæ, plura habendi amore laborauit, & inflammatus lucri cupiditate, nos rededit in seruitutem, debitores constituens, & insatiabiliter quidem abutens eius, qui dedit, benignitate: auari autem instar se gerens, & plusquam nobis opus esset frumentū afferens, propriaque autoritate ab eo commodatō accipiens, quod non habemus, ex quo reddamus. Iam verò si contigisset, vt inter veniendum ei humani aliquid accidisset, & nauem fregisset, quid potuissemus facere? Non cramus omnes futuri serui? Quamobrem quantum attulit frumenti, vendatur mundanis, qui sunt in his partibus, vt accepit ab eo, qui ei credidit, precio tredecim Artabarum: & postquam id vendiderit, accipiat aurum, & referat ad eum, qui ei credidit. Centum autem nostris nummis, vt vbique venditur, sic ipse quoque emēs, afferat. Sic autem fecit, vt dixerat illi magnus, & attulit frumentum, quod emit precio quinque Artabarum & dimidij. Ab illo autem tempore non fuit amplius eum egredi ex monasterio, vt seruiret fratribus: sed sinens eum intus sedere, constituit alium, qui præesset administrationi eorum, quæ ad fratres pertinebant.

Cap. 75.

Hic frater cum aliquando accepisset à Scytenſi multa sandalia, & quasdam alias species ad vendendum, attulit maius precium, quam Scytenſis ei dixerat. Accepta autem

autem pecunia, Scytenſis dimensus est precium pellis: & cum laboris manuum eius precium constituisset quinquaginta minuta pro illo die, quo eas laborauit species, tripulam autem inuenisset pecuniam, statim veniens ad magnum Pachomiū, dixit ei: Reuerà, o Pater, malè fecisti, qui hunc fratrem præferis talibus negocijs monasterij. Habet adhuc in se mundanā prudentiam. Cum autem magnus dixisset Pachomius: Quid nam malè facit? Respondit Scytenſis, & dixit: Dedi ei sandalia, & quasdam alias species ad vendendum, dicens ei quantitatem precij. Is verò plures ea vendidit: & tripulum quod frater dixit, vt acciperem, dixi hominibus, qui emebant. Illi verò dicebant mihi: Si non sunt furtiua, ea sunt maioris precij. Ego verò conuersus, dixi eis: Non sunt quidem furtiua, sed iustus sum ea tanti vendere: Vos autem date, quantum vultis dare. Illi verò tantum dederunt, quantum eis placuit, me minimè dimittente eam, quæ dabatur, pecuniam. Magnus autem ille cum audijisset, dixit ei: Valdè peccasti, quem plures habendi amor ceperit: sed curre citò, & redde id, quod superat, precium ijs, qui dederunt: & veniens, age pœnitentiam pro hoc tuo delicto: & sede in monasterio propriū tuum opus operans. Non enim tibi expedit hoc opus amplius facere. Sic autem fecit frater, sicut magnus ille dixerat. Præfecit verò deinceps senex ministerio omnium negociorum monasterij sanctum Tachæum, virum bonum, & omnē hominum laudem vincentem in bonis faciendis operibus.

Cupiditatē fratris castigat, nec eū sinit fungi economi officio.

Quidam frater valdè insignis se per se exercuerat. Is cum audijset vitam sancti patris nostri Pachomij, rogauit eum, vt ipsum acciperet in cœnobium. Cum eum autem magnus accepisset Pachomius, paruum tempus cum fratribus versatus, desiderauit esse martyr, cum mūdus in pace ageret, & Ecclesia proficeret, & gratia Dei esset in pace, beato Constantino & Christi amantissimo tunc imperante. Is ergo beatum Pachomium continenter orabat, dicens: Roga pro me Abba, vt fiam martyr. Magnus autem ille eum admonebat, ne sineret hanc cogitationem in eius subire animum. Dicebat verò ei: Frater, Monachi certamen strenuè & fortiter sustine, & cum vitam tuam nulli reprehensioni affinem ita gesseris, vt Christo placeas, habebis in cælis communionem martyrij. Cum illius autem indies augetur desiderium, & sancto exhiberet molestiam, rogando, vt pro eo precaretur: volens ille magnus hanc eius importunam excutere vexationem: Esto, inquit, ego orabo: sed si velis, hoc tibi eueniet. Sed caue, ne quando venerit hora, pro eo, quod te oporteret ferre testimonium, inueniaris negare Christum. Tu enim reuerà falleris, qui vis tua sponte fugere ad tentationē, cum Dominus noster & Saluator Iesus Christus iubeat nos orare, ne incidamus in tentationem. Cumque hæc dixisset, iussit eum cauere, & non amplius hoc cogitare. Accidit autem post duos annos, vt mitterentur quidam ex fratribus à magno Pachomio in vicum superiorem, ad scirpos colligendos pro conficiendis monasterij floreis. Hic autem vicus est situs prope Barbaros, qui dicuntur Blemmyæ. Cumque illic essent fratres in quadam insula, in qua erant multi scirpi, misit ad eos beatus frater, qui cupiebat esse martyr, vt paucos sumptus afferret fratribus, iubens vt sibi caueret, & se muniret, & dicens per ænigma id, quod scriptum est: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis: nullam in aliquo demus offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum. Is autem cum accepisset asinum onustum ijs, quæ erant ad sumptus necessaria, proficiscebatur ad fratres. Cum esset autem in solitudine, Barbari, qui de monte aquatum descenderant, ei occurrerunt. Quem cum ab asino demississent, vinculum manibus, accepto asino cum valis, abduxerunt in montem ad alios Barbaros.

Cap. 76.

Boni monachi sunt martyres.

Matth. 26.

2. Cor. 6.

Cap. 77.

Cum verò eum vidissent Barbari venientem cum asino, coeperunt eum irridere, dicens: Veni monache, & adora deos nostros. Cum ij autem mastrassent animalia, fecerunt libamina suis simulacris, & adductum monachū cogebāt libare vnà cum eis. Cum ipse autē hoc nollet facere, irati ad eum accesserunt, nudos enses tenētes, ac minantes se eum esse interfecturos, nisi vellet eorū dijs sacrificare, & eis libare libamina. Is autem cum vidisset nudos enses, & feros eorum mores, statim vino accepto, libauit eorum simulacris, & cum eis comedit de carnibus, quæ fuerant immolatae idolis: & cum simulasset mori morte corporis, interemit animam, negans Deum Dominum. Cum hoc autem fecisset, eum demiserunt Blemmyæ. Ille verò postquam descendit de monte, & ad se redijt, cognouit suam iniquitatem, vel impietatem potius, quam

Monachus temerè ad martyrium aspirans, oblata occasione, Deum negat.

fe.

fecerat: scissisque suis vestibus, postquam suam multum verberasset faciem, venit in monasterium. Cum autem cognouisset beatus id, quod ei euenerat, egressus est ei obviam, magna affectus tristitia. Ille vero cum eum vidisset venientem, se humi proiecit in faciem, clamans cum lachrymis: Peccavi Deo & tibi, o Pater, quod tuum non audiens consilium & admonitionem, hic non restiterim.

Cap. 78. Eū S. Pachomius acriter obiurgat. Magnus autem Pachomius cum hoc audisset, dixit ei: Surge miser: te ipsum, o infelix, exclusisti à tantis bonis. Fuit reuera tibi corona imposita, & eam à te abiecasti. Paratus fuisti cooptari in numerum sanctorum martyrum, & te ipsum seiuuisti à beatorum communione. Aderat Dominus Christus cum sanctis suis angelis, volens tuo capiti imponere diadema, & tu eum negasti propter horæ momentum: & mortem timens, quam vel nolens es subiturus, à Deo excidisti, amittens vitam æternam. Vbi sunt verba, quæ tu antè dicebas? Vbi est tuum desiderium? Cum ille autem dixisset: Pater, peccavi in omnibus, nec possum faciem meam amplius ad te attollere. Pater: Non est mihi amplius relictus locus agendi poenitentiam. Quid faciam, Pater? Non expectaui fore, vt hæc ita fierent. Hæc eo dicente & lachrymante, dixit ei Magnus: Tu quidem, o miser, te omnino alienum à Deo constituisti. Est autem bonus Dominus, & nunquam iram suam continuit in testimonium, quod velit misericordiam, & peccata nostra possit obruere mari profundissimo: Quoniam quantum distat cælum à terra, tam procul à nobis nostra amandabit peccata. Non enim vult peccatoris mortem, sed poenitentiam, & eum qui cecidit, non manere in delicto, sed resurgere: & eum, qui est auersus, non diu persequere, sed ad eum quamprimum conuertere. Propterea ne de te spem abicias. est enim spes salutis. Si abscissa enim, inquit, fuerit arbor, rursus florebit. Si velis ergo me audire in omnibus, quæ tibi dixerò, habebis à Deo veniam. Ille vero flens, dicebat: Te deceterò, Pater, audiam in omnibus. lubet autem magnus Pachomius, vt in quietam cellam secedens, se includat, & neminem conueniat vsque ad mortem suam, & vt, cum vno die abstinerit, vescatur solo pane & sale, & aquam solummodo bibat toto vitæ suæ tempore. Duas verò paruas streas faciat quotidie, & vigilet quantum potest: oret autem pro viribus, à lachrymis verò non cesset penitus. Ille verò secedens, vt ei beatus iusserat Pachomius, conduplicauit omnia, quæ ei dixerat vt faceret. Nullum autem omnino conueniebat, nisi solum magnum Theodorum, & paucos ex magnis senibus. Cum sic autem deceteratset decem annos, dormijt, de eius requie bonum Dei gratia ferente testimonium magno Pachomio.

Cap. 79. Veniens autem sanctus Pachomius in monasterium, quod dicitur Tabennise, cum Theodoro & Cornelio, & compluribus alijs fratribus, paululum stetit in via. Qui cum ab aliquo quandam audisset accusationem, & cognouisset à fratre fuisse neglectum, quod ei datum fuerat mandatum, (mandarat enim, vt qui in panis officina operabatur oblationem, nunquam loquerentur superflua: sed quod decebat mandatum, per se meditarentur) vocat Theodorum, (ipse enim curam gerebat illius monasterij) & dicit ei: Vade, & paulatim diligenter intellige, an aliqui in panis officina noctu sint loquuti. Et cum certa sciueris, fac mihi renuncies. Ille autem seiscitatus, ita quidem esse inuenit, & præfecto significauit. Dicit autem Pachomius: Existimant fratres humanas esse traditiones, ignorantes quod vel pro minimis non paruum imminet periculum negligentibus. Cum septem dierum silentium Israel lubenter in Hiericho suscepisset, deinde tempore terminato exclamasset. & urbem expugnauit, & Dei mandatum, quod ab homine datum fuerat, non est transgressus. Et nunc deceterò seruent ipsi hoc nostrum mandatum, & peccatum eis condonabitur. Etenim nos quoque doctrinam, quæ est vtilis, tradidimus. Ipse autem ingressus, assidebat operi strearum, quæ texebantur. Veniens autem puer, qui erat deputatus ministerio hebdomadae, videt Magnum operantem, & ei dicit: Noli sic vertere texta, vt rectè opereris. Abbas Theodorus texit alio modo. Is verò surgens, dicit ei: Doce me, quomodo, o fili, & cum didicisset, sedit rursus cum magna animi alacritate, in hoc reprimens spiritum arrogantiæ. Nam si carnis habuisset prudentiam, non ei paruisset, sed etiam reprehendisset puerum: vt qui in loquendo cum eo, pueri modum exuperasset.

Nota quam periculosum sit maiorum iussa negligere.

Mira sancti viri humilitas.

Cap. 80.

Discretio spirituum.

Cum ei autem exhiberetur molestia ab hospitibus & fratribus, accedit demon, & stans ex aduerso: Gaudeas, inquit, Pachomi. ego enim sum Christus, & veni ad te meum amicum. Ipse verò sancti Spiritus discretionem, maligni declinans visiones, apud se discere prabat dicens: Christi sanctitatis aduentus est plenus gaudio, & est liber ab omnime-

tu, humanis omnibus cogitationibus statim euanescentibus ad eius, qui apparet, contemplationem. Ego autem nunc sum plenus perturbatione, & sum dubius animi. Cum ergo surrexisset protinus, per fidem in Christum accepta audacia, statuit eum vincere. Et à spiritu inspiratus, dixit ei: Recede à me, diabolice: es execratus, & tua visio, & ars tuorum consiliorum. Cum autem factus esset, tanquam puluis, impleuit domum terrore odore, & ipsum aërem conturbauit, magna voce ei dicens: Meos offendisti pedes: sed magna est Christi virtus, & à vobis illudor quotidie. Sed non cessabo bellum gerere. Oportet enim me meum munus implere. Pachomius autem confirmatus spiritu, Domino contra confitebatur, gratias agens propter immensa eius in ipsum beneficia.

Porro autem cum vna nocte ambularet hic Magnus in hoc monasterio, repente procul videt quandam visionem magnam, & plenam multa deceptione. Erat enim species mulieris summa pulchritudine, adeo vt narrare non posset neque speciem, neque posituram, nec spectaculum eius, quæ ei aderat, visionis. Cum hanc autem vidisset Theodorus, fuit valde conturbatus, & vultu est mutatus. Quem cum beatus vidisset sic extimescentem: Confide, dixit ei, in Domino Theodore, & ne angaris animo. Cumque hæc dixisset, stetit in oratione ad hoc, vt stupenda illa expelleretur visio. Illis verò supplicantibus, ea magis magisque aduersus eos procedebat, se impudenter gerens. Ea autem appropinquante cum multitudine demonum præcurrentium, cum adhuc preces funderet Pachomius, ad eos veniens, dicit eis: Cur frustra laboratis? Contra me nihil potestis facere. Accepi enim à Deo omnipotente tentadi, quos volo, potestatem: & hanc petitionem iam diu abhinc sum à Deo consecuta. Eam autem interrogauit sanctus Pachomius, dicens: Dic mihi, Tu quis es? Et vnde venisti, & quem queris tentare? Illa verò dixit: Ego sum virtus diaboli: mihi seruit tota phalax demonum. Ego sum, quæ Iudam abripui à cœtu Apostolico. Accepi ergo, o Pachomi, vt aduersus te bellum gererem. Non potui enim ferre probum demonum. Nullus enim me vnquam ita enervauit, vt tu. Pueris enim, senibus & adolescentibus per tuam me doctrinam subijcis, & efficis, vt ab eis conculcer: & tanta contra me congregata multitudine, infracto eos muro circumdedisti, nempe timore Domini, adeo vt deceterò non possint nostri ministri ad aliquem vestrum libere accedere. Hæc autem omnia vobis euenerunt propter Deum Verbum, qui homo factus est: Qui quidem dedit vobis potestatem conculcandi omnem nostram potentiam.

Ad hæc verò dicente Pachomio, Venisti ad me solum, vt dicis, tentandum, an etiam alios? Illa ei dixit: Et te, & omnes tui similes. Ei autem rursus dixit Pachomius: Et Theodorum igitur? Illa verò: Et aduersus te, inquit, & aduersus Theodorum accepi potestatem: Sed nõ possum omnino vobis appropinquare. Cum ipsi autem dixissent, Quam de causa? dixit eis: Si vobiscum bellum geram, sum vobis commodi potius causa, quam damni, & maxime tecum, Pachomi: quoniam dignus es habitus, qui corporeis oculis videres gloriam Dei. Sed non in æternum cum eis habitabitis, quos nunc munitis vestris precibus. Erit enim tempus post vestrum decessum, quando in eis ducam choream. Vos enim fecistis, vt ego conculcarer sub pedibus tantæ multitudinis Monachorum. Magnus autem ei dixit: Qui scis, quod qui nos sunt consecuturi, non sint sincere & germane plusquam nos seruituri Domino, vt possint munire posteros timore Domini? Hoc scio, inquit. Meritis impio tuo capite, inquit Pachomius, cum nullam omnino habeas vim præsciendi. Hoc enim Deum solum sequitur, & est eius potestatis proprium: Tu autem soli mendacio imperas. Illa verò dixit: Per præscientiam quidem, vt tu dicis, nihil scio: Coniectans autem dico tibi me scire. Dicente autem beato: Et quomodo conijcis? Dicit ei: Ex ijs, quæ præcesserunt, ea etiam, quæ sunt futura, conijcio. Is autem rursus, dixit ei: Quomodo? Illa verò dixit ei:

Cuiusvis quidem rei principium intendo & vehementi quodam desiderio fertur ad ea, quorum studio tenetur, maxime verò cupiditatis, plantationis & cælestis vocationis, quæ diuina voluntate prodigijs, & signis, & varijs virtutibus cõfirmat eos, qui eam exercent. Cum autem iam in tuto fuerit collocata, & se exercendo peruenerit ad senectutem, cessat ab incremento, vt quæ vel tempore consumatur, vel flaccescat sordida, vel hebes & obtusa reddatur contemptione. Magno autem Pachomio eam interrogante: Quid est ergo, quod (vt dicis) venisti solum ad magnos tentandum, non autem omnes fratres, si proprium, vt ais, tuum munus est exitium animarum, & in vitio, & improbitate superas omnes demones, & tantum vales viribus aduersus viros tantos?

Cap. 81.

Satanas induit formam speciosam mulieris.

O mendacem impostorẽ.

Cap. 82.

Vide demonum imbecillitatem.

Vide os impurum & mendacem.

Cap. 83.

Christ^o ho-
mo factus
vires demo-
num ener-
uauit.

tantos? Illa respondens, dixit: Iam quidem tibi prius dixi, quod ex quo ab omnipo-
tenti Christo in terra facta est salutaris humanæ naturæ susceptio, nos euasimus im-
becilli, adeo vt tanquam passer ab eis, qui credunt in ipsum, illudamur & irridemur.
Sed etsi effecti simus imbecilli, minimè tamen cessamus, in quibus possumus, à nostra
operatione. Sed neque desistemus vobis aduersari, conueniens quidem feminantes
vitium in animis athletarum: Et cum aliquem suau aliqua titillatione moueri, & vo-
luptate affici cognouerimus, voluptates magis accendimus, & quam maxima, & ma-
ximè inexpugnabili possumus vi ei insultamus. Quod si contra viderimus eum no-
stra non admittere, neque à nobis lubenter teneri, sed se fide in Christum, & sobria &
vigilanti mente munire, tanquam fumus, qui dissoluitur, recedimus in aërem. Ea au-
tem de causa non permittimur, vt totis viribus omnes aggrediamur, eò quod bellum,
quod à me geritur, non possint omnes perfectè ferre. Si enim concederemur aduer-
sus omnes hoc facere, vestra protectione non multos abduxissetis. Sed quid agam,
cum crucifixi potestate prouidendi & prospiciendi per vestras preces custodiantur?
Tunc sanctus magna voce & cum magno gemitu dicit ei: O vestra, quæ nequaquam
sopiri potest, improbitatem. Non cessatis deceterò in genus hominum insanire, do-
nec rursus diuinus & immortalis vertex de celo veniens, vos omninò consumeret.
Quæ cum dixisset, dæmonum phalangem increpauit, & Christi nomine eam proxi-
mò dissipauit, & fecit euanescere.

Cap. 84.

Manè autem exorto, conuocatis omnibus fratribus, qui & vita, & tempore ante-
celebant, narrauit omnia, quæ vidit & audiuit à pernicioso dæmone. Narrauit verò
ijs etiam, qui aberant, per proprias literas timore Dei muniens, & docens nihili du-
cere visa improborum dæmonum. Qui quidem cum audissent, & viderent quæ ab
ipso per Christi gratiam fiebant miracula, valdè confirmabantur, & laborem exerci-
tationis ferebant prompto & alacri animo. Fratrem quidem certè sectatorè & ama-
latorem eius tolerantia, cum staret in oratione, in pede pupugit scorpium, & cor eius
vsque adeò dolor tetigit, vt spiritum propemodùm emitteret. Ipse autem, licet ex ista
dolorem sensisset, non prius surrexit, quam finisset orationem. Rursus verò quidam
morbus, qui inuaserat caput Theodori, ei grauissimos afferebat dolores, & ipse qui-
dem petebat, vt sibi liceret decedere. Dicebat verò Pachomius: Putasne, o frater,
morbum, vel aliquid aliud eiusmodi euenire absque Dei permissione? Quamobrem
patere, frater, & quando volet Dominus, te curabit. Ecce nunc probaris, vt Iob per-
fectus: age gratias, & sustinens afflictiones, vide vt benedicas Domino, & habebis re-
quiem maiorem laboribus. Pulchra est enim exercitatori, quæ est ex Deo, tolerantia
in precibus & abstinentia. Potest autem, qui ægrotat, maiorem accipere mercedem
patientia & tolerantia.

Nota Dei
prouiden-
tiam.

Afflictionū
utilitas.

Cap. 85.

Rursus autem accidit, vt cum beatus fratres visitaret in cellis, & sensum vniuscuiusque
corrigeret, accederet etiam ad quendam Romanum, qui erat maximæ au-
thoritatis: callebat verò pulchrè quoque linguam Græcam. Cum ergo ad eum venisset
Magnus, vt eorum admoneret, quæ futura erant ei vtilia, & cognosceret motiones
cordis eius, allocutus est eum Aegyptiacè. Nesciebat autem frater, quid ei magnus di-
ceret Pachomius: neque sciebat Pachomius, quidnam diceret Romanus, propter eum
quod beatus Græcè loqui nesciret. Necessè autem habuit magnus Pachomius vocare
fratrem, qui posset interpretari, quæ dicebantur ab vtrisque. Cum verò venisset frater
ad interpretandum, nolebat Romanus magno dicere Pachomio cordis sui delicta
per alium, & sic ei dicit: Te solum volo post Deum esse cognitorem malorum cordis
mei, neque volo ea tibi dicere per alium: sed neque vllum alium ea audire, præter te.
Cum hæc autem magnus audisset Pachomius, iussit secedere fratrem, qui venerat ad
interpretandum. Cum verò non posset ei ea verba dicere, quæ afferrent vtilitatem &
salutem, quod omninò Græcè nesciret, postquam ei manu annuisset vt expectaret, do-
nec ad eum veniret, abiit beatus, vt per se oraret: & extensis suis in cælum manibus,
Deum precatus est, dicens: Domine omnipotens, si nõ possum iuuare homines, quos
ad me misisti à finibus terræ, quod eorum linguas nesciam, quid opus est, vt ipsi veniant?
Sin autem vis eos hic per me esse saluos, da mihi, Domine omnipotens, ad eorum cor-
rigendas animas, vt sciam eorum sermonem. Cumque ipse tres horas orasset, & De-
um multum rogasset, & suæ orationi finem imposuisset, repente de celo in dextera eius
manu missa est veluti epistola chartacea conscripta. Quam cum legisset, statim didicit
sermões omnium linguarum: & cum gloriâ reddidisset patri, & filio, & spiritui sancto,
cum

Diuinitus
impetrat
Pachomius
notitiã oim
linguarum.

cum magna lætitia venit ad illum fratrem, & citra vllum errorem cœpit cum eo
Græcè & Romanè differere, adeo vt cum frater audisset, cœperit de magno dice-
re: Omnes scholasticos superat in elocutione. Cum cum ergo correxisset, vt oport-
uit, & ei pro peccatis constituisset pœnitentiam, & cum commendasset Domino, ab-
eo abiit.

Accidit, vt cum federet aliquando magnus in quodam loco monasterij cum qui-
busdam alijs magnis fratribus, quidam frater monasterij duas, quas eo die fecerat, par-
uas stœreas poneret ante suam cellam, ex aduerso eius loci, in quo magnus Pachomi-
us sedebat cum fratribus. Hoc autem fecerat elatus vanæ gloriæ cogitatione, existis-
mans se in hoc esse laudandum à magno Pachomio, quod tali esset vsus diligentia:
cum regula hoc contineat, vt vnusquisque frater vnam in die faciat stœream. Cum au-
tem vidisset magnus Pachomius eum fratrem hoc fecisse ad ostentationem, & animad-
uertisset illius eò tendere cogitationem, valdè suspirans, dixit fratribus, qui cum eo se-
debant: Videre hunc fratrem, qui à manè hucusque laborauit, diabolo torum suum
donauit laborem, & sui operis nihil reliquit, quo suam recrearet animam: quoniam
magis amauit hominum gloriam, quam Dei: & labore quidem suum corpus consump-
sit, fructu verò laborum vacuâ reddidit animam: Vocatumque illum fratrem incre-
pauit, & præcepit, vt orantibus fratribus, duas tenens stœreas ponere eos, diceret: Rogo
vos, fratres, vt oratis pro infelici mea anima, vt summè misericors Deus vestris preci-
bus eius miseretur, quæ has duas paruas stœreas eius regno prætulit. Et rursus dum fra-
tres comederent, iussit eum eodem modo stare in medio eorum cum stœreis, donec
fratres à mensa surgerent. Et postea iussit eum includi solum in cella, & tempore quin-
que mensium quotidie facere duas stœreas, & vesci pane solo cum sale, & nullum fra-
trem eum conuenire.

Cap. 86.

Castigat
fratrem vanæ
gloriæ cupi-
dum.

Post hæc autem necesse est, antequam finiamus orationem, meminisse vnus viri,
qui vel omnem hominum laudem superabat, ad ædificationem & vtilitatem eorum,
qui hæc legent, nomine Zachæi. Is post longum tempus exercitationis corpore mu-
tilatus, habebat quidem cellam separatam à fratribus, in sale & pane totam vitam su-
am transigens. Quotidie autem conficiebat stœream, tantam sustinens contritio-
nem, vt sæpè, dum connecteret funes stœrearum, manus, quæ pungebantur, sangui-
nis guttas emitterent, & in ipso opere ostenderent viri tolerantiam. Cum ergo esset
in tanta imbecillitate corporis, nunquam absuit à fratrum congregatione, nec inter-
diu vnquam dormiit vsque ad suum decessum. Solebat autem noctu, antequam ipse
dormiret, apta quædam dicere memoriter ex scripturis: & cum totum corpus suum
signasset, & Deo dedisset gloriam, sic recumbere: deinde media nocte expergisci, &
vsque ad manè implere hymnodiam. Cum eius manus vidisset aliquando frater cru-
entus propter vehementiam operis, dicit ei: Frater, cur in operando sic laboras? &
maximè cum tanto morbo vexeris? Nunquid est peccatū tuum ocium, & à Deo con-
demnaberis, si non opereris? Scit ipse te ægrotare, nec vllus sic afflictus opus vnquam
tetigerit, maximè si non cogatur. Alijs, Deo volente, opem ferimus hospitibus & pau-
peribus: & tibi proprio nostro, & tanto patri non prompto & alacri animi studio
feruimus? Cum is autem rursus respondisset: Fieri non potest, vt ego non operer:
Si tibi, inquit, sic videtur, vnge saltem vespere oleo manus tuas, vt non tantum defa-
tigeris, neve illæ ex sanguinis profluuiò arefcant. Ille verò persuasus quidem sic fecit,
vt fuerat rogatus. A ramis autem punctæ manus adeò læsæ fuerant, vt non posset ille
amplius ferre dolores, quos ex eo sentiebat. Veniens autem in cellam Pachomius,
cum de dolore audisset, dicit ei: Existimas, o frater, tibi prodesse oleum? Quis au-
tem te sic coëgit laborare, vt prætextu operis, in sensili potius oleo, quam in Deo
spem haberes sanitatis? Num fieri non poterat, vt Deus te curaret? Si ignorat no-
stras imbecillitates, opus etiam habet, vt admoneatur. Num nos despicit habens
odio, qui natura est clemens & benignus in homines? Sed Deus vtilitatem animæ
ædificans, permittit afflictiones, vt fortiter ferentes, ostendamus tolerantiam, ei
omnia permittentes: quando scilicet velit, & vt velit, largiri quietem à malis. Is au-
tem respondens, dicit: Condone mihi, Pater, & ora pro me, vt hoc & omnia pecca-
ta mea condonet Christus. De eo autem affirmarunt nonnulli, quod anno integro
seipsum luxit, post duos dies cibum sumens. Eum misit ad fratres beatus Pachomi-
us, veluti archetypum & fundamentum bonorum operum. Erat enim admonendi
& exhortandi potestate præditus, vt si vllus alius. Qui cum vsque ad finem legitimè
certasset,

Cap. 87.

Mira Za-
chæi absti-
nentia.

Cubiti ite-
rus, signat
se cruce. Ha-
bes antiquū
Christianorū
morè.

Cur nos af-
fligi sinat
Deus.

certasset, egregium finem & propter labores remunerationem, regnum celorum meruit accipere.

Cap. 88. Cum ergo exploratum habuisset sanctus Pachomius se non abscondisse talentum, sed & hunc, & complures alios perfectos misisset ad Dominum, festum egit in ab ipso plantatis Saluatoris tabernaculis, in quibus horum sanctorum habitauit catalogus. Post sanctum autem & venerandum Pascha festum, cum multi fratres varie essent consummati, tandem ipse quoque aegrotauit. Ei vero ministrabat Theodorus, cuius sepe meminimus. Et euasit quidem corpore tenuissimus: mansit autem vultu admodum latus, hinc puram animae conscientiam veluti exprimens ijs, qui ad ipsum adspiciebant. Duobus autem diebus ante suam consummationem, cum conuocasset totum suum diuinum catalogum, dixit eis: Ego quidem, fratres, viam Patrum ingredior: Video enim me vocari à Domino: Vos autem semper recordantes earum, quas à me audistis, exhortationum, estote in rebus omnibus sobrii & vigilantes: neque sit vobis vlla communitio cum haeresi Origenis, aut Meletij, aut Arrij, aut reliquorum Christi aduersariorum, aut aliorum, quos vobis mandauit ut vitaretis. Sit verò vobis cura cum ijs versari, qui vestris proderunt animis. Ego enim iam labor, & instat tempus meae resolutionis. Eligite aliquem, qui loco meo possit vobis prodesse. Ego quidem ad hoc non video Petronio probatiorem. Vestrum autem est eligere id, quod est vobis conducibile. Cum ij autem Patris accepissent consilium, (erat enim fide potens, humilis spiritu, & bonus moribus) pro ipso fudit preces, propterea quod ipse quoque esset aegrotus in monasterio, quod dicitur Chenoboscorum. Et ei quidem, etsi absentem, tradidit eam, quae in Christo erat, fraternitatem: & cum misisset ad eum accersendum, se autem signasset, & hilariter in illum defixisset oculos, qui mittebatur, sanctam illam emisit animam quatuordecimo mensis Maij.

Cap. 89. Cum autem corpus accepissent discipuli, & ei purè fecissent exequias, & die sequenti peregrissent vigilias, die consequenti eum sepelièrunt in monte. Qui verò missus fuerat ad Petronium, adduxit eum adhuc aegrotantem. Cum autem ipse quoque paucos dies gubernasset fraternitatē, decessit in pace, relicto pro se viro iusto & religioso, nomine Orsilio. Hec verò nos ex pluribus pauca scripsimus, & pro maximis eius factis & operibus, minima: non ut laudem demus sanctis patribus, (Nostrum enim honorem, aut gloriam non appetunt: Sufficit enim eis aeterna laus, qua afficiuntur à Domino, & Angelis, & crit perfectior. Fulgebunt enim sicut sol, Christi lumine perfusi: qui semper eos glorificat, qui eum glorificant) sed vt nos quoque eos imitemur pro viribus, ex auditione inducti ad eorum imitationem, precibus & intercessionibus sanctorum Prophetarum, Apostolorum & Martyrum, *propter quos Dominus noster Christus glorificatur: Cui gloria & potentia in secula seculorum, Amen.

Cap. 90. Rogo autem eos, qui haec legunt, vt fidem habeant huic narrationi. Si quis verò ex ijs, qui legent, de ijs, quae dicuntur, eius precibus accuratè interroget, dicens: Vnde nam vobis scriptoribus fuit harum rerum cognitio? recordetur eorum, quae à nobis dicta sunt superius, quod ea ex sanctis patribus cognouimus, cum accuratè examinauimus. Ipse enim beatus Pachomius sepe narrans fratribus ea, quae pertinebant ad eorum utilitatem, eis quoque suas aperuit cogitationes, & abundè docuit, quemadmodum pro vnaquaque petitione orare oporteat. Non solum autem eis, sed omnibus etiā aduenientibus Monachis suadebat credere in Christum Saluatorem, & eum diligere, & seipsum conseruare à turpibus cogitationibus, & carnis voluptatibus: & fugere vanam gloriam: & orare sine intermissione, vt se inuicem diligerent. Ad hanc enim charitatem nos quoque diuinus inducens Apostolus, & eius ostendens magnitudinem, dicit, scribens ad Corinthios: Sectamini autem charismata meliora, & adhuc excellentem vobis viam ostendo. Porro autem Dominus quoque Christus dixit suis Apostolis: In hoc scient omnes, quod discipuli mei eritis, si vos inuicem dilexeritis. Nam multi quidem admirantur, aiebat, eos, qui possunt curare corpora: Ego verò eos non tanti esse existimo, quanti eos, qui rudes & idiotas perfectos efficiunt, & à vitio conuertunt ad virtutem. Non iudicatur enim, o dilecti, quod hoc & hoc miraculum non fecerit: sed iudicatur, si habet similitudinem eorum, qui à diuino spiritu condemnantur, dicente: Non proposuerunt Deum in conspectu suo. Quomodo enim potest amare proximum, qui Deum non semper prospicit, conuenienter beato Dauid, qui dicit: Praui debam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris meis est, ne commouear? Est verò, aiebat, necessarium & Deo gratum, pueros, qui adhuc sunt liberi à vitio,

tio, crebrius haec audire, & rebus doceri procedentibus, atque hanc sequendo regulam tendere ad anteriora, & ante aetatem expetendo id, quod est bonum & honestum, se extendere ad superiora, pergendo ad perfectionem, sicut beatus Samuel templo assidens. Etenim parata est munda terra ad suscipiendam plantationem. Multis autem laboribus mundata terra, tunc producit. Oportet ergo nos, cauere, ne offendantur iuuenes, vt Dominus, qui custodit paruulos, nostram quoque conseruet animam, tanquam pupillam oculi. Qua enim, inquit, mensura metimini, eadem vobis fiet mensura. Ne ergo audeat aliquis, o dilecti, laedere animam vilo verbo ocioso. Quomodo autem hoc seruare oporteat, non opus est longa oratione. Audi enim, inquit, vniuersum finem orationis: Deum time, & mandatum eius custodi, & eris perfectus monachus. Poteram alia quoque vobis dicere, sed ne sit prolixior & molestior oratio, Deus pacis vos confirmet in sui timore, Amen.

VITA BONIFACII EPISCOPI FERENTINI

N. A. D. GREGORIO PAPA SCRIPTA,

Lib. 1. Dialog. Cap. 9.

VIS tibi aliquid de Tusciae partibus narrem, vt cognoscas quales in ea viri fuerint, & omnipotentis Dei notitia quantum propinquum? Petrus: Volo, atque hoc omnimodò exposco. Gregorius: Fuit vir vitae venerabilis Bonifacius nomine: qui in ea ciuitate, quae Ferentis dicitur, episcopatus officium tenuit, & moribus impleuit. Huius multa miracula is, qui adhuc superest, Gaudentius presbyter narrauit. Qui nutritus in eius obsequio, tanto valet de illo veracius dicere, quanto ei contigit & interessè. Huius ecclesiae grauis valde paupertas inerat, (quae bonis mentibus esse solet custodia humilitatis) nihilque aliud ad omnè stipendium, nisi vnam tantummodò vineam, habebat: quae quodam die ita grandine irruente vastata est, vt in ea paucis vitibus vix parui rarique racemi remanissent. Quò cum Dei praedictus vir reuerentissimus Bonifacius episcopus fuisset ingressus, magnas omnipotentis Deo gratias retulit: quia in ipsa sua adhuc inopia sese angustiari cognouit. Sed cum iam tempus exigeret, vt ipsi quoque racemi, qui remanserant, maturescere potuissent, custodem vineae ex more posuit, eamque solerti vigilatia seruari praecipit. Quadam verò die mandauit Constantio presbytero nepoti suo, vt cuncta vini vascula in episcopio, omniaque dolia ita, vt ante consueuerat, pice superfusa praepararet. Quod cum nepos illius presbyter audisset, valde admiratus est, quod quasi insana mente praeciperet: quod vini vascula praeparare faceret, qui vinum minimè haberet: nec tamè presumpsit inquirere, cur talia iuberet: sed iussis obtemperans, omnia ex more praeparauit. Tunc vir Dei vineam ingressus, racemos collegit, ad calcatorium detulit, omnes exinde egredi praecipit, solusque ibi cum vno paruulo puero remansit, quem in eodem calcatorio deposuit, & calcari ipsos paucissimos racemos fecit. Cumque ex eisdem racemis parum aliquid vini deflueret, coepit hoc vir Dei suis manibus in paruo vase suscipere: & per cuncta dolia omniaque vasa, quae parata fuerant, pro benedictione diuidere, vt ex eodem vino omnia vascula vix infusa viderentur: Cum verò ex liquore vini parum aliquid in vasis omnibus misisset, vocauit protinus presbyterum, iussitque pauperes adesse. Tunc coepit vinum in calcatorio crescere, ita vt omnia, quae allata fuerant, pauperum vascula impleret. Quibus cum se idoneè satisfecisse conspiceret, ex calcatorio iussit puerum ascendere, apothecam clausit, atque impresso sigillo proprio, munitam reliquit: mox ad ecclesiam redijt. Die verò tertia praedictum Constantium presbyterum vocauit, & oratione facta, apothecam aperuit, & vasa, in quibus tenuissimum liquorem infuderat, vbertim vinum fundentia inuenit: ita vt pauimentum omne ex crescentia vina inuaderent, si ad haec episcopus tardius intrasset. Tunc terribiliter presbytero praecipit, ne quotisque ipse in corpore viueret, hoc miraculum cuiquam indicaret: pertimescens videlicet, ne virtute facti, fauore humano pullatus, inde intus inanesceret, vnde foris hominibus magnus appareret exemplum etiam magistri sequens, qui vt nos ad viam duceret humilitatis, de semet-

ipso discipulis præcepit, dicens, vt ea quæ vidissent, minimè dicerent, quousque filius hominis à mortuis resurgeret.

Marth. 9. Petrus: Quia occasio apta se præbuit, libet inquirere, quidnam sit, quòd redemptor, cum duobus cæcis lumen reddidit, iussit vt nemini dicerent: & illi abeuntes, dif- famauerunt eum in totam terram illam? Nunquidnam vnigenitus filius, patri & san- ctò spiritui coæternus, hac in re velle habuit, quòd non potuit implere: vt miraculum, quòd taceri voluit, minimè potuisset abscondi?

Opera no-
stra quate-
nus celanda
& prodèda.
Gregorius: Redemptor noster per mortale corpus omne, quòd egit, hoc nobis in exemplum actionis præbuit: vt pro nostrarum virum modulo eius vestigia se- quentes, inoffenso pede operis, præsentis vitæ carparamus viam. Miraculum nanque faciens, & taceri iussit, & tamen taceri non potuit: vt videlicet & electi eius, exempla doctrinæ illius sequentes, in magnis, quæ faciunt, latere quidem in voluntate habe- ant, sed vt profint alijs, prodantur inuiti: quatenus & magnæ humilitatis sit, quòd sua opera taceri appetunt: & magnæ vtilitatis sit, quòd eorum opera taceri non possunt. Non ergo voluit Dominus quicquam fieri, & minimè potuit: sed quid velle eius mem- bra debeant, quid vè de eis etiam nolentibus fiat, doctrinæ eius magisterio exemplum dedit.

Petrus: Placet, quòd dicis.

Gregorius: Adhuc pauca aliqua, quæ de Bonifacij episcopi opere supersunt, quia eius memoriam fecimus, exequamur. Alio nanque tempore beati Proculi martyris natalitius propinquabat dies, quo in loco vir nobilis, Fortunatus nomine, manebat: qui magnis precibus ab eodem venerabili viro postulauit, vt cum apud beatum mar- tyrem Missarum solennia ageret, ad benedictionem dandam in suam domum declina- ret. Vir autem Dei negare non potuit, quòd ab eo ex Fortunati mente charitas popo- scit. Peractis igitur Missarum solennijs, cum ad prædicti Fortunati venisset mensam,

Preces ante
cibum.
priusquam Deo hymnum diceret, sicut quidam ludendi arte solent victum querere, repente ante ianuam cum simia vir adstirrit, & cymbala percussit. Quem sanctus vir so- nitum indignatus, dixit: Heu heu: mortuus est miser iste, mortuus est miser iste. Ego

Vir sanctus
abomina-
tur iocula-
tozem.
ad mensam refectiois veni, os adhuc ad laudem Dei non aperui: & ille cum simia ve- niens, percussit cymbala. Subiunxit tamè & ait: Ite, & pro charitate ei cibum porum- que tribuite: scitote tamen, quia mortuus est. Qui infelix vir, dum panem ac vinum et eadem domo percepisset, egredi ianuam voluit: sed saxum ingens subito de tecto ce- cidit, eique in verticem venit. Ex qua percussione prostratus, in manibus iam semiu- uis leuatus est. Die verò altera, secundum viri Dei sententiam, funditus finiuit vitam.

Sãcti homi-
nes reuer-
ter habedi.
Qua in re, Petre, pensandum est, quantus sit viris sanctis timor exhibendus, templi enim Dei sunt. Et cum ad iracundiam vir sanctus trahitur, quis alius ad irascendum, nisi eiusdem templi inhabitator excitatur? Tanto ergo metuenda est ira iustorum, quanto & constat, quia in eorum cordibus ille præsens est, qui ad inferendam vitione, quam voluerit, inualidus non est.

Alio quoque tempore prædictus Constantius presbyter nepos eius, equum suum duodecim aureis vendidit: quos in propria arca ponens, ad exercendū opus aliquod discessit: cum subito ad episcopum pauperes venerunt, qui importunè precabantur, vt eis sanctus vir Bonifacius episcopus ad consolationem suæ inopiæ aliquid largiri de- buisset. Sed vir Dei quia, quid tribueret, non habebat, æstuarie cœpit in cogitatione, ne ab eo pauperes vacui exirent. Cui repente ad memoriam redijt, quia Constantius presbyter nepos eius equum, quem sedere consueuerat, vendidisset, atque hoc ipsum in arca sua precium haberet. Absente igitur eodem nepote suo, accessit ad arcam, & piè violentus, claustra arcæ comminuit, duodecim aureos tulit, eosque indigentibus, vt placuit, diuisit. Itaque Constantius presbyter reuersus ex opere, arcam fra- ctam reperit, & caballi sui precium, quòd in eam posuerat, non inuenit. Cœpit ita- que voce magna perstreperè, & cum furore nimio clamare: Omnes hîc viuunt: so- lus ego in domo hac viuere non possum. Ad cuius nimirum voces venit episcopus, omnesque, qui in eodem episcopio aderant. Cumque cum locutione blanda vir Dei temperare voluisset, cœpit ille cum iurgio respondere, dicens: Omnes tecum viuunt: solus ego hîc ante te viuere non possum: redde mihi solidos meos. Quibus vocibus commotus episcopus, beatæ Mariæ virginis ecclesiam ingressus est, & expansis manibus stando cœpit orare, vt ei redderet, vnde presbyteri furentis insania mitigari po- tuisset. Cumque subito oculos ad vestimentum suum inter extensa brachia reduxisset,

Mira beni-
gnitas in
pauperes.

set, repente in sinu suo duodecim aureos inuenit, ita fulgentes, tanquam si ex igne Diuinitus ei redderetur 12 aurei.
producti eadem hora fuissent. Qui mox de ecclesia egressus, eos in sinum furentis pre- sbyteri proiecit, dicens: Ecce habes solidos, quos quesisti: sed hoc tibi notum sit, quia post mortem meam tu huic ecclesie episcopus nō eris propter tuam auaritiam. Ex qua sententia veritatis colligitur, quia eosdem solidos presbyter pro adipiscendo episco- patu præparabat: sed viri Dei sermo præualuit: nam idem Constantius in presbyteratus officio vitam finiuit.

Alio quoque tempore duo ad eum Gotthi hospitalitatis gratia venerunt, qui Ra- uennam se festinare professi sunt. Quibus ipse paruum vas ligneum vino plenum ma- nu sua præbuit, quòd fortasse in prandio itineris habere potuissent, ex quo illi quo ad- uenirent, Gotthi biberunt. Aliquantis autem diebus in eadem ciui- rate morati sunt, & vinum, quòd à sancto viro acceperant, quotidie in vsu habuerunt. Sicque vsque ad eundem venerabilem patrem ferentes reuersi sunt, vt nullo die cessarent bibere, & tamen vinū eis ex illo vasculo nunquam deesset, ac si in illo vase ligneo, quòd Episcopus eis dederat, non augetur vinum, sed nasceretur.

Nuper quoque de eiusdem loci partibus senex quidam Clericus aduenit, & qui ea de illo narrat, quæ silentio non sunt prætermittenda. Nam dicit, quòd quadam die ingressus hortum, magna hunc erucarum multitudine inuenit esse coopertum: qui omne olus in eo deperire conspiciens, ad eandem erucas conuersus, dixit: Adiuo vos in nomine Domini nostri Iesu Christi, recedite hinc, atque hæc olera comedere nolite. Quæ statim ad viri Dei verbum ita omnes egressæ sunt, vt nec vna quidem intra spa- tium horti remaneret. Sed quid mirum, quòd hæc de episcopatus eius tempore nati- ramus, quando iam apud omnipotentem Deum ordine simul & moribus creuerat: dum illa magis miranda sint, quæ cum hic senex clericus adhuc puerulum fecisse testa- tur? Nam ait, quòd eo tempore, quo cum matre sua puer habitabat, egressus hospitio, nonnunquam sine linea, crebrò etiam sine tunica reuertebatur: quia mox vt nudum quempiam reperisset, vestiebat, hîc se expolians, vt se ante Dei oculos illius mercede vestiret. Quem mater sua frequenter increpare consueuerat, dicens, quòd iustum non esset, vt ipse inops pauperibus vestimenta largiretur. Quæ die quadam horreum in- gressa, penè omne triticum, quòd sibi in expensum totius anni parauerat, inuenit à filio suo pauperibus erogatum: eumque semetipsam alapis pugnisque tunderet, quòd quasi anni subsidia perdidisset, superuenit Bonifacius puer Dei, eamque verbis, quibus valuit, consolari cœpit. Quæ cum nihil consolationis admitteret, hanc roga- uit, vt ab horreo exire debuisset, in quo ex omni eorum tritico parum quid inuentum est remansisset. Puer autem Dei sese illie protinus in orationem dedit. Qui post pau- lulum egressus, ad horreum matrem rediit: quòd ita tritico plenum inuentum est, sicut plenum antea non fuerat, cum mater illius totius anni sumptus se congregasse gaudebat. Quo viso miraculo compuncta mater, iam ipsa cœpit cogere vt daret, qui sic celeriter posset, quæ petijisset, accipere.

Erucas ius-
si pellit ex
horto.
Hæc itaque in hospitij sui vestibulo gallinas nutrire consueuerat: sed eas ex vicino rure vulpes veniens auferebat. Quadam verò die, dum in eodem vestibulo puer Bo- nifacius staret, vulpes ex more veniens, gallinam abstulit. Ipse autem concitus eccle- siam intravit, & sese in orationem prosternens, apertis vocibus dixit: Placet tibi Do- mine, vt de nutrimentis matris meæ manducare non possim? Ecce enim gallinas, quas nutrit, vulpes comedit. Qui ab oratione surgens, ecclesiam est egressus. Mox autem vulpes rediens, gallinam, quam ore tenebat, dimisit, atque ipsa moriens, ante eius ocu- los in terram decidit.

Adhuc puer
quàm fuerit
largus in
pauperes,
Hæc itaque in hospitij sui vestibulo gallinas nutrire consueuerat: sed eas ex vicino rure vulpes veniens auferebat. Quadam verò die, dum in eodem vestibulo puer Bo- nifacius staret, vulpes ex more veniens, gallinam abstulit. Ipse autem concitus eccle- siam intravit, & sese in orationem prosternens, apertis vocibus dixit: Placet tibi Do- mine, vt de nutrimentis matris meæ manducare non possim? Ecce enim gallinas, quas nutrit, vulpes comedit. Qui ab oratione surgens, ecclesiam est egressus. Mox autem vulpes rediens, gallinam, quam ore tenebat, dimisit, atque ipsa moriens, ante eius ocu- los in terram decidit.

Precibus
obtinere ma-
gnam triti-
ci copiam.
Hæc itaque in hospitij sui vestibulo gallinas nutrire consueuerat: sed eas ex vicino rure vulpes veniens auferebat. Quadam verò die, dum in eodem vestibulo puer Bo- nifacius staret, vulpes ex more veniens, gallinam abstulit. Ipse autem concitus eccle- siam intravit, & sese in orationem prosternens, apertis vocibus dixit: Placet tibi Do- mine, vt de nutrimentis matris meæ manducare non possim? Ecce enim gallinas, quas nutrit, vulpes comedit. Qui ab oratione surgens, ecclesiam est egressus. Mox autem vulpes rediens, gallinam, quam ore tenebat, dimisit, atque ipsa moriens, ante eius ocu- los in terram decidit.

Petrus: Valdè mihi mirum videtur, quòd audire preces in se sperantium etiam in rebus vilibus dignatur Deus.

Gregorius: Hoc Petre, ex magna conditoris nostri dispensatione agitur, vt per minima, quæ percipimus, sperare maiora debeamus. Exauditus nan- que est in rebus vilibus puer sanctus & simplex, vt in par- tibus disceret, quantum de Deo præsumere in magnis petitionibus de- beret.

MARTYRIVM SANCTORVM PETRI, AN-
DREAE, PAULI ET DIONYSIAE, EX ANTI-
quis MS. codicibus. Stylum mutavit F. Laur. Surius, non-
nullis etiam redditus paraphrasticis.

15. Maij.

Petrus ad-
lescentulus
Christum
constanter
conficitur.

TEMPORIBVS iniquis, quando seruis Christi certamina
excitabantur, & totus orbis beatissimo martyrum sangui-
ne florebat, apud Lampſacum comprehensus fuit Petrus
quidam, egregie fortis in fide, animoque & corpore spe-
ciosus. Cumque oblatuſ eſſet Proconſuli, ait ad eum Pro-
conſul: Quis vocaris? Ille reſpondit: Petrus. Proconſul di-
xit: Chriſtianus es? Petrus reſpondit: Planè Chriſtianus
ego ſum. Proconſul ait: Non tibi venit in mentem, quæ de-
creta fecerint inuictiſſimi Principes? Sacrifica igitur ma-
gnæ deæ Veneri.

Reſpondit Petrus: Demiror equidem, Optime Procon-
ſul, te mihi perſuadere velle, vt turpiſſimæ & impudicæ mulieri ſacrificem, cuius
res geſtæ non poſſunt ſine verecundia commemorari, cuius hiſtoria, quæ apud vos
eſt, eius arguit impudicitiam. Quam cum vos publicum fuiſſe ſcortum non nege-
tis, qua obſecro vel fronte vel mente eam me adorare, eiſque ſacrificium facere
compellit, & non potiùs ſuaſores & authores mihi eſtis, vt Deo viuo & vero, Chri-
ſto regi omnium ſeculorum, ſacrificia offeram ſanctarum precum & laudis? Au-
diens hæc Proconſul, iuſſit adoleſcentulum in rotis extendi, & lignis in orbem cir-
cunpoſitis, ferreis vinculis totum corpus eius adſtringi. Inde autem conſecuta eſt
corporis contritio & conquaſſatio, oſſiumque dira comminutio. Sed quanto maio-
ribus Dei ſeruis afficiebatur tormentis, tanto robuſtior exiſtebat. Itaque conſtanti &
intrepido vultu, ridens Proconſulis ſtultitiam & ſuſpiciens ad cælum, ita ait: Gratias
tibi ago, Domine Ieſu Chriſte, quòd hanc mihi dare dignatus es tolerantiam, vt poſ-
ſim ſuperare iniquiſſimum hunc tyrannum. Vt vidit autem Proconſul eius inuictam
animi conſtantiam, nec eum tam immanibus cedere aut ſuccumbere cruciamenis,
iuſſit eum gladio percuti.

Dire tor-
quetur.

Gladio ca-
ditur.

Nicomachi
temeritas.

Deficit à
Chriſto.

Arreptus à
dæmone,
moritur.

Dionyſia:
puellæ con-
ſtantia.

Abſcuncti autem Proconſuli Troadem cum multa ambitione, tres alij oblatis ſunt,
Andreas, Paulus & Nicomachus: è quibus Nicomachus importunè & impatienter
exclamat: Chriſtianus ego ſum. Proconſul verò dixit Andreae & Paulo: Vos autem
quinam eſtis? Reſponderunt: Nos quoque Chriſtiani ſumus. Tum ad Nicomachum
Proconſul: Sacrifica, inquit, dijs, quemadmodum iuſſere Principes. Nicomachus re-
ſpondit: Chriſtiana religione initiatus cum ſim, non ſacrificio dæmonibus. Iuſſit igitur
Proconſul eum ſuſpenſum torqueri. Cumque tormentorum atrocitatem ferre non
poſſet, & iam propè eſſet vt ſpiritum exharet, magna voce miſer & perditus clama-
uit: Ego Chriſtianus nunquam fui, ſed dijs offero ſacrificium. Tum verò Proconſu-
lis mandato depoſitus eſt. Cum autem ſacrificãſſet, arreptus eſt à malo dæmone, el-
ſusque ab illo in terram, ſuis dentibus linguam ſuam manducans, expirauit. Turbis in-
terim expectantibus, puella quædã Dionyſia nomine, annos nata ſexdecim, in has pro-
rupit voces: Miſeret me tu, homo infelicifſime, qui propter vnus horæ ſpatium ſempe-
ternos eoſque ineffabiles tibi cruciatus peperifſi. Quod cum audiſſet Proconſul, voluit
eam coram ſe adduci, percotatusque eſt ex ea, num Chriſtiana eſſet. Illa reſpondit: Ea
cauſa etiam hunc miſerum & infelicem lugeo. Cur enim ille non parumper ſuſtinuit,
vt poſſet ad requiem peruenire ſempiternam? Proconſul dixit: Ille verò iam requie po-
titur, quando inuictiſſimorum Principum voluntati, dijs ſacrificando, ſatiſfecit. Quòd
autem celeriter abiit è vita, id fecit magna dea Venus, ne veſtris improperijs & conui-
cijs exagitaretur. Tu verò ſacrifica, ne te turpiter illuſam, flammis viuam, concremem.
Dionyſia reſpondit: Maior eſt Deus, quam tu ſis: iſque poteſt mihi in omnibus, quæ
abs te illata erunt, præſtare tolerantiam. Proconſul dixit: Tradatur hæc puella duobus
iuuenibus, qui ea ad ſuam libidinem abutantur. Porro Andream & Paulum iuſſit duci in
cuſtodiam. Iuuenes autem caſtiſſimã virginem Dionyſiam ad ſuum ab duxere hoſpiti-
um, & cum de afferenda illi vi inter ſe certarent, viribus deſtituebantur, maximè quòd
tota nocte ſplendidus quidã illis appareret, qui ſua præſentia domum illam illuſtrabat.
Quem

Quem vt illi viderunt, timore correpti, ad pedes puriſſimæ virginis ſe abiecerunt. Illa
autem manibus extenſis, eleuauit eos, dicens: Nolite timere. Hic eſt enim Dominus &
cuſtos meus, propter quæ à nequiſſimo Proconſule vobis tradita ſum. At illi rogabant
eam, vt pro ipſis apud Dominum intercederet, ne quid mali paterentur.

Manè factò, omnis turba Proconſulem magnis vocibus compellauit, vt Andream
& Paulum ipſis traderet, Macedonio & ſocio eius, Dianæ ſacerdotibus, in populo ſedi-
tionem excitantibus. Cum autem Proconſule iubente produci eſſent, ait is ad eos:
Andrea & Paule, ſacrificate admirabili deæ Dianæ. Andreas & Paulus reſponderunt:
Nos neque Dianam, neque alios dæmones, quos colitis, pro dijs habemus, neque quen-
quam omnino, præter vnum Deum, adoramus. Hæc cum turba audiſſet, petierunt
ſibi eos tradi. Proconſul itaque fruſtrà ſe conatus ſuos ad eos ſuperandos intendere
ſentiens, flagellis caſos tradidit populo. Tracti igitur pedibus ſunt extra oppidum, vt
lapidarentur: cumque lapidibus opprimerentur, peruenit eius rei fama ad aures Di-
onyſiæ: quæ ex cuſtodum manibus elabens, cucurrit ad eos, iactansque ſe ſuper cor-
pora eorum: Vitam, inquit, & ego vnã vobiscum beatiffimi ſerui Dei, ne ab hoc ve-
ſtro certamine inueniar aliena. Mox indicatum eſt Proconſuli, Dionyſiam, quæ iuue-
num libidini fuiſſet addicta, à quodam ſplendidiffimo eſſe ſeruatum, ſequæ iactãſſe ſu-
per corpora Andreae & Pauli, vt cum illis lapidibus obruatur. Iuſſit igitur Proconſul
eam gladio interfici. atque ita hi quatuor venerabiles Dei martyres, in vno agone de-
certantes, diabolum cum Proconſule vincere meruerunt: Petrus quidem diuerſis
pœnis affectus, Andreas & Paulus lapidibus oppreſſi, Dionyſia gladio perempta. Acta
ſunt hæc Idibus Maij, Decio Imperatore, Optimo Proconſule, regnante Domino no-
ſtro Ieſu Chriſto.

Andreas &
Pauli caedes

Dionyſia
gladio per-
cutitur.

MARTYRIVM S. DYPNÆ, REGIS HY-
BERNIAE FILIAE, EX EIVSDEM SANCTISSIMAE VIR-
ginis hiſtoria deſcriptum, quam edidit Petrus Canonicus S. Auberti
Cameracenſis. Stylum nonnihil aliquot locis elima-
uit F. Laur. Surius.

OST reſurrectionis & aſcenſionis Domini completa
myſteria, ſicut antè prædixerat per prophetas, cum in to-
to terrarum orbe per apoſtolos iam diſſuſa proficeret re-
ligio Chriſtiana, fuit in Hybernia rex gentilis. Qui licet, ti-
more Dei contempto, ſuperſtitioſis ac vanis idolorum
cultibus deſeruiret, tamen opum gloria & militia ſecularis
vigore potenti ceteros antecellens, omnibus glorioſior
apparebat. Erat autem ei vxor ex illuſtri orta progenie,
quam rex ipſe vehementi diligebat affectu: quippe quæ
pro humanæ carnis forma tanta eſſet pulchritudine, vt fa-
ciei & corporis elegancia mentes alliceret ipſam aſpe-
ctantium. Hi verò filiam genuerant, decoris venuſtate matri valdè conſimilem, meritis
& nomine Dypnam, vt ipſo vocabuli præſagio poſtmodum Deo digna fore indica-
retur. Quæ in domo patris nobiliter educata, cum annos pueritiæ tranſegiſſet, chorea-
rum aſultus & ioculatorias cantilenas, & quæ illa ætas expetit, & poſcit celſitru-
do regalıs, mente deſpiciens, occultè baptiſmum ſuſcepit, & ſe corde & cor-
pore Chriſto deuouit perpetuò ſeruituram. Interea matre eius regina deſuncta,
cum rex ea cauſa ſuperuacuis doloribus laboraret, tandem conſilio ſibi aſſisten-
tium per ſingulas regni ſui prouincias, & eidem propinquas nationes legatos
miſit, qui virginem adoleſcentulam, genere ſpectabilem, & decore iam deſun-
ctæ ſimilem, tanto regi matrimonio coniungendam inquirerent, & ei cum hono-
re adducerent. Milites ergo moribus & eloquentia præſtantiffimi iter arripiunt,
patrias peragrantes & vrbes, contemplantur nobilium facies puellarum. Cum-
que diu morando regiones plurimas circumiſſent, & quod optabant, minimè re-
periſſent, redierunt ad regem: Et ingreſſi palatium, ſalutato eo, ſic ſari coeperunt:
O rex excellentiſſime, quod tua iuſſit maietas, longiùs proſecti reperire nequiuiſimus.
Sed, ſi placet, ecce filiam tuam Dypnam decoram valdè, & ad eò matri ſuæ conſi-
mitem,

15. Maij.
quo die
tranſata
eſt, & eius
feſtum ce-
lebratur.
Cap. 1.

S. Dypna-
clãm ſe-
rat bap-
tizi.

Nefarium
allicorum
conſilium.

milem, vt in eius imagine propemodum reuiuiffet iam mortua videatur; iube tibi feliciter matrimonio copulari. Quid plura? Detestabile hoc verbum vix finierat, cum mox diabolus, qui sanctam virginem ad idololatriam reducere volebat, regem amore incesto & impudicitia facibus inflammauit.

Cap. 2.
Eius pater
vult eam
habere con-
iugem.

Gerebernus
in signis
presbyter.

S. Dymna
fugit à pa-
tria.

Venit Ant-
uerpnam.

Commora-
tur in pago
Ghele.

Cap. 3.

Pater eius
eam perfec-
quitur.

Itaque coepit rex molliter blandiendo puellae votum suum detegere, & omnem mundi gloriam promittere, si eius matrimonio consentiret. Audiens autem hoc virgo Christi, respondit illud se nunquam facturam. Non est enim, inquit, neque iustitia, neque legibus consentaneum, immo abominabile prosum est, vt filia maculetur totum patris. Cumque ille vehementius instaret precibus, & illa fortius negaret, tandem rex iratus dixit, eam vel ingratum acquiescere oportere. Tunc illa quasi obtemperatura, quadraginta dierum petiuit ad cautelam inducias. Interim ornamenta & cetera, quae spectabant ad cultum puellarem, sibi dari deposcit perinde ac si nitidius accurata, patri vellet gratiosior apparere. Rex hoc audiens, laetus efficitur, & omni ambitione iussit, quae virgo postulauerat, procurari. Interea virgo se Christo orationibus ingiter commendans, vt patris libidinem effugeret, patriam suam relinquere cogitabat. Erat tunc temporis in Hybernia eximia sanctitatis & doctrinae sacerdos quidam, nomine Gerebernus, qui occulte in illa gentilitate, quos poterat, ad Dominum conuertebat, reginaeque defunctae, Christum colentis in hac vita, genitricis sanctae Dymnae, confessarius fuerat, ipsam quoque Dymnam pridem baptizauerat, & eam fidem catholicam sacramque scripturam docuerat. Denique ab illo regina defuncta & Dymna eius filia sacramentum Eucharistiae recipere confueuerunt. Hunc accersiens secreta beata virgo, quem admodum pater suus in horrendae turpitudinis barathrum ipsam demergere constituisset, ei cum multis lachrymis explicauit. Tunc vir sanctus consuluit virgini, vt ad partes fugeret alienas, & pauper spiritu Christum pauperem sequeretur. Quid plura? Cum horam fugae opportunam nata esset, virgo sancta, adiunctis sibi sancto Gereberno & ioculatore patris sui cum eius vxore, vt sub ioculatorum specie secretius proficisci possent, propositum iter ingressa est: perueniensque ad portum, nauem conscendit, & auris ac ventis prosperantibus ad quoddam castrum, quod Antuerpia dicitur, Cameracensis dioecesis, applicuit: vbi aliquantulum commorati, quae rebat locum, vbi possent secretius Domino famulari. Nam strepitus seculares ferrens Christo deuota nequibat. Inde igitur abeuntes, per nemorosa deuia ad pagum, cui nomen Ghele est antiquitus impositum, peruenere, atque illic locum vitae solitariae aptum inuenerunt. Porro altera die pagum circumcuntes, vnicam repererunt ecclesiam, in honorem beati Martini pontificis dedicatam, in qua Dymnae sacrum corpus iam requiescit. Et non longe ab ea ecclesia in loco, qui Zammale appellatur, construendum sibi habitaculum elegerunt, in quo per contemplationis dulcedinem Deo debitum redderent famulatum. Extirpatis igitur arboribus & spinis, domicilium sibi congruum extruxerunt, in quo tribus mensibus commorantes, & ieiunijs & orationibus vacantes, vitam quodammodo angelicam ducebant. In praedicta autem ecclesia beati Martini, sanctus sacerdos Gerebernus Missas celebrabat. Excolebatur enim tunc temporis pagus de Ghele raro inhabitatore: quia erant in eo non nisi quindecim domus, caeque nemorum densitate ferè per sex miliaria circumseptae.

Interea rex pater virginis, qui filiae nuptias cum gaudio expectabat, audiens fugam eius, turbatus est, & omnis aula cum illo: scissisque vestibibus, post gemitus & dolores diu repetitos, ambitione militum stipatus, filiam suam per seipsum requirere deliberauit. Itaque perquirens eam per ciuitates & montium solitudines, cum non inuenisset, mare adijt, & ad castrum, quod Antuerpnam nominant, peruenit cum suo multiplici comitatu. Egremente autem illo de nauis, fit concursus populi, vt moris est, videre cupientis regem. Moram autem ibi faciens, legatos mittit per adiacentes prouincias, si forte de filia sua rumorem aliquem percipere posset. Proficiscentibus igitur diuersis per loca diuersa, quidam illorum ad pagum rurensem, cui Vuesterlo nomen est, peruenerunt: & cum manè hospiti expensas soluerent, ille nummos illorum inspiciens, ait: Habeo nummos istis valde consimiles, quorum precium penitus ignoro. Et requisitus ab eis, a quo talem pecuniam recepisset, ipse nesciens cur hoc peterent, respondit: Virgo alienigena, ad specum pulcherrima, propè in deserto habitans, quae de Hybernia huc aduenit, venerandum sacerdotem valde senem, & ioculatorem cum eius vxore secum habens, pro emendis alimentis id genus nummos mihi semper mittit. Cumque illi se eò adduci curassent, sanctam virginem protinus agno-

agnouerunt inter ceteros proculstantem. Et Antuerpnam statim regressi, visa & audita regi cum gaudio retulerunt.

Tunc rex spiritu reuiuiscens, iterum cum suis arripuit ad locum, in quo virgo sanctissima habitabat. Quam cum reperisset, & comiter salutasset, cernens eius faciem nimis formosam, libidinis igne accensus, eam affari coepit blandissime, dicens: O vnica filia mea Dymna, amor meus, desiderium meum & dulcedo: quae te compulit necessitas, vt regali dignitate contempta, inter gentes extraneas habitares, & terram tuae natiuitatis relinqueres, innataeque ab ipsa natura dilectionis oblita, patrem regem desereres, istique seni ac decrepito sacerdoti tanquam filia adhereres, & ipsius in omnibus obtemperares mandatis? Cur regni Hyberniae vnica haeres post patrem, aulam regiam spreuisti? Nostro igitur acquiesce consilio, & nobiscum ad Hyberniam reuertere: quoniam si paternis affectibus assensum praebueris, diademate regali coronaberis, & super omnes principes, matronas ac virgines regni mei principatum obtinebis. Inter deas quoque tibi templum de marmoribus candidissimis edificari praecipiam, & in co ex auro & lapidibus preciosis effectam statuam tibi collocari iubebo ab omnibus adorandam. Ad haec cum vellet virgo respondere, beatissimus Gerebernus responsum eius antevertens, regem dura seueritate redarguit, eum sceleratissimum & abominabilem clamans, quippe qui propriam filiam foedare vellet, quod etiam impuri scortatores ne cogitare quidem sustinerent. Monuit insuper vir sanctus virginem, ne vnquam regi consentiret, ne aeterni regis, sponsi sui, cuius dulcedinem iam gustasset, indignationem incurreret. Tum verò rex & omnes, qui cum eo erant, sanctum Gerebernum morte dignum clamauerunt, tanquam fugae virginis authorem, & illius euerforem: amouentesque eum à virgine, omnes in eum irruerunt, manusque violentas ei attulerunt, & exagitatum iniurijs, peremerunt. Sic gloriosus martyr Domini ex tyranno triumphum referens, vitae cursum capitis amputatione compleuit, & coronam martyrii à Domino accepit. Ita cultor Dei Gerebernus, forma iustitiae, castitatis exemplum, incestas nuptias detestans, dum regem incredulum de incestu reprehendit: non odio, sed amore, pro studio castitatis regis iram & odium, & tandem mortem incurrit.

Tunc rex iterum conuersus ad virginem, roseo decore nitentem, vt sibi acquiesceret, acius instare coepit, sic dicens ad eam: O filia mea Dymna, cur pateris patrem tuum tantis angustioribus misereri cur renuis, & illum spernis, quem allicit amor tuus? Tantummodo consenti mihi, & quicquid petieris, dabo tibi: Insuper & nomen tuum inter deas sacratissimas per totius regni mei fines iubebo celebrari. Tunc virgo Deo deuotissima, quae potius eligebat affligi pro Domino, quam temporalis peccati habere iucunditatem, patri cum indignatione respondit: Cur infelix tyranne promissis fallacibus à pudoris proposito auertere me conaris? Putas miser, quod à stabilitate propositi resiliam, corpusque meum polluendo, Christum vnicum amatorem meum offendam? Tuas regales delicias tota mente contemno, & illas promissiones Domini mei Iesu Christi, quae cuncta superant desideria, iam totis visceribus concupisco. Pro dea haberi respuo, & honorem statuae vilipendo. Talem mihi deinceps noli frustra adhibere sermonem. Tunc rex animo ferus, libidini deditus, atque cultor idolorum praecipuus, quanto magis fidem Christi in ea feruere cognouit, tanto magis in eam totis viribus incurrit, dixitque ei: Vide malitiosa, ne deceterò nos fatiges: statim exple, quod opto, vel tui patris iram incurres, sicut ille malignus doctor tuus Gerebernus: cui propterea caput amputatum est. Flori igitur parce iuuentutis tuae, & mihi assensum praebere: etiam dijs nostris sacrificia, aut certa sis te morituram, tuaeque mortis exemplo effecturam, ne regum filiae paternis imperijs contradicere audeas. Tunc virgo Christo deuotissima respondit: Qua de causa, crudelis tyranne, occidisti egregium Domini sacerdotem, nulli crimini affinem? Dei omnipotentis iudicium non euades. Deos deasque tuas ego vt figmenta detestor, & Domino Iesu Christo tota me deuotione committo. Ille sponsus meus, gloria mea, salus mea & desiderium meum. Poenas omnes, quas inferre potes, laeta mente parata sum pro Domino meo perpeti.

Haec audiens rex, quasi demens effectus est, & nimio furore inuenfus, sui frustratorem & deorum suorum iniurias vindicare volens, iussit eam celeriter decollari. Sed cum nullus eorum, qui erant in regis collegio, tam crudele praecipium exequi auderet, ne regis, postea fortassis dolituri, iram incurreret: ipsemet crudelis rex, antiqua nobilitatis & regalis clementiae oblitus, gladio, quo fuerat accinctus, sacrum caput praeclearae virginis, diuinam implorantis misericordiam, amputauit. Eam verò Dominus Iesus Chri-

Cap. 4.

Inuentae
blanditur
stimulante
eulibidine

S. Gereber-
nus eum acer-
rimè reprae-
hendit.

Sed mox ia-
terficitur
ab impijs.

Cap. 5.
Rursum pa-
ter blandi-
tur filia.

S. Dymna
egregia co-
stantia.

Cap. 6.

S. Dymna
à suo paren-
te coniugatur
Chri-

Christus sponfus eius summa cum lætitia in caelis coronauit. Deinde rex impius, cum suo comitatu remeans ad propria, sanctorum corpora volatilibus caeli & bestijs terra deuoranda reliquit. Cumque ea dies aliquot à feris & auibus intacta in nuda humo iacuisset, à quibusdam iuxta habitantibus, erga sanctos martyres pia gerentibus visceribus, in specu condita sunt.

Cap. 6.

Videm admiratio-
ne dignam.

Post multa verò annorum curricula pro stupenda signorum exhibitione, quæ fiebant illic in morbidis & quibuscunque languoribus occupatis, Clerus & populus congregati in loco sepulturæ sanctorum, eorum corpora quæsiçerunt. Res mira, & à nullo mortalium aliàs visâ vel audita. Cum enim fodientes, terram eiecissent, angelicis manibus præparatos niue candidiores sarcophagos duos, è petra excisos repererunt, cum tamen non essent in regione illa tota, nisi petra fuligine nigriores. Mirum in modum extractas sine difficultate tumbas circumquaque accuratiùs contemplantes, nullum in eis vel iuncturæ vel fracturæ signum conspiciunt, immò verò sanas & integras comperiunt, sanctorum corpora continentes. Tunc ea re valde attoniti, conferebant inter se, quo pacto sine vlla dissipatione & lapidum læsione poni potuerint in eis reliquiæ preciosæ. At tandem angelorum opus id esse cognoscentes, non hominum: per tumbas niue candidiores, sanctorum castitatem significari intelligunt. Ex eo tempore quisquis illuc deuotus precator accessit, si quid mali patiebatur, protinus sanabatur.

Cap. 8.

Xanthenfes
auferunt sa-
cra corpora

Igitur cum ad Xanthense oppidum, quod ad Rhenum situm est, fama virtutum & miraculorum huiusmodi peruenisset, eius incolæ quidam ad locum, vbi sanctorum corpora afferuabantur, accesserunt: Factaque oratione, sub peregrinationis prætextu situm loci sagaciter explorantes, per aliquot dies coram sanctis corporibus excubauerunt, & illis, qui sacras reliquias custodiebant, aliorum intentis, preciosâ corpora cum tumbis lapideis imponentes quadrigæ, fugerunt. Quo comperto, incolæ de Ghele vehementer commoti, mox ad arma concurrunt, accensisque animis, à tergo viriliter insequuntur. Sed vt sonum immensæ multitudinis, qui fugerant, audierunt, exterriti martyrum gestatores, rem videntes illis esse pro vita, duas illas tumbas, quas assumpserant, de quadriga citiùs sustulerunt, easque deponentes in terram, vnam solum redegerunt in frustra, sanam & integram relinquentes alteram, in qua erat corpus S. Dymphnæ, & cum beato corpore Gerebneri effugerunt. Cumque ad Xanthense oppidum propius accessissent, tam ex via quam metu persequentium delassati steterunt, & ciuibus prosperum aduentum suum per nuncium indicauerunt. Qui confestim eis obuiam exierunt, ac ceptisque luminaribus cereorum, thuribus ac cruce cum ingenti multitudine populi, corpus sanctum, exultantes in Domino, cum hymnis & canticis spiritualibus ad ecclesiam deportauerunt, ibidemque honorificè collocentes, ad propria redierunt.

Cap. 9.

S. Dymphna
corpus loco
moueri non
potest.

Tunc rucolæ Ghelensès, qui insecuti eos fuerant, accedentes ad locum, vbi iacebant reliquiæ preciosæ, fracta tumba B. Gerebneri, S. Dymphnæ tumbam lapideam absque villo læsionis signo repererunt. Quam cum vellent ad propriam ecclesiam reportare, corpus stetit immobile quasi lapis, nec villo conamine potuit moueri, ac si fixum radicis teneretur in terra. Et cum illi ignoraret, quid factò opus esset, nocte quadam vox facta est ad quandam anum de pago illo, præcipiens, vt vitulum, quem habebat in stabulo, nouellum iungeret bigæ, & reduceret virginis corpus, quod multi, culpis eorum exigentibus, laborantes inuaniùm, mouere non poterant. Cumque expergefacta esset mulier, & de his, quæ audierat, miraretur, manè factò surrexit, & vocato filio, visionis seriè, quâ in somnis didicerat, enarrauit, iubens ei, vt citiùs à Domino iussa compleret. Quod cum puer audisset, matrem suam delirare credens, vt sileret ea de re, illam deprecabatur, asserens, si hoc attemptare velit, ipsos ambos in ridiculo fore apud omnes. Ei verò nolens obtemperare mater eius, statim iussit vitulum nouellum, nondum cornua producentem, applicari. Sicque viam aggredientes, quæ ducebat ad locum, in quo Ghelensès ad corpus afflicti adstabant, peruenit. Sequebantur autem eam & magni & parui, delirare & desipere eâ existimantes. Interim deridendo eâ tacite, rei exitum sustinebant. Quid plura? Perueniès tandem ad locum, vbi tam suis, quam equorum viribus diffisi, solâ Dei clementiâ inuocabant: salutatis illis, cum gaudio, quam in visu noctis audierat, retulit iussionem, orans, vt bigæ suæ impositum venerabile corpus, debite venerationis ad locum celeriter reportarent. Ridebant nonnulli, atque eam de spectui habentes, desipere credebat: sed tandem victi precibus eius, sine villo grauamine corpus beatissimum sustulerunt, & per vitulum, nulli aptum operi, cum magna

Nota mira-
culum.

leuitate

leuitate pondus ingens cum summa lætitia ad propriam ecclesiam reducerunt. In qua per venerandæ virginis & martyris Dymphnæ merita quotidie innumerabilia coruscant miracula.

Postea verò nobiliores & ditiores incolæ Ghelensès in vnum congregati, thecam ex auro & argento ac lapidibus preciosis conficiendam curarunt, in qua corpus venerabilis virginis reponeretur. Itaque episcopus Cameracensis cum Clero & caterua populorum, & cum nobilibus personis vtriusque sexûs atque cum immenso vulgi comitatu sacrum corpus sanctæ Dymphnæ de tumba lapidea in thecam illam, ex auro & argento fabricatam transtulit. Cum autem aperiret tumbam episcopus, inuentus est in ea lapis ruber, iacens super pectus venerandæ virginis, in quo scriptum erat, Dymphna: Per quem lapidem, ab Angelis Dei pectori sanctissimæ virginis impositum, eius martyrium designatur. Prædicta autem corporis venerandæ virginis translatio facta est decimaquinta die Maii, quo eius festum celebratur. Decollata verò fuit eiusdem mensis die tricesimo. Et quoniam diuersa conscripta miracula, omni admiratione digna, quæ Dominus noster Iesus Christus per hanc gloriosam virginem & martyrem sponfamque suam dignatus est mundo ostendere, longum esset enarrare, breuitatis causa omittuntur. Certè obsessi à dæmonibus, quotidie per eam liberantur, cum ad eius venerabile templum in Ghele afferuntur, vbi mortem perpeffa est, & corpore requiescit. Porrò suis deuotis cultoribus alia infinita impetrat beneficia apud Dominum nostrum Iesum Christum, qui cum patre & spiritu sancto viuunt & regnant in secula sempiterna, Amen.

Cap. 10.

Transfertur
S. Dymphnæ
corpus in
thecam ma-
gnæ precij.Multa eius
miracula.

VITA SANCTI DOMNOLI EPISCOPI CENOMANENSIS, HADVINI PRÆSVLIS IVSSV CONSCRIPTA à quodam beatissimæ Domnoli familiari amico. Stylum nomibilib emendauit F. Laurentius Surius, vbi visum est expedire.

P R O L O G V S.

SANCTAE & indiuidæ Trinitatis freti auxilio, omniumque sanctorum precibus fultus, tum etiam præcedentium patrum incitati studijs, denique reuerendissimi præsulis nostri Haduini hortatu confirmatus, beatissimi patroni nostri Domnoli, Cenomanicæ vrbs episcopi vitam illustrem, multorum vtilitati profuturam, ipso nobis opitulante, scribendam suscipimus. Non enim sumus nefciji, veteribus id studio fuisse, vt suæ ætatis egregios viros scriptorum suorum monumentis ad posterorum notitiam transmittèrent, eorum præclare dicta & facta aut literis consignarent, aut picturis exprimenda, aut ari insculpenda, vel marmoris spectato opere representanda curarent. Putabant enim se operæ precium facturos, si qua in his vel alijs vtilia, vel cognitione digna, vel ad imitationem præclara viderentur, ea sua industria & labore posteris innotescerent: vt ita neque suo seculo alieni à studio religionis & pietatis, neque erga posteritatem parum officiosi censerentur. Quod si verò hoc plerique ex illis non modò in sanctos, sed etiam in quosdam alios ipsi charos homines declararunt: quanto magis nos sagaciter & accuratè sanctorum res gestas inuestigare, atque ad aliorum quoque notitiam perferre debemus, vt eorum prouocati exemplis, doctrinaque informati, ad ea nos semper intendamus, quæ sint grata & accepta Deo? Cauendum certè nobis est, ne militum Christi fortia facta & præclara trophæa, ea præsertim, quibus nostra ætate insignes & illustres fuerint, silentij carcere premamus: sed potius quantum ille dederit, qui est author omnis boni, qui ora mutorum aperit, & linguas infantium disertas facit, quæ possint successoribus nostris esse vsui, ea vel mediocri stylo conscribamus. Etsi autem nos eiusmodi operi impares esse non ignoramus, quippe quibus est ingenij, eloquentiæ & eruditionis angusta suppellex: at tamen scitius fore arbitrati sumus vel exiliter dicere ea pauca, quæ nouimus, quam cum seruo pigro & desidio, pro retenta Domini penuria, in damnationis discrimen adduci. Quæ igitur ab illis egregiè perpetrata sunt, nos licet indigni, saltem vtrunque commemoremus. Neque enim id facimus nostra temeritate adducti, sed, vt iam antè dictum est, voluntate & mandato venerandi pon-

Sanctorum
historia ad
posterum
transmit-
tenda.

Sap. 10.

Matth. 27.

di pontificis nostri Haduini : qui nos beatissimi Domnoli Episcopi vitam iussit vel rudi exarare stylo. Cuius, tanquam vrbis nostrae antistitis, iussioni libenter morem gerentes, eius sulti precibus, ad scribendum nos accingimus, suppliciter inuocantes beatissimi Domnoli habitorem Spiritum sanctum, vt qui illi gratiam largitus est miracula & admirandas patranda virtutes, nobis copiam tribuat & facultatem eas enarrandi laudem & gloriam suam & fidelium aedificationem: vt facta eximij patroni nostri, si tamen id fieri potest, dictis exaequemus, qui cum eo in hac vita mortalis peregrinatione plurimum conuersati sumus : quanquam sanè tantae eius virtutes sunt, vt cum pro dignitate laudare humana fragilitas nequaquam possit.

In vita S. Hilarionis. Cùm sit autem aliud, teste Diuo Hieronymo, locis communibus laudare defunctum : aliud, defuncti proprias narrare virtutes : nos hoc opusculum ad bonorum exemplum ab illo tempore auspicabimur, quo nos glorioso aduentu suo illustrare, nobiscumque manere ex Dei prouidentia iussus est.

VITAE HISTORIA.

Maij 16. v. habent quaedam Martyrologia : licet obierit 1. Decembris.

TAQVE beatissimus Domnolus, vrbij Cenomanicae a Deo destinatus episcopus, virtutum omnium floribus re-dimitus, in alia regione ex generosis parentibus, quod eius probi mores & nobilis conuersatio testabantur, est procreatus. Vt enim ex radice fructus proficiscitur, ita ex fructus sapore radicis natura intelligitur : & quemadmodum fructus arboris, etiãsi procùl abipporterur, nõ tamen amittit suauitatem, quam ex radice accepit : sic etiam hie. cratissimus vir, vnde cunq; siue quibuscunq; ex partibus ad nos aduenerit, sanctae nobilitatis suae dulcedinem nos celare non potuit. Etsi verò apud nos in Episcopum consecratus non fuit, ad nos tamen in multorum salutem diuinitus est transmissus. Nam ad imitationem Abrahæ patriarchae, cui à Deo dictum est : Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi : iam ordinatus alibi Episcopus, relicta patria & parentibus, cunctisque rebus, quas possidere videbatur, Romam profectus est, limina beatissimorum Apostolorum orationis gratia visitaturus. Vbi cum animi sui deuotioni fecisset satis, post longa itineris emensa spatia, Domino gubernante, ad Cenomanos appulit, quos propter obitum sui pontificis magno offendit animi mœrore affectos. Iampridem enim beatus Innocens ad Dominum migrarat, & laboris sui erat præmia consecutus : in eius verò locum necdum alius subrogatus fuit. Cùm igitur hunc virum sanctissimũ conspexissent, eumque iam episcopum ordinatum didicissent, tam proceres & principes, quam Clerus vniuersus & populus non solum vrbanus, sed etiam ruricola, diuino id instinctu agente, vno ore eademque animi sententiã obnixè cum deprecabantur, vellent ipsos ipsorumque ciuitatem & patriam non inuitus gubernandam suscipere. Quauis autem eam re valde se difficilem præberet, ad extremum tamen aliud agere non potuit, quam quod populus Deo inspirante postulauit.

Gen. 12.

S. Dónolus it Romam orationis causa.

Innocens Cenomanorum episcopus.

Cap. 2. S. Domnolus sit Cenomanorum antistes.

Germanus Episcopus Parisiensis magnus S. Domnoli amicus. Matth. 18.

Suscipit igitur, sed sanè inuitus & compulsus, episcopi ministerium cum multa humilitate, Dominoque cooperante, toto vitæ suae tempore, non parum illis, quibus præerat, contulit. Denique qualem se quantumque illic præstiterit, eius vitæ finis declarauit, in quo laus omnis tunc canitur. Erat verò hoc eius nobilitatis insigne, quòd Christo die ac nocte alacri & iucundo animo gratam exhibebat seruitutem. Neque tamen vel à generis nobilitate, vel ab operum sanctitate gloriolæ & laudis fumos captabat : sed præclara de se præbens virtutum exempla, intra se suos thesauros deposuit, & Dominum mundo corde complectens, pompam omnem mundi huius toto pectore contempsit. In conuersatione erat humilitate conspicuus, charitatis dulcedine feruens, castitatis splendore illustris, ieiuniorum pinguedini deditus. Disciplinæ verò celesti ad eò se totum addixit, vt pontificale ministerium pro dignitate, & quidem pie & deuotè, sit executus. Porro autem sociã charitate ac mutua beneuolentia coniunctus fuit Germano, sanctissimo Parisiorum antistiti : quem & creberrimè inuisere consueuit, & ab illo itidem non rarò visitatus est : cumque se inuicem diuinis inflammarent adhortationibus, subiectis populis tam verbis, quam exemplis haud vulgariter profuere. Non enim immemores erant illius Dominicæ sententiæ : Quòd si duo ex vobis

vobis consenserint super terram, de omni re, quamcunq; petierint, fiet illis à patre meo. itemque illius : Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

Ibidem.

Extruxit autem sanctæ Ecclesiæ amator deuotissimus monasterium quoddam in suburbio ciuitatis suae, tum vt eius vrbis esset munimentum, tum vt posset Domino animas lucrifacere : idque in honorem sanctorum martyrum Vincentij & Laurentij consecrauit. Ipsi autem consecrationi adesse voluit memoratum Germanum Episcopum, vt amborum solenni dedicatione ad maiorem populis deuotionem incitaretur. In eius verò consecratione de rebus ecclesiæ suae multa testamento ei legauit atque confirmauit, permittente & fauente Chilperico Francorum rege, eiusque principibus, multis etiam id ei suggerentibus episcopis, in primis autem S. Germano, clerico quoque populoque, vt id faceret, adhortante : quemadmodum in eius actis annotatum est. Subscripsit autem sua manu & approbauit beatus Germanus, pluresque alij episcopi. Porro in eadem ecclesia caput beati Vincentij martyris, & magnam craticulæ partem, in qua sanctus Laurentius affatus est, honorificè reposuit : monachos etiam sub cura & moderatione Leusi Abbatis, quem ipse præfecit, ad regulæ præscriptum illic degere, Dominoque seruire voluit. Tanto autem amore beatissimum Germanum episcopum complectebatur, vt in caipsa sanctorum Vincentij & Laurentij martyrum ecclesia, sepulturæ locum ei præpararit : vbi tamen postea, ob certas quasdam causas, non S. Germanus, sed ipsemet dignè humatus est.

Cap. 3. Construit monasteriũ.

Cumque religionis monastica propositum mirificè complecteretur, in ea cellula, in qua S. Iulianus, primus Cenomanorum episcopus corpore requiescit, iuxta monasterium Victorij, quod situm est ad flumen * Sartam, monasticum institutum, quod iampridem illic florere coeperat, mirificè augmentauit, ad eò vt quinquaginta fere monachos illic regulariter degere voluerit, eaque, quæ ad victum pertinent tam illorum, quam peregrinorum & aduentantium, magnificè suppeditarit. Aliud quoque monasteriolum & xenodochium vltra * Sartam flumen in honorem beatissimæ matris Dei & virginis Mariæ sapienter aedificauit, atque suae ecclesiæ rebus dotauit, accuratè constituens, vt illic pauperes & peregrini, egentesque omnes, qui intra vrbem propter eius iugem custodiam admitti non possent, reciperentur. Porro monachos vigintiquatuor illic ad regulæ monasticae præscriptum viuere voluit, qui & perpetim seruirent Deo, & aduentantes pauperes recrearent, atque hospites comiter & congruenter acciperent. Ijs autem monachis quendam è suis probatissimæ vitæ virum, Paduini nomine, ecclesiæ beatorum martyrum Vincentij & Laurentij per id tempus Præpositum, Abbatem præfecit, locumque ipsum & sibi & successoribus suis subditum esse debere decreuit, adhibita etiam adiuratione & detestatione, vt hospitale eius vrbis, perpetuis temporibus in Pontificum ditione esset.

Cap. 4.

Studiũ sancti viri ex ga monasticam religionem prouehendam.

Quanta autem apud nos degens vir sanctus corpus suum abstinencia affecerit, quam se perpetuis confecerit vigilijs, quam in præstandis eleemosynis liberalis & profusus fuerit, solus ille ad plenum nouit, cui cognita sunt omnia : nec puto quenquam mortalium facile omnia explorare & indagare potuisse, quandoquidem eiusmodi ille clam potius, quam palam faciebat. Et vt paucis multa expediamus, qualis quantusque fuerit, quæ & quanta gesserit, non potest mortalis lingua explicare, quòd supra hominem fuerit, quicquid ferè gestum est ab eo. Macerabat se & vigilijs & continua inedia, ad eò vt etiam fortissimi iuuenes eius parsimoniam ferre non possent. Ita corpus suum redigebat in spiritus seruitutem, adeoque illud mortificabat, vt posset illud Apostolicum non immeritò illi accommodari : Viuo autem iam non ego, viuunt verò in me Christus. Cùm equitaret in itinere, semper de Deo aut loquebatur, aut canebat. Cursum verò suum (sic enim loquitur author) id est, pensum precum Canoniarum per horas legitimas persoluens, reliquo diei tempore, quando opportunum videbatur, studium psallendi diuina eloquia, aut lectitandi, aut in preces incumbendi non omittebat. Ad mensam ipso accedente, mox aderat lector, recitans diuina eloquia : vt inter epulas, quibus caro fouebatur, spiritalibus alimonijs potiùs conuiuare experentur. Nullum omninò sibi tempus præterlabi sinebat, quo non aut prodesset alijs, aut ad suos profectus aliqui adijceret. Quòd si quis eius facta curiosius inquisierit, innumera magnarum virtutum miracula inueniet, è quibus nos vel pauca promemus.

Cap. 5. Exercitia sancti viri.

Galat. 2.

Quodam die Dominico, cum peracto officio solenni ad mensam pransurus ex more ac-

Cap. 6.

Gg re ac-

Cæcus ab aqua, qua manus abluir vir Dei, visum recipit.

re accederet, allatamque aquam minister in eius manus infunderet, & lotis manibus malluuium abportaret, cæcus quidam, Siagrius nomine, ei venit obuiam, & aquam, quæ de manibus pontificis defluerat, sibi dari petijt, ea suos oculos abluturus. Minister id parumpendens, dedit ei aquam, vt petierat. Ea cæcus suos perfudit oculos, & in Christi nomine, meritis S. Domnoli, mox restituto visu lætus abscessit. Quem quidem cæcum sapius ego vidi, multique è socijs nostris: atque ab illo tum isthuc, tum plura alia sancti viri miracula didici. Perlarata est autem huius rei fama ad multorum aures, & in iusto pontifice longè lateque diffusa. Erat enim sanctissimus ille senex singulari præditus animi munditia & humilitate. Nec dubium, quin apud omnipotentis Dei singularem misericordiam multum valeat humani cordis puritas & simplicitas, conuenienter illi sententiæ Saluatoris: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

Matth. 5.

Cap. 7.

Vir quidam nobilis genere & opibus prædiues, regiusque consiliarius, in villam ecclesiæ, cui vir Dei præerat, Tridentem vocabulo, sitam in Conditâ Diablenica, obstinato animo inuasit, eam sibi vendicans. Crebro autem illum admonuit vir sanctus, vt à suis maleficijs resipisceret, & ad meliorem frugem se reciperet. Videns autem nihil hac ratione proficere, ad precandum Dominum se contulit, vt res, pro expiandis peccatis olim à fidelibus ecclesiæ donatas, ipsi restitueret. Interim sacrilegus rerum Deo dicatarum occupator, diuina ultione in eum animaduertente, febre corripitur, eaque continenter laborat. Sed neque sic tamen res malè vsurparas reddere voluit, vt eius poena fieret cumulator. Cùm autem ea febre dire afflictaretur, lecto decumbens, visus est sibi quadam nocte videre matrem Domini (cui res ab ipso vsurpata, vnaque beatis martyribus Geruasio & Protasio dicata erant) ferreo malleo ipsum in fronte percipientem. Mox igitur multo terrore correptus, ad S. Domnolum misit, qui eum rogarent, vt res ipsi ablatas cum foenore reciperet: nec tamen potuit sanitati restitui, donec S. Domnolus ad eum veniret. Vbi autem ille aduenit, omnia in duplum restituit ecclesiæ ministris, & post dies paucos meritis & precibus beati viri salus ei reddita est, sed vulneris, eius fronti malleo impressi, quoad vixit, vestigia permansere. Quod idcirco factum est, vt ille suo exemplo à simili facinore alios abstereret. Quas autem res ille duplicatas tum sancto viro restituit, eas ecclesia nostra hæc nunc possidet.

Cap. 8.

Quodam Quadragesimæ tempore in cellam Anisolæ monasterij vir sanctus sese abdiderat, Domino in silentio & solitudine vacaturus. Ecce autem Francus quidam, nobilis genere, regi valde familiaris, quandam eius ecclesiæ villam, Bonallam nomine, in Pago Stadinse sita ad se rapuit. Vbi Paschalis solennitas præterijt, eam iniquitatem vir Dei molestè ferens, dolensque se viuente suam ecclesiam nudari facultatibus suis, duos diaconos misit ad Francum illum sacrilegum & mirè iam obstinatum: sed diaconi nullum ab eo, quale vellent, retulere responsum. Tum verò sanctus vir, corde compunctus, animo intrepidus, eò se contulit, vt res suæ fidei creditas recuperaret, fretus auxilio præpotentis Dei. Cùm igitur die quodam Francus ille solennes celebraret epulas in villa per sacrilegium ablata, haberetque apud se parentes & amicos, nunciatum est ei præforibus adesse sanctum episcopum, resque ipsi à Domino commendatas repetere. Id vt audiuit ille, valde animo commotus, iussit eum à tota villa profus excludi & eijci. At Episcopus non recalcitrans, quemadmodum Apostolus monet, dedit locum iræ: sed ita ultio diuina in sacrilegum excitata est.

Rom. 12.

Cap. 9.

Horrenda mors bona ecclesiasticæ vsurpantis.

Cùm enim nocte illa iuxta morem sanctus Episcopus in oratione persisteret, sacrilegum virum inuasit febris, quæ infelicem animam altero manè extorsit ab illo: sicque miserimè excedens è vita, absque luctu & sine precibus in viuio sepultus est. Et quidem dignus erat tali morte, qui sanctum virum ausus fuit contristare, & oblationes fidelium resque Deo dicatas sibi vendicare. Factum est hoc meritis beati antistitis, vt cæteri ab huiusmodi maleficio absterreantur, ne similia ipsis accidant. Cùm sic autem ille petijt, set, multis ecclesijs res ipsarum restitutæ sunt, quas tyranni iam pridem per temeritatem inuaserant. Nam timore percussus, non fuerunt ausi retinere illas: atque ita vniuersæ horrida damnatio multis profuit ad resipiscendum, reddiditque poenitentia emendatos. Sic nimirum omnipotens Deus per fidelem seruum suum suas restaurauit ecclesias; multique serui Dei ingentes Domino laudes & grates egere, iucundis vocibus cantantes: Adiator & protector factus est nobis Dominus in salutem.

Cap. 10.

Puerulus quidam, Rainarius nomine, à parentibus oblatus est sancto viro. Is puer & cæcus

& cæcus & surdus & mutus & claudus erat. Vixit autem eum vir Dei oleo benedicto, & crucis signo eum communiuit, & totus reualuit. Clericus quidam Oximensis, Eleutherius nomine, videns tot admiranda fieri à sancto viro, obtulit ei filium suum, quem diurna febris vehementer afflictabat. Misericordia motus vir Dei, aquam iustitæ adferri, allatam, cum prius Christi nomen inuocasset, & eam cruce consignasset, puero bibendam obtulit. Bibit ille, & Christo propitio, meritis episcopi continuo sanus effectus est.

Oleo benedicto & Crucis signo factus cæcus &c.

Vir quidam Andegauensis, Stritius nomine, in maxilla mirè cruciabat ex pustula magna. Occurrit sancto episcopo, petijt tanto malo medicinam: salua sua pustulam tetigit vir sanctus, & homo curatus est. Quodam die in villa nostræ ecclesiæ, quam Badonem vocant, sancto Episcopo pontificale exequenti ministerium Magnarius quidam oblatus est, qui die Dominico intra ipsius villæ fines ab opere se non abstinens, Deo viciscente, luminibus orbatus fuerat. Vir sanctus sacrosanctam inuocans Trinitatem, expresso signo Crucis, ceçitatem depulit, visum reformauit, monuitque hominem, ne quicquam eiusmodi deinceps admitteret.

Cap. 11.

Nota vim saluæ eius.

Exijt quandoque vir beatus extra urbem nostram, audiuitque damnatorum voces è carcere. Misit itaque ministrum suum ad custodem carceris, qui ei diceret, vt in carcerem illos absolutos pateretur abire. Respondit custos, non se id ausum esse, ne ipse cogere- tur in illorum locum succedere. Tum vir Dei cum lachrymis rogauit Dominum pro illis: & ecce die tertio sua sponte patefcit carcer, exeuntque qui illic detinebantur, & ad nostram ecclesiam sese conferunt. Clericus quidam, Ragnoinus nomine, venit ad sanctum pontificem, rogans vt sacerdotio initiaretur. Percõtatus est autem ex illo vir sanctus, num castè viueret, & à foeminis se seruet in cõtaminatum. Illo cõstanter respondente, se hæcenus in polluto corpore Domino seruisse, vir beatus ei & locum & tempus & mulierem, libidinis eius sociam, indicauit. Cernens clericus, se latere hominem Dei non posse, propria conuictus conscientia, ad pedes eius procidit, & culpam suam confessus est. Id vbi ad aliorum notitiam peruenit, multi sacris initiandi, ab eius se conspectu subduxere, maleque sibi conscij, non fuere ausi sacros ordines ab illo petere, certò persuasum habentes, non eum latere etiam secreta cordium.

Cap. 12.

Carcerem suis precibus aperit.

Aliorum occulta peccata nouit.

Est villa ecclesiæ nostræ, quam Crisiacum vocant. In ea cùm esset vir Dei, adducti sunt ad eum duo demoniaci, rogabantque eum parentes eorum, vt suis precibus illos sanaret. Sciscitabatur autem ex eis sanctus antistes, cur id ipsis accidisset, & per eorum ora respondebant immundi spiritus, se torqueri ab ipso, nec posse coram eo celare præstigias suas. Rogabant autem eum, vt si ipsos inde vellet eijcere, saltem sineret migrare in porcos. Permisit hoc vir sanctus, & Crucis signo edito, prostrigauit illos, ita vt omnes adstantes laudarent Dominum, mirabilem in sanctis suis. Sunt verò etiam multi alij, à demonibus obcelli, ab eo liberati. Hac autem miraculorū assiduitate fama eius vbique divulgabatur, & iam quadam die reuertenti ab expeditis quibusdam negocijs, quæ ad populi ipsius curæ commissi, vtilitatem pertinerent, multa plebs ei occurrit, adducens ægros & male affectos, diuersisque languoribus laborantes, qui omnes ab eo incolumes recessere. Etsi autè celebre esset nomen eius & sublimis gradus honoris, at tamen maior erat & insignior virtus eius. Seruiebat sine offensione ei, qui propè est omnibus inuocantibus eum in veritate, & qui voluntatem timentium se facit, & deprecationem eorum exaudit. Poteram quidem plura eius commemorare miracula, sed multa prætermisi, ne lectori fastidium parerem. Magna autem in eo virtus inerat & multa verborum vis ex eius ore promebatur, cum populis verbum Domini annunciarer. Vix quicquam tam ferreo visebatur pectore, quem eius conciones ad lachrymas non mouerent. Mirabantur auditores spirituales sermones eius, qui plerunque adeo humanum captum excedebant, vt ab angelo profertur viderentur.

Cap. 13.

Crucis signo curat demoniacos.

Psal. 144.

Efficacia concionum eius

In episcopatus functione ita se gessit, vt celebres maiores suos ipse celebriori veneratione etiam illustraret: nec tamen vel ex generis splendore, vel pontificia dignitate eius animum vlla inflauit elatio. Spiritu pauper prius moribus egit pontificem, quam ad pontificis gradum esset euectus. Collatus honor tantus cum meritis conspicuum non fecit, sed inuenit. Virtute instructus erat antè, quam esset sacerdos: cum sacerdotio virtus pariter sua accepit incrementa. Tota eius in pontificatu vita talis fuit, quæ pontificis officium & verbo & exemplo præstaret: nec culpa vacare putauit, iudicioque diuino obnoxium se fore timuit, si qui sibi vni antè priuatus vixisset, iam episcopus non viueret vniuersis. Inde adeo factum est, vt ipse semper

Cap. 14.

aliquid adijceret ad virtutes suas, & Dominus ad coronam. Cantans itaque Cantum graduum, in eam curam intentus fuit, ne ad illam supernam ciuitatem solum ascendere, sed socios eò secum permultos adduceret. Atque in hac via seruus Dei simpliciter prudens & seueriter lenis, doctrinam vita, mores comitate ac mansuetudine, zelum legis scientia commendauit. Vnde factum est, ut illum populi fauor & gratia principum, sermones verò illius non mediocri consecuta sit autoritas. Inter hæc autem ille humilis & sibi constans permanebat, aduersus ea omnia peruigil & circumspiciens, quæ suffurari solent animi benè compositi puritatem. Eodem vultu & immoto pectore inter prospera & aduersa perdurabat. Cum Apostolo castigabat corpus suum, ieiunijs & multiuaria illud afflictione persequens, vnde & confirmari spiritus afflueret, & caro carnis obliuisci. Addebat his etiam sacras vigilijs, quarum perpetui fuerunt comites & alti gemitus, & fecundarum gratia lachrymarum. Atque id genus studijs potiore noctis partem attribuens, in spiritu humilitatis & animo contrito pinguisimum Deo cremabat holo caustum. Si quid interdum minus fecisset, quam par esse putaret, idque negocijs secularibus impeditus, noctu supplebat. Nox secretis precibus & diuinæ contemplationi accommodatior, ad litandas eiusmodi hostias viro Dei optatam adferebat opportunitatem & copiam: diem autem vel sacra concio, vel publica sibi vendicabat utilitas, ita tamen, ut & noctes & dies in eius expenderet obsequijs, qui & noctes & dies condidit.

Cap. 15. Nihil in eius actionibus cernebatur, quod ad Deum non pertineret: nihil in sermonibus eius ociosum percipiebatur. Ad altare rarò sine lachrymis, ad mensam nunquam sine lectore, nunquam sine conuiujs pauperibus accessit. Periculosè corpus pasci arbitrabatur, nisi pariter & Christum in eius membris pasceret, & ipse intus verbo Dei pasceret. Qualis verò putandus est fuisse erga proximos, qui suarum iniuriarum immemor, etiam inimicorum iniurijs dolebat? Quem ille vnquam aut factò aut verbo læderet, qui etiam læsus vltro ignouit, nec iratus solem vidit occumbentem? Quid illa anima mansuetius, quæ nulli obesse, omnibus prodesse cupiens, charitatis & pacis erat domicilium? Multa animi deuotione opera benignitatis & misericordiæ proferebatur, studebatque adesse desolatis, egentes alere, vestire nudos, & si re ipsa non posset, prompta animi beneuolentia omnibus ferre opem. Conuersans nonnunquam cum ijs, qui gloriantur in malitia, & sermones Domini proijciunt retrorsum, Christi bonus odor permansit, vnus idemque perseverans siue cum eis, ut ad meliorem se frugem reciperent, blandiretur: siue cum obstinatos seuerius obiurgaret. Omnia et charitate faciebat discipulus charitatis. Nihil illi cum peruerforum vitijs rei erat, præter odium & castigationem vitiorum: quæ & animo insectatus est, & pontificali auctoritate correxit. Bonos & obseruatores mandatorum Dei, sancto & sincero complectebatur affectu, mutuisque exhortationibus & profuit, & profecit.

Cap. 16. Germano Parisiensi sanctissimo episcopo, ut iam antè dictum est, valde familiaris fuit, crebroque & inuisebatur ab illo, & ipse illum visitabat. In eorum colloquijs & adionibus nihil versabatur, nisi quod ad animarum ipsius commissarum salutem pertineret. Inuicem se Christi milites armabant, non ignorantes aduersarium nostrum diabolum circuire & quærere quem deuoret: cui resistebant fortes in fide, veriti non se habituros pontificum merita, si de principe tenebrarum, de quo iam ipsi triumpharent, etiam alij per ipsos non triumpharent. Itaque viri illi misericordiæ sollicitè eò conuenerant, ut quotidianas infestationes & insidias maligni hostis eliderent. Atque in hoc vterque totus erat, ut siue cum Martha sedulo ministrarent, siue cum Maria sederent ad pedes Iesu, regnum diaboli imminerent, & Dei ciuitatem auerterent. Quam etiam ob causam B. Domnolus ex eiusdem S. Germani consilio, in ciuitatis suæ suburbio monasterium construxit, in quo & illi, quos tempestas huius maris magni & spatioosi iactauerat, monastica tranquillitatis portum adepti, respirarent, & ipse certis temporibus solitudinis, quæ ex ministerio suscepto incumberebat, laborem, sanctæ contemplationis ocio & refrigerio releuaret. Et, ut supra quoque diximus, ei monasterio de ecclesiæ suæ possessionibus quasdam donauit, nihil se fecisse existimans, nisi illis, quibus domum orationis construxerat, etiam vitæ degendæ res necessarias assignaret.

Cap. 17. Porro autem militiæ certamine iam peracto, & impendente resolutionis eius tempore, cepit vir pius morbo labore, nec tamen os eius morbi vis à laudando Deo potuit cohibere. Conuocans autem discipulos suos, diem & horam obitus sui illis prædixit in-

Animarum
lucris studet

1. Cor. 9.

Cap. 15.
Semper se-
cum in me-
sa pauperes
habuit.

Cap. 16.

1. Pet. 3.

Monasteri-
um in sub-
urbio con-
struxerit.

Cap. 17.

Obdormit
in Domino

xit imminere, docuitque eos, quemadmodum antiqui hostis insidias cauere, & à malo se abstinere, bonis operibus inhaerere. Deinde ipsis Calendis Decēbris in senectute bona vir beatissimus in pace quieuit, humatusque est à discipulis suis in ecclesiā beatorum martyrum Vincentij & Laurentij, vbi longè antè sepulcrum B. Germano ipse condiderat. Eo in loco meritis & precibus eius multi morbidi gratiam sanitatis obtinent. Nam tertio die translationis eius, ad sepulcrum eius energumenus quidam, qui seipsum discerpebat, adductus est, & post triduum curatus, domum cum parentibus solpes abcessit, multisque annis nobiscum sanus permanens, Dei se deuotum studuit exhibere cultorem. Deinde mense Februario, die sabbati cuiusdam nostræ ecclesiæ famuli vxor, quartana febre diuexata, ad eius monumentum veniens, ut in somno admonita erat, oransque illic cum luminaribus & triduo excubans, meritis beati viri salutem impetrauit. Quarto etiam die cæci tres ad eius tumultum nobis adspectantibus venere, atque inde luce redintegrata incolumes abiere. Multos alios diuersis afflictos morbis ad eius sepulcrum venire conspeximus, eosdemque beati viri meritis sanos inde recedere vidimus. Nimis autem prolixi erimus, si audita & visa omnia referre velimus. Possunt ea, quæ diximus, ad fidem faciendam fidelibus sufficere: & nunc obsecramus eundem beatissimum patronum nostrum, sanctum Domnolum, ut pro superioris vitæ peccatis nostris Dei clementiam velit exorare, gratiamque nobis ab illo impetrare, ut deinceps à malis nos abstinemus: ut sacrosanctæ Trinitati reconciliati, et si eius gloriæ participes esse non meremur, saltem peccatorum remissionem adepti, ab impiorum consortio separemur: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuunt & glorificantur Deus per infinita secula seculorum, Amen.

VITA S. VBALDI, EPISCOPI EVGUBINI ET CONFESSORIS, EX DVOBVS EXEMPLARIBVS MS. ALTERO IMPRESSO, QUOD IN VTROQUE NONNULLA DEESSENT, QUÆ IN ALTERO HABEBANTUR, MUTATO STYLO PER F. L. UR. SURIUM DESCRIPTA. VIDENTUR AUTEM HÆC DESUMPTA È STEPHANO CREMONENSI, QUI HUIUS SANCTI VIRI VITAM CONSCRIPIT, QUAM NECDUM POTUIMUS OBTINERE.

BEATVS Vbaldus Eugubij natus, nobilis quidem fuit genere, sed nobilior vitæ & morum integritate. Cum etiamnum infantulus esset & in cunis vagiret, patre orbatus est: ac deinde à patruo suo Vbaldo, cuius nomen acceperat, viro religioso, disciplina ordinis ecclesiastici imbuendus traditus est Priori ecclesiæ sanctorum Mariani & Iacobi martyrum, quam alius maiorem vocat: vbi literarum studijs applicatus, diuinas scripturas didicit. Accedente inde maiore ætate & maturiori iudicio, ut vidit eius loci fratres parum conuenienter viuere regulæ & instituto suo, ad ecclesiā S. Secundi se contulit, atque illic aliquandiu honestissimè versatus est. Videns autem beatæ memoriæ Ioannes * Grammaticus, Eugubina ciuitatis * Episcopus adolescentis religiosam & benè moratam conuersationem, ad suam ecclesiā eum conatus est reuocare, paternaque beneuolentia eius vitæ grauitati congratulans, crebro illum apud se detinuit.

Porro quidam ex cognatis adolescentis, carnali permotus affectu, aliquando secretò cum illo colloquens, cœpit eum ad contrahendum matrimonium inuitare, Proh dolor, inquit, parentum tuorum facultates consanguinei tui sibi vsurpant, tu verò nihil inde capis emolumenti. Igitur animum adijcias ad ducendam vxorem, quæ nobilitati tuæ impar non sit, atque ita poteris recuperare hereditatem tuam. At vir Dei Theobaldus huic consulitori respondit: Ablit, ut ego semel Deo dicatæ virginitatis meæ iacturam faciam, & carnis integritatem atque munditiam libidine victus prostituam. Quòd verò ad bona hereditaria attinet, portio mea Dominus est in terra viuentium, & pars hereditatis meæ est Deus meus.

Miracula
ad sepulcrum
eius.

Author in-
uocat S.
Domnolum.

Maij 16.
Cap. 1.

S. Vbaldus
puer discit
literas.

Videtur hic
locus men-
dosus.

Cap. 4.

Non vult
ducere vxor-
em post di-
catam Deo
virginitatē.

Postquam autem excessit adolescentiæ annos, & morum grauitas mirè eum omnibus comendauit in ea, quam diximus, ecclesia beatorum martyrum Mariani & Iacobi Prior creatus est, omnibus sua vota in eum studiosè conferentibus. Esti autem ea functio per se honorifica satis & honorata esset, at tamen loci eius clerici moribus erant deprauatis. Nulla enim apud eos visebatur ordinis & instituti Canonici obseruantia, sed religio omnis profus in obliuionem abiisse cernebatur.

Cap. 3.
Dissoluta
vita quo-
rundam de
Clero.

Psal. 67.

Annua mercede conductus erat, qui horis diuino officio persoluendo deputatus campanas pulsaret. Clerici verò in suis manebant adibus proprijs, comestationibus & somno dediti, ita vt tota ecclesiastici cultus obseruantia in solo ferè campanarum strepitu relicta videretur. In claustrum patebat aditus omnibus tum viris, tum foeminis, neque porta eius vnquam clauderetur. Habebant singuli suas concubinas, & contempta ordinis ecclesiastici disciplina, turpissimè libidini vacabant. Quid hinc, quæso, faceret vir pius? cuius ille vel consilium vel auxilium imploraret? Videbat ecclesiæ suæ cymbam adedò dissipatam & contractam, sciuissimisque procellis miserè quassatam vndique. Discruciabatur Deo deuotus animus, illis tempestatibus se videns implicatum, vt qui inter homines peruersos degens, frater esset draconum, & socius struthionum. Sed omnipotens Deus, qui euangelizantibus verbum suum dat virtutem multam, Vbaldo suo euidenter impertijt opem suam. Primum enim ex omnibus clericis illis, diuino fretus adiutorio, tres sibi adiunxit, quos comiter & benignè adhortando eduxit, vt ad præscriptionem Canonis cum ipso viuerent, eique arctius adhererent. Cum illis quoad potuit ita se gessit, vt iubeat regula, in claustrum, in mensa, in dormitorio.

Cap. 4.
Vixit in mo-
nasterio S.
Mariæ S.
Vbaldu.

Reformat
sui collegij
fratres.

Sap. 3.
2. Tim. 2.

Postea verò profectus est ad cœnobium beatæ Mariæ Portuense, vbi obseruabatur honestè satis Apostolicæ institutionis Canon vel Regula, & totius sanctitatis splendor in omnibus refulgebat. Atque illic tribus mensibus versatus est, fratrum illorum disciplinæ se subiiciens & accommodans, vt veritatis discipulus effectus, absque errore postea doceret alios, quod ipse prius visu & auditu didicisset. Inde autem discedens, canonici instituti Regulam secum attulit, eamque fratribus omnibus proponens, Deo bene fauente id consecutus est, vt cum eam iussisset ab omnibus obseruari, ab eo tempore cuncti sic se gererent, vt illa mandabat, eique se religiosè conformarent. Accidit tum res luctuosa sanè, Eugubina ciuitate maxima sui parte conflagrante, & tremendo Dei iudicio, etiam ipso beati viri cœnobio funditus pereunte. Cuius rei dolore non mediocriter pressus, ad Priorem eremi fontis auellanæ Petrum Ciriminensem abiijt, cuius tum mira vitæ sanctitas & virtutum fama passim celebris habebatur. Indicauit autem ei, quod & Prioratu se abdicare, & locum mutare constituisset. Sed ille blanditer eum obiurgans, & prudenter admodum exhortans, docuit pios tanquam aurum in fornace probari temptationibus, nec coronatum iri, nisi qui legitime certauerit, profususque graui culpa ipsum se obstricturum, si curæ suæ commissos fratres illo tam tristi rerum statu dereliqueret. Credidit ergo homo Dei Vbaldu tanti viri sermonibus, ocyusque non sine multa animi alacritate rediens, & combustam ecclesiam diuinitus adiutus coepit instaurare, & rerum amissarum damna vicinis incitantibus egregiè reparare: idque adedò, vt intra breue tempus illam ecclesiam non solum restituerit, sed etiam prædijs & possessionibus, cæterisque vitæ humanæ necessarijs rebus auxerit, vt incendium illud non aliquod attulisse detrimentum, sed magnum potius emolumentum & religionis incrementum comparasse videretur.

Cap. 5.

Nō sine mi-
raculo eius
codex con-
seruatur.

Recusat di-
os Episco-
patus.

Obseruandum est autem, virum Dei cum à cœnobio Portuensi cum Regula, vt diximus, reuerteretur, in illo itinere licet fatigatum nunquam fregisse ieiunium. Contigit verò, vt tum in nemore quodam cum socio nonnihil somni caprandi causa quieti se traderet, atque deinde expergescens, rursus itineri se daret, codice Regulae illic obliuione derelicto. Erat tū pluuia vehemens, & valde formidare coepit, ne aut illa codicem corrumpere, aut aliquis viator eum asportaret. Redijt verò ad locum, vbi codicem reliquerat, & enim licet iuxta viam positum nec ablatum reperit, nec vllis pluuijs aquis madefactum. Per id tempus excessit è vita beatæ memoriæ Petrus Episcopus, & in eius locum electus est Vbaldu. At ille fugam capeffens, tantisper in eremo delituit, donec alius subrogaretur. Fuit verò etiam alterius ciuitatis electus antistes, sed Romam profectus pedes ad Honorium Pontificem, quatuor sibi adiunctis Clericis, multa instantia & per se, & per quosdam Cardinales amicos suos egit apud illum, vt ab eo munere absolueretur. Annuit precibus eius sanctæ memoriæ Pontifex, nolens

nolens contristare habitantem in eo spiritum Dei.

Itaque diuina moderatione reseruatius ciuibus suis, gaudens redijt Eugubium. Cap. 6. Cuius vrbs Episcopus Stephanus post decessit, & Eugubini Vbaldu voluere habere successorem. Sed cum inter se non conuenirent eius loci clerici de præfule eligendo, Vbaldu Dei seruus cum quibusdam abiijt Romam, vt è Romana Ecclesia quempiam eligerent, quem reprobauerunt edificantes, fecit caput anguli: famulum tum is, qui lapidem, quem reprobauerunt edificantes, fecit caput anguli: famulum Vbaldu à suis quidem reiectum, à se verò, qui eius sciret merita, electum, pastorem constituit populi sui. Cum enim beatus Vbaldu & socij eius illos peterent à Pontifice, quos ille nulla ratione dare vellet, ipse Pontifex diuinitus instigatus Vbaldu eis nominauit Episcopum, iussitque vt illum ipsi quoque eligerent. Tam ergo ille honorificè electus, & honorificentius ab eodem Pontifice consecratus, Eugubium redijt, & in Episcopi cathedra resedit.

Psal. 17.

Præficitur
Eugubinis
Episcopus.

Cap. 7.

Virtutes
eius.

Cibus.

Vestes.

Lectus.

Preces.

Patientia
in signis.

Cap. 8.

Non fuit
alios vlcisci
iniuriâ ipsi
illatam.

Rare virtutis
exemplū

Cap. 9.

Non mutauit autem in illo honor optimos superioris vitæ mores, sed cum augmento dignitatis creuit etiam virtus mansuetudinis & probitas omnis. Nam supra quam ferat humanæ vitæ consuetudo, & mitis erat & humilis, tum quoque simplex, comis, humanus & affabilis. Porro tanta ei inerat carnis mortificatio, tolerantia laboris, mundi que contemptus, vt fidem excedere videatur. Summa eius erat patientia; & quæ hominum mensuram superaret. Parcus erat sermone, sed ipse sale sapientiæ semper conditus fuit. Victus modicus, & omnis inanis gloriæ expers. Cum enim de omni genere ciborum quantum parcissimè ederet, vt cenodoxiam abstinentibus insidiantem euitaret, pane sicco & arido magis utebatur, vt & corpusculum reficeret, & tamen escarum illecebris & delicijs non capebatur. Vestitus ei erat tenuis & mediocris, & qui non tam arceret frigus quam adduceret: eaque moderatione & mediocritate, vt nec magni esset precij, nec multa vilitate contemptus. Lectulum eius ornabat pauca palea, saccus paruus, & sic satis vile & exiguum operimentum. Si frigoris asperitate vrgeretur, caligas & femoralia sibi imponebat. Tam illi erant preces assiduae, vt omni tempore & quolibet loco sibi oratorium constitueret. Vixit vsque ad Alexandri 4. tempora in Episcopatu, tanta vitæ sanctitate & patientia praditus, vt etiam ab ipsis familiaribus suis sibi irrogatas iniurias placidissimè toleraret. Exclusus aliquando fuit à ianitore suo, & etiam ostio in fronte percussus, sed eam iniuriam voluntaria obliuione contriuit, nihil de vindicta cogitans.

Ciues quandoque instabant, vt quosdam præter ius anathemate percuteret: cumque id ille facere nollet, clerici omnes vetiti sunt ei inferuire, adedò vt ad offerendum sacrificium ne vnus quidem posset interdum ministrum obtinere: quod tamen tulit æquo animo. Reparabatur aliquando murus vrbs Eugubinae iuxta vineam beati viri, sed quippiam illic moliebantur cæmentarij, quod vineæ Episcopi detrimentosum fore videbatur. Prohibuit igitur modeste, ne pergerent in illo iniurioso opere exedificando. Ille autem, qui præerat structuræ, prohibitionem eius paruipendens, & sceleratè eum impellens, in calcem liquidam deiecit. Quæ ille calce totus tinctus surrexit, humiliterque tacens, sedatissimo animo domum reuersus est, perinde ac si nihil perpeffus esset. Eam iniuriam quidam eius affines & ciues vlcisci voluerunt, hominisque illius ædes demoliri, bona eius omnia diripere, & illum extra vrbum procul expellere: sed vir sanctus populum tumultuantem placidè compeffuit, & tanquam acrius se de viro illo vindicaturus, suo eum iudicio seruauit. Itaque adducitur coram episcopo, rogatur ab eo num velit iussis parere suis. Ille se facturum omnia pollicetur, etiamsi mortis sententiam in ipsum Episcopus pronunciaturus sit. Episcopus contra asserit sibi verissimile non videri, pacatè illum excepturum sententiam, quam ipse præduram in eum laturus esset. Perstat ille, & cum multa animi deuotione promittit se nihil eorum recusaturum, quæ Episcopus in eum statuere decreuisset. Admirantur omnes, suspensis animis expectant quid facer antistes in eum promulgaturus sit. Ecce autem alacer ille surgit è sede sua, propiusque ad hominem accedens, Præbe mihi, inquit, osculum filii. Deus autem & hoc & cætera peccata tibi condonet.

Orta est quandoque vehemens seditio in platea ciuitatis, & iam ad arma ventum fuit, ciuibusque inter se acriter confligentibus, non pauci hinc inde acceptis vulneribus extincti sunt. Eius rei fama vbi ad beatum Vbaldu aduolauit, non mediocri ille dolore

Suo periculo sedat plebem tumultuantem.

dolore affectus, ad locum pugnae anxius accessit: cumque nulla ratione commotus ciuium animos sedare posset, in confertam dimicantium turbam cursu rapidissimo se intulit, atque inter gladiatorum ictus & lapidum imbres incedens, de industria humi se abiecit, tanquam qui lethalem accepisset plagam. Id cernens furibunda plebs, eum peremptum existimauit. Itaque repente proieciunt arma, vellunt pilos suos, & ad tanti patris, ut ipsi quidem putabant, funus non solum viri sed etiam foeminae accurrunt: complent ciulatu aërem, & singuli eius caedem sibi imputant, se parricidij reos clamant. Ut autem sensit vir Domini hac arte tumultum illum confopitum, leniter sese subrigens, nuda manus significauit nullum sibi inflatum vulnus. Atque ita singulari Dei beneficio factum est, ut dum Episcopus se pro salute plebis in mortis praesens discrimen conijcit, & populus maneret incolumis, & episcopus non periret.

Cap. 10.

Solebat crebro ad locum, qui Fontis Auellanae dicitur, beatus antistes quietis causa secedere, & pro more quotidie Missam celebrare. Eius loci adiutus vel custos templi ad hanc rem diligentem ei operam nauabat, atque ea causa non mediocriter ab eo diligebatur. Accidit autem, ut aliquando eò veniente beato viro, custos ille grauissimè decumberet, nec multum ab ipso mortis aditu abesset. Id audiens vir sanctus, ad eum se contulit, eique prius salutatio dixit: Licet, frater charissime, admodum afflicta sis valetudine, at tamen, nisi molestum est, iubeas nobis porrigi librum, vestes & caetera Missae celebrandae necessaria. Ea postquam accepit, sub ipsa Missa rogauit Dominum pro monacho illo aegrotante, isque adeo totus conualuit, ut prius è lectulo surgere, quam Episcopus ad eum reuenteretur.

Sanat precibus hominem moribundum

Cap. 11.

Equitante quodam sancto praesule cum socijs quibusdam ad plebem sancti Crescentini, caecus quidam ei venit obuiam: qui ut ex praecedentium sermone comperit virum Dei adesse, cum multa obtestatione magnisque clamoribus rogauit eum, ut sibi copiam faceret manus suae deosculandae. Eam simulatque caecus oris osculo attingit, lumen quo quadriennio caruerat, latissimus recepit. Id sentiens vir Dei, terribiliter ei interdixit, ne quoad ipse superuinceret, ulli mortalium id indicaret. Sed non potuit manere occultum, quod Deus ad serui sui honorem voluit alijs innotescere. Fueratis caecus, aut certe alter quidam per visum admonitus, ut pro recuperando lumine beatum Episcopum adiret. Alius caecus venit quandoque ad eum, eius opem implorans: sed vir sanctus cognoscens eius animae saluti non expedire ut videat, optimis exhortationibus ad tantam patientiam illum adduxit, ut audiens pro luce corporae aeternae sibi in caelis promitti, nullo pacto visum sibi restitui voluerit. Alius quoque eodem affectu incommodo, cum decem annis nihil vidisset, intocato sancti viri nomine, curatus est: remque totam illi exponens, audiuit ab eo, ut non ipsius meritis, sed diuinæ bonitati id adscriberet.

Cap. 12.

Cuiusdam presbyteri digitus alterius manus intumuerat, vnde tantus eum dolor & cruciatus inuasit, ut quiete potiri non posset. Ei in visione sanctus praesul Vbaldo apparuit, signumque crucis exprimens super digitum, eum sanauit. Retulit is postea ad sanctum Episcopum, quid sibi contigisset, eique pro collato beneficio gratias egit. Ille vero acriter eum obiurgauit, & non sine quadam commotione animi vetuit, ne talia posthac dicere ausus esset.

Signo Crucis curat digitum presbyteri.

Cap. 13.

Conspirauerant inter se vnde decem potentes ciuitates aduersus Eugubinos, eorumque urbem admotis castris obsidebant. Tantus autem exercitus eorum fertur fuisse numerus, ut vix vnus ex Eugubinis posset illorum quadraginta opponi. Cernens id sanctus Vbaldo, instituit processiones, & triduo urbem cum populo circumiuit, attentissimè Dominum pro grege suo deprecans. Vbi dies pugnae aduenit, horrabatur populum ut bene sperarent victoriam ipsis a caelo adfuturam. Eugubini autem sibi benedictione muniti, procedunt extra urbem: Episcopus vero in murum vel locum editiorem ascendit, & crucis signum contra hostes edidit. Itaque qui Moysen orante Amelechitas aduersus populum Israeliticum pugnantem prostravit & in fugam compulit, ille beato Vbaldo itidem deprecate, Eugubinatorum inimicos adeo perterruit, ut primo congressu mox omnes terga verterent, proiectisque armis aufererent, & ne tum quidem formidare & tremere desinerent, cum ad suas essent reuertens, si aedes, vbi intra cubacula sese occultabant. Ex eorum spolijs Eugubini locupletati sunt.

Exod. 17. Item Crucis signo prostrat hostes urbem obsidentes.

Cap. 14.

Fredericus Imperator è Germania cum exercitu Romam profecturus, Eugubium peruenit.

peruenit. Nitebantur autem Eugubinatorum hostes eum concitare in illos: & ille quidem acceptis ab vrbe obsidibus, magnam pecuniam summam exegit. At vero sanctus Episcopus exiit ab vrbe, Fredericum pro suis deprecaturus, à quo sanè, cum eum intellexisset virum esse sanctitate conspicuum, honorificè & acceptus & habitus est, facile quod voluit impetrauit. Obtulit etiam ei Imperator scutellam argenteam, atque ad eius genua se submittens, illius precibus humiliter sese commendauit, obfidesque liberos in oppidum remisit.

Fredericus Imper. eum honorificè excipit.

Multas vir sanctissimus in hac vita afflictiones perpeffus est & morbos graues. Bis cruce fregit, & semel brachium. In eiusmodi perpeffionibus ille gloriabatur cum Apostolo, & tunc animo fortiorem se sentiebat, cum acrioribus corporis doloribus premeretur. Ex carne illius, praecipue vero ex pessimo lateris vlcere sanies intolerabilis effluebat, nec tamen id impedimento sibi esse voluit, quo minus exerceret Episcopi manus. Ante obitum suum biennio ferè grauissimè laborauit aduersa corporis valetudine, ut siquid fortassis terreni pulueris ei inhæreret, id clementissimi patris Dei castigatione aboleretur. Morte autem propius accedente, corpus planè viribus destituebatur: itaque factum est, ut decimo ante decessum suum die ab ecclesia S. Laurentij in suas aedes reportaretur. Sed iam antè die sancto Paschae, durissima licet praesens aegritudine, ita ut vix è lecto subrigere se posset, orante populo precibus à Domino obtinuit, ut per seipsum nullius adiutus opera surgeret, Missam celebraret, & ad populum sermonem haberet. Inde cum esset eis benè precatus, ad lectulum redijt. Prædicte Pentecostes ciues cum foeminis ad eum veniunt, cercos incendunt, eius exitum pijs animis praestolantur. Toto illo sabbato & sequenti Dominico sacra Pentecostes die cum primis reuenter illum adire, colere, custodire studuerunt. Beatum se credidit, quisquis eius vel manus vel pedes exosculari potuit. Precibus eius omnes sese commendauerunt, & si quis meminisset se eum offendisse, obnixè rogabat errati veniam sibi ab illo dari. Ingrauescente interim morbo, vir sanctus proxima inde nocte, ecclesiasticis perceptis sacramentis, orans & psallens spiritum Domino reddidit 17. Calendas Iunij: apportatusque in aedem beatorum martyrum Mariani & Iacobi, honorificè colitur & celebratur. Dilata autem est sepultura eius usque in feriam quintam Pentecostes, tum propter agrorum, qui frequentes eò aduentabant, curationem, tum propter multorum deuotionem: nec tamen corpus eius vlla ex parte corruptum fuit, sed suauissimo fragrans odore, ab aliquot Episcopis honorificè mandatum est sepulturae in canonica sua iuxta muros ciuitatis, vbi usque in praesens quiescit prorùs incorruptum, & infinitis clarens miraculis.

Cap. 15.

2. Cor. 12.

Ecclesiasticis munus sacramentis decedit è vita.

Cap. 16.

Miserunt interim boni ciues Eugubini legatos ad eos, qui hostili in ipsos erant animo, orant ad tanti patris funus securi accedant. Remittunt sibi mutuas offensiones. Quanta autem gloria in caelos admissa esset beati antistitis anima, per miracula, quae ad exanimè corpus fiebant, declaratum est. Coepit enim diuinis coruscare miraculis, qui pannis iacebat inuolutus. Mulier quaedam, Maria nomine, diu contracta fuerat. Ea accessit ad locum, vbi eius corpus iacebat, petijtque sibi exhiberi misericordiam. Aberat tunc quippiam è vestibus pontificalibus ad manum sancti viri. Id vbi allatum fuit ab eius cubiculario, & manui appositum, infirmi curari, demones ex obsessis fugere coeperunt. Ea enim, quam diximus, foemina postquam sancti corpus attigit, sanata est, magna iam velocitate discurrens, cum paulò antè vix testudineo potuerit gradu incedere. Qua causa laudatus est ab omnibus Deus, pulsatae sunt campanae, beatus Vbaldo sanctus praedicatus est, miraculis eius sanctitatem declarantibus.

Miracula ad corpus eius.

Cap. 17.

Hoc quidem ab eius obitu primum fuit signum vel miraculum, quod multa alia sunt consecuta. Quatriduo enim illo, quo mansit inhumatus, caecis visum, auditu surdis, claudis ambulandi, mutis loquendi facultatè restituit, profligauit demones, multosque variis affectos morbis curauit. Praedixerat ille adhuc viuus, què esset habiturus successorem. Eodem autè momento, quo fuit in monumento conditus, in templum ile ingressus est, in eumque vota omnium sic collata sunt, ut nullus prorùs ab eius electione dissentiret. Paruit inde non defuisse illi etiam prophetiae spiritum. Inoleuit tum apud Eugubinos ciues consuetudo, ut toto ferè anno cum candelis accessis ad S. Vbaldo venirent tum viri, tum mulieres, idque cum processione quadam. Si qui autem venire non possent, illi eò adducebantur. Personabant in vrbe cantantium voces, nox à lumi-

Prophetia eius.

Magno studio colitur ab Eugubinis.

Tob. 13.

à luminum splendore in diem versa visébat, pulsus totius noctis tenebris. Quod de Hierusalem Tobias prædixit, pervicos eius cantatum iri Alleluia, id Eugubij iam impletum cernebatur, quando per omnes eius vicos & plateas laudes Domino promebantur. Deinceps verò omnium ore canitur Vbaldus, sermone omnium Vbaldus sanctus prædicatur, nomen eius apud omnes celebratur. Eo defuncto, pacis abundantia & iustitia pauperibus exhibenda orta est, iustitia enim eius manet in seculum seculi. Eodem enim anno inter Eugubinos & Comitatum pax reformata est, & diuturnum bellum omnino consopitum est. Tanta verò in pauperes benignitas & humanitas declarari cœpit, ut contra morem nō iam pauperes necesse haberent stipem ab aliquo emendicare, sed ipsi potius rogarentur, uti oblatam accipere ne recusarent. Iucundum sanè spectaculum erat, videre in ecclesia ducētos, trecentos, nonnunquam quadringentos inopes alimenta accipere, & omnibus omnia, quibus egerent, assatim suppeditari. Afferebantur copiosè omnis generis escæ & reliqua tum sanis tum ægris necessaria ex pagis & castellis. Floruit sanctus Vbaldus anno salutis millesimo ducentesimo decimo.

Eugubino-
rū insignis
liberalitas
in pauperes

S. POTENTIANÆ VIRGINIS HISTORIOLA,
EX MARTYROLOGIO, QVOD BEDÆ
adscribitur.

19. Maij.

S. Potentiana pariter.

Sanctissima vita.

Obitus.

Ex Vuardo

ROMANÆ natale sanctæ Pudentianæ vel Potentianæ virginis: quæ illustrissimi generis, Pudentis, discipuli beati Pauli Apostoli, filia erat. Cuius mater Sabinella, soror verò Praxedis, quas pater earum in omni religione Christi erudit, virginesque Christo dereliquit: Quæ post obitum sancti patris in omni exercitatione pietatis ita excreuerunt, ut nocte dieque incessanter hymnis & orationibus cum familia sua Domino infrenent, beato Pio Urbis Episcopo cum eis in laudibus Dei participante. Remunerationem igitur pro pijsissimis laboribus suis percepturæ, post innumeros agones, post multorum martyrum venerabiliter exhibitas sepulturas, post omnes facultates in visceribus pauperum inclusas, Christo quæ fideliter commendatas, tandem de terris ad Christum migraverunt, Potentiana venerabilis quartodecima Calendas Iunij, posita in cœmeterio Priscillæ, via Salaria: Praxedis verò virgo æquè sanctissima, duodecima Calendas Augusti, & ipsa cum sorore iuxta patrem sanctum sepultra. Eodē die beati Pudentis, patris supradictæ virginis, qui ab Apostolis Christo inuestitus baptismo, innocentem tunicam vsque ad coronam vitæ immaculatè custodivit.

VITA S. DVNSTANI ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS, EDITA AB OSBERTO Monacho Cantuariensi. Claruit is Osbertus Anno Christi 1020.

PRAEFATIVNCVLA AVTHORIS.

Psal. 150.

QUIA Deum in sanctis suis mirabilem, prophetica voce laudare iubemur, cum in his, quæ in B. Dunstano, primæ metropolis Anglorum pontifice, mirabiliter operari dignatus est, quorundam simplicium in bono fratrum non despiciendæ voluntati obtemperantes, vsitato more loquendi, styli officio laudare decreuimus, scriptis, quæ alio quodam elocutionis genere ipsa gesta commemorant, sapientium virorum considerationi relictis.

VITAE

VITAE HISTORIA.

BEATUS ergo Dunstanus ex nobilissima gentis Anglorum prosapia originem ducens, eo nobilitas in huius mundi lucē prodijt, quo sub materni sinūs ipso adhuc angustia clauso, diuino miraculo designatū est, præclarum mundo per eum lumen oriturum. Cum etenim mater eius eo grauida, spe prolis futuræ lætaretur, dies purificationis B. matris Dei festius illuxit. Multitudo ergo vtriusque sexūs hominū, pro excellentia tantæ festiuitatis circumquaque coacta, fluxit ad ecclesiā, quæ antiquitus Glasconia de lignis miro opere edificata, in honorem erat eiusdē Dei genitricis consecrata. In qua multitudine multos nobilitate dignitateque præcellens pater sancti Dunstani, Herstanus nomine, cum Chinedrita matre eius, ad Dei seruitium properabat, ambo cereos, quos pro ritu ipsius diei Deo offerrent, deferentes. Iam Missæ officium celebrari cœperat, & immensus populus immensa luminum claritate resurgens, in domo Dei laudibus diuinis intendebat. Tunc subito in sua serenitate cælo manente, admirantibus cunctis, cuncta simul luminaria extincta sunt. Adspiciunt igitur singuli super se inuicem, ac pro nouitate insueti prodigij, metu nimio percelluntur. Verum dum attoniti starēt, & quid certi de tali euentu sentire deberēt, ignorarent, creditis vultibus, intuentur flammā ignis cælitūs labi, & ceruum, quem mater Dunstani in manu tenebat, ex ea accendi. Qui ergo prius de luminarium extinctione magnopere fuerant admirati, nunc tam de cælestis flammæ emissionē, quàm & de cerei prægnantis mulieris accensione, maiori sunt admiratione perfusi. Accedunt itaque singuli ad lumen cælo demissum, & inde recipiunt lumen amissum. Ex eo tempore cultus & reuerentia omnium circa Chinedritam ac virum eius magnificè aucta est. Nam sicut eos nobilitate, diuitijs & gloria mundi inter homines eminere sciebant, ita sanctitate vitæ in conspectu Dei ex signo, quod acciderat, enitere intelligebāt. De prole etiam, quæ expectabatur, spe magni boni tenebantur, & Deum, ut in gaudium atque lætitiā parentibus suis & omnibus benè volentibus eam nasci, crescere, dilatarique concederet, deprecabantur.

Dehinc instante partūs tempore, puer eleganti forma nascitur, & post dies paucos sacro fonte regeneratus, Dunstanus, videlicet, montanus lapis, nuncupatus est. Is vbi teneros annos infantia exiuit, à parentibus ad præfatam sacratissimæ virginis templum ducitur, ac pro vita eius atque prouectu Deo preces & munera offeruntur. Ob quæ deuotionis obsequia ipsis in loco pernoctantibus, apparuit vir quidam angelico speciosus amictu, qui puerum coram eis per manum accipiens, & cum hinc inde modesto discursu per atrium ducens, dixit illis: Sic edificabitur locus iste ad conuersationem illorum, qui siue à pueritia in seruitio Dei nutriendi, siue à prauitate veteris vitæ in nouitatem gratiæ Christi per hunc puerum sunt cōuertendi. Hæc illi videntes & audientes, valde gauisi sunt, & misericordi Deo vberes gratias super admirabili gratia eius retulerunt. Deinde puero diligenti studio in ipsa ecclesia sub cura magistri commendato, tum ut literas disceret, tum ut Dei seruitio sedulus inhereret, ipsi in sua reuerſi sunt. Dunstanus igitur literis traditus, & eis vltra, quàm ætas sua ferre poterat, die ac nocte intentus, languore graui corripitur, & gemebunda in dies vexatione tortus, vsque ad exhalationem vltimi flatūs producit. Sed cum iam velut mortui contiguus iaceret, & confluens cœtus vicinorum morrem potius, quàm vllum sanitatis remedium expectaret: en circa mediæ noctis silentia per gratiam Dei visitatur, & integræ sanitati contra omnium opinionem donatur. Illic stupentibus cunctis lecto desilit, domum exit, ad ecclesiam, pro reddita sibi sanitate Deo gratias acturus, impiger tendit. Cuius deuotioni diabolus inuidens, eumque à proposito desistere nitens, simulato teterrimorum canum globo, immani latratu ac terrifico impetu in eum ruit. At ille sciens dæmonum esse figmenta, inuocato nomine Christi, signo sanctæ Crucis armauit, arreptamque virgulam, quæ fortè iacebat in via, contra illorum malignorum incurſus vibrauit, & sicut ventus fumum, sic omnes à facie sua fugauit. Post hæc ad ecclesiā ianuam veniens, eam vndique obseratam inuenit. Huc igitur illucque deambulans, & oratoriū intrare desiderans, scalam ad parietē templi erectam ascendit, quæ in superiora recti nitentibus asscēdendi viam præstare solebat. Quā puer Domini nescienter asscēdēs, atque ad fastigiū ecclesiæ ascendendo pertingens, nullū, quo ingredi

Maij 19. Cap. 1.

Festum Purificationis B. Mariæ.

S. Dunstani parentes. Ritus offerendi cereos.

Mira res.

Cap. 2. Dunstanus nascitur.

Visio partum.

Adhibetur scholæ.

Diuinitus sanatur.

Profigat dæmones.

Vide mirā rem.

ingredi posset, aditum reperit, indeque statim ex altera tecti parte descendere coepit. Deus autem, qui delectabatur innocētia cordis eius, viam inter inuia ipsa disponebat gressibus eius. Tunc repente angelico ministerio sublatu, intra ecclesiā, omni ex parte clausam, ipso puero, quid circa se diuinitus ageretur, ignorante, coram altari depositus est. Hi autem, qui prius in domo agroranti deseruiebant, ipsum egredientem secuti sunt, contemplantesque rei euentum, fidele testimonium diuino miraculo perhibuerunt. Puer verò, cum manē ante altare leui sopore quiescens inuentus, & quasi modo illuc venisset, qui serò morti proximus habebatur, interrogatus fuisset, hoc se nescire pia simplicitate professus est. Omnes ergo, qui tunc temporis rem audierē, mirati sunt, & Deum, vt gratiam suam multiplicaret in puero, deuoto affectu deprecati sunt.

Cap. 3.

Humilitas egregij adolescentis.

Iam adoleſcētiae decus Dunstanus induerat, & ipse humilis atque submissus omnibus erat. Nam cum illum omnes honorare, illi suum obsequium exhibere fatigerent, & affabilitatem sibi ab illo exhibitam magnā estimarēt, ille e contrā nihil in se dignum honore, nihil alicuius dignum obsequio iudicabat: Immo quicquid affabilitatis seu commodi quiuus exhibebat, gratiā exhibentis, non suis meritis, ascribebat. Promptus itaque erat ad ministrandum omnibus, & ipse ad suscipiendum aliorum ministerium tardus. Inter hæc rogatur à suis, quatenus in fortem Domini transeat, & in quibus seruiat Christo, sacros ordines suscipiat. Annuit ipse petentibus, atque vt liberius oratorium frequentare, luminaria accendere, manibus sacerdotum ac Leuitarum aquam fundere, vinum & aquā in Eucharistiam corporis Christi subministrare, legere atque cantare in officio diei ac noctis posset, minores gradus suscepit. Videres igitur illum omnia mundi oblectamenta calcare, ludicra iuuenum fugere, maiorū colloquijs delectari, in fouendis pauperibus assiduū esse, & ad quæque pietatis opera sollicitus inuigilare. Si autem aliquando, vt fit, à coartancis suis ad mundi vanitates inuitabatur, obtendebat potius necessariū oportere se illis & illis ecclesiasticis ministerijs curam adhibere, & ea, quæ in seruitio Dei legenda erant vel canenda, præuidere. Sic seruis Dei se & à mundi contagijs purū custodiebat, & proposita rationabili occasione, nulli scandalum, nulli, in qua Deum quis offenderet, aliquā causam suggerebat. Summum itaque studium in oratione, in sacra meditatione, in diuinorum librorum lectione habebat: in ijs semper Deo adherere, Deum in mente habere, quid voluntati Dei potissimum placeret, edificere gestiens. Vnde factum est, vt & quæ Dei sunt inuestigaret, & eius iugi consideratione fretus, cuncta peccati inquinamenta deuicaret. Proximus ergo ac familiaris Deo effectus, omnibus in ipso piè viuētibz charus factus est & acceptus.

Cap. 4.

1. Cor. 10.

Cōfert se ad Archiepiscopū Cantuariensem.

In aula regis Angliæ adducitur, & illic religiosè versatur.

Audita inter hæc fama venerabilis Athelmi Cantuariensis Archiepiscopi, fratris scilicet patris sui, eum audire atque cum eo habitare disposuit. Videns enim lasciuias seculi, & iter ad adolescentis, viam vitæ retinere volentis, valdè lubricum, & laqueis vndique plenum, illudque Apostoli meditās: Qui stat, videat ne cadat: timebat, ne si loco, quem lasciujs & voluptuosis delicijs affluere in circuitu suo, & hoc inter notos suos videbat, non cederet, à statu rectitudinis, aliquo euentu deceptus, miserando casu decideret. Hac ergo intentione ductus, accepta à parentibus suis licentia, præfatum antistitem adiit, & quò vitæ suæ qualitas ad modum cōuersationis eius iugiter informaretur, sedulus ei adhæsit. Verum cum elapso aliquanto tempore pontifex in moribus adolescentis omnia, quæ verè religioni cōgruerent, perciperet, & ex dono gratiæ Dei, qua fuerat adspiratus, Deū multa suæ maiestatis opera per eum in futuro facturū præuideret, ipsum ad solatium regis Ethelstani secum duxit, & ei magno affectu fouēdum, necnon à cunctis aduersis suo nutu protegendum, pio studio commendauit. Quem ipse benigna mente suscipiens, iuuenem dulciter amplexus est, & multo sinceri affectus amore percoluit. Dunstanus itaque licet in palatio regis terreni conuersaretur, ac pro sua industria & ad omnes affabilitate charus haberetur, nunquam tamen religionem, quam à puero conceperat, quemlibet defectum in suis actibus pati sinebat: sed quo labilius inter vitiorum fomēta gradiebatur, eo firmius, ne ab ipsis aliquo modo deijceretur, præcauebat. Sciens quoque ociositatem inimicam animæ esse, nunc istis, nunc illis operibus intendebat, & diuersitate eorum, subrepens fastidium sibi tollebat. Peritia nanque scribendi, pingendi, quicquid vellet, in cera, ligno vel offe sculpendi, & ex auro, argento, ferro vel ære fabricandi ita claruit, vt à multis quammaximè admirationi haberetur. Super hæc instrumentis musici generis, quorum scientia non

non mediocriter sultus erat, non tantum se, sed & multorū animos à turbulentis mū. sinegocijs sæpè demulcere, & in meditationem cælestis harmoniæ, tam per suauiam. Vt sit vsus verborum, quæ modò materna, modò alia lingua musicis modalis interferebat, musicis instrumentis, quàm & per concordem concentum, quem per eos exprimebat, concitare solebat. Propter hæc igitur à multis frequentabatur, & ab eo multa fieri petebantur. Ille autem, quoniam erat ad omnes charitate diffusus, nulli negabat, quod vellet ab alio sibi concedi.

Hæc inter opera sua rogatur à quadam matrona, religiosa quidem & studium habente placendi Deo, domum suam venire, & orarium sibi, quod ad ornatum & ministerium Ecclesiæ inaurare volebat, artificiosa, quā in auri opere imitaretur, arte præpingere. Iam Dunstanus in manibus opus habebat, & cithara eius, quā ad domum veniens, secū fortè detulerat, parieti affixa, iuxta pendebat. Cœpit ergo ipsa cithara nullius hominis tactu pulsata, per se antiphonam istā distinctis vocibus resonare: Gaudium sanguinem suum fuderunt, idè cum Christo gaudebunt in æternum. Ad hæc admiratio non parua comprehendit omnes, qui in domo consistebant. Singuli ergo deflexis oculis ab opere iuuenis, quò prius intenderant, vultus & aures ad citharam erigebat: & alij quidem simplicem vocem chordarum aures captabant: Dunstanus verò, quid sonus depromeret, quid ve moneret, solus intelligebat. Intelligebat enim, in eo, quod citharizabatur, quia si cum Christo vellet in æternum gaudere, non formidaret, si necessitas vrgeret, pro eo sanguinem fundere: nec anima eius gaudium in cælis adipisceretur, si Christi vestigia non sequeretur. Itaque citharœdum istum, verè angelico modulamine administratum, ita accepit, quasi ex sensibili præsentia Dei doceretur, quid sibi idem ceptus foret agendum.

His ita se habentibus, ij qui primò virum valdè se diligere demonstrabant, & ei quasi fidelem societatem in cunctis conseruabant, nunc prouectibus eius inuidere, & eum sinistris artibus vt, ac mansuetum ad omnes habitum eius, hypocrisis & quorunque simplicium deceptioni magis, quàm alicui religioni inseruire, conuiciari cœperunt. Ad cuius calumniæ firmamentum id, quod in cithara factum fuit, velut quoddam argumentum inducunt: adstruentes in huiusmodi instrumento nil tam insolitum fieri potuisse, nisi constaret aliquo diabolico carmine licè per eum, cuius erat, antea tactū fuisse. Quid plura? Crescit iste nequissimus rumor, & indies sit seipso deterior. Spargitur per aulicos, & perducitur vsque ad principis aures. Rex ergo & multi ex primoribus, qui hominem paulò antè magni pendebant, vultus suos, vt potè, ab illo, qui iam ipsis despectui esset, auerrebant. Quod Dunstanus aduertens, & ne in peius proficerent, nõ nihil metuens, malignorum hominum iracundiæ cessit, & ad cognatum suum Elphægum Vuētanum episcopum, cognomine Caluum, profecturus, curia regali decessit. Quod præfatæ malitiæ commentatores agnoscentes, viam obseruant, eumque cum socijs comprehendentes, equo deijciunt, iniurijs multis afficiunt, & acriter flagellatū ac vincitum, in horrido coeno præcipitatum relinquunt. Ne autem penitus ab eis perimeretur, per gratiam Dei, quæ illum suis in posterum reseruauit, quædam ingens molossorum multitudo obstitit, quæ ex in sperato in eos horridis latratibus irruens, adolescentem defendit. Quod ille percipiens, prauorum hominum miseratus errorem, canes eis factos humaniores gemens, erubuit. Veruntamen Deo super ineffabili gratia ex intimo corde gratias agens, sensu ipso percepit, in se cantum citharæ non nihil sibi significasse. Interea vicini, prædicto molossorum latratu audito, perterriti accurerunt, quid acciderit discere gestiētes. Er agnoscentes quod factum est, illos nequam homines, iam fuga dilapsos, detestati sunt, & Dunstanum de coeno educentes, fouēdum ad sua perducunt.

Profectus dehinc, venit ad memoratū episcopū, & aliquāto tēpore degit apud ipsū. Erat autè episcopus idem magnæ in Christo religionis, & apud omnes id locorū conuersantis magni nominis. Egit igitur industria, qua vigebat, vt Dunstanus monachus fieret. Proposuit ei inter alia, monachi vitam, viam esse perfectionis, de qua Dominus illi, qui se omnia legis mandata dixit seruasse: Vnum, ait, tibi deest. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me. Et adiecit: Ista fili, si vis, vt ea, quæ in te iam magni boni spem præstant, perfectionis culmen attingant, necesse habes omnia, quæ in seculo possides, relinquere, & Christi vestigia nudus sequi. Ad hæc ille quædam, quæ sibi rationis videbantur, cum objiceret, nec subito assensu his, quæ dicebantur, animum submittere vellet, tamen non parum in ipso verba

Hh

Ponti.

Vt sit vsus musicis instrumentis.

Nota miri quiddam.

Cap. 6. Patitur obstaculos.

Rex se ab eo auertit.

Ab æmulis multa patitur.

Canes eum tuentur.

Cap. 7.

Monachi vita, via perfectionis. Matth. 19.

Pontificis operata sunt. De nuptijs quippe, quas se facturum certo sibi ipsi ante promissum rat, iam vtrum eas faceret, an non, dubius fluctuabat. In qua dubietate constitutum, nutu Dei, valida febris inuasit, & in tantum corpus eius attenuauit, vt nihil minus, quam de ducenda vxore cogitaret. Cum iam aliquantum sopito languore, verba Pontificis, & duritiam sui cordis, in se reuersus, ad mentem reduceret, suspirans grauiter erubuit, quod potentior in eo fuit tertianæ febris igniculus ad extinguendam carnis suæ concupiscentiam, quam ille ignis, quem, vt in fidelium cordibus vehementer arderet, Dominus venit mittere in terram. Verfa igitur vice, ardorem ignis diuini in se succedens, carnalibus illecebris funditus renunciauit, seq; perpetuo virginem perfecturaturum, diuinitatis confusus auxilio, vouit. Mittens itaque, Episcopum fecit ad se venire, & apud eum poenitentiam egit, quod illi viam perfectionis suadenti, non ita tim obtemperarit, quod habitum religionis monasticæ ad verbum eius non suscepit. Quibus antistes auditis, gaudio gauisus est magno, & de conuersione iuuenis immensas grates persoluit largitori omnis boni Deo. Dunstanus ergo monachus sine dilatione factus est, & deinde legitimo tempore per canonicas sacrorum ordinum successiones, etiam ad sacerdotij gradum ab eodem Episcopo prouectus.

Luce 12.

Vorum perpetua virginitatis Deo nuncupat.

Fit Monachus.

Cap. 1.

In arctissima degit cellula.

Egregie tractat demones, ipsi illudere volentem.

Demones vtfacile vincantur.

Insignis pudicitia.

Cap. 9.

Post aliquantos nouæ conuersionis suæ dies Glasconiam Dunstanus perrexit, & ibi iuxta Ecclesiam sanctæ Dei genitricis & virginis Mariæ, in qua lumen, vt supra meminimus, cælitus emicuit, sibi domunculam ad eod paruulam fecit, vt mirum habeat, qui eam nouerunt, qualiter ibi viuus homo degere potuerit. Ipsemet enim eam mensuratum, & nihil vltra quatuor pedes in longitudine, nec plus, quam duos ac semis habere in latitudine. Altitudo autem staturam hominis concepit. In medio ostij, fenestra est, illic ergo conuersari, orare, psallere, nonnulla, quæ loci angustia patiebatur, manibus operari, & vni Deo vt placeret per omnia & in omnibus, operam dare visus est. Quibus eius exercitijs antiquus humani generis aduersarius inuides, sicut eum à curia regis nuper expulit, ita qualiter à loco isto expelleret, malignus sollicitus fuit. Quadam igitur vice, cum vir ipse iam die aduersascente fabrili intenderet operi, addiit fenestram ipsius demones vnus, humana effigie reclusus, rogans sibi nescio quid operis ab homine fieri. At ille pietatis affectu ex more permotus, intermissis his, quæ faciebat, parabat se ad satisfaciendum postulanti. Interim is, qui venerat, formam ac verba mutare, vt nunc senis, nunc pueri, nunc lasciuæ puellæ, æstimares te vultus cum voce videre. Quod Dunstanus audiens, protinus quis esset cognouit: & sedes, motus eius patienter se ferre simulauit. Sumptis interea tenaculis, quibus calida ferra tenere solebat, fortiter ea igniuit, & candentia de fornace subito proferens, monstrum per nasum arripuit, & strictissimè tenuit. Videres itaq; pulchrum certamen inter amicum Dei & inimicum. Ille ardorem sentiens, ac derectis insidijs, superbiam suam deiectam non tereus, totis nisibus conabatur euadere: Iste illum retinens, & intrò viriliter trahens, labatur quod in nomine Christi poterat de inimico eius triumphare. Tandem cù de decore à viro abiectus, fugit, & per plateam currens, querula voce clamitabat, dicens: Væ, quid ille caluus fecit? Væ, quid ille caluus diabolus fecit? En me miserum, misericordiæ opus ab eo perentem, miserè afflixit, & nil mali de eo merentem, ille malignitatis suæ longo cruciatu combussit. Has voces multi audientes, & eas manè viro reuerentes, sciscitati sunt, quidnam hoc esse potuerit? Quibus ille: Dæmonum, ait, insidias sunt, qui suis fallacijs nos volunt in quietare, si possint. Sed si in seruitio Christi stabiles fuerimus, leuiter eos illius adiutorio deuincemus, & confusi fugient à nobis. Hæc dixit, & securus postmodum in sua domuncula habitauit. Nec enim in ipso loco vnquam amplius eum inimicus aggredi ausus est, in quo talem belli apparatus in primo congressu fortitus est. Ex eo igitur tempore, cum munditia cordis, tanta claruit in Dunstano pudicitia corporis, vt omnes, qui vitam illius nouerunt, similem angelo iudicarent. Vnde complures vtriusq; sexus homines, tam diuites, quam non omni ex parte locupletes, ad eum properare, eum de salute consulere, ab eo de via vitæ festinabant in forum. Ipse autem singulis, prout quisque opus habebat, sua verba dispersiens, quenque ad voluntatem Dei instituebat.

Cum hæc sunt, venit ad eum mulier quædam Elfgina nomine, quæ ab ineunte ætate grata fuit & accepta regibus Angliæ, tum quia bonis moribus & castis actibus erat prædita, tum quia filios eorum educando & nutriendo, gnara fuit atque sollicita. Hæc ergo, audito Dunstano, habitationem sibi prope oratorium sanctæ Mariæ instituit, vbi ad eam Dunstanus venire, eam de prouectu bonorum operum, de spe retributionis futuræ, de gaudio regni cælestis imbucere possent. Et factum est: quicquid ei Dunsta-

Dunstanus dixit, ita opere implere sollicita fuit, ac si ab ore Dei corporeis auribus id acciperet. Quapropter diebus ac noctibus Ecclesiam frequentare, orationibus instere, egenis de facultatibus suis, quibus affluebat, largiter ministrare, & prorsus ijs, quæ Deo placere posse sperabat, sedula studebat operam dare. Circa venerationem verò beate Matris Dei, quam deuota extiterit, ex eo aliquantum aduerti posse putamus, quod ipsa nonnullos clericos in templo eius fecit: quibus, vt die noctuq; seruitio ipsius liberè inuigilarent, omnia, quorum opus habebant, abundanter subministrabat. Ipsa quoq; pia Domina pro fidei famula sua multa faciebat, quando ab ea quippiam rationi consentaneum postulabat. Verbi gratia: Rex Ethelstanus cum quadam vice Glasconiam venisset, diuertit propter loci religionem ad præfatam sanctæ Mariæ ecclesiam. Quod illa sciens, rogat eum, quatenus dignetur in domum suam diuertere, & aliquantulum quieti indulgere, ac modicum cibi potusque in vera charitate suscipere. Concedit rex, licet inuitus, nolens scilicet eam, quam & sibi ex antiquo familiaritatem habebat, & nunc deuotam Deo nouerat, cõtradicens in aliquo offendere. Læta igitur non parum effecta, se ad regium ministerium totam impendit: & præuidens ea, quæ tali negotio conuenire sciebat, nihil eorum, quæ volebat, minus esse aduertit, illo duntaxat potu excepto, qui medo vocatur, quo Angli quam maximè vti solebant. Verens ergo, ne huius inopia aliorum copiam obnubilaret, oratorium piæ Mariæ, ipsius suffragium de re postulatura, ingreditur. Et solo prostrata, orat eam, quatenus sua prece à Deo obtineat, vt memorato liquori, vnde parum habebat, diuinæ suæ benedictionis augmentum infundat. Mira res: Rex, magna suorum multitudine sepius, ad prandium sedet, & prandentibus de præfato potu copiosè hincinde defertur, semperq; vasculum, vnde hauriebatur, solito plenum inuenitur. Factumq; est, vt rege à loco discedente, in vasculo minimè appareret, quod inde quicquam sumptum fuisset. Hæc idcirco hic infernimus, vt quantum verba viri Dei consiliaq; profecerint, huius exemplo intelligamus.

Elfgina religiosa forma optime ab eo instituitur.

† quibus

Beatissima mater Dei auget potum ad preces religiose matronæ.

Cap. 10.

Igitur cum ipsius suæ famulæ merita Deus vellet æterna quiete remunerari, paterno eam verberare percussit, volens scilicet illam, hoc ordine ab omni peccati macula castigatam, numero filiarum cælestis Hierusalem celerius aggregare. Quam vbi Dunstanus ægrotare cognouit, venit ad eam, ac de salute animæ eius, de gloria vitæ æternæ, de pœnis gehennæ & harum in infinito sine ipsi locutus, illam ad sectandam vestigia Christi, nuncio remisit huic seculo & rebus seculi, exhortatus est. Ad quæ illa: Cùm ea, quæ mei iuris sunt, Christo relinquo, atque vt ea distribuas, secundum quod illi melius placere cognoueris, tibi impono. Nec enim in hac vita aliquid æquè charum habeo, nec alicui, sicut tibi, per omnia credo. His ille auditis, omnia ferè, quæ in mobilibus ipsa habebat, pauperibus sine mora distribuere cœpit, alijs interim ad ecclesiarum consolationem pro temporum qualitate seruatis. Iam dies in vesperam declinabat, & Dunstanus, ne à nocte extra cellulam deprehenderetur, illuc properabat. Ibat itaq; vespertinum officium psallens, & cum ante fores ecclesiæ perueniret, nec eam intrare, quia clausa erat, valeret, substitit, volens pro foribus perficere horam, quam inceperat. Tunc subito ex dulcedine psalmodiæ, vti plerunque accidere solet, mente compunctus, oculos ad cælum subleuat, & conspicit inde columbam miri cæloris præpeti volatu descendere: quæ aëra scintillantibus radijs fulgore diuerberans, domum morientis matronæ, ipso considerante, subintrat. Illic reflexo gressu, concitus redit, & ante cubiculi introitum stans, torum habitaculum incredibili videri affectum nitore, eamq; interiùs audit cum quodam de iucunditate patriæ cælestis sermonem conferentem, & eidem innumeras gratias persoluentem.

Cap. 11.

Cuius rei sine patienter expectato, tandem ingreditur, & præter eam neminem inueniens, quis fuerit: interrogat, cum quo loquebatur. Ille idem, ait, qui tibi ante fores ecclesiæ psallenti, priusquam ad me venires, apparuit: ille, inquam, me visitare dignatus est, & suæ mihi consolationis gratiam prærogare. Quapropter dico tibi amicorum charissime, ne tu, vel aliorum quis de meo discessu doleat: quia non poena infernalis, sed gloria me suscipiet regni cælestis. Tantùm precor, vt cras manè ad me venias, & mihi cum sacramento sacræ inunctionis, viaticum Dominici corporis tradas. Annuit ille, & diluculo reuersurus, tristis simul & lætus in suam domunculam abiit. Humanitatis namque affectu contristabatur, quia tanto solatio destituebatur, ad præsens: sed altera consideratione magnam in corde lætitiā concipiebat, propterea quod ipsam, cui æternam salutem vnice concupiscebatur, eandem salutem apprehensuram iam iamq; videbat. Manè igitur iuxta conditum reuersus est, & ipsa sacramentorum,

Pia matrona, certa de beatitudine, petit extremam vñtionem & Eucharistiā

torum, quæ desiderauerat, pro ritu Ecclesiæ compos effecta, beatum finem adeptæ est, & in sepere dicto oratorio decenter sepulta. Post hæc Dunstanus, non solum de possessionibus, quas, vt diximus, ab ipsa matrona commendatas susceperat, sed & de illis, quas sui parentes, de hac vita ad Christum migrantes, ei, quem vnicum genuere, dimiserant, sollicitus tractabat apud se, quemadmodum Christi membra commodius possideret sustentare. Et his quidem, qui Deo sub patrocinio beatæ Mariæ in eius Ecclesiâ seruiabant, vel seruituri erant, propinquiore terras perpetuo iure possidendas donauit: remotiores verò ad opus quinq; ecclesiarum, quas construere disposuerat, iuxta locorum positionem dandas reseruauit. Quæ nimirum Ecclesiæ postmodum institutæ, ac subsequenti tempore in tantum sunt mobilibus ac immobilibus rebus, illius instantia, aucta, vt in singulis multiplex monachorum cœtus, ad nutum patris Dunstani, sub regularis vitæ custodia militaret.

Quinq; monasteria, Dunstani opera constructa & ditata.

Cap. 12.

S. Dunstanus videt in celo parentes suos. Philip. 3.

Exinde vir Domini infatigabili desiderio ad supernam patriam mentis obtutum dirigere, & ciuibus eius, quibus conuersatione necdum poterat, iugi meditatione satagebat interesse. Vnde contigit, vt quadam die in contemplationis positus dulcedine, subito raperetur super se, & patris ac matris suæ animas inter choros angelorum conspiceret in cœlorum regno gaudere. De qua visione valde gauisus, immensas Deo omnipotenti gratias egit: & deinde, iuxta Apostolum, quæ retrò erant, obliuiscens in ea, quæ antè sunt, quotidie sese extendit. Inde quoq; semper animo secum voluebat, se videlicet parentum suorum legitimum filium nullatenus esse, si minus illis voluntati Domini obsequendo, propter suam desideriam perderet hereditatem, quam eos viderat in terra viuentium acquisisse. Hac meditatione quadam nocte illi vehementissimè occupato, apparuit iuuenis quidam vultu splendidus, amictu decorus, quem ipse adulescens olim nouerat, & sancto sancti amoris seruiore multum dilexerat. In quem oculos Dunstanus defigens, paulisper expauit, ex antiqua scilicet noticia, quis esset, aduertens, sed iam dudum huic vitæ exemptum reminiscens. Tunc ille hominè, ne timeret, hortatus, & ipse ab eo de vita, in qua erat tunc, familiari alloquio rogatus, coepit ei de gaudijs regni Dei multa disserere, ac demùm ea, quæ illi erant euentura, prædicere. Ait ergo, eum multas malignorum hominum aduersitates & insidias demonum plurimas perpesurum, ad summos Ecclesiæ gradus promouendum, multas populorum multitudines sua prædicatione & exemplo Christo Domino acquiriturum, cum quibus sciret se post hanc vitam perennem gloriam adepturum. Quibus dictis, virum foras in atrium ecclesiæ ducit, eiq; locum quendam carenis incontaminatum ostendens, dicit: Vt de his, quæ audisti, omninò certus existas, hoc in loco ante triduum presbyter vnus sepelietur, qui nondum aliqua corporis infirmitate tenetur. Dixerat, & ab oculis eius euauit. Manè factò, clericos ad locum Dunstanus ducit, & eis quid de presbytero, inibi sepeliendo audierit, edicit. Eadem die venit ad eisdem clericos presbyter, qui dominæ, cuius actus paulò antè paucis retigimus, in seruitio Dei assiduus esse solebat, conuentionem cum eis faciens, quatenus eum in prædicto loco, cù defunctus esset, tumularent. Illis verò acquiescentibus, sanus & alacer domum reuersus, statim est infirmatus, ac sequenti die defunctus, iuxta verbum serui Dei, in præsignato loco sepultus est. Omnes ergo, qui rem gestam audierunt, mirati sunt, & opera Dei mira in Dunstano prædicauerunt.

Prædicatur ei à quodam defuncto ipsi euentura.

Cap. 13.

1. Pet. 2.

S. Dunstanus regi Edmundo egregium se exhibet adiutores.

Sublato de hac vita rege Ethelstano, successit ei in regnum Edmundus frater eius. Hic post aliquot consecrationis suæ dies, missis nuncijs, rogat Dunstanum venire ad se. Sciens quippe, qua ratione, qua prudentia, qua omnis probi consilij gratia præditus fuerit, magnopere desiderabat illum sibi proximum esse, cuius industria sultus, tam se, quam regnum sibi commissum sub equitatis virga facilius gubernaret. Dunstanus itaque regi quasi præcellenti, secundum Apostoli præceptum, obediendum esse perpendens, regem adiit, & salua in omnibus reuerentia ordinis sui, eius imperio se subiecit. Ipse suo consilio regni negocia disponebat, ipse lites & contentiones, si quando oriebantur, destruebat, ipse pacem & concordiam inter omnes nutrebat. Nullus in quolibet causa vnquam de iniuria sibi illata conquestus est, nisi ad comprobandam iudicij sententiam Dunstanus mediator aut arbiter sederet. Rex ipse & Principes quiq; ita ei submissi erant, vt cõtra id, quod ipse iuberet, ordinaret, nemo quicquam faceret. Magna itaq; habebatur à cunctis. Hæc omnium bonorũ inuidus hostis attendens, & quoniam modo ea turbaret, sua arte perquirens, inuenit quosdam, quorum corda bene ueruat virum non syncerè diligere, sed ei specietenus obsequij sui amorem prætereuerat. Hos ad dissipandum bona, quæ non amabat, ardentè contrarium inflammat, ac primo

mò clam, postea palàm in detractionem eius illorum ora relaxat. Quid dicam? In tantam discordiam profecerunt verba malignantium, vt subuersa omni pace, Dunstanus non solum pristino honore priuaretur, sed & curia depelleretur.

Opera obtricatorũ à regis aula pellitur. Cap. 14.

Quo factò, die tertia rex in syluam venatum iuit. Sylua autem ipsa montem magnæ altitudinis occupat: Qui mons in summitate sui interruptus, ingens præcipitiũ & horridam abyssum spectantibus offert. Cùm ergo fugitantem ceruum hac illacq; rex insequeretur, ceruus ad præruptum montis hiatum perueniens, introrsum ruit, ac in partem discessit interit. Insectantes canes par ruina inuoluit. Equus, quem rex sedebat, ruptis habenis effrenis effectus, obstinato cursu regem post bestiam portans, ad vltimam sortem regi præceps patens barathrum intenteat. Ille trepidat & angustiat. Occurrit interim animo eius iniuria Dunstano illata. Ingemit, & se quamcitissimè illam multiplici emendatione correcturum (solummodò imminet sibi mortem, eius meritis, ad horã Deus auertat) Deo celeri mentis sponcione promittit. Cuius cordis præparationem auris Dei euestigiò audiens, illius misertus est. Equus nanq; ilicò substitit, & regem à periculo mortis liberatum, valde gratiosum Deo reddit. Inde ad hospitium Rex reuersus, adunatis Principibus suis rei, quæ acciderat, ordinem pandit, & Dunstanum cum honore & reuerentia adduci præcepit: auctaq; coram eo poenitentia pro iniurijs, quas ei intulerat, veniam ab eo cum humilitate postulat. Qua potitus, fidũ se amicum viro deinceps omni tempore futurum, nec vltius cuiusquã maledicis verbis de eo crediturum pollicitus est. At vt maledicorum ora inter eos perpetim obstruerentur, scirentque omnes, quo vinculo, qua stabilitate amicitia eorũ copularẽtur, ei locũ, in quo natus fuerat atque nutritus, perpetuo iure possidendũ, dedit eo pacto, vt quod arbitrij eius tenor magis eligeret, inde potissimũ ordinaret. Et si (inquit) tibi placuerit illic tuæ professionis viros multiplicare, tanta eis regia liberalitate per misericordiam domini tribuam, vt multitudini eorũ semper superabundet multitudo meorum donorum. Pro quibus Deo & regi Dunstanus gratias agens, & Glasconiam in dominium suum accipiens, secundum exemplar parentibus suis sibiq; ostensum, vt prædiximus, in augmentum maioris Ecclesiæ fundamenta iacere, claustra & officinas construere, & quæq; poterant esse monachis, domino Christo seruitibus, accommoda, inibi coepit ædificare. Post quæ, plurimis fratribus sibi sociatis, loci ipsius Abbas effectus est. Creuit itaq; monasterium ipsum intus & extrã, tã in sancta & monachali religione, quam & in multimoda terrenarum rerum possessione. Et quidam de possessione terrenarum rerum vsq; hodie scitur, quòd ita sit: de religione verò ex eo probatur, quòd ita fuerit, quoniã inde ad Episcopatus, ad Abbatis, ad quæq; officia Ecclesiastica personæ eligebantur, accipiebantur, & ad eruditionẽ aliarum Ecclesiarũ constituebantur. Factumq; est, vt sicut, quod supra diximus, ex ceruo matris Dunstani totus Ecclesiæ cõuentus lumen amissum recuperauit: ita ex hoc loco ipsius Dunstani doctrina instituto, omnes ecclesias Angliæ constet veræ religionis lumen sumpnisse.

Rex in summum discerimen adductus, vt euaserit.

Extruit monasterium Glasconie Dunstanus, eiusq; Abbas fit.

Inter hæc vita & conuersatio Dunstani magnum contra se generabat odium diaboli. Qui gemens nequaquam inconuulsa mansisse ea, quæ per suæ voluntatis ministros in eum aduersa coniecerat, per seipsum illum aggredi tentat, ratus vel sic eum à bonis, quibus die ac nocte insistebat, deterrendum. Quadam itaq; nocte, dum solus ex more oraret, in lupi effigiem demutatus, corã eo aperto ore & distectis dentibus rinentem, horridus apparuit. In qua forma quoniã virum nec ad punctum quidem ab intentione sua deflectere valuit, statim in vulpeculam vertitur: & quòd illum ad se intendere faceret, varijs anfractibus & iocosis motibus huc illucque perlabitur. Tunc Dunstanus modicum subridens: Verè, ait, ostendis quòd agere soles. Locando nanq; blandiris incautis, vt eos deuores, vt tibi metipso blandiaris. Sed iam discede miser, quoniã Christus, qui leonem & draconem conculcauit, ipse te lupum & vulpeculam per me sua gratia superabit. Sentiens ergo Dunstanus prophetiam amici sui iam ex rerum euentibus partim demonstrari veram esse, semper quasi nouis accederet ad seruitutẽ Dei, stabat in timore, & præparabat animam suam ad tentationem, iugiter ad exequendam voluntatem Dei operam dans, nec vlla hora, vllòve momento ocio vacans. Vnde contigit vno dierum, vt intra cellam suam corde & opere intentus, subito angelos Dei in sublimi congratulando audiret psallentes in hunc modũ, atque dicentes: Pax Anglorum ecclesiæ, exorti nunc pueri & Dunstani nostri tempore. Regina siquidem regi Edmundo filium, qui Edgarus appellatus est, eodem tempore peperit, atque hoc ipsum, simul & quòd pacis sectator esset futurus, per angelicãs voces atque concentus Dunstano Deus innotescere voluit.

Cap. 15.

Dæmon in lupi forma ei apparet, itemq; vulpecula.

Anglorum canticum audit.

Cap. 16.

Videt animam monachi in caelos cuntem.

Dæmon ei apparet petulantem exultans.

Cap. 17. Edmudi regis cædes.

S. Dūstanus recusat episcopatum.

Cap. 18.

Cant. 5.

Visto S. Dunstani.

Ioan. 1.

Matth. 21.

Per idem ferè tempus feruus Dei Bathoniensem Ecclesiam visitare perrexit. Vbi post refectionem corporis in oratione detentus, leuatis in altum oculis, vidit animam cuiusdam iuuenis, què ipse à puero Glasconie in sancta conuersatione nutrierat, multis angelorum fultam agminibus, in cælum deferri. Qui pro tanta gloria fratris vlti, quàm dici queat, exultans, & immensas corde & ore Deo gratias agens, socijs, quid acciderit, manifesta voce exposuit, & diem ac horâ transitus eius notari præcepit. Illis autem ad hæc obstupescens, & verbis eius non ex toto fidem accommodantibus, venerunt quidam ad patrem, qui & de fratris obitu & obitu hora sic, quemadmodum dixerat, accidisse testati sunt. Dehinc sanctus à loco digrediens, & ad regem, secum loqui desiderantem, celerius tendens, in medio itinere diabolus sibi obuiam habuit. Qui imo similis, corâ eo ludere, subilire, & multis modis cœpit lætitiæ frena laxare. Quod Dunstanus intuens, & quid tantum dæmonis gaudium portenderet, per spiritum præuidens, iussit monstrum tale se cunctis, qui secum erant, visibiliter demonstrare, quale sibi apparebat. Quod & factum est. Requisitus ergo Dūstanus, quid sibi vellet illa lætitiæ hostiis? regem in proximo respondit moriturum, & regnum non multo post multas tribulationes perpesurum. Quæ sententia veritas facta est, vt ea, quæ post dicentur, declarabunt. Super hæc tamen, quæ vir Dei de petulante inimici gaudio dixit, vt alijs quibusdam visum est, nonnulla eiusdem causâ fuit, hoc scilicet, quia sperabat defuncto rege, qui Dunstanum in magna reuerentia semper habebat, alium regem mox surrecturum, qui nec eum reuereretur, nec eius prudentem sanctitatem, qua se & alios innumerôs in Dei seruitio constringebat, regali prouidentia tueretur. Sed in hoc ad tempus deceptus est.

Reginaq; in palatio, antequam dies septem transirent, occiso, & à venerabili Dunstano Glasconie, sub immensa populi lugentis frequentia honorificè sepulto, successit in regnū Edredus frater eius, vir quidem egregius, & ad exercenda, quæ Dei sunt, seruido mentis affectu subnixus. Hic Dunstanum nō minori ceteris regibus amore petcoluit: immò vt ei maiora dilectionis signa monstraret, operam dedit. Elphego siquidē Vuentano episcopo, cuius supra meminimus, de hac vita translato, multis eum precibus, vt in episcopatum succederet, postulauit. Cui cum ille nulla ratione acquiescere vellet, rex non modico mœrore suffusus, matrem suâ Edginam reginam, reginam dico, omnibus bonitatis titulis insignem, de negotio cōuenit, atq; vt illa Dunstano persuaderet, quod ipse nequiuerat, summo studio deprecatus est. Tunc illa hominē ad se euocatum, & ad prandium suum inuitatum, inter epulas de episcopatu suscipiendo cœpit interpellare, & nec illum suum à iugo domini alienaret, multa suasionē insistere. At ille perpendens, quid sibi recondant, qui episcopatum loco proficui & honoris, non officio tenent mortū & prædicationis: Obsecro te Domina, inquit, ne tali prece te amplius fatigando, me fatiges. Nam reuerà noueris, quia in diebus domini mei, filij tu regis, me pontificali cathedræ nemo præsidere videbit. Dicebat hæc, tum quia sibimetipso, ne sub tanto onere deficeret, formidabat, tum quia impium fore iudicabat, si se à rege, qui frequenti corporis languore vexabatur, propter Episcopatum elongaret: maximè, quia totum regnum suum in illius prouidentia & dispositione posuerat.

Et de Pontificatu nunc inter eos quidem res ita remansit, & Elfinus quidam in Pontificatu ipsius ecclesiæ ilicò assumptus est. At Dūstanus, qui ex voce sacri eloquij veraciter dicere poterat: Ego dormio, & cor meum vigilat: cum sequenti nocte quieti se se dedisset, vidit in somnis se Romam perrexisse, ac in sua ecclesia beatissimum Petrum, in sua quoq; sanctissimum Paulum adorasse, ac demum vrbe relicta, in patriam reditum accelerasse. Itaq; cum montem gaudij attigisset, apparuerunt ei Principes regni Dei, beatissimus videlicet Apostolorum princeps Petrus & sanctus Paulus atque Andreas, singuli in manibus suis singulos gladios auro inscriptos præferentes, eiq; proponere Apostolicæ benedictionis conferentes. Et in gladio quidem beati Petri scriptum erat: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. At gladius Pauli, nomen Pauli; gladius Andree, nomen Andree, continebat. Beatus ergo Andreas in hominem blando intuitu oculos dirigens, modulata voce ex Euangelio cecinit, dicens: Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. A glorioso autem principe Apostolorum, vt manum extenderet, iussus, leuam extendit, & in palma leui ictu ab eo virga percussus, ne vltius abijceret iugum domini, ipso est signo præmonitus. Ad quem ictum ille expergefactus, fratrem, qui corâ eo quiescebat, interrogauit, quis ipsum percussisset? Quo respondente: Nemo: iam à quo sit percussus, scire se dixit, sicq; residuum noctis

noctis in seruitio Dei peruigil expendit. Manè narravit regi, quæ viderat. At ille non modica admiratione permotus, & quid visio significaret, magna ex parte per spiritum edoctus, hoc modo respondit: Si, quemadmodum recepi, per gladium nonnunquam intelligitur verbum Dei, cum tibi beati Apostoli gladios suos cōtulerunt, nimirū verbum Dei, quod acceperunt, vice sua dispensandum tradiderunt. Et quoniam Episcopos vices Apostolorum ad erogandum verbum Dei agere scimus, episcopatus honore sublimandum certissimè scias. Quod autem in gladio beati Petri, in principio erat verbum, &c. scriptum accepisti: fixum tene, quia sicut ipsa verba nobis specialiter innuunt filiū Dei, ita tu in ipsa ecclesia archiepiscopatu sublimaberis, q̄ specialiter Cælestiæ dedicata subsistit in honore ipsius filij Dei, Domini nostri Iesu Christi. In qua etiam vices eiusdem Apostoli agendas suscipies, & potestatem ligandi atque soluendi, quam ille à Deo suscepit super totum orbem terrarum, tu ab eo accipies super omnes totius Angliæ prouincias & adiacentium insularum.

Post hæc Dunstanus desiderio videndi fratres suos, Glasconiam adiit, ibiq; aliquantot dies inter eos habitauit. Interea rex Edredus lethali morbo correptus, mandans rogauit sub celeritate Dunstanum venire ad se. Ille audito nuncio, suæ imbecillitatis, quam ex inedia atque vigilijs, necnon aliarum virtutum exercitijs cōtraxerat, oblitus, protinus ascensu equo, ad ægrotum festinat. Iam ferè medium iter exegerat, & suis commitatus, residuum quod erat viæ, explorare laborabat. Er ecce subito audiuit vocem de celo, quæ dixit: Rex Edredus in pace quiescit. Ad cuius vocis sonitum equus, cui vir Dei insidebat, sine omni insidens læsione, ad terram corruens, extinctus est. Strupesti comites de subitaneo animalis interitu, quidnam hoc esse potuerit, perauidi percōtantur. Quibus Dunstanus & de voce Angelica, & de regis obitu, quæ latebant, aperuit ac vt spiritum defuncti, vnâ creatori omnium Deo commendarent, admōnuit. Inde lugentis palatii mœnia subiens, regem, quem ante paucos dies purpuratum, & toti Angliæ imperitantem reliquerat, modò inuenit cadaver stupidum, iam terræ puluere operendum, & escam vermium mox futurum. His ergo, qui viuo assistere, viuum suis solebant ambitibus delinire, se ab exequis defuncti subtrahentibus, ille cum suis exanime corpus suscepit, & decentissimè matri omnium terræ consignauit.

Post hunc Eduinus, filius Edmundi regis, obtinuit regnū, corpore quidem iuuenis, sed nulla qua regnum gubernaret, præditus industria mētis. Hic omisso senū consilio, satellites sibi & consiliarios de adolescentibus fecit. Ibat ergo secundum desideria cordis sui, & iniqua gerens laudabatur à suis & benedicebatur. Vnde quid mali circumquaque succreuerit, quàm infamis fama populorum aures & ora repleuerit, facile est & me tacere videre. Ipse nanq; possessiones quorunq; diripere, hos & illos exheredare, maiores natu, qui nequitijs eius aduerfabantur, proscribere, totumq; regnum, innumeris oppressionibus conturbare festinauit. Accessit his malis eius nimis detestabile malum. Matrem quippe, totius regni Angliæ auctricem & nobilitatricem, Ecclesiarum consolatricem, & sustentatricem oppressorum, & in opum, Edginam dico, supra memoratam reginam in immensum afflixit, ac vastatis rebus ad eam pertinentibus, ab eo statu, in quo esse solebat, sæuus & crudelis deiecit. Gemebat Dunstanus in istis, & eo amplius gemebat, quòd correptionem suam rex non solum non admittebat, sed insuper furioso more, irrationabilibus eam obiectionibus contradicendo deridebat. Quid ergo circa talem hominem faceret ignorans, ad monasterium suum Glasconiam, curia relicta, secessit. Ea tempestate structura Ecclesiæ in fabrica tecti perficiebatur. Ad cuius tecti sustentationem dum trabes vna prægrandis multiplicibus funibus in sublimem raperetur, subito funes distrūpi, & trabes deorsum vergēs, nonnullis cœpit interitū minitari. Tunc Dunstanū, qui præsens aderat, ingenti strepitu plebs in clamitās, vt ex tensione dextræ suæ imminenti periculo obuict, obsecrat. At ille statim signum salutiferæ Crucis ruenti machinæ obijciens, eam sine funibus, & sine omni humano conamine in superiora redire, ac in loco, in quem prius cum magno labore trahebatur, iacere cōegit.

Inter huiusmodi opera accidit, vt ipse quadā die officinas monasterij, sociato sibi vno ex monachis suis, circūiret, & quid in vnaquaq; domo ad supplendas fratrum necessitates haberetur, diligētī cura prospiceret. Quo facto, iter reflectens, ac iuxta oratorium transiens, repente audiuit vocem de cælo clarè sonantem, & fratrem, qui cum eo ibat, ex nomine hoc modo vocantem: Veni Elfi, veni, veni. Illic Dunstanus rem intelligens: Eia frater, ait, audisti, quòd vocaris? Præpara ergo te, quatenus conuersatio ne illa, vnde appellaris, quādo hinc migraueris, dignè habearis. Nā pro certo noueris, quòd

Rex prudenter eā visionem interpretatur.

Cap. 19.

Edredi regis felicem obitum diuinitus cognoscit.

Cap. 20. Edui regis infansu imperium.

Vide infamne miraculum, & vim sanctæ Crucis.

Cap. 21.

quod in hac vita non diu manebis. Quae viri verba velox fratris obitus, qui cito postea cecidit, declarauit esse vera. In ipso itaque loco, in quo vocem de caelo Dunstanus audiuit, oratorium in modum turris non multum porrectae sublimitatis aedificauit, & illud sub patrocinio beati Iohannis Baptistae fecit consecrari. Haec videns omnis boni inimicus diabolus, ingemuit, non ob hoc solum, quod pro tantis virtutibus, virum contra hominibus magnum haberi, sed quia de die in diem videbat, tam ipsum, quam & alios per ipsum, in Dei seruitium exinde promoueri. Licet ergo iam saepe ab eo se confusum & victum meminisset, cohiberi tamen ab eius infestatione non potuit. Nam adhuc de suarum versutis artium confusus, eum orantem in vrsi effigie hispida aggreditur, & hianti rictu super eum insurgens, horrore sui ab oratione deterrere molitur. At ille zelo diuino correptus, arreptum baculum, quem manu ferre solebat, in hostem vibrat, & eum caedendo, tam diu insequitur, donec idem baculus in tres partes comminutus, confringeretur. Inter quae hunc versum miles Dei psallere coepit: Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius, & fugiant, qui oderunt eum, a facie eius. Tunc Dunstanus videns baculum suum sic inhoneste contritum, dixit: Si viuere Dunstanus, scias inimice, huiusmodi baculum faciet, ut, si amplius veneris, nequaquam, sicut iste confractus est, pro sua gracilitate aut imbecillitate confringatur. Fecit itaque sibi alium scipionem crassum & fortem, ac illius summitatem argento circumposito decorauit, quod argenti in suprema parte sui in modum concauae sphaerae formatum, dentem beati Andree ad

Dunstanus verberat scipione diabolum.

Psalm. 67.

Vide quantum tribuerit vir status reliquijs sanctorum.

Cap. 22.

Eduino rex taxatur.

Vide sancti viri zelum.

S. Dunstanus proferibitur.

postoli gestat inclusum. Quem dentem Dunstanus inibi posuit, tum ut insuperabile munimen sibi praestaret, contra incursum malignorum spirituum, tum quia praeteritis sanctis dulci affectu diligebat eundem Apostolum. Propter quae sapientissime illius familiariter fovebatur alloquio, muniebatur consilio, & auxilio releuabatur. Sentiens ergo diabolus suam pugnam, quae Dunstanum a bonis operibus arcendum putabat, semper sibi ad confusionem, & Dunstano procedere ad gloriam & exaltationem, conuenit se a corporali illius accessu, aliam viam ad conturbandum illum perquirens.

Erat in illis diebus mulier quaedam ex magna & alta progenie nata, filiam adultam secum habens. Vtraque, quantum ad corpus spectat, formosa species decorabat: sed, quod pudicis mentibus non parua offensione erat, libidinosus animus & habitus, qui iuxta in eis operabantur, eandem speciem valde decolorabant. Haec praefata regi Eduino assidue adhaerebant, suis blanditijs & nutibus illecebrosis pro viribus operam dantes, quatenus vnam illarum sibi in coniugium copularet. Ad quas ille impudico illiciti amoris desiderio feruens, indecenti amplexu nunc hanc, nunc illam, neutrius ad spectum in hoc erubescens, desfringebat. Praeterea die quo ipse Eduinus in regem est consecratus, a loco conuiuij, in quo cum Archiepiscopis, Abbatibus, totiusque regni principibus, sedebat, iam pransus exiit, & relictis omnibus, in cameram, ubi praefata feminae erant, solus secedit, capitiq; corona sublata, se inter illas in medium iecit. Quod optimates agnoscentes, oppido indignati sunt, & rem tractantes inter se, Odonem archiepiscopum Cantuariensem, qui dignitate caeteris eminebat, vnanimiter hortari ceperunt, quatenus viros, qui regem siue volentem, siue nolentem, festinè reducerent, destinaret. Ad quod agendum cum hi & illi, regi aera metuentes, se excusarent, tandem super Dunstanum Abbatem & eius consanguineum Kinwinum episcopum sententia versata est. Quae praefato summi Pontificis & aliorum omnium ad regem ingressi, eum, ut dixi, in medio illarum duarum decubantem reppererunt. Tunc Dunstanus primo in ignominiosas mulieres asperae increpationis verba vultu & voce contorquens, lasciuas earum, sicut verum castitatis amator docuit, detestatus est. Deinde regem, ut se tanti opprobrij exortem faceret, monens, ad proceres eum redire, eosque sua praesentia exhilarare summissa voce precatus est. Qui animi sui furore, simul & vultus sui robore perfusus, dum se rediturum omnino negaret, Dunstanus manu illius arripuit, & a loco violenter abstractum, imposito capiti eius diademate, ad conuiuium eius introduxit. Quod mulieris ignominia nullatenus aequanimiter ferens, saeuis verborum inuectionibus in virum surrexit, & se eum confusioni perpetuae tradituram, garrula contestatione deuouit. Et hoc quidem detestabile votum, non tepescente malitia eius, factum exercere sollicita postmodum fuit. Effecit namque apud regem, ut cuncta quae in monasterio Dunstani habebantur, diripi, ac deuastari, & ipsum a regno eliminatum, in exilium pelli iuberet. Quae rempestare saeuiente, contigit quoddam lachrymabile malum. Quidam enim ex fratribus monasterij, qui virum contra omnes aemulos tueri, & ei usque ad mortem more bonorum filiorum, obsequi deberet, propria nequitia magis, quam ipsius doctrina imbuti, se medios ad prouocandum regem contra illum clanculo iniectere, & quod editum

sum de expulsionem eius immobile faceret, quantum poterant, institere.

Dehinc ministris impij principis in direptione rerum Ecclesiasticarum, sicut iussu fecerant, occupatis, & multis exinde graui moerore confertis, audita est vox cuiusdam in atrio templi, excussum risum edentis, & more lasciuiae puellae summo gaudio & exultatione perstreptentis. Quae Dunstanus audiens, & daemone esse, qui pro suo discessu petulantia iocabatur, aduertens, versus ad illum, dixit: Eia, eia author & amice omnium malorum, modo de exilio meo lataris, & pro tribulatione plurimorum, vnde me dolere conspicias, iam gratularis. Sed absque dubio fixum habere potes, quia nihil est gaudium, quod nunc habes me recedente, comparatione tristitiae, quam habiturus es me reuerente. In his verbis daemone aufugit. At Dunstanus videns suos in direptionem datos, pietate permotus, quae supra quam dici queat, fretus erat ad omnes, prout sibi possibile fuit, exilium inire distulit, cogitans ne forte Deus cor principis aliquo modo tangeret, & a concepto furore mitigaret. Verum ubi eos, qui hospitio, vel officio aliquo humanitatis cofouebat, vidit in immensum affligi, deprecati, proferibi, damari, ratus est melius malignitati hominis cedere, quam tot innocentes pro suo commodo indebita poena vexari. Ponens itaque Ecclesiam Angliae sub tuitione regis omnium CHRISTI, mare petijt, ad ignotam sibi regionem transitu rursus nauem conscendit, ductuque diuino, prospero cursu in Flandriam venit. Igitur adhuc mulieris ira, in immanem vesaniam instinctu daemone acta, missis nuncijs, ubi Dunstanus esset, perquiri fecit: & si comprehendi valeret, sine vilo respectu misericordiae oculis ei erui precepit. Sed Deus, qui sua sapientia & bonitate priuari nequit, prius seruum suum per marinos fluctus placido lapsu euexit, quam ministri crudelitatis, ad portum maris eum insequendo pertingere possent. Cum itaque Dunstanus in Flandriam venisset, & principis terrae notitia potitus fuisset, magni habitus est, & ab eo valde dilectus. Quem quoniam virtutis virum esse, mundi que contemptum funditus habere cognouit, Gandani eum ut conuerfaretur rogauit, utpote tam loci, qui praecipua religione in omni sua ditione eo tempore praeditus esset. Venit ergo Dunstanus ad locum, ibique in omni sanctitate degens, omnibus est charus factus, & admirabilis. Exilium itaque in patriam sibi versum est. Tamen in hoc animo saepe deficiebat, quod corpore remotus esset ab eis, quos in hac vita chariores habebat. In quo defectu constitutum, dilectus dilector eius B. Andreas Apostolus crebra visitatione consolabatur, nec eum aliquo incommodo ultra, quam facile ferre posset, grauari patiebatur.

Cap. 23. Compefit demonis petulantiam.

Abit in Flandriam.

Vide seueritiam decretabilis forminae.

Gandani de loco, qui vir sanctus.

Praeterea accidit, ut ipse Dunstanus quadam vice in oratione prostratus, ingentis cordis contritione suos, quos in Anglia reliquerat, filios Deo commendaret. Et ecce dam orationis prolixitas tenditur, in moerore grauatus, somno opprimitur. Visum ergo illi est, se Glasconiae in oratorio cum fratribus, vespertinam horam praesentibus, pro consuetudine stare. Qui fratres cum dicto euangelico cantico, antiphonam (Quare detra xisti sermonibus veritatis) subiunxissent, & eam usque ad id, quod dicitur (Quae cogitasti, explete) percantassent, conticuerunt, nec vilo modo ipsa vltima verba dicendo, eam finire poterunt. Quibus dum Dunstanus vultu, voce, signis insisteret, ut parum, quod de Antiphona restabat, perficerent, & ipsi contra muta voce confusi staret, audita est vox de transiervo in sublimibus, ita dicens: Nequaquam, nequaquam fiet hoc, ut quae cogitauerunt, opere expleant. Neque enim vnquam se a tua potestate Dunstanu euellent, aut te ab istius coenobij prelatione deponent. Ad haec Dunstanus euigilans, intellexit visionem: & quia nonnullos, quos verbis vitae imbuerat, & de quibus nil mali se meruisse sciebat, in suo damno stertisse aduertit, grauiter ingemuit, & eis Deum propitium fore supplici prece orauit.

Cap. 24.

Vitio eius.

Post haec misertus est pius & omnipotens Deus gentis Anglorum, ac ut illis ad perpetuam consolationem patrem suum Dunstanum redderet, tali consilio, dictante aequitatis, ac misericordiae suae censura, usus est. Excitauit quosque potentes a terminis magni fluminis Humbrae, usque ad terminos fluminis Thamisiae, contra impietatem regis Eduini, & eum, quia talem se fecerat, qualem, ut diximus, regem neutiquam esse decebat, vnanimiter persequi, aut vita aut regno priuare moliti sunt. Et ipsum quidem ultra Thamisiam fugauerunt: nefandam vero meretricem eius iuxta ciuitatem Glauorniensem mala morte, quod breui & summatim dictum accipiat, perdidit. Quibus patris, Edgarum fratrem illius super totam terram a praedicto Humbrae fluuio, usque ad flumen Thamisiae regem fecerunt. Regnum itaque, quod prius erat vnum, in duo diuisum est, Thamisia suo illud aluco determinante, vnde frequentes

cap. 25.

Eccetibi vitio diuina in regem & scortum impurum.

lit es

lites, seditiones nonnullæ, varij conflictus hominum suborti, totam terram gravissimis tribulationibus concusserunt. Ex quibus omnibus patuit, verum esse, quod supra diximus per lascivium diaboli gaudium Dunstanum intellexisse. Veruntamen Edgarus de die in diem erat in melius proficiens, & Eduinus e contra in deterius quotidie deficiens. Erat enim Edgarus ipse strenuus & prudens, ac mandatis Dei intimo corde adherens, propter mala, quæ in Anglia per fratrem suum emerferant, non modico mœrore tabescebat, eaq; modis, quibus poterat, restringere gestiebat. Hic itaq; percepta regali dignitate, prauos quosq; & qui alios iniqua dominatione solebāt opprimere, potestate, qua gloriabatur, cœpit priuare, atq; illos, qui suis reb. iniuste spoliati fuerant, fecit amissa recuperare. Omnibus ergo ecclesijs Angliæ, quæ in regno illius erant, pax & concordia orta est, & iuxta quod vox diuina, sicut supra meminimus, hoc regem nato prænucliauit, donec ipse vitæ præsentis superfuit, in melius aucta & roborata est. Ad hæc, missis in Flandriam viris, Dunstanum patriæ cum honore restituitinger.

S. Dunstanus reuocatur in Angliam.

Fit Episcopus Vuigornien.

Cap. 26.

Regebat eo tempore Christianitatem in Anglia paulò superius nominatus Odo, ipsius ciuitatis Archiepiscopus, vir equidem sanctus, & magnarum virtutum prærogatiuis apprime ornatus. Hic Dunstanum in pontificatum Vuinciorum consecratur, admirantibus, qui astabant, eum, omisso ipsius Ecclesiæ titulo, ad archiepiscopatum Cantuariensem titulauit, & quasi successorem seu consortem sibi metipsum consecravit. Vnde à præsentibus, cur hoc faceret? rogatus, respondit: Non constringitur legedonum & vocatio Dei. Et utique vir iste scio, quis sit, & ex dono gratiæ Dei, ad quid eum Spiritus sanctus elegerit. Ex quibus verbis meritum vtriusq; turba, quæ circumstabat, præclarum esse coram Deo aduerit. Inde vir Dei ad ecclesiam, ad quam primò electus fuerat, regressus, & ab ea præclare susceptus, summopere nitetur opere perficere, quod se ante exitum suum de Anglia, meminerat exultanti diabolo pondisse. Omnes ergo, in quorū moribus aliquid eum habere intelligebat, arguere, monere, castigare, corrigere satagebat, nihil vsquam à correctionis voce vacuū relin-

Verum se præstat episcopus.

Præcibus suis liberat animam defuncti regis Eduini.

Cap. 27.

Creatur Londoniensis Episcopus.

quens, vnde gauderet aduersarius, qui circuit, quæres quæ deuolet. Nec vllius persona in istis ab eo cõsiderabatur, sed quisq; iuxta meritum suum, obseruata rationabili discretionem, tractabatur. In omnibus itaq; & per omnia perquirebat Dei honorè & diaboli confusionem. Interea Rex Eduinus vitæ præsentis subtraçtus est, & anima ipsius, Dunstano orationibus occupato, à quibusdã deterrimis hominibus cursim euelligio est præsentata. Cuius miseriam miseratus, suarum iniuriarum in memoriam, pro liberatione eius immensos omnipotenti Deo lachrymarum imbres effudit, nec ab eis destitit, donec se pro eo exauditus agnouit. Facto igitur non grandi intervallo, Maurillius ad Dunstanum sua præda vacui redeunt, & quia ipsius iniurias superuacue vlcisci venterint, calumniosam voce furibundi depromunt. Quorū ille furores nihili pendens, Deo super ineffabili misericordia eius ineffabiles gratias egit.

Post hæc Edgarus partem regni, quam diximus Eduino remansisse, obtinuit, regnumq; sui unitatem recepit, bellis ac seditionibus, quæ ex eius diuisione emerferat, quaquaversum sedatis. Exin defuncto Episcopo Londoniensi, quæsitum est, quis in episcopatum dignè succedere posset. Et cum in hoc aliquantulum temporis exenderetur, nec decens persona & idonea reperiretur, tandè electio omnium super Dunstanum versa est, & ipse Pontificatum prædictæ Ecclesiæ suscipere communi cuncto-

rum conclamatione coactus est. Vtraq; igitur Ecclesia, Vuigorniensis videlicet & Londoniensis, eo præfule gloriabatur, quã doquidem ipse summa necessitate compulsius, vtriusq; Pontifex per nonnullum temporis spatium erat, vtriq; sollicitudinis suæ curam impendens, vtranque intus & extra sua defensione contra omnes æmulos muniens, in vtraque officium pontificale opportuno tempore sedulus exequens. En visio, quã supra descripsimus in gladijs Apostolorum, partim impleta est, cum in episcopatu Londoniensi, qui ex nomine beatissimi Pauli celebris habetur, cõfirmatus est. Profectò nanq; gladium ipsius Apostoli ipsi Ecclesiæ prælatum accepit, quia verbū Dei, morem illius secutus, subditorum cordibus infudit excellenter, & potestate, qua ille in virtute Domini Christi gloriatu est, ipse ad terrendum impios, ad demulcendum pios circumquaq; vsus est. Quod & in Ecclesia Vuigornienfi strenuus egit, quã in gladio

gladio beati Petri regendam suscepit. Siquidem episcopatus idem per id temporis in honorem ipsius Apostoli gloriosi fundatus habebatur. Sed Osualdus vir sanctus & religiosus, quem in regimen ipsius ecclesiæ beatus Dunstanus, Cantuariensis antistes effectus, sibi succedere fecit, quia clericos ibi degentes nec à prauitate sua cõuertere, nec inde, eò quòd nobiles iuxta seculum atque potentes erant, quibat eliminare, construxit penè contiguam ipsi ecclesiæ ecclesiam beatæ Dei genitrici Mariæ, in qua ipse cum monachis, quos se proposuerat adunaturum, Christo feruiret. Quod & factum est. Religio itaque monachorum contemptum clericis peperit, & vulgi conuentum ab eis alienatum, sibi assiduum fecit. Quid plura? Numerus clericorum passim minuitur, monachorum conuentus indies augetur. Quidam insuper ex ipsis Clericis conuersi, numero illorum additi sunt. Hoc modo sedes pontificalis mutata est in Ecclesiam beatæ Mariæ semper virginis.

Memorato itaque Odone Archiepiscopo Cantuariorum ad perennis vitæ gaudia translato, immensum omnibus Anglorum Ecclesijs luctum suus transitus intulit, & innumeros populos acerbo mœrore percussit. Postulatus Dunstanus Odoni in patriarchatum sedis Anglorum succedere, abnegat, suscepti regiminis onus satis graue sibi ad portandum, etiam si maius non addatur, protestans. Vnde Belfinus, Vuentanæ ciuitatis antistes, per regni principes, quorum alios re præsentium, alios spe munerū futurorum ad hoc sibi fautores effecerat, archiepiscopatum, rege annuente, obtinuit. Qui post aliquot adeptæ dignitatis dies Romam pro archiepiscopatus stola petens, in Alpibus nimia frigoris asperitate correptus, vltimum flatum ibidem emisit. Post quem substitutus est in summum Ecclesiæ Dorobornensis pontificatum Bixtelinus Dorsetensis populi præsul, vir totus ex mansuetudine, humilitate & modestia factus. Verùm vbi compertum est, nihil in corrigendis vitijs, nihil in exercendis Ecclesiasticis disciplinis, nihil deniq; virtutis seu constantiæ in eo esse ad tuendos bonos, vel coercendos malos, ad ecclesiam suam redijt: & ita sedes Cantuariensis à Põtificæ aliquãtis diebus vacua fletit. Itaq; vnanimis omnium electio Dunstanum inclamat, illū solū fensisse vociferans, quem tanta sedes dignè valeret habere rectorem, præsertim cum à primæuo ætatis flore vitæ sanctitas, morum grauitas, & cui nemo contrairer, eū per-lustrauerit inuicta, constans & sequenda authoritas. Hac ergo Dunstanus acclamatio ne quasi voce verè diuina constrictus, primatem totius Britanniæ sedem regendam suscepit, & in eam immensa omnium adiacentium Ecclesiarum ac populorum exultatione & gloria deductus ascendit.

Post hoc temporis opportunitate accepta, beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli limina petijt, & eum summæ sedis Pontifex magno sinceræ dilectionis affectu illò venientem excepit: secumque postea familiarius agens, & agendo templum sancti spiritus esse cognoscens, magnificè illū honorauit, ac stola sui Apostolatus, pro qua venerat, decentissimè decorauit. Sicq; delegata ei legatione Apostolica sedis, gèri Anglorum pastorem, ac salutis eorum proniorem destinauit. Itaq; vir Dei Roma reuersus, & in patriarchatum primæ sedis Britanniarum receprus, in ipsum mundi principem quasi gigas surrexit, & armaturam verbi Dei à dextris, & à sinistris constanti virtute in eum vibrare, & membra eius circumquaque debellare & prosternere cepit, & enervare.

Inter hæc visionem, quam sibi in Apostolicæ armaturæ oblatione dudum apparuit, se descripsimus, mente reuoluens, & eam iam in administratione regiminis duarum Ecclesiarum, Vuigorniensis videlicet & Londoniensis, fermè impletam conspicens, dicendum existimo, per quid archiepiscopatus Cantuariensis, qui hos dignitate præcedit, & in quo ipse excellentius sedit, ei præsignatus sit: nimirum per verbum Dei, quod scriptum suscepit in gladio beatissimi Petri, secundum quod illud rex Edredus exposuit, quando ei visionem ipsam ipse Dunstanus, vt prædiximus, retulit. Sicq; gladius Petri, Ecclesiam Petri: & verbum Dei, Ecclesiam verbi Dei, quæ Cantuariæ sita est, significauit. Exin videtur rationi consentaneum dicere, quid gladius beati Andree cum cæteris oblatu portederit, quando quidem ipse in nulla Ecclesia, quæ sub nomine ipsius Apostoli consecrata sit, sicut in prædictis tribus Ecclesijs, sedit. Quod quidem, quantum attinet ad nos Anglos, quibus quid hoc sit, luce clarius patet, superfluum reor dicto commemorare vel scripto. Propter externos tamen, si fortè aliquando ista casu ceciderint inter eos, breuiter dico, illū meritò cum gladio Petri, verbo inscripto Dei, gladium suscepisse Andree: nam qui Ecclesiæ Cantuariensi per pontificatum præsider, Rossensis Ecclesiæ, quæ sub patrocinio B. Andree subsistit, per

Osualdus Episcopus vt correxit clericos Vuigornien.

Cap. 28.

Dorobornensis sedes est eadem, quæ Cantuariensis.

Fit Archiepiscopus Cantuariensis.

Cap. 29. It Romam.

Cap. 30.

Episco.

Eximia virtus & constantia eius.

Episcopi institutionem, per horum & horum intus & extra, cum res exigit, dispositio- nem, utpote suo dominio praesidet. Quis ergo in cunctis, quae religioni competunt, Dunstanus fuerit, videlicet, cuius virtutis ad omnes omnium personarum iniustitias deprimendas, atque bona opera fovenda & munienda extiterit, usque hodie tota An- glia canit, nec opus esse arbitror, ut me illis scribendis fatiget grandis labor. Nonnal- la tamen, quae ab illis, qui ex eius tempore usque ad nos per successus aetatum fluxerunt, accepimus, compendioso relatu subiiciam, quatenus inde percipiatur veritas verbo- rum, quae proposuimus.

Cap. 11.

Coercet hominem incestum.

Comes quidam praepotens cognatam suam illicito sibi matrimonio copulaverat, & a Dunstano semel, secundo & tertio redargutus, incestum suum diuortio expiare noluit. Quapropter gladio spiritus sancti a viro Dei percussus, a liminibus est sanctae Ecclesiae separatus. Qui typho tactus superbiae, regem adit, Dunstanum immoderate & impiae severitatis accusat, regia sanctione se ab eius tyrannide liberum constitui querula voce precatur & obsecrat. Cuius verbis Rex acquiescens, Dunstano mandat, ut hominem cum ea, quam duxerat, in pace manere sinat, & a quibus ipsum suspen- derat, liminibus sacris restituat. Miratur ille ad audita, & dolet religiosum regem per mendacem hominis linguam, ante rei inquisitionem & examinationem, esse sedu- ctum. Ponit tamen hominem ad rationem, & tam pro commisso crimine, quam & propter iniustam sui criminationem, apud principem terrae factam, paulo durius in- crepat, cupiens eo modo ad poenitentiam & correctionem cor illius emollire. At vi- dit ipsum non solum verbis suis non consentire, sed insuper contumaci spiritu contra se ferere minarique, supra id, quod eum ab ingressu domus Dei suspende- rat, ut dixi, omnem ei communionem fidelium, donec a sua pravitate discederet, in- terdixit. Tunc ille seipso deterior effectus, immani est furoris correptus: & nihil cori, quae possidebat, alicuius esse momenti reputans, ad hoc solum se totum studebat im- pendere, ut Dunstano excitaret scandalum, & Christianae legis iugum, quo a sua libi- dine coercebatur, sibi faceret alienum. Legatos itaque suos Romam destinavit, & tali- bus assueta quorundam Romanorum corda & ora in suam causam largo munere lar- giori sponione permutavit. Quid deinde? Praesul Apostolicae sedis Dunstano, peccatori homini condescendere verbis ac literis mandat, & eum Ecclesiae gremio integre con- ciliare monet, hortatur, imperat. Ad quae Dunstanus ita respondit: Equidem cum illi, de quo agitur, sui delicti poenitentiam gerere videro, praecipis domini Papae libens parebo. Sed ut ipse in peccato suo iaceat, & immunis ab Ecclesiastica disciplina no- bis insultet, & exinde gaudeat, noluit Deus. Avertat etiam Deus a me, ut ego caula a- licuius mortalis hominis, vel pro redemptione capitis mei, postponam legem, quam servandam statuit in sua Ecclesia idem Dominus meus Iesus Christus filius Dei. Haec sibi relata ille audiens, & Dunstanum ab his, quae certo diceret, inflexibile esse cer- tissime sciens, & excommunicationis suae poena cum pudore hominum constructus, tum timore periculorum, quae talibus nonnunquam accidere solent, perterritus, ob- stinationem suae mentis deposuit, & abdicato illicito coniugio, poenitentiae sibi culti- impoluit. Dunstano namque generale totius regni concilium de observantia Christi- anitatis celebrante, ipse sui met oblitus, nudis pedibus, laneis indumentis corpus ami- ctus, virgas manu ferens, Concilio sese medium ingressit, & ante pedes Dunstani ge- mebundus & ciulans corruit. Quo viso, moti sunt omnes, qui aderant, ad pietatem, & ipse pater omnium, maiori praeter ceteris pietate motus est. In vultu tamen servato disciplinae rigore, utpote hominem Deo reconciliare desiderans, lachrymas eius ad horam seuerus sustinuit: ac demum a roto Concilio postulatus, lachrymans & ipse, culpam indulgit, Itaque, ab excommunicationis vinculo absolutum, communioni fi- delium, gaudentibus cunctis, eum restituit.

Redir ad fa- nam mentem incestus.

Vide nota- bile exem- plu publicae poenitentiae.

Cap. 32.

Alio tempore monetarii tres, qui in potestate viri erant, cum falsa moneta capti, ad subeundam poenam, hominibus per totum regnum promulgatam, sunt adiudi- cati. Quae res Dunstano abscondi non potuit. Die ergo Pentecostes idem pater Missarum solennia celebraturus, percontatur, vtrum Dei populo statuta iustitia de ipsis mone- tariis facta fuerit, an non? Respondetur, eam, ob reverentiam tanti diei, in alium diem esse dilatam. Nequaquam, inquit, ira fiet. Monetarii namque, qui falsos ex industria de- narios faciunt, fures sunt, & eorum furto nullum esse nocentius cognosco. Nam in falsa moneta, quam faciunt, totam terram spoliant, seducunt, perturbant. Ipsi divites, ipsi mediocres, ipsi pauperes in commune laedunt, & quantum ad eos pertinet, omnes aut in opprobrium, aut in egestatem, aut in nihilum redigunt. Quapropter novem quia

quia ego hodie ad sacrificandum Deo non accedam, nisi primo illi, qui depræhen- sunt, eam, quam in seductione totius populi promeruerunt, subierint poenam. Si enim in vltione tanti mali, cum negocium me respiciat, Deum placare supersedeo, quo- modo illum de manibus meis sacrificium suscepturum sperare queo? Sed hoc licet cru delitati possit ascribi, Deo tamen patet intentio mea. Lachrymae, gemitus, atque suspiria viduarum ac pupillarum, clamor quoque vulgi totius mihi incumbit, & cor- rectionem huius mali deposcit. Quorum afflictionem si, quantum in me est, mitiga- renon intendo, & Deum, qui gemitibus eorum compatitur, nimis offendo, & alios ad idem malum exercendum promptiores & audaciores facio. Dixerat, & pro poena il- lorum, qui manus erant perdituri, pietate motus, lachrymis manat, ut satis esset vide- re, de quo fonte procedebat edictum, quod nonnullis videbatur crudele. Vbi vero au- duit praestitutam iustitiam factam, surrexit, ac lora facie, ad oratorium exhilarato vul- tu abiens, ait: Quia dominum, obediendo statutis iustitiae legibus, audiui hodie, confi- do quod & ipse per misericordiam suam sacrificium de manu mea suscipiet hodie, Cuius confidentiae effectu priuatus non est. Eo quippe inter sacrosancta Missarum so- lennia sacras manus extendente, & Deum patrem omnipotentem, ut Ecclesiam suam Ca- tholicam pacificare, custodire, adunare & regere dignaretur toto orbe terrarum, in- terpellante, niuea columba multis intuentibus de caelo descendit, & donec sacrificium consumprum esset, super caput eius expansis alis & quasi immotis sub silentio man- sit. Inter haec quid animi gereret seruus Dei, quo amore, qua dulcedine, quo desiderio putas in Deo pascebatur, qui ex praesenti gratia Dei, tali visitatione fovebatur? Con- sumpto sacrificio, columba eadem in Australem altaris partem declinavit, & super tumulum B. Odonis, cuius supra mentionem fecimus, se reclinavit, alis suis hinc inde illum complexans, & quasi rostro deosculans. Quod B. Dunstanus intuens, & exinde me- ritum iacentis appendens, in tanta eum deinceps reverentia habuit, ut quoties sepul- chrum eius transiret, genua flecteret. Cognomine quoque, boni in materna lingua post haec semper eum nominare consuevit, videlicet: Odo segode, quod Latine sonat, Odo bonus. Quo cognomine ex eo tempore usque, ad hanc nostram aetatem solet ab Anglis, ma- xime tamen in Cantuariciis, nuncupari. Percantata missa, Dunstanus ab altari digredi- tur. Ministris autem eius pro signo, quod acciderat, his & illis inuentibus, & alios ex fratribus ministerio Pontificis affuturos suspicantibus, ipsi se in diuersa tollunt, ac virum, immensis adhuc ex praesentia gratiae Dei lachrymarum imbribus madentem, solum re- linquunt. Et ecce dum casulam, qua inter sacra vestiebatur, deponeret, nec vllus adef- set, qui eam susciperet, disponente Deo, suspensa pependit in aere, ne cadens in terram, seruum Dei a sua turbaret intentione.

Columba caelitus ve- niens, sacri- ficantis ca- piti insidet.

Nota.

Cap. 33.

Excitat fon- tem precibus terra.

Matth. 17.

Cap. 34.

Exercitia e- ius ab occu- pationibus vacui.

Per id ferme temporis rogatus a quodam viro nobili & religioso, dedicavit ei Ec- clesiam vnam, quam ipse in fundo suo construxerat. Vbi ad ministerium aqua deficie- re, & ob hoc homini nonnulla molestitudine subripiente, famulus Dei praemissa prece terram baculo percussit, illicoque, fons limpidissimus erumpens, omnes, qui praesentes erant, non modicum laetificavit. Qui fons usque hodie manans, Dunstani nomen & meritum celebre facit. Idem pater a Cantuaria in remotiores villas suas opportunis spa- tijs hospitia sua disponens, apud Magaueldam, sicut & in alijs hospitiorum suorum lo- cis, ligneam Ecclesiam fabricavit. Quam ipse met dedicans, dum ex more circumiret, & eam ad aequinoctialem solis ortu minimè versam perciperet, fertur quod transiens humero suo illam aliquantulum praesertit, moxque, mutatam a proprio statu, in medium orientis tramitem pro voto conuertit. Quod ipsum facile potuisse efficere, nemo am- bigit, nisi qui verbis domini Christi, quibus fidem sicut granum sinapis habetibus pro- mittit, quod etiam montem dicto transferent, incredulus existit.

Inter huiusmodi opera Dunstanus Deum semper in mente habere, Deo, quicquid boni perficiebat, non sibi, adscribere: magnum humilitatis, minimum elationis cor- per omnia & in omnibus possidere. Cum autem a secularium negotiorum occupatio- nibus ei quies ardebat, modo contemplationi diuinæ & orationibus, incumberebat, mo- do sacrarum scripturarum lectioni & earum expositionibus intendebat, modo fra- trum exhortationi, seu librorum emendationi sedulus operam impendebat. In com- punctione vero lachrymarum tanta gratia praeditus erat, ut quoties eum sacris altari- bus sisti, vel aliquo officio Pontificali fungi conspiceres, Spiritus sancti feruore mentem eius accendi, & quae ipse exterius administabat, illum interius operari per indices ex oculis illius decurrentes lachrymas non dubitares. Haec inter sibi & successoribus suis competentia, tam intra muros vrbs, quam & in quibusque villis, ad archiepiscopatum

pertinentibus, ædificia constitui, vel cōstituta, si qua ex parte diruta essent, renouari ciebatur, se scilicet in istis non modò sibi, sed & multorum vtilitati natum viuereq; pependens. Præterea cunctarum ecclesiarum rotius Britannia adiacetiumq; insularum solitudinem strenuus gerebat, & earum causas, quæ ad eum, sicut ad primatem & patriarcham quotidie ferebantur, disponebat. Et quia vigilanti studio domino Christo per omnia famulabatur, sæpè ciuium supernorum gaudijs atq; concentibus angelorū, ad quos suspirabat, miscbatur, aliquando corpore vigilans, aliquando sancto sopore quiescens, Quodq; fortassis nō minùs stupeas, per visum quædam à spiritibus didici, quæ postea in seruitio Dei canenda suos edocuit.

Cap. 35. Visio eius celestis.

Quadam etenim nocte, cum membra quieti dedisset, per visum in superna raptus est. Conspexit itaque, & ecce mater sua cuidam regi potentissimo in cōiugium sublimi mensa confluentium magnatum lætitiæ & exultatione copulabatur, resonantibus vadiq; hymnis ac laudibus in gloriam eiusdem regis, organis quoq; ac diuersis melodis concrepantibus in his regalibus nuptijs. Quibus dum ipse magnificè delectatus intenderet, atq; ad ea totum sui cordis affectum arrigeret, accessit ad eum iuuenis quidam, candidissimo tectus amictu, dicens illi: Cum videas & audias istos lætantium ac iubilantium choros, cur te illis non copulas? cur laudibus eorum non commisces laudes tuas? Et quidem si in desponsatione matris tuæ à voce laudis & exultationis cuncti silerent, tu silere non deberes, nedum illis non tacentibus solus tacere. Ad hæc verba, quid in laudem tanti regis cantaret, ignorare se respondit. Sciscitatur ergo iuuenis, an

Antiphona à se, quod decenter canere posset, instrui veller.

Quod cum sibi acceptissimū fore profereretur, docuit eum antiphonam istam: O rex, gentium dominator omnium, propter sedem maiestatis tuæ, da nobis indulgentiam, rex Christe, peccatorum, alleluia. Quam pater per visum sæpius repetens, & in laudem præfati regis frequentius canens, mira iucunditate pascebatur. Expergefactus autè à somno, surrexit gemens, eò quòd à tantis gaudijs, tam subitò se in huius mundi ærumnis inuenit. Antiphonam verò statim, ne obliuioni daretur, scribi præcepit, eamq; à suis postmodum cantari sæpius in sua præsentia fecit. Ex qua etiam magnæ suauitatis feruor ob recordationem gloriose visionis ipsi generabatur, & grande desiderium pertingendi ad tantum bonum in animo illius multiplicabatur. Hanc visionem, quæ præter illam, qua olim patris sui & matris animas inter choros angelicos vidit, ei apparuit, quidam, qui ante me de istis scripsit, vult mysticè referri ad matrem Ecclesiam, quæ Christo summo regi per bona opera desponsatur, & ex qua Dunstanus & quicq; fidelium per sacri baptismatis vndam renatus, alimentis pascitur atq; nutritur. Quòd autè Dunstanum angelus docuit à dominatore gentium petere indulgentiam peccatorum, ostendit quid Pontifices agere debeant, quoties ad exorandam maiestatem Dei pro suis populiq; delictis sancta sanctorum introeunt.

Ecclesia vt Christo desponsatur.

Cap. 36.

Alio quodam tempore rex in die Dominica manè venatum iuit, & Dunstanū, qui tunc fortè secum erat, Missam suam, donec veniret, differre petiuit. Appropinquante ergo hora tertia, vir Dei ad ecclesiam procedit, & indutus sacris vestibus, regem, sicut ei promiserat, expectabat. Stabat ergo cubitis innixus altari, orationi ac lachrymis deditus. Tum subitò sopore leuiter pressus, in cælum rapitur, & beatis angelorum agminibus associatus, audit eos summæ Trinitati in laudem modulatis vocibus decantantes, Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Quorum melodiam celestium contemplator edoctus, ad se reuersus est. Et conuersus ad suos, interrogat, rex ne venierit, an non? At vbi eum nondum venisse accepit, ad suas preces sese conuertit. Factoq; non grandi intervallo, iterum extra se ductus, audiuit in cælis altisona voce dicente, Missa est. Ad quod cum, Deo gratias, responderetur: accurrentes clerici regis, regis adesse vociferantur, sacerdotè vt festinantius Missam celebret, obsecrant. At ille verus ab altari, Missam se habere pronunciat, & aliam se ea die celebraturum abnegat. Depositisq; vestibus sacris, à suis de re inquiritur: quod latebat, aperitur. Ex hoc itaq; sumpto sermone, regem in diebus Dominicis deinceps à venatu prohibuit. Kyrie eleison verò, quod in cælestibus didicit, suos docuit, idq; multis in locis hodiè sancta Ecclesia inter Missarum solennia canit.

Cap. 37. Noctibus loca sacra inuisit.

Moris erat viro loca sancta, quando Cantuarie morabatur, vno tantum fidei socio comitatus, noctu peragere, & se inibi per compunctionem & contritionem cordis Deo mactare. Quadam igitur vice ad monasterium beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli, in quo beatus Augustinus & alij nonnulli de patribus Ecclesie Christi Cantuariensis tumulati sunt, ex more circa mediæ noctis silētium perrexit, ibiq; Deo se di-

sedulius in oratione prostrauit. Egressus verò, ad oratorium beatæ Dei genitricis & perpetuæ virginis Mariæ, quod in orientali ipsius monasterij parte situm erat, eadem facturus diuertit. Cui appropinquans, audiuit intus voces psallentium atq; dicentium: Gaudent in cælis animæ sanctorum, qui Christi vestigia sunt secuti: & quia pro eius amore sanguinem suum fuderunt, idè cum Christo regnabunt in æternum. Ad hæc ille obstupefactus, adstitit ostio, ac per rimas illius introspicens, (erat enim obseratū) intuetur oratorium totum immensa luce splendere, & quendam cuneum candidatarum personarum ipsam antiphonam lætis concentibus resonare. Alio item tempore præfata pastorum Ecclesie limina simili hora pari voto requirens, vbi inde discessit, memoratam sacratissimæ Virginis ædem, preces Deo illic fufurus, adire cœpit. Ecce autem ipsa beatissima virginum Virgo, comitata numerofo virginum choro, venienti viro occurrit, & summo cum honore susceptum ad suam Ecclesiam, quò tendebat, ducere cœpit, præcinentibus duabus de choro puellis illud Sedulij carmen atq; dicentibus: Cantemus sociæ domino, cantemus honorem: Dulcis amor Christi personæ ore pio. Quos versus cum chorus virginum resumendo percantaret, prædictæ binæ præcentrices binos, qui sequuntur in ordine, versus prosecuta sunt: Primus ad ima ruit magna de luce superbus: Sic homo cum tumuit, primus ad ima ruit. Sicque donec vir Dei in oratorium perductus esset, virgineus chorus primos, & virgines binè binos, iuxta quod series hymni sese habet, versus modulata sunt. Propter hæc & horum similia insignis Pater Dunstanus quanti honoris, quantæ reuerentiæ vel magnificentie apud omnes bonos exiterit, æstimo, quòd qui talia Dei dona amplecti nouit, magna ex parte & me silente videbit. At his, qui potius in malitia, quàm in bonitate vitam agere satagebant, horrorem atque terrorem vultus eius incutiebat, vt ab eo fugere, quàm ad eum accedere, mallent. Omnes verò, qui peruersa acta sua deserere, & ad recta opera cupiebant transigrare, veræ pietatis ac misericordie visceribus eum redundantes ciebant, & vltra humanam æstimationem consilium simul & auxilium suæ salutis in eo reperiebant. A remotis itaq; terrarum partibus ad eum passim currebatur, & quo illum præminere notum erat, Spiritus sancti consilium ab eo petebatur. Sed ad ista, si diaboli odium & inuidia seuiebat, nulli mirandum, Sed quia se in perurbatione ne viri nihil posse, nisi quòd iam certò ignominiam sibi, & illi maiorem gloriam adferret, sciebat, ab ea, qua illum sæpè fatigare solebat, impugnatione sese cohibuit. Verùm, vt eum conturbatum redderet, Edgaro regi, quem multum pro sua reuerentia diligebat, laqueum miserandæ deceptionis tetedit, & irretitum grauis peccati nauoluuit.

Cælestibus afficitur consolationibus, & visionibus.

Malis aspectus eius horrore fuit.

Cap. 38. Multimig.

Quadam enim vice idem rex in monasterium virginum, quod † Vuiltonia situm habetur, venit, ibique captus in specie cuiusdam puellæ, quæ de nobilibus Anglorum nata, inter sanctimoniales non velata nutrebat, custodiebatur, eam suo colloquio adduci secretius iussit. Illa cum duceretur, timens pudori suo, raptum ab vna sanctimonialium capiti suo velum imposuit, eo modo se protegi sperans, si fortè rex, quid in honesti à se exigere veller. Quam ipse velatam intuens: Quam subitò, inquit, sanctimonialis effecta es? A reptumq; velum detraxit capiti eius, illa conatu, quo poterat, frustra obnitente. Abusus siquidem ea est, & graui scandalo quicq; per Angliam religio. si ex hoc mente vulnerati sunt. Quod scandalum evehementius fuit, quòd rex idem legitimam vxorem habebat, Elstedam videlicet, cognomine Candida, Ordineri præpotentis orientalium Anglorum Ducis filiam, de qua & sanctum Edvardum genuerat. Vbi verò res Dunstano innotuit, acerbo mœrore percussus est. Igitur cum in re non segnissad regem veniret, & ille venienti pro more occurreret, eumque per manum ad solium suum perducere veller, manum Dunstanus turbato vultu retraxit, nec eam ab homine contingi passus est. Ad quod ille attonitus (non enim illum scire putabat, quod clanculò à se factum existimabat) cur manum sibi non dimitteret, inquisiuit. At: Tu postposito omni pudore, adulterium commisisti: tu despecto Deo, signum castitatis non veritus, virgini suam integritatem præripuisti: & cur manum, summo patris virginis filium immolantem, impuris manibus non tradam, quæris? Laua prius per poenitentiam manus tuas à sordibus suis: & tunc demum, quò gratiæ Dei reconciliaris, honora & amplectere manum Pontificis. Territus ille ad hæc, terræ procumbit, pedes antistitis petit, se peccasse, gemitu verba interrumpente, cõstans. Quod Dunstanus videns, tantum in rege humilitatis exemplum vehementer amplectitur: Velociter ergo illum erexit, & pacato vultu cum eo familiariter, quæ salutem animæ eius operarentur, loquens, septennem ei poenitentiam iniuxit. At ille pontificali absolutione potitus,

Vir sanctus grauitè castigat regis libidinem.

Vide septennè poenitentia cõstans

potitus, omni studio iniuncte sibi poenitentiae operam dare, & multa, quibus Deipla-
 caret, pietatis opera ipsi poenitentiae, instinctu & consilio patris sui, sollicitus cooptu-
 peraddere. Ipse praeterea omni ordini hominum, in suo regno consistentium, legibus
 sibi in Christiana religione sancitis uti praecipiebat: ipse secus agentes in dicta vindicta
 corripiebat: ipse in prauitate persistentes, cōdigno examine puniebat. Exempli causa:
 Ordo clericalis ea tempestate plurimum erat corruptus, & canonici cum presbyteris
 plebium, voluptatibus carnis plus aequo inferuebant. Quod malum Dunstanus corri-
 gere cupiens, auctoritate Ioannis, Apostolicae sedis antistitis, apud regē obrinuit, quare
 nūc canonici, qui castē viuere nollent, ecclesijs, quas tenebant, depellerentur, & mona-
 chi loco eorum intromitterentur.

Vide poenā
 incontinen-
 tium Cano-
 nicorum.

Cap. 39.

Præsidebat ea tempestate Vuentanae ecclesiae præsul Athelvuoldus, vir eximiae san-
 ctitatis, & educatione patris Dunstani non parum insignis. Hic cognita de canonicis
 ecclesiae suae, qui nimium seculares existerant, voluntate Dunstani, monuit eos semel
 & saepius mores & actus mutare, correctioris vitae semitas, relictis foeminis, arripere.
 At impresentiarum quidem id sibi possibile esse negantes, voce coruina semper in cra-
 stinum correctionem suā pollicebantur. Quod ipse gnarus non diu sustinuit. Paratis
 nanq; quam plurimis monachorum cucullis, die, quo Communio: Seruite domino in
 timore, cantabatur, chorum intrauit, vestes, quas parauerat, secum deferri faciens. Et
 proiectis illis in medium, canonicis ait: Animaduertistis, quid modò cantaueritis? A-

Athelvuol-
 dus sanctus
 Episcopus
 Canonicos
 incontinen-
 tes mutat in
 monachos,
 ceteros ex-
 pellit.

nimaduertimus, inquit. Igitur, inquit, si seruire domino in timore, & ei vultis exul-
 tare cum tremore, apprehendite disciplinam, vestem videlicet monachalem, ne pe-
 reatis, sicut cantastis, de via iusta. Ad quod illi obstupefacti, more solito inducias pe-
 tunt, id se facturos in futuro promittunt. Tunc ille: Mihi credite, amplius nō credam
 huic vestrae sponcioni coruinae: sed aut disciplinam in praesenti apprehendetis, aut lo-
 ciustius beneficijs & conuersationi, hinc eliminati, iam iamq; cedetis. Itaq; nonnulli ex
 illis statim, abiecto clericali habitu, monachi facti sunt, ceteris verbo pontificis de ec-
 clesia eliminatis. Cæterum quia isti, qui ita nouiter suēre conuersi, regularis disciplinae
 normam sine aliorum magisterio doctē seruare nequibant, monachi de Abendonia
 illuc ab eodem pontifice adducti sunt, qui monasticae institutionis tramitem ibi doce-
 rent. Clerici verò, qui eiectioni sunt, citato gressu regem ad eunt, iudicium atq; iustitiam
 sibi de expulsiōe suā fieri postulant. Refertur negocium ad audientiam Dunstani, &
 ipse eos aequa postulare pronunciat. Igitur ex præcepto regis & archiepiscopi coit
 Vuintoniam nobilitas regni totius, & rex cum sua coniuge adest, ad determinandas
 querelas negocij huius. Surgunt hinc inde lites, quas Dunstanus propositis rationibus
 destruit omnes. Rationabiliter quippe cunctis ostendit, clericos, qui à sorte Dei incor-
 rigibiliter per prauitatem vitae suae dissiiliunt, nil per rectitudinem sibi vindicare posse
 ex ijs, quae ecclesijs data sunt ad subsidium eorum, qui in clericatu pura conuersatio-
 ne sese custodiunt. Quibus auditis, omiffa omnis controuersia est, & rex atq; ex princi-
 pibus plerique, clericorum precibus ad pietatem vsq; permoti, Dunstanum interpel-
 lant, quatenus hac sola vice parcat, & clericos iam, quid amodò, si se nō correxerint,
 incurfuri sint, re ipsa edoctos, de ecclesia sua reuestiat. Silet ille ad ista, quidq; potissimum
 de negotio sit agendum, demisso capite, mente pertractat. Silentium ingens occupat
 omnes, & suspensi, ad responsum pontificis erigunt aures. Tunc subito crucifixi Dei
 imago, signo Crucis in edito domus affixa, audientibus cunctis, dixit: Non fiet, non fi-
 et. Iudicatis benè, mutaretis non benè. Tremefacto in his simul vniuerso conuentu,
 intulit pater Dunstanus, & ait: Quid amplius vultis fratres mei? Diuina sententia desi-
 nitum audistis negocium praesens. Aiuunt: Audiuimus verè. Resederunt ergo mona-
 chi Vuintoniae securi, & quoad clericos ipsi vixerunt, qui eos super causa ista inquieta-
 ret, nemo fuit.

Eccerem
 stupēdam.

Cap. 40.

Illis autem huic vitae subtractis, filij eorum cupientes recuperare, quae perdidierant
 in parentibus suis, in Scotiam miserunt, & inde quandam prægrandis, ut fama ferebat,
 eloquentiae virum, Bernelinum nomine, magno conductum precio, in tuitionem suae
 causae contra Dunstanum adduxerunt. Conglobati ergo sub vno clericorum filij, re-
 gem atq; Dunstanum apud villam, quae dicitur Calne, in quodam coenaculo consisten-
 tes reperunt, & armati rhetore illo, qui suae victorie spes maxima erat, antiquae calu-
 niae corā eis iurgia promunt. Ad quae Dunstanus his verbis breuiter respondit: Calumnia
 istam, quam mouetis, diuino ore olim definitā nouimus, nec eam nouo consiliū am-
 plius in medium reuocandam existimamus. Ego quoq; grandæuus sum, & vitæ meae
 residuum, quod pauci temporis esse non nescio, in pace, si licuerit, transigere cupio.
 Laborau,

Laborau, dum potui: amodò totius laboris impatiens, domino Deo causam Eccle-
 siae suae contra insurgentes hostes tuendā cōmitto. Dixit, & ecce solarium sub pedibus
 eorū, qui aduersus virum conuenerāt, euectio cecidit, omnesq; pariter praecipitados,
 in suo casu non modicum læsit. Vbi verò Dunstanus cum suis consistebat, nulla ruina
 domus, nullus emerferat casus. Hoc ergo modo calumnia clericorum est sopita, & v-
 que hodiè monachorum conuersatio in ipsa ecclesia stabilita. Eiecti nihilominus per
 id temporis, & alij complures clerici horum similes de suis ecclesijs sunt, & monachi
 in locum eorum substituti. Aucta est igitur religio per Angliam in tantum, ut quadra-
 ginta & octo monasteria monachis vel sanctimonialibus instituerentur, cooperanti-
 bus B. Dunstano in hoc viris venerabilibus, Osualdo videlicet, qui primò Vuigorni-
 ensis, postea fuit Episcopus Eboracensis, & Atheluuoldo episcopo Vuintoniensi, quo-
 rum supra meminimus. Vitam itaq; Dunstani & actus formidabāt omnes, qui incede-
 re volebant iuxta vias adinventionum suarum.

En iterum
 rem admi-
 randam.

42. mona-
 steria sub
 Dunstano
 instituta.

Cap. 41.

Inter hæc sopito negotio, quod regem Edgarum, ne regio more coronaretur, deti-
 nuerat, Dunstanus adunatis Episcopis, Abbatibus, & cæteris Principibus cū tota regni
 ingenuitate, coram eis adstante innumera populi multitudine, imposuit illi coronam
 regni, gaudentibus cunctis & iubilantibus Deo in voce laudis & exultationis. Ipso au-
 tem post biennium, quo hæc facta sunt, immatura morte præuento, Eduuardo filio
 suo totum regnum hæreditario iure reliquit. Qui Eduuardus cum in regem consecra-
 ri deberet, nonnulli de principibus terræ contraire, ne rex fieret, nisi sunt: tū quia mo-
 rum illius feritatem, qua in suorum excessus acriter sequere cōsueuerat: tum qua ma-
 trem eius, licet legaliter nuptam, in regnum tamen non magis quam patrem eius, dū
 eum genuit, sacratam fuisse sciebant. Sed Dunstanus discretione & industria confusus
 adolescentis, vnum non metuens, & obseruato paternæ hæreditatis & testamenti iu-
 re, aliud contemnens, arrepto sanctæ Crucis vexillo, medius constitit, & per rationem
 cunctis, quæ obijciebantur, elisis, Eduuardum regem constituit, & constituto paternū
 affectum, consilium & auxilium in omni negotio, dum vixit, exhibere curauit. Rex
 quoque ita mores suos in omnibus, & per omnia componebat, ita totum regnum san-
 ctis legibus disponebat, ut & actus eius Deo placerent, & eò, quod in suscipiēdo regno
 ei contraxerat, sibi metipsis quicq; displicerent. Sed illo post aliquot annos per frau-
 dem noueræ suae interfecto, Ethelredus filius illius malæ mulieris, in regnum substitu-
 tus est, matris ignominia magis, quam patris sui solertia præditus. Cuius prouectio nō
 vsquequaq; sedit Dunstano: ideò tamen, quod proximus regni hæres existeret, com-
 plesit eius regnum, sciens se inoffensis legibus terræ atq; principibus id non posse trāf-
 ferre in quenquam alium. Attamen illum solio regali potitum, seuero quodam ver-
 borum tonitruo, quia per sanguinem fratris sui regnū obtinuerit, increpauit, & quod
 in sanguine victurus, & posteri illius crudeli Barbarorum incurfu deuastandi, tota etiā
 terra per plurima secula sauo illorum dominatu foret depopulanda, prædixit. Quæ li-
 cēt se viuente euentura negārit, euentura tamen omnino esse, nimis veraci, ut & in Chro-
 nicis legimus, & hodiè videmus, propheta asseruit. Accelerabit, cum sibi placuerit, o-
 mnipotens Deus, quam subsecuturam promissit, liberationem per tanti vatis sui me-
 rita & intercessionem. Et quidem illum spiritu Prophetiae claruisse, nō tantum hinc,
 sed & ex nonnullis alijs, quæ constat eum veraciter prædixisse, confirmamus, & id sub-
 iecto exemplo probamus.

Eduardus
 Anglia rex
 à Dunstano
 constituitur.

Eduardi ca-
 des.

Prophetia
 s. Dunstani

Cap. 42.

Quodam tempore venit Cantuariam supra memoratus Atheluuoldus Vuentanus
 episcopus, & aliquot diebus ibi detentus est. Detentus est etiam Roffensis episcopus,
 qui illò simul venerat, detinente vtrunque patre Dunstano charitativa affectione, dul-
 cissima vitæ perennis cōtemplatione, diuini verbi collatione, & sacrorum morum ex-
 hortatione & instructione. Cum autem ipse Pontificum pater, comitatus ipsis duob.
 episcopis, Cantuaria decederet, & pariter longius remotos quenq; ab altero destinati
 hospitij via dirimeret, ambo Pontifices à Dunstano benedici petentes, ab eo diuertere
 & suum iter cupiebant accelerare. Verum ipso manum extendente ad benedicendum,
 subito in lachrymas acerbas erupit, coepitq; benedictionis verba singultus subsecus
 interrumpit. Illis verò grandi ad rem stupore perterritis, quidnam haberet, quod tam
 anxie fieret? sciscitanti fundi. Respondit: Fleo, quia vos, quos modò sanos & alacres vi-
 deo, in hac vita non amplius me visurum admodum doleo. Nā in proximo estis mo-
 rituri, & ad gaudia regni cælestis transeuntes, me in huius vitæ miserijs relicturi. Cui cū
 ipsi dicerent: Ne, pater oramus, de nostra morte ita loquaris: Fixum, ait, quod dixi, te-
 nete: quoniam sic est, & non est mutabile. In his dato altrinsecus osculo pacis, ab inui-
 cem

Prædicit
 mortē duo-
 rum Episco-
 porum.

cem diuisi sunt. Igitur antistes Roffensis mox, ubi sui pontificatus ciuitatem ingressus est, elanguit, & euolutus in infirmitate diebus paucis, defunctus est. Vintonienſis vero, priusquam ad fedem suam venire posset, languore corripitur, & iuxta verbum viri Dei, non longa mora interueniente, finitur. Ex cuius obitu grauis moeror Dunſtanum corripuit, tum quia tanti viri ingens solatium amiserat: tum quia cui potissimum tenere adhuc statum ecclesiae gerendum committeret, dubius fluctuabat. Quos fluctus in gerebat animo eius, hinc monachi nuper intromissi, hinc clerici ab ecclesia illa eieci. Monachi quippe suae professionis virum habere episcopum praeprobant: clerici vero sui ordinis hominem sibi praefici desiderabant: illi videlicet per monachum in ecclesia sibi collata cupientes solidari: isti per clericum ecclesiae sibi ablata sperantes reformari. Sed haec prouidens sapientia & sapiens prouidentia Dei citius determinauit. Nam per B. Andream apostolum, cui speciali quodam dilectionis affectu Dunſtanum adherere Deus concesserat, Dunſtano mandauit, quatenus nihil haesitans Elphegum Abbatem Rathonienſem constitueret Vuentanae ecclesiae summum sacerdotem. Latus est Dunſtanus in istis, & reddita Deo gratiarum actione pro suis beneficijs, in Elphego perfectus, quod ei per Apostolum suum Deus ipse praecipit.

Elphegum
stituit Vintonienſem
Episcopum

Cap. 43.

Multa de hoc viro, iuxta quod multorum non spernenda testimonia ferunt, adhuc literarum memoriae veraci stylo commendare possemus: verum ne incultae narrationis prolixitate quenquam grauemus, praetermissis illis, ad sacrum transitum eius enarrantur cor & linguam praeparemus. Sed quia nostrae opis istud non est, oremus, ut ipso, de quo agimus, interueniente, perficiatur ab eo, cuius hoc donum & gratiam scimus esse. Dies igitur, quo dominus noster Dei filius, deuicta morte caeli victor ascendit, celebris illucebat, & Dunſtanus, expleto noctis officio, solus in ecclesia Saluatoris Cantuarum, pro tanti gaudij consideratione, Christo totus inharebat. Interea coepexit, & ecce innumera candidatorum multitudo virorum, coronas aureas in capite gestantium, inestimabili fulgore micantium, per ecclesiae ianuam irrumperens, coram ipso conglobata constitit, & vna voce ei huiusmodi salutationis alloquium perfoluit: Salue Dunſtane noster, salue. Mandat tibi, quem pie desideras, filius Dei, quatenus si paratus es, venias, & diem hanc, ad cuius gaudium vnica dilectione suspiras, nobis associatus, in sua curia gratioſus & hilaris celebres. Ad quorum vultus & voces ille inperterritus manens, sciscitatus est, quinam essent? Cherubin, inquit, sumus & Seraphin: quicquid velis, ad haec respondeas volumus. Tunc ille sacro cordis ac mentis affectu, cum supplici voce pro tanta gratia grates debitas agens: Hac, inquit, die, qui honor, quae spes, quod gaudium in ascensione domini Iesu Christi omni generi humano prouenerit, o sancti & beati spiritus, noſtis. Noſtis nihilominus officij mei esse, o ues ipsius domini mei mihi commendatas, hac die vitae aeternae pane reficere, & eas, quo tramite illum sequi debeant, quod processit, informare. Cuius etiam rei gratia plurimi conuenere, nec meum est in tali negotio illos decipere. Propter haec, quod me inuitatis, non possum hodie venire. Dixerunt: Eia prouide, ut die sabbathi praesto sis hinc nobiscum Romam transire, & coram summo Pontifice, Sanctus, Sanctus, Sanctus aeternum canere. Annuit ipse dicto, & illi in inuisibilia ab oculis eius dilapsi sunt. Huius admirandae visionis presbyter quidam, Elfgarus nomine, qui in excubijs domus Dei assiduus esse solebat, quique postmodum, sicut referente scriptura accepimus, insignis in Elinham episcopus claruit, conscius esse promeruit. Nam nocte eadem per uigil sacris meditationibus deditus, illucescente aurora, extra seipsum per visum raptus est, vidit, quae B. Dunſtanum cathedrae pontificali praesidere, & ei canonica iura clero dictanti, formosorum iuuenum immensum agmen assistere. Audiuit etiam ea, quae proxime digessimus, eosdem iuuenes ei dixisse, quaeque retulimus, ab eo illis responsa fuisse. Quod ut reor, ea de re viro illi dominus pateſcere voluit, quatenus & gloriam transiret hinc, si testimonio commendaret, & ipse ad eandem gloriam tanto indicio vehementius anheleret, nec non antistes quandoque futurus, eam suis, utpote cognitam, certius praedicaret.

Vide sanctissimi
ri summam
perfectionem

Cap. 44.

Dunſtanus itaque de gaudio domini sui, ac de imminente sibi aeterna felicitate securus, gratulabundus in domino laetabatur, & spiritali ad omnes iucunditate replebatur. Iam diurni officij hora instabat, & Pontifex illud celebraturus, festinus ad altare processit. Populorum turba quasi deitatis instinctu ad aliquid noui audiendum solito numerosior aduolans, ecclesiae parietes, vix multitudini sufficientes, vndique complet. Lecto igitur ad Missam Euangelio, procedit episcopus populo praedicaturus, & regente cor eius & linguam Spiritu sancto, locutus est, qualiter ante nunquam locutus.

Reuersus deinde ad altare, panem & vinum in corpus & sanguinem Iesu Christi, in maculata benedictione conuertit. Vbi vero ad benedictionem super populum ventum est, iterum populo praedicaturus, ab altari digreditur, & debriatus spiritu Dei, sic de veritate corporis Christi, sic de futura resurrectione, & vita perenni tractauit, ut ipsius perpetua vitam ciuem loqui putares, si personam loquentis cognitam prius non haberes. De obitu tamen suo nullam mentionem fecit inter loquendum, pia videlicet animi tenentitudine & tenera pietate praeventus, nolens eis tristitiae malum duplicatum ingerere, quibus diem mortis suae iudicabat simplici tristitiae malo posse sufficere. Seruone finito, altare repetijt, & pontificalem benedictionem super populum edidit. Interea nimium mente vulnerabatur, metuens videlicet, ne charissimi sui, quos desiderabat, improviso mortis suae iaculo percussis, atrocius dolerent, quam si antequam adiectum venirent, illud praerulerent. Vnde data benedictione, tertio populum, cunctis stupentibus, adiit. Mox autem ut os ad loquendum aperuit, tanta claritate vultus eius resplenduit, ut in toto illo conuentu nemo esset, qui radios oculorum irreuerberata acie in eum figere posset.

Transubstantiatio.

Nota, de veritate corporis Christi.

Mirè splendet vultus eius.

Quae ergo dulcedo, quae suauitas, quae iucunditas repleuerit corda & ora cunctorum, qui praesentes quae dicebantur, meruerunt intelligere, verbo seu scripto exponere scio nulli esse possibile. Sed ubi seruus Dei instantem sui obitus diem deregere coepit, omnis exultatio moerore concurritur, & tali moerore, ut ipse pater, qui iam gaudijs perenni inſerebatur, motus admiranda pietate, qua praeditus erat, vnus de moerentibus esse videretur. Verum iniecta vi spiritui sancto, lachrymans, lachrymans coſolabatur, dicens inter alia, nequaquam debere eos de transitu eius dolere, quem non labor aut poena, sed quies & gloria perpes exciperet. Dicebat enim neminem in verae charitatis radice fundatum, qui magis suum temporale commodum, quam proximi perpetuum diligeret emolumentum. Ad firmamentum quoque, consolationis ipsorum promisit in spe gratiae misericordiae Dei, quod licet illis corpore absens fieret, nunquam tamen eis praesentia spiritus sui abesset. Finitis eiuscemodi dictis, commendauit omnes Christo, & demum illis adhuc gloriosum vultum eius desiderantibus, ad mensam Domini vitam suam epulaturus ascendit. Ipsa die cum a mensa sumpto cibo surrexisset, venerando suorum coetu stipatus, oratorium petijt, designatoque loco, in quo sepeliri volebat, sepulchrum sibi praeparari praecipit. Inde iam languor sacri corporis artus inuadit, & sua Dunſtanus inualida membra quieti tradit. Itaque sexta sequenti feria lecto decumbit, & incessabili mentis deuotione Deo intentus, omnes aduentantes ad festanda Iesu Christi vestigia incitabat.

Cap. 45.

for. suo.

Ecce noſ sunt sancti nobis praesentia spiritus.

Sic dies ille defluxit, & laboris Dunſtani vltimus, beatique, quietis primus dies illuxit. Conſuevit clerus & populus omnis, trepidi praestolantes euentum, quem de se praedixerat pastor communis. Etiam Dunſtanus gaudium Domini sui intrare auidus, hora angelica sibi visitatione praedictam, corpore Christi saginatus & sanguine, latus expectabat. Tunc subito inuisibili quadam deitatis virtute cum lecto, in quo iacebat, vsque ad domus superiora leuatus est: sed trabibus, ne vltra veheretur, obstantibus, leniter est ad terram demissus. Pauore percussus nonnulli circumſedentium, in diuersa dissiliunt. Sed illo iam demisso, cum quasi ad quiescentem reuerterentur, iterum, sicut prius, ad trabes rapitur, eiusque offensis, ad solum demittitur. Hoc & tertio factum est. Tunc pius pater, congregatos circa se conspiciens filios suos, dixit: Fratres mei dilectissimi, oues palcae Dei, vos ipsi oculis vestris intuiti estis, quod vocor, quod vadam. Noſtis viam, qua incessi: noſtis opera, quibus insudauit, dum vixi. ecce consumatio illorum in superna me tollit. Quapropter breuiter mones hortor & consulo, si quod vado, vultis venire: via, qua incessi, non pigeat vos ire. Ipse benignus Deus, qui direxit iter meum ad se, dirigat ad omnem voluntatem suam corda & corpora vestra in pace. Et responso a cunctis, Amen, transijt: & angelicis eum choris ducentibus, migravit ad Christum, qui ei factus est corona & perenne praemium.

Cap. 46.

Cum lecto in quo decubebat, sursum tollitur.

Migrat ad Christum.

Sepultus est sane, in quo ipse disposuerat loco, loco scilicet, ubi quotidie diuinum officium a fratribus celebrabatur, qui fuit ante gradus, quibus ad altare Domini Christi ascendebatur. Quod ab eo grandi pietatis affectu dispositum non dubitamus. Volebat enim benignus pater filijs suis, quos veraciter diligebat, quosque in mundi turbine post se relinquere, etiam defunctus corpore iugiter interesse, quatenus quae vellet, sicut viuo, fiducialiter coram eo depromere possent, cuius spiritum ex promissione, quam ipsis fecerat, semper affuturum non dubitarent. Et hoc quidem ita dixerim, secundum quod ex eo tempore factum scimus, & vsque hodie fieri a monachis.

Cap. 47.

Inuocatur
à multis, ijs
que opitu-
latur.

Cap. 41.

chis ipsius circa sacratissimum corpus eius conspicimus. Quotidie nanque de suis ne-
cessitatibus tam corporis quam animæ leuamen desiderantes, illuc currunt, & sicut
à pijsimo patre inter eos corporaliter conuersantes suffragia petunt. Vt autem
iustæ petitiones alicuius coram eo fuisse inefficaces existant, & miracula, quæ post hæc
de multis pauca scribimus, & ipsi, qui eius beneficia experiuntur singulis diebus, peti-
tibus negant.

Non ergo dubitandum, hoc illum ante obitum suum præfuisse, & idcirco se suis spi-
ritu affuturum promississe, huiusque de causis corpus suum inter eos pietate plenum vo-
luisse potissimum poni. Miseriam præterea, quæ post decessum eius Angliam totam
inuoluit, & inuolendo pessum dedit, satis est in Chronicis, & in nostris tribulationibus,
me tacente, videre. Vnde, cur quid inde scribam, non video, quoniam sine omni lite-
ra res ipsa euidens est, vt veras miseras non possit ibi cernere nemo. Finis illarumque,
vel quando sit euenturus, ignoro: sed tantum proculdubio ignorare non queo, quod
omnia quæ fecit nobis Deus, in vero iudicio fecit, quia peccauimus ei, & mandatis eius
non obediimus. Quapropter quid aliud dicatur aut agatur (vis enim humana & con-
siliium omne sublatum est) non intelligo, nisi vt humiliato corde rogetur Deus, qui
nos cõtriuuit, quatenus det gloriam nomini suo, & faciat nobiscum secundum multi-
tudinem misericordiæ suæ, ac per merita & intercessionem beatissimi patris nostri Dũ-
stani, qui hæc euentura prædixit, eruat nos in mirabilibus suis. Quod siue, tu bone Do-
mine & pie omnipotens Deus aliquando propter immensam misericordiam tuam
feceris, siue propter inscrutabilem iustitiam tuam minime feceris, sit nomen tuum
Deus Israel benedictum in secula, Amen.

SEQVNTVR ALIQVOT MIRACVLA, QVÆ
POST OBITVM BEATISSIMI DVNSTANI, EIVS
meritis edita sunt, quæ ab eodem Osberto fusijs scripta, à F. Lau-
rentio Surio in compendium redacta sunt ob vitandam
prolixitatem.

Liquot miracula hoc loco visum est subijcere, quæ venerabilis
Osbertus, præcedentis historię author fide dignus, partim scripto,
partim veracium hominum relatu, partim suis oculis se didicisse
testatur.

Cæcus lumē
recipit.

Cæcus quidam in somnis admonitus est, vt ad beatissimi Dunsta-
ni sacrum corpus se curaret adduci. Factum est ita. Mansit illic cæ-
cus pernox in precibus: & ecce à monumento sancti viri suauissimè
manat odor, loca amissorum luminum vehemens corripit priui-
tus, eaq; fricante cæco, mox recipit letus visum, quem se doluerat perdidisse. Id vbi re-
pentè apud omnes peruulgatum est, Dunstanus mundo reuixisse visus est.

Item tres

Tres inopes sceminæ pariter degebant, quas præter paupertatem cruciabat etiam
perpetua cæcitatē nox. Aluerat illas inter cæteras beatissimus Dunstanus, cum esset
adhuc in humanis. Vbi ad illas perlata est cæci eius, quem iam diximus, curatio, vnà
properarunt ad sepulchrum sancti Dunstani, & illic inter orandum pariter se videre lu-
men cæli, gauisæ sunt.

Paralyticus
curatur.

Presbyter quidam prædiues & nobilis totius corporis vexabatur paralyti. Hortabatur
tur eum amici, vt ad tumultu beati Dũstani se iuberet deportari. Recusabat ille, quod
indignu se arbitraretur, si vir opulentus & nobilis, admixtus vili turbe, salutem illic
ibi restitui precaretur. Veru doloris vi cogente, cõ perlatus est. Altera luce sensit quen-
dã sursum deorsum manus ducere per corpus ipsius. Itaq; cõfessim sanatus, stetit exte-
liens, & alta voce laudans Deum. Non diu post amplum conuiuium apparuit ami-
cis & vicinis, vt ipsius saluti congratularentur. Inter epulas laudabatur illi Deum, quod
potentes non abiceret, sed inter mites & pauperes illis quoque gratificaretur. Tum
verò homo superbie spiritus tumidus, non ferens se inter pauperes commemorari, ita
ait: Non sum ego instar inopis cuiusdam curatus à Dunstano. Nam etiam sine Dun-
stano mihi fuisset restituta salus. Vix ea verba miser cõpleuerat, cū ecce pristinus mor-
bus rediit, & acerrima vi extorsit animam infelicem ab ingrato & inflato. Ea res effe-
cit, vt

cit, vt metus & reuerentia erga beati viri sacras reliquias excreferet, & ex longinquis
etiam locis multi eò confluerent, tum vt morbis liberarentur, tum vt per eius merita
veniam obtineret peccatorum. In ijs iuuenis quidam & claudus & mutus ab ortu suo,
& qui annis vndecim contractis scapulis, sursum respicere nequiuisset, postquam se-
pulchrum sanctissimi viri attigit, totus sanus effectus, excelsa clamauit voce: Gloria
in excelsis Deo, alleluia. Sanata est etiam paruula quædam puella, quam mater cæcam
ediderat in hanc lucem: sed cum aliquot dies frustra in precibus consumpsisset mater
eius, tandem cum frater eius ecclesiæ cum illa pariter orassent, decimo die filia eius
vidit. Recepit etiam lumen anus quædam, quod in iuuentute perdidit.

Vide porã
indignè de
S. Dũstano
loquentia.

Morbidus
sanatur.

Episcopus quidam excommunicauerat hominem, libidine & arrogantiã depraua-
tum, & miser ille traditus satanę in interitum carnis, annis septem toto corpore treme-
bat. Tandem ad sepulchru beatissimi Dunstani pertractus, dæmonem, qui illum occu-
pabat, cum multo sanguine euomuit, & integerrimæ sanitati redditus est. Curatus quo-
que est Alfiuordus quidam, qui triginta annis contracto corpore humi reptabat:
itemque alius, qui ligneo crure & pede vtebatur: & cæca virgo, & puella miserè con-
tracta, paruulus quoque à natiuitate claudus, & alius quidam, scipionibus vtens pro
pedibus.

Multi curã
cur.

Dum hæc miracula fierent, Lanfrancus, Cadomensis cœnobij Abbas, vir præstan-
ti sapientia pollens, Cantuariensis episcopus creatus est: cumque 4. Calendas Septem-
bris consecratus fuisset, ecclesiam Cantuariensem partim incendio, partim verustate
vastatam, à fundamentis augustiorem condere voluit. Indixit itaque triuagium ieiun-
nium, & beatissimorum antistitum Dunstani & Elphegi corpora transtulit in occiden-
talem eius ecclesiæ partem. Aderant illic duo eius milites, qui nuper occiderant nepo-
tem Abbatis Stolandi. Ij coram frequentissima populi multitudine ad corpus beatissi-
mi Dunstani, ab Abbate illo cedis eius veniam precabantur. Ille negabat se daturum,
negebant etiam fratres cæsi hominis, qui illic adstabant. Aderat verò etiam mulier, ab
infantia nihil audiens. Ea cum S. Dunstanum rogaret, non tam sensit illum inexora-
bilem, vt milites Abbatem, nam integerrimè sanauit eam coram omnibus. Iam cor-
pora sacratissima Dunstani & Elphegi decentissimè tumulabantur, & cum dies totus
festius duceretur, Abbatis duritia publicum gaudium inturbat. Sed ecce sequenti

Lanfrancus
fit episcopus
Cantuarie.

Surda audit

Abbas vi-
sio.

nocte coram se videt quendam reuerendi habitus sacerdotem, irato vultu mandantẽ
quibusdam teterrimis viris, vt ipsum cum nepotibus eius iactarent in cacabum feruẽ-
tem. Percontantibus illis, cur tam immani supplicio subijcerentur? responsum est: Vos
furoris flamma accensi, necem germani vestri, pro Domini Dunstani amore & reue-
rentia, condonare noluitis, atque his dictis, rapiuntur ad cacabum. Tum illi incredibi-
li constructi angustia, edunt voces miserabiles, promittunt se quamprimum ad beati
Dunstani monumentum ituros, illatam ipsi iniuriam congrua satisfactione expiatu-
ros: tantum vt possint ipsius misericordia præsentis miseria liberari. Hac sponsione fa-
cta, terreretur tetri illi ministri, & ad nuntium sacerdotis cum suis ignibus disparant. Nõ-
dum sol terris se reddiderat, & Abbas cum suis nepotibus ad it sepulchrum sancti viri,
monachos eius loci lachrymabundus orat, velint celeriter ipsi opitulari: illisq; accur-
rentibus narrat, quid viderit: remittitur militibus homicidium, & ab omnibus Deus
laudatur in meritis sancti sui.

Alia
ciusdem.

Alio tempore idem Abbas pridie eius diei, quo sancti Dunstani festum colitur, ho-
ra vespertina, erectis sursum luminibus, vidit ingentem splendorem cælitus lapsum
in ecclesiam Saluatoris, vbi sacrum beatissimi patris corpus quiescit, penetrare. Cum-
que id alijs quibusdam indicasset, ijque pariter viderent, ait: Verè pius pater Dunstanus,
qui in suis ferijs interesse vult officio, quod hac nocte Deo, & ipsi persoluent filij eius.
Vera autem illum dixisse, experti sunt fratres ex dulci & sancto affectu, quo ea nocte
in Deum & beatum Dunstanum ferebantur.

Monachũ
iuuenẽ dæ-
mõ occupat

Monachus iuuenis eius monasterij quodã die legit euangeliũ ad Missam Lanfranci
Archiepiscopi. Cũ aut dicta oratione Dominica, patenã ex more episcopo offerret,
vidit coram se teterrimos dæmonum vultus. Itaq; vehementer exterritus, episcopi
inter manus sacra tenentem, vtroque brachio strictim amplectitur, horrida voce clã-
mans: Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat. Ea res omnes perterritit,
arceptum que iuuenem milites in pontificis cubiculum abducunt, iam dæmone ple-
num. Cũ autem communes pro illo preces fierent, & ab archiepiscopo pro gratis
agendis (videbatur enim iam restitutus) ad sepulchrum S. Dunstani adductus esset, to-
ta die illa quietum se præbuit inter fratres. Sed fratribus Completorium in Ecclesia
persol.

perfoluentibus, ille cum impetu accurrat ad Priorem Héricum, manus illi iniecit. At ille hominis manus corripuit, ducensq; cum ad lectū, tota nocte sollicitus apud eum vigilauit. Sub mediam verò noctem horridis clamoribus omnia perturbat iuuenis ille, accurrunt fratres, ligatumque postridiè ducunt in valetudinarium, loris adstrictum, ubi dies non paucos miserè cruciatur. Inuisabant eum alij, sed si quid haberet grauioris culpæ intra conscientiæ recessus, quod confessi non essent, id illis obijcebat, eosque se pœnarum suarum apud inferos socios habiturum gratulabundus iactabat. Ea res quibusdam non mediocrem attulit ignominiam, sed mox à pura peccatorum suorum confessione remedium petebant. Accepta itaque absolutione & satisfactione, redibant ad dæmoniicum fratrem. Tum ille transuersim illos intuens: Vnde, inquit, vos venitis? quo lauacro tam citò expurgati, & à meo contubernio abstracti stis? & hæc furibundus, spumans, & eiulans dicebat. Voluit sanè Christus hæc remonchos eius ecclesiæ ad sanitatem reuocare, quippè qui à tempore Danorum, à quibus beatus Elphegus peremptus fuit, remissa disciplinæ seueritate, plus satis seculariter, et dissolutè viuebāt. Iam ventum erat ad eā ecclesiæ partem instaurandam, ad quæ memoria beatorum Dunstani & Elphegi corpora translata erant. Rursus igitur omnes eū festina processione reuerenter & honorificè eadē sacra corpora aliò deportauim; & ecce dum è regione ostij, per quod inferenda erant, dæmoniicus iuuenis ille, toto corpore fortissimè colligatus, cum lecto deponitur, horrendos eminus dat clamores, & cum ipso exiliens, fugere volebat sanctorum præsentiam dæmoni intolerabilem. Sed illatis sanctis intra domum, illatus est etiam ipse, & in medio positus. Ibi tum miseriam videre erat. Cernebatur dæmon in vêtre eius sursum deorsum curritare, quasi quæ vel per os, vel per inferiores corporis partes fugam appararet. Adueniente interim prandij hora, fratres pransum ière, mansitque cum dæmoniaco vnus ex senioribus Elfunus nomine, qui ab infantia singulari quodam amore erga beatum Dunstanum affectus fuerat. Is miseratus vicem iacentis, crucem, quam B. Dunstanus in corpore degens tanquam Archiepiscopus coram se ferri volebat, dæmoniaco imposuit, dicens cum lacrymis: Chare Domine, sancte Dunstane, miserere. Mirum dictu: illico pulso dæmone, æger leuatis piè sursum oculis, lacrymās dixit: Gratias tibi ago pijsime pater, gratias tibi quoque charissime frater: quia tuis meritis sanctissime Domine, & tua frater benigna intercessione hostis perterritus abscessit. Id vt senior audiuit, incredibili lætitia affectus, eius vincula dissoluit. A prandio reuersi eò fratres, vt viderunt eum suauiter quiescentem, immensas Deo & S. Dunstano gratias egerunt. Is frater tandem sancto sine migravit à corpore. Eius castigatio plurimum contulit illius loci fratribus ad vitæ emendationem. Nam prius omni mundi gloria, auro, argento, varijsq; elegantibus vestibus, lectorum preciosis operimentis, diuersis instrumentis musicis sese oblectabant, equos, canes, accipitres alebant, denique Comitum potius quam monachorum instar vitam debebant, huius vnus flagello, Christi misericordia id agente, & boni patris Lanfranci Archiepiscopi industria cooperante, eò perducti sunt, vt omnibus illis mundi pompis & vanitatibus, haud secus atque stercorebus quibusdam propudiatis, planè Monasticam viuendi rationem complexi sint. Er nos quidem, qui nouimus earum rerum statum, incunstanter affirmamus, haudquam ad tam felicem, tamque repentinam mutationem eas perducere potuisset, si non accidisset illa horrenda, quæ omnes perterruerat, vnus fratris vexatio. Per idem ferè tempus Odo Comes Cantuariensis, idemque Baiocensis Episcopus: fratri suo Vuilhelmo regi magnam pecuniæ vim promisit, si daretur ipsi facultas exagitandi Lanfranci Archiepiscopum Cantuariensem, eiq; propter bona & consuetudines ecclesiæ Cantuariensis contra morem ac leges terræ illius lites intentandi. Rege annuente, Odo è toto regno viros prudentissimos legum & consuetudinum regni, ad certam diem Cantuariam acciuit, eisque mandauit, vt intrepidè, ipso tutore ac patrono freti, Cantuariensis ecclesiæ libertatem oppugnarent. Aduentante die, quo Lanfranco tam multis contra ipsum armatis respondendum erat, ille ad sacratissimū B. Dunstanum tumultu preces fudit, vt eū sibi in tā molesto negotio patronū ascisceret: ac deinde quieti se dedit. Dormienti apparet pater Dunstanus, ita dicens: Lanfrance noli animo frangi, propter hanc multitudinem, quæ coacta est aduersum me & te. Securus tuere causam ecclesiæ Saluatoris & meam, & ego ad omnia præsto tibi ero. Quod si non viceris eos, qui ferri bi opponēt, me Dunstanum, qui tibi loquor, nec viuere, nec meorum negotia curare, nec vera tibi dixisse certò tibi persuadeas. Expergestus Lanfrancus, confirmatus est animo; inde venit ad certamen, multæ querelæ in medium adferuntur, à tam multis

Vide confessionis sacramentalis vim.

Dæmon non fere sanctorum reliquias

Dæmon profligatur cruce & meritis S. Dunstani.

Lanfrancus Episcopus à quodam emulo vexatur.

Viuent sancti, & curæ gerunt rerum nostrarum.

multis è toto Angliæ regno. Procedit pater Lanfrancus, & diuinitus armatus, omnia ipsi obiecta ita diluit, vt omnes obstupescerent. Manserunt igitur Ecclesiæ Cantuariensis iura inconuulsa: si qua verò nonnullam haberent ambiguitatem, ea & irrefragabili ratione, & antiquorum exemplorum autoritate Lanfrancus in posterum planè confirmauit.

Incidit postea idem antistes in morbum grauissimum, vt vita eius desperaretur. Itaque iussit ad se venire præcipuos è fratribus, nolens sine illis abire è vita, quos paterno amore prosequatur. Decumbebat tum in villa quadam. Cum iam multi eius obitum in foribus adesse putarent, sub auroram leuiter obdormiens, videri permultos in albis equis coram ipso binos transeuntes, vultu iucundissimo, & modesta alacritate. Perconatus tanti Lanfranco, cuius esset tam insignis comitatus? responsum est, Magni ac præclari patris Dunstani. Illo porrò interrogante: Et vbi nam ille est? dictum est: Haud procul abest. Et ecce inter senes veneranda canitie spectabiles Dunstanus cæteris sublimior aduehitur: cuius cū pedè Lanfrancus osculari vellet, & S. Dunstanus pedem retrahere niteretur, interim Lanfrancus enigilat, & se sentit integerrimæ sanitati restitutum, còsolansque fratres lugentes, iussit eos sese præparare, dicens, se ad Missam celebrandam, Deoq; & S. Dunstano gratias agendas abire velle. Eius rei fama multos multo gaudio affectit. Curatus est eadem hora quidam Lanfranci clericus meritis S. Dunstani, qui mensibus octo quartana febre laborauerat.

Viso Lanfranci.

Lanfrancus sanat S. Dunstanus.

Cum iam autem, vt diximus, in ecclesia & monasterio S. Saluatoris vita monastica esset reformata, multi clerici eò se contulere, vt monachi fierent. Inter eos aduenit etiam Eduardus quidam benè literatus, Londoniensis Ecclesiæ archidiaconus. Is propter multam religiosæ vitæ significationem, paulò post factus est templi custos. In eò officio aliquantò maiorem adeptus libertatem, coepit fieri negligentior & remissior. Cum autem eum & publicè & priuatim fratres corripere, qui scientia & dignitate ipsi essent impares, egrè tulit, & iam planè deliberauit aufugere, allecto iuuenis quodam, qui se socium fugæ erat præbiturus. Pridiè verò illius dici, qui erat abitioni destinatus, fratribus à prandio quiescentibus, ille in oratorio ex officio vigilabat, animoq; fluctuans, tamen statuit non discedere, nisi permissu S. Dunstani. Adijt igitur eius sepulchrum: humi stratus, deponit apud eum querelas iniuriarum, orat velit suum iter paterna benedictione prosequi, pollicens se semper illius futurum, quòcumque perueniret. Inde è templo exiturus, à tergo chori videri monachum reuerendo vultu, toruosis in ipsum oculorum radios vibrantem, scipioni innixum. Eo viso, cum nesciret, quis esset, expauit, ac nihilo minus ceptū carpebat iter. At ille scipione obiecto: Quo vadis? inquit. Non solent autem monachi in ecclesia loqui. itaque digitis innuebat, illum loqui non debere. At contra monachus: Quòd ego loquor, nihil ad te attinet: tu verò dic mihi quò tendas? At ille: Eo daturus operam ijs, quæ mea inter sunt. Monachus dixit: Nihil est: redi ad sepulchrum, vnde venis, & ora attentius, hac tua voluntate mutata. Stupescit ille, redijt ad monumentum, sed nihil mutauit priorem precandi formulam. Inde rediens, & monachum æquè, vt antea, obuium habens, cum iterum rogaret, quò tenderet, duriusculè dixit: Quid hoc tua refert? Monachus autè: Permultum mea interest, vt etiam tu ipse breuè experieris, nisi te correxeris. At nunc vel scindò admonitus, abi ad sepulchrum, & mētem pariter cum prece muta. Ille verò potius progredi quam redire nitente, monachus scipionem sustollens, vibrabat in illum, compulsiq; vel inuitum redire. Multo igitur pauore percussus, repetit priores preces suas: atque inde reuertens, non inuenit monachum. Arbitratus ergo, se iam rectè fecisse, ad ostium cœnobij properauit. Ibi tum stantem inuenit monachum vultu concitato, rursusque quò iret? sciscitantem. Sed & ipse commoto animo, quis esset, vel cuius autoritatis? interrogat, qui hanc sibi molestiam excitet. Respondit ille, qui monachus esse videbatur: Itane scire vis, quis sim ego? Dunstanus ego sum, prouisor & Archiepiscopus loci huius, amator & adiutor omnium bonorum filiorum Ecclesiæ huius. Tu verò peruersa voluntate contra, quam deceat bonum filium, vis deferere Ecclesiam matrem tuam, vis deferere Deum patrem tuum, & ad hanc rem me tibi vis suffragari. Stultè id quidè, dum tibi de me talia persuades. Ego tali via non perueni ad Deum. Monui autem te, semel atque iterum, vt respisceres, et nolui. Noueris ergo cum mea bona venia, nunquam te hinc exiturum, sed velis nolis, hic te permansurum, hic etiam moriturum. Et quia me monentem audire nolui, senties re ipsa, te perperam fecisse. His dictis scipione eum grauiter cecidit, atq; humi prostravit: moxq; disparuit. Ita ille relictus est valde debilis, & à fratribus in valetudinarium deportatus.

Vide num sancti ignoreret res mortalium.

Percutit S. Dunstanus monachum fugerè volentem.

Acci.

En quid cō-
ferat inuo-
cacio San-
ctorum.

Accidit hoc intra duo festa Assumptionis & Natiuitatis beatissimæ Mariæ. Crescebat autem dolor eius indies, & semper deterius habebat: nec quisquam scire poterat, quo morbo laboraret, nec ipse quid passus esset, cuiquam aperire volebat. Tandem sacram vnctionem & Eucharistiam percepit. Ipsis ferijs S. Martini in terram super stratum cilicium, tanquam mox moriturus depositus est, & fratres ex more dicebant septem psalmos, quos pœnitentiales vocant, & litanias pro felici eius obitu. Cùm ventum est ad eum locum, vt fratres dicerent: S. Dunstane, intercede pro anima eius, idque spe impetrandi auxilij, quam erga sanctissimum illum patrem suauius conceperat, iterarent, cœpit æger, iam propè animum exhalans, respirare, & circumstantes piè intueri. Nos igitur, qui propitijs adstabamus, inclinauimus nos ad illum, scire volentes, quid peteret. Tum ille: Ponite me, quæso, inquit in lectum meum. Eo factò, Henrici Priori, cuius supra meminimus, accersit, ei rem totam explicat, malæ voluntatis suæ agit pœnitentiam, petit veniam & absolutionem: dicit se nullo pacto mori posse, nisi id notum prius fecisset, & pœnitentiæ remedio atque absolutione potitus esset. Prior admiratus Dei misericordiam, eum absoluit, & iniunxit pœnitentiam. Tunc ille mēte exhilaratus, & quòd nihil peccati intra conscientiam sentiret, quod confessus non esset, Deo gratias agens, petijt vt iam sibi liceret abire è corpore. Dixit autem ei Prior: Proficiscere cum benedictione omnipotentis Dei: Comes itineris tui sit beatus & pius pater Dunstanus, & suscipiat te in regnum suum filius Dei, Dominus noster Iesus Christus. In his verbis prius, quàm è lecto deponi posset, reddidit spiritum. Dein de Priore omnia in fratrum conuentu referente, iuuenis, quem fugæ focium delegerat Eduardus, surrexit, & humi stratus cum lachrymis confessus est, se in fugam quidē illi consensisse, sed prorsus ignorasse, quid ei S. Dunstanus fecisset.

Monachus quidam eiusdem loci nomine Egeluinus, ea tempestate, qua, vt diximus, Comitum potius more, quàm pauperum monachorum, nihil rei propriæ habebat, illi monachi viuebant, cum bona venia archiepiscopi & fratrum, profectus est Hierosoly mam, commendans se beato Dunstano, eiq; pollicens, si saluum ipsum duceret & reduceret, præciosum pallium se illi empturum, secumq; allaturum, luit pro sperè: rediens per Constantinopolim, illic pallium magni precij emit. In Gallia cisalpina incidit in exercitum Imperatoris: & honesti quidem viri eum reuenter salutabant: sed vbi ad postremos venit, homines viles & ignauos, mula sua cum sarcinis spoliatus est: sed ipse cum socijs illæsus dimissus est. Valdè autem dolens sibi pallium eripitum, Dunstanum obnixè precabatur, ne illud auferri ita pateretur. Et ecce tibi, vix ea prece finita, mula inter manus prædonum incipit ferocire, ore & pedibus eos lacera re, & tandem cum sarcinis aufugere ad dominum suum, qui cum ea lætus redijt in patriam, & S. Dunstano obtulit pallium, quod ex voto debebat. Cætera miracula, ne minus onerosi, prætermisimus.

Obserua mi-
raculum.

VITA BEATI PETRI CÆLESTINI, AVTHORIS PETRO DE ALIACO, CARDINALE CAMERACENSIS.

Primus liber ea continet, quæ ab ipso Cælestino de prima sua conuersione & conuersione manu propria conscripta, in eius cella reperta sunt.

PROLOGVS PETRI ALIACENSIS.

Haritatius quorūdam venerabilium patrū vestri sacri ordinis, fratres charissimi, precibus inclinatus, timens licet ac trepidus, scribere præsumo: quis de quo? Sanè Petrus de Petro, episcopus de episcopo: sed paruus de maximo, in summo de summo, scelestus quoq; ac peccator indignissimus, de cælesti ac dignissimo vestri sancti gregis pastore primo atque præcipuo, immò totius olim Christianæ Ecclesiæ sanctissimo præfule Cælestino. Cuius vitam gesta q; miracula vniversum iam per orbem radiantia, dum literis commendare, verbisq; meis pollutis potius, quàm politis laudibus illustrare gestio, rem vtiq; meis viribus, meis quoque imparis meritis aggredior: vereorq; ne pondere laudis, quàm meruit, obrutus, magis imbecillitatem ingenij mei, & eloquij rudiratem detegam, quàm

virtutes suas, sicut æquum est, repræsentem. Sed de superno confusus auxilio, sanctique huius ac orationum vestrarum suffragio, historiam ordior.

De ortu eius, & sancta indole. Cap. 1.

VIT itaque vir eximia virtute laudabilis, re ac nomine Petrus, in petra, quæ Christus est, firmiter stabilitus, stabiliterq; firmatus. Qui super huius solidæ petræ indissolubili fundamento à puerilibus initijs per incrementa virtutum proficiens, vsque in virum perfectum meruit peruenire. Hic ergo Abrutij in partibus Apuliæ natus, spiritu quàm carne, & animo quàm origine nobilior, ex parentibus mundana generositate humilibus, sed Christiana virtute nobilibus ortus est. Fuerunt autem patri eius, Augerio nomine, ex Maria vxore sua, instar patriarchæ Iacob, filij duodecim. Vacabant deuoti parentes, quantum eis facultas erat, hospitalitati pauperum, & eleemosynarum largitioni, alijs quoq; pijs operibus: & Deo, vt de data sibi ab eo prole vnum aliquem deligeret suis seruitijs specialius mancipandum, assiduis suspirijs & indefessis orationibus postulabant. Nec sua spe frustrati sunt: quia non deserit Deus sperantes in se. Hunc nempe ex duodecim fratribus, velut alterum Ioseph à Deo singulariter dilectum, & suis fore prælectum obsequijs, diuina prouidentia, sapienter cuncta prouidens, multis indicijs, signis mirabilibus ac memorabilibus declarauit. Nā in natiuitate sua matri eius, dū puer egredere tur ex vtero, quasi quadam religiosa veste indutus apparuit. Cumq; vix sextū artigisset annum, tanta tamq; mirabilis in eo diuina gratia relucebat, vt nihil sanctum ac religiosum auditu perciperet, quod in corde reconditum non seruaret. Vnde & de cordis in thesauro bona proferens, matri suæ sæpè dicere solitus erat: Volo esse bonus seruus Dei. Sic spiritus libertatis vbi vult spirans, diuinam huic puero seruitutem suauiter inspirabat. Sic puer sanctus proficiebat ætate, sed supra ætatem, spiritu sancto cooperante, magis magisque proficiebat sapientia & gratia apud Deum & homines. Quamobrem magnificabat mater eius dominum, & in Deo saluari suo spiritualiter exultabat.

De schola eius, & diabolica aduersus eum inuidia. Cap. 2.

Am verò defuncto patre suo in senectute bona, relicta vxore cum septem filijs, (tūc enim alij obierant) beata mater, & verè tali prole beata, filium hunc suum tradere scholæ ac studio literarum decreuit. In ea autem nocte, qua priori die puer legere cœpit, defunctus pater cuidam commatri suæ in somnis apparuit, dicens ei: Constituit vxor mea filium nostrum Petrum literaribus tradere studijs, O quàm benè mihi, sibi que ac alijs multis! Dic ergo ei, vt si vnquam me verè dilexit, nunc in hoc ostendat, quòd constanter perficiat, quod incepit. Nec hoc absq; speciali Dei prouisione factum esse credendum est. Nam humani generis inimicus, felicibus huius pueri successibus inuidens, sanctum matris propositum per se suosq; ministros impugnare satagebat. Tentabat in primis puerum, ne studio animum atq; operam daret. Tentabat etiam de inuidia fratres eius, sicut olim fratres Ioseph, improperebantq; matri, quòd ipsi laborantibus, ille ocio vacaret & quieti. Tentabat rursus quædam illius terræ diuitem, qui pueroblandiens, dicebat quòd suorum omnium eum hæredem constitueret, vt sic per scularia desideria animum ab amore religionis abduceret. Tentabat deniq; matrem eius per quendam diuinum, seu verius diabolicum virum, qui suadebat ei hunc à studio tollere, & alium minorem filium literis instruere, quia hic citò moriturus esset, nec fieret, vt ipsa sperauerat, seruus Dei. At nec sic ramentum potuit constans ac fortis mulier à suo mutari proposito. Recordabatur quippe atq; inde confortabatur, cogitabatq; ac sapius animo reuolebat, quæ dicta fuerant de puero, & verificabatur in ancilla, quod de Domina Euangelium loquitur: Maria conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Luc. 2.

De diuinis consolationibus ac miraculis circa eum ostensis. Cap. 3.

Fidelis autem Deus, qui neminem vltra, quàm possit ferre, tentari permittit, post memoratas tentationes diabolicas, etiam diuinis cōsolationes adhibuit, deditque, sicut ipse in scriptura promittit, cum tentatione prouentum. Si modum quæris, audi mirum dictū, audituq; nouum atq; insolitum. Erat puer iste simplicissimus adhuc, & iam priuam breui in tempore Psalterium didicerat legere. Cùm beatissimam Virgine

K k nem

virtutes suas, sicut æquum est, repræsentem. Sed de superno confusus auxilio, sanctique huius ac orationum vestrarum suffragio, historiam ordior.

De ortu eius, & sancta indole. Cap. 1.

VIT itaque vir eximia virtute laudabilis, re ac nomine Petrus, in petra, quæ Christus est, firmiter stabilitus, stabiliterq; firmatus. Qui super huius solidæ petræ indissolubili fundamento à puerilibus initijs per incrementa virtutum proficiens, vsque in virum perfectum meruit peruenire. Hic ergo Abrutij in partibus Apuliæ natus, spiritu quàm carne, & animo quàm origine nobilior, ex parentibus mundana generositate humilibus, sed Christiana virtute nobilibus ortus est. Fuerunt autem patri eius, Augerio nomine, ex Maria vxore sua, instar patriarchæ Iacob, filij duodecim. Vacabant deuoti parentes, quantum eis facultas erat, hospitalitati pauperum, & eleemosynarum largitioni, alijs quoq; pijs operibus: & Deo, vt de data sibi ab eo prole vnum aliquem deligeret suis seruitijs specialius mancipandum, assiduis suspirijs & indefessis orationibus postulabant. Nec sua spe frustrati sunt: quia non deserit Deus sperantes in se. Hunc nempe ex duodecim fratribus, velut alterum Ioseph à Deo singulariter dilectum, & suis fore prælectum obsequijs, diuina prouidentia, sapienter cuncta prouidens, multis indicijs, signis mirabilibus ac memorabilibus declarauit. Nā in natiuitate sua matri eius, dū puer egredere tur ex vtero, quasi quadam religiosa veste indutus apparuit. Cumq; vix sextū artigisset annum, tanta tamq; mirabilis in eo diuina gratia relucebat, vt nihil sanctum ac religiosum auditu perciperet, quod in corde reconditum non seruaret. Vnde & de cordis in thesauro bona proferens, matri suæ sæpè dicere solitus erat: Volo esse bonus seruus Dei. Sic spiritus libertatis vbi vult spirans, diuinam huic puero seruitutem suauiter inspirabat. Sic puer sanctus proficiebat ætate, sed supra ætatem, spiritu sancto cooperante, magis magisque proficiebat sapientia & gratia apud Deum & homines. Quamobrem magnificabat mater eius dominum, & in Deo saluari suo spiritualiter exultabat.

De schola eius, & diabolica aduersus eum inuidia. Cap. 2.

Am verò defuncto patre suo in senectute bona, relicta vxore cum septem filijs, (tūc enim alij obierant) beata mater, & verè tali prole beata, filium hunc suum tradere scholæ ac studio literarum decreuit. In ea autem nocte, qua priori die puer legere cœpit, defunctus pater cuidam commatri suæ in somnis apparuit, dicens ei: Constituit vxor mea filium nostrum Petrum literaribus tradere studijs, O quàm benè mihi, sibi que ac alijs multis! Dic ergo ei, vt si vnquam me verè dilexit, nunc in hoc ostendat, quòd constanter perficiat, quod incepit. Nec hoc absq; speciali Dei prouisione factum esse credendum est. Nam humani generis inimicus, felicibus huius pueri successibus inuidens, sanctum matris propositum per se suosq; ministros impugnare satagebat. Tentabat in primis puerum, ne studio animum atq; operam daret. Tentabat etiam de inuidia fratres eius, sicut olim fratres Ioseph, improperebantq; matri, quòd ipsi laborantibus, ille ocio vacaret & quieti. Tentabat rursus quædam illius terræ diuitem, qui pueroblandiens, dicebat quòd suorum omnium eum hæredem constitueret, vt sic per scularia desideria animum ab amore religionis abduceret. Tentabat deniq; matrem eius per quendam diuinum, seu verius diabolicum virum, qui suadebat ei hunc à studio tollere, & alium minorem filium literis instruere, quia hic citò moriturus esset, nec fieret, vt ipsa sperauerat, seruus Dei. At nec sic ramentum potuit constans ac fortis mulier à suo mutari proposito. Recordabatur quippe atq; inde confortabatur, cogitabatq; ac sapius animo reuolebat, quæ dicta fuerant de puero, & verificabatur in ancilla, quod de Domina Euangelium loquitur: Maria conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Luc. 2.

De diuinis consolationibus ac miraculis circa eum ostensis. Cap. 3.

Fidelis autem Deus, qui neminem vltra, quàm possit ferre, tentari permittit, post memoratas tentationes diabolicas, etiam diuinis cōsolationes adhibuit, deditque, sicut ipse in scriptura promittit, cum tentatione prouentum. Si modum quæris, audi mirum dictū, audituq; nouum atq; insolitum. Erat puer iste simplicissimus adhuc, & iam priuam breui in tempore Psalterium didicerat legere. Cùm beatissimam Virgine

K k nem

Diuinis frui
tur consola
tionibus ad
huc puer.

nem & sanctum Iohannem Euangelistam stantes iuxta crucem Iesu sepe videret, vnde est ad ipsum descendere, eumque consolando Psalms cum ipso dulcissime decanta-
re. Angelos quoque de celo lapsos, velut paedagogos suos eum instruendo, vidit in som-
nis sibi assistere, et si quid forte puerili more cum suis coetaneis minus decens aut di-
cere aut facere a diabolo tentatus fuisset, suam cum increpatione piaque castigatione
corripere. Vidit praeterea mater eius in somnis, quod puer iste custos erat multarum,
sicut nix, candidarum ouium: quod ipsa nimis literaliter intelligens, non paruae turba-
tionis sibi primitus causa fuit: sed postea turbatio haec in admirationem, & admiratio-
nem in consolationem versa est. Nam filius, cum vix esset duodecim annorum, iam quasi
propheticum spiritu somnium spiritualiter exponens, se multarum bonarum animarum
futurum pastorem esse praedixit.

De miraculis in matre & filijs diuinitis exhibitis. Cap. 4.

Oculus eius
Iesus, a ma-
tre Domini
curatur.

Sed nec silenda sunt stupenda miracula, quae ad consolationem matris & filij Domi-
ni facere dignatus est: fuerat mater triginta annorum spatio & amplius iam graui
infirmate detenta, quod dexteri lateris debitum vigorem vsuque perdidit. Ipsa,
vt Deo deuota & fide plena, spe curationis ad locum quandam sanctum peregre pro-
ficiscitur, & vna nocte prioris sanitati restituta curatur. Hic quoque, filius eius, dum ad
huc trium annorum puer esset, ligno acuto in dextero oculo percussus, excecatur. De-
sperantibus autem medicis de naturali cura, non desperabat mater de spirituali medicina:
sed de beata Virgine confidens, ad quandam eius ecclesiam puerum deferens, ibi vna nocte
vigilat & orat: & dum maternus oculus inter deuota precum suffragia lachrymanus, ocu-
lus filij ipso mane sanus & absque macula restauratur. Quid plura? Alius etiam filius iam ad-
ultus, dum messem componeret, arista frumenti eius oculo inhaerente, multis diebus huc
atque illuc discurrens, quaerensque auxilium, & non inueniens, die ac nocte praedolore ni-
mio clamitabat. Cui mater compatiens, ad priorem medicam conuertitur, & vt huic
filio, sicut & alteri, medelam adhibeat, humiliter deprecatur. Et ecce adueniente die
luce, minor filius in fratris oculum respicit, & arista, quae erat in oculi medio, sine
villo medicamine, solis eam apprehendens digitis, foras mittit, sanitatemque restituit.
Rursum deuota mater, quodam magnae famis tempore deficiente sibi panem, cum pro
sua suorumque sustentanda vita nullum humanum superesset remedium, ad diuinum,
& iam in se ac suis filijs expertum, refugit subsidium, conuertitque se ad Dominum, &
suppliciter orat, vt huic necessitati misericorditer prouideat. Mane autem imperati-
lio, vt falcem tollat, & in agrum vadat: Recusabat ille, dicens: Ad quid vadam? Messis
quidem adhuc viret: nihil proficiam. Nondum enim tempus erat messis. Tandem ta-
men agrum ingreditur, matri obediens, in cuius medio tanta messis alba & matura,
quanta eis erat necessaria, inuenitur. Nec praetereundum arbitror aliud memorabile,
quod eidem mulierculae contigit, miraculum. Cum enim esset ad Dei sanctos deuotissima,
& eorum festiuitates magno cum honore coleret, in festo decollationis B. Iohannis
Baptistae, quia sequenti die panem facere opus erat, sero illo fermentum dispo-
nere volens, coepit cum timore aquam in farinam mittere. Et ecce rota farinae massa
subito visa est vermibus scarere. Tunc illa tremens, & in terram cadens, a Deo veniam
precat, & statim farina in statum pristinum reuertitur. Magna sunt haec & mira o-
pera tua, Christe, & suae matris, suae filij, suae (vt pie credimus) vtriusque meritis facta
sunt, ad tui nominis gloriam, & in huius sancti reuerentiam, perpetuis erunt seculis pre-
dicanda.

Item fratris
eius.

Miraculum

Vide quid
accidit reli-
giosa femi-
na.

De vitae solitariae desiderio, & abitione eius ad eremum. Cap. 5.

Psal. 54.
Psal. 93.

Hortatur
Petrus soci-
um ad vitam
solitariam.

Haec tenens ergo peractis pluribus annis, deinceps ad prouectioris aetatis gesta pro-
gredimur. Itaque puer sanctus factus adolescens, ad eum eremiticam vitam & solitudi-
nis feruebat amore, vt cordi eius diuinitus illud propheticum merito crederetur in-
scriptum: Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Et rursus illud: Elegi abiectus
esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Sed quia eo te-
pore nullus erat in patria seruus Dei, cum quo sui propositi exequendi consilium
posset habere congruum, ultra vicinum suae aetatis annum aestuanti desiderio
suo satisfacere distulit. Tandem vero cuidam socio suo cordis secretum aperuit. Quid,
inquit, facimus? Exeamus de patria nostra, & relictis parentibus rebusque omnibus,
nudi nudum sequamur Christum, & ad ei seruendum liberius, longinquam soli-
tudinem adeamus. Verum vt nihil temere & sine Ecclesiae consilio aggrediamur, Ro-
mae sedem Apostolicam consulamus. His suasionibus acquieuit ille, & coeperunt pa-
riter

riter ambulare. Sed expleto vnus diei itinere, male tenax propositi poenituit, & ad
patriam consanguineosque reuerti persuasit. Cur ita? Sane quia non satis tractus erat ab
eo, de quo veritas ait: nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum. Sed hic
nostrer Petrus, a patre caelesti tractus & inspiratus, inconstanti socio constanti animo
ita respondit: Confido in Domino, quia si tu me dimittis, ipse me non dimittet, qui spe-
rantes in se non deserit. Solus ergo & humano destitutus, licet non diuino, consortio
propositum iter aggreditur: in quo post multos labores, terrores atque pericula, vnum
ei praeter ceteris relatu dignum contigisse legitur. Erat in monte quodam eremita, ad quem
dum laetus & gaudens accedere disponit, eo maxime, quod is Romam se iturum dice-
ret, antequam eremiticam cellam intraret, spiritus Domini illum prohibuit, ne ei cor-
dis sui secreta panderet, eique illius hypocritae vitam inhonestam ostendit, & ab eius co-
sordio periculoso prohibuit. In eodem vero loco altera quadam die, dum sanctus ado-
lescens, absente eremita, cellam eius intrasset, & per noctem non sine multo timore,
quam diu potuit, in oratione vigilasset, aggrauatus somno, in terram cadens, obdor-
miuit: & ecce subito turba magna angelorum & sanctorum ipsi adesse videbatur, & visio eius
in ore cuiuslibet eorum rosae rubrae apparebant, caelestesque modullos suavesque
cannus, supra modum delectabiles, resonabant. Mira res: sed quae sequitur, mira-
bilior. Ipse namque huiusmodi cantus per aliquantum spatium, etiam postquam a
somnia fuerat excitatus, audiuit, adeoque laetus & securus factus est, vt spirituali gaudio
satiatus, duobus tantum sustentatus panibus duobusque piscibus, quos secum detulerat,
solum ibidem decem diebus permaneret.

Ioan. 6.

Socius resi-
lit a propo-
sito.

Visio eius

De principio suae conuersionis, & prima eius habitatione in eremo. Cap. 6.

Post haec autem Deus, viarum eius custos comesque praecipuus, propositum itineris
Romani distulit, ostenditque illi in monte alio locum, in quo saxum magnum in-
uenit, & sub eo fodit paruum, in qua tegetetur, foueam, quae vix ad ipsum erigendum
atque extendendum poterat sufficere: & ibidem trium annorum spatium in magna
vita austeritate peregit. Hoc ergo in loco, inter multas diuinae bonitatis consolatio-
nes, vix crederes, quantas in suae conuersionis principio vigilando & dormiendo dia-
bolicae malignitatis tentationes inuictus miles pertulerit, & quam patienter, velut al-
ter lob, sicut bona de manu Domini, ita & mala suscipiens, cum diuini nominis bene-
dictione diuersa & aduersa mundi, carnis & daemonis praemia superaret. Sed omnia nar-
rare longum esset, & ad alia festinat intentio.

Degit trien-
nio in fossa

Iob 1.

De eius sacerdotio, & transitu ad montem Muronis. Cap. 7.

His itaque tribus annis in loco memorato peractis, quibus ipse tanquam aurum in
fornace probatus est, suadebant illi, qui eius nonerant sanctitatem, vt ordinem susci-
peret sacerdotalem. Cuius rei causa Romam pergit, ibique Dei sacerdos efficitur: ac
deinde ad montem Muronis accedit, ibi quandam cryptam inueniens, in qua ei habi-
tare complacuit. Cuius sancti virtus mirabilis etiam signo mirabili declara-
tur. Nam cum primo locum intrauit, ecce subito coram eo magnus serpens egreditur:
qui virtutis eius non ferens praesentiam, ab eo loco discedens, penitus disparuit. Ibi er-
go vir sanctus per quinquennium manens, ab eo, cuius omne datum optimum, & o-
mne donum perfectum desursum est, plurima recepit munera gratiarum: & tamen
se magis ac magis coram Deo humilians, & indignum peccatorem existimans, ali-
quando cogitauit relinquere Missae officium, tractare formidans tanti mysterij sacra-
mentum, exemplo summi eremita, quo inter natos mulierum non surrexit maior:
exemplo quoque beatorum confessorum Pauli, Antonij, Benedicti, aliorumque san-
ctorum, quibus amica fuit eremi solitudo. Itaque eo sepe & multum haec secum cogi-
tante, vt salubre posset super his accipere consilium, Romae sedem Apostolicam adi-
re disposuit. Sed ecce appropinquante die, quo debebat iter arripere, de nocte venit ad
eum in visione quidam Abbas nuper defunctus, qui primo illi religionis habitum con-
tulerat. Quem ille per Deum viuum adiurans, quid sibi agendum sit? humiliter postu-
lat. Ipse vero ei Missam cum timore & tremore dicere persuasit, & ita disparuit. Eodem
quoque die quidam sanctus monachus, cui confiteri consueuerat, idem quod Abbas
in visione dixerat, consulens, eum ad sacri mysterij celebrandi traxit fiduciam. Heu
bone Iesu, heu cum quanta cordis amaritudine & frontis erubescencia haec merito au-
dituri sunt, qui magnis adhuc vitij obuoluti, tantum sacramentum intrepidè mini-
strare praesumunt?

Rome sacer-
dotio initia-
tur.

In crypta
habitac-
quinquen-
nio.

Matth. 11.

Visio eius

De eius scrupulo & perplexitate propter pollutiones nocturnas. Cap. 8.

Sanè ab hac temeraria damnabilique præsumptione quam studiosè sibi præcaue- rit humilis seruus Dei, non solum præmissa, sed ea etiam, quæ sequuntur, ostendit. Nam ob sacri huius mysterij reuerentiam magna ei rursus perplexitas oritur, quid- nam sibi agendum esset, cum nocturna pollutione corpus suum maculari cõtingere- licet tamen animus eius mundissimus, tali immunditiæ pro viribus resistere nitere, tur. Et cum à religiosis fratribus quæreret consilium, si eodem die celebrandum esset, vel à celebratione cessandum? nec esset vna omnium sententia, alijs sic, alijs aliter sen- tientibus: pia mens eius in dubio fluctuans, ad auxilium recurrit diuinum. Et ecce in somnis assistere ei visus est Christus, huius dubieratis perplexitatem dissoluens, cum- que parabolica similitudine instruens, quod si asinus suus, id est, brutale & irrationale corpus pro innata consuetudine suam faceret immunditiam, non propter hoc reditor eius, id est, rationalis animus, à consensu immundæ carnis illecebre alienus, debet ab assensu cælestium, hoc est, à contemplatione diuinorum, vel ab exercitio spirituali- um mysteriorum torpere. Qua visione consolatus seruus Dei, mentis quietem spiri- tualemque lætitiã resumpsit, intelligens ob inuoluntariam legi quæ mentis suæ re- pugnantem carnis pollutionem, non eum oportere à diuini sacramenti communio- ne cessare.

Diuinitus edocetur de nocturna inquinatio- ne.

De discretione in nocturnis pollutionibus, exemplo ipsius, adhibenda. Cap. 9.

Nocturnæ pollutionis ratio qua- druplex.

Pollutio nocturna quæ do impedi- at vel non facram cõ- munionem.

Ed hoc exemplum non sine magna discretionis moderatione debemus suscipere, si- quippe qui huic sacerdoti sanctissimo valde dissimiles sumus, longeque à sua per- fectione & animi sui puritate distamus. Quamobrem diligenter considerandum no- bis est, quod nocturna pollutio ex quadruplici causa potest procedere. Aliquando ex crapula, aliquando ex peccati aliqua cogitatione præuia, aliquando ex superfluitate vel debilitate naturæ, & aliquando ex diabolica illusione. Et licet nulla istarum de se videatur esse peccatum, quia cum in somnis ligatus sit vsus, rationis, nõ potest tunc pro- priè fieri peccatum, quod non est voluntarium. Aliquando tamen huiusmodi pol- lutio potest esse effectus, consequens ad peccatum, id est, summo opere debemus in- bis aduertere, si in causa pollutionis inueniri possit aliquod peccatum præcedere, siue veniale, siue mortale. Veniale autem dicimus, si peccatum in sola delectatione sine cõ- sensu deliberatiuo finitur. Mortale verò, si delectationi deliberatus consensus adiun- gitur. Hacigitur consideratione præuia, triplex est à nobis regula obseruanda. Primæ, quod quando certitudinaliter constat, vel etiam probabiliter dubium est, quod pollu- tio ex peccato mortali ortum habet, tunc à communione abstinentum est de necessi- tate. Secunda, quod quando constat, aut verisimiliter creditur, pollutionem non ha- buisse ortum ex peccato mortali, sed solum ex veniali, quia expressè inuenitur, non præcessisse consensum in delectatione, tunc abstinentum est de honestate, ita quod non mortaliter peccat, qui communicat, sed venialiter: nisi quando vrgens necessi- tas, vel alia rationalis causa excusat. Tertia, quod quando certum est aut verisimile, pollutionem ex peccato non consurgere, sed ex naturali debilitate, vel superfluitate, vel diabolica illusione, non consentiente animo, sed potius renitente: tunc in arbitrio est communicare vel abstinere, ita quod communicans non est vituperandus, sed et- iam abstinentes propter sacramenti reuerentiã, laudandus est, & securius agere videtur, quia non est facile discernere ex qua causa procedat pollutio, & an sine peccato acci- derit, vel ex mortali, aut veniali peccato. Speciale tamen est in sanctè & religiosè vi- uentibus, quemadmodum hunc vixisse constat, de quo nobis sermo est. Si enim ra- les sentiant per feruorem poenitentia & deuotionis cor suum à tali macula & eius se- quela, spiritualis gustus infectiua, purgatum non necesse habent dictis coarctari regu- lis, quò minus salubriter valeant accedere ad altare. Si etiã ex illusione diabolica cui- quam talium accidat pollutio, non præcedente in eo huius illusionis causa, sed magis præueniente causa contraria, & hoc ei frequenter acciderit, & illis præcipuè diebus, quibus maximè communicare tenetur, propter hoc à communione cessare non de- beret: quia signum est, quod diabolus fructum Eucharistia, quem cõmunicando per- ciperet, auferre conatur. Et ad hoc trahendum est illud sancti huius exemplum, quod supra narrauimus: aliud quoque exemplum, quod de alio quodam sancto monacho legimus in Collationibus patrum. Cui consultum fuit in casu præmissa communica- re, & sic diabolus videns intentum suum consequi non posse, ab illusione confusus & illusus cessauit.

Diaboli in- iudicia.

De

De eius migratione ad montem Magellæ, & loci eius asperitate. Cap. 10.

Is itaque, occurrente incidenter occasione, interpositis, ad historiam reuertit. mur. Igitur vir sanctus, peracto in monte Muronis quinquennio, quia adiacentes syluæ destruxerat fuerant, & ab hominibus cultæ, maiorem solitudinem cupiens, ab eo loco ad montem Magellæ se transtulit, & ibi sub quadam magna crypta habitare de- creuit. Discedentibus autem ab eo duobus socijs, qui cum illo aduenerant, quia eis mi- nimè placebat locus ille, ipse nihilominus solus remansit. Illi verò post paucos dies, eum quem in Christo medullitus diligebant, secuti sunt: neque id mirum. Quomodo e- nim non diligenter & sequerentur eum, qui eos viceversa diliges, si infirmi erant cor- pore, supportabat: si pusilli corde, confortabat: si pigri aut negligentes, excitabat: si obli- uiosi aut improuidi, admonerat? O felix illa societas, mutua charitatis vinculo copu- lata, cui cum esset trinitas corporum, ei tamen erat vnitas animorum! Cui conuenie- bat illud Apostolicæ laudis præconium: Erat eis cor vnum & anima vna, & erant eis o- mnia communia. Cui deniq; dignum erat psallere illud Dauidicum: Ecce quam bo- num, & quam iucundum, habitare fratres in vnum. His ergo tribus fratribus in sanctæ Trinitatis nomine congregatis, non loci amœnitas, sed animi charitas, habitationem illam desertam fecit esse iucundam. Memoratam siquidem cryptam montis illius hi- spidi penitus & prærupti, sed vnde planum iter eis esset ad supernam patriã, nõ fastuo- so murorum ambitu, sed humili clausura, de fasciculis ex frutetis spinisq; composita, vallauerunt, & in ea pauperrimum ac modicum sibi fecerunt habitaculum, vt ex eo tandem amplissimum cæli palatium diuites ingredi mererentur.

s. Petrus de- scribitur à so- cijs, sed citò ad eum illi redeunt.

Acto. 4. Psal. 132.

Nota eius habitatione

De incendio cellæ eius & proposito stabilitate. Cap. 11.

Ed aduersarius fraternæ charitatis diabolus nouam eis tentationis occasionem su- scitare nititur. Nam mense Iunio, dum terram illam feruida torruit ætas, ecce no- ctè quadam visum est viro Dei, totam cellam per circuitum igne succendi. At ille fra- tres suos euocans: surgite, inquit, velociter, & omnia foras projicite. Illi autem surgen- tes, & videntes cellam ardere, secum deferentes, quæ poterant, quanto cius effugerunt, & rursus aduersus eum murmurare coeperunt, quod ad talem locum inhabitandum venisset. Credebant enim ignem ab alto montis vertice descendisse. Sed vir sanctus à Deo confortatus, in corde suo proposuit locum illum nullius aduersitatis occasione relinquare, etiam si corpus eius ignibus adureretur. O magnum virtutis opus. Statim ut hic ignis charitatis in cordis eius secretò accensus exarsit, alius ignis ab exterioris habitaculi loco, quasi somnium fuisset, euannit. Licet autem plures ex deuotis amicis eius, causa spiritualis consolationis eum quandoque visitantes, habitationem illam, tanquam eis grauem & difficilẽ, dissuaderent seruo Dei, ille tamen arguentes eum nõ redarguens, sed vt erat mitis & humilis corde, vultu placido, mète tranquilla per mi- tia verba eos temperans, respondebat: O charissimi, tunc ad hunc locum libenter & faciliter venietis, cum veniendi voluntas ex magno deuotionis feruore processerit. Quod verbum, quasi à Spiritu sancto propheticè dictum, efficaciter impletum est. Nam citò post, multos ex ijs, tum etiam alios Deo deuotos tantus accendit ardor, vt certatim ad eremum, & sacram illam solitudinem properarent, & ad eum, deinceps mundum relicturn, venirent. Qui licet, quantum poterat, eos suscipere renueret, im- perfectum suum humiliter allegans, & dicens se ad aliorum pastorale regimen simpli- cem esse, minusq; peritum, & ideò desiderare semper manere solitarium: tamen cha- ritate victus, aliquando assensum præbuit, & quosdam ad consortium eremiticæ ac monasticæ vitæ recepit.

Fam con- stantia sua vincit vir Dei.

Multid eũ in eremo degentẽ cõ- fluunt.

De signis, quod Spiritus sanctus locum illum elegerit. Cap. 12.

Mltis autem magnis ac mirabilibus signis Spiritus sanctus declarare voluit, quod locum illum, tanquam speciale habitaculum, sibi elegerit. Primum siquidem, cum fratres ibi habitare coeperunt, quædam columba apparuit, quæ semper cibum ca- pere videbatur in eo loco, in quo postea altare oratorij positum fuit. Et ibi sæpius ha- bitans, etiam dum officium cantabatur, adeo fratribus erat domestica, ac si ab eis fuisset enutrita. Et vt hæc apparitio vera, non sophistica crederetur, operante illo spiritu veritatis, qui supra Christum in columbæ specie apparuit, hæc columba non ibi paruo tempore, sed trium annorum spatio, in sanctæ Trinitatis nomine sub ea, qua dictum est, domestica consuetudine permansit. Nec hoc signum digno effectu caruit. Nam postea ad honorem Sancti spiritus pulchrum ibidem oratorium constructum est, & ad impetranda eius spiritualia dona, illuc plurimi cum ingenti deuotione etiam de lon-

Miri quid- dam de co- lumba.

Matth. 3.

ginq̄uis partibus aduenerunt, quibus paraclœti consolatio & m̄nificæ largitatis eius gratia non defuit.

De aduentu fratrum ad eum, & miraculoso sono campanarum. Cap. 13.

Quanta verò & quàm munifica munera gratiarū Spiritus sanctus in eo loco post eā contulerit, admirari magis possumus, quàm referre. Pauca tamen ex multis sequens narratio declarabit. Quadam enim die, cum aliqui de patria vicinā ad dictum oratorium conuenissent, & eis seruus Dei de verbo vitæ loqueretur, superuenient quatuor viri de alia patria, in quorum aduentu tam vehemens in eo spiritus charitatis exarsit, vt agrè se possent continere. Vnde velociter exclusis à se prioribus conuicinis, & illis, qui superuenerant, receptis, cum fratribus ad reddendum Deo laudes oratorium pariter intrauerunt. Et dicentibus illis diuinum officium, ecce subito audire cœperunt sonum multarum & magnarum ac suauiter resonantium campanarum. Vnde illi valdè attoniti mirabantur. Erat enim locus ille ab omni hominum habitatione tam remotus, vt nullus inde campanæ sonus possent audiri. Exeuntibus autē illis ab oratorio, erectis auribus & eleuatis oculis in cælum, tanta rei nouitate permoti, deuotas præ gaudio lachrymas fundunt, & Deo debitas gratiarū referunt actiones. Quid plura? Post habita cum viro sancto salutaris eruditionis colloquia, dispersis & datis pauperibus omnibus bonis suis, Christum pauperes secuturi, sacræ religionis habitū suscipiunt. Sed nec illud est sub silentio transeundum, quod huiuscemodi campanarum sonus ac strepitus non tunc, aut semel solum, sed sæpenumerò nocte dieq̄, horis præcipuè diuini officij, auditus est. Nec solum ab illis fratribus, sed à pluribus etiā alijs in vicinis vrbibus & adiacentibus locis. Nec æqualis semper. Nec ab omnibus æqualiter: sed in maioribus festiuitatibus maior audiebatur pulsatio. In ipsa quoq̄ Domini corporis eleuatione maior campana, & quæ dulcius cæteris resonabat. Et cum tantus esset ille sonus, & adeò repleter auditum, vt vix possent quandoq̄ sine lesione tolerari: tamen, quod est dictu mirabile, quanto quis aures ei accommodabat attentius, tanto remissius audiebat. Vnde si vera sunt hæc, immò quia vera sunt, satis agnoscere possumus sonum illum non phantasticum fuisse, sed verè cælestem, diuinòq̄ formatum miraculo. Quod etiam ex hoc euidenter cognoscimus, quòd per hunc sonum constet aliquos à duplici, mentis scilicet & corporis, infirmitate fuisse sanatos, & ab infestatione diabolica liberatos. O igitur verum, & verè ac miræ virtutis sonum! quia non solum corporis, sed etiam cordis aures, cæterorumq̄ vires membrorum, animorum quoq̄ virtutes tam efficaciter penetrauit.

Campanarum sonus diuinitus editus.

Nota de campanarum sono miraquadam.

De cantibus cælestium spirituum, & miraculosa oratorij dedicatione. Cap. 14.

Iam verò nos, qui cælestium campanarum sonos narrauimus, etiam cælestium spirituum voces silere non debemus. Audiebantur enim ibi sapius dulcissimæ voces suauissimiq̄, cantus angelici, quandoq̄ in cella vna, quandoq̄ in oratorio fratrum, ipsis diuinum officium cantantibus: quandoq̄, verò etiam cessantibus ipsis atq̄, paufantibus, quasi eis ferentes auxilium, fortius resonabant. Vidit verò & audiuit vir sanctus multa secreta cælestia, quæ singulatim exprimere longum esset. Sed vnum inter cætera iure subiceri non potest. Cum enim ille quandoq̄ in aurora diei solitarius sederet in cella, & aperta fenestra in libro suo legeret, ecce subito apparuerunt extra celam complures spiritus gloriosi, qui euntes per circuitum loci, dedicationis officium decantabant. Quo finito, eorum visio statim euauit. Postea tamen cuidam fratrum vir quidam splendidus apparuit, dicens: Scias, quia hoc oratorium à Deo ædificatum & dedicatum est. Et hoc tibi dabo signum in testimonium veritatis. Hoc enim manè, cum sacratum locum intraueris, lampas, quæ ante altare accenditur, nullo apparente, qui eam deferat, huc atq̄, illuc oleo plena mouebitur. Quod & factum est, videntibus & admirantibus fratribus vniuersis.

Cantiones angelicæ audiuntur.

Visio eius.

De odio diaboli aduersus locum illum, & habitantes in illo. Cap. 15.

Sed sicut locus iste à Deo specialiter electus & dilectus fuisse, præcedentibus signis pluribusq̄, alijs indicij declaratur, sic diabolus non ambigitur fuisse singulariter odiosus. Vnde plures fratrum sæpè videntur turbas dæmonum, in sylua circa hunc locum rugientium, volentiumq̄, sed non valentium, introire. In quadā insuper Quadragesima, cum fratres multo ieiunio & orationi cæterisq̄, operibus bonis, quantum poterāt, se dedissent, tanto magis malignus ille spiritus tēbat eos subvertere. Sed adiuuante eos Spiritu sancto, nullatenus potuit præualere: cumq̄, eos in certibus in corde ledere non posset, sicut de beato Iob legitur, exterius ipsos lædere tentauit in corpore. Nam

Torquetur dæmones odio monachorum.

Iob. 2.

Nam Dominica in Passione de nocte, antequam ad vigiliis surgerent, apertè eis apparuit, nec facile est exprimere, quanto eos timore ac tremore affecerit. Vnus autem illorum euerfis manuum digitis, earum vsium perdidisse credebatur. Clamabat ille, & cū illo cæteri. Non eis erat alicubi securitas, non in cella, non in choro, non in ecclesia: quia vbique teterrima videbant dæmonia. Sed vir sanctus hæc sentiens, in cella sua orans, misit ad eos, dicens quòd in diuino perseuerarent officio, nec his diabolicæ fraudis machinamentis succumberent, sed resisterēt fortes in fide. Facto autem manè hæc omnia euannerunt phantasmata. Sic ergo dispensante optima Dei providentia, hi serui eius ad suæ probationem fidei & virtutis exercitium, inter varias Spiritus sancti consolationes, etiam has aliasq̄ plurimas maligni spiritus tentationes perpessi sunt, sicut ut magnus Christi athleta, qui ait: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi angelus satanæ, qui me colaphizet.

Damnò factus est.

Cur id per-miserit De-

2. Cor. 12.

De fide præmissis firmiter adhibenda, idq̄, èo magis, quòd ab ipso scripta sint. Cap. 16.

Hæc autem, quæ hucusq̄ pie ac fideliter, Christo teste, retuli, ideò certiori fide maioriq̄ deuotione me reuereri fateor, quia ab hoc sancto viro, non ad sui gloriam, sed ad Dei laudem & proximi ædificationem, purè & simpliciter narrata historia veritate, ac propria ipsius manu scripta in cella eius inuenta sunt. Non enim arbitror quenquam, qui vel tenuem sensum religionis habeat, tantum sacrilegij crimen velle committere, vt putet eum in hoc scripto fuisse mentiturum. Absit à quolibet, qui sub Deo viuat, ista suspicio: horrescat hoc credere animus Christianus, quia nō est hominis vox ista, sed dæmonis. Neque enim vir iste sanctus hoc quæsiuit, aut indignit, vt vel à se, vel ab alijs vllis mendacijs laudaretur. Nam licet multa illius gesta innotuerint in mundo, quia non potuerunt celari: ramen innumerabilia esse dicuntur, quæ, sicut & de beato Martino legitur, dum ipse iactantiam vitauit, occultauit, nec in hominum passus est notitiam peruenire: quippe qui humanam laudem supergressus, & mūdigloriam calcans, virtutis suæ conscientia, cælo teste, frueretur. Cæterum si fortè in his, quæ ipso authore de gestis eius superius memorauimus, offendat aures quorundā nimium delicatas sermo rusticior, super vos, fratres charissimi, mea erit excusatio. Nā qui mihi tribuistis, huius sancti gesta narrare, illud etiam concedere debuistis, vt mihi liceret, exemplo illius, sermonum phaleras & verborum ornamenta contemnere.

Cur merito fides suprà dictis adhibenda.

LIBER SECVNDVS, DE IIS, QUÆ AB EO VSQVE AD MORTEM GESTA SVNT, ET A fratribus eius alijsq̄, fide dignis authoribus approbata.

PROLOGVS.

Ogor nunc fratres, charissimi, et meritò compellor dicere cum propheta: Domine, audiui auditionem tuam, & timui. Audiui quippe Dominum sapientis voce docentem, quòd non est speciosa laus in ore peccatoris. Audiui rursus per Prophetam peccatori dicentem: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Audiui ergo, Domine Deus, hanc tuæ eruditionis atq̄, cōminantis auditionem, quam si cordis, sicut corporis aure perceperim, nimirum timui. Quomodo enim non timerem peccator indignus, cum se timere afferat propheta sanctus? Quomodo, inquam, non vehementer timerem, aut quomodo tam obliuiosus præmissorum auditor, vel meæ conditionis tam imemor essem, vt absq̄ timore & erubescētia mihi temerè arrogarem huius sancti Petri cōfessoris laudes exprimere, & illius, immò nimis gloriosi Dei in sancto eius virtutes enarrare, qui multis & magnis oneratus peccatis, & adhuc carnis passionibus obnoxius, suauitatem spiritus necdum senserim, tantarum indignus sapere dulcedinem? Ideò non immeritò proposueram manum à calamo retrahere, & in his, quæ superiori libello narrata sunt, scribendi audaciam terminare. Sed iam video, dilectissimi fratres, quòd vestris desiderijs præmissus meæ narrationis sermo nondum satisfacere valuit, nisi etiam illa scribam, quæ de hoc viro sancto à deuotis eius fratribus, veridicis veritatis ac fidelibus authoribus, tradita sunt, & in veritatis testimonium etiam Apostolica autoritate firmata. In hoc ergo non meæ, sed vestræ voluntati, obtemperans, cui resistere charitas vetuit, de vestris etiam, non de meis orationibus & meritis, confusus, ad illa scribenda securus & audax, vtinam non præsumptuosus & temerarius, progredior.

Habac. 3. Eccli. 15. Psalm. 49.

De frequentia & feruore orationis eius. Cap. 1.

Sed vnde potius exordiar, quā ab oratione, cuius in hoc sancto viro tam feruens & Affiduitas precū eius. Psal. 117. Psal. 117. tam iugis & frequens fuit deuotio, vt eam magis mirari valeā, quā referre? Vnde Missam deuotissimē celebrat. bat enim nocte dieq; deuotis orationibus, & licet terrā corpore, cælum tamen mente habitans, iā quasi diuinis frui videbatur colloquijs. Surgebat media nocte cū Propheta, ad confitendū nomini Domini: & expleto matutinali officio, legebat Psalms penitentiales cū litanijs & suffragijs quamplurimis, nec deerat oris vocibus cordis gemis, & abundantes fluuij lachrymarū. In aurora verò Missam tā deuotē celebrabat, vt etia mentes adstantium quodam ardore charitatis accēderet. Exercitia eius manuarū. Qua finita, iterū, vt prius ad psalmodiā & orationum suffragia recurabat. Ac deinde singulis horis Deo debiti persoluens officij, non solum septies in die, sed quasi continuē diuinis laudibus eū, chrymis & genuflexionib; insistebat. Si quid verò tēporis superesset, quo ab oratione cessaret, nō illud dabat ocio vel quieti, sed aut necessitati nature, aut vtili exercitio ac labori. Scribebat enim libros & cōpingebat, vel suebat vestes suas, aut suori confratri vt tentator malorū diaboli, in bonorum operū labore semper eū inueniret occupatū.

De visitata eius abstinentia & ieiunijs. Cap. 2.

Vt autem sanctus vir Dei orationi ac contemplationi vacaret liberius, carnem suam miris modis spiritui subijci & seruire cogebat. Vnde eam velut hostem domesticum totis viribus domare studens, nec sanus, nec infirmus carnibus vescitur. Carnibus nunquam vescitur. Vnum quoq; rarissimē bibebat, sic tamen aqua mixtum, vt videretur vini speciem perdidisse. Semper etiam, nisi in Dominicis diebus, ieiunabat, nec ea, quæ gustui saperent, sed quæ vix debilitatem corporis eis sustentarent, assumebat in cibum. Et cum hæc ageret, quotidie, specialiter tamen sexta feria arctiori ieiunio, in pane scilicet & aqua, carnē suam affligebat, in se compassionem exercens Dominicę passionis. Sed licet cibo & potu parcissimo vteretur, de eis tamen, velut de magnis Dei beneficijs, deuotas & largi suas gratiarum actiones Domino exhibebat. Et vt corpus suum parce, sic animam abundantanter pascibat, eam sacre scripturæ & aliorum sanctorum librorum lectione, velut spiritali cibo & potu, iugiter reficiens, illud firmiter gerens in animo: Nō ex solo pane viuit homo, sed ex omni verbo, quod procedit de ore Dei. lectio eius. Deut. 8.

De speciali obseruantia Quadragesimalium ieiuniorum. Cap. 3.

Licet verò ipsa, quam diximus, abstinentia potuisset meritis sufficere, ea tamen viri Dei minimē contentus, quatuor, annis singulis, quadragesimas obseruabat, in quibus vno tantum insipido ferculo utebatur. Et in tribus earum in pane & aqua ieiunans, quandoque solis folijs caulium absque pane, quandoque solis crudis fructibus vescitur: Nec enumerari facile aut narrari potest, quanta austeritate die nocteque maioribus se abstinentiæ frenis constrinxerit, quibus humanam fragilitatem quasi inhumaniter refrenans affligebat, ita vt insectari ipsam morrem & rapere velle videretur. Vnum quippe ab eo gestum traditur, quod plurimis fortasse, vt de Origene ait Eusebius, minus perfecti sensus esse videbitur, sed perfectæ fidei indicium continens. Quodam enim Quadragesimæ tempore, quasi fortiora tormentorum genera excogitans, vt ieiunium austerius adimpleret, & diuinæ contemplationi vacaret attentius, in foueam quandam descendens, solum panes decem & octo cepas pro sustentatione intulit. Et ecce cum ibi imbrium & niuium frigidisque nimia inualuisset asperitas, vestimenta eius glacierum tenacitate sic adhaeserunt circumstantibus foueæ parietibus, vt viginti diebus immobilis permaneret, in Dei laudibus tamen perseverans. Et expleta huiusmodi Quadragesima, cum superuenissent quidam deuoti, qui pro sancta eius benedictione accipienda ad eum tunc accedere soliti erant, ipsum quasi semiuuum repererunt. Et inde cum fletu & planctu eum trahentes, & accenso igne refocillantes, adhuc ibi quinque panes, qui superfueraut, inuenientes, mirati sunt. O quam mirabiliter tanto tempore eum quinque panibus paut in antro, qui multa hominum millia quinque panibus satiauerat in deserto. Postea tamen audiuit vocem sibi dicentem, eumq; diuinitus docentem: Frater Petre, inquit, noli tam graue onus a sella tuo imponere: quia si eum perimis, inde coram Deo redditurus es rationem. Quo audito, se deinceps à tā grauib; & importabilibus corporeæ fragilitati oneribus aliquatenus temperauit. Sed hinc te alloquor, o mira Dei prouidentia. Qui enim cuncta sapienter suauiterq; disponis, cur huius serui tui animum, in tantam & tam immoderatam, vt ita dicam, penitentiam attrahere voluisti, à qua cū postea tuo pio moderamine retrahere decreuisti? Sanè hoc idè, vt magnū fidei eius zelū ostenderes, & per hoc arduū & magis

DE S. PETRO CAELESTINO.

magis admirandum, quā imitandum, exemplum, nos molles nimis & desidēs, ad quatenunque penitentiam pronocares. Sic Abraham ad immolandum filium excita. Gencl. 22. fli, non vt immolando occideret, sed vt occidere volendo, obedientiæ iustitia innotesceret, & iusti obedientia cæteris exemplum demonstraret.

De mira eius austeritate in omni penitentia genere. Cap. 4.

Nec solū fidelis Dei seruus in abstinentia plurima, in ieiunijs indefinētib; in vigilijs penē iugibus: sed etiā in rebus cæteris admirandam cunctis seculis penitentiæ austeritatem obseruare satagebat. Ipse namq; vilibus multum & asperis vestimentis indutus, cilicij de pilis equorum reticulatis & nodosis utebatur, sicut Baptista Iohan. Matth. 3. nes de pilis camelorū utebatur. Fuit ille magnus doctor & prædicator penitentiæ: iste verò magnus eius imitator & discipulus. Magna tamen quædam de discipulo narramus, quæ de magistro non legimus. Hic namq; ad nudam carnem catenam ferream, vel quandoq; ferream circum ferebat: hic strati mollitiē spernens, super terrā ac nudis tabulis, vel cancellatis craticulis, vestitus cilicio, & præcinctus lumbos ferreo cingulo aut catena, dormiēdo iacebat: et pro puluinari lignū aut lapidē, vel aliquid huiusmodi capiti supponebat. Et, quod mirum est dictu, etiam infirmus nunquam molliori lecto vsus fuisse perhibetur. Quid plura? Hic in quibusdam prædictarum Quadragesimarū temporibus solo cilicio pro omni veste vsus est. In quibusdam verò cilicio, superimposita lorica, cuius pondere caro eius per subintrantes cilicij nodos sæpius vulnerata, sanie & vermibus scaturiens putrescebat. Quid hinc dicimus? Vnde tanta in mortali & fragili corpore fortitudo? Vnde tanta in homine debili tolerantia virtus? Sanè tā longum tamq; austerum martyrij genus homo Dei supra hominem, nō humana, sed diuina virtute sibi specialiter assistente, tolerare potuisse credendus est. Ideoque fieri potuit, vt tam onerosum iugum non solum fortiter & libenter, sed leuiter & suauiter toleraret illius gratia, qui ait: Iugum meum suauē est, & onus meum leue. Matth. 11.

De congregatione fratrum, & Apostolica eius Ordinis confirmatione. Cap. 5.

Congruebat igitur, vt lucerna hæc ardens & lucens nō absconderetur sub modio, sed supra candelabrū poneretur, vt luceret omnibus, qui in domo sunt. Ideoq; cū aliquandiu latuisset in eremo, postea palā innotuit. Virtutum namq; suarum splendor, & rutilans charitatis flāma, & odorifera, omnimodę sanctitatis fama ita generaliter dispersi, longeq; ac latè diffundi meruerunt, vt ad sanctæ vitæ societatem, eiusq; imitationem multos allicerēt. Vnde factū est, vt tanta ad eū multitudo fratrum, suo subdenda magisterio & exēplo docēda conflueret, vt ad eorū conuenientē habitationem varia oportuerit loca cōstruere. Quæ cum pauperrima essent, non desinebat vir sanctus fratrum paupertatem sua visitatione consolari, & beatæ paupertatis Christi eis documētata atq; exempla proponere, cæteraq; præcepta & Euangelica consilia, quę ipse singula summo amore & studio impleuerat, summa diligentia implenda docere. Et ne pusillus grex, quę sic ouili Christi aggregauerat, dispersus periret, cum audisset vir Dei omnes ordines per Apostolicam sedē non approbatos, debere cassari, in generali Concilio Lugdunensi, tunc sub Gregorio Papa X. celebrando, ipse vt pius & verus pastor, animam suam ponens pro ouibus suis, non sibi nec laboribus suis parces, licet debilis & fractus, nō equitando, sed pedibus eundo, assumptis secum duobus fratribus, iter illud longum & asperū cum magno vitæ suæ periculo arripuit. Sed Dei auxiliante gratia illuc perueniens, vltra, quā sperabat, in oculis summi Pontificis gratiam inuenire meruit, & priuilegium cōfirmationis sui ordinis sub Beati Benedicti regula impetrauit. Quod benedictus Deus pia dispensatione fieri voluit, vt benedicta Benedicti patris regula, cōfirmata, & nunc magis à quibusdam prohdolor solo nomine monachis concitata, per nouam huius sancti ordinis institutionem releuata, in melius reformetur.

De augmentatione Ordinis, & monasteriorum eius multiplicatione. Cap. 6.

Nec prospero sine & fructuoso euentu frustrata est regulatissima ordinatrix, & Nordinatissima omnium ordinum regulatrix Dei voluntas atque dispositio. Nā post inmensos illius itineris labores, post innumera vitæ pericula, post latronum insidias, à quibus miraculosē, missio diuinitus nuncio in effigie militis, super equum albam sedentis, & eius viam dirigentis, ereptus atque liberatus est, post alias quoque varias tribulationes & molestias, quas non solum in se, sed in sua absentia etiam in fratribus suis & eorum monasterijs & bonis, à quibusdam illorum locorum episcopis pertulit: post hæc, inquam, tam diuersa & aduersa laborum atque periculorum genera, tandem, diuina eum protegente gratia, ad propria reuersus, cum ingenti gaudio & exultatione suscipitur. Et cito post, congregatis vndique fratribus suis, in monasterio

Carnibus nunquam vescitur.

lectio eius. Deut. 8.

Quatuor quadragesimas obseruat.

Nimio ferigore afficit vir sanctus.

Matth. 14.

Vestes eius.

Matth. 3.

Lectus eius.

Puluinar.

Matth. 11.

Multis se in eius tradidit disciplinā.

Concilium Lugdunensē.

Ordo eius cōfirmatur.

Seruatū à latronibus miraculosē.

sanctiss.

Sancti spiritus de Magellis generale Capitulum celebrat: vbi eodem spiritu inspirante multa cum eis de obseruatione mandatorum Dei & dictae regulae pertractans, plurima statuta valde salutaria ad reformationem monasticae disciplinae vtiliter ordinavit. Et extunc & deinceps multa loca & monasteria, etiam quaedam, quae monachorum nigrorum fuerant, suo ordini mancipauit. Creuitq; adeo eius sancta religio, vt in breui triginta sex loca Domino dedicaret, in quibus fere sexcenti fratres ei oblati, cum multa deuota familia, varijs virtutum & bonorum operum exercitijs infudabant. Et quia multi deuoti seculares, habitum religionis assumere non valentes, societate & participationem ordinis habere summo opere auebant, constituit quandam confraternitatem, in qua sub certis salutaribus obseruantijs, in pluribus ciuitatibus & locis, innumera vtriusque sexus multitudo in misericordiae aliarumq; virtutum operibus proficiens, Christo & membris eius pia exhibebat obsequia. Sic Deus nouellae vineae, quam per seruum suum plantauerat, magnum in tam breui tempore dare voluit incrementum simulque multiplicauit gentem, & magnificauit laetitiam. Nam de huius religionis multiplicatione & magnificatione totus exultabat orbis, & virum Dei ac fratres eius, tanquam sanctos vniuersus exultabat populus: Quippe cum Deus non solum per eum, sed etiam per complures fratres eius multa & magna miracula sua mirabili gratia edere dignaretur.

Caelestium in istis virtutibus proficit.

Confraternitas ab illis instituitur.

De magno eius zelo erga salutem animarum & subuentionem pauperum. Cap. 7.

Nec solum ita, vt praediximus, sed alijs miris & inenarrabilibus modis fuit ei magnus charitatis zelus: non solum erga suorum fratrum, sed etiam erga cunctarum animarum salutem. Nec enarrare facile est, quot de faucibus diaboli animas extraxerit, quot a via prauitatis ad viam pietatis, a vanitate ad veritatem, a cupiditate ad charitatem, a superba elatione ad humilem subiectionem attraxerit. Vnde factum est vt eius doctrina & exemplo, viri & mulieres circumadiacentium locorum omnes penè religiosi viderentur. Quod inter eos lis aliqua aut discordia oriretur, si quod scanda- lum, si quid bonis moribus aduersum nasceretur, eius auctoritate & consilio quasi diuino quodam oraculo territi, cogebantur ad emendationem sese conferre. Sed quis exprime sufficiat misericordiae zelum, quem ille specialiter gerebat erga pauperes? Hos quippe non solum spirituali, sed etiam corporali refectioe fovebat. Vnde cum ad eum undique confluere eis ultra, quam dici possit, compatiens, elemosynas erogabat. Cumque multa ei & pauperibus eius fratribus donarentur, ipse tanquam fidelis dispensator, Prophetam doctrinam secutus, dispersit omnia & dedit pauperibus: & ideo iustitia eius manet in seculum seculi. Sic ergo omne, quod ipse possidebat, omnium quasi commune patrimonium erat. Nam vt in opibus alimenta, dotes virginibus, remedia infirmis, & oppressis subsidia largiretur, plerumque praecipit suis fratribus oues & boves, & alia monasteriorum suorum animalia, cum audiret ea multiplicata, vendere: & ex ea pecunia & noua construebat monasteria, & pauperibus largiebatur. Argenteos autem calices & sericas vestes aliaq; preciosae ecclesiarum ornamenta vendi aut alijs ecclesijs donari curabat, ne fratres rebus preciosis delectarentur. Multa enim ei donabatur, aurum, argentum, vestes, cera, & alia complura: quae ille per sui ordinis monasteria, aliorum quoque religionum & per seculares ecclesias sollicitè distribuerebat.

Multis per eum corriguntur.

Benignitas eius in pauperes. Psal. 111.

De doctrina eius efficacia erga singulos hominum status. Cap. 8.

Confluere autem ad eum non solum pauperes, sed etiam diuites, & omnium statuum homines, & Ecclesiastici, & seculares: quos pro ratione conditionis suae deuotè, reuerenter ac humiliter suscipiens, spirituali elemosyna, verbo scilicet sanctae doctrinae, velut cibo spiritualis alimoniae, pascere & abundanter reficere satagebat. Et licet vir ille simplex & rectus non multum foret peritus, aut magna literarum scientia praeditus, illa scilicet, quae stultitia est apud Deum: quia, vt ait Apostolus, quae stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat fortia: tamen diuina sapientia repletus, omnes salubriter instruebat, singulos congruenter statui eorum specialibus monitis erudiens. Cumque non solum simplicibus & popularibus, sed etiam disertis & sapientibus de diuinis rebus loqueretur, non tentabat verba proferre diserta, sed fortia: nec ad audientiae popularis illecebram fucata, sed ad diuinam gratiam & gloriam consequendam rudi veritate simplicia, & simplici puritate vtilia. Vnde quia doctrinae ac vocis eius puritas, & pura sinceritas non eloquentiae viribus utebatur ad virtutis argumenta, sed rebus, ideo manifestè & euidenter aderat ei diuina gratia, per quam innumeros sui imitatione ad virtutum opera prouocabat: quippe qui non solum verbo, verum etiam in opere consummatè disciplinae praerberet exempla. Hoc autem de eo singulariter

Multos ad se venientes opime instruit.

1. Cor. 1.

ter admirandum narratur, quod nullus erat tot vitiorum irretitus, aut tantorum peccatorum pondere pressus, qui sancta facie eius prospecta, & auditis eius verbis mellifluis, ad conscientiae compunctionem non rediret, vel ab eius praesentia absque consolationis gratia recederet. Et qui eum semel viderat, illum reuidere cupiebat ardentius. Idcirco tanta ad eum populorum frequentia concurrebat, quod non erat ei omnibus loquendi facultas, sed vt eius visione consolarentur, locum aliquem eminentiorem ascendebat, vt data ab eo benedictione recederent. Vbi quandoq; plures infirmi & demoniaci eius precibus & meritis sanabantur.

Efficacia sancti monachi eius.

Miracula eius.

De abitione eius ad loca secretiora, vt frequentiam hominum fugeret. Cap. 9.

Incet autem vir Dei quarta & sexta ferijs totius anni, ac in quatuor Quadragesimis ab hominibus sequestratus, Deo & sibi ipsi vacans, nullius admitteret colloquium: hoc tamen non contentus, illam, quam praediximus, inquietudinem & popularis frequentiae molestiam non ferens, sed vt indefinenter diuinis meditationibus inhaerere, vitam secretiorem habere desiderans, deliberauit fugere multitudinem, & a comuni conuentu fratrum, quem ipse fundauerat, ad alium locum desertum discedere. Quod cum ille fratribus indicasset: Cur nos, inquit, pater deseris? aut cui nos desolatos relinquis? Ipse vero eos flentes & gementes consolans: Non vos, inquit, filii relinquo, sed quod facere dispono, pro mea & vestra vtilitate facio. Ego quippe senex sum, & consueta haec onera portare non possum: sed à vobis absens, semper auxilio & consilio praesens ero. Igitur cum, assumptis secum paucis fratribus, secessisset ad locum secretissimum sancti Bartholomaei de Legio, vbi credebat se ab hominibus ignoratè iri, abscondi tamen non potuit lucerna super candelabrum posita. Sed multò plus, quam antea, ibi à populo quaesitus & frequentatus, virtuosae lucis suae operamundo declarare compulsus est. Ipse vero terrena fastidians, cogitauit adhuc ad locum altiore atq; difficiliorem ascendere. Et assumpto secum vno socio, ad montem Magelle verticem veniens, descendit ad quandam cryptam, ad quam sine periculo non poterat haberi accessus, vt vbi nam degeret, nullus agnosceret, vel agnosceret, illuc ascendere formidaret. Ibiq; ad honorem sancti Iohannis Euangelistae constructo oratorio, pro se & duobus socijs cellas aedificans, per plures annos mansit. In quo loco multa per eum miracula Dominus ostendere dignatus est. Cumque nec sic latere potuisset, & maior illuc hominum multitudo concurreret, vt eorum laboribus parceret atque periculis, redire disposuit ad montem Muronis, vbi primo suae conuersionis tempore manere consueuerat. Quem loci illius incolae, mentes eorum instigante Deo, cum innumera vtriusque sexus multitudine, cum processionum solemnitate, cum oblatione deuota munerum, ad Dei cultum pertinentium, cum iubilo laudum & exultationum, quasi angelum de caelo missum, officiosè & honorificè susceperunt.

Certis temporibus nullus loquitur.

Petit locum secretum, sed latere non potest.

Alium secretiorē adit.

De electione eius in summum Pontificem, & vt eam effugere voluerit. Cap. 10.

Igitur vir sanctus ibi in cella reclusus, plusquam vnquam alibi, magna cum austeritate vivebat, seque ad finem appropinquare conspiciens, holocaustum Deo odoriferum magis ac magis offerre studebat. Sed cum ibi per anni & mensis vnus spatium habitasset, placuit diuinae prouidentiae eum de cella extrahere, & ad noui certaminis campum dirigere, vt sortis athleta maioris gloriae coronam perciperet. Nam cum sedes Apostolica post obitum Nicolai Papae quarti, propter Cardinalium discordiam, biennio & amplius viduata pastore vacasset, & ipsi apud Perusium congregati, iterum de celebranda electione tractarent, vnus eorum, qui primae vocis honoreungebatur, fratrem Petrum de Murone, in summum nominauit Pontificem. Ad quam vocem ceteri stupefacti, inspirante ac instigante spiritu sancto, eum concorditer elegerunt. Quod rarissimè aliàs contigisse legitur. Impedit quippe saepe huius electionis concordiam malignus ille spiritus discordiae, qui caeca ambitione superbos homines ad huius honoris culmen imprudenter ac impudenter desiderandum impellit. Facta igitur illa tam mira & mansueta electione, cum de ea singuli ingenti laetitia & inenarrabili gaudio exultarent, solus ipse vir sanctus nimio moerore grandique lamento repletus est. Et cum de hoc eius honore totus populus laetus, inspirante Domino, profireret, humiliter ille recusare satagebat, indignum se titulo tanti honoris existimans, vt digno magis fieret. Magis enim dignus efficitur, qui quod meretur, recusat. Nec sibi sese excusare satis erat, sed latenter cum vno socio, cui cordis sui secretum prodiderat, fugam capere attentaui. Verum subita populi multitudine circumuentus, cum euadendi spes non esset, Papalem dignitatem, magis vi adactus, quam voluntarius, acceptauit.

Eligitur in summum Pontificem.

Fugam capere potuit, sed reuincitur.

Non

Non enim tanquam idoneum se ad illud officium testabatur ascitum, sed velut indignum ab illa vitæ monasticæ disciplina querebatur expulsum.

De consueta eius humilitate in ipsius etiam sublimi statu seruata. Cap. II.

Ipsæ ergo à monachorum cœtu ad summum pontificium raptus, tanta distractione omni auro suo propositum solitudinis custodiuit, vt nihil de præterita humilitatis renore laxauerit, aut de adiecto sibi honore blanditus sit. Vnde cū audita eius electionis fama, reges Siciliae & Hungariae veloci cursu ad eum peruenissent, & relicta cella, ad monasterium sancti spiritus cum eis descendisset, & peractis ibi aliquor diebus, ite Romam disponderet, non magnum equorum apparatus, sed paruum a sellum sibi adhiberi præcepit. Quod reges admirantes ac alij Cardinales, viæ eius comitantes vestigia, suadebant ne hanc Ecclesiæ Dei inferret iniuriam. Sed ab incepto humilitatis proposito eum frustra conantur abstrahere. Nam vsque ad ciuitatem Aquilæ super a sellum sedens, honorabili ac innumerabili turba comitatus accessit. Hoc autem ab eo factum est, non quidem superba singularitate, quasi alios, qui aliter fecerant, reprobare voluerit: sed singulari humilitate, qua à sanctæ rusticitatis monastica consuetudine, ne facti lè, nec citò auelli potuit. Hos quippe magnificos apparatus, siue in equis, siue in vestibus ac alijs exterioribus ornamentis, quos plerique pompas vocant, à tempore beati Syluestri Papæ sancti patris, non solum summi Pontifices, sed & alij minores Episcopi, non ad suam, sed ad Christi, & Ecclesiæ eius gloriam extollendam introduxisse crediti sunt: quos exterius cum temperantiæ moderamine obseruare, interius tamen seruata humilitate, non est vanitatis aut vitij, sed est virtutis ac meriti. Vnde grauius increpandi sunt illi, & præcipuè monachi, qui sub prætextu humilitatis, propter huius consuetudinis obseruantiam, statui episcopali superbè detrahunt. Multa nanque in talibus decent Episcopos, quæ non decent Monachos, aut eorum Abbates vel Prelatos, sicut B. Bernardus testatur, dicens: Alia equidè est causa episcoporum, alia monachorum. Scimus enim, quòd illi sapientibus & insipientibus debitores cum sint, carnalis populi deuotionem, quia spiritualibus non possunt, corporalibus excitant ornamentis. Quòd autem Christus illam singularè huius serui sui humilitatè non sibi ac Ecclesiæ suæ imputaret ad iniuriam, sed ad honorem, singulari voluit declarare miraculo. Nam cum multi post eum infirmi portarentur, vt saltem possent eius tangere sumbram vestimenti (erat enim totius populi mira erga eum fidei deuotio) homo quidam filium suum ambobus pedibus claudum, portans, cum ad virum sanctum præ multitudine non valeret accedere, a sellò, de quo descenderat, puerum imposuit: qui sanitate recepta, ab illa hora firmiter ambulauit.

Vide humilitatem in tanto statu.

Num liceat Pontificibus quosdam magnificos apparatus.

Notamiraculum in illa hora firmiter ambulauit.

De eius coronatione, & de his, quæ in Papatu gessit. Cap. 12.

In dicta igitur ciuitate Aquilæ, vocato Cardinalium cœtu, Pater sanctus in festo Decollationis S. Iohannis Baptistæ coronam, aliaque Apostolica suscepit insignia. Et quia in terris habitans, iam cœlestis erat, & cum Apostolo verè dicere poterat: Noltra conuersatio in cælis est: in sua coronatione, Deo, vt credimus) inspirante, Cælestino non men accepit. Ipse quoque, vt verè Cælestinus, cælestem thesaurum Indulgentiarum, Apostolicarum liberaliter aperuit. Cumque prælati & principes essent ei ad petenda beneficia Ecclesiastica importuni, cogitauit non solum diuitibus temporales, sed etiã pauperibus spirituales diuitias impartiri. Deinde verò, cum ad preces regis Siciliae venisset Neapolim, ibi cum sua curia aliquandiu residens, fecit ordinationem vnam duodecim Cardinalium: inter quos ex suo ordine duos fratres elegit, vt cum illis in pontificio spirituale haberet consortium, cum quibus ab ipso tyrocinio militiæ spiritualis seu in cœnobio, seu in eremo, contubernium ei fuit. Ipse nanque cœnobitica professione & anachoreticæ sublimitatis perfectione ita diligenter instructus atque inflammatus erat, vt etiam in Papali camera & augusto palatio cellam ligneam angustumque, sibi & eremiticum fieri voluerit habitaculum, vt in alto humilis, inter turbas solitarius, inter diuitias pauper viueret, sicque liberius orationi ac contemplationi vacaret.

Philip. 3.

Anno Domini 1294.

En studiū solitudinis.

De renunciatione Papatus, & eius commendatione. Cap. 13.

Ibi ergo assiduè cogitare cœpit, qualiter huiusmodi pontificali honore, velut importabili onere deposito, abiectaque temporali sollicitudine, ad antiquam solitudinem repedaret. Cumque peritorum consilio id iure ac sine animæ suæ discrimine fieri posse comperisset, ita in hoc cor suum, animumque firmavit, vt ab illo proposito, nullus eum amouere potuerit. Quid plura? Cum ipse anno quasi dimidio sedi Apostolicæ præ-

eratus esset, tandem in vigilia sanctæ Lucia, celebrato fratrum suorum consistorio, ibi liberè cessit Papatus oneri & honori. Et depositis pontificalibus insignijs, de alta Petri sede descendens Cælestinus, vt cælestem sedem conscenderet, ad pedes eorum, quibus præfuerat, humiliter Petrus prosternitur. O humilitas singularis, rara vtique, sed ideò merito preciosa, non solum in cælis sublimibus præmijs exaltata, sed etiam in terris singularibus extollenda præconijs. Vnde vt inter executionem huius facti & ipsius laudè & admirationem, nulli dubio mentis iudicio fluitarent, miraculum, quod prima die post eius renunciationem Dominus per eum facere dignatus est, certum indicium fuit. Nam cum post eius Missam quidam claudus membris contractis sese ad pedes ipsius prosterneret, accepta ab eo benedictione, sanus erectus est. Quod profectò non fieret, si quod ab eo gestum erat, tanquam indignum Dominus reprobareret. Erubescant itaque, qui huic humilitati superbè detrahentes, temerariè dicere ausi sunt, hoc non ex virtute, sed ex vilitate animi, processisse. Nam (vt ait Ambrosius) non vt dilectores huius seculi putant, parui cordis aut feignis est animi, terrenas opes spernere, honores occiduos fastidire, nec ibi gloriam quarere, vbi laudatur peccator in desiderijs animæ suæ. Huius ergo præconis laude quis dignior Cælestino? Nam, vt quidam eleganter inquit, reliquerunt alij nauiculas ac retia, alij possessiunculas, alij telonium, alij etiam regna, vel regnorum spem, secuti que Christum, facti sunt Apostoli & sancti amici Dei. Papatum verò, quo nihil est altius, rem tam exoptatam, tamque mirabilem, vt ab admiratione ac stupore dictam ferant, quis vlla ætate, præsertim ex quo tanto in precio esse cœpit, tam mirabili & excelso animo contempsit, vt Cælestinus iste, pristinum & nomen & locum & amicam bonis moribus egestatem appetens, atque dum cælum prospicit, terre immemor? O dignam igitur Papatus renunciationem, quæ quantum ad solidam gloriam pertinet, multis papalibus dignitatibus preferenda est! O gloriosum virum, qui si nihil aliud dignum honore memoriæ gessisset, hoc tamen factò tam admirando & à paucis prohaolor imitando, abundè se posteritati commendasset! Multò plus siquidem commendationis & gloriæ reiecta, quam recepta, dignitas attulit: & ei ipsa abiectio honoris, quam acceptio, honorabilior fuit. Atque ideò felicior, quia non solum temporali, sed nec æterna mercede carere potuit. Heu heu vtinam hoc honorandæ humilitatis exemplum hi imitari meruissent, qui in hoc nostro tam misero tamque luctuoso tempore, superbi honoris culmen insectari nisi sunt: non iam ferè triginta annis Ecclesia Christi eorum horrendo dissidio ac nefando schismate lacera maneret.

Abdicat se Pontificatu.

Miraculum

Epistola 24. quæ putatur esse Properi Aquitanici.

De fuga eius ad cellam suam. Cap. 14.

Ed omittà nunc lachrymabili querela super hoc miserando pariterque, erubescendo statu Ecclesiæ, ad propositum redeamus. Postquam igitur Papali honori, quem miseri superbè rapere, aut adeptum retinere cupiunt, vir ille felix humiliter renunciare cupida auaritate studuerat, illo honore maximo, velut oneremortifero depulso, ad suauem iugum Christi, in pristina solitudine ferendum, lætus redire saragebat. Vade, vt narrauerunt, qui viderunt, tanto ille fugiebat cum gaudio, tantaque signa lætitiæ spiritualis oculis ac fronte gestabat, dum sibi redditus liber abscederet, vt in vultu eius nescio quid angelicum reluceret. Ideò, vt à quodam egregio dictum est: Eius ascensus, quæ mœstus, quamque contra animum suum fuerit, descensus lætus & spontaneus declarauit. Sed quam indignam his tam dignis meritis ac moribus suis procellam exceperit, audiamus. Ille nanque Bonifacius, qui ei in sede Apostolica successerat, quam non mœstus, vt ipse, sed lætus, vt pote ambitiosus, ascenderat, & quem vir sanctus sibi successurum prædixerat, cum licentiam redeundi ad cellam suam, ab eo pedibus eius prostratus reuerenter & humiliter postulasset, terribilibus ei verbis negauit. Timebat enim, ne forte vir sanctus à deuoto sibi populo tanquam summus pontifex coleretur, maximeque in dubium vertebatur, vtrum ipse Papatui resignare ponerit. Igitur cum ab illius timidi ac territi, ideoque terribilis hominis conspectu vir simplex & rectus à Neapoli clandestinè fugiendo abscederet, vt propositum, quod ante renunciationem dispo suerat, implens, Deo pacificè solitarièque descruiret, ne vel ipse vel alius hanc fugam inobedientiæ aut alterius culpæ ream esse crederet. Deus per eum miraculū facere dignatus est. Nam in via, assistente ei Abbate monasterij Cassinensis cum pluribus alijs, mulier quædam filiã suam, ambabus manibus paralyticam, lachrymosè clamans, eiusque auxilium postulans, præsentauit. Cui ille, vt pius erat, misericorditer compatiens, sanctæ Crucis signum fecit. Et ex illa hora subito sanata, perfectum manuum suarum usum recepit. Post hoc verò, cum tandem ad cellam suam peruenisset, coram altari humi-

Mira alacritate, pficetur ad optatam cellam suam.

Signo Crucis edito, sanatur paralyticam.

Ll humi.

humiliter & deuotè prostratus, Deo gratias referebat. Quem etiam singuli cum gratiarum actione, tantaq; exultatione & ueneratione susceperunt, ut eius præsentia vel aspectum quasi cæleste aliquod beneficium amplectentes, non minùs ei, quàm angelo, si è cælo delapsus, hominibus se offerret, uenerationis impenderint.

Defuga eius à cella sua, & illius persecutione. Cap. 15.

Aadiens itaque Bonifacius ille rumidus, & tumore adeptæ gloriæ turgidus, & timore adimendæ turbatus: audiens, inquam, virum Dei, absq; sua licentia discessisse, timuit, eum non ad cellam suam, sed ad alium migrasse locum, ad Papatum, cui renunciauerat, resumendum. Ideoq; properè misit post eum Camerarium suum & Abbatem Cassinensem, qui eum reperientes in cella rogauerunt, ut ad Papam citò rediret, ne eius indignationem incurreret. Ipse uero protestationem allegans, quam ante renunciationem fecerat, suppliciter orabat, ut summus Pontifex eum in solitudine pacificè uiuere permitteret, pollicitus se nulli hominum: nisi solis suis fratribus, locuturum. Qua promissione recepta, Camerarius ista Papæ relaturus discessit. Sed ecce alius superuenit nuntius, Apostolicas literas Camerario deferens, ut absq; mora virum sanctum etiam inuoluntarium reduceret. Cumque idem Camerarius ad cellam non sine impetu & furore rediret, hæc ille fide digno relatu præsentens, abscondit se & clandestinè fugit, exemplo Christi, qui Herodis persecutionem fugiendo, in Aegyptum deserti uoluit, & in Euangelio à Iudæis, ipsum lapidare uolentibus, se abscondisse legitur, & discipulos suos docuisse, ut cum persecutionem paterentur in una ciuitate, fugerent in aliam. O miranda & miseranda persecutio: ipse corporis uiribus destitutus, & propter ultimam senectutem ocio & quieti, quàm itinerum labori, habilior, ad partes Apuliz in obscuram syluam, ubi quidam serui Dei habitare dicebantur, per loca abscondita & ignota, uno tantum fratre comitatus, latitandi causa fugere cogitur. Sed quod stupendum est, quanuis mutato habitu consueto, uilissima chlamyde indutus, alijs quoque, quibus poterat, modis absconditus incederet, tamen quocumq; pergeret, agnoscebatur: quandoque à pueris, quandoq; à prouectis uiris, qui nunquam eum uiderant, proprio nomine uocabatur. Cumq; in sylua cum fratribus tempore Quadragesimæ remansisset, superuenientibus illis, qui ut inuenirent & captiuum ducerent, persequerentur eum, inde abire compulsus est. Et uidentem se in illis partibus occultari non posse, mare transire disposuit: paratoq; uehiculo, sed malè prospero uento, cum per quiddam milliaria nauigasset, ad terram iterum impellitur, & iuxta ciuitatem, cuius nomen Vestia est, applicuit.

Matth. 2. Iohan. 8. Matth. 10.

Res admirabile digna

Ingens hominum eroga cum studium.

Matth. 23.

Arduissime includitur.

De comprehensione eius, & honore in uia ei exhibito. Cap. 16.

Postquam uero circa maris littus aliquot diebus uir sanctus frustra tranquillum nauigandi tempus expectasset, Capitaneus dictæ ciuitatis hæc audiens, eum capti detinuit, & hoc Papæ ac pluribus principibus intimaui. Rex autem Sicilia, tunc Romæ degens, à Papa mandatum accepit, ut de regno suo eum ad se venire, & securè ac celeriter duci faceret. Ad quod exequendum, patriarcham Hierosolymitanum & Priorem sanctæ militiæ cum quibusdam religiosis & nobilibus uiris regia autoritate misit. Ipse uero, cum tam reuerenter & tanto honore fungeretur, ubique etiam occurrente sibi innumerabili multitudine, cum tanta cordis alacritate à cunctis suscipitur, ut uix de die, obstante populi importunitate, exire ualentes, nocte media iter aggredi cogentur: nec tamen sic euadere poterant, quò minus ante diluculum rursus circumderentur à populo. Erant tunc multi, qui uiro Dei suadebant, ut se Papam faceret nomen, dicentes eum de iure non potuisse renunciare Papatui. Ipse uero constantis animi, & iusti rectique indeclinabiliter tenax consilij, licet super hoc iterum deinde ac sepius interpellatus, firmus in proposito persistit, asserens id, quod iuste fecerat, etiam si non fecisset, uoluntariè esse facturum. O uocem hominis uerè constanter humilis, qui honorem, per quem tam contemptibilem persecutionem euadere potuerat, perseueranter contemnit, & summum sibi honorem in summa humilitate constituit. Ideo Christus, qui humiles exaltare promittit, seruum suum in hac persecutione clarum fecit, ac multis miraculis gloriosum: quæ omnia hic tacere contentus esse, nisi unum me referre cogeret admiratio. Postquam enim de regno Sicilia exiuerat, postquam à dictis regalibus nuncijs Camerario Papæ traditus, Campaniam intrauerat, de nocte occultissimè in Anagninam missus, prope Cameram Papæ in quadam domo arduissimè reclusus est. Quo in loco, ut quantus esset, qui ibi captiuus tenebatur, ostenderet, uoluit Dominus hoc eum miraculo declarare. Erat in illa Papæ curia Archiepiscopus

Consentinus, tam intollerabili dolore calculi uariq; grauatus infirmitate, ut eo à Medicis derelicto, ipse & omnes, qui eum uidebant, de ipsius corporali salute desperarent. Iamq; familia eius & sibi vestes lugubres, & magistro suo parauerat exequias: dum ille deuotas preces Deo fundens, per sancti uiri merita salutis auxilium postulabat. Et ecce subito, oratione facta, perfectè sanus effectus est, ac ita plenè conualuit, ut sequenti die hoc domino Thomæ, quem pater ille sanctus de ordine suo Cardinalem assumptierat, ad Dei & serui sui gloriam nunciaret.

Consentini Archiepi. scopi reperti na curatio.

De arcto eius carcere & mira eius patientia. Cap. 17.

Sed quem Christus sic honorauit & mundo gloriosum ostendit, qualiter ille Christi vicarius in honestè ac iniuriôsè tractauerit, audiamus. Habuerat enim multa cum uiro Dei colloquia, & tam sancta & humilia responsa ab eo receperat, ut meritò deberet ad eius compassionem moueri. Sed obduratus cæca ambitione animus, difficilè flectitur. Igitur in consistorio Cardinalium fingebat consilium quærere, quid de illo uiro sibi agendum esset. Cui cum plures dicerent, ut ad cellam, quam semper desiderauerat, eum, prout humiliter postulabat, liberè redire permitteret, ipse non pia charitatis, sed propriæ crudelitatis usus consilio, deliberauit in arcto eum carcere detinere. Missus est itaque ad castrum Fumonis, & fortissima turri reclusus: & adhibitis sex militibus, & alijs triginta satellitibus ad eius custodiam, die nocteque ita tenebatur arctatus, ut nulli hominum ad eum patere posset accessus. Petijt autem, ut duo sibi darentur fratres, cum quibus diuinum ageret officium. Qui ei concessi, illius carceris angustiam diu ferre non ualentes, inde extrahebantur infirmi. Erat enim tanta ipsius turris arctatio, ut uir sanctus, ubi habebat pedes, dum Missam celebraret, ibi caput reclinaret, dum dormiendo quiesceret. Sed pro pudor sic Bonifacius ille, alter Herodes, Petrum seruabat in carcere: sic iniuste decernitur uir innocens in carcerem, & talem carcerem custodiri, qui nuper custos erat & pastor totius ouilis Christiani. O uerè horrenda sententia, immò uerè Herodiana sceleritia! Qua igitur procella uerborum tam impium nefas obrui meretur? Certè ad hoc monstruosum facinus inualida nostra deficit lingua, ad quod etiam Ciceronis eloquentia non sufficeret. Sed admiranda & summis laudibus extollenda est uiri sancti uirtuosa constantia, qui non solum patienter, sed etiam gaudenter huius carceris ignominiam multò magis, quàm antea palis aulæ gloriam sustinuit. Nec propter improbitatem custodum, aut aliam molestiam murmur in eo aut querimonia resonuit, uel aliud impatientiæ signum apparuit: sed illud potiùs spiritualis lætitiæ uerbum protulit: Cellam, inquit, desiderauit, cellam habeo. O ineffabilem uirum, nec labore victum, nec morte vincendum: cuius uirtus carceris, cuius patientia dedecore uinci non potuit. Sentiant igitur alij, quod libuerit: ego uero censeo, talem in tali uiro carcerem, non indignè æquiparandum esse martyrio. Nec æstimare queo in eo, qui tam horrendum opprobrium tam æquanimiter ferre uoluit, etiam martyrium sustinendi desuisse uoluntarium animi propositum. Et hoc, quàm illud, ei tolerabilius fuisse arbitror, quò breuem, quàm longum cruciatum est tolerare facilius. Itaque quid de eo rectius dixerim, quàm quod de alio sanctissimo confessore scriptum legimus: Etsi ei gladius persecutoris defuit, palmam tamen martyrij non amisit.

In castro Fumonis uir sanctus detinetur.

Præclara eius patientia.

De gloriosa eius morte, & uenerabili sepultura. Cap. 18.

Postquam autem fidelis athleta diu ac legitime certauerat, iustus & misericors Dominus, uolens ei pugnæ suæ palmam & uictoriæ coronam reddere, hoc modo laboribus, quos per sexaginta quinque uita suæ annos pertulerat, finem imponere disposuit. Consueuerat uir sanctus ab Ascensione usq; ad Pentecosten, ob reuerentiam Spiritus sancti, ieiunio, orationi atq; silentio instantius solito uacare, & ad omnem se deuotionem exercere feruentius. Quam obseruantiã etiam in illo carcere, quo decem mensium spatio arctatus fuerat, custodiuit. Cumq; ita die sancto Pentecostes Missam deuotissimè celebrasset, milites, ad eius custodiam deputatos, ad se uocari fecit, eisq; dissolutionem sui corporis infra proximam Dominicam imminere prædixit. Ab illa autem die cœpit grauissimè infirmari, & certus de morte, fecit sibi ministrari extreme unctionis sacramentum. Quo recepto, iacebat uir sanctus non super culcitram aut paleam, sed super tabulam solam, cum tapeto uili coopertus chlamyde. O mira in infirmo corpore sani animi fortitudo! O fortis & insuperabilis paupertatis & humilitatis dilectio! Appropinquante uero mortis suæ agone, exitum suum psalmis & orationibus, quantum poterat, aduersus diaboli insidias munire studebat. Et ut secum in eis assidue

Prædicit obitum suum.

Accipit sacramentum unctionis.

Pſalm. 130.

Feliciter excedit à vita vir ſanctiſſimus.

vacarent fratres ſuos inſtanter & humiliter hortabatur. Vnde cum ipſi in diuinis partiſe perfeuerarent laudibus, ipſo die ſabbathi hora veſpertina, eo dicente Pſalmum: Laudate Dominum in ſanctis eius: ſtatim completo verſu: Omnis ſpiritus laudet Deum: cum ſtatu tenuiſſimo emiſit ſpiritum, cum ſanctis & beatis ſpiritibus Deum in perpetuum laudaturus. O beata mors! O felix glorioſuſq; vitæ ſinis! immò verò non ſinis vitæ ſuæ, ſed alterius meliorisq; initium. Nunc enim naſcitur, qui ſic moritur. Auditis igitur nouis de morte ipſius, Bonifacius Papa, licet plurimum inde gauiſus fuerit, triſtitiã tamen fingens, exequias eius in Eccleſia ſancti Petri de Vrbe cum Cardinalibus ſolemniter celebrãuit. Miſitq; vnum Cardinalem & Camerarium ſuum, qui cum omnibus epiſcopis & plurimis religioſis de prouincia Campaniæ corpus eius ad Eccleſiam ſancti Antonij de Ferentino, quam ipſe nouiter conſtruxerat, honorificè tranſtulerunt: vbi iuxta maius altare cum debita veneratione ſepultum eſt. Non enim tantas ſancti illius reliquias iacere in honoratas decuit, quem admiratio puræ ac ſynceræ vitæ ad eò venerabilem fecit.

De miraculis & eius canonizatione. Cap. 19.

Multa poſt eius obitum ſunt miracula.

VT autem vitæ eius ſanctitatem omnipotens Deus ſibi gratam & acceptabilem eſe probaret, id ipſum multiplice nobis inſinuauit miraculo. Sed ſolum duo hinc citare ſufficiat, quæ eius comitata ſunt obitum. Primum: Quidam milites, qui cum cuſtodiebant in carcere, tam Papæ, quam alijs pluribus retulerunt, quòd à feria ſexta viſq; ad horam mortis eius, viderunt ante ianuam camerulæ eius crucem coloris auri, non affixam alicubi, ſed mirabiliter pendentem in aère. Quo miraculoſo crucis ſigno patenter oſtenſum eſt, poenitentiam, quam ille per carnis mortificationem iugiter portauerat, Domino placuiſſe. Sed & quanti meriti apud Deum ſit, aliud miraculum declarauit. Erat enim diſcipulus quidam eius Robertus Salentinus, ille videlicet, cū quo vir ſanctus, dum primum ad Papatum fuiſſet electus, fugam tentauit: ſed cum euadere non valeret, ab eo quæſiuit, an ſe ad excelsa tractum & coactum ſequi vellet? Ipſe autem, qui à magiſtro didicerat mundum ſpernere, Chriſtum verò & ea, quibus ad Chriſtum peruenitur, diligere: Quæſo, inquit, vt & labori & periculo meo parcas, me que potiùs cellæ in opis & tui ocij ſucceſſorem, quam diuitis & ſollicitæ gloriæ partem velis. Quod & factum eſt. Nam illo Romam abeunte, iſte in ſolitudine perſiſtit. Hic ergo dignus eius diſcipulus, non multo poſt, beatam ipſius animã, è carcere gemino ereptam, ad ſidereas ſcandentem ſedes videre meruit. Qui tanto miraculo ſtupens, interrogauit, an ſe tunc etiam ſequi, an quid aliud agere iuberet? Ille verò, vt in ſolitudine maneret, admonuit: & ſic cælum petens, inter verba diſparuit. Hic autem conſilij memor, tandem longo conſectus ſenio, poſt magiſtrū abiijt, magna ſanctitatis opinione & mirabilium ſama operum relicta. Alia verò penè innumera virtutum atq; miraculorum ſigna, quibus vir ſanctus ante & poſt mortem claruit, hic narrare omittemus, & ad ea, quæ ſuper his diſſuſe ſcripta ſunt, & diligenti examine certis authoribus & veridicis teſtimonijs approbata, lectorem remittimus. Ex quibus hoc concludere ſufficiat, quòd propter miraculorum ac meritorum claritatem, poſt longam de eius canonizatione faciendam diſceptationem, tandem per Clementem Papam quintum, ſanctorum confessorum catalogo annumeratus eſt. Anno Domini 1313. tertio Nonas Maij, ab eius autem tranſitu, anno circiter xj. Fuitq; eius feſtiuitas inſtituta 14. Calend. Iunij, qua die poſt labores huius vitæ, in Chriſti quiete pace.

Sollicita gloria.

Anima eius viſa eſt cae. Ios petere.

Sanctorum Catalogo adſcribitur.

De generali virtutum ac laudum eius recapitulatione. Cap. 20.

HAcc igitur, auxiliante Deo, ad ſuam & glorioſiſſimi confessoris ſui laudem conſcripſi. Quicquid autem minùs dixerò, neceſſe eſt ignorantia meæ potiùs, quam illius gloriæ derogetur. Latiùs enim virtutum eius merita laudumq; præconia diſſunduntur, quam vt meo valeant ſermone concludi. Si verò quis voluerit eius opera honoreſq; operum, literarum tradere monumentis, certum eſt, quia tanta ſunt de eo ac talia, quæ & maius opus, & maiorem requirant opificem. Ego tamen hic, quanta potui breuitate, inſerui pauca de multis, inter quæ etiam nonnulla ſunt, quæ penè veritatis fidem excedere iudicari poſſent, niſi ea vera ac certà teſtimonia approbaſſent. Sed vt huic operi ſinis in eius adhuc laudibus imponatur, ſingulos ſanctorum titulos, quos ſingulariter in ſe complexus eſt, breui ſub compendio colligamus. Igitur vt Apoſtolus, doctrinam Chriſti verbo & exemplo populis prædicauit: vt martyr, corporis tormenta carcerisq; ſupplicia pertulit: vt confessor, die noctuq; orationibus & poenitentia operibus, ſeruentiſſimè vacare ſtudit: vt virgo, concupiſcentiã carnis robuſto ac integro

integrò munditiæ ac ſanctimonie tenore calcavit. Quid plura? Vt pontifex & paſtor bonus, ouili Chriſti prodeſſe cupiuit, ſed præeſſe contempſit: Vt electus ſacerdos, dignum Deo ſacrificium obtulit: Vt doctor egregius, diſcipulorum mores ſalutaribus documentis inſtruxit. Denique vt eremita ſanctiſſimus, ſolitudinem, paupertatem atque humilitatem, poenitentia quoque aſtutiam ſingulari feruore zelauit. In hoc autem vltimo cunctos ita præceſſit, vt cum Aegypti monachos prædicari, laudari a nachoreras, eremitas mirari audiam, hunc tamen ſemper excipere audeam, nec ei monachorum quempiam comparare. Ab infantia quippe, poſt prima fidei rudimenta, cum maiorem perfectionis gratiam deſiderare cœpiſſet, in monaſtica diſciplina, præpoſtera velocitate charitatis, penè cœpit antè perfectus eſſe, quàm diſceret. Deinde præpoſtera tantam in ea perfectionem adeptus eſt, quàm nullæ vnquam literæ dignis laudibus proſequentur. Qua in re cum diſcurrere per ſingula & numerare cuncta, oneroſum ſit, ad probationem huiusmodi perfectionis hoc ſolum arbitror ſatis eſſe, quòd ſummum ſacerdotij gradum, ad quem Dei iudicio & cum vniuerſæ plebis fauore ſublimatus fuerat, ob amorem ſolitariae & monaſticae vitæ deſeruit. Illa tamen ſancta & contemplatiua ſolitudo, quàm actiuae ſollicitudini, optimam cum Maria partem eligens, prætulit, non ipſi ſoli, ſed plurimis profuit, totiſq; Eccleſiæ Dei vtilem fructum fecit. Nam ex his, quos in ſolitudine ſpiritualiter genuit, durat hodiè religioſa ſucceſſio, quæ continue non ſolum numero, ſed & merito creſcens, fructuoſis virtutum operibus & exemplis, nedum militantem Eccleſiam paſcit & recreat, ſed etiam triumphantem lætificat. Ad cuius lætitiæ participationem ille nos peruenire concedat, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

De præpropere, legendū videtur.

Luc. 10. Cæleſtiorum inſtitutum monaſticum.

VITA S. IVONIS PRESBYTERI ET CONFESSORIS, GRAVITER ET FIDELITER CONSCRIPTA, adſtipulante ei Diplomate Clementis VI. Pontificis Maximi. Dictio- nem paſſim mutauit F. Laur. Surius.

TEMPORIBVS noſtris, in quos fines ſeculorum deueniunt, nouam quandam ſtellam creauit Deus in firmamento cæli, cuius ſplendore ornarentur cæleſtia, illuſtrarentur humana: nempe ſanctiſſimum Iuonem preſbyterum & confefſorem, è Britannia minori ortū. Cuius præclaris meritis cæleſtis gratulatur Ieruſalem, Eccleſia militans triumphat, ſatanæ poteſtas proteritur, humanum genus ſubleuatur, dum ubiq; terrarū eius egregia coruſcant, miracula. Et quidē cum adhuc inter mortales in terris degeret, illius meritis cœperunt ſalutis exēpla exiſtere, quæ admodum & literis Pontificis maximi, & multorum Eccleſiæ prælatorū ac principum, cōpluriumq; aliorum Chriſtianorū fide dignis eſt teſtimonijs comprobatum. Fuere autem illi parentes nobiles, è quibus eſt legitimo matrimonio procreatus. Pater A helorus dicebatur filius Cæcieti militis: matri, Azonis nomine fuit. Editus autem in hanc lucem eſt beatus Iuo in pago, quem vulgò Martini appellant, non longè ab vrbe Trecorenſi. Quàm verò Deo charus futurus eſſet, eius genitrici dormienti diuinitus eſt reuelatū. A primis ætatis annis vſq; ad ſupremum vitam diem, conuenienter doctrinæ Apoſtolicæ, ſobrie & iuſtè & piè vixit in hoc ſeculo.

Maij 19. Cap. 1.

Clementē VI. dicit.

Parentes S. Iuonis, & patria.

Tit. 2.

Vbi ad quartumdecimum plùs minùs ætatis peruenit annum, diuinis literis cupiebat inſtitui, vt, quem admodum Propheta ait, in lege Domini poſſet meditari die ac nocte. Itaq; Pariſios proſectus eſt, cauſa amoris Chriſti libenter carens parentum amicorumq; ſolatijs, & apud ignotos, & exteros degens. Neq; verò bonis literis oſcitanter incubuit, ſed cum diligenter illis nauaſſet operam, neque contemnendos in ijs feciſſet progreſſus, vt ſacræ Theologiæ & Iuris Pontificij grauioribus ſtudijs ſeſe traderet, Lutetia Aureliam ſe contulit. Vbi ſanè vino & lautioribus ſerculis, vitæq; huius oblectamentis & delicijs, quantum potuit, ſibi in terdixit, corpusq; ſuum varijs modis maceravit. Corporis & animi pudicitiam accuratè in ſe tueri nitebatur, ſecum penſitans illud Sapientis: In maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Cum autem in his ſtudijs iam diu verſatus eſſet, à quodam Redonenſi Archidiacono accitus eſt, vt iudicis Eccleſiaſtici officio apud illum fungere.

Cap. 2. Pſal. 1.

Parifijs dat operã literis.

Abſtinet Vino, &c.

Sap. 1.

Psal. 105. tur. Ille verò memor illius Prophetice sententia: Beati qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore: eam functionem gratis in se recepit, & quæ facienda erant, benignè, amanter & absque dilatione exequi conatus: nec tamè committere voluit, quin sacræ Theologiæ prælectioni quotidie interesset, & corpus suum multiplici abstinentia afficeret. Orphanis, afflicti, calamitosi homines, eius fovebatur humanitate & patrocinijs: inter discordes conciliabat pacem & amicitiam: eos, qui carceribus tenebantur, hortabatur ad patientiam: & cum proferenda ab ipso esset in iudicio sententia, sine lachrymis id non faciebat. Ecclesiasticam libertatem & immunitatem pro viribus tuebatur, in misericordiæ opera totum se impendebat, iamq; toto pectore cepit ea, quæ sunt huius mundi, despiciere, & ardenti desiderio cælestibus semperq; mansuris bonis inhiare.

Cap. 3. Interim autem fama eius ad Trecorensis Episcopi aures perlata, ab eodem Episcopo generalis est iudex, sive Officialis, ut vocant, institutus. Sed neq; sic immemor fuit eorum, quæ antè diximus: immò verò ad sublimiora pietatis studia se accingens, ibat de virtute in virtutè, & semper seipso melior euadere nitebatur. Cum autè id officij ài-

Abdicat se iudicis functione. quando strenuè & fideliter esset executus, cuperetq; totum se dare contemplationi rerum diuinarum, & viuendi perfectiorem sectari modum, eo officio se abdicauit, atq; ad ecclesiam de Lohanero, cuius erat moderator, se contulit, totumq; se diuinis mancipauit rebus, beatissimæ Mariæ Magdalene illectus exemplo, quæ partem optimam elegit, & Dominum habuit sui instituti approbatorem. Ibi tñ vestes molles & delicatas, quibus pro ratione sui status antea fuerat usus, ilico abiicit, pannosq; colorio sine albo, eo-

Luc. 10. que rudi & exigui precij contentus, inlar pauperum monachorum, sculponcis utebatur. Carnem verò edomabat cilicio, quod indusio crassissimo tegebat, ne sub cuiusq; conspectum veniret. Porro ieiunia omnia ab Ecclesia instituta & indicta, ita obseruabat, ut pane & aqua contentus esset. Escis delicatis semper abstinebat, rudi cibario pane & pulmento vilissimo vescabatur. Quando erat domi, nunquam non orationi & contemplationi clam vacabat, neq; tum alimenti alicuius corporci percipiendi vlla ei cura inerat, quemadmodum sequentia docebunt.

Cap. 4. Accidit enim quodam tempore, ut in cubiculo suo septem dies solus maneret, perpetuò in precibus perseuerans, neq; vllum expetens, neq; sumens cibum corporeum: ac nihilo minus bona corporis habitudine & facie iucunda postea inde exiuit, perinde ac si diebus illis opiparè vicitasset. Non patiebatur vllum sibi præterire diem, quo non summo cum desiderio & animi deuotione sacrificaret, nisi legitime esset impeditus.

Quodam die illo sacrificium offerente, cum ex more sacram hostiam eleuaret, globus igneus magni splendoris ipsam ambiabat hostiam, calicèq; eleuato, ac rursus de-

Psal. 138. posito, repente disparuit. Preces horarias, quas horas Canonicas vocant, studiosè persoluebat. Media nocte cū Propheta semper surgebat, preces nocturnas, quæ maturè ne dicuntur, Deo offerès, neq; à ceteris diurnis Canonicis precibus abesse volebat. Sè-

Somnus eius Stratum Cervical. ni erat parcissimi, rarò vel nunquam illi indulgens, nisi vel lectione, vel itinere fatigatus: tunc enim necessitate adactus, detractis calceis, dabat membra quieti, ceteris vestibus indutus. Cubabat autem vel in nuda humo, vel glebis, crassis nodosisq; virgibus vel stipitibus constratis: mollissimum capiti cervical supponens, nempe aut Biblia sacra, aut saxum prædurum. Hospitalitatis erat præcipue studiosus, ita ut rarò vel nunquam à mensa sua pauperes & hospites abesse voluerit. Hominem quandam inopem cum vxore & quatuor liberis eius, plus minus nouem annis habuit domi suæ, ijsq; ea, quæ ad victum cultumq; corporis pertinent, benignè suppeditauit. Erat sanè cum primis misericors & liberalis, & ad præstandas elemosynas valde attentus. Ex quo benignitatis fonte manauit, quòd etiam alienigenas pauperes, item egenos, mala affectos va-

Cap. 5. letudine, deformes, haud secus atq; fratres suos humaniter exceperit, affabilè, comem, familiarem se illis exhibuit, ad mensam suam sibi assidere voluit, de cibis suis illis apposuit, lectos apparauit, proprijs manibus illorum pedes abluit. Eiusmodi autem pietatis officijs certas assignarat ædes, in quibus ijs semper vacare posset. Et ut charitati, qua feruebat, abundè satisfaceret, ipse sibi vltro subtrahebat vitæ degendæ res necessarias, & ut pauperibus benignè faceret, vestes & alimenta sua illis impertiebatur. Accidit quandoq; illis in locis magna frumenti caritas, nec erat beato viro plus, quam vnus panis. Quem cum vellet pauperibus largiri, vicarius eius rogauit eos, quos vir sanctus inuitarat, ne id permitteret, quòd nullum alium panem domi haberent. Ut ergo sensit vir Dei murmur vicarij sui, mox dimidium panem dedit illi, reliquam partè pauperibus distribuit. Cum ià ad mensam eundè esset, & vicarius dimidium panem

illi

panem apponere vellet, quæstum diligenter eo loco, quo cum reposuerat, reperire nò potuit. Ecce autè nutu diuino muliercula quedam ilicò adesset, tres magnos apportat panes, offert eos seruo Dei, & eius mensæ imponit, nec vltra à quoquam videri potest. Alio die complures inopes ab eo stipem petière: sed cum non haberet nisi paucos panes, diuino implorato auxilio, omnibus abundè satisfecit. Alio rursus tempore cum viro Dei non nisi vnus esset panis exigui precij, & multi ad eum cõfluxissent pauperes illo vno pane, diuina fauente gratia, omnibus fecit satis. Visitabat quandoq; parocciã suam: occurritq; illi homo egenissimus, petens ab eo stipem. Sed cum nihil haberet, quòd illi largiretur, capitium sibi detraxit, & pauperi dedit. Vix dimidij autè milliaris confecto itinere, capitium suo illud sensit capiti restitutum. Iniunxit quandoq; duobus familiaribus suis, ut quandam cistam frumentariam in suos & pauperum Christi vsus seruarent. Postea autem illi apertam eam viderunt & seram prorsus amotam, parumque in ea frumenti relictum. Mox igitur ad beatum virum id referunt, qui sic eis respõdit: Faceat timor: Deo benignè nobis opitulante, satis habebimus. Redeunt inde ad cistam, & eam conspiciunt frumento plenam.

Multum compatiebatur vir pius ægrotis, præsertim pauperibus, eosq; libenter visitabat, & pro illis Deum fideliter deprecabatur. Matronda quadam nobilis malè valebat, nec potuit medicorū arte restitui. Itaq; nò parùm sibi pollicens de precib; & meritorij beati Iuonis efficacia, illum inuitat ad conuiuium. Cernens autem vir sanctus eam cibum capere non posse, panem misit in calice aquæ, vnde ipse potabat: cumq; ad Deum fuisset preces, panem illum obtulit matronæ. Comedit illa, & vsque ad eò repete conualuit, ut postea annis viginti superuixerit.

Alius quidam triennio grauius laborauit, & à dæmone per illum loquente, mirè vexabatur. Eū igitur beatus Iuo ad se curauit adduci, & nocte illa apud se manere iussit. Manè surgens dæmoniacus, se liberatum sentit, Deoq; & beato Iuoni gratias agit. Cõsolabatur vir Dei afflictos omnes pro viribus, eisq; quantum licuit, subueniebat. Volebant quidam pontem facere in flumine magno, quòd multi illud non sine præsentis periculo quotidie transirent. Iam trabes multæ & varia materia ex artificum consilio comportata & præparata erat, sed prorsus inutiliter. Vbi hoc resciauit beatus Iuo, illum damnis afflicto, preces fudit ad Dominum, & ecce ligna, quæ nullum visa erant vsum habitura ad pontem efficiendum, mox apta & opportuna cernebantur.

Domum quandam vastabat flamma vorax. Accurrebant vicini & propinqui, ut adferrent remedium, sed nihil efficere potuere. Indicatur periculum viro Dei, & ille precibus furentes extinguit flammam. Pacis conciliandæ Ecclesiasticæq; libertatis asserendæ fuit perquam studiosus, ad eò ut eius causã non dubitaret mortis adire discrimen. Maligno concitante dæmone, inter mulierem quandam & eius filium atrox emerit discordia, nec vllis amicorum precibus potuit inter eos concordia farciri. Audiuit hoc vir sanctus, mox sacrificium offert pro pace inter eos reformanda: & ecce ambo se permittunt eius arbitrio & voluntati, ipsiq; opera pax redintegrata est.

Venerunt quandoque missi à rege Franciæ ad urbem Trecorensis, qui ab Episcopo & eius collegio subsidij nomine quippiam extorquerent. Formidante autem Episcopo & Canonicis, ne ecclesiæ thesauros illi absportarent, sanctus Iuo ad sacrarium se contulit, illos thesauros defensurus. Cum autem ministri regis ex episcopi domo equum abstulissent, eumq; vellent abducere, beatus Iuo illos adiit, equumq; ex illorum manibus ereptum, ad antistitis ædes reduxit, cum prius acriter illos obiurgasset, quòd ea facerent, quæ ipsos minimè deceret. Abierunt autem illi, nec quicquam ex ijs, quæ diximus tulere secum. Pupillos & orphanos egregiè ruebatur, & eorū causas diuersis in locis adibat iudicia patronū se illis exhibens: neque id tamen spe alicuius muneris aut premij, sed pietate et iustitia permotus: immò verò suis impedijs illorū causas defendebat apud iudices, ut posset à Domino audire: Quod vni ex minimis meis fecisti mihi fecisti. Inde ad eò factū est, ut in illa regione merito appellatus sit aduocatus pauperū.

Fuit verò etiam insignis concionator, & verbi Dei zelosus imprimis seminator: neque in vna sua parocciã, ipsius curæ commissa, sparsit verbum Dei, sed in tota illa regione. Ibat autem non sublimis equo, sed pedibus suis, Christi exemplo inductus, de quo scriptura dicit: Quam pulchri pedes annunciantis & prædicantis pacem. Ibat quandoque cum famulo suo, per diuersa loca disseminans verbum Dei. Venit autem ad quoddam magnum flumen, per cuius pontem transire solebat: sed cum iam aquæ planè operuerant. Edit igitur Crucis signum, & aquæ se diuidunt, liberumq; præbent iter transeunti cum famulo: rursumque ad pristinum redeunt locum, postquam

Ll 4

Psal. 105. Iudicis officio fungitur.

Abdicat se iudicis functione.

Luc. 10.

Studet edomandæ carni.

Cap. 4. Septem diebus perpetuò orat, nihil comedens.

Psal. 138.

Somnus eius Stratum Cervical.

Studia erga pauperes & peregrinos.

Cap. 5.

Panes diuinitus augentur.

Item frumentum.

Cap. 6. Matronam precibus sanatur.

Cap. 7. Ite dæmoniacum.

Cap. 8. Incendium precibus extinguit.

Cap. 9. Ecclesiasticam immunitatem egregiè tuetur.

Matth. 25.

Cap. 10.

Esa. 52.

Crucis signo diuidit aquas.

illi à ponte abierant. Gentes autem eius regionis, cum eius conciones audiuissent, conuersæ sunt.

Cap. 11. Erat præterea contemplator egregius. Non raro accidit, ut cum eum putarent aliis rebus terrenis occupatum, animo totus esset ad cælestia suspensus. Sæpe etiam a beatis spiritibus visitabatur. Sedebat quodam die ad mensam: superuenit autem quidam, ut videbatur, pauper miserabilis, vili habitu indutus: quem ille comiter & cum multa humanitate excepit, sibi que in mensa assidere atque sua scutella cibum capere voluit. Sed cum pauper ille parum sumpsisset cibi, mox surrexit à mensa, & dixit: Dominus vobiscum, et ecce, qui visus fuerat abiecto habitu & deformatis, iam pulcherrimus & multa luce conspicuus, candidaque veste amictus conspicitur, ita ut eius lumine tota illa splenderet domus, seq; eorum aspectibus subducit.

Cap. 12. Alio die, sedente beato viro in sacrario Trecorensis ecclesiæ, columba quædam aduolauit mirè illustris, cuius splendore rota ecclesiæ vnà cum sacrario mirificè illustrabatur. Sedebat quandoque ad mensam cum multis pauperibus: & ecce insidet eius capiti auis quædam exigua, ad pectus colore niueo, ad tergum viridi. Apprehendit autem eam vir sanctus, & manibus blanditer demulcens, paulò post dimittit dicens: Abi in nomine Domini, & illa confestim disparuit.

Cap. 13. **Phillip. 1.** Jam multis ieiunijs & laboribus intolerandis, cruciatuq; multiplici vir beatus corpus suum valdè extenuarat, cupiebatq; cum Apostolo dissolui & esse cū Christo. Itaque diuinitus præstitum est illi, ut obitus sui tempus antè præsciret. Quæ causa fuit, ut etiam tum, cum se sentiret plus solito viribus debilitari, nullum vellet remedium admittere, sed perinde ac si rectè valeret, humi cubaret, non multis substratis paleis, versuq; ad Crucis imaginem, quam perpetuò in suo asseruabat cubiculo, cum multis lachrymis & suspirijs Dominum precaretur. Cum autem extremæ vnctionis sacramentum percipisset, Crucis signo se munivit, spiritumque suum præpotenti creatori humiliter commendans, deinceps nihil locutus est. Tota autem nocte sabbati vsque ad diem sequentem oculis apertis, & in Crucis imaginem defixis tacitus iacuit. Illucescete Dominica die, qui tunc fuit proximus ab ascensione Christi, & incidit in decimum & nonum Maij diem, spiritum reddidit, eiusque sacrum corpus in Trecorensi ecclesiâ humatum est.

Excedit vitam. Infinita autem post eius obitum facta sunt miracula, Deo eius meritis eximia reddente testimonia: visitaturque sepulchrum eius quotidie cum multa deuotione, etiam ab illis, qui aliunde ex diuersis orbis regionibus ad illud confluunt propter multas benedicia, quæ sancti viri meritis & precibus illic diuinitus conferuntur. Surdi enim audiunt, cæci vident, claudi ambulant, muti loquuntur, leprosi mundantur, ad vitam mortui reuocantur, profligantur ex hominum corporibus nequam spiritus, ad penitentiam permouentur peccatores, res amissæ recuperantur, bella sopiuntur, captiui ex infidelium manibus eripiuntur: in custodias & carceres coniecti, subito expediuntur: inter discordes sarcitur pax, malignæ conspirationes dissipantur, qui nauigant mare, ad portum incolumes pertingunt. Nihilum prolixi crimus, si particulatim omnia perscribere velimus.

Clemens eius nominis VI. Romanus Pontifex, eo tempore, quo Clemens V. & Benedictus XII. Romanæ ecclesiæ præerant, sæpe diligentem nauauit operam, ut beatus Iuo in sanctorum numerum referretur. Ei iter agenti apparuit vir sanctus, scipionem manu tenens, iussitq; ut susceptum illud negotium accuraret, & ad effectum perduceret. Itaque admodum solenni ritu postea accessit ad adscribendum illius nominem catalogo Sanctorum, eumque pro sancto habendum pronuncians, solenniter, ut Clemens VI. eum in sanctos refert.

bo affectus erat nepos eius Pontificis, idemque Archiepiscopus Narbonensis, spemque vitæ eius medici & periti homines abiecerant. Sed cum illius amici, Dei & beati Iuonis opem implorassent, certumq; votum beato Iuoni nuncupassent, statim illi instaurata salus est.

Per multa alia miracula studio breuitatis prætermittimus.

VITA

VITA B. AVSTREGISILI ARCHIEPISCOPI
BITURICENSIS, AB EIVS QVODAM AEQUALI
conscripta simplici stylo, quem propterea mutauit in gratiam lectoris F. Laur. Surius.

BEATVS Austregisilus apud urbem Bituricensem patre Gundino natus est. Facultates ei mediocres fuere, quæ ad vitam degendam abundè sufficerent. In pueritia literis discendis admotus est: sed cum ei corporis vires accreuisent parens eum duxit ad Guntrannum regem, ut ei suam nauaret operam. Itaque tempus non exiguum in eius regis aula exegit, prudenter se gerens in ijs, quæ ex officio faciendi incumbere. Et erat sanè regis gratissimus, eiq; manus abluti offerebat linteam, quo eas extergeret: quò factum est, ut eum mapparium id temporis vocitarent. Erat quidem habitu adhuc secularis, sed eleemosynis, precibus, vigilijs die noctuque gnauius incumbere, atque ad cælestem patriam incredibili desiderio anhelabat: iamque in seculo fideliter illi in seruirebat, cui in cælis inseparabiliter inhærere peroptabat. Coeperunt autem illi molesti esse parentes de ducenda vxore, at ille pudicitia studio & amore, nuptiarum onera & molestias deuittas, differebat semper, & in aliud tempus reiciebat eius rei cogitationem, ita dicens: Hac in re Dei nobis inquirenda & expetenda est voluntas. Et incertum valdè est, bonamne, an malam habiturus sim coniugem. Si bonam, metus erit, ne perdam: si malam, rursus metus erit, ne non possim carere. Quid igitur in hunc me vultis ancipitem laqueum conijcere, eoque me adigere, ut inani cura & solitudine ijs me implicem, vnde placeam mulieri? Cum verò possim mea vti frui libertate, cur me in alterius redigitis seruitutem?

Audiebant hæc parentes, sed non æquis animis: itaque etiam maiori contentione urgebant, ut ipsis obsecundans, in matrimonium consentiret. Ille verò ne eis mœrorem adferret, quos mallet hilaritate perfundi, se quod hortabantur facturum recepit, modò Dominum ita velle sentiret. Cum igitur in ministerio, ut diximus, versaretur, coepit huius rei aliquam cogitationem suscipere, secumque tractare quidnam ipsi potissimum faciendum esset. Venit autem ei in mentem, haud procul habitare tres viros eiusdem nationis & pari facultate. Eorum itaque nomina in tribus chartulis descripsit, easque altari imposuit, palla eas operiens in basilica S. Iohannis, quæ prope Cabilonensem urbem sita est, simulque votum fecit, se tres noctes, in precibus perpetuis exacturum, ac deinde manum missurum ad chartulas, & quam primam apprehendisset, eius viri filiam se sibi coniugem petiturum, cuius in ea nomen exaratum esset. Primam igitur noctem non difficulter sine somno peregit: altera verò coepit somno prægruari, cumq; nocte intempesta importunitatem eius ferre non posset, flexo poplite, ad asserem incubuit, & obdormiuit. Ecce autem per visum assistunt ei ante altare duo senes decoro vultu, aitq; alter ad alterum: Cuius filiam hic Austregisilus ducturus est vxorem? Respondit alter: Itane ignoras, quia iam sibi desponsam habet? Cuiusnam filiam? inquit alter. Respondit: Iusti iudicis. Sub his verbis Austregisilus expergestus, cogitat secum, quis ille sit iustus iudex, cuius filia necdum nupta sit. Sed cum certi aliquid consequi non posset, animi dubius, ibat more suo ad aulam regis, peruenitq; ad diuersorium quoddam, vbi hospites inuenit, senem pauperem cum vetula coniuge. Dixit autem ad eum vetula: Subsiste parum, & referam tibi somnium, quod hac nocte habui de te. Videbar mihi audire magni cuiusdã soni fragorem, quasi psallentiũ voces, & aio hospiti tuo: Quid est isthuc, quod hinc audio? nũ festus hodie dies agitur à sacerdotibus, & processio solennis futura est? Ille verò dixit: Hospes noster Austregisilus vxorẽ ducet. Tum ego mirificè exhilarata, cum multa alacritate progredior ad plateam, visura vultũ sponsæ tuæ. Cum autem præteriret clerici in albis vestibus, ferentes cruces, & vt sit in processione, psalmos canentes, tu postremus veniebas, teque à tergo sequebatur populus: considerate autem me curiosius, nulla se mihi obtulit nostri sexus persona, neq; potui videre puellã, quam te ducturum audierã. Dico ergo hospiti tuo: Vbi est puella Austregisili futura coniũx? Respondit ille: An nõ vides illã in manibus eius?

Cumq;

Maij. 20.
Cap. 1.In aula Gu
tranni regis
degit.Eius exerci
cia.

Cap. 2.

Visio eius
dormientisProcessio,
nes iã solim
cum cruci
bus, &c.

Cumq; respicerem, non potui quicquam videre in manibus tuis, præter Euangelij collatorem. Intellexit itaque vir beatus tum ex visione sua, tum ex somnio mulieris, diuinitus se ad sacerdotij ministerium vocari. Cum verò ad palatium venisset, & pulsantis resianitor aperuisset, intrante ipso ædes regias, magna voce dixit rex: Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso, & cætera quæ sequuntur. Ex eo tempore confirmata est in eius animo sententia ea, qua se credidit à Domino ad sacerdotium vocari, cœpitq; enixius in bonis operibus proficere, porro nuptiarum cogitationem omnem ad solas terras relegare.

Psal. 20.

Cap. 3. Maliginitas dæmonis.

Duello certare num liceat, lector Theologos consulat.

Psal. 40.

Crucis signum armatura Dei.

Horrenda mors calumniatoris.

Psal. 5.

Cap. 4.

Aethereus Lugdunensis episcopus

S. Austregisilus fit presbyter.

Cap. 5.

Sed totius malitiæ architectus, liuidusq; humani generis hostis diabolus, cum videret eum toto desiderio ad illam veram vereq; beatam æternæ patriæ gloriam aspirare, fraudulentis machinationibus cœpit excitare scandala, quibus à sancto proposito Dei seruum retardaret. Erat per id tempus in palatio regis Betellinus quidam, homo potens, qui per fraudem ex silco regio quippiam sibi magna temeritate vendicarat. Cum autem eum argueret rex, ille per calumniam & mendacium in Austregisilum culpam conferre nitentur. Accersitus ergo à rege Austregisilus, & ea de re interrogatus, negauit se in culpa esse. Illis ita disceptantibus, rex ira vehementer commotus, iussit eos duello inter se certare, vt fallax diuino iudicio demonstraretur. Iam certaminis aderat dies, & Austregisilus manè surgens, clypeum cum iaculo per pueros suos misit in agrum, vbi rex inter se confligentes expectare consueuerat: ipse autè ad eadem S. Marcelli precandi causa se conferens, pauperem obuiam habuit, cui quid daret, præter tricentem vnum, non habuit. Nam si qui alij prius apud eum fuere, in similem vestri expensi erant. Succurrebat ei illud Propheticum: Beatus, qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus, & non tradet eum in animam inimicorum eius. Dato triente, ingreditur in basilicam: factaq; oratione, crucis se signo munivit, quod est armatura Dei. Deinde fretus conscientia innocentia suæ, & nihil habitans ad futurum sibi iustum iudicem Deum, imperterritus properabat ad certaminis locum: vbi cum sustineret aduersarij aduentum, ecce quidam è Betellini ministris adest, nunciat regi anhelus & vultu lugubri, mortuum esse Berellinum. Rex tam celerè eius obitum certius indagare volens, sciscitatur ecquid ei acciderit? Respondit minister: Cum Betellinus seruus tuus hesternò die ad palatium veniret, mansit quodam loco: die autem hodierno illucescente, equum mansuetissimum sibi iussit apparari: què vbi ascendit, mansit equus immotus. Betellino autem calcariibus eius latera fodiente, velocissimo cursu exiliens, ingenti impetu sese contorsit, caputq; iungens pedibus anterioribus pedes sursum extulit, & eousque Betellinum miserandum in modum exagitantem atque concussit, donec ab alto præcepit in terram rueret. Nec sic tamè contentus fuit equus, sed iunctis pedibus caput illius calcavit & protriuit, ita vt sanguis è naribus & auribus erumperet, citiusq; animam efflaret, quam posset leuari è terra. Accidit ergo illi, quod Propheta dicit: Perdes omnes qui loquuntur mendacium. His auditis, rex Austregisilum ad se vocat, dicitq; ei, Deus omnipotens, cuius tu opem fideliter implorasti, pugnavit pro te. Mortuus est enim Betellinus, diuina eum ultione persequente. At ille inimici interitu nequaquam lætatur, sed gratias agebat Deo, quod ipsius manus ab eius hominis sanguine seruasset impollutas. Sic ergo benigna Saluatoris potentia, famulum suum, quem dignum sibi sacerdotem delegerat, adhuc in seculari habitatu degentem ab intentatis illi teterrimi dæmonis insidijs liberavit.

Crescebat interim in amore Dei Austregisilus, & bonis operibus quotidiana adiecerat incrementa, valdeq; cupiebat in Clerum adscribi, sed cuius opera id à rege impetraret, necdum compertum habebat. Erat autem apud regem inter alios aulae proceres vir præstantissimus, idemq; prudentissimus, Aethereus nomine, cuius fidei arcana sua omnia rex committere non dubitabat: qui tunc dignus quidem episcopatu, postea Lugduni, quæ est galliæ nobilissima ciuitas, episcopus ordinatus est. Is Austregisilum in primis charum habebat, eumq; rogauit Austregisilus, vt ageret apud regem, quò eius permisso liceret ipsi in clerum transire. Egit ille cum rege, & rex assensit. Accepit inde literis, abiit Austregisilus Antistiodorum, & à B. Aunario episcopo decisa cæsariæ clericus effectus est & ordinatus subdiaconus. Deinde ad memoratum Aethereum profectus est, qui iam Lugduni factus episcopus, eum cum ingenti gaudio humanissime accepit, presbyterumq; & Abbatem B. Nicetij episcopi & confessoris ordinauit, atque in amoris testimonium & augmentum, de rebus Ecclesiæ quendam ei locum, quem Albanum vocant, attribuit.

Quodam vindemiarum imminente tempore, cum iam præcoquæ essent vites, abiit B. Au.

B. Austregisilus ad vindemiam: sed prius iussit apparari vasa, quibus vinum condere. Cum autem musto iam vas vnū impletum esset, aliud quoddam vacuum supererat, quod ad viginti mensuras caperet. Eadem autem nocte ex torculari expressa est vini vna ferè amphora, quam iussit vir sanctus in illud vas vacuū infundi: ac deinde in cellam vinariam ingressus, post orationem signum Crucis expressit, atque manè ad ecclesiam abiit. Custos illius vasis, cum venisset in cellarium, velleq; inspicere, num vas à musto salua essent, videt vas vacuum, instar aliorum, quæ musto plena erant, vsque ad eò redundare vino, vt permultum in terram dilaberetur. Ille rei nouitate obstupescens, ilicò ecurrit ad basilicam, nunciauitq; viro Dei, quid accidisset. Iussit autem vir sanctus eum rem apud se tacitam habere, hominemq; à se dimisit.

Vinū auctū diuinitus.

Cum iam autem Dominus, quemadmodum decreuerat, manifestum vellet reddere seruum suum, eo tempore, quo erat cum beatissimo Aethereo episcopo in villa quadam Gebennensis territorij iuxta lacum, haud procul ab ea villa aberat castellum quoddam desertum, & omni habitatore vacuum. Erant verò illic etiam ecclesiæ quædam, sed prope semirutæ. Ibat ergo B. Austregisilus ad eum locum orandi causa, & cum neque custodem vllum, neque clericum illic reperisset vigilantem, patentibus ostijs, sed sacrario obserato, Missam in Ecclesia celebrare voluit. Deerat autem aqua, qua manus ablueret, & quam sacrificio misceret. Dixit igitur amico suo Marculpho, id tēporis lectori, nunc verò Abbati eius basilicæ, vbi corpus eius humatum est: Perquire tu pauxillum aquæ, vt hic Missas celebremus. Quæsierunt illi, sed nihil inuenerunt. Reuersa autem ad eum in ecclesiam, viderunt ostia sacrarij aperta, quæ antè clausa conspexerant: cumq; ingressi essent, inuenerunt ipsum virum Dei stantem, & coram se habentem duas crateras, alteram vino, alteram aqua plenam: quæ res non mediocri eos admiratione & pauore affecit.

Hic vides historiam huius antiquitatem.

Tempus aderat, quo ad sublimiorem honoris gradum eum Dominus subuehere voluit. Mortuo Bituricensi Episcopo Apollinari, in eius locum omnium vnanimi consensu, rege quoque annuente, successit Austregisilus: quam functionem duodecim annis præclare administravit, quemadmodum ab angelo ei fuerat antè prædictum. Cum enim vrbs Bituricensis primos fines esset ingressus, nocte illa mansit in villa, quæ Germiniacum dicitur: porro diluculo vocauit ad se Sulpitium diaconum, qui ei postea in episcopatu successit, itemq; Desiderium diaconum, eisq; dixit: Hac nocte Dominus mihi reuelare dignatus est, me annis duodecim ad huius ecclesiæ gubernacula sessurum. Per id tempus mulier quædam in eiusdem ciuitatis suburbio iam diu laborabat membrorum ariditate, neruorumq; contractione, ita vt membrorum ferè omnium officio esset destituta, aliorumq; manibus ad loca necessaria eam deportari oporteret. Ea se petijt ad vicinis ad virum Dei deferri. Tulerunt illi eam ad altare: vbi cum eam conspicatus esset vir sanctus, diuinum officium in ecclesia persoluturus, audiueratq; eam dicentem sibi: Sancte Austregisile, adiuua me: ita ait, Domini virtus & pietas sanare te potest: sublatisq; ad cælum oculis & manibus: Extende, inquit, ad me manum tuam. Illa respondente, se id facere non posse, ipse manu eius apprehensa, primò digitos, deinde cætera eius membra extendit, tandemq; in pedes erectam, integerrimæ sanitati restituit, dixitq; illi, vide ne in pristina relabaris vitia, & deterius aliquid tibi accidat. Ferebatur enim mulier illa ante morbum impure & luxuriosè vixisse.

Huius Sulpitij vitæ habes Tomo 1. die 17. Ianuarij.

Contracta mulier fit sana.

Eodem tempore apud Bituricenses erat Bercoara, sancta Christi famula, illustri genere, sed mente longè nobilior. Ea cum suo more nocturnas in precibus vigilias ageret, in platea sub stulticidio domus vidit hominem inopem iacentem, Beroaldum nomine, pannis oblitum, membris omnibus contractum. Misera hominis, perquisiuit quid ita illic iaceret? Respondit ille: Morbo hoc iam diu premor; nec est qui mihi opem ferat. Vellem libens ire ad ecclesiam, & me S. Austregisili conspectibus præsentare, sed vires non suppetunt. Tum illa ingemuit, & erga afflictum commiseratione permota, iussit pueris suis, vt eum à terra leuarent, & suppositis manibus, tanquam firmum exanime ferrent ad ecclesiam, deponerentq; iuxta altare, vbi iam erat vir Dei: qui vt vidit hominem contractum, sensit in spiritu, propter peccatum accepta potestate, nequissimum spiritum hoc mali ei intulisse. Iussit ergo eum aliò transferri, & aliquandiu in prece prostratus, deinde ad pauperem accessit, & si rectè memini, præcepit vt in balneum mitteretur: contræctansq; eius membra & extendens, diuino implorato auxilio, eum morbo liberavit, ita vt multis postea annis superuixerit. Matrōna quædam nobilis & religiosa, Paterna nomine, in ministerio suo habuit puellā familiarem, quæ Augu.

Cap. 8.

Item contracta vir.

Cæca benedictio oleo curatur.

Cap. 9.

Vide eff. etum panis benedicti.

Cap. 10.

Vide ut traher dæmoniacâ puellam.

Cap. 11. Obitus eius

Visto Ianuarij presbyteri.

Miracula sãti viri.

Cap. 12.

Augusta dicebatur. Ea cæca fuit. Scripsit autem Paterna literas ad B. Austregisilum, orans ut à puella cæcitate depelleret. Vir sanctus visa puella, suspexit ad cælum, Deum invocans, oleumq; benedicens, cæcæ perunxit oculos: & mox oculis eius redita lux est.

Per idem tempus fuit illustris matrona Deoq; dicata Austreberta, coniunx quondam Cranoaldi illustrissimi viri. Hæc referre solet, quod ipsa præsentem gestum fuit. Vnus è pistoribus eius, Leodemarus, morbo atrocissimo vexabatur. Habebat autem ipsa panem, à sancto Austregisilo benedictum, ipsiq; ab eo pro eulogijs transmissum. Scrubata hunc panem, ut si quis malè affectus videretur, illi integra fide sumendum præberet. Rogauit ergo quosdam, ut pistorẽ hunc appræhæderent, & in eius os ex illo pane aliquid inferrent. At ille prorsus recusauit, nec quicquam eius sumere voluit: ingestus est tamen ipso etiam inuito in os eius panis, moxq; ille malum omne, quo cruciabatur, euomuit, & redditus sanitati, hodieq; officium suum facit.

Molitor quidam Monulphus Dominico die voluit molam corrigere, magna temeritate ductus: arreproque instrumento ferreo, cœpit terere molam. Et ecce diuina in eum seueritate animaduertente, manubrium eius instrumenti ad eò manui eius adhaesit, ut nullus id inde posset amouere: prorupit verò etiã sanguis inter digitos eius, qui computrescens, fœtore suo nauseam mouebat aspectantibus. Accessit autem ad B. Austregisilum, & ab eo remedium petijt, neque id frustra. Nam viro sancto manum illius contræctant, & ferrum auferente, dolor omnis abscellit, & manus sanata est.

Frioualam puellam parentibus charissimam, apud vicum Brioderum, improbilli, mus dæmon valde cruciabat, ita ut ceu phrenesi compræhensa, noctu, diuque perpetuò vociferaretur, atque inde mente capta, nec se, nec parentes cognosceret, diuersasq; voces, auium garritus, bouum mugitus horrido clamore ederet. Lugebant parentes, vicini condolebant, mirabantur omnes tantillam ætatem in tanta acerbitate durare posse. Adducitur tandem ad virum Dei. Ille sentiens hostis versuti vexatione puellam exagitari, iussit eam altari propius adiuuari. Deinde cum corpus Domini prius ipse confecisset atque sumpsisset, etiam puellæ dedit. Et ecce sumpta Eucharistia, confestim clamare desijt: porro vir sanctus vestes eius benedixit, præcepitque parentibus, ut religioso habitu eam induerent, ipsamque iussit à vino & carnibus abstinere. Eadẽ est ita, atque ab ea hora, profligato dæmone, puella illa pristina incolumitati restituta est, hodieque in monasterio beatæ Bertoræ inclusa, inter alias Dei famulas laudabili conuersatione degit.

Iam tempus aderat, post labores quiete sempiterna perfruenti. Itaq; seruum suum Christus iussit è corpore exire. Cumque sacrum eius corpus ad ecclesiam humandum deportaretur, iuuenis pauperimus Leonastus, multo iam tempore contractus, ita ut plantæ pedum eius ad poplites adductæ cernerentur, ad eam ecclesiam allatus est, atq; ad viri Dei sepulchrum ea nocte iacuit, membrisq; laxatis, suis pedibus sanus domum reuersus est. Non possumus non commemorare hoc loco, quod venerabilis presbyter Ianuarius refert, qui præsens interfuit, quando vir Dei à B. Taureco Episcopo sepulchuræ mandatus est. Cum ex more tumultus eius iam humati componeretur, Taureco Episcopo stante ad pedes eius, presbyter Ianuarius vidit Austregisilum ad dextrâ Taureci Episcopi adstare in candidis vestibus, eleganti facie. Mirante autem Ianuario, quid hoc sibi veller, subito ab eius oculis disparuit. Longum est omnia beati viri miracula annotare, cum eius precibus permulti ex diuersis sint erepti morbis: complures capite damnati & in carceres coniecti, magno miraculo à vinculis absoluti, ad ecclesiam nullo resistente confugerint: innumeræ pauperes, viduæ, orphanæ, eius benignitate & elemosynis sustentati sint: Obijt autem plenus dierum in confessione bona. Eius intercessione utinam consequamur, ut si meritis eius æquari non possumus, saltem imitatores esse conemur, præstante illo, qui in Trinitate perfecta viuuit & regnat. Deus vnus per infinita secula, Amen.

Cum adhuc in humanis ageret B. Austregisilus, tanquam pastor bonus curam ecclesiæ & plebis sibi commissæ quotidie peruigilem gerebat, atque eam à luporum faucibus seruare studebat. Accidit autem, ut ex palatio Theodorici regis, ipso rege permitte, ad urbem Bituricensem accederet: Guarnerius homo sæuissimus, auaritiæ & turpi lucro addictus, superbia tumidus, ab ea vrbe pecuniâ regis nomine, quâ dare nõ conuersus fuisset, exactus. Permoti ciues insolito onere, omnes ad B. Austregisilum cõfugiunt: orant, ut hæc vim ab ipsis propulsare velit. Vir sanctus ad Deum se confert, diurnis, atque nocturnis precibus eius aures continenter pulsar, ut populum suum hac vexatione liberet.

ne liberet. Iam ad urbem aduentabat miser ille Guarnerius, & ad eum exit sanctus Episcopus, atq; pro commissa sibi plebe murum se opponit, paratus etiam, si res ita potuisset, Christi exemplo pro omnibus suis animam ponere. Dicit Guarnerio: Vnde venis homo improbe? Ecquid facere instituisti? Non permittat Deus, ut in hanc urbem & ciuiss censum agas. Tum verò Guarnerius, acri ira cõmotus, quod inuito episcopo non posset regis & suam explorare voluntatem, furibundus ad regem abit, nunciat illi, renitente Austregisilo episcopo, quod ipse iussisset, se facere non potuisse. Interea vero beato sine Austregisilo quieuit in pace, eiusq; diaconus Sulpitius illi successit.

Redit postea Guarnerius, executurus sub Sulpitio, quod sub Austregisilo non poterat. Sulpitius verò anxius, ad Domini confugit, ab illo consilium rei bene gerendæ petens. Erat enim vir mitis & lenis, hominisq; violentiæ ut resistere posset, non videtur. Deinde Guarnerius adit: orat ut qui sub ipsius decessore ab eiusmodi onere immunes fuissent, illos etiã suis temporibus pateretur solita gaudere libertate. At Guarnerius homo ferus viri Dei preces contempsit. Dixit itaque illi Sulpitius: Si quidem contra ius & fas tua eris potitus voluntate, non diu tamen impunè feres. Ille verò in urbem ingreditur, facit ut erat iustus, omnibusque pro voto expeditis, corpore, non animo, adit S. Austregisili ecclesiam, tanquam preces illic oblaturus. Ut vidit autem monumentum sancti viri à fidelibus Christianis auro argentoq; mirificè exornatum, dixit arrogantissimè: Austregisilus aurum suum & argentum in pauperes erogare debuit, non iubere, ut suum sepulchrum illo tegetur. Non hoc ille dicebat, quò de ei cure essent pauperes: sed instar Iudæ proditoris auaritia æstuabat. Post à sepulchro viro Dei discedens, orationis causa altaria circumibat. Cumque in ipsa basilica ambularet, lignum quoddam, ad quod vela suspensa erant, ab alto ruit super caput eius. Manauit igitur sanguis per oculos & barbam, & ad terram vsque defluxit. Et miser ille clamauit voce, quæ potuit: Austregisilus, dum vixit, semper in me hostili animo fuit, & iam mortuus me propè interficit. Ita infelix nec culpam agnouit suam, nec à beato viro veniam petijt: immò verò feruens malitia, Augustu dunum ire instituit, ut eius loci Episcopum perderet. In ipso autem itinere in pago quodam, cum omnes recubissent, surrexit à mensa, & ad exonerandum ventrem secessit. Interim somno correptus, obdormit: euigilans dicit assistentibus: Austregisilus & Sulpitius hac hora vrceum aureum miserunt mihi. Quis vestrum habet illum? Negantibus illis se quicquã eiusmodi vidisse, sua verba repetijt, nesciens quid diceret. Mox autem intestina eius & viscera omnia in cloacam deciderunt, eaque nocte vitam perdidit. Ex eo tempore nemo ausus fuit regionum ministrorum ab vrbe Bituricensi eiusmodi pecuniam extorquere, abstertere omnes tam diro interitu illius, qui talis exactionis primus author fuisset.

Postea cum Pipinus Francorum Princeps aduersus Eudonem Aquitanix principem pugnaturus, ad Bituricense oppidum venisset, Barbari in villa, quæ Carobeias dicitur, domum S. Austregisili, in qua ille crebro dormierat, inflammare voluerunt, nihil fracti admonitionibus vicinorum, qui illis dicebant, diuinitus multa illic edidit miracula. Sed simulatq; domum incenderunt, arrepti à dæmonibus, partim se in ipsas flammâs iniecerunt, partim dentibus se laniant, partim membra sibi corporis truncarunt. Vbi Pipinus id cognouit, exercitu eius ea re valde exterrito, edicto cauit, ne quisquam res aut villas S. Austregisili attingeret. Non multo post Eudo eandem urbem obsidens, Agnum, virum primarium in monasterio B. Austregisili manere iussit. Ille verò res monasterij omnes, illic repertas distribuit comitibus suis. Postquam autem vrbs se Eudoni dedit, effectque pax proclamata, Abbas eius monasterij Bertradius cum muneribus profectus est ad Agnum, dixitq; ei: Accipe exiguum munus argenti, quod fratribus relictum est, misericordemque te præbe seruis Dei, ut possint viuere, & pro te rogare Deum. At ille nimium superbus, Abbatem irridens, ait: Eudo dominus meus iussit, ut te ipsum vel in carcerem conijciam, vel captiuum abducam, & tu me rogas pro monachis tuis? Redit Abbas ad fratres suos, narrat frustra se rogasse Agnum: monet ad Dominum & S. Austregisilum preces fundant. Eunt monachi ad sepulchrum beati viri, cum multo dolore & lachrymis preces Deo offerunt, ita dicentes: Vides omnipotens Deus, res, quas dedisti nobis, ut tibi seruire possimus, improbi hominẽ vsurpare sibi. Interim Agnus omnes S. Austregisili villas perlustrans, quicquid inuenire potest, secum abducit. Porro iter agenti apparet S. Austregisilus in somnis, dicitque ei: Cur tam immaniter me deprædatus es, & fratres meos tanto mœrore affectisti? His dictis, grauiter eum verberat in capite. Euigilat miser, altaque voce clamat: Succurrite mihi, En Austregisilus episcopus me cæcidit, nec mihi spes viuendi vlla relicta est. Ocyùs ire ad Eudonem

Non patitur plebem suam informata exactio. ne premi.

Cap. 13.

Etiã antiquitus ornatissimum sepulchrum sancti viri.

Horrenda mors hominis sancti.

Vide vltionem celestis.

Expilator rerum ecclesiasticarum diuinitus punitur.

donem principem, qui me iussit res S. Austregisili occupare, rogetisq; eum, vt me suis facultatibus redimat. Ego enim dum illi parco, hac me calamitate implicauit. Eudo, his auditis, valde extimuit, iussitq; omnia confestim reddi, quæ Agnus erat prædatus ex villis beati viri, vetuitq; ne quis deinceps quicquam ex eius rebus sibi vsurparet. Deinde mensē assidens, memor Agni, misit ad eum quoddam vasculum argenteum, vt in scelerum suorum emendationem offerret Deo. Agnus autem vt vidit tam exiguum munus, ait: Quantillum est hoc, vt offerā pro innumerabilibus maleficijs meis: & his dictis, expirauit.

Cap. 15.

Paulò post è Monasterio S. Austregisili Fredegisilus vnus ex proceribus Eudoni, abegit iumenta. Cumq; ea multamq; aliam prædam ad suas ædes adduxisset, iamq; homo superbißimus ea inter suos partiri vellet, mox acri correptus febre, vitam deserat suam. Venit autem illi in mentem, S. Austregisilum monachos suos ab omni secularium hominum iniuria tueri solere, nec ferre, vt quisquam impune eos lædat. Itaq; Salomoni Abbati monasterij & fratribus eius remittit ea, quæ abstulerat, multumq; orat, vt Dominum pro ipso deprecetur, vt & salutem corporis, & sceleris sui veniam obtinere queat. Abbas monasterij cum eulogijs mox nuncios mittit ad eum, qui ei S. Austregisili benedictionem offerant. Ille gratias agit, inuocat S. Austregisilum, cum multa reuerentia percipit ex ijs, quæ Abbas miserat: statimq; vigore recepto, à ministris se iubet deportari ad iumenta, vt suis manibus reddat ablata, quod cum fecisset, illic pristina illi salus reddita est.

Cap. 16.

Per idem tempus Adroaldus, vnus ex Eudonis comitibus, Abbatem S. Austregisili Bertradum captiuum detinuit, voluitq; vt auro & argento se redimeret. Compulsus Abbas, quicquid auri & argenti habere potuit, atque insuper valde inuitus calicem vnum aureum aliaque sacrata vasa ipsius cœnobij, illi dedit: atq; ita dimissus, ad fratres mœstissimus redijt. Illi verò nocte ac die rogabant S. Austregisilum, vt ablata curaret reddi. Et ecce magnus timor peruadit Adroaldū, & neq; edere, neq; bibere, nõ dormire, non stare, non ingredi potest. Aderat illic seruus Dei Iulichannus, à quo petijt consilium, quid agere deberet, cum illi morbum suum aperuisset: Ille verò homo doctissimus & valde sapiens quæstiuit ab eo, num quid ex rebus S. Austregisili vsurpasset inique? Fatebatur Adroaldus, se calicem aureum Austregisili & permulta alia apud se habere. Tum ait ad eum vir Dei: Non adiuisti, quemadmodum S. Austregisilus punit hostes suos: Si vis vel in crastinum prorogari vitam tuam, actutum restitue ablata illi. Adroaldus multo terrore correptus, remisit omnia, & sanitas redijt: ac deinceps quoadvixit, vota B. Austregisilo persoluens, pro sui castigatione gratias illi egit.

Cap. 17.

Id temporis apud Bituricenses erat quidam vir bonus, Lupus nomine, benè moratus, humilis, sapiens, castus, sobrius. Is ardenti desiderio precandi causa Turones profectus est: vbi cum diutissimè in basilica beatissimi Martini in preces incubuisset, quidam Dei seruus eum ad se accersit, quærit qui vocetur? vnde venit? quid sibi velit? Respondit ille: Lupus ego vocor: apud Bituricenses dego, veni autem huc pro peccatis meis preces oblaturus. Dixit ei alter ille: Est quod indicatum velim monachis S. Austregisili. Ego in Bituricensi vrbe corpore nunquam fui, spiritu autem fui per hos dies in ecclesia B. Austregisili, vbi intra sancta sanctorū vidi beatissimum Petrum Apostolum, inuitante B. Austregisilo, stantem, & cum eo S. Sulpitium, & S. Laurianum, aliosq; multos eius vrbs incolæ, & corpore illic quiescentes. Procul autem coram illis stabant Adroaldus, Bladegisilus, Sophronius, Guntaldus & pleriq; alij, qui casas Dei prædati fuerant & euerterant. Vidi autem B. Austregisilum procedentem ad pedes S. Petri, sicque dicentem: Vliscere nos, beate Petre, de hisce malignis prædonibus, qui casas nostras diripiunt, & seruorum Dei facultates expilant. Tum B. Petrus iussit in eos omnes animaduerti, quosdam verò æternis supplicijs addici. Ad extremum, Adroaldum virga, quam manu gestabat, in capite percussit, volens eū interficere. At B. Sulpitius, quippe vir mitis, orauit ne occideretur. Sed ei se opponens S. Austregisilus: Itane, inquit, æquum tibi videtur, frater, vt negligamus preces fratrum nostrorum, qui iniuria affecti sunt? His dictis, visio illa ablata est à me. Cum autem Lupus hæc audiuisset, ad Bituricenses reuersus, exposuit cuncta fratribus monasterij S. Austregisili. Porro Adroaldus, quem diximus, postea immensi febre correptus, è vita excessit: reliqui sine emendatione malè perierunt.

Cap. 18.

Eudo princeps, cuius supra mentio habita est, ad monasterium S. Austregisili precèdi gratia venit. Absolutis precibus, cœpit exposulare cum fratribus, ita dicens: Quis vestrum, o domini, de Austregisilo feret sententiam? Ego illi fidem habui, & cū hoc in loco

Adroaldus eandem ob causam punitur.

Visio cuiusdam boni viri.

loco Cuchianus mihi sacramentum diceret, S. Austregisilum fideiussorē accepi. Ait porro Eudo ad ipsum beatum virū: Sancte Austregisile, tu de teipso profer sententiā. Si tibi fidem non adhibuissim, non fugisset Cuchianus à me. Tu igitur iustum in illū exerce iudicium, & ego fratribus monasterij tui multa largiar. (Cuchianus iste, cū ad S. Austregisili sepulchrum iurasset Eudoni, in Franciam ad Carolum principem transfugit) Eodem ergo tempore, quo Eudo contra illum appellauit S. Austregisilum, lethaliter percussus est, & exclamauit: Propter fidem Eudoni ad monumentum suum datam & postea falsam, Austregisilus me multis modis excruciat. Et, nisi fallor, sese detibus lacerare voluit, si non fuisset catenis constructus. Tandem cum multo cruciatu vitam finiuit. Alia beatissimi viri miracula, ne simus longiores, commemorare nolumus.

Aduerte quid possint sancti à nobis inuocari, itemq; poenā periuui.

VITA S. BERNARDINI SENENSIS, PROFESSIONE FRANCISCANI, AB ELVS QVODAM CONTEMPORANEO FIDELITER CONSCRIPTA: SED STYLUM F. LAURENTIUS SVRIUS MUTAUIT.

N Senensī vrbe, quæ Virginis ciuitas dicta est, vt ait author, ex nobili familia Albizefchorum ortus Tollus est, vir humanus, simplex, prudens, & bonæ existimationis. Is in iuuentute ad Massanam vrbe se contulit, quæ in Senensium ditione sita est. Cernens autem eius loci ciues erga familiam suam & maiores suos amico esse animo, (Patruus enim eius Tollus ter eius ciuitatis præses fuerat cum bona ciuium gratia sibi sedē fixit, charus omnibus, & curabat argentum crui ex Massanis fodinis, vñ plerique alij egregij mercatores. Erat tum illic miles generosus, iam grædæus, Bindus nomine. Is vt vidit Tolli mores ingenuos vitamque honestam, Neram filiam suam illi despondit, cupiens illum habere hæredē, cum alios liberos non haberet, Præter Dianam filiam, Neræ sororem, quæ ante complures annos alteri nupserrat. Sicut ergo Domino placuit, ita factum est. Non diu post Bindus obiit. Tollus autem & Nera erga Deum & Deiparam Virginem deuoti & religiosi, ac Deum timentes, masculam sibi prolem diuinitus dari optabant ad honorem Dei, nec frustrati sunt spe & expectatione sua. Ediderunt enim in hanc lucem filium die septimo Septembris, (in quem incidit etiam natalis dies beatissimæ matris Dei) anno Christi 1380. quo anno sanctissima virgo Catharina Senensis migravit ad cælos, dictusque est Bernardinus. Nera mater eius anno ætatis suæ vicesimo secundo obiit, qui erat annus ab orbe redempto 1383. cum Bernardinus iam trimulus esset. Tollus autem pater eius piissimus & Diana matertera, quantum ea potuit ferre ætas, bonis eum instruebant moribus, excitabātq; eius animum ad deuotionem concipiendam erga sacratissimam Virginem, Christi Iesu matrem. Interim Tollus moritur, anno Saluatoris 1387. Bernardino filio sexenni relicto: cuius curam itemq; facultatum eius suscepit Diana matertera, & haud secus atq; filium cum enutriuit annis quinque, magnosq; opere & bonis moribus & deuotione erga Christi matrem eum imbuere conata est. Et si autem instar puerorum in quibusdam etiamnum pueriliter sese gerere videretur, attamen ceteros condiscipulos in multis excellabat, in Grammaticis institutionibus & literis perdiscendis longo post se interuallo eos relinquens: eratq; ea indole & ingenio etiam ad ea conficienda, quæ arte & manu fiunt, vt Massani omnes eum admirarentur, certosq; sibi persuaderent illum in virum insignem euasurum.

Maij 20. Cap. 1.

Parentes S. Bernardini

Vtroq; parente orbat.

Cap. 2. Mira pueri beneuolentia erga egenos.

Singulari autem studio ferebatur ad præstandas elemosynas, nec vlla re adhuc puer magis delectari videbatur, quàm si posset pauperibus benignè facere. Casu quandoque accidit, vt parum in ædibus Dianæ relictum esset panis. Eum autem ipsum pauperem mendicanti Diana dare nolebat. Dixit ergo illi pius puer: Quæso, demus pauperi stipem: alioqui ego hodiè neque prandium, neque cœnam sumpturus sum. malo enim pauperem refici hoc pane, quàm me. Lætatur valde Diana ea pueri bonitate & optima indole. Cœpit verò etiam ad ieiunia eum prouocare, quantum quidē illius ætatis fragilitas patiebatur. Et si autem annis tener esset, attamen ad honorē beatissimæ matris Dei diebus sabbathi ieiunauit, & quandiu laicus fuit, illud ieiunium nunquam intermisit.

Cap. 3. Cum ad tertium decimum ætatis peruenisset annum, & in Grammaticis sic
proficisset, à necessarijs amicis Christophoro & Angelo Albizeschis fratribus Senas
accitus est, vbi sub cura Christophori & honestissimæ coniugis eius, re & nomine
vixit: quæ matrona, cum nullas haberet proles, haud secus eum atq; filium dilexit,
iusq; mores confirmavit: porro in scholis triuialibus præceptorem habuit Onuphri-
miraq; discendi celeritate superauit omnes cœtaneos suos, omnibus affabilis & cha-
rus, honestus quoque & pius ac deuotus. Aras sibi in teneriori ætate semper extruere
domi, easque vt potuit ornabat. Ductus interdum à Pia ad sacras conciones, cum do-
mum reuertisset, conuocabat pueros, eisque tanquam pro concione puerili simplici-
tate dicebat, quæ ex auditis sermonibus memoria retinere poterat. Faciebat autem
hoc ea ratione & ea dexteritate, vt multi iam tum animis præflagrant, eum quandoq;
ecclesiasten fore. Postquam autem Senas venit Iohannes Spoleitanus, totius honesti-
tis speculum, & moralis philosophiæ præceptor egregius, (qui licet grandæuus, est ra-
men etiamnum superstes) integerrimus adolescens Bernardinus, virtutis, & doctrinæ
audis, ad illum se contulit, nec ab eius, quantum licuit, latere, vñquam discessit: heu-
que apud illum annis aliquot, & mirabiles habuit in literis progressus, ita vt ab eodem
Iohanne, quondam etiam præceptore meo, crebrò audierim, è suis scholis nunquam
quenquam Bernardino doctiorem prodijisse, nec vidisse se vñquam studiosum vllum,
qui tam omni esset honestate & integritate præditus, quippe ex cuius ore nunquã ser-
mo turpis profectus esset, & qui neq; verbo, neq; nutu, neq; signo, aut vlla significatio-
ne quicquam præ se ferret aliud, quàm purissimam honestatem.

Cap. 4. Testantur verò etiam eius cœni literarum studiosi, ea morum probitate & hone-
state eum fuisse, vt si quid audiuisset turpiter dici, adeò commotus fuerit, vt rubore
haud aliter in vultu perfunderetur, quàm si quis colaphum ei infregisset. Inde factum
est, vt si fortè pueri & adolescentes inter se de rebus parùm honestis verba miscerent,
visò Bernardino, mox dicerent: Facessant hi sermones. ecce enim Bernardinus adest:
vsque adeò ab omnibus ille quoddam honestatis & integritatis exemplar habebatur.
Cuius quidam non infimæ conditionis, turpe verbum quandoq; ad illum protulit. Sen-
tiens autem pudicissimus adolescens quorsum ille tenderet, sub mento grauitè illum
percussit, cum alioqui statuisset in facie illum cadere. Tanto autem impetu eum per-
cussit, vt procul etiam sonus audiretur. Cuius itaq; ille coram adstantibus tum propin-
quis, tum alijs indignis pudæfactus, repente ab eius conspectu se subduxit. Postea ve-
rò cum iam multi essent euoluti anni, eodem loco Bernardino ad populum concio-
nem habente, vidi ego hunc ipsum ciuem adeò corde compungi, & vbertim lachry-
mas fundere, perinde ac si duris esset flagellis cæsus.

Cap. 5. Alius quidam improbus ciuis per idem tempus erga Bernardinũ adolescentẽ ver-
bis & nutibus inhonestis suum indicauit impurum & nefarium animi desiderium, id
que non semel, sed crebrò sanè. Itaq; Bernardinus rogat quosdam suæ ætatis honestos
adolescentes, vt ipsi essent adminiculo, quò ab illius scelesti hominis vexatione seer-
citeret. Communicato autem inter ipsos consilio, monet eos, vt lapides sibi colligat.
Deinde inquirunt hominem illum: quem cum inuenissent loco parùm opportuno,
Bernardinus iussit eos dare operam, vt posset aliò pertrahi. Vt autem miser ille vidit
Bernardinum, nefanda cupiditate commotus, multos ei aureos ostendit, vt alliceret
pudicissimum adolescentem. Tum ille annuit, vt è platea excederet. Quod cum ille se-
cisset, ilicò exclamat Bernardinus: Inique, sceleste, flammis exurende: Ad eum, ad eum,
ad eum: simulq; illum percutere cepit. Mox socij eius iungunt voces suas, pariterq; la-
pides in eum conijciunt. Ille ita se accipi cernens, in pedes se conijcit, illis eum insequen-
tibus, donec ab eorum oculis euanesceret. Ita demum eius praua voluntas compressa
est, & Bernardinus ea molestia absolutus est. His autem rebus effectum est, vt tantum
apud omnes virtutis, pudicitie & integritatis eius fama crebresceret, vt non solum ni-
hil ipso audiente quicquam ex domesticis eius auderet impudicè eloqui, sed etiam o-
mnes eum venerarentur, nemo turpe aliquid circa illum attentare vellet. Et si autem
semper iucundum, alacrem, affabilem, commodum, officiosum omnibus sese exhibe-
beret, non tamen nisi bonis, maximè autem spiritalibus & religiosis viris familiaris
esse voluit, idq; tam in scholis, quàm alibi. Postquam autem adoleuit, relictis scholis
triuialibus & studijs philosophicis, in quibus præ cæteris excellebat, ad sacros Canones
discendos se contulit, in eoq; studio triennio accuratè versatus est. Plurimum vero de-
lectabatur sacris literis: quas vbi degustare cepit, alia ferè studia sua omnia pro nihilo
loputauit, nec quicquam ei iam sapiebat extra scripturas diuinas.

Impurum
quendam
ciuem pu-
gnis & lapi-
dibus laute
accipit.

Memorabi-
le sanè est
isthuc.

Vbi decimum & septimum ætatis annum attigit, Tobiam consobrinam suam cre-
brò visitabat. Erat illa filia Dianæ, quam supra diximus Neræ matris Bernardini fo-
rorem fuisse: excedebat autem Tobia Bernardinum annis amplius triginta, eratq; vi-
dua tertij ordinis beatissimi patris Francisci, cuius maritus fuerat vir nobilis, Guido de
Prolomæis. Porro ob morum integritatem studiumque deuotionis & pietatis Tobia
hæc omnibus venerationi erat. Perpetuis enim ieiunijs, vigilijs, corporis castigationi.
bus vacabat, semper in suis cubabat vestibus, alijsq; exercitijs sese continenter macera-
bat. Ipsa fœminarum peregrinarum, quæ aduersa laborarent valetudine, fœnissima il-
la peste grassante, curam suscepit in domo hospitali de la Scala. Illi ipsi Bernardinus,
anno ætatis suæ tricesimo primo Senis peste laboras, cum iam Medici spem salutis e-
ius omnem abiecissent, in ipso propè mortis articulo confessus est, se corporis integri-
tatem prorsus inuolamam seruare. Huic vni Bernardinus loqui solebat, cum aliarum
fœminarum colloquia deuitaret. Deniq; eius animam ad caelos proficiscentem vidit
Bernardinus, cum Mediolani primo Quadragesimæ die ad populum concionaretur.
Quæ illi causâ fuit eam concionem præter morem suum abrumpendi. Sciscitantibus
enim postea alijs, cur id fecisset? primò quidem dicere noluit: deinde verò compulsus,
rem, vt erat, explicauit. Missi autem sunt Senas, qui de obitu Tobie cognoscerent: cõ-
pertumque est, eadem hora, qua dixerat Bernardinus, eam ridentem migrasse è cor-
pore.

Cap. 7. Cum hac igitur Tobia Bernardinus adolescens crebrò sermones conferebat, eam-
que identidem inuisebat, haud aliter enim inter se diligebant, atq; solent mater & fi-
lius. Contigit igitur Bernardinum quãdoq; dicere Tobie: Ibo visum amicam meam.
itemq; rursum alio die: Adibo amicam meam, sanè pulcherrimam. Tobia hæc eum per-
iocum dicere putabat: at nihilo minùs percontabatur ex eo, quænam illa esset ipsius a-
mica, & vbi moraretur. Respondit ille: Amica mihi est longè formosissima, cuius ego
amore planè captus sum, est autè extra portam Camollie, eamq; ego quotidie soleo
reuisere, nec videoor mihi somnum posse capere, nisi prius mihi conspecta sit. Tobia
hæc audies, cepit quadam suspicione teneri, sed cum cerneret Bernardinum creber-
rimis se afficere ieiunijs, quotidie sacrificio interesse, vacare precibus & deuotioni, ve-
stibus indutum se dare quieti nocturnæ, multaque alia de se dare haud obscura probi-
tatis signa, non existimabat sinistra propter ea verba de illo sentiendum esse. At rur-
sus contentplans adolescens formam egregiam, dæmonis versutias, carnis fragilita-
tem & hominis in deteriora propensionem, verebatur ne fortassis captus esset amo-
re alicuius mulieris, maximè quòd extra Camollie portam esset cœnobium fœmina-
rum. Itaq; acerbo intrinsecus animi dolore cruciabatur, metuens se laborem suum o-
mnem perdidisse, quem ei optimè instituendo diu impenderat. Vt autem rem certius
explorata haberet, altera luce abiit extra illam portam, mansitq; in loco quodam,
vnde Bernardinum conspiceret ipsa posset, sed ab illo minimè videri. Ecce autem ad-
uenit Bernardinus solus, & coram imagine beatissimæ matris Dei, quæ supra portam
illam elegantissimè picta habetur, nuda curuat genua, eiq; pijsimas offert preces, ijsq;
completis, mox domum redit. Mirabatur Tobia, sed non contenta semel vidisse, redit
secundò, & idem conspiciatur. At nec sic animo suo satisfactum sentiens, mittit tertio
fidissimam sociam suam: quæ cum idem omninò suis oculis esset intuita, quod semel
atq; iterum Tobia: iam è suo pectore prorsus amouit suspicionem omnem Tobia, di-
xitq; læta ad Bernardinum: Pridem dixisti mihi fili charissime, te amore captum esse:
quæso mihi rem certam exponas, nec me in dubio hætere patiaris. Respondit Bernar-
dinus: Quando sic iubes, dicâ tibi, quod hæcenus nulli alij indicare volui: Captus sum
amore beatissimæ Virginis & matris Dei Mariæ, quam semper amaui, in qua post De-
um omnes meæ spes collocatæ sunt. Illam vnice diligo, illam inquirò, illam videre cõ-
cupisco: quod cum in hac vita non liceat, constitui eius amore quotidie inuisere eius
imaginem, quæ in Camollia est, quòd ea mihi & cæteris huius vrbs elegantior, & eius
maiestate dignior videatur. Itaq; illam quotidie accedo, flexis genibus beatissimæ Vir-
gini me commendo, sperans per eam me consecuturum gratiam & misericordiam,
quam præcipue expeto. Hæc est igitur amica illa mea & spes mea, pijsima Virgo Ma-
ria. Hæc vt audiuit Tobia, cum lachrymis illum complexa, dixit: Reuerà, fili mi, nõ ob-
tinuit mentem meam sinistra vlla de te suspicio, sed non nihil cepi hæsitare propter
fraudes & machinas antiqui serpentis, quas debemus modis omnibus cauere. Sed tu si
lia Deo benedictè, egregiam tibi & insignem delegisti amicam, optimum salutis tuæ
præsidium, peccatorum omnium nequaquam dubiam spem. Illam quæras, illam se-
quaris,

Cap. 6.

Tobie vir-
tutes.Bernardi-
nus fœmi-
nas vitat.Amicam
suam dicit
beatissimã
matrẽ Dei.Flexis geni-
bus quoti-
diè orat co-
ram imagi-
ne matris
Dei.Amat impè-
sè beatissi-
mam Virgi-
nem.

quaris, omni que animi deuotione illi confidas. Nullum enim post Deum salutis tue fulcimentum validius habere potes, quam ipsam pietatis & misericordie matrem, a qua nemo vnquam, qui illi bene consideret, vacuus recessit. Perseueravit autem Bernardinus in hac imaginis huius visitatione multis annis, & cum iam in monastica religione consenuisset, testibus eius socijs, non raro inuisit eam. Potuit sane ex multis euidentijs argumentis colligi, eum toto vitę sue tempore singulari erga matrem Dei deuotione fuisse: & certe ego ipse, concionem illo habente Senis de illa, anno Christi 1427. in die natiuitatis eius, ita eum audiui dicentem: Ego frater Bernardinus semper fui deuotus beatę Virgini. In die enim natiuitatis eius ego natus sum, eodem die baptizatus sum, illo ipso die monasticum habitum indui, itemq; professus sum monachũ, & primum sacrificium feci. Eodem die cupio exire ex hac vita. Ita ille. Ego verò hoc affirmare possum. nunquam ququam me audiuisse de beatissima hac virgine deuotius, libentius, feruentius concionantem.

Cap. 8. Fraternitas disciplinarum.

In iuuentute sua, cum adhuc laicus esset, vt posset piam Deo impendere seruitutē, suaque pietatis studia augere, adscribi voluit in spectatę religionis sodalitatē bene moratorum, quam vulgò vocant Confraternitatem disciplinarum beatę Marię virginis, quę est in domo hospitali de la Scala. Non admittuntur autem in eam sodalitates, nisi quorum fama est integra & bona existimatio. Fuit enim locus ille multo tempore speculum & exemplar Deo deuotorum secularium hominum. Itaque Bernardinus fratrum omnium consensu & prompta voluntate, tanquam valde idoneus, hilariter receptus est, precesq; corporis flagellationes, aliaq; tum iucunda, tum aspera exercitia, noctu diuq; illic vsitata, præ cæteris ipse copiosius sectatus est. Hic nimirum vetustus ille locus est, ex quo omnes ferè Italię bene moratorum, siue, vt author vocat, disciplinarum laicorum pię exercitationes, vel deuotionis studia manarunt. Ex illo complures sancti viri prodire: puta Iohannes Columbinus, primus ille, idemq; feruentissimus Iesuatorum institutor, & eius charissimus socius Frãcisus Vincētinus: itemq; ordinis Montis oliueti fundatores: Beatus Petronius de Petronijs, postea Carthusianus effectus: Andreas de Galleranis speculum sanctitatis, alijq; permulti sublimes contemplatores, & innumeri ferè religiosi, vel monasticę vitę professores, vt mirum non sit, Bernardinum, beatissimę matri Dei deuotissimum in eius domo illis adiungi voluisse, ex qua domo tot præclaras stellas, totq; diuinos nouerat extitisse viros: tametsi eandem ipsam domum præ alijs omnibus ipse præclariùs illustrauit. Cum autem feruenti eius deuotioni necdum sufficerent exercitia domus huius, quemadmodum fide dignissimo relatu didici, ob macerandum & edomandum corpus suum, longo tempore flagellis & funiculis confectus se cæcidit, crebro etiam vrtica & cilicio seafligebat. Quę quidem licet sanctus iuuenis faceret occultissimè, soli Deo ea nota esse volens: attamen, diuina efficiente prouidentia, non de industria, sed prorsus ab improuiso ad aliorum, qui etiamnum supersunt, notitiam peruenere.

Encomion Domus hospitalis de Scala. Iesuati. Ordo montis Oliueti.

Cædit corpus suum.

Cap. 9. Catalogus virtutum eius.

Multis annis in vestibus suis dormiuit non tam in lecto, quam scamno vel capsa. Cibis & potus eius communis quidem, sed parcus erat, neq; inuenio vel in delicatis escis excessum, vel in vilibus singularitatem. Iucundus, hilaris, affabilis, humilis semper fuit, omnibus se accommodans, tristitię, torporis, ignauię hostis. In actione strenuus & assiduus, irasci malo animo nunquam visus est, veritatis amicus, charitate præcipuus, erga miseros misericors, prudens in omnibus & circumspectus valde: nec videbatur mœrori vllus relictus locus, vbi Bernardinus aderat. Ante omnia autem, vel maxime in eo excelluit laus pudicitię & honestatis, quam præ se semper ferebat nutibus, verbis & factis, ita vt nullus hac in parte adolescens ei posset æquiparari, & ipse non tam carneus quam saxeus esse videretur. Habitu utebatur, quo solent scholastici, & quidem honesto.

Cap. 10.

Senissima pestis, eaq; generalis.

Sæuiente illa peste terribili & generali, anno salutis millesimo quadringentesimo, in quem incidit Iubileus, innumeri peregrini, Romam euntes atque inde redeuntes, ad celeberrimam illam toto orbe Christiano domum hospitalē beatissimę Marię Virginis, quę Senis est, & de la Scala dicitur, confluerent, augebaturq; valde numero ægrotorum, è quibus plurimi moriebantur, ita vt tribus mensibus & dimidio quodidie amplius duodecim, tredecim, quatuordecim, quindecim, interdum octodecim, vel etiam viginti, è vita decederent, præter quos ex eius domus familia obiierunt fratres viginti duo, octodecim foemina pauperibus mulieribus infenuentes, nouem sacerdotes, quinque clerici, septem pharmacopolę, qui morbidis medicamenta parabant, pueri triginta sex, in ea domo enutriti, & famuli sexaginta, ægrotorum ministris deputati.

putati. Cum autem tam multi illic & morbo correpti iacerent, & è vita abirent, locus ille propter foetorem intolerabilem omnibus inspectantibus horrori erat, nec quifquam ferè reperiri potuit, qui quauis magna propofita mercede, ægrotantibus illic inferuire vellet: Ita fiebat, vt tum vel maxime locus ille necessaria ministrorum opera destitutus esset, cum maior incumberet necessitas. Magister quidē & gubernator domus huius Iohannes Landaronus erat vir optimus, multa beneuolentia & charitate præditus, & quem nemo dubitaret virginem esse: & licet senio grauaretur, non cessabat tamen pro viribus præstare quicquid posset. Sed cum ignem pestiferum iam omnia vastantem cerneret, valde affligebatur, metuens idoneos ministros neque pecunia, licet larga esset manu, posse comparari, quòd nemo pestis contagionem reformidet. Rogabat ergo Deum & beatissimam Virginem, domus eius conseruatricem, vt pauperibus ministris mitterentur.

Cap. 11.

Seruit in domo hospitali tempore periculosissimo.

Itaque pijsissimus Deus excitat Bernardini animum, qui iam ferè vicissimum agebat ætatis annũ, vt in illa pijsissima domo ægrotorum & pauperum ministrum suscipiat. Vt vidit enim summam necessitatem, maximo incitatus zelo, pestiferam contagionem nihil metuens, in dè verò etiã vltra morti se offerre cupiens, modò posset Christo gratiam exhibere in eius pauperibus seruitium, multis hebdomadibus ægris illis accuratissimè & officiosissimè ministravit. Cernens autem ad tantam morbidorum multitudinem sufficere non posse tam paucos ministros, duodecim religiosos & pios adolefcentes ad se vocat: hortatur illos, velint vnà cum ipso curare pauperes Christi: dicit eos, qui pauperi seruiant, ipsi Christo seruire: & si tali occasione decedant è vita, pro Christo eos mori: nihil verò homini Christiano debere esse antiquius & optatius, quam Christi causam suam profundere, cum ille suam nostra causam profuderit: deinde addit: Simus omnes fratres: Deus sua ope aderit nobis. Videtis fratres ignem accensum esse, iam penè orbis illo conflagrat, securis arbori admodum est, falx messem sollicitat: quid nobis de vitę nostrę prorogatione polliceri possumus, cum & alios quotidie videamus mori, & plerisque etiam intimos sodales propemodum antè exire è corpore, quam morbo correpti videantur? Nos si in his charitatis officijs obierimus, ad Dominum euolabimus: sin autem superstites manserimus, quoad victuri sumus, semper lætabimur, nos Deo nostro in eius pauperibus hæc officia præstitisse, memores sententię illius: Nullum opus bonum apud Deum sua carere mercede, vel irremuneratum abire. Siue igitur viuamus, siue moriamur, non possumus Deo seruire non lucrari.

Cap. 12.

Duodecim pios adolefcentes sibi socios eius ministris alscit.

His Bernardini persuasionibus allecti a dolentes, in eius mox sententiam iere: quibus sanè hodieque nonnulli supersunt: cumq; essent confessi sua peccata, & sacra Eucharistiam sumpsissent, ita Bernardino consulente, iucundis animis & magno feruore curam ægrotorum cum Bernardino, ipsorum magistro & capite, suscipiunt. Porro hospitalis domus moderator statim totius penè domus clauces tradidit Bernardino, commisitq; ei munus morbosos & peregrinos aduentantes curandi, & omnes ferè elemofynas distribuendi, aded vt propemodum pro sua voluntate omnia dispenseret ac dispensaret, perinde ac si ipse eius domus dominus esset. Eius autem & sociorum feruor & charitas suo exemplo permultos alios ciues & adolefcentes inuitauit ac permouit ad seruiendum morbidis illis, licet non pauci ex illis è vita decederent. Itaq; Bernardinus charitate feruens, domum illam ita moderatus est, vt officia, ministeria, exercitia, laborum vices pro ratione loci, temporis, & personarum opportune & congruenter distribuerit. Dabat verò operam, vt quoad eius fieri posset, ipse semper omnibus coram adesset. Adstabat diu noctuq; ægrotantibus, pharmaca parabat, cibos pro singulorum qualitate porrigebat, sordes omnes in illis necessariò ferendas, ipse ante omnes sua voluntate amouendas suscipiebat: non labore, non vigilijs, non intolerandis foetoribus, non incommodis vllis frangebatur: sed ea semper alacritate & spiritus viuacitate illis seruebat, ac si vel parentes, vel fratres aut filij eius essent, neque id sanè mirum. Cum enim Dei amor horum omnium faciendorum ac perpetiendorum præcipua ei esset ratio, Deo vtique seruebat, qui patre, fratre, liberis omnibus potior nobis esse debet. Aegrotis ex animo condolebat, aded vt etiam cum illis vnà ploraret: interdum verò etiam ridebat, canebat, blandiebatur, talemq; se illis exhibebat, quemadmodum pro illorum consolatione expedire putabat. Nihil autem ferè illius charitati fatis ad vota ab alijs curatum videbatur, nisi omnia ipse vidisset & contrectasset. Cum erant ex hac vita migraturi, sacramenta vt illis porrigerentur effectit: vita sanctos, vesperi sepulturę mandabat. Peregrinis ferè innumeris ad

Vide eximiam eius charitatem.

vesperam aduentantibus cibos & lectos apparabat: si lecti, alioqui multi, non sufficerent, sternerat humi pannos, ita vt nulli deesset commodus captanda quieti locus: crebros quoque excitabat ignes & suffitus grati odoris, spargebat multum aceti in tota re domo, vt corruptus aer saltem aliqua ex parte corrigeretur, libentiusq; ministrifam operam egrè affectis nauarent. Non est autè passus benignus Deus, vt inter tot labores, vigilias, incommoda infinita Bernardinus vnquam aduersa laboraret valetudine sed semper promptus, alacer, vigil & indefessus, dictis & factis confirmabat tum agros, tum illorum ministros.

Mirè feruatur à Deo.

Cap. 13.

Corripitur febre accerisma.

Cùm iam autem mensibus quatuor & eo amplius in ea domo sedulò ministrasset, pestiferae sopita esset, domum se recipit. Ecce autem, quemadmodum ipse Christum Dominum in pauperibus eius morbo laborantibus, sicut diximus, crebrò visitarat: ita Christus, bonus & pius Dominus, rursus illum visitat. Nam vbi ab hospitali illa domo recessit, paulò post acerissima cepit exerceri febre, idque de improviso in aedibus nobilissimè viri Hildebrandini de Manetis, qui ei erat amore & benevolentia coniunctissimus: vbi sanè ad mensès quatuor decubuit, patientissimè eam morbi molestiam, vel potius Domini Iesu visitationem ferens: in qua hoc præcipuam ei molestiam adferrebat, quòd videret alios ipsi ministrantes molestiam affici, licet illi promptissima charitate ei inferirent: Inter quos Tobia, tanquam pia mater, & Iustina de Manetis, matrona nobilis, ab eius latere ferè nunquam recessere. Cùm esset autem ea febre liberatus, non remisit studium pietatis & humanitatis. A mita eius Bartholomæa, matrona venerabilis, vxor quondam nobilissimè viri Trogliardi de Ptolomæis, iam propè nonagenaria, & cæcitate & neruorum dissolutione laborabat, nec ex lectulo surgere poterat. Hanc vt cognouit obitu cuiusdam pij focij sui necessaria opera & ministerio destitutam, religiosus & delicatè alioqui habitudinis iuuenis statuit illi suis manib; necessaria officia impendere: id quod re ipsa quoque præstitit, nullaque habita ratione earum rerum, quæ nauseam sibi & tædium adferre possent, tanquam parenti suæ officiosè illi in omnibus inseruiuit. In quo ministerio anno integro & eo amplius versatus est, donec optima matrona, persoluto naturæ debito, migravit ad cælos. Fuit hæc Bartholomæa cum primis veneranda, spiritalis, & Deo deuota scemina, quam etiam multi pro sancta haberent. Vixit longo tempore in S. Augustini instituto & regula, ieiunijs, vigilijs, precibus & sui corporis macerationibus vacans, Deoque perpetim gratias agens. In sacris concionibus cùm audiret nomen IESV exprimi, non potuit cõtinerè sese, quin crebrò illud mellitissimum nomen repeteret cum singultu, rauca voce, accentu stridulo. Quamuis esset sapientissima, at tamè videbatur nonnunquam præ spiritus feruore quasi insanire ad recordationem nominis Iesu, qui illi semper in corde, semper in ore erat, cui etiam sæpè in lecto iacens, laudes alta & clara voce promebat. Sunt plerique in ea sententia, quemadmodum lachrymis beatæ Monicæ S. Augustinus conuersus est ad Dominum: ita huius à Deo benedictæ mulieris preces & lachrymas, quas multis annis pro Bernardino ipsi charissimo fudit, id diuinitus impetrasse, vt in via Dei magis ille proficeret, magisque confirmaretur. Hortabatur eum semper, vt monasticum institutum complecteretur, præsertim Eremitarum, sub regula beati Augustini Christo militantium in cœnobio valdè religioso, quod de Lereto vocant, in quo erant patres venerandi & spiritalis. Porro Bernardinus eius admonitionibus illectus, cum illis religiosus viris libenter conuersabatur, placebantque ei vsque adè mores illorum & vita laudabilis, vt probabilis coniectura sit, eum monasticum habitum apud illos induturum fuisse, nisi illum retinisset amor erga hanc Bartholomæam: quam, donec esset in humanis, dilexit vt matrem, nec eam deserere voluit.

Cap. 14.

Priuatim periclitatur vt res suas multis modis.

Postquam autem illa vita sancta est, Bernardinus ad sanctiorem viuendi rationem aspirans, cùm nec dum deliberasset, quod genus monasticæ religionis potissimum deligeret, decreuit habitare secum, vt ita priuatim commodius & certius experiretur ea, quæ oporteret non ignorari ab eo, qui regularem, vt vocant, vel monasticam Deoque magis gratam vitam esset amplexurus. Elegit autem domum quãdam iuxta portam de Trisis, & in loco occulto sacellum exiguum sibi constituit, posuitque in eo altare cum imagine Christi à cruce pendentis. Ibi precibus, vigilijs, ieiunijs, flagello, rum ictibus, cilicio, alijsque pietatis exercitijs sese afficiens, idque crebrius & seuerius, quam antea cõstituerat, accuratissimè vires explorauit suas, etiam vsque ad herbarum victum & aquæ potum sese periclitans. Lectiones eius, cùm ferè omnes studio haberet, in sacris libris deuotione plenis, consummabantur: illis lætabatur, illas iã toto pectore complectebatur. Piorum hominum, quorum esset spiritalis conuersatio, plus solito cõ-

suetudine delectabatur, illorum imprimis, in quibus virtutum exempla relucebant. Interim sæpè animo pertractans, ad quod vitæ genus se potissimum conferre deberet: non raro toto corpore prostratus, crucifixum Dominum rogauit, vt ipsi largiretur gratiam, viam & vitam potiorem deligendi, quam eius benigno fretus fauore sectaretur. Puro autem planeque mihi persuadeo, ita ei respondisse crucifixum: Fili Bernardine, en tu ipse cernis hic me nudum à cruce suspensum. Si ergo amas me & me imitari vis, affigaris & ipse nudus cruci tuæ, sicque me sequaris: meque haud dubiò inuenies. Atque hoc ille intelligens, & sæpius expendens, cùm aduerteret Christi crucifixi hoc longè optimum esse consilium, quo nullum aliud melius, nullum salubrius possit reperiri, illud toto pectore studuit in opus conferre. Cùm autem Seraphicum illum patrem Franciscum, Christi nuditatem, paupertatem & crucem excellentissimè sectatum nõ ignoraret, sub eodem beatissimo patre, Christo militare constituit.

Cap. 15.

Viso Bernardino.

Sub hac autem mentis deliberatione adhucposito, cùm necdum certò perspiceret, quam vitam ingredi deberet, pijssimus Saluator, qui confugientes ad se non deserit, sed ad salutarem deducit viam, post solitas preces serotinas obdormienti hanc visionem obtulit: Videbatur sibi Bernardinus apud fontem quendam, extra vrbs mudam valdè elegans & amplum, fenestris luculentum, in ipsoque intus ignem accensum, qui omnia ferè palatij viscera inflammaret, perque fenestras omnes flammæ erumpentes, vna duntaxat dempta fenestra, quæ sola cum vnò cubiculo seruata videbatur. Tum præterea per fenestram illam videre sibi visus est intus virum quendam S. Francisci habitu indutum, eumque, vt ignis præsens periculum deuicaret, ad fenestram accedentem, & ex illa præcipitare se volentem: porro ob ingens præcipiti discrimen clamantem magna voce: Francisce: sicque secundo & tertio intrò reuertentem, rursumque ad fenestram venientem, & præcipitio dare se volentem, sed præ timore minimè ausum, clamantem: Francisce. Ad extremum vidit totum illud palatium ignibus absumptum, præter cubiculum & fenestram illam, ad quam vir ille Franciscum inclamans, saluus mansit. Hanc visionem secum pensitans Bernardinus, sic eam interpretatus est, quòd Dominus ea id significare voluerit, posse ipsum beatissimi patris Francisci ope subnixum, carnis, mundi & dæmonis flammæ euadere.

Cap. 16.

*Pistorius.

Per id tempus fuit Senis quidam admodum reuerendus pater Franciscanus, Iohannes Pistorius, vitæ sanctitate illustris. Is iã ante triginta annis in Bosne proincia aduersus hæreticos desudarat, è quibus multos conuerterat: sacra etiam Hierosolymorum loca viderat, & pleraque alia non sine multa animi pietate: iamque grandæuus domum erat reuersus, fuitque institutus custos Franciscanorum Senensium. Multa enim pollebat sapientia, noueratque prudenter consulere. Bonus erat odor famæ sanctitatis eius. Ad eum propter accessit Bernardinus, aperuit ei totum pectus suum, rogauit obnixè vt ipsum ad suam sodalitatem admitteret.

Bernardino

perit admitti in sodalitem Franciscanorum.

Lætabatur his grandæuus pater & exultabat: quippe qui multa didicisset de optimis moribus eius, cerneretque tyronem CHRISTI ætate iuuenem, robustum corpore, facie formosum, non mediocriter omni literatura instructum, si de integro, spiritu feruentem. Quibus etiam permotus, non defuit precibus eius. At Bernardinus incredibili affectus hilaritate, totum se eius consilio & voluntati permisit, distraxitque, vt dictum est supra, omnes opes suas, contempsit generis nobilitatem, sanctaque armatus paupertate, nudus pro Christi amore deuium Aegypti iter reliquit, & in sanctæ religionis eremum sese abdidit, cupiens cum Christo tollere crucem in humeros suos.

Cap. 17.

Prophetia de illo.

Accipit autem ab eo, quem diximus, patre habitum monasticum in cœnobio Senensi Franciscanorum, anno Domini millesimo quadringentesimo, quarto, ætatis suæ vicesimo secundo, tota ciuitate Senensi multum inde & ædificationis & admirationis caupiente. Cùm autè patet ille senex vili eum habitu indueret, & horrida resti cingeret, diuinitus doctus propheticè de illo coram omnibus dixit clara voce: Adiunctus est ad nos hodie strenuus & gnarus miles, qui multas comportabit fruges in horrea Domini, eritque Ordinis nostri decus & ornamentum. Non diu post sentiens Bernardinus se illo in loco non posse tranquillo animo seruire conuenienter Regulæ sancti Francisci, quòd homines seculares quotidie eò aduentarent, & quædam aliæ cause rationabiles ipsi suppeterent, ex consilio memorati Patris excessit è patria sua, eiusque fretus benedictione, ad eos obseruantès iucundissimo animo commisit, qui in Columbarij antiquo monasterio debebant, quod situm erat haud procul

*Pro, flami,

lege Senis.

procul stans in obscuro nemore, ab omni mundi strepitu separatum, ijs inprimis ac commodum, qui vitam vellent contemplationi deditam consecrari, & S. Francisci institutum experiri. Morabantur illic sanè viri admodum religiosi & sancti, Deo nocte ac die seruientes: quales tunc rari valdè erant in Italia ob miserè collapsam eius Ordinis monasticam disciplinam.

Cap. 18.
Dedit in Coenobio.

In eorum sodalitate cupidissimè se recepit Bernardinus, & cum illis carnem suam crucifixit cum vitijs & concupiscentijs, virgisque & flagellis asperis castigauit. Summoperè connitebatur perfectè exprimere vitam Euangelicam, & propter Christum alienæ se submisit voluntati. Primo anno probationis nihil prorsus habere voluit, præter cucullum, subligaculum & cingulum nodosum: adeoque magnos habuit in virtutibus progressus, vt quamuis omnium postremus esset, ardentem lucernam & totius sanctitatis speculum fratribus sese exhiberet. Erat monastici Canonis obseruantissimus, moribus fuit optimis & modestissimis non mediocriter eo nomine charus fratribus vniuersis. Mirabantur illi poenitentiam & asperitatem vitæ eius, singularem mansuetudinem, & erga omnes humilitatem. Nullum tam molestum aut vile & contemptibile fuit opus, quod Bernardinus suis manibus non libenter exequeretur. Inseruiebat ægrotis fratribus, ferebat suis humeris emendicatas panis & vini eleemosynas, nudis interim incedens pedibus etiã longissimo itinere.

Virtutes eius.

In ædibus sacris instar angeli sese gerebat, laudans, cantans & obsecrans Deum sine tepore vllò, nocte ac die. Non solum se seruabat ieiunia, quæ præscribit Regula, sed quasdam ijs addebat Quadragesimas alias, interdum solo pane & aqua ijs contentus, corpus suum vigilijs & flagellis edomans. Propter Dominum IESUM vir humilis cui libet se morigerum & obsequentem præbebat, seipsum peccatorum omnium, qui in terris essent, vilissimum atque deterrimum existimabat. Atque ea causa cum infinitis suspirijs & gemitibus precabatur veniam coram imagine crucifixi Saluatoris, magnas illi gratias agens, quòd ad hoc vitæ institutum ipsum vocasset, in quo posset ei tranquilla conscientia, firmaque spe & fiducia seruire. CHRISTI passionem tam acerbè deplorabat, vt præ dolore mortuus videretur. Cum multa condolentia commemorabat eius vitam, peregrinationem, famem, sitim, æstus, frigora, vincula, flagella, contemptum, cruciatus, Valdè mirabatur illum præ immenso amore pro nobis ferentem crucem, nudum à cruce manibus pedibusque confixum miserè pendentem, miserandum in modum vulneribus faucium, & in tantis cruciamentis nostra causa morientem. Dolens gladio cõficietur, cum secum reputaret tristissimam illius matrem exanime corpus eius excepisse in sinum suum. Eiusmodi pijs & salutaribus cogitationibus & meditationibus inflammabatur animus eius ad ardua & corpori molesta ac dura exercitia & opera amplectenda.

Condolentia erga vitam & passionem Christi.

Cap. 19.

1. Cor. 3.

Adeo verò studiosè in ea incumberebatur opera, quæ mundo humilia & despicabilia videntur, seipsum planè contemnens, & generis sui nobilitatem pro nihilo ducens, vt homines plebei, qui antè eum nouerant, non alio quàm insani & stulti loco eum haberent: quò ille impensè lætabatur, sciens dictum ab Apostolo: Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, vt sit sapiens. Sapientia enim huius mundi, stultitia est apud DEVM. Cum adhuc nouitius aliquando cum socio fratre inuideret Tobiam cognatam & spiritualem matrem suam, quendam illic offendit consanguineum suum, molestissimè ferentem, quòd factus esset Franciscanus, multaque ipsi conuicia & probra inferentem, & inter cætera sic dicentem: Sperabamus nos te honestè in seculo victurum, & fecundam uxorem quandoque ducturum, prolesque ex ea elegantes procreaturum, nostramque familiam opibus & honoribus aucturum. Ecquid verò aliud est cucullatus monachus, quàm porcus faginarius, & qui sine cura vlla otio & desidia deditus alienis laboribus se fagine? Audiebat hæc sedatissimo animo vir sanctus, tandemque ei respondit comiter & modestè de seipso vaticinans: Equidem fallacem hunc contemno mundum cum omni fastu & pompis eius, ac nihilo minùs tantum ex me honoris accedet generi nostro, vt in hac vrbe nulla vnquam familia extiterit, quæ cum nostra possit honore, sublimitate & famæ celebritate comparari. Inde valedicere cognatæ suæ, ad coenobium redijt, magis extens propter Deum ignominia affici, quàm populi prædicatione efferri.

Iudicium huius mundi de monachis.

Eante illo quandoq; cum fratre per plateas vrbs Senensis, petulantes pueri à tergo illudabant ei, & in eius nudos calcaneos lapillos iactabant. Nudis enim ingrediebatur pedibus, & tunica non attingebat tibias, vt plus ex frigore molestiæ caperet. At ille ne semel quidem respiciens, nec quicquam omnino commotus, pergebat itinere suo, perinde ac si surdus ac insensibilis esset. Socius verò id indigne ferens: Non aduertis, inquit, quod isti insolentes pueri faciant? Respondit vir sanctus: Faciant illi quicquid libitum erit eis: materiam nobis exhibent, vnde sempiternæ gloriæ coronas nobis texamus. Dum enim affligunt nos, exercendæ patientiæ nobis occasionem suppeditant: qua patientia possidemus animas nostras, & celorum regna promeremur.

Cap. 20.

Contemne iniurias pecculantium puerorum.

Luc. 21.

Anno autem probationis exacto, ipso Natiuitatis beatissimæ Mariæ solenni die palam & solenniter professus est monasticam vitam, in manibus præfecti sui, quem Guardianum vocant, promittens se omnibus diebus vitæ suæ ad præscriptum Regulæ sancti Francisci in obedientia, paupertate & castitate victurum.

Coactus deinde fuit etiam sacerdotio initiari, primumque sacrum fecit in matris DEI natalitio die, tanquam eius legitimus capellanus, ac deinceps quotidie Missam celebravit cum multa animi deuotione & ardenti charitate. Mirè enim diuino erat amore incensus, Sitiebatque mortalium omnium salutem, accuratè secum pensitans, qua re Deo posset in hac vita gratissimam operam nauare.

Initiatur sacerdotio.

Cum autem sic secum ipse commemoraret, quanta hominum causa fecisset CHRISTVS, quantoperè in eam incubuisset curam, vt homines à peccatis retraheret per seipsum, per Apostolos, Martyres, Confessores, Virgines, vt eorum bonis exemplis & institutionibus ad poenitentiam & vitæ emendationem incitarentur: grauem ille crucem hanc in suos recepit humeros, vt omnium animas lucrifaceret: feruentique spiritu egressus è monasterio, ad propinquum castrum rebus pauper accessit, populoque prædicauit poenitentiam non subtili sermonis curiositate, sed sancti spiritus virtute, imitans beatissimum patrem suum Franciscum. At tamen præ eximia animi humilitate nec ausus fuit asque Superioris permisso concionandi munus obire, nec etiam vt id ipsi permetteretur expetere. Sed cum non possit abscondi ciuitas supra montem posita, superior eius, quem Ordinis Ministrum vocant, cognita eius excellenti sanctitate, insigni deuotione, præclara in diuinis literis eruditione, concionandi prouinciam ei demandauit. Quam ille humiliter suscepit, non ignorans Deo pergratum esse, vt salutiferis sermonibus ad eum miseros mortales reduceret, quos ab illo hostis tartareus ad omne genus flagitorum & ad mundi huius voluptates abstraxisset. Primam concionem suam habuit ipse ferijs Natiuitatis præstantissimæ Virginis in honorem illius, sub primo sacrificio suo.

Cap. 21.

Ardet desiderio salutis animarum.

Matth. 5.

Cum autem experientia didicisset, execrabilem fatanam multos ipsi tendere laqueos, quibus in sagenam suam eum adduceret, nisi multa vteretur vigilantia & circumspectio: egregiè aduersus eius insidias sese communiuit, cum Apostolo castigans corpus suum nec aliquid de vitæ eius asperitate remittens, ne alijs prædicans, ipse reprobus efficeretur. Non deerant tum, qui à suscepto hoc concionandi salutari studio & opere illum renocare niterentur propter corporis eius tencritudinem, quæ non sineret eum ad loca diuersa proficisci: itemque vocis raucedinem, quæ procul audiri non posset.

Cap. 22.

1. Cor. 9.

Et ille quidem propemodum ijs assensus videbatur, nisi conscientia reclamasset, cui oblectari non debuit Valdè enim absurdum & ab omni ratione alienum fuisset, si percuncti mundo Dei verbum subtrahere voluisset. Interim animi dubius, quid potissimum sequeretur, ad Deum confugit, sublatiisque in cælum oculis, obnixè eum rogauit, si quidem gratum ipsi foret, vt in concionandi functione permaneret, vt propter Sanctissimæ matris suæ merita sanaret vitium gutturis ipsius, quod voci eius magnum afferebat impedimentum. Quando autem facilè à Deo obtineri potest, quod ab illo præordinatum est, & vt D. Gregorius ait, diuina prouidentia sic constituit, vt electi DEI amici precibus impetrent, quod ille ab initio dare eis decreuit: DEVS ob intercessionem matris suæ ingenti miraculo è

Sententia est nò ipsa verba S. Gregorij.

gut.

Cap. 23.

guttur eius depulit vitium illud immisso in guttur ignito globulo, quo lingua rauceo excocta & curata fuit.

Inde verò tanto animi studio nouum ille concionandi munus executus est, vt nulla ratione satis id explicare queam. Amabat ille summoperè corporis castimoniam & integritatem, id quod sine infano liuore serpens tortuosus ferre non potuit. Erant tum Senis duo honesti coniuges, qui illum mirè diligebant. Sensit hoc taretus impostor, & alterius, id est, foeminae amorem corrupit, vt sanctum virum libidinose diligeret. Ait enim S. Bernardinus, nullum in hac vita reperiri, etiam si eximia sit sanctitate & perfectione, cui non impurae quaedam cogitationes incidant: sed nostri arbitrij est, vel respicere vel assentiri. Cum ergo Bernardinus quandoque panis emendi causa exisset, hæc foemina illum ad se accersit: eoq; ingresso fores clausit, & ait: nisi te accommodes iam voluntati meae, equidem in signi te ignominia afficiam, dicamque te mihi vim afferre voluisse. Tum Bernardinus in eas se angustias coniecit, cum cernens, tota animi deuotione intra se rogabat Dominum, vt in tam praesenti periculo ipsi non deesset. Facinus enim illud valde execrabatur. Non neglixit Deus preces serui sui: suggestit mox consilium, vt diceret mulieri, si vellet ita fieri, vt se vestibus nudaret. Dixit hoc ille, nec mulier distulit. Interim profert ille flagellum, quod apud se habebat, apprehensamque fortiter foeminam, egregie cedere coepit, nec destitit, donec ardor libidinis in ea extinctus est. Ea causa impensius deinceps mulier amauit sanctum virum, itemque maritus eius, vbi is comperit rem ab eo gestam.

Cap. 24.

Postea Bernardinus à praefecto domus hospitalis sancti Honorij, quod est extra muros Senarum, petijt locum aliquè sibi donari, in quo pro se & fratribus suis parua habitationem extrueret. Concessit ille, de Pontificis Maximi & domus hospitalis consensu locum Bernardino, vbi is monasterium condidit, quod vsq; in praesens illicce. nitur commoda structura, cum eleganti templo & alijs ædificijs. Huius coenobij primus ipse Guardianus siue praefectus fuit, gnauiter portans onera die ac nocte, potiusque in se recipiens, quam in alium transferens labores. Apportabat ligna, lapides, calcem, nihil parcens tenero corpusculo suo. Libens quoque exhibat ad petendas elemosynas. Quando domi erat, semper cum fratribus ad templum accessit ijs horis, quibus diuina officia peragebantur. Quod si adeo esset occupatus, vt ijs adesse non posset, preces Canonicas cum socio fratre admodum reuerenter & deuote persolvebat. Crebro totas noctes duxit in somnes, in secreta quaedam loca sese abdens, atque illic, vacans deuotioni suae. Perpetuo aut legendo, aut meditando, aut orando, aut diuina contemplando occupatus erat. Saepè pugnis suttum tundeat pectus, vilem peccatorem se pronuncians. Dire cruciabat corpus suum, & humum lachrymis madefaciebat, vt peccatoribus Deum propitium efficeret. Non raro attentissime & summo animi dolore contemplanus Christi ignominiosam mortem, pretiosumque sanguinem suum pro nobis, in crucis formam se humi extendebat, vt cum Christo foris & intus sese crucifigeret. In adhortationibus suis, publicisque concionibus, magno semper studio exortabat auditores, vt se gratos exhiberent, passioni & morti Saluatoris, deuotionemque & reuerentiam praestarent sanctissimo nomini, IESV, quod est super omne nomen, & in quo omne genu flectitur, caelestium, terrestrium, & infernorum: neque aliud nomen est sub caelo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.

Exercitia eius.

Philip. 1. Act. 4.

Cap. 25. Psalm. 67.

Præpotens Deus, qui est mirabilis in sanctis suis, in viro hoc & per virum hunc, dum in terris inter homines versaretur, mira operatus est, & admirandum in modum ad vitæ caelestis gaudia degustanda eum sustulit. Cum enim concionandi onus iam susceptum prosequi coepisset, tanto animi feruore & studio conciones habuit, vt nomen eius non solum in Italia, sed toto etiam orbe celebraretur, tam ille efficacibus & grauius utebatur verbis, vt facile posset animaduerti, spiritum Dei loqui per os eius. Conciones suas solebat in tres aut quatuor distribuere partes. Peroptabant autem singuli eius habere conciones, & beatiore se existimabant, si daretur copia eas describendi. L. belli eius per regiones omnes spargebantur, per Hispaniam, Galliam, Angliam, Hyberniam, Scotiam, Germaniam, Hungariam, Cyprum, Asiam, Græciam, per Orientem quoque & externos populos: qui acumen ingenij, intellectus perspicacitatem, sensus subtilitates & vitæ eius sanctitatem non mediocriter admirabantur. Vbiuis locorum eius habebat mentio, & se longè lateque diffuderat fama eius; quam Dominus præclaris miraculis confirmabat.

Cap. 26.

Ita ille sancti spiritus perfusus rore, feruentissimus Dei præco factus est in Italia, & Gal.

Foeminam ipsam libidinose amantem egregie coercet.

Extruit monasterium.

Feror & pondus concionum eius.

& Gallia Cisalpina, in noua lucis euectus montem. Cernens autem multam esse messem, sed proli dolor operarios paucos, vrbes, castella & pagos omnes peragrauit, annuncians pigris & desidiosis mortalibus sanctissimum nomen IESV: quod nomen vas electionis Paulus portauit coram gentibus, & regibus, & filijs Israel: vt per hoc saliferum nomen à Deo gratiam impetrarent & misericordiam, quò per veram poenitentiam corrigerent malam vitam suam. Ea tempestate tota Italia iam planè iacebat obruta vitijs & flagitijs, oblita piarum adhortationum, quas olim acceperat. Omnes in id toto incumbebant pectore, vt possent multas sibi coacervare opes. Nulla cernebatur deuotio in religiosis & ecclesiasticis, nulla fides in plebeis, nulla misericordia, modestia & disciplina morum nulla. Iactabant alij in alios maledicta, obstinatis animis odio & liuore se inuicem prosequabantur, in duas factiones distracti. Interclusa erant itinera à latronibus, mare infestum piratae habebant. Guelphorum & Ghibellinorum immodica insolentia passim adeo sauebat & grassabatur, vt fraterno sanguine plateae maderent. Ecquid verò possit atrocius commemorari? Parentes suas iugulabant proles, lætabanturque se illos, qui diuerse essent factionis, laqueo praefocasse. Tanta existerat infidelitas & impietas, vt instar ethnicorum plus deferrent tempori, quo essent structuri domos, quam Dei præceptis obseruandis. Mûdus plenus erat veneficijs & incantationibus, damna nataque curiositate futura cognoscendi, & sanandi morbos. Quæ si quis reprehendere voluisset, miserè conspuebatur & irridebatur. Raro festis diebus ibatur in templum, vt Missa audiretur. Nemo verebatur leges, quibus alcarum ludus interdicitur. Properabant omnes ad loca illa, vbi alcarum feruebantur. Internosci non poterant dies profecti vel operarij à festis, quòd festis diebus plures irent per plateas oscitabundi & vagabundi. Omnibus his malis magnam ansam, multaque fomenta praebat schisma, quod tum in sancta Ecclesia ad annos quadraginta durauerat.

Agorum. Prædicat vbi que nomen IESV.

Pessimus Italicae status.

Cap. 27.

Hæc autem conspiciens Sanctus Bernardinus, valde miserabatur pereuntis mundi pericula. Itaque fiducia sua in Deo collocata, ibat per regiones & ciuitates, annuntiabat hominibus virtutes & vitia, gloriam & poenas sempiternas. Tanta autem diuinae gratiae largitate perfundebatur, vt diligeretur ab omnibus & honoraretur, & cum multa reuerentia exciperetur & aucultaretur, haud secus, atque quidam CHRISTI IESV Apostolus. Tantus hominum coetus ad eum audendum confluere solebat, vt summo manè ad concionis locum properarent, quò commodum sibi possent locum vendicare: quodq; eo maius est, nonnunquam aduentabant complures à triginta miliaribus, incredibili desiderio incensi audiendi conciones eius. Quotidie verò ante concionem cum multa deuotione Missam celebrabat, animo in Deum subleuato. Properabant omnes, & sacris initiati & laici ex pagis & oppidis, vt eum audirent concionantem: sperabantque sancti spiritus gratiam in ipsos descensuram, vt olim in Apostolos & credentes.

S. Bernardinus diuine coenationatur, omnibus venerationi est.

Acto. 2.

Neque id sanè mirum, quando ille præco Dei admirabilis, sancti spiritus vntus gratia, adhortabatur suspirabundos auditores ingenti voce, vt agerent poenitentiam, Deumque iratum ieiunijs & lachrymis sibi conciliarent. Verba eius & tuania erant, & efficacia, instar radiorum igneorum penetrabilia, corda omnium ipsam audientium emollientia, omnemque animorum duritiam conterentia. Vox eius admodum sonora & clara fuit, ita vt & propè & procul posset distinctè percipi. Sermo illius haudquaquam inanes erant, aut mundani vel mendaces & ridiculi: sed diuina pleni fecunditate, quibus lapidea quauis pectora colliqueferent, atque emollientur ad agenda cum acerba animi contritione veram poenitentiam: pij verò omnes diuino amore inflamarentur. Penetrabat enim spiritus eius mortaliu omnium intimos pectorum recessus.

Vis verbo. tum eius.

Cap. 28. Fructus concionum eius.

Hinc fiebat, vt sua peccata cum multa contritione confiterentur, digneque & reuerenter perciperent sacrosanctam Eucharistiam, qui multo tempore nunquam ad sacram communionem accesserant. In summa, dicendo nemo consequi possit, qui fructus ex ijs beati viri concionibus enati sint apud homines Christianos. Nec facile scripto comprehendi queat, quot vrbes, republicas & homines odio & liuore prorsus obturatos, ad pacem, tranquillitatem & concordiam reduxerit: quot petulantes adolescentes & lasciuas foeminas, è foedissimis carnis voluptatibus, quibus computruerant, ad honestam & castam viuendi rationem reuocârunt. Iubeat, vt festos dies, quibus solebant vacare manuum laboribus, ad Canonum præscriptionem obseruarent.

N ù Do.

Docebat populum, vt sacras ades & sacerdotes in ijs ministrantes venerentur. Multas honestas, sed inopes puellas curauit matrimonio tradendas, apud locupletes à se conuersos id efficiens, vt bona dote afficerentur.

Videre licebat inueteratas inimicitias ad mutuam consensionem & beneuolentiam redigi, quod alioqui incredibile videbatur vlla via vel consilio quenquam consequi posse. Cernere erat foeminas pijs & Deo deuotas, mundi pompis & vanitatibus haftenus deditas, ponere torques & catenas aureas, abijcere specula & vnguentas, negligere capillorum compositionem, respicere ornamenta, quibus antea, ceu lasciuiae & impudicae mulieres, perniciosissimè in sui damnationem abusa fuerant. Instrumenta omnium ludorum veterum, tabulas lusorias, taxillos, laruas, & id genus alias mundi vanitates maximo numero ad sanctum virum adducebant, vt faceret illis pro suo arbitratu. Ille verò in foro igne extructo, ea omnia combussit. Foeminas in lupanaribus flagitiosè viuentes ad poenitentiam suis sermonibus permouit, quibus ad contrahenda matrimonia è communi arario dotes liberaliter tribuebantur. Viri rarij, piratae & latrones ad meliorem frugem se recipientes, agebant poenitentiam, restituebantq; malè parata, quorum summa nonnunquã excedebat mille aureos ducatos.

Meretrices conuertuntur. Item vsurarij, &c.

Cap. 29.

Ad eò tum Princeps mundi huius extrudebatur è regno suo, & Christiana religio exaltabatur. Condebantur Xenodochia, defendebantur viduae & pupilli, res omnes prater ius fasque conquestae restituebantur. Multi viri & foeminae, contempto mundo & fallacijs eius, abiectisq; non paruis facultatibus suis, crucem poenitentiae complectebantur, in paupertate & diuersis monasticis institutis Domino seruientes. Multa quoque noua extruebantur monasteria, collapsa instaurabantur, tum intus, tum foris. Quis verò certum possit inire numerum, partim nobilium & preclarorum adolescentum, partim matura aetate & barbarum virorum, qui se in cenobia receperunt, vitam sectaturi religiosam, vt Deo fideliozem possent exhibere famulatum? Franciscanae namq; ab ipsis fundamentis non pauca, caeque elegantia condebantur coenobia, in quibus Regula sancti Francisci sub Bernardino obseruaretur. Quae quidem obseruantia ex eius odorifera sanctitate vsque adeò magna illo viuente accepit incrementa, vt viginti parua monasteria in quibus tota Italia plus minus centum viginti fratres morabantur, cum hac obseruantia sub Bernardini primis monasteriis, caeque vitae instituta instaurata est, sub finem vitae eius in tantum aucta fuerint, vt trecenta numerarentur coenobia, & in ijs fratres amplius quinquies mille, prater eos, qui illo superstitè decesserant è vita, in sola Italia, quorum non erat minor numerus. Quòd si verò ea quoque commemorare velim monasteria, quae reges, principes, & alij potètes viri toto orbe pro fratribus Obseruantibus exadificanda curarunt, in quibus erat copiosissimus fratrum numerus, rem aggressurus sum, quae vires meas longè superet. Habitant enim Obseruantes fratres non solum apud Christianos, sed etiam inter Barbaros & infideles canes, orbem vniuersum lucidis exemplis suis illustrantes. Atque hinc perspicuum fit, completum vaticinium reuerendi patris illius, qui Bernardinum monastico habitu induit, quando ait ingentes eum fructus in sancta Ecclesia allaturum. Surrexit enim tanquam alter Elias, quasi ignis, & verbum ipsius, quasi facula ardebat, torpentia corda diuino inflammans amore, vt peccatorum omnium remissionem consequerentur, & Christi vitam & doctrinam imitarentur. Elegit eum Dominus, populoque exemplum proposuit, & signum conspicuum, in quod intenderent, cuique sese imitando conformarent.

Trecenta monasteria Franciscanorum in Italia sub ipso.

Eccli. 48.

Cap. 30. Mittitur in terram sanctam.

Cum autem Hierosolymam missus fuisset vir sanctus, factus est eius loci & etiam in Bethleem Guardianus, & terrae sanctae Commissarius. Eo verò tempore, quo fuit Prouincialis Vicarius Tusciae, multa reformauit coenobia, nouaque suscepit, tota Italia fratrum augens numerum concionibus & optimis moribus suis. Sub eius visitatione quadam constructa fuere S. Clarae monasteria primae Regulae, multaq; alia secundae. Quae antea ceu indomita vixerant sanctimonialia, eius cura reformatae sunt. Quando è Tuscia profectus fuit, vt verbum Dei praedicaret Venetijs, in ditione Mediolanensi, Genuae, Veronae, Mantuae, Placentiae, Parmae, & in toto Ducatu Ferratiensi, alijsque locis, passim in urbibus condebantur noua fratrum de Obseruantia monasteria, totoque orbe mirè propagati fuere Sancti Francisci tres ordines, siue tria instituta. Erat autem probè ille eruditus erat omni seculari scientia, philosophia morali, & iuris cognitione, at tamen vltra modum illustrabatur diuinae sapientiae lumine, ita vt quaestiones & argumenta omnia sapientissimè dissolueret, prudenter exponere, & intelligentia comprehendere posset. Quando autem hominum malignorum

rum saeva importunitas nunquam otiosa est, sed edaci percita liuore, innocentibus comparat laqueos & insidias, & dente canino rodit illos: contigit aliquando Bernardinum cum multo spiritus feruore habere sermonem apud populum, multosque eo sermone conuerti: qua re latrabatur ille non minimum, Deum laudans pro gratia illius. Solebat autem sub finem concionum suarum populo tabellam spectandam proponere, idque in primis religiosè accipere, in qua pictum erat dulcissimum nomen IESV literis aureis, solis radijs vndique cinctum: porro populus illud sacratissimum nomen flexis genibus deuotissimè adorabat. Id verò conspicati quidam æmuli eius, diuino honori & saluti animarum inuidentes malitia deprauati & peruersi, quotidiè ad eius conciones veniebant acti & incitati nequitia & malignitate sua, vt quippiam ex eius ore raperent, vnde ei possent accusationem struere, & apud summum Pontificem falsò illum deferre. Annotarunt autem per calumniam falsas quasdam sententias, quas ab illo è suggestu prolatas fingebant de suauissimo nomine IESV factis, quàm habeat fides Catholica.

Patitur gmulos & obtrectatores malignos.

Adiungebant ijs falsa quaedam commenta vel interpretationes, vt coram Pontifice in heresis crimen eum vocarent. Quod quidem etiam factum ab illis est coram Martino V. adhibitis ad sua commenta etiam malignis & falsis testibus quibusdam. Atque ea causa statim accersitus est à Pontifice Bernardinus, isque nihil cunctatus, cum multo populo Viterbio profectus est Romam. Vbi mox ad Pontificis pedes humiliter se abiicit, plenus multa erga DEVM fiducia. Pontifex autem acriter in eum inuectus, ait, si quidem res sic se haberent, vt de illo relatum sit, non eum impunè id laturum, sed bene acriter castigatum illum iri, tanquam temerarium Ecclesiasten, & pestiferae heresis propagatorem. Interdixit quoque illi sacris concionibus, & ne nomen IESV populo ostentaret, donec re examinara, certi aliquid comperum esset. Interea multi docti viri, & sacrae Theologiae magistri, in omnes libros eius, quos ex diuinis literis collegerat, accuratè inquisierunt, numquid ijs lateret heresis, nõse cupientes. Alij quidem Franciscani doctores Theologi acutis disputationibus Bernardinum tuebantur: sed ille tam immanem iniuriã causa amoris Christi patientissimè tolerabat. Cum autem in scriptis eius nulla posset reperiri heresis, Pontifex probè animaduertens omnem illam accusationem odio & liuore in Bernardinum comparatam, quippe qui in verbis suis inculpatus & verax deprehensus esset, illum ad se acciuit, & postquam ad quaestiones omnes audiuit humiliter respondentem, copiosissima eum impertijt benedictione sua, auctoritateque Pontificia clementer ei copiam fecit liberè praedicandi, circumquaque verbum Dei, dulcissimumque nomen IESV populis ostentandi, & palam gestandi. Atque ille post hac mansit aliquandiu Romae praedicans, & non mediocres in populo fructus producens. Aemuli verò eius, qui eum conati erant in discrimen capitis vocare, cum magno dedecore inde abièrunt, & qui praecipuus inter illos erat, Dei iudicio subitanea & impropria morte extinctus est.

Defertur apud Pontificem.

Examinantur scripta eius.

Pontifex pro eo fert sententiam.

Venit quandoque Bernardinus in oppidum quoddam, viditque hominem tabulas lusorias conficientem. Sciscitabatur igitur ex eo, calleret ne aliam artem, qua sibi victum pararet? Illo negante, ait ad eum: Si vis facere quod dicturus sum, habebis vnde te sustentent. Ego verò, inquit ille, faciam equidem ac lubens. Tum Bernardinus circino expressit circulum, atque in eo nomen IESV pinxit, sole circumdatum: deinde ait ad virum: Tu fac similiter, fili, & habebis res vitae degendae necessarias. Fecit ille, & Deo fauente, populus magno coepit studio complecti id genus nomina Iesu, plusque inde lucri accessit homini, quàm ex damnatis illis tabulis lusorijs.

Cap. 31.

Diligenter sanè Bernardinus animo suo affixerat salutarem illam doctrinam, qua Apostolus Timotheo discipulo suo proposuit, scribens in haec verba: Praedica verbum: Insuper opportune, importune: argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Ita quoque dedit operam, vt ipse quoque sic faceret. Pulchrè autem vita eius cum doctrina consentiebat, & è diuerso verba eius vitae astipulabantur. Nemo vnquam vllum ex eo potuit capere offendiculum: neque aliter docebat ore, quàm ipse opere praestaret, Christi institutionibus conuenienter se gerens, de quo scriptum est: Coepit Iesus facere & docere. Nouerat ille omni hominum generi & conditioni suos accommodare sermones, & dicere singulis quae ipsorum salutari cõduceret. Oprabat enim ille homo Dei iuuenes & senes, locupletes & inopes reuocare à peccatis, & ad veram salutis aeternae semitam perducere. Ea causa tam fuit celebre toto orbe nomen eius, ita vt nemo non cuperet audire eum, & obtinere illi, eiusque consilium expetere. Amabant

Cap. 32. 2. Tim. 4. Efficacissima docendi generis. A. Cor. 1.

Scopus concionum eius.

bant eum omnes, & venerabantur, tollebantque supra sidera, tanta cum reuerentia sermones eius excipientes, ac si diuina essent oracula. Et ille quidem in vinea Domini strenue laborans, studebat prodesse omnibus, tempusque suum cum multo lucro prope ac sancte traducere. Inde fiebat, vt semper quippiam boni actitaret, nunquam otiose dederet: sed vel componeret sermones, vel libros scriberet, quoties ei licebat esse scriba. Eam ob rem post absolutas nocturnas preces, quas Marutinas vocant, non solebat somnum capere, tamen si vtr plurimum primus ante omnes ad illas preces accedebat. Post gallicinium cum Sancto Petro lugebat peccata hominum, & mane orto sole, cum Magdalena querebat resurgentem de sepulchro Saluatorem. Quotidie vna hora sua vacabat deuotioni: atque interim nulli patebat ad eum accessus, nec regi, nec principi, nec vlli quantumuis potenti dynastae: sed cogebantur expectare omnes, donec satisfecisset deuotioni suae. Inde sumebat corpori necessaria: ijs perceptis, omnium expectationi faciebat satis. Est hodieque Senis bibliotheca arctius custodita, in qua feruantur codices, quorum magnam partem Bernardinus intra duos aut tres annos sua conscripsit manu, vt accepi ab illis, qui eos viderunt. Vnde potest animaduerti, quae diligens & sedulus ille fuerit.

Certa hora soli Deo, & sibi vacat.

Cap. 33. Egregia humilitas eius

Vitia palam seueriter castigat.

Cap. 34.

Nauta cui iustam similitudinem humanitas

Magno miraculo pedibus calcantibus aquas

Cap. 35. Trium ciuitatum recusantibus Episcopatum

Humilitas, omnium virtutum decus & ornamentum, spiritalisque structura firmum fundamentum, lapisque angularis Deo nos coniungens, adeo sibi Bernardinum deuinxerat, suoque seruitio subdiderat, vt de seipso prorsus nihil sentiret, sed plane contemneret atque odio haberet. Mores eius, actus & verba omnino simplicia & humilia erant. Omnibus se gratia & virtutibus inferiorem existimabat. Non suauitate sapientia, sed semper petebat consilium etiam ab illis, qui eo inferiores erant. Nullum praese ferebat suo incessu animi tumorem aut turgidum pectus. Non tollebat in sublimi oculos, non iactabat eruditionem & nobilitatem suam: sed ibat manure summisso capite, eaque simplicitate & comitate, ac si rudis & imperitus quispiam esset, vasque inane, parum gratiae nihilque scientiae continens. Et talis quidem habebatur ab ijs, qui eum non norant. Tam vero erat sermone potens & efficax, tam naturapatiens, vt flagitia palam admodum seuerè reprehenderet: sed cum esset priuatum, neminem nisi blanditer & comiter obiurgare vellet. Et si autem multa eius humanitas & humilitas omnibus perspecta erat, magis tamen innotuit eo illustri, quod iam referemus, miraculo.

Exierat quandoque vir sanctus cum fratre, vt Mantuae concionaretur. Transmittenda autem ei erat aqua, urbem illam attingens. Rogauit nauam quendam, vt causa Dei ipsum traduceret. Nauta mercedem à Deo expectandam negligens, nauulum exegit, existimans illum latenter sub cucullo habere loculos nummis refertos, vt quidam solebant ex illis, quos Conuentuales vocant. Bernardinus ait, se Dei amore facultates suas omnes contempsisse, iterumque orat, vt pro Dei amore ipsum cum socio transuehat, eadem hora in vrbe illa concionem habiturum, recusat nauta, & dicit: Etiam si omittere tibi concio sit, ego te in nauim meam non recipiam, nisi nauulo persoluto. Sentiens vir Dei non posse se hac via trajicere, in urbem, bene confidens Domino, qui humiles & timentes se custodit, qui imperat ventis & aquis, qui sedare nouit tempestates omnes, & super mare graditur, sic compellat socium suum: Frater mi, satis ne fides Domino? Respondet ille: Plane pater. Et Bernardinus: Potes, inquit, imitari, quod me facere videris? Illo dicente, se posse: Bernardinus palliolum suum expandit super aquas, primusque ipse calcantibus illud, socius sequitur, atque ita ambo flexis genibus, oculis & manibus in caelum sublatis, diuinam iugiter implorantes opem, in alteram aquarum partem sine villo metu & cura incolumes euasere, cum nauis necdum medium esset emensa spacium. Cernentes id tum qui in nauicrant, tum qui stabant in littore, alra voce pariter implorabant Dei misericordiam, tam insigni miraculo obstupefacti. Postquam autem terram attigit Bernardinus, nulla visus est aspersus aqua, nec pallium inadafactum fuit. Hoc ego miraculum didici a quodam sene presbytero, cui in iuuentute sua cum Bernardino magna intercesserat consuetudo & familiaritas, qui cum suis oculis ita, vt diximus, viderat & quas transmittentem.

Fama autem virtutum eius, magis magisque sese in regiones omnes diffundente, tres celeberrimae Italiae ciuitates eum sibi Episcopum obnixè petierunt, Sena, Ferrara, & Vrbinum, non mediocriter eo nomine instantes apud Eugenium eius nominis quartum Pontificem. Sed Christi seruus, qui temporaria omnia & ambitionem omnem eius amore

amore respuebat, malens cum pauperibus penuriam perpeti, quam cum multa iucunditate & dignitate inter opulentos antistites & optimates efferi & honorari, vt posset maiori fide reddere Deo vota sua, & quae illi debebat: apud Pontificem Eugenium quanta potuit maxima cura, humilitate, studio se excusauit, plane inidoneum se existimans & asserens, qui tot curis obnoxiam susciperet functionem: ostendens etiam multo Deo gratius esse toto orbe homines ad eum conuertere, quam intra vnus Episcopi dioecesim praedicare: denique adiungens, se hac ratione frustratum iri lucris suis, & animas hominum salute sua. Instante autem Pontifice, & compellere eum volente, mitramque suis manibus in eius caput imponente, vir sanctus summa contentione rogauit eum, ne sineret hac occasione se impediri à concionandi munere, & multis Domino animabus lucrandis. Eius verbis valde aedificatus Pontifex, cum à sedimissit.

Interrogatus aliquando fuit Franciscanus quidam egregie doctus & celebris ecclesiastes, quid causae esset, cur non eam sermones eius vim & energiam haberent in populo, quam Bernardini, quem ipse doctrina & eloquentia superaret? Respondit ille: Ego comparari possum carboni calido, sed non ignito, cui si alij carbones apponantur, ignem non concipiunt. At Bernardinus similis est carboni ardenti, diuino inflammatus spiritu: cui carboni si alij frigidi admoueantur, ignem ab illo colligent & incalescunt. Rogauit quandoque religiosus quidam Bernardinum, quo pacto vitam spiritualem ad felicem posset exitum perducere & promouere, semper maiora virtutum capiendo incrementa. Ei autem Bernardinus illico sic respondit, vt se coram illo pronum humi prosterneret: hoc ipso id significare volens, si vellet ad fastigium & perfectionem vitae spiritualis pertingere, necessariò collocandum esse in terra solidum & firmum sanctae humilitatis fundamentum. Eiusmodi sermonibus solentille vnicuique admodum benignè & placidè satisfacere pro cuiusque desiderio, Christi paruulos suauissimis pascens exhortationibus, vt solent matres nutrire infantes suos lacte vberum suorum.

Frater quidam sciscitabatur ex eo, qua ratione consequi posset, vt apud populum eius fructuosae essent conciones, multasque Domino animas lucrificeret? Cui Bernardinus, Ante omnia, inquit, opera tua queras laudem & honorem, in fraterna dilectione perseverans: priusque facias opere, quod populum docere vis. Ita fiet, vt spiritus sanctus doceat te intus omnem veritatem, quae tibi & populo sit necessaria, detque tibi os & sermonem, cui non possint resistere aduersarij tui. Hoc salutare consilium vir sanctus in seipso expresserat, vt potest aduerri ex supra dictis, & postdicendis.

Quemadmodum autem spiritus sanctus dona sua spiritalia ei inuisibiliter insuderit, eique illapsus, ignito ardore suo linguam eius facundam & disertam reddiderit, miraculum subiectum luculenter demonstrabit. Volebat ille in quodam Ecclesiae Concilio generali Graecos, qui ei intererant, veram salutis & veritatis viam docere: sed magno animi dolore cruciabatur, quod illorum non calleret idioma. Secum autem cogitans admiranda DEI opera, & vt ille suis Apostolis contulerit, vt possent omnium gentium linguis loqui: obnixè rogabat eum, largiretur Graecis intelligentiam eorum, quae dicturus esset ad illos. Mox feruenti spiritu multum in Deum fiducia fretus, ascendit suggestum, Graecisque concionatus est, de Catholica fide Graecos summo studio erudiens, ita vt mirarentur omnes, dicerentque eum non minus probe nosse Graecè, quam si in Graecia natus esset. Sed Deus mouebat linguam eius, & loquebatur per eum. Cum enim à suggestu descendisset, & omnes laudarent eius Graecè dicendi facultatem & copiam: ille Deo soli honorem omnem tribuens, mansit expers Graecae linguae, vt antea fuerat.

Omnes mundi huius opes plane pro nihilo putabat. Si ei testamento legata essent magnae elemosinae, quibus cenobia sua extrueret, pecuniam eiusmodi nec aspicere, nec contrectare, nec conseruare volebat. Concionabatur aliquando Mediolani praesente Duce, in eiusque arrogantiam seuerè & fidenter admodum inuehebatur, quod eius literae ita acciperentur, vt propemodum diuinus quidam cultus eis impendi videretur. Hortabatur autem populum, vt mundum & eius inane gloriā nihil penderet. Dux vero id sentiens, grauissimè in illum commoueti coepit, atque nisi ab eiusmodi sermonibus abstineret, se omni suppliciorum

Cap. 36.

Cuiusdam magni Theologi sententia de Bernardino

Ad culmen perfectionis vt pertingatur.

Cap. 37.

Cap. 38.

Actor. 2.

Concionatur Graecè ad Graecos, cum nesciret Graecè.

Cap. 39.

Contemnit minas. genere excruciatum illum è medio sublatum. At Bernardinus ea re mirificè exhibitus, retulit ad populum quid Princeps ipsi minatus esset, orauitque ne ipsum defendendum susciperent, paratum se dicens ad perferendum pro veritate martyrium: ut suscipere palam illum morem reprehendit. Ea sancti viri constantia fractus & perterritus Princeps, non ausus fuit vllas porro minas ei intètare. Aderat tum illi Principi quidam non bonus consultor, qui diceret ei: Si vis Bernardinum corrumpere, mitte illi poculum nummis aureis plenum: quos si receperit, poteris dicere populo, docere Bernardinum amplectendam paupertatem, & opes contemnendas: sed illum tamen id non præstare, quippe qui multam à te pecuniam acceperit. Placuit summoperè id cõsiliu Principi. Itaque exploraturus, num opere faceret, quod verbo doceret Bernardinus, misit ei poculum, in quo inerant aurei nummi, quos ducatos vocant, quingenti. Affertur à nuncijs Ducis pecunia illa Bernardino, aiunt ex deuotione eam miti à Principe, vt vtatur ea ad res necessarias sibi comparandas, et prout libitum sibi fuerit. Bernardinus verò noluit eam recipere, iussitque dici Principi, se ea opus non habere. Refertur ergo pecunia ad principem, sed rursus versutus ille consultor instigatum, vt denuò eam mittat Bernardino, mandetque, vt si ad priuatos eam accommodare nolit, conferat in fratrum suorum vsus, & ad monasterij structuras. Redeunt cum aureis nuncijs ad Bernardinum, explicant mandata Ducis. Ille respuit planè. Aiunt illi: Quid ergo his faciemus, quando Princeps iussit ne ad ipsum illos reportemus? Tum Bernardinus: Si ita, inquit, se res habet, & mihi pecunias hac licet vti pro meo arbitrati, sequamini me præcuntem. Ducit ergo eos ad carceres Senenses, quibus tenebantur ære alieno pressi: rogar ex singulis quantum debeant, iubet tantundem illis numerari è pecunia Ducis. Id cum factum esset, omnes liberati sunt, demptis duobus, ad quos redimendos pecunia non sufficiebat. Tum illi miseri coepere lachrymas fundere, Bernardini amplecti genua, rogare ne ipsi desisterent. Flexus ea re vir pius, motusque misericordia non sine lachrymis ait ad illos: Quæso, charissimi, ne vos animi dolor occupet. En ego polliceor vobis me daturum operam, vt liberi hinc recedatis, quod si non possim, me locum vestrum subiturum. Id vbi plebs resciauit, plerique multa permoti misericordia, captiuos illos è custodia dimiserunt. Dux autem videns non redire pecuniam suam, ait ad aulicos suos: Frater iste dicit se pecuniam ducere pro nihilo, at re ipsa aliud testatur. Nuncijs autem cum reuertissent, vt Duci referrent quo pacto illi aurei à Bernardino expensi essent, omnem de Sancto viro malam suspensionem, odium & inuidiam prorsus à se reiecit, mundi que contemptorem & laudauit egregiè, & maiori deinde reuerentia profecutus est.

Cap. 40. Admiranda eius patientia. Quicquid molestiæ, incommodi, penuriæ sancto viro accidisset, tranquillo animo placidè ferebat, semper laudans Deum & illi gratias agens. Aduersa correptus valetudine adeò se patientem exhibuit, vt ægrè posset animaduerti, sanusne an ægrotus esset. Laborauit quandoque dysenteria ad annos quatuordecim, nec tamen idcirco desijt prædicare verbum Dei. Postea consulente Pontifice Eugenio, factus est Vicarius generalis fratrum de Obseruantia in locis Cismontanis, instituentem eum reuerendissimo in Christo patre, fratrum Minorum Ministro generali, & Pontifice Eugenio suis literis confirmante. Atque ita primus ille declaratus est Vicarius generalis fratrum de Obseruantia, cuius ipse author fuerat. In gubernandis autem & visitandis fratribus & sororibus, eius curæ commissis, multa vtebatur prudètia, sicque se gerebat, vt laude non mediocri dignus haberetur, creuitque, in dies sub illius signis grex ille spiritualis. Nolim ego hinc tacitus præterire facinus eximium, ab illo Aretij diuina prouidentia perpetratum. Extra moenia vrbs eius fons antiquus fuit, iam olim temporibus illis, quibus idololatria regnabat, impuris dæmonibus dicatus. Solebant eò ciues Aretini & alij circumquaq; vicini tanquam ad oraculum Apollinis confluere, respõsa petentes ad occultas quæstiones suas, & morborum suorum curationes. Id verò animaduertens Bernardinus, verus Christianæ religionis cultor & amator, aduersus hunc dæmonum cultum fortissimè sese erexit, & primò quidem concione ad populum habita & absoluta, magnoperè omnium confirmatis animis, hortatus est eos sequi se ad demolendam impurissimam dæmonum habitationem, prorsusque abolendam. Mox verò arrepta securi vel malleo, cum populo egressus est ad fontem: cumque ad sanum dæmonis peruenisset, primus ipse ictibus coepit cõtundere, euertitque aram, & fontem lapidibus penitus obturauit. Eodem autè loco plebs insignem condidit ædem in sanctissimæ Virginis Mariæ honorem, quæ illic quodidiana.

Tentatur eius integritas. cõsiliu Principi. Itaque exploraturus, num opere faceret, quod verbo doceret Bernardinus, misit ei poculum, in quo inerant aurei nummi, quos ducatos vocant, quingenti. Affertur à nuncijs Ducis pecunia illa Bernardino, aiunt ex deuotione eam miti à Principe, vt vtatur ea ad res necessarias sibi comparandas, et prout libitum sibi fuerit. Bernardinus verò noluit eam recipere, iussitque dici Principi, se ea opus non habere. Refertur ergo pecunia ad principem, sed rursus versutus ille consultor instigatum, vt denuò eam mittat Bernardino, mandetque, vt si ad priuatos eam accommodare nolit, conferat in fratrum suorum vsus, & ad monasterij structuras. Redeunt cum aureis nuncijs ad Bernardinum, explicant mandata Ducis. Ille respuit planè. Aiunt illi: Quid ergo his faciemus, quando Princeps iussit ne ad ipsum illos reportemus? Tum Bernardinus: Si ita, inquit, se res habet, & mihi pecunias hac licet vti pro meo arbitrati, sequamini me præcuntem. Ducit ergo eos ad carceres Senenses, quibus tenebantur ære alieno pressi: rogar ex singulis quantum debeant, iubet tantundem illis numerari è pecunia Ducis. Id cum factum esset, omnes liberati sunt, demptis duobus, ad quos redimendos pecunia non sufficiebat. Tum illi miseri coepere lachrymas fundere, Bernardini amplecti genua, rogare ne ipsi desisterent. Flexus ea re vir pius, motusque misericordia non sine lachrymis ait ad illos: Quæso, charissimi, ne vos animi dolor occupet. En ego polliceor vobis me daturum operam, vt liberi hinc recedatis, quod si non possim, me locum vestrum subiturum. Id vbi plebs resciauit, plerique multa permoti misericordia, captiuos illos è custodia dimiserunt. Dux autem videns non redire pecuniam suam, ait ad aulicos suos: Frater iste dicit se pecuniam ducere pro nihilo, at re ipsa aliud testatur. Nuncijs autem cum reuertissent, vt Duci referrent quo pacto illi aurei à Bernardino expensi essent, omnem de Sancto viro malam suspensionem, odium & inuidiam prorsus à se reiecit, mundi que contemptorem & laudauit egregiè, & maiori deinde reuerentia profecutus est.

Refpuit magnam summam. Respuit magnam summam. Respuit magnam summam.

Redimit ea captiuos. Redimit ea captiuos. Redimit ea captiuos.

Vide eximiam eius charitatem. Vide eximiam eius charitatem. Vide eximiam eius charitatem.

Fons dæmonibus dicatus. Fons dæmonibus dicatus. Fons dæmonibus dicatus.

Eum vir sætus prorsus destruit. Eum vir sætus prorsus destruit. Eum vir sætus prorsus destruit.

die magna edit miracula: roganteque Bernardino, Eugenius Papa quotannis in Natiuitate eiusdem Virginis magnas illi condonationes siue indulgentias contulit.

Referam hoc loco aliud quiddam memorabile. Concionante aliquando Bernardino Cap. 41. Mediolani, peracta concione venit ad eum quidam egregiè strenuus miles, Christophorus nomine, qui Mediolanensi principi duodecim equis militarem nauabat operam: petijtque ab eodem sancto viro, quid ipsius saluti existimaret conducibilis, vitamine sectari religiosam & monasticam, vel suo more fidum Principi exhibere ministerium. Ait autem ad eum Bernardinus: Præstat, mi Domine, longèque magis expedit saluti animæ tuæ, seruire summo regum regi, quàm mortali principi. Ijs verbis Christi spiritus compunxit illum nobilis viri pectus, idque adeò permouit, vt ad sancti viri pedes aduolutus, obnixè rogaret ab illo se recipi in Franciscanorum sodalitate. Examinauit autem vir sanctus eius vitam, proposuitque, ei, deinceps viuendum esse in paupertate, castitate & obedientia, in ieiunijs, in pœnitentia, multisque corpori incommodis & molestijs. Ad ea verò se promptissimum illo offerente, illud ex Euangelio attulit Bernardino: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo: & veni sequere me. Id quoque vir nobilis se ait libentissimè facturum. Tum Bernardinus manus suas eius vertici imponens: Abi, inquit, & quod dicit, re ipsa confirma: Nam Dei gratia quandoque eris Christi deuotus & fidus miles atque minister. Cum autem Bernardino eum vestiret habitu monastico, ex contactu manuum eius, quas illius capiti imposuerat, tantum intus & foris sensit ardorem & deuotionem, ac si manus & brachia eius vsque ad cor igni liquefacta diffuserent, sicut ipse testatus est. Fuit verò idem vir nobilis etiam tum, cum militiæ daret operam, moribus honestis & corpore castissimus: nunquam lusit aleam, nunquam per Deum aut sanctos eius temerè iurauit, quem admodum ipse de se indicauit quibusdam familiaribus amicis suis, qui hæc scripto prodiderunt.

Signa admiranda & præclara miracula, à Bernardino quotidie patrata, eximia eius declarabant sanctitatè & concionum veritatem. Ex ijs quædam annotabo, ommissis plurimis, ob nimiam vitandam prolixitatem. Fecit quandoque sermonem apud Ratinos, & populo ad eum audiendum concurrente, vir quidam, Ioanes Antonij dictus, filiam habens anniculam, in cuius corpore duo erant sæua vulnera, omnem chirurgorum operam eludentia: ex altero enim erumpibat flatus ex vberè, & per alterum viscebantur intestina: eam ipsam filiolam post concionem attulit cum vxore sua ad cœnobium Franciscanorum, quod est in vrbe illa, vbi sum Bernardino hospitium habebat: proidentesque ambo in genua, filiolam coram Bernardino deponunt, vulnera & miseriam eius illi ostendunt, orantes summoperè eius vt miseretur, & feruentibus precibus suis eam sanet. At vir sanctus dolens vicem infantulæ & afflictorum parentum eius, oculis sursum placidè erectis, cruce signat infantulam, aitque parentibus eius, vt benè fidant Deo: fore enim, vt Dominus ei propitijs fiat. Quod etiam ita enenit, nã postridiè manè incolumis apparuit, solis vulnerum cicatricibus in corpore remanentibus. Itaque gratias illi egerunt Deo & sancto Bernardino. Crucis signo sanatur puellam miseriam.

In ciuitate Prateni tota Quadagesima gratissimas ad populum habuit conciones, iamque ad Pascha aliò volebat proficisci, docturus verbum Dei. Ecce autem totius operam Pratenis ciues frequentissimo numero veniunt ad eum præ singulari erga illum amore & deuotione, vt vltimam eius percipiant benedictionem: adeo verò cingunt illum vndique, vt extra vrbs portas non posset egredi. Ita ergo intra extimam & intimam portam cõcluso illo, bos quidam indomitus, tanta populi multitudine exterritus, prostratus è stabulo, & ad portam contedens, multos pedibus & cornibus humi prosternit. In ijs autem adolescentem Nicolaum Laurentij tam ferociter inuasit & cornibus appetijt atque contudit, vt pro mortuo è terra sublatus sit. Repentè existit clamor populi, adolescentem hunc à boue peremptum. Audiens id Bernardinus, multum ingemuit & ait: Quicquid boni in hac vrbe Deus effecit, tartareus dæmon hac hora corrumpere & destruere vult, motusque commiseratione accessit ad locum vir sanctus, vbi adolescentem ceu mortuum iacebat: sursumque versis luminibus, orauit Deum pro illo, crucis signum ei imprimens, dicensque ad turbam circumstantem: Deo benè fauente, sospes erit hic adolescens, tollite eum hinc. Nec secus euenit, atque ille prædixit. Nam cum inde recessisset, adolescens surrexit incolumis. Precibus & Crucis signo restituit penè exanimem.

Quando primum Romæ concionari coepit Bernardinus, Andrea mulier mira de illo referri audiuit. Habuit autè nepotem, cuius ipsa erat auia. Quinquennis fuit is puer, admodum laborans morbo regio. Auia autem eius non mediocriter confidens sancti

- viri meritis, attulit ad eum puerum hunc, orans vt Deum pro illo deprecaretur, & san-
nitatem ei obtineret. Paucis ei respondit Bernardinus: Quod tu petis à me, id præstant
homines sancti & amici Dei, at nihilominus eas tu cum proximis huius pueri cogna-
tis, & confiteamini peccata vestra. Inde reuertaris ad me, & ego Dominum rogabo pro
puero. Postquam ergo confessi fuere peccata sua Andrea & cõsanguinei pueri, postea
die redijt mulier cum puero ad Bernardinum in cœnobium Aræ cæli, vbi hospes
degebat apud Minoritas. Tum verò primùm obtulit Deo preces, Deinde Crucis signum
puerum edidit, isq; quamprimùm virtute Dei & S. Bernardini meritis perfecte reua-
luit, nec vnquam postea recidit in morbum illum.
- Cap. 45. Spoletij fœmina quædam fuit ex multa corporis ægrotatione contracta, ita vt nec
manu possit cibum in os inferre: atq; interdum tam immanes sentiebat corporis cru-
ciatus, vt furore aut infania correpta videretur. Ea ergo ad Bernardinum se contulit,
à quo signo Crucis munita, repente conualuit, & per se à terra surrexit. Præbuit ea res
occasionem laudandi Deum Spoletinis vniuersis.
- Cap. 46. Aretij aliquando tota Quadragesima prædicante Bernardino, & populum docete
de ijs, quæ ad illorum salutem æternam pertinerent, contigit vt quodam die sermonem
habere vellet in æde sanctissimæ matris Dei, quæ est extra vrbis portam, sed ob nimium
populi concursum cogere in cœmeterio sub dio concionari. Vbi cū in media iā ver-
saretur concione, largissimi è cælo lapsi imbres populum cõegerunt sub tectum con-
fugere, illo solo in suggestu remanente. Hortabatur ergo plebem, vt vnâ secum roga-
rēt Dominum, quò posset inchoatum absolueret sermonem. Cumque versus calum
Crucis signum expressisset, mox pluuia repressa est, redijtque plebs ad audiendum eū.
At postquam sermonem pertexuit, & populus in oppidum reuersus fuit, confestim
magna pluuie vis ruit è cælo, tanquam si vrnis aquæ effunderentur. Aiebant tum ho-
mines, sancti viri meritis frenatos fuisse imbres, donec dicens finem fecisset.
- Cap. 47. In ciuitate Aquila vicus est, qui S. Crucis dicitur, in eoque locus quidam S. Mariæ ap-
pellatur. In eo concionem quandoque pijsimam habuit Bernardinus de illa sin-
gulari Virgine & Domina nostra coram Dynastis quibusdam & Principibus & Ducibus,
ingentiq; populi turba. Intererat huic concioni etiam Alphonfus Aragonensis
& Siciliae rex. Thema huius sermonis sibi proposuerat vir sanctus in honorem ma-
tris Dei verba illa ex 12. capite Apocalypsis Ioannis Euangelistæ: Signum magnum ap-
paruit in cælo: mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stel-
larum duodecim. Quæ ille verba aptissimè accommodauit sensu spiritali ad sacratissimam
Virginem, multa eam prædicatione efferens, & duodecim stellas interpretans
totidem principales virtutes & charismata, quibus illa ornata fuit. Cumque primam
stellam exponeret eius virginem & immaculatam puritatem, sole ardentissimo &
radiantissimo visa est supra caput Bernardini stella mirè elegans & luculenta, quæ et-
iam solis splendorem superaret. Ea conspecta, valde territus est populus, nesciens quid
portenderet. Videbant enim illam suos radios in sancti viri faciem vibrare, adeò vil-
le splendore videretur. Tandem non absq; magna plebis admiratione euauit. Fuit au-
tem illa signum illud magnum, quod apparuit in cælo Christi Iesu mater Maria, ines-
tabili charitate resplendens, indicare volens hunc sanctum Dei hominem, suumq; pe-
culiare ministerium, totius religionis & spiritalis vitæ exemplar esse, & vas atq; spe-
culum virtutum omnium: qui paulò post in ea vrbe diem esset clausurus extremum,
& in æterna beatitudine sublimiter coronandus & exaltandus foret: quod quidem et-
iam sic euenit, vt post dicturi sumus.
- Cap. 48. Ea tempestate Sigismundus electus Romanorum Imperator, vt à Pontifice coro-
nam acciperet, Romam profectus est. Cumq; venisset Senas, vbi tum erat Bernardi-
nus, summo tenebatur desiderio eius videndi, & cum illo amicitiam contrahendi,
quippe de cuius sanctitate permulta accepisset. Itaq; quotidie inuisebat eum, aut eius
audiebat concionem, vel Missam, vel ad se illum euocabat. Quòd si diem vnum sine
illo fuisset, eum sibi perdidisse videbatur. Fuit autem idem rex à Senensibus honorifi-
centissimè acceptus, mansitq; illic ad nouem menses perpetuos, quòd necdum inter
Pontificem & ipsum omnia satis transacta essent. Sed præter alios magnos Principes
& Dynastas, etiam ipsi Senenses suos ad Pontificem legatos miserunt, summoq; studio
effecerunt apud illum, vt certum præstitueret diè, quo vellet ipse Sigismundum electum ceu
legitimum Romanorū Imperatorem coronare. Atq; eo nuncio percepto, Sigismundus
Romam abiit, assumpto secum Bernardino, quo mirificè delectabatur. Cū autè ab Aquila
exiret cum Sigismundo Bernardinus, quidam tector vidit eum ex tecto per vicum e-
qui.

Item pueri
regio mor-
bo afflicti.

Miraculum

Cap. 46.

Signo Cru-
cis coeret
imbrem.

Cap. 47.

In nobilitate

Stella illu-
stris visitur
supra caput
eius concio
nantis.

Cap. 48.

Sigismun-
dus Impera-
tor quanti-
illum fece-
rit.

- quitantem, altaq; voce clamitans & sanctum virum irridens. Quònam, inquit, iter habet
nofter Pontifex? Vix autem ea prolocutus, magno flate vento, decidit à tecto in terram. Vt in ir-
risorem san-
cti viri.
- non mediocriter quassato & læso corpore. Ad se autem reuersus, agnouit culpam suam,
inbensq; se apportari ad Bernardinum, rogauit eum vt Cruce se consignaret. Fecit id
vir pius, & statim abiit in columis tectorum ille.
- Postquam coronatus fuit Sigismundus Imperator, Bernardinus Senas redijt, mul-
rosq; composuit pios libros, Christianis omnibus vtilis & salutares. Fuerat ille à pue-
ro in bonis operibus educatus, semperq; virtutum studiosus in finem vsq; permanfit.
Nunquam auerit pedem extra vias rectas, nec à primo tepuit proposito: porrò supra
quàm dici queat semper in id animum intendit, vt corporis & animæ puritatem inte-
gram conseruaret. Itaque cùm in vrbibus concionaretur, ferre non potuit, vt viri &
fœminæ inter se pariter considerent, ne qua libidini præberetur occasio: sed sedere co-
gebantur separatim, atque inter vtrosq; ingens suspendebatur tapetum, ne alij alios
respicerent, sed ad sermonem animos attentiores adhiberent. Vide zelum
castitatis.
- Concionabatur aliquando vir sanctus apud Senenses, sedebantque hinc in modum
seuicti viri ac mulieres, eum auscultantes: at tamen quidam lasciuus adolescens illo
inuito stabat tali loco, qui esset fœminis oppositus, vt vel animo suas expleret libidi-
nes. Sensit id vir Dei, hortatusq; eum est, vt assideret inter mares. At ille contempsit
hoc, mansitque confidenter in loco suo. Eum contemptum optimæ institutionis suæ
non ferens vir sanctus, ait palam ad eum: Ecce ego dico tibi, adolescens, qui isthic stas
impudenter & audacter, auratis indutus vestibus, non parum vereri me mala morte
teperiturum. Idque sic accidit, quando postea ob sua flagitia & maleficia tanquam la-
sciuo ad-
tro apud Anconam capite plexus est. lefcanti.
- Fœmina quædam insanabili laborans morbo, præ magna erga S. Bernardinum de-
uotione cupiebat tangere vestes eius, sperans se earum contactu sanatum iri. Expecta-
bar igitur eum clam loco quodam, quo erat transiturus: vidensque illum, mox se sub-
misit ad pedes eius, volens tangere extremam oram cuculli eius. At vir Dei, qui nullam
vnquam fœminam ad se propius accedere pateretur, nec cum vlla fœmina, dempta
confessione, solus colloqueretur, primò equidem turbatus fuit eius inopinato tactu,
sed comperta eximia fidei eius deuotione, tulit moderatè: moxque illa mulier sic re-
stituta est, ac si nunquam malè habuisset. Insigne mi-
raculum.
- Apud Perusinos certis temporibus ludi quidam execrabiles quotannis ab armatis
hominibus exercebantur. Communiebant se ciues, eo ludo inter se congressuri, armis
loricis, thoracibus ferreis, galeis, diuersisque alijs rebus, nec pauci in eiusmodi confi-
du moriebantur, poenas daturi sempiternas. Vbi Perusiam venit S. Bernardinus, dete-
statur hoc exitiale certamen, curauitq; omne genus armorum, quibus in illo vti cõ-
sueuerant, profusus conterendum atque conscindendum: & ex consensu publico con-
stituit, magnis propositis poenis in inmorigeros, ne deinceps in ea vrbe eiusmodi sa-
tanica certamina fierent. In eadem vrbe alio tempore acerbissima inter ciues extitit
discordia. Eam animaduertens Bernardinus, maximopere hortabatur populum ad
mutuam pacem, ita dicens: Dominus Deus videns diffensionem vestram, quam ille
valde odit, me vt angelum suum misit ad vos, vt annunciem in terris pacem homini-
bus bonæ voluntatis. Deinde quatuor ad illos habuit conciones, quibus ad animorum
suauissimam consensionem eos incitabat, in vltima concione eiusmodi vtrens ver-
bis: Quotquot bona sunt præditi voluntate, & cum proximis suis pacifici degere cu-
piunt, ad latus dextrum se conferant: ceteri qui dictis nolunt parere meis, ad sinistram
transseant. Tum verò plebs omnis Deo volente ad dextram se recepit: vnus solus no-
bilis & præpotens adolescens cum famulis suis mansit in parte sinistra, acerbè mussi-
tans aduersus virum Dei, & eius salutares admonitiones floccipendens. Eius animum
malè obstinatum & peruicacem superbiam cernens Bernardinus, sic eum compel-
lauit: En tu solus isthic stas, superba obstinatione tua contemnens id, quod ego verbis
Dei populo consului. Iterum ergo Dei nomine hortor te, vt proximis tuis ex animo
remittas, quicquid illi vel in te vel in familiam vnquam perperam commiserunt, re-
cedasq; hinc in partem dexteram. Quòd si mihi non obtemperaueris, certus esto non
te viuum rediturum in domum tuam. Irrisit ille sancti viri vaticinium, delirare eum
dictans, qui ei vel it adhibere fidem: nec voluit se accommodare dictis eius. Ecce au-
tem vt calcare coepit limem domus suæ, nihil veritus diuinam vltionem, morbo eum
inuadente repente extinctus fuit absq; Ecclesiæ sacramentis, cùm necdum ingressus
esset intro in aedes suas, vti ei Bernardinus antè prædixerat. Alteri ado-
lescenti præ-
dicit mortem
subitanè.
ni respicitur.

Cum

Cap. 53. Cum aliquando Romæ concionaretur vir sanctus, essetq; corporis admodum imbecilla valetudine, pia quadam matrona misit ei aromata vel confectioes, quibus spiritus suum corroboraret. Ille verò seuerus corporis sui castigator, qui illud affligere quàm fouere eiusque commodis studere mallet, nuntio aromata afferenti dixit: Ego his rebus non indigeo: sed eas in vicum, & quaras hominem ex afflictiissima valetudine decumbentem, dicasque ei verbis meis: Frater Bernardinus mittit tibi hac aromata ipsi missa, vt tuijs in nomine I E S V vtaris, teque confirmes. Mira res. simul atque gustauit æger ille aromata, è lecto sanus surrexit. Nimia prolixitate onerosus erat, si cuncta eius miracula singularim enumerare velim, quæ tamen populo circumstante sunt notissima, certisque testimonijs confirmata. Neque enim ille vnquam, donec in viuus erat, aut ab operibus bonis, aut à miraculis patrands otiosus fuit.

Cap. 54. Postquam autem Deo visum fuit laboribus eius finem imponere, extremo anno vitæ illius hanc ei adspirauit cogitationem, vt inuiseret patriam suam, ciuesq; & sodales suos, eorumq; animos excitaret ad amandum Deum, & eius mandata seruanda. Venit ergo Massenam, vbi natus fuerat, sicut supra dictum est, & tora Quadragesima illic docens è suggestu verbum Dei, cum multo labore, nihil sibi parcens, populum caelesti manna satiavit, & sitim eius poru salutis expleuit, spiritalibusque eos consolationibus abundè refecit. Factum autem tunc ibi diuinitus est singulare quoddam miraculum, vt sempiterna apud illos Bernardini memoria conseruaretur. Cum enim aliquando prædicasset populo, repeteretque hospitium suum, Hispanus quidam lepra admodum horridus & deformis ei obuiam venit, visendi eius cupidus. Ciues autem molestè ferebant illum hominem ire per oppidi sui plateas: itaque bonis verbis extra urbem eum educebant. At ille postridiè clàm rursus venit in urbem, rogauitque humiliter Bernardinum, vt calceos ipsi daret, quibus pedes tegeret, cogebatur enim præ inopia ire nudis pedibus, qui valdè intumuerant & morbidi erant. Motus misericordia erga miserum hominem vir sanctus, dedit ei calceos suos, à suis pedibus detractos, verum discipulum & legitimum filium sese hocius declarans patris sui Francisci, qui se nudauit, vt pauperem militem vestiret: quod quidem etiam in alijs sæpè fecit similiter, cum sancto Martino libenter de sua paupertate impertiens alijs. Larga enim miseratio erga inopes & calamitosos homines ab infantia creuerat cum illo. Sed audi iam, quid leproso contigerit. Cum illis calceis suos induisset pedes, mox ab oppido egressus est, parumque progressus, sensit calceos plenos calculis vel silicibus, quibus faucij pedes eius attererentur. Soluens ergo illos à pedibus, expurgare voluit, & ecce videt eos plenos tanquam piscium squamis, pedesque suos vsque ad genua sanatos. Impensè igitur laudans Deum, iucundissimo animo ire perexit, calceis ad pedes alligatis rursusque paruo emenso via spatium, videbatur sibi calceos arena & lapillis refertos habere, ijsque pedes compungi. Denudè ergo exiit calceos, cernit squamas, vt antea, seque vsque ad renes curatum. Vberiori inde concepto gaudio, adiungit calceos pedibus, lætabundus & D E O gratias agens, sanctique Bernardini meritis se commendans, cœptum iter prosequitur. O Deus sempiternæ & immortalis, quisnam possit satis esse tuis enumerandis beneficijs! Tertio cogitur vir ille post breue itineris spatium detrahare sibi calceos, & excutere squamas. Tum verò sensit se integra sanitate positum, atque inde incredibilis lætitia affectus, redijt ad urbem, totoque pectore ingentes Bernardino gratias egit, quod eius meritis à lepra repurgatus esset. Audiens hoc seruus Christi Bernardinus, D E O concedens honorem, eius inexhaustæ misericordiæ & bonitati gratias egit, præcepitque homini restituto, vt Deum in eius operibus laude & prædicatione efferret, nec cuiquam vnquam, dum ipse viueret, hoc miraculum indicaret.

Cap. 55. Postcæ vir Dei reuersus est Senas, habuitque conciones feruentes, præsertim de iustitia & bona politia eius ciuitatis: & cum benè precatus esset eis in virtute Dei, eis valedixit, sciens se deinceps nunquam apud illos concionaturum. Postera luce cœpit proficisci ad regnum Neapolitanum: veniensque ad Reatinos, diuini illos panis sermonibus, ijsque itidem benè precatus, inde recessit, peruenitque ad aliam urbem, in qua postremò concionatus est manè sexta feria ante Christi Ascensionem. Ibi, inquam, mellitissimi eius sermones finem habuère. Dicebat enim ille, molestum cursum & graues labores suos iam consummatos esse: satisque nôrat ex Sancti spiritus reuelatione, ocyus se à terra emigraturum. Abijt autem ex eo loco asello subuectus, & cum

Cap. 56. Morte eius non mediocriter moerebant fratres, acerbè lugentes quòd se destitutos cernerent suauissima præsentia eius: nec minùs tamen se cõsolabantur, quòd tam sanctè obijssè eum cernerent. Preparabant autem res necessarias corpori eius sepeliendo, illud pro veteri more lauabant, alio eum cucullo induebant, vestem verò, qua solebat vri, mittebant ad monasterium de Capriola, quod est extra Senas, vbi eius libri & alia, quibus pro magna necessitate vti consueuerat, asseruabatur: vbi etiam eius est bibliotheca, cuius codices sua manu ipse conscripsit, vt est supra commemoratum. Quo loco multa sũnt quotidie miracula in ijs, qui illic eum visitant, eius implorant opem, & vestes attingunt. Apparabatur à fratribus arca, in qua conderet corpus eius, illudque Senas ueherent. Quod vbi à non paucis animaduersum est, in vrbe proclamauerunt, sanctum virum Bernardinum suum diem obijssè. Moxque in monasterium accurerunt sine numero viri, foeminae, pueri, vt sacri eius corpus viderent & exoscularentur. Magi stratus verò vrbs Aquilæ corpus illud è fratrum manibus quamprimùm abstulerunt, extractumque ex arca, in qua iam repositum fuerat, vt Senas asportaretur, egregiè exornauerunt, & quibusdam fidei ciuibus custodiendum tradiderunt, vt postero die coram omni populo illud in templo spectandum proponerent: miseruntque ad vrbs Episcopum, rogantes eum, vt cum toto Clero suo velit interesse sancti viri exequijs. Adduxerunt inde ipso Ascensionis Dominicæ die corpus eius in Ecclesiam sanctè quàm honorificè, vbi plebs omnis collecta erat ad illud conspiciendum & deosculandum. Tot autem ecebantur illic stupenda miracula per merita & preces eius, vt de eius gloria nemo dubitare ausus esset: præpotentis Dei benignitate mirificis operibus suis satis declarante, animam serui sui admodum sublimiter apud se in cælis exaltatam.

Cap. 57. Eadem hora, qua corpus eius in æde sacra repositum fuit, priusquam Clerus ad eius exequias adueniret, puer nouem annorum, Paschalis nomine, filius Pauli Matthæi, ceterim è cõ properauit, flexisque humiliter ad extremas illius partes genibus, sic precatus est: Credo si miser, sancte pater Bernardine, te cum sanctis à Deo exaltatum. Ego miser me ipsum commendo tibi omni qua possum deuotione, orans sum misse, vt per merita tua mihi in anima & corpore opituleris. Solebat is puer cum cereis sedere præforibus templi, miserè contractus & claudus. Postquam autem has suas compleuit preces,

Cap. 58. & cum ad quandam venisset plateam, vbi magna erat populi frequentia, audissimus quidam erat pro concione illos docendi, sed virium imbecillitas id non patiebatur. Postridiè manè admodum, morbo plus plusque ingrauescente, multa instantia petijt se Aquilam vehi. Non recusabant fratres, sed ob nimium ventris fluxum non potuit illo die Aquilam peruenire: mansit autem cum fratribus in pago S. Syluestri. Domini die, morbo semper incrementa capiente, Aquilam introductus est, & magna populi deuotione & gratulatione exceptus: perductusque in S. Francisci cœnobium, cellulã accepit Ioannis Capistrani, qui tũ ob expedienda quadã negocia extra urbem egressus fuerat, & in eius lecto repositus est. Illo autem iubente, euocati sunt ad virum Dei Mediciperitissimi, quotquot haberi potuerunt, qui omnes de vita eius desperantes, acerbè filium mortis eum esse. Nulla enim ratione fluxum illum ventris coercere potuerunt. Sciens quoque vir Dei mortem sibi imminere, pridie Ascensionis Domini cum multa preparatione & deuotione sacramentis Eucharistiæ & extremæ Vnctionis se cõmunuit. Morte aduentante, cum loqui non posset, quibus potuit signis indicauit fratribus, vt ipsum è lecto in terram deponerent, ab hac lachrymarum valle recessurum. Itaque fratres à lecto in cella pauimentum asseribus stratum eum deposuerunt, vbi ille sursum erectis luminibus, spiritum suum in Dei manus commendauit, feliciterque è corpore excessit: vicesimo mensis Maij die, pridie Ascensionis Domini, anno Christi millesimo, quadringentesimo, quadagesimo quarto, cum in Vespertinis precibus fratres concinerent illam ad Magnificat Antiphonam: Pater manifestauit nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi: nunc autem pro eis rogo, non pro mundo: quia ego ad te vado, alleluia. Vixit in terris annis sex & sexaginta. Viginti duobus annis in seculo, reliquis in monastica professione degit: quadraginta multo labore Dei verbum prædicauit passim per regiones omnes, nullo vnquam tadio retardatus. Ita ergo felix illa anima, quæ semper magno arserat desiderio ex corporis huius vinculis emigrandi, & cum Christo æternum regnandi, vitæ temporaria nexibus expedita est, atque ex mundi huius inopia ad illas caelestes opes, ex hac miseria ad infinitam beatitudinẽ, ab hac morte corporis ad illam semper duraturam euolauit vitam, O virum sanctum! cuius anima paradysum obtinet, lætantibus angelis, gratulantibus archangelis, sanctis omnibus iubilantibus, virginibus denique clamantibus: Mane nobiscum in sempiternum.

Cap. 59. Miracula ex contactu vestiu eius. Aquilini non ferunt corpus eius sibi auferri.

Cap. 60. Singularis benignitas eius in leprosum.

Cap. 61. Sanatur leprosus à pedibus vsque ad genua.

Cap. 62. Mox vsque ad renes.

Cap. 63. Totus reuelat.

Cap. 64. Vltima concilio eius.

Cap. 65. & cum ad quandam venisset plateam, vbi magna erat populi frequentia, audissimus quidam erat pro concione illos docendi, sed virium imbecillitas id non patiebatur. Postridiè manè admodum, morbo plus plusque ingrauescente, multa instantia petijt se Aquilam vehi. Non recusabant fratres, sed ob nimium ventris fluxum non potuit illo die Aquilam peruenire: mansit autem cum fratribus in pago S. Syluestri. Domini die, morbo semper incrementa capiente, Aquilam introductus est, & magna populi deuotione & gratulatione exceptus: perductusque in S. Francisci cœnobium, cellulã accepit Ioannis Capistrani, qui tũ ob expedienda quadã negocia extra urbem egressus fuerat, & in eius lecto repositus est. Illo autem iubente, euocati sunt ad virum Dei Mediciperitissimi, quotquot haberi potuerunt, qui omnes de vita eius desperantes, acerbè filium mortis eum esse. Nulla enim ratione fluxum illum ventris coercere potuerunt. Sciens quoque vir Dei mortem sibi imminere, pridie Ascensionis Domini cum multa preparatione & deuotione sacramentis Eucharistiæ & extremæ Vnctionis se cõmunuit. Morte aduentante, cum loqui non posset, quibus potuit signis indicauit fratribus, vt ipsum è lecto in terram deponerent, ab hac lachrymarum valle recessurum. Itaque fratres à lecto in cella pauimentum asseribus stratum eum deposuerunt, vbi ille sursum erectis luminibus, spiritum suum in Dei manus commendauit, feliciterque è corpore excessit: vicesimo mensis Maij die, pridie Ascensionis Domini, anno Christi millesimo, quadringentesimo, quadagesimo quarto, cum in Vespertinis precibus fratres concinerent illam ad Magnificat Antiphonam: Pater manifestauit nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi: nunc autem pro eis rogo, non pro mundo: quia ego ad te vado, alleluia. Vixit in terris annis sex & sexaginta. Viginti duobus annis in seculo, reliquis in monastica professione degit: quadraginta multo labore Dei verbum prædicauit passim per regiones omnes, nullo vnquam tadio retardatus. Ita ergo felix illa anima, quæ semper magno arserat desiderio ex corporis huius vinculis emigrandi, & cum Christo æternum regnandi, vitæ temporaria nexibus expedita est, atque ex mundi huius inopia ad illas caelestes opes, ex hac miseria ad infinitam beatitudinẽ, ab hac morte corporis ad illam semper duraturam euolauit vitam, O virum sanctum! cuius anima paradysum obtinet, lætantibus angelis, gratulantibus archangelis, sanctis omnibus iubilantibus, virginibus denique clamantibus: Mane nobiscum in sempiternum.

Cap. 66. Morte eius non mediocriter moerebant fratres, acerbè lugentes quòd se destitutos cernerent suauissima præsentia eius: nec minùs tamen se cõsolabantur, quòd tam sanctè obijssè eum cernerent. Preparabant autem res necessarias corpori eius sepeliendo, illud pro veteri more lauabant, alio eum cucullo induebant, vestem verò, qua solebat vri, mittebant ad monasterium de Capriola, quod est extra Senas, vbi eius libri & alia, quibus pro magna necessitate vti consueuerat, asseruabatur: vbi etiam eius est bibliotheca, cuius codices sua manu ipse conscripsit, vt est supra commemoratum. Quo loco multa sũnt quotidie miracula in ijs, qui illic eum visitant, eius implorant opem, & vestes attingunt. Apparabatur à fratribus arca, in qua conderet corpus eius, illudque Senas ueherent. Quod vbi à non paucis animaduersum est, in vrbe proclamauerunt, sanctum virum Bernardinum suum diem obijssè. Moxque in monasterium accurerunt sine numero viri, foeminae, pueri, vt sacri eius corpus viderent & exoscularentur. Magi stratus verò vrbs Aquilæ corpus illud è fratrum manibus quamprimùm abstulerunt, extractumque ex arca, in qua iam repositum fuerat, vt Senas asportaretur, egregiè exornauerunt, & quibusdam fidei ciuibus custodiendum tradiderunt, vt postero die coram omni populo illud in templo spectandum proponerent: miseruntque ad vrbs Episcopum, rogantes eum, vt cum toto Clero suo velit interesse sancti viri exequijs. Adduxerunt inde ipso Ascensionis Dominicæ die corpus eius in Ecclesiam sanctè quàm honorificè, vbi plebs omnis collecta erat ad illud conspiciendum & deosculandum. Tot autem ecebantur illic stupenda miracula per merita & preces eius, vt de eius gloria nemo dubitare ausus esset: præpotentis Dei benignitate mirificis operibus suis satis declarante, animam serui sui admodum sublimiter apud se in cælis exaltatam.

Cap. 67. Eadem hora, qua corpus eius in æde sacra repositum fuit, priusquam Clerus ad eius exequias adueniret, puer nouem annorum, Paschalis nomine, filius Pauli Matthæi, ceterim è cõ properauit, flexisque humiliter ad extremas illius partes genibus, sic precatus est: Credo si miser, sancte pater Bernardine, te cum sanctis à Deo exaltatum. Ego miser me ipsum commendo tibi omni qua possum deuotione, orans sum misse, vt per merita tua mihi in anima & corpore opituleris. Solebat is puer cum cereis sedere præforibus templi, miserè contractus & claudus. Postquam autem has suas compleuit preces,

Cap. 68. & cum ad quandam venisset plateam, vbi magna erat populi frequentia, audissimus quidam erat pro concione illos docendi, sed virium imbecillitas id non patiebatur. Postridiè manè admodum, morbo plus plusque ingrauescente, multa instantia petijt se Aquilam vehi. Non recusabant fratres, sed ob nimium ventris fluxum non potuit illo die Aquilam peruenire: mansit autem cum fratribus in pago S. Syluestri. Domini die, morbo semper incrementa capiente, Aquilam introductus est, & magna populi deuotione & gratulatione exceptus: perductusque in S. Francisci cœnobium, cellulã accepit Ioannis Capistrani, qui tũ ob expedienda quadã negocia extra urbem egressus fuerat, & in eius lecto repositus est. Illo autem iubente, euocati sunt ad virum Dei Mediciperitissimi, quotquot haberi potuerunt, qui omnes de vita eius desperantes, acerbè filium mortis eum esse. Nulla enim ratione fluxum illum ventris coercere potuerunt. Sciens quoque vir Dei mortem sibi imminere, pridie Ascensionis Domini cum multa preparatione & deuotione sacramentis Eucharistiæ & extremæ Vnctionis se cõmunuit. Morte aduentante, cum loqui non posset, quibus potuit signis indicauit fratribus, vt ipsum è lecto in terram deponerent, ab hac lachrymarum valle recessurum. Itaque fratres à lecto in cella pauimentum asseribus stratum eum deposuerunt, vbi ille sursum erectis luminibus, spiritum suum in Dei manus commendauit, feliciterque è corpore excessit: vicesimo mensis Maij die, pridie Ascensionis Domini, anno Christi millesimo, quadringentesimo, quadagesimo quarto, cum in Vespertinis precibus fratres concinerent illam ad Magnificat Antiphonam: Pater manifestauit nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi: nunc autem pro eis rogo, non pro mundo: quia ego ad te vado, alleluia. Vixit in terris annis sex & sexaginta. Viginti duobus annis in seculo, reliquis in monastica professione degit: quadraginta multo labore Dei verbum prædicauit passim per regiones omnes, nullo vnquam tadio retardatus. Ita ergo felix illa anima, quæ semper magno arserat desiderio ex corporis huius vinculis emigrandi, & cum Christo æternum regnandi, vitæ temporaria nexibus expedita est, atque ex mundi huius inopia ad illas caelestes opes, ex hac miseria ad infinitam beatitudinẽ, ab hac morte corporis ad illam semper duraturam euolauit vitam, O virum sanctum! cuius anima paradysum obtinet, lætantibus angelis, gratulantibus archangelis, sanctis omnibus iubilantibus, virginibus denique clamantibus: Mane nobiscum in sempiternum.

Cap. 69. Miracula ex contactu vestiu eius. Aquilini non ferunt corpus eius sibi auferri.

Cap. 70. Singularis benignitas eius in leprosum.

Cap. 71. Sanatur leprosus à pedibus vsque ad genua.

Cap. 72. Mox vsque ad renes.

Cap. 73. Totus reuelat.

Cap. 74. Vltima concilio eius.

Puer contra
ctus fit fa-
nus.

Item vir
quidam.

Effectus iste
facis decla-
rat eius fan-
ditatem.

Cap. 58.

Surdoreddi-
tur auditus
& vires.

Observa re
miram.

Cap. 59.

Seditio hor-
renda Aquil-
lae.

Stupendo
sanè mira-
culo seda-
tur tumultus.

ces, confestim præter omnem expectationem, utroque pede sanctus ingressus est. Idem
rò conspicatus Antonius Bagnensis, cuius Aquilinus, à primo ortu cetractus & claudus
in corpus exanime incubuit, videbaturque ei contractus crux ipsius admodum exten-
di: mox reclusus incedit pedibus suis, nihil prorsus claudicans, populum inuitans ad bea-
ti Bernardini venerationem. Vbi autem horum miraculorum fama in vicinas vrbes
diuulgata est, grandi numero aduolârunt Aquilam iuuenes & senes, mares ac foemi-
nae, præ multo gaudio lachrymantes & dicentes: Adsis nobis S. Bernardine, & in o-
mni necessitate tuere nos. Iam autem fuit aduentantium frequentia, sese compri-
mentium, & persfrepentium atque clamantium, ut Episcopus cum clero suo agrè pos-
set diuina officia peragere. Id verò cernens oppidi magistratus, de communi senten-
tia statuit, ut sacrum corpus extra ædem Franciscanorum, quæ angusta erat, per ciui-
tatem & forum ad S. Maximini primarium templum efferretur. Sequebatur funus in-
gens hominum turba, quibus plena erat vrbs illa insignis, quæ vna est ex præcipuis eius
regionis ciuitatibus. Accendebantur faces & cerci circum corpus, cum pro se quisque
certatim vellent cohonestare funus: omnesque eius terræ homines gratias agebant
Deo pro eius ineffabili gratia, & singulari ipsi dato patrono. Continebat Clerus, iam
tabatur populus præ gaudio, inter omnes coibat pax & consensus, qui tamen ante in-
ter se acerbissimè dissenserant, ita ut septem ex primarijs eius oppidi viris trucidati es-
sent. Eam discordiam ab animis hominum aboleuit hæc incredibilis exultatio, & per
beati Bernardini merita instaurata est inter illos amicitia & mutua beneuolentia, ita
ut gratias agerent Deo, qui desolatæ ipsorum ciuitati tam fidum contulisset sequentem
& intercessorem.

Reportatum inde corpus eius est ad S. Francisci Ecclesiam, nec tamen terra illud
condere voluerunt, sed deposuerunt in sacello ferreis cancellis munito, adhibitis ex-
cubitoribus, qui nocte ac die illud custodirent, donec arca ferrea, duodecim instruda
seris pararetur, atque in eam illud imponeretur. Aduentabant autem diuersi omnis
generis afflicti morbis ex locis diuersis, ut sacro propinquantes corpori, beati viri me-
ritis reualefcerent: id quod multis præstitum fuit. Contigit illo die inter alios agros
fratrem Benedictum à Marfio Minoritam adesse, membrorum officio destitutum, de-
extra aure surdum & ingentes sonos ac strepitus tanquam malleorum
incudem tundentium illic sentientem. Is arripuit pannum, quo exanime beati viri cor-
pus post lotionem detersum fuerat, illoque, se inuoluens, postquam diligenter confessus
erat peccata sua, humiliter flexit genua ad pedes sancti viri, orans sibi sanitatem resti-
tui. Redijt illicò auditus, sensusque & vires instauratae sunt. Per illos dies quotidie cre-
bro pulsabantur campanæ ciuitatis, populus supra quàm dici queat lætabatur, cerci &
faculae ardebant nocte ac die in æde S. Francisci, vbi caeleste illud seruabatur pignus,
vrbs tota exultabat. Homines mechanici cessabant ab operibus, agricolæ non colebat
agros, sed omnes pariter festos celebrabant dies. Atque eum in modum mansit sacrum
corpus inhumatum ad dies sex & viginti, nõ solum nihil malè olens, sed suauissimos
etiam spirans odores coram omni populo.

Interim autem, dum sic in arca lignea iaceret corpus non sepultum, magna exstitit
dissensio inter scabinos & senatores atque plebem vrbs illius. Vulgus enim in magi-
stratum seditione excitata, alios post alios ad quæstionem vi abripuit. Insaniebat præ
malitia furens populus aduersus magistratum, nec vllam admittebat rationem: sed la-
ta sententia, rectores suos & nobiles dominos, perinde ac terros nebulones & cruen-
tos latrones quam primum iussit capite truncari. Non potuit magistratus aduersus
plebem se tueri, nec purgare se apud illos, qui nulla ratione ducebantur. Itaque ceu fu-
res è carcere producuntur proceres, & ad cædis locum perducuntur: obligantur eorum
oculi, flectunt genua, anxie sustinentes carnificis ictum. Illo suum præparante ense,
auditur pueri vox, in aëre terribiliter clamantis. Cessate ab effundendo innoxio san-
guine, sed ocyus ite ad Franciscanorum templum, affatim illic reperturi, quod tam per-
nitiosè experitis. Stupent omnes ad hanc vocem, carnifex iubente plebe retrahit ma-
num suam, proceres eleuat, diligenter eos custodit, ne quæ elabantur. Territus popu-
lus ob flagitiosum animi sui propositum, rapido cursu contendit ad ædè S. Francisci,
& ecce vident omnes è naribus exanimati corporis sancti Bernardini tanta copia ma-
nare sanguinem, ac si è duobus fontibus largissima aqua proflueret: arca corpus conti-
nens tam erat plena sanguine, ut corpus ipsum in illo nataret, sanguisque redundans
operimentum arcae eleuaret, vestes quibus corpus indutum erat, cruentæ essent, san-
guisque magis ac magis circuncircà diffunderet, donec populus cum ingenti humilita-
te &

te & deuotione veniam & misericordiam peteret ob id immane facinus. Ex eo autè
sanguine multi collegerunt in pocula vel vitra, eoq; diuersi morbi admirabiliter cu-
rati sunt.

Postea verò per omnè Italiam & Galliam togatâ de sancti viri decessu & quotidiana.
nis miraculis fama volitante, omnes eum non alio quàm sancti cum Deo manentis lo-
co habuere: atq; in vrbs, in quibus antea concionatus fuerat, honorificè in primis
eius celebratae sunt exequiæ coram omni populo & magistratu, ita ut potius videretur
festus agi dies, quàm iusta funeri persolui. Plebs omnis multa in eum deuotione in-
cendebatur: qui in longinquis erant regionibus, sacrum corpus illius se visuros voue-
bant.

F. Iohannes Capistranus, socius viri Dei, & Vicarius generalis fratrum de Obser-
nantia, doctor Iuris, concionator feruidus, cum in Sicilia esset de Pontificis voluntate
ob quædam conficiendâ negotia, ut cognouit patrem suum S. Bernardinum in calos
abijisse, celeriter Aquilam redijt, ut eum curaret eleuandum & in sanctorum catalogo
adscribendum. Postquam eò venit, socij eius viderunt micantem stellam illam media
die, quæ iam antè visa fuerat, cum illic concionè haberet de sacratissima Virgine Ber-
nardinus. Mirabantur omnes, & alij alij eam demonstrabant. Vacabat tum lectioni
in cella sua Capistranus, concioni se præparans, videns autem admirabundos fratres,
sciscitabatur quid rei isthuc esset: Dicebant illi, se stellam videre luculenter radian-
tem, quæ olim supra caput Bernardini splendisset: simulque ostendebant eam illi.
Vnde mirè exhilaratus, laudabat Deum & sanctissimam matrem eius, spe bona fre-
tus prospere cessuros labores, quos susceperat pro obtinenda Bernardini in sanctos
relatione, quibus tum non mediocriter occupatus erat. Postridiè iturus Romam ad
Eugenium Pontificem cum socijs suis, itineris ducem habuit stellam illam, quæ prælu-
cebat ei semper magna itineris parte. Porro miracula, quæ quotidie fiebant, testibus
confirmata, in libros & instrumenta referebantur, & à multis Cardinalibus examina-
ta, tandem à Pontifice & tota Ecclesia approbantur. Per molestum autem & lectori
& mihi fuerit, si vel partem eorum cõscribere velim: impossibile verò ea omnia me-
moria retinere. At tamen pro maiori erga hunc sanctum virum excitanda deuotio-
ne, tria aut quatuor ex præcipuis annotabo.

Apud Aquilam cuius fuit, filium habens menses natum octodecim. Mater eius Bu-
turella quandoque inuifere voluit Mariam Burgensem vicinam suam. Currebat autè
post eam puer iste. Illa in domum ingressa, puer mansit ad fores, vbi stabat vas aqua
plenum, ad duos vel tres cubitos profundè depositum in terra. Incumbente autè pue-
ro ad ostium, verso ostio, cadebat puer in vas illud, neque videns aliquem, nec vllum
edens clamorem: atque ita ab aqua præfocatus, mansit illic capite depresso, pedibus
sursum versis ad dimidiam horam, priusquam quisquam id persentiret. Loquebatur
interim diu mater eius cum vicina sua, existimans filiolum suum cum alijs pueris lu-
dere in platea. Domum reditura in clamabat puerum, sed non veniebat, nec quisquã
nouerat vbinam esset. Perquirebat in angulis & vicis, num quis vidisset ipsius filium.
Quærebat cum illa pariter etiam Maria, de qua diximus: cumque præteriret vas illud,
vidit pannum in aqua eminentem: eum extrahere volens, cernit pedes pueri extra a-
quam extantes. Eo spectaculo mirè perterrefacta, matrem eius accersit, dicitque ei:
En filiolus tuus hîc extinctus iacet in vase. Repentè igitur extrahunt paruulû, sed is iã
planè ater & exanimis erat, ab aqua tumefactus, nihil vitæ præ se ferens. Ea re dolore
incredibili confecta mater, miserandum in modum eiulat, vellens pilos suos, & genas
lacerans vnguibus haud secus, quàm si faciem discerpere velit. Accurrunt ad eam vi-
cinae alia, & multum dolent vicem eius. Aderat tum etiam inter alios Dominicus Va-
fanus, tertium sancti Francisci institutum vel regulam professus. Is diuino instinctu
permotus, hortatur populum, ut in honorem Dei & S. Bernardini pariter dicant pre-
cationem Saluatoris: posse, inquit, Deum sancti Bernardini precibus flexum, pue-
ro vitam restituere. Et prece completa, puer cœpit oscitari, manabat à corpore eius a-
qua per oris, nasi & alios meatus, surrexitque benè sanus & incolumis.

Basilæ cuius quidam Iohannes cum vxore sua Margareta proficiscebatur Aquilã,
simulque illic commorabantur in S. Ludouici domo hospitali. Mulier puero graui-
da, laborare cœpit adeò, ut è vita abitura timeretur. Obstetrix sedulam illi nauabat
operam, & primò quidem videbantur pedes infantis, sed quantumcunque sudaretur,
reliquæ partes non sequebantur. Prodiit tandem puer vsque ad collum mortuus, sed
caput præfocatum hærebat, nec potuit vlla ratione ei subueniri. Obstetrix cum alijs
foemi.

Cap. 60.

Cap. 61.

Videtur
stella in-
dia die.

Miracula e-
ius appro-
bantur.

Cap. 62.

Redit ad vi-
tam extin-
ctus puer.

Cap. 63.

434
 Efa. 50. & 59
 Item infans mortuus
 Cap. 64.
 Miraculum
 Cap. 65.
 Mira vis pãna, quo te-ctum fuit corpus eius.
 Cap. 66.
 Sanatur vulnus femi-
 nae inme-
 dicabile.
 Cap. 67.
 Rarum mi-
 raculum.
 Cap. 68.
 Nuncupã
 votũ S. Ber-
 nardino re-
 ualefcit.

foeminis inuocabat sanctum Bernardinum, vt matrem viuã conseruaret, & à patre abfolueret. Mox foemina prolem enixa est coram omnibus illis mulieribus, sed nulli in ea vita cernebatur. Rurſus pia obſtetric, diuinã fidens potentia, ſciens non abbreviatam manum eius, reliquas foeminas hortabatur, vt toto pectore rogarent sanctum Bernardinum, vt infans mortuus reuiuifceret, & baptisimi gratiam poſſet adipiſci. Faciebant id omnes, cum gemitibus & lachrymis ſancti Bernardini opem implorantes. Inde caleſcens puer, coepit ſeſe commouere. Mox aquã obſtetric accipiens, baptizauit eum in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Tum verò magis etiam ille coepit recu- perare ſpiritum, & oculos aperire. Latrabatur mater, & foemina ei congratulantes dicebant: Reuerã filius tuus uiuit. Et manſit ille uiuus, quotidiana capiens vitæ incre- menta.

Cap. 64. Sæpè opitulatus eſt Bernardinus in partu laborantibus, illum tum innocantibus, aut quippiam ex eius reliquijs apud ſe habentibus. Cum adhuc nobiſcum in terris degere, quatuor vita ſunctos ad vitam reuocauit. Puer annorum decẽ, Carinus nomine, à quila natus, triticum ferebat ad molam aquariam, vt moleretur. Abiturus inde, de improuiſo calcauit pede molendini rotam, cum ea circumageretur, ceciditq; in fontem. In ipſo caſu inuocans S. Bernardinum: Subueni mihi, inquit, S. Bernardine. Extra- ctus inde eſt ex aquis, quæ erant ſub rota, ad mortuſq; igni vt caleſceret, ſurrexit, & inco- lumis domum abiit, gratias agens Deo, & S. Bernardino.

Cap. 65. Dominus Nicolaus Galiardinus filium habuit Benedic- tum, annos natum quindecim, valdè à peste, febre, & alijs exitalibus morbis afflic- tum, ita vt Medici omnẽ ei uiuendi ſpem præciderent. Allatum eſt ad eum de panno, quo opertum fuerat S. Bernar- dini corpus. Eo panno ad corpus ſuum appoſito, fricabat malè affecta membra: ſtatim- que in lecto ſe erigens, Gratias, inquit, Deo & S. Bernardino: liberatus ſum à morbo. In manibus, & totus rectè valeo. Impoſuerunt deinde pannum illum capiti eius, moxque arctiori cum complectente ſomno, obdormiuit, cum iam multo tempore nulla po- tuiſſet quiete potiri. Medici eò manè aduenientes, vt lotium inſpicerent, ſanum con- ſpiciunt, quem pridè penè mortuum reliquerant. Ita ille adoleſcens Dei ope & S. Ber- nardini meritis integra ſalute potitus eſt.

Cap. 66. Puella quadam Spoletina, cui nomẽ erat Polonica, in pectore habebat vulnus im- me dicabile, vnde totũ corpus multo dolore afficiebatur. Adhibebatur quidẽ à chirurgis curandi ſtudiũ non abſq; grãdi eius cruciatu, ſed nihil effici potuit: immò verò penus habere viſa eſt, vt iam non longè à morte abeſſet. Manè autẽ dixit ad eam mater eius: Filia chariſſima, commendes te S. Bernardino. Fecit hoc illa toto animo, ita dicens: O ſancte Dei Bernardine, libera me ab hac infirmitate mea. At ille miſericors miſerorũ & oppreſſorum omnium conſolator non ei ſuam negauit opem. Cũ enim nocte me- dia vigilaret illa, apparuit ei S. Bernardinus, viſuſq; illi eſt crucem exprimere in vulnus ipſius, tenens eam per humeros. Deinde euauit. Mox illa admodũ territa & ſtupe- facta, matrem ſuam accerſiuit, aitq; ei: Non ſentis, mea mater, miram odoris fragran- tiam? nõ vidisti fratrem illum, qui ſtetit ad humeros meos? Mater verò putans illã ſom- niãſſe, dixit ei: Dormi, filia, dormi. At illa non ſomniabat, ſed alta & lætabunda voce clamabat: Laus Deo & S. Bernardino: ecce enim ſana effecta ſum.

Cap. 67. Fuit Senis in S. Hieronymi monaſterio ſoror quãdam de tertia regula, quæ in pu- teum decidit, altum cubitos quadraginta: atq; interdum capite, nonnunquam pedi- bus eminebat extra aquam. Inter cadendum, memor illuſtrium miraculorum eius, S. Bernardinum inuocabat. Venientibus autem quibuſdam ad hauriendam aquam, ap- prehendit funem, & ſic ſurſum attracta eſt nihil læſa, adeoq; & corpore & veſtibus ſic- ca, ac ſi aquas non atrigiſſet, nec quicquam aquæ euomuit ex ore ſuo.

Cap. 68. Ioannes Antonius Tornanus quodã vespere in gutture & ſiniſtra ſcapula mortife- ris fuit affectus vulneribus, ita vt nulla eius vitæ ſpes relicta videretur, nec vlla pharma- ca vel cataplaſmata quicquam ei conferrent. Sed vbi humanum nõ ſuppetit auxilliũ, non ſolet deeſſe diuinum. Miſer iſte tam immaniter vulneratus, vt agrè ſpiritum tra- heret, præ doloribus nocte mortem impendentem expectãſ, viſus eſt ſibi ſentire quẽ- dam manu ipſum in latere percutientem, dicentemq;: Non audiſti miſer, quã pre- clara & ſtupenda Deus perpetret miracula per S. Bernardini merita? Cur ergo eius nõ imploras opem? ille hæc verba diligenter auſcultans, ſibi ipſi animum addidit, com- mendauitq; ſe S. Bernardino, orans ſeruentè ſibi ſalutem reſtitui. O mirabilem De- um in ſanctis ſuis! Audiuit pium hominis deſiderium & bonæ voluntatis propoſitum. Dixit enim æger: Si ſanus ſurrexero, ſancte Bernardine, viſam corpus tuum & cercam imagi-

435
 Cap. 69.
 Cap. 70.
 Vide quã
 non temerè
 agant Pon-
 tifices, cum
 eſt aliquis
 in ſanctos
 referendus.

imaginem offeram. Vix ea dixerat, cũ ecce ſentit cieri corporis fluxum quendã tetri & concreti ſanguinis, qui ab inſiſto manarat vulnere, ſanitatẽ eius impediens. Attulit ille fluxus cordi eius leuamentum quoddam & robur, coepitque habere melius. Perſi- tit ergo in implorando S. Bernardino, promiſitque ſe profecturum ad ſepulchrum e- ius in veſtibus lineis. Tum verò etiam plus noxi humoris à corpore diffluxit, ſurrexit. que homo conſeſtim ſanus, exiguis in corpore relictiſ vulneris cicatricibus. Abijt er- go ocyus in lineis veſtimentis ad ſepulchrum beati viri, obtulitque illic effigiem viri cetera conſectam, narrauitque populo omni miraculum, quod in ſe expertus fuerat, laudibus efferens Deum, & S. Bernardinum.

Cap. 69. Jacobus quidam ſurdus & mutus à primis vitæ initijs, poſtquã peregrè venit ad monumentum S. Bernardini, ilicò & audire & loqui potuit: quod quidem etiam mul- tis alijs ſurdis & mutis præſtitum fuit.

Cap. 70. Præclara & magnanima Senarum vrbs, quotidie percipiens miracula ſtupenda ci- uis & patroni ſui Bernardini, vt grata eſſet Deo pro gratia & beneficijs eius, coacto procerum & plebis grandi ſapientiãque concilio, de veritate illorum miraculorum coepit inquirere, miſſo Aquilam ciue honeſtiſſimo, qui accuratè exploraret, num ſic ſe haberent omnia, vt fama vulgaretur. Qui vir nobilis & Senenſium Orator Aquilã veniens, comperit miracula omnia probè in ſcripta relata: & ipſe quoque ſuis oculis multa edi conſpexit, eaque annotauit. Cumq; de omnibus certas literas, notariorum manu & ſigillis munitas accepiffet, Senas redijt. Senenſes lætiſſimis animis miracula illa cognoſcentes, inſignem legationem ad Pontificem Eugenium Romam miſe- runt, qui ei miracula referrent, & de Bernardino ſanctorum catalogo inferèdo admo- nerent. Idem vrgebãt Aquilini, itemq; rex Sicilia & Aragonenſis Alphoſus, ſancto viro admodum addictus & deuotus. Eugenius Pontifex licet crebrò rogatus, at ſtu-

diolior veritatis propalande, quã m regibus, principibus & populo placendi, diũ mul- tamq; de hac re deliberauit cum ſuis. Et iam quidem recitatis coram illo & alijs am- plius centum miraculis, certorum hominum teſtimonio confirmatis, totus propen- ſus erat cum omnibus Cardinalibus, ad præſtandum id, quod petebatur, ſed morte illi- è medio auferente, res ad exitum perducere non potuit. Succeſſit autem Eugenio Ni- colaus V. qui poſt accuratas eaſque crebras conſultationes, cum in dies plura referren- tur miracula, tandem anno ſalutis milleſimo, quadringenteſimo, quinquageſimo, ſacro Pentecoſtes die in ſancti Petri adæ Romæ Bernardinum coram frequen- tiſſima plebe in ſanctis Confeſſoribus numerandum pronunciauit, anno ſexto vel ſeptimo ab obitu illius. Ea res omnes Italiae vrbes & pagos incredibili lætitia affe- cit, ita vt nullus, quamlibet exiguus, tota Italia pagus eſſet, vbi non præ ſpiritali exulta- tione proceſſio fieret, & eius feſtus dies celeberrimè coleretur. Aquilini verò in ho- norem eius, tanquam patroni ſui, inſigne templum vnã cum monaſterio condide- runt, atque à Sixto III. Pontifice impetrarunt, vt ex adæ ſancti Franciſci corpus e- ius in nouum hoc templum transferre ipſis liceret. Idque factum eſt, Pontifice annu- ente, anno Chriſti milleſimo, quadringenteſimo, ſeptuageſimo ſeptimo, die decimo- ſeptimo menſis Maij, multis fratribus Franſciſcanis præſentibus, impenſè latante & Clero & populo. Illic hodieque aſſeruat ſacrum corpus illud, honorificè eleuatum & diligenter communitum. Primò enim impoſitum eſt capſæ cryſtallinae, quæ pau- ciſſimis oſtenditur. Ea verò capſa incluſa eſt arcæ argenteæ, miro arti-

ficio & ſumptu fabricatæ & ornata. Hanc autem vndique mu- nit theca ferrea, firmiter obſerata, quemadmodum mi- hi retulerunt, qui ſuis oculis hæc intuiti ſunt.

Laus & honor ſit præpotenti Deo in ſecula ſeculorum, Amen.

M A I V S.
DE HOSPITIO RECLUSO, EX GREGO-
RII TVRONEN. HISTOR. FRANCORVM
Lib. 6. cap. 6. & 7.

Maij 21.

Vide rarā
abſtinentiā
Hospitiij.

Longobar-
dorum in
Gallias ad-
uentus ab
colprædici-
tur.

HVIT autem apud urbem Nicensem eo tempore Hospi-
tius reclusus magnæ abſtinentiæ, qui conſtrictus catenis
ad purum corpus ferreis, indutus deſuper cilicio, nihil ali-
ud, quàm purum panem ſumebat cum paucis daſtylis.
In diebus autem Quadrageſimæ de radicibus herbarum
Aegyptiarum, quibus Eremitæ vtuntur, exhibentibus ſibi
illas negotiatoribus, alebatur. Et primum quidem in
in quo coctæ erant, hauriens, ipſas ſumebat in poſterum.
Magnas autem per eum Dominus virtutes dignatus eſt
operari. Nam quodam tempore, reuolante ſibi Spiritu
ſancto, aduentum Longobardorum in Gallias hoc mo-
do prædixit: Venient, inquit, Longobardi in Gallias, & deſta-
bunt ciuitates ſeptem, eò quòd increuerit malitia Gallorū in conſpectu Domini: quia nullus eſt intelligens,
nullus eſt qui faciat bonum, vt ira Dei placetur. Eſt enim omnis populus infidelis, per-
inrijs deditus, furtis obnoxius, in homicidijs promptus, à quibus nullus iuſtitia: fructus
vllatenus glifeit. Non decimæ dantur, non pauper alitur, non tegitur nudus, non
peregrinus hoſpitiſ recipitur, aut cibo ſufficiente ſatiatur: ideò hæc plaga ſuperueni-
et. Nunc autem dico vobis: congerite omnem ſubſtantiam veſtram intra muro-
rum ſeptra, ne à Longobardis diripiatur, & voſipſos firmiſſimis communite in lo-
cis. Hæc eo loquente, omnes obſtupefacti, & valedicentes, cum magna admiratione,
ne ad propria ſunt reſreſſi. Monachis quoque dixit: Abſcedite & vos à loco, auſe-
rentes vobis cum, quæ habetis. Ecce enim appropinquat genus, quod prædixi. Di-
centibus autem illis: Non relinquemus te, ſanctiſſime Pater, ait: Nolite timere
pro me, futurum eſt enim, vt inferant mihi iniurias, ſed non nocebunt vſque ad mor-
tem.

Diſcedentibus autem monachis, venit gens illa: & dum cuncta, quæ reperit, vaſtat,
peruenit ad locum, vbi ſanctus Dei reclusus erat. At ille, per fenestram turris oſtendit
ſe eis. Illi verò circumeuntes turrem, aditum, per quem ingrederentur ad eum, inue-
nire non poterant. Tunc duo aſcendentes, detexerunt teſtum, & videntes eum cinctū
catenis, indutumq; cilicio, dicunt: Hic malefactor eſt, & homicidium fecit: ideò in his
ligaminibus vinctus tenetur. Vocatoq; interprete, ſciſcitatur ab eo, quid mali fecerit,
vt tali ſupplicio arctaretur? At ille fatetur ſe homicidam eſſe, omniſq; criminis reum.
Tunc cum vnus extraxiſſet gladium, vt caput eius tolleret, dextera eius in ipſo ſitu ſu-
penſa dirigit, nec eam ad ſe potuit reuocare. Itaq; gladium laxans, terræ deiecit. Hæc
videntes focij eius, clamorem in cælum dederunt, flagitantes à ſancto, vt quid agi ope-
teret, clementer inſinuaret. Ipſe igitur impoſito ſalutis ſigno, brachium ſanitati reſti-
tuit. Ille autem in eodem loco conuerſus, tonſurato capite, fideliffimus monachus
nunc habetur. Duo verò duces, qui ſanctum audiē runt, incolumes patriæ redditi ſunt.
Qui verò contempſerunt præceptum eius, miſerabiliter in ipſa prouincia ſunt deſun-
di. Multi autem ex ipſis, dæmonijs correpti, clamabāt: Cur nos ſanctæ & beatiſſime
crucias & incendis? Sed impoſita ipſis manu, ſanabat eos.

Signo Cru-
cis ſanabatur
chium.

Cap. 7.

Post hæc homo erat Andegaueniſis incola, qui per nimiam febrem loquelam pari-
ter auditumq; perdiderat. Et cum febre conualiſſet, ſurdus permanebat ac mutus. Iſ-
tur Diaconus quidam ex prouincia illa Romam directus eſt, vt beatorum Apoſtolorū
pignora, vel reliquorum ſanctorum, qui urbem illam muniunt, exhiberet. Qui cum
ad parentes infirmi illius perueniſſet, rogant vt eum ſibi comitem itineris, ſumere di-
gnaretur, conſiſſi, quòd ſi beatiſſimorum Apoſtolorum adiret ſepulchra, protinus poſ-
ſet aſſequi medicinam. Euntibus autem illis, venerunt ad locum, vbi ſanctus Hoſpitiſ
habitabat. Quo ſalutato ac deoſculato, cauſas itineris Diaconus pandit, ac proſiſci
Romam indicat, ſeſeq; his, qui ſancto viro de naucleris amici eſſent, commendari de-
poſcit. Cumq; ibi adhuc moraretur, ſenſit vir beatus per ſpiritum, Domini ad eſſe vir-
tutem. Et ait Diacono: Infirmum, qui comes tui nunc eſt itineris, rogo vt meis conſe-
cibus repræſentes. At ille nihil moratus, velociter ad metatum vadit, inuenitq; inſir-
mum febre plenum, qui per nutum aures ſuas dare tinnitum indicabat. Eleuatumque
duxit

Oleo bene-
dicto, inuo-
cationeque
diuini no-

duxit ad ſanctum Dei. At ille apprehenſa manu cæſarie, attraxit caput illius in fenestram. Aſſumpto verò oleo benedictione ſanctificato, tenens manu ſiniſtra linguam
eius, ori verticijq; capitis infudit, dicens: In nomine Domini mei Ieſu Chriſti aperian-
tur aures tuæ, referetq; os tuum virtus illa, quæ quondam ab homine ſurdo & muto
noxium eiecit dæmonium. Et hæc dicens, interrogat nomen. Ille verò clara voce ait:
Sic dicor. Cum hæc vidiffet Diaconus, ait: Gratias tibi immenſas refero, Chriſte, qui
alia per ſeruū tuum dignaris oſtendere. Quærebam Petrum, & quærebam Paulum,
Laurentiumque, vel reliquos, qui Romam proprio cruore illuſtrant: hic omnes repe-
ri, hic cunctos inueni. Hæc eo cum maximo ſletu & admiratione dicente, vir Dei o-
mni intentione vanā vitans gloriam, ait: Sile, ſile, dilectiſſime frater. Non hæc ego fa-
cio, ſed ille, qui mundum ex nihilo condidit, pro nobis hominem ſuſcipiens, cæcis vi-
ſum, ſurdis auditum, mutis præſtat eloquium, qui leproſis cutem priſtinam, mortuis
vitam, & omnibus in firmis affluentem medicinam indulget. Tunc Diaconus gaudens
& valedicens, abſceſſit cum omnibus ſuis.

minis adhi-
bita, ſurdū
& mutum
curat.
Marc. 9.

Quibus diſcedentibus, homo quidam Dominicus (ſic enim erat viro nomen) à na-
tuitate cæcus, aduenit ad iſtius miraculi veritatem probandam. Qui dum in monaſte-
rio duobus aut tribus menſibus reſideret, orationi ac ieiunijs vacans, tandem vocat eū
ad ſe vir Dei, & ait: Vis recipere viſum? Cui ille: Voluntas, inquit, mea erat ignota co-
gnoscere. Nam quæ ſit lux, ignoro. Vnum tantum ſcio, quòd ab hominibus collauda-
tur. Ego autem ab initio ætatis meæ videre non merui. Tunc cum oleo benedictio ſu-
per oculos eius Crucem ſanctam faciēs, ait: In nomine Ieſu Chriſti Redemptoris no-
ſtri, aperiantur oculi tui. Et ſtatim aperti ſunt oculi eius, & erat admirans cernensque
mirabilia Dei, quæ in hoc mundo videbat. Dehinc mulier quædam, vt ipſa declama-
bat, tria habens dæmonia, ad eum adducta eſt. Quam cum tactu ſacro benedixiſſet, at-
que ex oleo ſancto Crucem fronti eius impoſuiſſet, eiectis dæmonibus, purgata diſceſ-
ſit. Sed & aliam puellam, à ſpiritu immundo vexatam, benedictione ſanauit.

Oleo bene-
dicto &
Crucis ſig-
no vide que
faciat.

Cum autem iam dies obitū eius appropinquaret, vocauit ad ſe Præpoſitum mona-
ſterij, dicens: Exhibe ferramentum, & irrumpe parietem, & mitte nuncios ad Episco-
pum ciuitatis, vt veniat ad me ſepeliendum. Die enim tertio ab hoc egredior mundo,
& vado in requiem deſtinatam, quam mihi Dominus repromiſit. Hæc eo dicente, mi-
ſit Præpoſitus ad Episcopū ciuitatis Nicenſis, qui ei hæc nunciarent. Poſt hæc Creſcēs
quidam venit ad fenestram, & videns eum catenis vinctum, & vermibus plenum, ait:
O domine mi, qualiter tam valida tormenta tolerare potes? Cui ipſe ait: Confortat
me ille, pro cuius nomine hæc patior. Diſco autem tibi, quia iam abſoluor ab his vincu-
lis, & vado in requiem meam. Adueniente autem die tertio, depoſuit catenas, quibus
vinctus erat, & proſtrauit ſe in orationem: & cum diutiſſimè cum lachrymis orāſſet,
collocans ſe ſuper ſcamnum, extenſis pedibus, eleuaſq; ad cælum manibus, gratias a-
gens Deo, tradidit ſpiritum. Et ſtatim omnes vermes illi, qui ſanctos artus perforabāt,
euauerunt. Adueniens autem Auſtodius Episcopus, beatum corpus ſtudioſiſſimè ſe-
pultura mandauit. Hæc omnia ab eius ore cognoui, quem ſuperius mutum & ſurdum
ab eo ſanatum expoſui. Qui multa mihi & alia de eius virtutibus narrauit. Verum ea
non recensui, quia audiui vitam eius à multis fuiſſe conſcriptam.

Feliciter a-
bit ad re-
quiem ſem-
piternam.

De eodem Hoſpitiſ, ex eiſdem Gregorij Turonenſis libro de
Gloria Confeſſorum, Cap. 97.

HVIT in regione Nicenſi Hoſpitiſ, magnus Dei ſamulus, qui mul-
tis virtutibus præditus, ab hoc mundo migravit. Cumque ſepelire-
tur, quidam iuxta ipſum ſepulchrum manum ponens, parum pul-
ueris eleuauit: quod in linteo inuoluens rudi, ſecum tulit. Progref-
ſuſq; poſtridie, nauem, quæ Maſſiliam ire parabat, offendit in litto-
re: ſed hic Lirinense monaſterium expeterē cupiebat. Viri igitur,
quorum erat nauis, Iudaica erant à ſtirpe progeniti. Qua exiſtente
cauſa, noluit vir indicare naucleris, quæ ferebat. Deniq; poſtquam progreſſi, cōtra Li-
rinense monaſterium deuenērūt, nauis in medio pelagi reſtitit, ſtantibusq; ventis, nul-
la mouetur in parte. Stupentibus verò Iudæis, quid hoc eſſet? homo ille veritatem ape-
ruit, dicens: Reliquias beati Hoſpitiij mecum habeo, & nunc Lirinum adire deſidero:
quod vobis indicare merui. Nunc autem ſcio, quia eius virtute retinetur nauis veſtra,
nec hinc moueri prorsus poterit, niſi conſenſum illuc præbeat, quòd ego ire diſpoſui.

Nota quid
poſſint ſan-
cti.

Quod audientes viri, stupore permoti, mutatis velis, flante vento secundo, iam vivum in insula Lirinensi deposito, quò voluerunt, liberè abierunt.

VITA S. GVIBERTI CONFESSORIS, FVNDA TORIS AC PATRONI MONASTERII GEMBLA. censis, edita à Sigeberto, eiusdem cœnobij monacho.

CAP. I.

Maij 23. Patria S. Guiberti. Parentes.

1. Cor. 7.

Luc. 12.

Rom. 2.

Matth. 19.

INSIGNIS pater Guibertus in pago Germiensi feliciter natus, hominibus illius temporis ad exemplum credidit esse datus. Cuius auum Redingum, & auiam Gislam, Patrem quoq; Lietoldum, & matrem Osburgam omnes, qui huius antiquitatis retinent notitiam, fatentur longam antiquæ nobilitatis traxisse lineam. Porro mater eius Osburga abutens Apostolica indulgentia, qua dicitur: Melius est nubere, quàm m vri: post mortem prioris mariti Lietoldi, de quo susceperat dominum Guibertum & Remundem eius germanam, dum gaudens polygamia, secundum tertij, & etiam quarti mariti non refutat copulam, ex multis maritis prolem genuit numerosam: Helluinum scilicet, Oilbaldum, Raginardum, Dodam, præter eos, quorum nomina obliteravit obliuio. Quorum longè lateq; pulcherrime profapia, se penè tota repleti & nobilitari gaudet Lotaringia. Siquidem ex profapia numerositate, accrescebat potestatis eminentia: ex possessionum multiplicitate, rerum affluebat opulentia: per quas cumulari & prouchi solet mundanæ nobilitatis potentia. Hoc tamen in seruo Dei nullus ducat satis prædicabile, cum secundum Dominicam vocem, non in abundantia cuiusquam vita eius est ex his, quæ possidet: & secundum Apostolum, non est personarum acceptio apud Deum. Sed hoc in eo nimis debet esse commendabile, quia cum veritas dicat, Facilius est Camelum per foramen acis transire, quàm diuitem in regnum cælorum intrare: hic tanquam gibbi facina superexcrecente terrenæ nobilitatis & facultatis deposito tumore, hoc hominibus impossibile, per pronam animi voluntatem redegit ad possibile.

CAP. II.

Hic ergo iustus plantatus, & fidei firmitate radicus in domo Domini, iam inde à teneris annis flores virtutum emittere cœpit, in atrijs domus Dei nostri eminens ut palma altitudine nobilitatis, vtrq; cedrus Libani, multiplicandis sua uolentibus ubertate sanctitatis. At postquam de floribus bonæ eius indolis pulchritudo & suavis odor pietatis se longè lateq; effudit, & tempore primi Henrici, gloriosi & victoriosi regis in fructuum gemmas erupit, tandem circa tempus Otthonis primi, quasi oliua fructifera in domo Domini uberrimè maturefcere cœpit. Qualis autem per prima ætatis incrementa eius vita fuerit, non est discutiendum nobis. Nam superflue queritur de arbore, qualis sit radix eius, quæ latet humo obruta, cum ex solo sapore fructus, cognoscatur arboris natura. Veritatis etiã voce dicitur: Vnaqueq; arbor ex fructu suo cognoscitur. Non enim de spinis colligunt ficus, neq; de rubo vindemiant uuam. Hac ergo arbor in agro Domini plantata, nec spina, nec rubus fuit: de qua nulla punctio nis asperitas, nulla amaritudinis acerbitas, processit: sed tanta dulcedo fructus effluxit, ut prouentus eius etiam nunc in Ecclesia Dei fructificet. Siquidem fratribus eius de carnalis polteritatis prouentu cogitantibus, solus sanctæ memoriæ Guibertus spiritalis generationis hæredes suspirabat, benè monitus ab Apostolo: Qui sine vxore est, cogitat quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. Ideo de patrimonio suo non quasiuit carnalis copulæ sponfam dotare, sed matrem suam Ecclesiam vnico affectu ditare: quæ sibi non fratres breui victuros aleret, immò cælestis filiationis prolem nunquam moriturã auergeret, quam nec cum dolore pareret, nec cum dolore amitteret, sed quæ eum æternam gaudij filio Dei cohæreditaret. Militabat interim mundo specietenus, sed quantum patiebatur huius negocij vsus, à militia vitij erat extraneus. Et, ne curram per singula vitiorum genera, à quibus Deo auxiliante destitit, aut per singula virtutum officia, quibus diligenter institit: hoc in eo egregie præter cætera laudabile fuit, quòd cum huius generis hominibus familiare sit, res alienas & maxime pauperum & ecclesiarum Dei insolenter rapere, hic profecto nesciuit aliena diripere violenter, qui sua tam hilariter pauperibus & Ecclesijs Christi nouit distribuere.

Militia vitij. catinulpa. tis moribus

CAP.

CAP. III.

Postquam ergo diu sub chlamyde militaris habitus latuit, quia lucerna sub modio posita, diutius latere non debuit, nodum & impedimentum diuini seruitij à se quærens dissoluit, & militia secularis cingulum deposuit. Ita mundi veteranus, terrenæ militiae rude donatus, cœpit esse nouus Christi tyrunculus, & longæuis mundi seruus, per vindictam diuinæ libertatis factus suus, effectus est Dei liberius. Igitur post multiformes spatiosæ viæ anfractus ad angustam vitæ portam directus, ut cantaret nudus viator coram huius mundi latronibus, deliberavit etiam à cunctis nociuæ possessionis se expedire oneribus. Ne enim post plenam legalium præceptorum obseruantiã cumulo suæ perfectionis deesset illud vnum Dominicæ sententiæ: Vade, & vède omnia, quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me, & habebis thesaurum in cælo: hic omnia sua non quidem vendere, sed fideli debitori Christo commendare ad v furã fluauit, gaudens quòd eius foenerator existeret, de quo non dubitaret, quin sibi fideliter mensuram solueret. Vt enim vnus esset illorum, de quibus Apostolus dicit: Tanquam nihil habentes, & omnia possidentes: volebat sua habere, & non habere. Habere, benè dispensando: non habere, auarè conseruando. Fidelis namq; & prudens seruus, contentus à Domino super familiam suam, tam prouidè & lucrosè fategit locare pecunia sui summam, ut cum nihil sibi de summa decrederet, de mercede tamen foeneratoris sumptum eximeret, vnde conseruis suis in tempore tritici mensuram erogaret. Quid enim lucrosius fideli œconomò, quàm sua in seruos Domini profunderè, quæ ipse Dominus gratanter dignatur refunderè? Præterea & alio Dominicæ vocis hortatu incitabatur, ut & alios exemplo & auxilio ad benè agendum illiceret, dum non negligenter dictum à Domino recoleret: Qui recipit prophetam vel iustum in nomine prophetae vel iusti, mercedem prophetae vel iusti accipiet. Et illud Danielis: Qui ad iustitiam erudiant multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates. Vnde ut mercedem iustitiæ multorum acciperet, non satis esse visum est sibi, si ipse solus ad iustitiam tenderet, nisi & alios secù currere suo exemplo & horratu moneret, & ipse causa salutis multorum fieret, & duplicem coronam remunerationis acciperet.

Renuncias militiae.

Matth. 19.

2. Cor. 6.

Luc. 12.

Matth. 10.

Dan. 12.

CAP. IIII.

Hic fratrum amator, qui ex alto cordis suspirio ad Deum clamare poterat cum Esau: A facie tua Domine concepimus & quasi parturimus, & peperimus spiritum salutis tuæ, quem fecimus in terra: quod cogitando conceperat, & quasi longo de liberationis æstu parturiuerat, piã animi peperit beneuolentiam, per quam Deo filios salutis faceret super terram. De proprietate siquidem hæreditatis suæ fundum Gemmelaus dictum delegit, & Deo, & Apostolorum principi Petro, sanctoque Exuperio martyri glorioso, ad conseruandum in eorum honorem monasteriũ, deuotissimè delegauit. Hic tabernacula dilecta Deo, & delectabilia hominibus, cõstruens Domino virtutũ, ut passer humilitatis volatu directus, inuenit sibi domũ, & ut turtur zelo castitatis & gemitu compunctionis animatus, posuit sibi nidum, vbi reponeret pullos suos, sub alis matris Ecclesiæ conseruandos. Ibi monachorum collecta caterua, per eorum obsequium disponebat immolare Deo laudum sacrificia, & reddere altissimo vota sua: qui seminantes ei spiritalia, sua metarent carnalia. Hos ad rectam morum volẽs informari regalã, ad apostolicã vitæ dirigi fecit lineã, per quam in initio fidei fundatã primitiam compererat Ecclesiam. In quibus illud præcipuum erat, ut nulla eis propria, sed omnia essent communia: ut quorum conuersatio iam erat in cælis, angelicã quodammodò vitam degerent in terris. Porro ipse ad eorum, tanquam ad Apostolorum, pedes ponens omnia, quæ habebat, ut v sibus eorum ad omnem sufficientiam necessaria suppetere, sollicita paternitate disponebat. Vnde legali traditione tradidit eis villam superius nominatam Gemmelaus, & omnia ad eandem appendentia, & alia multa, vnde cunque in parte vel sorte sua iure hæreditatis cedentia.

Esa. 26.

Monasteriũ extruit ex bonis suis.

Psal. 88.

Ei conseruit facultates suas.

CAP. V.

Hoc opus felici auspicio inceptum, animabatur non solum diuinitatis gratia, sed etiam nobilissimæ & Christianissimæ auix suæ Gissæ piã coniuẽtia, quæ dulcissimum nepotem suum videns viam veritatis insistere, collaborabat magnoperè, ut amoto ei impedimento à cœpro pietatis itinere, viam mandatorum Dei dilatato corde posset currere. Quia non enim, ut Esau pilosus, venationũ vanis, aut nociuis exercitijs in seruebat, sed ut lenis Iacob domi habitans, simplicitati & innocentie studebat, totam se in eius dilectione transfuderat. Quippe quem exemplo fidelis Abrahæ de terra & de cognatione sua iam dudum animo existè cognouerat, ei terram repromissionis

Gen. 25.

Gen. 12.

Gisa auia
ejus multa
ei largitur.

competere credebatur: nec tamen volebat suo destituere subsidio, quem perpendebat per omnia dirigi diuino auxilio. Ideo salubri reperit consilio, omnes res hereditatis suae, quas sibi vir suus Redingus dotis gratia impenderat, vel quas ipsi pari equitatis industria addiderant patrimonio suo, ad praesidium Deo placitae constructionis contulit legaliter charissimo nepoti suo.

CAP. VI.

Erluinus S.
Guiberto est
adiumeto.

Ad haec omnia non parum solatij diuinitas fideli suo Guiberto contulerat, quod in his omnibus doctorem & patronum quendam venerabilem virum, Erluinum nomine, prauiderat, qui & ipse canonicam, quam viuabat, regulam ad monasticam vitam contulerat. Is pio patrono nostro in omnibus utilium rerum consilijs exequendis, in ecclesia aedificanda, & officinis claustris construendis, in fratribus ad ouile Dei uocandis & regendis aderat adiutor opportunus & vniuicis.

CAP. VII.

Luc. 9.

Monasticam
se vitam
tradidit S. Guiberto.

Alij ad perfectionis culmen tendenti sufficere videtur a malo declinasse, mundi pompis abrenunciassent, sua omnia pauperibus erogassent. At dominus Guibertus, qui retro sunt oblitus, in anteriora se extendere nitebatur, semetipsum arguens imperfectionis, nisi argumento Dominicae manus ad vnguem expoliretur. Audiens nepe Dominum dicentem: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: totum hoc imperium traxit ad se: abnegans semetipsum, tulit crucem mortificationis Iesu in corpore suo, castigans corpus suum, & in seruitutem redigens, ne forte alijs praedicans, ipse reprobis inueniretur. Tulit crucem etiam fraternae compassionis, quando erutus de cribro diabolicae tentationis, ipse aliquando conuersus, confirmabat fratres suos, pro quibus Christus ipse biberat calicem passionis. Igitur accepto rationis clauo, post rerum suarum iacturam nudus enatauit de mundi huius naufragio, & tandem potius monasticam quietis portum, ancoram stabilitatis de altioris pectoris sui iecit in claustralis vitae profundo. Videbat enim, quod nusquam alibi tutius per fugium esset fugienti a mundi periculo, cum in claustris monasterij, eremi non desit solitudo, & si quem aliquo modo diabolicae incursionis titillet inquietudo, praesto adsit prompta fraternae consolationis fortitudo. Videbat etiam, quod non altius posset ascendere, si posset illum religionis gradum attingere, ad quem omniquidem ordini Ecclesiastico, omni que terrenae potestati liceat accedere, a quo nulli omnino, nulla omnino occasione liceat impune recedere. Praeter ea vir prudens, ante & retro oculatus, nihil temere & improuide sibi agendum esse attendebat diligentius. Ut enim athleta stadium ingressus, sollicitus qualitatem loci circumspicit, ne quod offendiculum sibi pugnantem vel currentem obsistat: ita & hic noster athleta opportunitate & qualitate loci, ubi propositum suum secure exequeretur, caute dispexit, scilicet ubi nec indulgeret sibi disciplina remissior, nec pro intuitu notae nobilitatis, male blandiretur sibi honorificentia impensior. Timebat enim ne sibi diceretur a Domino: Vitam in caelidus esse, aut frigidus: sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Timebat enim, ne sicut ille, qui contra flantem ventum flores portat, etiam ipse, in ananitate electionis inflatus, collectos virtutum flores perderet, & quasi pulueris squalore, foeditate apostasiae forderet & cacutiret.

CAP. VIII.

Gorziense
coenobium
a quo extru-
ctum.

Adelbero
Merenfis e-
piscopus
monasticam
disciplinam
instaurat.

Denique columba Christi, nolens diutius inuolui mundanis fluctuationibus, diuino non inueniret, ubi requiesceret pes eius, adiit arcam paratam a Deo multorum salutis claustrum scilicet Gorzientis coenobij. Id coenobium olim vir magni nominis, Pipini regis ex sorore nepos, Crodegandus Merensis episcopus construxit, & ad aeternum sanctorum monumentum opibus ditauit, & quod maius est, religionis gratia decorauit. Sed processu temporis crebrescente bellorum malitia, & per haec crudescente malorum miseria, & quia leges silent inter arma, idem inualecente quaqua terrarum insulstia, etiam ibi per notam temporis & prelatorum incuriam, disciplinae regularis coepit emoliri censura. Et haec caelestis irae permissio tam diu permansit, donec tandem diuine miserationis oculus super inhabitantes terram prospexit, qui & infidelitatis tenebras amouit, & lumen veritatis reuocauit. Ad haec inter primos a Deo missus est Adelbero, primus huius nominis Merensis episcopus, qui nobilissimus Christianissimus, & Christianiorum nobilissimus, (erat quippe frater Friderici Ducis) in hoc primum regiminis sui dedit exercitium, ut & seculari potentia & episcopali censura exturbaret a sua Diocesi irreligiositatis vitium. Huius bonae intentionis oculum intendens primum suum per monasticam disciplinam, elaborat eam ad Apostolicam vitam redigere normam. Et incipiens

Gorziense
coenobium
praclare
reformatum.

Genes. 28.

S. Guiberto
degit in illo

Prover. 27.

Humilitas
sancti viri.
1. Tim. 3.

Galat. 6.

Prover. 18.

Luc. 10.

incipiens a Gorzia, quae ceteris monasterijs erat praestantior in sua parochia, ubi instituta religionis vix ipsa apparebant vestigia, non prius destitit, quam monasticae vitae profectores, a seculi vanitate retractos, rectae viae reddidit, & ante omnia radicem malorum, & malam monachorum noueram, scilicet proprietatum concupiscentiam, mucrone pastorali extinxit, & qui in seculi compitis patebant luporum morsibus, Dominico ouili inclusit. Collaborabat sibi ad hoc pius Gorzientis Abbas Agenoldus, restauranda sanctae religionis adiutor opportunus. Itaque extirpatis nociuis radicibus de Dominici horti areola, Adelberone episcopo plantante, Agenoldo rigante, Deo autem incrementum dante, crescebant solito vberius virtutum plantaria. Quicumque ergo abrenuntiantes seculo, suauem iugum Christi tollere volebant, quam mites & humiles corde exemplo Christi esse deberent, hic edificabant. Quicumque ex militari habitu in timore Domini fortitudinem suam mutabant, hic quasi in campo diuini tyrocinijs experimentum suum capiebant. Quicumque ex clericali sorte ad altiorum humilitatis gradum optabant ascendere, hic cum Iacob non in somnis, sed re vera scalam caelos attingentem merebantur videre, per quam angelos ascendentes & descendentes possent videre. Cum ergo hic tantus sanctae religionis feruor tam longe & tam late caloris sui diffunderet flammam, huc ad disciplinam Domini omnis confluere nobilitas, omnis dignitas, omnis sine personarum discretionem professio concurrebat & aetas. Nec quicumque vel initium conuersionis se credebat arripuisse, cui non contigerat Gorzientis refulgentium esse. Hic inueniebatur lac, quod paruulus sugeret: hic solidus panis, quem perfectus manderet, & aliquando quasi nutrix in corpus suum traieceret, ut & alios rudis vel infirmos inde pasceret. Inter eos hic noster patronus Guibertus non vltimam nobilitatis, immo non vltimam humilitatis & sanctitatis, spiritu Dei agente, est adductus: ut qui iam dudum renunciauerat suis omnibus, hic etiam sibi metipsum renunciarer, ut Christo perfectius adhereret. Scipsum ergo & omnes, quos Christo lucrificerat, venerandi patris Agenoldi committens manibus, adhaerebat ei studiosius, & ab ore eius pendebat intentius: ut potest qui ex doctrina eius non solum pascebat, sed & de micis ex ea collectis per se Christi pauperibus ferre satagebat. Et ut id, ad quod venerat, diligentius exequeretur, singulorum gratias solerter contemplabatur, & aliquid inde ad seipsum traicere nitebatur. Erudiebatur illius patientia, accendebatur istius orandi instantia, alterius delectabatur obedientia: Istius humilitatem, illius imitabatur sobrietatem: In hoc ad vitam vitam laborem, in illo contemplationis mirabatur ardorem. Fiebat proinde miro modo, ut dum ipse de singulorum virtutibus aliquid decerpit, quod sibi sit pro exemplo, ipse solus omnibus esset exemplo. Ut enim, secundum Salomonis prouerbum, ferrum ferro acuitur: ita alter ab altero ad bene agendum excuebatur: & ut homo confundit faciem amici sui, ita & eos pia fraternae amulationis mouebat confusio, nisi alter alterum quiret imitari.

CAP. IX.

Ipse ergo qui mundi renunciauerat vanitatibus, timens ne iterum illiceretur voluptatibus, dum sub obtentu disponendarum ecclesiasticarum rerum adhuc ei deseruiret specietenus: ad hoc etiam timens illud Apostolicum, doctorem non debere esse neophytum, ne elatus incidat in iudicium diaboli: induxit in animum, venienti morbo quanto citius occurrendum. Venerabilem, cuius supra meminimus, Erluinum virum Deo placitum, hominibus acceptum, in gymnasio sanctae religionis laudabiliter exercitatum, lucrandis Deo animabus intentissimum, amicitijs principum terrae & maiorum Ecclesiarum gloriosum, exequendis rebus Ecclesiasticis per omnia idoneum, hunc tale virum, ut potest patrem & intimum suum, conuenit amicabiliter, in eum se reiecit familiariter, in eo quasi in reclinatorio animae suae tantum incumbit fiducialiter, ei ex ordine velle suum aperiens, ei seipsum magis, quam sibi credens: communicato cum fratribus consilio, eum Abbatem sibi deligit, & fidelibus Christi adnitentibus, Dominico ouili praefici facit. Ille tanquam bonus paterfamilias, doctus de thesauro suo proferre noua & vetera, sciens sic adimpleri legem Christi, si alter alterius portet onera, supposit humiliter humerum ad suscipiendum onus, satis quidem graue, sed Deo sibi cooperante, portabile: animatus illo prouerbio, quod per Sapientem dicitur: Frater qui a fratre adiuuatur quasi ciuitas, quae non expugnatur. Ita vir sanctus Guibertus, strenuo cooperatori suo Erluino Marthae ministerio delegato, ipse cum Maria sedens ad pedes Domini pro audiendo ipsius verbo, elegit optimam partem, quae non auferetur ab eo. Nam ad alvearium monachorum, scilicet Gorziam, regressus, ieiunijs, vigilijs & orationibus intentus contemplationis virtuti vacabat liberius.

CAP.

Iam in laude Dei nouella plantatio fructificauerat, iam agricola preciosum fructu terrae expectans, patienter ferebat: quia temporaneum & serotinū se accepturum non diffidebat. Iam crescebat Christi gloria, iam illorum, per quos benedicebatur nomen Domini, multiplicabatur gratia: quando de Gemmelaus, nouellae scilicet cōstruētōnis cōenobio, boni odoris longē lateq; exibat fragrantia, quod ibi sanctae religionis feruente flamma, & iusti de virtute in virtutē indiēs proficiebant, & iniusti ab erroris tortitudine cōuersi, iam in directū ibant. Ex hac boni odoris suauitate repleta erat, tota domus Ecclesiae, & attigerat iam ipsa culmina imperialis aulē: vbi cunctis palatinis in ore erat pia nobilissimi viri Guiberti ad Deum conuersio, & de eius cōuersione nō minima in tota Dei Ecclesia aedificatio, quod eius exemplo multi renūciātes saeculo sanctae religionis se subijciebant proposito. Sed inuidia vbi desit, q̄ nec in paradiso deliciarum, nec in ipso quoq; cōlo defuit? Quidā, qui bona fidelis Christi Guiberti obliquo oculo limabant, aures Caesaris aduersus eum appellant, & inuidiosē ei derogantes, cōtra rempublicam eum egisse accusant, qui Gemmelaus regalem fiscū, maioribus ipsius munificentia imperiali loco beneficij attributum, in partem proprietatis suae usurpauerit, & iniussu regis, fundato ibi cōenobio, in sortem Ecclesiastici iuris iniuste trāsferit: quod fieri nullo modo lex publica sinit. Pius constructor, & sanctus prouisor loci nostri ad causam dicendam est dicto regis inuitatus: causa proponitur: de iniustitia expostulatur, in deliberanda sententia alius alij variē assentitur. Discipuli euangelij à Domino docti: Cum stabitis ante reges & praefides, nolite cogitare, qualiter aut quid loquamini: Dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini: non sophisticā querunt argumentationem, sed simplicitatis Christianae praetendunt humilitatem. Scientes enim, quia periculosum est contra torrentē brachia tendere, nec ignorantes sententiā Apostoli: Qui potestati resistit, resistit Dei ordinationi: pedibus Imperatoris se humiliter prouoluunt, & ne in se & in pauperes Christi terrena sua potentia abutatur, suppliciter exposcunt: dicentes, gaudendum esse maiestati Imperatoris, quod temporib. im. perij sui diuina miseratio ostium misericordiae suae voluerit patefacere, dum tales alij quot viros dignatur mundo transmittere, qui digni sint exaudiri orātes pro salute publica: posse Imperatorem de alieno fundamento laudē mereri, si ab alijs in honorē Dei constructa loca, sua regali potentia velit tueri: alieno labori eum posse participare, si res ab alijs Deo iure haereditario legatas, dignetur autoritate imperialis manus corroborare: dignum esse, vt apud Imperatoriam censurā plus valeat Deo placita veritatis aequitas, quā susurrōnū & bilinguū calliditas, vel adulantium dolositas, de quib. Sapientia dicit: Susurro & bilinguis maledictus: multos turbauit pacē habentes: & lingua tertia (haec lingua adulantium intelligitur) multos cōmouit. Hae & alia in hunc modū locuti, à bona spe, quā in Deum habebant, non sunt frustrati, illud Sapiētis dictum esse verum experti: Beatus, qui loquitur in auribus sapiētis. Pius enim rex Ortho, verē ad restaurandam rempublicam & reparandam Dei Ecclesiam directus à Deo, his salutis monitis aurē aduertit gratāter, & petitionē fidelium Christi accepit dignāter. Annuit enim communi Palatinorum consilio, & regali censuit edicto, vt rata & inconuulsa permaneret nouella Gemmelacensis cōenobij constructio: & quicquid illi ecclesiae ab ipso domino Guiberto, vel etiā aliorum venerabilium virorum largitione fuerat cōcessum, vt nullus infidelium vel aliquis haereditū eius infringere audeat, omnino est interdictū. Insuper permissa est eis potestas aduocatū & regularē Abbatem cum imperio regis eligendi, castellum construendi, mercatum, percussuram monetae, materiam faciendi. Ipse locus ab omni omnium seruitio immunis est redditus in ciuitate, in castello, in villa, super aquas, in pontibus, in omnibus imperij sui locis, ab omni telonio & tributo est absolutus, sub solo regiae defensionis munimine subiectus.

CAP. XI.

Omnis res iam composita videbatur, omnia iam in tuto esse credebantur, nihil ex aliqua parte metuebatur. De reb. ecclesiae traditis, & de libertate ipsius loci charta conscripta, imperiali erat edicto cōfirmata, & annuli impressione imperialis auctorizata, quae auctorizatio facta est solēniter Leodij xij. Calen. Octob. anno Dominicae incarnationis Nonagesimo, quadagesimo sexto, indictione iij. regni domini Orthonis primi, anno vndecimo, cathedrae Traiectensis ecclesiae regente Vhogone. Ad hanc cōfirmationem imperialis potestatis, accessit etiam Apostolicae sedis auctoritas, dum à Benedicto VII. huius nominis Papa, decretum est, vt rata esset in perpetuum Gemmelacensis cōenobij prerogata immunitas. Decretum est etiam, vt de alio monasterio ibi

Exemplo S. Guiberti, multi se dāt vitae monasticae.

Defertur apud Imperatorem.

Matth. 10.

Rom. 13.

Eclli. 28.

Imperator ratam vult esse Guiberti donationem.

Immunitas cōenobij Gemmelacensis.

for. * Agapeto II.

Ibi Abbas non constituitur: sed ipsi serui Dei, secundum S. Benedicti regulam viuē ex sua propria congregatione Abbatem eligendi potestatem habeant, & vt Abbas esse, priuilegijs sedis Apostolicae, infulis decoretur, & vt ipsum monasterium, sub iurisdictione S. Romanae Apostolicae sedis cōstitutum, nullius alterius ecclesiae iurisdictionibus submitatur, interminando ex autoritate B. Petri Apostolorum principis sub iurisdictione iudicij ac validis anathematis interdictionibus, vt nulla aliquādo vel patua vel magna persona aliquid de rebus vel possessionibus, ad idem monasterium pertinētibus, auferre, vel alienare praesumat. Hoc scriptum per manum Bonifacij notarij regionalij atq; scriuarij S. Romanae Ecclesiae. Datum est viij. Calend. Aprilis per manus Stephani episcopi ac Bibliothecarij S. sedis Apostolicae, anno Pontificatus domini * Benedicti VII. Papae * nono, imperante Otthone à Deo coronato, magno ac palatifico Imperatore anno xvj. qui est annus Domini * 953.

CAP. XII.

In aliquandiu arridente sereno caelo prosperitatis, derepentē inhorruit maxima immisio diabolicae tempestatis. Si quidem Heribrandus de vico Mauuuolt, qui inter nobiles Bratuspantium genere & diuitijs eminebat, cuius nobilitatem alia nobilitas augebat, ei quippe Rembidis, germana nobilissimi senioris nostri Guiberti nupsit. Hic iniustitiae gladio accinctus, cupiditatis armis confusus, clamat Gemmelacensem suam Guibertum non legaliter egisse, qui sub obtentu religionis vxorem suam, germanam scilicet illius, voluerit iniuste exharedare. Contempta ergo imperialis curiae auctoritate, contempto Apostolicae censurae anathemate, iunctis sibi complicibus sine iniustitia, non timet Abbatiam insolenter inuadere, & substantiam fratrum violententer diripere. In officinis claustrij equi stabulantur, per loca, monasticae solitudinis cōpacta, secularis personae militiae vagantur, fratres per latibula sanctuarij quomodo cunque sese tutantur, & in tanta tribulationis articulo subsidium diuinae pietatis praestolantur. Videbatur nempe maleuolis implendae iniustitiae opportunum esse tempus, quia ipse sanctus vir Guibertus mundo iam mortuus, & ab eis longē remotus, excussē rat se à cunctis ratiocinijs mundani tu multus. Porro Abbas Erluinus recens oculis priuatus, restaurandis rebus perditis putabatur esse minus idoneus. Hic sinister rumor vt perculit aures sancti viri, cuius conuersatio iam erat in caelis, quid ei tunc fuerit animi, non opus est exprimere verbis: cui quamuis indignum videretur de stina Domini, ciarati, oculos retrō conuertere, & graue esset, se emeritum militia, bello mundanae solitudinis iterum inuoluere, non distulit tamen pro consolandis fratribus iter accelerare, qui pro illis paratus erat etiam animam ponere. Veniens ergo desideratus ad desideratum locum, qui testimonium erat suae deuotionis, tristes & desolatos fratres confirmat verbis consolatorijs, & quibus potuit armis humilitatis & modestiae occurrat aduersarijs, & feritatem, & cupiditatem eorum mitigare laborabat monitis suauioribus. Illi praesentiam sanctitatis eius aliquantulum reueriti, & aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habentes, cessarunt ad tempus eius voluntati, se intuitu affinitatis eius ab iniustitia ista cessaturos polliciti.

CAP. XIII.

Saepe nominatus, & saepe nominandus nobis dominus Guibertus, tam graciosus fuit Deo, vt dignus fuerit etiam Apostolicae praedicationis ministerio. Gens siquidem Hungarorum, quae quibusdam munitissimis cluis remota, nec ad meridianam, nec ad occidentalem plagam exundi habuerat facultatem, per Arnulphum Imperatorem, ruptis cluis emissā, mortuo Arnulpho Imperatore, totam Italiam, totā Germaniā, vt fera tempestas, vario vastationis genere depopulata est per annos circiter quinquaginta. Haec gens etiam tempore primi Orthonis aggressā Lotaringiam, deducta est à duce Conrado vsq; ad syluā Carbonariā, & virtute Dei apud Lobienē cōno bii ostensa, prohibita vltra prodire, redijt impune. Hungaris ergo & cundo & redeundo per vicū Gemmelacensem transeuntibus occurrit vir Dei Guibertus, non clypeo aut galea materiali protectus, sed tantū gladio verbi Dei accinctus, paratus bibere calicē passionis, & ponere animam suam propter saluandas fratrum animas; quae, vt dicit veritas, non est maior charitas. Et primò miles Christi secundum praecceptum Euangelij offerens illis verbum pacis, ingressus est viam praedicationis, & paulatim mitigata eorum rabie, cepit iam agere de eorum salute. Nec destitit illis idololatriam spurcicia sordentibus pādere fidei dogmata, & regis aeterni mysteria, donec aliquos eorū à regno diaboli abstraxit, eosq; abiurantes sacramenta diabolicae militiae, transcripsit in nouum

for. * Agapeto II. * sexto * 951.

Abaffine suo viri sancti infestatur monasterium.

Hungari populantur Italiam & Germaniā.

Iohan. 13.

S. Guiberto Hungarorum quosdam conuertit.

nouum nomen Christianæ militiæ. Benedictus Deus per omnia, qui Guiberto sub gnis suis militanti adfuit, ei que ciuicam coronam tribuit.

CAP. XIII.

Præuidens vir Deo plenus, non esse paratum sibi à Deo patre, vt biberet pimum calicem passionis, animum appulit, vt mereretur bibere saltem secundum calicem confessionis: & ided tentus in hoc, vt consulendo sibi, consuleret etiam alijs, excogitauit opus, quod non sibi solùm, sed etiam alijs prodesset. Nam amplectens, per omnia charitatem, quæ est vinculum perfectionis, & plenitudo legis: & ob hoc maximè, quod hoc speciale mandatum est Domini, dicentis: Mandatum nouum do vobis, vt vos inuicem diligatis: cœpit agere cum pluribus deuotis & Dei fidelibus, vt per vnum mutuæ charitatis conglutinati amorem, fraternalem inter se staterent societatem: vt cum omnes vnum in Christo essent, vnum saperent, vnum diligerent: vnum in Christo vellent, vnum nollent: nihil diabolica amulatione contractum, o dio condignum, vel contrarietate inueniretur diuersum, vt verè pacifici mereren tur beatitudinem filiorum Dei. Ad hæc etiam, vt secundum Iacobi præceptum, pecca ra sua alterutrum confiterentur, & orando pro inuicem saluarentur, & sicut veritas ait: Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus: ita loti baptismo alterutra confessionis, lotis pedibus, quibus non potest sine labe terra calcari, id est, ex piatis actibus humanæ vitæ, quæ vix aut nullatenus sine nauo peccati potest transigi, per fraternæ orationis auxilium redderentur toti mundi, eleemosynis, ieiunijs, psal mis, hymnis, canticis spiritualibus, ad hoc constitutis, ab inuicem expiati. Delectabat enim eos illud beati Augustini, qui in laudem charitatis proumpens, ait: Dulcis sonus, charitas est: dulcis res & delectabilis, charitas est, quæ præsentem & absentem in vnum colligit fratres.

Coloff. 3.
Rom. 13.
Iohan. 13.

Iacob. 5.

Iohan. 13.

CAP. XV.

Sc vir Dei tactus quodam præfagio futurorum, quod propediem tendendum sibi esset ad supernæ vocationis brauium, præuidit sibi in futurum: vt quando deposito carnis onere ingrederetur viam vniuersæ carnis, aciem huius fraternæ societatis hinc inde locaret in subsidijs, quæ tartarearum cateruarum incurfus perturbaret oratio num telis. Huius negocij perficiendi secundas partes relinquens fideli vicario suo Ab bati Erluino, cauens sibi per omnia, ne sub obtentu alicuius rei exequenda quantu lum cunquæ iterum implicaretur seculo, vltimum vale dicens fratribus & amicis, & optabilem pacis & dilectionis memoriam relinquens eis, maturauit viam ad amicam sibi quietem Gorziensis solitudinis. Sicut enim piscis extractus ab aqua, non potest viuere, ita ipse timebat de vita animæ suæ, quoties à contemplationis extraheretur requie. Post tot & tantos labores, dum iam iam que expectaret dari sibi à Deo deside ratam missionem militiæ suæ, tandem rex regum lætatus, militem suum diu pro ca stris suorum viriliter stetit, tempus esse duxit ei præmia laboris reddere, & capiti eius coronam laudis imponere.

Vir sanctus
redit ad Gor
zienf. mo
nasterium.

CAP. XVI.

ET iam instante tempore resolutionis suæ, cœpit languescere. Summus enim arti fex, qui semper inuenit in opere suo, quod adhuc tundat & poliat, electum suum tanquam aurum in fornace probabat, vt excoqueret ad purum scoriæ peccatorum eius. Gemmelacenses vt audièrunt dominum & patrem suum ad mortem infirmari, non potuerunt suo temperare dolori. Hunc eorum dolorem nimis exaggerabat, si e um in terra peregrinationis suæ, ipsi absentibus, contingeret obire. Vnde qui ex his mausculi esse videbantur, sine mora Gorziam tendunt, & dominum suum viuente inueniunt: & aliquantulum dissimulato dolore, agunt cum eo de reportando eius cor pore. Ille accersito ad se Abbate suo, cui nomen erat Oilbaldus, aperit ei suum suorumque desiderium, & hoc ab eo vltimum expetit beneficium, vt liceat suis defuncti corporis sui glebam referre ad Gemmelacense coenobium. Abbas ex consilio respon dit, vt pater filio: Mi fili dulcissime, angustie mihi sunt vndique: sanctitatem reuereor, animam tuam ad Deum euntem scandalizare vereor: sed timeo ne illi super hoc scâ dalizentur, qui te vt patrem venerantur, & amorem, quem exhibuerunt tibi viuenti, vellent exhibere præsentialiter etiam morienti. Ecce voluntatem meam postpono tuæ voluntati, si adspirauerit tibi & tuis voluntas Dei. Si suppetit tuis facultas imple di desiderium suum, non nego meum assensum. Tâdem vir Dei consummatus in vir tutum gratia, quod maius est, quàm si claruisset miraculorum gloria: (miraculis quippe nonnunquam virtutes obfuscantur, miracula verò solis virtutibus commendantur.)

decimo Kalen. Iunij reddidit spiritum fatigatum, nec victum fructuosis laboribus, & ad patres suos appositus, qui seminauerat in benedictionibus, mœssit etiam in benedi tionibus centuplum, & vitam æternam, secundum Domini promissionem, est ade ptus. Gemmelacenses læti, ab inuitis domini sui corpus suscipiunt, & se votiuo operi accingunt. Qui præcauentes, ne æstiuæ caloris nimietas faceret iniurias sancto corpori, interiora corporis eiiciunt, ibiq; terræ infodiunt: cadauer verò sale & varijs pigmen torum odoribus conspergunt, quæ putredini corporeæ corruptionis repugnare pos sunt. Vnus autem eorum, nomine Adecho, qui semper familiaris fuerat obsecutus sancto viro, ac per hoc etiam sancto corpori adhuc obsequabatur instantius: hic cõ parato carro cum bobus, superponit sanctum corpus, non quo honore dominum de cauit, sed quo amore ipse debuit. Iam præcesserat longiusculè, & ecce omnis Gorzien sium populus exarsit in ira & furore, egrè ferentes corpus illius absportari, cuius meri tis se credebant à Deo adiuuari. Ergo facto grege, perstrepunt populari more, & pau cos multi insequentes, conclamant. Ad clamorem concurrentium Gemmelacenses obstupescunt, & tacito cordis clamore auxilium Dei quarunt. Et qui pro filijs Israël pugnauit contra insequentes Aegyptios, pugnauit etiam pro istis. Subito enim orta tempestate, aër inhorruit, & clara die nox aliena incubuit. Concrepant tonitrua, mi cant fulgura, cadunt fulmina. Illos tenebræ palpabiles ab itinere reuocant: isti vno ite nere gradientes, nec ad dexteram nec ad sinistram declinabãt. Ita illi diuinitus exterriti, retrocedunt: isti adiuui diuinitus, liberè incedunt. Tâ prædicabili miraculo sanctus Dei Guibertus illustratus, cum multa omnium veneratione ad Gemmelacense cœ nobium est relatus, & cum honore debito in Ecclesia sancti Saluatoris, sanctiq; Petri Apostoli sepultus, se cum Deo viuere ostendit inuocantibus. Credunt enim se eius tui tione protegendos perpetualiter omnes, qui inuocant eum præsentialiter. Obijt autè hic sanctus Dei anno Dominicæ incarnationis, nongentesimo sexagesimo secundo, decimo Calend. Iunij.

Feliciter
reddidit spiri
tum.
Matth. 19.

En quanti
olim fiebat
Sanctorum
reliquiæ.

Exod. 14.

MARTYRIUM SS. DONATIANI ET ROGA TIANI GRAVITER CONSCRIPTVM, INCERTO QVL dem authore, sed ad stipulantibus ei antiquissimis

Martyrologijs:

ALVRE est Catholicis lectoribus, de Martyrum tri umphali certamine gloriosa gesta referre, & strienti popu lo de tam piè fuso sanguine quædam vitæ pocula propi nare, dum alij rebus cognitis veneranda solennia fidelium complectuntur, alij desiderijs incitantur, aduerentes qua le pro Christo mori sit lucrum. Igitur cum Diocletianus & Maximianus Romanæ vrbs apicem gubernarent, & eorum præceptis in Christianorum nomen bestialis feri tas defauiret: vt gratiam religionis Catholicæ gentili sub lege calcarent, missis epistolis ad præsidem Galliarum, de creto sanxerunt, vt simulachra Iouis vel Apollinis, nõ deo rum, sed dæmonum, quasi diuino cultu deberet vniuersitas venerari: ea ratione præ fixa pollicentes, vt is, qui eorum caremonias coleret, vel sacrificia deuotis offerret, publico se cognosceret stipendio numerandum: quò facilius humanam mentem cupiditatis laqueus traheret in errorem: vt deciperetur munere, qui ratione vinci non posset. Eorum verò, qui Christiani nominis in confessione persisterent, post illata tor menta iubent capitalem subire sententiam, quò terrore compulsi magis, à recto tra mite crudeliter deuiarent. Erat autem in vrbe Nænetica iuuenis quidam, nomine Donatianus, clarus genere, multo tamen clarior fide, qui acerbiter iniquitatis adole scentiæ domans, freno maturioris animi temperabat, qui in ipso iuuentutis suæ tem pore migrauerat in eum, quasi in senē: & inter procellas spiritalis nequitie, ne lapsum incurreret, timor Domini semper prosperè eum gubernabat. Qui despectis idolis, cū ad Catholicæ fidei gratiam conuolasset, baptismatis vnda purgatur: mysterio religio nis imbutus, doctrina diuinitatis armatur, & sine metu aliquo triumphum Christi o ris sui buccina miles fortissimus in populo decantabat, nolens credita talenta negli gendo infodere, ne culpa abscondita pecuniæ non careret: sed quasi bonus agricola . Pp in gen.

Maij 24.
Cap. 1.

Fallacia ma
li dæmonis.

Donatianus
egregius iu
uenis.

Rogatianus
à fratre in-
niore ad
Christum
adducitur.

in gentiliū pectora fruges beatæ fidei seminavit. Quæ sancti viri opinione florenti; germanum eius Rogatianū, adhuc in cultu idololatriæ consistentem, suavissimioris blandus odor flagranter implevit. Qui ad fratrem, licet ætate minorem, seniores tamen credulitatis ordine, festinus accurrit, deprecans, ut antequam persecutionis colluctatio appropinquaret, Christiani baptismatis munere dotaretur: ne tam felicem tamen adhuc paganum vel catechumenum inueniret, ut à fratre nihil minus in pugna, nihil minus obtineret in palma. Quod ad præsens ne susciperet baptismum, audita persecutione, fecit sacerdotis absentia fugitiua: sed quod de fonte defuit, martyrij crucifusus impendit.

Cap. 2.

Donatianus
sistitur co-
ram Præsi-
de.

Interea Nannetensem civitatem, gentiliū turba fauente, persecutor cum instrumendo iniquitatis ingrediens, ab uno ex circumstantibus civibus his verborum stimulis incitatur: Moderatissime iudicum, opportunè venis, ad deorum religionem reducens eos, qui post crucifixum à Indæis visi sunt aberrare. Noueris itaque Donatianum eius esse doctrinæ sequacem, in quem debeas seueritatis tuæ sententiam promulgare: qui non se tantummodò à deorum cultura suspendit, verum etiam germanum suum ipsidem vaniloquijs pertinaciter immutavit, ut Iouem vel Apollinem, quos inuictissimi Imperatores venerantur, & ab orbe terrarum adorari prouidi censuerunt, & eorum festa ita contemnant, ut dii nostri, nona religione succedente, deiecti sint. Quorum interrogatione rei veritas, cum iusseris, certius aperietur. Tunc Præses dolore commotus, virum beatissimum suis præcepit aspectibus præsentari. Ad cuius inquisitionem talibus verbis exorsus est: De nomine tuo, Donatiane, currente relatione, cõperimus, quòd Iouem vel Apollinem, qui nobis vitam nascentibus contulerunt, & crescentibus hucusque custodiunt, non solum contumaciter adorare recuses, sed etiam blasphemijs ac conuicijs proscindas, ac prædicatione inani populum saluari commemores, dum in crucifixi interitum credere diuersos compellis. Donatianus respondit: Inuitus veritatem locutus es, me cunctos errore peruasos, ad eius velle culturam reducere, cui soli competere vniuersa seruire. Præses dixit: Aut prædicationi superflua moderatum finem impone, aut si nolueris, iubeo vitam tuam celeri sine concludi. Donatianus respondit: Minas quas mihi præ tendis, in eas casurus es: & laqueum, quem mihi promittis, incurres. Qui dum falsa persuasione occupatus, tenebras lumini præfers, iusti lumen Christi tenebrosus non adspicis. Hinc Præfectus furore successus, iubet sanctum compedibus vinculatum, in custodiam retrudi, ut tormentorum violenta feralitas, aut perferentis fidem frangeret, aut expectantes, ne in Christum crederent, impediret.

Cap. 3.

Rogatiano
blanditur
Præses.

Tunc eius germano, in conspectu populi constituto, cœpit Præses sub blandimenti dulcedine persuasionis iniquæ venena miscere, ut quia virtute nõ cederet, oblectationis arte colla laxaret. Quem molliter appetens, ad hæc verba prorupit: Audio, Rogatiane, à deorum cultu te velle inconsultè recedere, qui tibi dignati sunt viuendi munera largiri, & vberis sapientiæ multiplicia dona conferre. Vnde non sine nostro pudore fit, si post causas huius intelligentiæ noua proferens, incipias insanire. Illud itaque tibi est maximè præcauendum, ne confessione vnus Dei, plures deos in tuam perniciem ire compellas. Sed quia adhuc nescio quo baptismo non teneris infectus, si vniuersas obstinata te non decipit, deorum indulgentia concessa recipies, ut in Imperatorum palatio & aula deorum, possis cum vitæ commercio fortiri dignitatis augmentum. Rogatianus respondit: Optimè promittis peruersa, cum sis ipse peruersus: qui primum polliceris Imperatorum gratiam post deorum. Sed qua ratione in arce diuinitatis colendi sunt, qui ipsis hominibus videntur esse posteriores ordine, licet habeatis inter vos participationem miseræ, cum illi sint de metallo, vos ad meliores habitus furdi: illi spiritu careant, vos sensu? Siquidem qui in saxi religionem suam constituit, non aliud sit ipse, quàm quod colit. Tunc iudex ministris imperans, dixit: Et hic insensatus, cum doctore insipientiæ in carcerem detrudatur, ut sequenti die deorū ac principum illata iniuria, vltore gladio censura publica vindicetur. Sic tenebrarum in lecto duo fidei luminaria recõduntur: sed plus carcer illustrabatur ex glotia, quàm martyres grauantur ex pœna. Beatus autem Rogatianus sine baptismatis gratia se præuentum esse contristatur: sed hoc sibi ex fide credidit esse pro lauacro, si fratris sui catholici officulum mereretur. Quo comperto, beatus Donatianus pro germano his verbis supplicat: Preces ad Dominum, dicens: Domine Iesu Christe, apud quem hoc obtinent propria vota, quod facta quia vbi non portuisset impedit, sufficere creditur voluisse: cum nobis donasti eligere, tibi soli posse seruasti: sit famulo tuo Rogatiano pura fides donum beatissimum.

Precatio
Donatiani.

ptismatis, & si contigerit crastina die nos feriente gladio interire, sanguinis effusio fiat ei christianitatis sacramentum.

Qua oratione completa corde & voce vigilijs noctis transcurtis, simul lumine cum die relato, & carnificis vulnera, & præmia Domini sui expectabant. Sequenti verò die Præses pro tribunali residens, confessores Christi in conspectu populi præcepit assisi. Educitur interea de carcere lugubri gaudium cæli, de sterili sede fructus Ecclesiæ, de spinarum germine flos coronæ. Constricti vinculis, liberi erant votis, quos in Christo ipsa tormenta reddiderant fortiores. Quibus coram positus, affatus eos est Iudex: Cum indignatione, inquit, ordior, ne dum vos molliter alloquor, seueritatis publicæ vis frangatur: qui deorum religionem aut non colitis ignorando, aut (quod est grauius) non nesciendo calcatis. Tunc martyres responderunt. Scientia tua, quæ deterior est totius ignorantia stultitia, similis sit dijs vestris, quos in metallis sensu carentibus adoratis. Nos verò pro Christi nomine parati sumus excipere, quicquid terroris inuenieris: quia non hæc vita nostra dispendium patitur, si illi reddatur, à quo sumpsit exordium, & in futuro multiplicatæ lucis fœnore muneretur. Tunc dolore Præses impulsus, iussit eos in eculei carastâ suspendi: ut etsi animos eorum non mutaret, tamen membrorum lineamenta soluerentur in pœna: credens furori suo se consulturum, si carnis licet ad animam non perueniret, vel per tormenta corpus mactaret: ad hæc ministris imperans, ut post expensa supplicia à spiculatore eorum capita truncarentur. Tunc licet infania, ut de crudelitate iudici complaceret, vel magis ut crescerent ornamenta martyrij, lancea militari perfossas ceruices beatissimorum, gladio vibrante præcidit. Sic ad Christi gloriam venientes, dum beatus Donatianus lucratur germanum, & meruit germanus martyrium: iste fit illi causa salutis, ille fit isti palma mercedis: & multiplicis gratiæ pignore redundante, consummatione felici, spe remunerationis suffulti, ad æterna præmia meruerunt accedere, per vulnera laureati: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuunt & regnant in sæcula seculorum, Amen.

VITA S. ZENOBII EPISCOPI FLORENTINI, AVTHORE IOHANNE ARCHIPRESBYTERO Aretino.

PROLOGVS AVTHORIS AD IOHANNEM RECTO-
rem ecclesiæ S. Michaëlis.

V M non solum ecclesiæ tuæ administrationem, Iohannes pater optime, omni cura & diligentia & solertia prosequaris, nec eorum quicquam omittas, quæ ad presbyterij tui officium spectant: verum tanta etiam sacerdotum antiquorum, à quibus prima ecclesiarum instituta suscepimus, laude inflammari, ut nihil eorum absconsum, nihil obscurum, nihil denique ineptè scriptum iacere patiaris: qua de re, cum Græci pro concilio celebrando ad hanc Florentinam urbem conuenissent, laudes quasdam & gesta beatissimi patris nostri Zenobij ab illis penè incognita extorsisti. Cuius vitam inclytam licet ex nostris aliqui conscripserint, quia tamen ex his, quæ à singulis recitantur, quilibet digna etiam relatu omittit, aliæque gratissima ex Græcis habeantur, quæ eorum nullus cõscribit: visum est tuæ charitati, me quidem in expertum cogere, ut ea omnia recto ordine & vnico sermone contexam. Et quia negare nequeo, quicquid iniungis nimia tua ductus dilectione, experiar quæ hortaris. Malui enim excipere ruborem pudoris, quàm non exequi iussionem tuam, cuius precibus non nunquam ipse pater Zenobius, à Deo per te postulata impetrando, obedire videtur: nec immeritò, qui eius virtutes ab incunte pueritia imitari conatus es. Agam ergo exemplo legentium lapides, qui cum paulatim eos coegerint, in vnâ structuram domus componunt omnes atque coaptant. Verum si non tale huiusmodi opusculum videris, quale ipsum fore putabas, non mihi ascribas, sed tibi ipsi, qui bono operi ministrum minus idoneum subrogasti. Scio tamen, quòd hoc ipsum, quodcunque est, tibi dicarum, gratissimè suscipies, & anidissimè perleges, cum ad hoc maximo rapiaris studio, nec eorum quicquam te præterire cupias, quæ sacerdotis sancti in hac vita gesserit. Animaduertesque profectò admirabilem huius pontificis in regimine ecclesiæ curam, laborem inuictum, & singularia sanctitatis insignia:

quæ vsq; ad vitæ tuæ vltimum, non ambigo, coimitari conaberis. vale pater optime, & Deum pro me rogabis.

Maij 25.
Cap. 1.

Patria & parentes S. Zenobij.
for. * 27.
for. * 13.

Castissimè viuit.
Virgil. 3.
Georgic.

Rifus quàm edecceat.

Cap. 2.
Fic catechumenus.

Baptizatur.

Donatus episcopus Aretinus.

Cap. 3.

L A R A M beati zenobij extitisse progeniem, siue patrem, seu maternam intuearis, scriptorum vitæ suæ omnium literæ attestantur. Is Luciano patre, claro inter Florentinos ciue, & Sophia insigni foemina natus est matre, vj. Kalend. Februarij, anno ab Domini incarnatione tricentesimo, * tricesimo quinto, pontificatus Syluestri Pape anno * xvij. & imperij Constantini xxij. Qui cum delicatissimè enutritur, à teneris pueritiæ suæ annis literarum studijs à parentibus traditus, Grammaticam primùm & Poëticam atque Dialecticam & Rhetoricam miro complexus est ingenio. Et quanquam permulta cõspicatur ante oculos suos obiecta vitiorum exempla, & quasi mundana cupiditatis fomitem, tamen virili animo considerans virtutum acquisitionem à vitijs solere intercipi, ab his vitijs, quibus illa ætas adolescentiæ in illa plurimùm patria solet implicari, integer rimus mansit. Nec villo vnquam turpi amore pellectus, sed pernitiosa quæq; profus abiciens, corporis sui integritatem summo studio seruauit. Nam nulla magis vices industria firmat, quàm Venerem & cæci stimulos amoris auertere, vt Poëta inquit clarissimus. Cuius potentia, dicebant Gentiles, patris summi tela Typhoea tenet, & in bet cælo superos relicto, vultibus falsis habitare terras. Sed quod Zenobius futurus esset Christi robustissimus miles, euentissima suæ indolis signa præbuerunt: quippe qui puer adhuc tantam in moribus verecundiam & vultu modestiam habuisse traditur, vt ne semel quidem effusè risisse conspectus sit: quod in omni ætate dedecere, gentiles etiam asseruerunt, cum risu soluto nihil ineptius esse dicat Catullus, & Socrates risum incontinentem esse dementis indicium. Quibus contigit, vt non solum ingenij facilitate polleret, sed suæ patriæ adolescentem anteiret, euaderetq; intelligentia facilis, ingenio acer, sermone disertus, lectione assiduus, disputatione acutus, moribus ornatissimus. Et præter hæc omnia inerat illi egregia quadam indoles, & ingenua vultus hilaritas, atque oculorum gratia, qua omnes homines mirum in modum sui amore ac studio capiebat.

Et cum iam octauum decimum Zenobius contingeret annum, catechumenus, consentientibus parentibus, à beato Theodoro episcopo Florentino statuitur. Quo tempore Athanasius patriarcha Alexandrinus, vir doctrina & sanctitate admirabilis, ingentes ab Arrianis pro fide Christi persecutiones patiebatur, Romamq; cõfugiens, ad Iulium Pontificem Maximum venerat. Zenobius verò, vt diuina informari disciplina coepisset, illi toto incumbens animo, Poëtica cuncta atque gentilia, quibuscum in teneris aanis ludere ad eruditionem decuerat, abijcienda omninò à se curauit, dijudicans sequentem ætatem alios exigere mores, vt Christiana quæque expeteret. Interea cum vicefimum ætatis suæ annum ageret, parentes eius puellam præstantissimæ formæ, prudentem virginem & sanguine claram deligunt, quam magna cum dote Zenobio desponsare tractauerant. Quam rem, vt primùm Zenobius compertam habuit, protinus in Theodori per id temporis, vt diximus, Florentini antistitis sinum gremiumque configit. Cui mentem suam ac desiderium seruiendi Deo seque totum insinuans, vt virgo permanens, quæ Dei sunt, liberè cogitare valeat, nec impedimentis detineretur vxoris: nil se magis abhorre, quàm mulierum consortium & societatem enarrat, atque instanter sacras baptismatis vndas experit. Quod eius sanctum desiderium facer antistes haudquaquam remoratus impleuit, ac protinus omni clero Florentino ad se accersito, zenobium proprijs manibus honorificè ac celebriter terna baptismatis mersione consperfit, anno Pontificatus Iulij xj. Quo tempore Donatus episcopus Aretinus, sanctitate vitæ & miraculorum claritudine in Aretio, vrbis propinqua Florentiæ, florebat.

Id præclarum facinus vbi ad parentes Zenobij famæ ipsius celeritate delatum est, uestigiò amicorum & consanguineorum agmine factò, stipatiq; famulorum cunctis, Zenobium quæsitur, Theodorum episcopum adeunt, atq; Zenobium vnà cum præfule Theodoro atq; canonicis ecclesiæ cathedralis in Christi visceribus aggregatum offendunt. In quos, ob rei nouitatē ira & furore perciti, summis conuicijs & contumelijs exarserunt. Nam optabant Zenobiū post contractas nuptias in longū differre baptismum, cum & illi ætate iam declinanti nondū sancto lauacro regenerati essent. At Zenobius

bis paternum furorem lenire cupiens, Episcopi benedictione atque licentia impetrata, & signo Crucis edito, pios in cælum oculos sustulit: cuius linguæ Sanctus spiritus tantam extemplo eloquij vbertatem infudit, vt parètes ipsius, impio furore deposito eum, quem paulò antè in filio baptismum culpauerant, ipsi mox nuda humo prostrati ad pedes sacri antistitis, summa prece contenderent: quem ilicò consecuti, benedictes atque sanctus antistes vnico ac singulari affectu diligebat, neque illum tempore vllò, quo id licuit, à suo latere diuelli passus est. Ac primùm Clericum, dein de Canonicum cathedralis ecclesiæ, postremò Subdiaconem ordinauit. Cuius vita cum & religione in Deum, & charitate in homines indies excreceret, semperq; seipsa fieret auctior, Archidiacono Florentino per id temporis vita hominum functo, atq; ad meliora translato, Zenobius, Theodoro episcopo instituentē, vicem illius sortitus est anno ætatis suæ tricesimo secundo.

Quo anno synodus illa magna octingentorum episcoporum, ferè omnium Arrianorum, procurante Constantino Imperatore, apud Ariminum celebrata est, in qua antiqua patrum fides damnata est. Et Hilarius episcopus Pictauiensis, Arrianorum factione in Phrygiam pulsus, libros de nostra religione conscripsit. Et cum penè omnes ecclesiæ toto orbe sub nomine pacis Constantij tunc regis, Arrianorum consortio polluerentur, essetque multitudo non parua hæreticorum in ciuitate Florentiæ, vir Dei Zenobius, diuini verbi disseminator & hæreticorum fortissimus oppugnatō effectus, aduersus illos quotidianis vel prædicationibus, vel fortissimis disputationibus acriter insistebat. Neque verò minùs opere quàm verbo catholicum populum instruebat. Nam sibi exiguo admodum victu & tenui referuato, quicquid ex redditibus superesset, in vltus pauperum dispertiebatur. Verum anno post illius promotionem elapso, Constantianus Arrianus Imperator moritur, & ad imperium Iulianus execrabilis tyrannus sublimatur. Qui relicta maiorum fide, & Constantini magni virtute, illius pietatem impietatis magnitudine superare contendit: ac per id iura omnia Christianis abstulit, persecutionemque, etsi non publico edicto, blandam tamen & pestiferā contra Christianos exercuit, alliciens potius, quàm ad sacrificandum dijs impellens. In qua multi ex nostris voluntate propria corruerunt, & alij quidam secretò interfecit, vt Iohannes & Paulus: qui beatissima Constantiæ, Constantini filia, eunuchi fuerant: illius amici, & Paulus; martyres. tiam ob Christi amorem respucntes pariter & munera, Romæ in eorum domo per Terentianum campiductorem martyrio coronantur. Et Gallicanus vir patritius & consularis, ex Ostia ipsius Imperatoris præcepto discedens in deserta Aegypti, pari modo per Aricianum comitem temporum gladio percussus, Christi martyr consecratur. Tum verò Zenobij summa virtus enituit. Nam illius perfidiæ impietatem, ingentemq; nequitiam publicis & priuatis prædicationibus increpare non verebatur: & non modò commissas nõ perdebant oues, verum ex paganis & hæreticis plures quotidie Christi Ecclesiæ accrescebant.

Interea mortuo iam tyranno, vir sanctus Ambrosius ad episcopatum Mediolanensem assumptus, fama & crebro rumore Zenobianæ sanctitatis excitus, Florentinam urbem Zenobij visendi studio aduolauit: cui vera & singulari amicitia & Christi glutino deuinctus est. Inde cum recto itinere ad Damasum, maximum Christianorū Pontificem, qui tunc assumptus fuerat, Ambrosius proficisceretur, sibi & vniuersæ Ecclesiæ gratulatus est, quod Christiana religio tali viro, qualis Zenobius erat, esset ornata, atque mores illius & instituta, vitamque omnem sibi enarrauit. Et cum per dies corā Pontifice fama eius magis increfceret, iussit Damasus ad se acciri virum. Qui quoniam obedientissimus erat, cum Ambrosio ad eum concitè properauit: & cum illum benignissimè Pontifex suscepisset, secumque detineret, plura multò atque maiora tum sanctitatis, tum etiam diuinarum atq; humanarum literarum eruditionis in eo comperisse testabatur, quàm fama ipsa detulerat. Quæ de re non multò post renitentem eum ac diutius reluctantem, sanctæ Romanæ Ecclesiæ ac sedis Apostolicæ diaconem profus instituit anno ætatis suæ xxxvij, & principio secundi anni Pontificatus Damasii. Ea dignitas calcaria quædam ac stimuli augedæ sanctitatis zenobio fuit. Cum enim alios moribus & sanctimonia antea vicisset, seipsū in ea dignitate vicit. Quod etiam Dominus, lucernam sub modio vltra non passus, manifestis miraculis per Zenobium consecutis ostendit. Nam die quadam ad ecclesiam S. Mariæ trans Tyberim cum Damaso ibidem celebraturo contendens, à filio præfecti, qui fortè paralyticus lecto iacebat, protinus accersitur. A quo summa prece ac multis lachrymis exoratus, vt æ-

Ordinatur Subdiaconus.

Fit Archidiaconus.

Cap. 4.
Synodus Ariminensis.

Iuliani A. postlatæ persecutio.

Iohannes & Paulus; martyres.

Gallicanus martyr.

Cap. 5.
S. Ambrosius inuifit S. Zenobium.

S. Zenobius accitū à Damaso.

Crucis si-
gno sanat
paralyticū.
Cap. 6.

Mittitur à
Damafo Cō-
stantinopo-
litim.

Cap. 7.

Cōsecratur
Florentinus
episcopus.

for. 70.

Eius ætatis
viri infir-
mnes.
Epist. 32.

Cap. 8.

grationi suis sanctissimis precibus illum eriperet, Zenobius primūmi humiliter re-
cusare cœpit, indignum se asseuerans, per quem Dominus miracula ederet. Inde ve-
rò precum improbitate lacesitus, sese in orationem dedit. Vnde simulatque surre-
xit, manu ægrotum cepit, & signo Crucis edito super ægroti corpore, sanum hilarē
que leuauit.

Alio quoque tempore, cum in Orientis partibus hæresis quædam exorta fuisset, ad
illam sedandam à Damafo Pontifice Maximo Zenobius Constantinopolim legatus
mittitur, qui & acerrimis disputationibus, & vitæ sanctimonia, etiam sequentibus mi-
raculis (nam duos à dæmonibus miserabiliter obsessos, coram omni populo sua ora-
tione liberauit) errorem illum ita repressit, vt nemo eam hæresim admodum asserere
per omnia tempora ausus fuerit. Quibus ritè peractis, Romā reuersus est. Inter eā The-
odoro Florentino episcopo luce mortalium functo, magna inter ciues hæreticorum
quorundam factione de eligendo antistite controuersia & concertatio nascitur. Ad
quam sedandam & comprimendam à Pontifice Damafo Zenobius veluti conuenis
dirigitur. Honorificentissimè à Florentinis excipitur, adeo vt illo viso tanta apud eos
authoritate clauerit, vt à ciuitatis ingressu vsq; ad diuersorij locum, à cunctis tam fi-
delibus, quàm hæreticis viris & mulieribus ad vnum mira concordia Zenobius episco-
pus acclamaretur. Fertur Thebanus Crates, ciuibus inter se dissidentibus, in concione
venisse, orationeq; de pacis laudibus habita, lites omnes contentionesq; sedasse. Sed
istud profectò dignius tantoque nobilius fuit, quantò non paucos ciues, vt ille, sed om-
nem patriam, non fucatis verbis, sed sanctitatis in eius conspectu claritate lucente:
non pecuniarum aut priuatæ cuiuspiam simultatis gratia, sed fidei ac religionis causa
dissidentem populum, pacatissimum reddidit. Verum hæc pax illi, qui mentē in sum-
mo humilitatis locauerat, contraria inimicaque videbatur, & graui curarum æstu at-
que animi fluctuatione perculsus, illorum precibus omnino dissentiens, regressus Ro-
mam, authoritatem suam nil apud conterraneos valuisse Pontifici Summo refere-
bat.

Florentini statim legatos viros duos Romam mittendos designant, qui Damafo
Papæ nunciarent, sese præter Zenobium præfulem admissuros neminem. Damafo
quanquam ægrè ferebat optatissimo Zenobij consortio se priuari, & indignum pro-
clamabat matrem Ecclesiam Romanam à filia spoliari: explorato tamen Florenti-
norum desiderio, & sancta illorum victus pertinacia, suo cum mœrore atq; angore,
quem (neque enim immeritò) de Zenobij separatione capiebat, eum ipsum, sese indi-
gnum proclamantem, in Florentinum episcopum consecrauit, & totius Tusciæ me-
tropolitanum, vt attestatus est Simplicianus, instituit, anno suæ ætatis xli. & ab Domini
nostri Iesu Christi incarnatione tricentesimo * lxxvj. imperantibus Valentiniano &
Valente, & Damafo Pontificis Maximi anno ferè 4. Qua tempestate doctissimi & san-
ctissimi viri floruerunt. Ex quibus hi plurimo sermone predicabantur: Hilarius epi-
scopus Pictauiensis, qui sequenti anno mortuus est: Eusebius Vercellensis episcopus,
qui primus, vt Ambrosius in epistola ad Vercellenses enarrat, in Occidentis partibus
monasterij continentiam & disciplinam Ecclesiæ, diuersa inter se, vt ille ait, comitit:
vt & in ciuitate positus, instituta monachorum teneret, & ecclesiam regeret ieiunij so-
brietate. Hic secundo anno post Hilarium moritur. Florebat & tunc Didymus Alex-
andrinus, qui multa de nostro dogmate per notarios est commentatus. Nam post quin-
tum ætatis suæ annum luminibus orbat, elementorū quoque, vt Hieronymus scri-
psit, fuit ignarus. Gregorius Nazianzenus, cui à theologia cognomen fluxit, Pontum
eo tempore profectus, vnà cum Basilio, qui episcopus fuit ecclesiæ Capadociæ, viro
sanctitate & doctrina admirando, philosophabatur. Gregorius episcopus Nyssenus,
ipsius magni Basilij frater. Epiphanius Cyprius episcopus Salaminæ. Ipse beatissimus
Ambrosius Mediolanensis episcopus, cuius, vt ait Hieronymus, omnes sententiæ, si-
dei Ecclesiæ & omnium virtutum firmæ sunt columnæ. Florebat & tunc Bassianus e-
piscopus Laudensis, vir omni sanctitate præditus, atque magno Christi glutino Am-
brosio deuinctus: de quo ipse Ambrosius in epistola ad Felicem meminit. Erat & tunc
Hieronymi presbyteri nomē per vniuersum orbem celebre. Augustinus verò adhuc
in Manichæorum hæresi persistebat. Alij q; complures erant, quorum illa ætas ferillis
magis ac magis erat.

Sed redeamus ad Zenobium nostrum, cui Papa Damasus præclarum munus, duo
corpora sanctorum, videlicet Abdon & Sennen, dono dedit, quasi mutua inter se a-
micitiæ futurum posteris monumentum. Quæ in maiori ecclesia, videlicet sancti Sal-
uatoris,

uatoris, sub altari Zenobius capsa plūbea collocauit. A Florentinis verò tantà lætitia, a-
nimo gesticenti exultatione sanctus episcopus exceptus est, vt ab eius ingressu ob ingē-
nem lætitiā plures dies festos solennesq; agerent. At sanctus Zenobius quantò ma-
gis à Domino exaltabatur, tantò studiosius seipsum humili cogitatione deprimebat.
Corpus etiam longa inedia, multis vigilijs, assiduis orationibus, hispidis hirsutisq; ci-
licis sub clericali habitu, maiori, quàm vnquam castigatione macerabat, priuatis le-
tionibus, confessionibus, consilijs, publicis prædicationibus, atque aduersus hæreticos
publicis disputationibus incumbens. Omnes denique cathedralis ecclesiæ prouetus,
præter exiguum suū ac familiæ cōdecemem victū, in Christi pauperes distribuēbat. Ha-
bitabat autem iuxta ecclesiam sancti Saluatoris, vbi & pastorale officium exercebat.
Sed cum à publicis curis & populari tumultu pro tempore, vt quietius orationibus va-
caret, se reuocare voluisset, ad basilicam quandam paruam, versus Septentrionem,
tunc parum per à ciuitate distantem, accedere consueuerat, quæ sub honore beati Lau-
rentij martyris ab Ambrosio, vt attestatur Laurentius episcopus Melphitanus, effusa
Florentinorum fidelium celebritate, dedicata fuerat, & ipsa Ambrosiana vocabatur.
In qua pro eo tempore vitam penè eremiticam ducens, duobus, Eugenio Archidiacono,
& Crescentio Subdiacono, comitibus in Christo solabatur. Quorum consortio
Ambrosius ipse pluries admixtus inter fuit, & multa ibidem per vtrūq; Ambrosium
videlicet atq; Zenobiū, æqualis vitæ, nec dissimilis meriti, Dominus miracula fecit. Et,
vt refert B. Simplicianus, ab eodem Ambrosio ea ecclesia donata fuit corpore beati-
ssimi Marci Papæ. Quod cum à Damafo Pontifice Maximo magnis precibus impetrasset,
in lignea capsula sub altariolo, ad Orientem disposito, quod ipse idem in honore Vi-
talis & Agricole consecrauerat, magna deuotione condidit. In eadē basilica in ingres-
su contra Meridiem, corpus Panfophij Panfophij filij requiescit, quem Simplicianus
olim se presente Ambrosium à mortuis suscitasse enarrat, & capiti eius suppositū fuisse.
se libellum affirmat, quæ Ambrosius, illius vitæ salutiferis instituentis documentis, ei con-
scripserat, atq; ipsius matrem ibidem tumulatā, cuius vitam castā sanctamq; fuisse af-
firmat. In eadē basilica post transitū Ambrosij ex humanis, scripsit Paulinus, Nolanæ
ecclesiæ sanctissimus episcopus, Zenobiū nostrum animam illius ad altare pro Florē-
tino populo, vt illis petentibus se visitaturū promiserat, Deum orantem pluries vidif-
se. Nam Paulini verba hæc sunt: In Thuscia etiam ciuitate Florentina, vbi nunc vir S.
Zenobius est episcopus, quia promiserat Ambrosius, se, petentibus illis, eos sapius vi-
sitaturum, frequenter ad altare, quod est in basilica Ambrosiana, qua ibidem ab ipso
cōstituta est, visum orare, sancto viro sacerdote Zenobio referēte, didicimus. Hoc vir
ille charitate plenus, de Ambrosio & Zenobio nostro testimonium rerulit, quæ in hu-
manis adhuc degentem, sanctū appellare non dubitauit. Nec immeritò, cum vitam
ille duxerit angelicam, & stupenda per illum in hac vita Deus operatus sit miracula.

Nam cum mulier quædā pagana, illustis, & diues valdè, in hac Florentina ciuitate
mortuo viro, duos superstites haberet filios, quos delicatissimè enutrierat, & ad perfe-
ctam illiam peruenissent atatem, quodā die in iram versi, matrem propriam plurib;
verberibus enormiter flagellarunt. Quod scelus ipsa impatienter abhorrens, corpora
illorū horrendis imprecationibus detestata fuit, genibusq; procubens & terram mani-
bus pulsans, Erynnen caterasq; infernas pestes in rabiem filiorum magno cū gemitu
inuocat. Exaudiunt dæmones ab imis tenebris: iuuenes congregiuntur, illos in furias
exagitant. Qui statim vt rabidi canes mordaciter adinnicem sua membra corrodunt.
Concurrunt famuli, sit clamor ingens. Alij funes, alij carenas ferunt. Ligantur iuuenes,
nec rabie contineri valent. Iam mater pietate commouetur in filios, iam facti pœni-
tet, & tantæ calamitatis euentum deslet: plangit, nec quid inde agat, cogitare valebat.
Interim occurrunt memoria, quæ de Zenobio audierat, & accepto cōsilio speq; pro-
filijs recuperandæ salutis, licet pagana sit, tamen credula ad Zenobiū filios adduci pro-
curat. Cuius ipsa pedibus prouoluta, fatetur rem gestam, Deum suum exorare digne-
tur, precibus & lachrymis fideliter orat. Ille infelicem iuuenem captiuitatem misera-
tus, pieque commotus, ait ad mulierem: Constanter age mulier, & crede, quod Domi-
nus noster Iesus, qui illos modò post orationem meam sanitati restituet, verus est Dei
filius, & omnium creator & Dominus. Et statim in basilica Saluatoris, vbi aderant,
coram vexillo Crucis se prosternēs componit: vbi cū duabus horis in oratione iacuis-
set, hoc est, à prima diei hora, qua illi aduenerant, vsque in horam tertiam, surre-
xit ab oratione, & iuuenes signo Crucis benedicens, dæmones ab illis profusus effu-
gauit, vt in eo compleretur, quod scriptum est: Persequar inimicos meos, & compræ-

Corpus suū
vt afflixerit

Basilica
Ambrosia-
na S. Laurē-
tij.

Panfophius
à S. Ambro-
sio excitat.

In Vita S.
Ambrosij.

Cap. 9.

Vltio in fi-
lios matrē
verberātes.

Zenobius
precibus &
signo Cru-
cis depellit
dæmones.

Rfa. m. 17. hendam illos, & non conuertat, donec deficiant. Affligam illos, nec poterunt stare: cadent sub pedibus meis: quia præcixisti me virtute ad bellum. Illi verò sanctissimi esse, & vnà cum matre & omni familia constituto tempore baptismi gratiam susceperunt: qui vsque ad Simpliciani tempora, ipso attestante, in feruore fidei magna sanctitate durabant.

Cap. 10. Nec multo tempore post, mulier quædam Gallicâ, nobilis & generosa, Romam magno comitatu contendens, rumore admirabilium Zenobij virtutū excita, ad eum inter iter agendum visendi studio venit. Cuius sanctissimæ vitæ meritis edificata, vni cum filium suum ex itinere debiliorem factum, iter inceptum peragens, viro Dei studiosissime commendauit. Casu venit in natali die Apostolorum Petri & Pauli, cum de more Christiano sanctus Dei Zenobius vnà cum clero suo & fidei populo ad ecclesiam sancti Petri maioris, ordinaria processione comesset, præfata mulier in dyra reuerfa ex itinere, eadem hora, per quam sanctus abfuerat, filium suum vita excelsisse cognouit. Illic muliebres panduntur crines, fit lanæ vestis: cum fletu & ciuitu dolor foemineus vberes distillat in lachrymas. Queritur Zenobius. Cui tandem redeunti cum clero & Christiano populo à præfata ecclesia magnis plangoribus se dar obuiam, atque pro pedibus ipsius puerile cadaver exponitur, & pro filio mortuo rediuius non minus fideliter quàm humiliter à pia matre reposcitur. Nanque pro sui exaggeratione doloris, vnicum fuisse sibi filium prætendebat, nobilem genere, honestissimum patrimonio, con sanguinea numerositate potentem. Quem præter omnium suorum mentem secum aduectum fuisse asserbat: vnde, nisi per sanctum vitam redderetur, nunquàm se ab integro visuram patriam, sed ibidem perpetuo sicut & squalore permansuram sese, firmabat iuramento. Sanctus verò rei nouitate, & muliebri lamentatione tanquam attonitus ac stupidus hæret, nescio vtrum magis miseratus, an matris collachrymantis gemitum, an apud se depositi pignoris interitum. Queres etiam ardentius sanctum pro defuncto filio ad orandum impulsisse debuit, ne vide licet pignus, quod à matre acceperat, repetenti sibi quoquo modo deterius redderet. Itaque Dei oraturus, versus Orientem genua sacra deflexit, & iunctis duplicibus palmis atque in cælum extensis, oculis etiã in superna porrectis, pijs orãdo lachrymas fudit: & super defuncto puero signo Crucis formato, manu puerum cepit, atque ab oratione surgens, illū pariter rediuiuum erexit. Quo viso miraculo, populus omnis stupore pariter & timore percussus, Deum vna voce collaudans & dicens: Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabilis, & gloriosus in sæcula, qui per sanctos tuos mirabilia operari non cessas: Episcopum domum vsque, sunt comitati. Illa verò nobilis mulier vnà cum puero, cæterisque, itineris sui comitibus, pluribus diebus apud sanctum Dei virum summa iucunditate peractis, in Galliam summa cum lætitia reuerfa est.

Cap. 11. Zenobius interim parentibus suis è corpore commigrantibus, quæcunque sibi hereditario iure debebantur, vendita, in pauperes erogauit, præter eas possessiones, quæ apud Pastinianum habebat agri Florentini, diocæsis verò Fesulanæ locum. Eas enim non vendidit: sed amplo ibidem constructo cenobio, duodenarium in eorum numerum monachorum instituit, qui septi claustris, vitam sub Abbate coenobiticam ducerent. Sed nec illud tacendum est, quod quidam multos annos cæcus, qui pro foribus templi mendicare solebat, quadam die Zenobio ecclesiam egrediente, vt sui misereretur, exorabat. Sanctus verò ad eum conuersus, sciscitabatur, an lumine sibi reddito, Christianam fidem profiteri vellet. Ad quem ille: Libentissimè, inquit, atque gratissimè. Tunc sanctus signum Crucis effinxit super cæci oculos, & restituta integrè luce corporea, interiorum quoque lucem fidei, qui vtroque cæcus extiterat, per baptismi gratiam consecutus est. Tempus autem omne, quod accepto baptismo superuixit, diuinis (ne ingratus consecuti muneris haberetur) dedicauit obsequijs. Nec minus eius mater & soror similem ob hoc gratiam sunt consecuta.

Cap. 12. Quodam tempore cum ad visitandam Ambrosianam ecclesiam, propè muros ciuitatis versus Septentrionem, vt diximus, positam pedibus iret, fortè illi data est obuiam multitudo ciuium, funus adolescentis cuiusdam nobilis efferentium. Quam cum sanctus Dei declinare vellet, citius præuentus nequiuit. Ex templo enim assunt, & circa sanctum corona facta, vt conciuem resuscitaret, qui peregrinæ mulieris filium vitæ reddiderat, conclamare coeperunt. Sanctus vt euitaret arrogantiam & præsumptionis maculam, multa excusatione indignum se obtendebat, qui Apostolorum sanctorum, quæ miracula consequi quoquo modo possit. Suscitatum verò Gallicæ mulieris filium, non suis meritis, sed matris fidei adscribendum dicebat. Quam illi excusatione cum

Oratione & Crucis expresso signo mortuum vitæ reddit.

Cap. 11. Coenobij extruit.

Signo Crucis cæcum sanat.

Cap. 12.

cum nullo pacto acciperent, sanctus eorum fide perspecta, sese in orationem dedit. Et primò admonitis, vt Kyrie eleison pia voce clamarent, ipse contra Orientem flexis de more genibus, coniunctis manibus, luminibus in cælum erectis, Deum intentius exorauit. Oratione completa, sanctus pariter cum adolescente & stupore, omnium consurgit. Abijtque adolescens in pace, & laudans Deum, longo tempore superuixit.

Quis etenim illud silentio præteribit, quod concedens sanctus præsul quodam tempore quandam trans Alpes ecclesiam consecraturus, quibusdam obuiam quàm miserabiliter stetitibus? Quos cum pater sanctus, quam gratia flectent, interrogaret, eorum relatu cognouit, missos illos à Sancto Ambrosio præfule cum martyrum reliquijs quibusdam, sanctorum Vitalis & Agricola, Nazarij & Celsi, atque Geruasij & Prothasij ad se perferendis: & vnum eorum, nomine Simplicium, qui inter illos videbatur esse maior, ex vastissima * in miserabile præcipitium, vnà cum equo delapsus, atque horrenda morte defunctum esse: quem illi ipsi ita magnoperè flectent. Quo audito, Zenobius pater subitò ab equo descendens, magna veneratione reliquiarum capsulam proprijs manibus suscipiens, piè deosculabatur. Deinde eorum deuotis precibus commotus, vt qui ad se missi fuerant, remissos incolumes ille reciperet, cum lachrymis in oratione ante Dominum supra defuncti corpus se prostravit, & orationi tam diu defixus in hæsit, quousque exurgens vnum illum & omninò liberum secum erexit: nec vlla collisionis signa in eius membris, ac si nunquàm fuissent, penitus videbatur. Quod alij prospicientes, simulque tanto stupentes miraculo, in laudes Dei proruperunt, steteruntque diebus plurimis cum beato Zenobio, atque læti deinde ad B. Ambrosium redierunt.

Sed quoniam de Eugenio & Crescentio, ministris S. Zenobij mentionem fecimus, quos vt sanctissimo præfule ministerium, ita virtutes animi & cælestiū gratiarum magnificentia concordabat: non ingrati fore putauit, de illorum conuersatione & vita, quæ à Simpliciano & alijs sparsim cõscripta comperi, vero ordine & nostro sermone hoc loco contexere. Nam opera magna fuerunt illis & virtutes multæ, signaque plurima & prodigia fecit per illos Dominus: de quibus quæcum B. Zenobio operati fuerunt, aliqua enarrabimus. Habuit enim illos Zenobius non solum ad altare ministros, sed & in alijs prodigijs magnis coadiutores. Eugenio igitur, genere Florentinus, locupletibus & generosis parentibus natus est: primùm secularibus literis eruditus: Deinde cum eius pater, Clarus nomine, in familiaritatem, amicitiamque beatissimi Ambrosij deuenisset, illi ecclesiasticis disciplinis erudiendus traditur. Nam quodam tempore, dum Mediolanum Clarus ob negocia propria petiturus esset, ad Zenobium, vt eius patris benedictione muniretur, accessit. Cui cum causas etiam sui itineris explicasset, adiecit interrogans, si sancto episcopo Ambrosio per se aliquid portandum, dicendum ve iuberet: Cui pater Zenobius: Cupio illum iterum atque iterum reuifere, atque illius sacris eloquijs sapientissimè recreari, quo haud iniuria fatiari non possum. Verùm cum ad illius sanctitatis conspectum intraueris, omni veneratione salutem ex me dico, atque vt promissa implere non differat. Manumque deinde extendens, benedixit illi: & abijt in pace. Cùm ergo Clarus Mediolanum peruenit, statim ad episcopalem Ambrosij domum properat. Et quia vir erat nobilis & probus, constanter, humiliterque ad episcopum ingreditur. Et ex more Christiano, benedictione primùm impetrata, magna deinde cum reuerentia, quæ à Zenobio acceperat, sancto præfule enarrabat. At ille ubi Zenobij nomen audiuit, vultu exhilaratus, Clarum ipsum quàm iucundissimè suscipiens, & plura super Zenobio rogat, cum omnia pro voto audierat, illum, ne alibi, quàm in episcopali domo secum omni tempore, quo degeret Mediolani, hospitaretur, benignè coegit. Et per illum deinde, cum suis peractis negocijs Florentiam rediret, pulcherrimam Zenobio direxit epistolam.

Contigit non multo post tempore Ambrosium, cum fortè Romam peteret, Florentiam aduentasse, & ad Clari domum, multo ipsius rogatu, multisque precibus adstrictum, consentiente etiam Zenobio, diuertisse. Quem ille, vt talem decuerat vnum, magnificentissimè suscipiens, in pignus amoris, & firmissimæ amicitie foedus, vnicum filium suum Eugenio sibi, clericalibus disciplinis, diuinisque mancipandum, penitus elargitur. Quem Ambrosius, inspecta adolescentis egregia indole & docili natura, non absque coniectura futuræ sanctitatis, gratissimè suscepit. Nam vigent acerrimè sanctorum ingenia, & ipsa animi puritas ad coniectanda, quæ futura sunt, ex minimis licet indicijs, felicitate tamen animi atque sapientia, rerum solet euentus exitus.

Excitat de sanctum.

Cap. 12.

Item aliud.

Cap. 14. De Eugenio Archidiano, & Crescentio Subdiacono.

Eugenij historia.

Cap. 15.

Eugenius à parente traditur S. Ambrosio.

Eugenij vir
tutes.

exitusque colligere. Illum ergo secum duxit Mediolanum, & sanctissimis doctrinis vitam illius instituens, Clericum primum fecit, atque sacris lectionibus plurimum erudiuit. In quibus tanta industria, cura, studioque inuigilauit, & in singulis ita illius tris vitam amulatus est, vt ab omnibus penè alter Ambrosius diceretur. Nam erudititate & contritione cordis admirabilis, in ieiunijs sedulus, in vigilijs intentus, in oratione sollicitus, nunquam penitus omittens, quo spiritalis gratiæ maiora munera scdare. Denique tam præclarum atque fulgentem conuersatione eius animus Ambrosius cernens, mirum in modum eum dilexit, & suum deinde Subdiaconem ordinauit, atque illum, cum ad clericos sermonem haberet, exemplū edixit. Et in quadā epistola ad Marcellinam sororem, etiam de illo testatus est: Imitare Eugenium, sequere illum, & instituta illius observa: quia & Christi discipulus, ac vir prudens ac celestis habetur. Post quatuor verò à tempore suæ ordinationis in Subdiaconem annos, rogatu plurium Florentinorum, cum Florentiam Ambrosius peteret, secum eum duxit. Quem sui conciuēs summo cum honore ac lætitiā susceperunt, & pater filium sibi perspicuus tot muneribus decoratum, incredibili gestiebat gaudio. Quid plura? Nè quàm cessauit, quin suis instantissimis precibus ab Ambrosio impetraret, illum Zenobio Pontifici & Florentinæ ecclesiæ subdiaconem tradi. Cedit Ambrosius voluntati patris & ciuium: traditur Zenobio Eugenijs. Quem pius pater magna alacritate & gaudio suscipiens, pro eo orauit ad Dominum, dicens: Memento, Domine, studiorum famuli tui, & ne auertas misericordias tuas ab illo: sed crescant in illo miserationes tuæ perpetuò, & uiuat. Et tractu temporis, cum iam tricessimum ætatis suæ annum duceret, & per omnia vir sanctus haberetur, Florentinæ ecclesiæ archidiaconem ordinauit. Quod officium B. Eugenijs incredibili ornauit religionis decore, & quibusdam quasi virtutum gradibus ad perfectam fidei constantiam ascendere videbatur: vt non solum ecclesiastica suæ ecclesiæ negocia, sed etiam conuicinarum urbium diuino quodam eloquio tractare videretur.

Eugenius
fit Florenti-
nus Archi-
diaconus.

Cap. 16.
Crescentius
ordinatur
subdiacon.

Eodem ferè tempore Crescentium canonicum suum B. Antistes Zenobius in subdiaconem elegit, virum verè sanctum, & plurimis virtutibus atque miraculis illustratū. Quippe qui erat potentissimus fide, præditus innocentia, humilis conuersatione, intellectu prudentissimus, & bonis moribus atque discretione perfectus. Omni namque virtute præfulem suum amulari nitebatur, & diuino igne succensus, meditabatur in lege Domini diebus ac noctibus. Plantatusque in domo Domini, florebat vt palma, & multiplicabatur, sicut cedrus Libani, fructus eius. Nam cum Mediolanum semel peteret, vt Ambrosium visitaret, plures à dæmonibus obsessos sua oratione liberauit, paralyticos aliquot diuersis temporibus in ciuitate Florentiæ penitus curauit, & duobus omnino cæcis, pluribus adstantibus, luminis claritatē restituit. O verè felix ætas, in qua Dei Ecclesiæ tot clarissimis testibusque luminibus valuit illustrari! Fuerant prius Imperatores pagani, qui vbique contra Christianos persecutionum procellis defæuiebant, & innumerabiles penè martyres in toto orbe per varia & exquisita supplicia vsque ad mortem in Christi nomine perdurarunt, nec minus fidelium multitudo per omnia loca cingebatur. Post persecutionem verò Diocletiani, & Maximiani crudelissimum principum, plenitudo gentium, vt diuinitus præordinatum fuerat, intrauit in mundum, & fecunditas Ecclesiæ cœpit fructus amplissimos exhibere. Nam qui ætate illa in Christo credebant, considerantes martyrum passiones, et eorum syncerum circa Christum confessionis affectum, cœperunt & ipsi per gratiam Domini sanctorum vitam, conuersationemque, sectari, & huius institutionis fieri, vt in nullo prorsus antiquissimis patribus inferiores existerent. Aequiparantes etiam merita illorum, qui pro nomine Domini nostri Iesu Christi certauerunt vsque ad sanguinem: quippe qui inuisibilem hostiū molimina suæ vitæ integritate omnino destruxerunt. De quibus ait Apostolus: Non est nobis colluctatio aduersus carnē & sanguinē, sed aduersus principatū & potestates, contra rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitie in celestibus, quorum multiformes illi præcauētes incursum, & caput serpētis antiq̄ fortiter cōterentes, sempiternis præmijs sunt beatè potiti. Hinc illi, Alexander, Athanasius, Nicolaus, Donatus, Martinus, Ambrosius, Zenobius, Augustinus, Epiphanius, Paulinus, Eugenius, Crescentius, & mille alij sanctissimi Episcopi & Leuitæ, qui eadem penè ætate florentes, fructus vberes mundo non solum sanctissima doctrina, sed mirificis etiam præbuerunt exemplis. Crescebat indies fidelium multitudo, & per omnia loca mirabiliter augebatur, nec non ecclesiæ quamplurimæ & martyrum memoriæ construebantur.

Martyres.

Cōfessores.

Ephes. 6.

Impen-

Cap. 17.
Monachi &
Eremitæ.

Impensius hinc monachorum cateruis solitudines & deserta decorabantur loca. In solitudinibus erant errantes & montibus, in speluncis & cauernis terræ. Quierem denique solitudinis appetentes, gaudia salutis propriæ ac fidem diuino sunt munere consecuti, ceterisque mox exempla sublimioris vitæ sacratoriisque præbuerunt. Omnibus enim terrenis exuti negocijs, adhuc morantes in corpore, angelorum amulati sunt sanctitatem, perque fastigia scandentes celsa virtutum, vltra admirationem enituerè mortalium. Nam erat per id tempus B. Antonij vita cunctis ad imitandum præclare posita, qui magni Eliæ & Elisei, necnon & S. Iohannis Baptistæ existens amulator, secreta interioris eremi, studio sectatus est singulari. Cui sanctus Athanasius, ciuitatis Alexandrinæ antistes, proprio stylo testimonium perhibuit, dignus sanè relatione conuersationis Antonij, qui fratrum precibus, vitam illius pro multorum vtilitate descripsit. In quo opere S. Ammonis meminit, à quo, Deo dante, primum iacta fuerunt fundamenta conuersationis millium sanctorum monachorum, qui in monte Nitriæ commorabatur. Necnon & Theodori, sancti admodū viri, qui cum sene præfato fuerat, vt idem nobis pontifex indicauit: quē singulari ac perfecto proposito & fide nō facta Deo subditum, multiplicia retulit diaboli machinamēta superasse. Quid de Paulo primo eremita dicemus? Cuius vitā à B. Hieronymo descriptā cū legimus, inimitabile penè ab humanis iudicamus. Quid de Hilarione? Cuius gesta si Homerus intelligeret, vel intueret materiæ, vt ait B. Hieronymus, vel succumberet. Hinc innumerabiles penè in omnibus regionibus sanctorum monachorum fluxerunt turbæ, quorum nomina descripta sunt in cælis. Vt id tunc non solum de sanctissimis pontificibus, sacerdotibus, & Leuitis, qui in seculo degentes, monachorum continentia & ecclesiasticam obseruabant disciplinam: sed & de monachis & Christianis penè omnibus impletū videretur, quod in psalmis canitur: Visitasti terram, & inebriasti eam, multiplicasti locupletate eā. Sed pro dolor nostris temporibus penè defecerunt omnia. Iā nō nisi auaritia, luxuria & ambitio regnāt. Iam in face seculorum cōstituti videmur, & inter paucos religio Christiana feruatur. Sed hæc actenus, nunc ad gesta sanctorum reuertamur.

S. Antonius

S. Ammon.

S. Theodor.
rus.

S. Paulus.

S. Hilarion.

Psal. 64.

Cap. 18.

Puerum ro-
ta currens cō-
tritus, ad
vitam redu-
cit S. Zeno-
bius.

Duo infi-
gnia S. Ze-
nobij mira-
cula.

Cum puer quidam deliciosè enutritus atque vnica matris viduæ, annorū quinq; in via iuxta cathedralem sancti Saluatoris ecclesiam ludēs, pueriliter versaretur, casu autem iuxta prætereuntes boues in furias agitati, in puerum irruerunt. Quorū impetu oppressus puer, & à rota plaustrī miserabiliter contritus, expirauit. Quem casum vbi moestissima mater rescieuit, lamentabili planctu deplorans puerum sustulit, & pannis inuolutum ad Diaconem Eugenium accurrens, attulit: ipsumque vt sanctissimo patri Zenobio vitæ restituendum offerret, luctuosissima prece obsecrabat. Eugenijs verò, viduæ fide inspecta, pietate magna commotus, oblatum puerum cum lachrymis ipse benigne suscipiens, pedibus sancti præfatis vna cum mortuo puero se exposuit, & vt matri viduæ oblatum suscitet, exorabat. Tunc pius pater Zenobius, conuocato etiam Crescentio subdiacono: Oremus, inquit, fratres, vt mulieris huius fidem precibus seruorū suorū respiciat Deus, & pietatis ac misericordiæ suæ meritum illi ostendere dignetur. Quod, cum ab oratione surgissent, factum est. Nam eleuatus puer, ita sanus factus est, vt nullum in eo læsionis vestigium penitus videretur: & matri, quæ pro foribus cum pluribus cunctabatur, ab Eugenijs viuus puer pro mortuo ac sanissimus redditur. Tunc qui cum ea tristes aduenierant, & quem mortuum attulerant, viuum conspicientes, exclamare cœperunt: Gloria tibi Domine, qui mirabilia per seruos tuos operari dignatus es. Gloria sit tibi & laus in secula seculorum, Amen. Verum ante Zenobium præfulem hi duo eius sanctissimi ministri Eugenijs & Crescentius, & duobus ante Crescentium annis Eugenijs, vt perpetuò cum Christo quiescerent, morbo intercipiente, naturæ debitum reddiderunt: Et, vt quidam ferunt, tempore mortis Eugenijs, Ambrosium Florentiam aduocatum, alij verò fortè affuisse describunt. Sed qualitercunque hoc contigerit, compertū est, patrem Ambrosium tempore transitus sui Eugenijs adstitisse. Nam cum B. Eugenijs, vir per omnia magnificus, graui morbo in lectulo detineretur, & propinqui cuiusdam absque penitentiā & ceteris sacramentis mortem audisset, grauius commotus, cœpit illico contristari valdè & moestus fieri. Cuius religiosæ affectioni præful Zenobius piè compatiens, aquam cum sale iunxit: quam benedixit & dedit Eugenio, atque præcepit, dicens: Fili, confestim surge, & accelera ad domum amici defuncti, atque hanc aquam super illius corporis membra consperge, vt in nomine Iesu statim ille reuiuifcat, & Deo gratias agat. Quo audito, acsi in nullo pateretur, statim exurgens sanctus minister, atque iniuncta exequens, super defuncti cadaver aquam effudit. Qui cōfestim, vt à

vt à somno excitatus, à mortuis resurrexit, & cum Eugenio ad domum episcopi adueniens, gratias dedit ingentes Deo & B. Zenobio, cuius meritis & ministrorum eius, non permiserat Deus animam suam in barathrum damnationis immergi. Sed Eugenius cum primum domi applicuit, morbo statim regrauatus, super lectulum se composuit, & adstantibus Zenobio & Ambrosio, diem suum transitum edixit. Qui licet illi de requie ac gloria cum Christo congauderent, tamen quia solatio tanti viri pro eo tempore uocabantur, quem ad Ecclesie regimen superstitem sibi optauerant, non poterant non mœsti fieri: & cum Crescentio ac alijs quamplurimis clericis psallentes, hoc psalmo iam cœpto: Ad te Domine leuauimus animam meam: cum illud decantarent, Deus meus in te confido, non erubescam: illius purissima anima, à corpore dissoluta, ad Christum factorem suum pie migravit 5. Calend. Decembr. Anno ab Domini incarnatione CCCC. XXI, Cuius sanctissimum corpus Zenobius & Ambrosius honorificentissime intra ciuitatem in basilica Saluatoris sepelierunt, & tricesimo à transitu illius die, ecclesiam suo nomine, septimo ab vrbe Florentina milliario, parte Orientali, in predio cuiusdam probi viri consecrârunt. Eodem anno & pijsimus pater Ambrosius ad Dominum commigravit. Et post duos à transitu B. Eugenij annos, sanctus Crescentius ex mortali hac & corruptibili vita ad præstantiorem immortalēque translatus est, cuius hinc vix vel umbra vel imago ipsa inueniri queat, 13. Calend. Maijas. Cuius corpus Zenobius in eadem Saluatoris basilica iuxta Eugenium honorifice sepeliuit.

Psalm. 24.

Eugenij felicis obitus.

Cap. 19.

Cum ergo Zenobius hos suos ministros, & alios complures discipulos perfectæ conuersationis ad Christum antè præmississet, & certus iam, quod talenta sibi credita minime profus abscondisset, diem festum cum ingenti gratiarum actione super tantis ac talibus fructibus læta mœte celebravit. Et post annum transitus Crescentij ipse quoque B. Zenobius, iam dierum plenus & bona senectute, infirmatus est. Et morbo ingruente, cum iam certum suæ resolutionis diem instare clericis ministrantibus prædixisset, & fama de hoc non solum per ciuitatem totam, sed ad vsque vicinas vrbes confestim conuolasset, accurrit clerus suus, accurrunt pontifices ex propinquis vrbeb, accurrit & religiosus populus. Inter quos multi aduenerant, qui diuersis languoribus oratione illius fuerant liberati, aliqui ex mortuis suscitati. Plorant omnes, deflentè priuari tanti regimine patris. Recordantur adinuicem beneficiorum & doctrinæ sibi impensæ: flent & gestiunt illum saltem ante discessum ex hac vita posse videre. Et qui propinquiores lectulo adstant, amplexabatur eum quasi iam de seculo recessurum. Alij sanctos illius osculabantur pedes, alij manus, alij lectulum illum, in quo iacebat, posse contingere solabantur: omnes benedictionem paternam ante separationem animæ experunt. Et ille, quanuis esset toto corpore attenuatus valdè ac debilis, & modicus iam calor reperet in pectore, nec præter sensum vini hominis quicquid superesset, faciem tamen habebat hilarem atque fulgentem, vt diuinum quid in illius mœte uideretur. Et potens adhuc apertis oculis loqui, iubet lectulum aliquantulum ex superiori parte eleuari, & sic omnes alloquitur: Ego quidē, charissimi, viâ patrum securus ingredior. nam video me à Domino protinus euocari. Vos autem mementote eorum, quæ antè frequenter audistis, & solliciti in precibus, sobrij estote in operibus vestris. Nulla vobis sit penitus cum Arrianis coniunctio, nulla cum Meletianis, aut quibuscunque hæreticis & schismaticis. Custodite piam fidem in Christo atque religionem patrum traditionem, quam ex sanctis scripturis & crebrè meæ paruitatis admonitu didicistis. Obedite prælatis vestris, & post discessum meum, quia ad clerum & populum spectat, sine contentione episcopum vobis eligite, qui post Deum præsit omnibus, & curam uestrarum gerat animarum. Iam Zenobius vester ad Deum suum migrat, cui crebras pro vobis propinquas preces effundet, & iam non erit amplius in præsentis seculo vobiscum. Et eleuata aliquantulum manu, omnes benedixit, rogauitque adstantes episcopos, vt sacratissimis suis manibus eum Crucis signo communirent. Et paululum extendens pedes, mortem lætus aspexit, annorum ferè nonaginta, 8. Calē. Iunij, anno ab incarnatione Domini CCCC. XXIII. Pontificatus Innocentij primi anno 8. imperij verò Honorij & Theodosij anno X. Tunc pontifices qui aderant, cum electis clericorum illius sacratissimum corpus curantes, conditum aromatibus impouerunt feretro, & ceruicem subijcientes ipsi, ad ecclesiam Ambrosianam, vbi se velle sepeliri prædixit, portauerunt & psallentes psalmos & hymnos, honorificentissime in marmorea capsâ sepeliêrunt.

Videtur esse mendum in numeris annorum, id quod facile accidit.

Cap. 20.

Post Zenobium verò Andreas vir sanctus & Florentinus ciuis, ad episcopatum assumitur. Qui videns miracula, quæ à Domino ob Zenobij merita in Ambrosiana sic

habant ecclesia, & hunc honorem ecclesie maiori potius deberi iudicans, quinto prælati sui anno, consilio cum clericis & maioribus suæ vrbis communicato, statuit sanctissimum Zenobij corpus ex Ambrosiana B. Laurentij ad cathedralem sancti Saluatoris transferre. Et conuocatis ex vicinis vrbeb episcopis, totoque suo clero, diem festum 7. Kalend. Februar. cum præcedente ieiunio populo indixit: quod scilicet sanctissimum Zenobij corpus magnâ celebritate ad maiorem transportaret ecclesiam. Quo adueniente die, capsula cum corpore beati Zenobij ornatissime super quodam lectulo componitur, illamque soli pontifices deportant, præcedunt clerici & cerofetarii, quorum erat multitudo non parua. Sequitur fidelis populus, primum primi ciuitatis ac viri omnes: post quos mulieres sequuntur ac pueri: Hymni, psalmi & cantica cantantur à clericis, quàm à deuoto populo decantantur. Quinetiam mulieres atque pueri cantilenas, eius impensa beneficia recenſentes, mira vocis modulatione cantabant. Omnia in Dei laude resonare videbantur. Præceduntque pontifices, & ad plateam, quæ est iuxta basilicam Baptistæ Iohannis, adueniunt. Multus illuc populus aduenerat, & statim viso feretro, extollunt in iubilo voces. Conatur quisque pro viribus loculum saltem contingere. Quo contigit, vt pontificibus portantibus ex nimia fieret deuotione compressio: cecidissentque cum sancto corpore, nisi arida quædam & antiqua vimus, cui cum loculo adhaerent, illos sustentasset: quæ à tam sacratissimo corpore contacta, admirata gratiam, exultauit, & videntibus omnibus, statim viruit, mirisque folia & flores. Et indies cum à deuoto populo per frustra decerperetur, Florentini ciues, in tantæ rei memoriâ, marmoream cum Cruce in eodem loco columnam erexerunt, quæ in hodiernum diem vsque perdurat. Adiuti igitur episcopi & seipso restituentes, corpus sanctissimum ad ecclesiam deferre contendunt. Sed cum ipsius ecclesie ianuam introire procurant, nescio qua diuina impediti virtute, illud omnino in ecclesiam inferre nequeunt, nec qualibet via connixi, valuas ecclesie ingredi possunt. Extolluntur clamores in populo: quidam hoc causam putant, quidam illud. Alij reportandum ad Ambrosianam ecclesiam proclamabant. Sed Andreas episcopus, vir sanctus, magna animi fluctuatione percussus, ad optimum confugit orationis remedium, & coram omni populo procumbens genibus, & tensis duplicibus palmis, oculisque in caelum suspiciens, piè orauit ad Dominum, ne contristaretur populus ille: sed liceret cum beatissimo corpore ecclesiam ingredi, & illud statuto loco componere. Atque pro tanto beneficio duodecim ibidem constituit clericos vouit, qui in honorem sanctissimi pontificis diuinis obsequijs perpetuò vacarēt. Et oratione complera confurgens, submittit & ipse ceruicem feretro, hortaturque alios pontifices vnâ secum ingredi ecclesiam. Qui Deum laudantes, omni cessante impedimento, cum iubilo totius populi Christiani, ecclesiam Saluatoris intrârunt: & celebratis Missarum solennijs, beatissimum Zenobij corpus iuxta corpora Eugenij & Crescentij ministrorum eius in quadam eiusdem ecclesie catumba honorificentissime locauerunt. Vbi & idem Pontifex Andreas altarium sub ipsius nomine mira deuotione consecrauit. Ad quod plures diuersis oppressi languoribus, quotidie concurrentes, continuò sanabantur.

Insigne miraculum.

Voto multo cupato, pater aditus in templum.

Cap. 21.

Inter quos à cuncto populo spectatus fuit puer quidam à dæmone miserabiliter obsessus: qui cum ad liberandum duceretur, nullatenus ecclesiam intrare permittebatur. Nam hic, cum olim febribus laboraret, & ob contractam sitim, matre offerente poculum, quadragies in nocte vna bibisset, fessa iam illa & somno oppressa, cum iterum à puero excitaretur, indignanti animo & irato poculum cum illi porrigeret, inquit: Vna cum hoc diabolus bibe: quo nec minus sectum est. Præstò affuit diabolus, illius corpus obsedit, & miserabiliter contorquebat. Et cum plura inuanum adhibita fuissent remedia, tandem à religiosa quadam foemina edocta mater, vnâ cum patre puerum Florentiam ad sepulchrum beati Zenobij deferunt, & cum religioforum quorundam clericorum orationibus adiuti, illum tandem in ecclesiam intulissent, perduxissentque ad altare Zenobij, tum facto primum mirtum in modum vtero, post temporis modicum cum feretro horribili euauit dæmon, nec vnquam, quoad vixit, ad illum reuerti ausus fuit.

Vide impressionem crucis in facie sua.

Dæmon expellitur.

Cap. 22.

Interim mortuo Andrea viro sancto, ad episcopatum assumitur Mauritius Florentinus presbyter, vir multa sanctitate præditus, & à pluribus creditur sub Totila martyr effectus: sicque mortuus, in catumba beati Zenobij iuxta Andream sepultus fuit. Postquam longis temporibus plures fortè in hac Florentina ecclesia fuerunt episcopi, de quibus nulla apud nos mentio habetur, tandem anno ab incarnatione Domini

Catalogus Florentino rû antiquissim.

Iohannes. 988. ad episcopatum fuit assumptus Iohannes Velletrensis, vir magnæ prudentiæ & consilij: qui quindecim in episcopatu perdurans annis, moritur, & in basilica beati Iohannis Baptistæ iuxta puteum se sepeliri ordinavit. Cui beatus Podus, natione Longobardus, omni sanctitate præditus, in episcopatu successit, & plura oppida eiusdem diocesis muris cinxit, sicut patet in tabula marmorea: moriturque duodecimo prælatûs sui anno, & in catatumba Zenobij, iuxta alios in capsâ Zenobij sepelitur. Post hunc.

Gerardus. Gerardus Burgundus episcopatum gessit, vir multæ scientiæ, prudentiæ & bonitatis. In quinto sui præfulatûs anno in Romanum Pontificem fuit assumptus, anno videlicet ab Dominica incarnatione * 1020. fuitq; vocatus Nicolaus secundus. Cui in episcopatu successit Petrus Florentinus, cathedralis ecclesiæ Canonicus, homo versutus & simoniacus, apud quem nemo vir bonus vivere poterat. Nam hic B. Iohannem Guibertum de ecclesia sancti Mimatis supra collem, quæ Florentinæ adstat vrbi, ignominiosè expulit. Sed suorum citò scelerum poenas dedit. Nam à præfato Nicolao Pontifice Maximo priuatus episcopatu, vitam priuatam ac miseram duxit. Post hunc.

Rodolphus. Rodolphus Archidiaconus Florentinus, vir optimus, episcopatum piè & castè multo tempore gessit. Cuius temporibus cum quidam cathedralis ecclesiæ Canonicus, in Medicina peritus, seruum haberet dilectum, & is casu ægrotaret, pro illo ad altare beati Zenobij sæpius solitus erat orare, nec tamen minus quicquam artis Medicinæ obmittebat, quin nimia fortè curiositate, quæ excogitauerat, illi remedia impenderet. Sed cum indies magis ac magis ingrauesceret puer, omni remediorum curiositate abiecta, ad Zenobium multa deuotione & prece confugit. Qui cum post deuotam orationem aliquantulum corripere somno, vidit Zenobium adstantem sibi, & dicentem: Quia in Domino cogitatum tuum iactasti, sanus est seruus tuus. Surge & vade, atque in Domino confide. Et excitatus à somno, sic reperit vt audiuit.

Cap. 23. Reinerus. Post Rodolphum verò Reinerus Canonicus, multa prudentia & sanctitate præditus, assumitur ad episcopatum anno ab incarnatione Domini 1063. Hic longo tempore gessit præfulatum, voluitq; sepeliri in basilica B. Iohannis Baptistæ, iuxta locum, vbi Bartholomæi Apostoli est imago. Cuius sepulchrum versibus quibusdam adhuc perdurat insignitum. Huic successit episcopus, nomine Iohannes. Quem secutus est Gabriel. Post quem Nicolaus. Post hunc Iohannes alius. Cuius tempore reliquiæ brachij sancti Philippi Apostoli in ecclesiam B. Iohannis Baptistæ fuerunt delatæ, anno ab incarnatione Domini 1204. Huic successit Iulianus, qui quadraginta annis vixit in episcopatu. Post quem Hardingus, qui 30. Post quem Iohannes de Mangiatorum familia, qui 13. annis gessit episcopatum. Cui successit Iacobus Florentinus similiter, & ex ordine Prædicatorum fratrum, qui in episcopatu vnico vixit anno. Post quem Andreas de Moreijs Canonicus, qui similiter vnico vixit anno. Et illum secutus est Lotarius de Tosignororum familia, archidiaconus in ipsa cathedrali ecclesia, electus anno ab incarnatione Domini 1288. vixitq; in episcopatu annis 8. Quem secutus est Franciscus de Bagnoria, in ea ecclesia tunc archipresbyter. Præfulatûs cuius anno secundo, videlicet ab Dominica incarnatione 1298. iacta sunt fundamenta nouæ cathedralis ecclesiæ iuxta illam Saluatoris, vt non solum intra se eam contineret, sed & initia templi admirandi de se ostentaret: quo nec minus secutum est. Nam eleuatis per tempora firmis parietibus, vbi ad reuolutionem principalis rotundæq; testudinis deuentum est, non videbatur humano artificio posse compleri. Et cum multa inuanum excogitata fuissent remedia, solus Philippus quidem Brunellescus Florentinus cuius, id suo ingenio & architectoria arte potuit perficere. Nam imitatus antiquos, sine aliqua lignorum seu alterius materiæ structura, ingeniosissimis artificijs, quibus ingentes lapideæ moles commodè eleuabat, ædificium perfectè ad cõplementum deduxit. Franciscus verò cum in episcopatu tredecim annis durasset, morbo confectus, naturæ debitum reddidit.

Cap. 24. Antonius. Post quem Antonius de Vrbs episcopus Fæsulanus, ad Florentinorû episcopatum fuit translatus. Cuius tempore clericorum quoddam hospitale opportunum per multa tempora multis initiatum fuit, cui ipse plurimum adiutor & fautor extitit. Hunc secutus est Franciscus de Cingulo, electus ab Dominica incarnatione anno 1323. vixitq; in episcopatu annis 21. Hic caput beatissimi Zenobij ab alijs membrorum ossibus separans, ac de marmorea capsâ extrahens, pulcherrimè, vt nunc videtur, exornauit, atque ipsam cathedralem ecclesiam aliquibus alijs ornamentis, quæ in hodiernum vsque

vsq; diem perdurant, quàm magnificentissimè decorauit. Huius etiã præfulatûs tempore clericus, cum iudicio Guidonis Aretini Medici clarissimi, mortem ob natum in gutture apostema vix per diem vnicum euadere possit oratione ad sepulchrum B. Zenobij ac prece fideli exhibita, cum stupore omnium statim liberatus euasit. Simile cuiusdam sacerdoti, nomine Lapo, ipsi patri Zenobio dicatissimo, contigit. Qui cum eadem festum in vigilijs sollicitè præpararet, renes casu confregit: & domum deportatus, magis se huiusmodi festiuitate priuari, quàm suorum renum confractiõne dolebat, nec ob hoc à fletu vsq; in horas noctis matutinales cessare poterat. Qua hora per somnum vidit B. Zenobium se eleuantem & dicentem: Surge, fili, & matutinales in ecclesia Horas, vt optabas, decanta. Qui incolumis cum clericorum omnium ac suorû admiratione confurgens, pristinæ penitus sanitati restitutus euasit.

Post Franciscum verò de Cingulo, ad episcopatum assumitur Angelus Acciarolus, ex ordine fratrum Prædicatorum. Qui duobus ferè annis à suo præfulatu elapsis, mortem obiit, & ad episcopatum Franciscus Tudertinus assumptus fuit, in quo 14. annis vixit. Cuius tempore mulier quædam formosissima, à proprio viro iniuste derelicta, qui in eius inuidiam in Angliam vsque, non amplius, vt aiebat, eam reuifurus perrexit, in festiuitate sancti Zenobij ad eius altare cum lachrymis & multa prece confugit, & ne consortio viri indignè priuaretur, magisque ipsius meritis reducem exciperet, piè exorabat. Quod vt postulauerat, euenit. Nam eadem die compunctus vir conscientia peccati, & in amorem deuinctus, atque ex ea dulces natos vtriusque sexûs pluresq; suscepit. Post hunc verò, anno ab Christi incarnatione 1358. cepit præfulatum Philippus de Lacella, cathedralis ecclesiæ Præpositus, qui reliquias preciosissimi digiti sancti Sebastiani Roma ad suam detulit ecclesiam, vixitq; in episcopatu annis tribus. Quem secutus est Petrus Corsinus, electus anno 1363. Qui post septimum sui præfulatûs annû in Ecclesiâ Romanâ Cardinalem fuit assumptus, & illi in præfulatu Florentino successit Angelus de Rica solis: Cuius adhuc fratres extant viri clarissimi, & nepos ex fratre Guida cõtio, nomine Angelus, iuuenis quidem mira humanitatis & modestiæ, liberalibusq; disciplinis eruditus, & mihi dulci amicitia deuinctus, quo non minus præfulatûs, quàm hic præfulis nomine illustratur.

Post hunc Angelus Acciarolus tenuit præfulatum, nec multò post in Romanâ Ecclesiâ Cardinalem fuit assumptus. Quem secutus est Bartholomæus Patauinus, qui similiter à Bonifacio IX. in Romanâ Ecclesiâ Cardinalem fuit assumptus. Illumq; Onuphrius ex fratribus, qui sancti Augustini vocatur, suo tempore in theologia clarissimus in episcopatu honore secutus est. Cui successit Iacobus de Teranco. Post quem Franciscus Zabarellus de vrbe Patavia, qui paulò post Romanâ Ecclesiâ Cardinalis assumitur. Hunc secutus est in episcopatu Americus Corsinus ex vrbe Florentiæ, anno ab Domini incarnatione 1411. Cuius tempore Martinus Papa quintus, post longum schisma in Concilio Constantiensi ad Pontificatum maximum omnium obedientiam assumptus, Florentiam deuenit, honorificentissimèq; à populo susceptus, episcopalem Florentinam sedem Archiepiscopalem statuit, designauitq; illi suffraganeos Fæsulanus & Pistoriensem episcopos. Quo tempore præfatus Philippus Brunellescus fabricæ maioris ecclesiæ tunc primùm architector effectus, amplam illam testudinem pulcherrimo profecutus est artificio, & ad complementum clausura firmissima deduxit, anno ab incarnatione Domini 1433. Quo anno Eugenius quartus, Pontifex Maximus, Roma Florentiam venit, & Americus Archiepiscopus moritur, vacauitq; archiepiscopatus circiter duos annos. Nam summus Pontifex Eugenius, cum apud Florentiam degeret, voluit eo tempore huiusmodi ecclesiam regere, quam in plurimis reformauit. Et inter cetera, statuit pueros clericos 33. qui in Missarum solennijs & vesperis ecclesiæ quotidie deseruirent, præessetq; illis magister presbyter & vir delectus, qui Grammatica eos atque Musica institueret. Et pro magistro centum aureos quotannis, & puerorum singulo nouem dari ex redditibus quibusdã publicis ordinauit. Deum ad Archiepiscopatum promouit Iohannem Vitellescum de Corneto, qui & titulum etiam Alexandrini patriarchatûs obtinebat, nec multò post in Romanâ Ecclesiâ Cardinalem assumpsit. Huius tempore præfulatûs ab Domini incarnatione 1436. mense Martij, die annunciationis B. Mariæ Virginis, præfatus Eugenius sanctissimus Pontifex, basilicam nouam magna celebritate consecrauit, & sequenti anno, mense Octobri, idem Eugenius Ludouicum Patauinum cubicularium suum ad Archiepiscopatum promouit. Cuius tempore corpus B. Zenobij ex loco, ob diuersam nouæ eccle-

Miraculum

Aliud.

Cap. 25.

Angelus.

Franciscus.

Præclarum miraculum

Philippus.

Petrus.

Angelus.

Cap. 26.

Angelus.

Bartholomæus.

Onuphrius.

Iacobus.

Franciscus.

Americus.

Florentia

fit metropo-

lis.

Iohannes.

Ludouicus.

siæ dispositionem ignobiliori ad digniorem aptioremq; magno apparatu transfertur fuit. Nam cum forma & dispositio magnificentissimi templi ad complementum redacta fuisset, & Eugenius Pontifex Concilium pro Græcorum vnione celebraret, conuenissetque Iohannes Palæologus Græcorum Imperator, Demetrius Despotus eius frater, Ioseph Patriarcha Constantinopolitanus, magna Archiepiscoporum Græcorum & Latinorum, atque episcoporum multitudo, visum fuit Iohanni Spinellino, cathedralis ecclesiæ Præposito, viro clarissimo, canonicisq; & ciuibus, eo potissimum tempore translationem corporis beatissimi Zenobij celebrare, & conuenienti illud ac preparato loco disponere.

Cap. 27.
Trasfertur summo cum honore corpus S. Zenobij.

Statuto igitur die 6. Calend. Maias, ab Domini incarnatione anno 1439. conueniunt in maiori basilica Cardinales omnes, qui curiam Eugenij sequentes, ad Concilium venerant: & ornatissimè in medio ecclesiæ choro varijs tapetis & aulæis preparato, dexteram versùs altare partem Cardinales insederunt. Post quos Patriarcha Hierosolymitanus, & Patriarcha Gradensis, aliæq; ingens archiepiscoporum & episcoporum, Græcorumq; & Latinorum multitudo pulcherrimo ordine disposita stabat. Ad sinistram verò sedebat primus Demetrius Despotus: post quem legati diuersorum Principum & Comitum, Protonotarij Latine Ecclesiæ, nobilium Græcorum ac Latinorum multitudo non parua. Tunc Ludouicus Archiepiscopus in veste pontificia & mitra redimitus, cum sex alijs delectis episcopis, & canonicis populoque innumereabili, ad antiquam procedens catatumbam, marmoream capsulam, in qua ossa erant beatissimi Zenobij, assumunt, & suos humeros sex illi pontifices subijcientes, conuolante Ludouico Archiepiscopo, cum totius populi iubilo, organisq; ac tibijs atque diuersis musicorum generibus, Dei laudem per totam ecclesiam resonantibus, magna cum omnium deuotione & reuerentia ornatissimo altari superimposuerunt: Eritum dum Missarum solennia celebrarentur, dignissimi omnes Florentinae urbis ciues, accensos cereos in manibus gestantes, incedentesq; conspicuo atque amplissimo ordine, magna deuotione venerari beatissimum corpus adueniunt, atq; omnium primi hi fuerunt, qui ex eadem progenie cum Zenobio in hac Florentina ciuitate perdurant, viri ut plurimum clarissimi ac nobilissimi, de Hieronymis hodierno tempore vocitati. Post hos ciuitatis primores amplissimo, ut solent, apparatu conueniunt, quos ceteri magistratus, nec non alij pleriq; cines præstantissimi subsequerantur. Denum peractis sacris, assumunt capsulam iidem illi, qui prius, pontifices sacri, & sequentibus Archiepiscopo cum canonicis ac innumerabili populo, in noua catatumba, quæ apud primam eius ecclesiæ capellam, ut hodierno tempore nominantur, suo nomine consecratam, magnò cum honore locauerunt. Quo videlicet in loco post paucos admodum dies marmoream capsulam cum reliquijs integris beati Podi, prænominati iam episcopi Florentini, soli canonici cum præposito & presbyteris aliquibus, paucisq; ciuibus, & me præsertim, transfulerunt.

VITA S. ALTHELMI EPISCOPI SCHIREBURNENSIS, CUIVS ETIAM BEDA PRAECLARE MEMENTIT, Historiæ Ecclesiasticæ Anglorum lib. 5. cap. 19. Est autem hæc,

ut opinor, non nisi quædam Epitome vitæ eius, quam multi conscribendam suscepere. Stylum passim nonnihil correxit Fr.

Laurentius Surius.

Maij 25.
Cap. 1.
Fater S. Althelmi.

Mihè proficit in literis

Fit monachus.

BEATVS Althelmus splendidissimo Anglorum stemmate ortus est, cuius atani reges fuisse feruntur. Patrem habuit Kentenium, virum Deo deuotum, & Iux occidentaliun Saxonum regis fratrem germanum. Althelmus, Latine possit dici vetus galea: pulchreque; sic ille dictus est, quod galea salutis protectus, optimam ex hoste antiquo victoriam in caelos reportarit. Cum iam pueritiæ annos excelsisset, liberalium disciplinarum studio est admotus, in quibus tantos breui tempore progressus fecit, ut ipsis etiã magistris, quos Græcos Latinosq; habuit, antependendus videretur. Postea verò in Meldunensi monasterio, quod nunc Melmsberiam vocant, primò monachus, deinde presbyter atq; etiam Abbas effectus, ubi

bo potuq; parè vtens, in preces & vigilijs incumberebat. Interim creuit fama eius, multis præconijs illustrata, vltraq; mare se transferens, & ipsas etiam Alpes excedens, Romanam vsq; perlata est. Ea verò incitatus Sergius Romanus Pontifex, scriptis cum ad se acciuit, venientemq; honorificè suscepit.

Cum autem quodam die in Lateranensi ecclesia sacrificasset siue Missam celebrasset, casulam exuens, porrexit eam retrò se, existimans alicui ex ministris eam se tradere. Nemo autem ministrorum illic aderat, sed non aberat diuina prouidentia. Mox enim nimis radius solaris per fenestram penetrans, casulam illam diu sustinuit: in cuius miraculi memoria casula illa hætenus in Meldunensi ecclesia asseruatur.

Cap. 2.

Miraculum

Per idem tempus puer quidam ex incestu genitus, Romani Pontificis famam nonnihil contaminauit, quòd vulgus, ut fieri solet, sparsò rumore vano, malè persuasus, eum Pontificem habere patrem existimaret. Anxius igitur Althelmus, multumq; dolens Pontificem, haud vulgari amicitia sibi deuinctum, eiusmodi infamia fœdari, puerum non nisi nouem habentem dies, exhiberi iubet, eiq; in virtute & nomine Iesu Christi imperat, ut edicat, num Sergius Pontifex eo se scelere obstrinxerit? Respondit infans absolutissimo sermone, Pontificem nequaquam illi crimini affinem esse, nihil illum cum foemineo sexu commercij habere. Atque ita Althelmus & ab amico Pontifice depulsi infamiam, & sibi gratiam cum lauit.

Cap. 3.

Infans 9. dierum loquitur.

Cum in cœnobio suo beatissima Mariæ Virginis ecclesiam construeret, trabes vna necessaria, cæteris breuior reperta est. Fudit ille preces ad Dominum, & mox pro voto trabem longiorem inruitus est. Ea tempestate à Berthualdo Archiepiscopo ad colloquium allicitus, cum ad littus maris iter haberet, nauæ quidam, quòd sordido viderent habitu indutum, illum habere ludibrio atque contemptui non verebantur. Ece autem aduerso spirante vento mare intumescit, horrida tempestas sauit, & in summum vitæ discrimen nauæ illi conijciuntur. Cum iam nihil nisi mortem expectaret, culpam suam cum lachrymis confitentur, sanctiq; Althelmi suffragia implorant. Ille pro ferenda ope scapham ingreditur, quam simulatque corpore suo pressit, ad omnem tranquillitatem iam pacatum mare se composuit, nauasq; cum naue ad littus incolu- mes appulit.

Cap. 4.

Vltio diuina in S. viri contempto.

Construxit etiam vir sanctus cœnobium iuxta flumen, quod From appellant, vbi etiam nunc perdurat ecclesia in honorem sancti Iohannis Baptista edificata. Porro tertium monasteriũ extruxit apud Bradeford: sed ea monasteria postea à Danis euersa sunt. E monasterio suo nunquam, nisi magna necessitate adactus, egrediebatur: penitentiæ minimè fuit audis: omnia ipsi collata, in pauperes & vsus viles expendebat. Ut verò carnem suam edomaret, in fontem monasterio proximum, qui fons sancti Althelmi dicitur, humerotenus se immergebat, nihilq; acerrimo frigore absterri- tus per noctes illic durabat, totum psalterium absoluens.

Cap. 5.

vt carnem domarit.

Quodam tempore Roma secum attulit altare ex marmore candido, sex pedũ crassitudine, quatuor longitudine, trium palmorum latitudine. Iam ad Alpes peruenerat, & iumentum illud ferens altare, ob itineris prærupta loca cecidit, contritumq; est iumentum, & altare in duas scissum partes. Id ut vidit vir sanctus, ad Deum preces fudit, & cum benedictionem impertisset, salus iumento reddita est, & marmor, non directa linea, sed flexuoso anfractu disruptum, redintegratum est: sed ita tamen, ut in miraculi memoriam, etiam nunc rupturæ eius vestigia appareant curiosius inspicienti. Fertur autem hoc altare marmoreum nunc esse in prouincia Somersitana in quodam Canonico, ut vocant, Prioratu.

Miraculum

Cap. 7.

Tandem verò Vuestfaxonicæ plagæ episcopatus in duas parochias distributus est, præfectusq; est Daniel Vuintonia, porro Althelmus apud Schireburniam subrogatus est Hedde Episcopo, qui vtriq; loco præfederat. Deinde Althelmus in senectute bonæ plenus virtutibus & sanctitate, migravit ad Dominum octauo Calend. Iunij, & in monasterio suo Meldunensi cum magno honore tumulatus est. Eius autem obitum S. Eguinus, qui vitam eis conscripsit, diuinitus cognouit, sicut ipse in quodam suo scripto testatur his ferè verbis: Post duos annos Althelmus religiosus episcopus migravit ad Dominum: quod ego per reuelationem agnosceus, conuocatis fratribus, excessum venerandi patris eis aperui: concitoq; gradu ad locum, vbi sacrum corpus iacebat, quinquaginta ferè millibus vltra Meldunensè monasterium positum deueni, & ad sepulturam adduxi, honorificèq; sepelii: mandauique, ut quibuscunque locis sacrum corpus, dum abtransportaretur, quiesceret, sacræ Crucis signa statuerentur: quæ quidem adhuc permanent, nec vllam vetustatis sensere iniuriam, potestq; ex ijs vnum etiam

Sacræ Crucis antiquitatis erectæ.

num videri in cœnobio. Obijt autem vir sanctus anno Domini septingentesimo no. no, cum iam Abbas fuisset annis quatuor supra triginta, & Episcopus quatuor. Porro anno Christi 949. eleuatum est sacrum eius corpus è terra, & in capsâ magno cum ho. nore collocatum.

Cap. 5.

Scripta eius & eruditio.

Beda venerabilis, Ecclesiasticæ historiæ gentis Anglorum lib. 5. cap. 19. ita scribit de hoc viro beato: Althelmus, cum esset adhuc presbyter & Abbas monasterij, scripsit, habente synodo suæ gentis, librum egregium aduersus errorem Britonum, quo vel Pascha non suo tempore celebrant, vel alia per plura Ecclesiasticæ castitati & paci contraria gerunt: multosq; eorum, qui occidentalibus Saxonibus subditi erant, Britones ad Catholicam Dominici Paschæ celebrationem huius lectione perduxit. Scripsit & de Virginitate librum eximium, quem in exemplum Sedulij geminato opere, & versibus hexametris, & prosa composuit. Scripsit & alia nonnulla, utpote vir vnde cumq; doctissimus. Nam & sermone nitidus, & scripturarum, ut dixi, tam liberalium, quam Ecclesiasticarum erat eruditione mirandus. Hactenus Beda.

VITA S. AVGVSTINI EPISCOPI ET CONFESSORIS, QUI MISSVS A BEATO GREGORIO PA.

pa, primus genti Anglorum Christi Euangelium predicauit, auctore venerabili Beda presbytero in Historia Ecclesiastica eiusdem gentis Lib. 1. cap. 23. &c.

Maij 26. Lib. 1. ca. 23.

Augustinus mittitur cū socijs in Angliam.

Epistola S. Gregorij ad illos.

Cap. 24.

NONO ab incarnatione Domini D. LXXII. Mauritius ab Augusto quinquagesimus quartus imperium suscipiens, viginti annos tenuit. Cuius anno regni decimo Gregorius, vir doctrina & actione præcipuus, pontificatum Romanæ & Apostolicæ sedis sortitus, rexit annos tredecim, menses sex, & dies decem: qui diuino admonitus instinctu, anno quartodecimo eiusdem principis: aduentus vero Anglorum in Britanniam anno circiter centesimo quinquagesimo, misit seruum Dei Augustinum, & alios plures cum eo monachos timentes Dominum, prædicare verbum Dei genti Anglorum. Qui cum iussis pontificalibus obtemperantes, memoratum opus aggredi cœpissent, iamque aliquantulum itineris confecissent, timore inerti redire domum potius, quam barbaram, feram, incredulamq; gentem, cuius ne linguam quidem nõssent, adire cogitabant, & hoc esset tutius communi consilio decernebant. Nec mora, Augustinum, quem eis episcopum ordinandum, si ab Anglis susciperentur, disposuerat, domũ remittunt: qui à B. Gregorio humili supplicatu obtineret, ne tam periculosam, tam laboriosam, tam incertam peregrinationem adire deberent. Quibus ille exhortatorias literas dedit, ac in opus eos verbi, diuino confisos auxilio, proficisci suadet. Quarum videlicet literarum ista est forma: Gregorius seruus seruorum Dei, seruis Domini nostri Iesu Christi. Quia melius fuerat bona nõ incipere, quam ab ijs, quæ cœpta sunt, cogitatione retrorsum redire, summo studio, dilectissimi filij, oportet, ut opus bonum, quod auxiliante Domino cœpistis, impleatis. Nec labor vos itineris, nec maledicorum hominum linguæ deterreant: sed omni instantia omniq; feruore, quæ inchoatis, Deo auctore peragite, scientes quòd laborem magnum maior æternæ gloria retributionis sequitur. Rementi autem rem Augustino præposito vestro, quem & Abbatem vobis constituimus, in omnibus humiliter obedite: scientes hoc vestris animabus per omnia profuturum, quicquid à vobis fuerit in eius admonitione completum. Omnipotens Deus sua vos gratia protegat, & vestri laboris fructum in æterna me patria videre concedat: quatenus etiam vobiscum laborare nequeo, simul in gaudio retributionis inueniar, quia laborare scilicet volo. D E V S vos incolumes custodiat dilectissimi filij. Data die decimo Calendarum Augustarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijsimo Augusto, anno tertiodecimo post consulatum eiusdem domini nostri, indictione iij.

Misit etiam tunc isdem venerandus Pontifex ad Aethereum Arelatensem Archiepiscopum, ut Augustinum in Britanniam pergerem, benignè susciperet, literas: quarum iste est tenor: Reuerendissimo ac sanctissimo fratri Aethereo coepiscopo, Gregorius seruus

seruus seruorum Dei. Licet apud sacerdotes, habentes Deo placitam charitatem, religiosi viri nullius commendatione indigeant, quia tamen aptum scribendi se tempus ingressi, fraternitati vestrae nostra mittere scripta curauimus, insinuantes, latorem præsentium Augustinum seruum Dei, de cuius certi sumus studio, cum alijs seruis Dei, illuc nos pro vtilitate animarum, auxiliante Domino, direxisset: quem necesse est, ut sacerdotali studio sanctitas vestra adiuuare, & sua ei solatia præbere festinet. Cui etiam, ut promptiores ad suffragandum possitis existere, causam vobis iniunximus subtiliter indicare, scientes ea cognita, tota vos propter Deum deuotione ad solatiandum, quia res exigit, commouendos. Candidum præterea presbyterum communem filium, quem ad gubernationem patrimonialis Ecclesiæ nostræ transfimus, charitati vestrae in omnibus commendamus. Deus te incolumem custodiat reuerendissime frater. Data die calendarum Augustarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijsimo Augusto, anno quartodecimo, post consulatum verò eiusdem domini nostri anno tertiodecimo, indictione iij.

Alia epistola S. Gregorij.

Cap. 25.

Roboratus igitur confirmatione beati patris Gregorij Augustinus, cum famulis Christi, qui erant cum eo, redijt in opus verbi, peruenitq; in Britanniam. Erat eo tempore rex Edilberthus in Cantio potentissimus, qui ad confinium vsque Humbri fluminis maximi, quo meridiani, & septentrionales Anglorum populi dirimuntur, fines imperij tetenderat. Est autem ad orientalem Cantij plagam Tanetos insula non modica, id est, magnitudinis iuxta consuetudinem estimationis Anglorum miliarium sexcentorum, quam à continenti terra fecerit fluius Vantsumu, qui est latitudinis circiter trium stadiorum, & duobus tantum in locis est transmeabilis. Vtrunq; enim caput protendit in mare. In hac ergo applicuit seruus Domini Augustinus & socij eius, viri, ut fertur, ferme quadraginta.

Insula Tanetos.

Acceperunt autem, præcipiente beato Papa Gregorio, de gente Francorum interpretes, & mittens ad Edilberthum, mandauit se venisse de Roma, ac nuncium ferre optimum, qui sibi obtemperantibus æterna in cælis gaudia, & regnum sine fine cum Deo viuo & vero futurum sine vlla dubietate promitteret. Qui audiens, manere illos in ea, quam adierant, insula, & eis necessaria ministrari, donec videret, quid eis faceret, iussit. Nam & antea fama ad eum quoque Christianæ religionis peruenerat, utpote qui & uxorem habebat Christianam de gente Francorum, nomine Bertham. Quam ea conditione parentibus acceperat, ut ritum fidei & religionis suæ cum episcopo, quem ei adiutorem fidei dederat, nomine Luidhardo, inuiolatam seruare licentiam haberet.

Regis Edilberthi humanitas.

Post dies ergo aliquot venit ad insulam Rex, & residens sub diuo, iussit Augustinum cum socijs ad suum ibidem aduenire colloquium. Cauerat enim, ne in aliquam domum ad se introirent, veteri vsu augurio, ne superuentu suo, si quid maleficæ artis habuissent, eum superando deciperent. At illi non dæmoniaca, sed diuina virtute præditi veniebant, Cruxem pro vexillo ferentes argenteam, & imaginem Domini Saluatoris in tabula depictam: litaniasq; canentes, pro sua simul & eorum, propter quos & ad quos venerant, salute æterna Domino supplicabant. Cumque ad iussionem regis residentes, verbum ei vitæ vnâ cum omnibus, qui aderant, eius comitibus prædicarent, respondit ille, dicens: Pulchra sunt quidem verba & promissa, quæ assertis: sed quia noua sunt & incerta, non his possum assensum tribuere, relictis eis, quæ tanto tempore cum omni gente Anglorum seruauimus. Verum quoniam huc de longè peregrini venistis, & ut ego videor mihi perpexisse, ea, quæ vos vera & optima creditis, nobis quoque communicare desideratis, nolimus molesti esse vobis: quin potius benigno vos hospitio recipere, & quæ victui sunt vestro necessaria, ministrare curauimus, nec prohibemus, quin omnes, quos potestis, fidei vestræ religionis prædicando societis.

Nota hæc de Cruce argentea & imagine.

Dedit ergo eis mansionem in ciuitate Dorouernensi, quæ imperij sui totius erat Metropolis, eisq; ut promiserat, cum administratione victus temporalis, licentiam quoque prædicandi non abstulit. Fertur autem, quia appropinquantes ciuitati, more suo cum Cruce sancta, & imagine magni regis Domini nostri Iesu Christi, hanc litaniam consona voce modularentur: Deprecamur te Domine in omni misericordia tua, ut auferatur furor tuus & ira tua à ciuitate ista, & de domo sancta tua: quoniam peccauimus tibi, alleluia.

Augustino cum socijs fit copia prædicandi.

At ubi sibi datam mansionem intrauerunt, inceperunt Apostolicam primitiuam Ecclesiæ vitam imitari: orationibus videlicet assiduis, vigilijs ac ieiunijs seruicando, verbum

Cap. 26.

Vita eorum Apostolica.

bum vita, quibus poterant, prædicando, cuncta huius mundi velut aliena spernendo. Ea tamen, quæ victui necessaria videbantur, ab eis, quos docebant, accipiendo: fecerunt ea, quæ docebant, ipsi per omnia viuendo, & paratum ad patiendum aduersa quæque, vel etiam ad moriendum pro ea, quam prædicabant, veritate, animum habendo. Quid mora? Crediderunt nonnulli, & baptizabantur, mirantes simplicitatem innocentis vitæ, ac dulcedinem doctrinæ eorum cælestis.

Missas faciunt, &c.

Rex credit

Erat autem prope ipsam ciuitatem ad Orientem ecclesia in honore sancti Martini antiquitus facta, dum adhuc Romani Britanniam incolerent: in qua Regina, quam Christianam fuisse prædiximus, orare consueuerat. In hac ergo & ipsi conuenire pium, ibique psallere, orare, Missas facere, prædicare, & baptizare cœperunt, donec rege ad fidem conuerso, maiorem prædicandi per omnia, & ecclesias fabricandi vetere staurandi licentiam acciperent. At ubi etiam ipse inter alios, delectatus vita mundissima sanctorum, & promissis eorum suauissimis, quæ vera esse miraculorum quoque multorum ostensione firmauerunt, credens baptizatus est, cœperunt plures quotidie ad audiendum verbum confluere, ac relicto gentilium ritu, unitati se sanctæ Christi Ecclesiæ credendo sociare. Quorum fidei & conuersioni ita congratulatus esse rex perhibetur, vt nullum tamen cogeret ad Christianismum, sed tantummodo credentes arctiori dilectione quasi conciuies sibi regni cælestis amplecteretur. Didicerat enim à doctoribus auctoribusque suæ salutis, seruitium Christi voluntarium, non coactum, debere esse. Nec distulit, quin etiam ipsi doctoribus suis locum sedis, eorum gradui congruum, in Dorouernia Metropoli sua donaret, simul & necessarias in diuersis speciebus possessiones conferret.

Ex cap. 27.

S. Augustinus n.º fit archiepiscopus.

Interea vir Domini Augustinus venit Arelas, & ab Archiepiscopo eiusdem ciuitatis Aethereo, iuxta quod iussa sancti patris Gregorij acceperat, Archiepiscopus gentium Anglorum ordinatus est: reuersusque in Britanniam, misit continuo Romam Laurentium presbyterum, & Petrum monachum, qui beato Pontifici Gregorio, gentem Anglorum fidem Christi accepisse, ac se Episcopum factum esse, referrent, simul & de iis, quæ necessaria videbantur, quæstionibus eius consulta flagitans. Nec mora, congrua quæstionibus responsa recepit.

Epistolam verò, quam se pro adiuuando in opere Dei Augustino, Arelatensi episcopo fecisse commemorat, ad Virgilium Aetherei successorem dedit: cuius hac forma est.

Cap. 28.

Alia S. Gregorij epistola.

Reuerendissimo & sanctissimo fratri Virgilio coepiscopo, Gregorius seruus seruum Dei. Quantus sit affectus venientibus sponte fratribus impendendus, ex eo, quod plerunque solent charitatis causa inuitari, cognoscitur. Et ideo si communem fratrem Augustinum Episcopum ad vos venire contigerit, ita illum dilectio vestra, sicut decet, affectuosè, dulciterque suscipiat, vt & ipsum consolationis suæ honore foueat, & alios, qualiter fraterna charitas colenda sit, doceat. Et quoniam sapius euenit, vt iij qui de longè positi sunt, prius ab alijs, quæ sunt emendanda, cognoscant: si quas fortasse fraternitati vestræ sacerdotum vel aliorum culpas intulerit, vnà cum eo residentes, subtili cuncta inuestigatione perquirite, & ita vos in ea, quæ Deum offendunt, & iracundiam prouocant, districtos ac sollicitos exhibere, vt ad aliorum emendationem, & vindictam culpabilem feriat, & innocentem falsam opinionem non affligat. Deus te incolumem custodiat reuerendissime frater. Data die x. Calend. Iul. Imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijsimo Augusto, anno xix. post consulatum verò eiusdem dominici nostri anno xvij. indictione iij.

Cap. 29.

Vide studium sanctissimi Papæ Gregorij.

Præterea idem Papa Gregorius Augustino Episcopo, quia suggererat ei multam quidem sibi esse messem, sed operarios paucos: misit cum præfatis legatarijs suis plures cooperatores ac verbi ministros, in quibus primi ac præcipui erant Mellitus, Iustus, Paulinus, Rufinianus: & per eos generaliter vniuersa, quæ ad cultum erant, ac ministerium ecclesiæ necessaria, vasa videlicet sacra, & vestimenta altarium: ornamenta quoque ecclesiarum, & sacerdotalia vel clericalia indumenta, sanctorum etiam Apostolorum ac martyrum reliquias, necnon & codices plurimos. Misit etiam literas, in quibus significat se ei pallium direxisse: simul ei insinuat, qualiter episcopos in Britannia constituere debuisset. Quarum literarum iste est textus:

Epistola S. Gregorij.

Reuerendissimo & sanctissimo fratri Augustino episcopo, Gregorius seruus seruorum Dei. Cum certum sit, pro omnipotente Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reseruari, nobis tamen eis necesse est honorum beneficia tribuere, vt in spiritalis operis studio ex remuneratione valeant multiplicius insudare. Et quia

noua

regna Anglorum ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam, eodem Domino largiente & laborante, perducta est, vsum tibi pallij in ea ad sola Missarum solennia agenda concedimus, ita vt per loca singula xij. episcopos ordines, qui tuæ subiaceant ditioni: quatenus Londoniensis ciuitatis episcopus semper in posterum à synodo propria debeat consecrari, atque honoris pallium ab hac sancta & Apostolica, cui Deo auctore seruo, sede percipiat. Ad Eboracam verò ciuitatem te volumus episcopum miserari, quem ipse iudicaueris ordinare, ita duntaxat, vt si eadem ciuitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque xij. episcopos ordinet, & metropolitani honore perfruat: quia ei quoque, si vita comes fuerit, pallium tribuere, Domino fauente, disponimus, quem tamen tuæ fraternitatis volumus dispositioni subiaccere. Post obitum verò tuum ita episcopis, quos ordinauerit, præsit, vt Londoniensis episcopus nullo modo ditioni subiaceat. Sit verò inter Londoniæ & Eboracæ ciuitatis episcopos in posteris honoris ista distinctio, vt ipse prior habeatur, qui primus fuerit ordinatus. Communi autem consilio & concordia actione, quæque sunt pro Christi zelo agenda, disponant vnanimiter: rectè sentiant, & ea quæ senserint, non sibi met discretando, perficiant. Tua verò fraternitas non solum eos episcopos, quos ordinauerit, neque hos tantummodo, qui Eboracæ per Episcopum fuerint ordinati, sed etiam omnes Britanniæ sacerdotes habeat, Deo Domino nostro Iesu Christo auctore, subiectos. Quatenus ex lingua & vita tuæ sanctitatis, & rectè credendi, & benè viuendi formam percipiant, atque officium suum fide ac moribus exequentes, ad cælestia, cum Domino voluerit, regna pertingant. Deus te incolumem custodiat, reuerendissime frater. Data die decima Calend. Iulij, imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijsimo Augusto, anno decimonono, post consulatum eiusdem domini anno decimo octauo, Indictione iij.

Vetus pallij antiquissimus.

Abeuntibus autem præfatis legatarijs, misit post eos beatus pater Gregorius literas memoratu dignas, in quibus apertè quàm studiosè erga saluationem nostræ gentis inuigilauerit, ostendit, ita scribens. Dilectissimo filio Mellito Abbati, Gregorius seruus seruorum Dei. Post discessum congregationis nostræ, quæ tecum est, valdè sumus suspensum redditi, quia nihil de prosperitate vestri itineris audisse nos contigit. Cum ergo Dominus omnipotens vos ad reuerendissimum virum fratrem nostrum Augustinum perduxerit, dicite ei, quod diu mecum, de causa Anglorum cogitans, tractaui: videlicet quòd phana idolorum destrui in eadem gente minimè debeant, sed ipsa quæ in eis sunt, idola destruantur. Aqua benedicta fiat, in istis phanis aspergatur, altaria cõstruantur, reliquæ ponantur: quia si phana eadem benè constructa sunt, necesse est, vt à cultu dæmonum in obsequio veri Dei debeant commutari: vt, dum gens ipsa eadem phana sua non videt destrui, de corde errorem deponat, & Deum verum cognoscens ac adorans, ad loca, quæ consueuerat, familiarius concurrat. Et quia boues in sacrificio dæmonum multos solent occidere, debet eis etiam hac de re aliqua solennitas immutari: vt die dedicationis vel natalicij sanctorum martyrum, quorum illic reliquæ ponuntur, tabernacula sibi circa easdem ecclesias, quæ ex phanis commutate sunt, de ramis arborum faciant, & religiosi conuiujs solennitatem celebrent: nec diabolo iam animalia immolent, sed ad laudem Dei in esu suo animalia occidant, & donatori omnium de fatietate sua gratias referant. Nam duris mentibus simul omnia abscindere impossibile esse, dubium non est: quia & is, qui summum locum ascendere nititur, gradibus vel passibus, non autem saltibus, eleuatur. Sic Israelitico populo Dominus in Aegypto quidem innotuit, sed tamen eis sacrificiorum vñs, quos diabolo solebant exhibere, in cultu proprio reseruauit: vt eis in suo sacrificio animalia immolare præceperet: quatenus cor mutantes, aliud de sacrificio amitterent, aliud retinerent: vt & ipsa essent animalia, quæ offerre consueuerant, verò tamen Deo, & non idolis immolantes, iam sacrificia ipsa non essent. Hæc igitur dilectionem tuam prædicto tuo fratri necesse est dicere, vt ipse in præfenti illic positus, perpendat qualiter omnia debeat dispensare. Deus te incolumem custodiat dilectissime fili. Data die 5. Cal. Iul. imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijsimo Augusto, anno xix. post consulatum eiusdem domini anno xvij. Indictione iij.

Cap. 30.

Alia S. Gregorij litera.

Nota de a. qua benedicta, &c.

Quo in tempore misit etiam Augustino epistolam super miraculis, quæ per eum facta esse cognouerit: in qua eum, ne per illorum copiam periculum elationis incurreret, his verbis hortatur: Scio frater charissime, quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gente, quam eligi voluit, magna miracula ostendit. Vnde necesse est, vt de eodem dono cælesti & timendo gaudeas, & gaudento pertimescas.

Cap. 31.

Augustinus magnis claret miraculis.

Gaudet

Luc. 10.

Remedium aduersus inane gloriari.

Littere S. Gregorij ad Edilberthum regem.

Præclarum de Constantino magno testimonium.

Laus Augustini Episcopi Anglorum

Luc. 21.

deas videlicet, quod Anglorum anime per exteriora miracula ad interiorum gratiam pertrahuntur: Perimescas verò, ne inter signa, quæ sunt, infirmus animus in superbia sumptione se eleuet, & vnde foras in honorem tollitur, inde per inanem gloriam in tus cadat. Meminisse etenim debemus, quia discipuli, cum gaudio à prædicatione redeuntes, dum caelesti magistro dicerent: Domine, in nomine tuo etiam demonia nobis subiecta sunt: protinus audierunt: Nolite super hoc gaudere, sed potius gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in caelo. In priuata enim & temporali lætitia mentes posuerant, qui de miraculis gaudebant: sed de priuata ad communem, & de temporali ad æternam lætitiã reuocantur, quibus dicitur: In hoc gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in caelo. Non enim omnes electi miracula faciunt, sed tamen nomina eorum omnium in caelo tenentur ascripta. Veritatis etenim discipulis esse gaudium non debet nisi de eo bono, quod commune cum omnibus habent, & in quo finem lætitiæ non habent. Restat itaq; frater charissime, vt inter ea, quæ operante Domino, exterius facis, semper te interius subtiliter iudices, ac subtiliter intelligas, & temetipsum quis sis, & quanta sit in ea gente gratia, pro cuius conuersione etiam faciendorum signorum dona percepisti. Et si quando te creatori nostro, seu per linguam, seu per operam reminisceris deliquisse, semper hæc ad memoriam reuoces: vt surgentem cordis gloriam memoria reatus premat: & quicquid de faciendis signis acceperis vel accepisti, hæc non tibi, sed eis deputed donata, pro quorum tibi salute collata sunt.

Misit & idem Papa beatus Gregorius eodem tempore etiam regi Edilbertho epistolam, simul & dona in diuersis speciebus per plura, temporalibus quoque honoribus regem glorificare satagens, cui gloriæ caelestis suo labore & industria notitiam peruenisse gaudebat. Exemplar autem præfate epistolæ hoc est: Domino gloriosissimo atq; præcellentissimo filio Edilbertho regi Anglorum, Gregorius episcopus. Propter hoc omnipotens Deus bonos quosque ad regimina populorum perduxit, vt per eos omnibus, quibus prælati fuerint, dona suæ pietatis impendat: quod Anglorum genti factum agnouimus. Cui vestra gloria est idcirco præposita, vt per bonâ, quæ vobis concessa sunt, etiam subiectæ vobis genti superna beneficia præstarentur. Et ideo, gloriose fili, eam, quam accepisti diuinitus gratiam, sollicita mente custodi, Christianam fidem in populis tibi subditis extendere festina, zelum rectitudinis tuæ in eorum multiplicata conuersione, idolorum cultus insequere, phanorum ædificia euerte, subditorum mores ex magna vitæ munditia exhortando, terrendo, blandiendo, corrigendo, & boni operis exempla monstrando ædifica: vt illum retributorem inuenias in caelo, cuius nomen atque cognitionem dilataueris in terra. Ipse enim vestra quoque gloriæ nomen etiam posteris gloriosius reddet, cuius vos honorem queritis & seruatis in gentibus. Sic etenim Constantinus quondam piissimus Imperator Romanam Rempublicam à peruersis idolorum cultibus reuocans, omnipotenti Deo Domino nostro Iesu Christo secum subdidit, sequæ cum subiectis populis tota ad Deum mente conuerit. Vnde factum est, vt antiquorum principum nomen suis viri ille laudibus vinceret, & tantò in opinione præcessores suos, quantò & in bono opere superaret. Et nunciatq; vestra gloria cognitionem vnius Dei patris & filij & spiritus sancti regibus ac populis sibi subiectis festinet infundere: vt & antiquos reges suæ gentis laudibus ac meritis transeat, & quantò in subiectis suis etiam aliena peccata detulerit, tantò etiã de peccatis proprijs ante omnipotentis Dei terribile examen securior fiat. Reuerendissimè frater noster Augustinus episcopus in monasterij regula doctus, sacre scripturæ scientia repletus, bonis auctore Deo operibus præditus, quæcumque vos admonet, libenter audite, deuotè peragite, studiosè in memoria referate. Quia si vos eum in eo, quod pro omnipotente Deo loquitur, auditis, isdem omnipotens Deus hunc pro vobis exorantem celerius exaudiet. Si enim (quod absit) verba eius postponitis, quomodo eum omnipotens Deus poterit audire pro vobis, quem vos negligitis audire pro Deo? Tota igitur mente cum eo vos in seruire fidei stringite, atque annisum illius virtute, quam vobis diuinitas tribuit, adiuuate, vt regni sui vos ipse faciat esse participes, cuius vos fidem in regno vestro recipi facitis & custodiri. Præterea scire vestram gloriam volumus, quod sicut in scriptura sacra ex verbis Domini omnipotentis agnoscelimus, præsentis mundi iam terminus iuxta est, & sanctorum regnum venturum est, quod nullo vnquam poterit sine terminari. Appropinquante autem eodem mundi termino, multa imminet, quæ antea non fuerunt, videlicet immutationes aeris, terrores, quæ de caelo, & contra ordinationem temporum, tempestates, bella, fames, pestilentia, terræ motus per loca: quæ tamen non omnia nostris diebus ventura sunt, sed post nos.

nostris dies omnia subsequantur. Vos itaq; si qua ex ijs euenire in terra vestra cogno scitis, nullo modo animum vestrum perturbetis: quia idcirco signa de fine seculi præmittantur, vt de animabus nostris debeamus esse solliciti, de mortis hora suspecti, & vntro iudici in bonis actibus inueniamur esse preparati. Hæc autem, gloriose fili, paucis loquutus sum, vt cum Christiana fides in regno vestro excreuerit, nostra quoque locutio apud vos latior excreseat, & tantò plus loqui libeat, quantò se in mente nostra, gaudia de gentis vestre perfecta conuersione multiplicat. Parua autem xenia tran smisi, quæ vobis parua non erunt, cum à vobis ex beati Petri Apostoli fuerint benedictione suscepta. Omnipotens Deus in vobis gratiam suam, quam cœpit, perficiat, atque vitam vestram, & hic per multorum annorum curricula extendat, & post longa tempora, in caelestis vos patriæ congregatione recipiat. In columem excellentiam vestram gratia superna custodiat, domine fili. Data die x. Calend. Iul. Imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto, anno xix. post consulatum eiusdem anno xvij. indict. iij.

At Augustinus vbi in regia ciuitate sedem episcopalem, vt prædiximus, accepit, reuerentem in ea, regio sultus ad nuncio, ecclesiam, quam ibi Romanorum antiquorum fidelium opere factam fuisse didicerat, & eam in nomine sancti Saluatoris Dei & Domini nostri Iesu Christi sacrauit, atque ibidem sibi habitationem statuit, & cunctis successoribus suis. Fecit autem & monasterium non longè ab ipsa ciuitate ad Orientem, in quo eius hortatu Edilberthus Ecclesiam beatorum Apostolorum Petri & Pauli à fundamentis construxit, ac diuersis donis ditauit. In qua & ipsius Augustini & omnium episcoporum Dorouernensium, simul & regum Cantij, poni corpora possent: quam tamen ecclesiam non ipse Augustinus, sed successor eius Laurentius, consecrauit.

Primus autem eiusdem monasterij Abbas, Petrus presbyter fuit, qui legatus in Galliam missus, demersus est in sinu maris, qui vocatur * Aniscat, & ab incolis loci ignobili traditus sepulturæ. Sed omnipotens Deus vt, qualis meriti vir fuerit, demonstraret, o nocte supra sepulchrum eius lux caelestis apparuit, donec animaduertentes vicini, qui videbant sanctum fuisse virum, qui ibi esset sepultus, & inuestigantes vnde & quis esset, abstulerunt corpus, & in Bononia ciuitate iuxta honorem tanto viro congruè, in ecclesia posuerunt.

Interea Augustinus, adiutorio vsus Edilberthi regis, conuocauit ad suum colloquium episcopos siue doctores proximæ Britonum prouinciæ in loco, vbi vsque hodie lingua Anglorum Saxonum, Augustincizat, id est, robur Augustini appellatur, coepit: que eis fraternam admonitione suadere, vt pace catholica secum habita, communem euangelizandi gentibus pro Domino laborem susciperent. Non enim Paschæ diem Dominicum suo tempore, sed à quartadecima vsque ad vigesimam Lunam obseruabant. Quæ computatio 84. annorum circulo continetur: sed & alia plurima, vnitati ecclesiasticæ contraria, faciebant.

Qui cum, longa disputatione habita, neque precibus, neq; hortamentis, neq; inreparationibus Augustini ac sociorum eius assensum præbere voluissent, sed suas potius traditiones vniuersis, quæ per orbem sibi in Christo concordant, ecclesijs præferrent: sanctus Augustinus hunc laboriosi ac longi certaminis finem fecit, vt diceret: Obsecremus Deum, qui habitare facit vnanimis in domo patris sui, vt ipse nobis insinuare caelestibus signis dignetur, quæ sequenda traditio, quibus sit vijs ad ingressum regni illius properandum. Adducatur aliquis æger, & per cuius preces fuerit curatus, huius fides & operatio Deo deuota atque omnibus sequenda credatur. Quod cum aduersarij, inuiti licet, concederent, allatus est quidam de genere Anglorum, oculorum luce priuatus: qui cum oblatu Britonum sacerdotibus nil curationis vel sanationis horum ministerio perciperet: tandem Augustinus iusta necessitate compulsus, flectit genua ad patrem Domini nostri Iesu Christi, deprecans, vt visum caeco, quem amiserat, restitueret, & per illuminationem vnius hominis corporalem, in plurimorum cordibus fidelium spiritali gratia lucem accenderet. Nec mora, Augustinus illuminatur cæcus, ac verus summæ lucis præco ab omnibus prædicatur Augustinus. Tum Britones cõfitentur, quidem intellexisse se, veram esse viam iustitiæ, quam prædicat Augustinus: sed non posse se absq; suorum consensu ac licentia præcis abdicare moribus.

Vnde postulabant, vt secundò synodus pluribus aduenientibus fieret: quæ cum esset statuta, venerunt (vt perhibent) septem Britonum episcopi: & plures viri doctissimi.

Cap. 39.

Ecclesia Saluatoris.

Ecclesia Petri & Pauli.

* Ampleat

Lib. 2. ca. 2.

Errores Britonum.

Psal. 67.

Augustinus cæcum illuminat.

Synodus in Anglia.

Atissimi, maximè de nobilissimo eorum monasterio, quod vocatur lingua Anglorum Bancor naburg, cui tempore hoc Dinotus Abbas præfuisse narratur: qui ad præfatum ituri concilium, venerunt primò ad quendam virum sanctum ac prudentem (qui a pud eos anachoriticam ducere solebat vitam) consulentes an ad prædicationem Augustini suas deferere traditiones deberent: Qui respondebat: Si homo Dei est, sequi mini illum. Qui dixerunt, Et vnde possumus probare hoc? At ille, Dominus ait: Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Si ergo Augustinus ille mitis est & humilis corde, credibile est, quia iugum Christi & ipse portet, & vobis portandum offerat. Sin autem superbus est, constat quia non est de Deo: neque vobis eius sermo curandus. Qui rursus aiebant: Et vnde vel hoc dinoscere valemus? Procurate, inquit, vt ipse prior cum suis ad locum synodi adueniat, & si vobis appropinquantibus assurrexerit, scientes quia famulus Christi est, obtemperante illi audite. Sin vos spreuerit, nec coram vobis assurgere voluerit, cū sitis numero plures, & ipse spernatur à vobis.

Feecerunt, vt dixerat. Factum est autem, vt venientibus illis, sederet Augustinus in sella. Quod illi videntes, mox in iram versi sunt, eumq; notantes superbia, cūctis, que dicebat, contradicere laborabant. Dicebat autem eis, quòd in multis quidem nostræ consuetudini, immò vniuersalis Ecclesiæ contraria geritis: & tamen si in his tribus mihi obtemperare vultis, vt Pascha suo tempore celebretis, vt ministerium baptizandi, quo Deo renascimur, iuxta morem Romanæ sanctæ Ecclesiæ & Apostolica compleatis, vt genti Anglorum vnà nobiscum verbum Dei prædicetis: cætera, que agitis, quanuis moribus nostris contraria, æquanimiter cuncta tolerabimus. At illi nihil horum se facturos, neq; illum pro Archiepiscopo habituros esse respondebant: conferentes adinuicem, quòd si modò nobis assurgere noluit, quanto magis si ei subdiceremur, iam nos pro nihilo contemnet? Quibus vir Domini Augustinus fertur mitans prædixisse, quòd si pacem cum fratribus accipere nollent, bellum ab hostibus forent accepturi. Et si nationi Anglorum nolissent viam vitæ prædicare, per horum manus vltionem essent mortis passuri: quod ita per omnia, vt prædixerat, diuino agente iudicio patratum est.

Siquidem post hoc ipse, de quo diximus, rex Anglorum fortissimus Edilfridus, collecto grandi exercitu, ad ciuitatem Legionum, quæ à gente Anglorum Legacetur, à Britonibus rectius Carlegion appellatur, maximam gentis perfidæ stragem dedit. Cū que bellum acturus, videret sacerdotes eorum (qui ad exorandum Deum pro militæ gente bellum conueniant) seorsum in tutiori loco cōsistere, sciscitabatur, qui essent hi, quid ve acturi illò conuenissent? Erant autem plurimi eorum de monasterio Bancor, in quo tantus fertur fuisse numerus, vt cū in septem portiones esset cum præpositis sibi Rectoribus monasterium diuisum, nulla harum portio minus, quàm trecentos homines haberet, qui omnes de labore manuum viuere solebant. Horum ergo plurimi ad memoratam aciem peracto ieiunio triduo cum alijs orandi causa conueniant, habentes defensionem nomine Brocmalium, qui eos intentos precibus, à barbarorum gladijs protegeret. Quorum causam aduentus cū intellexisset Edilfridus, ait: Ergo si aduersum nos ad Deum suum clamant, profecto & ipsi, quanuis arma non ferant, contra nos pugnant, qui aduersis nos imprecationibus persequuntur. Itaque in hos primùm arma verti iubet, & sic cæteras nefandæ militiæ copias non sine magno exercitûs sui damno deleuit. Extinctos in ea pugna ferunt de his, qui ad orandum venerant, viros circiter mille ducentos, & solum quinquaginta fuga lapsos. Brocmalium ad primum hostium aduentum cum suis terga vertens, eos, quos defendere debuerat, inermes ac nudos ferientibus gladijs reliquit. Sicque completum est præfatum sancti Augustini, quanuis ipso iam multo antè tempore ad cœlestia regna sublato, vt etiam temporalis interitus vltionem sentirent perfidi, quòd oblata sibi perpetuæ salutis consilia spreuerant.

Anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo quarto, Augustinus Britanniarum archiepiscopus ordinauit duos episcopos, Mellitum videlicet & Iustum: Mellitum quidem ad prædicandum prouinciæ Orientalium Saxonum: qui Thamesi fluuio dimuntur à Cantio, & ipsi orientali mari contigui: quorum metropolis Londonia ciuitas est, super ripam præfati fluminis posita, & ipsa multorum emporium populorum, terra mariq; venientium. In qua videlicet gente tunc tēporis Sabarethus, nepos Edilberthi ex sorore Ricula regnabat, quanuis sub potestate positus eiusdem Edilberthi, qui omnib. (vt supra dictum est) vsq; ad Hūbri fluminis terminos, Anglorum gentibus imperabat.

Vbi verò & hæc prouincia verbum veritatis, prædicante Mellito, accepit, fecit rex Edilberthus in ciuitate Londonia Ecclesiam sancti Pauli Apostoli: in qua locum sedis episcopalis & ipse & successores eius habent. Iustum verò in ipso Cantio Augustinus ordinauit episcopum, in ciuitate Dorouerni, quam gens Anglorum à primario quodam illius, qui dicebatur Rotschefer, cognominat. Distat autè à Dorouerni millibus passuum ferme quatuor & viginti ad Occidentem: in qua rex Edilberthus ecclesiam beati Andreae Apostoli fecit: qui etiam episcopis vtriusq; huius ecclesiæ dona multa, sicut & Dorouernensis, obtulit. Sed & territoria ac possessiones in vsu eorum, qui erant cum episcopis, adiecit.

Defunctus est autem Deo dilectus pater Augustinus, & positum corpus eius foras, iuxta ecclesiam beatorum Apostolorum Petri & Pauli: cuius supra meminimus: quæ necdum fuerat perfecta, nec dedicata. Mox verò, vt dedicata est, intrò illatum, & in porticu illius Aquilonari decenter sepultum est. In qua etiam sequentium archiepiscoporum omnium sunt corpora tumulata, præter duorum tantummodò, id est, Theodori & Berethuualdi: quorum corpora in ista ecclesia posita non sunt, eò quòd prædicta porticus plura capere nequirit. Habet autem in medio sui penè, altare in honorem beati Gregorii Papæ dedicatum: in quo per omne sabbatum à presbytero loci illius, Agendæ eorum solenniter celebrantur. Scriptum verò est in tumba eiusdem Augustini epithaphium huiusmodi: Hic requiescit dominus Augustinus Dorouernensis archiepiscopus primus, qui olim huc à beato Gregorio, Romanæ vrbs Pontifice, directus, & à Deo operatione miraculorum suffultus, & Edilberthum regem, & gentem illius ab idolorum cultu ad fidem Christi perduxit, & completis in pace diebus officij sui, defunctus est vij. Calend. Iunij, eodem rege regnante.

DE S. IOHANNE PAPA, EX DIALOGO S. GREGORII LIB. III. CAP. II.

OTTHORVM tempore dum Iohannes, vir beatissimus, huius Romanæ ecclesiæ Pontifex, ad Iustinianum seniore principem pergeret, in Corinthi partibus aduenit: cui necesse fuit, vt in itinere ad sedem equus requiri debuisset. Quod illic vir quidam nobilis audiens, equum, quem pro magna mansuetudine eius coniunx sedere consueuerat, ita ei obtulit, vt cū ad alia loca peruenienti aptus equus potuisset inueniri, deberet ille quem dederat propter suam coniugem retransmitti. Factumque est, & vsque ad certum locum prædictus vir equo eodem subuehente perductus est. Qui mox, vt alium reperit, illum quem acceperat equum retransmisit. Cumq; eum prædicti nobilis viri coniunx ex more sedere voluisset, vltra non valuit: quia post sessionem tanti Pontificis mulierem ferre recusauit. Coepit nanque immenso flatu & fremitu, atque incessanti totius corporis motu quasi despiciendo prodere, quia post membra Pontificis, mulierem ferre non posset. Quod vir eius prudenter intuitus, hunc ad eundem venerabilem virum protinus retransmisit, magnis precibus petens, vt equum ipse possideret, quem iuri suo sedendo dedicasset. De quo etiam illud mirabile à nostris senioribus narrari solet, quòd in Constantinopolitana vrbe ad portam, quæ vocatur aurea, veniens, populorum sibi turbis occurrentibus, in conspectu omnium roganti cæco lumen reddidit, & manu superposita oculorum tenebras fugauit.

Rr

DE

M A I V S.
DE EODEM PONTIFICE, EX LIB. 17. PAVLI
DIACONI, AD EVTROIPIVM ADIECTO,
vbi de Iustino agit.

Huius Ger-
mani anti-
mam vidit
S. Benedi-
ctus ferri in
caelum.

Relegati-
one in Sar-
dinia 220.
Episcopi,
quos Sym-
machus Papa
sustentavit.

Symmachi
& Boethij
caedes.

Item Papa
Iohannis &c.

Idem habet
S. Gregori-
us Papa lib.
4. Dial. c. 30.

ANNO ab incarnatione Domini quingentesimo octauodecimo, puni-
to Anastasio haretico, Iustinus catholicus Augustali potius
est solio. Ad hunc, ob causam redintegrandæ fidei, directus ab Ho-
misda Pontifice vir sanctitate præcipuus, Germanus Capuane vr-
bis Episcopus, dignè susceptus est, multorumque dubia corda in fi-
de solidauit. Eo tempore apud Africam defuncto Trasamundo
Vuandalorum Rege Arrianae perfidia, Huldericus eius filius ex ca-
ptiua Valentiniani principis filia ortus, adeptus est regnum: qui non patrem haretici,
sed matris catholice monita sequens, rectæ fidei cultor enituit. Hunc pater Tra-
samundus ad mortem veniens, quia cernebat eum catholice parti fauere, sacramen-
ti nodis astringere curauit, ne vnquam in suo regno Catholicis consuleret. Qui mor-
tuo, vt suus genitor vita caruit, priusquam etiam regni iura assumeret, vniuersos episco-
pos, quos Trasamundus in exilium coegerat, regredi fecit, eisque ecclesias reforma-
re coepit, septuaginta iam & quatuor euolutis annis, ex quo à Genserico primitus apud
Africam ecclesie fuerant destituta.

At verò in Orientis partibus, dum adhuc eo tempore per loca singula Arriana hæ-
resis vigeret, Iustinus ardore orthodoxæ fidei omnimodis satagere coepit, vt haretici-
corum nomen extingueret: statuitque, vt vbique eorum ecclesias catholica religio-
ne consecraret. Quod dum in Italia rex Theodoricus Arriana lue pollutus audisset,
Iohannem Papam, simulque cum eo Theodorum, Impertunum atque Agapetum
consulares viros, aliumque Agapetum patritium Constantinopolim ad Iustinum prin-
cipem dirigit, mandatque per eos intermitans, vt nisi quantocyus hæreticis ecclesi-
as suas redderent, eosque in pace degere sinerent, vniuersos Italiae populos ipse gladio
extingueret. Qui peruenientes ad Augustum, cum ab eo dignè, vt competebar, susce-
pti essent, magnis eum de sua suorumque salute solliciti fletibus postulabant, vt suæ legatio-
nis seriem, quanquam esset iniusta, libenter exciperet, Italiaeque periturae consuleret.
Quorum fletibus Iustinus permotus, eis quod petebatur, concessit, Arrianosque suo iuri
reliquit.

Dum hi in itinere demorantur, Theodoricus rabie suæ iniquitatis stimulat, Sym-
machum exconsulem ac patritium, & Boethium seniore & exconsulem catholicos
viros gladio trucidauit. His diebus extincto à Francis Alarico Vuisigothorum rege,
Theodoricus per Ippam suum comitem plusquam triginta millia Francorum caedes,
Thiodem suum armigerum post mortem Alarici, tutorem Amabarici nepotis con-
stituit. Iohanes verò Pontifex reuertens à Constantinopoli, dum cum ijs, cum quibus
ierat, profectus ad Theodoricum Rauennâ fuisset, Theodoricus ductus malitia, quod
eum Iustinus catholice pietatis defensor honorifice suscepisset, eum simul cum socijs
carceris afflictione peremit. Sed hanc eius immanissimam crudelitatem mox animi
aduersio diuina secuta est. Nam nonagesimo octauo post hoc facinus die,
subita morte defunctus est, cuius animam solitarius quidam apud Li-
param insulam vir magnæ virtutis aspexit inter Iohan-
nem Papam & Symmachum deduci, & in
Vulcani ollam, quæ ei loco pro-
xima erat, demergi.

VITA

VITA BEATISSIMI GERMANI, PARISIENSIS
EPISCOPI, AVTHORE FORTVNATO PICTA.
vorum episcopo. CAP. I.

BEATVS Germanus Parisiorum Pontifex, territorij Au-
gustudunensis indigena, patre Eleutherio, matre quoque
Eusebia, honestis honoratisque parentibus procreatus est.
Cuius genitrix pro eo, quod hunc post alterum intra bre-
ue spatium concepisset in vtero, pudore mota muliebri, cu-
piebat ante partum infantem extinguere. Et accepta po-
tione, vt abortiuum proijceret, dum nocere non posset, in-
cubabat in ventrem, vt vel pondere præfocaret, quem ve-
nena ledere non valeret. Certabat mater cum paruulo,
renitebatur infans ab vtero. Erat ergo pugna inter mulie-
rem & viscera. Lædebatur matrona, nec nocebatur infan-
tia. Obluctabatur sarcina ne mater fieret parricida. Vnde id actum est, vt seruatus in co-
lumis, ipse illæsus procederet, & matrem redderet innocentem. Erat sanè hinc futu-
rapro noscere, antè illum fecisse virtutem, quam nasci contingeret.

Maij 28.
S. Germani
patria & pa-
rentes.

Mater cum
vult, nec po-
test extin-
guere.

CAP. II.

Einde dum à Vallone castro simul cum Stratidio propinquo puer adhuc scholis
excurreret, mater parentis, vt illius hereditatem sibi acquireret, de adolescentis
filitura nece tractauit. Quæ temperatam potionem in ampullam condidit, vinum
quoque in alteram posuit, præcipiens puellæ, vt venientibus ambobus, illi portigeret
de vino, isti de maleficio. Sed ignorans ministra, ampullam pariter mutat & pocula: vi-
numque, sancto Germano, venenum verò dat Stratidio: & dum in fonti præparatur in-
teritus, author cadit in laqueum. Quo mater eius cognito, puellam increpat cum fle-
tu, sibi eam extrinxisse filium. Cui Stratidio sollicitè impèso studio, factò de ipsis male-
ficijs vario, etiam mors vitam non abstulit, tamen signum mortis infixit.

Item auia.

CAP. III.

Hinc ad parentem suum sanctum Scopilionem Lausiam se confrens, moribus
honestis apud illum alitus & institutus est. Qui cum ferè mille passus lōgè ab eo-
dem viro consisteret, iugiter ad matutinos currebant, ducti calore fidei, per tempe-
statem, per hyemem. At dominus Germanus intra terni lustris spatium à B. Agrippino
Diaconus instituitur, & sequenti triennio Presbyter ordinatur. Dehinc à venerabili
pontifice Nectario Abbas ad sanctum Symphorianum meritò dignus affiscitur. Sed
quanta inibi abstinentia vixerit, quantisque, vigilijs continuando durauerit, quis enar-
rabit?

Fit diaconus, inde
presbyter.

Item Abbas

CAP. IIII.

Ceterum quibus illic elemosynis profusus exiterit, illa res vna testis est, cum iā
crebus reliquis pauperibus erogatis, nec panis ipse resideret, quatenus fratres refi-
ceret: insurgentibus aduersum se illis, retrudens se in cellulam, amarè fleuit & doluit.
Inter hæc autem, ipso orante, quædam Anna nobilis matrona duorum cum pane fau-
mationum dirigit onera. Sequenti etiam die cum annona destinavit plena nihilomi-
nis carpenti vehicula, ita videlicet, vt exinde monachi cum saturarentur cibo, terre-
rentur miraculo. Cuius bonis operibus inflammatus episcopus, sanctum virum, neque
adhuc ista recusantem, quem etiam prædicabant dæmonia, in custodiam trussit. Cui fa-
teor nutu diuino aperiebatur ergastulum, sed non hinc egrediebatur, nisi *supplex &
episcopalis daretur benedictio.

Eius elec-
mosynæ.

for. *suppli-
ci.

CAP. V.

Is ita celebris intentus officijs, non desijt prædicandis manifestari miraculis. Igi-
tur quadam die, dum cibum fessus acciperet, ingrediente Amando monacho in-
fenile cum lumine, carbone decidente, flamma foenum corripuit, & arida nutrimen-
ta vorax ignis allambit. Concurrentibus autem reliquis, nec tamen succurrentibus,
tarditè ipse profiliens, rapta de foco cucuma, ascendit super fabricam, concinens Al-
leluia: fundensque paululum aquæ in Crucis imaginem, extinxit mox incendia, ac de
manu sancti imbre mox sedata est ignis vnda, quam multa vix extinguerent flumi-
na. Quod tamen postero die, cuius insidijs actum fuit, hostis ipse confessus est.

Extinguit
incendium

R r 2. CAP.

Kariolus quidam Francus partem villæ eiusdem basilicæ res obstinatus intravit. Quem cum vir Dei ad reddendum aliquatenus commoneret, nec tamen proficeret, ad orationem se contulit, nec fides vindictam distulit. Statim denique ex viâ no ferus versus exiliens, tres præfati hominis equos interfecit: nec sicidem à duritia suspicuit. Sequenti verò nocte duplicavit ultor perniciem: sex iumenta interemit: nec sic quoque poena sufficit. Tertia verò nocte nouem prosternit vehicula triplicato caduere: sicque labor crescebat in cladem. Deinde ad beatum virum tardius dirigit perurum, & dum agrum reformat inuasum, calamitas eius à Domino compefcitur: idque actum est, vt bestia castigante, homo sensum acciperet, & daret non intelligenti belua rationem.

Vltio diuina in vlturpantē res ecclesiasticas.

CAP. VII.

Dehinc beatus Agricola Cabilonenfis episcopus, habens cubicularium grauitate febrium fessum, qui destinato iam animo totus pendebat in transitu, dirigit ad sanctum virum intercedendi suffragio. Qui delegatis sibi perceptis apicibus, ad sancti Symphoriani sepulchrum progreditur: præterea vir iustus orationi incubuit, terram corpore premens, & sidera mente transcendens, & quasi ante se habens præsentiam Domini, pro voto supplicis obsecrator accedit. Nam mox vicini redemptoris auribus exauditur: & adhuc isto recubante in puluere, ægrotum cælestis medicina perfundit, ac iusto iacente in pavemento, languidus surgit de lectulo, antè currere medela, quam peroret, qui supplicat: ita vt portitori redeunti obuiam puer occurreret, cui parabantur exequia, & non esset ambiguum, eadem hora languidum saluti fuisse redditum, qua vir beatissimus humo suffus orasse comperitur.

Pellit febrem.

CAP. VIII.

Nec illud omitti conuenit, quod ad domum Ebronis pro fide iusti collatum est: cuius, ingrediente domum Germano, Anna eius matrona, rem mirabilem se videre proclamatur. Et inquisita à coniuge, quid esset quod inspiceret? ait: Ecce beatus Germanus cornuta facie mihi videtur incedere, & quod penè vix valeo aut intueri lumine, aut sermone conferre, sanctum video virum nouo more cornibus radiantem. Consternataque mirabatur mulier hominem nostro tempore in figura Moyfi potuisse conspici. Credendum tamen, quod & iste pro colloquio Domini meruit cornu exaltatus agnosci. Ebro verò eadem die iuxta sanctum sedere nullatenus præsumpsit, duplici pro causa, honoris pariter & terroris.

Nota visionem.

Exod. 34.

CAP. IX.

Contigit autem, vt pro villis Augustudunensis ecclesiæ Theodeberto regi Cabilo occurreret, memorque S. Symphoriani, in ingressu palatij ita, spiritu Dei in se redundante, piè locutus est, vt antè rex annueret, quàm verba peritor explicaret. Cui & ore prophetico finem dixit de transitu. Nam paucis interim diebus, dum Rhemis remearet, in ipso itinere rex extrema forte defecit, quasi sancti viri sermo dictus fuisset ab angelo.

CAP. X.

Et quoniam beatissimo viro erat familiare, in basilica S. Symphoriani solum vigiliis ducere, euntem eum aliquando monachus Syluester prosequitur. Ingressusque pariter ad sancti martyris tumulum, circa noctis medium ab altari tumultum frequentantem rumor accipiunt, tanquam si ad rapinam collecta curreret multitudo. Credens enim vir Dei versari latronum incursum, imperat monacho ante sepulchrum psallere: ipse verò accedit ad altare. Deinde illa turba ad monachum, qui psallēbat, alacriter properat. Quo mactato grauitate, & in terram proiecto, ac semiuino relicto, velocius effugiunt. Qui vix voce stibili cladem suam replicans, à dæmonibus se casum graui congressu confessus est.

Vigilia eius

CAP. XI.

Accidit, vt cuiusdam Sabarici famulus, Esarius nomine, ad virum, de quo loquimur, iniuriam passus confugeret, supplicans, vt quolibet precio eum de insolentis domini seruitio liberaret. Quod indignatus Sabaricus, pro Esario & coniuge vel vnicuique eius filio octoginta solidos precij nomine petijt, quò minus famulos seruili ditione laxaret. Tamen non dubitauit misericordia iusti hoc vel perquirere, vel donare. Quo precio persoluto, contigit vt ante basilicam S. Symphoriani idem Sabaricus præteriret, nec tamen orationi, adhuc molestus, occurreret. Qui domum suam ingrediens, statim vexatus affligitur, ligatur, & catenis vinculus ad sanctum perducitur, sic

Vide sancti viri humanitatem.

sic à pio viro misericordia tollitur: sed statim missa prece, eius obtinente fide, purgatur. Tunc adiecit Sabaricus adhuc viginti aureos ad precium, quod acceperat, & sic de centum solidis crux ad sepulchrum B. Symphoriani ab ipso suspensa est: quæ vsque in hodiernum diem res est in testimonium. Qua occasione eius filij vel filia ita sanctè conuersati sunt, vt per monasteria nunc, Christo disponente, regant agmina monachorum. Sicque hæc causa tam modo mirabili profuit patri vel germi, vt videlicet paruū genitoris flagitium, posteris etiam transfret in lucrum.

CAP. XII.

In pago Alifienfi res gesta est. Coniunx namque, illustris viri Vulfarij de Stafia nomine, vitalis spei destituta solatijs, ac linguæ carens officijs, per biduum muta spiritu quoque, deficiente decumbens, apparatus exequijs, iam palpitabat exanimis. Cui eulogijs à sancto per presbyterum suum directis, ac violenter adaperitis præmortuæ dentibus, in os transiectis, mox vt fauces viuuiuæ liquor benedictionis introijt, incipit mulier vitæ statibus anhelare, atque oculi necesse præclusi, lumen diei requirere, ita vt post funereum pallorem facies in ruborem trāsiret, donec, cunctis stupentibus, viuificata cõsurgere, & circumstantes authoris muneris gratiam prædicarent. Quæ singulis annis tributum sancto vitæ soluit pro precio.

Penè exanimis matrona, curatur.

CAP. XIII.

Ceterum reuelationum suarum quis scrutator introëat? Cui etiã ante quatuordecim annorum curricula, ipsa episcopatus sui causa non est abscondita. Itaque potius in sopore, inspicit à quodam sene clauis sibi portæ Parisiæcæ porrigi. Sed interrogans: Quid hoc fieret? accepit responsum, vt saluos eos faceret. At post ciuitatis episcopodecedente, dum præcellentissimo regi Childeberto occurrisset, in eius electione mox effectum illa vox cælestis promeruit. Ordinatus verò Pontifex, qualem quantumque se gesserit, hoc expedire lingua mortalis non sufficit: quoniam supra hominē fuit omne, quod edidit. Denique adeptus gradum curæ pastoralis, de reliquo monachus persistebat immotus. Hinc se frequentibus exercebat vigilijs, inde continuis macerabat inedijs. Pernoctabat algida senectus per hyemem, sustinens dupliciter frigus, ætatis & temporis, quod nec etiam tolerare possent * potulenti iuuenes: seque ipsum penè obliuiscens, pro victoria sic satagebat corporis, tanquam si simul accessissent dignitas & necessitas.

Præuidet se fore episcopum.

Fit Parisiensis episcopus.

Exercitia eius.

CAP. XIII.

Quæ verò elemosynæ tam de rebus ecclesiæ, quàm populi oblatione, vel regionum munere per manus eius sanctificatæ sint, solus ille, qui omnia scit, nouit & numerat. Denique quadam vice præcellentissimus Childebertus rex, cum ei direxisset sex millia solidorum, pauperibus eroganda, expendens tria millia, reuertitur ad palatium. Interrogatusque à rege, si adhuc resideret, quod egenis tribueret? respondit, medietatem refedisse, nec inuenisse se inopes, quibus mox totum expenderet. Cui rex inquit: Domine, dona quod restitit: nam, Christo largiente, quod donetur, non deficit. Incidens igitur aurata missoria, ac argentea vasa comminuens, quicquid primum habuit, dat sacerdoti, ne perderet. Erat ergo spectanda contentio inter sacerdotem & principem. Faciebāt apud se de misericordia pugnam, & de pietate certamen: thesauros videlicet vt spargerent, & de suis talentis egeni ditescerent: vt festini ad futura lucra, brateum semen sererent, & post messorum accederent aurulentam per segetem: vt & sacerdos locupletaretur regalibus thesauris, & in rege floreret gratia sacerdotis, qui solum suum hoc esse credidit, quod nudus aut egenus accepit.

Elemosynarum.

Nota præclarum in rege exemplum.

CAP. XV.

Sed reuertamur ad ordinem. Quidam in Exona vico de fiscalibus famulis, Childeomerus nomine, cum die Dominico quiddam operatus sit, ita contrahitur digitis, vt vnguium acumen partem transfret in alteram. Qui Parisijs sancto viro occurrit in oratorio, & oratione data, manuque peruncta oleo, vngues statim de palma tracti sunt, digitis redditur organum, & in antiquum officium neruorum tela rextitur. Quem clericum post effectum, vt integrum sanum faceret, peste liberauit & crimine.

Miraculum

CAP. XVI.

Rursus quædam mulier, nomine Fauonia, in vrbe Parisiaca per nouem dies percipiens nihil præter pulcriculam, ore aperto hians, sancto viro oblata est. Hæc velut fetro opposito, nulla lege poterat iungere dentes aut labia. Quam in oratorio sacro perungens oleo, palpato vndique capite, sine tarditate saluti restituit.

Sacro oleo sanatur foemina.

Accidit, vt puella quædam de domo Medardi Miglidunenſis familia, filans die Dominico, contracta manu, damnaretur ſupplicio. Quæ à ſancto viro contada oleo, ilicò virtus inſudit remedium. Hinc ſtupentes digiti vigorem priſtinum recipiunt, oblitumq; artis officium reducti meditantur articuli, manus ranoſa diſtenditur, atq; purgata vitio, dextera ſaluti reducitur.

CAP. XVII II.

Rectè creditur inferendum illud quoque miraculum. Bobolinus quidam de vico Nouiomo, vehementer inimici peruaſus inſidijs, ad hominem Dei vinculis nexus adducitur: rebelli quoq; ſpiritu rotatus excutitur, nec laſſatur. Qui, exorante ſancto viro, quaſi de longo itinere ad ſe ſuamq; mentem ſeptimo die reuertitur. Igitur dum fugit vmbra de ſenſibus, catena cadit de manibus: ſicq; dupliciter liberatus, ſanus redditur & ſolutus.

CAP. XIX.

Hoc etiam memoria iure perpetuò eſt tradendum. Quidam ex Nantharici familia, ſeparatis ab inuicem maxillarum iuncturis, ore aperto ad beatum virum perducitur. Quem ſigno Crucis impreſſo ſanitati redditum, veruit ne acciperet vini potiù, aut carnis edulium. Qui præcepto poſtpoſito, ad normam ſui languoris ſtatim reuertitur. Sed ne præuaricantis negligentia iuſto ſubtraheret gloriam, in Spedoteno villa rurfus ei oblatuſ eſt: cuius maxillarum loca ſancto perungens oleo, ac beatis manibus mentum perſtringens & labia, inuocato Chriſti nomine, concuſſa ſanctis digitis ad ſe iunctura reuertitur, & ſuæ fidei merito ſaluus languens domum reducitur.

CAP. XX.

Item quidam faber Ligerius nomine, turbulenti dæmonis arreptus inſania, ſic beſtiali feritate proruperat, vt catenis collo manibusq; reuinctus, vix ad beati viri traheretur præſentiam: inde miſerabilior factus, vt qui ſuſtinebat ab hoſte violentiâ, ipſi adderetur & altera pœna per vincula. Quem tamen ſacerdos Dei apud ſe imperat detineri: & ſicut ſeptimo die Deus cuncto quieuit ab opere, ita & opera Dei, tranſacta hebdomada, eripitur à dæmone: ſicq; in propria redire ſecurus meruit, liberatus ab hoſte.

CAP. XXI.

Gvaddo vir illuſter ac conſilij regis particeps, typhum dupliciter incurrens, febris & frigoris, expurgandus ſancti viri præſentatur obtutibus. In terea hora ſolita febre concuſſus grauiffima, vt refrigeraretur, vel aquam inſtanter expoſtulat. Quæ ſibi denegata, in ſancti pontificis inſoleſcit iniuriam. Vir tamen Dei hoc ſolo contentus vt obtineret victoriam, oratione explicata, potum ei donans in calida, hominem reuocauit ſalutem ad priſtinam: & imminens periculum tali curauit antidoto, febreſciliçet curans per calidam.

CAP. XXII.

Nec illud eſt prætereundum ſimilis cauſæ miraculum, Regina Chrodofindis miniſter, Vlphus nomine, & ipſe typho vexabatur grauiffimo, poſcensq; ſuffragia medela, perrexit ad pontificem. Quem vir Dei comprehenſum, conſtanter ducit ad baptiſterium: ſed exorante ſancto, coepit affligi grauius, liberandus in proximo. Poſtulat ardens & æſtuans aquæ modicum, ſed negatur illi. Tunc felle amaritudinis ſuſcitatus acerrimè, balneum ſuum ad ſancti veſtigia proiecit, clamans: Tu me, domine, interſicis, cum ſanare debueras. Sed & hoc tibi notum ſit, quia per te morior. Vita etenim mea à te erit requirenda à rege vel parentibus. Interdum verò nimio præ calore per baptiſterij pauimentum volutabatur: ſed orante ſancto, in ſoporem mox conuertitur: hincq; aliquantulum poſt ſomnum excitatus, ab ipſo in omnem incolumitatem reſormatur. Inquiſitus autem à pontifice, cur tantum locutus ſit ad iniuriam ſui? reſpondit ſolum, ei gratias referens, nihil ſe de ſuis verbis recordari.

CAP. XXIII.

Pracellentiffimus deniq; rex Childebertus, cum equum neceſſarium ad beati viri ſellam donaret, rogat vt eum ſibi retineret, nec cuiquam alteri tribueret. Ingrum beatus vir, poſtulate captiuo, equum donat in precio: quoniam apud Põtiſicem plus fuit, quàm illa regis, vox pauperis. Iubet igitur, vt quindecim eum tantum venundaret ſolidis. Quem pauper ipſe cum duceret, negociator occurrit, emitq; prædictum equum duodecim aureis. Quo empto, duxit ad ſtabulum. Sed quoniam minus dedit, quam vir Dei præceperat, equus eadem ſub nocte moritur, ne ſancti verbum irret in caſſum.

Pauperis vox plus apud illum valet, quam regis.

Vnde ſequenti die ſellarem iunctis bubus retraxit emptor mortuum: qui verſa vice capitulo, non capite, ſed pedibus alligatus educitur.

CAP. XXIII.

Et operæ precium illud etiam memoria tradere, qualiter ſacerdos Chriſti ſolitus erat de ipſis quoque regibus triumphare. Igitur cum ad glorioſum Clotarium regi occuſſet, nec tamen de ſancto viro, ſtante ante palatium, ei fuiſſet indicatum, mora facta ante veſtibulum, non præſentatus, domum reuertitur. At ſequens nox, conſuetis in oratorio vigilijs ducitur, rex dolore atque febris inſeſtatione torquetur. Vix primo diluculo ad domum pontificis à proceribus concurſatur, pœna regis exponitur, & vt ſua viſitatione regi doloris vim mitiget, optimates deprecantur. Moxque apud pietatis virum iniuria cauſa poſtponitur, & qui antè nec nunciabatur, intrat iam honoratus, & exoratus palatium viſitat. Tunc rex vix aſurgens de lectulo, caſum ſe diuino ſtagello conqueritur, allambitq; ſancti palliolum, ac veſtem ſacerdotis deducit gaudens per loca doloris. Culpam nanque conſeſſus eſt criminis, & ſic dolor omnis ſigatur. Idque actum eſt, vt cuius incurerat de contemptu periculum, ſentiret de cõradu remedium.

Deus viciſſim citur contemptum episcopum.

Rex sanatur.

CAP. XXV.

In pago Pariſiaco vico nouo reſgeſta eſt. Quidam enim in eodem loco impetu lupi rabidi laceratus & extra ſenſum effectus, beato ſacerdoti eſt miſerabiliter oblatuſ. Hic ad illa ſuæ artis recurrent ſuffragia, mox brachio olei benedicti liquore circumſulſo, & ſacris digitis medicabiliter attrẽtato, peſtis illa, quæ viſcera dolore graſante peruaſerat, loca fugit obſeſſa, iamq; putredine reſoluta. Sicque vigori priſtino reſtituto ſine cunctatione, velut experrecto de ſopore, dolor omnis receſſit, mens redijt.

Olei benedicti vis.

CAP. XXVI.

Item de vico Mantola, Vualdulphi cuiuſdam ancilla, anno & nouem menſibus graui cacitate percuffa, per ſoporem admonita eſt, vt ſimbriam ſancti ſi tangeret, mox viſum reciperet. Ita prorfus conſtrictis luminibus, vt vnde oleum intus benedictum ſanctus iniiceret, luminum aditus non præſtaret. Attamen perungens palpebras deſuper, & per reliqua capituli loca, oratione data, ac pane, & ſale ſignato, mulieri præcepit ad manſionem ſe condere. Ipſe vero à primo conſiſtebat ſomno in oratorio peruigil. Circa medium itaque noctis mulier clamat hoſpiti, ſe lachrymari proſuſe. Tum accèſo lumine, ab oculorum eius compage multum cernit manare ſanguinem. Quæ cum eodem cruore manè ad ſanctum redijt, ſed cum aqua ipſo palpebras eiufdem fouente & abluate, orationibus additis, oculus vnus apertus eſt. Deinde altero peruncto, mulier domum rurfus reuertitur. Hinc eadem ſub nocte nimum fuſo ſanguine, apud propinquante die, iterum ſacerdoti ſe obrulit. Qui cum de regis occurſu domum reuertens, ingreſſus oratorium eſſet, ſtatim mulieri oculus alter aperitur. Et ſic præſtante Domino, gemello ſe lumine videre gratulabatur.

Cæca videtur.

CAP. XXVII.

Magnæ ſedis quadam puella, cum talibus decepta illuderetur inſidijs, vt quoties ad eccleſiam voluiſſet accedere, greſſum facere non valerèt, ſeruo Dei in villa, quæ dicitur Sauara, præſentata eſt. Confeſſimque vt ſancti manus ſuper caput puellæ titubantis imponitur, tali inueſtigatione occultus hoſtis deregitur, & ſe ibi diu latuiſſe, multo gemitu conſitetur, nec in beati clamat præſentia proprio ſe poſſe celare præſigio. Ergo ita ſe proditum & egreſſurum, graui miſer ardore conqueritur. Sed interim non ceſſante ſacerdote manu Crucis ſignum depingere, expectantibus omnibus, in muſcæ ſimilitudinem prorumpens cū ſanguine, de naribus mulieris inimicus egreſſus eſt. Quam ſanitati reſtitutam, ac monachali veſte mutatam, Dei eam ſeruitio tradens, bis triumphare fecit, hoſte victo vel ſeculo.

Vide viſum & vim ſig. in ſanctæ Crucis.

CAP. XXVIII.

Quid illud, quod ſine mora curauit debilem dexteram? Cum igitur ad feſtiuitatem S. Martini Turones acceſſiſſet, egreſſo eo de monaſterio, offert ſe mulier barbara manu neruis contracta, poſtulans medicinam. Quam vir Dei ſub caſulam dignanter recepit, ſuoque ſputo illitam, velut ſparſum farinae collectum commacerat. Hinc reſudante dextera, digitos tendit, & replicat, atq; torporem veteratum ad viuacitatem reſuſcitatur: & priuſquam veniret ad B. Martini ianuam, digitis ſuis extenſam reddidit incolumem dexteram: quam mox ſentiens eſſe directam, mulierem à ſe repulit, ingreſſus baſilicam.

Festum S. Martini.

DEinde egrediens à prædicta domo, cum se ad mansionem seruus Dei recipere, offert se manca altera, palma digitis affixa. Quæ prius ab eo tacta de salua, atque dehinc oleo peruncta, peregrinæ fanitati de præsentia est reddita.

CAP. XXX.

ERat sanè mirabile, quia quoties famulus Dei Augustudunum voluisset accedere, mox ad S. Symphorianum hoc dæmones nunciabant: & occurrentes per Moruinnum cum fletu gemituque clamabant: Vir sancte, si de locis cultis nos inconsiderate repellis, vel habitare concede per syluarum solitudinem, vt liceat, miseris saltem per deserta securos errare. Ante tuos enim oculos nec corpora nos celant, nec membra. Qui desertes & sancti non tolerantes præsentiam, admota eius dextera, de obsessis corporibus passim vertebantur in fugam, & de salute populi, proiecta lamentabantur dæmonia.

CAP. XXXI.

Producat in medium nobile illud miraculum. Cum enim regrederetur aliquando de S. Symphoriano, castello Auallone iter agens ingreditur, vbi reorum multitudo tenebatur in ergastulo. Hinc humiliter à Nicasio, eiusdem loci Comite, inuitatus ad prandium, statim vir Dei coepit cum eo de misericordia habere colloquium, vt videlicet datis fideiussoribus, qui tenebantur, laxaretur de vinculo, atque partim culpæ cederet pietatis intuitu. Quod ille facere distulit obstinato admodum spiritu. Vnde, antequam perpranderent, se de mensa sanctus proripuit, & carceri, vt erat, subterraneo iniectus, diutius orauit cum fletu, vt diuino conferretur auxilio, quod à temporali iudice non fuisset obtentum. Sic cursus ille lachrymarum surgit in caelum, & gemitus peruenit ad votum. Itaque angelus deputatur ad effectum. Dehinc vir venerabilis spe pro mittens, inclusos hortatur: nec eius perdit sermo, quod loquitur, & fides gestis impletur. Eo nanque discedente, mox catenarum bacæ franguntur, vincis ianuarum referantur, dies obscurum in carcerem reducitur, damnati è tenebris in lucem procedunt: nec diutius poena tenuit, quos torqueret. Sic erepti, Parisijs sancto occurrerunt pontifici, qui nuper Auallone castro tenebantur inclusi. Qui etiam, vt culpabilibus aliquid plus pietatis conferret, à rege, quicquid fisco pro his debebatur, obtinuit.

CAP. XXXII.

Dehinc ad sanctum virum huius facti causa idem Nicasius cum vellet occurrere, iam præsentatus, grauissimo subitò casu in terram prostratus corruit, omnibus penè salutis destitutus solatijs. Sed ipso sancto intercedente, homini desperato mox virtus & sensus regreditur. Tunc balteum, quo cingebatur, ac spatham pro munere beato Dei viro contradidit: quod tamen, dato precio, post redemit. Actumque est, vt quod prius incarceratis concedere distulit, hinc duplicato fœnore debitor compensaret, & aucta dote, damna sarciret, prius videlicet pro eis differens, & post seipsum redimens: antè non illis pius, modò de se trepidus. Qui verè didicit casu proprio animis succurrere alienis.

CAP. XXXIII.

PRorsus illud stuporis retexatur in pagina. Eunte itidem sancto viro ad beati martyris Symphoriani occursum, cum de vico Ceruedone in Moruinnu progreditur, habitatores loci occurrentes, suggerunt vt segete Panitia mulieris viduæ, nihil habentis residui, quæ ab vrsis vastabatur, visitare præciperet, vel sancto suo aduentu illa bestialis repelleretur incursum. Et concitus, ministris quidem irridentibus, ad locum perducitur, & oratione data, de super fecit Crucis signaculum. Hinc itaque, instinctu diuino in parentalibus solito aduentantibus bestijs, feralis ira succenditur, odium nascitur in affectu, in pace pugna committitur. Ergo furore bis armantur, & statim præsecatur vnus vrsus ab altero. Ipse verò, qui restiterat, dum vellet egredi, illicò sepsipalo transfoditur. Sic vtrique vastatores vno perimuntur momento, atque sibi arma mortis effecti sunt. Post hæc autem ipsi redeunt mulier pelles vrsorum obtulit ex studio, quasi victori suum repræsentans spoliis: quod omnino idem recusauit accipere. Tunc qui prius miserant, poenitere coeperunt, factum videntes miraculum.

CAP. XXXIIII.

ET quoniam de Dei dono non debet esse fastidium, illud etiam breuiter dignum educimus explicandum. Beretrudis quædam mulier, Monsonithi cuiusdam matrona, dum tempore litaniarum præcæcatis oculis non possit ire cum populo, auctens chorum psallentium, cum lachrymis domini Germani implorat auxilium. Ter-

Non debet esse molesta miraculorum commemoratio.

Crucis signum vrsos interficit.

Nicasium Comitem sanat.

Erga captiuos commiseratio.

Vide sancti porestatem in dæmones.

Salua & oleo manca sanat.

ta verò hinc sequenti nocte, per soporem visus est ei dem vir beatissimus prope lectulum, & quasi cæcis eius oculis Crucis fecisse signaculum. Euigilans mulier, marito narrat quæ gesta sunt. moxque stillante sanguine, dies oculis reducitur, ac diuturnum post nubilum lumina sereno radio micuerunt. Clarescente quoque die, ad Missam cum populo progreditur mulier in processu, ita vt sancti viri, sic visa per somnium, illi esset imago remedium.

CAP. XXXV.

Adest nec minus laudabile, reddita vita infantulæ. Cum itaque in Turonico illustri cuiusdam viri, nomine Pientis, matrona exposita filia lamentaretur, extrema, & obseratis iam oculis, nec anhelitum mobilem respiraret infantula, ad sancti viri præsentiam tota inde committit præsidia. Qui per missum celeriter inuitatus, quantum valet, ad conclamata puellæ cadaver properat. Exceptus igitur multis fletibus, vtpote omni deplorante familia, appropinquat subsellio, in quo rigebat infantula, calidum vim placidis facies conquestibus. Ferè transacto inter hæc quasi vnus horæ spatio, mobili singultu flatus puellæ reducitur, ac viscerum vitalis calor per membra diffunditur. Dehinc paulatim animata, potum poscit, vt biberet. Tunc à beato viro panem signatum vel calice degustato, infantula reuocata de funere, tota vertitur in salutem. Quæ etiã post in monasterio beate Radegundis felicioris vitæ terminum consummauit.

CAP. XXXVI.

Quidam clericus de iuxta monasterium beati Syluestri Internodorense, cum die Dominico, vt loquimur ex consuetudine, caligas circinasset, debilitatem manuum ac pedum incurrit. Sed per beatum Syluestrum gressuum recepit officium. Deinde per soporem admonitus, occurrit Parisijs S. Germano, poscens reliquum salutis compendium. A quo interrogatus, causam culpæ confessus est. Tum imperat sanctus clericum clamare per populum, ne quis temerè die Dominico operaretur. Cui quinto die transacto, super fuso oleo, debilis palma erigitur, & sic ad propria cum libertate cundi dimittitur.

CAP. XXXVII.

In pago Amonienfe quod gestum est, replicetur, vbi ei in Rotegiaco, villa Parisiæ ecclesiæ, septem viri debacchates oblatis sunt. Quibus curatis vnus, qui quasi grauiore vexabatur spiritu, dum exire cogeretur, homini Dei professus est, expulsam se de illo loco, grauem Parisiacis lamentationem facere. Tunc maligna fugata pestis, de sancti viri transitu famam fudit per populos, & pastoris pro obitu gregem mouit in fletum. Qui fallax etiam seminavit mendacium, expulsus tamen, non sibi defendit obsessum.

CAP. XXXVIII.

Et quia iusti opera crescere cogebant miracula, item in prædicto loco offertur ei paralyticus, membris dissolutus, carpento subuectus, gressu omni destitutus & actu. Quem sanctificati olei liquore perfundens, dum cutis summa tetigisset, statim vigor medullas introiit. Dehinc rediuit manus ad vsum mobilem redeunt, thorax pectoris vitali appulsu fit fortior, genuum columnaris imbecillitas roboratur, plantæ pedum solidata basi subriguntur. Inter hæc tota membrorum fabrica reparatur. Qui sanitate recepta, redeunt sancto viro occurrit in itinere cum præparato xenio, gratias simul Christo referens de sibi reddito corpusculo.

CAP. XXXIX.

Nec hoc prætereundum, qualiter simili modo claruit virtus in altero. Igitur Emmegefilus de vico Bucciaco, quidam puer admodum paruulus, ac mēbris omnibus paralyticus, in sella Parisios ad sanctum virum manibus baiulantium delatus est, nec dextera vigens mobili, nec planta surgens stabili, nec lingua sonans volubili, totiusque debilitatis marcore captiuus, quodam modo sine naturæ ordine, in rerum videtur naturam profusus. Quem sanctus continuatim per triduum sacro liniens oleo, sanitati restituit, vno quidem sub momento, voce, manu pariter & vestigio. Vnde cunctos vehemens stupor amplectitur, clamor in caelum educitur, omnem videlicet Medicorum artem sanctum superasse Germanum.

CAP. XL.

Item de eodem vico quidam ei homo occurrit Parisijs, ita duntaxat manu contracta, vt vnguium acumen illi palmam iam foraret intimam. Quo tantum modo vir infusus oris sui ducta salua pollice, neruorum facta distensione, manus statim reformata imaginem.

CAP.

Missæ Processio.

Redic ad vitam infantula.

Pœna videlicet lantidomnicum die.

Rumor falsus sparsus per dæmonem.

Sacro oleo pellit paralyticum.

Ruffus sacro oleo vitatur.

Item salua sua.

Retinet eius laureas & pagus Bituricus. Igitur pastor bonus cum de vico Nonigra-
to ad vicum nouum visitandi greges cura solita peruenisset, offert se quadam ve-
tula, annorum bis quater nagerens in cæcitate curricula. Cuius super oculos signum
nostræ redemptionis sacerdos imponens, imperat, vt sequens iret, quâ ipse pergeret.
Altera quoq; die cum prædicto occurreret pontifici, ex improviso sanguine man-
te de lumine, quasi largo fonte, salutem suam oculi lachrymabât. Quæ inter reliques
adstantes à sancto viro conspicitur. Qui tollens se de confessu, mulierem, vt pote cæcâ,
trahit in diuerforium, in quo sibi tunc fortè inerat cubiculum. Cuius luminum ortus
aqua tepida suis manibus abluens, diem refudit in oculos. Quæ mox lucem inspicit &
sancti viri digitos, veluti insatiata gaudio, osculando quasi suas mergebat in fauces, pa-
riter ministris præ cõpunctione flentibus ac dicentibus, videre se hominem, qui cæcis
pro pecunia in dono lumina dispensaret. Sed & hæc in cubiculo, præsentem me, gessit.

Cæca reci-
pit visum.

Fortunatus
S. Germani
contempo-
rancus.

CAP. XLII.

Cum aliquando ad possessionem matris ecclesie, id est, Parisiensis, que dicitur Me-
the, sacerdos Christi accederet, quidam ei accurrens sit obuius. Quem inquirens
de quanam villa præteriret ille se solum incolumem esse respondit, vniuersos vero
coaccolas graui radio laborare. Cuius eulogijs ad infirmos partitis, statim ab eis lan-
guor omnis fugatus est, & primo gustu eulogiarum morbus cum pane cõsumptus. Sic
enim fuit ab illa turba cum esca sanitas manducata.

CAP. XLIII.

Item cum Parisijs ad basilicam sanctæ Crucis, in suburbio eiusdem ciuitatis positam,
vir Dei processisset, mulier quædam paruulum in albis adhuc vltimo statu palpitan-
tem & iam migraturum, ante sanctum exposuit, dicens: Pie pater, si velles ad lame-
ntem respicere, mater flebilis non orbarer, neque hinc discedere malles plenam ge-
mitu vacuatam de fructu. Et nisi, ait, festines succurrere, vides infelicem, extorquente
morte, rapi natum ab vbere. Aut ergo filium restitue, aut pariter cum ipso fueraturâ
me obrine. Indulge pastor miseræ, quam suus dolor audacem facit. Quæ sic flebiliter
poscente, mox vt beati dextera super expirantem signû Crucis impressit, quasi vigil de
sopore, infans lac matris expetit, qui iâ manifestè rigebat in funere. Ita momentotè.
poris, & filius de mortis fauce, & mater tollitur de mœore. Hinc circumstantes populus
stupore concutitur, fragor in partes extollitur, gratias creatori referentium de præco-
nio sacerdotis præcipui, à quo morbis iugiter & mortibus imperaretur.

Basilica S.
Crucis.

Signo Cru-
cis reddit vi-
tâ infanti.

CAP. XLIIII.

Deinde accedente illo in Brandeiam, vicû Parisiaci, Missa ibi celebrata, ei in sece-
rarium cathedra deportata est. Tunc offertur paralytica, vniuersorum membro-
rum damnata gerens officia, nullum vigorem retinens plantæ vel dexteræ. Moxque
vir Dei habens in eo fiduciam, qui dona sibi larga præstabat, eam vt vitalem olei benedi-
ctione superliniuit, morbus omnis excluditur, atque salubris vigor illabatur: recreant
que visceribus, melius renascitur salutem, quàm germine: plus acquirens ex munere, quàm
sumpsisset origine: ita vt postea suis manibus tunicam sancto faceret, & offerret, qua-
si medicinæ acquisitæ tributaria.

Missâ cele-
brata.

Vitale olei

CAP. XLV.

Tradidi memoriæ, quod viuat in laude. Itaque Andegifilus, Maior domus regie, cū
quartano febrium typho grauius angere, occurrit beato viro, fidens de bene-
ficio. Quem homo Dei statim in suam cellam deputans, cum vno solo diacono resi-
dere iubet inclusum. Tunc anxius & ieiunans minister quid faceret? Excogitat trepi-
dus, vnde curaretur infirmus. Idcirco febricitantem virum, Dei serui rachæna vendi-
que obuolurum, diligenter componit eius in lectulo. Quo facto, eadem die ractu ve-
stis nobilis, quasi impetu fluminis, ille quartanæ febris ignis omnis extinctus est. Etre-
deunte iam sancto de prandio, ac referato cubiculo, sanus homo surrexit è lectulo,
exultante pariter ministro pro sanitatis præmio, tuncque sibi resoluta ieiunio. Sic ta-
ctu beatæ vestis, salutem operatus est absens.

Nota de
sancti veste
miraculū.

CAP. XLVI.

Ex equamur arrepti itineris viaticum. Deinde cum Pictaui vir Dei ad beatū Con-
fessorem proficisceretur Hilarium, quædam mulier, Baudefeisa nomine, de Secorbia
co villa, inter duos vix aduicta & representata est, quæ erat muta, clauda vel mæca. Lin-
gua rigebat immobili, & anhelitu vix palpitante: pars erat iam tota quasi de funere pè-
dens, vt videntibus oculis, reliquum esset cadaveris. Super quam misericorditer vt si-
gnum

gnū sanctæ Crucis expressit, cõfestim omnis vigor per mēbra diffunditur, venarum fle-
uosi riuuli suscitantur, neruorum imbecillis stupor excutitur, atq; naturali motu ad
vitalem vsum tota fabrica renouatur. Lingua quoq; plestrum refoluitur, digitorum
globi tenduntur, pedum bases solidantur: totamq; viscerum molē hoc fuit apud san-
ctum viuificare, quod tangere. Quæ conualescens tali medela, tertia die ad ciuitatem,
sancto gratias agens, suis occurrit vestigijs.

Signi sanctæ
Crucis vis.

CAP. XLVII.

Operæ precium creditur etiam illud inferere curationis præconium. Pagum quoq;
Windocinensem vir beatum dum præteriret, in Raufidonem manedi gratia decli-
nauit. Vbi in eo tantum robur benedictionis inualuit, vt stipulâ lectuli, in quo ibidem
requieuit, quisquis fideliter abstulit, donum medelæ secum portaret, & de semine pa-
læ fugem mereret medicina.

Nota lectōr
de lectuli sti-
pula.

CAP. XLVIII.

Reddat hic testimonium nobilis facti vrbs Nannetum. Quod vir Dei accedens, re-
ligioso admodum exceptus est obsequio, occurritq; ei Tecla, Damiani cuiusdā
matrona, hominis prompti negocijs, supplicās vt eundem virum suū, aut ipse pastor,
aut sui missi requirerent. Qui, quia illi tunc fuit accessus difficilis cum chrismarijs, suū
illuc diaconū direxit. Qui percurrens ad hominem, vt sibi iustum fuerat, infirmi visce-
ra tangit. Altera quoq; die exoratus, ipse accedit ad debile, qui adhuc duplici sub tor-
tore, hinc pressus valetudine, inde podagræ vulnere cruciabatur, liberandus ad præsens.
Tum sacerdos altissimi infirmum oleo benedicto perunxit, eodq; momento debilis sta-
tim manibus directis, longinquo de languore gressu solidato profiluit.

Oleum be-
nedictum.

CAP. XLIX.

Sed vt duplicaretur in vna domo mysterium, & quæ præcessit in patre medela, per-
ueniret ad prolem: (Habebat enim filiam) hæc offertur ei puella Maria, cæca,
sorda & muta. Exponunt nanque quasi viuum cadauer ante sancti vestigia, dicentes:
Bone pastor adhuc quod medicinæ restat, huic languide impende. Nam tibi credimus
ex hoc referuatum, vnde teneres præconium: vt videlicet nunc restituta familia ac-
quirat à sacerdote, quod amisit de germine. Tunc pietas insignis aduocatur in lachry-
mas: moxque ad militiæ suæ belliger arma conuertitur, & ad obtinendam victoriam
preces offert fortis orator. Deinde surgens ab oratione, ac oleo benedicto loca ca-
pit puellæ perangens, in Trinitatis nomine trinum ab ea depulit languorem.
Nam statim patefactis aurium oculorumque meatibus, muta loquax efficitur, v-
niuersis plaudentibus. Quo facto, negociatores ciuitatis Nanneticæ, quisque sui reme-
dij pecuniam, vt potuit, sancto viro dispensandam pauperibus, deuotè vel obtulit, vel
direxit.

Rursus ad-
hibet sacrū
oleum.

CAP. L.

Leudegifilus quidam, vir illustris, iuxta quod ipse professus est, cum aliquis ex fami-
lia suæ domus incurreret typhum cuiuscumque febris, aut aliquid frigoris, statim
lauans illas literas, quas olim in subscriptione, manus sancti depinxerat, aquâ languen-
ti bibere dabat, & quamplures suos hac medela salutem restituit.

Vide rem
reueradmi-
randam.

CAP. LI.

Reuerter his perstrictis, prosequamur ex reliquis. Chusinus quidam incongruè dū
die Dominico equo curam impenderet, missa manu in vulnus, ilico digitus e-
ius intumuit. Sed hinc grassante feruore, tota pars brachij relaxatur putredine. Qui
per Belsam sancto itinerante, vt ad domum suam diuerteret, precibus suis obtinuit.
Mox eius brachium vir Dei aqua calida confouit, in super & oleo benedicto perungēs,
superpositis caulis folijs, mirificus medicus alligauit. Sicq; quicquid inerat vlceris, præ-
ciosa huiusmodi cura restrinxit. Post verò ipse gratias referens, sancto viro occurrit,
tali curatus malagmate.

Sanatur bra-
chium pu-
trescens.

CAP. LII.

Item seruus matris ecclesie, Libanius nomine, die Dominico sepem inconsultè dū
clauderet, manus ei contrastræ sunt in vltione præsentis. Qui ad sanctum virum Pa-
risios, morbo castigante, percurrit. Quem olei benedicti liquore perfusum, ac myste-
rij potius vnguento respersum, addita oratione, incolumitati restituit.

Vltio in la-
borantē die
Dominico.

CAP. LIII.

Per singulorum compendia currant rerum miracula. Nanque Andulphus, eccle-
siæ Parisiacæ clericus, dum die resurrectionis in vineola sua nuces ab arbore ex-
citeret, pro eo, quod operatus in die illuminationis fuit, meritò cæcitate percutitur,
& vultu

480
Pascha, dies illuminatio nis.
& vultu tenebrosus perficitur anni spatium. Dehinc verò pontifici oblatum, & sancto abeo vngue perfusus, diei rursus est redditus. Sic sacerdotis serenum, clerici purgavitur. bilum: & quicquid minister amisit, medicabilis Præsul obtinuit.

CAP. LIIII.

Dæmonia cū purgat.
ET quia crescunt genera miraculorum per tempora, cū aliquando regi præfatu-
tus vexatus, adducitur. Vnde expulso aduersario, videntibus circumstantibus, velut auis paruula, de capite energumeni vmbra fugata egreditur. Quam cū reliqui per dæ-
monium volitantem insequerentur, ipse sanctus suis cam contriuit vestigijs. Sed cū per
de comprimeretur, conuersus est repente fallax in sanguinem, geminato viri præso-
nio, vt nec quidem calcaretur, & sui casus indicio, multifarius artifex fieret sanguis, re-
us idem sanguinum.

CAP. LV.

Cæca illu-
minatur.
PRoducit & pagus Oximensis inter nostra, quod suum est, ne teneatur in obscuro
posteritati res luminis. Si quidem vir sanctissimus ad villam Tasiliacum dum de-
clinasset, positus in itinere, offertur ei mulier, cui duplex inerat morbus, inde venustas,
hinc cæcitas. Hæc enim sibi salutem deprecari verbis tremantibus incipit. Qua suppli-
catione idem motus, senis scilicet mulieris & debilis, oratione præcedente ac oleo sa-
perfuso, mox lucernæ oculorū reddunt luminis radios, & datis specularibus, tenebræ
fugerunt. Qua illuminata, Deo reddentes gloriam, per quem sanctus operabatur, ad-
stantes, illius quoque digna præconati sunt merita.

CAP. LVI.

Hydropic
restituitur.
DInumerandi sunt morbi, vt prædicetur fons medici. Daningus etenim, Arnul-
phi filius, ita capite, oculis, & totus hydropis morbo tenus erat visceribus, vrin-
æ vtrius similitudinem totus venter esset: & penetratis iam vitalibus, velut vitrum peru-
ceret infecta cutis intrinsecus. Qui à medicis desperatus, ad beati viri in extrema forte
confugit remedium. Quo mox vestibus exuto, ac sacris manibus peruncto, hydropis
inclusus liquor liquore consumitur, & aqua infusione olei siccatur. Sic modo admira-
bili nec enim humor ille foras egressus est, nec intus languor retentus arte prædicabi-
li humorem ex humore siccari.

CAP. LVII.

En quanti
facit vir fan-
ctus sacras
reliquias.
ITidem cū ad basilicam beatissimorū Geruasij & Prothasij vigilaturus accederet,
quidam cæcus institit misericordiam postulare: Cui vir Dei præcepit, inter altare
& sanctorum reliquias vt iaceret. Quo peracto, primo diluculo mox vt super oculos
eius signum Crucis intulit, lux effulsit. Et sic totus labor medici curam infirmo per vi-
tutem Crucis impendit.

CAP. LVIII.

Occurrere
reliquijs no-
lens mulier
punitur.
MVlier quoque de suprascripto pago Oximensi venit, petens redemptionem à
sancto viro, quæ forte nihil accipere meruit. Dehinc Britannus quidam præ-
sbyter pro infirmitate rectoris patriæ suæ benedictionem sanitatis, nec non & ab eo
reliquias expetijt. Qui peracto negotio, iter suum latus regrediens, fortuito mansio-
nem in villa, qua prædicta mulier habitabat, obtinuit. Quam maritus alloquitur, vt
sicut alij, & ipsi ad reliquias domini Germani occurrerent. Quæ ire despexit, pro eo
quod ei sanctus vir olim postulatam redemptionem non dederat. Sed statim in lo-
co, quo stetit, velut fixa stipite, gressum mouere non potuit, manibusque contracta, ad
reliquias sancti, manu mariti deportata est. Inter hæc autem dicti poenitens, miserante
pio viro, salutem reducta est, confitens eius despectu sibi hoc repentinum accessisse pe-
riculum.

CAP. LIX.

Nota infi-
gne miracu-
lum.
ET quoniam suo merito semina salutis vsquequaq; dispersa sunt, cōtigit vt venera-
bilis Flamerus Abbas de Canone Turonico, manu sancti subscriptam accepisset
epistolam. Qui cū suum monachum per duos ferè annos febribus decubantem ad
lectulum visiteret: requirit infirmus, vnde venisset pagina? Cui respondit Abbas, à do-
mino Germano sibi fuisse directam. Quam ilicò petijt sibi porrigi, & cū de subscri-
ptione eius lingua detegeret literam, salus descendit in viscera, ac atramenti pictura
cuncta mox deuicit vnguenta. Et approbatum est languido recuperato, vt dicamus si-
deliter, de sancti subscriptione illum sibi salutem linxisse.

CAP.

CAP. LX.

DEhinc cū ad Carnonam castellum accederet, quidam se ei ingerit manu con-
tracta debilis, pro eo, quod die Dominico aliquid operatus sit. Quem præcepit in
villam Cariacum post se festinum accurrere. Quo accedente, dum digitos eius sacro
perungeret oleo, subito sicca palma reuifescit ex altera, & adstricta cutis ossibus, inter-
currere humore, mox relaxauit articulos: iuncturæ verò iam penè disiunctæ, retendū.
car in digitos, ariditas diuturna suffusa reflorescit in vena. Sicque vulnere clausa de-
stra, inter manus Medici sana redditur & distensa.

CAP. LXI.

Accidit vt itidem sanctus olim remeans de Nannetico, domum cuiusdam illu-
stris viri, nomine Munichij, suo sacro illustraret vestigio. De cuius veste eiusdem
viri matrona raptò fideliter filo, recondit in oratorio. Quæ non multò post valetu-
tatem irruit: sed vigilijs in honore sancti eodem in oratorio deuotè celebratis ac Mis-
sa, de præfenti curata est. Ita beatissimus non solum manu sanauit, quod tetigit, sed et-
iam absens nominatus, languentium sæpè curas sparsit.

CAP. LXII.

ATrila vir illustris, ac regalis aula domesticus, corruens in balneum, læsit graui-
ter brachium. Iamque computruerat ipsa quoque manus ab humero. Qui dehinc
Medico adhibito, dum curam sibi vellet impendi, rupta vena viscerum, penè omnis
in momento vitæ sanguis effusus est. Nunciatur autem pontifici, hominem esse in fu-
nere. Nec mora: pietatis impulsu occurrit senior. Quem lacrymis conclamatum, si-
ne villa videndi spe oculis iam clausis oppressum inuenit atque expositum: cuius ra-
men vix adaperit fauces cum cultelli manubrio. Et oratione prius data, intulit ei in os
paululum aquæ frigide semel, secundò vel tertio. Interim expectans, quis esset rei exi-
tus, ascendit circa lectulum: transactaque ferè hora, rediit in singultu exanimatus
concutitur, ac molli motu anhelitus euocatus reducitur, faucium quoque meatus, re-
laxatis visceribus, spiritu intercurrente recluditur. Itaque sic conualecens, vita de
morte reuertitur. Dehinc quasi de sopore expergefactus, interrogat, ad caput eius
quis fuerit: Adesse quippe dominum Germanum, à circumstantibus dicitur. Quo au-
dito, postulat mox manū sancti sibi dignanter porrigi, ita cū incipiens alloqui: Domi-
ne, tu me reuocasti longo euntem itinere: tu vitam donasti, tuque perditam mihi lo-
quelam pius pastor reformasti. Statimque obtulit ei saccum plenum pecuniæ, & bal-
teum ampli ponderis, quod pauperibus erogaret, mercedem vitæ vel gratiæ.

CAP. LXIII.

PERgensque Augustudunum vir sanctus, Rotegiaco dum peruenit, comperit ab
Abbone quosdam illum reclusos in carcerem. Igitur pro absoluendis suppliciter Tri-
buno suggerit, sed ille nimis durus, non annuit. Hinc ipse cauto consilio dum dicit se
campum circumire, currit deuotus ad carcerem, atque ad exorandum pronoluit
sternitur. Itaque tempore nocturno ibi catenæ discussæ sunt, ac validus tormenti rigor
ad fragmenta redigitur, sera grauis illiditur, postis è cardine vellitur, feralis carcer re-
cluditur, & damnati ad vitales auras quasi redeunt de sepulchro. Itaque fit, vt ei Ro-
tegiaco matutino tempore ingressi occurrerent, & qui sancto non præstitit, pro ab-
solutis reis Tribunus ipse reus effectus est.

CAP. LXIIII.

IGitur cunctorum salutem semper instans sollicitus, cū Bituricas accessisset pro or-
dinatione Felicis episcopi, prædicante illo, Sigericus quidam Iudæus, fidei sacramen-
to percepto, conuersus est. Habebat enim in Iudaismo coniugem, Mammonam no-
mine. Hæc de sui conuersione dum nec mentionem quidem reciperet, sapiens per-
missos beati admonita: sed cū magis refugeret, facta ad eam vigilia doctor ipse profe-
ctus est. Quæ cū beatum virum nec etiam visu vellet intendere, decantato cursu
Tertia, manum suam pontifex ad mulieris frontem dignanter admouit pietatis ex-
pore. Statim à circumstantibus de mulieris naribus, quasi scintillante igne, fumus egre-
di visus est, vt cunctis clarum fieret, eiectione infidiatore, mulierem vsq; tunc repugnasse
saluti suæ per oblidem. Tum exonerata inimici fasce, respirans confessa est, nunquam
se prius faciem beati viri potuisse conspiceri. Inde petens ac humiliter supplicans, cū
propria domo meruit effici Christiana. Nam & exinde quasi capite subdito, exemplo
corum multi Iudæorum ad fidem conuersi sunt.

Ss

CAP.

Siagrius Augu-
stus duntaxat
episcopus.

DEcet hic illud inferere, qualiter peregrinola sit reuocata lux oculi. Itaque pater
gens Augustudunum pro ordinatione Siagrii episcopi, illuc inter reliquos abe-
tantes ciues, Florentinus quidam vir illustre pro consensu suorum delatus est. Erat
enim habens nauium in oculo, qui speciositati eius derogaret aliquantulum, ne re-
rens idem haberetur in vultu. Interea dum laudes acclamatur Episcopo, ille a quo
ignorante ex improviso percussus eodem in oculo. Euulsusque de loco, coepit sic
maxillam dubio pendere cum visu. Qui cursu propeo beatum Germanum cum de-
more prosequitur, multa secum concrepitans, vt loqui solet calamitas. Tunc sancti
manu lumen in locum reducitur, atq; interim ab eo ad S. Symphorianum dirigitur.
Qui pro ipso demum tam diu vigilijs institit, donec amissus oculus, purgata prae-
macula, hoc adito beneficio, integrior redditur, & melior, inquam, redit post vulnera,
quam quod natus fuerat per naturam. Qui Florentinus deinceps Matifcone ordi-
tus est episcopus.

Florentinus
Matifconē
episcopus.

QVanta verò fuerit virtus eius signaculi, adest inter reliqua, res ista testimonioque
producit in sequentibus. Cum igitur de basilica S. Martini ad villam quandam
Seueriacum recurreret, adiungit in itinere quendam Amantium iuuenem, quem
iam deprehendit à Iudaeis duci nexum in ferreis. Requirit ergo, quid fecerit? Puer au-
tem respondit veraciter, ob hoc se duci in vinculis, quia recusat legibus subdi Iudaei-
cis. Tunc imperati dissimulabant cum clauis iudaei vincula ferri referre. Sed cum
illi huiusmodi moras inuenerent, facto à sancto viro desuper Crucis signaculo, mox
ferri fera euellit, atque puer illaesus abire iubetur.

Imperati,
id est, iudaei.

ITem cum Parisijs ad basilicam sanctorum Geruasij & Protasij orandi causa proce-
sisset, ianuis obseratis, ingressus illi negatus est. Tunc requisitis clauibus, nec tamen
ipsis aperientibus, sic ille referauit pestilum facto signaculo Crucis. Stupor nanque
animos inuasit praesenti miraculo, aperiri scilicet potuisse de virtute, quod clauis ducere
non potuit. Hac quoque veneranda, praesente me, gesta sunt.

Signo Cru-
cis foras a-
perit.

ET quia beato viro nullum obstitit metallum, cum ligna, saxa, ferramenta etiam
ante ipsum soluta sint, accidit vna dierum Parisijs, orationem vt daret ad ostium
carceris, & sequenti nocte intrusus subitum appareret lumen eodem in carcere. Vbi
visus est idem beatus eos admonere vt foderent, quatenus inde foras procederet. Qui
dicentes ad inuicem, dominum Germanum se vidisse, hac eadem signa singuli re-
runt. Tunc inuenta solummodo secum costa de pecude, fodientes amouent lapides,
atque praedicto occurrunt ad ecclesiam matutino tempore, cum tunc paulatim rediret
ad requiem. Sic etiam multis causa salutis fuit imago pontificis, & ad vicem B. Petri,
dedit saepe nostri sacerdotis ipsa figura remedia.

Apparet ca-
ptiuus.

Act. 5.

DEhinc illis ereptis, Tribunus ciuitatis seruire coepit in milites, deputans eorum su-
dissè negligentiam, quod viro sanctissimo dignè deputatur ad gloriam. Et conuer-
sa in custodes iracundia iudicis, qui solebant asseruare, tradidit seruandos in carcerem.
Ablatisque clauibus, index fit custos custodibus. Interim vir beatus Tribunum vocat ad
prandium: ac dum pariter sederent in conuiuio, ad mensam occurrunt & ipsi, qui fue-
rant missi pro eis in compedes. Claves verò habens in manibus, cum Tribunus de crep-
tis vix crederet, quod videbat, agnoscit se tandè sic custodisse, sicut & milites, carcerem.
Dataque vicissim venia, culpa transit in gratiam.

Nota mira-
culum.

Inferrat Aurelianus nobile viri praconium. Qua de ciuitate vir Dei progrediens, dam-
natorum voces exaudiuit è carcere, quo certè subterraneo habebantur ergastulo.
Quod superascendens, ac prostratus accubans, orationem dedit amicus Christi cum
lachrymis, hinc prorsus obtentu oraculi. In sequenti nocte, carcere patefacto, ad ba-
silicam sancti Aniani confugiunt liberati. & ita beatus pontifex post se reliquit sul-
fragium.

Carcerem
aperit preci-
bus.

Non fastidium sit, audire, quod Christus suis praestitit fidelibus, dum miraculorum
simul virtus crescit & numerus. Itaque sanctissimo occurrit quidam Parisijs, cuius
quali pugnus, extuberauerat oculus, qui etiam vergere iam videbatur in ruinam post
vulnera

vulnera. Quo suppliciter rogante, vir Dei tantum de salua oris sui eundem oculum li-
niens, medelam lumini mox reuocauit & gratiam.

Salua sua
sanat oculum

Refertur paruum, & huic simile, miraculum. Mulier quaedam, Maoberta nomi-
ne, apud eandem urbem inflationis pustulam habens in brachio, cruciata dolo-
ribus, occurrit beato viro. Quae statim pari medicamine, tactu scilicet saluae, curata,
gaudens domum recessit.

Sed si exequamur miraculorum singula, quae suis gestis in praesenti floruerunt vita,
haec sine fine sunt coepta, nec esset modus in pagina: quia quacumque pontificis se co-
uerit praesentia, nulla morborum generibus defuit medicina: & quotquot se obtule-
runt languentium vulnera, tot salutis fudit semina. Quenam ergo prima pontificis exe-
quatur vel vltima, cum vtiq; per saluam oris sui multa curata vlcera, purgata sint e-
nergumena? Ante quem quauis occultè venisset hostis nequitie, statim tamen se ma-
nifestant fraudulenta fallacia, ac de conspectu sancti viri, quia celari non poterant, nec
eius tolerabant praesentiam, eieci, terribili euulatu sua gemebant incendia, passim per lo-
ca volutati, exponebantque sua crimina suspensi per aera: frequenter nec interrogati
conitebantur & nomina, cum etiam saepe suo impulsu curabant ad sanctum virum
crucianda ipsa daemona. Cuius minister quoque locum eius tangebatur baculo, illic ener-
gumenus pendebar relegatus aere vinculo, & quasi clauis affixo tenebatur vestigio.

In finita e-
ius miracu-
la.

Nota de sa-
liua eius.

for. quem

ET quoniam sancto viro saepe inimici tendebantur insidia, vt aut equus illius lapsu
incurreret, vel allidens eum ramus arboris tangeret, aut aqua vallis seu glacies illi
periculum generaret, mox qui, aut quales, vel qualiter, totum energumeni à se factu,
omnem etiam conitebantur & numerum. Cum verò pedem efferret de domo vel
ecclesia, videres strages daemioniorum ante tanti pontificis ac triumphatoris obtutus.
Cadebant enim careuatum circa sancti vestigia, diuersis modis effusa: haec muta, illa cla-
mantia: illa fixa, haec lubrica: & velut ante iudicem dum sua referunt gesta, eieci pro-
pria non effugiebant tormenta. Sed ad sancti praconium quanta haec laudatio, cum
ineffabiliter multa & stupenda ab eo fierent sub momento?

Nota.

Ceterum quantum elementis fuerit prodigis, explicari non poterit, nec si ro-
gatus populi vox in vnum se conglutinet. Qui frequenter post iuge cilicium, con-
tentus vna tantum casula vel tunica, quicquid erat residui, nudo pauperi tribuebat, vt
inops calefieret, largitore argente.

Largitas
elemosy-
narum.
Vestes eius.

QVanta etiam per illum fuerit redemptionis effusio, nullatenus explicabitur vel
loco, vel numero. Vnde sunt nobis adhuc contiguae gentes in testimonium, Hi-
spanus scilicet, Scotus, Brito, Vasco, Saxo, nec non & Burgundio, dum ad nomen beati
concurrerent vndiq; liberandi iugo seruitij. Cum verò aliquatenus quod daretur, ni-
hil esset praemanibus, tristis sedes & anxius, seuerior in vultu, austerior erat alloquio.
Tum si fortassis ab aliquo inuitaretur ad prandium, compellebat conuiuas & mini-
stros proprios, vt conferentes pariter agerent, vnde vel vnum captiuum seruitio libe-
rarent, & sic aliquantulum sacerdotis respirabat animus ex moerore.

Captiuorum
redemptio.

Quod et si Dominus aliquid per manus sancti dispensandum, aliunde dirigeret,
mox in spiritu praenidens, solitus erat dicere: Gratias agamus diuinae clementiae:
nam vnde fiat redemptio, ecce appropinquat. Continuo autem eius sine ambiguita-
te sermo praesenti probabatur effectu. Quod dum acciperet in manus, resoluta mox
ruga frontis, vultu florebat serenior, gressu pergebat alacrior, lingua fluebat iucun-
dior: vt videlicet crederes hominem pro redimendis alijs seipsum seruitutis vinculo
liberare.

Quis verò dignè repetat, quanta virtus verborum ob ore rotabatur, dum praedica-
bat in populo: ita duntaxat, vt omni literaturae nasceretur stupor, & fieret in com-
mune generalis compunctio, atque omnino ex ore dicentis crederes, quod verba san-
cto formarentur ab angelo, dum plus quam homo loqueretur, translatus in mentis
excessum, & abrasis vitiorum maculis, sinceritate dogmatis pectora plebis cogeret di-
uinis effragare pigmentis.

Concionum
eius effica-
cia.

Quicumque in itinere, semper de Deo aliquid aut verbo contulit, aut cantauit. Cursum nudo capite dicens, etiam si nix aut imber uirgeret. Cum uero uenit ad mensam, confestim recitans adfuit minister diuina colloquia, ut inter cibi fercula, animi pastus a limento, plus saturaretur conuiuia: nullumque tempus inter polans, quo non alijs prodesset, aut non ipse proficeret.

CAP. LXXX.

Vigilantem uero uigiliarum curam semper impenderit, quis enarret? aut quis toleratos algores ardore fidei predicet, cum frequenter in lectulo, antequam reliquos de sopore commoneret assurgere, quinquaginta psalmos uel amplius indefessus in templo sui pectoris Domino decantaret? Aut quis illud felix futurum uel auditu sentiret, uel visu deprehenderet, cum ipse de lectulo sepe etiam sine caligis, ne sentiretur ab aliquo, perrexit in oratorium, nullum sibi in hoc cupiens praeter Christum occurrere? Quae celebrata uigilia, remeans ad lectulum, quasi nil egerit, tunc primum reliquos excitabat.

CAP. LXXXI.

Praeterea longum est dicere, quanta ad psallendum fuit illi constantia, dum uelut ferri rigore gelu indurata eius caro subsisteret, cum uidelicet saxa frigus decurreret, & aquas in crustam uerteret. Qui cum suis uisceribus sic dimicaret ac uinceret, penes se ipsum obliuiscens, ac domestico tormento superato corpore, de se triumphum, in pace factus martyr, acquirebat. Nam & te mutantibus clericis, sine uicissitudine ipse decantandi modulamina finiebat.

CAP. LXXXII.

Denique cum penes incredibilem dicitur hoc, quod scitur: tertia noctis hora ingrediens ecclesiam, non est egressus ulterius psallentium ab ordine, donec clarescente iam die, decantatus solenniter Cursus uniuersus, consummaretur ex Canone. Tum uero si domum regrederetur, fatigatus aetate uel frigore, aut illata eum diuersorum inquietabat suggestio: aut certe ab ipso requirebatur, ubi praerberet suffragium: ut prorsus ad requiem reclinanti uel paululum, de querelis occurrentium afflictorum uel pauperum crux pararetur in lectulo: postponensque suas iniurias, ne uidelicet fugerentem premeret illata necessitas, paratus pro misericordia, semper currens pro uenia, pater & pastor populi ad se alienas causas transferens & querelas, aut pro parte mitigabat dolores compatiens, aut quantum posset, ex toto curabat, corde subueniens.

CAP. LXXXIII.

Intantum igitur sacris amplificatus prouentibus, etiam diem beati sui transitus ita praedixit, ut subdimus: Ante aliquot dies uocans ad se notarium, imperat in cubiculo supra lectulum suum scribere hoc tantummodo: Quinto Calendas lunias: omnibus nescientibus, quid hoc esset. Post tamen eius sanctus discessus de seculo, manifestauit. Neque enim hoc ei Dominus sibi familiari animae abscondere pertulit. Denique eadem die post peractum praedium beatus migravit ad Christum. His & consimilibus studijs, dum uixit, occupatus & semper intentus, fere octogenarius, per orbem mirandis actibus Apostolis aggregandus, sanctis omnibus glorificandus, meritis coronandus, raptus corporeo uinculo, immaculato spiritu, ac beatae fidei dotibus perpetualiter uicturus, uictor euolauit ad caelos: Regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est gloria, honor & potestas in secula seculorum, Amen.

Nota de Cursu ex Canone absolucendo.

Obitus felicissimi sancti uisum uiri.

DE SANCTIS MARTYRIBVS, SISINNIO, MARTYRIO ET ALEXANDRO, AVTHORE S. VIGILIO, Episcopo Tridentino & martyre.

DOMINO SANCTO AC VENERABILI PATRI,
bonis omnibus praefereudo Simpliciano, Vigilus episcopus
Tridentinae ecclesiae, salutem.

Quoniam uero in uisum facta martyrum mentione, non uerbis merita, sed uerba meritis commendentur, potiusque sit constantiae silentio praeterire, quibus est probata uirtus: tamen quia me suggerere causas, loca, pugnasque; martyrij pietas impulit, admonuit debitum, coegit officium, trepidantem more lingue paginam non negaui: quia nec abscondi poterat lucerna sub modio, nec uox pij sanguinis reticere. Post multos namque patientiae gradus & sedulas pugnas, recens perfidiae accessit iniquitas. Quibus ministri in ecclesijs, quae nuper fundatae fuerant, lacessiti sunt, ac martyrij titulos comparauerunt, parati ad omnia, libenter omnia sustinentes, nulli dantes occasionem, occasione gloriae gloriam meruerunt. Quorum uita, ut summa rerum fastigia referam, propter scientiae notitiam fuit tam sollicitudinis, quam propositi singularis. Nam omnes liberi nexu coniugij, Deo immaculatas animas, ut sanctas hostias, praestiterunt. Denique primus, uocabulo Sisinnius, nouam Christiani nominis pacem intulit Barbarae nationi: quam per annorum seriem, quod in se fuit, iugiter custodiuit, nullum consortium polluta hospitalitatis agnoscens, uelut Loth Sodomis stupendo timore reuerentiam seruauit: sed uis tota, quam in luporum medio constituta, ouile quaesuit, quod, impensis pusillae fidei uotis, munificus primus in illa regione fundauit. Cuius minister, si me cum recensere dignaris, per hoc uelut ex debito esse promeruit, senex ut aeo, ita merito praecessit.

Lector quoque Martyrius, eius adminiculo sociatus, iam nominis pignore commendante eum, religiosae professionis exordia post militiam temporalem catechumenus induit. Nam proiecto a se cingulo, reiectoque parentum uel fratrum carnalium coetu, intelligens sese uere lucis authore Deo gratiam consecutum, inter Lectoris officium sociatus, diuinae laudis canticum auribus primus surdae regionis intonuit, attentus operibus iugiter spiritalibus, lassatus ieiunijs continuis, lectioni suae praedagogus, in lucrandis animabus anxius, quam breui temporis impendio tantum foenus ante praemisit, ut illi corona merito crederetur. Quid liberatas animas referam, in sinum Abrahae plena luce profectas, quas superstitione perfida, dierum obseruantia, alienato iure naturae, crudeli morte damnabat? Verum ille subductis maternis uerberibus lacte turgentibus, peregrinus nutritus, condecens semper matri quarebat affectum, resurrectionem exemplis praedicatam, uiuentibus oculis dicaturus. Haec sunt pauca de multis.

Alexander quoque Martyrij consanguinitate germanus, tertius Trinitatis hostiam complem, parem confessioni ianuam referauit. Nam patriam, inquam, deinde peregrinus, parentesque deseruit, comes in probationibus fidus, fide magnanimus, miseratione propensus. Et si testimonio meo utcumque creditur, non sunt, nisi ipsi sibi, altrinitate praefereudi: quos commendari non opus fuit, nisi forte quod decuit. At uero haec sunt alienata fastidia, si adhuc auribus libenter admittitis. Nam fumosa gentilitas contra uaporem fidei zelo diaboli, flamma furoris incaluit, & inde iam lentum fomitem serpens, quod opibus (ut dixi) fidei, paupertate deuota, primus id loci diaconus ecclesiae tabernaculum posuisset. Accessit quoque, iuxta ad timulos causas, quod quodam hostias diabolo de Christiana domo fideli ministerio prohiberet, & iustri scralis vexillo praeferrere vexillum meruit passionis. Nam inuitata sub uo praemio manus, ad sanguinem conualuit, ac matutinis horis se, nimium antecedentis dici uulneribus fatigatum, nec aliter lectulo deprehensum, emerita quiete sepeliuit. Lector quoque, haud unquam impigre Deo ad ministerium antelucanum seruebat, cui in sacrificio diaconus famulabatur, & medicinam uulneribus memoratus Martyrius exhibebat, quam opere, quo deprehensi sunt, compleuerunt. Siquidem secedens ad hortum lector, qui ecclesiae cohaerebat, captus, uita suae arborem a radice plantauit. Ostiarius etiam passioni adiun-

Sisinnius Ethnicis Christum praedicat. Gen. 19.

Martyrius Lector, antea miles.

Alexander, frater Martyrij.

Ministerium antelucanum.

Reddunt a-
nimas fan-
cti martyres

adiunctus est: hospitio deprehensus, animam suam vt non obtulit, non negauit. Verū
omnes in vnum collecti, per aliquot spatia tracti, Deo animas expirarūt. Et duorum
quidem ductum est corpus exanime: tertius verò, quò tenaci vita, ita fuit poena senti-
bili. Nam vnus suas expectauit exequias. Preparatus est de sacris ecclesie culminibus
feu trabibus rogas. Hæc flamma martyres velaui. Reuertete autem voto, cogitamus
nobiscum, vt id loci basilica cõstruatur, vbi primum fidei gloriose testimonium me-
ruerunt. Nunc ne immeritum, in vtroq; consortem, paterno amore consolare, & cõ
ijsdem sanctos apud ipsos exorator accede, quatenus possim die illa s̄mbriam aut sa-
cerdotum aut martyrum, iam omnibus sepositis, peccator attingere. Salutamus spe-
ciali seruitio sanctitatem tuam: quæso, vt moerorem meum Domino commendare
digneris. Item alia manu: Denegare nõ potui, quod tuum in nobis erat, gloriofius fie-
ret suscipientis merito, non gratia largientis. Dies autem passionis sanctorum, quarto
Calendas Iunias, sexta feria, luce nascentis.

EORVNDem SS. MARTYRVm, SISINNII, MARTY-

rij, & Alexandri historia, ab alio quodam aliquantò explicatiùs conscripta, idq;
graniter & eruditè. Habetur in antiquis MS. codicibus.

Maij 29.

Sisinnius
diaconus.

Martyrius
lector, Ale-
xander o-
stiarius.

Caduntur
atrociter.

* Non

Martyrij ca-
des.

In diebus illis, presidente cathedræ sanctæ ecclesie vrbs Tridentinæ
sancto ac venerabili Vigilio Episcopo, qui postmodum ipsam sedē
gloriosa effusione sui sanguinis decorauit: dum quandam regionē
sibi vicinam, cui vocabulum est Anagnia, quæ viginti quinque milli-
bus à supradicta ciuitate abest, error gentilis vetusta caligine obca-
ratam detineret, tres viros in locum præfatum antistes direxit, à
quibus Deus prædicaretur ignotus. Ex quibus vnus fuit Sisinnius no-
mine, in quo erat venerabilis senectus, cuius Cappadocia, genere Græcus. Cui etiam
Diaconatus credidit officium, nec immeritò: vt minister verbi Eu-
angelici consummaret: qui etiam proprijs sumptibus ecclesiam in supradicta regio-
ne, in vico, cui nomen est Metho, fabricauit. Cui coniuncti sunt Martyrius & Alexan-
der, & ipsi aduenæ illis temporibus, nunc autem domini ciuium & patroni. Ex quibus
vnus Lector, alter Ostiarij sortiti sunt gradum: vt recipientes verbum Christi, ab vno
vocarentur, & ab altero intra aulam regiam reciperentur.

Igitur dum per temporis prolixa spatia facti cultores ecclesie, cuius structores, pau-
latim semen verbi diuini spargerent, indignè tulit turba gentilium ecclesie culmen
erectum, hæc causa odij prima fuit. Cumque sæpè turbarum clangoribus excitata fu-
isset truculenta gentilitas, vt aduersus sanctos Dei pugnatu conlurgeret, (in hoc cau-
tem fuit sanctis perfecta victoria, omnia patienter sustinere, & priuata mansuetudine
publicum superare furorem) dum quodam ritu gentilitas phantasiam suam proten-
deret, atque agrorum spatia circumirent, veluti prodesse sibi credentes diaboli ludum,
luctuosos ornatibus & diuersorum pecorum pompis erectis, nuper de gente sua con-
uersum victimas dare cogebant operibus tenebrarum. Quod cum vidissent Dei mini-
stri, in defensione ouis Ecclesie adstiterunt. Tunc verò & ipsi apprehensi, operibus cõ-
sulis communicare iubentur. Quibus reluctans, tanta sanctorum membra cede fu-
nesta sunt dilaniata, vt meritò coronam martyrij consummarent. Vna interim no-
cte dilata, mox peruenitur ad præmium. Nã sanctus Sisinnius in capite tuba percussus
atque securibus confossus est, lectulo iam penè exanimis decumbens. Cæteris verò
matutinis horis hymnum Deo canentibus, iam aurora erumpente, conspirata subito
gentilium manus colligitur, armata securi atque præustis sudibus. Quibus ingredien-
tibus, fit sæua direptio, prophanantur omnia diuina mysteria, saxorum moles à sen-
sibilibus hominibus diruuntur.

Sanctus igitur Martyrius, qui nominis sui natalē meritum consummanit, circa eu-
ram S. Sisinnij deprehenditur: & dum penè exhalanti spiritum aquæ calicem propi-
naret, in horti secreta, qui contiguus erat ecclesie, secessit, non fide infirmus, sed meri-
tis se iudicans inferiorem. Tunc verò à virgine, cuius erat ipse hortus, proditur. * Nam
hæc virgo typum futuræ Ecclesie præfererat, prodit eum, quem amittere nolebat: vt
qui corpore & nomine iam martyr extiterat, corona capitis non priuaretur. Nam cõ-
prehensus, stetit intrepidus, agens gratias vulneratus cæso capite, lotus iterum bapti-
smate proprii cruoris: nemoque illum sequi meruit de insequentibus, qui fugere pu-
tabatur.

DE S. MAXIMINO TREVIREN. EPISCOPO.

Nam ideo martyr secessit, ne in eius gloria persecutor deperiret. Transfossus
ego stipitibus, ad idolum ducebatur: in quo itinere preciosam gemmā reddidit Chri-
sto, & antè victimam promeruit esse, quàm ad aram diaboli perueniret.

Tunc ergo studiosè à militibus quæsitus, Alexander comprehenditur. Nam zelo fi-
dei factis omnibus notus, vt in tribus viris Trinitatis perfecta gratia compleretur, fami-
liarem inuenit aditum confessionis. Non enim post venit ad gradum honoris: sed ma-
gis ad ecclesie ianuam indefinenter excubans, illis sæpè gentibus, Christi notus disci-
pulis viuacioris poena. (Nam grauior est mors expectata, quàm illata) Vt quæ gradus
quasi inferiorem dictabat, confessio auctior faceret coæqualem. Nam quòd in cæteris
toror gentium tormenta non distulit, hunc per lenta tormenta cursu velociore post
comites suos continua gloria suscipiendum transmisit. Tunc verò apprehendentes
corpora sanctorum, atque ad collum S. Sisinnij tintinnabulum suspendentes, velut a-
nimam trahebant, insultantes, atque dicentes: Nunc vindicet te Christus. Nam & in his
non defuit mysterium, vt vox illa rauca Christi dictaret præconem. Rauca enim, nõ
per dubietatem fidei, sed furdis clamando: nec non etiam vt verbum Dei indicem ap-
probaret: quia ipse primùm verbum religiofæ vocis in his locis increpuit.

Inter quos etiam viuis Alexander vincis pedibus trahendus apponitur, vt per sco-
palosa itinera palpitantium membrorum partes dimitteret, donec ad vitæ terminum
perueniret. At verò post hæc ventum est ad templum prophanum veteris Saturni, in
quo igne copioso constructo, & sanctorum præmissis geminis corporibus flagellatis,
Alexander iterum confessus statuitur, vt si veller euadere flammam præsentem, ca-
rem omijs obediret. Verum vir ille impiorum munera reprobus, atque calorem fidei
amplectens, gloriose passionis promeruit palmam. In tribus his impletum est myste-
rium Trinitatis. Nam maxima fidelium non defuerunt spectacula, quo nomine & à
gentilibus sunt increpati: qui etiam sorte consimili pati potuissent, nisi trino nomine
cuncti censerentur.

Taliter ergo, vt diximus, sanctorum consummata victoria est, atque illis in cælesti
sede collocatis, non defuit terror impijs. Nam cum hæc sexta feria completa fuissent
mysteria, vt pridem in Saluatore actum est, vmbra quadam nigrae nubis totam texit
regionē proximam terræ, fulmina discurrunt, coruscationis rutili ignis emicuit, vt cõ
ipij impij non iniuste pro sanctorum nece se sentirent suscipere vindictā. Sed Apostoli-
ca in mysterijs vox in veritate completa est, vt vbi abundarent tunc in hoc loco diuer-
forum simulachrorum portenta, superabundarent nunc sanctorum martyrum tem-
pla: & oues, quæ in errore posita, pastorem non agnouerunt, postmodum pastoris san-
guine ditarentur. In quo etiam loco in sanctorum memoria basilica constituta, atque
fidelibus ad eorum limina concurrantibus, vt quis capacitatem fidei detulerit, tâto-
rum vulnerum lauacra & medicinam conquiret. Acta sunt hæc sub die quarto Calen-
das Iunias, regnante Domino nostro Iesu Christo in secula seculorum, Amen.

VITA S. MAXIMINI, EPISCOPI TREVIREN-

sis, authore Lupo, qui eam scripsit anno Christi octingentesimo, tricesimo nono.

PROLOGVS AVTHORIS AD VALDONEM.

Vpus Valdoni amico salutē. Amicos honestis certare officijs, seq;
inuicē velle synceris præuenire obsequijs, inter præcipua humanæ
vitæ negocia nõ immeritò deputatur. Quippe nostra imbecillitas,
mutuis freta subsidijs, cooperante diuina gratia, nec lætis inaniter
extollitur, & par effecta tristibus, ab eis haudquaquam faciliè supera-
tur. Huius tantæ rei subtilis consideratio me tibi, Valdo charissime,
suasit morigerari, & quod iam inde ab initio nostræ cognitionis
magnopere flagitasti, ne tibi negarem, effecit: scilicet vt vitam bea-
ti Maximini meo stylo elucubrarem, & quæ res ad nos vsque qualibuscunq; literis de-
currerunt, accuratiori sermone conuenienti restituerem dignitati. Huc accessit, quòd
memoratum virum clemēti apud Deum intercessione mihi plurimùm confido pro-
futurum, si eius actus quanta possum diligentia, celebrans, proponam nescientibus i-
mitandos. Verum in hoc opere illud me admodum coarctat, quòd multis, quæ,
dum adhuc viueret, egit, vt palam est, silentio suppressis, vix parua gestorum illius mo-
nimēta extant, & in his ipsis quædã fabulosis inueniuntur similia. Quò fit, vt amplissimi
viri opinatissimæ maiestati augusta scribēdi materia parū respondere videatur. Omisiss

Alexander
comprehē-
ditur.

Trahitur S.
Alexander
per loca
aspera.

Occiditur.

Vltio diui-
na.

Abundant
martyrum
templa.

Intercessio
sanctorum.

itaque his, quæ fidem cæteris poterat derogare, non ingenij mei, verum diuinæ gratiæ fiducia, dignaduntaxat memoratu hinc narrare aggrediar.

VITÆ HISTORIA.

29 Maij. Cap. 1. Patria S. Maximini.

MAXIMINVS vrbs Aquitanicæ Pictauiorum indigena, clarissimis est ortus natalibus. Siquidem antiquam prosapiam, à maioribus senatorij ordinis deductam, eius parentes fortiti, Maxentium, atq; hunc Maximinū felici auspicio procrearunt. Qui nobilitere ducati, sacris pariter literis instruebatur, futuri quandoq; Christiani dogmatis egregij defensores. Sed processu temporis Pictauiorū ecclesia Maxentium sibi vendicauit pontificem, eamq; idem postea florentissimè gubernauit. Maximinus autem diuino instinctu

Maxentius Pictauiorū episcopus.

Maximinus venit Treuiros ad S. Agnitium.

In ambitio for.

S. Agnitius decessit.

Cap. 2. Et succedit S. Maximinus.

Cap. 3.

Iohan. 10.

genitale solum relinquens, atq; in Belgicam Galliam commigrans, in Treuiros vtriusq; substitit, & spectari præfulis Agritij magisterio se informandum submisit. In quorū ta vbertas gratiæ spiritualis eminebat, vt apicè dignitatis titulo sanctitatis ornaret. Cuius rei fama tum & alios diuersis ex partibus, tum etiam hunc Maximinum accierat. Ergo ad notitiam tanti viri deductus, & ecclesiasticis moribus aliquā diti diligenter assuefactus, clericatus honore donatus est. Cumque augmenta virtutum illi pararetur, crementa consequentium dignitatum, Quiriacus quidam, mira sanctitate præditus, beati Eucharj ecclesiam nocturno tempore oratum de more ingressus, obuerfantem sibi angelum, non per quietem, sed vigilando intueri promeruit, eiusque vocem corporeis hausit auribus, præcipientis, vt Maximinum ex diuina iussione redderet certior, quod Agritio episcopo ad superna gaudia intromisso, mox esset ipse pastorale ministerium subiturus. Id Quiriacus prope dum compleuisset, beatus Maximinus huic honori modis omnibus se imparem fatebatur. Ita quem iam secretorum inspectorem probauerat, fragilitatis propriæ rigidus æstimator, de se vilia sentiebat. Hoc vitanam homines nunc & intueri vellent & imitari: profectò nunquam ecclesiasticos honores, qui sanctis et eruditis tantummodo competunt, corruptelæ vitiorum obnoxij, oraculorumq; cælestiū nescij, pecuniæ mercatum irent, humerisq; suis, velut grauem seque oppressuram sarcinam nolentes ac reclamantes, nequaquam prorsus imponerent. Verum vt ab his, quod paululū deflexit, nostra reuocetur oratio, quod semel beatorum Maximinum diuinitatis immutabile consilium populo suo præficiendum decreuerat, Agritio per ministerium reuelatur angelicum, vt sibi eum instituat successorē. Qui absq; retractatione diuino parens imperio, suis benedictionibus confirmatum, post se futurum designat pontificem. Nec multò post Agritius quidem momentaneā mortem sempiternæ vitæ felicitate mutauit, & in confessorum gloriosissimum cœtū commigravit, Idibus Ianuarij.

Sanctus autem Maximinus, consensu sacrorum ordinum, totiusque plebis admittit à vicinis episcopis pontificali est excellentia sublimatus. Iam verò quàm strenuè sit eo functus officio, summi authoris Hieronymi testimonio, qui aut contemporaneus ei, tametsi puer, fuit, aut proximè illius ætatem accessit, licet agnoscere. Namq; in præclaro Chronica opere, cum à secundo anno Constantini, Constantij atq; Constantis Augustorum, Arrianam impietatem, præfati Constantij regis fultam præsidio, persecutiō exilijs, carceribus & varijs afflictionum modis primùm Athanasium, deinde omnes non suæ partis episcopos declarasset, paucis interiectis, sexti anni, si quæ fortè fuissent, res memorabiles notatur: Maximinus, inquit, Treuiros episcopus clarus habebatur.

Hic si quis inspicat insaniam Arriani principis tum quam maximè efferverit, faciè intelligit, persecutionibus, quæ vulgò veris importabantur præfulibus, sanctū quoque Maximinum alacriter participatum, ac violatæ fidei non declinasse modò contagia, sed etiam assertorum eius peruersis ac violētis molitionibus obuiaffe. Nec adeò fuerat operosum eas celeriter penitusq; subuertere, nisi merito execrabilis impietatis miserabiliter excæcati illius nefarij sceleris vel inuentores, vel defensores, lumen rationis nequaquam admittere consensissent. Nam quis vnquam, quæso, de consubstantialitate patris & filij, vel per quietem sit ausus dubitare, nisi qui illam euidentissimam Dei sententiam surda præterierit aure? Ego & pater vnum sumus? Vnum dixit, tantum se profectò volens intelligi, quantus pater esse cognoscitur: scilicet mysteriū baptismatis in nomine patris, & suo, ac sancti spiritus non aliter tradi iussisset fidelibus, nisi æquè, vt patri sanctoq; spiritui, sibi quoq; voluisset deferri. Verum quis illos ferret

Iohan. 3.

ferret non minùs stultos, quàm impios? Denique cum ipse filius dicat: Vt omnes honorificent filium, sicut honorificant patrem: in tantam imperitissimi homines prorupiant audaciam, vt minorem patre filium esse contenderent. Hi callidis argumentorū commentis sua nitēbatur adstruere: contra, per Athanasium atque Maximinum, cæterosque propugnatores ac duces clarissimos, Apostolicæ doctrinæ semper superabat auctoritas. Laboriosè mendacium exquisitis ornabatur sententijs: per se satis decora, simplex veritas eminebat. Postremò potestas humana fortissimis bellatoribus turbulentum minaxque bellum conflauerat: diuina maiestas animum, vires, arma, quibus illi vincerent, ministrabat.

Ex his, quæ præmissimus, beati Hieronymi verbis, etsi pauca sint, tamen satis Maximini sanctitas poterit æstimari. Sed eis ille non contentus, rem intulit maximis, meo iudicio, laudibus prosequendam. A quo, inquit, haud dubium quin Maximino, Athanasius Alexandrinæ ecclesiæ episcopus, cum à Constantio quæreretur ad poenam, honorificè susceptus est. O virum beatissimum, sum misque principibus Ecclesiæ meritò coaquandum, qui regiæ potestatis iniustum spreuerit impetum, & cum periculo, si non vicia, certè dignitatis, amplexus sit custodiā mandata diuinitus charitatis. Fac enim Imperatorem furiosa mente proditionis præmia proponentem, si opinari potuisset fore aliquem, qui cum valeret, non solum Athanasium minimè proderet, sed etiam studiose celaret, quas proscriptiones, quæ exilia, q; tormēta minaturus fuisset, deprehensosq; postmodum illaturus? & liquidò apparebit, quantum pondus iustitiæ tribui debeat huic sancti Maximini constantiæ. Profectò fiducia, ex diuinis eloquijs concepta, docuit, quatenus sit secularibus potestatibus obsequendum. Neque enim ipse Deus iusta præcipientes contemneret hominibus, aut quenquam Imperatores iniusta iubentes audiendi potestatem fecit. Nam etsi præscripsit, vt Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & Deo, quæ sunt Dei, reddamus: quod tamen id citra violationem suorum fieri voluerit mandatorum, Apostolus declarauit, qui dicitur, Regem honorificate: Deum timete, præmittendum curauit. Sed ò nostri temporis mores degeneres! Omnes penè iam nerui pristini roboris conciderunt: leuibus terroribus fracta cecidit constantia: pluris pecunia, quàm iustitia, æstimatur. Quis iam Imperatoribus diuinorum præceptorum referare salutarem seueritatem non reformidet? Quis eis sua pericula, zelo diuini timoris accensus, absq; furo adulationis aperiat? Ego planè non sum dubius, aut neminem, aut rarū nunc esse, qui si quem libet, vt quondam magnus fecit Athanasius, iniquos motus Imperatorum fuga declinantem videret, ei, vt Maximinus, gremium charitatis, Deo fides, aperiret: immò larebram præstare vel remotissimus quisque refugeret, ne, dum alium regere moliretur, semetipsum laqueis calamitatis exponeret. At Maximinus in celeberrima, eademque tunc regiæ ciuitate fortissimum excipiens confessorem, dum eius ingenuè communicauit periculo, participium sibi peperit gloriæ sempiternæ.

Quanto autem studio pro conseruanda integritate fidei excubaret, aliàs etiam demonstrat, cum Agrippinæ synodali euocato conuentu, Euphratam episcopum, heretice prauitate corruptum, cum his, qui frequentes conuenerant, pontificibus gradu mouit, Ecclesiastica vsus censura. Is enim insanis accedens hæreticis, Iesum Christum non esse verum Dei filium prædicabat. Nec miraculorum gratia defuit sancto Maximino, quibus editis, suæ prædicationis fidem tardioribus faciebat. Siquidem cæcis lumen infundeat optatam, & paralyticorum solutos artus in pristinum reformabat vigorem, & eos, qui demonum peruaisione humanam mentem exuerant, foedo prorsus dominio liberabat. Quod si cui incredibile videatur, ex his, quæ multa ad eius memoriam hætenus sunt, poterit confirmari.

Erat ei solennis consuetudo, sanctorum lustrare memorias, eorumque opem summis precibus flagitare. Cuius rei gratia cum Romam tenderet, opinatissimum confessorum Martinum conuenit: iunctiq; summi pontifices, diuinis rebus intenti, laborem itineris non, vt alij, sentiebant. Illis itaq; in vltiora progredientibus, fortè a sellum, qui sarcinas beatorum ferebat, versus offendit, eumq; protinus deuorauit. Hic Maximinus in nomine Domini ferè dicitur imperasse, vt quia iumentum non abegerat, sed consumperat, ipsa iumentum onus assumeret. Mira res valdè est, illam cuestigio successisse òneri, & quoad reuersi ad locum, qui Vrsaria villa dicitur, deuenirent, subuectio. ni mansuetissimè famulatam. Ibi deniq; à sancto viro pristinam vagandi potestatem recepisse, priùs tamen licentia quæquam lædendi crepta. Verum quia vt prauis sibi met sumt graues, ita boni suo semper delectantur consortio, sanctus Maximinus beatorum Martinum Treuiros urbem secum coëgit inuisere, suoque populo duplicata benedictio.

Cap. 4.

Athanasius venit ad Maximinum.

Matth. 22.

1. Pet. 2.

Cap. 6. Synodus Coloniensis contra Euphratam. Miracula S. Maximini.

Cap. 6. Nota tanti viri consuetudinem.

S. Martinus Treuiros inuist. dictionis reuexit commercia. Ibi Martinus spiritualem sibi filium Lubentium Maximino erudendum commisit. Cuius ille parens voluntati, & eum sacris instruxit literis, & imposito gradu presbyterij, in vico, cui Cubrino vocabulum est, presfecit. Ipse autem pie memor propinquorum, patriam repetiuit, suorumque usus contumernio, non multo post sibi vita excessit, sanctorumque laborum suorum fructum, cumulatam mercede, à Domino est consecutus.

Cap. 7. Paulinus ei subrogatur. Succedens in episcopatum Paulinus, qui fidei suae veritatem exilij peressione firmavit, communicato cum clero & populo Treuiorum consilio, sanctum Maximinum ab Aquitania, vbi situs fuerat, reuocandum constituit. Itaque facto agmine, Clerus populisque Aquitaniam versum tendentes, emensis prolixis viarum spatijs, tandem haud longè à loco, vbi ille claudabatur thesaurus, admodum fatigati subsisterunt. Ibi careris corpora curatibus, quidam seniorum prostratus Domino supplicabat, vt illius exoptabilis loci, quem ipse cum socijs penitus ignoraret, aliquod mereretur indicium. Vix orationis verba finierat, cum puer gregem ouium sequens, nomine beati Maximini iuratiuè assumpto, ouem, si quod ipse nollet, accederet, ictu repellendam minatus est. Hic senior stupefactus, vbi manem, quem nominasset, Maximinus requiescere percoatur. Atqui puer vicissim quisnam esset, qui tam clari viri memoriam nesciret: admirando perquirens, postquam rescivit aliunde aduentantes, eos ad locum desideratum vsque perduxit. Ita illi laudantes Deum beatumque Maximinum, etiam angelica reuelatione certiores effecti sunt, illic, vbi monstratum fuerat, inueniendum quod quaereret. Verum custos ecclesiae suspicatus id, quod euenit, vt eadem ecclesia excederet, qui aduenerant, & euentum rei celauerant, imperauit. Mox celeberrima fama rem dissipante, immanis excitata manus Aquitanorum, Treuiros moliebatur loco arcere: potius seque committi facinus pessimum, nisi Treuii Christianitatis fraternitatem opponentes, orandi tantum studio se conuenisse firmassent. Aquitani Treuiros sui timore perculos arbitantes, hinc remissi latititia, vino indulgent, & quod erat consequens, somno grauiori soluuntur.

Cap. 8. Treuires ex Aquitania abspoliati reliquias S. Maximini. Interea beato Lubentio, cuius est mentio superius facta, imperat angelus, vt clauem ecclesiae ad caput custodis accipiat, & absque strepitu ecclesiam introgressus, exoptatum thesaurum abspoliret. Ille coetu aliorum presbyterorum adiucto, summa cum prope ratione parat, ac prospero comitate successu, clauis vnde sumpta fuerat, citò refertur, & cateruis expectantibus quod tantoperè cupiebant, infertur. Treuires abiturum maturantibus. Aquitani primo eos metu discessisse distant. At vbi rei veritatem comperiunt, coacto exercitu, recedentes striduo insequuntur. Cumque intra mutuum conspectum vterque populus constitisset, Aquitani crebris coruscationibus tonitruisque, atque frequenti emissione fulminum, quorum nihil Treuiros contingebat, repulsi, non sine robore ad propria rediere. Treuires coeptum iter carpentibus, caecus quidam spe recuperandi visus deduci se flagitabat ad feretrum. Cuius vt eum umbra tetigit, mox caligo inolitae caecitatis abscessit. Ita vnus incolumitate gaudium multi ceperunt.

Cap. 9. Paralyticus curatur. Cumque Mosomagum castellum peruenissent, paralyticus quidam beato Maximino saluandus offertur. Nec irrita vota fuere fidelium, namque vt sine dilatione optate reddunt sanitati, speciosissimum spectaculum inuentibus praebeat. Vtque gratiam referre viderentur ei loci habitatores, ecclesiam Deo sub honore B. Maximini, vbi eius sacrae reliquiae fuerant posita, condiderunt. Eniouiū vocatur castellum, ad ditionem iam pertinens Treuiorum. Hoc ingressis ex equiarum baiulis, quaedam foemina maligno spiritu obfusa, querebatur, quid ita Treuiorum populus beatum illum Maximinum deportasset, cum ei possent sufficere sancti Dei Eucharius, Valerius, & Maternus, nec non Agritius, quos daemones vt violentos paterentur tortores? Nec diu teterrimus hostis miserae infelicitate latus est. Siquidem post praemissas voces, meritis beati Maximini exire compulsi, ludibrij sui potestate priuatus est. Inde ad castellum quod Barlonis dicitur, sancti perlatis reliquias, duo accedentes leprosi, iam quantum valeret Maximinus, felici fama edocti, eius implorauere credula mente suffragium. Nec spes eos sua fessellit. Denique mox diuinam experti medicinam, adepti sunt integram sospitatem.

Cap. 10. Arlonis. Tot ac tantis diuinis celebratis miraculis, Treuiorum quondam pontifex Maximinus, tunc autem apud Deum certissimus iam patronus, vrbi, quam olim egregie reuerat, propinquabat. Iam verò vix credibile fuerit, quanta tunc ad eum multitudo confluerit. Obuiam praefuli tota se ciuitas effudit, rusticorum ex agris frequens turba conuenit: multi quoque ex vicinis vrribus occurrerunt. Compulerat haec agmina in vnum veneratio Maximini, quae Paulinus totius signifer pietatis sua gloriosa decorabat praesentia.

sentia. Credebantur preciosi odores, cereorum copia resplendebat, distinctae sacrorum acies ordinum, festiua cantica personabant. Ita exceptum deductumque sacratissimum Maximinum insignis confessor Paulinus in ecclesia beatissimi Iohannis Euan geliste magnifice sepultura tradidit. Huc postea caecus quidam à natiuitate, ex territorio Beneuérano deductus, Creton vocabulo, monitum se à principe Apostolorum Petro, dum Romae spe recuperandi luminis moraretur apud eius memoriam, fatebatur, vt Belgicam Galliam peteret, vbi sanctus requiesceret Maximinus, quod illius meritis possent ei optate sanitatis gaudia prouenire. Qui perges, venit ad locum: & dum custodi narrasset ecclesiam, nomine Gosberto, ad sepulchri penetralia intromissus est: vbi se coestum lucis commercium reperisse miratus est. Poterat beatissimus Petrus caeco summa facultate, quod petebatur, praestare: verum gloriam miraculi transferre ad Maximinum maluit, vt meritum eius euidenter cunctis panderet qualitatem.

Præterea in crypta, vbi ossa venerandi pontificis condita fuerant, interiectu temporis aqua ad latitudinem vnus cubiti excreuit: dictumque mirabile, ita sepulchrum omne suo ambitu cinxit, vt tamè ab eius crepidine absistens, non paruum intuentibus stuporem inieceret. Igitur venerabiles episcopi Hildulphus, Clemens atque Gosbertus, conuenientes in vnum, & quod eueniat, diligenter examinantes, transferenda beati viri ossa ex memorata crypta, & in loco, vbi nunc sunt sita, iudicauerunt ponenda. Quod quoniam ex diuina voluntate decreuerant, procedens exitus indicauit. His, vt opinor, non inconuenienter adijcitur, quod quadam foemina, Franca natione, domique nobilis, Rodara vocabulo, cui tibiam atque pedem humerum noxius arefecerat, ad memoriam beati viri accessit, ibique preces magna cum obstinatione continuans, ita vt à suis ad desperationem, obtinenda sanitatis impulsam, vt inde recederet, moneretur, diu desperatam sanitatem, stupentibus cunctis recuperavit.

Iam verò illud quam est mirabile, quod Carolo principi obtulit? Namque is, cum lōga febrim vexaretur molestia, & cibi potusque fastidio, vitæ periculum incurrisset, ei beatus Maximinus capienti somnum apparuit, vtque se ad suam abeuntem sequeretur memoriam, demonstrauit. Expergefactus Carolus satellitem, qui sibi fortè assistebat, percontatur, si videret beatum Maximinum, qui secum paulò antè contulisset sermone: illo verò negante: Modò, inquit, foras egreditur, atque imperauit, vt se continuo sequeretur, apud eius tumulum salutis compos futurus. Ita illò lectica deportatus, & in soporem resolutum, sanctus Maximinus iterum alloquitur, seque pro illo Domini postulasse clementiam ostendit: illum verò, ne se vltra dedat vitijs, admonet. Mox igitur, vt euigilauit Carolus, exurrexit, & pro votis promissis in sacrarium secessit, sibi que offereandos cibos poposcit, qui triginta diebus proximis, sumendorum alimentorum sibi possibilitate sublata, vix vitam solius aquae hauitu, retinuerit. Escis itaque sumptis, amissas redire vires pensens: huiusque non immemor beneficii, coenobium sancti Maximini praedij auxili: quorum vnum Patriosala, aliud Vuitmaris ecclesia, tertium Comiciacus vocatur. Sancto autem Petro Andacianam obtulit villam.

Apud saepedictam memoriam etiam duae foeminae, quarum altera Vueltrudis, altera dicebatur Elithildis, olim manu atque pedum debilitate inuites, interuentu gloriosissimi confessoris, communia receperunt officia. Vir quidam oriundus Friso, cui nomen Ibbo fuit, se suamque substantiam B. Maximino donauit. Quo facto, cum fratrum vtilitatibus desudaret, necesse fuit, vt negociandi gratia transmarinam peteret regionem. Ita classis sex nauium sociatus, ingressus est mare. In altum autem cum processissent, tempestas repente oborta, easdem sex naues quassauit, ac vnde tumores protinus solutas inuoluerunt. Hoc Ibbo deprehensus, necessitatis articulo nautas hortatus est, vt secum S. Maximini suffragium implorarent. Quibus, vt par erat, id submissè agentibus, Ibbo virum instar solis splendentem, & supra mare non infulis pedibus ambulantem, subito adspexit. Qui fiduciam confidenti resumere iubens, cum formidine voce pepulit, tum etiam sua praesentia tranquillitate reduxit. Sic facti reduces, auctori tam manifestae salutis Deo sanctoque Maximino laudes cum summa exultatione fuderunt. Maxima sunt haec, & Deo, qui per seruos suos operatur, digna miracula, atque celebri praenonio ad posteros transmittenda. Verum illud scrupulosius est considerandum, quod praeter tantam vbertatem virtutum, perinde quasi speciali gratia, fugandorum daemorum potestas beato Maximino permessa est: quod ex consequentibus facile apparebit. Dixerint hinc melius alij, quos vitæ sinceritas caelestium fecit confcios arcæorum: ceterum meae tenuitati videtur, hunc virum eam causam illud priuilegium meruisse, quod dum communem ageret vitam, ab his praecipue fuerit vitijs alienus, quibus apostatae spiritus elegerat.

Vide prius Christi. non uergera sanctos deuotionem.

Cecus à natiuitate caecus pit lumen.

Cap. II.

Translatio reliquiarum sancti Maximini.

Cap. III. S. Maximil. nusper visiti iuber Caroli principis in ead reliquias suas.

Carolus pro dia largitur monasterio

Cap. III.

* Frisco

Sedatur in ris tēptas, apparet S. Maximino,

Eius potestas in daemones.

elegerunt inconuertibiliter mancipari, superbia videlicet & inuidia: æquumq; visum fuisse diuino consilio, vt qui superbiam humilitate deiecerit, inuidiamq; charitate contriuerit, dominium possideat illorum, qui suo deprauati arbitrio, ad memoratas virtutes nunquam aspirare consentiant.

Cap. 14.

Itaque rex Pipinus, magni Caroli genitor, quædam suum clericum, qui Bruno vocabatur, in puris obsessum spiritibus, per Hellarium Archidiaconum ad tumulum beati Maximini destinauit. Is per diuersas reliquorum sanctorum fuerat circumdudus memorias, nec illa horribili passione meruerat liberari. Porro vt beati viri liminate tigit, illicò purgatus, Dei circa se clementiam glorificare, & sancti Maximini potentia cœpit prædicare.

Dæmonia-
ci liberatur.

Idem Pipinus denuò Ericum, genere Alemannum, eadem passione laborantem, qua supra, direxit. Quem cum catena vinxissent, eamq; perfacile alienis viribus cōfregisset, vix arte cohibitum, clarissimo confessori obtulerunt curandum. Ita diuisa tribus pro miseri ereptione certantibus, quadam die, cum rem diuinam agerent, ille contracta catena prorupit se ad tumulum sacri antistitis: & non videtis, inquit, aduersarios, qui me sibi vendicauerant, vt in fugam verfos beatus Maximinus persequitur? Hic ei finis processit insanæ. Eiusdem Pipini regis ex filia nepos, nomine Cunibertus, atrociter à dæmone vexatus, multis antè locis circumditis, vltimò ad sanctum virum perductus, tandem ab ea peste purgatus est.

Cap. 15.

87. dæmo-
niaci sanan-
tur vno die.

Et, vt à singulis ad turbam liberatorum transeamus, quondam ad festiuitatem beati pontificis (siquidem tunc maiorem depromit potētiam) triginta septem homines oppressi à dæmonibus confluxerunt: qui omnes eodem die curati sunt. Ex eodem numero fœminam illam fuisse accepimus, quæ ferebatur quadraginta septem annis polluta subiecta spiritui. Hac tandem tam diutina exclusus possessione, ipse verò cruciandus igni, simulatum oculis adstantium obiecit incendium, ita vt putaretur tota domus cōflagrare: ac digno se odore, hoc est, sulphureo, templum resperxit. Tã speciosa suæ præsentia meritiq; monumenta, præclarus ille angelus dereliquit. Sequenti anno eadem solennitate viginti & duo mundati sunt: porro tertio anno tredecim à sancti viricæ nobis salutis gaudia retulerunt. His, vt arbitrator, legere volentes satis superq; instruximus, quàm efficax in sacratissimo viro pellendi spiritus perditos sit gratia, & emineat semper potentia. Cæterum si velimus & hac & multiplici aliarum virtutis specie quocies floruerit vsq; ad hunc annū, quo scribimus, hoc est, ab incarnatione Domini octingentesimum tricesimum nonū, styli officio designare, nec modum libri tenebimus, & erudito lectori minùs erimus grati, dum similia frequenter narrabimus. In sine igitur nostri opusculi, in commune beati Maximini clementiam flagitemus, vt qui subinde ab alijs infirmitates depulit corporum, multò magis liberare nos dignetur à languoribus animarum: ostendens etiam in hac parte, quantum præualeat: quòd nunc peccatorum veniam consecuti, quandoque illius gloriam conspiceret, gaudentes etiã propria forte, mereamur, Amen.

29. Maij.
Cap. 1.for. * pro-
fessione.

MARTYRIVM BEATISSIMI MARTYRIS ANDREAE DE CHIO, QVOD CONSTANTINOPOLI obijt, anno primo Pauli II. Summi Pontificis, à Georgio Trapezuntio scriptum.

QVANDO iam triennio è Creta Constantinopolim nauigassem, vniuersam illam urbem cū Galata simul in admiratione atque gaudio reperi non paruo, propter singulare & inauditum multis temporibus Andree de Chio, pro Iesu Christi * passione martyrium. Fuit enim paulò antè mirabili constantia per gratiam Dei gestum. Nam ego quidem mense Nouembri applicui, anno ab incarnatione Domini, M. CCC. LXV. Andreas verò martyr Christi præcipuus 29. die mensis Maij, eiusdem anni coronam martyrij misericordia Christi cōsecutus, in caelos ascendit ad eum, pro quo multos cruciatus sustinuit. Verum quod admirabilius ritè consideranti videbitur, illud est, quòd nisi Andree martyrium di-

rium diuinitus destinatum diuina gratia Christianis opem tulisset, & animos eorum firmasset, magna in eos clades, ab ærumna ingens ab inimico generis humani, procella in morem fuisset effusa. Quidam enim, quem honoris causa non nomino, ex Trapezuntana ortus vrbe, Peripateticorum Philosophiæ professor, siue sua sponte, vt multi aiunt, siue impulsus, nescio, nec, si sciam, dicere ausim, Crucem Domini negauit, & Mahumeto adhæsit.

Quidam
abnegat fi-
de Christi.

Quare Turcarū rex elatus, virum quendam, cuius nomen me fugit, ipsumq; Trapezuntium militiæ peritissimum in carcerem coniecit: dignum ratus, vt Philosophum conciuem suum volens nolensue imitaretur, cupiebat enim eius opera vt in re militari. Cumq; Christiano non consideret, ad Mahumetum intrudere cupiebat. At ille animo martyr: Philosophus, dicebat, in delicijs educatus, maiore spe ipsarum, Christi crucem negauit: ego autem, qui pro Imperatore meo mortali tot tantosq; labores, cum Scythis bella gerens tuli, vulneraq; excepi, (dixit, & aperto pectore, cicatrices ostēdebat) pro Imperatore caelesti mortem timebo absit à me tanta insaniam. Quæ mens præterea esset mea, vel potius, quæ stultitia, veritatem doloris fugiendi causa prodere, ac æterna caelestiaq; regna repudiare, Mahumeroq; adhærere, vt bellorum labores subeam, pericula magna pro Imperatore mortali suscipiam, gladios in Christianos Christianus ipse natus distringā? & deniq; in mortem ruere, quam fugiendam cœsui Philosophus, vt in æternam ac veram mortem deferar præceps? Hæc ille.

Cap. 2.

Constantia
cuiusdam
Christiani.

Verum dum hæc Constantinopoli fierent, Andreas febribus grauius laborabat ceterumq; se perpetuò fore Reginae misericordiæ Virgini vouit, si euaderet. Sedatis illi cōfebribus, paulò post quasi ex morte surrexit, & albis se vestimentis induit, vt scilicet nunquam obliuisci posset munditiem corporis, quam Creatoris obtulit Matri. Constantinopolim deinde petijt, non vt mercator, aut vagus quidam magnarum vrbiū visendarum cupiditate: summa enim in iuene viginti & septem annorum gratitas atq; constantia illucebat: rarò quis inane verbum ab ore ipsius excidisse audiuit: aioco enim penitus erat alienus. Cur igitur iuit? A gratia Dei, vt ego arbitrator, ad martyrium vocabatur, vt & ipse in caelis Christi cū alijs martyribus assisteret, & omnibus prodesset, qui Philosophi sine leuitate, siue terrore fuerant conturbati. Statim cum in urbem applicuit, accusatus fuit, quòd cum Christianis conuersaretur, ecclesiasq; uisiteret, quasi Christianus summa cum religione ac deuotione homo, qui crucem Alexandriae negauit, cōculcauit, spatis cœdauit, & demum in stercorea projecit. Hæc mercatores Aegyptij, qui tunc in vrbe aderant, ad iudicem detulerunt, seq; ipsos vidisse eum negantem, confitentemq; quòd Mahumeto adhæreret, audiuisse attestabantur.

Cap. 3.
Vouit esse
suis.Integritas
& probitas
Andree.Falsò defer-
tur ab Aegy-
ptijs merca-
toribus.

Trahitur in iudicium Andreas iniquum, accusationeq; recitata, nunquã se à Chio vrbi natus, educatusq; fuit, nisi tunc recessisse affirmabat, idque multis testibus approbabat, vniuersamq; Chij ciuitatem hoc ipsum scire aiebat. Iudex iniquus hæc in re non esse audiendos Christianos censebat. Tunc Christianorum multitudo, quæ circumfusa stabat, si, inquit, Christianorum testimonium in huiusmodi causa refutandū est, Mahumetarum quoque similiter non recipiendum. Nam sicut nos Christianū falso accusatum iustè defendimus, sic Mahumetista accusationem suorum veram esse contendunt. Quare prætermissis testibus, res ipsa quaerenda est. Nō aliter igitur, quàm Iudæi secundum Mosaicam legem circuncidi suos Propheta vester iussit: quare si genitalia huius membra simili nota læsa sunt, morte iure plectetur: sin minimè, cum ipsa re causa determinetur sua, & nil ambiguitatis hominum animis remanebit. Spoliatur interea miles Christi, nudusq; à tanta multitudine aspicitur: nullum in eo indicium, nulla circuncisionis macula, nullum Mahumetarum apparet vestigium. Exclamant ex lætitia Christiani, confunduntur aduersarij, & victi penitus prosternuntur: nisi diabolico astu adiuti, exposuissent moris esse in Aegypto, minoris homines atatis circuncidi, maioris, si ad Mahumerum Dei prophetam conuertantur, circuncidi si volunt: si verò abhorrent circuncisionem, nullo cogi modo posse, quoniam melius sit lucrari animam hominis, ex toto nobis corde adhaerentem in cæteris omnibus præter circuncisionem, quàm reijcere, quoniam circuncisionem reformidet. His rationibus, vel magis, quia sectæ fauebat suæ, confusus Iudex, nullam pronuntiare sententiam velle in re tanta dixit, nisi Regem consuluerit. Ita enim moris est in causis ambiguis & arduis.

Continuè-
tur menda-
cij accusa-
tores eius.

Cap. 5.

Regem igitur, in carcerem coniecto milite Christi, consultum adijt: cui omnia cum retulisset, interrogatus de ætate ipsius, habituq; omni corporis, Iuuenis, inquit ipse, animo inuidus, atq; magna statura, grandibus ossibus atq; neruis conuallatus. Rex tales homines habere in militia cupit: Vade, inquit, & primum illi, si noster voluerit esse, offeri.

T t

offeri.

Turcarum princeps cui allicit oblati honoribus. offerimus centurionatum in militia nostra: deinde, prout in virtute ipsum valere con-
 Item alij ho- stes Christi. stipereximus, ad maiora prouchemus. Quod si beneficijs non commouebitur, minisat-
 Ille omnia contemnit. que terrore ipsum concutias: & si neutra poteris praualeare via, capite plectas. Altero
 igitur die, producto ipso, primum Regis pollicitationes proponuntur mirabili cum
 amplificatione, quod caput statim eris, Andrea, centum militum, & à priuatorum tra-
 ctus conditione, cum Principibus connumeraberis: quod facile virtus & diligentia tua
 extollet te ad maiora. Verum cum martyr Christi, nihil respondendo, contemnere
 oblata videretur, qui circumfusi erant veritatis hostes, alij argentum atque aurum, alij
 vestes, alij suppellectilem variam pollicebantur: cumq; in silentio acrius perseueraret,
 Quid, inquiunt, ne verbis quidem tuis nos dignos putas? Digni quidē, ait, vos estis mul-
 to maioribus, quam ego dicere aut excogitare queam: sed res, quas offeris, nulla re-
 sponsione sunt digna. Quid enim caducam hanc vitam atque mortalem putatis ma-
 gni aliquid habere, quo caelesti sit praeponenda? Erras, ipsi respondent: nam nos, & ad
 illam tibi viam aperire studemus, & hanc in super tibi felicem reddere conamur. Non
 coharent, inquit, caduca aeternis, non felicibus misera, non profana beatis. Sed quido-
 pū est verbis? Ego felicitatem huius seculi nihili facio: ego crucem, passionem, sepul-
 turamque Christi mei nunquam, auxilio illius fretus, negabo. Statuite in me quicquid
 malueritis: vnum rogo, ne me verbis amplius tentetis.

Cap. 6. Mittitur in carcerem. His dictis, coniectus ilico in carcerem, vinculis catenatus, pedibus atque manibus al-
 ligatus, ad meridiem sequentis diei, qui fuit XX. Maij, iacuit. Post meridiem statim pro-
 trahitur, & in partem vrbis, quae Orientem spectat, prope mare, ducitur, vbi ad palum
 nudus alligatus flagellis atque loris caditur, acriusque quam dici possit: principio ha-

Cap. 7. Viginti diebus ferreis lace- ratur. Ceditur fla- gellis. gellorum & verberum contremuisse dicitur, & manibus ad pedes contractis, ac digi-
 tis in pugnum compressis, magna exclamasse voce: Virgo Maria adiuua me. Inde pe-
 dibus altero ad alterum adductis, stetit rectus in eisdem vestigijs, mirabile dictu, vsque
 ad solis occasum. Interea dum miles Christi his cruciatibus exercetur, Trapezuntius
 ille, de quo supra retuli, è fenestra turris, in qua fuerat inclusus, prominens clamabat:
 O felicem Christianum, o beatam quae te genuit insulam, o nobilissimum atque omni
 laude dignum genus, vnde ortus es: Vtinam isthic essem tecum, vt eadem paterer pro
 Christo. Hac aliaque vociferabatur, martyrij coronam, vt arbitror, desiderans. Carni-
 fices autē Andrea reducto, multis pretiosa membra flagellis, lorisque foede dilacerata,
 vngunt vnguentis, cibum quoq; atq; potum ad fulciendā in corpore animam de Me-
 dicorum consilio, quorum multi ac peritissimi aderant, obtulerunt, ac aquam, in qua
 non paruum defecati auri pondus bullierat, conducunt ad bibendum. Id faciebant, quo
 longior vita eius aliquid ad negationem Crucis afferret, simul & ostenderent, quanti
 vitam facerent eius: Fortē etiam, quoniam cum Christianis enutriti sunt, & nonnulli
 eorum Christiani fuerint. Nec ignorabant, quomodo martyres Christi olim in die
 cruciabantur, & in nocte conualescebāt. Quare timentes, ne id diuinitus eueniret, me-
 dicamentis suis occultare veritatem studebant.

Magna cura adhibetur vulne- ribus eius. Vigesima prima eiusdem mensis die rursus producitur, denudatusque ferreis vn-
 guibus tergora, quae pridie eius diei fuerant flagellata, dilacerantur, nec quicquam ali-
 ud fecit, dixitque miles Christi, quanquam prius contremuit in principio, manusque
 ad se adduxit, digitos in pugnos contraxit, pedes in iisdem vestigijs tenuit, magna-
 que clamauit: Virgo Maria iuua me. Sic Trapezuntius etiam eadem, quae pridie vocife-
 rabatur, è turri iterum atque iterum repetebat. Adueniente nocte, vnguentis illinitur,
 similiter & medicamentis atque aquis, in quibus magna virtus auri fuerat infusa, fuisse
 tatur, quasi charam Crucis hostes salutem eius haberent, magnam ijs rebus inesse vir-
 tutem praedicantes, Spiritus sancti gratiam in Medicorum peritiam, cibi que ac potus
 comoditatem deriuantes. Illucelcente namque die, sanus omnino martyr Christi
 apparuit, quae res medicamentis fieri non potest: quae cum naturaliter agerēt, longio-
 re indigent tempore, frequentationeque cōueniente, ne digesta in dubiū aliquid conse-
 rant: quod tamen minimē facere possunt, si denuō corpus ac sepius exagitetur, siue
 etiam atrocius crucietur. Quae virtus opem afferre potest praeter diuinam? Profecto
 nulla.

Cap. 8. Atrocissimi cruciatur. Vigesima secunda, eiusdem mensis die, producitur similiter post meridiem, ac ma-
 nus & pedes sic torquentur, vt ne digitorum quidem articuli, nec cubitus, nec genua
 in locis suis remanent, sed locis suis omnia salient: qui dolor maximus omnium est.
 Caetera similiter gesta dictaque, non ab ipso solum, qui tamen nihil aliud, nisi: Virgo
 Maria iuua me, in principio dolorum, idque semel clamabat: verum etiam à Trape-
 zuntio

zuntio illo, qui martyrium sic expetebat, vt multis, etiam Mahumetistis, audientibus
 sepius repeteret, quae dicta superius sunt. Medicorum quoque diligentia similiter, i-
 modo etiam maior fuisse dicitur. Vigesima tertia die incolumis sanusque non Medico-
 rum arte, sed illius primi martyris, & Domini omnium Iesu Christi productus Andre-

as, nouo genere cruciatūs vexatur: humeros carnibus per gladios denudant, studentes
 semper, ne celerior mors ipsum inuaderet. Sperabāt enim, si non acerbitate ac magni-
 tudine dolorum, attamen diuturnitate se victuros, sed derisi tandem iacuerunt. Decli-
 nato die reducitur, sicuti superioribus diebus, dictis factisque medicamentis quoque

non aliter quam prius adhibitis. Die vigesima quarta eiusdem mensis, eodem modo
 fiunt omnia, eodemque in loco, quo in die clunes carnibus nouaculis spoliatur, non
 subitō, sed cum mora, vt doloris acerbitas magis sentiretur. Caetera omnia similiter
 acta, vt in superioribus diebus, dictaque eodem modo etiam à Trapezuntio martyre

animo atque voluntate, qui illis diebus, quibus Andreas patiebatur, similiter è turri
 clamabat. Die vigesima quinta, partes pedum, quae inter genua clunesque sunt, carni-
 bus similiter denudantur: caetera eodem modo dicta gesta que fuerunt. Vigesima sexta
 die, sura, id est, carnosae partes pedum, quae sunt intra genua & poplites, similiter carni-
 bus denudantur. Caeteraque facta, dicta, procurata similiter fuerunt. Vigesima septima
 die, femur, quaque circa ipsum sunt, corporis partes excoriatur. Vigesima octaua die,
 totum corpus à capite ad pedes verberibus caditur, vt doloribus renouatis, tandem
 moueretur. Maxilla quoque vna vno ictu denudata carne fuit, quam Christiani rapi-
 entes seruarunt, fuitque in monasterio beati Francisci inuitato fragrans odore atque
 mirabili.

Vigesima nona eiusdem mensis die, anno primo Pontificatus Papae Pauli secundi
 vitimō producitur Andreas de Chio, martyr Christi praecipuus in locum solitum, ad
 orientalem vrbis partem, prope mare, sanus, viuax, vultu lato, decorā facie. Mahu-
 metiste his rebus moti, medicamentorum virtute sic factum asserabant, & ingrati-
 tudinem illius accusantes: Non vides, clamabant, Andrea? Tuę vitę cura nobis habita est:
 nostro studio, imō Regis ipsius, incolumis es, & virtute medicamentorum, & Mahu-
 meti gratia, qui te vult deliramenta Christianorum de cruce ac passione Iesu despice-
 re: quae beneficia quoniam ingratus nō sentis, morte morieris. Nō est mors, sic mors, ait,
 sed vita. Quare nolite putare, me verbis vestris terri posse: nec medicamenta pro-
 fuerunt, quippe quae vel in minimis vulneribus vix post multos dies aliquid afferre
 possunt. Me autem Crux Domini nostri Iesu Christi, & Virgo Maria ad hunc diem
 conseruauit atque referuauit. His dictis securi caput supposuit, & ad caelestia regna euo-
 lauit.

Tunc mortis eius ministri, vt Iudex iusserat, caput & truncū corpus trahere velo-
 citer ad mare conantur. Exclamant Christiani, qui lachrymis effusis circumstant, quorum
 magna erat multitudo, sepeliendum esse mortuum, non in mare projicien-
 dum. Illis resistentibus, Regiam aiunt maiestatem esse consulendā, sepelirine velit i-
 plum iam mortuum, an in mare projici? Hoc audito, ipse Iudex ad Regem procurrit,
 (nec enim licet Iudicibus, quando Regem consulendum esse audiunt, quicquam fa-
 cere vltius, nisi Regi prius referant.) Sed Christianorum quoque Primates, quā
 velociter poterant Regem adeūt: qui cum percepisset, quibus cruciatibus, & quādiu
 vexatus fuit Andreas, efferverit ira dicitur, & verbis in Iudicem sic atrocibus vsus fu-
 isse, vt exanimis ne mutiret quidem Iudex iniquus. Sed ea ira, & illae ingentes mina-
 simul cum verbis euauerunt. Christianis deinde iubet, vt Andream honorificē, sic
 uti decet virum fortem, sepeliant. Qui apposito capite corpori suo, ad Galatā depor-
 tarunt. Aderat autem vniuersis vtrarumque vrbium, Galatae atque Constantinopo-
 lis, populus, viri simul ac mulieres, pueri atque puellae, liberi & serui, nec Christiano-
 rum solum, verum etiam Mahumetistarum multi admiratione commoti, non pau-
 ciores quā decies decem millia: qui omnes, alij lachrymantes, alij laudes eius prae-
 dicantes, & alij constantiam ac robur animi, alij prudentiā atq; grauitatem, alij contem-
 ptum humanarū rerum: multi fidem in Iesum Christum, in crucē & passionem eius,
 & in immaculatam Virginem deuotionem narrantes. Tandem in Galatae partem ex-
 tremam versus Ortum mari contiguam deuenerunt, vbi est Ecclesia Virgini Mariae, si
 rectē memini, dicata: ibi depositus iacet.

His ita gestis, magna Rex exarsit cupiditate Trapezuntij viri illius, de quo supra di-
 ximus, liberandi: sed quia honestē id facere, nisi rogatus, posse non iudicabat, per qua-
 dam, vt dicebatur, mulieres effecit, vt vxor illius pro marito supplicaret suo. Sic mors

Cap. 9. O rem admirandam! Securi percussus abire vita. Tunc mortis eius ministri, vt Iudex iusserat, caput & truncū corpus trahere velo-
 citer ad mare conantur. Exclamant Christiani, qui lachrymis effusis circumstant, quorum
 magna erat multitudo, sepeliendum esse mortuum, non in mare projicien-
 dum. Illis resistentibus, Regiam aiunt maiestatem esse consulendā, sepelirine velit i-
 plum iam mortuum, an in mare projici? Hoc audito, ipse Iudex ad Regem procurrit,
 (nec enim licet Iudicibus, quando Regem consulendum esse audiunt, quicquam fa-
 cere vltius, nisi Regi prius referant.) Sed Christianorum quoque Primates, quā
 velociter poterant Regem adeūt: qui cum percepisset, quibus cruciatibus, & quādiu
 vexatus fuit Andreas, efferverit ira dicitur, & verbis in Iudicem sic atrocibus vsus fu-
 isse, vt exanimis ne mutiret quidem Iudex iniquus. Sed ea ira, & illae ingentes mina-
 simul cum verbis euauerunt. Christianis deinde iubet, vt Andream honorificē, sic
 uti decet virum fortem, sepeliant. Qui apposito capite corpori suo, ad Galatā depor-
 tarunt. Aderat autem vniuersis vtrarumque vrbium, Galatae atque Constantinopo-
 lis, populus, viri simul ac mulieres, pueri atque puellae, liberi & serui, nec Christiano-
 rum solum, verum etiam Mahumetistarum multi admiratione commoti, non pau-
 ciores quā decies decem millia: qui omnes, alij lachrymantes, alij laudes eius prae-
 dicantes, & alij constantiam ac robur animi, alij prudentiā atq; grauitatem, alij contem-
 ptum humanarū rerum: multi fidem in Iesum Christum, in crucē & passionem eius,
 & in immaculatam Virginem deuotionem narrantes. Tandem in Galatae partem ex-
 tremam versus Ortum mari contiguam deuenerunt, vbi est Ecclesia Virgini Mariae, si
 rectē memini, dicata: ibi depositus iacet.

Cap. 10. Rex Turcarum iubet eum honorificē sepeliri. His ita gestis, magna Rex exarsit cupiditate Trapezuntij viri illius, de quo supra di-
 ximus, liberandi: sed quia honestē id facere, nisi rogatus, posse non iudicabat, per qua-
 dam, vt dicebatur, mulieres effecit, vt vxor illius pro marito supplicaret suo. Sic mors

Cap. 11. His ita gestis, magna Rex exarsit cupiditate Trapezuntij viri illius, de quo supra di-
 ximus, liberandi: sed quia honestē id facere, nisi rogatus, posse non iudicabat, per qua-
 dam, vt dicebatur, mulieres effecit, vt vxor illius pro marito supplicaret suo. Sic mors

Effectus
martyrij e-
ius.Res admi-
ratione digna

Cap. 12

Author nū-
cupat v. otū
martyrii, &
liberatur à
periculis.

Andræ atque martyrium illum quidem palam, sed multos quoque alios à periculo liberavit, multos in fide orthodoxa confirmavit, eos, qui ante martyrium suum quavis ratione Mahumeto adhaeserunt, pudore confudit, mœstitia affecit, ac inani denique poenitentia & vexavit & vexat. His omnibus ego vehementer commotus, ardebam desiderio videndi corpus eius: sed niue, frigore glacieque detentus, hyemis marisque tempestate, illic fui vix mense Februarii. cum mihi orati gratiam Deus intercessione martyris concessit: vidiq; ipsum iacentem in sepulchro nimium profundo, sinu horrido, ea tamen integritate membrorum omnium, eo totius corporis colore, & dignitate formæ, tali vultus splendore & habitu, ut non animum expirasse, sed dormire mihi leuiter sub umbra videretur, ac qui iacebat loco ita humido, ut omnibus iam indumentis, quibus erat inuolutum corpus, putrefactis, nudum totum conspiceretur, præterquam quoddam genitales partes fragmento lini obtegebantur: exarsit cupiditate descendendi, tangendi, osculandi pedes, manus, faciem præcipui martyris, nec tantum loci humiditas, descendendique difficultas, quantum verba presbyteri custodis, & spes posse id aliàs commodius facere, derinuerunt. Consilium deinde iniit cum presbytero. N. furto inde Romam reliquias illas deferre sanctas, resque iam ordinabatur: sed nescio, quomodo ille, deterritus, sententiam fidemque mutauit suam.

Ego cum inde decimo octavo Martij die soluissem, statim primo die, imò in ipsa soluendi hora, non in paruum incidi periculum cum nimbis contra flantibus, inque saxa nauem depellentibus. Imploravi subito martyris auxilium, promisiq; si ad meos Romam incolumis deuenirem, martyrium eius summatim Latina lingua me conscripturnum. Euasi maris & latronum pericula, quodque miraculo est, senex ægrotusque hinc recessi, iunior sanusque ac multo robustior remeavi, nec maris fluctuatio, nec terrarum itinera nimium aspera, quæ à Brundisio Romam æstatis tempore perducunt, mihi obsuerunt. Huc verò delatus, martyris quidem nunquam fui oblitus, sed nocte ac die cum ipso fui, eius memoria fruebar, atque oculis aspicere putabam non solum dormiens, verum etiam vigilans iacentem ipsum in sepulchro. Promissionis autem meæ nunquam mihi venit in mentem, nisi post annos duos, dum Georgij martyris memoria celebratur. Nam cum ea die recolere Georgij dolores, quos ille pro Christo Domino nostro subiit, ilico pupugit animum promissionis memoria. Nec enim minora tolerauit Andreas, ne dicam multò etiam maiora, propter conditionem temporum, in quibus multo iuuantur exemplo, qui Christum amant: adeò in tenebris charitas intrusa marcescit. Itaque statim eo ipso die calamum accepi, & promissionis debitum iam solui. Tu verò præcipue martyr Christi precor intercedas ad Dominum nostrum Iesum; Christum pro Ecclesia vniuersali, ac amplificatione ipsius, pro summo Pontifice Paulo secundo, cuius tempora martyrio tuo decorasti, perpetuaque fecisti: & sicut in Græcia perfidiam deiecasti, sic insurgentes in Italia Platonicos intercessione tua reprime.

DE SANCTIS MARTYRIBVS CANTO, CANTIANO ET CANTIANILLA SERMO, QVI INTER

Ambrosianos est 75. Videtur autem potius esse Maximi Taurinen. episcopi.

Maij 17.

HODIE beatissimorum Canti, Cantiani & Cantianilla natalis est. Quam benè & iucundè tres martyres vno penè vocabulo nuncupantur? Nec mirum, si similes sunt nomine, qui sunt similes passione: si vna est illis apud homines appellatio, quibus apud Deum vna est vocatio. Vni ter enim vocati sunt à Domino, non interposito tempore aliter & aliter passi: sed omnes eodem ictu pariter martyrium pertulerunt. Quod quidem illis parentia quadam Christo affectione concessum est, ut congruerent meritis, qui vocabulis concordabant: & qui erant cõsanguinitate fratres, fieret etiam sanctitate germani: & quorum membra vnius corporis substantia vegetabat, eorū animas eiusdem fidei cõfessio coronaret. Refert

Refert autè de beatis supradictis historia, quòd tempore passionis, cū eos persecutor inquireret, ascēso vehiculo, iunctis mulabus, eos secedere voluisse: & cū non longè ab vrbis mœnibus iter agerent, vnū animal de subiunctis subito corruisse, atque ita illos à persecutoribus cõprehensos, tentos ad pœnā. Quod factū quàm gloriosum sit & à diuinitate dispositū, debemus aduertere. Semper enim Deus quos elegit, hos victores subiectione sublimi in aulā regni cœlestis inducit. Nā sicut Elias curru applicito quasi ascēdit ad cælum, ita & isti vehiculo admoto ad martyriū perueniunt: & quadriga sic ut illum euexit ad requiem, ita hos portauit ad gloriam. Et quamuis illa ignea quadriga fuerit, hæc tamen inferior non habenda est: quia illa vnum gestauit Propheta, hæc tres martyres sustentauit. Sed dicit aliquis: Gloriosius est gestari quadriga ignea quam terrena? Nec hoc planè defuit sanctis viris. Nā sicut Eliam ignea quadriga portabat: ita & martyres fides ignea iam ferebat. Ferebat, inquam, illos Christus, qui lumen est, qui ignis est, de quo scriptum est: Dominus noster ignis consumens est. Ergo cum beatos, de quibus loquimur, persecutor vrgeret, vehiculum conscenderunt. Deut. 1. Hebr. 12. Qua causa? ut fugerent? Absit: non ut fugerent, sed ut ad martyrium citius peruenirent: non ut latitarent, sed ut Christianos se cunctis transcuntibus manifestius approbarent. Cæterum occultius inter plures in ciuitate latere potuerant, tutius per diuersa singuli fugæ præsidium cõmendare. At verò vbi quis cõgregatione habitata, stratis vehiculis, apparatu disposito per aggerem publicum egreditur, illic non fuga dicenda est, sed profectus est. Sancti enim viri hoc facto velut in triumphali curru positi, contestabantur, dicentes: Ecce persecutor, ecce proficiscimur, ecce præcedimus: quid resides? quid moraris? Subsequere nostra vestigia. Nolumus enim videri inuiti ducti ad pœnam, qui præcedere nos profitemur ad gloriam.

S. PETRONILLAE HISTORIAM QVAERE SVpra XII.

Maij in Martyrio SS. Nerei & Achillei, &c.

FINIS MENSIS MAII.

Tt 3

IUNIVS.

I V N I V S

CERTAMEN SANCTORVM MARTYRV

PAMPHILI, VALENTIS, PAULI, SELEUCI, PORPHY.

rij, Theoduli, Iuliani & sociorum, ex Simeone Metaphrasste, quem illud ex Eusebio Cesariensi descripsisse satis apparet.

1. Tunij. Cap. 1.

Dei feruus.

Pamphili e. rudio & sapientia.

Cap. 2. Pamphili genus & functio.

Porphyrus

Valens Diaconus ecclesie Hierosolymitanæ.

Cap. 3.

EMPVS inuitat ad omnibus enarrandum magnum & gloriosum spectaculum Pamphili & sociorum, viro- rum admirabili, cum eo consummatorum, & qui ostenderit multiplicia certamina pietatis. Atque cum plurimi quidem in nobis cognita persecutione se fortiter gesserint, eorum, de quibus agimus, rarissimum certamen, quod nos cognouimus, cōscripsimus: quod in se simul omne genus atque & corporis & animi vitæq; diuersorum studiorum est complexum, varijsq; tormentorum generibus, & diuersis in perfecto martyrio fuit coronis exornatum. Licebat enim videre quosdam adolescentes & pueros, atque adeo planè infantes ex ijs, qui erant cum i-

plis alios autem pubescentes, (cum quibus erat etiam Porphyrius) corpore simul vigentes & prudentia: nempe mihi charissimum Iamnitum Paulum, Seleucumq; & Iulianum, qui ambo orti erant ex terra Cappadocum. Erant autem inter eos sacris quoque canis & profunda ornati senectute, Valens quidam, Diaconus ecclesie Hierosolymitanæ, & cui verum nomen obtigerat, Theodulus. Atque hæc quidem fuit in eis atatum varietas. Animis autem inter se differebant: nam alij quidem erant rudiores, vt potè pueri, & quibus erat ingenium adhuc tenerius ac simplicius: alij verò seueri & morum grauitate præditi. Erant autem inter eos quoque nonnulli disciplinarum sacrarum non ignari. Aderat verò omnibus congenita insignis & admirabilis animi fortitudo. Veluti autem quoddam in die resplendens luminare in astris fulgentibus, in medio eorum emicabat meus dominus. non est enim fas mihi, aliter appellare diuinum & planè beatissimum Pamphilum. Is enim & eruditionem, quæ habetur apud Græcos in admiratione, non modicè attigerat, & in diuinorum dogmatum & diuinitus inspiratarum scripturarum eruditione, si quid audaciùs, sed verum, dicendum est, ita erat exercitatus, vt nullus æquè ex ijs, qui erant suo tempore. Quod autem erat his longè maius & præstantius, habebat donum, nempe domi natam, vel potius ei à Deo datam intelligentiam & sapientiã. Et quod ad animum quidè attinet, omnes ita se habebant.

Vitæ autem conditionis & conuersationis erat inter eos plurima differentia: cum Pamphilus quidem duceret genus secundum carnem ex ijs, qui erant honesto loco nati, fuisset autem insignis in repub. gerendis in patria sua. Seleucus verò fuisset insigniter ornatus militiæ dignitatibus: alij autem nati essent ex mediocri & communi loco. Non erat autem eorum chorus nec extra seruilem quidem conditionem. Nam & ex Præsidis domo in eorum numerum relatus fuerat Porphyrius: qui specie quidem erat Pamphili famulus: is autem ipsum affectione habebat loco fratris, vel germani potius filij, vt qui nihil omitteret, quò minus in omnibus imitaretur dominum. Quid aliud? Si quis dixerit in summa, eos ecclesiastici cœtus typum esse complexos, is non procul abfuerit à veritate: cum inter eos presbyterio quidem dignatus esset Pamphilus, Valens verò diaconatu, & alij sortiti essent locum eorum, qui è multitudine cōsueuerunt legere, & confessionibus per fortissimam flagrorum tolerantiam diu ante in martyrio præclarissimè se gessisset Seleucus, & militaris dignitatis amissionem fortiter accepisset: & reliqui deinde per catechumenos & fideles, reliquam implerent similitudinè innumerabilis Ecclesie, vt in parua imagine. Sic ad speciem admirabilem tam multorum & talium martyrum electionem: qui etsi non essent multi numero, nullus tamen aberat ex ijs ordinibus, qui inueniuntur inter homines.

Quomodo autem Lyra, quæ multas habet chordas, & ex chordis constat dissimilibus, acutis & grauibus, remissisq; & intensis & medijs, arte musica concinnè adaptatis omnibus: eodem modo etiam in his, adolescentes simul & senes, serui simul & liberi, eruditi

eruditi & rudes, obscuro generis homines, vt multis videbatur, & gloria insignes: fideles simul cum catechumenis, & Diaconi simul cum presbyteris. Qui omnes tanquam à sapientissimo musico, nempe Dei verbo vnigenito, variè pulsati, & quæ erat in ipsis potentia, vnusquisq; per tormentorum tolerantiam, hoc est, confessionem ostendentes virtutem, & clarissimi numerososq; & cōcinnos sonos edentes in iudicijs, vno & eodem fine in primis piam & longè sapientissimam, per martyrij consummationem, Deo vniuersorum impleuerunt melodiam.

Operæ precium autem est admirari viro- rum quòque numerum, qui significat pro- pheticam quandam & Apostolicam gratiam. Contigit enim omnes esse duodecim, quo numero Patriarchas & Prophetas & Apostolos fuisse accepim⁹. Non est autè præmittenda vniuscuiusq; singulatim laboriosa fortitudo, laterum lacerationes, & cū pilis caprinis laceratū corporis partium attritiones, & flagella immedicabilia, multipliciaq; & varia tormenta, grauesq; & toleratu difficiles cruciatus, quos, iubente Iudice, manibus & pedibus infligentes satellites, vi cogebant Martyres aliquid facere eorum, quæ erant prohibita. Quid opus est dicere memoriæ perpetuò mandandas voces viro- rum diuinorum, quibus, labores nihil curantes, læto & alacri vultu respondebāt Iudicis interrogationibus, in ipsis tormentis ridentes viriliter, & bonis moribus Iudificantes eius percontationes? Cum enim rogasset, vndenam essent? mittentes dicere, quam in terris habebant ciuitatem, ostendebant eam, quæ verè est eorum patria, dicētes, se esse ex Hierusalem. Indicabant verò eadem sententia Dei quoque cælestem, ad quam tendebant, ciuitatem: & alia, quæ sunt eiusmodi, ignota quidem & quæ non possunt perspicui ab ijs, qui sacras literas non gustarunt, eis autem solis & qui à fide diuina sunt incitati, aperta, adducebant. Propter quæ Iudex indignatus & valdè animo cruciatus, & planè quid ageret, dubius, varia, ne vinceretur, in eos machinabatur. Deinde cū à spe cecidisset, concessit vnique auferre præmia victoriæ. Erat autem varius mod⁹ eorum mortis, cum duo quidem, qui erant inter eos catechumeni, consummati sint baptismo ignis: alius verò fuerit traditus figuræ salutaris passionis: qui autem erat mihi charus, fuerit diuersis brauijs redimitus.

Atque hæc quidè dixerit quispiam, horum magis vniuersam faciens mentionem. Singulatim autem vnumquenque persequens, meritò beatum pronūciarit eum, qui in choro primum locum obtinet. Is autem erat Pamphilus, vir reuerà pius, & omnium, vt semel dicam, amicus & familiaris, re ipsa nomen sibi impositum verum esse ostendens, Cæsarensium ecclesie ornamentum. Nam presbyterorum quoque cathedram cum esset presbyter, honestabat, vt qui simul ornaret ministerium, & ex eo ornaretur. Quinetiam alijs quoque erat diuinus, & diuinæ particeps inspirationis: quoniã tota sua vita fuit maximè insignis virtute, multum quidem iubens valere delicias & copiam diuitiarum, cum se totum dedicasset Dei verbo, renuncians quidem ijs, quæ ad ipsum redibant à maioribus, nudis, mancis & pauperibus omnia distribuit: ipse autem degit in vita, quæ nihil possidebat, per valentissimam exercitationem, diuinam persequens philosophiam. Atque ortus quidem erat ex Beryrensiu ciuitate, vbi in prima ætate educatus fuerat in ijs, qui illic erant, ludis literarijs. Postquam autem eius prouidentia ad virilem peruenisset ætatem, transijt ab his ad sacrarum literarum sciētiam. Assumpsit verò mores diuinæ & propheticæ vitæ, & ipse se verum Dei martyrem exhibuit etiam ante vltimum vitæ finem. Sed talis quidem erat Pamphilus.

Secundus autem post ipsum, accessit Valens ad certamen, qui senili, & quæ decet Sa- cerdotem, erat ornatus, canitic, ipsiq; aspectu venerandus & sacrosanctus senex: quin etiam diuinarum scripturarum sciens, vt si quis alius, eas quidem certè ita erat cōplexus memoria, vt à lectione nihil discreparent, quæ memoria mandata ab eo conseruabantur sacrosanctorum discipulorum promissiones. Erat autem Diaconus, et si esset huiusmodi, ecclesie Elicensium.

Tertius in eorum numerum relatus erat Paulus, qui vir acerrimus & spiritu feruus, agnoscebatur ex ciuitate Iamnitarum: qui etiam in martyrio per cauterij tolerantiam susceperat certamen confessionis. His in carcere duobus annis contritis, martyrij oc- casio fuit. Aegyptiorum aduentus, qui etiam cum eis fuere consummati. Is autem cum vel sic valdè afflicti, in metallis vsque ad loca peruenissent, domum reuertebatur. Qui cum in ingressu portæ Cæsarensium interrogati essent à custodibus, quinam essent & vnde venirent, & nihil veri celassent: dixissent autem, se esse Christianos: perinde ac malefici in ipso furro depræhensi, vincti sunt & compræhensi: erant verò quinque numero. Ad Præsidem autem adducti, & coram eo liberè locuti, in vincula quidem sta-

Cap. 4. Martyres hi omnes duo decim.

Constantia eorum in tormentis.

Cap. 5. Pamphili e. comion.

Patria eius.

Cap. 6. Valens mar- tyr.

Id est, no- uerat eas ex- pedire cita- re memori- ter.

Cap. 7. Paulus Iam- nites.

Martyres oc- quinque Aegyptij.

tim conijciuntur: die autem sequenti, qui erat sextusdecimus mensis Peritij, more vero Romano quartusdecimus Calend. Martij, hospites cum Pamphilo & socijs adducunt ad Firmilianū. Ille autem Aegyptiorum solum periculum fecit ante tormenta, omni ratione eos exercens. Atque eorum quidem principem cum adduxisset in medium, rogauit quisnam esset, & vnde? Qui cum pro proprio nomine quoddam prophetici audisset, (hoc autem fiebat ante alia, vt qui pro patrijs eis impositis idolicis nominibus sibi prophetica nomina imposuissent, vt qui Eliam & Hieremiam, Esaiam, Samuelem, & Danielem ipsi seipfos nominarent, & qui est in occulto Iudaeum & germanū Istaem, non solum factis, sed etiam vocibus propriè enunciatis iudicarent.)

Cap. 8.
Nota respō-
sum marty-
ris.
Galat. 4.
Heb. 12.

Cum tale ergo nomen Iudex audisset à martyre, vim autem nominis non attendisset, secundo rogauit, quanam esset eius patria? Ille verò caelestem Hierusalem dixit, se suam patriam, illam intelligens, de qua dictum est à Paulo: Quae sursum est Ierusalem, est libera, quae est mater nostra. Et: Accessistis ad montem Sion, & ciuitatem Dei uiuentis, Hierusalem caelestem. Et hic quidem hanc cogitabat: ille autem humi suam abijciens cogitationem, quoniam haec esset, & vbi terrarum sita esset? accuratè perscrutabatur, atque adeo ei etiam inferebat tormenta, vt verum fateretur. Hic verò dum torqueretur, se verum dixisse affirmabat. Deinde eo haec rursus & saepe sciscitante, quoniam esset, & vbi sita esset dicta ciuitas Hierusalem? solum dicebat eam esse patriam Christianorum: nullos enim alios praeter eos esse eius participes. Sitam autem esse ad Orientem, & ad ipsam lucem & solem. Atque hic quidem rursus per haec mente sua philosophabatur, nihil sentiens eos, qui circum circa ipsum tormentis afficiebant. Tanquam autem carnis expers & incorporeus, nihil videbatur pati molestum. Iudex verò animi dubius, odio cruciabatur, & existimans Christianos hanc sibi ciuitatem, quae esset infesta Romanis, constituisse, valde urgebat tormentis, & curiose scrutabatur eam, quae dicta fuerat, ciuitatem, & quae est in Oriente, inquirebat regionem. Cum autem adolescentem diu caesum flagellis, videret non posse dimoueri ab ijs, quae prius dixerat, statuit in eum ferre sententiam capitis. Et in eum quidem res hoc modo processit: reliquos autem Aegyptios cum simili palaestra exercuisset, similem quoque, in eos fert sententiam. Deinde cum ab his transisset ad Pamphilum, accepit quod iam prius essent plurima experti tormentis. Absurdum autem esse arbitratus, eosdem iisdem rursus afficere tormentis, & frustra laborare, hoc solum est percontatus, an nunc saltem obedirent? Cum verò ab vnoquoque eorum audisset vltimam vocem martyrij, in eos similiter fert sententiam capitis.

Adolescentis fortitudo.

Pamphili caedes, &c.

Cap. 9.

Porphyrius adolescentis insignis.

Immani-
mè torque-
tur.

Cap. 10.
Praeclarissi-
mū virtutis
exemplum.

Nondum autem dictum vniuersum absoluerat, & alicunde exclamat quidam adolescentens ex familia Pamphili: & ex media turba accedens in medium eorum, qui circumsidebant, iudicium, alta voce corpora eorum petijt sepulturae. Is autem erat beatus Porphyrius Pamphili germanum pecus, nondum totos octodecim annos natus, rectè sciendi scientiae peritus, modestia verò morum has laudes celans, vt qui à tali viro fuisset institutus. Is postquam aduersus dominum latam cognouit sententiam, exclamauit ex media multitudine: Corpora, rogo, vt humi mandentur. Ille autem nō homo, sed fera, & quavis fera agrestior, neque honestam & rationi consentaneam admittens peritionem, neque iuuenili aetate dans veniam, cum hoc solum intellexisset, eum fati, se esse Christianum, iubet tortoribus, vt totis viribus in eum vterentur. Cum verò eo iubente sacrificare recusasset vir admirandus, non vtique tanquam carnes hominis, sed tanquam lapides & ligna, aut aliquid aliud inanimum, vsque ad ipsa ossa & im-

viscera inbet eum torquere & corpus eius cadere. Cum autem hoc diu fieret, agnouit, se hoc frustra aggredi, cum propemodum mutum & inanimum effectum esset corpus generoso Martyri. Perseuerans verò Iudex in saenitia & inhumanitate, iubet latera tormentis exagitata, pilorum textis amplius atteri. Deinde cum sic eum cepisset fatietas, & furore esset exatiatus, pronunciat sententiam vt tradatur lento & molli igni. Atque hic quidem, cum ante Pamphili consummationem postremus accessisset ad certamen, prior & corpore excessit ad Dominum.

Licebat autem videre Porphyrium non secus affectum, quàm victorem in factis certaminibus, qui in omnibus pugnis euaserat superior, corpore puluerulentum, vultu laetum, audenter & exultando ad mortem progredientem, re vera plenum diuino spiritu. Philosophico autem habitu, suo indumento amictus instar superhumeralis, sursum adspiciens, & omnia humana despiciens, sicut vitam mortalem, quieto animo accedit ad rogam, cum iam flamma ei appropinquaret, & tanquam nihil ei adesset molestū, sana mente & nulla affecta perturbatione, de rebus suis mandauit suis necessarijs, adhuc

adhuc vultum & vniuersum corpus laetum conseruans & immutatum. Postquam autem notos suos satis allocutus, eos valere iussit, iam deceterò contendebat ad Dominum. Cum verò rogas satis longo spatio disiunctus, circa eum esset accensus, hinc & inde in eum flammam atripiebat, ipse seipsum incitans ad iter propositum. Hoc autem faciebat, nihil aliud quàm Iesum inuocans. Tale est certamen Porphyrij. Cum eius autem consummationis Pamphilo nuncijs fuisset Seleucus, dignus habetur, cui fors eadem cum eis obtingeret.

Cum primum itaque renunciaisset Pamphilo exitum Porphyrij, & vno osculo salutasset Martyres, comprehendunt eum milites, & ducunt ad Praesidem. Ille autem perinde ac virgens, vt ipse abiret simul cum prioribus, iubet eum affici supplicio capitis. Iserat ex regione Cappadocum, cum autem militiae se preclarè gessisset, ad nō paruos gradus dignitatum peruenerat in Romano exercitu. Quinetiam statura, viribusque, & magnitudine corporis, reliquos omnes longè superabat: ipso quoque, ad spectum erat omnibus suspiciendus, & tota forma corporis planè admirabilis, tam propter magnitudinem quàm propter pulchritudinem. Atque in principio quidem persecutionis, per flagellorum persequionem clarus extitit in certaminibus confessionis. Postquam autem fuit liberatus à militia, seipsum constituens amulatorem eorum, qui se exercent in pietate, efficitur Christi germanus miles, orphanorum desertorum, & viduarum, quae carebant praesidio, eorumque qui paupertate opprimebantur & imbecillitate, tanquam episcopus quispiam & procurator, curam gerens, & instar diligentis & solliciti patris, omnium, qui abiecti erant, labores recreans & afflictiones. Quamobrem meritò Deo his magis latante, quàm quae per fumum & sanguinem fiunt, sacrificijs, dignus fuit habitus consummatione, quae fit per martyrium. Hic decimus athleta cum ijs, qui dicti sunt, consummatus fuit vno & eodè die: in quo, vt est consentaneū, maxima Pamphili martyrio porta caelorum aperta, facilis & expeditus ei fuit aditus regni caelorum.

Seleuci institit vestigijs Theodulus quidam, venerandus & pius senex, qui primum honoris locum obtinuerat inter seruos Praesidis, & morum & aetatis gratia, & quòd trium filiorum esset pater: & maximè propter benevolentiam, quam cōseruabat in suos. Is autè, cum similiter fecisset atque Seleucus, & quendam ex martyribus salutasset osculo, adducitur ad Dominum. Quem cum magis ad iram iritasset quàm alij, salutaris passionis cruci traditus subijt martyrium.

Cum post hos vnus adhuc restaret, qui inter eos, qui dicti sunt, numerum impleret duodecimum, eum impleturus aderat Iulianus. Is cum caipsa hora redisset ex peregrinatione, ne ingressus quidè ciuitatem, ita vt erat ex itinere, hoc audito profectus ad videndos martyres, postquam adspexit sanctorum corpora humi iacentia, gaudio repletus, vnū quenque amplectitur, omnes salutans osculo. Eo autem hoc adhuc agente, eum comprehendunt lictores, & adducunt ad praesidem. Impius verò suo instituto faciens consentanea, eum quoque tradit lento igni. Sic itaque Iulianus letans & exultans, & magna voce Deo, qui tantis bonis eum erat dignatus, agens gratias, assumptus fuit in choros martyrum. Erat autem is quoque genere quidem Cappadox, moribus plenus quidem pietate, plenus & fide, vir mitis & mansuetus, & alioqui vir bonus, & spirans bonum odorem sancti spiritus. Tanta turba comitatus, dignata fuit consummatione martyrij cum beatissimo Pamphilo.

Et quatuor quidem dies & totidem noctes, iussu Firmiliani, sanctissima martyrum corpora exposita fuerunt bestijs carniuoris. Cum autem Dei prouidentia nihil ad eos accessisset, non fera, non auis, non canis, non aliquid aliud, sed salua permansissent & integra, iustum & conuenientem honorem consecuta, consuetæ mandata sunt

sepulturae, reposita in pulchris templorum aedibus, & sacris tradita oratorijs ad perpetuam memoriam, vt honorarentur à populo, ad gloriam Christi veri Dei nostri. Cui gloria & potentia simul cum patre & sancto spiritu nunc & semper, & in secula seculorum, Amen,

Cap. 11.
Seleucus cō-
prehenditur.

Eius encomion.

Cap. 12.
Theodulus senex eximius.
* tertiae progeniei.
Crucifigitur.

Cap. 13.
Iuliani praestans virtus.

Cōburitur.

Cap. 14.

Corpora sanctorum honoranda.

D E

DE IISDEM MARTYRIBVS, EX EVSEBII PAMPHILI ECCLESIASTICAE HISTORIAE LIB. VIII. capite xxxj. interprete Iohanne Christophorono: quae eandem quidem habent historiam, sed magis luculentam, & aliquot locis copiosorem.

1. Iunij.

Pamphili virtutes & eucumion.

Evsebio, tribus libris complexus est Pamphili vitam.

Valens Diaconus.

Paulus.

V. Aegyptij martyres Prophetica sibi nomina imponunt.

Galat. 4. Hebr. 12.

EMPVS iam eò me vocat, vt illustre quasi theatrum martyrum, qui cum Pamphilo, cuius nomen mihi semper optatissimū fuit, morte oppetiuerunt, in hoc sermone ante oculos cuiusq; ad intuendum proponam. Duodecim quidem erant, & non modò quodā prophético dono, aut potius Apostolico, sed Apostolorum etiam numero dignati: quorum coryphaeus, & princeps solus Pamphilus presbyterij dignitate Caesarea ornatus, extitit: vir toto vitæ cursu omnium virtutum genere eximius, abiectione & contemptu seculi insignis, facultatum in pauperes largitione magnificus, spei, quæ in caducis mundi rebus deseri solet, despicientia mirus, ratione viuendi & consuetudine vero Philosopho digni singularis: quinetiam ardenti diuini eloquij & sacrarum literarum studio præter ceteros nostræ memoriæ homines egregius, attentissima & propè inexhausta in eas res industria & assiduitate, quas apud animum proposuerat, præstabilis, & in cognatis omnibusque propinquis iuuandis perliberalis. Cetera virtutis eius officia & rectè facta, quoniam longiore explicatione egerunt, in separato & proprio volumine, de eius vita per scripto, inq; tres libros dispersito, iam pridem pluribus verbis tradidimus. Eos ergo, qui acri illius vitæ, & virtutum in ea elucetium, plenius cognoscendarum cupiditate incēduntur, eò amandamus: nos autem illis solum in præsentia inuisemus, quæ ad martyres cum eo ad supplicium adductos pertinet.

Secundus post Pamphilum in certamen descendit veneranda canitie honoratus Valens, Aeliæ ciuitatis Diaconus, ipso aspectu senex grauissimus, diuinarum scripturarum, si quisquam alijs, in primis peritus. Nam tantam illarum memoriam in pectus eius incluserat, vt si quando aliquem locum citare vellet, perinde expedire illud poterat absque scripto efficere, atque ex scripto legere. Tertius Paulus, pietate maxime inflammatus, & spiritu non minus feruidus, ex ciuitate Iamnitatum, in qua fama percelebris fuit, prognatus: qui ante martyrium, cauteriorum exustiones perpeffus, egregium certamen pro fidei confessione confecit. His in carcere toto biennij spatio commorantibus, fit martyrij dilatio. Interea fratrum Aegyptiorum, qui cum illis vna martyrium subierunt, accessio facta est. Isti Aegyptij simulatq; confessores illos, qui erant ex Cilicia, ad metalla vsq; quæ ibi erant, produxerunt, domū redierunt. Qui similitèr apud ipsos portarum Caesareæ introitus à custodibus, Barbari autem isti erant & moribus agrestes, quinam essent, & vnde venissent, interrogati: cum veritatem occultare non possent, tanquam malefici in ipso facinore manifesto præhensi, tenebatur. Quinque erant numero, qui quidem ad tyrannum deducti, & coram illo liberè fidem confessi, statim in carcerem contruduntur.

Postridiè, hoc erat decimo sexto die mensis Peritij, id est, secundum Romanos, ad decimum quartum Calen, Martij, hi pariter cum Pamphilo & reliquis eius socijs, quos supra posuimus, ex mandato ad iudicem producantur. Iste primùm inexpugnabilis Aegyptiorum constantiæ & firmitatis animi diuersis cuiusque modi tormentorum formis, nonis peregrinarum & variarum machinarum inuentis periculum facit. Et simulacilli, qui inter eos omnes principatum tenuit, his certaminibus exercuerat, quifnam esset primùm sciscitatus est. Deinde vbi pro proprio nomine, prophetæ cuiusdam nomen ab eo acceperat (Hoc enim ab illis factitatum erat, quod pro nominibus idolorum, quæ erant fortè à parentibus ipsis imposta, noua nomina, facta mutatione, ipsi sibi ascitissimè: Eliæ enim, Hieremias, Esaia, Samuelis & Danielis nomine se ipsos nuncupasse, & germanum ac verum Dei Israel, qui Iudæis erat in occulto, non solum rebus ipsis, sed nominibus propriè & significanter explicatis, commonstrasse audire potuissent) vbi, inquam, tale nomen à martyre acceperat Firmilianus, non in verbis vim & significationem animum omnino intendens, secundo loco eum interrogauit, quæ illius patria esset? Ille nomen priori aptè respondens effert, Hierusalem suam patriam esse ait: eam certè intelligens, de qua apud Paulum dicitur: Quæ sursum est Hierusalem, liberata est, quæ est mater omnium nostrum. Item alio loco: Accessistis ad montem Sion, & ci.

& ciuitatem Dei viuentis, caelestem Hierusalem. Is quidem planè hanc intellexit: Sed Firmilianus cogitatione sua humi abiecta, quæ tandem ciuitas illa esset, & vbi terrarum sita: accuratè & curiosè disquirat. Vnde cruciatu illum affligit, vt verum fateretur. Hic manibus à tergo vincis, obtortisq; & pedibus machinamentis peregrinis inuisitatisque diuulsis excruciat, verum se dixisse constanter asseuerat.

Deinceps iudice rursus sæpè quærente, quifnam esset, & quo loco ciuitas illa, quam dicebat, locaretur: eam affirmat piorum solum patriam esse, neq; alios præter hos solos fore illius participes: illamq; ad Orientem, vbi Sol primo manè suos radios fundere incipit, positā. Atq; in istis denuò proferendis seorsum apud animum suum ita diuinitus philosophatus est, vt eorū, qui illum vndiq; tormentis diuexabant, nullā prorfus rationē duceret: sed tanq; carnis corporisq; expers, ne minimū quidē videretur doloris sensum percepsisse. Iudex animo hæsitās, intra se tumultuari cœpit, putabatq; Christianos eam ciuitatem, de qua martyr locutus fuisset, infestam omnino & inimicam Romanis effecturos. Multū igitur de ea re seculari, & vbinam tandem illa regio, quæ in Orientem ferebatur, existeret: admodum conquirere. Postquā autem adolefcentulū vrbibus sapientis dilaniatum, & tormentis cuiusq; generis discrutiatum, firma & immutabili mētis constantia illis, quæ antè dixerat, ad hærescere animaduertit, ad extremum mortis sententiam, vt securi percuteretur, contra eum protulit. Tādē igitur is velut vitæ suæ peregit fabulam. Ceteri eius socij paribus certaminibus à iudice exagitati, pariter mortis genere è vita cesserunt.

Postea demū Firmilianus, quanquā propè defatigatus erat, & frustra viros illos supplicio affici cernebat, sua tamen cupiditate eorum morte exaturata, ad Pamphilū & eius socios se contulit: & cum satis expertus erat, quā inflexibilem in fide tenēda constantiam etiam iam antea in tormentis ostendissent, iterum interrogat: vtrum deinceps modo illi morē gereret? Atq; cum à singulis eorum definitū & postremum responsum de fidei confessione, quæ est martyrij propria, excepiisset, similem cum prioribus poenam & supplicium illis irrogat. Quibus ad exitum perductis, adolefcentulus quidā ex famulis Pamphili, qui ita erat excultus instructusq; vt dignus ingenua talis & tantum vrbis educatione & disciplina meritò videretur, simulatq; iudicis sententiam cōtra dominum suum pronuntiatam intellexit, & media hominum, multitudine exclamat, & vniuersaliorumq; sociorū corpora, cum è vita decederet, terra mandarētur, postulat.

Iudex verò non hominis, sed belluæ aut si quid sit bellua immanius, naturam secutus, ne adulescentulo quidem ætatis causa quicquam veniæ tribuit: sed vt primū eū rogaret, essetne Christianus? ipseque se esse responderat, iracundiæ astu intumescens, quasi te lo sciens, torroribus in mandatis dedit, vt omnes suas vires & impetus contra eū exerceret. Postquam verò, cum immolare ei iustum esset, recusantē videbat, non vt hominē carne circumdatū, sed vt statuā ex lapidibus, aut ligno, aut alia re quapiam confectā ad ossa vsq; & intimos viscerū recessus, acriter & absq; vlla remissione deradi diceratq; præcepit. Quo supplicij genere diu sustentato, iudex cum illum nec vocē emittere, nec sensum doloris vllum præ se ferre vidit, idq; cum parū abesset, quin illius corpus esset omnino inanimatū, & tormētis penè contritū exhaustumq; se frustra illū torquere perspexit, tamē animo duro, ferro & omnis humanitatis experte præstans, cō-

stitutim igni pedetentim exardescere & remisso comburi decernit. Hic igitur adolefcentulus postremus, ante Pamphili mortē, qui erat dominus eius secundum carnē, in certamen ingressus, ante illū è corporis vinculis solutus fuit, propterea quod quædam in alijs trucidandis occupati, tardare videbantur. Licuerat ergo Porphyriū videre (Hoc namq; adolefcentulo nomen erat) iam in omni genere certaminum exercitatum, incredibili studio et ardore, more hominis pro augusta et sacra victoria decertantis, incesum, corpore puluere quidem consperso sordidatum, sed decoro oris habitu eximium, erecta & generosa animi elatione post tantos cruciatus ad mortem gradientem, diuino spiritu reuera completum, habitu philosophico, quo vti solebat, hoc est, indumento ad modum pallij humeros solum obtegentis vestitum, familiaribus suis, quid illos eius causa facere vellet, modesto & tranquillo animo precipientem, nutuq; significatē, & cum iam ad palium esset alligatus vultū splendidum & hilarem seruante: quin etiam cum rogus longo intervallo ab illo tanquā in ambitū orbemq; exardesceret, hinc illincq; flammam ore ad se arripientē, & post hæc verba, quæ iam flammarum incendio primū corpus attingente clara voce profundeabat, nempe Iesum filium Dei eius adiutorem fore, constantissimè cum silentio omnes cruciatus ad extremum vsq; spiritum tolerantem. Tale Porphyrij in martyrio certamen fuisse constat.

Mere degit in cælis martyr, tormentata contemnent.

V. Aegyptij pro Christo trucidatur.

Porphyrij adolefcentis eximia virtus.

Crudelissimi excarni ficatur.

Lento igni cruciatur.

Constantissimè pferat omnia & decedit.

Cuius

Seleucus e-
gregius mar-
tyr.

Admiranda
Juliani ala-
critas.

Cruci affi-
gitur.

Admiranda
Juliani ala-
critas.

Corpora
Martyrum
non attin-
guntur à be-
stijs & au-
bus.

Cuius vitæ exitum Seleucus confessor quidam ex militum numero, Pamphilum nuntiauit: qui, ut par erat, eiusmodi nuntij ministro, quam primum fuit eadem sorte cum illis martyribus dignatus. Nam mox ut mortem nuntiauerat Porphyrij, & vnum ex martyribus osculo sancto salutauerat, eum milites quidam comprehendentes, ad presidem deducunt. Iste tanquam eius professionem maturans, quò Porphyrio comes itineris ad caelum suscepti adiugeretur, ex templo capitis supplicio multari iubet. Hic in Cappadocia natus, præ delecto iuuenum globo, qui in exercitu Romano militabat, præque illis, qui erant apud Romanos in amplis dignitatum gradibus locati, non est. guum honorem adeptus est. Aetate enim florente, robore, proceritate, firmitateque corporis plurimum omnibus militibus antecelluit: adeò ut aspectus eius celebris, & omnium sermone predicatus existeret, tota corporis forma ac specie tum ob magnitudinem, tum ob pulchritudinem & aptam membrorum compositionem admirabilis. Qui in ipso persecutionis initio, plagarum perpeffione in certaminibus profici confessione susceptis admodum enituit: & ubi militiæ munere, quo fugebatur, spoliatus fuit, eorum qui ascetæ, id est, pietatis cultores vel monachi, qui dies noctes, que diuinis meditationibus se exercent, æmulum se & imitatore effecit: orphanis desertis, viduis omni ope destitutis, hominibus inopia & corporis infirmitate afflictis, instar patris alicuius indulgentis & curatoris, benignè prospexit & opitulatus est. Vnde merito quidem, cum Deus ab eiusmodi pietatis officijs plus capiat oblectationis, quam à victimis fumo redundantibus, & sanguine aspersis, ad insigne & eximium martyrij decus per eius gratiam accersitus fuit. Hic decimus antequam leta inter eos, quos supra ostendimus, vno eodemque die mortem oppetijt: quocertè, ut apparet, maxima quasi caeli porta Pamphili martyrio decora illa quidem & congruens patefacta, tum illi, tum alijs qui cum eo erant, in regnum caelorum aditum, adit perfacilem.

Theodulus item grauis quidem & religiosus senex, vntis ex præfecti Firmilianifamilia, & ab eo plus quam cæteri omnes domestici honoratus, partim prouectæ ætatis causa (Proauus enim erat, id est, tertiæ progeniei pater) partim propter benevolentiam & fidelem animum, quem erga ipsum semper seruauerat, iisdem vestigijs cum Seleuco insistentis, & facinus illius facinori haudquaquam dissimile admittens, ad Firmilianum dominum suum deductus fuit: cuius maiorem bilem quam superiores commoues, tandem crucis afflictationi additus, idemque martyrij genus, quod Seruator olim, lubes perpeffus est.

Deinceps quoniam vnus adhuc restabat, qui inter martyres commemoratos loci duodecimum explet, idcirco Iulianus, cum expleturus accessit. Qui peregrinam eò aduentans, & locum adhuc minimè ingressus, simulac inter vias de eorum morte intelllexerat, ex templo ad insigne martyrum spectaculum rectà se contulit: atque ut humi posita sanctorum vidit corpora, solido expletus gaudio, sigillatim ea complexus salutauit. Quod dum faciebat, lictores & cædis ministri cum præhensum ad Firmilianum ducunt. Qui ea, quæ sibi erant, suarumque crudeli naturæ consentanea, executus, lento & remisso igni cum cremandum tradit. Iulianus ergo præ lætitia exultare, valdeque gestire, atque clara voce gratias agens domino, qui eum talibus præmijs, tamque insigni splendore afficere dignatus fuerat, præclara martyrum corona donatur. Erat hic quidem Cappadocum genere secundum carnem oriundus, moribus & vita sanctissimus, fidelissimus & maximè ingenuus: & cum in alijs rebus spectatus, tum diuino ipsius sancti spiritus afflatu imbutus.

Talis erat cæterua eorum, qui per Dei gratiam in martyrij societatem cum beato Pamphilo asciti fuerunt. Sacra autem sancta reuera illorum corpora ex impij præsidis mandato quatuor diebus, totidemque noctibus, ut à bestijs auibusque carniuoris deuorarentur, sub dio seruabantur. Verum ubi tanquam miraculo quodam nulla neque bestia, neque volucris, neque canis ad ea accedebat, rursus per diuinæ prouidentie dispensationem integra illæsaque inde ablata fuerunt: & exequiarum iustis porita, sepulture, ut moris est, honorifice commendantur.

Porro dum sanctorum istos vsurpata, in omnium ore & sermone versabatur, Adrianus & Eubulus ex regione, quæ Manganæa dicitur, ad reliquos confessores Cæsaream versus accedentes, ad portas vrbs causam sui itineris eò suscipi rogantur. Deinde rei veritatem ingenuè confessi, deducuntur ad Firmilianum. Iste nulla dilatione aut mora interposita, post multa tormenta, quæ in eorum latera impigerat bestijs dilaniandos condēnat. Biduo autē interiecto, Adrianus quinto die mensis Dyftri

Dyftri, hoc est ad tertium Nonas Martij, die festo quo natalicia Fortunæ Cæsareensis, (hic enim putabatur) celebrari solent, leoni primum ad discerpendum proiectus fuit: deinde gladio iugulatus, obiit mortem. Eubulus autem per eundem die ad meridiem ipsis Nonis Martij, qui est septimus dies Dyftri, cum iudex illum admodum rogaret, ut homo immolaret idolis, quò libertate eorum legibus decreta potiretur, gloriosam mortem pro pietate susceptam huic vitæ breui & caduca præposuit: & post bestiarum lanis gladio, ut socius ante illum, trucidatus fuit: omniaque martyrum certamina Cæsareæ confecta suo sanguine postremus obsignauit.

Cæterum operæ precium est hoc loco commemorare, quo pacto tandem, non idcirco longo tempore post, cælestis & diuina prouidentia eos impios magistratus cum ipsis tyrannis vltia sit. Nam Firmilianus, qui tam petulanter & contumeliosè in Christi martyres debacchatus fuisset, cum alijs eiusdem scelestis participibus extrema supplicia subitus gladio finem viuendi fecit.

Item ex eiusdem libri octauo capite xxvij.

Inter quos (martyres) erat Pamphilus, omnium necessariorum meorum mihi maxime desideratus, vir ex omnibus martyribus nostri temporis, propter cuiusque generis virtutem facile præstantissimus. Huius in dicendi facultate & Philosophorum disciplinæ Vrbanus primum periculum fecit: deinde impulit ad sacrificandum. Quem ut penitus tenuentem, & minas pro nihilo putantem vidit, ad extremum bile & furore commotus, asperioribus tormentis illum cruciari mandat. Quare immanissimus ille & maximè crudelis Præses, continua acutarum nouacularum incisione, martyris latera acerbe pungente, iam ferè satiatum, & tandem pudore suffusus, in carcerem, ubi reliqui confessores erant, concludi iussit. Verum qualem mercedem Vrbanus ob tantam sanctorum & crudelitatem, qua tantopere in sanctos Dei & Christi martyres insultauit, ex iusta Dei vltione & vindicta post mortem habiturus esset, ex supplicijs illi in hac vita inflicis, quæ erant tanquam futurorum proœmia, facile licebat animaduertere. Nam non longo tempore post facinora, quæ in Pamphilum nefariè conscierat, diuina vltio, dum adhuc præfecturam gerebat, eum exinopinatò adorta est ad hunc modum. Qui iam dudum in sublimi & excelso sedens folio iudicia dabat, qui satel litio militari stipatus, qui vniuersæ Palæstinorum gentis præfectus, qui conuictor tyranni, tanquam ei intimus, qui eiusdem mentis cum illo particeps erat, vindicta Dei vna notæ non solum fuit tantis dignitatis ornamentis orbatus, ignominia & dedecori coram illorum oculis, qui eum ut principem admirati fuissent, expositus, timidus & ignauus factus, adeò ut voces muliebres turpiter funderet, & abiecto animo vniuersæ genti, cui præfuerat, supplicaret: verum etiam Maximino, de cuius gratia antea insolens & superbis arroganter se extulerat, (quippe cum egregiè præter cæteros ob facinora in nos crudeliter edita amplexabatur) duro & crudeli iudice vsus est, adeò ut post turpem ignominiam, quam pro scelere, quorum erat conuictus, subibat, sententia ab eo pronunciata morti addiceretur.

VITA S. PROCVLI MARTYRIS BONONIENSIS, EX LIBRO PRIMO HISTORIAE BONONIENSIS, à Carolo Sigonio viro doctissimo conscriptæ: quam accepi à præstantissimo Cardinali Gabriele Paleoto, Episcopo Bononiensi.

THEODORICVS rex Italiæ, perfidia Arriana corruptus, Arrianos à Iustino orientis Imperio pulsos, indignè passus, & ipse orthodoxos in Italia vexare instituit, dimissis in omnes ciuitates quæstitoribus, alios bonis, alios peruersis in omnia vita multando, atque in eorum templa miserè faciando. Atque huius quidem tam diræ calamitatis procella ciuitas in primis Bononiæ pertulit, cū Marinus quidam eiusmodi quæstionibus præpositus ibi adesset, atque incitatis in orthodoxos hæreticos, pro potestate omnia in ipsos grauissimarum iniuriarum genera exerceret. Verum neque diu, neque impune hæc ei potestas stetit. Inuentus est enim in ciuitate miles, nouo non solum pietatis, sed etiam fortitudinis robore sepius, nomine Proculus, cum vetere nimirum Romano Mutio comparandus. Qui indignum

Adrianus
martyr, pas-
sus 5. Martij
Eubulus 7.
Martij.

Firmilianus,
præfectus
gladio cæ-
ditur.

Pamphilus
dirè crucia-
tur.

Deus vlti-
scitur cru-
delissimum
Præsidem
Vrbanum.

Theodoricus
rex perse-
quitur Ca-
tholicos.

indignum ratus veros Christiani nominis cultores tam indignè tractari, consilium ut periculorum, sic insignis futurum ad posteritatem exempli cepit. Securi nimirum sumpta, eaque sub veste recondita, sub noctem domum quaestoris adit, seque habere significat, quæ cum eo remotis arbitris agat. Admissus, ubi custodes longè abcessisse securos animaduertit, sermone, quem de industria instituerat, intermisso, secutum ex tractam repente quaestoris in caput adigit: atq; eo prostrato, sine villo cuiusquam impedimento tacitè abijt.

Proculus interf. it Maximus tyrannum.

Paulò post Marini nece comperta, magnus inter custodes clamor ac rixa est excitata, dolebat quippe neminem reperiri, qui tanti patratorem facinoris indicaret. Coniecturis inde omnibus collectis, subit animum suspicio de Proculo, quod & orthodoxus, & manu præ cæteris promptus esset, & quod ipsum vehementius urgebat, summa cum cura secreta paulò antè à quaestore colloquia postulasset. Itaque quaestus postridiè, atque indicio cuiusdam Hebræi deprahensus, ab iustoribus ad tribunal magistratus perducitur. Ibi de cade Marini interrogatus, haudquaquam se eius authorem abnuuit: verùm palàm, ut omnes exaudire possent, sibi gloriæ ducere dixit, quod dexteram suam tam impij ac scelerati hominis sanguine imbuisset: simul illud adjiciens, se quo animo necem ei attulisset, eodem pro Christo tormèta mortis omnia subire paratum esse, quæ ab ijs multò antè in se intentata esse non ignoraret. Quibus vocibus vehementius Praefectus accensus, iustorem confestim gladium expedire, ac lege in eum agere iussit. Ita Proculum, dum pia se & patriam suam precatione suppliciter Deo commendat, iustor adaucto in collum gladio obrutavit. Ille autè (res auditu mirabilis) cum iam ab omnibus humi iacens efflasset animam crederetur, viuens adhuc surrexit, ac caput suum de terra collectum, manibus suis intra vrbis mœnia reportavit anno, qui fuit à Christo nato quingentesimus decimus nonus. Vnde postea à Pontifice consecratus, atque ædem in eo vrbis loco, ubi caput suum reposuerat, ac diem quo supplicio affectus erat, sibi à Bononiensibus dicata, adeptus, insignem Bononiensis religionis gloriam sacrorum martyrum aucto numero cumulavit. Ea deinde monachis Casinatibus Benedictinis est attributa.

Non negat se id fecisse.

Capite caeditur. Insigne miraculum.

VITA S. CAPRASII ABBATIS MONASTERII LIRINENSIS, EXCERPTA EX VETVSTO ANNO SOQUE codice eiusdem Monasterij, & ad nos fideliter transmissa.

IDE MVS quamplurimos homines gentiliū libros studiose perlegere, fabulas poetarum commœdiasque & carmina perferutari: alios cernimus Ethnicorū gesta, quibus iuxta huius mundi stultitiam aliquid strenuè gestisse cernuntur, curiosè perquirere, tenaciq; memoria retinere: quosdam etiam perpendimus talium perditorum hominum libentius historias allegare, quàm sanctorum doctrinas, virtutes & exempla referre: cum tamen sanctorum vitam & merita recitando, quammaxima cunctis imminet utilitas. Nā in hoc, (ut Propheeta admonet) Dominum laudamus in sanctis eius, qui in illis semper mirabilis apparet. Insuper eius propitiationis gratiam, sanctorum interuentione promeremur, & eorum consideratione virtutum, nobis incitamenta præparamus. Omnis igitur stultorum hominum studijs, gloriosi Patris nostri Caprasij, cuius hodiè festum colimus, virtutes ac merita ad memoriam reuocemus.

Iunij.

Sanctorum vice, quantum afferat legentibus utilitatis.

1. Cor. 3. &

Matth. 11. Luc. 10.

Fuit itaque beatus Caprasius ingenuus ac spectabilis genere, sed, quod laudabilis est, virtute mentis excelsus: à primæuo iuuentutis flore Philosophiæ artibus imbutus, mirorūque claruit ingenio. Sed tandem diuina præuentus gratia, prudenter attendens quia iuxta Apostoli dictum: Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum, & quia scientia inflat, charitas autem ædificat: elegit potius stultus ab hominibus reputari, ut apud Deum sapiens mereretur habere, illa secreta sapientiæ diuinæ adipisci cupiens, quæ Pater cælestis abscondit à sapientibus & prudentibus, sed mira dignatione paruulis, id est humilibus & simplicibus, reuelauit: nec suo est desiderio fraudatus, nam pius & misericors Deus, qui tam salubre propositum cordi eius inspirauit, gerendi gratiâ & perficendi virtutem ministravit.

Beatus

Beatus igitur Caprasius verus Christi discipulus, mundanam illam relinquens Philosophiam, Euangelicam aggressus est disciplinam. Inprimis possessiones, & quæcun- que in hoc seculo habere poterat, amore Christi cõtemnere, pauperibusq; distribuere disposuit. Euangelicâ ergo illis expeditus aggreditur paupertatem, onusq; mundanæ sollicitudinis deponit, & iuxta Apostoli doctrinâ, quæ retrò sunt obliuiscens, ad ea quæ anteriora sunt, se extendit. Omnia huius seculi concupiscibilia arbitratus est ut sterco- ra, ut Christum lucrifaceret: & ut soli Deo liberius vacaret, non solum corde, sed etiâ corpore ab hominum aspectibus & seculi conuersatione recessit, & in quadâ arcta aridaq; solitudine monasticâ vitam ducere, solitariamq; institutionem aggredi delibera- uit. In qua nimirum eremi solitudine ad tantum virtutum apicem prouectus est, ut nõ solum sibijpsi proficeret, sed etiam quamplurimorū Deo militantium monachorum Pater & dux efficeretur, qui eius exemplum sectantes pariter & doctrinam, latam viam & spatiosam, quæ ducit ad mortem, deserentes, arctam quæ ducit ad vitam æternam, Christo authore, ingredi contendebant.

S. Caprasius distribuit suam substantiam pauperibus. Phil. 3. Phil. 5. Corruptibilia. Attrahit multos suo exemplo, ad vitam melioris institutum. Matth. 7.

Interea eius magisterio se subdidit ille Christi Praesul, virtute, sacerdotio & nomine Honoratus, Lirinenfis monasterij Pater, qui postmodum Arelatenfi ecclesiæ præfuit Episcopus: cui etiam adhæsit preciosissima illa gemma interno splendore perspicua, beatus videlicet Venantius, eiusdem S. Honorati frater, qui ambo præfatum sanctum senè Caprasium pro suo vitæ merito & eximie sanctitatis prerogatiua (Domino sic ordinante) tanquam Patrem & Ordinatorem in Domino, atq; custodè suæ adhuc teneræ ætatis elegerunt. Qui videns prædictos egregiosq; duos lucnes Christum firmos, Honoratum videlicet atq; Venantium, patriâ ac parentes pro Christo velle relinquere, eorum approbans propositum, per terras mariaq; eos assiduè comitatus est, licet iam esset ætatis grauitate confectus. Transcurulis igitur, è Nicomedia in mensis terræ marisq; spatij, vir Domini Caprasius cum duobus regalibus geminis, Honorato scilicet & Venantio, Cisalpinam ingressus prouinciam, talibus lampadibus, fidei igne fulgentibus, sanctam insulam Lirinensem illustrauit. In quorum aduentu illa sacra Lirinenfis insula diuino mox est cultui mancipata, summæ religionis priuilegio decorata.

Vide vitam S. Honorati 16. Ianuarij. fol. 372.

B. Venantius S. Honorati frater.

S. Caprasius Cisalpinam ingreditur prouinciâ.

O felix virtutū magister, qui tantos ac tales meruit habere discipulos! O laudabilis pastor animarū, qui talium gloriatur in Christo spiritualium propagine filiorū! Quāti putamus fuisse meriti, quantæ virtutis virum hunc, qui, ut ita dicam, Magistrorum valuit esse Magister? Quam felix & beata habitatio illius sanctæ Lirinenfis insulæ, quæ tam præclaris est munita patronis, per Dei prouidentiam ad multorum utilitatem de tam longinquis ignotisq; regionibus adductis.

Vir ergo Domini Caprasius fertidus erat charitate, humilitate deiectus, mitissimus pietate, in spe firmissimus, modestus in incessu, obedientia promptus, abstinentia singularis, ad spectu serenus, cõtemplatione sublimis, longanimitate fortis, orationis instantia continuus, nihil in hoc seculo consolationis quærens, nihil desiderans, nisi Christum, quem solum desiderando assequeretur, beatam quærendo vitam, beatam agebat. Optabat à peccatoribus segregari: & iam non solum à peccatoribus, sed etiam à peccatis segregatus erat. Omne in Dei laudibus tempus habere volebat: & toto tempore Deo vacabat. Appetebat sanctorum congaudere cõtibus: atq; etiam in præsentia adhuc vita positus similiter gaudebat. Christo frui cupiebat: mente & spiritu fruebatur. Vir iste beatus pro virtutum magnitudine tantæ fuit opinionis & famæ, ut multi sanctorum Doctorum suæ tempestatis, eius dignæ conuersationi testimonium perhiberent, ac de ipso in suis tractatibus memoriâ facerent.

Attende quantis virtutum generibus fuerit decoratus. S. Caprasius

Quantæ fuerit sanctitatis Caprasius, Doctorum scripta testantur.

Vnde præcipuus ille Lugdunenfis ecclesiæ antistes Eucherius, in fine libri, quem de Eremilæ de conscripsit, cum de sanctis Lirinensibus insulæ incolis loqueretur, hunc virū Dei inter reliquos præcipuè nominauit, ita dicens: Hæc, videlicet Lirinensibus sancta insula, nunc possidet venerabilem grauitate Caprasium, veteribus sanctis parem. Hæc nunc habet sanctos senes illos, qui diuersis cellulis Aegyptios patres nostris Gallijs intulerunt. Et beatus Hilarius, in sermone, quem funebrem in sancti Honorati laudem habuit, beatum Caprasium perfectè consummatæq; grauitatis fuisse, angelica in insulis conuersatione degisse, & inter Christi amicos connumeratum describit.

S. Michael Archangelus apparet ei ante mortem.

Cum ergo beatus Caprasius annos plurimū grandæuusq; esset atque decrepitu, & tempus suæ resolutionis instaret, (ut legitur) apparuit ei sanctus Michael Archangelus, atq; suum felicem exitum post biduum imminere, diuino nutu reuelauit. Nec incongruè quidem, ut angelico viro migraturo ex hac vita, angelica legatio occurre-

Interfunt eius obitui multi sacerdotum eius suffragia ex postulates.

ret, quæ sanctam illam animam, & ab hostili improbitate defenderet, & caelestium ciuium gloria sublimaret. In eius igitur extremis conuenerunt gloriosæ & inclytæ memoriam Sacerdotes, Faustus scilicet, Theodorus, Maximus & Hilarius, cuius mentionem iam dudum fecimus. Qui beati viri Caprasij conscius meritorum, suæ pontificalis dignitatis oblitus, ad eius pedes residens, ipsius se orationibus commendabat, atque vt sui memor esset, grandi cum humilitate efflagitabat, non indignum reputans tanto eremi incolæ obsequium impendere, ipsiusq; eximia sanctitati dignitatem sacerdotij subternere.

Quid igitur officij nos peccatores & indigni huic beato viro iam cum Christo regnanti poterimus exhibere, cum audimus tantum Pontificem eius adhuc in terris positi suffragia tanta cum humilitate deprecari? Eius ergo intercessionis opem ardentius imploremus, auxiliij eius beneficia poscimus, illius vitam atque mores pro nostræ modulo virtutis imitemur, regnante Domino nostro Iesu Christo in secula seculorum, Amen.

VITA S. SIMEONIS, MONACHI TREVIRENSIS, AB EVERVINO ABBATE MONASTERII Doleiensis conscripta, Stylum hinc inde modicè elimauit Fr. Laurentius Surius, nihil mutata sententia.

PRAEFATIO AVTHORIS AD POPPONEM Treuironum Archiepiscopum.

Domino sancto & venerabili Popponi Archiepiscopo, frater Eueruinus, Abbatis nomine indignus, deuotos vtriusq; hominis famulatus. Moneo, immò iubeo, sanctissime Pater, vt in ops ingenio, stultus eloquio, aliquid de vita & conuersatione ac obitu viri Dei Simeonis, & de miraculis, quæ per eum Dominus operatur, edisseras, multisq; ad laudem & gloriam Iesu Christi desiderantibus scire, notum facias. Fateor, magni onus mihi in firmo imponis, maxime cum toto corpore debilis, tremendum Dei iudicium pertimescam, si aliquid falsitatis confingam. Confusus igitur de Dei adiutorio, tuis iussionibus vt tremens obtemperabo, plano, breui & simplici sermone describens, quæ vel ipse ex ore eius audiui, vel à fidelibus viris ab ipso audita, siue de miraculis visa didici. Tui igitur examinis est iudicare, num istud tantillū opus iubeas in publicum venire, siue tuis scholasticis corrigendum, exornandum, dilatandum tribuere. Quicquid enim in me reprehenditur, tibi potius precipienti, quàm mihi obedienti, necessariò imputabitur.

Fides historiarum huius.

VITAE HISTORIA.

LIGITUR vir Dei Simeon patre Græco Antonio, matre Calabrica in Sicilia ciuitate Syracusana progenitus, & nobilissimis & Christianis parentibus, Christianè est educatus. Cum verò bonæ indolis puer septem annorum esset, à patre, qui militaturus erat, Constantinopolim deducitur, ibique eruditissimis viris sacris literis imbuendus traditur, & in timore Domini diligenter enutritur. Adultus itaque, incrementis virtutum indies cœpit augmentari, videns, quæ quosdam ex nostris partibus desiderio infatigabili curere ad sepulchrum Domini, desiderabat & ipse pro nomine Christi peregrinus fieri. Despectis ergo cunctis mundi vanitatibus, abiectis desiderijs carnalibus, domum, patriam, parentesq; relinquens, & pauper pauperem Christum sequi cupiens, sanctorum gratia visitandorum locorum Hierosolymam venit: vbi desiderio, quo venerat, loca passionis, resurrectionis atq; ascensionis sæpius frequenterando, aliquandiu mansit. Post hæc cum quodam Hilario sanctissimo viro, qui hac de causa in Lycaonio habitabat, per septem annos ductor peregrinorum fuit. Iam verò in amore Christi totus fundatus, perquisiuit si illis in locis aliquis inueniretur, qui pro nomine Christi solitarius degeret, cuius instrui moribus, cu-

It Hierosolymam religionis ergo

his subdi institutionibus posset. Audiuit autem quendam ad ripam fluminis Iordanis in quadam turri inclusum commorari, virtutibus præclarum, sanctitate conspicuum. Illum ergo tota mentis intentione sitiens, illius alloquio atque consortio frui concupiscens, requisitum reperit, inuentum dilexit, eiq; tota voluntate in hæsit, & in quantum potuit, deuotissimè ministravit.

Viuit apud quendam eremitam.

De illo Christi seruo vir Dei Simeon multa solitus erat narrare, & quod prophetia spiritum habuisset, plenius his verbis edicere. Cum quodam die in inferioribus eiusdem turris partibus habitarem, & mulierculas, quæ camelos & cætera animalia in flumine adaquatam venerant, inaniter & lasciuè per fenestrâ adspicerem, per spiritum, quicquid vanitatis in corde retinerem, vir Dei in superioribus manens, & me omninò videre non valens, cognouit, factoque signo in locum, vbi verba loquētis audire possem, euocauit, mihiq; stupenti, quæ cogitaueram vel egeram, increpando retulit, atque tali sermone dulciter corripuit: Quid tibi prodest, fili, patriâ & facultates reliquisse, si mundi desideria & carnis illecebras in corde vis retinere? Si ergo cupis discipulus Domini fieri, non debes deinceps mundi vanitatibus implicari. Decet enim seruum Dei spiritali virtute esse circumspectum, ne callidus tentator decipiendi inueniat aditum. Cuique inter hos & id genus alios sermones verecundo me videret perfusum rubore: Noli, ait, noli timere: bonam spem per Dei gratiam concepi de te. Tuum est contra hostem pugnare, Dei est auxilium præbere, vt possis vincere. Credo in Deo meo, quia maiora tibi parantur certamina: sed confide, quia præsens diuina aderit clemētia. Inter cætera Deus retribuatur tibi, charissime, pro seruitio, quod mihi per hos annos officiosè impendisti: ego verò frequentiam populi amplius ferre non possum. Cœcedendum est mihi aliò, vbi secretius possim viuere. Inter turbas enim huc aduentantium, meum non possum implere propositum. Cum quæ multis lachrymis eum rogarem, vt quocumq; iret, sequi possem, non assensit: sed me ad alia occupato, au fugit, meque ignorantem, quò abiret, occultè reliquit.

Eremita indicat Simeoni, quid cogitauerit

Igitur Simeon tanto patre orbat, cogitare cœpit quid ageret, anxius quò se verte- ret, nec erat, qui nutantem animum consolaretur: vnde magis magisque turbabatur. Iam tunc eremiticam & solitariam vitam concupiscebat, sed quomodo inciperet, necdum perspectum habebat. Igitur vitas Patrum frequenter legens, intellexit nullum in eremo sibi præesse posse, nisi prius in monasterio didicerit subesse: nec perfectum aliquem fore in contemplatiua, qui exercitatus non fuerit in actiua vita. Consolatione ergo accepta, Bethleem, natiuitate Christi præclaram ciuitatem, adiit, seq; in monasterium sanctæ Mariæ admitti expetiit: quod & obtinuit. In omni verò monasterij distributione probatus, atque diaconi officio functus, post duos annos ad aliud monasterium, quod est situm ad radices montis Sinai, in eo scilicet loco, vbi sanctus Moyse ardentem vidit non ardere rubum, secessit: vbi ab Abbate receptus, per aliquot annos in seruitio fratrum permanfit. Crescente autem perfectioris vitæ desiderio, Abbatem humiliter rogauit, vt liceret ei in aliquo secretiori loco commanere, & impetrauit. Ad oram igitur rubri maris paruulam sibi speluncam in quadam rupe inuenit, vbi per duos ferme habitauit annos solus. De monasterio verò pro numero dierum Dominicis diebus numerus ei mittebatur panum. Aqua stillans de rupe, sitiēti haustum præbebat. Hoc pa-

Cap. 2.

Degit in monasterio montis Sinai.

Viuit in specu.

flus edulio, in eodem aliquandiu mansit loco. Cum verò à nauigantibus, vel etiam ab his, qui propter varios vsus sanitatum olei colligebat, quod de firma petra prope speluncam illius fluebat, visitari cœpisset, fratrem quoque qui panem adferebat, frequentatione & longioris itineris fatigatione tristem vidisset, sciensq; se homines latere non posse amplius, ad monasterium rediit, & iuxta cuiusdam viri sancti habitacionem cellulam sibi acquisiuit. Cuius fidei se totum commendans, & magistrum eum post tantos labores adoptans, illius viuere imperio: quippe qui eum aliquando ob oratione, lectione vel opere vacantem paternè reprehenderet, & quasi recens conuersum instantè argueret. In vertice autem montis Sinai, eo videlicet loco, in quo Moyse gloriam Dei vidit, & legem in tabulis lapideis scripsit, aliud monasterium erat, quod propter incurstantes Arabes, qui per illam cretum semper vagantur, omni habitatore desertum remanserat. Eò post hæc exercitia vir Dei Simeon mittitur, & vt ibi moraretur, precipitur. Implet quod iubetur, & noua machinamenta antiqui hostis perpetitur. Nocturnis horis vt Missam celebret, demon hortatur. Ipse nec planè dormiens, nec perfectè vigilans contradicit, non debere sine presbyterij ordine aliquem hoc ministerium implere. Contrà inimicus instat, se Dei legatum esse, Christum hoc velle, nec decere sanctum locum ministerio tali diu.

Monasteriū in vertice Sinai montis.

Tetationes demonis.

li diutius priuari. Renitentem ergo & contradicentem, adiuncto sibi confortio alteri. us demonis, de lectulo educunt, ante altare iam vigilantem statuunt, albâ induunt, de stola vtrinque altercantur, hostis more presbyteri, Simeon more diaconi contende- bat sibi imponi debere. Tandem Dei famulus ad se reuersus, virtute orationis & signo Crucis inimicum repellit, seq; delusum ingemisit. Post hæc ad monasterium regredi- tur, suo magistro iterum subditur: cui confitens perpeffas insidias diaboli, districtioni se continentia constrinxit, per aliquot hebdomadas in die tantum Dominica cibum sumens. Regula autem monasterij talis erat, vt non prohiberetur, quicumque ieiuna- re veller.

Mira absti- nentia.

Cap. 5.

Nota famē ingentem in Aegypti Babylonia.

Egregium miraculum

Vixit in lo- co valde fo- litario.

Cap. 6.

Redit ius- sus ad mo- nasterium.

Compræ- ditur Baby- loniæ seu explorator.

Cap. 7.

Dignum ergo duxi huic operi adiungere, quod suis temporibus in eodem monaste- rio mihi retulit contigisse. Per rotam Aegyptum orta est fames valida, ita vt in sola ci- uitate Babylonia mortuorum corpora numerarentur vsque ad centum millia, ciui- bus refertis auro, gemmis, cæterisq; ornamentis, morientibus præ inopia panis. Fra- tres igitur monasterij hac calamitate cõstricti, ex toto corde Deū inuocant, vt qui fili- os Israël in eodem deserto pauerat pane caelesti, seruatorum suorum dignaretur mise- reri. Sicq; habito consilio, cum hymnis & orationibus ad tumultum, quod superue- rat, frumenti accedunt, & quia ab Abbate in mandatis acceperant, vt vnusquisque, quò veller, abeundi copiam haberet, vnanimiter se consolantur, vt quamdiu granum vnum ibi reperiri posset, nullus recederet. Mira res. Ab illa die vsq; ad nouas fruges nõ defecit illud frumentum, cum quotidie inde sumeretur, & non solum victui fratrum pararetur, vtrũ etiam Arabibus, qui cum mulieribus & paruulis septa monasterij ob- sidebant, abundãtissimè distribueretur. Sed ad propositum redeamus. Vir itaq; Dei Si- meon omnes suos labores, quasi pro nihilo ducens, & amore solitudinis interitũ ar- dens, de monasterio cautè exiens, eremum peruagatur, & vbi sine humano auxilio so- lus viuere possit, diligenter inquirat & speculatur. Igitur itineris sui vestigia molli sabu- lo impresso, arte, qua poterat destruebat, ne aliquis eum insequi posset vel inuenire. Panem, quem portabat, lassus frequenter reijciebat: sed recogitans se diũ non posse viuere sine cibi sustentatione, gaudens resumebat. Tandem de altissimis rupibus deor- sum prospectans, paruissimam planitiem contra morem eremi raro germine virentè respicit, seq; illuc nõ sine magno periculo deponit. Paruum fontem inuenit, Deo gra- tias reddit, ibiq; manere disponit. Delicia, quas secum detulerat, erant Psalterium, san- ctum Euangelium, vas ad potandum, panis, semina caulium. Præter pauca vestimen- ta, nil aliud possidebat. Sata femina post triginta dies iucundum sine igne præbuerunt victum. Cum capreolis & alijs eremi bestiis, ne sibi caules auferrent, cum pabulũ venirent, frequens habebatur prælium.

Post multos ergo dies ab Abbate requiritur, vbi frater Simeon habeatur? Respon- sum est à quodam fratre, in eremo illum esse se scire, sed vbi locorum, nescire. Ad re- quirendum ergo frates circunquaq; mittuntur, & vt ad monasteriũ reuertatur, per obe- dientiam mandatur. Diũ requisitus, vix post aliquot dies inuenitur, & secundum Ab- batis præceptum, ad monasterium regreditur. Interea fratres aliquot, pro necessitati- bus loci in occidentales partes directi, moriuntur. Pecunia, cuius causa fratres abierat, quæ de terra Richardi Comitum Nortmannici monasterio debebatur, ab ipso diligen- ter conseruatur, vtq; aliquis fidelis mittatur frater, qui eam ad monasteriũ perferat, per legatos mandatur. Communi consilio id negocij famulo Dei Simeoni committi- tur. Ille prius renuere, dicere aliud sibi in animo esse, multũ obesse sibi vanitatibus hu- ius seculi denuò immisceri, propositum, quod retineret animo, vt id liceret se ipsam plere: quibus poterat verbis, humiliter precari coepit. Cũ verò prædicaretur illi, non suam voluntatem, sed præpositorũ sequi ipsum debere, assensum præbuit, dicens, se do- ctum per visionem, illud iter inutile fore, multaq; aduersa in via se perpeffurum: quod & contigit. Nam cũ paraturus, quæ ad nauigandum necessaria essent, Babyloniã venisset, ab ianitoribus tenetur, & tanquam ignotus & patriæ delator cum sua suppel- lectili ad palatium trahitur & per calumniam desertur. Expurgatus deinde ab ijs, quæ falsò ei obiecta erant, liber abire iubetur: ianitor, quòd virum innocentem ad sedem regiam detulisset, tũditur, colaphizatur, propellitur. Famulus ergo Dei Simeon liber- tare donatus, per aliquot dies in ciuitate moratur.

Interã nauis Venetijs cum mercibus aduenit: hanc compositis rebus, cum quodam fratre monacho intrat. Cũ itaque prosperis ventis per Nilum nauigatur, forrè alia naues obuiant, & illis in locis piratas ad prædam congregatos nunciant, illorũ gladios non posse euadere, nisi per aliquod tempus dum se regentur, libeat eis nauigationem suspendere.

suspendere. Cumq; alia atque alia naues eadem referrent, & nauclerus in sua confisus virtute & armis, non attenderet, famulus Dei Simeon proprio eum vocans nomine, dixit: Frater, si Dominus Christus de celo angelum misisset, tu territus, ad spectum il- lius ferre nõ posses: nunc verò, quia hodie, heri, & nudius tertius nõ vnum, sed plures le- gatos misit tui similes, legationẽ Dei non negligenter suscipere debes. Crede cõsilijs meis, & vel per tres dies istos expecta: forassis ab isto periculo liberabit nos miseratio diuina. Quod si non feceris, & te & nos perdis. Ille verò modis omnibus non acquie- scens, sequenti die in latrones incidit, ab hora diei tertia vsq; ad nonam ferè, vtrinq; acriter certatur. Sd cũ latrones viderent se pugna nihil proficere, ad dolos conuer- tuntur, vt in nauim recipiantur, pugnaturi aduersus alios latrones, humiliter expos- cunt. Contradicente Simeone famulo Dei, in nauim recipiuntur. Depositis itaque ar- mis, & omnibus quasi post laborem quiescentibus, (prædones autem nouem erant) vnanimiter insurgunt, gladios impiè stringunt: fit pugna atrox, inimica cades exerce- tur. Ipsi nauclero primũ caput amputant, cæteros duriter macant, omnes pariter occidunt & ingulant. Solus Christi famulus in puppe stat, illum, qui non deserit sperã. res in se, toto corde exorat: ab omnibus acclamatur, vt inimicus consulor petima- tur: vt caput amputeretur, ferus hostis adest. Ille reiecta veste, projicit se in flumen. Mul- ta post illum iacula mittuntur: sed non potest perire, quem Christus vult saluare. Per profundum graditur, psalmus in corde ruminatur: In mari via tua Deus, & semitę tuę in aquis multas. Ergo per vices natando, per vices in fundo gradiendo, in litore tandẽ valde lassus, nudus exponitur.

Nora frau- dem & sa- uitiã pira- tarum.

Vir sanctus mittit se in flumen. Psalm. 76.

Cap. 8.

Post hæc ad vicum, qui proximus erat, tendit: homines illi Christiani ne, an Pagani essent, scire non potuit. Instructus Aegyptia, Syra, Arabica, Græca & Romana eloquẽtia, linguam gentis illius intelligere non poterat. Biduo ita nudus mansit. Tertia die quidam ex illis hominibus miseratus, vilissimum illi vestimentum projicit. Quo indu- tus, per multas tribulationes & angustias Antiochiam venit: vbi à fidelibus viris amã- ter susceptus, induitur, amplexatur & honorificè sustentatur. In breui Patriarchæ & i- p̃is principibus habetur notissimus. Omnes enim, qui eum nouerant, quasi dulcissi- mum patrem venerabatur & diligebant. Ea tempestate contigit, Richardum Abbatẽ vitum perfectũ viris imitabilem, pia deuotionis gratia Hierosolymã velle videre lo- ca. Dum ergo iter per Antiochiam haberemus, ibiq; necessitate itineris cogere, aliquã diu moramur, famulus Dei Simeon iunctus est nobis amicitia, prædictum Richardũ Abbatem adoptans sibi in patrem. Cui cũ exposuisset per ordinem, quę sibi iniuncta essent, vel quę contigissent, addidit, nullis periculis vel angustijs se retineri posse, quò minus Abbatis sui mandata exequatur pro viribus. Imus ergo & redimus, cumque nobiscum paratum inuenimus. Cumque in comitatu esset nostro, frequenter iniurijs atque flagellis affectus, ceu ouis mansuetissima, patienter tulit. Peruenientibus autem nobis vsque ad ciuitatem Bellegradum, quæ est in confinio Bulgarorum atq; Hunga- rorum, à ciuitatis infelicissimo principe prohibitus est nobiscum transire. Igitur flens & Deo gratias reddens, reliquit nos tristes atque flentes. Per multas denique angustias & latronum insidias reuertitur vsque ad marc. Quo transito prosperè, iter faciens per Romã, venit in Franciam. A quodam igitur sibi noto comite benignè suscipitur, & a- pud eum aliquandiu moratur. In illis ergo partibus monachus, vir sanctissimus, co- mes eius, quem secum de Antiochia adduxerat, moritur: vnde multum contristatur. Cũ recogitasset autem, quia nihil sit sine dispositione Dei, post multas lachrymas se se consolatur. Destitutus verò omni humano auxilio, totam spem suam ponens in Do- mino, solus venit Rothomagum, quæ est ciuitas Nortmannorum nobilissima, san- ctũ Andoẽni episcopi & confessoris corpore & meritis valde præclara. Vbi cũ Ri- chardũ Comitem iam mortuum comperisset, de pecunia & censu, qui de terra illius pro elemosyna suo monasterio debebatur, nullus ei responsa redderet, mœstus aliquantulum, non pro suo labore, sed quòd locus Sinai frustratus esset tanta utili- tate, toto corde conuersus ad Dominum, quid ageret, quarit consilium. Occur- rit autem animo, vt suum patrem charissimum, Richardum scilicet Abbatem, nos- que suos comites inuiferet: quod & fecit. Per longum autem tempus moratus est nobiscum: & vt breuiter concludam, quandiu apud nos mansit, irreprehensibiliter vixit.

Venit An- tiochiã, & illic honorificè habe- tur.

Patientia eius.

Rothoma- gum venit Sanctus.

Cap. 9. Poppo Ar- chiepiscopus Treuren- sis. Esa. 41.

Interea dominus Archiepiscopus Poppo, sanctæ Treurenensis ciuitatis strenuus pro- uisor, audiens Prophetam dicentem: Et erit sepulchrũ eius gloriosum: gratia oratiõis Hierosolymam venit, huancq; famulum Dei eundo & redeundo secum conuatiorem habuit.

habuit: cui post reditum in suo episcopatu, si vellet, manendi facultatem præbuit, & libentissimè concessit. Ex reuelatione igitur Dei prospectans sibi locum idem famulus Christi, vbi solus posset vacare orationi, in turri, quæ antea nigra porta vocabatur, paruum tugurium expetijt, vbi dominus præsul, præfente Clero & populo, in festiuitate sancti Andree illum inclusit, & quasi mortuum vt verè erat, seculo, deuotissimè sepe liuit. Reclusus igitur, vt verè credimus, vir Dei silentio & ieiunijs attenuauit corpus suum: in primis aliquando solo pane, aliquando autem reficiebatur aqua, in fuso legumine. In nostra quidem terra, propter infirmitatem stomachi, vsus est semper modica portione vini. Illo etiam tempore non defuerunt graues tentatoris insidiae. Per noctes enim audiebat rugitus leonum, vnlatus luporum, grunnitus porcorum, ceterarumque bestiarum duras infestationes: quæ quasi impetum facientes, vt eum deuorarent, illud tugurium, & vt verius dicam, sepulchrum immensis clamoribus replebant. Et si voces audiret & gemitus sentiret, nihil tamen cernere valebat. Expansis denique manibus, stans in oratione, cum se nec inclinare, nec vertere audeat, nec etiam somnum capere posset, fideli mente conuersus ad Dominum, dicebat orans: Domine, etiamsi totum corpus meum est traditum his feris deuorandum, credo tamen, quia tu miseraberis animæ meæ, quam tuo redemisti sanguine. Confidentem ergo in te, scio, quia viuum me non extrahent ex hac inclusione. Quicquid autem disposuisti de me, fiat mihi secundum multitudinem misericordiarum tuarum.

Cap. 19. Respectu igitur diuinæ misericordiarum liberatus ab hac infestatione, sensit in proximo sibi aliam adesse. Videbatur nanque ei, vultures, coruos, aquilas, miluos, & omnes caeli volucres ad ipsum per fenestras certatim irrumperere velle. Sed cum sapienter factis impetu nihil præualerent, ingenti clamore locum illum complebant. Voces igitur ille audiens, nihil penitus videbat. Certus itaque à diabolo hæc monstra imitari, vt terrorem ipsi incuteret, attentius orabat, & supra vires ieiunabat. Liberatus verò etiam ab hac tempestate, quadam nocte dum peruiuil in oratione maneret, sensit rotam fabricam illius turris funditus concuti, & quasi factis tremotum, in profundum mergi. Recognoscens verò insidias diaboli, fiducialiter psallere coepit: Si ascendero in caelum, tu illuc es: si descendero in infernum, ades, si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris: Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit medexteram tuam. Et sic illa quoque commotio quieuit. Alia etiam nocte, cum experges factus oculos aperuisset, vidit cellam suam immenso lumine fulgere. Et primò miratus, cum recordaretur esset illius sententiæ Apostolicae, etiam fatanā transfigurare se in angelum lucis: Domine Iesu Christe, ait, non istud lumen quero in terris, sed tuum, quod est in excelsis. Sicque clausis oculis in oratione vsque ad diem permansit. Corporalibus quidem oculis ipsum antiquum hostem teterrimum & multiformem aspicebat, eumque sententem multis modis, oratione & signo Crucis repellebat. Sed cum inimicus nullatenus per se nocere illi posset, insidias aduersus Dei famulum per sua membra ei tendit. Ea tempestate, exigentibus peccatis nostris, nimia aquarum abundantia excreuit. Eius mali causa Simeoni imputabatur ab omnibus, dicentibus, eum maleficum esse: pro eius sceleribus hanc mundo cladem imminere, vt deponatur à pontifice, populus acclamabat quotidie. Ex vrbe tandem concursus agitur, tugurij fenestras obruunt, Simeonem lapidare contendunt. Vidimus, fateor, fenestram fractam, sed athleta Christi Simeon fundatus supra firmam petram, immobilis persistebat, atque Deo gratias reddens, pro persecutoribus cum gaudio orabat. Quantas postea cruces, quantas ibi perulerit molestias, quis dignè explicet? Solus hæc nouit scrutator cordium, qui illi fuit uerere, sicut mori lucrum.

Cap. 11. Interea uoluntur anni, & vir Dei resolutionem præuidet corporis. Denique dominum Episcopum rogat, vt expensas & operarios qui sibi lectum componant, mittat: ipse in parte sui diuersorij locum sepulturæ parat: hæc, inquit, requies mea in seculum seculi: hæc expectabo diem Domini. Paucis postmodum transactis diebus, ipsum ego humilis adij vocatus, & qui pedum illius osculo eram indignus, in cellam ab eo sum intromissus. Post orationem, amplexus, oscula & fletus, confedimus. Referuntur in primis multa de thesauris sacrae scripturae, de orthodoxa fide, de salute animæ. Post hæc: Reuelante Deo, inquit, dissolutionem corporis mei adesse cognoui: peto humiliter, vt hoc corpusculum meum his uestibus exuas, istas, quas mihi ad hoc parauit, ordinarim induas, & in hoc locello componas. Cui cum obstupescens responderem: Quid si dominus Præsul ad domum sancti Petri, vel ad aliud monasterium te uelit se-

pe-

pelirid respondit: Iudica illi ex nostra parte, vt pro Christi nomine hæc peregrina mebra consentiat hic putrescere, & me permittat hic diem Domini expectare. Cum autem porro interrogarem, Quid si præfens non fuero? Eris, inquit, eris, & sic, vt disposui, de me ordinabis. Cumque valde tremens, attentius vultum intenderem, sensi, fateor, odorem de corpore eius fragrantem, omnibus aromatis suauiolem. Miratus multum, alia secreta ex illius ore audiui, quæ hic scribere nolui. Interpositis ergo centum & quinque diebus, in octauis Pentecostes ægrotauit.

Cap. 12. Stephano autem, qui ei ministrabat, iniunxit, vt per aliquot dies requies ipsi daret, quò plus solito contemplationi vacare posset. Ille unum diem expectat, & tertia feria ad vesperam signo facto, corbem cum pane ad fenestram suspendit: manè autem, sicut miserat, intactum reperit: multum anxius ad eum ascendit. Interrogatus, hoc solum respondit: Quid vis? vade in pace. Ille timens, Gothelino clerico, qui viro Dei satis familiaris erat, per ordinem pandit, dominum Simeonem valde laborare, nec sibi vt solitus erat, loqui. Clericus feria quinta illum visitat: famulus Dei nullum responsum dat. Sed tandem de manu eius potum suscipit, seque in lectum suum recolligit. In die octauo, dum reuiscit illum diluculo, in extremis reperit, mihi que notum facit. Conatus cucurri infirmus toto corpore, & maximè debilis pedum in ualetudine, quasi famulus ascendit sine dolore. Inueni adhuc uiuentem, & iam vltimum spiritum trahentem. Exequias, quæ pro absolutione animæ celebrantur, cum solis duobus fratribus, qui mecum aduenerant, prout potuimus, peregrimus. Sicque animam sanctam hora tertia, Calendis Iunij, benignissimo, cui semper seruiert, reddidit creatori. Subitò fit concursus omnium, monachi, clerici, Deo sacratæ, vulgus promiscui sexus, quicumque audire poterant, ad tanti viri funus properabant.

Cap. 13. Igitur, sicut ipse disposuerat, immò prædixerat, corpusculum more suæ patriæ componimus, & cum psalmis & laudibus Dei in sepulchro collocamus. Quod apertum dimittentes, qui in vigilijs & obsequijs deseruirent, deputamus. In crastino tota ciuitas quasi vir vnus congregatur, interior domus ornamenti ecclesiasticis decoratur. Dum ergo exequiæ communiter celebrantur, sancti viri corpus, sicut solent homines in calidissimis balneis, sudare coepit. Miramur omnes. Aliqui sudorem extergebant, viuere eum credentes. Sed cum multis modis probatum esset, quia non è viuo corpore ille sudor procederet, nec sine prouidentia Dei istud fieret, visum est omnibus vt illud tantum corpus non negligenter, sed à clericis per proximos triginta dies vicissim custodirent. Deputatis igitur illis, post horam nonam sepulchrum diligenter clauditur. Cum autem Clerici per vices in cellula, vbi humatum erat corpus viri Dei, psalmos canerent vnus negligentior, dormire coepit. Qui graui depressus somno, audiuit quasi cælitus ingentem sonitum eo loco existeret. Quo territus, alijs excitantibus est experges factus. Oculis verò apertis, vix sensum recepit: sed per aliquot horas linguæ officium perdidit. Admonitus ergo ab alijs, vt quam non post sermone, confessionem corde faceret, ante sepulchrum viri Dei veniam postularet, pectus tundit, atque eius meritis absolutionem linguæ obtinuit, & quæ ipsi contigerant, narrauit. Cumque eadem accidissent iterum dormienti, omnibus nimio perterritis terrore, extra cellam ad pedes viri Dei psallere placuit. Credimus siquidem angelicam visitationem illuc aduenisse, quæ mortalia corpora ferre non possent.

Cap. 14. Tricesimo deinde viri Dei Simeonis die, multus populus cum cereis atque alijs donis ad sepulchrum coepit confluere. Quadam anus de ciuitate, multis annis curua, vt se penitus erigere non posset, cum reliqua multitudine aduenit, & cæteris ascendentibus ad sepulchrum viri Dei, & ipsa, si ascendere posset, tetrauit. Erecta igitur toto corpore, ascendit, viro Dei Simeoni gratias reddidit, sicque mirantibus, qui eam nouerant, ciuibus, sana & incolumis domum remeavit. Multi etiam alij varijs doloribus & morbis affecti, eo ipso die sunt liberati. Ex eo tempore sepulchrum viri Dei populus veneratur & inuisit. Cum autem commodus accessus in edificio turris pararetur, quoddam lignum à multis trahebatur: & cum in altum iam esset sublatum, rupro sine, multitudini, quæ conuenerat & subtrus stabat, mortem coepit minari. Exterritis omnibus, atque viri Dei Simeon, adiuua nos: in clamantibus, mirabile dictu, quasi manibus sustentaretur, fluctuando paulatim deponitur, atque multitudine perterrita vtrinque loci miraculum dante, ad terram sine periculo submittitur. Qui periculum euaserunt, Christo laudes referunt, & Simeoni tanti miraculi ministro gratias reddunt.

Cap. 15. Hic duo miracula placuit inserere, quæ iisdem ipsi, qui sanati sunt, testificantur in eius vita esse patrata. Cum per longum tempus quadam foemina acri corporis ægri-

S. Simeon apud Treuiros in turri degit solitaria.

Terrationes demonis.

Cap. 19.

Demonis præstigia.

Psalm. 138.

1. Cor. 11.

Signo Crucis & precibus profugatur demonem.

Patientia sancti viri in persecutione atrocitate.

Cap. 11.

Predicit orbium suum.

Cap. 12.

Excedit vitam.

Cap. 13.

Corpus eius examine sudat.

Poenam negligerent canentis psalmos ad corpus eius.

Miraculum.

Cap. 14.

Mulier contracta fit sana.

Praclarum miraculum.

Cap. 15.

agritudine vexaretur, & praximia valetudine oculorum visu omnino priuatum. quadam nocte in somnis admonetur, si de manu viri Dei Simeonis cibum sumeret ab illo morbo liberam ipsam fore. Manè virum interrogat, quis Simeon ille sit: Saluti vxoris congaudens maritus, cœpit diligenter inquirere de viro Dei Simeone. Didum est autem ei à quodam Gothelone clerico, quia is esset, qui cum domino Episcopo de Hierosolymis venisset. Deo gratias ille refert, visionem suæ vxoris refert, & vt demum eius cibum capere ei liceat, humiliter precatur. Clericus per ordinem viro Dei nunciat, & quod petebatur, vt impleat, multum rogat, sed vix impetrat. Cùm ergo panem & piscem, à viro Dei cum benedictione transmissum, iam desperata & penè mortua mulier suscepisset, panem comedit, de pisce oculos inunxit, atque ita obdormiuit. In gallicantu expergefata, & cum lumine oculorum plena corporis sanitate recepta, ad opus refedit, & mirantibus amicis, Iesu Christo gratias egit, qui per merita sui famuli Simeonis perfectam sanitatem ipsi concessisset.

Mulier caeca & penè exanimis curatur.

Cap. 16.

Item hydropticus.

Quidam puerulus, hydrophis morbo miserabiliter distentus, cùm etiam à Medicis desperaretur: (venter enim, virilia & quæq; interiora ita intumuerant, vt vix incedere, vix stare vel sedere valeret) petijt se ad virum Dei Simeonem deduci, dicens, quod Medici non possent, illum posse. Adductus igitur, per tres dies de potu illius bibens, quarta demum die cœpit melius habere: sicque oratione viri Dei restitutus est prillinae sanitati.

Cap. 17.

Cap. 18.

Quaedam mulier, quæ manum dexteram, digitis palmarum ad hærentibus, aperire nunquam poterat, ad sepulchrum viri Dei venit, manum cum fide superposuit, moxq; digitis extentis, meritis viri Dei sanam retraxit.

In festiuitate sancti Petri ad vincula, alia mulier, quæ sinistrum brachium cum manu contractum habebat, ad sepulchrum beati Simeonis venit: quæ extensis venis & rupta cute, sub omni celeritate medelam promeruit. Eodem tempore puer quidam mutus ad sepulchrum viri Dei adductus, officio lingue est restitutus. Alius similiter mutus puerulus ad viri sancti sepulchrum mittitur, in via loquitur: domum reuersus mutus, sicut antea, efficitur. Iterum cum votis ad sepulchrum reuersus, perfecte sanatur.

Cap. 19.

Cæca visum obtruncat sub Missa.

Quadam die Dominica dum quadam puella, cuius brachium ventri inhærebat, ad sepulchrum famuli Dei Simeonis venisset, brachium, quod, excrecente carne vix videri poterat, præsepte populo exiliuit, & perfectam sanitatem, quam petebat, promeruit. Alia Dominica mulier cum paruula filia, quæ cæca à natiuitate fuerat, venit ad beati viri sepulchrum. Dum ergo Missa celebratur, puella illuminatur. Matrem respicit, sed non cognoscit. Illa interrogans, quid sibi esset, cognoscit quod filia sua videret. Gauisa, factam in se misericordiam populo nunciat. Populus verò virtutem Christi in meritis sancti Simeonis laudat. Sed cùm Clerus magnitudinem tanti miraculi non crederet, subito parentes illius mulieris & ministri de villa adueniunt, qui illam à natiuitate cæcam fuisse testabantur. Mox tora ecclesia Christum laudat, qui famulum suum Simeonem tot miraculis illustret.

Cap. 20.

Item cæcus puer, &c.

Quidam Adalmannus ciuis Treuirensis, iter faciens, hospitatus est in domo cuiusdam, qui filium habebat cæcum. Suasit ergo illi, vt filium ad sepulchrum hominis Dei duceret, misericordiam inuenturus. Ille votum faciens, censum aliquot annorum viro Dei promittit reddendum, moxq; in domo eius puer lumen recipit. Videntem itaque ad sepulchrum adducit, & gratias sancto viro Simeoni reddit. Quaedam mulier per multos annos visu oculorum priuata, dum sepulchrum beati confessoris per aliquot dies frequentaret, meritis illius illuminata est. Ad idem sepulchrum quadam damoniaci perducta, quæ, quos poterat, dentibus mordebat & manibus laniabat, per noctem ligata mansit. Manè facta, demone liberata, incolumis remeavit ad propria.

Cap. 21.

Arida sanatur manus.

Paralytica reualuit.

Quidam seruus Patariini comitis habuit ancillam, cuius manus vna arida, imbecillis & tam exilis erat, vt ad nullum opus valeret. Cùm ergo non esse vlli visui, tradidit eam ad sepulchrum viri Dei Simeonis. Eadem nocte miro modo ipsa manus intantum creuit, vt alteri non dissimilis esset. Quidam miles quandam habuit famulam, adeo paralyticam, vt non de lecto surgere, nec in latus alterum se conuertere posset. In cophino igitur ad viri Dei sepulchrum deportata, per aliquot hebdomadas ibi hospitata est. Cùm ergo in festo quodam populū videret ad Missas concurrere, & ipsa subito delecto exiliens, cū eis cœpit ambulare. Ad sepulchrum igitur viri Dei veniens, & sua vota coram populo nuncupans, quæ apportata fuerat aliorum manibus, sana & incolumis proprijs repedaui pedibus.

In Calendis Nouembris cùm placuisset domino Archiepiscopo in ædificio tur-

ris,

ris, vbi corpus viri Dei sepulchrum erat, altare in honorem omnium sanctorum constructuere, multus vndique populus confluxit. Dum ergo apparatus fit, & dominus episcopus expectatur, quidam puerulus contractus ante sepulchrum viri Dei sanus erigitur. Eodem die quidam iuuenis, cùm ad tantam diei lætitiā ascendere vellet cum reliqua multitudine, nullo modo valet. Impingitur itaque à populo, trahitur & portatur: sed vires portantium deficiunt, & ipse toto corpore sanus, magis magisque fit prodorosus. Consulentibus quibusdam, peccatorum suorum confessionem facit, & tandem ad vesperam leuis factus, ascendit, emendationem vitæ sancto Simeoni promittit, sicque lætus domum redit. Alio tempore quadam meretrix cùm ascendere ad sepulchrum viri Dei vellet, quasi à quodam repellente reiecta, de gradu cecidit, & facta exanimis, cùm putaretur à populo statim moritura, foras trahitur. Sed cùm ex illo ædificio exportata esset, quasi nil mali passa, in pedes constitit, & de illa ciuitate occyris au fugit.

Nota isthuc de Confessione peccatorum. Item de meretrice.

Cap. 22.

Quidam rusticus cùm debile corpus ac penè dissolutum, manibus atque genibus repondo, miserabiliter traheret, & per quinque menses viri Dei sepulchrum indefinenter frequentaret, quadam die profusus lachrymis cum his vocibus interpellare cœpit: Eia, serue Dei Simeon, quàm durum & immisericordem te mihi præbes: quotidie te requiro, quotidie te inuoco, & tamen ad misericordiam non flecteris, mihi que soli negas beneficium, quod alijs impendis. Certè deinceps ad te venire recuso: iam iam desperans, domum repeto. Sed quid dicam amicis, propinquis & vicinis meis? Noli noli sancte Dei tam immisericorditer me solum dimittere, saltem aliquid mihi largire. Toto ergo animo turbatus, ad hospitium se retrahit, deliberat vt in crastinum ad patriam reportari possit. Interim præ nimio dolore graui somno oppressus, post gallicantum quasi in ecstasi factus, vidit quendam venusto vultu cum magno lumine assistere, huiusque verbis ipsum blanditer affari: Quid iaces, homo? Surge velociter, & ad viri Dei Simeonis sepulchrum citò accede. Cùmque responderet, non posse se ire, se iam antè illum venisse, & nihil profecisse: ille ait: Ego te adiuro, ego sustento: noli tardare: præstito sum vt auxiliium tibi feram. Excitatus ergo, sensit membrorum virtutem rediisse: sicque, qui solebat curuus atque prostratus infirmis reperere manibus, ad sepulchrum viri Dei, mirante populo, toto corpore erectus, solidatis ascendit pedibus.

Inflatur corpus miserabile rusticum.

Cap. 24.

Ea tempestate, cùm Treuironum ciuitas, tantis polleret miraculis, ad domini Simeonis sepulchrum apportatus fuit puer octo annorum, cui morbus ambulandi eripuerat officium, pro quo iam triduo Simeonem interpellarat deuotio parentum. Fortè erat apud nos de Alemannia monachus non mediocriter liberalibus institutus disciplinis, verum tantis non benè credens miraculis: qui etiam tunc præsens aderat, cùm ibidem Dei effulgent miracula, & exorabile beati Simeonis meritum votis adspirat adstantium. Puer vtriusque manibus altari adhærebat, donec membrorum resoluta compage, sano adstitit erectus in corpore. Itaque ingreditur pedibus, sed tremuli titubant incessus, quos nondum naturæ docuerat vsus. Tandem sanus redijt: isque de quo diximus, visis credidit, Deum laudauit, hacque commemorans, latus abscessit.

Puer claudus ambulat.

EX CHRONICIS HIRSAVGIENSIS MONASTERII, IOHANNIS ABBATE SPANHEIMENSE AUCTORE.

Eodem anno (nempe 1035.) S. Simeon monachus & inclusus Treuiris moritur Calendis Iunii, qui tantis mox coruscavit miraculis, vt à Benedicto Papa I. X. Poppone Archiepiscopo petente, statim post mortem sit canonizatus.

ILLV.

ILLVSTRE CERTAMEN CLARISSIMORVM MARTYRV APVD LVGDVNVM GALLIAE, PHOTINI

vel Pothini, eius vrbis Episcopi, Sancti diaconi, Epagathi, Matur, Attali,

Blandinae, &c. quemadmodum illud luculenter describere Christiani

Viennenses & Lugdunenses: quorum verba hic subijcimus ex

Eusebij Caesarens. Historiae Ecclesiasticae lib. 5. cap. 1.

& 2. interprete Iohanne Christophorsono, An-

gliae doctissimo Episcopo.

Anij. Ex cap. 1.

Persecutio immanis in Gallijs.

Martyrum invidiosa tortitudo.

Roma. 8.

Mittuntur in carcerē.

Vetus Epagathus Christianorum aduocatus.

Luc. 1.

ERV I Iesu Christi, qui Viennam & Lugdunum Galliae incolunt, fratribus in Asia & Phrygia, qui eandem nobis cum redemptionis fidem & spem habent: Pax, gratia, & gloria à Deo patre & Christo Iesu Domino nostro sit vobis. Deinde cum in Epistolae exordio alia istis deinceps adiecerint, his verbis initium narrandi faciunt: Magnitudinem afflictationis, quae hoc loco ingrauefcit, ingens gentium odium contra sanctos incitatum, supplicia, quae beati martyres placide sustinuerunt, neque nos dicendo accuratè exprimere, neque scribendo facile à quoquam comprehendendi possunt. Nam aduersarius noster aduentum suum (in quo audafter ac liberè Ecclesiam Christi oppugnaturus sit) iam quasi prolusio ne quadam ac prooemio breui futurum praenunciās, omnibus viribus, vt dicitur, Christianos adortus est: atque adeò vbique grassatus, suos confuscit, & ad bellum contra seruos Dei gerendum vsu & exercitatione mirè instruxit. Quapropter non solum aedificijs publicis, balneis & foro nobis interdicitum est: sed etiam, ne quisquam nostrum vsquam locorum in conspectum prodeat, ab illis veritum. At gratia Dei pro nobis cū diabolo decertauit, & hos, qui sunt paulò remissiore animo, eripuit è periculo: illos autem, qui patientia armati, tanquam firmæ fidei columnæ, non modò impetum hostis nostri diaboli, facile laturi videbantur, verum etiam in sua ipsorum capita eundè quodammodo prouocaturi, ex aduerso opposuit: qui tum in acie fortiter cum aduersario conflixerunt, omne opprobrij & supplicij genus toleranter sustinendo: tum celeriter gradu maturarunt ad Christum, ea mala, quae erant ingentia & grauiora, exigua, & penè nulla existimando: perspicueq; reuera ostenderunt: quòd non sunt còdignæ passionis huius temporis ad futuram gloriam, quae reuelabitur in nobis.

Ac primum cruciamenta, quae conferrim erant, & tanquam cumulo à multitudine in illos coaceruata, viriliter & magno animo subièrunt: vociferationes, plagas, violentos tractus, dilacerationes, lapidum projectiones, carceres, & quicquid denique ab agresti & furiosa multitudine contra nos, velut, contra hostes & inimicos, fieri solet. Quotquot igitur erant à Tribuno plebis alijsque magistratibus, qui ciuitati praerant, in forum deducti, cum coram vniuersa multitudine esset ab illis de fide quaesitum, & eam liberè ipsi confessi fuissent, vsque ad Praesidis aduentum in carcerem coniecti, conclusique erant. Deinde cum ducerentur ad Praesidem, & ille in iudicando omni crudelitatis genere contra nos nostrosque vteretur, Vetus Epagathus, vnus ex fratribus, immenso charitatis erga Deum & proximum ardore inflammatus; (qui quidem cum non modò ad omne officium erga proximum sedulo exequendum impiger & propè suis esset, verum etiam flagranti Dei amore & sacrosancto Spiritus instinctu exarscens, in omnibus Domini praeceptis & iustitiae aequitatisque institutis integrè incederet, adeò sanè accuratè vitam instituisset, vt quauis esset adolefcens, eodem tamen testimonio, quod scriptura seni Zachariae sacerdoti tribuit, dignus videretur) hic Vetus, inquam, iudicium tam temerè & iniuriosè contra nos pronunciatum, non poterat omninò æquo animo ferre: sed supra modum succensebat, postulabatque vt potestas ei daretur, liberè in illo confesso pro fratribus respondendi, seq; perspicue probaturum dicebat, nihil sceleris, nihilve impietatis in nobis omninò posse reperiri. Contra què cum multitudinis frequentia, quae tribunal circumstitebat, admodum vociferata fuisset, (erat enim inter illos illustris atque eximius) cumque Praeses etiam instam ab eo propositam postulationem minimè posset tolerare, sed solum istud ab eo quaereret, vt

trēm esset Christianus: ille tum simulatq; erat clarissima voce hoc ipsum confessus, in fortem & numerum martyrum relatus est, ac deinceps aduocatus Christianorum appellatus: nec planè immeritò. Habuit enim aduocatum Iesum in animo commorantem, & Spiritum sanctum multò, quàm Zacharias, feruentiorem: quem per ingentem charitatis quasi cumulum, quo adductus, adeò alacri & ardenti studio pro fratrum pro-pugnacione suam ipsius vitam profudit satis perspicue ostēdebat. Christi igitur & est & fuit verus & germanus discipulus, qui agnum quòcunq; eat, sequitur. Inde igitur inter reliquos Christianos facile internoscebatur: nam martyres, qui videbantur ceteris facile praestare, in publicum prodibant, se paratos ad omnia tormenta ostendebant: omni denique animi alacritate confessionem illam, quae est martyrij propria, cum multiplici pleneq; explebant.

Sed extabant alij imparati, inexercitati, & animo fracto, qui acrem certaminis impetum ferre non poterant: ex quibus circiter decem numero, animis ignauè & muliebriter conciderunt. Qui profecto non modò magnum dolorem mentibus nostris & immensam acerbitatem iniurebant: verum etiam aliorum, qui hactenus non comprehendebantur, quiq; martyribus etiam in acerbissimo cuiusque generis cruciatu iacentibus praesto semper aderant, & eos non aliquando desertos esse passi fuerant, alacritatem penitus retuderunt. Omnes igitur id temporis, propter incertum confessionis euentum, eramus graui metu percussi, non plagas quidem & supplicia, quae illis post inflingerentur, veriti, sed ancipiti confessionis exitu mente prauiso, magnoperè extimescentes, ne quis praelanguida animi infractione prorsus succumberet. Quotidie tamen, qui digni corona martyrij habebantur, ad illorum numerum splendè, praehensi erant, vsque adeò, vt ex duabus hisce ecclesijs omnes pij & studiosi viri (quorum virtute & doctrina in primis status illarum ritè administrari solet) eximerentur. Quidam etiam Ethnici, nostrorum serui, vnà capiebantur, (siquidem Praeses omnes nos passim perquiri praecerat) qui tormenta, quae sanctos tolerare cernebant, reformidantes contra nos, militibus satanae impulsu illos ad hoc idem incitantibus, Thyestes caenas, & incestus Oedipodis, falsò commenti sunt, & alia, quae nobis nec eloqui, nec cogitare quidem fas esse iudicatur: quin tale facinus aliquando inter homines admissum fuisse, ne credi quidem propemodum debet. Quae sanè cum essent fama & sermone hominum passim dissipata, omnes, velut immanes belluae, contra nos furere cœperunt: ita vt si qui antea propter necessitudinem moderatè se erga nos gessissent, tunc veluti rabie quadam incitati, dentibus frendere, insanireque propè viderentur: atque id adeò, quod à Domino nostro praedicebatur, in eo esset impletum, tempus venturum, in quo omnis, qui vos occiderit, videbitur obsequium praestare Deo. Vnde deceterò sancti martyres maiora quaedam cruciamenta, quàm quae possunt oratione explicari, (idquè, sathana in illud pro viribus incumbente, vt aliquid blasphemiae contra Christum ex eorum ore educeret) sufferre cogebantur.

Supra modum igitur lethale multitudinis vniuersae, Praesidis & satellitum odium in diaconum, nomine Sanctum, Viennae prognatum, & in Maturum etiam, recens quidem baptizatum, sed generosum tamen Christi athletam, efferbuit: in Attalum porro, genere Pergamenum, columnam & stabilimentum continuum ecclesiarum, quae hic sunt: in Blandinam denique, per quam Christus euidenter ostendebat eos, qui apud homines, viles, despecti & contempti videantur, apud Deum propter charitatem erga illum, nò specie iactatam & simulatione, sed vi & virtute declaratam, magno splendore & gloria donari. Nam cum non nos solum pertimesceremus, sed etià heracillus secundam carnem, (quae etià ipsa vnà in martyrum pugna dimicauerat) ne cum in certamen descenderet, praecorporis imbecillitate non liberè & ingenuè fidei suae confessionem proloqui pergeret: Blandina tanto animi robore & virtute imbuebatur, vt tortores, qui illam vicissim omni suppliciorum genere à primo mane ad vesperam vsque afflixissent, propè labore defessi languescerent, seque tum ab illa viduosum nihil amplius habere cruciamenti reliquum, quòd ei irrogarent, faterentur: atque adeò magnoperè mirarentur, quo pacto, cum totum eius corpus ita dilaceratum esset, perseuerans spiritum duceret: palamque testarentur, vnum tormenti genus satis habuisse virium ad vitam ei eripiendam, nedum tam multis & varijs opus fuisse. Verum beata martyr, sicut generosum athletam decet, in ipsa fidei confessione vires colligebat, atque prolato istorum verborum: Christiana sum, & Nihil apud nos admittitur sceleris: erat dolorum, qui eam vrgebant, summa leuatio, fomentum

Martyribus Epagathus adiungitur.

Decem à Christo deficiunt.

Calumniae in Christianos.

Iohan. 16.

Sanctus, diaconus. Maturus. Attalus.

Blandina.

Blandinae e-gregia constantia.

tum cruciatu, & cuiusque molestia depulso.

Item Sancti Diaconus ille, Sanctus nomine, supra quam credibile est, & supra omnem humanum captum, verbera à carnificibus impacta toleranter sustinens, cum scelerati illi carnis ces propter assiduitatem & magnitudinem tormentorum, quæ ei infligebant, sperarent se aliquid, quod indecorum & eius professioni parum consentaneum viderent, ab eo audituros, ipse tanta animi celsitate & constantia illis ex aduerso restitit, vne nomen quidem vel suum, vel gentis, vel ciuitatis, vnde fuit: neq; vtrum seruus an liber, illis vellet dicere: sed ad omnia rogata, ita Latino sermone responderet, Christianus sum: istudq; pro nomine, pro ciuitate, pro genere, & deniq; pro re quaq; iterum ac sæpius eloqueretur: aliam autem vocem gentiles ab eo elicere audireq; non poterant. Vnde tam graui & acerbabile animus cum Præfecti, tum tortorum contra illum inflamabatur, vt cum nihil haberent supplicij, quod ei deinceps imponerent, ad extremum laminas æneas feruentes & ignitas tenerrimis corporis membris affigerent. At ille, quanquam corporis membra exurebantur, firmus tamen, constans & immutabilis in fidei confessione persistit: quippe qui diuino & cælesti fonte aquæ vitalis, quæ ex Christi ventre profluit, tanquam rore cum aspersus, tum roboratus erat. Corpus autem testimonio fuit eorum, quæ ipsi acciderant: vt potè vulneribus & vibicibus totum cruciatum, quod quidem sic in rugas erat contractum, vt exteriorem hominis formam prorsus abiecerit: in quo Christus, afflictationis particeps, res præclaras ad suam ipsius gloriam gessit, cum aduersarium profligando, tum cæteris præclarum exemplum ostendendo, nullum esse metum, vbi Dei patris charitas, nec vllam molestiam, vbi fides Christi viget. Nam quanquam impij carnifices paucis diebus post, cū martyrem denudò torquerent, putabant, si corporis membris superiore iam cruciatu tumidis, & inflammatione quadam efferuescentibus, eadem supplicia accumularent, vel se illum facillè euicturos, præsertim cum nec manuum propè tractationem perferre iam possent: vel illum tormentis tandem extinctum, grauem reliquis horrorem incullurum: tamen tantum abfuit, vt in illo aliquid eiusmodi contingeret, vt etiam præter omnium hominum opinionem, corpus in illis posterioribus tormentis recreatum, & in integrum restitutum, formam priorem atque vsum membrorum recuperaret: adeo vt secunda illa carnificina, non inflicta pœna, sed medicina per Christi gratiam adhibita videretur.

Porrò Bibliidem, vnam ex eorum numero, qui fidei confessionem pernegassent, cū iam diabolus à se prorsus absorptam putaret, cupiens etiam per blasphemiam in Deum, condemnationem eius augere, ad supplicium deducendam curauit, eamq; velut fractam & ignauam, impia in nos & flagitiosa probra loqui impulit. Illa tamen in tormento redijt ad se, atq; (vt ita dicam) ex profundo somno excitata est, præsentis supplicio quodammodò submonita, vt de æterna gehennæ pœna seriò cogitaret. At contra, quam diabolus expectabat, maleuolis Christianorum obrektoribus ex aduerso sic responderet: Quomodò eiusmodi viri liberos suos deuorare in animum poterunt inducere, quibus nelicitum quidem sit sanguinem animalium ratione carentium comedere? Et ab eo tempore se Christianam ingenuè confessa est, & forti numeroq; martyrum adiuncta. At cum tyrannica crudeliaque illa suppliciorum genera per beatorum patientiam, Christi virtute firmatam, frustra imposita irrogataq; viderentur, diabolus alias quasdam machinas deintegrò contra illos excogitauit, nempe vt in carcere coniecti, interdum in locis horrida caligine obsitis, & plenis molestiarum, miserè iacerent: nonnunquam illorum pedes in crassas compedes impositi, distenderentur aliquando vexarentur alijs plagarum modis, quos rabidi diaboli ministri, illiusq; maleuolentia suffusi, hominibus in carcerem conclusis incutere solent, vsque adeo, vt complures, quos Dominus eo pacto è vita exire volebat, ibi ob foetidum odorem & loci angustiam penitus suffocarentur. Quinetiam non pauci (in quibus illic Dei gloria perspicuè ostentata erat) quanuis ita acerbè excruciatu fuissent, vt nulla curatione adhibita, viderentur amplius posse vitam protrahere, in carcere tamen superstites manebant, omni humana quidem cura & subsidio orbatu ac destituti, à Domino tamen tum corporis tum animæ viribus ita roborati confirmatiq; erant, vt carceros & ad fidem constanter tenendam tuendamq; incitarent, & grato admodum subleuarent solatio. Alij autem modò capti, & recentes in carcerem contrusi, (quorum corpora antè hac tormentis subeundis callum haud contraxerant) pondus carceris & grauitatem minimè poterant ferre, sed intus breuè mortem oppetebant.

Beatus

Beatus item Pothinus, cui Lugdunensis episcopatus ministerium erat cōcreditum, cum nonagesimum suæ ætatis annum præterisset, & corporis imbecillitate ita languere, vt vix posset, propter virium infirmitatem, qua distinebatur liberè spirare, spiritus tamen alacritate propter ardentem, qua flagrabat martyrij cupiditatè, plurimum recreatus, ad tribunal gestabatur: & tamen corpus eius iam præ decrepita ætate & cruciatu morbi penè exhaustum esset, anima tamè in ipso seruabatur integra, vt per eam Christus gloriosè triumpharet. Qui quidem ad tribunal, magistratibus ciuitatis eum comitantibus, & vniuersa multitudine varias cuiusque modi vociferationes contra illum, vt potè Christianum, edente, à militibus deductus, præclarum fidei testimonium perhibuit. Cum enim à Præside rogareretur, quis esset Christianorum Deus? respondit: Si tu eare dignus sis, cognosces. Inde igitur asperè & immisericorditer raptatus, varias plagas excepit, cum ab his, qui stabant in proximo, qui nihil eius ætatem reuerentes, manibus pedibusq; in illum contumeliosè insultabant: tum ab illis, qui longius erant remoti: qui, quod singuli habebant in manibus, illud in illum coniecerunt: idque propterea, quod omnes permagna culpa & impietatis loco ducebant, si quisquam petulantè illum insectari vlla ex parte omitteret. nam deorum suorum causam ita se vindicatos arbitrabantur. Ille vix iam spiritum ducens, in carcerem coniectus fuit, ac bi duo post efflauit animam.

Ibi verò singularis Dei prouidentia apparuit, & infinita Iesu seruatoris misericordia patefacta est: quæ sanè talis fuit, qualis quidem rarò inter fratres Christianos conrigisset, à diuina tamen Christi virtute ac potentia non omninò aliena. Nam qui, vt primùm erant comprehensi, fidem inficiati fuissent, non modò in carcerem cum cæteris condebantur: (nihil enim illis, vt tempus ferebat, negatio attulit adiumenti) verum etiam suppliciorum eorundem erant facti participes: atque sicut illi, qui ingenuè fatebantur se esse, quod erant, nullo alio crimine obiecto, nisi quod Christiani essent, tradebantur in custodiam: sic isti, qui fidem pernegarant, de reliquo in carcere tanquàm homicidæ & scelerati detinebantur, duplo grauiore cruciatu & angore, quam cæteri, afflicti. Illos enim subleuabat lætitia ex martyrio percepta, spes promissorum, charitas in Christum, sacer Patris spiritus: hos magnum & graue conscientie pondus admodum vexabat, vsque adeo, vt dum per hominum frequentiam palam gradiebantur, ipso vultu ab omnibus alijs facillè internoscerentur. Illi enim hilares in publicum progressi sunt, in quorum vultu decor quidam, gratia & venustate multa adspersus, conuincit, sic vt vincula etiam, quibus velut sponsa, aurearum simbriarum varietate decorata, mirè erant illustrati, egregium quendam ornatum illis adieciisse viderentur: tam suauem item & fragrantem, ex ipso Christo egredientem, efflarunt odorem, vt nonnullis artificioso quodam vnguento & manu composito delibuti putarentur. Hi autem demissi, abiecti, ad spectu horridi, turpi ignominie labe deformati, à gentilibus porro, velut ignaui effœminatique, probris contumeliosè affecti, ac denique cum honoratum, gloriosum & salutare nomen Christi amisissent, perinde ac si homicidij rei fuissent, homicidæ iam appellati. Ista vbi cæteri coram adspexissent, magnoperè roborati erant & animo constabili. Qui enim præhendebantur, omni memoria diabolicæ cogitationis ex animo deposita, absque hæsitacione fidem suam profitentur. Isti porro, paucis verbis obiter interiectis, rursus, quæ sequuntur adiungunt.

His igitur rebus confectis, de reliquo martyria, quæ in ipsorum vitæ exitu sufferebant, in quæque suppliciorum genera disperiebantur. Siquidem vnam coronam beati martyres ex vniuersis & varijs cuiusque generis flosculis contextam complicatamque Deo patri obtulerunt. Quocirca par erat, generosos & insignes Dei athletas, vbi multiplex & varium martyrij certamen subierant, illustremque ab hostibus reportarent victoriam, præclara immortalitatis corona decorari. Maturus ergo, Sanctus, Bladina & Attalus, dic cum bestijs dimicandi in nostrorum hominum cruciatum de industria præstituta, ad bestias ducebantur, quò publicum & commune gentilibus spectaculum, plenum inhumanitatis & seuitiæ, exhiberent. Atque Maturus & Sanctus in amphitheatro omne genus tormentorum denudò subeunt, perinde ac si nihil cruciatu antè fuissent omninò perpassi, immò verò vt athletæ, qui modò aduersarium per varias certaminum vices strenuè profligassent, et pro corona vitæ ipsi proposita potestremum iam certamen habent in manibus ad conficiendum, deintegrò tum verberum traiectiones, quibus homines illic plesti solent, sustinent: tum crudeles ferarum tractus, tum alia omnia cruciamentorum genera, quæ infana & furiosa plebs alij ali-

X x 2 unde

Pothini Epi
scopi marty
rium.Mala condi
tio fidei de
fectorum.Ostendit vt
Christus co
honestarit
martyres
istos.Maturus &
Sanctus de
nudò imma
niter cruci
antur.

undecum vociferatione illis infligi postulabant, tum ferreas deniq; cathedras & ignitas illorum membris suppositas, quibus corpora miserè frixa & exusta erant: & quam gentiles pestifero illorum nidore non absque molestia faturabantur, tamen ne ea quidem re deteriti, ab infania sua desistunt: sed pergunt adhuc magis magisque, fure, quandoquidem illis in optatis erat, eorum patientiam prorsus euincere. Carterum ab ipso Sancto nihil aliud elicere poterant, præter illam vocem, quam ab initio dei suæ confessione proferre consueuisset. Isti autem martyres, quoniam in hoc ingenti certamine vita adhuc in ipsis residebat, singularium certaminum loco, quæ magna cum varietate ibi fieri solebant, illo die spectaculum vniuerso populo præbentes, ad extremum securi percutiuntur.

Securi caeduntur.

Blandina præclara virtus.

At Blandina trabi lignæ sublimis affixa, præda bestijs incurfantibus obijcitur: quæ quoniam & in crucis specie suspensa cernebatur, & ardentem preces fundebat, magnam concertantium mentibus alacritatem iniecit: quippe in ipso certamine, ex fore cruci suffixa, ipsum Christum, qui pro nobis crucifixus est, oculis corporeis quodam modò videbant, vti credentibus in illum pro certo persuaderetur, quòd qui pro eius gloria quicquam perpetiatur, hæreditatis sit cum Deo viuente confors & particeps futurus. At cum nulla bestia eius carnem tangere vellet, à trabe mox abrepta, in carcerem iterum truditur, & ad aliud referuatur certamen: vt per varia concertationum genera victrix facta, tum tortuosum serpentem condemnationi, quam ab se auertere non posset, iure addiceret, tum fratres pariter ad constantiam incitaret: quæ licet humilis, imbecillis & propè abiecta virgo esset, armatura tamè Christi fortis athletæ induta, non solum per multas cruciamentorum vices aduersarium superauit, verè etiam per illustre illud certamen, coronam immortalitatis tandem assecuta est.

Attali certamen.

Attalus item, clarus & magni nominis vir, importuno multitudinis rogatu ad supplicium euocatus, ob rectè factorum conscientiam (siquidem ingenuè in Christiana institutione & disciplina exercitatus, fidelis semper apud nos & constans veritatis testis extitisset) alacri animo certamen ingreditur. Ac cum vndiq; per amphitheatrum circumduceretur, tabula, in qua Latinis literis hæc incrat inscriptio, Hic est Attalus Christianus, illum præcedente: cumque in eum admodum petulanter populus insultaret, Præses, vbi Romanum esse didicisset, mādauit vt in carcerem denuò cū reliquis, qui in eodem erant, concluderetur: de quibus literas ad Cæsarem scripsit, eiusque expectauit de illis sententiam. Tempus verò, quod interea intercedebat, illis quidem neque ocio sum, neque infrugiferum fuit: sed per mortem eorum dilatam, immensa Christi clementia, quasi lumen suum propalam profudit. Nam inter mortua Ecclesiæ membra, viuorum subsidijs fuerunt ad vitam reuocata, & qui fidem confessi fuissent, qui eandem pernegassent, magna beneficia detulerunt: atque idè permagna lætitia mariti & virgini Ecclesiæ exorta est, cum eos, quos ab ortu tanquam mortuos eiecisset, viuos & incolumes recuperasset. Illorum enim hortatu & exemplo complures, qui fidem negassent, erant tanquam in vtero matris Ecclesiæ iterum concepti, iterum in membra formati, iterum ad vitam reduci, iterum denique ad fidem suam consistendam perducti. Atque cum ad vitam essent restituti, & viribus confirmati, suauitatem Dei (qui non vult mortem peccatoris, sed pro sua benignitate eum ad poenitentiam inuitat) apertim haurientes, ad tribunal spontè accedunt, vt iterum à Præsede de fide denuò rogarentur. Nam cum Cæsar respòsum per literas misisset, illos, qui fidem Christi confiterentur, tympanis esse torquendos: hos autem, qui eandem inficiarètur, in principio mercatus (qui hinc celebrari solet, quicquid est, propter frequentiam hominum, ex omnibus eorum gentibus commeantium, multorum sermone nobilitatus) liberos dimittendos, Præses beatos martyres, tanquam spectaculum & gloriosam pompam de illis multitudine præstaturus, ad tribunal deduci iubet, iterum in quæstionem vocat, datq; sententiã, vt qui municipes Romani essent, securi percuterentur: reliqui autem amandarentur ad bestias. Christi verò gloria in his, qui antea fidem abnuerant, tunc tamen præter Gentilium opinionem, eandem ingenuè cõfitebantur, magnopere illustrata fuit. Etenim illi cum priuatim in quæstionem dati essent, quasi pro certo absoluedi, tamen se Christianos verè confitentes, martyrum choro adijciabantur. Alij autem falsi Christiani, à fide penitus lapsi, qui neque vestigium aliquando fidei, neque sensum & significationem vestis sponialis, neque cogitationem timoris Dei in animis insidentem habebant, sed per nequam eorum conuersationem, viam veritatis contumeliosis affecerant, hoc est, filij perditionis, foris extra Ecclesiam permanferunt: cæteri vniuersi fuere in Ecclesiam denuò ascripti.

Respicit qui à fide exciderant.

Ezech. 18. & 33.

Mercatus Lugdunensis.

Constantia eorum, qui antea defecerant.

De

De quibus cum haberetur quæstio, Alexander quidam genere Phryx, arte & scientia Medicus, multis annis in Gallia commoratus, omnibus ferè propter charitatem eroga Deum, & liberam in verbo prædicando alacritatem cognitus, (non enim doni & muneris Apostolici expers erat) cum adstaret tribunali, & illos fratres nutu ad fidei cõfessionem hortaretur, (ijs, qui vndique tribunal circumstitebant, videbatur tanquam parturiens) populi multitudo confessionem eorum, qui antea inficias iussent, agrè ferens, contra Alexandrum, tanquam eius rei caput & authorem, vociferari cœpit. Vbi verò Præses instabat, sciscitabaturque quisnam esset: respondet se Christianum esse. Vnde Præses ad iracundiam prouocatus, illum condemnat ad bestias. Postero autem die eandem cum Attalo dimicationem (Præses enim, quòd populo gratificaretur, Attalum denuò bestijs obiecit) Alexander ingreditur. Hi duo in amphitheatro omnes machinas ad eorum cruciatum excogitatas, tanquam præteruerti, maximumque certamen perpeffi, ad extremum gladio feriuntur. Alexander autem neque ingemuit, immò verò negry quidem ore extulit: sed interiore mente & cogitatione quasi cum Deo sermones contulit. Attalus, vbi in ferrea cathedra iam candenti esset impositus, & eius ius incendio ambustus, quando nidor & fumus è corpore in sublimi ferebatur, Latino sermone multitudinem sic affatus est: Ecce ecce, hoc, quod vos præstatis, est homines vorare. Nos quidem neque voramus homines, neque aliud quicquam sceleris patramus. Rogatus tamen, quod nomen Deus haberet: respondet, Deum nomen non habere more hominum.

Alexandri virtus & martyrium.

Attali certamen.

Quibus omnibus confectis, postremo die singularium certaminum aduentante, Blandina & adolescens Ponticus, circiter quindecim annos natus, (hi autem quotidie introducebantur ad reliquorum supplicia contemplanda) in amphitheatrum inferebantur, vrgebanturque per gentiliū idola iurare. Ac quoniam illi perstabant constantes, & ea despiciatui dacebant, vesana multitudo contra illos asperè & ferociter sauebat: adeò, vt neque adolescentuli commiserarentur ætatem, neque mulierem omninò reuereretur: Omnibus igitur tormentis eos obiectare, & per quoduis supplicij genus vndiq; agitare cœperunt, & sine intermissione nunc hanc, nunc illū per ipsorum deos iurare impellebant. Carterum hoc nullo modo poterant efficere. Nam Ponticus, qui ita à sore erat exuscitatus, vt gentes eam esse animaduertent, quæ illum cohortata fuisset, confirmassetque, post omnia cruciamentorum genera, viriliter, & magno animo tolerata, extremum spiritum edidit. Beata Blandina omnium postrema, tanquam nobilis & generosa mater, vbi liberos animauerat ad poenam, & victores ad Christum Regem præmiserat, ipsa eisdem cum liberis certaminum cursus remensa, ad eosdem lætitia gestiens, ac de ipso vitæ suæ exitu permagno gaudio exultans, prope tabat, non quasi ad bestias crudeliter proiecta, sed ad coenam sponsi amicè inuitata. Atque post verbera, post bestiarum laniatus, post sartaginis exustionem, ad extremum in rete inuoluta, tauri ricibus obiectatur. Quæ cum ab animali illo diu multumq; icteragitataque fuisset, ac nullum sensum cruciamentorum, quæ hæcenus ei obtigissent, partim propter spem, qua Dei promissis firmè adhærescebat, partim propter colloquia, quæ intra se cum Christo conferebat, omninò haberet, tandem ense iugulata fuit. Vnde gentes ipsæ palam testabantur, mulierem apud se nunquam tot tamq; acerbata tormenta tam constanter pertulisse.

Blandina & Pontici pueri martyrium.

En rarum supplicij genus Blandinae abhibitu.

Verum eorum rabies & crudelitas in sanctos, non ita exaturata fuit. Nam ab immani & furiosa bellua, diabolo, immanes illæ & barbaræ gentes exagitata, vix aut ne vix quidem à furore suo aliquando acquieuerunt, immò verò in corporibus martyrum suã deintegrò contumeliam cœperunt & malevolentiam exercere. Nam quanuis martyrum constantia penitus essent superata, tamen quia omnem humanam rationem omninò exuissent, illorum amentia minimè fuit retardata repressaq;: sed acerba bilis cum Præsidis, tum populi (qui quidem in nos lethale odij sui virus euomebant) tanquam immanis belluæ magis magisque incensa, sic vt scriptura verè impleteretur: Impius adhuc impiè agat, & iustus iustificetur adhuc. Etenim corpora eorum, quos carceris pestifer odor & cruciatus suffocauerat, canibus laceranda obijciunt, studioseque nocte dieque obseruant, ne quisquam è nostris illa tumultis mandet. Tandem verò martyrum in amphitheatro interfectorum membra, quæ nec bestia adhuc vorarant, nec ignis absumperat, partim minutatim dilaniata, partim instar carbonum ambusta, quæ etiam securi percussorum capita vnà cum corporum truncis collecta, dies cõplures similiter militū excubijs in sepulta custodiunt. Porro alij fremere, & dentibus contra eos frendere cœperunt, toto animo connitentes aliquam grauiorè in ea exercere

Apoc. 22. Corpora sanctorum obijciuntur canibus.

contumeliam. Nonnulli irrisione ludere, & falsos cachinnos tollere, summaq; contumeliam & præconio idola sua efferre, quibus quidem, tanquam authoribus, poenam & ultionem Christianorum acceptam retulerunt. Non pauci, quantum factis aliquantò modestiores erant, & de illorum afflictatione aliquantum condolere videbantur, verbis tamen acerbè eos vexare ad hunc modum: Vbi iam illorum Deus? Quid illis hæc profuit religio, quam suæ ipsorum vitæ præposuerunt?

Non sinuntur sanctorum corpora sepeliri.

Quæ ad gentilium crudelitatem pertinebant, talem habebant varietatem. Quæ autem ad nos, videbantur sanè magnum moerorem propterea in se cõplecti, quòd martyrum corpora humo tegendi nulla dabatur facultas. Neque enim nox ad hanc rem aliquid afferre præsidij, neque magna pecuniæ vis eorum animos flectere, neque preces vlla ex parte placare poterant: sed nulla non ratione & via corpora illa erant afflicta ab illis observata, & id quasi in magno lucro deputatum, si penitus inhumata iacerent. Paulò post etiam ista addunt. Martyrum corpora, sex dies continuos sub dio iacentia, & maxima ignominia affecta, post autem ab impijs illis & facinorosis carnificibus exusta, inque cineres redacta, in Rhodanum fluvium, qui illic in proximo defluit, spargebantur, quòd nullæ quidem illorum reliquæ amplius super terrâ restarent. Ista eo consilio patrabant, quòd Deum se posse vincere, & illis regenerationem corporum prorsus eripere arbitrati sunt: quòd ne vlla quidem (sic enim dicebant) spes resurrectionis reliqua fieret illis: qua freti (inquiunt) non solum peregrinam quandam & novam nobis induxerunt religionem, verum etiam neglexerunt penitus tormenta, & prompto atq; alacri animo ad mortem properarunt. Iam videamus, vtrum sint res, inusmodi persecutionis tempestas, regnante Imperatore, de quo docuimus, istis Christiani ecclesijs obtigit. Vnde certè, quænam fuerint in reliquis prouincijs eodem tempore factitata, coniectura assequi poterimus.

Antoninū Veū dicit.

C A P. I I.

Illas item voces, ex eadem epistola depromptas, in hunc sermonem includere oportet. In præcium arbitramur, quibus modestia & singularis martyrum, quos diximus, benignitas hoc ferè modo descripta sit. Isti verò ipsius Christi (qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, se esse æqualem Deo, sed se ipsum exinanivit, formam serui accipiens) tam verè æmuli & imitatores erant, ut quavis in tali gloria & splendore locarentur, & non semel & iterum, sed sæpius, ut martyres deceret, pro fidei confessione acerba tormenta perpassi, bestijs obiecti, ab eisdem denuò ablati, ignito ferro exusti, vibicibus liuidi, vulneribus vndique inflictis excruciat: non tamen se ipsi martyres esse prædicarent, neque cuiquam nostrum copiam facerent illos eo nomine appellandi: sed si quisquam nostrum eos vel per literas, vel per sermonem ut martyres fortè salutauisset, grauius eum reprehenderunt. Libenter enim martyris appellationem Christo fideli & vero martyri, primogenito mortuorum, duci & auctori vitæ, quæ est ex Deo, concesserant: martyrum etiam, qui iam ad Christum ex hac corporis custodia migrassent, nos non grauatè in memoriam redegerunt, dixeruntque: Illi iam verè sunt martyres, quos Christus propter fidei confessionem ad se recipere dignatus est, & quorum martyrium ipso præclaro vitæ exitu, tanquam sigillo certissimo obsignauit: nos autem tenues solum & abiecti Christi nominis confessores: atque fratres obsecrabant cum lachrymis, ut preces pro illis ardentè & obnixè Deo fundere, quòd ipso discessu è vita opus, quod Deus tam benignè in illis incepisset, cumulatè expleretur. Et quavis non modò libera responsa gentilibus dando, sed etiam patientia, maganimitate, fidenti animi robore contra omnes cruciatus se generosos ac strenuos palàm ostendendo, vim & virtutem martyrij perspicuè declarassent, tamè timore Dei referti, martyrum appellationem, quæ fratres illos donare voluissent, ab se repellere studebant. Et iterum, paucis verbis interiectis, sequuntur ista: Humiliauerunt se sub manu potenti, qua iam satis exaltati sunt. Dum in vita manebant, defendere omnes, neminem accusare, omnes è vinculis eripere, colligare neminem conabantur. Pro illis, qui supplicia eorum corporibus inflixerant, exemplum Stephani perfecti martyris imitati, benignè orare, dicentes: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Quòd si pro eis, qui ipsos tam contumeliosè torssissent, precabantur: quanto magis pro fratribus idem ipsum præstiterunt? Hæc item, paulò longius sermonem producentes, adnectunt: Grauiissimum autem bellum ab illis, propter ingenuam erga fratres charitatem, cum ipso diabolo ideò susceptum erat, quòd tantoperè nitebantur, ut voracè illius, tanquam malæ bestiæ, gulam stringendo, eos viuos denuò euomere cogeret, quos prius

Philip. 2.

Nota infignem martyrum modestiam.

Act. 7.

Diabolus cur eos tam atrociter insecratus sit.

prius tanquam mortuos, se penitus deuorasse putauerat. Non enim illi fratrum imbecillorum lapsu gloriabantur, sed quæ dona ipsis per Dei gratiam affatim suppetebant, alijs, qui maioris opis indigerent, benignè largiebantur: atque adeò velut matris indulgentis misericordia commoti, multas lachrymas pro eorum salute in conspectu Dei patris profundeabant, vitam illis flagitabant: vitam concessit Deus, vitam etiam cum proximis communicarunt, victores in omnibus, ad Deum profecti sunt, pacem amplectati, pacem nobis commendarunt, cum pace denique ad Deum decesserunt, non matri Ecclesiæ molestiam & angorem, non fratribus bellum & seditionem, sed gaudium, pacem, concordiam & charitatem reliquerunt.

MARTYRIUM SS. MARCELLINI ET PETRI, GRAUITER CONSCRIPTVM. ADSTIPVLANTVR EI antiqua Martyrologia, & habetur in vetustis MS. codicibus. Stylum aliquot locis nonnihil correxit F. Laur. Surius.

ENIGNITAS Saluatoris nostri, martyrum perseuerantia comprobata, eouisque processit, ut & fidei amicos coronaret, & inimicos eorum ex ipsis inferorum claustris erueret. Denique cum Romæ à paganis teneretur Petrus, Exorcistæ officium gerens, & multis vicibus cæsus, missus in obscurissimam habitationem, maneret in vinculis ferreis immotus, custosque carceris Arthemius Paulinam virginem filiam suam virginem, quam impensius amabat, à dæmonio vexari quotidie plangeret, dixit ad eum vir Dei Petrus Exorcista: Audi consilium meum, Arthemi, & crede in vnigenitum filium Dei viui Iesum Christum, qui est liberator omnium in ipsum credentium. Si enim verè credideris, mox erit salua filia tua. Respondit Arthemius: miror valdè imprudens consilium tuum, quòd cum te iste Deus tuus liberare non possit, in ipsum licet credas, & quotidie pro eius nomine plagas & vincula perferas, mihi persuadere vis liberaturum illum filiam meam, si ego in eum credidero. Dixit ei Petrus: Potest me liberare Dominus meus & de his vinculis, & de poenis omnibus: sed non vult impedire coronam meam. Vult autem, ut perficiam cursum meum perferendo hos cruciatus temporarios, ut possim adipisci gloriam sempiternam. Arthemius ait: Si vis me tuo credere Deo, da operam ut fiat quod dicturus sum. Ecce ego hodiè duplicabo super te catenas, & claustra carceris omnia communiam, teque in ima hac & obscura custodia solum includam: & si ex his omnibus te eripuerit Deus tuus, credam equidem in illum, sed tunc demum, cum videro incolumem filiam meam.

S. Petrus erebro cæsus, mittitur in obscurissimam carcerem.

Tum beatus Petrus subridens, ait: Infirmas fidei tuæ poterit curari, si hoc, quod dicis, feceris? Arthemius dixit: Credam planè in illum, si & te his vinculis absoluerit, & meam filiam curauerit. Petrus ait: Vade in domum tuam, & præpara mihi mansiorem, & te, neque absolvente me his vinculis, neque ostium aperiente, neque per iter deducente, ad te perueniam in nomine Domini mei Iesu Christi. Cumque eò venerò, palpabunt me manus tuæ, conspicient me oculi tui, atque hos eosdem sermones tecum conferam. Et si vel sic credideris, habebis sanam filiam tuam. Hoc verò fiet non pro libidine tentationis tuæ, sed ad declarandam diuinitatem Domini mei Iesu Christi. Hæc ut ille dixit, Arthemius caput agitans: Hic homo, inquit, nimis consecutus afflictionibus, delirat & aliena loquitur: sicque discessit. Veniens autem domum, narrauit eam Candidæ uxori suæ, quæ dixit ei: Miror te illum hominem existimare insanum, qui & tibi sanitatem promittit, & nostræ filię sospitatem. An verò longum ille tempus tibi præfixit? Hodiè dicit se venturum. Id si factum fuerit, quis dubitet Christum verum esse Deum, in quem ille credit? Arthemius dixit: Horrori est mihi fatuitas tua. Ipsi dii si de coelo descendant, non eum absoluent à vinculis: immò si vel Iupiter ipse ad eum veniat, aperire illi carcerem non poterit. Candida respondit: Nimirum idcirco magnus habebitur Deus eius, & credendum illi erit, si hoc fecerit, quod nec ipse, ut ais, Iupiter facere possit.

Videtur delirare custodi carceris Arthemio.

Hæc & pleraque alia cum inter se loqueretur, & occumbente diei lumine, nox intium

Miro modo & carcere venit ad Arthemium. Paulina facta natur.

Multi creditur in Christum.

tium suum stellarum ortu indicaret, adest homo Dei Petrus, Arthemio, & Candida se offerens, candidis indutus vestibus, trophaum Crucis tenens in manu sua. Mox igitur ad eius vestigia corruunt Arthemius & Candida, exclamantque, dicentes: Vere natus est Deus omnipotens Iesus Christus. Statimque filia eorum Paulina virgo, abimundo vexata spiritu, Deum confitens, & ad pedes eius proci dens, purgata est, ita ut demon clamaret in aere: Virtus Christi, quae in te est, Petre, me ligauit & expulit a virgine. Cumque haec fierent, omnes, qui in domo Arthemij erant, crediderunt. Pervenit autem fama ad eos, qui in vicinia morabantur, & conuenere viri amplius trecenti, plures vero foeminae: qui omnes vna voce clamabant: Praeter Christum, non est alius Deus omnipotens. In conspectu enim illorum, & a demonibus obsessi liberabantur, & infirmi omnes sanabantur. Cumque omnes qui ad aedes Arthemij confluerant, curerent fieri Christiani, abiit vir Dei Petrus, & adduxit sanctum Marcellinum presbyterum, a quo omnes in domo Arthemij baptizati sunt. Porro Arthemius ingressus ad eos, qui erant in vinculis, dixit eis: Si quis vult credere in Christum, exeat liber, veniatque ad domum meam, & fiat Christianus. At illi omnes promittentes se in Christum credituros, egressi sunt: venientesque ad aedes Arthemij, a sancto Marcellino presbytero baptizati sunt, & sancta consecratione illuminati. Interea dum haec agerentur, pestilentissimus Iudex Serenus in morbum incidit, & toto spatio agritudinis eius datum est tempus baptizatis omnibus, ut sermone quotidiano Marcellini & Petri in fide Domini confirmarentur, per quadraginta & eo amplius dies.

Post haec Commertariensis misit ad Arthemium custodem carceris, iudicavitque, se futurum esse vicarium, eumque iussisse, ut nocte proxima praesto sit ipse cum illis, qui erant in carcere. At ille baptizatorum omnium osculabatur manus, dicebatque eis, si quis vellet venire ad martyrium, faceret id intrepidus: si quis vero mallet recedere, abiret illaesus. Cum ergo ad primum pullorum cantum sederet Serenus vicarius, iuberetque personas audiendas intromitti, ingressus Arthemius, coram omnibus dixit: Petrus Exorcista Christianorum, quem casum & torum ac seminiuum in carcere seruari iussisti, in nomine Dei sui omnium vincula soluit, ostia omnia patefecit, cunctosque efficiens Christianos, quod vellet, eis fecit abeundi potestatem. Ille vero cum Marcellino presbytero nusquam abscedere voluit: sed quoties ego eum custodire volui, non comparuit. Tunc Serenus immani furore incensus, iussit Arthemium plumbatis caedi, & trudi in custodiam: sanctos autem Dei martyres Marcellinum & Petrum, intromitti sub voce quaestoria, iisque intromissis, ait: Mitibus vobiscum agerent carnifices, si sacrilegos religionis vestrae ritus abijceretis, neque homines noxios & criminum reos a carcere egredi iussissetis. Marcellinus presbyter dixit: Tam diu criminum reus manet in suis criminibus, quam diu in Christum non credit: porro simulacrum crediderit, mox omni culpa ablutus & absolutus, summi Dei filius appellatur. Cum hac & his similia diceret Marcellinus presbyter, iussit eum Serenus pugnis caedi in artibus. At ubi cadentes defecerunt, precepit separari Marcellinum a Petro, & mittendum in carcerem, illicque vitrum contritum spargi, sicque vinculum inclusum relinquit, lumenque & aquam ei negari.

Ad Petrum inde conuersus, ait: Nolo te existimes eculco & lampadibus iterum esse torquendum: sed ad palum cras ligaberis, ferarumque, inorsibus laceratus, vitam amittes, si hodie dijs sacrificare contempseris. Respondit Petrus: Cum sis Serenus nomine, totum te tenebrosum & tetrum atque nubilum factis ostendis: & cum homo sis mortalibus poenas atroces intentas, minis & terroribus te perturbaturum sperans immortalis fidem, quae regnat in mentibus Christianorum. Tum etiam summi Dei sacerdotem Marcellinum, quem te rogare oportebat, ut tui misereretur, & oraret pro te, ut incredulitatis tuae criminibus posses absolui, pugnis caedi voluisti, & duro carceri mancipasti: quo quidem nomine ille gloriatur & gaudet, te autem luctus excipiet sempiternus. His dictis, etiam Petrum iussit Serenus in vincula conijci, & pedes eius in cippo arctissime constringi. Cum sic autem abinuicem separati essent, & Marcellinus quidem nudus in vitreis fragmentis iaceret, Petrus vero in cippo teneretur: angelus Domini apparuit Marcellino oranti, induitque eum vestimentis ipsius, & dixit ei: Sequere me. Sequens ergo angelum, ingreditur cum eo, ubi Petrus in cippo & ferro vincus asseruabatur: & cum illum quoque absoluisset angelus, iussit ambos se sequi: atque ita pariter venerunt in domum illam, in qua baptizati omnes vnanimiter in preces incumbabant. Dixitque angelus ad eos, ut diebus septem confirmarent populum, qui per ipsos crediderant: ac deinde ostenderent se Sereno vicario.

Postero

Postero die mittuntur quidam ad carcerem, & neque Marcellinum neque Petrum inueniunt, idque iudici renunciant. Tunc Iudex acciri iubet Arthemium & uxorem eius Candidam cum filia Paulina virgine: cumque venissent, urgere eos coepit, ut dijs sacrificarent. At illi dixerunt: Nos Dominum Iesum Christum confitemur, filium Dei viuunt: & ideo nulla ratione possumus sacrificiorum vestrorum ritu nos polluere. Eos igitur omnes Serenus iubet via Aurelia immensa ruderum mole obrui.

Ea autem hora, qua ad passionem ibant, in eodem loco Christiani omnes occurrunt sanctis Marcellino & Petro. Videtes autem officiales & carnifices tam multum populum, fugerunt: currebant vero post eos quidam iuniores e populo Dei, tenueruntque eos, & blandis sermonibus inuitabant ad fidem. Sed cum nolent credere, tandem ad populo retenti sunt, donec Missas faceret S. Marcellinus presbyter in crypta, in qua puniendi erant sancti. Cumque completa essent, quae Dei sunt, iussu presbyteri omnis populus abscexit: factoque silentio, sancti Marcellinus & Petrus dixerunt ad eos, qui credere nolebant: Ecce in potestate nostra fuit, ut laederemus vos, neque tamen id fecimus: in potestate nostra fuit, ut toleremus e manibus vestris Arthemium & Candidam, filiamque virginem, nec fecimus. Est etiam in potestate nostra, ut si velimus, hinc abire, possumus, Dei gratia id agente: sed neque hoc facimus. Quid vos igitur ad haec? Tum illi frementes in homines Dei, Arthemium gladio percusserunt: porro Candidam & Paulinam per praecipua in cryptam impellentes, lapidibus oppreserunt, Marcellinum autem presbyterum & Petrum Exorcistam manibus retro ad arborem alligauerunt, donec referrent de ijs ad vicarium. Qui, ut res gestas cognouit, iussit eos duci in syluam nigram, quae hodie in honorem illorum sylua Candida appellatur, atque illicambo pariter decollari. Vbi ad mediam syluam ventum est, ipsi suis manibus mundauerunt locum a spinis: ac deinde orantes, & pacis osculo inuicem se salutantes, scix genibus capite plexi sunt. Qui autem eos decollauit, testatus est, se vidisse animas eorum exeuntes e corporibus, tanquam virgines auro & gemmis ornatas, vestibus indutas splendidissimis, angelicisque manibus in caelum sublatas, per auras iuisse gaudentes.

Per id tempus Lucilla & Firmina, Christianissima foeminae, propinqua S. Tiburtij martyris, cuius nobilitas inter Senatores insignis fuit in terris, & inter martyres illustrior est in caelis, amore beati martyris a sepulchro eius non recedebant, sed constructo illic cubiculo, die noctuque ibi permanebant. Ijs ergo in visu apparuit S. Tiburtius cum his duobus martyribus, edocuitque eas, quemadmodum corpora eorum e nigra sylua abspartata, iuxta ipsum in parte inferiori in crypta sepelire deberent. Fuerunt autem eis adiutorio Acolythi duo ecclesiae Romanae. Haec omnia Damafus, cum lectore esset, puerulus didicit ab eo, qui eos decollauerat: & postea factus Episcopus in eorum sepulchro his versiculis * declarauit.

Marcelline tuos, pariter Petre, nosce triumphos.
Percussor retulit Damaso mihi, cum puer essem,
Haec sibi carnificem rabidum mandata dedisse,
Sentibus in medijs vestra vt tunc colla secaret,
Nec tumulum vestrum quisquam cognoscere posset.
Vos alacres vestris manibus * mundasse sepulcra.
Candidulo occulte postquam iaculistis in antro,
Postea commonitam vestra pietate Lucillam,
Hic placuisse magis sanctissima condere membra.

Is vero, qui eos decollauit, nomine Dorotheus, postea sub sancto Iulio Pontifice publicam egit poenitentiam, & omni populo indicans, quae vidisset, baptizatus est in senectute sua, & per bonam confessionem peruenit ad misericordiam Saluatoris, qui viuunt & regnat in secula seculorum.

DE

Arthemius caesus, truditur in custodiam.

Marcellinus caeditur, & dicitur cruciatur.

Petrus in carcerem ducitur.

Angelus ambos liberat.

S. Marcellinus Missas facit.

Arthemius cum uxore & filia peritur.

Marcellinus & Petrus capite puniuntur.

* limina decoraui.

* fodisse

Dorotheus baptizatur.

DE TRANSLATIONE EORVNDEN SS. MAR-
TYRVM MARCELLINI ET PETRI LIBRI IIII. AVTHO.

re Einhardo seu Eginhardo, qui fuit Cancellarius Caroli Magni Imperato-
ris, & postea monachus Benediſtinus, & primus Abbas Selgenſta-
diensis in monaſterio horum martyrum, quod Imperatoris Lu-
douici Pij, & ipsius impensis conditum est circa annum
Domini 821. Est opusculum eruditum, & haecenus,
quod sciam, typis non excusum. Nos capita
ad marginem adiecimus.

PROLOGVS AVTHORIS.

Scopus fa-
crum hi-
storianum.

Cur Einhar-
dus hos co-
scripserit
libros.

Veris veri Dei cultoribus, & Iesu Christi Domini nostri, Sanctorumque
eius non fictis cultoribus, Einhardus peccator. Qui vitas & facta iusto-
rum ac secundum diuina mandata conuersantium hominum literis ac
memoriae mandauerunt, non aliud mihi efficere voluisse videntur, nisi
ut ad emendandos prauos mores, & collaudandam Dei omnipotentiam,
per eiusmodi exempla, quoruscunq; animos incitaret. Feceruntq; hoc, non solum
uore carebant, sed quia charitate, quae omnibus cupit esse consulum, granditer abun-
dabant. Quorum laudabile propositum quia tam in propatulo est, ut praeter ea, quae dixi,
nihil aliud eos moliri voluisse lucidissime clar eat, cur a multis imitari non debeat, om-
nino non video. Ac proinde quia mihi conscius sum, quod libri, quos de translatione cor-
porum beatorum Christi martyrum, Marcellini & Petri, signisque ac virtutibus, quae
per eos Dominus ad salutem credentium fieri voluit, qua potui facultate conscripsi,
eadem sunt voluntate atque intentione compositi, eosdem edere, ac Dei amatoribus
ad legendum offerre decreui. Arbitror enim, quod hoc opus non solum inane ac su-
peruacuum cuilibet fidelium videri non debeat: sed etiam fructuose atque vtiliter
me laborasse praesumo, si efficere potuero, ut in laudem sui conditoris animam illalegendis
allurgat.

LIBER PRIMVS.

Cap. i.

* Orono-
uuald

Vm adhuc in palatio positus, ac negotijs secularibus occupatus, o-
tium, quo aliquando perfrui cupiebam, multimoda cogitatione
meditarer, quendam locum secretum atq; a populari frequentia val-
de remotum nactus, atque illius, cui tunc militaueram, principis
Ludouici liberalitate consecutus sum. Is locus est in saltu Germa-
niae, qui inter Neccarum & Moenum fluuios medius interiacet, ac
moderno tempore ab incolis & circumstantibus * Odannuald
appellatur. In quo cum pro modo facultatum ac sumptuum non
solum domos & habitacula ad manendum, verum etiam basilicam, diuinis officijs co-
gruentem, non indecori operis edificassem, dubitare coepi, in cuius potissimum, fan-
cti vel martyris nomine atque honore dedicari deberet. Cumque in hac animi fluctua-
tione plurimum temporis esset euolutum, contigit ut quidam Diaconus Romanae
Ecclesiae, nomine Deudona, pro suis necessitatibus regis opem imploraturus ad pala-
tium veniret: ibique aliquandiu moratus, cum peracto, propter quod venerat, nego-
tium Romam redire pararet, quadam die humanitatis causa velut peregrinus ad pran-
dium nostrae paruitatis a nobis est inuitatus: ibique inter prandendum plura locuti,
eiusque sermocinando peruenimus, ut de translatione corporis beati Sebastiani ac
neglectis martyrum sepulchris, quorum Romae ingens copia est, mentio fieret. Inde
ad dedicationem nouae basilicae nostrae sermone conuerso, percontari coepi, quoniam
modo ad id peruenire possem, ut aliquid de veris Sanctorum reliquijs, qui Romae re-
quiuescunt, mihi adipisci contingeret? Hic ille primo quidem haesitauit, & qualiter id fe-
ri posset, se nescire respondit. Deinde cum me de hac re sollicitum simul & curiosum
esse animaduerteret, altera die se percontationi meae responsum esse promisit.

Romae plu-
rima marty-
rum monu-
menta.

Cap. 2.

Post hac cum iterum a me fuisset inuitatus, protinus e sinu libellum mihi
porrexit

porrexit, rogans ut eum solus perlegerem, sibi que de his, quae in eo scripta erant, quid
mihi placeret, indicare non dedignarer. Accepi libellum, & ut ille petijt, solus secretè
perlegi. Continebatur in eo, esse sibi domi plurimas Sanctorum reliquias, easque se mi-
hi dare velle, si meo fultus adiutorio Romam reuerti potuisset: compertum sibi fo-
re, quod duos mulos haberem, quorum si alterum sibi darem, ac secum hominem me-
um fidelem mitterem, qui illas reliquias ab illo reciperet, mihi que deferret, statim e-
as mihi esse missurum. Complacuit mihi suadentis consilium, statuiq; fidem sponso.
nis incertae celeriter experiri: ac proinde dato quod petebat iumento, addita propter
viaticum pecunia, notarium meum nomine Ratleicum, quia & ipse orandi causa Ro-
mam eundi votum habebat, cum eo pergere iussi.

Igitur de Aquisgrani palatio profecti (Nam ibi eo tempore Imperator cum suo
comitatu erat) Augustam Suesorum venerunt: ibique cum Hildoino Abbate in mona-
stero S. Medardi locuti sunt, quia memoratus diaconus ei pollicitus est, se efficere pos-
se, ut corpus beati Tiburtij martyris in eius veniret potestatem. Quibus ille promissio-
nibus illectus, misit, cum eis quendam presbyterum, hominem callidum, nomine Hu-
num, iubens ut acceptum ab eo memorati martyris corpus deferret, inde iter ingressi,
Romam quanta potuerunt celeritate, perrexerunt. Contigit autem, postquam Italiam
intrauerunt, ut puer notarij mei, nomine Reginaldus, tertiana febre correptus, non
modicum profectioe corum suis laboribus faceret impedimentum: quoniam his ho-
ris, quibus ille febrium aestibus tenebatur, iter agere non potuerunt. Erant enim pauci,
ac per hoc ab inuicem separari nolebant. Cumque hoc incommodo iter illorum non
mediocriter fuisset retardatum, illi tamen prout poterant illud accelerare contende-
rent, tribus diebus priusquam ad urbem venirent, apparuit in visu illi febricitanti qui-
dam homo in habitu Diaconi, perquirens ab eo, quam ob rem dominus suus Ro-
mam ire festinaret? Cui ille & promissa Diaconi de reliquijs sanctorum mihi
mittendis, & de his quae Hildoino Abbati pollicitus est, prout illi comperta erant,
exponeret: Non ita, erit, inquit, sed longe aliter, ac vos existimatis, causarum pro-
pter quas venistis, exitus adimplebitur. Nam Diaconus iste, qui vos Romam veni-
rerogauit, aut parum aut nihil de his, quae vobis promisit, facturus est: ac proinde vo-
lo sequaris me, atque ea, quae tibi ostensus sum, atque dicturus sum, mentre sollicita cures
aduertere.

Cap. 3.
Hildoinus
Abbas.

Visio famu-
li cuiusda.

Cap. 4.

Tunc manu comprahensum, ut sibi videbatur, montis praecelsi cacumen secum
conscendere fecit: in quo cum simul positi consisterent: Conuertere, inquit, ad O-
rientem, & subiectos oculis tuis campos intueri. Quod cum fecisset, & campos, de qui-
bus sibi dixerat, fuisset intuitus, videt in eis molis immensa fabricas, in modum magne
tuisdam ciuitatis extractas: & interrogatus ab eo, si sciret quid hoc esset? se nescire
respondit. Tum ille: Roma est, inquit, quod vides, statimque addidit, Dirige oculo-
s in vteriora ciuitatis, & contemplare si aliqua tibi in his locis appareat ecclesia.
Cumque sibi quendam ecclesiam apparere dixisset: Vade, ait, & Ratleico nuntia,
quoniam in ecclesia, quam modò vidisti, illa res est recondita, quam ille domino suo
debet adferre: & ideò det operam, ut eam quantò celerius fieri potest, accipiat, & ad
dominum suum reuertatur. Cumque ille diceret, quod nemo de his, qui secum ve-
nerant, in huiusmodi re fidem dictis suis esset habiturus, respondit & dixit: Tu nosti,
quod omnes, qui tecum hoc iter agunt, tibi conscij sunt, quia complures dies in
febre tertiana laborasti, & nondum te ab illis vllam habuisse remissionem. Et ille, I.
ta est, inquit, ut dicis. Quapropter, ait, volo ut pro signo tibi sit, atque his, quibus ver-
ba quae dixi, relaturus es, quoniam ex hac hora, febre, qua vsque modò derinebaris, sic
per Dei misericordiam cariturus es, ut te vterius in hoc itinere non contingat. His
dictis, expergestus, omnia quae sibi vidisse vel audisse videbatur, Ratleico referre
curauit. Quae cum Ratleicus presbytero secum pergenti exposuisset, visum est ambo-
bus, ut experimentum somni ex veritate promissae sanitatis approbarent. Nam eadem
die iuxta qualitatem febrium, quibus laborare consueuerat, febricitare debebat is qui
somnia viderat. Et ut non vana illusio, sed potius verareuelatio fuisse ostenderetur, ne-
que illa die, neque ceteris, quae illam secuta sunt, vllum in corpore suo consuetarum,
febrium sensit indicium. Sic factum est, ut & visioni crederent, & fidem Diaconi pro-
missis non haberent.

Visiois ei-
veritas.

ab illis, sub-
audi febribus

Febricitans
in visione
curatur.

Igitur Romam venientes, iuxta basilicam beati Petri Apostoli, quae dicitur
Ad Vincula, in domo ipsius, cum quo venerunt Diaconi, hospitium acceperunt, ma-
seruntque cum eo per aliquot dies, opperientes promissorum eius adimpletionem.
Sed

Cap. 5.

Sed ille, qui suas pollicitationes perficere non valebat, ipsum quod non poterat, quibusdam procrastinationibus palliabat. Tandem locuti cum illo, cur eis illo modo vellet illudere: percontati sunt: rogantes simul, ne se diutius fallendo detineret, & reuersionem suam vanis spebus impediret. His ille auditis, cum cerneret se huiusmodi calliditate eis iam amplius non posse imponere, primo notarium meum certum fecit de re, liquis mihi promissis, quod eas habere non posset, eod quod frater suus, cui & domum, & cuncta quae habebat, inde abiens commendauerat, negotiandi gratia Beneuentum esset profectus, ac se penitus ignorare, quando esset reuersurus. Et quia ei reliquias illas si ut & ceteram suppellectilem ad seruandum commiserat, nec omnino se scire posse, quid de his fecisset, quoniam eas in eadem domo nusquam inuenisset: proinde videret quid faceret, quia de parte sua nihil restaret, quod sperare posset. Postquam haec notario meo dixit, & ille se ab eo illud ac malè sibi impositum quereretur, nescio quibus vanis ac friuolis etiam & presbyterum Hildoini allocutus, spe simili animatum à se fecit abcedere.

Cap. 6.

Postridie verò cum valde tristes videret, hortatus est vt simul cum illo ad cœmeteria sanctorum pergerent, videri sibi quod in eis aliquid tale inueniri posset, quo eorum desiderijs satisfaceret: nec fore vllam necessitatem, vt in patriam vacui reuertentur. Cumq; eis hoc consilium placuisset, vellentque vt quanto citius id, ad quod faciendum eos hortabatur, inchoaret, more solito negotium dissimulauit, & eos, quorum animi tunc paululum erant erecti, in tantam desperationem hac dilatione deiecit, vt, omisso illo, statuerent in patriam quanuis infecto negotio reuerti: Sed notarius meus recolens somnium, quod puer suus viderat, coepit comitem suum hortari, vt sine hospite suo irent ad cœmeteria, ad quae visenda ille eos se ducere velle promissit. Itaque inuentum atque conducto duce, locorumque monstratore, primo ad basilicam beati Tiburtij martyris, in via Laucana, tribus ab vrbe passuum millibus distante, veniunt, martyrisque tumbam quam possunt diligentia contentantur, & vtrum sic, vt alij non sentirent, aperiri posset, cautà circumspectione considerant. Deinde in cryptam eidem basilicæ contiguam, in qua beatorum Christi martyrum Marcellini & Petri corpora erant tumulata, descendunt, atque explorata etiam illius monumenti qualitate discedunt, æstimantes hoc factum hospitem suum posse latere. Sed aliter euenit, atque arbitrati sunt. Nam licet ipsi nescirent, quibus indicijs, citò tamen ad illum huius facti notitia peruenit: veritatisque ne sine illo voluntati suae satisfacere debuissent, statuit consilium eorum festinando prauenire. Et quia ille eorundem locorum plenariam atque omnimodam notitiam habebat, blandè illos alloquitur, hortaturque: vt illuc simul veniant, & si Deus votis eorum fauere dignaretur, communi consilio faceret, quicquid eis videretur faciendum.

Cap. 7.

Vide antiq. reuerentia erga reliquias sanctorum.

Assensu sunt eius voluntati, tempusque id aggrediendi pari consensu constitunt. Tunc peracto ieiunio triduo, noctu ad locum nullo Romanorum ciuium sentiente perueniunt: ingressique basilicam S. Tiburtij, primo altare illud, sub quo sacrum eius corpus situm credebat, aperire tentauerunt. Sed parum successit eorum voluntati molitio operis inchoati. Nam monumentum durissimo marmore extructum, inermes id aperire conantium manus facile repellebat: Igitur, omisso illius martyris sepulchro, ad tumbam beatorum Marcellini & Petri descendunt, atque ibi inuocato Domino nostro Iesu Christo, & adoratis sanctis martyribus, lapidem, quo summitas sepulchri tegebatur, de loco suo leuare moluntur. Quo sublato, videt sacratissimum sancti Marcellini corpus in superioribus eiusdem sepulchri partibus positum, tabulamque marmoream ad caput positam, quae titulo, quem continebat, euidentis iudicium dabat, cuius in eo loco martyris membra iacuisent. Quod, vt par erat, cum summa veneratione suscipientes leuant, & munda sindone inuolutum Diacono ferendum atque seruandum tradunt. Ac ne vlla sublato corporis indicia remanerent, lapidem loco suo reponentes, in urbem ad hospitia sua reuertuntur. Diaconus autem corpus beatissimi martyris, quod acceperat, iuxta basilicam B. Petri Apostoli, quae vocatur Ad Vincula, vbi & ipse domum habebat, se seruare velle ac posse affirmans, fratri suo nomine Lunisoni ad custodiendum commisit. Arbitratumque notario meo hoc satisfactum esse, coepit illum hortari, vt accepto corpore beati Marcellini, rediret in patriam.

Cap. 8.

Sed ille longè aliud meditabatur ac mente voluebat. Nam, vt mihi postea retulit, videbatur illi nequaquam sibi licere cum solo beati Marcellini corpore in patriam regredi, quasi nefas esset, vt corpus beati Petri martyris, qui ei socius in passione fuerat, & per

& per quingentos & eo amplius annos in eodem sepulchro vnà cum illo requieuerat, illo inde transeunte ibi remaneret. Atque hac cogitatione mente concepta, tanta animi sui perturbatione simul ac perturbatione laborabat, vt nec cibum capere, nec somno acquiescere dulci sibi videretur atque iucundum, nisi martyrum corpora, sicut in passione ac monumento coniuncta fuerant, sic etiam peregrè profectura iungerentur. Sed de hoc qualiter fieri posset, vehementer ambigebat. Nouerat enim neminem à se Romanum inueniri posse, qui sibi ad hoc vllum ferret auxilium: sed ne talè quidem, cui haec animi sui secreta auderet ostendere. In hac cordis anxietate constitutus, reperit quendam monachum peregrinum, nomine Basilium, qui ante biennium de Constantinopoli Romam venerat, atque ibi in mote Palatino apud alios Graecos, qui eiusdem professionis erant, cum quatuor discipulis suis hospitium habebat. Hunc adijt, atque ei quam patiebatur solitudinem aperuit. Tum consilij eius animatus, & orationibus fretus, tantam accepit in corde suo constantiam, vt statueret rem quanuis cum periculo capitis sui celerrimè experiri. Vocatoq; ad se comite suo Hildoini presbytero, coepit cum eo tractare, vt iterum ad basilicam beati Tiburtij, sicut prius fecerant, clanculo pergèrent, ac tumbam, qua martyris corpus reconditum credebat, aperire denuò molirentur.

Monachi Graeci Romae in monte Palatino.

Placuit consilium, assumptisque, quos secum adduxerant, pueris, hospite eorum penitus ignorante quò irent, clàm noctu profecti sunt. Cumque ad locum ventum esset, votis pro re prosperanda ante aedis ianuam factis ingrediuntur: diuisisque socijs inter se, presbyter ad corpus beati Tiburtij quaerendum in ipsius basilica cum aliquibus remansit, Ratleicus cum reliquis in adhaerentem eidem ecclesiae cryptam ad beati Petri corpus accessit: apertoque sine vlla difficultate sepulchro, sacra sancti martyris membra nullo prohibente sustulit, & serico puluino, quem ad hoc parauerat, recepta diligenter inclusit. Interea presbyter, qui corpus beati Tiburtij quaerebat, magno labore frustra consumpto, postquam se vidit nihil posse proficere, relicto opere, in cryptam ad Ratleicum descendit, & quid sibi faciendum esset, ab eo querere coepit. Cui cum ille arbitrari se diceret, quòd S. Tiburtij reliquiae essent inuenta, eiq; id de quo dicebat ostenderet: Nam paulò ante, quam idem presbyter ad eum in cryptam venisset, reperit in eodem sepulchro, in quo sanctorum Marcellini & Petri sacra corpora iacuerunt, foramen quoddam rotundi schematis trium ferme pedum longitudine introrsus excavatum, pedali amplitudine patens, & in eo minuti pulueris non modicam portionem repositam. Visum est ambobus, quòd hic pulvis de corpore beati Tiburtij ossibus inde sublatis remanere potuisset: & ob hoc, vt difficilius inueniretur, medio loco inter beatum Marcellinum & Petrum in eadem tumba fuisset repositus: conuenitq; inter eos, vt eum presbyter sumeret, & pro reliquijs beati Tiburtij secum deferret.

Cap. 9.

Tollitur corpus B. Petri martyris.

His ita transactis atq; dispositis, cum rebus, quas repererunt, ad hospitia sua reuersi sunt. Post haec Ratleicus cum hospite suo locutus, rogat vt sibi sacros beati Marcellini cineres, quos ei ad seruandum commendauerat, reddat, seque in patriam redire volens, tem nulla non necessaria dilatione detineat. Cui ille non solum quod repetebat sine mora restituit, verù etiam de sanctorum reliquijs in vna ligatura collectis, haud paruam portionem mihi deferendam obtulit: & requisitus de nominibus eorum, mihi se illa dicturum, quando ad me venisset, respondit. Monuit tamen, vt eadè veneratione, qua ceterae sanctorum martyrum reliquiae colerentur, eò quòd non minoris apud Deum essent meriti, quam B. Marcellinus & Petrus: & hoc me esse crediturum, cum primò ad me nominum illorum notitia peruenisset. Suscepit ille munus oblatum, atq; id, vt sibi persuasum erat, sanctorum martyrum corporibus sociavit. Initoq; consilio cum hospite suo, sacrum illum ac desiderabile thesaurum in serijs reconditum atq; signatum, per Lunisonem fratrem eius, cuius superius fecimus mentionem, necnò & presbyterum Hildoini, qui secum venerat Papiam vsq; deportari fecit: ipse cum eodem hospite suo Romam substitit, opperens atq; auscultans per continuos septem dies, si de sublatis sanctorum corporibus aliquid ad notitiam ciuium peruenisset. Cumq; vidisset nullam à quolibet extraneo de hoc facto fieri mentionem, latere illud existimans, post eos, quos praemiserat, sumpto secum hospite suo profectus est. Quos cum Ticenis apud basilicam B. Iohannis Baptistae, quae vulgò Domnanæ vocatur, ac tunc ex beneficio regum ad meam pertinuit potestatem, aduentum eorum praestolantes inuenissent, statuerunt etiam, vt ipsi aliquot diebus ibi morarentur, & propter iumentorum, in quibus venerant, refecionem, & propter seipsos ad longiorem viam praeparandos.

Reliquiarum sacri & desiderabilis thesauri.

In hoc morarum suarum articulo fama exijt, legatos sanctae Romanae Ecclesiae à Pontif.

Cap. 10.

Y y

Pontifice ad Imperatorem directos, illò breui esse venturos. Itaq; veriti de aduentu illorum aliquid sibi incommodi, vel etiam impedimenti accidere posse, si se ibi deprehenderent, decreuerunt vt quidam ex eis abeundo, aduentu eorum festinando prætererent, alij in loco remanerent, & re, de qua solliciti erant, diligenter inuestigata, post eorundè legatoru abscessum socios suos, quos præmiserant, sequi properarent. Cuius inter eos de hac re cõstitisset, Deudona cū presbytero Hildoini legatos Roma venientes præcessit, & Augustā Suefforum, vbi Hildoinu esse rebatur, quanta potuit festinatione contendit. Ratleicus verò cū thesauro, quem secū habebat, Papiæ remansit, expectans donec legati sedis Apostolicæ præterirent: vt illis Alpes transgressis, viā suam securius carpere potuisset. Veritus itaq; ne presbyter Hildoini, qui cū Deudona præcesserat, quiq; omniū, quæ apud eos gesta vel tractata fuerant, plenariā atq; integrā notitiam habebat, quia vaser ac lubrica fidei videbatur, aliquid impedimenti sibi in via, qua ire dispositu habebat, machinari debuisset; altera sibi eundū iudicauit: missosq; ad me procuratoris nostri Ascolfi puero cū literis, quibus me & de reuersione sua, & de allatione thesauri, què diuinitus adiutus inuenerat, certum efficeret: ipse postquam Romanos ex coniectura mansionum, quæ eis parabantur, Alpes superasse putauit, Papiam relicta, sexta die ad S. Mauritium venit. Ibiq; comparatis, quæ ad hoc necessaria videbantur, sacra illa corpora loculo inclusa, feretro imposita, atq; inde promouens, palam & apertè cum adiutorio populi occurrentis portare coepit.

Cap. 12.

* Solodurū

Traiectū ad Mosani dicit.

Obserua quanta veneratione maiores nostri facras reliquias profecuti sint.

Cap. 13.

Visto cuiusdam apud sacras reliquias.

Vbi autem locum, qui Caput Iaci vocatur, prætergressus, biuiū, quo itinera in Franciam ducentia dirimuntur, attingit, dexteriorē viā ingressus, per Alamannorum fines vsq; ad *Solodorum Burgundionum oppidum venit. Ibi obuios habuit, quos ego post indicium aduentus illius mihi factum, de Traiecto ei occurrere iussi. Nam ego tunc tenentis iuxta Scaldim fluium in monasterio S. Bauonis erā, quando literæ notarij mei per puerum procuratoris nostri, cuius superius mentionē fecimus, mihi reddite sunt: ex quarum lectione de aduentu Sanctorum certior factus, ilicò vnum ex familiaribus nostris Traiectum ire, ibiq; presbyteros atq; alios clericos, necnō & laicos secū sumere, ac Sanctis venientibus vbicunq; primū potuisset, obuiā festinare præcepi. Et is nihil moratus, cū his quos secum duxerat in loco memorato, post paucos dies his, qui Sanctos adferebāt, obuiauit: iunctiq; simul, comitantibus iā atq; hinc inde cõcurrentibus hymnicis populorum turmis, cum ingenti omnium lætitia Argentoratum urbem, quæ nunc Stratburgus appellatur, celeriter veniunt. Inde per Rhenum secunda aqua nauigātes, cum ad locum, qui Portus vocatur, venissent, orientālē fluminis ripā egresfi, quinta mansione ad locum Michilunstat nuncupatum cum immodica hominum in Dei laudibus exultantium multitudine perueniunt. Is locus est in eo saltu Germaniæ, qui tempore moderno Odonouald appellatur, & distat à Mœno flumine circiter leugas sex. In quo cum basilicam nouiter à me constructam, sed nondum dedicatam inuenissent, in hanc illos sacros cineres intulerunt, & velut ibi perpetuò permānos furos deposuerunt.

Cumque id mihi fuisset allatum, confestim illuc quanta potui celeritate venire festinaui: vbi cum triduo post aduentum nostrum exacto, quidā puer Ratleici iubente eo, officio vespertino cõpleto, cæteris exeuntibus solus in ecclesia remansisset, & clausis ianuis, iuxta illa sacra corpora in parua sellula quasi vigilaturus confedisset, subitaneò somno depressus, vidit quasi duas columbas per dexteriorē absidæ fenestram volando intrare, & in culmine lecti super ipsa Sanctoru corpora cõsistere. Quarum altera tota alba, altera cana & albi coloris mixtura varia videbatur. Cumq; in eodē culmine diutius deambulant, & consuetum columbis gemitum vicissim velut colloquentes ederent, rursus per eandem fenestrā egresæ, non cõparuerunt: secutaq; vox supra caput pueri sonuit: Vade, inquit, & dic Ratleico, vt indicet domino suo, quia isti sancti martyres nolunt, vt eorum corpora in hoc loco requiescant. Alium enim elegerunt, ad quē celeriter migrare dispositum habent. Huius vocis author ab eo videri non potuit: qua tamen finita, euigilauit, somnoq; excitus reuerso ad basilicam Ratleico quid vidisset indicauit. At ille in crastinum vbi me primū conuenire potuit, quid sibi puer suus retulisset, mihi nunciare curauit. Ego autem, licet huiusce visionis arcanum spernere nō auderem, statui tamen operiendum alicuius signi certioris indicium: atq; interim illos sacros cineres de linteis, in quibus ligati venerant, sublatos sericis ac nouis puluinis insuere feci. Cumq; in eorū inspectione reliquias B. Marcellini minoris quantitatatis, quàm sancti Petri esse cernerem, arbitratus sum eum in statura corporis sui minoris fuisse mensuræ, quàm S. Petrum. Sed hoc aliter se habere, furtim postea patefa-

patefactum approbavit: quod vbi, vel quādo, vel à quo, vel qualiter admissum approbatum sit, suo loco dicturus sum. nunc ordo narrationis inchoata texendus atque tenendus est.

Igitur postquam illum magnum atq; mirabilem, omniq; auro pretiosiores in speculo thesaurum, locus, in quo idem continebatur, propter vilitatem materiæ, de qua compactus erat, coepit mihi oppidò displicere. Quem emendare cupiens, quadam die post completum vespertinum officium præcepi vni ex adituis, vt mensuram loculi virga collectam mihi afferret. Cum ille hoc facturum cereum accenderet, & circūpendentia pallia, quibus idem locus tegebatur, subleuaret, animaduertit loculum mirum in modum humore sanguineo vndiq; distillantē: & rei nouitate perterritus, hoc quod viderat properè mihi nuntiare curauit. Tum ego cum eis, qui aderant, sacerdotibus accessi, & illud stupendum atque omni admiratione dignum miraculum aspexi. Nam vt columnæ atque abaci vel signa marmorea pluuia instante sudare ac circumfluere solent: sic locus ille, qui sacratissima corpora continebat, vero cruore madens, & ex omni parte perfusus inuentus est. Terruit nos insolita & nunquam prius audita miraculi species. Quapropter inuito consilio, triduanum ieiunium cum supplicationibus facere decreuimus, vt ex reuelatione diuina scire mereremur, quid sibi vellet, quid facienda moneret magnum illud & ineffabile prodigium. Itaq; peracto illo triduo ieiunio, cum iam aduesperasceret, humor ille cruoris horrendi subito coepit arefcere, ac mirum in modum, qui per continuos septem dies more perennis aquæ sine intermissione distillabat, sic intra paucissimas horas exiccatus est, vt eo noctis tempore (Nam Dominica erat) quo signo dato, ad antelucanum officium celebrandum ecclesiam intrauimus, nullum iam in loculo vestigium illius posset inueniri. Lintea verò, quæ circa loculum pendebant, vt eodem fuerunt humore respersa, ita vt erant sanguineis maculis infecta seruare iussi: in quibus adhuc magnum illius inauditi portenti parer indicium. Constat enim humorem illum saporis fuisse subtili, ad lachrymarum videlicet qualitate: & tenuitate quidem aquæ, colorem aut veri sanguinis habuisse.

Eadē nocte cuidā ex pueris nostris, nomine Ruodlando per quietem duo iuuenes visi sunt adstitisse, qui ei, vt ipse testatus est, de transferendis Sanctoru corporibus multa mihi dicenda mandauerunt, & ad quem locum, vel qualiter id fieri deberet, ostenderunt: & vt hoc mihi sine mora fuisset nuntiatum, terribiliter comminando præceperunt. Qui mox vt eadē potuit, omnia quæ iussus fuerat, mihi intimare curauit. Quibus auditis, curis ingentibus astuare, & quid mihi esset agendum, animo tractare coepi: vtrum iterum ieiunia & supplicationes celebranda, ac Deus rursus pro nostra curiositate sollicitandus: an aliquis Deo deuotè ac perfectè seruiens esset quærendus, cui anxietatem cordis nostri & curarum nostrarum querimonias indicare, quemque rogare potuissimus, vt orationibus suis à Deo nobis huius rei manifestationem impetraret. Sed vbi vel quando ille talis Christi famulus à nobis posset inueniri, præsertim in illa regione, in qua tamen quædam cœnobita ab eo loco, in quo eramus, haud longè posita esse cõstabat, tamen propter rudem in his locis eius conuersationis institutionem, aut rarus aut nullus erat, de cuius sanctitate tale aliquid vel tenuis fama loqueretur. Interea dū his anxius curis sanctorum martyrum suffragiū implorassem, atq; omnes qui vnà nobiscum erant, vt idem facerent, sedulo commouissem, factum est vt per continuos dies nulla nox præteriret, in qua vel vni vel duobus, vel etiam tribus sociorū nostrorū in somnis reuelatum nō fuisset, quòd illa Sanctorum corpora de eo loco in alium essent transferenda. Ad extremum autem cuidam presbytero de his, qui ibi nobiscum erant, nomine Hildfrido, apparuit in visione, vt ipse ferebatur, vir quidam habitu sacerdotali, canitie veneranda conspicuus, candida veste indutus, qui cum talibus verbis compellauit: Cur, inquit, Einhardus tam duri cordis, tantæque obstinationis est, vt tot reuelationibus non credat, ac tot monita ad se diuinitus missa arbitretur esse contemnenda? Vade & dic ei, quia hoc quod beati martyres de suis corporibus fieri desiderant, insectum remanere non poterit, quanuis ille hætenus voluntatem eorum in hac re facere distulisset. Etiam nunc, si non velit vt huius facti meritum ad alium transeat, festinet eorum adimplere iussionem, & ad locum, quem ipsi elegerunt, corpora illorū deportare non negligat.

Post has aliasq; multumodas ad me perlatas admonitiones, visum est mihi illam sanctorum cinerum translationem non esse diutius differendam: ac proinde inuito consilio, decreuimus vt id quantum celerius fieri potuisset, perficere certaremus. Igitur omnibus, quæ ad hanc deuotionem necessaria videbantur, raptim & cum summo studio

Cap. 14
Nota quanti fecerint olim sacras Reliquias.

En stupendum miraculum.

Aliud admirandum miraculum.

Cap. 15
Visto cuiusdam.

Crebrè diuersis visiones offeruntur.

Cap. 16.

Reliquiarū
facer & in-
estimabilis
thesaurus.

Prisca Ger-
manorum
erga Sāctos
deuotio.

Cap. 17.
Reliquiarū
sacrolan-
ctus thesau-
rus.

Paralytica
sanatur.

Mulheim.

Puer miserē
contractus
reualescit.

Cap. 18.

præparatis, prima luce post completum matutinum officium, sacrum illum & in-estimabilem thesaurum cum ingenti luclu ac mœrore illorum, qui in loco erant remā sursi, sustulimus, atq; iter ingressi portare cœpimus, comitante nos pauperum turba, quæ illò per eos dies ob elemosynam accipiendam vndeconq; confluxerat. Nam citæ manentes populi quid apud nos ageretur, penitus ignorabāt. Erat cælum graue fordidis nubibus, & quæ in ingentem pluuiam citò resolui possent, nisi id diuina virtus feri prohiberet. Nam tota nocte illa intantum sine intermissione pluebat, vt nobis iter illud ea die inchoari posse minimè videretur. Sed illam nostram dubitationem, ex in- firmitate fidei venientem, superna gratia per suorum merita Sāctorum longè aliter, atq; existimauimus, habere se fecit, quando viā, per quam incessimus, in aliam quā sperabatur qualitatem vidimus fuisse commutatam. Nam & luti parum inuenimus, & riuos, qui in tam grandi ac iugi pluuiā, vt ea nocte erat, crescere solebant, penè nihil creuisse reperimus. Vbi verò de saltu egressi, proximas villas accessimus, frequentibus obuiorum ac Deo laudes dicentium turbis excipimur: qui nos per octo ferè leugarum spatium comitati, nobis ac nostris & in sacro onere ferendo deuoti adiutores, & in diuinis laudibus dicendis impigri fuere concentores. At vbi vidimus, quòd ea die ad locum destinatum peruenire non poteramus, diuertimus ad villam Ostheim appellatā, quæ viā nostrā contigua cernebatur: & inclinante iam vespera, in basilicā B. Martini, quæ in eadem villa est, sancta illa corpora intulimus: & focijs nostris ad excubias ducēdas ibi dimissis, ego cum paucis ad locum quòd tendebamus, festinando præcessi, & ea, quæ ad receptionem sanctorum corporum vsus postulabat, per noctem præparaui.

Ad basilicam verò, in qua illorum sacrosanctum thesaurum dimisimus, sanctimo- nialis quædam paralytica, nomine Ruodlang, de monasterio Machesbach, quæ ab eadem ecclesia vnus leugæ spatio disparatum erat, ab amicis suis ac propinquis in carro adducta, cum iuxta feretrum Sāctorum inter ceteros vigilans atq; orans pernoctaret, recepta omnium membrorum sanitate, proprijs pedibus nullo sustentante, vel quolibet modo adminiculante, ad locum vnde venerat, in crastinum regressa est. At nos albescente cælo surgentes, focijs nostris venientibus obuiam ire perreximus, habentes nobiscum immodicam vicinorum nostrorum multitudinē, qui fama aduentus Sāctorum exciti, ad hoc primo diluculo pro foribus nostris confiterunt, vt vnā nobiscum Sāctis obuiam procederent. Et occurrimus eis in eo loco, vbi Gaspentia flumio- lus Mœno miscetur. Inde pariter incedentes, ac Domini nostri Iesu Christi misericordiam collaudantes, sacras illas beatissimorum martyrum exuias ad * Mulheim su- periolem (Sic enim moderno tempore locus ille vocatur) cum magna omnium, qui ibi adesse potuerunt, lætitiā & exultatione detulimus: sed præ nimia populi multitu- dine, quæ præcedens cuncta compleuerat, neq; ecclesiam adire, neq; feretrum in eam inferre valuimus. Idcirco in campo adiacente, atq; in loco editiore altare sub diuo e- reximus, ac feretro ponē altate deposito, Missarum solennia celebrauimus. Quibus expletis, ac multitudine ad sua recedente, in ecclesiam à beatis martyribus iussam, eo- rum sacratissima corpora intulimus: ac feretro proprèr altare locato, iterum Missam celebrare curauimus: ibiq; inter celebrandum puer quidam annorum circiter quindecim, nomine Daniel de pago Portiano, qui illuc inter alios pauperes mendicando ve- nerat, atq; ita curuus erat, vt nisi supinus atq; iacens cælum aspicere nequiuisset, ad fe- retrum accessit, ac subito velut ab aliquo impulsus corruit: cumq; diu velut dormien- ti similis iacuisset, correctis omnibus membris, & recepta firmitate neruorum, coram oculis nostris surrexit incolumis. Facta sunt hæc decimo sexto Calendæ Februarias, & erat eius diei tanta & tam clara serenitas, vt æstiuū splendorem solis adæquaret: atq; ipsius aëris tam mitis atq; iucunda tranquillitas, vt veris temperiem apricitate blanda præcederet.

Postridiè verò sacra beatorum martyrum corpora, nouo loculo recondita, in ab- sida basilicæ locauimus, & sicut in Francia mos est, superposito ligneo culmine, linteis ac sericis pallijs ornandi gratia conteximus, apponentes altare, ac duo vexilla Do- minicæ passionis, quæ in via feretrum præcedere solebant, hinc atque inde erigentes, locum illum diuinis officijs celebrandis pro modulo paupertatis nostræ idoneum at- que aptum facere curauimus: Ordinatisque clericis, qui inibi assidue & excubias du- cerent, ac diuinis laudibus dicendis curam solerter impenderent, ipsi non solum no- stra sponte, sed etiam regali diplomate, quod nobis in via obuiam venerat, euocati, Domino iter nostrum prosperante, ad palatium sumus cum magna exultatione re- gressi.

LIBER

Ran factis admodum paucis, postquam ad comitatum venerā, die- bus, ego secundū con suetudinē aulicorum maturius surgens, primo manē palatium petij. Ibi cum ingressus, Hildoinum cuius libro supe- riori mentionem feci, ante fores regij cubiculi sedentē, atq; egressū principis opperientē inuenissem, ex more salutari surgere, atque ad quandam fenestrā, de qua in inferiora Palatij prospectus erat, mecū accedere rogauī. Ad quā pariter stando incumbentes, de translatio- ne sanctorum martyrum Marcellini & Petri, necnon & de miraculo, quod in fluxu cnooris, quo loculum eorum septem diebus sudasse commemorauī, ostensum est, mi- rando multa sumus locuti. Cumq; ad id loci sermocinādo venissemus, vt etiam de ve- stimentis, quæ cum corporibus eorum inuenta sunt, mentio fieret, atq; ego mirā sub- stitatis vestem B. Marcellini fuisse dicerem, ille velut, qui rem æquē vt ego notam ha- beret, vera me de vestibus dixisse respondit. Hic ego stupefactus atq; admirans, percon- tari cœpi, vnde illi me intuitus, paululūm siluit: ac deinde, Satius, inquit, esse arbitror, vt per me cognoscas, quod me tacente, tamen per alios celeriter es cogniturus: & ego illius rei sim proditor simplex, quam fortasse alter si prodiderit, nō simpliciter enuntiabit. Neq; enim potest: quia sic natura cōparatum est: vt hoc quisquā veraciter dicere ne- queat, cuius notitiam non per seipsum, sed aliorum relatione fuerit asscutus. Tuq; tan- tam fidei committo, qualiter inde mecum acturus sis, postquam meo relatu omnem reigesta veritatem agnoueris.

Qui cū me nō aliud acturū, quā quod inter nos cōueniret, breui sermone respōdis- sem: Presbyter, inquit, ille, qui ad deserēdas B. Tiburtij reliquias Romā meo iussu pro- fectus est, cū id, propter quod illò venerat, ita vt volebat perficere nequiuisset, iam quæ notarius tuus acceptis, de quibus loquimur, sanctorū martyrum reliquijs domū redi- re statuisset, inijt cum illo consiliū, vt illo Romæ paululūm moras faciēte, ipse cum Iu- nione fratre Deudonæ & cum hominibus eius, qui illos sacros cineres ferre debebāt, Papiā vsq; præcederet, ibiq; illius ac Deudonæ præstolaretur aduētū. Placuit ambo- bus ista cōuentio, illisq; Romæ substansibus, presbyter cū Iunione ac pueris reliquias ferentibus Papiam proficiscitur. Quòd cū esset peruētum, scrinia sacros cineres con- tinentia in ecclesia tua ponē altare sunt posita, atque ab excubantibus in eadem basili- ca clericis ac laicis diligenti solertia custodita. Quadam verò nocte, cū & ipse inter ca- teros ad eandem excubias in ecclesia vigilaret, cōtigit, vt ipse asserit, circa mediam se- re noctem, vt obripiente paulatim somno, vniuersi qui intra eandē basilicam vigilan- digratia cōuenierant, præter se solū obdormirēt. Tum sibi in mentem venisse, visumq; fuisse nō sine magna quadam causā factum, vt tot hominibus tam subitaneus sopor obrepserit: ratusque sibi oblata occasione vtendum, surrexit atq; accenso lumine, ad scrinia silenter accessit. Tum filis sigillorum admota cerei flama crematis, scrinia sine claue celeriter aperuit, ac de vtroq; corpore portionē, quæ ei videbatur accipiēs, sigilla vt erāt integra filorū crematorum summitatibus annectit, nulloq; id factū sentiente, in loco suo resedit. Post hæc sublatas tali furto Sāctorum reliquias, cum ad me fuisset reuersus detulit: primoq; illas non S. Marcellini vel Petri, sed sancti Tiburtij esse asse- ruit. Deinde cum nescio quid vereretur, secretè mecum locutus, quorū Sāctorum es- sent reliquias, quodq; modo eas fuisset adeptus, patenter aperuit. Habemus illas apud S. Medardum in loco celebri honorificè collocatas, vbi ab omni populo cum magna ve- neratione coluntur: sed vtrum eas nobis habere liceat, in tuo manet arbitrio.

His auditis recordatus sum quid in itinere, quo proximè ad palatium proficiscebā, a quodam hospite meo audierim. Qui inter cetera, quæ mecum loquebatur, Nunquid nosti, ait, qualis de S. martyribus Marcellino & Petro per hanc regionē fama dispersa sit? Cumq; id me nescire responderem, tum ille, Dicunt, inquit, qui de S. Sebastiano ve- niunt, quòd presbyter quidam Hildoini Abbatis, qui vnā cum notario tuo Romā pro- fectus est, cum inde reuerterentur, & in quodam loco cōmuni diuersorio vterentur, tuis omnibus ebrietate ac somno depressis, & id, quæ agebatur penitus ignorantibus, scri- nia quibus Sāctorum corpora cōtinebantur, aperuisset eaq; inde sustulisset, atq; abies Hildoino detulisset, & modò apud S. Medardum sint: in scrinijs verò tuis parū quid- dam sacri pulueris remansisse, quod ad te per notarium tuum perlatum sit. Horum reminiscens, eaque cum his, quæ ab Hildoino dicebantur, conferens, nō modica men- tis perturbatione commotus sum: ob hoc præcipuè, quia nondum inuentū habebam

Cap. 1.

Vestes re-
perite cum
Sāctorum
corporibus.

Cap. 2.

Diligenter
custodiu-
tur nocte fa-
cra reliquijs

Cultus reli-
quiarum.

Cap. 3.

Rumor fal-
sus a stu dia-
boli sparsus
de reliquijs
ss. Marcel-
lini & Petri

consilium, quo illam execrabilem atq; astutia diaboli vbiq; divulgatam famam ex-
guere, ac de cordibus deceptæ multitudinis depellere potuiffem. Illud tamen optinui
iudicavi, vt Hildoinum rogarem idipsum mihi reddere, quod de meis scripijs subla-
tum, & ad se delatum atque a se receptum post illam spontaneam confessionem ne-
gare non poterat. Quod etiam quanta potui instantia facere curavi: & licet ille paulo
durior ac difficilior, quàm optaueram, in assensione fuisset, victus tamen est sedulitate
precum mearum, cessitq; improbitati meæ, qui se paulò antè nullius iussioni, in hac
præsertim causa, cessurum pronuntiauerat.

Cap. 4.

Interea missis ad Ratleicum & Lunisonem literis (Erant enim in eo loco, vbi marty-
rum corpora collocaui) qualis per totam penè Galliam de iisdem sanctis martyribus
fama esset, eis indicare curavi: commonefaciens eos, vt cogitarent si aliquid tale vel
simile his, quæ Hildoinus de facto presbyteri sui asserbat, in via eorum aduerrere vel
reminisci potuissent. Qui statim ad me in palatium venientes, valdè disparem his, quæ
Hildoinus dicebat, fabulam detulerunt. Nam in primis omnia, quæ presbyter ille Hil-
doino retulerat, falsa esse testati sunt, neque vllam posteaquàm Roma exierit, vel illi
presbytero vel cuiilibet alteri datâ fuisset occasionem, per quam ad eiusmodi facinus
perpetrandum aditum habere potuisset. Sed hoc ipsum, quod de sacris martyrum ci-
neribus aliter atque debuere accidisse constabat, Roma in domo Deudonæ per auaritia
Lunisonis & vafritiam memorati presbyteri contigisse: eo videlicet tempore,
quo corpus beati Marcellini de tumba sua sublatum, in domo Deudonæ seruabatur:
modumq; facti talem fuisse dixerunt. Memoratus ille Hildoini presbyter spe, quam
de S. Tiburtij corpore adipiscendo cõceperat, frustratus, ne omninò vacuus ad domi-
num suum reuerteretur, quod fide non poterat, fraude a se sequi molitus est. Nam Lun-
isonem aggressus, quia pauperem ac proinde cupidum esse cognouerat, oblati ei qua-
tuor aureis nummis, quinisq; argenti solidis, ad prodicionem faciendam illexit. Acci-
piens enim oblatâ pecuniam, arcam in qua corpus beati Marcellini erat à Deudona
depositum atq; inclusum aperuit, & illi nequissimo nebuloni auferendi ex ea, quod
vellet, qualem ipse optauerat potestatem fecit. Nec ille in ea rapina parcus fuit: nam
tantum de sacris beati martyris cineribus sustulit, quantum vas sextarij mensuram ha-
bens capere posse videbatur. Hoc eo modo factum esse, ipse qui id cû memorato pres-
bytero machinatus est Luniso, pedibus meis prouolutus flendo testatus est. Tum ego
rei veritate comperta, Ratleicum ac Lunisonem eò vnde venerant redire præcepi.

Cap. 5.

* diaconus

Ac deinde cum Hildoino locutus, conuentione inter nos facta, quando sacra mihi
reliquiæ redderentur, duos clericos de domo nostra, Hiltfridum videlicet ac Filimaru
(Alter presbyter, alter * subdiaconus erat) ad recipiendas eas Augustam Suefiorum per-
gere iussi: mittens per eosdem ad locum, de quo eadem reliquiæ auferendæ erant, be-
nedictionis gratia nummos aureos numero centum. Qui vbi ad monasterium S. Me-
dardi in die Palmarum venissent, per triduum ibi morati sunt: & recepto illo, propter
quem missi fuerant, incomparabili thesauro, comitantibus secum duobus ex eodem
monasterio fratribus, quanta potuerunt celeritate ad palatium reuersi sunt. Reliqui-
as tamen non mihi, sed Hildoino detulerunt. Quas ille recipiens, in oratorio domus
suz fecit custodiri, vsque dum tranfactis Paschalis festi occupationibus vacuum tem-
pus haberet, quo mihi id, quod reddendum erat, priusquàm redderet ostendere potu-
isset. Completisq; post sanctum Pascha octo vel eo amplius diebus, cû rex venandi gra-
tia de palatio fuisset egressus, Hildoinus secundum quod inter nos cõuenerat, memo-
ratis reliquijs de oratorio suo, vbi seruabantur, sublatis atq; basilicæ sanctæ Dei geni-
tricis illatis, altariq; superpositis, me vt eas susciperem fecit acciri. Tum capfam, in qua
reliquiæ continebantur, aperiens, ostendit mihi vt viderem quid esset, quod & ille red-
deret, & quod ego reciperem. Exin sublatam de altari candè capfam manibus meis
imposuit, dataq; oratione competentis, præcentoris etiam officio functus, antiphonâ
laudi martyrum conuenientem clericis ad psallendum paratis imposuit, nosque cum
illo inæstimabili thesauro recedentes, vsque ad ostium basilicæ concinendo profecu-
tus est. Processimus inde paulatim cum crucibus & cereis, laudantes Domini miser-
cordiam, vsq; ad oratorium, quod erat in domo nostra vili opere constructum, eique
quia aliud ibi non habebatur, illas sacras reliquias intulimus.

Cap. 6.

Nota de o-
dore mirifi-
co sacrarū
reliquiarū.

In illa verò processione nostra, quâ de basilica vsq; ad oratoriū nostrum nos fecisse
dixi, quid miraculi acciderit, censeo non esse tacendum. Egrementibus enim nobis de
ecclesia, laudemque Domino Deo nostro excelsa voce canentibus, tanta vis suauis-
sini odoris eam partem vici Aquensis, quæ ab ecclesia ad Occidentem respicit, to-
tam

Vt nō nihil
ablātū fue-
rit de reli-
quijs S. Mar-
cellini.

Nota quāti-
olim fecer-
unt sacras
reliquias
etiam viri
graues.

Inæstimabi-
lis reliquia-
rum thesau-
rus

tem impleuit, vt illa fragrantia penè omnes eiusdem partis habitatores, itemque vni-
uersi, qui pro quibuslibet causis atq; negotijs eadem in parte fuerant constituti, ita diui-
nitis cōmouerentur, vt omiffis quæ in manibus habebantur operibus, cuncti cursu ra-
pidissimo primò ad ecclesiam, deinde quasi per vestigium ad oratorium nostrum, in
quod illas reliquias illatas esse audierant, summo perè festinarēt. Fit immodicus intra
septa nostra exultatō simul atq; admirantis populi concursus: & cū magna pars eo-
rū, qui confluxerant, id quod agebatur qd esset ignoraret, gaudio tamē & exultatione
repleti, Dei omnipotētis misericordiā collaudabant. Postq̄ autem fama crebrescēte
diulgatū est, reliquias S. Marcellini martyris in eū locum esse delatas, non solum de
eodē vico Aquensi, & vicinis atq; adiacentibus villis, verū etiam de longinquiōrib⁹
locis ac pagis adeò frequens atq; immanis multitudo congregata est, vt nobis ad offi-
ciū in eodem oratorio celebrandum, p̄ter vespertinas horas atq; nocturnas, haud faci-
lis pareret introitus. Adducebantur vndiq; debiles, & varij affecti languorib⁹ circa o-
ratorij parietes à propinquis suis atq; amicis collocantur. Videres ibi penè omnia in-
firmitatum genera per virtutem Christi Domini, & per meritū beatissimi martyris in
omni sexu & ætate curari. Cæcis visus, claudis in cessus, surdis auditus, mutis sermo red-
ditur: paralytici etiam & qui totius corporis viribus destituti, alienis manibus apporta-
ti sunt, sanitate recepta, proprijs pedibus ad sua reuertebantur.

Permulticu-
rantur mor-
bidi ad fa-
cras S. Mar-
cellini reli-
quias.

Cap. 7.

Hæc vbi ad regias aures relatione Hildoini plara sunt, statuit primò, vt ad palatiū re-
gias, oratoriū nostrū in quo hæc fiebant, martyrem venerabūsus accederet: sed ne
id faceret, eodem Hildoino suggerente prohibitus, ad maiorem basilicā reliquias de-
ferri præcepit: ibiq; delatas, humiliter supplicatione veneratus est: celebratq; Missarū so-
lemnijs, obtulit beatis martyrib⁹ Marcellino & Petro quoddam pradiolum, situm iu-
sta fluuium Aram, vocabulo Ludoluestropf, habens mansos quindecim, & vinearū a-
ripennes nouem. Obtulit & regina cingulum suū, ex auro & gemmis factum, pensans
libras tres. Quib⁹ expletis, relata sunt reliquiæ ad locū suū, in oratorium videlicet no-
strum, fueruntq; ibi dieb⁹ quadraginta vel eo amplius, vsq; dum Imperator palatio e-
grediens, venandi gratia solenni more syluas peteret. Quo factō, & nos cõparatis, quæ
ad profectiōem nostrā necessaria videbantur, cum eisdem reliquijs de vico Aquensi
promouimus. In ipso autē nostræ egressiōis articulo, cū Missarum solennia celebra-
rentur, anus quædam in palatio notissima, annorum circiter octoginta, neruorum cō-
tractione laborans, in conspectu nostro curata est. Quæ, vt ipsa narrante didicimus, p̄
quinquaginta annos hoc morbo detenta, more quadrupedum genibus manibusq; ni-
tendo officium ambulandi reptando impleuerat.

Ludouici
Imperat. de
uotio erga
Sanctorum
reliquias.

Contracta
an⁹ fit sana.

Cap. 8.
* sexto de-
mum.

Inde iter ingressi, suffragantib⁹ Sanctorū meritis * sextodecimo die Mulinheimū victi,
in quo sacros beatorū martyrum cineres ad comitatū p̄fecturi dimissim⁹, Domino adiu-
uante puenimus. In quo itinere quantum gaudij, quantumq; lætitiæ de illarū aduentu
reliquiarum populis in eadē via consistentib⁹ accesserit, neq; mihi silendum est, nec ta-
mē ita vt fuit, plenè dici atq; enuntiarī potest. Dicēdum tamē est, ne res ad Dei laudem
maximè pertinens, quasi per desidīā silentio suppressa videatur. Ac primū quidem
gestit animus id referre, qd palatio egressi, in multorum p̄sentia nos vidisse reminisci-
mur. Varminus dicitur fluuiol⁹, duob⁹ ferè passuum millibus ab Aquensi palatio distā-
tē habens pontē. Ad quem veniētes, propter multitudinem, quæ nos eouitq; de palatio
prosequatur, iamq; redire volebat, vt orandi locum haberet, parumper cōstitim⁹. I-
bi quædam de orantib⁹ cum alio ad reliquias accedens, fociumq; respiciēs, Propter amo-
rē, inquit, atq; honorē hui⁹ sancti ære alieno, propter quod te mihi obnoxium esse nō
ignoras, absoluo. Debat enim ei, vt ipse fatebatur, dimidiā argenti librā. Itemq; alter
socium suum manu comprehensum ad reliquias trahens, Patrē ait, meum occidisti,
ac proinde inimici eramus adinuicem. Nunc autē propter amorē atq; honorē Dei, &
huius sancti, deposita simultate, foedus tecum iungere atq; inire volo, vt abhinc in fu-
turum perpetua inter nos amicitia permaneat: sitq; hic sanctus condicta in inuicē cha-
ritatis testis, & vltor in eum, qui hanc pacem prior irrumpere tētauerit. Hic illa turba,
quæ nobiscum de palatio fuerat egressa, adoratis atque osculatis sacris reliquijs, cum
multis lachrymis, quas præ nimio gaudio continere non poterat, domum reuertitur:
alia multitudine, quæ ibi nobis obuiauit, nos comitante atque Kyrie eleison sine in-
termissione cantante, vsque ad eum locum, in quo simili modo ab alijs occurrentibus
excipiebamur. Quæ tunc similiter, vt prior, supplicatione facta ad sua reuersa est.
Hoc modo p̄ singulos dies à prima luce vsq; ad vespērā comitatib⁹, ac Domino Chri-
sto laudē dicētib⁹ populorū turbis ab Aquensi palatio vsq; ad memoratū Mulinheim

Res sanè
memorabi-
lis.

Observa pri-
mū de-
uotionem.

Cap. 9.

Gemmata capsa reliquiarum.

vicum, Domino iter nostrum prosperante, peruenimus. Atq; ibi illas reliquias sup al tare, ponē quod locus sacros martyrum cineres continēs positus erat, gēm ata capsa reconditas collocauimus: fueruntq; ibi sic posite, vsq; dum nos mense Nouēbrio ad palatium ire parātes, per reuelationē admoniti sumus, ne prius de illo loco proficere remur, quā eae corpori, de quo sumptē erant, coniūgerem. Qualiter aut reuelatum fuerit, vt hoc fieri deberet, non est silentio transeundum: quā nō solum somnio, vt nēri solet, sed etiā signis quibusdam ac terroribus ad vigilantium curā p̄tinentibus, ostēsum est beatos martyres omnimodis voluisse, vt in hac re iussio illorum fuisset adimplēta. Erat vnus de clericis, qd ad excubias basilicæ deputati fuerunt, nomine Landolphus, cui tunc signi tangendi cura commissā fuerat, habens stratum suum iuxta austra lē basilicæ ianuā. Qui cūm secundūm consuetudinē nocturni ac matutinalis officij, solenni more surgeret, signumq; moueret, completoq; ante lucē eodē officio, rursum dormire vellet, clausis ecclesiæ forib; corā sanctis martyrum cinerib; supplicandi gratia se prostrauit. Ibi cūm psalmum quinquagesimum, vt ipse asserit, dicere inciperet, audiuit iuxta se in pauimento velut sonitum pedū hominis, huc atq; illuc ibidē deambulātis. Consternatusq; pauore nō minimo, erexit se paululum in genua, & in omne partem circūspicere cōcepit, asstimans aliquem de pauperib; clausis ecclesiæ ianuis, in quolibet angulo delituisse. Cūmq; nullum alium, q̄ se solum intra parietes basilicæ esse cerneret, iterum se ad orationem inclinauit, ac psalmum quē prius inchoauerat, repetiuit: sed antequam vnū eius verbum complere potuisset, capsā quæ altari imposita sacras beati Marcellini reliquias continebat, repente crepitu tam vehementer insonuit, vt quasi malleo percussa dissiluisse putaretur. Duo quoque ostia basilicæ, q̄ iam clausa erant, occidentale videlicet atq; australe, velut aliquo pulsante, atque impellente, simili modo sonuerunt.

Martyr indicat se vel suas reliquias coniungi.

Cap. 10.

Vitocuiusdam.

Quibus exterritus ac stupefactus, cūm quid sibi agendum esset penitus ignoraret, surgit ab altari, & in lectum suum se pauitando proiecit: subitoq; sopore depressus, vidit sibi quēdā ignoti vultus virum assistere, qui se talibus verbis compellaret: Certūmne est, ait, Einhardum sic ad palatium properare velle, vt reliquias S. Marcellini, quas huc detulit, prius in locum de quo sublata fuerant, non reponat? Cūm ille se huius rei ignarū esse respondisset, Surge, inquit, primo diluculo, eiq; ex auctoritate martyrum precipe, ne hinc abire vel alicubi pergere p̄sumat, anteq̄ reliquias illas loco suo restituat. Expergestus surrexit, & vbi me primūm conuenire potuit, hoc q̄ sibi fuerat imperatum, mihi intimare curauit. Sed neq; ego segniter in huiusmodi negotio aliquid agendum arbitratus, imō id q̄ iubebatur, sine vlla morarum interpositione adimplendum esse iudicās, ipsa quidē die ea, q̄ ad hoc necessaria videbantur, p̄parare iussi: Sequēti vero sacras illas reliquias corpori, de quo sumptæ fuerant, cum summa diligentia sociare curauit. Quod factum quā gratum beatissimis martyrib; foret, attestatione miraculi subsequēntis liquidō cōprobatur. Nam proxima nocte cūm ad matutinum officium in basilica solenniter sederemus, senex quidam gressuum officio destitutus, genibusq; ac manibus nitens reptando ad orationem intrauit. Is coram omnibus nobis p̄ virtutē Dei, & merita beatissimorum martyrum eadem, qua ingressus est, hora ita p̄fectē curat⁹ est, vt ad incedendum ne baculi quidem sustentatione vltcri⁹ indigeret. Qui etiam & surdum se per continuū quinquennium fuisse, simulq; cum officio pedum auditū sibi redditum affirmabat. His ita peractis, ad comitatum, sicut superius me facere voluisse retuli, ibidem hyematurus multa mecum reputando profectus sum.

Surdus & claudus se nex restituitur.

LIBER TERTIVS.

Præfatio Authoris.

Scripturus virtutes atq; miracula, quæ beatissimi martyres Christi Marcellinus & Petrus, postquam, eorum sacratissima corpora de Roma in Franciam delata sunt, per diuersa loca fecerunt, imō quæ per illorum beata merita & pias orationes ipse rex martyrum Deus & Dominus noster Iesus Christus ad salutem hominum operari dignat⁹ est: necessarium iudicavi breui præfatione p̄stringere, q̄ ex his q̄ scribere disposui, maior pars ad notitiā meā aliorum relatione plata est: quib; tamē vt fidem haberē, ex his q̄ ipse vidi & coram posit⁹ agnoui, tam firmiter mihi persuasum est, vt sine vllō dubitationis scrupulo vera esse crederem, q̄ ab his dicebantur, q̄ se illa vidisse testati sunt, tametsi personarum, à quib; hæc audieram, aut parū, aut nullā eatenus notitiam haberem. Cæteriū de his omnib; ea primū scribenda videntur q̄ in eo loco gesta, & à me ipso visa sunt, ad quem suos sacratissimos cineres ijdē beatissimi martyres transferri præceperunt. Deinde illa, quæ in Aquensi palatio sub ipsius

Sacratissimi martyrum cineres.

ancillarum obtutibus facta memorantur. Tum ea quæ per diuersa loca, ad quæ religio nis viris petentib; ac me tribuente, sacra illorum reliquiæ delata sunt, gesta referuntur, censui esse ponēda: vt hoc ordine in relatione seruato, nihil remaneat ex omnibus signis atq; miraculis, quæ ad nostræ paruitatis notitiam peruenire potuerunt. Sed iam nunc præfatione completa, ipsa quæ dicenda sunt, miracula proferamus.

Postquam sacra beatissimorum martyrum corpora, sicut iam in superioribus demonstratum est, ipsis iubentib; & nobis morē gerentibus ad locum, in quo nunc requiescunt, cum ingenti fidelium populorum exultatiōe plata, & celebratis in cāpo Missarum solēnijs, manib; sacerdotū, quorū ibi tunc nō paruus numer⁹ erat cōgregat⁹, in basilicā deportata sunt, feretrūq; quo vehēbatur iuxta altare positū est, & iterum aliud officium ibidē celebrari cōceptū: subito quidam adolescens renū dissolutione affect⁹, atq; idēo curuus ac baculis innitēs, de media circūstantis populi multitudine prupit, seq; ad adorādum inclinare cupiens, in genua procubuit: sed mirum in modum velut aliquo se reuellente, vel potius retrahente, supinus cecidit, similiq; dormienti diutissimē iacuit. Tum quasi euigilans, in seffum se exisit: ac deinde post paululum, nullo adminiculante surrexit, stansq; in medio circūstantis multitudinis, vnā cum cæteris de recepta sanitate gratias agendo, Dei misericordiam collaudauit. Hic se de pago Portiano cum alijs pauperibus ac peregrinis illuc venisse, Danielemq; vocari nobis percontantibus indicauit. Eadem ferē hora, eodemq; vt ita dicam, momento, quo is, de quo nunc diximus, intra ecclesiam & corā ipso altari per virtutem Christi & intercessionem martyrum sanitatem est cōsecut⁹, mulier quædam paralytica, & penē omnium membrorum officio destituta, pro foribus ecclesiæ iacens, in auxilium suū sanctos martyres inuocauit, & mox cunctis cernentibus, qui circūsteterant, cōcepit commorib; viscerib; velut nauisabunda concuti, ac deinde magnā vim phlegmatis ac bilis vomēdo proijcere. Quo facto, paululū aque frigidæ sumens, de loco in quo iacebat, se leuari rogauit, & baculo nitens basilicam introiuit, adoratisq; martyrib; ac recepto membrorum vigore, ad propria repedauit.

Adolescens contractus curatur.

Item paralytica.

Cap. 11.

Interea qui dam homo Vuilibertus nomine, haud longē à basilica, in qua nunc beatorum martyrum corpora req̄scunt, domum habens, inter cæteros, qui ad veneratorem Sanctis exhibendā conuenerant, ad feretrum accessit, & quasi pro dono quadraginta denarios obtulit. Qui cūm à nobis fuisset interrogatus quis esset, quidq; sibi vellent huiusce muneris oblatio, retulit se ante paucos dies, grauissimo languore correptum, ad extrema fuisse perductum, adeo vt ab omnibus, qui se viderant, desperatus admoneretur, vt omnes facultates suas pro remedio animæ suæ celeriter erogaret: seq; ita fecisse. Iamq; omnibus quæ habebat, ad quæ pia loca danda forent dispositis, vnum ex seruis suis cum ingenti gemitu fuisse conquestum, quod perperam ac valdē negligenter ab eis factum esset in eo, quod nihil de bonis eius Sanctis nuper de Roma venientibus datum esset. Tum se circūstantes interrogasse, si aliquid de rebus suis superesse scirent, quod ad martyres mitti potuisset. Erant enim adhuc in Michilunastat, & nondum aliquibus signis inclaruerat, quod inde migrare deberent. Tum quendam respondisse, quoniam de omnibus rebus eius vnus tantum porcus remansisset, & non esse deputatum, quod dari deberet. Tunc sibi complacuisse, seq; præcepisse, vt venundaretur, & post obitum suum pretium illud ad martyrum luminaria mitteretur. Quibus verbis expletis, tam subitam se asserit sensisse medelam, vt protinus omni dolore fugato, etiam edendi desiderium habuerit, ciboq; sumpto tantum breui confortatus sit, vt in crastinum ad omne opus, quod rei familiaris necessitas postulasset, procurandum vel faciendum percommode ire potuisset. Post hoc porcum illum fuisse venditum, & hoc esse pretium eius, quod ex voto beatis martyrib; offerebat.

* autem.

Mira cura. tio hominis iā desperati, post votum martyribus nuncupatū.

Cap. 12.

Reliquas virtutes atq; miracula, quæ per eos Dominus ad salutem hominum operatus est, quoniā quo ordine dicantur nihil referre video, ita vt memorię occurrerint, censui describenda: quia in earum relatiōe magis quid & quare, quā quādo aliquid gestum sit, considerandum est. Collocatis igitur in eadem basilica more solenni beatorum martyrum reliquijs, cūm secundūm ecclesiasticæ institutionis consuetudinem sacra Missarū solēnia quotidie celebrarentur, cōtigit vt quadā die, cū diuina res ageretur, & nos in superiorib; eiusdē ecclesiæ locis constituti, super subiectū atq; in inferioribus constitutū populū intenderemus, clericus quidam seminudus q̄ inter cæteros ad idem

ad idem officium venerat, atque in media multitudine consistebat, tam graui ruina subito collapsus est, vt mortuo similis in pauimento diutissimè iacuisse. Quem cum stertentem aliqui ex circumstantibus leuare atq; erigere conarentur, tanta vis sanguinis ex ore & naribus erupit, vt tota anterior pars corporis, id est, pectus & venter, & venter, ad vestem, qua inguina tegebantur, hac esset exuberatione perfusa. Qui cum allata qua fuisset refocillatus, resumptis viribus clarè locutus est. Nam postmodum à nobis interrogatus, testatus est se ab infantia sua vsque in præsens neq; audire aliquid, nec loqui potuisse. Patriam sibi esse Britanniam, se natione Anglum, matrem suam vilitan di gratia, qua Romæ peregrinaretur, iter arripuisse, atq; ita inter ceteros peregrinos, qui vnà Romam ire volebant, in illum locum peruenisse: sed socijs suis abeuntibus substituisse, ipsumq; diem, quo sanus factus est, septimum esse ex quo in locum illum venerat. Cumq; ab eo nomen eius quaereremus, respondit se nomē suum penitus ignorare, pro eo, quod ex eo tempore, quo obscuruit, nunquam nomen suum audierit.

Cap. 4.

Exin post aliquot dies, cum more solenni ad vespertinum officium in ecclesia fuissemus congregati, puella quædam surda & muta, quam de pago Biturigum pater eius ac frater salutem quaerendi gratia per multa Sanctorum loca trahentes, tandem illuc perductam inter ceteros in eadem ecclesia stare fecerunt, subitò velut insaniam quadam excitata, tabulas, quarum crepitu ad eleemosynam petendam utebatur, quantam potuit virtute concussit, atq; in populum ante se constitutum, furibunda proiecit. Tum ad sinistrum ecclesie parietem accurrens, velut in eundem ascensura, trium vel eo amplius pedum saltu in altum dato, supina corruit: & cum ibi paululum mortuo potius q̄ dormienti similior iacuisset, atq; eruptione sanguinis, qui ex ore ac naribus nimis profuuebat, esset penè tota respersa, à circumstantibus sublata, atq; in medium basilicæ deportata est. Cumq; & ibi aliquandiu iacuisset, velut de graui somno experrecta resedit: ac dein de manus his qui assiterant porrigēs, vt in pedes erigeretur quibus poterat nutibus orauit. Erecta ad altare deducitur: vbi cum Ratleicum inter alios clericos, q̄ iuxta altare cōsisterāt, stantem ac se respicientē cerneret, protinus in hæc verba prorupit: Tu es, inquit, Ratleicus: tu, ait, hoc nomine vocitaris: tu es seruus hominum sanctorum. Quam cum ille percōtaretur vnde hoc scisset, vel quisei nomen suū indicasset: Sancti, inquit, isti, qui hic requiescunt, quando velut dormiens iacui, accesserunt ad me, & miserunt digitos suos in auriculas meas, dixeruntq; mihi: Cum surrexeris, & ad altare accesseris, clericus ille iuuenis, quem coram te assistere, ac te intēdere videris, scito quod ille Ratleico vocatur, & ille seruus noster est, nā ipse est, q̄ ad hūc locum corpora nostra detulit. Et reuera ita erat. Siquidem ipse erat, quem propter sanctorum reliquias à quodam Diacono recipiendas, nobisque deferendas Romam nos misisse in primo libro memorauimus. Et hæc quidem hoc modo coram nobis per virtutem beatissimorum martyrum depulso infirmitatis spiritu, integerrimam corporis sui sanitatem est consecrata: quam pater ac frater qui eam illò deduxerunt, à tempore natiuitatis suæ surdam & mutam semper fuisse testati sunt.

Cap. 5.

Miraculum autem, quod nunc narraturus sum, ego ipse nō vidi, sed verbis eorum, quotū hoc relatione mihi compertū est, non minus quā proprijs oculis credere possum. Ideoq; nō vt auditū, sed potius vt à me ipso visum, incunctatè, ac sine vlla dubitatione proferre decreui. Mercatores quidam de ciuitate Moguntiacæ, qui frumentum in superioribus Germaniæ partibus emere, ac per fluuium Mœnum ad urbē deuenire solebant, cæcū quendam natione Aquitanum, nomine Albricum, mercedis à Deo promittendæ gratia nauis suæ impositum, sicut ipse petierat, ad basilicā beatorū martyrum deduxerunt. Qui cum ibi egressus, atq; in domo custodis ecclesie esset hospitio receptus, se pte vel eo amplius dies ibidē moratus est. Habebat enim præter cæcitatē, q̄ ei propter quod oculis carebat, & naturalis iam esse videbatur, horribilē ac foedā totius corporis infirmitatem. Erat enim omnium membrorum ingens tremor, q̄ eundē tam graui quæ tiebat incōmodo, vt proprijs manibus cibum ori suo porrigere penitus nō valeret. Is cum die quadam horis antemeridianis in hospitio iacens obdormisset, vidit per soporem quendam sibi assistentē, seq; monentē vt citò surgeret, atq; ad ecclesiam festinaret: tempus dicens aduenisse, quo de illa miserabili passione per virtutē sanctorum liberari deberet. Expergefactus, atq; ad ecclesiam ductus, pro foribus in quodam lapide conscendit. Agebatur tunc in ecclesia more solenni diuinum officium, & expletis orationibusq; sacram Euangelij lectionem præcedere solent, ipsum legi coeptum est. Cuius cum vix duo versus fuissent legendo cōpleti, ecce repente velut vim patiens, tremulosus ille vociferatus est, dicens: Adiuua me, sancte Marcelline. Quo clamore tamen omnes, qui

Clericus surdus & mutus fit incolumis.

Per visum Sancti fecimur surda & muta sanata.

Visio hominis miserabilis.

qui in ecclesia erant, haud parua forent perturbatione commoti, maiore tamen parte propter reuerentiā euangelicæ lectionis in loco remanente, plures ad videndum quænam causa huiusce clamoris existeret accurrerunt: & vt postea testati sunt, inuenerunt eundē in eo, quo conseruat loco, extento ac resupinato corpore iacentē, mentumq; ac pectus cruore ex naribus profuente inundatum. Qui cum ab eis erectus, & paululum aquæ frigida sumens fuisset recreatus, retulit sibi visum fuisse tunc, cum illam vocem emisserat, quod aliquis eum pugno in ceruicē percussisset, atq; idē beati martyris auxilium implorasset. Ceterum hunc ictum tā salutarem ei fuisse constat, vt ex illo temporis momento nullum illius foedæ agitationis vestigium in eius corpore vterius appareret. Is postea p̄ duos ferè annos in eodem loco mansit, & vt ipse testatus est, nulla nox in hoc biennio fuit, in qua p̄ somnium eisdem, qui eum saluum fecerunt, martyres nō vidisset, multa quoq; ab eis audisset, quæ alijs dicere iubebatur: ex quibus pleraq; nunc impleri cernimus, quæ ille tunc futura esse prædixit.

Redditur ei incolumitas à S. Marcellino.

Cap. 6.

Post paucos dies vidimus & alium quendam simili morbo implicitum, in eadem basilica per eorumdem sanctorum merita non dissimili modo curatum. Nam quadam nocte cum ad matutinum officium celebrandum, & diuinæ legis lectiones audiendas in ecclesia sederemus, intrauit quidam habitu clericali, tremantibusq; membris: baculoq; nitens, titubantia vestigia agrè gubernabat. Cumq; se iuxta parietē ad orādum inclinaret, ingenti voce emissā, repentino casu cernuus ruit, ac parua temporis mora interposita ab eo quo tenebatur incōmodo sanus surrexit. Is, cum ab eo quaererem, si aliud aliquid præter quod nos omnes videre potuimus, sibi visum fuisset ea hora, qua salutē est consecutus: dixit se paulò antè, quā basilicā fuisset ingressus, ad ecclesiam veterem, quæ Occidentem versus à noua basilica, in qua martyres tunc quietēcebant, paruo spatio distabat, orandi gratia venisse, & cum eā clausam offendisset, pro foribus orasse. Deinde cum se erexisset, & ad ecclesiam ire coepisset, vidisse quendam clericum veneranda canicie, stola alba indutum, eò quod & ipse ire volebat se præcedentē. Quem, vt ipse asseruit, secutus est vsq; ad ostium basilicæ: quò cum ambo venissent, is qui præcedebat substitit, sinistro post se applicans, quasi vellet vt ille prius ingrederetur, quem ipse paulò antè præcesserat: cunctantiq; vt ante se intraret, annuendo imperauit. Qui cum intrasset, & ad orādum se inclinasset, post tergum eius stetit, & cum pugno in ceruicem percussit atque prosternit, & confestim euauit. Quem tamen nemo alius, nisi solus ille qui sanatus est, videre potuit.

Sanitas restituitur etiā alteri morbo.

Visio eius.

Cap. 7.

Subidē ferè tempus, cum quadam nocte surgentes, ad ecclesiam iremus, inuenimus pro foribus ecclesie quendam puerū in porticu iacentem, adeò miserabiliter contractū vt mento genua iungerentur. Qui vnum ex his, qui nos sequebantur, rogauit vt se in ecclesiam deportaret, & ille misericordia motus sustulit eum, & in ecclesia iuxta cancellos iacere fecit. Qui cōfestim irruente sopore, vbi iacuit obdormiuit, nec prius euigilauit plenè, quā de illa miserabili contractione per suffragia Sanctorum ita perfecte sanatus est, vt euigilans per se de loco, in quem alio portante delatus est, surgeret, atque ad altare Deo gratias acturus accederet. Is tamen vbi dies illuxit, & nos cum eo loqui potuimus, retulit se tribus vicibus, prius quā signum ecclesie sonuisset, à quodam sibi ignoto clerico excitatum, atque admonitum, vt nequaquā prætermitteret, quin tempore matutini officij in ecclesiam veniret. Se quoque ita fecisse, ac postea, sicut nos vidimus, in ecclesia dormientem integram sui corporis sanitatem recepisse. Et hic quidem annorum circiter quindecim esse videbatur.

Puer miserè contractus reualefcit.

Cap. 8.

Aliū itidē vidimus, non puerum, vt hic erat, sed valdè senē atq; decrepitū, pari morbo affectum, eodē in loco, simili modo simili in tempore curatum. Quē & ipsum nocte quadam, cum propter matutinū officium celebrandū ad ostium ecclesie venissem, in ipso lumine reperim. Qui genibus nitens, duobus se baculis sustentabat, ac sic illo tardissimo motu ad ingrediendū nos morabatur. Cumq; post tergū ei cōstituti, illā pigram promotionē stolaremur, tanta suauissimi odoris fragrantia de basilica procedens nares nostras impleuit, vt omnium aromatum ac thymiamatum artificiosā cōpositionem sua p̄stantia suaseret. Intrauit tādē, & corā nobis iuxta cancellos quasi ad dormiendū procubuit: nos quoq; basilicā ingressi, nostris locis cōstitim, ac simul cū alijs psalmos, q̄ dicebantur, solenni more cantauim. At vbi prima lectio recitari coepit, audiuim eundē senē gemere, & quasi qui vim pateretur, auxilium implorare, ac deinde interiecto parui temporis spatio, vidimus in se ipsum se erigere, ac protinus baculis, quibus incelsum regere solebat, assumptis etiā in pedes constituisse. Et nos quidem hæc vidimus: ipse autē fatebatur sibi visum fuisse, quod se iacentem quasi duo quidem apprehendissent, vnus p̄ humeros

Odor suauissimus sentitur.

Senex contractus est.

meros & brachia alter per crura & pedes, ac sic trahendo, nervos suos qui contracti erant extendissent. Et quia præter hoc contractionis incommodum etiam surdum se fuisse asserbat, dixit sibi cum in se sum fuisset erectus, velut ictu pugni validissime ferentis in caput superuenisse, vocemque simul ut in futurum audiret imperantis audisse. Hic senex hoc modo sanatus, de pago Heluetiorum qui nunc Aragoquin vocatur, sevensisse, & natione Alamannum esse testatus est.

Cap. 9.

Redit salus etiam alteri contracto.

Alius autem simili modo nervorum contractione debilitatus, qui se de vico Leodiaco, ubi S. Lambertus corpore requiescit, venisse dicebat, quadam Dominica nocte post peractum matutinale officium nobis iam de ecclesia regressis, cum propter eos, qui de longè venerant, & ad sua redire festinabant, hostiæ salutaris sacramenta presbyter ex more celebraret, coram omnibus qui aderant in pavementum cecidit, ibique paruo temporis spatio velut soporatus iacuit. Dein quasi de somno expergescens, nemine se subleuante surrexit. Cumque vnus ex circumstantibus baculos, quibus ante visolebat, & cum caderet, de manibus eius elapsi procul iacebant, sumeret, eique porrigeret, tenuit dicens: Absit a me, ut eos ulterius attingam. Sed & iste ad hunc modum curatus, in patriam repedauit, de qua reptando potius quam incedendo, ad martyrum limumina perucnerat.

Cap. 10.

Ceruifia mutata in vinum.

Nec multò post, cum ego mense Nouembrio secundum consuetudinem in palatio hyentatus, ad comitatum ire disponerem, iamque iter ingressus, transmissio flumine Rhenio, in villam regiam, cui Sinciacus vocabulum est, ad manendum venire, & post cenam, quæ aliquam noctis partem occupauerat, in cubiculi secretum, ubi quietus eram, cum familiaribus meis me recepissim, minister qui potum nobis porrigere solebat, quasi noui aliquid nuntiaturus festinanter intrauit. Quem ego intuitus: Quid tu, inquam, narrare vis? Nam ut video, habes nescio quid, quod ad nostram vis perferre notitiam. Tum ille, signa, inquit, duo coram nobis modò facta sunt, quæ vobis indicare veni. Cumque eum quicquid vellent dicere iussissem: Modò, ait, cum de coena surgentes hoc cubiculum intrastis, ego cum socijs meis descendi in cellarium, quod huic coenaculo subiectum est. Vbi cum ceruisiâ ministris petentibus distribuere coepissem, superuenit puer missus à quodam conferuo nostro flasconem ferens; quem sibi impleri flagitabat. Qui cum esset impletus, petijt ut etiam sibi de eadem ceruisiâ quantulumcunq; daretur ad bibendum. Datum est in vase, quod casu vacuum supra cupâ, in qua ceruisiâ erat, positum fuerat. Sed ubi hoc haustrus ori admouit, cum ingenti admiratione uinum hoc, non ceruisiam esse clamauit. Cumque eum is, qui & flasconem impleuerat, & id ipsum, quod illi datum fuit, de eodem foramine traxerat, mendacij coepisset arguere: Sume, inquit, & gusta, & tunc me non falsum, sed potius verum dixisse probabis. Sumpsit ille atque gustauit, sibique similiter vinum hoc, non ceruisiam sapere testatus est. Tunc tertius & quartus ceterique, qui aderant, singillarim gustando & mirando, totum quod in vase fuerat, ebiberunt. Quotquot autem inde gustauerunt, meri, non ceruisiæ id saporem habuisse testati sunt. Interea cum in huius signi admiratione attoniti stuperent, contigit ut cereus, cuius lumine ibidem vrebantur, & tunc propter cupam parieti affixus ardebat, nemine contingente in madens humore pavementum caderet, atque ita esset extinctus, ut ne paruissima quidè in eo scintilla remaneret. Quæ vnus eorum arripiens, ad ostium cucurrit, sed horrore tenebrarum permotus, priusquam egredieretur, in ipso limine stans, Sancti, inquit, martyres Marcellinus & Petrus nos adiuent. Ad quam inuocationem cereus ille, quem manu tenebat, accensus est. Hac ubi audiuit, confestim Deo omnipotenti, ut par erat, laudem dixi & gratias egi, qui sanctos suos semper & ubique glorificat, & nos famulos suos, qui sacras eorum reliquias tunc nobiscum habebamus, de tantis virtutibus letificare dignatus est. Illum autem, qui hac mihi nuntiavit, expleta narratione ad mansionem suam secedere iussi. Ceterum cum me ad quiescendum in lectulo collocassem, coepi mecum multa voluendo tractare atque mirari, quidnam sibi vellent, quidve portendere posset illa ceruisiâ in vinum, id est, deterioris potationis in meliorem facta mutatio: aut cur in eo loco, id est, in regia domo, ac non potius in eo, ubi beatorum martyrum, qui hæc prodigia per virtutem Christi fecerunt, sacratissima corpora recondita sunt, huiusmodi miraculum euenisset. Sed licet ad huius questionis certam indaginem longa ac sollicita cogitatione peruenire nequirem, certum tamen habui & certum semper habebam, illam diuinam atque supernam virtutem, per quam hæc atque alia huiusmodi miracula fieri creduntur, nihil vnquam sine causa vel facere vel fieri sinere in creaturis, quas ad suam promotionem & gubernationem pertinere non dubito.

Igitur

DE SS. MARTYRIB. MARCELLINO ET PETRO.

541

Igitur inde digressus, sicut superius dixi, ad comitatum perrexi. Nam Imperator Ludovicus eo tempore Aquisgranum palatio consistens, conuentum procerum ibi fieri mendia ferè hyeme præcepit: ubi & ego inter ceteros adesse iussus, quia de vicinia beatorum martyrum abesse cogebam, parum iucundas in palatio moras faciebam. Ideoque post vnum, ex quo illò veneram, mensent exactum, nisi quendam ex nostris, nomine Ellenhardum, præcipiens ei, ut ad limina beatorum martyrum quanta posset celeritate festinaret, visitatisque fratribus nostris, quos inde digrediens ad diuinum seruitium faciendum ibi dimiseram, atque omnibus, quæ ibidem agerentur, diligenter exploratis, ad nos citò recurreret. Qui cum illuc venisset, tribus ibi mansit diebus. Quarto verò cum iam ad nos reuertì disponeret, cæcus ille, nomine Albricus, cuius in superioribus fecimus mentionem, detinuit abire parantem, affirmans eum non prius iter suum ingressurum, quam tale signum fieri vidisset, cuius relatione me latum atque oppidò gaudentem efficeret. Addidit etiam, beatissimos martyres præterita nocte sibi in somnis apparuisse, atque hoc in mandatis dedisse, ut perquireret quendam pauperem, nomine Gisalbertum, immani gibbo depressum ac proinde curuū & breuibus baculis innitentem, atque inuentū in coenaculo, quod supra porticum basilicæ est, tempore matutini officij iuxta reliquias, quæ ibi erant, collocaret, eò quòd ibi per merita & virtutem Sanctorum, quorum illæ reliquie essent, de illa gibbi deformitate atque curuitatis incommodo liberari deberet. Paruit ille suadenti, atque iter, quod aggredi parauerat, distulit in crastinum. Ac cæcus ille iussu pauperem perquirens inuenit, & ut sibi præceptum erat, in superioribus ecclesiæ partibus iuxta prædictas reliquias officij matutini tempore collocauit. Erant autem illæ reliquie, quod nondum noueramus, beati Marij martyris, & vxoris ac filiorum eius, Marthæ videlicet, Audifacis & Habacuc. Quæ vtrique simul cum sanctorum Marcellini & Petri corporibus, & in eodem loco ad nos perlatæ sunt: sed is qui eas detulit, cuius essent reliquie nesciuit. Nam ille, qui eos mihi miserat, promisit se ad me esse venturum, ac nomina Sanctorum, quorum hæc reliquie forent, per semetipsum mihi indicaturum, quod postea factum est. Pauper verò, qui iuxta illas memorato cæco fuerat collocatus, cum secunda lectio ad nocturnū officium ex more legeretur, edito ingenti clamore, non modicum pauorem audientibus incussit. At quem cum nonnulli clericorum vnà cum illo, qui hoc ibi opperiri iussus fuerat accurrissent, inuenerunt eum prouum atque extentum propter altare iacentem, pauimentumque quod ori eius subiectum erat, plurimo sanguine madens. Quem leuantem, & allata aqua resocillantes, sanum & rectum, neque vlla camelina illius tortitudinis signa retinentem in inferiores ecclesiæ partes gratulabundi deduxerunt. Quo miraculo in hunc modum peracto, is quem illuc miseram, ad me cum summa festinatione regressus, cum ea qua viderat retulisset, magno nos gaudio atque exultatione repleuit.

Sancti martyres apparent eundem.

Reliquie Marij, Marthæ, Audifacis & Habacuc martyrum.

Gibbosus & curuus factus.

Cap. 12.

Nec multò post Ratleicus, qui sacros martyrum cineres, sicut in superioribus demonsttrauimus, Roma detulit, ut ipse asserbat, iussus venit, deferens libellum compluribus capitula continentem. Cuius rationem talem esse retulit, dicens sibi cæcum illum, cuius modò fecimus mentionem, ex autoritate martyrum præcepisse, ut ea capitula describeret, mihique deferret, ac diceret ut ea susciperem, atque Imperatori legenda offerrem. Suscepi ab eo libellum atque perlegi, emendatumque ac nouiter scriptum Imperatori, ut iusserat, obtuli. & ille quidem suscepit atque perlegit: sed de his, quæ per hunc libellum facere iussus vel admonitus fuerat, perpauca adimplere curauit. Quid autem illa capitula continerent, aut quid ab eo factum, quidue dimissum sit, alio potius in loco, quam in isto, commemorandum est. Illud tamen non solum non prætereundum, quinimodò aperte ac dilucidè cenfeo describendum, qualiter reuelatum & iussum sit, ut libellus ille fieri, atque regi dari debuerit, quæ Ratleicus hoc modo contigisse retulit. Ante paucos, inquit, dies cum in ecclesiam ad agendum nocturnum officium ex more conuenissemus, adijt me cæcus ille, quem nōstis, rogans ut in partem aliquam secretiorem cum illo secederem. Feci ut volebat, & cum eo cellulam, in qua quiescere solebam, ingressus sum. Tum ille prior, Hac, inquit, nocte paulò antè quam sono signorum excitati surgeremus, apparuit mihi per visum quidam vir canitie venerabilis, veste candida indutus, virgam auream manu tenens, ac vultibus me verbis compellauit: Vide, inquit, Albrice, ut cuncta quæ tibi dixerò, bene intelligas, eaque ad eò tenaci memoria retineas, ut etiam alij, qui illa scripturi sunt, exponere valeas. Volo enim ut scribantur, & Ludouico Imperatori ad legendum per seniorem vestrum ostendantur. Sunt quippe valde necessaria non solum ad

Cap. 11. Conuentus procerum Aquisgranum.

visio eius.

Zz

lum ad

lhm ad cognoscendum, verum etiam ad faciendum principi, in cuius regnum isti martyres diuina iussione venerunt. Tunc incipiens, duodena vel eo amplius capitula per ordinem pronuntiauit, mihi que precepit, vt tibi & alijs quatuor, quos tibi didicimus, illa enumerem atque exponam. Et post hac tu libellum facias, eumque sententi tuo, qui nunc in palatio moratur, deferas, eique ex martyrum autoritate precipias, vt eundem quanto celerius possit, Imperatori offerat. Deinde subiungens, Nolite, inquit, quis ego sim, qui tibi ista preceptio? Tum ego nihil hæsitas, sanctum Marcellinum eum esse respondi. Et ille, Non ita est, inquit, vt opinaris: sed Gabriel Archangelus ego sum, personamque ac formam Marcellini idcirco assumpsi, quia Dominus Deus omnium rerum atque causarum, ad istos martyres pertinentium, curam mihi commisit: & nunc veni, vt hac tibi indicarem, quæ scribere precepi: quoniam diuinæ voluntatis est, vt ea ex autoritate eorum ad notitiam regis sine morari interpositione perueniant. Tu verò sicut tibi precepi, primo diluculo post completum matutinum officium nuntia quæ audisti his, quibus ea nuntiare iussi. Tum ego, Nemo est, inquam, qui credat, quod Angelus mecum locutus sit, aut me ista nuntiare mandauerit. Non erit, inquit, ita, sed dabo signum, quod facias coram eis: quo viso, nullam vltra dubitationem habebunt de his, quæ ad eos ex mea iussione perue- ris. Proinde volo dicas Ratleico, vt exhibeat tibi duos cerceos nouos, qui nondum accensi fuissent: & vnum ex eis dextra, alterum sinistra tenens, sta coram altari: & cum omnia quæ tibi precepi, narrando compleueris, dic eis qui hæc audiunt, vt in hoc credant vera & ab Angelo Dei esse mandata, quæ dixisti, si hi cerei in manibus tuis sine adhibitione ignis visibilis fuerint videntibus illis illuminati. Quo facto, scriptus est libellus, mihi que allatus, ac per me regi oblatas, ab illo quoque acceptus atque perceptus est. Idcirco visum est mihi, inter cætera miracula libelli huius facere mentionem: quia per occasionem, qua ille scribi iubebatur, contigit illa mirabilis & inuisitata creatorum accensio, quam per merita beatorum martyrum fieri debere ipse, qui eos illuminauit, Angelus prænuntiauit.

Evidenti-
gno visio-
nis veritas
comproba-
tur.

Cap. 23.

Sub idem ferè tempus, cum Ratleicus à nobis ad basilicam martyrum regressus est, allatus est nobis inde alter libellus, continens verba & ratiocinationem cuiusdam demonis, qui se Vuiggonem nominauit: quæ facta est ab eo coram multis testibus ante altare, iuxta quod sacri martyrum cineres repositi sunt, ad interrogationem presbyteri, qui exorcismum super energumenum legerat: quod modo contigisse narra- tur. Prædium est in pago Nithagonne, vocabulo Hecgstat, pertinens ad monasterium S. Nazarij: de quo puella quædam annorum circiter sedecim, ab eodem erratico spiritu possessa, ad basilicam martyrum à parentibus suis adducta est. Quæ cum ante tumbam sacra corpora continentem venisset, & presbyter super caput eius exorcis- mum secundum consuetudinem perlegisset, ac deinde demonem qualiter & quando in eam fuisset ingressus percontari cœpisset: non barbara lingua, quam solam puella nouerat, sed Romana locutione presbytero respondit. Cumque presbyter miraretur atque interrogaret, vnde illi Latine linguæ notitia, cum parentes eius, qui ibi præsentibus affabant, huiusmodi sermonem penitus ignorarent, Parentes, inquit, meos nunquam vidisti. Tum presbyter, Tu ergo, inquit, vnde es, si isti non sunt parentes tui? Et demon per puellam, Ego, ait, sum satelles atque discipulus satanæ, & multo iam tempore apud inferos ianitor fui: sed modò per annos aliquot cum socijs meis vndecim regnum Fran- corum vastavi, frumentum & vinum, & omnes alias fruges, quæ ad usum hominum de terra nascuntur, iuxta quod iussi eramus, enecando deluimus, pecora morbis interse- cimus, luem ac pestilentiam in ipsos homines immisimus: omnes quoque aduersitates & cuncta mala, quæ iam diu pro meritis suis patiuntur, nobis facientibus atque ingeren- tibus eis acciderunt. Hic cum presbyter ab eo quæreret, quam de causa ei fuisset hu- iusmodi concessa potestas: Propter malitiam, inquit, populi huius, & multimodas iniquitates eorum, qui super eum constituti sunt: qui munera & non iustitiam dili- gunt, qui plùs hominem quam Deum metuunt: qui pauperes opprimunt, vidua- as & pupillos ad se vociferantes exaudire nolunt, nulli iustitiam nisi mercanti fa- ciunt. Præter hæc sunt & alia multa ac penè innumerabilia, quæ tam ab ipso populo, quam à rectoribus eius quotidie committuntur: vt sunt periuria, ebrietates, ad- ulteria, homicidia, furta, rapinæ: quæ nemo fieri prohibet, & cum facta fuerint, non est qui vindicet. Potentiores quoque turpibus lucris inferunt, & loco superiore, quem propter regendos inferiores acceperunt, ad superbiam & inanem gloriam abutuntur: odium & inuidiam non tam inter extraneos, quam inter propinquos & affinitate coniu-

Vide cõcio-
natorum de
monem, car-
pentem vi-
tia, quorum
ipse incen-
tor est.

nos exercent: amicus amico non credit: frater fratrem odit: pater filium non diligit. Rari sunt, qui fideliter ac deuotè decimas dent: rariores, qui eleemosynas faciunt. Et hoc ideo, quia quicquid Deo vel pauperibus dare iubentur, id sibi perire arbitratur. Iniquas mensuras & iniusta pondera contra Dei præceptum habere non verentur: fraude se aliterurum circumueniunt, falsa testimonia dicere non erubescunt. Dies Dominicos ac feriatos non custodiunt: sed in his, ac si in cæteris, prout voluntas eorum tulerit ope- rantur. Propter hæc & alia multa, quæ Deus aut præcepit hominibus vt facerent, aut prohibuit ne facerent, quia populus hic per contumaciam mandatis eius inobediens effectus est, permissi, immò iussi sumus ea facere in rebus humanis, quæ superius enume- rauimus, vt perfidia suæ poenas lauant. Sunt enim perfidi atque mendaces, cum hoc seruare non curant, quod in baptismo promiserunt. Hæc omnia demon per os barbaræ puellæ Latine locutus est. Et cum presbyter imperando vrgere cœpisset vt exiret, Exibo, inquit, non propter tuum imperium, sed propter Sanctorum potestatem, qui me in illa diuitius manere non permittunt. His dictis, puellam in pauimentum proiecit, atque ibi aliquantulum velut dormientem prono corpore iacere fecit. Post paululum ve- ro illo recedente quasi de somno euigilans, per virtutem Christi & merita beatorum martyrum puella cunctis, qui aderant, cernentibus atque mirantibus sana surrexit, nec post exactum à se demonem Latine loqui potuit: vt palam posset intelligi, non illam per se, sed demonem per os eius fuisse locutum. Heu proli dolor ad quantas miserias tē- pora nostra sunt deuoluta, in quibus non boni homines, sed mali demones doctores sunt: & incitatores vitiorum, ac per sua uires criminum, de nostra nos correctione comonēt.

Sanctorum
potestate
gignitur
demon
exire de
puella.

Cap. 24.

Eodem ferè tempore sanctimonialis quædam, nomine Marcerudis, de pago Vuc- tareiba, quæ dira paralysis ægritudine per decem annos tam immaniter tenebatur, vt tanto temporis spatio penè nullo ad humanos vsus corporis officio fungeretur: etiã à parentibus suis erat desperata, quoniam ad omnia Sanctorum loca, ad quæ ipsi pote- rant peruenire, eandem deduxerant. Sed tandem ab eisdem tunc ad basilicam marty- rum adducta, & tempore nocturnalis officij iuxta cancellos posita, per merita & in- tercessionem eorundem Sanctorum diu desiderata sanitate sine mora donata est: ad- eò integrè atque perfecte, vt omnium membrorum firmitate recepta, quæ illuc lecti- ca venerat, pedibus ad propria remearet. Sed vbi domum redire cœpit, in ipso itinere eadem, qua liberatam se gaudebat, infirmitate corripitur. Itaque reuersionis suæ pœ- nitentiam agens, iterum se ad martyrum limen reduci rogauit. Moxque, vt reducta est, quam discedendo amiserat, sanitatem sine vlla dilatione recepit. Voto igitur facto, vt sua sponte de Sanctorum obsequio iam amplius discedere non deberet, paruam sibi cellulam haud procul ab ecclesia ad manendum construxit: ac deinceps religiosè cõ- uersata, in obsequio beatorum martyrum cum magna deuotione permansit.

Paralytical
desperata
integerrime
reuale-
scit.

Cap. 25.

Alia quoque foemina constat non multò post per eisdem beatissimos martyres magno incommodo liberatam: quæ res hoc modo gesta esse cognoscitur. In pago Nithagon- ne fundus est, Vrsella vocatus, qui à basilica martyrum sex ferè leugarum intervallo dirimitur. In quo mulier quædam cum manè factò de somno euigilans in lecto suo resi- deret, & iuxta consuetudinẽ expurgiscentium protensione brachiorum & assidua osci- tatione ad discutiendum marcorẽ se extenderet, os paulò diducit, quam debebat, ape- ruit, dissiunctisque, iuxta aures maxillarum coagmentis, hians rictus constitit immobilis: nec iam os claudere valens, personam quàm homini simillior effecta, grauissimas in cau- tate oscitationis poenas luebat. Hoc vbi mulierculis in eodẽ fundo habitantibus inno- tuit, accurrunt, herbisque & friuolis incantationibus malè habenti succurrere moluntur. Sed non habuit effectum vana ac superstitiosa præsumptio, vexabatque, potius laborantẽ atque lædebat, quicquid imperitæ manus velut studio medendi eidẽ adhibuerunt. In- terea frater mariti eius scdẽ mulieris superuenit, salubriq; consilio rogauit, vt ad basilicã martyrum sine mora duceretur, ibi affirmans esse sanandam, si vnuquã foret receptu- ra sanitatem. Statimque, iumento impositã ducere incipiunt: appropinquantes autẽ ba- silicã, de iumento depositã pedibus incedere faciunt. Cumque, eo loci ventusset, vt iam turricula, quæ signa basilicæ continebat, ab eis conspicui potuisset, eiq; vt ad eam vidẽ- dam oculos leuaret hi, qui eam ducebant, imperarent, aspexit, vidit, ac sine vlla inter- posita mora sanitatẽ recepit. Ibi omnes pariter in terrã corruunt, diuinam misericor- diam, quibus valent laudibus extollit, surgentesque, ad basilicã properanter pergunt: & adoratis sanctissimis martyribus, ac votis pro modo facultatum perfolutis, ad propria cum multa exultatione reuertuntur. Vidimus nos eandem foeminam, & cum illa lo- cuti sumus, & ea quæ circa illam gesta fuerunt, ipsa narrante didicimus.

Signa bas-
licæ, campa-
nas dicit.
Admiranda
curatio
foeminae
eiusdem.

Cap. 16.

Nunc illud referre volo, quod ipse in die natalitio beatorum martyrum contigisse vidi. Puer quidam surdus & mutus, qui ante triennium illuc venerat, & in domo custodis ecclesie ostiarius ab eo fuerat constitutus, festo die iam finito, & officio vesperino consummato, cum iuxta ostium federet, repente confurgens basilicam intravit, & a dextris altaris pronus corruit. Cumque eum adituus, qui candelabrum cum cereo ante altare ponebat, ibi iacentem inuenisset, continuo mihi hoc indicare curavit. Nos autem, qui tunc vna eramus ecclesiam celeriter ingressi, eundem sicut ab adituo repertus est, iacentem inuenimus. Quem cum leuare inberemus, velut grauissimo sopore depressus excitari non potuit. Tandem igitur quasi euigilans erexit se, cernens, que nos circumstantes surrexit, atque ad eos, qui propè sibi assistebant, Latine locutus est. Sunt quidam ex nostris, qui dicunt eundem puerum ferè ante sex menses, cum in cuiusdam hominis nostri domo noctu dormisset, duo quaedam verba per soporem fuisse locutum, & auditum, quo eatenus itidem ut loquela carebat, in illa hora recipisse. Quod ita factum inde coniciebatur, quia postquam de illo somno experredus est, cuncta quæ ei à quolibet imperabantur, ac si intelligeret facere curavit. Sed hoc videtur in hac virtute præcipuum, quod idem non Latine sed barbaricè sibi loquentem intelligebat: curatus autem, non barbaro, sed Latino sermone loquebatur. Qui etiam beatos martyres se vidisse, & multa quæ alijs dicere deberet, ab illis se audisse narravit. Sed cum ea velut in crastinum disturus, in presenti referre distulisset, in tantum illi per obliuionem deleta sunt, ut nihil de his omnino se audisse recoleret. Hunc ego, quia nomen suum ignorabat, propter prosperum virtutis effectum Prosperem vocari iussi. Qui adhuc superest, & apud custodem ecclesie in eodem, quo prius fuerat, permanet officio.

Cap. 17.

Alius curatur surdus & mutus.

Pridiè verò quàm hic Prosper loquelam recepisset, hoc est, in vigilia eiusdem festiuitatis venit quidam iuuenis, similiter surdus & mutus in basilicam: & cum supplicii gestu opem Sanctorum imploraret, adiuuante Domino, & ipse plenariam de utroque morbo meruit recipere sanitatem. Hunc itidem, ut priorem, quia nomen suum nunquam audierat, Godescalcum appellauit. Is tamen, non ut Prosper, sed ut sibi gentilitiùm erat, barbaro sermone loquebatur, postquam ei per merita Sanctorum copia sanctorum concessa est.

Cap. 18.

Crux in S. Marcellini memoria posita in via publica.

Cum me quaedam necessitas secundum consuetudinem comitatum regis adire compelleret, mense Decembrio in ipsis, si bene recolo, Calendis de loco martyrum promouens, sequenti die ad castrum, quod moderno tempore Vuissbada vocatur, ibi mansionem habiturus adueni. Ibi cum propter saltum, qui eidem loco contiguus est, commodius transeundum solito maturius surgeremus, profecti sunt pueri, qui nos cum impedimentis præcedere debuerunt. Sed postquam de vico, in quo mansimus, egressi viam carpere cœperunt, tanta eos tetra noctis caligo circumdedit, ut quò se vertere deberent, omnino scire non possent. Erat præterea frigus ingens, & tecta pruinis terra, videndæ viæ copiam denegabat. Ipsa quoque montium iuga, per quæ eundem erat, nubibus obsessa, quàm longè vel propè essent videri non poterant. Accessit ad hæc etiam vallibus insidens nebula, quæ sua crassitudine visum impediens, iter molitri cupientes remorabatur. Qui cum tot obstaculis se impediri cernerent, nec quid agerent in promptu haberent, equis desiliunt, & viam quam videre non poterant, palpando querere tentant. Sed vbi hoc parùm successit, ascensus denuò equis, errori quem abominabantur, se potius committere, quàm moras facere decernunt. Igitur paululum per tenebras procedentes, ad Crucem, quæ in via, per quam ituri erant, ob memoriam beati Marcellini erat posita, perueniunt. Causa autem eiusdem Crucis ibi posita erat, quòd in eo loco habitatores vici, in quo eadem nocte mansimus, mihi ante biennium de palatio reuertenti, & reliquias beati martyris Marcellini, quæ tunc mihi redditæ fuerunt, deferenti occurrerunt, eamque ob recordationem huius facti ad venerationem beati martyris, quasi pro titulo vel monumento ponere curauerunt. Quò cum prædicti pueri errando potius, quàm iter agendo peruenissent, iniierunt consilium, ut ibi socios suos qui sequebantur operiri deberent, eosque ne aberrarent, sonitu buccinæ ad se congregarent: ac deinde cum simul essent, beatos martyres ad opem sibi ferendam inuocarent, sublatisque in altum vocibus Kyrie eleison ter decantarent. Quo facto, tantus super eos totidem vicibus cælitus emissi luminis fulgor emicuit, ut diurnæ claritatis candorem adæquaret. Quæ coruscatio tantum eis commodi ad iter suum agendum attulit, ut consumpta nebula tenebris, que discussis, via quoque qua ire debebant, clarè inspecta, iter suum, quamuis per sylvas

Illustre miraculum ad inuocationem martyrum.

sylvas & opacos nemoribus montes, absque erroris impedimento vsque ad ortum aurore peragerent. In prima siquidem coruscatione tantus calor vna cum illo lumine venit, ut eum se velut accensæ fornacis vaporem sentire faterentur. Cuius afflatu non solum nebula, verum etiam illa, quæ tum & montes totamque syluam operuerat, pruinata consumpta est, ut tercia coruscatione peracta, nullum illius algoris vestigium penitus appareret. Hæc nobis ad vesperam eiusdem diei, postquam ad mansionem venimus, hi qui viderunt atque experti sunt, narrauerunt. Quorum verbis fidem adhibentes, Dei omnipotentis misericordiam cum gratiarum actione laudauimus, eò quòd nos per merita Sanctorum suorum in omnibus necessitatibus nostris adiuuare & consolari dignatus est.

Cap. 19.

Quantum omnia magna sint, & ad diuinam debeant referri potentiam, quæ propter mortaliū salutem ex meritis beatorum martyrum gesta cognouimus: in eo tantum miraculo, quòd nunc memorie mandare decreui, tam patenter Dei omnipotentis virtus clarè cognoscitur, ut nulli dubium relinquatur, quin in omni creatura sua quicquid voluerit facillimè possit efficere. Sunt ligna dicitur villa in pago Nithagoune, in qua presbyter quidam, nomine Vualtberus, tenebat ecclesiam. Is mente captus magno suorum mœrore, ad basilicam martyrum adductus est. Ex quibus tres erant fratres eius, vnus presbyter & duo laici: quartus erat monachus propinquus ipsius de monasterio Hornbach, in quo & ipse presbyter à parua ætate fuerat educatus. A quibus cum requirerem, si adhuc aliquid medelæ à quolibet Medico eidem fuisset impetum, statim, inquit, cum eum hac passione cœperimus fuisse correptum, ad monasterium in quo nutritus fuit, à nobis adductus est. Vbi cum ei Medici secundum artis suæ peritiã multa fecissent, nec morbum ab eo depellere potuissent, suaserunt nobis amici nostri, ut eum ad horum Sanctorum misericordiam duceremus. Confidimus enim, quòd illum saluare possint, sicut alios multos accepimus hic fuisse saluatos. Post hæc hospitio recepti, quatuor diebus fuere nobiscum, ducentes eum quotidie ad ecclesiam, & coram sacris martyrum cineribus iacere facientes. Quinta verò die, frater eius presbyter, & monachus qui cum eo venerat, petierunt ut eum cum duobus fratribus suis laicis reciperem, donec ipsi reuenterentur. nam post triduum se dicebant esse reuersuros. Feci, ut voluerunt, eumque presbytero nostro Hilfrido commendauit. Is cum à presbytero receptus, & cellulam in qua ipse manebat, fuisset inductus, circa vesperam eiusdem diei commota vehementius, qua tenebatur, insania, vnum è fratribus suis, qui eum custodiebant, arrepto cultro, quòd furenti casus obtulerat, voluit occidere: sed ille necem fugiendo declinavit, & nostris hominibus, qui propè erant, de vesania illius indicauit. Tum presbyter, cui cura eum custodiendi à nobis erat iniuncta, suggestit mihi simulque persuasit, ut eum vinciri permitterem. Vincus igitur catenis ferreis, in lecto collocatus, obsertisque foribus, solus in cubiculo relinquitur. Excubant ante ostium fratres eius, & velut erumpere valentem peruigili cura custodiunt. Caterum vincula quibus tenebatur adstrictus, cuiusmodi erant, ut dum in his esset, non in dextrum aut sinistrum latus se cœuertere, neque aliter nisi supino corpore iacere potuisset. Dormiuit itaque, ut ipse testatur, neque ante mediam noctem euigilauit. At vbi galli cantare cœperunt experfactus, vidit se non solum vinculorum nexibus solutum, verum etiam morbo insaniæ, quo laborauerat, liberatum: statimque ad laudes Deo dicendas tota mente conuersus, psalmis & hymnis, quos præ nimia gratulatione tamen si solus erat, satis clarè decantabat, omnes in vicinia eiusdem cubiculi dormientes excitauit. Tum surgens, ad ostium accessit, fratresque suos, qui ibi excubabant, ut se ad requisita naturæ foras exire permitterent, rogauit. Illi autem hunc insipientis dolum rati, nequaquam ei assentire ausi sunt: sed accersito hospite suo, qui eum ibidem incluserat, ut cum eo loquatur exorant. Qui postquam cum eo locutus est, atque ex ratione responsionum suarum sanæ mentis esse intellexit, aperto ostio quò volebat ire permisit. Reuersumque recipiens, quid de vinculis, quibus eum oneratum incluserat, factum esset inquisiuit. Et ille, Catena, inquit, qua me vincisti, salua est: & si vis scire vbi sit, quare eam & inuenies. Accenso itaque lumine, inueniunt eam ante lectum, in quo ipsum quiescere fecerant, iacentem eo modo compositam, atque eiusdem nodis adstrictam, quibus tunc fuerat, quando eum cum ea in eodem lecto collocarunt, ac solum in eodem cubiculo dimiserunt. Quis hoc fecisse credendus est, nisi ille, qui de nihilo creauit omnia, & qui in rebus quas condidit, talia potest facere, quæ nec intellectui comprehendere, nec humanis possunt sermonibus explicari? Quis enim aut cogitatione conijcere, aut verbis valeat enarrare, qualiter il-

Frustrà Medici conantur mente capto mederi.

Stipendium in modum vinculis ab solutum & sanatur homo mentis inops.

Vide rem admirabilem dignissimam.

le presbyter his vinculis fuerit absolutus, cum nobis certissimum sit neminem esse, qui se solus possit eiusmodi nexibus exuere, si eis fuerit simili modo constrictus, sicut idem presbyter fuit, quando solus in illo cubiculo inclusus est: Hi vero, qui cum ibi dem dimiserunt, postquam reuerſi sanum & mentis ac memoriae suae compotem inuenerunt, laeti & laudantes Deum simul cum eo ad propria regressi sunt. Hoc ita gestum, non quorumlibet testium relatione didicimus, sed ipsi per nos, quia ibidem tunc eramus, Deo volente cognouimus: atque ideò fiducialiter scribimus, quod nos conrigit oculata, vt dicunt, fide cognoscere. Verum quia cuncta, quae de martyrum virtutibus scribenda suscepimus, nequaquam possunt praesenti sermone compleri, hic liber iste finem accipiat, vt ea quae restant, ab alio rursus exordio commodius inchoentur.

LIBER QVARTVS.

Cap. 1.

In relatione signorum atque virtutum, quas me in hoc libro scribere velle proposui, illae in capite ponendae videntur, quae in palatio factae, non solum ad plebis, verum etiam ad ipsius principis ac procerum eius, omniumque, vt ita dicam, aulicorum peruenire notitiam: & non tantum propter hoc, sed etiam propter illud, quod in oratorio nostro, vbi eadem miracula gesta sunt, non alia tunc temporis, quam beatorum Marcellini & Petri reliquiae fuerunt: vt quicquid ibi sanitarum atque signorum factum esse cognoscitur, singulariter ac proprie ad illos pertinere ac referri debeat, quorum solas constat ibi fuisse reliquias. Fecerunt iidem beatissimi martyres, sicut in sequentibus demonstrabimus, in aliorum Sanctorum locis multas virtutes atque miracula, quae quibusdam velut communia illis cum his Sanctis, in quorum basilicis facta sunt, non immerito videri possunt, ob hoc praecipue, quoniam niam qui apud Deum aequalis creduntur meriti, non absurdè putantur in patris miraculis communiter operari. Sed hoc aliter esse ea ratione conuincitur, qua liquidò demonstratur nullas in his locis factas fuisse virtutes, antequam in illa memorata beatorum martyrum essent delatae reliquiae. Sed iam nunc vt promissimus, ea quae in praedicto palatio sunt gesta miracula proferamus.

Cap. 2.
*Drogus

Erat quidam iuuenis inter cubicularios regis, natione Graecus, nomine *Drogus: qui febre correptus, aut negligentia suorum, aut in scitia medicorum iam per aliquot menses longa atque aduersa valetudine laborabat. Is posteaquam Hildoinus Abbas reliquias beati Marcellini, sicut in secundo libro demonstratum est, nobis reddidit, admonitus in somnis, vt ad oratorium nostrum veniret, ibique cereum quatuor denarijs emptum accederet, ac sanctum Marcellinum martyrem, cuius caput ibi esse assererat, sibi in adiutorium inuocaret: sciretque, se si hoc faceret, ea qua iam diu laborauerat infirmitate cito esse cariturum: credidit admonenti, & id quod imperatum fuerat, quanta potuit letitate compleuit. Statimque sanus factus, & receptis membrorum viribus, propterea pedibus ad sua regressus est.

Cap. 3.

Erat ibidem alter aequè iuuenis, nomine Gerlacus, de vrbe Rhemorum, inter eos qui propter aedificia palatii construenda iussi de illa ciuitate venerunt. Is ante dimidium fere annum in eodem vico tam valida atque inmani neruorum contractione correptus est, vt pedes natibus & genua mento cohærent. Hunc focij atque propinqui in vlnis suis ferentes, ad memoratum oratorium detulerunt, & quia aliter non poterat, primum iacere fecerunt, sanctumque martyrem, vt ei sanitas redderetur, cum magna deuotione rogauerunt. Dies erat Dominica, atque hora diei tertia, quando illuc allatus est: iacuitque ibi vsque ad horam nonam. Cumque officium eiusdem horae à clericis esset solenniter impletum, ecce de capsa, quae sacras beati martyris reliquias continebat, facta suauissimi atque in sueti odoris fragrantia egrediens sic rotam oratorij cellulam impleuit, vt in admirationem eius omnes, qui aderant, incunctanter assurgerent, ac se mutuo an idem omnes aequaliter sentirent, curiosa interrogatione perquirerent. Cui subito vident eum, qui iuxta iacebat, velut à quibusdam tenentibus trahi, & membra quae morbo erant contracta extendi: intelligentesque diuinam adesse virtutem, tulerunt hominem & coram altari collocauerunt. Qui cum ibi positus cum multis lachrymis diuinum imploraret auxilium, cunctis cernentibus ita correctus est, vt qui manibus alienis subuectus in oratorium venerat, proprijs pedibus de oratorio procederet. Testimoniū tamen quam perpeſsus est passionis, adhuc in suo corpore circumferre cognoscitur. Nā crure ac pede sinistro sic postea claudicauit, vt ad regendum incessum baculo semper indiguit.

Mira odoris suauitas & capsa reliquiarum.

Vide miraculum.

indiguerit. Hoc cur non sit percuratum, dicant qui velint. Ego enim id me video non aliter posse conijcere, nisi vt existimem interiori eius saluti competere, vt aliqua in eo exterioris debilitatis vestigia remanerent.

Iuliacus vocatur antiquum municipium, à vico Aquensi octo leugarum spatio distans. De cuius territorio puella quadam simili morbo, similique modo affecta, à matre atque alijs propinquis suis ad memoratum oratorium adducta, cum praemultitudine hominum, qui tum forte propter Missarum audienda solennia illuc conuenerant, introferri non posset, extrinsecus eam ad orientalem oratorij fenestram collocauerunt, expectantes opportunitatem, vt recedente populi frequentia, facilius oratorio inferri potuisset. Sed vbi ad medium fere officium ventum est, & expleto Euangelio, hostiae salutaris oblatio peracta est, cernunt eam angustijs affici, & erumpente per totum corpus sudore, velut in somnum labi. Quibus signis diuinam adesse virtutem haud inaniter conijcientes, de illo loco leuatam quadro lapidi, qui propter iacebat, soporatae similem superponunt. Ibi coram omnibus, qui huius miraculi conspiciendi gratia concurserunt, integerrimam omnium membrorum sanitatem in vnus horae momento Domino opitulante recepit. Erant ibi inter ceteros spectatores & Iudaei, quorum vnus Dauid nomine post huius signi expletionem ad fenestram cubiculi, in quo ego tunc eram, celeriter accurrens, meque compellens, miraculum quod viderat indicauit, gratias agens Deo, qui per martyres suos tanta miracula ad salutem mortalium operari dignatus est.

Erat in eodem vico caecus quidam proeclatæ aetatis, qui vt ipse asserbat, ante triennium subita caecitate percussus, inter alios pauperes stipem ostiarum medicare solebat. Is cum in tuguriolo suo dormiret, vidit per soporem quendam sibi assistentem atque dicentem, vt si videre vellet, ad oratorium nostrum iret: ibi esse medicum, qui ei rogatum lumen reddere potuisset. Renuit ille, & lumen quod offerebatur abominatus, Quid ait, mihi nunc cum visu, quem iam olim perdidisti melius mihi est, si eo carcerio, quam si habuero. Modò mendicantem omnes exaudiunt, & ea quae necessaria sunt, praestant. Nam videntem mendicare non decet. Senex autem & debilis operari non possum. Tum ille qui cum eo loquebatur, Vade, inquit, & noli morari, nam velis nolis visum recepturus es. Paruit ille imperati, perrexitque ad oratorium, atque in eo pernoctauit, Et cum illa nocte nihil esset factum, ad tuguriolum suum reuersus est. Cui denuò is qui prius, per soporem apparuit, & similiter vt antè imperauerat, ad oratorium pergere praecipit. Fecit ille, vt iussus fuerat, sed ne tunc quidem aliquid actum est. Tertio verò commonitus venit, & vbi coram altari ad orandum se prostrauit, visum recepit. Hunc nos dum adhuc caecus esset, inter alios pauperes ac debiles multoties in domo nostra mendicantem vidimus. Ideoque alium illuminationis eius testimonium non quaesiuimus, quia sufficere nobis credebamus testimonium non fallentis conscientiae nostrae.

Cum ex his alijsque compluribus virtutum operationibus per circumpositos vicos & pagos salutaris fama crebresceret, mulier quadam de pago Ribuarensi multo iam tempore caeca, visum recipiendi & desiderium simul & fiduciam habens, ad memoratum oratorium se rogauit adduci. Cumque illò venisset, tres totos dies, totidemque noctes ibidem orando & ieiunando continuauit. Sed cum ad praesens nullum in se exoptatae sanitatis sensisset indicium, domum reducta est. Paucisque interpositis diebus, spe recipiendi luminis haud vanè concepta, iterum se ad sacras reliquias deduci rogauit. Quò cum ab vno puero duceretur (Nam qui prius eam illò deduxerunt, spem eius velut inanem ac superuacuum iudicantes, vltimis cum illa ire noluerunt) & vbi ad coemeterium Aquensis palatii, quod in monte, qui eidem vico ab orientali parte imminet, situm est, eodem comitante atque ducete peruenit, ibi quasi obuiante sibi diuina gratia, diu desideratum lumen recepit. Tum mirans atque atronita constitit, pueroque ducenti vt sequeretur imperauit: Haecenus, inquit, quò tu praecedens ducebas secuta sum: modò autem tuo ductu non egeo: quia viam qua ire debemus, video, & hunc vicum in quo sacrae reliquiae sunt, ad quas venire disposui, Domino adiuvante conspicio. Tu tantum vide & cura, vt me recta via ad oratorium martyrum in ipso vico adducas. His dictis ad oratorium perrexit, gratias egit, factique in se miraculi nobis indicium fecit, videntisque & gaudens ad propria remeavit.

Ascularem vocant fundum regium ab Aquensi palatio quatuor leugarum spatio distantem. In quo quidem homo erat diutina praecordiorum infirmitate detentus atque laborans: iamque à suis eo modo desperatus, vt non aliter nisi cauterio curari posse videretur. Queritur ad hoc medicum, & vltioni non profutura dies constituitur.

Per visum monetur aeger visere facras reliquias.

Sanitas illi restituitur.

Cap. 8.

Puella liberatur dira paralyfi.

Palatii Celsi bibliothecarius.

Observa vterem deuotione erga Sanctorum reliquias.

Cap. 9.

Sanomartensi.

Interea cuidam foemina in eodem fundo habitanti in somnio reuelatum est, non debere illum ad suam curationem eiusmodi medelam admittere, quae & pro sui molestia vix tolerari posset, & quia superuacua esset, salutem patienti non afferret. Caterum si sanus fieri vellet, ad Aquense palatium iret, oratorium nostrum inquireret, inque eo se collocari faceret, & ante triduum completum inde non recederet: hoc modo plenariam eum consecuturum sanitatem. Quod ubi ei annuntiatum est, conuocatis amicis ac proximis, petijt vt erga se illius reuelationis iussa completerent. Qui momento inpositum, ad oratorium adducunt, atque in eo vt iussum fuerat, collocantes, abeunt post triduum reuersuri. Ille autem ibidem dimissus per tres dies & noctes Domino pro salutis suae recuperatione haud inaniter supplicans, ita perfecte sanatus est, vt nullum in suis visceribus morbi, quo multo tempore tenebatur, assereret remansisse vestigium. Suis igitur sicut promiserant ad se reuersis, ac sanum sicut optauerant inuenientibus, non dorso iumentum vt venerat, sed pedum suorum officio ad propria cum ingenti & sua & illorum gratulatione atque laetitia regressus est.

Est item fundus regius in pago Mosano, octo circiter leugis ab Aquensi vico distans paratus: Gangluden habitatores appellant. In quo mulier quaedam, quae octo fere annorum filiam dira paralyfi aegritudine a deo confectam habebat, vt iam ex longo tempore nullum penes membrum ad officium suum mouere potuisset: audita virtutum fama, spem de recuperanda filiae salute pio corde concepit: Protinusque sublatam vlnis proprijs, ad memoratum oratorium deportare curauit. Quae cum illud antemeridiano tempore, hora videlicet prandij peruenisset, & clericorum neminem ibidem inuenisset (Nam reficiendi causa paulo ante discesserant) tantum introgressa, filiam iuxta se in pavimento collocauit. Ipsa autem praeparuum ceteum, quem pro munere detulerat, accendens, ante illam in eodem pavimento posuit, seq; adorandum coram sacris cineribus cum summa deuotione prostrauit: Quo facto, sine vlla interposita mora puella per supernam gratiam omnium membrorum sanitate ac firmitate recepta, matre non sentiente surrexit, cereumq; qui coram se iacebat sustulit, ac post tergum iacentis constitit. Quae cum oratione completa caput de pavimento leuasset, & nec cereum, nec filiam in eo quo posuerat, loco esse videret, surrexit, conuersaque filiam pone se cum cereo stantem Deum laudans ac laetabunda conspexit. Igitur cum nullum ibi cui de virtute q; gesta fuerat referre posset, ad esse videret (Nam praeter pauperes, qui ibidem mendicandi gratia excubabant, nemo intra oratorij parietes, excepta se ac filia sua, tunc erat, quando illud miraculum factum est: votis cum gratiarum actione solutis, domum cum filia sana atq; incolumi repedit. Cuius virtutis inditium qualiter ad nos perlatum sit, paucis expediam. Geruardus palatii bibliothecarius, cui tunc temporis etiam palatinorum operum ac structurarum a rege cura commissa erat, de Nouiomago veniens, palatium Aquense petebat. Is cum in memorato fundo quadam nocte mansisset, quae sinit ab hospite suo, si aliquid noui de palatio nuper audisset. Cui ille, Nihil, inquit, modo apud aulicos tam celebre est, quam signa & virtutes, quae sunt in domo Einhardi per quosdam sanctos, quorum reliquias in oratorio domus suae habere dicitur. Ad quarum venerationem omnes vicini nostri quotidie festinant, & quicumq; infirmus illud fuerit adductus, illico curatur. Coepitq; ei de filia mulieris illius, qualiter ante paucos dies salua facta sit, intimare. Tum Geruardus: Vade, ait, & eandem mulierem adduc ad me, vt ipsa mihi dicat, quod audire desidero. Venit mulier, & omnia prout gesta erant, patenter exposuit. Geruardus vero, cum in crastinum ad regem venisset, ea quae de hoc signo reuelatione illius foeminae compererat, eidem indicauit: Rex autem cum ego secundum consuetudinem ingressus, coram illo starem, quid sibi Geruardus de hoc miraculo retulisset, tam mihi, quam caeteris sibi astantibus, diuinam misericordiam atq; potentiam admirando simul atque laudando, insinuauit. Sic nos contigit signum, quod nobis ignorantibus in domo nostra gestum est, ex huiusmodi relatione cognoscere.

Haec de miraculis beatorum martyrum, quae in palatio gesta sunt, in praesenti opere commemorasse sufficiat. Nunc ad eas virtutes veniendum est, quae in his locis factae sunt ad quae religiosi viri petentibus, ac me largiente, veneranda eorum de martyrum reliquiae venerunt, & in quibus hactenus cum magna reuerentia coluntur. Quas primus omnium Georgius presbyter & rector monasterij S. Saluij martyris, quod in pago Faenomartensi in vico Valentianae appellato in ripa Scaldis fluij situm est, me dante suscepit, & per quendam Diaconum ad memoratum monasterium de Aquensi palatio destinauit. Is vnum tantum comitem secum habens, cum in pago Habano ad vicum

vicum regium, quem Vuasidium vocant, venisset, atque in prato, quod vico proximum erat, reficiendum in mentorum gratia descendisset, ecce vnus de habitatoribus loci gibbo depressus, maxillis etiam ex nimio dentium dolore, quem vt ipse dicebat, diuinitum patiebatur, nimio tumore distentis, furcam ferratam in collo ferens, idem pratum furibundus intravit, & cur pratum suum depascere, stomachando percontatur. Cui Diaconus, qui reliquias martyrum ferebat, & eas tunc in summitate virgae, quam ob hoc in eodem loco fixerat, suspendere parabat, Melius, inquit, tibi est, vt coram his Sanctorum reliquijs, quas hic in manibus habeo, prosternaris, Deumq; roges, vt te per merita eorum de Sanctorum de dolore, quem pateris, liberare dignetur. Nam tu mor, qui in facie tua videtur, testatur aliquem magnum in ore tuo esse dolorem. Ad haec homo proiecta furca, quam manu ferebat, ante reliquias pronus corruit, & vt Diaconus ei iussit, pro salute sua Domino supplicauit. Nec longa interposita mora ita sanus ab oratione surrexit, vt nec tumor in facie, nec dolor in dentibus, nec gibbus, quo propinquos ac vicinos suos in eodem loco constitutos ad laudem Deo dicendam, & gratias Christo Domino referendas inuitauit. Confluxit in pratum ingens populi multitudo, & pro eo qui sanatus fuerat, gratias actura circumiacentis regionis turba congregata est. Rogat omnes Diaconum, vt illam noctem ibi moraretur: nec ille eis hoc negare poterat, quia parati erant, nisi assentiret, etiam inuitum detinere. Ducunt deinde per uigilem noctem, & in Dei laudibus tota regio resonabat. In crastinum autem cum Diaconus iter suum capere coepisset, omnis illa congregati populi frequentia ab euntem cum ingenti deuotione comitata est, nec ante vel subsistere vel discedere voluit, quam ab alijs, quos miraculi huius fama commouerat, obuiam sibi uenientibus fuisset exceptus. Hoc modo sacre martyrum reliquiae ex huius occasione miraculi a populis illarum regionum exceptae, & ad basilicam S. Saluij, quod eas memoratus Georgius miserat, Domino ducente perlatae sunt. Hoc signum ipsius Georgij relatione constat mihi esse compertum. De caeteris autem, quae nunc dicenda sunt, ab eo libellum accepimus, cuius ordo vel series hunc modum habere cognoscitur.

Anno quattuordecimo, Christo propitio, imperij Ludouici Augusti, cum ad corroborandam Christiani populi fidem, sicut in initio nascentis ecclesiae signa & prodigia in ipso regis palatio per merita Sanctorum suorum Dominus dignaretur ostendere: petijt & obtinuit Georgius presbyter Aquisgranum palatio ab Einhardo Abbate reliquias beatorum Christi martyrum Marcellini & Petri, quorum corpora ipse de Roma per homines suos allata nuper acceperat: easq; in capsula, quam auro & gemis decoranter ornauerat, reconditas per Diaconum suum, nomine Theothardum ad basilicam S. Saluij martyris, quam ipse tunc temporis per beneficium regis tenebat, direxit, re curauit. Qui Diaconus cum ad villam regiam, quae Vuasidium vocatur, venisset, occurrit ei homo gibberosus, & ex dentium dolore ita vexatus atq; confectus, vt iam per dies quindecim nullum alium victum quam solam aquam posset assumere. Qui cum hortante Diacono coram reliquijs, quas ille ferebat, se ad orandum prostrasset, & Dominum Christum vt sui miseretur, deuotae suppliciter inuocasset, per intercessionem sanctorum Marcellini & Petri cuncta corporis incommoditate depulsa, sanus ab oratione surrexit. Factum est hoc miraculum tertio decimo Calendas Iulij quod a me superius plenius est enarratum: quia ego illud iuxta relationem memorati Georgij conscribere curauit.

Diaconus autem cum reliquijs tertia die Valentianae veniens, cum eas in basilica S. Saluij, sicut ei fuerat imperatum, reuerenter & honorifice inferret, quidam iuuenis de villa regis, quae Listina vocatur, Dominicus nomine, qui eo morbo, quem Graeci spasnum appellant, iam per annum integrum sic vexabatur, vt manus eius dextera penitus contineri non posset, sed agitatione continua, quasi qui molam verteret, moueretur in gyrum: statim in ipso introitu per merita beatorum martyrum coram omni populo ita curatus est, vt post haec nullum illius horrendae agitationis pateretur incommodum.

Exinde die quarta, in festiuitate videlicet B. Ioannis Baptistae, anus quaedam nomine Gerrada, quae se annu vnus caeca fuisse testata est, dum Missarum solennia celebraret, inuocatis beatis martyribus lumen, quod ex fide perierat, cunctis qui aderant videntibus, per illorum merita recepit. Similiter in festiuitate sancti Saluij, quae euenit sexto Calendas Iulij, quidam homo surdus & mutus inter solennia Missarum per suffragia Martyrum & auditum & loquelam recipere meruit. Eadem die anus

Homo gibbosus & dentes dolens mire sanatus.

En profectus religionem.

Cap. 10.

Capla reliquiarum, auro & gemis ornata.

Cap. 11.

Curatur spasticus.

Cap. 12.

Redditur lumen caecae.

Surdus & mutus curatur.

die anus quædam de pago Laudunensi Rodeltrudis nomine, quæ per tres annos lu-
men cæli non vidit, in eadem celebratione Missarum visum recepit. Quinto Calendas
* Domitia- Iulij puer quidam annorum circiter septem, * Donitianus nomine, qui fuit cæcus à nati-
uitate, dum diuinum celebratur officium, per merita beatorum martyrum illumi-
natus est.

Cap. 13. In vigilia verò beatorum Apostolorum Petri & Pauli, id est, quarto Calendas Iulij,
puella quædam parua, nomine Theobalda, habes ætatis annos, vt putabatur, nouē, q̄
tribus annis nihil viderat, tempore salutaris officij in media populi multitudine con-
stituta, martyrum suffragantibus meritis, lumē amissum ex diuina miseratione rece-
pit. Eadem die quidam homo, nomine Dado, de villa Pōriculi vocata, qui annos sex
Item alia curuus erat, & ad cælum se erigere non poterat, ideoq; breuibus anticulis sustentandi
cæca. se gratia sub axillis positus cernuus incedebat: is eadem hora, eodemq; in loco per mi-
sericordiam Dei & per merita beatorum martyrum erectus ac sanus effectus est.

Contraclus sanatur. Cap. 14. Die quarto Nonarum Iuliarum quædam vidua, nomine Adalrada, quæ annis qua-
tuor oculorum lumine priuata nihil videbat, audita virtutum fama, spēm visus reci-
piēdi non vana fide cōcepit, arreptoq; baculo, sola sine ductore ad Valentianam ire cō-
tendit. Cumq; vico appropinquare cōpisset, visum est ei, quod velut vnum solis radiū
oculo dextro conspiceret: ac proinde diuinam clementiam puro corde deprecata
est, vt per intercessionem Sanctorum suorum ecclesiam beati Saluij se videre permit-
teret. Statimque exaudita est, & quod optauerat, Domino miserante, sine mora est cō-
* Ruoida secuta. Ipsa quoq; die, altera quædam fœmina de pago Nouiomensi, nomine * Ruoit-
la, quinquennio cæca, inter Missarum solennia lumen quod amiserat, Christo Domi-
no per merita Sanctorum suorum donante recepit.

Cap. 15. In octauis Apostolorum, id est, pridie Nonas Iulij, quidā homo Gunthardus nomi-
nē, de eodem pago, velut paralyti percussus, ad basilicam S. Saluij à suis adductus est: q̄,
vt dicebant, iam vnū annum habebat in eadem infirmitate, & tam vehementer in si-
nistra parte corporis sui debilitatus est, vt nec manū ad os ducere, nec se vel lauare vel
calceare valeret. Hic per misericordiam Dei, meritaq; Sanctorum tēpore matutinalis
officij in ipsa solennitate sanus effectus est. Similiter & alius homo, nomine Hildebo-
nus, veniens de monasterio, quod ad duos Gemellos appellatur, cum ab infantia cæ-
cus esset, ac lumen cæli in tota vita sua nō vidisset, in celebratione Missarum eadē die
in eadem basilica per eosdem Sanctos, eodem Domino miserante atq; auxiliante, vi-
sum recepit, & omnia quæ prius nō vidit, clarē videre meruit. Die verò Nonarū Iulia-
rum puella quædam paruula, nomine Reginlindis, quæ non amplius quàm septennis
esse videbatur, cum tribus annis oculorum suorum lumine caruisset, & inter ceteros
in basilica ad diuinum officium audiendū constitisset, interuenientib; Sanctorū meritis
corā omni multitudine illuminata est. Quarto Idus Iulij cæca quædā, nomine Alagia,
quæ duob; ferē annis visu carebat, intra sacra Missarum solennia, suffragantibus sibi
Sanctorum precib; à Domino Iesu Christo illuminata est. Eadē die cæcus quidā val-
dē fenex de villa Gauliacas, Ermennardus vocabulo, qui annis quatuordecim nihil
videre potuit, ad vespertinum officium ecclesiam ingressus, beatos martyres inuoca-
uit: ac statim cæcitate depulsa, diū desideratam lucem Domino adiuuante recepit. Se-
ptimo Calendas Augusti puella quædam, quæ ab immundo spiritu vexabatur, in basi-
licā adducta, dum sacræ oblationis officium celebratur, per virtutē Christi & merita bea-
torū martyrum fugato dæmōne, integerrimā mētis & corporis meruit recipere sanitatē.

Mulci alij curantur. Cap. 16. Hæc sunt miracula atq; virtutes, quas Dominus noster Iesus Christus per merita san-
ctorum martyrum suorum Marcellini & Petri in vico Valētianas ad salutem huma-
ni generis operari dignatus est. Quæ memoratus Georgius presbyter breui libello col-
lecta nobis mittere curauit, & nos huic operi nostro censuimus inferenda. Hic est
Georgius Veneticus, qui de patria sua ad Imperatorem venit, & in Aquensi palatio
organum, quod Græcè hydraulica vocatur, mirifica arte composuit.

Cap. 17. Alter libellus mihi oblatu est de monasterio S. Bauonis, q̄ situm est iuxta Scaldim
in loco Ganda vocato, vbi idem annis Legiæ flumini cōiungitur, à fratrib; ibidē Deo
seruientib;. Quorū rogatu reliquias memoratorū Christi martyrum ad idē monasteriū
missi, in quo hæc per ordinē gesta reperta sunt. Anno ab incarnatione Domini nostri
Iesu Christi octingentesimo vicesimo octauo venerunt reliquie sanctorū Christi mar-
tyrū Marcellini & Petri ad monasteriū S. Bauonis die quinto Nonar. Iul. feria sexta,
Indictione vj. Tertia verò die, id est, Dominica proxima, q̄ fuit tertio Nonas Iulias, q̄-
* Furfurium dā puella cæca, nomine Hartlinda, de villa quæ * Furfurum appellatur, quam pater &
mater restati sunt octo annis oculorum officio caruisse; cum ante altare super quod

ficæ martyrum reliquie erant posite, fuisset adducta, coram omnibus qui aderant vi-
sum Domino miserante recepit. Inde post dies octo, id est, quarto Idus Iulij adducta
est altera puella similiter cæca, nomine Helmrada, de villa Magle nuncupata: cu-
ius parentes de ea retulerunt, quod octaua die postquam baptizata fuit, subita cæ-
citate percussa sit. Quæ & ipsa statim coram sacris martyrum cineribus lumen,
quod iam dudum perdidit, Domino sibi reddente recepit. Exin die tertia, quod fuit
pridie Idus Iulij, venit illuc puella quædam curua, nomine Blidrada, de villa Bodere-
nio, quæ pertinet ad monasterium sancti Vedasti. Quæ eam ante memoratas Sancto-
rum reliquias pro restitutione salutis suæ Dominum Christum suppliciter inuocasset,
coram omnibus qui aderant erecta est, & integrum corporis sui statum in momento
temporis recipere meruit.

DE SS. MARTYRIB. MARCELLINO ET PETRO. 551
Postea verò duodecimo die Calendarum Augustarum fœmina quædam, nomine
Eddela, ancilla Sancti Amandi, de villa Baceroda vocata, quæ plurimis annis oculo-
rum lumine caruisse dicebatur, ibidē fideliter orans visum recepit. Eodem die seruus
quidam S. Bauonis, Eberaldus vocabulo, de villa Millinio, qui & ipse per plures an-
nos lumen cæli non vidit, cunctis qui aderant cernentibus, eodem in loco diū desi-
derata luce donatus est. Ipsa quoque die duæ viduæ, quæ plurimis annis cæcæ fuerant,
ibidem illuminatæ sunt: quarum altera nomine Bliduuara de villa Accinio, altera
Ricberta vocata, de villa Vuerminio fuisse narratur. Deinde post dies viginti quinque,
id est, in festiuitate Assumptionis S. Mariæ, fœmina quædam vocabulo Angarihilda,
de villa Goiaco, coram sacris martyrum reliquijs omni populo cernente, & id, quod
cœcitate admirante ita incuruata est, vt penitus se ad cælum videndum erigere non
posset. Eademque sequenti die, id est, decimo septimo Calendas Septembris in eadem
ecclesia cum Euangelium legeretur, eodem populo teste ita erecta, atque in statum
pristinum restituta est, ac si nunquam per vllam corporis sui lacionem ad terram fuisset
inclinata. Postea verò secunda & vicesima die mētis Septembris, id est, decimo Ca-
lendas Octobris homo quidam de pago Texandria, ex villa quæ Appēnia nominatur,
vocabulo Liodoldus, qui propter sinistri cruoris ac pedis imbecillitatem duobus se ba-
culis ad incedendum sustentabat: ita ibidem in conspectu populi perfectē curatus est,
vt vltra iam in ambulando baculorum adminiculo non egeret.

Quarta verò die post patratiōnem huius miraculi, id est, septimo Calendas Oc-
tobris, iuuenis quidam surdus & mutus, sinistra quoque manu contractus, nomine
Hunvualdus, de villa Coruio nuncupata, cum ante sacras martyrum reliquias venisset,
statimque ibi suppliciter orasset, statim per virtutem Christi depulsis vniuersis, quibus
afficiebatur incommodis, ita sanus effectus est, ac si nunquam aut surdus, aut mutus,
aut ex contractione neruorum in manu fuisset aliquo modo debilitatus. Sequentiq;
die, hoc est, sexto Calendas Octobris, fœmina quædam, nomine Engilgarda, quæ
per multos annos dira paralytis passione tenebatur, eadem in basilica per merita
beatorum martyrum coram omni populo est curata. Erat eadem ancilla pertinens
ad Episcopium Tornacensē, de villa quæ Vuerecundia nominatur. In crastinū verò, id
est, quinto Calendas Octobris, altera quædam fœmina, nomine Ramburga, de villa
Bettingaheim, simili passione in inferiori corporis sui parte valdē debilitata, cunctis
qui aderant videntibus, coram eisdem Sanctorum reliquijs perfectam membrorum
suorum firmitatem recepit, atque à morbo, quo per decem annos laborasse ferebat-
tur, Deo volente in momento temporis liberata est. Eadem die vir quidam cæcus, no-
mine Getmarus, de villa * Schalthheim, quæ iuxta ostium Scaldis fluminis in mariti-
ma Frisonum regione posita est, cum ibi pro calamitate, quam patiebatur, Domini
misericordiam & beatos martyres inuocasset, diū negatum lumen cum letitia recipere
meruit. Quarta autem die, postquam hoc signum Domino volente contigit, id est,
pridie Calendas Octobris quædam ancilla S. Bauonis, vocabulo Gundrada, de villa Al-
dingaheim, quæ tribus ferē annis solem non viderat, vbi se coram altari ad orandum
prostrauerat, lumen quod amiserat, Christo Domino per merita Sanctorum suorum
largiente recepit.

Tertium quoque libellum detulerunt mihi fratres de monasterio S. Seruatij cōfes-
soris, quod situm est in ripa Mosæ fluminis, in vico qui hodieq; Traiectus vocatur, &
distat ab Aquensi palatio octo circiter leugas, estq; habitantium & præcipuē negotia-
torum multitudine frequentissimus. Cuius textus si benè recolo, in hunc modum vi-
detur esse compositus. Aduentus Sanctorum Christi martyrum Marcellini & Petri
ad vicum Traiectum contigit pridie Nonas Iulij. Nam ipso die venit eis obuiam

Multa mira-
cula facta
Gandau ad
martyrum
horum reli-
quias.

Cap. 18.
Item alia
miracula.

Cap. 19.
Surdus &
mutus abie-
incolumis.

Item paraly-
tica duæ.

* Schal-
heim.

Cæco redit
lumen.

Item que
cæcæ.

Cap. 20.

Antiquar.
de eo.

Sanctorū reliquias de uorio.

de eodem vico immanis multitudo populi ad susceptionem illorum congregata, dans & benedicens Deum super immensa atque incenarrabili misericordia sua, qua per tantos patronos populum in se credentem & confidentem visitare dignatus est. Cumque his laudibus, & lætitia spiritali vsque ad basilicam beati Seruatij peruenit, celebratisque cum magna omnium gratulatione Missarum solennijs, & vniuersis ad sua reuersis, feretrum quo sacri cineres aduecti sunt, à dextris altaris iuxta cellas collocatum est: totusque ille dies cum ingenti eodem in vico consistentis populi exultatione atque iucunditate consummatus est. Cumque ad vespertinum officium iuxta consuetudinem celebrandum, eadem basilicam fuisset ingressi, aderat inter ceteros puer quidam, nomine Bernigifus, quem propinqui sui de pago Cundenfionate paucos dies illuc venientes, adduxerunt cæcum à natiuitate. Qui subito coram omnibus in pavementum cecidit, ibique aliquandiu velut sopore depreffus iacuit: mox que apertis oculis lucem, quam nunquam antè vidit, Christo Domino per merita Sanctorum suorum donante conspexit. Exin quinta die, id est, sexto Idus Iulij homo quidam cognomento Hildimar, qui surdus erat & mutus, coram eisdem sacris Sandorum reliquijs, & auditum pariter & loquelam per virtutem Christi recepit.

Cæcus ab ortu inuisum intuetur lucem.

Cap. 21. Alia miracula.

Eodem quoque die puella quædam, de familia S. Lamberti, nomine Adallinda, que non solum surda & muta, sed etiam cæca, totoque corpore tam miserabili modo ex neruorum contractione erat complicata, vt genua pectori iungerentur: iuxta sacras martyrum reliquias à suis posita, & visum & auditum, loquelam etiam omniumque membrorum rectitudinem ac salutem coram omnibus, qui aderam, mirabili celeritate diuino munere consecuta est. Postridiè verò, id est, quinto Idus Iulij quidam feruus regius, nomine Berohadus de villa Cresciaco, in dextera sui corporis parte per totum ex neruorum contractione debilitatus & inutilis factus, cum ante memoratas Sanctorum reliquias venisset, statim erectus, & sanitati quam desiderabat, sine mora est redditus. Similiter & puella quædam de ipso vico Traiecto, vocabulo Theothildis, cuius dextera manus erat simili contractione tantum complicata atque distorta, vt ad omnem vsum esset inutilis: hæc eadem die ante easdem Sanctorum reliquias parimodo curata est. Quibus visis, populus in basilica congregatus cepit præ nimia exultatione atque lætitia in hymnis & litanijs, sublatis in altum vocibus, laudes Domino decantare. Cùm subito intravit puer quidam surdus, atque in media plebis multitudine stupens, & attonito similis constitit. Ac deinde cū ante altare sancti Saluatoris, quod in media ecclesia positum est, peruenisset, erumpente protinus de naribus eius sanguine, quo diu priuatus fuerat, auditus officio donatus est. In crastinum autem, id est, quinto Idus Iulij visum est nobis, vt feretrum quod sacros martyrum cineres continebat, alius eleuari deberet, ad hoc videlicet, vt aliquantò eminentius esset, quam altare cui appositum erat, & facilius ab accedentibus cerni potuisset. Idque nobis facientibus, & inter faciendum litanias cum Dei laude canentibus, puella quædam de familia S. Seruatij à natiuitate sua pedibus ex contractione distortis, manibus etiam ex neruorum distensione, dissolutis, in super & muta, quam paulò antè in basilicam sui deculerunt, & coram feretro posuerunt, subito sanitati est reddita, ita vt eadem hora & loqui, & incedere, & manibus ad omnia necessaria perfecte vti potuerit.

Visis miraculis plebs lætabunda laudat Deum.

Multiplex malū curatur in puella vna.

Cap. 22.

Fœmina quædam de ipso vico Traiecto, cū haberet ancillam cæcam, nomine Adalgardam, ingressa basilicam tradidit eam sanctis martyribus Marcellino & Petro, vt per eorum suffragia visum recipere mereretur, ibique dimisit. Quæ cū post peractum vespertinale officium in eadem ecclesia substitisset, subito velut ab aliquo impulsam in pavementum cecidit, atque ibi diu volutata, tandem cum ingenti circumstantis populi stupore atque admiratione clarè videns surrexit. Contigit hoc Idibus Iulij ad vespertinum, ipso noctis incipiente crepusculo. Homo quidam de Prouincia Burgundia ex territorio Gennauensi, nomine Theotgarius, ea passione laborans, quam medici Græco vocabulo spasmus appellant, Latine autem ab assidua membrorum agitatione, tremulosa non incongruè vocari potest: venit in basilicam, atque in media populi turba, quæ ad audienda Missarum solennia, vt in die Dominico moris est, fuerat congregata, constitit. Cumque post recitatam Euangelij lectionem Christianæ credulitatis symbolum recitaretur, tremulosus ille subito ad terram corruit, & dum diuinum officium peragitur, penè immobilis ac mortuo quàm viuenti similior iacuit: multoque ex naribus eius sanguine manante, post completum sacrum officium, cū magna inspectantis populi admiratione sanus ac sine vlla trepidatione surrexit. Factum est hoc miraculum decimo octauo Calendis Iulij die Dominico, sicut superius

Spasticus fit sanus.

comprehensum est. Quarta autem feria, id est, decimo quinto Calendis Iulij puer quidam, nomine Folchardus, de monasterio quod Meldradium vocatur, qui erat cruciatus ac pedibus miserabili contractione distortus, eodem in loco coram omni populo curatus est. Vndecimo Calendis Iulij venit quidam homo ad ecclesiam, & inter ceteros intravit, cuius dextera manus simul cum brachio modo mirabili mouebatur in gyrum, ac si molam vertere deberet, idque incessanter agebat. Is dicebat ob hoc sibi hæc inquietudinem accidisse, quia die Dominica contra veritum moleret: & iam annum integrum euolutum esse, ex quo huiusmodi poena multatus est. Qui cū ad sacras martyrum reliquias appropriasset, ibique fideliter eos inuocasset, molaris illa commotio subitanea quiete sopita est. Hic homo de monasterio Scotorum, quod Fossæ vocatur, se venisse, Dothiumque appellari dicebat.

Item conuictus.

Alius quoque male affectus.

In vigilia S. Iohannis Baptiste, quæ est die nono Calendarum Iuliarum, venit quidam vir Traiectum ad basilicam S. Seruatij, qui se de ciuitate Tornaco esse fatebatur. Is, vt ipse aiebat, fuit ab infantia surdus & mutus: ductusque à suis ad S. Sebastianum, cepit ibi & audire & loqui, sed ineffaciter, quoniã verba eius vix intelligebatur: ipse quoque cū alij ad eum loquerentur, tenuitatem auditus sui dissimulare nõ poterat. Qui vbi ad matutinum officium venit, coram sacris reliquijs procumbens obdormiuit. Nec multò post velut aliquo excitante euigilans, quis os suum pugno percussisset, à circumstantibus perquisiuit. Cui cū omnes, neminem hoc fecisse, respondissent, surrexit: eademque hora sanus factus perfectè, sine vilo impedimento & audiuit & locutus est. Eadem die dum sacra Missarum solennia celebrantur, fœmina quædam, nomine Adallinda, duos cereos ad lumen in ecclesia faciendum detulit: quorum vnum dextera manu cuidam ex custodibus vt accederetur porrexit: alium autè interim quasi de illo postea illuminandum, manu sinistra retinuit. Sed mirum in modum, dum cultos sibi datum accendit, ille qui in manu fœminæ remansit, cunctis cernentibus diuinitus accensus est.

Cap. 23.

Surdo & mutuo reddi tur incolomitas.

Nota rem miram.

Monasterium sanctimonialium, Eike vocabulo, situm super Mosam fluium est. In quo quædam Deo sacrata, nomine Saliga, toto corpore, excepto dextro brachio, diro paralytici morbo dissoluta iacebat. Huic per quietem quidam ex vicinis suis astitit, ac tali sermone eam compellasse visus est, vt diceret, Quid agis? Cui cū illa non aliud, quàm se in lecto suo quiescere respondisset, Audistine, inquit, aliquid de Sanctis, qui in Traiecto ad S. Seruatium venerunt? Cui cū nihil de his se audisse respondisset, Surge, ait, velociter, atque illuc properanter venire conrende. Nam ibi es omnium membrorum tuorum receptura sanitatem. Sed cū expergesta nihil de his facere curasset, iterum sequenti nocte ab eodem simili modo est admonita, vt Traiectum pergeret. Illa tamen, vt prius, sprete momentis voce, quò iubebatur distulit proficisci. Tertia verò nocte vidit eundem sibi astare, & cum quadam seueritate cur monita sua contempsisset interrogare, baculoque, quem tunc manu tenere videbatur, latus eius percutere, atque vt Traiectum velociter pergeret, imperare. Nec illa iam ausa triuisionis auctoritati resistere, accitis ad se propinquis & amicis, Traiectum vt sibi iustum erat deducitur, & in basilica beati Seruatij iuxta sacros martyrum cineres collocatur. Cūque ibi promissæ sanitatis præstolaretur euentum, quinto demum die postquam illuc venerat, cum magna omnium admiratione perfectam totius corporis sui meruit recipere sanitatem. Restant adhuc duo valde præclara miracula, quæ non solum regenda silentio non censeo, quin potius illorum conscriptione conuenientissimum quarto volumini, quod in manibus habetur, finem me facturum esse confido. Et licet eadem signa beatis martyribus Marcellino & Petro cum alijs Sanctis possint videri communia, ex eo quòd vnum ex his in aduentu reliquiarum sanctorum Prothi & Hyacinthi, & iuxta ipsas reliquias gestum est, alterumque in die natalitio S. Hermetis sub ipsius reliquijs contigisse certum est: idè tamen ipsis præcipuè adscribenda videntur, quoniam in ea basilica facta sunt, in qua eorum sacratissima corpora requefcunt. Gestorum autem fides ad nos pertinet, qui præfentes fuimus, & quibus ea diuina pietas videre concessit. Ac proinde ommissa præfatione, ad ipsa quæ dicenda sunt miracula veniamus.

Cap. 24.

Paralytica integrè recipit sospitatem.

Gregorius Romanæ vrbs Episcopus, qui Eugenio simulque Valentino in Pontificatus honore successit, cū titulum S. Marci Euangeliste, in quo presbyter fuerat, amplecti, & in eo monasterium vellet extruere, quæsiuit per cœmeteria & ecclesias longius ab Vrbe constitutas, sicubi Sanctorum martyrum corpora posset inuenire: Inuenitque, quem opere magnifico extruxerat, curauit inferre. Casu igitur factum est, S. Marci

Cap. 25.

Gregorius Papa 4. auarit & ornauit titulum S. Marci.

vt eo tempore, quo sepulchrum beatissimi Hermetis erat aperturus, & sacrum illius corpus inde fuerat sublaturus, vnus ex nostris, qui eodem anno supplicandi gratia, vt moris est pœnitentibus, Romam venerat, congregatæ ad basilicam martyris multitudini cum cæteris peregrinis interesset. Is negotio, quod agebatur, diligenter inspecto, spem adipiscendarum memorati martyris reliquiarum, licet corde simplici, non tamen sine causa concepit: & Deufdonam Diaconum, cuius in primo libro crebram fecimus mentionem, adiens obnixè rogauit, vt ex his quantulūcunq; à custodibus loci acciperet, mihiq; deferendum sibi præstaret. Qui confestim precibus eius annuens, id se sine mora facturum pollicetur. Datoq; custodibus pretio, non solum S. Hermetis, sed etiam sanctorum Proti atq; Hyacinthi, quorum in eadem basilica corpora erant posita, reliquias accepit. Et illas quidem per quendam familiarem suum, cui Sabbati, no cognomen erat, simulq; & nostrū, qui ei vt hoc faceret persuasit, mittere curauit. Quod autem de corpore beati Hermetis potuit adipisci, ipse ad nos veniens, pro ingeniti munere derulit. Cum autē de aduentu reliquiarū sanctorum Proti & Hyacinthini, bis esset indicatum, obuiā illis processimus, easq; vt par erat, honorificè suscipientes, atq; basilicæ cum hymnis & orationibus inferentes, propter corpora beatorum Marcellini & Petri cum feretro quo venerat, collocauimus. Vbi cum in crastinum mulier quædā de proximo pradiolo, quod Baldradestur nūcupatur, dæmone possessa cum cætero populo fuisset ingressa, cœpit nequam spiritus fremere, ac prostratam in pavimento collidere, suamq; malitiam coram omnibus confitendo publicare. Cum quædam presbytero se exorcizante fuisset interrogatus, quis esset, vnde venisset, quando & cur in eā intrasset: ad singula respondit, seque non solum dæmonē, sed etiam omnium uidentium pessimum esse testatus est. Et cum presbyter ab eo causam tantæ nequitie requisisset, malā voluntatem hanc sibi tribuisse fatebatur. Rursus cum ab eo quereretur, si vnquam in cælo fuisset: in cælo se fuisse, & inde propter superbiam deiectum esse confessus est. Eidem percontanti, vtrum Christū Dominū, nec ne vidisset, ait in inferno eū à se visum tempore, quo pro humani generis saluatione mori, atq; illuc descendere dignatus est. Vbi verò ad id ventū est, vt eū interrogaret, si nomina martyrum nōset, quorum reliquie pridie eidem ecclesiæ illatæ sunt, Notissima, inquit, mihī sunt eorum nomina: quia quando passi sunt, præsens astabā, ac de eorum sempiterna gloria ingēti torquebar inuidia. Quos etiā hīc modò patior infestissimos. cruciāt enim me tormento incredibili, atq; inuitū de hoc vase, in quo diū latitabam, exire compellunt. Qui presbyter, Cum exieris, inquit, quò perrecturus es? Ego, ait, in viam pessimā perrecturus, & longinquas defertasq; regiones petiturus sum. Post hæc cum & occasione & modū ingressionis suæ iubente presbytero exposuisset, conuersus ad foeminā. Ego, inquit, in foelix mulier, antequā exeam, ossa tua collidā atq; confringā, teq; debilē ac nostræ societatis memorem relinquam. Et cum illa velut infirmitatis suæ conscia, cœpisset voce supplicī atq; submissa Sanctorū auxilium implorare, ille statim per os ipsius cingenti austeritate fremens & increpitās, loqui volenti silentiū imperauit. Erat enim nobis, qui præsentēs eramus, ad videndū valde mirabile, quòd ille spiritus immundus per os eiusdē mulierculæ tā diuerso modo loquebatur, & nūc masculinæ, nunc foemininæ vocis qualitatē sic ad purum exprimebat, vt nō vna sed duæ in ea acriter altercantes, seq; adinuicē conuicijs laceffentes personæ esse viderentur. Et reuerā duæ erāt, diuersæ inter se voluntate dissidentes: dæmonis vna, possessum à se corpus collidere cupientis; mulieris altera, hoste quo tenebatur, liberari desiderantis. Quæ diuersitas voluntatum ex disparitate vocum ac dissimilitudine verborū, quæ inter se iactabant, satis clarè atq; aperte poterat intelligi. Cōpleto igitur iuxta consuetudinem mysterij cælestis officio, nobisq; ad curanda corpora de basilica egredientibus, iussimus foeminā cum custodibus ibidem, donec reuertemur, opperiri, si dutiam habentes, quòd per virtutē Christi & merita martyrum suorum perfidus possessō eius citò foret exiturus. neq; nos spes nostra fessellit. Nā post refectiōnem ad ecclesiā regressi, exacto dæmonio sanā illam & incolumem, ac per omnia mentis suæ cōpotem, atq; in Dei laudibus exultantem inuenimus. Et hoc quidē signum in aduentu reliquiarum beatorum Christi martyrum Proti & Hyacinthi iuxta modum à nobis cōprehensum constat esse completum: illud autem, quod S. Hermeti adscribitur, quo sit ordine gestum, præsentī narratiōe clarebit.

Honorificè
excipiuntur
reliquie
Proti &
Hyacinthi.

Martyres
ciuciant dæ
monem, &
cogunt de
ferere ob
fessam.

Diuersæ vo
ces ex vno
ore.

Cap. 16.

explere potuisset. Hæc auditis miraculis atque virtutibus, quas Dominus per sanctos martyres suos Marcellinum & Petrum in curatione infirmorum atque debiliū operatus est, ad basilicam eorum venire gestiuit. Et quoniam aliter commodè nequie rat, in naue mercatorum, qui illò ad festiuitatem eorundem Sanctorum ibant, aduersa est. Venitq; illuc ad diem natalitium suam, atque ibi spe recuperandæ salutis aliquandiu morata est. Sed vbi vidit curationem suam esse dilatam (& reuerā dilata erat, non negata: quia non alibi, sed ibi: neque tunc, sed alio tempore fieri debuit) statuit Mogun. Monasteriū S. Albani Mogunriæ percelebre, gata: quia non alibi, sed ibi: neque tunc, sed alio tempore fieri debuit) statuit Mogun. Monasteriū S. Albani Mogunriæ percelebre, tiacum proficisci. Erat enim in proximo festiuitas S. Albani martyris, cuius apud eandem vrhem & basilica & percelebre monasterium est. Quò cum venisset, & apud me. Monasteriū S. Albani Mogunriæ percelebre, dem vrhem & basilica & percelebre monasterium est. Quò cum venisset, & apud me. Monasteriū S. Albani Mogunriæ percelebre, moriam martyris pro restitutione salutis suæ Domino supplicasset, vidit per soporē quendam iuuenem clericum sibi assistentem, ac novos calceos manu ferentem, atque vt eos acciperet pedibusq; indueret imperantem: se quoque ita fecisse. Illum deinde præcepisse, vt his calcata ad locum, vnde illò venerat, reuertetetur, ibiq; aduentum Medici præstolaretur, qui eam esset proculdubio sanaturus. Quæ vbi cuigilauit, visio. Patienter sustinenda curationis dilatio. ni fidem accommodans, quanta potuit celeritate ad Sanctorum martyrum salutiferam limina reuersa est: ac per duos menses in eodem loco inter alios pauperes conuersa, sollicitationem visionis opperiebatur. Cum interim circa medium ferè mensem Augustum Deufdona Diaconus, cuius in primo operis huius libro crebram fecimus mentionem, Roma veniens, vnum articulum digiti beati Hermetis martyris pro magno nobis munere derulit. Quem accipientes, capsula reconditū in superiori parte basilicæ supra ipsum occidentalem ecclesiā introitum collocauimus. At foemina, quæ, vt dixi, visione diuinitus admonita illuc venerat, & duobus iam exactis mensibus, nihil promissæ opis sibi aduenisse cernebat, delusam se vano somnio existimans, reditū in patriam meditari cœpit. Statuitq; cum negotiatoribus, qui se reducerent, vt proxima Dominica, quæ quinto Calendarum Septembrium die simul cum anniuersaria S. Hermetis solennitate erat futura, nauem eorum in regionem suā reuersura conscenderet. Iamq; instante nocte, quæ diem profectiōni conditum erat, sine dubio præcessura, cum nos secundum consuetudinem cōpleto nocturnali officio, ad quiescendum fuiffemus egressi, cæteris exeuntibus, foemina illa introire volens, in ipso limine cōsedit: ibiq; coram omnibus stupore quodam oppressa, parumper obticuit. Ac dein de erumpente ex omnibus pedum vnguibus aliquanto sanguine, ad se reuersa, manū circumstantibus porrexit, erectaq; in pedes, ad sepulchrum martyrum ambulare cœpit. Quò cum peruenisset, ad orationem coram altari prosterinitur, ibiq; tandiū iacuit, quoadusq; hymnus, quem exultantium simul atq; mirantium multitudo Deum laudans deuotissimè cantabat, completetur. Quo finito, sana surrexit, sed in patriam vltius redire noluit. Meritò igitur miraculum istud beato Hermeti adscribitur, cuius die natalitio, & sub cuius reliquijs gestum esse cōstat. Sed nequaquam sanctissimi martyres Macellinus & Petrus eiusdem operis exortes esse possunt, in quorum basilica patratum est, & quos ipsa, quæ curata est, foemina toto peregrinationis suæ tempore, vt se adiunarent, semper inuocauit.

Monasteriū
S. Albani
Mogunriæ
percelebre.

Patienter
sustinenda
curationis
dilatio.

Foemina
miserè con
tracta sana
tur.

Cap. 27.

IN EODEM VETVSTO MS. CODICE, VNDE HAEC DESCRIPSUMUS, sequatur eorundem beatorum martyrum historia Iambico carmine, licet non admodum exacto, conscripta, non addito Auctoris nomine. Qui cum mihi videatur esse idem Egimbartus, qui superiora scripsit, tum propter maiorem historie fidem, tum propter Auctorem ipsum eam hoc loco subiungere volumus.

Erat quidem exorcista, Petrus nomine, Qui doctrinam magni Petri secutus Apostoli, Veram fidem Iesu Christi prædicauit gentibus. Malignorum adiurator fuit iste dæmonum,

S. Petrus exorcista.

Atque atros verbo potens effugabat spiritus,
 Perque signum sanctæ Crucis agros sanos fecerat.
 Quem pagani comprehensum duris neunt vinculis,
 Ac per multa laniatum tormentorum generâ,
 Ad extremum tenebroso manciparunt carceri:
 Imprudentes arbitrati, quod per artus corporis
 Poena inflicta prævaleret Christi fidem tollere.
 Sed cor cælo fixum manens nescit flagris cedere.
 Cui custos deputatus præfuit Arthemius,
 Qui reorum turbam diris constringebat vinculis,
 Atque claustra caligosi seruabat ergastuli.
 Erat cui chara valde nata* Virgo nomine,
 Quæ inuasa præferoci vexabatur damone,
 Et paterna sæua poena cruciabat pectora.
 Quod cum Petrus comperisset, compellat Arthemium,
 Monens simul & exhortans Christi miles inclutus,
 Mercaretur sancta fide vt salutem filia:
 Deum, dixit, crede Christum, qui creauit omnia,
 Qui cælum terramque sua continet in dextera,
 Et qui miti potentatu protegit quod possidet.
 Hæc beato proferente Petro Christi famulo,
 Custos ille tenebroso carceris Arthemius,
 Plura dicta contra refert, sed eadem friuola:
 Non est, inquit, verum Petre, neque verisimile,
 Meam tuus possit Christus vt saluare filiam,
 Qui nullum exhibet suis solamen cultoribus.
 Ferret, puto, si valeret opem suis famulis.
 Sed hoc illum non valere produunt illa verbera,
 Quæ tu dudum propter ipsum tolerando deficis.
 Ad hæc Petrus vultu læto pauca verba referens,
 Christum, inquit, confitemur, & in ipsum credimus,
 Qui est solus seculorum saluator & dominus.
 Ipse valet, quicquid sibi placuerit, facere,
 Tam cælo terraque potens, quàm & ponti fluctibus,
 Cui seruit totum suis cælum cum sideribus.
 Ille potest quandocunque sibi placet soluere
 Duros nexus catenarum, quibus vincus teneor,
 Et de cunctis tormentorum poenis tutum reddere.
 Sed meum credo quod d nolit impedire brauium,
 Quin peccatis depurgatum peruenire faciat
 Per tormenta passionis ad perennem gloriam.
 Vellem tamen, ô Arthemi, faceres periculum,
 Verum fiet, anne falsum, quod de Christo credimus,
 Quodque illum tam potentem omnes esse dicimus.
 Ad hæc antri carceralis custos nondum credulus,
 Fiat, ait, quod hortaris, hodieque clareat,
 Valeat quid Christus tuus, quem me rogas credere.
 En ego nunc tuis vinculis superaddam vincula,
 Teque ipsum tenebroso clausum linquo carcere:
 Atque antri postes seris stringam firmioribus.
 Si te tantis innodatum liberarit nexibus
 Christus vester, ac solutum sospitem reddiderit:
 Credam illum, atque Deum colam sine dubio:
 Ea tamen ratione, si redemptam videro,
 Ipso Christo faciente, meam charam filiam
 Ab illius dominatu, quo vexatur, damonis.
 Tunc subridens fortis ille Petrus Christi famulus,
 Fides, ait, imbecilla confirmari poterit,
 Si que verbis promissisti, factis adimpleueris,

Comprehēditur & cruciatur a Pa-
 gano.

for. * Pauli-
 na. Sic e-
 nim in alia
 Historia
 vocatur.

Cur Chri-
 stus non ser-
 uet suos
 martyres à
 poenis.

Meque

Meque humana sine ope atque adminiculo,
 Isto tetro quo includor, liberatum carcere
 Domus tuæ limen pede penetrasse videris:
 Et non tantum contemplari, sed palmarum tactibus
 Explorando comprobabis ipsum tibi assistere,
 Quem inclusum dimissisti tenebroso in carcere.
 Ad hæc verba crebro caput agitans Arthemius,
 Et non credens Deum posse tanta bona facere,
 Tali Petro seruo Christi respondet affamine:
 Homo, inquit, mente captus, aliena loqueris,
 Quod ex multis accidisse reor passionibus,
 Quas tu diu propter sanctam Christianam sustines.
 Ita dixit, & abscessit, seq; domum contulit,
 Coniugij; cuncta suæ cognomento Candida
 Valdè stupens atque mirans dicta Petri retulit.
 Cui coniux dubitanti corde fatur credulo,
 Se mirari quod insanum voluisset dicere,
 Quem audisset sospitem sibi nunc promittere:
 Nec hoc diu differendum esse quod promiserat,
 Sed presenti se facturum fateretur tempore,
 Et quod dixit ac spondit, hodie clarescere.
 Ille verò contra nitens, vxorem increpitat,
 Cur his verbis fidem daret: & appellat fatuam,
 Quia Christum Deum Petri tam potentem crederet.
 Non est, ait, numen vllum, sed nec ipse Iuppiter,
 Quod eundem sic conclusum possit vinculis soluere,
 Vel ex antri tetro lacu liberum dimittere.
 Illa Petri verbis credens, quibus se promiserat
 Per virtutem Iesu Christi mira posse facere,
 Tali sibi resistentem repulit elogio:
 Hoc est, inquit, quod augebit Dei sui gloriam,
 Cum per illum erit factum, quod patrare nequeunt
 Illa magna, quæ à nobis nunc coluntur, numina.
 Hæc dum simul ac vicissim alternando conferunt,
 Atq; solis orbe merso, stellæ noctem proferunt:
 Ecce Petrus, vt promissit, adest admirantibus,
 Signum Crucis manu gestans, veste fulgens candida:
 Seq; verum Christi seruum, & non falsum aliquid
 Esse monstrat, tum multorum contrectatur manibus.
 Hæc cernentem stupor ingens arripit Arthemium:
 Atq; Petri sine mora pedibus aduoluitur,
 Deum solum verum Christum magnis clamans vocibus.
 Hoc & coniux, hoc & cuncta consonat familia,
 Esse nullum, nisi Christum, rerum potentissimum,
 Quem beatus prædicasset Petrus atq; coleret.
 In aduentu cuius ipsum, quod eorum filiam
 Diu malè possidendo vexabat, demonium
 Fugit statim, & inuitus Dei virum prædicat,
 Vt in alto malum atrox audiretur aëre:
 Virtus, dicens, Christi Petre, in te manens pepulit
 Me de illa, quam tenebam vsq; modò virgine.
 Hæc tum Petro faciente per virtutem Spiritus,
 Fama velox per vicina statim loca volitans,
 Multos valde congregauit viros atq; foeminas.
 Nam non minùs quàm trecenti conuenire masculi,
 Mulierum quoq; maior numerus confluxerat:
 Simul omnes admirantes sanctam Christi gloriam.
 Etenim cernebant cuncti, quod in Christi nomine
 Omnes morbi sanarentur per supernam gratiam,

Aaa 3

Perque

Arthemius
 delirare pu-
 tat S. Petri,
 dum polli-
 cetur gran-
 dia.

Coniux Ar-
 themij re-
 prehendit
 cum.

S. Petrus di-
 uinitus so-
 lutus, venit
 ad illos.

Arthemius
 credi in
 Christum
 cum suis.

Filia Arthe-
 mij libera-
 tur à damo-
 ne.

I V N I V S

Perque sacra Petri iussa pellerentur daemones.
Et videntes, corde puro capere desiderant
Fidem Christi salutarem: simul atque flagitant,
Vt in sacri mererentur vnda fontis abluī.
Huc statim vocante Petro venit Christi famulus,
Magnus martyr & confessor Marcellinus presbyter,
Vt nouellum confirmaret baptisate populum.
Quæ dum essent adimpleta competenti ordine,
Nutu Dei quater deni dies euoluti sunt,
Per quos Sancti nouæ gentis nationem roborant:
Vt in Christo permanentes, creaturas colere
Nolint, vitam neque istam velut magni quippiam
Amplectantur: immò velint propter ipsum perdere.
His exactis, adest sæui missus licitor Iudicis,
Iubens omnes, qui fuissent tetro clausi carcere,
Ad conspectum nocte prima arbitri assistere.
Quod extemplo cum audisset atri custos carceris,
Blandis vinctos, qui aderant, vocibus alloquitur,
Irent cuncti, quoquoersum vellet quisq; pergere:
Qui ad palmam, inquit, regni peruenire cogitat,
Ille mecum ad Sereni Iudicis presentiam
Pœnas ibi subiturus pergere non hæsitet.
Si quis verò nondum vitam mundialem spernere
Valet, atq; tormentorum est pauore territus,
Eat liber, quò voluntas illum sua tulerit.
Eccè autem Iudex primo noctis gallicinio
Surgit vigil, ac furenti voce iubet noxios
Suis omnes alligatos exhiberi visibus.
Huic præstò tenebroso custos astans carceris,
Petrus, ait, exorcista, quem puniri iusseras,
Per virtutem sui Christi cunctos vinctos soluerat,
Et carenis absolutos, ire iussit liberos.
Ipse tamen Marcellinum quendam secum retinens,
In qua semel iustus erat, permanet custodia.
Hæc dicentem furibundus imperat Vicarius
Plumbo caesum, atq; vinctum carceris Arthemium
In obscuram atq; arctam recipi custodiam:
Sanctos verò Marcellinum atq; Petrum martyres,
Quæstionem habiturus de illorum actibus,
Suo iubet sæuus Iudex tribunali assistere.
Quos vt toruis coram stantes conspiciatur vultibus,
Blandis primò compellandos arbitratur vocibus:
Vt eorum permutaret mentium propositum.
Pœna, dixit, vos minore plecti posse dicerem,
Nisi cunctos criminosos, qui vobiscum carceris
Antro clausi tenebantur, effugisse cernerem,
Et hoc factum vestro nõssem Christiano dogmate,
Per quod malè miserorum mentibus illuditis,
Fascinantes ac fallentes magicis versutijs.
Cui magnus Christi martyr Marcellinus presbyter,
Forti pectus pietatis plenum gerens spiritu,
Pauca quidem, sed non parua verba contrà reddidit:
Non est, inquit, criminosus, nec dicendus noxius,
Qui omisso paganismo, Christo coepit credere,
Atq; illi sana mente seruiendum iudicat.
Hoc qui facit, Dei summi filius vocabitur,
Et à cunctis peccatorum absolutus sordibus,
Verè esse, quod vocatur, Deo dante visitur.
Hæc dicentem Marcellinum imperat minaciter

Iubente Iu-
dice plum-
batus caedi-
tur Arthe-
mius.

S. Marcelli-
nus respon-
det Iudici.

Sæuus

DE SS. MARTYRIB. MARCELLINO ET PETRO.

Cæditur pu-
gnis, &c.

Sæuus Iudex sub duorum pugnis caesum subigi,
Et in locum, omni luce qui careret, projici.
In quo vitrum super humum fecit fractum spargier,
Ac desuper assertorem veri nudum sternere,
Atque vinctum voluturi illis in fragminibus,
Omni victu abstineri Christi iubens famulum:
Vt his pœnis enecatus, interiret properè,
Cui fidem extorquere se non posse viderat.
Tum deinde Petrum videns, talibus alloquitur:
Nolo, inquit, arbitreris iterum eculeo
Te torquendum, vel ignitis exurendum faculis.
Immò nõris, quòd nec tendus nodis fortioribus,
Stipitiq; applicatus luce stabis craftina,
Ac ferarum laniatu vitam breui finies.
Tum beatus respondendo Petrus forti pectore,
Iram volens contumacis concitare Iudicis,
Tali voce sæuientem prouocat insaniam:
Cum Serenus vociteris, miror validissimè,
Cur tam terro vultum geras obfuscatum nubilo,
Vt mensuram peruidere propriam non valeas.
Esse namque te mortalem vniuersi nouimus,
Et tu velut quiddam magnum in te vigens lateas,
Grandes pœnas minitaris Christiano populo,
Stulta nimis ac feroci confidens audacia,
Immortalem Christi fidem de credentium cordibus
Exturbari vnquam posse pœnis temporalibus.
Sacerdotem quidem Christi, quem rogare poteras,
Vt pro tuis exoraret plurimis excessibus,
Pugnis caesum atque vinctum mancipasti carceri:
De quo tamen tristi factò vero lætus gaudio,
Magnus ille martyr Christi modò nihil queritur:
Immò rerum conditori dignas refert gratias.
His auditis, efferatus torm entorum arbiter,
Petrum iubet catenarum comprehensum pondere
Oneratum, in obscuram recipi custodiam.
Et in cippo furibundus præcipit arctissimo
Plantas simul atque crura pretiosi martyris,
Ne abire præualeret, includendo comprimī.
Sed cum essent isto modo separati martyres,
Celsò missus visitator cæli venit culmine
Ad beatum Christi testem consolandum Angelus.
Qui dum sanctum inuenisset vitro superpositum
Marcellinum sine veste nudo vinctum corpore,
Christo Deo supplicantem, sicut erat solitus,
Solut statim, & opertum indumentis proprijs
Quoquoersum præcedentem se sequendum imperat,
Eò dicens perducendum, vbi Petrus fuerat.
Cumque esset illò ventum, verus Dei nuntius,
Petro statim absoluto, Marcellino præcipit,
Vt se ambo præcedentem sequerentur pariter.
Quem sequentes intrauerunt domum quandam subitò,
In qua erat congregatus Christianus populus,
Qui per ipsos ad diuinam doctrinam peruenerat.
Tum præcepit ille magnis Angelus martyribus,
Vt cateruam congregatam confirmare studeant
Per septena proximorum dierum volumina:
Ac tum demum sæuienti se tyranno proferant,
Ostendantque parum posse illius potentiam
Contra Dei continentis cuncta prouidentiam.

S. Petri mira
constantia.

S. Petrus
vinctus cata-
nis truditur
in carcerem

Angelus sol-
uit Marcelli-
num & Pe-
trum, & e-
ducit è cu-
stodia.

Aaa 4

Tum

Tum sequenti luce iussit Iudex crudelissimus,
 Ut ministri visitarent loca, quibus martyres
 Clausos simul & ligatos custodiri iusserat.
 Cumque ibi non repertos referentes dicerent,
 Ire iussit, & adduci vnâ cum Arthemio
 Eius quoque mulierem cognomento Candidam,
 Atque natam eorundem, nuncupatam Virginem,
 De qua Petrus exorcista dæmonem expulerat,
 Et purgatam regi Christo credulam reddiderat.
 Hos adductos ille truci intuitus oculo,
 Dijs iussit, immodè tetris ut litarent laruulis,
 Atque sacram Christi fidem abnegando linquerent,
 Et cum nolle peruidisset imperata facere,
 Iussit saeuus in ingenti ruderum congerie,
 More pressi noxiorum, necarentur pariter.
 Qui cum vinciti ducerentur viam per Aureliam,
 Vident simul Marcellinum atque Petrum martyres,
 Et cum eis multam valde populi frequentiam,
 Quibus visis, profugisse tremefactos asserunt,
 Qui beatos confessores catenarum pondere
 Prægrauatos ac depressos puniendos traxerant.
 Quos ut pij fugientes turba vidit populi,
 Præcurrente festinauit præuenire pauidos:
 Ac mulcere cor furentum verbis coepit mitibus.
 Sed non valens quod volebat pia plebs perficere,
 Loco fixos retentauit, donec Christi famulus
 Marcellinus obtulisset salutarem hostiam.
 Nam in specu, quo futura sperabatur passio,
 Martyr Christi celebrauit Missarum solennia.
 Quis completis, abscesserunt quos abire iusserat.
 Tum conuersi Marcellinus atque Petrus martyres,
 Ambo simul perfidorum alloquuntur populum,
 Atque tali furibundos compellabant famine:
 En vidistis quod in nostra ditione fuerat,
 Ut vos modo, quo vellemus, valeremus ledere,
 Et quos vincitos tenebatis, vi ereptos tollere,
 Sed hoc nolle Christiana fecit patientia,
 Quam suorum ferendo famulorum sensibus,
 Suo mites ac modestos Christus facit munere.
 Et nunc quidem nos, superna suffragante gratia,
 Hinc abire poteramus, si hoc ferret animus.
 Vos contra quid possitis, tandem palam dicite.
 Tum fremdentes ac frementes satanæ satellites,
 Primò ipsum, quem trahebant, trucidant Arthemium,
 Ense duro ferientes effecerunt martyrem:
 Cuius neci coniunxerunt coniugem ac filiam.
 Quas per cryptæ liminare præceps datos obruunt
 Saxis simul atque magnis arenarum molibus.
 Tum beatos assertores veritatis alligant
 Marcellinum atque Petrum auidos martyrij:
 Annectuntque catenatos arborum stipitibus,
 Donec tetro nuntiarent tormentorum arbitro,
 Atque ipso comperirent decernente Iudice,
 Quali morte magni forent consumendi martyres.
 Qui dum cuncta cognouisset gesta, quæque iusserat,
 Nigram iubet intra syluam sanctos duci martyres,
 Et inibi capitalem capere sententiam.
 Quò cum eos deduxissent dæmonum satellites,
 Illi læti & alacres, laudantesque Dominum,

Sententia in
 Arthemiu
 & coniugē
 ac filiam
 eius.

Missæ cele-
 brata à S.
 Marcellino
 in specu.

Arthemius
 decollatur.

Eius vxor
 & filia saxis
 obruuntur.

Locum

Locum suæ passioni largiorem faciunt:
 Nam & spinas atque vepres euellebant manibus
 Ipsi suis, ut purgando terram puram redderent,
 Sacrum erat quæ illorum exceptura sanguinem.
 Tunc orantes, atque pacis sibi dantes osculum,
 Genu flexo percussorem patienter perferunt,
 Ac proiecta graui petunt cælum carnis sarcina.
 Quorum ipse, qui eosdem magnos Christi martyres
 Ferro iussus, iugulauit, se vidisse fassus est
 Carnis vinculis absolutos euolasse spiritus
 Forma quasi virginali, tectos veste fulgida,
 Auro quoque radiantes ac gemmarum lumine,
 Angelorum coruscantum circumdatos agmine,
 Latubundos cum immensa lucis affluentia,
 Supra cuncta penetrando celsa mundi sidera,
 Subleuatos ad æterna cæli regna scandere.
 Duæ quædam referuntur Romæ natæ foeminae,
 Vna dicta est Lucilla, Firminaque altera,
 Veram puris retinentes Christi fidem cordibus
 Quæ propinqua ter beati martyris Tiburtij,
 Ad illius sacrosanctum assidentes tumulum,
 Deo gratas vigilando ducebant excubias.
 Quibus ipse cum beatis semet comitantibus
 Marcellino atque Petro manifestè retulit
 Per soporem, vbi sacra iacuisent corpora
 Eorundem electorum: atque simul admonet,
 Ut cunctes absque morâ, illa statim auferant,
 Et in crypta suum prope curent corpus ponere.
 Qui præceptis obsequentes, Nigram syluam adeunt,
 Sublatosque beatorum inde portant cineres,
 Et in specu deponentes, iussu loco tumultant.
 Quas ad ista peragenda adiuuasse referunt
 Duos quosdam de sacratæ sedis Apostolicæ
 Clericis, quos ordo sacer nominat Acolytos.
 Hæc vrgesta referuntur, retulisse asserunt
 Illum ipsum, qui eosdem interemit martyres,
 Et ab illo didicisse Damasum Pontificem,
 Cum ætate puerili, per eadem tempora
 Sub magistro ministraret, & ad magnum cresceret
 Rerum culmen, tunc Romana lector in ecclesia.
 Post hæc cuncta memorasse, ac mandasse literis,
 Cum illius almæ sedis obtineret apicem,
 Et in tota principatu polleret Ecclesia.
 Ille autem, qui beatos martyres percusserat,
 Dorotheus cognomento, per diuinam gratiam
 Ad baptisimi sacramentum peruenisse dicitur:
 Sacram sedem tunc regente Iulio Pontifice,
 Publicam simul puramque gessit poenitentiam:
 Atque morum probitate consequi promeruit
 Sempiterni Saluatoris salutarem gratiam,
 Per illorum, quos percussit beatorum martyrum
 Nunc & semper memorandam miram patientiam.
 Qui de mundi triumphantes principe diabolo,
 In iuperis collocati semper gaudent sedibus
 Coram Christo per æterna seculorum secula.

Marcellinus
 & Petrus
 plectuntur
 capite.

S. Tiburtius
 cū Marcelli-
 no & Petro
 apparet Lu-
 cina, &c.

Damasus
 Pontifex
 scripsit hi-
 storiam Mar-
 cellini &
 Petri.

PAS.

PASSIO SS. PERGENTINI ET LAURENTINI FRATRVM MARTYRV. HABETVR IN ANTIQVIS M S. codicibus, sed per F. Laur. Surium stylus mutatus est, & pleraque reddita comprehensius.

Iunij.

IMPERANTE Decio Cæsare, grauis fuit persecutio Christianorum. Multa tum proponebatur edicta, vt qui Christum colerent, nec sacrificare dijs vellent, varijs penis interficerentur. Cum autem regiones peragraret Decius cum ministris suis, & Aretium venisset, habebata, pud se vnum ex consiliarijs suis, Tiburtium nomine, crudelissimum Christianorum persecutorem. Ibi tum ethnicus quidam ita ait: Sunt hic duo germani fratres Pergentinus & Laurentinus, nobiles genere, qui se Christianos profitentur, & quotidie scholas adeuntes, literis instituantur, vt possint Christi doctrinam plenè cognitam

Deferuntur sancti Martyres ad Tiburtium.

Matth. 10.

Constante respondet Iudici.

Dimittuntur à Iudice.

Multos ad Christum conuertunt.

Rursus aculeantur.

Cæduntur fustibus.

Multi crederent.

habere. Quos si vos ita pergere sinetis, cedit id in exitum vrbis huius, & populum omnem ad Christi religionem traducet. His auditis, Tiburtius furore percitus, iussit eos coram se adduci. Cum autem à militibus ducerentur, dixit Pergentinus ad Laurentinum: Iam nostrum propinquat certamen. Respondit Laurentinus: Frater mi, non formidemus hæc tormenta: illa verò potius æterna timemus supplicia, & nostrum redemptorem, qui nos iussit non timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Pergentinus dixit: Eamus animo virili, & peritemus in fide, nihil tyranni iussa formidantes. Sed tu iudici responsa reddes, qui me ad dicendum & respondendum instructor es.

Vbi ad Tiburtij conspectum venere, ait illis: Cur vos relinquitis deos, quos colunt pijssimi Imperatores, & adhæretis Christo, quem Iudæi occiderunt? Respondit beatus Laurentinus: Nos præter Christum viuentis Dei filium, alium Deum profusè ignoramus. Ille enim fecit cælum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt. Quos vero tu deos dicis, eos nos scimus omni turpitudine inquinatos, tum etiã surdos & mutos, nulla vel videndi vel audiendi facultate præditos: quos nisi perdere velitis, seruari vos oporteat, & ne fortè cadant, ferro & plumbo cõfirmari necesse sit: deniq; qui nec sibi, nec alijs vllam possint ferre opem. Tiburtius ait: Propter generis vestri nobilitatem in præfens parco vobis. Abite igitur, & ab hac vana religione vos reuocate. Nam si denuò ad me delari eritis, multiuarijs vos supplicijs excruciatos interficiam.

Abierunt igitur ex eius conspectu, magis etiam in fide Christi inflammati, quoti dieque rogabant Dominum, die noctuque in genua incumbentes: crescebatq; indies fides illorum in operibus multis, & exhortationibus suis non paucos ad Christum adducebant. Quod vt sensere infideles, permoti rebus mirabilibus, quas per illos efficiebat Christus, multorumque ad fidem conuersionem molestè ferentes, illos comprehensos ad Tiburtium adduxerunt, ita dicentes: Nihil apud hos valuit iussio tua. Nam non solum te non audiunt, sed etiam magicis artibus totum euertunt populum. Tum ait ad illos Tiburtius: Quid ita vos comparatis, vt nec pijssimum Cæsarem, nec me propitium habere velitis? S. Pergentinus respondit: Nos propitium habemus Christum. Vos autem propitios illi optent, qui Christum propitium habere non merentur: & terrores vestros illi formident, qui regem æternum non metunt. Tum vero Tiburtius è sede exiliens, scidit vestimenta sua, & ait: Ego vobis inducias dedi, vt respiceretis quandoq;: & ecce etiam me præfente Christum vestrum prædicatis. Iussit porrò leuari eos, & fustibus diutissimè cædi. Inter verbera autem psallebat sancti Domine Deus in adiutorium nostrum intende: Domine ad adiuuandũ nos festina. Subiit ergo brachia cædentium arefacta sunt, stupenteque Tiburtio, clamabant ministri præ dolore: Rogamus vos serui Dei, vt oretis Deum vestrum pro nobis: & si nos sanauerit, credemus in eum. Sanctis orantibus, brachia eorum restituta sunt, multique id videntes, ad Dominum conuersi sunt vnà cum ministris illis, simulq; omnes dixerunt: Non est alius Deus præter illum, quem prædicant Laurentinus & Pergentinus serui eius. Dixit verò Pergentinus ad eos: Audite nos fratres, & baptizemini, sicque eritis liberi ab omni nexu peccati.

Hæc

Hæc cernens Tiburtius, pertimuit, iussitque Pergentinum & Laurentinum in carcerem trudi, & neque panem, neque aquam illis porrigi. Illi verò Dominum inuocabant in carcere, & cum triduo ieiuni permansissent, angelus Domini sub noctis medio attulit eis panem caelestem, dicens: Surgite, & comedite panem, vobis à Christo transmissum. Splendore autem angelico totus illustratus est carcer, & custodes carceris præ terrore penè exanimati sunt. Interim sancti pane illo refecti, psallebant: Misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Deinde illi qui crediderant, vnà cum Pergentina sorore eorum, munera attulere ad custodes carceris, rogaturi vt ipsis copiam facerent ad sanctos ingrediendi: & ecce carcerem apertum conspiciunt, & custodes velut mortuos. Ingressi igitur ad sanctos, ad eorum pedes se abijciunt, rogantque cum lachrymis, quandoquidem pateret carcer, vt inde exirent. Vita enim vestrã, aiebãt, nobis adhuc necessaria est, & debemus de Christi nomine diligentius edoceri. At illi responderunt: Absit à nobis, fratres, vt hanc rem faciamus, & coronam, quam fide nostra promeruimus, perdamus. Vos autem facite, quod dicturi sumus: Est hic Cornelius presbyter, qui Tiburtij timore latitat: sed vos eum inquirite, & si eum inuenieritis, nunciate ei omnia, & quæ in nobis Christus operatus est. Ille enim & nos & parentes nostros & sororem nostram docuit de Christi nomine, nosq; baptizauit. Ille & vos baptizabit: vos autem vndis salutaribus expiati, in fide permaneteis.

Accipiunt panem ab angelo sancti martyres. Psalm. 110.

His dictis, iterum se ad pedes eorum abiecerunt, & cum diutissimè lachrymati esset, rogauerunt vt pro ipsis Christum deprecaretur, vt possent salui fieri. Itaq; sancti illis prædicabant, hæcque ad Deum fudere preces: Domine Deus rex immortalis, qui nobis id contulisti, vt crederemus in te: præsta, vt etiam isti pertingant ad misericordiam tuam. Et cum eos consignaissent, se dimiserunt. Illi verò quarebant sanctum Cornelium presbyterum, & cum inuenissent, quæ Pergentino & Laurentino cõtigissent, ei indicauerunt. At ille magno peresus gaudio, in fide prius instituens eos, baptizauit circiter sexaginta viros. Vbi hæc ad Tiburtij notitiam perlata sunt, iussit repente ad suum conspectum sibi Pergentinum & Laurentinum, ijsq; dixit: Maleficijs vestris totam hanc urbem euertistis. S. Laurentinus illi respondit: Nõ sunt hæc maleficia, sed beneficia Dei: neque nos malefici sumus, sed serui Domini nostri Iesu Christi. Tiburtius ait: Quid multis apud me verbis vtimini? Aut sacrificabitis Deo Ioui, aut varijs vobis penis affectos tollam è medio. S. Laurentinus respondit: Tu cum tuis adora Iouem: nos Christum adoramus. Tiburtius ira incensus, iussit adferri prunas, & sanctos nudis pedibus illis insistere. Fecerunt hoc sancti, & mox prunæ extinctæ sunt: quæ res populum magis accendebat ad credendum in Christum.

Post catechesin baptizantur viri 60.

Sancti martyres platis suis extinctæ prunæ.

Tum verò gentiles dixere ad Tiburtium: Cernis te nihil proficere. Si ergo eos diutius peresse passus eris, & urbem hanc & omnem eius populum perdes. Iussit ergò Tiburtius Iouis statuam coram se adduci, dixitque ad sanctos: Sacrificate deo Ioui. Respondit ei sanctus Pergentinus: Iam nos videbis sacrificantes. Accesseruntque ad idolum. Populus verò murmure excitato, putabat eos Ioui sacrificium facere. At illi flexis genibus diutissimè adorauerunt Dominum: & cum sustulissent capita, mox idolum instar cere liquefactum est. Rursus autem illi in terram se prosternentes, gratias egerunt Christo. Extitit verò magnus clamor in populo, credideruntque in Christum viri amplius ducenti. Gentiles itaque in sanctos facto impetu, eos atrociter mactatos ac caecos diutissimè, semiuiuos reliquerunt. Porrò Tiburtius statim in eos mortis tulit sententiam: cumque extra ciuitatem essent educti, rogauerunt milites vt parumper sententiam orare. Sub ipsis autem precibus in terram prostratis, miles quidam caput amputauit, reuersique milites ad dominum suum Tiburtium, rem, vt erat gesta, illi exposuerunt. Christiani autem cum Pergentina sorore eorum noctu corpora martyrum ad mille ferè passus extra Aretium condiderunt. Passi sunt beatissimi martyres

Cæduntur capite.

Aretij 3. Nonas Iunij sub Decio Imperatore, regnante Domino nostro Iesu Christo.

VITA

VITA S. LIPHARDI PRESBYTERI ET ABBA-
TIS, AB INCERTO QUIDEM AVTHORE, SED VT
apparet, non dubia fide edita: porrò per Fr. Laur. Surium redacta in
compendium, sed sine historiae detrimento.

Tunij.
Patria S. Li-
phardi.
Eius in iure
dicendo æ-
quitas.

Fit Diaconus.

Mox monachus.

Vivit solitarius sanctissimè.

Mira eius abstinentia.

Vestes eius.

Immanem draconem suis precibus interfecit.

BEATVS Liphardus apud Aurelianos in clyta ortus pro-
sapia, in ipsa iuuentute ad iudicis est dignitatem euectus
pro sua prudentia & legum cognitione. In quo sanè mu-
nere administrando ita est rationem & æquitatem sem-
per secutus, vt à iustitiæ rectitudine non deflexerit. Multa
eum omnes veneratione prosequantur, quòd dignus
Deo sine querela inter homines versaretur: moribus inte-
ger, sermone suavis, vultu insignis, ab omni fellis acerbitate
alienus, denique inter homines cum degeret, perfectio-
rum Clericorum vitam in se exprimens. Anno autè æta-
tis suæ quadragesimo, diuino permotus instinctu, loci eius
episcopum adiit, & vt in Clerum admitteretur, orauit. Cernens antistes magnum eius
erga religionis cultum seruorem, primò eum adscripsit in Cleri album, ac deinde ho-
norem cumulans, Leuitæ ei ministerium mandauit. Quo honore auctus vir Deo ple-
nus, terrenarum rerum abiecta sarcina, verum monachum profiteri cepit.

Est mons apud Aurelianos, quem incolæ regionis illius Magdunum vocant, in quo
antiquitus erat extructum castrum, quod Vuandalica barbaries ad solum vsq; diruit.
Ita nullo illic manente habitatore, nemoribus excrecentibus, locus ille quondam
celebris, in solitudinem versus est. In eius verò abstrusos recessus Liphardus penetras,
vno solo contentus comite, eoq; suo discipulo, apud fluuium Maluam cellulam sibi
ex virgibus construxit, coepitq; illic habitare solitarius, vt ab hominum turbis & mundi
honoribus separatus, liberius ad diuinæ sese legis præscriptum accommodare posset.
Quanta verò illic conuersationis eius sanctitas extiterit, nemo verbis assequi potest.
Corpore degebat in terra, animo inter supernos cæli ciues versari videbatur. Operibus
Deo dignis vacans, stabat succinctus & paratus ad configendum aduersus aëreas po-
testates. Tanta verò eius erat abstinentia, vt panis hordeacei, quem suis ipse manibus
conficiebat, nò nisi vnciam vnam in cibum sumere diceretur: & cum præter aquam,
nullum omninò alium potum admitteret, ea ipsa tertio duntaxat die parcissimè vte-
batur. Vestes eius, saccus & cilicium: nam elegantiam & mollitiem omnem in vesti-
tu planè aspernabatur: asperitatem contrà & vilitatem amplectebatur. Sicut autem
anteà hominum secularium, inter quos vixerat, mores & vitam sanctis studiis longè
superarant: ita iam monasticen complexus, in sanctissimorum monachorum vestigijs,
vitæ perfectione consecranda, constantissimè insistebat.

Nec defuerunt ei miracula, quæ sanctitatis eius non dubia essent documenta. In
cremo illa, vbi morabatur, immanis erat serpens: nec longè fons aberat, gratissimas
fundens aquas, sed ad quas hauriendas præ huius bestię metu nemo ausus esset acce-
dere, præter Christi athletam Liphardum & eius discipulum Vrbicium. Is serpens, ma-
lo cum perurgente demone, summa feritate ad viri Dei habitaculum properabat, eum
planè perditurus. Non latebat id hominem Dei. Accitum ergo Vrbicium mittit ad
eum locum, vbi iam nouerat esse serpentem, nec tamen indicat, cur ipsum eò mittat,
vt eius fidem probaret. Vrbicium citò eò abiens, horridissimum serpentem sibi cernit
venire obuiam, nimioque terrore correptus, in pedes se conijcit, refertq; ad virum
Dei, quid in via viderit. Tum Liphardus placidè subridens: Cur timuisti, inquit, modi-
cæ fidei? deditq; illi virgam, iubens vt imperterritus illam sub serpentis aspectu hu-
mi defigeret. Abijt ille, Crucisq; signo munitus, fecit quod iussus erat. Porrò Liphar-
dus ad preces se conferens, rogabat Dominum, vt teterrimum draconem perimeret.
Exaudiuit orantem Dominus. Simul enim vt adspexit draco virgam, furibundus ac-
currit, osq; suum ad caput virgæ attollens, eamq; mordens, connitebatur contra-
ctam in solum deijcere. Sed precibus viri Dei id effectum est, vt nullo pacto incuruare
eam posset: cumq; immanis bellua ita penderet, propter vasti corporis graue pon-
dus, ilicò crepuit. Id vbi cognouit vir Dei, cum discipulo suo abiit vitum belluam, &
pro tanto miraculo gratias Christo egit. Habitauerant autem in illo serpente multi

damo-

damones, qui illo extincto, terribiles dabant per aëra clamores, ita vt vicini rüris habi-
tatores exterriti, inter se perquirerent, quidnam hoc esset. Timebant autem draconè
è suo antro progressum, omnia vastatum venire. Cum autem arrigerent aures, nò se
cupientes, quæ voces ederentur, audiunt Liphardi nomen appellari: moxq; ad soli-
tudinem aduolant, taciti Liphardum requirunt. Verebantur enim, ne à dracone, si is
superesset, ferirentur. Vt autem inuenerunt sanctum virum solitis precibus intectum,
& draconem extinctum, omnes fleuere præ gaudio, & in Dei laudes prorumpentes,
dicebant cælitus sibi impenfam salutem excidio draconis, diemq; illum duxere ce-
leberrimum.

Interea Marcus Aurelianus antistes, in vico Clariaco, qui ab Magdunensi oppi-
do tribus distat milliariis, ob certas causas tum residens, cum viri Dei virtutes didi-
cisset: Non potuit, inquit, Leuita Dei, sanctis pollens operibus, diutius occultari. De-
clarant eius res gesta, quanti sit meriti apud Deum, moxq; exurgens, ad domicilium vi-
ri Dei properè accessit: & post salutaria colloquia, eodem die sacerdotio cum initia.
uitæ, atque templum exiguum illic extruxit, quod hodieq; extat. Creuit hinc fama san-
cti viri, & in regionem illam omnem propagata est, ita vt mirè eum venerarentur, e-
ius meritis à dracone se dicerent liberatos, eius precibus se apud Dominum muniri con-
siderent. Per multi quoque mundo valescentes, ei adhæsere, vt eius disciplinis insti-
tuerentur. Accidit autem, vt hyme quadam, sauiente frigore, quidam in supradicti
montis latere sua abscondens indumenta, à viro Dei nudus vestem peteret. Sed iam
diuinitus reuelata erat illi hominis nequitia. Misit itaq; vnum è suis, qui vestimenta il-
lius adferret: locum ei indicans, vbi essent abscondita. Ea allata dedit ei, qui vestem si-
bi dari petebat, ita dicens: Cur voluisti miser per mendacium tentare Christi seruum?
An non presens aderam, quando hoc facinus designasti? Ille verò se deprehensum
sentiens, pudè factus abscessit: & qui viro Dei illudere voluit, se sensit illusum.

Initiatur sa-
cerdotio.

Multi se ei
adiungunt.

Nota.

Quædam puella nobilis, manus aridas & debilia habens genua, ad eum venit, ca-
densq; ad pedes eius, salutem sibi restitui petijt. Ille humi se prosternens, Dominum ro-
garide surgens, manus & genua puellæ benedicto oleo perungit. Illa Christi beni-
gnitate mox reualefcit. Nec mirum, potuisse hoc tam facile à Christo obtinere virum
Dei, cuius pectus cen gratissimum eius templum, donis gratiæ eius exuberabat.

Oleo bene-
dicto sanat
puellam.

Non est autem prætermittendum, quòd cum Theodemirus Abbas Miciacensis mo-
nasterij è corpore esset abiturus, beatus Liphardus in somnis est admonitus, vt ad offi-
cia funeris illi patri præstanda properaret. Euigilans ergo, vno secum è suis assumpto,
ad monasterium illud profectus est: cumq; ad eius fores peruenisset, videt caelestium
agminum choros sanctæ illi animæ psallentes occurrere, eamq; cum ineffabili gaudio
ad caelum deducere. Cantabatur autem hic psalmi versus: Beatus quem elegisti & as-
sumpsisti: in habitabit in atrijs tuis. Mox vir Dei in cellulam ingreditur, vbi corpus san-
cti Abbatis axanime iacebat, fratribus debita officia decantantibus, eiusq; funus curat.
Peracto sepultura: ministerio, beatum Maximum, defuncti Abbatis nepotem, in eius
locum substituit, fusaq; oratione ad Dominum, ad cellam suam reuersus est: & cū tan-
dem sui quoque obitum diem imminere cognouisset, conuocatis discipulis eum antè
prædixit: simulq; eos optimis sermonibus confirmans, hortabatur vt abstinerent à
carnalibus desiderijs & mundi oblectamentis: vt seruarent præcepta euangelica: con-
tenderent intrare per angustam portam & arctam viam, quæ ducit ad vitam: resiste-
rent diabolo, & mille eius nocendi artibus, haud secus atque cruentis belluis: non de-
ficerent in tentationibus, sed memores essent scripturæ, dicentis: Beatus vir, qui suffert
tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit
Deus diligentibus se. His alijsq; id genus sermonibus cum diu apud illos vsus esset, Vr-
bicium accersit, eumq; coram omnibus sibi designat successorem. Nocte proxima
inter preces & lachrymas sancta illa anima feliciter è rebus excessit humanis. Id verò
postquam episcopo innotuit, celerrimè ad eius funus accurrit. Iam in medio sacrum
corpus positum discipuli tristes luctuosos officijs prosequantur, illudq; episcopus v-
na cum illis magno studio tradidit sepultura. Deinde Vrbicium, ab eodem antistite in
sua functione confirmatus, post obitum sancti viri, eius monasterij structuram fecit
sublimiorem: vbi hætenus pro meritis beati Liphardi multa diuinitus signa e-
duntur: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spi-
ritu sancto viuunt & regnant in secula
seculorum.

Anima The-
odemiri iit
in caelos.
Psal. 64.

Matth. 7.

Jacob. 1.

Obdormit
in Domino
S. Liphar-
dus.

MARTYRIVM S. QVIRINI EPISCOPI SCI-
SCIANI, EX QVODAM EGREGIO MS. CODICE DE-
Scriptum. Authoris nomen non extat ibi, sed est historia grauitate conscri-
pta, atque antiqua sanè, vt equidem sentio. Sunt qui eum
Laureacensem Episcopum vocent.

Iunij 4.

Dura perfe-
ctio Chri-
stianorum.

Illyricum

VM mundi istius principes ad cruciandas animas diabo-
lus cōmouisset, & vbiq; Domini ecclesias diuersis per-
secutionum tempestatibus ventilaret: suscitatis regum
amicis, per quos amplius aduersus Dei populum praelia
commouerat, agebat quotidie suæ incrementa scru-
tante. Pari mente itaq; Maximiani Imperatoris legibus Chri-
stianus infestabatur exercitus. Per Illyricum verò Dio-
cletianus sacrilegis præceptis in Christi populum sanie-
bat, addito tyrannidi suæ Maximiano in regno partici-
pe, qui & suam rabiem & Diocletiani per omnem Il-
lyrim ostenderet. Ferè tamen ad omnes prouinciarum
iudices nefandorum principum sacrilegi apices mitte-
bantur, vt in templis dæmonum immolare cogerēt Christianos: (Christi ecclesia clau-
debantur) Christi sacerdotes & ministros vt parerent legibus publicis, & cōfiterentur
deos esse: quibus si thura nolint accendere, supplicijs diuersis & moribus subiacerent.

S. Quirinus
dum fugit
comprehen-
ditur.

Matth. 10.

Præclara
sententia.

† deest, ido-
lis, vel, dæ-
monibus.

Psal. 91.
S. Quirinus
sustulit car-
ditur.

Nullū sen-
tit dolorem

Inter multos autem, qui in Christi exercitu triumphabant, beatus Quirinus Episco-
pus Sciscianus à Maximo Præsede iussus est comprehendi. Quem cum studiosè quaere-
rent, & beatus id sensisset Episcopus, egressus est à ciuitate: & fugiens comprehensus est
& deductus. Cumque à Maximo Præsede interrogaretur quò fugeret, Quirinus Epi-
scopus respondit: Non fugiebam, sed iussum Domini mei faciebam. Scriptum
nobis est: Si vos persequentur in vna ciuitate, fugite in aliam. Maximus Præsides
dixit: Quis hoc præcepit? Quirinus Episcopus respondit: Christus, qui verus est De-
us. Maximus dixit: Et nescis, quia vbiq; te Imperatorum præcepta poterant inuenire,
& hic quem dicis Deum verum, comprehenso tibi subuenire non poterat: sicut & mo-
dò fugiens comprehensus es & deductus? Quirinus Episcopus respondit: Semper no-
biscum est, & vbiq; fuerimus, Dominus quem colimus subuenire potest. Et modò
cum apprehensus essem, mecum erat: & hic mecum est, confortans me, & ipse de meo
ore tibi respondet. Maximus dixit: Multa loqueris, & loquedo magnorum regum in-
stituta diffamaneris. Lege ergo diuinos apices, & fac quod iussum est. Quirinus Episco-
pus respondit: Ego Imperatorum tuorum iussionem non audio: quia sacrilega est, &
contra Dei præcepta iuber seruos Christi immolare. Quibus ego non seruo, quia
nihil sunt. Deus autem meus, cui seruo, ipse est in celo & in terra, & in mari. Ipse est in
omni loco: omnibus autè superior, quia intra se cōtinet omnia: quoniam per ipsum
cuncta facta sunt, & in ipso constant vniuersa.

Maximus dixit: Per nimium tempus viuendo quasdam fabulas didicisti. Supponi-
tur tibi thura, & disce Deos esse quos nescis. Non paruum consecutus es munus in-
telligentia, si præceptis obediens esse volueris. Quòd si ipse tibi non suaferis, vt deu-
tus appareas, cognosce te subiiciendum diuersis iniurijs, etià morte terribili vitam tuam
finiendam. Quirinus Episcopus respondit: Iniurias quas mihi minaris, gloria est: &
promissa mors, si merear, vitam dabit æternam. Propterea Deo meo deuotus esse cu-
pio, non regibus tuis. Neq; enim deos credo esse, qui non sunt, & aris dæmonum thura
non pono, quia scio aram esse Dei mei, in qua apta ei sacrificia boni odoris incendi.
Maximus dixit: Video, quia te insania cogit ad mortem, sacrificia dijs. Quirinus Episco-
pus respondit: Non sacrifico dæmonijs, quia scriptum est: Omnes dij gentium dæmo-
nia. &: Qui sacrificant dijs, eradicabuntur. Tunc Maximus Præsides iussit eum susti-
nere imperium. Propter quod consentiens, eris sacerdos magno deo Ioui. Alioquin ad
Amantium Præsides primæ Pannoniæ dirigeris, à quo dignam mortis sententiã ex-
cipias. Ergo ab stultitia tua reuersus, acquiesce. Quirinus Episcopus respondit: Verè mo-
dò sacerdotio fungor: verè modò sacerdos effectus sum, si meisum Deo vero sacrifi-
cium obtulero. Et hoc, quòd corpus meum cæsum est, delector, nullum sentiens dolo-
rem. Ideoq; offero me maioribus supplicijs, vt me quibus præpositus fui in hac vita,
sequan-

sequantur ad illam æternam vitam: ad quam per huiusmodi iter facile peruenitur.

Maximus Præsides dixit: Claudatur in carcere, & grauetur catenis, donec superatus
efficiatur. Quirinus Episcopus respondit: Non expauesco carcerem, credens Deum
meum mecum esse in carcere, qui semper est cum suis cultoribus. Cumq; ligatus fuisset,
recluditur in carcerem Quirinus Episcopus, & mittens se in orationem, dixit: Gra-
tias tibi Domine, quia propter te hæc mihi illata sunt contumeliæ: & rogo, vt qui in
hoc carcere detinentur, sentiant me cultorem veri Dei esse, & credant, quia non est al-
lus Deus, nisi tu. Media autem nocte, apparuit splendor magnus in carcere: quem cū
vidisset Marcellus custos personarum, aperuit carcerem, & prostravit se ad pedes bea-
ti Quirini Episcopi, dicens cum lachrymis: Ora pro me Dominum, quia credo nõ esse
alium Deum, nisi quem tu colis. Multum autem hortatus est eum beatus Episcopus,
& consignauit eum in nomine Domini nostri Iesu Christi. Post triduum autem Ma-
ximus Quirinum Episcopum iussit ad Amantium Præsides ad primam Pannoniam
deduci, vt pro contumacia, quam in leges Imperatorum exhibuerat, vltimam sententiã
sustineret.

Cumq; deductus fuisset beatus Quirinus ad primam Pannoniam, & per singulas ci-
uitates vincus catenis ad Præsides Amantij iudicium traheretur: (siquidem ad ripam
Danubij ad singulas ciuitates) Amantio eodem die reuertente de ciuitate Scarabetē-
si, offerret ei beatus Quirinus Episcopus: quem Præsides ad urbem Sabariensem ad au-
dicendum censuit repedari. Tunc ingredientes ad S. Quirinum Episcopum Christianæ
mulieres, cibum potumq; obtulerunt ei. Quarum fidem intuens beatus Episcopus, dū
et quæ offerunt benedixit, catenas quibus ligatæ manus eius & pedes fuerant, ceciderunt.

Accepta igitur esca, regressis mulieribus, hi qui cum custodiebāt, Sabariam duxerunt.
Quem Præsides Amantius per officium suum offerri sibi iussit in theatro. Qui cum ob-
latus fuisset, Amantius Præsides dixit: Requirō te, si ea quæ in tua superbia apud iudicij
Maximum gesta monstrantur, vera sunt. Quirinus Episcopus respondit: Apud Sciscianā
verum Deum confessus sum. Ipsum semper colui, ipsum corde teneo: nec me ab eo-
dem, qui vnus Deus & verus est, homo poterit separare. Amantius Præsides dixit: Acta-
rent etiã dolemus maculare verberibus: tamen sensum tuū optamus emendare ser-
monibus, & præmio promissæ vitæ corrigere, vt reliquum senectutis tuæ tempus iuxta
legum Imperialium sanctionem dijs seruans perfruaris. Beatus Quirinus Episcopus
dixit: Quid de ætate dubitas, quam inuolantā reddere potest, omnibus supplicijs for-
tior? Nec tormentis frangitur meā confessio, nec vitæ præsentis delectatione cor-
rigitur, nec timore mortis quauius acerbæ mentis meæ soliditas perturbatur.

Amantius Præsides dicit: Cur instans es ad mortem, vt dijs Romani Imperij appareas
indeuotus, & contra humanum morem vitam tibi eligas denegandam, dum hi qui e-
uadere mortem cupiunt, negando quæ gesserunt, tormenta deludunt? Tu autem dicis
vitæ tuæ dulcedinem otiosam, & festinus curris ad mortem, Imperatoribus contradi-
cis. Propter quòd adhuc te hortamur, vt viuas, & vitam tuam redimas, & cultorem te
legibus Romanis exhibeas. Quirinus Episcopus dixit: Allocutio ista fortè flebat ani-
mos seniles, qui longioris vitæ spatia suspirant. Ego autem didici à Deo meo, vt debeā
ad illam vitam peruenire, quæ post mortem, mortis iam intercessionem non clauditur: &
ideò ad temporalem huius vitæ terminum fidelis accedo. Non enim similis sum no-
riorum, sicut potestas tua loquitur. Illi enim dum viuere cupiunt, negando Deum ve-
rè moriuntur. Ego autem ad æternitatem vitæ confitendo peruenio: nec vestris legi-
bus acquiesco, quia Christi Dei mei legitima, quæ fidelibus prædicauit, custodio. Aman-
tius Præsides dixit: Diu te ad obedientiam regalium præceptorum inclinare volumus,
sed quia rigore mentis domari non potuisti, eris in exemplum omnium Christiano-
rum, vt formam tuam mortis qui viuere cupiunt expauescant. Tunc inter ceteras, quas
perculit, passiones iussit sancto Dei sacerdoti vel famulo molam ad collum ligari, & Ligato ad
vnda demergi. Cumq; de ponte præcipitatus fuisset in fluuium, & diutissimè super na-
taret, & cum spectantibus locutus est, ne suo terrerentur exemplo, vix orans vt mergē-
retur obtinuit. Cuius corpus non longè ab eodem loco, vbi demersum fuerat, intuen-
tum est: vbi etiam locus orationis habetur. Sed ipsum sanctum corpus in basilica ad
Scarabentensem portam est depositum, vbi maior est pro meritis eius frequentia pro-
cedendi. Passus est beatus Quirinus Episcopus Sciscianus, martyr Christi, sub die pri-
diè Nonarum Iuniarum, & coronatus est à Domino nostro Iesu Christo, cui honor
& gloria & potestas in secula seculorum, Amen.

Facta autem incurfione Barbarorum in partēs Pannoniæ, populus Christianus de
Bbb 2 Scarab.

Ducitur in
carcerem.

† Videtur
deesse, dicit
batur, aut
quippiam
tale.

Sabaria, Au-
stria, id est,
Pannoniæ
primæ vrbis
est.

† deest (opi-
nor) Chri-
stus, aut si-
mile.

Verè mori-
tur, qui De-
um negat.

Ligato ad
collū saxo
molari, in
flumen de-
ijcitur vir
sanctus.

Corpus eius Scarabatēsi vrbe Romam fugiens, sanctum corpus Quirini Episcopi & martyris affe-
rentes secum deduxerunt. Quem via Appia milliario tertio sepelierunt in basilica A.
postolorum Perri & Pauli, vbi aliquando iacuerunt, & vbi S. Sebastianus martyr Chri-
sti requiescit, in loco qui dicitur Catacumbas: ædificantes nomini eius dignam ecclē-
siam, vbi præstantur beneficia eius, vsque in hodiernum diem.

DE EODEM S. QVIRINO EPISCOPO SCISCIB-
ANO ET MARTYRE, HYMNVS AVRELII
Prudentij.

Iunij 4.

M Nsignem meritis virum
Quirinum, placitum Deo,
Vrbis mœnia Sciscia
Concessum sibi martyrem
Complexu patrio fouent.

Hic sub Galerio Duce,
Qui tunc Illyricos sinus
Urgebat ditionibus,
Fertur catholicam fidem
Illustrasse per exitum.

Non illum gladij rigor,
Non incendia, non fera
Crudeli interitu necant:
Sed lymphis fluuiialibus
Gurges dum rapit, abluit.

Nil refert, vitreo æquore,
An de flumine sanguinis
Tingat passio martyrem:
Aequè gloria prouenit
Fluctu quolibet vuida.

Ipse trui-
ditur in flu-
men vir fan-
ctus, nec po-
test mergi.

Summo pontis ab ardui
Sanctæ plebis Episcopus
In præceps fluuii datur,
Suspendum laqueo gerens
Ingentis lapidem mola-

Deiectum, placidissimo
Amnis vertice suscipit,
Nec mergi patitur sibi,
Miris vasta natatibus
Saxi pondera sustinens.

Spectant eminus è solo
Doctorem pauidi greges:
Nam Christi populus frequens
Riparum sinuamina
Stipato agmine sepserat.

* suo
* Exemplo

Sed Quirinus vt eminens
Oscircuntulit, heu, * suos
* Exemplo trepidos videt,
Nil ipse proprij memor
Infer stagna periculi:

Natans in
vndis con-
firmat fide-
les.

Confirmat pia pectora,
Verbis mirificis rogans,
Ne quem talia terreant,
Neu constans titubet fides,
Aut poenam putet emori.

Dicentem fluitantibus
Amnis terga vehunt vndis
Nec substrata profunditas
Saxoque, & laqueo, & viro,
Audet spontè dehiscere.

Sensit martyr Episcopus
Iam partam sibi praripi
Palmam mortis & exitus,
Ascensumque negatier
Aeterni ad solium patris.

Iesu cunctipotens, ait,
Haudquaquam tibi gloria
Hæc est insolita, aut noua,
Calcare & fremitum maris,
Prona & flumina sistere.

Scimus discipulum Petrum,
Cum vestigia tingeret
Mortali trepidus pede,
Dextræ subsidio tuæ
Subiecisse salum solo.

Matth. 4.

Iordanem quoque nouimus
Tortis vorticibus vagum,
Dum fertur rapido impetu,
Ad fontem refluus retrò
Confugisse meatibus.

Ioan. 4.

Hæc miracula sunt tuæ
Virtutis Domine, vt modò
Suspendar, leue prænatans
Summo gurgite fluminis,
Cum collo scopulum traham.

Iam plenus titulus tui est
Et vis prodita nominis,
Qua gentilis hebet stupor.
Absoluas, precor, optime
Huius nunc animæ moras.

Quid possis, probat amnicus,
Qui veſtat silicem, liquor.
Hoc iam quod superest, cedo,
Quo nil est preciosius,
Pro te Christe Deus mori.

Orantem simul halitus
Et vox deserit, & calor:
Scandit spiritus ardua:
Fit pondus graue saxeam,
Corpus suscipiant aquæ.

MAR.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS BONIFA-
CII, EX SIMEONE METAPHRASTE.

T aliorum quidem Christi martyrum certamina magnū
lucrum vitis bonis afferunt: nam & cōmunis naturæ mā-
xima & quæ naturam superant, facta ostendunt: & vincē-
tē quidem Christū, apertè autem victū & probro ac de-
decōre affectum inimicum. Præterea impios quidē mani-
festissimi me arguūt: pios verò magis cōfirmant & corrobō-
rant, & ad spiritalē decertationē acriores reddūt & vehe-
mentiores. Et hæc quidē in illis, in quibus reliqua quoque
vita cōgruit cum martyrio, & à pueris eis coaluit virtutis
exercitatio. Si quis aut ab initio quidē ignauā & dissolutā
vitam egerit: postea verò bonis ad eò replenduerit, vt re-
pentē martyrij coronam arripuerit, quidnā potest esse hæc gratia præstantius apud pi-
os: Nā natura quoq; id, quod præter spem, boni euenit, est delectabilius eo, quod est cō-
suetum. Eò tendit ovis quoq; perditæ à Domino inuentio. Talē ergo nouimus quōq; Luc. 15.
fuisse hunc inclytum Christi martyrem Bonifacium, cuius non æquum est despiciere
certationem: sed eam literarum mandare monumentis. Sic autem habet:

Erat Romæ mulier quædam nomine Aglais, hoc autem nomen consequentur et.
iam aliā congruentia, genus & species & diuitia, quæ ei magnum splendorem & decus
afferebant. Nam genus quidem erat patritiorum, & eorum, qui proconsularē hono-
rem sunt assecuti: species verò cum iuuentute, quæ efficere possunt, vt mulier sit amo-
ri vehementius dedita: luculentæ autem diuitiæ, & quæ vel ad eis abutendum satis ef-
sent. His omnibus accedens libèra viuendi potestas, ignem validè accēdebat, & ad tur-
pes amores incitabat. Cum esset ergo ad eò diues Aglais, & terræ bonis floreret, & pro-
pterea incontinenter vteretur amoribus, eacum quodam ex suorum honorū procu-
ratoribus (is erat pulcher Bonifacius, non ingenij solū solertia & in eam beneuolē-
tia, sed etiam specie alios longè superans) non honestis vtebatur congressionibus. non
erubescō enim hæc dicere, cum paulò post possim ostendere verè diuinam & admira-
bilem mutationem. Alioqui autem à vino quidem & amoribus vincebatur ab initio:
sed & pecuniæ erat contempitor magnificētissimus, & ad eas egentibus distribuendas
longè liberalissimus, & hospitalitati deditus, si vllus alius. Si quando ergo vidisset ali-
quos ex viatoribus, aut æstu & siti eliquatos, aut niue & frigore concretos, aut alia ra-
tione itinere grauatos, ipse festinās hilariter eis ibat obuiam, & rogabat vt à labore re-
quiescerent: & cum cessissent, in domum suam introductos hospitio benignè accipie-
bat, & verbis & factis eorum omnem propulſabat molestiam. Hęc etiam ante marty-
rium ornabant Bonifacium. Neq; est ille solum modò examinandus & spectandus ex
alijs: sed sunt etiam coniungenda ea, quæ sunt meliora. Bonifacius enim aliquid quidē
voluptati, plurimam verò partem tribuens virtuti, & pulcherrima genera virtutis ac-
curatè exercens, ne esset perfectus, ex hoc solo prohibebatur, quod nō esset temperās.

Iunij, sed
Romanum
martyrio.
gium habet
cū 14. Maij.

Cap. 1.
Aglais mu-
lier nobilis
& opulēta.

Mala & bo-
na Bonifa-
cij.

Eximia eius
hospitalitas

Cap. 2.

Ceterum non multo interiecto tempore, hæc quoq; labes, tanquam in toto mun-
do & pulchro corpore, eluitur, & quod ex vitio suscipiebatur dedecus, tegitur longè
maiori gloria. Non sustinuit enim Dominus despiciere animam, ad eò omni ex parte
pulchram, perpetuò inquinari vnus vitij turpitudine: sed placuit omninò diuinarū
rationum dispensationi, martyrico etiam sanguine purpureum & regium ei colorem
indere. Quoniam modo autem hoc sit effectum, & quodnam sit iactum fundamentū
martyrij, parata est docere oratio. Adhuc quidem vigeat persecutio in Christianos,
& profunda illa caligo simulacrorum torum simul occupabat Oriētē. Subit autem
illius dominam salutatis cogitatio, & cor eius penetrat vehemens quoddam & inui-
dum desiderium reliquiarum martyrum. Quoniam verò existimabat Bonifacio nul-
lum esse fideliozem, aut ad in his seruiendum diligentiorē, ei sicut carnalem & turpem,
ita etiam laudabilem & beatum amorem communicat, & eum seorsum accipies. Scis,
inquit, frater, qualibus sumus coinquinati peccatis, nec nobis curæ esse aliquid, quod
expectamus futurum, vt sistamur ante Deum, & pro his graua subeamus supplicia. Ce-
terum audiui à quodam viro pio, quod si quis eos, qui propter Christum passi & affe-
si sunt martyrio, in honore habuerit & coluerit, magna quædam & præclara eum
illinc ex eo manet remuneratio, & eadem, qua illi, fructur beatitudine. Multi autem
nunc quoque, vt aiunt, pro Christo pulchra ad eunt certamina. Tu verò (etenim iam
Bbb 3 venit

Nota quid antiquitas senserit de reliquijs.

Cap. 3.

venit tempus, vt meus ostendat Bonifacius, qua sit in nos affectione) ad hæc mihi in-

serui, & omni studio eò vadens, prope ad me afferre aliquid è sacris his reliquijs: vt cum eas honorificè deposuerimus, & sacras ædes eis ædificauerimus, eos semper habeamus custodes & seruatores. Hæc cum ei dixisset, & se lubenter id ministerium promptoq; & alacri animo ob-

Cap. 4. Obserua religionè hæc & reuerentiam Bonifacij.

turum ostendisset, tradit ei multum auri. Neq; enim licebat gratis accipere villas Mar- tyrum reliquias, sed Christianorum magnus in eas amor, erat impijs causa lacri, & estiebat, vt non nisi magni eas emptas præberent. Ea de causa mittit multum auri, & vt etiam haberet, quod distribueret pauperibus. Mittit autem cum eo equos quosq; duo, decim, & vnguentum, & sindonas, & quæcunq; alia vsui erant ad honorandos sanctos. Sed est attendendum. huc enim venimus, vbi est narratio iucundissima. Cum iam Bo- nifacius esset iter ingressurus, statim quasi graphicè victoriam suam & coronam præ- significans: Vidisti, inquit, ô domina, quemadmodum cõtingit, vt hoc quidem quæpto frustreris: secunda verò, vt aiunt, nauigatio, meum ad te corpus afferat: fueritne hoc tibi mediocre tui instituti ac scopi solatium, & apud te habendum in honore? Et hæc quidem ille fortasse magis ludens apud dominam, quàm agens seriò: Deus autem id, quod erat futurum, prædixit per illius linguã. Aglais verò: Non est, ô Bonifaci, inquit, tempus ludendi, neq; horum verborum: à quibus abstinentem iubeo, vt piè & honestè te geras. Nam ijs es inferiturus, quæ nos nõ solum tangere, sed etiam adspicere indi- gnos, nimis est audaciæ & temeritatis. Cum his satis increpasset, & pudore affectisset, & pro ludo intempestiuo ad iustum & rationi consentaneum metum illius animam tra- duxisset & dixisset: Deus, qui serui formam propter nos accepit, & suũ effudit sangui- nem, ipse ad mea non adspiciat delicta, & mittat Angelum suũ ante te, & dirigat gres- sus tuos: deinde faustum ei precata reditum, eum emittit. Bonifacio verò non mediocriter quidem profuerunt verba dominæ, & vt res diui- nas & religiosas reuereretur, effecerunt. Hinc factum est, vt in itinere nec carnes tan- geret, nec vino vteretur. Subibat autem eius quoque mentem cogitatio, veluti quidã bonus pædagogus: Qualia sunt, quæ feci: & qualia sum impuris manibus portaturus? Propter huc verò metum, sensum negligebat pristinam suam in corpus affectionem, & vt sibi attenderet, sibi persuadebat. Nam metus quidem est pater attentionis, atten- tio autem est mater tranquillitatis & quietis: ea verò parit conscientiam: quæ facit, vt anima tanquam in pura aliqua & non turbata aqua, sua intueatur dedecora: & sic na- scuntur principia & radices pœnitentiæ. Iam tunc autem pulchrè conceperat Bonifa- cius, & iam apertè ostendebat, se inclinare ad vitam perfectam & accuratam, vt quidã crassus quidem & superuacaneis, vt diximus, abstineret alimentis: assiduis verò preci- bus & ieiunijs vacaret in itinere. Postquam autem ascendisset in Asiam, & ad celebra- tam in Cilicia peruenisset Tarsum, quo in loco etiam decertabant martyres, alijs qui- dem permisit, vt ipsi & equi quiescerent, apud quẽdam illic hospitio excepti: Ipse ve- rò ne viã quidem excusso puluere, profectus est ad videndum desideratos martyres: & cum venisset in stadium, videt populi quidem magnam collectam multitudinem ad ea videnda, quæ fiebant: sanctos autem varijs affici tormentis, & vnum quidem o- mnibus crimen obijci, nempe pietatem ac veram religionem, non eosdem verò sub- ire cruciatus: sed tam multos, vt nemo ferè eodem damnaretur supplicio, etsi spiritu essent coniuncti, & ore nihilominus eadem loquerentur. Nam alius quidem pendebat capite, subter verò ignis erat substratus: alius autem erat extensus quatuor lignis. Alius ferra secabatur. Alius discerpentium manibus cõminuebatur: & illius quidem oculi effodiebantur, huius autem manus amputabantur. & huic quidem per collum palus tranfactus, terræ erat affixus: illi verò manus penè circumagebantur, pedes au- tem contrà improbè refringebantur. & vtriusq; sic vincis similiter ossa conterebantur. Alium (ô magnam impiorum insaniam) licebat videre mutilatum manibus & pe- dibus, & humi instar globi deuolutum. Sed etsi hæc paterentur viri generosi & for- tes, tanquam non subirent aliquid violentum & molestum, sed perinde ac si eorum renouarentur corpora, & sustinerent quandam in melius mutationem, sicut erat re vera, lætabantur, eis diuina virtute ferente auxilium, & confirmante ad certamen. nõ poterat enim aliter fieri, vt humana hæc pateretur natura, idq; cū gaudio, nisi super- na eos manus tangeret.

Cap. 5. Vide in Bo- nifacio mi-

Hæc videns Bonifacius, & non solum videns, sed etiam sedulo & diligenter singula considerans: & partim quidem stupens Martyrum constantiam, partim autem parcs coronas consequi desiderans, totus deo afflatus, descendit in theatru. & cum se fecisset manife-

ram muta- tionem.

manifestũ omnibus, Martyres, qui erant oēs viginti, singularim amplectitur. Deinde etiã omnib; audientibus magna voce, Magnus est, inquit, Deus Christianorũ: Magnus est, qui athletas sua ope adiunxit. Hæc cū dixisset, rursus lætus adhærebat martyribus, cū magno desiderio præhensabat & amplectebatur pedes. Quibus autem deerant pedes, eas, quæ restabant, partes corporis: beatos quidem eos pronuncians propter animi fortitudinem, & propter ea, quæ passi fuerant, & quod breue sit id, quod est reliquum, & mox futura sit liberatio à laboribus & æterna lætitia: pro se autem rogans, vt esset eis socius certaminum, & particeps coronarum, quas sunt habituri à Christo.

Cap. 6.

Cum autem fieri non posset, vt hæc laterent, maximè cum vocem altius sustulisset, Præses per multitudinem acrius defigens oculos, & videns Bonifacium: Quis hic est, inquit, qui nos vsque adeo negligit & magnos deos? Ille ipse ergo dicat, accedens propius. Postquam autem ille adfuit, rogatus, Sum quidẽ, inquit, Christianus: Domi- ni verò mei frater virtute, ex cõseruis fideles quidem diligo, te autem & tuos tanquã ingratos despicio. Præses verò: Hæc quidem mitte dicere in præsentia. Dic autem no- men tuum & studium. Bonifacius autem: Primum quidem mihi nomen, & quo ma- ximè vocari gaudio, Christianus. Quod si vis etiam scire nomẽ mihi impostum à pa- rentibus, Bonifacius. Præses verò sancto adhuc loquente, eum interpellans: Age ego, inquit, ô Bonifaci, priusquàm tangam carnes tuas, & ossa, pãte & fac imperata, & ac- cedens sacrificia dijs propitijs, hoc enim tibi multa bona conciliabit: deorum amicitia, à rebus grauib; & asperis liberationem, diuitiarumque & maximorum bonorum suppeditationem. Ad hæc Martyr: Ne tibi quidem, inquit, iustum est respondere: hoc tamen, inquit, dicam, quod sæpè dixi. Sum Christianus, hoc solum audi à nobis. Si hæc autem non feras, fac quod tibi libuerit.

Mira eius constantia.

Cap. 7.

Hæc cum dixisset, Præses iubet eum suspendi præcipitem, & fortiter quidem cædi: tormentum autem extendi, donec ossa fiant manifesta. Et hæc quidem, sicut ille ius- sit, quamprimùm facta sunt à lectoribus: Dei autem Martyr tanquam non dolens, quod carnes distraherentur, sed potius, quod separaretur à sanctis, in illos quidem de- figebat oculos, simul & ipsam desiderans visionem, & tanquam ad pulchrum exem- plar, intuens ad illorum propter Christum certamina. Postquam ergo vidit eum Præ- ses hoc tormento nihil remisisse de suo scopo, iubet eum paululùm relaxari: & rursus interiecto aliquo intervallo aggrediens Martyrem, & hoc modo volens eum tenta- re: Sint tibi, inquit, ô Bonifaci, hæc perpeffiones, documenta eius quod est melius, & intolerabiles hos iam expertus dolores, tandem ô infelix tuus miserus, propter ea, quæ te manent supplicia, accede sacrificaturus. Sanctus autem: Mihi iubens sacrificare, ô stollide, existimas te ea aggredi, quæ possint fieri: Ego ad deos accedam, cum vel so- la corũ appellatio sit auribus intolerabilis? Ira rursus intoleranda inuasit Præsidem, & acuta mox arundines ei transfixæ sunt per vngues. Scio vos vel ad solum auditum exhorruisse, est enim tormentum longè grauissimum. Sed Martyr fixis oculis cælum intuens, perinde ac si totum sensum illic cum mète posuisset, ne minimum quidem curabat cruciatum: sed ferebat ipse facilius, quàm præses imperabat.

Fert patientissimè.

Dirè cruciatur.

Cap. 8.

Postquam ergo impio hoc tormentum fuit inane & irritum, alium rursus excogitat acerbũ cruciatum ex immanitate & ex improbitate: & iubet Martyris ore aper- to plumbum valdè candẽs ei infundi. Postquam ergo hoc cognouit athleta, manus si- mul & animum extollens ad Dominum: Domine mi, inquit, Iesu Christe, qui me fecisti fortiozem ijs, qui iam præcessere, cruciatibus, nunc quoque ad sis mihi, qui es sola mea consolatio, me leuans dolore: & apertè ostende te mihi opem ferre ad paran- dam victoriam aduersus satanã & hunc Præsidem. Pro te enim & tua gloria, vt scis, decerto. Hæc dixit, & sanctos simul rogauit, vt ei opem ferrent suis precibus ad decer- tationem. Atque illi quidem ei precabantur victoriam & finem martyrij, extitit autẽ tunc quoque Christi virtutis opus planè admirabile. Nam cum tormentum iam esset paratum, & Bonifacius tanquam quidam strenuus athleta staret, expectans aduersa- rium: alij verò martyres, vt potè nõ solum decertatores, sed eorum etiam, quæ in hoc fiebant, acres spectatores, & magis quàm ille animo anxij, ei quidem, vt diximus, si- mul precarentur victoriam: tunc quæ erat cõgregata populi multitudo, & alioqui ex ijs, quæ præcesserant, mota erat misericordia Martyrum: partim autè agrè ferebat ni- miam Præsidis crudelitatem, & propter vtraque hæc sanctorum in rebus asperis & grauib; nõ solum tolerantiam, sed etiam lætitiã stupebat, & sic deducebatur ad fidem in Christum, vniuersa repente simul tollit confusum clamorem, & mente, & voce consentientem: Magnus est Deus Christianorũ: magnus es Rex Christe, omnes in te

Plumbum feruens in os eius fusa- ditur.

Plurimi transeunt ad Christum.

Præses fu-
git.

Cap. 9.

Mittitur in
ferentem
picem mar-
tyr, sed nihil
læditur.

Dan. 3.

Capite ple-
ctitur.

Cap. 10.
Res mira.

350. credunt
in Christi.

Cap. 11.

Comites ei
ignari cadis
eius, veniit
ad corpus e-
ius exanime

in te credimus. Hæc & omnes clamabant, & simul aram quidem, quæ illic est, euer-
bant: Præsidem autem lapidibus appetebant. Ille verò timore affectus & suæ vitæ me-
tuens, vt qui veniret in periculum, ne mox periret, fuga suæ salutis consulit, turpiter
dimisso theatro.

Hæc alium quidem quanuis efferatum & immanem, ira tamen placibilem, peris-
sissent eadem sentire, quæ alij, & effecissent vt ad Christum accederet: At non illi se-
leratum & execrandum. Sed tantum abfuit, vt ipse ex timore & ex hac admirabili po-
puli consensione, aliquam acceperit vtilitatem, vt statuerit etiam rem agere maiori
contentione, & ira eum incitante, certamen instaurare. Manè ergo præsidens in tribu-
nali, cum curasset in suum cõspectu produci Martyrem, & illius exprobrabat pietatē,
& quod Dominus nosset fuisset crucifixus, ridebat. Cum hæc autem non ferens Mar-
tyr, pergeret grauioribus probis vicissim insectari iudicē, pro veris & iustis verbis tur-
sus luit supplicium: & statim lebes pice repletus & valde accensus suscepit Martyrem.

Sed cum hoc quoque fieret, nõ neglexit Deus ex alto facere consueta miracula. Nam
cum angelus è cælo descendisset, illius quidem corpus, sicut etiam corpora trium pue-
rorum, conseruauit illæsum: flamma autem repente in orbem circumfusã; cum ap-
prehendisset quosdam ex ijs, qui adstabant, infidelibus eadem fecit quæ olim Baby-
lone. Tunc impius timens quidem Christi virtutem, sed ne sic quidem quidquam de
impietate remittens, sed tanquam ipse quoque mutari erubescens, aut amplius san-
ctum videre viuum, arguentem deorum illius imbecillitatem, eum morte condem-
nat, sic dicens: Bonifacio, qui nõ paruit quidem legibus Imperatorum, verbis autem
nostris nequaquam cessit, & dijs propitijs noluit sacrificare, sed crucifixum potius co-
lere tanquam Deum, iubeo caput ense amputari. Et ita eum assumptis satellites, è
iudiciali educunt tribunali. Victoria autem insignis Christi Martyr, gaudebat quidē
tanquam non ad mortem, sed ad vitam potius, sicut etiam reuera ita habebat, profi-
cisceretur, cum petijisset ab ijs, qui ipsum adducebant, vt ei parum temporis concede-
rent, stans ad Orientem precatus est: Domine mi, dicens, Domine Deus, cito me pra-
ueniant miserationes tuæ, & nunc ad sis mihi adiutor, ne mihi malignus aliquid affe-
rat impedimentum propter ea, quæ in insipientia mihi præcesserunt peccata: sed suscipe
animam meam in pacē, & inter eos, qui pro te sanguinem effuderunt, & fidem vsque
ad finem conseruauerunt, me quoque annuera. Libera autem tuo quoque precio.

so sanguine acquisitum gregem, tuum populum mi Christe peculiarem, ab omni im-
pietate & errore gentilium: quoniam es benedictus & manens in secula. Hæc est pre-
catus, & preces statim ensis est consecutus, & amputatum fuit caput venerandum.

Facit autem hic quoque Deus, aliquod miraculum, & sanguinem cum lacte facit
fluere ex vulnere: adeo vt ille quidem esset naturæ, hoc verò pietatis fidei: & sic miraculum
quod magnum visum erat ad stuporem, maius fuit ad vtilitatem: quod quingentis &
quinquaginta viris infidelibus persuasit, vt Christum sequerentur, & errorem simila-
ciorum abominantes relinquerent. Hic fuit exitus vitæ Bonifacij. Ita quod illi teme-
rè venerat in mentem, accepit eum finem, quem ipse prædixerat. Qui autem cum eo
missi fuerant ad quærendas reliquias, hæc quidem ignorantes, totam verò ciuitatem
obeuntes, quoniam quærentes ipsum non inueniebant, putantes eum nõ pulchris, vt
solebat, operam dare voluptatibus: Certè ille (dicebant apud se) modò vel omnino
coit cum mulieribus, aut in ijs locis desidet, vt id magna ex parte facit. Hæc animo vet-
tantes, vt ipsi postremò explicarunt, occurrunt cuidam ciuui, qui erat frater Commen-
tariensis, & eum interrogant, an vidisset aliquem hospitem illum accedentem. Ille ini-
tè dicebat heri quendam hospitem in stadio martyricum decertasse certamen, &
ense fuisse consummatum: se verò non certò scire, an is sit, qui ab eis quæreretur. Sed
dicite mihi, inquit, qualisnam est ad spectu, & quæ sunt eius formæ insignia? Cum autē
illi hominem verbis describerent, nenipè quod breue quidem esset ei corpus, flaui ve-
rò capilli, & alia, quæ satis erant ad exprimendam formam Bonifacij: Hic est ille, in-
quit, quem vos quæritis. Illi autem in initio quidem non credebant, & eum putabant
esse deceptum, dicentes: Non nõsti Bonifacium, qualisnam sit ei vita, & quam prop-
sa ac procliuis ad voluptates, & quam ex diametro vitæ repugnet martyrica.

Cum verò ille diceret, nihil obstare, quò minus ipsi accederent ad stadium, & eor-
pus ipsum adspicerent: Illi cedentes, accedunt quidem in locum, viro illo eos ducen-
te. Qui cum etiam eis corpus ostendisset, illi coniectis in corpus oculis, quod iacebat
sine capite, vel ex hoc solo agnoscebant Bonifacium. Deinde etiam cum inuenissent
caput seorsum iacens, & eius corpori coniunxissent, illum ipsum esse credentes, obitu
puerunt:

puerunt: & timore contractus fuit eorum animus. Timebant enim, ne eis aliquid suc-
censeret, quod eius mentem accusassent, eum iudicantes ex eo solo, quod præcesse-
rat, & nescientes, quali vitæ principio qualem & quam iucundum finem imposuisset.
Sed mox metum ademit Martyr, se placidè & benignè in eos gerens. Nam postquam
caput fuit coniunctum corpori, (Tu es omnium Dominus o Christe Rex, qui glorifi-
cas eos, qui te glorificant) sensim quidem aperit oculos: eos autem intuetur amicè &
placidè, loquentis speciem præ se ferens, & ostendens se eis benè velle, & probrorū, quæ
in eum ingesserant, minimè meminisse. Illi verò acerbè flentes, & calidas lachry-
mas effundentes: Ne memineris, dicebant, serue Iesu, nostrarum iniquitatum, neque
probrorum, quibus te diuinum & sacrosantum caput stultè fumus insectari. Cum sic
sibi sanctum placassent, & eius reliquias, corpus, inquam, & caput quingentis aureis e-
missent, & odoriferis aromatibus & vnguentis vnxisent, & candidis lineis inuoluissent,
& in honorifica capsula imposuissent, Romam reuersi sunt, sua nihil interesse arbitran-
tes accipere alterius martyris reliquias, cum illum haberent, qui iam erat sibi notus,
& qui eos germanè & syncerè amplectitur, & dat eis fidele testimonium supernæ de-
sentionis.

Interim autem, dum isti domum proficiscerentur, aduenit ad Aglaidem visio, nē.
pè Angelus è cælo, dicens: Suscipe eum, qui aliquando quidem fuit tuus famulus, nunc
autem est frater noster & comminister: suscipe eum qui prius quidem erat famu-
lus, nunc autem est tuus dominus, & eum piè honora: vt qui sit tuæ quidem serua-
tor animæ, custos autem vitæ. Illa autem surgens tremebunda, & ex ecclesiastico cho-
ro aliquos insignes assumens, & cum magno honore procedēs obuiam corpori Mar-
tyris, id quidem suscipit, & valde honorificè deponit & magnificè, stadijs quinquagin-
ta procul à Roma: sacram verò ei ædem instruit, materia insignem & pulchritudine,
& talem, qualem omnino oportebat suscipere corpus talis animæ: vt non spiritus so-
lus haberet æternum tabernaculum, sed illius quoque corpus frueretur domo con-
ueniente: in qua in hodiernum vsque diem fiunt multa admirabilia: & demones qui
dem repente fugantur, morbi verò expelluntur nutibus, qui non cadunt sub ad spectu.

Sunt autem nonnulli, qui cum non sint sani animis, fide fiunt meliores.
Porro autem beata Aglais, Martyre eius informant animam, cum omnes suas fa-
cultates distribuisset, & diuisisset pauperibus, de cæterò honestè vixit & è virtute, non
solum temperantem & castam vitam amplectens, sed etiam asperrimam eligens ex-
ercitationem aduersus præcedentem nequitiam, vt etiam digna haberetur dono mi-
raculorum, & demones quos prius habebat ipsam supplantantes, expelleret ex homi-
nibus. Monastica autem eius vita durauit quindecim annis, & cum pulchrum sic so-
limum obdormisset, adiecta est Martyri. Talis fuit Aglaidis finis & Bonifacij. Sic fuit
quidem pulchra eorum mutatio, vt qui carnis quidem affectionibus humanitatis ser-
uerint: humanam verò superarint naturam patiendo pro Christo, & aduersus vitia se
viriliter & fortiter gerentes: ad gloriam Patris & Filij & sancti Spiritus, quem decet
honor & gloriatio nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

VITA S. BONIFACII ARCHIEPISCOPI MO-
GVNTINI, GERMANORVM APOSTOLI ET MARTYRIS,
post Vuillibaldum primum Eistete nsem Episcopum, copiose conscripta, idq; bona fide, à
quodam docto viro, sed qui nomen suum premere maluit. Vfus est autem ple-
risq; locis stylo simpliciori, quam ferant huius ætatis homines. Itaque F.
Laur. Surius in gratiam Lectoris suo stylo pleraque omnia de-
scripsit, demptis Romanorum Pontificum & S. Bonifa-
cij Epistolis, & quibusdam alijs, in quibus stylus
mutari non debuit.

PRÆFATIO AVTHORIS, SED STYLO MUTATO,
& omnis quibusdam, parum huc facientibus.

Andem precibus vestris, Fuldenses fratres, pro scientiæ meæ exiguitate mo-
rem gessi. Petijisti enim, vt sancti patris nostri Bonifacij vitæ eleganter qui.
dem à S. Vuillibaldo olim conscriptam, sed plerisq; locis parum eruditus
adeò obscuram, vt difficile eius sententiam possint assequi, ego sermone
aper-
tenti,

1. Reg. 2.
Insigne mi-
raculum.

Nota precij
corporis etc

Cap. 12.
Visio Agla-
idis.

Priscorum
Christiano-
rum erga re-
liquias reue-
rentia.

Miracula ad
S. Bonifacij
corpus.

Cap. 13.

Aglais mo-
nastica scda
tur vitam.

S. Bonifacij
vita scripta
à S. Vuilli-
baldo, pri-
mo Episco-
po Eyste-
tensi,

apertiori, magisque perspicuo scribenda suscipiam. Cui autem initio non mediocriter admirarer, cur tot doctis Patribus, tam apud vos, quam alibi passim degentibus, hactenus posthabitis, mihi homini imperito & liberalium disciplinarum ignaro, tam difficile & arduum munus demandaretis, preces vestras (fateor) negligendas putavi. Sed cum postea quidam ex vestris mihi retulisset, etiam apud sanctum Leonem Pontificem eius rei causa laboratum esse, ipsumque Pontificem libros aliquot, ex quibus posset certius edoceri, ab Egberto Abbate transmissos accepisse, eos autem libros, illo viro tauncto, opereque minime absoluto, illic remansisse: quadam motus misericordia, animum ad scribendum appuli, cupiens vestre parere voluntati, si scientia suppedita- ret. Cum autem diu & velle me sentirem, & tamen perficiendi facultatem deesse mihi animaduertirem, at vos nihilo minus, vt nostis, vrgeret non cessaretis, eo vfi argu- mento, modò constans adesset voluntas, reliqua Dominum præsaturum: tandem vestris impulsus adhortationibus, coepi facere quod voluistis, eius potissimum auxi- lio fretus, qui dixit: Aperti os tuum, & ego implebo illud: quique sicut non raro pan- cis victoriam præbet, ita etiam imperitis scientiam suppedita, vim suæ gratiæ de- clarat. Quæ quidem idcirco commemorata volui, ne quis fortassis tantum opus vl- trò me per arrogantiam suscepisse existimet, asseratque cum multa temeritate con- iunctum esse, quæ à quolibet sancto viro vt cuique elaborata sint, ea quæuis alium tanquam castigatorem, alio stylo exaranda suscipere: quasi nò etiam ipsa sanctorum prophetarum, sanctissimaque Euangelij volumina, multis obscuritatibus inuoluta, à plerisque in aliud idioma, vel apertiore sententiam, translata sint. His itaque contra obrectatores omnes, quos nihil aquè iuuat atque dente canino lacerare a- lios, aliisque laqueos struere in via, qua ipsi nolint ingredi, breuiter præmissis, id lecto- rem meum admonitum velim, hoc in opere, id mihi, vel maxime studio fuisse, vt que prius ab alio dicta fuere, verbis apertioribus redderem, ijs exceptis, quæ propter diffi- cultatem & obscuritatem assequi non potui. Nam quæ perspicua fati vifa sunt, ea interdum nihil mutatis verbis, secutus sum.

Psalm. 60.

S. Vuillibal- dum, disci- pulum S. Bo- nificij dicit.

Moguntia quando facta Metro- polis.

Fuldam in- tellige.

Luc. 10.

Luc. 11.

Math. 23.

Porro autem etiam hoc dilectioni vestre notum esse velim, in libro illo, quem me explicatius reddere voluistis, permulta tum miracula, tum Epistolas insignes desiderari: quæ ex alijs codicibus collecta, locis opportunis inserere conatus sum. Et fortassis ille venerandus vir, qui vitam sancti Bonificij primus scripsit, multas eius & virtutes & Epistolas nefciens omisit: Mihi verò consideranti Epistolas eas omnes, quæ extant apud vos, nulla re magis, quam ijs ipsis siue ab illo ad alios, siue ab alijs ad illum scriptis literis, auctoritas tanti pontificis doceri & confirmari visa est. Ex ijs enim apertissime licet intelligi, quanta veneratione primùm acceptus fuerit à Roma- no Pontifice, vt is eum ordinatum miserit ad prædicandum cunctis Germaniæ popu- lis, quo labore Germanià ad Christi religionem traduxerit, vt non modò ab ethnicis & hereticis, sed etiam à pseudochristianis & improbis sacerdotibus, ceu à luporum mor- fibus, eam vindicaret, quanta gratia apud Francorum principes Carolomanum & Pipinum flagrarit: (qui cum eum Moguntinæ ecclesiæ antistitem designassent, pro illius amore & honore eandem ecclesiã, que prius alteri ecclesiæ subiecta fuerat, totius Ger- mania metropolim, annuente Pontifice Maximo, esse voluerunt) tum præterea, quot Episcopatus instituerit, quæ nonnullis ecclesijs priuilegia impetrarit: denique, quod vestra quoque scire interest, vt locum sui corporis, id est, vestrum monasterium, pos- sessionibus & decimis quibusdam auxerit & sublimaret.

Tanti igitur viri tanta auctoritas, licet eam huius temporis sacerdotes quidam eleuent & paruiendant, erit tamen certè eis in testimonium damnationis: quòd cum non ignorent, terminos antiquos & sanctorum patrum decreta transgredi ne- fas esse, ipsi nihilominus egregie ea transgrediuntur, oblitri verborum Christi, quæ is dixit ad pastores & doctores: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: quæ non solum dicta sunt ad superiorum atatum rectores, sed ad illos etiam, qui vl- que ad mundi consummationem sanctam Ecclesiam sunt gubernaturi, non destrui- turi. Nam de peruersis pastoribus, qui Ecclesiam destruunt, idem Dominus ait: Vt vobis legisperitis, qui tulistis clauem scientiæ: ipsi non introistis, nec alios intrare per- misistis. & iterum: Vt vobis hypocritæ, qui decimatis mentam & anethum & cymi- num, & grauiora legis præcepta reliquistis, hoc est, iudicium, misericordiam & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.

Verum,

Verum, quod dicere coeperam, literas omnes huius beati viri, quas inuenire potui huic operi necessarias, equidem diligenter collegi, sperans æmulum aliquem carum lectione correctum iri. Et vos Fuldenses fratres ex animo rogatos & admoni- tos velim, vt summa attentione eas legeretis, Deum rogates, vt per eius preces, qui scri- ptas illas, quique, vt in eis habetur, sanctam Germaniæ Ecclesiam ingenti labore à malis sacerdotibus quondam vindicauit, nunc etiam à talium potentia vos locumque vestrum tueatur. Duos autem libellos, adiuuante Domino, qui tum beatissimi vi- ri vitam, tum memoratas epistolas contineant, scribere constitui: quorum prior ex- plicet quis fuerit, quidque ante sedis Moguntinæ acceptam dignitatem, in sancta Ec- clesia laborauerit: posterior verò ea commemoret, quæ deinceps vsque ad obitum suum egit.

Quis sim, qui vobis fero munus tale laboris, Vos quoniam scitis, nolite precor dare multis. Ne persona mei vilis faciat mea sperni. Sit magis hoc studium, vobis deponere Christum, Vt sibi met placita mancant præsentia scripta.

Authoris sunt hæc, volentis cog- lari nomē suum.

VITAE SANCTI BONIFACII ARCHIEPIS- copi & martyris, Liber I.

VM gens Anglorum sub fidei iugum beatissimi Pontifi. Iunij, cis Gregorij studio missa fuisse, & eius meritis suffragan. Cap. 1. tibus, præ multis nationibus sanctorum virorum ferax & Anglia san- ctiorum vi- torum ferax. luminibus quibusdam hominum peccata occæcata illustra- rentur, inter illos etiam sanctum Bonifacium, ceu Lucife- rum quendam, ceteris sideribus illustriorem edidit. Is ve- rò magna parentum cura educatus, magnarum quoque virtutum pro ætatis incremento factus est studiosus. Et quidem cum adhuc puellus esset, si quem fortassis siue Cle- ricum, siue Laicum audisset verbi diuini notitiam adfe- rentem, mox quantum ea permisit ætas, secum expendere solebat, quidnam inde ad suos vsus & profectus accommodare posset. Cumque eiusmodi meditatione diutur- na ad superna & cœlestia appetenda se erigeret, patri aperuit mentem suam, orans vt ne deesset proposito suo. Vt verò audiuit isthuc pater, primò quidem obstupuit: deinde eum obiurgans, nunc minis, nunc blandimentis ad mundi huius curas, cona- tus est pertrahere: & vt animum tenerum facilius à sententia deduceret, promisit se cum post obitum suum omnium facultatum & prædiorum suorum hæredem scri- pturum. Addidit etiam, lubricæ ætati & fragilitati humanæ tolerabiliorem esse vi- tam eam, quæ in actione, quam quæ in contemplatione ducatur: satiusque esse inter mediocres vel etiam infimos regni cœlestis ciues studijs facilioribus contu- bernium ambire, quam ad sublimia illa ac penè impossibilia perfectionis certami- na primò quidem fidenter accedere, sed postea difficultate absteritum, à cœpto de- ficere.

Pater eum retrahit à vi- ta monasti- ca.

Cap. 2.

S. Bonificij sit mona- chus.

Cap. 3.

Psalm. 83.

At puer sanctus, iam virtute diuina plenus, quanto eum pater enixius reuocabat ad ea que sunt mundi huius, tanto proposito suo tenacius inhæsit, & ad sacrarum studia lite- rarum ardentibus adspirauit. Itaque miro diuinæ moderationis iudicio factum est, vt pater, qui solus resistebat, repentino correptus morbo, à sua sententia discederet, pue- rumque per idoneos homines ad monasterium, quod prisco vocabulo Adescanaster dicitur, mitteret, commendans eum Vuolfhardo, venerabili eiusdem monasterij Ab- bati. A quo sanè pro monasticæ vitæ instituto, benignè susceptus, fratribusque commē- datus, vniuersa religionis exercitia, quæ illa ætas admitteret, & probè inchoauit, & in dies melius profectus est.

Vbi autem è pueritia excessit, vsque ad eò in venerabilium Patrum instituta & sacram lectionem incubit, vt momentis omnibus sua in illo virtutes capefferent incrementa, implereturque illud propheticum: Ibunt de virtute in virtutem. De- nique cum incessabili sanctorum scripturarum meditationi deditus, omnem regu- laris

laris vitæ disciplinam sub eius, quem diximus, Abbatis gubernatione annis non paucis sectatus esset, nec tamen illic propter doctorum viro- rum penuriam, inexhausto suo sacras scripturas cognoscendi desiderio posset satisfacere, permisso Abbatis & fratrum suorum ad monasterium, quod hodieque * Nutscelle dicitur, se contulit, & beatæ memoriæ Vuinberti Abbatis, qui tunc illi præerat, magisterio se subdidit. Ibi verò tum Grammaticæ & Poësis, tum spiritalis intelligentiæ optata eruditione potuit, adeo cœpit haberi celebris, vt fama doctrinæ eius passim diffusa, alios etiam alliceret, vt se in eius traderent disciplinam. Interim ille tanta licet præditus scientiâ, nihil efferebatur animo, neminẽ, qui tenuiori esset ingenio, spernebat, sed quãto maioris eruditione, tum virtute præ cæteris diuinitus afficiebatur, tanto humilior & deuotior atque promptior ad totius commiserationis & subiectionis studium sentiebatur. Memor enim erat sententiæ illius: Quanto magnus es, humiliare in omnibus.

for. * Noua cella. Discedi cau- sa, aliud pe- tit mona- sterium.

Ecclesi. 3.

Cap. 4.

Fit sacer- dos.

Synodus Angliæ.

Cap. 5. Legatione fungitur.

Humanos respuit fa- uores.

Cap. 6.

In Frisia Christi ec- clesie de- struuntur.

Cum igitur sic ille alios humilitate ac subiectione anteuerteret, & illum alij, par- tim sapientiæ eius opinione incitari, partim saluberrima eius doctrina imbuti, hono- re ceu patrem afficerent, cunctique eum laude & prædicatione efferrent, & singulis Ecclesiastici Ordinis gradibus dignum affirmarent, tandem ætatis suæ anno plus mi- nus trigesimo, sacerdotio initiatus est. Eam verò adeptus dignitatem, qualem se exhi- buerit vtriusque hominis studendo contritioni, vt sacramenti cælestis participatio- ne dignus foret, ex operum eius testimonijs certius ac melius, quàm vilis verbo- rum indicijs colligi potest. Per id tempus regnante in Occidentali Angliæ regione Sa- xonum rege, nouus exiit tumultus, cuius compescendi causa iam dicti regis iussu & procerum eius consilio Synodus feruorum Dei indicta est: ad quam cunctis consue- tibus, & cõtrouersiam nuper ortam dirimentibus, visum est sapientibus quibusdam, vt quæ illic definita essent, ea omnia ad Berethuualdi vel Brichtuualdi Cantuariensis Archiepiscopi notitiam perferrentur. Placuit idem etiam Clero omni & laicis per- multis: sciscitabatur autem rex, quisnam huius rei cum primis idoneus legatus videre- tur. Tum verò præcipuus inter eos Archimadrita Vuinbertus, cuius antè meminim, & Vuintra monasterij Tieserburgensis præfectus, itemque Beotuardus, monasterij Glestingaburgensis moderator, tum præterea alij plerique venerabiles viri, sanctum Bonifacium ad se euocatum ad regem adducunt, eumque aiunt tantæ expediendæ rei idoneum.

Iraque S. Bonifacius, eius legationis munere sibi demandato, cum socijs aliquot profectus est, & Archiepiscopo, ita vt edoctus erat, cuncta per ordinem sapienter ex- posuit: ac deinde post dies non multos reuersus, ea legatione præclare perfunctus, ad Regem ipsum, tum illos, quos diximus, seruos Dei magno gaudio affectit. Ea autem re- nom en eius tam apud eos, qui in Clero numerantur, quàm homines laicos adeo cele- bre euasit, vt deinceps sæpissimè rogatus sit, vt se in ipsorum synodis præsentem exhi- beret. Sed quia animo erat Deo deuotus & addictus, atque ab omnium hominum sa- uore abhorrescens, cœpit tractare serid, quemadmodum parentes & cognatos fugere, & ad loca remota Christi causa emigrare posset. Qua in cogitatione & delibera- tione cum diu & quidem accuratè versaretur, eam tandem supradicto Abbati ape- ruit, & vt ipsi ea in re assentiretur, multa precum instantia ab eo impetrare contēdit. Ille verò etsi talia eum moliri admiraretur, diuque poscenti assensum negaret, ad ex- tremũ tamen, diuina agente providentiâ, preces eius admisit, tantamque tum Abbatis tum fratrum erga se beneuolentiam, studium & curam Bonifacius ad optatum succe- piendum iter expertus est, vt & necessarios sumptus ab eis acceperit, multaque pro eo preces cum lachrymis illi profuderint, Deum rogantes, vt Angelus Domini bonus ei comes vbique adesset, eiusque iter prosperum efficeret: Tum etiam duos cum illo fratres, quorum & corporalibus & spiritalibus adminiculis fulciretur, vnâ proficisci permiserint.

Ira ergo vtriusque hominis solatijs instructus, prospero cursu iter ingressus est, per- uenitque ad locum, qui antiquitus Anglofaxonum vocabulo dicitur Lundenuic: nec multò post abiit in Dorstet: vbi aliquandiu moratus, die ac nocte debitas Deo persoluit laudes. Ea tempestate inter Carolum Francorum principem & Ducem e- gregium, Frisonumque regem Ratbodum hostilis orta dissensio, populos vtrinque per- turbabat, & maxima pars ecclesiarum Christi, quæ in Frisia ditioni Francorum subdi- tæ fuerant, Ratbodo persequente & seruos Christi profligante, vastata & destructa est, dæmonumque cultus prophanis extructis fanis, miserandum in modum instauro- tus. Cuius rei indignitate permotus vir Dei, ab illis locis recessit, perueniensque Trecht

Trecht, (sic enim aithor habet, puto autem * Traiectum ea voce significari) cum ali- quot dies ibi fecisset, eò venientem regem Ratbodum allocutus est, orans, vt vel tandẽ à tanta impietate desisteret.

* Plerique Ultraiectũ vocant.

Deinde peragratis eius terræ locis, sollicitè explorauit, num alicubi in eâ prouinciâ prædicandi verbi Dei sese opportunitas offerret. Vbi autem post multam inquisitio- nem cognouit se frustra illic sementem facturum, vacua spiritali fertilitate arua re- linquens, ad natalè solum se recepit. Interea monasterij sui pater migravit à vitâ: cuius obitu valde afflicti fratres, sancti viri spiritalibus colloquijs recreari sunt, hortantis e- os, vt in monasticæ disciplinæ obseruantia permanerent, & aliquem sibi spiritalem pa- trem eligerent. Illi verò diligenter ea in re ab ipso instructi, omnes eum vnanimiter precabantur, (per id autem tempus Vuinfridus dicebatur) vt pastoris erga ipsos vicẽ iungi ne recusaret. At ille altiora animo volutans, non quidem illorum preces vllò su- perbia fastu contempserit, sed animum suum illis expromens, ait se patriæ honoribus & facultatibus despectis, pro Christi amore & aliorum salute peregrinationes meditari. Quod vt illi audierunt, summa beneuolentia eius proposito assensere. Vt autem ma- ior accederet authoritas, etiam loci eius reuerendum Episcopum Daniele adijt, pe- tens ab illo, vt eius benedictione & literis commendatitijs, Romam iturus, frui mere- retur. Episcopus libens annuit, & prouidi pastoris officio fungens, Stephanum virum bonum orbatæ congregationi præficiendum curauit, & Bonifacium Dei seruum, lon- gum iter peregrè suscepturum, ad loca oprata cum suis literis à se dimisit.

Cap. 7.

Abbas functionẽ recusat.

Cap. 8.

Venit Ro- mam cum socijs.

A Pontifice comiter ac- cipitur.

Cap. 9. Literæ Grae- gorij 2. ad Bonifacium.

Luc. 12.

Prædicandi munus Pou- tificis ei de- mandat.

Ea igitur benedictione fretus, mox valedicens fratribus, dat se itineri, terrarum & maris longa spatia & ignotas vias emensurus. Collecta sunt autem ad eum vndique non pauci serui Dei, eodem spiritu ferentes: cunctique vno animo quotidie multa sanctorum templa inuisentes, rogabant vt diuinitus adiuti, tutius Alpium iuga supe- rare, & Longobardorum feros animos erga se lenes & humanos sentire mererentur. Cumque sæuissimæ gentis regiones citra discrimen vllum pertransissent, beatissimi Apostoli Petri limina adierunt, Christoque prout par erat gratias agentes, peccatorũ suorum abolitionem & itineris prosperos successus petierunt, nec sunt votis frustrati suis. Nam simulatque vir sanctus venerabilem Apostolicæ sedis Præsulem Gregorium secundum allocutus est, eique tum causam aduentũ sui, tum desiderium, quò diu fla- graret, exposuit, mox Pontifex hilari vultu eum intuens, percunctatus est, num quas Episcopi sui literas commendatitijs apud se haberet. Ille verò statim chartam pro- more inuolutam Pontifici obtulit. Qua perlecta, sanctique viri comperto desiderio, se- dulò cum illo deinceps sermones contulit, illicque commorantem reuèrenter tra- sians, quascunque petijt sanctorum reliquias, illi donauit: tum etiam per omnem Germaniam prædicandi ei munus demandans, suas ei literas tradidit, quarum hoc est exemplar:

Gregorius seruus seruorum Dei, Bonifacio religioso presbytero. Exigit manifesta- ta nobis religiosi propositi tui, piè in Christo flagrantis, intentio, & approbata synec- ristica fidei tuæ per lata relatio, vt ad dispensationem verbi diuini, cuius per gratiam Dei curam gerimus, te cõministro vtamur. Experientes proinde, te ab infantia sacras literas didicisse, profectusque indolem ad augmentum crediti cælestis talenti prospe- ctu diuini timoris extendere: videlicet gratiam cognitionis cælestis oraculi, in labore salutiferæ prædicationis, ad innotescendum gentibus incredulis mysterium fidei in- stanti conatu expendere, collætamur fidei tuæ, & adiutores effici cupimus gratiæ præ- rogatæ. Igitur quia præmissi conatus piũ affectum vsque ad Apostolicæ sedis modesta prouisione perduxisti consultum, vt membrum ex membro proprii corporis caput requirens, motum mentis probares, capitisque arbitrio humiliter te submittens & e- ius directioni, iusto tramite properans, soliditati compaginis plenitudo existas: Ideo in nomine indiuisibilis Trinitatis per inconcussam authoritatem beati Petri Aposto- lotum principis, cuius doctrinæ & magisterio fungimur, & locum sacræ sedis admini- stramus, modestiam tuæ religionis instituiamus atque præcipimus, vt in verbo Dei (quo igne salutifero, quem Dominus mittere venit in terram, enitere videris) ad quas- cunque gentes, infidelitatis errore detentas, properare Deo annuente potueris, my- sterium regni Dei per insinuationem nominis Christi Domini Dei nostri veritatis susceptione designes, & per spiritum virtutis & dilectionis ac sobrietatis, prædicationem vtriusque Testamenti mentibus indoctis consona ratione transfundas. Disciplina- nam denique sacramenti, quam ad initiandos Deo prauo credituros tenere stude- as, ex formula officiorum sanctæ nostræ Apostolicæ sedis, institutionis tuæ gratia

Ccc

præliba-

prælibata, volumus vt intendas. Quod verò actioni susceptæ tibi deesse perspexeris, nobis vt valueris, intimare curabis. Benè vale. Data Idus Maij, imperante domino pi-
* for. Idibus Alij hunc Leonem 3. vocant.
 ssimo Augusto Leone secundo, à Deo coronato, anno tertio imperij eius, Indiçtio, ne 2.

His igitur literis acceptis à venerabili Papa, profectus est inde ad Longobardorum regem Luitprandum. A quo honorificè susceptus, aliquandiu apud eum hospitio r-
Venit ad Thuringos.
 sus est. Porro ab illo discedens, ardua & prærupta Alpium iuga transcendit, ignotosq; Baiouariorum & Germaniæ fines perlustrans, in Thuringiam peruenit, accuratè explo- rans vbique instar apis prudentissimæ, vbi postmodum neçtarea sanctæ fidei mella col- ligere & comporrare posset. Cumq; dies aliquot in Thuringia hereret, omnes interim illius prouinciæ principes verbis spiritalibus alloquens, ad sacram complectendam fi- dem & religionem inuitauit: Sacerdotes quoque, quos varijs dedito flagitijs compe- rit, sermonibus Euangelicis ad institutionis Canonicæ normam correxerit. Audita au- tem Ratbodi Frifonum regis morte, qui per id tempus magnam in Christianos per- secutionem exercuerat, multo affectus gaudio, in Frisiam nauigauit, ibique verbi Di- uini semina spargens, per multos ab errore idololatriæ retraxit. Eodem tempore ve- nerabilis Vuillibrordus, Traiectensis ecclesiæ præsul, buccinam caelestis doctrinæ in Fri- sia inflauit: cuius studijs sanctus Bonifacius mirificè gratulans & adherens, triennio a- pud illum fuit, suam illi nauans operam, tam in idolorum fanis destruendis, quam ex- truendis ecclesijs, cæterisq; rebus diuinis exequendis. Erat autem Vuillibrordus atate decrepita: suggerentibusque discipulis, senectuti suæ volens aliquid comparare le- uamentum & solatium, hunc Dei seruum ad suscipiendum Episcopi munus, regen- dumque populum suæ curæ commissum, obnixè rogauit. At ille humiliter recusans, tanta functione se indignum aiebat, nè sibi necdum maturam adepto atatem, tam

grande onus imponeret, modis omnibus obsecrabat, simul allegans se necdum quin- quagesimum implisse ætatis annum, quem canonicæ institutionis decreta huius gra- dūs culmini præfixissent. Vuillibrordo autem blandis illum verbis increpanti, & ad eum gradum suscipiendum adhortanti, cum multos vtrò citroque hac de re inter se sermones habuissent, vir sanctus in eas coniectus angustias, placido ore ita tandem se excusauit:

Onus regiminis, quod mihi indigno sancte Præsul imponere vis, in me recipere nõ audeo. Euangelizandi enim causa missus sum à beato Gregorio Papa in Germaniam, & ea legatione functurus, in has barbaras nationes veniens, spontè me tuæ ditioni sub- ieci. Sed tanti Pontificis mandato posthabito, aliud quoduis negocium in me recipere non sum ausus. Itaq; venerande Pater rogatum te velim, vt in illas regiones, ad quas Pontifex Apostolicus me misit, cum tua bona venia mihi liceat proficisci. His audi- tis, S. Vuillibrordus illi benè precatus, abeundi à se fecit potestatem.

At ille proficiscēs, venit Amanaburgum, Deum vbiq; habens itineris sui comitem: cuius virtute & præsidio fretus, quocunq; peruēit, salutaris doctrinæ semina iactauit: cumq; ingentem populum in Frisia Christo lucrifaceret, multiq; eius spiritali institu- tione imbuti, ad veritatis cognitionem venirent, adeo vt eo, quem diximus, loco, cui duo fratres gemini præerant, Dietichus & Dierolphus, Domino auxiliante, obrento, non paucos fratres colligeret, & monasterium ædificaret: ijs valesfaciens, in Hassiam siue Catthorum regionem, qui Saxonibus contermini sunt, profectus est prædicandi causa. Cumq; ex ijs etiam plurimos conuertisset, & multa hominum millia vndis salu- taribus tinxisset, quendam è suis fidelem, Binnam nomine, Romam cum literis misit, indicans Apostolico Præsuli omnia, quæ per ipsum gessisset Deus, & quantam homi- num multitudinem, caelesti gratia illustratam, sacro baptismo abluisset: tum præterea de rebus varijs, quæ ad quotidianam Ecclesiasticæ regulæ necessitatem populiq; recēns conuersi curam pertinerent, prudenter eum consulens, perscripsit. Nuncius autem ab eo missus Romam, omnia ipsi mandata fideliter exequens, Præsuli Apostolico literas eius obtulit, aliasq; ab illo, ad quæstiones propositas respōsa continentēs, magistro suo referens, celeriter recessit.

Postquam autem vir sanctus, lectis Pontificis literis, se inter cætera Romam ac- cipi didicit, mox ad summum obedientiæ gradum contendens, fratrum agmine stipar- tus, Italiam petijt, conspectisque Romanæ vrbs mœnibus, Deo gratias agens, bea- torum Apostolorum patrociniõ se commendauit. Vt autem eius aduentum didi- cit Romanus Pontifex, confestim illum ad se euocauit, salutarumque familiariter, honorifico xenodochio commendauit. Deinde opportuno se offerente ad colloquē- dum

cap. 11. Onus regiminis, quod mihi indigno sancte Præsul imponere vis, in me recipere nõ audeo. Euangelizandi enim causa missus sum à beato Gregorio Papa in Germaniam, & ea legatione functurus, in has barbaras nationes veniens, spontè me tuæ ditioni sub- ieci. Sed tanti Pontificis mandato posthabito, aliud quoduis negocium in me recipere non sum ausus. Itaq; venerande Pater rogatum te velim, vt in illas regiones, ad quas Pontifex Apostolicus me misit, cum tua bona venia mihi liceat proficisci. His audi- tis, S. Vuillibrordus illi benè precatus, abeundi à se fecit potestatem.

cap. 12. At ille proficiscēs, venit Amanaburgum, Deum vbiq; habens itineris sui comitem: cuius virtute & præsidio fretus, quocunq; peruēit, salutaris doctrinæ semina iactauit: cumq; ingentem populum in Frisia Christo lucrifaceret, multiq; eius spiritali institu- tione imbuti, ad veritatis cognitionem venirent, adeo vt eo, quem diximus, loco, cui duo fratres gemini præerant, Dietichus & Dierolphus, Domino auxiliante, obrento, non paucos fratres colligeret, & monasterium ædificaret: ijs valesfaciens, in Hassiam siue Catthorum regionem, qui Saxonibus contermini sunt, profectus est prædicandi causa. Cumq; ex ijs etiam plurimos conuertisset, & multa hominum millia vndis salu- taribus tinxisset, quendam è suis fidelem, Binnam nomine, Romam cum literis misit, indicans Apostolico Præsuli omnia, quæ per ipsum gessisset Deus, & quantam homi- num multitudinem, caelesti gratia illustratam, sacro baptismo abluisset: tum præterea de rebus varijs, quæ ad quotidianam Ecclesiasticæ regulæ necessitatem populiq; recēns conuersi curam pertinerent, prudenter eum consulens, perscripsit. Nuncius autem ab eo missus Romam, omnia ipsi mandata fideliter exequens, Præsuli Apostolico literas eius obtulit, aliasq; ab illo, ad quæstiones propositas respōsa continentēs, magistro suo referens, celeriter recessit.

cap. 13. Postquam autem vir sanctus, lectis Pontificis literis, se inter cætera Romam ac- cipi didicit, mox ad summum obedientiæ gradum contendens, fratrum agmine stipar- tus, Italiam petijt, conspectisque Romanæ vrbs mœnibus, Deo gratias agens, bea- torum Apostolorum patrociniõ se commendauit. Vt autem eius aduentum didi- cit Romanus Pontifex, confestim illum ad se euocauit, salutarumque familiariter, honorifico xenodochio commendauit. Deinde opportuno se offerente ad colloquē- dum

Romæ Pon- tificem inui- sit.

Extruit mo- nasterium.

Multos in Hassia con- uertit.

Recusat E- piscopatū.

Item in Fri- siam.

Venit ad Thuringos.

Cap. 10.

* for. Idibus Alij hunc Leonem 3. vocant.

dum die, ad beatissimi Petri Apostoli ecclesiam venire iussus est: cumque se inuicem mutuis explēssent sermonibus, Pontifex de symbolo & fidei Catholicæ traditione ex eo sciscitatus est. Respondit autem vir sanctus: Tantæ quæstioni, Domine A- postolice, in sermone familiari non facilè possim satisfacere. Oro itaque, vt fidei, quam à me exigis, conscribendæ tempus mihi largiaris, sicque eam ex scriptis possis habere perspectam. Annuit Pontifex, & intra breue tempus vir Domini, sanctæ & Catholicæ fidei sententiam, congruenter & eruditè expressam, in scriptis Pontifici obtulit. Pontifex postquam ea scripta perlegit, sibi eum assidere iubet, vt eam fidem constanter retineat, & accuratè doceat, hortatur. Multa deinde de spiritalis vitæ reli- gione cum illo conferens, ita vt nonnunquam penè integrum diem mutua inter i- plos colloquia absumerent, ad extremum quot populi idololatriæ eius opera credi- derint, ex eo percontatur. Vbi ad ea respondit vir sanctus, Pontifex ei suam aperit vo- luntatem, quòd eum decreuerit Episcopum ordinare, vt eò maiori constantia erran- tes corrigere & ad viam veritatis reuocare possit, quò sit ampliori Apostolicæ digni- tatis autoritate suffultus: tantoque apud omnes conõciones eius gratiosiores sint, quanto certius constet, à Præsule Apostolico ipsum, vt concionetur, esse desti- natum.

Tum vir Dei omnia sagaciter perpendens, metuensque ne illud Propheticum in i- psum competere, Noli benedictionem, & elongabitur ab eo: tantæ benedictionis gratiam minimè recusauit. Vt autem adfuit dies ordinationis eius, qui fuit pridie Ca- lendas Decembris, id est, in sancti Andræ Apostoli ferijs, Pontifex eum & consecra- uit Episcopum, & Bonifacium deinceps dici voluit, cum antea Vuinfridus diceretur: & vt ad obedientiam sibi suisque successoribus exhibendam, omnemque sacræ fidei traditionem obseruandam arctius eum adstringeret, iuramentum ab eo exegit & ac- cepit: quod quidem in antiquis exemplaribus ita scriptum habetur: In nomine Do- mini Dei Saluatoris nostri Iesu Christi, imperante domino Leone magno Imperato- re, anno septimo post consulatum eius: sed & Constantini magni Imperatoris, eius fi- lij anno quarto, Indiçtione sexta: Promitto ego Bonifacius, Dei gratia Episcopus, tibi beate Petre Apostolorum princeps, vicarioque tuo beato Gregorio Papæ & successo- ribus eius, per Patrem & Filium & Spiritum sanctum, Trinitatem inseparabilem, & hoc sacratissimum corpus tuum, me omnem fidem & puritatem sanctæ fidei Catho- licæ exhibere, & in vnitatē eiusdem fidei, Deo operante, persistere, in quo omnis Christianorum salus esse sine dubio comprobatur: nullo modo me contra vnitatem communis & vniuersalis Ecclesiæ suadente quopiam consentire, sed, vt dixi, fidem & puritatem meam atque concursum tibi & vtilitatibus tuæ Ecclesiæ, cui à Domino Deo potestas ligandi soluendi que data est, & prædicto vicario tuo atque successori- bus eius per omnia exhibere. Sed & si cognouero antistites contra instituta antiqua sanctorum Patrum conuersari, cum eis nullam habere communionem aut coniun- ctionem: sed magis, si valero prohibere, prohibeam: Si minùs, fideliter statim do- mino meo Apostolico renuntiabo. Quòd si, quod absit, contra huius promissionis meæ seriem aliquid facere quolibet modo seu ingenio vel occasione tentauero, reus inueniar in æterno iudicio, vltionem Ananiæ & Saphiræ incurram, qui vobis etiam de rebus proprijs fraudem facere præsumperunt. Hunc autem indiculum sacramen- ti ego Bonifacius exiguus Episcopus manu propria scripsi, atque ponens supra sacra- tissimum corpus S. Petri, ita, vt præscriptum est, Deo teste & iudice, feci sacramentum, quod & conseruare promitto.

Postquam eiusmodi iusiurandum apud Gregorium Pontificem dedit, ille vicissim in omnibus eum iuuare, prouehere, & venerari studit. Nam libellum, in quo sacrati- sima Ecclesiasticæ institutionis iura, Pontificalibus digesta conuentibus, habebantur, eidono dedit, præcipiens, vt tam clerus quam populus eius regimini subdendus, ijs in- stitutis imbueretur. Familiaritatem quoque Sedis Apostolicæ tum ipsi, tum omnibus eius subditis perpetuam, dato priuilegio, confirmauit: literasq; suas ei impertiens, non solum Carolo illustri Duci, qui id temporis Francorum regnum moderabatur, sed etiam cum ceteris viris ecclesiasticis & Principibus Germaniæ eum tuendum commenda- uit. Literarum autem earum exempla hoc loco, quandoquidem ita res postulat, in- serere volumus, primò illarum, quæ ad Carolum Ducem, deinde quæ ad Principes omnes scriptæ sunt.

Fidei suæ professionē scriptam of- fert Pontifi- ci.

Cap. 14. Plal. 108.

Consecratur à Pontifice Episcopus.

Iusiurandū S. Bonifacij nihil muta- ta phraasi.

Matth. 16.

Ad. 3.

Cap. 15.

Domino glorioso filio Carolo Duci, Gregorius Papa.

Cap. 16. Literæ Gregorij 2. ad Carolum Martellum.

Comperientes te, in Christo dilectissime, religioſæ mentis affectum gerere, in tuis opportunitatibus, debito salutis præmiſſo, norum facimus Deo dilectæ tuæ dignitati, præſentem fratrem Bonifacium, fide & moribus approbatum, à nobis Episcopum conſecratum, atque inſtitutionibus ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, cui, Deo auctore, præſidemus Eccleſiæ generali ſolicitudo, informatum ad prædicandum plebibus Germaniæ gentis, ac diuerſis in Orientali Rheni fluminis parte conſiſtentibus, gentilitatis errore detentis, vel adhuc ignorantia obſcuritatibus præpeditis, neceſſariò deſtinare. Pro quibus cum glorioſæ benevolentia tuæ omnimodò commendamus, ut cum in omnibus neceſſitatibus adiuueris, & contra quolibet aduerſarios, quibus in Domino præualeas, inſtantiffimè defendatis, certiffimè retinentes, Deo vos exhibere, quæcunque huic promptiffimo impenderitis fauore: qui ſanctis Apoſtoliſ ſuis, ad lucem gentium deſtinatis, ſuſcipientibus eos ſe ſuſcipiendum prædixit: quorum inſtitutionibus per nos informatus præmiſſus antiſtes, in ſorte prædicationis procedit.

Iohan. 13.

Gregorius Episcopus, seruus ſeruorum Dei, vniuerſis reuerentiſſimis & ſanctiſſimis fratribus cœpiſcopis, religioſis preſbyteris ſeu diaconibus, glorioſis Ducibus, magnificis caſtaldis, Comitibus etiam vel cunctis Chriſtianiſ Deum timentibus.

Cap. 17. Item ad Episcopos & Principes &c.

Solicitudinem nimiam gerentes pro ſpeculatione credita, quia in vmbra mortis. Aliques gentes in Germaniæ partibus, vel plaga Orientali Rheni fluminis, antiquo hoſte ſuadente, errare & quaſi ſub religione Chriſtiana idolorum cultura eos ſeruite cognouimus: aliquos verò, qui necdum Dei cognitionem habentes, nec baptiſmatis ſacri vnda ſunt loti, ſed comparatione brutorum animalium pagani, factorem nõ recognoſcunt: neceſſariò pro vtrorunq; illuminatione, ad prædicandum rectæ fidei verbum harum literarum portitorem Bonifacium, reuerentiſſimum fratrem noſtrum Episcopum, ad eaſdem partes dirigere ſtuduimus, ut & illis prædicando verbum ſalutis, vitam prouideat ſempiternam, & ſi quos forte vel vbiſcunq; à rectæ fidei tramite deuiãſſe cognouerit, aut aſtutia ſua ſos diabolica, erroneos repererit, cortigat atq; ſua educatione ad portum reſtituat ſalutis, eosq; ex Apoſtolica ſedis huius doctrina informet, & in eadem Catholica fide permanere inſtituat. Cui, hortamur, ob amorem Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Apoſtolorum eius reuerentiam, ut in omnibus ſolatia exhibeatis, eumq; in nomine Jeſu Chriſti recipiatis, ut ſcriptum eſt de ſuis diſcipulis: Qui vos recipit, me recipit: prouidentes in ſuper neceſſaria itineris eius, comiteſq; tribuentes, cibum etiam ac potum, vel ſi quid egerit, largientes: ut vno labore & ſociâ voluntate opus ſibi creditum pietatis & negocium ſalutis, annuente Deo perficiatur, atque præmiſſum laboris percipere mereamini, deq; conuerſione errantium merces vobis adſcribatur in caelis. Si quis itaque huic Dei famulo, ad illuminationem Gentium ab hac Apoſtolica atque Catholica Dei Eccleſia deſtinato, aſſenſum vel concurſum præbuerit, exorantibus Apoſtolorum principibus, conſortium mereatur ſanctorum martyrum Chriſti Jeſu. Si quis verò, quod non optamus, aduerſari eius labori conatus fuerit, aut contrariuſ extiterit miniſterio ſibi credito, ſucceſſorumq; eius, in eundem laborem inſtantium, ex ſententia diuina anathematis vinculo ligatus, perpetuè damnationi ſubiaceat. Data Calend. Decembr. imperante domino piſſimo Auguſto Leone, imperij eius anno ſeptimo, ſed & Conſtantini Imperatoris eius filij, anno 4. laudatione 6.

Iohan. 13.

Gregorius Episcopus, seruus ſeruorum Dei, Clero & plebi dilectiſſimis filijs in Domino ſalutem.

Cap. 18. Item ad Clerum & populum &c.

Probabilibus deſiderijs nihil tarditatis præſtantes, fratrem iam & cœpiſcopum noſtrum Bonifacium vobis ordinauimus ſacerdote: cui dedimus in mandatis, ne vnquam ordinationes præſumat illicitas, ne bigamum aut qui virginem non eſt ſortitus vxorem, neq; illiteratum, vel in qualibet corporis parte vitiatum, aut ex pœnitentia, vel curia aut cuilibet cõditioni obnoxium notatumq; ad ſacros ordines permittat accedere: ſed ſi quos huiusmodi repererit, non audeat promouere. Afros, paſſim ad Eccleſiaſticos ordines prætendentes, nulla ratione ſuſcipiat: quia aliqui eorum Manichæi,

chæi, aliqui rebaptizati ſæpiùs ſunt probati. Miniſteria atque ornatum eccleſiæ, vel quicquid illud eſt in patrimonio eiufdem, non minuere ſtudeat, ſed augere. De reſtitutione eccleſiæ vel oblatione fidelium, quatuor faciat portiones: quarum vnã ſibi iſte retineat, alteram clericis pro officiorum ſedulitate diſtribuat, tertiam pauperibus & peregrinis, quartam eccleſiaſticis fabricis nouerit reſeruandam: de quibus diuino erit reddendus iudicio ratio. Ordinationes verò preſbyterorum ſeu diaconorum, non niſi quarti, ſeptimi, & decimi menſis ieiunijs, ſed & in ingreſſu Quadrageſimali atque medio veſpere ſabbati, nouerit celebrandas. Sancti autem baptiſmi ſacramentum non niſi in Paſchali feſtiuitate & Pentecõſte nouerit eſſe præbendum: exceptis hijs, quibus mortis urgente periculo, ne in æternum pereant, talibus oportet remedijs ſubuenire. Huic ergo ſedis noſtræ præcepta ſeruanti, deuotis animis obſequi vos oportet, ut irreprehẽſibile placidumq; fiat corpus Eccleſiæ, per Chriſtum Dominum noſtrum. Deus incolumes vos cuſtodiat, dilectiſſimi. Data &c. ut in Epistoſa præcedenti.

Reſtitutio eccleſiaſtica ut diſtribuat.

Has quidem duas Epistoſas generatim omnibus Germaniæ principibus, duas verò ſequentes ſpeciatiim ad Thuringos ſcripſit iſ, quem diximus, Gregorius Papa.

Viris magnificis Aſolpho, Godolao, Vuilario, Gunthario, Alboldo & omnibus Deo dilectis Thuringiſ fidelibus Chriſtianiſ, Gregorius Papa.

Innuatam nobis magnificæ fidei veſtræ conſtantiam agnoſcentes, quòd paganiſ compellentibus vos ad idola colenda, fide plena reſpõderitis, magis velle feliciter mori, quàm fidem ſemel in Chriſto acceptam aliquatenùs violare: repleti nimia exultatione, gratias debitas perſoluimus Deo noſtro & redemptori, bonorum omnium largitori, cuius gratia comitante, vos ad meliora & potiora optamus proficere, & ad conſeruandam fidei veſtræ proſopitum, ſanctæ ſedi Apoſtolicæ religioſis mentibus adherere, & prout opus popoſcerit ſacræ religionis, à memorata ſanctâ ſede Apoſtolica, ſpirituali omnium fidelium matre, ſolacium quaerere, ſicut decet filios cohæredes regni. Miniſterio quoq; præſentis fratris chariſſimi Bonifacij, quem ad vos Episcopum conſecratum in ſorte prædicationis deſtinauimus, Apoſtoliſ inſtitutionibus informatum ad inſtrucendam fidem veſtram, in omnibus volumus & hortamur obedire ei conſentire, ad complẽmentum in Domino veſtræ ſaluationis.

Cap. 19. Item ad Thuringos.

Gregorius seruus ſeruorum Dei, vniuerſo populo Thuringorum.

Dominiſ Jeſus Chriſtus filius Dei, Deus verus, qui de celo deſcendit, homo factus eſt, pro nobis pati & crucifigi dignatus eſt, & ſepultus, tertia die reſurrexit à mortuis, & aſcendit in celum, diſcipulis etiam ſuis ſanctis ait: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spirituſ ſancti: ipſe in ſe credentibus vitam æternam promiſit. Cupientes ergo vos in perpetuum nobiſcum gaudere, vbi finis nullus eſt, nec tribulatio, nec aliqua amaritudo, ſed gloria ſempiterna: ideo fratrem noſtrum ſanctiſſimum Bonifacium Episcopum ad vos direximus, ut vos debeat baptizare & fidem Chriſti docere, & ab errore ad viam ſalutis adducere, ut ſalutem habeatis & vitam ſempiternam. Sed & vos ei in omnibus obedite, & ſicut patrem veſtrum illum honorate, & ad eius doctrinam corda veſtra inclinãte: quia illum non pro lucro aliquo temporali acquirendo direximus, ſed pro lucro animarum veſtrarum ad vos eum miſimus. Diligite ergo Deum, & in nomine eius baptiſmum ſuſcipite: quia Dominus Deus noſter, quod oculus hominiſ nunquam vidit, nec in cor hominiſ aſcendit, præparauit diligentibus ſe. Iam recedite à malis operibus, & benè agite. Non adorẽtis idola, nec immoletis carnes, quia Deus non recipit iſta: ſed in omnibus, ſecundum quòd vos frater noſter Bonifacius docerit, obſeruate & agite, & ſalui eritis vos & filij veſtri in ſempiternum. Facite ergo & domum, vbi debeat ipſe patet veſter habitare: & eccleſias, vbi debeatis orare, ut Deus vobis indulgeat peccata veſtra, & donet vobis vitam perpetuam.

Cap. 20. Item alia ad Thuringos. Math. 28.

Eſa. 64. 1. Cor. 2.

Gregorius Papa vniuerſo populo prouinciæ Alſaxonum.

Sapientibus & inſipientibus debitor ſum, fratres chariſſimi. Ideoque volens vos ſciſcere, qualem ſolicitudo habeam pro vobis, & pro hijs, qui verbum exhortationiſ fidei Jeſu Chriſti Domini noſtri ſuſceperunt, & qui adhuc ſuſcepturi ſunt, ut conſolentur corda veſtra in charitate & in omni plenitudine ſapientiæ: annuncio vobis, quoniam propè eſt regnum Dei, ut nemo vos ampliùs decipiat in ſublimate verbo.

Cap. 21. Item ad Saxones.

rum, aut in quocunq; metallo salutem vestram quaeratis, adorantes idola manufacta, aurea, argentea, creta, lapidea, vel de quacunq; materia facta: quae falsidica nomina a paganis antiquitus quasi dii facti sunt, in quibus daemones habitare noscuntur: quoniam omnes dii gentium, vt ait scriptura, daemonia sunt: Deus autem noster caelos fecit. Quicunque autem in vobis susceperunt Christum Iesum Dominum nostrum, in ipso ambulent radicati & superaedificati & confirmati in fide, abundantes in gratiarum actione. Videte, ne quis vos amplius decipiat per philosophiam & inanem fallaciam. Astutiores enim sunt filij tenebrarum, quam filij lucis. Disceditis ab idolorum cultura, & accedite & adorare Dominum Deum vestrum, qui fecit caelum & terram, mare, & omnia quae in eis sunt: & vultus vestri non erubescet. Vnus enim Dominus hominum, volucrum, quadrupedum & piscium, qui est benedictus in secula seculorum. Expoliare vos ergo veterem hominem, & induite Christum nouum, deponentes iram, indignationem, malitiam, blasphemiam: turpem quoq; sermonem nolite de ore vestro proferre. Iam enim aduersascit dies seculi, & tempus tenebrarum appropinquat. Ideo, quae nolite esse otiosi, sed potius operamini opus bonum, vt Christus habitet in vobis: & quodcunq; facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi, gratias agentes Deo & patri per ipsum: respicientes gentilitatis sectam, scientes vos Dominum habere in caelis. Orationi instantes, ad ipsum Dominum cor erigite: quoniam magnus est Dominus noster & laudabilis nimis, & terribilis super omnes deos: qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire. Hoc etiam commoneo, fratres, vt quicunq; ex vobis voluerit ad Christum conuertere, nullo modo eum prohibeatis, nec vim ei faciatis sculptilia adorare. Ministrum quoque & conseruum in Domino, quem misi ad vos, Bonifacium ac coepiscopum meum ad hoc ipsum, vt cognoscat quae circa vos sunt, & consoletur corda vestra cum exhortationis verbo, in Christo Iesu Domino nostro suscipite, vt a diabolica fraude liberati, mereamini adoptionis filijs aggregari.

Cap. 22. Tantarum itaq; literarum auctoritate fretus sanctus Praesul Bonifacius, proficiscitur in Germaniam, veniensq; ad Carolum principem supra dictum, literas Romani Pontificis ei attulit, seq; eius ditioni & patrocinio committens, illo annuente, ad Cathorum, quos Hefos vocat, quibus iam ante praedicare coeperat, regionem abiit. Quo cum peruenisset, complures illic reperit, Christiana religione abiecta, in varios incidisse errores. Alij enim lignis & fontibus clam vel palam sacrificabant: alij haruspicia, diuinationes, praestigias & incantationes sectabantur: pleriq; alijs nefandis sacrilegis erant addicti: pauci vero in via veritatis, quam semel didicerant, persistebant: quorum quidem consilio arborem quandam mire vastitatis, quam prisca voce Louis arborem nuncupabant, in loco, qui Geismere dicitur, seruis Dei ipsi assistentibus, excindere tentauit. Accurrit autem magna ethnicorum multitudo, illum tanquam hostem decorum suorum necare volentium. Sed cum arbor paulum cederetur, mox quasi diuinitus agitata, in quatuor partes dirupta est. Quod cernentes ethnici illi, Dominum laudantes, fidei complexi sunt. Sanctus autem Praesul communicato cum fratribus consilio, ex illa ingenti vastae arboris mole oratorium construxit, in beatissimi Petri Apostoli honorem illud dedicans.

Cap. 23. His ita gestis, in Thuringiam profectus est, eiusque gentis principes, magna ex parte a Christiana religione deficientes, corrigere studuit. Cum enim religiosi principes apud illos imperare desissent, simul etiam religio vacillare coepit, & quidam pseudo-christiani, Dorthuinus, Bertherus, Eanberberthus & Humedus, apud eos hospitio recepti, haereseos illis authores fuerunt. Cumque ipsi impuri scortatores & adulteri in gens viro Dei certamen excitassent, ab illo egregie confutati, dignam retulere suae vesaniae mercedem, excommunicati & expulsi ab Ecclesia. Manabat interim longè lateque fama praedicationis eius, & credentium numero magna fiebant accessiones, templa instaurabantur, monasteria construabantur: atque in ijs etiam illud extractum est, quod est in Ordorff, in honorem sancti Michaelis Archangeli, congregata illic seruarum Dei multitudine, qui omnes Apostolico more viuentes, laboribus suis ea, quae ad vitam & vestitum necessaria sunt, sibi comparabant. Quod autem in honorem S. Michaelis illud aedificatum fuit, eius haec ratio est: Cum vir Dei in Thuringia versaretur, praedicans & baptizans, apud flumen Oraham tentorijs fixis quadam nocte permansit. Tota autem nocte illa lux caelitus sparsa locum, in quo ille manebat, ambiuit: atq; in ipsa luce S. Michael Archangelus ei apparuit, eumq; in Domino confortauit. Manè vir Dei laudans & benedicens Dominum, Missarum solenia illic celebrat, ac deinde

Bonifacio S. Michael apparet.

Psal. 95.

Coloss. 2. Luc. 16.

Psal. 134.

Coloss. 3.

Psal. 95. 1. Tim. 2.

Errores Heforum.

Miraculum

Oratorium in honore S. Petri.

eadem in loco prandium sibi parari iubet. Dicente autem ministro deesse cibum, quo vesceretur, ille respondit: Itaque qui tot hominum millia in deserto annis quadraginta pavit manna, mihi indigno seruulo suo non potest vnus diei alimoniam suppeditare? His dictis, iubet apponi mensam. Interea quaedam auis aduolat, & piscem ore ferens, qui illo die ad cibum sufficeret, ante mensam deponit. Tum vero sanctus Praesul gratias agit Deo, piscemq; mandat ocypus preparari. Cumque ex illo comedisset, reliquias in flumen projici iubet.

Notarem miram.

Inde ceptum carpens iter, Thuringiamque peragrans, accuratè perquisiuit, cuius esset ille locus, vbi ea visio ipsi fuit oblata. Cumque comperisset Hugonem senioremem eius esse dominum, petijt illum sibi dono dari. Non recusauit Hugo, primusque apud Thuringos hereditatem suam tradidit venerando Praesuli. Post eum Alboldus, pluresq; alij praedia loco illi vicina donarunt: quibus adeptis, sanctus Bonifacius frutices illic extripari, terramque incolis mandauit, iactisq; fundamentis, templum extruxit. Haec vero in quodam antiquo codice scripta, hic inserere volui, vt cognita causa, cur supra dictum monasterium constructum sit, & locus ipse & monasterij fundator, angelica visitatione digni habitus, maiori honore & veneratione afficiantur.

Cap. 24.

Templum construit.

Interim vir beatus praedicans & baptizans apud Thuringos & Catthos siue Hefos, vidit multam quidem illic extare messem, sed operarios paucos, & qui tanta credentium multitudini instruenda non sufficerent. Misit igitur in patriam suam, acciuitq; non modo viros religiosos, & multiuaria eruditione praestantes, sed etiam foeminas. In ijs praecipui fuere Burchardus, Lullus, Vuilliboldus, Vuinnibaldus, eius frater Vuinnibaldus & Gregorius: in foeminis autem religiosas, matertera S. Lulli Cunigildis, & filia eius Bertgitis, item Cunirudis, Tecla, Lioba, & Vualtpurgis soror Vuilliboldi & Vuinnibaldi, S. Cunihildis & filia Bertgitis, liberalibus scientijs erudita, apud Thuringos magistrae sunt constituta. Cunirudis missa est in Baioariam, vt verbi diuini sementem illic faceret. Teclam apud Moganum fluium Kissinga & Ochnofurti voluit manere. Liobam denique virginibus sacris apud Bischofeshemium praefecit.

Cap. 25.

Ex Anglia accersit ad iutores.

Cumq; multa hominum millia, tam per se, quam suos conterraneos ad Christi religionem traducta, baptismatis vnda diluisset, defuncto beatae memoriae Gregorio II. sedis Apostolicae Pontifice, tertioq; Gregorio eandem sedem obtinente, Romam legatos misit, qui cum nouo Pontifice prioris amicitia foedera renouarent, & pristinae humanitatem atq; beneuolentiam eius erga ipsum expeterent: ab ipso vero omnem obedientiam, Romanam sedi debitam, pollicerentur: deniq; plurimorum Germanorum ad fidem Christi adductorum, conuersionem indicarent. Legati cum Romam venissent & Pontifici ea retulissent, ille primum Deo gratias egit: deinde non solum omnia amicitiae & beneuolentiae officia a Bonifacio expetita pollicitus est, sed ea etiam, quae non petijt, largitus est, nempe Archiepiscopi pallium, & literas, quibus ad eius quaestiones multiuarias respondit. Earum literarum hoc est exemplum:

Archiepiscopi pallium mittitur S. Bonifacio.

Reuerentissimo & sanctissimo fratri Bonifacio coepiscopo, ad illuminationem gentis Germaniae, vel circumquaque in umbra mortis morantibus Gentibus, in errore constitutis, ab hac Apostolica sede directo, Gregorius seruus seruorum Dei.

Magna nos habuit gratulatio, lectis sanctissimae fraternitatis tuae literis, cum in meis relecta serie fuisset repertum, Domini nostri Iesu Christi gratia plurimos te a gentilitate & errore ad verae fidei agnitionem conuertisse. Quod quia diuina institutione docemur in parabolis, cui quinque talenta credita fuerant, alia quinque fuisse lucratum, in talis commercij lucro cum tota plaudimus Ecclesia. Hinc iure tibi sacri pallij direximus munus, quod beati Petri Apostoli auctoritate suscipiens induaris, atque inter Archiepiscopos vnus, Deo authore, praecipimus vt censearis. Quae literae autem eo vtaris, ex mandato Apostolico informatas cognosce. Itaq; dum Missarum solennia geris, vel Episcopum te contigerit consecrare, illo tantummodo tempore eo vtaris. Quia vero turbas Domini gratia in eisdem partibus ad rectam fidem asseruisti conuersas, ideoque nequire te occurrere omnibus, quae salutis sunt, impendere aut intimare, cum iam longè lateque gratia Christi, eius fides in illis propagetur: praecipimus, vt iuxta sacrorum Canonum statuta, vbi multitudo excreuit fidelium, ex vigore Apostolicae sedis debeas ordinare Episcopos, pia tamen contemplatione, vt non vilescat dignitas Episcopatus. Presbyterum nanque quem praeterito asseruisti

Cap. 26.

Litterae Gregorij ad Bonifacium. Matth. 23.

Vfus pallij antiquus.

anno ad nos venisse, nostroque iudicio fuisse a suis nefarijs absolutum actionibus, cre-
das, neq; nobis confessionem aliquam fecit, nec a nobis, vt suos expleat libitus, abso-
lutus est. Sed si eum errori deditum repereris, hunc Apostolicæ sedis vigore, vt iuxta
sanctorum Canonum censuram corrigas & emendes, præcipimus, vel si quos forsân
tales inuenieris. Ille enim veniens, Presbyter sum, ait, & commendatitias ad filium no-
strum Carolum literas expetijt. Nullâ illi aliam concessimus licentiam: quem vitari,
si prauè conuersatur cum reliquis, volumus, eosdemq; quos a paganis baptizatos esse
asseruisti, si ita habetur, vt denuò baptizes in nomine sanctæ Trinitatis, mandamus. In-
ter cetera agrestè caballum aliquâtos cõedere adiunxisti, plerosq; & domesticû. Hoc
nequaquam fieri deinceps sanctissime frater sinas, sed quibus potueris, Christo iuuan-
te, modis per omnia compesce, & dignam eis impone pœnitentiam. Immundum e-
nim est atque execrabile. Pro obœuntibus quoq; consulisti, si liceat oblationes of-
ferri. Sancta sic tenet Ecclesia, vt quisq; pro suis mortuis verè Christianis offerat obla-
tiones, atq; presbyter eorum faciat memoriã: & quantum omnes peccatis subiacea-
mus, congruit tamen, vt sacerdos non nisi pro mortuis catholicis memoriã faciat
& intercedat. Non enim pro impijs, quantum Christiani fuerint, talè quid agere licebit.
Eos etiam, qui se dubitant fuisse baptizatos, vel qui a presbytero Ioui maçtate, & im-
molatitias carnes vescente baptizati sunt, vt baptizentur præcipimus. Progeniem suã
vnumquenque vsque ad septimam generationem obseruare decernimus: & si va-
lueris, deuitandum doce, ne cui vxor obièrit, amplius quàm duabus debeat copulari.

Sacrificia
pro Catho-
licis defun-
ctis.

Pœna patri-
cidarum ca-
nonica.

Nota sacri-
ficia ethni-
corum Ger-
manorum.

Cap. 27.

in Fritif-
lar

Ermuol-
fus hæreci-
cus.

Rursus Ro-
mam venit.

De his verò, qui patrem vel matrem vel fratrem aut sororem occiderint, dicimus, vt
toto vitæ tempore corpus Dominicum non suscipiant, nisi in suo exitu pro via-
tico: abstineãt etiã se à carnis comestatione & potu vini, donec aduixerint. Ieiunet,
4, & 6. feria, vt sic deflentes, possint diluere commissum scelus. Hoc quoque inter alia
crimina agi in partibus illis dixisti, quòd quidam ex fidelibus ad immolandum paga-
nis sua venundent mancipia. Quod vt magnoperè corrigere debeas, frater, coniu-
nemus, nec sinas fieri vltrà. Scelus enim est & impietas: Eis ergo qui hoc perpetrave-
runt, similem homicidæ indices pœnitentiam. At quoties Episcopum consecraueris,
duo vel tres conueniant tecum Episcopi, vt Deo sit gratum, quod geritur: & eis con-
uenientibus ipsi sique præsentibus consecres. Hæc te frater charissime diligenter ob-
seruare volumus, & studio pietatis cœptum negotium salutis exequi, vt de lucro ap-
portato valeas à Domino Deo nostro mercedem percipere in æterna beatitudine.
Priuilegium verò iuxta quod petisti, facientes, his iunctum direximus, optates te Do-
mini Dei nostri præsidio de conuersione errantium plenissimum apportare lucrum.
Deus te incolumem custodiat, reuerentissime frater.

Redeuntes igitur nuncij, & Præfalis Apostolici tum scripta, tum munerã optatã
rèportantes, ingenti sanctum Bonifacium gaudio afficiunt. Itaque sicut par erat, Deo
laudes grateque agens, mox duas ecclesias construxit, alteram quidè * Fritlariz, in
honorem S. Petri Apostolorum principis: alteram verò Amanaburgi, in honorem S.
Michaëlis Archangeli: Duo quoq; monasteriola duabus adiunxit ecclesijs, non mini-
ma illic adunata Deo seruentium congregatione: vbi etiam hæcenus laudis & cultus
diuini officia peraguntur. His ita cõfectis, S. Bonifacius Baioariorũ regiones, quib; per
id tempus dominabatur Hugbertus Dux, inuisit, prædicationisq; munitus apud il-
los studiosissimè exercens, Ermuolfum hæreticum pestilentem, magnò diuinae amu-
lationis feruore incensus, ex Canonum præscripto damnauit & ab ecclesiã eiecit, ac
deinde ad suã diocesis homines reuersus, omnia circumibat, instaurans ea, quæ eccle-
siarum curã poscere videbatur. Eo etiam tempore Romam irè decreuit, tum vt Pon-
tificis Apostolici, quem ex facie necdum nouerat, conspectu frueretur & colloquio:
tum vt Apostolorum & aliorum illic quiescentium sanctorum sese precibus cominẽ-
daret. Itaque proficiens multa stipatus turba Francorum, Baioariorum, & Britan-
norum, vbi Romam venit, à Pontifice comiter acceptus est: porrò Romani omnes
tanta cum veneratione profecuti sunt, vt ad salutarem eius hauriendam doctrinam
non pauci confluerent, illumque apud se diu retinerent. Cum autem discedere vellet,
muneribus & reliquijs sanctorum, quascunq; petijt, à Pontifice liberaliter & honorifi-
cè donatus est: quasdam etiam ab eodem epistolas ad Episcopos, Abbates & omnes
Germaniæ principes accepit, quarum exempla huc adscribemus.

Grego-

Gregorius Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectissimis nobis omnibus Episcopis, vene-
rabilibus presbyteris, religiosi Abbatibus omnium prouinciarum.

Domino cooperante & sermonem confirmante, præfens sanctissimus vir Bo-
nifacius, frater ac cõepiscopus noster, à decessore nostro sanctæ recordatio.
nis Gregorio Præfule in Germaniæ partes missus prædicare verbum Dei, post mul-
tum temporis orationis causa liminibus sacris beatorum Apostolorum Petri & Pau-
li præsentandus aduenit. Qui perfecta oratione, ad acceptum laborem, Angelo Do-
mini praueniente, à nobis est absolutus: cui vestra omnium dilectio seu reuerentia &
religiositas propter Christi amorem iuamina impendere dignetur: dum & agnosci-
tis, quæ Dominus noster Iesus Christus promisit, dicens: Qui suscipit propheta in no-
mine propheta, mercedem propheta accipiet: & qui suscipit iustum in nomine iusti,
mercedè iusti accipiet. Et si forsân quis ex vestris ministris sese ipsi sanctissimo viro in
ministerio exhortationis sanctæ Catholicæque fidei adiungere voluerit, nullo modo
prohibeatis charissimi: sed magis concursum præbere, & ex vestro ouili adiutores tri-
buite, qui possint per Dei gratiã sufficenter gentibus ministrare verbum prædicatio-
nis, vt omnipotenti Deo animas lucrifaciant: vt & vestra communitas boni operis
portionem fortiatur, atq; illi mereantur Dominicã vocem audire: Vos qui reliquistis
omnia, & secuti estis me, centuplum accipietis, & vitam æternam possidebitis.

Cap. 28.
Episto. Grego-
rij 3.

Matth. 10.

Matth. 19.

Gregorius Papa vniuersis optimatibus & populo prouinciarum Germaniæ Thuringis,
& Hæsis, Bortharis & Nistrefis, Vuedrenis & Lognais, Suduodis &
Graueldis, vel omnibus in Orientali plaga constitutis.

Quoniam decessor noster sanctæ recordationis Gregorius Præful, nutu diuino
motus, ad faciendam Deo plebem perfectam, præsentium portitorem literarũ
Bonifacium, reuerentissimum fratrem nostrum ac cõepiscopum ordinans, ad vos
vsque destinauit, eumq; regulam & normam Apostolicæ & Catholicæ fidei edocens
dixit: & post temporum spatia orationis causa ad limina beatorum Apostolorum
sese præsentauit, & quæ ad salutem animarum pertinent, à nobis poscit imbui: nos
Deo fauente, vt sacra docet scriptura eum educantes, ad vos charissimi remeandum
absoluimus: hortantes vos in Domino, vt dignè suscipiatis ab eo verbum exhorta-
tionis, vt Episcopos vel presbyteros, quos ipse ordinauerit per Apostolicam sibi da-
tam auctoritatem, in Ecclesiã ministerio recipiatis. Et si quos forsân deuiantes in-
uenit à rectæ fidei tramite, seu canonica doctrina, eosque prohibuerit, à vobis nul-
lo modo impediatur: & quod eis impositum fuerit, obediendo propter Deum susci-
pian. Nam qui temerato extiterit ad obediendum, sibi metipso damnationem ac-
quirit. Vos autem charissimi, qui in nomine Christi baptizati estis, Christum in-
dultis, abstinete ab omni cultu paganorum, non tantum vosmetipsos corrigetes, sed
& subditos vestros. Diuinos autem & sortilegos, vel sacrificia mortuorum seu luco-
rum, vel fontium auguria vel phylacteria & incantatores, & maleficos, & obserua-
tiones varias, quæ in vestris finibus fieri solebant, omninò respuentes atque abijcen-
tes tota mentis intentione ad Deum conuertimini, ipsum timete, adorare & hono-
rificate, sanctorum memorijs communicantes, vt ait Apostolus. Si enim fides vestra
iuxta Domini nostri dicta, fuerit sicut granum sinapis, diceris monti huic, Transfer,
& transferetur. Item ipse Dominus & Saluator noster in suo sacro eloquio docet, di-
cens: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex to-
ta virtute tua, & iterum: Qui me confessus fuerit coram hominibus, & ego confite-
bor eum coram patre meo, qui in caelis est. Item alibi promittit, dicens: Quodcunq;
petieritis patrem in nomine meo, fiet vobis. & Petite & accipietis: quærite & inuenie-
tis: Pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim, qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit, &
pulsanti aperietur. Et vos charissimi, facite fructus dignos, vt in die aduentus Domini
nostri Iesu Christi sidereas mereamini adipisci mansiones.

Cap. 29.
Alia eiusdem
Epistola.

Galat. 2.

Luc. 17.

Matth. 22.

Luc. 12.

Iohan. 14.

Matth. 7.

Dilectissimis nobis Episcopis, in prouincia Baioariæ & Alemanniæ constitutis, Vui-
goni, Luidoni, Rudolto & Vuilo seu Adde, Gregorius Papa.

Catholica sanctorum Parum auctoritas iubet, vt bis in anno pro salute popu-
li Christiani, seu exhortatione adoptionis filiorum, synodalia debeant celebra-
ri, vt causarum Canoniarum examinatio prouenire possit, atque vt necessitas vniuf-
cuique poposcerit, pia educatio agatur. Vnde secundum Apostoli doctrinã admo-
neo &

Cap. 30.
Alia episto-
la Grego-
rij 3.
Ephes. 4.

nō & horro vōs charissimi, per misericordiam Dei, vt dignē ambuletis vocatione, qua vocati estis, vt ministerium vestrum perfectum sit coram Domino. Opportunū nanque est vos nōsse fratrem, ac cōepiscopum nostrum, præsēntem Bonifacium, nostram agentem vicem, cum digno ac debito honore pro Christi nomine suscipere, & ministerium Ecclesiasticum cum fide Catholica secundum morem & normam sanctæ Catholicæ & Apostolicæ Dei Ecclesiæ, cui (misericordia Dei præueniente) præesse videmur, sicut Apostolica autoritate à nobis destinatus est, ab eo suscipientes, dignanter teneatis, & gentilitatis ritum & doctrinam vel venientium Britonum, vel fallorum sacerdotum & hæreticorum aut vndeunque sint, renuentes ac prohibentes abijciatis, & vt populum vobis à Deo commissum pijs admonitionibus edoceatis, & à sacrificijs mortuorum omninō abstineatis, & iuxta quod fueritis à prædicto nostro consecrate docti, ita Catholicam & Apostolicam doctrinam tenentes; Domino Deo Saluatore nostro placeatis, & in quo vobis loco ad celebrandā concilia conuenire mandauerit, siue iuxta Danubium, siue in ciuitate Augusta, vel vbiunque indicauerit, pro nomine Christi parati esse inueniamini: quatenus cognoscamus per eius mandatum de vestro conuentu, vt in die aduentus Christi Iesu, cum fructu boni operis ante eius tribunal assistere mereamini, dicentes: Ecce nos & pueri, quos dedisti nobis Domine: non perdidimus ex eis quenquam: vt & vos Dominicam vocem audire mereamini dicentem: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.

Esa. s.

Matth. 23.

Cap. 31.

S. Bonifacius venit Ticinum, inde in Bauiariā.

Bauiariā in quatuor partibus par- tibus.

Hic literis Pontificis instructus Bonifacius, Roma discessit, Ticinumque veniens, apud regem Longobardorum aliquandiu moratus est. Porro inde recedens, ab Vtilone Duce inuitatus, Baioariorum terras visitauit, mansitque apud illos diebus multis, verbum Dei prædicans, veraq; fidei sacramenta illic renouans. Inter quæ etiam quoddam ecclesiarum destructores & populi euersores profligauit, è quibus alij Episcopos se mentiebantur, alij presbyterij ministerium sibi vsurpabant, atque alij alia innumera improbe fingentes, magna ex parte populum seduxerant: Sed cum tantam sacerdotum fallaciam atque malitiam aliter arceri non posse cerneret, Baioariarum prouinciam, Vtilone Duce consentiente, in quatuor parochias distribuit, eisque tres eximia virtute viros præfecit, cum eos prius episcopos ordinasset. Ex his primus fuit Iohannes, quem voluit Salisburgensis oppidi cathedram obtinere. Alter Erimbertus, qui Frisingensi ecclesiæ præfectus est. Tertius Gouiboldus Ratisponæ, quæ est Baioariarum metropolis, antistes institutus est. Viuilus verò, à Præsule Apostolicam ordinatus, Pataviensi ecclesiæ episcopus datus est: sed eius parochia, quæ quarta erat, à S. Bonifacio instar aliarum diuisa est. His ergo episcopis ita institutis, correctisque ijs, quæ in Baioaria emendatione digna videbantur, ad suas ecclesias se recepit: nec diu post, quæ in Baioaria gessisset, Romano Pontifici per literas indicauit. Ille verò eius facta approbans, hunc in modum ei respondit:

Reuerentissimo & sanctissimo fratri Bonifacio cōepiscopo, Gregorius seruus seruorum Dei.

Cap. 32.

100000.

Germanorum conuerit S. Bonifacius.

Doctoris gentium egregij & beati Pauli Apostoli vox est, dicentis: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Agnoscētes itaq; in syllabis fraternitatis tuæ, quia de Germaniæ gentibus, quas sua pietate Deus noster de potestate paganorum liberauit, & ad centum millia animas in sinu sanctæ matris Ecclesiæ tuo conamine & Caroli Principis Francorum aggregare dignatus est: sed & in Baioariarum prouincia quæ à te acta sunt, agnoscētes, datori omnium bonorum Domino Deo nostro extensis ad cælum manibus gratias retulimus: quia ianuam misericordiæ & pietatis in illis partibus Hesperijs ad cognoscendam viam salutis aperuit, & misit angelum suum, qui præparabit viam tuam ante te. Igitur quia indicasti perrexisse te ad gentem Baioariorum, & inuenisse eos extra ordinem Ecclesiasticum viuentes, dum Episcopos non habebant in prouincia, nisi vnum, nomine Viuilum, quem nos paulò antè ordinauimus, & quia cum assensu Vtilonis Ducis eorundem Baioariorum seu optimarum prouinciæ illius tres alios ordinasset episcopos, & in quatuor partes illa diuisisti, id est, in quatuor parochias, vt vnusquisq; Episcopus suam habeat parochiam: benè & satis prudenter peregristi frater, quoniam Apostolicam præceptionem ex nostra vice implēsti, & sicut tibi præcepimus, ita egisti. Itaq; non desinas frater reuerentissime docere eos sanctam, catholicam & Apostolicam Romanæ sedis traditionem vt illuminentur rudes, & viam salutis teneant, per quam possint ad æterna præmia perue-

peruenire. Presbyteros autem, quos ibidem reperisti, si incogniti fuerint viri illi, à quibus sint ordinati, & dubium est eos episcopos fuisse, qui eos ordinauerunt, si bona actionis & catholici viri sunt ipsi presbyteri, & in ministerio Christi omniq; lege sancta educati, ab Episcopo suo benedictionem presbyteratus suscipiant & consecratur, & sic ministerio sacro fungantur. Illi verò, qui baptizati sunt per diuersitatem & declinationem linguarum gentilitatis, si tamen in nomine sanctæ Trinitatis baptizati sunt, oportet eos per manus impositionem & sacri chrismatis confirmari. Nam Viuilus episcopus à nobis est ordinatus. Hic si aliquid excedit extra Canonicam regulam, doce & corrige eum iuxta Romanæ Ecclesiæ traditionem, quam à nobis accepisti. De concilio verò vt iuxta ripam Danubij debeas celebrare nostra vice, præcipimus fraternitati tuæ Apostolica autoritate, te ibidem præsentari: & in quantum Dominus tibi vires dederit, prædicare verbum salutis non cesses, vt religio Christiana in nomine Domini crescat & multiplicetur. Nec enim habebis licentiam frater, pro incepti laboris utilitate, in vno morari loco, sed confirmatis cordibus fratrum & omnium fidelium, qui rarefcunt in illis Hesperijs partibus, vbi tibi Dominus aperuerit viam salutis, prædicare non desistas, & vbi locum inuenieris, secundum Canonicam regulam Episcopos ordina ex nostra vice, & Apostolicam atq; Canonicam traditionem eos tenere edoce. Ex hoc enim magnum mercedis præmium tibi præparabis, quoniam omnipotenti Deo nostro facies plebem perfectam. Non pigeat, dilectissime frater, itinera carere aspera & diuersa, vt Christiana fides longè lateque tuo conamine extendatur. Scriptum nanque est: Arcta & angusta via est, quæ ducit ad vitam. Operare itaque frater opus bonum quod cœpisti, vt in die Christi Iesu merearis dicere: Ecce ego & pueri, quos dedisti mihi: non perdidimus ex eis quenquam. & iterum: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinq; superlucratus sum: vt subsequenter merearis audire vocem Domini, dicentis: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te cōstituiam: intra in gaudiū Domini tui. Deus te incolumem custodiat reuerentissime frater. Data 4. Calend. Nouembris, imperante domino pijssimo Augusto Leone, imperij eius anno 23. sed & Constantini Imperatoris eius filij anno 20. Indictione 8.

Matth. 7.

Esa. 3.

Matth. 21.

Cap. 33.

Bonifacius adit Carolumannum.

La tempestate cum Carolus Dux inclytus vitæ suæ cursum exegisset, & filij eius Carolomannus & Pipinus ei ceu patri successissent in imperio, cum ad nutum Carolomanni, qui erat maior natu, omnia paterni regni iura disponentur, S. Bonifacium accessit, & Apostolici Præsulis scripta offerens, modis omnibus petijt, vt Christianæ religionis cultum, quem pater eius animo promptissimo inchoasset & exercuisset, ipse quoque pro Dei amore, & regni sui stabilimento, atq; pro omnium ipsi subiectorum salute, eadem beneuolentia prosequeretur. Quibus ille verbis haud aliter atque diuino oraculo permotus & compunctus, omnes suæ ditionis homines, tum clericos, tum laicos, qui à Christiana religione deflexissent, tam regia quàm Canonica auctoritate ad viam iustitiæ reuocare studuit: iussitq; vt coacta Synodo, omnia ad Canonum præscriptum corrigerentur: cuius quidem Synodi decreta, quod non modo secularibus, sed etiam ecclesiasticis rectoribus plurimum utilitatis & ædificationis adferre posse videantur, sicut ea in antiquis codicibus scripta reperimus, hic inferere visum est.

Cap. 34.

Synodus tunc Carolumanni.

In nomine Domini nostri Iesu Christi, ego Carolomannus Dux & Princeps Francorum, anno ab incarnatione Domini septingentesimo quadagesimo secundo, vnde decimo Galendas Maij, cum consilio seruorum Dei & optimatum meorum, Episcopos, qui in regno meo sunt, cum presbyteris ad Concilium & synodum pro timore Christi congregaui, id est, Bonifacium Archiepiscopum, Burchardum & Reginfridum, Vuittanum & Vuilliboldum, Dadanum & Adanum cum presbyteris eorum, vt mihi cōsiliū dedissent, quomodò lex Dei & Christiana religio recuperetur, quæ in diebus præteritorum principum dissipata corruit: & qualiter populus Christianus ad salutem animæ peruenire possit, qui per falsos sacerdotes hucusq; deceptus est. Itaq; per consilium sacerdotum religiosorum & optimatum meorum ordinauimus per ciuitates episcopos, & constituimus super eos Archiepiscopum Bonifacium, qui est Missus S. Petri. Statuimus quoque per annos singulos synodum congregari, vt nobis presentibus Canonum decreta, & Ecclesiæ iura restarentur, & religio Christiana emendetur. Fraudatas pecunias ecclesiarum, ecclesijs restitimus & reddidimus: falsos presbyteros & adulteros vel fornicatores diaconos & clericos de pecunijs ecclesiarum absumimus & degradauimus, & ad pœnitentiam cōegimus. Seruos DEI per

S. Bonifacius Archiepiscopus, legatus S. Petri.

per omnia omnibus armaturam portare vel pugnare, aut in exercitum & in hostem
 ministerium pergere omnino prohibuimus: nisi illos tantummodo, qui propter diuinum * my-
 sterium, Missarum scilicet solennia adimplenda, & sanctorum patrocinia portanda,
 ad hoc electi sunt, id est, vnum vel duos Episcopos cum cappellanis presbyteris prin-
 ceptis secum habeat, & vnusquisque presbyterum vnum, qui hominibus pec-
 cata confitentibus indicere poenitentiam possit. Nec non & illas venationes & syl-
 uaticas vagationes cum canibus, omnibus seruis Dei interdiximus; & vt accipitres &
 falcones non habeant. Deceuius quoque vt iuxta sanctorum Canones vnusquisque
 presbyter in parochia habitans, subiectus sit illi Episcopo, in cuius parochia habitat,
 & semper in Quadagesima rationem & ordinem ministerij sui, siue de baptismo, si-
 ue de fide Catholica, siue de precibus & ordine Missarum, Episcopo reddat & osten-
 dat: & quodcumque iure Canonico Episcopus circumueat ad confirmandos popu-
 los, presbyter semper paratus sit ad suscipiendum Episcopum cum collectione & ad-
 iutorio populi, qui ibi confirmari debet: & in Coena Domini semper totum chri-
 sma accipiat ab Episcopo, & vt Episcopus sit testis castitatis, & vitæ, & fidei, & doctri-
 nae illius. Statuimus quoque vt secundum Canonicam cautelam, omnes vndeunque
 venientes ignoti Episcopi vel presbyteri, ante probationem synodalem in ecclesiasti-
 cum ministerium non admittantur. Deceuius, vt secundum Canones vnusquisque
 Episcopus in sua parochia sollicitudinem gerat, adiuuante grauiore, qui defensor ec-
 clesiae eius est, vt populus Dei paganas non faciat, sed vt omnes spurcitas gentili-
 tatis abiciat, siue sacrificia mortuorum, seu sortilegos vel diuinos, siue phylacteria
 & auguria, siue incantationes vel hostias immolationis, quas stulti homines iuxta ec-
 clesias ritum pagano faciunt sub nomine sanctorum martyrum vel confessorum, Dei
 & sanctorum suos ad iracundiam prouocantes. Statuimus similiter, vt post hanc syno-
 dum, quæ fuit vndecimo Calend. Maij, quisquis seruorum Dei vel ancillarum Chri-
 sti, in crimen fornicationis lapsus fuerit, in carcere poenitentiam faciat in pane &
 aqua. Et si ordinatus presbyter fecerit, duos annos in carcere permaneat, antea fla-
 gellatus. Si autem clericus vel monachus in hoc peccatum incidit, post tertiam ve-
 berationem in carcerem missus, vnum annum poenitentiam ibi agat. Deceuius
 quoque vt presbyteri vel diaconi, non sagis laicorum more, sed casulis vtantur ritu
 seruorum Dei, & nullus in domo sua mulierem habitare permittat: & vt monachi &
 ancillae Dei monasteriales iuxta regulam S. Benedicti viuere studeant. Statuimus quo-
 que cum consilio seruorum Dei & populi Christiani, propter imminetia bella & per-
 secutiones multarum gentium, quæ in circuitu nostro sunt, vt sub precario aliquam
 partem ecclesialis pecuniae in adiutorium exercitus nostri cum indulgentia Dei ali-
 quanto tempore retineamus ea conditione, vt annis singulis de vnaquaque casata
 solidus, id est, duodecim denarij, ad ecclesiam vel monasterium reddatur eo modo,
 vt si moriatur ille, cui pecunia commendata fuit, ecclesia cum propria pecunia reue-
 sita sit. Et iterum si neceitas cogat, vt princeps iubeat, precarium renouetur, &
 scribatur nouum, & omnino referuetur, vt ecclesiae vel monasteria penuriam pau-
 pertatemque non patiantur, quorum pecunia in precario praestita sit. Similiter pra-
 cipimus, vt iuxta decreta Canonum, adulteria & incesta matrimonia prohibean-
 tur, & emendentur Episcoporum iudicio, & vt mancipia Christiana paganis non tra-
 dantur.

Cap. 34. Hæc nimirum religionis decreta siue statuta, à neophytis (sic enim auctor loquitur)
 principibus tunc promulgata, si conferantur cum ijs legibus, quas hodie condunt
 rectores quidam, à teneris annis vsque in senectutem omni Christiana disciplina im-
 buti & instructi, facile licebit intelligi, quanto perfectiores neophyti isti fuerint his-
 ce patribus doctissimis: qui non modo apud reges & principes locorum sanctorum
 vtilitatem & commoda negligunt, sed ipsi etiam loca sancta ipsis commissa modis
 omnibus destruunt. O mores, omni lachrymarum fonte plangendos: O miserandam
 nimis eiusmodi morum mutationem, quando pueri senibus, caeci videntibus, im-
 pediti peritis, laici clericis religiosiores comperiuntur. Olim multis in prouincijs, vbi
 sanctæ Ecclesiae vineis recens plantatis, necdum vel notitia spiritalium fructuum ad
 omnes perlata erat, permulti viri seculares dicere solebant: Quandoquidem ob no-
 stram fragilitatem à mundi voluptatibus, quibus affueuimus, necdum ipsi penitus nos
 continere valemus, saltem alios congregemus, qui Deo seruiant, illosque nostris opi-
 bus sustentemus, vt illi suis precibus aliisque studijs spiritalibus nos foueant, ne per-
 eamus. At nunc, quando virtutum omnium cognitio vel experientia, vel lectio-
 com.

Nouum
 chrisma se-
 per in coe-
 na Domini.

Pœna faci-
 dotum, clero-
 rii & mona-
 chorum in
 fornicatio-
 nem laben-
 tum.

Nota prisco-
 rum homi-
 num de mo-
 nasterijs sen-
 tentiam.

comperta, penè omnibus innotuit, nec quisquam è religione Christianus dicere po-
 test, nemo nos conduxit: tum clerici, tum laici permulti dicere solent: Quorsum atti-
 neret extare monasteria, toragmina monachorum? Præstaret ea prædia, ex quibus
 monachi nullo fructu saginantur, nostris seruitijs assignari. Hæc, inquam, non pauci
 verbis, plures re ipsa loquuntur: quasi illorum improbitas & nequitia minus sit datura
 poenas, si nullus superfit monachus.

At illi, quem diximus, Carolomanno longè alia mens fuit: qui licet, antequam esset S.
 Bonifacij concionibus institutus, de Christiana religione parum sciuerit: attamen il-
 lius adhortationibus in timore & amore Dei celeriter ita perfectus esse coepit, vt hu-
 mana simul & diuina sapienter disponderet, nihilque iura secularia absq; cultis diuini
 administratione, cui monastica vita addicta est, proficere nõ ignoraret. Ita & Carolus
 Magnus, filius fratris eius Pipini, qui ab vrbe Romana vsq; in Phrisiam, ab Hungaria
 vsq; in Britanniam regna omnia sibi subegit, cum ijs in suam ditionem redigendis ef-
 set occupatus, non aliter sibi victoriam est ausus polliceri, nisi interim monasteria o-
 mnia, in ijs regnis extructa, aliquo beneficio augetet. Qua in re si quis parum mihi cre-
 dit, legat in primis gesta illius: deinde perlustret monasteria, quæ eius tempore fundata
 habuit Italia, Gallia, Germania, comperietq; ea aliqua Caroli liberalitate prouecta: a-
 lia quidem priuilegio quodam libertatis, alia prædijs, nisi forte ea posteriores reges vel
 Episcopi illis abstulere. Et certè reges aliquot, Caroli successores, licet aliqui præcla-
 ris moribus multisq; laude dignis studijs floruerint, ea tamen in re non mediocriter
 peccauerunt, quod nonnulla monasteria vel ipsi tum immensa quadam officiorum ex-
 actione, tum prædiorum ablatione destruxere: vel Episcopis, aut etiam laicis quibus-
 dam, nihil minus, quam monasticam religionem curantibus, ea destruenda tradidere.
 At Carolus noster non solum nihil horum fecisse fertur, sed contra potius loca qua-
 dam etiam ad episcopi ditionem attinentia, prædijs duplicibus redditis, communi co-
 silio ab Episcopi ditione absoluisse, regiaque libertate extulisse: sicut, verbi gratia, S.
 Emmerammi monasterium: propheticum, vt reor, spiritu prouidens, quod & nos cer-
 nimus, & maiores nostri iam pridem completum viderunt, nempe loca sancta, rebus
 necessarijs omnibus abundè instructa ab ipsis fundatoribus, postquam Episcopis tra-
 dita fuerint, ad summam inopiam & totius regularis disciplinae euersionem redacta
 sunt. Neque tamen hoc ita accipi velim, quod sentiam monasteria omnia, quæ Epi-
 scopis subiecta sunt, destructa esse: sed sanè partem maximam. Quod quidem eo ma-
 gis dolendum & miserandum esse videtur, quod non ab illis hæc fiant, qui legis diuine
 præcepta ignorent, sed à viris doctissimis, qui monasteria ipsis commissa destruentes,
 non solum ipsi peccant, sed etiam laicis authores sunt ad similia perpetranda. Quis
 enim laicus sibi putet non licere, quod clericos audere conspiciat? Itaque in his o-
 mnibus Carolus nobis ceu quoddam exemplar proponere possumus. Nam sic
 ut inter reges successores eius non est inuentus similis illi, qui conseruaret legem
 excelis: ita nullus eorum post eum tanta gloria tantaque potentia & imperij au-
 plitudine potitus fuit, meritoque de illo dicitur: Non recedet memoria eius, &
 nomen eius requiretur à generatione in generationem. Quando ergo se obtu-
 lit occasio, vt dum commemoramus, quanta sub præfatis principibus religio flo-
 ruerit, & quam ea sub illis, qui nostra ætate fuere, labefactata sit, huiusmodi con-
 trarijs studijs proponendis, (quo facile, quid sit melius, elucescit) quosdam ad
 meliora prouocaremus: nemo, obsecro, putet hæc lectu vel auditu indigna: sed po-
 tius seipsum inspiciens & colligens, si hac in parte reum se nouit, respicere & e-
 mendare sese conetur, dum veniat tempus, Domino præstante, suppetit, ne forte sub-
 ita occupati morte, poenitentiae spatia frustra expetamus. Sed iam ad narrationem re-
 uertamur.

Cum ita, vt diximus, Carolomanno iubente, S. Bonifacio consulente, Synodus ha-
 beretur, multi illic non solum clerici quilibet, hæretica prauitate infecti, extra Eccle-
 siae communionem pellebantur: sed etiam Episcopi, capitalium criminum maculis
 infames, deponabantur. Totius autem erroris, qui tum in Germania grassabatur, præ-
 cipui authores duo fuere hæretici, Clemens & Aldebertus, de quibus postea cum Epi-
 stolas ad Zachariam Pontificem datas protulerimus, opportunè dicetur. In ijs enim
 illorum hæresis exitialis commemoratur. Depositis tunc est etiam * Geruilio, Mo-
 guntinae sedis antistes: cuius quidem depositionis causa fuit hæc. Ea tempestate Saxo-
 nibus Thuringiam vastantibus, eius prouincia homines Carolomanni opem implo-
 rabant. Ille mox exercitum mittit, & cum eo Geroldum Moguntinum episcopum,
 D d d Geruilio.

Cap. 36.
 Carolomã.
 ni pietas.

Caroli Ma-
 gni potetia
 & religio.

Liberalitas
 in monast-
 ria.

Laus Caro-
 li Magni.

Ecd. 39.

Cap. 37.

Clemens &
 Aldebertus
 hæretici.
 * Geruilio

Gerulio fit
Episcopus
Moguntia:

Gerulio
interficiet
Saxonem.

S. Bonifaci-
us primus
Mogunti-
nus Archi-
episcopus
fit.

Cap. 38.
Præclara e-
ius studia.

Heb. 12.

Genes. 17.
Rom. 4.

Iohan. 15.

Gerulionis patrem. In ipso autem conflictu, Geroldus cum plerisque alijs caesus est. Gerulio verò filius eius, qui tum adhuc laicus in palatio versabatur, in clerum assumptus lenicendi doloris causa, quem ex patris morte conceperat, eidemq; in Moguntino pontificatu subrogatur. Non diu post Carolomannus rursus colligit militem, profici- scitur contra Saxones, Gerulionem secum ducit. Exercitu utroq; ultra citraq; ripam fluminis Visurgis (author vocat Vuifaraham) confidente, Gerulio iubet puerum suum ire ad hostium castra, diligenter illic inquirere nomen eius, qui patrem ipsius interfe- cerat. Abit puer, discit ex quodam non longè abesse eum, quem quaereret: rogat, ut ad domini sui colloquium properare velit. Venit ille, & aduentu eius denunciato, parans equis Episcopus Gerulio ei procedit obviam, & cum in medio flumine inter se collo- querentur, Gerulio clam ferens gladium, hominem confodit, ira dicens: Accipe iam ferrum, quo patrem vindico charum. Ille mox ex equo corruens, in flumine exhalat spiritum. Repente autem eius comperta cæde, sublato clamore utrinq; ad arma con- curritur, fit pugna atrox, Saxonibus victis, Carolomannus ad sua se recipit, neminem id, quod Gerulio fecerat, pro homicidio ei imputante. Itaque reuersus domum, perre- xit solito more Episcopi munia obire. At sanctus Præsul Bonifacius inter cætera hoc etiam in Synodo pronunciauit, neminem, qui hominis cæde pollutus sit, sacerdotio fungi posse. Tum etiam obiecit ei, suis se conspexisse oculis illum cum auibus & cani- bus ludentem, quod Episcopo fas non esset. Gerulio his auditis, sentiens se nullo pa- cto contra stimulum vel secularis potentia, vel Canonicae auctoritatis, quæ per S. Bo- nifacium in præsentem omnes proferebatur, calcitrare posse, omnium de se calculis sub- scripsit, & exanthoratus est. Eo autem deposito, S. Bonifacius à Carolomanno & Pi- pino fratre eius Moguntinae sedi præficitur, & ut eius dignitas esset eminentior, statu- runt iidem principes Ecclesiam Moguntinam, quæ tum alteri subiecta erat, in totius Germaniæ ecclesiarum metropolim prouehere: missaq; mox legatione, à Romano Pontifice id impetrarunt.

Ea verò autoritate fretus S. Bonifacius, cœpit ubiq; ceu nouus quidam archiman- drita plantare diuina, extirpare & profligare, quæ Saranæ sunt, cœnobita & ecclesiæ cõ- struere, iisdem ecclesijs pastores solertissimos præficere. Nam præter multos iam antè ab ipso institutos Episcopos, in quibus fuere Villiboldus Eisterensis, & Burchardus Vuir- ciburgicus siue Herbipolensis antistites, etiam Gregorium Traiectensium vbi ordinauit Episcopum, & Lullum sibi adhuc viuenti in sede Moguntina substituit. Sunt verò & alia tum ab eo gesta in Germania, quæ non nisi in epistolis habentur scripta. Itaque libet ea causa literas tum à Bonifacio ad Zachariam Romanum Pontificem, tum à Zacha- ria ad Bonifacium, vel pro illo ad Germaniæ Principes datas, quas vndecunq; collige- re potuimus, huc adscribere, ommissis illis, quas ad Britannos suos scripsit, ne lectori fa- stidium adferamus alienis annotandis, eum nobis nostra sufficiant. Nostra autem ea dico, quæ pro Germanorum, patrum nostrorum salute scripsit, vel ab alijs scripta ac- cepit. Ex quibus sanè literis facile potest animaduerti, quanta cura, beneuolentia, hu- manitate profectus fuerit omnes illos sanctæ Ecclesiæ filios, quos per Euangelium genuit, & ut omnibus omnia factus sit, ut omnes faceret saluos. Quo fit sanè, ut fiden- ter ego dicere non verear, eos Germanos, nempe filios eius, qui tanti patris laboribus siue ex scriptis, siue ex fama cognitis, non cum summopere venerantur, eos negligere honorem illum, quem parentibus habere iubemur. Quod si negligentia peccatum est, peccatum autem nullum manet impunitum, rectè & negligentia pœnas dabit. Tum præterea si iuxta Apostolum, patres carnis nostræ habuimus eruditores, & reue- rebamur eos: nõne multò magis obtemperabimus patri spirituum? Pater autem spi- ritualis non solum Deus dicitur, sed etiam illi omnes, quorum doctrina & exemplis ad veritatis notitiam perducimur, ad religionis cultum stabilem incitatur. Sicut er- go Abraham, pro fidei & obedientie merito omnibus imitando, dictus est pater omni- um in Christum credentium: ita etiam sanctus Præsul Bonifacius, Germanorum om- nium pater dici potest, quod eos prædicationis verbo in Christo genuerit, exemplo confirmarit denique animam suam pro illis posuerit, qua charitate nemo potest præ- stare aut exhibere maiorem. Quæ cum sit bonorum omnium origo & finis, nos- cam prioris libelli huius volumus esse clausulam, ut ad tempus remis- solabore legendi, & lectores & auditores vires sibi colli- gant & instaurent.

VITAE

VITAE S. BONIFACII ARCHIEPISCOPI ET MARTYRIS, LIBER II.

ibro superiori pro ingenioli mei viribus, & veterum scriptorū te- stimonijs, de conuersatione, peregrinatione & prædicatione sancti patris nostri Bonifacii dixi: iam Deo nos benè iuuante, libello se- quenti explicare cupimus, quantum, post Moguntinae sedis Ponti- ficatum ipsi attributum, pro sancta Ecclesia laborauerit, tum con- tra hæreticos, tum pseudochristianos pugnando, & quali exitu cū martyrij palma ex hac vita migrarit. Illud vnum de Epistolis dicen- dum videtur, satis in ijs multa esse explanata, neq; fas esse, ut omissis illis, quæ satis per- spicue & eruditè prolata sunt, nos alia tanquam ijs potiora componamus: cum id vitij nedum in sacris, sed etiam in prophanis literis merito reprehendatur. His ita præmis- sis, nunc ad Epistolas, quas promisi mus, describendas accedamus, primo loco illam col- locantes, quam primam ipse scripsit Zachariae Romano Pontifici. Etsi autem ea missa fuit ante Synodum, quam supra retulimus, quando tamen ad sequentes epistolas par- tim pertinet, & vnus Pontificis tempore omnes posteriores literæ scriptæ sunt, nos omnes in hunc librum pariter conferemus.

Domino charissimo, summi Pontificatus insula prædico, viro Apostolico Za- charia, Bonifacius seruus seruorum Dei.

Constitetur domine pater, quia per nuncios referentes, quod veneranda memo- Cap. 1.
ria Apostolatûs vestri præcessor Gregorius ergastulo corporeo absolutus, ad Do- minum migravit, quod maiorem lætitiã non audimus, & expansis ad athera pal- mis Deo gratias egimus, quod clementem Paternitatem vestram altissimus arbiter ca- nonica iura regere, & Apostolicae Sedis gubernacula tenere concessit. Ergo nõ aliter, quàm vt ante vestigia vestra geniculantes, intimis flagitamus precibus, vt sicut præ- cessorū vestrorū, pro auctoritate S. Petri, serui subditi & subditi discipuli fuimus, sic & vestrae pietatis serui obediētes, subditi sub iure canonico, fieri mereamur, optantes Ca- tholicam fidem & vnitatem Romanæ Ecclesiæ seruare: & quantoscunq; audien- tes vel discipulos in ista legatione mihi donauerit Deus, ad obediētiã Apostolicæ Sedis inuitare & inclinare non cessō. Necessè quoque habemus indicare Paternitati vestrae, quia per Dei gratiam Germaniæ populis aliquantulum percussis vel correctis, tres ordinauimus Episcopos, & prouinciam in tres parochias discreuimus, & illa tria oppida siue vrbes, in quibus & ordinati sunt, scriptis auctoritatis vestrae confirmari & stabiliri precantes desideramus. Vnam esse sedem Episcopatus decreuimus in castel- lo, quod dicitur Vuirzburg: & alteram in oppido, quod nominatur Buriburg: ter- tiam in loco, qui dicitur Erphesturt, qui fuit olim vrbs paganorum. Hæc tria loca propria auctoritate Apostolatûs vestri roborari & confirmari diligenter postula- mus, vt si Dominus voluerit, per auctoritatem & præceptum S. Petri iussionibus A- postolicis fundata & stabilita sint tres in Germania episcopales Sedes, & vt præsentem vel futuræ generationes non præsumant vel parochias corrumpere, vel violare præ- ceptum Apostolicæ Sedis. Notum similiter sit P. V. quod Carolomannus Dux Fran- corum me accersitum ad se rogauit, vt in parte regni Francorum, quæ in sua est potestate, faciam Synodum congregari, & promissit se de Ecclesiastica religione, quæ iam longo tempore, id est, non minùs, quàm per sexaginta vel septuaginta an- nos calcata & dissipata fuit, aliquid corrigere & emendare velle. Quapropter si hoc Deo inspirante veraciter implere voluerit, consilium & præceptum vestrae au- thoritatis habere debeo. Franci enim, vt seniores dicunt, plusquàm per tempus octo- ginta annorum Synodum non fecerunt, nec Archiepiscopum habuerunt, nec Eccle- siæ canonica iura alicubi fundabant vel renouabant. Modò autem maxima ex parte ciuitates & Episcopales sedes traditæ sunt laicis cupidis ad possidendum, vel clericis scortatoribus & publicanis seculariter ad perfrundendum. Nam si per verbum vestrum hoc negocium, Duce rogante supradicto, amouere & corrigere debeo, præceptum & iudicium Apostolicæ Sedis cum canonicis ecclesiasticis præstò habere cupio. Si inue- nero inter illos Diacones, quos nominant, qui à pueritia sua semper in stupris, semper in adulterijs, & in omnibus semper spurcitijs vitam ducentes, sub tali testimonio ve- nerunt ad Diaconatum, & modò in Diaconatu concubinas quattuor vel quinque vel plures

Ea quantū
desert Ro-
mano Pon-
tifici vir tan-
tus.

Episcopa-
tus 1. à S. Bo-
nifacio in-
stituti.

Nota Ducis
petitionem

Vir sanctus
ad reformã-
dos Franco-
rum mores
Pontifex
i. o. volun-
tatem expe-
ctat & expe-
tit.

plures noctu in lecto habentes, Euangelium tamen legere, & Diaconos se nominare nec erubescunt, nec metuunt: & sic in talibus incestis ad ordinem Presbyteratus venientes, in iisdem peccatis perdurant: & peccata peccatis adijciantes, dicunt se populo posse intercedere, & sacras oblationes offerre. Nouissimè, quod peius est, sub talibus testimonijs per gradus singulos ascendentes, ordinantur & nominantur Episcopi, inquam, tales in uenero inter illos, rogo ut habeat præceptum conscriptum auctoritatis vestrae, quid de talibus definitis, & per responsum Apostolicum conuincantur & arguantur peccatores. Inueniuntur etiam quidam inter eos Episcopi, qui licet se fornicarios & adulteros dicant non esse, sunt tamen ebrioli, vel venatores, & pugnant in exercitu armati, & effundunt propria manu sanguinem hominum, siue paganorum, siue Christianorum. Et quia seruus & legatus Apostolicæ Sedis esse dinoscitur, vnum sit verbum & meum hic, & vestrum ibi, si contingat, ut ad iudicium auctoritatis vestrae pariter missos dirigamus.

Præterea de vna re necesse habeo & consilium querere, & licentiam petere, eò quod venerandæ memoriæ præcessor vester, sicut audistis, in præsentia vestra mihi præcepit, ut presbyterum ante obitum meum, Deo volente, in Ecclesiastico ministerio hæredè & successorem constituere deberem. Et hoc mihi, si Dei voluntas est, placet. Sed modo dubito, & nescio si fieri possit: quia postea frater illius auunculum Ducis Francorū occidit, & adhuc ignoramus, qualiter ista discordia pacificari & finiri valeat. Sed obsecro, ut auctoritatis vestrae licentia sit, cum consilio seruorum Dei de ista electione facere, quod nobis in commune pro Ecclesiæ utilitate, vel fructu spirituali & defensione religionis optimum esse videatur: ut consensum vestrum habeam de hoc facere, quod optimum mihi inspirare dignetur Deus: quia hoc non videtur posse fieri, si contrarius Princeps fuerit.

Præterea querere & interrogare paternitatis vestrae consilium debeo de quadam confusione, quæ nuper ad nos veniens, mentem nostram conturbauit, & sacerdotibus ecclesiarum verecundiam incutiebat. Nam laicus quidam magnæ personæ ad nos veniens, dicebat sibi ab Apostolicæ Sedis Pontifice sanctæ memoriæ Gregorio datum fuisse licentiam, ut in matrimonium acciperet viduam auunculi sui, quæ & ipsa fuit vxor consobrini sui, & ipsa illo viuente discessit ab eo, & isti viro, qui nunc eam accipere desiderans, affirmat sibi licentiam datam, in tertia generatione propinqua esse dinoscitur. Hæc etiam votum castitatis Deo volens, velata fuit, & iterum, abiecto velamine, maritata. Tale enim matrimonium supradictus homo sibi ab Apostolica Sede affirmat esse concessum, quod non æstimamus verum: quia Synodus & Ecclesiæ, in qua natus & nutritus fuit, id est, in transmarina Saxonia Lundonenfis Synodus, quæ in primis à discipulis S. Gregorij, id est, Augustino, Laurentio, Iusto, Melito Archiepiscopo constituta & ordinata fuit, talem copulam & matrimonium, maximum scelus & horribile flagitium ex auctoritate sanctæ scripturæ iudicabant. Quapropter Paternitas vestra huius rei veritatem nobis indicare non dedignetur, ut Ecclesiæ sacerdotibus vel populo Christiano inde scandala & schismata non oriantur: quia carnales homines & idiotæ Alemanni, vel Baiuarij, vel Franci, si iuxta Romanam urbem aliquid fieri viderint ex his peccatis, quæ nos prohibemus, licitum esse putant, & nobis improprium deputant, sibi verò scandalum vitæ accipiunt: sicut affirmant se vidisse annis præteritis in Romana vrbe, & iuxta ecclesiam S. Petri in die vel nocte, quando Calendæ Ianuarij intrant, paganorum consuetudine choros ducere per plateas, & acclamationes & cantiones sacrilegas facere, & nullum de domo sua vel ignem, vel feramentum, vel aliquid commodi vicino suo præstare velle. Dicunt quoque, se vidisse ibi mulieres, pagano ritu phylacteria & ligaturas in brachijs & cruribus ligatas habere, & publicè ad vendendum venales alijs offerre. Quæ omnia eò, quod ibi à carnalibus & insipientibus videntur, hæc improprium & impedimentum prædicationis & doctrinæ efficiunt. De talibus ait Apostolus: Dies obseruatis & tempora: timeo, ne sine causa laborauerim in vobis. Et S. Augustinus dixit: Qui diuinationibus, & aruspicijs, & phylacterijs, vel quibuslibet augurijs crediderit, etsi ieiunet & oret, etsi iugiter ad ecclesiam currat, etsi largas elemosynas faciat, etsi corpusculum suum in omni afflictione cruciauerit, nihil ei proderit, quandiu sacrilegia illa non reliquerit. Nam si istas paganas ibi paternitas vestra in Romana vrbe prohibuerit, & sibi mercedem, & nobis maximum profectum in doctrina Ecclesiastica acquirat. Episcopi quoque & presbyteri generis Francorum, qui fuerunt adulteri vel fornicatores acerrimi, quos in gradu Episcopatus vel presbyterij fornicationum nati filij arguunt, redeuntes ab Apo-

Observa
sancti viri
erga Rom.
Pontificem
reuerentiã.

Angliam
dicit.

Galat. 4.
Ser. de Tem
por. 241.

ab Apostolica sede, dicunt sibi Romanum Pontificem licentiã dedisse, ministerium Episcopale in Ecclesia usurpare. Contra quos contendimus, quia Apostolicam Sedem contra decreta Canonum nequaquam audiuimus iudicasse. Hæc omnia domine charissime propterea vobis nota fecimus, ut vestrae auctoritatis responsum talibus dare possimus, ut per cautelam vestrae doctrinæ omnes Ecclesiæ non seducantur, sed lupi rapaces conuicti & superati pereant. Interea munusculum parua vobis direximus, non quia digna sint paternitate vestra, sed pro indicio charitatis, obediencie, & deuotionis, id est, villosam vnam, & argenti & auri tantillum. Dextera Domini protegente, incolumè valere & in Christo proficere beatitudinem vestram in longitudine dierum optamus. Te Deus altitronus sancta conseruet in sede, Sedis Apostolicæ rectorem tempore longo. Mellis sua gratum populis doctrina per orbem, Perficiatq; Deo dignum pia gratia Christi. Splendida percipiat florens sua gaudia mater, Atque domus Domini lateretur prole fecunda.

*Reuerentissimo & sanctissimo fratri Bonifacio Episcopo, Zacharias
seruus seruorum Dei.*

Acceptis sanctissimæ fraternitatis tuæ literis per Denehardum presbyterum tuum, Scia te sospitem, ut semper cupimus, esse cognouimus, omnipotenti ac misericordissimo Deo nostro magnas retulimus grates, qui tibi in omnibus bonis prosperari dignatur. Magnam enim cordibus nostris infundis lætitiã, quoniam nobis sanctitatis tuę scripta mittuntur, quando reperimus, quæ ad salutem respiciat animarum, cum quodlibet in gremio sanctæ matris Ecclesiæ per tuam prædicationem noui populi adduntur, ubi & tres Episcopos per loca singula secundum seriem syllabarum tuarum te ordinasse cognouimus, qui eidem populo, quem sibi Dominus Deus noster per tuam sanctitatem aggregare dignatus est, præesse debeant: & petisti, ut per auctoritatem nostræ Sedis Episcopales ibidem sedes firmentur. Sed tua sancta fraternitas pertractet matrem, & subtili consideratione discernat, si expedit, aut si loca aut populorum turbæ talia esse probantur, ut Episcopos habere mereantur. Meminisse enim debes charissime, quod sacris Canonibus præcipitur obseruare, ut minimè in villulas, vel in modicacuitates Episcopos ordinemus, ne vilescat nomen Episcopi. Sed nos tuis synodis, & statuis atque dilectis syllabis prouocati, quæ poposcisti, absque mora concedimus, & statuimus per Apostolicam auctoritatem episcopales esse illic sedes, & per successionem episcopos teneri, qui populis præsent, atque verbum prædicationis subiectis insinuent: vnam quidem in castello, Vuirzburg: & alteram in oppido, quod nominatur Buriburg: tertiã verò in loco, qui dicitur Erphesfort: ita ut nulli post hæc liceat ea, quæ à nobis sancita sunt, violare, & auctoritate B. Petri Apostoli firma esse decreuimus.

De eo autem, quod nobis intimasti, quia te Carolomannus filius noster rogauit, ut in parte Francorum, in sua ditione constituta, Synodum celebrares, eò quod omnis Ecclesiastica regula seu disciplina, ab eadem prouincia funditus abolita est, nimis morendum est, quod per spatia tanta temporum ibidem Synodus sacerdotum minimè celebraretur. Vnde neque quid sit sacerdotium ab eis, qui se sacerdotes esse existimant, cognoscitur. Sed dum, iuuante Deo, quæ à præfato filio nostro promissa sunt, ad effectum perducta fuerint, tuæque fraternitas memorato Concilio confederit cum eodè excellentissimo viro, si quos repererit episcopos, presbyteros aut diaconos contra Canones vel statuta patrum excessisse, id est, in adulterio, vel si plures vxores habuerunt, aut si sanguinem Christianorum siue paganorum effuderunt, vel etiam alijs capitalibus vitijs, quibus Canones obuiasse reperit tua sanctitas, nullâ ratione Apostolica auctoritate permittat sacerdotio fungi: quia tales à suo tantum ore falso nominantur sacerdotes, & deteriores secularibus esse noscuntur, qui se neque à fornicationibus, neque à nefarijs matrimonijs abstinere, neque ab humani sanguinis effusione manus seruant innoxias. Aut quid inde sentiunt, dicente Domino: Sacerdotes mei sentel nubant & Apostolus, Vnius vxoris virum, &c. Et hoc ante susceptum sacerdotium vtilitum est. Nam à die suscepti sacerdotij etiam ab ipso proprio coniugio prohibendi sunt. Quomodo se sacerdotio fungi considerant, qui talibus sceleribus inuoluti monstrantur, ut neque seculares fideles his faciendis obuolutos optemus? Quomodo non peritescant diuina mysteria contingere, aut quomodo ad orandum pro peccatis populi accedere præsumunt, dum sacri Canones neque purum clericum, cui sacerdotium non est, secundis copulari nuptijs permittunt? Isti verò contrariò non solum susce-

Testimoni-
um sancti
viri de Sede
Apostolica.

Cap. 3.

Dist. 80. per
totum.

Confirman-
tur à Papa
Episcopa-
tus à S. Bo-
nifacio in-
stituti.

À sacerdo-
tio qui sint
arcendi.

1. Tim. 3.

Sacerdoti-
bus non li-
cet habere
vxores.

ptum sacerdotium se abstinere nolunt ab vna vxore, immò luxuria dediti, peiora se-
cularibus scelera committunt, vt plures vxores habere præsumant, quibus neque vna
concessum est post susceptum ministerium atrectare. Sed & ista paruipendentes, at-
que Dominum ad iracundiam prouocantes, maiora committunt facinora, dum prop-
rijs manibus Christianos atque paganos necant, & fit, vt qui in remissionem pecca-
torum debuerunt lauacrum regenerationis impendere, & Christi sacramenta dona-
re alijs, ne in aeternum perirent, eorundem sacrilegis manibus extinguantur. Quis enim
sapiens eos æstimet sacerdotes, qui neque à fornicationibus abstinent, neque ab effu-
sione humani sanguinis manus seruant innoxias? Quisue eorum sacrificijs Domi-
num esse credit placatum, dicente Propheta: Virum sanguinum & dolosum abomi-
nabitur Dominus? Istos ergo, vt præmissi, nec sacerdotio fungi patiaris, neque Diuina
contingere mysteria. Quicquid verò aliud eos contra Ecclesiasticam regulam ex-
cessisse repereris, Canones siue instituta patrum præ manibus habeto, & sicut in eis e-
doctus fueris, discerne.

Quòd autem tibi successorem constituere petisti, vt te viuente in tuo loco eligatur
Episcopus, hoc nulla ratione concedi patimur, quia contra omnem Ecclesiasticam
regulam esse monstratur: sed volumus, vt tibi ministret, & sit in Euangelio Christi ad-
iutor, dicente Apostolo: Si quis benè ministraverit, gradum sibi bonum acquirat. Ni-
mis enim reprehensibile ac detestabile esse manifestum est, vt te viuente, tibi alium
substituamus. Sed hoc admodum, vt quandiu te diuina iusserit clementia superesse,
sine intermissione orare studeas, vt tibi Deus illum successorem concedat, qui ei pos-
sit esse placabilis, & populum, quem ad suam gratiam per tuæ sanctitatis industriam
vocare voluit, irreprehensibiliter regere, atque ad viam vitæ perducere valeat. Nam
quomodò hæc, quæ poposcisti, si etiam voluerimus, concedere possumus, dum nos
fragiles homines, sub conditione mortis constituti, ignoremus quid superuentura pa-
riat dies, & quis è nobis prior de præsentis seculo migret? Si autem eundem diuina vo-
luerit clementia post tui transitus diem superesse, si cum apum agnoueris, & in tua vo-
luntate fuerit definitum, ea hora, qua te de præsentis seculo migraturum cognoueris,
præsentibus cunctis tibi successorem designa, vt huc veniat ordinandus: quod nulli a-
lij concedi patimur.

De illo verò, qui viduam auunculi sui, quæ & ipsa fuit vxor consobrini sui, & sacræ
velamen habere monstrata est, & à beatæ memoriæ præcessore nostro sibi licentiam
esse concessam diuulgauit, vt in perniciosum matrimonium assumere debuisset: absit
hoc, vt decessor noster ista præciperet. Nec enim ab hac Apostolica sede illa permit-
tuntur, quæ contraria esse patrum siue Canonum institutis probantur. Admonere
& increpare eos, frater charissime, ne cesses, quatenus à tam scelesto recedant ma-
trimonio, ne in aeternum pereant. Reminiscantur ergo se Christi sanguine esse redē-
ptos, & non spontè se contradant diabolicæ potestati: sed magis omnipotenti Deo &
Christo filio eius spirituique sancto, in cuius nomine ab illius antiqui hostis crepti
sunt potestate. Labora igitur sanctissime frater in eis, qui scriptum cognoscis: Qui cō-
uertit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & suorum
operit multitudinem peccatorum. Nos quoque ei pro hoc communitoria scripta di-
reximus.

De Calendis verò Ianuarij vel cæteris augurijs, phylacterijs & incantationibus, vel
alijs diuersis obseruationibus, quæ gentili more obseruari dixisti apud B. Petrum Apo-
stolum, vel in vrbe Roma: hæc & nobis & omnibus Christianis detestabilia & perni-
ciosa esse iudicamus, dicente Domino: Non augurabimini. Et iterum scriptura dicit
Non sint auguria in Israël, nec obseruatio in domo Iacob. Igitur & à nobis cauē-
dum esse censemus, vt nullis augurijs vel obseruationibus attendamus: quia omnia hæc
abscessa esse à patribus edocti sumus. Sed quia per instigationem diaboli iterum pul-
lulabant, à die, qua nos iussit diuina clementia, quanquam immeriti existamus, A-
postoli vicem gerere, illic omnia hæc amputauimus. Pari etenim modo volumus tu-
am sanctitatem populis sibi subiectis prædicare. Nam & sanctæ recordationis præde-
cessoris atque nutritoris nostri domini Gregorij Papæ constitutione, omnia hæc piè
atque fideliter amputata sunt, & alia quamplura, quæ diabolo suggerente pullulabant
in Christi ouili.

De sacerdotibus verò falsis, qui falsa opinantur, qui etiam adulteri & fornicatores
esse probantur, & sibi ab Apostolica sede indultū esse testantur, hoc nulla ratione credat
sancta fraternitas tua: sed similiter in eis canonicam exerce vindictā, quemadmodum
de his

de his, quibus superius à nobis edoctus monstraris. Non enim aliud te agere volumus,
præter quod sacri præcipiunt Canones, vel etiam ab hac Apostolica sede instructus es.
se dinosceris. Tuæ quoque sanctitatis petitionem impleuimus, mittentes tuis Episcopi
copis tuis singulas confirmationis epistolas, quas per sanctitatis tuæ manus eis largiri
volumus, & Carlomanno filio nostro, alia scripta direximus, vt adminicula, quibus
indiges, adimplere festinet. Iam, frater charissime, de omnibus superius comprahen-
sis capitulis, vt Dominus donauit, respondimus, ad amputanda omnia diabolicæ frau-
dis scandala: tua verò sancta fraternitas, si quid deceterò euenerit, vt sacri docent Ca-
nones, studeat emendare in plebibus sibi à Deo commissis. Non enim aliud nobis cō-
uenit prædicare, præter quod à sanctis patribus sumus edocti. Si verò noui aliquid, ini-
mici astutia agente, acciderit, quod tua sancta fraternitas minimè per Canonum insti-
tuta discernere possit, hoc nobis non pigeat insinuare: quatenus, Deo iuuante, quæq;
ad emendationem nouæ plebis esse possunt, tibi absq; tarditate respondere curemus.
Cognoscat ergo tua sancta fraternitas ita dilectionem tuam haberi in nostris præ-
cordijs, vt te præsentialiter quotidie videre desideremus, & ita te in nostro confortio
habere, vt ministrum Dei, & dispensatorem Ecclesiarum Christi. Confortare itaque
in Domino, frater charissime, & esto robustus, & labora in opere, ad quod te diuina
voluit clementia vocare. Magna etenim te spes remunerationis expectat, quam pro-
misit Deus diligentibus se. Et nos, licet peccatores existamus, tamen Dei nostri immē-
sam clementiam non cessamus exorare, vt qui cœpit in vobis, perficiat opus bonum
vscq; in finem, & B. Petrus Apostolorū princeps cooperetur tibi in omnib; bonis, qui
ei parere desideras. Deus te incolumem custodiat, sanctissime frater. Data Calend.
Aprilis, imperante domino pijsimo Augusto Constantino, anno 24. Imperij eius, In-
dictione II.

*Reuerentissimo & sanctissimo fratri Bonifacio cœpiscopo, Zacharias
seruus seruorum Dei.*

Virgilius & Sidonius religiosi viri, apud Baioariorum prouinciam degentes, suis
nos literis visitantes, intimarunt quòd tua reuerenda fraternitas eis iniungeret
Christianos denuò baptizare. Quod audientes, nimis conturbati sumus, & in admira-
tionem magnam incidimus, si haberetur, vt dictum est. Reuulerit quippe, quòd fuerit
in eadem prouincia sacerdos, qui Latinam linguam penitus ignorabat, & dum bapti-
zaret, nesciens Latini eloquij linguam, diceret: Baptizo te in nomine patriæ & filia &
* Spiritu sancti: ac per hoc tua reuerenda fraternitas iusserit rebaptizare. Sed sanctif.
sime frater, si ille, qui baptizauit, non errorem introducens aut hæresim, sed pro sola
ignorantia Romanæ locutionis infringendo linguam, vt præfati sumus, baptizans di-
xerat, non possumus consentire, vt ab eo baptizati, denuò baptizentur: quia, sicut tua
benè nouit sancta fraternitas, quicumque baptizatus fuerit ab hæreticis in nomine Pa-
tris & Filij & Spiritu sancti, nullo modo rebaptizari debet, sed per solam manus impo-
sitionem purgandus est. Si ergo ita est, vt nobis relatum est, nolo amplius à te illis præ-
dicetur huiusmodi doctrina: sed vt sancti patres docent & prædicant, tua sanctitas stu-
deat conseruare. Deus te incolumem custodiat reuerentissime frater.

Romana Synodus sub Zacharia Pontifice.

IN nomine Domini nostri IESV Christi, imperante domino pijsimo Augusto
Constantino Imperatore, anno 26. imperij eius, mense Octob. die 25. Indictione
14. præsentis sanctissimi Domini Zacharia Papa in patriarchio Lateranenfe, in ba-
siliæ, quæ appellatur Theodori: confidentibus, etiam cum eo sanctis Episcopis Epi-
phanio Sylua candida, Benedicto Nomento, Venantio Præneste, Gregorio Porru-
ense, Niceta Gabijs, Theodoro Ostiense, Gratiofo Velitras: seu venerabilibus Pre-
sbyteris, id est, Iohanne Archiepiscopo, Gregorio, Stephano, item Stephano, Do-
minico, Theodoro, Anastasio, Georgio, Sergio, Iordane, Leone: Item Leone, Gre-
gorio, Stephano, Eustachio, Procopio atque Theophanio, propositis in medio sa-
cro sanctis Euangelij, adstantibus quoque Diaconibus, cunctoque Clero, Gregori-
us Regionarius & nomenclator dixit: Denardus religiosus presbyter, legatus Bo-
nifacij sanctissimi Archiepiscopi prouinciæ Germaniæ directus ad vestrum sanctum
Apostolarum, præ velo est, & petit ingredi: quid præcipitis? Dicitur est: Ingredia-
tur. Cumque ingressus fuisset, Zacharias sanctus Papa dixit: Ante hos dies literas
Ddd 4 reue.

7. q. 1. De eo
autem. Vcl:
Petisti, vt
cum.
1. Tim. 3.7. q. 1. Petisti
vt cum no-
stro.Vide meh-
daciū, de
Ro. Pontifi-
ce consiliū.

Iacob. 5.

Leuit. 19.
Num. 23.Episcopi
confirmati
à Papa.Pontificis
erga S. Boni-
facium a-
mor.* Spiritus
sanctus.Ab hæreticis
collatū
baptisma,
non iteran-
dum.

reuerentissimi fratris nostri Bonifacii Archiepiscopi nobis detulisti, per quas nobis, quæ opportuna ei visa fuerant, indicauit. Quid ergo denuò nostris secretarijs te ingredi postulasti? Deneardus religiosus presbyter dixit: Domine mi, dum iuxta vestri Apostolatûs præceptum dominus meus Bonifacius Episcopus, famulus pietatis vestrae, in prouincia Francorum Synodum aggregaret, & reperisset illic falsos sacerdotes, hæreticos & schismaticos, id est, Aldebertum & Clementem, sacerdotio priuans, vnà cum principibus Francorum, retrudi fecit in custodiam: Illi autem non in penitentia degunt, vt iudicatum est: sed econtrariò adhuc populum seducunt. Pro quo & hanc epistolam præfati domini mei, quam manibus gero, vestro sancto Apostolatu missus offero, vt eam coram sancto concilio legi faciatis. Dictum est: Suscipitur epistola, & coram nostrâ præsentia relegatur. Et accipiens Theophanius notarius regionarius & saccellarius, relegit in his sermonibus:

*Excellentissimo patri atque Apostolico Pontifici Zachariæ Papæ,
Bonifacius exiguus seruus seruatorum Dei, optabilem in
Christo charitatis salutem.*

Postquam me ante annos propè triginta sub familiaritate & seruitio Apostolicæ sedis, annuente & iubente venerandæ memoriæ Antistite Apostolico Gregorio, anteriore voto constrinxi, quicquid mihi lætitiæ vel tristitiæ acciderat, Apostolico Pontifici solebam indicare, vt in lætis simul laudaremus Dominum, & in tristibus eius cõ filio roborarer. Ita & nunc mihi liceat vobis indicare, precor, sicut scriptum est: Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi. Notum enim sit paternitati vestrae, quia postquam indigno mihi mandastis in prouincia Francorum, sicut & ipsi rogauerunt, sacerdotali concilio & Synodali conuentui præesse, multas iniurias & persecutiones passus sum à falsis sacerdotibus, & adulteris presbyteris, seu clericis, & fornicarijs clericis. Maximus tamen mihi labor est contra duos hæreticos pessimos, & blasphemos contra Deum & contra Catholicam fidem. Vnus, qui dicitur Aldebertus, natione Gallus est: alter, qui dicitur Clemens, genere Scorus est: specie quidem erroris diuersi, sed pondere peccatorum cõpares. Contra istos obsecro auctoritatem vestram, vt me defendere & adiuuare, & populum Francorum & Gallorum per scripta vestra corrigere studeatis, ne hæreticorum fabulas & vana prodigia ac signa præcursoris Antichristi sectentur: sed ad Canonica iura & ad viâ veræ doctrinæ cõuertantur, & vt per verbum vestrum isti duo hæretici mittantur in carcerem, nullusque cum eis communionem habeat, ne forrè fermento doctrinæ illorum fermentatus aliquis peccet, sed segregati viuant, & iuxta dictum Apostoli, traditi satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die Domini. Et si Ecclesiam non audierint, sint nobis, iuxta Euangelicum præceptum, sicut ethnici & publicani. Propter istos enim persecutiones & inimicitias & maledictiones multorum patior, & Ecclesia Christi impedimentum fidei & doctrinæ rectæ sustinet. Dicunt enim de Aldeberto, quod eis sanctissimum Apostolum abstulerim, patronum & oratorem, virtutumque factorem, & signorum ostensorem abstraxerim. Sed pietas vestra audiens vitam eius, iudicet ex fructu, vtrum vestimentis ouium indutus, intus lupus rapax fuerit; an non. In primæua igitur ætate hypocrita fuit, dicens quod sibi Angelus Domini in specie hominis de extremis sinibus mundi miræ, & tamen incertæ sanctitatis reliquias attulerit, & exinde potuerit omnia, quæcunque poposcerit, à Deo impetrare. Hæc ergo simulatione, sicut Apostolus Paulus prædixit, penetrauit multorum domos, & captiuas duxit post se mulierculas oneratas peccatis, quæ ducebantur varijs desiderijs, & multitudinem rusticorum, dicentium quod ipse esset vir Apostolicæ sanctitatis. Præterea conduxit Episcopos indoctos, qui se contra præcepta Canonum absolute ordinauerunt. Vnde in tantam superbiam elatus est, vt se æquipararet Apostolis Christi, & dedignatus in alicuius Apostolorum vel martyrum honore ecclesiæ consecrare, in proprio honore dedicaret oratoria, vel, vt verius dicam, sordidaret. Adhæc etiam impropere, cum voluissent homines visitare limina sanctorum Apostolorum, fecit eis cruciculas & oratoriola in campis, & ad fontes, vel vbi cunque sibi videbatur, & iussit ibi publicas orationes celebrari, intantum vt multitudines populorum, sprete ceteris Episcopis, & dimissis antiquis ecclesijs, in talibus locis conuentus agerent, dicentes: Merita sancti Aldeberti adiuuabunt nos. Vngulas quoque suas & capillos dedit ad honorificandum & portandum cum reliquijs san-

Deut. 32.

Aldebertus & Clemens hæretici.

1. Cor. 5.

Matth. 18.

Aldeberti hæretici historia breuis. 2. Tim. 3.

sancti Petri Apostolorum principis. Tantis itaque flagitijs inuolutus, præsumpsit quoddam, quod maximum scelus & blasphemia contra Dominum esse videtur. Venienti enim populo & prostrato ante pedes eius, & cupienti confiteri peccata sua, dixit: Scio omnia peccata vestra, quia mihi cognita sunt occulta vestra: ideoque non est opus confiteri ea. Securi ergo & absoluti de peccatis vestris præteritis, reuertimini ad domos vestras cum pace. Hæc igitur atque his similia, quæ sanctum Euangelium hypocritas facturos esse testatur, idem Aldebertus suo habitu & incessu moribusque solet operari.

Nota de cõfessione peccatorum.

Alter autem hæreticus, qui dicitur Clemens, contra Catholicam contendit Ecclesiam, abnegans scilicet & refutans Canones sacros, tractatus & expositiones sanctorum Patrum, Hieronymi, Augustini, & Gregorij. Synodalia etiam iura spernens, affirmat se post duos filios, sibi in adulterio natos, esse posse legis Christianæ Episcopum. Præterea Iudaismum introducens, iustum iudicat esse Christiano, vt, si voluerit, viduam fratris defuncti accipiat uxorem. Ipse etiam contra fidem sanctorum patrum contendit dicens quod Christus filius Dei descendens ad inferos, omnes quos inferni carcer detinuit, inde liberasset, credulos videlicet & incredulos, necnon cultores idolorum. Multa quoque alia horribilia & contraria fidei Catholicae, de prædestinatione Dei affirmat. Quapropter precor, vt literas vestras de hoc hæretico mandare curetis Duci Carlomanno, vt mittatur in custodiam, ne semina satanæ latius seminans, vna ouis morbida totum gregem polluat. Valere sanctitatem vestram & prosperis profectibus gaudere in longitudine dierum, optamus.

Clementis hæretici historia succincta.

Cumque lecta esset epistola, Zacharias Papa dixit: Audistis charissimi fratres, quid in ista epistola lectum sit? ex sacrilegis illis, qui se ad suam condemnationem Apostolos nominare præsumpserunt? Sancti Episcopi & venerabiles Presbyteri responderunt: Audiuimus certè per omnia non Apostolos, sed ministros satanæ & præcursores Antichristi. Quis enim aliquando Apostolorum vel quilibet sanctorum ex capillis suis aut vngulis pro sanctitate populis tribuit, vt iste perniciosus agere conatus est Aldebertus? Sed hoc scelus à vestro sancto Apostolatu refecandum est, tam de illo, quam etiam de transgressore Clemente, qui sacros Canones spernit, atque expositiones sanctorum patrum. Ambrosij, Augustini, ceterorumque respuit. Ambo itaque istam dignamque transgressionibus suis suscipiant sententiã. Zacharias sanctus Papa dixit: Quia iam tardior hora est, venturo secretario de conscripta vita & oratione, quam sibi exponit Aldebertus, vel de ceteris eius gestis, cum nobis lecta fuerint, communi consensu, mediante Deo, quid fieri debeat, pertractemus. Cumque in eodem die sanctus Zacharias Papa, ceterique Episcopi, necnon Presbyteri supradicti, alique clerici conuenissent in prænominatam basilicam, Gregorius notarius regionarius & nomenclator dixit: Iuxta vestri sancti Apostolatûs præceptum, quod in præterito secretario iussistis, Deneardus religiosus presbyter adest præ velo: quid præcipitis? Dictum est: Ingrediarur. Cumque ingressus esset, Zacharias sanctus Papa dixit: Actus illius nefandissimi Aldeberti, siue cetera eius scripta, quæ præterito secretario in manibus gerebas, coram præsentis concilio porrigenda. Et accipiens Theophanius notarius regionarius & saccellarius, legit vitam illius, cuius initium est: In nomine Domini nostri Iesu Christi, incipit vita sancti & beati Aldeberti Episcopi, ex electione Dei nati. De simplicibus parentibus fuit procreatus, & de gratia Dei coronatus: quia dum in utero matris suæ esset, ibidem gratia Dei cœpit in eo retineri, & antequam peruenisset beatissima natiuitas eius, vidit genitrix eius per visionem quasi egredientem vitulum de dextero latere suo. Qui nimirum vitulus designabat illam gratiam, quam acceperat ab angelo, antequam exiret de vulua.

Vita hæretici Aldeberti ab impostore quodam conscripta.

Cumque hic libellus vsque ad finem lectus fuisset, Zacharias sanctus Papa dixit: Quid ad hanc blasphemiam responderetis sanctissimi fratres? Epiphanius Episcopus Ecclesiæ sanctæ Syluæ candidæ, dixit: Domine Apostolice, ex diuina profectò inspiratione motum est cor vestri sancti Apostolatûs, vt prædictum Bonifacium sanctissimum Episcopum & Francorum principis commoneretis, in partibus illis post longa tempora concilium congregare sacerdotum, ne hæc schismata & blasphemia sancto vestro Apostolatu celarentur. Zacharias sanctus Papa dixit: Si quid adhuc habet Deneardus religiosus presbyter nobis porrigere legendum, porrigat. Deneardus presbyter respondit: Ecce domine epistola, qua vtebatur Aldebertus, & quam diuulgabat esse Iesu, sibi que de celo venisse. Et accipiens Theophanius notarius, legit. Cuius initium tale erat: In nomine Domini incipit epistola Domini nostri Iesu Christi filij Dei, que

Vide in postorem qua

quæ in Hierosolymam cecidit, & per Michaëlem Archangelum inuenta est in porta Ephraim, & per manus sacerdotis nomine Icoræ, ipsa epistola fuit exemplata. Et transmisit ipse eandem epistolam ad Germaniam ciuitatem alio sacerdoti Thalasio, & ipse Thalasio transmisit illam ad Arabiam ciuitatem alio sacerdoti Leoban, & ipse Leoban transmisit epistolam istam ad Verphaniam ciuitatem, & recepit eam Ma-crius sacerdos Dei, & transmisit in montem sanctum Archangeli Michaëlis, & per manus Angeli Dei peruenit ad Romanam ciuitatem ad sepulcrum S. Petri, ubi cha-ues regni cœlorum constituti sunt. Er duodecim Papati, qui sunt in Romana ciuitate, triduanas fecerunt vigilias in ieiunijs & orationibus, & cœtera vsque ad finem perle-cta. Zacharias sanctus Papa dixit: Pro certo charissimi fratres, & prædictus Aldeber-tus in insaniam conuersus est, & omnes qui hac vtuntur commentata epistola, par-uulorum more absque sensu sunt, & muliebri errore insaniunt: Sed ne leniores am-plius decipiat, indiscussam & absque sententia causam hanc relinquere non possi-mus. Sancti Episcopi & venerabiles presbyteri responderunt: Ex diuina illustratio-ne cognoscimus cor sancti vestri Apostolatus illuminatum, & quæ à vobis dicta sunt, ex administratione Sancti Spiritus emanarunt. Et idcirco vt à vobis prauisum fuerit, in vtròsque sententiam promulgetur. Zacharias sanctus Papa dixit: Non vt à nobis so-lis prauisum fuerit, sed pariter cum sanctitate vestra, vt Domino placuerit, in futuro secretario est pertractandum.

Cum autem tertia vice in eodem die Zacharias sanctus Papa, cæteri que Episcopi, necnon Presbyteri supradicti, sed & alij clerici conuenissent in prænominatam basi-licam, Gregorius notarius regionarius & nomenclator dixit: Secundum quod à vestro sancto Apostolatu præceptum est in præterito secretario, vt Deneardus reli-giosus presbyter hic se vestris præsentaret obtutibus, prædò est præ foribus: quid præ-cipitis? Dicitur est: ingrediatur. Cumque ingressus fuisset, Zacharias Papa dixit: Ha-bes adhuc ex sacrilegorum illorum conscripto aliquid, quod coram concilio pro-ferre debeas ad legendum? Deneardus religiosus presbyter respondit: Etiam domi-ne mi orationem, quam sibi Aldebertus componere nisus est: & ecce in manibus e-gero: iubete eam suscipi. Moxque suscepta est & lecta oratio, cuius initium tale erat: Domine Deus omnipotens, pater Domini nostri Iesu Christi, & a. & a. qui sedes super septimum thronum, & super Cherubin & Seraphin: pictas magna & dulcedi-nis satis est apud te, pater sanctorum Angelorum, qui fecisti cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt: te inuoco & clamo & inuito super me miserrimo, quia tu di-gnus fuisti dicere: Quodcunque petieritis à patre in nomine meo, dabit vobis. A te peto, ad te clamo, à Domino Christo confido animam meam. Cumque per ordi-nem legeretur, peruenit ad locum, ubi ait: Precor vos, & coniuro vos, & supplico me ad vos Angelus Vriel, Angelus Ragucl, Angelus Tubuel, Angelus Michaël, An-gelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Simihel. Dum verò hæc oratio sacrilega vsque ad finem perlecta fuisset, Zacharias sanctus Papa dixit: Quid ad hæc sancti fratres responderis? Sancti Episcopi & venerabiles Presbyteri respon-derunt: Quid aliud agendum est, nisi vt omnia, quæ coram nobis lecta sunt, igni con-crementur, authores verò eorum anathematis vinculo percellantur? Oïto enim no-mina Angelorum, quæ in sua oratione Aldebertus inuocauit, non Angelorum, præ-ter Michaëlis, sed magis demonum nomina sunt, quos ad præstandum sibi auxilium inuocauit. Nos autem, vt à vestro sancto Apostolatu edocemur, & Diuina tradit au-thoritas, non plùs quam trium Angelorum nomina agnoscimus, id est, Michaël, Ga-briel, Raphaël. Zacharias sanctus Papa dixit: Optinè prouisum est à vestra sanctita-te, vt conscripta illius omnia igne concrementur: sed opportunum est, vt ad repro-bationem eius in scrinio nostro conferuentur ad perpetuam confusionem. Nunc verò, quia omnia peracta sunt, de vtrorunque sententia, quorum superius mentio facta est, pertractandum est. Vniuersum concilium dixit: Aldebertus, cuius nobis actus & nefaria commenta lecta sunt, & qui se Apostolum censuit nominari, & ca-pillos & vngulas suas populis pro sanctitate tribuit, quique sub obtentu Angelorum demones in suum auxilium inuocat, sit ab omni officio sacerdotali alienus, agens pœnitentiam pro commissis, & amplius iam populum minimè seducat. Sin autem in his erroribus perseverauerit, & populum amplius seduxerit, sit Anathema, & æter-no Dei iudicio condemnetur, omnisque pariter, qui ei confenserit & eius doctrinam secutus fuerit, aut adiunctus fuerit. Similiter & Clemens, qui per suam stultitiam sanctorum patrum statuta omniaque Synodalia acta respuit, inferens etiam Christia-nis

Oratio im-pij Aldeberti.

Iohan. 16.

O insaniam.

Sententia Concilij in Aldebertu.

Item in Cle-mentem.

his Iudaismum, dum prædicat fratris defuncti accipere posse vxorem: in super & Do-minum Iesum Christum, descendentem ad inferos, omnes pios & impios exinde præ-dicat abstraxisse, ab omni sacerdotali officio nudatus sit, & Anathematis vinculo ob-ligatus, pariterque Dei iudicio condemnatus, & omnis, qui eius sacrilegis consenserit prædicationibus.

Adnotatio Episcoporum, aliorumque sacerdotum, pro excommunica-tione hæreticorum Aldeberti & Clementis.

Zacharias Episcopus sanctæ Dei Ecclesiæ Catholicæ atque Apostolicæ vrbis Romanæ, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsi. Epiphanius Episcopus sanctæ Ecclesiæ Syluæ candidæ, his gestis atque sententiæ à nobis promul-gatis subscripsit. Benedictus Episcopus sanctæ Ecclesiæ Nomentanæ, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Venantius Episcopus sanctæ Ecclesiæ Prænestinæ, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Gregorius E-piscopus sanctæ Ecclesiæ Portuensis, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Niceta Episcopus sanctæ Ecclesiæ Gabinatis, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Theodorus Episcopus sanctæ Ecclesiæ Ostiensis, his ge-stis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Gratiofus Episcopus sanctæ Eccle-siæ Veliternensis, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Iohannes Archipresbyter tituli sanctæ Sufannæ, his gestis atque sententiæ à nobis promulga-tis subscripsit. Gregorius humilis presbyter tituli S. Clementis, his gestis atque sen-tentiæ à nobis promulgatis subscripsit. Stephanus gratia Dei presbyter tituli S. Mar-ci, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Stephanus indignus pre-sbyter tituli S. Eusebij, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Do-minicus humilis presbyter tituli S. Priscæ, his gestis atque sententiæ à nobis promul-gatis subscripsit. Theodorus humilis presbyter tituli sancti Laurentij, his gestis at-que sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Anastasius indignus presbyter titu-li S. Mariæ, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Georgius humi-lis presbyter tituli SS. Iohannis & Pauli, his gestis atque sententiæ à nobis promulga-tis subscripsit. Sergius humilis presbyter tituli S. Potentianæ, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Iordannes indignus presbyter tituli S. Sabinæ, his ge-stis atque sententiæ à nobis promulgata subscripsit. Theophanius humilis presbyter ti-tuli sanctorum Coronatorum, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Leo indignus presbyter tituli S. Anastasiæ, his gestis atque sententiæ à nobis promul-gatis subscripsit. Gregorius indignus presbyter tituli S. Balbinæ, his gestis atque sen-tentiæ à nobis promulgatis subscripsit. Stephanus presbyter tituli S. Chrysogoni, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Eustathius humilis presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ, his gestis atque sententiæ à nobis promulgatis subscripsit. Leo humilis presbyter tituli S. Damasi, his gestis atque sententiæ à nobis promulga-tis subscripsit. Procopius indignus presbyter tituli S. Cyriaci, his gestis atque senten-tiæ à nobis promulgatis subscripsit.

Subscribit huic senten-tiæ Ponti-fex: deinde cæteri.

Dilectissimis nobis Reginfrido Rhothomagensi Episcopo, Deodato* Beluocanensi E-piscopo, Ramberto Ambianensi Episcopo, David Spironensi Episcopo, Aethero Toroa-nensi Episcopo, Heliseo Nouiomeni Episcopo, Treuuarto Camerocanensi Episcopo, Burchardo Vuiriburgensi Episcopo, Folerico Tungriensi Episcopo, Genchaudo Lau-denensi Episcopo, Romano Meldensi Episcopo, Agilolpho Colonienensi Episcopo, Hattoni Strasburgensi Episcopo, & cæteris amantissimis coepiscopis, presbyteris etiam & diaconibus, cunctisque orthodoxis Ecclesiarum Dei clericis, Apostoli-cam doctrinam tenentibus, Zacharias diuina gratia præditus, Apostolicæ sedis Pontifex, seruus autem seruorum Dei, in Domino salutem dicit.

* Belloua-nensi.

Gratias ago Deo Patri omnipotenti & Domino nostro Iesu Christo, vnico filio Cap. 5 Geius, & Sancto Spiritui, qui vestrum omnium corda inflammare dignatus est per diffusam à se gratiam, vt in vnitare fidei & vinculo pacis ambuletis, & sit splendor Do-mini

mini Dei nostri super vos, dilectissimi mihi, & abundans gratia pacis & charitatis, vt sitis vnum corpus spiritualis matris vestrae sanctae Catholicae & Apostolicae Dei Ecclesiae, in qua Deo auctore praesumus, implentes illud Propheticum dictum: Ecce quam bonum, & quam iucundum, habitare fratres in vnum. Quauis enim proin-
 neris longitudine corpore simus absentes, in spiritu tamen dilectionis semper iumus vobis praesentes, habentes vos in visceribus nostris, & assidue orantes, vt Deus & Do-
 minus noster Iesus Christus multo amplius confirmet corda vestra in exhortatione Euangelij, in ministerio quo fungimini, vt credita vobis plebs vestris pijs admonitio-
 nibus adiutante Domino, à diabolica fraude liberata, persistat salua, vosque mere-
 amini de eorum animabus in die Christi apportare lucrum. Obsecro ergo vos, vt di-
 gne ambuletis vocatione, qua vocati estis, vt decet sanctos cum multa patientia, supportantes inuicem in charitate, solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pa-
 cis & charitatis: quia finis praecepti charitas est de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Gaudéo in vobis charissimi, quoniam fides vestra & vnitas erga nos, preciosa est & manifesta non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus homini-
 bus, dum ad fauorem & magistrum vestrum à Deo constitutum, scilicet Petrum Apo-
 storum principem, benignissima voluntate conuersi estis, & in hoc laudabilis est fides vestra, quoniam id ipsum sapitis, quod oportet sapere. Habetis iraque nostra vice ad confortandam dilectionem vestram sanctissimum Bonifacium fratrem nostrum Ar-
 chiepiscopum, Apostolicae sedis legatum, & nostram praesentantem vicem. Sit ergo constantia vestra aduersus contentionem eorum, qui aduersa sapiunt, & non quae Dei sunt: neque terreamini à facie eorum, sicut scriptum est, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius eum timete, qui potest animam & corpus mit-
 tere in gehennam. Fratres mei, in carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus. Arma enim militiae nostrae non carnalia, sed spiritualia sunt, ad destruendam omnem exaltationem, extollentem se aduersus scientiam Dei. Confortamini itaque in Domino & in potentia virtutis eius. Pax vobis & gratia à Deo & Domino nostro Iesu Christo ministretur. Amplectimur & osculamur, ac si praesentes, charitatem vestram in vnitatem spiritus, in vinculo pacis & charitatis Christi. Deus vos inco-
 lumes custodiat.

Zacharias Papa vniuersis Episcopis, presbyteris, diaconibus, Abbatibus cunctis etiam Ducibus, Comitibus, omnibusque Deum timentibus, per Gallias & Francorum prouincias constitutis.

Cap. 6. 1 **R**eferente nobis reuerentissimo fratre nostro Bonifacio Episcopo, quòd dum Synodus congregata esset in prouincia vestra iuxta nostram commonitionem me-
 diantibus filiis nostris Pipino & Carolomanno principibus vestris, peragente etiam vicem nostram praedicto Bonifacio, Dominus inclinasset corda vestra cum principi-
 bus vestris in praedicationem eius, vt omnibus commonitionibus eius obediretis, & schismaticos, & homicidas, & fornicarios à vobis expelleretis sacerdotes: omnipo-
 tenti Deo gratias egimus, & pro vobis sumus orantes, vt qui cepit in vobis opus bonum, perficiat vsque in finem. Obsecro enim omnes vos coram Deo, vt eius commonitionibus firmiter obediatis. Ipsum namque vice nostra in partibus illis ad praedican-
 dum constitutum habemus, vt vos Deo propitio ad viam perducatur rectitudinis, & à cunctis facinoribus salui esse possitis. Habuistis enim, peccatis facientibus, nunc vsque falsos & erroneos sacerdotes: vnde & cunctae paganae gentes vobis pugnantibus praualebant, quia non erat differentia inter laicos & sacerdotes, quibus pugnare licitum non est. Qualis enim victoria dabitur, vbi sacerdotes vna hora Dominica tractant mysteria, & Dominicum corpus consecrant pro animarum suarum redemptione: & postea Christianos, quibus hoc ministrare debuerant, aut paganos, quibus Christum praedicare debuerunt, sacrilegis necant manibus, & sic secundum verbum Domini dicentis: Vos estis sal terrae: quòd si sal euauerit, in quo salietur? Ad nihilum valet vltra, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Dum haec ita sunt, & tales in vobis fuerint sacerdotes, quomodo victores contra vestros inimicos esse poteritis? Nam si mundos & castos ab omni fornicatione & homicidio liberos habueritis sacerdotes, vt sacri praecipiant Canones, & nostra vice praedicat praefatus Bonifacius frater noster, nulla gens ante vestrum conspectum stabit: sed corrueat ante faciem

ciem vestram omnes paganae gentes, & eritis victores: in super & bene agentes, vitam aeternam possidebitis. Vos autem, fratres charissimi, qui estis veri sacerdotes, vel sub regulari disciplina constituti, sic vos exhibete, vt decet Dei ministros & dispensatores mysteriorum Dei, vt non vituperetur ministerium vestrum, ne fiat in vobis, quod scriptum est: Erit sicut populus, sic sacerdos. Nam si hoc fuerit, qualis vobis erit ab hominibus laus, aut qualis à Deo expectatur retributio? Quamobrem sic vos corrigite, vt veri sacerdotes, & tales ad sacerdotium prouehite, vt & vobis & illis testimonium maneat bonum ab his, qui foris sunt: quatenus ab hominibus laudem, & à Deo praemium in aeterna beatitudine percipere mereamini, eò quòd per vos ad rectam fidem perducti sunt populi multi, innoxios habentes sacerdotes. Ad Synodum quoque, omni anno conuenite, ad praeractandam vnitatem Ecclesiae, & vt si quid aduersi acciderit, ra-
 dicibus amputetur, & Ecclesia Dei maneat inconcussa. Bene valete.

Reuerentissimo & sanctissimo fratri Bonifacio coepiscopo, Zacharias seruus seruatorum Dei.

Um nobis sanctissimae fraternitatis tuae syllaba delatae fuissent, atque per singula Cap. 7. legi fecissemus, reperimus in eandem literarum serie, quòd peccatis nostris facientibus, dum Dominici tritici semina quæreres elaborare ad augendam segetem spirituali, subito inimici supereminuerunt zizania, vt sanctitatem tuam in bono opere impedirent. Sed tua sancta fraternitas incessanter orationi instet pariter cum fratribus, qui tecum laborant, vt spirituali sarculo eradicare possis zizania. Hoc opus si tibi semper erit in voluntate, Deus sine dubio adiuuat, vt beatus Gregorius Papa: Bonum opus, inquit, nobis sit in voluntate, nam ex diuino adiutorio erit in perfectione. Vnde charissime frater confortare in Domino, & ipse erit adiutor tuus. De incurisione autem Gentium, quae in tuis plebibus facta est, mœrendum nobis est. Sed haec ad-
 ueritas nullatenus tuam fraternitatem conturbet: quia & Romana ciuitas ex accide-
 ribus facinoribus saepius est depopulata, & tamen omnipotens Dominus dignatus est eam consolari. Sic etiam credimus, quia & vos consolabitur, si fideliter ad eum clamaueritis, & ieiunium supplicationesque, letaniarum in populis commissis agendas praedicaueritis. Nos quoque, licet peccatores existamus, precibus nostris & consacerdotum
 nostrorum, in quantum possumus, adiuuamus. De Synodo autem congregata apud
 Francorum prouinciam, medianibus Pipino & Carlomanno excellentissimis filiis nostris, iuxta nostrarum syllabarum commonitionem peragente nostram vicem tua sanctitate, qualiter egisses agnouimus, & omnipotenti Deo nostro gratias egimus, qui eorum corda confirmauit, vt in hoc pio opere adiutores existerent: & quia omnia optime & canonicè peregisti, tã de falsis Episcopis & fornicarijs & schismaticis, quam etiam de reliquis nomine sacerdotibus, contra Canonum instituta agentibus, vel contra Catholicam & Apostolicam Ecclesiam, de quibus secundum tuam relationem respondemus.

De eo verò, quòd suggestisti, quia elegerunt vnam ciuitatem omnes Francorum principes, pertinentem vsque ad paganorum fines & in partes Germanicarum gentium, vbi antea praedicasti, quatenus ibi sedem metropolitanam perpetuo tempore habere debeas, & inde ceteros Episcopos ad viam instrueres rectitudinis, & postmodum tui successores perpetuo iure possideant: hoc quia decreuerunt, nos laeti suscepimus, eò quòd ex Dei nutu factum est. Quòd verò falsi sacerdotes & schismatici hoc impedire conati sunt, eorum vanum agonem Dominus dissipabit, & illa faciet stabili, quae sanctorum patrum statutis videntur concordare. Et quia ipsi principes Francorum tibi etiam in hoc adiutores extiterunt, retribuat illis omnipotens Deus adiutorij huius praemium, & innumera largiatur bona.

De illo etiam falso Episcopo, quem dixisti, quòd adulterati clerici & homicidae filius, in adulterio natus, & absque disciplina nutritus esset, & quòd sui similes sacerdotes consecrauit: de hoc meminit tua reuerenda fraternitas, quòd etiam tibi saepe scripsimus, vt nullus homicida, nullus adulter, nullus fornicator sacrum ministerium debeat tractare: sed neque ex poenitente quis, aut talis, qualem sacri Canones prohibent esse sacerdotem.

De baptizatis verò ab illis, seu ecclesijs consecratis requirat tua fraternitas, si aut ecclesijs in nomine S. Trinitatis consecrauerunt, aut paruulos similiter baptizauerunt: & tunc consecratio ecclesiarum & paruulorum baptismum sit ritè confirmatum. Hoc etiam pariter retulisti, quòd illi, qui ante proiecti sunt, sacerdotes, se à nobis
 Ecc absolu.

Pontificis vice functus Bonifacius in Synodo.

Matth. 5.

Quantum profuerit mundi & casti sacerdotis.

Esa. 24.

Iruptiones barbarorum.

Ieiunij & litanijs placandus Deus.

De Moguntia dicit.

Ad altaris ministerium qui non admittendi.

Constantia
doctrinae in
Ecclesia Ro-
mana

absolutos esse apud Francorum prouinciam diuulgarent. Quod tua sancta fraternitas nullo modo credat: quia impossibile est, vt si hoc fecissemus, non tuae charitati per nostras indicassemus literas. Impossibile ergo nullo modo credas, quia non aliud predicamus, & aliud agimus, aut aliud dirigimus, vt illi garrunt: sed auxiliante Deo, illud, quod praedicamus, sine tenens obseruandum censemus. Hoc autem sanctitatem tuam firmissimè horramur, vt teneas, vt sanctorum patrum institutis & consultis sacrorum Canonum omnimodò parere studeas.

Quòd obsecrasti, vt Francorum principibus scriberemus, scias à nobis esse gestum. Per singula enim eis scripsimus vt petisti, vt tibi amici sint, & adiutores in Dominico opere existant.

De censu verò expetendo, quòd impetrare à Francis ad reparandas ecclesias vel monasteria plus non potuisti, quàm vt verente anno ab vnoquoque coniugio seruorū duodecim denarij reddantur, ex hoc gratias ago Deo, quia hoc potuisti impetrare. Dum enim Dominus donauerit quietem, augentur & luminaria sanctorum pro eo, quòd nunc tribulatio accidit à Sarracenis, Saxonibus vel Frisonibus, sicut tu ipse nobis innouisti.

De eis etiam, qui postquam depositi sunt pro capitalibus peccatis de gradu sacerdotali, reperiuntur nec clerici esse velle, nec monachi sub poenitentia: sed spergentes ad palatium regis Francorum, rogant vt eis loca tribuat ecclesiarum vel monasteriorū, vt dispergant sanctorum loca: de his, inquam, quid fieri debeat, Francorum principibus commonitoria direximus scripta. In alia quippe tua epistola reperiimus contineri omnia, quae contra te egerunt falsi & schismatici Episcopi, id est, Aldebertus & Clemens, in qua omnia acta eorum & impiissimum errorem singulatim indicasti. Nos autem congregatis sacerdotibus nostris, eorundem prauorum sceleratissima acta in eorum praesentia legi fecimus: & cum nobis coram concilio lecta fuissent, pio studio omnes eadem schismatica dogmata & sceleratissimam vitam, quam sibi Aldebertus conscribi fecit, vna voce decreuerunt vt igne cremarentur. Sed nos hoc non fieri rectè iudicantes, pro eorum perpetua damnatione in scrinio sanctae Ecclesiae referuari mandauimus. Ad haec etiam dignam sententiam contra eorum errorem scribi fecimus. Cuius exemplar epistolae ad tuam direximus sanctitatem, vt lecta in prouincia Francorum, omnis schismaticus audiens taliter à sancta & Apostolica Ecclesia iudicatum, à sensus sui prauitate respiciat.

Geuulio-
bus pseudo-
episcopus.

In tertia verò epistola tua intimasti nobis de alio seductore, nomine Geuulio, qui antea falsò Episcopi honore fungebatur, & quia sine còsulto ad nos properat. Hic dum aduenit, vt Domino placuerit, fiet. Tua autem reuerentia vt auxiliante Domino coepit, vice nostra petimus perficere studeat. Volumus namque omni anno tempore re apertum in prouincia Francorum concilium te celebrare, vt frequentia sacerdotum per instituta sacrorum Canonum correcta, illic nulla aduersitas valeat pullulare: sed magis Ecclesiae sanctae vnitas & disciplina Apostolica vbique in illis partibus dilatata existat, & non amplius populi per falsos sacerdotes deprauati, demergantur in interitum. Dum verò concilium aggregaueris, sic tua fraternitas conflictum habeat cum metropolitanis, vt nullus sine commendatitijs suscipiatur epistolis. Pro eadem quippe causa & pro omnibus vtilitatibus sanctae Ecclesiae Francorum principibus direximus literas, vt iam praefati sumus. De ciuitate etiam illa, quae nuper Agrippina vocabatur, nunc verò Colonia, iuxta petitionem Francorum, per nostrae auctoritatis praecipuum nomini tuo metropolim confirmauimus, & tuae sanctitati direximus eiusdem metropolitanae Ecclesiae stabilitatem. Deus te incolumem custodiat reuerentissime frater. Data pridie Calend. Nouemb. Imperante domino Augusto Constantino, anno 27. imperij eius, Indictione 14.

Colonia fit
metropolis.

Reuerentissimo Bonifacio coepiscopo, Zacharias seruus seruorum Dei.

Cap. 7.
1. Cor. 11.
† Videtur
desse, per

Esa. 8.
Iohan. 18.

Matth. 23.

Gregius nos admonet Apostolus Paulus in eo, quod ait: Imitatores mei estote, sicut et ego Christi. Hinc est ergo, quòd spirituale charitatis vinculum, etsi corpore absentes, spiritu tamen semper fraternitati tuae sumus praesentes, & in nostris orationibus memoriam tuam agere non desistimus, petentes immensam Domini nostri pietatem, vt ad peragendum suum te confirmet ministerium, quatenus in die aduentus eius illam placabilem merearis vocem proferre: Ecce ego & pueri, quos dedisti mihi: non perdidisti eis quenquam: vt còtinuò cum ceteris sanctis illa supernae vocationis dicta audias: Venite benedicti patris mei: percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine

origine mundi. Agnoscas igitur charissime, flagitasse à nobis Pipinum excellentissimum Maiorem domus gentis Francorum per suum hominem nomine Ardobanum, reli- giosum presbyterum aliquanta capitula de sacerdotali ordine, & quae ad salutem animarum pertinent: simul etiam & pro illicita copula, qualiter sese debeant custodire iuxta ritum Christianae religionis & statuta sanctorum patrum, inquisisse. Et quanquam de hoc iam experta sit tua sancta fraternitas, quae à nobis sunt decreta, illius tamen voris aurem accommodantes, in breui elogio conscripta Apostolica documenta direximus: quae vt in sacerdotali collegio pandantur, tuam sanctitatem inibi euocari dedimus in mandatis. Cumque pro hac re aggregatum fuerit concilium, ad medium deducantur illi sacrilegi & contumaces Aldebertus, & Godalsacius, & Clemens, vt eorum denuò subtili indagatiòne crebretur causa. Quos si deuiates à rectitudinis tramite vsque, repereritis, & conuicti fuerint nolle ad viam rectam conuerti, vt bonum atque placitum vobis videtur, cum principe prouinciae disponite secundum Canonum sacrorum statuta. Si autem in superbia perfluerint contumaciter, proclamantes se reos non esse, tunc cum probatissimis & prudentissimis sacerdotibus tribus vel duobus praedictos ad nos dirigite viros, vt profunda inquisitione coram sede Apostolica eorum inquiratur causa, & iuxta quod meruerint, finem suscipiant. Age itaque, frater dilectissime in ministerio tibi commissio, vt ab omnipotenti Deo praemium recipiens, aeternam vitam consequi merearis. Deus te incolumem custodiat reuerentissime frater.

Pipinus
princeps
quid pete-
rit à sum-
mo Pontifi-
ce.

Reuerentissimo fratri Bonifacio coepiscopo, Zacharias
seruus seruorum Dei.

Sacris liminibus beati Apostolorum principis Petri & nostris obtutibus presenta- tus praesens Burchardus, dilectus nobis Episcopus, sanctitatis tuae attulit affatus, per quorum scripta agnouimus magnum te habere certamen in praedicatione Euangelij Domini nostri, & exhortatione sanctae fidei, quam per beatum Petrum & vas electio- nis Paulum ceterosque Apostolos traditam suscepimus. Quibus agnitis, omnipotenti Deo immensas egimus gratias, petentes eius ineffabilem diuinitatem, vt multo ampli- us confirmet atque corroboret cor fraternitatis tuae, & sospitem corpore annuat per- manere, vsquequòd eius diuinitas te superstitem in hac iustitiae esse vita, ad perficiendum ministerium tibi impositum, & ad portandum lucrum animarum in diem Christi Iesu, vt illam merearis audire vocem desiderabilem, quam diciturus est Dominus diligē- tibus se: Venite benedicti patris mei: percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Erant autem inserta in eisdem tuis affatibus diuersa capitula, de quibus iudicium & consilium atque solatium sedis Apostolicae tibi dirigi flagitabas. Primum capitulum pro Synodo prouinciae, in qua natus & nutritus es, quam & iugentem Anglorum & Saxonum in Britannia insula primi praedicatorum ab Apostolica sede missi, Augustinus, Laurentius, Iustus & Honorius, nouissimè verò tuis temporibus Theodoros, Graecolatinus antè Philosophus & Athenis eruditus, Romae ordinatus, pallio sublimatus, ad Britanniam praefatus transmissus iudicabat & gubernabat. In illa tale decretum & iudicium demonstratum esse dinoscitur, vt quicumque sine inuocatione Trinitatis lotus fuisset, sacramentum regenerationis non haberet. Quod omninò verum est: quia si merus in fonte baptismatis quis sine inuocatione Trinitatis fuerit, perfectè non est baptizatus. Quòd autem per quosdam affirmari scripsisti, vt quamuis sceleratissimus quisque haereticus, vel schismaticus, aut latro, vel fur, siue adulter baptismum iuxta regulam à Domino impositam in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti consecraret, sicque homini petenti ministraret, tamen Christi esset baptismum, Euangelicis verbis consecratum: & eontrà licet minister iustus fuerit, & Trinitatem iuxta regulam à Domino positam, in lauacro non dixisset, verum baptismum non esset, quod dedit: vt tuncque fraternitati tuae notum est, quid de illis sacrorum Canonum series contineat, quod & tenere te firmiter hortamur. Scriptum quippe est, dicente Domino: Sancti cōfite, quoniam ego sanctus sum. Quod suscepisti frater à nostro praefatore sanctae re- cordationis Gregorio, huius Apostolicae sedis Pontifice, in eo permansit, & ab Euange- lica & Apostolica doctrina nullo modo declines: sed indutus loricae fidei & galeae saluti, viriliter contra nequitiam diabolicam fraudis resiste. Scriptum namque est: Ecce dedi faciem tuam potentem aduersus faciem eorum, & constantiam tuam confortabo aduersus contentiones eorum, & erit fortior petra constantia tua. Eos autem, quos re- perisse se affata est fraternitas tua, pseudosacerdotes multo maioris numeri, quam catholicos, qui nunquam ab Episcopis catholicis fuerunt ordinati, illudentes populo, &

Cap. 1.
Burchardus
Episcopus.

Matth. 23.

De hoc The-
odoro vide
Beda Histo-
riam Eccle-
siae gentis
Anglorum.

Leuit. 11.
&c.

Iere. 1.

Nota de fal-
sis sacerdo-
tibus non ri-
tè ordinatis

ministra Ecclesie confundentes, qui sine Episcopo proprio arbitrio viuentes, populares defensores habentes contra Episcopos, vt sceleratos mores eorum non prohibeant, seorsum populum consentaneum congregant, & illud erroneum ministerium non in Ecclesia Catholica, sed per agrestia loca & per cellas rusticorum, vbi eorum impetrata stultitia celari possit, perpetrant, nec fidem Catholicam paganis predicant, nec ipsi fidem Catholicam habent, nec quaerunt ab eis, quos baptizare student, abrenuntiationem satanae: sed neq; signaculo crucis Christi eos muniunt, quae praecedere debet baptismi, sed nec aliquam credulitatem vnius Diuinitatis & sanctae Trinitatis docent. Hos itaq; ministros satanae, & non Christi, vbicunq; repereris, charissime frater, congregato provinciali & sacerdotali collegio, a sacerdotio depositos sub regula monachica & poenitentia submissos, vitam finire decernas, vt carne afflicti, quandoq; redeant ad viam salutis. Si vero non fuerint conuersi, tuae praedicationis merces non peribit.

Matth. 3.

Confortare ergo in lege & in Euangelio Christi & praedicatione Catholicae fidei, quia ipsa glorificabit te. Tribulatio enim corporis nostri, temporalis est & finem habet: merces autem, quae pro hac tribulatione a Deo praeparatur, sempiterna est. Ideoq; conferamus mortem Iesu in corpore nostro, vt & vita Iesu in corpore nostro maneat. festa fiat, sicut per eius diuinam edocti sumus doctrinam: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Conforta etiam dilectissimos nobis orthodoxos Episcopos & sacerdotes atq; Leuitas, ceterosque clericos, religiosos Abbates & monachos, pariterq; gloriosissimos Duces, cunctosq; opumates Francorum, vt nobis sint adiutores contra aduersarios Orthodoxae fidei, omnesque haereticos & schismaticos, quatenus & ipsi de fructu boni operis gaudere mereantur in caelestibus regnis. Scripsit quoq; inter caetera reuerenda fraternitas tua, reperisse te quandam presbyterum genere Scotum, nomine Samson, errantem a via veritatis, dicentemq; sine mystica inuocatione aut lauacro regenerationis posse fieri Catholicum Christianum per Episcopalis manus impositionem. Hic autem qui dicit hoc, vacuus est Spiritu sancto & alienus a gratia Christi, consortioque sacerdotali abijciendus.

Error Samsonis Scoti.

Matth. 23.

Quis enim, nisi baptizetur iuxta praecceptum Domini, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, & sic per manus impositionem, potest esse Catholicus? Hunc nequissimum virum talia praedicantem, ab Ecclesia sancta condemnatum, expelle. Illos autem viros, qui ab haereticis baptizati sunt, & nescitur an in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti sint baptizati, in quibus rei veritate, si ab haereticis sacerdotibus baptizati sunt, hos sine dubio, iuxta praedecessoris nostri beatae memoriae Gregorij Papae & sacrorum Canonum traditum tibi mandatum, baptizari permittas, ne in aeternum pereant, sed potius Euangelica consecratione saluentur. Intuiti autem sumus & volumus a te directum vniuersis Episcopis, presbyteris ceterisque, religiosi de vnitae fidei Catholicae scriptum. Quod valde nobis acceptabile esse cognoscas, quoniam per Spiritus sancti gratiam in te diffusam hoc operari studuisti.

Gur Pontifex rogatus a Bonifacio noluerit mittere sacerdotem in Gallias.

Otilo Dux Bauariae.

Inter caetera sanctitatis tuae scripta petisti, vt sacerdos a nobis dirigatur in partes Franciae & Galliae: quod implere omitterimus, quia dum Deo propitio tua sanctitas superstes existit, qui sedis Apostolicae & nostrae illic praesentis vicem, alium illuc dirigere necessarium non est. Quos autem repereris, amantissime frater, habentes sanae doctrinae scientiam vitaeq; puritatem, hos mittere stude in quibus prauidetis locis ad praedicandum verbum salutis. Concilia vero aggregatis Episcopis provincialibus, vbi tibi rectum videtur, celebrari procura, & quos deuiantes inuenieris, confunde facies eorum ignominia, vt sint coram omnibus sine honore. Suscepimus & chartam, de vera & Catholica fide rescriptam, quam cum dilectissimis nobis Episcopis partis Francorum tua direxit reuerenda fraternitas. Hanc itaq; reserantes, nimio gaudio sumus repleti, innumerabilesq; gratias agimus Deo omnipotenti, quia vniuersitatem eorum ad societatem nostram reuocare dignatus est. Nostra autem vice, charissime, omnes in osculo pacis saluta. Intimatum est etiam a sanctitate tua, quod Virgilius ille, nescimus si dica tur presbyter, malignatus aduersum te, eo quod arguebatur a te erroneus esse a Catholica doctrina, feminaret odium inter te & Otilonem Ducem Baioariorum, dicens quod a nobis accepisset licentiam, vt vnus defuncti ex quatuor illis Episcopis, quos tua illic ordinavit fraternitas, dioecesim obtineret. Quod nequaquam verum est: quia mentita est iniquitas sibi. De peruersa autem doctrina, quam contra Dominum & animam suam locutus est, quod scilicet alius mundus & alij homines sub terra sint, aliusq; Sol & Luna, si conuictus fuerit ita confiteri, hunc accito concilio ab Ecclesia pelle, sacerdotij honore priuatum. Sed & nos scribentes praedicto Duci, euocatorias de praenominato Virgilio

gilio mittimus literas, vt nobis praesentatus & subtili indagatione requisitus, si erroneus fuerit inuentus, Canonicis decretis condemnatur. Qui enim seminant dolores, metunt eos. Pro Sidonio autem & Virgilio supra dicto presbyteris, quod scripsit sanctitas tua, agnouimus. Et illis quidem, vt decebat, comminando scripsimus: tua autem fraternitati credulitas plus quam ipsis admitteretur. Si autem Deo placuerit, vita comitante, sedi Apostolicae eos missis literis, vt praelatum est, euocabimus. Docuisti enim eos, & non susceperunt, & factum est in illis, sicut scriptum est in libro Sapientiae: Qui docet fratrum, quasi qui conglutinat testa arenam. Non ergo ad iracundiam prouocetur cor tuum frater, sed in patientia, vbi tales repereris, admone, obsecra, increpa, vt conuertantur ab errore ad viam veritatis. Et si conuersi fuerint, saluasti animas eorum: si vero in malitia permanserint, mercedes laboris tui non perdes.

Alia deniq; scripta fraternitatis tuae continebant, quod iam olim de Agrippina ciuitate scripsisti, quia Franci non perseuerarent in verbo quod promiserunt, & nunc moratur fraternitas tua in ciuitate Moguntia. Petisti etiam, vt cum nostro consilio, superueniente tibi senectute atq; imbecillitate corporis, si inuenire potueris idoneum virum ad sedem Pontificalem, in qua praes, pro te valeas collocare. Pro qua petitione nos adiutore Deo consilium damus tuae sanctitati, vt sedem sanctae Ecclesiae Moguntiacensis, quam pro salute animarum accepisti, nequaquam relinquas, vt impleas illud Dominicum praecceptum: Qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Si vero Dominus dederit iuxta tuam petitionem hominem perfectum, qui possit curam animarum habere, illum ordinabis, in qua praes, pro te Episcopum eritq; in Euangelio tibi credito ad ministerium Christi portandum in omni loco, requirens & conforans Ecclesiam Dei. Oramus itaq; Dominum & redemptorem nostrum, vt sacris interuentionibus sanctae suae genitricis semper virginis Mariae, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, orantem pro nobis sanctitatem tuam sospitem conseruare dignetur. Data Calend. Maij, impetrante piissimo Augusto Constantino, anno 29. imperij eius, Indictione prima.

Reuerendissimo patri & dilectissimo domino, cum timore & honore venerando Apostolicae sedis infula sublimato Zachariae, Bonifacius exiguus seruus vester licet indignus & vltimus, tamen legatus Germanicus deuotissimus, optabilem in Christo immarcescibilis charitatis salutem.

Paternae pietatis vestrae sanctitatem subnixis precibus obsecro, vt hunc presbyterum meum, portitorem literarum praesentium, nomine Lul, grato animo clementer suscipias. Habet enim secreta quadam mea, quae soli pietati vestre profiteri debet, quadam quidem viua voce dicens, quadam vero per literas ostendens. De quibus ista namque necessitatibus in eis inquirere & interrogare, mihiq; paternitatis vestrae responsum & consilium ex auctoritate sancti Petri Apostoli ad solatium senectutis repraesentare debet, vt his omnibus auditis & consideratis, si quae sint, quae vobis placeant facta, Deo auxiliante * studeam: si quid autem, vt timendum est, displiceat, ex praeccepto sancti Apostolatus vestri vel indulgentiam merear, vel dignam poenitentiam persoluiam. Antecessor enim praedecessoris vestri venerandae memoriae Gregorius, dum me indignum ordinauit, & ad praedicandum verbum fidei Germanicis gentibus misit, sacramento me constrinxit, vt canonicis & iustis Episcopis ac presbyteris in verbo, in facto, in consensu ad stipulatores & adiutores fierem: quod cum diuina gratia implere studui: falsos autem sacerdotes, hypocritas & seductores populorum, vel corrigere ad viam salutis, vel declinare, vel abstinere a communionem ipsorum, quod ex parte seruauit, & alicubi implere non potui. Spiritually autem impleui sacramentum, quia in consensum & consilium illorum non venit anima mea, dum venies ad principem Francorum, cogente Ecclesiarum necessitate, tales ibi reperissem, quales nolui: sed tamen in sancta communione corporis Christi illis non communicavi. Praecipit quoque mihi praefatus Apostolicus Pontifex, vt populorum, quoscumq; visitaarem, conuersationem & mores Apostolico Praefuli indicarem: quod in Domino confido me fecisse. De eo autem, quod iam praeterito tempore de Archiepiscopis & pallijs, a Romana Ecclesia petendis, iuxta promissa Francorum sanctitati vestrae notum feci, indulgentiam a vobis flagito: quia quod promiserunt, tardantes non impluerunt, & adhuc distulerunt, & quid inde pericere voluerint, ignoratur. Est praeterea locus syluaticus in remoto vastissima solitudine, in medio nationum praedicationis nostrae, in quo monasterium confluens, monachos constituimus sub regula sancti patris Benedicti vi-

Eccli. 22.

Iacob. 5.

Matth. 24.

Cap. 9. hic Lullus successit S. Bonifacio in sede Moguntina.

for. * gaudeam.

Vitanda haec veterum communio

Palliu Ro. mae petendum.

Fuldese monasterii co. fundu a S. Bonifacio.

nentes, viros strictæ abstinentiæ, absque carne & vino & seruis, proprio manuum suarum labore contentos. Hunc ergo locum per viros religiosos & Deum timentes, maximeque per Carlomanum principem Francorum iusto labore acquisiui, & in honore sancti Saluatoris dedicavi. In quo loco cum consensu pietatis vestræ proposui, liquantulum vel paucis diebus fessum senectute corpus requiescendo recuperare, & post mortem iacere. Quatuor enim populi, quibus verbum Dei prædicauimus, in circuitu loci huius habitare noscuntur, quibus cum vestra intercessione, quandiu vivo vel sapio, utilis esse possum. Cupio quippe, vestris orationibus intercedentibus, pariterque opitulante gratia Dei in familiaritate Romanæ Ecclesiæ & vestro seruitio inter Germanicas gentes, ad quas missus fui, perseverare, ac præcepto vestro obedire, sicut scriptum est: Iudicium patris audite filij dilecti, & sic facite, ut salui sitis, & iterum: Honoram patrem tuum, ut veniat tibi benedictio à Domino.

Reuerentissimo fratri & cœpiscopo Bonifacio, Zacharias Episcopus, seruus seruorum Dei.

Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui dispersa congregat, & congregata conseruat, augetque fidem & fiduciam seruis suis ad prædicandum Euangelium Domini nostri, cum eodem Patre & Spiritu sancto viuente in secula seculorum. Ipse enim dixit: Qui credit in me, vita viuere, & non morietur: quoniam ego sum via, veritas & vita. Laudamus igitur & superexaltamus sanctum nomē eius, læti quod per sanctæ fraternitatis tuæ literas allatas superstitem in hac vita & in Domino te valere cognoscimus, petentes immensam Dei nostri pietatem, ut ad prædicandum Euangelium sanctæ fidei sacramentum, te longeuum conseruet, suaque protectione à cunctis aduersantium in insidijs te custodiat. Suggestit itaque fraternitas tua in suis apicibus, quod prædecessor noster beatae memoriæ Gregorius, huius Apostolicæ sedis Præsul, dum ad prædicandum te misisset in Germaniæ partes, verbo pollicitationis ab eo constitutus fuisses, ut Orthodoxos Episcopos ac presbyteros, vel quosque reperire potuisses, in verbo exhortationis confirmares, & communicares eis: si quos verò seductores Episcopos aut pseudopresbyteros, vel quosque à recto fidei tramite deuiantes reperisses, nulla tibi cum eis esset communiō: quod te, Domino auxiliante, vsque in præsens spiritualiter seruasse confessus es. Si autem, cogente aliqua necessitate, ad principes gentis Francorum accedens, corporaliter ab eis abstinere non valuisses, tamen in eorum consilio & consensu communionis, anima tua non fuerit conquinata. Propter hoc ergo, quod cum eis conuersatus es, non consentiens iniquitati eorum, nullum tibi est detrimentum coram Deo. Te enim prædicante, si obedirent, salui essent: Si autem in iniquitate sua permanent, ipsi peribunt: tu autem iuxta prophetæ dictum, saluasti animam tuam.

Quod de principibus Francorum scripsisti, quia in constitutione Episcoporum, quibus pallia misimus, promissionem suam nondum impleuerunt, illis magis quam tibi imputandum est. Si enim impleuerint verbum suum, habebunt ex eo laudem. Si vero aliter egerint, ipsi videant: nos tamen quod, Diuina gratia largiente, gratis accepimus, gratias dedimus. Tua etiam bona voluntas mercede non priuabitur. Petisti & hoc, ut monasterium in vastissima solitudine & in medio gentium, quibus prædicās, constitutum atque in honore Saluatoris nostri dedicatum, vbi & monachos sub regula sancti Benedicti degere fecisti, nomini tuo priuilegio sedis Apostolicæ munire deberemus. Ideoque votis tuis acquiescentes desiderium & petitionem tuam implemus. Congruite enim, diuini ministerij prædicatorem optimumque ministerium ad desiderata pertingere, & inchoatum opus bonum vsque in finem perducere. Prætereà prædictus gerulus tuus Lul, cum cæteris suis comitibus, quæ iniuncta fuerant à tua sanctitate, tã verbo quã scripto omnia innotuerunt: de quibus responsum dantes, tuque rescribere studuimus fraternitati. Continebatur enim in pittacio ab eis porrecto, quia nos flagitantes tibi innotescere, quæ recipienda vel quæ respuenda sint, in primis de volatilibus, id est, graculis, corniculis atque ciconijs, quæ omninò cauendæ sunt ab esu Christianorum: equi etiã syluatici multo amplius vitandi. De his igitur omnibus, sanctissime frater, ex sacra scriptura satis instrui poteris. De igne autem paschali, quod inquisisti, ita statutum est à sanctis patribus, postquam precioso sanguine Domini nostri Iesu Christi Ecclesia eius dedicata est, ut quinta feria paschæ, quando sacrum Christum consecratur, tres sãpades magne capacitatis ex diuersarum ecclesiæ lamdudũ oleo collectæ, & in secretiori loco ecclesie constitutæ cũ magna diligentia ardeant, ita ut oleum ipsum sufficere possit vsque ad tertium diem

Ecclesi. 3. Ibidem.

Cap. 10.

Iohan. 17. Iohan. 14.

Pontifex cõsolatur Bonifacium.

Ezech. 33.

Innotuerunt atriũ, morte seculi illius.

dium, id est, ad sabbatum. Tunc pro sacri baptismatis fonte sumptus ignis lampadum renouetur. De igne verò qui ex crystallis sumitur, ut asseruisti, nullam habemus traditionem.

De his etiam, qui regio morbo vexantur, inquisisti, siue homines, siue equi sint, quid faciendum sit de illis. Si ergo homines ex natiuitate aut genere huius morbi sunt, extra ciuitatem conuersari debent: elemosynam verò accipere à populo illis licet. Si autem contigerit magnum vel paruum quenquam non à natiuitate, sed superueniente egritudine vexari, non est proijciendus, sed si possibile est curandus. At tamen dum ad communionem venerit in ecclesiam, post omnes accedere debet ad percipiendum sacri muneris mysterium. Equi verò, qui præfato morbo fuerint conquinati, si curari non valuerint, in puteos & foueas proijciendi sunt, ne eiusdem contagione cæteri conquinentur. Animalia autem, quæ à furentibus vel rapidis lupis & canibus fuerint lacerata, oportet ea à cæteris separari, ne furentes & mordentes cætera conquinent.

Inquisisti & hoc fraternitas tua, si liceat sanctimoniales foeminas, quemadmodum viri faciunt, sibi pedes abluere tam in coena Domini, quàm in cæteris diebus. Hoc Dominicum præceptum est, quod qui per fidem impleuerit, habebit ex eo laudem. Etenim viri & mulieres vnum Dominum habemus, qui in caelis est. Pro benedictionibus autem, quas faciunt Galli, ut nosti frater, multis vitijs variantur. Nam non ex Apostolica traditione hoc faciunt, sed per vanam gloriam, adhibentes sibi damnationem, quia scriptum est: Si quis vobis euangelizauerit præter id, quod euangelizatum est, anathema sit. Regulam itaque Catholicæ traditionis, quam à sancta Romana Ecclesia, cui Deo authore deseruio, accepisti, omnibus prædica.

Iohan. 17.

Catholica traditio seruanda.

Sacerdotio qui initiati

Num. 1.

2 Tim. 4.

2 Cor. 6.

Apris episcopis ordinandi sacerdotibus.

Inquisisti etiam, si ante trigessimum annum liceat sacerdotem ordinare. Bonum & congruum est, charissime frater, si fieri potest, ut prouecta ætatis & boni testimonij viri, iuxta sacrorum Canonum decreta, ordinentur sacerdotes. Si autem minimè reperiantur, & necessitas exposcit, à 25. annis & supra, Leuitæ & sacerdotes ordinentur, quemadmodum in lege Domini continetur. Miloni autem eiusque similibus, qui Ecclesijs Dei plurimum nocent, ut à nefario opere recedant, iuxta Apostoli vocem, opportunè & importunè prædica. Si acquieuerint admonitionibus tuis, saluabunt animas suas. Si verò non obediant, ipsi peribunt obuoluti peccatis suis: tu autem, qui rectè prædicās, non perdes mercedem tuam. Hoc simul inquisisti, post quantum tempus debeat lardum comedi. Licet pro hoc à patribus institutum nobis non sit, tamen perenti consilium præbemus, quod non oporteat illud manducari, priusquam de super fumo siccetur & igne coquatur. Si verò liber ut incoctum manducetur, post Paschalem festiuitatem erit manducandum.

Episcopus autem condemnatus, de quo inquisisti, qui pugator & fornicator existit, atque res Ecclesiæ post degradationem sibi vendicare nititur: hic omninò respuendus est. Quæ enim portio infideli cum fidei, aut quæ cõmunio Christo & Beati Deordinatione etiam presbyterorum & diaconorum, qui cogente necessitate & paupertate rogantium non legitimis temporibus ad te peruenierunt, si aliquam haberes offensionem, inquisisti. Bene autem nosti frater, quod sacri Canones docent, aptis temporibus sacerdotes ordinandos. At tamen in eo, quod à te pro intentione bona actum est, à Domino Deo nostro indulgentiam postulamus.

De censu etiam Ecclesiarum quid agendum sit, tibi dicimus: Nullam itaque hesitationem habeas, solidum de casa suscipere: quia ex eo poteris elemosynam tribuere, & opus perficere sanctarum ecclesiarum, iuxta Canonum instituta.

Si quis verò presbyteros, qui de laicis promoti fuerunt, & antea capitalibus vitijs inuoluti, sed celantes ea, ordinati sunt, postmodum autem manifestata sunt: hos à sacerdotali habitu priuatos, poenitentia submitte. Non enim odit Deus peccantem & confitentem, sed peccantem & negantem.

Hoc etiam inquisisti à nobis, si liceat persecutionem paganorum fugere, an nō. Pro hoc igitur salutare consilium tibi damus. Si fieri potest, & locum inuenieris, insta ad prædicandum illis. Si autem sustinere non valueris eorum persecutionem, habes præceptum Dominicum, ut in aliam ingrediaris ciuitatem. Inquisisti etiam, quid faciendum sit de excommunicato Episcopo & Apostolicam auctoritatem negligente. Hic ergo detestabilis est coram Deo & hominibus, & quicumque eius condemnationi non communicauerunt, ipsi non condemnabuntur in die reuelationis iusti iudicij.

Magh. 10.

De Sclauis quoque, Christianorum terram inhabitantibus, si oporteat censum accipere.

cipere, interrogasti frater. Hoc quidem consilio non indiget, dum res est manifesta, si enim sine tributo federint, ipsam quandoque terram sibi quasi propriam vendicabunt. Si vero tributum dederint, norunt dominatorem esse illius terrae.

Flagitasti etiam a nobis, sanctissime frater, ut in sacri Canonis praedicatione quorundam Cruces in locis quibusdam facere debeamus, tuae significarem sanctitati. Quarta petitionem libenter implentes, in * rodulo dato praedicto Lul presbytero tuo, quos signa sanctae Crucis fieri debeant, infiximus. In his igitur & in omnibus rebus sanctitatis tuae vota amplectentes, diuinam clementiam deprecamur, ut suo te muniat & confortet auxilio, nosque annuat prosperitatis tuae semper lata suscipere nuncia. Data pridie Non. Nouemb. imperante domino Augusto Constantino, imperij eius anno XXXII. Indict. V.

Zacharias Papa Bonifacio Episcopo sanctae Ecclesiae Moguntiae perpetuam salutem.

Cap. 11. **Q**ualiter Dominus Deus noster sanctae Ecclesiae suae propitiatus sit, & laboribus sanctissimae fraternitatis tuae cooperatore extiterit, per singula edicere longum est: tamen ut haec, quae obijcimus, confirmemus, quae ex parte te narrante perpeximus, enarramus. Igitur dum in Germania provincia sanctitas tua ad praedicandum fuisset directa a sanctae recordationis praedecessore nostro Domino Gregorio Papa, & post inchoatum opus & ex aliqua parte aedificatum, Romam reuersus ab eo Episcopus ordinatus, & ad praedicandum denuo remissus es, & elaborasti, Deo praenio, nunc usque per annos XXV. in eadem praedicatione, ex quo Episcopatum accepisti: sed & in Francorum provincia nostra vice concilium egisti, & iuxta Canonum instituta omnes flexi sunt tibi obedire: & dum in his pijs operibus occupata esset sanctitas tua, nunc usque Cathedrali sedem sibi minimè vendicauit. At ubi Deus praedicationem tuam auxilium obtinere voluisti, ut tibi Episcopalem ecclesiam vel successoribus tuis confirmare debeamus, iuxta eorundem filiorum nostrorum Francorum petitionem. Et idcirco auctoritate beati Petri Apostoli sancimus, ut supradicta ecclesia Moguntia perpetuis temporibus tibi & successoribus tuis in Metropoli sit confirmata, habens sub se has ciuitates, id est, Tungris, Coloniam, Vuormatiam, Spiratiam, & Trectis, & omnes Germaniae gentes, quas tua fraternitas per suam praedicationem Christi lumen cognoscere fecit. His a nobis definitis, per huius nostrae confirmationis paginam in tua Ecclesia perpetuis temporibus pro sui confirmatione haec conseruari mandamus. Data pridie Non. Nouemb. imperante domino Augusto Constantino, anno XXXII. imperij eius, Indictione V.

Moguntia sit Metropoli sana sedes.

Zacharias Papa Bonifacio Episcopo, & per eum fratribus in monasterio ab eo constructo.

Cap. 12. **Q**uoniam semper sunt concedenda, quae rationabilibus congruunt desiderijs, oportet ut deuotioni conditoris pia constructionis oraculum in priuilegijs praestandis minimè denegetur. Igitur quia postulasti a nobis, quatenus monasterium Saluatoris a reconstructum in loco, qui vocatur erga ripam fluminis Fuldæ, priuilegio sedis Apostolicæ decoretur, ut sub iurisdictione sanctae nostrae, cui Deo auctore deseruimus, Ecclesiae constitutum, nullius alterius ecclesiae potestati submittatur: Pro qua re pijs desiderijs fauentes, hac nostra auctoritate id, quod exposcitur effectui mancipamus. Et ideo omnem cuiuslibet ecclesiae sacerdotem, in praefato monasterio ditionem ullam habere aut auctoritatem, praeter sedem Apostolicam, prohibemus: ita ut nisi ab Abbate monasterij fuerit inuitatus, nec Missarum solennitatem ibidem quicquam praesumat celebrare, ut profectus iuxta id, quod subiectum Apostolica sedi consistit, inconcussè dotatum permaneat: locis quoque & rebus tam eis, quam moderno tempore tenet vel possidet, quam quae futuris temporibus in ius ipsius monasterij diuina pietas uoluerit augere ex donis & oblationibus decimisque fidelium, absque ullius personae contradictione, firmitate perpetua perfruatur. Constituimus quoque per huius decreti nostri paginam, ut quicumque cuiuslibet ecclesiae praesul, vel quacunque dignitate praedita persona, hanc priuilegij nostri chartam, quam auctoritate principis Apostolorum firmamus, temerare tentauerit, anathema sit, & iram Dei incurrens, a coetu sanctorum omnium extorris fiat: & nihilominus praefati monasterij dignitas,

Exemptio Fuldensis monasterij.

gnitas, a nobis indulta, perpetually inuiolata permaneat, Apostolica auctoritate subnixta. Data pridie Non. Nouemb. imperante Domino Augusto Constantino, Anno XXXII. imperij eius, Indictione V.

Hucusque cum Epistolarum serie sufficiat indicasse, quos labores, quosve curas susceperit sanctus Bonifacius erga omnes illos, quos ad Christi fidem traduxit. Si quem uero moueat, per plures ex ijs literis, quarum sit mentio in ijs, quas nos posuimus, hic minimè haberi: nouerit ea causa id accidisse, quod nullibi eas poterim inuenire. Iam porrò ante omnia commemoraturus sum, qua deuotione erga Fuldense monasterium fuerit Carlomannus princeps. Id enim rationi consentaneum uidetur, eam hic deuotionem commemorare, ut non modò tanti uiri declarentur beneficia, sed etiam illorum profectui consulatur, quos optima exempla aedificant: tum quoque, ut pudeant illi, qui licet optima quaeque norint, uideant, audiant, at nihilo minùs in sua nequitia perseuerant, solum ore confitentem Deum, factis negantes: cordium aures libenter accommodantes ijs, quae mundi amorem resipiunt, porrò ad Dei praecipua eas occultantes. Princeps ergo ille, quem diximus, quauis adiacentium regionum bellis infestaretur, non tamen ijs potuit a sacrorum locorum & seruatorum Dei procuratore retardari: nimirum per sua sum habens, arma spiritalia, quae sunt uirtutes animi, multo esse potiora validioraque armis manufactis: neque ullam habens fiduciam in multitudine exercitus, si uirtutes spirituales abessent, conuenienter illi propheticae sententiae: Non saluatur rex per multam uirtutem, & gigas non saluabitur in multitudine uirtutis suae. Itaque cum omnia Christianae religionis iura, ut ex superioribus potest animaduerti, tum pseudochristianis, tum haeticis profligandis, ad S. Bonifacij consilium correxisset, illius etiam uotis in Fuldensi construendo monasterio non defuit. Cum enim Abbas Sturmus locum illum, ubi nunc situm est idem monasterium, cum fratribus quibusdam incolere coepisset, situmque loci sancto Bonifacio commendasset, uir sanctus supplices Carlomanno preces obtulit, ita dicens: Pro perpetua remuneratione tua omnipotentem Deum exoro, si mihi cum bona uenia tua liceat in orientali ditione tua monasterium construere, uitamque monasticam instituere. Inuenimus enim locum in Buchoniae solitudine apud Fuldam fluiuium, seruire Deo uolentibus bene oportunum, qui sit tuae ditionis, petimusque ut tua pietas cum nobis donare uelit, ut in illo Christo seruiamus.

Carlomanni erga ecclesiam & monasteria studium & deuotio.

Psal. 32.

Sturmus Abbas primus Fuldensis.

His auditis, Carlomannus letatus est, cunctisque proceribus suis conuocatis, praesentibus sancti Episcopi eis exposuit, & coram illis locum illum tradidit Episcopo, dicens: Quicquid eo in loco, quem petis, mea est ditionis, ab hodierno die in ius Domini transfero, ita ut ab Occidente & Oriente, Septentrione & meridie ad tria millia passuum illi assignentur. Hac facta traditione, misit nuncios, qui nobiles omnes Grapfeldensis regionis conuocarent, eosque obnixè precarentur, ut quicumque intra eos, quos diximus, limites iuris aliquid haberet, monasterio a sancto Bonifacio construendo in Dei cultum largiretur. Vbi innotuit nobilibus Principis petitio, mox cum omni deuotione Deo & sancto Bonifacio, uenerandoque Abbati Sturmio quicquid illi iuris haberent, tradiderunt. Ut autem firma esset ad omnem posteritatem ea traditio, Carlomannus, qui huius auctor erat, chartam suae donationis scribi iussit, eique suum sigillum impressit.

Cap. 14.

Fulden. monasterio donata.

Hec & id genus alia faciens Carlomannus, cum in Dei amore magis ac magis proficeret, nec tamen in habitu seculari eam posset, quam uellet, uitam seruare integritatem, partem optimam elegit, quae non posset ab illo auferri. Nam relictis omnibus mundi huius opibus & honoribus, ad Cassinum montem, ubi tunc arctissima uita monastica disciplina uigebat, profectus est, ibique monachus factus est, Pipino fratris regni munia committens. Qui paterna fraternaque potitus dignitate, cum esset Maior domus, ut tunc dicebantur, eandem curam, sollicitudinem, & deuotionem, quam eius frater, tam erga diuina quam secularia negocia praestulit, per omnia se accommodans ad sancti Bonifacij consilia. Vnde factum est, cum se Deo, qui deponit potentiores de sede, & exaltat humiles, submittere iugiter studeret, ut ad regiam dignitatem euectus sit. Nec tunc minùs, quam antea, S. Bonifacium & diligere & uenerari persequitur. Itaque fratris donationem suis literis confirmauit: quarum quidem exemplar hic inferere uisum est, ut fideles instruantur, raptores uero scelerati pudeant.

Cap. 15.

Luc. 10.

Carlomannus fit monachus.

Luc. 11.

Pipinus rex Francorum, uir illustris, Bonifacio Archiepiscopo & Legato Germanico,

Cap. 16. Literae Pipinico.

ni regis ad
S. Bonifacii

nico, ab Apostolica sede directo: Quia veneranda paternitas tua nostram excellentiam postulavit pro monasterio, quod à te nouiter constructum est in solitudine Buchonia iuxta fluuium Fuldæ in loco, quem beata memoria Carlomannus germanus noster legitima donatione tibi concessit, vt sicut ex auctoritate S. Petri principis Apostolorum, pro quo legatione fungeris, priuilegio sedis Apostolicæ sublimatus esse constat, ita etiam nostræ auctoritatis præcepto roboretur: placuit nobis, petitionibus tuis assensum præbere. Et idem hanc nostræ præceptionis seriem, ob honorem Dei & venerationem sancti Petri conscribi iussimus, per quam priuilegium sedis Apostolicæ, à beato Zacharia tibi collatum, cum consensu Episcoporum cunctorum, que fidelium nostrorum, per omnia roboramus: Præcipientes, vt nullus sacerdotum in regno nostro, diuinitus nobis concessio, in præfato monasterio ditionem aliquam sibi vendicat, præter sedem Apostolicam: ita vt nisi ab Abbate monasterij fuerit iniunctus, nec Missarum solennia ibidem quisquam præsumat celebrare: sed iuxta id, quod subiectum constat Apostolicæ sedi firmitate priuilegij, inconcussè roboratum permaneat: locis etiam & rebus, quas tam moderno tempore tenet vel possidet, quam quas futuris temporibus iuris ipsius monasterij diuina pietas augere voluerit ex donis & oblationibus decimisque fidelium, absque vilius personæ contradictione, firmitate perpetua perfruatur. Si autem quisquam nostræ auctoritatis præcepto repugnat, re voluerit, sententiam Apostolicæ districtioris, quæ in priuilegio expressa est, experiat. Et tamen hoc, quod ob amorem Dei & venerationem S. Petri auctoritate nostra firmamus, stabile permaneat, manu nostra roboratum, & tam annuli nostri impressione, quam fidelium nostrorum adspulatione subnixum.

Cap. 17.

Per idem tempus clericus quidam bonæ conuersationis, Adalgerus nomine, S. Bonifacio adhæsit, ei que fideliter ministravit. Non diu post morbo graui correptus, cum se in extremis positum sentiret, ex consilio viri Dei prædia omnia, quæ ex paterna hereditate ad ipsum deuoluta erant, S. Martino tradidit. Eo vero defuncto, fratres eius Aspertus & Trutmundus omnia, quæ tradiderat ex Adamanaburgo, Breittenbrunon & Seleheim, sibi vendicauerunt. Ea causa à defensoribus Episcopice pellati, responderunt se cum iuramento asseueratos, fratris prædia iurè se sibi vendicasse. Ei autem iuramento Episcopus se promisit ad futurum. Adueniente igitur staturo die, cum multos è sua familia & cognatione adduxissent, vt iuramentum præstaret, adfuit etiam vir Dei. Cum autem eius iurandi socios secum ad altare traherent, dixit eis Episcopus: Vos soli iurate, si vultis: nolo, vt hi vobiscum pariter precant. At illi incunctanter iurauerunt. Deinde ait ad illos Episcopus: Iurastis? Illis se iurasse affirmantibus, dixit Episcopus ad Aspertum: Maior visus te occidat. Deinde ad Trutmundum, Nunquam, inquit, ex te proles nascantur. Vtrunque hoc ita enuntiat. Nam paulò post Asperto ad mensam sedenti dictum est, ingentem visum per agrum discurre. Tum ille ascenso equo, non expectatis socijs, cum venabulo coepit visum persequi. Sed ex equo delapsus, membris omnibus contractis, perijt, ita vt serui ad illum properantes, iam extinctum inuenirent. Id vbi Trutmundus audiuit, cernens viri Dei prophetiam prædicationem in fratre completam, valdè pertimuit, moxque per nefas ablata prædia, ad altare S. Martini restituit.

Cap. 18.

Sentiens autem vir sanctus verbi diuini semina, quæ intra Germaniæ & Galliæ fines iactasset, in cordibus credentium iam germinare & crescere, nec ignorans corporis sui dissolutionem non longè abesse, cum ardenti desiderio cuperet apparere ante faciem Dei, constituit redire ad Frisones: quos olim quidem ad Christi religionem traduxerat, sed fallente diabolo quosdam ad ethnicismi errores relapsos didicerat, quos cum Deo in gratiam restituere cupiebat, & ita in tam præclaro opere illic vitam finire: aut certè, si sic Deo potius visum esset, pro eius nomine aduersa & cruciatus omnes ibi fortiter tolerare. Sed antequam tam periculoso se daret itineri, scitès absurdum id esse, si quis proprijs posthabitis otibus, alienas curandas suscipiat: sanctum Lullum qui prædicationum & laborum eius fidissimus comes extiterat, cuiusque virtutes omni honore dignas nouerat, consentiente tum Pipino rege, tum Episcopis, Abbatibus, Canonicis, & proceribus ad ipsius dioccesim pertinentibus, pro se Episcopum ordinauit: id quod iam antè à Romano Pontifice impetrarat. Deinde manu sua apprehensum, commendauit illi cunctis principibus illic congregatis, vt ei tanquam patri obedirent, & in omni necessitate adiutores illi se præberent.

Cap. 19.

Posteà ad Thuringos & Rheni accolæ profectus, similiter fecit. Postremò ipsum S. Lullum adhortans, ait: Quandoquidem resolutionis meæ tempus appropinquat, decre-

quat, decreui proficisci, quocunque diuinæ gratiæ visum est me mittere. Tu ergo, fili charissime, animarum tibi creditarum curam age: tu populum ab errore reuoca: tu inchoatam tandem deceffero, trade sepulturæ. Tum præterea da operam, vt habeamus itineri nostro res necessarias, & linteam, quo hoc decrepitum corpus post obitum obuolatur, in librorum meorum theca reponere. Hæc cum vir sanctus dixisset, tamen si Lullus ab imo pectore multa traheret suspiria, & præ dolore nimio lachrymas cohibere non posset, non tamen ausus est quicquam illi se opponere. Paucis post diebus nauim cum delectis ad illud iter socijs vir beatus ingressus, per Rheni aluam ad Frisonum regionem incolumis perlatus est. Ibi tum circunquaque progrediens, verbum Domini cum multa fiducia prædicauit, & ecclesias ingenti studio extruxit. Tantam autem gratiam contulit ei Deus, vt intra breue tempus multa virorum ac mulierum millia cum suo socio Eobano baptizaret. Eum autem Eobanum, vt suæ sectæ aliquod pararet leuamentum, Episcopum Traiecti instituit. Aderant verò etiam ei presbyteri tres & totidem diaconi, putà, Vuintrugius, Vualterus, & Adalherus, Stricbaldus, Hamuntus & Boso. Porro Vuaccarus, Gunderharnus, Vuilliherus & Adolphus professione erant monachi, eumque sequebantur. Atque hi omnes vnanimiter cum illo laborantes in prædicatione Euangelij, mcruerunt etiam palmæ martyrij esse confortes.

S. Bonifacii
cōcionatur
apud Friso-
nes.

Eobanū or-
dinat Traie-
cti Episcopū

Cap. 20.

Cum enim per latas Frisonum terras discurrissent, & ad Bortnam flumen peruenissent, quod est in confinio eorum, quos vulgari idiomate vocant Oester & Vuester-
reche, S. Bonifacius solis comitibus suis stipatus, iussit ibi tentoria figi, volens in eodem loco nuper baptizatorum sustinere aduentum, confirmationis gratia. Iam enim propinquabat dies eidem confirmationi destinatus. Is postquam aduenit, sole iam summos occupante gradus, omnes illi, qui haud aliter atque filij à patre expectabantur, indigni percipere gratiam Spiritus sancti, quæ illo die per factam confirmationem illis offerenda erat, ex amicis in hostes, & ex neophytis in listores murati, cum ingenti strepitu armorum ad sanctorum castra aduolant. Id cernentes famuli, sumptis armis, contra illam furentis populi multitudinem sanctos tueri nitentur. At S. Bonifacius audito tumultuantis turbæ impetu, primò quidem ad spiritalis præsidij asylum confugit, sanctorum reliquias, quas semper secum circunferre solebat, arripens: deinde accitis ad se clericis, è tentorio processit, famulosque ad resistendum paratos compefcuit, dicens: Nolite, quæso, pugnare filij mei: nolite aduersarijs bellum inferre, quando sacræ scripturæ verbis docemur, non solum malum pro malo non reddere, sed etiam pro malis bona exhibere. Iam diu optatus adest dies: iam tempus illud aduenit, quo de laboriosa seculi huius ærumna ad æternæ beatitudinis gaudia inuitamur. Cur ergo tantam gratiam, tantam gloriam à nobis excludere vultis? Immo verò confortamini in Domino, & oblata cælestis gratiæ munera gratis animis nos excipere patimini. Sperate in Domino, & ille nos à periculis omnibus eripiet. His & id genus alijs sermonibus compefcuit ministros ab armis hostibus inferendis. Deinde etiā clericos cuiusque ordinis patria ac libera voce adhortans, Fratres charissimi, inquit, si qua diuini cura amoris, si qua apud vos mearum admonitionum residet memoria, hæc hora iam declarate, in animum reuocantes illa verba Saluatoris: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Spei vestra ancoram in Deo defigite, qui post vitam hanc momentaneam perpetuæ salutis brauium vobis rependens, ad ciuium supernorum consortium vos perducet. Nolite, obsecro, diuturna inuictarum mentium prælia in hoc temporis puncto amittere: nolite improbis gentiliū blandimentis & adulationibus eneruari: sed præsentissimum hoc mortis discrimen, quod nobis impendet, pro illius amore, qui nostra causa passus est, constanter & viriliter perferre, vt cum illo æternum gaudere possitis.

Sacramen-
tū Confir-
mationis.

Nota de sa-
cris reliquijs

Rom. 12.
1. Pet. 3.

Math. 10.

Cap. 21.
S. Bonifacii
cū suis truci-
datur.

Necdum verò sanctus Episcopus huius salutiferæ exhortationis verba absoluerat, cum ecce furens illa paganorum turba, cum gladijs & omnis generis infesta armatura in eos irruit, cruentisque manibus barbara quadam feritate eos trucidat. Inde ad tentoria eorum properant, & tum libros, tum sacrarum reliquiarum capulas secū auferunt, arbitantes se magnos in eis argenti & auri thesauros reperituros. Mox ad naues aduolant, alimenta omnia exportant, & cum aliquid vini illic reperissent, hilariter inde potitant. Posteà inter se tractant de diuidendo inter ipsos thesauro illo, quem se inuenisse falsò existimabant. Cumque longa disceptatione nihil inter se pacifice possent

Obscra cæ possent constituere, repente inter eos immanis exiit discordia, quæ eousque processit, ut eodem furore, eadē vesania, iisdemq; armis, quibus sanctos martyres suæ salutis ministros iugularent, mutuo se conficerent. Ea cæde peracta, qui ex ijs supererant, iterum spe pecuniarum incitati, ad thecas illas properant, ijsq; contractis, pro auro & argento codices & diuinæ doctrinæ chartas inueniunt. Tum furore & amentia perciti, codices illos partim per campi planitiem, partim per paludes dispergunt, partim in loca incongrua abijciunt. Qui tamen beneficio Dei, ut cuius esset meriti vir sanctus, innotesceret post longa temporis spatia illæsi & inuiolati reperti sunt, & ad ecclesias in quibus hodieque manent, à singulis eorum inuentoribus reportati. In ijs autem re. pertus est sancti Euangelij codex, quem vir beatus pro sanctitate sua iugiter apud se ferre conseruerat: qui licet ense acuto, ut etiamnum videre licet, per medium sedus sit, nulla tamen litera ea sectione abolita est. Eum librum fertur sanctus Episcopus tum, cum in eius caput ensis vibraretur, sicario obiecisse, vel pro tuendo capite, ut tali in periculo fieri solet, vel pro spiritali clypeo. Et est sanè illustre miraculū, quò & Dei virtus, & beati viri sanctitas declaratur, in secundo libro nullius literæ abolitionem videri. Frustrati autem spe sua carnifices illi, domum tristes abiierunt. Vbi autem vicini Christiani eam sanctorum virorum necem percipere, tetras latronum illorum arma ra manu inuaserunt: & cum se ad repugnandum homines impij compararent, sed tã. ti sceleris conscientia pressi, nihil possent, in fugam acti, à Christianis interfecti sunt. Cumque res illorum diripiissent Christiani, ad sua reuersi sunt. Ita qui salutis suæ ministros trucidare non sunt veriti, duplici contritione contriti sunt, corporis in hac vita, animarum apud inferos.

Cap. 22.

Non diu post Traiectensis ecclesiæ Clerici corpus S. Bonifacij Traiectum deportarunt, & cum multa veneratione tumularunt. Id postquam rescivit S. Lullus, conuocatis permultis, tam clericis quàm laicis, venerabilibus viris, indicauit eis necem S. Bonifacij, & quemadmodum Traiecti humatus sit: simul etiam exponens eis, quò in loco se adhuc viuens iusserit sepeliri, petijt vt ad eum exequendam voluntatem ipsi velint adiumento esse. Permultis autem sese ad eam rem promptissimos offerentibus, elegit ex eis magis idoneos, misitque partim nauibus, partim equis subuectos, qui sancti viri corpus à Traiectensibus repeterent. Sed cum Traiectenses illum cognito aduentu sese illis opponerent, nec tamen tantæ multitudini se pares esse viderent, protestati sunt, à Pipino rege iussum esse, ne corpus S. Bonifacij inde tolleretur. Quod cum legati commentitium putarent, totis viribus id aggressi sunt ad effectum perdere, cuius causa eò venerant, virtute diuina eos confirmante, vt sui voti compotes fierent. Interim de corpore sacro vtrinq; illis contententibus, campana ecclesiæ, nullo mouente, insonuit. Quod audientes incolæ, qui ad pugnam se parauerant, nutu diuino perterriti, sancti viri corpus petentibus reddendum censuerunt. Atque ita venerabiles illi legati sacrum corpus honorificè & sine remigantium labore tricesimo ab obitu eius die Moguntiam attulerunt: ad quem diem, perinde ac si huic rei præstitutus fuisset, multi vtriusq; sexus etiam procul degentes, confluerant eo animo, vt legatos expectarent, vel occurrerent venientibus, nihil comperti habentes de sancti corporis aduentu. Pariter etiam è regia chorte aduenit venerandus præsul Lullus, licet ignoraret reuertisse suos cum sacro pignore. Factum est hoc diuinæ prouidentie dispensatione, vt pariter conuenientes illi, quibus amissio tanti patris & doctoris magni mœrorem attulerat, communi quoq; lætitia perfunderentur, quòd eum perpetuum apud Deum patronum essent habituri.

Cap. 23.

Tanti igitur thesauri pignore accepto, permulti Moguntinenses censebant illic huic mandum esse, vbi vir sanctus Episcopus egisset. Aiebant id ius esse omnium ecclesiarum, vt apud sedem suam condantur antistites. Et quidem vsque ad eò ist huc affirmantium sententia præualuit, vt propemodum etiam S. Lullus ipsis consentire videretur. Sed cuidam venerabili Diacono Otberto S. Bonifacius per visum apparens, ait: Dic Episcopo Lullo, vt sine vlla hæsitacione corpus meum ad monasterium meum transferrat. Multis autem huic visioni fidem non commodantibus, Lullus Episcopus ad sanctorum reliquias voluit Otbertum iurare, se non nisi vera loqui. Quod cum ille incunctanter fecisset, omnes mox in eam iere sententiam, vt ad monasterium transferretur. Itaque alij naues adducebant, quibus sacrum corpus veheretur, alij sanctum funus litania, psalmodia, alijsque sacris carminibus & canticis prosequuntur. Atque alijs recedentibus, alij ex vicinis locis succedebant, lætantes se illius sacro corpori posse exhibere comites, quem non dubitarent apud Dominum ipsi suffragari. Quæ verò lætitia

Vide præfationem Germanorum deuotionem.

Corpus S. Bonifacij deportatur Moguntiam.

DE S. CLAVDIO ARCHIEPISC. BISVNTINO.

613

lætitia & animi compunctio de tanti viri patrocinio permultis oborta sit, nos pro dignitate scripto complecti non valemus. Et certè aliquot locis, vbi cum sancto corpore vel pernoscissent, vel meridiè fuissent, postea ecclesias in eius honorem ædificarunt. Itaq; cum tali celebritate & gaudio perductus est in Fuldense monasterium, vbi vir sanctus sæpe optauerat sepeliri, & vt id fieret, non semel beato Lullo mandarat. Atq; ille preces eius modis omnibus exequi contendens, ea, qua par erat, veneratione sacrum quidem corpus eius terra mandauit, animam verò cœlestibus sociandam gaudijs multis precibus commendauit.

Ad eius autem tumulum, per meritum eius multa congrua fide petentibus obtingunt beneficia vtriusq; hominis: interioris quidem, dum suorum peccatorum veniam obtinent: exterioris autem, dum se sentiunt à morbis liberari. Si verò contingat ea beneficia illic non impetrari, nõ id imputandum est vel diuinæ inclementiæ, vel inefficaci apud Deum S. Bonifacij patrocinio: sed ijs potius, qui propter suam incredulitatem non merentur exaudiri: sicut etiam de Domino Christo sacrum testatur Euangelium, quòd non fecerit virtutes multas in patria sua propter incredulitatem illorum. Quamquam etiam cessant interdum miracula tum ob cultus diuini neglectum, tum ob incorrigibilem malitiam habitatorum: tum etiam quòd pro exhibitis miraculis non solum Deo & sanctis eius debita laudes & grates non agantur, sed nec memoria commendentur. Vixit in episcopatu S. Bonifacius annos triginta sex, menses sex, & dies totidem. Passus verò est cum socijs suis Nonis Iunij, Anno peregrinationis suæ quadragesimo, incarnationis autem Dominicæ septingentesimo quinquagesimo quinto, regnante eodem Domino: cui laus & gloria per omnia secula seculorum, Amen.

S. Bonifacius Fuldenam transferunt.

Cap. 24. Miracula ad sepulchrum eius.

Matth. 13.

VITA S. CLAVDII ARCHIEPISCOPI BISVNTINI, PER F. LAVR. SVRIVM MVTATO STYLO EX

quodam impresso codice descripta. Habetur etiam manuscripta, sed ea necdum peruenit ad manus meas. Puto autem eandem esse, quæ etiam excusa habetur, licet fortassis paulò copiosior sit.

BEATVS Claudius fertur originem duxisse ex illustri Salignensium principum siue Palatinorum familia. In parentum suorum domo vsque ad septimum ætatis annū in Deum timore accuratè enutritus, postea discendis literis admotus est, probatissimis traditus magistris: sub quibus ille non solum disciplinas liberales breuè perdidicit, sed etiam scripta diuina & sanctorum hominum res gestas sedulo perlegit. Erat enim in illa tenera ætate præclaro & docili ingenio, feruenti animo, pijsque & sanctis operibus valde addicto, ita vt nullum diem absque bonorum operum studio præterlabi pateretur. Et si autem ætate erat iuuenis, atramentum nihil in eius moribus aut factis puerile cernebatur. Nunquam ille choreis se admiscuit, nunquam mundanis interfuit spectaculis: sed hominibus religiosis & honestis sese adiungens, de virtutum studijs & exercitijs suaui cum illis miscbat colloquia. Verba autem illius sapientiæ sale condita, vsque ad eò rationi consentanea & grata fuere, vt omnium in se studia & affectus prouocaret. Atque ita fiebat, vt etiam viri prouectæ ætatis & sapientes non mediocriter illum amarent, tanquam puerum sanctum & virtutum studiosum: alij vt affabilem, comem atque prudentem venerarentur. Homines improbos & scurilitati deditos respuens, illorum consortia modis omnibus deuiebat. Foeminarum iuencularum adeò declinabat colloquia, vt nunquam sine causa rationabili illis loqui voluerit: nec vnquam in eo deprehensus fuit qualiscunque sermo vel opus nefarium, non risus inhonestus, non vlla animi leuitas aut dissolutio. Ante omnia autem templa frequentabat, Dominicis præferim & festis diebus Missas & preces Canonicas siue horarias, sermonesque diuinos summa animi deuotione aucultabat.

Multū in literis puer Claudius proficit.

Maturitas morū eius.

Vitat malorum consortia.

Crescente verò fama sanctitatis eius, cum iam vicesimum ætatis attigisset annum, contempta militia seculari, Bisuntinæ ecclesiæ factus est Canonicus. Itaque in dies

Fff

scipso

seipso melior fieri studens, precibus Canonicis tum nocturnis, tum diurnis interfuit, libros scripturæ diuinæ diligenter euoluit, & omni ex parte, ceu verus Dei seruus, in eam curam sedulo incubuit, ne quid reprehensione dignum admitteret: atque intantum breui temporis spatio, diuina illum adiuuante gratia, in sanctis operibus & sacra doctrina clarus euasit, vt in tota Burgundionum ditione nullus ei par inueniretur, id quod perspici facile potest ex editis ab illo lucubrationibus, quæ vsque in præfens in Iurense monasterio asseruatur. Quotidiè autem, demptis Dominicis & solemnioribus diebus, non nisi semel edebat. Crebrò noctes orando, legendo, meditando peruigil exegit. Castum & mundum ab omni inquinamento se seruabat. Vestitus ei erat mediocris, mores modesti & humiles, sermo verax, suavis & amabilis. Denique virtutum omnium tantus in illo cernebatur ornatus, vt iam verus monachus à cunctis haberetur. Anno autem duodecimo suscepti canonicatus eius, præful Bisuntinus cepit aduersa laborare valetudine. Timens igitur beatissimus Claudius, ne, quod postea tamen euenit, Episcopus illic crearetur, ad tempus inde recessit, atque ad parentes suos sese recepit. Humanissimè autem ab illis exceptus, aliquandiu apud illos sanctè & piè versatus est.

Interim memoratus antistes vitam cum morte commutauit, & inter clerum & populum Bisuntinum de substituendo ei successore non minima exitit dissensio, alijs hunc, alijs alium eligentibus. Tandem vnanimis ad precandum Dominum se contulerunt, humique prostrati, cum lachrymis obnixè rogârunt, vt ob merita sanctissimæ matris suæ, & beati Iohannis Baptiste patroni ipsorum, sanctorumque omnium clementer ipsis inspiraret, quisham ecclesiæ Bisuntinæ pastor eligendus esset. Atque in his precibus illis perseverantibus, vox cælitus audita est, iubens eos omnes lachrymis beatum Claudium creare antistitem. Ea voce exhilarati Canonici, omnes in eam e-

unt sententiam, vt Claudius sit episcopus Bisuntinus: confestimque mittunt honestiores à Clero & populo viros, qui eius consensum obtineant. Ille tandem multis precibus & lachrymis victus, sciens se diuinè non posse resistere voluntati, Bisuntinum ducitur, imò verò trahitur, Archiepiscopus consecratur, à summo Pontifice eius electio canonica approbatur & confirmatur, anno à Christo nato sexcentesimo vicefimo sexto. Factus autem Archiepiscopus, eandem, quam prius humilitatem & morum gravitatem in omnibus semper seruauit, & vt fidelis seruus & prudens familiam Domini & creditas sibi ecclesiis seruenti zelo gubernauit, causas & controuersias ecclesiasticas horis opportunis comiter & placidè audiuit, & ad ecclesiasticarum sanctionum præscriptum egregiè deciderit. Nunquam ob quauis tractanda negotia secularia, nisi euidens necessitas aliud postularet, ab ecclesia ijs horis abesse voluit, quibus diuina peragebantur officia. Crebrò visitabat diocesis suæ ecclesias, & ceu bonus pater familias, iuxta

Domini sententiam, de thesauro suo proferens noua & vetera, mellitissimis exhortationibus suis bonos & pios incitabat, vt ad meliora proficerent: lapsos verò & errantes sollicitè admonebat, vt ad bonam sese frugem reciperent. erat enim sanè haud mediocre literatus. Diuinæ contemplationi sedulus vacabat, atque interim spiritus eius mirum in modum eleuabatur. Nec tamen propter contemplationis, quæ Mariæ tributur, orium, Marthæ laboriosum neglexit ministerium: imò verò septem misericordiè exercendis operibus totis viribus incumbebat.

Cùm autem annis septem eam gubernâisset ecclesiam, diuino cum amore magis ac magis perurgente, omnes mundi huius opes & pompas declinare cupiens, vt posset liberius diuinè se contemplationi tradere, cunctis in sua diocesi benè dispositis, Episcopatu se abdicauit, & ab Angelo admonitus, ad monasterium S. Eugendi, quod etiam Iurense dicitur, in Bisuntinæ diocesis confinio situm se contulit, atque illic habitum & institutum S. Benedicti complexus est. Tantè verò sanctitatis & perfectionis fuit, vt omnium quæ in mundo sunt, oblitus, solo omnipotentis Dei flagrarer amore. Vigilabat in precibus, assiduus erat in ieiunijs, diligentem nauabat operam sacris lectionibus & meditationibus, & vt canon monasticus docet, verum & strenuum sese monachum exhibebat. Ad diuina celebranda officia omnes ipse templi ingressu anteuertebat, postremus omnium è templo recedebat. Atque hac ratione adeo cunctos ad monasticæ perfectionis prouocabat studium, vt Iniuriosus, eius monasterij tunc Abbas, vir sanè eximia tum sanctitate tum prudentia, cum multa humilitate & instantia monasterium illud regendum ei obtulerit: quod tamen vir sanctus modestissimè recusauit. At tamen post annos quinque Iniurioso Abbate cum magna meritorum copia ad Dominum migrante, venerabiles eiusdem cœnobij patres illum vnanimiter elegerunt si-

bi Ab-

bi Abbatem, quibus ægrè tandem assensus est. Ita Claudius quantò se in hoc mundo plus abicere voluit, tanto digniorem se & apud Deum & homines, qui exaltaretur, effecit: Quod quidem non absque diuina dispensatione ita euenisse existimatur, vt loco illi, in quo multi florere sanctitate conspicui viri, etiam sanctissimus Archiepiscopus adiungeretur, atque inde locus ipse insignior redderetur.

Porro autem complures ad beatum virum confluxere non modò clerici, sed etiam nobiles & ciues, sanctitatis eius fama illecti, instanter ab illo monasticum habitum experentes. Quos ille absque personarum acceptione haud difficulter admittebat, & ad perfectionis capeffenda fastigia summoperè prouehabat. Cuiusmodi autem filios spirituales illic enutrierit, id nostram excedit dicendi facultatem: potest autem, quisquis eum inuisit locum sanctum, facile id colligere ex multitudine sanctorum corporum, quæ illic venerationi habentur. Multas verò etiam temporales possessiones, quibus famuli Dei sustentarentur, obtinuit conuenienter illi Christi promissioni, Omnis qui reliquerit domum, aut agros propter me, &c. centuplum accipiet. Dabantur enim ei à fidelibus regibus & principibus: in quibus Clodoueus rex, qui tum Franciæ tenebat gubernacula, monasterio eius annuos largitus est modios trices quinquaginta, & hordei totidem, itemque quinquaginta denariorum argenti libras annuas. Pauperibus Christi vir beatus, itemque superuenientibus hospiti- bus omnem humanitatem præstandis elemosynis exhibuit. Ornamenta ecclesiæ, libros, calices, cruces, candelabra aurea & argentea, pannos sericos, & alia ad diuinum cultum pertinentia egregiè augmentauit, sanctorum reliquias in thecis pretiosissimis reuerenter reposuit, monasterij domos & structuras ita vt decuit instaurauit.

Anno autem quarto Childeberti regis Francorum, cùm iam Claudius pater sanctissimus annis quinquaginta seruis Christi in hoc monasterio cum multa laude præfuisset, senex admodum & plenus dierum, totis visceribus Dominum iuspirans, leui quodam morbo correptus est. Sciens ergo obitus sui tempus imminere, tertio die iussit conuocari fratres omnes monasterij, ad eosque presentes luculentissimum sermonem habuit, blandisque eos exhortationibus instruit, vt nunquam quicquam diuino amori anteponerent, cuncta mundi huius oblectamenta prædesiderio & amore æternorum planè contemnerent, nec quicquam abitione sua dolerent. Cùmque eos cerneret vberim ab oculis lachrymarum riuulos fundere, motus misericordia, qua multa semper præditus fuit, accepta ab omnibus pace, ad cellulas eos remisit, totamque sequentem noctem precibus exegit. Quarto verò die in oratorium veniens, sacramentum poenitentia & sacrosanctum Christi corpus magno lachrymarum perfusus imbre singulari deuotione percepit. Atque inde ad cellam suam reductus, corpus suum non alibi quàm in monasterio ob euitandis mundi pompas sepeliri iussit. Inde quinto die circa horam diei nonam, incum-

bens in scamnum, in quo legens aut orans sedere vel stare consueuerat, erectis sursum brachijs, iunctis manibus, oculis in cælum defixis, sanctissimam animam reddidit creatori. Eius corpus vsque in præfens in il-

la S. Eugendi ecclesia cunctis aduentantibus incorruptum & integrum monstratur, innumeris miraculis coruscans. Festum eius celebratur octauo Idus Iunij.

Fff 2

VITA

Cap. 5.

Matth. 19.
Multa donantur eius monasterio

Cap. 6.

Sub obitu annuit se sacramentis Ecclesiæ.

Abit ad Deum.

VITA S. GVDVVALI ARCHIEPISCOPI ET CONFESSORIS, QVAM QVIDAM, SVPPRESSO NOMINE suo, tribus libellis conscripsit ante annos plus minus quingentos. Puto enim eam esse, que citatur in vita S. Bertulphi Abbatis, cap. 27. quam lector offendet Tomo 1. die 5. Februarj, iussu Abbatis Folcardi elucubrata. Vt ande autem prolixitatis causa, hanc S. Gud. uuali vitam Fr. Laurentius Surius scripsit comprehensius, salua historia & veritate & integritate, totam vno libello complectens. Nam auctor res non adeo multas multis verbis prosequitur.

Yanij 6.
Cap. 1.
Patria S.
Guduuali.

Initiatur sa
cerdosio.

Cap. 2.
Promoue
tur in Epi
scopum.

Abdicat se
episcopatu
& petit mo
nasterium.

Vltio diui
na in pra
dones.

Cap. 3.

viuit soli
tarius.

1. Cor. 10.

Cap. 4.

SANCTVS Gudualus in Britannia ortus est. Parentes & cognatos habuit generis nobilitate insignes. Eo autem scente, diuine iustitię seueritudo in clementiã mutata est, cessauitq; gladius, fames & pestis, quæ eã gentẽ affligerant, vt quasi pacisquendã filiũ Britannię editũ, ea rerum mutatio prenũciare videretur. Ablutus inde sacro baptisima. te est, & cũ atatis progressu erexit in eo gratia Spiritũs sancti, creuit etiã paulatim scientia & cognitio cœlestium doctrinarum. Vbi autem ad viriles peruenit annos, cũ ita de eo sentirent pleriq; omnes, domũs Dei illũ egregiã futurũ esse columnã, Leuita & sacerdos ordinatus est. Tum verò cœpit prodere sapientiã a teneris annis acquisitẽ thesauros, studere lucris immortalis regis sui, & humana scientia & diuina sapientia alios imbueret, ex inexhausta Euãgelici fontis abyssu sitientibus hausus salutis suppeditare. Atque hac ratione quosdã ita veri solis radijs inflãmauit, vt ipsi quoq; alijs & illustrandis & inflãmandis idonei facti sint. Reddidit autem præpotens Deus vicem rã præclaris eius studijs, eumq; ad principatũ Ecclesiasticũ promouit. Factus igitur Episcopus, quo altius in populo Dei caput extulit, eo latius de se sparsit sanctæ conuersationis odorem: & quandiũ quidẽ sacerdotio functus est, opus gratiæ suæ per illum magnificẽ declarauit Spiritus sanctus, omni cle. ro populoq; latante. Erat autem illi amplum patrimonium, sed ille fastidians opes & copias omnes labentis vitæ, quicquid habuit facultatum, Ecclesiæ Christi elargitus est. Cernens etiam cura pastorali ceu catenis quibusdã seculo se illigari, cũ primũ potuit, illa se penitus expediuit. Itaq; summo in primis pastori, & deinde idoneo substi. tuto successori ecclesiam commendans, suã diocesis quoddam monasterium petijt, vitam illic monasticam, immò angelicam viuens: vacansq; quieti & diuinarum rerũ contemplationi sperabat breuẽ fore, vt locus votis ipsius opportunus diuinitus sibi re. uelaretur. Interim cœpit etiam miraculis coruscare. Accidit, vt cũ die quodam in eo monasterio cœlestia suo more tractaret, repente latronum funesta manus irruerẽt, & barbarica feritate res monasterij diripere conareretur. Vbi id viro Dei innotuit, ad ro. gandum Dominum se contulit, humi prostratus. Iam aduentabant, quibus ex officio id incumberebat, ad quos huius rei fama peruenerat, vt illorum nefarios conatus retar. darent & comprimrent: sed vltio diuina illos anteuertit. Magno enim terrore corre. pti prædones illi, in pedes se conijciunt, vnusq; ex illis fratrem suum iugulat: mox fu. rore perciti, ita se mutua cæde conficiunt, vt ne vnus quidem superferat.

Erat autem monasterio illi propinquum mare, in cuius sinu rupem vastam extatẽ vidit vir sanctus, quæ cuiusdam insulæ habitabilis speciem præferret. Cingebatur qui. dem vndiq; mari, sed tumescens eius fluctibus nequaquã obruebatur. Ea con. specta, vir Dei gratias agit Christo, & locum suis votis respõdentem sibi obtigisse gra. tulatur. Itaq; sperans se illic secretius vni Deo vacaturum, & beatorum spirituum iu. cundissimam familiaritatem promeriturum, Crucis signo se communiens, vno tan. tũ comite contentus, eò se confert, & instar antiquorum eremitarum angustum si. bi in ipsa rupe domiciliũ excindit. Fratres verò monasterij, quos iam saluari insti. tutione imbuerat, eius absentiam non ferentes, vbique eum inquirunt pia sollicitudi. ne. Tandem repertum in foramine petræ, immò in Petra illa, quæ Christus est, student etiam ipsi eius sanctam simplicitatem & viuificam mortificationem hilariter imita. ri. Pressi autem loci angustia, ferreis instrumentis aliquot ibi effecere habitacula, quæ solis Christi seruis sufficerent.

Non longẽ verò aberat secessus quidam, in quem mare tum certis horis naturali se. uore

uore exæstians, tum incertis vi quadam concitatum magno impetu ferebatur, excidi. um sedibus illis minitans. Ea res virum sanctum non mediocriter anxium habebat: & cũ nulla humanitũs tanto malo remediã possent apponi, oculos ad cælum sustol. lens, diuine misericordiæ viscera precibus pulfabat. Nec distulit pius Dominus admi. rabili quadam ratione præfens periculum amouere. Commouet pisces maris, & ma. chinam magni roboris diuinitus præparatam, per spumantes pelagi fluctus ad illum secessum apportant: cuius obiectu & impetus omnis in sanientis maris repressus est, & vir sanctus periculo omni liberatus. Manet hoc præsidium in hunc vsq; diem, creatu. ra suo creatori obsecundante.

Erat etiam aliud eius rupis incommodum, nempe quòd præ aquæ penuria serui Dei Cap. 5. siti affligerentur. Sed dum caro deficit, fides proficit: proficiente fide, mens sursum e. rigitur. Ita & sanctus Gudualus hac molestia sentiens fratres affici, rursus ad pre. candum Dominum se recipit: precantem mox prosequitur larga benedictio, ex rupe erumpunt aquæ, vt olim è petra in deserto, quæ distillantes sæpè cadendo excavant sa. rum, & locum instar dolij efficiunt laticis capacem: sicq; salubri illo potu serui Dei si. rum faciliẽ depellunt. Itaq; rupes quondam solitudine horrida, iam domus orationis, monachorum domiciliũ efficitur: vbi solennes agebantur excubiæ & cœlestia con. crepabant oracula in laudem Dei. Et vt vetustiora gestorum eius exemplaria habent, discipulos ad centum octoginta octo illic vir sanctus collegit: cui sanctæ multitudini cũ loci angustia ægrè sufficeret, vir beatus cum Deo tractans, & mirabilem erga illũ fidutiam concipiens, non præmissa, vt solebat, prece, sed magna Dei fretus potentia, cum mare suo more recedens, vasta illic arenarum spatia resecta relinqueret, omnis more impatiens, accessit properẽ, & virga, quam manu gestabat, certa arenis vestigia imprimens, in Christi nomine præcipit vndis, ne illa vnquam transgredirentur. Vi. distes ad eas voces sancti viri indomabile pelagus mitescere, suos cohibere impetus, tumores remittere. Et certè in hunc vsq; diem leges sibi præfixas mare transgredi nõ audet. Pater hinc, etiam nostris temporibus veteris legis miracula non deesse. Moy. ses dinisit mare: noster Gudualus frenos illi iniicit.

Solebat vir sanctus Missas assidue celebrare. Quanta autem puritate se tanto mini. sterio præpararet, diuinitus reuelatum est. Ieiunijs, vigilijs, precibus præmissis, cũ sa. cro altari virginitatis bysso & charitatis purpura adlaret indutus, atq; ad cœlestia sus. pensus, cæli aperti sunt, & visio mirabilis ei exhibita est. Descendunt ad eum sancti an. geli, adstant consolationis gratia sacrificanti, tremendis inter sunt mysterijs, vnã cum illo laudes depromunt Deo cum ingenti reuerentia. Ille ceu splendida lucis columna stat sancta sanctorum tractans, agnum Dei immolans: iunguntur cœlestia terrenis, ter. rena cœlestibus, mortalibus immortales: pro tanta gratia, diuinitus mortalibus colla. ta, immortales gratulantur.

His & id genus alijs à Deo affectus beneficijs, vir sanctus magis ac magis feruescebat Cap. 7. spiritu, cupiens se illis gratum exhibere. Iam mundo & omnibus, quæ hic mundus of. ferre potest amicis suis, valefecerat, planeq; mundo crucifixus erat, atq; adeo etiam a. nimam suam perfecte oderat. Nec tamen his contentus, semper perfectiora medita. batur. Itaq; communicato cum fratribus consilio, ex illa insula peregrè constituit pro. ficisci. Interim septem apparant nauigia: quæ cum omnibus fratribus ingressus, dat se in mari. Inter nauigandum exit ipse è nauis, calcat pedibus fluctus maris, & Christi de. xtera, quæ olim Perrum Apostolum, ne mergeretur, crexit, sustentatus, non solum to. ro corpore incolumi, sed etiam vestibus siccis graditur in vndis multa alacritate per. fusus. Audita ibi vox est Domini (sicut restantur fratres, qui huic rei interfuere) ita eũ confirmantis: Constans esto Guduale meus: constans esto electe meus: ne verearis. tecum ego sum Deus tuus. Inter hæc ille Horis, Christi & Apostolorum eius authori. tate (sic enim author habet) institutis, preces Deo persoluturus, laudesq; & gratiarum. adiones oblaturus, cũ dixisset more Ecclesiastico, Deus in adiutorium meum inten. de: angeli subiuixerunt, Domine ad adiuuandum me festina: & ita totum officium al. ternis vicibus cum viro Dei expleuere. Deniq; prospero cursu omnis ille Domini ex. ercius ad terras delatus est.

Egressi porrò è nauibus magna indigenarum humanitate excepti sunt. Iam fama Cap. 8. sancti viri per omnem illam regionem diffundebatur. Ille verò locum adificãdo mo. nasterio aptũ non sine difficultate inquirat, nec tamen illa difficultate ab spe sua dedu. citur, quippe quem superiora Dei beneficia nõ sinerent animo vacillare. Dũ igitur per. deserta & inaccessa loca locũ opportunum inuestigat, in agellum quendã incidit, non

Not
cultura.

Exod. 17.
Num. 10.

188. mona.
chi apud S.
Guduualia.

Præcipit
vndis.

Exod. 17.

Cap. 6.

Sacrifican
apparentia
geli.

Cap. 7.

Ambulat
miro modo
in mari.
Matth. 14.

Horæ cano.
nicæ à quo
instituta.

Cap. 8.

satis quidem ipsius proposito congruum, sed qui tamen aduenis ad necessitatem sustinere posse videretur. Ibi ergo labori se accingunt, sed frustra. Eorum vero labores miseratus Deus, eos consolatus est. Cum enim die quodam Nonae horae preces festiva laude persolverent, quidam vir praepotens regionis illius multo stipatus milite supervenit, eosque gaudio & stupore plenus reuerenter accessit. Cernens autem virum Dei Gudualum in medio illorum ceu angelum Dei stantem, psallentem, & ad singulos versus genua flectentem, corde compunctus, submisso capite, tertio eum adoravit, accedensque cum tremore & reuerentia, benedictionem illius experijt. Ea percepta, sic locutus est: Patriam tuam, inlyte athleta Dei, ego noſui, nec me fugit generis tui spectata nobilitas: gratulor etiam tibi hunc pro Christo susceptum voluntariae peregrinationis laborem: sed quando hic locus nec monastico instituto, nec tantae fratrum multitudini commodus est, fac quod tibi per me consulit Deus. Est non valde procul locus alius, quem si velis excolere, laboris tui operato fructu perfrueris. Sed eas prius cum aliquot fratribus exploratum: ubi eum propius inspexeris, non dubito gratissimum fore. His auditis, vir sanctus prorumpit in laudes Christi: deinde ducem itineris sequens virum, quem diximus, abijt visurus locum. Eius autem tum amoenitate, tum commoditate laetatus, post gratias Christo dictas, complexus est locum, suaeque habitationi plane destinavit. Mittitur inde ad fratres, ut eum omnes sese conferant.

Extruit monasterium.

Cap. 9. Apoc. 4.

Postquam illi aduenire, perpetuas illic sedes figere constituerunt, & monasterium constructuere festinant. Ita locus agrestis & ferarum cubilia, mutantur in domum orationis & diuinae contemplationis domicilia. Fratres instar apud secularium, diuini feruent studijs. Porro beatus Gudualus instar animalium, quae scriptura ante & retrò oculos habuisse commemorat, & praesentia & futura pensans, secum cogitare & cum alijs tractare coepit, num locus ille tam amoenus certum aliquem haberet possessorem. Dictumque est illi, Meuorum quendam, Christianae religionis cultorem, illic paternas habuisse sedes, sed indigenarum id non ferentium infestatione compulsus repetere nativum solum, sicque Corminiam pacis studio se suamque domum transulisse. Tum vero B. Gudualus dixit: si sic se res habet, fratres mei, etiam atque etiam videndum nobis est, quid agere nos conveniat. Cum enim in ceteris, tum praesertim eiusmodi in negotio, quae sancta & iusta sint, sectari oportet. Non enim debemus ita nos comparare, ut charitas proximi per nos violata esse videatur. Itaque fiat, quod dicitur ratio, & ad fundi huius domini legati mittantur, qui eum amice hac de re appellent. Spero enim in Domino, sua illum gratia permoturum pectus Meuori, ut tam pro sua animae salute, quam pro nostra utilitate, locum hunc nobis largiri haud difficulter velit. Mittamus quatuor ad eum fratres, qui hoc negocium prudenter & bona fide expediant. Assensere illi fratres omnes, & electi sunt quatuor, qui mitterentur. Tandemque post longa itinera emensa spatia, Corminiam illi veniunt, illustrem Meuorum adveniunt, salutem dicunt, legationis suae summam explicant: aiunt patrem Gudualum in eius fines ingressum, non ut violentum inuadentem, sed quod speraret in Christi ius ipso concedente transuros. Iam sedes tuas, inquit, Christus haereditavit, iam illic templum suo cultui prouidit, suos illic milites collegit.

Cap. 10. Meuorus illustris vir legatur Christum sibi vendicasse ipsius fundum.

S. Gudualus in spiritu apparuit matronae.

Hac ubi illustris Meuorus audiuit, magnas Deo gratias egit, quod nec publica auctoritate, nec inimicorum violentia eius praecleara haereditas esset occupata: sed quod Christus potius eam sibi dedicasset. Deinde fratres hospitio accepit, omnemque eis humanitatem impendit. Nec mercede caruit ea hospitalis benignitas, & benigna hospitalitas. Iam nouem annis cum uxore ita vixerat, ut matrimonij quidem ea, quae decet coniuges, inter se beneuolentia & charitate essent coniuncti, sed cubiculis disuncti. Erant vero ambo senes, nec eis vlla ex coniugio proles obtigerat. Hospites ea re cognita, non immemores insignium operum, quae per S. Gudualum fecerat Dominus, antequam irent cubitum, hunc in modum illos secretò compellat: Scimus à Domino directum esse iter nostrum, & meritis patris nostri caelesti benedictione vos perfruturos. Nostri igitur parere consilij, & hac nocte castum vos cubile pariter excipiat. Nos meritis patris nostri preces nostras iungemus, & bene speramus in misericordia Dei, charae proles vobis munus adfuturum. Primò quidem illi opponunt senio graues annos, tandem tamen acquiescunt. Et ecce intempesta noctis silentio S. Gudualus in visione adstat matronae illi, indicatque ei nasciturum ex ipsa filium. Iubet autem, ut Simeonis ei nomen imponat, & ipsi illum tradat educandum, in diuino seruitio permaniturum. Matrone proficisci volentibus seruis Dei, qui haec praedixerant, occurrit matrona, gratias agit, visionem exponit. Occurrit etiam Meuorus, Deumque benedicens, spondet se filium post.

postquam natus fuerit, cum omni hereditate Deo & beato Gudualo ratis legibus oblatum. His ita gestis, fratres ad suum monasterium proficiscuntur, S. Gudualo ordine omnia referunt, & cum eo pariter benedicunt Deum. Et matrona quidem illa filium peperit, Simeonemque dici voluit.

Cap. 11.

Aliquot inde euolutis annis, memor beatus Gudualus sponsonis Meuori, legatos ad eum denuò mittit: qui in ipso itinere per vastissimam ambulantes syluam, ab improviso incidunt in latrones: qui in illos mox irruunt, praedam opimam ex illis captis sibi frustra pollicentes. Nam fratres imperterriti coepo pergunt itinere, & psalmos praecellente Deo offerentes, illius opem per Guduali patris merita implorant. Et ecce teretissimi illi nebulones, tanquam vi quadam retrò repulsi, fuga dilabuntur, simulque oculorum lumen amittunt, frontibus in arbores oppositas impingunt, & quadam amentia laborantes, inconditos clamores edunt. Poterat ea res eis certum accire interitum, sed fratres malum pro bono rependere volentes, pro illis Christum rogant, & sic redeunt ad sanitatem: cumque Deo votum nuncupassent, etiam amissum illis lumen redditum est. Fratres autem tandem veniunt Corminiam, admonentque Meuorum & eius coniugem voti, quod Deo praestiterant. Illi eos lauto accipiunt conuiuio. Simeon paruulus in medio statuitur, Christo laudes gratulante aguntur. Proxima luce Meuorus cum illis proficiscitur, iturus ad patrem Gudualum, sicut iam pridem operatur. Ecce autem nubes subito densatur, caelum omne nigrescit, horrida imminet tempesta, imbres iam iamque ruituri ab aere timentur. Sed fratres à suo magistro edocti in rebus aduersis clamare ad Dominum, & de eius misericordia bene sperare, tertio in genua se submitunt, preces fundunt, sacrosanctam Trinitatem, ut per merita S. Guduali sibi optuletur, orant. Iam cum impetu è caelo labebantur imbres, & omnia circumquaque inundabant: solos hos Dei famulos publicagradientes via, non fuere ausi attingere, donec ad venerandi patris sui praesentiam venirent. Ad quem sanè illustris Meuorus reuerenter accedens, Christum in illo manentem humi prostratus adorat. Ille vero officiosissimè eum excipiens, diu operatam benedictionem & allocutionem ei impertit. Inter haec Gudualus pius pater Meuorum haud aliter atque angelum hospitio exceptum amplectitur: Meuorus in Gudualo Christum veneratur, Simeonem filium suum, bona indolis puerum offert Christo, coram retribus omnem eius hereditatem simul illi transcribens. Poterat tunc dicere Meuorus Domino: Tu es spes mea, portio mea in terra viuientium. Tu es, qui restitues hereditatem meam mihi. Christus enim in terra viuientium illorum fit haereditas, qui in hac terra morientium illum voluit habere haereditem.

Latrones in fugam vertuntur & excruciantur.

Insigne miraculum.

Psalm. 141. Psalm. 15.

Cap. 12. Regius fisco datur coenobio S. Guduali.

Confirmatus est autem regius ille fiscus ecclesiae, quam in sua peregrinatione hic inclytus pontifex, praeclearus eremita & coenobitarum dux egregius fundauit, in qua etiam usque ad supremum vitae diem Deo seruire decreuit. Vbi sanè degens, magna de se praebuit virtutum exempla praesentibus, odorem suauissimum sanctae existimationis & famae absentibus. Quis verò explicet, quantus fuerit coram Deo in ipsis animi sui penetralibus? Totus flagrabat diuini amoris igne, quo se intus ceu pingue quoddam & medullatum sacrificium cremabat Deo.

Cap. 13.

Cum iam autem ferè absoluisset structuram templi, Dei & multorum auxilio fretus, non deerat satan: sed praesentens quae illic damna esset accepturus, ad suas redit malignitatis artes, dat operam, possit ut sanctum impedire opus. Inter haec vnum ex artificibus è pinna templi agit praecipitem: qui miserè contritus, animam exhalauit. At socij tanto eius incommodo afflicti, ad sanctum virum accurrunt. Properat vir Dei, sed ille prius abijt è vita, quam posset ad eum peruenire. Tum verò oratorium ingressus, Domino preces coram altari fundit. Inde redit ad hominem extinctum, iubet circumstantes omnes abscedere, incumbit pronus super cadauer, alterum Elisaeum exhibens. Redit anima in corpus, & homo in pristinum statum restituitur. Viuum illum sanctus pater nec vlla vulnere vestigia retinentem, socijs reddit. Soluuntur praegaudio & admiratione in lachrymas oculi omnium, qui huic spectaculo intererant, & ad pedes viri Dei aduoluti, magnas edunt voces in caelum, ita dicentes: Verè sanctus Dei es, verè amicus Dei es. Hoc loco author hanc ad S. Gudualum precatiunculam subiungit: Per hanc tantam gratiam, qua beatissime pater Guduale animam reuocasti in membra defuncti, ampliori gratia reuoca, quaesumus, animas diabolica captiuitate abductas. Vitae morientes Christo viuifica: & morti viuentes, mundo mortifica per eum qui vera est animarum vita, & viuens permanet in secula.

4. Reg. 4.

Excitat mortuum.

Proficiente deinde monastica sanctionis ordine, patrum auctoritate & beati Gudualum

Cap. 14.

Eius abstinencia.

tuuali dispositione constituto, necessarij quidem vsus ratio postulare videbatur, vt ho- ra nona peractis sacramentorum Christi solennijs, fratres cibo corpora reficerent. At sanctus pater productioni inedia Christi se victimam exhibens, illis edentibus, in oratorio precibus vacabat. Eadem autem hora fur quidam hortum monasterij ingre- di, herbasque inde exportare solebat. Frater, cuius cura is hortus committendus erat, quotidiana laboris sui dispendia ferebat aequo animo, sperans se hominem nequam sua patientia in viam reuocaturum. Sed illo in dies peiora moliente, ad patrem Gud. uualum refert. Ille vero, vt erat mitissimus, Nisi hunc, inquit, summa compelleret ne- cessitas, nequaquam hoc se scelere obstringeret. Sed sustine vsque in crastinum, & glo- riam Dei miraberis. Altera die redit fur ad sua studia, sed diuinitus tandem proditur omnibus. Apparuit enim illi persona terribilis, sacerdotij dignitate venerabilis, atque inter aspera obiurgationis verba pastorali virga siue pedo cedit improbu. At ille pro-

Tur mira quadam ratione diuinitus castigatur.

pe amens effectus, dum fugae praesidium captare vult, immensi vociferatione se potius prodit: dumque sepe transilire conatur, tanquam inuisibili retentus catena, se se lo- co mouere non potest. Fratres tanto clamore permoti, accurrunt ad hortum, & re- specta, Deum mirabilem predicant. Tandem venerabilis Pater Gudualus cum gra- uitate, quadam eò accedens, & hominem miserum cõtemplans, Oportet nos, inquit, charissimi, huius erroribus compati. Frater enim noster est in Christo. Oportet pro il- lo deprecari Dominum, vt vtriusque hominis ei salutem restituat. Vt autem miser il- le sanctum virum audiuit loquentem, vultus eius gloriam non ferens, exanguis in ter- ram collapsus est. Fratribus autem orantibus, vir Dei manum extendens, Dominus, in- quit, erigit elisos: Dominus soluit compeditos. Ad quas voces ille continuo surrexit incolumis, & omnes hac videntes atque audientes, ad Dei celebrandam gloriam in- uitauit.

Psal. 145. Miraculum.

Cap. 15.

Mulier quadam fidelis filium habuit annos natum decem, ab ipso primo ortu mu- tum. Hac fide plena accessit ad virum Dei, qui tum forte more suo cum fratribus de- rebus vtilibus conferebat, dixitque illi: Homo Dei, scio quia quacun que poposceris a Deo, dabit tibi Deus. En habeo hic filiolum, iam decem annis nulla verba sonantem: quæ te, precibus tuis laxentur diuturna vincula, vt erumpat lingua in vocem laudis & gratiarum actionis. Respondit vir sanctus: Tu ipsa Deum omnipotentem fideliter o- ra, qui solus potest virtute sua sanare filium tuum. Dixit hoc vir sanctus, nõ quod se in Christi nomine id prestare posse diffideret, qui se sciret maiora fecisse, sed quod studio humilitatis vellet omnẽ miraculorum suorum gloriam in Deu auctorem refundi. At mulier multo etiã vehemẽtius coepit instare, vt filio ipsi miseretur. Cernens igitur vir Dei fidei eius constantiam, digito tetigit linguã pueri, & ille mox in verba prorupit.

Mutum puerum sanat. Cap. 16.

Ouem mortuam vitæ restituit.

Habebat monasterium viri Dei caulas ouium, quibus lupi valde erant infesti. Ac- cidit quodam die, vt ex ipsis penẽ faucibus lupi pastor ouiculam erepta, ad pedes san- cti viri deponeret iam praefocatam. Ille mox ad precandum Dominum conuersus, prece absoluta, pastoralis virgæ extrema parte tangit ouem, & ipso cõtractu reducit ad vitam. Quæ cum ad suum gregem cunctis mirantibus abiisset, orauit vir sanctus Domi- num, vt lupum illum iuberet ad se venire. Er ecce aduenat lupus domestico cane bla- dior, recentis adhuc praedæ sanguine infectus, & malè sibi conscius, ad pedes hominis Dei se prosternit, tanquam pro maleficio satisfaturus. Stupent praesentes omnes, & erectis in caelum manibus, Deum laude & praedicatione efferunt. Tum vir sanctus: Re- cede, inquit, cruenta bestia, & desine esse infestus ouibus nostris. Illico lupus tanquam in ouem mutatus, recedit mansuetus, & qui prius oues diripuerat, iam illis sit praesidio cõ- tra lupos & feras belluas, fortiter illas propugnans. Alium etiam luptum vir sanctus in agro vidit agerrimè incedentem. Misertus bestiae sciscitabatur ex eo alta voce, quid ipsi mali accidisset. Lupus tanquam eius verba esset affectus, vt potuit accessit venera- bundus, pedemque spina compunctum ostendens, videbatur opẽ poscere. Tum vir Dei pedum admouens pedi eius, quo ouem excitarat, ait ad Dominum: Homines & iumẽ- ta saluabis Domine: & euestigiò sanatus est lupus. Iussit autem vir Dei, vt nullam dein- cept creaturam in festaret: victum sibi caperet ex foeno & siliquis, atque ita seruata inno- centia, tenderet ad commune mortis debitum persolendum. Et certè postea permulti testati sunt, se belluã ex eo tempore mansuetam vidisse. En obediunt ferae belluarum sanctis viris, & homines non modo illis nõ obediunt, sed etiã suum cõtemnunt crea- torem. Bestiae Deum in sanctis venerantur: homines & Deum & sanctos eius despiciunt.

Psal. 15.

Item alius.

Cap. 17.

Mendici quodam tempore stipem peturi, ad sanctum virum in monasterium vene- re. Motus ille misericordia, perquirunt, num quæ elemosynarum reliquiae in mona- sterio

sterio supersint. Vt audiuit nihil esse reliqui, (iam enim vir pius penè omnia elargitus erat) equum agriculturae destinatum, iubet ocylus adduci & dari pauperibus. Illi equum hilariter accipiunt, demisso capite gratias agunt. Deinde hospitio recepti, humanissi- mè tractantur, & ea nocte illic dormiunt. Manè surgentes agricolæ, inter se conferunt de equo pauperibus dato, & tanto ipsis erepto laboris subsidio. Interim vident equum herbam in agro depascentem, per omnia illi similitum, quem pridie in pauperibus suis Christus acceperat. Itur ad monasterium, rogantur pauperes, num equum sibi da- tum habeant apud se. Illi confestim equum ostendunt. Mox tam insigne miraculum longè lateq; dissipatur, & omnes rei nouitate stupent: monachi, laici, populus omnis vtroq; conspecto equo, tantam vtriusque similitudinem impensè mirantur. Deniq; a- gricolæ equum prioris equi vicarium accipiunt, Deoque gratias agunt pro sui laboris leuamento.

Equum di- uinitus acci- pit pro e- quo paupe- ribus dato.

Post hac aliaq; miraculorum signa, quibus vir sanctus maria nobilitauit, terras san- ctificauit, Ecclesiam Dei illustrauit & sublimauit, optatissimum vite huius finem Deo reuelante, impendere cognouit. Nam cum die quodam sacrosancti Quadragesimalis ieiunij, immolata iam in mēsa altaris redemptionis nostræ victima, signum crucifixi Domini nostri supplex visitaret, piissimamq; Christi passionem & mortem, quam sui mortificatione iam vt cunq; in se expertus erat, & mēte coleret, & laudibus celebra- ret, angelus Domini iucundo aspectu illi se visendum obtulit, hortansq; illum ad cõ- stanter in fortissimo virtutum certamine perseuerandum, ait breui illum cum palma victorie suo regi Christo occursum. Inde cœlos repetens, tantam illic odoris suauif- simi fragrantiam reliquit, vt vir Dei & anima & corpore, quod totius septimanæ in- dia extenuarat, mirè recreatus, in Dei laudes deuorè prorumperet. Erat ea quædam præ- gustatio immortalis illius conuiuij, quod vir beatus ardentius suspirabat: & iam magis ac magis æternas ille in se concupiscentias excitabat, Christumq; videndi desideria ac- cribus incitabat: ipsumq; obitus sui diẽ, ad epulas caelestes, quas in regno patris sui prædi- ces Christi benignitas ipsum diligentibus preparat, inuitatus, feruenti desiderio ex- petebat.

Videt An- gelum.

Totius heb- domadẽ in- dia se affi- cit.

Die autem decimo ante obitum suum, cum sacro altari adstaret caelestibus inten- tus, beatissimus Michaël Archangelus ei apparuit, & certum tempus suæ ex hac luce mi- grationis indicauit. Adhuc autem illo loquente, gloria accrescit gloriæ, & gratiam cu- mulat gratia. Adueniunt etiam præclari Apostoli Petrus & Paulus, caelesti lumine cir- cundati, confirmant Archangeli iucundissimum nuncium, propinquum imminere mortis diem etiam ipsi afferuerant: hortantur vt more suo ad illum diem hymnis, pre- cibus, ieiunij sese præparet. Ita enim, inquit, coronam regni caelestis obtinebis. E- iusmodi gratissimis nuncijs viro Dei tanquam in ecstasim raptò, illi redeunt ad caelos, & templum incredibili odoris suauitate complent. Ille vero anima & corpore eo- dore optimè affectus, preces ardentius fudit ad Deum.

Cap. 19. Apparet ei s. Michael.

Item SS. Petrus & Paulus.

Altero autè die iubet fratres omnes ad se venire, recitat illis quæ vidisset & audiuit. Interim lachrymis ora rigans. Fratres, ijs auditis, de eius quidem gloria exultant in Domino, sed tanto patre se orbandos impensius dolent. At ille iubet eos cohibere la- chrymas, gaudere potius, quod sciat illum proficisci ad laborum suorum capeffenda premia: tum etiam suum decessum precibus suis tueri. Deinde morbo corripitur, & cum ad extrema tenderet, conueniunt ad eum fratres, cantica animæ eius è corpore abi- tura congrua depromunt. Gaudebat ille in Domino, & optimis sermonibus eorum a- nimas instruebat: hortabatur, vt mundum hunc contemnerent, & caelestis regni desi- derijs feruerent. Cumq; diuinis mysterijs ituram spiritum roborasset, vale vltimum eis dicens, lætus obdormiuit in Domino, visaq; est à fratribus sanctissima anima eius in- colitib: specie ad caelos euolare. Obijt vir sanctus octauo Idus Iunij, & ad ipsas sacri cor- poris reliquias mirifica lux tota nocte resplenduit, quæ omnes noctis tenebras profligans, cellam illam, vbi corpus sacrum repositum erat, immensa luce compleuit.

Cap. 20.

Obdormit in Domino.

Ad sacrum eius obitum inter ceteros aderat etiã venerabilis mater eius, aderant & sorores eius, sacris vigilijs cum gaudio communicantes. Quæ quidem pio defuncti amo- re adductæ, in omnes preces descendunt, vt liceat ipsis corpus eius ad natale so- lum abspoliare, vt illic in ecclesia sua honore tanto pontifice digno sepulturae mæde- tur. Principiò autem fratres se praebent inexorabiles, sed tandem rem totam diuinæ voluntati permittentes, sacrum corpus in loculo reponunt, & plaustrò imponunt. Per viam omnis generis homines obuiam se effundunt, sacro corpori debita officia impendere gestientes. Interim ad collem quædam peruenitur, qui obmemorable mi- racu-

Cap. 21.

Collis S. Guduali.

Res adm. sandi.

Vifum recipit cecus.

Cap. 12.

Sacrum corpus S. Guduali cui reliquijs S. Bertulphi transfertur Blandiniu.

raculum illic tum perpetratum, collis S. Guduali, ab eius accolis appellatus est. In eo colle iumenta, quae plaustrum trahebant, ad eò obriguere, vt penitus loco mouere se non possent, cogerentque simul conuentum illum omnem secum illic subsistere. Ad huiusmodi sunt adhuc duodecim boues, sed etiam illi hæsere fixis vestigijs. Tum ad se reuerfi, dixerunt: Cur frustra nitimur contra voluntatem Dei? Non nostra de hoc sacro corpore, sed Domini volũtas fiat. Mox cõmuni consilio iubent duos indomitos vitulos illo sacro vehẽdo oneri deputari, eosq; liberẽ ire, quò illos ducere visum sit diuine prouidentiae. Vituli adducti alia gradiuntur via, rectaque tendunt ad insulam, quam Plet vocant: quæ, nisi tamen fallor, ea est, in qua sanctus pontifex ex egregio cõnobiata, præclarus anachoreta enituit. Atque ibi non sine multa multorum admiratione illud sacrum corpus tumulatum est, etiam accedentibus miraculorum signis. Nã cecus quidam casu feretrum tangens, mox visum se recepisse mirum in modum lætabatur.

Et hoc quidem in loco gloriosum inelyti præfultus corpus multo tempore conditum mansit, multis coruscans miraculis. Postea verò barbaris incurfantibus, complures Britanni relictis auitis sedibus, in exterarum regionem dispersi sunt: & fratres monasterij supradicti, absportato sacro corpore, mare, quod Britanniam à Gallijs separat transfretantes, in Franciam peruenere: eamque perlustrantes cum sacro pignore, vnde odores mirifici fundebantur, tandem ad Monasterioli castrum appulerunt. Sed quia illic non eo, quò par erat, honore afficiebatur, Arnulphus inelytus Marchio multorum saluti diuinitus destinatus, Blandinium illud transferendum curauit. Accessit enim ad se reuerendo Abbate Gerardo, spectata religionis & industriæ viro, ex autoritate Episcopi ei hoc negotium demandauit. Abbas verò cum multa fide & tremore magno preciosi corporis thesaurum accipiens, vnã cum reliquijs, nullo precio æstimandis, egregij confessoris Bertulphi, multa Cleri & monachorum frequentia stipatus, ad monasterium beatissimorum Christi Apostolorũ Petri & Pauli, quod Blandinium appellant, deportauit. Conuenit autem eò vtriusque sexus populus innumera, manibus plaudens, & Dominum benedicens, quòd ecclesiam illam preciosis illis gemmis ornaret. Facta est hæc translatio, Nonas Decembris, Clotario apud Francos, sceptræ regni moderante. Atq; ita hoc in loco beatus Gudualus, gloriofus coram Deo in cælis, mirabilis ex Deo in terris, coniunctus præclaro Christi sacerdoti Vuandregisilo & socijs, omniuaria semper laude colendis, largæ intercessionum suarum impertit suffragia, & copiosa miserationum Christi cum fide & deuotione quærentibus obtinet beneficia, ipso largiente, qui in Trinitate & vnitæte perfecta viuunt & regnant per infinita secula seculorum, Amen.

VITA NORTBERTI, ARCHIEPISCOPI MAGDEBURGENSIS, ET PRIMI AVTHORIS ORDINIS PRÆMONSTRATENSIS, à quodam eius æquali, & nisi fallor, Hugone illo, qui ei proximè successit in regimine monasterij Præmonstratensis, vt colligi videtur ex Historia huius cap. 12. fideliter conscripta. Vtrum autem in sanctos vir vitæ sanctissimæ relatus sit, necdum compertum habeo. Stylum subinde nonnihil eliminaui in gratiam Lectoris.

CAP. I.

Ætatis.

Patria Nortberti.

Parentes.

VIT in diebus Henrici iunioris Cæsaris Augusti, Paschalis summo Pontifice sedis Apostolicæ regimẽ administrante, anno ab incarnatione Domini 1115, vir quidam nomine Nortbertus, natione Teutonicus, municipio Xantæ, quod antiquitus Troia dicebatur, genere de illustri prosapia Francorum & Germanorum ortus, opibus auctus, forma decorus, ac paululum procerus, ætate adultus, instructus scientia, eloquio excultus, officio clericus, ordine Subdiaconi, vita & moribus pro ætate seculari consuetudine admodum leuis. Nomen patris eius Heribertus, & matris Hadeuigis. Quæ cum eum gestaret in vtero, audiuit per somnium dicen-

DE NORTBERTO ARCHIEPISCOPO.

dicentem sibi: Aequo animo esto Hadeuigis: Archiepiscopus futurus est, quem gestas in vtero. Deinde cum in omnibus ei presentis vitæ obsecundaret felicitas, inter cetera etiam in magnatum aulis celebris extitit. Primò quidem in aula domini Friderici Coloniensis Archiepiscopi: deinde in aula Imperatoris: in hac quidem propter officium clericatus & scientiam literarum, in illa verò propter generositatem animi & insignem urbanitatem: In vtraque autem propter raram affabilitatem & elegantiam morum. Hic clarus, ibi nobilis: strenuus vtrouique. Dilectus & honoratus non minus à dominis, quàm à familia vniuersa: omnibus omnia factus, omnium, inter quos versabatur, studijs congruebat. Erat enim ad spectum hilaris, vultu serenus, sermone iucundus, conuersatione placidus, conuictu affabilis: In suos beneficus, comis erga extraneos. In manu consilij sui positus, & ante cogitationum suarum oculos constitutus, nihil sibi denegans, neque quicquam intentatum relinquens. Transglutiens præterita, presentia deuorans, futura præoccupans. Cuius egregius huius seculi & inelytus Babylonie colonus, nesciens quid super eum disponderetur in posterum, & ignarus, quid sibi craftius pareret dies: immò, quod deterius est, non curans: religionis & quietis impatiens, inquietudinis autem & impatientie feruus. Augebant verò in his omnibus spem vortorum eius, & dilatabant desideria cordis secundorum prouentuum temporalis successio & aura fauoris humani, plausu dulcissimo, & homini sic affecto voce melliflua acclamantium vndiq; & dicentium: Euge, euge.

CAP. II.

His igitur exagitatus, circumferebatur Nortbertus in medio Babylonis, multiplicibus & tortuosis anfractibus per vias difficiles & laboriosas, semper vadens & nunquam rediens, errans & nesciens, vagus & profugus, fluctuans nec sentiens, periclitans & securus, exhauriens ventum & aucupans vanitatem. Cum ecce subito & ex improviso sermo velox & manus præpotens immineret dorso fugitiui, deiciens ascensorem, & erigens curuum. Tum verò sensim atque paulatim cœpit ab interioribus versa vice reformare, quod vanitate fuerat deformatum, euellens & destruens, ædificans & plantans. Venitque repente & mutauit syluestrem & rapacem accipitrem in simplicem & mansuetam columbam. Factumque est, sicut dicit Apostolus, vt vbi abundauit peccatum, superabundaret & gratia. Et quia nouerat spiritus modum & ordinem operationis suæ, postquam inspirauit amorem, addidit & aperuit intellectum, misitque in animum eius, vt tempus adhuc modicum & sibi cõgruum sustineret exterioris hominis exuendi cum actibus suis, locumque idoneum eligeret huic seculo publicè abrenunciandi. Iam igitur edoctus pugnare cum hoste, retraxit continuo pedem ab aula, ac domi residens, expectabat, & quasi tyrocinia quædam futuræ conuersionis exercens, apud se disponebat: quicquid paupertatis, quicquid afflictionum & certaminum accidere posset, in fatigabili præmeditatione leuabat. Imbutus itaque noua interioris virtutis gratia, exterioris autem vetustatis tunica nondum exurus, demulcebat desiderium suum spe vberioris fructus, mælens simul noui hominis indumentum pariter & ornatum suscipere, illud quidem in habitu religionis, istud verò in dignitate sacerdotij, fierentque cumulata munera tanto iucundiora, quanto existerent ex mutua collatione potiora.

CAP. III.

Quæque diu optatum iam tempus adesset, & sacri ordines forent ex more in ecclesia celebrandi: vir Dei pia exultatione repletus, festinanter & cum omni deuotione adijt dominum Fridericum Archiepiscopum Coloniensem, petens se prima vice inter ceteros ordinari. Quo audito, Archiepiscopus non mediocriter admirans, hominem per se petere, quod ab alijs sæpè recusasset oblatum: libenter tamen & læta responsione annuit se facturum, quod quærebat. Mox ille subiunxit: Diaconus simul & presbyter volo fieri. Ad hæc Archiepiscopus vehementer stupens & pauens, quæ fuit quænam esset huiusmodi rã subitanæ atq; inopinatæ voluntatis causa. Ille ait: Sic est in animo meo, nec poteris scire modò, scies autem postea. Cumque Archiepiscopus causam scire volens, vehementer ex aduerso insisteret, cogitans apud se vir Dei, quòd per omnem modum honesta & congrua esset persona, cui possit & debeat secretorum suorum conscientiam aperire: prociðes ad pedes eius, cum lachrymis & gemitu peccatorum suorum veniam petens & accipiens, confessus est firmum & indeclinabile suæ voluntatis propositum. Videns autem Archiepiscopus hominẽ apud se quod petebat, firmiter deliberasse, ac metuens gratiam sibi familiaris sui amicitiam violare

Est celebris apud Principes, & charus omnibus.

Admodum huic mudo deditus est.

Respicit nonnihil.

Rom. 7.

Discedit ab aula.

Hæc est mutatio dextere excelsi.

violare: considerans quoque bonum, quod posset de tam laudabili viro facillimè pro-
uenire, atque intelligens, quòd non sine instinctu diuino talia contingerent, quannis
non liceret hos duos supremos ordines à quoquam simul recipi aut dari: admittita
men pro causa & tempore dispensatione, tandem aliquando annuit. Facta itaq; hora
celebrandi officij, & singulis, qui ordinandi erant, sacris & albis vestibus iuxta consue-
tudinem ecclesiasticam indutis, locisq; dispositis, affuit & Nortbertus in medio circum-
fluentium populorum. Spectantibus ergo cunctis & expectantibus, cum ei custos sa-
crarj vestes offerret benedictas, quas, vt ceteri, ad ordines suscipiendos indueret: ille,
in cuius pectore spiritu sanctus iam inchoauerat templum suum, conuertit manum
ad vnum de famulis suis, qui erat ibidem iuxta eum, & innuit sibi presentari vestem
pelliceam agninam, quam ad huiusmodi opus de industria iusserat preparari. Quia ac-
cepta, & illis intuentibus exiit varium & multiplicem diabolum, indumentum scilicet
et miram æstimationis & magni precij, & videntibus vniuersis, induit vniuersam Chri-
stum & simplicem vestem videlicet hominibus huius seculi, & maximè illius regionis
apud nobiles prorsus insolitam, vilissimi precij, & nullius ferè momenti. Tunc conuer-
tit aliam manum ad sacrarj custodem, & induit oblatas sibi vestes, quibus in accipien-
dis sacris ordinibus vtetur. Acceptis ergo sacris ordinibus, conuertit continuo pe-
dem, & contulit se ad Sigebergense quoddam, magnæ & præclaræ famæ monasterij,
vbi inter religiosos ac deuotos in omni sanctitate monachos, & accepti sacerdotij ad-
disceret vsum, & certa religiosè viuendi capere documenta. Completisque ibi diebus
circiter quadraginta, rediens ad patriam solum, contulit se ad ecclesiam, vbi fuerat &
erat canonicus secularis.

CAP. IIII.

Sequenti verò die cum obtulissent ei Decanus & concanonici sui, vt maioris in cõ-
suetu Missæ mysteria celebraret, ille humili responsione annuit se facturum. Tem-
poris igitur hora instante, acceditur ad altare, & singula, prout res exigebat, vsque post
euangelium solenniter peraguntur. Lecto itaque euangelio, vir Dei zelo diuini seruo-
ris accensus, incalescente in præcordijs eius igne spiritus sancti, versus est ad vestibu-
lum ecclesiæ: subijcensque verbo Dei ministerium vocis & officium linguæ, cepit,
prout ei diuinitus administrabatur, proferre de thesauris sapientiæ & scientiæ Dei pia
futuræ vitæ monita, & salutaria æternæ beatitudinis hortamenta: addens præterea &
ostendens, quàm sint omnia vitæ huius oblectamenta fluida & caduca, breuia tempo-
re, vilia æstimatione, nec amore digna, nec possessione idonea: gloria labilis, ambitio
cæca, diuitiæ fugaces, delectatio momentanea, requies infida, securitas incerta, gaudia
vana, prosperitas falsa: inflectens & retorquens totum negocij pondus in concanonicos
suos, neminem tamen apertè designans. Post hæc autem reuersus ad altare, incepta
sacro sanctæ Missæ mysteria ad finem vsq; perduxit. Crastina rursus die, cum iam om-
nes ex more in Capitulo, vt vocant, resedissent, cepit primò, accepto codice, alloqui
Decanum, ostendens ex verbis beatorum Gregorij atq; Isidori, quorum se regulam te-
nere dicebant, quia ipse, qui erat omnium præpositus & magister, deberet eos ad rectam
honestæ ac sanctæ vitæ tramitem reuocare. Audientes hæc seniores & prælati, vt potè
sapientes, rem taciti considerabant, & quia nullatenus veritati & spiritui, qui loque-
batur, resistere præsumebant: Iuniores verò, quibus mos est, minus, quæ Dei sunt, at-
tendere, ad alterutrum murmurantes, & seorsum subsannantes, præstinæ leuitati de-
putabant. Vnde factum est, vt inde recederent, exteriorem ei reuerentiam exhibentes,
tum quia grauis erat inter eos autoritatis, tum quia signum & habitum præ se ferebat a-
licuius religionis. At ille singulorum aditus atq; diuerticulâ procul quodammodo præ-
spiciens & attendens, in crastinum rursus, cum iterum conuenissent, cepit præcla-
mare eos nominatim, de vnoquoque pronuncians, quis, quid, vbi, qua hora, cum qui quò,
quod minimè liceret, egisset vel dixisset. Eo itaque in hoc per dies quam plurimos per-
seuerante, cum iam eis intolerabilis videretur, aliis reptante in cordibus eorum ex
occulata permissione Dei spiritu maligno, qui operatur in filios diffidentia, concita-
uerunt aduersus eum quendam ignobilissimum clericum, vilis conditionis humilissq;
fortunæ. Hic dum temeraria audaciq; præsumptione obloqueretur ei, multis conui-
cijs præscidit eum, atque etiam incredibili arreptus dementia, scedauit faciem eius. Ac-
cepta vir Dei tanta contumelia, continuit seipsum, & conticuit: dereritque facie sua,
ac peccatis suis deputans, maluit coram Deo lachrymis indulgere, quàm vltioni. Quæ
in re expertus est, quantum sibi per Dei gratiam virium adesset ad maiora pro iustitia
toleranda. Erat autem, vt ex relatu multorum cognouimus, clericus illius à quo per-
sum.

Vide quàm sit efficax gratia Dei.

Degit ali- quandiu in Sigebergensi monasterio

Cum multo se uore con- cionatur a- pud Xanctes.

In cõuentu Canonico- rum vt se gesserit.

Ephes. 2.

Ignominia viri sanctus afficitur.

stimmam iniuriam consputus fuit, talis persona, vt si per coenum trahi illum à cocis
suis mandasset, nullus dicturus fuerit aliud, nisi rectè id eum iussisse.

CAP. V.

Post hæc cum se ieiunio & abstinentia maceraret, die noctuque vigilijs & oratio-
nibus insisteret, contigit, illo in quadam crypta Missam solito more celebrantè,
vt in calicem iam consecratum aranea laberetur. Quo viso, stupuit sacerdos, vitam &
mortem ante oculos habens, erat enim aranea non modicæ corpulentia. Quid face-
ret homo, cuius fides iam in Domino solidata erat? Ne ergo aliquod sacrificij præpa-
rati faceret dispendium, magis elegit subire periculum, & totum quicquid erat, hau-
sit. Ergo peracto officio, se statim moriturum prætolabatur. Dum igitur nihil motus
loco, ante altare exitum, quem expectabat, Domino precibus commendaret, pruritu
narium prouocatus, dũ scalperet, subita sternutationis commotione aranea integra
per nares excussa est. Tantam autem inde adeptus est fidem, vt in ea omnibus diebus
vire suæ, cunctis tunc temporis viuentibus, communi omnium iudicio facillimè præ-
ferretur. Vnde cum quidã diceret, quis in quo illa tempestate excelleret, ait: In Nort-
berto eminet fides, in Bernardo Clarauallesi charitas, in Milone Taruanensi episco-
po humilitas.

Nota rem miram.

Præstantia fidei eius.

CAP. VI.

Patientia igitur clypeo protectus, & fidei fortitudine communitus, prædicans &
annuncians verbum Dei opportunè, importunè, se seq; quotidie meliorem reddes,
conuersatus est per annos tres in eodem habitu. Cum autem persecutionem patere-
tur ab his, quibus erat eius prædicatio importuna, conferebat se iterum ad Sigebergen-
se quoddam monachorum coenobium, quod tribus à Colonia distat miliaribus: ali-
quando in regularium canonicorum monasterium, quod dicitur Roda: sapiens autem
ad quendam eremitam, nomine Lidulphum, miræ sanctitatis & abstinentiæ viri, cle-
ricorum vitam agentem. Ad huiusmodi autem viros confugiebat causa recrcandi
spiritum, quotiescunq; persecutiones pariebatur ab his, quibus verba veritatis erant
molesta: tunc etiam, vt inter eos & sanctæ vitæ addisceret instituta, & spei celestis suscipere
incrementa. Nonnunquam verò domum suam, quæ erat Xanctis, rediens, cœpræ
prædicationis studijs infusebat.

Lidulphus eremita.

CAP. VII.

Hic igitur ita se habentibus, accidit vt cõcilium quoddam fieret in Teutonicis par-
tibus apud oppidum, quod dicitur Friteflare, coram domino Cunone, sedis Apo-
stolicæ legato. Ex qua re occasione accepta, Episcopi, Archiepiscopi, Abbates, alij
que multi, qui negotiorum suorum causas illuc conuenerant tractaturi, inito consi-
lio, vocauerunt hominem Dei. Quo præsentè, cœperunt eum communi omnium
assensu coram præfato domino accusantes redarguere, quòd prædicationis officium
vsurpasset, ipsosque in suis concionibus verbis & conuicijs acriter insectaretur, cum à
nullo mitteretur, nec eorum præceptis esset constitutus: tum etiam, quòd habitum re-
ligionis præ se ferret, cum in nullo religio & proprietatis conuenirent: denique quòd
preciosas vestes abiecisset, cum mos terræ id non haberet, maximè apud nobiles, qua-
lis ipse esset, vt quandiu versantur in seculo, agnitis seu caprinis vestibus vtantur. Ad
hæc omnia sapiens à Deo edoctus, sapienter respondebat, inuictusque, adiuuante eum
gratia diuina, recessit ab eis, quia non erat conueniens testimonium illorum aduersus
eum.

Concilium Friteflarianum.

Vir Dei ac- cusatur co- ram legato Pontificis.

Egregiè se- cuitur.

CAP. VIII.

Omnino ergo destitutus subsidio, diuino tantum fultus auxilio, orationibus & psal-
modijs iugiter incumberebat. Inde cum proposuisset totam noctem insomnem
ducere, & orando rogare Deum, vt ipse, qui est dator recti consilij, & bonorum operum
adiutor, secundum beneplacitum voluntatis suæ consilium eius dirigeret & proposi-
tum adiuuaret: ac sic in oratione pernoctasset, summo diluculo paululum dormita-
uit. Et ecce aduersarius affuit, ita insultando & subsannando loquens: Eia, eia, multa
proposuisti, sed ad quem finem peruenire speras, qui nec in vnius noctis proposito per-
seuerare potuisti? Expergefactus itaque homo Dei, & insidias inimici non ignorans,
respondit: Quis minis tuis crederet, cum ab ini- tio, teste veritate, mendax sis & pater
mendacij? Taliter ergo spiritus malignus confusus, recessit ab eo. Videns autem
homo Dei, quòd veritas, cui testimonium perhibebat, multorum mendacio suffoca-
retur, præsertim cum peccatum eorum ex relatione verborum Dei amplius inuale-
sceret: intelligens etiam, quòd in ipsum vsque ad falsi criminis illationem irruerent,
Ggg eorum

Protax da- mon insultat ei.

Iohan. 8.

Abdicat beneficia ecclesiastica. Vendit omnia sua.

Gen. 12.

eorum detrimentum ac perditionem potius, quam quod sibi nocere possent, dolens ac metuens, venit ad Archiepiscopum suum, & resignavit ei, quicquid beneficiorum ac reddituum, quibus plurimum abundabat, fuerat consecutus in ecclesia. Venditis in superdomibus ac ceteris omnibus, quae vel ex patrimonio, vel aliunde iure haereditario possidebat cum omni suppellectili sua, & pauperibus erogatis, nihil sibi retinens praeter decem marcas argenti & mulam, sacellumque, ad Missam celebrandam, assumptis duobus tantum laicis comitibus itineris sui, exemplo patriarchae Abrahamae, spontanea adiungit peregrinationem.

CAP. IX.

Vide asperitatem vitam

Cumque venisset ad quoddam castrum, Hoyum nomine, super Mosam fluvium situm, eadem ipsa, quae sibi retinuerat, ibidem pauperibus erogavit, solo sacello sibi retento ad sacrosanctam Missam mysteria celebranda. Pede igitur nudo, tunica lanca & pallio sibi sufficiente, sine tecto, sine certo domicilio, virtute animi horrendas hyemes & asperam glaciem superans, solo Christo duce, cum duobus singularis propositi comitibus proficiscitur versus sanctum Aegidium. Quod cum pervenisset, ibique gratia Dei ordinante, qui sperantes in se non relinquit, Gelasium Papam, qui successit Paschali, invenisset, confessus est ei voluntatem & propositum animi sui, veniamque de hoc specialiter, quod duos simul supremos ordines contra Canonum instituta susceperat, a praefato Pontifice postulans, impetrauit. Papa vero videns prudentiam eius & spiritum Dei habitantem in eo, voluit eum secum retinere. At ille rogans & obsecrans, ne hac ipsum obedientia cogeret, exponebat qualiter seipsum totum in aulis regum ac pompis pontificum lascivendo dissipasset, & quod id, quod inuitaret eum, iuventuti suae vel assumptae poenitentiae minimè congrueret. Quod si canonicum, vel monachum aut eremitam seu etiam peregrinum ipsum esse praecipere, libenter ac per omnia se obtemperaturum aciebat.

CAP. X.

Gelasius Papa ei facit concionandi potestatem

Videns igitur Pontifex constantiam hominis & deuotionem animi bonam, nec non & persecutionem, quam pro verbo veritatis pertulerat, dedit ei licentiam & liberam facultatem praedicandi verbum Dei, non solum ubi prius praedicauerat, verum etiam ubicumque, terrarum vellet & posset, id ipsum ex persona sua monendo & praecipiendo iniungens. Praeterea eis, qui prius ex inuidia ei resisterant, in hibuit, ne saltem simplices prohiberent, si ipsi conciones eius superuacaneas seu minus sibi utiles iudicarent. Et hoc ipsum, ut ratum esset & stabile, auctoritatis suae literis ac sigillo firmavit.

CAP. XI.

Omnia vincit caritas.

Accepta itaque praedicandi ex Apostolica iussione potestate, coepit media horrendae hyemis asperitate & intemperie cum duobus socijs nudis pedibus remeare. Tanta quippe charitate flagrabat in Deum, ut eum nec frigoris asperitas, nec inedia, nec corporis lassitudo ab eo, quod coeperat, reuocaret. Pertingebant ei in itinere niues usque ad genua aliquando, nonnunquam usque, ad femora, nec tamen vno saltem die esse poterant retinere. Cibus ab eo, nisi Quadragesimalis & vespertinus, praeterquam Dominicis diebus, minimè sumebatur. Piscibus autem seu vino rarissime utebatur. Corpus eius non quiescebat per diem: spiritus autem neque nocturnus, neque interdiu habebat requiem. Singularis enim fidei & mirae fortitudinis erat homo ille. Cum ergo procedendo transiret Aurelianum, adiunxit se comitem eius Subdiaconus quidam: & sic cum tribus socijs peruenit Valencenas sabbato Palmarum. In crastino ergo habuit sermonem ad populum, & ita per gratiam Dei omnibus gratus fuit, ut cogere eum seculi membra sibi paululum recreare. Quibus cum nulla ratione vellet acquiescere, factum est per dispensationem Dei, ut socijs eius subita aegritudine oppressis, non posset inde tunc ulterius proficisci. Remansit itaque homo, ut curaret infirmos suos: qui tamen sequentibus intra octavas Paschae diebus, beato sine quieuerunt. E quibus duo laici conditi sunt in suburbio apud Valencenas in ecclesia beati Petri iuxta forum in sinistro latere ad Occidentem. Subdiaconus vero monachus effectus, sepultus est in ecclesia beatae Mariae, quae in eodem oppido sita est. Interea dum ibi maneret, contigit

Valencenis concionatur.

Burchardus Cameracensis Episcopus.

dominum Burchardum Cameracensem episcopum, pia ac veneranda memoria virum, transitum inde habere quarta feria, proximo die ante cenam Domini. Quo audito, vir Dei, quia cognouerant se mutuo, dum adhuc versarentur in seculo, accessit ad colloquendum cum eo. Veniens ergo ad ostium domus, ubi hospitio receptus erat Episcopus, inuenit ibi ante fores per voluntatem Dei unum de clericis eius stantem

stantem. Hunc igitur submissa voce rogavit, ut introduceret ipsum ad Episcopum. Erat enim gelu super terram, & ipse nudis pedibus incedens. Ingressus igitur praedictus clericus, locutusque ad Episcopum, introduxit hominem: Qui paululum inter se colloquentes, recognouerunt se continuo, memores pristinae familiaritatis. Episcopus autem intuens hominem, & intra se vehementissimè admirans ac stupens, colla-chrymatus est: non enim poterat se continere. Commota quippe sunt viscera eius super eum. Et irruens in collum eius, ac pio eiulatu exclamans, cum suspirio dixit: O Nortberte, Nortberte: quis unquam talia de te crederet aut cogitaret? Stans vero praedictus clericus, qui eum introduxerat, & affectum Episcopi videns erga hominem, minimè tamen sermones eorum intelligens, quia Teutonicè loquebantur, praesumens accessit, & interrogavit, quidnam hoc esset. Statim Episcopus: Iste, quem sic vides, inquit, in aula regis mecum pariter nutritus est, homo nobilis & delicijs affluens, intantum ut episcopatum meum, cum ei offerretur, respueret. Audiens haec clericus, lachrymis statim persusus est, tum quia dominum suum flentem videbat, tum quia mens & spiritus eius in amorem tanti hominis charitate melliflua redundabat. Erat etiam ipse praedictus voluntate relinquendi seculum, & huiuscemodi viuendi modum, quem in homine illo cernebat, in corde suo iam diu conceperat, eumque nimia cum deuotione per dies singulos consequi optabat. Post haec vir Dei graui infirmitate corripitur. Episcopus autem praestolabatur, quem exitum infirmitas, quae acciderat, haberet, & familiarem suum per Archidiaconum quendam & alios quosdam suae aulae homines visitabat. Praedictus vero clericus, vtrum conualesceret & quando, de die in diem sollicitus inuestigabat. Postquam ergo conualuit, accessit ad eum, & cum ei confessus esset votum & desiderium animi sui, sequi, cum ipso sponderet iurum, extendens homo continuo manus suas ad caelum, & immensas gratias agens, dixit: Domine Deus, hodie te rogaueram, ut dares mihi socium. Existimabat enim, quod statim cum ipso remanens, nusquam ad alia agenda digrederetur. At ille hoc non eo modo statuerat: sed primò volebat res suas disponere. Itaque cum post haec verba intulisset, velle se de rebus suis disponere, contristatus est homo ad huiuscemodi sermonem, & ait: Eia frater, si est ex Deo, non dissoluetur. At haec ille continuo respondit: Vinculo indissolubili colligasti me tibi pariter. Ac sic abiens, rebus suis constitutis, paulò post reuersus est, & deinceps perpetuo secutus est hominem Dei Nortbertum.

Nortbertus respicit episcopatum Cameracensem

CAP. XII.

Anno igitur post incarnationem Domini nostri Iesu Christi millesimo centessimo octavo, mense Iunio, post comitum suorum ex hac vita decessum, accessit ei dominus Hugo, iam dictus clericus, (hoc enim erat nomen eius) qui proximo post eum loco successit in regimine Praemonstratae ecclesiae, pia & sanctae conuersationis homo. Gaius ea re vir Dei, & immensas gratias agens Deo, animatur ad praedicationem. Et iam sciens & praesumens de voluntate Dei, circuibat castella, villas & oppida, praedicans & reconcilians male dissidentes, & inueterata odia & bella ad pacem reducens. Securiterant de gratia Dei, qui seruis suis prouideret, quae essent necessaria. Fixum enim in mente habentes, quia peregrini & hospites essent super terram, nec vllaquidem nota ambitionis perstringi poterant, quorum tota spes de caelo pendeat. In tanta igitur admiratione & dilectione apud omnes esse coeperunt, ut quocumque iter agentes se verterent, cum villis aut castris propinquarent, etiam pastores, religiosi gregibus, concito cursu praetenerent, & populis seruos Dei aduenire clamarent. Tunc vero campanae pulsabantur, tunc concursus populi, omnis sexus, omnis aetatis, omnis conditionis cateruatim ad ecclesiam confluens, Missarum solennia libenter audiebat, & verborum exhortationes ac monita libentius suscipiebat. Post sermonem autem non modica facta collatione de confessionis frequentatione, de agenda poenitentiae, de coniugijs, de proprietatibus, & quomodo qui moriuntur in eis, debeant saluari: de omnibus his, inquam, dato & accepto responso, sub vesperam tandem ad hospitium ducebatur. Gaudebat vero non modicè, felicemque se ac Deo dignum iudicabat, qui eum hospitio suscipere merebatur. Interdum autem alius trahebat asellum, alius rapiebat aselli capistrum, alius vi detinebat iuuenem illum, quem solum habebant ad asellum custodiendum. Sic itaque vndique pertransiit, multos ab errore reuocabat, & poenitentiam suadens, multos retrahere a crimine, multos etiam discordantes ad concordiam reducebat. Propter haec & his similia tantum amorem & gratiam ad populum contulit ei Deus, ut vix & alloquii eius vix fatiari quis posset, & ipse tanta populi charitate teneretur, ut multo tempore, relicto ecclesiarum hospitio, potius recipi vellet

Hugo socius, deinde successor Nortberti.

Miro studio omnes viri Dei profaquantur.

Multos ad bonam frugem reuocat.

in mediobrium & castrorum, vbi omnes aduentantes benignè & comiter exciperet. Erat præterea in his omnibus supra, quàm dici vel credi possit, patiens in vigilijs, sedulus in labore, gratiofus in verbis, gratus ad spectu, benignus in simplices, seuerus in hostes Ecclesiæ.

CAP. XIII.

Contigit quadam die, cum transiret per quoddam castrum, Fossas nomine, fieri concursum hominum, tam clericorum quàm laicorum, in solitum eius viuendi modum admirantium, & eo maximè, quod quem socium acceperat, benè cognitum haberent. Intelligentes autem eum concordie & pacis ex collata sibi gratia à Deo, esse administrum, obnixè rogare cœperunt, vt apud eos requiem paulisper caperet, afferentes in eadem regione funestis odijs & atroci discordia quosdam laborare, eaque causa non minùs sexaginta esse peremptos, nec à quoquam, cum à multis religiosis & potentibus iamdiu laboratum esset, potuisse fari concordiam. Cumque multi hac de re multa loquerentur, non casu æstimandum est, sed diuina disponente gratia factu esse, vt illac transiret quidam, cuius frater eodem odio instigante illa septimana interemptus erat. Quem cum adstantes cernerent: Ecce vnus, inquit, ex his, de quibus sermo habetur inter nos. Quo aduocato, statim homo Dei, brachijs collo eius circumdatis, sic ait: Dilecte mi, peregrinus ego sum, hac pertransiens, & nihil à quoquam per tui in istis partibus vel accepi. Sed quia te iuuenem benè armatum elegantemque, video, placet mihi primum munus à te expetere & accipere, quod pro perspicua probitate tua rogo, ne mihi negare velis. Statim ille nutu diuino pietatis affectu permotus, & la chrymis obortis perfusus, respondit: Quid est, reuerende pater, quod tibi à me, vel à

Admodum studiosus est conciliandæ pacis inter discordes.

Vide sancti viri mirum artificium.

Populus aduersus eum misit.

Res sancte ad miranda.

Luc. 10.

quolibet possit negari? Qui cum condonationem perempti fratris ab eo peteret, continuo impetravit: nec solum condonauit, sed obsequium etiam viro Dei præstitit, ostendens opportunitatem acerba illa odia penitus sopiendi, & integram pacem conciliandi. Erat tum feria secunda, quando homini Dei primò hac indicata sunt. Sequenti inde sabbato ad villam, quæ Monasterium nuncupatur, vtraque pars aduersariorum conuenit, populus etiam multus ex eadem vicinitate confluxit, partim vt hominem Dei, de quo rara quædam nunciabantur, viderent, partim vt dissidentes, quorum odijs tota regio perturbabatur, ad conciliationem prouocarent. Cumque vir Dei intra cubiculum quoddam, clauso ostio, ferè vsque ad horam tertiam persisteret orando, populus radio & curiositate quadam affectus, cœpit mirari non minimùm, & murmurando alter ad alterum dicere: Qua causa conuenimus? Putabamus quod exiret, & vbi Dei femina iactaret, & aquis fontis vitæ corda discordantium emolliret: & ecce in latibulis iacet dormiens, aut alia in re suæ voluntati indulgens. Cum verò adeo impatientes vltra ferre nollent, cœgerunt socium eius, qui ad illos egressus fuerat, vt ingrederetur & diceret ei omnes mox recessuros, si non exiret. Ille sciens esse eum in precibus, ne eum perturbaret, ingredi distulit. Importunitate tandem eorum compulsus, intrauit, & stans coram eo tremens, submissa voce dixit: Pater, populus expectat te, & quia præsentiam tuam ei non exhibes, vult recedere. Et ille: Tace, inquit, fili mi: nò est nostrum seruire Deo pro voluntate hominù, sed pro voluntate Dei. At tamen nò distul post surgens ab oratione, ecclesiã ingreditur, & sacris vestibus præparatis, primò Missam beatæ Mariæ, vt in sabbatis solet fieri, celebrat: deinde Missam illorù defunctorù, quorù mors extitit causa odij, quod sedare volebat. Quibus deuotissimè peractis, iuxta consuetudinem exiit ad faciendum sermonem. Sed quia prandij hora iam transierat (erat enim ferè nona) multis ad reficiendù egressis, paucos, quibus prædicaret, inuenit. Apud illum autem hoc in more positum erat, vt sic in paucis, sicut in multis: sicut in diuitibus, sic in pauperibus ex abundantis charitatis visceribus, vnicuique pro modulo suo & facultate, faceret sermonem. Porro paululù facta oratione, cum cœpisset loqui & atraxisset spiritù, miro & ineffabili modo spiritus ille charitatis, quasi vox diffusa, sonus factus est in cordibus eorù, qui prætedio recesserant, & vt ad sonitù tubæ vnusquisque, relicta refectioe, de locis & tabernis, in quibus cõfederat, quasi meliores epulas accepturi, ad ecclesiã conuolabant. Cumque vir Dei repletã videret ecclesiã, abbreviato sermone, sic eos alloquitur: Viri fratres, Dominus noster Iesus Christus cù discipulos suos ad prædicandù mitteret, inter alia hoc eis mādauit, vt in quamcumque domù intrarent, primum dicerent: Pax huic domui. Et si ibi esset pax, hoc est, filius pacis, requiesceret super eos pax eorum. Nos autem non nostris meritis, sed superabundanti gratia Dei sola, imitatores eorum effecti, eandem pacem vobis denunciamus, quæ mente incredula neganda non est: nã ad pacem perpetuã pertingere facit. Vobis igitur incognitum nò est, qua causa

causa conuenimus. Non est nostrum, nec ex nostro, vt potè qui peregrinus sum & adueniens pertransiens, sed potestatis & voluntatis Dei est perficere: vestrum est autem, voluntati illius integro & deuoto affectu acquiescere. Ad hæc vox omnium vna facta est: Præcipiat, inquit, per te Dominus nobis, quod beneplacitum est ei: nò habemus ei contradicere, quod, te ordinante, in hoc negotio Dominus de nobis facere voluerit. Quid plura? Egressa est vtraque pars aduersaria foras in atrium, reliquis in medio positis: Et paruo interuallo facto, abiurata est discordia & cõcordia cõfecta, paxque sacramento cõfirmata.

CAP. XIII.

In crastinum summo diluculo confurgens, secessit ad aliam villam, non longè positam, Gemblacum nomine, vt sermonem faceret ad populum: vbi sanè deuotissimè susceptus est, quod & verbi Dei præconem & placidæ pacis eum internuncium esse didicissent. In eadem regione duo principes mutuis conflagrabant odijs, & vt fieri solet, rapina & incendijs tota regio in vastitatem & solitudinem redacta fuerat. Hoc vir Dei audiens, & populorum clamoribus permotus, misericordique & paupertatis misertus, ipsos, quo potuit, labore adiit: cumque primum alloqueretur, dicens: Magnus es & potens, & ignorare non debes, tibi à Deo collatam potestatem, & me seruum eius esse, ad te misum. Me ergo, nò pro me, sed pro illius amore audire debes, qui pro tua & multorum salute ad te diuertit. Audi igitur pauperem & peregrinum, & Domini Dei tui mandata per me tibi allata suscipe, vt ab eo tu quoque suscipiaris. Remitte ei, qui tibi nocuit: dimitte, vt tibi dimittatur: tibi que sit cõmodo, pauperibus & egenis subsidio: vt commo dum tuum fiat peccatorum tuorum remissio, pauperum subsidium, rerum dissipatarum reparatio. His auditis, princeps ille & homine inspecto, vt erat vultu angelico, & considerata vestitus & habitus humilitate, & facundia verborum, totus intremuit, (cõmota quippe sunt omnia viscera eius) & pietatis affectu responsionem emolliens, dixit: Fiat, quod vis. Non est enim aliqua certè rationis oppositio, qua possit quis tua cõtra dicere vel obistere petitioni. Cum ergo tali affectu ad effectum perduxisset, quod petebat, ab eo transiit ad alium. Sed seminator discordiæ praueniens, cor eius sic obdurauerat, & sui feminis radicem in eo sparserat, atque ita mentis oculos clauferat, vt nullius veri luminis aditus in mente, nullius charitatis seruator esset in corde, quo viro Dei vel ad breue spatium placidè & humaniter responderet. Videns autem atrocitatem vultus illius, & oculorum toruitatē atque feritatem verborum & cordis duritiam, ne malignitas ante porcos iactaret, statim conticuit: & versus ad socium, quem secum habebat: Insanit, inquit, hic homo: sed futurum est breui, vt retrorsum cadat, & detur inimicis suis ad capiendù & illaqueandum & conculcandum. Hæc dixit, & in eadem septimana verborum effectus subsequutus est, nam & captus ab inimicis, detentus est. Hæc idè dicta nouerit lector, vt & in hoc vir Dei spiritum prophetiæ habuisse credatur.

Plurimum ei deferunt à quibusdam discordantibus.

Principem quendam hortatur ad pacem.

Is facile eedice.

Sed aduersarius fleat non vult.

Propheticò spiritu claret vir Dei.

CAP. XV.

Et procedens inde, venit ad proximam villam, quæ vocatur *Coteri. Et quia fama de eo iam vndique percrebuerat, populus de eadē vicinia ad audiendum sermonem confluebat. Et post celebrationem Missæ audito finitoque sermone, sicut consueuerat, de pace & concordia, & si inter eos aliquod dissidium esset, cœpit inquirere. Cum autem nominarent inter eos quosdam discordantes, cœpit eos humili exhortatione à veteris odij rixis reuocare. Sed cum vnus ex eis, multis rogatus precibus, nullatenus petitioni eius & omnium circumstantium acquiesceret, foras exiit, ascendens equum suum, (miles enim erat) nitēbatur fugere. Sed cum calcariibus fortiter iterum atque iterum vrgeret eum, nullatenus vel passum vnum potuit procedere. Excuntibus autem cæteris, qui in ecclesia remanserant, & vndique cõcurrentibus cum stupore & admiratione nimia, quidam subsannando clamare, quidã condolendo flere cœperunt. Omnes tamē vna voce Deum laudabant, qui in sanctis suis gloriosus est, & ibidem hanc ostendebat gloriã. Ille vero non minimum pudefactus ad vocem clamantium, ad ecclesiam corã viro Dei redijt, & prostratus veniam petens, quod prius ab eo petebatur, quantumcunque libes annuit, & absolutionem, quod sanctum virum Dei offēdisset, petijt & accepit. Et sic impletum est in eo, quod scriptum est: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.

*Colrois

Beati pacifici.

Vide miraculum.

Psal. 82.

CAP. XVI.

Eodem anno contigit beatę memorię Gelasium Papam, à quo prædicandi auctoritatē acceperat, migrare à seculo: cui successit Calixtus Viennensis episcopus, pius & sanctę conuersationis homo, & dignę recordationis, quem constat apud Cluniacum electum fuisse, & in sede vniuersalis Ecclesiæ potestatem, honorisque & dignitatis culmen cõmuni omnium electione suscepisse. Trãsierat enim iam dictus Papa Gelasius cum

Gelasius Papa moritur & Calixtus succedit.

cum saniori parte Cardinalium, vt sanctam matrem Ecclesiam in membris visitaret. Tanto deniq; patre orbat Cardinalis, ceteriq; sanctæ Ecclesiæ filij, qui ad exequias Ge-
 Iohan. 14. la sij conuenerant, ab eo, qui dixerat, Non relinqvã vos orphanos, consilio quaesito &
 Rhemenfis Synodus. accepto, ad perficiendum, quod cœperat prædecessor, Calixtus Rhemis conciliũ con-
 uocauit. Vbi & introitum suum Ecclesia cõfirmavit, & ipse, quæ benè gesta erant, ap-
 probauit & corroborauit: & quæ sinistra inuenta sunt & corrigenda, auctoritate Ro-
 mana correxit. Audiens verò homo Dei Apostolicæ sedis dignitatem esse innouatã,
 (autumnus erat, quãdo primò brumale tempus hyemis incipit) Rhemos adijt: vbi ab
 *responsis mirantibus super excellentia verborum prædicationis & * responsionis eius. Et ne ab
 aliquibus oblatrantibus sana eius doctrina in aliquo possët infirmari, literas Apostoli-
 cæ auctoritatis, quas à Papa Gelasio acceperat, iterum renouari postulauit.

CAP. XVII.

Quibus acceptis, dominus Papa venerabili Laudunensi episcopo Bartholomæo
 præcepit, vt curam eius susciperet. Erat enim ipse homo, habens ex progenie ma-
 tris eius quosdam in episcopatu, & eorum instinctu submonitus erat episcopus, huma-
 nitatis ei manum per aliquod tempus porrigere. Quo deducto, & finito concilio, Pa-
 pa non post multum Laudunum deuenit. Tum verò Episcopus cum Papa consilium
 inijt, quomodo enim retinere possët: atq; eo nomine obtulit ei ecclesiam B. Martini,
 quæ in suburbio sita est: in qua pauci fratres erant, sub regula canonice professionis de-
 gentes. At vir Dei modis omnibus reuebat. Tandem cum cogere, ne summi Pon-
 tificis offensam, & inobedienciã notam incurreret, quod petebatur annuit, si tamen
 canonici illic commorantes, ea, quæ secundum Euangelicam & Apostolicam institu-
 tionem eos docturus esset, obseruare non recusarent. Sed cum ostenderet eis formam
 Euangelicæ institutionis, quomodo imitatores Christi, contemptores mundi esse de-
 berët, quomodo præceptis & regulis sanctorum patrum obedientes: illi statim ad ver-
 bum & aspectũ eius perterriti, dixerunt: Nolumus hũc regnare super nos, quia talem
 magistrum nostra non nouit nec prædecessorum nostrorũ consuetudo. Liceat nobis
 nostro more viuere: Castigare quidem Deus vult, non mortificare. Sic homo Dei &
 obediuit, & ab obedientia solutus, ab illa non recessit. Mansit itaq; ibidẽ. Socius enim
 eius, de quo superius mentio facta est, cũ Cameracensi episcopo Burchardo profectus
 erat: Habebat enim de rebus suis, quas non ita pridem reliquerat indiscussas, quadam
 disponere. Quæ quòd aliter quàm vellet distraherentur, (nouitius quippe erat) æqua-
 nimiter non poterat sustinere. Interea Episcopus dissoluta ieiunio & frigore hospitii
 sui mēbra nitebatur reficere: sed ipse quotidie ab hospite suo confonebatur spiritali
 & melliflua verbi Dei refectio. Ob hanc causam amore nimio & charitatis igne suc-
 census, assidue pulsabat eũ precibus quibuscũq; poterat, vt in episcopatu suo vellet ma-
 nere, quotidie circumducens eũ & ostendens, si qua foret ecclesia, quæ ei placeret, si quæ
 solitudines, si qua desertã, si qua terra culta vel inculta ad ædificandum & commanen-
 dum. Victus tandẽ ipse & multorũ aliorum tã religioforũ quàm nobilium precibus,
 elegit locũ valdè desertum & solitariũ, qui ab incolis antiquitus Præmonstratum
 vocabatur: in quo, si quando daret ei Deus colligere socios, se mansurum sponndit.

CAP. XVIII.

Transacta igitur hyeme, niuiumq; & glaciæ frigore vernali calore paululum de-
 terfo, vir Dei, vt erat solitus, virtute diuini solatij accinctus, ad prædicandum exijt, &
 solus Cameracum veniens, sermonẽ habuit ad populum. Et ecce cecidit semen in ter-
 ram bonã, scilicet in iuuenẽ Euermodum nomine: qui tanto rore spiritus sancti perfu-
 sus fuit in verbi Dei susceptione, vt amoris eius causa stãt oraret ad Dominum Deum
 suum in eodẽ loco & in eisdem passibus, vbi Dei hominem stare diligenter considera-
 uerat in faciendo sermone. Nec moras intulit, sed statim relictis omnibus, securus est
 cum, tantoq; intimi amoris vinculo ei colligatus est, vt omni tempore vitæ eius spiri-
 tus viri Dei in eorequiem caperet, & post decessum suum locum sepulture suæ ei com-
 * Niuellam mendaret. Perueniens autẽ Niuigellam, alium iuuenem Antonium nomine, à Deo si-
 bi datum recipit. Hi duo & tertius, quẽ prius receperat, radices & fundamentum fuere
 future multitudinis, quæ subsecuta est. Et intra Quadragesimam illam tot socios obti-
 nuit, vt in septimana passionis Domini ante Pascha cum tredecim reuersus, prædictũ
 locum possederit.

CAP. XIX.

Crescit Præmonstraten-
 sis sodalitas. Læcato igitur fundamẽto in Christo Iesu, paulatim de viuis & benè factis & politis
 lapidib; crescebat ædificiũ, & domus Dei ampliabatur. Sed non desuere tentantis
 inim

nimici & aduersantis hostis insidiæ, qui plãtata eradicare, fundata euellere, cõgregata
 dispergere, dispersa morti tradere multiformi dolo laboraret. Nã in singulis singulas
 & proprias cõsiderãs affectiones, modis omnib; se opponerebat, & ad decipiẽdos novos
 tyrones Dei, sese in angelum lucis trãformare nõ metuebat. Itaq; contigit quadã no-
 ctẽ cuidã ad matutinas stãti & contẽplanti, & de illa gloriosa & ineffabili Trinitate co-
 gitanti, vt ille antiquo hostis visibiliter adstaret & diceret: O quàm felix es: õ quàm in-
 tuo proposito laudabilis, q & benè cœpisti, & te perseueraturum in tãta afflictione de-
 liberis: idcirco sanctam Trinitatem, ad quam toto mentis affectu suspiras, videre mere-
 beris. Ehis dictis, apparuit tria gestã capita, Trinitatem se esse contestans. At ille expa-
 uescens & plurimum admirans, paululum tamen præmeditat; cum non sibilũ aurẽ le-
 nis, sed ventum turbinis foetidum sentiret, dixit: O miser & infelix & omnib; creaturis
 deterior: tu, in quã, qui signaculum similitudinis Dei fuisti, quomodo arrogas tibi non
 tantum te scire Trinitatem, sed illam ipsam te esse? Recede, recede, & me tuis fraudib;
 nõ obediẽtem, non psumas ulterius inquietare. Statim ille recessit. Erat quidem fra-
 ter ille ad obedientiam prõptus, in oratione deuotus, in ieiunio assidu;: ita vt p totum
 annum ieiunaret, tã æstate quàm hyeme, & à nullo cogi possët, vt alterã interdũ pci-
 peret refectioem, nisi dieb; Dominicis: quib; tamen non nisi crudum quid sumebat,
 & non aliquam cõtionem. Sed cum id omnes mirarentur, & tanta ei; abstinentiã &
 continentia virtus vbiq; in laudem eius pdicaretur, affuit iterum satan, occulte po-
 nens insidias, vt nouum militem prosterneret. Nam quarta feria in capite ieiunii, cũ
 deuotione cunctorũ fidelium abstinentia Quadragesimalis indicitur, tãta fames & gu-
 le voracitas eum inuasit, vt diceret se nullo modo posse ieiunare, planeq; se moritu-
 rum, si à lacte & caseo cogere abstinere. Cui cum diceretur: Quid est, frater? sacru
 & annuũ ieiunium est, & nõ est fas, alicui etiã seculari, bis reficere: ille toruo vultu &
 lupina rabie respondebatur: Nunquid vult Deus hominẽ mori, subtrahẽdo illi quocun-
 que tẽpore, quicquid ad vsus ei; creauit, & necessitas sumere cõpellit? Quid plura? Ab-
 erat pater Nortbertus, & fratres adhuc rudes, qui ad huiusmodi insultus arma ferre nõ
 consueuerant, multimodis supplicationib; hoc tandem ab eo impetrauerunt, vt bis &
 quantum vellet, cibum Quadragesimalem comederet, timẽtes ne illud improprium
 in publicum exiret, quòd tã arcta & subita religio, vel secularium cõsuetudinẽ in suis
 conuersis non seruaret. Cum ergo transissent Quadragesimales dies, & ad celebrandũ
 Pascha homo Dei reuerteretur Præmonstratum ad fratres suos, ad introitum ipsi; val-
 lis horror nimis inuasit eum, & ventus turbinis circumuallauit eum, quasi ventus ve-
 niens ab Aquilone: & ipse statim sentiens, secum venientibus malignam prædixit ad-
 esse tentationem. Peruenienti autem fratres trepidi narrauerunt, quid actum esset.
 At ille dolens, &, Heu me, ingeminans, In meam, inquit, miseriam & in detrimentum
 animæ fratris, & ad traditiõem nostræ insipientiæ hoc consentire voluistis, atq; p hoc
 locum diabolo, nisi viriliter ei resistatur, ad disperdendum dedistis. Vbi est, inquit, il-
 le? Qui cum adduceretur, vix se sustentare præ nimia pinguedine poterat, & velut ve-
 ficaurgens, edacitatis spiritu plenus, non nisi toruis oculis magistrum, quem super o-
 mnia diligere solebat, respicere valebat. Videns ergo vir, cui Deus discretionem spiri-
 tum dederat, non esse infirmitatis humanæ, sed tentationis diabolicæ, statim vetuit
 omninò quicquam ei dari. Qui postquam per aliquot dies ieiunauit, vbi reddita est ei
 quarta pars rudioris panis, & vas aquæ ad mēsuram, pro summis delicijs computauit.
 Et sic ad pristinam consuetudinem benè & moderatè viuendi, Deo per magistrum su-
 um subueniente, redijt.

CAP. XX.

Post hæc homo Dei, vt erat solitus, ad prædicandum egressus est, recepitq; sociũ suum
 qui ad cõponendum res suas abierat: & quam plurimis in itinere discordia laborã-
 tibus ad concordia reuocatis, Niuigellã peruenierunt. Quia verò ab exordio prædica-
 tionis suæ in eodẽ oppido nimis char; habebatur, statim vt Præmonstratum concessit,
 quidã ex eis conuersionis gratia ad eum cucurrerunt: sed asperitatẽ ordinis & institu-
 tionis impositæ, ferre non valẽtes, vt canes ad vomitum reuersi sunt. Qui suã nequitia
 tegere volentes, ad opprobriũ hominis Dei, & vt conciones ei; auerterent, zizania su-
 pleminauerunt, ita vt nec videre illum, nec ei; conciones audire vellët. Sed ille hac re
 nullo modo expauit, confidẽs hoc magis fore materia victoriæ contra dæmones, q ei;
 pditioni & salutem credentium, q per eum operabatur Deus, nitebãtur obijcere impe-
 dimenta. Cum ergo ob hanc causam in populo illo parui precij haberetur, suscitauit
 Deus

Diabolus in
 sua specie
 Trinitatis
 apparet cui-
 dam.
 Ezech. 27.

Vide machi-
 nas maligni
 dæmonis.

Diabolus fran-
 de dissipat
 vir sanctus.

De Niuellã,
 sibus dicit.

Quidam nõ
 sciunt eum
 sibi præfe-
 ctum, dum
 coguntur
 sese corri-
 gere.

Præmonstra-
 tũ sibi dele-
 git vir Dei.

Quidam illi
 se adiungũt

* Niuellam

Crescit Præ-
 monstraten-
 sis sodalitas

Deus militi suo bellum, de quo, ipsius dono certando viriliter, affectus est victoriam, amorq; pristino redditus, & non tantum apud Niuigellensem plebem, sed etiam apud omnes hoc audientes, adeptus est suauissimi odoris fauorem & gratiam. Nam ibidem aderat pater cuiusdam puellae, quae iam per annum a daemone vexata fuerat, & vinculis & carcere tenebatur. Qui grauiter flens & suspirans, dolore filiae affectus, coepit rogare eum, vt saltem videre eam & tangere dignaretur. Magnum opus, sed non dispar fides in opere. Adducite eam, inquit, ad me. Adducitur puella iam duodenis, & plurima populi frequentia conuenit. Tunc igitur Dei sacerdos tempus & locum & materia videns, vt glorificaretur Deus, maiorem fiduriam concepit. Ita albis & stola vestitus, exorcismum agere aggressus est. Coepitq; diuersa legere euangelia super caput illius. Ad quem daemone respondit: Huiusmodi lyras audiui frequenter, neq; pro omnibus istis hodie recedam, neq; propter te e habitaculo isto. Et propter quos tandem recedam? Columnae Ecclesiae ruerunt. Cum autem sacerdos multiplicaret exorcismum, respondit daemone: Nihil agis: quia necdum per coruscum sanguinem martyrum me adiuuasti. Tunc igitur, vt verè superbus est daemone, scientiam suam volens ostentare, Cantica canticorum à principio vsq; ad finem per os puellae edidit. Et iteras verbum ex verbo in Romana lingua, vsq; in finem interpretatus est. Et reiterans verbum ex verbo, in Teutonico totum expressit, cum illa puella, dum adhuc sana esset, nihil nisi Psalterium didicisset. Nihilominus Dei sacerdos imminebat, & dum insisteret & praeciperet, vt exiret à creatura Dei, coactus respondit daemone: Si hinc me coactus exire, permittite me intrare in monachum illum. (Ibi quippe monachus quidam stabat, & nominauit eum.) Tunc verò Nortbertus exclamat in populum: Audite, audite malitiam huius daemone, qui vt infamaret, feruum Dei vexandum expetit, quasi peccator & dignum hoc supplicio. Sed non sit vobis isthuc offendiculum. Ea est enim nequitia eius, vt bonis omnibus velit derogare, & quantum potest infames eos reddere. Hoc dicto, iterum coepit actibus infestare officio. Tunc daemone: Quid agis, inquit? Neq; propter te, neq; propter alium hominem exibo. Quod si videris me exclamare, iam tantum venient de nostris, id est, denigris, ad bellum. Eia ad bellum, eia ad bellum: Eia iam facia corruere arcus istos & fornices super vos. Ad hoc verbum populus diffugit: sacerdos verò imperterritus & intrepidus mansit. Tunc illa iniectit manus ad stolam eius, vt proximè collum eius adstringeret. Cumq; hi, qui aderant, vellēt manus eius dimouere: Nolite, inquit: permittite illam, si accepit à Deo potestatem, faciat quod potest. Tunc verò eius audacia hoc verbo percussa, tanquam reuerentia exhibens, manus sponte relaxauit. Iam itaq; plurima diei parte consumpta, pater Nortbertus consiliū cepit, vt in aquam exorcizatam eam imponeret. Et ita factum est. Et quia flauis erat capillis, verens sacerdos, ne occasione criminum diabolus in ea potestatem retineret, tondere eam iussit. Qua per motus daemone iniuria, coepit in sacerdotem vlcersi, dicens: Peregrine de Francia, peregrine de Francia, quid tibi nocui? Quare non sinis me quiescere? Omne malorum genus & casus mali oēs in caput tuum incurrat, quod adeo me vexas. Iam vespertina hora erat, & vidēs pater Nortbertus non exisse daemone, aliquantulum consistatus, iussit eam reddi patri, & in crastinum iterum ad Missam adduci. Ipse verò coepit se expoliare alba & alijs indumentis. Cum ergo hoc vidisset impius daemone, coepit insultando plaudere manibus & dicere: Ha, ha, he: modò bene facis, nec hodie fecisti quicquam quod mihi sic placeret: en hodie consumpsisti diem, & nihil profecisti. Ad hac stomachando pater Nortbertus, contulit se ad hospitium, & obsiderauit in animo suo non gustare cibum, donec illa sanaretur. Et ita transiit diem & noctem illam sine cibo. Iam crastina dies aduenit, & Dei sacerdos parat se ad celebranda Missae mysteria, rursusq; puella adducitur, & iterum fit multiplex concursus populi, vt viderent agonem sacerdotis & daemone. Tunc verò mandauit duobus fratribus, qui secum erant, vt tenerent eam ibi iuxta, haud procul ab altari. Inchoato igitur ministerio, ventum est ad Euangelium, & illa applicata ad altare, plurima euangelia super caput eius lecta sunt. Et daemone iterum coepit suas repetere sannas, huiusmodi lyras frequenter se audiuisse. Cum ergo ventum est ad locum, vbi sacerdos eleuat hostiam coram Domino, exclamauit daemone: Videre, videre, quomodo Deiculus suum inter manus suas tenet. Fatentur daemones: quod haeretici negant. Tunc verò Dei sacerdos inhorruit, & concepto spiritu virtutis, in ipsa oratione sua coepit exagitare daemone & torquere. At ille coactus & tortus, per os puellae exclamat: Volo exire, volo exire: dimitte me. At illi duo fratres fortiter tenuerunt eam. Sed spiritus immundus nullas patiens moras, fatidissimam vrinam foeda relinquens vestigia, aufugit, vsq; possessum reliquit. Illa verò liberata à suo tortore, collapsa, laeuida delata est in domum paternam, & pau-

Procax daemoneis petulantia.

Malignitas daemoneis.

Nequissimi daemoneis putida insultatio.

Nota, Fatentur daemones, quod etiam nosfri haeretici negant.

& paulò post accepto cibo, ex integro incolumis & compos sui, perfectè sanata apparuit. Hoc itaq; publicè factum est, teste omni populo, qui Dei laudes in commune praedicabat, & patrem Nortbertum verè Apostolicum virum fatebatur.

CAP. XXI.

Post hac peruenit Colonia, vbi & libenter suscipitur, & libentius in sermone & confessione auditur, quod illum prius & iuuenem nouissent, & iam mirabiliter mutati viderent. Et quia populus ferè solet imitari, si quid noui conspiciat, multaq; verbum & exhortationem eius tam clerici quàm laici concurrerent, illum secuti sunt. Habebat ille iam tunc in animo aedificare ecclesiam, in qua adunatos fratres reciperet. Atque ob hanc causam petiuit ab Archiepiscopo Friderico & ceteris fidelibus sanctarum reliquiarum sibi munera donari, quibus non minimum ab antiquo repleta & instructa erat felix Colonia. Annuit Archiepiscopus, annuit ceu iuxta petitioni clerici & populi. At ille fratribus suis, quos secum habebat, & quos ibidem Deus ei contulerat, in iunio indicto, hoc preciosum donum Deo commendabat, vt venerabile patrociniū is faceret inueniri. Nocte verò eadem virgo quaedam ex numero vndecim millium virginum, & nomen ipsius virginis, & locus, vbi iaceret, per visionem cuidam designatus est, & in crastinum ex ordine visionis corpus ibidem quaesitum, integrum inuentum est. Quo cum hymnis & laudibus Dei & gratiarum actione suscepto, de reliquijs etiam aliarum virginum aliorumq; quorundam martyrum, videlicet Gereonis, Maurorum, duorum Euualdorum duo vasecula instar feretri ei impleta sunt. Sequenti vero die, cum à Prapósito & Canonicis S. Gereonis similiter sibi dari reliquias supplicaret, concessum est ei, vt si quid, quod placeat ei in ecclesia eorum, vellet, id quaereret & acciperet. Gaudius est homo Dei, & hoc promissum, vt erat solitus, Deo per totam noctem orando commendabat attentius. Manè autem facto, in medio monasterio, vbi nullum alicuius sepulcri patebat vestigium, effodi praecipit: vbi corpus integrum absque cerebro repertum est, honorificè & cum omni diligentia collocatum. Quod cum canonici & plebs innumeralis, quae conuenerat, cerneret, ecce, inquit, hic est dominus noster Gereon, & nostrum venerabile patrociniū, quod à nobis & à praedecessoribus nostris per multos annos quaesitum est, & peccatis nostris exigentibus inueniri non potuit. Et exclamantes voce magna, cum gaudio immensas Deo gratias agebant, hominem Deo dignum efferentes, per quem talis ac tantus thesaurus, diuq; desideratus mereretur inueniri. Et ne quis dubitet ipsum esse, sciat pro certo verum agnitionis eius fuisse indicium, quod de morte & martyrio eius legitur, partem capitis, & non totum caput, esse abscissum. Hanc partem habebant, sed reliquum corpus vbi esset, prorsus ignorabant. Susceptum est itaque corpus sanctum, vt dignè debuit, & eleuatum, parsq; inde viro Dei data est: quod reliquum fuit, magnificè à Clero & populo repositum est. A sumptis non diu post reliquijs, collectoq; fratrum tam clericorum quàm laicorum collegio, quos Deo per verbum praedicationis genuerat, redeunditer aggressus est, & vbique in ecclesijs, in congregationibus, cum processione magnificè suscipiebatur. Audiens autè transitum eius nobilis matrona, Ermenfendis nomine, Namurcensis Comitissa, velociter occurrit ei, orans vt ad collocandos illic fratres, quandam ecclesiam in villa Florestia, vellet suscipere. Decruerat etenim ipsa ex multo tempore pro remedio animae suae ac praedecessorum suorum in eadem ecclesia religionem propagare. Videns ille sinceram mulieris deuotionem, suscepit, quod petebat: ibidemque, altero reliquiarum vaseculo derelicto, festinauit Praemonstratum, (erat enim instans natiuitatis dies) habens clericos & laicos circiter triginta nouitios.

CAP. XXII.

Congregatis igitur clericis ferè quadraginta, & quamplurimis laicis, assidua consolatione vespere & manè fouebat eos, & multiplicibus sermonibus hortabatur, ne desisterent à felici proposito & spontanea paupertate, quam susceperant: & quod docebat, velut aquila prouocans ad volandum pullos suos, operibus demonstrabat. Cum autem multi religiosi, tam Episcopi quàm Abbates, diuersa consilia darent, alius eremiticam, alius anachoreticam vitam, alius Cisterciensem ordinem assumendum suadentes: ille, cuius opus & consilium de supernis pendebat, qui suum principium non sibi, non hominibus, sed ei, qui est omnium rerum initium, commendabat, in corde suo cuncta conferens, vt sapiens velox ad audiendum, qui differt & reseruat, in posterum, tandem ne professioni canonicæ, cui etiam ipse, & quo quot cum eo uolere volebant, intitulati fuerant ab infantia, inferre iniuriam videretur, regulam, quam beatus

Expellitur improbitus daemone.

Vir Dei venit Colonia.

Felix Colonia ob multas Sanctarum reliquias inuenitur corpus integrum sanctae virginis.

Corpus inter S. Gereonis viri Dei inuenitur.

Ecclesia Florestiae ei datur.

Prover. 29.

Amplecti-
tu cum suis
regulam s.
Augustini.

beatus Augustinus suis instituit, afferri præcepit. Apostolica enim vitâ, quâ in prædicatione susceperat, iam optabat viuere, quam quidem ab eodẽ beato viro post Apostolos audierat constitutam & renouatâ fuisse. Quam cum allatam diligenter inspexisset, in paucis compositam, in multis tamen dispositam, statim in diẽ natalis Domini, quæ instabat, instar Dominicæ descriptionis, sub eadem & stabilitatis in loco, & professionis gratia, ad illam beatæ perennitatis ciuitatem singuli seipsos conscripserunt.

CAP. XXIII.

Voces audi-
unt cælitus.

Quadam die cum reuenteretur Rhemis cum quibusdã socijs suis, & duobus nouitijs, quos de seculo traxerat sermo diuinus ad eos factus, & incederent cū silentio per viam, de Deo suo meditantes, vox quædam de nubẽ in auribus eorũ in hunc modum insonuit: Hæc est fratris Nortberti societas. Ad quã vox altera ex altero latere respondit: Ex his duobus nouitijs alter non est de societate eorum. Audiebat hoc homo Dei & alij, qui comitabantur eum, & rem taciti considerabant, nihil mali suspicantes: sed tamen quidnam portederet, hæsitabant. At pater Nortbertus, cui maior incumbebat sollicitudo, sciens non superuacuum esse, quod ex permissione diuina hæ voces audiretur, perquirebat à Deo omni orationum instantia, quid sibi vellent quæ audierat, mores eorum & actus considerans de die in diem, de quibus fuerant prolata. Cumq; considerasset alterum eorum minus deuotum in confessione, leuem in verbis, inquietum corpore, inconstantem moribus, tepidum in oratione, negligentem in obedientia: (erat autem Anglus) Quid est, inquit, frater: quid est, quod gestas in corde? Expone quod latet. Si Deum quæris, non est vlla creatura coram eo inuisibilis: quia, vt ait Apostolus, omnia nuda & aperta sunt oculis eius. Veritatẽ quærimus, & prout fragilitati humanæ conceditur, in veritate ambulare nitimur, nec est vlla veritatis & falsitatis conuentio, nec aliqua fidelis cum infideli participatio. Cui illẽ caput agitando, & leuiter verba præferendo, dicebat: Putasne bone pater, quicquam velle me tibi furari? Pauperes, sed omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem, qui nõ habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Hæc dixit, & dicta operẽ compleuit. Nam tunc quidam forte ad conuersionem venerat, & cum paruula substantia sua aliquantulum argenti detulerat, quod retro altare pauperis oratorij, quod tunc solum habebant, projectum iacebat. Nocte verò quadam ille horam sibi prouidens opportunam, argentum illud rapiens aufugit. Sic igitur deceptor ille, plenus fraude & minister diaboli, pauperes eos in corde iudicans, pauperibus Christi nihil mali suspicantibus, paupertatem auxit instantum, vt nulla eis remaneret substantia, vnde sumptus procurari possent vel vnius diei.

Hebr. 4.

Matth. 13. & 25.

CAP. XXIII.

Plurimi eis
cõplectitur
institutum.

Intunc plurimi in disciplinam eius vita & proposito, relictis omnibus, se conseruerunt, & definito consilio quærebatur, vbi in eodem deserto certum ad commanendum & ædificandum locum idoneum præpararet. Erat enim locus ille asperrimus & planè incultus, arbutis & paludibus & cæteris incommodis occupatus, nec quicquam apparebat habile ad commorandum, præter facellum & iuxta illud pomarium & stagnum quoddam paruulum, quod de aquis montium, pluuiatum tantum tempore, & de succo paludum vsque in præsens impleri constat. Ibi consererat homo Dei cum paruula sodalitate sua, spei ancoram inconcussa fidei adiungens, & cum patriarcha nostro Abraham spẽ contra spem ponens. Veruntamẽ ne pusillus grex desperaret, & vt amicorum suorum corda lætificaret, & æmulis derogandi occasionem subtraheret, numi qua tali in loco posset esse, commoditas, ipse circumiens considerare cœpit, & alios cõsiderare præcepit, addens, vt ad omnipotentem Deũ assidua fieret, & intenta orationum supplicatio, vt is ostenderet locum, in quo diuinus cultus omni tempore posset peragi. Cumq; multi assiduis precibus Domino isthuc commẽdarent, obnixè beneplacitum voluntatis eius ieiunij & orationibus exquirentes, apparuit cuidam visio manifesta satis & euidentis, locum, & quæ in loco & de loco erant ventura, aperta significatione denuncians. Nam ibidem, vbi præsens sita est ecclesia, Dominus noster Iesus Christus tanquam pendens in cruce visus est, super quem septẽ solis radij mirabilis claritatis fulgebant, & à quatuor partibus multitudo magna peregrinorum cum peris & baculis properabat, ijq; flexis genibus adorato suo redemptore, & pedibus eius dato osculo quasi per licentiam recedebant reuersuri. Quod cum viro Dei reuelatum fuisset, gratias egit Deo, qui seruis suis se in veritate quærentibus, & in fide & iustitia obsequentibus, de præteritis dat fiduciam, & de futuris secreta reuelatione notitiã. Et post hæc exhilarata facie, assumpta fiducia, Eia, inquit, fratres, eia fratres dilectissimi: accingimini

Rom. 4.

Visio de
Præmon-
strato.

gimini & estote viri fortes: vobis plurima bellorum genera præparantur, quæ ab hostibus tam visibilibus quam inuisibilibus futura sunt. Sed noui tyrones, qui venerunt pvisionẽ, visibiliter veteri sunt, & accepto pcepto & obediẽtia ab eo, qui patri fuit obediens, vobiscum sunt vsq; ad consummationem bellaturi. Verbum hoc verum fuit, quod subsecuta actio quotidie declarat in his, qui relictis omnibus, vt peregrini veniunt, & professione facta, quasi osculo dato, ad obtinendas præliorum acies, ad diuersas nationes recedunt.

Propheticè:
futura suis
prædicat vit
Dei.

CAP. XXV.

Via verò ædificium & templum spirituale benè dispositum & compositum fuerat, ad materiale necessarium erat laborem adhibere, vt cuncta fierent cum benedictione. Itaq; Episcopo Bartholomæo aduocato, effosq; fundamento & consecrato, de consecratis lapidibus fundari fecit ecclesiam, adstante Thoma domino de Colonia, qui hominem Dei metuẽbat & reuerebatur propter Deum, sciens eum virum iustum & omni honore dignum: adstante etiam filio Ingelera mo adhuc puerulo, & multis nobilibus clericis & laicis, & populorum innumera multitudine admirante & quasi spectaculum considerante, & intra se adinuicem dicente: Quis putas est homo iste? cuius fidei? Putasne stabile erit hoc opus, quod in tanta solitudine locatur, & cuius fundamenta non in petra, non supra firmam petram iacitur, sed in palude? Tanta namque ibi palus erat, vt vix impleri posset, licet multa lapidum cõgeries projiceretur. Sed non debuit titubare, nec potuit eradicari: quia plantatio, quam plantat cælestis pater, non eradicabitur. Porro pars cæmentariorum Teutonici erant, (Conduxerant enim eos Coloniaenses quidam, amici hominis Dei) pars nostrates amici Præmonstratensium, & contendebant in opere, alij in vno latere ecclesiæ, alij in altero accelerãtes. Creuitq; quàm celerim ædificium, & intra tempus nouem mensium perfectum & consummatum est, & à supradicto Episcopo Bartholomæo consecratum. Sed quia latis trillia, prosperis aduersa misceri solent, in eadem die consecrationis quoddam infortium accidit. Nam cum innumera multitudo eorum, qui conuenerant ad festũ de remotis partibus certatim ad oblationem & ad circuitum altaris curreret, motum est altare maius, & lapis dissolutus, consecratioq; cassata, vt præcipit authoritas, & totus labor in nihilum redactus. Expauit homo & contristatus est, pius tamen pusillorum scandalum metuens, quàm de diuinis operibus, quæ sine causa non fiunt, diffidens. Sed vir Dei quid fecit? Resumptis in Domino consolationis viribus, denuo ecclesiæ dedicandæ in octauis B. Martini diem secretò cum Episcopo statuit.

CAP. XXVI.

Exiit deinde homo Dei ad prædicandum, relictis, qui præfessent cõcepto operi, & alijs rebus omnibus, & omnia integra conseruarent, tum etiã qui præfessent tã clericorum quàm laicorum conuentui, binos & binos in singulis ponens officijs: quos ad vltimum vale, de pace & vnanimitate docebat, dicens nunquam posse exorbitare cõgregatam aliquam multitudinem, quam prælatorum concordia moderetur. Sed recedẽte pastore, rabido ore lupus ouibus molitur insidias, prius tamen terrorem incutiebat: quia quibusdam, velut essent in expiabilis odij inimici, quos in seculo reliquerat, arma manu quasi ad perimendum, etiam in luce dici cum suis satellitibus se præsentabat. Illi verò territi, venientibus in specie armati exercitũ, & pompã armorum, & fremens equorũ, quibuscunq; poterant modis se opponere: ita vt cum fugerent, velociter raptis sistribus et saxis, obuolutis etiã brachijs quibusdã tegumẽtis vel tunica, resistere festinarent. Et adeò pugnabatur, vt planè crederent iacula mitti & mittere, feriri & ferire, vulnerari & vulnerare, interfici & interficere. Ad quos cum multi fratres alij concurrerent, arguentes eos, cur sic insanirent: An non adspicitis, aiunt, quod ab inimicis nostris opprimimur, & iam in frustra ferẽ concisi, summo cum dedecore morimur? Tunc fratres scientes eos infestatione dæmonum illudi, aquam benedictã spargunt, signum crucis edunt, & recedente malignorum spirituum turba, illi, quasi hostibus deuictis & in fugam versis, concito cursu insequerantur, altis vocibus inclamantes: Eia eia, reuertimini & resistite fortiter: alioquin turpissima morte moriemini, si descinceps ad nos redire, minasque & mortem intentare ausi fueritis. At postquam in se reuersi, quidam ex ipsis delusos se esse cognoscunt, fortiter in arrepto proposito persistunt: ijq; fortiter vicerunt: quidam verò ignominiam eam ferre non valentes, & de perseverantia desperantes, aculco caudæ dæmonis percussi, recesserunt.

Lapides cõ-
secratos pò-
nit in tem-
pli funda-
mento.

Dæmon abs-
ente viro
Dei, fratres
infestat quib-
usdam præ-
stigijs.

Vide vim a-
que sacrate
& S. Crucis.

CAP.

Ioh. 4. o.

Iohan. 6.

Simpliciori-
bus quibus-
dam illud
demon.
Daniel 7.

Multis infi-
dijs appetit
facere Chris-
ti seruos.

Detegitur
maligni im-
postura.

2. Cor. 11.
1. Pet. 5.

Apertè fara
prodit rabie
suam.

Sed quia huic falso & maligno spiritui non sufficit, nec miratur, si absorbeat mare, sed etiam Iordanem totum absorbere nititur: qui manifestè ad plenum seducere non potuit, iterum occultiores meditatatus insidias, redire non metuit. Conuenerat si quidem in eadem paupertate multitudo de diuersis nationibus & diuerso hominum genere, nobiles & ignobiles, diuites & pauperes, maioris minorisq; ætatis, sapientes & simplices idiotæ, sicut vir Dei recipere consueuerat, in hoc Saluatoris imitator effectus, dicentis: Omnem qui venit ad me, non eieciam foras. Inter quos fallax ille spiritus quosdam considerans idiotas, & sua illos quondam recognoscens fuisse vascula, in quibus suæ quieti & voluptati indulgere consueuisset, ita eos falsa suæ illusionis sapientia repleuit, ut qui prius in libro vix legerè nouerant, iam ex libris magna quædam dicerent, & de futuris prophetando, maiora & stupendâ prædicerent. Danielis deniq; vnus ex eis prophetiam se scire afferebat, & de ea quædam duce mendacio, loquebatur: vbi de quatuor & septem & decem cornibus & regibus propheta scribendo, inducit & de Antichristo. In quibusiam simpliciores quosdam attentos reddiderat, & si fieri posset, etiam ipsum Dei hominem, & venerabilem Abbatem Simonem S. Nicolai in errorem induxisset. Iam enim consueque progressa erat eius arrogantia, ut ipsas fidentibus, etiam in Capitulo sermonem facere non dubitaret. Et qui vidit & audiuit, præbet huius rei testimonium. Et hoc signum eius, quia de sermone profert initium. Erat enim hic sermo: Estote fortes in bello, & pugnate cum antiquo serpente. Hæc spiritus ille mendax per organum illud suum proferebat. sed ad veritatem, quæ sequitur, videlicet, Et accipietis regnum æternum, haudquaquam procedere valebat. Porro cum ab auditoribus veritatis & dulcedinis falsus ille spiritus se ex parte deprehendi cerneret, ut est mille artifex, maiore arte ad alia fallendi genera se conuertit: ut quia manifestè operationi intentos non poterat subvertere, saltem contemptores quoslibet auerteret à contemplatione. Nam ille idem clericus, laboris huius minister, subitâ quadam eaque grauissima infirmitate corripitur, & qui prius de visibilibus responsa dabat, iam in cælum os suum ad inuisibilia & ineffabilia promenda ponere non verebatur. Concurrunt fratres, sicut consuetum est, ad inungendum eum: concurrunt ad ea, quæ dicebat, audienda. De se quidem magna, sed de plurimis circumstantibus asserere maiora. De se, quod eadem vespera aut futurus esset cum angelis in cælo, aut stare sanus cum cæteris fratribus in choro. De alijs verò, singulorum considerans habilitatem, quasi prophetando & augurando dicebat: Hunc, cum nuper in ecclesia ad superiora raperet, vidi ad æternitatem vocatum: istum iam in sede felicitatis positum lectum istius in felicitate eadem præparatum. Iste futurus est Pontifex, iste constitutus rector multorum regularium & magister, iste in bono proposito perseveraturus, iste alius deficiens recessurus. His dictis ira se comparauit, quasi vltimum exhalaturus spiritum, vnus horæ spatium sic in terra iacens, ut statim moriturus facere solet: cum audito vesperarum primo sonitu surrexit, & veloci cursu cum alijs chororum intrauit. **Q**uod cum adstantes cernerent, alij alijs suum errorem confitentes, se delusos esse contestabantur. Sed nec sic quidè destitit antiquus & malignissimus insidiator, totiusq; bonitatis & veritatis expers, & cunctorum scelerum subtilissimus architectus. Excitauit enim alium clericum, qui, sicut ille de propheta Daniele spiritum hauferat impostorem: sicut iste de Iohannis Apostoli Apocalypsi nihilominus iactabat se scire & rimari debere dona cælestium secretorum. Quem cum vnus ex prioribus in Capitulum adduxisset: ecce, inquit, nunc demum visitauit nos oriens ex alto: quia hunc non diuturna scholarum exercitatio instruxit, nec labor annorum numero comparatus edocuit: sed angelicam quædam reuelatio, quæ per totam noctem sub tenebrarum silentio ad ipsum diligenter instruendum, & nos per ipsum, laborauit. Audientes hæc quidam de fratribus, quibus iam ex parte subtilitas fallacium spirituum nota erat, omninò prohibuerunt, dicentes, posthæc nec hunc, nec alium quenquam se velle audire, donec pater Nortbertus reuertetur. Videns itaq; mendacissimus ille spiritus claritatem suam, qua se transfert in angelum lucis, esse repulsam: ut leo frendens, qui esurit & circumit querens quem deuoret: quasi incitatus ad iram, nec vltra latere valens, apertè seuitiam suam & odij rabiem, quam aduersus congregationem & aciem benè instructam gerebat, exerece cepit. Primò quidem inter illos duos, quibus sic illuserat, & per quos alios illaqueare tentauerat, tantas inimicitie discordias seuit, ut si alter alterum alicubi potuisset apprehendere, interfectorius fuerit, & nisi seris & vinculis retenti essent, euadendi alter eorum non fuisset locum reperiturus.

DEniq; importunissimus ille insidiator iuuenem quendam, cuiusdam conuersi filium, arripuit, & nequiter eum torquere cepit. Quid faceret grex sine pastore, cui sic lupus vndiq; insidiabatur? Ligatum ipsum daemonicum recludunt, donec capiatur consilium, quid facto opus sit. In ipso autem silentio noctis, cum Prior, qui tunc alijs præerat, ad eum intrare velleret, & adhuc foris staret, utcunque longè à domo, ostijs omnibus clausis, nec vlllo patente foramine, per quod posset videri, maximè quòd essent tenebræ, demon interius alta voce clamare cepit: Modò intrabit ad me, modò intrabit ad me. Modò venit, modò venit magister ille cum clauata tunica sua, maledictus sit ille. Firmate ostium firmiter, firmate quæ celerrimè, ne possit ad me peruenire. Non cessit tamen ille, sed processit, & pulsans ostium intrauit, stansq; ante illum, dixit: Dic mihi, rogo, quid est, quod loqueris? Respondit: Interrogasne quid loquar, an quis ego sim, qui loquor? Neutrum tibi indicabo. Nunquid tu magister es, aut tutor istius, aliorumve ductor? Recede, recede à me quamcitislimè, ne à me cū iniuria ignominiosè recedas. At ille certus spiritum esse nequæ, & ad decipiendum sapissimè venisse, qui iam tandè ad perimendum intrauerat, ait: Adiuuro te per Iesum Christum filium Dei, qui tuas in cruce vicit insidias, & potestatem, quæ iniuste & fraudulenter usurpaueras in hominem, iuste & potèter eripuit, ut quis sis, celare nõ praesumas. Ait: Iræne me coges? Respondit: Nõ ego, sed ille te coget, qui alias per crucem vicit te. Et exclamans demon ille nequæ: Hei mihi, hei mihi, quid agam? Ego sum ille idè, qui fui in puella Niuingelle coram Nortberto magistro tuo, albo canè: maledicta sit hora, qua natus fui. Sic certus ille de suo & aliorum adeò importuno persecutore, totum conuocat cõuentum, & hæc omnia indicans, quid faciendū sit inquit. Illi, cõsilio inuito, timidi tamè, utpote nouitij, qui hæc experiri nõ confueuerant, virgisse cedunt, ieiunia & orationes inter se institunt, aquam in vase ad hoc habili benedicunt, & cum processione eò eunt, vbi errat ille demon. Cœpit igitur fremere, & cum strepitu magno clamare: Veniant nostri ad hoc bellum, (plures enim fumus) & conteremus eos, ut à lapide grana tritici conterant solent, prorsusq; eos delebimus. Cui cum Prior responderet: Sic facies, si à Deo tibi facta erit potestas, ille versus ad eum, extensis manibus, quasi scindere vellet vestes, quibus erat indutus, ait: Putas te istorum esse magistrum? Et extendens digitum ad crucem, quam ibi puer tenebat: Ille, inquit, est magister, non tu. Tua causa nihil faciam: sed ille est, à quo torqueor. Demones Iesum Christum crucifixum confitentur & timent: Iudei legem habentes, & falsi Christiani non agnoscunt, sed detestantur & rident. Solutus est ille, in quo spiritus erat nequam: sed cum vix à multis circumstantibus teneri posset, iuuenis quidam clericus humilem de vera obedientia, cui totus deditus erat, sumens fiduciam, dixit: Præcipiatur mihi per obedientiam, & tenebo eum non meis, sed obedientiæ manibus & vinculis. Cui cum præceptum datum fuisset, & alij recessissent, ille solus eum tenuit, & vsq; ad aquam benedictam adduxit. Ponitur itaq; in aqua exorcizata. Leguntur exorcismi, fiunt adiurationes, leguntur euangelia, alijsq; fratribus silentibus, alijs in oratione, alijs in disciplinis, ut vocant, corporis aut alijs afflictionibus permanentibus, omnibus tamen mirantibus friuola responsa & ridiculos sermones eius. Quid plura? Tandem post nimias & innumerabiles miserrimi corpusculi fatigationes, demon super linguam demoniaci in forma grani nigerrime lenticule se posuit, & apertè ore linguam exerta, se ostendit, dicens: Ecce ego: sed propter vos omnes hodie non egrediar. Cui cum responderetur, Mendax es, & ab initio in veritate nõ steris, nec tibi ab aliquo fidelium credendū est: non diu post cum foetidissimi foetoris crepitu exiuit, scæda relinquens vestigia. Mox verò à suo torrore corpus vacuatū cecidit, & in leuissimum quendam reclinatū, post diurnam recreationem, ab agritudine illa vix cõualuit.

CAP. XXIX.

Fatigatis igitur mirabiliter fratribus, & artificiosa huius demonis calliditate inquitatis, idem dæmō totius quietis impatiens, cum locum suæ imposturæ apud simplices nullum inueniret, volatu facili, sicut lenis est agilitate naturali, Traiectum, vbi errat pater Nortbertus, repente adiit, & hominè quendam cuiusdam principis villicum arripuit. Erat autè in eodem oppido annuè celebritatis dies, quando populus ad huiusmodi solennitates cõuenire solet. Et iam multi illic cõuenierant, & sacerdos Dei Nortbertus in ecclesia, vbi frequentia populi maior erat, Missam celebrabat: vbi etiam erat homo ille arreptus à demone intra Secreta, qui cū magno tumultu & fremitu vix ligatus tenebatur. Finitis itaq; Missarum solennijs, oblatas est ei ille cum magno suffragio plebis circumstantis, & admirantis rei cõuentū, & expectantis agonem militis Dei &

S. Nortbertum dæmō certus ille de suo & aliorum adeò importuno persecutore, totum conuocat cõuentum, & hæc omnia indicans, quid faciendū sit inquit. Illi, cõsilio inuito, timidi tamè, utpote nouitij, qui hæc experiri nõ confueuerant, virgisse cedunt, ieiunia & orationes inter se institunt, aquam in vase ad hoc habili benedicunt, & cum processione eò eunt, vbi errat ille demon. Cœpit igitur fremere, & cum strepitu magno clamare: Veniant nostri ad hoc bellum, (plures enim fumus) & conteremus eos, ut à lapide grana tritici conterant solent, prorsusq; eos delebimus. Cui cum Prior responderet: Sic facies, si à Deo tibi facta erit potestas, ille versus ad eum, extensis manibus, quasi scindere vellet vestes, quibus erat indutus, ait: Putas te istorum esse magistrum? Et extendens digitum ad crucem, quam ibi puer tenebat: Ille, inquit, est magister, non tu. Tua causa nihil faciam: sed ille est, à quo torqueor. Demones Iesum Christum crucifixum confitentur & timent: Iudei legem habentes, & falsi Christiani non agnoscunt, sed detestantur & rident. Solutus est ille, in quo spiritus erat nequam: sed cum vix à multis circumstantibus teneri posset, iuuenis quidam clericus humilem de vera obedientia, cui totus deditus erat, sumens fiduciam, dixit: Præcipiatur mihi per obedientiam, & tenebo eum non meis, sed obedientiæ manibus & vinculis. Cui cum præceptum datum fuisset, & alij recessissent, ille solus eum tenuit, & vsq; ad aquam benedictam adduxit. Ponitur itaq; in aqua exorcizata. Leguntur exorcismi, fiunt adiurationes, leguntur euangelia, alijsq; fratribus silentibus, alijs in oratione, alijs in disciplinis, ut vocant, corporis aut alijs afflictionibus permanentibus, omnibus tamen mirantibus friuola responsa & ridiculos sermones eius. Quid plura? Tandem post nimias & innumerabiles miserrimi corpusculi fatigationes, demon super linguam demoniaci in forma grani nigerrime lenticule se posuit, & apertè ore linguam exerta, se ostendit, dicens: Ecce ego: sed propter vos omnes hodie non egrediar. Cui cum responderetur, Mendax es, & ab initio in veritate nõ steris, nec tibi ab aliquo fidelium credendū est: non diu post cum foetidissimi foetoris crepitu exiuit, scæda relinquens vestigia. Mox verò à suo torrore corpus vacuatū cecidit, & in leuissimum quendam reclinatū, post diurnam recreationem, ab agritudine illa vix cõualuit.

Nota sancti obedientiæ vim.

Iohan. 8.

Nequisimè demon expellitur.

Mox inuadit alium.

Sap. 2.

Matth. 13.

Nota nō po-
test dāmon
impropera-
re peccata
in cōfessio-
ne detecta.

Curatur dā-
moniacus.

Comes qui-
dam cōuer-
titur, & fit
monachus.

Item frater
eius.

dāmonis. Ille verò, vt erat adhuc sacris amictus vestibus, imò Sācti spiritus virtute ac-
cinctus, ad debellandū hostem illū importunissimum procedit. Cumq; quidā circun-
stantes fratres dicerent ei, vt suā imbecillitati parceret, & hunc euentū esse fortuitum,
neq; oēs casus posse emendari, ille permotus ait: Nescitis, fratres, nescitis, quia inuidia
diaboli mors intravit in orbē terrarū, quæ adhuc in eo perseuerat, nec respiscēdi vn-
quā habebit voluntatem? Iste siquidē eō se ingerit tā frequenter & importunē, vt & me
odiosum reddat, & verbū Dei, qd per me ministratur, in cordibus faciat audientū vile.
scere, & ab eis, qui illud susceperint, ex innata sibi arrogantia illud possit auferre. Itāne
in aurib⁹ vestris veritatis nō sonuit expositio, quæ dicit: Venit diabolus, vt tollat semen
verbi Dei de cordibus eorū? Hæc dixit, & staturo dāmoniacō ante altare, exorcismum
aggressus est, dāmonem cōpellens vt exiret. Et cum sal exorcizatum ori eius immis-
set, ille magno impetu in faciē & oculos sacerdotis expuit, dicens: Iā tu cōsiliū dedi-
sti, vt in aquā mitterer, vt tibi durissimis cēsus flagellis, vsq; ad mortē ferē verberer. Eni-
strā niteris: me tua flagella nō lædunt, min⁹ tuq; nō terrent, mors non cruciat, nec me
mortis vincula ligant. Cōsiliū, vt prēmīsum est, datum erat, vt in aquā exorcizatum
mitteretur, sed eodem furioso absente. Cum ergo circunstantes Clerus & populus, alij
pro curiositate, alij pro pietate, pessimus dāmon per os inuasi hominis multorum fla-
gitiosam vitā & adulteria & fornicationes cōcepit detegere, & quicquid confessione re-
ctum nō erat, malitioso ore ppalare. Hęc audientes, cōeperunt omnes hac illacq; dif-
fugere, paucis cū patre Nortberto remanentibus. Et cum iā dies esset inclinata, factū ve-
spere, fatigati qui aderāt ieiunio & vigilijs noctis pcedentis, cōegerunt eum ad hospiti-
um, vt requiem paulisper caperet, membraq; debilia refectiōe aliqua refocillaret, &
dormitione recrearet. Vbi cum ad cōenā cum fratribus suis & quibusdā hospitib⁹ resi-
deret, nunciatum est ei, quod æger ille quietus sederet & solutus ante altare, de admis-
sis in ipsum & maledictis veniā petens. Gratiā itaq; egerunt Deo: reuera enim nocte
illa & die sequenti curans videbatur. Habebatur verò inter ciues eiusdē oppidi quod-
dam exitiale odiū, cumq; per totum diē pater Nortbertus pro pace componenda la-
borāset, & fauente Dei gratia, eos ad pacē reuocāset, mox diabolus, qui ē cordibus eo-
rum expulsus erat, nō libenter digrediens, in eundē miserum hominē, qui curatus vi-
debat, ingressus est. Qui statim cōepit iterum stridere & furere. Reuerenti autē ab ec-
clesia sacerdoti: Nescis, inquiunt, quia energumenus ille hesternus in sanis? Nisi citius
subueniatur ei, & citō curetur, furore confectus peribit. Respondit homo Dei: non iā
à suo tortore liberari poterit: quia ppter peccata sua isthuc patitur. Nam officij pro-
curatoris villeggerit, & pro merito suo tortori traditus est. Sinite eum modò, vt post-
quam vexauerit eū hostis per aliquot dies, satisfactiōe suscepta, nequissimus ille faci-
lius expellatur. Sapiens homo doctusq; palēstrā cum spiritibus immundis exercendē,
tribus diebus permisit eum torqueri & vexari, & postea diuina miseratione ab eo cu-
ratus est, ita vt mentis suæ compos & incolumis ad propria reuerteretur.

CAP. XXX.

Tempore fama viri Dei propter res præclaræ gestas longē lateq; peruagante cō-
punctus est paupertatis spiritu Comes quidam Vuestphaliæ potentissimus, Gode-
fridus nomine. Qui accessit ad eum, quòd de eo multa audisset: sed cum auditis maio-
ra, spiritus sancto perdocente, qd per eū operabatur, inuenisset, omne cōsiliū & volun-
tate suam ei aperuit, & qui se totum iam Deo deuouerat interiùs, sine mora de omni-
bus relinquendis & de paupertate voluntaria amplectenda perdocetur exteriùs. Erat
enim diues, potens in armis, vt pote homo iuuenis, pdijs multis, seruis & ancillis abun-
dans, quibus omnib⁹ mox renunciāns, se & sua omnia Deo per manus hominis Dei di-
sponenda tradidit ea cōditione, vt propria domus, castri videlicet Capenbergēsis, mu-
taret fastigia, Deoq; cōsecranda curaret: vt vbi regnauerat vitiorum execratio, virtutū
illuc locum faceret diuine benedictionis consecratio. Quid faceret iuuenis, certamen
grauissimū suscepturus? Grauiissimum certamē iure dixerim, erat enim illi vxor & fra-
ter ipso iunior, qui modis omnib⁹ eius proposito se opponerent. Cōtradicebant etiam
serui, ancillæ & oēs ministri eius. Cōtradicebat Comes Fridericus, pater vxoris eius, ma-
gna ex parte eleemosynā, qd fecisset, de dote filia suæ esse dicens. Itaq; manus eius con-
tra hos omnes, & manus horum omnium contra eum. Vicit tandē humilis importu-
nitas: vxorq; cōsensit, & frater, leonino furore deposito, agnā induit mansuetudinē,
itemq; religionis habitū, quē ipsum Comitē velle nouerat, cū illo suscepit. Gaudius est
pater Nortbert⁹, gaudius est & Comes, & redditus omnib⁹ Cæsari qd Cæsaris erāt, & qd Dei
Deo retentis, tres de proprijs allodijs ecclesias, ordināte patre Nortberto, construxit. In

In quibus fratribus collocatis & religione constituta, cum Dei cultus egregiè comple-
retur, non defuit tentatio, nec malignorum spirituum persecutio. Nam Comes Fride-
ricus, pater vxoris Comitissæ, ambitioni suæ indulgens, quòd castrū Capenbergense do-
minatū Vuestphaliæ tenuisset, prærexēs illud esse dotem filia suæ, comminatus est fra-
tribus, nisi quantocyus ex eo abscederent, se omnes trucidaturum. Aliquoties etiam
cum equitatu suo illuc vsq; accedebat, patri Nortberto cōminas, si eum cum asino ipsi⁹
posset comprehendere, ambos se suspensurum, vt reipsa experiretur quis esset eorū
maioris ponderis. Tam superbe orationi, qui aderant, Episcopi & alij Principes cōtra-
dicebant, & iram Dei illi comminabantur. Fratres ergo Capenbergenses in arcto posi-
ti, nec vllum habentes qd ipsos liberaret de manu potētis & iniqui, miserunt ad patrem
suum, vt ipsos adiuuaret, simul hominis superbi verba ei nunciantes. Quo nuncio acce-
pto, collectis virib⁹ fidei & spei per eū & in eū, qui dixit: Confidite, ego vici mundū: ad i-
psū se totum cōtulit, & publicè pronunciauit se cum asino suo terram illius ingres-
surum, & copiā suā se facturum. Quid multa? Quāuis iter longum esset, tamen asinum
suum mutare noluit: sed transito Rhenō cū asino suo, inermis & debilis terram illius
Comitis intrauit. Nec longè post ille pacis inimicus lāguore correptus, interijt, & red-
didit simul finē malitiæ & vitæ. Sic pacatis omnib⁹, fratribusq; Deū timentibus electis,
in tribus ecclesijs de eodē allodio cultum Dei omni tempore peragendum ordinauit,
videlicet in Capenbergensi, * Flostatiensi, Varlarensi: in quibus multorum fratrum &
sororum vsq; in hodiernum diem viget congregatio, & in cultu diuino floret hone-
sta religio.

CAP. XXXI.

Um autem in Franciam reuerteretur, & fama de cōuersione supradicti principis,
mirantibus multis, diuulgaretur, quòd cum habitu in monasteria mutāset ca-
stra, totumq; Comitatum seruitio Dei mancipāset: exemplo eius commotus & com-
punctus quidā nobilissimus princeps Franciæ, Comes Theobaldus, hominē Dei adiit,
de salute sua & de remissione peccatorum suorum simili modo consiliū quæsiturus.
Considerans autē hominis Dei faciendā, & vultus elegantiam, & maturitatē in verbis
& responsis eius, pietatis affectu mens eius præ amore dulcedinis Dei & mansuetu-
dinis sic perfusa est, vt statim seipsum totum cum omni possessione sua viri Dei permi-
serit voluntari. Erat enim & ipse homo prudens & benè doctus, & sanam doctrinam
sapientiamq; verborum Dei sapienter in corde suo & laudabiliter colligebat. Sed vir
Dei videns generosi principis pectus nobile, nobilemq; & deuotam, qd de seipso benè di-
uidens offerre oblationem, & holocaustū, qd de cunctis rebus & diuitijs faciebat, pau-
cis diebus ad respondendū acceptis inducjs, Domino Deo cōsiliū hoc attentius cō-
mendabat. Diderat enim principe illū amplissimas habere possessiones, & castra quā
plurima, nec cuncta facile posse mancipari alicui religioni, tum propter regni muni-
tionem, tum propter aliorū multorum nobilium, qd eius principis beneficiarij erāt, de-
structionem. Audierat etiam esse eū largissimum in pstandis eleemosynis, in ecclesijs,
monasterijs & cæteris religioforum officinis adificandis, addendisq; cæterarum rerū
necessariarum magnis subsidijs. Audierat eum patrē esse orphanorum, tutorem vidua-
rum, nutritorem pauperum, solamen leproforum. Itaq; vir per omnia discretus, alte-
rius instituti vitā minimè illi cōplectēdam sentiebat. Expectabat autē ille respōsum de
contemptu mundi & deserendis omnib⁹. Sed homo Dei, accepto post datas inducias di-
uinitus consilio: Nō erit, inq; tita. Iugum em̄ Domini, vt cōepisti, cum iugo matrimonij
portabis, & semen tuum cum benedictione patrum tuorum pcedentium terram lar-
gissimam obtinebit: qd a nobis fas nō est in te destruere, qd de te diuina dispositio ante o-
mnia secula hisce nouissimis temporibus voluit ordinare. Ad qd sic respōdit princeps:
Si sic necesse cōfirmas, reuerende pater, ex Dei voluntate, Domini est terra & pleni-
tudo eius, nec ex ea quisquam aliquid, nisi per illum obtinebit. Quia igitur ex illo hæc
præcipis, nō habeo contradicere: sed certum tibi sit, nullam me ducturum aliam, nisi
quā Dominus Deus per te mihi voluerit copulare. Penset hic lector, quāta fuerit in
viro Dei virtus discretionis, qui ex duobus principibus alterū cuncta voluit relinque-
re, alteri verò præcepit tanquam nihil haberent cuncta possidere. Considerauit quippe
in altero, quòd aliena etiam ab egenis raperet: cōsiderauit in altero, quòd propria egē-
tibus largiri non cessaret.

CAP. XXXII.

Constituerat homo Dei iter Romanum ingredi pro statuendo ordine fratrum suo-
rum, & pro confirmandis rebus eorum, sibi à Deo collatis. Assumptis itaq; legatis
Comitis, Ratisponam vsq; eos adduxit. Erat enim Episcopus eius ciuitatis nobilissimi
stemmatis, & habebat fratrem Engelbertum, potentissimum Marchionem, cui erant
H h h 2 nobilis

Iohan. 16.

Nota sancti
viri insignē
constantia
& mortis
contemptū.

*Elephā-
centi,

Theobald⁹
Comes Ble-
sensis.

Præclara
laus Theo-
baldi Comi-
tis.

Romæ vir
sanctus à
Pontifice ho-
norificè ac-
cipitur.

nubilis ætatis filia, è quibus vna expetita, Comiti Theobaldo de sposa est. Reuersi sunt legati eius isthuc nunciantes, & pater Nortbertus cœptum iter prosequens, Romam peruenit: vbi à beatæ memoriæ Papa Honorio honorificè susceptus est, & quicquid iuste petijt, ab eo facillè impetrauit. Peraçtis itaq; omnibus, cum iam de reditu cogitaret, quadã nocte summo diluculo, cum de Deo meditarietur ipse & quidam sociorum eius, quos itineris solamen habebat, audita est vox ab illis manifestè, Parthenopolis ipsum fore episcopum. His auditis, admirantes stupebant, nec audebat quisquam eorum alius alij indicare, quid audisset. Præmiserat interim vnum ex clericis suis, qui nunciaret Comiti reditum suum, & acciperet responsum de matrimonio, quod per legatos suos audiuisset expetitum. Ipse verò rediens, transitum habuit per ciuitatē Vuirzenburg seu Herbipolim, quæ tunc episcopo carebat, coegeruntq; eum Clerus & populus Pascha apud ipsos celebrare. Eo igitur retento, cum in die sancto summâ Missam in ecclesia celebraret cum magna frequentia populi, ventumq; fuisset ad sacrosancti Dominici corpus & sanguinis perceptionem, accessit ad eum cæca mulier, quæ omnibus nota erat, & eo post Dominici corporis & sanguinis communionem sufflante in oculos eius, lumen recepit. Vnde cum omnis illic assistens populus magnificentiam Dei altis vocibus extolleret, quidã diuites è præcipuis ciuitatis cõpuncti & amore Dei accensi, se & sua per manus hominis Dei Deo obtulerunt. De quorum facultatibus ecclesia edificata illic est, quæ diuinis cultibus claret vsq; in hodiernum diem. Recordati verò vocis, quã Romæ audierat ipse homo Dei & fratres eius, cum Parthenopolis & Herbipolis, æquè in polis desinãt, timentes ne in Episcopum assumeretur ab ijs, qui supra modum magnificabant eum, celeriter è ciuitate egressi sunt.

Cæcæ resti-
tuit lumen.

CAP. XXXIII.

Abbatia s.
Martini
Laudunensis
multum pro-
ficat.

Accepta igitur potestate à Romano Pontifice de institutione proposita & statuto ordine, cum ad Præmonstratū reuersus esset, statim confirmauit, quod prius fecerat, videlicet ecclesiam B. Martini, quæ est Lauduni sita in suburbio, quam sub Abbate, cum adhuc in nimia paupertate esset, instituerat: quæ quantum in temporali & spirituali edificio creuerit, & plantata in qua terra radices fixerit, arbores ex ea in diuersas terrarum nationes translata dicant, fructus ex ea suauissimè redolens prædicet, & qui videntur & cooperatores extiterunt, vsque in æternum succedentes succedentibus præbent testimonium. Ordinari fecit etiam in Viuariensi ecclesia Abbatem, quam in Suelsonensi pago susceperat, vbi & dæmon, qui eum persequeretur, ad introitum fratrum, in hominem quandam statim ingressus est, quem pater Nortbertus, Deo cooperante, hoc modo liberauit. Ille siquidem, vt erat solitus, heri & nudius tertius, exierat agrituram suam agere, & dum geminato laboris æstu sitiret, ad proximum fontem accessit, vbi cum bibiturus se inclinaret, vidit immanem umbram & terribilè in aqua. Quæ visione perterritus, dum temperat sibi à potu aquæ, erectus videt quasi ingentem hominem cum terrore quærentem, cuius esset. Atq; eo dicto disparuit, & miser arreptus à dæmone, furere cœpit. Hora erat pomeridiana, & ille apud villam ad vesperam inuentus, ligatus adductus est. Quem cum pater Nortbertus diligenter inuitus esset: Videtis, inquit, quomodo malignus spiritus, qui bonis omnibus inuidet, nos etiam hoc loco odiosos reddere nititur? Vult enim rumorè spargere, ad ingressum nostrum hanc infamiam notam existere, & eius hoc esse signum, quod ista mala præcedant: sed per gratiam Dei non præualebit. Tunc cœpit hominem exorcizare & signare, donec quiesceret, & sana verba proferret. Quod videntes qui adstant, gauisi sunt valdè, gratias agentes Deo, & dicentes: Eia benedictus Deus per omnia: modò quiescere paululum potest hic pater noster, qui fatigatus longo itinere, huc accessit. Sed ille, qui discretionem spirituum habebat, propius accedens, cum de naribus illius obfessi foetorem putidissimum exire sensisset, ait: Non est ita, vt vos putatis: nondum spiritus iste nequam recessit, sed latitat in calamo isto, & verba composita loquitur diuinæ virtutis timore, vt non expellatur, sed nobis recedentibus acrius hunc miserum valeat cruciare. Attamen sine causa non est traditus iste aduersariæ potestati. Permittamus eum hac nocte pœnas debitas soluere, orantes pro eo, & forsitan cras facilius miserebitur eius Deus. Et sic factum est. Sed rei veritas & subsecutæ veritatis indicia, vera comprobauerunt esse verba sacerdotis. Nam vt recesserunt ab eo, cœpit arreptitius ille multo nequius stridere & furere, quàm prius fecisset. In crastinum autem homo Dei reuersus est ad eum, & in conspectu innumeræ plebis, quasi ad spectaculum adstantis, sanus per Dei gratiam redditus est æger, & ad domum propriam cum omni sensus integritate reuersus.

Inuidia
maligni dæ-
monis.

Dæmonia-
cus sanatur

CAP.

CAP. XXXIII.

Non est autem prætereundum, quare vocatus fuerit ad suscipiendam Antuerpiensem ecclesiam. Est Antuerpia oppidum amplissimum & populosum, in quo vnus erat tantum sacerdos, qui curam totius populi ibidem commorantis gerebat. Sed præ nimia multitudine & frequentia negligentia non poterat: nec credebatur ei, quod & ipse quasi in coniugio & copulâ carnali, neptem suam in tertio gradu manifestè forniciam sui sceleris haberet. Hanc ob causam populus ille, quasi grex absque pastore, per multos errorum anfractus deuiabat. Vnde contigit, vt hæreticus quidam miræ subtilitatis & seductor, Tanchelinus nomine, illuc adueniens, in eadem gente locum suæ imposturæ inueniret. Erat is omnium hominum sceleratissimus, Deiq; & omnium sacramentorum eius, totiusq; religionis & Christianæ fidei hostis, ita vt ministerium Episcoporum & sacerdotum nihil esse diceret, & sacrosancti corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi perceptionem, ad salutem perpetuam prodesse negaret. Itaq; illum populum, cui iam per multa tempora veritas horum nunciata non fuerat, in hos errores induxit. Credebant ei, & sequebantur eum circiter tria millia armatorum, nec erat Dux aut Episcopus vel princeps, qui auderet ei resistere vel occurrere, nec ante eum, nisi sectam eius amplecteretur, apparere. Cum precioso apparatu in vestibus deauratis, triplici funiculo crinibus intortis, & auro intexto ligamine tripliciter incedebat, verbisq; persuasibilibus magnisq; conuiuiorum apparatus beneficiolentiam eorum ad seducendos eos exhauriebat. Res mira & stupenda: lotiones eius bibebant, & reliquiarum loco absportantes recondebant. Et cum filias in matrum præsentia, spoliatasq; maritis videntibus corrumpere, opus spirituale id esse asserbat, intantum, vt infelicem se diceret, qui huic coniunctioni nefaria misceri non meruisset. Hæc turpissima & detestanda hominis impostura etiam post mortem eius extirpari nullatenus potuit, licet duodecim clericorum congregatio ab Episcopo in subsidium sacerdotis, qui solus erat in ecclesia sancti Michaelis, instituta esset. Tum verò clerici & charitate & euidenti necessitate cogente, patri Nortberto & fratribus eius per manum Episcopi hanc ecclesiam cum quibusdam redditibus dederunt, confidentes, quod Deus meritis illius & fratrum, mortiferam pestem auferret sceleratissimam, & tenebris ignorantie depulsis, lumen veritatis repararet. Suscepta est ecclesia, & clerici in eodem oppido aliam sibi edificauerunt: quæ vtræq; manent vsq; in hodiernum diem, Dei seruitio mancipata. At pater Nortbertus, peritis fratres ibi collocauit, qui mortifero vulnere vitale medicamentum apponerent. Itaq; cooperunt & ipsi seminarè verbum Dei, & eloquia dulcia faucibus eorum super mel & fauim propinare, infirmis pulmentum dulcedinis ministrantes, & debilibus panem, qui cor hominis confirmat, & vitam præstat æternam, annunciantes. Aiebant enim: Fratres ne miremini, & ne timeatis: vos per ignorantiam secuti estis mendacium, veritatem esse existimantes. Quam si quis prius vos edocuisse, vt faciles inuenti estis ad perditionem, sic faciliores fuissetis ad salutem consequendam. Audientes ergo quidam verbum, & videntes opera, quæ sequebantur, cõpuncti reuertentes viri & mulieres, corpus Dominicum, quod in cistis vel in foraminibus per decem aut quindecim & eo amplius annos abdiderant, reportabant.

Tancheli-
nus hæreti-
cus demen-
tat Antuer-
piensis.

Vide nefas-
iam & pla-
ne Cynicâ
hæreticam
ritudinem.

Ecclesia B.
Mariæ ex-
truitur Ant-
uerpiæ.

CAP. XXXV.

Cum quadam nocte Præmonstrati cum quibusdam fratribus infirmis & minutis plus solito resedisset, de spe cælesti & beatitudinis gloria conferens, & conferentes audiens, cum in secreta noctis silentio quidam ex eis sitirent, missum est ad fontem, vt afferretur aqua. Reuertentibus igitur, qui missi fuerant, statim vt ostium cellulæ ingressi sunt: Quare, inquit vir Dei, aquam immundam huc attulistis? At illi timentes, stupebant, & vas benè lotum & aquam purissimam se attulisse protestabantur. Cumq; de vina in scyphum effunderetur, semel atq; iterum iussit aquam infusam effundi, omnino prohibens, ne quis ex ea vel paucillum gustaret. & cum tertio vsq; ad fundum vnâ ventum esset, accensoq; lumine clariùs intuerentur, viderunt bufonem miræ magnitudinis in scypho reptantem, & obstupuerunt. Obstupescere iure poterant, & supra modum mirari, tum quia hęc erat, quando huiusmodi vermes apparere non solent: tum quia fons erat purissimus, & vas mundissimum fuisse recordabantur. Videns eos attonitos pater Nortbertus: Quid, inquit, fratres miramini? Mille artifex est ille spiritus nequam, qui nos hostiliter persequitur: sed proijcite eum: quia maior eius est veritas & arrogancia, quàm fortitudo. Quid, quæso, de hoc viro sentiendum est? Nunquid ille spiritibus immundis tam subtili ratione obuiare potuisset, nisi sancti spiritus infusio & gratia abundans eum docuisset?

Vir sanctus
diuinitus
cognoscit
dæmonem in
bufonis spe-
cie latere in
vasc.

ALio tempore, cum ad ligna cadenda fratres quidam in sylva fuissent, intinerent: lupum capreolum deuorantem. Exclamantes autem fugauerunt eum, & accepta praeda, quam lupi rapacitas ceperat, detulerunt secum domum, & in angulo quodam nihil mali suspicantes suspenderunt. At lupus, quasi de iniuria sibi illata conquerens, sequebatur eos, & ad ostium domus, quam illi fuerant ingressi, ut canis quidam domesticus, residens, quod sibi ablatum fuerat, reperere videbatur. Nescientes autem qui aduentabant, quod factum fuerat, exclamabant contra eum, ut fieri solet, ut eum in fugam compellerent. At ille vultu domestico respiciens ad eos, immobilis permanebat. Quod cum viro Dei nuntiatum fuisset, conuocatis fratribus cunctis, percontabatur quidnam esset, dicens non sine causa tam rabidum animal eiusmodi fratrem suspenderit. Timentes vero fratres illi, qui causam conscierant, processerunt in publicum, & veniam petentes narrauerunt ea, quae gesta fuerant. Quod vir Dei audiens, ait: Reddite ei quod suum est. iniuste enim egistis, tollentes quod vestrum non erat. Accepta denique lupus praeda sua, neminem laedens, placide recessit.

Vide rem miram.

Res admirabile digna

Lupus sit custos gregis.

Luc. 10. Lupus manus fecit.

Prouer. 12.

Valde infestus est satana fratribus Praemonstratis in ista uici.

CVidam etiam puero pastori ouium quarenti, cum canes non haberet, si lupus eum auferret, quid faceret, ioco responsum est, ut nomine magistri sui praecipere, ne auderet eam deuorare vel laedere. Non diu post more solito seruante eo oues in agro, lupus veniens unam ex eis rapuit, & concito cursu aufugit. Quem frater procul aspiciens, praecipi non immemor, alta voce clamare coepit: Quod fugis, o malignissime raptor, solito velocior? Depone ouem, depone, inquam: ex parte magistri mei hoc tibi praecipio, & non laedas eam, nec longius absportare ausus sis. Mox lupus ouem illam deposuit, & ille festinus in humeros sublatam, ad alias eam reportauit. Cum die alio missus fuisset frater quidam in agrum ad animalia custodienda, lupus eis per totum diem eo praesente, adstitit, & quasi custodiae ferens solatium, nullam praese ferere bat feritatem. Cumque appropinquante vespera, hora esset ut grex introduceretur, sic ut ex altera parte frater, ita ex altera parte lupus gregem intrare compellebat. Introducto vero grege, cum frater ianuam clausisset, lupo excluso, ille quasi de illata iniuria conquerens, & mercedem sibi debitam reddi postulans, pede prout poterat, pulsabat ianuam. Pulsabat crebris ictibus, se velle intrare indicans, & alicuius alimenti portionem accipere. Quod cum vir Dei audisset: Quare, inquit, pulsanti hospiti non aperitis? Cui cum responderetur, non hospitem, sed lupum esse, qui se importune ingerebat, nec propter ipsos omnes vellet recedere, aduocatis fratribus percontabatur, qua occasione illuc venisset. Sed cum tacerent omnes, accessit clericus ille, sciscitabatur, quis iuisset ipsum in custodia gregis. At ille indicare, quod ei contigerat, timens, nec tamen interrogata celare ausus, ait: Illa fera pulsabat ad ostium, quae hodie mecum fuit, & gregem mihi commissum, haud aliter ac si commissus sibi fuisset, mecum, donec intra ianuam introduceretur, conseruauit. Audiens haec vir Dei: Date ei, inquit, aliquid pabulum: mercedem enim de impeso seruitio requirit: quia dignus est operarius mercede sua. Cumque ad praecipiendum viri Dei carnes ei proiectae fuissent, quasi pro mercede rapuit eas, & recessit. Qui etiam non diu post de manu cuiusdam pueri vitulos feruantis, panem accepit. Quid est hoc, fratres? Ecce rabidae ferae, rationis expertes, mansuescunt, & hominibus obediunt: homo rationalis claudit aurem, & non obedit, quasi qui finxit eum, non consideret. Non audit miser homo, quia cum placuerint viae eius Deo, omnes inimici eius pacifici erunt.

ARte multimoda hostis ille persequebatur aciem, ad ipsum debellandum ordinatam, intantum ut vix quisquam ex ipsis, postquam noctis tenebrae aduentarent, alicubi exire auderet. Sed cum vnus, cui multum insidiabatur, se modice fidei esse diceret & seipsum reprehendens, assumpisset fiduciam, & solus pro singulari quadam necessitate exisset, adstitit demon coram eo, terribilis valde hominis effigie assumpta, & ad speculum nigerissimo incedens, & quasi ipsum esset in aere delaturus, minas intentans. Ille autem fidei collectis viribus, & vigore animi resumpto, intra se dicebat: Quando haec importunissimi inimici figmenta & phantasias pariat? Et surgens apprehendere eum voluit: sed demon in fugam versus est. Ille vero fugientem velociter insequitur, & veniens ad arborem, quae prope stabat, luctari coepit cum ea, demonem cupiens tenere & ligare. Sed paruo intervallo facto, respiciens recognouit eam esse arborem, quam ibidem

ibidem esse nouerat. Et hac animi virtute venenosi serpentis illusione deuicta, nullum postea eius timorem passus est. Sed & alium simili modo aggredi praesumpserat, eundem timorem ei incutiens, visibiliter illi adstans, cum resideret ille ad opus naturae necessarium. Nec mouebatur vterque, de loco ab initio nocturnarum precum vsque ad finem. Sed vicit tandem probitas opportuna fratris improbam importunitatem demonis. Nam surgens, signo Crucis expresso, per ostium, quod a demone occupatum videbatur, exiit, & neminem obsistentem inueniens, quod talis illudisio nec ipsi nec alicui nocere posset, perspicue cognouit. Et liber iam ab hoc vano timore permansit, liberrate sancti spiritus donatus, quae postea minime fuit destitutus.

Contemnda sunt demonum terribilia.

Cum vir Dei Nortbertus noctem quandam totam in somno orando transigisset, stans ante altare oratorii, quod in primordio conuersionis suae in Praemonstratoensi loco suscepit, adstitit retrorsum eum satan instar horribilis vrsi, dentibus & unguibus terribiliter praese ferens. Cumque verteret se homo Dei, & vellet procedere, ut membra debilia modico somno recrearet, ex improviso videns adstantem belluam, exauit. Sed illico ad se reuersus, & ostium oratorii clausum considerans, nec alicuius intrantis sonitum se prius audisse recordans, persecutoris sui cognouit esse in insidias. Et parum per orando, viribus resumptis, ait: Quid expectas cruenta bestia? Ungulae tuae inanescunt, & horribiles dentes tui ventus, & hirsuta pellis tua fumus & vapor inaniter transiens, & velut umbra, quae sole recedente disparet. Tu signaculum similitudinis Dei, lux cum esses, in tenebras superbiendo corruisti. Recede nunc, praecipio tibi: quia nulla conuentio Christi ad Belial, nulla societas luci ad tenebras, nulla pars fidei cum infideli. Recede ocularis: scis nulli nocere te posse, nisi permittat Deus: nec nisi illis, qui peccando tuae subditi sunt potestati. Et his dictis mendax ille, verba veritatis ferre non sustinens, disparuit.

Vrsi specie satana frustra terretur virtutis virum Dei.

Ezech. 28.

2. Cor. 6.

Iam tunc tempus aduenerat, quo ad certum diem per internuncios loco etiam praefixo, Comes Theobaldus sponsae suae & patri eius occurrere debebat. Et inuitato patre Nortberto, qui coniunctionis huius suae fuerat, secum illum vsque ad eundem locum perduxit. Quod cum peruentum fuisset, non inuenerunt eam. Substitit enim in via, graui morbo detenta. Quae de re cum omnes, qui cum eo aderant, mirarentur, alicuius poenitentiae & fraudis causam suspicantes, consilio inuito magnis precibus rogatus est pater Nortbertus, ut procederet in occursum eius, & renunciaret, utrumne vera aliqua esset huius dilationis occasio. Acquieuit homo precibus deprecantium, suum etiam dedecus fore putans, si non ad finem vsque, perduceret curam, quam eius matrimonij conscientiae causa suscepisset. Et accepta certa pecunia summa, misit eam fratribus suis Praemonstratensibus, qui eo absente quingentos pauperes pascendos susceperant, tempus enim famis erat, & alimenta sibi & pauperibus emebant. Et quia hoc nomine eis succensuerat, praecipit in nomine suo centum viginti pauperes addi, ita ut centum ex eis plenam haberent de cibo communi refectioem: tredecim vero in hospitali domo pane & carne ac vino recrearentur: septem autem cum canonicis essent in refectorio. Culpam enim, qua Deum & fratres se offendisse credebat, quod displicuisset ipsi humanitas & opus misericordiae, quod in fide Iesu Christi in pauperes declarandum susceperat, sic remitti & expiari putabat. Non enim arbitrabatur ad eos ultra se reuersurum, nec volebat alicuius offensionis notam apud eos relinquere, quos esse sciebat in Dei, & sua, & omnium fidelium congregatos dilectione, etiam in hoc magistri sequens exemplum, qui cum dilexisset suos, in finem dilexit eos. Deinde perrexit ire, quod mittebatur. Et veniens Spiram, Saxones & clericos Praemonopolis ciuitatis ex magna parte ad eligendum Archiepiscopum coram rege Lothario congregatos inuenit. Qui audientes eum aduenisse hominem, quem per diuersas terrarum nationes virum sanctum populus affirmaret, vocauerunt eum, tum ad sermonem faciendum, in quo libenter audiri solebat, tum ad audiendum consilium super negocijs quibusdam, quod quorundam ex ijs, qui conuenerant, necessitas exposceret. Et primo quidem Parthenopolitanorum causa, qui patre orbati erant, agebatur. Aderat ibidem quidam Cardinalis, qui a Romana sede recens aduenerat, & aliorum principum innumera multitudo: & in electione, eorum consilio, tres nominati sunt, quorum vnus erat pater Nortbertus, sed eo ignorante. Factum est autem, cum illi haesitarent, & e tribus optimum sibi cuperent, digito latenter ex aduerso latere innuit eis Primicerius Metensis Albero, qui postea Treuirensis ecclesiae Archiepiscopus fuit.

Liberalitas Praemonstratensium in pauperes.

Iohan. 13.

Creatur Vir Dei Magdeburgi Episcopus.

ut virum Dei Nortbertum assumerent. Qui statim porrectis manibus eum arripuit, vocibus iteratis exclamantes: Hunc in patrem nostrum eligimus, hunc pastorem nostrum approbamus. Non potuit se homo debilis defendere, non licuit ei cogitare, nec cogitatio quicquam de seipso constituere, sed simulatq; raptus est, a rege commendatus est, & ab omnibus adstantibus approbatus, ab ipso etiam Romanae Ecclesiae legato confirmatus. Deducitur ergo homo Dei graue onus secum portans, deducitur ad locum, quem non nouerat. Ita ille, qui gentem neglexerat paganorum incredulam, ad quam in primordio conuersionis suae ire constituerat, vt miseris ab errore infidelitatis reuocaret: nunc auctoritatem & officium secum ferens, vnde dispositionem diuinam putauit effugere, inde cogitur obedientiam manifeste subire.

CAP. XLI.

Vide sancti viri humilitate in tanto honore.

Vit itaq; ad introitum eius populi concursus innumerabilis, & congratulabantur omnes maioris aetatis & minoris: Maiores, quod celebrem & magni nominis personam elegissent: minores, quod eum, qui infirmitatibus eorum compateretur, recipere meruissent. Procul autem adspiciens ciuitatem illam, ad quam ducebatur, nudatis pedibus incedebat. Inde cum processione deducitur in palatium, sed vt pauper, paupere amictus pallio, alijs introeuntibus, repellitur non agnitus ab ostiario. Dicebat quippe ostiarius illi: Alij pauperes iam diu intromissi sunt: non decet, vt te ingeras importune, comprimens horum principum multitudinem. Exclamabant autem, qui sequebantur, haec videntes: Miser, quid agis? Sine miser: quid est, quod fecisti? Nunquid non nosti, quia iste est episcopus noster, & dominus tuus? At ille confestim aufugiens latitabat, patre Nortberto eum reuocante, & subridendo dicente: Ne timeas, & ne fugias, mi frater. Melius enim me nosti & perspicaciori oculo intueris, quam illi, qui ad haec alta palatia me compellunt, ad quae non debueram, qui tam pauper & modicus appareo, sublimari.

CAP. XLII.

Tim. 3.

Admodum imminutos inuenit proventus Ecclesiae Magdeburgensis.

Ierem. 17.

Persequitur usurpatores rerum ecclesiasticarum.

Consecratus igitur & episcopus factus, & in episcopali cathedra sublimatus, non immerito illius Apostolici praecipit, Episcopum suae domui esse bene praepositum: conuocatis praefectis domus & cunctis ministris, perquirebat qui essent redditus episcopalis mensae, & vbi & quinam illi, qui singulis praesse deberent. Et cum annuimera cuncta fuissent & scriptis commendata, & qui ex ipsis sumptus debebantur, vix sunt ex omnibus inuenta, quae quatuor mensibus anni possent sufficere. Admiratus supra modum Dei sacerdos, interrogabat diligenter, vtrum ne ampliori praediorum possessione antiquitus instructa esset ecclesia, an ab aliquibus qui illi ante ipsum praefuissent, quae iuris eius erant, minus caute conseruando essent dispersa. Cognita autem veritate, quod nobilis fuisset ecclesia, & a regia maiestate fundata & sublimata, liberaliterq; dotata & aucta, vbi sunt ergo haec, inquit, aut qua ratione ab ea & a vobis sunt abalienata? Aiunt illi: Quidam ex decessoribus tuis nimium suae carnis affectibus indulgetes, fratres & propinquis & parentibus suis alia praedia largiti sunt, alia peti miserunt. Alij vero ijs succedentes, quaedam feudi vel beneficij loco dederunt. Alij remissius se habentes, & a potentibus oppressi, defendere non valentes, quae iuris erant ecclesiae, quaedam perdidit, & sic imminuta sunt, & penitus ad nihilum redactae cunctae res, quae huic dignitati seruire solebant. Audiens haec vir Dei, memor illius, quod maledictus, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & a Domino recedit cor eius: collectis vtriusque in eo & per eum, a quo se vocatum ad hoc officium administrandum non diffidebat, imperterritus iubare potestatis assumpto, legationem vndiq; mittit, praecipiens vt quicumq; possessiones ecclesiae, cui Deo auctore praesideret, iniuste obtinerent, nulli pacto deinceps eas sibi vendicare ausi essent, nisi prius ostendissent, eas ad se iure habere: ditario esse deuolutas. Audiens haec raptos & sacrilegi illi, multum indignabatur, quod homo inermis & pauper, qui a seruo vehemente introductus esset, tam potens tamq; festinum auderet edictum proponere, quod tamē pro nihilo putabant nihil ex ijs, quae violenter possederant, se perdituros existimantes. At ille gladio spirituali, quo accinctus erat, eos persequitur, in sua quiete permanens aggreditur, percutit, deiecit, deiectos anathematis vinculo ligat. At illi eam persecutionem Episcopo facilem, sibi diuturnam & grauem esse non ignorant, quandoquidem praecipit auctoritas, qui anathema vnius anni patiuntur, eos post annum exleges, nec in aulis aliquod habere respectum: dimiserunt magna ex parte ea, quae de beneficijs ecclesiae sibi praeter ius fasq; usurparat. Sed faciebant id sanē inuiti, & ob hoc inimicitarum & odij fomitem aduersus Episcopum, vtriusque & vtriusque poterant, latenter ministrabant. Sed ille, qui viam iustitiae &

Nota sancti Episcopi studia.

cursum recti itineris ante episcopatum tenuerat, immobilis permanebat, praedicas verbum & regnum Dei annuncians, pacemq; in terminis suis faciens, domos religiosorum exaltans, & vbi non erant, nouas construens: religiosos amplectens & ordinans, dissolutis & irreligiosis, nisi respicerent, afferens assiduas persecutiones, Decanis, & sacerdotibus, & ijs, qui habebant regere populum, omnibus ad sacros ordines promotis, modis omnibus castimoniam sectandam esse dicebat, cogens eos eam seruare: aut, si esset notorij, cuncta ecclesiastica beneficia relinquere. Initia dolorum & occasio persecutionum, omnia haec. Dicebant enim de die in diem, suam quisque, quam aegre ferebant, molestiam conquerentes: Vt quid hunc aduentitium & cuius ignorabamus consuetudines, super nos regnare volumus? Contrarius quidem est operibus & consuetudinibus nostris, supra quam ferre possimus. Sic qui prius immensis laudibus eleuabatur, nunc vituperijs & improprijjs deijcitur: sed tamen proficiebat in opere exteriori, ipso dispensante, qui cuncta exteriora, priusquam fiant, ordinare consuevit interioribus.

CAP. XLIII.

Erant ante palatium episcopale haud longē sita ecclesia in honorem sanctae Dei genitricis Mariae, in qua viginti erant canonici seculares, sub Praeposito antiquitatis constituti. Hanc ergo cum prauidisset sacerdos Dei sibi esse necessariam, vt ibi fratribus suis repositis, aliquando a tumultu, qui officio imposito debebatur, paululum spiritum refocillaret, petebat multoties & a rege & a canonicis tum maioris, tum huius ecclesiae, vt alibi ab ipso alijs aequa vel meliori commutatione redditibus acceptis, illam sibi liberam concederent. At illi omnes vna voce contradicebant, afferentes ecclesiam tanti nominis non debere immutari, nec regiae dignitatis potestatem, cui erat subdita, imminui: sed nec alterius ordinis & consuetudinis gentem introduci: quae iura regalia ignoraret, & subiectionem debitam & officia pro consuetudine ipsorum praestare ne sciret. Passus est hanc per aliquot annos repulsam, sed vicit tandem in petitione humiliter perseverans: vicit quidem ratione, qua premebat eos: vicit & constantia, qua non uerant eum a bonis inijs vsq; ad finem nunquam velle desistere. Amotis ergo clericis illis, & singulis vbi uellent collocatis, fratres sui ordinis, sicut diu concupierat, in eam ecclesiam induxit, vbi etiam se viuente secundum ordinem institutum, & post decessum suum perpetuis temporibus Dei cultum prosequendum constituit.

In ecclesia s. Mariae collocat sui instituti fratres.

XLIIII.

Creuit fratrum numerus & multiplicati sunt, & in Saxonia, vbi religio tepuerat: & in Sclauonia, vbi nulla erat, Radicati fructuoso germine floruerunt, multiplicati sunt, vt quondam Hebraei. Fremuerunt Saxones, fremuerunt Parthenopolitani, odiosq; & inuidia aduersus hominem Dei inualecente, ipse in Deo spem & fiduciam habes, & aliorum institutorum congregaciones propagare non cessabat. Iam autem aduenerat dies ille sanctissimus & celeberrimus Coenae Domini, in quo poenitentes reconciliandos sanctorum patrum decreuit auctoritas, in quo agnus ille innocens ad conciliandas inimicitias inter Deum & hominem captus est & ductus ad immolandum: & ecce ad ostium loci illius, in quo sacerdos Dei confessiones recipiebat, adstitit quidam amictus pallio sub poenitentis specie, obnixè ostiarium rogans, vt ad confitendum intrare ei liceret ad Episcopum. Hoc cum ostiarius viro Dei indicasset: Noli, inquit, ille, intro mittere eum. Et cum ex praecipito domini sui diceret paululum expectandum esse, ille magis instabat vt introduceretur. Sic perseverauit pulsus nec intromissus est, donec recessit alia multitudo, quae conuenerat ad confitendum: & tunc nouissime illi copia intrandi data est. Quem cum procul vir Dei diligenter inspexisset, ait: Noli huc propius accedere, sed sta & vide ne moueas pedem. Aduocatisque de ministris palatij, qui foris aderant, praecipit eis vt adstantem iuuenem pallio, quo obuolutus erat, nudarent. Nudato autem eo, apparuit cultrellus acutus, quem adstrictum lateri suo tenebat, cuius erat longitudo ferè pedis & dimidij. Itaque cum eodem, iubente Episcopo, cunctis qui aderant intuentibus, ante eum adductus est. Cumque quaeretur ab eo, cur sic armatus uenisset, tremens ac stupens, vtpote ineffabilis & nefanda crudelitatis conscius, mortem timens, procidit ad pedes eius, & quia ad ipsum interficiendum missus fuisset, confessus est. Nominatisq; illis a quibus erat conductus, quorumque instinctu & consilio uenerat ad tam execrabile facinus perpetrandum, cuncti qui aderant, supra modum mirabantur, quod prodicionis huius rei inuenti essent etiam illi, qui de praecipuis negocijs & secretioribus consilijs cum eo tractare consueuerant. At vir iustus, vt erat hilari facie & vultu sereno, ad eos respiciens, ait: Quid miramini, si vas suum hostis antiquus recognouit, & in membris Christi opus suum.

Nota, vt cordis arcana diuinitus cognoscit.

Sicarius sub specie poenitentis immititur ad confitendum vtrumque Dei.

fitum exercere nititur, quod in hac sacratissima nocte in sacro capite nostro Iesu Christo non timuit efficere: O quam felix esset, qui in aliqua huius diei hora non ab inimicis, sed etiam ab amicis, ut sunt isti, quos recitatos audistis, traderetur & moreretur. Hæc est dies, qua desperatis misericordia, peccantibus veniam, mortuis redditur vita. Atque enim ille traditor in custodia ponitur, non ut puniatur, sed ut suffragatorum suorum consilium detegatur, & in eis ignominia tanti sceleris castigetur. Quid igitur? Num scire poterat homo Dei, quid ille, qui confessionis & poenitentiae causa venire se simula- bat, sub veste ferret, nisi gratia superabundans eum docuisset?

CAP. XLV.

Cum quodam noctis tempore ad celebranda cum clericis suis matutinarum so- lennia more solito surrexisset, aduenerat clericus quidam de domesticis, & retro se ad ostium in insidijs posuerat, iniquitate plenus & crudeli malitia, utpote armatus congruis armis, quibus innocentem in dolo ferire posset & interficere. Egressusq; Capellanus, qui præcedebat, sicut mos est in terra illa: (præcedunt enim dominos suos Capellani) sed ille de insidijs prosiliens, nouissimum, putans eum esse Episcopum, sed erat ex clericis, veste consissa percussit. Cumque ille exclamaret & diceret: Quis est, qui me lædit? ille ex sono vocis non esse ipsum, quem quærebat, agnoscens: Putauit, inquit, hunc nouissimum esse, quem iugulare volebam. Præcesserat enim Episcopus cum mixtum inter alios, eundem casum quasi futurorum præcius timens. At ille concilio cursu in fugam versus est, & cum alij ad capiendum illum insequerentur, Episcopus ait: Sinite eum fugere, nec malum pro malo reddatis: fecit quippe quod potuit, & quantum ei Deus permittere voluit. Nondum venit hora mea: sed qui miserunt illum, non dormiant nec quiescant, donec opprobrijs satientur, & me vel morti tradant, vel, si diuinum sit opus, quod agitur de me, manifestè probatum reddant.

Alius quidam nititur percutere eum.

CAP. XLVI.

Orbatus grex pusillus Præmonstratensis ecclesie tanto patre, ipsum per biennium patienter expectabant, alij ex ipsis cum quibusdam secularibus dicentibus: sub- sistere nequaquam poterimus, quia recedente pastore, oues abire solent in dispersio- nem: alij nullum magistrum, nisi ipsum: alij de ipso desperantes, alium volebant eli- gere. Quod cum viro Dei relatum fuisset, timens ne arefceret, quod à Deo per ipsum plantatum fuerat, si adhuc rore diuini consilij non perfunderetur: aduocatis ad se quibusdam ex prioribus & maioris & sanioris consilij fratribus, perquirebat ab eis, quid factò opus esset, singulim perscrutans de voluntatibus eorum, ut per omnia in definitione sui operis certior redderetur. Cumque intellexisset alios secum velle habitare, alios consilio suo alibi velle viuere, alios propositè paupertatis votum velle tenere, plurimos tamè sub certo magistro & disciplina eundem paupertatis tenorem velle obseruare, remisit eos ad locum suum, paucis secum retentis, ad pacis & vnanimi- tatis studium iterum atq; iterum eos adhortans, ut cum eis ab ipso facultas eligendi pa- trem concessa fuerit, concordia Iesu Christi & dilectio, quæ docuisset, in ipsis inueni- retur. Recesserunt illi, & bonus pater non immemor filiorum, quos in Christo genuer- rat, ne diu absq; magistro remanerent, fideles non diu post nuncios ad eos misit, qui & eli- gendi facultatem, & de ipsa electione eius indicarent voluntatem. Electione igitur ap- probata à filijs, ut erat à patre datè assensus, reuersi sunt ad eum, qui fuerat missi, volunta- tis eius præceptum completum esse nunciantes. Habebat autem ipse electum secum, sed tamen rem dissimulari iussit per aliquot dies, nec illi electo indicari. Consilium ad- quamuis rem tacite consideraret, diuina edoctus reuelatione. Asserebat denique, quod manè die illo, quo de ipso facta fuit electio, stetit in visione coram filio Dei Iesu Christo, cum patre & magistro suo Nortberto. Extendensque manum suam de- xteram Iesus, recipiebat fratrem illum, à cæteris fratribus electum, de manu viri Dei, dicentis: Apud te Domine mihi commissum tuæ sanctissimæ maiestati represento. Per hoc iam proculdubio scire poterat, quid de ipso diuina miseratio constituisset. Quid plura? Venit dies, in qua placuit homini Dei, quod cœperat, perficere. Conuo- catiq; fratribus, quos habebat secum, consilium suum indicauit eis. Et aduocato ele- cto, ait: Tu mihi succedes electione fratrum tuorum in domo paupertatis nostræ. Cumq; ille responderet: Tibi & in primis Deo patri omnium obedire oportet. Vadam & considerabo misericordiam Dei processus & successus. In quibus si efficere aliquid potero & proficere, gratias tibi agam: sin autem, ad te, quem post Deum, patrem elegi & animæ meæ tutorem, mihi sine offensa liceat remeare. Ait illi vir Dei: Vade: manus enim

Præmonstra- tenses mul- tum affligu- tur eius ab- sentia.

Eligitur ali- pro eo p- g- f- c- e- us Præmo- stratensis.

Visio electi.

Successore sibi substi- tuit in Præ- monstraten- si monaste- rio.

enim Domini vsque in finem tecum erit. Hac accepta benedictione, ille recessit, du- bus adiunctis sibi socijs, de quibus præceperat vir Dei, ut alterum in Antuerpiensi ecclesia patrem, alterum in Florentiensi constitueret. Et sic factum est. Positus & con- secratus est ille pater in Præmonstratensi ecclesia, & illi duo in duabus alijs supradi- ctis. Sed & duo iam alij consecrati erant in duabus alijs ecclesijs, Laudunensi sancti Martini, & Viuariensi. Isti quinque & sextus, quem ad locum, qui dicitur Bona spes, sta- tim post introitum suum Abbas Præmonstratensis ablegarat, imminentem dissolu- tionem Ordinis in plerisque locis videntes, & maiorem futuram metuentes, ad diem statutum in loco determinato conuenerunt, & quicquid ad præsens in domibus suis superfluum videbatur esse, recedentes, deinceps ad exemplum Cisterciensis Ordinis, annuatim se reuersuros simul ad Ordinis sui sinistra corrigenda firmauerunt. Quod cum in locis alijs diuulgatum fuisset, si in primo anno sex, & in secundo nouem fuif- sent, in tertio duodecim, in quarto decem & octo fuere: & ita deinceps multiplicati sunt vbique terrarum, sicut voces & actus eorum & opera vsque in præsentem diem testantur.

CAP. XLVII.

Deinde beatæ memoriæ Papa Honorio ad æternitatem vocato, Innocentioque in sancta Romana sede canonica electione subrogato, cum sedem obtinere non posset propter intrusionem Petri Leonis & seditionem familiae eius, exiens inde con- tulit se in Franciam: vbi, ut decuit, honorificè susceptus est. Conuocatoq; Rhemis con- cilio, conuenerunt vndique episcopi de diuersis nationibus: aduenit & pater Nortber- tus: ibique illum Petrum intrusum excommunicauerunt, & electione Innocentij ap- probata, eundem Petrum Leonis leoni rugienti, nisi resipisceret, tradiderunt. At tu- lerat autem Nortbertus secum ecclesie suæ priuilegia vetustissima, & ferè à vermibus consumpta: quæ cuncta Romano munimine fecit renouari & corrigi, apponens ea, quæ receperat de manibus illorum, qui ea iniuste & violenter rapuerant. Addidit præ- terea aliud priuilegium secretò, ut cum daretur opportunitas, Romana fultus au- thoritate, Ordinem suæ religionis in episcopali propagaret ecclesia. Finito ergo Con- cilio, cum ad sedem propriam reuerteretur, iamq; ex parte diuulgatum esset quod fe- cerat, magis fremebant, ad alterutrum dicentes: Regnum nostrum non stabit, & glo- ria nostra nihil est: sed & honor omnium nostrum & prædecessorum nostrorum redigetur in nihilum, nisi quamprimùm excludamus eum à nobis, & auferatur hæc eius subtilis potestas de terra nostra. Et exinde quærebant opportunitatem, ut face- rent cautè, quod inordinate & insipienter machinabantur. Accidit autem eodem tempore quidam casus aduersus in ecclesia maiore, qui secretò viro Dei fuerat re- uelatus. Cumque eum senioribus ecclesie indicasset, & protestaretur eius causa ex- plari debere ecclesiam ex Canonum præscripto, illi acquiescere ei noluerunt, dicen- tes non esse denuò consecrandam illam, quam constaret multorum regum & Ponti- ficum autoritate fuisse consecratam. Hoc illi perhibebant, sed ille contra asserbat, nunquam se in ea diuina celebrare velle mytheria, nisi ab ea demonum infestatione, qua esset irretita, paterentur excludi. In hunc modum contendebant: sed vir Dei ille, qui versutias eorum non metuebat, modò Deus esset in causa, notam fecit re omnem populo ex pulpito, ostendens quid in huiusmodi casibus sanctorum patrum sanxisset autoritas. Hæc dixit, & sequenti nocte, assumptis duobus Episcopis, quos tunc secum habebat, & Præposito eiusdem ecclesie, qui in hoc ei fauebat, & quamplurimis de fratribus suis clericis, intrauit ecclesiam: vbi induti sacris vestibus, aqua consecrata il- lud officium sincera deuotione complerunt. Sed simulatque peractum est ministe- rium, adhuc omnibus, qui aderant, sacris vestibus indutis, clamor nimius & tumultus grandis populi foris auditus est. Commota quippe fuerat omnis ciuitas furore non minimo & inenarrabili, quòd rumor planè barbarus manasset ad eos à quibus- dam aduersarijs, scilicet fregisse Episcopum altaria, sacrarium referasse, feretra & phy- lacteria dissoluisse, sibi que reposuisse, & cum his omnibus sub eiusdem noctis tene- bris cum omni etiam thesauro ecclesie fugere constituisse. Audientes hæc, qui cum viro Dei erant, territi sunt, alij plus, alij minus: sed ille imperterritus ad eos exire vo- lebat, ut interrogaret quidnam esset. Porro alij modis omnibus prohibebant, dicentes hunc plebis tumultum non faciliè tali hora à quoquam posse fedari: coegeruntque eum ascendere in quoddam propugnaculum, quod ab Imperatore Ottone ibi con- structum erat antiquitus, loco turris cuiusdam ecclesie, quam cœperat ædificare, sed morte præueniente non consummauit. Ibi se reclinauit homo Dei & qui cum eo erant,

Synodus Rhemenfis. Petrus Leo Antipapa excommu- nicatur.

Multos Nortbertus haber ad- uersarios.

Seditio po- puli excita- tur in viua Dei.

erant sacris adhuc amici vestibus, mortem potius turpissimam corporis, quam vitam expectantes. Inualecebant interim voces insultantium & insipientium, atque ut pro dirent crebro clamitantium. Sed illi in turri e contrario in matutinarum solennijs laudes Deo canentes, cum hymnis & canticis exultationis in honorem prædicatoris egregij Pauli, vocibus immensis resonabant: isti verò insultationis voces clamoribus inconditis multiplicantes sacerdotem Dei reum esse mortis proclamabant. Erat tum festum commemorationis beati Pauli Apostoli. Hac fiducia freti quidam ex ipsi, nihil formidabant: sed alij seculo & suæ carni tenerè inhærentes, cum multo citius dicebant: Eheu, cur istum secuti sumus hominem, ut cum eo moreremur in peccatis nostris? Quibus vir sanctus, melliflua eos cõsolatione exhortans, aiebat: Nolite, fratres charissimi, nolite terreri: Dei enim est, quod à nobis gestu est: Dei est, quod geritur: Dei est permissio, quando ab inimicis eius bonum opus impugnatur. Hac quoque dicebat: interdum autem pro illis orabat attentius, ne desiciendo desperarent. Illorum defectu crescebat orandi affectus. Et ut ipse postea assererat, non tamen metuebat mortem, quam ne desperando illi deficerent. Congregabatur verò per totam noctem multitudo aduersaria: ediuersò multiplicabat preces in articulo talis necessitatis pius sacerdos, & qui cum eo erant. Facto autem mane, cum summo diluculo. Lucefceret, dum alij ad insultum turris insistent, alij sagittis, alij iaculis pontificem & clericos eius appetunt, quidam, qui in necem eius iurasse dicebantur, tanquam auidiores crudelis illius cædis perpetranda, pertinaciter irrupentes, ad superiora turris auidacter euaserunt. Quos ut vidit districtis gladijs irruere, ne in aliorum mortem defauirent, progrediens obuiam, magistri sui exemplum secutus: Vnum, inquit, hominem quaritis, ecce ego: Parcite istis, qui nullam mortis sententiam meruerunt. At illi eo viso, ut erat adhuc amicus episcopali & sacerdotali veste purpurea, territi sunt, & cum paululum retrocederent, in momento Deus, cuius nutu omnia disponebantur, declarata martyris sui, quantum in eo fuit, constantia, ad eò mentes illorum persecutorum compunxit, ut ad pedes eius corruentes, veniam tanti facinoris precarentur & acciperent, atque ex hostibus in defensores prodirent. Alij verò celeriter insequentes eos, vnum ex cubicularijs eius, qui fideliter ei adhærebat, quandam aditum defendentem reppererunt, & iam Episcopum ab alijs trucidatum putantes, illum, quod dominum suum diligeret, odio habentes, gladio percusserunt, & vsque ad guttur collum secantes, semivivum reliquerunt, cum extrinsum crederent. Quod videns vir Dei, omnibus intuitis, in mediam turbam prostratus, & inimicis faciens sui copiam, morti se obtulit, eligens mori potius, quam ut aliquis alius, ipso superstite, occumberet. Cernens autem eum ille idem, qui ministrum eius percusserat, furore diabolico & iniquitate plenus, euaginatam eumque cruentam adhuc gladium tenens, extendit manum suam in pontificem, & audaci temeritate grandem ictum in eius humerum intulit: sed resistit gladius, perinde ac si casus esset lapis Adamantinus, & de recenti, quo erat tinctus, sanguine fimbrias episcopalis mitræ, quam in capite gestabat, in fecit: quæ mitra: quantum diu homo vixit, eam maculam retinuit. Videntes autem, qui stabant ex aduerso, rei exitum expectantes, qui que magis hominis sanguinem expeiebant, quam hominem: videntes, inquam, illi, quod non moreretur, dum à quibusdam ei parcebatur, à nonnullis verò percussus non lædebat, reliquias sanctorum celeriter apportantes, eas in medio posuerunt, falsique sunt per absurdum id esse, ut tam improbe pastor ab omnibus oppugnaretur. Hæc quidem illi præ se ferebant, falsam simulantem humanitatem: Nam & ipsi eum hoc in articulo positum cogebant, ut fratres suos de Ecclesia beatæ Mariæ eijceret, qui in ea positi erant, ut superius dictum est. At ille recusabat, affirmans factum hoc, quoad viueret, nunquam ipsos immuturos, quod regali potentia & Romana authoritate esset confirmatum. Dū hæc agerentur, aduenit eius urbis Comes ex itinere, & quasi tumultus huius nescius, in medias turbas se intulit, separansque, alios ab alijs, diem certum eis præfixit, ad quem adessent omnes, iustam querimoniam habentes aduersus Episcopum. Receperunt ergo illi ad præceptum iudicis: at Dei sacerdos intravit eandem ecclesiam, cuius causa omnis illa commotio facta fuerat, Missam celebraturus, & immensas Deo suo gratias redditurus. Cumque accessisset ad altare, accersitis circumstantibus ait: Ecce integra sunt omnia, saluaque & sana, quæ nunciata fuerant fracta & abspontata. Celebravit igitur Missam in eodem loco, sed & epistolam & euangelium ipsemet legit (receperant enim omnes ministri eius, tadio & timore affecti), ita ut verè dici possit de eo, sicut de summo capite nostro Iesu Christo: Relictus eo, omnes fugerunt. Finita autem Missa, venit ad palatium, purpuram miro & ineffabili

inter grauiſſima pericula securus cū suis laudat Deum.

Iohan. 18. Constantia sancti viri.

Grauiſſima vulneratur eius cubicularis.

Illuſtre miraculum.

Ficta quorundam humanitas.

En ſingulare inter tot pericula præclarum.

effabili modo habens faciem, ut pote calice Domini potatus. Hunc quippe colorem in ipso mortis periculo tenuerat, & hoc testabantur, qui cum ipso fuere, non visum illum esse vel ad modicum pallescere. Ipse verò martyrum constantiam, facilem & super mel & fauam esse dulcissimam assererat.

CAP. XLVIII.

Prædicti autem aduersarij, coactis iterum peruersis conuentibus suis, suum animi dolorem promebant, dicentes se esse delusos, & arte magica tenebrarumque caliginis sensu ipsorum perfrictos, quod hominem illum viuum reliquissent, qui eis non cederet, moresque & honorem ipsorum dignitatemque: urbis violare non metueret. Verè delusi, quia dolosi. Nanque hoc ab eis planè decretum est, ut cum ad prædictum diem conuenerent, singuli certam vini vel medonis mensuram exhaurirent, ut si quicquam voluntati eorum contrarium in discussionibus querimoniarum accideret, id sarcirentur nece sui pastoris: & sic ebrietati potius imputaretur, quam deliberationi. Estque hoc inter ipsos sancitum, ut quicumque huic decreto non obediret, domus eius euerteretur, & rota suppellex direptioni esset obnoxia. Quod cum relatum fuisset ad aures quorundam principum terræ, qui virum Dei quadam ex parte diligebant, quod scirent eum virum sanctum & iustum, suadebant ei, ut ad tempus cederet, exemplo magistri sui, qui à facie persequentium se abscondit. Quod cum ille renueret, palmamque martyrij gaudente expectaret, illi multiplicibus persuasionibus exire compellebant. Aduenit inde præfixus dies, & coepit ciuitas immensis clamoribus perfringere: Interrogans autem homo Dei, quid esset, responsum est ei, quod populus multus congregatus, fratres de ecclesia beatæ Mariæ vellet eijcere. At ille subridens, aiebat: Non est ira: quia plantatio, quam plantauit pater caelestis, eradicari non poterit. Attamen compulerunt eum, ut exiret. Et præparatis equis, exiit ad Abbatiam quandam sancti Iohannis, quæ est in suburbio ciuitatis, ubi satis speciosè dispositis omnibus, abiit ad quoddam castrum suum Hallam, ubi à tanto tumultu quiesceret. Sed illud præclusum inuenit. Praeuientes enim hostes eius, munitiones omnes occupauerant. Quid faceret homo, qui nusquam inueniebat, ubi requiesceret pes eius? quid faceret humano destitutus auxilio? Contulit se ad ecclesiam quandam canonicorum regularium, quæ ibi propè erat, orans Deum suum per aliquot dies, ut viam suam in suæ beneplacito voluntatis dirigere dignaretur. Sed Deus videns serui sui humilitatem & constantiam, respexit veritatis eius preces, & sic, ut voluit, pax rebus data est. Nam ut conuenerant certatim inimici ad perimendum, sic conuenire festinabant ad satisfaciendum. Itaque omnimodam satisfactionem offerrebant, & pecuniam multam. Sed ille, qui plures animas Deo quarere venerat, quam pecunias, eas respuebat, ut animas eorum, quæ propter nefarios hos conatus perditionis periculo subiacerent, lucrifaceret.

CAP. XLIX.

Videntes hoc aduersarij, studuerunt eum lenire, & illi vulnerato domum suam, quam deiecerant, ex integro reparantes, ad curandum vulnus, quod ei infligerat, grandem pecuniæ summam contulerunt. Post hæc, apertis ianuis castri, quas ad aduentum eius prius clauerant, intrauit illuc multo cum honore, multorum coetu vallatus nobilium, multitudine etiam plebis, qui omnes Deum laudabant pro constantia tantipontificis, ipsumque pontificatus honore dignum aiebant, quem Deus omnipotens ex tot persequentium manibus eripuisset, qui que in tam euidenti mortis periculo cum fidei suæ integritate corporis, incolumitate inuictus permanisset. Tertio anno episcopatus sui facta sunt hæc, & quinque postea sedit annis, de die in diem ministerium suum honorificans, in omni religione & honestate proficiens, unitatem sanctæ Ecclesiæ conseruans, eiusque perturbatores & schismaticos omnes persequens & detestans, bonos amplectens, desolatis dans consilium, pauperes & orphanos viduasque sustentans, religioſos quoque fouens & augens, religionisque præbens formam seipsum, quantum dignitas functionis pati poterat, tam minoribus quam maioribus affabilem se exhibens, diuinæ largitatis & gratiæ non immemor, Domino Deo suo per singulos dies bonæ existimationis & intimæ suauitatis & dulcedinis offerens conscientiam.

CAP. L.

Erat tum schisma grauiſſimum & ad componendum difficilimum in sancta Romana sede, ut iam supra dictum est, Pontificibus Innocentio & Petro Leonis. E quibus Innocentius canonicè electus, catholicus erat, & à catholicis omnibus approbatus recipiebatur: Petrus verò erat intrusus, sed tamen occupauit sanctam sedem, non Deo, neque Ecclesia sancta, sed viribus humanis fretus. Erat enim etiam non nobilitate,

ris fortissimum. Math. 26.

Iohan. 3. & 12.

Nouus in eum tumultus excitatur.

Tidem miſeres viri Dei, & eum honorificè restituit.

Constantia eius iam laudatur ab omnibus.

Episcopi officia.

Petri Leonis Antipamulti.

per nefarij actus.

multitudine tamē generis potens in Vrbe, legesq; sanctas & ordinem & omnia sta-
 ruta patrum & Ecclesie sancte, regulamq; Christiane fidei, ambitione excacatus, de-
 struebat, turre & munitiones Vrbs alias deiciens, alias muniens, vt principatum se-
 cularem & suae cupiditatis scopum obtineret. Itaq; consilio inito a rege Lothario &
 Christianis principibus, ne cognitio & robur fidelium Christianorum his temporibus
 illa peste mortifera elideretur, expeditionem in Italiam appararunt, vt sacrilegum il-
 lum, quem gladius spiritualis, quo iam saepissimē percussus fuerat, penetrare non po-
 terat, materialis tandem conficeret. Cum eo autem & alijs tam Episcopis quam Ar-
 chiepiscopis, ex praecepto & obedientia Innocentij pastoris catholici, pontifex Nort-
 bertus profectus est. Transiitq; castris & vrbibus cum magna turba praecuntis & sub-
 sequentis exercitus, Romam, Papam venerabilem Innocentium secum deducens,
 perueniunt. Vbi cum impetu grandi & manu forti introeuntes, ipsum eundem Papam
 in sancta sede, inuitis hostibus & aduersarijs omnibus, collocarunt. Porro Lotharium
 regem Pontifex in sede positus & alij, qui conuenerant, in Romanum Imperatorem
 consecrauerunt. Erat enim vir ille strenuus belli ductor, praeceps in armis, prouidus
 in consilio, terribilis inimicis Dei & sanctae Ecclesiae veritatis amicus, iustitiae tenax, in-
 iustitiae hostis. Cuius probitas patuit in Sicilia, viguit in Saxonia: Qui quā diū vixit, Ro-
 manum imperium, quod eius curae mandatum fuerat, titubare non potuit. Diligebat
 autem & ipse virum Dei Nortbertum, quod eius consilij, quae strenuitate & prouiden-
 tia pollebant, assidue vteretur, ab eoq; caelestis dulcedinis potum hauriret, & pane di-
 uinae refectiois quotidie foueretur. Cum autem ab Italia reuersus esset in ciuitatem
 suam Parthenopolim, non diū post graui agitudine correptus est, eaq; per aliquod
 tempus, id est, spatio quatuor mensium, laborauit: episcopatuq; sapienter & fide-
 liter annis octo administrato, plenus Spiritu sancto, cum omni integritate sensus, ad-
 fectibus benedictione data, beato sine quieuit. Neq; enim, vt ait B. Augustinus, poterat
 malè mori, qui benè vixerat. Annus erat Dominicae incarnationis millesimus centesi-
 mus tricesimus quartus, feria quarta Pentecostes, octauo Idus Iunij, Pontificatus In-
 nocentij anno quinto, regni Lotharij anno nono.

Innocentius in sua sede collocatur.

Lotharius Imperator consecratur.

Feliciter vir sanctus migrat à corpore.

CAP. LI.

Defuncto igitur beatæ memoriae patre Nortberto, contentio non minima orta est
 inter maiorem ecclesiam, & eam, quae est B. Mariae, de loco sepulturae eius. Volebat
 enim alij, dignumq; & iustum dicebant, vt quia caput ecclesiarum eius ciuitatis fuisset,
 ecclesiae primariae eius ossa deferrent honorem, ibiq; aduentum summi iudicis expe-
 ctaret, vbi erat titulus eius immobilis. Sed fratres sanctae Mariae sui iuris eum esse asse-
 rebant, quod per illi suo creatori reconciliati, eum patre elegissent, & per illi seiplos
 & suam deuotionē Domino Deo suo, à quo auersi fuerant, reddidissent: praecipue au-
 tem, quod adhuc viuens praecipisset, & vsq; in finē hanc suae voluntatis deuotionē in-
 dicasset, vt inter fratres suos & filios sepeliretur & quiesceret. Vidētes tandem illi, qui
 erant medij, contentionē hanc dirimi non posse, quod suā vnaquaq; pars sententiam
 aequiorem assereret, consilium dederunt, vt ad Imperatorem Lotharium citò mittere-
 tur: quod ille mandaret aut statueret, id ratum haberetur. Et sic factū est. Interim ve-
 rò corpus inhumatum iacebat, sicq; de die in diem per singula monasteria ciuitatis cir-
 cunlatum est, & in vnoquoq; vigiliae & ea, quae fidelibus defunctis debentur, diligenter
 sunt celebrata, donec die octauo reuersi sunt, qui missi fuerant. Tum verò iussu Impe-
 ratoris apud fratres in ecclesia B. Mariae corpus viri Dei sepultum est. Fuit autem hoc
 admiratione dignum, & tacendum non est, quod cum esset aestas nimia, ita vt eodem
 anno nullum foenum in pratibus praenimia siccitate secaretur, de corpore eius per tot
 dies nihil foetoris percipi potuit. Vnde licet intelligi, quod mundauerit eum gratia su-
 perabundans à corruptione mentis, quae conseruauit corpus eius ne corrumpere-
 tur. Sepultus itaq; ante altare sanctae Crucis, in medio monasterio fuit per aliquot annos.
 Sed boni filij, qui memores benignitatis, quam ipsis exhibuerat, eum tenerè diligebāt,
 vt sine obliuione memoriae ipsorum affigeretur, ante oculos suos in claustrum eum
 transtulerunt, vbi in tumulo, diligenter pro loci opportunitate adornato, diem expe-
 ctat nouissimum, in spe certa resurrectionis & gloriae.

Corpus eius ex tunc diebus aetate candidissima nihil putet.

CAP. LII.

visio fra- tris cuius- dam.

Adem autem die & hora, qua separata est anima eius à corpore, videbat eum qui-
 dam frater in veste candida & forma venusta, ramum oliuae tenentē in manu sua.
 Qui cum quaereret ab eo, vnde veniret, vel quò festinaret, respondit: De paradiso mis-
 sus sum, vnde hunc ramum oliuae florentē tuli, & vado celeriter, vt in loco paupertatis, mea-

ris in ea, id est, in Praemonstratensi ecclesia, transplantem illum. Expergefactus frater,
 de tam insolita visione coepit intra se cogitare, quidnam significaret. Deinde aperuit
 eam quibusdam eius ecclesiae hominibus, ijq; memoriae commendarunt diem & ho-
 ram visionis, scire volentes, quemnam tam euidentis apparitio euentum esset habitu-
 ra. Audito tandem decessu magistri sui, inuenta est illa eadem dies esse, qua carne ani-
 ma eius soluta est. Alij quoq; fratri, qui sacerdos erat, apparuit in propria effigie, stans
 coram eo. Sed mox effigies hominis Dei mutabatur in florem miri candoris instar li-
 lij, quem angeli suscipientes, deferebant ad aethera. Euigilans igitur frater, summo di-
 luculo cucurrit ad Priorem suum, copiam petiturus Missam celebrandi, Deoq; per eam
 pij patris Nortberti animam commendandi. Cumq; Prior quaereret, quid sibi vellent tā
 subita contestatione, exposuit ille ordinem rei. Cui Prior praecipit, vt diem illum me-
 moria retineret. Est itaq; inuentus dies ille, dies sepulturae hominis Dei. Erat alius qui-
 dam de his, quos in primordio conuersionis eius contulerat illi Deus, qui fideliter &
 amanter adhaererat ei, & de decessu charissimi magistri sui dolebat eò magis, quod de
 salute eius necdum certi aliquid comperisset. Cumque omni precum instantia suppli-
 cans rogaret Deum suum, vt aliquod responsum acciperet de misericordia, quam cō-
 tulisset militi suo: nocte quadam apparuit ei in domo pulcherrima, quae solis splendo-
 re perfusa videbatur. Recognoscens ergo ille magistrum suum, procidit velociter ad
 pedes eius, humiliter petēs ab eo, vt de statu suo & de percepta à Deo misericordia cer-
 tiorem ipsum reddere dignaretur. At ille erigēs eum à terra, & brachijs suis collum e-
 ius stringens, sic ait illi: Fili mi, rem difficilem quaeris: attamen ei, qui indefinenter pul-
 sat, aperitur. Veni, sedeamus. Erat autem ibi sedes pulcherrima preparata. In qua cum
 sedisset, dixit illi: Dicitū est mihi: Veni soror mea, requiesce. In pace & requie sum. Hac
 melliflua & desiderata responsione frater ille refectus, timeus ne recederet, quia per
 visionem, sicut postulauerat, hoc se videre sciebat: Quae so, ait, pater amantissime, vt di-
 cas, num molestē tuleris, quod ad te non veni, cum adhuc viuēs venire me iussisti. Et
 respondit: Tu venies: sicq; disparuit. Verum id fuit. Iturus enim erat frater ille: sed alio
 interueniente negocio, non peruenit. Faxit omnipotens, vt secundum promissionis
 intellectū ad ipsum veniat, & quem sociū ac successorē participēq; miseræ afflictionis
 seculi huius reliquit, confortē faciat felicitatis aeternae, & à Deo perceptē benedictionis.

Alia visio.

Item alia visio.

Appendix monachorum Capenbergensium de patre Nortberto.

De communi patre nos quoq; Capenbergenses filij nobis comperta desideranter
 adijcimus, ne in paterni meriti prosecutione nos, tanquam ingrati, vestrae sancti-
 tati deesse videamur. Est apud nos libellus, vitam Deo digni fundatoris nostri conti-
 nens, in quo ita scriptum est: Illis diebus apparuit in Vuestphaliae partibus eximium
 quoddam iubar Ecclesiae, memorabilis ille praeco Dei Nortbertus, vir nimium admi-
 rabilis gratiae, prae dulcis eloquentiae, summæ continentiae, informator ac propagator
 religionis canonicae, seruorum Christi aggregator, coenobiorum non paucorum fun-
 dator, tam habitu quam voce strenuissimus, veræ poenitentiae praedicator, ac per om-
 nia illius propheticae iussionis executor, qua dicitur: Parate viam Domini, rectas faci-
 te in solitudine semitas Dei nostri.

Author hu- ius Appen- di cis fuit sancti viri contempo- raneus.

Esa. 40.

Quodam tempore famem Vuestphaliae affaturam, & ipsos quoq; fratres parum per-
 castigaturam, in spiritu praedixit. Quae iuxta viri Dei praescientiam adeo grauis euenit,
 vt plerosq; dira inedia calamitas extingueret. Accidit ergo die quodam, fratribus ad
 refectioem ituris, cum hospitibus ac pauperibus erogarent, quicquid sibi abstinento
 subtraherent, vt panis deesset alimonia, ita etiam, vt vnde fieret, inueniri non posset.
 Cumq; vir Dei saepius intimasset, quod scriptum est: Non affliget Dominus fame ani-
 mam iusti: ecce subito per fideles suos Dominus tantam panis abundantiam transmi-
 sit, quod fratres sufficienter refecti sunt, & aduenientibus cum alacritate obtulerunt.
 Atq; postmodum ex illa die nunquam desuerunt fratribus opportuna subsidia.

Prophetia viri Dei de fame.

Prover. 10.

Tempore autem alio, cum vir sanctus quendam e fratribus vellent pro causa mona-
 sterij destinare, inueniens illum valida prostratum febre, iniunxit ei causam obediē-
 tiae, in virtute Christi solo verbo vsus imperij: Vade, inquit, & reuertere, iamq; amplius
 nolli febricitare. Statim ergo frater, recuperatis viribus, perfecit quantocyus, quod à
 patre sancto fuerat iussus. Audiuius eundem veritatis assertorem in communi ca-
 pitulo hae, quae sequuntur, prosequentem: Scio vnum ex professionis nostrae fratres,
 cui de regula nostra indagantissimo studio, non quidem suis meritis, sed fratrum oratio-
 nibus, beatus visus est Augustinus, qui & auream regulam à lateris dextro prolatam, il-

Febricitan- tem repete sanat.

li portexit, seque luculento sermone ei intimauit, dicens: *Quem vidēs, Augustinus e-*
go sum Hipponensis episcopus. Ecce habes regulam, quam ego conscripsi: sub qua si
benē militauerint confratres tui, filij mei, ad stabunt securi in extremi terrore iudicij.
Et quidem ista humiliter tanquam de alio persecutus est: nos tamen ipsum fuisse, cui
hoc reuelatum est, indubitanter aduertimus.

Res apud Florentiam gesta est, cum illic memorabilis pater diuina celebraret, in qui-
 bus nimirum exequendis se deuotissimum exhibere consueuerat. Vidit repente ante
 ipsam perceptionem in patenā medio non modicam stillam sanguinis Dominici ru-
 bētem. Vocatoq; fratre Rudulpho sacrista nostro, eius tunc diacono: Vidēsne, inquit,
 frater, quod ego video? Video, inquit, domine: cōpētq; pro tantæ rei magnitudine v-
 bertim flere. Post cuius miraculi declarationem, nobis deinceps patenā abluere man-
 datum est. Cōpētque apud nos huius obseruantia consuetudinis, cum à nobis eatenus
 nesciretur.

In vita B. Seruatij legimus, quod defuncto eodem præfule sanctissimo, sericū quod-
 dam, populo spectante, multumque admirante, angelicis allatum manibus, super illi-
 us venerabile corpus positum est. Quapropter idem sericum in Traiectensi ecclesia
 summa honoratur reuerentia, præcipuaq; conseruatur & obseratur diligentia. Cum
 ergo vir Dei Traiectum deuenisset, perijt hoc sibi sericum demonstrari. At illi cōpē-
 runt simul omnes excusare, præsertim cum vel ipsum scrinium, in quo repositum e-
 rat, introspicere nullus auderet. Sed quid multa? Tandem viri Dei obtinuit petiti-
 o. Cumque in eius præsentia sacrum aperuissent repositorium, subito ecce sericum il-
 lud (mira dicturus sum) mirabili & diuino quodam impulsu subuectum euolauit, l-
 psamq; basilicam aliquanto spatio circunvolans, tandem se ad summa templi prope
 laquearia displicatum continuit, & illic quodam quasi remigio alarum librabatur an-
 nixum. Quo viso, alijs stupendo exclamantibus, alijs penitus sibi subtrahendum cum
 luctu formidantibus, vir Dei rem tacitus cōsiderans, Missarum adorfus est solennia.
 Quæ dum ageret, ecce sericum se recomplicans, super expansa sacerdotis lentē se de-
 misit brachia. Quod ipse venerabiliter suscipiens, loco suo restituit. In hoc igitur facto,
 & meriti gloriam in præfule Seruatio, & fidem atq; orationis virtutem in suo famulo
 Deum declarasse non dubito.

Apud locum, qui Boulant dicitur, vbi vestrorum quoque floret fratrum cōnobij,
 potens quidam alienorum inuasor commanebat. Hic inter cætera violentiæ suæ ma-
 la, quosdam etiam vini redditus, qui proprij erant Parthenopolitanæ ecclesiæ, & ad
 diuina celebranda specialiter pertinebant, iniusta vsurpatione aliquandiu possederat.
 Illuc ergo cum deuenisset Archiepiscopus, vt mihi frater eiusdem loci testatus est,
 pro ecclesia sibi commissa non siluit, accersitoque raptori, quantum multis pauendo,
 dixit: Cur homo hanc iniuriam beato Mauritio inferre præsumis, vt redditus annuos,
 ad diuina celebranda institutos, temeraria inuasionem possides, in tuos vsus expendas?
 Cumque ille inflatus responderet, dicens, non hoc esse inuasionem, sed legitimam he-
 reditatis suæ possessionem: vir Dei propheticō spiritu respōdit: Scio frater, quod hoc
 imminenti anno ab hac deprædatione, Dei repellēris iudicio. Dixit, & factum est. Eo-
 dem quippe anno infelix ille ab inimicis suis occisus fuit.

Alio quoque tempore, cum esset in expeditione regis Lotharij, vnā cum ipso rege
 Vindelicam peruenit Augustam. Vbi famosam seditionem, quæ inter populum eius-
 dem ciuitatis & regem orta est, hoc ordine prædixit: Solebat hic ter beatus ad oratio-
 nem ecclesiam quamlibet ingressurus, ad ipsa semper basilicæ limina curuatis dicere
 genibus: Pax huic domui, & omnibus habitantibus in ea. Cum ergo præfata ciuitatis
 ecclesiam ingrediens, orationē complēset, vocato diacono suo, ex cuius hoc ore co-
 gnouimus, quid per spiritum cognouisset, ei reuelauit, dicens: Ego frater huic loco pa-
 cem imprecatus sum, pacem optaui: sed tamen pacis hic repulsam potius inueni. Pal-
 lium ergo nostrum & cætera, quæ sub manu tua sunt, diligentia tuā commendo atten-
 tius, quia huic loco imminet confusio magnusq; conflictus. Ita factum est. Nam pro-
 ximo die multis à rege prostratis & vulneratis, temeritatis suæ poenas ciues dedere:
 vixque tandem in regis gratiam post multa dispendia recepti sunt. Alio tempore

cum oblati ei fuisset dæmoniaca, aquam sale mixtam exorcizauit. Et
 cum procedens eandem spargere cōpisset, antequam per-
 ueniret ad hominem, spiritus mali-
 gnus abcessit.

Aqua bene-
 dicta sanat
 dæmonia,
 cum.

Res mira
 de panno
 serico.

Prophetia
 S. viri.

Alia eius
 prophetia
 de seditio-
 ne Augusta-
 na.

Aqua bene-
 dicta sanat
 dæmonia,
 cum.

Stilla fan-
 guinis Chri-
 sti apparet.

VITA S. PATRIS NOSTRI PAULI CONFESSO- RIS, ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITA- ni, ex Simeone Metabrafte.

VANDO Constantius, Constantini Magni tertius filius, Junij 7. se-
 tenebat sceptrum Romani imperij, Arriani persecutionem cundū Lat-
 mouerunt aduersus pios, vt qui ad hæc à Constantio plu- na martyro-
 rimum haberent adiumenti. & Athanasium quidem ex- logia.
 terminatum accepit Occidens: diuinus autem Alexander Cap. 1.
 Antistes Byzantij, cum vita fini appropinquasset, nullum
 quidem suæ ecclesiæ constituit successorem: sed cum duos
 præcipuos elegisset ex alijs, populo hanc dedit optionem,
 vt si velint quidem Doctorem & virtutibus resplendentem
 habere Pontificē, Paulum eligerent, quem ipse ordinauit
 Presbyterum. Sin autem habitu solum grauem, & vestitu
 extrinsecus honestum, Macedonium, qui fuerat iam olim ordinatus Diaconus, & iā
 vergebat ad senectutem. Hæc cum eis dixisset, transit ad sedes meliores, cum fuisset
 quidem Pontifex vigintitres annos, vixisset autem nonaginta octo.

Circa electionem autem eorum, qui dicti fuerant, extitit contentio. Nam Arriani Cap. 2.
 quidem magis adspiciebant ad Macedonium: Orthodoxi verò eligebant Paulū. Vin- S. Paulus sic
 cit tamen suffragium Orthodoxorum, & eligitur Paulus Byzantij Episcopus, in Eccle- Episcopus.
 sia quæ appellatur sanctæ Irenes, quam tēpus à noua separans, concedit vt vetus nomi-
 netur. Constantius autē cum haud ita multo post Constantinopolim redisset ex Antio-
 chia, iratus fuit electo, quod non ex eius sententia processisset electio: & congregato
 Arrianorum conciliabulo, condemnauit quidem Paulum, vt quiesceret: Eusebium
 verò, qui tertio mutabat sedem, ex Nicomediæ Episcopo creat vrbis regis Episcopū.
 Sed cum ille quidem impiè hæc fecisset, reuertitur rursus Antiochiam. Eusebius autē
 omnem mouebat lapidem, vt ex sacro symbolo tolleretur homouision, id est, confus-
 stantiale.

Celebratur dedicatio ecclesiæ Antiochenæ, quam Constantinus quidem magnus Cap. 3.
 excitauit à fundamentis: Constantius autem studium adhibuit, vt cōsecraretur: & de-
 dicationis prætextu congregantur Episcopi numero nonaginta. Maximus verò An- Synodus
 tistes Hierosolymorum, vir pius, non aderat, neq; Romæ Iulius, nec per se, nec per ali- Antiochia.
 quem ex subiectis. Congregatur ergo synodus, præsentē etiam Constantio. Eusebiani
 autem studēt ante alia, vt deponatur Athanasius. Primam verò in eū intendant accu-
 sationem, quod fecerit præter regulam: regulam dicentes, quam tunc ipsi ediderant.
 Reuersus enim, aiebat, ab exilio, non communi sententia, sed ipse sibi tradidit episco-
 patum. Secundam autem, quod cum in eius aduentu exorta esset seditio, multi sint
 mortui. Tertiam, ea quæ facta sunt Tyri. Ex quibus condemnato pietatis Athleta, eius
 loco constituunt Gregorium, qui eadem quæ ipsi sentiebat. Et cum hæc ausi essent, au- Athanasius
 denteriam fidem transformare: nihil quidem aperte reprehendentes eorum, quæ fa- deponitur
 cta sunt Niceæ: sed improbo & malitioso consilio femina prius iacentes ad destru- à sectarijs.
 dum homouision. Et quæ Antiochiæ quidem habita fuit synodus, cum hæc & huius-
 modi alia ausa esset, & quosdam fecisset canones, fuit soluta.

Eusebius autem fungitur legatione apud Iulium Romanum Episcopū, machinans, Cap. 4.
 vt confirmaretur lata in Athanasium sententia. Sed nihil effecit eorum, quæ sperabat.
 Paulus verò Pontifex cum Romam venisset, & alij non pauci Episcopi, quinetiam I-
 pse quoq; Athanasius, qui fuerant expulsi, comparatis ab Eusebio insidijs, simul Ro-
 mæ degebant. Sanctus autem Iulius cum intellexisset esse calumniam, quæ facta fue-
 rant aduersus Pontifices, eos literis munitos mittit ad Orientem, suam vnicuique red-
 dens sedem, & eos simul reprehendens, qui ipsos deposuerant. Atq; suas quidem eccle-
 sias iij rursus accipiunt, & mittunt literas ad eos, ad quos scriptæ fuerant. Cum Eusebius
 itaq; interisset, Paulus in suam sedem restituitur. Qui autem partes Arrii sequebantur,
 in ea quæ nunc ad Paulum dicitur, ecclesia eligunt Macedonium: qui blasphemē qui-
 dem filium dicebat esse patri similem, circunscrībens homouisionem: sanctissimum autē
 spiritum à diuinitate omnino alienum.

Cum Athanasius autem suam recepisset ecclesiam, qui considebant rursus Antio- Cap. 5.
 chiæ, (etenim rursus conuenerant, conantess vicissim criminari Iulium Romanum
 Episco-

Episcopum) protinus impium Gregorium, quem ipsi præter leges elegerant, mittunt Alexandriam. Et eum quidem reducebat Prætor Alexandriæ, secum ducens septem millia militum. Quod cum rescivisset Athanasius, Romam iterum nauigavit. Populus autem Alexandrinus non ferens rem tam nefariam, ecclesiam, quæ vocabatur Dionisij, non rectè id faciens, exussit. Cum verò rescivisset Constantius, qui agebat Antiochia, Paulum præconem veritatis in suam sedem esse restitutum, iubet Hermogeni Duci exercitus, qui mittebatur in partes Thraciæ, exturbare eum ex ecclesia. Et ille quidem cum venisset Constantinopolim, studebat facere, ut ei fuerat imperatum. Populus autem non est hoc passus: sed & domum eius incendunt, & ipsum extractum interimunt. Quod quidem cum audivisset Constantius, ægerrimè tulit quod factum fuerat: & cum ipse venisset in civitatem, sanctum quidem Paulum ex ea expellit: & civitatem mulctat frumento, ablato ei dimidio doni, quod illius pater, benignus scilicet & clemens Constantinus, ei donauerat. Erat autem summa donationis, octoginta millia panum quotidianorum. Irascebatur autem etiam Macedonio, non solum, quòd præter eius sententiam fuisset electus, sed etiam propter cædes, quas ipse, seditionem agens, fuerat causa faciendi.

Cap. 6. Eo itaque dimisso, venit Romam, & versabatur simul cum Athanasio. Refert ergo, quæ passus fuerat, Romano Episcopo: & rursus munitus eius literis & Constantis Imperatoris, statim revertitur, & suæ sedi restituitur, cum magno gaudio exceptus à civitate. Constantius autem rursus id factum ægrè tulit, & rursus ab eo prodit iussus, qui iustum mittat in exilium. Itaque cum eum accepisset Præfectus Philippus, sanctum quidem mittit in exilium, eius verò loco in ecclesia reponit sancti spiritus hostem Macedonium. Processit autem missio in exilium, non apertè, sed ex insidijs. Cædes enim Hermogenis reddidit Philippum cautiorem ad malefaciendum: & honorificè quidem vocat Dei Pontificem ad laucrum, quod appellatur Zeuxippus, tanquam propter quædam in communi vtilia & arcana consilia: & illinc mittit in aulam Imperatoris. & per ipsam deinde Thessalonicam, quæ fuit patria eius maioribus. & ei quidem est prohibitum ascendere ad partes Orientis, non autem in propinquas regiones.

Cap. 7. Impius autem Macedonius, militari manu ei inferuente, equitans simul cum Præfecto, Dei inuadit ecclesiam, cum se extendisset interitus ad ter mille & quinquaginta. Huius contumeliæ fuerunt etiam participes Marcianus & Martyrius, qui erant Lectores & scribe diuini Pauli, ut qui ipsi quoque liberè prædicarent homouision. Sic ergo Christianorum cædibus, Ecclesiæ inimicus collocatur in sedibus Ecclesiasticis. Quo quidem tempore & Constantius magnam construit ecclesiam, quæ denominatur à Dei sapientia, & diuinus Paulus tertio paulò post venit in ecclesiam: & accepto Athanasio socio certaminis, docent Constantem ea, quæ passi fuerant: qui erat quidem Imperator Occidentis, erat verò frater Constantij. Cum ille autem diligenter didicisset ea, quæ nefariè passi fuerant, scribit ad fratrem, ut tres Episcopi ad eum veniant ab Oriente, reddiduri rationem eorum, quæ in Athanasium & Paulum sunt perpetrata, & simul in scriptis allaturi expositionem fidei. Et Romam quidem mittuntur quatuor Episcopi, Narciscus Cilix, & Theodorus Thrax, & Mares Chalcedonenfis, & Marcus Syrus. Ij cum Romam venissent, cum Athanasio quidem & Paulo non ausi sunt differere: cum autem eam, quæ ab eis Antiochiæ exposita fuerat, fidem celassent, & aliam composuissent, quæ apertè quidem nihil continebat blasphemum, sed non tuebatur homouisionem, tradunt Imperatori: & cum nihil amplius nec fecissent, nec passi fuisset, redierunt.

Cap. 8. Cum triennium autem præterisset, rursus congregantur Episcopi Orientales, & aliam fidem componunt, & emittunt ad eos, qui sunt in Italia. Huius verò scripti futrè ministri, Eudoxius, qui tunc erat Episcopus Germaniciæ, & Martyrius, & Macedonius Mopsuestiæ. Erat autem eorum fidei expositio alioqui eadem cum ea, quæ prius fuerat exposita: sed alienis quibusdam in fine additionibus extendebatur longius. Pontificum autem, qui erat Romæ, cœtus eam minimè admisit, dicentes se contentos esse symbolo fidei, quod Nicæna pronunciauit synodus. Cum essent autem omnia plena tumultu & contentione, indicitur Oecumenica synodus sententia duorum Imperatorum, vndecimo anno post decessum inprimis pij Imperatoris Constantini, eorum patris. Conuenerunt ergo Sardicem, ab Occidente quidem plusquam trecenti Episcopi: ex Oriente autem soli septuaginta sex. Episcopi verò Orientis non admittebant ad colloquium Episcopos Occidentis. Causa autem erat, quòd Paulus

Rursus expellitur.

Paulus deportatur in exilium.

S. Sophie templi extruitur.

Rom. Ecclesiæ fides integra.

Synodus sardicensis

Paulus & Athanasius athletæ pietatis, cum eis confidebant.

Cap. 9. Cum verò nec defensores veræ religionis amouerent Anathasium, nec hæretici desisterent ab inimicitijs, quas gerebant in athletas, à se inuicem scinduntur: & cum Philippus, quæ est Macedonia civitas, venissent Orientales, congregantur: & tunc apertè anathemati subijciunt homouisionem. Qui autem erant Sardicæ, eos absentes condemnant & deponunt tanquam calumniatores: quæ verò Nicæe confirmata fuerat, fidem corroborant, & anathemati subijciunt *ὁμοίουσιον*, id est, essentiæ similitudinem. Quæ cum cognouisset Constans Imperator Occidentis, per literas docet fratrem Constantium, & suadet ut sit clemens & benignus in Paulum & Athanasium: & ne sit eis impedimento, quò minus suis sedibus restituantur: adijciens quòd nisi volens faueret ijs, qui iure nituntur, ipse veniet, & eo inuiro ius reddet ijs, qui afficiuntur iniuria. Fratris itaque minas extimescens Constantius, sanctum quidem Paulum non prohibuit restitui suo Episcopatu: eius autem certaminis socium Athanasium diuersis ad se accessit literis: & cum venisset, benignè accipit, & suæ sedi restituit. Sic quidem magna perturbatio redacta fuit ad tranquillitatem, & Ecclesia gaudebat se habere defensores pietatis.

Cap. 10. Cum autem Magnentius inuasisset tyrannidem, & interemisset Constantem Imperatorem Occidentis, rursus Arriana in sania procella orbis terrarum conturbabat ecclesias: & rursus quidem fugit Athanasius: eius autem sedem arripit Gregorius, & relegatur Paulus Cucufum Armeniæ pietatis defensor. Quo in loco per laqueum cõducitur impius Macedonius, & extruduntur pastores ex alijs ecclesijs: eas verò rursus inuadunt lupi, & genti in Christianos crudelitatem contendit obscurare in sania Macedonij, & vniuersus quidem Oriens malis affligebatur: præcipuè autem Constantinopolis. Quo tempore Angelus quoque Episcopus Nouatianorum, ut qui ipse quoque tueretur homouisionem, mittitur in exilium: eratque malum, quod non potest explicari: non solum procedens vsque ad Pontifices & Sacerdotes, sed etiam fœminas & pueros, qui Macedonij repellabant communionem, occupans. Nã vbera quidem fœminarum, ò in saniam, partim quidem in arcatum tegumenta iniecta & compressa excindebantur, partim autem ferro: & alia in alios excogitabantur graua supplicia. Nam quæ vel à Deo alienos gentiles aduersus communem naturam excogitare impedit bat pudor, ea tunc facere impijs venit in mentem.

Cap. 11. Extendit rabiem Macedonius etiam aduersus regionem Paphlagonum, audiuerat enim multos ex Orthodoxis & Nouatianis in ea versari: & efficit, ut quatuor cohortes armorum militum aduersus eos mittantur, & armis cogantur ad impietatem. Qui autem habitabant Mantineum, coacta multitudine, cum zelo pietatis falces & secures & quicquid se obtulerat, pro armis accepissent, aduersus milites prodeunt in aciem. Deinde commisso prælio, multi quidem interièrunt, etiam Paphlagonum: ex militibus autem omnes, paucis exceptis. Hoc ergo crudele & impudens facinus, non solum apud eos, qui erant affecti iniuria, sed etiam apud eos, qui videbantur benè velle Macedonio, iustum odium excitauit. Non hoc autem solum, sed etiam quòd corpus Constantini, inprimis, inquam, pij Imperatoris (videbatur enim ædes, in qua erat situm, minari ruinam) acceptum sine eius sententia transfulerat in templum S. Acacij. Et quoniam non placebat omnibus translatio: sed multis videbatur impium, effodi corpora mortuorum, & maximè Imperatoris, qui fuit pietate insignis, facta est magna cædes, & multorum & grauium malorum, quæ fecerat Macedonius, paruas quasdam luit pœnas, dignitatis scilicet depositionem.

Cap. 12. Vigeat tamen res Arrij per totum imperium Constantij, & adhuc magis temporibus impij Valentis, donec de illo quidem sumpsit pœnas diuina iustitia: Theodosium autem Hispanum, iusta sententia Gratiani, qui administrabat Occidentem, ad sedem Imperatoriam prouexit Orientis, & fidei Orthodoxæ per ipsum robur acquisit. Sed sic quidem Arrij hæresis, quæ quadraginta annos depopulata fuerat Ecclesias, pietate Theodosij fuit exterminata, & fides Orthodoxa fuit exornata suis iustis honoribus. Congregat itaque idem pius Imperator synodum, studens Macedonianos in concordiam redigere cum Orthodoxis & ijs, qui tuebantur homouisionem. Quam obrem vocat eos, qui præerant eorum hæresis: & conuenerunt ex Orthodoxis, ab Alexandria quidem Timotheus, ab Hierosolymis autem Cyrillus, Meletius, & ab Antiochia: aderatque Gregorius Theologus, & Ascholius Thessalonicensis, & Gre.

Gregorius Nyffenus, & multi alij. erant enim centum & quinquaginta cœtus eorum vniuersus. Hæreticæ autem cateræ dux erat quidem Eleufius Cyzicenus, & Marcianus Lampfacenus, & Euerhii Ephelinus: & alij, qui erant omnes simul triginta sex.

Cap. 13.

Admonebat autem Imperator & quotquot erant Orthodoxi, eos, qui sequebantur, partes hæreticorum, vt cum eis consentirent, & tuerentur homouision, in memoria reuocantes, quod Orthodoxorum communionem sua sponte admiserunt. Hæretici autem iustarum reprehensionum & benignarum admonitionum nullam ducentes rationem, suam non dimittebant impietatem. Propterea ergo eijciuntur è concilio & è ciuitate. Synodus autem eligit Nestarium, qui erat quidem è sanguine senatorio, tunc autem gerebat magistratum Prætoris, erat verò is moribus mitissimus. Constituit autem ipsa quoque sancta Synodus expositionem fidei, quam constituit concilium Nicenum: & assentitur omnibus Imperator, & curat cum magna exportari reuerentia è Cucufio confessoris Pauli sacras reliquias, & eis procedunt obuiam longè ante Chalcedonem, quicumque ex Episcopis aderant Nestario: & cum multis hymnis & comitatu magno eas excipiunt, & eas per mediam portantes ciuitatem, in ecclesia, quæ fuit quidem extructa sub nomine sanctæ Irenes, antiqua autem sic vocatur, quæ Constantinus Imperator ex modica excitauit ad ingentem latitudinem & magnitudinem, cui etiam præfedit, ad breue tēpus deposuerunt: & cum hymnos nocturnos peregissent, manè rursus tota ciuitas, cum pari honore & gloria in ea, quæ ex eius nomine nunc appellatur, ecclesia, omnibus Pontificibus & clero, & ipso simul cum eis assistente Imperatore, in sepulcro, quod sanctos excipit, deponunt, cum honorantes longis & prolixis hymnodijs, propterea quod magnos labores & grauiam certamina fortiter perpeffus pro pietate, euasit in cælis dignus præmijs immortalibus: In Christo Iesu Domino nostro, quem decet omnis honor, maiestas & magnificentia, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Nestarius
fit Epif. Cō.
stantinop.vide eccle.
berimā fa.
erant Pauli
Epif. reli.
quiarū trāf.
lationem.

Illidij Episcopi Aruernensis Vitam quærat Lector Tomo 4. die 7. Iulij.

VITA ROBERTI ABBATIS CISTERTIENSIS
ORDINIS IN ANGLIA, BONA FIDE, VT APPARET,
licet incerto auctore, conscripta. Stylum passim nonnihil
correxerit Fr. Laurentius Surius.

Iunij 7.
Cap. 1.Monastico
se subdit in
situro.

VENERABILIS Abbas Robertus ex prouincia Eboracensi ortus, in ipsa pueritia puerorum leuitates & ludos deuitans, atque in literarum studijs proficiens, cuiusdam ecclesiæ rector postea effectus est. Sed ea ecclesia & animarum cura tandem sese abdicans, in monasterio Vuitibien. si (vulgò de Vuitiby) habitum monasticum perijt, & accipit. Per id tempus Richardus Prior monasterij S. Mariæ Eboracensis, cum duodecim socijs locum quendam, quem Fontes vocant, à Turfino Archiepiscopo accipit, & in Abbatem electus, monasterium construxit, in quo Cistertiensium habitu suscepto, vitam illorum & mores æmulabatur. Nemo illic panem ociosus edebat, nec quieti indulgebat quicquam, nisi labore fatigatus. Famelici accedebant ad mensam, fessi ad lectum. Nunquam ad satietatem refecti, nihilo minus absque tristitia & murmure, cum omnia alacritate benedicebant Dominum.

Cap. 2.

Creatur Ab.
bas.
Eius absti.
nentia.

Ad hanc ergo sanctam sodalitatem vir Domini Robertus, cum prius à suo Abbate copiam petijset, sese adiunxit, eratque in labore strenuus, in lectione & meditatione assiduus, in oratione deuotus, consilio prouidus, sermone facundus. Elapsis autem quinque annis, cum iam à Christo nato ageretur annus millesimus centesimus tricesimus septimus, nobilis quidam in Northumbriæ regione amplam possessionem largitus est, in qua Robertus, creatus Abbas, assumptis secum vndecim fratribus, nouum monasterium construxit. Multa autem eius fuit abstinentia, ita vt à mensa nunquam satiatus surrexerit, & in Quadragesima pane & aqua vti consueuerit. Accidit quodam Paschali tempore, vt extincto & prostrato appetitu, cibus appositus vesci non posset. Cumque frater qui ministrabat ei, diceret: Quare non comedis pater? ille respondit: Si haberem panem auenaceum butyro illitum, fortassis inde mihi vesceretur.

beret. Attulit ergo frater ille panem eiusmodi: sed vir Dei animaduertens, se pauxillum concupiscentiæ indulsisse, vehementer expauit, & seuerus ac rigidus in seipsum vindex, gustare inde noluit, planeque ieiunus permanfit. Cibum autem illum iussit pauperibus ad monasterij fores dari, vbi tum erat iuuenis quidam splendida facie, qui cum vnâ cum scutella accepit, & mox euauit. Loquentibus verò illis de ablata scutella, subito ea decidit in mensam coram Abbate. Erat enim Angelus Domini, qui e cœlo mosynam viri Dei è cœlo missus accepit.

Ita S. David
noluit bibe-
re aquam,
quam con-
cupierat.

Præter solitum seruitutis & precum pensum, centum quinquaginta psalmos quotidie Domino decantabat. Quodam autem tempore solito attentius orans, & lachrymis vberim faciem rigans, animam suam coram Deo effundebat, petens vt gratum ipsi esset seruitium suum, & fratrum suorum, & vt nomina eorum in libro vitæ scribe-ret. Tum verò calidus lapsa vox est eiusmodi. Confortare fili: exaudita sunt preces tuæ, & nomina filiorum tuorum, pro quibus rogasti, in cælis scripta sunt. Non nisi duo exijs, in terra scripti sunt, quorum pectora terrenarum rerum amori semper affixa fuere. Non multò post duo conuersi, quos vocant, excusso cucullo, vitam in seculo miserè finièrunt.

Cap. 3.
Preces eius.

Per nouum castrum quandoque iter agens vir Dei, in multam iuuenum turbam incidit: inter quos vidit hominem mirabili curiositate huc atque illuc discurrere, pro-caci illis vultu blandiri, & quasi ad rem arduam illos adhortari & extimulare. Animaduertens autem non esse hominis illud officium, sed mali dæmonis ludibrium, multa vi verborum imperat illi, vt ab eis euestigiò recedat: Heus tu, inquit, calamitate non indigent viri illi opera tua: recede velociter, & sequere me. Confestim ille demisso vultu Abbatis vestigia per lutum platearum, tanquam ad caudas equorum alligatus, cunctis ad eam rem valde attonitis, sequitur. Vbi autem extra urbem ad semitarum diuerticula ventum est, dixit ei vir Dei: Quisnam es tu, & quid tibi cum illis rei erat? Respondit ille: Quis ego sim, non te latet, & conatus meos probè nôsti. Nuptiæ à diuitibus cum magna pompa in vico illo celebrantur. Ego verò in eam curam intentus eram, vt sponsus ab æmulis suis in conuiuio cæderetur: porro conuiuæ ira permoti, eam sponsi eadem vlcisci properarent, sicque ira & ebrietate occæcati, multis se vulneribus conficerent. Denique vt intra urbem seditione concitata, multorum animæ trucidatis corporibus in nostras manus peruenirent. Jamque mihi persuaseram, me de parata victoria gaudium ingens allaturum principi meo: at nunc per te dissipato consilio & machinationibus meis, vacuus & inanis abscedo. His auditis, vir Domini nequitiam eius execrans, præcepit in nomine Domini, vt ad loca deserta se conferret, nec vnquam deinceps ausus esset hominibus illudere. Ad eam iussionem nequam spiritus euauit, sed tantum post se reliquit horrorem, vt equi hinnitu, fremitu & vngularum fossione sauiantes, vix à fessoribus possent contineri.

Cap. 4.

Dæmonis
malignos
conatus im-
pedit.

Nocte quadam vir sanctus vidit malignum hostem ad chori aditum consistere, & conari quidem seipsum ingredi, sed frustra ramentum. Habebat formam rustici præcincti, longis iisque nudis tibijs ferentis à tergo sportulam, & ad pectus ligatum funibus innoxum. Cœpit porro producto collo circumire chorum, oculos in fratres attentè conijcere, si quid forsitan posset sibi gratum in aliquo cernere. At viro Dei instantius orante, & fratres à torpore excitante, improbus explorator diu frustra expectans, cum nil se proficere videret, indignabundus ad chorum fratrum conuersorum se contulit, illic quoque cunctos curiosè contemplans. Si quos videret somnolentos, cachinnans spreuit: si noxijs cogitationibus occupatos, mirum in modum tripudians applausit. Tandem inter nouitios reperit iuuenem quendam, animo ad illicita euagantem, nec nisi solo illic corpore præsentem, immò etiam clandestinam fugam meditantem. Animaduertens igitur illum suæ sortis esse, fuscinula apprehensum in fiscellam suam coniecit, & celeriter inde se proripuit. Cernens id vir sanctus, multum pro illius salutè anxius & sollicitus, manè diligenter eum iussit inquiri. Sed ille ante auroram vagus & profugus, excusso suaui iugo Christi, sequutus erat inimicum. Adiunxit autem se hominibus sceleratis, deditusque latrocinijs, non diu post captus est, & capite plexus, miserè perit miserimè è vita excessit.

Cap. 5.

Videri demo-
nem fratrum
culpas ex-
plorantem.

Die quadam sub Missæ sacrificio vidit in spiritu mare multiplicatis fluctuum voluminibus tumescere & sursum deorsum iactari, porro nauim quandam fracto gubernaculo & diruptis rudentibus, incerta vagatione ferri, & tandem ad scopulos illisam à compage sua penitus dissolui, vndisque hiantibus homines, qui in ea erant, absorberi.

Cap. 6.
Vilio sancti
viri.

forberi. Sacrificio peracto, misit fratres, qui die quarto in litore & loco, à viro Dei designato, submersorum corpora inuenerunt, eaque Ecclesiastica sepultura man-

Cap. 7.

Matrona quaedam admonita à seruo Dei, ad meliorem se frugem recepit, spretoq; mundi pompa & ornamentorum fastu atq; vanitate, inter delicias domus suae vitam solitariam agere videbatur. Sapius ergo dominam illam vir Dei intusere & ad meliora incitare consuevit: sed ea res fratribus quibusdam prauarum suspicionum materiam praebuit, existimantibus familiaritatem illam ab impuro amore proficisci. Iam multorum aures illi infecerant, & tandem etiam ad beatum Bernardum querimonie delatae sunt. Ad eum ergo cum venisset vir Dei, cuius & nomen & meritum in spiritu iam illi reuelatum erat, vocauit eum ad se secreto, dixitque ei: Frater Roberte, facta sunt ea omnia, quae sinistra suspicio de te sparit: atque in amoris argumentum dedit ei zonam suam, quae meritis vtriusque multis postea aegrotis beneficium sanitatis attulit.

S. Bernardus

Cap. 1.

Sanctus Godricus viri Dei confessiones recipere solebat. Ad eum ergo crebro accedebat, & inter se de morbis vitiorum, virtutum remedijs, itemque de secretis caelestibus, angelicis visitationibus & sanctorum patrocinijs conferentes, diem cum noctibus continuabant. Is Godricus eo tempore, quo vir Dei migravit e corpore, in cella sua manens, duos muros candidos vidit, ad caelum vsque porrectos. In ijs autem tres angelici spiritus visebantur, qui animam beati viri in specie globi ignei ad caelos deferbant. Vnus ex ijs à dextris, alter à sinistris erat: sed praeter illos tertius quidam spiritus supra omnium verticem nimia cum exultatione antecedebat. Non enim, inquit, Godricus, ita disponente Domino, solus à corpore Robertus migrare potuit, sed cum eo quaedam bonae vitae foemina, Editha nomine, decessit. Et si autem longis terrarum spatijs à se fuerint separati, at tamen eadem hora in vna beatitudinis sorte sunt coniuncti. Irruerunt autem in occursum beati viri spiritus nequam, sed pugnantibus pro eo angelis Dei, illi sua temeritate pudefiunt, & in sinum Abraham Robertus Christi seruus deportatur. Obijt vir Dei anno salutis 1159. septimo Idus Iunij.

Viso Godrici.

Obitus S. Roberti. Cap. 9.

Quidam ex matris utero mutus, diu cum multis lachrymis sancti Thomae martyris opem implorauit. Ei tandem per visum apparuit sanctus Thomas, iussitque eum celeriter proficisci ad nouum monasterium, vbi à sancto Roberto Abbate perfectam esset citra dubium sanitatem adepturus. At ille in animo suo obmurmurans, Quis inquit, mihi vel itineris duxerit, vel sumptus necessarios praebit? Respondit sanctus Thomas: Ille tibi duxerit, qui verbo cuncta creatur. Credidit homo, & laetus eo perueniens, optatum vocis beneficium percepit, laudans Deum. Multa alia vir Dei miracula edidit, quae studio breuitatis sunt omissa.

VITA S. MEDARDI EPISCOPI NOVIOMENSIS;

AVTHORE PRIMVM FORTVNATO PRESBYTERO:

cui tamen ab alio quodam docto viro non pauca postea adiecta esse non dubito, lectu non indigna.

Iunij 8. Cap. 1. S. Medardi parentes & patria.

BEATISSIMVS Medardus, egregiae sanctitatis, patre Nectardo, matre vero Protagia genitus, apud Salentiacum, haereditariam praedecessorum suorum possessionem, natus atque altus est. Est autem praedium illud Salentiacus in Episcopatu situm Viromandensi, in regione autem Nouiomensi. Qui Nouiomus cum tunc temporis castrum seu munitio haberetur, postmodum ipsius eiusdem gloriosi pontificis Medardi ordinatione, pontificalis cathedrae honore, vt postmodum dicendum referuamus, sublimatus est. Sanctus itaque pater sub parentum tutela diligenter educatus, diuinæ prouidentiae gratia studijs literarum eruditus, paruo in tempore inspiratae scientiae lumine praeter ceteris consodalibus suis eminentius claruit.

Cap. 2.

Erat autem illi eo tempore consodalis quidam Eleutherius nomine, quem ipse tanquam similis similem, puer videlicet puerum, socius consocium quam multa diligebat familiaritate. Hunc itaque, cum aliquando inuicem colloqueretur, vt potest proph.

pheticæ gratiae afflatus spiritu, Episcopum futurum esse puer ipse praedixit: & non multo post eius spiritualem praenunciationem ipse, per quem prophetauerat, Spiritus sanctus adimpleuit. Cum enim aetatis & morum sibi diuinitus adspirasset gratia, in Tornaco ciuitate pontificali, Deo annuente, sublimatus est cathedra. Ita S. Medardus hoc, quod praedixerat, quasi propheta diuino spiritu, iam probauit.

S. Eleutherius sit Episcopus.

Erat ei super egentibus cura non modica, adeo vt adhuc puerulus multa sese domaret abstinentia, expensamque suam pauperibus distribueret, ac vestimenta sua indigentibus beneuolè largiretur. Quadam siquidem die casulam, quam ei mater sua non modo dici precij fecerat, dum ipse in manibus haberet, fortuito caecum quendam obuium habuit, cuius, quam tunc patiebatur, nuditati compassus, eam benignissimè porrexit: & licet parentum temporalium indignationem reuereretur, quod tamen ab eis susceperat, spirituali patri Deo praesentare non dubitauit.

Cap. 3. Medardi pueri virtutes.

Contigit eo in tempore genitorem suum, quem praenominauimus, ab itinere redisse, equoque suos, qui defatigati erant, quia tunc seruientes aberant, huic sancto puero quod in prato sub eius custodia reficerentur commississe. Puer autem ex patris praecipio hilariter suscepit, & voluntati eius assentiens, iniunctum sibi officium officiosissimè adimplere properauit. Cum verò in custodia eorum intectus esset, vidit fortuito ignotum quendam pertransire, ac sella equestrem, & quae equitanti concedent, à tergo gestare. Percontari puer coepit, qua de causa sic incederet onustus, cum solummodo via vianti graui satis impedimento videretur. Equum meum, ille respondit, contigit casu deperisse: quae tamen equi erant, inutile mihi visum est perdidisse. Facilius nempe solum equum mihi erit comparare, quam & equum & ea, quae huiusmodi concedent officium, reparare. Puer autem bonae indolis, tantae illius compatiens fatigationi, cum iam eum praenimio labore defudantem, & penè iam deficientem vidisset, ex pijsimo affectu mentis, In nomine, ait, Domini vnum ex his tolle, quos hic in custodia suscepi. Cumque viator hoc suae potestatis non esse ambigens, aliquantulum remoraretur, Tolle, ait, sicut dixi, & quocumque te pertransire contigerit, me huius concessionis & authorem & patronum incunctanter habebis. Persuadenti puero eques libentissimè, vt potest nimis defatigatus, obtemperauit, equoque quam citissimè strato, cum multis gratiarum actionibus laetus abscessit.

Cap. 4.

Dat equum hominiat. flicto.

Post eius abscessum, cum iam domi paratum esset, per quendam seruitorem puer à parentibus, vt conuiuio interesset, inuitatur. Ille verò, qui ad hoc missus est, eminè prospiciens, videt puerum propter pluuiam, quae tunc fortè ingruerat, aliquantulum ab equis secessisse, ac tanquam latebram propter imbrum effusionem quaerentem, ab officio declinasse. Et in altum oculos eleuans, videt aquilam alarum expansione, omnique ad hoc distento corpore, tam congruenter puerum cooperire, vt in nullo, cum circumquaque pluuia illa grassaretur, ab inundante aëris illius contingi posset, exundatione. Hoc diu miratus, tandem non sine multa trepidatione appropians, humillimè puerum sanctum adiit, & vt ex praeepto patris paterno interesset conuiuio, diligentissimè inuitauit. Puer autem ire recusans, Precor, inquit, frater reuertens domum, apud parentes meos super hoc me habeas excusatum. Ea de causa fortassis remorari cupiebat, quò iam dictus eques in hac remoratione longius aueheretur, ne fortè ab aliquo, si eum insequi vellet, inueniretur. Reuersus itaque seruuulus, parentibus filij replicat excusationem, & non sine multa stupefactione aquilae super puerum ex ordine pandit obumbrationem. Parentes cum omni familia super his, quae audierant, murmurantes inuicem latantur. Vt verò certiores fiant, ad videndum tantum hoc miraculum hilariter sese cohortantur. Relicto conuiuio pater, cum omni ruit familia, mater cum ancillis suis currendo penè atterit vestigia: vnum omnibus votum, si fortè, quae auditu didicerant, visu etiam probare possent. Vbi verò illo ventum est, intuentur diligentius, & quod relatu didicerant, ipso suorum oculorum testimonio veraciter confirmantur. Pater & mater super filio quam familiariter ille lachrymantes, Deo puerum commendant, ac non sine multa deuotione, charissimae suae sobolis innocentiam retractant.

Cap. 5.

Aquila eum à pluuia tuebatur.

Inter haec milites, quorum equos custodire erat, equis recensitis, vnum deesse reperunt: quem vt huiusmodi hominibus mos est, à puero intentè requirunt, blandè ac leniter paruulum demulcent, instanter ab eo requirentes, si quam per eum damni huius adiuuare possent recuperationem. Erat siquidem aliquantula iam super talibus de illo suspicio: quia eum erga pauperes non nesciebant esse munificum, ac quicquid vspiam reperire poterat, in vltis cum audierant expendere miserorum. Cumque à sa-

Cap. 6.

Benignitas eius in pauperes.

à famulis ea de causa & priuatiuè & publicè argueretur, approprians patri, rem ei ex ordine pandit. Miratur pater clementissimam compunctionem filij, & licetè damni aliquid quantum sibi non nesciret imminere, admodum tamen super beneuoli pueri beneuola congratulatus est compassione. Tantum huius pueri Dominus in sua perspicuus voluntate famulatum, ipso eodem momento magnum subito dignatus est declarare miraculum. Nam cum denuò equorum suorum sollicitè recenserent numerum, diuina sic operante maiestate, totam eorum integritatem ex improviso reperiunt. Mirantur adstantes: familia cuncta lætatur. Pater cum matre filium quam familiariter amplexantur, & ut in altiora se subrigat, lachrymabiliter cohortantur. Filii, aiunt, omnia nostra, tua sunt, utere nostris, ut libet. Tuo, aiunt, & nostro, ut tibi visum fuerit, in Dei gratia utere patrimonio, ut nos tecum confortes perennis vitæ habeas in præmio. Non diffidebant enim se eius oratione saluari, quem iam tantis à Deo videbant virtutibus illustrari. Et hæc dicentes, secum adducunt puerum, multoque cum gaudio in his & in alijs bonæ suæ sobolis actibus Deo gratias referentes, gratanter sese reficiunt.

Equus diuinitus restituitur.

Cap. 7.

Accidit postmodum, dum domi puerulus haberetur, inter indigenas non modica quadam altercatio, de terminis videlicet agrorum, ut frequenter fieri videtur, ingis & infinita disceptatio. Rixabantur multoties à mane vsque ad vesperam, & ut huiusmodi rusticis moris est, penè iam ad arma vsque inuicem exprobrando processerant. Genus enim hoc agreste hominum, si quid inter eos dissensionis exortum fuerit, nisi cum multa ignominia terminare nesciunt. Cum verò tandem ex comuni consensu ad dirimenda agriculturæ suæ processissent confinia, contigit cum eis adfuisse & hunc venerabilem puerum. Vbi verò ventum est ad locum, cum diuersi diuersa sentirent, videt puer lapidem terræ fixum, ut plerumque videri solet in terminis agrorum. Super què pedem iniiciens, Hic est, inquit, terminus, & huius contentionis limes certissimus. Ad cuius leuissimum tactum lapis ille ita subsidit, velut cera à facie candentis ferri liquefcit. Apparet equidem figura plantæ pedis eius, in eadem caute adeò subtiliter expressa, ut à nullo artificum expressius exculpi aut signari possit. Ita contentio ne sedata, Dominum, qui magna operatur in minimis, glorificantes, redierunt in suam. Extrat vsq; in hodiernum diem penes nos idem lapis, magnaq; apud eos, quibus est cognitum, habetur venerationis. Hæc duo quæ in pueritia eius acta cognouimus, dixisse sufficiat. A modò autem ad ea, quæ in maturiori eius ætate per eum Dominus operatus est, Deo ipso annuente, tota mentis intentio est dirigenda.

Vestigium pedis eius in saxo perdurat.

Cap. 8.

Perspicientes autem boni parentes bonæ sobolis suæ beneuolentiam, & in semitio Dei eius attendentes industriam, Episcopo eum, qui tunc temporis Viromandensi præerat ecclesiæ, commendauerunt, orantes deuotissimè, quatenus episcopali benedictione ad clericatus promoueretur officium. Commendatum itaque sibi benigne præful ipse suscepit, benenolè amplexatus est, & diligenter enutriuit, & tanquam vnicum & vterinum filium in fide & doctrina Ecclesiastica educare liberaliter elaborabat. Quanta ipse liberalitatis, quanta sanctimonie seu castimonie se à puero exhibuerit, quanta humilitate seu reuerentia & apud Deum & vrbs pontificem claruerit, pro certo edicere nostræ non est possibilitatis. Erat quidem magnanimus in aduersis, mitis in prosperis, cunctos sibi obedientie sedulitate præferens, morum claritate præcellens, egentibus larga miseratione succurrens. Sicque viriliter fomite conculatovitiorum, augustiorem conscendens scalam virtutum, quicquid Deo contrarium sentiebat, declinabat: quicquid verò placitum nouerat, omni nisu exequabatur. Erat siquidem in oratione assiduus, ieiunijs & vigilijs intentus, aliorum tribulationibus tanquam suis ipsius lachrymabiliter compatiens. Omnibus omnia factus erat, ut omnes ad æternam confortaret consolationem. Quid plura? Multis attestantibus peregrinus erat in seculo, & iam pro certo mansionarius credebatur in celo. Facies eius iuncta lingua eius facunda, os eius in laudè Dei semper erat apertum. Carnis voluptatibus reluctans, perfectiorem spiritualis vitæ lineam toto nisu exequabatur. Obedientie virtute omnibus se imitabilem, frugalitate laudabilem, & vniuersa morum probitate præbebat insignem: de virtute in virtutem, secundum Psalmistam, transmigrabat, ut Deum deorum videre promereretur in Sion.

Catalogus virtutis eius.

Psal. 83.

Cap. 9. Sacerdotio inriatur post alios inferiores ordines.

Decursis itaque cum multa honestate inferiorum ordinibus graduum, post bonam eorum administrationem, diuina sibi aspirante gratia, sub multimodo vtriusque sexus testimonio, sacerdotale coactus est ad officium. Simul verò ut tam sublimi promotus est dignitate, quanta corpus suum parsimonia macerauerit, quis posset

explanare? Ipse equidem multa se affligens abstinencia, esurientes reficiebat: sitiens ipse, sitientes refocillabat: nudos, suæ non parcens nuditati, misericorditer vestiebat: & omnis suis suorumq; visibus, quicquid sibi met subripere poterat, pauperibus & egenis benignè largiebatur. Postquam ergo vir beatus dignitatem, ut prælibatum est, adeptus est sacerdotij, diuina dispositionis gratia, multimoda miraculorum meruit declaratione publicari. Deus siquidem, cuius ipse sanctis institutionibus viriliter elaborabat obedire, per multa cum insignia mundo non dedignatus est declarare.

Contigit fortè illis in diebus latronem quendam vineam eiusdem sancti noctu irrupisse, multaq; cum auiditate uvas & palmites, & quicquid arripere potuit, irreuerenter decerpisse. Secabat gladio, quod manu discerpere non poterat: quæq; manum eius euadere poterant, pedibus atterendo conculebat. Sanctus ipse Medardus ipsa fortassis eadem hora solitis incumbens orationibus, & sicut huiusmodi decet hominè, Deum tam pro inimicis, quam pro amicis suppliciter deprecabatur. Orasset autem, nec ne, non dormitabat tamen neq; dormiebat peruigil custos Israël. Cum enim miser ipse latro plenis præda manibus effugere conaretur, tota nocte vineam circueiens, aditum exeundi reperire non potuit: immò velle nollet, ad usq; auroram suo ipso furto deuinctus, ibidem tota ipsa nocte permanfit. Quid ageret? A summo vsque ad summum, vineam tum rependo, tum discurrendo circumquaq; percurrebat, obstructos sibi sentiens exitus, iniquæ suæ malitia conscientie admodum torquebatur. Miser ipse uvas, quas decerpserat, dimittere non poterat: immò tanquam proprias ad augmentum iudicij sui referre cogebatur. Aurora igitur illucescente, custodes subito conueniunt, vineam conculeatam, palmites diruptos, vindemiamq; irreuerenter decusatam reperiunt, & enestigio latronem circumquaq; insequuntur. Stupefactus nimirum raptor infelix, lætebat in vinea, quem sua ipsius rapina, tanquam iam iudicatum, penè condemnauerat. Tenebat quidem rapinam in manibus: immò ipse à sua ipsius rapina tenebatur. Nullum iam miserum patebat effugium: immò in manibus suum in palam præferrebat iudicium. Abstractus demum à latibulo, confusionis suæ ignominiam confessus est in publico. Confessus est se rapiendi causa furtim vineam irrupisse, furtim quæ videbant decerpisse: & cum maxima parte noctis ad id elaborasset, nullam exitum reperisse. Erat ibi videre miseriam. Videres miserum illum in seipso se gestare sententiam damnationis, qui & rapinam præripuerat, & ab ipsa sua rapina publicè se confitebatur coarctari. De latrocinio suo gustare non potuit, & quia sanctum sacerdotem iniustè insequabatur, condemnationis suæ periculum impunè non euasit. Ad iudicatus ergo iam cogebatur ad supplicium, cum sanctus ipse sacerdos ex improviso accurrens, misero factus est in munimentum. Memor siquidem Dei seruus Dominica orationis, in qua oramus, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: vix de manibus eum eripuit insequentium, blandeque ac leniter demulcendo, ab hac eum culpa clementer absoluit, eumque, sicut erat onustus, liberè abire permisit.

Cap. 10.

Psal. 120.

Vltio diuina in furem.

Matth. 6. S. Medardi clementia in furem.

Cap. 11.

Apes produit furem.

Hæc eadem patientia vir sanctus plerumque & in alios usus est. Quodam nanque tempore cum noctu latro alius apes suas subripuisset, apes ipse in sancti viri vltionem, relictis vasibus suis, in malefactorem illum circumquaque diffugientem acerrima eam tenus instimulatione persecuta sunt, quousque ad sanctum, velle nollet, regredere. Cui mox ut sanctus manum extendit benedictionis, & apes tanquam obediens, ab eius insecutione cessauerunt, & antiquo domini sui dominio euidenter sese rediderunt.

Cap. 12.

Vide rem miram.

De tauro quoque, qui ei similiter furto sublatus est, non est tacendum, ne nesciant malefactores curam non modicam Deo esse super oppressione fidelium suorum. Taurum illius malignus quidam furtim in exteras abducere partes præsumpsit, & ne ab aliquo insequentium deprehenderetur, tintinnabulum, quod à collo dependebat, præreptum multa graminiis impressione obstruxit. Cum ergo nemine se insequente in propria deuenisset, & alienum illud pecus iam ex certo sui esse iuris non desperasset, in tintinnabulum illud, quod sic damnauerat, redijt sonitus, adeò ut vbicunque esset repositum, & iugiter sonaret, & circumquaque audiretur. Abditum sapius in cubiculis penetratum, in scrinio vel arca frequentius reconditum, semper tamen & ubique liberrimo sonitu latronis illius declamabat flagitium. Audiebant vicini & mirabantur, quid tamen res prætenderet, necdum scientes, magnum aliquid designari arbitrabantur. Fraudulentus demum latro, sua diu tortus conscientia, cum iam se pro tanto

ranto miraculo diuina iudicatum pertimesceret in praesentia, amicis suis & affinis, quia iam celare non poterat, factionem hanc flagitiosissimam lachrymabiliter differt, & eorum sapienti vsus consilio S. Medardo, quod malignè defraudauerat, simpliciter restituit.

Cap. 12.

Rex postea Clotarius exercitum mouens, Somenam violenter transiit fluvium, & vbiq; potuit depraedatus, adiacens omne deuastauit territorium. Cum multa illa praeda inter Nouiomum reuertebatur & Isaram. Verum quia & Episcopum Viromandensem, & quae sub illa debebant ecclesia, depraedatus erat, diuinæ ultionis dignè & laudabiliter praedicandam non euasit sententiam. Parcens quippe Dominus & ipsi Clotario, & qui cum ipso huius erant participes criminis, equos tamen eorum & omnia vehicula, plaustra scilicet & alia, quibus praeda illa euehebatur, adeo diuinitus afflixit, vt per omne triduum à loco illo nullo modo possent moueri. Perpicientes autè tantum hoc Dei miraculum, ad sanctum Dei sacerdotem Medardum, qui tunc temporis Salentiaci remorabatur, suppliciter confugiunt, eique vnanimi deuotione, quae depraedati fuerant, restituentes, cum ab eo super commissis absolutionem suscepissent, diuino illo vinculo resoluti, lati & alacres ad propria reuersi sunt. O mira & ineffabilis Dei clementia. Quos ipse Deus iudicij sui per triduum iustissima ligauerat condemnatione, sanctus confessor Medardus vno in momento indulta relaxauit absolutione. Verè lingua Petri, & qui ab eo suscipiunt, clauis sunt regni caelorum, quibus concessum est, verè poenitentes tam potenter à nexibus absoluerè peccatorum.

Cap. 14.

Tosio postmodum quidam, qui sic dicebatur, grauissima daemones depressus infestatione, ad virum Dei non sine multa parentum seu amicorum suorum perductus est fatigatione. Dolens autem sanctus ipse à diabolo Dei praecipitatum esse imaginem, fidentissimam ad Deum fudit orationem: moxque signo Crucis imposito, potentissima Spiritus sancti virtute & diabolum expulit, & hominem illum in pristina sanitate restituit. Tantum hunc Dei seruum plebs vniuersa multum admiratur, & quicquid ex eius ore suscepisset, cum summa deuotione studiosius exequatur. Erat enim iustus in iudicio, prouidus in consilio, in prosperitate mitis, in aduersitate fortis. Erat patiens in tribulatione, larga miseris subueniens miseratione: & licet omnibus ipse praestantior iudicaretur, omnibus tamen tanquam praestantioribus humilimè obsequabatur: & per omnia praelatis suis obediens, subiectis suis amicabiliter sese affabilem exhibebat. Erat in oratione assiduus, in elemosynis largus, aliorum in commoda suauissus aestimans, pro vniuersali omnium prosperitate Deum sedulo exorabat.

Cap. 15.

Contigit eo in tempore Viromandensem Episcopum, qui per aliquot annorum curricula ipsam rexerat ecclesiam, Dei sic praordinante clementia, diuinum ad iudicium euocari, & sponso ecclesiae praerepto, ecclesiam illam per aliquod temporis spatium viduari. Peractis verò non sine multo fletu Episcopi sui excubijs, regis & optimatum assensu sanctissimum sacerdotem Medardum plebs omnis illa Viromandensis, & omnes eidem prouincia adiacentes, Episcopum sibi vnanimiter acclamabant consecrari. Quorum petitioni cum diutius, indignum se iudicans, vir Dei restitisset, diuina tandem dispositione multimodis eorum precibus fatigatus, assensum dedit, & Viromandensis praesulatus curam regendam non sine deuotissima cordis compunctione suscepit. Flebat siquidem populus ille, tantam sancti Confessoris duricordem reuerentis obstinationem: compungebatur & ipse sanctus, tantam plebis illius luctuosam admiratus deuotionem. Vicit tandem populi supplicantis supplex oratio, & quae sibi à sanctis pontificibus obiecebatur, obedientia: & licet inuitus, ecclesiastica tamen suscepit gubernacula. Quod verò inuitus suscepit, feliciter & intentè administravit. Huius quippe praelationis honore sublimatus, sanctissimaeque vntionis sacramento confirmatus, die noctuque in lege Domini meditabatur, & infatigabiliter diuinis in laudibus persistebat: & cum ab ipsa infantia curandis pauperibus sedulo insudasset, tum praecipue maiorem in hoc diligentiam adhibens, in ipsis maiestatem ipsam Dei se non diffidebat amplexari. Sedula quidem praedicatione subditorum animas à diabolica liberabat seductione, bono suae conuersationis exemplo subditorum animas confortabat, & quoscunque deuos seu erroneos nouerat, de ipsis mortis faucibus ad vitam praedicando reuocabat. Quid plura? Quod ore praedicabat, opere indissimulatè, ne alijs praedicans, ipse reprobus efficeretur, explere non negligebat.

Studia veteri Episcopi.

Creatur Viromandensis Episcopus licet inuitus.

Signo Crucis sanat daemones.

Verum priusquam beatissimus pontifex episcopali sublimatus fuisset cathedra, crebris & intolerabilibus Vuandalorum, Hunnorum, Hungarorum & aliarum gentium irruptionibus, vniuersalis deuastata erat Gallia. Destructis ciuitatibus, diruta Gallicana lamentabatur ecclesia: exectis matrum visceribus, inhumata infantium proiecebantur corpora: coniugibus interfectis, matronae viduae remanserant, & praenimia desolatione ad internecionem vsque indigenae omnes penè deuenerant. Dolens itaque vir beatus ciuitatis illius Viromandensis, quam regendam susceperat, iam factam destructionem, veritusque iterandam paganorum irruptionem, Nouiomum, quem munitionem praenominauimus, sano satis consilio sedem constituit episcopalem. Est etenim regio illa fertilis & amœna, vineis & hortis abundans, multaque annonae cultura, bellicosos generans homines, & in Ecclesiasticis officijs vtriusque sexus personas Deo generose seruientes. Est & regio ipsa syluis circumdata & paludibus, & suauissimis habitate contra hostiles non parum munita excursus. Ipse quoque inter geminos riuulos constitutus est Nouiomus, ab Oriente Galliola, ab Occidente Margareta circumfluitur: quos ambos tertius quidam suscipit, qui Versa nominatur: & sic pariter confluentes, non longè à mœnibus illis in Isaram, qui magni est nominis, dilabuntur. Circumquaque ibi virent pomœria, grata ibi planities est & amœnissima, pratisque & pascuis virentibus suis non modicum aridet habitatoribus. Est etiam locus ipse ab Oriente & Occidente rupibus adeo vallatus & riuulis, montibus quoque & vallium cuniculis, quò contra plurimam hostium incurSIONem à paucis, commodissimè possit defendi.

Ibi ergo, ne ulterius direptioni subiacerent gentium, Episcopali sede confirmata, sanctus praesul Domini, suae omnes pastoralitatis multa praedicationis instantia confortabat. Praedicabat instanter poenitentibus promissam remissionem peccatorum. Praedicabat omnibus, regnum Dei appropinquare, citoque iudicium Dei futurum. His & alijs multimodis praedicationibus & Deo charus erat, & in populo amabilis admodum habebatur.

Cum erga ecclesiam, quam Nouiomi construxerat, felicissimè gubernaret, & suos quosque, prout diximus, ad aeternam remunerationem confortaret, sanctum Eleutherium, Tornacensis ecclesiae pontificem, quem ipse, vt praelibauimus, in infantia sua futurum esse praedixerat Episcopum, hominem contigit exuere, ac post felicem pontificij sui administrationem, de terrenis ad caelestia coronandum transmigrare. Post cuius lugubres exequias, cum de pontificis electione inuicem disererent, peracto triduo ieiunio, & solennibus hostiarum victimis Deo deuotè oblati, subita sancti Spiritus inspiratione inflammati, vnanimiter sanctum hunc Pontificem Medardum elegerunt, eius se orationibus confidentes contra impetus malignorum spirituum. Id populus acclamabat, in hoc rex ipse proceresque palatij, praecipue comprovinciales Episcopi, consentiebant. Legerunt siquidem, vocem populi, vocem ipsam esse Dominicam: & quod tam vnanimiter populus expetierat, omni remora excusatione fieri adiudicabant. Recusabat humilimè insignis Dei Praesul, quod plebs tam vnanimiter acclamabat: obstinato eis animo, impotentem se & indignum vociferans, magnanimiter resistebat. Pontificali demum, metropolitani scilicet & comprovincialium suorum euidus auctoritate, regisque ac procerum assensu, plebisque coactus incessabili acclamatione, vix consentit, & vnanimi, pontificali videlicet ac regali, auctoritate duas illas ecclesias vnã fecit. Vtrunque ouile pastor egregius consilio & auctoritate comprovincialium Episcoporum tempore Hormisdæ Papae sub sancto Remigio, tunc temporis Rhemorum Archiepiscopo, assensu regis & curialium ac vtriusque plebis acclamatione tandem suscepit, & vt vtrique ecclesiae Cathedralis semper honor maneret, benignè concessit. Quot & quanta in regione illa opprobria, quot & quantas perpeffus sit iniurias, quoties comminationibus iniuriatus fuerit Tornacensium, quoties pro incessabili praedicatione adiudicatus fuerit ad supplicium, licet nos lateat, Deo tamen soli manifestum esse, nulli est ambiguum. Erat enim gens ipsa fera & indomabilis, durae ceruicis populus & implacabilis, prauis admodum subditus obsequijs idolorum, & cum multa obstinatione suorum defendens culturam deorum. His ipse se viriliter iniiciens sanctus Episcopus, Euangelicas & Apostolicas institutiones imperterritè praedicabat, falsis eorum obiectionibus magnanimiter respondebat, & imaginarias eorum opiniones veridica praedicationum praenunciatione viriliter expugnabat. Aderat siquidem ei diuina semper gratia,

Cap. 16.

Gallia à barbaris vastata.

Episcopatū Nouiomē instituitur.

Cap. 17.

Cap. 18.

S. Eleutherius decessit.

Compulsus Tornacensium ecclesiam regendam suscipit.

Tornacensium barbari mores.

Tornacen.
ses conuer.
tuntur.

Cap. 19.
Marc. 16.

Signa vel
miracula
spiritualia.

Echan. 10.

Cap. 20.
Gravi mor.
bo corripi.
tur.

*requiem.

Cap. 21.
*Chrannū
Nota Clo.
rarj regis
deuotionē.

S. Medardus
obdormit
in Domino.

Cap. 22.

gratia, quæ illum & ab infidelium protegebat incurfu, & eorum quoq; infidelium ad dulcisonam spiritualis doctrinæ institutionem emollebat auditus. Sicq; factum est, vt paruo in tempore innumerabilis eorum multitudo ad fidem catholicam conuerterentur, & Deo præordinante, per inastimabilem sancti huius pontificis instantiam, sacrosancti baptismatis vnda, maxima ex parte sanctificarentur.

Comprobatnr in hoc sancto pastore veridica summi pastoris sententia, quam eius ex ore sancta & Evangelica nos docet historia. Signa, inquit, eos, qui in me credunt, hec sequentur: In nomine meo dæmonia eicient, linguis loquentur nouis, serpentes tolent, & benè habebunt. Dæmonia quidem sanctus Dei athleta eiecit, cum creatoris imaginem ab idolorum cultura in remissionem peccatorum prædicando reuocauit. Linguam enim noua locutum esse non diffidimus, cum ad eius prædicationem, quam catenon audierant, infideles ad fidem transisse non nescimus. Serpentes siquidē eum manifestum est eiecisse, cum prædicationis sanctæ antidoto ab execrabilis serpentis venenosis immissionibus languentium eigentium corda concessum est sanasse. Mortiferum multoties bibit, verum ei non nocuit: cum prophanis semper repugnans persuasionibus, neque diabolo, neque ministris eius succubuit. Aegros benè se fecit habere, cum eos ad veræ fidei sanitatem de infirmissima conuertit incredulitate. Sic itaque ad imitationem summi pastoris, qui, sicut ab eo in Evangelio suscepimus, alias habens oues, de duobus vnum ouile fecit: sanctus pontifex Medardus, ferocem illam Flandrensiū gentem suæ Nouiomensi ecclesiæ associavit, & per quindecim annorum spatium, licet aliquo itineris intervallo remoti essent, ad diuinum eos cultum informare indefinenter elaborauit. Quindecim annis commissam sibi diuinitus infedit cathedram, eo in tempore non sine multo labore in credulos & infideles ad fidem educavit catholicam, reedificatis ecclesijs eos, qui Deo inibi seruirent, non sine sana manūs impositione decenter consecrauit, & quicquid Deo placitum nouerat, incessabiliter & inexcogitabili deuotione ordinauit.

Huius ergo temporis transacto spatio, sanctum Dei pontificem grauissima contigit deprimi corporis infirmitate, & inualefcente morbo, corpore eius sensus de die in diē paulatim deficere. Iacebat siquidē sancti corpus omni penè sua ipsius virtute destitutum: spiritus autem, quia semper Christū desiderauerat, omni nisu suspirabat ad eum. Fessum corpus ad suam anhelabat materiam: anima verò ad eam, vnde processerat, tendebat * hereditatem. Confluebant vndique, quos ipse regendos susceperat, ad pastoris sancti plorandam visitationem: confluebant vndiq; filij, paternam sibi lugentes adimi consolationem. Verum licet corpus & sensus eius corporeos grauis illa mortis occupasset instantia, non tamen à prædicationis eius officio sanctissimæ ipsius linguæ retardabatur facundia. Deum corde suspirabat, & ore fatebatur. Deum incessanter prædicabat, & ad fidem catholicam vsque ad ipsum mortis suæ momentum, quoscunq; poterat, instanter exhortabatur.

Cum aurem beatus hic pontifex vitæ appropinquaret ad exitum, contigit Clotariū regem, postquam * Granum filium suum cum vxore sua ac filiabus combullerat, à regione reuerti Britannorum. Cognita verò huius inualitudine pontificis, ad eum visendum humiliter festinauit, eius se non diffidens contra diabolicas infestationes benedictione muniti, & intercessione apud diuinam maiestatem reconciliari. Cum ergo in hac regali visitatione, in conspectu eiusdem & principū de sepultura pontificis tractaretur, tuorum assensu filiorum, sua sem sede sanctus ipse præordinauit sepeliendū. Cuius sententiæ obstinato rex animo resistēs, Sueffionis eum constituit transferendum asserens se super corpus eius basilicam deceter edificaturum, & ad laudem & gloriam diuinæ maiestatis cœnobialem seruorum Dei regulam ordinaturum. Cessit igitur beatissimus pontifex regis dispositioni, & indefesse se suosque Domino commendans, finita oratione, spiritum exhalauit. O felix corpus, felicioremque animam. Mox eorum certissimo, qui aderant, testimonio cali aperti sunt, & diuina luminaria ferè per duarum horarum spatium ante sancti apparere præsentiam, de tenebris eum transitorijs ad lucem designantia pro certo transisse perpetuam. Hoc tanto beatissimi præfatis animati miraculo, maiori, vt eum transferrent, accensi sunt desiderio. Corpore itaq; sancto composito ac delaro ad ecclesiam, non ea illa exequialem cum multa deuotione celebrauerunt vigiliam.

Manè verò factū, cum Episcopi, quibus interesse contigerat, suum defuncto celebrā.

brāssent officium, inopinabilis multitudo conuenit nobilium, de castellis & ciuitatibus, de agris & municipijs adiacentibus inastimabilis accurrit conuentus: alij eius deuotè desiderantes interesse obsequijs, alij admodum lugentes patrem separari à filijs. Per medias ergo plorantium lachrymas rex irrumpens cum Episcopis & optimatibus, suis ipsius humeris corpus sustulit sanctissimum, Sueffionis, sicut prædixerat, efferre volens ad sepeliendum. Ea nimirum hora, quibus interesse contigit, ineffabilem lugentis populi expauere gemitum, dum non modò illa ecclesia, sed & per totam ciuitatem & in suburbio, per vicos quoque & plateas vnam & eandem vocem audierent plorantium. Recolebant siquidem vrbs illius indigenæ patris sanctissimi, qua eatenus informati fuerant, benignissimam prædicationem: dolebant verò & vehementer angebantur, quia cum patrem amississent, patris etiam sepultura regis & procerum violentia frustrabantur. Compatiebantur qui superuenerant ad tantam plebis illius compunctam illachrymationem: verum quia regia vrgebat dignitas, ad sanctissimi corporis intentè insudabant translationem. Vix ergo & non sine multo labore patre mœrantibus & lugentibus filijs erepto, sicut à rege susceperant, iter aggrediuntur.

Huius audita translatione sanctissimi confessoris, & non desperans de tanti clementia intercessoris, intra portantium cuneos cæcus quidam feretro se humilimè submisit, & protinus secundum fidem suam, quia benè sperauerat, per sancti Medardi meritum visum gratuito munere recepit. Quid plura? Qui prius in ciuitate tantam audierant deuotionem lugentium, & tunc super hac cæci illuminatione tantum Dei & sancti Pontificis perspiciebant miraculū, vnas libentissimè sanctæ illius euectioni supplicant. Magna se credidit * diratum remuneratione, cui etsi non gestare, saltem illud sancti feretrum quoquo modo licuit atrectare. Episcopi & optimates ad id se officij hilariter cohortantur, & onus illud leue sentientes, ex præcepto regis apud Attipiacū villam fluium Axonam nauigio transgrediuntur. Postmodum iter dirigentes contra eiusdem fluminis vndam, sicut rex præordinauerat, iter ad vrbe[m] flexit Sueffioniam.

Dei & sancti Pontificis gratia Bandaredus Sueffionensis Episcopus, cum debita processione reuerenter occurrit, ac sanctissimū corpus, prout decebat, honorificè suscepit. Sic solenniter felix illa Sueffionensium ciuitas sanctum Dei suscepit cōfessorem, amplexata est festiuè patrōnum, amodò proprium patriæ habitura defensorum.

Inter hos præoperantium cuneos quidam se ingressit, atrium diutiùs frustratus officio: qui innox vt peplum, quo sacrum regebatur corpus, osculando deuotè attigit, fraudati sensus vsum ilicò sancti pontificis intercessione suscipere promeruit. Gratulatur admodum rex, gratulantur etiam Pontifices cum optimatibus: magnum fit in cælis gaudium, & adstantes vniuersi Deum ex toto corde non sine lachrymis compunctè venerantur.

Retransmeant ex præcepto regis prædictum flumen Axonam, perueniuntque in prædium, vbi rex sancti pontificis præordinauerat sepulturam. Ibi, Deo disponente, qui cuncta præuidet & præoscit, latitiam, qua sanctum illius corpus euehebatur, nescio qua de causa contigit deponi. Et ecce iteratò miracula geminantur, & in vniuersaliconspectu adstantium sanctissimi præfatis merita glorificantur. Cum enim sanctissimæ eius glebam ex iniuncto sibi officio ad sepulturam deportare vellent, diuino nutu tanti eam ponderis persenserunt, vt nullo modo corpus sancti à loco, vbi cum deposuerant, mouere possent. Alij alijs succedentes, ad euectionem totis viribus claborabant: alij alios tanquam inualidos & impotentes increpabant. Verum licet alios tanquam imbecilles causarentur, ipsi tamen cum ad id sese preparassent, desiderio suo ex toto frustrabantur. Rex & qui aderant, diligentè causæ huius recensentes euentū, cum penitus quid res hæc prætenderet ignorarent, Dei solius suppliciter super hoc exorabant subsidium. Tumultus non minimus super hac retardatione pestrepebat in populo, dicentibus alijs, quia de sede sua tanquam captiuus abductus fuerat, hoc diuinitus fieri, & meritò: alijs autem obijcientibus, regem corpus sanctum reuerterè transulisse & veræ deuotionis studio.

Rex nimirum attonitus, ad sancti loculum non sine multa deuotione appropinquauit, & solenni facta traditione, villæ illius regalis Croiciaci, in qua sanctus ipse sepeliendus erat, medietatem sancto eidem perenniter habendam sigilli regalis impressione confirmauit.

Contigit ilicò res mirabilis & laudabiliter recitanda. Mox enim vlnis suppositis, o-

Rex suis hu.
meris eius
sacrum cor.
pus gessit.

Cap. 23.

Cæcus lu.
mè recipit.

*ditandum

Cap. 24.

Sancti sunt
vrbum de.
fensores.

Cap. 25.

Surdus au.
dit.

Cap. 26.

Corpus sa.
crum loco
moueri nō
potest.

Cap. 27.

Cap. 28.

Nota miri
quiddam.

nus illud sanctissimum parte quidem ex altera sine vlla difficultate subleuari potuit: parte verò ex altera incredibilis ponderis & penitus immobile perferunt. Ad hæc rex iucundo satis vultu tantam Dei retractans gratiam, quam citius potuit, ad sanctissimi confessoris dominium illam, quam sibi retinuerat, iussit resigillari partem refiduam. Nec mora: Dei adeò gratia sanctum mox suscipere leuiatum, vt quod eate. nus desperauerant, sine vlla difficultate à paucis deportaretur ad sepulcrum. Defertur igitur corpus sanctum ad sepulturam: verum illo in itinere Dominus preciosissimam suam non est dedignatus clarificare margaritam.

Cap. 29.

Miraculum
insigne.

Antequàm enim terre corpus sanctum conderetur, quidam vastis catenarum loribus brachia furasque deuinctus, per medias sese properantium turmas non sine multa difficultate iniecit. Cui mox vt sancti confessoris concessum est tangere operimentum, omnia mox dissiluire repagula catenarum, diruptisque compedum vinculis, liberum cum multa gratiarum actione sequebatur munerarium suum. Peruentum est tandem ad eam, quam ei rex non sine Dei prouidentia præordinauerat, sepulturam: Episcopi cum Abbatibus, peractis prius quæ Dei erant, sanctissimum illud corpus terre decentissimè commendant.

Cap. 30.
Res sancte
admirandæ.

Ecce reiteratur sancta sancti gloria. Nam cum eius sacratissima membra tumulo clauderentur, cælum a pertum est, & duæ columbæ visæ sunt descendisse quasi nubes, ac de ore sancti egressa est columba candida tanquam nix. Sic igitur egregius Dei athleta Medardus de terris euocatus, lætatur cum angelis: lugentibus in terra filijs adem. prus, cum fratribus suis, quos semper desiderauerat, coronatur in cælis, vbi gratulabundè amodò, cum eisdem fratribus sequitur agnum, quocunq; ierit. Sequitur ergo agnum, & inastimabilem inhabitat lucem: de terrenis incommoditatibus gaudet se ad calicem translatus prosperitatem. Gratulatur se de hac nostra transitoria infelicitate ad perpetuam commoditatem translatus: de tenebris his ad incomparabile lumen esse assumptum. Lætatur quoque, se carnalibus exutum illecebris, angelicis choris esse adscriptum. Exultemus ergo & nos, fratres dilectissimi, super hac beatissimi patris nostri Medardi gloriosissima remuneratione: exoremus remuneratorem eius, Deum videlicet omnipotentem patrem, quò sanctissimi huius pontificis Medardi exoratus precibus, nos cū eo in æterna regni sui adscribere dignetur hæreditate: per Dominum nostrum Iesum Christum filium suum, qui cum eodem in vnitæte spiritus sancti vinit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

Cap. 31.

Peractis celeberrimè beatissimi Dei athletæ inferijs, rex Clotaricus supra venerabile sancti corpus, paruam ad tempus iussit ædificari tugurium, quousq; ad faciendâ inibi ecclesiam necessaria pararet expensarum. Contracta verò vndecunq; potuit non parua pecunia, sanctum illud Dei habitaculum instantè ordiri perproperabat, & plebisq; negocijs postpositis, ad hoc perficiendum enixius elaborabat: fecissetq; paruoin tempore, quod beneuola conceperat mente, nisi secundum quod vnicuiq; imminet, rebus eum humanis nimis in tempestiue contigisset excessisse.

Cap. 32.
Clotarici re-
gis mors.

Cum enim in Cortia sylua venatu exerceretur, valida prohdolor correptus febre, cum ad Compendij palatium repedasset, paruo post tempore morte præuentus, postmodum verò in ecclesia eadem, quam iam ædificare cœperat, ante scilicet S. Medardi altare, honorificè est sepultus. Expensas verò, quas huic præparauerat operi, secundum quod Dauid rex filio suo Salomoni ad templi Domini ædificationem fecerat, filio suo Sigeberto nomine, ad ædificationem ecclesiæ, quam Deo vouerat, expendendas dereliquit, mandans & remandans ei, quatenus si qua ei erga patrem charitatis debita dilectio maneret, omni occasione seposita, sanctæ huic, quam prænominauimus, ædificationi quousque honorificè completeretur, totam prorsus intentionem adhiberet.

Cap. 33.
Sigebertus
rex cõstruit
eandem præ-
claram S.
Medardi.

Sigebertus verò, patre sepulto, in regno confirmatus, quod à patre in hoc suscepit negotij, largitus profecutus est. Admirabili enim diuersi generis lapidum constructione, secundum quod à patre suo suscepit, ecclesiam illam decorauit, auro & argenteo ac necessarijs in officio ecclesiastico ornamentorum varietatibus abundanter exornauit, censu & redditibus, prout regiam decebat dignitatem, affluenter & excellentissimè ditauit. Eleganter verò ecclesia composita, vndecunq; potuit elegantiores, ubi sacri ordinis ordinauit personas, quò & patris sui votum benignissimè compleret, & inibi Deo in æternum ecclesiasticum officium ex debito prouideret, sua videlicet & patris sui omniumque fidelium, salute perenniter exhiberetur. Idem ipse venerabilis rex Sigebertus, cum fratrem suum Chilpericum nomine apud urbem Tornacum obside-

obsidere disponeret, apud Victoriacum Fredegundis reginæ versutia interemptus, cū prius eum Lambris sepelissent, ab ipso eodem fratre suo Chilperico postmodum Suctionis relatus, in ecclesia, quam decentissimè composuerat, prope patris sui tumulum decenter est sepultus.

Quia verò pro sanctæ illius ecclesiæ ædificatione, pro sancti quoque, cui ædificata est, veneratione, ad huc autem pro regum, quos prænominauimus, honorificè, cœlestis, pro ab opere aliquantulum deuiauimus, amodò necessarium ducimus ad propositi seriem redire, quæq; post transitum gloriosissimi confessoris ad honorem eius Deus operatus sit miracula, licet pauca de multis, non refidemus scripto commendare.

Huius quidem sancti fama circumquaque increbrescente, infirmos varijs detentis languoribus, ad eius memoriam ex multis terrarum partibus accidit confluere, quibus per meritum sancti sui athletæ gratia diuina non dedignata est subuenire. Quod ergo prius memoria occurrit, prius dicamus: quatenus de singulis non solummodò singulares, verum multimodè Deo gratiæ referantur. Tuguriolum illud, quod corpori sancto superædificatum esse præscriptum, tantæ virtutis, diuina disponente gratia, compertum est esse, vt si quis dolore dentium attactus, ex virgulis, quibus contextum fuerat, locum doloris tangeret, confestim omnis illa dentium infirmitas abigeretur: quod & in palatio regis diuulgatum est. Quidam nanque Charimeris nomine, qui eo tempore Childeberti regis referendarius habebatur, quia hoc eodem morbo grauissimè laborabat, ad eandem S. Medardi basilicam deductus est. Cumq; ianuas ecclesiæ clausas reperisset, & cum dentium dolor magis ac magis vrgeret, de vna ianuarum fiducialiter hastulam excidit, & vbi magis infirmitas grassabatur, confidentissimè quod exciderat apposuit: moxque ab eo, quem diu perpeffus erat, dolore liberatus est.

Habetur etiam baculus eius apud nos, per quem plerosque infirmos diuersorum languorum medicamina expertos esse comperimus.

Quidam quoque catenarum loribus indissolubiler arctatus grauissima nimis fatigatione, sancta sanctissimi huius suffragia expetit, confidens se sanctissima eius intercessione ab illa impeditioe posse resolui. Vt ergo sanctæ basilicæ valuas attigit, repente fragore vno eodemq; momento & cælum intonuit, & vastis compedum vinculis diruptis & longè dissilientibus, homo ille indultæ adhuc inscius libertatis, multo attonitus stupore, solo prostratus est. Deinde resumptis viribus, cum iam se sentiret expeditum, pro recepta libertate Deum & S. Medardum, cuius hoc intercessione obtinuerat, vocibus altisonis cœpit magnificare. Mirantur omnes tam citissimam diuinitatis virtutis operationem, & concordè omnes acclamatione potentissimam sancti præfatis collaudant interuentionem.

Anicula quædam annosa nimis, & quodammodò suo ipsius superstes cadaueri, cum ei manus arida quasi alienum quiddam de brachio dependeret, licet iam de vita prænimia sua ipsius ætate desperaret, ad sancti tamen confessoris memoriam, cuius celebrem famam audierat, deuotissima mente peruenit, eumque multimodis precibus non sine multa lachrymarum profusione super aridæ suæ manûs, quia nimis angebatur, sollicitabat recuperatione. Vt ergo se ante præsentiam beatissimi pontificis cum multo eiulatu exposuit, adfuit repente per sancti eiusdem meritum diuinæ maiestatis suffragium. Restauratur mox mulieri, quod vitio naturæ defraudatum erat: reparatur in ea manûs aridæ naturalis integritas, & quod minus de matris assumpserat vtero, intercessoris sui benignissimo resumpsit præsidio. Reuiuiscit manus iuuenilis, iam præmortuo vetulæ illius brachio: & quæ prius eleemosynam, tanquam imposlaborandi, ostiatim quæsierat, iam tunc effecta docilis, suarum ipsius laborationum viuere cœpit stipendijs. Sospes effecta gaudet & lætatur, gratias quamplures suo rependens munerario, Deum adorata & veneratur.

Similiter & alia muliercula, eodem manûs morbo laborans, ante sancti eiusdem præsentiam sanitati restituta est.

Post aliquod verò temporis interuallum, cum iam ipse locus multæ circumquaque haberetur venerationis, Vuarinbertus quidam, qui sic nominabatur, post venerabilis Auberti decessum regia preceptione regendum idem coenobiale suscepit monasterium. Quo cum aliquot potitus esset annis, Drausionem Sueffionicæ ciuitatis Episcopum vita contigit excedere, sedemque illam aliquandiu absque rectore vacuum manere. Post eius aut lugubres inferias, vnanimi consilio regis & ciuium Vuarinbertum hunc, quem prædiximus, cathedræ illi pontificali suo magis, quam Dei, vt post patuit, arbitrio rectorem substituit.

Cap. 41.

Vuarinberti Episcopi, rebus monasterij ab utentis insolentia.

Adeptus ergo regimen episcopale, multo elaborabat studio, ne priori priuaretur dignitate: & licet cum difficultate non minima, obtinuit tamen, quod male quaererat. Eheu socors nimis & ignaua mens hominum. Miser hic nimia exactuans cupiditate, dum praua suae ambitionis augere non cessat commercium, corporis sui & quod dolendum est, animae quoque, sibi prohdolor praeparat exitium: Attentus siquidem extra modum negocijs secularibus, ac suis plus iusto prauis inhians cupiditatibus, locum illum sanctum neglectui coepit habere, quaeque inibi à regibus & alijs pro electione mosynarum largitione deputata fuerant, suis male vsibus retinere. Quae inibi Deo seruientibus fideles quique Dei & S. Medardi gratia praordinauerant, suis ipse in thesauris recondebat, ac seruorum Dei posthabita solitudine, redditus ecclesiae suis satellitibus irreuerenter distribuebat. Quibus praenimia ingluuie eruuantibus, spiritualis illa congregatio esuriebat: suis multo vino exactuantibus, sancta sancti praesulis familia praenimio sitis ardore penè desiciebat. Nudi & pauperes serui Dei lugèbāt & lamèbantur: familiares autem miserrimi illius Episcopi per plateas in vestibus preciosissimis gloriabantur. Acclamationes seruorum Dei surda Episcopus aure pertransibat, cum eis praelatus esset, eorum querimoniam, tanquam à nullo argendus, non sine multa cordis & oris arrogancia, imminētis sibi vindicta nescius, pro nihilo reputabat. Ad libitum suum miserum illum, qui pastorem indignè sibi nomen vsurpauerat, oues Domini, non suas tractare licuit: verum illius, cuius erant propriae, manum effugere nullo modo potuit. Audiat ergo intentè, quicumque, praelationis Ecclesiasticae fungitur officio, quàm terribili pro hac seruorum Dei reclamatione percussus sit iudicio.

Cap. 42.

Magna te meritis illius.

En ut olim in rebus duris sancti à fidelibus inuocati sint.

Erat siquidem in pago Cenomanico quoddam praedium, quod rex Sigebertus eiusdem aedificator ecclesiae, ad eius, quam ibi Domino aggregauerat, congregationis firmauerat dominium. Praedium illud Maduallis dicebatur, ex Britannica videlicet & Latina lingua nomine composito, quod bona vallis, nostro scilicet & Romana lingua vulgari potest interpretari eloquio. Madualem itaque illam, id est, bonam vallē, quia multis abundabat redditibus, ipse sibi Vuarinbertus ad perditionem suam vsurpauerat, & ex toto neglectis, sicut diximus, fratribus illis, villae illius census suis vsibus mancipabat. Gemebat S. Medardi pauper congregatio, quia quod eorum erat vsibus deputatum, contra canonicam institutionem male dilapidabatur in Episcopio. Quaedam itaque die, cum secundum consuetudinem de praedio illo plaustra onusta, vt diximus, ad palatium episcopale deducerentur, comperit fratres illi Episcopi absentia, vehicula illa, utpotè quae sui erant iuris, ad sancti praesulis diuertere coegerunt ecclesiam, non diffugiens pro defensione iustitiae corporalem, si quoquo modo inferretur, sustinere molestiam. Sua ergo cum suis reposuissent in promptuarijs, sanctissimi Dei athletae lachrymabiliter sollicitabant merita, quatenus aut eius intercessione furibundus ille inuasor placaretur, aut eius defensione ab eius protegerentur in saniam. Verebantur siquidem, quod non post multum prouenisset, nisi gratia diuina lugenti suae familiae propiciabili clementia subuenisset. Vt enim ad Episcopi quod factum erat peruenit notitiam, prohdolor non retractans institutionem canonicam, nec reuertus iudicalem Dei sententiam, cum fustibus & gladijs, non iam praelatus, verum vir sanguinarius ad ipsam B. Medardi cum multo superbie fastu, cum indoctae plebis conuentu ausus est properare basilicam. Cumque irreuerenter sanctuarij regias concuterent, eosque, qui pro subitanea tormentorum expectatione, aditum obstruxerant, exprobrationibus contumeliosis insequeretur, furibundus ipse pontifex per medium eorum irrumpens, praesumptuosè nimis & cum multa superbia excruciarum custodes minabatur, nisi cito sibi ianuae aperirentur. In tam imminente mortis discrimine serui Dei tremantes, Deo & S. Medardo non sine multa lachrymarum profusione animas suas commendant, & sic diuinitus animati, aperiri furentibus illis iubent ecclesiam. Mox infelix Episcopus ingressus monasterium, vt eum, qui sibi aperuerat, praenimio timore secus ianuas percepit delitescere, tam validè illi baculum, quem manu gestabat, illisit in capite, vt penè totum eius vestimentum exundanti cruentaretur sanguine. Stupefactus frater & penè decidens, ad Deum suspirauit, & ei querimoniam huius causam, cum aliter non praesumeret, intimo cordis murmure lachrymabiliter commendauit. Audiant tyranni seruorum Dei reclamationes, & reuertantur: audiant fideles quique, celerrimam Dei consolationem, & confortentur. Statim enim infelicissimus ille Vuarinbertus excors & impoenitès, mox vt ante sanctissimi confessoris memoriam tanquam oraturus genua flexit, diuino terribiliter percussus iudicio, diffusus per alui secreta visceribus, miserabiliter expirauit. Fratres autem ecclesiae, malum pro ma-

Nota terribilem vindictam in Vuarinbertum Episcopum.

lo reddere nolentes, fratris illius, quem percussum diximus, sedata querimonia, corpore defuncti honorificè in ipsa eadem sepelièrunt ecclesia. Ibi saepè per beatissimi Medardi pontificis meritum gloriosa sunt miracula: ibi qui fideliter precantur, grata consequuntur remedia: ibi certa verè poenitentibus non denegatur indulgentia: quam nobis quoque peccatoribus, de eiusdem tamè gratia non desperantibus, per eiusdem S. Medardi largiatur intercessionem, qui fidelibus suis aeternae felicitatis repromisit consolationem, Iesus Christus filius Dei, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

F. Laurentius Surius Candido Lectori.

Hucusque nihil mutato stylo totam hanc beatissimi Medardi vitam ex quodam M. S. codice descripsimus. Testatur autem quidam scriptor anonymus in vita S. Gildardi Rothomagensis Archiepiscopi, Fortunatum presbyterum scripsisse vitam S. Medardi, & ex ea quaedam citat, quae consentiant ferè cum alia historia S. Medardi longè breuiori, nec tamen ausim affirmare eam esse à Fortunato editam. Quicquid verò illa historia refert, id totum, paucis demptis, in hac, quam nos edimus, continetur, & permulta intermixta & addita sunt, sed lectu digna, ab alio quodam posteriori, sed non indocto viro, qui tamen aliquoties non nisi ex locis communibus sancti viri virtutes celebret: quod idem ex toto ferè se fecisse in vita S. Gildardi, qui fuit B. Medardi frater, testatur is, qui eam scripsit: quam propterea nolimus huc adscribere: sed eius loco subieciimus carmina beatissimi Audoeni Rothomagensis Archiepiscopi, simplicia illa quidem, sed propter authoris sanctitatem reuerenter complectenda.

DE SS. MEDARDO ET GILDARDO, QVORVM PRIOR NOVIOMENSIS, POSTERIOR Rothomagensis Episcopus fuit, beatissimi Audoeni Archiepiscopi Rothomagensis Carmen.

Empore Gildardus iam fratres atque Medardus,
De patre Nestardo procedunt iure paterno.
Illorum mater floret. Protagia semper.
In mundum nati mox emeruere renasci,
Priuati culpa carnis baptismatis vnda.
Caletus adscripti congaudent nomine dicti.
O quàm florentes virtutum flore parentes,
Qui prolem tantam producunt lucis in auram.

Iunij 8. Gildardus & Medardus gemini fratres.

Virtus caelestis statim commiserat ipsi.
Seruabant pueri tales documenta magistrum,
Illorum quoniam direxit gratia causam.
Qui dedit infantes, dedit illos esse docentes
Emeriti sensus, quos lustrat calica virtus,
Et comes aeternus, quos replet spiritus almus.
Iam sic Gildardus profecerat atque Medardus.
Tales ergo viros morum dulcedine miros,
Fratres Gildardum conformes atque Medardum
Laudibus eximijis placeat sustollere cunctis.
Hi veri fratres, Christi sub amore calentes,
Ipsos vt sese rectos conantur amare.
Hi sunt Gildardus, fratres gemini, atque Medardus.
Vna dies natos vtero viditque sacros,
Albis indutos, & ab ista carne solutos.
Moribus in placidis stabiles & foedere pacis,
Fratribus electis verè concordat in istis
Vox nimium suavis Dauidica vaticinalis:
Est quàm iucundum fratres habitare in vnum.
Messias Christus, sanctorum splendida virtus.

Eodè die & nati, & vita sancti.

Psalm. 132.

Quicquid

Quicquid adest operis præclari monstrat in ipsis,
 Et sic Gildardum dilucidat atque Medardum.
 O Deus omnipotens, cælos fulgoribus implens,
 Sanctis perpetuam visugiter esse coronam.
 Tu quoque Gildardo regnum das atque Medardo.
 Consimilis Christus genitori sit benedictus,
 Ex Domino Dominus, cum solo principe solus,
 Qui iam Gildardum confouerit atque Medardum.
 In cælo meritos ciues super æthera notos
 Consuaves melli, sub carnis iure gemelli
 Fratres, Gildardus confors simul atque Medardus.
 Orbi lætitiæ cælesti munere plenam
 Donant: hinc omnes deuoti pfallite laudes.
 Gloria sanctorum, decus & saluator eorum,
 Tu populo præsta tibi sic persoluere festa,
 Vt prece Gildardi sacra, meritisque Medardi
 Nobis æterna concedas post hodierna.
 Quos geminos ortu, locat alto gratia portu,
 Nobis esse boni dignentur vbique patroni.

Sancti, pã-
 troni nostri
 sunt.

Extat etiam insignis Antiphona de his duobus sanctissimis Episcopis,
 ab Gregorio Turonensi, vt habet quidam M. S. codex, edita:

Auete magni toto orbe præfules, ortu gemelli, sanctitate compares, factati simul,
 coronati pariter, iuncti dicastis diem festum: meritis sancte Medarde cum Gildardo
 inclyto, opem poscenti semper ferre populo.

**MARTYRIVM SS. PRIMI ET FELICIANI EX
 VETVSTIS MS. CODICIBVS, PER F. LAVR. SV.
 rium, mutata phrasi, aliquanto breuius descriptum. Consentunt an-
 tiquissima Martyrologia.**

Junij 9.

TEMPORIBVS Diocletiani & Maximiani Imperato-
 rum saeva est Christianis orta tempestas, ita, vt si quis huius
 vitæ sectator esset inuentus, nec vellet idolis sacrificare, di-
 uersis supplicijs afficeretur. Itaque sancti viri Primitus & Fe-
 licianus in Domino perdurantes, à templorum pontifici-
 bus apud Imperatores delati sunt, dictumque ab illis est,
 deos nolle responsa reddere, nec vlla ipsis præstare bene-
 ficia, nisi prius Primus & Felicianus ad sacrificandum co-
 pellerentur. Proinde rogabant, vt tum ipsis, tum suo im-
 perio succurrerent, ne malè perirent. Tunc Diocletia-
 nus & Maximianus miserunt milites, qui eos diligenter in-
 quirerent, & inuentos comprehenderent. erant enim ciues Romani. Compræhen-
 sionem igitur duxerunt ad Imperatores, qui iusserunt eos ferro vinctos, in carcerem protrudi.
 Illis autem pro Christi nomine vinctis adfuit Angelus Domini, qui eos consolans ab-
 soluit à vinculis, quibus erant confrecti. Illi verò benedixerunt Deum, qui eos sicut o-
 lim Petrum Apostolum, per angelum suum à vinculis liberasset. rogabantque, vt ab e-
 iusdem Apostoli meritis ipsos non sineret esse alienos. Post dies aliquot iusserunt eos
 principes coram se adduci. Illis intronissis, dictum est ab officio: Adstant. Dixerunt e-
 is Imperatores: Vos estis, qui iussu nostra contempnitis? Sancti martyres responderunt:
 Nos ea temper pro nihilo ducemus. Imperatores dixerunt: Patienter interim ferimus
 iniurias nostras: sed vos iam sacrificare Ioui & Herculi, ne perdatis generis vestri digni-
 tatem. Beati martyres responderunt: Nos Deo placationis & laudis hostiam immola-
 mus in odore suauitatis, neque consentimus operibus tenebrarum, quibus vos addicti e-
 stis. Imperatores dixerunt: Facite sacrificium dijs iniunctissimis Herculi & Ioui: alioqui
 carnifices vos atrociter laniabunt. Beati martyres responderunt: Sic mereamur pro
 Christi

Sancti mar-
 tyres vincti
 mittuntur
 in carcerem.

A. G. 12.

Ag. 12.

Ag. 12.

Christi nomine hæc pati, vt ad martyrij coronam liceat peruenire, & simus parti-
 cipes promissionum eius & bonorum illorum, quæ promisit se daturum illis, qui pro
 ipsius nomine respuerunt omnia mundi huius blandimenta, & sequuntur agnum quo-
 cumque ierit. Qua autem ratione possumus à lapidibus & lignis opem petere, vestros
 que non deos, sed demones inuocare? qui sanè ad tantam sunt redacti ignominiam,
 vni si ferro & plumbo confirmentur, stare nullo modo possint: eisque custodiendis
 canes adhibere necesse sit. Quæ tandè hæc vestra amentia est? Tum verò ira perciti Im-
 peratores, iusserunt eos duci ad sanum Herculis: & si nolent sacrificare, dirè excru-
 ciari. Peccerunt milites, vt erant iussi: sed cum nullo pacto sanctos possent à senten-
 tia deducere, cernerentque eos pro Christi nomine mori malle, quàm viuere, virgis
 eos crudeliter cæciderunt, dixeruntque: Cur non obeditis decretis Imperatorum, &
 deis omnipotentibus offertis sacrificium, ad quod vos ipsa quoque natura hortatur?
 Responderunt martyres: Par est illi nos obedire Imperatori, qui potest & corpus &
 animam perdere in gehennam. Vestros autem Imperatores, qui vana colunt simula-
 cra, gehennæ ignis inextinguibilis suscipiet. Milites hæc retulerunt ad Imperatores:
 qui valde irati, præceperunt eos tradi Promoto præfidi ciuitatis Numentanæ, vt eos
 egregiè excarnificaret, si nolent libare dijs.

Cupiunt
 pro Christo
 pati.

irident dæ-
 monum si-
 mulacra.

Ceduntur
 atroci ter-
 virgis.

Rursus in
 carcerem tru-
 duntur.

Felicianus
 plumbatis
 verberatur.

Atrocissimè
 cruciatur.
 Psal. 55.

Agite gratias
 dum tor-
 queretur.

Fallacia Præ-
 sidis.

Tulerunt ergo eos milites ferro vinctos, & tertio decimo milliario via Numenta-
 na miserunt eos in carcerem apud forum ciuitatis. At sancti martyres à precibus &
 hymnis nunquam cessabant, & quotidie ab Angelo refocillabantur. Post multum
 temporis Promotus præses iussit in foro vrbs Numentanæ sibi tribunal apparari, se-
 denque illic, dixit: Intronittantur persona. Intronissis sanctis martyribus, ait: Ex
 præcepto Principum & dominorum nostrorum immolate dijs, quos magnos esse pro-
 bat diuinitas. Responderunt sancti martyres: Impios rectius dixeris, quàm dominos,
 qui in Christum credentes interficiunt, coluntque ligna & lapides: qui cum nullo sen-
 su præditi sint, nihil vobis præstare possunt: cultores verò illorum æternus vorabit i-
 gnis. His dictis, iussit eos Præses ab inuicem separari, existimans posse eos poenis mu-
 tari, & ad sacrificandum impelli. Abducto igitur Primo, ita ad Felicianum locutus est:
 Consule senectuti tuæ, & sacrificia Ioui inuicte, vt iussere domini nostri. Respondit
 Felicianus: Consular senectuti meæ Christus, qui me hæc tenus in sui nominis fide cu-
 rhodiuu. Tuæ verò minæ terrorem aliquem afferre possunt, sed mentem meam immu-
 tare nulla ratione valebunt. Iratus Præses, iussit eum immaniter plumbatis cædi: dein
 de erecto dixit: Cur non abijcis hanc pectoris tui insaniam, & incundos potius eligis
 dijs, quàm velis corpus tuum diuersis macerari supplicijs? B. Felicianus ait: Ego iam
 octoginta habeo ætatis annos, & iam triginta lapsi sunt anni, postquam ad vesti noti-
 tiam perueni, statuique in Christobene viuere, qui me ex tuis crudelibus manibus li-
 berabit. Nihil verò de mundi huius oblectamentis cogitans, decreui sempiterno & o-
 mnipotentis creatori meo viuere. Hæc & his similia multa dicentem iussit Præses ad sti-
 pitem ligari, & acutos clauos manibus ac pedibus eius infigi: dixitque illi: Tandiu sic
 confixus manebis, donec dijs immortalibus debitum persoluas officium. At S. Feli-
 cianus in Dei amore benè firmus, læto vultu pendens in ligno canebat: In Deo spera-
 ui: non timebo, quid faciat mihi homo. Dicit ei Præses: Miser, depone hanc mentis
 tuæ vanitatem, & nega te Christianum, vt possis multiuaria illa, quæ tibi parantur, lu-
 crari tormenta. Felicianus respondit: Infelix & mortalium omnium miserrime: itane
 creatorem ego negabo meum, qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis
 sunt? Quis verò illum ego negare potero, & adorare truncos & vanos deos? Tum fu-
 rore percitus Præses, præcepit vt diu torqueretur. Ille autem dixit: Gratias tibi ago Do-
 mine Iesu Christe, quod merui in eorum censeri numero, qui pro tuo nomine passi
 sunt: & martyrij coronam pertigere. Iratus Præses, iussit eum totum triduum ita suspen-
 sum relinqui, nec quicquam omnino illi cibi aut potus porrigi, vt vel sic victus succu-
 beret. At ille cælesti refectus alimonia, permanens in laudibus Dei. Ea res malè habuit
 Præsidem. Itaque præcepit, vt flagellis casum è ligno deponerent, & in custodia serua-
 rent, nec cuiquam omnino copiam facerent ad illum ingrediendi.

Postero die iussit beatum Primum coram se sisti, eique dixit: Ecce frater tuus Im-
 peratorum decretis obsecundans, & dijs omnipotentibus immolans, amicus est Augu-
 storum & magnus in palatio. Tu ergo si idem feceris, pari fruëris honore. Respon-
 dit S. Primus: Tametsi satanæ filius es, tamen rectè pronuncias fratrem meum obse-
 quandam esse Imperatori, sed planè cælesti, non hominibus vanissimis, qui spem suam
 in

Primus fu-
stibus im-
mante cae-
ditur.

Virtus lam-
padibus.
Psalm. 65.

En miram
Dei virtutē

Leones in
martyres
mimisti, ma-
fuerunt.
Item viri.

Multi ere-
dunt.

Caduntur
capite mar-
tyres.

in Deo collocare noluerunt, & idcirco miserè peribunt. Fingis autem, vt me possis enet-
tere. Nam Felicianus, quem tu excruciaſti, & cum eum flectere non posses, in carcerem
conijci voluisti, illic pro Christi nomine haud secus atque in paradiso latatur. Porro
poenas & verbera abs te illi illata, mihi hodiè Angelus Domini indicauit. Non igitur
mihi contingat ab eius passione separari. Tunc Praeses iussit eum fustibus validissi-
mis cadi: sed ille dixit: Etsi corpus meum habes in manu tua, at animam meam nocere
nihil potes. Dixit ei Praeses: Sacrifica dijs. Respondit S. Primus: Tu sacrificia cum omni-
bus tuis. Ego Deo meo sacrificium offero placationis. Deinde iussit Praeses lampadi-
bus eius latera exuri. Ille in eculum leuatus & lampadibus vstus, ita psal lebat: Igne
nos examinaſti, sicut examinatur argentum. Benedico autem te Domine Iesu Chri-
ste, quia in te cōfidens, nihil sentio eorum, quae mihi à satana ministris inferuntur. Au-
diens autem Praeses nihil eum sensisse, dixit ad suos: Puto equidem aut deos homini-
bus suas virtutes demonstrasse, aut magicis artibus hunc omnia superare. Sanctus
Primus ait: Tūc magicis artibus ea tribuis, quae Christus ad laudem sui nominis pra-
stat seruis suis? Tum Praeses iussit eum deponi de eculo, simulque plumbum liqueſce-
ri, idque bulliens in os eius, in lecto recumbentis, infundi. Voluit autem Felicianum co-
ram adesse, vt his poenis territus, sacrificia offerret. At S. Primus plumbum omnem
star aquae frigidae exhauserit, dixitque Praesidi: Ecce non est à me separatus ille, quem tu
dicebas dijs vestris immolaſſe. Confidit autem in Domino, qui nos liberabit de poenis
omnibus, pro eius enim nomine haec patimur. Omnia autem quae hic videntur, tem-
poraria sunt: quae verò praeprauit Deus diligentibus se, aeterna sunt. En adunati su-
mus in gloriam redemptionis, vt nulla nos inimicus fraude circumscribat, neque vlla te-
nebrarum caligo nos occupet. Poteris autem tu quoque, modò velis, credere in Chri-
stum, agnoscere creatorem tuum, & maiora his videre.

Dicit eis Praeses: Sacrificate dijs: alioqui feris belluis vos lacerandos obijciā. Beati mar-
tyres responderunt: Audite nos & intelligite, & recedite ab istis idolis mortuis & pe-
rituris, credatisque in Deum viuum & verum, & in Iesum Christum filium eius, vt sal-
uae fiant animae vestrae, possitisque euadere poenas sempiternas. Tunc Praeses ceu su-
rijs quibusdā agitatus, dixit: Quid ita in hac infania perduras Feliciane, sicut & iste per-
ditus? Accedite, & immolate dijs. S. Felicianus ait: Non est hic perditus: sed si tu eius di-
ctis obtemperares, posses introire in potentias Domini. At nunc quando te indurauit
satan, aditus tibi pater in ignem aeternum, qui paratus est tibi, & omnibus tibi confen-
tientibus. Cum autem Praeses animi angore corripere, iussit eos duci in amphitheatrum,
quod est apud forum vrbis Numentanae, simulque leones duos ingentes in
eos immitti, quorum rugitus omnes eius vrbis ciues exterruit. Cum ergo venissent
ad sanctos martyres leones cum impetu currentes, ad pedes illorum se volutarunt, mi-
reque illis blandiri & tanquam gratulari visi sunt. Voluit igitur Praeses, vt illis reuoca-
tis vrsi ferocissimi dimitterentur. sed illi quoque, omnis feritatis oblitus, ceu agni quidā san-
ctis blandiebatur, & ad eorum se vestigia prouoluebant. Dixerunt ergo sancti martyres:
Praeses inique, en ferae agnoscunt creatorē suum, & vos in cordis cecitate permanentes,
non cognoscitis eum, qui vos ad imaginem & similitudinem suam creare dignatus
est. Tum verò populus inter se fremitus dabat & infinitos clamores in caelum, credi-
deruntque in Dominum viri amplius quingenti cum omnibus suis. Conuenerant enim
plurimi ad spectaculum etiam ex vicinis vrbibus.

Cernens verò Praeses se non posse illos superare, permultosque eorum causa crede-
re in Dominum, capitis sententiam in eos pronunciauit. Eiecti sunt itaque extra am-
phitheatrum, & illic decollati. Corpora autem illorum proiecta sunt canibus: sed ne-
que ferae, neque aues, neque musca illa attingere potuerunt. Porro noctū à Christi-
anis fidelibus rapta sunt, & ad Arcus Numentanos intra arenarium deportata. Vbi eū
magnum fecissent planctum, noua sindone cum aromatibus ea inuoluerunt, & in-
iuxta arenarium condiderunt, hymnis & psalmis per dies triginta in Dei nomine
vacantes. Magna verò illic beneficia exuberant vsque in praesentem diem. Annis
autem aliquot euolutis, cum iam cessasset persecutio, multi Christiani in honorem
beatissimorum martyrum illorum basilicam ibi construxere, sperantes se per illos mi-
sericordiam consecuturos in nomine Domini nostri Iesu Christi. Abest ea basilica ab
vrbe Roma milliario quartodecimo: dieſque natalis sanctorum martyrum incidit in
quintum Idus Iunij: regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor in secula se-
culorum, Amen.

ALOY.

ALOYSIVS LIPOMANVS EPISCOPVS
VERONENSIS, CANDIDO LECTORI.

Rbitror, te, optime lector, pro certo habiturum, aliam
esse Pelagiam, cuius vita iam praemissa est, & aliam, quam
deinceps duabus orationibus diuinus pater Iohānes Chry-
sostomus suavi suo eloquio ornaturus est. Prior enim Pe-
lagia in iudicium coram Diocletiano Imperatore, matre
infideli prodēte, adducta est, ac boue aetico incenso com-
busta: Secunda verò hac Antiochena virgo, Christiana
matre orta, in iudicium non est adducta, nec igne absum-
pta, sed se ex alto praecipitem dedit, atque ex eo consum-
mata est. Ex quo etiam admoneris, tertiam illam Pelagi-
am Antiochenam, cuius vitam in proximè praecedenti
Tomo legisti, quae prius meretrix, mox ad Dominum conuersa, singulare cunctis pec-
catoribus poenitentiae praebuit exemplum, aliam omninò ab his duabus esse, quae vir-
gines extitisse leguntur, licet vna ex eis, etiam Antiochena fuerit. At est aliud, quod
hic te admonemus. Chrysoſtomus ipse hanc alteram Pelagiam, quae se ex tecto pra-
cipitavit, ne in illorum manus incideret, martyrem vocat, eiusque diem festum An-
tiochia celebrari asserit. Cui diuus Ambrosius Mediolanensis Antistes haud dissimi-
lis, libro ij. Epistolarum, Epistola vij. ad Simplicianū scripta, virginem hanc summo-
perè commendat, sanctamque nuncupat. Idemque libro iij. de Virginibus, quaestione
mouens, quid super eorum meritis existimandum sit, qui se praecipitauerunt ex alto,
vel in fluuium demeterunt, ne in persecutorum inciderent manus, cum scriptura di-
uina vim sibi Christianum prohibeat inferre, hoc tandem modo eam soluit: Et quidē
de virginibus in necessitate custodiae constitutis, eodem habemus assertionem, cum
martyrij extet exemplum. Praecipue sanctam hanc Pelagiam virginem Antiochenā,
quae sese praecipitavit, sororesque eius duas cum matre, quae & ipsae in vndas semetipsas
dederunt, adducit in medium, easque ad martyrium omnes properasse commemo-
rat. Quod si alterius forte sententiae esse tibi videatur diuus Augustinus Hipponensis
Episcopus libro j. de Ciuitate Dei, cap. xvij. hoc te non contristet. Idem enim pater li-
bro eodem, cap. xxvj. te consolatur: De his, inquit, nihil temerè audeo iudicare. V-
trum enim Ecclesiae aliquibus fide dignis testificationibus, vt carum memoriam sic
honorat, diuina persuaserit auctoritas, nescio: & fieri potest, vt ita sit. Quid si enim
hoc fecerunt, non humanitus decepti, sed diuinitus iussu, nec errantes, sed obediētes,
sicut de Sampſone aliud nobis fas non est credere? Hac ille. Cum igitur Spiritus sancti
instinctu virgines seipsas aliquando interemerint, ne in persecutorum manus veni-
rent, & idcirco dignis testibus Ecclesiae sanctae fuerit diuina auctoritate reuelatum, ea-
rum memoriam esse celebrandam, idque omninò factum in sancta Pelagia credere
debeat, praesertim cum duo hi sanctissimi pariterque doctissimi viri, Chrysoſto-
mus, inquam, & Ambrosius, virginem hanc inter Martyres collocent, eiusque marty-
rium in catholica Ecclesia veneratione celeberrima frequentetur, vides de sancta hu-
ius virginis innocentia atque felici consummatione non esse nobis vltra relictum am-
bigendi locum. Lege ergo Chrysoſtomi duas has Pelagiae laudem continentes elegā-
tissimas orationes. Videbis in sancta virgine praclarum fidei testimonium, egre-
giam animi fortitudinem, inuolabileque seruandae virginitatis Christo semel
promissae propositum. Vtinam autem & nos, & Christianae omnes
virgines, tantae fidei proficiamus ex-
emplo. Vale.

LII

SAN.

I V N I V S.
**SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS EPI
 SCOPI CONSTANTINOPOLITANI, COGNOMENTO
 Chrysofomi, Laudatio in sanctam virginem & martyrem Pelagiam
 Antiochenam. Habetur in Simeone
 Metaphraſte.**

ſunij 9.
Cap. 1.

Ineruatæ
dæmonum
vires.

ſimili.

Cap. 2.
Mira alacri-
tate prope-
rar ad mor-
tem S. Pela-
gia.

Cap. 3.

Laudat vo-
luntariam
necem in
ſancta vir-
gine Chry-
ſoſtomus.

AVDETVR & ſummis præconijs celebretur Deus, quod mulieres etiam ipſe, quinetiam puellæ mortē con- temnant ac derideant, virginesque admodum adoleſcen- tes, & nuptiarum expertes, vltro inferorum ſtimulos in- uadant, neque ob id tamen aliquid graue patiantur. Om- nia hæc bona per Chriſtum ipſum è Virgine genitum nobis allata ſunt, quandoquidem poſt partum illum & ortum maximè admirabilè, mortis vires diſſolutæ ſunt, & diaboli potentia ita eneruata eſt, vt non à viris ſolum, ſed ab ipſis etiam mulieribus contemnatur, neq; mulie- ribus tantum, ſed vel ipſis puellis ludibrio ſit. Quemadmo- dum enim optimus aliquis paſtor, cum leonem pecora ipſa & gregem torum vallan- tem ceperit, & ipſius dentes euulſerit, atq; vngues ſecuerit, iubamq; totonderit, talem reddit, quem vel paſtorum pueri contemnunt ac derideant, puellisq; deinceps illudè- dum tradit: ita & Chriſtus ipſe, cum mortem, naturæ noſtræ antea horribilem, & to- tum genus humanum perterrefacientem expugnauerit, & omnem eius timorem diſ- ſoluerit, eam virginibus etiam ipſis illudendam tradidit.

Quamobrem & beata virgo Pelagia tanta cum voluptate ad mortem cucurrit, vt neque carniſicum manus expectarit, neque in iudicium ingreſſa fuerit, ſed proprii a- nimi ſtudio, & ſumma alacritate illorum ſauitiam anteuertit. Parata erat ad cru- ciatus, tormentaque, & omne ſuppliciorum genus perferendum: ſed metuebat tamè, ne virginitatis coronam perderet. Hinc autem diſcas, impiorum hominum intem- perantiam, Pelagiæ virgini timorem attuliſſe, quod ab intemperata illorum hominū iniuria virgo ſe ſubmouit ac præripuit. Id quod è marium numero nemo antea face- re aggreſſus fuit: omnes enim ad iudicium acceſſerant, & illic fortitudinem ſuam o- ſtenderant. At mulieres ipſæ propter naturæ ſuæ conditionem ad iniuriam accipien- dam paratiorem, talem mortis rationem ſibi excogitarunt. Nam ſi licuiſſet & virgi- nitatem ad finem vſque ſeruare, & martyrij coronam percipere, ad iudicium ire non recuſaſſent. Quoniam verò neceſſe erat omninò ab alterutro excidere, extremæ de- mentię hoc eſſe beata virgo cogitauit, dimidiatæ coronæ compotem factam abire, cum vtriuſque victoriæ palmam aſſequi liceret: ob idque noluit in iudicium accede- re, ac intemperantium hominum adſpectui ſpectaculum proponi, atque procacibus oculis ſui adſpectus voluptatem præbere, & ſanctum illud corpus iniuriæ ſubijcere: ſed ex thalamo & mulierum conclauis ad alterum thalamum, hoc eſt, in cælum ipſum aſcendit.

Magnum quidem eſt, carniſices ipſos circumſtantes, & hominis alicuius latera fodi- entes videre: ſed nihilo minus, quàm illud, hoc eſt. Quorum enim latera fodiuntur, eorum ſenſus præ tormentorum varietate conſumitur, vt mors ipſa non ampliùs ter- ribilis, ſed liberatio quædam, & vrgentium malorum remiſſio videatur. Pelagia verò cum nihil tale adhuc paſſa eſſet, & corpus integrum atque intactum haberet, neq; do- lorem aliquem ſentiret, forti quadam excelsi animi magnitudine cerrè illi opus fuit, vt ex hac vita morte violèta ſeipſam eijceret. Quamobrè cum illorū tolerantiam ad- miraris, huius etiā, quam diximus, fortitudinè admirare: cum illorū patientiam obſtu- peſcis, & huius generoſam mentem obſtupeſcas, quod talem mortem ſubire auſa fu- erit. Nolim rem hanc ſimpliciter prætereas, ſed cogita, quomodo par eſt teneram illam virginem, quæ nihil aliud nouerat, niſi virginalē auſam, illo tempore affectam fuiſſe, cum milites repente irruentes, & ad fores ipſas ſtantes vidit, qui ad iudicium il- lam vocabant, & per forum pro talibus tantisque rebus pertrahere volebant. Non pa- ter intus erat, non mater, non nutrix, non ancilla, non denique vicinus aliquis, aut a- micus præſtò erat: ſed ſola à carniſicibus illis comprehenſa eſt. Quod enim exire, & carniſicibus illis ac militibus reſpondere, quod os erigere & vocem emittere, quod eos adſpicere, quod denique conſiſtere & reſpirare potuerit, hoc certè tale ac tantum eſt

DE S. PELAGIA VIRGINE ET MARTYRE.

eſt, vt nemo poſſit non illud admirari atq; obſtupeſcere. Non erant hæc naturæ huma- nae facta: ſed Dei maiorem partem conferentis auxilio id fiebat. At ipſa tamen ocio- ſa non erat, ſed à ſeipſa promptum & generoſum animum, voluntatem, propoſitum, ſtadium & alacritatem affererat. Diuina igitur ope ac beniuolentia factum eſt, vt hæc omnia ad euentum perlata ſint. Itaque ipſam & admirari, & beatam dicere merito de- bemus: beatam, quod Dei præſidium atque opem habuerit: admirabilem, quod tantæ animi alacritatem oſtenderit.

Quis enim non iure obſtupeſcat, audiens illam temporis momèto tale propoſitum in iſſe, confirmàſſe & ad exitum contuliſſe? Scitis enim omnes vos, quemadmodum poſt multa sæpè ac multo tempore cogitata, cum occaſio ipſa rei conatum à nobis ex- igit, ſi vel paululum timoris mentem noſtram corripuerit, formidine repente percul- ſi, conſilia omnia effundimus. At verò illa momento temporis conſilium ita horribi- le ac formidoloſum inire, decernere & reipſa perficere potuit. Nō præſentium viro- rum terror, non temporis celeritas, non ſua ipſius, cui tot inſidiæ paratæ fuerant, ſo- litudo, non quia intra domum ſola comprehenſa fuerat, non alia denique res beatam illam virginem perturbârunt: ſed ita ſecuro & præſenti animo omnia faciebat, vt ſi a- mici & noti aliqui homines illic præſtò eſſent: idque iure optimo: non enim erat intus ſola, ſed cõſiliarium habebat leſum ipſum. Ille virgini præſtò erat, ille ipſius mentem & cor excitabat, ille animum confirmabat: ſolus, inquam, ille metum omnem eijcie- bat. Hæc autem non ſimpliciter leſus faciebat, ſed quoniam martyr ipſa illius auxilio ſe dignam antea præbuerat.

Edomo igitur egreſſa, petijt à militibus, vt ſibi liceret redire intrò, & veſtem muta- re. Ingreſſa verò intrò, veſtem mutauit, incorruptam pro corrupta, & pro fragili & ca- duca, ſtabilem ac ſempiternam. Ego verò præter ea, quæ dicta ſunt, & illud miror, quo- modo milites illi gratiam, quam Pelagia virgo petierat, conceſſerunt: quomodo mu- lier viros decepit: quomodo nihil eorum, quæ futura erant, illi ſuſpicati ſunt: quomo- do eius dolum non animaduertent. Neque enim eſt, quod aliquis dicat, neminem vnquam tale quippiam feciſſe. Multæ enim fortasſe ſe præcipitarunt, & in mare ſei- pſas iniecerunt, pectusque ſuum gladio traiecerunt, & laqueis colla inſeruerunt: nam multa huiusmodi temporibus illis acciderant. Sed Deus ipſe militum illorum corda excæcauit, vt virginis Pelagiæ dolum non animaduertent. Quamobrem è medijs re- tibus virgo auolauit, & ſicut cerua, cum euadit venatorum manus, in quas inciderat, ad alicuius montis verticem venatorum pedibus & telorum iactibus inacceſſum ſtatim conſugit, ac deinde à curſu deſtitit, è loco illo ſine timore aliquo eos deſpiciens, à quibus antea inſidiæ parabantur: ita & virgo illa cum in ipſas venatorum manus inci- diſſet, & parietibus ipſis, velut quibuſdam retibus, comprehenſa eſſet, cucurrit non in montis verticem, ſed in ipſum calis faſtigium, quod nulla erat ipſis accedendi facultas: deinde illinc vacuis manibus eos reuertentes adſpiciens, gaudebat, cum in fideles ho- mines redargutos, & multo rubore adſperſos videret.

Cogita quale illud fuit, ſedente iudice, adſtantibus carniſicibus, paratis tormentis, vniuerſa multitudine collecta, cum milites ipſi expectarentur, qui Pelagiam adduce- rent, omnesque præ voluptate geſtarent, & tanquam ebrij eſſent, prædam in manibus ſe habere ſperantes, tunc illos ipſos, qui eius rei cauſa miſſi fuerant, vultu in terram demiſſo redeuntes videre, factumque illud narrantes audire. Quantum dedecus, quā- tum mœrorem ac probum omnibus impijs illiſtunc fuiſſe par eſt? Qua triſtitia, quo vultu & rubore perſuſos milites illos rediſſe credimus, qui reipſa didicerant, ſe non cum hominibus, ſed cum Deo bellum gerere? Ioseph quo tempore à domina ſua inſi- dijs petebatur, veſtem impuris ac ſceleſtis barbaræ mulieris manibus detentam reli- quit, & nudus exijt. Pelagia verò neque corpus ſuum ab intemperatis illis homini- bus tangi paſſa eſt, ſed cum anima ipſa corpore denudata in cælum aſcendiſſet, & ſan- ctam ſuam carnem apud hoſtes reliquiſſet, ita dubios & perplexos aduerſarios reddi- dit, vt neſcirent quid facerent: neque enim habebant, quid reliquijs illis deinceps fa- cerent. Talia ſunt perfectæ Dei opera, rerum deſperationem ad multam facilitatem, ſibi que aduerſantium res, quæ videntur facilimæ, ad extremam deſperationem tranſ- ferentis.

Quid difficultate illa maior, in quam puella tunc inciderat? Quid facilitate illarum rerum, quas milites tunc tractabant, planius videri poterat? Habebant puellam intus ſolam comprehenſam, domo ipſa velut carcere quodam concluſam, & tamen redi- erunt prædam non aſſecuti. Contra puella ipſa, cum omnibus auxilijs atq; adiutoribus

Diuine gra-
tiæ coope-
rari debe-
mus.

Cap. 4.

Gratia Dei
datur illis
qui ea ſe di-
gnos præ-
ſtant. Nec
tamen ob
id gratia da-
ri dicitur ex
meritis, vel
naturæ no-
ſtræ viribus
acquiri.

Cap. 5.

à malim & de-
ſiſit.

Cap. 6.

Gen. 39.

Cap. 7.
Mira Dei
virtus &
potentia.

deferta esset, neq. vllam euadēdi viā haberet, sed prope illarū ferarum manus se posita videret, ex ipsis faucibus, vt aliquis diceret, abrepta, omnium insidias diffugit, & milites ac iudices, principesque illos superauit, idq. eo tempore, quo omnes se illius victores futuros sperabant.

Cap. 8. Martyrum mors, Martyrum victoria.

Postea verò, quàm puella ipsa mortua est, tunc in maiorem desperationem inciderunt, vt discerent Martyrum mortem, Martyrum esse victoriam. Hoc perinde fuit, ac si, vndarum impetu ad ipsum portus aditum irruente, nauigium merce copiosa & margaritis preciosis refertum, cum iam iam ab illa ipsa fluctuatione submergendū esse videretur, periculum mox diffugiens, ab ipso aquarum impetu impulsū, quam celerrimè ad portum transmissum esset. Sic militum illorum inuasio ac terror, cum omnibus vndis formidolosior incidisset, fecit, vt multo celerius puella festinaret ad cælum ascendere: quæque nauim ipsam submersura videbatur vnda, illa saluam ad tranquillū portum transmisiit: ac deinde corpus illud omni fulgore splendidius ex alto deferebatur, diabolū id videntem feriens. Non enim ita fulgur è cælis demissū nobis terribile videri solet, vt Martyris corpus fulgure grauius dæmonum turmas tunc perterrefecit.

Nota sanctæ mortuæ corpus dæmonum turmas perterrefecit.

Cap. 9.

Sed vt discas non sine diuina prouidentia id factum fuisse, hoc præcipuè licet aperte intelligere ex ipsius virginis proposito & prompto animo: quodq. milites illi virginis dolum non considerant, sed quod illa perierat, libenter concesserint: quod denique ad exitum res ipsa perducta sit. Licet etiam nihilominus & ex ipsa mortis ratio, ne hoc intelligere. Multi enim è sublimi tecto deiecti, nihil mali passi sunt: alij verò, quibus corporis membra læsa & mutilata fuerint, post casum ipsum multo tempore superfuerunt. At in illa beata virgine nihil tale Deus ipse fieri permisit: sed statim insit animam corpus relinquere, eamque ipse accepit, quippe quæ quantum satis fuit, certauerat, & rem omnem impleuerat: non enim mors illa eiusmodi casus naturam, sed Dei iussione, consecuta est.

Cap. 10.

Iacebat igitur corpus illud non in lecto aliquo, sed in solo. Nec propterea tamen honoris expers erat, quia in solo ipso iacebat: sed solum ipsum ex eo fuit honoratū, quod corpus illud tā gloriosum excepit: quin immò quia in terra iacebat, eo ipso corpus illud erat honoratius. Huiusmodi enim sunt iniuriæ, quæ propter Christum accipiuntur, vt honoris cumulum nobis afferant. Iacebat igitur in solo ipso, & angusto quodam loco: sed Angeli Pelagiæ corpus circundabant, & Archangeli omnes honorabant, Christus deniq. ipse præsens erat: nam si domini mortuos seruos aliquos nobiliores ad sepulturam deducunt, neq. id erubescunt: multo magis Christus ipse virginem, quæ eius causa libenter animam emiserat, & tantum periculum susceperat, præsentia sua honorare non recusauit. Iacebat itaque illa, & epitaphium habebat martyrium, quod susceperat, confessionis ornatu decora, & veste omni regali purpura preciosiore induta. Erat autem vestis illa duplex, vna virginittatis, altera martyrii: his funebribus donis ornata virgo hæc, ad tribunal Christi assistit.

Cap. 11.

Talem habitum & nos viuentes ac mortui nobis ipsi parare studeamus, illud scientes, quod qui auratis vestibus corpus suum exornauerit, nullam ex ea re mortuo homini vtilitatem attulerit: quinetiam multorum inuidiam & reprehensionem excitaerit: quippe qui neq. in morte ambitiosus, & falsæ gloriæ appetens esse desierit. At si virtute se ornauerit, multos etiam post mortem sui laudatores habebit. Etenim ipsi etiam regalibus aulis apud omnes homines splendidius erit sepulcrum illud, vbi corpus iacuerit, quod cum virtute ac pietate vixerit. Huius rei vos ipsi testes estis, qui diuinitus monumenta, quauis aureis vestibus contacta, tanquam speluncas quasdam prætercunt, ad sanctam hanc virginem multo cum studio & animi alacritate accurritis: quoniam cum martyrio, cōfessione & virginitate, multæ & aureæ vestis loco, funus suum ornauerit, hinc postea discessit. Hanc igitur pro viribus & nos imitemur. Cōtempnit illa vitam hanc: contemnamus & nos delicias, irridcamus sumptuosos apparatus, abstineamus à crapula & ebrietate, fugiamus voracitatem.

Cap. 12.

Non temerè hæc nunc dico, sed quoniam multos video, postquam concio hæc dimissa fuerit, ad ebrietatem, ad cauponas & mensas illas, quæ sunt in hospitij publicis, & ad alia inhonesta opera statim reuersuros. Quamobrem precor vos & hortor, vt semper sanctam hanc virginem in memoria & mente habeatis, neq. concionem hæc celebrem dedecoretis, non deniq. fiduciam nostram ex hoc die festo ad nos proficiscentem imminuatis. Etenim non temerè cum Græcis differentes huius diei festi celebritate gloriamur, eamque obijciantes, erubescere illos facimus, cum dicimus, quem admodum

Dies festus s. Pelagiæ.

admodum urbem integram ac totam, tantumq. populum puella vna mortua singulis annis ad se attrahit, idq. post tam multos annos, neq. tempus vllum honoris huius feriem interruptit. Verum si senserint, quæ in hac celebritate committuntur, maiore laudationum parte priuati erimus. Hæc enim multitudo, quæ nunc præsens est, si benè ordinata ad nos accedere posthac studuerit, ea res maximo nobis erit ornamento: at si cum segnitie & negligentia multa hæc aderit, probrum & accusationem nobis ea res afferet.

Vt igitur vestra multitudine, charissimi auditor es, nos exultare possimus, eodem re. Vt igitur vestro ordine domum reuertamini, quo par est eos redire, qui cū talibus martyribus versati fuerint. Nam si quis non ita domum redierit, non solum nihil profecerit, verum etiam periculum maximum sibi attraxerit. Scio vos hoc morbo non laborare: sed non satis hoc vobis est ad excusationem, nisi & fratres ipsos inhonestè se gerentes, ad modestiam maximam, & ad conuenientem & compositum statum redigatis. Honorasti Martyrem præsentia tua: eandem illam & proximorum tuorum emendatione honora. Si enim videris inordinatum risum, atque inhonestum cursum, & illiberalè incesum, indecentemq. habitum & figuram, accede, & illos ipsos, qui talia committunt, acerbo & terribili vultu intueri. At contemnēt illi, & irridebunt potiùs. Sume tecum duos vel tres fratres, vel plures, vt qui hæc facit, multitudine ipsa præsentem correctus, modestior fiat. Quod si neq. sic illorum amentiam represseris, eos ipsos ad sacerdotum deferas. Sed vix fieri potest, vt ad eam impudentiam illi deuenerint, vt si reprehensi ac rogati fuerint, non cedant, verecundentur, & ab inordinata & ludicra chorea se retrahant. Quod si decem, si tres, si duos, si vnum tantum lucrifeceris, multam vilitatem tibi comparaueris.

At multa est via longitudo. Longitudinem hanc ad eos, quos supra diximus, colligendos spontè subeamus. Multo thuris vapore viam implemus. Honestum quidem hoc est. Verum non tantum via ipsa honesta apparuerit, si, vaporis atq. odorum instrumentis per illam totam dispositis, aërem ipsum odoris suauitate perfuderis, quantum si omnes, qui hodie per illam ipsam viam incedunt, Martyris certamina inter se narantes domum redeant, linguas ipsas singulis pro vaporis instrumento exercentes. An non videtis cum Imperator in urbem ingreditur, quàm compositè atq. ordinatè milites ipsi ordine vtrinque disposito armati incedunt, vicissim se hortantes, vt quieto & sedato ac reuerenti gradu procedant, quod ijs, qui eos spectant, compositi & spectatu digni videantur? Illos igitur imitemur, nam & nos Imperatorem deducimus, non corporeum aliquem, aut terrenum, sed angelorum Dominū. Atq. ita ingrediamur, nos multo hortantes ad concinnè atq. ordinatè progrediendum, vt non multitudine solum, verum etiam ordine ipso spectatoribus stuporem afferamus. Maximè quidem. Quauis enim nemo præsens esset, quauis soli per viam incederemus, neq. sic tamè immodestos nos esse oporteret, diuinos illos oculos metuentes, qui semper patent, & ubiq. presentes sunt, omniaq. intuentur.

Nunc verò etiam illud considerate, multos hæreticos hæc esse inter nos cōmixtos, qui si vos ita saltantes, ridentes, vociferantes & ebrios viderint, summè nos condemnant, discedent. Quod si aliquis vni alicui homini scandalum afferens, inuitabiles pœnas dabit: nos, qui tam multis scandalum afferimus, quas pœnas daturus putas? Sed prohibeat illud Deus, vt post hos sermones, & hanc admonitionem aliquis ijs virijs obnoxius inueniatur. Nam si antehæc, qui huiusmodi facinora committere audebāt, venia digni non erant, post consilium atq. increpationem hanc pœna ipsa multo grauior erit & inuitabilior tam ijs, qui hæc faciunt, quàm qui fieri vident & contemnūt. Vt igitur & illos pœna liberetis, & vobis copiosorem mercèdem comparare possitis, fratrum nostrorum curam suscipite: ad ea, quæ dicta sunt colligenda atque enarranda eos impellite, vt per totam viam hæc meditantés, & ijs, qui domi remanserunt, mensæ huius reliquias afferentes, illustre conuiuium etiam illic habeatis. Ita enim & huius diei festi gustum maximum percipiemus, & sanctam martyrem ad maiorem benouolentiam prouocabimus, vero honore illam prosequentes: quæ maiorem etiam voluptatem capiet, si fructum aliquem & vtilitatem animas iuuantem adepti redierimus, quàm si huc venerimus, & postea tu multuati simus.

Faxit Deus huius sanctæ virginis, & eorum, qui similiter certauerunt, orationibus ac precibus, & vt hæc, & alia, quæ dicta sunt, diligenter memoria teneatis, & vt ad opus ipsius omnia conferentes, in omnibus ad finem vsq. Deo ipsi grati simus: Cui gloria sit & imperium, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cap. 13.

Proximi vt ad meliorem frugem reducendi.

Cap. 14.

Honestè incedere, & de rebus bonis inter se conferre debet Christiani.

Cap. 15.

Matth. 18. Vitanda scandala.

Sancti pro nobis orant.

BEATI IOHANNIS CHRYSOSTOMI POSTERIOR LAVDATIO IN EANDEM SANCTAM VIRGINEM & Martyrem Pelagiam Antiochenam. Est etiam in Metaphrasie.

Iunij 9.

MAIORE quidem theatro sancta virgo Pelagia digna esset: magna enim huius puellae certamina, extiterunt, ob idque copiosorem theatri frequentiam requirunt. At satis illi tamen est Christus, qui solus pro omni ornamento huius virginis panegyrim ac celebritatem praesens exornat. Quo enim loco Christus adest, illic omnium Angelorum chorus praesto est. Et omnes quidem martyres sua corpora cruciatibus fortiora praestiterunt, ob idque magni quodam theatrum aduersus diabolū sibi parauerunt, cum in corporeos spiritus corpore ipso superauerint, & carnem suam cum ferro contententē fortiter exhibuerint. Cum vero etiam puellas ipsas video pro Christo crucifixo mori gestientes, tunc diaboli temeritatem magis rideo, qui cum permulta vaticinandi loca sibi excogitauerit, quasi res futuras in illis praeuenerit, non illud prauidet ac vaticinatus sit, quantum dedecus quouis risu dignum hodierno die passurus esset.

Dæmonum imbecillitas & temeritas.

Prudēs simplicitas Pelagiae.

Quid enim magis ridendum aliquis duceret, quam quod hodie passus est diabolus? Qui licet virginem irretitam haberet, a praeda tamen ipsa excidit, & puellam, quam apprehendit, tenere non potuit, quasi umbram, non virginem apprehendisset. Nam cum illa simplicitatem columbae cum serpentis prudentia coniunctam haberet, ut columba quidem simplex comprehensa est, sed ut prudens serpens diffugit: quantum enim esset comprehensa, de victoria tamen non desperauit: neque animo aut consilio capta fuit, licet corpore detenta esset: sed artem quandam atque consilium excogitauit, quo eorum, a quibus comprehensa fuerat, temeritatem eluderet, & eos tanquam stupidos redderet.

Virgo sancta se praecipitio interficit. Matth. 4.

Sed quidnam hoc fuit? Se consilium mutasse puella simulauit: idque, ut credibile videtur, quantum in tanta fluctuationis & naufragij periculo constituta esset, vultu tamen ipso hilaritatem praese ferebat. Figmento igitur illo milites capti, & puellae hilaritate decepti, humanius in illam se gerere coeperunt. Quae cum ab ipsis petijisset, ut tandem abesset, quoad ornatum spōsae conuenientem sibi indueret, eundi potestate milites ei concesserunt, quippe qui ea re non solum illi virgini gratum facturi essent, sed futurum etiam cogitabant, ut a Iudice ipso magis laudarentur, si puellam veste ornata duxissent. Illa vero consilij sui compos facta, statim se veste induit, quae verè decora est. Cum enim animi fortitudine, & resurrectionis spe multa se induisset atque corroborasset, ad ipsius tecti vestigiū cucurrit, & illinc se ipsam praecipitem dedit. Itaque palaestrae genus illud exegit, quod ut magnum quippiam aliquando diabolus Domino ipsi proponere ausus fuerat, cum dixit: Si filius Dei es, mitte te deorsum.

Puella perdeficit dæmonem superbum.

Huius puellae fidem & animi magnitudinem valde obstupesco. Quid enim tunc alia virgo secum ipsa non cogitasset? Dixisset quidem: Do me ipsam ex hoc loco praecipitem, cum id facere eo ipso coacta sim, quod stuprum metuo. Laudabile est propositum, modò casum ipsum mors consequatur. quantum enim in me mortuam hostes debacchati fuerint, id tamen ego non sentiam, meque, insciente, hoc facient. At si in terram collisa, corporis membra perfracta fuerint, anima verò in membris permanserit, corporis turpitudinem molestè ferēs ac dolens, tunc nihilominus ad Iudicem ducta, ea patiar, quae semper timui: tradent enim stupro corpus ipsum membris lesum, ac me violatam dimittent: sicque duplicem feram calamitatem, tum corporeis membris lesa, tum virginitate spoliata. Haec satis quidem fuissent, ut aliam puellam perturbarent. At illa fide ipsa ita confisa est, quasi finis ipsius sponforem aliquem haberet: ob idque prompto animo ad eum casum festinauit.

Itaque puellae & virginis fortitudine atque animo illo victus es, diabole. Quae enim Domino ipsi olim proposuisti, ad ea puella quaedam eius famula te prouocauit, & ad tecti fastigium accurrens, illinc se ipsam iaculata est: cumque a Iudice vocata esset, tibi, qui hoc suggessisti, non obtemperauit, neque subdolum pugnam subijit: nouit enim veritas cogitationes tuas, cum sepe virgines ipsas ad Iudices, tanquam ad flagella excipienda, voca-

da, vocare soleas, postea verò sine pugna ijs, qui pugnam subiērun, acerbis detentas eijcis. At si verè ad pugnam vel ad stadia puellam prouocas, congregere nunc cum illa è tecto se deijciente, eamque illinc decidentem sustine. Audeas contra illam stare, & palastram experiri. Excita quamcunque velis astutiam. Habes terram pro pugna: campo. Virge nunc gladios ipsos, ut mortem inferas. Subterne interficiendis hominibus dura cadis instrumenta. Para decedenti puellae cōfractionem. Omnes enim quantumuis abstrusas atque abditas artes tuas, velut infirmissimas illa superauit, quodque maius est, neque illud à Deo exegit, quod scriptum est: Angelis tuis manda de me Domine, ne vnquam offendam ad lapidem corpus meum: sed id petijt, ut animę praecipere, post casum ipsum è corpore discedere.

Psal. 90.

O puellam genere quidem & sexu foeminam, animo autem ipso marem. O virginē duobus nominibus extollendam, quod in virginū grege, & martyrum choro numerata sis. O puellam ita continentem, ut neque ad specum quidem ipso fruendi facultatem intemperato Iudici praebueris. Huius igitur puellae temperantiam & nos imitemur, & contra voluptates ipsas victoriae trophaea erigamus. Incontinentiae atque intemperantiae impetum frangamus, & animum ipsum ad pietatem seruandam corroboremus. Iudices ipsos à tentationibus suboueamus, & cum opportunum est, non abiectos, sed audaces nos praestemus. Denique membra nostra, quae sunt super terram, mortificemus, ut & Dominus ipse hoc humile corpus nostrum tale reddat, & in eam conditionem transferat, ut corporis sui formam cum eo communicet: Cui sit gloria & imperium in secula, Amen.

Intemperantia & incontinentia flaganda.

MARTYRIVM SANCTORVM GETVLII, CEREALIS, AMANTII ET PRIMITIVI, EX EGREGIO MS. Codice per F. Laurentium Surium stylo mutato descriptum: cui fidem conciliant etiam antiquissima Martyrologia.

TEMPORIBVS Hadriani Imperatoris fuit vir quidam omnis diuinæ legis peritissimus, idemque Christianissimus, Getulij nomine. Degebat autem in Sabinorū regione haud procul ab vrbe Roma, conuocabatque ad se quotidie per multos tum ex Italia, tum Græcia Christianos, ijsque alimēta praebēs, diuinam legem exponebat, eosque erudiebat. Peruenit eius rei fama ad aures Hadriani Imperatoris, qui missis Cereale Vicario, iussit eum comprehēdi. Vbi ad illum venit Cerealis, inuenit eum domi sedentē, & more solito Christianos instituētē, qui eius doctrina magis ac magis in fide Christi confirmabatur. Dixit autem ei Cerealis: Audi, quae sint à principibus edicta apud omnes proposita? Respondit S. Getulius: Itane principum iussis parere necesse est? Cerealis dixit: Tu ipse edictō aequū ne sit illis parere. S. Getulius ait: Cui tandem, o princeps, obtemperandum est? mortaline homini, & mox in putredinem abituro, an verò praepotētis Dei filio? Cerealis dixit: Habet ergo filium Deus vester? Getulius respondit: Habet planè, qui quidē & fuit, & est, & erit semper. Cerealis dixit: Qua vel doctrina, vel signo nōsse licebit, filiū Dei, Deum esse, quē admodum tu doces? Respondit sanctus Getulius: Noueris verbum Dei, verum Deum ex Deo patre genitum, & de spiritu sancto conceptum, ex virgine Maria natum esse, eumque nouissimis temporibus dignatum esse venire, ut mortuos suscitaret, caecos illuminaret, leprosos mundaret, super mare pedibus ingrederetur, vētis & tempestatibus imperaret. Cerealis Vicarius dixit: Nōsse velim, quinam isthuc factum sit.

10 Iunij.

Getulij humanitas in Christianos.

Tum S. Getulius vocauit ad se Amantium tribunum fratrem suum, qui metu Hadriani principis latitabat, narrauitque ei omnia de Cereali Vicario: porrò ipsi Cereali indicauit Amantium fratrem suum. Ad cuius conspectum mirificè exhilaratus est Cerealis. Dixit autem ei S. Getulius: Abijce iam Cerealis frater artes diabolicas, & amplectere Christi patientiam. Ego in Tyburtina vrbe cum haberem uxorem, liberos & opes, omnibus valefecit, ut possem ad aeternam peruenire salutem. Cerealis respondit: Equidem nec uxorem nec proles habeo, quas relinquam. Si verò est aliquid aeternum, ne quaeso id me celetis. S. Getulius dixit: Aeternum hoc est, ut manufas idolis propudiatis, in Christum Dei filium credas, Cerealis ait: At quo tandem ordine

Amantius tribunus, frater Getulij.

Matth. 19.

Triduanū
ieiunū, vi-
gilie & pre-
ces.

Cerealis
post cate-
chesin ba-
ptizatur.

Sancti mar-
tyres iudici-
fiſuntur.

Verberatur

Pſalm. 50.

Diū manēt
in carcere.
Flāmis mar-
tyres obji-
ciuntur.

Symphoro-
ſa cū ſeptē
ſilijs nece-
tur.

dine hæc fides ſuſcipienda eſt, vt ne quid ſuſcatum in me reſideat? Dixit ei Amantius tribunus, amicus eius: Baptiſmum percipies in Chriſti confeſſione, & ſic vitam habebis ſempiternam. Quòd ſi verò reliqueris omnia, quæ in hoc mundo appetis, centuplum accipies, & vitam æternam poſſidebis. Cerealis ait: Ecquid obſtat, quo minus pro Chriſto filio Dei ſanguinem meum fundam? Sed iam queſo moras vos necere nevelitis. Tum Sanctus Getulius ad pœnitentiam eum adhortabatur, ſimulq; ei triduanū indixere ieiunium, donec diuinitus edocerentur, quid faciendum eſſet. Cuiusmodi ta nocte in vigilijs & precibus durarent, audièrunt vocem angelicam ipſos admonentem, vt Sixtum vrbis Romæ Episcopum ad ſe vocarent, & ab illo baptiſma perciperent.

Venerunt igitur Romam, & acceſſito beato Sixto Episcopum, in cryptam quandam eius, quam diximus, regionis ingreſſi ſunt: vbi B. Sixtus more Chriſtiano eum catechiſimò imbuit, ac deinde baptizauit. Eadem autem hora vidit Cerealis deſcendentem ſuper ſe Spiritum ſanctum, & mox ingenti voce clamauit: Ecce video lumen quoddam Solis ſplendore illuſtrius in me delabi. Porro B. Sixtus pro ſingulis obtulit ſanctaliſſimas bamina, & participes eos fecit ſacro ſancti corporis & ſanguinis Chriſti: & cum eos in fide confirmãſſet, gratias agens, diſceſſit ab eis. Eodem tempore officiales Cerealis quaſièrunt. Venit autem Vincentius quidam, vbi erant ſancti, aurum publicæ exactione collectum abſportaturus. Vt autem vidit eum Cerealis, dixit ei: Nos tēporarias res iam abieciſti, vt fruamur æternis. Temporalia enim vnà cum illis, qui amore ea proſequentur, in nihilum rediguntur. Tum Vincentius magna voce exclamauit: O principes orbis & reipublicæ moderatores: ſeductus eſt Cerealis dignitate Vicarius: reſiſtiſque dijs, phantaſmata ſectatur: multa que ira incenſus, celeriter cucurrit ad Hadrianum principem, eique quid comperiſſet expoſuit, nempe Cerealem ſe Chriſtianum conſiteri. Itaque Hadrianus miſit Licinium conſularem, qui ipſi Cerealem ſiſteret. Licinius veniens ad vrbem Sabinorum, tenuit Cerealem. & cum illo Getulium, Amantium & Primitium: moxque ſcripto petijt ab Hadriano, quid de illis fieri iuberet. Reſcripſit autem Hadrianus, vt aut immolarentur, aut ignibus cremarentur. Eodem ergo die, quo lectæ ſunt literæ Imperatoris, iuſſit Licinius in ciuitate Tyburina tribunal ſibi præparari, ſanctosque ſibi vincitos exhiberi. Cumque veniſſent, ita dixit: Adeone Cerealis vitam deſperãſti tuam, vt præcepta principum, qui toti imperant orbi, contemnenda putes? Cerealis reſpondit: Et theſaurus publicos declinatione perfectæ tradidi in publicum, & Chriſto Ieſu me ſeruiturum promitto, vt vitam obrineam ſempiternam. Licinius dixit: Vtrum viuere aut mori malis, edicito. Cerealis ait: Ego ſi viuere non appeterem, Chriſtum non conſiterer. Veſtra autem ſacrificia nihil ſunt. Tunc ad S. Getulium conuerſus Licinius, dixit: Sacrifica dijs Ioui & Marti: alioqui extorquebo à te animam tuam. Reſpondit S. Getulius: Ego non perdam animam meam: immò verò potiùs lucrabor eam.

Tunc ira inflammatuſ Licinius, iuſſit eos expoliatos cædi, dicens: præcepta principum contemnere nolite, ſed magnis dominis obtemperate. Cum autem caderentur, B. Getulius magnificans Deum, alta voce dixit: Gratias ago Deo patri omnipotenti, & Domino Ieſu Chriſto, eique meipſum ſacrificium mundum offero. Dixit ei Licinius: Quod eſt mundum ſacrificium? B. Getulius reſpondit: Spiritum contribuatum, & cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit. Licinius dixit ad miniſtros: Abducite iſtos in carcerem: vbi ſanè ad dies vigintiſeptem permansere. Porro Licinius Romam proficiſcens, res geſtas narrauit Hadriano Imperatori. At ille furore percitus, miſit milites, qui eos flammis exurerent. Ducti ſunt ergo ſancti martyres ad tredecim milliaria ab vrbe Roma, & illic ligatis manibus & pedibus ad flumen Tyberim in ignem coniecti ſunt. Cum autem beatum Getulium flammæ non contingerent, & ille magis etiã in Domino confortatus, ſolutis vinculis, Chriſtum Dei filiũ glorificaret, milites caput eius ſuſtibus confregerunt: & ſic inuocans Dominum, emiſit ſpiritum. Cuius ſacrum corpus colligens Symphoroſa vxor eius, honorificè eum ſepeliuit in arenario prædij ſui.

Ado in ſuo Martyrologio hæc adiungit: Conſummata ſunt beati martyres in ſtadio Capreolis, via Salaria, ab vrbe Roma plus minus milliario tertio decimo ſupra ſtadium Tyberim in parte Sabinenſium. Quorum corpora collegit beata Symphoroſa, vxor beati Getulij martyris. Quæ non longè poſt eundem ipſum martyrẽ cum ſeptem ſuis ſilijs fuit martyrio conſecta, videlicet 27. die menſis Iunij: & ſepulta eſt in prædio ſuo, loco & oppido ſuprà nominato.

HISTO.

HISTORIA INVENTIONIS S. MAVRINI ABBATIS ET MARTYRIS, AVTHORE STEPHANO, QUI eam ſcripſit inbente Chriſtiano Abbate, circa annum Domini 990.

PROLOGVS.

Omino Chriſtiano Stephanus exiguus. Imponis pater mihi, quod ferre non poſſunt humeri. Maurinum præcipis laudare, & eius opera ſtylo dare: quorum vnum officium eſt angelorum, alterum hominum ſapientiffimorum. Si martyr inuictus, in ore & mente bonorum omnium ſcriptus, literas deſiderat, habet Colonia Agrippina, ſecunda (ſi dignatur dici) Roma, ſuos Gregorios, habet Hieronymos, quos ſupernæ ciuitatis decet ſcribere conſules. Sunt nihilominus ſub aliſ tuis educati non pauci, qui in deſicentem Nilum viderunt & biberunt, ſeq; huic operi pares oſtentant. Quid ergo mihi in ſyluam ferre ligna? Bruno ille nobilis filius columbæ ſacrarium ſapientiæ, te inuenit, in quo complacuit animæ ſuæ. Compertum quantum præſtitit ſeculo, chari inuicem & noti, & in verbis prudentiæ ſapè admirati. Tui ergo & prædictorum officij eſt cælitum merita tractare, quibus inuidiam promereri eſt facile, niſi fortè admirabili ſapientia animi tui hoc Maurino miraculum addere decreuiſti, vt ei hominis organo iumentum Balaam deſeruiat. Pareo hac conditione interpoſita, vt ſupremam manum imponas operi, & titulum tuo dedices nomini.

Colonia Agrippina, altera Roma.

HISTORIA.

VMMA & vel vnica ſalus eſt agris mortalibus, quòd e-
lectos ſuos ita Chriſtus cælis diuiſit & terris, vt ſpiritus cæleſti habitatione dignos ſuperis admitteret, & terræ terrenis permitteret. Non enim beatorum ſpiritus ſui hominis penitus deſerunt exuuias, arma ſcilicet ſuæ militiæ, in quibus de antiquo triumphauerunt ſerpente. Iſti etenim iſti ſunt inclyti propugnatores tui & redempta Chriſti cruce Eccleſia: iſti ſtant pro filijs tuis, ne eos baratro oris abſorbeat toto aère vagantes ſpirituum corruptores. Quædo enim per te armatis dolo & igni reſiſteres aduerſarijs, quæ in propria carne agrè imperium agis? Sed emeriti teſtes Chriſti, angelorum ciues, immò conſules pro meritis creati, etiam nunc iniquitatis ſatellites per te expugnant, quos p ſe vicerant. Hi reos Deo conciliant, orbem portant, tartara ſpoliant, vt angelorum numerum expleant, & muros Hieruſalem extruunt. Hoc in deſeſe Ioannes Ephēſi, hoc Andreas, hoc protomartyr Stephanus Byzantij, hoc Petrus & Paulus Romæ, & in toto penè terrarum orbe, hoc ſinguli ſanctorum in ſua ſorte gratum Deo ſacrificium faciunt.

10. Iunij
Sancti in cælis, Eccleſie propugnatores.

Habemus & nos in oculis huius rei teſtem idoneum Maurinum, Deo & Angelis charum, cuius hodiè paſſio calos glorioſo martyrio ornat, & reis veniam donat. Qui ſub ſignis fidei ad ſanguinem vſque deuotus, in die ſui certaminis nil mitius à magnis egit martyribus: qui caput draconis antiqui & nequitie eius ſatellites Decios detruerunt & Nerones. Egregia nanque viciffitudine mortuo pro ſe Domino mortis triumphum obtulit, purpuratuſque proprii ſanguinis oſtro, ſtolam ſuam dealbauit in ſanguine Agni. In cuius nunc comitatu quocunq; ierit hærens, ſecurus ſui ſuis prouentum poſcit ſalutis. Huius gratuita Deus clementia nobis cauſidici ſcutum obtendit, huius nos pretioſiffimis membrorum gemmis ditauit. Niſi multum nos abijcimus, ſemper eum nobis præſentem ſperare debemus, ſed præſertim in hac die ſolemnitatis & lætitiæ ſuæ. Hanc, inquam, diem lætitiæ eius dixerim, in qua familiaris regi ſuo dux magnanimus militare cœpit, mutato militari cingulo, non depoſito. Digna, domini mei, laude hanc diem ſacramus, & prono vtriuſque hominis obſequio honoremus. Egregium nobis ſit Angelorum

lorum participari officio. Eis de nostri hodie patroni gloria gratulantibus gaudia no-
stra conferamus, immo gaudia eorum geminare ambiamus, & de peccatorum no-
strorum tumultibus refurgamus. Quodam modo enim de sepulchris vitiorum resurgi-
mus, cum Deum manibus exquirimus, & sanctorum laudibus animum intendimus.
Hinc per David familiare sibi organum spiritus sanctus, Laudate, inquit, Dominum
in sanctis eius. Et in his quoque mundalibus regnis, quem reges sua dignantur a-
micitia, si quod in spem gratiae suorum principum militauerit bellum, nobis
quanta dulcedo, quanta regum super eo sit oblectatio audire quantus in clypeum af-
surgat, quanta vi torqueat hastam, & quanto ipsius vitae periculo caput obiectet
gladio.

for. & athle-
te.

Victoria il-
lustris S.
Maurini.

Esa. 64.

legendum
puto * lati-
tauit.

Vrbis Colo-
niensis di-
cit.
MS. codex
habet * or-
dinabat.

* Volmar

Inuenitur
loculus S.
Maurini.

Reliquiae
virtutum &
medelae
sciae, vel
scientes.

In gloriam ergo Maurini nobilissimi * agonothetae & victoriosissimi, aliquid
& nos resonemus dulce Deo, gratum caelo. Sed cinis & puluis quid feret dignum
amico DEI excelsi, cui hymnidici superiorum famulantur chori? Parum est, si
eum fortiter Dominica bella bellasse dicimus. Ter enim quaterque victor existit,
qui non modo cum purpureis tyrannis in lites erupit, sed seculo altior, in ipsum hu-
ius mundi principem, in ipsum, ut sic dictum sit, gigantem caelis bella minitantem, gy-
ganteo robore arma commouit, vitam morte possedit, mortuus palmam & spoliade
hoste tulit. Parum est, si in eo patritij sanguinis stemma recensemus. Maior ei nobili-
tas est, confratrem esse martyrum, coharedem Apostolorum, & socium Angelo.
rum. Quod si de vitae eius merito agitur, inferius erit quodcunque dici poterit: nisi
quod verè probatur gloriosus Dei amicus & pretiosissimus filius. Et quia con-
dit filio similari ad patrem, pijsimus Dominus natiuitatis pietatis suum Maurinum or-
nauit insigni. In quo quisquis spem suam constituit, nouit totus quantae misericordiae
balsamis affluat, nouit quam praesens exauditor, quam propitius sit interuentor: ho-
rumque attestacione quanti ster altissimo facile cognitum est. Verum taceat interim
lingua carnis super caelestem gloriam martyris, quam nec oculus vidit, nec auris audi-
uit: & saltem qualiter inuentum sit eius sacratissimum corpus dici gaudio ad memo-
riam reuocemus.

Peracto beato agonis sui triumpho, egregius Dei athleta Maurinus, locus tu-
muli caelo tantum notus, & Angelici tantum obsequij reuerentia veneratus, * ha-
bitauit usque ad incarnati Verbi annum nongentesimum sexagesimum sextum,
agente tum in sceptris diuo Othone, primo Othone. Cesserat ab hinc anno hu-
manis officijs eiusdem principis diuus irater Bruno archos antistes, & mutata vi-
ta, Christorum Domini ante DEVM captabat premia. Qui corpore extra mu-
ros vrbis secundum desiderium cordis sui reconditus in oratorio sanctorum
Pantaleonis, Cosmae & Damiani, locum quem viuens coluit, mortuus * ornabat.
Erat autem oratorio pro tenera nouella conuersationis infantia angustum, &
magnis meritis magni praesulis impar. Ruit ergo solo tenuis pijsimo diuinae poten-
tiae effectu sine inhabitantium discrimine, sine familiaris rei damno, & sui ruina oc-
casionem editoris fabrica praebuit. Caeli quoque inopinatas dederunt copias, pro-
uenturo operi thesaurum inexhaustum, gemmam diadematis Domini, curam sui
& Angelici populi. Nam quia non potuit laterè sub medio lucerna ardens coram
Domino, dum ponendo fundamento terra effoditur, loculus, (Gloria tibi Christe)
Maurini martyris inuenitur, qui Brunoni manum conferret, & in altero late-
re Pantalconi astartet. * Folcmarus ergo dignus Deo digni Brunonis in sacerdotio
successor, vocatus adfuit caelestis doni arbiter, & caelestium exequiarum mini-
ster. Ac primo peruidetur lapis loculum claudens, inscriptus martyris nomi-
ne, & officio, & martyrij eius die & loco, Hic requiescunt ossa bonae memoriae
Maurini Abbatis, qui in atrio ecclesiae martyrium pertulit sub die quarto Idus
Iunij.

Amoto lapide, lignea ferro euincta inuenitur arcula, carie indicans praesentis passio-
nis tempora. Tota omnibus portis ciuitas ad spectaculum illud Angelicum non po-
test dici quam pio ruit affectu: Clerus & sanctimonialium se dedit chorus. San-
ctae autem memoriae antistes, cum reuerentiae obsequia & orationum praesentibus
solennia, spe & sancto plenus timore reliquias virtutum & medelae scias detexit, &
ostenso in terris Angelorum cruce, populum Dei gaudio & gaudij lachrymis satiavit.
Renouantur antiqua miracula, hauritur odor, quo electos suos Dominus testatur.
Putares balsamis veneranda ossa fluere. Vincitur sermo miraculo: minus est omne
quod

quod dico: sed quia hodierna agitis gaudia, in aeternum eadem vos satiari contingat
fragrantia. Iam verò quis non dicam expediet sed dignè miretur ipsorum pulchram
gloriam offium? Pulchro nanque corporis indumento, quanta sit spiritus pulchri-
tudo & munditia, compertum est. Videres brachia nota ferri inscripta, videres ossa
passionis grandine quassa, & in toto corpore militaris animi cerneret signa. Ve-
lent ducum aut regum cadauera byssus lilij, aut purpura contendens violis, aut
detorti pondera auri. Quid sunt autem haec ad Maurini collata gloria? Byssus
& purpura, vermium est esca: Maurini cicatrices & vulnera sunt immortalitatis
signa.

Hic quaedam Reginildis nomine sanctimonialis foemina, cum Maria Magdale-
na prima ad sepulchrum respecta, viuentem spiritum in mortuis ossibus inuenit &
nunciauit. Haec in monasterio ancillarum Christi extra vrbis muros sito, merito &
officio nota, diutino capitis incommodo auditis munere cassata est, simul & oculo-
rum lumine penè priuata. Circa quam cum omnia medicorum defecissent adiuto-
ria, se desperatione recuperandi, fociaesque moeroris habitu offudit. Iam fermè bimus
sua inualuit dolor, & ut dicitur iuxta statum capitis, status totius erat corporis. Quan-
uis autem esset deslituta viribus corporis, imbecillos sustentata artus, mediam se popu-
li baculo sancti desiderij praeuio, ad Sancti usque bustum iniecit se humi, tacitas pre-
ces caelo fudit, & martyri libam fecit * lumine cerei. Cumque quem mente videbat, car-
nis oculis, quos penè amiserat, intueri desideraret, & caput in loculo martyris reclin-
naret, vtriusque auris meatus sanguine fluxit, & fidei pretio visus & auditus munia
redemit, incolumisque officio quod agebatur iubilauit, & quotquot angelico illi spe-
taculo intererant, in fide subrexit.

* flagrans
lumine fi-
dei.
Sanatur fir-
da & penè
caeca.

Sanctae autem memoriae Gero, post datus Episcopus dignus Deo, secundo loco
beati martyris meritum agnouit & praedicauit. Cum enim astante Folcmaro praesu-
le, delectae secundi ordinis personae pretiosas sancti corporis margaritas, vino ex deu-
tione baptizatas, nouo ordinarent repositorio, officiosa se sedulitate admisit, & egre-
giè audax, vno martyrem dente mutilauit. Mira dicturus sum. Mox in ipsa manu ra-
piti teste poenas dedit, & inuisibili igne non ardens arsit. Agnouit eruditus animus cae-
lestem animaduersionem, quam solus sensit, sed videre ipse non potuit. Quid ageret?
Libenter pignus retineret, sed poenam sustinens, etiam animo maiorum expectatio-
ne fortius, nisi reddidisset, torquebatur. Deducuntur interim pignora Sancti, co-
mitante populo arcam Domini, in voce exultationis & confessionis epulante.
Praerat tunc monasterio sanctae Mariae Dominae nostrae, quod dicitur nouum, vene-
rabilis Vuoluereda, virginum DEI mater & Abbatissa, quae huic spectaculo inter-
erat, & psalmodum cantica in codice recitabat. Hanc Gero acciuit, & cum reue-
rentia in libro sanctum dentem deposuit, complacuitque martyri quies in acerra
thuris Davidici. Factumque est vnum idemque momentum, dentem posuisse & pas-
sionem: demonstratiue IESV bone, quanta martyrem tuum diligentia velistra-
dari, huiusque rei pretium esse à gehenna liberari. Posita sunt autem debito fide-
lium honore ossa beatissimi Maurini in oratorio sancti Benedicti sub die tertio Idus
Octobris.

Nota rem
miram.

Miraculum

Magnis maiora, gloriosis succedunt gloriosiora. Thiedo post datus Episcopus,
tunc in monasterio sancti Seuerini custodis officium administrabat. Is non dissimi-
li deuotionis affectu de sancti martyris quod occurrit, latenter tulit, sibi suisque do-
ni profuturum. Cum iam nox esset, in familiariori loco posuit. Ecce in diluculum
cum locus ipse, tum proxima quaeque tanta suauitatis completa sunt fragrantia, ut
euidens esset caelos eam distillasse gloriam. Res noua, miraculum illustre. Ingre-
dientes & egredientes caelesti communicantur beneficio, sed latet causa. Quod in
Maurino Deus operatur, sentitur, nil tamen ipsius ibi scitur. Libet & hic paululum
immorari, & in miraculo aliud miraculum demirari. Vsum hic cum natura odor
perdidit. Nam cum subito processerit, post duas aut tres horas more solito non re-
cessit, nec cum integro die aetatem aequauit: sed ferè septem solibus sine exemplo se-
nit. De agris, de plateis curritur, irruit alter post alterum, facturi quique per seipfos
insolite nouitatis fidem. Rumor & odor vero nituntur, causa neque etiam opinatur.
Datur tandem gloria Deo, gloria martyri. Res nanque nobilior de commisso red-
ditur. Thiedo aperuit verbum emissum patri monasterij, in cuius tuitione est
martyr: alter post alterum, quisque notum quasi nouum nuntiat. Is sicut est di-
uini timoris & amoris apprimè scientia eruditus, sciens quia omnia quaecunque vo-
luit

Nota, mona-
sterium S.
Seuerini.

Odor sua-
uissimus ex
reliquijs S.
Maurini.

Psalm. 137.

for. * affe-
ctos.

luit Dominus fecit, animum fidei dedit, & totius animi organis alleluia sonuit. Placuit tamen ei duos suæ congregationis fratres mittere, quatenus & eos in cultum sancti excitaret, & filiorum relatione suum suorumque animos indulceter. Profecti ergo, non solum ut dicta eis sunt inuenerunt, sed secum fratribus non modicas odoris detulere reliquias. Putares ipsos * affectus, & secum quoque ibant circumferre aromata. Venerabilis autem monasterij rector magnitudine gaudij & dulcedine animi demum attractus descendit, diuino animum necitare pauit, & grata vicissitudine thur laudis Deo litauit. Folcmarus quoque reuerendus antistes & ipse adueniens rumorem auxit, & honorem ampliavit. Sanctas namque cum suo odore reliquias in altario beati Seuerini locauit, & iunctos in celo, in terris sociavit.

Sacratiffi-
ma Pascha-
tis solenni-
tas.

In semetipso quoque, idem antistes expertusest, quãti sit apud Deum meriti Mauri- nus emeritus miles. Superueniente namque sacratissima Paschalis gaudij solennitate, vehementi oculorum dolore coepit fatigari. Vir autem venerandus flagello diuina admonitionis æquo quidem animo membra substravit, sed morore amplius deficiebat, ne fortè nobilis Colonia sine Episcopali officio sanctum perageret Pascha. Quinta autem feria, quam indulgentiæ diem nominant, vix magno imbecilli hominis & deuoti animi conspectu pontificalia administravit, & vsque ad lectum languor inuoluit. Sed dum Maurinum animo reducit, consilium præsul inuenit. Denique patrem monasterij, in quo martyrium sancti floret, secreto acciuit, cui languoris sui inclementiam paucis aperuit: Semper quidem, inquit, Christiani animo diuina desideranda est correptio, quæ semper filijs sit in salutem. Caro enim attrita conscientiam purgat, spiritum emaculat. Ecce deuotus porto flagellum, quod misit Dominus: sed vides quantum populosa ciuitatis in ecclesia concursus, vides quantos de remotissimis etiam regionibus festiuitate inuitante confluerit populus: quos omnes in iudicium meum sine fructu laboris, sine exhortatione sermonis, sine viatico benedictionis in sua dimitto. Na-

Vide quid
maiores no-
stris serini
de sancto
reliquijs.

scitur tamen mihi quædam securitas, quod si quid de memoria sancti Maurini ad me delatum fuerit, mihi quoque quam omnibus impendit, misericordiam non denegabit. Tum discessum est. Die autem facta, qui Dominica passione colebatur illustri, dierum beati martyris agrotanti præfatus Abbas ad lectum mittit Antistitis. Comitatur sanctum pignus celestis medelæ munus. Nuntiat enim monachis, assurgit facerdos venienti in suo pignore martyri, quasi audiens, Surge & ambula. Depressis alta reuerentia luminibus dentem admouit, & quod mulier euangelica tactu simbriarum Domini accepit, se accepisse exultauit. Subito enim dolor omnis fugiebat, ante sanctum stare non poterat. Sic inelyte martyr, ecclesiæ Episcopum perdonasti, & regis tui Pascha honorasti. Die autem sancti Paschæ cum inter Missarum solennia pro iucunditate festi, præsul verbum faceret, sermionis ductu ad salutis suæ migravit auspitem. Stupentibus cunctis, quibusdam verò gaudetibus, Maurinum verè sanctum, Deo charum, quæcunque voluerit impetrare à Deo compotem libera voce pronuntiauit: morbi sui inclementiam, sed in aduentu Sancti subitam edocet fugam: Pontificali deinde statuit edicto, ut dies passionis eius honorabilis celebrisque inter nobiles anni festiuitates numeretur. Similitudo autem quædam dubij animi Thomæ sanctissimi Meginhero cuidam nomine & officio noto oborta est, quod scilicet martyr & nomine esset obscurus, & excepto epitaphij verbo, scripturæ testimonio careret. Pontifex autem testis sui sententiam fixit, qui que dentem sanctum curatorem suum dum aduixit ita coluit, ut in modico pignore totum se martyrem habere confideret.

Oferua pri-
scu morem
Dei irama-
uertendi.

Interea siccitatis flagello vniuersa laborabat regio. Ad nota ergo præsidia sancta confugit Colonia, precibusque & sacrificijs instabat iniqui sereni redimere malitiã. Procedebant litanie, exhibat clerus, prodibat sanctimonialium chorus, & longa populorum examina sanctæ Crucis vexilla & sanctorum martyrum deducebant suffragia. Sed diuina sententia, fortè quia fidem & patientiam in populo suo quæsiuit, spatium duorum ferè mensium pluuiam suspendit. Erat autem videre mori pro ventura spe anni. Squalebant arua puluere, & flauis sulci ad aquas hiabant. Superueniente autem sacratissima beati Maurini passionis die, ecclesiæ beatæ memoriæ Dei genitricis & semper virginis, & sanctissimi calorū clauigeri senatorius clerus, & diuersæ conditionis populus duce Meginhero (Nam Episcopus aberat) ad memoriam Sancti cum litanijs descendit. Denique promptus iam dubium ponere animum, pro angustia temporis idem Meginherus ad martyrium populo Missas facit. Vetus est ad sermonis sui ordinem, conuenientia pro tribulatione dicta sunt. Cumque sermonis virtute cor populi erigeret,

ret, hæc ita subintulit: Ecce, inquit, misit Dominus verbum in terra, quod non viderunt patres nostri. Ecce enim populosa ciuitas iterum atque iterum ad deprecandam faciem Domini mittit senes & iuuenes, mittit pueros & virgines, coetusque infantium & lactentium nitidos, omnem clerum & vniuersum populū, & non est qui exaudiatur. Et quæ est sub nostro sole ciuitas, hac nostra locupletior Sanctorum? Vbi Apostolorum patrocina sic præsentia? Vbi tot in vniuersis cubilibus martyrum millia, & tot aurea virginum agmina? Vbi sic præsentia confessores & episcopi, qui genuerunt hunc populū Domini? Apud quos rugiebant demones, quorum præsentiam portare non poterant, nos pro anima & patria supplicantes audire dissimulant. Sicut dura tellus, languet omnis regio, & iuxta Hieremiam non recordatur Dominus scabelli pedum suorum in ira furoris sui. O inelyta Domini castra, armate animos perseuerantia, & experimini vim facere clauso celo. Erigere in fide miles Dei, & nubem ne transeat oratio oppositam, vel Maurino scinde patrono. Si hunc Dominus fatiscenti reuelauit subsidium seculo, donec hodie hanc nobis quidem misericordiam, martyri autem suo gloria, ut sicut hodie pro se hic martyr sanguinem suum fudit, ita pro eo terris benedictionem pluuiæ Dominus fundat. Dixit, & salutarem hostiam immolatum ascendit. Et ecce in serenissimo aere Elias præclarum miraculum noster nubila contraxit, tonitru omne celum mugijt, sicque largissimam pluuiam dedit, ut per aliquot horarum spatium, qui conuenerant extra locum exire non possent. Sicque vnius dubitatione salus facta est patriæ. Mira dicturus sum: Multis postea annis iusti sunt celi legem pati, & annum cursum obseruare huius diei, ut annua pluuiæ hoc tantum beneficium signi ad memoriam reuocarent. Vnde & martyrem vulgus nominat Sanctum pluuialem, nos autem æterna misericordia dicimus liberalem.

Colonia Sã
ctorum reli-
quijs egre-
giè instru-
ta.

Thren. 2.

Præclarum
miraculumSanctus plu-
uialis.

Quia coepi, loquar opera Domini. Pueri cuidam morbus, quem dicunt varicum, densa visum caligine obnubuit, & oculorum manus extinxit. Fluxerat decem annorum orbita, cum quadam die data manu puellæ, quæ ei dux erat & oculus, ad memoriã sancti Maurini peruenit. Aliquando oratum est. Tum puella, quæ orbari, ut dictum est, gressus regebat, humi fufum tetigit, surgat & abeat præcipit. Tu, inquit, ille, abeas, viam quam volueris carpas: mihi opitulatione huius pijissimi patris oculi familiarissimi viæ collati sunt duces. Surgens autem, ex scissione caliginis genas gutta sanguinis apparuit cruentatus, videntes videns, & vix ducem ulterius non requirens. Colonia natus & educatus, facie sed & genere notus, cognatos & affines gaudio, & totam ciuitatem miraculo, & martyris compleuit præconio.

Cæcus reci-
pit lumen.

Theulburg nomen est villæ. Hic ante aliquot annos inguinaria Dei permisso debachata est pestis, & non paucos inopina morte soporauit. Inter alios presbyterum ecclesiæ prouisorum morbus inuadit, qui hoc consilio mortem distulit. Qui se familiaris curabant, rogat ut amicorum & parentum subiectione Colonia veniat, ad memoriam, inquit, martyris, qui ibi recens reuelatus, signorum virtute coruscet. Visa sunt verba hæc amentis & deliri, quia toto ferè homine mortuum attendebant. Cumque ante oculos & eius vires, & visitata subinde tum subtractorum ab hac luce ponerent exempla, quasi in sepulchro eum videbãt. Is autem confortatus fide de lecto se super baculum dedit, & stupentibus cunctis pedem trahere post pedem tentabat. Euidenter hic enituit, quia sicut Agnus ubique est, ita & qui Agnum quocumque ierit sequuntur, ubi si deliter inuocati opitulatione præsentia sunt. Nam qui de lecto ferè mortuus descendit, mox ad quem tendit sibi adesse martyrem sentit: quoque ulterius processit, eò amplius viribus valuit. Et sicut ignis feruore amplius calcescit, qui vicinus accedit: ita dum ciuitati appropiat, clementius agrotat. Vbi autem ad memoriam Sancti ventum & oratum est, & sibi & omnibus in præfata villa eodem morbo laborantibus, integerrimam sanitatem fidei auro obtinuit.

Martyres v-
bique opi-
tulatione
præsentia.Insigne mi-
raculum.

Longum est ire per singula, quomodo virtutibus iustus ut palma floreat. Sed ecce dum qui propè & qui longè sunt, inter nos fontem salutis hauriunt, timeamus ne nobis sit iudicio, si medicum habentes agrotamus. Loco patris & medici nobis Dominus Maurinum suum perdonauit filium, quem sibi genuit sponsa formosa sua, columba sua, quam sibi vitæ pretio redemit, & in sanguine suo lauit. Si lepra conscientie prurit animus, si celum libero intuitu non respicit oculus, si in via iustitiæ cursum stupens impedit neruus, si auaritia venarum fila contrahit in manibus, à patre medico filius medelam paruo mereberis. Immo tum filius eris, si mederi quæsieris. Nunquam duro vsus est cauterio. Imperio morbos exturbat, vulnera oratione lauat, meritis fata sanat. Cum Elia clausum celum in pluuias soluit, cum Eliseo ignem celo demittit, sed mitior extinguit. Sicut ipse prophetarum Dominus simbrijs, sic iste languores pellit

Matth. 9.

M m m reliquijs.

AA. 5. reliquis. Petrus in plateis eictos vmbra suscitavit: Maurinus longè positum tenui fœ-
 ma aura de lecto desperatum in viam salutis excitavit. Cum Paulo cæcos lumine vestit,
 cum Stephano ad tumultum surdorum aures aperit. Non longum est, quod dico. Ge-
 ronem quendam sacerdotio & officio clarum ita gravissimus languor percussit, ut vi-
 ra in confinio mortis palpitaret. Iam ei pollices, iam lingua ligabatur, cum puerum
 cum argento ad nostrum medicum mittit, & ut pro se celeriter & fideliter faciat mæ-
 bris morientibus exposcit. Luit, redijt, & dominum paulò antè cum morte agentem,
 in lecto residentem inuenit & comedentem.

Alind mira-
 culi haud
 vulgare.

Apo. 14.

Hic & item ei similes medici præcantare animas nouerunt, ne iuxta Ioannem, di-
 uini peccatoris potatorem, calicem iræ Dei bibant, ut crucientur igne & sulphure in cœ-
 spectu Angelorum sanctorum, & in conspectu Agni: & fumus tormentorum ascen-
 dat in secula seculorum. Hæc hodiè Maurinus securus euasit, & in supernam ciuitatè
 laureatus intrauit. In ciuitate autem patris debentur filijs iura hæreditatis: Agè ergo
 nunc pater inclyte, pater pie, age cum iudicibus seculi causas nostras: ut & in terris di-
 gnè te veneremur, & ibi quandoq; desideratam tuam faciem contemplemur, vbi e-
 pularis & cum Angelis delectaris gloria & aspectu Agni, qui viuat & regnat in secula
 seculorum, Amen.

VITA S. MARGARETÆ REGINÆ SCOTIÆ,
 QUAM QUIDEM S. ADELREDVS ABBAS PRIMO CON-

scripsit, sed hæc, quam nos edimus, ab alio quodam incerto authore, ex
 illo breuius descripta est. Stylum in gratiam lectoris
 nonnihil eluximus

Iunij 10.
 Cap. 1.

Sueuorum

Parentes S.
 Margaretæ.

Nubit Mal-
 colino regi
 Scotiæ.

Cap. 2.
 Liberalitas
 eius in ec-
 clesiis.

Optimè su-
 as instruit
 proles.
 Psal. 33.

MORTVO Edmundo rege cumprimis strenuo, qui ab
 Anglis propter insuperabilem eius fortitudinem ferrei
 lateris cognomen acceperat, Canutus rex, Angliæ cõque-
 stor, filios eius Edmundum & Edouardũ propter fecus
 cum patre illorum ictum, præ pudore ferire non valens,
 ad regem * Suedorum ferendos transmisit: qui pietate
 motus, eos vltiùs ad regem Hungarorum Salomonè
 vitæ referandos misit. Edmundo verò sine liberis dece-
 dente, Edouardus frater eius Agatham Imperatoris filia
 duxit, ex qua sanctam Margaretam, postea Scotiæ regi-
 nam, progeniuit. Quæ cum in prima ad huc florere
 atate, vitam sobriam ducere ac Deum super omnia diligere cœpit, in diuinariũ quo-
 que lectioinum studio se occupare, & in his animum delectabiliter exercere. Suorum
 tandem magis quam sua voluntate, immò Dei ordinatione, regi Scotorũ Malcolino
 in matrimonium collocatur. Vbi licet ea, quæ mundi sunt, agere compelleretur, at ta-
 men mundi rebus & desiderijs inhære contempnit. Plus enim delectabatur bono o-
 pere, quam diuitiarum possessione. Omnia, quæ decebant, prudentis reginæ imperio a-
 gebantur, eius consilio regni iura disponebantur, illius industria religio diuina auge-
 batur. Nihil illius fide firmitus, vultu constantius, patientia tolerantius, consilio graui-
 us, sententia iustius, colloquio iucundius.

In loco, vbi nuptiæ eius fuerant celebratæ, in honorem sanctæ Trinitatis nobilem
 ecclesiam construxit, eamque varijs precij ornamentis decorauit: in quibus ex
 solido & puro auro & argento vasa non pauca fuisse constat. Crucem quoque contu-
 lit, quam auro & interlucentibus gemmis vestiri curauit. In alijs quoq; quibusq; eccle-
 sijs deuotionis suæ signa reliquit. Tanta verò ei inerat cum iucunditate seueritas, & cõ
 seueritate iucunditas, ut omnes, qui in eius erant obsequio, illam & timendo diligenter,
 & diligendo timerent, atque in eius præsentia non solum nihil execrandum quicquã
 ausus esset facere, sed neque turpem proferre sermonem. Liberos suos cum omni di-
 ligentia nutrire & honestis moribus institui voluit, eosque coram ipsa sapius adductos
 fidem Christi docuit, utque illum semper timerent, accuratè admonuit. Timere, in-
 quit, ò filij Domini: quoniam non erit inopia timentibus eum. Et si dilexeritis illi,
 præsentis vitæ prosperitatem, & cum sanctis suis æternam vobis reddet felicitatem.
 Hæc matris desideria, hæc crebra admonitio, hæc pro sua sobole quotidiana erat cõ
 lachry.

lachrymis oratio, ut suum creatorem agnoscerent, agnoscendo colerent, colendo in
 omnibus diligerent, & diligendo ad cælestis regni gloriam peruenirent. Nemo illa
 ingenio erat præstantior, nemo eloquio illustrior, regem ipsum ad iustitiæ, misericor-
 diæ, elemosinarum, aliarumq; studia & actus virtutum instigauit, & Deo cooperan-
 te obtemperantissimum reddidit. Videns enim ille in corde eius reuerà Christum ha-
 bitare, illam quouis modo offendere formidabat, votisq; eius & consilij in omnibus
 obedire studebat. Quæ respuit illa, ea & ipse respucere, & quæ amabat illa, ea ipse iridem
 amore illius amare solebat: delectabatq; illum manibus contrectare & osculo vene-
 rari librum, ex quo regina precari consuevit.

Rege cum magno comitatu aliquò proficiscente, omnes comites & satellites eius
 tanta seueritate coercuit, ut nullus quicquã rapere, nullus rusticos vel pauperes quof-
 libet laderet vel opprimere auderet. Tanto autem faciliùs sancta regina omnem mû-
 di pompam spreuit, & peccatorum euasit maculas, quanto maiori cum tremore & pa-
 uore districtum iudicij diem ante mentis oculos sibi indefinenter representabat. Cre-
 bro etiam confessorium suum rogabat, ut quicquid in ipsius dictis & factis repræhen-
 sione dignum aduerteret, id cum repræhensione secretò ipsi indicare non dubitaret. Vult sua er-
 rata repræ-
 hendi.
 Quod cum ille rariùs & remissiùs, quàm ipsa vellet, faceret, importunam se illi inge-
 rebat, somnolentum illum & suæ salutis incuriosum ac negligentem vocitans. Corri-
 piat, inquit, me iustus in misericordia, & increpet me: oleum autè, id est, aculario pec-
 catoris, non impinguet caput meum. Repræhensionem suã, quam alius accipere posset
 ad contumeliam, illa ad virtutis profectum expetebat. Malum aliquem si vidisset, ad-
 monebat, ut ad meliorem frugem se reciperet: bonos hortabatur, ut studerent fieri
 meliores.

Cum autem in gente illa Scotorum contra vniuersalis Ecclesiæ sanctam consuetu-
 dinem multa illicita fieri videret, multa adhibuit consilia, ut ad veritatis viam erran-
 tes, Christo donante, reduceret. In quo conflictu rex ipse adiutor ei præcipuus aderat,
 quicquid in hac causa illa iussisset, & dicere & facere paratissimus: qui quòd perfectè
 Anglorum idioma æquè ut proprium calleret, vigilantissimus hac in re vtriusq; partis
 interpret fuit. Itaq; regina præfatione præmissa, qui cum catholica Ecclesia in vna fide
 vni Deo seruirent, eos, ab eadem Ecclesia nouis quibusdam & peregrinis institutioni-
 bus discrepare non debere: Primò proposuit, eos Quadragesimale ieiunium non legi-
 time obseruare, quia hoc non cum sancta Ecclesia à feria quarta in capite ieiunij, sed
 sequenti septimana feria secunda solerent inchoare. Cum autem illi econtrariò di-
 cerent, ieiunium suum se ex Euangelij autoritate, quæ Christi narret ieiunium, obser-
 uare per sex hebdomadas: illa respondit, Longè in hoc ab Euangelio discrepatis. Le-
 gitur enim ibi Dominus quadraginta diebus ieiunasse, quod manifestum est vos non
 facere. Nam cum per sex hebdomadas sex Dominici dies à ieiunio abstrahuntur, tri-
 ginta tantum & sex dies ad ieiunandum relinqui perspicuum est. Non ergo Euangeli-
 ca autoritate quadraginta, sed triginta duntaxat & sex dierum constat vos obserua-
 re ieiunium. Restat itaque, ut quatuor diebus ante Quadragesimæ initium ieiunare no-
 bis cum incipiat, si Dominico exemplo quadraginta dierum numero abstinentiam
 obseruare velitis. Alioquin contra ipsius Domini autoritatem & totius sanctæ Eccle-
 siæ traditionem vos soli repugnabitis. Hac illi ratione veritatis conuicti, deinceps se-
 cundum morem vniuersalis Ecclesiæ sua ieiunia inchoarunt.

Deinde etiam illud regina proposuit, iussitq; ut ostenderent, quæ ratione die san-
 cto Paschæ secundum morem sanctæ & Apostolicæ Ecclesiæ sacramenta corporis &
 sanguinis Christi sumere negligenter. Responderunt illi: Apostolus de his loquens, ait:
 Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Vnde quia nos pecca-
 tores agnoscamus, ne iudicium nobis manducemus & bibamus, ad illud mysterium ac-
 cedere formidamus. Quibus regina: Quid igitur? inquit. Qui peccatores sunt, sacrosan-
 ctum mysterium non percipient? Nemo ergo illud percipere debet, quia nemo sine
 sorde peccati, nec infans, cuius est vnus diei vita super terram. Si autem nemo illud su-
 mere debet, cur in Euangelio clamat Dominus: Nisi manducaueritis carnem filij ho-
 minis & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis? Sed planè sententiã,
 quam de Apostolo profertis, secundum Patrum expositionem aliter necesse est ut in-
 telligatis. Non enim omnes peccatores salutis sacramenta indignè sumere affirmat.
 Nam cum dixisset, iudicium sibi manducat & bibit: adiungit, Non dijudicans corpus
 Domini: hoc est, Non separans illud in fide ab escis corporalibus, iudicium sibi mandu-
 cat & bibit. Sed & ille, qui absque confessione & pœnitentiã cum suorum inquinamen-
 tis

Cap. 3.
 Regis fami-
 liã vni offi-
 cio conti-
 nuerit.

Vult sua er-
 rata repræ-
 hendi.

Psalm. 140.

Cap. 4.
 Scotorũ er-
 rores quof-
 dã corrigi.

Scoti quan-
 do tum in-
 choarunt.
 Quadrage-
 simæ ieiun-
 nium.
 Marth. 4.

Cap. 5.
 t. Cor. 11.

Iohan. 6.

Eucharistia
quis indig-
ne percipiat

tis scelerum ad sacra mysteria accedere praesumpserit: ille, inquam, iudicium sibi in-
ducat & bibit. At nos, qui multis ante diebus, facta peccatorum confessione, poeniten-
tia castigamur, ieiunijs attenuamur, eleemosynis & lachrymis a peccatorum sordibus
ablui mur, in die resurrectionis Dominica ad eius mensam in catholica fide acceden-
tes, carnem & sanguinem agni immaculati Iesu Christi non ad iudicium, sed ad pecca-
torum summus remissionem, & ad salutarem percipiendam beatitudinis aeternae pra-
parationem. His ab ea perceptis, respondere nil potuerunt, atque agnita deinceps Ecce-
siae instituta in mysterij salutaris perceptione observarunt. Fuere praeterea in quibus-
dam Scotiae locis, qui contra totius Ecclesiae morem Missas celebrare solerent. Quod
regina, zelo Dei accensa, ita destrucere & profigare studuit, ut postea in toto Scotorum
regno, qui tale aliquid attentaret, nemo reperit sit.

Cap. 6.
Scoti non co-
lebant die
Dominicam,

Solebant etiam, neglecta Dominici diei reverentia, quemadmodum alijs diebus, i-
ta illo quoque laboribus insistere. Quod minimè licere, ratione pariter & auctoritate
ostendit. Dominicam, inquit, diem propter Dominicam, quae in illo facta est, resurre-
ctionem venerationi habemus, ut in eo servilia opera iam non faciamus, in quo nos

Li. 11. Epi. 3.

à servitute diaboli redemptos novimus. Hoc & beatus Papa Gregorius affirmat, di-
cens: Dominico die à labore terreno cessandum est, atque omnimodò orationibus in-
sistendum: ut si quid negligentia per sex dies agitur, per diem resurrectionis Domini-
cae precibus expiatur. Idem quoque pater Gregorius quendam propter opus terrenum,

Li. 7. Epi. 1.
Indictionis
2.

quod die Dominica fecerat, districta increpatione feriè, eos, quorum hoc consilij ege-
rat, duobus mensibus excommunicatos esse decrevit. His rationibus reginae contraire
non valentes, ita diem Dominicam deinceps observabant, ut nihil quicquam in eo o-
perari auderent. Illicita etiam nouercarum coniugia, similiter & uxorem fratris de-

Illicita con-
iugia Sco-
torum.

functi fratrem superstitem ducere, quae ibi antea fiebant, nimis ostendit execranda, &
à fidelibus, velut ipsam mortem, deuitanda. Multa quoque alia contra morem Ecclesiae
inoleuerant, quae in eodem Concilio damnans, de regni finibus extirpauit.

Cap. 7.

Quando autem illa de salute animae confessario suo & de sempiternae vitae dulcedine
loquebatur, verba eius plena erant omnis gratiae: tantumque, inter loquendum comp-
gebatur, ut tota in lachrymas resoluenda putaretur. In ecclesia nemo illa silèdo quie-
tior, nemo orando attentior. Nihil unquam seculare vel mundanum illic loqui, nihil

In templo
ut se gesse-
rit regina.

terrenum agere, sed tantum orare & lachrymas fundere solebat. Per nimiam autem
inediam & abstinentiam in grauissimum morbum incidit. Nihil illius pectore clemen-
tius, nihil erga egenos & inopes benignius fuit. Neque enim sua duntaxat, sed seipsam
quoque, si licuisset, pauperibus libenter impendisset: atque interim omnibus pauperi-
bus suis erat ipsa pauperior. Illi enim non habentes, habere cupiebant: illa verò ea,

Liberalitas
in pauperes

quae habebat, dispergebat. Quando prodibat in publicum, miserorum, orphanorum,
viduarum greges quasi ad matrem piissimam confluebant: nec vllus ex eis sine conso-
latione ab illa recedebat. Interdum quicquid erat regis proprium, egenis erogandum
abstulit: quam pietatis rapinam rex omninò gratam & raram semper habuit, seque
nescire simulauit. Neque modò pauperibus indigenis, verum etiam omnium penè

In captiuos

nationum suam liberalitatem & munificentiam impendit, innumerabilesque capti-
uos dato precio libertati restituit, quos de gente Anglorum hostilis Scotorum vis in
seruitutem abduxerat. Occultos etiam exploratores per prouincias misit, ut qui du-
riori premerentur seruitute, & inhumaniter haberentur ac tractarentur, eius liberali-
tate redimi possent.

Cap. 8.

Eremitas & separatis cellis ubique inclusos, Christo seruietes, venerari, diligere, suo
aduentu & alloquio crebrius visitare consuevit, illorumque se precibus commendans,

Preces eius.

quicquid petissent, deuota compleuit. Cum principio noctis paululum quiescisset, ec-
clesiam ingressa, nocturnas preces, quas matutinas vocant, primò de sacrosancta Tri-
nitate, deinde de sancta Cruce, tertio de beatissima Maria sola absoluebat. Illis finitis,
officium defunctorum incipiebat, ac deinde Psalterium integrum perlegebat. Quan-
do Clerus hora congrua preces Canonicas celebrabat, illa psalterium vel iam coepit
finiebat, vel primo absoluto, alterum inchoabat. Finitis autem precibus horarijs, in
cubiculum rediens, sex pauperum pedes lauit, eisque pecuniam dari iussit. Deinde pa-
rumper quieti ac sopori indulgit. Manè factò surgens piissima regina, nouem infan-
tulos orphanos, omni auxilio destitutos, prima diei hora ad se introductos cibis

Nota exi-
miam regis
& reginae
pietatem.

mollioribus flexis genibus reficiebat, & cibos in ora eorum immittebat. Praeter hæc
trecentos pauperes in aulam consuetudo erat introduci, & clausis ostijs rex ab vna
parte, reginaque ab altera, Christo in pauperibus seruiebant, cibosque specialiter
praeparatos offererebant.

praeparatos offererebant. Quo factò, regina ad ecclesiam se conferens, prolixis precibus
& lachrymis atque gemitibus seipsam Deo sacrificium immolabat, & ante summam
Missam quinque vel sex priuatim Missas audiebat. Ante refectionem vigintiquatuor
pauperes humiliter eis ministrando reficiebat. Sumebat deinde cibum, non ut dele-
stationi acquiesceret, sed tantum ut vitam seruaret. Erat verò eius refectione tenuis &
sobria, & quae esuriam excitaret potius quam extingueret: videbaturque non tam su-
mere, quam gustare cibum. Quadraginta ante Pascha & natalem Christi diem, incre-
dibili abstinentia se afflixit, sed propter nimium ieiunij rigorem vsque ad finem vitae
suae acerrimos passa est stomachi dolores: nec tamen agra corporis valetudo virtutè
operis debilitare potuit. In sacra lectione erat studiosa, in orationibus perseuerans, in
eleemosynis indeficiens, denique in omnibus profusus, quae Dei erant, vigilanter sese
exercitans. Codex quidam Euangelicus, gemmis & auro ornatus, in quo studere &
legere solebat, custodis negligentia in aquam cecidit, & per diem ac noctem sine ali-
qua iniuria vel laesione inuiolatus permanit.

Habebat confessarium Turgotum, secundum Priorem Dunelmiae. Illi ergo ad se
acceso, vitam suam replicare coepit, & ad singula verba lachrymarum flumina pro-
funderet: tantaque erat sub eius sermonibus compunctio, tantus lachrymarum imber,
vnihil proculdubio esse videretur, quod tunc à Christo impetrare non posset. Cum-
que de necessarijs sermonè perextuisset, ita ait ad eum: Vale: ego posthac diu in hac vi-
ta non subsistam: tu verò paruo post me tempore viues. Duo sunt autem, quae à te po-
stulo: Vnum, ut quoad vixeris, animam meam in Missis & orationibus tuis meminisse ve-
lis: alterum, ut liberorum meorum curam habeas, amorem eis impendas, Deum pra-
cipue timere eos doceas, & cum ad culmen terrenae dignitatis quemlibet eorum eue-
hi conspexeris, illius vel maximè patrem simul & magistrum te exhibeas, admonen-
do, & ubi res postulauerit, etiam obiurgando, ne propter mundi prosperitatem, ater-
nae vitae felicitatem sua negligentia amittat.

Cap. 9.

Vult sui in
Missis post
obitum ha-
beri memo-
riam.

Dimidio post hæc anno, ingravescente morbi molestia, raro è lecto surgere potuit:
quarto autè ante obitum suum die, cum rex Malcolinus in expeditione esset, tristior solito
effecta, assidentibus ait: Fortè hodiè tantum mali regno Scotorum accidit, quantum
vix multis retrò temporibus. Post dies aliquot nunciorum relatione eodem die, quo
regina dixerat, regem cum filio Edouardo fuisse occisum cognouerunt: quem illa, ceu
futurorum praescia, multum prohibuerat, ne quoquam tunc cum exercitu progrede-
retur. Quarto inde post mortem regis die, morbo nonnihil de sua acerbitate remittè-
te, Missas audita, oratorium intrauit, & exitum suum Dominici corporis & sangui-
nis viatico praemunuit. Mox autem prioribus grauata doloribus, lecto prostrata, ad
exitum, crescente molestia, vehementius vrgetur. Tum illa Crucem Scotiae nigram,
quae semper in magna veneratione habuit, amplecti, exofculari, oculos faciemque, cre-
bro illa signare curauit. Rediens interea de exercitu filius eius Edgarus, cubiculum re-
ginae intrat: quem illa de patre & fratre interrogat: sed ille quod verum erat dicere no-
luit, ne audita morte illorum, continuo & illa expiraret. Respondit autem, eos benè va-
lere. At illa grauiter suspirans: Scio, inquit, fili, scio, adiurauitque cum, ne rei veritatem
celaret. Tum ille coactus, sicut erant, gesta exposuit. Quibus auditis, non peccauit labijs
suis, neque stultum quid contra Deum locuta est: sed manus ad caelum eleuans, in laudem
& gratiarum actionem prorupit, dicens: Laudes & grates tibi ago omnipotens Deus,
quod me tantas in exitu meo angustias perpeti, easque tolerantem, à quibusdam pecca-
torum maculis, vti spero, mundare voluisti.

Cap. 10.

Malcolini
regis caedes
&c.

Praeclara
sanctae regi-
nae patien-
tia.

Sentiens postea mortem adesse, hanc orationem dicere coepit: Domine Iesu Chri-
ste, qui ex voluntate patris, cooperante spiritu sancto, per mortem tuam mundum vi-
uificasti, libera me atque sub his postremis verbis, liberata à vinculis corporis, anima ad
verae libertatis, quem semper dilexerat, auctorem Christum migravit, felicitatis eorum
particeps effecta, quorum virtutis est exempla secuta. Faciem autem eius, quae tota in
morte palluerat, ita post obitum rubor candore permixtus perfudit, ut non mortua,
sed viuens aut dormiens videri posset. Obijt quarto Idus Iunij, & in ecclesia sacrosanctae
Trinitatis, quam ipsa construxerat, contra altare humata est.

Cap. 11.

Feliciter mi-
grad ad Do-
minum.

Cum autem Dauid filius eius in aula regis Angliae Henrici primi moraretur, nocte
quadam à sorore sua Mathilde regina, quae matris vestigijs puro corde insistebat, voca-
tus, ad cubiculum eius accessit. Et ecce domus plena leprosis, & regina in medio stans,
deposito pallio, linteo praecinxit se, & missa in peluim aqua, pedes eorum lauare, lotos
extergere, & exteros vtriusque manibus constringere & deuotissime ofculari coepit. Cui
ille:

Cap. 12.

Praeclarum
in regina
extimae hu-
militatis
exemplum.

ille: Quid, inquit, agis domina mea? Certè si rex isthuc sciret, nunquam os tuum lepro-
forum pedum tabe pollutum, labijs suis contingeret. At illa subridens, ait: Pedes regis
æterni quis nesciat labijs regis morituri esse præferendos? Ego certè idcirco vocauit,
frater charissime, vt meo exemplo similia facere discas. Sumpta itaq; pelui, fac quod
me facere intueris. Ille verò culpa sua subridens, ad socios suos se recepit.

**ALEXANDRI MONACHI LAVDATIO IN AP-
STOLVM BARNABAM, QVAM HABVIT ROGATVS A
Magno sacerdote, venerandi templi præfecto, quod beato Barnabæ consecra-
tum fuerat. Est in Simeone Metaphraсте.**

11. Iunij.
Cap. 1.

MAXIMUM orationis argumentum nobis, magna ser-
monis paupertate laborantibus, patrio certè studio & affe-
ctu commotus proposuisti, pater optime, & eorū, qui vir-
tutis exercitatione præstantes sunt, probatissime. Nobis ve-
nim laudandum proposuisti diuinum & beatissimum vi-
rum, insignem Apostolum, cōsolationis filium, orbis ter-
rarum facem, Barnabam, inquam, multarum laudū præ-
conijs celebratum. Ego verò insciam meam cum argu-
menti magnitudine conferens, tractationem hanc exhor-
recens, iussis tuis parere diutius recusaui. Quæ enim ora-
tio tam perfecti Apostoli rebus narrandis par esse poterit,
cū huiusmodi negocium tale sit, vt non solum meas vires omninò superet, sed om-
nibus etiam alijs difficultatē afferre possit? Omnes igitur inferiores esse arbitror, quàm
vt Barnabæ res gestas narrare valeant. Quòd si quis de illo aliquid dicere aggressus fue-
rit, sit quantum sapiens, peritus & orationis facultate præstantissimus, longo tamen in-
teruallo à tergo relinquetur, longè inferior existens, quàm Apostoli dignitas postulat,
& in eius laudum pelago omninò demergetur. Alius quidem ex iustorum hominum
numero alius quoddam à Spiritu sancto donum assecutus est: Apostoli autem ipsi o-
mnes diuinarum gratiarum thesauros acceperunt, & virtutes omnes se habere osten-
derunt. Qui potero igitur miser ego in finitis perturbationibus oppressus, Apostolice
virtutis pontum tranare? Nanq; tenui & tarda sum lingua, (vt quod est in literis diuinis
scriptum, de me dicam) neq; ita eloquens sum, vt diuinas admirabilis Apostoli Barna-
bæ virtutes commodè narrare possim. Ita enim perfectè virtutem omnem vir hic ex-
ercuit, vt nemo alius in vna aliqua virtute profecit. Quamobrem prouinciam hanc mi-
hi iniunctam suscipere hæcenus recusaui, cū meam imbecillitatem tanti viri glò-
riosi factis enarrandis imparem esse cognouerim.

Apostolo-
rum præ-
stantia,
Exod. 3.

Cap. 2.

J. iuc. 21.

At cū memoria repeterem, quod in literis diuinis scriptum legi, hominē, qui obe-
dientiam non seruat, interitum subire: qui verò est obediens, eum ab interitu liberum
esse: vix ad id, quod præcepisti, multum certè metuens, aggressus sum, fatiū esse ducens
in eo ipso accusari, quòd oratio mea manca sit, quàm in contumaciæ crimen incurte-
re. Illud igitur vnum à vobis peto, vt mecum vnà sanctissimum Barnabam orationis
adiutorem mihi esse precemini. Ipsi autē viro, quem laudabimus, non dubito id gratū
fore, quòd à nobis, qui nihili sumus, dicitur: nam & eius Domino aliquando placuisse
legimus duo illa minuta, olim à vidua & paupere muliercula oblata. Non enim Deo
ipsi tam grata & accepta est earum rerum, quæ offeruntur, magnitudo, quàm mens
ipsa & æquus animus, quem is ostendit, à quo aliquid offertur, siue paruum, siue magnū
illud sit. Cū verò Barnabam laudamus, tunc & omnium Apostolorum sacrum col-
legium collaudamus, quorum enim vocatio vna fuit, eorum eadem est & gloria: &
quorum ordo vnus, eorū eadem est & dignitas: quorum paria certamina, eorundē cō-
ronæ diuersæ non sunt: quorum deniq; institutionis ratio communis, eorum præmia
æquè honorata sunt. Iam verò Barnabam ipsum oratione nostra in medium produ-
camus, & quammaximè possumus, laudum præconia illi cōcinnemus. sum enim eius
viri amator ardentissimus. Scio autem, & mihi persuadeo, huius Apostoli vel nomen
ipsum auribus vestris iucundissimum accidere. Itaq; illum honoremus, quatenus pro
viribus de illo dicentes, æqui animi significationem demus: quod enim eius viri digni-
tas postulat, id tale est, vt omnem orationem ab eo superari fateamur.

Cap. 3.

Laudetur igitur à nobis infimismagnus ille Apostolus Barnabas. Celebretur con-
solationis filius ab hominibus, qui Christo crediderunt. Extollatur à quouis homine
ille,

ille, qui à Patre ipso honoratus, à filio vocatus, & à Spiritu sancto perfectus est. Bar-
nabas, inquam, magnus Ecclesiæ orator, illa Euagelica prædicationis tuba, magna Chri-
sti vox, Spiritus sancti cithara, diuinæ gratiæ plectrū. Barnabas in expediendis pro Chri-
stobellis miles robustissimus: qui corpore incorporeum hostem, simul versans cum
Apostolorum exercitu, validissimè profligauit: qui bonarum disciplinarum religio-
sus præceptor extitit, & Christiani ouilis dux certus, & rationalis quidam summi Dei
paradisus, omnium virtutum germina florētia in se continens: q̄ egregium quoddam
fidei germen fuit, charitatis rosa, suauissimum odorē emittens, spei flos incorruptus,
diuinæ gratiæ fructus iucundissimus, illius vitis, quæ vitā omnibus præbet, palmes fera-
cissimus, immortalitatis racemus, mel distillans, patientiæ propugnaculum firmū atq;
immobile, cōtinentiæ sectator ita validus, vt Crucem gestauerit, & aduersus Christi in-
terfectores intrepidus militiæ dux fuerit, Christi Crucifixi germen ad cælum vsq; pro-
tensum. Barnabas consolationis filius, pietatis magister, fidei columna ac fastigiū, tur-
ris firma & immobilis, fundamentum stabile, & *crepida indissolubilis, saxum immo-
tum, fluctuātium portus valdè tranquillus, fidelis & prudens dispensator, architectus
nobilissimus: qui cælestem in terris semitam tenuit, & parem angelis vitam duxit: qui
fuit ecclesiarum patronus, adiutor pauperum, in opes abundè nutriēs, viduarū cōsola-
tio, & orphanorū diligentissimus procurator ac pater. Barnabas Christi mysteriorum
thesaurus, orthodoxorum sanctæ Dei Ecclesiæ dogmatū minister, agrotantium medi-
cus liberalis, sanos & valētes homines, firma certa q; animi iucunditate afficiens, Chri-
stiani gregis custos vigilantissimus, in terris manēs, & in cælis vita atq; institutione ver-
fians: qui in mundo pietatis dogmata clara & alta voce prædicauit, & in cælis sempiter-
nā coronā recepit: qui fuit gentium dux, ad Deum eas perducens, & Ecclesiarum Dei
beatissimus præco, campus quidam benevolentibus Christi floribus refertissimus, vir-
tutum cælestem odorem spirantium quoddā rosetum, Christi gratiarum ager fertilis-
simus: qui vitam valdè synceram ac purā in terris transegit, tam rectè in terra viuēs,
quàm Angeli ipsi in cælis viuunt. Idē virtutum exercitatione insignis, cōtemplationi
bus & miraculis præstās, virginittatis margarita quædam preciosa, & castitatis beryllus
lectissimus, temperantiæ gemma purissima, Christum in se loquentē habens, electum
Dei vas, qui mundum dereliquit, & omnia quæ in illo sunt, quæquiliās quæsdā duxit,
vt Christum tantum lucrificeret seculorum Regem. Ille suam Crucem sine dubita-
tione aliqua portauit, & vt verus Discipulus prompto animo Christum secutus est: q̄
dæmones profugauit, & diabolo vulnera infixit: qui quatuor orbis terrarum fines
firmo & constanti gressu peragravit, & vt facer ac bonus, suiq; Domini minister amā-
tissimus, omnes gentes Euangelij prædicatione ad Christi fidem conuertit. Ille se do-
micilium paratum præbuit, in quo eiusdem essentiæ particeps Trinitas habitaret, qui
quæ summi Dei templum fieret: Barnabas, inquam, Cypriorum insigne ornamentum,
& orbis terrarum propugnator inexpugnabilis, qui Christum ipsum mirum in mo-
dum dilexit, & pro ipso quotidie animam suam exposuit: qui nunc vnà cum illo in cæ-
lis regnat, & omnibus seculis regnabit.

Præclara est
comia S.
Barnabæ.

for. * crep-
do.

Nostra con-
uerfatio in
cælis est.

Barnabas
virgo.

Longè late-
que Christi
prædicauit.

Cap. 4.

Act. 13.

Cap. 5.
Barnabas
Leuitica stir-
pe ortus.

In Cyprio
natus
esset

Defessa est oratio nostra, dum admirabilem, diuinum & optatissimum Apostolum
Barnabam laudibus extollere cupit atq; contendit, quodq; mirum est, nōdum ad ex-
ordium peruēnit. Huius enim admirabilis viri laudes maiores sunt, q̄ vt nostra oratio
illas attingere possit. Earū igitur tractationem, vt orationib; nostris maiorem, omittē
res pauca quædā de eius vita & martyrio ab authore Stromatū Clemente, aliorumq;
veterum hominum scriptis, repetita vobis, venerandi auditores, exponā, & ita narra-
tioni huic finem imponemus, diuinis literis cōcedentes, vt huius viri semper decora-
ti & celeberrimi caput magnifico illo præconio coronent: Erat Barnabas vir bonus, &
& plenus Spiritu sancto & fide. Quid huic præconio par, aut vnquam fuit simile?
Ortum duxit beatissimus hic vir de laudatissima illa tribu Leui, ex qua Mōses &
Aaton, magni illi Dei propheta & populi optimates ortum duxere, cuius cognatio-
nis etiam Samuel propheta particeps fuit. Eius autem proavi beliorum causa cū
ad Cypriorum regionem migrauissent, æquo animo illic habitabant. Erant autem
viri admodum religiosi, Dei legem reuerentes, & valdè diuites: quamobrem & Hie-
rosolymis facultates multas possidebant, & agrum prope urbē illam pulcherrimum,
non solum omnium generum fructuosus arboribus elegantem, sed adificiorum ma-
gnitudine valdè illustrem. Ex quo enim tempore Esaias propheta ita reliquit scri-
ptam: Beatus, qui habet semen in Sion, & domum in Hierusalem: hanc eius prophē-
tiam Hebræorum filij corporeo sensu interpretabatur, & ditissimus quisq; dabat ope-
rā, vt aliquid in vrbe Hierosolyma possideret. Cū verò in Cypriorum regione natus
esset

esset hic, de quo scribimus, & parētes elegantem puerum vidissent, statim Ioseph eum nominarunt, puerum suum Patriarchę illius appellatione honorātes. Factū verō est, ut cum nominis appellatione, morum etiā nobilitas cōueniret. si quis etiā vocem hanc, Ioseph, interpretetur, inueniet idem valere, quod Dei additamentum: additus enim fuit à Deo iustus hic vir Apostolorum cœtui, & sacro Sanctorum cōsortio. Ad hæc eandem vocem, Dei gloriam interpretari possumus. Neque quisquam putet verbum hoc exuperantię causa dictum, sed à diuinis literis sumptum sciat. Ait enim Paulus: Vir non debet caput retere, cum sit imago & gloria Dei. Quod si virum quemcūque, imaginem Dei & gloriam lectissimus ille Apostolus appellauit, quid dicemus de hoc viro in rebus diuinis perfectissimo?

1. Cor. 11.

Cap. 6. Barnabas Pauli con-discipulus.

Cum verò Barnabas ipse adoleuisset, illum in urbem Hierosolymam parētes perduxerunt, & Gamalieli legem ac Prophetas diligenter edocendum tradiderunt, qui & Paulum, tunc Saulum appellatum, condiscipulum habebat. Quotidiē verò Barnabas magis proficiebat, tum doctrina, tum omni virtute, nondum tamen ad Levitarum ordinem aggregatus fuerat, eò quod non erat ætate illa, quam ea res postulabat: adhuc enim cum ephebis numerabatur. Non tamen à templo discedebat, cum in ieiunijs ac precibus die ac nocte versaretur. Ita verò leges & reliqua diuina scripta memoriter pronunciabat, ut literarum monumentis non indigeret, quietemque ipsam tam charam habebat, ut temperantię matrem illam esse duceret. Perniciosas verò hominum consuetudines execrabatur, ac vehementer fugiebat, purum & à vitijs intactum seipsum ita conseruans, ut virtutis esset specimē quoddam. Quamobrem apud omnes existimatione & gloria florebat.

Cap. 7. Iohan. 5.

Fit Christi discipulus.

Colof. 4.

Accidit autem, ut tempore illo Dominus Iesus Christus Hierosolymam veniret, & paralyticum in probatica piscina sanaret, aliq; signa multa & prodigia in templo ederet. Illa omnia cum Barnabas vidisset, obstupuit, & statim ad Christi pedes se abiecit, eumque precatus est, ut illi benediceret. Christus autem, qui cor hominum & animos inspicit, Barnabę fidem gratam habens, beneuolē ipsum accepit, & diuini sui cōgressus eundem participē fecit: quā re ad Christi charitatem magis accēdebatur. Quā primū verò adijt domum Marię matris Iohannis, qui Marcus postea dictus est: quę Maria eius matertera esse dicebatur, quā obrem & Marcū Barnabę consobrinū appellabant. Illā cum adijisset: Agē, inquit, mulier, veni & vide, quę patres nostri videre concupiuerunt: ecce enim Iesus quidā propheta ē Nazareth Galilęę in tēplo est, magnifica quędam edens miracula, qui multis videtur Messias esse, qui venturus erat.

Hospitium Christi in Ierusalem.

Marc. 14.

Iohan. 20. Act. 1.

Act. 2.

Cap. 8.

Matt. 9. Luc. 10.

Marc. 3.

Cum hæc audisset admirabilis illa mulier, relictis omnibus his, quę habebat in manibus, templum Dei adijt: vbi cum Iesum templi Domini vidisset, ad eius pedes se abiecit, eumque sic precata est: Si gratiam inueni, o Domine, in conspectu tuo, veni ad domum ancillę tuę, ut ingressione tuā famulis tuis benedicās. Eius petitioni Christus Dominus assensus est: quem mulier illa valde læta in cœnaculum suum accepit. Ex illo igitur die, quoties Dominus Hierosolymam venisset, illic vnā cū discipulis suis diuersabatur, quibuscum & Pascha illic fecit, vbi & mysteriorum sacramēta eodem discipulos suos edocuit. Sermo enim quidā à Patribus traditus, ad nos pertinet, eum, qui lagenam aquę portabat, quem Dominus ipse discipulis suis præcepit, ut sequerentur, Marcum fuisse beatę illius Marię filium. Quod autem illum Dominus nō nominārit, sed dixerit, Ite ad quendā: prouidentia quadā factum est, sicut Patres sancti locum hunc interpretātes dixerunt, ut re obscurē dicta hoc nos doceret, Dominū Iesum apud eum diuersari, quicumque se paratū præbet. In illo igitur ipso cœnaculo Dominus Pascha fecit, in illo apparuit Thomę Apostolo, cum à mortuis surrexisset: illuc, postquam Iesus in cælū assumptus est, discipuli cum reliquis fratribus centum viginti, in quibus erant Barnabas & Marcus, ex monte Oliuarum conuenerunt: illuc Spiritus sanctus in linguis igneis ad discipulos descendit in die Pentecostes: illic collocata nunc est magna & sanctissima Sion, omnium Ecclesiarum maxima.

Tunc verò Barnabas secutus est Dominum reuertentem à Hierosolymis in Galilæam. Cum autem multi vndiq; ad Dominum conuenirent, & eius fidem sequerentur, dixit discipulis suis: Messis quidem multa, operarij autem pauci. Itaque designauit septuaginta illos discipulos, quorum primus dux & summus erat magnus Barnabas. Sed nemo audiens Apostolos hanc appellationem illi viro imposuisse, temerē & sine diuino consilio id factum fuisse opinetur: nam Petrus ipse illi nomen hoc imposuit, ille, inquam, Petrus, qui per sancti Spiritus reuelationem filij Dei theologiam edidicit. Et quemadmodum Iacobus & Iohannes propter virtutem, filij tonitruu vocati

cati sunt, ita & Barnabas virtutis suę causa filius consolationis appellatus est, quippe qui propter sanctitatis præstantiam omnibus consolationi fuit.

Act. 4.

Idem cum audisset Dominum docentem, Vendite quę possideris, & date eleemosynam, & facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum nunquam deficientem in cælis: nihil moratus, statim rem omnem preciosam à parentibus mortuis sibi relictam vendidit, & egentibus distribuit: sibi verò solū agrum vnum reseruauit, vnde ali posset. Postea verò quā Dominus Crucem perpeffus est, & à mortuis resurrexit, ac Spiritum sanctum ad discipulos suos misit, tunc diuinus Barnabas Christi charitate magis inflāmat, illum etiā agrum vendidit, cumq; multum pecunię ex eiꝰ precio accepisset, omnem pecuniam illam ad Apostolorum pedes deposuit, neque quicquam omninō sibi reseruauit, suo exemplo omnes discipulos ad eandem virtutem alliciens. Ille & cum Saulo disputabat, quem ad Christi Domini fidem perducere cupiebat. Saulus autē cum legis institutione diligenter atq; accuratē niteretur, Barnabā ipsum vt deceptum irridebat, & in Christum maledicta iaciens, fabri filium, idiotam & agrestem hominem appellabat, quem vt & morte violenta sublatum deridebat. Cum verò miracula, quę per Apostolos efficiebantur, & populi multitudinem in dies maiorem ad fidei prædicationem confluentem videret, animo cruciabatur: cumque vnā cum Libertinis, Cyrenensibus atq; Alexandrinis magnum illum Ecclesię oratorem Stephanum adortus esset, neque sapientię & Spiritui, qui per Stephanum loquebatur, resistere posset, infania & furore multo correptus, inordinatos populi homines contra Stephanum concitauit. Quo interfecto, persecutionem magnam commouit aduersus Ecclesiam, quę erat Hierosolymis.

Cap. 9. Luc. 12.

Act. 4.

Act. 6.

7.

8.

Verum cum ita inordinatē Damascum proficisceretur ad vexandos atq; affligendos fideles homines, Christus Dominus illum deiecit, & in terram supinum prostrauit: qui cum prostratus esset, eum tandem cognouit, quem persequebatur, & visu corporeo excæcatus, mentis aciem ad cæli celsitatem omninō erexit. Cum verò Hierosolymam reuersus esset, dabat operam, ut Christi discipulis adhereret: quem tamen omnes illi, multam eius scuitiam formidantes, fugiebant. At magnus Barnabas illi occurrens, ait: Quousque tandem, Saule, pergis esse Saul? Quare ita petulanter beneficiorum auctorem Iesum persequeris? Desine horribile illud mysterium oppugnare, quod à Prophetis ipsis olim clara voce prænunciatum est, nostris autem temporibus pro nostra salute patefactum fuit. Hęc cum audisset Saulus, ad pedes Barnabę se deiecit, multisque lachrymis & clamoribus: Ignosce, inquit, mihi dux luminis, & veritatis magister Barnaba: expertus enim sum, & re ipsa cognoui vera esse, quę tu dixisti. Quem enim ego maledictis persequeus, fabri filium appellabam, illum nunc confiteor Dei viui filium vnigenitum, eiusdem essentię, glorię & solij participem, cœternū, & principium cœuum: qui cum sit splendor glorię, & character substantię inuisibilis Dei, in nouissimis his diebus propter nos & nostram salutem seipsum exinanuit, formam serui accipiens, hoc est, perfectum hominem ex sancta Virgine & Deiparente Maria se fecit, non confusionem, non conuersionem, nec diuisionem, aut separationem passus: & figura inuentus vt homo, humiliavit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis: qui & resurrexit à mortuis tertia die, & apparuit vobis Apostolis suis, & assumptus est in cælum, & sedet ad dexteram Patris, & rursus veniet cū gloria iudicare viuos & mortuos, & regni eius nō erit finis.

9. Cap. 10. Pauli conf. uersio.

Confessio fidei S. Pauli.

Hebr. 1.

Philip. 2.

Cap. 15.

Hęc cum audiuisset diuinus Barnabas à blasphemo & persecutore illo dicta, obstupuit, & præ gaudio eius vultus lachrymis, vt matutino rore flos aliquis, perfusus est: cūque illum amplexus & osculatus fuisset: Ecquis istam, inquit, Saule, te docuit talia diuinitus inspirata verba pronunciare? Ecquis tibi persuasit, vt Iesum Nazarenum Dei filium confitereris? Vndenā cælestium dogmatum tā perfectam scientiam didicisti? Tum ille, demisso vultu, & lachrymas fundens, accorde valde compunctus, respōdit: Ille ipse Dominus Iesus, quē ego peccator maledictis lacessui, & persecutus sum, hæc omnia me docuit. Nam tanquam abortiuo & mihi apparuit, cuius diuina & iucunda voce aures ipsas adhuc perfonantes habeo: sua enim benignitate singulari & omnium maxima persecutus me fuit, quippe qui mihi prostrato, & miserabiliter iacētī, seipsum defendēs potiūs, quā mihi succensens: Saule, inquit, Saule cur me persequeris? Ego verò horrens & metuens, respondi: Quis es, Domine? Tum ille multa mansuetudinē & miseratione me persequeus: Ego, inquit, sum Iesus Nazarenus, quē tu persequeris. Ob id ego singularem eius patientiam obstupescens, ipsumq; orans, dixi: Quidnam ego faciam, Domine? Tunc ille statim omnia hæc, quę dixi, & his plura me instruxit.

Act. 9.

His auditis magnus Barnabas Saulum manū apprehensum duxit ad Apostolos, & eisque

Cap. 12. eisque

Paulum ad Apostolos.

Ecclesia thalamus Dei.

ibidem.

Cap. 13. Act. 10.

Barnabas primus Romae Christiū predicat.

Matth. 11.

Cap. 14. Venit Alexandria.

Act. 11.

Galat. 2.

Act. 15.

Cap. 15. ibid.

Act. 14.

Act. 15.

eiſſque dixit: Quare paſtorem fugitis, lupum exiſtantes? Quare gubernatorem, vt ppi ratam propulſatis? Cur Chriſti ſponſam deducenſem, vt thalami direptorem, reiſcitis? (Spiritualis enim eſt thalamus, Eccleſia Dei) Hunc pro paſtore, gubernatore & propugnatore Dominus ſibi delegit. Tunc narrauit eis Paulus, quæcunque ipſi acciderant in via, quodque vidiffet Chriſtum Dominum, & loquentem ſecum audiiffet, ac quemadmodum in vrbe Hieroſolyma Chriſti prædicationem exercebat. Erat autem Iudæis ipſis valde moleſtus atque inuiſus, quod qui heri & nudiuſtertius Ieſum perſecutus fuerat, ille ipſe mutato conſilio, tunc eundem illum Ieſum Dei filium eſſe prædicaret. Conſilium itaque inierunt Iudæi de Paulo interficiendo. Quod cum didiciſſent Apoſtoli, eum miſerunt, vt in ſua patria Euangelium prædicaret.

Cum verò de his, qui propter Stephani cadem atque anguſtias diſperſi, Antiochiam venerant, & Chriſti Euangelium prædicauerant, auditum fuiſſet ab ijs, qui erant Hieroſolymis, Apoſtoli beatum Barnabam, magnum & potentem virum, ad ſanctiſſimum Eccleſiæ, quæ illic erat, & Chriſti gregem paſcendum miſerunt. Qui cum illuc veniſſet, multo adiuumento fuit hominibus Chriſti fidem ſequentibus: eius enim diuina prædicatione ac doctrina factum eſt, vt multa populi acceſſio ad Chriſtum fieret. Cum verò diuino Spiritu ductus Barnabas, ab vrbe Antiochia egreſſus eſſet, vrbes omnes ac regiones peragravit, Chriſti Euangelium longè lateque diſfundens, neque prius deſtinatam quam ad urbem Romam omnium maximam venerit. Ex vniuerſis enim diſcipulis Chriſti primus Euangelium in vrbe Roma prædicauit. Cumque multi ad Chriſti fidem veniſſent, & Barnabam ipſum ſummè honorarent, humana gloria reiecta, clam ſurgens, Roma exiit. Etenim beatus ille vir ita omnes homines, qui erant temporibus illis, animi ſubmiſſione ac modèſtia ſuperabat, vt ad huius virtutis culmè perueniret. Id quod declarat eius hiſtoria. Cum enim diuinæ literæ vbi que virum hunc cum primis nominent ac laudent, ipſe primas alijs concedens, ſecundas partes amplexus eſt, diligenter imitatus Dominum ſuum, qui dixit: Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde.

Poſteà cum idem Barnabas ad Aegypti urbem Alexandriam veniſſet, & Dei ſermonem ibi prædicãſſet, illinc exiit, peragrans deinceps vrbes omnes, quoad venit Hieroſolymam. Vnde etiam egreſſus, reuerſus eſt Antiochiam. In qua cum Dei gratia Eccleſiam copioſiorem factam vidiffet, valde gauiſus eſt. Inde autem diſcedens, Tarsum venit, Paulum quærens: quem inuentum, Antiochiam perduxit. Ibi cum totum annum tranſegiffent, & multum populum ad Chriſti diſciplinam tranſuſiſſent, cumque ibi primùm Chriſti diſcipulos Chriſtianos vocãſſent, atque illinc accepiſſent ab Eccleſia, quæ pauperibus diſtribuerent, aſcenderunt rursus Hieroſolymam quartodecimo anno poſtquam Dominus I E S V S Crucem pertulit, quemadmodum ſcribit Paulus, cum dicit: Quatuordecim annis poſteà Hieroſolymam aſcendi cum Barnaba. Cum verò miniſterium compleuiſſent, & fidem ac dexteram ab Apoſtolis datam accepiſſent, vt ipſi ad gentes proſecti, ij verò, qui cum Petro erant, circumciſis prædicarent, deſcenderunt Antiochiam, habentes Marcum miniſtrum. Miſſi autem à Spiritu ſancto ex vrbe Antiochia, venerunt in Cyprum, & totam inſulam peragrãrunt, Salamina Paphum vſque Euangelium prædicantes, & miracula faciẽtes: quo tempore Elymam excãcarunt, & Proconſulem Sergium Paulum fide illuminãrunt.

Poſteà verò quàm multos ad Chriſti diſciplinam conuerterunt, è Cypro diſcedentes, venerunt Pamphyliam. Cum verò Marcus ipſe Apoſtolos vidiffet pro Euangelij prædicatione pericula ſubeuntes, neque honori ſtudentes, ſed breuem & caducam hanc gloriam dereliquentes, ad bellum contra infideles homines ſuſcipiendũ properare, ipſe ad pericula ſubeunda claudicare cœpit, quippe qui adoleſcens erat formidoloſus, & infirmior, quàm vt mortem contemnere poſſet. Dereliãtis igitur Apoſtoliſ, reuerſus eſt Hieroſolymam ad matrẽ ſuam. Cum verò Apoſtoli Barnabas & Paulus opus compleuiſſent, ad quod miſſi fuerant, & infinita pro Chriſto certamina ſuſtinuiſſent, venerunt Antiochiam, vnde à diuina gratia miſſi ſunt ad Gentes. Neceſſe autem fuit rursus proficiẽti Hieroſolymam ad Petrum Apoſtolum properare falſos illos Apoſtolos, qui docebant diſcipulos, vt ſe circumciderent, & legem ſeruariẽt. Cum autem Marcus illos ab omnibus honoratos videret, quodque poſt multa illa verbera & pericula robuſtiores facti eſſent, & integri corporibus præditi: propriam imbecillitatem accuſans, doluit quod factum à ſe fuerat, & ad Paulum quidẽ ipſum

ipſum erubuit ſe conferre, Barnabam verò adiit lachrymans: cumque ad eius pedes ſe abiiciſſet, eum rogabat, vt ſuperioris errati veniam impetraret, & eius precibus ſerior fieret in poſterum, futurum promittens, vt omnia mortis genera pro Domini noſtri Ieſu Chriſti nomine, prompto animo ſufferet. Multis his lachrymis magnus ille virtutibus ornatus Barnabas fleãt, eumque hortatus, vt à luctu deſiſteret: Fiat, inquit, quod Deus vult, modò tu paratus ſis præſtare quod promiſeris.

Cum verò ſcripta accepiſſent, quæ ab Apoſtoliſ in vrbe Hieroſolyma decreta fuerant, deſcenderunt Antiochiam, & vnà cum fratribus exultabant. Marcus autem ipſos animo parum ſidenti ſecutus eſt. Poſt hæc viſum eſt Barnabæ & Paulo peragrarẽ vrbes omnes, & fratres viſere. Tunc Barnabas Paulum rogabat, vt Marcum ſecum vnà venire pateretur, quippe qui paratus eſſet vſque ad mortem pro Chriſti fide certamen ſuſtinere. Paulus verò contrã rogabat Barnabam, vt ſecum vnà Marcum nõ haberent. Hinc occaſio quædam nata eſt, vt Apoſtoli à ſe viciffim ſepararentur, diuina prouidentia id vtiliter permittente. Deus enim ipſe Marcum populorum & gentium multarum paſtorem ac magiſtrum creaturus erat.

Sed nemo imprudenter proprio affectu metiatur, quod eſt in ſacra de Apoſtolorum actis hiſtoria, quo loco de Paulo & Barnaba narratur illud: Facta eſt diſſenſio ita vt diſcederent abinuicem. Non enim ad hoc iracundiæ aut furoris affectu impulſi ſunt Chriſti Apoſtoli: (minimè hoc nos cogitemus) nam qui carnem cum affectibus & cupiditatibus crucifixæ, qui voce magna ſic omnes Chriſto credentes admonerent: Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, et clamor, & blaſphemia tollatur à vobis cum omni malitia: quĩ fieri poteſt, vt illi ipſi in huiusmodi affectum inciderint? Scimus autem, & ex diuinis literis diſſenſionum diuerſitatem cognouimus, & vocem hanc *παρανομίας* in bonam partem accipi ſolitam, vt cum ait Apoſtolus: Conſideremus nõmetipſos in prouocatione charitatis, & bonorum operum. Talis fuit & Apoſtoliſ diſſidendi ratio, hoc eſt, Dei zelus. Paulus enim accuratam cenſuram requirebat, Apoſtolicæ profeſſioni conuenientem: Barnabas verò ad humanitatem propenſior erat: quamobrem & Marcum ſecum habens, in Cyprum nauigauit.

Cumque eam inſulam totam peragrãſſet, populos multos ad Chriſti fidem conuertit, & Salaminam venit, vbi pauliſper moratus eſt, edes miracula, & prædicans regnum Dei: quo loco turbæ multæ ad Chriſti fidem acceſſerunt. Diſputabat autem cum Iudeis in Synagoga omnibus ſabbatis, diuinarum literarum teſtimonijs Ieſum Chriſtum illum eſſe probans, quem Deus promiſerat. Omnes autem Barnabam reuerabantur propter diuinam quandam honeſtatem, quæ in illius adſpectu vigeat. Erat enim, oris ſpecie valde gravis, habitu ac veſte admodum tenui, cuiuſmodi illorum eſt, qui delicias abiicientes, in virtutis exercitatione verſantur. Erat ſupercilijs contractis, & oculis hilatitatem præ ſe ferentibus, non toruum aliquid, ſed graue quiddam in ſe habentibus, & reuerenter admodum deorſum ſpectantibus. Oris honeſtas & labra decora, mellis ſuauitatem diſtillantia, in eodem illo inerant. Non enim aliquid vnquam pronunciabat, quod foret ſuperuacaneum. Eius inceſſus compoſitus, & ab oſtentatione alienus, totus denique omni ex parte Apoſtolus Barnabas erat tanquam recta quædã Dei columna, omnium virtutum ſplendore illuſtris.

Hic cum in vrbe Salamina Chriſti prædicationem doceret, venerunt è Syria Iudei quidam, qui maledicta in eum conijcientes, quæque ab illo dicebantur oppugnantes, turbam contra ipſum excitauerunt, criminantes nihil veri ab eo dici: ſed quem ipſe Ieſum Chriſtum fuiſſe diceret, eum fallacem quendam hominem, & Deo ipſi contrarium fuiſſe, legem, prophetas & ſabbati obſeruantiam reprobantem. Iidem & Barnabæ interficiendi opportunitatem obſeruabãt. Sanctus verò Chriſti Apoſtolus Barnabas, cum omnes fratres congregãſſet: Vos, inquit, ſcitis, quomodo vnà vobiscum omni tempore verſatus fuerim, vnunquenque admonens & hortans, vt in gratia & Domini noſtri Ieſu Chriſti fide conſtanter permaneratis, & eius præcepta obſeruetis, & ab omni prauo opere mentem & manus cohibeatis. Nanque oportet omnes nõ ſiſtante tribunal Chriſti, vt recipiat vnusquisque propria corporis ſui, quæ fecerit, ſive bona, ſive mala: præterit enim figura mundi huius, & Dominus venturus eſt de celo iudicare viuos & mortuos. Nolite igitur negligentes eſſe, ſcientes, quod quæ hodie non putatis, Dominus noſter veniet. Acrumnas & labores libenter perferatis, corda veſtra ſpe confirmantes, quod aduentus Domini propè ſit. Recordemini quæ vobis ſæpè dixi, præſentis vitæ res, ſive proſperæ, ſive aduerſæ illæ ſint, breues & caducæ eſſe, omniaque hæc celeriter præterite: futuri verò illius ſæculi bona ſemper in eodem

Cap. 16.

Act. 15.

Paulus & Barnabas à ſe ſeparatũ propter Marcum.

Cap. 17.

ibidem.

Eph. 4.

Hebr. 10.

Act. 15.

Cap. 18. Multas in Cypro conuertit Barnabas.

Forma S. Barnabæ.

Cap. 19. Iudei turbã in eum conuertant.

2. Cor. 5.

Luc. 12.

eodem statu permanere, aeterna & finem nullum habentia. Neque enim regnum caelorum aliquando praeterire poterit: neque iudicium illud finem habebit, sed semper erit, his, qui peccando vitam transegerunt, immortalem poenam afferens, & finem nullum habituram. Date igitur operam, ut sine culpa & labe in die illo extremo inueniamini, ne in gehennam sempiternam decidatis. Memoria repetite, quot signa & prodigia per me seruum suum Deus ipse apud vos effecerit, & pro me Deo, rate. Ego enim iam iam immolandus sum, & tempus illud propè est, quo ab hoc corpore dissolendus sum, sicut Dominus noster Iesus Christus mihi significauit. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem seruavi: nunc reposita mihi est corona iustitiae, non solum autem mihi, sed & omnibus, qui propter Christi confessionem certamen sustinuerint.

Praedicit orbem suum.

Cap. 20.

Missam celebrat.

Hæc cum dixisset, vnâ cum omnibus Deum orauit: multumque stetit hominum suorum, eò quod Apostolus ille dixerat, tempus propè esse, quo à corpore dissolendus foret. Barnabas verò cum panem & calicem sumpsisset, & diuini ministerij ordinem totum complenuisset, vnâ cum fratribus particeps factus est Eucharistiae mysteriorum. Quo facto Marcum secum habens secessit, & ipsi seorsum dixit: Hodie infidelium Iudaeorum manibus me consummari oportet: tu verò extra ciuitatem Occidentem versus egredere, & corpus meum intuenies: quod cum sepelies, exi è Cypro, & ad Paulum proficiscere, & esto cum illo, quoad Dominus res tuas disposuerit: futurum enim est, ut nomen meum per totum orbem terrarum diuulgetur.

Cap. 21.

A Iudæis in Cypro interficitur.

Post hæc ingressus est Barnabas in Synagogam, & Iudæos ipsos docebat, illis persuadere studens, Dominum Iesum esse Christum uiuentis Dei filium. Illi verò Iudæi, qui è Syria illuc venerant, furore perciti, è Synagoga surrexerunt, & manibus in eum coniectis, in obscuram quandam Synagogam illius cellam usque, ad multam noctem custodiuerunt. Cumque illum eduxissent, & multis cruciatibus affecissent, postremo ne farij homines eundem lapidauerunt, & accenso rogo quodam magno, beatum Barnabæ corpus in eum coniecerunt, ut nullae ipsius reliquiae superessent. Diuina verò providentia factum est, ut Apostoli corpus integrum permaneret, neque ab igne perciperetur. Marcus igitur, ut Barnabas præceperat, extra urbem egressus Occidentem versus cum quibusdam fratribus, reliquias sancti Barnabæ clam abstulit, & in spelunca quadam, stadijs ferè quinque ab urbe distante, sepeliuit. Mox in urbem reuersi, planctu & lachrymis eum persecuti sunt.

Cap. 22.

Illo autem tempore contra Salaminiæ urbis Ecclesiam persecutio magna commota est, omnesque alij alio dispersi sunt. Itaque sancti Apostoli Barnabæ sepulcrum deinde ignotum erat. Proinde Marcus cum è Cypro nauigasset, ad Paulum venit, qui erat Ephesi, eumque de Barnabæ martyrio certiore fecit. Id cum ille audiisset, lachrymauit, & Marcum secum tenuit. Postea verò cum Petrus Apostolus diuina reuelatione iussus esset Romam proficisci, secum duxit & Marcum, quem quodammodo sibi filium genuerat. Illi cum essent in urbe Roma, Euangelium Marcus conscripsit: quod Petrus Apostolus legit, & diuino Spiritu scriptum cognouit, atque approbavit. Itaque Marcum ipsum per manuum impositionem ordinauit, & ut maxime idoneus in urbem Aegypti Alexandriam, Lybiam & Pentapolim misit. Quò cum Marcus venisset, Domini Iesu Christi Euangelium illis regionibus praedicauit, ita ut multi ad Christi fidem conuersi fuerint. Cum verò nouem annos Dei fidem Marcus in ea regione docuisset, martyrio in urbe Alexandria functus est.

Cap. 23. Miracula ad sepulcrum S. Barnabæ.

Multo autem tempore postea, cum Christiana fides latius fusa esset, & Imperatores Christiani Romanorum imperio potirentur, miracula quadam magna Deus ipse in eo loco edebat, ubi reliquiae sancti Apostoli & generosi martyris Barnabæ repositae fuerant. Nam cum multi homines impuros spiritus habentes, per locum illum transirent, spiritus ipsi voce magna clamantes egrediebantur. Multi etiam paralytici, & claudi, variisque morbis & cruciatibus vexati, ad eum locum profecti pernoctabant: qui omnes curabantur: ob idque Salaminiæ ciuitas gaudio magno perfundebatur. Quòd verò diuina quadam potentia in eo loco miracula efficeret, id quidem omnes cognoscebant: quænam tamen esset causa gratiae illius tam copiosae, id nequaquam intellere poterant. Regionem autem illam sanitatis locum indigenae appellabant.

Cap. 24.

Cum verò beatus Martianus obiisset, sanctae memoriae Leo Imperio successit. Huic erat gener Zeno Isaurus genere, qui post Leonem & ipse Imperator fuit. Tempore autem illo in religioso Acoemetensium monasterio extitit monachus quidam, qui,

qui, ut Iudas inter Apostolos, diaboli mores imitabatur. Illi nomen erat Petrus, qui sulonis artem exercebat, sanctam verò Synodum in urbe Chalcedone celebratam auersabat, & dogmatis Eutychiiani erat propugnator. Eiusmodi hominè, ut corruptore & pestilentem, atque Apostolicorum dogmatum hostem acerrimum, eius loci homines è monasterio expulerunt. Qui cum illinc expulsus fuisset, Constantinopolim profectus est, & assentatorum vitam imitatus, modo hanc, modo illam domum obibat, ventri & gula seruiens: cumque execrabilis suae haereticis participes homines quosdam honore praeditos inuenisset, illis adhaerere coepit, per quos etiam in eius notitiam venit, qui erat gener Imperatoris, patritius & excubitorum Comes: sic enim appellabatur, qui excubijs praesidebat. Itaque Petrus ille cum religionis specie quadam se induisset, erat quidem assidue cum Zenone Imperatoris genero, non audebat tamen propriam impietatem aperire. Eundem autem Zenonem ad Orientis partes proficiscentem secutus est sullo ille usque, ad urbem Antiochiam: ubi cum multos Apollinaris sectatores inuenisset, vnâ cum illis contra Patriarcham temeritatem exercuit, aduersus eum seditionis sumum quemque hominem concitans, & Chalcedonensem synodum contumaciam, ac Patriarcham ipsum Nestorianum appellans.

Petrus Fullo improbus monachus.

Comes excubitorum.

Cum igitur Antiochena ciuitas multa seditione & tumultu perturbaretur, Petrus ille Comitem Zenonem dolo aggressus: Nisi, inquit, huius ciuitatis Episcopus permutetur, fieri non potest, ut populus quiete uiuat. Quinetiam multa auri vim ei proposuit, si ab eo impetraret, quod petebat: patefecit enim illi consilium suum, quod antea occultauerat. Tunc infames quosdam & improbos homines, qui eadem, quae ipse sentiebant, per suasionibus suis secum duxit, & grauissima quadam scelera contra Patriarcham falso conficta, ad Imperatorem detulit. Sed eius malitia nihil profecit, cum Imperator Apostolicorum dogmatum esset propugnator. Postea verò, quam Leo ipse terrefre Imperium dereliquit, & ad immortale illud regnum translatus est, Imperio successit Zeno. Antiocheni verò, quos supra diximus, Imperatori supplicationem obtulerunt, petentes fullonem illum Petrum sibi Episcopum creari. Id quod factum est, auro ipso omnibus, qui erant in aula regia, persuadente, ut Petri fullonis patrocinium susciperent. Statim igitur ut Petrus ille ordinatus est Episcopus, sanctam Chalcedonensem synodum anathemate fuit detestatus. Cumque Apollinaris sectatoribus placere studeret, qui Theopasciani appellabatur, eò quod Deum ipsum passum fuisse dicebant, nouitatem quandam pessimam excogitauit, ut hymno illi, qui Trisagion appellatur, hoc etiam in fine adderet: Qui crucifixus est propter nos. Hac cum sancti Episcopi & patres nostri audiissent, ad prauam illius opinionem refrinandam alacri & prompto animo aggressi sunt: & primum quidem literis eum ab impietatis voragine reuocare conati sunt. Sed cum eundem repugnantem maiore audacia & temeritate contra fidem orthodoxam efferri vidissent, omnes, qui sunt in orbem terrarum, Episcopi, sententia pronunciata, sub anathemate illum expulerunt.

Cap. 25. Nota fratrum haereticis familiarium.

Petrus Fullo sit patriarcha Antiochenus.

Theopasciani.

Ea sede priuatur.

In hac orationis parte libenter eos, qui ex nostris hominibus non vitio, sed quadam mentis leuitate, nouitatem hanc temerè amplexati sunt, his verbis compellarem: Quænam causa vos, fratres, adduxit, ut rectè sentientem patrum nostrorum doctrinam relinqueretis, & nouitatem ab haereticis nuper excogitam sequeremini? An inadvertendum vobis erat, quemadmodum sancti Patres nostri non fictas fabulas sectati, nobis hunc hymnum canendum tradiderunt, sed diuina quadam reuelatione docti, quæ non vni aut alteri, neque in aliquo terræ angulo, sed meridie ipso in luce clarissima vniuerso Constantinopolitanae urbis populo Christi amantiissimo facta est, quo tempore beatissimus pater Episcopus & magister cum primis probatus Proclus Constantinopolitanae sedi praesidebat. Quicquid autem diuina gratia suggerente diuinitus nobis reuelatum est, illud nulla ex parte mancum, sed omninò perfectum est, & ad salutem idoneum, non indigens humanarum argumentationum inuentis, neque additamento, vel subtractione aliqua, ut diuinae literæ docent, cum dicunt: Verbum, quod ego praecipio tibi hodie, vide ut illud valde obserues, neque quicquam addas, neque ab eo aliquid imminuas, cum re vera diuinis eloquijs aliquid addere, vel detrudere, periculosum sit, & perniciem ijs, qui hæc faciunt, magnam afferat: non enim ijs sumus, qui Christum corrigere possumus, sed qui Christo subijci & obedire debeamus. Hæc, & multa alia licet de hac re dicere nostris hominibus ita sentientibus, quos doceri cupimus, extremæ inscitiae esse, haereticis hominis nouitatem admittere. Desinant igitur cum haeretico homine deinceps sentire.

Cap. 26.

Semper haereticis nouitates excogitant, quibus simplices fallunt.

Deut. 12.

Itaque cum Petrus ille ab omnibus Episcopis sub anathemate (ut diximus) damnatus esset,

Cap. 27. esset,

N n n

Zeno Imperator restituit Petrum.

esset, & Zeno propter inuasionē Basilisci ab Imperio aufugisset, ipse quoque fugiens ad ignota quædam loca se contulit. Postea verò quàm Zeno ad Imperium reuersus est, Petrum fullonem requisit, & Antiochenæ Ecclesiæ Episcopum restituit, cum nondum anathemate liberatus esset: beatum verò Calendionem Patriarcham in Oaxim exulem relegauit, fullone illo Antiochenæ sedis Episcopatum vi capiente. Qui ut impius, & nullam spem reliquam habens, tyrannidem ipsam impune, vel sceleratè potius exercebat, interficiens, proscribens, & omnes eos fugans, qui nolebant cum eius impietate communicare. Sed hæc quidem missa faciam, cum multa sint, & propriam historiam requirant. Conferet autem se oratio nostra ad id, quod magis vrget, vt sancti Apostoli Barnabæ gratiam omnibus notam faciamus, & quanta patriam suam cura & benignitate prosequatur, declaremus.

Cap. 28. Petrus Fullo semper atrociora molitur.

Cum nondum contentus esset Petrus fullo innumerabilibus illis malis, quibus Orientis partes affecit, in prouincias etiam illas, quæ nihil ad eum pertinebant, manus iniecit. Cum enim Imperatoris, & eorum, qui erant apud Imperatorem gratiosi, lenitatem auro sibi comparasset, ipsius etiam Dei legem deinceps contempsit, & Cyprios homines Dei & fidei amatores, ac recta sentientes, omnibus modis vexare cogitauit, quoniam eius insulæ habitatores pietatem à patribus suis traditam seruantes, recusabant cum eius impietate communicare. Itaque Cypri sedem sanctissimam, & à principio inde vsque ab Apostolorum tempore liberam, ipse arripere & sibi subijcere aggressus est, idque ad Imperatorem retulit, falsum deferens ac dicens: Quoniam verbum Dei ab vrbe Antiochia ad Cyprium insulam manauit, ob id Cypri Ecclesiam sub Antiochenæ sedis Patriarcha esse oportet, quandoquidem Apostolica & Patriarchica ea sedes est.

Cap. 29. Contemnit decreta Synodi Ephesinæ.

Hæc ille rectæ fidei & sententiæ defertor contendebat, cum tamen non ignoraret ea, quæ in vrbe Epheso sancta illa Synodus, Cyrillo præsentente, definierat, à se violari atque corrumpi. Sed pietatis præco, & sanctissimus Apostolus Barnabas patriæ suæ opportuno tempore subueniens, illius Petri stultitiæ vel malitiam potius redarguit. Cum enim Episcopus Salaminæ iussus fuisset ad regiam urbem se conferre, & aduersus Antiochenos coram Patriarcha causam dicere, præ timore torpescere, fullonis illius insidias suspectas habens. Erat tunc Salaminæ vrbis Episcopus Anthemius, vir cum primis admirabilis, quod ad rectam fidem & vitæ innocentiam pertinere, sed ad disputationem cum aduersarijs sustinendam, parum valebat. Cum igitur ancipiti cogitatione fluctuaret, neque certum haberet, quid ageret, num videlicet Constantinopolim proficisci deberet, necne: nocte in somnis adstitit illi quidam, diuinam quandam speciem præ se ferens, & luminis splendore multo effulgens, lucidaque veste indutus, ac sacro habitu decorus, qui & hæc dixit: Cur ita tristis es nunc, Episcopo? Quomodo tantum iste torpor te corripuit? Cur vultus tuus ita cõcidit? Nihil mali ab aduersarijs tuis patieris. Hæc cum dixisset, ab Anthemio discessit: qui experrectus, & timore perterritus Episcopus, in faciem se prostrauit, & multis lachrymis Deum ita precatus est: Domine, si tu fili Christe, fili Dei viui, adiuua ecclesiam hanc. Scio autem, quod illam adiuuas. Si visio hæc à te profecta est, fac, quæso, vt eadem iterum, ac tertio mihi ostendatur, vt te mecum esse certo scire possim.

Cap. 30. Iterum ei apparet.

Interea Episcopus ille diuinis precibus attentius vacabat, ab omnium hominum conuersione remotus. Nocte autem, quæ deinceps consecuta est, cum adstitisset idem ille vir eadem forma & habitu, quo antea visus fuerat: iam, inquit, tibi dixi, nihil mali te passurum ex ijs, quæ tibi aduersarij minantur. Nihil igitur suspicans, prompto animo ad urbem Constantinopolim venias. Hæc cum dixisset, discessit. Episcopus verò rursus Domino gratias egit, neque quicquam alicui dixit, sed expectabat tamen reuelationem tertiam. Nocte igitur consequente idem vir apparuit, qui grauius eum increpans: Quousque, inquit, non vis credere verbis meis, quæ diebus his complenda sunt? Proficiscere in urbem regiam prompto & alacri animo: illinc enim cum gloria reuertéris, neque quicquam mali ab aduersarijs passus fueris, cum Deum ipsum, propter me seruum suum tui propugnatorem habeas. Tunc Episcopus: Quæso, inquit, Domine mi, dic: Quis es tu? qui hæc mecum loqueris? Tum ille ait: Ego sum Barnabas, discipulus Domini nostri Iesu Christi, segregatus à Spiritu sancto, vt vnà cum Paulolo Apostolo electionis vase munus Apostolicum inter gentes exercerem. Huius rei signum hoc habetas: Egredere extra urbem Occidentem versus stadij quinque, in eam regionem, quæ Sanitatis locus appellatur, (Per me enim Deus ipse in loco illo miracula efficit) & sub arbore Siliqua effodias: speluncam enim atque inuenies,

inuenies, quoniam illic totum corpus meum conditum est, & Euangelium manu propria scriptum, quod à sancto Apostolo & Euangelista Matthæo excepi. Quoniam vero aduersarij tui sursum & deorsum miscntes omnia, & iura quædam obijcientes, tecum disceptant, Antiochiæ sedem Apostolicam esse contendentes, & tu contra ius tuum illis opponas: Et meâ, inquiens, sedes Apostolica est: nam & Apostolum habeo in patria mea. His dictis, Barnabas discessit.

Episcopus verò experrectus, Deum adorauit, totoque clero & populo Christi amatissimo congregato, exijt in eum locum, quem per reuelationem didicerat, multo apparatu, & cruce ipsa prælata. Cumque preces ad Deum misisset, iussit locum effodi: quem postquam paulum fodissent, inueniunt speluncam lapidibus obstructam. Illis autem sublatis, apparuit arca illa: qua detecta, inueniunt venerandas sancti & venerabilis Apostoli Barnabæ reliquias, suauem gratiæ spiritualis odorem spirantes, inueniunt etiam Euangelium supra Barnabæ pectus impositum. Illam verò arcam plumbeo sigillo muniunt. Cumque Deum præcati essent & adorassent, discesserunt, viris religiosus in loco illo ab ipso Episcopo cõstitatis, qui vespertinis & matutinis hymnis Deum collaudarent. Ille igitur insigniores Episcopos secum habens, venit in urbem regiam Constantinopolim, & ad Patriarchæ domum deductus est. De cuius aduertu cum Imperator audiisset, Patriarchæ ipsi mandauit, vt cum Synodo, quæ illuc conuenerat, omnium partium controuersiam audiret, & quod illi videretur decerneret. Coacto igitur Concilio, cum causa illa tractaretur, aduersarij afferbant sua iura, vt sibi videbantur, quod Antiochena sedes Apostolica & Patriarchica sedes esset: ob idque contentebant & alias prouincias sibi subiectas esse deberé.

Hæc cum affererent, ijs, qui presentes erant, rationi consentanea dicere videbatur. Beatus verò Anthemius paulum moratus, contra obijciens: Et meâ, inquit, sedes Apostolica fuit, inde usque à principio & libertate honorata, qui & Apostolum habeo in patria mea integro corpore constantem, beatissimum, inquam, illum Barnabam, sanctanum laudum præconijs celebratum. Hoc cum Anthemius opposuisset, nihil loci aduersarij relictum est, cum Episcopi, qui presentes erant, silentio Anthemij orationem confirmassent. Aduersarij verò ipsi rubore perfulsi, muti remanserunt, responso illotâ iusto perculsi. Hæc cum Imperator audiisset, Episcopum Cypri ad se accersiri iussit, & de reuelatione sancti Apostoli Barnabæ diligenter ab eo quæsuit. Ille nihil ex his, quæ vera cognouerant, occultauit, sed ordine rem omnem Imperatori narrauit. Ille hæc audiens, valde gauisus est, diuinæ gratiæ diuitias admirans, quod Imperij sui temporibus tantum miraculum à Deo factum cognosceret.

Tunc Antiochenæ vrbis Episcopum illinc expulit, & iussit, vt in posterum Cypri Episcopo, quod ad eam causam pertinebat, nihil omnino molestus esset. Beatum verò Anthemium Episcopum ita rogauit: Quoniam sancti Pontificatus tui temporibus Domino nostro Iesu Christo placuit, sanctum suum Apostolum Barnabam reuelare, iube, quæso, celeriter Euangelium illud, quod inuentum est, nobis afferri. Id si feceris, mihi filio tuo gratissimum erit: habebis enim & me ipsum posthac tibi, pater, in omnibus obtemperantem. Assensus est eius petitioni Episcopus, & quendam ex ijs, quos secum habebat, vnâ cum fidelissimo Imperatoris ministro Episcopum misit: qui Euangelium illud in urbem Constantinopolim attulerunt. Erant autem libri tabellæ thynis lignis compositæ. Euangelium illud Imperator in manus sumpsit, & deosculatus est, auroque multo exornatum in palatio suo reposuit, vbi ad hodiernum vsque diem seruatur, & in magna quinta Paschæ feria quotannis in palatij oratorio Euangelium ex eo libro recitatur. Episcopum verò Anthemium magnis honoribus profectus, pecunijs multis donatum, ad insulam Cyprium remisit, eique mandauit, vt sancto Apostolo Barnabæ templum in eo loco erigeret, vbi venerandæ ipsius reliquiæ inuentæ fuerant. Multi autem ex optimatum numero pro illius templi adificatione pecuniam contulerunt.

Ille igitur in Cyprium reuersus, multos artifices atque operarios collegit, & adificationi non mediocrem operam dedit, & Apostolo Barnabæ templum valde magnum ædificio, tum multo & vario ornatu insigne construxit. Ad eam verò templi partem, quæ ad Lybiam spectat, aulam quædam composuit, quatuor porticus habentem, & cellas hinc atque illinc regione sibi oppositas in aula construxit, vt qui diuina officia in templo illo Monachi celebrarent, in illis cellis habitare possent. Quinetiam è longinqua regione aquæ ductum deriuari fecit, & in medio atrio concham quandam pulcherrimam construxit, in quam aqua illa deflueret, vt tam qui eo in loco habitabant,

Cap. 31.

Nota crucem antelatam.

S. Barnabæ reliquias reperiuntur.

Cap. 32. Anthemius Episcopus Petrum Fullonem confutat.

Cap. 33.

Euangelium S. Matthæi Barnabæ manu descriptum.

Templum S. Barnabæ.

Cap. 34.

Dies festus
sancti Bar-
nabae Apo-
stoli.

bant,quam qui peregrè venissent,abundè aquis illis frui possent. Multa etiam alia ho-
spitia illic edificavit, in quibus peregrini & hospites recreari possent, ita ut qui locum illi
vidisset, parvè alicuius & iucundè vr̄bis figuram videre sibi visus esset. Dein arcam il-
lam, in qua Barnabae Apostoli reliquiae conditae erant, in dextera sacrae arae parte col-
locavit, qui locus multo argento & marmoris columnis ornatus erat. Diem verò fe-
stum, quo beati Apostoli & generosi martyris Barnabae memoria celebraretur, Pa-
tres agi per singulos annos constituerunt, tertio Idus Iunii, ut Romani numerant: ut
verò Cyprij Constantiensis, die vndecimo eius mensis, qui ab illis dicitur Mesores,
& decimus numeratur: ut autem Asiani homines, vel Paphij numerat, decimonono
mensis, qui Phrhipatus dicitur, & nonus numeratur. Hoc igitur anni tempore in eum
locum, quem supra diximus, gentes plurimae conveniunt, & divina officia concele-
brant in gloriam Patris, Filij, & Spiritus sancti, cui debetur gloria in secula seculorum,
Amen.

Cap. 35.

Miracula
innumera
adsepulcrum
eius.

Egregia il-
lius epiche-
ta.

Author in-
uocat S.
Barnabam.

Reliquiarum sancti Apostoli Barnabae reuelatio ita se habuit, ut diximus. Quae ve-
rò miracula quotidie à sanctissimo ipsius sepulcro abundè proficiuntur, ea si quis cõ-
scribere velit, ne multis quidem voluminibus (ut opinor) illa complecti poterit. Nos
igitur ad eorum, quae supra diximus, memoriam redeuntes, virum hunc pietatis causa
omnibus certaminibus egregie sanctum, ob idq; caelesti corona donatum, hymnis di-
uinis prosequamur, & eundem beatum praedicantes, laudum praconijs celebremus.
Hic enim, tanquam oliua quaedam fructifera, in domo Dei plantatus, quotidie fructus
suauem odorem spirantes Deo ipsi offert. Hic Imperatorum gloria, sacerdotum iu-
cunditas, populorum exultatio, eorum, qui angustijs premuntur, consolatio, afflicto-
rum profugium ac recreatio, desperatorum spes atque adiutor, peregrinorum requi-
es, aegrotantium medicina, sanorum custos, spiritualium gratiarum fons, Ecclesiae
murus, Orthodoxorum firmamentum, fidelium hominum propugnatio, totius or-
bis terrarum decus. Ceterum tot & tantae sunt, beatissime Apostole Iesu Christi Bar-
naba, laudes tuae, ut omnium hominum mentem atque orationem superent. Nihil o-
minus tamen nostri sermonis paupertatem exiguam illam quidem, sed promptam
certè, acceptam habens, pro nobis apud eum, quem dilexisti, Christum vnigenitum
Dei filium & Verbum, intercedere non graueris, ut ille à praesenti & laborioso hoc
seculo nos eripiat, nobisque concedat, ut remissionem peccatorum, clementiam &
misericordiam multam assequamur in illo die terribili, cum venerit iudicare viuos &
mortuos.

Cap. 36.

Vide quid
praesent no-
bis Sancti.

Tuum verò successorem, qui sanctam Sedem tuam gubernat, firmam atq; immo-
bilem, cuius & tu propugnator fuisti, fidem eodem sensu tuentem, Orthodoxae veri-
tatis legitimum & verum doctorem, Saluatoris nostri imitorem, pastorem & pa-
trem nostrum, qui praesens est, & sanctam tuam memoriam illustrem repraesentat, De-
um exora, ut multis annorum circulis in sanctissima tua sede conseruet valentem, &
populum ipsius in pace & tranquillitate regentem, qui & veritatis doctrinam omni-
cum sanctitate & iustitia dirigat. Te insuper oramus, ut qua cura patriam tuam sem-
per persecutus es, eadem & nunc illam prosequaris, eamque tuis sanctis apud Deum
precibus custodias, & à scandalis operantium iniquitatem eripias, ut in pace, mode-
stia ac pietate vitam in hoc seculo ducamus, & misericordiam Domini nostri Iesu
Christi expectantes, ad aeternam illam vitam peruenire possimus, cuius nos
omnes participes fieri optamus gratia, misericordia & benignitate
Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria sit, Patrique & san-
cto Spiritui, nunc & semper, & in secula
seculorum, Amen.

VITA

VITA B. PARISIÏ BONONIENSIS, EX LIBRIS
IACOBI DE VORAGINE SVMMATIM EXCERPTA A
doctiss. viro Carolo Sigonio, iussu amplissimi Cardinalis Gabrielis Paleoti,
Episcopi Bononiensis, qui eam misit ad me.

BEATVS Parisius Bononiae in Italia natus est circa annum ^{Iunij 11.}
salutis millesimum ceterimum quinquagesimum. Is cum ^{Parisijs pa-}
iam inde à primis annis magna singularis & insolita cuius-^{tria.}
dam in illa aetate probitatis ac sanctitatis argumenta dedif-
set, postquam sese corroborauit, eodè illo religionis studio
sic exarsit, ut seculo relicto, Camaldulensibus ascribi se coe-
nobitis voluerit. Ibi verò cum per annos aliquot ita vixif-
set, ut nò dubiè omnibus summa temperantiae, eximia ca-
stitatis, omnisq; demum monasticae moderationis opinio-
nè attulisset, visus est coenobij praefectis idoneus, qui sacer-
dotis officio, quem Capellanum appellant, monachas S. ^{Fir mona-}
Christinae Taruisij gubernaret. Quam curam libenter ille obedientiae Christianae cau-^{chus Camal-}
sa suscepit, ac munus illud plurimos annos maxima cum sui laude administravit, vita ^{duien.}
assidue in ieiunijs, vigilijs, diuinis preceationibus, corporis afflictionibus, & manuum o-
peribus sine vlla omnino hominum obtrectatione, aut virginum ipsarum querela tra-
ducta. ^{Praeficitur}
Quin etiam in eo officio iam effectus corporis viribus, ut qui annos circiter centum ^{monacha-}
sexdecim ageret, expirauit, cum annus salutis ageretur millesimus ducetesimus sexa-^{bus.}
gesimus septimus, tertio Idus Iunias. Ceterum cum & viuens & mortuus, aliquot
miraculis editis, hominum in se oculos conuertisset, Albertus Episcopus Taruisinus,
homo grauissimus, faciendum sibi esse putauit, ut vitam eius, certis adhibitis de more
Ecclesiae testibus, exploraret: atque constanti eorum testimonio cognitum est, supe-
riorem omnem longissimae illius vitae consuetudinem morti sanctissime obita, &
multis signis illustrata, facillimè respondisse.

VITA SANCTI HONORII EREMITAE ET
ALIORVM PATRVM, QVOS EGO PAPHNVTIVS ANA-
choreta, Dei providentia, ut cognoscerem, dignus fui habitus, & quorum
audeo pijs ac religiosis fratribus narrare historiam. Ha-
betur in Simeone Metaphraste.

QVODAM die studium adhibui, ut in interiorè ^{11. Iunij.}
solitudinem, & viderem an esset vllus alius frater mona-
chus, qui interius meo seruiret Domino. Cumq; surrexif-
sem, profectus sum iter quatuor dierum in interiorè so-
litudinem, licet nec panem interim comedissem, neq; vi-
num aut aquam bibissem. Quarto autem die, cum perue-
nissem ad antrum venerabile, mansi hora vna pulsans o-
stium, sperans fore, ut pro more egrederetur aliquis ex fra-
tribus, & me ipse salutaret. Cum verò pulsassem, & nemo
respondisset, aperui ostium, & ingressus sum clamans, Be-
nedic. Cumq; vidissem quendam sedentem, tetigi eius hu-
merum: fuitque tanquam lanugo. Cumque reliquum corporis contrectassem, inue-
nicum iam longo tempore mortuum. Vidi verò pendens quoque colobium. Cumq;
ego id tetigissem, euasit non secus ac puluis in manu mea, adeò ut ego statim me ve-
ste propria exuerim, & mortui corpus contexerim, promptoque & alacri animo pro-
prijs manibus effossa terra arenosa, eius deposuerim reliquias cum precibus & multis
lachrymis. <sup>Res admi-
ratione di-
gna in ex-
tincto cor-
pore.</sup>

Illinc autem egressus, profectus sum ad interiores partes solitudinis. Inuenio au-
tem in altera spelunca veluti vestigia hominis. Cumque cognouissem aliquem in ea
habitare, fui parum animo commotus. Cum autem pulsassem, & nullam vocem au-
dissem, ingressus sum in eandem speluncam. Cumq; nullum inuenissem, sum egressus,
Nnn 3 ^{Cap. 2.} reputans

reputans seruum Dei illic solitum se exercere. Cum autem inuenissem propriam eius cellam, in qua similiter nullus erat, per se ueraui manere toto die, cupiens salutare hominem, & citra ullam intermissionem dicens ex psalterio. Cum ille autem dies finiret, vidi gregem bubalorum venientem, & fratrem ambulantem in medio eorum, cum vero ij prope me venissent, illum quidem vidi virum veste nudum, pilis autem tectum corpore. Qui cum peruenisset in eum locum, in quo stabam, & me putasset esse spiritum, mansit orans. Multi enim spiritus in ijs locis eum tentarant, quemadmodum ipse postremo mihi narrauit. Dixi autem ei: Cur times, serue Iesu Christi Dei nostri? Contemplare & vide gressus meos, vt scias, quod sum homo, sicut tu: Palpa me, vt videas, quod caro & sanguis ego sum. Ipse autem cum me esset contēplatus, & gratias egisset, dixit, Amen. Ego vero rogauit eum, & persuasi, vt me in suam speluncam deduceret. Ille autem ex me quæsiuit, quomodo eō accessissem. Ego vero ei audacter scopum meum & institutum exposui, nempe quod cum vellem cognoscere Christi seruos, qui sunt in solitudine, illuc accessi, nec Deus eo me fraudauit desiderio. Tunc ex eo sciscitatus sum, dicens: Quomodo huc venisti? & quanto tempore habitasti in hac solitudine? & quam obrem nudus incedis, nulla re tectus? Is autem hæc mihi dixit:

Cap. 3. Ego fui nuper monachus, degens in cœnobio Thebaidis, magnoque & fidenti animo operans. Statui autem egredi ex illo cœnobio, & solus quietè habitare in monasterio, studens maiorem inuenire mercedem. Hanc cogitationem cum lubenter suscepissem, edificauit paruam cellulam, & solus in ea habitauit, artem exercens meis manibus. Quo factum est, vt multi quoque ad me accederent, iubentes mihi opus, quod meis facerem manibus. Neque vero mihi parui fructus ex ijs redibant, ex quibus, pauperibus & egentibus & hospitibus suppeditabam. Inimicus autem, qui est omnino bonis infestus, illo mihi tempore inuidens, & meum erga Deum vehementem scopum & institutum impedire cupiens, cum subiisset mentem cuiusdam Monachæ, quæ apud me fuerat, iubens paruam aliquod opus, effecit, vt ea ad me rediret. Quo factum est, vt liberè inter nos locuti, simul quoque habitauerimus, & postremo (quod est grauissimum) iniquitatem pepererimus, & sex menses in peccato manserimus. Postea autem cum mihi in mentè venisset meæ vitæ finis, & æternum ac magnum iudicium, & tenetæ exteriores, & ignis, qui extingui non potest, conflagratio, & vermis, qui non potest sopiri, corrosio, dixi apud me: Hei mihi, ô anima, melius est mihi surgere, & abire in solitudinem, & fugere à peccato. Relictisq; rebus omnibus & illa muliere, veni in hac solitudinem, & inueni fontem, & hanc speluncam, & hanc palmam. Ea autem mihi vitæ ætatem suppeditat. Hæc enim palma generat quotannis duodecim spatias, nempe singulis mensibus vnam. Vna autem spatia sufficit mihi triginta dies. Et postea venit alia spatia. Nihil autem aliud habeo cibi in hac spelunca, neq; alium potum. Quin etiam vestes meæ longo temporis spatio interièrunt, & capillis capitis mei corpus tegitur cum pudendis. Iam enim tempore triginta annorum habito in hac solitudine, nec vnquam cessauit aer mihi salubrem dare temperiem, neq; panem omnino gustauit.

Cap. 4. Postquam ex illo iusto hæc audissem, eum interrogauit, dicens: In principio quando huc venisti, laborastine valdè, an non? Ipse autem respondens mihi, dixit: Primum quidem valdè laborabam, ô frater, adeo vt dolore cruciatus, me in terram proijcerè, vt qui in ventre maximam sentirem molestiam, nec possem caput erigere: ob idque cogebam meam synaxim peragere volutatus, Deum, qui in omnibus est misericors, rogans, tam propter eum, qui me tunc affligebat, dolorem, quam pro redemptione meorum peccatorum. Cum vero multos labores sustinuissem quodam die dum sederem, & graui dolore ventris vexarer intrinsecus, vidi virum insignem coram me stantem, qui me esse allocutus, dicens: Quid habes, & quidnam tibi dolet? Statim autè, postquam hoc ex eo audissem, confirmaui vires, & ei dixi: Domine, dolet mihi iecur. Is vero dixit: Ostende mihi locum, in quo sentis dolorem. Cum ego autem ei iecur ostendissem, ipse manu extensa, & mihi imposta, & coniunctis digitis, perinde ac gladio scidit latus, & meum iecur eduxit, meo maximo cum dolore, & ostendit mihi plagas, quas in eo habebam. Illud verò manu sua erasit, & ei pannum mundum iniecit, & iecur meum in locum suum restituit. Cumq; totum corpus meum cōtractasset benedictis suis manibus, lateris mei vulnus conglutinavit & dixit: Ecce sanus factus es, noli amplius peccare, ne deterius tibi contingat: sed serui Domini nunc, & vsq; in secula. Ecce autem ab illo die curata sunt omnia mea interiora, cessauitq; dolor mei iecoris. Ex illo ergo tempore maneo sine dolore, Deo benedicens, & ipsum glorificans propter suam in me misericordiam.

Mih

Mihi autem ostendit vir ille insignis pannum amomi, quem meo lateri imposuit. Quando verò mihi Paphnutio narrauit hæc omnia, rogauit eum, vt cum ipso manerem in spelunca. Ipse autem mihi respondit, dicens: Non poteris, frater mi, ferre in sulcus demonum. Postea verò rogauit eum, vt mihi nomen suum significaret. Is verò mihi dixit: Nomen est mihi Timotheus. Memento mei, & roga pro me, frater dilecte, vt Deus in me perficiat bonum, quo sum dignatus. Ego autem Paphnutius procidi ad eius pedes, preces ab eo postulans. Ipse autem respondens mihi, dixit: Dominus noster Iesus Christus benedicet te, & defendet te ab omni laqueo diaboli, & præbebit tibi vias rectas ad hoc, vt pergas ad sanctos eius in secula. Benedictionem autem eius consecutus, prompto & alacri animo cum gaudio sum egressus, Deum laudans propter egregios sermones, quos audiui à sancto illo Timotheo. Inter ambulandum verò apud me considerabam, & animo valdè anxius, dicebam: Quidnam est mea vita, aut quodnam meum institutum? Mansi autem non paucos dies hæc apud me cogitans, & huius iusti viri Deo grata opera sequi cupiens. Cum verò clementis Dei mihi illuxisset prouidentia non abiici curam meæ vitæ, sed excitatus, rursus profectus sum in interiorem solitudinem in via auia, vbi est genus eorum, qui dicuntur Mazici. Omne enim studium à me in eo ponebatur, vt scirem, an esset alius Anachoreta, in interioribus partibus solitudinis Deo seruiens, vt ego quoque dignus haberer, qui id consequeretur.

Hoc autem iter cum coepissem ingredi, tuli mecum paucos panes, & aquæ modicum. Quæ quidem mihi suffecerunt vsq; ad quatuor dies. Cum ija autè præterissent, & expletus esset quod manducarem, affligebat adductus in magnas de victu angustias. Statim verò sumptis viribus, & mortè habens ante oculos, ea cura dimissa, alios quatuor dies & noctes sum profectus, cum nec panem aut aquam gustassem: adeo vt rursus cum mihi deesset cibus, valdè laborare, & me humi abiciens, mortem expectare. Tunc vidi virum insignem venientem, & manum suam labris meis imponentem, non secus atque medicus scalpellū oculo, & protinus rursus sumpsi vires, adeo vt neq; fame, neque sitim sentire. Cum magnam autem & terribilem vidissem visionem, surgens rursus prompto & alacri animo, profectus sum in interiorem solitudinem alios quatuor dies & noctes. Defessus verò & extensus in cælum manibus, Deum orauit. Cumque rursus virum illum vidissem ad me venientem, accepi ab eo magnas vires. Cumque septendecim dierum itineri finem (vt semel dicam) imposuissem, vidi procul virum venientem ad speciem admodum terribilem, hirsutum pilis, cuique tectum toto corpore, non secus ac feram terribilem. Erat enim veste nudus, lumbosq; cinctos habebat folijs herbarum. Cum is autem prope me accessisset, territus ascendi supra cacumen montis valdè excelsum. Timui enim, existimans esse homicidam. Ipse verò cum venisset ad radices illius montis, abiicit se in vmbra. Affligebatur enim propter angustias senectutis & nutrimenti, ardoremq; & laborem, quem sustinebat in illa solitudine. Cumq; suspexisset & me vidisset, clamauit dicens: Descende ad me vir sanctissime. Nam ego quoq; homo sum, habitans in hac solitudine. Ego autem his auditis, protinus descendens, me humi abieci ad illius pedes. Is verò dixit mihi: Surge, filii: nam tu quoque es seruus Dei, & amicus sanctorum. Surgensq; dignus sum habitus, qui sederem ex aduerso eius.

Sæpè autem rogauit, vt mihi diceret nomen suum. Is verò mihi dixit: Est mihi nomen Honofrius. Sexagesimus iam annus agitur, ex quo habito in hac solitudine, ambulans in montibus huius solitudinis: quo tempore nullum omnino hominem vidi, qui in carne cognosceretur, te solo excepto. Habitauit autem antea in sancto monasterio, quod nomine appellatur Eriti Hemepolitani Thebanorum regionis, quod è fratribus nempe impletur numero centum, qui eiusdem sunt fidei & animi: & omnes communiter comedunt in charitate & multitudine pacis Domini nostri Iesu Christi, & in magno silentio quieteq; se exercent, & glorificant eius bonitatem. Cum ergo in iuuenili ætate illic degere & erudire. Deiq; amorem à sanctis patribus, puramq; ac synceram fidem doceret & regulam pietatis, audiui sanctos patres dicentes de admirabili pioq; & religioso patre nostro Elia, quemadmodum ei fuerunt vires à Deo confirmatæ per tolerantiam & patientiam eorum, quæ sustinuit in deserto: & rursus de Iohanne Baptista & præcurfore, cui nullus par fuit ex hominibus, & de ijs, quæ passus est in solitudine vsq; ad diem, quo reuelatus est Israël.

Rogauit autem sanctos patres, dicens: Quid ergo? qui habitant in solitudine, sunt vobis maiores apud Deum? Ipsi verò respondentes mihi dixerunt: Sunt nobis maiores, filii. Nam nos quidem alter alterum videmus quotidie, & nostras synaxes communiter.

N n n 4

niter

Monachus
versatur in
ter bubalos.Insidiatur
viro sancto
diabolus.

Esa. 66.

Cap. 4.

Diuinitus
iecur eius
curatur.

Ioan. 5.

Cap. 5.

Timotheus
eremita.

Cap. 6.

Paphnutius
multa afficitur
inedia,
sed diuinitus
confortatur.Honofrii
forma terribilis
propter
vitæ asperitatem.

Cap. 7.

Sexaginta
annis nullū
vidit hominem.

Cap. 8.

Eremitæ
tēcellit cœnobitas.

Dæmon in-
fectus mo-
nachis.

Esa. 40.

Esa. 44.

Psal. 9.

Psal. 106.

Cap. 9.

Angelus
Dominicæ,
firmat Ho-
nosrium.

Honosrius
inuenit se-
nē eremita.

niter celebramus cum gaudio, & quando esurimus, cibum paratum inuenimus. Simi-
liter etiam si sitierimus, habemus aquam: & si contigerit aliquem nostrum esse imbeci-
illum, alij eum consolantur, propterea quod viuamus communiter. Quod si etiam e-
sculentum aliquod desiderauerimus, hoc inter nos cōmunicamus propter Dei chari-
tatem. Qui autem habitant in solitudine, sunt remoti ab his omnibus. Vnde nām e-
nim hæc eis suppetere: Quod si eos aliquando inuaserit afflictio, vel bellum ex-
queo aduersarij, vbi inuenient hominem, qui mutare possit mentem, aut consolari.
Quin etiam si desit eis cibus, non est facile eum conseq̄ui. Similiter si inuadat sitis, eis
aqua non adest. Ibi autem, o frater, maxime laborant, qui sunt huiusmodi, quando se-
tuunt solitudinem occupare ad habitandum, & magis amplectuntur seruitutem:
Deum, & se tradunt exercitationi, famem & sitim parati sustinere, & occulta bella:
ius, qui est bonis in festus, contendentes vincere, & omnem viam arctam in Domino
persequentes, vt nequaquam superentur ab insania aduersarij. Is enim semper studet,
impedimentū afferre ijs, qui talia desiderant, & eos tentare, vt bonū scopum retardet,
ne permanent in exercitatione, & consequantur Dei munificentiam, quando exce-
dunt è corpore: quando quidem ad eos, qui sustinent in exercitatione, peruenit bona
Domini nostri misericordia, ad ea remuneranda, quæ propter eum sustinuerunt. His
verò ab eius sanctis Angelis, qui ad ipsos mittuntur, nutrimentum suppeditatur, &
qua ex petra, sicut docet Esaias Propheta, quod qui sperant in Domino, mutabunt ser-
titudinem: assument pennas, sicut aquila: current, & non laborabunt: ambulabunt, &
non deficient. Et rursus dicit: Si sitierint, afferte eis aquam ex petra. Fiuntque eis her-
ba, quæ sunt in solitudine, dulce in ore plus quam mel. Quod si eis quoque labor ex-
oriri contigerit, aut bellum aduersarij, dum surgunt ea hora, quæ extendentes manus
accedunt ad Dominum, statim eis desuper ab ipso mittitur auxilium: dispergunturque
ab eis omnes tentationes propter ipsum in eum recitandam & cor purum. Nec
audita sunt à re, o fili, ea, quæ feruntur in scriptura, nempe quod Deus non derelin-
quit pauperem in seculum? Patientia pauperum non peribit in finem? Et rursus dicit:
Exaudiet eos Dominus, & liberabit eos ab afflictione ipsorum. Dat enim Domi-
nus vnicuique secundum laborem, quem propter ipsum sustinuit. Beatus est ergo qui
facit Dei voluntatem super terram. Angeli ministrant ei, & faciunt eum exultare, &
ei vires addunt singulis horis, dum est in carne.

Cum autē à sanctis patribus, qui erant in monasterio, hæc didicissem ego minimus
Honosrius, tanquam melle suauissimo, & anima & corde repletus, magnam in me
sensi correctionem, ad eò vt ab ijs, quæ audiui, perinde ac si fuisset in alio mundo,
mea mutata sit cogitatio, promptoque & alacri animo noctū surgens, accepi paucos
panes, qui mihi satis erant ad alimentum vsq; ad quatuor dies. Studebam enim cogno-
scere, deductus à Dei prouidentia, vbinam me vellent habitare. E monasterio autem
egrediens illa nocte, veni in viam montis, volens ingredi in solitudinem. Animad-
uertit verò lucem, quæ erat ante me. Cumque eam vidissem, valde sum perterritus, ad-
eò vt consilium ceperim de reuertendo ad locū, in quo eram prius, & de in eo habita-
do, vt prius. Sed hoc mihi fuit argumentum maioris profectus in Domino. Ecce enim
cum ego fuisset territus, insignis ille, quicumque is esset, id sciens, est ad me conuersus,
& mihi appropinquans, dixit: Ne timeas, ego sum Angelus, qui tecum ambulo à tua
in eunte ætate. Hoc enim consilium & hæc dispensatio, propter quam voluit Deus me
tecum habitare, nunc tibi perficitur. Cum hæc autem mihi dixisset, mecum ambula-
uit, & venit in solitudinem circa sex vel septem milliaria. Cum verò spelicam vidis-
sem venerabilem, accessi prope eam, volens scire, an homo in ea habitaret. Cumque
peruenissem ad ostium, clamaui: Benedic, Domine: id dicēs pro more fratrum in Chri-
sti amantium. Vidi autem senē virū sanctissimum, forma verò admodum speciosum
& vultu magna plenum gratia. Cum eū autem vidissem, me ad eius pedes statim pro-
ieci in terram, & cum sum veneratus. Ipse verò me manu erigens: Tu es, inquit, fra-
ter Honosrius, qui es meus in Domino cooperator. Ingredere, fili: Deus tibi opem
feret, perseueresque, vt es vocatus, bona implens opera in eius timore. Ingressus autem
fedi cum eo paucos dies, studens ex eo discere sanctum opus, quod etiam accidit. Me
enim docuit instituta vitæ Eremitarum. Cum ipse autem cognouisset illuminari et
se meum spiritum ad discendū opus Domini nostri Iesu Christi, & resistendum oc-
cultis bellis aduersarij, & metū, quem habet solitudo, dicit mihi: Surge, fili, & abdu-
cam te in alteram speluncam in interiori solitudine, vt tu in ea solus habitēs, & labo-
rem sustineas. Ideo enim te misit Dominus & hoc consilio, vt tu in interiori habitēs
soli.

solitudine. Cum hæc autem mihi consuluisset, mecum in interiorem profectus est so-
litudinem, quatuor dies & totidem noctes. Postea verò deuenimus in quoddam par-
uum tugurium, vbi prope erat palma. Tunc autē mihi dixit vir sanctissimus: Hic est
locus, qui Dei prouidentia est tibi paratus ad habitandum. In eo ergo mansit mecum
triginta dies, me pulchra docens opera. Et post triginta dies vale dicens, recessit à me:
& ex illo tempore semel tantum in singulis annis conueniebamus vsque ad illum diem,
quo excessit è corpore. Cum eum autem mortuū offendissem, deposui eius reliquias
prope meam habitationem.

Postquam hæc omnia mihi narrauit, rogauit eum quoque, ego minimus Paphnutius,
dicens: Bone pater, multum ne laborem sustinuiti, quando primum venisti in hanc
solitudinem? Dicit autem mihi beatus senex: Crede, dilecte frater, tantum laborem
sustinui, vt mei sæpè spem omnem abijcerem vsq; ad mortem, fame & siti mihi immi-
nentibus, & simul etiam igne solis in die, & frigore aëris noctu, madefactaque, fuit mihi
caro à rore calli. Cum verò bonus Deus vidisset hæc me sustinuisse, & certamen ie-
iunij, & quod dedissem animam meam exercitationi, iussit sanctum suum Angelum
mihi prouidere, & ad me afferre alimentum quotidianum, & modicum aquæ ad me-
um corpus confirmandum: & hæc palma mihi quotannis producit duodecim, spa-
thas, adeò vt sit vna singulis mensibus. His ego cum vescerer cum herbis solitudinis,
fuerunt mihi per Dei prouidentiam, melle dulciora. Scriptum est enim: Non in solo
pane viuit homo, sed in omni verbo quod proficiscitur ex ore Dei. Si ergo, o frater
Paphnuti, feceris voluntatem Domini nostri, ab eo tibi prouidebitur. Dicit enim in
sancto suo Euangelio: Nolite esse solliciti, quid comedatis aut bibatis. Dominus enim
& pater vester, qui est in cælis, non ita quoniam opus habeatis. Petite ergo primum re-
gnum eius & iustitiam, & hæc omnia adicientur vobis.

Hæc cum mihi exposuisset sanctissimus pater Honosrius sub cacumine montis, vbi
ei factus sub obuiam, repletus omni gaudio, oblitus sum omnium laborum, qui mihi
acciderant in itinere, dum ambularem in montibus solitudinis, famem & sitim nihil
omnino apud me reputas. Cumque vires sumpsissem & spiritu & corpore, & essem ex-
ultatione repletus, ei dixi: Sum beatus, qui dignus sum habere, vt te viderem, Pater san-
ctissime, & audirem tuos pulchros & iucundissimos sermones, qui me nullo non affe-
cere beneficio. Ipse autem respondens mihi dixit: Surge modo, o frater, & simul rece-
damus. Non cessabam autem, tanquam rem nouam & inauditam, admirari gratiam
sancti patris Honosrii. Deinde cum processissemus duo aut tria milliaria, peruenimus
ad tugurium maxime venerandum, prope quod stabat palma. Ipse verò cum ad locū
accessisset, mecum est precatus. Impletis autem precibus, dixit, Amen. Postea verò se-
dentes mansimus exponentes inter nos inuicem bona Domini. Cum autem occiden-
tiam sole dies desineret, hæc vidi in medio tugurij, iacentem panem, & parum aquæ.
Dixit verò mihi vir ille beatus: Surge fili, sume parum panis & aquæ, qui sunt ante te.
Video enim te adductum esse in periculum ex fame & siti, & labore itineris. Ego autē
dixi ei: Viuit Saluator meus Dominus, non comedam nec bibam, nisi manus nostras
relaxemus, & edamus communiter. Eum ergo valde rogavi, & vix potui persuade-
re, vt manum immitteret, & pane fracto mecum vesceatur, donec esset satiatus. Ex il-
lo autem pane nobis superfuit. Mansimus verò tota illa nocte orantes.

Dum esset autem manē, vidi ipsum post matutinas preces mutasse faciei aspectum
& colorem, & fui conterritus. Ipse autem cum hoc cognouisset, me est allocutus, dicēs:
Ne timeas, frater Paphnuti. Deus enim, qui est in omnibus misericors, te ad meminit, vt
curā geras sepulturæ mearum reliquiarum. Ecce enim hodierno die perficio meam
administrationem, & ab eo in requiem meam vsque in seculum. Erat autem dies se-
xtus quidem decimus Paucen, nonus autem Iunij mensis apud Romanos. Mihi autem
hoc quoque præcepit: Si in Aegyptum exieris, frater Paphnuti, annuncia meū memo-
riam, ad thymiamam ei præbendum in medio fratrum, & omnium Christianorum. Si
quis, n. oblationē in nomine meo, & in meū memoriam obtulerit Domino Deo no-
stro in omni loco, feret ipsum Dominus in primam horam annorum meorum. Hæc
est enim petitio mea, quam ab ipso petiui. Et si quis fratrem pauperem nutrierit in
nomine meo, meminero eius, vt dignum eum censeat Dominus, qui veniat in pri-
mam horam meorum annorum. Respondi verò ei, & dixi: Si quis autem sit pau-
per, qui non possit offerre aliquid, aut nutrire pauperem in tuā memoriā, non veniet
is in primam horam annorum tuorum? Is autem dixit: Modicum thymiamatis in no-
mine meo in odorē suauitatis si Domino obtulerit, dignus habebitur simili lætitiā
Aulus

Cap. 10.

vide quātas
afflictiones
passus sit
sanctus iste.

Deut. 8.

Matt. 6.

Cap. 11.

Cap. 12.

Predicatio
bitum fuit.

His verbis
celerē ad fu-
turi seculi
felicitatem
aduentum
inuit.

Aufus sum autem hoc quoque ei dicere: Si quis autem non inuenit thymiam, sicut tu degens in solitudine, aut ei nequaquam suppetierit ad offerendum, non feretur in primam horam mille annorum? an potius, o pater, ad nos peruenient preces tue iustitiae? Si quid enim a Domino petieris, dabit tibi: neque tua tardius veniet petitio, propter tuam impigram seruitutem, quam sexaginta annos sustinuit, quibus fuisti in hac solitudine expectans Dominum. Ipse autem respondens, dixit mihi: Si quis est pauper habitans in solitudine, & non potest offerre oblationem, aut mittere thymiam, is vero surgens dixerit, Pater noster qui es in caelis, & reliqua usque ad Amen in nomine meo Domino obtulerit, rogabo eum, ut dignus habeatur, qui in prima hora mille annorum cum omnibus iustis mercedem consequatur. Ego autem rursus ei dixi: Bone pater, si sum dignus, cupio habitare in hoc loco, postquam tu es corpore excesseris. Is vero dixit mihi: Fili, non venisti ad hanc administrationem: sed Deus te misit, ut recres suos sanctos, qui habitant in solitudine, & annuncies bonum odorem eorum vitae in medio fratrum. Abi ergo filii in Aegyptum, & persevera in bonis operibus Domini nostri Iesu Christi, praedicans omnibus ea, quae vidisti in solitudine.

Cap. 13.

Hac cum dixisset venerandus senex Honofrius, humi procidi ad eius pedes, dicens: Benedic igitur mihi pater, ut inuentiam coram Deo misericordiam, & sicuti dignum me censuit in hoc mundo Saluator noster, ut te venerer, rursus quoque iubeat, ut in futurum seculum eo dignus habear. Ipse autem mihi dixit: Fili Paphnuti, quod attinet ad ea, quae petis, Dominus nequaquam te afficiet molestia: Tibi vero benedicet, & tuam confirmabit charitatem, & illuminabit tuos oculos ad eius diuinitatem, & te liberabit ab omni casu & vinculis aduersariorum, & in te perficiet opus, quod es aggressus. Protegent te oculi eius, & custodient ab insidijs inimici, nihilque inuenient, in quo te possint accusare in hora terribili, in qua es apud Deum sistendus, & causam tuam defensurus. Post hac autem surgens, orauit Deum cum lacrymis & multis gemitibus: & paulopost cum ea ipsa hora se humi deiecisset, consummatus est in Domino, in eius matris tradito spiritu cum letitia. Statim vero audiui vocem Angelorum, Deum magna voce laudantium ante animam beati & sanctissimi Honofrii: eratque magnum gaudium ea hora, qua is ad Deum venit. Ego autem cum me exuisssem eo, quod gestabam, lebitonario, & eius transuersa soluissem, ea in duo diuisi: & cum dimidio quidem eius corpus inuoluisssem, pro more iustorum, quae mortuis peraguntur, contexi. Alterum autem gestauit dimidium, ne ego manerem nudus. Et cum petram inuenisssem concauam, tanquam in cisterna corpus eius illic deposui, multisque collectis lapidibus contexi reliquias. Surgens autem, orauit ut illic manerem. Statim vero vidi collapsum turgurium, & palmam, qua nutriebatur, ipsam quoque cecidisse similiter. Quod cum vidissem tantum accidisse, & ex eo cognouisssem non esse Dei voluntatem, ut in illo loco habitarem, comedi panis id, quod superfuit, & aquam bibi similiter.

Cap. 14.

Rursus autem extensis in caelos manibus orauit, & vidi virum illum ad me venientem eo modo, quo vidi ambulans in solitudine. Qui mihi vires addens, ambulabar ante me. Cum illinc autem essem egressus, & affigerer propter beatum patrem Honofrium, rursus animo meo exortum est gaudium, quod dignus sum habitus, qui eius sancto ore benedicerer. Cumque quatuor dierum spatium ambulasssem, accessi ad quandam cellam, quae in alto fuerat edificata. Quam ingressus, neminem inueni. Sedi autem partim per, cogitans & dicens apud me: Estne aliquis habitans in hac spelunca, in quam me deduxit Deus? Hac cum apud me cogitarem, ingressus est vir sanctus canis plentius, specie admirandus & decorus, ex palmis contexto indumento vestitus, & situm corpus contingens. Ipse autem cum me vidisset, statim est allocutus, dicens: Tu es frater Paphnutius, qui contexisti corpus sancti patris Honofrii. Cum ergo cognouisssem eum in visione didicisse, quod factum fuerat, statim ei procidi ad pedes. Ipse vero me consolatus dixit mihi: Surge frater, Deus te dignum censuit, ut esses amicus sanctorum eius famulorum. Iam enim didici ab eius providentia tuum futurum hodie ad me aduentum. Tibi autem aperiam, frater dilecte, quod sexaginta annos habitavi in hac solitudine: Non vidi hominem, qui ad me venerit, nisi eos solos fratres, qui hic mecum habitant. Interim autem dum nos loqueremur, ingressi sunt tres alij, tanquam sancti, senes patres in illam cellam. Qui me alloquentes, statim dixerunt: Benedic frater: Tu es frater Paphnutius, noster in Domino cooperator. Tu es, qui texisti corpus sancti Honofrii. Gaude frater, es enim dignatus magnam virtutem cognoscere. Videns autem Dominus, nobis significauit, fore ut hodie ad nos venias: iussitque, ut esses nobiscum vnum diem. Iam enim sexaginta annos habitamus in hac solitudine, neque vidimus hominem praeter te solum.

Sanctum quendam senem eremita videt Paphnutius

Item tres alios.

lam. Cum vero nos colloqueremur de patre Honofrio & alijs sanctis, post duas horas dixerunt mihi: Surge frater, vescere modico pane, & confirma cor tuum, quando quidem venisti a longinquo, & cupis nobiscum collatari.

Postquam ergo me fecerunt surgere, vnanimes Deum precati sumus, & ecce vidimus ante nos quinq; panes leues, & admodum pulchros & delicatos, tantum modo coctos. Ipsi quoque attulerunt aliquid aliud esculentum, quod quidem sumpsimus cum panibus, omnesque, sedimus & simul comedimus. Ipsi autem rursus mihi dixerunt: Ecce, ut iam tibi diximus antea, cum sexaginta annis habitauerimus in hac solitudine, quatuor panes Dei iussu ad nos a caelo quotidie deferuntur: Nunc autem cum tu ad nos veneris, ecce panum numerus pro te quoque, est ad nos missus: neque scimus vnde nunc afferantur, sed quotidie speluncam ingredienti, inuenimus eos per se paratos. Postquam vero nos simul gustauimus, tota illa nocte fecimus orationes: & magna synaxim celebrauimus: Erat enim sanctus dies Dominica. Cum esset autem mane, rogavi ipsos, ut manerem cum eis in spelunca usque ad diem vltimum. Ipsi vero respondentes mihi dixerunt: Non est voluntas Dei, ut tu habites in hac solitudine: sed surge, & vade in Aegyptum, & narra fratribus Christi amantibus omnia, quaecumque vidisti ad nostri memoriam, & ad lucrum & utilitatem eorum, qui audiunt. Cum ij haec dixissent, eos valde rogavi, ut sua nomina mihi significarent. Ipsi autem non sunt passi hoc mihi dicere. Saepe ergo hoc ab eis vehementer petij. Cumque vehementer laborasssem, non potui hoc eis persuadere: sed respondentes mihi dixerunt: Is scit, qui omnium nouit nomina. Merito autem nostri, frater, ut digni simus, qui nos inuicem videamus in domo Dei. Stude ergo, dilecte fili, fugere mundi tentationes, ne ab eis illudaris, quando quidem multos sunt ludificatae. Cum hac autem ex eis audiuissem, procidi ad eorum pedes. Qui cum mihi benedixissent, ab eis abij in pace Dei. Praedixerunt autem mihi quadam alia, quae mihi acciderunt.

Cap. 15.

Panes diuinitatis datur sanctis viris

Cum autem ab eis abijsssem, ambulavi vno die per interiorem solitudinem. Cumque venissem ad speluncam fontis aquae, illic sedi, ut parum per requiescerem a labore itineris. Erat autem locus ad id aprus, ut qui circa illum fontem multas haberet arbores plenas fructibus. Cum vero parum quicuissem, & surrexisssem, circuiui in medio arborum, admirans ipsorum fructuum multitudinem, & cogitans apud me, quisnam esset is, qui illo loco plantauerat. Erant autem fructus illarum arborum multae palmae, citri, punica, sycamina, zizipha, & vites, aliae quoque amoenae arbores & frugiferae, quarum gustus est melle dulcior. His accedebant myrti quoque, & aliae variae arbores in medio earum, quae illic sitae erant, suauem odorem emittentes. Ille quoque fons ex se scates, & omnes illas arbores irrigans, adeo ut existimarem eum esse Dei paradisum. Cum ergo illud admirarer spectaculum, vidi quatuor adolescentes hilares & valde speciosos ad me procul venientes, succinctos pellibus ouium. Qui cum appropinquassent, dixerunt: Salue frater Paphnuti. Ego autem protinus humi cecidi in faciem, & eos veneratus sum. Qui cum me erexissent, mecum sederunt, & locuti sumus inter nos. Erant vero tanta gloria insignes, ut ego existimarem eos esse Angelos, & descendisse de caelo. Mecum autem magna sunt affecti letitia, & collectos fructus ex illis arboribus mihi dederunt ad vescendum, & letatum est cor meum, eo quod ego ab eis diligerer. Mansi quoque apud illos septem dies, vescens fructibus illarum arborum.

Cap. 16.

Quatuor adolescentes ex eremita.

Rogavi autem eos: Quomodo huc venistis, & vnde estis? Ipsi vero respondentes mihi dixerunt: Frater, quando quidem Deus te misit ad nos, omnem nostram tibi vitam narrabimus. Nos sumus ex ciuitate quae dicitur Oxyrrynchos: Nostri vero parentes, sunt senatores illius ciuitatis. Cum autem in illorum literis ab eis institueremur, vni scholae traditi, literas quidem pedestres didicimus. Cum vero etiam superiorem inchoasssemus doctrinam, in vnam conuenimus sententiam, Deo nobis opem ferente ad id, quod est melius, & statuimus eius quoque discere sapientiam. Ex illo ergo tempore nos quotidie mutuo excitantes ad animi alacritatem, & bonum scopum habentes in nostris cordibus, studentesque locum inuenire, & paucos dies quiescere, donec sciremus Dei de nobis providentiam, acceptis nobiscum paucis panibus, & modico aquae ad nostrum cibum & potum usque ad septem dies, recessimus. Cum vero peruenissemus intra solitudinem, fuimus in ecstasi, & vidimus ante nos virum gloriam insignem, qui nos apprehensos manibus deduxit in hunc locum, & nos tradidit viro valde prouectae aetatis, qui Deo seruebat. Ecce autem hic iam habitauimus sex annos, mansimus vero cum eo usque ad vnum annum, ab illo docti quemadmodum Domino seruiremus. Impleto autem illo anno, consummatus est hic pater, & ex illo

Cap. 17.

tem.

damnauit: per quem innocentiam deuotione quaesuit, perseuerantia inuenit, morte seruauit.

Quæ cum ita sint, charissimi, licet hic tantus Christi testis preciosus confessione, preciosior sanguine, crudeli vulnere preciosior, & tincta veste candidior, licet hic Mediolanensium peculiaris putetur priuilegio sepulcri, sed omnium est communione suffragij. Neque enim istius vrbs charitas proflua, & fides auara, tantum huic martyri de rogauerit, dum sibi arrogat, vt solum erga moenia sua, patrociniij illius beneficia affuturata esse crediderit. Non clauditur locis, quod diffunditur meritis. Inuocasti vbique martyrem, ubiq; te exaudit ille, qui honoratur in martyre.

Inuocatio martyrum Dei honor est.

Moderante itaq; eo, qui pensat vota tua, & dispensat munera sua, intantum vicina presentia efficacis præbentur aduocati, in quantum fuerit fides deuota suscepti. Oratio enim, quæ castitatis, iustitiæ, elemosynarum operibus adiuuatur, excedit mundum, penetrat paradysum, euolat vsque ad ipsum summæ Maiestatis, Angelo conferente, conspectum. Sicut quodam loco vox testatur angelica: Et cum tu, inquit, orares, ego obtuli orationem tuam in conspectu claritatis Dei.

Tob. 12.

Beata anima, charissimi, cuius votum, cuius compunctionis incensum, cuius supplicationis holocaustum, nulla infidelitate fumidum, nullo carnalis illecebræ foetore pollutum, nulla sæuitia cruentum, nulla odij similitudo maculatum, sed fide igneum, conscientia nitidum, sinceritate cordis odoriferum, concordia & charitate perfectum, vsque ad Dei vultum per caelestium nunciorum defertur obsequia.

Martyres mundi intercessores.

Quæ cum ita sint, honoremus beatos martyres, principes fidei, intercessores mundi, præcones regni, coheredes Dei. Quod si dicas mihi: Quid honoras in carne iam resoluta atque consumpta, de qua nulla iam Deo cura est? Et ubi est illud, charissimi, quod ipsa veritas loquitur per Prophetam? Preciosa inquit in conspectu Domini mors sanctorum eius. Et iterum: Mihi autem valde honorificati sunt amici tui Deus. Honorare debemus seruos Dei, quanto magis amicos Dei? De quibus alio loco dicitur: Dominus, inquit, custodit omnia ossa eorum, & vnum ex his non conteretur. Honoro ergo in carne martyris exceptas pro Christi nomine cicatrices. Honoro viuentis memotiam perrennitatem virtutis. Honoro per confessionem Domini sacratos cineres. Honoro in cineribus femina æternitatis. Honoro corpus, quod mihi Dominum meum ostendit diligere, quod me propter Dominum mortem docuit non timere. Cur autem non honorent corpus illud fideles, quod reuerentur & dæmones? quod & affixerunt in supplicio, sed glorificant in sepulcro? Honoro itaque corpus, quod Christus honorauit in gladio, quod cum Christo regnabit in caelo.

Psal. 113. Psal. 138.

Psal. 33.

Nota hæc de veneracione Sanctorum & reliquiarum.

DE INVENTIONE CORPORVM NAZARII ET CELSI quædam lectu digna habentur Tomo 2. in Vita S. Ambrosij Episcopi Mediolanensi.

VITA S. ODVLPHI PRESBYTERI ANTE ALIQUOT SECVLA AB INCERTO QVIDEM AVTHORE, sed grauitè edita. Stylum mutauit magna ex parte Fr. Laurentius Surius.

12. Iunij. Cap. 1. Bodgis patris Odulphi

Discendi celeritas.

TEMPORIBVS Ludouici pijsissimi Imperatoris vir quidam venerabilis fuit, è Francorum nobili prosapia ortus. Dicebatur is Bodgis, & ex eo procreatus est Odulphus: qui simulatq; è sacratissima baptismatis vnda renatus est, caelesti quoq; rore diuinitus est irrigatus. Porro ubi desijt ad materna pendere vbera, literarum studijs traditus, & sanctis ac Deo deuotis hominibus, vt ab illis canonica religione imbueretur, commendatus est. Præstitit autem illi Deus tantum discendi studium, tantamque ingenij felicitatem, vt illos etiam, qui ipsum ætate antecedeabant, ipse longo post se interuallo relinqueret, ætatemq; suam, licet annis necdum maturam, diuinis disciplinis, & dogmatibus egregiè ornaret. Porro cù ætate

ætate accreuit ei etiam sapientia & sanctitas, idque adeò, vt ijs, qui per id tempus Deo religiosè seruire conabantur, nouus quidam Samuel ortus videretur. Quibus sanè ad eò gratiosum illum diuina gratia effecit, vt vnanimiter ab illis omnibus amaretur, & ob vitam probabilem summæ venerationi haberetur. Atq; ille ediuersò par pari referens, sincero animi affectu eos quoq; diligebat. Iam verò puer religiosus ac venerabilis in ipsis adolecètia inijt id se meditari & appetere declarabat, quod postmodum re ipsa compleuit, non immemor illius Dominici sermonis, Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus. itemq; Qui vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. Quorum ille adhuc puer crebrò memor, & die ac nocte sæpè illa tacitus secum reuoluens, pijs moribus & sanctis operibus planè apud se statuit Deo perpetuò seruire, spiritaliq; matri sanctæ Ecclesiæ inseparabiliter adherere.

Matt. 10. Luc. 9.

Itaque sanctus adolescens, viris quidem probatis in primis charus, sed tamen soli Deo seruire sollicitus, per virtutum gradus semper ad sublimiora tetendit, donec in virum perfectum euaderet. Mentem atq; animum, quemadmodum solent sancti homines, ad caelestia continenter erigere, & mundanæ vanitatis ac pompæ inanis illecebras declinare statuit, vt in illum quoq; competere, quod in Psalmo legitur: Ibunt de virtute in virtutem. Sic ergo in cunctis virtutibus proficiens, etiam Ecclesiasticorum ordinum gradus ascendit, & presbyterij est benedictionem adeptus, regis altissimi sacerdos effectus. Tum verò mox apud se decreuit studio piæ conuersationis ad quoddam sacræ religionis monasterium se conferre. At parentes eum dehortabantur, ne id faceret, sed potius ad ipsorum se voluntatè accommodans, ecclesiam Oroschattanâ ad ministrandam suscipere. Illic enim & natus & educatus erat. Victus tandem precibus illorum, morè eis gessit ea in re, quantum inuitus. Sed nò diù post visum est ei adire summæ reuerentiæ locum Traiectum, antiquitùs Vuiltenburg dictum, idq; ea mente & cò

Cap. 2.

Psal. 83. Iniriatur sacerdotio.

Traiectum olim Vuiltenburg.

Luc. 9.

filio, vt illic cum cæteris Dei famulis, Christo ibidem militantibus, quoad viueret, præpotèti Deo fideliter seruiret. Memoria ergo retinens, quod in euangelio Saluator ait: Qui non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus: posthabito patre neglectis propinquis, contemptis agris, familia, rebus & facultatibus omnibus, ad locum illum Christo duce profectus est, rebus quidem pauper, sed meritis diues. Nihil iam in hoc mundo habere volebat, vt à Domino iuxta illius promissionem centuplum acciperet, & vitæ æternæ hæres esse mereretur.

Matt. 19.

Erat per id tempus Traiecti Episcopus eximia sanctitate, Fridericus nomine, qui viri Dei cù multo gaudio & honore excepit. Fecerunt idè omnes serui Dei, qui illic erant adunati, ex animo sibi gratulantes tam sanctum tamq; religiosum ad ipsos Dei famulum accessisse. Nec potuit diù illos celare, quod oculos diuinæ maiestatis nò latuit: sed cum aliquantisper apud illos moratus esset, omnibus ardens caelesti lumine lucerna resplenduit. Erat enim in vigilijs strenuus, in ieiunijs potens, in oratione sedulus, in sacra lectione studiosus, in elemosynis largus, in curandis pauperibus celebris, in hospitalitate seruens, in rebus ecclesiasticis distribuendis prudens. Denique quibus post antistitem præfectus erat, eos omnes mirum in modum antecedebar. Neque aliter vel ab omnibus illis, vel ab ipso etiam præfule, quàm monasterij pater vocabatur, atque ab eius ore omnes cupiebant accipere consilium. Omnibus enim omnia factus erat cum Apostolo, lo, vt omnes Christo lucrifaceret.

Cap. 3. Fridericus Traiecti Episcopus.

Virtutes S. Odulphi.

1. Cor. 9.

Ea tempestate Frisones, homines feroces, in tam foedos erant prolapsi errores, vt is, quem diximus, Episcopus, neque per seipsum, neque per suos Archidiaconos eos posset in viam veritatis reuocare. Itaque literas per hominem fidelem misit Traiectum ad virum Dei Odulphum, rogans eum, vt qua posset celeritate traiecto maris sinu ad ipsum veniret. Literis illis acceptis, Christi seruus mirificè exhilaratur, perinde ac si ad caelestes epulas inuitaretur, cupiens cum suo pastore, si ita res poscat, in tam pio agone pro Christo sanguinem suum fundere. Cùm autem ad Episcopum peruenisset, ille violo eo, immèso perfrusus gaudio, cum pacis osculo eum humaniter excepit. Deindè mutuo sese consolantes, & vt summi regis generosos præcones decebat, gladio spiritus egregiè accincti, per ecclesias pariter proficisci, iterum atq; iterum eas inuisere, habere conciones ad populum, Euangelica eruditione ad veritatem reducere cœperunt. Deniq; crebrò admonendo, arguendo, increpando homines, qui antè in star luporum seui & rapaces fuerant, salutari doctrina in oues mansuetas conuerterunt. His ita gestis, antistes ille, cõmunicato cum clericis, nec paucis eius regionis laicis viris cõsilio, virum Dei obnixè rogat, vt intra illius terræ limites velit permanere, & populum nu-

Cap. 4.

Cù Episcopo Frisones ad meliorem frugem reuocant.

per ad sanitatem reuocatum, suis eruditionibus confirmare, & ab antiqui hostis mortiferis faucibus eripere. At vir Dei planè recusat, asserit se ætate grauem, ad id ministerium pares vires adferre non posse. Contrà Episcopus suis eum precibus flectere conatur. Cedit tandem sanctus vir, & pastoris sui iussa capessit, populiq; votis obsecundat, ea tamen conditione, vt liceat ei aliquot exactis annorum curricula Traiectum reuifere, vbi se in Christi famulatu vitam finituum promiserat.

Cap. 5.
S. Odulphus
multum eis
confert.
1. Cor. 2.

Volens igitur suo muneri non deesse vir plenus Spiritu sancto, non cessabat semina verbi Dei spargere in populum, calorom regnum multa instantia predicare, omnibus ceu prudens & fidelis dispensator, diuini sermonis præbere alimoniam, fortioribus solidum cibum, in firmis, ex Apostoli sententia, lac offerre. Ita factum est, vt omnes ex eius sanctitate gaudio repletur. Cum autem eo ministerio perfunctus esset, se recepit ad suos Traiectenses, Deum laudans, quod eius freris ope, tot animas lucratus esset. Et si autem iam longo fractus esset senio, at tamen animo vincens ætatem, nihil de Dei seruitio & solitis pietatis exercitijs remisit. Perseueravit enim in ieiunijs assiduis, in vigilijs Deo gratis, in sanctis precibus, in largissimis elemosynis: sibi parcus, alijs omnibus pro Christi nomine largus: nihil terrenum sibi acquirere cupiens, vt postea bonis æternis frui.

Cap. 6.

Claruit verò etiam prophetiæ spiritu, ita futura predicans, ac si iam coram fieri cerneret. Quod vt certius testatusq; fiat, ex plurimis pauca adferemus. Cum ià discessurus esset ab eo loco, qui Staueren dicitur, priusquam se daret itineri, ingens ad eum conuenit Frisonum multitudo, eius saluberrima adhortatione muniri cupientium. Ille verò Domino eos commendans, benè precatus est eis, amanterque admonerat, ne à via veritatis vnquam deflecterent, certi non sine graui animaduersione id se facturos. Et ego quidem, inquit, fat scio non vos permanuros in sana doctrina: sed ea causa gentiles barbari in vos incurrunt, quod mihi vobis iam antè prædicenti incunetanter credere potestis, ijq; vestram regionem populabuntur, vosque & res vestras secum in captiuitatem abducent. Euenit vtrunque postea, sicut erat à sancto viro prænunciatum.

Prædicat
Frisonibus
ipsum de
honem &
Dei animad
uersionem.

Cap. 7.

Ingens saxum ad domus eius ostium iacebat. Illud ergo digito demonstrans iisdem, Scitote, inquit, futurum esse, vt absq; vilius hominis opera saxum istud in flumen deuoluatur: vbi etiam latitabit sub vndis, donec vos diuinæ pacis eritis beneficio destituti. Cum autem videritis iterum illud absque humano opere ad litus emergere, nõ dubitetis me, licet iam extinctum, vos reuifere, vobisq; pacem à Deo impetratam apporitare, mansuram apud vos, donec superbia, periurijs, homicidijs, adulterijs atq; omnium uarijs flagitijs eam rursus à vobis excludatis, irato Deo propter maleficia vestra. Huius quidem vaticinijs & signi admirandi per multi testes hodieq; supersunt, qui se id suis oculis conspexisse asseuerant: saxumq; illud ibidem in ecclesia immobile perdurat, vt credentium confirmetur fides, & increduli pudeant.

Cap. 8.

Ecclesia Traiectensis, è vita sublato Episcopo, pastore orbata fuit. Mox collecti de rici cum beato viro tractabant de eligendo successore. Diu autem illis inter se contentibus, tandem elegerunt ecclesiæ præpositum Craustum. At ille rebus valdè locuples, arroganter ac tumidè dixit ad illos: Habeo abundè multa: Cur in meos humeros tantum onus conijcitis? Ijs verbis comotus B. Odulphus, Quid, inquit, ais miserime! Spernis planè, sed quod consequi non mereris. Quod si nolebas in te recipere, diceres saltem te tanti honoris culmine indignum. At nunc propter opes immensas Apostolici ordinis spernens dignitatem, propediem ex hac luce subtraheris. Dixit vir Dei, & sermonis veritatem hominis mors declarauit. Interim qui ex Clero conuenerant, cum animis vacillarent, singuli qui ipsis cum primis idonei viderentur, elegere. At Christi sacerdos non ad personam, sed ad meritum respiciens, dicebat posse inter ipsos alium inueniri magis idoneum: nec tamen vituperabat ab ipsis electos. Itaque ostendite eis presbyterum quendam Hungerum nomine: qui licet vultu deformis esset, at tamen nescientibus hominibus, sed non nesciente Deo, meritis insignis erat. Eum ergo omnes elegerunt, & statuto tempore consecratus est Episcopus: cuius sanè tanta fuit vitæ integritas, vt post Vuillibrordum & Bonifacium sanctos Episcopos, in illa sede nullus repertus sit, qui vsque ad supremum vitæ diem excolendis virtutibus par illi fuerit. Apparet inde, non temerè eum à sancto Odulpho alijs prælatum fuisse.

Cap. 9.

Iam senectus præmebat sanctum virum Odulphum, & ad ecclesiam absque scipione progredi non poterat. In ipsius autem scipionis suprema parte ceræ affixerat tabellam,

bellam, in qua solebat, oblata occasiõe, nomina fidelium annotare, donec ea in libro vitæ describeret. Quodam autem die præ animi vigore & alacritate oblitus imbecillitatis suæ, cum ad Dei cultum properaret, in domicilio suo reliquit scipionem illum. Paulò post opera maligni demonis inflammatum est domicilium illud, & cum omni suppellectile cõflagrauit. Erat tunc vir Dei occupatus laudibus diuinis, sed cum cerneret valido igni iam correptum domicilium, ad solita præsidia se contulit, Deum orans, ne loca sancta igni inuaderet: non admodum curans excidium cellulæ suæ. Exaudiuit verò Deus preces eius, moxq; incendium repressum est, nec quicquam præter viri Dei domicilium exussit. In medijs autem flammis adeò scipio mansit illæsus, vt ab igni cera indurata videretur, ne minutissimo quidem apice ex illa abolito. Quo insigni miraculo Deus ostendere voluit, quanti apud ipsum meriti esset sanctus Odulphus. Scipionem autem illum in eius defuncti sepulcrum defixere fratres, qui illic ita mansit fixus vsque ad beatæ memoriæ Rathodi Episcopi tempora.

Aduentante tandem tempore, quo vir beatus ad optatam cælestis patriæ gloriam erat transurus, modica febre correptus, sensit adesse migrandi tempus. Accitis igitur fratribus, indicauit eis diem obitus sui. Sub ipsam autem mortis horam rursus fratres sibi adesse voluit, & cum ipso cantare psalmos pro expectatione decessus sui. Omnibus denique ex ipsius præscripto ritè peractis, valefecit fratribus, rogans eos, vt pro ipso Dominum precarentur, se quoque pollicens pro ipsis & loco illo eiusque habitato ribus perpetuò Domino preces oblaturum. Inde mox ad Dominum se conuertens, nihilque trepidans ad mortem, (quippe qui mortem ipsam in lucro poneret) hilari mentedixit: In manus tuas Domine commendo spiritum meum: sub quibus verbis sanctissimam illa anima è corpore egressa est: simulq; suauissimi odoris fragrantia illic diffusa est, ita vt omnes inæstimabili suauitate replerentur, perspicueq; inde liceret animaduerti, beatissimos angelicos spiritus animam illam è corpore ab eunte suscepisse. Eius festus dies celebratur pridè Idus Iunij. Fiant autem per eius merita nõ solum Traiecti, sed etiam in Staueren innumera miracula in honorem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat per infinita secula seculorum, Amen.

F. Laur. Surius Pio Lectori.

In Aprili mense vitam Iustini Philosophi reposuimus, authore Ioachimo Perio. Nunc rursus damus Iustinum Philosophum, cū multis alijs proprietate casum, authore Simeone Metaphraste, qui eum habet die 12. Iunij. Vtrum autè planè idem vtrobique sit Iustinus, ob temporis penuriam necdum satis examinare licuit. Mihi quidem diuersus hic ab illo priori esse videtur. Non enim tam obscurus fuit Iustinus, vt Præfectum ex eo percontari oportuerit, quod in hac historia fit, in quarum disciplinarum genere versaretur. Sunt & alia, quæ faciliè persuadent non eundem esse.

MARTYRIUM SANCTORVM IUSTINI PHILOSOPHI, CHARITONIS, ET SOCIORVM, QVI Romæ passi sunt, Authore Simeone Metaphraste.

VO tempore nefarii superstitionis idolorum propugnatores impia contra pietatem ac religionem seruantes Christianos, per singulas vrbes ac regiones edicta proposuerunt, vt quicumque Christiani deprehensi essent, idolis sacrificare cogentur: comprehensi Iustinus, & qui cum illo erant adducti sunt ad Romæ Præsidem, Rusticum nomine. Quibus ante tribunal constitutis, Rusticus Præses dixit Iustino: Agè, esto dijs ipsis obediens, & Imperatoris edictis. Illi autem Iustinus respondit: Nemo vnquam reprehendi aut condemnari poterit, qui Saluatoris nostri Iesu Christi præceptis obedièrit. Tum Rusticus Præfectus: In cuiusnam, inquit, eruditionis ac disciplinarum genere versaris? Cui Iustinus: Omnium disciplinarum genus discere conatus sum, omnemque eruditionem expertus, postremò verè Christianorum disciplinæ adhæsi, quannis illa non placeat his, qui falsæ opinionis er-

Christiani dogma.

rore ducuntur. Tum Rusticus dixit: Illane, miserrime, etuditione delectaris? Maximè, inquit Iustinus, quoniam recto cum dogmate Christianos ipsos sequor. At Præfectus: Qualenam est istud dogma? Respondit Iustinus: Rectum dogma, quod Christiani homines cum pietate seruamus, hoc est, vt Deum vnum existimemus factorem atque creatorem omnium, quæ videntur, quæq; corporeis oculis non cernuntur, & Dominum Iesum Christum Dei filium confiteamur olim à Prophetis prænunciatum, qui & humani generis Iudex venturus est, salutis præco, & magister ijs, qui ab illo benè didicerint. Ego quidem, vt homo, imbecillis sum, & longè minor, quàm vt de infinita illius Deitate aliquid magnum dicere possim: Prophetarum munus hoc esse fateor. Illi enim huius ipsius, quem Dei filium esse dixi, in orbem terrarum aduentum multis antea seculis diuinitus prædixerunt.

Ierem. 23.

Quæsiuit Præfectus, quem in locum Christiani conuenirent. Cui respondit Iustinus, eò vnumquenq; conuenire, quò vellet ac posset. An, inquit, existimas, omnes nos in eundem locum conuenire solitos? Minimè res ita se habet, quoniam Christianorum Deus loco non circumscribitur: sed cum inuisibilis sit, cælum & terram implet, atque vbiq; à fidelibus adoratur, & eius gloria collaudatur. Tunc Præfectus: Agè, inquit, dicas, quem in locum conueniatis, & discipulos tuos congreges. Respondit Iustinus: Ego prope domum Martini cuiusdam ad balneum, cognomento Timiotinum, hæcenus mansi. Veni autem in urbem Romam secundò, neq; alium quempiam locum, nisi quem dixi, cognosco. Ac si quis ad me venire voluit, communicauit cum illo veritatis doctrinam. Ergo Christianus es tu? inquit Rusticus. At Iustinus: Maximè, Christianus ego sum. Tunc Præfectus dixit Charitoni: An & tu Christianus es? Cui Chariton: Christianus ego sum, Deo ipso adiuuante. Quæsiuit Rusticus à Charitina muliere, nã & ipsa Christi fidem sequeretur. Cui respondit illa, se quoq; Deo dante, Christianam esse. Tunc Rusticus dixit Euelpisto: Tu verò quisnam es? Cui respondit: Seruus quidè Cæsaris sum, sed Christianus, à Christo ipso libertate donatus, & illius beneficio atque gratia eiusdem spei, cuius & isti sunt, quos vides, particeps factus. Post hæc Præfectus quæsiuit ab Hierace, num & ipse Christianus esset. Cui Hierax dixit: Certè Christianus & ego sum: eundem enim Deum colo atque adoro. An, inquit Præfectus, Christianos vos fecit Iustinus? Ego, inquit Hierax, & fui, & ero Christianus. Stans autem & Paxon dixit: Ego quoque sum Christianus. Et quisnam, inquit Præfectus, te docuit? Respondit ille: À parentibus bonam hanc confessionem ego accepi. Post hunc Euelpistus dixit: Et ego Iustini quidem sermones magna cum voluptate audiebam, sed à parentibus tamen & ipse Christianus esse didici. Tum Præfectus: Et vbinam parentes tui sunt? In Cappadocia, inquit Euelpistus. Quæsiuit Præfectus & ab Hierace, vbinam gentium essent eius parentes. Cui respondit Hierax: Verus pater noster Christus est, & mater fides, qua in ipsum credimus: terreni verò parentes mei mortui sunt. Ceterum ego ab

Chariton. Charitina.

Euelpistus.

Hierax.

Paxon.

Liberianus.

Iconio Phrygiæ abstractus huc veni. Quæsiuit Præfectus à Liberiano, quidnam & ipse diceret: num Christianus esset, atq; in deos impius? Cui Liberiano, quidnam & ipse Christianus sum: colo enim & adoro solum verum Deum.

De firma spe dicit, qua illud expectare debet, si ferret mandata Dei.

Tunc Præfectus conuersus ad Iustinum dixit: Audi tu, qui eloquens esse diceris, & putas, te veram disciplinam tenere: Si à capite per totum corpus flagello cæsus fueris, persuasumne habes, fore vt in cælum ascendas? Cui Iustinus: Spero, inquit, me habiturum, quod habent, qui Christi dogmata seruauerint, si hæc ipsa, quæ dicis, perpessus fuero. Scio enim omnibus, qui sic vixerint, diuinam gratiam conferuari, quoad totus mundus consummetur. Ad hæc Præfectus Rusticus: Ergo futurum opinaris, vt in cælos ascendas, mercedem aliquam recepturus? Non opinor, inquit Iustinus, sed scio, & hoc tam certum habeo, vt nihil dubitem. Rusticus dixit: Veniamus deinceps ad id, quod propositum est, & nos vrget. Conuenite simul, & vno eodemq; animo dijs sacrificate. Ad hæc Iustinus: nemo, inquit, qui rectè sentiat, pietatem deserit, vt in errorem atq; impietatem delabatur. Præfectus Rusticus dixit: Nisi iussis nostris parere voueritis, cruciatus sine vlla misericordia patiemini. Iustinus autem: Maximè nos in votis habemus, propter Dominum nostrum Iesum Christum cruciatus perpeti, ac saluari: hoc enim nobis salutem & fiduciam conciliabit ante eiusdem Domini & Saluatoris nostri terribile illud tribunal, cui totus mundus diuino iussu assistet. Idem & reliqui omnes Martyres dixerunt, hoc addentes: Fac citò, quod vis: nos enim Christiani sumus, & idolis non sacrificamus.

Sententia Iudicis in martyres.

Hæc audiens Præfectus, talem sententiam pronunciauit: Qui dijs sacrificare, & Imperatoris edicto parere noluerunt, flagello cæsi, ad capitalem poenam abducantur, quæ admodum

admodum leges præcipiunt. Itaque sancti martyres Deum collaudantes, ad confectum locum producti, post verbera securi percussi sunt, & in Saluatoris confessione martyrium consummârunt. Post hæc quidam fideles clam illorum corpora sustulerunt, & in loco idoneo illa condiderunt, cooperante gratia Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTÆ AQVILINÆ VIRGINIS, AVTHORE SIMEONE Metaphraze.

OSTEA QVAM Saluator noster Iesus Christus è cælo descendit, & homo factus est, & pro peccantium hominum salute in terris apparuit, eiusque miraculis abundè mundus ipse illustratus fuit, atque his, quæ vltro passus est, diaboli, qui hominem circumuenerat, imperium exinanitum fuit, diuinaque gratia per gloriosam ipsius resurrectionem in mundum redundans, humanum genus ad fidem conuertit, denique posteaquam è terra in cælum ipse ascendit, & ad patris dexteram sedit, Apostoli, acceptis ab eo mandatis, fidem ipsius per totum orbem terrarum prædicârunt. Cumque multi per Apostolicam prædicationem instituerentur, & Dei ope adiuuante, omnes illi à sancto Spiritu illuminarentur, fides ipsa per totum orbem terrarum vigeat. Apostoli verò, cum suum munus compleuissent, ad cælestem Dominum ascenderunt. Sed illorum tamen prædicatio faciebat, vt per vniuersam terram multi Deum timerent.

Junij 17. Cap. 1.

Itaque in vrbe quadam Palæstinæ regionis, quæ Biblos dicebatur, erant Christiani homines, qui ab Apostolis ipsis pietatis doctrina instructi fuerant, è quibus vnus, Eutolmius nomine, in vrbe illa vxorem duxit: qui cum vnâ sanctè viuerent, Deus ipse fructum & progeniem illis dedit, quæ nefaria tyranni decreta exinanit. Cum enim femina illa ex Eutolmio viro suo concepisset, puellam peperit, quam & Aquilinam parentes nominârunt. Hæc cum paulò grandior facta esset, & gratem adhuc tenellam ageret, iniquorum Imperatorum de idolorum cultu seruando constitutiones euerit. Cum enim puella ipsa quadrimestrem ætatem ageret, eius mater ad Euthalium Episcopum illum tulit, quam in nomine Domini nostri Iesu Christi Episcopus ille signauit, & catechumenam fecit. Post duos verò menses eundem ad Euthalium ipsum mater portasset, puella Christi baptismo illuminata est. Quæ cum annum ageret, eius pater Eutolmius ex humana vita ad Christum migravit: Mater verò puellam educabat. Itaq; cum septem annos hæc ageret, à matre sua omnem institutionem mulieribus congruentem edocebatur, quæ quo ætate magis crescebat, eo magis Spiritu sancto implebatur, & Christi gratia decorabatur.

Cap. 2.

S. Aquilina patria & parentes.

Cum verò decimum annum ageret, nunquam desinebat Deum ipsum inuocare. Quo tempore Diocletiani Imperatoris anno septimo instante, Volusianus quidam homo tam nefarius, vt diaboli progenies dici posset, prouinciæ Palæstinæ administrationem accepit: qui cum Deum ipsum non cognosceret, cœpit diuinæ pietatis cultores insectari. Cum igitur Christi victoria multi coronarentur, & Domini Iesu athletæ certamina maxima rectè sustinerent, diabolus ipse videns consilia sua à victoribus Christi militibus destrui, omnem insaniam ac furorem effundebat. Quæ cum ita fierent, beata & honesta virgo Aquilina multam Dei notitiam habens, æqualesque suas conueniens, & quotidie cum illis colloquens: Quanam, inquit, vtilitas vobis est ab idolis istis, quæ vos colitis? An ignoratis, quòd qui fidem in istis collocarunt, vanam expectationem, inanem, nugacem, animarum corruptricem & dæmoniacam spem habent? Istorum enim omnis inuocatio inutilissima est, quique istis dijs sacrificium offerunt, vt eos propitios sibi faciant, inanem operam cõsumunt. Nam qui mortui sunt, & loquendi facultatem sibi dare non possunt, quomodo illi poterunt alijs benefacere?

Cap. 3.

Volusianus crudelis Palæstinæ præfectus.

Hæc cum Aquilina diceret, mulieres omnes quæ cum ea loquebantur: Quod niam,

Cap. 4.

Aquilina
fœminas
piè prouo.
car ad fidè.

niam, inquit, deos ipsos negas, & eos euertere uideris, agè dic: Quemnam Deum tu colis? Respondit Aquilina: Ego Deum illum colo, qui cælum, terram, & mare creauit, quiq; ab omnibus seculis ijs omnibus benefecit, qui fidem & spem in ipso habuerunt, & adhuc potest benefacere in perpetuum ijs, à quibus inuocatur. Tum mulieres illæ: Et quomodo, inquit, nos audiuius, à Iudæis interfectum fuisse istum, quem tu Deum dicis? At Aquilina: Omnes, qui à morte absorpti fuerant, Deus meus redemit, mors enim ipsi non dominatur. Hic igitur cum operâ manu in suarum, hoc est, homines ipsos in multo errore vagantes uidisset, hominem se facere uoluit, ut mundi errorem extingueret, & gratiam cum iustitia coniunctam nobis afferret. Dixerunt fœminæ illæ: Et qui istum est, quem Crucifixum dicunt? Ille ipse, inquit Aquilina, est omnium Saluator, qui propter suam in homines charitatem, cum uellet omnibus hominibus per aquam & spiritum nouam generationem afferre, Crucem subire & perpeti uoluit, ut non solum ijs, qui in terris sunt, salutem conferret, sed eos etiam, qui apud inferos tenebantur, liberaret: omnibusq; eò quod ipse tertio die à mortuis resurrexit, futurum ostendit, ut & ipsi omnes suo tempore à mortuis resurgerent. Tunc illæ: Si hæc beneficia in orbem terrarum, ut tu dicis, ille contulit, quare Iudæi, ex quibus & ipse erat, non ut Deum colant? Ad hæc Aquilina: Semper, inquit, Iudæorum natio ueritatis uiam auersata est, cumq; ceruice dura & animo obstinato sint, quæ iusta & uera sunt, reiciunt: quamobrem & eum, qui multis modis in ipsos piè se gesserat, negauerunt, Pilato tradentes, & ut eum in Crucem tollerent, ab ipso flagitantes. Ipse tamen IESVS spontè Crucem illam subiit.

Cap. 5.
Aquilina
defectur a
pud Volu-
sianum.

Dum Aquilina cum illis fœminis hæc loquebatur, Nicodemus quidam ex illorum numero, qui erant cum Proconsule, audiuit quæ Aquilina dicebat, & statim ad Volusianum Proconsulem cucurrit, & ait: En, Proconsul, Imperatores ipsi deorum beneficia profitentes, per omnes vrbes edicta miserunt, ut quicumq; dijs ipsis non sacrificant, pessimis modis interficiantur. Est in vrbe hæc puella, quæ dijs aduersatur, & edictis religionum Imperatorum non obedit, sed totam spem suam in homine illo Crucifixo collocauit: quin etiam mulieres alias docet, & ipsas Deorum stabilem & compositam religionem denegare. Adde, quod & deos ipsos demones uocat. Hæc cum audisset Proconsul, misit quosdam ex cohorte sua, qui eam comprehenderent. Quam cum tenuissent, ad tribunal duxerunt. Tum in eam Proconsul intuens: Tu ne, inquit, es, quæ Imperatorum edictis repugnas, & fœminas alias falsis sermonibus instruis, ne amplius dijs ipsis obediunt, sed Crucifixum hominem colant? An ignoras, Imperatores ipsos isti Crucifixo iratos esse, quippe qui iusserunt, pœnis quibusdam inuitabilibus & summis cruciatibus illos interfici, qui Iesum colunt? Quamobrem & tu ab illius doctrina discedas, & inuitis dijs nostris congruentes uictimas afferre studeas, ne aliquo modo nos cogamur cruciatibus te subijcere, eò quod dijs ipsis obtemperas. Ad hæc Aquilina: Cum, inquit, cruciatibus à te Proconsule subiecta fuero, tunc in mortalitatis coronam à Salvatore meo me accepturam expecto, eò quod illum non negem. Quapropter sine mora quæuis tormenta in me ipsam excogites, ut cognoscas me fide armatam tibi assistere, neque minas tuas extimescere.

Cõstãtia S.
Aquilina.

Cap. 6.

Tunc dixit Volusianus: Video te ad tribunal meum assistere ætate admodum iuuenili, specie uerò & pulchritudine ualde honesta: itaque tuam rationem habeo: nam si tormentis te subijciam, tenera membra tua quamprimum gladijs destruentur. Quod si carnificibus meis iussero te cruciari, nullam tuam rationem habebunt: tu uerò ætate ualde tenera supplicijs male consumpta, uitam finies, neque quicquam tibi prodesse poterit Christianorum Deus, quem colis. Erat beata Aquilina duodecimum ætatis annum tunc agens, cum Proconsuli assistebat: quæ respondens: Nolo, inquit, ego, ut misericordia me prosequaris: putans enim te misericordem in me esse, maiori damno me afficis: sed à te peto, ut ferociorem te ostendas, quò ex patientia mea cognoscas, eos, qui spem suam in Christo Domino posuerunt, inuictos permanere.

Aquilina
ætas.

Cap. 7.
Colaphis
cæditur.

Hæc cum Volusianus puellam dicentem audiuisset, iussit carnifices ad eam accedere, & constanter colaphis illam percutere, & addidit: Vide, Aquilina, nunc istæ tormentorum primitiæ tibi suauis & iucundæ uideantur. Ad hæc Aquilina: Tu quidem, Tyranne, non ueritus es iubere colaphis eam cædi, quæ ad imaginem Dei facta est: itaque nec Deus meus tibi parcat in die iudicij. Tum Volusianus: Ego, inquit, existimo, maximos nostros deos terrarum orbis salutem in manu sua tenere, & in

illo altero seculo omnium salutem in sua potestate habituros. Idq; cum dixisset, iussit puellam exui, & subligaculo cinctam, à duobus carnificibus distentam acriter uerberari, hæc uerba addens: Nonne tu, Aquilina, dixisti futurum, ut Deus tuus in die iudicij mihi non parcat? Et ubinam ille nunc est, qui mihi non parcat? Veniat, & liberet te de manibus meis. Sed admoneo te, ut uanam istam Christianorum hæresim fugias.

Verberatus
acriter.

Tunc iussit carnifices uerbera intermittere, & ad Aquilinam conuersus: Agè, inquit, dic mihi, misera: Et quem aliquando cognouisti, aut audiuisti spem habuisse in homine Crucifixo, qui manus meas effugere potuerit? Et quemnam eorum, qui eius fidem secuti sunt, Imperatores uiuum reliquerunt? Agè igitur, audi me, & ab infamia ista te remoueas. Ad hæc Aquilina: Num, o Tyranne ferocissime, tormenta hæc putas me sensisse? Illud uelim scias, quocumque machinas pater tuus diabolus tibi contra me ipsam suggerit, totidem, & longè ijs plura, subsidia mihi à Deo suppeditari. Tunc Volusianus: Nos, inquit, edocti sumus à sapientibus ijs, qui ante nos fuerunt, dijs ipsis immolare: itaque tibi dies aliquot præscribi iubeo, ut interea consilium inuas, num meliorem mentem capiens, dijs cultum offerre, & uitam à nobis, maximosq; honores ab Imperatoribus nostris assequi uelis. Ad hæc Aquilina: Quotnam dies mihi præscribis, quibus deliberem? Tot, inquit Volusianus, quot ipsa uoles, & à me petes. Aquilina autem dixit: Hoc à te peto, ut nullos mihi dies præscribas, quò ad huius rei consultationem attinet. Ego enim ab ineunte ætate hoc semper cogitans nullum alium Deum inueni, qui possit mihi benefacere, & ad quem confugere oporteat, nisi cælestem illum Deum. Tunc Volusianus: Vana est, ut video, admonitio mea, & frustra laboraui, cum te admonui. Nequaquam, inquit Aquilina, hæc in re tibi obtempero. itaque ne frustra labores, sed quicquid excogitari potest, aduersus me inutilem Dei seruam adhibeas, ut rursus te uictum esse ostendam, quemadmodum & superioribus tormentis uictus es.

Magna te-
neræ puellæ
sapientia.

Tunc Volusianus dixit: Accendantur subulæ, ita ut ignitæ sint, & per eius aures transmittantur. Cum fecissent carnifices, quod iussi fuerant, & subulæ ardentes in aures puellæ eò usque transfussissent, quoad uel solus ignis vapor eius cerebrum combureret, & per nares effunderet, cumq; ipsius cerebrum incenderetur, puella Deum sic precata est: Tu Domine Iesu Christe, qui aluisti me ab adolescentia mea, qui iustitiæ tuæ radijs occultissimas cogitationes meas illuminasti, qui generosa & forti potentia tuam fortem reddidisti, ut contra hostem & aduersarium diabolum pugnarem, qui ueram & summam sapientiam tuam omnibus fidelibus tuis impertiisti, perface cursu certaminis mei, & uirginitatis meæ lampadem inextinctam serua, ut & ego unâ cum quinq; illis uirginibus ad purissimum thalamum tuum introire, ac te ipsum celebrare possim, qui petitiones meas mihi concessisti.

Cap. 9.
Ignitæ subulæ
in aures eius
defiguntur.

Matth. 23.

Hæc cum precata esset, & diutiùs ferreis & ardentibus subulis combureretur, semimortua facta est, ita ut Proconsul Volusianus illam mortuam esse crediderit. Itaque iussit illinc eam abspoliari, & extra urbem proijci, quippe quæ deos ipsos negauerat, & Imperatores contempserat: ob idq; dicebat sepulturæ mandari non debere, sed canibus ipsis escam proijci. Cum uerò Aquilina totum diem in uia proiecta iacisset, circa medium noctis tempus descendit Angelus Domini, & Aquilinam cum te sigisset: Surge, inquit, & esto sana, Volusianumq; Proconsulem redarguas, quòd ipse nihil, & eius consilia uana sint. Statim Aquilina incolumis surrexit, & Deum laudans, dicebat: Gratias ago tibi uitæ meæ auctori, qui sanitatem affers, & ab iniquitatibus homines liberas: tu enim es, Domine, qui ante secula fuisti, & in secula permanens es, nec præter te alius est Deus. Illud uerò à te supplex peto, ut cum patientiæ brauiò consummata fuero, corona tua caput meum circundes, ut certissimis promissis tuis fruens, unâ cum choro sanctorum tuorum, qui propter te martyrium compleuerunt, hymnos tibi concinam. Tunc illi Dominus respondit: Vade, fiat tibi, sicut tu dixisti. Quo audito, Aquilina ualde lætata est. Tunc ab Angelo ducta, uenit ad portam urbis: qua statim patefacta, in urbem ipsam est ingressa.

Cap. 10.

Ab Angelo
sanatur.

Fuit autem illi dux Angelus, donec ad Volusiani prætorium eam duxit. Qui cum à somno excitatus, illam ante oculos suos stantem uidisset, stupore percussus est: & statim quosdam uocauit ex ijs, qui in eius prætorio morabantur, dicens: Videte, quanam hæc sit, quæ ante oculos meos consistit. Cumq; allatis luminibus, illam uidisset.

Cap. 11.

uidisset.

vidissent, dixerunt: Profectò hæc Aquilina est, quam tu canibus escam proijci iussisti. Hæc cum audisset Proconsul, iussit illam seruari vsq; ad sequentis diei tempus. Quod cum venisset, iussit illam duci ante tribunal. Eam verò affatus: Tunc, inquit, es Aquilina? Tum illa respondit: Scelestissime homo, & si cordis tui lumen excæcatum est à patre tuo diabolo, an & corporeis oculis non vides? Ego sum Aquilina, quæ tibi nunc assisto. Tum Proconsul manu sua oculos terens, & præstupore cum paulisper obmutisset, secum dicebat: Si ipsius cerebrum combustum est, & morti subiecta nõ fuit, nolum igitur deinde aliud tormentum ipsam attingere poterit.

Sententia
Volusiani
in eam.

Virtus diuina
ad scribi
tur veneficijs.

Hæc cum dixisset, sententiam, vt securi percuteretur, talem pronunciauit. Aquilina pessimæ Christianorum sectæ propugnatricem, natu quidem minorem, sed veneficijs tamen grandem, Imperatorum edictis religiosissimis aduersantem deprehendimus, neque dijs obedientem, neque Imperatoribus assentientem: quam cum multis admonitionibus conati simus ab insania hominis Crucifixi ad inuisum deorum verissimam cognitionem traducere, non potuimus. Hæc multa tormenta experta quidem fuit, sed veneficijs tamen suis fecit, vt nullis tormentis perturbari posset. Reliquum igitur mihi visum est, ne deorum sacrificia irrideantur, vt hanc extra urbem eductam capitali pœna plecti iubeamus. Cum igitur Aquilina educeretur, & carnifex præiret, venit ad eum locum, in quo illam gladio percuti definitum fuerat. Ibi vnus horæ tempus petijt, vt Deum oraret. Erectis igitur in caelum oculis: Domine, inquit, Deus omnipotens, ago tibi gratias, quòd martyrij mei tempus mihi ostenderis. Laudo te, Deus meus, rerum omnium effectorem, quòd non fecisti, vt frustra stadij mei cursum conficerem. Benedico tibi creator vniuersorum, quòd Tyrannum confudisti, & me ipsam coronasti. Hoc igitur à te supplex peto, vt accipias spiritum meum in pace, vt derelictis terrenis rebus, caelestibus bonis frui possim, & te a thore, immortalitatis coronam recipiam.

Expirat nec
dum caesa
à carnifice.

Reliquie
ius gemmis
præstantiores.

Hæc cum precata esset, vox è caelo venit, quæ dixit: Agè, virgo electa, quæ Tyranni fremitum conculcasti, & diaboli stimulos certamine tuo comminuisti, ducemque Volusianum omninò superasti, accipe brauium tibi propositum. In terris labores & erumnas pertulisti, in caelis nunc iucunditate perfruaris. Cum hæc vox ad eam delata esset, priusquam carnifex in eius ceruicem gladium iniecisset, beata Christi veri Dei nostri martyr perfectè mortem obiit. Carnifex verò, licet illa spiritum reddidisset, tamen, Proconsule iubente, eius caput abscidit, ex quo pro sanguine lac in terram defluxit. Christiani autem homines cum præstò essent, eius reliquias gemmis præstantiores sustulerunt, & preciosis vnguentis ac linteis nouis inuolutas, in monumento apud urbem Babilonem sepelièrunt.

Martyrio autem consummata est beata Aquilina, Imperatore Diocletiano, & Volusiano Proconsule, tertio decimo die mensis Iunij. Est autem eius martyrij locus in vrbe Biblio, vbi vsque ad hodiernum diem multæ curationes hominibus afferuntur, in Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria

in secula seculorum, Amen.

DE S. Felicula videat Lector historiam S.S. Nerei & Achillei in
mense Maio, die 12.

VITA

VITA GERARDI MONACHI, FRATRIS

D. BERNARDI ABBATIS CLARAVALLENSIS,

per eundem scripta, Sermone xxxvj. in Cantica
Canticorum.

VOVSQVE dissimulo, & ignis, quem intra me ipsum abscondo, triste pectus adurit, interiora depascitur? Clausus latius serpit, fauit acrius. Quid mihi & cantico huic, qui in amaritudine sum? Vis doloris abducit intentionem, & indignatio Domini ebibit spiritum meum. Subtrahito siquidem illo, per quem mea in Domino studia vtrunque libera esse solebant, simul & cor meum dereliquit me. Sed feci vim animo, ac dissimulaui vsque huic, ne affectus fidei vincere videretur. Denique, plorantibus alijs ego (vt aduerte potuistis) siccis oculis secutus sum inuisum fanus, siccis oculis steri ad tumultum quousque cuncta peracta sunt exequiarum solennia. Indutus sacerdotalibus, solitas in eum orationes proprio ore compleui, terram meis manibus ex more ieci super dilecti corpus terram mox futurum. Qui me intuebantur, flebant, & mirabantur quòd non flerem ipse: cum non illum quidem, sed me potius qui illum amisissim, omnes miserarentur. Cuius enim vel ferreum pectus super me ibi non moueretur, quem videret Gerardo superstitem? Commune damnum: sed præ meo non reputabatur infortunio. At ego quibus poteram viribus fidei, reluctabar affectui, nitens vel inuitus non moueri frustra additione naturæ, vniuersitatis debito, conditionis vsu, potentis iussu, iudicio iusti, flagello terribilis, Domini voluntate. Pro huiusmodi semper extunc & deinceps exegi à memet ipso non indulgere multo fletui, multum tamen turbatus & mœstus. Nec potui imperare tristitia, qui potuit lachrymæ: sed vt scriptum est, Turbatus sum, & non sum locutus. At suppressus dolor altius introrsum radicaui, eo (vt sentio) acerbior factus, quòd non est exire permiffus. Fateor, victus sum. Exeat necesse est foras, quod intus patior. Exeat sanè ad oculos filiorum, qui scientes incommodum, planctum humanis æstiment, dulcius consolentur.

Scitis, o filij, quàm iustus sit dolor meus, quàm dolenda plaga mea. Cernitis nempè quàm fidus comes deseruit me in via hac qua ambulabam, quàm vigil ad curam, quàm non segnis ad opus, quàm suavis ad mores. Quis ita mihi per necessarios? cuiusque dilectus ego? Frater erat genere, sed religione germanior. Dolete, quæso, vicem meam vos, quibus hæc nota sunt. Infirmus corpore eram, & ille portabat me. Pusillus corde eram, & confortabat me. Piger & negligens, & excitabat me. Improvidus & obliuiosus, & commonebat me. Quòd mihi auulsus es? Quòd mihi raptus è manibus homo vnanimis, homo secundum cor meum? Amauimus nos in vita, quomodo in morte sumus separati? Amarissima separatio, & quam non posset omninò efficere nisi mors. Quando enim me viuus viuum desereres? Omnino opus mortis, horrendum diuortium. Quis enim tam suavi vinculo mutui nostri nõ pepercisset amoris, nisi totius suauitatis inimica mors? Benè mors, quæ vnum rapiendo, duos furiosa peremit. An non mors etiam mihi? Immò plus mihi, cui vtrique omni morte infeliciores vita seruata est. Viuo, vt viuens moriar: & hoc dixerim vitam? Quia mitius me priuares, o austera mors, vitæ vsu, quàm fructu. Nam vita sine fructu grauior mors. Denique duplex malum ligno paratur in fructuoso, securis, & lignis. Ergo meis laboribus inuidens, elongasti à me amicam, & proximum: per cuius maximè studium erant (si quando erant) fructuosi.

Satius proinde mihi fuisset periclitari vita, quàm tua, Gerardè, præsentia: qui meorum in Domino studiorum eras sollicitus incitator, fidelis adiutor, cautus examinatore. Cur, quæso, aut amauius aut amissimus nos? Dura conditio, sed mea miseranda fortuna, non & illius. Nam tu chare frater, si charos amisisti, chariores vtrique recepisti. Me verò quam iam miserum consolatio manet post te vnicum solatium meum? Placita fuit pariter vtrique societas corporum pro morum concordia: sed solum me

Iunij 19.

En vt vir
stus domi-
tashabuerit
affectiones.

Psalm. 78.

Encomia
Gerardi.

Nota S. Ber-
nardi singu-
larem mo-
destiam.

Sancti sunt cum Christo in caelis.

Psal. 70.

1. Cor. 6.

1. Ioan. 4.

1. Pet. 4.

1. Cor. 13.

Psal. 12.

Esa. 49.

Amicum si lentum viris sanctis. Esa. 50.

Gerardus a lijs largus, sibi parvus.

Psal. 26.

me diuiso vulneravit. Comune, quod libuit: quod triste & lugubre, meum. In me trā. fierunt irā, in me confirmatus furor est. Erat ambobus alterutrum grata praesentia, dulce consortium, suave colloquium. Sed tantas vtriusq; delicias ego perdidici, tu multā. Et quidem immutatis illis retributio multa. Quāto foenore gaudiorum, ac benedictionum cumulo carēs hodiē, nobis frater charissimē, tanto habes certē pro me tātillo repositam tibi Christi praesentiam. Nec dispendium sentis absentia: a nobis tuq; angelorum admixtus choris. Non est igitur, quod cāseris tu de nostra quasi subtra. Et tibi praesentia, cui affatim sui suorumq; copiam Dominus maiestatas indulgit.

At ego pro te quid? Quān vellem scire quidnam sentias nunc de me illo vnico tuo, medijs nutante curis & poenis, destituito te baculo imbecillitatis meae. Si tamen licet adhuc cogitare de miseris, ingresso abysso luminis, atq; illo pelago aeternae felicitatis absorpto. Fortē enim etsi nōsti nos secundum carnem, sed nunc iam non nōsti: Et quoniam introisti in potentias Domini, memoraris iustitiae eius solius, immemor nostri. Ceterum qui adharet Deo, vnus spiritus est, & in diuinum quendam totus immutatur affectum: nec potest iam sentire aut sapere nisi Deum, & quod sentit & sapit Deus, plenus Deo. Deus autem caritas est, & quanto quis coniunctior Deo, tanto plenior caritate. Porro impassibilis est Deus, sed non impassibilis, cui proprium est misereri semper & parcere. Ergo & te necesse est misericordem esse, qui inhāres misericordiae, quanuis iam minimē miser sis: & qui non pateris, compateris tamen: affectus proinde tuus non est imminutus, sed immutatus: nec quoniam Deū induisti, nostri cura te exuisti: & ipsi enim cura est de nobis. Quod infirmum est, abiicisti, sed non quod pium. Caritas denique nunquā excidit. Non obliuiscēis me in finem. Videor mihi quasi audire fratrem meum dicentem: Nunquid mater obliuisci poterit filij vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tuū. Non expedit prorsus. Scis vbi verser, vbi iacem, vbi reliqueris me. Non est qui porrigat manum. Ad omne quod emerferit, respicio ad Gerardum, vt consueueram, & non est. Heu tunc ingemisco miser, sicut homo sine adiutorio. Quem consulam in ambiguis, cui in aduersis fidam, quis portabit onera, quis pericula propulsabit? Nōne vbiq; gressus meos Gerardi oculi anteibant? Nōne tuum Gerarde pectus curā meā notius quān meum ipsius habebant? familiaris incurfabant, acrius vrgebant? Nōne in lingua tua illa placabili & potēti, meā a sermonibus seculi frequentissimē vēdicabas, & amico reddebas silentio? Dominus dederat illi linguam eruditam, vt sciret quando deberet proferre sermonem.

Itā denique in prudentia responsum suorum, & in gratia data sibi desuper, & do mesticis satisfacerebat, & exteris, vt penē me nemo requireret, cui prior fortē Gerardus occurrisset. Occurrebat autē aduentibus, opponens se, ne subito meum orium incurfarent. Si quibus sanē per se satisfacere non quibat, hos perducebat ad me, ceteros emittebat. O virum industrium, o amicum fidelem, & amico gerebat morem, & officij charitatis non deerat. Quis vacua ab eo recessit manu? Si diues, consilium: si pauper, subsidium reportabat. Nec querebat quā sua sunt, qui se medijs ingerebat curis, vt ego vacarem. Sperabat enim (sicut erat humilimus) maiorem de nostra quiete fructū, quān si vacaret ipse. Interdum tamen postulabat absolui, & alteri cedere, quasi qui melius prouideret. Sed vbi ille inueniretur? Nec petulanti aliquo (vt a se solet) in eo offi cij detinebatur affectu, sed solo intuitu charitatis. Siquidem plus omnib; laborabat, & minus omnibus accipiebat: ita vt saepe cū alijs necessaria ministraret, egeret ipse in pluribus (verbi causa) cibo, aut veste.

Denique cū se sentiret decessui propinquare: Deus, inquit, tu scis, quod quantū in me fuit, semper optavi quietem: mihi intendere, tibi vacare. Sed implicitum tenuit timor tuus, & voluntas fratru, & studiū obediendi, super omnia Abbatis pariter & fratris germana dilectio. Ita est. Gratias tibi, frater, de omni fructu meorum (si quis est) in Domino studiorum. Tibi debeo, si profeci, si profui. Tu intricabar, & ego tuo beneficio feriatas sedebam mihi, aut certē diuinis obsequijs sanctius occupabar, aut doctri nā filiorum vtilius intendebam. Cur enim securus intus non essem, cū te scire agerē foris manum dexteram meam, lumen oculorum meorū, pectus meum & linguam meam? Et quidem indefessa manus, oculus simplex, pectus consilij, lingua loquens iudicium, sicut scriptum est: os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium.

Sed quid dixi foris agentem illum, quasi interna Gerardus nesciret, ac spirituum expers esset donorum? Norunt qui illum norunt spirituales, quā verba eius spiritaliter dole-

dolent. Norunt contubernales, quā mores eius & studia non carnem saperēt, sed feruerent spiritu. Quis illo rigidior in custodia disciplinae, quis in castigando corpus suum districtior, suspensior, vel sublimior in contemplando, subtilior in differendo? Quoties cum eo differens ea didici, quā nesciebam, & qui docturus aduenerā, doctus magis abcessi? Nec mirum de me, cū magni ac sapientes viri id ipsum nihilominus ex illo sibi accidisse testentur. Non cognouit literaturam, sed habuit literarum inuentorem sensum, habuit & illuminantem spiritum. Nec in maximis tantum, sed & in minimis maximus erat. Quid (verbi causa) in aedificijs, in agris, hortis, aquis, cunctis deniq; artibus seu operibus rusticorū, quid, inquā, vel in hoc rerū genere Gerardi subterfugit peritiā? Cāmētarijs, fabris, agricolis, hortulanis, sutoribus, atque textoribus facile magister erat. Cūque omnium iudicio omnibus esset sapientior, solis in suis oculis non erat sapiens. Vt iam multos, etsi minus sapientes, non plus tangeret illa maledictio: Vt qui sapientes estis in oculis vestris. Scientibus ista loquor, & adhuc plura his de illo, & maiora compertis. Parco tamen, quia caro mea & frater est. Hoc tamen securus addo, mihi utilis in omnibus & pra omnibus fuit. Utilis in paruis & magnis, in priuatis & publicis, foris & intus.

Merito ex eo pendebam totus, qui mihi totum erat. Solum penē reliquerat mihi prouisoris honorē & nomen: nā opus ipse faciebat. Ego vocitabar Abbas, sed ille praerarat in solitudine. Merito requieuit in illo spiritus meus, per quem licebat delectari in Domino, in omnibus praedicae liberis, orare securus. Per te, inquam, mihi, frater mi, mens sobria, & grata quies, sermo efficacior, pinguior oratio, frequentior lectio, & feruentior affectus. Heu sublati es, & haec omnia simul. Tecum omnes pariter abiēre deliciae & latitiae meae. Iam cura irruunt, iam molestiae hinc inde pulfant, & angustiae vndiq; solum me repererunt, solae mihi te abeunte remanserunt, solus sub sarcina gemo. Aut ponere aut opprimi necesse est, quia tu tuos humeros subduxisti. Quis mihi tribuat citō mori post te? Nam pro te nolim, nec te tua fraudare gloria. Porro superuivere tibi, labor & dolor. Viuam quoad viuam in amaritudine, viuam in mœrore, & haec sit mihi consolatio, vt mœrore affligar. Non parcam, & iuuabo manum Domini. Etenim manus Domini tetigit me. Me, inquam, tetigit & percussit, non illū, quem vocauit ad requiem. Me occidit, cū succidit illum. Nunquid enim occisum quis dixerit, quem plantauit in vita? At quod illi vitā ianua fuit, mihi planē est mors: meq; illa morte mortuum dixerim, non hunc qui obdormiuit in Domino.

Exite, exite lachrymae iam pridem cupientes: exite, quia is qui vobis meatum obstruxerat, commeuit. Aperiantur cataractae miseri capitis, & erumpant fontes aquarum, si forte sufficiant sordes diluere culparum, quibus iram merui. Cū consolatus fuerit super me Dominus, tunc fortassis & ego merear consolari, si tamen non peperero a mœrore. Nam qui lugent, ipsi consolabuntur. Propterea condescendat mihi omnis sanctus, & in spiritu lenitatis, qui spiritalis est, sustineat lamentantem. Luctus meus humano, quāso, pensetur affectu, non vsu. Videmus nempe mortuos quotidie plangere mortuos suos, fletum multum, & fructum nullum. Non culpamus affectum nisi cū excedit modum, sed causam. Ille nimirum naturae est, & eius turbatio poena peccati: haec vanitas & peccatum. Et enim ibi sola (nisi fallor) plorantur damna gloriae carnis, vitae praesentis incommoda. Et plorandi, qui ita plorant. Nunquid ego sic? Similis mihi affectus, sed altera causa, dissimilisq; intentio. Nulla mihi sanē querela de omnibus quae sunt mundi. In his profecto quae sunt Dei, ademptū doleo fidele auxilium, salutare consiliū. Gerardum lugeo. Gerardus est in causa, frater carne, sed proximus spiritu, socius proposito. Adhaesit anima mea animae illius: & vnam fecit de duabus, non consanguinitas, sed vnanimitas. Carnis quidem necessitudo non defuit: sed plus iunxit societas spiritus, consensus animorum, morū conformitas. Cū ergo esset, inus cor vnum & anima vna, hanc meam pariter atq; ipsius animam pertranxiit gladius, & scindens mediam partem locauit in caelo, partem in caeno deseruit. Ego ego illa portio misera in luto iacens, truncata parte sui, & parte potiori: & dicitur mihi, ne fleueris? Auulsa sunt viscera mea a me, & dicitur mihi, ne senseris? Sentio, sentio vel inuitus, quia nec fortitudo lapidum, fortitudo mea, nec caro mea aenea est: sentio prorsus & doleo, & dolor meus in conspectu meo semper. Non sanē nos poterit duritia & insensibilitatis arguere ille qui verberat, quomodo illos de quibus ait: Percussi eos, & non doluerunt. Affectum meum confessus sum, & non negavi. Carnalem quis dixerit, ego humanum non nego, sicut nec me hominem. Si ne hoc sufficit, nec carnalem negauerim. Nam & ego carnalis sum, vñudatus sub peccato, addictus morti, poenis,

Praclarus Gerardi virtutes.

Quam fuerit diuinitus illuminatus.

Modestia eius.

Esa. 5.

Non sunt mortui sancti, sed plantati in vita.

Matth. 5.

Luctus hominum mundanorum.

Ierem. 50.

& ærumnis obnoxius. Non sum (fateor) in sensibus ad pœnas, mortem horreo in eam & meorum. Meus Gerardus erat, meus planè. An non meus, qui frater sanguine fuit, professione filius, solitudine pater, confors spiritu, intimus affectu? Is recessit à me sentio: latus sum, & grauior.

Job. 19.

Ignoscite filij: immò si filij, vicem dolete paternã. Misere mini mei, misere mini me, saltem vos amici mei, qui certè cõsideratis: quam grauiam pro peccatis recepi de manu Domini. In virga indignationis suæ percussit me, dignè pro meritis, durè pro viribus. An leuè quis dixerit, viuere me absq; Gerardo, nisi qui ignorat quid mihi cū Gerardo. Nec tamen cõtradico sermonibus sancti: Nec reprehendo iudiciũ quo recepit quisq; quo dignus est: Ille coronam quam meruit, ego quam debui pœnam. Nunquid quia sentio pœnam, reprehendo sententiam? Humanum est illud, hoc impium. Humanũ, inquam, & necesse affici erga charos, siue delectabiliter cùm præstò sunt, siue, cùm absunt, molestè. Non erit ociosa socialis conuersatio, præsertim inter amicos: & quid effecerit mutuus amor in sibi præsentibus, horror indicat separationis, & dolor de inuicem in separatis. Doleo super te, Gerarde charissime, non quia dolendus, sed quia ablati. Et idèd forassis dolendum mihi potius super me, qui bibo calicem amaritudinis. Et solus dolendus, quia solus bibo. Non enim & tu. Solus ego patior, quod solent pariter pari, qui se diligunt, cùm se amittunt. Vtinam non te amiserim, sed præmiserim. Vtinam vel tardè aliquando sequar te, quocunq; icris.

Corona san-
ctis datur
pro meritis.

Vt Gerardus
sub morte
secesserit.
Psal. 148.

Non enim dubium, quin ad illos icris quos circa medium extremæ noctis tuæ inuitabas ad laudem, cùm in vultu & voce exultationis subito erupisti in illud Davidicũ, stupentibus qui assistebant: Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelsis. Iam tibi, frater mi, nocte adhuc media die scebar, & nox sicut dies illuminabatur. Profus illa nox illuminatio tua in delicijs tuis. Accitus sum ego ad id miraculi, videre exultantem in morte hominem, & insultantem morti. Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Iam non stimulus, sed iubilus. In cantando moritur homo, & moriendo cantat. Vsurparis ad lætitiã, mater mœroris: vsurparis ad gloriã, gloriæ inimica: vsurparis ad introitum regni, porta inferi, & fouea perditionis ad inuentionem salutis, idq; ab homine peccatore. Iustè nimirum, quia tu iniquè in hominem innocentem & iustum potestatem temerariã vsurpãsti. Mortua es, ò mors, & perforata hamo quem incauta glutijisti, cuius illa vox est in Propheta: O mors, ero mors tua: morsus tuus ero inferne. Illo, inquam, hamo perforata, transeuntibus per medium tuũ fidelibus, latum latumq; exitum pandis ad vitam. Gerardus te non formidat larualis effigies. Gerardus per medias fauces tuas transit ad patriam, nõ modò securus, sed & lætabundus & laudans.

Osca. 23.

Psal. 30.

Mira exul-
tatio mori-
entis.

Cùm ergo superuenissem, & extrema iam psalmi, me audiente, clara voce complèsser, suspiciens in cælum, ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et repetens eundem sermonem, ac frequenter ingeminans, Pater, pater, conuersus ad me, exhilarata quidem facie: Quanta, inquit, dignatio Dei, patrem hominum esse: quanta hominum gloria, Dei filios esse & hæredes? Nam si filij, & hæredes. Sic cantabat, quem nos lugemus. In quo & meum (fateor) luctum penè in cantum conuertit, dum intentus gloriæ eius, propriæ ferè miseræ obliuiscor. Sed reuocat me ad me pungens dolor, facileq; à sereno illo intuitu tanquam à leui excitat somno perstringens anxietas.

Luc. 23.

2. Reg. 18.

2. Reg. 1.

Plagam igitur, sed super me, quia super illum iam verat ratio. Puto enim, si oportunitas daretur, modò diceret nobis: Nolite flere super me, sed super vos ipsos flere. Planxit meritò Dauid super parricida filio, cui perpetuò sciret obstructum exitum de ventre mortis mole criminis. Meritò super Saul & super Ionatham: quibus æquè absorptis semel, emeritio iam non sperabatur. Et quidem resurgunt, sed nõ ad vitam. Immo ad vitam, vt viui in morte infelicij moriantur. Quanquam de Ionatha possit non immeritò hæere sententia. At mihi etsi non ista suppetit plangendi ratio, non tamen nulla. Plango primùm super mea ipsius plaga, atque huius iactura domus. Plango deinde super pauperum necessitatibus, quorum Gerardus pater erat. Plango certè & super vniuerso statu nostri ordinis, nostræ professionis, qui de tuo Gerarde zelo, consilio & exemplo robur non mediocre capiebat. Plango postremò etsi non super te, propter te tamen. Hinc prorsus, hinc afficior grauior, quia vehementer amo. Et nemo mihi molestus sit, dicens non debere sic affici: cùm benignus Samuel super reprobo rege, & pius Dauid super parricida filio satisfecerint affectioni, & non ad iniuriam fidei, non in superbi sugillationem iudicij, Absalon filij mi

Pater paupe-
rum, Gerar-
dus.

Præclara
Gerardi
laus.

1. Reg. 15.

filij mi (ait sanctus Dauid) filij mi Absalon: Et ecce plus quàm Absalò hic. Saluator quoque videns ciuitatè Hierusalem, & prauidens ruiturã, fleuit super eam. Et ego propriam, & quæ in præsentem est, desolationem non sentiam? Plagam meam recentem, & grauiam non doleam? Ille fleuit compatiendo, & ego patiendo non audeam? Et certè ad tumultum Lazari nec flentes arguit, nec à fletu prohibuit, in super & fleuit cum flentibus. Et lachrymatus est, inquit, Iesus. Fuerunt lachrymæ illè testes profectò naturæ, nõ indices diffidentia. Deniq; & prodijt mox ad vocem eius, qui erat mortuus, ne continuo putes fidei præiudicium dolentis affectum.

2. Reg. 14.
Luc. 19.
Ioan. 11.

Sic nec fletus vtiq; noster in fidelitatis est signum, sed conditionis indicium. Nec quia percussus ploro, arguo ferientem: sed prouoco pietatem, seueritatem fletere satago. Vnde & verba mea dolore sunt plena, non tamen & murmure. Nunquid non plenum iustitiæ protuli, quòd vnius sententiæ complemento & punitus est qui debuit, & coronatus qui meruit? Et adhuc dico: Benè vtrunq; fecit dulcis & rectus Dominus. Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Canter tibi misericordia quam fecisti cum seruo tuo Gerardo, canter & iudicium quod nos portamus. In altero bonus, in altero iustus laudaberis. An solius laus bonitatis? Est & iustitiæ. Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum. Gerardum tu dedisti, Gerardum tu abstulisti: etsi dolens ablatum, non tamen obliuiscimur quòd datus fuit, & gratias agimus quòd habere illum meruimus quo carere intantum non volumus, inquantum non expedit. Recordor Domine pacti mei, & miserationis tuæ, vt magis iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris.

Psal. 100.

Psal. 118.

Psal. 50.

Cùm pro causa Ecclesiæ anno præterito Viterbij essemus, ægrotauit ille: & inualefcente languore, cùm iam proxima videretur vocatio, ego ægerriimè ferès comitem peregrinationis, & illum comitem in terra relinquere aliena, nec resignare his, qui mihi eum commiserant, quoniam amabatur ab omnibus, sicut erat amabilis valdè: conuersus ad orationem cum fletu & gemitu, Expecta, inquam, Domine vsque ad reditum. Restitutum amicis, tolle iam eum si vis, & non causabor. Exaudisti me Deus: conualuit, opus perfecimus, quod iniuixeras, rediimus cum exultatione reportantes manipulos pacis. Porro ego oblitus penè sum meæ conuentionis, sed non tu. Pudet singultuum horum, qui præuaricationis me arguunt. Quid plura? Repetijsti commentum, repetijsti tuum. Finem verborum indicunt lachrymæ. Tu illis, Domine, finem modumq; indixeris.

S. Bernardi
miraculum

VITA S. ANTONII VLYSBONENSIS, PRO-
FESSIONE FRANCISCANI, QVEM VVLGO A PADVA
vocat: scripta à quodam Patre Franciscano grauior & fideliter. Dictionem Fr. Laur. Surius in gratiam Lectoris mutauit, omijssis plerisque, parum ad historiam facientibus, absq; tamen historice detrimento.

ST in Lusitaniæ regno ad plagam Occidentalem, in extremis orbis finibus vrbs quædam, quam incolæ Vlysbonam vocant, quòd ab Vlysse, vt aiunt, benè sit condita. In ea templum miræ magnitudinis extructum est in honorem matris Dei & perpetuæ virginis Mariæ, in quo beati Vincentij martyris sacrum corpus honorificè asseruatur. Ad eius templi partem occidentalem felices beati Antonij parentes honestum habuère domicilium, ipsis templi foribus valdè propinquum. Ex illis in ipso iuuentutis flore procreatus beatus Antonius, cùm sacri baptismatis sacramentis expiaretur vndis, Fernandi nomen accepit. Qui deinceps ab ipsis propè incunabilis multa fuit morum probitate & integritate, nec sicut tenera puerorum solet ætas, mundi lasciuiam & vanitatem complexus est, sed bonorum parentum sedulus imitator, ecclesiarum & monasteriorum crebrò terebat limina, manusq; suas libenter extendebat ad pauperes, vt illorum inopiam subleuaret, vt posset in illum quoq; competere, quod de se beatissimus Iob ait: Ab infantia mea cre-

Iunij 14.
Cap. 1.

Patria S.
Antonij.

In baptis-
mo Fernan-
dus appella-
tur.

Iob. 31.

I V N I V S.

724
 Parentes eius. uultu mecum miseratio. Pater eius vir nobilis fuit, miles Alphonfi regis, Martinus hq
 mine. Mater eius Maria, non infimo genere fuit.
 Cap. 2. Cum autem puer esset rationis capax, à parentibus in eam, quam diximus, beatissime matris Dei ecclesia literis traditus est imbuendus, simul & educandus à ministris Christi, cuius erat præco futurus. Ita pueritiæ ætatem instar patriarchæ Iacob domi simpliciter exegit. Cum autem accedentibus annis sentiret improbos corporis motus, de carnis corruptione nascentes, nequaquam cessit petulantis ancillæ prauis cupiditatibus, nec frana libidini laxauit: sed sibi in xit habenas, corpusq; in seruituræ spiritus redigere nitēbatur. Vilefcebatur ei in dies mundus iste, & ne puluis terrene felicitatis pedibus adhereret, animoq; in via Domini currenti offendiculo foret, retraxit eos, cum nec dum tortos illos in ipso mundi primo aditu posuisset. Est autem extra vrbs Vlybo. nã muros monasterium Augustinianorū, in quo viri spectatæ religionis degunt, quos Canonicos regulares vocant. Ad quos vir Dei, speris mundi oblectamentis, se contulit, & illorum habitum induit humiliter ac deuotē. Sed cum biennio illo, quo apud eos mansit, amicorum crebra visitatione, quæ solet pijs mentibus non parum importuna videri, interpellatus fuisset, vt omnes eiusmodi occasiones sibi præcideret, natale solum deserere decreuit, vt apud externos Domino tranquillius & liberius vacare posset. Impetrata igitur, sed ægrè, recedendi copia à superiori, non vitæ institutum, sed locum mutauit, ad monasterium S. Crucis de Colimbria, feruenti spiritu commigras, idq; zelo seuerioris disciplinæ & studio maioris quietis.
 Cap. 3. Quam autem ille non locum, sed morum mutationem & expetijisset & fecisset, factis declarabat vita eius solito feruentior. Et quoniam, teste D. Hieronymo, non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis benè vixisse, laudatidum est: ralem se moribus exhibuit, vt omnibus perspicuum esset, loci opportunitatem maiorem idcirco illum appetijisse, vt ad vitæ perfectionem facilius posset pertingere. Neq; verò mediocri studio, semper excolebat ingenium, nec diebus nec noctibus pro temporis ratione à lectione diuina cessans, animumq; sanctis cogitationibus & meditationibus exercens. Solebat autem legendo historica veritatis textum, allegorica comparatione confirmare fidem, & rursus ipsius scripturæ verbis cõformare mores & affectum inflammare. Scrutabatur religiosa curiositate profunda sermonum Dei, & contra errorum foveas diuinæ scripturæ sententijs intellectum communiebat: simul etiam sanctorum Patrum monumenta sedula lectione euoluens. Denique lecta tenaci memoria complectens, præter omnium expectationem, magnam scripturæ diuinæ est cognitionem adeptus.
 Cap. 4. Cum autem reliquias sanctorum martyrum, quinq; fratrum ordinis sancti Francisci, dominus Petrus Infans, serenissimi Lusitanæ regis filius primogenitus, à Marochio adduxisset, & se illorum meritis à magnis periculis liberatum per omnes Hispaniæ provincias diuulgasset: Christi seruus Fernandus audiens mira, quæ per illos fiebant, multo cœpit flagrare desiderio instar illorum pro Christo hauriendi martyrii calicem, factusq; seipso robustior, humano calcato timore, diuinæ gratiæ validissimo protectus clypeo, dicebat apud se: Vtinam coronæ martyrum suorum participem me facere dignetur Deus. Vtinã liceat pro Christi nomine flexo poplite carnificis ictum excipere. Interim nocte ac die rogabat attentissimè Dominum, vt menti ipsius adspiraret, quod & illius voluntati gratius, & suæ salutis conducibilis, & proximorum utilitati atque ædificationi opportunius esset.
 Cap. 5. Erat per id tempus haud procul à Colimbria eo in loco, qui S. Antonius dicitur, vbi fratres erant instituto & professione Franciscani, literas quidem nescientes, sed vim atque virtutem literæ vitæ & virtutibus exprimentes: qui ex præscripto regulæ & professionis suæ eleemosynam petitori, ad monasterium viri Dei sæpè venire solebant. Ad quos pro suo more die quodam visitandi gratia clam accedens, inter cætera ait ad illos: Ordinis vestri habitum, fratres charissimi, ardenti animo cupio accipere, modò id mihi polliceri velitis, simulatque illum induero, missuros me vos ad regiones Saracenorum, vt cum sanctis martyribus merear ego quoque sanguinem fundere, & esse coronæ illorum particeps. Illi his auditis, non mediocriter tanti viri sermonibus exhilarati, diem crastinum eius explendo desiderio designant. Mox beatus Antonius Abbatem suum pro obtinenda abeundi facultate precibus pulsar, eaque vix extorta, fratres Franciscani non immemores pollicitationis suæ, manè redeunt, habitum suæ professionis illi tradunt. Quo cum ille indutus esset, quidam ex Canonicis monasterij eius acerbo animo dixit ad eum: Eas, eas: forsitan sanctus eris. Ad quem ille conuersus,

fus, humili voce dixit: Cum me in sanctos relatum audieris, profectò Deum laudabis. Possumus ex his colligere, quàm gratus ille fratribus suis fuerit, cui nec Prælatus nisi admodum difficulter discedendi voluit facere potestatem, nec fratres hac in re suo eum fouere consilio, nec ille, quem diximus, frater eius absentiam æquo potuit animo perferre. Puto equidem non absque multo dolore & lachrymis talem à se virum illos dimisisse, quem sui monasterij idoneum sese præfectum breui habituros sperarēt. Porro autem fratres Franciscani cum nouo socio suo domum properant, eumque amanter accipiunt. Sed quia formidabat vir Dei, ne parentes aliquam ipsi molestiam faceferent, vt ipsum inquirentium curam eluderet, mutato nomine, Antonium se dici voluit.

Paulatim autem crescebat in eo sitis martyrii, & zelus fidei magis ac magis eum excitulabat, nec eum quiescere patiebatur. Itaque quemadmodum se facturos ceperant, fratres Franciscani fecerunt ei copiam ad Saracenos proficiscendi. Nec ille sibi moras necendas putans, celeriter abiit. Sed præpotens Deus hac in re illius propositū planè retardauit, totius hyemis spatio graui cum morbo affligens. Qua re compulsus ille, ad natale solum ob corporis curandam valerudinem se recepit: sed cum nauigando ad Hispaniæ littora nauas appulsuros speraret, ad Siciliam ventorum impulsu delatum se sensit. Habuit ergo pro Christo moriendi & desiderium & conatum vir omnium ore merito celebrandus, sed diuina prouidentia, vt post ipsa res docuit, plurimum salutis eum seruauit, quos ille in diuersis regionibus è se cibis peccatorum reuocauit ad salutes poenitentia fructus.

Non longè tum aberat dies, in quem indictus erat fratrum conuentus apud Assisium, quem Capitulum generale vocant. Id vbi Messanæ ex fratribus vir Dei resciauit, seipsū confirmans, eò, licet debilis & affecta valetudine, profectus est. Eo autem conuentu soluto, cum ille, quæ Ministrū vocant, cõmissos ipsi fratres ad sua loca remitteret, solus Antonius à nemine expetebatur: quippe qui vt ignotus, ita parū utilis aut idoneus existimaretur: atq; ita solus in Ministrū generalis manibus relictus est. Accito autem fratre Gratiano, qui tum in Aemilia siue Romandiola fratrum Minister erat, secretò eū rogauit seruus Dei, vt à Ministro generali ipsum acceptum in Aemiliam perduceret, disciplinis regularibus illic erudiendum. Nullam verò literaturæ mentionem faciens, nihil ecclesiasticam exercitationem iactans, sed intellectum & scientiam omnè captiuans in obsequium Christi, illum solum crucifixum se sitire, se nōsse, se complecti velle proclamabat. Frater autem Grarianus miram eius deuotionem exosculans, votis eius assensit, secumq; in Aemiliam abduxit: vbi venia impetrata, ad eremum Montis Pauli secessit, quietem animi & conscientia captare volens. Cum autem in ea eremo aliquandiu moraretur, frater quidam cellulam precatōni aptam in quadam crypta sibi condidit, vt illic liberius Deo vacaret. Eam vt vidit vir beatus, à fratre illo sibi eius copiam fieri precibus contendit. Non negauit ille, & vir Dei persoluto quotidie nocturnarum precum officio, ad eam cellam secedebat, sumptaque secum exigua panis particula & in vase aqua, coquebat carnem parere spiritui, solitariamque illic, quantum licuit, vitam ducens, sanctis cogitationibus & meditationibus spiritum aduersus tentationes communiebat, & diuino amore se confirmabat. Perstabat illic solus nocturnis horis in precibus, totumque se diuinæ moderationi permittens & commendans, in cælestibus spei suæ ancoram solidissimè defigebat. Nec deerant illi crebra infestationes demonum, volentium eum in sanctæ orationis studio perturbare. Tanta autem se inedia maceravit, vt quemadmodum testantur ij, qui id viderunt, horum refectōnis ad fratres rediturus, nutante præ nimia imbecillitate gressu, seipsum interdum sustentare non posset. Sic igitur vir ille plenus sapientia, non breui tempore simplex vixit apud simplices, & omnem arrogantiam humili corde deuitans, sub indocti persona gratiæ lumen abscondit.

Sed non est passus Deus semper latere eum, voluitq; aliquando illum innotescere simplicibus fratribus. Cum enim multum iam temporis fluxisset, fratres pro sacris accipiendis Ordinibus ad forum Liuij, quæ est Aemiliæ ciuitas, confluxerunt: inter quos adfuit etiam Antonius & quidam fratres S. Dominici. Instante autem collationis hora, fratribus ex more congregatis, Minister loci illius fratres Dominicanos rogauit, vt sitientibus verbum salutis proponerent. Illis recusantibus, quod nihil se præparassent, instigante eum fortiter spiritu Dei, Minister ad Antonium, de cuius eruditione nihil cõperti habebat, se conuertens, iubet, vt apud fratres dicat, quicquid ipsi suggereret spiritus Dei. Non putabat eum quicquam scire de scripturis diuinis, aut legisse aliquid,

Nomen suum mutat.

Cap. 6.

Cupit apud Saracenos mori pro Christo, sed impeditur.

Cap. 7.

Magna eius modestia.

Degit in loco solitario.

Magna eius abstinentia.

Cap. 8.

Celat diu scientiam suam.

Humilitas tanti viri.

Cap. 9.

Vt ad concionandum missus, se gesserit. Eia. 38.

Eia 41. Agregius zelus eius.

Confutat hereticos.

nisi forte quæ ad ecclesiasticum officium pertinerent. Spem tamen nonnullam ei adferebat, quod audierat illum necessitate cogente, idq; petrarò, aliquid literatè dixisse. Et certè cum tãtus ille esset, vt memoria pro codicibus vteretur, & mystici eloquij gratia mirè afflueret, peritior tamen apud fratres habebatur abluendorum culinæ vrensilium, quàm scripturæ sanctæ mysteria explicandi. Præfectum enim suum, quem Guardianum dicunt, supplex rogârat, vt magni beneficii loco ipsi permittere vellet eluere coquinæ vasa, & verrere quotidie fratrum domicilia, nulli alij rei aptum & vilem se confitens, cum esset reuera vas electum & sancti spiritus gratia multiuaria ornatum. Mundabar ergo quotidie humili ac deuoto corde culinæ res & fratrum domicilia, eximia cuiusdam humilitatis & contemptus sui de se exempla præbens. Non ita agunt pleriq; alij, qui antè, quàm sint discipuli, magistri esse volunt, seseque in cathedrâ importunè ingerere non verentur. Contra Antonius iam perfectus in scripturis diuinis, inter idiotas & rudes laicos haberi máluit quàm sciolus aut magister videri, potiusq; laboribus occupari culinarijs, quàm magisterij cathedram occupare. Verumenimuerò licet totis viribus in id incumberet, vt à Ministro impositum munus liceret subterfugere, non potuit tamen voto potiri suo. Tandem ergo cedens tum illius volûrati, tum omnium precibus, cum timore Domini primò orsus est simpliciter ad eos dicere: sed cum vellet Dominus lucernam hætenus sub modio positam, in omnium conspectu proferri, in orationis progressu tanto verborum splendore, tanta mysticarum sententiarum altitudine vsus est, vt omnes in summam admirationem adducerentur, maxime quòd præter omnium opinionem ei euenerit: simul etiam eximia eius charitate non mediocriter ædificarentur, nec affirmare dubitarent, eiusmodi sermonem nullam quàm se antehæc audiuisset. Ita deinceps, non minima affecti consolatione, venerabantur in illo diuinitus detectam supernæ sapientiæ claritatem, cum tam insigni humilitate coniunctam.

Non diu post ad aures Ministri generalis huius rei fama perlata, illius voluntate cõpulsus est, rupto diuturno silentio, prodire in publicum, demandataque illi concionandi prouincia, cultor eremi, missus est ad prædicandum verbum Dei: dignus quidem tali ministerio, quod ipse, licet diuina pollens sapientia, sibi impudenter non vsurpasset, sed in collegio pauperum, verè pauperem spiritu se declarasset, & non nisi vocatus ad concionandum accessisset. Fuisse autem diuinitus vocatum, & vita illius & obitus perspicuè docuere: e quibus priorem, nempe vitam, abiectionis sui voluntaria, simplex innocentia, & disciplinæ monasticæ studium commendant: posteriorem verò, id est, doctrinam, cum zelo coniuncta charitas, veritas & modestia approbârunt. Quæ cum non possint omnia singulatim referri, paucis dicemus, quem admodum veritatè indiscriminatim omnibus annunciari. Tecit nimirum instar Esaia, cui dictum est: Clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum: mittentisque Dei autoritate fretus, ex eremi cultore, vbi sibi vni intenderat, factus præco Dei, non segniter fungens officio suo, ad proximorum conciliandam salutem totum se contulit: in concionibus suis eam adhibens iustitiæ æquitatem, vt siue magnis, siue paruis loqueretur, veritatis iaculis indifferenter omnes feriret. Arguebat incredulos, obsecrabat pios, impios obiurgabat, vt copiosissimè, ita feruentissimè singulis accommodata & conuenientia salutaris doctrinæ monita depromens. Qui enim iam antè, vt supra dictum est, passionis calicem tantoperè cõcupierat, nullius magnitudini, etiam si mortis impenderet discrimen, pro veritate cedebat, sed mirabili firmitate etiam potentium tyrannidi sese opponebat. Nulla prorsus flectebatur personarum acceptione, nulla adulatione mollebat, non popularis transuersum rapiebat fauor & opinio: sed iuxta Prophetæ vocem, quasi plaustrum triturans, habens rostra ferrantia, montes comminuit, & colles quasi puluerem posuit. Videbatur quasi alter quidam prodijisse Elias, zelo Dei feruens: inflammatusque igne Spiritus sancti, ignitis sermonibus accendebat & vrebatur auditorum tepida, torpentia, frigida & obscura corda. Personas quasdam sublimes reprehensione dignas, tanta nonnunquam seueritate obiurgauit, vt plerique alij celebres concionatores illum audientes, ad intrepidam illius constantiam trepidarent, vultusque suos quodam pusillanimitatis rubore perfunsi obtegerent. Circumibat per vicos, castra, vrbes & agros, & vitæ semina vbique largissimè spargebat. Vmque ob zelum animarum passum discurreret, omnemque requiem sibi prorsus velle interdiciam, contigit cum Dei nutu Ariminum peruenire: vbi cum multos cerneret hæresi correptos, mox totius optidi conuocato populo, feruenti spiritu ad eos concionari cœpit, versutaque hæreticorum

ticorum dogmata luculenter confutauit. Eas autem in auditorum pectoribus efficaci sermo & doctrina salutaris fixit radices, vt profligatis tetrīs erroribus, non pauci ad fidei integritatem sint reducti. In quibus etiam Boniuillum hæresiarcham, quem triginta annis errorum tenebræ occæcauerant, ad sanitatem reuocauit, effecitque vsque ad mortem Ecclesiæ mandatis deuotus steterit.

Boniullū hæresiarchā conuertit.

Postea verò, priuato quodam negocio urgente, à Ministro Ordinis Romam missus est: vbi tantam principum Ecclesiæ erga se beneuolentiam expertus est, vt & ab ipso Pontifice Maximo & cæteris omnibus concio illius incredibili studio ac deuotione auscultata sit. Tam enim sublimiter facundo ore scripturæ mysteria depromebat, vt Pontifex maximus singulari quadam prerogatiua eum arcam Testamenti appellaret. Habebat hoc vir Dei, vt sermo eius, pro rerum diuersa ratione, semper in gratia sale discretionis esset conditus: noueratque pariter & placidum & seuerum se exhibere: quare fiebat, vt sermo eius & amore & timore afficeret auditores. Mirabantur in illo viri literati tantum ingenij acumen, tantamque eloquentiam, mirabantur illum erga omnes miro quodam prudentiæ & discretionis pondere sua verba librantem. Maiores non sine admiratione attendebant spiritalibus spiritualia comparantem: minores stupebant vitiorum causas & occasiones sapienter rescantem, & virtutes ac bonos mores cum multa cautione inserentem. Denique omnes omnium ætatum, ordinum, conditionum mortales accommodatas sibi doctrinas & institutiones ex illo se suscipere lætabantur. Nec immeritò illi tributum fuit à Pontifice, vt arca testamenti diceretur. Ita enim vtriusque instrumenti paginas memoriæ planè affixas habebat, vt instar Esdræ potuerit, si sic res postulasset, omnes scripturas diuinas integram de sua memoria, etiam codicibus omnibus prorsus abolitis, restituere. Testantur hoc, qui eius quotidiano conuictu & familiari cõsuetudine diu vsi fuere. Nec ei defuisset facultas, si res poposcisset, omnia scripta diuina luculenter & multiplici ratione exponendi & interpretandi.

Cap. 10.

Arca Testamenti vocatur à Pontifice.

Scripturas facias totas memoria retinuit.

Multa verò insignia Ordinis sui monasteria prælegendo, disputando, concionando illustrauit & ornauit, idque tum zelo fidei & feruore Christo animas adducendi, tum studio fratres instituendi, tum quoque desiderio cohonestandi institutum siue Ordinem suum, qui per id tempus propter imperitiam apud plerosque in contemptu erat. Et certè fuit primus ille prælector in Ordine siue instituto suo, cõsentire beatissimo patre Francisco, institutus Bononiæ, vt præseter suis in theologia facultate. In cismontana enim regione tum temporis potissimum florebant studia literarum, placuitque fratribus Antonium, tanquam præ cæteris magis idoneum, illic prælectorem constituere. Idem aut ipse etiã in Aemiliæ prouincia per multis annis fratrum Minister cum laude fuit. Et si verò doctrina & verbo in Italia vix quenquam parem haberet, at nihilo minus in sua præfectura vel Ministri functione mirè commodum & humanum se præbebat. Cum autem in ciuitate Podiensi Guardiani ministerio fungeretur, erat illic notarius quidam omninò lubricus, carni & mundo totus addictus. Eum quoties præteriret vir Dei, nudato capite coram illo genu flectebat. Ille verò exstimans id in sui irrisione & contumelia fieri, animo perturbabatur, dabatq; modis omnibus operam, ne illum vnquam obuium haberet. Sed cum die quodam ab insperato eum transiret vir sanctus, & ita, vt diximus, erga illum se gereret, exacerbatus homo, dixit: Nisi timerem Dei iram, gladio te percuterem, quòd ita me ridiculum facis. Quid sibi vult isthuc, quòd coram me poplitem flectis? Respondit vir beatus: Ego me libè Deo martyrem obtulisset, sed illi non placuit. De te autem ille mihi reuelauit, præclarum te martyrem fore. Oro itaque, vt vbi ad martyrij agonem peruenis, mei memor esse velis. Hoc ille audiens, risit. At non multo post tempore Episcopus Podiensis cum multis alijs profectus est Hierosolymam, vt Saracenis Christum prædicaret. Et ecce diuinitus per motus notarius ille, venditis suis rebus omnibus, cum illo iter ingressus est. Cum autem peruenissent ad Saracenos, & Episcopus sic satis frigidè haberet conciones, semel quidem & iterum & tertio notarius dissimulauit. At tandem instar beati Vincentij increpat antistitem, quòd ita frigidè fidem Christi & prædicet & propugnet: diuinoque afflatus spiritu, cum multo feruore cœpit docere Saracenos, Christum esse verum Deum & Dei filium, Mahomerem autem filium esse satanæ & perditionis. Quod illi non ferentes, rapiant hominem, & per triduum diris eum supplicij excruciant. Cumque iam ad mortem duceretur, exposuit fratribus Antonium id prædixisse, quòd ipse martyr futurus esset. Fuit ea res populo occasio, multa deinceps reuerentia beatum Antonium prosequendi.

Cap. 11.

Primus prælector in suo Ordine fuit.

Lubrico homini præstatuere. Ita tanquam futuro martyri.

Verax eius propheta.

Cap. 12.

Fratribus quandoque in Prouincia ad Capitulum congregatis, vir sanctus de titulo Crucis & dulcissimi Saluatoris passione præclaram habuit concionem. Eo autem concionante, sanctissimus pater Franciscus, qui tum procul aberat in alia regione, filijs suis in aëre mirabili quodam modo apparuit. Visus enim est vni ex illis, tanquam brachijs ad crucem extensis, velut approbando sermonem Antonij, indicare quid fratres imitandum suscipere deberent, illisque benedicens, Crucis super eos signum exprimere.

Cap. 13.

In illo generali Capitulo, quo sacratissimæ beatissimi patris nostri Francisci reliquæ ad eum locum, in quo nunc cum ea, qua par est, veneratione asseruantur, translatae sunt, qui fuit annus proximus ante obitum eius, ab omni fratrum regimine proxus absolutus est beatus Antonius, factaque ei est generalis potestas verbum Dei ubicunque vellet, prædicandi. Cum igitur eo tempore, quo conciones suas, quas de Tempore vocant, conscripsit, Paduæ moratus fuisset, multamque erga se ciuiliam fidem & beneuolentiam esset expertus, mira erga eos deuotione affectus, primo libertatis suæ cursu ad eos se conferre decreuit. Cumque eò peruenisset, Ostiensis Episcopus eum hortatus est, vt conciones de sanctis quoque conficeret. Itaque illum morem gesturus, Paduæ voluit in illud opus incumbere. Sed sacro Quadragesimæ aduentante tempore, videns vir Dei adesse tempus acceptabile & dies salutis, illud opus intermisit, totumque se ad docendum pro concione populum, eius sermones mirifice sitientem, applicuit, illisque quadraginta diebus quotidie concionatus est, non sine multorum admiratione. Erat enim natura corpulentus, & ea causa perpetuò laborabat incommoda valetudine: at tamen præ infatigabili animarum zelo, prædicando, docendo, confessiones auscultando, sæpissime vsque ad solis occubitum ieiunus permanebat.

Cap. 14.

Vidit hoc & inuidit malignus dæmon, perpetuus bonorum studiorum hostis, & vt virum sanctum à suo proposito deterreret, nocturnis illusionibus infestus ei fuit. Res non commentitiam refero, quam ipse vir Dei cum adhuc viueret, cuidam fratri narrauit. Nocte quadam sacræ Quadragesimæ, in exordio earum, quas diximus viri Dei tunc suscepisse, occupationum, fessa laboribus membra somni beneficio nihil recreare volebat. Ecce autem impurus satan adest, & hominis Dei guttur tanta vi comprimit, vt nisi diuinitus retardatus esset, haud dubiò eum præfocaturus fuerit. At ille beatissimæ matris Dei nomen inuocans, & fronti suæ viuificæ Crucis signum imprimens, simulque depromens hymnum illum, O gloriosa Domina, in fugam compulit nequissimum spiritum, & repente se sensit liberatum. Cumque fugientem illum videre cuperet, oculos aperiens, totam illam, in qua cubabat, cellulam superni luminis splendoribus perfusam conspexit.

Cap. 15.

Pergens deinde in suscepto per Quadragesimam concionandi labore ac studio, populum habuit audiendi ipsum cupidissimum, ita vt certatim cunctis ad eum confluentibus oportuerit quotidianas in ecclesijs stationes indici. Sed cum nimiam auditorum frequentiam ecclesiarum ambitus non caperet, compulsus est ad patentes sese campos transferre, atque ita salutaris doctrinæ pluuia de spiritus abundantia irrigare sitibundos. Confluxit autem eò ex vicinis urbibus, castris, pagis, innumera prope hominum multitudo, salutem suam in illius doctrina spe non dubia collocans. Surgebant intempesta nocte, & alij alios nitebantur anteuertere, accensisque luminaribus ad locum, vbi erat facturus verbum vir Dei, summa contentione properabant. Cernere illic erat milites, matronas nobiles medijs noctis tenebris accurrere, & qui in multam lucem prius stertere consueuerant, absque vllò tadio vel molestia concionaturum vigiles expectare. Deponabant autem omnes cultiorem habitum, & quæ ad ornatum spectare videbantur, vtebanturque vestibus religiosis. Ipse quoque Antistes Paduanus cum Clero suo virum Dei deuotè sequens, formaque gregi suo factus ex animo, omnes suo egregiæ humilitatis exemplo ad accuratè auscultandum incitauit. Itaque viro Dei loquente, tanto ab omnibus studio attendebatur, vt in triginta vel eo amplius hominum millibus vix murmur aliquod aut strepitus sentiretur. Tabernaculis mercatores non volebant patere cuiquam ad emendas merces, nisi prius sancti viri concione absoluta: adeò feruebant illius audiendi desiderio. Forminæ ex pietate & deuotione præcedebant forficibus particulas è tunica eius, pro reliquijs eas habituræ: & cui dabatur contingere simbriam vestimenti eius, is beatum se arbitrabatur. Concione peracta, ab hominum irruentium vi defendi vix potuit, nisi fornum vitorum septus præsidij, vel fugæ opportunitatem callidè exploraret, vel

Ab soluitur ab omni fratru præfectura.

Zelus animarum in gens.

Pellit infestum dæmonem à se signo crucis &c.

Frequentissimū habet auditoriū, dum concionatur.

vel turbis tandem recedentibus, citrà molestiam ipsi quoque abire liceret.

O quot ille tum odia inexpiabilia & implacabiles inimicitias ad pacem & concordiam reuocauit, quàm multos diuturna captiuitate miseros libertati restituit, quot ille res, per vsuras & nefariam vim alijs ereptas, restituendas curauit. Reddebantur pignora, remittebantur debita, in varijs negocijs consilia à viro Dei expetebantur, & promittebant omnes se staturos arbitrio illius. Compescebantur scorta à flagitioso concubitu, fures & insignes prædones retrahebantur à contrestatione rei alienæ. Atque hunc in modum dies illos quadraginta felicissimè exigens, gratam Domino messem sollicitus adduxit. In tanta autem vndique concurrentium turba id fuit admiratione dignum, quòd nullus sese comprimentium clamor audiebatur, nulla cernebatur dissolutio, trifus nullus, nulla voces percipiebantur, nulli infantium vagitus, quibus vel parum eius conciones interpellarentur. Stabant omnes arreptis auribus, intentissimis perpetuò in virum Dei oculis, sine vllò tadio cum multa deuotione eum sustinentes, perindè ac si non homo, sed angelus lapsus è summo celo, ad illos concionaretur. Neque id mirum, quandoquidem tanta illum Dominus gratia perfuderat, vt lingua facundissima, voce clarissima, sua verba instar tubæ cuiusdam expromens, ab omnibus & audiretur & intelligeretur. Nec id admiratio, ne vacat, cum in longinqua regione natus & educatus multo tempore fuisset, quòd Italico idiomate adeò politè potuit, quæ voluit pronunciare, ac si extra Italiam nunquam posuisset pedem. Tantam vero vtriusque sexus multitudinem ad confitenda peccata sua remisit, vt nec fratres, nec alij sacerdotes, qui non pauci eum comitabantur, illis audiendis sufficerent. Dicebant autem, qui ad agendam poenitentiam veniebant, diuino iussu admonitos & ad Antonium transmissos, id se in mandatis habere, vt per omnia eius consilij parerent. Nonnulli post eius decessum è vita, quibusdam fratribus secretiùs dixerunt, beatum Antonium ipsis dormientibus apparuisse, & nomina fratrum, ad quos illos mittebat, indicasse. Die quodam sancti viri concione adeò quidam mente compunctus fuit, vt cum ad confitendum peccata sua ex eius consilio se compararet, præ suspirijs & singultibus nec vnum posset verbum proferre. Cumque vir sanctus ei diceret, vt peccata sua in scripta redigeret, ea que ipsi legenda offerret, fecit ille vt erat iussus. Sed cum chartulam viri Dei acciperet, ita scripturam omnem abolitam & profus obliteratam inuenit, ac si profus nihil scriptum fuisset. Coeperunt tum primum homines cateruatim sese verberando, & pia cantu cadeuotè depromendo procedere. Atque ea laudabilis consuetudo, à tanto auctore profecta, deinceps suis est aucta incrementis, ita vt in omnibus ferè Italiæ locis accuratissimè hodieque obseruetur.

Cap. 16. Efficacia & fructus concionu eius.

Mira profectò sunt hæc, à tam multis potuisse eum intelligi.

Multa se præ lam verberibus afficiunt.

Cap. 17. Cant. 23.

Luc. 21.

Est malleus hæreticorū

Fuit autem viri Dei id præcipuum semper studium & conatus perpetuus, vt perniciosissimas vulpeculas, quæ demoliuntur vineam Domini Sabaoth, nempè hæreticos pestilentes & falsas eorum doctrinas, pro viribus oppugnaret, funditè destrueret, ac radicibus extirparet. Hæresiarchas quosdam in publicis disputationibus Arimini, Tolosæ & Mediolani palam conuicit, & errores eorum coram omnibus confutauit. Adeò enim instructus erat & efficacibus scripturæ diuinæ sententijs, & solidis ac perspicuis rationibus, vt qui nefanda essent hæresi imbuti, coram illo consistere aut os aperire non auderent, ita vt ad illum quoque pertinere videretur, quòd Dominus promisit discipulis suis: Ego dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes aduersarij veritatis. Decegebat mirum in modum hæreticorum fraudes & versutias, conatus retardabat, errores abominandos cum multa vituperatione traducebat. Nec facile quenquam ea tempestate vllam inuenire licuisset, quòd ipse quoque publicè fatebatur, qui tam acriter & perpetuò illos insectaretur, tamque continuam persecutionis procellam illis excitaret. Vnde factum est, vt passim ab omnibus indefessus hæreticorum malleus diceretur. Nec sine fructu fuit labor viri Dei, plerisque hæreticis cum ipsorum fautoribus ad veritatem & obedientiam sanctæ matris Ecclesiæ reuertentibus. Quod vt magis perspicuum fiat, præter illum, quem Arimini conuersum diximus, Bononillum nomine, alium quendam hæc commemorabimus hæresiarcham insigniter perfidiosum quem vir Dei stupendo miraculo ad sanitatem reduxit. In partibus Tolosanarum quoque incidit in disputationem acerrimam cum perfidissimo quodam hæresis architecto de salutifero sacramento Eucharistiæ. Iam penè vicerat hominem, parumque aberat, quin ille Catholicæ veritati accederet, cum post multa & varia, per quæ elabi nitebatur, argumeta in hæc ille verba prorupit: Missa faciam verba, & ad res veniam: Si tu

mi.

miraculo testatum efficere potueris, in Eucharistia verum haberi corpus Christi, & omni perfidia abiurata, mox ceruices meas Catholicae fidei iugo submittam. Respondit vir Dei cum multa fiducia: Confido in Christo Salvatore, me pro tua & aliorum conuersione id, quod postulas, ab eius misericordia impetraturum. Tum surgens haereticus, & manu silentium indicens, ait: Ego iumentum quoddam triduanam inedia macerabo: post triduum verò producami illud in populi conspectum, & paratas escas ostendam illi: tuque stabis ex aduerso cum tuo illo, vt dicis, corpore Domini: Si iumentum posthabito pabulo suo, properauerit ad adorandum Deum suum, Ecclesiasticae fidei totus accedam. Assensit ijs vir Dei absque mora. Iam dies praefixus aderat, & in platea latissimam vndique fiebat hominum concursus.

Cap. 18.

Adest etiam vir Dei Antonius, ingenti Catholicorum frequentia stipatus: nec abest haereticus cum nequissima suorum caterua. Propè aderat sacellum, in quod vir sanctus ingressus, cum multa deuotione obtulit Missae sacrificium. Eo peracto, egreditur ad populum, cum summa reuerentia gestans corpus Domini. Producitur è conclauimulus benè famelicus, congruumque illi pabulum offertur. Tum imperato silentio, vir Dei cum multa fiducia bruto illi animanti ita dixit: In virtute & nomine creato, ris tui, quem in manibus, licet indignus, re vera teneo, tibi praecipio, vt in festum hu-militer huc accedas, & eam, quam par est, illi praestes reuerentiam, vt hinc perspicè intelligat pueritas haereticorum, omnem creaturam suo subditi creatori, quem dignitas sacerdotalis in altari contrectat. Necdum Christi seruus dicendi finem fecerat, & ecce iumentum illud, neglecto pabulo, vsque ad poplites submissio capite accessit, & coram illo viuifico corporis Christi sacramento genu curuauit. Mox immenso gaudio exultant catholici, haeretici dolore animi contrahuntur. Laudatur & benedicitur praepotens Deus, fides catholica extollitur, haeretica prauitas pudore afficitur & opprobrio sempiterno. Heresiarcha autem ille coram omnibus abiurata perfidia, sanctae Ecclesiae mandatis deinceps paruit.

Cap. 19.

Quodam tempore Romam innumera diuersarum gentium multitudo venerat, condonationes siue indulgentias Paschales promeritura. Erat tum in vrbe vir Dei Antonius propter negocia quaedam, voluitque summus Pontifex, vt ad peregrinos illos haberet concionem. Renouatum illic cernere licebat praclarum illud miraculum, quo olim in Pentecoste Apostolos illustrauit Christus. Nam beati viri linguam ita instruxit gratia Spiritus sancti, vt singuli & aperte audirent, & plane intelligerent idioma regionis suae, in quo & nati & educati fuerant, quemadmodum multi ex ijs postea pro certo affirmarunt.

Cap. 20.

Eo tempore, quo apud Montem Pessulanum vir sanctus praeegebat, quodam solenni die concionabatur, omni & Clero & populo auscultante. Ser-mone inchoato occurrit animo, se officium quoddam sibi iniunctum, alteri non demandasse. Mors illic erat, vt in praecipuis Dei solennitatibus duo insignes fratres sub summo sacrificio Alleluia canerent: quod officium tum incumbebat viro Dei. Itaque magno quodam moerore affectus, in pulpitu, caput cucullo operiens, sese reclinabat, & coram omni illa auditorum frequentia sic aliquandiu permansit. Interim mirabili quodam modo illud officium peregit, quemadmodum olim sanctus Ambrosius legitur beatissimi Martini funus, licet procul corpore abesset, curasse, & sanctus Franciscus, vt supra annotauimus, fratribus suis in Arelatensi conuentu siue Capitulo apparuisse. Eo autem munere diligenter perfunctus, ad se redijt vir Dei, & sermonem inchoatum egregie profecutus est.

Cap. 21.

Eiusdem modi quippiam etiam apud Lemouicensis illi contigisse ferunt. Vbi cum in nocte natiuitatis Christi in summa aede concionandum ei esset, & eodem tempore nona in nocturno officio lectio apud fratres in suo monasterio recitanda: cum vtrique simul praestare non posset, rogauit Dominum, vt is sua virtute suppleret, quod humana ope fieri nequiret. Et ita eodem tempore & lectionem illam in fratrum Choro visus est legere, & in primario templo concionem habuit.

Cap. 22.

Alio tempore cum à praedicatione rediens, & per solitudinem iter habens, populi applausus declinaret, mulier quaedam viae compendia captans, & virum Dei per deuia quaerens, filium suum brachijs & cruribus à primo ortu contractum ad eius pedes abiecit, cum multis lachrymis rogans, vt Crucis signum in illum exprimeret, nihil dubitans hoc facto ilico filium sanatum iri. Sed cum vir sanctus praeter multa modestia & humilitate id recusaret, illa flens largius, & preces multiplicans, clamare coepit: Domine pater Antoni, miserere mei. Tandem vir pius & matris afflictione & filij calamitate

Insigni miraculo mulier adoratur Eucharistiam. Vt tibi haeretice.

mitate permotus, tum etiam flexus precibus socij sui fratris Lucae, eius perpetui comitis, scientia & sanctitate praecleari, Crucis signum in Christi nomine in agrum peruenit, & ille eodem temporis puncto sanus & incolumis surrexit. Porro vir Dei non hoc suis meritis, sed mulieris fidei adscribens, rogauit eam, vt dum ipse esset in viuis, nulli id propalaret.

Crucis signo contractum puerum sanatum.

Puella quaedam annorum quatuor, pedum officio carens, insuper morbo caduco laborans, crebro volutabatur spumans, & ad terram se miserandum in modum allidens. Contigit autem, vt pater eius Petrus nomine, cum illam gestaret in vlnis, ab insperato obuuium haberet patrem Antonium à concione reuertentem. Itaque obnixè cum rogat, vt signum vitalis Crucis edat in puellam. Ille cernens hominis synceram fidem, à capite vsque ad pedes Cruce eam con-signat, & derepentè sit sana.

Cap. 23.

Itè morbidam puellam

Matrona quaedam nobilis virum Dei cum ingenti populi multitudine extra oppidum sequens, vt in agro concionaturum audiret, in angusta quadam platea in densissimum lutum decidit, nouis iisque non parui precij vestibus induta. In ipso autem casu se Deo & sancto viro commendans, ex luto ita surrexit munda, vt omnes in admirationem versu, Deum & fidelem seruum eius mirificè praedicarent.

Cap. 24.

Alia quaedam pia foemina in Francia, virum Dei pro habenda concione extra urbem exeuntem sequi desiderans, à marito malè valente non permittebatur. Fuit hoc illi molestissimum, & cum concioni interessè non liceret, ascendit in solarium domus suae, & ex fenestra ad locum concionis destinatum cupida respexit, vt vel sic non nihil suo desiderio satisfaceret. Accidit tum res admiratione digna. Cum enim ad duo miliaria abesset locus ille, vocem viri Dei praedicantis audiuit. Cuius suauitate delectata, haeret diutius ad fenestram, quam vir eius ferre posset: qui etiam eo nomine obiurgauit eam, sed illa se respondit patrem Antonium audire concionantem. Quod ille audiens, irrisit eam, delirare illam existimans. Illa contra asserente se optimè audire eum, ascendit vir ad fenestram eandem, & etiam ipse viri Dei vocem meritis fidelis coniugis percepit, atque ab eo die nunquam ex illius concione abesse voluerunt.

Auditur vox eius procul per miraculum

Cap. 26.

Cum beatus vir ex Tolosano Lectore & Podiensis Guardianus factus esset Custos Lemouicensis, & per regnum Franciae proficiscens concionaretur, tandem ad Bituricensem urbem peruenit. Vbi cum die quodam praedicaret populo, tam frequens habit auditorium, vt nullus intra oppidum locus esset tantae multitudinis capax. Canonicus igitur cum populo instituta processione in agrum latissimum exierunt, erat aestiuum tempus. Sub ipsa autem concione immanis orta tempesta, fulguribus & tonitruis existentibus, omnes imminentem pluuiam fugere compulsi. Sed vir Dei cernens illos fugam meditantes, alta voce dixit: Sitis bono animo, nec vos loco moueatis. Ne gutta quidem pluuiæ quenquam vestrum contingeret. Tum illi verbis eius fidentes, nihil se mouerunt. Interim pluuiæ & grando crassissima praecipit è caelo pro-uens, omnes illos prorsus intactos reliquit, ne locum quidem, in quo stabant, madefaciens, cum tamen eum vndiq; instar muri ambiuisset. Ad tam insigne miraculum omnes gratias egerunt Deo, & virum Dei deinceps in multa reuerentia habuere.

Grando & pluuia non contingunt auditores concionis eius.

Cap. 27.

Concionante quandoque viro Dei ad sex miliaria extra urbem Podiensem, absolute sermone quidam viri fideles vinum & alia quaedam ei miserunt. Quod vinum gustans matrona quaedam, cum eius palato non sederet, festina domum abiit, melius vinum allatura. Qua in re tam sollicita, vt vasis epistomium apertu relinqueret, manūq; ferens vertibulum siue partem illam, qua epistomium obturatur, ad hominem Dei properaret. Ad quem vt accessit, vidit in manu sua instrumentum illud, sensitq; se non clausisse epistomium: moxq; domum reuerfa, totum cellarium vidit vino perfusum. Confidens autem meritis sancti viri, in epistomio reposuit vertibulum, statimq; dolium aded è vino repletum, vt exundaret.

Vas vacuum redundat vino.

Cap. 28.

Matth. 6.

In vsurarij cuiusdam exequis vir Dei concionaturus, thematis loco accepit illud ex Euangelio: Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Sub concione autem inter cetera ait: Mortuus est hic diues, & sepultus est in inferno. Ite ad thesaurum eius, & in illius medio inuenietis cor eius, corpore iam humato. Abierunt hominis parietes & amiei, & cor adhuc calidum in medio nummorum eius inueniunt.

Res sanctae & horribilis.

Cap. 29.

Quodam solenni die vir sanctus concionabatur, & quaedam nobilis domina auidè auscultabat. Cernens hoc impurus satan, vt fructum concionis ab ea excluderet, curforis speciem praese ferens, ad eam cum literis venit, atque filium eius ab hostibus captum & interfectum. Eas maligni hostis versutias spiritu cognoscens vir Dei, (nam corporeis auribus nihil huius perceperat) coram omnibus dixit: Nihil timeas Domina:

Malignitas daemonis.

mina: filius tuus & viuit, & rectè valet: Cur for autem iste, diabolus est. Ad quas voces instar fumi ille egregius cursor euauit.

Cap. 10.

Cum Paduæ degeret vir Dei, Vlyſbonæ duo ciues in expiabili odio se mutuo proſequebantur: è quibus alter iuxta ades parentum beati viri manebat, & cum hora veſpertina filium hostis ſui in platea inueniſſet, per ſummam crudelitatem iugulauit, & in tempeſta nocte in horto parentum viri Dei, facta fouea, eum ſepeliuit. Cum autem nobilis eſſet is, cuius filius caſus erat, in quiſitum eſt diligenter, & repertum eius filium illac tranſiſſe, vbi eius inimicus morabatur. Itaque eius domo & horto luſtrato, nihil compertum eſt. Itum eſt ad vicinas ades, & in horto illarum pueri cadauer inuentum eſt. Itaque pater ſancti viri cum tota familia coniectus eſt in vincula, tanquam reus ca-

Nota inſi-
gno miracu-
lum.

dis illius. Id verò vt per ſpiritum Paduæ cognouit vir Dei, veſperi à Guardiano petijt copiam excundi, quæ illi negata non eſt. Eadem nocte magno miraculo Vlyſbonam perductus eſt, & proxima luce ad Iudicem ſe contulit, rogans vt in fontes è vinculis diſmiſſos pateretur abire domum. Illo modis omnibus recuſante, petijt cadauer perempti pueri ad ſe adferri. Quo allato, iuſſit ſurgere puerum & dicere, num à parentibus ipſius occiſus eſſet. Ille ſurgens, dixit eius cadis illos prorsus conſcios non eſſe, atque i-
ta diſcedendi eſt illis facta poteſtas. Manſit toto illo die cum parentibus ſuis vir beatus, & manè angelico miniſterio Paduam reductus eſt.

Item aliud.

Quando ad populum concionabatur eximius præco Chriſti, ſermo ex illius ore

Cap. 11.
Eſſectus cõ-
cionæ eius.

tanquam ex ardenti camino proficiſcens, mirabiliter ſolebat mouere auditores, ipſaſque animorum penetrare medullas, & multam in ijs deuotionem & compunctionem, vitiorumque odium & deteſtationem excitare, ita vt plerunque alter alteri diceret cum multo gemitu: Heu me miſerum, qui nunquàm in antehac iſthuc putàrim eſſe peccatum: quod ſi ſciuiſſem, certè nunquàm illud admiſiſſem: mutuoque ſe horrabantur ad faciendam confeſſionem, ad ſuſcipiendas peregrinationes religionis ergò, ad ieiunia certis diebus amplectenda in honorem matris Dei, aut ſimilia pietatis ſtudia ſectanda. Quis verò poſſit dicendo conſequi, quæ illic fuſæ ſint lachryme, quæ ab imo pectore ducta ſuſpiria, quæ pectorum tuſſiones in obſtinatis peccatoribus conſpectæ? Adeò enim Dominus mirificauit ſanctum ſuum, vt non ſolum viſtatis quotidie coruſcarent miraculis, ſed etiam inaudita ab eo ſigna ederentur. Sicut enim beatus Nico- laus fertur per viſum apparuiſſe Conſtantino Magno, cuiusq; Præfecto, minasq; intè- rãſſe, nã dimitterent homines innoxios in carcerem coniectos: ita hic vir beatus, quos per peccatum cernebat à maligno dæmone victos detineri, & ad mortem tenderet piternam, ijs liberandis præcipuam nauabat operam. Et ſolebant nonnulli venire ad fratres, cum adhuc viucret vir Dei, & pro certo affirmare, ipſis in lecto iacentibus ap- paruiſſe eum, & dixiſſe: Surge Martine, ſurge Agnes: abi ad illum fratrem, & hoc ſine illud peccatum ei conſitere, quod tali in loco perpetrãſti, cuius nemo præter Deum cõ- ſcius erat. Qua ratione peccata prorsus occulta expiata fuere.

Nota.

Cap. 12.

Paduanus quidam viro Dei conſitens peccata ſua, inter alia expoſuit ei, quòd ma- trem ſuam tanta vi truſſiſſet pede, vt illa compulſa fuerit cadere. Id audiens vir ſan- ctus, omnis malitię hoſtis capitalis, cum quodam ſpiritus feruore dixit: Pes, quo pater aut mater percutitur, meritò quamprimùm deberet amputari. Quod ille homo ſim- plex perperam accipiens, ilicò domum abit, & pedem amputat. Mox per omnium o- ra volitat crudele facinus, & ad virum Dei refertur. Qui abſque mora adit hominem, & poſt oblatas Deo preces, Crucis ſigno expreſſo, iungit pedem tibiæ, & aliquandiu li- nit ſacris manibus ſuis. Confeſſum ſurgit homo incolumis, ambulans & exiliẽs, & lau- dans Deum, & ingentes agens gratias ſeruo eius fidei Antonio.

Pedem tru-
catum reſti-
tuit.

Cap. 13.
Ecelinus ty-
iannus Ve-
ronenſis.

Tyrannidem apud Veronenſes occupante immaniſſimo illo Ecelino Romano, cum didiciſſet beatus Antonius multam eum hominum cadem per ſummã crudelli- tatem Veronæ feciſſe, intrepidus illum acceſſit, atque his verbis compellauit: Immi- net ceruicibus tuis tyranne ſauiffime & rabide canis horrenda ſententia Dei. Quouſ- que non temperabis tibi à fundendo inſontium hominum ſanguine? pluraque his ſi- milia voce liberrima in faciem ei dixit. Qui verò aderant, nihil expectabant aliud, ni- ſi illum more ſuo iuſſurum, vt trucidaretur: ſed ſecus euénit. Nam omni poſita ſerita- te, inſtar ouis, ad collum ſuſpenſa zona, coram viro Dei humi proſtratus, culpam ſuã humiliter edixit, omnemque pro illius arbitrio promiſit emendationem: adiecitque: Viri commilitones, nõ vobis iſthuc mirum videatur. Nam reuerà diuinum quẽdam vidi fulgorem ex huius vultu vibrari, qui adeò me perterrit, vt me repente in tarta- rum demerſum iri veſerer. Ex illo tempore multa erga hominẽ Dei deuotione fuit, & quoad

Mirè con-
uertitur.

& quoad vixit, à multis malis, quæ alioqui, ſicut ipſe fatebatur, feciſſet, illo retrahen- te, abſtinuit.

Cap. 14.
Gen. 27.

Poteſt de beato viro non abſurdè dici, quod de filio ſuo Iacob dixit Iſaac patriar- cha: Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Adeò enim ca- leſtis benedictionis gratiã perſuſus erat, & virtutum odoriferis floribus mirificè or- natus, vt eſſet humilitate præcipuus, ſapientia clariffimus, eloquentia mellitiffimus, charitate feruentiffimus, paupertate inſignis, omni morum elegantia illuſtriſſi- ſimus, honeſtate præcellus, ſermone placidus, conuerſatione humaniſſimus, denique in omnibus & Deo & hominibus gratus. Moderatione autem ſiue diſcretionem, quæ eſt virtutum omnium parens, ſine qua virtutes abeunt in vitiã, præclare in primis vſus eſt in concionibus, in dandis conſilijs, in recipiendis confeſſionibus, denique in dictis, factis & rebus omnibus, vt nihil in eo poſſet animaduerti huius virtutis ſale non con- ditum. Solebat ſine perſonarum acceptione omnibus fidelem nauare operã, vt è pec- catis extraherentur, & quibuſlibet poſcentibus opitulari nunquàm deſijt viuens in ter- ris, vt nec hodieq; ceſſat poſt obitum ſuum, vt res ipſa teſtatur.

Virutes
ſancti viri.

Cap. 15.

Eriſum quidẽ obitum ſuum longè antè præſciuit: ſed ne fratres mœrore affice- rentur, illis indicare noluit. Decimo quinto ſere ante mortem ſuam die, cum è quodã colle contempleretur amœnam Paduæ planitiem, exultans ſpiritu, ſitũ vrbis eius mi- ris vehebat laudibus. Verſus deinde ad fratrem itineris ſui comitem, multo honore ciuitatem illam breuẽ affectum iri prædixit, non tamen exprimens, cuiusmodi ille ho- nor futurus eſſet. Sed ab illius obitu vſque in præſens gratulatur vrbis illa felici rerum experimento, quando propter viri Dei præclara merita innumerablem hominum frequentia viſitatur, egregijs præconijs & eximijs muneribus cohoneſtatur, dum the- ſaurum illum miraculorum ſignis inſcyltum obtinet, rei propè incomparabilis titulo gaudet, in ſuo Antonio tot miſeris opitularur.

Padua felix
reliquijs
ſancti viri.

Cap. 16.

Cum iam meſſis inſtaret, & vir Dei ſciret colligendis frugibus populum occupatum iri, ſtatuit ad tempus concionibus ſuperſedere. Pertuſus verò crebri cum ſecularibus hominibus congregatiſ, extra oppidum ad locum quendam ſolitarium, quem S. Petri campum vocant, ſeceſſit, Deo & ſibi vacaturus. Nec verò mediocriter eius aduentu exhilaratus Tiſo vir nobilis, in cuius ditione erat locus fratrum, multa humanitatis of- ficia propenſiſſimo animo illi præſtitit. Habebat is locum quendam nemoribus con- ſitum, haud procul à domo fratrum: in quo erat arbor procera, ex cuius trunco ſex ra- mi emerſerant, coronæ ſpeciem referentes. Eam vir Dei conſpicatus, Cellulam ſibi ſupeream extrui voluit, quòd ſolitudo & quieti opportunus ille locus videretur. Id vbi Tiſo ex fratribus cognouit, ipſe ſuis manibus viro Dei & duobus ſocijs eius tres Cellulas cum multa deuotione conſecit. In ea igitur Cellula vir Dei vitam degens ſo- litariam, inſtar apis ſedulæ lectioni ſcripturæ ſacræ & contemplationi vacabat. Atque hæc intèr mortales illius extrema fuit habitatio.

Degit ſoli-
tarius.

Cap. 17.

Iam igitur ſeparatus ab hominum turbis, viuebat ſibi, ſanctis meditationibus & fer- uentibus præcibus intentus, vt ſpiritum ab omni rerum terrenarum cõtagione repur- garet, & ſi qui pulueres ex hominum ſecularium conuictu & cõſuetudine, vt aſſolet, illi aliqua ex parte in hæſiſſent, eos lachrymis cõpunctionis & capillis ſanctæ contem- plationis abſtergeret, celeftis patriæ propediẽm ciuibus feliciffimè cõiungẽdus. Cum autem die quadam è ſua cellula prandij hora deſcendiſſet, cum fratribus pro more diſ- cubit. Facta verò eſt illic ſuper eum manus Domini, cõepitq; repente totius corpo- ris viribus deſtitui. Morbo autem magis ac magis inualeſcente, fratrum manibus ſu- ſtentatus, à menſa ſurrexit: ſed cum fatiſcentes artus ſuſtinere non poſſet, in cuiuſdam lectuli ſtramenta ſe præcẽps inclinauit. Sentiens itaq; corporis diſſolutionem immi- nere, accito ad ſe ſocio ſuo fratre Rogerio, dixit ei: Si tibi conſultum videtur, frater, ob vitandum horum fratrum grauamen, Paduam me conferam ad beatæ Mariæ lo- cum. Quod cum fratri illi placeret, in currum imponitur vir Dei, fratribus quidem lo- cillius, ne ipſos deſereret, obnixè contendentibus. Qui tamen vt viderunt eius ani- mum ſlecti non poſſe, paſſi ſunt, licèt inuiti, eum abire. Iam verò ad vrbem propiũs accedenti alius quidam frater obuiam venit, qui illum inuiſere conſtituerat. Is vt vi- dit eum in vehiculo valdè affecta valitudine, hortabatur ne propter ciuium impor- tunitatem in vrbem ingrederetur ad fratres de S. Maria, ſed diuerteret potiũs ad Cel- lam fratrum, iuxta monaſterium pauperum dominarũ commemorantium, & eis diuina mi- niſtrantium. Aſſenſit vir beatus, ſeq; eò perduci curauit. Paulatim autem increſcente agraitudine, ad extrema ſeſtinauit: cumq; nonnihil quicuiſſet, facta confeſſione, hym- num

Viribus re-
pentè deſti-
tuitur.

num illum de beata Maria, O gloriosa Domina, canere cœpit. Deinde sublatis oculis, aliquandiu sursum diligentissimè intentos eos tenuit. Cum autem interrogaretur, ecquidnam ita adspiceret, respondit: Video Dominum meū. Cernentes igitur fratres, qui aderant, felicem eius exitum adesse è proximo, sacrâ vñctionem ei impendere voluerunt. Vt aut vidit sanctus vir fratrem ex more sacrum oleum apportantem, intus in eum, ait illi: Hanc vñctionem ego habeo intra me: etsi autem necesse non est vt hæc mihi extrinsecus adhibeas, at placet tamen & vtilis est. Suscepit igitur sacram vñctionem, extensisq; manibus & palmis inunctis, psalmos, quos pœnitentiales vocant, cum fratribus perlegit. Inde quasi dimidia elapsa hora, inter manus adstantium dormiēti similis leniter expiravit, & anima illa sanctissima, carnis ergastulo absoluta, in abyssi claritatis absorpta est. Corpus planè dormire videbatur, manibus in candorem & colorem pristinum mutatis, & membris omnibus ad nutum cōtractantium flexibilibus. Agebatur tum à Christi in carnatione annus 1231. & dies Iunij 13.

Cap. 38.
Abbas Ver-
cellensis.
Eodem autem die celeberrimus ille Abbas Vercellensis, sacrę lectioni & diuinis meditationibus intentus, solus erat in cubiculo. Eum vir Dei, cum esset in corpore, præcipue charum habuit, maximè quòd olim in Theologia illum instituisset, & vicissim ab illo ex libris Dionisij de rebus altissimis instructus fuisset. Et ille quidem Abbas in conuentu fratrum suorum hoc viro Dei perhibuit testimonium: Frater, inquit, Antonius Ordinis illorum fratrum, de pura Theologia sensu mystico hausit plenissimè, diuini radij gratia illustratus. Porrò in Abbatis eius cubiculum vir Dei subito ingressus, post mutuatam salutationem ait illi: Ecce domine Abba, relicto a se loco apud Paduam, feliciter ad patriam proficiscor. Laborabat tum Abbas grauiter ex gutture: sed vir Dei leniter eum attingens totum illud incommodum repente depulit, & disparuit. At ille putans eum ad natale solum iter intendere, ignarus prorsus obitus illius, surgit, & ex tulum monasterij perquirat, vbi sit frater Antonius. Stupefacti illi, respondent se nescire, Abbate asserente se pro certo eum vidisse, & ex suo cubiculo quamprimum eum exiisse, missus est quidam ad fratres, vt ex illis cognosceretur, num quid de Antonij aduentu comperissent. Vbi ille reuersus, fratres dixit nihil eius nosse, Abbas tandem ad se rediens, certissimè cognouit Antonium migrasse ad cælos: tempusq; annosq; post, eam didicit, eodem die & hora eum decessisse, quo in cubiculo apparuerat, sicut ipse fratribus non sine lachrymis narrauit.

Ei, apparet
vir sanctus.
Cum iam abiisset à vita beatus vir, noluerunt fratres ad hominum notitiam illicò id perferri, ne populus subito ad ipsos accurreret: sed latere non potuit. Pueri enim ne minime quicquã sciente de eius morte, per vrbe cateruatim incedentes, clamabant: Mortuus est pater sanctus: mortuus est Antonius. Mox in oēs vrbe angulos rumor ille peruenit, & populus certatim neglectis laboribus, quibus se suosq; alebant, instar apud aduolat ad domum fratrum, eamq; circumdat vñdij, In primis verò ciues, ad pontis caput habitantes, cum armata iuuentute accurrunt, ocyus impedituri ne quis beati corpus rapiat. Omnium ibi lamentabiles voces & gemitus audiuntur, lugentium orbitant suam. Maximè verò plorabant se tanto patre destitutas sorores, quas pauperes dominas vocant, quæ etiam multum egerunt apud primarios eius ciuitatis viros, vt liceret ipsis apud se retinere corpus sancti viri. Sed repetebant illud fratres, ad S. Mariam degentes, apud quos etiam sepeliri voluit vir Dei, idq; adeò, vt sub mortem fratri cuius ipsi assistenti præceperit, modis omnibus daret operam, vt corpus eius ad S. Mariam ecclesiam deportaretur. Itaq; instabant fratres isti, & sacrum corpus absportare volebant: sed ciues de pontis capite illis resistebant, & nec attingere quidem permittebant corpus. Interim etiam augent armatorum numerum, qui noctes & dies aduigilant, ne inde auferatur. Tum fratres nescij quid facerent, ad eunt ciuitatis Episcopum, cuique rem totam permittunt. Episcopus Canonice conuocatis, singulorum super hac re sententiam inquirat. Multi videbantur in eam ire sententiam, vt pauperibus dominabus corpus sancti viri relinqueretur. Tandem Episcopus non negligendas putans preces fratrum rationi consentaneas, magistratui vrbe præcipit, vt fratribus in deportando corpore pro viribus adiuumento sit.

Cap. 39.
Pueri miro
modo mor-
tem eius
produunt.
Cum iam abiisset à vita beatus vir, noluerunt fratres ad hominum notitiam illicò id perferri, ne populus subito ad ipsos accurreret: sed latere non potuit. Pueri enim ne minime quicquã sciente de eius morte, per vrbe cateruatim incedentes, clamabant: Mortuus est pater sanctus: mortuus est Antonius. Mox in oēs vrbe angulos rumor ille peruenit, & populus certatim neglectis laboribus, quibus se suosq; alebant, instar apud aduolat ad domum fratrum, eamq; circumdat vñdij, In primis verò ciues, ad pontis caput habitantes, cum armata iuuentute accurrunt, ocyus impedituri ne quis beati corpus rapiat. Omnium ibi lamentabiles voces & gemitus audiuntur, lugentium orbitant suam. Maximè verò plorabant se tanto patre destitutas sorores, quas pauperes dominas vocant, quæ etiam multum egerunt apud primarios eius ciuitatis viros, vt liceret ipsis apud se retinere corpus sancti viri. Sed repetebant illud fratres, ad S. Mariam degentes, apud quos etiam sepeliri voluit vir Dei, idq; adeò, vt sub mortem fratri cuius ipsi assistenti præceperit, modis omnibus daret operam, vt corpus eius ad S. Mariam ecclesiam deportaretur. Itaq; instabant fratres isti, & sacrum corpus absportare volebant: sed ciues de pontis capite illis resistebant, & nec attingere quidem permittebant corpus. Interim etiam augent armatorum numerum, qui noctes & dies aduigilant, ne inde auferatur. Tum fratres nescij quid facerent, ad eunt ciuitatis Episcopum, cuique rem totam permittunt. Episcopus Canonice conuocatis, singulorum super hac re sententiam inquirat. Multi videbantur in eam ire sententiam, vt pauperibus dominabus corpus sancti viri relinqueretur. Tandem Episcopus non negligendas putans preces fratrum rationi consentaneas, magistratui vrbe præcipit, vt fratribus in deportando corpore pro viribus adiuumento sit.

Cap. 40.
Interea dum hæc geruntur, pars ciuium de pontis capite valde inflammantur desiderio humandi sacri corporis, neglectoq; magistratu in veterum maiori contentione nituntur, inuitantq; seniores & amicos, vt ipsis auxilio sint. Deniq; inter se vnanimiter statuunt, se suaq; omnia in præfens mortis & excidij discrimen cōijcere potius, quam sinant ex eo loco tolli corpus viri Dei. Et quod mirum videri queat, adeò in hac re feruebant, vt quidam eorum odium inueteratum & bella intestina, quibus inter se mal-

Nota studi-
um Ciuium

to tem.

to tempore scruerant, planè ex animis abiectissè viderentur, tantum vt illud sacrum pi-
gnus retinerent. Et ne cuiusquam fraude aut machinis illo fortassis priuarentur, com-
municato inter se consilio, illud rapere moliebantur. Sed quòd præfens non esset Mi-
nister provincialis, ad cuius nutum fratrum cōtrouersia pendebat, seniores quosdam
è ciuibus rogabant fratres, vt ad illius aduentum paulisper à suo proposito desisterēt,
eiusq; arbitrio omnia permitterentur. Placuit hoc ciuibus, & omnes illi sententiæ ac-
cedebant. Nocte incumbente, fratres emissis turbis, claudunt ostia domorum, & dili-
genter vestibus & seris ea obscurant. Et ecce media nocte clamor ingens existit, & im-
portuno desiderio turbæ inbian ad videndum corpus sancti viri. Itaque ostia perfrin-
gunt: sed cum iam tertio id fecissent, nulla ratione in domum ingredi potuerunt, sta-
bantq; vt ipsimet facti sunt, apertis ostijs stupefacti: & cum domus plena esset lumini-
bus, aditum videre non potuerunt. Manè factò, permulti ex vrbe, castris, pagis & lo-
cis vicinis accurrunt, & quibus datur vel semel vt cunq; cōtingere sacrum corpus, bea-
tum se credit. Qui autem præ turba tangere non poterant, zonas, annulos, monilia, cla-
ues & cætera ornamenta per fenestras & ostia pallim porrigebant, vt contactu sanctif-
simi corporis sanctificata reciperent.

Pendente interim propter Ministri absentiam negotio, fratres propter æstium ca-
lorem corporibus infestum, in capsâ lignea sacrum corpus conditum, in foueam de-
ponunt, leuiter illud humo operientes. Mox rumor exit in populum, raptum esse sa-
crum corpus. Aduolant igitur omnes furibundi in domum fratrum cum fustibus &
gladijs, sepes & ostia euertunt, properant ad locum, in quo erat corpus, nec cessant à
suo conatu, donec capsam illam inuenirent. Sed nec sic credunt in ea haberi corpus,
licet fratres id assererent. Tandem aduenit Minister, ad cuius reditum tota vrbs sus-
penfa hærebat. Ab eo igitur ciues de pontis capite corpus sancti viri petunt instanter,
addunt etiam minas, vt terroribus frangant fratres, asseruntq; se nullius periculi cau-
sa à sententia discelsuros. Videns Minister temeritate illos duci, cum multa cautione
& modestia dicit ad eos: Nihil quidem iure hæc reposcere potestis charissimi: sed si de
indulgentia agitur, de fratrum consilio faciemus, quod Dominus inspirabit. Interim
ne aliquam possitis suspicari fraudem, vobis permitto custodire locum, in quo beati
patris corpus quiescit. Manè alterius diei Minister adit Magistratum, & conuocato se-
nato, humiliter opem & consilium implorat. Magistratus de communi omnium sen-
tentia custodes adhibet loco sacri corporis, & sub pœna centum librarū cauet, ne quis
vim afferat fratribus, aut armatus ad eum locum accedat, donec Episcopus & Clerus
quid fieri oporteret, statuerent. Altera luce Episcopus in eam curam & cogitationem
diligenter incubuit, & audita vtraq; parte, tandem voluit, vt omnia ex Ministri volun-
tate fierent: iussitq; vt & Clerus & populus omnis die crastino ad efferendum sacrum
corpus summo manè conuenirent: Magistratui quoq; præcepit, vt fratribus, ne quid
paterentur molestia, sua ope adessent. Magistratus libenter iussa capescit, & ex aduerso
fluminis, quod Cellam fratrum ambit, ex nauibus & lignis celeriter curat pontem cō-
fici, ne ciues de pontis capite animis commouerentur, si cernerent corpus per suos fi-
nes deferri. At illi nihilo minus versi in seditionem, pontem illum dissipant. Ea res to-
tius ciuitatis animos concitauit, quòd tanta temeritas ad omnium iniuriam redunda-
ret. Itaq; armis muniti, omnes proficiscuntur contra illos pontis euersores, & hi non
minus fidenter ad arma se parant, omni periculo contempto.

Videntes autem fratres tantum vrbe totius discrimen, magno timore correpti
sunt: nec minus terrebantur pauperes dominæ, sua culpa eas turbas concitatas asseren-
tes. Tum verò Magistratus illum populi tumultum non ferens, omnes voce præconis
ad palatium conuocat, & pontis euersoribus interdicit, ne ea die ausi sint redire ad æ-
des suas. A motis ergo illis seditionis authoribus, Episcopus cum Clero, Magistratus
cum militibus & innumera populi multitudine, institutis vique ad sacri corporis lo-
cum processionibus, cum hymnis & canticis spiritualibus per medium capitis pontis
ad ecclesiam sanctissimæ matris Dei idem beatissimi viri corpus mira omnium exul-
tatione transferunt. Supponebant autem feretro humeros suos primarij viri ciuita-
tis & magistratus, beatos se existimantes, qui loculum vel leuiter attingere mercren-
tur. Quotquot autem cereos habere potuerunt, eos accensos manibus ferebant: quo-
rum tanta erat copia, vt eorum lumine quasi tota vrbs inflammata videretur. Vbi
ad perpetuæ Virginis templum ventum est, Episcopus sacrificium fecit: eo pera-
cto, & exequijs celebratis, quinto ab obitu eius die terræ mandatum est sanctissimum
corpus.

Cap. 43. Multis coruscant miraculis. Efa. 39.

Nota deuotionem.

Milites, pro nobilibus author accipere videtur.

Ex longinquis regionibus confluunt ad sacrum corpus.

Cap. 44.

Nota.

Refertur in sanctos.

Cap. 45. Nota rem miram.

Eodem ipso die, tempestate illa in tranquillitatem redacta, coeperunt miraculose coruscare signa, ita vt quouis affecti morbo, ad contactum tumbæ viri Dei mox reualecerent: qui verò præ turbâ propius accedere non poterant, coram omnibus etiam in platea sani euaderent. Ibi reuera oculi cæcorum aperiabantur, aures surdorum patebant, claudus sicut ceruus saliebat: ibi soluta mutorum lingua, velociter & planè Deo laudes promebat: deniq; omne genus ægritudinum depellebatur, & optata diuinitus beneficia impetrabantur. Porro ciues illi de capite Pontis, qui pontem destruxerant, lachrymis infusi & detractis calceamentis, Clero cum Crucibus & vexillo præcedente, cum tanta reuerentia & humilitate coram tumulo se prostraturi venerunt, vt poenitentia sua animos intuentium ad multam commiserationem permouerent. Erant illi milites, delicatum hominum genus: quos etiam matronæ nobiles, præ teneritudine vix se ferentes, nudatis pedibus sequebantur. Nec igitur duntaxat, sed ciues omnes in partes distributi, stans diebus cum simili processione, abiectis à pedibus calceis, ad sacrum beati viri tumulum accedebant. Veniebant itidem religiosi, ac postremò Episcopus cum toto Clero, præceptores cum multa studioforum caterua, Magistratus cum militum & potentium frequentia, alijque diuersarum artium professores, singulatim ordinatis processionibus, certis diebus & horis, cereos habentes in manibus, positos calceis, decantissimè aduenerunt. Erant autem cerei, qui ante singulos aduentantium cæsus portabantur, ea longitudine, vt non nisi aliqua præcisa parte, intra ædem beatissimæ matris Dei inferri possent, multa etiam formarum inter se varietate artificiosè distincti. Quidam etiam præ suo pondere humeris portabantur, nonnulli curribus vehebantur. Cum non possent autem præ nimia multitudine ad ecclesiæ valvas accedere, cereos in platea circa templi ostia statuebant. Nec deerant, qui super muros lumina collocarent, & in plateis excubias perpetim agerent: ijq; nec æstiuis ardoribus, nec hybernialibus gurgibus ab eiusmodi pietatis studijs arceri se patiebantur. Iungebantur cum noctibus dies, & alijs post alios succedentibus sine vlla intermissione Deo laudes gratesq; agebantur. Lætatur Padua (alij Patauium vocant) tantis ornata luminibus, tantis illustrata fulgoribus, nec vllas noctiu sensit caligines. Accurrunt Veneti, properant Cenomani, adfuerunt Vicetini, Logobardi, Sclauis, Aquileieses, Germani, Hungari, Hispani, Galli: suisq; oculis cernentes diuinitus celeberrima declarari miracula, in laudes præpotentis Dei sua ora laxabant, & corde compuncti, peccata sua fratribus, tantæ turbæ vix sufficiens, confitebantur. Si qui verò curationis causa venissent, nec sua vellent peccata confiteri, illi nihil obtinebant: facta autem confessione, & correctius viuendi concepto proposito, cunctis videntibus mox misericordiam experiebantur.

Interim exaltabatur catholica fides, pudefiebat cæca perfidia, mordaces hæreticorum dentes conterebantur, Christi sponsam calumnijs exagitare conantium, caligo incredulitatis miraculorum splendoribus profligabatur. Fuit verò totius Cleri & populi ea concors sententia, vt quamprimum apud Romanum Pontificem de viri beati nomine sanctorum catalogo adscribendo ageretur, cum ab eius obitu necdum mensis fluxisset. Et est accuratè sanè iussu Pontificis Gregorij noni in eius miracula inquisitum, & multa adhibita cura, vt omnia ritè fierent. Tandem cum essent à Pontifice conuocati Cardinales & Prælati omnes, qui tum Pontifici aderant, inter cætera ab illis dictum est: Indignum valdè est, nos, quod absit beatissimi patris Antonij meritis venerationem debitam in terris subtrahere, quem Dominus maiestatis dignatus est gloria & honore coronare in cælis. Sicut enim veritati miraculorum cognite fidem non adhibere, perfidia est: sic meritis sanctorum laudem negare, genus inuidentiæ est. Itaque Pontifex, qui tum Spoleti erat, anno à nato Salvatore 1232. Pontificatus sui anno sexto, ipso sacratissimo Pentecostes die, beatum virum in sanctis deinceps numerandum cum ingenti celebritate decreuit, cum necdum ab eius è vita decessu annus expletus esset.

Eo autem die, quo in sanctos relatus est vir Dei, res stupenda accidit Vlysonæ. Nã & viri & foeminae extra domos in plateis cantabant & tripudiabant, & campanæ omnes totius ciuitatis, nullo eas mouente, concrepabant egregiè, nec poterant homines se cohibere, quin selatitiæ & tripudij darent. Ea autem re in multam illis admirationem adductis, non diù post superuenere ex Italia fratres, quorum relatu didicerunt, eodem ipso die inuistratæ lætitiæ suæ, virum beatum in sanctorum albo inscriptum fuisse.

SANCTI

SANCTI PATRIS NOSTRI BASILII ARCHIEPISCOPI SELEVCIAE LAVDATIO IN PROPHETAM *Eliseum & mulierem Sunamitidem, ex Simeone Metaphrasse.*

EX prophetarum numero alij sermone Christum pronunciarunt, alij opere ac factis eius res indicarunt, alij diuinæ dispensationis figuram & rerum futurarum imaginem, tanquam adumbratione quadam præmonstrarunt. Seruone Christum prænunderunt Efaías, Ieremias, Ezechiel, & vnà cum illis duodecim alij prophete. Factis illum indicarunt Elias Thesbites & Eliseus eius discipulus. Figura ipsius sepulturæ fuit Ionas Propheta. Sicut enim, inquit ipse Dominus in Euangelio, fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.

Sed interea Ionæ & Eliæ, aliorumq; narrationem in aliud tempus differamus, Eliseum verò in medium proferentes, primùm quæramus, quare Sunamitidis filium nõ oratione, vt Petrus Apostolus Dorcadem illam, à mortuis excitauit, sed supra mortuum illius pueri corpus se ipsum expandit: pueri enim oris sui oris superficiem, nares naribus, fronti frontem, pedibus pedes accommodauit, pectus pectori, & oculis oculos adhibuit, & vt summatim dicam, singula pueri membra suis membris Propheta contingens, vitam ipsi largitus est. Quæ igitur fuit causa, vt mortuum puerum oratione non excitauerit, sed seipsum eius corpori adiunxerit? Hæc illis quidem in figura con tigerunt, & ad nostram doctrinam scripta sunt, ad quos fines seculorum denenerunt. Narremus igitur, cuius rei figura fuit Eliseus, & cuius filius Sunamitidis mulieris, qui mortuus fuerat, imaginem præmonstrabat.

Eliseus Christi figuram præferbat, Sunamitidis verò filius gentium populum figurabat: hic enim à peccato ipso morti subiectus fuerat. Venit igitur spiritualis Eliseus, & eius membra omnia, os, oculos, manus ipsas, pedes, totum deniq; corpus mortuum deprehendit. Os videlicet mortuum erat, quod non ad Dei gloriam celebrandam linguam exercebat, sed ligno dicebat, Pater meus es tu: & lapidi, Tu me genuisti. Eiusdem oculi mortui erant, quippe qui non ad vniuersarum rerum opificem Deum erigebantur, sed, relicto creatore, his rebus seruiebant, quæ à Deo ipso creatæ fuerant. Mortuæ erant & manus, quæ dæmonibus ipsis sacrificia offerebant. Mortui & pedes, quippe qui ad diaboli adorationem flectebantur. Totum deniq; eius corpus putidum erat, & potente illo medico indigebat: non quouis, inquam, medico, sed eo, qui posset mortuis etiam hominibus vitam restituere. Venit igitur medicus ille, qui requirebatur, spiritualis Eliseus Dominus noster Iesus Christus, qui cum humanum corpus totum mortuum comperisset, seipsum totum toti mortuo corpori accommodauit.

Dicit aliquis: Quidnam hoc est, quod dicis? Tota, inquam, & plena diuinitatis perfectio totam nostram humanam naturam in se gestauit: hominem scilicet ipsum, in quo habitauit (vt inquit Apostolus) tota plenitudo diuinitatis corporaliter. Oculos habuit vt homines, similiter & manus & pedes, non specie aliqua, sed re vera. Non enim rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo: sed exinaniuit seipsum, formam seruans accipiens. Itaq; vita ipsa mortis indumentum gestauit, vt mortalem illam conditionem ad propriam immortalitatem traduceret: cumq; diuinitas ad humanum corpus descendisset, omnia deinceps hominis membra sancta sunt effecta, & ad meliorem versum conuersa. Ita igitur os ipsum didicit tandem illud dicere: Domine, labia mea aperies, & os meum annũciabit laudem tuam. Oculi verò ipsi ad Dei gloriam intenti esse didicerunt, vt de ipsis dici possit: Oculi omnium in te sperant Domine, & tu das illis escam in tempore opportuno. Manus ad Deum extensas, Domino suo benedicunt, vt & de illis dicatur: In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Domino: item illud: Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum. Iam verò & pedes ipsi in Ecclesijs consistentes, & totum hoc Deo acceptum referentes: Stantes, inquit, iam sunt pedes nostri in sanctis locis. Item illud: Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Hierusalem. Vidisti, quæ sit in membris exterioribus diuinæ gloriæ celebratio. Quid igitur?

igitur? Num & interiora hominis mēbra, diuini ministerij sunt expertia? Minime, inquam, sed anima ipsa cum interioribus membris clamans & Deum inuocans, ait: Be-
 102. nedic anima mea Domino, & omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto eius.

Luc. 7.
 Vidua Eu-
 angelice, v-
 nici filij
 mortem de-
 plorantis
 luc. 7. descri-
 bitur.

Omittamus igitur Sunamitidem illam viduam cum miraculis ab Eliseo Propheta effectis, & Christi ad nos venientis vmbra quam præ se ferētem, & ad nouæ gratiæ miracula orationem nostram conferentes, de hac ipsa re latius disseramus, & primū consideremus, quemadmodum vnigenitus Dei filius à solo Patre ante omnia secula genitus, idem in extremis diebus, & ex Virgine matre sola sine semine aliquo natus, vnicum viduæ cuiusdam filium mortuum, misericordia morus, ab inferis exci-
 tauit. Sed recurramus ad viduæ illius lachrymas, quæ cum filium suum vnicum mor-
 tuum deploraret, Dominum ipsum, qui nostræ salutis causa in mundum venerat, ad misericordiam allexit. Illius enim viduæ lachrymæ vnigenitum Dei filium ad vnicū eius filium à mortuis excitandum adduxerunt. Cum enim ille valde misericors eam foeminam dolore nimio affligi vidisset, spontè viduam adiit, & mœroris flammam suæ benignitatis fonte totam extinxit: de ipso enim apud Prophetas scriptū legimus: Ros à te proficiscens, medicina ipsorum est. Fractum itaq; ramum, vt bonus agricola, iterum inseruit. Cuiusnam hominis cor dolor ille non vulnerasset? Quis viduæ illius lachrymas sine lachrymis præterisset? Eius, inquam, foeminæ mœror toti ciuitati fletum excitauit. Viduæ ipsæ viduam illam, quæ filiorum matres erant, mulierem liberis orbatam commiserabantur. Qui filios habebant, adolescentem mortuum lamentabantur. Adolescentes adolescentem illum lachrymis prosequerantur. Alij vt filium, affj vt fratrem deplorabant. Omnes deniq; mœror ille tetigerat: & matris vulnus eo magis in corde renouabatur. Filij enim memoria in eius viscera tanquam telum aliquod recurrens, flammam accendebat, & doloris acerbiteratē maiorem efficiebat. Nihil enim ita matrem affligit, vt mortui filij recordatio.

Cum igitur crines sine intermissione laceraret, & vnguibus ipsis maxillas discerperet ac dedecoraret, lachrymarum fluuius effundebat, & miserabiles pro filio mortuo voces emittebat, quales scilicet par erat à mœrore ipso in eius mentem ac vocem sup-
 peditari. Cuiam, inquit, fili, viduam matrem & orbam dereliquisti? Quem, te adempto, adiutorem inueniam? Cuiam ætas mea grandis, tanquam baculo, innitetur? Quem posthac partronum inueniam, cuius vir prius excessit, cui filius nunc admittitur? Qui potero orbitatis meæ angustias sufferre, & viduitatis tempestatem euadere? Hæc ætatis onere illo, quod viduas consequitur, depressa fui, nunc & orbitatis caligo me oppressit. Duos illustres oculos possidebam, virum & filium, sed vtrunq; mors ipsa effudit. Ecquis igitur, fili, matrem tuam iam mortuam sepulcrò mandabit? Quis iusta persoluet? En illum, qui me lachrymis prosequi debebat, ipsa prius lachrymo: quent decebat sepulcrum mihi parare, cum ipsa nunc sepeliam. Non amplius tuis amplexibus fruam, nō amplius tuis suauissimis oculis recreabor. Par erat matrem, priusquam filium, à morte rapi: hic enim est naturæ ordo, vt filij parentes præmittant. Sed quoniam ordinem peruertisti, saltem celeriter Deus hoc mihi largiatur, vt ad eos, qui mortui sunt, me quoque adiungat. satius enim mihi erit vno eodemque sepulcrò conditi, quam sine filio breui hac luce frui: nam nulla vitæ iucunditas mihi amplius reliqua est, cum non amplius supersit ille, cuius causa viuere cupiebam. Quandiū filius supererat, sine dolore ærumnas meas ferebam: vterque enim alteri consolationem afferebam: neque illum orbitas frangebat, neque viduitas ipsa, tantum illo viuo, me onerabat. Et viri quidem calamitatem filij expectatio paulatim à memoria subtraheretur: sed consolationem meam hanc mors acerba statim conturbauit, & hilaritatem magnam in dolorem intolerabilem conuertit. Quam diuersa sunt euenta ipsa ab ijs, quæ mihi proposueram. Quotidiè eius nuptias expectabam, sed pro thalamo nuptiali sepulcrum construxi. Quo tempore de nuptiis cogitabam, tunc monumentum parauit. Cum de nuptiali conditione tractabam, tunc testamentum eius consignatum accipere: & filius matrem hæredem scripsit, quæ filium hæredem cōstituere debebam. Cum vestem nuptijs congruentem parare cœpisssem, tunc funebribus vittis & indumentis eius cadauer adstrinxi. Quam diuersa sunt hæc ab ijs, quæ mihi proposueram. Non est dolor aliquis cum doloris mei acerbitate conferendus: nulla calamitas meæ calamitati par est. Nemo vicus meum sanare poterit: nemo vulnus curabit: nemo talis ac tantus medicus in vrbe hac est: non est, inquam, non est. Sed num aliquem apud vrbs portam inuenero?

Cum adhuc mulier loqueretur, Medicus, qui desiderabatur, præstò erat. Ille vidua-
 rum

rum Patronus viduæ occurrit: Pater orphanorū adolescentulū vocauit: vitæ largitor mortuum in vitam restituit, & orbatæ matris lachrymas misericordiarum amator Deus repressit. Cum enim ad ciuitatis Naijn portam Dominus appropinquasset, (vt dicit Euangelista) ecce efferebatur mortuus filius vnicus matris suæ. Mortuus egrediens ingredienti vitæ occurrit. Cumque flentem matrem ipse Dominus vidisset, misericordia illius commotus est, eique dixit: Noli flere: mors enim, quæ te impugnavit, expugnata nunc est. Noli flere: nam inferna sedes coacta, filij tui animam à me repetitā restituet. Gaudebat quidem satanas, vt prædam deuoraturus: sed ingemiscet, vori cō-
 pos non factus. Et vt discas verum esse, quod promitto, reuerà filium tuum resurgentem adspicies. Tum dixit: Adolefcens, tibi dico, surge. Et sedit, qui mortuus fuerat, & cœpit loqui. Adolefcens, inquit, tibi dico, surge. Sed curram addidit, Tibi dico? Simplicius enim dicere poterat: qui mortuus es, resurge. Eius rei causam hanc esse arbitror, quòd Saluatoris vox summam vim habens, & alios mortuos in vitam excitatura erat: propterea illud addidit, Tibi dico, vt gratiam suam huius adolescentis resurrectione circumscriberet. Hoc idem fecit & in Lazaro: non enim dixit: Qui mortuus es, veni foras: sed nomine mortuum vocans: Lazare, veni foras. Itaque id fecit, ne vox illi, qui vitæ author est, simpliciter pronunciata, multos mortuos excitaret. Sedit mortuus, et cœpit loqui, illud nimirum: Nisi Dominus adiuuisset me, paulominus habitasset in inferno anima mea. Item illud: Dominus eduxit me de lacu miseræ & de luto sœcis: & statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos. Hoc igitur & nos in tentationum fluctuationibus clamantes, canamus gloriam Patri, Filio & Spiritui sancto nunc & semper, & in æterna sæculorum secula, Amen.

Dominus
 Iesus
 ait
 filium
 eius.
 Luc. 7.

Iohan. 11.

Psal. 93.
 Psal. 99.

VITA ET MARTYRIVM SANCTÆ FEBRO- NIAE VIRGINIS, PER THOMAIDEM SANCTIMONIA- lem scripta. Habetur in Simeone Metaphrasæ.

VO tempore Diocletianus Romanis imperabat, accidit 15. Iunii, vt Anthimus Præses morbo laboraret, & in lecto iaceret. Cap. 1.
 Selenus igitur fratrem ad se accersitum, his verbis affatus est: Ego mi frater, ex rebus humanis excedo. itaque Lysimachus filium meum in manus tuas trado: cui quoniã Prospori Senatorij hominis filiam vxorem dandam cōstituiimus, velim post meum obitum nuptias quamprimū tudeas perficere, & sis illi patris loco. Hæc cum Præses fratri mandasset, post tres dies è viuis excessit. Imperator vero Diocletianus Lysimachum Anthimi filium, & Selenum eius patruum ad se accersit, & seorsum dixit Lysimacho: Ego, adolefcens, patris tui amicitiam recordatus, in animo habui, post eius excessum te in eius locum Præsidentem constituere: sed quoniã fama quadam aures meæ personant, te Christianorum religione delictari, interea id facere distuli. Volo igitur te ad Orientis partes mittere, vt Christianorum religionem persequaris ac deleas: cumque ad nos reuersus fueris, tunc Præsidentem ages.

Hæc cum Lysimachus audiuisset, nihil Imperatori ausus est respondere: erat enim etate admodum iuuenili, annum agens ferè vigesimum. Selenus verò eius patruus cum ad Imperatoris pedes procubuisset: Supplex, inquit, immortalē maiestatem tuam oro, vt paucos dies Lysimacho concedas, vt nuptias celebrare possit: postea & ego venam cum illo abibo, & omnia sicut qua diuina maiestas tua præcepit. Tunc Imperator: Prius ad Orientem profecti, Christianorum religionem extringatis: cumque omnia redè perfeceritis, huc reuersi, me quoque habebitis omne studium adhibentem ad conficiendas Lysimachi nuptias. Hæc cum audiuisset, non amplius ausi sunt Imperatori respondere. Acceptis igitur mandatis, & militibus multis, ad Orientem iter fecerunt, Lysimachus verò secum duxit virum quendam Primum nomine, ex eorum numero, qui Comites vocantur. Erat autem ille ex matris eius sorore genitus, quem & exercitui præesse voluit. Cum igitur venissent ad Orientem, & ad Mesopotamiam accessissent, in ea regione, quæ Palmyra dicitur, Christianos homines partim in ignem coniecerunt, partim gladio percusserunt. Erat enim Selenus ille admodum senex atq; inhumanus, qui non solum hæc, quæ diximus, faciebat, verum etiam illorum
 Selenus a-
 trox Chri-
 stianorum

Stianorum corpora canibus escam proijci iubebat. Multus igitur terror propter Seleni durioris viri sauitiam atque atrocitatem totum terrarum orbem continebat.

Cap. 3.

Nocte vero quadam Lyfimachus Comitum Primum ad se accersitum, his verbis affatus est: Honestissime vir Prime, tu nosti, quod licet pater meus Gracorum superstitionem sequens, mortuus fuerit, tamen mater mea Christiano cultui dedita vitam egerit, & diem obierit: quæ quidem multum studium ac diligentiam adhibebat, ut Christianus fierem: sed ego propter Imperatoris & patris mei timorem, id facere ad huc non potui. Quinetiam matris meæ habeo mandata, ne quem Christianorum hominum interficerem, sed Christi amicus esse studerem. Nuncautem Christianos ipsos video sub hoc homine perditissimo Seleno patruo meo cruciatos impiè necari. Quamobrem animus meus illorum causa valde affligitur. Volo igitur, ut Christianorum incolumitati clam deinceps consulamus, priusquam à Seleno ipso pessimè omnes interficiantur. Hæc cum audisset Primus ille, neminem Christianorum comprehendendi iubebat: sed illis, quos nouerat, & monasterijs etiam significabat, ut vastatoris Seleni manus aufererent.

Cap. 4. Monasterium foeminarum, S. bapoli.

Cum vero adhuc in illis locis versaretur, volebant Sibapolim peruenire, quæ sita erat in finibus assyriorum, ac sub Romanorum ditone constituta. Erat autem in vrbem illa monasterium mulierum quinquaginta, quæ monasticæ vitæ studio seipsas exercebant. His præerat mulier quadam nomine Brienna, quæ magistram habuerat: Platoniam, diaconatus officio ante se functam, cuius traditionem & canonem ad finem vsque optimè seruauit. Platoniam autem canon talis fuerat. In die Parasceues nulli ex sororum numero licere opus aliquod facere, sed in facello omnes conuenire. Itaque, modo psalmorum canendorum regulam exequabantur, modo Platoniam librum tenens, literas diuino spiritu afflata, sororibus legebat vsque ad horam tertiam. Post tertiam autem horam dabat librum in manus Briennæ, iubens ex eodem libro aliquid sororibus legere vsque ad vesperam. Ita igitur & Brienna faciebat, tale ministerium obeundo. Cui duæ virgines adulescentes aderant, benè apud illam educatæ, & exercitationis monasticæ palæstram obeuntes: quarum vna Procla, altera Febronia nominabantur. Eratque Procla annos nata viginti quinque, Febronia vero viginti, quæ Briennæ erat nepotis. Eadem pulchritudine & corporis statura erat valde insignis, & ad spectum valde hilaris, ita ut venustas in ore ipsius efflorescens, humano artificio depingi non posset.

Cap. 5.

Porro erat Briennæ multa sollicitudo, quo pacto Febroniam intactam seruet, illam formam tam egregiam præditam videns. Cum vero omnes sorores illæ ab vnius diei vespera vsque ad sequentis vespertinam horam ieiunarent, iussit Febroniam post duorum dierum spatium comedere. Illa igitur cum se tali corporis habitu præditam videret, tunc etiam neque panem, neque aquam ad satietatem vsque sumebat. Ad hæc iussit paruum quoddam scamnum sibi componi, tribus cubitis longum, & vno palmo ac dimidio latum, in quo quiescebat, quoties dormiendi tempus aduenerat. Interdum & in solo nudo carnes suas reclinabat. Quoties vero à diabolo nocturnis cogitationibus tentabatur, exurgebat, & multis cum lachrymis Deo supplicabat, ut diabolus tentantem à se fugaret: & statim librum aperiens, diuinas literas laboriosè legebat. Cum enim adulescens esset discendi cupida, tam multa didicit, ut tantum Febroniæ scientiæ studium Brienna valde admiraretur. In die igitur Parasceues omnibus sororibus illis ad eandem sacram conuenientibus, iubebat Brienna Febroniam diuina eloquia sororibus legere. Quoniam vero mulieres nobiles in die Parasceues ad sacellum veniebant, & spiritali doctrina fruebantur, iussit Brienna Febroniam velocitatem diuina eloquia recitare: hominis enim externi vel mulieris ad spectum, cuiusmodi esset, nunquam viderat.

Cap. 6.

Febroniæ igitur doctrina vsquequaq; per totam vrbem, & pulcherrima ipsius forma, & mansuetudo, atque animi modestia celebrabatur. Quod cum audiuisset Hieria senatorij generis mulier, miro quodam ardore inflammata, quærebat cum Febronia colloqui. Erat autem Hieria illa superstitionis Græcæ cultrix, & necdum ad baptisimum venerat: quæ cum vnâ cum viro suo menses septem vixisset, vidua postea facta, reuersa est in suam patriam ad proprios parentes, quietè viuens. Erant autem & ipsi Græcæ superstitionis cultores. Venit igitur in monasterium, & per ianuam custodem, consilium suum Briennæ significauit. Exiit Brienna ad illam. Cumque Hieria ipsa ante Briennam sese prostrauisset, eam adorauit, & apprehendens eius pedes: Obtestor, inquit, te per eum, qui fecit cælum & terram, ne me abomineris, quæ Gracam superstitionem secuta sum, ob idque impurè me gessi, & ad hanc vsque diem idolorum sui

Hieria gētilis cupit ad fidem accedere.

fui ludibrium. Ne me prius sororis meæ Febroniæ doctrina atque congressu. Per vos liceat mihi discere salutis viam, ut per eam incedam. Liceat inuenire, quæ Christianis parata sunt. Liberate me ab huius seculi & impuræ idolorum superstitionis vanitate, quoniam cogunt me parentes mei secundis nuptijs copulari: & sit mihi vita, Febroniæ consuetudo & doctrina: satis enim mihi est, præteriti temporis incertitia, tanquam pœna quadam, multatam fuisse.

Hæc cum diceret Hieria, & lachrymis pedes Briennæ adspargeret, ipsam in multâ misericordiam concitauit. Illi igitur Brienna: Quod ad Febroniam, inquit, pertinet, nouit Deus, quem admodum cum duos annos ageret, ipsam in hoc monasterio in manus meas acceperim: & hodiè decem & octo anni sunt, ex quo in monasterio viuit, neque viri alicuius, neque mulieris in mundo versantis formam adspexit: sed nec mundi figuram aliquam hucusque vidit: quinetiam neque eius nutrix hactenus ipsius ad spectum cernere potuit. Quauis enim lachrymans sæpè mihi supplicauerit, ut liceret cum ea colloqui, non tamen id assecuta est. Nam ei hoc ego non concessi. Cum verò te eius videndi desiderio teneri intelligam, & Dei amantem esse cognoscam, ad eam deinceps te intromittam, modo veste monastica induta fueris. Duxit igitur Brienna Hieriam ipsam ad Febroniam. Quam cum virgo Febronia monastica veste indutâ vidisset, ad Hieriam pedes se deiecit: existimabat enim peregrinam aliquam monachâ à se videri. Vicissim igitur se amplexæ sunt, quas ambas iussit Brienna sedere, & Febroniam diuinæ scripturæ libros legere. Eius autem lectione ac doctrina ita compuncta est Hieria, ut totam noctem in somnem simul transegerint: neque enim Febronia dicendo, neque Hieria audiendo defatigabatur. Tantum verò lachrymarum in terram effudit Hieria, ut totum solum eius lachrymis irrigatum fuerit. Diluculo autem vix Brienna potuit persuadere Hieriæ, ut illinc ad parentes suos rediret. Cum igitur se vicissim iterum amplexæ, lachrymarum plenæ fuissent, descendit Hieria in domum suam, & persuasit parentibus, ut ab inanibus paternæ traditionis moribus, & idolorum seruitute discederent, & Deum omnium Creatorem cognoscerent.

Cap. 7.

Nota tot annis Febronia nec viri nec foeminae formam visisse.

Hieria ei loquens, mirè compungitur.

Febronia verò interrogauit Thomaidem, quæ secundas partes diaconatus gerebat: Quæso, domina mea & mater: Quænam est illa hospes & soror, quæ ita lachrymis perfusa erat, quasi aliàs nunquam diuinas literas legi audierit. Tunc Thomais Febroniæ respondit: An ignoras, quæ illa sit? Et videntem, inquit illa, peregrinam mulierem cognoscere poteram? Tum Thomais: Hæc est Hieria, senatorij generis foemina. Et quare, inquit Febronia, mihi non significastis, ne ego tanquam cum sorore loquerer? At illa: Ita fieri iussit Brienna Præses. Illis diebus ægrotauit Febronia vsque ad mortem, & in scamno illo suo iacebat.

Cap. 8.

Interim fama quadam ad vrbem illam peruenit, Lyfimachum & Selenum aduenire, ut Christianos cruciatibus multos affligerent. Omnes igitur Christiani, qui erant in ciuitate, clerici, laici & monachi, relictis rebus suis, auferunt, ita ut eius etiam vrbis Episcopus propter imminentem terrorem se occultauerit. Cum hoc audiissent eius monasterij sorores, adierunt Briennam, & hæc ei dixerunt: Quidnam faciemus, cum feræ vrbem hanc occupauerint, & omnes propter imminentes minas aufugerint? Quidnam, inquit Brienna, vobis placet? Tum illa: Iubeas, mater, nos latere pauperser, ut animas nostras nos etiam seruemus. Ad hæc Brienna: Nondum, inquit, bellum vidistis, & de fuga cogitatis? Nondum palæstra præstè est, & statim vos victas ostenditis? Nolite, quæso, filia, ita facere: nolite, quæso, sed resistamus, & certemus, ac moriamur pro eo, quod pro nobis mortuus est, ut & cum illo viuamus. Hæc cum sorores audiissent, conticuerunt.

Cap. 9. Christiani fugiunt timore inapiti Seleni.

Die autem crastino vna quadam è sororibus, nomine Aetheria, dixit: Scio ego, quod Febroniæ causa non permittit nos Brienna hinc secedere. Fortasse propter hanc Febroniam nos omnes perire vult. Sed ecce ego dico vobis, ut illam ad eam: ipsa enim pro omnibus dicam, quod docet. Cum hæc audiissent sorores, aliæ paruerunt Aetheriæ, aliæ contradixerunt, eius consilium condemnantes. Cumque multa dissensio inter eas per aliquot horas fuisset, postremò omnes concordēs adierunt Briennam, ut scirent, quod consilium illis daret. Postea verò quàm venerunt illæ, & Brienna consilium Aetheriæ cognouit, intuens in illam: Quidnam, inquit, vis, soror Aetheria? Quæ respondit: Ut iubeas nos occultari, & imminentem furorē aufugere: non enim meliores sumus clerico & Episcopo. Oportet te illud cogitare, inter nos adulescentulas quasdam esse, quibus cauendum est, ne aliquo modo comprehendantur à militibus, & corrupta corporis virginitate, exercitationis monasticæ mercedem amittant.

Cap. 10.

Etia adulescentulas virgines patres antiqui in monasterijs ponebant.

amittant. Illud etiam timendum, ne nos tormentorum angustias sustinere non vale-

Cap. 11.

His auditis, dixit Febronia: Vivit Christus meus, cui desponsata sum, cui animam me-

Cap. 12.

Brienna igitur cum monasterium illud propter imminentes angustias fororibus

Cor. 10. Eccl. 2.

Cap. 13.

Cum igitur ad scamnum venissent, in quo Febronia decumbebat, statim Brienna

Virginitatis praestantia & premium

Cap. 14.

Hac cum audisset Febronia, confirmabatur, & fortiter ac generose contra diabo-

gistra fueris. Recordare, quod te secundum iam annum agentem in manus meas a nu-

Febronia a teneris optime instituta

Libia & Leonis martyres.

Item Eutropia duodecim

Cap. 15.

lis, tumultus & clamor ab his, qui urbem illam incolabant, emittebatur, cum Lysima-

Milites irruunt in monasterium.

Nota Lysimachi Christiano homine digna vocem.

Cap. 16.

Tunc vnus quidam e numero pessimorum militum, qui ex monasterio venerant,

Febronia vincula abducitur.

formidaret. Milites verò dixerunt, se non fuisse iustos vt illas, sed Febroniam tantum ad iudicium adducerent.

Cap. 17.

Cœperunt igitur Thomais & Brienna hortari Febroniam & confirmare: quarum prior Brienna his verbis vsa: En, inquit, filia mea Febronia, ad certamen nunc egredere. Considera caelestem sponsum certaminis tui spectatorem esse, & victoriæ coronam ab Angelicis potentijs teneri tibi dandam, si constans fueris. Vide ne tormenta expauescens, diaboli fias ludibrium: ne corpus tuum plagis dilaniari videns, misericordia illud prosequaris. Hoc enim, velimus nolimus, paulò post sepulcrum excipiet, & in puluerem dissoluet. En ego in monasterio lamentans, nuncium aliquod de te, siue bonum, siue malum, expectabo. Sed da, quaeso, operam, filia mea Febronia, vt faustum aliquid de te audiam. Vtinam mihi aliquis opatum nuncium afferat, Febroniam perfectè martyrio functam, & in Martyrum numero aggregatam fuisse. His auditis, Febronia respondit: Fidem & spem habeo in Deo meo, mater Brienna, fore, vt quemadmodum mandata tua nunquam contempsi, sic neque hoc tempore admonitiones istas & præcepta tua neglectura sim: sed videbunt populi, & obstupescunt, & Briennæ senectutem beatam prædicabunt & dicent: Verè hoc est Briennæ illius magnæ foeminae germen & educatio. Ostendam enim in corpore mulieris virilem mentem. Sed benè mihi precemini, & me discedere patiamini. Ad hæc Thomais: Viuit, inquit, Deus, Febronia soror mea, & ego seculari habitu induta, veniam & certamen tuum aspiciam.

Cap. 18.

Cum verò milites ipsi Febroniam vrgerent, illa: Precor, inquit, vos matres meas, vt benedictionem pro viatico mihi impertiat, & magis magisque pro me Deum oratis, meque ire permittatis. Tunc Brienna tendens in caelum manus, & vocem magnam edens, ita precata est: Domine Iesu Christe, qui seruam tuam beatam illi Teclæ certanti sub Apostoli Pauli habitu apparuisti, quaeso, & huic humili seruae tuæ in hora certaminum appareas. Hæc cum dixisset Brienna, & Febroniam vltimò amplexa esset, illam salutatam dimisit. Quam milites comprehensam, ad Selenum duxerunt. Reuerfa est autem Brienna in monasterium, dolens ac lamentans, & in solum eo in loco, vbi Deum orare consueverant, prostrata vociferabatur, Deum precans pro Febronia. Thomais verò, quæ secundas partes post Briennam in monasterio habebat, illam dereliquit, & seculari habitu induta, ad spectaculum Febroniam se contulit: Omnes igitur seculares mulieres, quæ ad monasterium in die parasceues conuenire, & eius doctrinam frui consueverant, pectora sua verberantes, cum lachrymis ad eius respectaculum currebant, & adolescentis doctrina se priuatas dolebant.

Cap. 19.
Hieria valde affligitur Febroniam causa.

Cum hæc audiuisset & Hieria, senatorij generis mulier, Febroniam scilicet monasterium publicè produci, surrexit, & vocem ita magnam edidit, vt parietes ipsius, & qui in eius domo erant, obstupuerint, & ab Hieria ipsa quæ fuerint, quidnam ei accidisset. Quibus illa respondit: Soror mea Febronia producit, magistra mea ad poenam ducta, vt Christiana mulier. Cum igitur à parentibus admoneretur, vt à luctu desisteret, eò illa magis dolens & vociferans, & parentes suos obsecrans: Sinite, inquit, me acerbè flere, & sororem ac magistram meam deplorare. Hæc cum diceret, suis etiam parietibus luctum ita commouit, vt ipsi quoque Febroniam lamentarentur. Cum igitur persuasisset parentibus suis, vt liceret etiam sibi spectaculum illud adire, pueros multos & ancillas secum habens, ad locum, in quem Febronia ducebatur, lugens properabat. Cumq; mulierum concurrentium & lamentantium multitudinem consecuta esset, inuenit & Thomaidem. Quæ cum mutuo se agnouissent, ambæ lugentes ad spectaculum certaminis illius conuenerunt. Multitudine igitur in eum locum cōgregata, vbi de Febronia quaestio habenda erat, venerunt & Iudices.

Cap. 20.

Præsidentes igitur Selenus & Lysimachus, iusserunt Febroniam coram sibi. Illa itaque intromissa, manibus vincata, catenis etiam collo illigata, ibi constitit. Qua visa, turbæ omnes lachrymarunt, atque ingemuerunt. Cumq; in medium producta esset, iussit Selenus præsentem à tumultu desistere. Quod cum omnes fecissent, dixit Selenus Lysimacho: Interroga mulierem istam, & eam respondentem audias. Tunc Lysimachus: Agè, adolescens, dic: Liberane, an serua es? Tum Febronia respondit: Ego sum serua. Cuiusnā, inquit ille, serua es? At Febronia: Christi ancilla ego sum. Quod nam, inquit Lysimachus, nomen tibi est? Cui respondit Febronia: Christiana ego vocor, humilis quidem & abiecta. Tum Lysimachus: Nomen tuum cupio scire. Dixi, inquit illa, me Christianam esse: quòd si nomen meum scire vis, mater Febroniam me vocauit. Tunc Selenus iussit Lysimachum à quaestione desistere, & ipse cœpit Febroniam

Febroniam coram Iudice confessio.

broniam sic alloqui: Nōrunt dii, me ita affectum fuisse, vt tecū loqui nollem: sed quoniam mansuetudo & æquitas tua, cum pulchritudine & forma egregia coniuncta, furoris mei & indignationis, quam aduersus te conceperam, magnitudinem superarunt, non amplius te vt ream, sed vt filiam interrogabo. Audi ergo, filia: Testes habeo deos, quòd vera sunt, quæ dico. Multis pecunijs & facultatibus locupletem mulierem Lysimacho & ego & Anthimus frater copulauimus: sed tamen, si nobis eris obediens, hodie coniugium cum filia Prospori dissoluemus, & tecum de matrimonio conueniemus, & eris Lysimacho coniunx, sedens ad eius dexteram, cui ego nunc affideo. Ille, vt vides, perpulcher est, quem admodum & tu. Audi igitur consilium meum, vt patris tui, & te gloriosam reddam, neque paupertas vnquam amplius te affliget. Cum enim mihi neq; vxor, neq; filij super sint, omnia mea tibi elargiar, & omnium mearum rerum dominam te constituam. Hæc omnia pro dote addam Lysimacho meo, & ero vobis patris loco, & gloriosam ac beatam dicent te omnes mulieres, cum viderint quanto honore digna effecta sis. Largietur in super multis victorijs ornatus Imperator noster tibi multa dona: qui etiam promisit se facturum, vt Lysimachus Præsidis magistratū gerat. En audisti omnia. Responde igitur mihi patri tuo ea, quibus significes te deos colere, & ijs animum meum exhilara. Nam si non obediens admonitionibus meis, dii sciunt, ita futurum, vt in manibus meis ne tribus quidem horis viuas. Itaq; nunc aperi nobis, quid sentias.

Ad hæc Febronia: Ego, inquit, o Iudex, thalamum habeo in caelis non manufactum, nuptias possidens indissolubiles: dorem habeo rotum caeleste regnum. Sponsum igitur immortalem cum habeam, non patior cum mortali & corrupto homine copulari: quineriam ne audire quidem possum quod polliceris. Itaq; Iudex noli laborare, neque enim adulando quicquā proficies, neq; minis me perterrefacies. Audiuit hæc Iudex, & magnoperè indignatus, iussit milites illius vestes discindere, & lacero quodam panno eam cingi, vt omnibus spectantibus, ignominia & turpitudine confunderetur, vtq; seipsam admodum turpem factam videret, & miseram iudicaret, quòd à magna gloria excidisset, & ad extremam ignominiam deuenisset. Milites igitur quamprimum eius vestes disciderunt, & vili fascia eam cinctam, in omnium conspectu reliquo corpore nudam constituerunt. Tum Selenus: Quidnam agis Febronia? Vidēsne à quantis bonis excideris, & qualem miseriam sortita sis? Audi Iudex, inquit Febronia: Licet omnibus pannis me exutam, & omnino nudam exhibeas, ego huiusmodi turpitudinē pro nihilo facio. Vnus enim creator est maris & foeminae Deus, Itaq; non hoc solum aquo animo patior, vt vestibus exuar, sed et in se obruncari, & igne incendi cupio. Atq; vti digna sim pati pro eo, qui pro me tot & tanta passus est.

Tum Selenus: Impudentissima foemina, & ignominia omni digna, scio te gloriam de pulchritudine tua, propterea non existimare tibi hoc turpitudini esse, sed laudem potius tibi esse putas, quòd sic nuda consistis. Scit, inquit Febronia, Christus meus, ad hodiernam diem viri alicuius aspectum à me visum non fuisse, & vt in manus tuas inciderem, impudens videri vellem? Agè stulte & stolide Iudex, velim dicas: Quis vnquam ex athletarum numero Olympicum certamen certans, indutus veste in palæstra cum aduersario congregitur? An non certamen ipsum nudus exercet, donec aduersarium superet? Ego igitur tormentorum & ignis minas expectans, qui potero vestibus induta cum his rebus congregi? An non corpus ipsum nudum plagas excipiet, quoad expugnem patrem tuum Iatanam, cruciatus tuos contemnens? Quoniā, inquit Selenus, mulier ista poenarum & cruciatuum cōciliatrix, aduersus ignis minas audacè se præbet, per quatuor corporis partes illam extendite, & infra ipsam ignem accensum supponite, simulq; quatuor milites virgines eius terga verberent ac dilanent. Id cum fieret, & diutius virgo illa verberaretur, copiosus sanguis ex vtraque humeri parte in terram defluebat: ignis verò infra eius corpus accensus, viscera etiam ipsa comburebat: ad hæc oleo magis excitatus, ac vehementiorem flammam erigens, Febroniam omnino consumebat. Cum verò per multas horas virgo ipsa verberaretur & combureretur, rota multitudo illa pro Febronia summis clamoribus Iudici supplicabat, his vtens vocibus: Parce, benigne Iudex, parce virgini & adolescenti. Cæterum ille nihilominus ob id defrauens, vehementius illam percuti ac torreri mandauit, quoad vidit eius carnes in terram defluere. Tunc iussit carnifices desistere: qui existimantes eam mortuam esse, extra rogam deiecerunt.

At Thomais cum vidisset cruciatum illos tam vehementes Febroniam afferri, animo deficiens, in solum cecidit ad Hieria pedes. Quæ voce magna emissa: Væ mihi, inquit, & ipse cœpit Febroniam

R r r

Febronia

Blanditijs allicitur, sed frustra.

Cap. 21. Febroniae egregiū sponsum.

Afficitur ignominia.

Cap. 22.

Flagellatur rannū verbis egregijs.

Atrocissimè cruciatur.

Cap. 23.

Febronia soror, vā mihi, magistra mea, quoniam posthāc doctrina tua priuata fuero, Nō solum autem te amisi, sed etiam Thomaidem. En & ipsa tuī causa moritur. Cū autem Hieria vocem Febronia iacens in solo audiisset, rogauit milites, vt aquam in Thomaidis faciem adaspergerent, quō animum colligere posset. Milites statim aquam attulerunt, quam cū in eius faciem adspersissent, illa ad se redijt. Tunc Iudex dixit Febronia: Qualisnam tibi visus est, Febronia, primus palæstræ congressus? Tum illa: Ex primo, inquit, congressu didicisti me inuidiam esse, & tormenta tua contemnere. His auditis, Selenus dixit: In ligno illam suspendite, & ferreis peccinibus eius latera dilaniate: quinimō ignem rursus admouete, vt etiam ossa comburantur. Statim igitur carnifices ceperunt peccines, & ita eam laniarunt, vt carnes ipsæ vnā cum sanguine in terram deciderent. Admouerunt etiam ignem, quo vel ipsa viscera comburebantur, At Febronia, oculis in cælum erectis: Veni, inquit, Domine in auxilium meum, & ne derelinquas me in hac hora. His dictis, conticuit, quauis igne valdē vreretur. Multi verò spectatores, non ferentes Seleni crudelitatem, à spectaculo aufugerunt. Alijs sum. mis clamoribus à Iudice contendebant, vt ignis ille tolleretur. Et iussit Selenus ignem amoueri.

Cap. 24. Cū verò adhuc in ligno Martyr penderet, rursus cœpit eam interrogare. Sed cū ea respondere non posset, iussit illam è ligno deponi, & palo alligari, & carnificem illuc duci. Cui dixit: Cū scelestissima hæc & nefaria mulier nolit mihi respondere, abscondatur eius lingua, & in ignem deiciatur. Exemit linguam Febronia, & nutu significabat carnifici, vt illam abscederet. Cū verò is linguam tetigisset, & eam abscondere aggrediretur, turbæ per deorum salutem Selenum obrestantes, illi persuaserunt, ne id faceret. Cæterum scelestissimus iussit illius dentes eradicari. Statimque carnifex ferrum cepit, & sanctæ puellæ dentes illos, quos eradicabat, in terram deiecit. Cū decem igitur & septem dentes euulsi essent, & sanguinis riuus in terram defluerent, iussit Selenus nullum amplius euelli. At cū Febronia tantam sanguinis copiam vidisset, eam vires defecerunt. Medico autem statim remedium afferente, sanguis fluere desistit.

Cap. 25. Cœpit igitur Selenus rursus eam interrogare: Num, ò Febronia, saltem nunc iudicio parere, & deos ipsos confiteri vis? Cui illa: Pessime & scelestissime senex, tu viam meam impedire studes, neque, nisi me ad sponsum meum accedere? Festina quammaximè potes ex huius mei corporis luto me eripere, quoniam amator meus Christus me expectat. Tum Selenus: Omnino, inquit, ense & igne corpus tuum delebo: video enim te etiam nunc propter adolescentiæ tuæ temeritatem impudentem esse. Sed non id tantò erit, vt te cupere prætefers: namque, ista tua arrogantia multo plura & grauiora mala tibi afferet. Febronia cū propter tormentorum magnitudinem non multa respondere posset, eo maiorem indignationem Iudici commouebat. Tūc Selenus iussit carnificem mammas eius secare. Accessit ille, & aggrediebatur id facere. Turbæ verò clamoribus magnis contendebant à Iudice, vt tormentum illud, adolescenti Febroniæ condonaretur. Cū verò diū clamarent, & Iudicem precarentur, indignatus Selenus aduersus carnificem: Quid cessas, inquit, scelestissime, & deorum inimicissime? Cur mammas istas non secas? Accepit ille nouaculam, & dexteram puellæ mammas secare cœpit. At illa erectis in cælum oculis, voce magna dixit: Domine Deus meus, adspice violentiam, quæ mihi affertur. Veniat anima mea in manus tuas. Neque amplius locuta est. Abscissis igitur duabus mammis, & in solum deiectis, Iudex impius mandauit ignem afferri, & in mammarum, quæ abscissæ fuerant, locum admoueri. Cū verò diutius combureretur, & ignis vsq; ad eius viscera penetraret, turbæ ipsæ tam crudele facinus spectantes, maxima ex parte à spectaculo illo discesserunt, clara voce Diocletianum & eius deos execrabiles esse restantes.

Cap. 26. Thomais verò & Hieria miserunt ancillam quandam in monasterium, vt Briennam, quæ facta fuerant, nunciaret. Cū venisset igitur ancilla ad Briennam, magna voce Thomais, inquit, & Hieria tibi significant, ne amplius defatigentur manus tuæ in cælum ad Deum extensa, neque cor tuum sollicitum sit assidue precando: magna enim præmia Febronia iam affecuta est. Cū hoc nuncium Brienna audiisset, ad Deum vocem erigens dixit: Domine Iesu Christe, veni & auxiliare seruæ tuæ Febroniæ. Et in solum prostrata, clamabat: Vbi nam es Febronia? Postea verò iterum manus in cælum erigens, Domine, inquit, respice humilitatem ancillæ tuæ Febroniæ. Veni, & illi auxiliare. Fac, vt videant oculi mei Febroniæ martyrio sanctam, & in Martyrum numerum collocatam.

Rursus

Rursus Selenus iussit Febroniā è palo dissolui. Quæ cū dissoluta esset, in solum cecidit: non enim poterat consistere. Tunc Comes ille, qui Primus vocabatur, dixit Lysimacho: Quorsum adolescentis huius virginis tam ingētes & crudeles cruciatus? Sine, inquit, Lysimachus: ad multorum enim salutem huius virginis tormenta spectant: fortasse autem & ad meam quoque. Nanque talia multa olim à matre mea audiui. Nōne in mea potestate erat, illam dissolui & seruari facere? Sed sine illam certamen perficere. Tunc Hieria erecta, aduersus Iudicem clamauit: O immanis, & humanæ naturæ expers, nondum contentus es malis præteritis, quæ huic virgini attulisti? Immemor ne es matris tuæ? Nōne & ipsa muliebri corpore induta erat? Nōne & tu mammas suxisti, quas nunc ab ista virgine abscidisti? Mamma sine idē nutritus fuisti, vt tantam crudelitatem in foeminam exerceas? Miror plurimum ego, quōd nihil eorū, quæ dico, immitem & inhumanam mentem tuam deflexerit. Verū id persuasum habebas, quōd, quemadmodum tu non pepercisti huic puellæ, ita neque calcetis Rex tibi parceret. Cū hæc dixisset Hieria, iussit Selenus illam è tecto, in quo erat, deduci, & poenas publicè luere. Id audiens Hieria, multo cum studio & gaudio descendit, atque ait: Domine Deus Febroniæ, accipe & me humilem mulierem cum ipsa Febronia. Dum autem è tecto descenderet, Seleni Iudicis amici consilium illi dabant, ne publicè Hieriam produceret: futurum enim dicebant, vt tota multitudo cum ipsa martyrium subiret, & vniuersa ciuitas periclitaretur ac periret. Placuit Seleno, consilium. Itaque non amplius Hieriam produci iussit, sed indignatus, & aduersus eam tanquam furiosus, exclamans voce magna: Audi tu, inquit, Hieria: per deos multa mala & tormenta tuī causæ Febroniæ adijcientur. Emstatim iussit duas manus Febroniæ & dexteram pedem abscindi. Carnifex igitur ligno eius manibus supposito, securi feriēs dexteram pariter & sinistram abscidit, qui etiam in pedem dexterum, cū ei lignum supposuisset, securim magna vi adhibita inuexit, sed pedem ex talo abscindere non potuit. Similiter & secundam plagam inflixit, neque tamen poruit. Id cū vidissent turbæ, summo opere acclamauerunt. Tertiam deinceps plagam intulit, & vix pedem abscindere potuit.

Febronia igitur toto corpore contremiscens, licet iam iam defectura esset, dabat operam, vt alterum etiam pedem super lignum poneret, rogās vt & ille abscinderetur. Cū id cerneret Iudex: Videtisne, inquit, impudentis mulieris pertinaciam? Et multo furore accensus, carnifici dixit: Seca & alterum. Abscisso igitur & altero pede, surrexit Lysimachus, & ad Selenum conuersus: Quidnam, inquit, reliquum est, quod facias huic puellæ? Eamus iam, quoniam prandij tempus est. Ad hæc iniquissimus Selenus: Per deorum vitam ego non dimittā mulierem hanc viuam, sed hic ero, quoad spiritum emiserit. Cū igitur per multas horas animā ageret, Selenus ad satellites conuersus dixit: Viuitne adhuc mulier scelestissima? Maxime, inquiunt illi, eius anima adhuc in ipsa est. Tunc iussit Selenus caput Febroniæ abscindi. Cū igitur miles gladiū accepisset, & Febroniæ coma altera manu apprehensa, ira illam ense supposito iugulasset, vt si quis ouem aliquam immolaret, sanctum abscidit caput. Statimque postea luidices ad prandium accesserunt: Lysimachus verò lachrymans reuertebatur.

At turba concursu facto, volebat Febroniæ corpus abripere: sed Lysimachus iussit milites permanere, & corpus illud custodire. Multis igitur angustijs & mœroribus detentus Lysimachus, neque cibū, neque potū sumebat: sed seipsum in cubiculo conclusit, & Febroniæ mortem lugebat. Selenus verò eius patruus cū Lysimachus a tristitia esse accepisset, neque ipse cibum sumpsit: sed cū surrexisset è loco, in quo erat, deambulare cœpit: cumque multo mœrore & tristitia detineretur, repente caput in cælum erigens atque intuens, diutius sic mutus permanit: deinde verò tanquam taurus aliquis mugiens, in vnam ex ijs columnis, quæ erant in prætorio, insiliens, caput suum confregit, & in terram prostratus, animam efflauit. Multo autem clamore & tumultu excitato, accurrit Lysimachus, & viso patris caduere, quæsiuit, quænam res illa esset. Cū autem qui adstabant, id, quod factum fuerat, Lysimacho exposuissent, ille diū caput quassans: Magnus, inquit, est Deus Christianorum: benedictus est Deus Febroniæ: vltus est Deus sanguinem iniuria effusum. His dictis, iussit Seleni cadaver efferi. Quo elato, Lysimachus, accersito Comite Primo, ita fari cœpit: Obtestor te per Deum Christianorum, ne mandatum meum violes, sed quamprimum iubeas Febroniæ arcam componi ex lignis, quæ putrefieri non possint, & mittas præcones, qui vbi que prædicent, vt quicumque Christiani ad Febroniæ martyris exequias accedere voluerint, liberè atque impune accedere valeant, præsertim cū patruus meus iā mortuus sit.

Rrr 2

sit.

Iterum tormenta immanissima ei adhibentur.

Dentes illi extrahuntur.

Execantur vbera eius.

O crudelem tyrannum.

Cap. 26.

Hieria palam arguit tyrannum.

Manus ambae & pes vnus Febroniæ amputantur.

Cap. 25. Mira martyris fortitudo.

Caput eius abscinditur.

Cap. 29.

Diuina vltio perdit tyrannum.

fit. Nōsti, Prime mihi optatissime, quod sit animi mei desiderium. Accipe igitur cor-
horrem, ac Febronia corpus afferri iubeas ad monasterium Briennae: neque quisquam
ē turba aliquod eius corporis membrum abscindat, vel abscissum à corpore auferat:
neq; permittatur cani, vel impuris alijs animalibus sanguinem ab ea effusum lingere:
quinimō terram illam, in quam Febroniae sanguis effusus est, effodi atq; in monaste-
rium exportari precipias.

Cap. 30.
Reliquiae
sanctae mar-
tyris hono-
rificè tra-
stantur.

Fecit Primus quicquid Lysimachus mandauerat, & Febroniae corpus iussit milites
bailulare: ipse verò, sumpto Febroniae capite, pedibus & manibus, & omnibus ijs mem-
bris, quae fuerant ab eius corpore abscissa, chlamyde sua illa inuoluit, & in monasteri-
um exportauit. Cum autem magnus turbarum concursus factus esset, aggrediebantur
tur illa ipsa turbae aliquod membrum auferre, ita ut Comes Primus in magnum peri-
culum venerit, ne à turbarum violentia aliquid pateretur. Porro milites, strictis gla-
dijs, vix turbas ipsas propulsare potuerunt. Postea verò, quam ad monasterium mul-
to labore & vi se contulerunt, reliquias sanctae virginis Febroniae in monasterium im-
miserunt: neque quenquam, excepta Thomaide & Hieria, ingredi patiebantur. Bri-
enna cum Febroniae corpus ita obmutatum vidisset, in terram cecidit animo dessti-
tuta. Primus autem Comes, militibus in monasterij custodia constitutis, redijt in pra-
torium ad Lysimachum.

Cap. 31.

Dein Brienna post multas horas surrexit, & Febroniae corpus amplexa, clamans di-
cebat: Heu filia mea Febronia, hodiè ex oculis matris tuae Briennae ablata es. Quisnam
literas diuino spiritu afflatis, sororibus posthac interpretabitur? quanam manus tuos
libros reuoluent? Haec cum Brienna clamaret, omnes sorores, quae simul cum Aethe-
ria discesserant, ad monasterium redierunt: & proidentes cum lachrymis, marty-
ris Febroniae corpus veneratae sunt. Similiter & Hieria clamabat: Venerabor sanctos
illos pedes, quibus serpentis caput conculcatum est. Ex osculorum vulnera sanctorum
reliquiarum, quibus curata est anima mea. Coronabo floribus laudationum caput il-
lud, quod certaminum pulchritudine nostrum coronauit. Haec cum dixisset
Hieria, aderat nonae horae tempus. Postea verò quam orationem compleuerunt, ite-
rum planxerunt omnes, & earum eiulatus valde confusus erat. Cum autem vespera
aduenisset, lauerunt sanctum illud corpus, & in scamno suo deposuerunt, singula me-
bra suis locis accommodantes. Dein iussit Brienna monasterij fores turbis patefieri.
Cum igitur turba introiussent, Dei gloriam celebrabant, & seculares mulieres magi-
stra suae Febroniae orbitatem lamentabantur. Venerunt autem & quidam ex ijs patri-
bus, qui sanctitate praestantes erant, & monachorum plurimi, qui totam noctem in-
fomnem transegerunt.

Cap. 32.
Lysimachus
& Primus,
scilicet Christia-
nos profi-
centur.

Ceterum Lysimachus cum Primum Comitem ad se accersiri iussisset: Ego, inquit,
omnibus patrijs institutis, & vniuersa facultate derelicta, ad Christum me adiungo.
Tum Primus: Et ego idem faciam. Valeat Diocletianus, & eius Imperium. Omnibus
patrijs rebus nuncium remitto, & ad Christum accedo. Itaque derelicto Pratorio, ve-
nerunt & ipsi cum tota multitudine in monasterium. Cum verò dies illuxisset, vene-
runt qui oculos portabant, & multis cum precibus ac lachrymis reliquias sanctae Fe-
broniae collegerunt, & singula membra, quae abscissa fuerant à martyre illa sancta, suo
quaque loco accommodarunt, caput, pedes, manus & reliqua membra: dentes verò
in pectore ipsius reposuerunt. Turbae autem unguento, & castoreo, atque suauissimis
odoribus ita oculos repleuerunt, ut sanctae Febroniae corpus nequaquam appareret.
Cum verò seditio multa commota esset, turbis ipsis clamantibus, neque oculos clau-
di atque obrurari permittentibus, contra verò Episcopo vrbs illius, monachis & cle-
ricis valde precantibus, ut reliquiae reponerentur, turbae ipsae minimè assentiēbant.
Tunc ascendit Brienna in excelsum quendam locum, & hortabatur turbas his verbis:
Precor vos, domini & fratres mei, ut sinatis illam in suo loco reponi. Haec dixit Bri-
enna, & tota multitudo ei obtemperauit: multisque cum precibus ac lachrymis sanctas
illas reliquias exportarunt, & in insigni quodam monasterij loco reposuerunt: omnes
que Dei gloriam celebrabant. Graecorum verò multitudo credidit Domino, & eius
baptismo tineta est. Item Lysimachus & Primus baptismo purgati sunt, & rebus ter-
renis derelictis, abiērunt cum Marcello Archimandrita, & exercitationis monasticae
palaestram ad finem vsque cum rectè transgressissent, ex humana vita excesserunt, &
Christo aggregati sunt. Plerique etiam ex militibus, cum Domino credidissent, & i-
psi baptizati sunt. Eodem modo Hieria & eius parentes baptizati, crediderunt in Do-
minum Iesum Christum. Posthac parentes suos Hieria dereliquit, & terrenis rebus
renunt.

Multi cre-
dunt in
Christum.

renunciatis, in monasterium ingressa est, cui omnes facultates suas dedicauit, & Brien-
nam precata est in hanc sententiam: Rogo te, mater mea Brienna, ut me in sanctae Fe-
broniae locum seruam accipias. Seruiam ego tibi, ut & illa seruebat. Cum igitur om-
ni ornatu suo Hieria se exuisset, aureis pannis & margaritis oculos sanctae Febroniae
vndiq; adornauit.

Hieria se dat
monasterio

Quo autem tempore beata Febroniae martyrium, eius scilicet certaminis memo-
ria celebratur, conueniunt coetus mulierum, & ingens virorum multitudo, praesertim
propter quoddam signum, quod illic quotannis apparere solet. Nam memoriae suae
die, mediae noctis tempore, cum preces ad Deum funduntur, apparet sancta Febronia
vsque ad tertiae horae preces in illo eodem loco, quo solita erat iacere, ita consistens,
ut magnus tremor in hora illa id spectantibus exoriat. Nemo tamen audeat illam at-
tingere, vel eam interrogare. Cum enim primo anno apparuisset, & omnes sorores
timore magno perterritae essent, Brienna voce magna: En, inquit, adest filia mea
Febronia. Cumq; ad illam amplexandam cucurrisset, statim euauit. Non igitur am-
plius ad illam accedere, vel ipsam tangere audent: sed quo tempore apparet, lachry-
marum copia effunditur, simulq; gaudium magnum in omnes ex huiusmodi visione
proficiscitur.

Cap. 33.

Nota rem-
miram.

Eius verò vrbs Episcopus, cum templum valde insigne & pulchrum Febroniae mar-
tyri erigere coepisset, per totos sex annos opus compleuit. Quo perfecto, conuocatis
finitimarum regionum Episcopis, celebritate magna adhibita, per totam noctem of-
ficium celebrauit mensis Iunij die xv. Quo tempore multitudo ingens coeedit, ita ut
neque templum, neque monasterium eam capere possent. Vbiq; verò & psalmodi
cantus frequentabatur. Mane autem, precibus matutinis completis, Episcopi conue-
nerunt in monasterium, ut eius diei, quo Febroniae corpus depositum fuit, memoriam
celebrarent. Sequebantur Episcopos turbae cum facibus & thure ac vapore multo.
Ingressi igitur Episcopi in monasterium, ac Deum precati, confederunt, & Brienna ad
se accessit, haec illi dixerunt: Institutionis & vitae, multorumq; laborum, quos virtu-
tis causa sustinisti, laudem assecuta es, neque quisquam pro dignitate te laudare po-
terit. Tales decet esse monasteriorum Praesides, & tales fructus Deo ipsi offerre. Quo-
niam verò fieri non potest, ut Martyris, quae tot & tanta cerramina perpassa est, lau-
des per nos explicentur: decet illas silentio praerere. Neque enim lingua nostra, qua-
tum satis est, Martyrem hanc laudare potest. Itaque cum neque sermonibus, neque o-
peribus aliquid assecuti simus, quod Martyre dignum sit, te ad hoc idoneam rogamus,
ut de re proposita differas. Honora denique & ipsa nobiscum vna martyrem Febr-
oniam, & concede nobis, ut in templo, quod sub eius nomine conditum est, Martyris cor-
pus habitare possit.

Cap. 34.
Templum
insigne s.
Febroniae.

Cum haec audissent sorores, omnes clamauerunt vna voce, & ad pedes Episcoporum
prostratae, dixerunt: Precamur vos per sanctos istos vestros pedes, ut nostri vos mise-
reat, quae humiles & abiectae sumus, neq; preciosa hac margarita nos priuetis. Cumq;
dixissent omnes lamentarentur, & Episcopos obsecrarent, eius vrbs Episcopus Briennam
alloquens: Audi, inquit, soror: Nōsti quantum studium adhibuerim ad martyris Fe-
broniae templum pro eius honore & gloria erigendum. En sex anni sunt, quos in eo
templo construendo insumpsi. Ne igitur labores meos inutiles & sine fructu esse pa-
tiaris. Haec cum audisset Brienna, respondit: Si ita vobis placet, & si placet Martyri,
quod petitis accipiat. Quis sum ego, ut hoc impediam? Ingressi ergo illam accipite,
& abite. Ingressi sunt Episcopi, & preces ad Deum fuderunt. At Hieria clamabat: Vae
nobis, quod hodierno die monasterium magna benedictione priuatur. Vae nobis, quod
hodiè angustiae & orbitas in monasterium allatae sunt. Vae nobis, quod hodiè margari-
tam nostram tradimus. Et ad Briennam conuersa, clamabat: Quid facis mater? Cur
me priuas domina mea, cuius causa omnia dereliqui, & ad vestras manus confugi? Bri-
enna cum vidisset Hieriam ita lamentantem, ad eam conuersa: Cur, inquit, lamenta-
ris filia mea Hieria? Si gratum est illi abire, abeat: sin minus, non abeat.

Cap. 35.
Studium
episcoporum
erga sacras
reliquias.

Cum Episcopi preces compleuissent, omnes dixerunt, Amen. Cum primum au-
tem oculos martyris tetigerunt, tonitru in aere tam magnum erupit, ut vniuersa mul-
tudo praetimore ceciderit. Rursus paulò post cum fuissent aggressi idem facere, ter-
ramotus tam magnus factus est, ut tota vrbs ruere videretur. Ex ea re cognouerunt Epi-
scopi & vniuersa multitudo, Martyri non placere, monasterium egredi. Itaq; tristes
facti, dixerunt Briennae: Si Martyri nō placet monasterium relinquere, vnum aliquod
ex membris abscissis nobis largiare, & discedemus. Brienna clauem sumpsit, & locu-
renunt.

Cap. 36.
Nō patitur
martyr suū
corpus ex-
tra mona-
sterium ef-
ferri.

los aperuit, & vidit corpus Martyris, instar solis effulgens. Multo igitur cum terrore extendit manum suam, & alteram Sanctæ ipsius manum apprehensam Episcopo illi præbere voluit. Sed manus Briennæ detenta est, & velut mortua torpuit. Tunc Brienna lachrymans: Precor, inquit, te, filia mea Febronia, ne irascaris matri tuæ. Recordare laborum meorum, neque senectutem meam contemnas. Remissa autem sana manu illa, rursus eam Brienna extendit, & lachrymans rogavit: Præbe, inquit, nobis benedictionem, ne me tristem efficias. Cumque accepisset vnum ex dentibus, qui erant in eius pectore, Episcopo dedit, & statim oculos clausit. Episcopi verò omnes ceperunt reliquias illas sanctas, & in vase aureo portantes, læti abiērūt: quibus præibat multitudo psalmos canens, cum cereis, facibus & thure multo.

Cum verò ad templum pervenissent, ascenderunt Episcopi in sublimem quendam locum, & populo reliquias illas ostenderunt. Quicunque verò erant cæci, vel claudi, aut demone capti, sanati sunt: idque omnibus manifestum factum fuit. Currebant adolefcentes vndique, & ægros homines, alios in grabbatis positos, alios iumentis vestros ferebant, & omnes sanabantur: & quocumque aliquis morbo detinebatur, sanus fiebat. Quandiū verò ægroti ferebantur, turbæ non permiserunt reliquias sanctæ Febroniæ reponi. Cæterum cum omnes, qui malè se habebant, sani facti essent, & Deo hymnos cecinissent, repositæ sunt Febroniæ martyris sanctæ reliquie quintodecimo die mensis Iunii. Cumque omnes magna dona assecuti essent, in domos suas redierunt læti, & Dei gloriam, ac Dominum Iesum Christum, & Sancti spiritum celebrantes: Cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen. Brienna verò cum duos annos vixisset post consecratum sanctæ Febroniæ templum, & omnia bene disposuisset, in pace diem obiit. Ego verò Thomais, quæ post Briennæ obitum eius ministerio successi, cum Febroniæ vitam & certamina inde vsque à principio cognovissem, quæque præcesserant, à Lyfimacho didicissem, in commentarios omnia collegi, ad laudem & gloriam Dei, eiusdemque martyris Febroniæ, & ut eos, qui hæc audierint, excitarem & alacres redderem ad Domini Iesu Christi cultum, in gloriam Patris, & Filij, & sancti Spiritus, nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Ecce processio- nis mo- dus, & quo honore San- ctorum reli- quia trās- ferantur. Cap. 37.

Miracula ad eius reli- quias.

MARTYRIUM SANCTI DVLÆ, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

Iunii 15. Cap. 1.

Tatianus Dulas defecit apud Præsidem.

Cap. 2.

Cap. 3.

Cap. 4.

Cap. 5.

VO tempore, satanas ab ijs colebatur, qui eo dignerant, & idolorum superstitio atque error vigeat, cum Maximus Ciliciæ præsidere, delatus est Tatianus, cognomento Dulas, vir iustus & timens Deum, qui totius gentis testimonio pietatem, & in omni re iustitiam servare probabatur. Hic, inquam, delatus fuit apud Præsidem, quod Christi fidem profiteretur. Quamobrem in carcere detinebatur, scriba ipso ita Præsidi referente: Quemadmodum tu iussisti, factum principes regionem omnem vsque ad Zephyritarum urbem peruestigantes, deprehenderunt quendam impia Christianorum religionis sectatorem, quem obruli syn- cero & illustri tribunali tuo. Hæc ille dixit. Cui Præses Maximus: Quo tempore, inquit, vrbes ipsas circumiero, omnes, qui sunt in carcere, ad me duci iubebo.

Cum igitur in urbem Prætoriam ingressus esset, & sederet in tribunali, iussit primum adduci ad se Dulam, quem supra diximus. Qui cum ad Præsidem ingrederetur, ita Deum oravit: Christe fili Dei, qui misericors es, tu dixisti per os David: Dilata ostium, & implebo illud. Tu & in Evangelijs dixisti: Ne solliciti sitis, quomodò aut quid loquamini. Nunc igitur, Domine Iesu Christe, mitte Angelum tuum, & da mihi orationem os meum aperientem, ut ad scelestissimum Maximum ingrediens, eius impietatem redarguam. Quod verò ad plagas pertinet, cum te præ oculis habeam, huius tormenti non timeo, meumque corpus Præsidi libenter proponam. Nisi enim corpus meum tradidero ita ut ardeam, qualium bonorum coronas accipere poterò? quales Domino meo Iesu Christo cicatrices ostendam, quas ille videns, benignitate in me vratur, & peccata mea remittat? Hæc cum ille dixisset, milites pallio eum exuerunt, & vincula Præsidi obtulerunt.

Tum Maximus Præses: Agè, inquit, dic paucis verbis, quo nomine appelleris. Tum Dulas: Servus Christi ego sum. Ad hæc Maximus: Cum nihil, inquit, utilitatis nomen

istud tibi afferre possit, dicas naturale nomen tuum. Respondit Dulas: An non manifestum tibi nomē meum effeci? Verò quidem & certo nomine Christianus appellor: eo autem, quod mihi ab hominibus impositum fuit, Dulas: itaque sic appellatus, revera servus Christi sum. Nondum, inquit Maximus, iudicij terrorem expertus es. Nunc igitur dicas, cuius nationis homo tu sis, cuius loci, aut generis. Ad hæc Dulas ait: Ego sum natione Cilix, ex vrbe Prætoriadæ, genere claro, & à puero Christianus. Tum Maximus Præses dixit: Cum claro genere ortus sis, invidis Imperatoribus cedere velis, & deos adiens, æquo animo illis sacrifices, ut & à nobis honoreris, & apud Augustos Imperatores magnus atque illustis habearis. Respondit Dulas: Honores tui & Augustorum gradus vobis sint, & omnibus ijs, qui Deum ignorant. A me verò Deus hoc auertat, ut alia in re proficiam, quàm in fide Domini nostri Iesu Christi.

Cum ita cum sententem Maximus Præses vidisset: Extensum, inquit, istum virgis percutite, & admonete hominem, ut desinat insanire. At Dulas, cum verberibus pulsaretur, dicebat: Gratias ago tibi, Christe, quod dignus habitus sim, qui propter nominis tui confessionem hæc paterer. Audiebat ista Maximus, & illi hæc exprobrabat: Quidnam tibi prodest nunc Christus tuus, cum totus sis vulneratus? An non adhuc sentis, stulte homo? Cui Dulas: Quid? Nonne beatus Apostolus Paulus dicit: Nemo coronatur, nisi legitime certaverit? Tum Maximus: Ergo, inquit, verberatus tu coronam assequeris? Respondit Dulas: Ego hodiè contra patrem tuum diabolum certamen sustineo. Si ergo satanæ prælium devicero, te, inquam, satanæ ministrum, in cælis coronam accipiam. Cur, inquit Maximus, sic erras, homini in Crucifixio fidem habes? Ad hæc Dulas: Velim dicas, præsternere homini Crucifixo, hoc est, Deo viventi & vero, an lapidibus & lignis, operibus manuum hominum, credere. Scelestissime, inquit Maximus, num tibi humanum opus videtur magnus deus Apollo? Dulas ait: Verè Apollinem isto nomine appellasti. Nam illi mentem adhibens, animam tuam perdidisti: nõ solum autem tuam, sed illorum etiam, quibus persuades, ut eum adorent. Illud autem scito, quod Deus ipse requiret è manibus tuis animas, quas cogens perdidisti. Cæterum Apollo impius, dicam tibi, qualis fuit.

Erat ille, ut tu nunc es, incontinens: cumque Daphnes amore captus esset, & pecunias multas ei dedisset, promissa, quæ ab ipsa acceperat, assecutus non est. Quæso, quaesita deus iste est, qui amore vulneratus, eam, quam adamabat, assequi non potuit? Qui potes igitur sperare, te aliquid per eum assecuturum? Verè quæ à vobis de illo canuntur, risu digna sunt, vel potius luctu. Quem enim mulier meretrix execrabilis, atque omnis impuritatis plena, pro nihilo habuit, Apollinem, inquam, tuum, in cuius faciem ipsa expuit, tunc illum, ut Deum, adoras? Vides ut luctu digna sunt impia vestra facinora? Hæc audiens Maximus: Versate, inquit, istum in alteram partem, & ventrem percutite. Tum Athanasius Cornicularius dixit: Obtempera Præsidi: Nonne vides viscera tua exilire? Agè, inquit Dulas, tu, qui diaboli consiliarius es & minister, tibi & Præsidi tuo da consilium illud, quemadmodum Daphnæ persuadere possitis, ut cum Deo vestro Apolline coire velit, ne amore consumptus pereat. Ego enim habeo consiliarium meum Dominum Iesum Christum. Tum Maximus: Affer te craticulam, & illam vehementer accendite, atque istum, ut dijs maledicentem, in eam imponite. At Dulas: Gratias, inquit, tibi agit Apollo tuus in gehenna, quod ignem nunquam extinguendum ei provides: atque tibi gratiam referet, hanc scilicet, ut vna cum ipso ad tenebras exteriores detrudaris. Tunc & ego te ridere poterò, impie Apollinis patrone.

Cum autem totum ferè Martyris corpus carnifices combussissent, nihil profecerunt: neque enim Dei seruo persuaserunt, ut à fide Christi deficeret. Tunc iussit Maximus Præses, ut milites ita combustum in carcere interiore hominem custodirent, neque cura aliqua illum prosequerentur, hæc addens: Ne quis ex impijs hominibus eum ob id beatum prædicet, quod impiè in deos nostros se gerens, tormenta perpessus fuerit. Erat igitur sanctus ille in vinculis, & sine intermissione Dei gloriam celebrabat, eumque precabatur, ut martyrij cursum perficeret. Post quinque dies Maximus in tribunali sedens, quæsit an scelestus ille & impia Christianorum religionis sectator adhuc viveret: quem & ad tribunal duci iussit. Athanasius Cornicularius respondit Præsidi: Ita constans & ad defensionem paratus, & incolumis est homo ille, ut ne cicatricem quidem aliquam in corpore suo habeat. Iussitque illum introduci. Quem cum Præses totum sanum vidisset, & vultu admodum hilari: O scelestissima, inquit, cohors, nonne vobis præcepi, ut nulla cura istum prosequeremini? Ad hæc Pegafius

Contemnia vana promissa.

Cap. 4. Virgis caeditur.

a. Tim. 2.

apollinē, vel apollinē, idem quod perdo.

Cap. 4. Apollinis incontinencia.

Caeditur in ventrem S. Dulas.

Vritur in craticula.

Cap. 6.

Ducitur in carcerem.

Divinitus totus sanatur.

Commentariorum praefectus: Per tuam amplitudinem in carcere interiore custoditus est, habes in collo Herculis effigiem, trecentarum librarum pondere graue. Quomodo vero sanus factus sit, nemo nostrum cognouit.

Cap. 7.

Tum Dulas: O insipiens Praefes, eni Christus meus sanum me fecit, & ad plagas tuas excipendas corpus meum idoneum reddidit, vt cognoscas Deum esse nostrum medicum, qui homines in eo spem suam collocantes, admirabili quodam modo curare solet: simul etiam, vt ego duplicem martyrij coronam accipiam, & tu semper nas poenas duplices patiare. At si tu tales plagas pro nomine Apollinis tui sustinisses, scilicet potuisset tibi sanitate afferre Apollo iste, quem Deum tuum dicis, quem ad modum mihi Christus meus sanitatem attulit. Tum Maximus: Quoniam homo non desinit maledicta in deos nostros iniicere, vngite oleo eius caput, & carbones ardetes imponite. Cui Dulas: Licet, inquit, cerebrum meum combusseris, quid tum, impie Praefes? Excogita alia tormenta. At Praefes dixit: Multa sinapis grana in eius nates immittite. Derideo, inquit Dulas, omnes cruciatus tuos, Praefes autem: Lacerate constanter acuto ferro eius terga, & acerbissimo aceto plagas perfundite: tum acutistellus terga conterite.

Vritur caput eius.

Immanes cruciatus.

Cap. 8.

Hac cum fierent, sanctus martyr dicebat: Iesu Christe, adesto seruo tuo: ecce enim supra dorsum meum fabricant peccatores, prolongantes iniquitatem suam. Tunc dixit Maximus: Saltem nunc persuasus sis, & deos esse confitearis. Ad hac Dulas: Scilicet dii tui adiuuant te & malitiam tuam, praesertim Venus & Diana. Dicam, si placet, & alias deas tuas & earum scelera. Confringite, inquit Maximus, eius maxillas, ne diis maledicatur: ipsi etiam crura infringite, & talem reddite, qui ne verbum quidem vultum proferre possit. Tum Dulas: Mene, iniquissime Praefes, verberas, qui vera dico, quod Venus ipsa & reliquae deae tuae membra sua in libidinibus & stupris exercentur, & Paridem pastorem illum Iudicem sibi constituerunt, cum periculum facere vellent, quoniam ipsarum magis peccaret? Cur irasceris, cum de execrabiliu deorum tuarum facinoribus redargueris? Meus Deus verus est, qui & homo fieri voluit, qui etiam cum in Cruce fixus fuisset, & postea sepultus, tertio die resurrexit, & sedet ad dexteram Patris, venturusque est cum igne ad deos tuos perdendos. Hec audiens Maximus, dixit: Videlicet, scelestus, vt & tu duos deos habes? Ad hac Dulas: Ne pecces, inquit, & erres, dicens duos deos: Trinitas enim est, quam colimus. Ergo, inquit Maximus, tres deos habes. Trinitatem, inquit Dulas, confiteor & adoro. Credo in Patrem, confiteor filium, adoro Spiritum sanctum. Tum Praefes Maximus: Per suadeas, inquit, mihi, quomodo in vnum Deum credens, tres praedices.

Cap. 9. 1. Cor. 2.

Ad hac respondit Dulas: Animalis homo non percipit ea, quae spiritus Dei sunt. Eorum tamen causa, qui ad sunt, dicam. Quem ad modum tu, qui homo es, habes sermonem: ita & Deus pater omnipotens, habet Verbum eiusdem substantiae, & Spiritum suum sanctissimum. Qui Deus noster cum primum hominem formauit, & imagine sua illum honorauit, insufflauit ipsi spiritum vitae, quem & in paradiso constituit. Postea vero, quam satanas, qui nunc per te voluntatem suam exercet, studuit hominem ad diuini praeccepti violationem impellere, quem ad modum nunc etiam per te facit, hominem ipsum ad diuinis praecceptis exterminauit. Quamobrem Deus cum opus, quod formauerat, & lapsum fuerat, erigere, idque, quod aberrauerat, in viam reducere vellet, misit filium suum, hoc est, Verbum. Itaque Verbum Dei in sancta illa virgine habitauit, & ex ea genitum fuit, per quod pater ipse mundo salutem dedit. Tum Maximus dixit: Verbum igitur aliquod virum gignit? Minimè, inquit Dulas, Dei mysterium intelligis: verum si omnipotentis Dei virtutem cognosceres, scire posses, quod qui est puluere hominem fecit, qui firmavit terram super aquas, qui caelum consolidauit, qui vniuersam naturam effecit, ille ipse Christus est. Cum enim hominis conditio diuinitatem videre non posset, ille humani generis amator, propter suam in homines charitatem, homo factus est, & humanam humilitatem suscepit: vt sicut per vnum hominem, Dominum nostrum Iesum Christum, resurrectio mortuorum induceretur.

Psal. 135.

Cur Christ, homo fact, Rom. 5.

Cap. 10.

Tum Praefes: Quid ais? Est ne etiam resurrectio mortuorum? Maximè, inquit Dulas. Quomodo enim Deus mundum iudicabit, nisi mortui resurrexerint? At ille: Nolim artificiosos istos sermones mihi afferas: sed sinas, si mortui fuerimus, nos mortuos iacere. Vera, inquit Dulas, dixisti vos mortuos esse: cum enim mortuis idolis fidem habetis, nunquam ad resurrectionem vitae peruenietis, sed ad dedecus & supplicium sempiternum. Oportet autem omnes homines assistere ante tribunal Christi, & eorum, quae se-

1. Cor. 5.

quae fecerint, rationem reddere. Tunc dixit Maximus: Ligate hominem istum ferreis vinculis, & in carcere custodite. Postridie vero manè Praefes iussit Dei seruum Dula introduci. Cui iam intromisso: Quoniam, inquit, miserrime homo, tibi vtilitas fuit in deos nostros impietatem exercenti? Respondit Dulas: maximam vtilitatem percipio apud Deum, cum eos, qui dii non sunt, reprobos. Te vero adhuc viuentem Christus puniet. Tunc ait Maximus: Iniicite in eius os carnes victimarum, & vinum libaminu. Licet, inquit Dulas, totam execrabilem aram tuam abluas, & in os meum infundas, nihil tamen ea re laedes Christi seruum. En, inquit Maximus, vt è nostris altaribus carnes gustasti, scelestissime homo. At Dulas: Nihil mihi haec obsunt, execrabilis & stolidus Praefes. Quid enim mihi profuisset superiores cruciatus perferre, si res ita se haberet, vt tu dicis? Sed, Deo iuuante, ipse videris, quid facias. Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Tunc Maximus iussit in ligno eum virum suspendi, & eius carnes vsque ad intestina lacerari, maxillas etiam cum mento diuelli. Cui Dulas: An, inquit, stolidus, ignoras te à satana patre tuo iussu esse haec facere?

Ferreis vinculis ligatur mittitur in carcerem.

Laceratur atrocissimè

Cap. 11.

Cum eius viscera denudata essent, & maxillae ab ossibus dissolutae, Praefes iussit Dulam in carcere seruari. Cumque ad Tarsum urbem Ciliciae reuerteretur, iussit homines illos vincos sequi. Cum vero ad vigesimum lapidem processissent, beatus Dulas Christi signo se muniens, animam Deo tradidit. Itaque cum essent satellites quatuordecim miliaribus longè à Tarso, Commentariorum magister nunciauit Praefidi, Dulam in deos impie se gerentem, mortuum fuisse, & eius cadaver illuc usque perlatum: quarebat autem, quid fieri vellet. Tunc Praefes: Projicite, inquit, illum in vallem aliquam, vt sepultura careat. Satellites igitur cadaver martyris in torrentem deiecerunt, qui ad Zephyrum vergebat. Pastorum vero canes cum sancti martyris reliquiis odorati essent, vnus ex illis canibus venerandum illud corpus custodiebat, neque volucrem aliquam sinebat reliquiis martyris attingere: alius vero canis pastoris pallium ore apprehensum, ad sanctum martyrem Dulam tegendum attulit. Hoc autem castello, quod illic erat, notum factum fuit. Venerunt igitur eius castelli habitatores, & sanctas reliquias collegerunt, Deum laudantes, quod reliquijs illis venerandis priuati non essent, sed vnde corpus illud viuum exierat, illuc & martyrio functum rediisset. Illud ergo acceptum multa cum veneratione reposuerunt, Domini nostri Iesu Christi gloriam collaudantes in aeterna secula, Amen.

Cruce se munit & reddit spiritum.

Videres miras.

ILLVSTRE CERTAMEN VITI SANCTISSIMI PVERI, MODESTI ET CRESCENTIAE. HABETVR IN M'S. codice, antiquissima manu exarato. Stylum hinc inde modicè eliminauit F. Laur. Surius.

TEMPORE illo, quo Valerianus Praefes sub Diocletiano Imperatore in Christianos persecutionem exercuit, peruenit ad eam, beatum Vitum, nobilissimi viri Hylae filium, Christum Iesum Deum nostrum colere & adorare. Itaque vocauit ad se patrem venerabilis pueri, dixitque ei: Quid isthuc rei est, quod audio filium tuum colere Deum illum, quem Christiani adorant? Si ergo vis eum habere sanum & incolumem, da operam, vt ab hac stultitia reuocetur. His auditis, Hylas dixit Vito filio suo: Fili dulcissime, audi patris tui vtile & salutare consilium, & a cultus huius stultitia, quem tu, nescio quem mortuum hominem venerando, inani labore sectaris, discede, ne princeps iratus, pro tuae potestatis furore seuiat in te ad perniciem tuam, & augmentum doloris mei. Beatus Vito puer respondit: Vtinam mi pater cognoscere velles, qualis & quantus ille sit, quem tu contemptim mortuum hominem appellas, nempè Christus filius Dei viui, mihi, quem in eius cultu & veneratione assensum praebere. Ipse est enim agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Hylas dixit: Ego vero scio Christum hunc, quem tu Deum dicis, iussu Pilati in Iudaea flagellis caesum & cruci adiudicatum, atque in ipsam Crucem à Iudaeis & Pilati ministris suffixum. Sanctus Vito ait: Vt asseris, pater, ita est: sed huius rei magnum est & admirabile sacramque mysterium. Hylas dixit: Quatum ad ipsam re attinet, supplicium rectius dixeris, quam mysterium. S. Vito ait: Patienter audi pater, & veri.

Iunij 15. Cap. 1. Hylas nobilissimus, pater Viti.

Nititur Vitum à Christo auertere

Iohan. 1.

& veritatis suscipe rationem. Traditio & crucifixio Iesu Christi Domini nostri, redemptio & salus nostra est. A cuius charitate, quod te certissimum habere volo, nemo me unquam quacunquē afflictione poterit separare.

Cap. 2. Miraculis coruscantus puer.

Multi verò cæci per beatum Vitum diuina gratia illuminabantur, multi sanabantur agroti: sed & multa dæmonia voce publica illius præclara merita ferebantur. Vbi hæc rescivit Valerianus Præses, sedens pro tribunali, patrē beati Viti his verbis coram omnibus compellat: Iam certis ad me nuncijs adfertur, Hylam vir illustrissimē, à filio tuo crucifixum illum, quem in Iudæa passum, Christum eius cultores nominant, tora animi deuotione coli & adorari, deosq; nostros contemni. Itaq; dignum ducimus illum nostris conspectibus exhiberi. Postquā ergo venerabilis puer Vitus ad tribunal Præsidis adductus est, dixit ad eum Valerianus: Quare dijs immortalibus non sacrificas? An nescis principes nostros iussisse, vt si quis repertus sit cultor illius Crucifixi, diuersis pœnissimis terficiantur? Beatus Vitus, repletus spiritu sancto, nec quicquam trepidans, neque, vt est illi ætati familiare, vlla de se timoris indicia præbens, cum Christi filij Dei signum expressisset, ita respondit: Ego dæmonibus non assentior, neq; sculptilibus vllam venerationem impendo. Habeo enim Dei filium Deum verum, cui fideliter seruiui. Ma mea. Tunc Hylas pater eius euulans, magna voce dixit ad amicos suos: Plangite quæso mecum, quia video perire vnicum filium meum. S. Vitus dixit: Non pereor. Nè, si in cōgregationem iustorum liceat ingredi. Valerianus ait: Nobilitas generis tui & amicitia patris tui hætenus me retinuerunt, ne in te iussa principum, vt in sacrilegum, exquerer. At nunc quia te obstinata mente video in tua sententia velle permanere, periculum faciam, num castigatione possis à proposito deduci.

Cap. 3. Fustibus dire verberatur.

Iussit ergo fustibus mactari beatum puerum: cumque diutius id factum esset, dixit ei Præses: Acquiesce nunc, & sacrificia dijs. Beatus Vitus respondit: Semel dixisti mihi Præses: Christum adoro filium Dei. Tunc iratus Valerianus, præcepit puerum catommo (sic enim habent multi codices M.S.) cædi. Ministri autem mox vt in eum manus iniicere tentauerunt, brachia sua arefacta sensere, & Præsidis quoque manus exaruit. Tum ille exclamauit: Heu manus perdididi, & dolore torqueor. Aduocans autem Hylam patrem pueri, dixit ei: Vt video, filius tuus magnus est. S. Vitus ait: Non sum ego magus, sed seruus Christi Domini mei, qui me docuit mandata sua: cuius doctrina & opere repletus sum, qui excitauit mortuos, & pedibus super mare ambulauit, imperauitque ei, & cessauit à furore suo: Eius, inquam, ego sum seruus, & eius virtute possum curare manus tuam. Valerianus dixit: Fac vt te non magum, sed veri Dei, vt asseris, famulum esse comprobem. S. Vitus eleuans ad cælum oculos, dixit: Propter eos, qui adstant, Domine, vt videant & credant in Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, verum & omnipotentem Deum, in vnitrate spiritus sancti tecum regnantem, in ipsius Iesu Christi nomine sit nunc manus Præsidis sana. & statim restituta est manus illius.

Curat manum aridam Præsidis.

Cap. 4.

Tum ille sanctum puerum tradidit Patri eius, dicens: Vade, & emenda hunc filium tuum, vt acquiescat & sacrificet dijs, ne pereat. Itaque pater eius beatum Vitum suscipiens, introduxit eum in domum suam, multisque adhibitis illecebris & blandimentis suadebat ei: nec aberant cymbala & organa, quibus demulceretur: ancillæ quoque coram illo saltare iubebantur, vt ea re delectaretur, & facilius persuaderetur recedere à cultu Dei sui. At beatus puer cælum incessanter suspiciens, dicebat intra se: Cor contritum & humiliatum Deus non despicias. Mandauit verò pater eius cubiculum omnibus, quibus poterat, delicijs instrui, tapetis insterni & ornari gemmis, introduxitque in illud filium suum, & iussit occludi. Beatus autem puer flexis genibus precabatur Dominum, dicens: Deus Abraam, Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus pater dilecti pueri tui Iesu Domini mei, respice in me & miserere mei, & confirma me virtute tua, vt non possit draco iste, malignitatis & iniquitatis suæ voto potiri in me seruo tuo, ne insultent gentes fidelibus tuis, & dicant, Vbi est Deus eorum? Interim cubiculum illud inæstimabili claritate fulgebat, & videbantur in eo quasi duodecim lapides, nimio fulgore radiantes: adspersusque in eo est odor suauissimus, ita vt pater sancti Viti omnisque familia cum ingenti admiratione clamarent: Papæ, nunquam nec in deorum templis tanta mirabilia vidimus. Attonitusque Hylas, dixit: Dij venerunt in domum meam ad filium meum. cœpitque curiosè attendere, per ostium respiciens in cubiculum: viditque angelos duodecim alatos instar aquilarum, inæstimabili pulchritudine & splendore radiantes, cantantesque, Sanctus, Sanctus, Sanctus. Eo autem splendore eius oculos perstringente, excæcatus est, didicitque secreta cælestia non nisi pu-

Hylas fit cæcus.

si puro mentis cerni posse intuitu. At beatus puer Vitus, pietatis ductus affectu, pro patre suo ita orabat: Deus cœli, & Domine Iesu Christe, fili Dei viui, qui natus es ex Maria, perpetua virgine, operante spiritu sancto, ne me separet à patre meo, sed eum mecum aggregare digneris in aula sancta tua. Veruntamen Domine non voluntas mea, sed propositum fiat gratiæ tuæ. Pater autem eius præ nimio dolore clamitans: Heu, inquit, perdididi lumen oculorum, & ingenti dolore atque angustia torqueor. Plangebat pariter dominum suum seruorum & ancillarum plurima multitudo, quippe cruciatibus & vlnatibus miserabiliter vexatum.

Ad eum autem clamorem adeò commota est ciuitas, vt etiam Valerianus Præses ad voces commoti populi ad Hylæ domum properè accurreret: cumque eum vidisset inter manus seruulorum luminibus orbatum, & ingenti stridore clamantem, sollicitè perquisiuit, quoniam id illi accidisset. Respondit ei Hylas: In cubiculo manentē filium meum curiosè contemplans, vidi deos, quorum oculi erant instar stellarum, & ad specus similis fulguri. Tantum autem splendorem ferre non valens, infelix nimis oculos amisit. Valerianus ait: Potentes, vt asseris, dij fuere. Duxit autem illum cum seruis eius ad templum Iouis, ante cuius aram votum nuncupauit Hylas, dicens: Iupiter inuisibilis Deus, si mihi reddideris lumen oculorum, victimas innumeras offeram tibi: taurumque conflatilem cum cornibus aureis, & virgines sacras, o dea Vesta, tibi dicabo, cum vestro ero solatio potitus. Sed cum nihil sentiret remedij, immò verò etiam acrioribus dolorum stimulis vrgeretur, beatus puer Vitus genua flectens, Dominum sic orabat: Qui Tobiam illuminasti Domine, fac misericordiam cum patre meo, si tibi consenserit. Denique ad aras dæmonum Hylas diutius inaniter clamans, tandem domum reducit, vbi beatus Vitus sacrificium laudis Domino sedulus immolabat: prociditque ad genua beati pueri, & ait: Fili, saluum me fac. S. Vitus dixit: Visne sanus fieri pater? Respondit Hylas: Volo fili, & summo perè desidero. Porro ipso etiam dolore voluntatem cogente, dixit ei beatus Vitus: Si vis sanus fieri, renuncia Ioui, Herculi, Iunoni, Mineruæ, Vestæ & Apollini. Hylas dixit: Et qui tandem illis renunciaabo? B. Vitus ait: Non deos illos, sed dæmones esse dicas, & statuas, quas hætenus coluisti, nihil habere virtutis confitearis. Si id ex corde feceris, mox oculi tui patefcent. Hylas dixit: Renuncio illis. B. Vitus dixit: Ex his verbis tuis colligo induratum cor tuum: sed propter eos, qui adstant, vt credant & glorificent nomen Domini mei Iesu Christi, licet non merearis, declarabo in te misericordiam. Imponensque manum super oculos eius, orauit, dicens: Domine Iesu Christe, qui cæco nato Iuliano, quod natura negauerat, tua potentia tribuisti, quanquam fides eius non meretur, tamen propter gloriam nominis tui, illumina oculos huius patris mei, vt videant & confundantur inimici tui, lætenturque omnes, qui nouerunt te Domine. Et ecce ceciderunt quasi squamæ ab oculis Hylæ, & curatus est: respiciensque vidit clarè omnia: & exclamans voce magna, dixit: Gratias ago dijs meis, qui me saluum fecerunt, non autem Deo tuo. cœpitque, miser totus in eam cogitationem incumbere, quibus pœnis filium suum interficeret.

Cap. 5.

Tob. 11.

S. Vitus orat pro patre, frustra fallos deos invocante.

Iohan. 9.

Recipit lumen Hylas, & manet animo cæcus.

Cap. 6.

Angelus autem Domini apparuit pappati eius, religioso viro Modesto nomine, dixitque ei: Tolle puerum, & descende ad mare, vbi nauiculam inuenies, qua vnà cum illo transfretabis in regionem, quam tibi ostendero. Beatus Modestus dixit: Domine, vnam quam dicis, nescio, & quò ibo? Angelus respondit: Ego vos ducam. Erat autem beatus Vitus ante nos natus circiter duodecim. Itaque Angelus Domini deducebat eos, & cum ad mare ventum esset, inueniunt nauiculā à Christo Domino ipsis preparatā. Dixit verò Angelus ad beatum puerum: Ad quam regionē tēditis? S. Vitus dixit: Quod nos Dominus duxerit, prompti & hilares sequemur. Dixit Angelus: Et vbi est nauiculum? Respondit S. Vitus: Ille, cuius nos serui sumus, mereedē tibi depēdet. Er ita ascēdentes in nauiculā, appulerunt ad locum quendam, quem Allectorium vocāt, subitoque dispersit, eos è nauis deposuit. Venerunt autē ad Silerū fluuiū, & illic sub arbore quiescunt, vbi Dominus per beatū Vitum multas virtutes effecit. Cibus autē eis per aquilam adferebatur: cumque fama Domini virtutem diuulgante, multus ad eos populi concursus fieret, clamabant dæmonia: Quid nobis & tibi Vite: Venisti ante tempus perdere nos? Porro beatus Vitus instanter docebat populum præcepta Domini, & multum conuersi baptizabantur. At sanctus puer Domino gratias agebat, & cum prædicaret populo Dei clementiam & præpotentem virtutem, cum multa animi deuotione catabat: Credidi propter quod locutus sum: ego autē humiliatus sum nimis. itemque: Quem admodū desiderat ceruus ad fontes aquarū, ita desiderat anima mea ad te Deus. Inter.

Actas S. Viti.

Sic per cornu afferebatur cibus Eliæ.

Psal. 119.

Psal. 41.

Cap. 7.

Interea filius Diocletiani vexabatur à spiritu immundo, qui clamabat per os eius: Ego hinc non exibo, nisi veniat Vitus Lucanus. Imperatore autem dicente, Et ubi possumus hunc hominem inuenire? dæmon ait: Apud fluuium Silerum. Misit ergo armatos milites Imperator, vt celeriter adducerent illum. Qui cum venissent ad locum, quem dæmone indicante didicerant, inuenerunt Christi athletam iuxta fluuium Dominum exorantem, dixeruntque ei: Tunc es Vitus? Respondit ille: Ego sum. Milites dixerunt: Imperatori es necessarius. S. Vitus ait: Et ego tantillus homuncio qua in re possum Imperatori esse necessarius? Milites responderunt: Filius eius à dæmonè arreptus est, & ea causa te voluit ad illum perducere. Sanctus Vitus ait: Eamus in nomine Domini. Vbi Romam venerunt, iussus est ad Diocletianum introduci. Erat verò forma vultus eius cum primis elegans, instar ignis splendens, & oculi tanquam solis radij: quippe qui plenus esset Christi gratia. Dixit autem ei Diocletianus: Tunc es Vitus? Ille verò tacuit. Cœpit ergo Imperator ex Modesto de quibusdam, quæ ipsi visa sunt, percontari. Sed cum Modestus & senex & natura simplex, congruum Imperatori responsum reddere non posset, Diocletianus cum exprobrando voluit exagitare. Dixit itaque sanctus Vitus ad Imperatorem: Cur ira sciscitaris ex sene perinde atque ex iuvene? Vel propter canitiem te oportebat illi habere honorem. Imperator respondit: Vnde tanta tibi loquendi confidentia, vt neglecta pietatis nostræ autoritate, tam furiosè ausis respondere? Sanctus Vitus dixit: Nos iracundi non sumus, quia simplicitatis spiritum, Christo largiente, accepimus, columnæque mansuetudinem imitamur. Magister enim noster, qui nos docuit, natura est bonus, potestate magnus, simplicitate modestus. Atque idcirco qui eius discipuli volunt fieri, mites & humiles corde debent esse, non iracundi & furiosi, vt tu nos vocas.

Proficiscitur ad Diocletianum Imperatorē, ac citus ab illo

sapientissimè respondet Tyranno.

Cap. 8.

Sub his repente dæmon per os obsessi filij Imperatoris horrendum in modum exclamat: O Vite, cur ante tempus ita crudeliter me torques? Cum autem sanctus Vitus nihil illi responderet, Diocletianus dixit: Potes sanare filium meum? S. Vitus respondit: Potest illi reddi sanitas, sed ego reddere eam non possum: Christus autem Deus filius, cuius ego seruus sum, si vult, ab hoc hoste pessimo per me illum facillimè liberare potest. Cumque deprecante Diocletiano accessisset Vitus ad obsessum, manum imposuit capiti eius, & ait: Spiritus immunde, in nomine Domini nostri Iesu Christi, exi ab hac creatura Dei, moxque recessit dæmon, sed non sine strage multorum infidelium. Videns igitur Imperator filium suum sanum, & multos in fideles, qui S. Vitro illuserant, à u. mone præfocatos, captus elegantia pueri, blandè & comiter hortabatur eum, dicens: Consenti mihi, Vite charissime, & dijs sacrificia, daboque tibi maximam partem regni mei, cum labo quoque te magnis opibus auri & argenti, & preciosarum vestium omnigenarum, suppellectilibus, erisque mihi non immeritò & charissimus, & cum primis familiaris. Respondit beatus puer: Regnum tuum & vestes atque diuitiæ tuæ mihi necessariae non sunt. Habeo enim Dominum Deum meum, qui, si illi fideliter perseuerauero, induet me stola immortalitatis, quam tenebræ obscurare non possunt. Diocletianus ait: Non sic agas, Vite, sed consule vitæ tuæ, & sacrificia dijs, ne diuersis pœnis affectus intereas. Sanctus Vitus respondit: Ego verò hæc tormenta quæ minaris, supra quam credi possit, expeto, vt ad illam possim palmam pertingere, quam Dominus dignatus est promittere electis suis.

Expellit dæmonè à filio Imperatoris.

Blasphemat tyrannus.

Cap. 9.

Tunc Diocletianus iussit beatum Vitum cum Modesto in teterrimum carcerem retrudi, & singulos onerari ferro octoginta pondo, carceremque suo ob signari annulo, ne quis vel aquam illis posset porrigere. Sed cum inclusi essent, subito in carcere lux multa resplenduit, ita vt etiam custodes territi mirarentur. At S. Vitus voce magna clamans, dixit: In auxilium meum tu intende Domine: accelera, & libera nos ab hac pœna, sicut liberasti tres pueros de camino ignis ardentis, & Susannam à fallorum testimonio iniquitate. Ad eam vocem repente terræ motus factus est in carcere, & lux incomparabilis radiavit, odorque inestimabilis illic diffusus est: apparuitque ei Dominus noster Iesus Christus, & ait: Vite, exurge, confortare, & esto robustus. ecce ego tecum sum omnibus diebus. moxque visio abscessit. Ferrum verò, quo vincti erant & pressi, instar cineris dissipatum est, & audita est vna vox multorum angelorum, cum eis in carcere psallentium & dicentium: Benedictus Dominus Deus Israel, quia visita uit & fecit redemptionem plebis suæ &c. Audientes autem hoc custodes carceris, præ nimio timore penè exanimis effecti, cucurrerunt ad palatium, voce magna clamantes: Succurre piissime Imperator: ciuitas omnis perit, cunctisque populus interit.

Mittitur cum Modesto in carcerem.

Dan. 3. Dan. 13.

Luc. 1.

terit. Ea voce commotus Diocletianus, dixit custodibus: Quod tantum facinus est, vt sic temerè & præter rationem clamitetis? Custodes responderunt: Vitum, quem iussisti religari in carcere, immensum lumen cinxit, & ineffabilis odor totum carcerem compleuit: estque vir quidam cum illis, cuius conspectum nullus mortalium ferre potest, eosque alloquitur. Multitudo quoque candidatorum laudes iucundissimas depromit.

Tunc Diocletianus furorè percitus, iussit arenaarium præparari, dicens: Bellijs fero. cissimis tradam illos, vt videam, num Christus eorum possit eos liberare de manibus meis. Cumque Vitus & Modestus adducti fuissent in amphitheatrum, sanctus Vitus admonuit pappatem suam (vt habet textus historiarum) ne expauesceret, ita dicens: Fortis esto, pater: ne timeas gladium diaboli. Iam enim appropinquat corona nostra. Aderrant autem ad hoc spectaculum supra quinq; millia virorum: puerorum verò & foeminarum multitudo inestimabilis. Dixit autem ad sanctum Vitum Diocletianus: Vbi iam te cernis Vite? At beatus Vitus, sublati ad cælum oculis, nihil illi respondit. Rursum autem dicenti Imperatori: Vbi te nunc conspicias Vite? puer sanctus respondit: Video me in amphitheatro. Verumenimverò fac ocyus, quod facturus es. Diocletianus dixit: Consule vitæ tuæ Vite, & sacrificia magnis dijs. S. Vitus ait: Nunquam tibi benè sit diabole, rapax lupo, deceptor animarum. Demirror frontem tuam, quòd cum tantas cernas virtutes, non erubescis isthuc mihi vellè persuadere. Ego verò Christum habeo, cui hætenus votum pectoris mei sacrificauit: nunc quod superest, me ipsum sacrifico. Tunc præ nimio furorè seipsum non capiens Imperator, iussit ministris parare clibanum, & in eo inflammari plumbum, resinam & picem. Fecerunt ita ministri, & deposuerunt in eo beatum Christi athletam Vitum: aitque Diocletianus: Videbitur iam, si Deus tuus possit te eripere ex manibus meis. Porro beatus Vitus, consignans se signo viuificæ Crucis, iactatus est in medium clibani instar maris feruentis. Mox autem adfuit Angelus Domini, & omnem clibani feruorem extinxit, sanctusque Vitus stans in medio clibani, hymnum dicebat Domino: Qui liberasti iniquens, filios Israel per Moysen ab Aegypti iugo durissimo & fornace ferrea, fac nobiscum misericordiam propter gloriam sancti nominis tui, vocansque Diocletianum Imperatorem, dixit ei: Gratias tibi ago Diocletiane, & ministris tuis, quòd tam commodum mihi lauarum apparuisti. Tunc populus vniuersus voce sublata exclamauit: Tanta mirabilia nunquam vidimus. Reuera verus & magnus est Deus pueri huius. Exiliens autem beatus Vitus è clibano, nullam in corpore maculam habuit, immò verò caro eius niuocandore nitebat. Itaque psallens dicebat: Probasti me Domine quasi aurum, igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Porro Imperatorem obiurgens, Erubescere, inquit, diabole cum patre tuo satana, dum adspicis, quantam virtutem declarat Dominus meus in me seruum suum.

Sanctus puer senè Modestura confirmat.

In clibanum ardentem conicitur S. Vitus.

Illæsus exit è clibano.

Psal. 16.

Cap. 11.

Imperator igitur magis ac magis ira inflammatus, iubet adduci leonem, cuius etiam rugitus hominibus propè esset intolerabilis. Adducto illo, ait ad S. Vitum: Num etià hic præualcunt magicæ artes tuæ? Sanctus Vitus respondit: Inspiciens, stulte, infulse & sine sensu, cur tandem non aduertis adesse mihi Dominum meum Iesum Christum, cuius iussu me Angelus eius de pœnis omnibus & de tuis manibus potentissimè liberabit? Cumque dimissus esset leo, S. Vitus signum sanctæ Crucis edidit in illum, corruitque leo ad pedes eius, porrectaque lingua lingebat plantas eius. Dixit autem beatus puer ad Imperatorem: En impijssime, bruta animalia reddunt honorem Deo, & tu non agnosces creatorem tuum? in quem si vel nunc credere volueris, polliceor tibi saluum te fore. Imperator dixit: Credas tu illi & omne genus tuum. S. Vitus subridens, ait: Benè dixisti Imperator. Ego enim & omne genus meum, quòd ex Deo natum est per fidem, qua & ego renatus sum, coronam sempiternam in cælis adipisci desideramus. Illa hora mille ferè homines crediderunt in Christum. Ait ergo ad beatum Vitum Diocletianus: Multi dum hæc tua Vite gesta conspiciunt, credunt artibus tuis, quibus ferrum & ignem domas. Sanctus Vitus respondit: Ego non artibus vllis ferro & igni impeto, sed creatura cum sint, creatori suo Domino meo Iesu Christo honorem exhibent. Quod te multo etiam magis pudefacit, quando res insensibiles & fera belluæ faciunt, quòd tu, qui ratione præditus es, facere nõ vis, ipsis proinde brutis deterior. Tum Diocletianus iussit beatum Vitum cum sancto Modesto pappate eius & Crescentia, quæ prædicatione Viti in Christum crediderat, in catasta extendi. Dixit autem illi beatus puer: Ridiculam & imbecillum declaras virtutem tuam, quando foeminam torqueri iubes. Torquebantur verò sancti martyres in catasta valde atrociter, ita vt dissolutis ossibus, viscera apparerent. Clamauit igitur sanctus Vitus ad Dominum: Deus, in no-

Signo Crucis edito Leonem domat.

Torqueatur sancti martyres atrocissimè.

in nomine tuo saluos nos fac, & in virtute tua libera nos. Statimq; ingens extitit ter- ramotus & conuulsiones terribiles, corrueruntq; templa idolorum, & multi e po- pulo extincti sunt. Ipse quoq; Imperator territus, properè au fugit, percutiens ma- nu frontem suam, & cum ingenti clamore dicens: Væ mihi, qui à tantillo puero turpi- ter superatus sum.

Cap. 12.

Descendit autem Angelus Domini, & à catasta eos absoluens, repente transtulit ad Silerum flumen: vbi sanctus Vitus cum alijs sub arbore quiescens, has ad Dominum preces fudit: Domine Iesu Christe, fili Dei viui, perfice desiderium cordis eorum, qui in tuo sancto nomine voluerint gloriari de passione martyrij mei. Custodi illos Do- mine ab omnibus periculis huius seculi, & perduc eos ad gratiam & gloriam magnifi- centiæ tuæ. Et cum complèssset orationem, facta est de cælo vox, ad eum dicens: Vite, exaudite sunt preces tuæ. Tum sanctus Vitus dixit circumstantibus: Sepelire corpora nostra, & quicquid petieritis Dominum in vera salute vestra, percipietis per orationes nostras, & liberabit vos à nequitia diaboli. His dictis, beatæ sanctorum animæ cum gau- dio cælum petierunt. Vicini verò corpora eorum cum aromatibus condientes, sepe- lierunt ea honorificè in loco, qui dicitur Marianus. Passus est sanctus Vitus cum SS. Modesto & Crescentia 17. Calend. Iulias, regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

DE S. VITI TRANSLATIONE NARRATIO

BREVIS, EXCERPTA A QVODAM EX LIBELLO, QVEM SCLP- sifit is, qui partim præsens interfuit sub Ludouico Pio Imperatore, cuius no- men insignis MS. codex non habet. Stylum aliquot locis modicè emendauimus.

De hac Cor- beia vide le- stor. 1. To- mo. 2. la- nuarij in vi- ra S. Adalar- di.

Vemadmodum verò & quò tempore pretiosissimi martyris Viti corpus in Saxoniam translatum sit, & in monasterio, quod Corbe- ia noua dicitur, collocatum, is qui de translatione eius inscribitur li- bellus, indicat: cuius Author quædam se præsentem, cæterum omnia suis temporibus contigisse testatur. Anno Dominicæ incarnationis octingentesimo tricesimo sexto, indictione 14. sacratissimi verò Imperatoris Ludouici anno Imperij vicesimo tertio Vuarinus Ab- bas monasterij noui Corbeiensis, petijt à viro religioso Hildeuino Abbate monasterij S. Dionysij Parisiensis (Author habet, Quod est in pago Parisiaco) vt de sanctorum martyrum corporibus, quæ apud ipsum illo loco afferuabantur, quip- piam sibi impartiretur ad confirmandam fidem gentis suæ, (puta, Saxonicæ) quæ tunc nu- per industria gloriosissimi Imperatoris Caroli subiugum Christi redegerisset. Quibus Vuarini precibus libenter annuit Hildeuinus, permittente etiam pijsimo Imperato- re Ludouico, consentiente Parisiensi Episcopo & cæteris nobilibus viris, in ea diocesi commorantibus: eiq; beati pueri & martyris Christi Viti Lucani corpus in ecclesia S. Dionysij coram innumera tam monachorum quàm Canonicorum, diuersaq; cõdi- tionis & ætatis virorum ac mulierum frequentia, post peracta die Dominico Missarum solennia, decimoquarto Calendas Aprilis summo cum honore tradidit.

S. Vitus vr- Roma fuc- rit manila- tus in Gal- lia.

S. Vitus to- tius Saxo- niæ patro- nus.

A temporibus enim Pipini regis Francorum vsq; ad illam diem, pretiosissimi mar- tyris Viti corpus eo in loco multis semper insigne miraculis permanerat, postquam Folradus Abbas S. Dionysij consensu regis profectus Romam, ex eo loco, vbi conditum fuerat, in Franciam transtulit. Illud verò eo, quo dictum est, ordine acceptum, Vuari- nus cum suis multa veneratione secum asportans, non paucis eum comitantibus, tan- dem Saxonie finibus inuexit, atq; Idibus Iunij in Corbeiam nouam perueniens, spem salutemq; patriæ, totiusq; Saxonie specialem patronum cum inestimabili populorum tripudio illic deposuit. Quantas verò & quot morborum curationes per eius itinervis- tiones viginti clementia Saluatoris exhibuerit (quæ quidem quadragenarium nu- merum excedunt) qui vult potest in libello memorato legere, nobis verò iam non va- cat commemorare: præsertim cum præsentia Christi miracula maiorem ijs reliquis venerationem conciliare queant, quàm literæ. Ab eo verò tempore, vt in Gestis Saxo- nicis legitur, sub tanti defensione aduocati res Saxonum crescere cœperunt, donec di- larate iam ipsa sua magnitudine laborant. Vnde non solum in Saxonie, sed in cunctis penè Europæ finibus, eius nomini per multis constructis, & consecratis templis, illius

fideli

fideli patrocinium imploratur ab omnibus, quantique apud Deum sit, miraculis de- claratur.

Qui nos sui nominis indignos præcones vtinam non despiciat, verum suæ venera- tionis seruitijs inherentes, placido à supernis vultu respiciat, par pari quodam modo referat, fautoribus suis fautor faueat, si tamen fas est magnis componere parua, cælesti- sibus terrena, in ancibus transcuntia. Super flumina Babylonis diuinam captiuita- tem desistentium, si tamen nequaquam obliuionum delectetur cantionibus Sion, iam in- cola perpetuum Alleluia decantans in atrijs domus Domini: sciatq; si vel ferrea nobis vox sit, quæ centuplices edat sonos, vel si membra omnia vertantur in linguas, haud- quaquàm tamen posse exprimere satis laudis studium, quo eius cupimus amantissimū venerari patrocinij. Quanquàm vt vel parum aliquid dicamus, ipse nos amor & cõtem- platio impellit, quod quidem sacrificium laudis, si mundo corde offeratur, Domino Deo gratum esse, mens fidelis ambigere non debet. Itaq; nullus penè à mundi exordio fuit sanctus, cuius spiritus aliquo modo non repleuerit sanctum hunc martyrem Vi- tum: ita vt iure credatur cunctorum cõsors in regno, qui cunctis propemodum me- ritis indistinctis visus est. Quod quidem nemo meritate & præsumptione dictum exi- stimet, sed reuenter: non audacter, sed piè. Quicquid enim vel dicere vel cogitare potest homo, minus est gratia præparentis Dei, illi cooperantis. Nam nec Abelis ei deest martyrium, nec paternum, vt in Isaac, holocaustum, etsi non eadem deuotione, tamen consummatiùs immolatum. Est hic alter Samuel, diuino alloquio adhuc puer dignus inuentus. Est puer Dauid elegans, qui patri fratribusq; despectus, in Deo autem ipsum ex millibus eligente confidens, non de Gethæo, sed tartareo Goliath offensio- nis lapide triumphauit. Hic Daniel supra atatem abstinentiæ deditus, seniores sapien- tia anteuuit. Hic Ieremias adolefcens, ad genitorem incredulum paternamq; do- mum & familiam plus satis exasperantem mandata Dei imperterritus locutus est. Hic egregie fortis Iudas Machabeus, Angelicis inter prælia cinctus est prædijis.

Locus ob- scurus.

S. Viti præ- clara cõse- mia.

Offensio- nis lapidem di- cit Christi, cuius ope- fretus V. it, demonem profligauit.

O clarissimum Christi puerum, ante secula cum electis omnibus prædestinatum, generali cunctorum sanctitate fulgentem, specialiter, vt diximus, penè singulorum virtute, specialissimè verò Martyrij constantia coruscantem: qui rabidorum insani- am hostium in terris adijt, modestus sustinuit, securus irrisit. O gloriosum, ô sanctis- simum Dei martyrem Vitum, fornacis igne probatum, victorem tormentorum, in- ter flagella, bestias & catastam semper intrepidum, & semper inuidum, præpoten- tem precibus, Christi semper amore incredibili feruentem, Dei compellatione vo- catum ad cælos, & cum triumpho Angelis comitantibus eò proficiscentem. Te nunc communiter laudamus, benedicimus & glorificamus Christe Deus, qui nos in odo- re vnguentorum tuorum corde saucio currentes, tam bellicoso voluisti duce corrigi, tam præpotente patrono fulciri, qui non solum contra potestates aëreas victoriæ semper vexilla præferat, verum omnes terrenæ altitudinis fasces nobis infestos, vt luce clariùs constat, semper pudefaciat, quosdam quidem ad poenitentiam, alios ve- rò ad poenam. Et quia in sanctis tuis perinde vt in teipso mirabilis appares bone I. E. Psal. 67. SV. etiam in illis glorificeris oportet, qui nunc per puerulum manum suam intra fo- ramen aspidis vel reguli mittentem sic per omnia triumphasti, sicut quando cum eo. Efa. 11. dem per temetipsum ex matre tricenarius, cum patre verò cõsempiternus, in de- Matt. 4. feto confluxisti. Atque in te potissimum claudatur oratio, clavis Dauid, qui aperis, & nemo claudit: claudis, & nemo aperit: in te confidentium à seculo virtus, in te sperantium salus, pro te certantium fortitudo, afflictorum consolatio, laborantium & oneratorum refectio, perseuerantium beati- tudo, desperatorum spes, morte affectorum re- quies, Sanctus sanctorum, benedictus in secula seculorum, Amen.

Cant. 1.

Psal. 67.

Efa. 11.

Matt. 4.

Apoc. 3.

VITA B. LANDELINI ABBATIS CRISPI
NIENSIS, NON QUIDEM CERTO AVTHORE, SED FIDE
digno, & qui ea se scripsisse testetur, quæ veridicorum hominum narratio-
ne compererit. Stylum autem, ubi visum est, correxit
Fr. Laurentius Surius.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Matt. 10.

Job. 40.

Num. 22.

Enignitas Saluatoris nostri semper adest parata ad promouendam salutem eorum, quos praedestinavit ad capeſſenda praemia futurae vitae, & sicut ipse dicit in Euangelio, quosdam prima, alios tertia, alios sexta & nona, plerosque etiam vndecima hora vocat ad colendam vineam suam: id est, alios in pueritia, alios in adolescentia & iuuentute, nonnullos etiam in senectute perducit ad spiritalis rationis laborem. Nec difficile est illi inueneratos scelerum mores corrigere, qui etiam Leviathan illius ore absorptos, armilla suae misericordiae reuocare nouit ad vitam, & ad concipiendam erga ipsius bonitatem fiduciam, eos ipsos, quos ab eius ore extraxit, sublimiter in caelis coronauit. Ex ijs fuere prophetae, & vel maxime ille iudex Apostolorum chorus, item triumphalis martyrum exercitus, confessorum insignis numerus & monachorum admirabilis decor. Constat vero ad horum collegium pertinere etiam S. Landelinum, de cuius vita ego ingenij inops non sine multo timore aliqua dicere tentabo. Potest autem Deus os meum aperire ad promendas serui sui res praclare gestas, qui os asinae quondam docuit disertis verbis increpare prophetam. Dicam vero illa, quae hominum veridicorum narratione comperi.

VITAE HISTORIA.

Sanij 15.

Autbertus Cameracensis Episcopus.

Inimici hominis, doctissimi eius

Landelinus seductus vitium flagitiorum.

TAQVE gloriosus & Deo cum primis charus Landelinus, ex nobilissimo Francorum genere in villa, quam Vallem vocant, ciuitate Cameracensi, temporibus Dagoberti inelytri regis ortus est. Cumque bonae indolis puer adoleſceret, parentes eius beato Autberto antistiti, qui eum de sacro fonte susceperat, literis imbutum illum commendarunt. Postquam vero aetate non nihil progressus est, idem Episcopus voluit eum Clerici tonsuram accipere. Sed vbi id quibusdam cognatis eius innotuit, ab amore rerum caelestium conati sunt eum suis persuasionibus reuocare. dicebant enim: En quantus iuuentutis decor eo inuitatur, vt mundo nuncium remittat. Sed nolite ter assentiri. si enim feceris, nec tibi nec parentibus vlli vsui eris. Praestat igitur, vt nobis obtemperans, relinquant monasterium, & fruaris mundi huius oblectamentis potius, quam hic instar mortui cuiusdam ociosus desideas. Si nobiscum abire volueris, suppeditabimus omnia, quae libita erunt animo tuo, efficiemusque vt diuitijs & honoribus abundes. His & id genus alijs blandis sermonibus persuaserunt ei quod volebant, ita vt a sancto Autberto aufugiens, illisque se iungens, deinceps rapinis & caedibus deditus esset, instar praedonum. Ea causa pius pater Autbertus multo moerore affectus, haud secus atque mortuum eum lugebat: & erat reuera mortuus, qui iam diabolo seruiret. Orabat nihilo minus sanctus pontifex Deum continenter pro illo, vt libertatem restitueret captiuo & vitam mortuo, faceretque medicinam satanico vulnere fauciato. Quid plura? Malefana mens, quod improbe ceperat, prosequi constituit, nomenque suum mutans, Maurosum se deinceps vult appellari, scilicet ne nomen quandoque proderet eum, qui se in perditionis latebras abdidit.

Interea

Interea dies multos in tam nefario opere perdurans, seruiebat diabolo, a Christo profugus: sed tandem diuina potentia non deseruit preces sancti pontificis, & pro solita clementia filium errandum restituit sanctae matri Ecclesiae. Volebat is cum suis socijs diuitis cuiusdam domum diripere. Ea autem nocte, quae huic flagitio destinata erat, quidam ex complicibus eius excessit e vita. Cuius morte ille vehementer afflictus, dedit membra sopori, viditque miseri illius animam in tartarum abduci. Cumque non sine ingenti tremore id adspiceret, adstitit Angelus Domini, & voce terribili dixit ei: Cerne iam Landeline praemia laboris tui: vide vt anima socij tui ad inferorum aeterna supplicia pertrahatur: simulque considera, vt tibi praestabilius sit ita protrudi in balthrum aestuantis gehēnae, an nobiscum potius perfrui gaudijs sempiternis. Missa igitur fac opera satanae, & amplectere Christi militiam. Abijce obscurati pectoris caecitatem, vt possis intueri clarissimam Christi lucem. Excute iam iam a cervicibus tuis iugum diabolicae seruitutis, vt post breuis huius vitae curricula possis aeternum regnare cum Christo. Audi beatum Autbertum antistitem, & agnosce spirituales patrem tuum. Suscipe libens ab ore eius monita caelestis doctrinae. Haec & alia multa cum Angelus ei dixisset, caelos petijt. Landelinus autem eo visu non mediocriter terrefactus, relicta socijs & rebus suis omnibus, pedes Cameracum festinat, & S. Autberti pedibus se aduoluens, orat pro admissis criminibus poenitentiae multam sibi irrogari. Ille vero pius pater, eius gratulans conuersione & desiderio, suscepit poenitentem, quem diu fleuerat a se profugum, sinumque ei diuinae misericordiae aperiens, reddidit eum sanctae matri Ecclesiae.

Per visum ab Angelo acriter admonetur, vt se corrigat.

Redit ad sanitatem, & agit poenitentiam.

Tondetur caput eius

Romae visitat limina Apostolorum

Fit Diaconus.

Vitae eius asperitas.

Fit presbyter.

Construit monasteria

Itaque sub seculari habitu degens in monasterio, agebat poenitentiam, macerans corpus ieiunijs, quod mundi illecebris contaminauerat. Atque tandem diuturna excoctus poenitentia, statuit mundi a se negocia omnino rejicere, vt posset liberius caelestia cogitare. Rogat igitur beatum Autbertum, vt se tondeat, & militiae caelestis chlamydem induat. Latatur sanctissimus praeful, comam capitis eius secat, a quo iam pridem cordis maculas deterferat. Ille vero hanc dignitatem adeptus, constituit Romam proficisci, vt post mundi reiectam pompam, etiam peregrinationis labore se maceraret. Accepta ergo beatissimi antistitis benedictione, difficile emensus, tandem Romam peruenit, vbi nouerat quiescere iudices mundi, atque illic praedulcia sanctorum Apostolorum liminibus oscula affigens, rogabat ad purum condonari sibi peccata & facinora sua. Deinde cum desiderio suo fecisset satis, celeriter in Gallias redijt, nolens diu abesse a patrono suo. Cernens autem beatus Autbertus virtute & sanctitate praeditum, Diaconum eum ordinavit: in quo ministerio ita praclare se gessit, vt nulli esset ambiguum, Dei gratia eum ad id muneris esse accitum. Erat enim animo benignus, simplex, humilis, deuotus, pius, omnibus promptam exhibens obedientiam, omnes sincero amore complectens. Praestitit vero illi Deus tantum ardorem & compunctio nem cordis, vt bonorum conuoluntarum vita minime contentus, magis ac magis se extenderet in diuinum famulatum, & cum gemitibus & lachrymis crebro se vigilijs, ieiunijs, orationibus assilgens, vitam sanctorum amularetur, nec vllam suam corpori requiem indulgeret, inedia, nuditate, frigore, siti, multisque rebus duris & molestis se afficiens.

Non multi interea dies intercesserant, cum ille secundo Romam petijt, expletisque pro voto, quae illic facere constituerat, redit ad beatum Autbertum, & ab eo presbyterij honore afficitur. Tum vero, ad eum euectus honoris gradum, quantum sanctitate excreuerit, verbis explicari non potest. Volens autem sibi ipsi cumulare labores, licet iam defesso esset corpore, tertio se Romano dat itineri cum discipulis duobus, Landelino & Domitiano, qui ei iam dudum in verbi Dei praedicatione adhaeserant: adoratisque Apostolorum liminibus, feliciter redit ad sua: petitaque, & impetrata copia & benedictione a beato Autberto, ad pagum Haynauum locum adit, fluuio Sambre adiacentem, qui a riuulo in hunc ipsum fluum decurrens, Laubacus vocatur, atque illic sibi & discipulis monastica domicilia construxit. Quod vero ille tunc, Deo auxiliante, feliciter orsus est, a successoribus eius, quos ille eo in loco congregauerat, praclare est consummatum. Aliud quoque monasterium adificauit in pago, quem Alnam dicunt, qui a Laubaco tribus abest milliarijs, quod monasterium principis Apostolorum sacra ornant pignora, & praeclearae eius virtutes communiant. Tertium quoque condidit monasterium in Templutensi pago, quem Guaslarim vocant, qui octo distat milliarijs a Laubaco, primo suo monasterio, idque, sicut & superiora, in S. Petri caelestis clauigeri honorem consecrandum curauit. Et haec quidem duo postrema

Lobienfe
monasteriū

monasteria egregiè ditauit: Laubias verò regijs auxit muneribus, & villatum atq; ser- uorum magna copia extulit. Quicquid enim superiorum regum liberalitate & mun- ficentia passim per Francorum regna obtinuerat, Laubienfi canobio contulit, vt ve- neranda fratrum illic Deo seruientium congregatio non egeret ijs rebus, quæ mona- chis congruere feruntur. Constructum autem idem monasterium ab ipsis fundamen- tis sub iuniore Clodoueo, tanto florebat augustiùs, quanto erat regijs opibus & mun- ficentia copiosius locupleratum.

* Amblia-
gis

His ita gestis, locisq; supradictis honorificè extructis, fratribusque illic Christo mi- litantibus, rebus ad victum necessarijs affatim instructis, Dei omnipotentis, vt credi- mus, instinctu & prouidentia ad alium commigrauit locum, qui est iuxta Hon fluiuiū, cui adiacet sylua. * Ambidgis dicta: ibiq; cum supra memoratis duobus discipulis extir- pare coepit virgulta, & parare locum construendo monasterio. Cum essent autem in hoc opus intenti, posuissentque cucullos suos ad truncum arboris, dominus illius lo- ci superuenit. Qui vt vidit eos extirpare syluam suam, cucullos eorum tulit, & abscel- sit. Sed inuocata à seruis Christi clementia præpotentis Dei, mox adfuit, hominemq; illum in membris omnibus cruciauit, ita vt mortuo similis videretur, discerneretque ex pœnis suis, non rectè se gessisse erga famulos Dei. Prouolutus ergo pedibus eorum, ro- gat sibi veniam dari, cucullosque suos vt recipiant, magnis vocibus postulat, simulque mediam syluæ partem se per manus sancti viri Deo oblaturum pollicetur, si pius Do- minus culpam temerè admissam, ipsi condonaret. Orante autem B. Landelino, miro modo repente curatus est, & beati viri prædicatione institutus, cum pace ad sua reuersus est. Vir autem Domini gratias agens, quòd vbique diuina ipsi adesset mise- ricordia, oratorium illic construxit in honorem sacratissimæ Virginis Mariæ, vbi et duobus discipulis suis hymnis & orationibus vacans, diuinæ pietatis viscera quotidie implorabat.

Sanat homi-
nē diuini-
tatis punitū.

Fontem pre-
cibus impe-
rat.

Crispiniū.

Degit foli-
tarius.

Philip. 3.

Quodam autem die omnia circuncircà perlustrans, comperit ibi fontem non ha- beri, vnde fratres suis vsibus aquam necessariam haurirent. Fuis igitur ad Deum pre- cibus, scipione suo semel percussit terram, statimque fons mirè altus & dulcis erupit, vndis crispantibus largiter manans. Quæ res nomē loco dedit, viro sancto illum Cri- spinium appellatè. Iam verò à beato Martino Romano Pontifice ordinatus, diuinæ prædicationis vomere Crispinium excolebat. Itaque nonnulli, eius audita sanctitate, è diuersis partibus ad eum confluerent, adunataq; est hominum non parua multitudo in eodem loco. Ar vir Deo plenus multitudini admisceri nolens, solitudinemq; om- nibus mundi rebus anteponebat, ne multorum ad ipsum accessus, mentis eius aciem he- betaret, & à statu rectitudinis detorqueret, haud ita procliu ab eo loco recedens, solita- rium sibi delegit habitaculum. In illo itaque loco, vbi fons Crispinij in flumen influit, in honorem S. Petri Apostolorum principis condens ecclesiam, inter ipsos, vt ita di- cam, supernos Angelorum choros, etsi necdum corpore, mentis tamen contempla- tione versabatur, ita vt posset ipse quoque dicere cum Apostolo: Nostra autem con- uersatio in cælis est.

Psal. 2.

In cinere &

Visum autem est operaprecium beato viro, vt discipulos suos Adelinum & Domi- tianum à se ad separata à se inuicem loca ablegaret, vt ipsi quoque ministerio verbi Dei Domino animas lucrifacerent, & ad se inuitarent quotidie: porrò ipse diuine phi- losophiæ audissimus, cælestium contemplationi liberius vacaret. Itaque S. Adelinum à suo monasterio ad vnum milliare prope fluiuium Hon, Domitianum verò ad duo plùs minùs milliaria iuxta fluiuium Hagnaum manere voluit. His ita peractis, sancta & immaculata Christo hostia, multiplici contusione & ignis examinatione instar ho- locausti præparatus, Deo dignus sacerdos Landelinus, ipsi iam cælesti aræ propinqua- bat. Cum enim omnipotens Deus pro laboribus, quos pro nomine eius quotidie per- ferebat, iam remunerari illum vellet, membra senilia, diurno labore confecta, lenis quædam febricula corripuit. Tum ille accersitis vndique fratribus, indicat se è corpo- ris ergastulo abiturum. Mox fratres omnes lugubri voce dicunt: Quod domine pater erit nobis deinceps auxilium, si tu pastor oues Christo acquisitas, lupi tartarei denti- bus lacerandas relinquis? His auditis, vir Dei lachrymabundus dicit: Ne, quæso vos charissimi fratres, decessus meus in mœore afficiat, Planè non deerit vobis pastor æter- nus, Dominus omnium Iesus Christus, si eius amori inhærere studueritis. Seruite er- go ei in timore, & exultate ei cum tremore. Nulla vobis nocere poterit aduersitas, si nulla dominerur iniquitas. His atque eius generis alijs sermonibus adhortatus fra- tres, in cinere & cilicio iacens, adstantibus, quos vndequaue ad Christum adduxerat, charis-

charissimis filijs, animam bonorum operum floribus redimitam Christo reddidit, beatis angelorum spiritibus sociandam. Discipuli autem venerabile corpus eius ho- norificè in eodem monasterio condiderunt, vbi eius meritis & intercessione multa ac stupenda fiunt miracula: Præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & potestas in secula seculorum, Amen.

cilicio red-
dit animā.

VITA SANCTI ABRAHAE ABBATIS, AVTHO- RE S. GREGORIO TVRONENSI EPISCOPO, LIB.

Patrum, Cap. 3.

VLLI catholicorum esse occultum reor, quod Domi- nus ait in Euangelio: Amen dico vobis, si habueritis fi- dem integram, & non hæsitaueritis, si dixeritis huic mon- ti, Transfer te: transferet se: & omnia quæcunque pe- tieritis in nomine meo, credite quia accipietis, & venient vobis. Ergo non est dubium, quin sancti obtinere possint à Domino, quod petierint: quia in eis fides, fundamine posito, nullis hæsitacionum fluctibus vacillat. Pro qua fi- de non solam intra patriæ terminum propriæ, dum cælestem vitam agere cupiunt, exules facti sunt: sed etiam transmarina ac peregrina petierunt loca, vt ei, cui se de- nouerant, plùs placerent: sicut nunc beatus Abraham Abbas, qui post multas tenta- tiones seculi, finès est territorij ingressus Aruerni: qui non immeritò Abrahæ illi com- paratur seni pro magnitudine fidei, cui quondam dixerat Deus: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & vade in terram, quam monstrauero tibi: Reliquit autem hic non solum terram propriam, sed etiam illam veteris hominis actionem, & induit nouum hominem, qui secundum Deum formatus est in iustitia, sanctitate & veritate. Ideo- que cum se perfectum in Dei opere cerneret, non fuit dubius in fide petere, quod per vitam sanctam confusus est obtinere. Per quem opifex cæli, maris ac terræ, parua qui- dem numero, sed admiranda miracula operari dignatus est.

Iunij 14.
Matt. 17.

Gen. 12.

Ephes. 4.

Abrahæ pa-
trua.
Gentiles et
verberant.

* Cyrici

1. Reg. 17.

Vini prei-
bus obrinet

Decedit à
vita.

Igitur Abraham iste super Euphratis fluiuij litus exortus est: vbi in Dei opere pro- ficiscens, ad visitandos eremitas adire Aegypti solitudines concupiuit. Eò autem dum tenderet, à paganis comprehensus, & multis pro Christi nomine affectus verberibus, in vincula conijcitur: in quibus per quinque annos exultans, tandem Angelo soluente laxatur. Occidentalem quoque plagam visitare cupiens, Aruernos aduenit, ibique ad basilicam sancti * Cirici monasterium collocauit. Erat autem miræ virtutis, fuga- tor demonum, illuminatorque cæcorum, aliorum quoque morborum potentissi- mus curator. Igitur cum festiuitas supradictæ basilicæ aduenisset, Præpositum vocat, vt vasa vino plena ad reficiendum populum, qui solennitati aderat, in atrio ex more componeret. Causatur monachus, dicens: Ecce Episcopum cum duce & ciuibus inui- tati, & vix nobis supersunt quatuor vini amphoræ. Vnde omnia ista complebis? At ille: Aperite, inquit, mihi penum. Quo aperto, ingressus est, & fundens orationem, quasi nouus Elias, eleuatis ad cælum manibus, ac infusus fletu luminibus, ait: Ne desit, quæso, Domine, de hoc vasculo vinum, donec cunctis ministretur in abundan- tia. Et irruente in se Spiritu sancto, ait: Hæc dicit Dominus: Non deficiet vinum de vase, sed omnibus petentibus affatim tribuetur, & abundabit. Quo dicto, vinum ad verbum & hilaritatem dispensationis illius cuncto populo in abundantia ministra- tum est, & superfuit. Sed quia strenuitas Præpositi prius mensurauerat vasculum quin- quagenarium, & repererat quatuor palmorum mensuram, cernens quæ acta fuerat, in crastino iterum mensurans, tantum reperijt in vase, quantum in eo præcedente re- liquerat die. Ex hoc sancti virtus in populis declarata est. In ipso verò monasterio Decedit à vita. Erat autem eo tempore san- ctus Sidonius Episcopus, & Victorius Dux, qui super septem ciuitates principatum, Eoricho Gotthorum Rege indulgente, susceperat. Huius verò sancti Epiraphium beatus Sidonius scripsit, in quo aliqua de his, quæ locutus sum, est præfatus. Ad huius

autem beatæ Abrahamæ sepulcrum plerunque frigoritici decubantes, medicinae celestis præsidio subleuantur.

MARTYRIVM SANCTORVM, ET MAGNORVM MARTYRVM QVIRICI ET IVLITTAE, AVTHORE SIMEONE Metaphraste: nec est quòd Lector suspicetur hanc eam esse historiam, quam Gelasius Pontifex inter apocryphas numerat.

Iunij 10. Cap. 1.

Sanditas unde nascitur & confirmetur.

Cap. 2.

Phil. 30.

Cap. 3.

Cap. 4.

Patria Quirici & Julittæ & genus

Cap. 5.

VENA ADMODVM non est necesse Domino salutem dare Iudæo aut Græco, seruo aut libero, (In his enim omnibus fides & mores animæ, non autem genus proprietatem tribuit, vt ex ea re salutem quis vel interitum ferat) sic neq; masculo aut foemina, neque ei, qui corporis statura est perfectus, aut imperfectus, qui vocatus sit ad perfectionem sanctificationis. Rectum autem esse corde, & habere bonum animum, & ad imitationem Dei accommodatum, omnino necesse est eum, qui futurus est dignus vera salute. Non enim natura, aut generis, aut fortunæ consequentia sanctis acquiritur sanctificatio, sed conciliatur Dei spiritus operatione: neque virtute corporis confirmatur, sed in Dei virtute perficitur & stabilitur: nõ in quibuslibet, sed in ijs, qui sunt rectis moribus, & quos constat esse bonos.

Dirigamus ergo cor nostrum ad eum, qui est rectus. Bonam reddamus mentem in eum, qui est bonus. Omnem obliquam & peruersam cogitationem, omne vitium à nostris animis auferamus & abijciamus: vt sanctus Dei spiritus, qui est bonus, rectus & principalis, in bono nostro principali & recto, tanq; simile simili collocatus, & renouatus, eum sua sanctitate & diuinitate repleat. Et licet simus statura corporis imbecilla, cor rectum & bonum adepti, nihilo minus operabitur in nobis virtus spiritus: vt nos quidem in ipso beneficio afficiamur, dum perficimur & diuini reddimur: glorificetur autem & extollatur Christus in nobis.

Sic multi corpore infantes & imperfecti, maxima virtute restiterunt impijs, & cum eos mentis rectitudine euertissent per Christi potentiam, digni sunt habiti, qui perfectissimo præconio renunciarentur victores. Sic etiam mulieres anima rectæ & honestæ, cum manus conseruissent cum seuis Tyrannis, & quorum tolerari non poterat potentia, aduersus eos præclarissimum in Christo erexere trophæum. Sic Quiricus filius Deo, sacerque & pulcherrimus puer: sic Iulitta quoque, quæ ipsum pulchre concepit & peperit, & abstulit, cum statim donum quam pulcherrimum & gratissimum Deo dedicasset, ille quidem in admodum humili & infantili corpore, hæc autem in foeminina & imbecilla natura, cum principe tenebrarum huius seculi, & cum eius validis congressi defensoribus, per mentis rectitudinem & fidei superarunt, & tandem euetterunt, & prostrauerunt suum aduersarium.

Sed quoniam Quirici & Iulittæ meminimus, pulchrum fuerit ab initio eorum reposita historia, diuinum amorem, & pro Christo martyrium & perfectionem illorum laudare pro viribus: & per ea gloriam, honorem & laudem ei sacrificare, qui in horum vicit imbecillitate: & eorum, qui sunt martyrum amatores, animos pascere, & ad Christum ædificare. Hi orti quidem esse dicuntur ex Lycaonia, ciuitate autem Iconio, genere verò non obscuro, nec plebei, nec ignobiles: sed nobiles & magni nominis: si quis velit vocare nobilitatem, ortum esse ex sanguine regio, aut genus referat Reges: quæ quidem qui parua intuentur, iudicant tanquam maxima: sicut etiam terrenas facultates, felicitatem nominauerunt & diuitias: verissimam, quæ est ex virtute, nobilitatem, & veras diuitias, eas, quæ sunt ex donis spiritus, fortasse ignorantes, & rebus fluentibus tanquam stabilibus adhaerentes.

Sed hi in terra quidè clari, vt dictum est, apud superos autem longè clariores, vt qui vitam suam institutum in caelis reponerent, vbi etiam eorum nomina per magnam Dei præscientiam omnia comprehendentem, & iustissimam dignorum prædestinationem, verè digito Dei prius scripta sunt. Consequenter autem terrenis facultatibus, atque

arque adeò multo magis fide in Dominum nostrum Iesum Christum & pietatis florebat commodis, quibus antecellebant. Oportebat enim fortasse eos, qui in Deo erant euasuri postea clarissimi, humanis quoque, & quæ ad corpus pertinent, commoditatibus superare vulgus ab initio, & spiritalem his, tanquam vmbri, prius describere splendorem & claritatem.

Atque Iulitta quidem beatissima & honestissima foeminarum, cum ei maritus matrimonio fuisset paruo tempore coniunctus, ostendit se firma ac stabili fide in Dominum nostrum Iesum Christum, & in eum dilectione. Totum enim animi amorem abducens à corporibus, & pie ac religiose traducens ad spiritum, in vita, in quam non cadebat reprehensio, puraque erat, immaculata & moderata, Domino seruebat. In vnigenito autem filio sancto Quirico honestissima mulier spem collocans, cum eum quidem lacte secundum naturam suis aleret vberibus, ad sacrum autem & diuinum baptismum produxisset, & eum patri luminum mirandum in modum conciliasset, & Christo per sanctum spiritum consecrasset, sic ipsa in intemerata, & quæ reprehendi non poterat, viduitate, pulcherrimè, vt leges iubent, filium alens, vitam transiebat, omnium quidem, & quæ studio sunt gentilibus, mysteriorum & morum actionem & participationem auersans, tanquam re execrandam: quæcunq; sunt autem apud Christianos veneranda & Apostolica mandata & traditiones, vt æquum est, amplectens, & in ea re orationibus confirmata.

Postquam autem impium illud & dæmoniacum ab eo, qui tunc Tyrannidem exercebat, prodijt edictum, non oportere Christum colere, aut mortis impendè supplicium (Præerat autem tunc Diocletianus imperio Romanorum) quo tempore qui decretum cum potestate ab eo acceperant, alij alibi per omnem regionem & ciuitatem excurrentes, & id in medijs foris proponentes, & eos qui Imperatorio non parebant edicto, supplicijs, quæ dici non possunt, subiicientes, ita acerbe præsentem vitam priuabant: & quo Domitianus ille Comes Lycaoniæ propterea missus à Tyranno, vir crudelissimus & inhumanissimus, ipsum Iconium & omnem finitimam populans & obsidens regionem, omnes, qui ibi comprehendebantur, Christianos grauissimis afficiebat supplicijs: tunc hanc sacram Dei foeminam, simul quidem mandatum diuini Regis implentem, quod iubet non audacter infilire in tentationes, sed cautè vitare: simul autem etiam humanam reuerentem infirmitatem, simul hunc quoque venerandum in fantem, qui vbera adhuc sugerebat, tenentem, & de eius salute, vt quæ filium valde amaret, admodum anxiam fugere oportuit.

Atque relinquis quidem, o mulier sanctissima, Iconium, relinquis & omnes tuas possessiones & facultates: procul autem à tuis consanguineis & cognatis peregrè profecta, fugijs venis Seleucia, omnibus opibus & carnis fomentis, omniq; mundanæ felicitati & delicijs, propter Christum peregrinationem, mendicantemque & afflictionem lubenter præferens. Sed neque Seleuciæ diu erat habitatura. Nam cum Alexander, vir admodum improbus & malignus, fortitus esset administrationem illius provincie, & receter ad eam accessisset, omnes quidem viri, & omnes mulieres cum eorum liberis, quicunque assentiebantur Christi confessioni, post plurima genera suppliciorum, occidebantur immisericorditer.

Hæc videns Iulitta, & illarum pestium verita crudelitatem, vlnis tollens dilectum filium, (Erat autem tunc triennis Quiricus) cum duabus ancillis fugiens Seleucia, Tarsum peruenit. Non licuit autem nec in ea quidem diu latere. Quomodo enim magnum vas aureum, aut etiam argenteum iacens in medijs silicibus, aut in aliqua alia vili materia, non potest facilè latere eos, qui adspiciunt, cum visus dirigatur ad id, quod est splendidius: ita fidelissimi homines Iesu, versantes in medio impiorum, non possunt occultari, virtute & diuina viuendi ratione reddente eos euidentes & manifestos omnibus.

Est autem vtiq; Patris quoque voluntas, qui est in caelis, vt quomodo cognita vnus cuiusque mente, prædestinavit perfectionem: ita in tempore vocet scilicet, & iustificet, & glorificet. Quamobrem illi quidem id, quod est humanum, agentes aut patientes, studebant fugere persecutores. Quoniam verò non erat æquum, vt in terræ agere foderentur caelestes margaritæ, neque vt similiter ac filij hominum subirent profundum obliuionis, propterea beatos illos fugitios fauus ille Alexander ponè sequitur. Tanquã enim diuino quodam iussu impulsus, relicta protinus Seleucia, venit Tarsum, quæ non longo ab ea distat intervallo.

Ad eum autem ingredientem ciuitatem, statim defertur Iulitta, & eius filius Quiricus.

S. Iulitta est filio sicut iudici.

Gen. 22.

1. Reg. 1.

Eximia virtus eius.

Cap. 12. Ceditur boum neruis.

Cap. 13.

Mira gratia in tantillo puero Quirico.

Matt. 21.

Rom. 10.

Cap. 14.

Infans tyrannum auerfatur.

Lacerat vulgibus.

A tyranno interficitur.

ricus. Ille vero in delatos leoninum quendam edens rugitum, & praesidens in alto tribunali, iubet eos quam primum sisti. Ingredditur autem non sola: non enim occulta. vitæ erat adeo cupida, aut filium suum tanto habebat odio, ut aut a ratione alienis mota misericordiae motibus, non posset videre filium interfici pro veritate, aut ei absolute tam inuideret consummationem, aut oblationem: sed ut quæ esset re vera filia Abrahæ, & illius imitaretur fidem & sacrificium, vnigenitum & dilectum contendeat sacrificare ei, qui ipsum dederat: aut quomodo Anna Samuelem ab lactatum, cum diu pluide obtulit aræ: ita etiam veneranda mater venerandum filium proprijs manibus tradidit ad holocaustum: & quod est maius ijs, quæ dicta sunt, non filium solum, sed etiam seipsam tradidit præclara mulier ad eandem, magna voce clamans se esse Christianam, & solum nosse Deum Christum Iesum, & eius patrem, à spiritu afflata, gloriose confitebatur: deos autem & demones, ut qui neque essent, neque vnquam fuissent, abdicabat, à spernans & nihili faciens. Et omnes quidem praesidis blanditias aut assentationes, quam maligni escas repellebat & auerfatur: omnibus autem suppliciorum minis, et omnium tormentorum generibus se latari affirmabat.

Quamobrem crudelissimus ille Iudex, qui cum Deo bellum gerebat, iubet quidem infantem auferri ab eius vlnis, ipsam autem nudam flagellari boum neruis. Atque mater quidem, licet horibus in ea cadenda laborantibus, immaniter lacerabatur supplicijs: indignabatur vero, ut est consentaneum, & vociferabatur, & ægre ferebat filius. Quem quidem, ut qui esset elegans, & forma speciosus, venustate delectatus Tyrannus, vi quidem atellit ab vlnis maternis: eum autem suis accepit manibus, eum tenens imponere genibus, & sensim palmis eius caput demulcens, nec id solum, sed etiam impuris labris castissimum impurissimum ex osculari aggrediens, verbis ad persuadendum accommodatis incantabat, ut putabat. Attende, dicens, fili mi suauissime, fili formosissime, attende mihi tuo patri. Audi, o scite & chare fili, & intellige hanc autem veneficam & impiam, ut quæ violenta sit morte peritura, & dijs inimica, expellens, nobiscum suauissime viues & iucundissimè. Ego autem te adoptans in filium, omnibus bonis benignissimè prosequar, & omnium mearum possessionum te relinquam heredem.

Quid vero Quiricus, qui corpore quidem erat imperfectus, perfectus autem spiritu: qui specie quidem erat infans, senex vero intelligentia? qui sermone quidem & lingua balbutiebat, mente autem & corde intelligebat? num cessit Tyranni violentiæ, aut puerili timore exhorruit, aut osculis & promissis est delinitus, aut victus à flagellis, quæ in matrem intentabantur, dirigit timore resolutus, aut fortiter quidem decertauit, sed non prudenter? aut imperfectè quidem, non autem ut martyrem decuit laudabiliter? Nequaquam. Immo vero perfectione vtens fidei, perfectione prudentiæ. Erat enim spiritus Dei verè in eo perfectus: & ideo tota anima, totis viribus & omnibus membris corporis vnà cum matre decertans, bellum pro Christo gerebat, & simul sustinebat. Nam corde quidem credidit nihilo secius, quam infantes aut latententes, qui Iesum prius susceperunt, quando sedens super pullum, Hierusalem est ingressus, cum palmis & hymnis ab eis exceptus. Ore autem se esse Christianum præclare est confessus, & diuinum Christi nomen verè Christianus clarissimus Quiricus, conuenienter suo nomini prædicabat: corde quidem ad iustitiam, confessione autem ad salutem vtens, ut diuinus ait Apostolus.

His veluti ignitis telis diuisit ipsam mediam Tyranni animam. Verùm nec ociofæ erant delicatæ manus noui athletæ, neque teneri pedes poterant cessare ab opere: sed & pedibus & manibus resistens, & renitens luctator admirabilis, & pro viribus repugnans, inimici auerfatur oscula: ad matrem autem toto animi studio contendeat & proflicebat. Tanquam vero in retibus & crudiuoræ feræ manibus interceptus, aut potius ut canora auis laqueo implicatus, alas mouebat beatus puer, & omnibus modis machinans euadere è laqueis venatoris, manibus quidem eius vultum laniabat & lacerabat: pedibus autem execrando lateri insultans athleta breuissimus, sic amore illum daemoniacum statim conuertit ad iram cædem spirantem. Nam cum delicatum eius pedem apprehendisset vir ad cædem propensissimus, crudeli autem animo, & spirante parricidium, & quid aliud, nisi digno anima diaboli eum sublimè sustulisset, ex alto tribunali manu sua iaciens in subiectos gradus lapideos, vnà cum sacro capite totum quoque athletæ corpusculum aduersis petrarum aculeis contriuit & confregit.

Sic

Cap. 15.

Sic corporis contracta compage, victrix eius anima liberata est, tanquam passer à venatore: manibus autem sanctorum Angelorum statim ad magnum adducta Pontificem, tanquam sacrificium maximè odoriferum oblata est Domino. Sic paruus ille Quiricus cum magnus euassisset decertatione, terram quidem sanctificauit per sanguinem, qui in ipsa est effusus: aërem vero per sanctum spiritum, qui ad ipsum peruassit: & cælum quidem impleuit exultatione, quæ non potest verbis exprimi. Cum maioris autem & diuini Dei gloriæ fuisset occasio, omnibus Christi Ecclesijs fuit diei festi argumentum, & spiritalis laudationis gaudijque suppeditator vel conciliator. Sic insignis martyr mater Deo prius peregit sacrificium, & cum tanquam turtur formosissima & castissima, quasi pulcherrimum & speciosissimum pullum Christo ad sacrificium filium præmississet, cum gaudio & voce exultationis orabat, ut ipsa quoque citius liberaretur à carne, & nuda à cœni vestibus, nuda & sincera mente, super calefacti sponso Christo & dilecto filio contendeat coniungi.

Cap. 16.

Quamobrem magnis quidem gratiarum actionibus & laudationibus magnificabat eum, qui eius susceperat oblationem, & ut ipsa quam celerimè solueretur à corpore, & ad desideratum Christum assumeretur, supplicabat: validis autem verborum insultibus Tyrannum sauciabat: Noli putare, dicens, me esse adeo timidi & pusilli animi, ut vincar à tuis supplicijs. Non enim me terrebis carnis laniatio, neque me membrorum conturbabit ruptura: sed neque qui deorsum fertur, torrens sanguinis, non neruorum sectiones, non ossium fractiones, non ignis mine, nec mortis denique, quæ ea consequitur, me separabit à charitate Christi. Nullius tui (ut semel dicam) tormentationem duco, o acerbe Tyranne. Sunt autem omnia mihi quam iucundissima, quæ vos ad me torquendum minitami, & tanto magis, quanto videntur violentiora. His enim spero me citius esse peruenturam ad meum charissimum, & cum eo coronam iustitiæ à Christi dextera consecuturam.

Formosissimus animus S. Iulittæ.

Cap. 17. Valde eius corpus laceratur.

His verbis Iudex magis iritatus, & furore percitus, in ligno quidem iussit suspendi egregiam victricem, eius autem carnes valde laniari ac discerpi ferreis pectinibus: deinde picem ex lebeate hauriri bullientem, & effundi in membra lacerata decertantis. Ea autem strenuè & fortiter resistente omnibus tormentis, & deos quidem ac demones auerfante & aspernante, Christianam vero seipsam confitente, & solum Deum nosse Christum, & eius patrem, & sanctum spiritum affirmante, condemnatur postremo, ut en se moriatur.

Gladio cœditur.

Cap. 18.

Hoc est certamen Quirici & Iulittæ. Hæc est verorum pietatis athletarum victoria publica declaratio. Sic salua fuit mater per sacram liberorum procreationem. Sic filius accepit vtilitatè ex materna educatione. Et talibus visceribus longè honestissima mulier suam infantem nutrijt, & talibus alimentis remuneratus est parentem venerandus filius: adeo ut hic quidem fieret, & vocaretur Dei filius, illa autem filia celestis Hierusalæ: & ambo Dei filij, & insignes Christi martyres, & vas sancta & electa, & preciosa diuini illius spiritus. Nuncq; licet videre ijs, quibus datum est contemplari, matrem propter filium in cælis exultantem conuenienter diuinis eloquijs, matrem longè beatissimam, valde beato filio mirandum in modum coniunctam, & simul exultantem: Cum prophetis quidem, ut qui sint similem assecuti gratiam spiritus & virtutis. Cum Apostolis autem, ut qui fuerint socij parium pro pietate certaminum & laborum. Cum athletis vero & martyribus, ut qui æquè atque illi, aut etiam validius susceperint certamen confessionis, & cursum peregerint, & fidem seruauerint, & martyrij legis nihil omiserint. Quamobrem, quæ nunquam marcescant, iustitiæ coronis cum ijs, qui sunt vniuersorum sanctorum perfectissimi, à dextera Christi sunt redimiti. Quorum intercessionibus nostri quoque memento, o Deus, qui in sanctis tuis glorificaris, & magnificas eos, qui te magnificant, & sanctificant sanctissimum nomen patris, & filij, & spiritus sancti: Quem decet omnis gloria, honor & potentia in secula seculorum, Amen.

1. Reg. 2.

VITA

VITA LVTGARDIS SANCTISSIMÆ VIRGINIS,

Claruit is Anno 1250.

AVTHORE F. THOMA CANTIPRATENSI DOMINICANO. Et si autem necdum mihi constat de Virginis huius canonizatione, ut vocant, tamen visum est vitam eius huc adscribere, sive lo simpliciore passim nonnihil elimato.

PROLOGVS AVTHORIS.

Ominā reuerendā & in Christo plurimū diligendā Hauidi, diuina benignitate Abbatissæ Aquirianæ, sanctoq; eius Collegio, frater officio Supprior, fratrum Prædicatorum minimus, salutem dicit.

Vestra me duntaxat, immo erga monasteria omnia charitas, amorque erga personam, de qua dicturus sum, singularis, me incitauit, vt vitam piæ Lutgardis vtcunq; describerem, in tres libros opus omne distinguens, conuenienter triplici illi statui secundū animam, quem dicere solemus incipientium, proficientium, & perfectorum. Plane autem mihi persuadeo, multis retrō annis a nemine vitam alicuius conscriptam esse, quæ tot virtutum insignia complectatur. Oratos autem velim pios lectores, quibus Deus adspirauerit gratiam amoris sui, vt fidem alibeant dictis meis. Quod si quædam minus literatè vel eruditè a me dicta erunt, ferant quæso æquo animo, quando quidem non nisi vera dicuntur. Bonorum enim ingeniorum, vt ait beatus Augustinus, insignis est indoles, in verbis verum amare, nō verba. Neq; aurū minus preciosum est quod è terra tollatur: neq; minus sapit vinum, quod è vili ligno nascatur. Cupio aut, vt non modò vestrum collegium, sed etiam omnes monasteriorum Brabantia virgini cui coetus vitam piæ Lutgardis suscipiant, vt quā fama virtutum verissima apud omnes diuulgauit, ea breuis libelli insinuatione plenius omnibus innotescat.

De Doctrina Christi lib. 4. cap. 11.

LIBER PRIMVS.

Incipit. Cap. 1. Patria Lutgardis.

Rom. 4.

LVTGARDIS pia virgo ex illa quondam Tungrorum celeberrima ciuitate, patre ciue, matre nobili, traxit originem. Pater autem tenerrimè illam diligens, & secundum seculi fastum cupiens eam florere & prosperos habere successus, cuidam mercatori, dum adhuc iuuenicula esset, viginti marcas argenti dedit, vt ex ijs, donec ea adulesceret, multiplicatis copijs lucrisque paratis, dos nupturæ filia augeretur. Interim crescens puella, & quid eius causa fieret, animaduertens, quantum illa ætas patiebatur, ad nuptias inhiabat. Sed pius Dominus, futurorum præcius, & vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt: frustrato patris eius consilio, de Lutgarde sibi potius desponsanda, aliter disponebat. Ille enim, qui Lutgardi destinatam pecuniam negociationibus augmentandam susceperat, crebro in Britanniam traiciens, & per multos aduersos casus diffluens, ad vnam mercam redegit viginti, alijs planè dissipatis. Sed neq; sic tamen aut patris propositum, aut effectum filia impudentiam ea res retardasset, nisi matris instantia mætēm filia modò minis, modò blandimētis emollisset, ita illi dicentis: Si Christo nubere volueris, monasterium tibi, quodcunq; voles, honestissimum conciliabo: Sin autem mortalem spōsum malueris, non nisi bubulcum habebis. His atq; huiuscemodi verbis alijs & matris votum, & filia voluntatem, ad salubrius propositum inclinauit. Et si autem Lutgardis delectaretur ornatu vestium, at tamen fugiebat prorsus amatorias confabulationes & ineptias puellares: & licet necdum cognosceret Dominum, in corde tamen, cui sola esset, intus nescio quid diuinum sentiebat.

Cap. 2. Traditur monasterio

Vbi igitur annos duodecim excessit, in monasterio S. Catharinae, quod est prope oppidum S. Trudonis in Hasbania, inter Deo sacratas virgines Ordinis S. Benedicti, diuino seruitio mancipatur. Cumque iuuenis quidam genere & opibus præstantem illam procaret, animum illius interdum verbis nonnihil permouere coepit: obseruatum.

tempus & locum, clām nocte quadam domum, in qua virgo iacebat, adire tentauit: sed cum accessisset, repentino timore correptus aufugit. Institit verò miris modis diabolus, vt ad consensum animum puellæ inclinaret: sed non permittente Deo, eius conatus irriti fuere. Sedente autem quandoq; simplice puella, & cum iuueni illo colloquente, apparuit ei Christus ea forma, qua olim inter homines versatus fuerat, pectoriq; vestem suam detrahens, qua tectus videbatur, vulnus lateris ei ostendit quasi recens cruentatum, dixitq; ei: Blanditias inepti amoris posthac vidē ne requiras: hinc iugiter contemplare, quid diligas, & quam obrem diligas. hinc ego totius puritatis delicias tibi polliceor obrinendas. Hac illa visione & oraculo pæcificata, statim oculis cordis inhæsit illi, quem viderat, & vt eum acciperet, meditabatur vt columba: moxq; superno illustrata splendore, totius vanitatis a se sensit absterfam caliginem. Cumque eam vidisset die quodam matrona nobilis & deuora, spiritu prophetico dixit: Tu, vt vi deo, bona es Agnes, & reuera altera Agnes eris. Subito verò adest iuuenis supradictus, & coepit suos replicare sermones. Cui illa, vt quondam Agnes beatissima, hianti ore respondit: Discede a me pabulum mortis, nutrimentum facinoris: quia iam ab alio amatore præuena sum.

Visione mirabili amor vanus ab ea prorsus excluditur.

Alius quoque iuuenis, armis miles, eam iam Deo syncerius inhaerentem, nihilo minus adamauit: & cum multis annis renitentem animo procaret, illa primū modeste, postea verò seueriter eum a se auertit. Cernens autem eum in stultitia pertinacem, etiam contumeliosis sermonibus eum a se repulit. Ille verò contemptum se dolens, cogit quidnam faciendum sibi sit. Et ecce Lutgardis accita a sorore sua, iter arripit. Id vbi rescit iuuenis, obuiam illi proficiscitur cum turba satellitum, rapere illam volens. Sed puella ab equo desiliens, ex illius manibus multa vi se extorsit, totaque nocte fugiens, per syluarum deuia, angelo ductore, ad domum nutricis suæ manè peruenit. Eam autem vt nutrix vidit, suspicata raptum, dixit ei: Num te hac nocte iuuenis ille vi oppressit? Respondit illa: Nequaquam. Cum autem iuuenis ab equo descenderet eam rapturus, quidam eius satelles equum freno tenens, suam ei ad eam rem operam nauauit. Clamauit ergo virgo Lutgardis ad illum: Hac manu, qua nunc frenum tenes, qui militis me infestantis, tale quippiam breuè designabis, quod tibi ignominia perpetua in hoc seculo notam inuret. Et ecce vbi ille domum fuit reuersus, mox ea ipsa manu propriam suam vxorem interfecit. Ea causa expulsus è patria, rebus omnibus priuatus est.

Cap. 3. Respuit militē ipsam procantem.

Prophetia eius.

Postquam autem Lutgardis ad monasterium reuersa est, ab omni ferè hominum colloquio & consolatione se subducens, tota rebus caelestibus inhiabat. Quibusdam autem æmulis arctiorem eius vitam, quam imitari non possent, carpentibus, atque dicentibus: Sinite eam, dum feruor in motu est: vbi ille tepuerit, non absq; rubore redibit ad ea, quæ nunc stulta contemnitis: Lutgardis id audiens, cum multa humilitate sibij si timere coepit, & pauida formidare, ne fortè quandoque acciderent, quæ ætate prouectiores de ipsa dicebant. Apparuit autem ei beatissima Christi mater vultu gratulabundo, & ait: Non sic erit, charissima filia, vt tu times. Non recides in peccata: sed mea te sollicitudine protegente, firmaberis in salutem: nec minuetur in te gratia & virtus, sed cumulabitur. Fuit ea nimirum præclara & amplectenda promissio. Quando in oratione Domino suauiter iungebatur, & eam aliquod ingens negocium foras euocabat, quasi amico familiariter ei dicere solebat cum magna cordis simplicitate & puritate: Expecta me hinc Domine Iesu: vbi me expediero, celeriter ad te reuertar. Mira profectò virginis simplicitas, mira Saluatoris humanitas erga illam. Paratum enim illum in omni loco dominationis suæ, paratum in quouis negotio experta est.

Cap. 4. Quibusdam vacat Deo.

Familiaritas eius ad Christum.

Eodem ferè tempore beata Catharina virgo & martyr, eius loci patrona, cum ingenti gloria apparuit illi flenti pariter & oranti. Cumq; multum pauida suppliciter eam rogaret Lutgardis, vt pro ipsa Dominum deprecaretur, illa respondit: Confide filia, semper enim gratiam suam Dominus augebit in te, donec per summum vitæ fastigiū, præcipuum inter virgines meritum consequaris. Quodam etiam tempore eadē sanctissima virgo Catharina cuidam deuoræ foemine apprensens, dixit: Lutgardem tibi interuentricem & matrem adsciscas, quæ ab omnipotente Deo parem mihi in cælis locum obtinebit. In sacratissima Pentecoste monialibus in Choro cantantibus, Veni creator spiritus, ij, qui in Choro erant, perspicuè viderunt Lutgardem ad duos cubitos in aëra sublatam. Felicè illam, quæ tali miraculo meruit declarari: & corpore subleuari à terra, quæ iam anima exultans in Domino, in cælū sustollebatur. Obtulit sanctam

Cap. 5.

Ieiunia & preces eius. seipsam quotidie Domino holocaustum gratuitum, corpus afficiens inedia & ieiunijs, & spiritum ab oratione non relaxans. Ne autem in cordibus fororum, quæ eam non nihil emulari videbantur, suspitionis alicuius scrupulus hæreret, Christus sponsam suam eiusmodi miraculo cohonestavit. Cum illa crebro vigiliascōtinuaret, quadam nocte super eam viderunt moniales non breui spatio quoddam luminis iubar, quod ipsum quoque Solis splendorem vinceret. Quod quidem lumen intrò diffusum, non solum in illa, sed in alijs quoque, quæ illud viderunt, vitæ gratiam augmentavit.

Cap. 6. Mouebatur verò commiserationis affectu & pietatis spiritu mirum in modum eroga agrotos & debiles, adeò vt ipsis afflictis condolens, plùs ipsa spiritu affligeretur. Cōtulit ergo illi Deus ita generatim gratiam curationum, vt si quid esset vitij in oculo, vel in manu, aut pede, vel cæteris corporis membris, ad contactum saluæ vel manûs eius protinus curaretur. Cumque ea causa hominum multitudine & frequentia obrueretur, sapiusque in oratione impediretur, dixit ad Dominum: Quorsum mihi isthæc gratia Domine, cuius causa toties distineor, ne possim vacare tibi? Aufer eam à me, sed ita vt meliori munere commutetur. Respondit Dominus: Quid vis igitur eius loco accipere? Tum illa: Volo, inquit, vt pro maiori deuotione possim intelligere Psalterium. Præstitit hoc illi Deus. Vt enim illo tempore probatum est, Psalterium tanto perspicacius intellexit, quanto erat radiantiori luce illustrata. Sed cum postea necdum tantum ex hac percepta gratia se proficere comperiret, quantum sperarat, (Reuerentia enim velati mysterij, mater est deuotionis: & res celata, auidius queritur, & maiori veneratione concupiscitur) dixit Domino: Quorsum verò attinet me idiotam & rusticam monialem scripturæ arcana nôsse? At illi Dominus: Quid vis igitur? & illa: Volo, inquit cor tuum. Et Dominus: Quin ego potius, ait: & cor tuum. Respondit illa: Sit ita Domine, at sic tamen, vt cordis tui amorem cordi meo attemperes, & in te cor meum possideam, omni tempore tua protectione securum. Facta est igitur ab eo die quedam permutatio cordium, vel potius vnio spiritûs creati & increati per gratiæ excellentiâ. Deinceps enim ita Christus cordi virginis inhæsit, eam communiens & protegens, vt nec tentatio carnis, immò ne turpis quidem cogitatio mentem eius vel temporis puncto infestaret.

Cap. 7. Per idem ferè tempus, cum adhuc & corpore & ætate esset tenerima, nocte quadam circa tempus nocturnarum precum, quas Matutinas vocant, sudor eam vehemens & naturalis inuasit. Cum ergo à precibus nocturnis abesse vellet, vt postea ad seruandû Deo fortior esset, credens illum sudorem corpori suo salutarem esse, subito ad eam vox facta est: Quid ita iaces? surge ocyûs: oportet vt pœnitentiam nunc agas pro peccatoribus, qui in suis fordibus iacent, non sudori indulgeas. Tum illa exterrita surrexit, & inchoatis iam Matutinis, ad ecclesiam festinauit. In ipso autem ecclesiæ ostio Christi obuium habuit, cruci affixum & cruentatum, qui brachium de cruce deponens, eamque amplexans, os eius vulneri lateris sui applicuit: vnde tantam hausit suauitatem, vt ex eo tempore in Dei seruitio semper & robustior & alacrior fuerit. Retulerunt autem, qui ipsa reuelante eo in tempore diu postea probauerunt, saluam oris eius, mellis dulcedinem superasse, neque id mirum, quando cor illius & diuinitatis Christi mel, & humanitatis lac intus ruminabat.

Cap. 8. Si quo cordis aut corporis incommodo esset grauata, stabat coram imagine Crucifixi, eamque diu contemplata, clausis oculis & dissolutis membris, non potuit pedibus consistere: sed prorsus languescens, rapiebatur in spiritu, videbatque Christum & lateris eius cruentum vulnus: cui os suum admouens, tantam inde sugebat dulcedinem, vt nulla re posset affligi. Accidit quandoque, vt acutissima febre laborans, criticis diebus è lecto surgens, absque vlla difficultate in ecclesiam cum alijs canitura intraret. Ad recordationem illius acutissimi obtutus Aquila, nempe Iohannis Euangelista, qui fluente Euangelij de ipso sacro Dominici pectoris fonte porauit, apparuit ei in spiritu aquila, tanto pennarum nitore refulgens, vt totus potuerit orbis claritatis illius radijs illustrari. Nimia igitur admiratione stupefacta, expectabat vt Dominus pro captu infirmæ aciei, tantam visionis eius gloriam temperaret. Quod cum factum esset, visionis illius modum pressius contemplan, vidit Aquilam illum ori suo rostrum apponere, animamque suam tam ineffabilis lucis splendoribus complere, vt quatenus mortales capere possunt, nullam ipsam diuinitatis secreta laterent. Tanto autem de torrente voluptatis illius hausit vberius, quanto in donis munificentiore Aquila vas cordis eius maiori desiderio distentum reperit. Et certè testimonium ego perhibeo, licet in familiari sermone simplicissima videretur, nunquam tamen me ex cuiusquam ore in secreto

Præclarum de ea auctoris testimonium.

secreto spiritali colloquio tam sincera, tam ignita & ardentia secundum veritatis spiritum verba hausisse, idque, adeò, vt ad intelligenda dicta illius planè rudem & hebetem sapissimè me existimarem. Memini etiamnum & loci & temporis, quando ad verborum eius subtilitatem vsque, adeò obstupui, vt si suavis illa & ineffabilis admiratio diu me tenuisset, aut a mentem me fieri oportuerit, aut è vita excedere.

Est Hasbania oppidum, quod Loffum vocant: ad cuius ecclesiam quadam inclusa **Cap. 9.** Domino seruebat, pro vitæ merito Lutgardis cum primis familiaris. Apud eam mansit quandoque Lutgardis ad dies quindecim. Accidit autem, vt in orationis contemplatione tanta dulcedine afficeretur, vt accessita inclusa, manûs suæ digitos illi ostenderet, eosque exprimens diceret: En foror mea, vt mecum agit omnipotens. Ex interiori abundantia etiam digiti mei exterius ceu oleo distillant. Atque hæc dicens, quasi ebria, & verè ebria cum gestu & tripudio mirabili per inclusa domicilium ferebatur. Inde summopere eò adspirauit, vt ministerio consecrationis per manus Episcopi vni viro Christo perfectius iungeretur. Obtulit autem sese opportunitas, domino Huardo Leodiensi Episcopo complures sanctimoniales consecrare volente, quibus adiuncta est etiam Lutgardis. Vt autem earum capitibus in signum coronæ aureolæ pontifex ferunt ex zonis confectum imposuit, atque ad Lutgardem ordine peruenit, quidam vir sanctus & simplex, qui illic adstabat, perspicuè vidit Episcopum grandem coronam auream Lutgardis capiti imponere, eamque præ alijs singulari quodam honore afficere. Cumque putaret ab omnibus id videri, quæsiuit ex vicino presbytero, cur soli Lutgardis Episcopus coronam auream admoueret. Irrisit autem illum presbyter, & ait: Vbi sunt oculi tui, vt auream coronam dicas, quam omnes lineam esse vident? Siluit vir beatus & risit, atque in Lutgarde singulare meritum animaduertit. Ab eo die sponso suo perfectius adherens Lutgardis, sequebatur Agnum, quocunque iret. Si Christi enim via humilitas est, Lutgardem videas ita eum sequentem per hanc viam, vt superbia nunquam intumuèrit. Si de paupertatis agitur via, adeò fuit paupertatis studio. Ita Lutgardis, vt nec de quotidiani panis alimonia cogitare voluerit. Si Christi via est misericordia & humanitas, fateor equidem in hac vita neminem me vidisse illa magis misericordem. Si via Christi crux est & tribulatio, adeò se ieiunijs & multis modis afflixit Lutgardis per omnem vitam suam, vt nulli nostræ ætatis neque viri, neque feminae ei hac in parte possint æquiparari. Denique per viam incorruptionis & virginæ integritatis secuta est agnum ad gloriam, qua ille via præcessit, virgineas cohortes sui habens imitatrices. Vide autem, quid Agnus ei rependerit. Aequum est enim sponsum sponsæ vicem reddere. In monasterio S. Catharinæ qualibet sexta feria in Vespertinis precibus, quas Vesperas vocant, in beatissimæ virginis Mariæ honorem certo numero deputatæ responsum cum versu cantabant. Eum autem versum deuotionis causa Lutgardis sola cantare solebat: videbaturque ei interim dum cantaret, Christum in agni forma vnum pedem suum dextro, alterum sinistro ipsius humero imprimere, atque os ori applicare: sicque cantando cum ex Christi pectore fugeret, mirabilem melodiam suauitatem resonare. Nec dubitare quisquam potuit diuinum in hoc cantu adesse miraculum, cum in solo versu illo vox eius supra quàm dici queat, solito gratior audiretur, & corda audientium ad deuotionem & pietatem interim mirabiliter permouerentur.

Et quia talem lucernam sub modio latere par non erat, posita est super candelabrum, **Cap. 10.** vt fulgor gratiæ omnibus appareret, factaque est Priorissa in eodem beatissimæ Catharinæ monasterio, vno omnium consensu electa. Non enim habebat eius loci consuetudo, vt Abbatissam sibi crearent. Sed cum hac in grauissima se affectam iniuria arbitraretur, decreuit & locum & institutum mutare. Interea accidit, vt Abbas S. Trudonis, pater scilicet spiritualis eius monasterij, à generali Lateranensi Concilio veniens, cum processione à monialibus exciperetur. Fusa autem oratione in ecclesia, moniales omnes ad domum capitularem euocauit, & vt parum cauta inter simplices consuetudo obtinuit, singulas osculo excepit. Sed cum Lutgardis Priorissa osculari eum deberet, prorsus renuit: attamen per iocum ab omnibus reuenta, passa est illud vi sibi extorqueri: sed benignissimus Iesus ita manum suam interposuit, vt ne primi quidem motus contagionem ex eo osculo persenserit. Fuit ea in illo monasterio annis circiter duodecim monialis: eratque eodem tempore magister Iohannes Lyranus, Leodiensis diocesis, vir eximia sanctitate, qui non ignorans perfectissimum animi eius propositum, admonuit eam, vt abdicato Priorissæ officio, ad Aquirianum Cisterciensis ordinis monasterium se transferret. Opponente illa diuersum Gallicarum monialium **Trt 2** idioma,

De ebrietate spiritûs dicit, quam Ambrosius sobriam vocat.

Christum agnum ve præclarè secuta sit.

Præficitur virginum monasterio

Iohannes Lyranus vir sanctissimus.

Christina mirabilis.

idioma, eiusdemq; Ordinis monasterium in Herkenrode, vbi sermone Teutonico vtebantur, potius deligente, Dominus ait ad eam: Volo, vt Aquiriam peras: nisi feceris, ego te deferam. Quaedam etiam sanctissima virgo Christina, cuius meminit Iacobus ille venerabilis in vita beatae Mariae de Oegnies, cuius etiam vitam nos scripsimus, diuinitus compulsam eam adijt, dixitq; ei: Quid cunctaris facere, quod diuino instinctu habebis? Objiciente illa eadem, quae diximus, quaeq; secundum hominem satis rationally obijcere videbatur: Christina, Deo inspirante, mox respondit: Ego verò vel a pud inferos mállem esse cum Deo, quam in caelo cum angelis sine Deo. Rectè nimirum & congruenter illi respondit. Christi enim praesentia quenuis locum, quantumuis inuisum, summè efficit delectabilem, atque ideò meritò appetendum. Igitur Christina verbis confirmata Lutgardis, ad omnia paratam se offert, parensque supradicti magistri Iohannis admonitioni, Aquiriam se contulit summa animi tranquillitate. Est verò monasterium illud in Ducis Brabantiae regione. Vbi autem id rescuerunt moniales S. Catharinae, summo dolore affectae sunt. Quod cum Lutgardis comperisset, conuoluit eis, Dominoq; pro illis supplices preces obtulit. Oranti autem apparuit beatissima mater Dei, congratulabatq; ei, quòd monasterium & Ordinem ipsi specialiter additum complexa esset, promittebatq; se monasterium S. Catharinae, propter ipsius preces, & temporaliter & spiritaliter promoturà. Quod quidè in illo monasterio vsq; in hodiernum diem sic contingere videmus, quando illius Ordinis vbique tepefcente disciplina, isthuc monasterium magis, quam vnquam antea, virtutibus floret, & rebus temporalibus copiosius auctum est. Sed hinc primi libri finis esto, qui ea continet, quae Lutgardis in S. Benedicti ordine gessit, vt ad librum secundum expeditiori ordine procedamus

Confert se Lutgardis ad Aquiriam conuoluit.

LIBER II.

Cap. 1.

V. M. autem fama virtutum Lutgardis vndiq; increfceret, noua monasteria in Gallijs construebantur, quae, si vel parum aliquid Gallicè didicisset, mirum in modum eam sibi praefici cupiebant. Vbi ead cognouit, multum exhorruit, rogauitq; cum lachrymis matrem Domini, vt id auerteret. Apparuit autem ei mater Christi, dicens, ne quicquam formidaret: se enim scutum protectionis suae opposituram. Vide aut, oro te, Lector, quo pacto isthuc impeditum fuerit, & videbis visionis huius purissimam veritatem. Vix annum aetatis quattuor & vigesimum attigerat, quando venit in Aquiriam, & tamen licet postea annis quadraginta inter sodales Gallicas vixerit, vix tantum potuit eius idioma perdiscere, vt euriens commodè posset Gallicè panem perere. Quod vbi ad omnium notitiam peruenit, permissa est sponsa Christi in somno contemplationis quiescere.

Non potest Gallicè dicere loqui, non sine miraculo.

Cap. 2. Haereticis Albigensium.

Imminente peste saeuissima Albigensium haereticorum, beatissima virgo Maria apparuit ei vultu lugubri & obscurato. Compatiens autem ei in visione Lutgardis, cum magno cordis & oris rugitu quaesuit ab ea, quidnam haberet, & vnde tantus esset faciei pallor & squalor, quae alioqui plena esset omnis gratiae. Cui beatissima Virgo respondit: Ecce ab haereticis & pseudochristianis rursus conspuitur, rursus crucifigitur filius meus. Tu ergo assume tibi lamentum, & perpetuis septem annis ieiunato, vt sopiatur ira filij mei, quae generatim vniuerso imminet orbi. Itaq; toto septennio tale illa sibi indixit ieiunium, vt pane & cerenisia contenta esset. Vide autem ingens miraculum, Saepè superiorum voluntate coacta, tentabat aliquid pulmenti ore haurire, sed nihil inde vel ad fabae vnus quantitatem potuit deglutire. Etsi autem ipsa mira quadam & incredibili abstinentia sese afficeret, at tamen laetabatur ceteras sorores modum habere victum, dicebatq; totum mensem rectius se valere, si vel semel paulò largioribus illis appositus esset. Sciebat enim & fatebatur non posse omnes id prestare, quod ipsa singulari beneficio pro multorum remedio diuinitus accepisset. Quanto autem magis sua continuabat ieiunia, tanto fuit & corpore & animo robustior.

Septennio ieiunium sibi indixit.

Cap. 3.

Cum Iacobus de Vitriaco, vt ipse refert in vita beatae Mariae de Oegnies, eius venerabilis foeminae precibus concionandi gratiam esset adeptus, religiosam quandam mulierem, eamque agrotam, non quidem turpi, sed tamè plùs satis humano amore prosequeretur, eratque illi consolanda ita assidue intentus, vt praedicationis munus segniter negligeret. At pia Lutgardis vinculum cordis eius & machinas diaboli in spiritu sentiens, cum multis lachrymis Dominum pro illo deprecata est. Sed cum orando nihil

nihil proficeret, & Dominum quasi crudelem ea causa argueret, Dominus ei respondit: Homo iste, pro quo oras, ea conatur, quae sunt contraria precibus tuis. Quod vt audiuit Lutgardis, impatientius se gerens, magnis vocibus clamauit ad Dominum: Quid est hoc, quod agis benignissime & iustissime Domine? Aut separa me à te, aut hominem, pro quo te rogo, libera etiam non volentem. Mira res. Nulla mora inter preces & effectum eorum intercessit: sed penitus & protinus liberatus ille, liberatori suo & famulae eius gratias egit. Tumque apertis oculis iam liberatus, sensit periculum, quod antea, humano cecatus amore, videre non potuit. Nec grande postea tempus eolutum est, cum ille venerabilis Iacobus in transmarinis locis Achonensis Episcopus creatus est.

Nota eximiam charitatem.

Per idem ferè tempus Simon quidam, vir nobilis, Teuto natione, literis egregiè institutus, Cisterciensem Ordinem complexus, Abbas Foniacensis factus est. Etsi autem ille ferueret desiderio, ramen acerbiori zelo in subditos inuehebatur, morteq; immatura deceffit. Habuit is, cum viueret, Lutgardem pro vitae sanctimonia charissimam, multumque ei sua morte mœrorem attulit. Sed vbi defunctum cognouit, mox ieiunia & afflictiones pro eo suscepit, rogans Dominum, vt animam eius liberaret. Cumque multis precibus id à Domino contenderet, respondit ei Dominus: Bono animo esto: tua causa benignè faciam ei, pro quo oras. At illa vehementius instans, secundo audiuit eum propediem liberatum iri. Dixit verò ad Dominum: Quicquid mihi vis impertiri solatij, id illi animae in Purgatorio largiaris: neq; ego vllò pacto cessabo à lachrymis, nec tuis consolationibus vnquam me patiar recreari, nisi illum videam liberatum. Tum verò non est passus Dominus eam diutius affligi, sed apparens illi, adduxit secum animam è poenis ereptam, dixitq; ei: Aeque animo esto dilecta: ecce haec est anima, pro qua postulas. Illa mox humi prostrata in faciem, pro eius liberatione Dominum benedixit. Anima autem exultabunda & laudans, Lutgardis gratias egit, & ad portiora transiens, cum magna gloria caelos penetrauit. Is idè Simon postea Lutgardis crebro apparuit, & inter cetera dixit ei, vndecim annos se in Purgatorio poenas fuisse luiturum, nisi ipsa suis precibus sibi opem tulisset.

Cap. 4.

Abbas animam è poenis purgatorijs multata vi precibus liberat.

Spiritu timoris adeò fuit insignita haec virgo, vt cum beato Iob quasi tumentes super se fluctus Dominum timeret, & omnia opera sua, tanquam in dubio facta, vereretur. Diu itaq; eiulans, quotidie Dominum precabatur, vt ipsam etià in hac vita certam efficeret. Hoc desiderio cum multo tempore aestuaret, die quodam vocem audivit a pertissimè ad se dicentem: Secura iam esto charissima: placet Deo vita tua. Ad horam igitur exultans, deinde nihilo minus, vt antea, formidolosa fuit. Dixit ergo secundo vox adeam: Vísne dominam Mariam de Roma, securitatis tuae testem tibi dari? At illa: Nò, inquit: nimis religiosa est, diuq; mihi iam anxiae differret reuelare, quae nò esset. Et vox diuina: Interim ergo, inquit, tranquillo animo esto charissima: propediem redderis & manifeste & omnino secura. Vix quatuor lapsi erant dies, cum ecce vir quidam spectabilis, sed omnibus ignotus, in locum illum, vbi inter se colloquebantur sorores, ingreditur, salutarisq; omnibus, Lutgardem vt citius accersiant, rogat. Eam venientem salutat, cunctisque audientibus dicit: Haec tibi mandat omnipotens: Deinceps securam esto, quia Domino in te bene complacuit. His dictis, repente disparuit: nec necefferat quærere, vnde venisset, vel quisham fuerit. Non diu post homo quidam sanctissimae vitae, diuina reuelatione edoctus, in Aquiriam veniens, eam in supradictis consolationibus confirmauit.

Cap. 5.

Sancti trepidant, & impii securi sunt.

Iob. 11.

Iam igitur animo feruentiori cupiens exire è corpore, & migrare in caelos, quotidie lacrymas fundebat. Dominus autem clamoribus eius modum ponere volens, celestiter apparuit ei, vulneribusq; manuum ac pedum & lateris detectis, dixit: En contemplare charissima, vt vulnera mea clament ad te, ne frustra sanguinem fuderim, neve sine causa mortem perpeffus sim. His & visis & auditis Lutgardis admodum exterrita, cum timore & tremore quaesuit, quis ille esset vulnerum Christi clamor, & responsum est ei: Labore tuo & lachrymis iram Patris iam accensam mitigabis, ne perdat peccatores, sed vt ipsius misericordia conuertantur & viuant.

Cap. 6.

Christus ei apparet.

Hoc ferè tempore Dominus Innocentius Papa tertius, post celebratum Lateranense Concilium ab hac vita migravit, moxq; apparuit visibiliter Lutgardi. Illa autem vt vidit eum ingenti flamma cinctum, quisham sit percontatur. Respondit se esse Innocentium Papam. Et illa cum gemitu. Quid hoc est, inquit, communem omnium nostrum patrem tam dire cruciari? Respondit ille: Tres ob causas ita crucior, quae etiam aeternis supplicijs me iustissime addixissent, nisi per intercessionem piissimae matris

Cap. 7.

Innocentius post obitum apparet ei.

Dei, cui monasterium condidi, in extremis me peritisset. Et aeternam quidem mor- tem euasi, sed poenis atrocissimis vsq; ad iudicij diem cruciabor. Quod autem ad te sus- fragia petiturus venire potui, mihi a suo filio mater misericordiae impetrauit. His di- ctis, confestim disparuit. Lutgardis vero eius necessitatem sororibus, vt ei succurre- rent, indicauit: porro admodum dolens vicem eius, mirabili se cruciatu illius causa af- fecit, Nouerit Lector nos, reuelante nobis Lutgarde, tres illas causas non ignorare, sed pro tanti Pontificis reuerentia referre noluisse.

Cap. 8. Item Iohan- nes Lyrano.

Alia visio per idem propè tempus oblata est Lutgardi. Venerabilis Iohannes Lyranus, cuius supra meminimus, cum ea pactum inierat, vt qui prior è vita migrasset, su- perstiti post obitum appareret. Itaque Iohannes hic Romanam curiam, ob quadam negocia religiosarum foeminarum, quas in Brabantia amuli vexabant, adies, Alpes cum artigisset, vita sanctus est. Eodem autem tempore puncto apparuit visibiliter Lut- gardi, in monasterij ambitu stanti. Illa viuere eum existimans, manu innuit, vt peteret locum, vbi solebant inter se sorores conferre sermones. At ille dixit: Ego è corpore deceffi: sed vt veritati, quæ ex pacto inter nos intercessit, satisfacere, tibi apparui. Tu illa humi prostrata, sciscitabatur ex eo, quid sibi vellet triplex indumentum, quo mi- rificè erat ornatus. Respondit: Vestimentum candidum virginitatem significat, quam ab vtero impollutam seruaui. Rubicundum, labores & perpeffiones, quæ mihi mor- tem attulerunt, quæque multo tempore pro iustitia & veritate sustinui. Cæruleum i- demq; extrimum, vitæ spiritualis perfectionem. His absolutis, ab oculis admirantis ab- latus est. Illa autem & visionem & obitum eius sorori illius & ceteris monialibus in- dicauit. Cum autem postea venerabilem virum, licet in cælis beatum, tamen sibi abla- tum fletet, sub ipso luctu Dominus ei dixit: Cur fles Lutgardis, & quamobrem affligi- tur cor tuum? Nunquid non melior sum tibi quàm decè filij? Illa non intelligens, quip- pe illiterata monialis, vbi ab alijs explanata didicit, non planxit amplius, sed in eius morte Dominum benedixit.

Cap. 9.

Iterum se- ptenne iei- nium susci- pit.

Expletis septem illis annis, quibus non nisi pane & cereuisia vsa fuit, rursus ei perre- uelationem mandatum est, vt pro cunctis peccatoribus aliud ieiunij susciperet. Quod illa libè fecit, iterumq; alios septem annos solo pane & olere transegit. Rapta autem in spiritu, vidit salutis nostræ principem Iesum cum vulneribus tanquam recens inhi- ctis atque rubentibus vultui paterno adflare, & pro peccatoribus deprecari patrem: deinde autem vertere se ad ipsam atq; dicere: Cernis, vt me totum offeram patri tuo pro peccatoribus meis? Ita ergo volo, vt tu quoq; te mihi totam offeras pro meis pecca- toribus, & zelum in illorum animaduersionem accensum auertas. Hoc idem Do- minus Iesus in Missæ sacrificio quotidie ferè illi dicebat. Præclarum autem de illa est testimonium beatæ Mariæ de Oegnes. Sub cælo, inquit illa, non habet mundus do- mina Lutgarde fidiorem efficaciorèq; tum pro animabus, quæ in locis Purgato- rijs sunt, tum pro peccatoribus precatrice. Spiritualia miracula facit modò viuens, corporalia faciet post obitum.

Cap. 10.

Eius monia- lis mira mu- ratio.

Quadã valde religiosa sanctimonialis in reuelationibus quibusdã, quas ipsa diuinas putabat, à satana fallebatur. Id vbi didicit Lutgardis, rogauit Dominum pro ea. Cui il- le respondit: Illuminare ijs, qui in tenebris & in umbra mortis sedent. Ea verba cum ipsa non intelligeret, à quadam moniali quæsuuit, quid significarent. Postquam ea in- terpretante cognouit, instantius rogauit Dominum. Apparuit autem ei satan, & dixit: Ego sum spiritus mendax, qui illam monialem decipio. Cui illa, Abi, inquit, ad fratrem Simonem, qui est in Alnensi monasterio, & idem ei quoq; referas, vt habeam restem veritatis. Obtemperat diabolus, & frater Simon venit in Aquiriam. Erat autem Simo- ille plenus spiritu Dei, & vt liber vitæ eius testatur, permulta ei Dominus reuelauit. Ambo ergo illi ex diuina reuelatione inter se consentientes, moniali illi protinus ma- dauerunt. Illa mox membris omnibus obriguit & contracta est, adeoq; os eius obstrue- batur, vt nec cultello posset aliquatenus aperiri. Quod vt viderunt aliq, multo horro- re correptæ, flexis genibus pro illa Dominum deprecabatur. Vbi ab oratione surrexe- runt, confestim illa curata est, sumensq; cibum, confortata est: atq; ab illo die ab illo in- postore spiritu liberata est. Tantis autem postea meritorij prerogatiuis, vt ego ipse vi- di, excelluit, vt non solum ipsa illuminata in tenebris dici posset, sed etiam multos ali- os in tenebris degentes, morum exemplis illuminarit. Vidi ego monialem, quandam Cisterciensis Ordinis, multis annis à dæmone vexatam, quam ad se adductam, multa precum suarum instantia liberauit. Vidi etiam aliam à nequissimo dæmone permul- tis annis incredibili libidine pollutam, atque eius precibus ereptam.

Monia-

Monialis quadam Benedictini instituti, Iolendis nomine, in monasterio, quod Sambra adiacet, degens, mundi illecebris dedita fuit: hortatu autem piæ foeminae, ad Aquirianum monasterium conuolauit. Erat genere nobilis & delicatissimo corpore. Pro ea Lutgardis Dominum instantissimè orauit, vt & peccata ei remitteret, & gra- tiam deuotionis infunderet. Non potuit Christus negare deprecanti, quod petijt. Perducta est Iolendis illa ad sanctæ conuersationis statum: cumque illic annis pluri- mis Domino seruiffet, ipso reuelante præsciuit obitum suum. Accedens itaque ad Lutgardem matrem in Christo & dominam suam: Pro me, inquit, Dominum multa instantia depreceris: iam enim aduentat finis vitæ meæ. Respondit Lutgardis: Intrepi- da expecta Dominum. certa sum enim clementer eum acturum tecum, & à poenis, quas reformidas, breuè te extrahurum. Tu verò post obitum, reuertaris ad me, sed primùm dicit, Benedicite: deinde orationem Dominicam cum angelica salutatione recites, ne suo more diabolus aliquod figmentum adducat. Mortua est ergo, vt prædi- xerat, Iolendis cum ingenti spiritus feruore, & necdum triginta dies abierant, cum il- la oranti Lutgardi apparuit, & primò, Benedicite: deinde cætera dixit. Lutgardis ergo respondens, Amen, mox subiunxit: Quomodò habes? At illa: Dominus, ait, nò est me abominatus propter enormitatem peccatorum meorum, sed tua causa magnam mi- hi præstitit misericordiam. Quod vbi dixit, repè abscellit: Lutgardis verò cum mul- tis lachrymis diuinam erga peccatores clementiam laudauit. Eius quoque soror se- cundùm carnem, post mortem ad Purgatorium migrans, priusquam Lutgardis quic- quam de eius decessu cognouisset, lamentabili voce in aère clamauit: Miserere cha- rissima soror, miserere mei, nec mihi neges misericordiam, quam alijs animabus im- pendis. Intellexit illa in precibus prostrata sororis animam precum suffragia expete- re, moxq; à cunctis sororibus exegit, vt multis, quas vocat, disciplinis vel flagellorum iustibus & orationibus eam adiuuarent.

Lutgardis suis precibus magnam gratiam im- petrat mo- niali disso- luta.

Eodem ferè tempore, singulis Dominicis diebus, quemadmodum horratur bea- tus Augustinus, Christi corpus percipiebat: sed Agnes Abbatissa, parùm cauto vsa cõ- filio, id ei interdixit. At pia Lutgardis: Ego quidem, inquit, mater charissima, liben- ter obediam tibi: sed certissimè præuideo Christum hanc iniuriam in tuo corpore vl- turum. Confestim Abbatissa intolerabili morbo afficitur, vt in ecclesiam ingredi nò non posset: nec cessauit dolor per momenta increfcens, donec indiscretionis suæ cul- pam agnosceret, & Lutgardem sineret pristino more vti. Aliæ quoque, quæ hac in re cõtra illã erant aduersata, aut notabiliter ex hac luce subtraçæ sunt, aut humilitatis du- ctæ spiritu, se ad illam conuerterunt. Nimirùm dignus zelus sponsi in improbos spon- sã suã perturbatores.

Cap. 12. Abbatissa negans ei Eucharistiã punitur.

Cum quadam soror in extremis cum morte dirissimè luctaretur, apparuit Lut- gardi demon insultans & dicens: En exagitauit sororem illam: sed cum venisset popu- lus, nihil amplius in eam potui. Populum dixit, conuentum sororum, quæ ob com- mendandam Deo illius animam eo venientes, vires dæmonis precibus eneruârunt. Sanctum ergo & pium est assistere morientibus, & eos aduersus dæmones, qui finis nostri calcaneo insidiantur, orationibus adiuuare. Crebrò solebant ad Lutgardem ve- nire dæmones, & funestum aut triste aliquid nunciare. Illa verò cõspuebat eos, & ver- bis importunos, Crucis signo depellebat. Adeò autem dæmones illam formidabant, vt ipsum etiam locum orationis eius, haud secus atque candens ferrum, artingere nò auderent. Et ipsa quidem cum nec psalmos intelligeret, nec quicquam de scripturis, quum tamen ruminaret versum illum, Deus in adiutorium meum intende, & alios quos- dam Psalmorum versus, videbat dæmones cum multo horrore diffugere, & à malis suggerendis cessare. Vnde intelligebat, virtute verborum etiam à se non intellecto- rum, dæmones profligari, & eorum in tentationibus vires debilitari.

Cap. 13. Morientes debent pre- cibus iuuari. Dæmones eam refort- midant.

Mirum in modum ad omnem animi perfectionem adspirabat. Itaque dicendis pre- cibus Canonicis siue horarijs summoperè in id iacumbat, vt non solum malas, sed etiam bonas cogitationes à se excluderet, & quod in mortali corpore impossibile est, ijs solis, quæ diceret, animum occuparet. Sed cum id efficere non posset, grandes in- de in eius pectore existerant scrupuli, & tanquam nihil dixisset, coepit singulas ho- rarias preces bis terque repetere. Adeò verò hæc res animam eius afflixit, vt nullus a- micorum eam posset consolari. Fiebant autem ab amicis ad Deum preces pro illa, vt eam Dominus his scrupulis liberaret. Et ecce præter omnium expectationem, instar Amos prophetae induit Dominus opilionem ouiculas sequentem, & posuit ver- bum in ore eius. Ille mox relictis ouibus, homo planè rudis, ad tredecim miliaria cõ- ficiens, venit in Aquiriam: accersitaque Lutgarde, cæteris auditibus dixit. Hæc dicit

Cap. 14. Scrupulis vexatur di- cendis pre- cibus. Amos 7.

Per opilio-
nem libera-
tur. Dominus: Nullo deinceps in dicendis precibus dolore aut scrupulo angaris. Placent Deo preces tuæ, & gratæ sunt in conspectu meo. His dictis, ille repente aufugit, nec datur oportunitas, quisnam esset, inquirendi, aut aliquid præterea cognoscendi. At postea tamen, quis esset, rescitum est. Dominus quoque; per seipsum dixit Lutgardi: Nil post hæc formides: ego hunc in te supplebo defectum. Tum illa utrobique Dominum locutum esse sentiens, tranquillitati se dedit, nec vllum postea ea in re inordinatum scrupulum passa est.

Cap. 15.

Visio cuiusdam sancti monialis.

Nemo facile crediturus sit, quanta spiritus alacritate in decantandis precibus illis Domino seruiert. Die quodam sub Vesperarum precibus cum cæteris cantante illa in Choro, monialis quadam stans in regione, oculis suis perspicue vidit corporeæ lucis flammam ab eius ore profectam, sursum ferri & aëra penetrare. Qua inuisitata visione monialis consternata, ferè exanimata est. Finitis autem Vespertinis precibus, Lutgardis eam blandè consolans, tandem adhuc trepidanti dixit: Nolo te filia charissima hac visione terreri. Noueris itaque reuerà diuinitus eam contigisse. Mirabantur plerique spiritalis homines, quomodo in tot rebus præclaris & admirandis humanam gloriam calcare posset: sed quemadmodum ego ab eius ore accepi, adeò intus plena fuit spiritali & solida gloria, ut nulla eam extrinsecus vana gloria infestare posset.

Cap. 16.

Fuit verò etiam discretione præcipua, quod res sequens docebit: Quodam Domini eo die cum sacram Eucharistiam accepisset, & reliquæ cogitationis diem festum in ea agerent Saluatori, ira ut molestum ei esset ad mensam pro corporeo alimento capiendo accedere, ita ait ad Dominum: Domine Iesu, non est mihi iam opportunum tuis delicijs occupari, sed vade ad sororem Elizabeth, quæ nec vna hora à cibo abstinere potest, illiusque interim animum occupa, me autem patiaris cibum corpori sustinendo necessarium accipere. Elizabeth eiusmodi laborabat morbo, ut crebrò & interdum & noctibus eam cibo refici oporteret. Et ecce pijsimus Dominus illi obediens, mox ad Elizabeth se contulit, eiusque pectus tanta suauitate cõpleuit, ut ab esca, præter suam consuetudinem, longo temporis spatio sine vlla molestia abstineret. Potest hinc facile eius magna discretio animaduerti, quod etiam spiritali occupatione corpus suum debilitare noluit, consultius existimans, seruare illud multis alijs perferendis laboribus, qui animarum salutem prodesse, quàm tempore non suo, cum omnia tempus habeant, in sui destructionem inutiliter fatigari. Elizabeth autem, quæ, ut diximus, non solum crebrò admodum edere cogebatur, sed ea etiam erat virium imbecillitate, ut nullo modo pedibus subsistere posset, sed perpetuò decumberet: experta Lutgardis virtutem, cum multa instantia rogauit eam, ut à Domino ipsi impetraret vires surgendi è lecto, & cum alijs faciendi quæ facienda essent, quò sic ante vitæ suæ finem Domino Iesu Christo plenius seruire posset. Rogauit ergo illa Dominum, qui ei in hac verba respondit: Eleuare, eleuare filia Hierusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem iræ eius. Et ita factum est, ut Dominus ait: Eleuata enim illa est è lecto ægritudinis suæ, in quo iacuerat iam multis annis, surrexit indefessa ad ferenda onera Ordinis sui, & perfectissima sanitate diu postea Christo Domino seruiuit.

Ecclesi 3.

Precibus suis obtinet sanitatem ægrotæ.

Cap. 17.

Præ martyrij desiderio rumpitur vena eius.

Cogitabat quandoque de eo, qui talem à peccatoribus sustinuerat afflictionem, miroque inflammata est desiderio Christo vicem reddendi, & pro illo martyrium obeundi. Sed quia tempus martyrij velut hyems iam transierat, imber abierat & recesserat, Christus aliud genus etiam corporalis martyrij ei præparauit. Accidit igitur nocte quadam, ut absoluto Completorio, ante lectum suum staret in dormitorio precibus occupata. Ibi tum miro quodam & ineffabili modo coepit desiderare, ut in istar Agnetis virginis posset pro Christo sanguinem suum fundere. Cumque eo desiderio vsque adeò arderet, ut iam se morituram præ eius ardore existimaret, rupta est vena, quæ extrinsecus cordi opposita est. Inde verò tam multus dimanauit sanguis, ut tunica eius & cucullus eo abundè maderent. Itaque debilitata, paululum recessit, moxque Christus illi apparuit vultu gratulabundo, & ait: Pro seruentissimo martyrij desiderio, quod in sanguinis huius effusione habuisti, idem cum beatissima Agnete martyre in cælis præmium consequeris. Eius enim martyrium tuo desiderio in sanguine compensasti. O verè beatissimam foeminam, quam Christus ipse pacis tempore corona martyrij dignam prædicauit. Eius rei testes fuere, quæ eius lauerunt vestes. Testis fuit cicatrix ruptæ venæ, quæ in ea permanens ad eum vsque diem, quo felix eius anima ab hac luce migravit. Annos tunc habuit octo supra viginti, quando hæc ei contigerunt.

Machti.

Machtilidis matrona nobilis, ex territorio Leodiensi orta, filios milites hæredes relinquens, in Aquiriæ monasterio Domino seruebat. Eam & senio & virium infirmitate confecta, surda prorsus erat. Cum autem die quodam solenni moniales alta voce canerent, idque signo quodam vna ex monialibus huic surdæ indicaret atque illa signum intelligens, suam ploraret surditatem, pia Lutgardis ad eam accedit, rogat cur ploret. Et illa, Ego, inquit miserrima lugere non debeo, quæ adeò absurdum, ut etiam solennem cantum, quo Deus colitur, audire non possim? Mox Lutgardis eius misera, ad preces parumper se inclinat: inde surgens, & duos digitos suos salua imbuens, auribus surdæ admouet. Mira res. Confestim illa cum fragore quodam aurium obstructionem perumpi audit, & ex tanto miraculo virtutem Lutgardis colligens, Dominum magnificè benedicit.

Surdæ precibus & salua sua sanata

Quoties raptâ in spiritu Lutgardis, Dominicæ passionis recordabatur, videbatur sibi re ipsa toto corpore sanguine perfusa. Id vbi quidam religiosus presbyter se cretius audiuit, obseruans tempus opportunum, quo dubium non erat eam Christi passionem commemoraturam, accessit ad illam sub diuinarum rerum contemplatione ad parietem incumbentem: viditque faciem eius & manus, quæ solæ videri poterant, tanquam recenti sanguine tinctas rubere. Porro ut etiam cincinnos quasi guttis nocturni infusos sanguine vidit, clam forfice aliquid præcidit, & ad lucem adducens, supra modum attonitus admirabatur. Interim Lutgarde ab illo mæris excessu ad se reuertente, cincinnati quoque in manu stupentis presbyteri ad naturalem colorem illicò reducuntur. Ea re supra, quàm credi possit, presbyter obstupefactus, parum absuit, quin supinus corrueret.

Cap. 19.

Res mira.

Cap. 20.

Miles quidam & opibus & nobilitate conspicuus, filiam monialem in Aquiria habuit. Quæ cum non ignoraret illum multis flagitijs coopertum, eò adduxit, ut Lutgardem rogarer, ut pro ipso Dominum deprecaretur, ipsumque, ut in eiusmodi moris est, in spiritualem filium reciperet. Fecit ille, quod filia monuit, & Lutgardis eius preces admisit, contulitque se ad deprecandum pro illo Dominum. Apparuit autem fatan cuidam moniali eius monasterij, dixitque ei: En domina Lutgardis nititur ex vinculis meis Reinerum militem, qui mihi tot annis seruiuit, eripere. Nitatur sanè: sentiet se non parui temporis laborem suscepisse. Ego verò etiam si nihil aliud, vel hoc vnum efficiam, ut in camino paupertatis vratur cor eius, & tabescat anima illius perinde ut solet caro in patella torreri. Et ecce tibi vera dicentem mendacij patrem. Quauis enim per id tempus esset mirè opulentus vir ille, adeò tamen breui opes omnes dilapsæ sunt, ut absumptis primò mille quingentis promptæ pecuniæ libris, ac deinde distractis possessionibus, ad eam egestatem redactus sit, ut in summa necessitate vix panis ei suppeteret. At interim tamen ea animi moderatio ne & patientia eam tulit inopia, ut nullus ambigeret Lutgardis preces ei adesse. Hunc nos in Affiginensi cœnobio, quo illius instituti nullum est rectius, & religiosius constitutum, monachum vidimus, quem pro admiranda conuersatione in tali ætate & patientia omnes venerarentur. Hoc verò & id genus alijs modis Lutgardis precibus suis permultos è fatanæ laqueis extraxit, & ad emendationis vitæ statum perduxit.

Nobile opulentum, sed valde flagitiosum conuertit precibus suis.

Cap. 21.

Puella quædam Ordinis Cisterciensis grauissima tentatione laborans, ante multos annos vidit in somnis apparere sibi Lutgardem, dictumque illi est, eius precibus se liberatum iri. Postea multo euoluto tempore venit in Aquiriam, agnouitque Lutgardis faciem, quam tamen non nisi in somnis viderat. Multa autem precum instantia eam Lutgardis ab omni tentatione liberauit. Tum illa in hac sui liberatione eius experta virtutem, rogauit eam, ut ab omnipotente Domino impetraret ipsi vires, quibus posset Ordinis labores ferre, & esu carniū carere. Ab infantia enim languerat, ita ut etiam icinijs diebus ægrè posset carnibus carere. At Lutgarde eius nimis teneram ætatem, quæ talem abstinenciam ferre non posset, prætexente, ac nihilo minus puella instantissimè in prece perseverante, tandem eius lachrymis victa Lutgardis: Abi, inquit, & deinceps habeto vires, quibus & Ordinem ferre, & carere carnibus, atque insuper quod visum fuerit, superaddere possis. Mirum verò & stupendum miraculum. Reuersa puella ad monasterium suum in valetudinario pro more carnes apponebantur. Quas illa intuens, vidit abominabilem quandam speciem præ se ferre, ita ut auersa facie, prorsus eas comedere non posset. Cumque id sæpius accidisset, tantus carniū horror: eius mentem obtinuit, ut post Lutgardis verba nunquam carnibus vesci voluerit: nec modò labores Ordinis perferre potuit, sed etiam quic.

Puella à grauissima tentatione liberata.

Nota vim precū eius.

quicquid pro corporis castigatione tolerare voluit, citra molestiam facillimè id fecit. Hæc mihi eadem puella, sed iam vetula, & cuiusdam monasterij creata Abbatisa, ve-
recundè narrauit, compulsâ haud dubiè Lutgardis virtute, cuius meritas laudes tacere non potuit.

Cap. 22. **Puellâ à de-
speratione
liberat.** Alia quædam religiosa puella, Hersplendis nomine, immodica tentatione ad de-
sperationem propemodum præ animi mœrore adducta, Lutgardem rogauit, vt pro
ipsâ Domino preces offerret. Illa cum multo lachrymarum imbre Dominum pro il-
la precata, ex diuina reuelatione sic ei locuta est: Aequo animo te esse oportet cha-
rissima. In parascue enim, vbi post adoratam Crucem sacerdos illam exaltando di-
xerit, Ecce lignum Crucis, tu ab omni tentatione liberaberis, & consolationis fiduciâ
obtinebis. Quod ita postea euenit. Venerabilis Abbas Affiginienfis Iohannes vi-
rum quendam ad Lutgardem secum adduxit, qui vt Lutgardem adspexit, anxio vul-
tu reuerberatus est. Miratus Abbas, cum iam procil abijissent, ait ad illum: Vidisti ne
sanctam illam sceminam? Et ille, ab imo pectore suspiria trahens: Vidi, inquit, & ad
conspectum eius, tanquam ad ipsius diuinæ maiestatis intuitum tantus me peccati
horror inuasit, vt eius adiutus precibus, iam liberatus sim, & Deo benè propitio, non
recidam in peccata. Id verò ita contigisse, ille, quem diximus Abbas memorabilis
testatur.

Cap. 23. **Epilepsiam
pellit à pue-
ro.** Cuiusdam mulieris filius Iohannes nomine, epilepsia laborans, magno eam dola-
re affecit longo tempore. Audiuit autem illa in somnis: Accede dominam Lutgar-
dem in Acquiria monialent, & per eam filius tuus curabitur. Manè venit illa cum fi-
lio in Acquiriam, cumque Lutgardi obtulit, Lutgardis orat Dominum, mittit digi-
tum in os pueri, crucemque pollice pingit in pectore eius: nec fuit ausus postea mor-
bus ille infestare puerum. In quodam omnium sanctorum festo diè ingens beato-
rum multitudo Lutgardi in visu apparuit, reuelauitque ei spiritus sanctus, quòd om-
ni gratia plena esset. Er quid hoc mirum? Si enim, secundum Augustinum, virtutes
dona sunt, quo vel dono vel gratiâ carere potuit, quæ omni virtute fuit conspicua?
Quodam tempore aduersa laborabat valetudine, & domina Sybilla de Gagis, quæ à
primo Ordinis ingressu deuotissimè ei seruierat, instigâte nequitia spiritu, prædiur.
no labore penè deficiens, corde & corpore defessa fuit, dixitque apud se: Cur ego in
dominæ Lutgardis ministerio adeò me fatigo, cum mater meâ toto vitæ suæ spatio
nulli vnquam ita seruierit, nec me deceat tali addictâ esse seruituti? Ea ipsa nocte audi-
uit vocem quandâ dicentem sibi: Non veni ministrari, sed ministrare. Ea voce audita,
seipsam reprehendit, atque Lutgardi deinceps cum multa incunditate & delecta-
tione inseruiuit.

Cap. 24. **Desperatus
spes accipit.** Homo quidam, iam propter sua facinorâ salutem suam planè desperas, ad eam addu-
ctus est, vt vel ex colloquio eius aliquid consolationis acciperet. Vbi ergo iuxta illam
affedit, & verba eius audire cœpit, vidit ineffabilem supra illam splendorem, quæ lucē
omnè excelleret. Ea visione sic est exhilaratus, vt spe veniæ concepta ab ea recesserit.
Sapè illi psalmos ruminanti, spiritus sanctus vim & sensum verborum aperuit. Qua-
dam igitur nocte, cum in Cantico, Te Deum laudamus, versum illum, Tu ad liberan-
dum suscepturus hominem, non horruisti virginis vterum, diceret, ei beatissima vir-
go Maria gratulabunda apparuit, intellexitque Lutgardis versum hunc illi gratissimū
esse, quo commemoratur, ipsam Dei filium concepisse. Atq; hoc illa mihi tanquam
filio dilecto reuelans, admonuit, vt quoties versum illum dicerem, toto me corpore
ad laudem sacratissimæ Virginis inclinarem. Quod etiam diu feci, hodieque facio, &
vt idem faciant, lectores meos omnes adhortor.

Cap. 25. **Psalm. 118.** Pauperulam quandam multa inopia pressam conspiciens, ad opitulandum ei mi-
ro commiserationis spiritu permouebatur, audiuitque statim in spiritu dicentem si-
bi Dominum: In Psalmo legis, & dicis mihi: Portio mea Domine, dixi, custodire legē
tuam. Quod si intelligas, portio tua ego sum, nec quicquam habes aliud. Itaque illi in-
digenti dicas: Aurum & argentum non est mecum: quod autem habeo, hoc tibi do-
resque pro illa, & dedisti quod tuum est. Hoc faciens, custodisti legem meam. His Dei
sermonibus illa mirabiliter intus illustrata, dominæ Sybillæ de Gagis, quid à Domi-
no audiisset, indicauit.

Cap. 26. **Nota quod
author hoc
beata** Constat multis, idque per multa argumenta, Lutgardem etiam spiritu prophetiæ cla-
ruisse. Presbyter quidam in Gallias ad Iotrense monasterium veniens, cum in crypta
quodam, vbi sanctorum corpora quiescebant, nocte oraret, & sanctæ cuiusdam rumu-
lum ex alabastro confectum præter suam opinionem aperiret, nec tamen eius nomē
& mē.

& meritum scire posset, piam postea Lutgardem rogauit, vt à Domino eius nomen
sibi peteret reuelari. Illa se totam confert ad rogandum Dominum, & citò, quod vo-
luit impetrat. Apparuit enim ei prædicta sancta, & ait: Ego vocor Osmanna
virgo, filia quondam regis Scotia, & per miraculum Domini in Gallias adducta, san-
& è vixi, defunctaq; ibidem sum ac sepulta solenniter: sed mei tandem per incuriâ in-
cola obliui sunt. Hæc cum Lutgardis presbytero referret, subiunxit: Vellem hæc eadē
tibi quoque Dominus in veritatis confirmationem reuelaret. At ille: Non sum, in-
quit, dignus, vt mihi talia reuelentur. Et Lutgardis: Etsi, ait, fortassis minùs dignus es,
attamen illa digna est, cuius præconia innotescant. Orante igitur Lutgarde, eadē no-
cte prædicta virgo presbytero illi dormienti ter apparuit, & Osmannam se dici indi-
cauit. Qui vidit, testimonium perhibuit, & scimus quia verum est testimonium eius.

Cap. 27. **Apostata re-
spicit.** Erat quædam in Parco prope Louanium piissima monialis, quæ fratrem suum, qui
professione Franciscanus fuerat, sed iam annis duodecim apostata manebat, acerbissi-
mè deplorabat. Rogata autē Lutgardis, vt pro illo Dominum oraret, quòd foror ei
præ dolore non multum ab amentia abesse videretur, illa vtrique condolens, rogauit
Dominum. Surgens ab oratione, ait: Dicatur illi bonæ puellæ, vt tranquillo profusus a-
mo sit, certa, fratrem suum hoc anno ad sanctum ordinem suum reuersurum. Quod
ita præter omnium expectationem factum didicimus, cum ille multis modis esset mū-
di huius rebus & studijs implicatus & irretitus. Eodem ferè tempore illustri Ducissa
Brabantia, filia Philippi regis Francia, graui erat affecta morbo. Ea verò ex multo iâ
tempore amabat Lutgardem, mandauitque ei, vt pro se Dominum rogaret. Fecit id Lut-
gardis, & quamprimum remandat ei, vt tanquam è lecto ægritudinis suæ minimè sur-
rectura, per confessionem præparet se, & cum multa cordis fiducia Dominum expe-
det. Non diu post Ducissa defungitur, ac deinde apparet Lutgardi, indicans ei certissi-
mè, præter spem ab omnibus pœnis purgatorij beatissimæ matris Dei, quam viuens
mirè dilexerat, intercessione se liberatam. Idem contigit viro nobili Domino Gode-
frido, domini Godefridi Castellani Bruxellenfis filio, cuius obitum, antequam aliun-
de cognitus esset, Lutgardis sororibus reuelauit.

Cap. 28. **Nota
ta cōsciēt.** Inclusa quædam ad ædem S. Stephani, in ætate puellari molestissima tentatione ve-
xata, orabat Lutgardem, vt ad Dominum preces pro ipsâ funderet. Cum autem gen-
tationis ex ipsâ scire vellet Lutgardis, & illa dicere vereretur, dixit ei: Quod tu eru-
bescis aperire, Dominus mihi indicauit: exposuitque puellæ rem totam, quæ ea ne in con-
fessione quidem presbyteris explicare voluerat. Deinde adhortans eam ad peccato-
rum confessionem, & morum correctionem, adeò perfectè sanatam & multa conso-
latione affectâ à se dimisit, vt postea cum ingenti spiritus alacritate & gaudio Domino
seruierit. Idē ferè contigit fratri Vuerico Cōuerso Acquiria. Neque id mirum. Habebat
illa secum Dominum, cuius oculi lucidiores sunt super Solem, quod res sequens etiā
magis testatur efficiet. Admiserat quidam peccatum loco abditissimo, atque id sacer-
doti reuelare verebatur. Non diu post quidam sub peregrini specie rogabat illum, vt
pro obtinenda venia peccati illius, quod præcipue ipsum angeret, sibi caput lauar et. Fe-
cit ille, vt erat rogatus, & ecce in vertice illius oculum cernit lucidissimum, exclamat.
que: O hominem, contra naturâ morem in vertice oculatum, Dixit autem peregrin-
us: Hic oculus te in abscondito peccantem vidit, quem nulla possunt secreta latere. His
dictis, ab oculis admirantis euauit.

Cap. 29. **Nota quod
author hoc
beata** Erat mirum in modū sollicita Lutgardis, vt ipsi notos sacerdotes admoneret, quod
etiam cum multa oris gratia crebrò faciebat, vt gregem ipsis creditū sedulo curarent,
& animas Christi sanguine redemptas, à demonū seruitute liberarent. Ego autem, li-
cèt indignus, cum ad sacerdotium ætate iuuenis accessissem, & necdum sancti Domi-
nici Ordine complexus essem, in recipiendis confessionibus cogebam indebitè & supra
vires, Episcopi vices agere. Cumque, nō sine magna cordis formidine id facere cœpissē
aures auditione vexabatur, intus verò tentationū stimuli existerat. Immodico igitur
timore & horrore correptus, Lutgardē tanquam matrē vnice charā accessi, eiq; mole-
stia meâ dolore compulsus explicauit. Illa verò mihi condolens, ad orādum Dominū
secessit, rediensque cū magna fiducia dixit: Reuertere fili in locū tuum, & laborē debitū
curandis animabus impende. Aderit tibi Christus protector & doctor, & in auscultan-
dis confessionibus à iaculis inimici magna vi te seruabit, & in defectu scientiæ, quæ formi-
das, addet amplio rem gratiam. Etsi autē ego de me ipso hæc non sine rubore refero, ta-
men rem gestam in Christi & ancillæ eius laudem commemorabo. Ab illo die, quan-
diū eo officio functus sum, vsque in præsens, quando iam decimus sextus agitur annus

* Osmanna
Sanctæ vir-
ginis nomē
per reuclā-
tionē discis

Cap. 27.

Apostata re-
spicit.

Ducissæ obi-
tum prædi-
cit.

Cap. 28.

Nota
ta cōsciēt.

Nota.

Cap. 29.

Nota quod
author hoc
beata

beatæ Lutgardis prophetiam in me veracissimam expertus sum. Et licet ijs temporibus, quibus non eram occupatus audiendis confessionibus, crebro & quidē intolerabiliter vexatus sim, sub ipsis tamen confessionibus quanto sunt turpiora, quæ audio, tanto minus ea curo, minusque me afficiunt.

Cap. 30. Ut autem quibusdam Aquiriæ monialibus, quæ fortassis minus dignè de illa sentiebant, Lutgardis meritum innotesceret, in signe hoc miraculum accidit, quod nunc cōmemoro. Consuenerat illa singulis diebus Dominicis corpus Christi percipere. Cumque euntem ad altare nemo licet debilem sustentaret, quidam, quibus id, videre concessum est, perspicuè viderunt duos angelos mediam iam tenere, & deducere ad altare. Alias etiam manifestissimè visa est beatissima Dei genitrix & S. Iohannes Baptista eā officiosè comitari. Afflictos & tentatos mira solitudine consolari & cōfirmare nitentur: & reuerà miram hac in parte gratiam Deus ei largitus erat, ut nullus ab ea vel affictus, vel tentatione pulsatus, absque leuamento discederet. Venit quandoque ad monasterium eius mulier, quæ omnem salutis & veniæ spem profusus abiecerat. Ingressam in colloquij locum, rogabant moniales, ut consolationem admitteret, & spem suam in Deo collocaret. Illa verò nihil mota carum verbis, fugere nitentur. Sed vi retentam orabant, ut Lutgardem expectaret: quæ etsi nihil ad consolationem dicere ei posset, quippe cuius sermonem ipsa non intelligeret, at oraret saltem Dominum pro ipsa. Erat enim foemina illa profus Gallicana, Teutonicidiomatis ignara. Adducta celeriter Lutgardis, ad remotiorem locum cum ea secessit. Sen sit enim in spiritu, foeminā ultra modum affictam. Mirari verò omnes & ridere co-

Desperata mulier intelligit, eius idioma, alioqui ignotum sibi, & profus fatatur.
perunt, quo pacto se inuicem intellectuæ essent, cum altera alterius linguam nesciret. Cum ergo illic diu pariter confidissent, surrexit mulier ad plenissimam spei fiduciam renocata: & reuersa ad communis Colloquij locum, dixit monialibus: Cur dixistis hanc sanctissimam foeminam esse Teutonicam, quam ego profus Gallicam cognoui? Neque est sub celo vlla alia, quæ me verbis suis ad spem veniæ reducere potuisset. Refert frater Bernardus, se vidisse Lutgardem & virum venerabilem ac Deo dignum magistrum Guiardum Cameracensem Episcopum, qui non minus Teutonici quàm illa Gallici sermonis imperitus erat, inter se colloquentes, se inuicem intelligentes. Nec mirum, si ad horam diuersæ linguæ inter colloquendum mutuam intelligētiam nihil impediēre, quando Lutgardis plena fuit illo spiritu, qui discipulis præstitit, ut omnium gentium linguis loquerentur. Vidi ego quandam, in die Pētecostes ab hora tertia vsque ad vesperam omnium linguarum notitiam habētem: sed eam necdum prodere volo, cum sit hodieque superstes.

Actor. 2. Lamentis diuturnis propter peccatores adeo se afflixit Lutgardis, ut facie eius quotidie rigata lachrymis, oculi eius, secundum Ieremiam, fontem lachrymarum deducere viderentur. Tandem apparuit ei misericordiæ Dominus in fletibus rugienti, congratulansque ei, quod miserorum causam diu fideliter egisset, illa manu, quam pro peccatoribus in cruce extenderat, à facie eius lachrymas deterfit, dicens: Volo te ab his lamentis, pro meis peccatoribus susceptis, iam absolutam, nec patiari deinceps luctu & lachrymis affligi. Placido autem cordis feruore posthac in oratione persistes, atque hac perinde, ut haftenus lachrymis, iram patris auertes. Et hic status vite eius ad mortem vsque durauit.

Cap. 31. Ierem. 9. Beati qui lugent.
Quinque inde sequentibus annis, sicut ipsa mihi cum multis lachrymis dixit, quotidie ferè venerunt ad eam vel ipsa Christi sanctissima mater, vel angeli, vel alij speciales sancti, demptis continuis angelorum visitationibus. Et tamen in his omnibus perfectam spiritus eius requiem non inuenit, donec ipse sanctus sanctorum, omnibus ineffabiliter dulcior, utpotè sanctificator omnium, adueniret. Tum enim inuenisse se sensit, quem dilexit anima eius: tenuitque eum, nec dimisit. Tenuit si de, non dimisit imitatione. Sed quoniam librum hunc secundum, rebus, ut putamus, vtilibus commemorandis longiorem fecimus: ut ad preciosæ mortis eius historiam alacriores veniamus, interim paululum respiremus.

Cap. 32. Sancti eam fœpissimè inuisant.
LIBER

Ibro secundo bona fide absoluto, tertiu de eius ex hac vita migratione iam aggredimur. Anno ferè vndecimo ante obitum suum quoddam vitæ quietissimæ & felicitis mortis præludium accepit. Nam instar patriarcharum Isaac & Iacob, ambobus orbata luminibus, luminis caelestis splendoribus solito est excellētius perfusa. Dignū enim erat, ut mens radiantissima intus luce ornata, foris quodam modo luminis huius caligine obscuraretur. Quis enim dubitet, rerum corporalium formis & imaginibus, quæ per oculos forinsecus in animum influunt, spiritalem mentis aciem retundi? Cæcata ergo exterius, tota mēte interiùs in luce versabatur, hoc vnum duntaxat in hac cæcitate plorans, quod spiritales amicos suos in hac vita amplius cernere non posset: at eo rursus se consolans, quod in caelesti patriam eos se visuram speraret. Refert frater Bernardus ab eius ore se accepisse, Dominum ita ipsi dixisse: Cæcitate, quam tibi accidere volui, patienter feras: polliceor enim tibi, sine Purgatorij pœnis te ad me peruenturam: amicos verò, quos ais te in hac vita videri non posse, in æterna patria conspecturam.

Non diu post beatæ memoriæ Iordanus Magister Ordinis Prædicatorum, cum diu magno flagrasset desiderio inuisendi terram sanctam, inde rediens per mare, occulto Dei iudicio cum magna hominū multitudine & duobus fratribus Dominicanis submersus est: moxque à summo caeli fastigio vsque ad nauem illam, in qua extinctus iacebat, maxima ignis columna quinque horarum spatio diuinitus accensa de nocte apparuit: cumque sacrum corpus litus attigisset, caeli lampas tertio super illud, & quarto super socium eius Geroldum resplenduit: atque ita lampas recedens, nube excepta est. Huius rei testes fuere Christiani catholici, Græci schismatici, & gentiles. Corpus autem eius mirificè fragrans, à fidelibus curatum est. Eodem anno in vigilia natiuitatis Christi, à prima diei hora vsque ad sextam orans Lutgardis, cum in spiritu quasi tenebras quædam sentiret, adeo cœpit radio affici, ut in hac verba prorūperet: Domine, quid est, quod sentio? quid est, quod patior? Certè si quispiam amicus vel in caelo, vel in terra pro me oraret, talem ego duritiam minimè sentirem. Hæc illa cum lachrymis dicente, subito mentis eius oculis spiritus quidam adeo luculentus & gloriosus apparuit, ut præ splendoris magnitudine eum non cognosceret. Dixit autem illi: Quis es Domine? Et ille: Ego sum, inquit, frater Iordanus, quondam dictus Magister Ordinis Prædicatorum. Ego iam migravi ad beatam vitam, & inter Apostolorum & Prophetarum choros splendo sublimatus. Missus autem sum ad te, ut in hac iucundissima solennitate te consolet. Tu verò de præmio secura esto: propediem à Domino coronaberis. Porro psalmum, Deus misereatur nostri, cum oratione de spiritu sancto, quæ, me viuentem & rogante, pro nostro Ordine te dicturam recepisti, vsque ad finem vitæ dicere ne omittas. His dictis, disparuit, tantamque in eius pectore consolationem reliquit, quantam nunquam persenserat in vita sua. Dillexerat ille ad huc viuum Lutgardem haud vulgariter, & inter foeminas omnes illi vel maximè fidedere consueuerat, ita ut totius Dominicani instituti siue Ordinis eam matrem & nutriticem constituerit.

Cum iam alterum septennium Lutgardis pane tantum & olerum transgisset, rursus per reuelationem dictum est ei, ut tertio ieiunia votiua susciperet, quod placatus Deus malum illud auerteret, quod ipsa quendam Ecclesiæ Christi hostem certissimè illatum verebatur. Ab illo ergo tempore vsque ad supremum vitæ diem ita perpetuò ieiunauit, ut nullum omnino, ne ipsum quidem Paschatis celeberrimum diem absque ieiunio transmiserit. Mortua est autem, ut post dicemus, anno septimo huius salutaris ieiunij, nec sine fructu, ut nos iam certissimè speramus. Dixit enim mihi illud, quod iam memorauimus, periculum non mediocriter formidanti, anno scilicet proximo ante obitum suum: Potes charissime æquo esse animo, quantum attinet ad illum, quem adiunt clàm Ecclesiæ insidias comparare. Nam aut humiliabitur precibus fidelium, aut breui excedēs è vita, pacem Ecclesiæ relinquet, quam perturbare videbatur. Necdum vidimus, quod prædixit: sed indubitato cōfidimus fore iam ut compleatur. Neque enim quicquam omnino ex ijs, quæ futura prædixit, non euenisse vidimus, quippe quam de spiritu Dei sua verba hausisse grauissimè doceri potest.

Per idem ferè tempus venerabilis ille & Deo dignus Iacobus, Anthonensis quondam Episcopus, tum verò Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, pridie Calendas Maij Romæ vitam

Cap. 1. Amittit visum.

Cap. 2. Nota hæc de Iordano Dominicano Magistro.

Iordanus Dominicanus ei apparet.

Psalm. 66.

Nota lector tanti viri de Lutgardis de sententiam.

Nota etiam hoc auctoris testimonium.

Cap. 4. vita

Iacobi de
Vitriaco a-
nimam vi-
det in Para-
diso.

vita functus est. Quarto inde die, id est, in festo sanctæ Crucis, cum Lutgardis in bra-
bantia esset, triginta dierum itinere procul ab eo loco, in quo ille defunctus est, rapta
spiritu in cælum, vidit eadem hora animam eius adduci in paradysum: eiq; spiritu gra-
tulans, dixit: Nesciebam reuerendissime pater te è corpore decessisse. Sed quando, o-
ro, defunctus es? Respondit ille: Quarto abhinc die. Interim tres noctes & duos dies
exegi in Purgatorio. Tum illa admirans: Et quare, inquit, non statim ab obitu mihi in-
dicasti, vt fororum nostrarum precibus poenæ tuæ soluerentur? Dominus, ait ille, no-
luit te contristari poenis meis, sed mea potius liberatione & beatitudine exhilarari. Tu
autem paulò post me sequeris. His dictis, Lutgardis redit ad se, & diem mortis, itemq;
Purgatorij eius cruciatus, & in cælos migrationem, fororibus cum ingenti exultatio-
ne exponit.

Cap. 5.

Luc. 14.

Predicit die
obitus sui.

Anno quinto ante obitum suum Dominica tertia à Pentecoste, cum in ecclesia le-
geretur Euangelium, Homo quidam fecit coenam magnam, &c. illa prophetico spi-
ritu dixit domina Sibylla à Gagis, cui tanquam magis literata, eius in omnibus cura
demandata erat: Noueris charissima, die illo Dominico, quo hoc recitabitur Euan-
gelium, me ad coenam nuptiarum Agni migraturam. Audiens hoc Sibylla, diem illum,
tanquam supremum vitæ Lutgardis, cum summa expectatione præsolabatur. Sed cum
videret Lutgardem eo die manere superstitē, putabat phantasmate illusam, sicq; al-
quandiu eius visionis mansit immemor. At vbi quinto anno dies ille redijt, & posito
Lutgardis iam defunctæ corpore in feretro, Euangelium, quod diximus, ad Missam
matutinam in ecclesia legeretur, Sibylla in memoriam rediens eorum, quæ à Lutgar-
de audierat, obstupuit, utq; Lutgardis ante quinquennium ea dixisset, cum admiratio-
ne omnibus indicauit.

Cap. 6.

Tartari va-
stant mul-
tas regiones

Quarto anno ante eius è vita decessum crudelissima gens Tartarorum, è suis sedi-
bus erumpens, vastata Hungaria, Bulgaria, Russia, Polonia quoq; Duce potentissimo
interfecto, & regione populòq; vexato, cum iam Boëmiæ immineret, timor ingens
per omnem Germaniam & Galliam peruasit, ne à Barbaris idem paterentur. Itaque
F. Bernardus Dominicanus, Pontificis Maximi poenitentarius, valde anxius rogauit
Lutgardem, vt precibus instanter pulsaret Dominum, vt à Germania: finibus illud Tar-
tarorum flagellum depelleret. At illa: Ego verò, inquit, non iam demum pro hac re
coepi rogare Dominum. Certa sum autem ad has regiones non venturos modò Tar-
taros. Quod ille haud aliter accepit, ac si de cælo sonuisset.

Cap. 7.

Eodem ferè tempore venerabilis Baldeuinus Barbeuchonius, Prior de Oegnies,
quondam verò in Aquiria multis annis Capellanus, verbi Dei concionator celeberrimus,
inuitis spiritalibus amicis suis, parùm dignè se admiscuit rebus temporalibus.
Graui autem morbo correptus, pridè quàm excessit è vita, digitum beatæ Mariæ de
Oegnies sibi iussit adferri. Eo allato, dixit: O veneranda domina, cum adhuc estes in hu-
manis, pollicita es te in mortis hora mihi opitulaturam. Succurre ergo nunc domina,
succurre: quia tempus est. Mortuus autem est Baldeuinus, & in Oegnies honorificè
tumulatus. Eius exequijs interfuit etiam Bernardus frater noster: cum quæ à sepultura
mox in Aquiriam venisset, salutato eo, dixit Lutgardis: Obijt ne dominus Baldeu-
inus? Ille tam repentinam miratus percontationem, Mortuus est, inquit, & sepultus.
Sed quid tum postea? Respondit illa: Iam iam mihi apparuit domina Maria de Oegni-
es, & dixit: Surge, surge charissima, festina rogare Dominum: quia hac hora anima a-
mici nostri domini Baldeuini ad Christi tribunal sistitur, de commissis & omissis illi
rationem redditura. Ecce quàm verax in testimonio, quàm fidelis in promisso, Maria
venerabilis, extitit: quæ Lutgardem præ cunctis mortalibus pro precum suffragio
adire voluisti, vt quam viuens adhuc in corpore, testata eras ad orandum pro anima
bus à Purgatorio liberandis esse efficacissimam, eius iam in cælis sublimata pro amico
defuncto preces expeteres.

Cap. 8.

Oculi Chri-
sti radian-
tissimi.

Interroganti cuidam amico spiritali & speciali, cuiusmodi Christi faciem in cõtem-
platione videret, respondit: In momẽto apparet mihi splendor inæstimabilis, & instat
fulguris video ineffabilem eius glorificationis pulchritudinē. Quæ nisi raptim subduce-
retur ad spectui contemplationis meæ, mortalis vitæ huius imbecillitas eam ferre nul-
lo modo possit. Post eum autem fulgorem manet splendor intellectualis, & cum il-
lo quæro eum, quem raptim videram, sed non inuenio. Itaque dicebat oculos Chri-
sti tam ineffabili coruscare splendore, vt si splendor ille Solis lumini infunderetur,
in infinitum amplius ille Solem obscuraret, quàm Solis radij stellarum lumen obte-
gant. Religiosus quidam sacerdos scire cupiebat, quid sibi vellent ea verba, Pulchritu-
res

res sunt oculi eius vino. Vidit ergo in sancta calice diuina mytheria celebrans, Christi
faciem, eiusq; oculos tanto lumine radiantes, vt mundum vniuersum etiam in medijs
tenebris longè vberius, quàm vel mille Soles possent illustrare. Nec facillè credi pos-
set, quantoperè arserit Lutgardis Christum videndi desiderio. Quodam die audi-
ente moniali alia, eiusmodi vox super illam insonuit: Deliciæ meæ esse cum filijs
hominum.

Paulò amplius anno vno ante mortem eius apparuit ei, Dominus, gratulabundo
vultu blandiens, & dicens: Instat iam finis laboris tui. nolo te diutius à me separari.
Tria duntaxat hoc anno à te expeto: Primò, vt agas gratias pro beneficijs iam acceptis:
& ad hoc petas suffragia beatorum. Deinde, vt pro peccatoribus meis totam te effun-
das in precib; ad patrem. Postremò, vt peruenire ad me absq; vlla alia sollicitudine, ar-
denti desiderio concupiscas. Proximo ante obitum eius Paschate apparuit ei Christus
cum sanctissima matre sua, in admirabili claritate. Cumq; Lutgardis, vt ferè semper,
de vitæ præsentis exilio & aternæ patriæ desiderio illis proponeret, non sine pia queri-
monia dixerunt ei: Non oportet te charissima, diutius huius vitæ laboribus fatigari:
paratur iam tibi sempiternæ pacis refrigerium ad coronam, nec volumus tua præsen-
tia vterius carere. Decimoquinto ante mortem eius die apparuerunt ei beatissima
Christi mater & sanctissimus Iohannes Baptista, quem impensè & singulariter dilige-
bat, dixeruntq; ei: Imminer iam finis vitæ tuæ: superest tibi corona iustitiæ: nolumus
te hic esse diutius: omnes cæli ciues te expectant. Alij quoq; sancti illo anno apparue-
runt ei crebrò in magna multitudine, prædixeruntq; ei obitum ipsius. Apparbant ei
etiam quidam speciales amici eius, qui iam è corpore exierant, magnificè se latari af-
ferentes, quòd breuè ad ipsos peruentura esset. Hæc cum illa dixisset quibusdam ami-
cis suis, quæsitum est ab ea, quomodò posset sanctos internoscere. Respondit illa: Ex
ipso Christo, qui est sanctus sanctorum, quidam animam meam illustrans splendor
egreditur, in quo singulos quosq; sanctos mihi apparentes perfectè cognosco. Porrò
sanctos ipsam inuisentes obnixè rogabat, vt gratias agerent Deo pro ipsa & beneficijs
ei collatis.

Sæpè reprehenderat moniales in valetudinario manentes, quòd parùm attentè
persolueret preces Canonicas, diuinitus institutas. Cum autem dimidio ante obitum
suum anno, non videret diuina maiestate & reuerentia dignam in fororibus emen-
tationem, ait: Scio equidem, quòd post decessum meum culpam hanc manus Do-
mini in fororibus vindicabit: & tunc memores verborum meorum, castigata cum
multa humilitate se corrigent, & Dominus mox retrahet manum suã, quam iam ex-
tenderat ad vltionem. Quàm autem veraci spiritu hæc illa prædixerit, res ipsa nemi-
nem finit ambigere. Nam vbi illa excessit è vita, confestim dira pestis inuasit in illud
monasterium, & breuissimo temporis interuallo quatuordecim probatissimæ foro-
res extinctæ sunt. Ego verò eodem tempore illuc veni, & duas carne ac spiritu foro-
res, vno eodemque momento animam reddentes, oblato pro eis sacrificio, in vno
tumulo sepeliui. Cum se autem infirmæ sorores in valetudinario in dicendis Ca-
nonicis precibus correxissent, Domino manum suam retrahente, pestis illa protinùs
sopita est.

Ex specialibus Lutgardis amicis, quidam vir secularis graui se scelere obstrinxerat.
Confessus est autem illud peccatum suum, & egit poenitentiam, sed in precibus suis nul-
lam indulgentiæ consolationem sentire potuit. Itaque parùm absuit, quin in despera-
tionis voraginem præceps corrueret. Venit ergo ad Lutgardem, tanquam ad matrem
suam, & ei tum facinus suum, tum quid pateretur eius causa, cum multo animi moe-
rore explicauit. Illa verò semel atq; iterùm & tertio etiam pro illo Dominum rogans,
nullum, vti confueuerat, à Domino responsum obtinuit: nec miser homo melius sen-
tiebat. Tum verò Lutgardis cum Domino in precibus mira spiritus instantia iustaba-
tur. At vbi sensit, Dominum in ira misericordias continentem, se vincere non posse,
ait: Aut dele me de libro vitæ, aut dimitte illi noxam hanc. Mox ad misericordiam fle-
xus Dominus, Ecce, inquit, remisi illi, quia confidit tibi: net illi duntaxat, sed etiam o-
mnibus illis, qui tibi fidunt & diliguntur abs te, propter te benignè faciam. Sub his ver-
bis homo ille confestim perfectam veniæ spem concipiens, ad tranquilliores animi
statum, quàm fuerat ante lapsum, Domino miserante peruenit.

Iam verò, quantum quidem ad illam attinet, dies sequitur exultationis & laudis:
quantum autem ad nos, & omnes illos, qui illius patrocinijs & consolatione foueba-
mur, dies luctus & moeroris: dies, quem ego infelicissimus omnium, nec morte, vt sæpè
rogaram,

rogaram, antequam ertere potui, nec subsequi possum, quous orphano calamitosior. Venit ergo dies, qui antecedit sacrosanctæ Trinitatis solennitatem, & illa graui quidem, sed iucunda febre decubuit, trini Dei perpetua cultrix & veneratrix. In grauescente autem morbo exercebatur. Altero post illam solennitatem die venit Vuilhelmus conuersus Affliginensis (cuius monasterij fratres propter religionis obseruantiam præcipue charos habebat) illam inuisere volens, dixitque inter cetera: Vtinam sciret Dominus Abbas nosse te tam malè valere. Et illa: Cras, inquit, veniet ille meus amicus præcipuus, meque videbit. Quod cum ille incredibile putaret, admirans conticuit. Manè alterius diei Abbas illum locum ad duo miliaria prætergredi volens, nec quicquam aduersa Lutgardis valetudine sciens, mutata sententia dixit socijs suis: Eamus visum dominam Lutgardem: iam diu enim illam non vidi. venit ergo in Aquiriam, & cum ad eam accessisset, illa multum gratulans, atque lecto, deportata residens, manum Abbatris tenuit, dixitque ei: Iam recedo charissime, & nihil te charius sub sole relinquo. Noueris autem, quod ad te attinet, diuinitus me consolationem accepisse. His dictis, Abbas in alia distractus abscessit, & illa usque ad quintam feriam in multa spiritus alacritate permanens. Ipsa autem quinta feria cum vocem Sibyllæ à Gagis audiuisset, ait: Se deas hinc iuxta cor meum: en plenum est monasterium militia celestis exercitus: animæ beatorum præsentibus sunt, & multa è sororibus nostris, quæ hinc emigrarunt. Quod cum dixisset, siluit, & deinceps tota sexta feria vultu gratissimo diuinæ contemplationi intenta, in ecclasi fuit. Sabbato autem, cum iam mortis hora adesset, oculos in caeli sustulit, & munita viuificis sacramentis, in medio iuencularum tympanistrarum, admixtis celestis exercitus principibus psallentibus, felix anima ad liberam auram supernæ Hierusalem exultans & lætabunda euolauit sub vesperam. Anno à Christi incarnatione 1246. decimo sexto Calendas Iulij, Indictione 4. grati suæ anno 64. regnante Domino nostro Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto est honor & gloria per infinita secula seculorum, Amen.

Tota die
manet in
ecclasi.

Abit è corpore.

Cap. 13.

Facies morientis.
Oculi.
Cutis corporis.

Cap. 14.
Miraculum

Cum autem redderet spiritum, quædam è sororibus, tanta spiritus suauitate & alacritate perfusæ sunt, vt præ admiratione sese non caperent. Nec mirum, cum in seipis planè experirentur, cum immenso supernorum ciuium tripudio ipsam salutis nostre principem Iesum, animam illius in paradisi delicias euocasse. In signum autem virginis integritatis, in ipso obitu candor cum lilij nitore coniunctus faciem eius obtinuit. Oculos, vt diximus, sub ipsam mortem ad caelum sustulit, cum iam antea diu clausos habuisset, nec eos postea vel in morte, vel post mortem clausos habere potuit, quando ipse oculorum habitus iter, per quod spiritus excessisset, indicauit. Totius verò corporis cutis tanta fuit lenitate, vt contrectantium manus candidam eamque mollem byssum sibi tangere viderentur.

Porrò cum sacrum corpus lauaretur, quædam soror multis annis vnus manus visu planè destituta, non de industria, sed casu manu illa arida inter lauandum illud attingit, & derepentè curatam se sensit. Per multis annis ante obitum eius complures moniales & conuersos fratres instantè rogaueram, vt si accideret, sicut pro dolor accidit, me ad eius è vita decessum non adesse, manum eius absunderent, mihi que pro sacra illius memoria reseruarent: quam ad rem consensum obtinueram venerabilis eius loci Abbatissæ Hauuigis. Vt autem est fœminarum ingenium, celanda prorsus celare non posse, moniales Lutgardi, quid de præcedenda ipsius manu rogassent, indicarunt: cumque paulò post in Aquiriam venissem, & cum ea colloquerer, illa me serio vultu inueniens: Audiui, inquit, fili charissime, te post mortem velle mihi amputare manum. Ego verò demiror, quid ea manu facturus sis. Tum ego rubore suffusus, Credo, inquam, & corpori & animæ meæ profuturum, si, vt spero, manum tuam obrinuerò. Mox illa sereno, vt erat, vultu subridens, & digitum auricularem dexteræ manus in fenestra, ad quam loquebamur, deponens: Satis, inquit, tibi sufficet, si hunc digitum post decessum meum obtinere licuerit. Tum ego maiori fiducia in eam inuectus: Nihil, inquam, mihi de tuo corpore satis erit, nisi vel manum, vel caput habeam, quod mihi sit orbatò te leuamentum. His dictis ad alios sermones descendimus: nec tamen quicquam illa alicui ea de re dixit, nec aduertit quidem aut alicuius pensi habuit. Postquam autem illa defuncta, & corpore in ecclesiam deportato, tempus opportunum se obtulit, Guido quidam valde religiosus iuuenis & alius conuersus socius eius, digitum illum, quem mihi Lutgardis suffecturum dixerat, amputarunt & dentes se decim ex eius ore extraxerunt. Ego verò cognita eius morte, cum pariter didicissem ex eius manu digitum excisum, nec scire tamen, quisquæ esset: Iam nunc, inquam, perspicue

licebit

licebit intelligi, num verè prophetissa fuerit Lutgardis, quæ ante annos plurimos auricularem dextræ manus suæ digitum mihi sufficere posse prædixit. Itaque veni in Aquiriam, & illum ipsum, quem prædixerat, digitum præcisum comperi, sensique illo planè me contentum fore, si cum liceat obinere. Accessi ergo Abbatissam, & pro ea re preces supplices cum lachrymis obtuli, sed cum magno dolore meo solam Abbatissam inexorabilem inueni: sed, vt arbitror, non absque superni dispensatione consilij. Voluit enim probare omnipotens, illum me Lutgardis digitum habiturum, quem ipsa promississet, licet eum necia simplicitas petenti negaret. Rursus autem in Aquiriam venienti mihi, & promittenti, scripturum me præ Lutgardis vitam, cum ingenti cordis mei gaudio donatum est omni auro & argento optatius munus. Nec me hac in re liuidus quisquam putet arguendum, quod Lutgardis necdum in sanctos relatæ digitum tanto amore complector: Legimus beatissimam Natàliam Adriani martyris brachium, eo interfecto, mox amputasse: venerabilis quoque Mariæ de Oegnes, necdum sanctorum catalogo adscriptæ, digitum in eius obitu præcisum Iacobus, præ memoriæ quondam Achonenfis Episcopus, & postea Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, annis multis ad collum suspensum, pro maximo munere Gregorio IX. Pontifici Maximo contra blasphemiam spiritum, quo atrociter infestabatur, ferendum dedit. Beatæ quoque Elizabeth Lantgrauia Thuringiæ, nostra tempestate defunctæ, pollex cum indice mox præcisus fuit. Quod ergo S. Natalia, & vir memorabilis Iacobus Cardinalis, & Pontifex Maximus Gregorius, & multi alij fide digni, tanta autoritate ante me fecere, nemo in me ceu stultum & impium carpendum suscipiet, nisi qui planè stultus & impius sit.

Porrò autem cum sacrum Lutgardis corpus humanum adhuc in feretro iaceret, Cap. 15. quæstio incidit, vbi tam præclaras reliquias condi oporteret. Contigit autem diuina ordinatione, vt venerabilis Abbas Alnensis monasterij, ex Ordine illius cœnobij Visitator, triduo ante sepulturam Lutgardis decessum expectaret. Is ergo illic tum præfens, dixit: Vbi verò tumulari eam par est, nisi in ecclesia, vbi pro dignitate omnes ad eam adire possint? Ea autem Abbatris vox consensum omnium obtinuit, & ad dextrum Chori latus iuxta parietem, vbi orare consueuerat, celebri & honorato loco condita est. Porrò Sibylla à Gagis, hoc ei Epitaphium posuit:

Lutgardis vixit, vitam sine crimine duxit:

Cum Christo degit, quam lapis iste regit.

Esuriens hæc & sitiens caelestia, luxit.

* Mera dies sponsi facies illi modò luxit.

Hæc speculum vitæ, flos claustrij, gemma sororum:

Fulsit in hac pietas, compassio, gloria morum.

Statim autem ab ipsa sepultura apparuit Elizabethæ de Vuans moniali Aquiriensi in magna gloria, sciscitantique illi, num aliquo temporis spatio fuisset in locis Purgatorij, respondit: Non solum nullum ego Purgatorij perpeffa sum, sed etiam loca Purgatorij præteriens, afflictisque animabus condolens, illis benè precabar, compluresque ex illis Dei benignitate è pœnis ereptas, ad paradisi amœnissima loca mecum abduxi. Hæc vbi dixit, Elizabetha videbatur sibi audire, tanquam inuenculæ cuidam moniali, Machtildi nomine, illam dicentem: Sequere me: intelligensque ijs verbis Machtildem ad excedendum è vita inuitari, se quoque vltro obtulit ad ita sequendum illam, dixitque: Liceat etiam mihi sequi te mater dulcissima. Respondit autem Lutgardis: Non potes me sequi modò, sed postea me matrem sequeris filia. Habuit verò visio illa mox effectum. Iuencula enim à Lutgarde inuitata, intra nouem dies defuncta est: Elizabetha verò etiamnum superest.

Cum autem iuxta Lutgardis prophetica prædictionem dira pestis moniales Aquirienses infestaret, quædam soror per visum multos conspexit in monasterij ecclesiam insolenter irruere: cumque nullus eos compescere posset, vidit Lutgardem surgere è tumulo, & omnes illos summa vi è templo exturbare. Habuit verò etiam illa visio ce-lerem effectum, scæua illa peste à monasterio Aquiriæ profligata. Porrò moniales quicquid è zonis, peplis, velis, aut alijs rebus Lutgardis habere poterant, certatim quasi pro reliquijs, & reuerè præclaris reliquijs, ad se rapuere. Nobilissima autem puella Beatrix de Roauia monialis, quæ facultatibus suis Aquiriæ monasterium ab inopia copiosissime vindicauit, antheracem, siue, vt Medici vocant, carbunculum, in collo patiens, ve- lum capitis Lutgardis ad collum apposuit, perniciosèque turgens malum illud repente abscessit. Dominus Alardus, qui in eo monasterio permultis annis Capellanus egerat, pollice

Ecce graues
viri quanti
faciant reli-
quias pio-
rum.

Epitaphiū
Lutgardis.

* Mira dies,

Cap. 16.
Apparet de-
functam in
multa glo-
ria.

Velo capi-
tis eius car-
bunculus
curatur.

Miracula ex reliquijs eius.

pollice inflato multum anxie cruciabatur. Is Lutgardis reliquias postquam ad pollicem alligavit pro doloris & tumoris remedio, mox remedium presentissimum expertus est.

Cap. 18.

Oda Aquiriae Suppriorissa grauter manum dolens, ex circumligatis ei Lutgardis reliquijs continuo perfectissime curata est. Eiusdem nominis consanguinea monialis, nata ex Brauiæ oppido, praecapitis debilitate, qua diu vexata fuit, nullum profus lili odorera ferre potuit. Ea ut vidit ad tumulum Lutgardis lilia posita, horruit quidem in lili, nihilq; molestiae sentiret, mox fidentiùs introgressa, tumulum adiit, lilia naribus admouit, nec vllum penitus dolorem per sensit. Eadem monialis nocte in tenebris ad sepulcrum eius orandi gratia se prosternens, oculo impexit in candelabri ferrum acuminatum, moxq; apposuit oculo manum, ut iam è suo loco quasi excidentem, ne penitus decideret, retineret. Itaq; dolore intolerabili affecta, dixit: Quid est, sancta mater Lutgardis, quod mihi accidit? En pro tuâ veneratione procidens, oculum perdidit, quem seruare te oportebat: atq; inde molestiam refero, vnde remedium sperabam. Hæc ut dixit, surrexit, & momento temporis plenissime restituta, nihil neq; angoris, neque doloris sensit.

Oculus restituitur.

Cap. 19.

Maria de Andeua Aquiriae monialis, grauisimo dolore capitis afflicta, ita ut ne puncto quidem temporis vilo corporis membro posset quiescere, seque humi impatientius volutaret, cunctis mirantibus, quippe qui eam quam primùm mentis inopem fore putabant, velo Lutgardis adhibito vsque adeo mox reualuit, ut nullus omnino dolor in illa relictus videretur. Matrôna quædam nobilis in partu diutissime & periculosisimè laborans, allatum cingulum, ex equorum seris cõfectum, quo Lutgardis carnem suam affligere & macerare consueuerat, vtero imposuit, cunctisq; stupentibus, sine dolore in suam & prolis salutem liberata est. Quod idem diuersis in locis & personis efficaciter est probatum.

Nota de vulo eius.

Item cingulo.

VITA ET MARTYRIUM SANCTORVM ET INCLYTORVM MARTYRV MANVEL, SABEL, ET

Ismael, qui fuerunt Martyres tempore Iuliani: ex Simeone Metaphraste.

17. Iunij. Cap. 1.

DER SECVTORES quidem alij & Tyranni, etiam idolorum cultui erant dediti, in errore ramen ab initio educati, non externum aliquem & alienum cultum, sed proprium & patrium habere videbantur: quem quidem iam tenentes, malè quidem, sed ramen iam tenentes, si dēnostram esse planè absurdam existimabant, & eos puniebāt, qui ad eam accedebant. Quorū quidem, cum ea facerent, quæ suæ conveniebant consuetudini, non magis quis mores vituperauerit, quam erroris, in quo fuerāt educati, fuerit motus in seratione. Præfens autē hic Tyrannus, cum in rebus diuinis pulchrè à principio fuisset eruditus, & in

Iuliani Apostate impietas.

Christianorum legibus & moribus educatus, nec id solum, sed sacris quoq; & arcanis scripturis fuisset dignus habitus, nescio quanā de causā à fallacibus dæmonij, is postea persuasus, illa quidem omnia postea habuit pro ludibrio, ijs contumeliosè insultans, quæ sunt venerabilia: gentiliū autem solum modò res magnificat, & in summo honore habuit. Quocirca eorum, qui vnquam fuisse, persecutorum fuit & iniquissimus, & impudentissimus: ut qui neque fidem, quam acceperat, seruauerit, & factis visus fuerit malevolentissimus. Iulianum transgressorem scio vos omnes nōsse, quem vel solum cognomen facit omnibus exosum & inuisum, nedum mores ipsi: quo quidem nemo fuit ad vitium promptior & procliuor.

Cap. 2.

Is ergo cum, quod nemo putasset, in Deum, & eum, qui illo tempore imperabat, (is autem erat Constantius) amentiam, & in ipsos Christianos, cum quibus erat ei nomen commune, defectionem parurisset, Romanorum nescio quomodo arripit Imperium. Propter quod valde elatus, & in summam euectus superbia, omnibus erat intolerabilis, & nec se continere poterat, nisi Christianos omnes caperet & expugnaret: alios quidem minis & tormentis terrefaciens, alios autem turpiter & illiberaliter blandies, alios

Iuliani insolens superbia.

alios verborum strophis ac technis aggrediens & illaqueans, ut quomodo liceret, eos, qui non persuadebantur, subiugaret. Cæterum eius improbitatem &, quæ sub blanda verborum specie latebat, fraudem & imposturam perspexerunt quidem multi & deprehenderunt, qui etiam citò vitârunt: multi autem tormenta quoq;, quibus sunt cruciati, forti animo & excelso sunt perpeffi, adeo ut ne turpe quidem verbum emitterent: complures autem etiam vsq; ad mortem decertârunt, vitij callidum artificem in omnibus pudore afficientes, & nihil aliud, quam id, quod est esse malum, ostendentes.

Quoniam autem præter omnes reliquos, hi tres quoq; viri egregij & planè interriti, qui sunt etiam dicendi argumentum propositi, Tyranni crudelitatem, non secus atq; desipientis pueri, deriserunt, eius minas perinde atq; laruas reputâtes: res eorum sunt in præsentia narrandæ, & ijs qui non nōrunt, quoad eius fieri poterit, explicandæ, ut eorum appareat fortitudo & inuictum animi robur. Præclarorum horum virorū, Persis quidem erat patria, genus autem ex parte matris pium & religiosum: Pater v. c. storū maro (est enim amica veritas) permanfit quidem in errore: vita autem erat honesta, & grauitate plena, & quæ pietati conueniret: omnes fratres, & animis, & corporibus.

Cap. 3.

Nomen primo erat Manuel, secundo autem Sabel, rursus autem tertio Ismael. quibus quidem ante alia hoc curæ erat maximè, ut à patrijs ritibus longissimè abessent, eosq;, tanquam rem execrandam & auersandam fugerent. Est enim Persis ritus patrius, lucernas & ignem suffumigare sacrificijs, & alijs adhuc magis execrandis pollui. Quæ quidem nec vnquam obseruare in animum induxerunt, & vel solo aspectu se iudicârunt inquinari. Erant enim ab ineunte ætate pulchrè instituti in diuinis, utpote quod quidam Eunoicus vir clarissimus in eos pietatis semina deieciisset, & eos aluisset pietatis dogmatibus.

Patria sanctorū martyrii & genitricis.

Illos cum huc mirti oportuisset ab eo, qui tunc in regione dominatum obtinebat, (vocabatur autem Alamundarus) ut Imperatorem conuenirent, certisque pactis ac conditionibus cum eo pacem inirent, (hoc enim iam prius & literis petierat, & missis legatis contenderat) neque virorum virtutem homo insolens reueritus, quæ erat adeo magna & admirabilis: neque id, propter quod accersiti venerant: neque de futuro, si de nullo alio, dubitans, eos, qui aduenerant, intolerandis excipit supplicijs, & tandem morre acerbissima, pulchrè verò eos accipiens, & ut amentem eius decebat animum. Vndenâm autem ad hoc sit incitatus, iam dicet oratio. Postquam ergo hi tres, ut dictum est, venerunt ex Perside, & ea scripta, quæ acceperant attulerunt, foederaq; certis conditionib; inita, Romanorum Imperatori & Principibus obtulerunt, eis quidem aliquantisper permissum est, ut de more benignè tractarentur, & cõsueti honore fruerebantur, ut qui de tanta re, quam afferbant, Legati accessissent. Cum Imperatore itaq; versabantur assidue, erantq; eis cum eo omnia communia, domus, victus, & quæcunq; est alia in aula regia benignitas. Quidni enim ea participaret, qui tales erant, & morum bonitate excellabant. cum vel hoc solum quod tantum iter fecissent, sufficere deberet ad hoc, ut benignissimè acciperentur? Sed hæc quidem nequaquam verè ac sincere fiebant à Tyranno, neque eius erat hæc facere: sed mox deprehensus est id fiste ac simulatè inuenisse, ut qui factis ipsis effecerit, quo facile argueretur.

Cap. 4.

Legati ad Iulianum mittuntur.

Contra ius gentium ab eo trucidantur.

Nam cum ei aliquando visum esset ire in quendam locum Bithynorum, & fretum transmisisset Chalcedonicum, & omnes iam, qui ei parebant, accerseret, & non permitteret, ut aliquis ab hoc cœpto desisteret itinere: & præter cæteros hos quoque pios viros adduceret: Tunc enim ei publicum festum & celebre aduenerat, sanguine & nidore, & cæteris piaculis suos colendi dæmones: (Erat autem nomen loci, in quo hæc execranda peragebantur Orgia, Trygon) Alij quidem omnes, ut qui densis tenebris, festum celebrabant cum Imperatore, & vnâ sacrificabant, & ei parebant in omnibus, ut qui corpore & animo essent imbuti impietate. Soli autem ijs, ne apertis quidem oculis ea, quæ fiebant, videre sustinentes, tolerabant soli procul stare in angulo mœsti & lachrymantes, & Deum Saluatorem placantes, & rogantes, ut eis concederet integram & illæsam seruare religionem, & non pollui impiorum communionem, quorum vel solam leuiter attigisse superficiem, putabāt impietatem. Potius autem obsecrabant eum, qui est optimus, ut eos, qui iam morbo laborabant, conuerteret, & efficeret, ut animaduertent in quanto essent errore, & eis significaret, quisnam sit, qui eos ad hoc, ut essent, produxerit & formârit: & rursus, cum cecidissent, melius reformârit. Ne sic enim, dicebant, ò Domine, si ueris eos iacere in profundo malorum, nec cum sint participes rationis, impleri tanta egestate rationis, ut ijs, quæ ab ipsis coluntur, videantur à ratione alieniores, & minus sensu præditi. Si

Simulatio Apostata.

Cap. 5.

quidem

quidem illa, cum sint lapides & ligna, sunt planè nullo sensu prædita: isti autem cum sint ratione præditi, & acceperint, ut fierent ad tuam imaginem, & te, qui illos tanto honore affecisti, ignorarunt, & naturam affecerunt dedecore, & sibij suis, quod est malum pessimum, fecerunt iniuriam. Sed hi quidem, sicut diximus, cum se ab alijs separassent, foli & inter se inuicem steterunt, hæc petentes à Domino, & à superis diuinum inuocantes auxilium.

Cap. 6. Noluit cum Iuliano sacrificare de monibus.

Postquam autem venit quidam ab Imperatore, (is erat cubicularius dignitate) eos trahens & producens ad sacrificium, (existimabat enim stultus, illos quoque non minus se esse deceptos) bona verba, ei exclamarunt vna voce: Abscede à nobis: si de enim, in qua sumus educati, nunquam abiurabimus, neque Deum nostrum relinquimus, neque colimus eos, qui sunt apud vos, demones. Absit enim, ut eo vnquam animo simus, ut ijs qui non sunt, nos adiungamus, & tam aperto errori mentem adhibeamus. Non sumus adeo insipientes, & mentis adeo emotæ, neque adeo procliues, & ad ducendum faciles. Non enim hac de causa venimus, aut propterea tam longum iter ingressi sumus, ut nos quoque prodamus, religionemque nostram abiuremus. Venimus tantum ad incedenda fœdera, & ad ea confirmanda, quæ nobis visa sunt: alia autem habeamus, ut habemus. Hæc audiat & tuus Imperator, & quisquis eum colit, & est ei proximus. Nos quidem non vincetis, nec ab ea, quæ est ex Deo, sententia dimouebitis, etiam si incitati fueritis, ut omnia dicaris & faciatis: etiam si igni & ferro, & alijs instrumentis ad puniendum institutis tradideritis: etiam si ipsas nobis animas abstuleritis.

Constantia animi.

Cap. 7.

Hæc ubi audiuit iniqui minister iniquior, omnia quamprimum aperit Imperatori, fortiumque virorum renunciat constantiam & animos, qui perterri nequeunt. Hic autem mihi considera inuersam parricide scenam, illamque, quæ erat paulò antè, simulationem & summam malitiam detectam: quæ apud eos quidem, qui sunt ignari fraudis, benignitas esse videbatur & humanitas, re vera autem malevolentia, & dissimulatio, & malignitas erat ad vniuersum. Postquam enim de sanctis audiisset vit perniciosisimus, interim quidem nihil aliud imperat, quam ut includatur in carcere, ut festum sibi quoque perageret expers omnis molestiæ, & que demonibus fiebant, sacrificia non interrumperet propter aliud negocium. Hoc enim tunc sibi visum est expedire, & deinde considerare, quem admodum eos aggredere tur. Caterum beati illi, dum ducerentur in carcerem, in via canebant: Venite exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro: præoccupemus faciè eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei. Et illud: Quis Deus magnus, sicut Deus noster, qui semper facit nobiscum in gloria & potestate? Nos enim populus eius, & opera manuum eius, & cum perpetuo inuocabimus.

Coniicitur in carcerem

Psalm. 94.

Psalm. 76.

Cap. 8. Sicutur coram Iuliano.

Cum autem die sequenti manè præfedisset Tyrannus, iubet sisti martyres: qui eos primum blâdis verbis conatur inducere, sic calidè existimans se posse soluere robur animi etiam si propter eam, quæ illi coaluerat, immanitatem, asperitatem minimè remiserat. Tanquam nobis, inquit, beneuolos & eiusdem nobiscum in omnibus sententiæ, vos vester Rex ad me misit, ut hac in re fidelem vestrum & gratum animum magis ostenderetis, quod dies festos nobiscum celebraretis, & simul latraremini, & quod eosdem deos nobiscum coleretis, & in nulla re à nobis dissideretis. Sic enim & fœdera sumus habituri stabiliora, & in ijs, quæ aguntur, confidemus, si eadem mente & cultu inter nos colligemur. Quod si vos quadam alia & sentitis & creditis, sciatis vos non tam venire legatos & reconciliatores, quam hostes et aduersarios. Nã si id non estis, omnino, si nihil aliud oporteret vos vestra reuereri. Persæ enim vnà nobiscum & Solem, & Lunam, & reliqua astra colunt, & præterea lucidissimam quoque ignis potentiam, ne alios quoque deos enumerem, quos ab altè petito venerantur principio, à quibus nobis quoque donantur, quæcunque sunt optima, & à quibus pendet vniuersorum prouidentia. Cui sancti simul & fortiter responderunt:

Cap. 9. Constantia eorum responsu

Nos, ô Imperator, qui ab initio Christiani & sumus, & vocati sumus (hanc enim tibi, & hoc nomen maximè venerabile, nos noster docuit pædagogus, vir ille in rebus diuinitatis in signis, & virtute incomparabilis, qui etiam propter eam dignus est habitus sacerdotio: ijs autem, qui cum eo versabatur, tantam sui excitabat benevolentiam, quanta nec dici quidem potest: nam eius quoque nomen erat Eunocius) hoc, inquam, viro virtutis studioso, duce & magistro vsi in omnibus, maximè cum sciamus matrem quoque fuisse ab eo in pietate innotatam, & summè ab eo captam, nunquam, quæ sunt ab eo nobis tradita, tam preciosa & tanti faciendæ, aut præterierimus, aut obliuioni mandauerimus: rebus autem vestris inconsideratè animum adhibuerimus, quæ habent fraudes innumerabiles, suntque planè viles & abiectæ, quoniam nec hæc quidem fuerint. aliquid

quid aliud, quam error & meræ nugæ. Quidnam autem hoc fecerimus vnquam insipientius, si cæli quidem factorem reliquerimus, malis verò demonibus diuinum cultum tribuerimus? Hoc esset insanæ & planè emotæ mentis. Si autem nostri maiores manserunt in veteri errore, ne dicam quod ipse quoque pater eadem, quæ illi, errate animo est sectatus, non ideo à nobis fides abiurabitur, quam professi sumus coram Deo & Angelis. Nam multi quidem ex ijs, qui sunt apud nos, Persis, hoc quidem tentauerunt, non potuerunt tamen nostram mutare sententiam. Et si, propter quæ venimus, non fuerint inita fœdera, tibi quidem id erit omnino imputandum, qui mittens ea considerare & componere, de quibus missi sumus, sedes de ijs disceptans, quæ ad te nihil attingunt: nempe quis tuos quidem deos colat, & sit eis beneuolus: quis autem eos despicat, & ab eis distideat.

Propter hæc amens ille, ira plenus, quæ minimè cohiberi poterat, iracundè dixit eis: Quomodo vos, qui rudes & indocti semper vixistis, & linguæ Græcæ planè ignari, tam impudetes estis, ut vestra mala & reproba oratione nobis velitis persuadere, qui ad summam peruenimus eruditionem, idque cum nec simus quidem vestrarum ignari scripturarum? Sciatis enim, quod ego quoque, cum essem in eis aliquando versatus, & nouissem quam eæ essent corruptæ & planè ad dissoluendum faciles, eas quamprimum à lingua mea absterxi, ne ex illorum inscitia & ineptijs aliquid erroris contraxissem viderer. Nemo enim vestris frater libris, quos eleganter quispiam vocauerit Christianos, aut se vnquam euasit melior, aut præclarum aliquid fecit, & dignum quod commemoretur. Quos refellere, & nihil esse ostendere, nec longi est temporis, nec viri vel mediocriter cordati. Quamobrem his dimissis, & hac puerili & inconsiderata cogitatione, credite mihi vobis consulenti ea, quæ sunt meliora. Sin autem audire & parere nolueritis, vos docebit tormentorum experientia, pro qualibet qualia elegeritis, & quanto vestro malo sit hæc arrogantia, & contentio, & absurdissima religio.

Ex quibus sancti magis confirmati, cum graues audissent labores & dolores, Tyranno dixerunt audaciùs: A Deo nostro & Domino didicimus, non timere eos, qui corpora occidunt, neque propter metum prodere veritatem, neque quando deducimur, meditari quid respondeamus, cum ipse spiritus sanctus & paret ad certamina, & animum impleat audacia, & det sermonem in apertione oris. Quam autem ratio nis egestatem nobis obijcis & inscitiam tu, qui tibi esse vidèris omnium eruditissimus? Nescio vter sit à ratione & omni sapientia alienior, is ne, qui Deum agnouit, & huius vniuersi creatorem, & omnem ei honorem tribuit, à quo vel solo possunt omnia manū comprehendere, & ipsa quoque astra numerari, ut dicunt diuinitus inspirata eloquia: an is, qui eum quidem reliquit, adorat autem res ab ipso creatas, & diuinum eis nomen tribuit insipienter: ne dicam honores demonum, & turpissimorum aliorum simulacrorum, quibus vos exultat, qui magnificè vestram iactatis eloquentiam? Nam si vobis vel tantillum inesset rationis, neque vos ijs adiungeretis, neque teneremini tantis inscitia tenebris. Nam homo, qui est rationis particeps, & in cuius potestate sita est ratiocinatio, nunquam tam aperto errore inducetur: si quidem hoc pertinet ad rationem, ratione uti cum ratione, & eligere per rationem ea, quæ sunt præstantissima. Rerum autem omnium præstantissima est Dei cognitio, quod quidem est extremum omnium expetendorum, & ascensus mentis diuinius. Quæ sunt verò apud vos orationes, linguæque, nimis redundans, & inanis copia, non solum sunt plenæ nugis & vanis ineptijs, sed etiam vestri vobis vanâ conciliant persuasionem, & ab omni, quod bonum est, prolapsionem, & à Deo, quod est pessimum, alienationem. Quod quidem tibi quoque accidit, qui aures patefecisti, & vniuersis eis es delinitus, ut mutaris etiam appellationem, nempe qui pro Christiano Græcus, & pro pio impius, & Deo planè carens esse & dici volueris.

Hæc cum audisset crassa & terrena anima, & idolorum verè plena caligine, impletur ira, quæ non potest cohiberi: iubetque statim humi extendi martyres, & crudis loris & induratis per quatuor homines ita cædi, ut totum corpus sanguine circumfluat. Deinde cum parum intermisset, eorum manibus & pedibus clauis perforatis, eisque ligno ad puniendum instituto alligatis, sublimes suspendit, iubens eorum carnes ferreis vngulis laniari. Quæ cum vehementer lacerarentur, & multa membra illis vngulis auellerentur, & grauius doloribus omni ex parte peterentur, ne sic quidem flecebatur robur eorum animi, aut euadebat mollius: sed ad solum Deum fixis adspicientes oculis, & lingua & mente hoc loquebantur: O Domine, qui ipse quoque ab impijs fuisti in ligno suspensus, qui de peccato non triumphasses, & id traduxisses, nisi

Cap. 10. Iratus Apollonata prodit suam arrogantiam & malam mentem.

O impudens mendaciùs.

Cap. 11. Matt. 10.

Egregiè perstringunt tyrannum.

Psalm. 146.

Nota officium hominis ratione præditi.

Cap. 12.

Caduntur loris immensissimè &c.

Preces sunt ad Deum, nisi

nisi per Crucem mortem sustinuisset, in ligno nos quoque pendemus, qui te dilexi-
mus, ut omnino eradatur nobis carnis crassitudo, & icu ferri curentur fauciatæ ani-
mæ. Sed quoniam naturæ nōsti imbecillitatem, da ex alto auxilium, & alleua laborē,
& sēda doloris acerbitatem. Te enim freti, ausi sumus subire hæc graniā & laboriosa,
quæ quàm sint acerba, vides Domine, & quàm nos valde crucient. Sed ô Iesu dulcissi-
me, qui es velox ad defendendum, non eras dilaturus vel dare seruis tuis petitionē, vel
etiam dare eis plura, quàm petierant. Cùm enim preces adhuc lingua versarent, ap-
paruit tuus diuinus Angelus, & leuauit eis dolores, & effecit, ut corpora melius se ha-
berent: nec id solum, sed etiam ad reliqua confirmauit certamina, magnam dans eis
gratiam, & sp̄e maiorem.

Diuinitus
cōfortatur.

Cap. 15.

Interea autem dum hæc fierent, Tyrannus quoque iussit eos relaxari à supplicijs.
Quos iudificans & veluti irridens: Videtis, inquit, quomodo adhuc vobis parco, à
grauioribus abstinens, quod sperem fore, ut mutemini? Quod agrè ferentes sancti, &
maiori repleti fiducia: Noli putare, ô Dei inimice, responderunt, fore, ut nos aliter si-
mus affecti, quàm iam affectos videris. Fac deceterò, si quid aliud volueris: nos autem
parati sumus omnia perpeti, siue torqueamur, siue flagris cadamur, atque adeò ipso
igne comburamur, voluptatem potius, quàm pœnam, tormenta existimantes. Est e-
nim reuerà iucundum propter Christum pati ijs, qui sunt recto sensu præditi. Sed ille
insipiens, ne post tantam quidem præclarorum vitiorum experientiam intelligens,
sed adhuc surdus & corde & auribus, iniustos illos conatur alio modo aggredi. Et
cùm vnum ex his primum procul à cæteris remouisset, cum duobus solis, nempe Sa-
bel & Ismaël, sibi loquendum ducens, putauit fore, ut verborum fuis eos induceret,
vtique consulens, & quæ sunt optima suadens, ut putabat. Qui, inquit, infeliciter ex
præclaro vestro patre est natus, (neque enim eum vtiq; vestrum fratrem dixim, qui
est malignus & improbus) cùm sit impudens & contentiosus, ea facit & sentit, quæ
eius arguunt amentiam, vobis quoque persuadens illius via ingredi, & nec in religio-
ne nobiscum cōuenire, nec in honore deorum, nec in vlla re alia. Sed vos cùm tandē
id, quod oportet, didiceritis, illum quidem finite nugari & hiare inaniter, ipsi autem
state nobiscum, & nostros deos colite, ut eos quoque vobis habeatis propitios, & innu-
merabiles remunerationes ab eis consequamini.

Nota verfu-
tiam Apo-
stata.

Cap. 14.
Egregia e-
ius nequi-
tia retundi-
tur.

Hæc verba præclari victores cùm ne arreptis quidem auribus audire sustinuis-
sent, hæc liberè & confidenter exclamauerunt: Cur te ipsum decipis, attonite & moribus
versutissime, vias versans innumerabiles, & instar vestri Protei te mutans & varians?
Si nostri nondum fecisti periculum, nec quæ præcesserunt, adhuc tibi sufficiunt, vte-
re rebus tuis, nec abstineas ab aliquo, quod sit in tua potestate. Est autem tibi omnino
magna malorum copia, cùm habeas animam adeò malam & iniquam. Sin autem &
fecisti periculum, & animaduertisti rationem & considerationem, quæ non possit ce-
dere, & vidisti iam immutabilem fidem in Dominum nostrum & Deum, quidnam ti-
bi venit in mentem, ut existimes nos futuros tam faciles, ut momento temporis nos
capias? Non enim, ne si nos quidem contingat esse emotæ mentis, vestra simulacra
cōluerimus, quæ ex luto facta sunt, & nō plus quàm lutum sapiunt: quæ oculos qui-
dem habent, sed non possunt videre: & aures, sed priuatæ sunt sensu auditus: & nares,
sed odorum minimè suscipiunt odoratum: rursus manus & pedes, neq; ad aliquid vi-
deri potuerunt vtilis, neq; vnquam amiserunt id, quod habent lapideum. Quomodo
enim, cùm sint reuerà lapis? Pulchrè enim ante nos quoq; diuinus Dauid vestros deos
est iudicatus: non eos solum sed eos quoque, qui in eos confidunt, quos etiam
vocauit magis amentes, & nec ipsum quidem intelligentes, ad quantam rationis ege-
statem sint conuersi.

Psal. 134.

Cap. 13.
Igni vru-
tur atroci-
ter, & lau-
dant Deum

His amens iste totus perturbatus, cùm se non posset amplius continere, eorum
protinus lateribus ignis faces admouet, ut sicut ille ira, ita ipsi igne arderent. Qui etiā
cùm toti omnino comburerentur, gratiarum quoque actionem in hoc intolerabi-
li tormento Deo emittebant, non ad præfentes intruētes dolores, sed ad æternam
laxitiam, neque molestum pati, sed non pati, esse grauissimum existimantes. Ita eos
affectit amor in Christum, ut ipse quoque, quam habebant, naturæ obliuiscerentur.
Sed iste graui corde & furore percitus, perinde ac si nihil vidisset eorum, quæ facta
fuerant: Non sentitis, rursus dixit viris illis egregijs, vos nondum à dijs omnino ha-
beri odio, qui vestram expectant conuersionem, qui etiam propterea vos efficiunt
malorum tolerantēs, quæ sunt in doloribus laboriosa & difficilia, mutantēs? Sed hoc
planè esse ridiculum & stultissimum beati illi arbitantes: Nihil nobis rei cum tuis
dijs

Nugatur
Apostata.

dijs, magna rursus voce clamauerunt, ô infelicissime: habemus nostrum seruatorem
& Dominum, quem in omnibus adiutorem fatemur, & scimus. Is & à præsentibus
nos liberat doloribus, & in rebus asperis præbet audaciam, & efficit, ut ignem & fer-
rum, & quoduis aliud despiciamus. Quomodo enim aliter caro & sanguis suffecerit ad-
uersus tantum examen tormentorū, cùm vel lapidis natura, quæ nihil est aliud, quàm
dura, his consumpta & planè esset confecta? & nisi nubes ignorationis impediens, ra-
tionis tænebras offunderet, & tibi sensum adimeret, cognouisses omnino nostra es-
se omnia diuina & admirabilia, & verò Deo digna. Nunc autem nihil scis eorum, nec
vis intelligere. Quomodo enim, qui rebus solis inhies turpissimis? quoniam ad ea sola
quæ sunt pessima, te mali in errorem abduxerunt dæmones.

Nota vim
gratiæ Dei.

Veritus ergo transgressor, ne, dum eos magis examinaret, maiores acciperet con-
tumelias, illos quidem, ut quos desperasset se omnino persuasurum, omnino reliquit:
conuertitur autem rursus ad Manuelem, deceptus stultus, ut qui crederet fore ut is ad
ipsum declinaret, ei minas & rursus maiora proponens supplicia prioribus. Sed nec il-
le vir egregius est omnino conuersus ad ea, quæ iam diu ante contempserat, & maiō-
rem ostendit constantiam, libera & confidenti vocē clamans: Cur vanè laboras? Cur
te frustra impudenter geris, ô Tyranne? Quid non ex nostris nōsti sapenūm? Ne-
scis quanam sit nobis & sententia, cùm simus vnus vni colligati, & vnū omnes sentia-
mus? Aut ergo tres supra, aut à tribus recede. Est venerādus numerus ternarius, quo
nos sumus honorati. Sancta Trinitate nos tres sumus muniti, à qua nobis quoq; adest,
ut simus vniti, & ut maneamus infra, & nihil reformidemus ex ijs, quæ sunt
terribilia: iam enim rursus dicemus ea, quæ sæpè diximus. Quæ enim sunt vnus, tri-
um esse existima. Fidē, in qua sumus simul educati, minimè abiurabimus, tuos demo-
nes non colemus, Dominum nostrum & Deum minimè relinquemus, præsentia futu-
ris non mutabimus, neque vitam breuem & fluentem, æterna & quæ stat, & semper
eodem modo se habet.

Cap. 16.

Manuelis
præclara
vox.

Cùm post hæc perplexo esset animo ille infelix, & planè spem omnem abiicif-
set, valde timens, ne in signi sanctorum constantia, ex ijs quoque, qui cum eo erant,
conuerterentur aliqui, & illis adderentur, tunc fert in ipsos sententiam, iubens, ut cla-
uis prius infixis eorum capitibus, & acutis arundinibus in vngues eorum immissis, ab-
ducerentur & vitam finirent gladio. Deinde ut statim rogos quoque accenderetur, &
eorum abijcerentur corpora, ut ne puluerem quidem liceret efferre Christianis, si
hoc facere voluerint. Sancti ergo, qui ducebantur à militibus, peruenierunt ad locum,
in quo erant consummandi, qui vocabatur Constantini: Erat autem præceps, & ac-
cessu admodum difficilis: in quo etiam constituti, has vltimas preces fuderunt Do-
mino: Deus, qui es ante secula, & expers principij, qui ex eo, quod non est, ad hoc
quod esset, produxisti vniuersa, qui in vltimo dierum propter nostram salutem tei-
psum exinanisti, & in forma serui nobiscum es versatus, & mortem per crucem subij-
sti, ut nos solueres à peccati vinculis, & regni tui faceres participes, suscipe in pacē
nos famulos, & coopta nos in numerum eorum, qui tibi placuerunt à seculo: quoniā
propter sanctum tuum nomen hanc mortem gladio afferendam nostra sponte sus-
cipimus, & à vita præsentis excedimus. Quinetiam eam, quæ nos circumstetit, multitudi-
nem, & maligni fraude redacta est in seruitutem, conuertere, ô misericors, ad tuam agni-
tionem, & da eis mentem sanam & prudentem, ut te solum verum Deum agnoscant,
& tibi soli se dedicent.

Cap. 17.

Crudelis
sententia
tyranni in
iniustos
martyres.

Hæc cùm precati essent Martyres, vox est ab eis audita desuper. Venite, dicens, glori-
osæ coronas accepturi, & beatæ vitæ fructum percepturi. Pulchrè enim à vobis
peractus est cursus certaminum. Et statim fuerunt eis amputata capita, decimo septi-
mo Iunij. Protinus autem locus, in quo stabant, scissus in duas partes, eorum compræ-
hendit corpora, ut salua conseruarentur & illæsa, & iussus Tyranni appareret inanis,
qui re vera erat huiusmodi, ut igni eos mandari iusserit. Lictores verò cùm hoc vi-
dissent miraculum, se in fugam coniecerunt. Multi autem ex ijs, qui illic aderant, cùm
Domino credidissent, & errori renunciârunt, & cooptati sunt in numerum Christia-
norum. Qui cùm duos dies in loco mansissent, & Deo multas preces fudissent, san-
ctorum corpora repente terra reddidit admirabiliter, longo optimo odore plena.
Quæ cùm sustulissent, & honorabilia honorificè deposuissent, eis iusta splendide &
magnificè fecerunt. Ex eis autem horis singulis scaturiunt curationes, & gratiam do-
nant ijs, qui veniunt.

Cap. 18.

Capite ple-
buntur.
Insigne mi-
raculum.

Multi cre-
dunt.

Ceterum punire ea, quæ fecit transgressor, non diu distulit iustitia: sed celerem
& gra-

Cap. 19.

Iuliani in-
teritus.

& gratiam de eo poenam sumpsit, que in Persarum fines deduxit, & effecit, vt illic eius misera erumperet anima. Nam cum Rex Persarum magna in eum ira astuaret propter suos interfectos, vt qui esset iniustus & foedifragus, & pacis inimicus, & iste cum magna arrogantia & exultatione appropinquasset Persidi, & bellum inter eos erupisset, & impius turpiter esset victus, iuste plagam illam accepit in visceribus: rursus quidem a demonibus, qui ipsum deceperant: rursus autem a Christianis quoque, quibus se esse facturum pessima erat minatus vir perniciosissimus. Quocirca par est, vt nos quoque Deum glorificemus, qui non longo tempore emittit virgam super sortem iustorum, sed celerem dat salutem & spe maiorem ijs, qui eum diligunt. Quoniam eum decet omnis honor, & gratiarum actio, cum patre principio carente, & viuifico spiritu, nunc & in secula seculorum, Amen.

VITA S. AVITI PRESBYTERI, EX EGREGIIS

MS. CODICIBVS, PER F. LAVR. SVRIVM MVTA.

to ferè stylo descripta. Est enim valde obscuro sermone, sed tamen ante annos plus minus mille grauius contexta à quodam sancti viri propè aequali.

Iulij 17.
Cap. 1.
Patria S.
Auiti.

VITVS apud Aurelianos plebeio ex sanguine ortus, parentes habuit humili loco natos. Matri eius patria fuit Viridunum, cui ingenuitatem virtus & meritum conciliauit. Vt autem Aureliam proficisceretur, inopia & egestas eam compulit. Nupsit verò illic cuiusdam Belsico, cui peperit Auitum egregium filium, qui quando, que populo magnam esset salutem allaturus, Eo nascente, ingens lumen in cubiculo apparuisse, certa relatione compertum est, ita vt eo splendore obstetrices ab officio sint deterritæ, tantique miraculi percussæ stupore, non fuerint ausæ lumen illud caeleste intueri. Sed Dominus præcius futurorum, non ignorans futurum illum fidelem seruum suum, in ipso ortu eum sanctificauit.

Cap. 2.
Fit monachus.

Creuit inde puer, & cum infantia rudimenta excessisset, ad Mithianense monasterium deuotus aduolauit, depositaque coma, monachum professus est. Cum autem nedum Abbati, sed etiam omnibus pura animi simplicitate obediret, monachi quidam inuidia correpti, fatuum eum vel brutum appellabant, crebro illi obtreccantes. Habebat verò pro more, partem ciborum suorum clam egenis impartiri, sæpè etiam sibi detractis vestibus illorum tegere nuditatem. Abbas itaque caeleste in illo lumen considerans, tacitus illum amare coepit, construxitque ei cellulam intra vestibulum monasterij procul ab alijs, ne eius ieiunandi & vigilandi assiduitas à fratribus ostentationi & arrogantia tribueretur. Vt verò omnes manifestis indicijs Dei hominem eum esse perspicuè cognouerunt, inuito Cellarij munus demandarunt. Non potuit ille recusare Abbatis imperium: sed cum eam ministerij sarcinam in suos humeros recepisset, ab immitti familia, crebris insidijs honesta eius simplicitas appetita & exagitata est.

Cap. 3.

Scedit in locum desertum.

Quadam autem nocte, cum ex more Abbati incumbere volenti insertuisset, cingulum cum clauibus colligatis cautè ad eius caput deposuit, relictoque illo onere ad Caluaniæ loca abditiissima secessit: vbi cellulam è vilibus texens virgultis, multis diebus delituit, decem plus minus milliaribus procul à monasterio. Cumque Abbas ad nocturnas laudes canendas pro consuetudine surgeret, labète cingulo, clauium cellarij strepitum audit. Obstupescit igitur, nihil dubitat aufugisse Auitum, citusque ad cellulam eius se conferens, omnesque coenobium & cellulæ nemorosa septa perlustrans, nulla ratione inuenire potuit, quem noctis tenebræ faciliè occultabant. Non multum autem intercessit temporis, cum vir sanctissimus Maximinus, qui per id tempus Abbatis ministerio perfunctus erat, migravit ad cælos: cuius sacro humato corpore, monachi ad inquirendum Auitum simul omnes profecti sunt, tandemque repertum, ad monasterium precibus flexum adducunt, sibique Abbatem, pontifice iubente, constituunt.

Fit Abbas sui monasterij.

Tum

Cap. 4.

Tum verò ingrato sub fasce humilitas sublimata gemiscit: rursumque fugam meditantis vir Dei, terrena fastigia respuens, vno tantum puero comite contentus, vastas solitudines latitatus experit. Erat quidam eremi locus, nemorosa fronde contentus, planeque abditiissimus in Picthiacæ syluæ fundo, quem olim prisca manus construxerat, hedereque complexu horrebant culmina sensim diruta. Ibi ille vitro sese in illud protrudit desertum, exiguumque ex corticum fragmentis domum prouidus Christianicola sibi construens, longè à villarum culminibus clandestinum amplectitur exilium: & diu multumque ruricolis ignotus, pomiferis dapibus, quas sylua ministrabat, sese sustentat.

Rursus fugit in eremum.

Cap. 5.

Per id tempus, vberimos glandium prouentus nemus omne suppeditauit: cumque duo subulci immensam illam vastitatem lustrarent, vnus iam olim mutus longo silentio, fratrem per auia comitabatur. Itaque pastoralis ritu inter cærele noctis spatia accensis tedis vagantem pecudè illis sequentibus, subito extinctis tedis ab immenso imbre, pecus ab oculis euauit, & omnia rapuere tenebræ: nec iam spem vllam luminis recuperandi eremi vastitas offerebat. Interim formidantes gregi, oculis maiori cura inuigilant. Tandem velut stellam radiantis Olympi procul ignem conspiciunt, atque eò mutus ille, non tam vocibus, quam nutibus vsurus, properat. Vbi ad rugurium beati viri peruenit, fixus in limine, balbutiensque, protensa teda nutibus rogat ignem sibi commodari. At vir Dei in medijs densæ noctis tenebris cernens hominem tetra facie, deformi capillo, vilibus pannorum fragmentis semitectum, non nihil perterritus, quòd putaret se aliquod immanis eremi monstrum videre, aut inter nocturnas tempestates demonem sibi apparere, mox ad orationis præsidia suo more confugiens, humi se prosternit, & diu multumque Dominum deprecans cum lachrymis, orat indicari sibi, vtrum à bono vel malo sit is, qui se ipsi representet, & vt nullis artibus illum celari patiatur, quin & genus & conatus suos exponat. Post preces à terra surgens, Crucis signum manu pingit contra hominem, sicque affatur ignotum: Quisnam sis, tam subito meo illatus tugurio, prorsus ignoro: sed per Christum omnipotentis Dei filium, cruci suffixum, te adiuro, vt cuius generis monstrum sis, vel quid in desertis his locis agas, mihi edicas. Mox ad imperantis vocem in fontis lingua laxatur, voxque intra fauces renascitur: indicat homo, quid necessariò petiturus venerit: fatetur maiora se accepisse, quàm petierit, quippe qui lumen solum experens, etiam vocem sine precio referat. Deinde sentiens viri Dei virtutem, ad eius pedes se abijcit, immensas agit gratias pro collata sibi medicina. At vir Dei intelligens hominem non tam à pastoribus, quam ab ipso Deo ad se missum, multum lætatur Dei beneficio, eique gratias agit: hominem quoque complexus, Crucis signo munit, redditoque lumine incolumem à se dimittit, qui querulus ad ipsum venerat.

Mutus loquitur, à sancto viro interrogatus.

Cap. 6.

Porro autem effrenis porcorum grex cum custode longius abscesserat, neciam scire potuit homo, vbi illum inter opaca sylvarum & noctis umbras quæreret. Mox nouo iubilo complet nemus, & fratris nomen crebra voce compellat. Ille vt nomen suum audit iactari per auras, obstupescit, turbatusque animo, miratur quis vel muto reformaret vocem, vel importunis clamoribus ipsum ausit appellare, vel prius incognitus eò aduenerit. Hæc autem illo inter arborum umbras cogitante, lumen obuium conspicitur, aduentantisque vultus exploratur. Postquam ergo prodente lumine fratrem incolumem vidit, irruit in collum eius, eumque complexans, gaudia lachrymis permiscet, sciscitatur de medico, virtutis vim illo narrante cognoscit.

Cap. 7. Vir Dei perit, petens abstinere carnium esu.

Sole orto, ambo pariter properant ad hominem Dei: prostrati, ingentes agunt gratias, grandem pro impetrata fanitate porcum offerunt sacerdoti. Sed cum ille omnem sibi carnis esum penitus interdixisset, noluit accipere, iubet suo gregi porcum restituere, obsecrat, ne vel ipsum, vel locum, aut rem gestam vlli reuelent. Sed celari diu non potuit, quòd caelestis virtus ipso Domino iubente prodebat. Digrediuntur inde à viro Dei, mutusque ad paternas aedes iam benè vocalis remittitur: qui vbi festinus paternæ domus limen excessit, in medio stans, in has prorumpit voces: En genitor optime, natus tuus multos dudum damnatus per annos, hodiè noua salutis voce compellat, & caelesti virtute soluta lingua te pronunciat. Surgite ergo læti & alacres, & vnà mecum simul omnes abite ad syluas, diuinum medicum veneraturi, & sancto Auito pro redita mihi voce gratias acturi in deserto. Pater ergo vt audiuit filium rem gestam ordine explicantem, paululum substittit: inde in collum filij incumbens, membra complectitur, & multis inter gaudia lachrymis caput eius rigat. Occurrit etiam mater non minus hilaris, cupiens filium audire loquentem. Mox in vicinos rei gestæ fama diffunditur,

Xxx

Multi ad eum morbi dicitur, & Auitus ubique celebratur. Undique deuoti confluunt populi, arctaque destructos ad sanctum semita ducit tugurium sacerdotis: languentium cum turba cupit attingere, immanis miseris stipatur sylua cateruis. Veri videntur in foro, qui prius abditus delitescerebat in solitudine. Morbus omnis depellitur, languores omnes curantur, tolluntur in caelum voces Deum laudantium, & gratias agentium atque dicentium, Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus & illuxit nobis per sanctum Auitum. Sed cum vir Dei immanis populi multitudiniae premeretur, voluit nocturnis horis clam ad loca occultiora se transferre: sed tam populi precibus, quam praesulum auctoritate, vix tandem potuit retineri. Construxit autem eo in loco insigne monasterium, in quo in hunc usque diem praesulum patrum Pauli & Antonij instituta inconvulsa seruantur.

Psalm. 117.

Monasterium construit.

Cap. 8.

Signo Crucis caeco redidit lumen.

Cap. 9.

Nota, Sanctorum metuenda pauimenta.

Excitat vitam sanctum.

Leobino floruit no Christi.

Cap. 10. Nota quid praesca aeras tribuerit sanctorum reliquijs.

Per id tempus vir Dei Aureliam proficiscebatur, liberaturus miseros, qui in ergastulis vinciti tenebantur. Venit autem ei obuiam immanis turba languentium: e quibus vnus paruulum filium a natiuitate caecum ad eius pedes deposuit, orans vt ei lumen restituat. Iungunt cum illo preces suas simul vnuerfi, ne possit pater pueri voto frustrari suo. Itaque sanctus Auitus tam illorum precibus, quam paterna pietate permotus, in oculos caeci pueri signum salutis impressit, & euestigio ille praesentem potuit cernere mundum. Quod quidem nos ab eius ipsius caeci, sed nunc clare videntis, ore accepimus. Nimis vero prolixus operis est cuncta annotare, quae tum Aureliae, tum alijs diuersis in locis vir Dei effecit. Certè eius vrbs iudicium superba potestas, visis eius miraculis, adeo ei addicta fuit, vt ante omnia vinciti, eo rogante, relaxati sint.

Non est autem illud quoque silentio praeterendum miraculum, quod quidam * M. Etiaensis monachus, quem sanctus Auitus peculiariter charum habuit, qui etiam in solitudinem cum illo profectus fuerat, cum iam supremum duceret spiritum, fratres rogauit, ne ipsius corpus prius tumulareretur, quam beatissimus Auitus super corpus eius precatus esset. Porro beatus Auitus more suo absque villo vehiculum iam procul secelsit. rat in desertum itinere longo, & ad solis occasum usque, illic confiteratur: cum ecce vnus e fratribus derepente ei nunciat obitum illius, quem diximus. Ille vero eo nuncio non mediocriter afflictus, qua potuit celeritate ad monasterium properauit. Iam noctis mediae spatia abierant, & ingressus vir Dei in oratorium, circa defunctum ipse quoque, instar aliorum in medio templi se prostrauit. Iam vero vigilijs defessos monachos somnus obtinuerat. Tacuit vir Dei, latusque illo silentio, ad feretrum se adiunxit, coeueritque ad solita precum arma, more suo humi se abiecit, multo lachrymarum imbre sanctorum metuenda pauimenta perfundit, ad omnipotentem Dominum indefinenter preces supplices transmittit. Absolutis precibus, surgit a solo, sentit diuina benignitate vitam monachi sui sibi donatam, defunctumque inter ipsa noctis silentia ita compellat: In nomine Dei patris omnipotentis surge frater, & tam repentinè decessis tui rationem nobis expone. Illico surgit, qui fuerat mortuus, sedensque in feretro, omnia, quae ipsi euenissent, & quemadmodum eius oratione a tetrae mortis vinculis ad lucem esset reuocatus, ordine explicauit. Monachi eorum mutuis colloquijs excitati, obstupescunt caelesti miraculo, quod vitam sanctum cum S. Auito sermones conferre viderent. Itaque omnes humi prostrati, sacerdotis vestigia lambunt, Deo in excelsis gratias sublimiter agunt, quod tanta per Auitum virtutis suae miracula in eo monasterio declararit. Porro is, qui excitatus fuit a morte, beati viri complexus dexteram, incolumis a feretro surrexit, & cum hymnis & canticis spiritualibus ad amicam cellulam abcessit, multisque postea annis superuixit. Fuit hoc miraculum a sancto Leobino Carnotensi Episcopo diuulgatum, qui se ab ipso ad vitam reuocato fratre id didicisse testabatur. Sumus autem in commemorandis beatissimi Auiti miraculis, quorum iam olim probata testimonia collegimus, succincti, ne mysteriorum solennia in vesperam usque protrahamus.

Quidam ex Dunensi castello, pro eius plebeculae salute deprecaturus, ablegatus est ad S. Auitum. Accedit deuotus ad virum Dei, obsecrat, vt corpus suum pro castelli eius munimine, apud ipsos patriatur post obitum suum humari: pollicetur eorum verbis, egregiam fabricam ipsius nomini se dedicaturos. At vir sanctus: Indignum est, inquit, hominem peccatorem & multis criminibus inuolutum, intra templum tamulari: campis patentibus ad futuram examinationem, ossa humiliata in fossa humo decet recondi. Sed tamen vt vestro satisfiat desiderio, si in proposito permaneris, templum in Dei nomine vt construatur, non recuso. Meum vero corpus ad Aurelianorum urbem ex Dei voluntate condetur. Si quid tamen opportunum vestro loco existit.

existimatis, inter futura mox iurgia, ex abeunte indignas meas, si poscitis, reliquias capietis. Quod ita quoque factum est. Illo enim in loco hodie magna degit congregatio, hominum, Deo sacra officia sine intermissione reddentium.

Nec multo post vir beatus certaminis sui finem obtinuit, sanctumque calis spiritum reddidit. Vbi vero Aurelianenses & Dunenses de eius obitu certiores facti sunt, propter sacrum corpus sibi vendicandum vtrinq; arma capeffunt. Dunenses Abbatis sui corpus tanquam quodam suo priuilegio reposcebant: Aurelianenses monachum Miccianensis monasterij sibi deberi contendebant. Cum autem monasterium, in quo vir Dei decesserat, Dunensibus esset propinquius, celeriter omnes eo aduolant, defuncti corpus tanquam in structa acie rapiunt, sublatumque ad extructam basilicam absportare nituntur. Sed non segnes Aureliani, licet aliquanto posterioribus, armis instructi occurrunt, fores basilicae occupant: clypeis tecti, parant se ad confligendum cum Dunensibus sacrum corpus absportantibus. Id ubi est sylua progressi haecenus securi Dunenses conpiciunt, animis perturbati, desperant se posse voto potiri suo. Itaque submotis illis, in media aede onus sacrum inuiti deponunt, castris castra opponunt, inter media vtrorumque, tela thesaurus constituitur: sed caelitus adest praesidium, ne eius causa, qui multis saepe vitam attulerat, in mutuae caedis discrimen illi conijcerentur. Adest, Deo volente, Leusus, vir insignis ac summa potestate praeditus: iurgantium litès dirimit, armatorum saeva consilia dissipat, corpusque saluiferum per publicum aggerem Aurelias deportari iubet.

Tum vero Dunenses magno dolore correpti, lamentabiles dant voces in caelum, & quia non possent factos artus, vi impediti, apud se retinere, orant beati viri aliquas reliquias sibi permitti. Non potuit hoc negari petentibus, maxime quod exquisitis precibus etiam lachrymas adiungerent. Accedunt ad funus summi sacerdotes, & cum tremore corpus sacrum attréctantes, magnum reliquiarum munus conferunt postulantibus. Deinde proficiscentes, corpus in sublimè tollunt sacerdotes, & vrbae manibus feretro protinus nobilia colla supponit: gaudent, qui possunt sacrum contingere lignum. Sanctissimum funus hostilis turba cominus antecedit, urbemque petentes populi, condensa pede feruntur. Cerneret illic cereis ardentibus ruralia arua quasi canderè flammis, & millibus multis stipata caterua, iam prima populi pars arcem attingebat, cum multi necdum è Dunensi castello pedem extulissent. Quis vero ingentem illam Clericorum psallentium choram, qui ex vicinis urbibus studio religionis ad Auito persolueda officia alacres conuenerant, explicare queat? quorum ardens & ignitus clamor, instar caelestis tonitruui sidereum pulsabat Olympum. Vox erat vna omnium clamantium & dicentium: Gloria in excelsis Deo, & in terra Aurelianorum perpetua sub Auito pax. Atque ij vix tandem densa populorum agmina perumpentes, sacrum corpus perferunt ad sepulcrum: atque in loco sancto centum ab vrbe passibus religiose & cum summa reuerentia magni pontifices tumulant defensore. Titulus quidem ex vilissimi ligni materia illi positus est, sed membra interim torus venerabatur orbis.

Ea tempestate rex Childebertus, inclytus Francorum princeps, comparato exercitu Hispanias suo addere imperio volebat. Audita vero tanti viri fama, & quod sepulcrum eius exigui parietes vallarent, caelesti regi votum integra deuotione nuncupauit, si incolumis in regnum suum sancti Auiti intercessione reuertetetur, amplissimam se super eius monumentum basilicam conditurum. Itaque in itinere multa quidem ab hostibus perpeffus est, sed quoties ei structae essent insidiae, toties sancti Auiti intercessione ab impendentibus periculis liberatus est: atque ita sospes & triumphans redijt in regnum suum. Tum vero insignem aedem, vt erat pollicitus, in loco supradicto extruendam curauit, vsus ad eam exornanda solertia Vuaddonis, vnus ex proceribus suis. Cuius operis mercede eum credimus minime frustratum. Illic enim assiduis miraculis virtutum gesta clarescunt. Clausi patefcunt oculi, debiliu membra subito conualescunt, mutus vocem recipit, surdus auditum: Datur regioni salus integra, & per omnium infirmitates velox medicina percurrit. Vir sanctus coniungitur Aniano, & vrbs Aurelianorum illorum circumspta virtutibus, seruat in medio: Quorum patrocinio nos diuina Trinitas custodire & conseruare dignetur: cui est honor & virtus & potestas in secula seculorum, Amen.

Cap. 11. Eius obitu.

Nota lector antiquam deuotione & caue in uos Vigilantios.

Cap. 12.

Cum tremore Episcopi sacrum eius corpus attréctant.

Ceteri ardere videntur.

Nota.

Cap. 13.

Childebertus rex insignem aedem extruit.

I V N I V S.
DE EODEM S. AVITO, EX GREGORIO
TVRONENS. DE GLORIA CONFESSO.
rum, Cap. 99.

Vltio diuina in eum, qui noluit ferri in feto sancti Auiti.

Vitus Abbas Carnoteni pagi, quem Pectensem vocant, sepius imminere dissolutionem sui corporis Spiritu sancto reuelante praedixit: qui recedens a corpore, honorifice apud Aurelianensem urbem humatus est, super quem fideles Christiani ecclesiam construxerunt. Post cuius obitum cum anniuersarius assumptionis eius dies cum summo coleretur honore, vnus e ciuibus, alijs ad Missarum spectanda solēnia euntibus, accepto rastro, vineam pastinare direxit. Increpitusque a multis, cur huic festiuitati deesset, redire noluit, dicens: Et hic, quem colitis, operarius fuit. Verum vbi ingressus vineam, primo ictu terram aperuit, protinus tergeta ceruice, facies eius ad tergum conuersa est. Tunc tremens, spectantibus populis, cum fletu magno basilicam sancti ingreditur. Post paucos vero dies, orans in eodem loco assidue, directa ceruice conualuit.

DE SS. MARTYRIBVS MARCO ET MARCELLIANO
offendet Lector multa lectu dignissima in Historia S. Sebastiani exi-
mij martyris: quæ est I. Tomo die 20. Ianuarij. Passi
sunt autem 18. Iunij.

MARTYRIVM SANCTI LEONTHII ET SOCIORVM,
PER CYRVM SCRIBAM. HABETVR
in Simeone Metaphrasæ.

18. Iunij. Cap. 1. Adrianus Senator fidelissimus.

VO tempore Vespasianus Romanorum Imperium tenebat, vir quidam ordinis Senatorij, Adrianus nomine, crudelis, & animo valde immanis, omniumque pessimarum artium inuentor, cum audiuisset quosdam Christianos esse ab omnibus illis abhorrentes, qui dijs ipsis sacrificia offerrent, deosque ipsos despicientes, & alios homines magicis artibus ac disciplinis & adulationibus a deorum familiaritate remouentes, quippe qui dicerent, non esse deos, sed vnum tantum Deum: furore percitus, Imperatorem adijt, & ab eo petijt, vt sibi contra homines Christianos potestatem daret. Imperator vero statim omnem potestatem Adriano contulit, eique mandauit, vt quicumque eius edicto parere, & dijs sacra facere vellet, honore magno donati, ad eum mitterentur: qui vero nollet, cruciatibus gravissimis subiecti, morti addicerentur.

Cap. 2. Cum igitur Adrianus ex magna Roma discessisset, significatum ei fuit a quibusdam, in vrbe Tripoli esse militem quendam, Leontium nomine, qui deos ipsos reprobaret, & eos qui sacra illis facerent, ab eorum cultu auerteret, & patrias leges dissolueret. Cum hæc Adrianus de Leontio audiuisset, hilaritate non mediocri affectus est, & militum cohortes præmisit, vt Leontius, qui talia faceret, comprehenderetur. Cum vero prope urbem venissent, eorum tribunus, qui & ipse daemonum superstitioni & idolis addictus erat, repente febre totus correptus est, & militibus suis dicebat: Ita mihi dii propitij sunt, vt ego scio, vndenam hoc malum in me profectum sit. Dij aduersus me indignati sunt: cum enim huc profecturus essem, congruentem victimam illis non obtuli. Milites igitur cum Tribunum suum ita febri æstuantem per tres dies, neque cibum aliquem sumentem, sed magis magisque, febri laborantem viderent, multis angustijs premebantur. Nocte autem illa Angelus Domini apparuit ei, dicens: Tribune, si vis sanus fieri, vnâ cum militibus, qui tecum sunt, ter clames: Tu, qui sancti Leontij Deus es, mihi, quæso, auxilium feras. Si hoc dices, statim sanus fies.

Angelus apparuit Tribuno idololatæ.

Cap. 3.

Cum Tribunus in talem mentis excessum venisset, & sobrius esset, vidit Angelum, vt adolescentem aliquem, candida veste indutum, & ad spectus speciem quandam terribilem

terribilem præ se ferentem. Tum ille: Ego, inquit, missus sum vnâ cum his militibus, vt Leontium comprehendam, & seruem vsque ad reditum Adriani Ducis: & tu mihi dicis, vt clamem: Deus sancti Leontij, auxiliū mihi afferas, vt saluus sim? Cum hæc Angelo diceret, ille ab ipso euauit, & stupor Tribunum corripuit: qui cum adhuc iaceret in lectulo, & febre vehemēti teneretur, militibus ad se accersitis sic ait: Audite, fratres. Cum primum somnum cepissem, vir quidam illustris ad me venit, & dixit: Si vis sanus fieri, ter clames: Deus sancti Leontij, opem mihi afferas. Et his dictis euauit. Cum hæc Tribunus dixisset, Theodulus quidam miles plus cæteris obstupuit, & quæsiuit a Tribuno, an eius, quem dicebat, vestis alba, & ad spectus terribilis fuisset: idque ira se habere didicit. Postridiè verò manè Theodulus ipse assidebat Tribuno, quæ audiuerat, in mente habens. Cum autem & computationis tempus venisset, Theodulum milites vocarunt, vt vnâ cum ipsis, quemadmodum semper consueuerat, se oblectaret: Erat enim Theodulus ipse inter Græcos homines maximè illustris. Ille ad computationem inuitatus, omnes cibos reiecit, neque quicquam gustare voluit: sed humi iacens, diutius ieiunus permansit, ac tandem somnum cepit. Experrectus autem, commilitonibus suis: Adrianus, inquit, Præses crastino die veniet, & Leontius captus non est: Sed si placet omnibus vobis, mecum habens Tribunum, ad urbem proficiscar, & quæram, quisnam sit iste Leontius: quem postquam comprehendimus, cautè seruari iubebimus, quoad Adrianus Præses venerit. Erat autem Tribunus sanus iam factus, & à febre liberatus, cum visioni illi obediisset.

Tribunus miro modo fit sanus. Cap. 4.

Postquam igitur illi ad summum vrbs verticem venerunt, ecce Leontius ipse illis occurrit, quibus ait: Saluete in Domino, fratres. Id cum audissent duo illi milites Tribunus & Theodulus: Salue, inquit, & tu amice. Tum Leontius dixit: Quidnam, fratres, quærentes huc venistis? Tunc milites: Virum, inquit, quendam, Leontium nomine, doctum & probatum, Imperatori Vespasiano hoc loco habitare significatum fuit. Hunc igitur nos conuenire cupimus, vt iussi sumus. His enim diebus Adrianus præses huc venturus est, vt & ipse Leontium videat, cumque, vt deorum amante, honore maximo prosequatur, atque ad Imperatorem ducat: totus enim Romanorum Senatus illum videre cupit, cum eius præclara facta, & in deos obseruantiam audiuerit, præsertim cum sit vnus e principibus viris, qui sunt in vrbe Tripoli. Cum hæc audisset Leontius: Vt video, inquit, peregrini estis, & huius regionis ignari. Venite igitur, & mecum vnâ requiescite: ego vobis Leontium illum monstrabo, quem vos deorum amicum esse dicitis: ille verò non est ijs dijs amicus, quos vos colitis, sed scio ego Christianum illum esse, & Domini Iesu Christi fidem tenere. His auditis, illi secum dicebant: Quisnam iste est, qui dicit, Leontium Christianum esse? Num aliquis ex eius cognatione est? Itaque Theodulus: Quodnam, inquit, est nomen tuum? Tum Leontius: De nominis mei significatione in literis diuinis scriptum est his verbis: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Oportet igitur à me conculcari leonem & draconem: leonem, inquam, hostem illum, qui corporeis oculis non cernitur: & draconem, hoc est, Præsidem ipsum, & eius consiliarium. Tum Tribunus ad Theodulum conuersus: Et quisnam, inquit, iste est, qui dicit: Oportet à me conculcari leonem & draconem, & Præsidis consiliarios? Dubitatione igitur detenti, ambigebant quidnam facturi essent. Eo enim, quodram benignè inuitati erant, remorabantur, ne prauum consilium suum viro illi aperirent: veruntamen cum Adriani fauittiam perspectam haberent, & eam formidarent, neque vellet re infecta reuerti, iter ad Leontij domum, amicitiam simulantes, vnâ fecerunt. Deinde, En, inquit, vir optime, domum tuam peruenimus, & rebus tuis omnibus fruimur. Festina igitur nobis Leontium ostendere, vt cum venerit Adrianus Præses, honore maximo dignus habearis, & Imperatorum amicissimus in eorum palatio verferis.

Psalm. 90. Nota quod Leontius idem valet, ac si quis dicat, leonem puniens, vel conculcât.

Hæc cum illi dixissent, tum Christi martyr: Ego, inquit, sum Leontius ille, quem vos quæritis: ego sum ille Christi miles: ego sum, quem Adrianus per vos insequitur. Illi cum audiissent quod dixit, Ego sum, in faciem prostrati, clamare coeperunt: Serue Dei altissimi, remitte nobis hoc peccatum: festina Deum tuum placare, vt nos ab idolorum foeditate, & ab illa immani fera Adriano eripiat: & nos enim Christiani sumus. Hæc cum illi dixissent, sanctus Dei seruus Leontius in terram se deiecit flens, & dicens: Domine Deus, qui vis omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis, & ad agnitionem veritatis, Tim. 2. peruenire: qui dedisti nobis salutis pignora, respice nos, quæso, in hac hora: qui fecisti, vt qui contra me venerant, pro me essent: me quem illam perditam serues, oro, & istos

Cap. 5. Leontius prodit se.

Precatio Leontij.

mecum vnà illumines misericordiae tuae luminibus, quibus & sancti Spiritus tui gratia effundas, & corpus crees, tuoque signo notatos, inuidios milites contra hostem diabolum efficias, potentiam & arma illis praebens propter viscera misericordiae tuae. Proscuto & hasta sit illis sapientia tua. Tu, qui tribus diebus in sepulcro esse voluisti, qui malefici draconis caput conculcasti, da, quaeso, vt Tribunus hic & Theodulus conterant caput malitiosi draconis Praesidis Adriani, tuque roboris gratia illos firmes. Tu enim desperatos ad cognitionem & spem inuitas: tu errantes misericordia tua in viam reuocas: quippe qui cordis arcana cognoscis, & vniuersae humanae naturae creator es. Accipe, quaeso, preces peccatoris Leontij. Ostende & his, praeter te non alium Deum esse. Fac, vt qui dijs inanimatis & mutis fidem habent, illos vanos & inanes esse cognoscant: & tuae cognitionis lumine illustra eos, qui veritatem non cognoscunt. Ita, quaeso, facias, Deus Saluator noster, quoniam tuum est regnum, potentia & gloria Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cap. 6. Cum dixisset, Amen, descendit nubes aquae in Theodulum & Tribunum, eo quod illi luminavit. Quod cum sanctus Leontius factum vidisset, voce magna clamans: Gloria, inquit, tibi sit, Deus meus, qui voluntatem quaerentium te non aspernaris. Tum illos albis vestibus induit, & cereos accensos ante ipsos ferri iussit. Cum vero, quidam ex Graecorum numero tantum miraculum per Leontium factum vidissent, coeperunt per urbem tumultuari, & ita clamare: Pernicioso igne comburantur illi, qui deos nostros reprobant. Itaque non mediocri tumultu ciuitas illa perturbata erat. Biduo autem postea venit Adrianus Praeses, & omnes, qui cum illo erant: cumque ante urbis portas constitisset, quaesivit, quanam voces & tumultuatio illa, quinam populorum clamores essent. Tum eius ciuitatis optimates: Vir, inquit, quidam Leontius nomine, qui Christianus appellatur, omnes ad deorum nostrorum cultu dehortatur, ac remouet, magis quibusdam artibus homines ipsos circumueniens, dum praedicat & nugaci oratione celebrat, extollitque, virum quendam ab hominibus in Cruce suffixum, quem Pilatus ipse inquisitum flagellis, & Iudaei alapis verberarunt: Quin etiam Imperatoris nostri milites beneficij suis decepit, & ad Galilaei hominis illius religionem attraxit, eosque albis vestibus indutos, tertium iam diem apud se habet, & maximos deos nostros reprobant.

Leontius a trociter de ferretur apud Adrianum.

Cap. 7. Tunc Adrianus Praeses furore accensus, iussit militibus, quos secum habebat, vt tres illos comprehensos, caute in carcere custodirent, quoad ante Tribunalisterentur. Eecerunt milites quod iussi fuerant, & homines comprehensos, in carcerem coniecerunt. Leontius vero per totum diem non desistens magni Dei fidem & doctrinam illis tradere: Agite, inquit, fratres, estote fortes, & cogitate, praesentes cruciatus patios esse, & ad breue tempus: gaudium vero illud & iucunditatem sempiternam futuram. Itaque si nos hic nefariorum hominum iniurias sustinemus, illic requiem perpetuam inueniemus. Nocte vero coepit psalmi versus illos canere: Deus noster in caelo & in terra, omnia quaecumque voluit, fecit. Deus, qui praecinxit me virtute, & posuit immaculatam viam meam. Cum vero dies illuxisset, Adrianus Praeses in tribunali sedens, iussit ad sedem Leontium, Tribunumque & Theodulum. Qui cum praeside essent: Tunc, inquit Praeses, Leontius es? Ego, inquit ille, ipse sum. Tum Praeses: Cuius fortunae & conditionis homo es? Quomodo prauis & maleficis beneficij tuis milites ab Imperatore nostro subripuisti? Eos, inquam, qui semper cum Imperatore nostro erant, subripiens, fecisti, vt ei, quem tu Deum dicis, crederent. Respondit Leontius: Ego Christi mei sum miles: ego sum illius verae lucis filius, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Omnis qui venit ad hanc lucem, non offendit. Scit Tribunus & Theodulus, quae sit huius luminis origo & perfectio, Christus videlicet: Itaque dereliquerunt deos tuos, & lignis, lapidibus & animalium ossibus confectos: quippe qui fragiles sunt, & comminui facile possunt. Cum Praeses audisset Leontium tam libera oratione vtentem, furore inflammatus, praecipit seruis, vt verberibus Leontium ipsum contunderent. At ille cum verberaretur, erectis in caelum oculis: Tunc, inquit, Adriane, putas cruciatum mihi afferre, qui te ipsum crucias?

Cap. 8. Ducitur in carcerem.

Cap. 9. Cum vero illum Adrianus vidisset cruciari quidem, sed in Christi confessione constanter permanere, illum iussit in carcerem duci, & ad Tribunal ac Theodulum conuerfus: Quare, inquit, vos patrios vestros mores abiiecistis, in quibus educati estis, & de relicto militari stipendio, Imperatori nostro mercedem parastis? Tum illi responderunt: Nobis datus est panis, qui consumi non potest, quia, & vini potulum

Sancti martyres seruauerunt in custodia.

Psalm. 114. & 117.

Iohan. 1.

Leontius verberatur.

culum & latere altissimi Dei acceptum: pro his autem carnibus, quae corruptioni subiectae sunt, corpus puri & omni macula carentis agni nobis datum est. Tum Adrianus: Ita, inquit, vobis suggestit improbus Leontius. Facite igitur, quae Imperatori grata sunt. An ignoratis, ita Imperatorem iussisse, vt qui dijs sacra fecerint, maximis honoribus & militia gradibus honestentur: qui vero iussis parere noluerint, illi pessimis modis vita priuentur? Ad haec Tribunus & Theodulus responderunt: Nostra militia in caelis est: fac quicquid vis. Tu quidem, cum turpissimorum idolorum vltor sis, contra nos ipsos te armas: sed tota vita tua deserta erit, & tempus dierum tuorum minuetur. Haec cum Adrianus audiisset, iussit Tribunum in ligno suspendi, atque constanter vincto lacerari: Theodulum vero in terram prostratum verberibus caedi. Qui cum acerbe cruciarentur, nullam aliam vocem emittebant, nisi hanc: Salua nos, Domine, quoniam defecit sanctus. Adrianus vero cum illorum sententiam stabilem atque immobilem vidisset, iussit eos securi percuti. Qui dum ad supplicium ducerentur, canebant versus illos: Tu es protector noster, Domine: In manus tuas commendamus spiritus nostros. Cum orationem compleuissent, a carnifice percussi sunt, & animas suas in confessione illa sancta Deo tradiderunt.

Tribunus laceratur, & Theodulus caeditur.

Capite plectuntur.

Cap. 9. Post haec iussit Adrianus duci sanctum Leontium. Qui cum praeside esset: Age, inquit, Leonti, misereatur fortunae tuae, ne graues cruciatus experiare, quales experti sunt Tribunus & Theodulus, homines a te circumuenti: iamque audi me, & dijs sacrificia, sic enim honores maximos a me & Imperatore, totoque Senatu consequeris: nam Imperator valde cupit ad spectum tuum videre. Auertat Deus, inquit Leontius, vt ego Imperatoris ad spectum videam, qui execrabilis hostis Dei est: sed si placet, tu, Adriane, Christi amicus sis: id enim si feceris, ostendam tibi, quantam salutem, quantam opem, & quam perennes diuitias ab ipso percipies. Tum Adrianus praebili subridens: Tantam, inquit, & me salutem consequi vis, quantam Tribunus & Theodulus consecuti sunt? An nescis, scelestissimum caput, quali supplicio illi consumpti sunt? Ad haec Leontius: Minimè supplicium appelles, quod ipsis intulisti: sed vitam potius, pacem & gaudium: nunc enim gaudent & exultant, & vnà cum Angelorum choris versantur. Tum Adrianus: Adhibe, inquit, Leonti, mentem ijs, quae a me dicentur. Quis nam mentis compos, hanc Solis lucem & maximos illos deos, Iouem, Apollinem, Neptunum, Venerem, & reliquos vnquam relinquere voluit, vt morte pessima vitam finiret? Nemo certe, nisi qui a te circumuenti sunt. Ad haec Leontius: Minimè tu audisti, quod scriptum est: Dij gentium daemoniae: & Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Quis igitur est, modò sanae mentis ille sit, qui mutis lapidibus & talibus rebus anima & sensu carentibus, cuiusmodi sunt isti vestri dii, similem se esse velit, nedum ipsis sacra facere.

Cap. 9.

Sancti sunt in caelis.

Psalm. 114. & 117.

Cap. 10. Cum haec Iudex audiret, Martyris sententiam firmam esse videns, iussit in terram prostratum, a quatuor carnificibus verberari, & praenem ipsum clamare: Qui deos nostros pro nihilo faciunt, & Imperatoris edictum non obseruant, ita peribunt: Cum diutius Leontius verberaretur, & carnifices defessi essent, ad Praesidem loquens: Quae vis, inquit, corpus meum, pessime homo dilaniaueris, nunquam tamen animam meam dominus fueris. Iussit deinde Adrianus illum in ligno suspendi, & eius latera atque crura lacerari. Qui cum diutius laceraretur, neque quicquam aliud diceret, nisi hoc tantum: Deus in te speraui, salua me Domine: cumque caelum Martyr suspiceret, tunc ad ministros suos Adrianus conuersus: Deponite, inquit, illum de ligno: scio enim, quod cum in caelum intueatur, deos ipsos orat, vt requiem illi afferant. Ad haec S. Leontius dixit: Pereas tu cum dijs tuis, Adriane infelicissime & execranda. ego enim Deum meum precor, vt robur ac vires mihi suggerat, quo tormenta tua sustinere possim. Cum igitur Adrianus Leontij mentem constantem & firmam vidisset, rursus iussit in ligno eum suspendi, capite in terram deuoluto, & magnum saxum ex eius collo pendere, vt ita cruciaretur. At sanctus martyr generoso & forti animo cruciatus illos perferens, ac caelum intuens, sic Deum orauit: Domine Iesu Christe, qui corroborasti seruos tuos Tribunum & Theodulum ad praestandam tui nominis confessionem, & me seruum tuum supplicem & peccatorem confirmes, vt tormenta haec sustinere possim, neque expectationi meae deesse velis.

Cap. 10.

S. Leontius dicit verberatur.

Eius latera & crura lacerantur.

Vide supplicij genus in mane.

Cap. 11. Tum Adrianus: Scio, inquit, Leonti, dijs nostris te amicum futurum. At ille: Ego seruus sum Dei altissimi: tu vero deorum tuorum seruus es. Cum illis igitur & tu, & exercitus tuus peribit. Porro Adrianus cum Leontij mentem stabilem vidisset, illum iussit in carcere seruari vsque ad diem posterum. Ille vero in carcerem ingressus, per

Cap. 11.

Pfalms. 26.

totam noctem psalmum canebat: Dominus illuminatio mea, & salus mea: quem timebo? Cum vero psalmum caneret, Angelus illi apparuit, & dixit: Esto fortis Leonti, ego enim tecum sum. Me Dominus Deus tuus misit, quem tu quaris. Cum vero dies illuxisset, iussit Adrianus ad se Leontium adduci, quem sic affatus est: Nunquid, Leonti, cogitasti quid tibi expediat? Tum sanctus martyr: Cum semper, inquit, cognouerim, quid mihi expediat, vanis tuis sermonibus restiti: quare semel, bis & ter tibi affirmo, me nunquam commissurum, vt derelinquam eum, qui fecit celum & terram, mare & omnia, quae in eis sunt, Dominum Iesum Christum Dei filium, qui propter nos homines Crucem pati voluit: illum, inquam, minimè deseram, in eo enim solo, & in eius nomine spem collocans, misericordiam consequar. Tum iussit eum Adrianus in aere à quatuor carnificibus suspendi, & vehementer verberari. Cum vero ille verberaretur, clamauit Adrianus: Fac, Leonti, quod dico, & dijs sacrificia: id enim si feceris, per deorum nostrorum salutem ac benignitatem faciam, vt dignitatis gradum, & longè plura consequaris. Ad hæc sanctus martyr Leontius: Et quare, nam, inquit, dignitas tanti erit, vt ego Deum meum negem, & tibi obediam? Mene hortaris, vt demonibus tuis sacrificem, cum ne totus quidem mundus tanti sit, vt cum Christi mei charitate conferrì possit? Cum igitur Adrianus eius mentem ita firmam vidisset, vt mutari non posset, hanc sententiam contra illum tulit: Leontium, qui dijs libare, & Imperatoris edicto parere noluit, nostrosque nobis propitios deos contempserit, iubemus è quatuor vectibus suspensum, tam diu verberari, donec animam emittat.

Verberatur crudeliter verberatur.

Cap. 12. Inter verbera reddit spiritum.

Cum igitur sanctus martyr Leontius diutius verberaretur, & vulneribus ac plagis laceraretur, spiritum suum Domino tradidit, & in ipsius Tripolis portu sepultus est decimo octavo die mensis Iunij, cum mundo ipsi bonum virtutis monumentum dereliquerit: martyr, inquam, Leontius, per quem Deus sui regni partem nobis concedat. Hæc commentaria beati martyris Leontij Cyrus quidam in tabulis plumbeis conscripsit, & apud sancti martyris monumentum ea deposuit, vt ijs, qui postea futuri sunt, optimum exemplum relinqueret in Christo Iesu Domino nostro. Quisquis igitur ea legit, & bonam ac sanctam Martyris confessionem audit, manus in celum erigat, & Deo ipsi gloriam reddat, qui martyri patientiam suggessit. Martyrium autè compleuit Christi martyr Leontius decimo octavo die mensis Iunij, vt iam diximus, sub Imperatore Vespasiano, in nobis autem regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

MARTYRIUM SANCTI SOSIMI, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

19. Iunij.

Domitiani Præsidis crudelitas.

Hæc sunt boni Christiani exercitia.

V I B V S temporibus Traianus Imperator Romanorum Imperium tenebat, multa idolorum infania & error, multaque cecitas Græcos homines detinebat. Quamobrem magna persecutio contra Ecclesiam Dei commouebatur. Erat autem Domitianus quidam Antiochiæ Pifidiæ Præsides: qui cum Imperatorem Traianum adisset, petijt sibi dari potestatem aduersus Christianos homines, vt quicumque dijs ipsis immolare nolisset, graui supplicio afficeretur. Hic cum huiusmodi potestatem accepisset, & armatura diaboli indutus esset, tanquam leo quidam fremebat aduersus eos, qui ad mortem vsque Dei confessionem seruabant. Venit autem in urbem Apolloniam, per Soropolitani regionem. Cumque persecutio immineret, Sosimus quidam miles fidem Christi cupiens sequi, anima bellica tunc abiicit, & ad sanctissimam Ecclesiam confugit, & Christi fide instructus, immortalitatis lauacrum accepit, in fidei operibus & castitate, multisque ieiunijs & orationibus seipsum diligenter exercens.

Cum dies multi præterissent, & Domitianus esset in ea vrbe, quam supra diximus, vir quidam illum adiit, & Sosimum deferens: Est, inquit, quidam Sosimus miles, qui & Imperatorem, & vestram potestatem contemnit: cumque arma deiecerit, & militiam abnegauerit, in quam ab Imperatore Traiano adscriptus fuerat, dicit se Christianorum religionem sectari, pro nihilo faciens deos nostros: quin etiam Imperatoris constitutiones execratur, & eius potestatem despicit. Tum Præsides dixit: Ducatur huc Sosimus ad tribunal. Abit igitur cohors, vt iussa fuerat, & Sosimum comprehensum, ad tri-

ad tribunal duxit. Quem Præsides interrogans: Tunc, inquit, es qui Sosimus appellaris? Respondit: Ego iple sum Sosimus, seruus Domini mei Iesu Christi. Ad hæc Præsides: Faterere prius, cuius conditionis homo sis, & postea dices, cuius seruus sis. Tum ille: Miles ego sum, quod ad humanam conditionem pertinet, qui vestros illos deos perditissimos dereliqui, & Christianus factus sum. At Domitianus: Sceleratissime, inquit, Sosime, nihil tibi proderit nomen istud. I nunc, & dijs sacrificia, vt peccatum istud tibi condonetur, quod Imperatorem & dominum nostrum Traianum despexisti, qui militarem ornatum tibi concessit. Ad hæc Sosimus: Minimè dijs vestris ego sacrifico. Adducatur, inquit Domitianus, in carcerem.

S. Martyr in carcere dicitur.

Craftino autem die iussit eum duci ad tribunal, quem, manibus post terga colligatis, ante Præsides statuerunt. Tum Præsides iussit eum in ligno suspendi: cui suspendo dicebat: Sacrificia, scelestè Sosime, priusquam membra tua destruantur. Ad hæc Sosimus: Non solum, inquit, non verbis, sed neque factis poteris mihi persuadere, vt sacrificem. Tum Domitianus: Verberatur vehementer à robustis militibus. Cumque diutius beatus Sosimus verberaretur, dixit Præsidi: Frustrà ministri tui laborant, Dei enim me corroborantis voluntate verbera tua non sentio. Cum igitur tam diu verberatus fuisset, quoad solum ipsum sanguine repletum esset, voce magna clamans dixit: Domine Deus omnipotens, qui sedes in throno firmissimo, qui extendisti celum, & fundasti terram, qui aquas omnes in vnum locum congregasti, tu, nostra seruatorum tuorum spes, exaudi me, qui te precor: neque permittas huius Domitiani minis me superari, vt omnes qui nomen tuum non cognoscunt, per me discant, te solum esse Deum. Has preces cum habuisset, venit vox è caelo, dicens: Sosime, esto fortis & robustus, ego enim tecum sum, neque quisquam tibi obesse poterit. Cum hæc vocem Domitianus, & quidam alij, qui cum illo erant, audiissent: Certè, inquiunt, magus hic est. Alij dicebant: Minimè magus est, sed magnus est Deus Christianorum, & ab illo vox ista ad hominem hunc missa est.

Verberatur durissime.

Cælesti voce confirmatur.

Iussit rursus eum Præsides colligatum à quatuor militibus extendi. Qui cum valde distenderetur, oculos in celum erexit, ac dixit: Domine Deus, qui hominum mentes cognouisti, tu Christianorum spes, refugium & requies illorum, qui sunt in angustijs, libera me à fraude pestilentis & diaboli Domitiani, vt cognoscant omnes, qui præsentés sunt, te Deum viuentem esse, qui semper fuisti, & eris in secula. Cum multi ex ijs, qui præsentés erant, egregiam martyris patientiam cognouissent, ad Christi fidem conuersi sunt. Præsides vero cum id factum vidisset, & metueret, ne omnes ad eandem fidem conuerterentur, erubescens ac dentibus frèdens, cogitabat, quo mortis genere hominem interficeret. Iussit igitur grabatum æreum ferri, & ignem multum subijci. Cumque multæ flammæ in grabatum ascenderent, iussit beatum Sosimum nudum illuc conijci. Cum vero sanctus martyr Crucis figura se munuisset, & in grabatum coniectus esset, statim Dominus ignem in rorem conuertit: etenim per Angelos suos Deus Martyri opem attulit. Omnes vero, qui præsentés erant, opinabantur ob nimium illum ignem Sosimum animam efflauisse. At angeli à Deo missi, sanctum martyrem è grabato sublatum, omnibus spectantibus, extra grabatum constituerunt. Turba vero cum admirabilia Dei facta vidisset, eius gloriam collaudauit, qui misit Angelos suos, & à tali flamma virum illum eripuit. Itaque plurimi ad Christi fidem conuersi sunt.

Valde distenditur.

Multi credunt.

Angelicum liberant.

Tum Præsides cum sanctum martyrem ad se vocasset: Obtempera, inquit, mihi Sosime, & dijs sacrificia. Ad hæc Sosimus: Foeditissime omnium hominum, quibus dijs iubes me sacrificare? Ioui, inquit ille, & Iunoni. Tunc Sosimus: Ego multos istos deos non colo: vnum enim cognosco viuentem Deum, huicque soli piè seruió. Hæc cum audisset Præsides: Sosime, inquit, tibi dixi, vt ad deorum aram accedas, & ipsis sacrifices: sin minus, te igne consumam. Ad hæc Sosimus: Strolide, semel dixi tibi, quod Deo meo seruió, qui in caelis est. Cum vero Præsides à tribunali surrexisset, & ad Cononensium urbem iter facturus esset, iussit martyrem ligatum illum sequi, vt ibi ad ignem conijceretur. Cumque ad eam urbem Domitianus venisset, & sederet pro tribunali, iussit in crepidis quibusdam clauos aptari, & Martyris pedes crepidis illis configi, catenisque confictum ad equos ligari, & cogi celeriter ambulare. Ille ad equos ferocissimos alligatus, non lentus erat ad iter faciendum, sed equos ipsos anteuertens præcurrebat. Deus enim erat cum illo, qui se ipsi adiutorem præbebat. Itaque has voces protulit: Domine Deus, qui perfecisti pedes meos tanquam ceruorum, perfectam patientiam mihi suggeras. At Præsides cum in martyris patientiam vidisset, iussit ipsum in car-

Vide cruciatum & præsentem Dei virtutem.

carcere clausum custodiri, neque cibum aliquem omnino illi dari.
 Cum verò tres dies præterissent, & Sosimus cibum non gustasset, duo pueri
 nerunt in carcerem, quorum vnus panem, alter vas aquæ portabat, & Martyri dixe-
 runt: Accipe preciosum munus à Domino Deo tuo ad te missum. Hæc cum ille ac-
 cepisset, cibum gustauit, ac dixit: Benedico tibi, Domine, quoniam misertus es me,
 & non neglexisti me, sed satiasti caelesti tuo cibo. Laudo & celebri gloriam & magni-
 ficentiam tuam in seculâ, Amen. Cum verò dies illuxisset, Præses in tribunali sedens,
 iussit sanctum martyrem ad se duci. Præsedo autem fuit sanctus Sosimus hilari vultu,
 & mente ad Deum erecta. Præses verò stupore magnò affectus erat, quòd tantos pe-
 dum cruciatus sustinuisset, neque vultum mutasset. Tum ille: Sosime, inquit, sacrili-
 ca tãdem dijs ipsis, ne vulneribus multis laniatus, pessimè moriaris. Ad hæc Sosimus:
 Si tu vis sacrificare tui similibus, sacrificâ: ego, vt supra dixi, Deo meo seruiò. Tunc
 furore accensus Domitianus: Suspendatur, inquit, in ligno. Cum verò suspensus fuisset,
 ei Præses dixit: Vidésne, miser, quàm multa tormentorum genera tibi propòsita
 sùnt? An non obediens mihi, dijs immò labis? Ad hæc Sosimus: Qui viuentem Deum
 amant, ista vestra tormenta nihil curant. Tum Præses: Ferreo, inquit, peccite nefa-
 rius iste homo dilanietur. Cum verò Martyr laniaretur, alta vocè Deum orans dixit:
 Equidem magis nunc agnosco misericordiæ tuæ viscera, Christe author luminis, quo-
 niam tu es, qui docuisti me non blasphemiam aliquam pronunciare, vt per hæc tor-
 menta diuinitatem tuam magis cognoscerem.

Præclara
sententia.

S. Sosimus
laniatur.

Hæc cum dixisset, neque Præses tormentorum fatietate affectus esset, iussit homi-
 nem ante tribunal duci, cui hæc dixit: Multis cruciatibus propter nomen Christi affli-
 ctus, nullam vtilitatem assecutus es: saltè nunc accede, & dijs sacrificâ. Tum Sosimus:
 Domitiane, inquit, sequissime, atq; inhumanè, & impietate omni refertissime, Deum il-
 lum calestem metuas, & erroris, quò detentus es, obliuiscaris, neq; simulacrâ istâ deos
 nomines, sùnt, n. dæmones, non dij. Tum Præses: Tunc, ô scelestissime, audès deos no-
 stros dæmones appellare, per quos mundus ipse dies festos celebrat? Tunc Sosimus:
 Qualem, inquit, diem festum agunt isti dij, quos dicis, talem Imperator tuus, & qui eis
 credunt, agant. Præses verò: Vidésne Sosime, quem admodum dijs ipsis repugnâs, & il-
 los in iram prouocas? Desine ista dicere, nè propter blasphemiam tuam & ipsi pesti-
 me peream. Pieratis, inquit ille, & diuinæ cõfessionis causa tibi repugno & aduersor.
 Tum Præses dixit: Afferte faces accensas, & ventrè ipsius incēdite. Non solum, inquit
 ille, faces vètri admoueri iubeas, sed etiam, si placet, totum corpus meum comburas:
 nunquam enim me vinces: præsedo est Christus, qui me corroborat. En ego à te interi-
 ci valde cupio: hæc enim est mea iactatio in Christo Iesu.

Egregia
martyris
constantia.

Caditur se-
cui.

Præses cum nō amplius sciret quid ageret, & à verbis illis sancti Sosimi se nihil pro-
 fecturum esse intelligeret, iussit securi hominem percuti. Cum verò martyr ad obeun-
 dum martyrium duceretur, coepit dicere: Domine D E V S meus, respice me peccato-
 rem, & accipe animam meam cum his, qui ab omnibus seculis tibi placuerunt:
 quoniam tu es gloria mea ex hoc tempore, & in æterna seculâ, Amen. Martyrium cõ-
 pleuit sanctus Sosimus decimo nono die mensis Iunij in vrbe Cononensium, Impet-
 ratore Traiano, in nobis autem regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui gloria &
 imperium in seculâ seculorum, Amen.

ALOYSIVS EPISCOPVS VERONENSIS,
PIO LECTORI.

Hanc nos
huic histo-
riæ subiun-
gimus.

Vo in hac vitâ, quæ sequitur, videbis, quæ primò statim occurrunt ani-
 mum tuum facillè percellere poterunt. Primum, quòd sancti marty-
 res Nazarius, Gervasius, Protasius & Celsus, siue Celsi puer, simul
 gladio cõsummati sint in ciuitate Mediolanensi. Secundum, quòd
 sub Anulino, siue Anolino præside, ad Nerõis Cæsaris iussione.
 Nam in primò Tomo vitarum Sanctorum, quem edidimus, vitam
 Sanctorum Gervasij & Protasij per diuum patrem Ambrosium
 scriptam posuim, in qua de sanctis Nazario & Celso nulla fit me-
 tio: quod vtique subticendum non videbatur, si hi in martyrio illis consortes fuissent.
 Sed & ibi priores sub Aftasio Comitè ad bellum contra Marcomannos (quos hodie
 vulgari sermone Morauos vocant) proficicentè, non autem ab Anolino Præside
 percemptos fuisse legimus.

Verum

Verum hæc tanti esse non videntur, vt à legenda hac Sanctorum vita te deterrere
 debeant, cum diaboli ministri in Sanctorum martyris satellites plurimos habere con-
 suerint, quorum aliqui dum alijs forsàn occuparentur negocijs, aut in sanctorum
 laniandis corporibus iam fessi essent, aut fortè, quòd alium magis idoneum esse ad sã-
 ctos torquendos arbitrarentur, sibi inuicem successores & vicarios dabant, vel ascesso-
 res suis tribunalibus adhibebat. Cuius rei sexcenta per te ipsum exempla inuenire po-
 teris. Potuit ergo Anulius Præses author esse Sanctorum agonis, deinde Aftasius Co-
 mes ad finem illum deducere, aut aliquid occurrere, quòd sub vtroq; illorum sancti
 hi omnes gladio feriri iussi sint. Quòd autem diuus Ambrosius non solum in vita san-
 ctorum Gervasij & Protasij non meminerit beatorum Nazarij & Celsi, sed neq; in vi-
 ta horum in secundo nostro Tomo posita, quam idem scripsit Dei sacerdos Ambro-
 sius, de prioribus illis vllam prorsus mentionem faciat, non te contristet: nam in hu-
 iusmodi rebus locus ab autoritate negatiuè sumptus, in finem partem habet. Potue-
 runt nanque socij simul esse in passionis certamine, licet sanctus vir hoc non dixe-
 rit. Nam & diuus Cyprianus Carthaginensis, & sanctus Petrus Alexandrinus Episco-
 pus, plures coronæ socios habuisse leguntur, & tamen eorum duntaxat singulorum
 martyrium celebratur, aliorum nominibus suppressis. Quòd si adhuc te taciturnitas
 ista sollicitat, lege Adonem Treuirensem Episcopum in vita sanctorum Nazarij & Cel-
 si, in Tomo nostro quarto posita, vbi in fine hæc verba habentur: Inuenti autem sũt,
 (nempe Nazarius & Celsus, de quibus loquitur) pridie Idus Iunij. Festiuitas verò agi-
 tur de martyrio quinto Calendas Augusti. Commemoratio autem eorum publica &
 celebris, in die sanctorum martyrum Gervasij & Protasij à fidelibus frequentatur, &
 venerabiliter excolitur. Quod profectò non fieret, si aliqua inter sanctos ipsos non
 intercessisset communio. Vale, & Dei gratia sit semper tecum.

VITA ET DECERTATIO SANCTORVM ET
GLORIOSORVM CHRISTI MARTYRV, NAZARII,
Gervasij, Protasij, & Celsij: ex Simeone Metaphraste.

NERONE tenente scepra imperij Romanorum, Nazarius, Iunij,
 riuus admirabilis, tanquam stella quadam lucida fulgebat. Cap. 1.
 in sua patria. Eum enim habebat Roma veluti imaginè Nazarij pa-
 virtutis aliquam, illius gloriâs moribus. Nam hæc quidè tria.
 erat patria Nazario. Parentes autem, alter quidem Lybi-
 cus, altera verò ipsa quoque erat Romana genere. Parentes.
 quidem diuites & facultibus & virtute: Petro autem in-
 stitutore, chori discipulorum principe, Deo redditi magis
 familiares, aquaque & spiritu consummati. Eorum pie-
 tatem Deus veluti remunerans, quomodo olim Abraham
 hospitalitatem, eis dedit filium hæredem simul virtutis
 & bonorum, Nazarium. Ille autem, tãquam à Deo datus, se
 rursus totum tradidit Deo. Eripse quidem in diuino adoptur
 baptisate à Lino, qui erat ipsi Petri sedis & vir-
 tutis successor. Cum autem ad perfectiorem peruenisset ætatem,
 perfectiorem quoq; gratiam consequitur. Ipse enim simul augebatur,
 & sui accipiebat incrementum, & magis eius amor in
 Christum reddebatur maior & feruentior. Baptizatus
 à Lino.

Cum verò pietatis, quæ erat in ipso, fax valde esset in altum sublata, & multos ad
 cum vocaret, & tumultus & continuum eorum, qui ad ipsum accedebant, aduentum
 declinans, statuit patriam & suos relinquere necessarios, & versari in aliena, vt & cum
 eo, quem desiderabat, seorsum colloqueretur, & multis prædicaret pietatem. Cum
 ergo hæreditatem, quæ ad eum pertinebat, accepisset à parentibus, egreditur è patria:
 & ex vna ciuitate transiens in aliam, ad quoscunque accessisset, ijs opem ferebat ex suis
 facultatibus. Deinde etiam eis maiora suppeditabat, vt qui eos deduceret ad veram
 Trinitatis cognitionem. Et cum venisset Placentiam, & accessisset Mediolanum, con-
 uenit Gervasium & Protasium viros admirabiles, qui ab Italiæ quidem Præside Anu-
 lino iam fuerant in carcerem inclusi propter suam in Christum confessionem: ijs au-
 tem, quæ fiebant præter omnium opinionem, & miraculis extendebatur fama ad fini-
 timas etiam regiones. Venit Me-
 diolanum.

Cum eos ergo diuinus conuenisset Nazarius, fidei & virtutis communione eis esse
 familiaris, (Ingeneratur enim quidam amor in ijs, qui carundè rerum amore te-
 nentur, Cap. 2.

statur co-
rã Præsde.

nentur, non minùs quàm in confanguineis) eos incitat, & eis animum addit ad martyrium, & reddit acriorem eorum in Christum amorem. Hinc Nazarij fama in omnem partem dispersa, pervenit etiam vsque ad Præsidem Anulinum. Ille autem cum siffi curasset Nazarium, fit ei tãquam consiliarius, & suadet ne sit impius, & illius deos probris insectetur & contumelijs. Deinde postquàm cognouit sanctum ne dignum quidem, quod audiretur, putare consilium, (Quid enim est ad probris appetendum a prius, quàm multa quæ coluntur simulacra?) eius maxillis multos impingit colaphos, & tanquàm aliquod piaculum vir execrandus eum cum probro & dedecore expellit è ciuitate. Hoc autem quantum iudici videbatur magnum ad supplicium, tantum Nazario existimatum est maius ad beneficiũ: quòd dignus habitus sit plagas accipere propter Christum, qui pro ipso passus est. Egressus est ergo non silens, neque clinguis ac mutus, & metu vincetus, sed pergens docere vt consueuerat, & multos in fideles inducens intra Christi sagemam. Porrò autem illa nocte visa est mater Nazario adesse, & eum hortari, vt obiret Galliarum ciuitates, & in eis deijceret semina veritatis. Ille autem, vt ei à matre dictum fuerat, venit Meliam, (est autem ea vna Galliarum ciuitas) & omnes, quos conuenisset, deducit ad Dei cognitionem, & apertè prædicat pietatem.

Cap. 4.

Interim autem ad eum accedit foemina quædam illustris & ex primis ciuitatis, adducens quem habebat filium nomine Celsium, iam tres annos natum, & deponit ipsum in eius manibus: Sequitur te hic puer, dicens, in omni via, donec ipse quoque dignus euaserit, qui sistatur ante thronum Domini Christi. Et illa quidem discedit. Nazarius autem infantem lubenter accipit, quem propemodum in vlnis circumferebat.

Celsius puer baptizatur.

Cumque preces dixisset consuetas, eum per baptismum efficit Deo familiarem: quoniam nec alium nouerat verum honorem, nisi cum Deo coniunctionem & familiaritatem. Sic ergo se habens Nazarius, & Galliarum ciuitates sic doctrina completens, ne illarum quidem Præsides latuit Dinobaum. Itaque accersitus ad eum, venit cum puero Celsio: & è quo quidem genere esset natus, quibusnam autem parentibus, & cuiusnam sit religionis, percontanti Dinobao: Ego quidem, inquit, genere sum Romanus: Christianam autem sequor religionem: & Deum confiteor eum, qui fuit crucifixus. Tunc fertur Dinobaus, ad iram motus, dixisse: Habes demonium. Quid enim aliud sibi volunt hæc tantæ nugæ? Non est tibi pater? non est tibi mater? Ille vero: Si demonium haberem, inquit, non quos tu colis, demones insectarer probris & contumelijs. Dinobaus autem furorem non valens continere, cum puerum quidem Celsium abstraxisset ex illius manibus, intolerandis eum plagis afficit, ingenio puer eum, qui erat canus prudentia. Deinde eum conijcit in carcerem, in sequentem diem eum reseruans. Magna enim crudelitas & inhumanitas ne tantulæ quidem ætatis mouebatur misericordia. Quod quidem etiam in bruta animantia & nouas plantas clementi & benignæ euenerit animæ: ea nanque digna, quibus parcat, censuerit. Atque intolerabiles quidem plagas propter Christum puer lubenter accipiebat Celsius, balbutiente lingua hoc solum dicens: Deus, cui ego seruo, ipse te iudicabit, O Iudex: irritans ipse quoque, Dinobaum propter suum in Christum desiderium, sicut diu antè Iudæos æqualium puerorum chorus, meum Iesum hymnis celebrantes & laudem ei perficientes.

Diræditur à Præsde infano.

Quædam autem insignis foemina, nomine Dinomeda, consulit coniugi Dinobai, vt suadeat marito, vt moueatur misericordia pueri ætatis, & simul etiam absoluat Nazarium. Illa autem hæc marito communicat, quomodo olim vxor Pilato. Poststridiè itaque cum sedem iudicariam ascendisset Dinobaus, & adduxisset Nazarium, suadebat pro viribus, vt assentiretur impietati. Ne eum enim tunc puniret, prohibebant vxoris suasiones. Postquàm autem non potuit persuadere, eum expellit è ciuitate, sic eum placidè allocutus: Vxoris meæ consilia te liberum dimittunt ab omni cruciatu. Illinc ergò abit Nazarius in vicinam Temeram cum puero Celsio. Est autem hæc vrbs Temera propinqua Meliæ. In ea ergo vitam agebat, diuinis suis doctrinis augens gregem Christi, & multos inducens ad agnitionem. Non ferebat autem omnino, qui inuidiam parturiebat, diabolus res ita se habentes. Quomodo enim, si ille erat diabolus, & qui ab initio bonis aduersabatur? Blandis itaque verbis aggrediens Præsidem ciuitatis, persuadet, vt Neroni Imperatori significet de Nazario. Cum ergo de Nazario ei esset significatum, missæ sunt literæ per vniuersam illam regionem, iubentes summo studio quæri Nazarium, & eum, qui inuenisset, ad ipsum ducere.

Cap. 6.

Cum autem is latere non posset, vt qui in illustri stare loco virtutis, & magno ore

ab ipsa prædicaretur, citò inuenitur ab ijs, qui scrutabantur. Illi autem, cum is iam eis enatis, assentationibus aggressus est Nazarium, vt cum illis quidem ei terrorem attulisset, his autem eum emollisset, persuaderet ei, vt transfret ad suam voluntatem. Nazarius verò erat omnino immobilis, vt qui ab his ad martyrium magis acueretur, non autem emolliretur. Et ideò maiori vtebatur constantia. Cum nesciret ergo Nero quid ageret, tunc eum cum puero tradit in custodiam. Parum intercessit temporis, & Neronem quidem rursus sedes habuit iudiciaria. Introductus autem fuit Nazarius cum puero. Et rursus similiter, nunc quidem minis vehemens erat Nero, nunc autem suis blanditijs & promissis. Postquam autem vidit cum tanta esse constantia, desperans sic posse induci Nazarium, iubet eum in ieci in profundum maris cum puero Celsio, vt nec eos quidem posset videre, quos ne volebat quidem viuere sic affectos. Sed erant omnino vera, quæ dixit diuinus Esaias, tanquàm de eis prænunciata: Si transieris per aquam, tecum sum: & non te concludent fluij. Et si transieris per ignem, non combureris. Nam cum iam essent in profundo, & qui eos iecerant, crederent fore, vt à multis piscibus deuorarentur: magna contentione, Angelica quædam virtus desuper aduolauit, & è profundo seruaui, & illæsos eos terræ reddidit, puero Celsio propter ætatem adhuc imperfectam, nauisæ & fastidio pleno, vt est consentaneum. Sed precibus & signo Crucis, & diuino osculo eum sanum reddidit Nazarius.

Cap. 7.

Capit, tanquàm pisces, hoc miraculo Neronis quoque seruos, qui ipsos in mare demiserant. Sanctum enim deinceps sunt secuti, & ita se ei adiunxerunt, vt prioris vitæ magna ducerent poenitentia, & agrè ferrent quòd non diu antè, relicto Nerone, animum illi adhibuissent. Terræ ergo cum puero redditus Nazarius, transit cum eo ad ciuitatem, quæ dicitur Tenufa: & illinc profectus, venit Mediolanum: rursus quoque priorem pergens dare doctrinam, & dulci potare necare eos, qui erant verè filij regni. Sed ciues rursus ei non permittebant liberè prædicare veram religionem: sed eum comprehendunt, & eum Præsidi Anulino, qui ei prius multas impegerat alapas, tradiderunt, vel per illos, vt verius dicam, is qui fuit ab initio inuidus, & odio habuit homines. Ille autem iubet eum rursus includi in priori custodia. Nazario autem ipsa custodia erat multis regijs preciosior, pratum floridum, nouus paradysus. In eam enim ingressus, versabatur cum Geruasio & Protasio socijs certaminis: à quibus assidue ille, tanquàm ab aliquibus fluminibus, irrigatus, carpebat suauissimos flores illorum consuetudinis, vt propemodum gratias haberet Anulino, quòd eum rursus coniunxisset cum ijs, quos desiderabat. Cum eis ergo congressus, & magnam accepit utilitatem, vt ipse etiam vicissim intuliret, quæ erant vtilia: & eos satis ad certamina, & puerum incitauit Celsium: quem puerum quidem sermo, perfectum autem ostendit actio.

Cap. 8.

Anulinus autem cum de Nazario singula exactè didicisset, mirabatur quem admodum potuisset effugere Neronem (sciebat enim, quàm esset furiosus & quàm ferus Nero) lupum agnus, vt aiunt. Hinc etiam de sancto Nazario, & eius socijs eum facit literis certiore, rogans quidnam iuberet, vt faceret sanctis. Ille autem cum audiisset Nazarium adhuc esse superstitem, cædem spirabat aduersus lictores, quibus iusserat, vt eum in maris profundum inijcerent: & præ ira è sede exiliens, cum vociferatione currebat per regiam, clamans infidiatores, ingratos, aduersus deos impios: & cupiebat eos inuenire, vt ipsos etiam interimeret simul cum Martyribus, ignorans stolidus, quòd Deus potest non solum à mari seruare eum, qui in ipso habuerit fiduciam, sed etiam ipsam mare exiccare. Testatur autem diuus Dauid dicens, eum posuisse fluuios in desertum, contra autem, deserta in lacus aquarum. Cum eos ergo multum quæsiuisset, & non inuenisset, sic literis exponit suam aduersus sanctos sententiam: Quoniam ij, qui ante nos ascenderunt in hæc excelsum imperij sedem, non solum eos, qui in maximos deos erant impij, morte sua damnabant sententia: sed etiam, si inuenirentur alij, qui maleficijs & præstigijs multos corrumpent, par quoque, in eos statuebant supplicium: nostra quoque decernit potentia, quòd isti quamprimum vita priuentur, gladio capitibus eorum amputatis: deinde eorum corpora obijciantur feris ad deuorandum, vt ne omnium quidem communem consequantur sepulturam. Sit ergo tibi curæ id, quod in præsentia iussi, exequi. Est enim mihi maiori curæ honorare deos, quàm curam gerere reipublicæ.

Cap. 9.

Postquam hæc literæ venerunt ad Anulinum, iubet statim ad mortem duci Martyres. Illi autem muniti figura Crucis, admodum læti exierunt, vt qui non ad mortem, sed ad vitam potius (quod verum erat) æternam vocarentur: & contendeabant alius alium

stianos Cru
ce se signa
re.

lium praenire, & pulchro decertabant certamine, timentes ne Neronem suae poen-
teret sententia: & beatum finem non assequerentur. Postquam autem Domino con-
fidentes, perueniunt ad locum consummationis, inuidens Christianis malignus be-
neficium, persuadet lictoribus, vt prius abigerent pios, qui illic aderant, ne omnino
fruerentur sanctificatione sanguinis sanctorum, qui effundebatur: & sic Martyrum
capita amputarent. Sed sic quoq; a spe decidit execrandus, & parum commodi accepit
ex improbitate. Preciosa enim sanctorum reliquia, Nazarij, inquam, & Geruasij cum
socijs, a Christianis quibusdam, non sine Dei numine motis, clam ablata, deponit: sunt
honorifice apud portam ciuitatis, quae etiam vocatur Romana, quartodecimo men-
sis Octobris. Paulo post autem diuini Martyres in somnis apparent cuidam ex ijs, qui
erant amici Martyrum, iubentes, vt eorum corpora assumeret. Proprium est hoc
sanctarum & benignarum animarum, non vt ipsi glorificentur (quomodo enim, qui
propter eam, quae illic est, beatitudinem, contempserunt omnem, quae est hic, gloria?)
sed vt pijs ac religiosis prodesse inuentione. Ille autem visione valde laetatus, statim
surgens, & cum veneratione illinc sanctas assumit reliquias, & domi suae deponit. No-
uit quod factum fuerat eius filia, quae erat paralytica: nam aduentu Martyrum priorē
recuperauit valetudinem. Atq; latuit quidem Martyricarum reliquiarum thesaurus
abscisus in eius aedibus, donec ad Magnum Theodosium, qui ex Iberia, quae nunc Hi-
spania dicitur, duxit genus, perueniunt scepra Romani imperij.

Paralytica
sanatur.

Thesaurus
reliquiarū.

Cap. 10.

Cum autem is post Dei hostem Valentem, a barbaris in Thracia interfectum, esset
constitutus Imperator, & in Deum erat pius, si vllus alius, & Martyrum laetabatur ho-
noribus: tunc quoq; sacra eorum reliquia, tanquam thesaurus, reconduntur in Eccle-
sia Mediolanensi, Nazarij, inquam, & Geruasij, Protasij & Celsij, inclitorum Christi
Martyrum. Quinam autem fuerunt administri in transferendis & deponendis his re-
liquijs? Ambrosius ille virtute clarus, & qui tunc decorabat sedem Ecclesiae Mediola-
nensis. Is primus est executus ministerium translationis, vt cui non illotis (quod dici-
tur) manibus, sed valde mundis, munda fuerint credita. Prater ea autē vniuersus Cle-
rus, & omnes magistratus, linguis hymnos canentes, & quas manibus gestabant, lam-
padibus ea illustrantes, quae tamen magis miraculis resplendebant, quam lampadibus.

S. Ambro-
sius sacras
martyrum
reliquias
transfert,
&c.

Miracula.

Nam caeci quidem manu deducti ad eas vsq; reliquias, lucem statim adspexerunt, nec
opus amplius habebant aliquo, qui eos manu deduceret: sed suos habebant duces
oculos. Claudi, qui vix fuerat portati ab alijs, proprijs suis reuertebantur pedibus, perni-
cibus ad currendum, & aptis ad saltandum. Leprosos, qui in templum venerant, do-
mus adspexit mundos. Et quicumq; a malignis detinebantur spiritibus, eos quoq; lice-
bat videre liberatos ab ijs, qui ipsos vexabant: furiosaq; & amentia eorum verba, con-
uersa in gratiarum actionem: & communiter Christi Martyres laudibus celebrari &
glorificari ab omnibus. In eos cum Magnus incidisset Theodosius, (tunc enim agebat
Mediolani aduersus Tyrannum, Maximum, inquam, decertans) cum accepisset
partes sacrarum harum reliquiarum, pro quibuslibet spolijs aut manubijs, aut potius
pro quibuslibet armis & munimentis, in urbem detulit regiam, ijs, quae ipse vidit, mira-
culis confirmatus, & aduersus Scythas, socios inexpugnabiles assecutus Martyres.

Nota de
Theodosio
Imperatore

Cap. 11.

Psal. 118.

Ante hanc magnam itaq; ciuitatem eis excitat pulchrum & elegans templum, & in
eo sacras Martyrum reliquias deponit, tanquam thesaurum super millia (diuinus di-
cit David) auri & argenti. Ea praeter alia, vnguentorum quoque fontes emittunt abun-
dantes, non solum corporibus salutare, sed eorum etiam, qui hauriunt, animas expur-
gantes: vt non solum habeant apud se Martyres ea, quae acceperunt, sed alijs quoq; sua
bona communicent. Sic Christus hic quoque eos glorificat, qui illum amauerunt. Ta-
lium certaminum tales dat remunerationes, quaedam omnino proemia illi-
us supernae beatitudinis. Cuius nobis quoque liceat esse participes

gratia sanctissimi & viuifici spiritus, nunc & semper,
& in secula seculorum,
Amen.

ITEM

ITEM DE SS. GERVASIO ET PROTASIO MAR-
TYRIBVS, AVTHORE S. AMBROSIO EPISCOPO, VT
testantur vetusti MS. codices, & viri doctissimi approbant. Habet hinc
quaedam ad verbum Petrus Damianus in Sermone quem Lector in
2. Tomo 28. Aprilis offendet.

M B R O S I V S seruus Christi, fratribus per omnem Ita-
liam, aeternam in Domino salutem. In diuinis volumi-
nibus reus scribitur, qui non studuerit dare gratis, quod i-
pse gratis acceperit. Quicquid enim Domini Ecclesiae pro
futurum erat, subtraxisse arguitur, cum noluerit tradere
omnibus, quod ipse non celandum accepit. Vnde & Psal. Psal. 39,
mographus vates canit: Iustitiam tuam non abscondi in
corde meo: veritatem tuam & salutare tuum dixi. Non
celavi misericordiam tuam & veritatem tuam a concilio
multo. Et pro hoc opere quasi vicissitudinem a Deo po-
stulans, adiecit: Tu autem Domine ne elonges misericor-
diam tuam a me. quasi Deo diceret: Sicut ego feci alios misericordiam inuenire, ita
& ipse non patiaris longē fieri misericordias tuas a me. Aperiamus ergo, cur ista pra-
misimus, & vestros animos, qui pie de Deo sentitis & creditis, de inuentione sanctorū
corporum ad laetitia inuitemus.

In diebus transactae nuper Quadagesimae, cum Dominus mihi donasset, vt ieiunan-
tium & orantium me faceret esse participem, in oratione posito ita mihi somnus ob-
repfit, vt nec vigilans apertē, nec dormiens integrē, viderē apertis oculis mecum duos brofio obla-
iuuenes ephebos, vestibus candidissimis, id est, collobio & pallio indutos, caligulis cal-
ceatos, manibus extensis orantes. Nullam quidem grauedinē patiens, loqui cū eis non
poteram: sed vt dixi, pars in me somni incumberebat, qui me ad eorū interrogationem
verbum proferre non sineret: plenē autem euigilati visio eorum ab oculis elapsa est.
Vnde factum est, vt rogarem Domini misericordiam, vt si ludificatio demonum es-
set, abscederet: si verō veritas esset, plenius appareret. Ad impetrandū verō, quod po-
scbam a Domino, augmen tui ieiuniū: similiq; modo, canente gallo, orātes mecum
iuuenes apparuerunt. Tertia verō nocte, defecto ieiunijs corpore, non dormienti sed
stupenti cū quadam mihi tertia apparere persona, quae similis esset beato Paulo, cuius
vultum me pictura docuerat, vt tantum ipse mecum illis tacentibus loqueretur, di-
cens: Isti sunt, qui propter monita mea respuentes praedia & diuitias, secuti sunt Do-
mini nostri Iesu Christi vestigia, nihil terrenum, nihilq; carnale concupiscentes, in me-
dia hac Mediolanensi vrbe per decem annos in Dei seruitio perdurantes, ad hoc per-
tingere meruerunt, vt Christi martyres fierent: quorum corpora in eo loco inuenies,
in quo stas & oras. Duodecim pedum altitudine terra coopertā arcam inuenies: quam
arcam superius exaltabis, & in nomine eorum ecclesiam fabricabis. Cumq; eorū no-
mina ab eo requirerem, dixit mihi: Ad caput eorum libellum scriptū inuenies, in quo
ortus eorum & finis scriptas est. Conuocans itaq; omnes per circuitum fratres & coe-
piscopos vrbium vicinarum, referens vniuersa, quae videram & audiuerā, ipsis coram
positis, primus ego terrae fossor accessi: ceteri Episcopi profecuti sunt. Fodientes, per-
uenimus ad arcam, quam sanctus promiserat Paulus. Quam aperientes, inuenimus
quasi ipsa hora positos sanctos, miro odore fragrantēs. Ad quorum caput illum libel-
lum inuenimus, in quo erant haec per ordinem vniuersa conscripta.

visio S. Am-
brofio obla-
vultus imagi-
num tem-
pore S. Am-
brofio.

E Go seruus Christi Philippus, intra domum meam sanctorum corpora cum filio Libellus de
meo rapui & sepeliui: quorum mater Valeria, & pater Vitalis dicti sunt, quos vno martyrio
ortu geminos genuerunt, & vnum Protasium, alium Geruasium vocauerunt. Quorū SS. Geruasij
& Protasij,
pater Vitalis erat militans consularis. Hic cum fuisset cum Paulino iudice suo Ra-
uennam ingressus, & videret in conspectu iudicis sui Christianum, nomine Vrsicinū, vrsicini me
arte medicum, natione Ligurem, post nimia tormenta capitale accepisse sententiā: dici marty-
locus autem, vbi decollabantur Christiani, hoc habebat vocabulum, vt diceretur, Ad-
tium.
palmam, eō quod arbores antiquae palmae illic essent. Igitur cum, vt diximus, post ni-
mia tormenta decollandus veniret ad palmam, expauit: & dum vellet malē euadere,
exclamauit Vitalis, dicens: Noli, noli Vrsinice medice. Qui alios curare consueuisti,
te ipsum aeternae mortis iaculo vulnerare vis? Qui per passiones nimias venisti ad pal-
mam,

nam, coronam perdere noli, tibi à Domino præparatam. Audiens hæc Vrsicinus, genu posuit, & spiculatorem, vt feriret, hortatus est: & agens poenitentiam quod expauisset, Christi martyrem se fecit. Statimque ipse Vitalis corpus martyris rapens, intra Rauennatum urbem sepeliuit: & cum omni honore martyri debita expleis obsequia, ad iudicem vltra venire contempsit. Quem Paulinus consularis iudex ideò teneri maximè mandauit, non tantùm quia cõtempfit ad eum redire, quantum quod ita Christianus esse detectus est, vt etiam volentem Vrsicinum sacrificare, ne periret, ita instituit, vt rediret ad coronam martyrij, & Deo redderet margaritam preciosam, quam diabolus rapere studebat.

Martyrium
S. Vitalis.

Paulinus igitur, iussit eum leuari in eculeo, vt per tormenta posset eius sensum ad sacrificandum idolis conuertere. Cui Vitalis ait: Infinita tibi dominatur stultitia, vt putares me ipsum decipere, qui alios à periculo deceptionis liberare studui. Tunc Paulinus consularis dixit ad officium suum: Ducite eum ad palmam, & si sacrificare contempserit, nolite eum decollare: sed facite foueam in terra, quoad usque perueniatis ad eam: & ibi eum supinum deponite, & terra atq; lapidibus obruetes dimittite. Quod cum factum fuisset, Deus sibi Vitalem ita martyrem consecrauit. Sacerdos autem A. pollinis, qui hoc consilium Paulino dederat, à diabolo repletus est, ita vt per septem dies energumenus ibi clamaret, vbi obrutus erat sanctus Vitalis, dicens: Incendis me, sancte Vitalis martyr Christi, & crucias me. Post septem autem dies præcipitatus à diabolo, in flumine expirauit. Sanctus autem Vitalis gloriosus martyr Christi, sepultus est iuxta ciuitatem Rauennatum, præstans orationibus suis multa beneficia omnibus hominibus credentibus in Dominum, vsq; in hodiernum diem.

Item S. Valeria.

Valeria autem coniunx eius, cum vellet corpus S. Vitalis auferre, à Christianis prohibita est, & ab ipso in visionibus sæpè admonita, ne sanctum corpus à malo homine benè positum violaret. Ipsa autem cum reuerteretur ad urbem Mediolanensem, i. dolatras Syluano sacrificantes incurrit: qui eam deponentes de faumario, horrabatur secum epulari. At illa dicebat: Christiana sum: non licet mihi de Syluani vestri sacrificijs manducare. Illi verò hæc audientes, tanta eam cæde mastrauerunt, vt vix femi. necem eam sui homines ad Mediolanensem urbem perducerent, ita vt intra triduum migraret ad Christum.

Geruasius
& Protasius
dicitur sua pauperibus &c.

Cumque ab intestato Geruasius & Protasius parentibus successissent, domum propriam & res parentum & cellulas venundantes, dederunt precium omne pauperibus & familiolæ suæ, quam etiam ingenuam fecerunt. Ipsi verò in vno cœnaculo se concluderunt, & per decem annos lectioni & orationi & ieiunij vacantes, hoc ordine in anno conuersionis suæ vndecimo ad palmam martyrij peruenierunt. Eodem tempore superueniente Comite Astasio, qui proficiscebatur ad bellam, quod à Marco mannis fuerat excitatum, occurrerunt illi templorum cultores cum sacerdotibus suis, dicentes: Si vis latus ad Augustos nostros reuerti & victor, Geruasium & Protasium sacrificare compelle. Vehementer enim dii nostri de eorum contemptu cõmoti, dare nobis responsa contemnunt. Audiens hæc Astasius Comes, iussit eos teneri & ad se adduci, quibus & dixit: Hortor vos & moneo, vt à deorum nostrorum iniurijs temperantes, ad immolandum eis deuoti studeatis insistere, vt expeditio mea vnanimiter celebretur. Geruasius dixit: Victoriã de cælo debes à Deo omnipotente requirere, nõ de simulacris mutis & vanis, quæ oculos habent sine lumine, aures sine auditu, nares sine odoratu, os sine sermone, manus sine tactu, pedes sine gressu: & ventrem sine interioribus probantur habere, & sine flatu esse noscuntur. Tunc indignatus Astasius Comes, iussit eum tamdiu plumbatis contundi, quamdiu exhalaret spiritum. Quò amoro, iussit ad stare Protasium, cui & dixit: Miser, vel tu viuere stude, & noli biothanatus fieri, sicut & frater tuus. Cui Protasius respondens, ait: Quis est miser, ego, qui te non timeo: an tu, qui me timere probaris? Astasius Comes dixit: Ego te, miser homo, quomodo timeo? Beatus Protasius dixit: In eo, quod times lædi à me, si non sacrificauero dijs tuis. Si enim non timeres lædi à me, ad sacrificandum me non compelleres. Ego autem te non timens, contemno minas tuas, & omnia idola tua velut stercorea reputans, Deum solum qui regnat in cælis, adoro. Audiens hæc Astasius Comes, iussit eum fustibus cædi. Postea verò erecto eo, dixit ad eum: Miser homo, vt quid tam superbus & tam rebellis existis? Vis perire, sicut tuum probasti Germanum perisse? Protasius dixit: Non tibi irascor Astasi, nec ego, nec ipsa iustitia: quoniam cæcos oculos tui cordis attendo. Incredulitas enim, quæ in tuis sensibus regnat, non te permittit videre, quod Dei est. Nam & Dominus meus Iesus Christus crucifigentibus eum non

Geruasius
necatur.

Biothanatus
violenta
morte occi
bens.

Protasius
fustibus cæ
ditur.

non maledixit: sed potius, vt eis indulgeretur, orauit, addēs hoc, quia nescirent quid facerent. Vnde & ego tui misereor, quia nescis quid facias. Nunc ergo age, quod cœpisti, vt mihi possit cum meo fratre hodiè benignitas Saluatoris nostri occurrere. Tunc inmississimus Comes Astasius iussit eum capite cædi. Quod cum factum fuisset, ego seruus Christi Philippus abstruli cum filio meo furtim nocte corpora sancta, & in domo mea, Deo solo teste, & in ista arca marmorea sepeliui, credens me orationibus eorum consequi misericordiam Domini nostri Iesu Christi, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in seculâ seculorum, Amen.

Decollatur
Protasius.

Nota de in
tercessione
Sanctorum

De eorundem sanctissimorum Martyrum inuentione Epistola S. Ambrosij
ad sororem suam.

Domina sorori, vitæ atq; oculis præferendæ, frater. Quia nihil sanctitatem tuam soleo eorum præterire, quæ hic te gerantur absente, scias etiam sanctos martyres Geruasium & Protasium à nobis repertos. Nam cum basilicam dedicasset, multi tanquam vno ore interpellare cœperunt, dicentes: Sic in Romana basilicam dedices. Respondi: Faciam, si martyrum reliquias inuenero. Statimq; subiit veluti cuiusdam ardor præfagij.

Est Epist. 35.

Quid multa? Dominus gratiam dedit, formidantibus etiam clericis iussi eruderari terram eo loci, qui est ante cæcellos sanctorum Felicis atq; Naboris. Inueni signa conuenientia, adhibitis etiam, quibus per nos manus imponenda foret: sic sancti martyres imminere cœperunt, vt adhuc nobis silētibus arripere vrna, & sterneretur pro na ad locum sancti sepulcri. Inuenimus miræ magnitudinis viros duos, vt prisca ætas ferebat. Olla omnia integra, sanguinis plurimum, ingens concursus populi per totum illud biduum. Quid multa? Condiuimus integra, ad ordinem transfulimus, vespere iam incumbente, ad basilicam Faustæ: ibi vigilia: tota nocte, manus impositio. Sequenti die transfulimus eam in basilicam, quam appellant Ambrosianam. Dum transferimus, cæcus sanatus est. Talis mihi ad populum fuit sermo:

Nota anti.
quam deuo
tionem.

Cum tam effusam, tamq; inauditam considerarem conuentus vestri celebritatem, & diuinæ gratiæ munera, quæ in sanctis martyribus refulserunt, imparem me, fateor, huic muneri iudicabam, nec fieri posse, vt sermone absoluerem, quod vix possimus animo intèndere, oculis compræhendere. Sed vbi sanctorum legi cœpit series scripturarum, largitus est Spiritus sanctus, qui locutus est in prophetis, quo dignum aliquid tanto cœtu & expectatione vestra, martyrumq; sanctorum meritis, proferamus: Cæli e. Psal. 18. narrat (inquit) gloriam Dei. Cum legitur sic psalmus, occurrit quod non tam clemēta materialia, quam cælestia merita, dignum Deo præconium deferre videantur. Hodierna tamen fortuita lectione patuit, qui cæli enarrant gloriam Dei. Adspicite ad dexteram meam, adspicite ad sinistram reliquias sacrosanctas, videtis cælestis conuersationis viros, spectantes animi sublimis trophæa. Isti sunt cæli, qui enarrant gloriã Dei. Hæc opera manuum eius annunciat firmamentum. Nõ enim eos secularis illecebra, sed diuini gratiæ operis ad firmamentum sacratissimæ passionis euexit. Multoq; antè morum virtutumq; documentis annunciauit in his martyrium, quod aduersus lubricum seculi huius stabiles permansere.

Nota reli.
quias sacro
sanctas.

Cælum erat Paulus, qui ait: Nostra conuersatio in cælis est. Cæli erant Iacobus & Io. hannes, deniq; filij tonitruum nuncupantur: & ideò quasi cælum Iohannes verbum apud Deum vidit. Ipse Dominus Iesus perpetui luminis erat cælum, cum enarraret Dei gloriam, sed eam, quam nemo antè conspexerat. Et ideò dixit: Deum nemo vidit vnquam, Iohannes. nisi vnigenitus filius, qui est in sinu patris, enarrauit. Opera quoq; manuum Dei si queris, audi Iob dicentem: Spiritus diuinus, qui fecit. Et ideò aduersus diaboli tentamenta firmatus, in offensæ vestigium constantiã referuauit. Sed veniamus ad reliqua: Dies (inquit) diei eructat verbum. Ecce veri dies, quos nulla caligo noctis interpolat. Ecce veri dies, pleni luminis & fulgoris aterni. Qui non perfunctorio sermone verbum Dei, sed intimo corde eructarunt, in confessione constantes, in martyrio perseverantes.

Philip. 3.
Mar. 3.

Iohan. 1.

Iob. 26.

Martyres
veri dies.

Alius psalmus lectus dicit: Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cælo & in terra? Respexit sanè humilia Dominus, qui latentes sub ignobili cespite reliquias sanctorum, suæ Ecclesiæ reuelauit, quorum anima in cælo, corpus in terra. Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem: Quos videtis, vt eos cum principibus populi sui collocarit. Principes populi, quos alios nisi san-

Psal. 112.

ctos martyres aestimare debemus, quorum iam in numerum, diu ignorati, Protasius Geruasiusque proferuntur, qui sterilem martyribus ecclesiam Mediolanensem, iam plurimorum matrem filiorum, lætari passionis proprię fecerint & titulis & exemplis Nec hoc abhorreat à vera fide. Dies diei eructat verbum, anima anima, vita vita, resurrectio resurrectioni. Et nox nocti indicat scientiam, hoc est, caro carni, quorum passio veram fidei scientiam omnibus indicauit: Bonę noctes, noctes lucidę, quę habent stellas. Sicut enim stella à stella differt in claritate, ita & resurrectio mortuorum.

Non immeritò autem pleriq; hanc martyrum resurrectionem appellant. Videro tamen, vtrum sibi, an nobis cerrè martyres resurrexerunt. Cognouistis, immò vidistis ipsi multos à dæmonijs purgatos: Plurimos etiam, vbi vestem sanctorū manibus contigerunt, hic quibus laborabant, debilitatibus absolutos, reparata vetusti corporis miracula, quo se per aduentum Domini Iesu gratia terris maior, in fuderat, vmbra quadam sanctorum corporum plerofq; sanatos cernitis. Quanta oraria iactitantur? Quanta indumenta super reliquias sacratissimas, vt tactu ipso medicabilia reposcantur? Gaudent omnes extrema linea contingere, & qui contigerit, saluus erit. Gratia tibi Domine Iesu, quòd hoc tempore tales nobis sanctorum martyrum spiritus excitasti, quo Ecclēsia tua præsidia maiora desiderat. Cognoscant omnes, quales ego propugnatores requiram, qui propugnare possint, impugnare non soleant.

Hos ergo acquisiui tibi plebs sancta, qui profint omnibus, nemini noceant. Tales ergo ambio defensores, tales milites habeo: Quorum quòd maiora, eò tutiora parocinia sunt. Horum etiam illis ipsi, qui mihi inuident, opto præsidia. Veniant ergo & videant stipatores meos: talibus me armis ambiri nõ nego. Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei nostri magnificabimur. Eliseum, scripturę diuinae feries refert, cum ab exercitu Syrorum esset obsessus, dixisse timenti seruulo, ne timeat: quia plures (inquit) pro nobis sunt, quàm contra nos. Et vt hoc probaret, petisse vt oculi Giezi aperirentur, quibus innumeros adesse vidit prophete exercitus angelorum. Nos etsi eos videre non possumus, sentimus tamen. Erant clausi isti oculi, quando obruta sanctorum corpora delitescerant. Aperuit oculos nostros Dominus, videmus auxilia, quibus sumus sæpè defensi. Nõ videbamus hæc, sed habebamus tamē. Ita q; trepidantibus nobis, quasi dixerit Dominus: Adspicite, quantos vobis martyres dederim: ita referatis oculis gloriam Domini speculamur, quę est martyrum passionum præterita, & operatione præsens.

Euasimus fratres non mediocrē pudoris sarcinam: patronos habebamus, & nesciebamus. Inuenimus vnum hoc, quo videamur præstare maioribus. Sanctorum martyrum cognitionem, quam illi amiserunt, nos adepti sumus. Erantur nobiles reliquię sepulcro ignobili, ostenditur celo trophęa. Sanguine tumulus madet, apparent cruores triumphales, nota inuiolata, reliquię loco suo & ordine repertę, autulum humeris caput. Nunc senes repetunt, audisse se aliquando horum martyrum nomina, titulumque legisse: perdiderat ciuitas suos martyres, quę rapuit alienos. Ipsi hoc Dei munus est, tamen gratiam, quam temporibus sacerdotij mei Dominus Iesus tribuit, negare non possum: quia ipse martyr esse nequeo, hos vobis martyres acquisiui. Succedant victimę triumphales in locum, vbi Christus hostia est. Sed ille super altare, qui pro omnibus passus est: isti sub altari, qui illius redempti sunt passione. Hunc ego locum prædestinaueram mihi. Dignum est enim, vt ibi requiescat sacerdos, vbi offerre consuevit. Sed cedo sacris victimis dexteram portionem: locus iste martyribus debebatur.

Condamus ergo reliquias sacrosanctas, & dignis adibus inuehamus, totumque dilectam fida deuotione celebremus. Acclamauit populus, vt in dominicum differretur dilectum martyrum depositio: sed tandem obtentum, vt sequenti fieret die. Sequenti die talis mihi ad populum iterum sermo fuit.

Item de eorundem inuentione corporum, D. Ambrosij sermo.

Hesternum tractauit versiculum, Dies diei eructat verbū, prout nostri captus tulit ingenij: hodiè mihi non solum superiore tempore, sed præsentis quoque prophetas videtur scriptura diuina. Nam cum diebus ac noctibus continuatam videram sanctitatis vestrę celebritatem, istos esse dies prophetici carminis, oracula declararunt hesternum atque hodiernum, de quibus opportunissimè dicitur: Dies diei eructat

1. Cor. 15.

Miracula ad sanctorū reliquias.

nota lector.

Sancti sunt nostri propugnatores

Psal. 19.

4. Reg. 6.

Christus in altari hostia.

Est ser. 91.

Psal. 11.

Et hic habes præsentem Christianorum deuotionem.

eructat verbum: & istas noctes, de quibus aptissimè disputatur, quia nox nocti indicat scientiam. Quid enim aliud hoc biduo, nisi verbum Dei intimo eructatis affectu, & scientiam vos habere fidei probauistis? Cui tamen celebritati vestrę, qui solent, inuident. Et quia celebritatem vestram inuidis animis ferre non possunt, causam celebritatis odere, atque intantum amentia procedunt, vt negent martyrum merita, quorum opera etiam dæmones confitentur.

Sed hoc non mirum. Siquidem tanta est incredulorum perfidia, vt tolerabilior sit diaboli plerumq; cōfessio. Dicebat enim diabolus: Iesu fili Dei viui, qd venisti ante tempus torquere nos? Et cum hoc audiret Iudæi, ipsi tamen Dei filium denegabant. Et nunc audistis clamantes dæmones, & confitentes martyribus, quòd poenas ferre non possint, & dicentes: Quid venistis, vt ante tempus nos tam grauitè torqueatis? Et Arriani dicunt: Non sunt isti martyres, nec torquere diabolum possunt, nec alium liberare, cum tormenta dæmonum ipsorum voce probentur, & beneficia martyrum, remedijs cæcorum, & absolutorum indicijs declarantur. Negant cæcum illuminatum, sed ille non negat se sanatum. Ille dicit: Video, qui non videbam. Ille dicit: Cæcus esse desui, & probat factò. Isti beneficium negant, qui factum negare non possunt. Notus homo est, publicis cum valeret mancipatus obsequijs, Seuerus nomine, Ianus ministerio. Deposuerat officium, postquam inciderat impedimentum. Vocat ad testimonium homines, quorum antè sustentabatur obsequijs. Eos indices suę visitationis accersit, quos habebat testes & arbitros cæcitatatis. Clamat, quia vt cõtingit fimbriã de veste martyrum, qua sacre reliquię vestiuntur, redditum sibi lumē sit.

Nõne simile illud est, atque illud, quod in euangelio legimus? Vnius enim potentiam laudamus authoris, nec interest vtrum opus sit, an munus, cum & muneret in opere, & operetur in munere. Quod enim alijs faciendum donauerit, hoc in aliorum opere nomen eis operatur. Legimus ergo in euangelio, Iudæos cum viderent in illo cæco sanitaris remedium, requisisse parentum testimonium. Interrogabant, quomodo videret filius vester: cum ille diceret: Cæcus cum essem, modò video. Hoc & iste dicit: Cæcus fui, & modò video. Interrogate alios, si mihi non creditis: interrogate extraneos, ne ad stipulari mihi parentes putetis. Detestabilior istorum, quàm Iudæorum pertinacia. Illi cum dubitarent, vel parentes interrogabant. Isti occultè interrogant, palam negant, iam non operi increduli, sed authori.

Sed quæro quid non credant, vtrum à martyribus possint aliqui visitari? hoc est Christo non credere. Ipse enim dixit: Et maiora his facietis: an ab istis martyribus, quorum merita iam dudum vigent, corpora dudum reperta sunt?

Quæro hinc, vtrum mihi, an sanctis martyribus inuideat? Si mihi, nunquid à me aliqua virtutes sunt? Nunquid meo opere, meo nomine? Cur igitur mihi inuident, quod meum non est? Si martyribus (restat enim, vt, si mihi non inuident, martyribus inuidere videantur) ostendunt alterius fidei fuisse martyres, quàm ipsi credunt. Neque enim aliter eorum operibus inuiderent, nisi fidem in his fuisse eam, quàm ipsi non habent, iudicarent. fidem illam Maiorum traditione firmatam, quàm dæmones ipsi negare non possunt, sed Arriani negant.

Audiuimus hodiè dicentes eos, quibus manus imponebatur, neminem posse esse saluum, qui patrem & filium & spiritum sanctum negaret, qui Trinitatis omnipotentem virtutem non crederet. Confiteretur hoc diabolus, sed Arriani nolunt fateri. Dicit diabolus: Si torqueatur, quemadmodum ipse à martyribus torquebatur, qui spiritus sancti deitatem negarit. Non accipio à diabolo testimonium, sed confessionem. Inuitus dixit diabolus, sed exactus & tortus. Quod nequitia supprimit, extorquet iniuria. Cedit diabolus plagis, & adhuc cedere nesciunt Arriani. Quanta perpessi sunt, & quemadmodum Pharaonis malis suis indurantur. Dicebat diabolus, vt scriptum legimus: Scio te, quis sis. Tu es filius Dei viui. Dicebant Iudæi: Nescimus, quis sis. Dicebant hodiè & superiore die vel nocte dæmones: Scimus, quia martyres estis: & Arriani dicunt: Nescimus. Nolumus intelligere, nolumus credere. Dicunt dæmones martyribus: Veni, utis perdere nos: Arriani dicunt, Non sunt dæmonum vera tormenta, sed ficta & composita ludibria. Audiui multa componi: hoc nemo vnquam fingere potuit, vt dæmoniacum se esse simulet. (aliàs, dæmonem se esse simularet.)

Quid illud, quod ita exagitari eos videmus, quibus manus imponitur? vbi hinc locus fraudi est, vbi suspicio simulandi? sed nõ ego ad suffragium martyrum vsurpo vocem dæmoniorum. Beneficijs sacra passio suis comprobetur. Habet iudices, sed purgatos: habet testes, sed absolutos. Melior vox est, quàm sanitas loquitur eorum, qui

Nota hæretice, & etiam hærese.

Matth. 2.

Insigne miraculum ad factum fimbrię.

Iohana.

Quod sanctis donat Deus vt faciãt, hoc in eorum opere nomen eius operatur.

Iohan. 14.

Hic planè iugulantur hæretici, dū martyrum miraculis derogant.

* &

Luc. 4. Iohan. 9. Hæretici de monibus peiores.

Genes. 4.

debiles aduenerunt. Melior vox est, quam sanguis emittit. Habet enim sanguis vocem canoram, quae de terris ad caelum peruenit. Legistis, dicente Domino: Sanguis fratris tui clamat ad me. Et hic sanguis clamat coloris indicio: sanguis clamat operationis praerogatio: sanguis clamat passionis triumpho. Satisfactum est petitioni vestrae, ut condendas hesterno, in hodiernum diem differemus reliquias.

VITA S. ROMVALDI ABBATIS, AVTHORIS B. PETRO DAMIANO.

PROLOGVS.

Jerem. 4.

Aduersum te, immunde munde, conquerimur, quia habes intolerabile stultorum sapientium turbam, tibi faciendam, Deo mutam. Habes qui per vanam eloquentiam, & inanem philosophiam se sciunt in superbiis cornibus arroganter extollere: non habes, qui profuturum aliquid aedificationi proximorum, ad posterorum velit memoriae schedulis adnotare. Habes, inquam, qui in praetorij iudicio, negotiorum secularium lites, & causarum iurgia continuis valeant declarationibus perorare: non autem habes, qui possit in sancta Ecclesia vel vnius sanctorum virtutem, & clara gesta describere. Sapientes siquidem sunt, ut faciant mala: bona autem facere nesciunt. Ecce enim tria iam fere lustra transacta sunt, ex quo beatus Romualdus, depositis carnis onere, ad aetherea regna migravit, & nemo adhuc ex huius mundi sapientibus extitit, qui de tot mirabilis vitae praerogatijs pauca saltem historico stylo digereret, & audissimae deuotioni fidelium satisfaciens, ad communem vtilitatem recitata sanctae Ecclesiae traderet. Nobis autem in angusto cellulae angulo residentibus, vtilius erat, sicut proposuimus, propria peccata ad mentis oculos assidue reuocare, quam alienae virtutis historiam texere: magis expedit reatibus tenebras plangere, quam splendidae sanctitatis insignia imperitis sermonibus offuscare. Veruntamen cum ad sepulcrum eius ex longinquis terrarum partibus toto anno, maximeque in eius festiuitate fidelium multitudo conueniat, miracula per eum diuinitus facta conspiciat, audire vitae eius historiam desiderabiliter quaerit, sed, ut potest, quae non potest, audire non valeat, non irrationabiliter pertimescimus, ne celeberrima eius fama, quae adhuc populi totius ore depromitur, labente curriculo temporum, de memoria hominum penitus deleatur. Qua propter hoc timore compulsus, multorumque fratrum precibus, & germana charitate deuinctus, quod de praedicto mirabili viro ab egregijs eius discipulis didici, aggrediar, Deo auctore, describere, vitamque eius initium, cursum & finem, nimirum imperitus homo, non historiam texens, sed quoddam quasi breue commemoratorium faciens, quibuscumque tentabo literarum apicibus exarare. Hoc autem vnum in primis lectorem meum nosse desidero, quia non multa per eum facta miracula in hac ego descriptione colligam, sed potius (quod ad aedificationem omnimodis attinet) conuersationis eius ordinem referre contendam. Beatus siquidem vitantantum se humilitatis tegmine a vento vanae gloriae custodiuit, quod vnde cumque huimanis oculis videri mirabilis potuit, studiosissima occultatione suppressit. Quae tamen miracula etiam si minimè fecisset, mirabilem vitam ducens, minori veneratione dignus non esset. Neque enim praecursor Domini fecisse miracula legitur, quo maiorem nullum inter natos mulierum surrexisset. Veritas ipsa testatur. Nonnulli enim Deo se deferre existimant, si in extollendis sanctorum virtutibus mendacium fingat. Hi nimirum ignorantes Deum nostro non egere mendacio, relicta veritate, quae ipse est, de falsitate ei putant se placere posse commento. Quos bene Hieremias redarguit, dicens: Docere linguas suas loqui mendacium: ut iniquè agerent, laborauerunt. Qui enim vltro oblatam simplicem veritatem referre facile poterant, in componendis quae nesciunt, casto labore desudant. Et quo se pro Deo stare quasi adiutores autumant, eo reuera, ut falsi testes, contra Deum pertinaciter pugnant, Apostolo Corinthijs attestante, qui ait: Si Christus non surrexit, inanis est predicatio nostra, inanis est fides vestra. Deinde subiungit: Inuenimur falsi testes Dei, quoniam diximus testimonium aduersus Deum, qui suscitauerit Christum, quem non suscitauit. Sed quia necessitate ad scribendum coacti, velut commoti, ista praemisimus, iam precibus eius, de quo loquimur, Deo opitulante, ad narrationis ordinem veniamus.

Ex longinquis regionibus uenit ad sancti uir sepulcrum.

Matth. 11.

Jerem. 9.

1. Cor. 15.

VITAE

VITAE HISTORIA.

ROMUALDVS igitur Rauennae ciuitatis oriundus, ex illustrissima Ducum fuit stirpe progenitus. Qui cum iam in adolescenciam peruenisset, coepit in peccato carnis procliuius existere, quo videlicet vitio illa aetas impugnare homines, praesertim diuites, vehementius solet. Mente tamen Deo deuotus, frequenter se tentabat erigere, facturumque se magnum aliquid proponebat. Nam si quando se ad studium venationis accingeret, vbicumque per syluas amoenum locum reperire poterat, mox se ad eremi desiderij eius animus accendebat, dicens intra se: O quam bene poterant eremita in his nemorum recessibus habitare: quam congrue possent hic ab omni secularis strepitus perturbatione quiescere. Et ita mens eius caelitus inspirata, iam diuinabat in amore, quod impleturus erat postmodum opere.

ex 19. Iunij. Cap. 1. S. Romualdi patria & genus.

Cap. 2. Pater eius.

Huic erat pater, nomine Sergius, mundo vehementer intentus, & omnino secularibus negocijs implicatus: qui dum aduersus quendam propinquum suum exortis simularibus pro possessione partis inimicitias exercebat, videns filium Romualdum in contentione mollescere, crimenque fratricidij medullitis formidare, minari coepit exhaerem facere, si in eadem diutius sententia permaneret. Quid plura? Tandem utraque inimicantium partes ex vrbe ad liris materiam prorunt, arma corripunt, bellum sociale committunt: & dum cominus hinc inde pugnatur, repente manu Sergij inimicus & affinis occiditur. Romualdus autem, licet nullum perempto vulnus inuiderit, quia tamen interfuit, poenitentiam tanti reatus accepit: moxque ad Classensem monasterium beati Apollinaris, more homicidarum, diebus quadraginta permanens in lectibus, properauit. Illic autem districta se poenitentia iugiter macerans, coepit cum quodam conuerso quotidianum habere colloquium, a quo etiam iuxta medio-critatem sensus, bonae exhortationis audiebat saepe consilium. Quem cum conuersus frequenter admoneret, secularem vitam omnino postponere, & ad sanctae conuersationis ordinem festinare, sed ad hoc mentem eius humiliare nullatenus posset, aliquando inter caetera velut gratulabundus intulit, dicens: Si tibi ego beatum Apollinarem corporali specie, ita ut eum manifestè videre possis, ostendero, quid a te praemij reportabo? Ad haec Romualdus: Firma, inquit, & intiolabili me obligatione confringo, quia mox, ut beatum martyrem videro, apud seculum vltimum non manebam. Hortatur ergo conuersus, ut ipsa nocte Romualdus dormire postponeret, & vna secum intra ecclesiam in orationibus vigilaret. Cumque nocturno silentio longanimiter ambo in oratione persisterent, ecce circa gallicinium noctis beatus Apollinaris, his duobus manifestè videntibus, exiit de sub altari, quod in medio ecclesiae ad honorem beatae virginis Mariae cernitur esse constructum. Visus est autem exire ab orientali parte, illinc videlicet, vbi marmor porphyreticum iacet. Confestim verò tantus splendor totam repleuit ecclesiam, ac si sol fulgoris sui radios intra ipsos parietes cohiberet. Tunc beatissimus martyr sacerdotalibus infulis mirabiliter exornatus, aureum in manu portans thuribulum, cuncta ecclesiae incensauit altaria: & hoc facto, statim vnde exierat rediit, moxque omnis ille splendor prosequens apparere cessauit.

Romualdi poenitentia ob admisiu a patre homicidium.

Visio eius.

Nota anti. quum vsu altaria thurificandis.

Cap. 3.

Coepit itaque conuersus Romualdo, durus nimirum exactor, vehementer insistere, & ut adimpleret quod vltro promiserat, anxie postulare. Cumque Romualdus adhaeresisteret, & eandem visionem denuo cerneret flagitaret, alia nocte similiter in oratione persistit, & beatum martyrem per omnia, sicut prius, aspiciunt. Vnde etiam postmodum si de corpore praedicti martyris aliquando quaestio oriretur, Romualdus penitus affirmabat, in ipsa ecclesia esse reconditum: & quandiu vir sanctus vixit, hoc proferre testimonium non cessauit. Habebat quoque Romualdus consuetudinem, ante praecipuum altare ecclesiae orationi frequenter incumbere, ibique postquam fractes abscesserant, multis Deum satagebat gemitibus exorare. Dumque hoc quadam die post visionem attentius faceret, tanto mox diuini amoris igne mentem illius Spiritus sanctus accendit, ut in fletum repente prorumperet, vberes lachrymarum riuos restringere non valeret, monachorum se pedibus prostratus aduolueret, tradique sibi monachicum habitum inenarrabili desiderio flagitaret. Monachi verò dum patris

cuius

Induit Romualdus habitum monasticum.

Cap. 4.

Improbi monachi necem moluntur.

Cap. 5.

Degit apud Marinum eremitam.

Marini abstinentia & peccata.

Cap. 6.

Petrus Vrsaeolus Dux vel rex Dalmatiae.

eius duritiam metuunt, conuersioni illius aditum pandere non praesumunt. Hone- stus autem, qui tunc Rauennae Archiepiscopoalem cathedram obtinebat, olim Clau- sensis canobij Abbas extiterat. Hunc ergo Romualdus impiger adijt, eique sui cordis desiderium patefecit. Qui alacer factus, castae concupiscentiae exhortationis stimulos addidit, fratribusque vt cum suo collegio incunctanter asciscerent, imperauit. Huius itaque patrocinio coenobitae suffulti Romualdum intrepida securitate suscipiunt, eiq; sanctae conuersionis habitum tradunt.

In eo igitur monasterio triennium fere transegit. Sed cum ibi cerneret nonnul- los per lata gradientes, remissius viuere, sibi autem arduam perfectionis semitam, quam mens dictabat, arripere non licere, quid sibi agendum esset, sollicitè in semet- ipso coepit inquirere, multisque cogebatur cogitationum fluctibus aestuare. Praesu- mebat autem leuiter conuersantium vitam dure corripere, & saepe ad eorum confu- sionem praecipua regula in testimonium conuocare. Cumq; redarguendis eorum vi- tijs vehementer insisteret, illi autem iunioris & nouitij verba pro nihilo deputarent, tandem hoc opprobrium non ferentes, dum propriam emendare vitam despiciunt, de corripientis morte tractare coeperunt. Solebat porro Romualdus per noctem ce- teris fratribus maturius surgere, & si oratorij adhuc ianua clausa esset, intra ipsum dormitorium in orationibus excubare. Erat autem praedictum aedificium more sola- rij altera aedificatum. Hoc itaque inuenerunt filij Cain, diabolo distante, consilium, vt dum Romualdus ante alios solito more confurgeret, ipsi eum per solarij speculam, verso deorsum capite, in terram praecipitarent. Quae res postquam Romualdo per co- scium conspirationis innotuit, ille iam decetero intra cordis cubiculum, clauso oris ostio, orans Patrem suum, imminens periculum deuitauit. Quo quidem modo dum sibi cauit praecipitium corporis, fratribus, ne in animarum mortem corruerent, bar- thrum clausit iniquitatis.

Cumque in eiusdem animo perfectionis amor magis ac magis in dies cresceret, nul- lamq; mens eius requiem inueniret, audiuit quia in Venetiarum partibus quidam spi- ritualis vir esset, Marinus nomine, qui eremiticam duceret vitam. Consensu itaque ab Abbate & fratribus nimirum facillime impetrato, ad praefatum venerabilem virum nauigio discurrente peruenit, & sub illius regimine degere humilima deuotione men- tis instituit. Erat autem Marinus inter ceteras virtutes, vir simplicis animi, & synce- rissima admodum puritatis, qui nullo quidem magisterio eremiticae conuersionis edoctus, sed ad hanc solummodò bonae voluntatis impulsu fuerat incitatus. Porro autem hunc viuendi morem habebat, vt per continuum anni circulum tribus heb- domadae ferijs media panis buccellam, & pugillum fabae gustaret: tribus verò vinum & pulmētum discreta sobrietate perciperet. Psalterium quidem per tres dies singulos totum canebat. Sed nimirum rudis, & nullatenus vitae singularis instructus, sicut ipse postmodum beatus Romualdus hilariter referebat, plerumq; de cella exiens, vna cum discipulo passim per latitudinem eremi psallendo spatiabatur, nunc sub ista arbore vicenos, nunc sub illa tricenos, vel quadragenos concinens psalmos. Romualdus au- tem, qui seculum idiota reliquerat, aperto psalterio, vix suorum versuum notas syl- labatim explicare valebat, & haec oculorum in ima deflexio, intolerabilem sibi im- portunitatem aedia generabat. Marinus verò virgam in dextera gerens, Romualdo è diuerso sedenti, sinistram capitis partem saepissime verberabat. Post multa autem Romualdus graui admodum necessitate compulsus, humiliter ait: Magister, si pla- cet, à dextro me deinceps tempore percutere, quia iam lauae auris audirum funditus perdo. Tunc ille tantam eius patientiam admiratus, indifferetæ seueritatis temperat disciplinam.

Eodem verò tempore Petrus, cognomine Vrsaeolus, Dalmatici ducatus guberna- bat habenas. Qui videlicet ad huius fastigium dignitatis idcirco peruenerat, quia de- cessoris sui, Vitalis scilicet Candiani peremptoribus fautor extiterat. Cur autem ille à suis extinctus sit, non ab re esse arbitror, si seruatae compendio breuitatis exponam. In coniugium germanam Hugonis magni illius Marchionis acceperat, & aemulatione leuiri suadente, multos ex Longobardiae & Tusciarum partibus milites, profligatis pecuniarum stipendijs, acquirebat. Hoc autem Venetiarum incolae non ferentes clam iniere consilium, vt repentino impetu Ducis palatium armati violenter irrum- perent, eumque cum omni domo sua in ore gladij absq; vlla retractatione necarent. Huius verò conuenticulae coniuratione comperta, Vitalis Dux nocturnis diurnisque vallatus excubijs, hostiles insidias ad nihilum redigebat. Illis autem haec & illa ten- tan-

tantibus, sed ad inceptae factionis effectum attingere non valentibus, tandem visum est, vt domum Petri, quae Ducis palatio adiacebat contigua, prius incenderent, istoque modo & Ducem caperent, & vniuersa eius domestica concremarent. Istius verò rei experiendae consensum à Petro, qui eorum consilij particeps fuerat, flagitantes, ita in- ter se pacti sunt, vt pro vna eius domo, quam igne confunderent, totam illius ditioni Venetiam subderent, & deiecto illo, quem exosum habebant, Ducem hunc loco eius protinus subrogarent. Hoc igitur modo Petrus Dalmatici regni adeptus est principa- tum, qui postmodum ambitionis suae voluptate potitus, respectu diuinæ gratiae demum corde compunctus est.

Corde com- pungitur.

Quidam venerabilis Abbas Guarinus nomine, ex vltioris Galliae finibus ora- tionis gratia per diuersas mundi regiones peregrinari solitus erat. Hic igitur ad Du- cem veniens, ab eo protinus, vt sibi ad euadendum tanti reatus periculum consilium praeberet, rogatus est. Itaque accersitis Marino & Romualdo, hoc sibi communi iu- betur sententia, vt seculum simul cum ipso, quem per nefas inuaserat, Ducatu relin- queret: quia alienae potestatis dominium subiugauerat. Ille homo nimirum in pote- state positus, quia conuersionem suam manifestè facere ausus non est, tutum puta- nit hoc vtendum esse consilio. Imminente igitur festiuitate sancti cuiusdam marty- ris, & cuius vocabulo basilicam in propria possessione adhuc priuatus habuerat, illuc pridie vxorem suam praemisit, ipse quasi mox secuturus, hoc ei praecipiens, vt & orna- tum ecclesiae accuratissimum prouideret, & secum venientibus sumptuosas epularum delicias in crastinum praepraret. Ipse autem post coniugem remanens, ijs de suis the- sauris, quae sibi videbantur, ablatis, cum quodam suo familiari, Iohanne scilicet Gra- denico, qui praedictae coniurationis conscius fuerat, & cum tribus illis beatis viris, quos praemisimus, nauem ascendit, deinde in Galliam ad monasterium Abbatis Guarini ma- gnus conuersus aufugit.

Cap. 7.

Petrus Dux fit mona- chus.

Petro igitur & Iohanne monachis in sancti Michaelis coenobio factis, Marinus & Romualdus non longè à monasterio degentes, ad singularem vitam, cui assueti fu- erant, reuertuntur. Quibus etiam ipsi iam dicti fratres, peracto vix annuo spatio, ad perferendam eiusdem solitudinis distractionem aggregati sunt. Interea Romualdus accenso mentis desiderio, coepit de virtutibus in virtutes mirabiliter crescere, & reli- quos fratres sanctae conuersionis gressibus longius anteire, vt iam quicquid in- ter fratres siue de spiritualibus, siue etiam de corporalibus ipse decerneret, cunctis volentibus, eius omnino sententia praeualeret. Ipse quoque Marinus gaudebat Romualdo esse deuotus, cui fuerat paulò antè praelatus. Per continuum itaque annum Romualdus nihil aliud in cibum habuit, nisi tantum per singulos dies vnum pugil- lum elixi ciceris. Tribus verò annis ipse & Iohannes Gradenicus, sarculis terram fran- gentes, & triticum seminantes, ex manuum suarum labore vixerunt. Qui nimirum dum agriculturam exercebant, pondus ieiunij duplicabant. Impugnabat tamen dia- bolus Romualdum multis & varijs tentationum immisionibus, maxime in initio con- uersionis, mentemque eius per multa vitiarum incentiua raptabat, modò illi in me- moriam reuocans, quae & quanta, vtputa, vir strenuus, in seculo acquirere potuit, mo- dò quae ingratis propinquis necdum post se concupiscibiliter haereditanda reliquit, modò parua nimis & nullius meriti esse, quae faceret, accusabat: modò tanti laboris horrorem incutiens, longè vitae spatium promittebat. O quam saepe cellulam eius percutiens, eum, cum adhuc vix obdormisceret, excitauit, & quasi iam iam imminen- te crepusculo, per totam noctem vigilando perduxit. Per continuum ferme quin- quennium super pedes eius & crura diabolus nocturno tempore iacuit, & ne huc il- lucque se facile verteret, typo phantastici ponderis aggrauauit. Quis explicare va- leat, quantum frementes vitiorum bestias pertulit? quam saepe praesentes iniquos spi- ritus durissimis inreparationibus effugauit? Vnde etiam si fratrum aliquis silentij tempore cellam eius quauis necessitate compulsus adiret, statim miles Christi para- tus ad praelium, solito more, ipsum esse existimans diabolum, claris vocibus increpa- bat, dicens: Quò tendis modò turpissime? quid tibi in eremo de calo deiecte? Rece- de, canis immunde: euanesce, coluber veterinosae. His igitur & huiusmodi verbis de- clarabat se cum malignis spiritibus in acie semper assistere, & fidei se armis accinctum, prouocantibus hostibus in campum protinus obuiare.

Cap. 8.

Mox eremi- ta.

Magna Romualdi ab- stinentia.

Tentatur à daemone.

Videtur dae- monis impro- bitatem.

Contigit autem, vt aliquando librum de vita patrum legens, in illum locum in- cideret, vbi continetur, quòd quidam fratres per continuam hebdomadam singula- ritè ieiunantes, sabbatorum die pariter conuenirent, ipsoque & Dominico die ie- iunij

Cap. 9.

Auguet abf-
nentiã, fed
Petrus Dux
eam non
potest imi-
tari.

Petri Ducis
prophetia

Cap. 10.

Canon ieu-
niorum, à S.
Romualdo
præfixus.

Cap. 11.
Vigiliæ no-
cturnæ.

Cap. 12.

Horrenda
mors cru-
delis Comi-
tis.

junij rigorem interponerent, & remiffus vifitarent. Quem viuendi ordinem ftatim Romualdus arripuit, & in eo quindecim ferè annis vel eo amplius continua austeritate permanfit. Petrus autem Dux, quia multis educari delicijs folitus fuerat, iamiam sub tam diftricti ieiunij pondere fuccumbebat. Vnde fe ad pedes beati Romualdi humiliter frauit. Iuffus verò vt furgèret, neceffitatem fuam cum verecundia coactusa peruit. Pater, inquit, quia magnum corpus habeo pro peccatis meis ex hac paximatij medietate fufentare me non poffum. Romualdus igitur fragilitati piè compatiens, confueta mēfuræ quadram paximatij superaddidit, & fic labenti iam fratri, ne omnino deficeret, misericordiã manum tenendit, & ad peragendum benè viuendi iter, quod coeperat, confirmauit. Hunc filius eius fibi æquiuocus, vir valdè fecundum feculum prudens, aliquando vifitauit. Cui pater, nescio vtrum Prophetiæ spiritu, seu reuelatione aliqua, quacunq;ue fibi efferent euentura, prædixit. Noui, inquit, fili mi, proculdubio, quia Ducem te constituent, & prosperaberis. Tu tantum modò fatage, vt & Ecclesijs Christi sua iura conferues, & erga fubditos alicuius amore vel odio à iustitia non declines.

Post hæc autem Romualdus legens, quia sanctus Syluefter vrbs Romæ Epifcopus, fabbatorum diem ieiunandum esse, vt reuerà sancti Paschatis vigilias, inftituerit, mox remiffionem fabbati in quintam feriam commutauit, & sic infirmorum imbecillitati consulens, longum ieiunium discretione habita facilius reddidit, hanc nimirum viuendi regulam cunctis fectatoribus singularis vitæ præfigens, vt tunc se vnusquisque eremiticæ vitæ ieiunium tenere cognofcat, si per hebdomadam triduana, aut biduana ieiunando, quinta feria & Dominicis diebus olera, vel quodcunque liquamen cum gratiarum actione percipiat, exceptis videlicet duabus anni Quadragesimis, in quibus non solum ipse, sed & plerique eius discipuli, totius hebdomadæ solitari erant continuare ieiunium. Et certè satis congruum erat, vt qui Deum in chorolaudare semper studebat & tympano, præcipuas modulationis harmonicæ consonantias, diapason videlicet, & diapente, atque diatesseron, iugiter in aures incircumscripti luminis personaret. Ieiunare autem omnino, hoc est, diem sine vlllo cibo transigere, licet id ipse sapiffimè fecerit, alijs omnino prohibebat. Itaq; semper esuriijt, quatenus hoc modo caro per consuetudinem lenigaretur, quod graue nouitij initio conuersionis apparet. Paruipendebat autem, si quis ad tempus magnum quid inciperet, si nõ etiam in eo longanimiter perseueraret.

Vigilias verò temperatè & cum magna discretione faciendas maximè suadebat, ne cui fortasse contingeret, vt sopori, paratis nocturnis officijs, consentiret. Sanè huiusmodi somnum vir sanctus in tantum habebat exosum, vt si quis ei cõfiteretur, post duodecim psalmorum vigilias, vel maximè circa diluculum obdormisse, nequaquam poffet eo die cum eius licentia sacra Missarum solennia celebrare. Dicebat enim melius esse, si possibile fit, vnus psalmum ex corde & cum cõpunctione cantare, quam centum cum mentis fabulatione percurrere. Cui autem hæc gratia perfectè data non esset, hortabatur tamen, nequaquam vel ab ipsa corporali exercitatione retere, donec ipse qui voluntatem dederat, tribueret etiam aliquando facultatem. Tantummodo orationis incessum mentis intentio in Deum semel fixa custodiat, quem exterius veniens cogitationum aura perturbat. Vbi enim est intentio recta, contra voluntatem cogitatio veniens non est nimium formidanda.

Quodam verò tempore dum adhuc in Galliæ finibus moraretur, familiarem sibi quendam habebat agricolam, qui sibi & vtensilia, quibus in cella opus est, aliquando faciebat, & si quid ei opportunum esset, ditior charitate, quam rebus, de suæ paupertatis inopia hilariter ministrabat. Huius vaccam Comes quidam superbus & tumidus, missis parasitis, impetu barbarico rapuit, eiusque carnes sibi ad prandium cum magna gula auiditate præparari præcepit. Ecce autem rusticus cellam Romualdi festinus aggreffit, iacturæ suæ casum clamorosis vlulatibus vociferatur, spem suam & suæ domus ablatam esse conqueritur. Sanctus itaque Romualdus ad eundem Comitem concito gradu nuncium dirigit, & vt pauperi animal suum reddat, humilima supplicatione deprecatur. Cuius preces lubricus Comes proteruo spiritu respuit, & quem saporem cras si vaccæ lumbi potuissent habere, se ipso die gustaturum esse afferuit. Adueniente autem hora prandij, appofita mensa, vaccæ carnes allatæ sunt. Sed & diuinæ vltionis iam imminente sententia, in ipso edendi initio Comes frustum bonini lumbi abscindens, sibi in os misit. Quod repente in ipsius gutture tam immobiliter hæsit, vt nec ad interiora descendere, nec foras eijci vllis conatibus poffet. Sicq; inter fuorum manus in ter-

cluso

cluso spiraminis aditu, terribili morte necatus est: & vnde contra Dei seruum concupiscentiam carnis explere ad faturitatem voluit, inde iusto Dei iudicio carnalem vitam adhuc ieiunus amifit.

Alius quidam Comes, Olibanus nomine, in eisdem Galliarum partibus erat, sub cuius iure monasterium prædicti Guarini Abbatis fuerat positum. Qui sublimes quidem culmine terrenæ potestatis erectus, sed multis erat peccatorum molibus aggrauatus. Hic aliquando Romualdum gratia vifitationis adijt, & cæteris extra cellulam manentibus, solus cum solo gestorum fuorum feriem narrare quasi per confessionem coepit. Cui vir venerabilis, his quæ ab eo referebantur auditis, respondit, aliter eum saluari minimè poffe, nisi mundum relinquens, ad monasterium cõuolaret. Comes autem mox mēte turbatus, ait, quia sui spirituales viri, qui eius acta cognofcerēt, nequaquam ita sentirent, neq; tam intolerabilem rem sibi aliquando suaderent. Afficis itaq; Epifcopis & Abbatibus, qui secum venerant, coepit in commune perquirere, si ita res, sicut Dei seruus testabatur, se haberet. Illi autem beati Romualdi sententiam omnes vna voce confirmant, se verò id Comiti eatenus non dixisse, terrore cõstrictos excusant. Tunc Comes semotis omnibus, hoc cum beato Romualdo secreto valdè consilio pepigit, vt ad Cassinum montem sub prætextu orationis pergeret, & in monasterio S. Benedicti diuino se feruitio irreuocabiliter manciparet.

Interea Sergius pater Romualdi monachus efficitur, sed aliquantò post suadente diabolo, factæ conuersionis pœnitens, in Aegyptum redire conatur. Quod protinus monachi cœnobij sancti Seueri, quod nõ longè ab vrbe Rauenna est positum, vbi corpore, non corde Sergius habitabat, beato Romualdo indicare per nuncium studuere. Hac ille sinistra relatione percussus, necessarium esse decreuit, vt Guarinus Abbas & Iohannes Gradenicus vnà cum Comite ad eius conuersionem pergerent, ipse verò pereuntri patri quantocyus subueniret. Petrus autem Dux extremum iam diem feliciter clauserat. His itaq; duobus Comitem in eorum fidem commisit, vtrique quidem, sed Iohanni præcipuè, qui ei subditus erat, per obedientiam specialiter mandans, vt etiam si Guarinus abfcederet, ipse se nunquam à Comite separaret. Audientes autem illius regionis incolæ, quia Romualdus abire disponderet, nimio mœrore turbati sunt. Et tractantes intra se, qualiter ab hac illorum intentione reprimerent, hoc illis tandem potissimum visum est, vt eum missis interfectores impia pietate perimerent, quatenus quia ipsum non poterant retinere viuente, haberent pro patrocino terræ vel cadauer exanime. His verò cognitis, Romualdus caput suum vndiq; decaluauit, & huius rei executoribus ad cellam eius iam appropinquantibus, primo ferè diluculo comedere quasi per auiditatem coepit. Illi autem hoc videntes demerentiam credidè, & arbitran-tes mentem delasam esse, corpus lædere dedignati sunt. Sic videlicet, sic prudens spiritalis Dauid infania stultam carnaliter sapientiam superauit astutiam. Nam & volentes peccare cohibuit, & ad meritorum fuorum cumulum sine mortis formidine mortis periculum declinauit.

Deinde iam libera vti facultate permissus, non equo fultus, non vehiculo deportatus, sed solum in manu ferens baculum, nudis plantis ex intimis Galliarum finibus Rauennam vsque peruenit, ibiq; patrem ad seculum reuerti volentem reperiens, in ligno pedes eius fortiter strinxit, clauibus duris affixit, & tam diu corpus eius pia seueritate perdomuit, donec eius mentem ad salutis statum, Deo medente, reduxit. Sergius igitur tandem sanæ mentis recepto consilio, quicquid prius retrograda voluntate deliquit, multipliciter postmodum rectis sanctæ conuersionis gressibus emendauit. Habebat deniq; inter cætera consuetudinem, ante quandam Saluatoris imaginem frequenter assistere, ibiq; peculiariùs orans, vberibus lachrymis & multa se cordis contritione macerare. Quadam igitur die dū ibi attentius in oratione persisteret, noua res & nostris temporibus inaudita) repente sibi nescio qua specie Spiritus sanctus apparuit. Qui protinus à Sergio interrogatus, manifestè, quia ipse esset Spiritus sanctus, afferuit: & subitò quasi pertransiens, ab oculis se adspicientis euasit. Statim ille in ecstasim raptus, atq; eius, quem viderat, igne succensus, coepit per claustrum monasterij post eum velociter currere, fratresque, qui illic aderant, magno feruoris impetu, quò Spiritus sanctus abisset, interrogare. Illis autem in infaniam eum cecidisse putantibus, atque illum durè corripientibus, asserēbat Sergius se Spiritum sanctum absque vlla dubietate vidisse, & ante suum conspectum visibiliter transisse. Qui statim languore correptus, lecto decubuit, & intra paucos dies felici consummatione vitam finiuit. Hinc sanè probatur, quod diuina voce ad Moysem dicitur: Non enim videbit me homo, & viuēt. Hinc Da-

Zzz niel

Cap. 14.
Sergius pater S. Romualdi sit monachus.

Prepostera pietas quorundam.

1. Reg. 21.

Cap. 15.
Patrem suum retinet seueritate in monasterio.

Sergio apparer Spiritus sanctus.

Exod. 33.

Dan. 8. niel cum non Deum, sed visionem Dei se conspexisse diceret, addidit: Et langui, & a. grotavi per dies plurimos. Rectè igitur Sergius, postquam aternam vitam, quæ Deus est, cernere meruit, à temporali mox vita defecit.

Cap. 16. Olibanus autem Comes sua relinquens filio, cum multa diuitiarum copia, quindecim scilicet onustis thesauro sagmaris, comitantibus eum Guarino & Iohanne, atque etiam Marino, ad beati Benedicti se monasterium contulit, & valedicens his, qui se cum venerant, nil tale de eo vsque tunc suspicantes, multis gemitibus & amaris seletibus affligentes, ad propria remeare coëgit. Marinus autem paulò post Apuliam versus abiit, ibiq; postmodum in solitudine habitans, ab Agarenis est latrunculis interfectus. Breui post tempore Guarinus, orationis causa discurrere solitus, Iohannes verò fratris exemplo ad idem religionis officium prouocatus, Hierosolymam commeare pari consilio decreuere. Hoc igitur Olibanus cognito, tristis & flens obsecrare deuotissimè coëpit, ne se violata fide desererent, sed sicut beatus Romualdus præceperat, in Dei illum seruitio custodirent, addens etiam: Memento tu saltem Iohannes, quia magister tuus in tua me propensius fide commisit, & titulum tibi inobedientia, si discedis, opposuit. Illi autem obstinata intentione in proposito persistentes, relicto tandem Olibano, peregrinationis iter arripiunt. Cum autem descendentes de monte, iam in campestria declinassent, figentes se loco, necessarium aliquid inter se tractare ceperunt. Inter agendum verò, subito Guarini equus furioso rotatus impetu, in aliam partem inuito seffore diuertit, & Iohannis tibiam ferrato calce percutiens fregit.

Pœna inobedientia. Qui illico ad terram nimio dolore prostratus, iam serò memor, magistri præcepta ad mentem reuocat, & se perfidum, se inobedientia reum, verbis publicæ confessionis accusat. In fracto nanque crure didicit, quia fidem frangere, peccatū fuit. Et quia ipse rationis capax, magistro inobediens extitit, ad incolumitatis suæ custodiam irrationale animal seffori obedire nesciuit. Deinde illuc, vnde venire coëperat, rediēs, cellam sibi ædificari prope monasterium petijt, ibique per triginta fere annos, quantum vixit, in sancta conuersatione permanit. Multa in eo charitas, mira humilitas, abstinentia verò districta nimis & cauta, ita vt nec infra claustrum monasterij quisquam sciret, qualiter vir sanctus ieiunaret. Inter reliqua autem virtutum dona ita exosum habebat detractionis vitium, vt mox, cum quis ad detrahendum os aperiret, velut sagitta rigore lapidis repercussa, in dirigentem protinus redundat, ita ab eo illius obrectatio reprimereetur. Post verò eius obitum nonnulla per eum miracula diuinitus facta sunt.

Cap. 17. Romualdus autem post patris correctionem, in palude Classensi cellulam figens in loco, qui Pons Petri dicitur, habitauit. Postmodum verò non corporis agilitatem metuens, non scetoris nauseam perhorrescens, sed ne imbecillitatis occasione vel parum quid ab abstinentia rigore remitteret, ad Cladem prædium, vbi est ecclesia beati Marrini, quæ dicitur in Sylua, migravit. Ibi verò quadam die dum completoriū caneret, quia antiquum illic cœmeterium fuerat, subito illi (vt sæpè fit) ex improviso quædam cogitatio incidit, moxque eius animum magnus phantasticæ illusionis horror inuasit. Cumque hoc crebrius in mente reuolueret, ecce maligni spiritus repentino impetu cellam eius ingressi, protinus illum in terram sternunt, immani eum cade conficiunt, & exhaustis lōgo ieiunio membris durissimos ictus illudunt. Tandem Romualdus inter ipsa percussionum verbera respectu diuinæ gratiæ visitatus, in hanc vocem erupit: Chare Iesu, dilecte Iesu, quare me dereliquisti? Nunquid omninò me inimicorum manibus tradidisti? Ad hæc omnes iniqui spiritus diuina virtute fugati sunt, & cōtinuò tanta diuini amoris compunctio Romualdi pectus accendit, vt totum cor eius in lachrymas quasi cera liquefceret, & de tot allisionibus sancti corporis nil sentiret. Mox sanus & validus de terra surrexit, & licet impediēte adhuc sanguine, ad eisdem psalmi versum, quē reliquerat redijt. In ingressu quippe demoni fenestra cellulæ in frontem illius impexit, in qua manifesta postmodum cicatrix occalluit, quæ eiusdem vulneris indicium, quandiu vir sanctus vixit, ostendit.

Cap. 18. Iam igitur miles Christi assuetus bello, robustiorque effectus, studebat quotidie ad maiora proficere, de viribus in vires crescere, & semper semetipso fortior, nullas iam poterat eneruati hostis in sidias formidare. Sæpè enim sibi in cella residenti velut teretissimi corui & vulture, iniqui spiritus videbantur assistere, & quasi ad costoditum animalis cadaver, quia non audebant accedere, cogebantur eminens adspicere. Sæpè se in figuris Aethiopum, sæpè per diuersorum animalium species ostendebant. Quibus clarus Christi triumphator insultabat, dicens: Ecce paratus sum: venite, & si qua in vobis

Dæmones cedunt Romualdum.
Diuinitus sanatur.

Dæmones eum terrentur.

in vobis est virtus, ostendite. Nunquid iam omninò deficitis? Nunquid iam victi estis, & aliquas contra Dei seruulum certandi machinas non habetis? His denique & huiusmodi verbis confundens iniquos spiritus, confestim eos velut missis totidem iaculis effugabat. Videns ergo diabolus, quia per semetipsum contra Dei famulum præualere non posset, ad callida argumenta conuersus, quocumque vir sanctus ibat, discipulorum eius animos aduersus eum in malitiam excitabat: vt quia retentari eum ab accenso sui feruoris impetu impossibile fuerat, saltem alienæ salutis cura compesceret: & quia ipse ab hoste superari minimè posset, vel ex alijs victoriam non negaret.

Aliquando nanque ad locum, qui Balneum dicitur, in Saxenati videlicet territorio constitutum transiuit. Vbi etiam non pauco tempore commorans, monasterium ad beati Archangeli Michaëlis honorem construxit, à quo non longè cellam, in ea habiturus, ædificauit. Illuc autem Hugo Marchio septem sibi pro necessitate misit nummismatum libras. Quas ille, vt benè prodigus misericorditer dispesaret, accepit. Audito itaque, quòd monasterium Palatioli fuisset igne consumptum sexaginta solidos de prædicta pecunia fratribus in adiutorium direxit: reliqua autem, vt in simile opus expenderet, reseruauit. Cognito hoc, monachi sancti Michaëlis, beluino contra eum furore commoti sunt: tum, quia prauis eorum moribus contrarius iam ex multis annis extiterat: tum, quia, quæ illi deferebantur, non eis omnia, sed quædam alijs impendebat. Facta igitur conspiratione, vnanimiter cellam eius cum sudibus & phalangis irrumpunt, verberibus eum multis afficiunt, & direptis omnibus, turpiter dehonestatum, de finibus suis expellunt. Cum itaque sic eliminatus abiret, & nimia tristitie vis in mentis eius iam interiora descenderet, hoc apud semetipsum deliberat, vt iam deceterò suæ contentus, alienæ salutis curam omninò postponat. Post hanc verò cogitationem tantus animum eius terror inuasit, vt si in eo, quod mente conceperat, obstinate persisteret, periturum se, damnandumque diuino iudicio nullatenus dubitaret.

Monachi autem compotes diu desideratæ vltionis effecti, & quasi proiecto graui onere leuigati, hoc quod in Dei famulum egerant, multis inter se laudibus efferunt, & in immoderatum ludum atque cachinum se, lætitia lenocinante, resoluunt: deinde etiam, vt tanti gaudij solennitatem quodammodò iucundissimam faciant, sumptuosas deliciarum copias sibi ad conuiuium parant. Erat verò tunc hyems, quæ non solum vicissitudini temporum, sed frigidis quoque eorum mentibus aptissime congruebat. Vnus autem ex eis, qui in beatissimum Christi famulum fauor fuerat, mel acquirere, vnde multum epulantibus faceret, satagebat. Cumque Sapin fluuium hoc studio transmearet, offendentibus in plancas pedibus, subito de ponte deijcitur, & fluuiali voragine funditus absorbente raptus extinguitur, iusto videlicet Dei iudicio, vt turbida illum aqua satiaret ad mortem, qui in eo, quod flere debuerat, mellis dulcedinem ad vitæ concupierat voluptatem. Nocte verò, dum omnes ex more quiescerent, descendente crebra niuū multitudine, repente tora communis ædificij super eos fabrica corruit, & alteri caput, alij brachia, alij crura, vel quælibet alia membra contriuit. Vni etiam eorum oculus euulsus est, & meritò diuisionem corporeæ lucis pertulit, qui diuisus à proximo, etiam si alterum haberet, geminæ charitatis vnum lumen amisit.

Aliquando autem vir sanctus non longè mansit à Caria. Cumque ibi aliquandiu moraretur, manifestè sibi beatus Apollinaris apparuit, & quatenus ad suum monasterium pergeret, ibique potius habitaret, ex magna autoritate præcepit. Quod vir sanctus nequaquam negligendum ducens, locum, in quo morabatur, sine cunctatione deseruit, & quò missus fuerat, impiger festinauit. Inclusus est etiam quodam tempore vir venerabilis in palude Commiaclesi, quæ dicitur Origarium: vnde postmodum præ nimio palustris cœni fetore & corrupto aëre, ita totus tumefactus & depilatus exijt, vt nequaquam eadem, quæ inclusa fuerat, species videretur. Nam & caro eius tota eatenus erat viridis, vt tanquam stello discolor appareret. Alio quoque tempore in insula, quæ Peretum dicitur, habitauit, quæ videlicet insula à Rauenna vrbe duodecim fere millibus distat. Ibi verò dum in cella cum quodam venerabili viro, suo nempe discipulo, Guillelmo nomine, moraretur, angusti parietes habitaculi repente flamma corripuit, deinde ad alta conscendens, dominari per recta liberis iam viribus coëpit. Protinus vir sanctus ad solitæ defensionis argumenta confugiens, non quæ ibi erant reposita, foras extrahere, non vt mos est, recti scindulas dissipare, non aquarum

Cap. 19.
Construit monasteriū

Monachi eum expellunt.

Cap. 20.

Diuinitus puniuntur monachi illi.

Cap. 21.

Ex palustri loco valdè affligitur.

Precibus do-
mat flamas. abundantiam spargere, non vllis impulsus est ad extinguendos ignes nisi sibi anhelare, sed solummodo orationem fudit, & cōfestim stridentes ignium globos diuina virtus extinxit.

Cap. 22. Eodem verò tempore iunior Ottho Imperator Classensem Abbatiam ordinare desiderans, optionem fratibus dedit, vt quem ipsi vellent, indubitanter deligerent. At illi continuo vnanimiter expetunt Romualdum. Imperator autem diffidens beatum virum ad regiam aulam euocari posse per nuncium, ire ad eum per semetipsum voluit, & ad cellam eius sole iam occidente peruenit. Cui Romualdus, quia magnum hospitem in parua domo susceperat, lectulum suum ad quiescendum dare dignatus est. Coopertorium tamen Rex noluit, quia asperissimum iudicauit. Manè autem factò, Rex eum secum ad palatium duxit, tandemq; ei instare, vt Abbatiam susceperet, multis precibus cōcepit. Qui cum reluctaretur, & regie petitioni assensum penitus denegaret, Rex autem è contrario excommunicationem & anathema ab omnibus Episcopis, Archiepiscopis & toto synodali concilio minaretur, tandem imminente necessitate succubuit, & animarum regimen coactus accepit. Referebat tamen hoc sibi nequam videri nouum, sed ante quinquennium sibi fuisse diuinitus reuelatum. Regebat itaque monachos sub districta regule disciplina, neque alicui ab ea declinare licebat: non denique nobilis, non literis eruditus per actus illicitos in dextram, laeuamque partem deflectere, vel à recte conuersationis audebat rectitudine deniare. Vir namque sanctus cordis oculos in cælum figens, vt Deo in omnibus obtemperaret, non timebat hominibus displicere.

Cap. 23. Hoc autem fratres serò considerantes, semetipsum prius accusant, quia hinc sibi preesse poposcerant: deinde multis eum detractionum susurrationibus lacerant, & duris scandalorum aculeis vexant. Romualdus itaq; videns, & suam perfectionem aliquatenus minui, & illorum mores procliuus in deteriora conuerti, Regem impiger adiit, & eo non leuiter reluctante vna cum Archiepiscopo Rauennate, in vtriusque conspectu virgam proiecit, & monasterium dimisit. Porro autem Rex Tyburinam tunc ciuitatem obsidebat. Cuius enim inclytum eius Ducem, Matholinum nomine, interfecerant, ipsum quoque Regem correptis armis, à suis mœnibus exturbauerant. Vnde non dubium est, beatum Romualdum illuc ex diuina prouidentia missum, qui imminens tot animarum periculū, sequestra pace deleuit. Hoc etenim inter eos pactus est, vt Tyburtes ad honorem Regis murorum partem diruerent, ac obsidem darent: Ducis verò interfectorem ad eius matrem catenam dirigerent. Quæ sancti viri fufis ad eam precibus mitigata, crudeli homicidæ crimen indulfit, & incolumem ad propria redire permisit.

Cap. 24. Fecit quoque venerabilis vir apud Tybur alium boni operis fructum, quem silentio prætereundum esse non arbitror. Quidam namque beatus, Venerius nomine, habitare primitus in monasterio cōcepit cum tanta humilitate & simplicitate, vt omnes illum fratres sub sannando despicerent, & delirum eum atque dementem esse putarent. Alij enim illum sæpè colaphizare, alij fordida, qua lebetes lauabantur, aqua perfundere, alij diuersis eum solebant conuiciorum iurgijs lacerare. Cumque ille se penderet inter tot aduersa tranquillam suæ mentis statum seruare non posse, confortium deserens, in solitudinem properauit. Vbi per sex annos absque vino omniq; pulmento sub nimia districtiōis ariditate permanfit. Qui Romualdo interroganti, sub cuius regimine obedientiam exhiberet, respondit se alieno solum imperio, hoc se qui, quod sibi vtilius videretur. Cui Romualdus ait: Si Crucem Christi portas, superest vt Christi obedientiam non relinquant. Vade igitur, & consensu à proprio Abbate suscepto, reuertere, ac sub eius dominio humiliter viue: quatenus sancti operis edificium, quod bona voluntas edificat, humilitas erigat, atque obedientiæ virtus extollat. Hac & multa alia edificationis monita proferens docuit eum qualiter cogitationibus suis resistere, qualiter posset iniquorum spirituum infestationibus repugnare: & ita confirmatum & instructum, in multa eum alacritate reliquit. Ille igitur sancti viri documenta gratanter amplectens, Abbatem suum protinus adiit, consensum accepit, & ad dilectam solitudinem quantocius remeauit. Volens autem in possessione sui monasterij habitare, ascendit in quoddam saxum, nullis hominum vestigijs peruium, & ab humana penitus conuersatione remotum, ibique per quatuor annos, omni humano solatio destitutus, singulariter habitans, exceptis tribus buccellis, quas de monasterio secum detulerat, non panem comedit, non vinum bibit, non coctum aliquid omnino gustauit, sed solis arborum pomis & herbarum radicibus vixit. Erat autem in eodem saxo

Venerijere-
mita mira
abstinentia

Nota de o-
bedientia.

Ea cura se
abdicat.

saxo quædam concūtitas, vbi colligebatur aqua in hyeme, ex qua vir sanctus tota bibebat æstate. Tandem cognito, quod ibi seruus Dei moraretur, cōpère ad eum i multri cōfluere, ciborum alimenta deferre, & quæcunque sibi quasi necessaria ministrare. Quorum ille nullius indigens, cuncta pastoribus pecorum & alijs indigentibus exhibebat. Exhortante autem loci Episcopo, basilicam ibi fieri & consecrari permisit. Iti qua ipse aliquanto post tempore defunctus est, & à quibusdam se querentibus est in uic. Felix obitus eius. tus accliuus ante altare quasi causa orationis in cubitis & genibus iacens. Vbi nonnulla per eum Dominus miraculorum signa operati dignatus est. Sic denique, sic bona terra vberes fructus reddidit, quæ verbi semen ex ore Romualdi multiplicandum suscepit.

Apud prædictam quoq; ciuitatem conuertit beatissimus vir Thammum quendam Theutonicum, qui, sicut dicitur, intantum Regi familiaris & charus extiterat, vt vtriusq; vestes vtrunq; contegerent, & amborum manus vna paropsis communi sæpè cōuiuio sociaret. Crescentius namq; fenator Romanus, indignationem Regis incurrens, in montem, qui dicitur, sancti Angeli, confugium petijt, & quia munitio in expugnabilis est, obsidente Rege, ad defendendum se fiducialiter præparauit. Ei verò Thammus ex præcepto Regis iusiurandum securitatis præstitit: & ita ille deceptus, adnitente Papa, qui sibi inimicus erat, quasi reus maiestatis, capitalem sententiam subiit. Cuius vxorem postea Imperator in concubinam accepit. Quia igitur Thammus & fraudis cōscius, & periurio tenebatur obnoxius, idcirco à beato Romualdo iussus est relinquere seculum. Qui mox à Rege licentiam expetens, non modò facilem reperit, sed nimis etiam alacrem fecit. Erat autem prædictus Imperator monastico ordini valde beneuolus, & nimia circa Dei famulos affectione deuotus.

Ipse quoque ex eodem crimine beato viro confessus, pœnitentiæ causa nudis pedibus de Romana vrbe egrediens, sic vsque in Garganum montem ad sancti Michaëlis perrexit ecclesiam. Per totam etiam Quadragesimam in Classensi monasterio beati Apollinaris, paucis sibi adhærentibus, mansit. Vbi ieiunio & Psalmodia, prout valebat, intentus, cilicio ad carnem indutus, aurata desuper purpura tegebatur. Lecto insuper fulgentibus pallijs strato, ipse in storea, de papyrijs confecta, tenera delicati corporis membra terebat. Promisit denique beato Romualdo, quod Imperium relinquens, monasticum susceperet habitum: & cui innumeri mortales erant obnoxij, iam ipse pauperculo fratri cōcepit esse subiectus.

Romualdus autem cum eo, de quo iam diximus, Thammo, & cum Bonifacio viro clarissimo, quem nunc felicissimum martyrem se habere Russiana gloriatur Ecclesia, & cum alijs conuersis Theutonibus, à Tyburis oppido ad monasterium sancti Benedicti, quod in Cassino constitutum est monte, deuenit. Ibi verò grauiter infirmatus est, sed citò ex diuina misericordia conualuit. Habebat autem equum, fatis egregium, quem sibi Busclauinus, Sclauonicus regis filius, dono dederat, factus ab eo Monachus. Huius viri sanctus humilitatis studio permutauit, & pro eo asinum laudabilis negociator accepit. Nimio quippe Redemptoris nostri desiderio, qui a sella tergo confederat, vir venerabilis hoc ipsum animal libentius equitabat. Cum his igitur omnibus superius nominatis Romualdus ad Pereum, vbi dudum habitauerat, redijt, ibiq; his & alijs multis fratribus aggregatis, & per cellas singulas constitutis, tanto feruore eremiticæ conuersationis rigorem & in se, & in alijs tenuit, vt illorum vita omnibus, ad quos fama eorum peruenire poterat, mirabilis haberetur. Quis enim non obstupesceret? Quis non immutationem diuinæ dexteræ prædicaret, cum vidisset prius homines ferocis, immò deauratis vestibus indutos, crebris obsequentium cuneis constipatos, omnium deliciarum affluentijs asuetos, nunc vno bitro contentos, inclusos, discalceatos, incultos, & tanta abstinentiæ ariditate contusos? Faciebant autem omnes opera manuum, alij scilicet coclearia, alij nebant, alij retia neciebant. Quorum tamen omnium vitam beati Bonifacij conuersatio longius transcendeat.

Hic regis fuerat consanguineus, & ita charus, vt rex illum non alio vocaret nomine, nisi anima mea. Erat autem apprime liberalium artium doctrinis instructus, maximeque in modulationis musicæ studijs approbatus. Is itaque cum in capella regia moraretur, videns ecclesiam antiqui martyris Bonifacij, mox exemplo sui æquiuoci ad martyrij desiderium prouocatus, ait: Et ego Bonifacius vocor. Cur ergo etiã ipse martyr esse non debeo? Posthæc igitur monachus factus, tanta se abstinentiæ frugalitate constrinxit, vt sæpè Dominicis diebus tantum, & quinta feria per hebdomadam manducaret. Nonnunquam verò si vriticarum, vel etiam veprium cerneret densitate, illuc se pro-

se projiciens volutabat. Ex quo cum quidam frater aliquando eum corripere, dicebat Hypocrita, quare hoc ad captandos popularis aure rumores coram omnibus facis? nihil aliud respondit, quam, Tu sint confessores, mei sint martyres. Cum vero post diurnam eremiticam conversationis vitam ad predicandum iam ire disponeret, Romam primum pergere studuit, & ab Apostolica sede consecrationem Archiepiscopatibus accepit. Retulit autem mihi quidam senex monachus, qui eum illuc de Rauenna finibus comitatus fuerat, quia in toto illo itinere vir venerabilis cum omnibus quidem, qui eum sequebantur, pedestri ibat, sed ipse iugiter psallens, & ceteros longe precedens, nudis semper pedibus incedebat. Pro labore quidem itineris quotidie comedeat, sed per singulos dies de medio pane & aqua viuens, in diebus festis, ignoto videlicet omni liquamine, quotidianis victui poma qualibet, vel herbarum radices addebat.

Magna eius
vite austeritas.

Cap. 29.

Postquam autem consecratus est, quotidie obseruabat & monasticum pariter & Canonicum in celebrandis Horarum officijs ordinem. Cum vero iam ultramontanos peteret fines, equo quidem uehebatur, sed venerabilis pontifex (sicuti dicitur) nudis cruribus semper & plantis aded intolerabilem frigidissimam regionis sufferebat algorem, ut volens descendere, non pedem ab adherente ferro disiungeret, nisi aqua calida subueniret. Ad gentiles autem postremo perueniens, cum tanta coepit feruidi perceptoris constantia predicare, ut iam nullus ambigeret, quia vir sanctus martyrium flagitaret. Illi vero rimentes, ne sicut post martyrium beati Adalberti, coruscantibus miraculorum signis, Sclauonicæ gentis plerique conuersi sunt, ipsis quoque similiter eueniret, longo tempore a beato viro manus artificiosa malitia reprimunt, & cupidissimo mori, nolentes occidere, crudeliter parcunt. Cumque ad Regem Russorum vir venerabilis peruenisset, & constanti animo predicationi vehementer insistere, videns eum Rex squalidis vestimentis indutum, ac nudis pedibus incedentem, opinatus est quia vir sanctus talia non religionis causa perferret, sed idcirco potius, ut pecunias congregaret. Promisit igitur ei, quia si ab huiusmodi vanitate recederet, ipse paupertatem eius largissima diuitiarum liberalitate ditaret. Verum Bonifacius mox ad hospitium sine mora reuertitur, preciosissimis pontificalibus ornamentis decenter induitur, & sic ad Regis palatium denuo presentatur. Rex autem videns eum tam decoris vestibus adornatum, ait: Nunc scimus, quia te ad vanam doctrinam, non paupertatis inopia, sed veritatis impulsit ignorantia. Veruntamen si vis vera credi, quæ a se, erigantur duæ excelsæ lignorum cataste, breuissimo a se interstitio separata, & igne supposito cum vaporata fuerint, ita ut utriusque struis vnus ignis esse videatur, tu transi per medium. Quo si laesus ex aliqua parte fueris, ipsis te penitus consumendum ignibus trademus. Sin autem (quod credi non potest) sanus euaseris, omnes nos Deo tuo absque difficultate credemus. Cumque hoc foedus non solum Bonifacio, sed & cunctis, quæ aderat, gentibus placuisset, Bonifacius ita vestitus ut Missarum solennia celebraturus, prius cum sanctificata aqua & incenso thure vndique perlustrans ignem, dein stridentes flammam globos ingressus, ita exiit illæsus, ut nec minimus capitis eius capillus videretur exulsus. Tunc Rex & ceteri, qui huic spectaculo interfuerant, cateruatim ad pedes se beati viri projiciunt, indulgentiam lachrymabiliter petunt, & baptizari se instantissima supplicatione deposcunt.

Ecce sancti-
ficata aqua
virtutem &
thuris in-
censati.

Cap. 30.
Russi cre-
dunt in
Christum.

S. Bonifaci-
us decolla-
tur.

Coepit itaque tanta gentium multitudo ad baptismum confluere, ut vir sanctus ad spatiosum locum quendam pergeret, & in ipsa aquarum abundantia populum baptizaret. Decreuit autem Rex, ut regnum relinquens filio, ipse quandiu viueret, a Bonifacio nullatenus separaretur. Frater autem Regis cum ipso pariter habitans, dum nollet credere, absente Bonifacio, ab ipso Rege peremptus est. Alius vero frater, qui iam a Rege erat cohabitatione diuisus, cum ad eum vir venerabilis venit, audire verbum eius noluit, sed de conuersione fratris nimia aduersus eum ira successus, continuo comprehendit: deinde timens, ne si viuam teneret, Rex eum de manibus eius eriperet, in sua presentia, circumstante non parua hominum multitudine, decollari præcepit. Statim vero & ipse cæcatus est, & tantus eum cum omnibus, qui adstant, stupor oppressit, ut nec loqui, nec audire, nec aliquod humanitatis officium agere aliquatenus possent, sed cuncti velut lapides rigidi & immobiles permanerent. Rex autem hoc audiens, nimio dolore percussus, omnino deliberat non solum fratrem occidere, sed & cunctos, qui sibi tanti reatus fautores extiterant, gladijs trucidare. Sed cum illic protinus aduenisset, & corpore martyris adhuc in medio posito, fratrem simul cum reliquis hominibus sine sensu & motu stupefactus ad stare conspiceret, hoc sibi cum suis omnibus placuit, ut prius pro eis oratio fieret, si forsitan illis diuina misericordia

ricordia sensum, quem amiserant, reformaret: deinde si acquiescerent credere, indulto crimine, viuerent: sin autem, omnes ultoribus gladijs interirent. Cum igitur & ab ipso Rege, & a ceteris Christianis diutius fuisset oratum, non solum prior sensus stupefactis hominibus redditur, sed insuper consilium flagitanda veræ salutis immittitur. Nam continuo poenitentiam sui criminis flebiliter experunt, baptismi sacramentum cum magna alacritate suscipiunt, super corpus quoque beatissimi martyris ecclesiam construunt. Veruntamen ego, si de huius mirabilis viri cuncta, quæ dici veraciter possunt, virtutum dona referre tentarem, deficeret forsitan lingua, non deficient materia. Dum igitur Bonifacii virtus proprio indigat stylo, idcirco tamen illum cum alijs Romualdi discipulis per transcursum hic memorare curamus, ut ex eorum laude, quam magnus & gloriosus magister eorum fuerit, demonstremus: quatenus dum celsitudo clientium auribus fidelium insonat, quam excelsus doctor eorum fuerit, ex schola, quam tenuit, innotescat.

Eius interfectores erant.

Cap. 31.

Interea Romualdo in Perco habitante, Busclauis Rex preces Imperatori direxit, ut sibi spirituales viros mitteret, qui regni sui gentem ad fidem vocarent. Mox Romualdum Imperator aggreditur, & concedi sibi de suis monachis, qui illuc destinari vtiliter valeant, deprecatur. Ille vero nulli suorum hoc precipere velut ex prelationis auctoritate voluit, sed in eorum voto ponens, siue manendi, siue abeundi eis optionem dedit. Ignorabat enim etiam metuenso negotio voluntatem Dei: & idcirco non illud suo, sed fratrum potius arbitrio committebat. Instante igitur Imperatore & humiliter obsecrante, tandem duo solummodo inuenti sunt ex omnibus, qui se ultro ad eundem promptos obtulerunt. Quorum vnus Iohannes, Benedictus alter vocabatur. Hi itaque ad Busclauum euntes, in eremo prius, eo sustentante, manere coeperunt, & ut predicare postmodum possent, Sclauonicam linguam laboriosè discere studuerunt. Septimo vero anno, cum iam loquelam terræ plenè cognoscerent, vnum ad Romanam urbem monachum mittunt, & per eum à summæ sedis Antistite predicandi licentiam petunt. Iniungunt etiam, ut nuncius aliquos secum de B. Romualdi fratribus duceret, qui eremiticæ conuersationis edocti, cum eis simul in Sclauorum partibus habitarent.

Cap. 32.

Busclauus autem, volens coronam sui Regni ex Romana auctoritate suscipere, predictos venerabiles fratres obnixæ coepit supplicatione deposcere, ut ipsi plurima eius dona Papæ deferrent, & coronam sibi à sede Apostolica reportarent. Qui regie petitioni assensum penitus denegantes, dixerunt: Nos in sacro ordine positi sumus, tractare nobis secularia negotia minimè licet: & ita relinquentes Regem, ad cellam reuersi sunt. Quidam vero regis familiares, agnoscentes ipsius desiderium, sed quid sancti viri respondissent, ignorantes, copiosum auri pondus, quod mittendum Papæ fuerat, secum eos detulisse ad cellulam falsò opinati sunt. Deinde intra se conditio- ne pacta condicunt, ut nocturnè eremum latenter ingressi, & monachos interficerent, & pecuniam absportarent. Quos cum beati viri tentantes irumpere percussissent, aduentus eorum causam protinus agnoscentes, confessionem inter se facere, & sanctæ Crucis se coepere vexillo communire. Erant autem ibi duo pueri, eorum obsequio ex aula regia deputati, qui, prout vires dabant, stare pro sanctis, & furibus resistere nixi sunt. Fures vero repente tandem aditu irruentes, extractis gladijs omnes pariter occidere. Tunc thesaurum anxie perquirentes, sed eueris omnibus nihil inuenientes, ut tanti reatus crimen obtegerent, & humana suspicio non armis, sed flammis potius, quod fuerat, deputaret, cellam incendere, & ipsa martyrum conati sunt cadauera conflagrare. Sed admoti ignes, amissis naturæ viribus, nil omnino consumere vllis hominum studijs potuerunt. Ita enim eos ipsa etiam parietum materies repellebat, ac si pro lignis durissimi silices essent. Frustrati itaque fures, in fugam se conferre nituntur: sed & hoc illis ex diuina prouidentia denegatur. Tota siquidem nocte per frutetorum, per latitudinem saltuum, per opaca sylvarum, viam anxii sunt quærere, quam nullatenus valere errandis vestigijs inuenire. Sed neque pugiones in vaginas recondere, arefactis brachijs, potuerunt. Vbi vero sanctorum iacebant corpora, copiosum lumen usque in diem splendescere, & dulcissima Angelicæ cantilenæ non desijt suauitas resonare.

Sancti viri ab impijs insultantur.

Vide miracula & diuinam in impijs vllis.

Cap. 33.

Adueniente autem die, quod factum fuerat, Regem latere non potuit. Qui illico ad eremum cum numerosa populi multitudine festinauit, & ne fures euaderent, facta corona hominum, totam syluam vndique circumcinxit. Qui tandem reperti sunt manufesti criminis rei, & ad gladios suos adhuc ultione diuina ligati. Rex autem quid de eis

Miraculad corpora sanctorum.

Cap. 34.

S. Romualdus pcedit Orthoni Imper. mortem.

Cap. 35.

Psalm. 35. Gratia lachrymarum in S. Romualdo.

Rom. 1.

Cap. 36.

faceret, habita consideratione deliberans, hoc postremo decreuit, vt nequaquam eos sicut merebantur, occidi praeceperet, sed ferreis catenis vinculos ad sepulcra martyrum destinaret, quatenus aut ibi vsque ad obitum in vinculis miserabiliter viuerent, aut si sanctis martyribus aliter videretur, ipsi eos sua misericordia liberarent. Qui cum ad sanctorum tumultum fuissent ex praecepto Regis attracti, mox ineffabili diuinitatis omnipotentia fractis sunt nexibus absoluti. Deinde facta super corpora sanctorum basilica, innumerabilia non solum tunc, sed & nunc ibi fiunt ex diuina virtute prodigia.

Imperator autem Henricus Busclau consilium non ignorans, vndiq; vias custodiri praeceperat, vt si Busclaus Romam nuncios mitteret, in eius ilico manibus deuenirent. Monachus igitur, qui nuper missus a sanctis martyribus fuerat, demum captus est & mox carcerali custodiam mancipatus. Nocte vero illum Angelus Domini in carcere visitauit, & consummatus esse eos, quorum legatione fugebatur, admonuit, statimq; aperto diuinitus carcere, prae paratum sibi esse nauigium in fluuio, quae transitus erat, asseruit. Quo festinans monachus, Angelicae promissionis fidem veram esse probauit. Dum moraretur autem Romualdus adhuc in Pereo, Imperator Ortho monasterium ibi ad honorem sancti Adelberti, eo suggerente, construxit, cui contigua Classensis coenobij praedia contulit, & ea sibi ex fiscali possessione in Firmensis monarchiae partibus secepenauit. Abbate quoq; illic ex Romualdi discipulis constituto, & fratribus congregatis, cepit eos sub magna Romualdus tenere custodia, & docebat eos sub regulae viuere disciplina. Praecepit etiam Abbati, vt in eremum secedens, per tota hebdomada in cella confisteret: diebus vero Dominicis fratres, ad monasterium veniens, visita ret. Qui sancti viri iussa contemnens, cepit seculariter viuere, & pede operis semel ex orbitate, a rectitudinis tramite iam longius declinare. Videns ergo Romualdus, quod secundum suae voluntatis ardorem ibi laborare non posset, Regem protinus adiit, & acceptae promissionis exactor, vt Rex monachus fieret, insistere vehementius cepit. At ille facturum se quidem quod exigebatur asseruit, si tamen prius Romam, quae sibi rebel labat, impeteret, & ea deuicta, Rauennam cum victoria remearet. Cui Romualdus: Si Romam, inquit, ieris, Rauennam ulterius non videbis: & apertissimè illi mortem propinquam esse denunciatis, quia cum reuocare non potuit, proculdubio de eius certus interitu, ab eo recessit. Dum vero Rex Romam properat, Romualdus nauim ascendens, ad ciuitatem Parentium transfretat. Rex itaq; secundum beati viri prophetiam vix a Roma reuerti incipiens, mox languore correptus, apud Paternum defunctus est.

Romualdus autem tribus annis in Parentinae ciuitatis finibus habitans, in vno monasterio construxit, in duobus vero inclusus mansit. Ibi nempe ad tam magnae perfectionis cumulum pietas illum diuina prouexit, vt a sancto afflatus Spiritu & nonnulla ventura prospiceret, & multa veteris ac noui testamenti occulta mysteria radijs intelligentiae penetraret. Anxiabatur autem ibi aliquando in lachrymas erumpere, sed nullo valebat conamine ad contriti cordis compunctionem venire. Factum est ergo quodam die, dum in cellula psalleret, vt in hunc psalmi versiculum incidere: Intellectum tibi dabo, & instruam te: in via hac, qua gradieris, firmabo super te oculos meos. Repente igitur tanta sibi lachrymarum effusio orta est, & ita mens eius ad intelligendas diuinae scripturae sententias illustrata, vt ex eodem die, quandiu vixit, verberes sibilachrymae, quandocumq; voluisset, facillimè fluerent, & plurima illa scripturarum mystica non laterent. Frequenter enim tanta illum diuinitatis contemplatio rapiebat, vt quasi totus in lachrymas resolutus, aestuante inenarrabili diuini amoris ardore clamaret: Chare Iesu, chare, mel meum dulce, desiderium ineffabile, dulcedo sanctorum, suauitas Angelorum: & caetera huiusmodi, quae ille sancto Spiritu dictate, in iubilum proferebat: nos humano sensu exprimere talia non valemus. Sicut enim Apostolus dicit: Nos, sicut oportet, orare nescimus: sed ipse Spiritus orat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et ideo Romualdus Missam celebrare coram pluribus nunquam volebat, quia se a lachrymarum inundantia continere non poterat. Vnde etiam postmodum praenimia iam consuetudine vir simplicis animi putans gratiam sibi diuinitus praerogatum, omnibus esse concessam, dicebat plerunq; discipulis: Cauete, ne multas lachrymas effundatis: quia & visum minuunt, & verticem laedunt. Vbiunque autem vir sanctus habitare disponeret, oratorium cum altari primitus intra cellulam faelens, deinde se recludens, aditum damnabat.

Miserunt aliquando ad illum fratres, qui morabantur in solitudine, quae Bisurcum dicitur, consilium flagitantes, qualiter conuersari in eremo deberent, qualiter diabolicis

Per spiritum cognoscit fratrum aduentum.

Cap. 37.

Cap. 38.

En quanti fit sanctus vir.

Cap. 39.

Oratione maris tepescit sedat.

Prophetia eius.

Cap. 40.

licis impugnationibus resistere possent. Quorum nuncios cum ad monasterium, a quo Romualdi cella longius aberat, peruenissent, ilico venerabilis vir per spiritum eorum cognouit aduentum, praecepitq; Abbati Ansoni, qui sibi tunc assistebat, dicens: Vade, & pulmentum fratribus praepara, qui de longinquis partibus aduenere. Qui continuo cepit eum deridere, & dicere, quia verè falsus propheta esset. Postremo tamen velut coactus ad monasterium veniens, eos, quos vir sanctus praedixerat, orantes iam in ecclesia reperit. Quos videlicet Romualdus multo salutaris doctrinae sale condidit, multis deniq; contra antiqui hostis insidias virtutum armis instruxit: & postquam eos de omnibus subtiliter vtiliterq; docuit, cum multa eos ad eremum alacritate remisit.

Alio quoq; tempore rursus praedicti fratres ad eum nuncios dirigunt, & de eadem re consilium maiori adhuc anxietate requirunt. Quibus vir venerabilis ait: Ego nunc libellum de pugna damonum scribo, quae vobis, cum redieritis, dabo, vel certe vobiscum fortasse veniam. Hoc illi audientes, protinus in faciem se prosternunt, vt cum illis ire dignaretur, importuna admodum supplicatione deposcunt. Altera vero die iturum secum incunctanter asseruit, & vt nauim requireret iussit. Audiens hoc Parentinus Episcopus, nimio moerore percussus est. Inueniens quoq; monachos propter nauigiū discurrentes, multis contumeliarum eos dehonestauit iniurijs: Hoc etiam cunctis iuxta portum manentibus promulgauit edictum; vt quicumq; Romualdo nauim dare praesumeret, ipse quoq; vna cum ipso irremediabili profectioe demigrans, Parentium vltimus non rediret. Festinè igitur nuncius ad Polensem Episcopum mittitur, vt beato viro nauigium mittere non moretur. Saepè nanque praefatus Episcopus adhortatus illum fuerat, vt nequaquam decederet in tam obscuro recessu inclusus lateret, sed illic potius se conferret, vbi animarum lucrum copiosius facere potuisset, ne videlicet sicut carbo soli sibi arderet, sed magis, vt vera lucerna super candelabrum posita, omnibus, qui in domo Dei sunt, radios suae lucis infunderet.

Dum igitur nuncius, qui missus est, expectatur, Romualdus his, qui secum erant, fratribus ait: Noueritis proculdubio, quia frater ille tardius venit: vnde in alia nauim nos ire prius, quam ille reuertatur oportet. Adueniente autem sancto die Dominico, in ipso primae lucis crepusculo dixit assistenti sibi cuidam fratri, nomine Ingelberto, qui postea Archiepiscopus factus est: Respice, inquit, procul in pelagus, & vide duas naues longinquis adhuc spatijs pari aduersum nos velocitate tendentes: earum nos definitè debet vna suscipere. Qui curiosus intendens, & expansis oculorum radijs sollicitè cuncta perlustrans, aliquod nauigij signum omnino videre non potuit. At cum dies iam iamque claresceret, ecce extremo videri intuitu duas naues eminens aduentantes, & praenimia adhuc longinquitate quasi totidem volucres apparentes. Quibus tandem subeuntibus portum, interrogati remiges, vtrum Romualdus cum suis in propria vellent naue suscipere, noua mox repleti laetitia, se & sua omnia in eius potestate constituunt, & beatos se fore tam preciosae margaritae pondere profitentur. Verum illo die minas aëris formidantes, ire nolebant. Romualdus autem exhortatus est eos, vt statim in spe diuinæ gratiae iter caperent, spondens eis, quia nullum omnino periculum sustinerent. Illi tamen tota die ibidem commorantes, nocte nauigare ceperunt.

Circa diluculum autem subito venti sequunt, tempestas oritur, mare ab imo fundo versatur. Iamq; furentes vndiq; procellae, ipsos quoq; remiges prosternunt, & nauim hinc inde concutientes, totas penè tabulas laxant. Videres itaq; homines, alios quidem se ad natadum exuere, alios vero diuersis se funibus religare, quosdam aut, vt supernatae fluctibus possent, remos, aut lignum aliquod strictum tenere. Cumq; in tanto discrimine non iam dubium desperatis omnibus naufragium immineret, ilico Romualdus ad solita orationis armamenta cucurrit, & reclinato paululum capite, capite deuexo in gremium, preces in silentio ad Dominum fudit: deinde Ansoni Abbati, qui cominus assistebat, securè praecepit, dicens: Denuncia nautis, vt nequaquam timeant, sed omnes se incolumes euafuros absque vlla penitus ambiguitate cognoscant. Vix modicum post haec tempus transierat, & ecce vltra omnium spem absq; vilo humano studio ipsa se nauis dirigit, & mox in portum Capreolae ciuitatis delapsa, celeriter subintravit. Tunc oēs liberatori Deo dignas referre gratias, & manifestè se de faucibus mortis ereptos Romualdi meritis profitentur.

Veniens itaque Romualdus Bisurcum, visis omnium fratrum cellis, quia superfluitate quadam ambitiosae videbantur, in nulla earum habere hospitium voluit, nisi in illa solummodo, in qua Petrus venerabilis eius discipulus habitabat. Vir siquidem erat

erat admirabilis abstinentiæ, multæque admodum extremitatis, qui cellulam sibi ad sancti Hilariionis exemplum vix vnquam largiorem fieri quatuor cubitis permittebat. Referebat autem post idem venerabilis vir, quia dum beatus Romualdus cum ipso maneret, & psalmos vterque se in vicarijs versibus alternaret, tricies in nocte, vel eo amplius se Romualdus ad requisita naturæ ire simulabat, quoniam affluentium lachrymarum inundantiam atque singultus cohibere non poterat. Cumque ibi Romualdus aliquandiu moraretur, & fratres non solum de spiritali certamine, verum etiam ut sibi Abbatem præferrent, admitteret, illi quia suum habebat vnusquisque sustentatorem, & prout cuique libuerat, proprijs sequebatur arbitrij libertatem, Romualdi præcepta suscipere non magnopere curarunt.

Cap. 41.

Romualdus ergo sterilitatis impatiens, anxia coepit auaritia perquirere, vbi terra possit ad proferendos animarum fructus idoneam inuenire. Misit itaque nuncios ad Camerinæ provincie Comites. Qui audito nomine Romualdi, nimio repleti gaudio, citata suæ ditionis obtulere prædia, non modò sylvarum & montium, sed si sibi etiam placeret, agrorum. Postremò repertus est in eorum possessione locus, eremiticæ conuersioni satis congruus, montibus vndiq; vallatus & syluis. In medio verò amplam planities non solum proferendis frugibus apta, sed perspicuis etiam fontibus irrigua. Hic itaque locus, Vallis de castro, antiquitus vocabatur, vbi iam parua erat ecclesia, in qua quorundam conuersarum mulierum videbatur esse conuentus. His itaque loco cedentibus, constructis cellulis, illic habitare cum suis discipulis vir venerabilis coepit. Ibi autem quantos animarum fructus per illum Dominus acquisierit, quis valeat vel arramento describere, vel lingua proferre? Coepere namque homines ad penitentiam hincinde confluere, & sua pauperibus misericorditer erogare: alij seculum omnino relinquere, & ad sanctæ conuersionis ordinem spiritu feruido festinare. Erat enim vir beatissimus, quasi vnus de Seraphin, quia & ipse flamma diuini amoris incòparabiliter aestuabat, & alios quocumque pergeret, sanctæ prædicationis facibus accendebat. Sæpe namque dum prædicationis verba proferret, tanta illum compunctio in lachrymas excitabat, vt subito interruptum sermonem relinquens, aliquorsum repente impetu velut amens aufugeret. Et si quando cum fratribus equitabat, longè post alios veniens, semperque psallens, nihilo minus ac si in cella resideret, iugiter lachrymas effundere non cessabat.

Cap. 42.

Simoniacos
seuerè casti-
gat.

Inter ceteros autem præcipuè seculares clericos, qui per pecuniam ordinati fuerant, durissima seueritate corripiebat, & eos, nisi ordinem spontè desererent, omnino damnabiles & hæreticos assererat. Qui nouam rem audientes, occidere illum moliti sunt. Per totam namque illam monarchiam vsque ad Romualdi tempora, vulgata consuetudine vix quisquam nouerat, Simoniacam hæresim esse peccatum. Qui dixit eis: Canonum mihi libros afferte, & vtrum vera sint, quæ dico, vestris artestantibus paginis comprobate. Illis igitur diligenter inspectis, & crimen agnoscunt, & errata deplangunt. Cõstituit autem vir sanctus plures Canonicos & clericos, qui laicorum more seculariter habitabant, præpositis obedire, & communiter in congregatione viuere docens. Nonnulli quoque Episcopi, qui per Simoniacam hæresim sacras sedes inuasent, ad eum causa penitentiae concurrerant. Qui etiam venerabili viro se committentes, & Episcopatum termino statuto deserere, & ad sanctæ conuersionis se promittebant ordinem festinare. Ex quibus tamen vir sanctus quandiu vixit, nescio si vel vnum conuertere potuit. Est enim venenata illa hæresis, præsertim in Episcopali ordine, tam dura & ad conuertendum rigida, semper promittens, semper de die in diem producens, atque in futurum procrastinans, vt facilius possit Iudæus ad fidem conuerti, quàm hæreticus plenè ad penitentiam prouocari.

Cap. 43.

Fur absens
prodit.Eius in cæda
in furem
humanitas

In eisdem quoque partibus sanctus vir monasterium condidit puellarum. Solenni autem quadam die, dum vir venerabilis illic cum fratribus in capitulo resideret, & eos salutaris doctrinæ dapibus satiaret, repente ipsum interrompens sermonem, anxia quadam voce exclamare coepit & dicere: Agite, agite, quanto cyus properate, quia iam fratris Gregorij cellam fur frangit, (hic autem Gregorius Archiepiscopus in gentibus postmodum consecratus est) Qui protinus exilientes, ad cellam perniter currunt, & furem iam parietes infringentem inueniunt. Quem corripientes, ad magistrum pertrahunt, & quid de tam sacrilego raptore faciendum esset, inquirunt. Quibus vir sanctus coepit hilariter dicere: Er ego fratres ignoro, quid de tam malo homine possimus facere. Eruius illi oculos? Sed postea non videbit. Incidimus ei manus? Sed amplius non laborabit, & per hoc forsitan fame peribit. Quod si pedem trunca-

truncamus, ambulare non poterit. Sed intrò eum ducite, & cibum illi prius apponite, vt quid de eo faciendum sit, interim pertractemus. Ita vir sanctus exultans in Domino postquam cibari latronem fecit, illum modestè correptum, & dulcibus verbis admonitum, redire ad propria in pace permisit.

Postremò dimissis in Valle de castro nonnullis de suis discipulis, ad regionem se vrbis veteris contulit, & in possessione Pharulphi Comitis monasterium, multis quidem suffragantibus, sed eo maxime expensas præbente, construxit. Tantus namque in sancti viri pectore faciendi fructus ardor incanduerat, vt effectis nunquam contentus, dum alia faceret, ad faciendam alia properaret, adeò vt putaretur totum mundum in eremum velle conuertere, & monachico ordini omnem populi multitudinem sociare. Multos denique illic de seculo abstulit, quos per plura sacra loca diuisit. Nonnulli quoque nobilium filij, contemptis parentibus, ad virum beatissimum fugiebant. Ex quibus etiam filius Guidonis Comitis fuit, qui in ipsa pueritia non longo tempore, postquam monachus factus est, ad mortem veniens, vidit duos iniquos spiritus, quasi nigerimos vultures, terribiles in se oculos figentes. Cumque hoc assistenti sibi beato Romualdo puer ediceret, protinus addidit: Ecce, inquiens, magister, tanti nunc Aethiopes intrant, vt iam totum adificium replent. Exhortatus autem, vt conuideretur quid deliquisset, hoc solum modò crimen felix ille peccator cum magno terrore confessus est, quia iussus fuerat à Priore nescio quot seopas accipere, & illas nondum acceperat. Romualdo igitur ei tanti facinoris veniam indulgente, in pace defunctus est. Postero verò die cæcus quidam, præbendarius videlicet patris eius, ad sepulcrum illius venit, & altiori voce clamans: Heus domine mi, inquit, si cum Deo es, sicut credo, preces pro me ad eum funde, & oculorum mihi lumen restitue. Quo dicto, statim illuminatus est. Nonnulli quoque ægroti ad eius tumulum venientes, redditi sunt sanitati. Cuius sepulcrum velut multis plenum aromatis redolebat. Ita ille à Deo meruit honorari post mortem, qui pro eius amore, dum viueret, carnalium spreuit hereditatem.

Valdè pro-
paga mona-
chismum.Cæcus videt
ad sepulcrum
Guidonis
Comitis &
monachi.

Cap. 44.

Interea Romualdus audiens, quia beatissimus vir Bonifacius martyrium suscepisset, nimio desiderij igne succensus, vt pro Christo sanguinem funderet, Hungariam mox ire disposuit. Interim tamen dum in ipsa intentione persisteret, breui tempore tria constituit monasteria, vnum videlicet in Valle de Castro, vbi nunc sanctissimum corpus eius reconditum est: aliud prope Isinum fluuium, tertium iuxta oppidum condidit Esculanum. Deinde licentia ab Apostolica sede suscepta, & duobus è suis discipulis in Archiepiscopos consecratis, cum viginti quatuor fratribus iter arripuit. Tanta enim ardor moriendi pro proximo in omnibus aestuabat, quòd vir sanctus ad talia negotia cum paucis ire difficile poterat. Eunt ergo cum iam ipsis Pannoniarum finibus interessent, repente Romualdus languore correptus, vltèius ire non potuit. Cumque diutius pateretur, si quando redire disponderet, protinus ex agritudine conualescebat. Sin autem ire vltra tentaret, tota eius facies protinus intumescebat, cibos quoque iam retinere stomacho languescente non poterat. Aduocatis itaque fratribus ait: Perpendo nequaquam diuinæ voluntatis esse iudicium, vt vltra progrediar. Veruntamen quia intentionis vestræ desiderium non ignoro, neminem vestrum redire compello. Multi nempe etiam ante nos totis visibus studuerunt ad martyrij culmen pertingere, sed quia diuina prouidentia aliter sensit, in suo gradu coacti sunt remanere. Licet ergo vobis omnibus martyrium defuturum esse non ambigam, qui tamen ire, qui mecum redire voluerit, vnus cuiusque, relinquatur arbitrio. Quindecim igitur Hungariam prodeuntibus, duobus aliò iam dimissis, vix septem cum magistro discipuli remanserunt. Euntium autem quidam flagellantur, venduntur plures, ac seruitutem pro Domino subeunt, ad martyrium tamen, sicut vir sanctus prædixerat, non pertingunt.

Romualdus
vult Hunga-
ris prædica-
re, Christum,
sed diuini-
tatis retardat.

Cap. 46.

Romualdus autem, conuerso quodam nobilissimo viro, Aldeberani Ducis consanguineo, qui postea monachus factus, in sancta vsque ad mortem conuersione permanens, alijque Theutonicis, ad monasterium, quod in vrbis veteris regione constructum erat, redijt. Notandum itaque est, quia sanctus vir nequaquam velut leuitate vsus fallinaniter potuit, qui secundum intentionem quidem suam martyrium subiit, iuxta diuinum verò consilium pro salute eorum missus est, quos conuertit. In prædicto igitur monasterio multa persecutionis scandala passus est. Volebat enim Abbatem vt reuerà monachum, extremitatem diligere, secularia ex desiderio non tractare, res monasterij pro vana gloria non expendere, fratrum vsibus necessaria ministrare.

Infestas pa-
tuitur perse-
cutiones.

Quæ

Quæ omnia dum ille surda aure contemnit, Romualdus locum cum suis discipulis deferens, non longè à castro prædij ditionis Raynerij, qui postmodum Tuscia Marchio factus est, habitauit. Hic autem Raynerius coniugem suam occasione propinquitatis abiecerat, & consanguinei sui vxorem, quem ipse insequentem quodam modo inuitus occiderat, in coniugium copulârat. Ob hoc itaque Romualdus, ne criminis eius particeps fieret, gratis manere in eius possessione noluit, sed vnum ei aureum pro qua, alterum verò pro lignis appendit. Quos cum ille omninò respueret, malè videlicet sua dare, quàm à sancto viro quicquam recipere, postremò tamen victus assensit potius, quàm Romualdus abiret. Dicebat autem idè Raynerius, cum monarchiâ obtineret: Quia non Imperator, non aliquis omninò mortalium tantum mihi tractum valet incutere, quantum me Romualdi terret adspèctus. Ante eius quippe vultum ne que quid dicam scio, neque quibus me defendere valeam, vllas excusationes inuenio. Habebat reuerà vir sanctus hæc ex diuino munere gratiam, vt quicumque peccatores præsertim potentes sæculi, in eius præsentiam deuenissent, mox velut ante maiestatem Dei tremefactis visceribus formidarent. Sanctus nimirum Spiritus, qui pectori eius habitator inerat, hunc terrorem iniustus diuinitus intendebat.

Raynerius
Marchio
viru sanctu
admodu ve
retur.

Nota.

Cap. 47.

Quidam in
piobus viru
Dei præfo-
care nititur.

Cap. 48.

Multos cõ-
uertit.

Cap. 49.

Cap. 50.

Fures per
spiritum di
scit & impe-
dit.

Illis verò temporibus vir venerabilis monasterium non longè à Massiliano castro construxit. Audiens autem aliquando, quia Venetus quidam Classensem Abbatiam per coemptionem Simoniacæ hæreseos inuaserat, in super quoq; in corpus suum ini- què peccabat, illuc protinus ire miles Christi impiger studuit, diuersisque modis ipsum monasterium purgare tentauit. Vir autem reprobus dum Abbatiam metuit per- dere, non timer homicidium perpetrare. Intempesta siquidem nocte, dum Romualdus in lecto securè quiesceret, ille eum latenter aggressus, in pijs cepit digitis guttur eius adstringere, nitens eum crudèlitate suffocare. Sed dum vir sanctus necdum pro- fus intercepto spiramine, anhelitu vix eludante, rauciret, Ingelbertus illic maligni singultibus excitatus, torrem mox ex sopito igne corripuit, & ministrum diaboli ab incepto nefandissimo crimine exturbauit.

Post hæc Romualdus denuò Parentium nauigauit, sed Apostolicæ sedis Antistes & Romani ciues, vt Romam rediret, legationem dirigunt. Quò si reuertetur, factu- ros se omnia eius præcepta promittunt: sin autem, excommunicationis sententiam comminantur. Hoc itaque modo suum Romualdum Italia recuperare promeruit. Eo tempore in faucibus Callensium montium aliquandiu mansit, deinde in Petra- num montem, non longè videlicet à monasterio sancti Vincentij, quod iuxta Candi- lianum cõstitutum est fluuium, commigrauit. Quocunq; autem vir sanctus ibat, sem- per fructificans, semper animarum lucrum magis ac magis accumulans, & homines de seculo abstrahens, velut totus in ignem conuersus, ad cæleste desiderium animos ho- minum accendebat.

Volens autem tunc locum ad eremum faciendam idoneum inuenire, præcepit euidam presbytero, vt ad domum propriam rediens, sibi & his, qui eum comitaban- tur, alimenta deferret. Deinde montem indagine studiosa perlustrans, postremò quandam monachum iuxta paruam basilicam habitantem reperit, à quo mox vsque cum pergeret, & locum ostenderet, vbi aqua inueniretur, exegit. Qui nimirum de- negauit se domum sine custode posse relinquere, quia latronum insidiantium impetum formidaret. Ad hæc Romualdus recompenaturum se, si tale quid accidisset, cur- cta spondit. Sicque iam alienæ iniuriæ debitor factus, monachum secum duxit. Il- lis itaque locum quærentibus, ecce presbyter vt iussus fuerat, prandium deferens, su- rem iam domum infringentem reperit, reptum cepit, captum vsque ad Romualdum reditum custodiuit. Quem Romualdus intuens, prius illum pia studuit verborum auste- ritate corripere, deinde dulciter admonēs, incolumem permisit ad propria remeare. Sic nimirum, sic diuina prouidentia seruauit illæsum, quod in absentis Romualdi cu- stodia fuerat derelictum.

Rursus dum in eisdem partibus cellas construeret, (erat autem sarcina proci- bil ab eis sub quodam saxo reposita) tunc vir venerabilis quendam fratrem illum quasi cum quodam impetu propulit, præcipiens ei, vt nimis anxie festinaret. Qui mox su- ribus superueniens, illos quidem iam eam rapere tentantes reperit, sed nihil adhuc ex his, quæ reposita fuerant, deesse cognouit. Quæ ex re rectè colligitur, beatum vi- rum non sine diuina reuelationis instinctu fratrem cum tanta sollicitudine destinâsse, ipso videlicet puncto, quo fures ad rem non custoditam contigit peruenisse. Post hæc Romualdus ad monasterium Vallis de castro reuertitur, moxque Abbatem sic

alios

alios regere, vt semetipsum tamen nequaquam negligeret, exhortatur. Volebat insu- per, vt cellam, qua vsus fuerat, occasione regiminis non omninò defereret, sed in ea sibi et spiritaliter viuens, præcipuis tantum festiuitatibus fratres admonitionis gra- tia visitaret. Erat enim beato viro tam odiosa ista quam cernimus, Abbatum conuer- satio, vt non minus gauderet, si de manu cuiusquam Abbatiam potuisset euellere, quàm si ei datum fuisset potentissimum quemlibet sæcularium ad sanctæ cõuersatio- nis ordinem conuocare. Sed sicut per Salomonem dicitur: Velut acutum in nitro, ita qui cantat carmina cordi peruerso: ille prædicatione venerabilis viri de malo deteri- or factus, Comitissas loci dominas protinus adiit, & vt ligna, quibus Romualdi cellæ debebant constitui, minutatim incidi præciperent, sacrilega machinatione suggestit. Eo itaq; modo alta paradisi cedrus de terrenorum hominum syluis eiecta est.

Inde verò progrediens, non longè ab Apennino monte in loco, qui dicitur Aqua bella, manere constituit. Illic igitur dum seculares quidam cum discipulis eius habita- tionum tecta construerent, Romualdus aut, quia iam præ senectute laborare non po- terat, solus opificium custodiret, Presbyter quidam intolerabilem dolorem in denti- bus sentiens, opus ædificij inuitus reliquit, & postulata à fratribus licentia, redire domum miserabiliter ciulans cœpit. Cum verò Romualdus transitum reuersionis haberet, in- terrogatus ab eo Presbyter cur abscederet, mox casum suæ passionis aperuit. Tunc Romualdus hianti locum vbi patiebatur, digito tetigit, dicens: Ignitam subulam, ne labrum lædat, in calamum mitte, & hic pone: sicq; dolor aufugiet. Vix Presbyter vni- us iugis spatio vltra progressus est, & cõfestim omni dolore deposito, ad opus, quod reliquerat, sanus & incolumis repedaui, claris nimirum vocibus exclamās & dicens: Gratias tibi agimus omnipotens Deus, qui regionem nostram splendore tanti fideris illustrare dignatus es. Verè Angelus Dei, verè Propheta sanctus, & lux magna occulta mundo, in finibus nostris apparuit. Hæc & alia multa in Dei laudem vociferans, vix à beati viri discipulis tacere compulsus est. Nam si talia verba ad beati viri Romual- di aures qualibet occasione peruenissent, grauissima cor eius indignatione commo- uissent.

Alio verò tempore magnam quandam fagum, quæ prope cellam eius adstabat, in- cidi præcepit. Erat autem fagus ita cellæ acclinis & imminens, vt iuxta humanam o- pinionem, si cecidisset, totum mox ædificium indubitanter obrueret. Cumq; operarij vellent iussa perficere, sed ruinam arboris formidarent, ille vt nequaquam timeretur instabat. Itaque cum impactis circunquaq; securibus, in ipsa iam arboris viscera veni- retur, arbor autem super beatum virum non iam dubiè imperum minaretur, cœpère omnes rogare, & vocibus clamosis, vehementer insistere, vt si cellam postponeret, se- metipsum exiens conseruaret. Ille autem nequaquam eorum clamoribus acquiescēs, vt cœptum citò perficeret, diffinitè præcepit. Postremò fagus grauissimo sonitu cor- ruens, ita aliorum est ex diuina virtute proiecta, vt cunctis mirantibus, cella omninò manserit illæsa. Omnes igitur tanto obstupefacti miraculo, ad cælum voces tollunt, & immensas Deo gratias referunt. Sed quid nos de diuina circa venerabilem virum cu- stodia dicimus, cum & alios sæpè per eius præsentiam ex magnis ereptos fuisse pericu- lis non ignoremus? Ex quibus vnum hæc memorare sufficit, vt plures fuisse prudens le- ctor agnoscat.

Aliquando nanq; ipse cum operarijs manens, nimix magnitudinis ilicem in mon- te Petrano faciebat incidi. Quæ videlicet arbor in prærupto montis decliuo pendens, in ima vergebat. Rusticus autem quidam paulò inferius stabat. Cum igitur præcisa ar- bor grauitè corruens, per deuexum montis volueretur in præceps, mox repertum ru- sticum repentino impetu cœpit ad inferiora rotare. Cuncti protinus impetu dolentes exclama- uit, & non solum esse hominem mortuum, sed totum quoq; dilaceratum eius cor- pus existimant. Sed ò diuinam virtutem, ita mox sanus & incolumis repertus est, ac si super eum non arbor, sed arboris folium cecidisset. Hinc iure perpenditur, sancti viri meritum quantum apud Deum pondus haberit, in cuius conspectu grauissima arbo- ris moles pondus habere nesciuit.

Postmodum verò Romualdus cum Apenninum deseruit, montem Sytrix habita- turus ascendit. Cauendum autem summoperè est, ne quis cum audierit, quia vir san- ctus tot loca mutauerit, pij operis pondus vitio leuitatis adscribat. Hæc nanque muta- tionum eius causa proculdubio fuit, quia ad venerabilem virum, vbicumque degeret, turba hominum penè innumerabilis cõcurreret, Ratio ergo poscebat, vt cum vnus loci spatium plenum habitatoribus cerneret, illic Priore constituto, ad replendum mox

Aaaa

aliud

Prou. 25.

Cap. 31.

Pellit dolo-
res dentiū
digiti sui
contactu.

Cap. 31.

Ruentem
arborē aliū
auertit.

Cap. 31.

Cap. 34.

Cur sæpè lo-
ca mutaret.

aliud festinaret. In Sytria verò quot contumelias, quot scandala à suis discipulis passus sit, non est nostræ facultatis euoluere. Ex quibus videlicet vnum hic ponentes; cætera breuitatis studio præterimus.

Cap. 55.

Calumniam eum discipuluseius.

Habebat quendam discipulum, Romanum nomine, qui nobilis quidem fuerat genere, sed omnino degener actione. Hunc itaq; vir sanctus cum pro suæ carnis immunditia non modo verbis argueret, sed sæpè etiam verberibus grauissimis coërceret, aut sus est diabolicus vir titulum illi eiusdem reatus opponere, & impudenter contra sancti Spiritus templum sacrilego ore latrare, dicens videlicet, sanctum viri vnà secum ex eadem contagione peccasse. Mox itaq; discipuli omnes aduersus eum irati, omnes infesti, alij clamant senem impium laqueo debere suspendi, alij dignum iudicant, vt eum ipsa cella ignibus concremetur. Quod vtique, valdè fuit mirabile, præsertim spirituales viros ex decrepito senè, & vltra quam centenariò, tam nefarium scelus credere potuisse, cui etiam si voluntas adesset natura tamen & frigidus sanguis, ariditasq; attenuati corporis hoc penitus denegaret. Sed credendum est proculdubio, ad augendum sancti viri meritum, hoc sibi tam grauis aduersitatis casus accidisse flagellum. Nam, & ipse assererat, hoc in eremo, vnde nuper abscesserat, veraciter agnouisse, & ad hoc deho, nestatis improperium subeundum alacriter aduenisse. Ille autem Sarabaita reprobis, qui sancto viro crimen intenderat, Episcopatum postmodum Nucerinum per Simoniacam hæresim acquisiuit, & per biennium illum occupans, in primo anno eadem incensam cum libris & tintinnabulis, ac cæteris sacris ornamentis, exigentibus suis meritis, vidit: in secundo autem dignitatem cum vita, diuina illum feriente sententia, perdidit.

Cap. 56.

Agit penitentiam non admitti criminis.

Imposuere itaque discipuli sancto viro quasi de commissio crimine penitentiam, & celebrandi sacra mysteria penitus abstulere licentiam. Quod ille præiudicium libenter amplectens, & penitentiam velut reuerà obnoxius crimini obseruauit, & ad sacrosanctum altare per sex ferè menses accedere non præsumpsit. Tandem verò, sic ut ipse postmodum eisdem suis discipulis retulit, diuinitus sibi iussum est, vt si diuinà timeret gratiam perdere, iam indiscretam simplicitatem postponeret, & sacra Missarum solennia fiducialiter celebraret. Postera igitur die sacrificare incipiens, cum ad secunda Missæ secreta peruentum esset, in ecstasim raptus, tam longo temporis spatio siluit, vt omnes, qui aderant, mirarentur. Interrogatus autem postmodum, cur in offerendo sacrificium tantas moras præter solitum habuisset: Raptus, inquit, in cælum, oblatum sum ante Deum, & continuo mihi diuina voce præceptum est, vt secundum hunc intellectum, quem mihi Deus immisit, psalmos exponerem, & promodulo mei sensus charulis per ordinem commendarem. Ego autem nimio & inenarrabili errore constrictus, respondere nihil aliud potui, nisi tantummodo, Fiat, fiat. Vnde postea vir sanctus totum psalterium, & nonnulla Prophetarum cantica luculenter exposuit, & licet corrupta grammaticæ regula, sanum tamen sensum vbiq; seruauit.

Cap. 57.

7. annis degit solus in silentio.

Ieiunium sancti senis in Quadragesima.

Interrogauere eum aliquando discipuli dicentes: Magister cuius esse ætatis anima cernitur, vel in qua figura ad iudicium, præsentatur? Respondit: Scio hominem in Christo, cuius anima delata est ante Deum splendida velut nix, humana quidem effigie, statura verò perfectæ ætatis. Inquisitum iterum, quis ille esset, indignans & confundens eos, dicere noluit. Mox discipuli rem, vt veraciter erat, inter se inuicem retulere, & ipsum fuisse hominem certa manifestatione cognoscunt. In Sytria denique vir venerabilis per septem annos inclusus mansit, & silentium continuum inuolabiliter tenuit. Veruntamen tacente lingua, & prædicante vita, vix vsquam tantum laborare aliquando potuit, vel in conuertendis hominibus, siue ad penitentiam concludendis. Viuebat autem, vergente iam senectute, nimis districtè, videlicet cum iam & ipsi perfecti viri solent remissius viuere, & aliquid sibi de sui propositi rigore laxare. Nam per vnus Quadragesimæ spatium nihil aliud neque in cibo, neq; in potu penitus habuit, nisi de modica farina & paucis herbis sorbitiunculam, ex qua ad imitationem Hilari-onis vixit. Quinque verò hebdomadibus nihil aliud comedens, ad modicum se infusi ciceris adstrinxit. Et ita Romualdus per multa alia viuendi genera quid sua virtus posset, per hæc & illa se iugiter exercendo tentabat. Studebat quippe discretus Christi miles ad nouum se certamen semper accingere, & cum iam iam cadere videretur, adhibita mox misericordia, vacillans corpusculum releuare. Duo autem, vel etiam tria quandoque habebat cilicia propter nascentem corporis importunitatem, quæ lauari nullatenus permittebat, sed ea potius ad imbrem proiciens, post triginta dies mutare consue-

consueuerat. Non aculam autem nunquam in suum caput patiebatur ascendere, sed ipse sibi perrato solebat excrementa capillorum & barbæ forpicibus attondere. Si quando verò eum ex aliquo esculentiori cibo gulæ vitium titillaret, mox accuratè illi præparari præcipiens, ori & naribus apponebat, & solum captans odorem, dicebat: Oculam vel la, gula, quàm dulcis, quàm suauius modò tibi saperet iste cibus: sed vati tibi, ex eo nunquam gustabis: & sic intactum ad cellarium remittebat.

Sed quanquam vir sanctus tantam erga se seruaret austeritatem, semper tamen hilarè vultum, semper serenam faciem ostendebat. Nam frater quidam, Gregorius nomine, grauissimum capitis dolorem se perpeti aliquando conquestus est. Qui cum ad beati viri cellulam, vbi alij fratres tunc erant, cum nimia lamentatione venisset, mox vt eum vir venerabilis vidit, hunc dolorem nequaquam humorum inæqualitati, sed insidijs antiqui hostis indubitanter adscripsit: & mox quasi deridens eum, vt erat semper alacri vultu, per fenestram cellulæ insufflauit in eius frontem, & vt cæteri omnes, qui aderant, similiter facerent, innuit. Hoc autem factò, ita sanatus est, vt nullum penitus sentiret in suo capite doloris remansisse vestigium. Arbitror quòd idcirco vir sanctus hoc facere voluit, quia per Spiritum sanctum, qui in eius pectore præsidebat, esse fugandum esse iniquum hostem, doloris immissorem, credidit. Ad euitandam verò propriam laudem, & ludum finxit, & socios quæsiuit. Nam & redemptor noster insufflasse legitur, cum Spiritum sanctum dedisset Apostolis perhibetur.

Vir quidam capitis patiebatur insaniam, ita vt sensu rationis amisso, vel quid ageret, vel quid diceret, funditus ignoraret. Huic Romualdus nihil aliud fecit, nisi quòd solummodo osculum præbuit, & protinus illum ad incolumitatem pristinam reuocauit. Sicq; cum inquiero homine dum pacem fecit, ad mētis eum suæ pacem reduxit. Referebat autem postmodum ille, qui sanatus fuerat, dicens: Quia cum sacra beati viri labia tangere merui, statim prodire ex eius ore quasi vehementis auræ spiritum sensi, qui totam faciem meam, & ipsum deniq; sinciput perfians, omnem cerebri æstuantis ardorem protinus effugauit.

Alio quoq; tempore idem, qui supra, Gregorius tam virosam & marcidam tolerabat in cruribus scabiem, vt iam ex elephantia morbo crederet tam grauem prodire tumorem. Huic Romualdus hoc præcipuæ medicinæ genus indixit, vt crura per tres dies frigida aqua perfunderet, promittens quia hoc modo sanitatem pristinam recuperaret. Quod ille quidem adimplere studuit, magis tamen necessitate iussionis, quàm recipiendæ fiducia sospiratis. Mirum fatis, & soli diuinæ potentia referendum. Confestim tibi arum tumor deponitur, virus omne siccatur, & penitus omni languore depositus, frater sanus per omnia redditur. Credi quoq; rationabiliter potest, quia eodem spiritu Romualdus discipulo, vt ter aquis tumentia crura perfunderet, iussit, quo Elias Naaman leprosum lauari sepius in Iordane mandauit. Nonnulli tamen, carnaliter videlicet homines, eum malitiosè reprehendere, & eius dicta vel facta non timebant leuitatis vitio deputare.

Quidam nanque eius discipulus in alio procul eremo morabatur. Qui propinquo rum necessitati aliquando condescendens, pro eorum vtilitate tandem velut inuitus Romam ire Quadragesimali tempore acquieuit. Quod mox vir sanctus per Spiritum recognoscens, velut indignans, dixit adstanti cuidam fratri, quòd videlicet ille bonus vir pro huiusmodi negocio Romam ire præsumpsit. Ille autem admirans, vnde hoc magister cognosceret, cum quo videlicet nemo aliunde veniens colloquium habuisset, rem sollicitè perquisiuit, & ita esse, sicut vir venerabilis dixerat, comprobauit. Pergit ille ad alium suum condiscipulum, videlicet Ingelbertum, qui inclusus manebat, & magistrum hæc dixisse, & sine dubio prophetia spiritum habere, prorsus affirmat. Ille autem hoc detestans, & penitus denegans, fratrem corripuit, & quia hoc falsum esset, imprecationis se vinculis obligauit, dicens: Si Romualdus hoc per prophetia spiritum, & non magis per diabolum dixit, non me omnipotens Deus in hoc reclusorio perseuerare permitrat. Dictum factumq; est. Nam vix paucis diebus transactis, Ingelbertus, fracto reclusorio, sine magistri licentia abiit, & eum in hac vita (sicut dicitur) amplius non vidit.

Alius frater, Gaudentius nomine, Abbatis videlicet huius monasterij sancti Vincentij pater, cum magno seruire conuersus, ardentiori postmodum spiritu in Dei est seruitio conuersatus. Hic aliquando à beato Romualdo licentiam petijt, quia vellet cuncta iam pulmenta relinquere, & pane cum aqua contentus, pomis quoq; siue crudis oleribus victitare. Hoc igitur impetrato, cum in eodem proposito infatigabiliter

permaneret, Tedaldus quidam alius frater infirmitati illius indiscretè compatiens, adire magistrum studuit, & quasi frater ille tam graue pondus portare non posset, hanc eius obstinationem frangi omninò debere suggestit. Romualdus autem, utputà vir simplicis animi, Tedaldi verbis assensum dedit, & Gaudentio talis vitæ licentiam abstulit. Ille verò indignè ferens, nequaquam ampliùs cum Tedaldo in cremo, in qua eos Romualdus posuerat, passus est habitare, sed Ingelberto, qui à Romualdo disunctus fuerat, se subdidit, & ab eo consensum præfatæ cõuersionis obtinuit. Hic itaq; Gaudentius non multo post tempore defunctus est, & in cõemeterio beati Vincentij iuxta corpus Berardi venerabilis viri, qui æquè Romualdi discipulus fuerat, est sepultus. Romualdus autem, quia ille in præuacatione inobedienciæ vitam finierat, orationè pro eo penitus fieri interdixit.

Romualdo non vult orari pro fratre inobediante. Cap. 65.

Aliquanto autem post tempore monachus quidam prædicti cõenobij, dum matutinam synaxim cum reliquis fratribus celebraret, repenti tam acrem dolorem sentire in dentibus cõepit, vt iam in choro ad psallendum stare omninò non posset. Qui protinus exiens, super sepulcrum se Berardi atq; Gaudentij lamentando iacitauit: dumq; ibi aliquandiu iacens oraret, mox eum somnus opprefit. Illic sanè videt Berardum sacerdotibus ornamentis splendidissimè ornatum, & tenentem in manibus librum aureis literis scriptum, ante altare scilicet stare, & Missarum solennia celebrare. At cernit Gaudentium mœrentem, demisso vultu post tergum Berardi procubi manere, & velut excommunicatum, sacris appropinquare mysterijs non audere. Qui mox locutus est ei, dicens: Vides, frater, illum Berardi librum mirabiliter deauratum? Ego quoq; talem per omnia nunc habebam, nisi illum mihi, heu, heu, Tedaldus monachus abstulisset. Statimq; frater euigilans sanus & incolumis, fugato omni dolore, surrexit. Deinde lætus visionem suam fratribus per ordinem retulit. Quod Romualdus audiens, illic præcepit fratribus, vt iam Gaudentio fraternam charitatem impenderet, atq; pro eo enixius orarent. Vnde nõ sine ratione colligitur, quòd ille, qui priuatus societate Romualdi librum, quem meruerat, perdidit, iam eius gratiæ restitutus, & orationibus subleuatus, eundem librum recuperare meruit: & quem Tedaldus non nisi per Romualdum abstulerat, iam Romualdus orando pro illo cum omnibus simul fratribus redidit.

Tubet vt orant fratres pro anima illius.

Cap. 64.

Aliquando vir venerabilis cuiusdam causa necessitatis in viam ire disponens, vni discipulorum cellam commisit, & vsque in suum reditum in ea illum manere præcepit. Ille verò temerarius, dum debiti honoris reuerentiam magistro non seruat, audacter in eius strato iacere non dubitat. Ecce autem in illa nocte maligni spiritus super eum immaniter irruunt, grauissimis eum verberibus atterunt, & proiectum de lecto, penè seminecem derelinquunt. Merito sanè tam superbos suæ offensionis ultores pertulit, qui in talem virum, postposita humilitate, peccauit: & dum pio magistro nõ exhibuit reuerentiam, ex duris & impijs sensit manibus disciplinam. Similiter postmodum venerabilis vir iter acturus, alium in eadem cella discipulum dereliquit. Cui cum discipulus diceret: Magister, ego in lecto tuo non iacebo, quia quod alij contigit, mihi etiam consequenter euenire formido: ille respondit: Fili mi, iace & dormi securus: Ille enim in eo recubans, idcirco in manus inimicorum incidit, quia paruitatis meæ licentiam non accepit. Tu autem accepto consensu, in Deo spem pone, & sine pauore quiete. Qui videlicet in eo sicut iussus fuerat iacuit, & nullum omninò casum aduersitatis incurrit.

Cap. 63.

Secularis quidam vir, Arduinus nomine, Romualdo se ad suscipiendum sanctæ cõuersionis habitum tradidit: deinde domum, vt sua quæq; disponeret, remeauit. Cuiusque eum vxor sua venientem vidisset, fœmineo nimirum furore succensa, exclamauit aduersus eum, dicens: Sic bone vir ab hæretico illo & antiquo seductore nunc venis, & me miseram & destitutam omni humano solatio derelinquis? Quæ, hoc dicto, protinus in amentiam vertitur, & ita furere & conuulsari cõepit, ac si patenter à dæmonio vexaretur. Habebat autem vir sanctus huiusmodi consuetudinem, vt si quando fratres in viam dirigeret, benedictum illis siue panem, siue pomum, seu quodcunq; aliud daret. Vnde discipuli, vt experti multoties fuerant, certum tenebant, quòd si ex benedictione magistri cuiilibet agrotò porrigerent ad salutem, illum incolumem redderent. Nam & ex aqua, vnde manus eius abluiebantur, plures languidi sæpè restituti sunt sanitati. Quod tamen cautissimè oportebat fieri, ne si vir sanctus hoc aliquatenus comprahenderet, in grauissimam tristitiam deueniret. Cum igitur diu fœmina miserabiliter vexaretur, quidam fratres, qui aderant de benedictione panis,

Vltio diuina in fœmine nam sancti virum criminantem.

panis, quam à magistro susceperant, ei particulam tradiderunt. Quam cum mulier comedisset, mox mente sedata, ab omni redditur insanix furore liberrima. Itaq; protinus omnipotenti Deo, & Romualdo famulo eius recuperatæ sanitatis gratias retulit, & viro suo conuersionis licentiam vltèriùs non negauit.

Nota vim benedicti panis.

Alio quoq; tempore puer quidam dæmoniachus ad beatum virum delatus est, cui ille nihil aliud fecit, nisi quòd pro benedictione illi panis particulam tradidit. Qua mox puer ille refectus, confestim à dæmonio liberatus est. Iure quippe postquam benedictio Romualdi malè possessum corpus intrauit, inde confestim maledictus spiritus canteriatus exiuit. Nunquam tamen diabolus à sancti viri poterat impugnatione quiescere. Et quia occulta iam aduersus eum fraude nil poterat, non cessabat virus suæ malitiæ visibiliter demonstrare. Aliquando nanque, dum vir venerabilis in cella cõsisteret, ecce malignus spiritus, vt est re vera teterimus, hispidus, horribilis, immensum cõepit sancto viro terrorem incutere, & cum nimio furore ac impetu, mortem ei minitans intentare. Cumq; Romualdus auxilium de cælo imperterritus quaereret, & vt sibi Christus succurreret, fiducialiter exclamaret, mox antiquus hostis aufugiens, ipsū cellæ parietem tanto iracundiæ felle percussit, vt grauem fagi tabulam vnus cubiti spatii, vel eo ampliùs fiderit. In habitaculo igitur parenter ostendit, quanta aduersus habitatore m flamma crudelitatis exarsit, & quodammodò scriptum reliquit in pariete, quod occultum gerebat in mente.

Cap. 66.

Malignum dæmonem ipsi mortem intentatam profugiat.

Aliquando etiam dum venerabilis vir cum suis discipulis equitaret, ecce malignus spiritus rubei canis effigiem simulans, cum magno impetu obuiam irruit, & equum cui infedebat, vt penè vir sanctus, excuteretur, exterruit. Interrogantibus discipulis, si eum vidisset, exhorrescentem quidem equum conspexisse se asseruit, sed nil tale ei ap paruisse testatus est, dicens: Miser ille, qui olim præclarus Angelus fuisse cognoscitur, nunc se immundi speciei canis ostendere non veretur. Rursus alio tempore cum monasterium ancillarum Dei, quod est in Valle bona, construere decreuisset, discordia mox inter sancti viri discipulos oritur: quia videlicet alij nolunt, alij verò vt fieret, vehementer insistant. Cumq; ante venerabilem virum vtræq; dissidentium partes, diuersa vtentes allegatione, contenderent, cõepit diabolus ante portellam cellæ quasi malleo sine cessatione percutere, & per reboantem syluam crebris audiebatur tunsum ictibus infonare. Deinde cum iam omnes monasterium fieri vnanimiter concordassent, ecce malignus spiritus cunctis audientibus ululare, plorare, & flebiles non cessabat voces emittere. Postmodò autem cum iam diuisi ad suum quisq; reuertere, tur hospitium, prosequeretur eos antiquus hostis cum tanta tempestate & turbine, vt quasi omnia ventorum genera commouens, totam syluam radicibus euellere putaretur. Quidam verò fratrum increpans eum, dixit: Præcipio tibi in nomine Trinitatis, imunde spiritus, vt desinas venire post nos. Et ita fugatus est. Iure quippe author discordiæ, cõposita pace, compulsus est in fletum prorumpere, qui prius audiebatur crescente rixa gaudere: & quia tunc circulum vacui vasis abstrahere, & partes, quibus compactum fuerat, dissipare tentauit, constrictis iam in vinculo Pacis & Charitatis compage discipulis, tristis abscessit.

Cap. 67.

Indigniffimè fert diabolus fœminarum cõnstruam.

Taliter autem tunc in Sytria viuerebatur, ac si ex similitudine non solum nominis, sed etiam operis altera denuò Nitria videretur. Omnes siquidem nudis pedibus incedentes, omnes inculti, pallidi, & nimia omnium rerum extremitate contenti erant. Nonnulli verò obseratis ianuis clausi, ita mortui videbantur mundo, velut in sepulcro iam positi. Vinum ibi nemo nouerat, nec si etiam grauissimam quis ægritudinem pateretur. Sed cur ego de monachis loquor, cum & ipsi monachorū famuli, ipsi quoque custodes pecorum ieiunarent, silentium tenerent, disciplinas inter se inuicem facerent, & de quibuslibet ociosis verbis pœnitentiam flagirarent? O aureum Romualdi seculum, quod etsi tormenta persecutorum non nouerat, spontaneo tamen martyrio non carebat. Aureum, inquam, seculum, quod inter montium & sylvarum feras tot cælestis Hierusalem ciues alebat. Cum verò ibi fratres iam tanti essent, vt illic in vnum habitare vix possent, tunc Romualdus monasterio ibi constructo, & Abbate præposito, inuiolatum seruans silentium, Bisurcum secessit ad habitandum. Illic etiam volens Abbatem spiritaliter viuere, & reuerentiam iter tenere, multam ab eo passus est persecutionis iniuriam.

Cap. 68. Vita asperissima S. Romualdi & discipulorū eius.

Interea Imperator Henricus de Ultramontanis partibus in Italiam veniens, misit beato viro deprecatoriam legationem, vt ad eum venire dignaretur, promittens se facturum quæcunq; præciperet, si suum ei colloquium non negaret. Cumque vir venerabilis

Cap. 69.

Venit ad
Henricum
Imperato-
rem.

Cap. 70.
Eccetibi p[ro]
fcorū Ger-
manorum
deuotionē.

Cap. 71.

Liberat mo-
nachum, i.
psium occi-
dere volen-
tem.

Cap. 72.

Eius in Deū
fiducia.

Res admira-
tione digna

Cap. 73.

rabilis protinus abnueret silentium frangere, cœpère vnanimiter discipuli eius omnes eum obsecrare, dicētes: Magister, vide quia nos, qui te sequimur, tanti iam sumus, quod hic congruenter habitare non possumus: quapropter, si placet, ab Imperatore magnū aliquod monasterium quære, & multitudinem te sequentium ibi constitue. Quibus vir sanctus, nescio si accepta reuelatione, aut subita Dei inspiratione, fidenter scripsit: Scitote quia montis Amiati monasterium ex dono Regis habebitis: considerate tantummodò, quem illic Abbatem constituere debeatis. Igitur inuiolato silentio perrexit ad Regem. Cui Rex protinus assurgens, ex magno cordis affectu in hanc vocem erupit, dicens: O vtinam anima mea esset in corpore tuo. Quem mox, vt loqueretur, suppliciter obsecrans, ipso die hoc impetrare non potuit.

Postera autem die Romualdo ad palatium veniente, ecce Theutonorum multitudo certatim hincinde concurrunt, capita salutantes humiliter stectunt, villos quoque pellicæ vestis, qua erat indutus, anxie decerpentes, pro sacris reliquijs in patriam portaturi, studiosè recondunt. Quæ videlicet res venerabilem virum tanto mœore affectu, vt nisi discipulis obstantibus acquiescisset, ad cellam protinus repedasset. Ingressus igitur ad Regem, non pauca ei locutus est de restituendo iure ecclesiarum, de violentia potentum, de oppressione pauperum. Et post multa vnum sibi pro suis discipulis monasterium petijt. Cui postmodum Rex montis Amiati monasterium tradidit, & Abbatem, quia multis erat malis obnoxius, foras eiecit. Vbi vir sanctus quanta aduersa perpeffus sit non solum ab eo, qui eiectus fuerat, sed etiam ab illo, quem ipse ex suis discipulis Abbatem constituerat, ille quidem perferre patientissimè potuit, nos referre, etiamsi adesset facundia, non valemus. Sed qualiter illum Deus in cunctis adiuuerit, vno exemplo monstrare sufficiat, vt prudenti cuilibet, quid etiam in reliquis euenit, innotescat.

Monachus quidam vesano aduersus eum furore succensus, pilum latenter exacuit, & id reponens, vt beatum virum interficeret, expectare congrui occasionem temporis cœpit. Nocte verò dum depressus sopore quiesceret, ecce videt malignum spiritum in se immaniter irruentem, qui retortam in collum eius mittens, tanta ferocitate conabatur guttur eius adstringere, vt iam ille cogereetur funditus expirare. Tunc monachus in extremo iam spiritu positus, Romualdum, vt sibi succurreret, obsecrauit. Qui (vt monacho videbatur) protinus aduolans, de manibus eum iniqui hostis eripuit. Hic igitur mox experrectus, ad pedes venerabilis viri prostratus, aduoluit: vt alitionem ceruicis adspiciat, deprecatur. Confiteri etiam crimen suæ malitiæ non veretur. Postremò conferuata vitæ sibi gratias retulit, & poenitentiam tanti reatus accepit. Et ita qui Romualdo vitam insidiabatur eripere, iam per eundem sanctissimum virum & suam meruit conferuare: & cui inferre mortem studuit, per eum suæ periculum mortis euasit.

Habebat autem vir sanctus consuetudinem, cum monasterium teneret, vt nisi cum ieiunaret, ad communem mensam cum fratribus quotidie veniens, vni quidem pulmentum comederet, postmodum verò lectioni, vel quid etiam apud vnumquemque, ageretur intentus, de reliquis non gustaret. Quadragesimali autem tempore, nisi necessitate inuitabili cogereetur, in cellula iugiter morabatur. Dum igitur prædictum cœnobium vir beatissimus regeret, Quadragesimali iam appropinquante ieiunio, quærebatur cum discipulis per vicina montium loca, vbi eremum facere potuisset. Dumque longas in quærendo moras protraheret, repente a quis vndique, circumfluentibus ita conclusi sunt, vt nec ipsi iam redire, nec de monasterio quisquam ad eos posset aliquatenus tranfadare. Viuebant autem ex aliquantis castaneis, quas seci derulerant. Cumque dies Dominicus aduenisset, & alia cibi spes nulla iam superesset, cœpère fratres pauculas, quæ remanserant, castaneas deglubere, iam quodam modò credentes vltimum ex eis conuiuij preparare. Romualdus autem, vt erat semper alacri vultu, fidenter ait, quia nisi Deus sibi panem per aliquem mitteret, ipso die nullatenus manducaret. Discipuli verò mirantes inter se, in qua spe hoc ille præsumeret, certi tamen quia magister incautè aliquid vouere non posset, cibum iam tantæ solennitati congruum cœpère fiducialiter expectare. Sexta igitur diei hora iam appropinquante, ecce tres viri ornati pane & vino & alijs cibis, adueniunt, qui se de longinquis partibus cum multo labore ad eos peruenisse dicunt. Tunc itaque spiritali omnes repleti gaudio, benedicentes Deum, pariter cibum sumunt, & beatum virum per reuelationem hoc penitus agnouisse indubitanter agnoscunt.

Quodam tempore venit vir venerabilis Sytriam. Qui cum adhuc ieiunus esset, & fratres,

fratres, vt potè in arduis montibus, piscem quem ei ad comedendum apponerent, non haberent, cœpère inter se quodam modò confusi erubescere, & quid pro tam venerabili hospite parare potuissent, anxie cogitare. Tunc frater quidam puto diuinitus inspiratus, ad siccum penè riuum, qui iuxta præterfluebat, cum festinatione cucurrit, vbi nimirum & aqua exiguum erat, & piscis illic visus nunquam penitus fuerat. Cœpit itaque frater Deum deuotè deprecari, vt qui Israelitico populo aquam potuit ex arida petra producere, ipse sibi dignaretur piscem in areni riuulo demonstrare. Confestim igitur missa manu, in exigua aqua piscem reperit, qui beato viro ad refectioem abundanter sufficere potuit, Deo scilicet seruo suo prouidente conuiuium. Inuentum quippe est in faxeo & arido monte, velut in piscosa valle, viuarium. Sed quia de vita beati viri hæc, quæ nimirum pauca de multis dicta sunt, sufficere credimus, iam ad transitum veniamus.

Vir denique sanctus per multa alia habitauit loca, & multa alia, præcipuè à suis discipulis, perpeffus est mala, plura quoque per eum sunt facta miracula, quæ nos describere ideo prætermittimus, quia longioris styli prolixitatem vitamus. Post cuncta igitur habitationum suarum loca, cum iam finem suum imminere conspiceret, tandem ad monasterium, quod in Valle de castro construxerat, redijt, ibique appropinquans obitum indubitanter expectans, cellam sibi cum oratorio ædificari, in qua recluderetur, & silentium vsque ad mortem seruaret, mandauit. Sanè viginti annis, antequam vitam finiret, discipulis suis manifestè prædixerat, quia in præfato monasterio oporteret eum quiescere, nulloque adstante, vel funeris exequias procurante, expediret eum spiritum exhalare. Facto itaque reclusorio, cum mens eius in eo esset, vt mox in cludi deberet, cœpit corpus eius magis magisque molestijs ingrauescere, & deorsum iam velut non tam languore quàm decrepiti longauitate senij declinare. Nà à medio ferè anno, nimia sibi phlegmatis abundantia cum ipso læsi pulmonis marcore defluerat, & graui eum tussis anhelatione vexabat. Non tamen propter hoc vir sanctus vel lecto decumbere, vel in quantum possibile erat, soliti rigorem ieiunij acquieuerat relaxare.

Quadam igitur die cœpit paulatim corporis virtute destitui, & ingruente molestia grauius fatigari. Sole itaque iam ad occasum vergente, præcepit duobus fratribus, qui adstant, vt foras exirent, & cellula post se ianuam clauderent: celebraturi verò sibi matutinos hymnos, ad eum diluculo remearent. Cumque illi de eius sine solliciti velut inuiti exirent, non statim ad quiescendum properant, sed magistrum ne obire contingeret, anxij, preciosi thesauri talentum prope cellulam latentès obseruant. Aliquando igitur commorantes, cum deinceps curiosis auribus attentius auscultarent, & neque motum corporis, neque sonum vocis audirent, iam quod euenerat, veraciter opinantes, impulsam ianuam velociter irruunt, lumen accendunt, & beata anima in celum rapta, supinum iacere sanctum cadauer inueniunt. Iacebat itaque, velut neglegentia celestis margarita, in summi postmodum Regis ærarium honorificè reponenda. Nimirum qui sic obit, vt prædixit, illuc transiit, quò sperauit.

Vixit autem vir beatissimus centum viginti annis, ex quibus viginti expendit in seculo, tres duxit in monasterio, nonaginta septem in eremitico transegit proposito. Nunc igitur inter viuos celestis Hierusalem lapides ineffabiliter rutilat, cum ignitis beatorum spirituum turmis exultat, candidissima stola immortalitatis induitur, & ab ipso Rege regum vibrante in perpetuum diademate coronatur. Post sacratissimum autem viri venerabilis obitum quanta miraculorum signa per eum Deus ostenderit, quæque transacta legere, cum frequenter valeat & noua videre? Quia igitur ea, quæ apud sepulcrum eius fiunt, miracula tanta sunt, vt melius putemus cuncta silentio præferri, quàm pauca narrare, duo solummodò, quæ per eundem beatissimum cōfessorem alibi facta sunt, sufficiat vobis exponere.

Frater quidam, qui sancti viri discipulus fuerat, paruam basilicam pro anima sua monasterio dederat, ad quam videlicet basilicam extremitatem manicæ præscissam ex beati viri cilicio misit, & sub altari honorificè recondi præcepit. Quam tamen gerulus sub altari, sicut iussus fuerat, collocare neglexit, sed missam in rima parietis incautè dereliquit. Factum est postea, vt dæmoniacus quidam ad prædictam duceretur ecclesiam. Cumque adstans in medio, huc illucque rotans caput, cuncta vndique circumspiceret, tandem toruos oculos in ipsum parietem terribiliter cœpit infigere, & intentus illuc, vbi sancti cilicij iacebat particula, crebris non cessabat vocibus exclamare: Ille me eijcit, ille me eijcit: & ita clamans, protinus ab eo expulsus est. Hinc er-

Exod. 17.
Num. 20.

Piscis captus
per miraculum.

Cap. 74.

Ingens animi
eius feruor.

Cap. 75.

Felicissima
obdormit
in Domino
Cap. 76.
Gratias eius
actas.

Miracula
ad eius se-
pulerum in-
numera.

Cap. 77.

Nota miraculum ex sancti viri cilicio. Cap. 78.

go iure perpenditur, quid per semetipsum apud diuinam clementiam impetrare non possit, ante cuius breuissimam vestimenti particulam demon stare non potuit: & qui talia absens exhibet, quid per corporis presentiam non exerceret?

En quid possint sancti inuocati

Alio quoque tempore Castaldius quidam pauperula mulieri vaccam violenter abstulit, & eam vociferantem, multisque precibus obsecrantem audire contempserat. Illa protinus accurrens, duos gallinarum pullos ad ecclesiam, quam supra memorauimus, detulit, & eos ante altare proieciens, huiusmodi verbis clamare flebiliter cepit: Eho, sancte Romualde, exaudi miseram, ne despicias desolatam, & redde mihi gubernatricem meam iniuste sublatam. Mira res. Vix adhuc villicus cum ipsa rapina, per emissam sagittam spatium a domo mulieris abierat, quod continuo percussus, vaccam in eodem loco dimisit: deinde domum perueniens, protinus exprobrauit.

Cap. 79.

Post quinquennium vero a sancti viri obitu, data monachis ab Apostolica sede licentia, vt supra venerabile corpus eius altare construerent, Atho quidam frater syluam petijt, quatenus modicam capsam faceret, quae sancti Confessoris ossa & puluerem tantummodo capere potuisset. Nocte igitur infecta, dormienti cuidam fratri venerabilis quidam senex apparuit, quem protinus interrogans, ait: Vbi est huius monasterij Prior? Quod cum ille se scire negaret, illico senex addidit: Pro fabricanda capsula ire in syluam studuit, sed beati viri corpus in tam exiguum vasculum non intrabit. Postera igitur die Prior, composita capsula reuertitur, & mox a fratre, qui visionem viderat, quae illum causa ad syluam inuitasset, inquitur. Quod cum ille velut labore defessus dicere nolisset, illico frater & sui causam itineris retulit, & quod ipse viderat, exponendo per ordinem non celauit. Defosso igitur tumulo, ita propemodum totum sancti viri corpus sanum illibatumque repererunt, velut tunc fuerat, cum sepulturae illud primitus tradiderunt, excepto quod tenuis quaedam inuicoris lanugo in quibusdam eius membris excreuisse videbatur. Reiecta igitur modica capsula, quae facta fuerat, illico vas aptum ad mensuram beati corporis praeparant, & in eo sanctarum reliquiarum patrocinia recondentes, desuper altare solenniter consecrant. Obijt autem vir beatissimus decimotertio calendarum Iuliarum, regnante Domino nostro Iesu Christo cum Patre & Spiritu sancto, in secula seculorum, Amen.

Corpus sancti viri integrum post quinquennium ab eius obitu.

VITA S. DEODATI EPISCOPI ET CONFESSORIS PER QVENDAM MONACHVM VALIS GALILAEA CONSCRIPTA. Sed stylum nonnihil, vbi visum fuit, emendamus, & numerum capitulum ad marginem adiecimus.

Iunij 19. Cap. 1.

DISSIMVS pater noster Deodatus, praecipuo nobis hodie encomio celebrandus venit, qui nobili Occidentalium Francorum sanguine procreatus, morum & operum praestantia inter suae familiae vel prosapiae homines vel maximè emicuit, tametsi aetate corporis postremus haberetur. Porro de virtute in viuetem per aetatis incrementa gradatim procedens, studio geminae charitatis & Deo & hominibus se gratum praebuit, diuitias salutis sapientiam & scientiam, & cum ijs timorem Domini ceu incorruptibilem thesaurum infatigabiliter complectens.

Cap. 2. S. Deodatus fuit Episcopus Niuernens.

Ita ergo factum est, vt idoneus tandem videretur, qui pari consensu Cleri & plebis, diuinitus Niuernensi pontificatu donaretur, ne sanctitas eius diutius sub modo lateret, sed tanquam lucerna splendidissima, congruo imposita candelabro, tam verbis quam factis in Dei sanctuario luceret. Factus igitur Episcopus, non quae sua sunt quaesuit, sed quae Iesu Christi, nectam pro honore ab hominibus debitam reuerentiam, quam a Deo sempiternam remunerationem expetijt. Cuius rei hoc potest esse certissimum argumentum, quod illo se pontificatu vltro abdicauit. Diuini enim amoris sagitta salubriter vulneratus, cupiebat totus currere post Iesum, dicens ei cum sponsa: Trahe me post te: curremus simul in odorem vnguentorum tuorum.

Abdicat se pontificatu. Cant. 1.

rum. Videbat mundum totum in maligno positum, & se in medio scandalorum versari. Sicut autem solent superbi homines, etiam cum parum aut nihil potius faciunt boni, se perfectos & multa virtute praeditos arbitrari: ita humiles etiam tum, cum omnia quae praecpta sunt, faciunt, se seruos inuites, & omnibus viliores atque inferiores non solum voce pronunciant, sed etiam intimo cordis affectu sentiunt. Conuersi enim a peccatis, & in suis oculis iam humiles effecti, Domino paruulos custodienti mente supplici non sine lachrymis dicunt: Imperfectum meum viderunt oculi tui. Hoc itaque pacto vir summae sanctitatis Deodatus, in charitate Dei perfecta humilitate fundatus & radicans, districti iudicis & aequissimi tribunalis eius consideratione perterritus, sciens cui plus commissum sit, ab eo quoque plus requisitum iri, totum se accinxit ad perfectam Christi imitationem suscipiendam. Deliberatione ergo tantae rei plane expedita, nuncium remittit tam suis quam alienis negocijs, & ne nauis Ecclesiae Christi tam idoneo destituta gubernatore veniret in discrimen, frequenti gregi suo, pijs eius retinendi causa lachrymis armato, valedicit, & cum aliquot eiusdem propositi socijs e Niuernensi oppido egrediens, voluntarium sibi ipsi a natali solo exilium indicit, cuius Angelorum & Christi cohaeres futurus, quem expectare volebat in solitudine saluus factus a pusillanimitate spiritus & tempestate tumultus popularis.

Ingreditur solitudinem.

Hic iam non pigeat nos facere, quod solent metallorum efflores & inuestigatores: qui si venam ipsi aridentem diuitemque massam pollicentem comperiant, mox marris & instrumentis alijs ad eam rem accommodatis rudera omnia egerunt, donec ad metallum optatum pertingant: Ita & nos beati viri huius animum mundo mortuum, & cum Christo in Deo absconditum, modo id fieri possit, ex eius rebus gestis metiamur, pensemus, quanti ille fecerit mundum vniuersum, cui etiam tum valefecit, cum plurimum arrideret, sequi malens ad suscipienda lamenta spiritus contribulati & contriti cordis Dominum Iesum, qui ne nos periremus, in hanc lachrymarum vallem e summo caelo commigravit. Nec sane pauperulus homuncio tanta alacritate relinqueret vile tuguriolum, culmo & caespite contentum, quanta hic verus Dei cultor vrbem Niuernensem, cuius in summa rerum affluentia episcopatum administrabat. Sed ad alia pergamus. Beati autem, immo terque quaterque beati viri, centuplum a Christo & vitam aeternam percepturi, praeter ceteris comites fuere Arbogastus & Florentius: quorum prior in sacro nemore, quod Germanico idiomate Heiligeforst dicitur, eremiticam duxit vitam, & inde ad Argentinensis Ecclesiae praesulatum raptus est: cui decedenti, item a solitudine Hasle abstractus Florentius datus est successor. Postquam autem ambo plurima virtutum exempla de se praebuere, vocati a Domino, ad caelos migrarunt spiritu, corpore in locis supradictis quiescunt. Praeter hos fuere cum Deodato Vuilligodus, Domnolus & eiusdem cum illo nominis Deodatus, quos nullus labor ab eo separare potuit, quin certatim illi officiose inferuissent, & eius parerent iussis, satius ducentes cum illo inter ignotos affligi, quam apud notos in patria rebus iucundis perfrui.

Arbogastus & Florentius eius comites.

Vuilligodus, Domnolus & Deodatus alij eius discipuli.

Prasidebat tum Tullenfi Ecclesiae Gribaldus vir sanctissimus, quando fidelis Christi seruus Deodatus, repudiato seculo, in Vosagi saltu sibi sedem delegit, cumque tandem cum socijs venisset ad Romonum praedium, quod tum duo fratres inter se partiebantur, cuius esset meriti, Dei nutu declaratum est. Asclas enim, vnus ex ijs fratribus, nouas illic extruebat aedes: ad cuius fastigia cum ventum esset, trabs quaedam, cui omnis contignatio inniti debebat, nulla arte vel industria per triduum suo potuit loco aptari, modo breuitate alias curuitate vel alia re id impediente. Iratus igitur Asclas conuicijs artifices proscindebat, quod cum syluam ad manum haberent, velut inertes multam operam in eam rem frustra impendissent. Illis autem iam & opere defessis, & animi moerore affectis pransum euntibus, vir sanctus eo accedit, & fessus ex itinere in ea domo residet. Vbi autem ex puerulo quodam didicit rei totius seriem, multa permotus misericordia, quae ab infantia cum illo adoleuerat, tentauit opem ferre moerentibus: accitoque beato Vuilligodo & socijs alijs, trabem illam sensim ad locum suum admouit, ac deinde coepto perrexit itinere. Vbi id rescivit loci eius herus, non longe progressum ex itinere ad se reducit: compertaque tum peregrinationis eius causa, tum ipsius conditione, praedium illud ei donauit, vsu tantum eius ad vitam sibi referuato, certam argentum-

Cap. 4. Gribaldus, Tullen, ecclesiae anti-stes.

Mouit pontificalia, trahebant suo loco S. Deodatus.

summam in annos singulos viro Dei pollicens. Nec dubitavit pauper Christi suscipere aliena, qui reliquerat sua, ut merces cum laretur religioso viro ex ipsius elemosina, qua videbat sustentari posse pauperes Christi, quos postea illic Christo congregavit: aut certe quod spiritu praevideret locum illum dilecti discipuli sui Vuilligodi sepultura nobilitatum iri: ad cuius quidem exanime corpus tot & tanta usque in praesens miracula eduntur, ut nemo possit habere dubium, quin spiritus eius degat in caelis.

Cap. 5.

Inde vero progressus Deo deuotissimus antistes, Argentillam, quae sic à riualo suo dicitur, peruenit, eam nunc vulgus rusticum Arentellam corrupte vocat. Ibi, tanti itineris labore defatigatus, commorari constituit, impensaque sibi ad construendum illic monasterium praeparauit: cuius fundamenta cum iam ad aliquod fastigium perduxisset, offendi coepit & affligi iniurijs & improbitate accolarum ipsi inuidentium, tanquam in dies sibi illorum fundos usurpaturo. Erant illi strenui sane milites, sed libertatem suam malitiae velamen habentes. Eorum ergo proteruiam Dei seruo humiliter declinante, de repente ira caelestis ad eos in illos incubuit, ut tam ipsi, quam posterorum aut annos gratissimae iuuentutis non exceperint, aut certe mentis facti inopes, à finibus suis per ignominiam exclusi sint, donec nequam stirps illa è medio sublata esset.

Cap. 6.

Hinc venerabilis vir post immodicos aniae & anfractuosa solitudinis circuitus Alfatiam ingressus est, ubi inter Amalarici villare & Vngisvillam apud Vuilram condito domicilio resedit: cuius quidem hodieque plurimae illic ostenduntur parietinae, & fons perspicuus atque saluberrimus, eius nomine celebris. Vbi cum circumcirca, tanquam sol quidam spiritalis, radios Deo gratiae actionis emibraret, & dociles hominum religiosorum animos bono Christi odore ad se adduceret, quidam inter proceres eximius Hunnus cum coniuge Hunna, qui in vicinis locis morabatur, magisque ex debito quam intentione huic mundo inseruiebat, in familiarē serui Dei amicitiam se insinuat. Similis quippe amat sui similem, & fugit quisque dissimilem sui. Accessit verò inter illos ad solidam dilectionis plenitudinem, quod sanctus praesul eius prolem & baptizauit, & salutaris fontis lauacro suscepit.

Baptizauit prolem Hunni familiaris sui. Cap. 7.

Verum sanctae charitatis & totius boni hostis diabolus ut vidit non mediocres ad Dominum posse redire fructus ex beati viri verbis & exemplis, si ille tam in signis verae religionis cultor in impia & bonis operibus sterili genere demoraretur, ad eum profligandum extulit superbum caput. Itaque subito quodam furore inflammat stolidum & indocile vulgus aduersus hominem Dei, ceu alieni iuris inuasorem. Illi porro regionis eius proceres concitarunt, donec perpetuis iniurijs & iniis vexatus, tandem abscedere compulsus est. Roganti autem illum Hunno, ne ipsum desereret, ei que sui iuris possessiones, ut in illis degeret, humanissime offerenti, vir Dei cum lachrymis respondit: Cur ego tot annis exul & profugus in hac prouincia perpetuo vagabundus oberrarem, cum in illa propter peccata mea vel pedis vnus spatium, in quo quiescam, non liceat obtinere? Itaque deinceps vastam me dedam & ignota solitudini, in ea mortem oppetiturus: videat pietas Domini, cuius amore & desiderio reliqui patriam, & in has me regiones contuli. His dictis, post mutuos amplexus discessit ab Hunno, non sine multis vtrinque fuis lachrymis.

Valedicit Hunno cum lachrymis. Cap. 8.

At vero pro iustitia persecutionem patienti seruo suo non desuit diuina miseratione, quae & illi commodum & optatum dedit locum, & persecutores eius ignominiosa & miserabili percussit clade. Proceres enim illorum in ipso aetatis flore extinxit, manetque in hunc usque diem ea vltio apud posteros eorum, ita ut non semel eximij & illustres viri atque matronae, generis sui calamitatem formidantes, & seipos & fundos suos viro beato voluerint obnoxios esse, ne in ipsos quoque diuina vltio propter maiorum suorum peccata redundaret. Porro eius paginatos rutila omnes, qui per id tempus illic nati fuere, strumoso gutture suae temeritatis poenas luerunt. Eo autem dedecore non sunt affecti, quotquot trans torrentem nasci potuere. Quod ubi adueterunt foeminae ad partum propinqua, torrentem illum transmittere consueverunt.

Vltio diuina in posterorum eorum, qui sacrum Dei à suis finibus eiecerunt. Cap. 9.

At vir Dei indefesso quidem spiritu, sed plus satis defatigato corpore, per scopulosa iuga montium, per concaua vallium reptabundus tandem anhelus attigit vallem, quam Galilaam vocant, anno ab incarnato Verbo, sexcentesimo sexagesimo nono. Eam vallem interluit & irrigat Morta piscosus & vastus fluuius: apud quem in ripa eius

eius Australi reperta spelunca & fonte amoenissimo aliquandiu illic delituit, herbarum tantum agrerium & exiguorum pomorum esu corpus sustentans, cupiens imitari vereres illos sanctos patres, qui egentes errauerunt in solitudinibus, in montibus & speluncis, & in cauernis terrae. Interea Dominus non immemor fidelis serui sui, nihil de crastino cogitantis, religiosum virum Hunnum ita in somnis compellat: Cur finis Deodatum venerabilem Episcopum fame confici in solitudine, qui mea causa factus est exul & inops, & pro sua modestia noluit tibi vel minimos actus suos indicare. Respondenti Hunno, se nescire vbinam sit Deodatus, dictum est à Domino: Impone sarcinas iumentis tuis, & inuocata diuina maiestate, sine ea sua sponte iter istud ingredi: non deerit, qui deducat ea. Hunnus expergefactus, refert haec deuorae coniugi: illa modis omnibus hortatur, ut acceleret. Dimittuntur iumenta, & per inuiam eremum recto itinere ad speluncam beati viri perueniunt. Quidam autem illa pedetentim secuti, inueniunt hominem Dei: qui cum prior ex illis sciscitatus esset quam obrem eo venissent, rem totam ordine cognoscit: Deoque cum lachrymis gratias agens, quod ipse in necessitate non fuisset immemor, tam seruos Hunni, quam iumenta primo necessarijs reficit alimentis, deinde ad dominum ipsorum remittit. Ita ergo reperto viri Dei habitaculo, non modò Hunnus, sed etiam plerique alij religiosi homines postea ei res necessarias miserunt. Videmus hic non imparem hac in parte Deodatum sanctissimis patribus Frontoni, Benedicto & Columbano diuinitus ei, sic, ut & illis, victu necessario suppeditato.

Hebr. 12.

Indicatur Dominus Hunno in somnis ubi sanctus lateat.

Iumenta sponte sua ad speluncam beati viri perueniunt.

Porro ex ea benignitate Dei, tam bene de ipso solliciti, vir perspicacissimus colligens gressus suos eò à Domino directos, ad condendam sibi cellulam animum adiecit. Ea constructa, & in beatissimi Martini Episcopi honore dedicata, reposuit illic & alia preciosissima sanctorum pignora, quae ex patria secum attulerat. Cumque fama sanctitatis eius in dies non solum ad vicinas, sed etiam longinquas regiones dimanaret, homines fideles vndique ad eum cateruatim accurrebant. E quibus nonnulli sua praedia hilariter illi conferebant, permulti ad condendum monasterium pecunias & quaecunque poterant, largiebantur. Plerique verò non sua duntaxat, sed eius etiam imitandi desiderio accensi, seipos in eius disciplinam multa instantia tradebant. Nec pudebat fama, quae eius virtutes praedicabat, cum praesentes maiores in illo cernerent, quam antea auditio ne accepissent. Per id tempus is, quem saepe diximus, Hunnus praedium suum, quod ab eius nomine nomen Hunnuvillaris acceperat, vna cum ecclesia ei deuotus donauit, in qua ecclesia ipse cum sua coniuge humatus est, non dubiam fidem facientibus miraculis, quae illic fiunt, ambos cum Christo in caelis viuere.

Cap. 10.

Multi imitantur S. Deodati vitam eius sese tradentes disciplinæ.

Hunus praedium suum cum ecclesia ei donauit.

Cap. 11.

Porro etiam Childerici regis regalis munificentia eam vallem, quam Galilaam diximus vocaram, fisco regio abstulit, & integram viro Dei & eius successoribus annuili sui impressione in perpetuum assignauit: puta ab ipso ortu riualorum vel amnium in eam vallem influentium, usque ad exitum eorum: ut illic vir Dei monasterium conderet, & quem vellet seruorum Dei numerum illic aggregaret. Crederes Dominum pro multis molestijs, quibus hactenus non vno ex loco depulsus, affectus fuerat, sanctam eius animam iam egregie consolari voluisse. Intellexit hoc etiam ipse beatus vir, maxime quod & diuinitus & humanitus se iuari cerneret, ibidem iuxta S. Martini oratoriolum monasterium extruere voluit. Quidam autem ex eius discipulis cum ultra amnem Morimonte, qui nunc monasterio praeminet, operarijs, aedificio illi necessariam materiam succidentibus & praeparantibus, intenderet, velleretque iam sub vesperam redire ad cellam, sed taderet illum transire Mortam fluuium, cuperetque maturius redire ad opus, in colliculo, quem luncturas vocant, nocte irruente manere compulsus est. Colliculus autem id nominis inde accepisse putatur, quod Rotbat et Morta non longè ab eius radicibus inter se commisceantur. Vbi frater ille somno correptus, per visum oratorij in beatissimae Dei genitricis honorem illic construendi diuinitus praeciprum accepit. Quod cum manè retulisset sanctissimo magistro, in ipso visiois loco ille lapidem erigi iussit. Nec diu post condita illic basilica, in ea altare collocatum est eo in loco, ubi visio fratri oblata fuerat: idque in honorem beatissimae matris Dei omniumque Apostolorum, pariterque praecipuorum Treuericę vrbis Episcoporum, Eucharij, Valerij, Marerni & Maximini consecratum. Iuxta hanc autem basilicam aliud fabricatum est oratorium in beati martyris Mauritij & sanctissimi collegij eius honorem.

Construitur basilica in honorem S. virginis Mariae matris Dei.

Qua in re facile licet perspicui, beatissimum Archiepiscopum nostrum Hildulphum

Cap. 12.

Hildulphus Archiepiscopus Treuerensis.

dulphum cum primis familiarem fuisse sanctissimo Deodato praesuli ab ipsis usque monasterij huius fundamentis; quippe qui illi largitus fuisse credatur reliquias iam dictorum Treuerensis populi antistitum, in primis autem S. Maximini, cuius sacros artus nuper admodum in eam transfulerat ad eum, ubi nunc illi pro dignitate in veneratione habentur. Fuit autem is annus Christi sexcentisimus sexagesimus septimus quo tempore Deodatus etiam in Alsatia morabatur, quem constat anno Domini sexcentesimo sexagesimo nono in vallem Galilaeam aduenisse. Nec ab re fuisse credendum est, Deo deuotissimum praesulem tot tamque preciosis Fraciae suae praetermissis patrocinijs, specialem aram Treuerensibus posuisse. Poterat sane vir Domini Hildulphus, eremiticam ducturus vitam, Arduennae vastissimos experere saltus, quem admodum alios quosdam eius vicinos fecisse constat: aut certe Histriae deserta repetere, e quibus ad Treuericam sedem olim raptus fuerat: sed amore singulari charissimi Deodati sui ad nostrum Vosagium pertractus fuit. Cui sententiae si quis calumnia tor opponere se velit, priuilegijs vallis Galilaeae facile ille conuincetur, in quibus multa charitas charissimorum patrum nostrorum luculenter apparet: Et quia hic sese offert opportunitas de antiqua loci eius immunitate aliqua inseremus.

Cap. 13.

In quibusdam iam saepe dicti coenobij regia & pontificia auctoritate firmatis (priuilegijs vel literis) beati patris nostri Hildulphi nomen reperitur praesum titulis, duo decim subscribentibus Episcopis. Inibi sanctae compassionis vir Archiepiscopus, immo Patriarcha proficitur sanctam & compunctam religiosamque postulationem venerabilis viri Deodati Episcopi statum aurium intima penetrasse, & viscerabili affectu pietatis ita cor suum charitatiuae petitione emolliuisse, ut voluntatem eius liberrime non impleuisse, nimis irreligiosum fore putauerit. Consequenter etiam ibidem annotatur, quoniam sancti desiderij ardore sic censis reuerendus Deodatus Episcopus, in valle Galilaeae, quam ex regis fisco promeruerat, coenobia apud Iuncturas, sicut supra diximus, construxit primus, ubi monachos vel peregrinos sub sanctissimorum patrum Benedicti & Columbani regula victuos deliberebat collocare deuotus. Cui tandem communi decreto sanctorum antistitum conceditur, ut nullus regum vel principum aut episcoporum seu quoruncunque clericorum suis visibus audeat aliquando praesurpare quicquam eorum, quae ad Dei famulos, ibidem sub Euangelica perfectione degentes pertinere videntur, & quae ab ipso patre Deodato Episcopo acquisita fuerint, aut regio munere seu reliquorum fidelium collatione, tam in sacris voluminibus, donarijsque; altaris & ecclesiasticis ornamentis, quam in ijs, quae deinceps ipsi serui Dei proprio labore addere potuerint. Et quodcumque saepedictus Deodatus, qui nunc est pater monasterij ipsius, a Deo fuerit vocatus, quem illa congregatio ex sese unanimiter elegerit, subrogetur, & ad altaria benedicenda, vel sacros ordines percipiendos quem voluerint Episcopum experant, nullaque ecclesiae absque priuilegijs viuens quicquam sperare vel auferre ab eis praesumat, & nemini nisi inuitatione aut permissione totius congregationis liceat monasterij ipsius septa intrare. Quod si quilibet pontificum ab eis communiter postulat pro ipsorum vtilitate accesserit, mox secundum voluntatem congregationis expleto suo ministerio abeat, absque requisitione vilius muneris: quatenus sub sancta regula viuentes, de percepta quiete, iuuante Domino, per tempora exultent, & pro statu Ecclesiae Catholicae plenius Deum exorent. Si autem aliquam transgressionem regulae suae fecerint, & a proprio pastore obiurgati noluerint, etiam si Episcopus eorum, qui & Abbas, seditionem congregationis sedate per se nequiverit, tunc alios Abbates, eandem regulam professos, ad ipsum monasterium conuocet, qui sententia regulari scandalum deprimere curent. Quod utique priuilegium infringere ausus, praesentium auctoritate praesulum damnatur, & per venerabiles viros Blidoaldum presbyterum & Iahinum diaconum absentibus ad subscribendum destinatur. Quod & denore fuisse factum, superius est dictum. Haec tenus est istud iam iam quod restat agatur.

Cap. 14.

Igitur corrente sexcentesimo septuagesimo primo anno ab incarnato Dei filio, ab aduentu autem domini Deodati ad Galilaeam tertio, semper imitandus pater Hildulphus Archiepiscopus Treuerorum sese abdicans, & ad moriendum cum Christo humiliter aridae eremo sese addicens, dulcissimus vicinus, & paratissimus confinis suo Deodato accessit. Iacobi reuerendissimi Leticorum praesulis adiutate suffragio. Porro beati illi ac semper memorandi patres nostri Hildulphus & Deodatus in solitudine, ut operarentur, vicini effecti, non se inertiae aut desidiae dedere, sed vigilauerunt alacriter erga mutui eiusque synceri amoris custodiam, tanto effecti familiariores, quanto viciniore.

Hildulphus sese abdicat archiepiscopus Treuerorum.

Adiungitur S. Deodato.

Ut enim maior existit splendor, si ignem igni, aut lucernam lucernae adiungas: ita factis viris ex propinquitate, conspectu & mutuis colloquijs accreuit charitas. Et si autem mutua conuersatione & familiaritate nihil illis esset iucundius, at tamen indignum erat tantos hospites, ceu duo mundi clarissima lumina, intra vnus cellulae angustias latitare, cum vix caperent singula singulos, maxime quod possent singuli plurimos secum ad Deum adducere. Itaque statuerunt inter se clarissimi pontifices, dum in hac essent vita, semel in anno sese mutuo inuifere, & nocte vna simul manere: quam noctem totam sanctis colloquijs & diuinis laudibus solebant insomnes transmittere: manere vero ab inuicem recedere. Discipuli autem illorum, si quid vellet alter alteri indicatum, inter vtrosque expediebant. Porro dominus Hildulphus non ita procul cum suis occurrere solebat venienti ad se domino Deodato & socijs eius: cumque manu apprehensum ducebat ad orationem more antiquorum patrum, & ut habet institutio beatissimi Benedicti Abbatis: suscipue pariter prece, salutabant se mutuo cum gaudio spiritali: & tum demum inuicem se osculabantur, & caetera charitatis ac beneuolentiae officia prosequabantur. Idem faciebat piissimus pater Deodatus, veniente ad ipsum Hildulpho, cui etiam ultra Mortam amnem pergebat obuiam cum suis. Nam quoad vixit, cellam priorem, quae erat apud sancti Martini oratoriolum, non reliquit. Vir quippe grandaeuus erat & iam veteranus atque emeritus Christi miles, nec potuit ferre hominum concursus, neque externis fratrum laboribus interesse: maxime quod nihil illi iam liberet aliud, quam vacare & videre, quoniam Dominus ipse est Deus: gustare & videre, quam suavis sit Dominus.

Semel in anno sese mutuo inuifere.

Militat sub Regula sancti Benedicti.

Fertur autem statura fuisse insigni & proceram, forma cum primis eleganti, animo clementissimo. At iam nimio labore & multa aetate confectus, curuus incedebat. Nonnunquam tamen adibat fratres operantes, singulorumque consideratis & constitutis operibus, ad cellam noctu redibat. Hodieque monstratur semita, qua solebat ire ad monasterium, quod est apud Iuncturas. Beatus vero Hildulphus statura fuit mediocri, vultu angelico, mente valde compunctus, voluntariae paupertatis studiosissimus: quem promptum & alacrem ad omne opus bonum efficiebat etiamnum virens senectus & in Deum suspensus animus. Nam & in extremis vitae suae annis manuum labore victum & vestitum sibi comparabat. Et quauis aetate iunior, vitae tamen sanctitate & morum integritate Deodato non inferior. Alter alterum sibi mutuo praeferebat. Humilimus quidem Hildulphus canicie in Deodato, Deodatus vero in iuniore Hildulpho patriarchalem dignitatem & morum integritatem venerabatur. Qui tanquam duae caelestis fabricae columnae a domino decenter erectae, solido & inflexibili robore mentis, sic assistebant summo opifici, ut maxima lapidum congerie sibi imposita non grauaretur. Ipsis enim dulce erat & delectabile, gregi sibi credito attendere, infirmitates, onera & pusillanimitates patientissime sustinere, ut sua spiritali biga cum ad caeleste aedificium transueherent. Putares sanctos Patres illos gallinas esse intellectuales & Euangelicas, quae pullos suos meritorum alis & orationum rostris ab inuisibiliu miluorum rapacitate subtrahebant & tuebantur, manibus pedibusque, illis alimoniam suppeditabant. nec non frigidis eorum, ex emplorum plumis calefaciebant artus. Satagebant interim extra nidum proprias extendere pennas, & alter alterius subuenire necessitatibus facti sunt cum infirmis infirmi, ut infirmos lucrifacerent: Omnibus omnia facti, ut omnes saluos facerent. Vixere praeterea ad tempus solliciti, ut eorum filij aliquando forent securi. Nec piguit eos laboris, quod sancto eorum successores vacarent ocio. Hoc opus, eorum statura, hoc studium, eorum exigebant fugae, ac potissimum B. Patris nostri Deodati, qui tot loca sibi magno labore constructa mutauit, donec filijs suis apta & quietam sedem inueniret.

Cap. 14. S. Deodatus statura procerus.

S. Hildulphus mediocris.

Deodatus & Hildulphus duae columnae.

Item duae gallinae Euangelicae.

1. Cor. 9.

Igitur Deo dignissimi Antistites spiritali insudantes operi, nullatenus a recto deuiabant itinere, quod die de virtute in virtutem progredientes. Etenim tanto reddebantur alacriores ad laborem, quanto viciniore properabant ad requiem. Nec sentiebant in Christi vinea pondus diei & aestus, quibus iam instabat vespera, ut redderetur nummus. Tandem postquam in ista vosago, haec sancta Dyas, & verae sanctitatis ac virtutum biga Deodatus & Hildulphus septem annis cum sex mensibus habitassent vnua: largus remunerator Deus statuit B. Deodato laborum suorum reddere mercedem, qui iam percurso vitae stadio tanquam strenuus athleta respiciebat in remunerationis brauium. Quare vocatus a Domino, languore correptus decubuit lectulo, quod cum absentibus discipulis nunciatum esset, accurrunt moesti & tristes, magistrique grabato astantes, ne tam dulcis ac necessarius pater filios desereret, communi eiulatu deprecabantur. Quos ille verbo salutari instruens compefcebat, atque ad sanctae regulae ordinisque obseruan-

Cap. 16.

S. Deodatus & Hildulphus Dyas & biga virtutum.

Infirmitur S. Deodatus.

seruantias exhortatus est. Quibus dictis, sese Deo & eorum precibus humiliter commendauit. Interea sancti viri exitum iam instare S. Hildulphus in visu noctis diuinitus edoctus est: qui vt euigilauit, ad beatum quantocyus properauit, sicut à Domino eum peratum fuerat. Quem postquam adhuc uiuum reperit, eidem omnia ecclesie sacramenta administrauit. Decebat enim, vt amicus amico ad superna procedenti extremum valediceret, viaticum praberet, & ecclesiasticam conferret sepulturam. Cuius presentia vir sanctus recreatus, ac vehementer in Domino gauisus est, qui suo commilitoni Hildulpho exitus sui diem reuelare dignatus fuerat. Nec moram, discessurus ab hac lachrymarum valle B. Deodatus, ad suscipiendum regimen ouium, quas ibidem haecenus verbo & exemplo enutriebat, superstitem amicum compulsi, discipulisque mandauit, vt eundem Hildulphum lati susciperent, & quandiu uiueret sollicitè retinerent. Cuius desiderio ac pijs votis cum discipuli & B. Hildulphus annuerent, interastantium manus sanctam animam, multis Deo commendatam precibus, continuis laboribus pro Dei honore & iustitia climatam, & multis virtutibus adornatam, efflauit, ac in manus Dei commendauit, quem facie ad faciem sine fine videre promeruit. Mortuus est igitur Pater noster Deodatus, & quasi (vt in Ecclesiastico scribitur) non est mortuus, simile enim sibi reliquit post se. In vita sua vidit, & lætatus est in illo: in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis. Reliquit enim defensores domui suæ contra inimicos, & amicis reddentem gratiam.

Transiit autem de morte ad vitam, de exilio ad patriam S. Deodatus, 13. Calen. Iulij, quæ tunc erat dies Dominica, anni ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi sexcentis septuagesimi noni, indictione septima: Ab ingressu verò eius in hanc Vallem Galilæam anni vndecimi. Regnante Theodorico Clodouei filio, fratresque Childerici, sub quo pessimus apostata Ebroinus excellentissimum martyrem Leodegarium Episcopum, varijs tormentis vexatū, capitali damnauit supplicio. Omni ergo reuerentia sacrum funus à discipulis portatur ac ecclesiam beatæ Dei genetricis Mariæ, ibique pro eo immolata salutari hostia à deuotissimo Archipræsule, sepulturæ commendatur, expletis de more & ritu Ecclesie solitis exequijs. Et quanuis aquosum erat cæmetærium prioris eius monasterij, vt potè situm in conualle, oportebat tamen tantæ precij corpus in presentia fratrum quotidianas laudes & preces persoluentium quiescere, vt eius frequens haberetur memoria. O quantus tunc luctus monachorum, dum viderent tam fideli pastore se esse orbatos? qui quanuis non erat descendendus, cohibere tamen nequie lachrymarum inundantiam, quas non imperus carnis, sed spiritus eliciebat à præcordiorum intimis. Cupiebant enim cum ipso dissolui & regnare cum Christo in gloria, maximè cum perpenderent se in luctu remansisse, nec hic manentem ciuitatem in tempore, sed futuram esse inquirendam in æternitate. Itaque vir Dei S. Hildulphus sic obtemperauit extremis votis defungentis amici, vt viginti octo annis & amplius (quibus ipse superuixit) eius præfesset relicto gregi, per præpositos administrans necessaria ipsi domui. Et quanuis sui loco Abbatem propriæ congregationis in saltu Vosago præfecerat, (propterea quòd desiderio supernæ contemplationis accensus, exterioribus negocijs occupari refugeret) vallem tamen Galilæam à sua cura non abiecit, quandiu in mortali degebat corpore: vis enim perfecti amoris erga sanctissimum Deodatum eum coëgit, vt laboris & curæ non pœniteret. Non enim grauabatur suscipere aliena, qui præ lassitudine alijs commendabat sua. Dicebat enim apud seipsum: Qua fronte adibis amicum, si mandatum eius vltimum refutaueris? Pro cuius perenni vita in cælis & gloria, primo depositionis illius anno cœnobium vallis Galilææ multoties adire solitus erat, frequentans ad sacrum corpus Missarum solennia, discipulosque susceptos consolans, ac in sancto proposito sui instituti confortans.

Elapso tandem anno à glorioso obitu D. Deodati, in quo beatus Patriarcha Hildulphus assidua visitatione monachos, & frequenti immolatione salutaris hostiæ defuncti curabat prodesse spiritui: pristinam deinceps institutionem resumpsere fratres vtriusque loci. Et quemadmodum semel in anno venerandi Antistites mutuas solebant frequentare cellas: ita postea studere facere eorum discipuli, qui viro Dei Hildulpho vallem Galilæam inuisenti, loco patris sui Deodati occurrentes, offerebant Magistri sui tunicam, quam ille reuerenter susceptam, tanquam dignissimum pignus amici exosculatus & amplexatus est, & quasi in noua veste viuentem intuens, sanctitatem eius veneratus est. nam quicquid adorationis impendebat insensibili tunicæ, id suo charissimo Deodato fecisse arbitrabatur, cuius efficacibus meritis seipsum adhuc in studio

Defungitur
vita S. Deo-
datus.

Ecc. 10.

Cap. 17.

S. Leodegarius
Episcopus & mar-
tyr.

Sepelitur
S. Deodatus

Philipp.

Præfessus
uenturum S.
Deodati an-
nis 28. Hil-
dulphus.

Cap. 18.

Tunicam
S. Deodati
quanti fecerunt
discipuli eius.

io huius vitæ decertantem, atque in spiritali palaestra defudantem, sustentari inter dulcia suspiria credebatur & precabatur.

Cum iam sancti viri temporalis vitæ in multos annos Deo disponente, tenderetur, quatenus eius exemplo plurimi ad spiritualem vitam prouocarentur & excitarentur, factum est, vt circa vltimos vitæ suæ annos multo senio fractus, frequentique labore & cura domestica debilitatus, cellam suam solitæ visitationis gratia egredi non valeret: non tamen destiterunt S. Deodati discipuli pro more, magistri sui tunicam eidem offerre, ne dulcis eius intermoreretur memoria. Igitur cum diuina miseratio gloriosum suum militem Hildulphum ab huius seculi fluctuoso mari ad portum salutis æternæ vocare statuisset, per dilectum suum Deodatum dignatus est eidem transitus sui diem denunciare, quatenus in vtrique monasterio de bono Pastore prouidere satageret. Vnde vir sanctus plurimum in Domino gauisus est, quòd ab hac lachrymarum valle ad perpetuam consolationis tranquillitatem mox erat assumendus, vbi omnis lachryma ab oculis eius abstergeretur. Itaque proprijs sui monasterij fratribus designato Abbate domino Raimberto, vallis autem Galilææ domino Marcinanno, feliciter obdormiuit in Domino, ab incarnatione Iesu Christi anno septingentesimo septimo.

Interea à deuotissimis discipulis inuolabiliter fuit obseruatum, quod à prudentissimis Magistris fuit institutum: videlicet, vt semel in anno mutuas inuiserent cellas, tanquam præcipua pignora præferendo sanctorum Patrum suorum tunicas. Siquidem monachi S. Hildulphi, ipsius tunicam retinuerant sibi, sicut & monachi vallis Galilææ, S. Deodati. In quorum delatione tanta veneratio exhibebatur, vt dulcissimi Patres ad filios redisse post longa seculorum volumina crederentur. Quòd si (peccatis exigentibus) caelestis ira in populum grassaretur, & siccitate nimia, vel imbrium continua refusione, aut pestilentia, seu qualicunque plaga plebs feriretur, mox hinc inde conglobata tunicas patronorum suorum cum lachrymis & orationibus offerebat & ingerebat diuinis obrutibus: & amota est plaga, nam contra desquientis flagelli impetum tantum valebant sanctorum merita & populi fides, vt sine mora misericordissimus Deus iusti iudicij sui seueritatem à plebe cohiberet, atque optatam misericordiam consolationem ei distillaret. Quæ quidem consuetudo tam religiosa ac pia integerimè inter hæc duo cœnobia cõseruata est, donec sancta corpora plurimis miraculis exornata subleuaretur de terræ gremio. Quocirca sicut tunc solebant discipuli Magistrorum tunicas offerre, ita nunc eorum posterij corpora sanctorum suscipiunt & animarum exuuias, quorum per merita pax nobis nunc & in æuum, Amen.

Sufficiat igitur hæc religiosis animis, quæ pau perculo sermone cursim explicuimus, de pijsissimi Patris nostri Deodati gestis, vix attingentes pauca de innumeris, minima de maximis, quibus clementia Dei in terris sanctum suum glorificauit pro virginitate meritis. Cæterum tot & tantis quotidie miraculis venerabile corpus eius nobilitatur, vt vix ad conscribendum ea sufficiat calamus, nec aliquis possit habere dubium, quin spiritus eius inter suprema regnet angelorum agmina.

MARTYRIUM ILLVSTRE S. ALBANI MARTYRIS ANGLIÆ, QVEM PLERIQUE ALBINVM VOCANT: ex Historia Ecclesiastica gentis Anglorum Bedæ lib. 1. Cap. 6. & 7.

ANNO incarnationis Dominicæ ducentesimo octogesimo sexto, Diocletianus tricesimustertius ab Augusto Imperator, ab exercitu electus, annis viginti fuit, Maximianumque, cognomento Herculeum, sociū creauit imperij: & Diocletianus quidem in Oriente, Maximianus autem Herculeus in Occidente vastari ecclesias, affligi, interficique Christianos, decimo post Neronem loco, præceperunt. Quæ persecutio omnibus ferè antea actis diuturnior atque immanior fuit. Nam per decem annos incendijs ecclesiarum, proscriptionibus innocentum, cædibus martyrum incessabiliter acta est. Denique, etiam Britanniam cum plurima confessionis Deo deuotæ gloria sublimauit.

Siquidem in ea passus est S. Albanus, de quo presbyter Fortunatus in laude virgini-
num,

Bbbb 2

num,

Apparet B.
Hildulpho
S. Deodatus

Moritur S.
Hildulphus.

Cap. 20.
Imitantur
maiorum
instituta se-
quaces disci-
puli.

Vide quan-
ta fuerint
virtutis san-
ctorum tu-
nicæ.

Conclusio
Authoris.

22. Iunij.
Ex cap. 6.

Persecutio
Ecclesie im-
manissima.

Cap. 7.

num, cum beatorum martyrum, qui de toto Orbe ad Dominum venirent, mentionem faceret, ait:

Albanum egregium fecunda Britannia profert.

Albanus ut fuerit conuerfus.

Qui videlicet Albanus paganus adhuc, cum perfidorum principum mandata aduersum Christianos scirent, clericum quendam, persecutores fugientem, hospitio recepit: quem dum orationibus continuis ac vigilijs diu noctuq; studere conspiceret, subito diuina gratia respectus, exemplum fidei ac pietatis illius cepit emulari: ac salutaribus eius exhortationibus paulatim edoctus, relictis idololatriæ tenebris, Christianus integro ex corde factus est. Cumq; præfatus Clericus aliquot diebus apud eum hospitaretur, peruenit ad aures nefandi principis, confessoris Christi, cui necdum fuerat locus martyrii deputatus, penes Albanum latere. Unde statim iussit milites diligentius eum inquirere. Qui cum ad tugurium martyris peruenissent, mox se S. Albanus pro hospite ac magistro suo, ipsius habitu, id est, caracalla, qua vestiebatur, indutus, militibus exhibuit, atque ad iudicem vinculus perductus est.

Utrò se offerat mortem.

Contigit autem iudicem ea hora, qua ad eum Albanus adducebatur, aris assistere, ac demonibus hostias offerre. Cumq; vidisset Albanum, mox ira succensus nimia, quod se ille utrò pro hospite, quem susceperat, militibus offerre ac discrimini dare præsumpsisset, ac simulacra demonum, quibus assistebat, eum iussit pertrahi: Quia rebellis iniquus, ac sacrilegum celare, quam militibus reddere maluisti, ut contemptor diuini meritam blasphemias tuas poenam lueret, quæcumq; illi debebantur supplicia, tu solucere habes, si à cultu nostræ religionis discedere tentas. At S. Albanus, qui se utrò persecutoribus fidei Christianam esse prodiderat, nequaquam minas principis metuere: sed accinctus armis militiæ spiritualis, palam se iussis illius parere non pronunciat. Tunc Iudex: Cuius, inquit, familiae vel generis es? Albanus respondit: Quid ad te pertinet, quam sim stirpe genitus? Sed si veritatem religionis audire desideras, Christianum iam me esse, Christianisq; officijs vacare cognosce. Ait iudex: Nomen tuum quæro, quod sine mora mihi insinua. At ille: Albanus, inquit, à parentibus vocor, & Deum verum ac viuum, qui vniuersa creauit, adoro, semper & colo. Tum iudex repletus iracundia, dixit: Si vis perennis vitæ felicitate perfrui, dijs magnis sacrificare ne differas. Albanus respondit: Sacrificia hæc, quæ à vobis redduntur demonibus, nec auxiliari subiectis possunt, nec supplicantium sibi desideria vel vota cõplere: Quin immò quicumq; his sacrificia simulacris obtulerit, æternas in inferni poenas pro mercede recipiet.

Constantia eius.

Verberibus afficitur.

His auditis, iudex nimio furore commotus, cædi sanctum Dei confessorem à tortoribus præcepit, autumans se verberibus, quam verbis non poterat, cordis eius emollire posse constantiam. Qui cum tormentis afficeretur acerrimis, patienter hæc pro Domino, immò gaudenter ferebat. At ubi iudex illum tormentis superari, vel à cultu Christianæ religionis reuocari non posse persequutus, capite eum plecti iussit. Cumq; ad mortem duceretur, peruenit ad flumen, quod muro & arena, ubi ferendus erat, meatu rapidissimo diuidebatur. Viditq; ibi non paruum hominum multitudinem vtriusq; sexus, conditionis diuersæ & ætatis, quæ sine dubio diuinitatis instinctu ad obsequium beatissimi confessoris ac martyris vocabatur, & ita fluminis ipsius occupabat pontem, ut intra vesperam transire vix posset. Deniq; cunctis penè egressis, iudex sine obsequio in ciuitate substiterat. Igitur S. Albanus, cui ardens inerat deuotio mentis ad martyrii ocyus peruenire, accessit ad torrentem, & dirigens ad cælum oculos, illic siccato alneo, vidit vndam suis cessisse ac viam dedisse vestigijs. Quod cum inter alios etiam ipse carnifex, qui eum percussurus erat, vidisset, festinauit ei, ubi ad locum destinatum morti venerat, occurrere: diuino nimirum admonitus instinctu, proiectoq; ense, quem stricatum tenuerat, pedibus eius aduoluit, multum desiderans, ut cum martyre, vel pro martyre, quem percutere iubebatur, ipse potius mereretur percuti.

Insigne miraculum.

Carnifex credit.

Dum ergo is ex persecutore factus esset collega veritatis & fidei, ac iacente ferro, esset inter carnifices iusta cunctatio, montem cum turbis reuerendissimus Dei confessor ascendit: Qui opportunè lætus gratia decentissima, quingentis ferè passibus ab arena situs est, varijs herbarum floribus depictus, immò vsquequaq; vestitus: in quo nihil repente arduum, nihil præceps, nihil abruptum, quem lateribus longè lateq; deductum, in modum equoris natura cõplanat: dignum videlicet eum pro insula sibi spectata venustatis iam olim reddens, qui beati martyris cruore dicaretur. In huius ergo vertice S. Albanus dari sibi aquam à Deo rogauit: statimq; incluso meatu, ante pedes eius fons perennis exortus est, ut omnes agnoscerent, etiam torrentem martyri obsequium detulisse. Neq; enim fieri poterat, ut in arduo montis cacumine martyr aquam, quam

Fontem impetrar precibus suis.

in flumine non reliquerat pereret, si hoc opportunum esse non videret. Qui videlicet fluminis ministerio per soluto, deuotione completa, officij testimonium relinquens, reuersus est ad naturam. Decollatus itaque martyr fortissimus ibidem, accepit coronam virtutis, quam re promisit Deus diligentibus se. Sed ille qui pijs ceruicibus impias intulit martibus, gaudere super mortuum non est permittus. Nam oculi eius in terram vnà cum beati martyris capite deciderunt.

Capite truncatur. Poena percussoris.

Decollatus est ibi etiam tum miles ille, qui antea superno nutu correptus, sanctum Dei confessorem ferire recusauit. De quo nimirum constat, quia etsi fonte baptismatis non est ablutus, sui ramè est sanguinis lauacro mundatus, ac regni cælestis dignus factus ingressu. Tunc iudex tanta miraculorum cælestium nouitate percussus, cessari mox à persecutione præcepit, honorem referre incipiens cædi sanctorum, per quam eos opinabatur prius à Christianæ fidei posse deuotione cessare. Passus est autem beatus Albanus die decimo Calendarum Iuliarum iuxta ciuitatem Verolaniam, quæ nunc à gente Anglorum Vuerlamacestræ siue Vuarlingacestræ appellatur: ubi postea, redeunte temporum Christianorum serenitate, ecclesia est mirandi operis, atque eius martyrio cõdigna, extructa. In quo videlicet loco vsq; ad hanc diem, curatio infirmorum, & frequentium operatio virtutum celebrari non desinit. Passi sunt ea tempestate Aæron & Iulius Legionum vrbs ciues, alijsq; vtriusq; sexus diuersis in locis per plures: qui diuersis cruciatibus torti, & inauditi membrorum discerptione lacerati, animas ad superne ciuitatis gaudia perfectò agone miserunt. Hactenus Beda.

Ecclesia S. Albani. Miracula.

Hodiè beatissimi martyris huius Albani sacræ reliquiæ Coloniae in monasterio S. Pantaleonis religiosè afferuntur. Latuerat illic aliquandiu præclarus thesaurus, in quodam non magni precij & qui eius dignitati minus congrueret, loculo cõditus: at tamen crebra miraculorum signa præsentiam martyris & efficaciam perspicuè declarare videbantur. Itaque cœpit proferri in publicum & palam innotescere, quod diu fuerat occulto. At ubi res innotuit Anglis, constanter illi afferere non dubitarunt, S. Albanum martyrem apud ipsos ortum & passum & conditum, eam, quam suo sanguine illustrasset infulam, nequaquam reliquisse, sed in ea semper permansisse. Ea occasione is, qui per id tempus apud S. Pantaleonem Abbatis fungebatur officio, communicato cõfratribus sui monasterij consilio, cū sacræ beati martyris reliquiæ iam treccentis & quinquaginta annis in ipsorum ecclesia quiescissent, atque ab ipsius martyrio mille & eo amplius anni fluxissent, ad loculum cum ingenti deuotione & reuerentia accessit, eoq; aperto videt ipse, videt & ceteri fratres non sine multa admiratione multiq; lacrymarum, magna omnipotentis Dei virtute, clarissimi martyris corpus tot seculis incorruptum conseruari, lætanturq; singulari Dei beneficio tanti thesauri se compos fieri posse.

S. Albani corpus incorruptum post mille annos.

Ut autem certius de rei veritate cõstaret, & fidelium deuotio excitaretur, è loculo venerandas extulere reliquias, & ut Deus laudaretur in sancto suo, publicè eas ad spectandas proposuere: ac deinde in thecam aliam, auro argentoq; & lapidibus preciosis, quantum eorum sinebatur facultates, ornatam reposuere, in qua hodieq; reseruantur. Tam autem recentes videbantur, ac si non ita pridem pro Christo cæsus esset inclutus martyr. Caput enim cum barba, ceruicem etiã sanguinolentam, brachia & manus, scapulasq; pelle & carne tectas, pectus cū cratibus laterum, deniq; spinam dorsu cū renibus inuenerunt. Pannus etiam, quo sacrum corpus trecentis & quinquaginta annis obuolutum fuerat, instar niuis candidus & planè incorruptus erat. Cùm autem hæc sacræ reliquiæ ita ostenderentur, multi paralytici, claudi, curui, contracti, humi reptantes, gibbosi, cæci, muti, demoniaci, manci, febricitantes, alijsq; diuersis affecti morbis, quibus non pauci etiam mortui & in aquis extincti, quorum omnium numerus quingentos excederet, curati sunt: ut nihil dicamus de iumentis, quibus æquè est restituta sanitas.

Mirabilis Deus in sanctis suis.

Miracula ad eius relictas.

Acta sunt hæc anno Dominicæ incarnationis 1327. sub Philippo Colonienfi Archiepiscopo, & Henrico Abbate. Sed nec hodiè sancti martyris beneficij fraudantur, qui humiliter ac piè incorruptas etiam, num corporis eius reliquias inuisunt, & supplices ei preces offerunt.

VITA S. PAVLINI NOLANI EPISCOPI, AVTHORE VRANIO PRESBYTERO, VT HABET egregius MS. codex.

PROLOGVS AVTHORIS.

Omino illustri & in Christo merito venerabili Pacato, Vranus presbyter: Literis nobilitatis tuæ iterata vice sollicitor, vt tibi obitu S. Paulini fideliter referam. Faciam quidem quod præcipis, sed tamen meo, ne non tam efficaciter vt vis, faciam, quod facere cupio. Tam enim melius esse linguam silentio premere, quam ad peccatum animam falsa narrare, dicente scriptura: Os, quod mentitur, occidit animam. Et ideo venerationem tuam plurimum quaeso, vt imperitiam meam veniam dare digneris. Alioquin si tibi sermonis mei vilitas coeperit displicere, non mihi, sed tibi reddi imputabis, qui aquam purissimi fontis ad cœnoso riuulo postulasti, sed hæc breuiter dicta sint. Nunc autem veniamus ad ea, quæ tibi, qui vitam eius versibus illustrare disponis, dicendi materiam subministrant.

Cap. 1.

HISTORIA.

GITVR S. Paulinus Episcopus Burdegala oppido Galliarum oriundus fuit, sed in Campania apud beatissimum Felicem confessorem glorioso sine defunctus atque sepultus est. Eius vitam ex merito mortis agnoscimus, cuius & mortem de conuersatione vitæ probamus. Denique cum ante triduum, quam de hoc mundo ad cæleste habitaculum vocaretur, cum iam de salute eius omnes desperassent, & duo ad eum Episcopi visitandi studio conuenissent, id est, S. Symmachus & Benedictus Hyacinthinus, ita in eorum aduentu recreatus atque refectus est, vt obliuisceret carnali infirmitate, totum eis atque angelicum exhiberet affectum. Et quasi profecturus ad Dominum, iubet sibi ante lectulum suum sacra mysteria exhiberi, scilicet vt vnâ cum sanctis Episcopis oblato sacrificio animam suam Domino commendaret: simul etiam eos, quos pro disciplina Ecclesiastica à communione sacri ministerij extorres esse præceperat, ad pacem pristinam reuocaret.

Junij 22. Cap. 1. S. Paulini patria.

Sub morte vult ad lectulum suum Missam celebrari.

Cap. 2.

Psal. 120.

Insignis est in Deum fiducia.

for. & decem

Cap. 3.

Et cum hæc omnia sanctus Episcopus læto atque perfecto ordine celebrasset, subito clara voce interrogare cepit, vbi essent fratres sui. Tunc vnus ex circumstantibus, qui putauit, quod fratres suos, id est, Episcopos, qui tunc aderant, quaereret, ait illi: Ecce hi sunt fratres tui. At ille: Sed ego nunc fratres meos Ianuarium atque Martinum dico, qui modo mecum locuti sunt, & continuo ad me venturos se esse dixerunt. E quibus Ianuarius Episcopus simul & martyr, Neapolitanæ urbis illustrat ecclesiâ: Martinus autem, vir per omnia Apostolicus, cuius vita ab omnibus legitur, Galliarum Episcopus fuit. Et his dictis, extensis ad cælum manibus, hunc psalmum Domino decantauit, dicens: Leuaui oculos meos ad montes, vnde veniet auxilium mihi. Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram. Deinde collecta oratione, commotus est à sancto Posthumiano presbytero, quod pro vestimentis, quæ pauperibus fuerant erogata, quadraginta solidi deberentur. Quod cum audisset S. Paulinus, leniter subridens, ait: Securus esto fili: crede mihi, quia non deerit, qui debitum pauperum soluat. Et ecce non longa interposita mora, ingreditur quidam presbyter, de Lucaniæ partibus veniens, missus à sancto Episcopo Exuperantio, siue à viro clarissimo fratre eius Vrsatio, qui ei per ipsum nuncium muneris gratia quinquaginta solidos miserant. Quos cum accepisset S. Paulinus, benedixit Dominum dicens: Gratias ago tibi Domine, qui non derelinquis sperantes in te. De his autem quinquaginta solidis ipse presbytero, qui eos exhibuerat, manu sua duos dedit: reliquos vero negociatoribus, qui vestimenta pauperibus dederant, reddi mandauit.

Inter hæc autem, cum iam nox dici successisset, vsq; ad mediam noctem paululum quieti concessit, donec crudescente dolore, qui lateri eius nimis inerat, grauaretur excitatus, multisque etiam ex superfluo archiatrorum vstionibus fatigatus, vsque ad quintam horam noctis lassum atque anhelum pectus duxit. Deinde adueniente luce, consuetudinem suam vir sanctus agnouit. Itaque, vt solebat, excitationibus, matutinum ex more & ordine celebravit. Facta autem die, presbyteris & diaconibus atque omnibus clericis exemplo Dominico pacem hæreditariam prædicauit. Transactis autem his, tacitus vsq; ad vesperam perduravit. Deinde quasi ex somno excitatus, lucernarum deuotionis tempus agnoscens, extensis manibus, lenta licet voce, Parauit lucernam Christo meo, decantauit Domino. Tunc deinde facta aliquandiu silentio, circa horam quartam noctis, omnibus qui aderant, sollicitè vigilantibus, subito tam ingenti cellula eius terræ motu concussa est, vt hi, qui lectulo eius assistebant, exterriti atque turbati ad orationem se iactarent, nihil tamen scientibus his, qui pro foribus consistebant. Neque enim publicus ille, sed priuatus in cellula fuerat terræ motus. Nam ille angelicis susceptus manibus, debitum Deo spiritum exhalauit. Vidimus, fili charissime, vidimus, & inter lachrymas atque singultus vidisse gaudemus: vidimus quomodo tollitur iustus, & nemo intelligit, & viri iusti tolluntur, & nemo considerat. Neque vlli Christianorum incredibile debet videri, si in transitu S. Paulini vnus angulus specialiter terræ motu concussus est, in cuius obitu totus penè orbis ingemuit. Et sanè quis locus est in orbe terrarum tam remotus aut abditus, quem transitus domini Paulini non commoueret? Aut quis Christianæ religionis ita alienus effectus est, qui audita morte eius non planxerit? Fleuit planè Ecclesia, quod talem sacerdotem amisit: sed exultat paradysus, quod talem sanctum suscepit. Plangunt populi, sed lætantur angeli. Gemunt prouinciæ hominum, sed gaudent loca sanctorum, ad quæ quotidie euolare cupiebat, cum diceret: Quam amabilia sunt tabernacula tua Domine Deus virtutum? concupiuit & defecit anima mea in atrijs tuis.

qui sic vixit, vt non solum sibi, sed etiam omnibus viuere. Et ideo quia multis vixit in hoc seculo, nunc sibi viuere in Christo. Et tamen non sibi tantum, sed etiam nobis, qui quotidie orat pro nobis. Lucerna fuit ardens in domo Dei, non sub modio posita, sed supra candelabrum constituta, ita vt etiam multas lucernas suo præclaro lumine redderet luminosas. Suavis enim & mitis fuit, etiam cum in superbia seculi versaretur. Cum autem ad Christum conuersus est, aperuit horrea sua pauperibus, apothecas suas aduenientibus patefecit. Nam parum ei erat proximis alere, nisi etiam vndique euocaret, quos pasceret atque vestiret. Quantos iniquè oppressos erexit? quantos captiuos redemit? quantos intricatores debitorum multos exterisit, & creditorum gaudia reparauit.

Cum autem ad summum sacerdotij gradum prouectus esset, noluit se talem exhibere Episcopum, qui ab aliquo timeretur: sed talem se reddidit sacerdotem, qui ab omnibus amaretur. Nunquam sic iratus est, vt non in ira misericordiæ memor esset. Neque enim poterat vir ille irasci, qui contumelias despiciebat, & odia vitabat. Nunquam in iudicio sine misericordia sedit: quia nouerat misericordiam meliorem esse, quam sacrificium: vestitum esse omne Christianorum iudicium, dicente venerabili scriptura: Misericordiam & iudicium cætabo tibi Domine. Iustitiam quoque benignioribus, reus vero misericordiam fecit. Spiritus sanctus quantum æquitati & iustitiæ fauet, tantum suis gratiam pietatis, qui benignus est, indulget. Et ideo tenebat rigorem in examinatione iustitiæ, misericordiam autem in definitione sententiæ proferebat.

Admirabilem virum, atque omnium virtutum laude censendum. Hic etenim omnium Patriarcharum exempla secutus fuit, fidelis videlicet vt Abraam, credulus vt Isaac, benignus vt Iacob, munificus vt Melchisedech, prouidus vt Ioseph, rapax vt Benjamin. Rapuit enim diuitibus, & pauperibus erogauit: & tamen plus diuitibus quam pauperibus profuisse cognoscitur: quia pauperibus in hoc seculo profuit, diuitibus in futuro prouidit. Ergo, vt dicere coeperam, fuit mansuetus vt Moyses, sacerdotalis vt Aaron, innocens vt Samuel, misericors vt Dauid, sapiens vt Salomon, Apostolicus vt Petrus, amabilis vt Iohannes, cautus vt Thomas, doctor vt Paulus, videns vt Stephanus, feruens vt Apollo. De sollicitudine autem & cura ecclesiarum, in fide & charitate omnes Apostolos & Episcopos imitatus est. Hæc omnia in se habuit, hæc à tempore conuersionis suæ fideliter custodiuit. Et ideo cum de hoc corpore ad cælestis habitaculum vocaretur, sicut inferius doluit terra, ita superius lætatum est cælum: fleuit caro, sed spiritus gloriatur. Denique non solum Christiani, sed etiam

Iohan. 20.

Psal. 131.

Mirus terræ motus.

Spiritus sanctus reddidit Esa. 57.

Psal. 82.

Cap. 4.

Sæti in cælis orant pro nobis.

S. Paulini liberalitas in pauperes

Cap. 5.

Osee 4.

Psal. 104.

Cap. 6. Catalogus virtutum eius.

Etiā Iudæi & ethnici plangunt mortē eius. Iudæi atque pagani in fletu, scissis etiam vestibus, ad domini Paulini exequias connerūt. Ereptum sibi patronum, defensorē, tutorem vnā omnes nobiscum voce plāxertunt.

Cap. 7.

Et verē talis erat, vt ab omnibus amaretur. Vixit enim cunctis in exemplum acquirēdā salutaris, & in refrigeriū consolationis. Neq; enim solius hęc mea vox est. Testes etiā barbarę nationes sunt, ad quas fama domini Paulini peruenerat. Nec immeritō ab omnibus amabatur, qui aderat omnibus. Quem enim iacentem non sua dextera erexit? Quem interpellantem se, non pia voce consolatus est? Erat enim pius, misericors, humilis & benignus, nullum spernens, nullum despiciēs. Omnibus tribuebat, omnibus indulgebat. Animabat trepidos, mitigabat violentos. Hos verbis, illos adificabat exemplo. Alios epistolis, alios sumptibus adiunabat. Nullas opes, nullas diuitias, nisi quas sanctis suis Christus promiserat, mirabatur. Aurum atque argentum, & cetera sic desiniebat, vt ea sibi ad largiendum liberalitas, non ad retinendum cupiditas, vendicaret. Et vt breuiter dicam, omnia bona in se habuit, quia Christum amauit. Habuit enim fidem, mansuetudinem, curam proximorum, iugem pro miseris sollicitudinem, compassionem pro infirmis, nihil aliud respiciens, nisi pacem & charitatē.

Liberalitas eius in oēs.

Solus nanque medicabatur, vt omnes emundaret. Denique quis locus est in orbe terrarum, quę solitudo, quę maria, quę S. Paulini beneficia non fenserunt? Omnes eum agnoscere cupiebant, omnes videre desiderabant. Quis ad illum non lætus adueniret aut quis ab illo non desideraturus abscerit? Nam qui corpore eum videre non poterant, salte epistolas eius contingere cupiebāt. Erat enim suauis, blandus, in literis dulcis, & benē suauis in versibus. Quid plura? Vix quęcumque de illo dicuntur, admitteret credulitas fidei, nisi propellerent sua facta mendacium. Taceamus generis nobilitatem, paternis, maternisque natalibus in senatorum purpura mirabiliter rutilantem: præterea & opulētias diuitiarum, quas propter Deum pauperibus erogauit. Nunc veniamus ad ea, quę de obitu eius dicere cœperamus.

Eius genit & opes.

Cap. 8.

Corpus defuncti niueo candore conspicuum.

Igitur cūm S. Paulinus debitum Deo spiritum reddidisset, ita niueo candore vultus eius & omne corpus affectum est, vt omnes inter singultus & lacrymas benedicerēt Dominum Deum nostrum, qui educit sanctos suos in magnificentia, vt ostendat feruis suis, quia hęc est gloria omnibus sanctis suis. Et ideō laudetur in Deo anima eius, & reuelentur opera eius in omnibus timentibus Deum: quia concupiuit in mandatis Dei sui, & intellexit super egenum & pauperem, vt potens esset in terra semen eius, & iustitia eius maneret in seculum seculi. Veruntamē & hoc, quod ad meritum S. Paulini pertinet, veneratio tua debet agnoscere, quod etiā sanctus Iohannes, Neapolitanę vrbis Episcopus, à Domino Paulino de hac vita ad Christum accersitus atq; euocatus agnoscitur. Nam ante diem tertium, quā de hoc mundo sanctus Iohannes ad Dominum commigraret, retulit se vidisse S. Paulinum, angelica dignitate vestitum atq; ornatum, totum niueum, totum sidereum, atq; odore ambrosio renidentem, sanum etiam candidissimum mellis in manu tenentem, ac dicētem sibi: Frater Iohannes, quid hic facis? Solue vincula tædiorum tuorum, & iam ad nos veni. Hęc enim esca, quam in manu teneo, apud nos satis abundat. Et cūm hęc dixisset, complexus est eum, & immisit in os eius partē fani illius. Cuius dulcedinem atq; odorem ita sanctus Iohannes concupisse se dixit, vt si in ipsa reuelatione potestas fuisset, ab eius vestigijs nullo modo recessisset. Et tamen hoc non diū dissimulauit. Nam excitatus à somno, eadem die id est, quinta feria, iuxta consuetudinem suam remunerans omnes Clericos, atq; pauperibus tribuens, sanus Dominicam cœnam celebrauit: sexta verō feria orationi vacauit. Sabbato autem, secunda hora diei, lætus ad ecclesiam processit, & ascensio tribu nali, ex more populū salutauit, resalutatusq; à populo, orationem dedit, & collecta oratione, spiritum exhalauit. Ea tamen nocte in ecclesia vigilatum est.

Cap. 9.

Is fuit annus Christi 431. iuxta Onuphrium.

Postera autem die, id est, Pascha, illuminatis lampadibus cum ingēti neophytorum pompa, prosequente etiam multitudine populorum vsque ad sepulcrum, gloriolam atque laudabilem sepulturam adeptus est. Hęc ideō commemorauit nobilitati tuę, vt etiam hic meritum S. Paulini agnosceres. Habes enim materiam dicendi, si tibi tamē non desit fides credendi. Et ideō quęso nobilitatem tuam, vt sicut promittere dignatus es, præclari operis munus accelerare digneris, cōsecuturus præmium laudis & glorię, si vitam sancti viri posteris profuturam, versibus illustraueris. Vtinam antequam proficiscar, huius operis lectione dignum me facias: quia si Christo placuerit, continuo nauigare dispono. Obijt S. Paulinus Episcopus X. Calendas Iunii, Passō & Antiocho Consulibus.

DE

DE EODEM SANCTO PAVLINO NOLANO EPISCOPO, PER D. GREGORIUM PAMAM

Lib. iij. Dialog. Cap. 1.

VM vicinis valdē parribus intendo, maiorum facta reliqueram, ita vt Paulini miraculum Nolanę vrbis episcopi, qui multos, quorū memini, virtute & tempore præcessit, memorię defuisse videatur. Sed ad priora nunc redeo, eaq; quāta valeo breuitate perstringo. Sicut enim bonorum facta innotescere citiūs si milibus solent, senioribus nostris per iustorum exempla gradientibus, prædicti venerabilis viri celebre nomen innotuit, eiusq; opus admirabile ad eorum se instruenda studia tetendit: quorum me necesse fuit grauitati tam certō credere, ac si ea, quę dicerent, meis oculis vidissem.

* grandauitati

Cūm sciuentium Vandalorum tempore fuisset Italia in Campania partibus depulata, multiq; essent de hac terra in Africanam regionem traducti: vir Domini Paulinus cuncta, quę ad episcopij vsum habere potuit, captiuis indigentibusq; largitus est. Cūmque iam nihil omnimodō superesset, quod petentibus dari potuisset: quodā die quādam vidua aduenit, quę à regis Vandalorum genero filium suum in captiuitatem fuisse ductum perhibuit, atque à viro Dei, eius precium postulauit: si forrē illius dominus hoc dignaretur accipere, & hunc concederet ad propria remeare. Sed vir Dei magnopere petenti fœminę quid dare potuisset inquirens, nihil apud se aliud nisi se inuenit, petentiq; fœminę respondit, dicens: Mulier, quod possim dare, non habeo: sed memetipsum tolle, seruum me iuris tui profiteri, atque vt filium tuum recipias, me vice illius in seruitium trade. Quod illa ex ore tanti viri audiens, irrisionem potius credidit, quā compassionem. At ille vt erat vir eloquentissimus, atque apprime exterioribus quoque studijs eruditus, dubitanti fœminę citiūs persuasit, vt audita crederet: & pro receptione filij sui, in seruitium episcopum tradere non dubitaret. Perrexere igitur vtrique ad Africam.

Omnia sua largitur captiuis & ceteris.

Nota infl. gnem tantū viri charitatem.

Procedente autem regis genero, qui eius filium habebat, vidua rogatura se obtulit: ac prius petijt, vt ei filium donare debuisset. Quod cūm vir barbarus typho superbiaurgidus, gaudio transitoria prosperitatis inflatus, non solum facere, sed etiam audire despiceret: vidua subiunxit, dicens: Ecce hunc hominē pro eo vicarium præbeo: solummodō pietatem in me exhibe, mihiq; vnicum filium redde. Cūmque ille venusti vultus hominem conspexisset, quam artem nōset, inquisiuit. Cui vir Dei Domini Paulinus respondit, dicens: Artē quidem aliquam nescio: sed hortum benē excolere scio. Quod vir gentilis valdē libenter accepit, cūm in nutriendis oleribus quia peritus esset, audiuit. Suscepit itaque seruum, & roganti viduę reddidit filium. Quo accepto, vidua ab Africana regione discessit: Paulinus verō excolendi horti curam suscepit. Cūmque idem regis gener crebrō ingrederetur hortum, suumq; hortulanum quādam requireret, & sapientem valdē hominē videret, amicos cœpit familiares deserere, & sapiens cum suo hortulano colloqui, atque eius sermonibus delectari. Cui Paulinus quoridiē ad mensam olera, virentesq; herbas deferre consueuerat, & accepto pane, ad curam horti remeare. Cūmque hoc diutiūs ageret, quadam die suo domino secum secretiūs loquenti ait: Vide quid agas, & Vandalorum regnum qualiter disponi debeat provide: quia Rex citiūs, & sub omni celeritate est moriturus. Quod ille audiens, (quia ab eodem rege præ ceteris diligebatur) ei minimē tacuit: sed quid à suo hortulano, sapienti scilicet virō, agnouisset, indicauit. Quod dum rex audisset, ilicō respondit: Ego vellem hunc, de quo loqueris, hominē videre. Cui gener eius, venerabilis Paulini temporalis dominus, respondit, dicens: Virentes herbas mihi ad prandium deferre cōsueuit. Has itaq; huc ad mensam eum deportare facio, vt quis sit, qui mihi hęc est locutus, agnoscas. Factumq; est. Et dum rex ad prandium discubuit, Paulinus ex suo opere olera quęque & virentia delaturus aduenit. Cūmque hunc rex subitō conspexisset, intremuit, atque accersito eius domino, sibi per filiam propinquo, ei secretum, quod prius absconderat, indicauit, dicens: Verum est, quod audisti. Nam nocte hac in somnio, sedentes in tribunalibus contra me iudices vidi, inter quos iste etiam simul sedebat, & flagellum, quod aliquādo acceperam, eorum mihi iudicio tollebat. Sed percontare, quisnam sit. Nam ego hunc tanti meriti virum, popularē vt conspicitur, esse non suspicor. Tunc regis gener secretō Paulinum tulit, & quisnā esset,

Nam visio regis Vandalorū

Multi capti
ui cum illo
dimittecur

Philip. 2.

esset, inquisiuit. Cui vir Domini respondit: Seruus tuus sum, quem pro filio vidue vicarium suscepisti. Cumque instanter ille requireret, ut non quis esset, sed quis in terra sua fuisset, indicaret, atque hoc ab eo iteratione frequentis inquisitionis, exigeret, ut Domini constrictus magnis coniurationibus, iam non valens negare quid esset, episcopum se fuisse testatus est. Quod possessor eius audiens, valde pertimuit, atque humiliter obtulit, dicens: Pete quod vis, quatenus ad terram tuam a me cum magno munere reuertaris. Cui vir Domini Paulinus ait: Vnum est, quod mihi impendere beneficii potes, ut omnes ciuitatis mee captiuos relaxes. Qui cuncti protinus in Africana regione requisiti, cum onustis frumento nauibus, pro venerandi Paulini viri satisfactione, in eius comitatu laxati sunt. Post non multos vero dies Vandalorum rex occubuit, & flagellum, quod ad suam perniciem, dispensante Deo, pro fidelium disciplina tenuerat, amisit. Sicque factum est, ut omnipotentis Dei famulus Paulinus vera predicaret, & qui se in seruitium solum tradiderat, cum multis a seruitio ad libertatem rediret: illum videlicet imitatus, qui formam serui assumpsit, ne nos essemus serui peccati. Cuius sequens vestigia Paulinus, ad tempus voluntarie seruus factus est solus, ut esset postmodum liber cum multis.

Petrus: Dum me audire contingit, quod imitari non valeo, flere magis libet, quam aliquid dicere.

Gregorius: De cuius etiam morte apud eius ecclesiam scriptum est, quia cum dolore esset lateris tactus, ad extrema perductus est. Dumque eius omnis domus in sua solitudine persisteret, cubiculum, in quo iacebat aeger, facto terramotu contremuit, omnesque, qui illic aderant, nimio terrore concussit, sicque sancta illa anima carne soluta est: factumque est, ut magnus pauporum inuaderet eos, qui Paulini mortem videre potuissent.

ITEM DE SANCTO PAVLINO, EX GREGORIO TVRONENSI, DE GLORIA CONFESORUM. Cap. 107.

Genus & opes eius.

Matt. 19.

Vendit suas & dat pauperibus.

Nota rem miram.

Matt. 19.

Fuit vir vite venerabilis Paulinus, Nolanæ vrbis Episcopus, ex nobili stirpe ortus. Therasiam sibi similem sortitus est coniugem, habens diuitias multas, & tam in fundorum possessione, quam in praesidio domorum, valde diues erat ac locuples. Sed cum primum aures eius Evangeliorum lectio illa penetravit, in qua Dominus adolescentem pro diuitijs arguit, dicens: Vade, vende omnia quae habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelo, & veni, sequere me: Et, Facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem introire in regnum Dei: statim venditis omnibus, quae habebat, pauperibus erogauit. Exoneratus igitur a cunctis cupiditatibus, magistrum liber sequitur, per haec se putans paradisi diuitijs locupletrari, si videretur nihil de traistorijs possidere. Cui maiestas diuina tribuit, ut quod impossibile dixerat per Euangelium, hic possibiliter adimplere mereretur per actum.

Quadam vero die venit ad eum, qui stipem peteret, & ait coniugi: Vade, & da ei, quod habet necessarium. Quae respondit: Non est nobis amplius, quam vnus panis. Cui ille: Vade, inquit, porrige eum. Dominus enim dabit nobis victum. Sed illa quasi strepua reseruare cupiens, ne aliquid deesset, porrigere noluit. Interea aduenerunt quidam, dicentes, missos se a dominis suis, ut illi annonae ac vini deferrent speciem: sed pro hoc semoratos, quod orta tempestas, vnam eis cum tritico abstulerit nauem. Tunc vir Dei conuersus ad mulierem, ait: Intellige te illi pauperi vnum panem fuisse furatam, & ideo hanc nauem esse merfam.

Perrexit ergo cum coniuge quasi peregrinaturus in aliam regionem, nihil habens praeter statum proprium. Post multum vero tempus, cum ab incolis regionis suae requireretur, nec posset penitus reperiri, negociator de ciuitate illa ad hanc urbem aduenit, in qua vir beatus caelesti Domino seruebat: cumque vidisset eum, statim proieciens se in solum, & pedes sancti amplectens: Hic est, inquit, beatus Paulinus, toto vulgatus orbe, qui multum a suis ciuibus quaesitus, prorsus non potuit inueniri. Et eo narrate omnes actiones eius, obstupuerunt haec audientes. Nec mora, decedente sacerdote apud Nolanam urbem, ipse in locum Episcopi subrogatur. Habebat autem Ecclesia illa multas diuitias, impleuitque in eo Dominus, quae per Euangelium promittere est dignatus: Quia qui reliquerit omnia propter me, centuplum in hoc seculo accipiet, in futuro autem vitam aeternam possidebit.

Verum

Humilitas & liberalitas eius.

Verum assumpto Episcopatu, semper se humilem proferebat, quia sciebat se apud Deum excelsum futurum, si humilitatem se statum fuisset. Pecunia vero de redditibus Ecclesiae, quae manus eius attingebat, confestim pauperibus erogabatur. Castissima etiam coniunx eius non discedebat ab eo. Erat autem vir sanctus mirae prudentiae, & rhetoricis literis eruditus, quod scripta eius, quae ad nos peruenerunt, valde patefecerunt. Nam cum ad diuersos tam versu, quam prosa scriberet, de virtutibus beati Martini sex versus conscripsit libros. Scripsit & alios versiculos in laudem eius, viditque eum in corpore positum, & oculum suum ab eo illuminatum recepit. Qui tantum in virtute per multiplicata gratiarum spiritualium charismata resplenduit, ut ante obitum suum, ipsum Martinum, Ianuariumque Italicum, priusquam spiritum redderet, corporeis oculis contemplaretur. Iam enim de hoc mundo illi migrauerant. Et quia de huius beati vita nihil legeramus, idcirco ea, quae per relationem fidelium cognouimus, dum de eleemosynis proloqui voluimus, memorauimus. De transitu autem eius est apud nos magna lectio, idcirco eum ex ordine persecuti non sumus. Ecce quid tribuit eleemosyna, ecce quales thesauros sanctis suis, qui ipsum in pauperibus diligunt, Deus indulget. E contrario auaritia malo inhiantibus, quae nequiter concupiscunt, aufert, iuxta illud Euangelij sancti oraculum: Quia qui habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.

VITA SANCTAE EDILTRVDIS SIVE EDILDRIDAE REGINAE ET VIRGINIS, AVTHORE VENERABILI BEDAE. Historiae Ecclesiasticae gentis Anglorum lib. 4. Cap. 19.

ACCEPIT autem rex Egfridus coniugem nomine Edildridam, filiam Annae regis Orientalium Anglorum, cuius saepe mentionem fecimus, viri bene religiosi, ac per omnia mente & opere egregij: quam & alter ante illum vir habuerat uxorem, princeps videlicet Australium Giriorum, vocabulo Tonbert: sed illo post modicum tempore, ex quo eam accepit, defuncto, data est regi praefato. Cuius consortio cum vteretur duodecim annis, perpetua tamen mansit virginitatis integritate gloriosa, sicut mihi met sciscitanti (cum hoc, an ita esset, quibusdam venisset in dubium) beatae memoriae Vuilfridus Episcopus referebat, dicens se testem virginitatis eius esse certissimum, adeo ut Egfridus promiserit se ei terras ac pecunias multas esse donaturum, si regina posset persuadere eius uti conubio, quia sciebat illam nullum virorum plus illo diligere. Nec diffidendum est, nostra etiam aetate fieri potuisse, quod a quo praecedente aliquoties factum fideles historiae narrat, donante vno eodemque Domino, qui se nobiscum usque in finem seculi manere pollicetur. Na etiam signum diuini miraculi, quo eiusdem foeminae sepulta caro corrumpi non potuit, indicio est, quod a virili contactu in corrupta perdurauerit. Quae multum diu regem postulans, ut seculi curas relinquere, atque in monasterio tantum vero regi Christo seruire permetteretur, ubi vix aliquando impetrauit, intrauit monasterium Ebbae Abbatissae, quae erat amita Egfridi regis positum in loco, quem Coludi vrbem nominant, ac pro velamine sanctimonialis habitus a praefato antistite Vuilfrido.

Post annum vero ipsa facta est Abbatissa in regione, quae vocatur Elge: ubi constructo monasterio, virginum Deo deuotarum perplurimum mater virgo & exemplis vitae caelestis esse coepit, & monitis. De qua ferunt, quia ex quo monasterium petijt, nunquam lineis, sed solum laneis vestimentis uti voluerit, raroque in calidis balneis, praeter immimentibus soleannijs maioribus, verbi gratia, Pascha, Pentecostes, Epiphaniae, lauari voluerit, & tunc nouissima omnium, lotis prius suis suarumque, ministrarum obsequio caeteris, quae ibi essent, famulabus Christi. Raro etiam, praeter maiora solennia vel arctiorem necessitatem, plus quam semel per diem manducauerit semper, si non infirmitas grauior prohibuisset. Ex tempore matutinae synaxeos usque ad ortum diei, in ecclesia precibus intenta persistit. Sunt etiam, qui dicunt, quod per prophetiam spiritum, & pestilentiam, qua ipsa esset moritura, praedixerit, & numerum quoque eorum,

Junij 21.

Ediltruda in coniugio permanet virgo.

Matt. 23.

Petit monasterium.

Fit Abbatissa.

Perpetua abstinentia eius.

Preces eius.

eorum, qui de suo monasterio hoc essent de mundo sapiendi, palam cunctis presentibus intimaverit. Raptus est autem ad Dominum in medio suorum post annos septem, ex quo Abbatissa gradum susceperat: & aequè, ut ipsa iusserat, non alibi quam in medio eorum iuxta ordinem, quo transierat, ligneo in locello sepulta.

Cui successit in ministerium Abbatissa soror eius Sexburga, quam habuerat in conjugem Earconbertus rex Cantuariorum: & cum sexdecim annos esset sepulta, placuit eidem sorori Abbatissa levare ossa eius, & in locello nouo posita, in ecclesiam transferri. Iussitque quosdam de fratribus querere lapidem, de quo locellum in hoc facere possent. Qui ascensa nauis (ipsa enim regio Elge, vndique est aquis & paludibus circumdata, neque lapides maiores habet) venerunt ad ciuitatulam quandam desolatam, non procul inde sitam, quae lingua Anglorum Grandacestru vocatur, & mox intrerunt iuxta muros ciuitatis locellum, de marmore albo pulcherrimè factum, operculo quoque similis lapidis aptissimè rectum. Vnde intelligentes à Domino suum iter esse prosperatum, gratas agentes, reuulerunt ad monasterium. Cumque corpus sacrae virginis ac spolia Christi aperto sepulcro esset prolatum in lucem, ita incorruptum inuentum est, ac si eodem die fuisset defuncta, siue humo condita: sicut & praefatis antistes Vuilfridus, & multi alij, qui nouè re, testantur. Sed certiori notitia medicus Cinfrius, qui & morienti illi, & eleuata de tumulo adfuit, referre erat solitus, quod illa infirmata, habuerat tumorem maximum sub maxilla: & iusserunt me, inquit, incidere tumorem illum, ut efflueret noxius humor, qui inerat. Quod dum facerem, videbatur illa per bidentium aliquanto leuius habere, ita ut multi putarent, quod sanari posset à languore. Tertia autem die prioribus aggregata doloribus, & raptam confestim de mundo, dolorem omnem ac mortem perpetua salute ac vita mutauit.

Cumque post tam multos annos eleuanda essent ossa de sepulcro, & extento desuper papillone, omnis congregatio, hinc fratrum, inde sororum psallens circumstaret, ipsa autem Abbatissa intus cum paucis ossa eleuata & delatura intrasset, repetè audiimus Abbatissam intus clara voce proclamare: Sit gloria nomini Domini. Nec multò post clamauerunt me intrò, referato ostio papillonis, vidiq; eleuatum de tumulo & positum in lectulo corpus sacrae Deo virginis, quasi dormientis simile. Sed & discooperto vultus indumento, monstrauerunt mihi etiam vulnus incisionis, quod fecerant, curatum, ita ut mirum in modum pro aperto & hiantè vulnere, cum quo sepulta erat, tenuissima tunc cicatricis vestigia apparerent. Sed & lintamina omnia, quibus inuolutum erat corpus, integra apparuerunt, & ita noua, ut ipso die videretur castis eius membris esse circumdata. Ferunt autem, quia cum praefato tumore ac dolore maxillae suae colli premeretur, multum delectata sit hoc genere infirmitatis, ac solita dicere: Scio certissimè, quia meritò in collo pondus languoris porto, in quo iuuenulam memini me superuacua moniliu pondera portare: & credo, quod ideo me superna pietas dolore colli voluit grauari, ut sic absolua à reatu superuacuae leuitatis, dum mihi nunc pro auro & margaritis, de collo rubor tumoris ardorq; promineat.

Contigit autem tactu indumentorum eorundem, & daemonia ab obsessis fugata corporibus, & infirmitates alias aliquoties esse curatas: & loculum, in quo primo sepulta est, nonnullis oculis dolentibus saluti fuisse perhibet: qui cum suum caput eidem loculo apponentes orassent, mox doloris siue caliginis incommodum ab oculis amouerent. Lauèrunt igitur virginis corpus, & nouis indutum vestibus intulerunt in ecclesiam, atque in eo, quod allatum erat, sarcophago posuerunt, vbi vsque hodie in magna veneratione habetur. Mirum verò in modum ita aptum corpori virginis sarcophagum inuentum est, ac si ei specialiter praeparatum fuisset: & locus quoque capitis ferorsum fabrefactus, ad mensuram capitis illius aptissimè figuratus apparuit. Est autem Elge in prouincia Orientalium Anglorum regio familiarum circiter sexcentarum, in similitudinem insulae vel paludibus (ut diximus) circumdata, vel aquis. Vnde & à copia anguillarum, quae in eisdem paludibus capiuntur, nomen accepit, vbi monasterium habere desiderauit memorata Christi famula, quoniam de prouincia eorundem Orientalium Anglorum ipsa, ut praefati sumus, carnis originem duxerat.

Post multos annos corpus de sancto in corruptum.

Item lintamina.

Eius patientia.

Miracula ad vestes & loculum eius.

VITA SANCTAE MEMORIAE MARIAE DE OGNIES, AVTHORE IACOBO DE VITRIACO EPISCOPO & Cardinali doctissimo. Et si autem necdum Sanctorum Catalogo adscripta est haec Maria, tamen oblata opportunitate, vitam eius virtutibus admodum conspicuam, omittere hic nolimus: in qua etiam stylum hinc inde propter eruditos lectores nonnihil expoliuimus.

Prologus Auctoris ad Fulconem Tolosanum Episcopum.

Recepit Dominus discipulis suis, ut colligerent fragmenta, ne perirent. Quid est autem, fragmenta à coena colligere, nisi sanctorum exempla post eorum obitum ad memoriam reuocare, ut cophini impleantur, id est, pauperes & paruuli exemplis eorum reficiantur? Nam & carelli edunt de micis, quae cadunt de mensa dominorum suorum. Vnde etiam olim sancti patres de talento ipsis commisso, aequissimi iudicis sententiam semper ob oculos versantes, in posterorum vitam & vtilitatem virtutes & res gestas sanctorum hominum in scripta redegerunt, ut infirmorum fidem roborarent, indoctos erudirent, desides excitarent, pios & virtutum studiosos ad eorum imitationem inuiterent, refractarios & incredulos conuertarent. In ijs, ut alios innumeros omittam, videre licet sanctum Patrem Hieronymum, quanto is labore vitas patrum Aegyptiorum didicerit, quanta cura eas memoria reuenerit, quanta lectoris vtilitate ad posterorum notitiam transmiserit, diuersis ex locis ligna colligens, ut in altari Domini igni materia subministraretur.

Nec fortassis minori studio citharista Domini, organum Spiritus sancti beatus Gregorius, exempla & virtutes sanctorum Italiae hominum Dialogo complexus est, tanquam cineres colligens à multorum sacrificijs, in loco mundo reponendos, id est, in puris fidelium mentibus asseruandos: ut varijs sanctorum exemplis quasi quibusdam calcamentis agnum paschalem comedentium pedes munirentur: & qui duris praecipitorum funibus, si soli essent, forsitan laederentur, interpositis pannis veteribus, id est, priscorum patrum actibus, à lacu cum Ieremia extraherentur. Multi enim permouentur exemplis, quos praecipita non mouent. Quamobrem etiam sanctus & venerabilis Tolosanae ecclesiae Episcopus, ab haereticis à sua ciuitate expulsus, cum in Galliam Belgicam, petiturus auxilia contra fidei hostes, venisset, & tandem ad Leodiensè territorium, quorundam in vera humilitate Christo militantium fama & odore attractus, descendisset, non potuit satis admirari fidem & deuotionem, praesertim sanctarum foeminarum, cum eas videret summo studio, desiderio & reuerentia Christi Ecclesiam & sacramenta sanctae Ecclesiae prosequi, quae in ipsius regione ab omnibus ferè vel profusus reieciabantur, vel paruipendebantur: cupiebatq; summo opere quaedam ex ijs, quae vidisset & audiuisset, ne perirent, tanquam fragmenta colligere.

Scis enim pater sancte, Tolosanae ecclesiae pastor, immò totius Ecclesiae Christi columna fortis, (ad te namq; mihi sermo est) quo praecipiente, & me negligentiae arguente, praesens opusculum scribendum suscipere ausus sum. Nosti, posteaquam ad partes nostras peruenisti, ut tibi visus sis tanquam in promissionis terra versari. Te enim narrante, memini me audiuisse, in tua regione reliquisse te Aegyptum, & transcurrente per desertum, terram promissionis in ditione Leodiensi inuenisse. Videras apud tuos, multos nostrae regionis Cruce signatos contra haereticos, fide feruentes, in afflictione mirabiliter patientes, misericordiae operum valde studiosos: immò, quemadmodum ipse mihi dixisti, audieras non sine multa admiratione foeminas quaedam apud nos acerbius lugere vnum aliquod veniale erratum, quam vestrates homines vel mille mortifera peccata lugerent: cumq; ad nos venisses, non aliter vidisti, quam audieras, immò plus etiam quam audieras: ita ut agrè potueris credere, nisi certa oculorum fide & experientia cognouisses.

Vidisti enim in hortis liliorum Domini, multas diuersis in locis sanctarum virginum cateruas, quae Christi amore spreto carnalis illecebris, & praesiderio regni caelestis, contemptis mundi huius opibus, in paupertate & humilitate sponso immortalis adherentes, labore manuum tenuem sibi victum acquirerent, & licet parentes earum multis diuitijs abundarent, at tamen obliuiscetes populum suum & domum patris sui, mal-

Fragmenta colligere.

Matth. 13.

Historiae Sanctorum cur à § Pa. tribus conscripta.

Exod. 12.

Ierem. 38.

De Albigena sibus haereticis dicit.

Multa san. & virginum

VITA

Sanctæ matronæ & viduæ.

1. Tim. 5.

Sanctæ mulieres.

Iohan. 8.

Iohan. 15.

Ibidem, Mart. 7.

Nota lector

Insigne miraculum.

lent angustias paupertatis perpeti, quàm malè partis opibus affluere, vel inter homines fastuosos & pompis deditos seculares, cum salutis periculo permanere. Vidisti nõ sine exultatione sanctas & Deo seruientes matronas, magno zelo puellarum pudicitiam tueri & conseruare, & eas in sancto proposito confirmantes, vt solum sponsum caelestem concupiscerent, salutaribus monitis instruere. Vidisti ipsas viduas in ieiunijs, orationibus, vigilijs, lachrymis, manuum laboribus Domino seruientes, quem admodum maritis suis quondam in carne placere studuerant, ita iam, immò verò multo etiam amplius in id incumbere, vt sponso Christo in spiritu placeant, crebrò illud Apostolicum reuoluentes: Vidua quæ in delicijs est, viuens mortua est: & sanctas viduas, quæ sanctorum necessitatibus communicent, quæ pedes pauperum lauent, quæ hospitalitatem sectentur, quæ operibus misericordiæ deditæ sint, fructum sexagesimum promereri.

Vidisti præterea, & gauisus es, sanctas mulieres in matrimonio Domino pium exhibere famularum, proles suas in Dei timore erudire, honestas seruare nuptias & totum immaculatum, ad tempus vacare orationi, & postea in id ipsum cum timore Domini reuerti, ne tententur à satana: ex quibus tamen multæ, consentientibus maritis, à licitis amplexibus abstinentes, continenter viuunt, & angelicam ducunt vitam, eò illustriori dignæ corona, quòd etiam in igni positæ non arserunt. At vidisti nihilo minus non sine admiratione, atq; etiã multo animi dolore, impuros quosdam homines, totius religionis hostes, earum foeminarum religionem malignè iraducere, & canina rabie mores, ipsorum vitæ planè aduersos, lacerare & proscindere, cumq; nihil possent aliud, nouis quibusdam se confictis nominibus eas appellare, quemadmodum olim ludæi Christum Samaritanum, & Christianos Galilæos dicebant. Neque id mirum: Aegyptij enim abominantur oues, & tenebriones atque malitiosi homines simplicium innocentiam derident, inter pocula & epulas, in ebrietate & crapula vitam abluentium proscindentes. Itaque sanctus quidam monachus Cisterciensis ordinis, in Alnensi Abbatia Christo militans, præ simplicitate dubitare coepit, cuiusmodi illi essent homines, qui inuitatis nominibus à maleuolis vocarentur: sed cum oraret, à spiritu sancto responsum est ei: Inuenientur in fide stabiles, & in opere efficaces. Ab eo verò tempore senex ille tanta dilectione illis coniunctus est, vt ferre non posset se præsentem mali quippiam de eis dici. Et illi quidem opprobria & persecutiones mirabili patientia pertulere, sapè animis commemorantes illud Euangelicum: Si de mundo essetis, mundus quod iuum erat diligeret. & illud: Non est seruus maior domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persecutur, sed quia scriptum est, A fructibus eorum cognoscetis eos: quòd sinceriter & reuera Deo inhaerent, in Leodiënsis vrbs deuastatione cõpertum est. Quæ enim ad sacras aedes cõfugere non potuere, in flumen sese præcipuerunt, potius mori volentes, quàm castitatis iacturam facere. Nonnullæ etiam in cloacas insilierunt, foetore extingui malentes, quàm prodere virginitatem. At interim benignus sponusus ea humanitate curauit spõtas suas, vt in tanta multitudine nulla profus vel vitæ, vel castitatis acceperit detrimentum.

Vna ex ijs sancta muliere in flumine periculosè laborante, duo ex hostibus in nauicula ad eam properarunt, & cum illam extraxissent volebant turpiter ea abuti. Sed quid fecit casta inter lenones, agna inter lupas, coluba inter accipitres? Maluit iterum in flumẽ se demergere, quàm corrumpi. Itaq; desilijt ex naui in vndas, sed cum nauicula illius saltu depressa mergeretur, duo illi merfi perièrunt: illa verò absq; vilo corporis & animæ damno, fluuio obsequente, ad litus emerfit.

Mirandis plùs miranda succedunt. Cum diuturna & intolerabilis fames regnum Francorum & magnam Imperij partem ad eò obtinisset, vt vtriusq; sexus homines passim in agris & pagis fame morerentur, atq; illi etiam, qui antea diuites fuerant, publicè mendicare cogentur, & inedia confecti perirent: in tanta multitudine nec vna reperta est, quæ vel fame deficeret, vel palàm mendicare cogeretur.

Veniamus nunc ad singulares personas & specialia miracula. Testem hic adhibeo sanctitatem tuam. Tuis enim oculis vidisti mira Dei opera, & in personis diuersis gratiarum diuersitatem. Quædam enim diuinitus tantam accepit gratiam, vt in ipse certissimè comperisti, vt peccata hominum, quæ per veram confessionem recta non essent, in multis cognosceret: cumq; peccata occulta eis indicaret, & ad faciendam confessionem illos inuitaret, non paucis post Deum causa salutis esset.

Quasdam etiam vidisti foeminas, tam mirabili & singulari erga Deum amore liquefactas, vt præ desiderio languerent, nec possent multis annis è lecto, nisi raro, surgere: quorum

quorum debilitas nullam aliam habebat causam, nisi illum solum, cuius amore & desiderio liquefactæ, cum Domino suaviter quiescentes, quanto plùs spiritu confirmabantur, tanto corpore amplius debilitabantur, clamantes corde, licet præ verècundia aliud ore simularent: Fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo. Cuiusdam etiam anima præ amoris magnitudine liquecente, eius genæ miro quodam modo, etiam sensibiliter extenuatæ, resoluebantur. Plerisque ex fauo spiritalis dulcedinis, quam in corde percipiebant, melleus gustus redundabat in ore, suauis eliciens lachrymas, & mentem in deuotione conseruans. Quædam verò tantam accepere gratiam lachrymarum, vt quoties Deus versaretur cogitatione in pectore, præ deuotione riuius lachrymarum manaret ab oculis, idque adeò, vt lachrymarum vestigia ex fluendi assiduitate in genis apparerent: nec tamen lachrymæ illæ euacuabant caput, sed quadam plenitudine confouebant mentem, spiritum suauis vnctione imbeuebant, corpus mirabiliter recreabant, & tanto fluminis impetu totam Dei ciuitatè larificabant.

Nonnullæ tanta spiritus ebrietate extra se rapiebantur, vt in illo beato silentio totum ferè diem illis quiescentibus, dum erat rex in accubitu suo, non esset illis vox neque sensus ad vllas res exteriores. Pax enim Dei exuperabat & sepeliebat sensus earum, vt ad nullum possent euigilare clamorem, nullam prorsus sentire corporis lesionem, etiam si multum pungerentur. Vidi ego quandam tanto zelo triginta ferè annis intra monasterium à sponso cælesti detineri, vt extra illud nulla possent ratione egredi, etiam si mille homines per manus eam trahere niterentur. Sæpius enim exire tentabat, quibusdam etiam eam trahentibus, sed frustra: quippe quæ facilius dirumpi posset.

Vidi aliam quandam, quæ cum crebros pateretur mentis excessus, nonnunquam viginti & vno diebus (quæ etiam me præsentem amplius septies, vt credo, extra se raptam fuit) vbicunq; ecstasis patiebatur, illic permaneret immobilis, donec esset sibi redditum: nec tamen quantumcunq; inclinaretur, Dei spiritu eam sustentante, corrueret: manus quoq; in aere immota penderet eo in statu, in quo ecstasis eam obtinisset. Cum autem illa ad se rediret, tanto complebatur gaudio, vt reliquijs cogitationum diem festum agentibus, gaudium interius quodam corporis plausu foris prodere cogeretur, instar Dauidis coram arca saltantis: vt posset etiam ipsa dicere, Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Quædam verò in perceptione illius panis, qui de caelo descendit, non solum cordis refectionem, sed etiam sensibilem in ore suauitatem & consolationem experiebantur, dulciorem super mel & fauum: dum carnes veri agni à faucibus cordis, quas repleuerat, vsq; ad fauces oris gustu mirabili redundarent. Nonnullæ tanto desiderio ad odorem tanti sacramenti currebant & inhiabant, vt nullo modo illo diu carere sustinerent, nullam neq; consolationem, neq; requiem capiètes, sed prorsus præ languore deficientes, donec suauitate cibi illius, animæ illarum crebro vegetarentur. Erubescant igitur infideles & perfidiosi hæretici, qui cibi huius dulcedinem nec fide, nec corde & ore percipiunt.

Novi ego quandam in ijs sanctis foeminis, cui, cum ingenti veri illius agni carnes edendi desiderio teneretur, ipse agnus seipsum impertijt, non ferens diutius illam languere: atque ex ea refectione, illa conualuit. Vidi aliam, circa quam mirabiliter operatus est Dominus, ita vt cum diu iacisset exanimis, antequam corpus eius in terra sepeliretur, anima in corpus reuertente, reuixerit, atq; à Domino obtinuerit, vt in hoc seculo viuens, Purgatorium pateretur. Itaq; multo tempore mirum in modum à Domino afflictæ, quandoq; se volubatur in igne, nonnunquam hyberno tempore in aqua congelata diu morabatur, interdum in mortuorum sepulcra ingredi cogebatur. Tandem verò peracta pœnitentia, in tanta pace vixit, tantamq; à Domino gratiam adeptæ est, vt crebrò raptæ in spiritu, animas defunctorum vsq; in Purgatorium absq; vlla suæ lesione & ad superna regna deduceret.

Sed quid me necesse est diuersarum diuersas & admirandas diuinorum charismatum & caelestis gratiæ varietates enarrare, cum in vna eximia multumque preciosa margarita, omnium ferè charismatum liceat cernere plenitudinem, quæ inter alias, perinde vt carbunculus inter gemmas, & sol inter stellas, mirabiliter enituit: cuius fama rei veritate inferior, te ad nostram regionem adduxit: cuius virtutem in primo ad illam accessu, in te mirabiliter expertus es? Cum enim iam ferè ad dies quadraginta nihil penitus manducas, beatum obitum suum iam propinquum cum desiderio & mentis hilaritate expectasset, & tu de eius vita multa admiranda & vidisses, & audisses, impensè

Christi amore quædam languent. Cant. 2.

Vide rem admirandam

Miri raptus & ecstasis cuiusdam.

Psal. 75.

2. Reg. 6: Psal. 83.

Iohan. 6.

Hæc est Christina mirabilis, cuius vitam scripsit Thomas Cantipratanus.

simè rogati, vt post eius decessum vitam eius conscriberem, vt qui ei familiaris fuissem, multa que de eius virtutibus memoriæ commendasssem: nec eius dūtaxat vitam, sed etiā aliarum sanctarū foeminarū, in quibus mira sanè in Leodiensi ditione Dominus operatur. Etsi autem affirmares tu, & tibi & alijs cum primis hoc esse commodum & opportunum, si ea, quæ Deus in sanctis nostræ ætatis hominibus efficit, pro concione publicè posses annunciare, non tamen volui ego earum, quæ adhuc supersunt, virtutes & actus scripto comprehendere, certus nulla ratione id eas toleraturas. Ne tamen penitus tuæ sanctitati immorigerus videar, fretus precibus tuis, cōpulsus desiderio tuo, multorum etiam, qui hæc lecturi sunt, vtilitate incitatus, præsens opusculum aggredior, sarmenta cum Apostolo collecturus, quibus & me & alios calefaciā: tam etsi non dubito, fore vt à serpente mordear: sed nec Apostolus à vipera læsus est, nec ego ex obrectatorum moribus aliquod me damnum facturum pertimesco.

Act. 28.

1. Cor. 2.

2. Thes. 5.

Esa. 59.

Psal. 132.

Quauis enim animalis homo non percipit ea, quæ Dei sunt, propter multorum inuidiam, ne multorum vtilitatibus desim, à suscepto opere non desistam. Sunt enim quidam animales, spiritum Dei non habentes, apud semetipsos prudentes, qui nihil volunt recipere, nisi quod humana possint ratione consequi: porro ea, quæ non intellegunt, derident & cōtemnunt. contra quos dicit Apostolus: Spiritū nolite extinguere, prophetias nolite spernere. Illi enim, quantum in ipsis est, spiritum extinguūt & spernunt prophetias, qui homines spirituales tanquam insanos vel idiotas despiciunt, & prophetias siue reuelationes sanctorum, haud secus, atque phantasmata vel somniorum ludibria, reiiciunt. Non est autem abbreviata manus Domini, & iam inde ab initio nulla fuit ætas, qua spiritus sanctus non effecerit res admirandas in sanctis suis, siue clām, siue palām. Vnguentum enim, quod descendit à capite in barbā, & à barbā in oram vestimenti, etiam vsque ad fimbriam, id est, vsque ad sanctos extremæ ætatis descendit. Nos igitur, quæ vidimus & nouimus, & magna ex parte experientia didicimus, ad Dei & ancillæ eius honorem, eiusdemq; ancillæ Christi amicorū consolationem, pauca ex multis annotabimus. Neque enim omnia vitæ eius admiranda colligere possumus, quandoquidem multis illis annis, quibus Deo religiosè seruauit, vix vllus dies aut nox præterijt, quin aliqua vel Dei, vel angelorum eius, vel sanctorum in cælis degentium, cum quibus ferè tota eius fuit conuersatio, vilitatione fruere. Vt autem facilius in tanta rerum varietate id quod querit, lector inueniat, singulis capitibus operis huius suos titulos præfixi, quibus quasi clauibus quibusdam, eorum quæ ipsidem capitibus continentur, intellectus referetur, & citra vllam confusionem lectoris animus tanquam stellis intermicantibus illustretur.

VITÆ EIVS LIBER PRIMVS.

De eius pueritia. Cap. 1.

Iunij 28.
Patria Marica.

Pietas pucillis.

1. Pet. 3.

VIT in Episcopatu Leodiensi in oppido, quod Niuella dicitur, puella quædam, vita & nomine præclara, Maria: quæ mediocribus orta parentibus, licet diuitijs & multis rebus temporarijs abundaret, nunquam tamen ab incunte etate eius animus talium rerum amore illectus est: immò ab ipso matris utero aded ferè in Dominum proiecta fuit, vt nunquam vel rarò, vt solent puellæ, se ludentibus miscuerit, neque ijs, qui in lenitate ambulant, partem se præbuerit, conseruās animam suam ab omni concupiscentia & vanitate: in ipsa pueritia iam non obscura de se indicia præbens, qualis in prouectiori etate futura esset. Solebat tum crebrò ante lectum noctu genua flectere, & preces quasdam, quas didicerat, ceu vitæ primitias Domino offerre. Aded verò ab ipsa infantia cum illa creuit miseratio & pietas, adeoque naturali quadam pietate diligebat monasticam religionem, vt fores paternæ domūs eius interdum prætereuntibus fratribus Cisterciensis ordinis, illa suspiciens & admirans eorum habitum, clām illos sequeretur, & cum nihil posset aliud, suos pedes in illorum vestigijs præ desiderio defigeret. Cum autem parentes eius, vt apud seculares more comparatum est, vestibus eam de licatis & cultioribus ornare vellent, illa contristata respuebat, ac si ab ipsa natura id animo suo insculptum legeret, quod de foeminis ait beatus Petrus Apostolus: Quartū sit

st non extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorū cultus: & quod Paulus Apostolus: Non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste preciosa. Sed parentes eius id videntes, & puellam deridētes, dicebant: En qualis est filia nostra?

De eius coniugio. Cap. 2.

Itaque pijs eius actibus inuidentes, cum esset annorum quatuordecim, iuueni cuidā eam nubere voluerunt. Tum verò illa iuncta viro, & hac occasione separata à parentum conuictu, tanto feruoris excessu inflāmata est, adeoq; corpus suū castigauit & in seruitutem redegit, vt non rarò, cum iam magnam noctis partem laboribus manuum impendisset, deinde in preces admodum prolixas incumberet: quod porro reliquum erat noctis spatium, id quoties liceret, in asseres, quos clām in extrema lectuli parte absconderat, se reponens exiguo sommo transmitteret. Cum autem proprii corporis potestatem palām non haberet, funem asperrimum secretò sub subucula gestabat, eoque corpus suum mirè constriungebat. Quod nō idcirco hic commemorare volui, vt probem excessum, sed vt eius feruorem indicem. In his verò & plerisque alijs, quæ singularis gratiæ priuilegio illa fecit, prudens lector meminerit, paucorum priuilegia non efficere legem communem. Itaque virtutes eius imitemur: actus autem virtutum eius, absque priuata quadam prærogatiua, imitari non poterimus. Etsi autem cogendum est corpus, vt seruiat spiritui, dandaque nobis opera est, vt stigmata Domini nostri Iesu Christi in nostro feramus corpore: at tamen non sumus nescij honorem regis diligere iudicium, nec gratum esse Deo sacrificium de rapina pauperis. Nec debemus pauperi ac miseræ carni subtrahere necessaria, sed vitia coercere. Quod verò sanctos quosdam ex familiari sancti spiritūs consilio fecisse legimus, admiremur potius, quam imitandum suscipiamus.

Nubit viro.

Vt corpus castigaret.

Psal. 98.

Vitia necēda, non ieiunia.

De mariti eius conuersione, & vt omnibus renunciantes, castè vixerint. Cap. 3.

CUM autem non multo tempore cum marito suo Iohanne in matrimonio ita vixisset, respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ, exaudiuitq; lachrymas supplicantis. Quam enim hæcenus vxorem habuerat Iohannes, eam ex instinctu diuino habuit postmodum Mariam commendatam. Casto castam Dominus commendauit ancillam, vt pro solatio haberet custodem: & vt liberiùs Domino seruiret, fidelem ei adhibuit prouisorem. Qui enim priùs naturali quadam ingenij humanitate & suauitate sancto coniugis suæ proposito, vt solent plerunque mariti, non cōtradixerat, sed comiter ac benignè satis, licet eius labores miseraretur, illud tolerarat: eam est ex diuina vilitatione gratiam adeptus, vt non solum deinceps continentem & planè angelicam duxerit vitam, sed sociam etiam suam in sancto proposito & religione imitatus sit, omnia sua pro Christi amore in pauperes erogans. Quanto autem magis carnali affectione ab ea separatus est, tanto plùs ei spiritalis nexùs matrimonio per dilectionē coniunctus est. Quamobrem etiam Dominus postea ancillæ suæ in visione promisit, se socium ipsius tanquam instaurato matrimonio in cælis ei redditurum, qui studio castitatis à carnali commercio in terris se retraxisset. Erubescant hic & expauescant infelices, qui extra matrimonium illicitis se commixtionibus polluunt, quando ambo isti beati iuuenes, etiam à licitis amplexibus, causa Christi, abstinentes, feruentis adolescentiæ impetum feruore religionis superarunt, ignem igni extinxerunt, & coronas triumphales promeruerunt. Itaque dedit illis Dominus in domo sua & in muris suis locum & nomen melius à filijs & filiabus: quandoquidem instar beatorum martyrum, in igne non ardentem, in voluptatum copia propriam voluntatem mactantes, apud fluum sitientes, inter epulas esurientes, carnes suas confixerunt clauis timoris Dei: immò verò Christi amore sese penitus abijcientes, leprosis quibusdam apud Niuellam eo in loco, quem Villenbroc dicunt, aliquandiū inseruiērunt.

Maritus eius cum illa vinit continenter.

In lubricos & incontinentes.

Esa. 36.

De contemptu & persecutione, quæ à consanguineis pertulere.

Cap. 4.

Videbant verò hæc demones, & inuidebant: videbant seculares & cognati, & fredebant dentibus in eos: & quos antea erant venerati diuites, iam Christi causa pauperes

pauperes sua sponte effectos irridebant & aspernabantur. Viles ergo & abiecti pro Domino habiti sunt: opprobria exprobrantium Domino ceciderunt super eos. Sed ne tibi meas ancilla Christi, proposito tibi gaudio & honore seculari, ad Crucis contumelias cum Christo tuo vltro accedere. Praestabilius tibi est, abiectam esse in domo Domini tui, quam habitare in tabernaculis peccatorum. Perdidisti quidem gratiam cognatorum: sed Christi gratiam tibi conciliasti. An te puras iam demum desinitam amore con sanguineorum? Immo vero nunquam illi te dilexerunt, sed tua. Vt enim musca mel, cadauera lupi: sic praedam sequitur haec turba, non hominem.

Amor hominum mundanorum fallax.

De compunctione & lachrymis eius.
Cap. 5.

Thren. 3.

Bonus es Domine sperantibus in te: verax es expectantibus te. Ancilla tua regnum mundi & omnem ornatum eius pro tui amore contempsit: tu vero centuplum ei reddidisti in hoc seculo, & vitam aeternam in futuro. Intueamur enim, quantis virtutum gemmis, tanquam vas auri solidum, ornatum omni lapide precioso, praclaram hanc amicam tuam ornaueris, quibus miraculis abiecta illam, & quam homines mundo dediti irrisere, illustraueris. Principium conuersionis eius ad te, primitiae dilectionis, Crux tua, passio tua fuit. Audiuit auditum tuum, & timuit: considerauit opera tua, & expauit. Cum enim die quadam, prauenta & visitata a te, beneficia immensa, quae tui assumpta carne humano generi benignus impendisti, consideraret, tantam compunctionis gratiam, tantam vim & copiam lachrymarum, torculari Crucis tuae expressam in tua passione percepit, vt vestigia eius per ecclesiam ingredientis, lachrymae in pavementum vbertim defluentes proderent. Porro ab hac visitatione multo deinceps tempore nec Crucis imaginem intueri, nec vel ipsa loqui, vel alios de passione Christi loquentes audire potuit, quin praecordia defectu ecclasiis pateretur. Itaque vt dolorem aliquando temperaret, & fluuium lachrymarum cohiberet, ad Christi diuinitatem & maiestatem animum attollebat, vt in eius impassibilitate consolatio nem inueniret. Sed vnde fluminis impetum reprimere conabatur, inde mirabiliter maior lachrymarum impetus excitabatur. Cum enim attenderet, quantus sit ille, qui propter nos tam indigna & abiecta perpessus est, dolor recrudescere, nouisque lachrymis anima eius suauiter compunctione renouabatur. Die quodam ante pascha, cum iam imminente Christi passione, maiori lachrymarum imbre, gemitibus & singultibus se cum Domino Iesu mactare coepisset, quidam ex ecclesiae sacerdotibus quasi blandè increpando, hortabatur eam, vt cum silentio oraret, & lachrymas compesceret. Illa vero, vt semper erat, verecunda & omnibus columbina simplicitate obedire studens, cum non ignoraret id se praestare non posse, clam e templo egrediens, in secretum quendam & ab omnibus remotum secessit locum: impetrauitque cum lachrymis a Domino, vt illi sacerdoti indicaret, non esse in hominis potestate lachrymarum impetum retinere, quando flante spiritu vehementi fluunt aquae. Cum igitur eodem die presbyter ille Missam celebraret, aperuit Dominus, & non fuit qui clauderet: emisit aquas, & subuerterunt terram. Tanto enim lachrymarum diluuio submersus est spiritus eius, quod parum abfuit, quin praefocaretur: & quo plus nitebatur coercere impetum, tanto amplius multo lachrymarum imbre non ille duntaxat, sed & liber & altaris linteamina irrigabantur. Quid hic ageret incautus ille Christi ancillae repraesentor? Certa experientia non absque rubore didicit, quod paulò antè per humilitatem & commiserationem scire noluit. Post multos singultus, cum multa inordinate & cum interruptione pronunciasset, tandem a naufragio vix euasit. Qui vidit & cognouit, testimonium perhibuit. Vix post Missam absolute, sacerdoti illi improperando retulit: iam nunc, inquit, propria didicisti experientia, non esse in manu hominis, impetum spiritus Austri flante continere. Cum autem per dies & noctes perpetuos aquarum exitus deducerent oculi eius, & ne lachrymae eius non modò non haerent in maxillis, sed nec in ecclesiae pavimento pulueri mixtae sordes efficerent, panno lineo, quo caput suum tegebatur, exciperentur, multis eiusmodi pannis seu velaminibus vtebatur, cum humectata lachrymis, sicca flagitarent. Mihi verò condolentis & commiserantis affectu, post longa ieiunia, post vigilias multas, post tantas lachrymarum inundationes ex ea percontanti, num exinanito, vt assollet, capite aliquam vel lesionem vel dolorem sentiret, ita respondit: Haec

Ingens eius compunctio ex consideratione passionis Christi.

Nota effectus precum eius.

Magna copia lachrymarum eius.

Haec lachrymae sunt refectio mea: haec sunt mihi panes die ac nocte: nec caput affligunt, sed mentem nutriunt: non dolore villo afficiunt, sed animam quadam serenitate exhilarant: non cerebrum euacuant, sed animum satietate implent, & suauiter quadam mulcent vntione: dum non vi extorquentur, sed à Domino sponte suppeditantur.

Nota de lachrymis.

De eius confessione. Cap. 6.

Iam de eius confessione post compunctionem breuiter videamus. Testem Deum inuoco, me nunquam in tota eius vita vel conuersatione vel vnum potuisse mortiferum peccatum depræhendere. Si quod autem fortassis exiguum veniale sibi admisisse videretur, cum tanto cordis dolore, tanta cum verecundia & rubore, cum tanta contritione se ostendebat sacerdoti, vt plerumque praenimio cordis angore instar parturientis exclamare cogeret: tametsi etiam ab exiguis & venialibus culpis adeò sibi cauere, vt crebrò ad dies quindecim nec vnam inordinatam cogitationem in suo pectore reperire. Et quia bonarum mentium est ibi culpam agnoscere, vbi culpa non est: sacerdotum pedibus aduoluta, sese accusans, quadam eiusmodi etiam cum lachrymis confitebatur, ad quae nos vix potuimus à risu abstinere: pura, quadam verba puerilia, quae in pueritia se dixisse recolens, dolebat. Postquam autem euacuauit ea, quae sunt pueri, tanto cum timore animam suam, tanto studio sensus suos, tanta puritate cor suum custodire nitebatur, semper illud praeculis habens, Qui modica negligit, paulatim decidit: vt ne verbum quidem vllum aut ad spectum inordinatum, nec in honestum corporis habitum, nec risum immoderatum, nec indecorum vel indecorum corporis gestum, in ea vnquam aut certe rarò aduertere potuerimus: quanquam plerumque praemisso cordis gaudio, dum seipsam vix posset capere, aliquando liberius exhilarato vultu, externo corporis gestu mentis iubilum prodere cogebatur, vtpote vel risum modestum ex cordis serenitate edendo, aut aliquam è suis sociis modo dico, eoque pudico amplexu humanissimè excipiendo, vel sacerdotis alicuius manus vel pedes praecimia deuotione osculando. Cum autem ad se tanquam à mentis quadam ebrietate redisset, & vesperi omnes actus suos seueriter commemoraret & examinaret, si vel in minimo modum se excessisse depræhenderet, cum admiranda cordis contritione id confitebatur, & se ipsa poenas exigebat: non rarò etiam illic trepidans, vbi nullus erat timor. Nos verò ea sola causa, nostrae pigritiae consulere volentes, eam repræhendebamus, quòd crebrius, quam vellemus, eiusmodi minutias confiteretur.

Magna vitæ innocentiae.

Eccl. 19.

Etiā minime culpae cum multo dolore confitetur.

De eius poenitentia & satisfactione. Cap. 7.

Postquam de eius confessione dictum est, iam porrò videamus, quam multa & admiranda peritia corpus suum Domino immolauerit, quam magna & insigni delectatione, Crucem Christi amplectens, carnem suam ex cruciatur. Primam illam discipulorum Christi praelectionem, primam illam euangelicam disciplinam instituit, nem, qua Dominus ait: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: sapiens apud se animo reuoluebat, & his tanquam passibus tribus Christum sequi nitebatur. Non solum enim aliena abnegauerat, nihil eorum appetendo, nec sua duntaxat, omnibus illis nuncium remittendo: nec modò corpus, illud affligendo: sed seipsam etiam, propriae voluntati penitus valesfaciendo. Itaque sibipsum renunciauit, vel seipsam abnegauit, alterius voluntati per obedientiam se submittendo: tulit crucem suam, corpus inedia & abstinentia castigando: Christum secuta est, per humilitatem sese abijciendo. Gustato autem spiritu, omnis carnalis delectatio ei desipiebat: cumque aliquando in memoriam rediret, post quandam grauissimam aegritudinem ad breue tempus carnibus & vino, tanquam cogente necessitate, vsum se fuisse, praehorrere & abominatione praeteritae delectationis sese afflixit, nec potuit spiritus eius quiescere, donec illas qualescunque delicias mirabili cruciatu compensaret. Feruore enim spiritus ceu ebria, praesuauiate carnum agni paschalis, carnem suam fastidens, non exiguas eius particulas cultello abscidit, & praeverecundia in terra abscondit. Er quia vehementissimo amotis igni accensa, carnis dolores contempsit, vnum ex Seraphicis spiritibus in hoc mentis excessu sibi adstantem vidit. Horum autem vulnerum loca, cum defuncta corpus lauaretur, foetorem non sine admiratione viderunt: qui verò ex eius confessione isthuc didicerant, facile nouerunt, vnde vulnera illa profecta essent. Iam qui Simeonis Styliacae vermes, ex eius vulneribus scaturientes, qui beati Antonij ignem, quo pedes inflam-

Luc. 9.

Perfeta est abrenuntiatio.

Vide feruore spiritus carnis suae cruciatu scotentis.

mauit, venerantur & admirantur: cur non etiam in sexu fragili tantam mulieris fortitudinem suspiciant, quæ charitate vulnerata, & Christi vulneribus vegetata, proprii corporis vulnera contempserit?

De eius ieiunijs. Cap. xj.

Tanta sanè ieiunandi gratia Christi ancilla prædita fuit, ut diebus illis, quibus ob corpusculi recreationem eam ad cœnam perinde atque ad medicinam accedere oportebat, semel, idque modicè in die, astare quidem ad vesperam, hyeme verò prima noctis hora ederet: sed neque vinum bibebat, neque carnibus vesceretur: piscibus rarè, & non nisi minimis. Fructibus arborum, herbis & leguminibus utunque sustentabatur: panem nigerrimum atque asperrimum, quem vix canes possent edere, multo tempore comedit, cuius nimia duritia & asperitate fauces eius adedolabantur, ut sanguis inde manaret. Sed eum sanguinem suavem ipsi efficiebat Christi memoria: cuius vulneribus vulnera eius mulcebantur, & dulcedine panis celestis asperrimi panis duritia edulcabatur. Quodam die cibum capiens, vidit hostem antiquum invidia tabescentem, & cum nihil posset aliud, insultantem ipsi atque dicentem: Nimiùm te replejis, quandoque laborabat edendo: & si vidisset stomachum frigidum & constrictum, velut alimenta respuentem, ex modico cibo tumescere, dolebat. At verò mali damonis fraudem & versutias intelligens, quòd ipsam, utpotè religiosè formidolosam, perturbare cuperet, ut nimia inedia conficeretur, deridens illum, tanto plus comederat, quanto serpens virulentus acrius inde torquebatur. Sed siue manducaret, siue ieiunaret, omnia in Dei gloriam faciebat. Triennio perpetuo, à festo S. Crucis usque ad Pascha, solo pane & aqua vsa est, nec tamen vllum inde vel valetudinis, vel laboris manuarum accepit detrimentum. Quando in cellula sua, iuxta ecclesiam sita, vesperi aut nocte corpusculum solo pane & aqua reficiebat, à principio benedictionis usque ad peractas gratiarum actiones, quidam ex sanctis angelis sobriè cœnæ assistentes, coram illa quasi per scalam illustrem ascendebant: quorum præsentia tantam ei adferebat consolationem & spiritus exultationem, ut omnis suavitatis gustus illa spiritali dulcedine facile vinceretur. Sanctus quoque Iohannes Evangelista, quem impensè amabat, illa cibum sumentem, nonnunquam ad eius mensam veniebat: ad cuius præsentiam prædeuotionis affectu appetitus omnis ita prosternebatur, ut etiam exiguam escam capere vix posset. Ita corporales delicias, quibus Christi amore sibi interdixerat, Dominus mentis delicijs compensabat. Scriptum est enim: Non in solo pane viuit homo. Ex huius autem cibi fortitudine ita roborabatur, ut plerunque ad octo, interdum ad vndecim dies, putà à Christi ascensione usque ad aduentum Spiritus sancti siue Pentecosten, nihil prorsus cibi potusve acciperet: & quod mirum videri posset, nec caput propterea doleret, nec aliquid de labore remitteret, non minùs prompta & expedita ad laborandum postremo ieiunij die, atque primo, nec si vellet, ijs diebus edere potuisset, donec portio sensitiva, quæ à spiritu quasi absorpta erat, ad sese, ut ita dicam, rediret. Nam quandiu anima, spiritali refectioe exuberans, ita plena erat, nullum cibum corporum eam percipere sinebat. Aliquando ad dies trigintaquinque, in tranquillo & beato silentio cum Domino suauiter quiescens, nulla corporea utebatur esca, & per dies aliquot nullum poterat proferre sermonem, nisi hunc solum: Volo corpus Domini nostri Iesu Christi: quo percepto, rursus cum Domino in silentio permanebat. Illis verò diebus sentiebat spiritum suum, tanquam à corpore separatum, sic esse in corpore, ac si in luteo iaceret vase, & ipso suo corpore tanquam luteo vestimento circumdari. Ita ergo à rebus sensibilibus abstracta, & supra se in quandam ecstasim rapta, tandem post hebdomadas quinque ad se reuertens, aperiebat os suum, & mirantibus illis, qui aderant, loquebatur, cibumque sumentem. Postea verò accidit illi, ut multo tempore nulla ratione neque carni, neque fruxura alicuius, sed nec vini posset odorem ferre, nisi quòd post sumptum Christi corpus pro ablutione vinum sumentem: tunc enim citra vllam molestiam & odorem & saporem illius admittebat: & cum iret per pagos aliquot, ab Episcopo Confirmationis sacramentum perceptura, nihil affligebatur ijs odoribus, qui antea ei fuerant intolerabiles.

Semel tantum in die comedit. Eius cibus.

Eludit fatiæ ludibria.

Diuinis assistitur consolationibus.

Deut. 2.

Vide stupendam abstinentiam, & mentis excessum.

De precibus eius. Cap. 9.

Quanto accuratiùs corpus suum macerabat ieiunijs, tanto spiritus liberior precibus pinguescebat. Corpus extenuabatur inedia, & anima in Domino magis corroborabatur. Tam verò singularem à Domino obtinuit orandi gratiam, ut diu noctuque inuictum ab oratione spiritum aut nunquam, aut rarè relaxaret. Sine intermissione enim orabat, vel tacito corde clamando, vel oris officio cordis affectum exprimendo: tantusque ab altari cordis eius fumus aromatum in conspectu Domini ascendebat, ut etiam tum, cum manibus operaretur, cum manum mitteret ad fortia, & digiti eius apprehenderent fusum psalterium coram se expansum haberet, atque inde Domino psalmos suauiter eructaret, ijsque ceu clauis quibusdam cor suum, ne ociosè vagaretur, Domino copularet. Cum autem speciales pro aliquo, Domino preces offerret, miro quodam modo ille ei in spiritu respondebat. Ex adipe enim deuotionis, spiritus eius Domino coniunctus, suauiter in oratione pinguescebat, cum se sentiret à Domino impetrasse, quod vellet. Ex ipsa nanque spiritus sui vel eleuatione, vel depressione, vtrum exaudita esset, necne, plerunque animaduertebat. Oravit quandoque pro anima cuiusdam defuncti, dictumque est ei: Non oras pro illo, quia à Domino reiectus est. Lethali enim vulnere confixus in illo hastarum congressu vel certamine, quod torneamentum vocant, miserè perierat, & æternis fuit supplicijs addictus. Die quodam in cella sua apud ecclesiam Oegniacensem multas vidit manus tanquam ipsi supplicantium. Admirans autem & ignorans, quid isthuc sibi vellet, non nihil timore correpta, fugit ad ecclesiam. Altero die iterum in cellula sua easdem vidit manus: & expanescens, rursus volebat fugere ad ecclesiam, sed manibus eam retinentibus retardabatur. At nihilo minùs ad ecclesiam, tanquam ad tabernaculum, confugiens, ut Dominum consuleret, rogauit eum ut, quid ille manus sibi vellet, ipsam certiore efficeret. Respondit autem illi Dominus, defunctorum animas, quæ in Purgatorio penas luerent, orationum ipsius suffragia experere, quibus quasi vnguento quodam precioso, dolores illarum lenirentur. Nam præ diuinæ contemplationis dulcedine, solitas preces suas nonnunquam inter mittebat: interdum nec os aperire, nec de vlla re alia, quàm de Deo, cogitare poterat. Solebat autem peregrinationem siue orationis causa quotannis visitare ecclesiam beatissimæ Mariæ Oegniacensem, siue de Oegnies, vbi magnam obtinebat à matre Domini consolationem. Ea autem ecclesia, ab eo loco, in quo ipsa morabatur, ad duo miliaria aberat: cumque acrius horrebat gelida hyems, nudis pedibus sine vlla sui læsione ad ecclesiam illam usque ingrediebatur. Comitabatur autem illam vna dumtaxat ancilla, & cum via illa admodum distorta & flexuosa atque nemorosa esset, nec ipsi satis cognita, at tamen lumine quodam illum antecedente & viam monstrante, nunquam aberrabat. Et illo quidem die nihil prorsus edebat, & totam noctem in ecclesia peruigil exigebat, dieque altero ad vesperam usque ieiuna permanebat, at nihilominus domum reuertens, sine vlla difficultate iter conficiebat, angelis eam dextera læuaque sustentantibus. Angelis enim suis mandauerat Deus, ut eam in omnibus vijs eius custodiret, & in suis portarent manibus, ne forte ad lapidem offenderet pedem suum. Quòd si aliquando ea illud iter agente, vehemens imber è nubibus immineret, nec haberet illa vestes pluuiæ excipiendæ opportunas, suspiciens ad cælum, vidit quasi stellas quadam, ipsi obsequendo, retinere pluuiam, atque ita inter ruentes è cælo imbres prorsus intacta permansit.

Nonnunquam, cum inter orandum holocaustum eius pinguis fieret, & sicut adipe & pinguedine anima eius repletur, non potuit cessare à precibus. Itaque per diem & noctem millies & centies flectens genua, salutabat beatam Virginem, atque admirandum hoc & inauditum salutandi genus & officium, ad quadraginta dies continuabat. Primò autem in spiritu vehementi sine intermissione sexcenties flectebat genua: deinde integrum psalterium stans legebat, ad singulos psalmos beatissimæ Virgini flexis genibus angelicam salutationem offerens. Tertio, Austro flante vehementius, trecentis vicibus ad singulas genuflexiones virga se percutebat, Deo & beatissimæ Virgini prolixo martyrio sese immolabat. Tribus autem vltimis diebus, tanquam ad aliorum condimentum, copiosum è suo corpore extrahebat sanguinem. Tandem quinquages flexis simpliciter genibus, sacrificium consummabat. Hæc autem non humana virtute, sed angelico freta præsidio & sustentaculo, faciebat. Vim autè & efficaciam precum eius sæpè experti sunt non solum homines in subsidiū, sed

Perpetuum eius precandi studium.

Visio eius.

Purgatoriū

Nudis pedibus hyberno tempore visitat ecclesiam B. Mariæ.

Psalm. 90.

Vide precam instantiam rarā & admirandam.

Corporis castigatio dura.

Magna eius
potestas in
dæmones.

sed etiam dæmones ad tormentum quos ad eum exagabat & perurgebat, & quasi quibusdam vinculis implicatos, ad se pertrahebat, ut precum eius flammis & incendio ad ipsam venire compellerentur, modò dentibus frendentes in illam, modò vlulantes & de illa conquirentes, interdum etiam ceu supplicantes. Quòd si quispiam ex eius familiaribus aliqua tentatione esset infestatus, non cessabat preciosa illa Christi margarita, spiritu commiserationis eam perurgente, donec orationum suarum pondere a thorem nequitie obrueret, & de manu fortiorum pauperem & inopem liberaret.

Nota imposturam fallaciosi dæmonis.

Iob 40.

Quidam ex amicis eius præcipuis, à dæmonio meridiano perambulante in tenebris, aliquando tanto periculosius, quanto subtilius infestabatur. Callidus enim hostis transfigurans se in angelum lucis, sub specie pietatis ei familiariter in somnis apparebat, nonnunquam quædam eius vitia repræhendens, ad quædam etiam faciendâ bona eum fraudulenter adhorrens, ut prius tanquam antidoti cuiusdam falsæ specie oblata postea occultius venenum instillaret: & mellita lingua blanditer exerta, post modum dætem infingeret, & ad extremi caudam suam quasi cedrum stringeret. Cum enim iam illi fides ceu veraci haberetur, tum instar sophistæ & impostoris, veris quibusdam proditor ille falsâ permiscebat, bonorum intermixtione falsis quandam vim bram insidiosè pratexens. Tandem suis machinis eò perduxit fratrem illum, ut res eius pessimum fuerint exitum habitura, si nò ancilla Christi, reuelante spiritu sancto, callidi veteratoris fraudes didicisset. Cum autè diceret homini, reuelationes illas non esse à Deo, sed maligni dæmonis illusiones esse, & ille ediuerso non sancto, sed suo spiritu objiceret: Cum tot mihi beneficia præstiterit spiritus ille, tot verâ & futura prædixerit, nullo pacto mihi vult imponere: illa ad solita orationum arma confugien, pedes Domini rigat lachrymis, calum precibus instanter pulsat, nec facit finem, donec impius ille impostor, cum multo gemitu & pudore, ipsi nocte in cellula sua oranti adstaret: quem illa commentitio præditum splendore intuens: Quisnam es tu? inquit, aut quis vocaris? Ille superbo, ut erat, vultu eam toruis oculis vicissim adspiciens, Ego sum, ait, quem tu maledicta precibus tuis compulsisti venire ad te, quæ meum mihi amicum per vim auferre conaris. Somnium autem ego vocor. Multis enim, præsertim religiosis, in somnis instar Luciferi appareo, mihi que obediunt illi, & ex meis consolationibus animis efferuntur, dignosque se putant, qui diuinis & angelicis fruuntur colloquijs. Amicum illum meum, quem pro tua voluntate mihi abstulisti, à bono proposito iam eram retracturus. Et id sanè rei euentus docuit: sed oua aspidum rupta sunt, & maligni illius fraudulenta consilia in lucem prolata.

Angelus factane transfiguratur se in Angelum lucis.

Dæmō valde infestus est cuidam sanctimonia.

Perniciosè illa tacetatione sua

Maria hæc multis precibus & ieiunijs liberat eam.

Puella quædam in monasterio Cisterciensis Ordinis inter sanctimoniales sub habitu monastico Domino seruiebat. Inuidit verò illi tanto acerbius antiquus serpens, quòd in sexu fragili & ætate iuuenili tam arduæ viæ institutum eam completam videret. Itaque cernens illam simplicem, formidolosam & humilem, ut per pusillanimitatem & immodicum timorem, eam in desperationem adduceret, blasphemis & fordibus cogitationibus eius animum vexauit. Illa verò, ut erat meticulosa & talium tentationum rudis ac imperita, in ipso eiusmodi cogitationum primo accessu putabat se fidem amisisse: & diu quidem multo cum dolore restitit, sed tandem virulenti serpentis sibilum amplius ferre non sustinens, nec interim peccatoris sui vulnus, ut medicinam acciperet, aperiens, præ pusillanimitate in desperationem prolapsa est. iamque ad eum mentem malignus hostis depresserat, ut nec orationem Dominicam, nec Symbolum Apostolicum dicere posset. Nec voluit confiteri peccata sua: & si nonnunquam vel blanditijs adducta, vel minis compulsâ, quædam confiteretur, nulla ratione permoueri potuit, ut veniam peteret. Non potuit interesse sacramentis Ecclesiæ, non Christi corpus percipere: nec rarò præ animi perturbatione sibipsum manus adferre conata est: verbum Dei & salutare admonitiones spernebat: omnis boni odio laborabat: multas per os eius diabolus blasphemias enomebat. Fiebant quidem à pijs sororibus eius multæ ad Dominum preces pro illâ, sed columbam suam è faucibus tartarei accipitris extorquere, & illud genus dæmonij precibus & ieiunijs eijcere nequibant: non quòd clemens sponso tot sanctarum virginum orationes sperneret, sed quòd dæmonium atrocissimum singulari ancillæ suæ vincendum & profligandum seruaret, quæ precum suarum efficacia maxillas Leviathan perforaret, & ab eius ore prædam illam vi extraheret. Adducta est itaq; puella ad eam benigne suscepit, non modò in cellulam suam studio hospitalitatis, sed etiam in conspectum suum charitatis spiritum & benevolentiam: cumque multum pro ea rogaret Dominum, nequam

DE MARIA OEGNIACENSI.

863

nequam spiritus, quam se fortiter tenere existimabat, relinquere noluit. Tum illa se ipsam Domino prolixius immolans, quadraginta diebus in lachrymas, preces & ieiunia incubuit, sed ita tamen, ut bis vel ter hebdomadibus singulis cibum acciperet. Eo ieiunio absoluto, teterrimus ille spiritus, relicta puella, ad Christi ancillam cum dolore & ignominia venit coactus, & ab Angelo Domini mirabiliter victus & tortus, ita ut videretur quasi reiectis per vomitum visceribus, omnia intestina sua ad collum gestare. Quod enim inuisibiliter Dominus in spiritu operatur, id quandoque per signa quædam exteriora visibiliter ostendit. Rogauit autem gemebundas Christi amicam, ut ipsius miseretur, & multam ipsi irrogaret, aiebatque quicquid ipsa iniungeret, id sibi necessariò faciendum incumbere. Illa verò, ut quæ nunquam quicquam sibi arrogaret, nec aliquid vellet sine consilio facere, acciuit ad se magistrum quendam, ipsius familiarium amicum, cui benè confidebat. Illo consulente, ut eum iuberet ire in desertum locum, ubi nulli vnquam vsq; ad supremi iudicij diem nocere posset, aliis quidam superuenit, utriusque satis familiaris: qui cum rem cognouisset, pro maiori spiritus vehementia & feruore, Nequaquam, inquit, sic euadet ille furcifer, sed iubeas illum confestim abire in profunda inferorum. Illa ergo id præcipiente, & dæmone cum vlulatu descendente, tantus tartareorum spirituum clamor excitatus est, ipsa in spiritu audiente, quòd magnus & potens quidam è suis princeps ad ipsos veniret, ut multum illa obstupesceret, & Domino gratias ageret. Porro puella eadem hora liberata, facta confessione peccatorum suorum, Christi corpus accepit, & Deo gratias agens, ad suum monasterium reuersa est.

En vt committitur sibi perbissimè dæmonis arrogantia.

Nonnunquam Christi ancilla post multas vigilias & preces in lectulo suo non nihil quiescente, sub diuersis formis apparebat ei diabolus, frendens in eam, eique maledicens: Malo tuo, inquiens, quiescas: nobiscum in gehenna sit requies tua. Non minus enim torqueor quiete tua, quàm labore & precibus tuis. At illa subridens, edito Crucis signo, eum discedere compellebat.

De vigilijs & somno eius. Cap. 10.

GRAuem & intolerabilem temporis ociosè traducti iacturam fortis illa & prudens mulier censebat. Dies enim præterlabuntur, sed non redeunt, nec reuocari possunt. Itaque temporis amissi damnum irrecuperabile est. ceteræ autem res temporariæ, si sint amissæ, restaurari possunt. Quamobrem summo cauebat studio, ne quam vnquam noctis vel dici horam, quantum fieri poterat, ociosa transmitteret. Noctibus rarò dormiebat, sciens homini somnum non ad meritum, sed ad humanæ infirmitatis recreationem à Deo clementer attributum. Non enim meremur dormientes, cum nulla tunc nobis sit liberi arbitrij vsura. Vnde quantum potuit, à somno abstinent, nocturnis vigilijs tanto deuotius, quanto liberius absque vilo circumspectum sonitu, Domino vacabat. Abstinencia enim, qua corpus suum conficiebat & exiecitabat, & ignis diuini amoris intus ardens, omnem ab ea somnolentiam profligabant: suauis etiam angelorum cantus, cum quibus non rarò noctes insomnes ducebat, omnem ab eius oculis somnum absque vlla corporis molestia abigebant. Separatæ enim ab hominum frequentia nocturnis horis, aderat beatorum spirituum exercitus, quorum sonus mirabilis, tanquam castrorum, dulci quadam harmonia mulcebat aures, torporem omnem repellerebat, recreabat caput, mira suauitate afficiebat mentem, excitabat deuotionem, inflammabat affectum, & ad laudem & gratiarum actionem suo inuitabat exemplo, cum sæpius repereret, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus. Attendant hæc, & lugeant miserabiles & stultæ foeminae, quæ laiciis cantionibus ignem libidinis in seipsis excitant, & anhelitu suo prunas ardere faciunt: sicque à cantu Angelorum alienæ, percunt in sua vanitate, earumque risus in lacrum, gaudium in moerorem sempiternum, cantus in vlulatum mutabitur: habebuntque, ut Dominus ait per Esaiam, pro zona funiculum, pro suauis odore foetorem, pro cruce anti crine caluitium.

Tempus nō sinit ociosè labi.

Somni paucissimi est.

Miris fouetur celestibus consolationibus.

Ita.

At nostra Maria choreas vanitatis & omnes satanæ pompas Christi amore procul cans, felicius & suauius iucundissimis Angelorum choreis meruit interesse. Et quia preciosas sanctorum reliquias, quibus copiosè munita & ornata est ecclesia Oegnienensis, nocturnis custodiebat excubijs, sancti, quorum erant eæ reliquiae, noctem festam cum ea ducentes, & custodi suæ tanquam applaudentes, mirabili consolatione spiritum eius exhilarabant. In extrema quoque eius ægritudine commiserantis affe-

Preciosæ sanctorum reliquiae.

Qua

Lectulus eius. Et eam consolantes, patrocinium ei apud Deum & mercedem pro labore atque custodia pollicebatur. Habebat verò lectum in cellula sua, in quo non nisi parum straminis inerat. Et dormiebat quidem in illo, sed raro: nam frequètius sedens in ecclesia, capere ad murum inclinato, exiguo se somno recreabat, & ita ad iucundos vigiliarum labores reuertebatur. Sicut enim sitiens, dum dormit, fontes aquarum somniat: & e. furians, fercula sibi apponi imaginatur: sic illa eum, quem concupiscebat & stiebat, per nocturnam etiam quietem semper ob oculos habebat. Vbi enim amor, illic oculi: vbi thesaurus eius, ibi etiam cor illius erat. Inde est, quod Dominus ait: Vbi ego sum, illic & minister meus erit. Nec raro eam Dominus, perinde vt sanctum Ioseph & alios sanctos, per somnum admonuit: immò multa ei dormienti ostendit, multis reuelationibus, ne vel somnus ociosus esset, eam visitauit, sicut erat per Prophetam suum pollicitus: Senes, inquit, vestri somnia somniabunt, & iuuenes vestri visiones videbunt.

Permittebatur interdum somnum capere in cellula sua: nonnunquam verò, cum magnæ imminerent solennitates, non nisi intra ecclesiam in Christi præsentia potuit obtinere requiem: & tunc noctes atq; dies illic permanere cogebatur. Angelo enim suo, ipsius custodiae deputato, tanquam Abbati suo eam oportebat obedire, isque eam interdum nimis confectam ieiunijs, vt quieti se daret, admonebat: cumque paululum quietuisset, excitabat eam, & ad ecclesiam reuocabat. Eoispo vehementer eam incitante, & virtutem suppeditante, quodam tempore à ferijs S. Martini vsq; ad Quadragesimam ad eò ecclesiæ pavemento adhesit anima eius, vt siue sederet, siue iaceret, inter se & nudam terrā nihil penitus, ne festucam quidem exiguam ferre posset: cumque ante altare dormiret, non nisi meram humum, vel lignum ad altaris basim transferim positum, pro puluinarum haberet. Et tamen ea hyeme tanta erat frigoris immanitas, vt etiam sub sacrificio in sancto calice, vinum repente, quod equidem memini, congelaret: cum interim illa nec frigus sentiret, nec caput, sancto Angelo manum suam humanissimè interponente, vel tenuiter doleret. Væ vobis, qui dormitis & laesiuitis in stratis vestris, & in lectis eburneis, qui mollibus delectamini, in vestris voluptatibus mortui & sepulti: qui ducitis in bonis dies vestros, sed in puncto ad inferni nouissima descenditis, vbi subter vos sternetur tinea, & operimentum vestrum erunt vermes. Ecce famulæ Christi, dum suo Domino religiosè seruit, humus obsequitur, ne eius duritia atteratur: parcit hyems, ne frigore crucietur: sancti ministrant angeli, ne vlla ex parte lædatur. Contra vos autem insensatos pugnabit orbis terrarum pro Domino: armabitur creatura Dei ad vltionem inimicorum eius, quæ suo auctori inseruens, aduersum vos excandescet, de vobis supplicium sumptura.

De eius vestibus & habitu corporis. Cap. xj.

Quæ vellere agni immaculati vestiebat, quæ veste nuptiali intrinsecus ornata erat, quæ Christum intus induerat, cultum vel ornatum externum habebat neglectum. Interim tamen mediocribus utebatur vestibus: & neque affectatæ sordes, neque exquisitæ munditiæ vnquam ei placuere. Itaque, ornatum & sordes equè fugiebat, quòd alterum delicias, alterum vanam gloriam redoleat. Sciens autem beatissimum Iohannem ab asperitate vestium à Domino commendatum, & dictum esse à Christo, Qui in domibus regum sunt, mollibus vestiuntur: subucula ad carnem vti noluit, sed asperior cilicio. Tunicam habuit laneæ coloris albi, & eiusdem coloris pallium simplex, absque vlla vel pellium vel alterius panni subductione: non ignorans primos parentes nostros post ruinam, à Domino, cum nudi essent, non vestibus preciosis, vel multa arte tinctis, sed tunicis pelliceis indutos fuisse. Harum ergo vestium simplicitate contenta, cum intrinsecus ferueret, nullum externum metuebat frigus, nec opus habebat igne, quo frigus hyemis depelleret: immò mirandum in modum cum hyems asperior glaciali frigore aquas constringeret, vti feruebat intus spiritu, sic foris corpore, præsertim inter orandum, calebat, idque ad eò, vt ex sudore eius aromatico nonnulla etiam vestes redolerent. Et erat plerumque sanè odor vestimentorum eius, sicut odor thuris, cum ex cordis thuribulo preces Domino offerret. Quid hic dicturæ estis vanæ & fastuosæ mulieres, quæ multa indumentorum varietate oneratis cadauera vestra, & vestibus longas caudas trahentibus, degeneres vos & belluinas declaratis, et cum ornata templorum instar: Vestra vestimenta comeduntur à tineis, & putent: sanctæ huius mulieris vestes in reliquijs habentur, & suauiter redolent. Sunt hæ nimirum pre-

Et sordes et munditiam nimiam non fert in vestibus. Matt. 11.
Vtitur cilicio.
Gene. 3.
Nota remanentiam.
Sudor eius aromaticus

preciosæ vestes, quas licet admodum tenues, nullum potuit penetrare frigus, atq; ideo propter frigus sanctificatæ sunt: propter sanctificationem autem, post eius obitum ab hominibus pijs & diligenter asseruantur, & pietatis affectu, honore afficiuntur.

De eius labore manuario. Cap. 12.

Sciebat prudens mulier primis parentibus generis nostri post peccatum admissum, & in ijs omni posteritati eorum hanc Dominum irrogasse multam, vt in sudore vultus sui vescerentur pane suo. Quam obrem manibus suis, quâdiu potuit, vt corpus per poenitentiam affligeret, vt indigentibus necessaria, & sibi victum & vestes, quæ omnia Christi amore reliquerat acquireret, laborauit. Tantam autem operandi virtutem ei Dominus contulerat, vt socias suas longo post se intervallo relinquens, & se & aliam ferè suo labore sustentare potuerit, diligenter attendens illud Apostolicum: Qui non laborat, non manducet. Ducebat autem omne laboris exercitium iucundissimum, cum attenderet vni genitum excelsi regis filium, qui aperit manum suam, & implet omnè animal benedictione, laboribus sancti Ioseph & pauperulæ Virginis enutritum. Itaque in quiete & silentio, iuxta Apostoli consilium, manibus operando, panem suum manducabat. In silentio enim & spe erat fortitudo eius, atq; intantum turbam & strepitum fugiebat, quietem & silentium diligebat, vt quodam tempore à festo S. Crucis vsq; ad Pascha Domini, ne vnum quidem verbum locuta sit: quod quidem vsque ad eò gratum fuit Domino, vt ex Spiritus sancti reuelatione didicerit, eo vel maxime se id impetrasse, quòd citra Purgatorij poenas, migraret ad cælos. Potest inde haud obscure animaduerti, quàm sit graue loquacitatis vitium, cum tam gratum sit Domino silentium. Vir linguosus, ait Propheta, non dirigetur in terra viuentium. Tandem autem talentum sibi creditum in dies solerti negociatione multiplicans, & semper de virtute in virtutem per scalam, quam vidit Iacob patriarcha, ascendens, cum iam in excelsis constituta, & tanquam in supremo gradu sita, omnia sub pedibus sensibilia reliquisset, ad eò ab vbertate spiritus absorpta est eius portio sensitiua, vt iam non nisi cibum illum, qui non perit, Christo tota eam occupante, operari posset. Atque ita ceu emerita & ab omni manuario opere immunis, deinceps soli Domino vacauit: qua libertate Christus donauit ancillam suam.

De compositione vultus & totius corporis. Cap. 13.

Interiores metis eius constitutionem gestus exterior, corporis totius compositio. Ne declarabat, cordisque eius gaudium vultus serenitas latere non sinebat. Miro autem moderamine cordis grauamen vultus hilaritate temperabat, & mentis iucunditatem verecundæ faciei simplicitate non nihil celabat: cumque, velit Apostolus, vt mulieres velato capite orent, velamen candidum, quo caput tegebat, ad oculos eius submissum erat, sicque, demisso in terram vultu, tardo maturoque, incessu humiliter ingrediebatur. Ad eò autem de plenitudine cordis in faciem eius spiritus sancti gratia redibat, vt multi solo eius aspectu spiritualiter resecti, ad pietatem & lachrymas prouocarentur: atq; in eius vultu, tanquam in codice vntionem spiritus sancti legeres, virtutem ab eo proficisci sentirent. Quodam die Guido, ecclesiæ Cameracensis quondam Cantor, vir humanus & hominum religiosorum studiosus & amicus, vt eam posset inuifere, à suscepto itinere deflexit. Quidam autem ex socijs eius, qui fortassis necdum expertus erat, quantum hominibus pijs conferat congressus & familiaritas bonorum, eius pium laborem deridens, ait: Quid isthuc rei est, Domine Cantor? Cur ab itinere frustra diuertis? Visne muscas & papiliones instar puerorum persequi & comprehendere? Ille verò, vt erat mitis & patiens, nihilo minus in suo permanit proposito, Christi que ancillam, ex cuius præsentia non exiguam antea consolationem perceperat, religiosè inuisit. Cum autem cum illa misceret sermones, socius eius, vt solent homines mundo dediti, eos paruipendens, interim cum alijs de rebus varijs & infrugiferis colloquebatur. Sed cum iam longa expectatio tedium illi adferret, venit ad Cantorem, quidam solo moniturus vt finem faceret: & ecce dum fortè in ancillæ Christi vultum oculos defigit, subito mirabiliter mutatus animo, tantam profudit lachrymarum vim, vt etiam post longum temporis intervallum, ab eo loco & eius præsentia ægrè potuerit amoueri. Tum Cantor, licet ille præ verecundia latere vellet, animaduertens quid ei accidisset, ex hilaratus animo, cumque vicissim irridens: Eamus, inquit: quid hæc substitimus? Dddd fortas-

2. Thef. 3.
Psal. 144.
2. Thef. 3. Esa. 30.
Silentium eius quantum Deo placuerit.
Psal. 139.
Gen. 28.
1. Cor. 11.
Mira gratia in vultu eius.
Quidam solo aspectu vultus eius mire com-pungitur.

fortassis papiliones abigere vis. At ille, cum post multa suspiria & lachrymas vix inde aulsus esset, ita ait: Ignosce mihi: nesciui enim antea, quid dicerem: at nunc in hac forma omnipotentis Dei virtutem experientia cognoui.

Quodam tempore, cum corpusculum eius feruorem spiritus diutius tolerare non posset, in magnam incidit agritudinem, piusque pater filiam, quam diligebat, adeo disciplina flagello castigauit, ut membra corporis eius mirabiliter torquerentur. Nam velut in orbem brachia eius pro dolore agitabantur, pectusque manibus tundere cogebatur. Paululum autem ad tempus vi morbi se remittente, illa ad se reuersa, tanto cum gaudio Domino gratias agebat, qui flagellat omnem filium, quem recipit, ut illud Apostoli in ea impletum cerneretur: Cum infirmor, tunc potens sum. Postquam autem tantam in fornace hac infirmitate electam suam probauerat Dominus, excocta iam ad purum & prorsus expolita, tatas deinde a Domino in vigilijs, ieiunijs & laboribus perferendis accepit vires, ut etiam fortes tertiam laborum eius parte agere sine toleraturi. At tamen accidit nonnunquam, ut si quis ex amicis eius aliqua molestia laboraret, vel tentationi succumberet, tunc illa quoque cum infirmo infirmaretur, & cum scandalizato vehementi dolore vreretur: & plerumque etiam eum, quem iam diximus, morbum in aliquo membro suo speciatim sentiret. Mox autem nouo quodam miraculi genere, accito ad se sacerdote, illoque digito signum Crucis ad locum a morbo infestatum exprimente, tanquam sanctae Crucis vim reformidans morbus, ad locum alium se transferebat: rursus autem edito Crucis signo, & ad singula loca repetito, vago & profugus morbus sanctae Crucis pondus ferre amplius non sustinens, tandem mirabili & inaudito venationis genere exagitatus, a corpore ancillae Crucifixi peritus recedebat. Illa autem intuens oculis fidei in serpentem aneum, a serpentine morbi liberata morsibus, Deo & sanctae Crucis multiplices agebat gratias. Non solum autem ex contemplatione vultus eius multi deuotionis gratiam hauriebant, sed etiam ex mutuo colloquio quibusdam dulcedinem stillabat: idque adeo ut non modò spiritaliter in animo, sed sensibilibus etiam ceu mellis quendam gustum in ore perciperent. Sed haec audient duri & tardi ad credendum, & murmurabunt: qui verò eiusmodi diuinas consolationes experti sunt, facile sibi persuaderi sinunt, memores illius in Canticis canticorum: Fauus distillans labia tua sponsa: mel & lac sub lingua tua: Vnde cum vit quidam eximus, licet suo ipsius iudicio exiguus, qui pro singulari modestia & humilitate atque insigni charitate ex longinqua regione ad eam inuisendam venerat, quandoque cum illa loqueretur, ex eius conspectu tantam percepit consolationem, ex sermone verò tantam dulcedinem, ut toto illo die mellitum gustum, quem in ore sentiebat, nullus cibi corporei sapor abolere posset. Eius autem sancti viri nomen deinde stria subricemus, quòd sui praedicatione mirabiliter crucietur, & velut aurum in fornace, laudantium ore proberetur. At inde tamen id consecutus est, quòd pius animarum consolator serui sui, sua causa exilium patientis, vel maximè releuauit amaritudinè. Sed quæso te, cur verecundia afficeris? Cur mihi irasceris? Quis verò nomen expressit tuum? Num tu solus exulas? An non multi ante te fuere exules? non multi Episcopi, multi Tolofani ante te fuere, & post te esse poterunt? An verò propter tuam verecundiam ancillae Christi laudes ego reticere debui? Quid isthuc ad te attinet? Quid habes, quod non accepisti? Non tua hæc, sed Christi gloria est. Neque enim qui plantat, est alius, quid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Non tua sunt, sed Domini, que dixi: quanquam & Dei sunt dantis, & tua, humiliter ea accipientis, & ancillae Christi, cuius meritis Dominus peregrinationis tuæ molestias releuauit. Sed iam primo huic bello finem imponamus, in quo de ijs, quæ ad exteriorem hominem pertinent, & sensibilibus extrinsecus exercentur, diximus: ut quasi dimidij itineris confectis spatijs, priusquam ad interiora & subtiliora transeamus paulisper respicamus.

Heb. 12.
2. Cor. 12.

Magnas à
Domino vi
res accepit.

Vis S. Crucis.

Num. 21.

Efficacia ser
monū eius.

Cant. 4.

Fulconem
Tolofanū
Episcopum
haud obli
re dicit.

1. Cor. 3.

LIBER SECVNDVS.

De varijs filiae regis virtutibus, & ut ornata fuerit septem donis Spiritus sancti. Cap. 1.

AM porrò, quanta fuerit filiae regis gloria intrinsecus, qualique virtutum varietate circumdata & ornata sit: à patre luminum, videamus. Multae quidem filiae in diebus nostris congregauerunt diuitias: sed hæc sola, ut pie credimus, supergressa est vniuersas: cui pater eius caelestis unicam talarem polymitam, omnigenis virtutibus pictam, omniuarijs hortorum Domini floribus decoratam contexit. Cum sit autem impossibile nobis, omnes splendidi firmamenti huius stellas, cunctos amoeni prati huius flores, & vniuersas virtutum eius varietates singulatim commemorare, ad ipsas causas originarias, è quibus ceu fontibus quibusdam bona cuncta manarunt, putà ad septem sancti spiritus dona nos vertemus. Impleuit enim eam Dominus spiritu sapientiae & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientiae & pietatis, & spiritu timoris Domini. Spiritus sapientiae, delictijs spiritalibus affluentem & charitate feruentem: spiritus intellectus, rerum caelestium contemplatricem: spiritus consilij, prouidam: spiritus fortitudinis, patientem & longanimum: spiritus scientiae, circumspectam & moderatam siue discretam: spiritus pietatis, misericordiae visceribus abundantem: spiritus timoris Domini, cautam & humilem regis filiam effecit.

De spiritu timoris Domini. Cap. 2.

DE spiritu timoris Domini primo loco agemus: qui non solum principium est sapientiae, sed etiam bonorum omnium custos. Esti autem perfecta charitas timorem omnem, id est, timoris poenam & angores foras misit & exclusit à filia regis: at nihilo minus praemoris abundantia adeo erat sollicita & religiosa siue timorata, tantamque cautionem cunctis suis nedum operibus, sed etiam verbis & cogitationibus adhibebat, ut nulla etiam exigua negligeret. Crebro enim attendebat eam scripturae sententiam: Qui spernit modica, paulatim decedit. Verebatur omnia opera sua, prouidens Dominum in conspectu suo semper, atque in omnibus vijs suis cogitans illum, ne forte in aliquo ei displiceret. Sciebat enim, etiam si quis vitet grandia, posse tamen arena paulatim obrui. Multi capilli Absoloni ab arbore pendenti exitum attrulere: & multa peccata venialia, dum ex contemptu placent vel negliguntur, ad aeternum interitum perducunt. Erat igitur ei timor castus in corde, tanquam fascia pectoralis, quae cogitationes cōstringeret: tanquam frenū in ore, quae linguam coerceret: in opere ceu stimulus, ne desidia torperet: denique velut norma & regula in omnibus, ne vnquam modum excederet. Timor hic instar scoparum purgabat cor & animum à duplicitate, os à falsitate, opera ab omni vanitate. Ira illa, tanquam hortus conclusus & fons signatus, nihil praeter Christum & ea quae ad Christum attinerent, facile recipiebat. Christus erat meditatio eius in corde, sermo in ore, exemplum in opere. Nunquam ego verbum seculare, siue quod mundum resperet, ab eius ore audiuisse me memini: porrò vix periodum vnā inter loquendum absoluebat, quin Christum crebro intermiseret. Vnde quae de timor Domini sanctus mentem eius occuparat, ut cum esset apud Villenbroc prope Niuellam, herbas duntaxat, quae non feminantur, & alia sponte nascentia, non raro colligi voluerit, ut inde sibi pulmentum coqueret: ne forte captum à bestia, id est, eleemosynas, quas raptores & foeneratores domibus leproforum conferre solent, manducaret. Abstinebat enim non solum ab illicitis, sed à licitis etiam, ne laxa quadam nimiaque libertate aliquo modo ad illicita deflecteret. Ex eodem timoris spiritu tantum coeperat paupertatis amorem, ut etiam res necessarias vix retinere vellet. Quandoque fugere constituerat, ut inter extraneos ignota & contempta, ostium sibi victum emendicaret, sicque nuda nudum Christum sequeretur, relicto pallio omnium rerum temporalium cum Ioseph, hydria cum Samaritana, sindone cum Iohanne. Saepè enim apud se considerans Christi paupertatem, ut ei nato non fuerit locutus.

Dddd 2

cus

cuſ in diuerſorio, vt non habuerit, vbi caput reclinaret, vt pecunia defuerit, vnde tributum ſolueret, vt denique ex eleemoſynis viſitare, & alienis hoſpitijs excipi voluerit: tanto aliquando paupertatis deſiderio incenſa fuit, vt aſſumpto ſacculo, in quo eleemoſynas reponeret, & paruo ſcypho, vnde aquam biberet, vel in quo etiam fortaſſis pulmentum, ſi mendicanti daretur, acciperet, vetuſtis induta pannis, adeo proſuſ diſcedere voluerit, vt multis amicorum lachrymis agrè tandem poſſet retineri. Cùm enim valediſſet ſuis, & in tali habitu cum ſacculo & ſcypho Chriſti pauperula iter veller arripere, tantus dolor, tanta lachrymarum vis amicos eius, qui illam in Chriſto diligebant, obtinuit, vt ea, quippe viſceribus charitatis affluens, id ferre nequiret. Coarctata ergo vtrinque, cùm flagraret deſiderio fugiendi & mendicandi cum Chriſto, potiùs tamen eò inclinavit, vt maneret propter fratres & ſorores, quibus eius abſentia intolerabilis videbatur. Fecit igitur, quod potuit. Tantus autem deinceps paupertatis amor in ea perſeueravit, vt interdum mappam, de qua panem edebat, vel alia linteamina ſciderit, partem ſibi retinens, partem dans pauperibus. Væ vobis, qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vſque ad terminum loci: qui impleri non poteſtis pecunia, nec fructum ex illa capere: qui theſaurizatis vobis in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, vbi fures effodiunt & furantur: ſemper congregantes, & ſemper inopia tabeſcentes. Quid vnquam huic Chriſti pauperulae defuit, quæ diuitias ſemper reſpuit, & tamen ſemper, quod alijs largiretur, habuit? ſemper paupertatis ſtudioſa fuit, & tanto copioſius res neceſſarias ei Dominus ſuppeditavit.

Eſa. 5.
In diuites
auaros.
Matt. 6.

Quàm nihil
de ſe ſenſe-
rit.

Cupit late-
re ſemper,
& neſciri.

Cogitur di-
uinitus ape-
rire alijs ipſi
à Deo reue-
lata.

Cant. 2.
Cant. 1.

Nec tamen hoc ſpiritu timoris diuitias duntaxat contempſit, ſed præ ſpiritus paupertate adeo erat exigua in oculis ſuis, adeoque ſe deiciebat, vt non alio ſerè, quàm nihili loco ſe haberet: & cùm omnia benè & rectè feciſſet, non ſolum ore fatebatur, ſed etiam animo ſentiebat, inutilem ſe eſſe: cunctisq; inferiorem ſe exiſtimans, nihil vnquam de ſe præſumebat, ſed omnes ſe ſuperiores arbitrabatur. Cùmq; aliquid à Domino beneficij acciperet, aliorum meritis id adſcribebat, nunquam ſuam quaerens gloriam, ſed omnia referens ad eum, à quo bona cuncta procedunt: imò ipſis Dei beneficijs indignam ſe putans. Nullum quantunvis abiectum aut peccatis obnoxium ſpernens, ſe ſolum deſpiciebat, atque ab alijs ſe deſpici, pro nihilo ducebat. Per infamiam & bonam famam, à dextris & à ſiniſtris ſcuto veritatis circumdata, cùm eſſent tenebræ eius, ſicut & lumē eius, nec vituperijs deprimebatur, nec laudibus efferebatur. Præ multa autem humilitatis abundantia, quantum in ipſa erat, ſemper latere appetebat. Vnde cùm præ cordis iubilo & gratiæ plenitudine intra ſe occultare ſe non poſſet, quandoque ad vicina rura vel dumeta confugiebat, vt humanos vitans oculos, ſecretum ſuum Deo & ſibi intra puræ conſcientiæ arcam conſeruaret. Interdum tamen, precibus amicorum compulſa, vel à Domino ad aliquem ſpecialiter miſſa, ſiue etiam comiſerationis affectu, vt puſillanimes conſolaretur, incitata, ex multis, quæ ſentiebat, pauca humiliter & verecundè referebat. O quoties dixit ad amicos: Quid de his ex me quaeritis? Non ſum ego digna talia ſentire, qualia vos ſciſcitamini: nec rarò cum murmure quodam Domino reſpondit: Quid iſthuc ad me attinet Domine? Mitte quem miſſurus es: non ſum digna, vt eam, & conſilia tua alijs nunciem. Nec tamen ſancti ſpiritus inſtinctui potuit reſiſtere, quin, vt aliorum conſuleret in firmitati, quædam nunciaret. Quot illa familiares ſuos ab impendentibus periculis præmonuit ac præmunificillanimes & in fide vacillantes, diuinæ reuelationis miraculis confirmavit? Quid igitur, o meticolofa, erubefcis? Cur indigentibus tot bona, o auara, ſubtrahis, præ nimia humilitate à proximorum ædificatione te ſubducens? Num tua cauſa, quæ Deo qualiſ in ſeparabiliter adhærebas, nec eiufmodi reuelationibus indigebas, tot & tanta tibi oſtendit Deus: ac non pro illorum potiùs commodo & vtilitate, qui tibi credebant, & auxilio tuo habebant opus? Sed cheu quàm multa & magna intra ſilentium continuiſti, quibus & firmi magis ac magis roborari, & pigri vrgeri, & indocti illuminari poſſent, immò ipſe etiam Dominus in ſanctis ſuis mirabilis declarari? Cur ita talentum abſcondis? Cur Chriſtū tuum non indicas mundo, qui tibi in nullo erit minor, ſi eū alijs communices? Aut non quandoque à rege introducta in cellam vinariam, ita præ ſpiritus ebrietate clamāſti? Cur te Domine abſcondis? Cur te, qualis ſis, non declarāſti? Profeſſo ſi mundus te cognoſceret, decepterò non peccaret, ſed quamprimùm curret poſt te in odore vnguentorum tuorū. Sed benedictus Deus, qui tenacitatem tuam retudit liberalitate ſua, & latebras tuas, velis nolis, in lucem produxit. Nam cùm fer-

uentis

uentis ſpiritus æſtuante muſto, niſi ſpiraculum haberes, iam rumpi te oporteret, & ignis ardorem abſq; ſpiramento ferre diutius nõ ſuſtineres: tum demum à puero, quod dici ſolet, & ebrio extorquebatur veritas: tunc mira & inaudita de interiori plenitudine eruſtans, è libro vitæ, modò nos capaces fuiſſemus, multas & mirabiles præleſtiones nobis feciſti, è diſcipula in magiſtram repente mutata. Cùm autem, tanquam potens crapulatus à vino, poſt ſomnum expergeſcens ad te redires, tum vel oblita, quid dixiſſes, ſilebas: aut ſi qua fortaſſis memoriæ redderentur, præ verecundia pudeſcens, fatuam, loquacem & garrulam te cenſebas, admirāſque quidnam paſſa eſſes, à Domino veniam precabaris.

Percontantibus nobis quandoque, num ex laudibus humanis, vel diuinis reuelationibus vana gloria vel leuiter titillari ſe ſentiret, ita reſpondit: Comparatione verè illius gloriæ, quam ego expeto, nihil proſuſ eſt vel exiſtimari poteſt omnis humana gloria & prædicatio. Erat illa fanè in Domino tanta veritate fundata, tanta grauitate ſolidata, adeo veris bonis plena, adeo ſpiritalibus epulis ſaginata & exuberans, vt omnem humanam gloriā, omnem humanæ laudationis vanitatem, præ bonorum æternorum dulcedine, non ſolum non admitteret, ſed etiam cum quadam animi abominatione reſpueret ac faſtidiret: perinde atque varijs deliciarum ſerculis exatiatus, ſi ei in ſulſum & inſpidum aliquid offeratur, auerſari ſolet. Sicut autem non poteſt illi Chriſtus dulceſcere, cui adhuc dulcis eſt mundus: ita Chriſti dulcedo totam eius mentem adeo occupauerat, vt nihil illi ſaperet extra Chriſtum.

Quàm proſus floccipè
derit vanā
gloriam.

Valdè ſtudioſa eſt
perum miſericordiæ.

2. Cor. 3.
Vide inſig-
nem chari-
tatem.

Poenæ cuius-
dam animæ
in Purgato-
rijs locis.

De ſpiritu pietatis. Cap. 3.

Porro autem non ſolum ab omni ſpecie mala cauebat ſibi ſpiritu timoris, ſed etiā pietatis ſpiritu ad bona omnia prona & propenſa erat. Exercitationem corporis pro paruo ducebat comparatione pietatis, quæ, iuxta Apoſtoli, ad omnia valet, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futura. In lampade cordis ſui ignem charitatis oleo miſericordiæ iugiter fouebat, ne fortè cum fatuis virginibus abſque oleo deprehènſa, à nuptijs æternæ iucunditatis repulſa excluderetur. Sataget atiq; pro viribus cuncta miſericordiæ opera ex abundanti cordis pietate foris exercere: & vel maxime ad eſſe & opitulari agrotis, & defunctorum ſepulturæ intereſſe: vbi fanè multa ei arcana cæleſtia ſepiſſimè à Domino reuelata ſunt. Cùm ſoror fratrum de Oegnies ſupremum traheret ſpiritu, illa intra cellulam ſuam perſenſit multitudinem frementium & rugientium dæmonum ad eius agroræ lectulum ad eſſe, cùm iam pro ea fieret commendatio, putabant enim iam defunctam. Tum illa ſolitæ grauitatis & innatæ verecundiæ quaſi oblita, ad lectulum illius accurrit, tectisq; illis ſpiritibus ſe opponens, non ſolum precibus eos oppugnabat, ſed etiam pallio tãquam muſcas abigebat. Cùm autem ſceleſti illi terribiliter reſiſterent, ſororisq; animam, vt ſuam, ſibi vèdicare vellet: tum illa amplius non ferens, clamabat ad Chriſtum ſuum, eiusq; crucifixi ſanguinem & mortem continenter implorabat: cumq; rugientes illi, præparati ad eſcam, multis calumnijs animam illam exagitarent, illa tandem à ſpiritu ſancto fiduciam concipiens, (vbi enim ſpiritus Domini, ibi libertas) in hæc verba prorupit: Domine, ego pro hac anima fideiubeo. Nam tamenſi peccauit, at confeſſa eſt peccata ſua. Quod ſi fortaiſſis negligentia aut ignorantia quippiam in ea hæſit, licet loqui non poſſit, manet tamen adhuc illi tua benignitate contritionis ſpatium. Fratres interim voces tantùm & geſtus eius aduerſus dæmones percipiebant, & Domino pro anima ſororis ſuæ deuotas preces fundebant. Tandem victis & pudore affectis dæmonibus, ſanctisq; angelis aduentantibus, illa Deo laudes gratesq; agens, ad ſe reuerſa, quieuit: receptoq; pallio ſuo, quod in illo conſictu abiecerat, ad cellulam ſuam cum verecundia recurrens, claſo oſtio, deliteſcebat. Non diù poſt, cùm in ferijs Apoſtolorum Petri & Pauli pro eadem anima deuotè ſupplicaret, & de eius ſtatu, quippe pro qua fideiuiſſet, ſolicita eſſet, beatiffimus Petrus Apoſtolus oſtendit ei animam illam diris Purgatorii poenis affectam, ſimulq; & poenas ipſas, & poenarum cauſas ei indicauit. Magnò cruciabatur ardore, quòd mundum & ſeculi voluptates nimis ardentè amāſſet. Interdum etiam acerrimò affligebatur frigore, quòd pigra & deſes fuiſſet ad bona agenda, tum vel maxime, quòd liberos & familiam ſuam admodum negligentè correxiſſet. Siti etiam miſerandum in modum torquebatur, quòd plùs ſatis fuiſſet potationi dedita. Nudita te quoque, quòd veſtes ſuperfluas habuiſſet, valdè affligebatur. At pia Chriſti ancilla, vt viſceribus pietatis tota affluebat, erga illos præfertim, qui in Purgatorio torquebatur,

Dddd 3 non

non fuit contenta precibus suis, sed multa illi etiam ab alijs precum & sacrificiorum suffragia conciliauit.

Visio huius
Mariae.

Religiosa quaedam vidua, quae in sancta viduitate diu seruierat Domino, & filias suas in sancta virginitate sponso caelesti integras seruabat, in Villenbroc prope Niuellam in extremis laborabat. Vidit autem haec nostra Maria beatam Virginem sanctae viduae assistentem, & quasi flabello quodam caloris aestum, quo torquebatur, humanissimè temperantem. Cum autem anima illius iam esset egressura è corpore, turba daemonum insidiantium nulli orationum instantiae cedere voluit, donec clauiger aethereus Crucifixi vexillo eos turpiter pudefactos profligaret. Postquam autem defuncta est, vidit Christi ancilla beatam Virginem cum multitudine caelestium puellarum psallentium & Deum laudantium, & velut in duos choros distributarum, circa eius corpus versari: cumque sacerdos pro more exequias celebraret, summus sacerdos Christus cum sanctorum frequentia officium, ut videbatur, etiam complebat, & mirandum in modum Ecclesia triumphans militanti respondebat. Post humatum corpus eius, vidit Christi famula animam eius, quod in hoc seculo ad purum purgata non fuisset, in Purgatorij locis poenas luere. Habuerat enim maritum mercatorem, qui nonnulla, ut solent mercatores, mala fide acquisierat: quosdam etiam ex familia Ducis Lothuanensis hospitio acceperat, qui multa de rebus male partis in eius aedibus expenderant: quae cum necesse essent restituta, aiebat se eorum causa in Purgatorio retineri. Id vero ubi rescivit filia eius virgo Deo deuota, Margareta de Villenbroc, & sorores eius, multas pro ea preces fieri curarunt, & pro viribus restituerunt male possessa. Nec diu post anima illius viduae vitro purior, niue candidior, sole splendidior apparuit ancillae Christi, ad aeternas epulas gaudens & gratulabunda proficiscens, & quasi librum vitam, ut videbatur, tenens manum, & in illo, summi magistri facta discipula, lectitans.

Iohannis
Duniacensis
viri sanctissimi
obitus

Sanctus quidam & beatus senex, qui a puero in innocentia & virginitate perseuerauerat, iam mori propinquabat. (dicebatur is Iohannes Duniacensis, cognomine Hortulanus, cunctaque pro Christi amore reliquerat, & tum exemplis, tum sanctis adhortationibus suis multas Domino animas lucratus fuerat.) Aderat illi aegrotanti Christi famula, viditque frequentes angelos seni hilariter assistere, simulque sensit odores gratissimos. Itaque praegaudij immensitate capere & continere se non potuit. valde enim amabat virum, & ceu patris loco eum habebat. Reuelatum autem ei est à spiritu sancto, senem illum, qui in vita sua tantam egisset poenitentiam, tot opprobria & persecutiones Christi causa a quo animo tolerasset, tam iuste & religiosè vixisset, tot Christo animas lucrificasset, citra ullam Purgatorij molestiam liberè ad Dominum euolare. Itaque quoties sepulcrum eius, quod est apud Oegnes, praeteriret, semper humiliter inclinabat caput. Postea vero, cum extrema laboraret aegritudine, anima sancti senis huius cum alio amico eius defuncto, fratre Richardo de Menefar Capella, causa visitationis & consolationis specialiter ad eam missa est à Domino.

Mariae huius
eigraegrotos
humanitas.

Erat Christi ancilla multa commiseratione praedita, & erga aegrotos piissima, adeo ut apud illos etiam interdum noctes duceret in somnes. Mater fratrum Oegniacensium grauissimo coque diuturno laborabat morbo. Ei nonnunquam aderat Christi famula, ut eam consolaretur: sed cum esset iam propè centenaria anus illa, & tenderet ad extrema, eius anhelitus admodum foetebat, ita ut nocte quadam ei assistens sancta mulier, sine magno cordis dolore vix ferre illum posset. At nihilo minus herebat apud illam, & quasi per vim à seipsa extorquebat, ut illic permaneret. Sed cum iam amplius ferre non posset ac propè deficeret, respexit Dominus humilitatem ancillae suae, & in os eius immisit gustum quendam vini aromatizati, & in eo gustu odorem suauissimum tanquam accensi thuris, isque ferè triduo mansit illi, ita ut nullius cibi sapor eum gustum aromaticum ab ea posset excludere. Multis vero aegrotis ex eius praesentia consolationem & patientiam praestitit Deus, saepe etiam corporis sanitatem eius meritis restituit. Oblati sunt ei quandoque pueri rupti, & illa manus eis imponens, sanos à se dimisit.

Item femina
nam morbi
dam.

Puer quidam prope Oegnes periculosè laborabat, ab eius auricula sanguine è capite perpetuo manante. Nihil arte vlla medicorum curari potuit, tandem medicina precum ancillae Christi & admotione manus eius integerrimè restitutus est, eumque mater eius ad ecclesiam attulit, & Deo ancillaeque eius gratias egit.

Quaedam mulier ad tactum eius à gutturi apostemate suae anginae morbo, quo periculosissimè laborabat, se sensit liberatam: itidem & clericus quidam apud Oegnes, eodem affectu incommodo. Audiuo ego ex sacerdote Niuellensi, Guerrico nomine, ipsi aduersa

aduersa valetudine, usque ad medicorum omnium desperationem, laborantem, cum iam nemo esset, qui ei auerteret sanitatem promittere, venisse ad Christi ancillam, multisque precibus ab ea obtinuisse, ut ipsi manum imponeret: porro eadem nocte visum ipsi esse in somnis, beatissimam Virginem Mariam venire ad eum, illaque recedente, ipsum reualuisse. Alius sacerdos, vir pius & humilis, eiusque spiritalis pater Guido Niuellanus tumorem gutturis patiebatur: quem ubi sua manu Christi ancilla terigit, curatus est.

Alius quidam, cuius vitam omnes desperauerant, qui que medicis multis frustra adhibitis, iam nihil nisi mortem expectabat, contactu capillorum eius sanatus est. Sed quid ego in paruis commemorandis haereo, cum multa & magna & admiranda super sint? Etsi enim pius est morbis corporum mederi, longè tamen praestantius est animabus adferre sanitatem. Nullum enim sacrificium tam placet Deo, quam zelus animarum. Semper illa laeta, semper hilaris, semper cordis iubilo perfusa erat, nisi cum doloris nubem quaedam periculum vel ruina animarum eius animo adferret. In hoc solo, ut pace eius loquar, modum non habuit. Lugebat anxia, moerebat desolata, cibum non capiebat, somnum ab oculis repellebat, & plerumque clamabat instar parientis. Quanto, putas, dolore lauciata est, cum rugientes & frementes daemones caeteruam incurrent in congregationem illam sanctarum virginum, Deo religiosè seruientium in pago, quem Manni vocant? & cum tandem voti compotes impij & inuidi illi praegaudio tripudiarent, cum sanctae foeminae inde expellerentur? Certè clamaans illa & euilans, praedolore seipsam ferre vix potuit.

Vidit quandoque maximum damnatorum spirituum exercitum, qui veluti à praedio adhuc cruenti, cum superbo & fastuoso strepitu à vastato Leodio reuertentes multò atrociora elato vultu minarentur. Paulo post venerunt nuncij in Oegnes, qui Leodium euersum, ecclesias prophanatas, mulieres vi oppressas, ciues iugulatos, res omnes totius urbis ab hostibus direptas referrent. Erat tum forte apud Oegnes vir sanctus, inculpatis moribus, & bona etiam apud improbos existimatione, totius Leodienensis dioecesis lumen, doctor & pater spiritalis, magister Iohannes Niuellanus. Is ubi infaustos hos percepit rumores, mente consternatus, incredibili dolore affectus est, veritus pro paterna sollicitudine, ne forte sanctae virgines, quas ille suis concionibus & exemplo Domino lucratus erat, vi oppressae essent, quemadmodum falso quidam sperferant. Non multum doluit direptione rerum temporalium, quas semper luti instar habuit: sed ecclesiarum prophanationem et animarum perditionem vir sanctus, cunctis virtutibus egregie & insigniter ornatus, acerbissimè deplorabat: lugebat pater filios, patronus ecclesias, amicus sponsi virgines, quas castissimo sponso castas exhibere cupiebat. At vero Christi ancilla, iisdem auditis rumoribus, non admodum turbata est, ita ut mirarentur, qui non erant nescij, quantoperè amaret pudicas virgines, Leodij Christo deuotè famulantes. Sed praueuerat & praemunierat eam Dominus, quippe qui non ignoraret, quam atrocem eius animo dolorem allaturi essent rumores eiusmodi, ni praemuniretur. Cumque fratres Oegniacenses, ut solent Clerici, non mediocriter sibi timerent, quod fama sparserat hostes eò venturos, illa interim nihil perturbabatur, nihil formidabat, sanctis Angelis eam consolantibus, & in terra pacem hominibus bonae voluntatis nunciantibus. Porro quod ad domum Oegniacensem attinet, multa pace & tranquillitate fruebatur, in spiritu certior effecta & de pace suorum, & de sanctarum, quas diximus, virginum minimè corumpenda integritate. Attamen videbatur ipsi terra tremere & quasi conqueri, quod ijs hominibus alimenta suppeditaret, qui in creatorem suum tam immani scelere incurrerent.

Miles quidam eius regionis, unde ipsa traxerat originem, genere nobilis, militia strenuus, & seculi vanitatibus deditus, inanis scilicet & vanus, diuinitus permotus & sanctae mulieris admonitionibus & precibus adiutus, relicto mundo, ad Dominum conuersus est. Tum vero daemon effrenis & mirabiliter pudefactus, apparuit ancillae Christi queribundus, & minaci vultu, instar canis praegrandis saeniens in eam, & dicens: O te parem Maris proteruam, & nobis inimicam atque aduersam, quae ingens damnum nuper dedisti mihi, quando vnum è precipuis ministris meis abstulisti. Iam aliquandiu milite illo in bono proposito perseuerante, accidit ut quodam die ederet apud hospitem & creatorem suum, cuiem Niuellanum opulentum: cuius in aedibus, cum esset secularis, sepe admodum dissolutè vixerat, & ut solent milites, res suas prodigè dilapidarat. Nec ita facile ab eius familiaritate subducere se poterat, quod etiam num illi esset obertatus.

En quærum
nocet, non
vitare pec-
candi occa-
siones.

Gen. 19.

Filij seculi
huius irri-
dent & exa-
gitant Chri-
sto seruire
cupientem.

Psal. 10.
Marc. 9.
Vide effica-
ciam precu-
& ieiunio-
rum Mariæ
huius.

Monachi
cuiusdam
periculosa
tentatio.

Cum autem hospes ille multa ei delicata fercula apponeret, & epularentur splendi-
dè, animaduertens impurus satan tempus sibi ad tentandum hominem opportunum
adesse, extruxit aggerem, vt caperet ciuitatem munitam. Reduxit itaq; illi in memo-
riam qua fuisset gloria præditus in hoc mundo: pepones quoque & allia Aegypti &
ollas carniū, versipellis ille ob oculos reuocauit. Illo verò iam animo vacillante,
quippe quem instar tritici cribraret satan, clementissimus hominum amator, qui ne-
minem patitur tentari supra vires, qui linum fumigans non extinguit, & calamum
quassatum non conterit, ancillæ suæ in spiritu indicauit, quemadmodum miles ille
dum non vitat secularium hominum consortia, animo imbecillo fluctuet. Itaque il-
lo mente vaga, multa secum ad mensam agitante, ecce nuncius ancillæ Christi adest,
clàm ad ostium domus expectans, & vbi eum compellendi data fuit oportunitas, vt
ad dominam suam quamprimùm veniat, ei denuncians. Cum ergo venisset ille ad
locum, vbi Christi margarita extra Niuellam degebat, inuenit eam præ mœrore &
cordis anxietate quasi languidam, & pedes Crucifixi, quos complexa erat, lachryma-
rum imbre rigantem. Admirans itaque, & præ verecundia animo conseruatus, cur
ita lugeret, sciscitatur. At illa: merito, inquit, lugeo & doleo causa tua: miseria tua per-
turbat animum meum. Spiritu coepisti, & iam carne vis miserabiliter consummari &
perire, quando missa manu ad aratum, retrò cum vxore Lot respicis, ingratus planè
& immemor beneficij, & immensa misericordiæ illius, qui te ex mundi conflagran-
tis incendio, tam multis alijs pereuntibus, extraxit. Tum ille ad se reuersus, & tantæ reue-
lationis miraculo salubriter compunctus: Ignosce mihi, inquit, pia mater, & ora pro
me misero: en ego Deo & tibi polliceor, me deinceps in eius, qui me per te reuocauit,
seruitio constanter permanurum. Cum autem mundus eum quadam ex parte deti-
neret, multiq; etiamnum secularibus implicatum negocijs, crebro ad potentium au-
las ire compelleret, socij quondam eius, itemq; cognati & familiares, velut mortuum
eum deplorantes, immò ceu in monstrum quoddam digitos in eum intendentes, par-
tim eum irridebant, partim blanditijs emollire, partim iniurijs & contumelijs exacet-
bare & frangere nitebantur. Quidam etiam satanæ satellites virum nobilè & eiusmodi
iniurijs non assuetum, per cucullum vel capitium trahebant: quibus omnibus ille ad-
mirandæ patientiæ scutum opponebat, licet nonnunquam humano more nonni-
hil erabesceret. Cum aut domum rediret, instar ouis è luporum risibus elapsa, post ta-
tas tempestates ad spiritalis matris consolationem recurrerat. Ea verò miro quodā
modo diuinitus edocta, & conuicia atq; opprobria, quæ pertulerat, & horam, in qua
nonnihil perturbatus fuerat, prophetico spiritu referebat. Hæc, inquit, hac hora indi-
gebas auxilio, & ego pijsimo Saluatori pro te preces obtuli, vt tibi prestaret imitatio-
ne sui prospera mundi despiceret, & nulla eius aduersa formidare. Quo miraculo & an-
cillæ Christi consolatione adeò confirmabatur, vt domum eius, super firmam petram
fundatā, nec vti, nec flumina possent impellere in ruinā. Nec rarò sanè impellebatur
vraderet, sed Dominus ancillæ suæ meritis permotus, manū, ne laberetur, supponebat.
Vidit quandoque Christi famula apud Villenbroc damones callidis machinatio-
nibus tendere clàm laqueos, vt quosdam ex ipsius amicis caperent, quorum ruina in-
genis posset scandalum afferre. Sed cum iam intendissent arcum, vt sagittarent in ob-
scuro rectos corde, illa non contenta lachrymis & precibus, suscipiebat ieiunium, sci-
ens eiusmodi genus demoniorum non facile eijci, nisi oratione & ieiunio. Itaq; cum
diebus quadraginta humiliasset in ieiunio animam suam, Dominus misertus ancillæ
suæ, nec eius afflictionem diutius ferre volens, ostendebat illi, quemadmodum ipsius
amicum liberasset, simul indicans, in quam horrendam peccati foueam ille corruis-
set, nisi ieiunij & precibus eius satan oppressus esset. Væ nobis, qui in hac miseria tan-
tum amissimus solatium, tantum in afflictionibus & tentationibus præsidium, nisi co-
penfer nobis in celo, quod perdidimus in hoc exilio.

Et si autem aduersum varios & multiplices animorum languores & morbos pre-
cū eius instantia efficax esset medicina, at tamen contra blasphemias & desperationis
spiritum singulari quadā gratia eminebat: & vt inter alios omnes spiritus ille nequif-
simus est ad infestandum, ita illa fuit potentissima ad opitulandum. Monachus qui-
dam Cisterciensis instituti, immoderato quodam innocentia & puritatis zelo impul-
sus, præ spiritus feruore ad statum primi parentis Adæ pertinere nitebatur. Suscepit
ea causa laboris plurimum, affligebat se inedia, vigilijs & precibus: sed cum hac om-
nia frustra essent, nec posset ad illam innocentiam peruenire, primò incidit in rediū
& acediam. Volebat ille cibum ita sumere, vt nullā inter edendum sentiret delectatio-
nem.

nam. Primòs sensitiuæ portionis siue sensualitatis motus conabatur nō solum reprimere,
sed etiam extinguere penitus. Contendebat absque vilo veniali peccato vitam in
perfecta puritate transigere. Erat ea tentatio demonij meridiani, ad impossibilia eū
instigantis. Laborabat sanè permultum, sed nullo labore potuit eò, quò intendebat,
pertingere. Itaque præ mœrore tandem in desperationis foueam prolapsus est, cum
persuasum haberet, se in eo corruptionis statu, in quo esset, salutem nulla posse ratio-
ne adipisci. Veniales enim culpas, quas in hac vita omnes vitare non possumus, ille
mortiferorum criminum loco habebat: nec volebat propterea sumere corpus Chri-
sti etiam illis diebus, quibus id monasticus Canon vult percipi. En ad quam calamita-
tem, quàm horrendam & miserabilem ruinam sub specie boni, hostis ille teterrimus
simplicem hominem perduxit, ita vt infirmus respueret medicinam, & iugum obe-
dientiæ à se repelleret, qui propriæ voluntari semel nuncium remisserat. Et vt hic ali-
quid ex fabulis non tamen fabulosè, & vana nō vanè & fallaciter referamus, monachus
hic, qui ad primi hominis innocentiam & puritatem peruenire nitebatur, cui similis
putandus est, nisi ranæ illi, quæ cum videret bouem magno robore & grandi corpo-
re, volebat etiam ipsa illas vires & corporis molem adipisci. Itaq; intendit se rotam,
& quoad potuit, inflauit: sed frustra, nec enim si vel rumperet sese, vnquam posset ad
bouis quantitatem pertingere. Sic frater iste, dum voluit excedere limites virium sua-
rum & supra se efferi, infra se per desperationem miserè collapsus est. Eius autem a-
nimi morbum pius quidam & bonorum omnium fautor Abbas vbi cognouit, cum a-
lij multis Dominum pro illo deprecabatur: sed praua luit inimicus, & quem laqueo
forti constrinxerat, eum sine intermissione vexabat. Tandem Abbas ille, quòd non
solum ancillæ Christi esset amicus, sed etiam virtutem eius, quippe quam in seipso
expertus erat, non ignoraret, monachum illum ad eam curauit adduci. Et ecce oran-
te illa pro monacho cum lachrymis & suspirijs, cum ille ante Missæ Introitum, Con-
fiteor, diceret, & illa instantiùs pro eo oraret, quasi atrii quidam lapilli ad singula cō-
fessionis verba ex ore monachi decidere videbantur. Tum illa animaduertens in hac
visione, obstinationem desperationis & tristitiæ nigredinem à monacho recessisse,
Domino gratias egit, qui non vult mortem peccatoris, sed vt cōuertatur & viuat. Mo-
nachus verò peractò sacrificio tanquam è longinqua regione ad se reuersus, Christi
corpus accepit, & ea salutari percepta medicina, perfectè curatus est.

Sub specie
boni miserè
fallitur ille.

Precibus fia-
is Christi
ancilla eū
liberat.

Ezech. 18.

De spiritu scientiæ. Cap. 4.

Quoniam autem in vitandis malis per spiritum timoris, & faciendis bonis per spi-
ritum pietatis, necessaria est cautela & circumspectio moderationis siue discre-
tionis, pater luminum, cuius vnctio docet nos de omnibus, spiritu scientiæ fillam suā
illustrauit, vt sciret, quid quemadmodum vel fugiendum esset, vel agendum, vt sic om-
ne sacrificium suum sale condiret. Mala enim sunt vicina bonis, & plerunque dum
volumus vnum aliquod vitare vitium, labimur in contrarium: vt cum quis cauet, ne
sit prodigus, incidit in auaritiam: & volens vitare pompas vestium, è sordido indumē-
to gloriam venatur. Vitia enim non rarò virtutum speciem mētiuntur: sed ita perni-
ciosus homini imponunt, cum sibi sumunt habitum virtutum. Sic sub iustitiæ prære-
xtu crudelitas exercetur: remissa segnities, humanitas & mansuetudo creditur: ple-
runque neglectus corporis id agit, quod putatur esse indulgentiæ. At Christi ancilla
neque ad dexteram neque ad sinistram declinans, mediam eamq; beatam vitam at-
que viam miro sequebatur moderamine. Reddebat Deo, quod erat Dei, & cum pro-
ximis, quantum in ipsa erat, pacem colebat: nec cum pacificis duntaxat, sed cum illis
etiam, qui oderunt pacem, erat pacifica, prudenter inter homines prauæ nationis cō-
uersans, omnibusque omnia facta, vt omnes Domino lucrificeret.

1. Iohan. 2.

Leuit. 3.

Vitia indu-
unt virtutū
speciem.

Duo secundum carnem fratres eius & quidam alij, licet mundo dediti, diuina in spi-
ratione & eius prudenti adhortatione permoti, relictis omnibus, Cisterciense institu-
tum complexi sunt. Nonnunquam suauis Domino, tanquam quæ vnus cum illo spi-
ritus effecta esset, amoris glutino inhaerenti nos significabamus, quosdam è longin-
quis regionibus aduenisse, qui eam videre cuperent, & abire festinarent. Nam tamet-
si adiurasset nos Dominus per capreas ceruosq; camporum, ne suscitarem neque e-
uigilare faceremus dilectam, donec ipsa velleret: quādo tamen id nunquā illa volebat,
sed semper optabat cum Domino cubare in meridie, cum fiducia quadā illam cōpel-
lantes,

Cant. 2.

Cum sum-
ma difficul-
tate ab inte-
rioribus ad
externa se
conuertit
Maria hæc.

lantes, vix excitare potuimus. Vbi verò didicit exteròs adesse, ne cui fortè esset offen-
diculo, à suauit illa contemplationis quiete & iucunditate, & à castissimis sponsi im-
mortalis amplexibus, sibijpsi vim adhibens, tanto cum dolore sese abstraheret, vt in-
terdum, quasi ruptis visceribus, purum eumque benè multum vomeret sanguinem
vel expueret: malens hoc affligi cruciatu, quàm fratrum, præsertim peregrè venien-
tium, perturbare pacem. At nonnunquam tamen, ex diuina sancti spiritus reuelatio-
ne quòsdam, licet adhuc procul positos, aduentare sciens, in propinqua rura vel ne-
mora se abdebat, ita vt vix toto die possemus reperire latitantem. Interdum propter
quorundam indigentium vtilitatem, non nisi spiritu sancto eam incitante, cogebatur
somnia sua abrumperè, dicebat illi spiritus: Quidam te non curiositate, sed neces-
sitate adactus expectat.

Quantis autem non solum erga proximos bonos, sed etiam improbos mira mo-
deratione siue discretionè pacem conseruaret: at tamen erga se vnà visa est nobis nò.
nunquam immoderata & indiscreta, nimium sese abijciens, & vltra modum affligens.
At nihilominus eò magis erga se discreta fuit, quòd nihil de se attentare ausa esset, ni-
si familiariter docta à spiritu sancto. Neque enim vel diem vnum sine vlla cibi per-
ceptione transigere ausa fuisset, nisi portione sensitiua absorpta, se supra se raptà pro
comperto habuisset. At tamen interdum, vt aliorum paci consuleret, etiam sic affe-
cta, quippiam sumere tentabat, sed nihil omnino potuit, immò præ dolore propemo-
dum defecit. Vnde eam postea libertatis prerogatiuam obtinuit, vt nemò iam illi di-
cere auderet, Cur ita facis? cumque rationem humanam vita eius excederet, quòdam
speciali priuilegio Deo sibi que relicta, omnia ipsa iudicabat, sed à nemine iudicaba-
tur. Sæpè enim spiritus sanctus rationem eiusmodi in agendis & omittendis eide
clarauit, quam nos sensu humano attingere non possemus. Ita cum aliquando ter he-
bdomadibus singulis cibum caperet, sexta feria edebat, die Dominico ab omni cibo
prorsus abstinebat, itemque feria quinta: cumque nobis rationi magis cõsentaneum
videretur, vt sexta feria, quæ est pœnitentiæ, immò mortis Dominicæ dies, nihil peni-
tus ederet, quintaque feria & die Dominico cibum caperet, illa mihi respondit: Non
nunquam ad sensibilia non sine labore descendo, gaudio contemplationis interrupto,
cibum accipiens. Quinta autem feria, quæ est dies spiritus sancti, & die Domini-
ca propter gaudium resurrectionis spiritali refectiõne contenta, æternis que epulis sa-
tariat, totum diem festiuum ago, dum nulla corporea refectiõnis causâ cogor me ad
inferiora demittere. Quibus auditis, ego silui, & rationem meam pro nihilo ducens,
humiliatus sum in oculis meis: sapientia autem iustificata est à filiis suis.

Non solebat illa quidem peccatores cum indignatione abijcere, immò verò præ
cõmiseratione, prudenti adhortatione non rarò complures à via perditionis re-
traxit: at tamen spiritus eius hominum peccata valde abominabatur, malorumque
conuictum & familiaritatem, nunquam de se remerè præfidens, euitabat. Corrum-
puit enim mores bonos colloquia mala: & Dominus præcepit discipulis, vt ingressi
in ciuitatem, quærerent quis ibi dignus esset, cuius hospitio honestius & tutius vte-
rentur. Accidit aliquando, vt cum apud Oegnes moraretur, causâ inuisendi quos-
dam ipsi familiares amicos, iret in Villenbrot, rediensque per mediam Niuellam, trã-
siret, ibique recordaretur peccatorum & immanium facinorum, quæ illic crebrò
perpetrare solent homines seculares. Inde verò tantam animo indignationem &
horrorem concepit, vt præ dolore clamare inciperet, petitoque cultello ab ancilla
sua, cum extra oppidum esset, veller pellem à pedibus refecare, quòd per ea loca iuis-
ser, in quibus cæci & miseri homines creatorem sum tot iniurijs afficerent, tot flagi-
tarijs exacerbarent: cumque non solum animò, sed, quod admiratione dignum est, etiam
pedibus ea causâ doleret, vix tandem, cum sæpius pedes ad terram allisisset, quiete po-
tuit perfui.

Diuinis scripturis prudens & discreta foemina fatis instructa fuit. Sæpè enim sacris
intèrerat concionibus, verba sacrarum literarum conseruans & conserens in corde suo,
& diuina mandata sagaciter in suo condens pectore: & quia intellectus bonus omni-
bus facientibus eum, quod deuotè audiebat, maiori deuotione in opus conferre nitè-
batur: vnde cum in extrema agrotatione sua morti propinqua, iam penè defeceret, et
quidam in ecclesia ad populum concionaretur, spiritu eius ad verbum Dei reuiscere,
aures repugnante morte arrigebat, animum aduertebat, quædam etiam concionis
verba circumstantibus referebat. Ad eò verò concionatores & fideles animarum pasto-
res diligebat, vt pedes eorum, absoluta cõcione, miro affectu constringens, etiam illis
inuitis

i. Cor. 2.
Vita eius in
pluribus hu-
manam ex-
cellentiatio-
nem.

Menander.
i. Cor. 13.
Matt. 10.

Mirus in ea
horror pec-
cati.

Libèter au-
dit sacras cõ-
ciones.
Psalm. 110.

inuitis aliquandiu osculari cogereetur, & si illi id recusarent, pedesque retraherent,
præ angustia clamaret. Multis autem lacrymis & suspirijs, multis precibus & ieiunijs
instantissimè à Domino postulando obtinuit, vt meritum & officium concionandi,
quod ipsa per se excqui non posset, in alio Dominus ipsi compensaret, & magni bene-
fici loco, quendam concionatorem præberet. Quo accepto licet per eum Dominus,
tanquam per instrumentum, verba prædicationis ederet, at sanctæ mulieris precibus
& meritis cor eius præparabat, vires corpori in labore suggerebat, ministrabat verbū,
gressus dirigebat, gratiam & fructum in auditoribus excitabat. Pro illo enim quotidie
cum esset concionando occupatus, Domino & beatissimæ Virgini preces offerens,
centies Angelicam salutationem dicebat: quemadmodum Hilario prædicante, Mar-
tinus orâsse legitur. Porrò illum ipsum concionatorem suum, quem moriens, præ-
sentia corporali dereliquit, Domino deuotissimè commendauit. Cum enim dilexif-
set suos, in finem dilexit eos.

Quodam die in viridario apud Villenbrot apparuit ei diabolus sub specie pastoris.
Nam per id tempus scelestus ille multos congregauerat milites, qui diè crastino hastis
inter se congressuri erant apud pagum Trafiginesium: ea autem nocte mâ furi Niuel-
la. Cumque execrabilis ille & superbus dæmon pastorem se iactaret, Christi ancilla ait:
Non es pastor: sed magistri nostri, qui prædicant verbum Dei, & fideliter pascunt a-
nimas nostras, veri pastores sunt. Contrà verò nequam ille & tumidus satan. Ego, in-
quit, plures habeo greges, mihi que magis obtemperantes, quàm magistri illi. Et ego
cognosco illos, & illi me, & vocem meam audiunt, & pro voto mihi obsequuntur.
Tum illa amplius non ferens, quòd lupus ille nomen sibi pastoris vendicaret, qui hæc
dos suos per pascua vanitatis ducit ad pascua damnationis, vbi mors miserabiliter de-
pascet eos: sed gemens & miserorum vicem dolens, relicto dæmone, ad ecclesiam cõ-
fugit: & multo postea tempore, quoties teterrimi illius pastoris recordabatur, non po-
tuit à lacrymis abstinere.

Quamquam autem vnctione sancti spiritus & diuinis reuelationibus intus docere-
tur, at tamen diuinæ scripturæ testimonia, quæ cum ipsius spiritu planè cõcordabant,
libenter exterius audiebat. Nanque & Dominus tamen potuisset discipulos interna
illuminatione atque voce instituere & docere: at nihilo minus etiam externum vo-
cis ministerium adhibens, scripturas illis exponebat: isdemque dicebat: iam vos mun-
di estis propter sermonem, quem locutus sum vobis. Itaque ancilla Christi de die in diè
scripturæ diuinæ sermonibus amplius lauabatur ad munditiam, edificabatur ad mo-
rum ornatū, illuminabatur ad fidem, si tamen fides in ea propriè dici potuit, quæ Do-
mino reuelante, inuisibilia quasi visibilibus fide oculata percipiebat.

Cum enim esset aliquando in pago Nitrensi prope Niuellam, & ipsa præsentè puer
quidam ad ostium ecclesiæ catechizaretur, vidit impurum dæmonem à paruulo illo
cum magna ignominia recedentem: eundemque è sacro fonte leuans, apertis oculis
vidit spiritum sanctum in animam eius descendentem, angelorumque beatorum cir-
caillum iam renatum frequentiam. Sæpius autem, sacerdote sacram hostiam eleuante,
inter manus eius vidit elegantissimi pueri speciem, & celestium spirituum exercitū
cum multo lumine descendentem. Cum autem post consecutionem sacramenta sacer-
dos perciperet, videbat in spiritu Dominum in anima illius permanere, eamque mira-
bili splendore illustrare: vel, si indignè sumeret, Dominum cum magna indignatione
recedere. Porrò autem etiam tunc, quando in templo non erat, sed in cellula, operis
ex more oculis velamine candido, orabat, Christo ad prolotionem sacrorum verbo-
rum in altare descendente, illa mirabiliter mutata, sentiebat aduentum eius. Deniq;
quando vnctionis extremæ sacramentū ipsa præsentè ægroti percipiebant, illa Chri-
stum cum sanctorum multitudine adesse sentiebat, ægrotumque illum misericorditer
corroborantem, dæmones expellentem, animam purgantem, seque, dum membra
eius vngerentur, quasi in lumine per totum corpus eius diffundentem.

De spiritu fortitudinis. Cap. 5.

AT quia parum prodest spiritu timoris declinare à malo, spiritu pietatis facere
bonum, spiritu scientiæ in omnibus auream seruare mediocritatem & discre-
tionem, nisi etiam spiritu fortitudinis rebus duris & malis resistamus, bona nostra paci-
tia conseruemus, constantia vsque in finem perseueremus, longanimitate vitæ æter-
næ præmia expectemus: pater eius celestis, apertis thesauris suis, quarto lapide precio-
so, id est, spiritu fortitudinis illam exornauit, & contra aduersa omnia communiuit,
vt

Diabolus ei
apparet, pa-
storem se
appellans.

Omnes
mortales,
demoni po-
tius quàm
Deo obse-
quentes.

Iohan. 15.

Nora de bac-
pifino.

Item Eucha-
ristia.

Itè extre-
matione.

Spiritus for-
titudinis
quid con-
ferat.

Eximia hu-
ius Mariae
fortitudo.

vt nec rerum aduersarum incursum frangeretur, nec prosperarum, & ad voluntatem fluentium blanditijs extolleretur: vt contumelias tranquillo ferret animo, nulli malum pro malo redderet, sed benedictione maledicta, bonitate malitiam compensaret, bona redderet pro malis, calumniantibus non responderet, pro persecutoribus oraret: mentis constantia in proposito perseveraret, animi firmitate cuncta placide tolleraret, magnanimitate ardua & difficilia sponte susciperet: securitate imminetia in comoda non metueret, fiducia spe bona & certa frueretur, id quod bene proposuisset, se ad felicem exitum perducituram: postremo quadam magnificentia vel animi praestantia praclarum propositum feliciter consummaret.

Nota exi-
mia animi
fortitudine

Porro autem in persecutionibus & flagellis non modo patientiam conseruabat, sed etiam gaudebat in afflictionibus, disciplinamque siue castigationem Domini cum magno desiderio apprehendebat. Cum in postrema sua aegritudine ad dies ferme quadraginta grauiter laborasset, quaereremque ex ea, num ex morbi dolore aliquid tedium pateretur, illa respondit: Immo vero, si id gratum esset Domino, vellem istos quadraginta dies hodie suum habere initium: addiditque, quod est etiam admirabilius, nunquam se aegrum aliquem vidisse, cuius quantumuis aduersam valetudinem sibi ipsi non optarit. Vae igitur vobis, qui crucem Domini in angaria fertis, qui disciplinam Domini abijcitis, qui virgam Domini ferientis, dum contra eius flagella murmuratis, instar canis rabidi mordetis, qui dolores corporis cordis impatientia duplicatis. Non sic preciosa haec Christi margarita, quae modesti animi exultatione id consequatur, vt quasi insensibiliter affligeretur, & suauiter cruciaretur. Interior enim dulcedo externum dolorem delinibat, & pondus aduersae valetudinis releuando demulcebat. Cum autem interdum paralyti vexata, praenimio dolore clamare, & pectus tunderi cogere, quidam eius familiaris ei condolens, in quodam loco clam pro ea Domino supplicabat. Tum illa sentiens pij hominis precibus suos dolores non nihil minui: Vade, inquit ad ancillam suam, dic homini illi, vt cesset orare pro me. Eius enim precum medicina, huius castigationis meae, dum melius habeo, accipio mentium.

Non vult
sibi minui
paralytis
dolores.

Laborabat aliquando molestia quadam, & quidam ex amicis eius apud se tacitus dolebat vicem illius. At illa ex diuina reuelatione arcanas pectoris eius cogitationes intelligens, missa ad eum ancilla sua, iussit ne amplius doleret ipsius causa. Tuum enim, inquit, grauamen auget cordis mei dolorem, nec possum ferre, vt propter me doleas: Adeo plus eam cruciabant aliorum afflictiones, quam proprii corporis incommoda.

Corpus suum
praeclearum
domitum
habuit.

Neque tamen spiritu fortitudinis id solum obtinuit, vt posset aequo animo & virili aduersa perpeti, sed illud etiam, vt ab omnibus carnis illecebris facile abstineret. Adeo enim corpus suum castigauerat, & in seruitutem redegerat, vt ad nutum spiritui obediret, in nullo contradicens, nec vlla se simulatione excusans: nec contra dominum murmurabat, sed eius imitando fortitudinem, nunquam ignauia torpebat, nunquam vel raro labori succumbebat. Adeo iuuenula illa tympanistris, ceu inter duo ligna Crucis corpus suum extendendo siccauerat, vt per multos annos etiam primos libidinis motus minimè experta sit: qua ex re tantam inter homines fiduciam concepit, vt praeximia innocentia & pura simplicitate omnes sui similes arbitraretur. Vnde cum quidam eius familiaris amicus, quodam spiritualis affectionis excessu manum eius aliquando stringeret, nihil tamen casto animo turpe cogitans, sensit ex nimia illa vicinitate primos motus in suo corpore existere. Sed cum illa id prorsus ignoraret, vocem ab excelso audiuit, Noli me tangere: nec tamen sciuit, quid ea significaret. Deus enim benignus, & nostris infirmitatibus condolens, noluit illum coram sancta muliere pudore affici: at nihilo minus voluit tanquam zelotes, amicae suae castitatem tueri, et illum propter imminetia pericula castigare. Itaque cum illa diceret ei, Audiui nunc quandam vocem, scilicet, Noli me tangere: sed quid sibi velit, planè me fugit: ille, quid ea innueret, intelligens, & sibi deceterò cauit, & Domino, quod ipsius infirmitatem prodece noluerit, gratias agens recessit.

De spiritu consilij Cap. 6.

Effectus
spiritus
consilij.

Spiritu consilij Christi ancilla instructa, nihil praecipis, nihil inordinate facere volebat: sed omnia diligenter, circumspectè, & cum deliberatione agens, in omnibus, quae vel fieri, vel omitti oporteret, expectabat eum, qui saluam faceret ipsam à pu-

illan-

illanimitate spiritus & tempestate: nihil interim per pusillanimitatem omittens, nihil turbulenter vel tempestuosè, nihil inconsideratè, nihil per impetum efficiens. In omnibus vijs eius palpebrae praecedebant gressus eius: & ne post factum succederet vel leuis poenitentia, omnia cum consilio faciebat. Quid verò illa sine grauitate & absque consilij maturitate facere posset, cuius mentem impleuerat & inhabitabat is, qui de se ipso dicit: Ego sapientia in consilijs habito, & eruditus inter sum cogitationibus: Etsi autem familiari sancti spiritus consilio vteretur, quantum diuinis scripturis satis esset instructa, at tamen praeximia animi summissione & humilitate, ne sapiens in oculis suis videretur, aliorum consilijs, propriae voluntati renunciatis, libenter & deuotè se subiiciebat. At verò multi ex eius familiaribus amicis, qui diuinitus collatam illi prudentiam non raro compererant, absque eius consilio nihil, quod alicuius esset momenti, facere ausi erant. Quod enim humana ratione scire non poterat, cum ad Dominum fudisset preces, diuinitus edocebatur. Ita cum quidam eius amicus, mediocritate sua contentus, tanto securius, quanto ab hominum conspectu & pompa seculari remotus, Domino in humilitate seruiret, & à quodam nobili rogaretur, vt magistri loco apud ipsum esset, isque ei promitteret equos, vestes & multa alia abundè se suppeditaturum: ille sanctam hanc foeminam consuluit, quid agere deberet. At illa, nihil vnquam sibi praesidens, prius ad Dominum precandum se contulit, & inde ab arcanis diuinorū consiliorum thalamis reuersa, ita dixit: Vidi atrum equum parari tibi, qui ad inferos hinniens, daemonum turbis applaudebat. Si quid igitur apud te valet consilium meum, maneas in ea vocatione, qua vocatus es à Domino, ne per ambitionem vel seculi pompam, des occasionem diabolo. Alius quidam amicus eius, tanto illi charior, quanto humilior, cum haberet sacerdotium vnum siue beneficium ecclesiasticum, quod ei sufficeret ad mediocritatem, multis victus precibus etiam alterum accepit, quod & dignitate potius, & prouentu locupletius esset. Sed cum pro sua pietate & modestia Christi ancillam consuleret, velleque ab ea scire, num hac re Deum offendisset: illa more suo breues sibi inducias petijt, & tandem in inspiratione diuina, & caelestibus reuelationibus absque vllō haesitationis scrupulo certior effecta: Videbam, inquit, hominem vestibus albis indutum, & satis ad cursum expeditum, atro in super pallio indui, & mentis sarcina onerari. Cum autem haec, isque alia similia dixisset, is, qui iam in seipso diuinitus senserat, quae illa loquebatur caelitus edocta, primum sacerdotium, vt pote sufficiens, retinuit, & alterum sine mora, ne locum alterius ambitiosè occuparet, vir prudens & Deum timens atque salutari consilio obtemperans, resignauit. Ignoscite mihi, fratres, qui dignitatem dignitati adiungitis, & sacerdotia siue beneficia ecclesiastica alia alijs coaceruatis. Non enim est meum, quod retuli, sed Christi reuelantis. Parcite etiam ancillae Christi, nec velitis obtretere innocenti. Qua enim re vos laesit, si amico praebuit salutare consilium, si veritatem à Domino hausit enunciauit? Fortassis autem, dum crebro libellum hunc inspiciatis, & quadam acerbitate reuoluitis, ancillae Christi visiones more vestro ridebitis, & pro somnijs & phantasmatis habenda statuatis. Sed etiam Pharisei Dominum de auaritia disputantem, & diuites in regnum caelorum difficile introituros afferentem, non solum irriserunt, sed insanum quoque iudicauerunt.

Prou. 8.

Haec nota
est veri spi-
ritus.

Visio eius.

Nota quam
non sit turis
plura habe-
re sacerdo-
tia vel bene-
ficia eccle-
siastica.

Matt. 19.
Luc. 16.

Obserua
modestiam
authoris.
Prou. 29.

Vt autem sine personarum acceptione sanctae mulieris res praclare gestas commemorem, etiam mihi ipsi non parcam, sed infelicitatis meae referam historiam. Cum verbum Dei, licet indignus, ad laicos praedicare inciperem, & ea in re necdum essem exercitatus, neque concionandi usum & consuetudinem haberem, semper mihi me tuens, ne inter dicendum materia me deficeret, multa mihi vndeunque colligebam: isque coaceruatis, quicquid in buccam venisset, proferre volebam. Totum enim spiritum suum profert stultus: sapiens verò reseruat in posterum. Cum autem tanta prodigalitate me ipsum confunderem, ad me absoluta concione reuertens, quodam mentis tedio afficiebar, quod nullo ordine & in compositè multa mihi dixisse viderer: quo animi mœore cum ancilla Christi aliquando presum me cerneret, ego praevirecundia causam ei indicare volebam: & quod erat miserabilius, quodam me, tanquam qui bene, subtiliter & acutè dixissem, à concione, vt est moris, commendante, libens id audiebam, & aliquid inde capiebam solatij. Erubescō, fateor, turpitudinem meam prodece, sed sanctae mulieris laudes reticere non sum ausus. Illa enim quandoque huius me tristitia nube confusum, & tanquam operarium confusibilem ad se vocans, triplex tentationum vulnus, quibus clam eram fauciat, mihi miro modo detexit. Vidi, inquit, effigiem tanquam hominis in nubilo versantis, nimia capil-

Eccc
lorum

Viso Ma-
ria, qua au-
thori medi-
cinam facit.

lorum copia operti. Quaedam autem meretrix subornata, quosdam ex se radios spar-
gens, eum blandè intuens circumibat: cumque id crebrò faceret, radium vnum in il-
lum vibrans, partem quandam nubili illius discutiebat. Hanc ubi illa parabolam perre-
xuit, triplici me morbo laborantè, mox certissimè deprehendi. Capillata enim super-
fluitas mihi mœrorem adferebat: meretrix verò subornata, id est, elatio, radijs adula-
tionis fota, quoddam mihi miserabile solatium pariebat. Quibus ego te laudibus esse,
ram, ô sancta mulier, quæ secretorum Dei conscia fuisti? Nec frustra tibi Deus homi-
num cogitationes aperuit: sed tuis precibus vim tribuit & efficaciam animorum lan-
guoribus medendi.

Heluidis
inclusa.

Magna ei erat familiaritas cum pia quadam & sancta puella Heluide, apud Villen-
broc inclusa atque solitaria vitam agente: eamque impensè amabat, & velut mater
filiam annis ferè duodecim in Domino nutrierat. Ea puella aliqua molesta tentatio-
ne laborante, Christi ancilla tentationes & cogitationes cordis eius ipsi indicabat, val-
dè admiranti, quo pacto mentem eius cognitam haberet: itemque contra imminentes
tentationes longe antè, quam acciderent, eam præmuniebat. Erat eadem puellæ ma-
gno solatio magistri Guidonis præsentia, qui per id tempus ecclesiæ Villenbrocensis
sacellanum agebat: & quia quæ repenti accidunt, maiorem solent adferre perturba-
tionem, dimidio anno antè prædixit illi, magistrum illum cum fratre suo Iohanne à
Villenbroc abiturum, multisque exhortationibus confirmabat eam, vt tranquillo ani-
mo illorum ferret abitionem, quorum præsentia illi erat gratissima. Idemque, de qua-
dam religiosa foemina, nomine Besele, quæ diu ancillæ Christi fideliter inservierat, cu-
ius aequè præsentia eidem puellæ inclusa magnam adferebat cõsolationem, longè an-
tè illi prædixit eam recessuram, præmonuitque, vt sedato animo quod Dominus decre-
uisset, toleraret. Quidam magister in Francia degens, animo constituerat ad Oegnies
proficisci: cumque vnus è fratribus domûs Oegniacensis, Parisios vsque magistrum il-
lum adducendi causa ire vellet, Christi ancilla ait ad eum: Sustine parumper, nec ita
velis festinare. Nuncius enim à magistro illo ad vos ablegatus, iam est in itinere. Ces-
sit frater consilio eius, & nuncium, quem illa prophetico spiritu venturum prædixit,
apud Oegnies, donec veniret, expectauit. Porro eodem magistro Romam, vt beatissi-
morum Apostolorum limina visitaret, peregrè profecto, fama mendax sparsit eum
obiisse. Ei autem famæ amicis eius fidem commodantibus, multumque eius obitu do-
lentibus, & pro illo sacrificium facere volentibus, Christi ancilla dixit: Non est mor-
tuus, sed viuit, taliq; die Roma discessit, rediturus ad suos. Cunctis verò admirantibus,
& Missarum suffragia differentibus, sicut illa dixerat, ita rei confirmauit euentus.

Spiritus
prophetia
in Maria.

De spiritu intellectu. Cap. 7.

Iob. 7.

Eius diutur-
na contem-
platione sic
rum diui-
narum.

His igitur ornata monilibus filia Ierusalem, hisce sancti spiritus donis illustrata,
corde purificato, per spiritum intellectus in cœlestibus versabatur: adeoque cum
S. Iob suspendia elegit anima eius, vt plerunque sublimius volans, per diem integrum
nonnunquam plures dies, nihil ad inferiora reductis cordis obtutibus, in Solem insu-
tia instar aquilæ suos haberet oculos defixos: cuius solis radijs ab omnium rerum sen-
sibilibus humore siccata, ab omnium corporearum formarum nube purgata, absque
vlla phantasia vel imaginatione formas simplices & diuinas, perinde vt in mundo
speculo, in anima sua suscipiebat: relegatisque formis sensibilibus, vniformes & im-
mutabiles rerum supercœlestium species in eius animo tanto purius resultabant, quã-
to summæ illi & simplici atque incommutabili maiestati propius coniungebatur. Cum
autem subtilis & extenuatus spiritus eius, atque incendio pij amoris concrematus,
tanquam virgula fumi ex aromatibus, supercœlestia penetraret, & quasi per gradus
quosdam in regione viuorum perambulans, per vicos & plateas quæreret, quem di-
ligebar, nunc sanctorum virginum delectatus lilijs, nunc sanctorum martyrum ro-
sis odoriferis recreatus, nonnunquam à sanctorum Apostolorum senatu honori-
ficè exceptus, interdum Angelorum cœtibus admixtus: denique superatis gradibus
omnibus, cunctis paradisi regionibus summa cum lætitia peragratis, cum omnia
pertransisset, inueniebat eum, quem ardentè desiderabat: & tum demum perfectè
quiescebat, atque illic immobiliter defixus hærebat, omniumque posteriorum obli-
tus, non iam pro amicis quantuncunque charis posset orare, sed neque de sanctis Ange-
lis cogitare. Omnes enim quasi post se relinquens, illi adhærebat, quem audissimè si-
tiebat.

Cant. 3.

Daba

Dabatur illi tunc propius inspicere librum vitæ, atque ex illo per spiritum intellectus
multa discebat, quæ tandem ad se reuersa, prophetico spiritu pronuntiabat. Ita trien-
nio antè quam Cruce signarentur Christiani contra hæreticos prouinciales, dixit se
videre Cruces in magnam hominum turbam è celo copiosè descendentes, cum tamè
nulla adhuc in nostra regione hæreticorum illorum mentio haberetur. Crebrò tunc
ei in spiritu ceu conquerendo dicebat Dominus, se terram illam ferè totam perdidisse,
se, atque ex eis locis tanquam exulem profligatum esse.

Quidam zelo Crucifixi à longinquis regionibus, vt Christi ignominiam & iniuriã
vindicaret, ad eum locum, qui Mons gaudij dicitur, peruenere, sed ibi ab hostibus
Christi trucidati sunt. Aberat ab illis per tanta terrarum spatia ancilla Christi, at nihi-
lo minus vidit sanctos Angelos gratulabundos, cœsorum animas sine vllis Purgatorij
penis in celum deportare. Inde verò tantus in eius animo peregrinationis illius ar-
dor extitit, vt ab ea suscipienda nulla se ratione passura fuerit distineri, si vllò pacto si-
ne proximorum scandalo eam suscipere potuisset: cumque ridendo quæreremus ex
illa, ecquid illic factura esset, respondit: Si nihil aliud, certè vel Dominum meum ho-
norarem libera confessione nominis eius, quem illic viri impij blasphemando abne-
gârunt. Moriebatur apud Oegnies quidam familiaris amicus domûs nostræ, idemque
Cruce signatus. Circa illum vidit Christi famula dæmonum multitudinem, quasi ru-
gientium & ad eam inhiantium. Tum illa obiurgauit dæmones, & vt à Christi mini-
stro, qui Crucis vexillo munitus esset, recederent, præcepit. At illi è diuerso multa ei
crimina malitiosè affingebant, & quod mala fide egisset, obijciebant. Illa verò Domi-
no supplices preces pro ægroto offerens, vidit quandam Crucem luculentã in ipsum
descendere, cumque vndique tueri. Quauis autem morte impeditus, non potuit susce-
ptam peregrinationem prosequi, at tamen magna pœnarum Purgatorij pars condo-
nata est illi, quod cum cruce signatus voluerit proficisci. Ita enim Dominus sanctæ mu-
lieri reuelauit.

In spiritu
proculvi-
det eadem
Christiano-
rum.

Viso eius.

Quidam amicus noster, nobilis genere, sed fide nobilior, Deo deuotè seruiens, & o-
mnia, quantum in ipso erat, Christi amore relinquens, vxorè habuit valdè huic mun-
do deditam, & ipsius proposito planè repugnantem. Ea causa formidabat, ne malæ cõ-
iugis importunitate è sua domo extruderetur. Tria enim sunt, vt ait Salomon, quæ ho-
minem è sua domo eijciunt: fumus, stillicidium, & mala atque litigiosa mulier. Sancta
autem Christi ancilla dolens vicem iuuenis, multas pro eius vxore Domino preces
fudit, eumque blandè consolans, prædixit illi fore, vt coniunx eius breui ad Dominum
conuerteretur. Quod quidem ita euenisse nos cognouimus, & Domino gratias egi-
mus. Perfectè enim mundi vanitatem despiciens, vt prius religioso mariti proposito
aduersa fuit, ita deinceps illud promouebat: immò quasi antecedendo iam trahebat il-
lum, quem antea distinendo retraxerat.

Fœmina
nobilis, eius
precibus cõ-
uertitur.

Laborabat in extremis Canonicus quidam ecclesiæ S. Gertrudis Niuellensis. Eius o-
bitus diem fratres Oegniacenses non temerè nôsse cupiebant, certa ratione per moti.
Itaque dicebant laico cuidam Niuellano, qui tunc apud Oegnies erat, vt eo se cõfer-
ret, & diem, quo canonicus moreretur, ipsis denunciaret. Eidem autem laico homini
dixit ancilla Christi: Si vis opportunè, quod iussus es, nunciare, manè proficiscaris o-
porter. Illo igitur postera luce Niuellam ingrediente, iam pro defuncto Canonico cã-
panæ pulsabantur.

Noctè tertiæ feriæ, quæ caput ieiunij, siue diem illum, qui Cinerum vocatur, proxi-
mè antecedit, quando solent homines seculares comestationibus vacare, vidit dæ-
mones quosdam, à quadam religiosa fœmina cum mœrore & ignominia reuerti: quã-
quidem grauiter illi oppugnârunt, sed Domino opè ferente, miminè expugnauerant.
disciscitabatur postea ex illa, quid habuisset, eaque respondit: Admodum per id tempus
grauata fui, sed eapisa hora Dei benignitate sum liberata. Itaque didicit ex verbis eius
eodem tempore se vidisse dæmones, pudore affectos, ab ea recessisse.

Pudescunt
dæmones,
si resistas
tentationi-
bus eorum.

Sacerdos quidam ea præsentè sacrificium Missæ obtulit: cumque non esset nescius il-
lam pro ipso crebrò preces Domino offerre, nec haberet maius aliquid, quod ei retri-
bueret, ne ingratus videretur, statuit pro illa Missam eam celebrare. Peracto autem sa-
cificio, ait illa ad eum: Missa hac mea fuit. Hodie enim filium pro me patri obtulisti.
Illo verò admirante, & vnde hoc sciret, percontante, cum solus Deus cognitans habeat
cogitationes hominum, illa respondit: Vidi columbam elegãtissimam in caput tuum
ad altare descendere, & quasi volitando alas suas ad me extendere, didicique, in spiritu,
sanctum spiritum illud sacrificium ad me transferre.

Nouit oc-
cultas cogi-
tationes.

Viso eius.

Eccc 2

Sacer.

Timeant
hæc impuri
sacerdotes.

Sacerdotibus dignè & deuotè sacrificantibus, videbat illa sanctos Angelos gauden-
tes, & illis cum multa hilaritate cooperantes, vultu quoq; benigno in eos intuentes, &
eos officiosissimè venerantes. Væ autem sacerdotibus miseris, Iude proditoris asseclis,
qui Christum Dominum, quantum quidem in illis est, denuò crucifigunt, & sanguinè
testamenti pollutum ducunt: qui manibus pollutis, oculis impudicis, ore virulento,
corde impuro ad reuerendum illud sacramentum irreuerenter accedentes, sanctos
Angelos, qui illic adfunt, grauius offendunt, & ex medicina salutari mortem sibi mi-
serabiliter consciscunt.

Si hoc pos-
sunt sancti
in mortali
corpore,
quid possunt
iam Deo in
caelis con-
iuncti.

Quidam ex præcipuis amicis eius, Parisijs sacerdotio initiabatur: illa verò corpore
absens, præsens spiritu, quemadmodum ordinaretur, quomodo affectus esset cum or-
dinaretur, ipsum locum ordinationis, pontificis quoque, & ipsius habitum perspicuè
vidit, illique admiranti postea omnia narrauit: cumque ei literas quasdam per illius
nuncium mitteret, inter alia quædam scripsit, quæ ille, donec completa essent, intelli-
gere non potuit: erant autem eiusmodi, vel ijs consimilia: Arbor noua iam floruit, cu-
ius primos fructus mihi Dominus destinauit. Statuerat idem primum sacrificium su-
um facere in Fræcia, sed Domino disponente, apud Oegnies, præsentem sancta muliere,
id fecit.

De spiritu sapientiæ. Cap. 8.

Psalm. 33.

Porro verò vt opus suum sapiens artifex, templum suum summus sacerdos, filia
suam rex sublimis ad perfectionis fastigia perduceret, septimo septiformis spiritus
dono, quasi pro aliorum cõdimento, eam præclarè illustrauit & ornauit eximie, nempe
sapientiæ spiritu: quod est primũ donum dignitate, postremum consummatione. Hac
sapientia gustauit & vidit, quoniam suauis est Dominus, cum sicut adipe & pinguedi-
ne repleteret anima eius, cum de sponsi labijs mel & lac sugeret, & in horto volupta-
tis manna absconditum manducaret. Huius mellitissimæ tapietæ dono cor eius me-
dullitus afficiebatur, verba edulcabantur, cuncta opera spiritalis vnctionis suauitate
imbuebantur. Inde fiebat, vt esset mitis corde, dulcis sermone, actione suauis, ebria cha-
ritate: ad eò verò ebria & à sensibus abstracta, vt nonnunquam ad Nonam vel Vesper-
tinas preces, nobis pulsantibus campanas, illa quasi expergiscens percontaretur è no-

Ecstasis tri-
duana.

Ecc. 24.

bis, num hora esset matutina. Aliquando in lectulo suo tres continios dies illa iacens
& cum sponso immortalis suauiter quiescens, præ nimia spiritus iucunditate & suau-
tate vix vno temporis momento sibi iacuisse videbatur. Mirabili autem affectionum
varietate, modò esuriebat Deum, modò stricibat: & quia scriptum est, Qui edunt me,
adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient: quanto plus Dominum sentiebat, tan-
to amplius crescebat desiderium. Itaque angebatur, clamabat, & vt remaneret sup-
pliciter deprecabatur: & ne recederet, quasi inter brachia complexãdo stringebat, vt
que se magis etiam exhiberet, cum lachrymis obsecrabat. Nonnunquam per tres aut
eo amplius dies, videbatur sibi illum tanquam paruulum inter vbera commorantem
stringere, & sese, ne videretur ab alijs, occultare. Interdum verò ludebat cum eo ceu
puero, cumq; osculabatur. Quandoq; ceu agnum iuxta sinum illius, aliquando instar
columbæ pius Virginis filius se filia suæ exhibebat: nonnunquam etiam instar arietis,
stellam luculentam in fronte habentis ecclesiam circumiens, filios suos, vt ei videba-
tur, visitabat. Sicut enim dubitantibus discipulis sub specie peregrini se ostendit, & bea-
tum Thomam missurus ad Indos, vt eius habet historia, formam mercatoris induit: i-
ta amicis suis pro illorum consolatione amabili specie apparere dignatur: quemad-
modum etiã, auctore S. Hieronymo, beata Paula in Bethleem illi sibi videre visã
ceu paruulum in præsepio iacentem.

Luc. 14.

Epist. 27. in
vita S. Pau-
lae.

Mira confo-
lationes di-
uinae.

Luc. 2.

In diuersis autem Domini solennitatibus ita se illi ostendebat, vt ratio solennitatis
poscere videbatur: verbi gratia: In natiuitate ceu puerum vbera matris sugentem,
vel in incunabilis vagientem. Tum verò afficiebatur erga eum, vt puerum, pro varijs
modis, quibus illi apparebat, varias etiam sentiens affectiones, atque ita singulis annis
solennitates illæ renouabantur. In festo Purificationis videbat beatissimam Virgi-
nem filium suum in templo offerentem, & Simeonem illum inter vlnas recipiẽtem:
atque in hac visione non minùs exultabat præ gaudio, quàm si præsens fuisset, cum li-
ta gestum est olim in templo. In hac solennitate quandoque cereus illius, cum diu fu-
isset extinctus, in processione subito non nisi diuinitus clarissimo lumine accendeba-
tur. In passione nonnunquam Dominus illi in Cruce apparebat, sed rarò, quòd vix
posset sustinere. Aduentantibus magnis solennitatibus, interdum octo diebus antè
gaudio

gaudio se affici sentiebat: atq; ita pro totius anni cursu siue ratione varijs mutabatur
modis & mirabiliter afficiebatur. Cum sancti alicuius festus immineret dies, sanctus
ille ferias suas ei nunciabat, & in ipsis ferijs visitabat eam, multos secum beatos ciues
adducens: sicque spiritus eius cum sancto totoque illum iucundum ducebat diem. Ex fa-
miliari autem & crebro sanctorum colloquio id obrinuit, vt quemadmodum homi-
nes suos vicinos alios ab alijs internoscut, ita ipsa angelos & sanctos homines alios ab
alijs posset distinguere. Nonnunquam sanctus quispiam, in his regionibus prorsus ig-
notus, festum suum diem, qui in locis remotis colebatur, vt in eius ferijs ipsa quoq; gau-
deret, ei indicabat. Immodè verò etiam nullo indicante, palato cordis discernebat dies
festos à non festis, quòd dulcitus illud afficerent dies solennes, quàm alij. Celebrabat au-
tem festos dies, pectori suo atq; animo haud aliter, atque in calendario vel martyrolo-
gio inscriptos. Vnde cum esset aliquando in ecclesia S. Gertrudis in oppidulo, quod
Laulos dicitur, & quædam eiusdem S. Gertrudis feriæ in diem crastinũ inciderent, nec
tamen eius loci sacerdos id aduerteret, illa intra se sentiens ferias imminere, se conti-
nere non potuit. Itaq; cum sacerdos eò non veniret, nec alius quisquã, qui campanas
pulsaret, quæ admodum fieri solet pridie ad primas Vesperas, vt vocat, illa surgens è lo-
co suo, campanas, vt potuit, pulsare cœpit. Id verò audiens sacerdos & admirans,
ad ecclesiam properè accurrit, airque ad illam: Cur pulsas campanas perinde ac si
feriæ sint, cum non habeat apud nos consuetudo, vt præterquam in ferijs, hac hora
pulsemus? Tum illa verecunda & pauca: Ignosce mihi, inquit, domine: magnæ enim
feriæ cras erunt, sed nescio cuius sancti. Sentio enim ecclesiam hanc gaudio perfu-
sam. Sacerdos verò inspiciens calendarium, vidit crastinum diem S. Gertrudi sacrũ
fore.

Magna fa-
miliaritas
cum cali cã
uibus.

Ferias im-
minentes
sentit intra
se.

Totilla & tantas à Domino consolationes percipiebat, vt etiam si nullis exteriori-
bus, vt sit, nonnunquam pro recreatione, intenta esset, semper in vno aliquo loco absq;
vilius hominis consortio sine tadio permanere posset. Sedens aliquando in cellula
sua, audiuit vocem dulcissimam Domini, dicentis: Hæc est filia mea dilecta, in qua plu-
rimùm delector. Quando extra se rapiebatur, videbatur sibi caput suum deponere ad
genua Christi. Interdum per Angelos ab aliquo superiorũ ciuium salutabatur. Cum
oraret quandoque ad altare S. Nicolai, videbatur ei ex illius reliquijs lac manare. Ab
imagine Crucifixi vidit nonnunquam radios quosdam vsque in pectus suum vibra-
ri. Porro in ijs omnibus valde delectabatur, & miro modo spiritus eius confortaba-
tur. Apparuit ei quandoque beatus Bernardus, Cisterciensis ordinis pater & lumen,
alascque suas, quibus præditus videbatur, circa eam expandit: cumque diu cum illa in-
tra ecclesiæ cancellos sedisset, sciscitanti ei, quid sibi vellent alacista, respondit se instar
aquilæ sublimi volatu subtilia & sublimia scripturæ diuinæ attigisse, multaque arcana
caelestia Dominũ sibi referasse. Magna veneratione & singulari amore prosequēba-
tur beatissimum Iohannem Euangelistam. Accidit autem, vt cum multis lachrymis
& suspirijs cuidam sacerdoti exiguam culpam venialem confiteretur. Sacerdote illo
interrogante, cur ita lachrymis afflueret, illa respondit: Nò possum reprimere lachry-
mas. Videbat enim Aquilam quandam ad pectus suum perinde vt in fonte, ita in illo
rostrum suum tingentem, & magnis clamoribus aëra complementem. Intellexit autem
in spiritu B. Iohannem lachrymas & gemitus ipsius ad Dominum perferre. Vidit quã-
doq; sacerdotem quandam cum lachrymis deuotè sacrificantem, atque columbam
quandam in eius humerum descendentem, ex eoq; humero fontem purissimum sca-
turientem. Interdum etiam vidit Virginis filium sub forma pueri cum immenso lu-
mine circa arculam, in qua Eucharistia reponeretur: cumq; ex ea quæreremus, cuius-
modi esset illud lumen, respondit: Quantum lumen Solis, candeleq; lumen superat: tantũ,
immodè plus etiam, lux ista vincit Solis splendorem. Quando reliquiæ ad nostram eccle-
siam adferebantur, illa in spiritu aduẽtum earum præsentiebat, totamq; noctem cum
illis iucundam ducebat, Christumq; gaudentem, & à prioribus reliquijs illas iam recess
illatas, cum quadam exultatione & veneratione suscipi videbat. Vtrum autem essent
veræ reliquiæ, spiritu suo mirabiliter percipiebat. Ex parua illa Cruce, q̄ est in Oegnies,
in qua particula ligni sanctæ Crucis habetur, radium quandam valde luculentum &
tanquam caelesti claritate cõspicuum, prodire videbat. Quidam familiaris amicus do-
mũ nostræ inter alias reliquias, quas habebat, os cuiusdam sancti sine scriptura repe-
rit. Itaq; cuius essent reliquiæ ignoans, attulit eas ad Christi ancillam, vt per illam cer-
tior fieret. Ille verò in spiritu virutem & veritatem illarum sensit: orauitq; Deum,
vt ipsi indicaret, cuiusnam essent. Apparuit autem illi sanctus quidam valde præclarus
Eccc 3 & excel.

Multas diu-
nitatis conso-
lationes
percipit.

Corporalis
Christi præ-
sentia in Eu-
charistia.

Alij Aigul-
phum vo-
cant.

& excellentis meriti: qui ab ea interrogatus, quis esset, non quidem nomen expressit suum, sed quatuor literas ob mentis eius oculos descripsit. Quas cum illa memoriter retineret, sed quid significarent nesciret, accito ad se Clerico, literas commemoravit, puta, A I O L: & quid significarent, indicari sibi petijt. Ille literas inter se coniungens, dixit, Aiol ex ijs confici. Tum illa perspicue cognouit, beati Aialphi, qui apud Primum in multo honore habetur, eas esse reliquias.

Singulare
eius solamē
sacra Eucha-
ristia.

Et si autem præ desiderio aeternae fructuionis, præ amore visionis Dei, & pro dilatatione aeternae beatitudinis in hoc exilio langueret, vnicum tamen & summum erat ei remedium & singulare solatium, manna & panis caelestis, donec veniret ad terram promissionis. Ex eius perceptione angor cordis & desiderium temperabatur, dolores omnes leniebantur, spiritus confirmabatur. Summo hoc & celsissimo sacramento freta, omnes peregrinationis huius ærumnas patienter tolerabat, omnesque miserae vitae huius defectus hoc cibo vegetata parvipendebat. Panis sanctus cor illius confirmabat, vinum sanctum mentem eius sanctificans inebriabat. Caro sancta saginabat, sanguis viuificans abluendo purificabat. Hoc vno solatio diu carere non potuit. Corpus Christi edere, hoc illi viuere erat: ab illo verò diutius abstinendo separari, hoc ei erat emoriamque in hoc seculo sua experientia didicit, quod Christus in Euangelio dicit: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam. Nec erat ei durus hic sermo, sicut Iudæis, sed suavis: quippe quæ omnem delectationem & omnem saporis suauitatem in eius perceptione, non solum intus in animo, sed etiam foris in ore persentiret: cum plerunque sub specie pueri cum mellis gustu & odore aromatico in purfo & bene ornato cordis sui thalamo Dominum suum felicissime suscipere. Nonnunquam verò, cum sitim vitalis sanguinis eius diutius ferre non posset, post Missarum solennia petebat sibi copiam fieri vel nudi calicis in altari diu conspiciendi.

Iohan. 6.

De aduentu eius in Oegnies. Cap. 9.

In spiritu vi-
det locum
ipsi incog-
nitum.

Postquam huius filiae regis preciosa monilia, huius sponsae Christi vestimenta fragrantia, etsi non pro dignitate, tamen pro virium facultate descripsimus, iam ad vestimentorum eius fimbrias id est, ab beatam eius est vita decessum veniendum est, vt etiam iam caudam nostrae hostiae offeramus. Cum multo tempore in eo loco, quem iam crebro diximus Villenbroc appellari, seipsam Domino immolasset, è vicinia proximi oppidi, quod Niuella dicitur, hominum ad ipsam cum deuotione confluentium frequentiam diutius ferre non potuit: quippe quæ soli Deo cuperet vacare. Sæpius iam multis precibus apud Dominum id egerat, vt locum proposito ipsius accommodum, & personas quæ ipsius desiderio secundum Deum humiliter inseruirent, posset eius prouidentia obtinere. Itaque in spiritu ostensus est ei locus, quem Oegnies vocant, nunquam illi antea visus, cuius propter recentem structuram & paupertatem vix tenuis apud homines mentio fiebat. Interim diu apud se deliberabat, ignorans cuiusmodi esset locus ille: Porro de Domini promissione confidens, longè antè, quàm eò veniret, à marito suo Iohanne & eius fratre magistro Guidone, qui illi erat patris spiritalis loco, tanquam obedientiae filia, facultatem petijt locum illum inuisendi, atque si placeret, illic commorandi. Nec difficile illi precibus eius assenserunt, ne mœrore afficerent, quam charitatis visceribus complectebantur. Permoit quoque illos Deus, vt id permitterent, nec vllò modo sibi poterant persuadere eam in loco, quem nunquam cognouisset, & in quo commorantium nullam haberet consuetudinem & familiaritatem, diu permanfuram. Itaque illa, duce Deo, ad locum ipsi destinatum iter ingressa est, & cum adhuc aliquanto intervallo ab illo abesset, beatus Nicolaus, eius loci patronus, gratulabundus ei venit obuiam, eamque ad suam ecclesiam perduxit. Multum eo die, cum adhuc esset in itinere, secum admirata fuerat, in animo suo sentiens magnam S. Nicolai solennitatem adesse, licet non ignoraret eius ferias in Decembrem, non in Maium, quo illud iter faciebat, incidere. Eodem autem ipso die, quo venit in Oegnies, fratres loci eius S. Nicolai translationem solenniter celebrabant. Postquam autem ad locum peruenit, miro modo & loci situm, & fratres domus illius, sicut prius in visione Dominus ipsi ostenderat, agnouit, simulque comperit festum diem S. Nicolai illic agi: prædixitque se eo in loco ab hac luce migraturam: locum etiam in ecclesia, vbi post obitum humana esset, mihi postea secretò ostēdit: & vera eam dixisse, rei

Futura quæ-
dam prædi-
cit.

rei euentus probauit. In Oegnies enim, tametsi multi eam inde reuocare conarentur, naturæ debitum moriens persoluit, & in ea parte ecclesiae, quam mihi dixerat, licet plerique aliter vellent, post obitum sepulta est.

De mansione eius apud Oegnies, & de ijs, quæ illic ei acciderunt.

Cap. 10.

Postquam de terra & cognatione sua, Domino præcipiente, egressa est: postquam sub vmbra illius, quem desiderabat, tanto suauius, quanto secretius sedit: quæ illi bona illic Dominus præstiterit, quoties solito frequentius sanctorum Angelorum visitationibus eam consolatus sit, quàm crebro cum matre Domini in ecclesia familiaria miscuerit colloquia, quoties ipse Dominus præfens ei apparuerit, nec mente possum concipere: tantum abest, vt sermone explicare queam. Quanto autem propius accedebat optatus vitæ terminus & annus extremus, tanto profusus munificentissimæ largitatis suæ thesauros illi Dominus pandebat. Ipso verò vltimo vitæ eius anno aduentante, quem & Dominus postremum illi fore promiserat, & illa præ gaudio celare non poterat, (Sex enim annis ante illum magistro Guidoni Niuellano prædixerat, nobisque non raro & annum & tempus obitûs sui, non tamen exprimendo diem, indicauerat) eo, inquam, anno propinquante, iam se amplius continere non valens, anhelabat, suspirabat, præ desiderio clamabat, quasi moræ impatiens, cum Dominum amplexaretur: Nolo Domine, vt sine me recedas: non cupio hic morari amplius, domum ire volo. Et miro quodam modo, dum sic extra se raptus vehementi desiderio cruciaretur, præ cordis plenitudine ferè toto corpore dirumpi videbatur: cumque ad se rediret, diu non poterat pedibus consistere. Porro cum extra se raperetur, præ feruore spiritûs vultu igneo videbatur: quodque est admirabilius, sub eiusmodi mentis excessu, immota acie, in solem potuit suos oculos defigere. Non potuit tunc præ spiritûs ebrietate tacere, sed clamans dicebat: Audiui à Domino, me ituram in sancta sanctorum. O dulcissimum vocabulum, Dic mihi mea Clementia, (sic enim eius ancilla vocabatur) quid est Sancta sanctorum, ex famula volebat scire, quæ dictiones significarent, cum neutra id sciret. Sed, vt dixi, spiritu ebria id faciebat. Sæpè autem has dictiones reperebat, quibus animus eius suauiter afficiebatur. Reddita autem sibi, mirabatur se iam solito crebriores pati mentis excessus: sed dicebatur ei: Ne mireris isthuc: postremus hic est annus vitæ tuæ, post quæ nihil tibi temporis reliquum erit. Audiebat etiam vocem Domini ipsam vocantis, & dicentis: Veni amica mea, sponsa mea, columba mea: iam coronaberis. Nonnunquam vehementi spiritu incitata, & sui plus solito oblita, ex cordis abundantia inter alia multa, hæc quoque dicebat: Vestimenta filiae regis instar aromatum redolent, & membra corporis eius ceu preciosa reliquia à Domino sunt sanctificata.

Multas acci-
pit caelestes
consolatio-
nes.

Sancti vitam
habet in pa-
tientiâ, mor-
tem in desi-
derio.

Nota rem-
miram.

Eo anno, quo migravit ad Dominum, cum ex officio mihi à Pontificis maximi legato demandato, ad prædicandum & Cruce signandos, quibus Dominus eam mentem adspiraret, contra hæreticos me compararem, illa ex me sciscitabatur, quando redire decreuissem. Me autem respondente, longas me moras facturum, illa dixit, licet prorsus nulla tum laboraret aduersa valetudine: Testamento ego tibi relinquo quædam, quæ post obitum meum tua erunt. Iam enim obitum suum, vt diximus, longè antè præiuderat: dicebatque mihi corporis sui dissolutionem imminere. & quia incerta erat quando essem rediturus, in faciendo testamento properabat: quo me scripsit hæredem zonæ suæ, qua cingebatur, & sudarij linei, quo lachrymas detergebat, & quorundam aliorum non magni quidem precij, sed quæ mihi auro & argento chariora sint. Appropinquante autem tempore ægrotationis optatæ & extremæ, dixit ancillæ suæ, religiose virgini, ipsi ministranti: Vereor ne tibi & alijs molesta siam. diuturna enim & graui ægritudine confecta, proficiscar ad Dominum. Ecquis verò tam diuturni temporis molestiam apud me perferre poterit? Semper enim reformidabat, ne causa eius quispiam grauaretur, tametsi potius dolerent omnes, sæpius ipsi assistendi & inseruendi copiam denegari. Prædixit autem, se quadam secunda feria humi collocatum iri. Itaque toto illo anno semper ferè illa feria ieiunabat, nihil prorsus cibi recipiens. Quanto verò tempus mortis eius magis accedebat, tanto illa sine intermissione diebus ac noctibus Domino studiosius seruire & placere nitebatur. Vnde etiam à festo die Annunciationis beatissimæ Virginis, vsque ad beati Iohannis Baptistæ ferias, non nisi vndecies, idque parçè admodum, cibum

Prædicit obi-
tum suum.

Trium men-
sium spatium.

sumpsit, semper gaudens, & diem caelestium nuptiarum cum exultatione expectans, Beatum verò Andream Apostolum, qui Crucem Domini tanto amore complexus fuit, vt de ea descendere noluerit, valde habuit familiarem, eumque inter ceteros sanctos præcipuè diligebat: qui etiam ante supremam infirmitatem his verbis eam consolabatur: Confide filia: ego te non deseram: sed quemadmodum Christi nomen & fidem confessus sum, & non negaui: ita in obitu tuo tibi adero, & coram Deo meo te confitebor, tibi que testimonium perhibebo.

De cantu eius ante ægritudinem. Cap. II.

IAm tēpus promissum propè aderat, quod illa multis lachrymis anteuertat, multis gemitibus & suspirijs, vt adesset, postulauerat. Et ecce repentè factus est sonus, & vox turturis audita est in terra nostra, vox exultationis & confessionis, quasi sonus pulantis & iubilantis, tanquam sonus sublimis Dei. Exersit Dominus omnem lachrymam ab oculis ancillæ suæ, & repleuit cor eius exultatione. Coepit enim clara voce, & alta cantare, nec cessauit spatio dierum trium & noctium laudare Deū, Deo gratias agere, suauissimam cantilenam de Deo, de beatissima Virgine, de spiritibus Angelicis & sanctis alijs, de amicis suis, de scripturis diuinis rhythmicè & dulci modulatione contexere: nec deliberabat, vt sententias inueniret: neque moras necebat, vt inuentas ante diserneret: sed tanquam si dictarentur scribenti, ita dabat illi Dominus illo tempore, quid diceret. Continua vocis contentione iubilans, nec cogitando laborabat, nec disponendo cantum interrompebat. Vnus autem è Seraphin, vt ipsi videbatur, alas suas supra pectus eius habebat expansas: quo subministrante & humanissimè adiuuante, aspirabat ei carmen isthuc sine vlla difficultate. Porrò cum sic tota die vsque in noctem cecinisset, præ vocis contentione rauca factæ sunt fauces eius, ita vt in primis noctis initijs vix posset vocem vllam edere. Ea re latrabatur Prior domus nostræ, quod proxima luce, nempe Dominico die, è diuersis locis soleant homines seculares ad ecclesiam nostram confluere: quos verebatur, si eam tam contenta & alta voce sine cessatione concinentem audirent, offensionem & scandalum inde accepturos, & pro fatua eam habituros. Et tamen filij huius seculi, filij doloris, non mirantur, si quis clamet præ angustia & dolore, vt sit à parturiente: stupent autem & admirantur, si quis præ gaudio ex cordis abundantia erumpat in clamores, nec se possit intra silentium continere. Sed filij gaudij, cum talia audiunt, non murmurant, nec offenduntur: ed cum multa humilitate & modestia, Dei magnalia in sanctis eius venerantur.

Viderè ad.
mirandā in
fœmina.

stupèda Dei
opera in sã.
ctis eius ve.
nerari de.
bemus.

Mànè alterius diei tympanistris nostra altius & clariùs coepit citharizare. Angelus enim Domini illa nocte omnem raucedinem ab eius gutture detulerat, immittens in pectus admirandæ suauitatis vnctionem: sicque reparatis arterijs & voce instaurata, toto ferè die non cessauit à laudibus Dei. Homines tamen eò aduentantes non nisi vocem exultationis & harmoniam modulationis audiebant. Clausis enim ostijs, & omnibus exclusis, Prior noster & ancilla sanctæ mulieris cum illa permanerant in ecclesia: atque ipsi multa ex illis, quæ in arcanis caelestibus illa depromebat, alij qui non potuerunt: quædam verò intellexere, sed pauca proh dolor memoria retinuerunt. A summo autem & primo tono suam cantionem ordita fuit, nempe à sacrosancta Trinitate, Trinitatem in Vnitate, & Vnitatem in Trinitate diuissimè laudans, & mirabilia & quasi ineffabilia interserens, quædam etiam è scripturis diuinis nouo & admirabili modo exponens, ex Euangelio & Psalmis, è nouo & veteri testamento, quæ nunquã audierat, multa subtilitèr edisserens. A Trinitate verò ad Christi humanitatè descendit inde ad beatissimã Virgine: postea de sanctis Angelis, de Apostolis & alijs sanctis multa pronuncians: ad extremum tanquã in vltimo iam puncto cõstituta, multa de amicis suis, qui etiam num superstites sunt, dicens, eosque, per ordinem Domino singularim commendans, & multas pro eis preces fundens. Atque hæc omnia rhythmicè & Latine ab ea enunciabantur. Dicebat verò inter cetera, à lumine sacrosanctæ Trinitatis sanctos Angelos habere intelligentiam: à lumine verò corporis Christi glorificati in sanctis animabus fructum eos capere & exultationem. Beatissimam quoque Virginem Mariam iam cum corpore glorificatam constanter asserbat: & corpora sanctorum, qui Christo passio surrexerunt, nunquam postea in puluerem reuerfa aiebat: multumque eo nomine latrabatur, quod Spiritus sanctus propediem esset visitaturus Ecclesiam tuam, & solito copiosius per vniuersam Ecclesiam missurus operarios suos, qui

Per id tem.
pus Domi.
picanorū,

qui animarum fructus adferrent mundum que maxima ex parte illuminaturus. Dicebat etiam, cum de beato Stephano protomartyre caneret, quem paradisi rosarium appellabat, illi sub mortem oranti Dominum pro munere dedisse sanctum Paulum: & beato Paulo peracto martyrio, è corpore excedere, sanctum Stephanum ad fuisse, eiusque spiritum obtulisse Domino atque dixisse: Domine, hoc ingenti & singulari munere tu me donasti: ego verò multiplici fructu autem tibi illud reddo.

Pro quodam etiam concionatore, quem ei Dominus dederat, multum orans, rogabat, vt pius Dominus eum conseruaret, quo spiritum illius morientis possit ipsa ei offerre, & quem ab illo accepisset, ei cum vsura restituere. Mirò autem modo omnes concionatoris illius tentationes, cunctaque ferè peccata, quæ olim admiserat, commemorans, Dominum precabatur, vt ab eiusmodi illum seruaret. Audiebat hoc Prior noster, qui eius hominis nouerat conscientiam & audiebat confessiones: cum que ad illum venisset, dixit ei: Exposuisti dominæ Mariæ peccata tua? Illa certè inter cantandum ita ea recitauit, ac si coram se in libro scripta videret.

Canticum beatissimæ Mariæ virginis, putà Magnificat, rhythmicè & Romana lingua creberrimè repetebat, multam suauitatem ex ea persentiens. Cum iam autem sub finem cantionis ad Simeonis canticum peruenisset, deuotissimè commendauit Domino amicos & amicas suas, fœminas religiosas Leodij degentes, atque pro pace illarum orans, per singulas clausulas primum eius cantici versum, Nunc dimittis Domine &c. repetebat. Atque etiam pro religiosis Niuellanis, multisque alijs in Leodiensi diocesi manentibus Domino preces offerens, semper, Nunc dimittis, repetebat. Expletis tandem tribus illius iubilationis diebus, lectulum suum in ecclesia ante aram iussit præparari, & ad se reuerfa, accitis fratribus, dixit: Præcesserunt lamentationes, me pro peccatis lugente: præcessit carmen, me propter bona sempiterna exultante & iubilante: & ecce sequitur Vainfirmitatis & mortis. Nunquam deinceps cibum sumptura sum, nisi quam lectura in hoc codice. Atque ita tradens fratribus libellum, quem habebat, in quo preces & carmina quadam de beata Maria, quæ canere solebat, inerant, disciplinæ Domini patienter se permisit & subdidit, finemque beatum in silentio & spe expectauit.

De ægrotatione eius sub mortem. Cap. 12.

IN hac verò ægritudine grauitèr quidem corpore laborabat, sed intus animo suauiter quiescebat. Sancti enim, qui illi adhuc rectè valenti crebro adstiterant, crebrius eam iam afflicta correptam valetudine inuisebant. Et ipse Christus sæpè illi apparens & quasi cõmiserantis vultu in eam respiciens, itemque sanctissima mater eius, ei ferè semper assistens, illam consolabantur. Inter omnes autem beatus Andreas Apostolus ad eam sæpè veniens, haud vulgari eam consolatione afficiebat, ita vt penè omnem doloris sensum ab ea auferret. Sancti etiam Angeli aderant ei, & officiosè inferniebant. Ita cum nocte quadã sibi laboraret, nec posset tamen, nimia morbi vi impedita, suis viribus surgere & ambulare, duobus sanctis angelis eam sustentantibus, & ducētib; ad locum, vbi reposita erat aqua, bibit, & rursus illis eam reducentibus, ad lectulum suum absque vllò labore reuerfa est. Cum autem, beatissima virgine ipsam præmonente, extremam vnctionem acciperet, Apostoli omnes præcipuè adfuere, & beatus Petrus clauis ostendens, pollicebatur se illi cali ianuam patefacturum: porrò Christus signum crucis, vexillum victoriæ suæ, ad eius pedes fixit. Cumque in diuersis locis vngeretur, in ipsa sacramenti eius perceptione sancti spiritus operationem cum ingenti singulorum locorum illustratione persensit. Quidam etiam amici & noti eius, qui iam pridem obierat, eius consolandæ causa ad eam missi sunt: Iohannes Dinantinus, qui iam cum Christo regnabat, & frater Richardus de Menefar Capella vir sanctus & bonus cum viuere, sed etiamnum luens pœnas Purgatorias. Alius quidam, grauissimis subditus Purgatorij cruciatibus, apparuit illi, postcens opem ab illa. Habuerat ille & habitum & nomen religionis, & perfectionis professionem præ se tulerat: sed postea cum multorum scādalo & religionis opprobrio ad seculum reuertens, cum quadam contraxerat coniugium, quæ itidem diu perfectionis vitam præ se tulerat, sed deinde primam fidem irritam fecerat. Ante omnia autem eo nomine se cruciari dicebat, quod Dei Ecclesiæ scādalo suo lassisset.

In grauiss.
na ægritu.
dine mirè
diuinitus
visitatur.

Notate hoc
desertores
vitæ mona
sticæ.

Sanctus Tolosanae ecclesiæ Episcopus, quandoque eius inuifendi causa ad eam venit, ex cuius præsentia maximam illa cepit consolationem, & ad tempus etiam corporis vires: porrò beatissima Virgo, vt ipsi videbatur, quasi in aëra contra sanctum Episcopo,

piscopum eam subleuauit. Cùm autem idē Episcopus in ea ecclesia altari beate Vir-
ginis consecrato, Missarum solennia celebraret, Domino ostendente, vidit in perce-
ptione sacramenti columbam candidam, sancto Episcopo in os Eucharistiam inferē-
tem, & ingentem claritatem eum intus penetrantem, eiusque animam illustrantem.
In ea infirmitate tamen nihil penitus edere posset, immò nec modici panis odorem
perferre, facile tamen & quidem crebrò Christi corpus sumebat: quod statim quasi
liquefcens, & in animam eius transiens, non solum illam confirmabat, sed etiam cor-
poris infirmitatem sine mora releuabat. Quandoq; sumente illa tum Eucharistiam,
facies eius quosdam ex se luminis radios vibrare & diffundere videbatur. Nos qui-
dem tentabamus aliquando, num hostiam non consecratam sumere posset, sed illa ad
panis odore mox obhorruit, & cùm nisi exiguam particulam dentibus attigisset, coe-
pit clamare, expuere, & perinde ac si pectus rumperetur, anhelare & cum ingenti an-
xietate singultire. Cùmque diù præ dolore clamasset, & sæpius os aqua abluisset, ma-
gna noctis parte exacta, vix potuit quiescere. Nunquam autem, quantumuis imbecil-
lo esset corpore, quanlibet euacuato & exhausto capite, utpote quæ quinquaginta &
tribus diebus sub mortem prorsus nihil sibi accepit, lumen solis ferre non potuit, nū-
quam ad lucis splendorem oculos clausit: & quod est mirabilius, cùm iuxta eam & pro-
pè ad aures eius in ecclesia, alta voce cantarem, campanas diù & fortiter pulsarem,
quoddam etiam altare, vt ab Episcopo Tolosano consecraretur, multorum cæmen-
tariorum malleis cadentium opera iuxta eam extrueremus, nullo vnquam strepitu,
quem Dei & eius ecclesiæ causa fieri sciret, affligi potuit. Sonus enim ille, vt ipsa, cùm
nos ei condoleremus, afferbat, nulla caput eius molestia afficiebat.

Diebus 53.
nihil edit.

Ducissa Lo-
uanicis sit
sanctimo-
nialis.

Confluxere tum ad illam è diuersis locis amici & noti, vt eam visitarent. No-
bis autem de quibusdam, qui necdum ad illam venerant, loquentibus, de alijs dicebat,
se illos adhuc visuram: de alijs verò, se nunquam in hac vita eos conspexuram: quod
ita etiam euenisse scimus. Illustris quædam matrona, Louaniensis Ducis quondam cō-
iunx, quæ contempro seculo, ordinis Cisterciensis monasterium petierat, monasticā
in illo vitam professā, longè ante eius obitum, cùm adhuc esset in Villenbroc, eam vi-
dit, recedensque ab ea, dixit: Nescio domina, an posthac vnquam te visura sim. At illa
respondit: Immò videbis me. Itaque vbi audiuit, procul à nobis versus Coloniam ha-
bitans, sanctam mulierem in extremis agere: Cōfido, inquit, in Domino, quem admo-
dum promisit mihi, illam me adhuc conspexuram: & ita factum est. Quando enim
illa venit ad nos, iam pro defuncta campana pulsabantur: at tamen præsens adfuit,
cùm eius corpus lauaretur, & monumento conderetur.

Dan. 12.

Esai. 38.

* noue legē
dum puto

Prædixit etiam cuidam ex nostris Christi ancilla secretò, quædam post mortem e-
iueuentura, quæ spiritu sancto reuelante & promittente didicerat, quæ nos ita pro-
pter scandalum in firmorum subiunximus, vt cum euenierint, facile è scriptura pos-
sint animaduerti. Interim verò sermones signauimus, & diligenter clausimus: fortal-
sis enim pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia. Sunt quidam, qui quod De-
ad posterorum vsum & utilitatem seruat, nisi statim viderint suos habere progressus,
murmurent, & dicant cum Iudeis: Manda, remanda: expecta, reexpecta. Quædam cer-
tè iam vidimus ita contigisse, vt illa prædixit, vt de loco sepulture eius, de vestibus san-
ctificatis & honoratis propter frigus, & de secunda feria, qua iacuit in terra iam exa-
nimis. Quæ cùm ita acciderint, vt illa futura dixit, cætera etiam certissimè euentura
expectamus: putà de cantu * nouo solennitatis, propter voces Angelorum, quas au-
dierat, ipsi à Domino promisso: de miraculis, propter splendores, quos viderat: sicut
suprà dictum est, Dominū illi cum multo lumine sæpè apparuisse: de duplici ieiunio
in duabus solennitatibus. Nam propter biduana ieiunia, illa non rarò tertio demum
die capiebat cibum: denique de imagine propria & veneranda imagine beatissimæ Vir-
ginis, quam sæpè ipsa supplicando venerata est.

De morte eius. Cap. 13.

Videt Ma-
ria locum
in cælis sibi
paratum.

Esai. 64.

Aduentante autem hora decessus eius, ostendit Dominus filiæ suæ portionem hē-
reditatis ei⁹ inter fratres, viditq; locum in cælis sibi preparatū: vidit, & gauisa est.
Cuius quidem loci celsitudinem & gloriæ magnitudinem possemus vtcunq; saltem
æstimare, si lapides preciosos & vires gemmarum, itemq; nomina, quæ Domino indi-
cante, expressit, memoriæ mandare potuissemus. Sed quoniam scriptum est, Oculis
non vidit Deus, præter te, quæ preparasti diligentibus te: non possumus comprehen-
dere, sed tantum vtcunq; conijcere, quanta gloria digna sit, quæ tam piè, tam deuotè
Domino

Domino seruiuit, tam ardentè dilexit Christum, quam tot priuilegijs Dominus in
terris peculiariter cohonestauit. Quinta feria ante obitum eius, cùm essemus præsen-
tes, & assisteremus ei ad vesperam, nec loqui nobis voluit, nec ad nos oculos aduertit:
sed defixis immobiliter in cælum oculis, (iacebat enim extra cellulam sub dio) vultus
eius coepit quasi serenitate quadam clarere: illa verò præ gaudio diutissimè subridēs,
nescio quid submissa voce cantabat, non enim poterat iam aliū intendere vocem.
Ego tum propius accedens, & accuratius aures accommodans, non nisi parum ali-
quid eius cantilenæ potui percipere, istuc videlicet: Quam pulcher es rex noster Do-
mine. In eo gaudio postquam diù perstitit cantando, ridendo & interdum plauden-
do manibus, tandem ad se reuersa, velut denuò ad sensum morbi, quem interim non
senserat, reducta, non nihil ingemuit. Sciscitantibus autem nobis quidnam vidisset, pa-
rum & voluit & potuit nobis dicere: Mitablii, inquit, dicerem, si auderem.

Vespere autem sabbati, cùm iam immineret dies, quam fecit Dominus, dies nup-
tialis, dies gaudij & exultationis, dies, quam ancillæ suæ Dominus prouiderat & pro-
miserat, dies Dominica, dies resurrectionis, dies vigiliæ S. Iohannis Baptistæ, qua fer-
tur etiam S. Iohannes Euangelista migrasse è seculo, licet eius festus dies alio tempo-
re ab Ecclesia celebretur: eo, inquam, die ancilla Christi, quæ iam diebus quinquagin-
taduobus nihil prorsus comederat, dulci voce cantauit Alleluia, & tota ferè nocte
illa, tanquam ad epulas inuitata, fuit in iubilo & exultatione. Die verò Dominico ap-
paruit ei fatan, & insidias faciens calcaneo eius, multum eam vexauit, ita vt non nihil
pauesceret, & à circumstantibus opem posceret. Sed rursus fiduciam in Dominum con-
cipiens, caputque draconis fortiter conterens, & sese muniens Crucis signo: Discede, flagatur.
inquit, sanies & turpido. Non enim turpem eum dicere voluit, sed ipsam turpitudi-
nē. Illo deinde profligato, rursus cærauit Alleluia, & Domino gratias egit. Appropin-
quante ergo vespere eius diei, qui natalem S. Iohannis Baptistæ antecedit, circa illam
horam, qua Christus in Cruce spiritum reddidit, ipsa quoque ad Dominum migravit.
nullo vnquam mortis dolore vultus hilaritatem amittens: neq; memini etiam tum,
cùm esset benè incolumis, talem me quandoque in ea vidisse vultus serenitatem & a-
lacritatem. Neque enim, vt in cæteris videmus, post mortem pallor aut fuscus color
eius obtinuit faciem: sed vultu angelico, columbina simplicitate, candida & luculen-
ta facie multos & in morte & post decessum ad pietatem & deuotionem permiouit.
Multi etiam multo lachrymarum imbre ad eius obitum suauiter perfusi, mēritis ei⁹
à Domino se visitari senserunt: quod quidem sancta quædam mulier ex diuina reue-
latione prædixerat, fore vt qui ea moriente adessent, diuina consolatione afficeren-
tur.

Migraturg
è vita infe-
stus est fatā.

Ab ea pro-
cipiens, caputque
draconis fortiter
conterens, & sese
muniens Crucis signo:
Discede, flagatur.

Felicissimè
abit ad Do-
minum.

Cùm autem defunctæ sacrum corpusculum ablueretur, adeò visa est exhausta, exte-
nuata, morbo & ieiunij confecta, vt dorsi eius spina ventri adhereret, & velut sub te-
nui panno lineo, ossa dorsi sub ventris pellicula cernerentur. Porrò post mortem nō
reliquit eos, quos in vita dilexerat: sed ad quosdam rediens, sanctas etiam & probatæ
vitæ scēminas crebrò alloquens, amicos suos docuit in agendis, & præmuniuit in pe-
riculis, certis & secretis quibusdam signis omnem ab illis hæsitatiōē excludens. Qui-
busdam etiam amicis suis impetrauit à Domino precibus suis & sapientiæ splendore,
& charitatis ardorem. Quidam Cisterciensis instituti sanctus monachus vidit in som-
nis ab eius ore calicem aureum prodire, vnde plerisque amicis suis potum præberet.
Retulit mihi alius quidam in somnis se vidisse corpus eius tanquam in lucidissimam
gemmam mutatum. Anno autem incarnati Verbi millesimo ducentissimo tertio de-
cimo, nono Calendas Iulij, pridie natiuitatis S. Iohannis Baptistæ, die Dominico sub
horam nonam, preciosa Christi margarita Maria Oegniacensis sine de Oegniac, annū
circiter tricesimum sextum ætatis suæ ad regis sempiterni palatium introducta est: v-
bi vita sine morte, dies sine nocte, veritas sine mendacio, gaudium absque mœrore, se-
curitas timoris expers, requies laboris nescia, eternitas finem nullum habitura: vbi cu-
ris nullis angitur animus, nullo dolore afficitur corpus. Vbi torrens voluptatis diuinc-
omnia implet & satiat spiritu verissimæ libertatis: vbi cognoscemus, sicut & co-
gniti sumus, quando erit Deus omnia in omnibus, cùm dederit regnum
Deo & patri Christus Iesus Dominus noster: Qui cum eodem pa-
tre & spiritu sancto viuunt & regnant per infinita secula se-
culorum, Amen.

Corpus ei⁹
mirè exe-
sum & arte
nuatum.

1. Cor. 13.
1. Cor. 15.

VITA

VITA SANCTAE MEMORIAE CHRISTINAE
VIRGINIS, QVAM MIRABILEM VOCANT, EDITA A
F. Thoma Cantipratensi Dominicano: Quemadmodum habetur in exemplari MS. Idem
autem testatur Dionysius Carthusianus, libro de 4. Nouissimis, articulo 50. vbi hinc
Thomam vocat virum literatum, religiosum ac nobilem. Etsi autem mihi necdum con-
stat, qua die obiit hęc virgo, tamen ob multas rationes, quod fuerit cōtemporanea Ma-
rie Oegniacensis, quod eius, quauis tacito nomine, in Præfatione in vitam eiusdem Ma-
rie, vir grauisimus Iacobus Vitriacensis faciat mentionem, quod fidedignissimum eius
vita auctorem habeat, quod multam vtilitatem eius cognitio possit lectori adferre,
& ob alia quaedam eam hoc loco collocare volui, certus me ea re gratificari
pys, qui eiusmodi lectione non mediocriter incitantur ad pietatem.
Stylum ferè totum mutauimus, & quaedam reddidimus
paraphrasticòs.

PROLOGVS AVTHORIS.

Est in Vita
eius Præfa-
tione.

Veritas hu-
ius historie

Scripturi vitam memorabilis Christi virginis Christinæ, id in ipso
opusculi limine commemorandum putamus, quod venerabilis il-
le Iacobus Achonenfis Episcopus, postea Romane Ecclesie Cardi-
nalis, in vita beate Mariæ Oegniacensis, à se edita, his ferè verbis cō-
memorat: Vidi aliam, (Christinam accipe) circa quam admirabili-
ter operatus est Dominus, ita vt cum diu iacuisset exanimis, ante quā
corpus eius monumento conderetur, anima in corpus reuertente,
reuixerit, atque à Domino obtinuerit, vt in hoc seculo viuens, Purgatoriū pateretur.
Itaque multo tempore mirum in modum à Domino afflictā, quandoque se voluitabat
in igne, nonnunquam hyberno tempore in aqua cōgelata diu morabatur, interdum
in mortuorum sepulcra ingredi cogebatur. Tandē verò, peracta pœnitentiā, in tanta
pace vixit, tamq̃ à Domino gratiam adepta est, vt crebro rapta in spiritu, defunctorum
animas vsque in Purgatorium vel per Purgatorium absque vlla sui lēsiōe, & ad
superna regna deduceret. Hęc quidem ille venerabilis Iacobus Episcopus de ea anno-
tauit: ego verò indignus frater ordinis Prædicatorum, ad Christi gloriam & lectoris
ædificationem, vitam eius conscribendam suscepi, imperito quidem & inculto sermo-
ne, sed certa veritate, quam habeo ex aliorum relatione. Neq; temerè id dixim, cer-
ta me commemoratum, cum tot planè testes producere liceat in permultis, quā
me adferentur, quot tum in oppido Trudonensi rationis compotes esse potuere. Ne-
que enim in angulis & latebris hęc gesta sunt, sed planè in luce & sub aspectu plurimo-
rum: neque tam longa temporum spatia intercēserunt, vt ea poterit obliuio abolere,
& ab hominum memoria excludere, cum ab eius obitu vsque in præsens, non nisi o-
cto anni fluxerint. Ea verò, quæ nullus mortaliū præter ipsam nōsse potuit, ab illis di-
dici, qui se ea ex eius ore percepisse testati sunt. Certus autem sit, quisquis hæc legerit,
ijs me testibus fidem adhibuisse, à quibus tam longè absfuit fingēdi libido, vt vitam po-
tius ipsam prodituri fuerint, quā à veritatis tramite deflecturi. Fatemur quidem, &
res ipsa docet, ea, quæ dicturi sumus, humana ratione plerunque capi non posse, quip-
pe quæ pro naturæ vsu & ordine fieri nequiverint: nec tamen negari potest, possibilia
esse Deo præpotenti creatori: quanquā nec sic ego vllō pacto ea scripturus fuero, nisi
me eius, quem dixi, reuerendissimi antistitis Iacobi, in maioribus testimonium
confirmasset. Itaque opusculum hoc ita distinguere placuit, vt primo lo-
co quemadmodum educata sit & nutrita, atque deinceps cætera, quæ
ab illo gesta sunt, vt ea certissima & indubitata relatio-
ne didicimus, explicemus.

VITAE

VITÆ HISTORIA.

De Christinæ patria & educatione. Cap. 1.

TAQVE venerabilis Christi virgo Christina in oppido
S. Trudonis in Halbania honestis parentibus orta est: qui
bus è vita abeuntibus, illa cum duabus sororibus relicta est,
ijs natu minor. Porrò sorores illæ vitam suam religiosè
& piè instituere cupientes, ita inter se sua munia paritæ
sunt, vt maxima natu vacaret precibus, media domus &
rei familiaris haberet curam: postremo loco nata Chri-
stina, ad pascua euntia pecora custodiret. Quod illa, tam-
etsi præ cæteris humilior & abiectior videretur, libens su-
cepit: nec Christus ei suam adhibere consolationem di-
stulit, internæ suauitatis illi suppeditas gratiam, & secreto-
rum cælestium eam non raro consciam & participem reddens. Interim tamen illa
mansit omnibus incognita, soli Deo tanto notior, quanto occultior cæteris. Vnde a-
pud Esaiam gloriatur Dominus: Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Est e-
nim verecundus amator Dominus Iesus. † alijs pago
qui Bruste-
mū dicitur.
Diuinis cō-
solationib; & reuelati-
onibus fo-
uetur.
Esa. 24.

Vt mortua fuerit. Cap. 2.

Porrò autem ab internis illis sanctæ contemplationis exercitijs vires corporis eius
padeò debilitatae sunt, vt vitam cum morte commutaret. Positum itaque in medio
est corpus exanime, amicis & in primis sororibus eius acerbè lugentibus: deinde manè
ad templum deportatum est: vbi cum pro anima eius Missæ sacrificium offerretur,
subito sese commouente corpore in feretro, illa surrexit, & mox instar auiculæ sursum
scandens, ad templi trabes vsque peruenit. Rei nouitate perterriti omnes, qui illic
aderant, inde aufugerunt: sola soror natu maxima, non absque formidine, illic per-
mansit. Sedit autem Christina immota, donec peractum esset sacrificium. Eo abso-
luto, sacerdotem eam coniuante, coacta est descendere. Id verò quidam sic interpre-
tantur, quod purus & subtilis spiritus eius, ab humanorum corporum odore abhor-
ruerit. Inde cum sororibus domum abiit, ciboque corpus refecit. Venerunt autem
ad illam * spirituales quidam amici illius, & quidnam vel vidisset, vel passa esset, ab ea
percontati sunt. Redit amor
te ad vitam.

Quemadmodum è corpore edueta, & in illud redueta fuerit.

Cap. 3.

TVm illa: Statim, inquit, vt è corpore excessi, animam meam exceperunt lucis mi-
nistri, Angeli Dei, deduxeruntque illam in locum quendam obscurum & horri-
dum, animabus hominum refertum. Quæ verò tormenta eo in loco cōspexi, ea tam
immania & acerba futere, vt nullus possit sermone id explicare. Vidi illic non paucos
vira sanctos, mihi, cum viuerent, non ignotos. Valdè autem miserata ego animas il-
las miserabiles, quæ rebam quis esset ille locus. Suspiscabar enim tartarum esse. Respon-
derunt mihi duces mei, locum esse Purgatorij, vbi peccatores, quos in vita quidem pec-
casse pœnituisset, sed non satis, scelerum suorum meritas pœnas darent. Inde perdu-
xerunt me ad inferorum supplicia, in quibus itidem agnouit quosdam, mihi olim in vi-
ta notos. Postea verò translata sum in paradysum vsque ad thronum diuinæ maiesta-
tis: vbi cum viderem gratulantem mihi Dominum, vltra omnem modum lætabar,
quod arbitraret illic medeinceps cum Domino in omnem æternitatem permanfu-
ram. At ille mox respondens desiderio meo: Reuerà, inquit, dulcissima filia hic mecū
eris: sed nunc, vtrum è duobus malis, optionem tibi facio, vel æternum hic nunc apud
me permanere, vel redire ad terras, ibique in mortali corpore absque illius detrimen-
to pœnas perferre, ijsque omnes illas animas, quas in locis Purgatorijs miserabaris, li-
berare & eripere: efficereque vt homines adhuc in corpore manentes, tuæ pœniten-
tiæ & vitæ exemplis ad me conuersi, à suis facinoribus abstineant & respiscant: pera-
ctisq; omnibus, ad me tandem multis aucta meritotum cumulis reuertant. Ego verò ab-
que vlla cunctatione, sub conditione mihi proposita dixi me velle ad corpus redire. Pœnæ Pur-
gatorij.
Habes exē-
plū eximie
charitatis.

Ffff

Et pius

Et pius Dominus, gratulans quod me promptam obtuliffem, iubet animam suo corpori restitui. Qua in re exequenda admirari licet beatorum spirituum incredibilem celeritatem. Ea enim hora, cum in Missæ sacrificio, quod pro me fiebat, diceretur primò, Agnus Dei, qui tollis peccata mundi &c. anima mea susebatur coram throno diuinæ maiestatis: cum quò, tertio id repeteretur, illi me corpori reddidit. Ita se habet & excessus meus est vita, & ad vitam reditio. Propter hominum correctionem & emendationem ad corpus reuocata sum. Itaque deinceps oro, ne vos perturbent ea, quæ visuri estis in me. Excedent enim mentis humanæ captum, quæ Domino volente fiunt in me: nec talia inter mortales quandoque, comperta sunt. His auditis, admirati sunt amici eius, & non absque stupore, quæ futura essent, præstolabantur.

Vt à cognatis capta, à Domino verò liberata, suo lacte virgineo sustentaretur. Cap. 4.

Ferrens potest hominum conuictum.

* remotas syluas.

Virgo suo se lacte alit.

Cœpit deinde hominum conuictum & conspectum incredibili cum horrore fugere, & ad loca deserta, in arbores, ad turrium & templorum, aut aliarum rerum excelsarum fastigia confugere. Id eius amici conspicati, quod putarent eam à malis demonibus occupatam, tandem multo labore comprehensam, in vincula ferrea coniecerunt. Vbi cum multas molestias, præsertim ex hominum odore, multamque penuriam pateretur, nocte quadam diuinitus adiuta, vinculis & compedibus dissolutis euasit, fugitque in remotam solitudinem, inftar auium illic degens in arboribus: cumque egeret alimento, (neque enim quauis subtilissimum corpus eius cibo carere potuit) diuinitus fame cruciaretur, nullo pacto ad hominum conuictum redire voluit, sed sola cum Domino manere in desertis locis. Itaque preces Domino offerens, suppliciter eum rogauit, ut ipsius angustias & necessitatem benignissimæ misericordiæ suæ oculis respiceret. Vix præcandi finem fecit, cum ecce ad se oculos reflectens, videt ex aridis mammillis virginis pectoris sui contra ipsa naturæ iura lac distillare. Mira profecto res, & præterquam in singulari & incomparabili Christi Domini virgine matre, cunctis seculis inaudita. Illum igitur lactem liquorem alimenti loco sumens, ad nouem hebdomadas suo se lacte sustentauit. Rursus autem à suis quaesita, reperta & capta est, & ut prius, vinculis ferreis constricta, sed frustra.

Vt per Mosam nihil lesa transferit. Cap. 5.

Per fluuium illaesa penetrat.

Liberata enim iterum à Domino, venit Leodium: vbi sacrosanctas immaculati Agni Paschalis carnes esuriens, supplex rogauit sancti Christophori sacerdotem, ut ipsam multis angoribus correptam, sacra communione muniret. Promisit ille quidem se id facturum, sed addidit, necdum intra horam expedire se posse. Illa moram non ferens, ad alterius ecclesiæ sacerdotem se contulit, petijtque ab illo similiter venerabile corpus Domini Iesu. Is verò absque mora eius precibus se accommodans, illi satisfecit. Et ecce repente quodam impetu incitata, extra urbem aufugit. Miratur presbyter, & vna cum S. Christophori sacerdote fugientem insequitur vsque ad ipsas Mosæ fluminis ripas. Cumque sperarent illam se ad obuias lati fluminis vndas comprehensuros, cum multo stupore cernunt foeminam verò & naturali corpore, haud aliter atque phantastico, profundos penetrare gurgites, & in vltiorem ripam absque vllò sui detrimento euadere.

Vt igne se mirabiliter cruciaretur. Cap. 6.

Nota lector & cogita Deum mirabilem in sanctis suis.

Tum verò coepit illa exercere, quorum causa à Domino remissa fuerat. Ingredebatur in ardentis clibanos, coquendis panibus præparatos, & illis incendijs haud secus, atque aliquis est nobis, cruciabatur, ita ut præ angustia & dolore horrendos ederet clamores. Postquam autem inde egressa fuit, vestigium nullum alicuius vestitionis in eius corpore visebatur. Quando ad manum non erant eiusmodi furni, in hominum ædibus, iactabat se in copiosos ignes, vel pedes tantum aut manus immittebat, tandè illic tenens, ut nisi diuino esset seruata miraculo, non potuerint non in cineres redigi. Interdum deponebat se in cacabos plenos bullientis aquæ vsque ad mammillas, vel si non essent profundi satis cacabi, vsque ad renes, membra illa, quæ in aquam eiusmodi mergere non poterat, aqua feruente perfundens. Et si autem præ dolore inftar parturientis, clamaret, at tamen detrimenti nihil in egredientis corpore apparebat.

Vt

Vt in aquis egeledis se affligerit. Cap. 7.

Sub aquis Mosæ fluminis hyberno tempore, cum rigerent omnia gelu, crebro & diu morabatur, sex & eo amplius diebus in eis perdurans. Accedente autem ad fluum sacerdote, qui eius gerebat curam, eamque per Christi nomen adiurante, cogebatur inde exire. Solebat etiam hyeme sub molèdini rota crecta stare, ita ut aqua, verterente se rota, in medium verticem & totum corpus eius dilaberetur. Interdum in aquis natans, simul cum illis ferebatur in rotam, atque ita horrendum in modum circumacta cum ipsa rota, membris omnibus mansit incolumis.

Vt in rotis & patibulis se torserit. Cap. 8.

In rotis etiam, quibus piratæ plerumque puniri solebant, inftar eorum, qui illis excarnificantur, contorquebat brachia & crura sua: nec tamen, postquam ab illis descendit, vlla in membris eius contritio vel fractura visebatur. Nonnunquam in patibulo inter fures ab illo pendentes se suspendebat ad vnum aut alterum diem: sæpè in monumenta mortuorum ingrediebatur, lugens illic hominum peccata.

Vt spinis & vepribus, à canibus agitata, se laceraret. Cap. 9.

Surgebat quandoque medijs noctibus, & totius oppidi Trudonensis canes in se conuolant, ante illos ipsam insectantes inftar feræ cuiusdam cursabat: sicque per deuia & per densos vepres & spineta agitata, ad eam ab illis compungebatur & lacerabatur, ut nulla corporis eius pars vulneris esset experta: & tamen multo fuso sanguine, nulla plagarum aut vulnerum vestigia conspicebantur in eius corpore. Aliàs ipsa se sua spinis & sentibus compungebat, ut toto corpore sanguine perfusa videretur. Multis id non raro cernentibus, magnæ fuit admirationi, vnde tanta sanguinis copia in vno corpore abundaret. Nam præter has sanguinis profusiones, sapissimè permultum sibi sanguinis venæ sectione detrahebat.

De corporis eius subtilitate & agilitate, & inter orandum quid ei acciderit. Cap. 10.

Corpus eius tantæ erat subtilitatis, agilitatis & leuitatis, ut in arduis & excelsis ambularet, & inftar passeris à tenuissimis arborum ramusculis penderet. Preces Domino oblatura, ad arborum, vel turrium, aut aliarum rerum sublimium fastigia se recipere cogebatur, ut illic ab omnibus semota, spiritus sui requie potiretur. Inter orandum autem, cum mens eius esset diuinæ contemplationi intenta, inftar liquefcentis ceræ omnia eius membra in globi cuiusdam formam conuoluebantur, ita ut corpus eius planè sphericum cerneretur. Illa autem spiritus ebrietate se remittente, & sensibus suas sedes suæque in membris loca repetentibus, in ericij speciem conglobatum corpus, ad pristinam redibat formam, membraque extendebantur, quæ in formis cuiusdam materis congeriem præ se paulò antè ferebant. Sæpè quoque visa est in palis sepium erecta stare, & psalmos depromere. Molestissimum enim illi erat, immundam humum contingere.

De tibia eius confracta, & ut rursus capta, rursus diuinitus ereptasit. Cap. 11.

At verò sorores & cognati eius miro afficiebantur pudore, quod propter eius similitudinem res inuitatas, homines eam putarent plenam malo dæmone. Itaque non minus improbum, quam robustum virum conducere, ut eam persequeretur, & captam ferreis nexibus implicaret. Fecit nequam ille, quod iustus erat: persequeretur per desertam loca fugientem, sed cum manibus eam comprehendere non posset, tandè tibiam eius claua confregit. Ducta est igitur domum, & à sororibus chirurgus accitus, qui tibiam eius curaret. Ea causa missa est Leodium, curru eam vehente. Sed cum chirurgus ille non ignoraret, quanta esset vis & robur spiritus eius, eam in cellario quodam omni ex parte murato, vinculis fortiter colligatam, & ad columnam religatam, obratis ostijs, inclusit. Stringente autem illo tibiam fascijs suis, & opportunis remedijs fovente, postquam ab ea recessit, illa quicquid ab eo fomentum adhibitum fuisset, abstraxit.

Ffff 2

strahe.

A Domino curatur. **a. Cor. 3.** frahebat, indignum planè censens alium suis vulneribus adhibere medicum, præter saluatorem nostrum Dominum Iesum Christum. Nec fuit frustra spes eius. Quædam enim nocte, irruente in illam spiritu Domini, solutis vinculis, quibus constructa erat, curato vulnere tibie, obambulabat per cellarium tripudians, laudansq; & benedicens illum, cui vni & viuere & mori constituisset. Sentiens autem spiritum suum septis cellarij coarctari, arrepto saxo è cellarij pavimento, multa vi per fregit murum: & quem admodum arcus quanto fortius tenditur, tanto validius à se vibrat sagittam: ita spiritus eius, plus quàm par erat, pressus, (vbi enim Domini spiritus, ibi libertas) cum ipsa mole corporeæ carnis, perinde vt volucres, per aëra volitasse fertur.

Vt oleo ab eius vberè manante, à cognatis dimissa sit. Cap. 12.

A T nec sic tamen sorores & cognati eius, ab eius insectatione desistere voluerunt. **V**bi enim reuertentem illam comprehendere potuere, iterum vinculis fortiter constrinxerunt, & haud secus atque canem, exiguo pane & aqua eam sustentarunt. Et Christus quidem, vt eximia in ea suæ virtutis miracula declararet, ad tempus passus est eam vinci & affligi. Itaque duritia ligni illius, ad quod religata erat, nates eius attrite sunt, & humeri computrescebant: quo factum est, vt præ dolore illum ipsum panem suum edere non posset. Nullo verò eius vicem miserante, mirificè illius misertus est pijsimus Dominus Iesus, effectitque in ea insignis miraculum, cunctis superioribus sculis inauditum. Nam ex virginis eius vberibus oleum manare cœpit. Quod illa tum pro condimento siccipanis, tum pro vnguento vsurpans, partim fami remedium adferebat, partim putrescentia vulnera perungebat. Id verò posteaquam eius sorores & consanguinei videre, sibi à lachrymis temperare non potuerunt, nec deinceps auidi diuinæ voluntati in Christianæ miraculis reluctari, eam à vinculis absoluerunt, & cum flexis genibus ob illatas iniurias veniam petiissent, suæ illam libertati permisere.

Vt precibus religiosorum hominum nonnihil eius vita temperata sit.

Cap. 13.

Illa igitur hac freta libertate, quantum licuit & libuit, pro hominum peccatis à se ipsa poenas reposcebat ita, vt iam supra dictum est. Sed cum multi desiderio videndi in illa admiranda Dei opera, à propinquis & longinquis regionibus quotidie aduenerent, homines religiosi vtriusq; sexus, in S. Trudonis oppido degentes, veriti ne quæ in illa diuinitis fiebant, humanæ mentis captum excederent, materiamque præberent carnalibus hominibus opera Dei malignè interpretandi, ea præsertim, quod hominum conuictum fugiens, instar auis ardua loca peteret, & in aquis piscium more diu maneret: sedulis precibus egerunt apud Dominum, vt miracula potentie suæ in Christina ad communem hominum consuetudinem moderaretur. Nec verò spreuit Deus pias preces & lachrymas feruorum suorum. Quodam enim die, spiritu vehementissimè eam impellente, ad ecclesiam pagi Vuellensis confugiens, cum cerneret apertum facti baptismatis fontem, illi se totam immerisit. Inde verò fertur id afflicta, vt eius viuendi ratio deinceps esset temperatior & accommodatior ad hominum consuetudinem, moderatiusque se gereret, possetque commodius ferre & odores & conuictum aliorum.

Vt spiritus eam compulerit eleemosynas emendicare: & quàm gratum sit Deo præstare eleemosynas. Cap. 14.

Præstantissimum Dominici corporis & sanguinis sacramentum crebrò, maximeque Dominicis diebus, cum multa deuotione percipiebat, ex eoque, vt ipsa ait, & corporis robur, & ingentem spiritus lætitiâ capiebat. Nihil autem eorum, quæ propria illius erant, & Christi causa reliquerat, quæve hæreditario iure ad ipsam deuoluisset oporteret vel essent deuoluta, in suos vsus conuertere potuit: sed in cibum sumebat ea, quæ quotidie ostiatim emendicasset, vt eorum peccata portaret, quorum eleemosynas alebatur. Dicebat verò, ea causa diuinitis se compelli ad sceleratorum hominum petendas eleemosynas, vt ij per eas ad peccati horrorem & ad agendam poenitentiam perducerentur: addēs etiam, nulla re magis Deum flecti ad misericordiam erga peccatores, quàm si illi sint benigni & misericordes erga proximos. Nec vnquam sanè misericordia, nunquam benignitas aliò, quàm ad bonum finem & felicem obitum perducere po-

re potuit hominè. Possumus id exempli causa quodam Christianæ experimento vel testimonio confirmare. Die quodam intolerabili siti vexata, Deo eam instigante, ad mensam cuiusdam sceleratissimi hominis splendidè apparatus accurrit, potum ab illo petens. Ille præter morem suum insolita humanitate permotus, vinum ei obtulit, vnde illa parum bibit. Ea causa contra omnium opinionem, qui virum nouerant, Christina affirmavit cum in morte ad poenitentiam & contritionis gratiam peruenisse.

Quid pertulerit vescens flagitiosorum hominum eleemosynis. Cap. 15.

Hæc ergo, vt diximus, illi ratio fuit, quam obrem sceleratorum hominum, vt diuinitus cogebatur, eleemosynas emendicaret. Sed cum aliquid è rebus malè partis acciperet eleemosynæ nomine, eoque vesceretur, videbatur sibi ranarum aut bufonum viscera, aut serpentum intestina glutire. Itaque, eiusmodi cibos edens, instar parturientis clamitabat, dicens: O pie Iesu, quid ita mecum agis? Cur adeò me excrucias? tundensq; pectus & corpus, aiebat: O misera anima, quidnam appetis? Cur isthæc horrida concupiscis? quid his sordibus vesceris? Hunc in modum illa torquebatur, cum cibos sumeret ab illis, qui per vim aut fraudem illos rapuissent. Nec minùs tamen cruciabatur, si ab sceleratis peccatoribus aliquid petiisset, nec impetrasset. Accidit quædodamque, vt petenti quippiam homo impius dare noller. At illa vi ab eo tollens, dixit: Et si impræsentiarum dare non vis, tamen postea tibi ablatum non dolebis: & tunc proderit tibi, quod iam non prodest. Cum illi deesset manica in veste, vel capitium in pallio, si quis ei veniret obuiam, à quo, spiritum eam intus admonente, ea accipere deberet, primo rogabat illum: & si daret ille, agebat gratias: sin minùs, auferebat etiam recusanti, & ad suas vestes affuebat. Nec erubescibat, si ad vnam tunicam dispares vel diuersi coloris manicas haberet. Vestes autem eius erant tunica alba, & pallium album, regens totum corpus vsq; ad talos, non alijs ferè confutum filis, nisi arboris tiliæ cortice, aut salicium viminibus, aut lignis ijsq; paruis hastulis. Calceis non utebatur, quibus suis teporibus indiscriminatim nudis pedibus incedens. Epularum loco habebat escas viles & abiectas & scutellarum purgamenta. Aquam appositam bibebat, panemq; surfurèum nimisq; durum, sed aqua maceratum edebat: ijsq; post biduana, plerunq; etiam triduanam ieiunia vesceretur.

Vt luxerit eorum causa, quos didicit damnatos: vtq; miro affecta sit gaudio propter eos, quos nouit ad cælos abiisse. Cap. 16.

Honores summopere fugiebat & gloriam, dicebatq; eorum causa apud inferos & in locis Purgatorijs illos grauissimè cruciari, qui veritatis in hac vita à Christo notitiam accepissent. Porò semper ferè tanquam mœrens & lugens ibat cogitabunda: quippe cui Deus quotidie morientium vel ad salutem, vel ad perditionem, merita reuelaret. Si quis intra oppidum vita sanctus esset, quem illa apud inferos damnatum spiritu cognosceret, fundebat lachrymas, affligebat sese, torquebat cum multo cruciatu brachia sua & digitos, perinde ac si sine ossibus essent flexiles. Erat verò dolor eius intolerabilis cunctis illam cernentibus, vt nulla quauis adamantina pectora cum absque multa sui contritione & compunctione sustinere possent. Illorum autem nomine, qui ibant ad vitam sempiternam, ineffabili exultatione & tripudio afficiebatur, ita vt sine summa admiratione tanta eius iucunditas videri non posset. Atque illi, qui spiritus eius virtutem nouerant, facile animaduertere potuere ex eius gaudio, tum mœrore, quis in eo oppido morientibus esset adfuturus.*

Illas sanè libentissimè atque officiosissimè è vita migraturis aderat, adhortans eos ad faciendam peccatorum confessionem & fructus poenitentiae, ad concipiendam spem vitæ beatæ, ad vitandos summo cum horrore æstuantis gehennæ cruciatus. Neque id Christianis duntaxat, sed etiam Iudæis, quorum erat eo in loco ingens numerus, mirabili commiseratione & sollicitudine præstabat. Dicebat verò Christi summam esse misericordiam in eos, qui ad ipsum conuerti vellent, eumq; valdè inuitum in hominū peccata animaduertere: & propemodum dolore affici eum, quoties ad id hominum sceleribus adigeretur: porò accuratè eum occasiones inquirere miseris salutem conferendi, eosq; saluos faciendi. Hæc autem illa de Christo dicente, mira oris gratia perfundebat. Reserebat etiam locum esse vicinum inferis, in quo illi ex diuinæ maiestatis decreto punirentur, qui immanium scelerum rei, sub vitæ finem se peccasse do-

Ffff 3 luissent,

Tractatur inhumantur à suis.

Nota.

Hæc fecit sanctissima Virgo non aliqua temeritate, sed Deo illa cogente, haud dubiè in salutem illorum, quibus ea eripiebat.

Pœnæ am-brosiorum.

* deest opinor finis. Adest libenter moriturus.

Sapè Eucharistiam accipit.

Peccatoribus quid præcipiue Deum conciliet.

luisent, & ita cum cordis contritione obiissent. Eum autem locum propter cruciamē torum immanitatem nihil ab inferni supplicijs discrepare aiebat, nisi quod ij, qui illo continerentur, spe veniæ respirarēt. Ijs verò excarnificādis dæmones præfesse ferebat, qui tanto maiori crudelitate in eos sæuissent, quanto se scirent breuiora ad illos excrucandos tempora habituros.

Vt claruerit spiritu Prophetiæ. Cap. 17.

Spiritu Prophetiæ præditam illam fuisse, non vno modo doceri potest. Præmonuit, multos, vt suæ salutis consulerent: multos de occultis sceleribus secretò obiurgauit, ijsq; agendæ pœnitentiæ author fuit. Confligente Brabantia Duce cum hostibus suis, quæ fuit pugna miserabilis, cæsis permultis, illa haud secus atq; solent parturientes, clamabat, dicens: Eheu eheu, video aëra gladijs & sanguine plenum. Properate sorores, properate, preces fundite ad Dominum, stillent lachrymas oculi vestri, ne contineat Dominus in ira sua misericordias suas. Cuidam etiam sanctimoniali in eodem monasterio S. Catharinae, dicebat: Festina filia, properè te confer ad deprecandum Dominum pro patre tuo, qui in præsentissimo iam salutis suæ periculo versatur.

Videt pugnam spirituum, procul abscens corpore.

Vt cuiusdam sanctimonialis apostasiam prædixerit. Cap. 18.

ERat in illo monasterio sanctimonialis quædam, quæ fugam meditabatur. De ea dicitur ita dixit Christina: O vas inane, huic monasterio magno dedecori & offensus diculo futurum. Non multum inde temporis intercessit, & vt Christina dixerat, illa à monasterio aufugit, monasterioque sua incontinentia magno probro & scandalo fuit. At tamen resipuit, & monasterio se ad agendam pœnitentiam reddere voluit: sed cum ea in re sanctimoniales supra modum difficiles & inexorabiles se præberēt, Christina eas reprehendit dicens: Tamen si vos non magnipenditis perditionem eius, at tamen non paruo illius anima Christo constitit, qui eius causa fudit sanguinem suum, & mortem perpeffus est. Nec desistit hunc in modum instare apud eas, donec pœnitentiam illam rursus in suam sodalitatem admitterent.

Resipiscit sanctimonialis, quæ fugerat ex monasterio.

Vt precibus suis nobilem quandam peregrè profectum religionis ergo, seruauit. Cap. 19.

Vir quidam nobilis ad sepulcrum Christi visitandum peregrè profectus est. Eius vxor orauit & adiurauit Christinam, vt eum suis precibus saluum & incolumem ad suos reduceret. Fuit quidem molesta Christina illa nobilis foemina obtestatio, at tamen multas pro eius marito preces Domino obtulit, multos labores suscepit, effecitq; vt ille sanus domum rediret. Dixit autem vxori eius quasi subfomachando: Ecce in portunitate obtestationis tuæ compulsus, sanum tibi restitui maritum tuum: sed noueris tamen non diu te illius præsentia fruituram. Dixit illa, & res ipsa vera illam dixisse declarauit, non diu post ab hac luce subtracto nobili illo viro, & vxore cum liberis in mœrore multo derelicta.

Prædicio obitu cuiusdam nobilis.

Vt Hierosolymam captum iri prædixerit. Cap. 20.

Longè etiam antè prædixit terram sanctam & Hierosolymam in impiorum Saracenorum ditionem redactum iri. Quo autem die à Saladino Aegypti Sulthano capta fuit Hierusalem cum sepulcro & Cruce Christi, illa in castro Loëncensi tum constituta, spiritu cognouit rem gestam: cumque multum exultaret, ab ijs, qui aderant, rogata vt eius lætitiæ causam exponeret: Iure, inquit, exulto: nam & Christus Dominus cum Angelis suis exultans, occasionē præbuit, qua magna possit hominum copia salua fieri. Illis rursus sciscitantibus, quænam esset hæc occasio, respondit: Noueritis terram sanctam hodiè venisse in manus hominum impiorum, atque hac re magnam salutis oblatam occasionem. Christus enim pro illata ipsi contumelia dignum censuit, vt terra illa hac ignominia afficiatur, quanuis ipsius passione sanctificata, at tamen in fine mundi cum ipso mundo peritura: quando illius recuperandæ causa animæ semper victuræ, eiusque sanguine redemptæ, ab iniquitate ad iustitiæ studium conuertentur, fundentque homines sanguinem suum, & quandam morti Saluatoris vicem cum multa deuotione rependent. His dictis, mirabantur omnes, & quidam annotarunt tempus.

Hierusalem capta à Saladino Sulthano.

Vt magnam famem venturam prophetauerit. Cap. 21.

Famem illam ingentem, quæ incidit in annum à Christo nato millesimum ducentiesimum septuagesimum, longè antè futuram prædixit: & permulta talia propheticè pronunciauit, quæ iam partim completa sunt, partim complenda credimus. Fuit autem valdè familiaris monialibus S. Catharinae extra oppidum Trudonense: cum quibus aliquando de Christo colloquens, præter expectationem omnium rapiebatur spiritu, corpusque eius instar ludentium puerorum tanta celeritate in orbem crebro vertebatur, vt nulla possent in illo membra discerni. Cumque id diu durasset, tandem quasi vltra ferre non sustinens eam corporis agitationem, membris omnibus quiescebat: & ecce inter guttur & pectus eius audiebatur melodia quædam admirabilis, quam nemo mortalium vel capere posset, vel vlla industria & arte imitari. Audiebatur quidem musicus, concertus sed verba melodiæ, si tamen verba dici queant, modo quodam incomprehensibili exprimebantur. Nulla enim vel de ore vel naribus eius vox aut spiritus proficiscebatur: sed solum modò inter pectus & guttur angelica melodia resonabat, interim membris omnibus quiescentibus, & ipsis quoque oculorum palpebris clausis, haud secus atque dormientibus. Deinde post aliqua temporis spatia, ad se non nihil reuersa, quasi ebria, & verè ebria, sed non à vino exurgens clamabat: Adducite ad me sorores omnes, vt summæ benignitatis Dominum Iesum in eius mirabilibus collaudemus. Ignorabant autem sorores illæ, quid Christina fecisset & dixisset. Mox vndique aduolantibus sanctimonialibus, (multum enim delectabantur Christinae consolatione) illa inchoabat, Te Deum laudamus: cæterisque prosequentibus, totum illud canticum absoluebat. Inde iam planè sibi reddita, vt audiuit ex alijs, quid egisset, & vt sanctimoniales ad Christum laudandum inuitasset, præ verecundia aufugit, fatuam se simulans. Quod si vi aliqua detineretur, immodico dolore tabescebat.

Fames in gens. Admirabilis melodia auditur in ea.

Quemadmodum mundo exprobravit, quod creatorem suum non coleret. Cap. 22.

Nonnunquam ad se reuersa ab huiusmodi mētis ecstasi, cum multo cordis dolore dicere solebat: O miserum & miserabilem mundum, non agnoscentem opificem & creatorem suum. Cur illi non seruis, o miser? Cur longanimitatis eius patientiam vsque adeo parupendis & negligis? Eius immensam bonitatem si perspectam haberes, etiam si alius quispiam mundus retrahere te vellet, non posses tamen eò adduci, vt illum non amares. Sed o te miserum, qui te auertisti ab illo, qui oculos clausisti, nec vis videre & intelligere. Sub his verbis tanquam parturiens contorquebat membra sua, volutabaturq; humi, cum ingenti eiulatu identidè repetens, Cur miser munde non cognoscis creatorem tuum?

Mundi erga suum creatorem ingratitude.

Vt suis relictis, ad castrum Loën venerit. Cap. 23.

Post hæc è domo & cognatione sua exiens, ad castrum quoddam Germaniæ cõterminum, quod Loën vocant, peruenit, ibique apud inclusam Iueram, eximia pietate conspicuam, nouem mansit annis. quo tempore mira per eam operatus est Dominus. Ex illa autem inclusa multa ego didici ex ijs, quæ de Christina scribenda suscepi: ad quam ego ea causa ex longinquis Galliarum partibus profectus sum.

Vt diuinitus edocta scripturas diuinas intellexerit. Cap. 24.

Enas vocant. Cunctis autem ab ecclesia recedentibus, illa obseratis ianuis per templum ambulans, tantæ suauitatis promebat melodias, vt angelicæ potius, quàm humanæ, viderentur. Omnium enim musicorum instrumentorum harmoniam, mortaliu omnium voces ille cantus vincebat, tamen si longè impar erat illi Melodiæ longè suauissimæ, quæ illa mente excedente, inter guttur & pectus eius sentiebatur. Erat autem

Suausissimas promit melodias, haud dubiè spirituales.

Docta diuinitus.

Cantus ille Latinus, rhythmis quibusdam tinnulis aut dictionibus inter se pulchrè consonantibus ornatus. Intelligebat autem illa scripturæ diuinæ Latinas dictiones, sensum quoque & mentem illius plenissimè affecta, licet nunquam didicerit literas, immò illarum planè rudis esset. Quæstiones etiam sacræ scripturæ obscurissimas, spiritalibus quibusdam amicis ipsam rogantibus, luculenter admodum explicabat: sed id tamen faciebat prorsus innita, & quidem rarissimè, dicens, scripturas diuinas interpretari Clericorum esse, non suum. Porro Clerum & inprimis sacerdotes, propter eximiam erga Christum amorem, miro studio colebat ac venerabatur, licet ediuersò multas ipsa ab illis iniurias pateretur. Sacerdotes peccantes, itemque alios è Clero, secretiùs & cum mira reuerentia haud secus atque patres suos comiter admonebat, darent operam, ne sanctum Christi nomen propter ipsorum peccata, in populo contumelia afficeretur.

Reuerentia erga Clerum.

Quantoperè eam obseruauit Ludouicus Comes. Cap. 25.

Comes Loënsis Ludouicus, multa nobilitate illustis, ubi eius sanctitatem fama vulgante cognouit, ex animo eam cepit diligere, eiusque colloquijs & consilijs synceriter sese accommodare. Vbiunq; illam vidisset, assurgebat & occurrebat ei, matremque appellabat. Si quid autem Comes ille vel contra ius fasque, vel aduersum Christi ecclesiam aut eius ministros designasset, eius vicem haud aliter atque mater filij dolebat, eumque in suo castro accedens, materna fiducia obiurgabat, impetrabatque ab illo, quicquid ex iustitiæ præscripto eum satisfactionis loco præstare oporteret. Die quodam illò in ecclesiæ atrio procumbente, cum esset multo stipatus milite, Christina superueniens, clam ad eius caput se inclinauit. Illo verò & corpus & oculos sustolente, mira oris gratia dixit: O quam speciosus es Domine. Id autem milites audientes, dicebant Comiti: Audi sine domine, ut te hæc sancta prædicet? At Comes: Ego verò, inquit, noui, quem laudet illa. Non me, sed cælestem & immortalem Dominum laudat, à quo pulchritudo omnis proficiscitur, quique est omnium pulcherrimus. Tū illa: Verum, inquit, dixisti. Tu igitur quare illum non diligis? Idem Comes quando, que æstiuo tempore hora meridiana in castro suo Loënsi, quod iam euersum est, cū Limburgenfi Duce & alio quodam Comite colloquebatur. Ad illos igitur intrepida accurrens Christina, magna voce dixit Comiti Ludouico: O te miserum: cum quibus iam miscès colloquia? En amicum se simulat, qui hostili animo tuam prodicionem meditatur. His verbis proditor ille perterrefactus, ad horam contriuit, remque, ut erat, verbis dissimulans, postea vera dixisse Christinam facto declarauit.

Prodit proditorem.

Vt se gesserit erga Comitem illum vita functum. Cap. 26.

Non planè desipuit hic Comes, qui Christum in Christina veneratur.

Cum autem idem Comes ageret in extremis, Christinam ad se acciuit, eamque obnixè rogauit, ut apud ipsum donec spiritum redderet, permaneret. Annuente illa, pius Comes omnes, qui in cubiculo erant, iussit secedere, solam Christinam apud se retinens. Postquam omnes exierant, virtute qua potuit, erexit se, & suppliciter ad pedes Christinæ se abiciens corpore toto, omnia peccata sua, quæ ab anno ætatis vndecimo vsque in diem illum perpetrasset, cum multo lachrymarum imbre recitauit: non quòd ab illa vellet absolutionem petere, quam sciebat illam impendere non posse: sed ut amplius hac re illam ad orandum pro se permoueret. Deinde iussit omnes suos vocari in cubiculum, & ex Christinæ consilio rebus suis dispositis, defunctus est. Vidit autem Christina animam eius in Purgatorium perducì, acerrimis poenis excruciantiam. At pia fœmina eius vicem non mediocriter miserata, obtinuit à Domino, ut posset illius animæ poenas partim in se recipere. Apparenti autem illi post obitum suum, ut ab ea opem peteret, Christina dixit: Agè, abscede hinc, & ex diuinæ sententiæ præscripto poenas luito. Ego verò à meo corpore poenas exactura, dimidiam Purgatorij tui partem in me recipio. Videre tum licebat Christinam non breui tempore nocturnis horis modò flammaram incendijs, modò frigoris algoribus cruciari, pro ut Comitis animam id genus tormenta vicissim excipiebant. Loca etiam, in quibus Comes peccare consueuerat, illa lachrymis nullam consolationem admittentibus irigabat: & ubi ille lætatus fuerat, ipsa lugebat.

O eximiam charitatem.

Cuiusmodi vita eius fuerit anno extremo. Cap. 27.

Degit in locis desertis.

Extremo vitæ eius anno frequens illi erat habitatio in desertis locis & in solitudinibus: vnde quidem nonnunquam reuertebatur, sed rarissimè tamen, cum ad promonem.

promouendam hominum salutem aut cibum sumendum, diuinitus redire compellebatur. Nec potuit tunc ad deserta properantem vlla monialis retinere: neque reuertentem quisquam salutare, aut quippiam ex ea percontari ausus erat. Nam interdum vesperi rediens, per mediam domum ita transibat, ut spiritus potius, quam corpus videretur: nec facile licebat internosci, an spiritus esset vel corpus, quandoquidem vix terram attingere videbatur. Adeoque illo postremo vitæ suæ anno omni ferè ex parte corpus eius spiritus quasdam proprietates induisse cernebatur, ut humanæ mentes vel oculi corporis eius umbram vix absque horrore & tremore spiritus intueri possent. Solebat tum ex solitudine reuertens, apud S. Trudonem in beatæ Catharinæ monasterio ut plurimum morari.

Quid de earetulerit Thomas Abbas S. Trudonis. Cap. 28.

Narrauit mihi quiddam de ea venerabilis Thomas, nunc quidem Abbas S. Trudonis, tum verò parochus, quod sit annotatione dignissimum. Ad auroram cū socio quodam reuertente illo à precibus, quas Matutinas vocant, Christina cum impetu quodam transiens, in ecclesiam ingrediebatur. At illi clam eam secuti, retro columnam quandam sese abidentes, obseruabant quid illa vel faceret, vel precaretur. Ibitum Christina coram altari haud aliter atque saccum quendam aridis ossibus plenum sese humi abiecit, grauiusque ingemiscens, & crebro pugnibus pectus & corpus verberans, ita dicebat: O miserum & miserabile corpus, quandiu me miseram cruciabis? quousque tandem me retardabis à Christi conspectu? Quando tandem missam me facies, ut anima possit libera reuerti & euolare ad creatorem suum? Væ tibi corpus miserum, & væ mihi, quòd coniuncta sum tibi. Hæc & id genus alia dicens, tundebar pectus suam. At rursus corporis partes agens, dicebat spiritui: O anima misera, cur adeo me affligis? ecquidnam te retinet intra me, aut quidnam est in me, quod te delectet? Cur non pateris me redire in terram, vnde sumptum sum, ut illic quiescam, donec in nouissimo magni iudicij die tibi restituar? Quare non proficisceris ad requiem tuam, ut potioribus fruaris bonis in illis sedibus sempiternis? Hæc dicēs, ducebat alta suspiria, & anhelo pectore lachrymas fundebat. Deinde paululum quiescens, & cum silentio & sancta meditatione in Deum syncerius incallescens, in dulcissimum risum soluebatur: appræhensosque pedes manibus suis, cum ingenti affectu osculabatur plantas suas, ita dicens: O mihi suauissimum & felicissimum corpus, cur ita te verberaui? cur his ego conuicijs te proficidi? An non mihi morigerum te præbuisi ad quauis rectè facta & bona opera, quæ Deo auctore facienda suscepi? Tu certè cruciatus & laboribus placidissimè ac patientissimè tolerasti, quos spiritus à te exigebat: rursusque oscula repetens, dicebat: Agè nunc comiter sustine optimum mihi que gratissimum corpus meum: aderit propediem finis laboris tui: iam in puluere requiesces, iam dormitabis paululum: ac demum canente tuba, resurges omnis corruptionis expertus, rursusque anima sociaberis in illis gaudijs sempiternis, quam in hac vita mœroris & doloris sociam habuisti. Talibus verbis & osculis blanditer demulcēs corpus suum, post horam in illud, quod diximus, admirabile iubilum prorupit, tantaque in homine interiori iucunditate complebatur, ut corpus eius rumpi videretur. Reuerà mirabilis Deus in sanctis suis, & in Christina sua, ut ita dicam, super omnem admirationem mirabilis.

Agit partes animæ.

Item corpus.

Bladissimè anima consolatur corpus.

Psal. 67.

Sub mortem quis eius vitæ modus fuerit. Cap. 29.

Extremo tempore vitæ suæ cibo admodum raro, & quidem exiguo utebatur. Cū sanctimonialibus & religiosi hominibus, uti antea consueuerat, noluit miscere colloquia: sed parū aliquid cibi capiens, & somno momentaneo refecta, medijs noctibus ibat ad deserta loca. Per id tempus nemo vnquam ridentem eam vidit, sed perinde affecta cernebatur, atque solent illi, qui præ nimio dolore è potestate exierunt & mente capti sunt. Incedebat orans, plangens, & multum mœrens: cuius eam plerique causam autumant, quòd de mudi statu & malitia plures solito diuinitus reuelationes ei obtigerint. Illud verò incredibile eiulatu sæpius deplorabat, totum ferè genus humanum corporis pollutione corrumpi, eaque causa iram Dei, & animaduersionem vniuerso prope orbi Christiano imminere.

De

De eius sub mortem agrotatione. Cap. 30.

Aduentante tandem eo tempore, quo morbo & agrotatione conficienda erat, tam assidua contemplationis gratiam adeptus est, ut permolestum ei esset aliorum aciem mentis intedere. Omnibus igitur posthabitis, Beatricem monasterij S. Catharinae sanctimonialem rogauit, ut lectulum ipsi clam in cubiculo componeret, simul indicans, morbum sibi imminere. Fecit Beatrix, & quidem libenti animo, quod illa voluit, decubuitque Christina, & morbo ingrauescente exercebatur. Cum iam autem tres hebdomadas ita laborasset, sacram Corporis Domini communionem, & extremae Vnctionis oleum petijt. Ijs perceptis, Beatrix in genua procumbens, orauit ut priusquam e vita excederet, de quibusdam ipsam essiceret certiores. Illa vero tacente, Beatrix existimans alibi eam animo occupari, quaestiones suas distulit, arque aliq. factura operis, e cubiculo egressa est, Christina sola relicta.

Eucharistia & Vnctione accipit.

Ut secundo, tertioque obierit. Cap. 31.

Aunt plerique saepius Christinam rogasse Dominum, ne ipsam morientem vllis miraculis cohonestaret, sed instar aliorum sineret migrare ex hac vita: id quod etiam praestitum est illi a Domino. Prius enim quam Beatrix ad eam esset reuersa, Christo vocante, spiritum exhalauit. Celeriter autem reuertens Beatrix cum socia sorore, corpus eius in terra exanime inuenit, ita prostratum, ut solent cadauera defunctorum: sed, ut equidem mihi certo persuasero, ministerio angelorum. Ea re confecta, Beatrix, doloris quibusdam stimulis percita, impatientius sese gerens, ruit super defunctae corpus, clamans & eiulans non mediocriter. Interim vero identidem sciscitabat ex ea, cur absque illarum bona venia & sine sororum commendatione ad Dominum abiisset, ac tandem spiritu vehementi concepta fiducia, defixo in defunctae ora vultu, ita dixit: Semper mihi Christina, dum viueres, obediisti. Itaque adiuuante & obtestor per Dominum Iesum Christum, quem in vita ardenti desiderio amasti, ut etiam nunc mihi obedias: (nanque potens potes per illum, cui iuncta es, quicquid velis) reuertarisque in corpus, exponasque mihi, quod a te sub obitum cupidissimi me mihi optabam explicari. Mira res. Simulatque Beatrix haec ad aures mortuae inclamauit, Christina reuixit, sed grauius ingemiscens, anxioque vultu Beatricem reuerberans, dixit: Cur meam, Beatrix, requiem interpellasti? Cur me huc reuocare voluisti? Iam ducebar ad Christi conspectum. At nunc, mea soror, prope quicquid visum est, proponas, sinasque me, obsecro ad diu optata reuertere. Vbi Beatrix proposuit, quod voluit, ab ea responsum est ei. Interim sorores vndique congregantur ad illam, quas postquam Crucis signo consignauit, tertio vita functa est, abijtque ad immortalia secula seculorum. Vixit autem ab eo tempore, quo primo reddidit spiritum, annis duobus & quadraginta, obijtque anno a Christo nato millesimo ducentesimo vicesimo quarto, aut circiter.

Reddit spiritum.

Reuulset secundo ad breue tempus.

Tandem abiit ad Christi felicissimam.

De eius sepultura, & corporis translatione. Cap. 32.

Humata est autem extra S. Trudonis oppidum in monasterio beatae Catharinae, illicque septem annis corpus eius quieuit, in illud vsque tempus, quo omnem eius monasterij structuram in locum propinquum magisque opportunum transfulere. Tum enim, vniuersis ciuibus congregatis, ad tumultum reuerendae Christinae Clerus cum sanctimonialibus accessit: cumque amouissent inde operculum, tanta suauitas & omnes & singulos peruasit, ut cuncti pariter vna mente, vnoque ore conclamarent, Christinam & in vita fuisse mirabilem, & post obitum nihilominus gloriosam. Neque vero quisquam ambigit morbis liberatos esse eos, qui cum fide congrua ad eius tumulum adiere: sed eiusmodi prosequi, nobis non est integrum.

Post septem annis ex eius sepulchro omnia odoris suauitas funditur.

Adhortatio ad agendam poenitentiam. Cap. 33.

Quasi te Lector, diligenter animum aduerte, quam nos iure meritoque culpandi simus, qui cum cernamus Christinam tot poenas, tamque immanes & diros cruciatus non tam propter sua, quam propter aliorum peccata pertulisse, ob culpas & maleficia nostra poenitentiam agere reformidamus. Veniet certe quandoque, & celeriter veniet dies ille, quo nos libenter etiam his acerbiora simus toleraturi, si daretur locus poenitentiae, & ad negligenter quondam exacta tempora redire liceret. Et va ijs, qui ad misericordiae emendum oleum tum demum se comparare volunt, quando

In tepidos & suae salutis incuriosos.

Matt. 23.

quando nundinarum tempus omne elapsus est. Venient ij cum lampadibus vacuis, ianuamque pulsabunt, sed omnem sibi sentient aditum praclusum, audientque vocem illam sane terribilem: Amen dico vobis: nescio vos. Vigilemus igitur, quia nescimus diem, neque horam. Merito illi excluduntur, qui iam stertentes, diemque illum & horam negligentes, nolunt lampades suas implere oleo bonorum operum ex condignis poenitentiae fructibus. Vtina vero audiant Dominum dicentem: Vigilate ergo, quia nescitis diem neque horam, qua Dominus vester venturus sit. Ecquid vero aliud per omnem vitam suam Christina clamauit, nisi ut poenitentiam agerent homines, & nunquam non sese paratos exhiberent? Hoc illa verbis multis, hoc lachrymis, hoc planctu & eulatu, hoc infinitis clamoribus, hoc eiusmodi viuendi exemplis docuit, qualia de nullo alio, qui eam aut antecesserit, aut secutus sit, vel scripto cuiusquam vel sermone perceperimus: in laudem & gloriam Christi, qui cum patre & spiritu sancto viuunt & regnant Deus per omnia secula seculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS THEODORI STUDITI ORATIO DE NATALI

Sancti Prophetae, praecursoris & Baptistae. Habetur in Simeone Metaphrasae.

SI vocali alicui luscinae, quae verno tempore pulchre resonat, nostra esset similis oratio, inueniret fortasse, quem admodum posset parum per laudare magnam illam vocem veritatis, quae hodierno die nascitur. Cum sit autem voce admodum gracili & impedita, quomodo laudabit magnum decus Prophetarum? quomodo celebrabit eximiam Apostolorum gloriam? Quomodo glorificabit nouum & admirandum ornamentum martyrum? Porro autem hoc quoque est mihi considerandum, quod in alijs quidem sanctis tractauit alter alterius encomia: eius autem, qui nunc laudatur, ante alios ipse Christus Deus, qui est ipsa veritas. Dicit enim: Maior Iohanne Baptista non surrexit inter natos mulierum. Quoniam ergo sunt tanta laudes magni Praecursoris, ut vel summa dicendi facultas eas assequi nequeat, nunquid ei deicit nostra orationis breuitas, studiosi auditorum? Absit: sed feruile reddentes debitum, & iustum implentes spiritalem, & tantam quam qui sumus sanctificandi ex sola Praecursoris commemoratione nostram ostendemus audaciam.

24. Iunij. Cap. 1.

Praeclara S. Iohannis epitheta.

Matt. 11.

Agedum ergo diem festum deinceps celebremus, ad natalem honorandum conueniamus frequenti multitudine, non solum accolae, sed etiam vniuersa regio, quae est circa Iordanem, qui percipitur intelligentia. Videamus pulcherrimum hoc, nouum & inauditum mysterium. Videamus id, quod fit admirabiliter, & praeter opinionem. Zachariam mente consideremus: res quoque Elizabethae rursus confiteamur. Non ex obscuris itaque parentibus, ut vel ex hoc maximus ostendatur Praecursor: sed vel ex valde claris & insignibus originem habuit. Nam alter quidem erat Aaron, propter canos & dignitatem, veste indutus sacerdotali, pectorali, inquam, & super humerali, talari cinctata tunica, cidari & zona, quae ex auro, & gemmis, & hyacintho, & bysso erant variata: & sic ingrediens in sancta sanctorum in vice sacrificandi.

Generis nobilitas s. Iohannis.

Mater autem Sarae gloria aequalis, vel potius superior, ut quae esset propinquitate coniuncta Dei matri. Ex sterilitate enim gignit per promissionem, non Isaac, qui fuit vocatus Dei seruus, sed Iohannem, qui fuit appellatus Domini verus & germanus amicus. O sterilem vterum, qui talem concepisti filium. O terram infrugiferam, quae talem spicam produxisti. Quocirca non est dubitandum, illud Esaiam, cuius vox est altissima, ad eam quoque nouo quodam modo eloqui: Letare sterilis, quae non pariterumpe & clama, quae non parturis: quod ex deserta matrice produxisti liliolum castitatis, rosam spiritalis fragrantiae, pratum bonorum feracis continentiae, interdum luculentem faciem Christi aduentus, Iohannem a Deo electum, militem regni caelestis, optimum Christi Ecclesiae pronubum, silentio non mandandum testem eius, quae verum est, veritatis: Iohannem canorum praecorem poenitentiae, eius, qui in corpore est, Angelus Domini, indicatorem Agni, qui tollit peccatum mundi.

Cap. 32.

Esa. 54.

Matt. 3. Iohan. 1.

Neque

Cap. 4. Neque verò potuerim eius complecti dignitatem, etiam si plura nomina fuero cõplexus vocationis. Multa enim habet nomina, & plures causas, qui id, quod est maximum, est fortitus præter omnes Christos Domini. Atque honoratur quidem Isaac quoque antiqui parentis natalis, quem cum cõcepisset Sara, & peperisset filium in se neecture, hæc ait: Quis annuntiabit Abraham, quod Sara lactat filium? Quocirca magnum quoque videtur facere conuiuium in die eius ablactationis. Et rursus honoratur natalis Sampsonis, qui Manue erat ipse quoque natus ex promissione, vt qui procederet ex sterili. Qui, inquit, non bibit vinum & siceram, & non comedit quicquam immundum: & ipse incipiet saluum facere ex manu alienigenarum. Præterea autem, vt aliorum natalem prætermittam, Samuelis quoque, honoratur natalis, qui ea, quæ erant, antè videbat, quem peperit celeberrima Anna marito suo Elcanæ, dedicatum Deo ab infantia. Sed non affecti sunt, ò dilecti, Iohannis magnitudinem: quoniam alij quidem fuerunt ante legem scriptam, alij verò post legem. Iohannes autem filius Zachariæ sacerdotis, & Elizabethæ admirabilis, exortus est flos præcedens Christi aduentum, in medio legis & gratiæ apparens. Præluxit enim qui intelligentia percipitur, Lucifer, significans ortum solis iustitiæ. Præcessit miles, significans aduentum Regis omnium. Venit Paranympus, indicaturus adesse sponsum. Et alij quidem aliquandiu postquam nati essent, aut prophetarunt, aut alia fecerunt miracula. Hic autem cum adhuc ferretur in vtero, repletus fuit sancto spiritu, & extitit effector rerum admirabilium.

Cap. 5. Mihi ergo videtur id esse eiusmodi, vt tanquam in similitudine, Præcursoris ostendam magnificentiam: Quomodo ergo Rex aliquis regaliter procedens ex Regia, habet quidem primum præcedentes quosdam, qui ferunt virgas, & quosdam, qui sceptrum gestant: deinde Consules, Præsides & Ductores ordinum: postremum autem, quendam maiori dignitate præditum, post quem statim Rex apparet, nullo interiecto, replens auro & gemmis perlucidis: sic mihi cogita etiã in vero & solo vniuersorum Rege Christo Deo nostro. Eo enim per carnem ingressuro in orbem terrarum, præcesserunt quidem patriarchæ, vt potè Abraham, Isaac & Iacob, deinde Moyse Dei interpretis, & Aaron, & Samuel, & vniuersa turba Prophetarum: vltimus enim extitit manifestus Iohannes: Et statim Christus Dominus, de quo dicit: Qui post me venit, ante me factus est, quia prior me erat. Et qui erat vltimus ordine, maior dignitate extitit proportionem. Sic ergo & Prophetis, & Apostolis, & alijs omnibus reuera prior est magnus Præcursor, illis quidem, vt sequens: his verò, vt præcedens.

Cap. 6. Verumenimverò Euangelicam explicantes historiam, audiamus quæ à Gabriele annunciantur Zachariæ. Visus est ei, inquit, Angelus Domini, stans à dextris altaris incensæ: & conturbatus est Zacharias cum vidisset, & timor irruit super ipsum. Quam est terribilis etiam visio Angelica, & quam in loco terribili apparuit? Quam terribilis, inquit, est locus iste? Nihil est nisi domus Dei. Nec est mirum, si cum esset iustus sacerdos, conturbatus est, & timor irruit super ipsum: cum Daniel quoque vir de fideriorum, cum vidisset, stupore est affectus, & in faciem cecidit, & ore hianti mansit attonitus, propter Angelicæ excellentiæ splendorem incomparabilem. Visus est ei, inquit, Angelus Domini. Quid ad hæc nobis dicunt semichristiani, qui non admittunt imagines? Si ab homine visus est Angelus, omninò habuit imaginem, & non aliam, quam in qua visus est. Visus est autem in ea forma, in qua Moyse prius in monte Sina in figura ostensa sunt Cherubin, quæ erant circa propitiatorium. Si autem id, quod est incorporeum, & quod caret figura, ea, quæ fuit ostensa figura, circumscribitur, quomodo id, quod est corporeum & figuratum, & quod color & tactui subijcitur, & tres suscipit dimensiones, imagine non representabimus, ad euentem demonstrationem ab eo susceptæ carnis, quæ visione non potest apprehendi?

Cap. 7. Neque verò putent stulti, nos diuinitatē in hoc circumscribere, quæ neque verbis exprimi, neque comprehendere potest, cuius nulla est positura, nulla figura, nullus locus, nulla quantitas, nulla qualitas, non aliquid aliud ex ijs, quæ sunt intra fines circumscriptionis, propterea quod sit infinita & non potest comprehendere. Nam hic quoque eius, qui est homo, solummodo effingentes imaginem, non materiæ expertem & in formam animam vnà omninò effingimus. Non enim contingit: sed vtrique conuenienter attribui ea, quæ sunt eius propria: ei, quod circumscribi non potest, id, quod non potest circumscribi: & ei, quod potest circumscribi, id, quod circumscribi potest: sicut verbum ostendit veritatis.

Cap. 8. Reuertamur autem rursus ad propositum. Dixit autem ei Angelus: Ne timeas Zacharia.

Gen. 21. Ibidem.

Iudic. 13. Videtur esse, Israël. 1. Reg. 1.

Luc. 1.

Cap. 5.

Iohan. 1.

Cap. 6.

Luc. 1.

Gen. 28.

Dan. 8.

Contra Ico. nomachos. Exod. 25.

Cap. 7.

Imago Satoris.

Cap. 8.

charia, quoniam exaudita est deprecatio tua & vxor tua Elizabeth pariet tibi filium. O desideratum, qui à Deo præbetur, iussum. O valde optandam, quæ affertur ab Angelo, promissionem. Assensus est id, quod optauerat: obtinuit id, quod rogabat: inuenit id, quod quærebat, vt tolleretur sterilitas, & pulchram haberet prolem, non cõsequen tia naturæ, sed precibus. Non enim maledicti erat poena sterilitas: absit, sed magni mysterij significatio. Nam cum Zacharias esset frequentibus ad Deum intentus precibus, vt solueretur sterilitas, arbitrator eum fortasse hæc audiuisse: Nondum est perfectum tempus, nondum venerunt dies aduentus. Tunc, ò Zacharia, spera fore, vt liberos suscipias, quando venerit expectatio gentium. Tunc expecta sterilitatem fecundari, quando venerit spes omnium finium terra. Postquam autem venit tempus: Accipe, inquit, id quod est tibi cordi per Gabriëlis prædictionem: renouare tanquam aquila iuuentute. Cognosce, inquit, coniugem: exaudita est enim tua deprecatio: & vxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomē eius Iohannem. Cognosce etiam nomē, quo vocabitur, vel ex ipsa etymologia tibi procedere ex alto.

Dixit autem Zacharias Angelo: (deinceps enim cum eo tanquam cum conferuo liberè loquitur) Quomodo hoc cognoscam? Ego enim sum senex, & vxor mea processit in diebus suis. Atque prompta quidem & paterna demonstratio sacerdotem facit reum incredulitatis. Præfens autem sermo non se submittens, sed procedens tanquam ad examinationem, dicit eo modo fuisse affectum Zachariam, quo magnus Thomas. Non enim erat consentaneum, eum hoc ignorasse, cum esset Propheta, & in rebus diuinis eruditus, posse Deum vel ipsam naturam innouare, & ex senex iuuenem efficere, & ea reddere facilia, quæ videntur nullo modo posse fieri, vt in Abrahamo & Sara, sicut in Sunamitide, & in alijs eius varijs & omne genus miraculis. Sed quoniam magnarum, & quæ sunt præter opinionem, expectationum promissiones si repente audiantur, solent aliquo modo conturbare animum, non ad incredulitatem, vt arbitrator, differens, sed festinans ad perfectionem, statim veluti captus à voluptate, exclamat & dicit: Quomodo hoc cognoscam? Ne me deceperis, ne me sefelleris: da mihi signum, præbe mihi pignus, vt Deus olim Abraham, ad hoc quod ipse esset pater multarum gentium, & egredierentur Reges ex eius lumbis, signum circuncisionis: & sicut antea Noë, quod non induceret diluuium super terram, arcum qui est in nube: Et Moyse virgam in serpentem conuersam, & citò restitutam, ad hoc vt crederent Aegyptij, quod, Qui Est, ei apparuerit.

Respondens autem ei dicit Angelus: Ecce eris tacens, & non poteris loqui, propterea quia non credidisti verbis meis. Adijciendum est, tacitè & absolutè, & citra examinationem. Accepit signum Zacharias rei conueniens: nempe sermone soluto silentium, quod ad viuum sermonem, & qui consistit, est ei parendum: & complicatis labris, vocibus quæ audiri non poterant, laudauit datorem partus. Egressus enim, inquit, non poterat loqui, & cognouerunt, quod vidisset visionem in templo. Et ipse ce rat annuens illis, & permanfit mutus: partim quidem, ne interrogaretur, vt potè quod sustinendum non esset, vt audiretur visio: partim autem, vt qui quodammodò excessisset ex sensibus, & totus seipsum conuertens ad id, quod visum fuerat, mutus esset, inanibus & aërem temere verberantibus sermonibus. Par autem fortasse fuerit, cum vt potè Prophetæ patrem, hic quoque opus significare prophetiæ. Et hoc fortasse est cessatio legalis cultus ad eam, quæ fit in gratia, prolationem per exortum Iohannis.

His ergo prætermisissis, quæ intercedunt, vt quæ neque ad diem pertineant, neque ea possint vires nostræ assequi, veniamus rursus ad institutum. Et factum est, inquit, vt audiuit salutationem Mariæ Elizabeth, exultauit infans in vtero eius. O Iohannes Felix infans, foetus qui sopiri non potes. Qui es in vtero, quomodo es in mundo? Qui nondum es perfectus, quomodo es plenissimus? Qui es semestris, quomodo multum habes tempus? Qui non potes cogitatione percipere, quomodo es prudentissimus? Qui loqui non potes, quomodo benè loqueris? Dic nobis, dic, quomodo cum continearis in tenebroso loco vteri matris, nondum videndi facultatem exerceas, auditus sonum nondum admittas, vocalem sermonem nondum emittas, ambulandi motus nondum sis particeps, ridendi proprietatem nondum exercueris: quomodo intueris? quomodo audis? quomodo res diuinas contemplaris? quomodo exilis & exultas? Responde, responde nobis, ò vir optime. Magnum est, inquit, quod peragitur mysterium, & actus est ab humana remotus comprehensione. Meritò innouo naturam propter eum, qui est innouaturus ea, quæ sunt supra naturam. Video, etsi sim adhuc in vtero, quoniam

Gggg in vtero

Cap. 9.

Iohan. 28. Genes. 21. 4. Reg. 4.

Gen. 17.

Gen. 8.

Exod. 1.

Cap. 10.

* Exemplar Aloyfij habet, parientis, sed mendosè, vt apparet.

Cap. 11.

Luc. 1.

Mira Dei opera in uero nato infante.

in vtero gestari video solem iustitiæ. Auribus percipio, quoniam audio, vt qui nascatur vox magni Verbi. Exclamo, quoniã filiũ patris vnigenitum considero esse carne indutum. Exulto, quoniam vniuersi effectorem video formam hominis suscipere. Exilio, quoniam mundi redemptorem cogito corporatum, Principium inquit, vobis significo Dei in mundum ingressũ, & aduentũ corporei. Præcurro aduentum, & quodammodò vobis præco confessionem. Accipite psalmum, vt dicam Dauidicè, & tympanum Propheticè, Psalterium iucundum cum cithara. Cantate ei, & psallite ei, narrate omnia mirabilia eius. Nunquid ergo, ò Iohannes, super terrena ascendisti, ad caelestia prouectus es, Angelicos & primò operantes ornatus transcendisti? Quo, modò ergo quorum naturam non apprehendisti, eorum es sortitus ordinem & dignitatem? & quod eis est à seculo obscurum, & quod minimè didicerunt, statim, tanquam post Deum, traieicisti, & nobis annunciaisti, idque cum adhuc esses in matris viscibus?

Cap. 12.

Non volaui, inquit, per aërem, non peruaſi nubes, non superau i caelos, non transſeci diſſammeas & incorporeas virtutes: ne hoc existiſſeris: sed qui supra omnia, & in ſinu patris manet cum ſancto Spiritu, neſcientibus alijs igneis eius miniſtris, tanquam aliquid caelum ingreſſus, in vtero ſemper virginis Mariæ ſeipſum parefecit, & hæc mihi talia expoſuit myſteria. Sum ergo pueri index, quòd ſcilicet filius nobis naſcitur, & filius datus eſt nobis (vt magnus dicit Eſaias) qui quidem eſt ante ſecula. Sum natus ex ſterili, quoniam prodibit foetus Virginis.

Cap. 13.

O opus magnificum, & ſupernaturale. O prodigium admirabile, & quod omnem ſuperat opinionem. Qualia nobis infans nondum natus annunciat? Quanta nobis ſectus Elizabethus diuine ſignificauit? Exiliat tora, quæ eſt ſub Sole, regio: choros agat Ecceſſia, feſti præludia, & natalis Chriſti ingreſſum celebrans: & læritia impleantur vniuerſa, ſucipientia Indicem aduentus Regis vniuerſorum. Sed, ò beate Iohannes, qui maximorum es Prophetæ maximus, qui es primorum primus inter Apoſtolos, quies Martyrum Martyr excellentiſſimus, qui es ſolitudinis à Deo ordinatus patronus, qui ſpecioſiſſimi ſponſi es amicus dilectus, qui lucis, quæ dici non poteſt, es parata lucerna, cui Agni inculpati fuit creditum præconium, qui paternæ vocis es optimus auditor, qui prædicatus fuiſti Baptiſta Chriſti, qui Herodis libidinis liber fuiſti reprehenſor, qui ijs, qui erant apud inferos, vitam præſignificãſti, qui Deum ſignificans fuiſti tuba orbis terrarum: nunc quoque, nobis ſonum ede caeliſtis ſacraſſimis interceſſionibus, & eſto propitiuſ populo tibi decantanti, & minimo tuo gregi, cum eccellente tuo Patre, condonans ruruſ hoc audax mei miſeri inceptum, vt quod non ſit munus oblati, ſed tanquam inutilis ſerui, quod tibi offertur, debitum cũ tributo & deſiderio: In Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui gloria & honor & adoratio cum patre omnipotente, & ſanctiſſimo ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI CHR. Y.

*ſoſtomi Encomium natalis venerandi Præcurſoris.
Eſt in Metaphraſte.*

Cap. 1.
Feſtum Na-
tuitatis S.
Iohannis
antiſuiſi-
mum.

Esti celebrandi & publicæ lætitiæ dies eſt opportunus, in quo mihi reuocatum eſt in memoriam Gabrielis miniſterium, & Zachariæ ſacerdotium. Nuper enim audiuiſti Euangeliſtam dicentẽ, Quòd Zachariæ obtigerat, vt ſuffiret ingreſſus in templum Dei: Et vniuerſa multitudo expectabat extra templum hora ſuffitũs. Et viſus eſt ei Angelus Domini ſtans à dextris altaris ſuffitus. Et conturbatus eſt videns Zacharias, & timor irruit ſuper ipſum. Ei autem dixit Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua. Eijcit metum, & eius loco inijcit deſiderium. Nam cum dixiſſet, Ne timeas: non tacuit, ſed etiam precatiõnis lucrum ſignificauit. (exaudita eſt enim, inquit, deprecatio tua) Quodnam? Leuiticè tribus augmentum. Et ecce vxor tua Elizabeth pariet filium, & vocabis nomen eius Iohannem.

Cap. 2.

O admirabile & myſticum miraculum. Meritò Zacharias ratiocinando & cogitando impeditus, repugnauit Angelo. Aliud enim rogabat, & aliud accepit. Pro populo præcabatur, & nominabatur pater filij. Quærebat veniam peccatorum, & vteri ſterilis accepit

accepit promiſſionem. Maluiſſet Zacharias curari animas infidelium, quàm intumefcere vterum Elizabethæ. Meritò ergo fuit conturbatus. Erat enim homo ſeruiens mutationi, etiam ſi eſſet præditus dignitate ſacerdotali. Deinde etiam apud ſe cogitabat, quoniam eſſet aliena & admirabilis viri viſio: quiſnam is eſſet, qui audaci pede in ſacrum templum aſcendebat: quis is eſſet, qui à dextris altaris ſuffitus adſtaret, tanquam qui nulli eſſet peccato affinis.

Quis hic eſt, aiebat, qui alienis & diuerſis formis circuncircà coruſcat, & metu meã comprimit animam? Nunquam ego enim vidi rem tam admirabilem: hominem ne alatum, an volucrem humana forma præditam? Quid hoc ſit, dubito. Mei enim ſuffitus videtur eſſe aliquis ſpeculator, & me in terceſſioni eſſe impedimento. Populi multitudo me foris orans expectat, tanquam ſcribam caeleſtis Regis, & hic me intus retinet. Per me regi preces offerunt, veniam petentes delictorum: & incertus ſum, an poſſim explere populi deſiderium, & meo ſatisfacere officio: & hic conſtitit nouum mihi afferens nuncium. Ceſſa deinceps tu, qui me terres. Si enim eſſes à Deo miſſus Angelus, ad ea, quæ ſunt mihi vſui, adiuumento fuiſſes, & miſertus eſſes eorum, qui foris la chrymantur: affligereris vnà cum ijs, qui affliguntur. Recede hinc, qui me terres: filij nullam duco rationem. Cur mihi ſignificas promiſſionem? Quid enim lucrificat populus, ſi ego habuero filium? Quoniam ad eos redibit vtilitas, ſi Elizabeth infantem lactauerit? Quid accipient commodi, ſi ego facultatum hæredem reliquero? Recede ergo, qui me terres, quicunq; ſis. Sumus iam prouectus ætatis: præterijt tempus cupiditatis: tempus refrigerauit calorem, fructum negauit ſterilitas, natura ſecum agitauit ſeditionem: mortui ſumus ambo ea parte, quæ ſpectat ad coitum. Quod ergo non produxiriuuentus, quomodò germinabit ſenectus?

Sed hæc quidem animo agitabat & dicebat Zacharias. Ei autem dixit Angelus: Ne timeas Zacharia, neque conturberis cogitationibus: ſum enim Angelus lucis, non tenebrarum. Ego ſum Gabriel, vnus ex principibus Regis caeleſtis: iuſſum affero, non mea iubeo authoritate: miſſus ſum ad tibi ſignificandum: nõ autem ad metum tibi inctiendum hanc indui figuram. Ne timeas Zacharia: miſſus ſum ad tibi nunciandum, non autem ad te obſtupefaciendum. Profer ſenectutem, & ætatem non aptam generationi, & matricem, quæ ſemen non ſuſcipit. Quis autem, licet velit, generat? Dei eſt donum, non inuentum hominis. Non audiuiſti Dominum dicentem: Ego ſum, qui facio hominem, & ſingo ſpiritum in homine? Non credis Zacharia? Quomodò formatus eſt Adam? Quomodò creata eſt Eua? Quomodò genitus eſt Iſaac? Cum audiſſet Abraham, non eſt ſpe deceptus, & tu ſacerdos non credis? Non eſt impoſſibile apud Deum omne verbum. Propter ſenectutem contradicis, ò Zacharia, & corpus emortuum plus ſtatuis poſſe efficere, quàm Deum? Si non vididiſſes Abraham, rectè dubitãſſes. Naturalem profer imbecillitatem, & cum adſit diuina promiſſio, non credis? Qui parua petiſti, magna ſumis, & clamas, tanquam qui damnum patiaris? Tu Zacharia oras pro ſolo populo Iudaico: Ego autem hũc bonum tibi affero nuncium, Pertinere ſalutem ad omnes gentes.

Zacharias autem cum hæc audiſſet, & adſpectum parum auertiſſet, dixit reſpondens Angelo: Quid dicis, ò Angele? Vxor mea pariet? num ego propterea orauit? an ſuffitum moueo hæc de cauſa? Meo fungens officio, populo bonam ſpem affero, & pe to veniam peccatorum, non ſolutionẽ deſidero ſterilitatis. Volo meam leuari ſynagogam, non prægnantem effici Elizabeth. Rogo, ſauciatæ vt curentur animæ, non vt exiccata vbera lacte fluant. Quid dicis, ò Angele? Vxor mea pariet? & quid lucrificent ijs, qui foris præcatur? Nunquid cum audierint, me obruent lapidibus, dicentes, me non orare pro ipſis, & communi ſalute, ſed pro meipſo ſolo, & me non verbum accepit, ſed foetum? Nulla mihi res eſt cum liberorũ ſuſceptione. Abſit, hoc nolo. Quod precatus ſum, non accepi, & nunc mihi ſignificas alia pro alijs. Filiorum procreationis nullam duco rationem. Non poſſumus ingredi ſine baculo, & iubemur dare operam liberis. Senectus negauit naturam. Non ero frequens in templo ad obcundum miniſterium, ſed *condam nutricem propter infantem. Nulla mihi res eſt cum liberorum procreatione. Quæro ſalutem populi, & gentis felicitatem, & gentium captiuitatem, & noſtram proſperitatem: non autem pueri fletus, & faſcias, & nutrimenta puerilia.

Horum ego nullam duco rationem. Quomodò enim inueniar pater germani filij? Senectus repellit modum. Ea res eſt deinceps à natura aliena. Sunt diſſoluta membra genitalia. Virgam, tanquam equum, tenens ingredior, & me excitas, vt matrimonialẽ

Gggg 2

incam

Luc. 1.

Luc. 1. Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua. Eijcit metum, & eius loco inijcit deſiderium. Nam cum dixiſſet, Ne timeas: non tacuit, ſed etiam precatiõnis lucrum ſignificauit. (exaudita eſt enim, inquit, deprecatio tua) Quodnam? Leuiticè tribus augmentum. Et ecce vxor tua Elizabeth pariet filium, & vocabis nomen eius Iohannem.

Cap. 3.

Sacerdos
ſcriba caele-
ſtis regis.

Cap. 4.

Angelus cõ-
firmat Za-
chariam.

Zach. 11.

Luc. 1.

Cap. 5.

* Conducã,
opinor le-
gendum.

Cap. 6.

ineam coniunctionem? Vnde hoc sciam? Ecce membra mihi tremunt. Ecce vides amborum senectutem. Ecce adspicis vteri imbecillitatem. Ecce intueris colla nostra in terram inclinata. Totum corpus emarcuit. Nihil expectamus aliud, nisi falcem mortis. Spicæ iam sunt maturæ ad messem. Vnde hoc cognoscam? Si ergo verum omninò dicis, o Angele, da mihi signum arrhæ gratia, & credam promissioni. Accipio promissionem, si miraculi videam effectum. Aaron enim non credidisset, nisi virga florisset. Moyses pro certo & firmo non habuisset, nisi eius manus fuisset dealbata. Gedeon non intellexisset, nisi ros descendisset in vellus. Ezechias spem abiicisset, nisi sol fuisset impeditus. Da ergo tu quoque signum, & saltabo iuueniliter. Da signum, ne Elizabeth profuse rideat, sicut Sara. Vnde hoc sciam, Archangele, qui hæc significas? Quid mihi dicis nomen infantis, & eius, qui non adest, virtutes enumeras? Ostende mihi id, quod est supra naturam, vt credam id, quod est præter naturam. Si cæli conuexum in partem conuertatur contrariam, ego quoque renouabor. Si mare suscipiat dimensio-nem, Elizabeth quoque pariet. Si sol comprehendatur, sicca quoque vbera lacte fluent. Si Luna cingatur mœnibus, matrix quoque sicca humectabitur. Vnde hoc sciam? Ego enim sum senex, & vxor mea processit in diebus suis.

Cap. 7.

Angelus autem dicit Zacharia: Non credis Deo omnipotenti? Nescis Deum posse omnia? statuis Domini promissionem esse infirmam & instabilem? Eum qui bonum affert tibi nuncium, non vereris examinare ac percontari? Vnde hoc sciam, dicis, o Zacharia? Num te mittam in Aegyptum, vt terrore afficias Pharaonem? Nihil facit Deus supra naturam? Quæris naturæ consequentiam, non diuinitatis effectum admirabilem? Dic enim mihi, vbinam fixæ sunt ignis columnæ? Cæli moles vbinam est collocata? Vbinam inueniuntur nubium cubilia? Pluuia autem guttæ vbinam contextuntur? Niuis verò cespites vbinam excinduntur? Solis currus qui est auriga? Lunæ decremento quis imponit terminum? Furens mare quomodo reueretur arenam? Tenebræ caliginis quomodo contextuntur? Homo autem quomodo formatur in matrice? Et masculo quomodo foemina inuenitur leuior? Vnde, inquis, hoc sciam? Eris, inquit, tacens, & non poteris loqui.

Cap. 8.

O benignum supplicium, quod effecit potius correctionem. Angelus enim castigat ipsam vocem, quæ lapsa fuerat: refrenat ipsam linguam, quæ fuerat audacior. Erat enim, inquit, annuës ipsis, & permansit surdus. Pulchre Euangelista conscripsit illud, Perman-sit. Permanfit enim silentium, expectans vocem, quæ nascebatur, Zacharias Iohannem, senex infantem, sacerdos Prophetam, cum dicit Angelus: Quoniam tanquam incredulus à Deo signum quæris, in proprijs membris porta signum, quod te castiget. Eris enim tacens, & non poteris loqui vsque ad diem, quo hæc fiant. Vbi est audacia temeritatis, illic est frenum disciplina: Vbi calcitrauit cõtumelia, illic poenæ pronunciat sententia. Volebat quidem Deus, o Zacharia, te fieri præconem talis miraculi: quoniam autem corporis imbecillitatem duxisti esse firmiorem ac stabiliorem promissione Domini, eris tacens, & non poteris loqui vsque ad eum diem, quo hæc fiant: propterea quod non credidisti verbis meis, quæ quidem implebuntur suo tempore. Vides nihil summum ac perfectum effici sine fide?

Cap. 9.

Solum autem audiuit Zacharias hæc verba, & statim egressus est ex templo, sermo-nis priuationem ferens mercedem incredulitatis. Omiraculum. Ingressus est vt alios liberaret, & ipse exijt condemnatus. Thuribulum ferens ad ministrandum, circumferebat titulum ex ilij. Populus expectabat, vt aliquid boni ab eo audiret, ille autem annuebat: Nemo mihi appropinquet, nemo me interroget: fero horrorem Dominicæ iracundiæ. O res admirabiles, & quæ sunt præter opinionem. Zacharias mutus redditur, & veluti camo cõstringitur: Elizabeth autem opiparè conuiuatur. Lingua obtunditur, & vterus inflatur. Quæ diferta erat lingua, sterilis efficitur: & quæ erat infertilis, mater redditur. Vox frenatur, & mulier liberatur. Zacharias silet, & Iohannes exilit. Solum enim vidit sterilis Virginem, & Solem animaduertit Lucifer, & valde exilijt Iohannes in materno vtero, accusans naturæ tarditatē. Domini, inquit, sum seruus, non teneor iisdem legibus, quibus conferui. Nō expectabo quoad patiar, vt Præcurfor sim. Ne dominæ partus præueniat seruum, qui parturiendi doloribus in vtero inuoluitur. Ne sit naturæ cõsequencia ordinis transgressio. Agnouit enim qui me præmisit, vt ambularem ante eius faciem, ad parandam viam eius ante ipsum. Labefacto vincula natura: propero enim prædicare.

Malach. 3.

Cap. 10.

O res admirabiles, & quæ superant opinionem. Quæ in cælo ignorauerunt Angeli, cognouit Iohannes, qui gestabatur in vtero. Thronos latuit, & cum, qui erat in matrice, mi-

animi præterijt. Celauit Dominationes, & ei, qui erat in ventre, reuelauit mysterium susceptæ carnis œconomia: & quem venit Archangelus ferens bonum nunciū, is eum narrauit in vtero. Nam cum ad nos aduenisset, sicut modò audiuiti, Redemptor nostri generis, venit prorsus ad suum amicum Iohannem, dum adhuc esset in vtero, & licebat videre figulum lutum salutantem, Regem habitantem in tabernaculo militis, Dominum qui venerat in serui domunculam.

Quem cum ex matrice in matrice adspexisset Iohannes, terminos naturæ concutiens, exclamat: Video Dominum, qui naturæ imposuit terminos, & non expecto tempus nascendi. Nouem mensium enim tempus in vtero non est mihi necessarium. In me est enim, qui est æternus. Egrediar ex hoc tenebroso tabernaculo, rerum admirabilem compendiosam prædicabo cognitionem. Sum signaculū, significabo Christi aduentum. Sum tuba, proferam filij Dei in carne œconomia. Tuba canam, & eo ipso paternæ linguæ benedicam, & eam traham, vt loquatur. Tuba canam, & vterum mater-num viuificabo.

Vides, o dilecte, quàm sit nouum & admirabile mysterium. Nondum nascitur, & salibus loquitur: nondum apparet, & minas intonat. Nondum ei permittitur clamare, & per facta auditur. Nondum discit vitam, & Deum prædicat. Nondum adspicit lucem, & solem indicat. Nondum paritur, & properat præcurrere. Non fert enim præ-sente Domino contineri, non sustinet naturæ expectare terminos: sed cõtendit rum-perc carcerem ventris, & studet præsignificare venientem Saluatorem. Accessit, inquit, qui soluit vincula: & quid ego sedeo vincus, & retineor, vt maneam? Venit verbum, vt omnia constituat: & ego adhuc maneo detentus? Exibo, præcurram, & prædicabo omnibus, Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Et hæc quidem Iohannes.

Elizabeth autem impletum est tempus pariendi, & genuit filium: & audierunt cognati & vicini eius, & gratulabantur ei. Cur autem peperit & genuit? Quod illud quidem est opus naturæ, hoc verò supra naturam: quandoquidem peperit quidem, vt mulier: sed superuenit gratia sancti spiritus, & genuit supra naturam. Aliud enim est naturæ opus, aliud gratiæ. Erat enim miraculum, quod fiebat ab Iohanne, & non tantum habebat partem generis, quantum Dei verbi. Hoc autem significabat Archangelus Gabriel, dicens Zacharia: Ecce vxor tua pariet filium, & spiritu sancto replebitur ab vtero matris suæ, & multos filiorum Israël conuertet ad Dominum Deum ipsorum: Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ.

Quoniam ergo est admirabilis naturæ ortus infantis, & Zacharias quidem non credidit, Elizabeth autem non dubitauit, tardè genitum præter spem habens filium, ea de causa dicitur parere & gignere: illud quidem propter naturam, hoc verò propter fidem. Qui enim gignit, sicut prius dixi, gignit cum lætitia: quæ autem parit, parit in doloribus. Quænam verò tristitia fuit in Elizabeth, vbi aderat sanctus spiritus? non erat autem obstetricis circuncursatio, nec gratiæ tumor onus extendens, miserabilem efficiebat laborem, si conferatur cum lætitia. Non enim postquam fuit natus, & ad virilem peruenit ætatem, gratiam accepit Iohannes: sed ex ipso materno vtero amictus veste sanctificationis, præter opinionem procedit, tanquam miles, admirabiliter: sicut dicit Angelus: spiritu sancto ex vtero matris suæ implebitur: & ipse præcedet ante ipsum in spiritu & virtute Eliæ. Ante quem præcedet? ante Dominum Christum. Et ideò appellatur etiam Præcurfor, vt licet ipsum audire Iohannem dicentem: Venit post me vir, qui ante me factus est. Post me, propter tempus: Ante me, propter thronum. Cur ergo in spiritu & virtute Eliæ dixit Gabriel præcedere Iohannem? Audi prudenter: Elias Deus exponitur.

Quoniam ergo Iohannes Deum habebat in seipso, impletus est spiritu sancto ab vtero matris. Spiritus autem Deus est. De eo enim multis antè annis dixit Dominus: Ecce mitto Angelum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te, & multos conuertet ab errore ad veritatem. Ea de causa in spiritu & virtute Eliæ Iohannes præcedit Dominum. Quinetiam inuenies Iohannem habere multa Eliæ similia. Certè infans nascitur, & vox patris reuertitur. Interrogatus enim, inquit, Zacharias, quo nomine vellet vocari puerum, petijt pugillares, & scripsit, dicens: Iohannes est nomen eius. Qui non credidit verbis Angeli, nunc necesse habuit scriptis prædicare visionem. Qui tunc auditione non acceperat ea, quæ dicta fuerant: nunc ea, quæ sunt, manu constituit. Quamobrem, inquit, mirati sunt vniuersi. Statim enim apertum fuit os eius, & solutum est vinculum linguæ eius, & locutus est, Deo benedicens.

Num. 17.
Exod. 3.
Iudic. 6.
4. Reg. 19.
Gen. 11.

Dei opera
comprehē-
di ratione
nō possunt.

Cap. 11.

Iohannes
signaculū
& tuba.

Cap. 12.

Iohan. 1.

Cap. 13.

Cap. 14.

Elizabeth
& peperit &
genuit Io-
hannem.

S. Iohannes
in vtero san-
ctificatus.

Iohan. 1.

Cap. 15.

Malach. 3.

Cap. 16. **O** nouum & alienum miraculum. Nomen scribitur, & os patris, quod loqui nō poterat, aperitur. Iohannes vocatur, & eius, qui vocat, lingua componitur ac concinnatur. Vides nos non aberrasse, cum diximus presentem expositionem esse eiusmodi, ut ei nihil possit obijci? Ecce enim ipsum iusti nomen, & os aperit silentij, & excitat linguam ad mouendum difficilem. Sic enim ostenditur vox clamans Iohannis, quoniam ipsum quoque nomen fit vocis operatio. Ego enim, inquit, sum vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. O miraculum. In populo versatur Verbum, & Vox prædicat. Dominus venit, & seruus prius mittitur. Rex accedit, & miles preparatur. Gaudeamus ergo hodiè, & lætemur, & exultemus, quòd Elizabeth peperit, & Zacharias est locutus: quòd sterilis peperit, & senex clamauit: quòd quæstus est pugillaris, & soluta est lingua sacerdotalis: quòd Iohannes processit, & vox est reuerfa: quòd natus est Præcursor, & totus mundus est lætatus.

Cap. 17. Sed hic quidem oportebat finire orationem: & Zacharias non concedit, clamans: Benedictus Dominus, quoniam visitauit & fecit redemptionem plebis suæ. O res admirabiles. Quid dicit Zacharias? Primam vocem post resurrectionem exclamauit Zacharias, Benedictus Dominus. Quid ergo? Mortuus est Zacharias, quòd surrexit? Non mortuus est, inquit, sed quiddam mortis instar sustinuit. Tanquam enim sepulcrum tenuit silentium, & fascijs alligatus fuit, hoc est, linguæ vinculis. Vitam egit interea non exercens sacerdotium, & luctum sustinuit populi tristitiam. Rogante enim faceretote proijs, qui sunt in luctu, omnes, pro quibus interceditur, consequuntur misericordiam. Hanc ergo primam exclamauit vocem post figuratam resurrectionem: Benedictus Dominus Deus Israël.

Ergo nos quoque hanc vocem consequentes, bonum Deum nostrum benedicentes, eum glorificemus, & per bonos mores & bona opera eum colamus, ut bona quibus & opere aeterna consequamur. Quæ liceat nobis omnibus consequi, gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Quoniam eum decet gloria, honor & adoratio & magnificentia, cum principij experte eius Patre, & cum sanctissimo & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI CHRYS.

sofomi oratio de natali sancti Prophetæ, Præcursoris, & Baptistæ. Est apud Metaphrastem.

Cap. 1.

Benedictus Deus. Ecce enim rebus ipsis ostentæ sunt salutationes Iohannis, quæ fiebant in vtero. Processerunt iusti boni nuncij, qui afferbatur pedibus. Venit gratia, quam, cum in vtero esset, significauit. Nouit mundus exultationem, quam Præcursor in alio descripsit pedibus. Reuerà alij laborarunt, & vos ingressi estis in ipsum laborem. Proclamabant Prophetæ, dum expellebantur. Non silebāt iusti, dum verberabantur. Periclitabatur catalogus Prophetarū. Resistebant tyranni. Reges bellum gerebant. Principes stabant in acie. Populi ira concitabantur. Totus mundus aduersabatur iustorum certaminibus. Vbi producebantur ad tribunalia, illic flagris cadebantur. Vndique tormenta & supplicia. Vndique afflictiones & eiulatus. Vndique tristitia & tenebræ. Sed cum essent in tali ac tãta vitæ tristitia, annunciabant solutionem tempestatis.

Cap. 2.

Iohannes enim ille magnus Præcursor Domini, cum esset adhuc naturæ fascijs alligatus, ver nobis ostendit salutare, & studens voce prædicare eum, quem significauit pedibus, conatur egredi ipsos naturæ terminos: & quæ tardè pareret, agitabat Elizabetham. Saliebat simul chororum ducens, & ægrè ferens, quòd teneretur in vtero. Exclamabat aduersus mensum conuersionem. Tanquam iniustam custodiam quaterebat matricem. In claustra naturæ insultabat calcibus; modum nascendi accusabat, & clausis labris, vociferabatur figuris, talia propemodum motu dicens Elizabethæ: Iniquè facis, ô mater, quæ tardas. Prophetam gestas in vtero: contines gaudium orbis terrarum: portas Præcursorem Christi Regis: contines militem Regiæ prædicationis: cõstringis martyrem, & maiorem omnibus inter natos mulierum: & impedis velocem cursorem pietatis. Iniquè facis, ô mater: non nôsti futura, ignoras ea, quæ sunt ventura. Lux venit, solue matutinum. Sol oritur, prius lucebit Lucifer. In foribus lux est, & voce

Matt. 11.

& voce est opus. Propè est sponfus, & iustum est, ut thalamus extendatur in Iordane. Opus est sanguine, qui mundum emat: & oportet me agnum eminus ostendere. Inuolutum est humanum genus fascijs peccatorum. Venit, qui soluit ligatos. Opus est deinceps præcone, ut omnes cum rescuerint, veniant omnes: & tu in vtero retines Præcursorem? Non tibi venit in mentem, ô mater, Adam tot secula teneri apud inferos? Non consideras Euz luctus & gemitus? Non intueris mundi tristitiam, vel potiùs interitum? Adhuc clamat sanguis Abelis contra Cain interpellans. His ingemiscunt vel ipsa elementa. Propterea enim es liberata à vitio infœcunditatis, ut qui nascetur ex sterili, cum indicet, qui nascetur ex Virgine. Propterea ego in matrice exilij in exultatione, Iuxta non amplius saltet in mundo diabolus. Talia ergo nondum narus Iohannes dicebat Elizabethæ.

Cum autem ex ipsa processisset & iure maiorem suscepisset illuminationem, effe. Cap. 3. tis ostendit effectorem, & figmentis digito ostendit fictorem, magna voce clamans: Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Sed quomodo illum celebrabo ortum, qui verbis nequit exprimit? Quomodo illa enunciabo, quæ mentem superant & rationem? Quamnam suscipiam linguam, quæ sufficiat miraculis? Noua est & aliena conceptio: partus sine dolore: spica, quæ prouenit sine cultura: fructus sine semine: aliene naturæ partus: signota generatio: filius qui non habet in terra patrem: narratio, quæ est reuerà in vita incomparabilis. Virgo rursus mansit, non prohibuit partus Virginitatem, non corrupit vterum, non vitium attulit ei, quæ pepererat. Meritò is quoque, qui est natus, matri talia præbuit privilegia. Quæ enim habuit solus, ea illi quoque soli dedit. Non habuit ipse fratrem ad generationem, neque dedit matri sororem miraculi. O Dei in homines liberalitas & munificentia. Quænam dona per mulierem consecuta est natura? Vnde cepit bellum, illinc Rex pacem conciliauit. Ex quo enim est virgo mater, & mater virgo, cessauit luctus Euz. Filia soluit crimen maternum. Per ipsam enim, carne suscepta, Dominus ad nos accessit. Venit autem, ut quæ erant tristitia, mutaret in gaudium. Venit, ut dolore affectam mutaret consuetudinem. Venit, ut inferna pacaret supernis.

Audi autem quomodo. Illic probro affectus fuerat Paradisus, hic spelunca effe. Cap. 4. cta est gloriosa. Illinc duo, Adam & Eua, expulsi sunt à peccato, hic fines orbis terræ de Gen. 3. ducti à gratia. Non habemus amplius suspectam exilij exprobrationem: non extimescimus amplius flammeam romphæam: non timemus amplius claustra portarum paradisi: non metuimus amplius morsus serpentum: non amplius à ficu accipimus Medici natura Christi. est, adorauius processionem: medicum naturæ adspeximus. Quis enim vidit, quis audiuit? Quis ex imbecilla radice cognouit vnquam effloruisse medicum? Quænam foemina visa est mater patris proprii? Quænam eum genuit, qui diuina virtute generat? Quænam eum peperit, qui videbatur quidem figmentum, intelligebatur autem esse fidor? Quænam fuit consecuta, ut haberet filium, & nullum senserit damnum virginitatis?

Quid ergo dicis ô Iudæ? Quid sensu videris esse infans, cum canis tegaris malitiæ? Cap. 5. Quid tuos prophetas, vel potiùs meos frustra legis? Tu enim literas, ego verò res teneo. Tu testamentum, ego hæreditatem. Tu in lege gloriaris, ego autem in gratia me magnificè circumpicio. Cur pugnas cum Prophetis? Cur à Deo acceptas & veraces eorum effugis prædictiones? Quam multis antè seculis legisti ea, quæ nunc euenerunt? Nesciebas ad homines venire Deum verbum? Quomodo ergo dixit propheta Hieremias? Baruch 1. Hic est Deus noster, non reputabitur alius præter ipsum. Inuenit omnem viam sciëntiæ, & dedit eam Iacob filio suo, & Israël dilecto suo. Postea in terra visus est, & cum hominibus conuersatus est.

Sed Virginem, ô Iudæ, non credis peperisse. Quomodo legisti Prophetam Esaiam Cap. 6. clamantem: Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet filium, & vocabunt nomen Emmanuel: Quod est interpretatum, Nobiscum Deus. Sed quòd post partum mansit virgo, hoc quoque didicisti ab Ezechiele. Duxit me, inquit, Angelus, & posuit me ad Ezech. 4. portam Orientis, & dixit mihi: Fili hominis, quid tu vides? Et dixi: Video ego portam clausam. Et dixit mihi: Hæc est porta: nemo ingredietur per ipsam, neque egredietur nisi Dominus Sabaoth solus. Ipse ingredietur, & egredietur, & erit porta clausa. Quinetiam quòd qui est omnis creaturæ naturæ Dominus, nascatur in vili loco Bethleem, hoc quoque prius didicisti à Propheta Michea, dicente: Et tu Bethleem terra Iuda, Mich. 5. nequaquam es minima in principibus Iuda: Ex te enim mihi exibat Dux, qui pascet & voce

Ierc. 31.

populum meum Israël. Tum verò quòd Herodes quoque sit infantes occisurus propter Christum, qui non potest comprehendì, ne hoc quidem est præteritum silentio, sed sic scriptum est: Vox in Rama audita est: luctus multus & fletus: Rachel plorans filios suos, & noluit consolationem admittere, quoniam non sunt.

Cap. 7.

Hæc ergo priùs didicisti, ò Iudæe, per Prophetas, vt paratus esses, vt ei ires obuiam, non vt Crucem parares. Sed illis in præsentia prætermissis, ad prius institutum reuertamur. Elizabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium. Et audièrunt vicini & cognati eius, quia magnificauit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei. Et factum est in die octauo, vt, cum venissent ad circuncidendum puerum, vocarent eum nomine patris sui Zachariam. Et respondēs mater eius, dixit: Nequaquam, sed vocabitur Iohannes. Porro autem eius quoque patri annuebant, quidnam eum vellet vocari. Et postulans pugillarem, scripsit, dicens: Iohannes est nomen eius. Et mirati sunt vniuersi. Et loquebatur apertè, benedicens Deo.

Cap. 8.

Infans nascitur, & vox patri restituitur. Ex quo manifestum factum est, clamantem nasci vocem, quòd vocis ipsius, hoc est, Iohannis, nomine prolato, vox patri restituta est. Ego enim, inquit, vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Cum enim suscepisset Iohannes illuminationem sancti Spiritus, effectus ostendit effectorem, & digito ostendit omnibus affictorem, magna voce clamans: Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Non enim amplius ex veteri lege & figura, vnum est templum, quod suscipit sacrificia, & eis gloriatur, sed in vniuerso orbe terrarum, Ecclesiæ & aræ purè ac sincère clementi Deo emittunt gloriam. Accepimus enim animarum nostrarum Pontificem Iesum Christum Dominum nostrum, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Habemus enim, inquit, Paulus, Pontificem magnum, qui cælos peruasit, Iesum Christum Dominum nostrum: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio, cum patre, qui caret principio, & cum sanctissimo et viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Luc. 3.

Iohan. 1.

1. Pet. 2.

Heb. 4.

ANTIPATRI BOSTRORVM EPISCOPI ORATIO DE SANCTO IOHANNE BAPTISTA, ET de silentio Zachariæ, & de salutatione sanctissimæ Deiparæ.

Cap. 1. Matt. 11.

Nter natos mulierum nullus est maior Iohanne, Verbum pronūciavit salutare. Quomodo ergo ex verbis cōtextam ei offeram coronam, qui talem accepit coronam à Domino? Quomodo eum laudabo, qui antequam nasceretur, didicit occultum mysterium? Ei enim antequam esset natus, Deus apertè tradidit gratiæ mysterium, gratiæ thesaurus apud eum deposuit, & ea, quæ ignorarunt in cælo, choro ducentes Angeli, sicut nuper audiuitis, Iohannes dicebat, qui in matris gestabatur vtero. Thronos latuit, & eum, qui erat in matrice, Deus non præterijt. Cælauit Dominationes, & ei, qui erat in vtero, reuelauit mysterium susceptæ carnis œconomie. Et quæ veniēs Archangelus è cælo tulit, bonū nuncium intrinsecus narrauit foetus saliens. Nam cum aduenisset, sicut modò audiuitis, redemptor nostri generis ad suum amicum, qui in vtero gestabatur, statim venit ipse quoque, cum esset in vtero.

Cap. 2.

Licebat autem videre luttum salutari à figulo, excipi Regem in tabernaculo militis, & venisse Dominum in serui domunculam. Quem cum ex matrice in matrice adspexisset Iohannes, præuidens, exiliens, naturæ terminos conatus est transilire. Vnde enim Dominum (apud se dicebat) qui imponit naturæ terminos. Non expecto tēpus, quo solet foetus gestari in vtero, tempus nouem mensium non est mihi necessarium. Quænam mater Deum verbum persuasit ad nos apertè venire? Quis, cum sumus & esset legatione, excitauit ex sinu patris eum, qui est sine matre? Quænam autem est hæc virgo, quæ Deo visa est præstantior vniuersis Potestatibus? Quænam ea est, quæ eum, qui capi non potest, continet in vtero? Quænam ea est, quæ fert in ventre eum, ad quem non potest accedi? Quænam ea fuit, quæ intercessit, vt scæno humanitatis admoueretur ignis diuinitatis? Quis primi parentis renūciabit vxori id, quod nunc peragitur, mysterium? Quis dicet, ab ea, quæ fuerat olim condemnata, intus in ventre scilicet, habitum fuisse indicem atque Præcursores: quæquæ, audiuit, in doloribus paries filios tuos: eam venisse illum portantem, qui nobis annunciauit doloris solutionem? Pa.

S. Maria præstantior ceteris Potestatibus.

Gen. 3.

Papæ, quantus honor, & quæ verbis non potest exprimi mutatio. A paradiso separauit Deus primum creatum hominem, & ipsum cepit, quæ ab eo descēdit. Qui pelles in Paradiso consumit, tegitur in vtero. In quam primum parentem ira percitus expulit, in eā misericordia commotus aduentauit. Quam execratus est terram, eā calcavit, diuino gressu latam infirmans sententiam, spinam peccati conterens impollutis vestigijs.

Ibidem.

Ibidem.

Cap. 3.

Hæ erant exultationes Iohannis, vel verba potius. Verba enim erant pueri nondum nati saltationes. Quis ab æuo apud Græcos talia sapienter docuit, qualia ante facias narrauit hic Præcursores? Talia sunt mysteria huius celebritatis, quæ si velim prædicare, inueniar obrui profundo miraculorum, & per aërem ingredi, narrando caelestia. Quocirca te rogo, ò Baptista, concede mihi ancoram deprecationis, & vt qui sis vox, conferua mihi certos & stabiles sensus vocis instrumentorum. Veni enim certā habens fidem, non hæsitans, verborum tibi suffitum offerens. Quæ quidem re fretus, tua narrauo cerramina. Quòd si etiam sim vincendus, gaudeo, est enim mihi victoria, vinci à mei patroni miraculis.

Fuit, inquit, in diebus Herodis Regis: Ne fallatur aliquis in expositione, quòd eodem nomine vtantur Euangelia. Fuit enim alius Herodes, qui Præcursores sustulit, & alius hic Herodes, qui herbam demoluit infantium, dum quærit spicam pietatis. In huius diebus fuit quidam sacerdos nomine Zacharias, & eius vxor Elizabeth. Erant autē ambo iusti, (Vitæ enim cum viro societatem habebat mulier, honestè se gerens) iugum legis ferentes, iustitia abundantes, liberos non habentes. Læsa enim matrice temporis longitudine, erat Elizabeth sine liberis & sterilis. Ambo autem processerant in diebus suis. Natura, inquit, carebant filijs, & cum procreatorum filiorum tempus definitum consumpsissent, non spe, sed lege amissa, mores habuerunt pro secundo tempore. Defecit generatio, sed preces non fuerunt imbecillæ.

Cap. 4.

Luc. 1.

Matt. 14.

Matt. 2.

Factum est autem cum sacerdotio fungeretur Zacharias, (erat enim festum sancti & insigne) veste indutus, & lamina circumposita, accepto incenso, ibat in sanctorum adyta. Præcurrente autem sonitu tintinabulorum, multitudo orabat ante fores, sacerdotem senem ad Deum mittens, tanquam nuncium, qui cum fuisset intra velum, visus est ei Angelus Domini, stans à dextris aræ incensæ. Conturbatus est autem Zacharias, & non potuit ultra progredi, propter Angeli adspæctum retrocedens: diu autem mansit attonitus, hæc apud se dicens: Quid sit hoc, quod videtur, dubito. Alius ad altare incensæ fungitur munere sacerdotali, ego autem quomodo imponam igni incensum? Vnum solum lex iubet fungi munere sacerdotali. Est Angelus, non homo, qui videtur. Neque sic tamen in templum patet aditus, non enim didicimus vnà ministrare cum Angelis. Quid igitur de me fiet? quid agam? quem nam accipiam consiliarium? Sancti one cedam sanctis? salutabo, & accedens dabo incensum? Nunquid me accipiet socium? Num venis sermocinaturus cum ministris sanctorum? Video terribilem & lætum: Venitne bonum afferens nuncium, famemne an bellum minitās? quòd verò is quidem, qui videtur, sit satelles caelestis & non Deus, statio indicat. Esaias enim vidit Dominum sedentem: Ezechiel supra thronum adspexit incorporeum, Daniel similiter antiquum dierum sedentem. Hic autem stat, implens ministerium, capitis partibus altaris magis honorabilibus. Hei mihi, num propter meum peccatum etiam à populo rationem exiger? Num magnitudo honoris, erit mihi occasio maioris supplicij?

Cap. 5.

Esai. 6.

Ezech. 1.

Dan. 7.

Hæc ratiocinans conturbabatur Zacharias. Non latuit autem Angelum Gabriellem sacerdotis conturbatio. Quocirca ei statim placidam vocem dedit, tanquam دخترam, clamans: Ne timeas Zacharia. Prius eius compressit timorem, & tunc bonum narrauit nuncium, vt non perturbato animo acciperet Zacharias id quod ei significabatur, dicens: Ne timeas Zacharia, tibi gratus affertur nuncius: exaudita est tua deprecatio: Vxor tua pariet filium, & vocabis eum Iohannem: Ad te enim veni de cælo, non solum portans filium, sed etiam veni, cum ex libro superno, didicissem nomen eius, qui nascitur. In ciuium caelestium numerum eum ascripsit Deus, nõ talem mortalis produxit vterus. Multi in natiuitate eius gaudebunt. Est enim tuus quidem filius, tuum germen, fructus autem communis: Tu pater: qui autem nascitur, est lucerna o-mnium.

Cap. 6.

Iohannes lucerna omnium.

Cap. 7.

Hæc cum audisset Zacharias, euasit simul lætus & curiosus. Curiosa certè cogitatione cum accepisset id, quod ei significabat Gabriel, respondit non cum satis magna fide: Vnde hoc sciam? Non tulit Gabriel Zachariæ interrogationem, sed nihili pendit sacerdotem, qui offert quidem suffitum, fidem autem non habet, & cum iram vultu

vultu indicasset, hæc dixit: O Zacharia, eorum quæ dixi, à me poscis rationem? A Dei ministro exigis rationem? Cum bonus tibi afferatur nuncius, pignus petis? Non gratias agens, sed examinans, diuina dona suscipis & dicis: Vnde hoc sciatur? Ego sum Gabriel, eorum quæ dicta sunt, pignus, nomen meum accipe, & si hoc à te paruiducitur, cognosce autoritatē: Ego sum, qui adsto ante Dominum. Me si deinceps salta narrare existimas, num tibi succedet accusatio? Ego enim sum, qui adsto ante Dominum, & dicis: Vnde hoc sciam? Vnde hoc scies? Tu es enim, inquis, senex, & vxor tua procreavit in diebus suis. Tempus, o sacerdos, maiorem apud te habet auctoritatem, quam Archirectus temporis? Non cessas ergo Deo non fidere, & tempori cedere, sed dicis, Vnde hoc sciam? Quomodo didicisti Isaac nasci ex Abrahamo? Quandoquidem credidit, atas confirmavit: non quoniam credidit, senectus non obedijt? Si autem quod de sterili dicitur, videtur non posse fieri, quomodo tibi audebo credere mysterium Virginis? Si ergo cum multas habeas similitudines, pignora exigis, quomodo narrabo eam, quæ est superior, Verbi conceptionem? Qua de causa multis antè seculis Esaias id prædixit, dicens: Ecce virgo concipiet in vtero, & pariet filium? Ille cum credidisset, prædicauit id, quod est maius: Tu autem cum ei, quod est minus, non credideris, à me exigis rationem, qui è celo ad te propter te sum missus? Sed quoniam tibi est cordi signum accipere, (hoc enim petijsti, & vnam non petijstes) mutus eris, & voce carebis, & hoc erit signum filij procreationis. Eris tacens, donec res verba confirmauerint. Ex generandi instrumentis ad vocis instrumenta transeant vincula sterilitatis. Voce impeditus, vocem mihi concipe. Illi enim soli patris delictum condonabo. Est amicus Domini. Quæ vult, petit vt amicus.

Cap. 8. Cum hæc intus fierent, & dicerentur, tempus quod trahebatur, multitudinem populi affectit admiratione, & quæ in multa distrahebatur suspicio, vnicuique dictabat id quod videbatur, donec, postquam apparuisset Zacharias, silens ea docuit, quæ passus est dum latuit. Postquam autem impleretur dies ministerij abiit domum, in visceribus habens bonum nuncium, & in ore frenum. Et hoc quidem est, vt dixerit quilibet, Præcursor principium conceptionis. Cuius partum si velimus prædicare, proximi festi necesse est omnino meminisse. Sexto enim mense conceptionis, Nazareth venit Gabriel, ad Virginem afferens Patris bonum nuncium. Quam cum domi vidisset, prior salutauit, dicens: Ave gratia plena, Dominus tecum. Ave, quæ prima & sola parit infantem liberum ab execratione. Ave, quæ in mundo parit vitam occasionem. Ave, quæ es incorrupta, sed non es expers proles. Ave, quæ satum carnijsti, sed non fructu. Ave, quæ partus dolores expectas, qui te minimè inuadent. Ave, quæ tuo primo parenti Adamo exhibes defensorum. Ave, quæ fers sine dolore naturæ creatæ fundamentum. Ave, quæ citra laborem intercedis inter mortalitatem & diuinitatē. Ave, quæ parit Deum non nudum, & hominem non solum hominem. Ave gratia plena, Dominus tecum.

Cap. 9. Illa autem, cum audisset lætitiā, non porrexit aures, sed vocem examinavit, dicens: Qualis est hæc saluatio? Qui per se, & non vocatus, nostram est ingressus domiciliam, quisnam, inquit, est hic, non familiaris, non cognatus, non genus ducens ab Adamo? Ex voce conijcio, hanc esse nouam & alienam salutationem. Non adest Ioseph: voci non assentior. Cum sola prima parente, vt aiunt, locutus est ille, qui fuit primus author malorum. Ei autem dixit Angelus: Ne timeas, Maria, inuenisti enim gratiam, quam perdidit, quæ primum fuit creatæ fœmina. Illa sola suscepit deceptionem: tu autem sola attulisti solutionem deceptionis. Paries filium, & vocabis eum Iesum. Illa autem cum parum audisset, & filium: Quomodo, aiebat, erit mihi istud, quoniam virum non cognosco? non contradicens, sed vt per interrogationem disceret: Quomodo erit mihi istud? Ego, inquit, sola naturam innouo: liberorum procreationis in me soluentur rationes? Dic mihi modum, o hospes: nouus enim & alienus est tuus bonus nuncius.

Cap. 10. Spiritus sanctus, ait, Gabriel, superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Suscipe, inquit, o Virgo, id quod dictum est. Ne sis sollicita de eo, quod est mandatum silentio. Partum fero testimonium, modum dimitto. Veni ad te nuncius, non doctor œconomiae. Missus sum præco aduentus Dominici, non interpret. Quomodo, nouit ipse qui adest: adesse enim scio. In te enim profilit signum internum: non possum autem dicere modum. Quod autem non falsa dicā, testimonium mihi feret Elizabeth, quæ in sterilitate & senectute concepit Præcursorem. In sterilitate autē & senectute dixi eam concepiisse, quod quidem est non paruum pignus. Inter animum enim item

ritem & Virginem, nihil est intermedium, quod attinet ad pariendum.

Hæc cum Virgo audisset, venit ad ades Zachariæ, & cum Elizabeth inuenisset concepiisse, eam salutauit. Infans autem intras respondit. Infanti enim auditio exitit auditio matris. Et quoniam Iohannes, qui intra naturæ fines coërcebatur, loqui non poterat, saliens dicebat, cum propria matre loquens per exultationes, matri autem Seruatoris respondens per linguam maternam. Cum autem Elizabeth non ferret saltus filij, spiritu sancto repleta exclamauit, dicens Virgini: Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Tu, inquit es benedicta, quæ execrationis portas solutionem. Tu es benedicta, quæ portas donum sapientiæ. Tu es benedicta, quæ cum gestas in vtero, qui ambulauit in paradiso. Tu es benedicta, cuius sanctum templum fuit venter. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui: ex quo cum comederit Adam, vincet inimicum. Benedictus fructus, qui fuit mundi cibus & amicus. Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Hæc, o virgo, infans me docuit, intus propter tuam salutationem saliens supra naturam. Hæc sunt verba Elizabethæ inspirata diuinitus.

Zacharias autem, vt dixi, domi mansit, vt cui esset impositum frenum incredulitatis, accepta vocis amissione æquali conceptioni, vt qui suscepisset ortum filij, terminum condemnationis. Postquam verò ex deserta matrice processit ciuis deserti, pater petitis pugillaribus, ea gratè scripsit, quæ non credens audierat: & cum filio reddidisset appellationem, vocem recepit. Talia, o Præcursor Baptista, tua sunt, antequam nascereris, mysteria. Talem tibi Deus largitus est dignitatem ante conceptionem. Gabriel ortum Domini, & tuam annunciauit conceptionem in templo, quomodo in thalamo te esse conceptum dixit. Pium ac religiosum populo donum in celebri festo, ortum tuum attulit Archangelus. Fuiisti spiritu afflatus, vt qui donum prophetiæ accepisti in vtero. Saliens in ventre, ea dicebas, quæ Moyse, cum consenuisset, Deus significauit. Qua de causa te maiorem prophetis vocauit sponsus Ecclesiæ. Quis enim ex prophetis ex vtero matris narrauit mysterium? Quis ex iustis, in ipso ortu patri vocem attulit hospitem? Tu autem simul eum, qui te genuerat, à vocis priuatione liberasti, & dignatus fuisti prophetia. Qui enim erat paulo antè mutus, Spiritu sancto impletus nobis cecinit canticum: quod paululum mutatum ego opportunè inchoabo. Ille enim dicit, Benedictus Dominus Deus Israël: Ego autem dico, Benedictus Deus Christianorum: Ipse gloria in secula seculorum, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE SANCTO IOHANNE BAPTISTA. ALII ALIIS HVNC sermonem tribuunt. Aloysius Tomo 8. de Vitis Sanctorum, Petri Damiani nomen ei prefixum habet.

Hodiè, dilectissimi, dies illuxit insignis, tanto cæteris diebus sanctior, quanto sanctiorem hominem terris effudit. In hac siquidem die natus est ille sanctorum splendor, iustorum gloria, lætitiæ Angelorum, excellentissimus homo, consanguineus Christi, amicus sponsi, sponsæ præparator: vnus est, & secundum non habet, qui choris intertextus Angelicis, sublimioris coronæ titulis vniuersitatis humanæ transcendit ascensum. Denique inter natos mulierum non surrexit maior Iohanne Baptista. Felix homo, qui feliciter cælorum perambulans officinas, cursu velocissimo sequitur Redemptorem, nec alicuius intercluditur fastigio dignitatis, quem summæ felicitatis immensas largiùs irrorauit. Lætantur Angeli & vtriusque naturæ numerositas admiratur hominem sic ingressum abyssum luminis, & in æternæ diuinitatis pelagus absorptum, vt ipsam reuerberet Angelicæ puritatis originem. Eleuentur omnes viri meritorum, & prærogatiuis ante consistorium maiestatis exultent: non erit tamen, qui ad Baptistæ Iohannis priuilegium audeat aspirare. Agè iam aggrediamur virtutum insignia, quæ Deus maiestatis in amico suo gloriosa cumulatione signauit: sic enim ab ortu vitæ vsq; ad occasum cum hominibus conuersatus est, vt forma vitæ, morum informatio habeatur. Et licet hinc sermonis aurei non rutillet pulchritudo, tentabimus tamen rerum veritatem qualicūque stylo perstringere, illud sapientis attendentis, prudentibus viris non placere phalerata, sed fortia.

Primus

Esa. 7.

Cap. 8.

Luc. 1.
De Gabriele
le angelo
missō ad B.
Mariam.

Cap. 9.

Cap. 10.

Cap. 11.
Maria salu-
rat Eliza-
beth, & Io-
hannes ex-
ultat.

Cap. 12.

Matt. 11.

Cap. 4.
Præconia S.
Iohannis.

Matt. 11.

* Alij legunt
aciem, id est
mox post,
reuerberet.

Cap. 2.
Primus ho-
nor S. Iohā-
nis.
Luc. 1.

Primus eius honor est gloria in annunciatione. Non est dissimulanti silentio tran-
sendum, quā m solenni glorificatione pueri huius in mundum nunciatur ingressus.
Adest Angelus Gabriel, & à superiori caelorum cardine Domini fortitudo descen-
dens, stat à dextris altaris incensum: nec quilibet Angelus, sed ille sublimior, qui beate
Virgini nuncium attulit singulare: & electus est vt nunciaret militem, qui Regem nū-
ciare debebat. Adest sacerdos sacerdotalibus indutus, & multiplici vestimentorum
varietate, caelestium sacramentorum praefigurans imaginem, purgationem peccato-
rum mystici sanguinis adspersione praefignat. Consistit coram arca foederis, & ante re-
stamenti tabulas, vnam auream habentem manna, virgam Aaron, Cherubin, & pro-
phetiarum, solenniter infultus, vultui Dei, gloriae maiestatis, rerum omnium Do-
mino vota percelebrat. Dies instat solennis, & ceteris diebus multitudini Iudaeorum
celebrior, Domini praecipiens attestatio sublimis, planè spectabilis & festiva, in
qua sola soli Pontifici licebat introire in sancta sanctorum, & adspersione multiformi
summæ diuinitatis iram refrigerare. Conuenitur vndiq; in sanctam ciuitatem, & po-
pulum turba frequentior cumulat materiam gaudiorum. Inter hæc sacra consi-
stens Archangelus: Ne timeas, inquit, Zacharia, quia nascetur tibi filius, parētum gau-
dium, nobilitas generis, orbis exemplum, finis legis, Euangelij principium, mortis ex-
pulsio, ianua vitæ, decus hominum, conuersationis splendor, omnis iustitiæ principia.
Et ne diffusiori tractatu rerum excellentiam confundamus, nascentis & conuer-
santis integritas, in libris Evangelicis plenius assignatur.

Insignia ei-
epipheta.

Cap. 3.
praedicator

Considera nunciantis sublimitatem, dignitatem loci, diei reuerentiam, & tunc in-
telligere poteris, quā super excellenti gloria Iohannis Baptistæ genitura * praedici-
tur. Salua igitur reuerentia Redemptoris, quia nō derogamus Regi, si Regis militem
honoramus, cum ille Dominus, hic seruus: ille Creator, creatura iste: digniori pra-
monstratione Iohannes nunciatur, quā Christus. Christus fortassis in thalamo, Iohannes
in templo: & non solum in templo, sed etiam ante sancta sanctorum in insi-
gni die solennitatis eorum. Iohannes ab eodem Archangelo in loco digniori, tempo-
re sacratori, apertiori miraculo praedicator. Recole Isaac ab Angelis nūciatum, sam-
psonem per Angelum praedictum, & vniuersam Nazaraeorum sectam circumspecte,
solumque Baptistam tam in hoc, quā in alijs, inuenies digniorem.

Gen. 17.
Iudic. 13.
Cap. 4.
II. honor.

Secundus honor est, sanctificatio in ventre matris. Quicumque de massa prauari-
catrice mundum ingredimur, longam restem originalis peccati trahimus nobiliscum.
Solutus ille, qui peccatum non fecit, excipitur, quem Virginalis thalamus, ignorante
viro, terris effudit. Longè quippe aliter & dissimili modo conceptus est, Spiritu san-
cto tota maiestate Virginem inundante, atque mundante, superans vsu carnalis, na-
turae ordinem, viri commixtionem. Sic quippe decebat, vt peccatum nesciret, qui pec-
cata tollebat, vt similitudinem carnis peccati suscipere, non autem carnem peccati.
Cum igitur omnes in iniquitatibus concepti sint, neminem vnquam mortaliū in-
tra materna viscera sanctificatum legimus, praeter Hieremiam, & Iohannem Bapti-
stam: quanquam & de singulari Virgine nulla sit ambiguitas, quin ipsa maternis circū-
septis visceribus, sublimiori sanctificationis genere mundata sit, vt pote sacrarum il-
lud, in quo Deus Dei filius carnem fuerat suscepturus. Sed longè minor Hieremiae
sanctificatio, quā Iohannis, ille quidem in matris vtero sanctificatus, hic Spiritu san-
cto repletus fuisse cognoscitur. Multò quippe excellentius est, Spiritu sancto repleti,
quā sanctificari: ibi enim sanctificatio emundationem, hic repletio inundationem
significat. Deniq; & Apostoli, qui manibus suis tractauerunt de Verbo vite, cum Spi-
ritu sancto de Saluatoris accepissent afflatu, vix quinquagesimo à resurrectione die
ad illum gradū peruenire potuerunt, vt diceretur de eis: Repleti sunt oēs Spiritu san-
cto. Et licet Spiritus sanctus largiori tunc munere credentium corda repleuerit, hoc
tamen Iohannes in vtero legitur affectus, quod Apostolica celsitudo tandem lar-
giori promissione meruit obtinere. Attēde, obsecro, diligenter, q̄ ordinata dispositio-
ne Spiritus ille multiplex Hieremiā sanctificat, implet Iohannem, superuenit in Ma-
riam. Et Hieremiæ quidem admiranda sanctificatio, quia etsi in peccato conceptus est,
nascitur tamen sine peccato. Antequam enim exiret de ventre, sanctificatus est: nec
poterat nasci non sanctus, qui in matris vtero erat sanctificatus. Mira res, & à retro-
transactis seculis inaudita, hominem conceptum in peccatis, nasci sine peccato. Iohannes
verò longè gloriosior virtus impleuit, qui sanctificatus est à peccato, & ita domi-
nante Spiritu superfus, vt & purgatus exeat, & repletus. Verè magnus coram Domi-
no, quem Angelus nunciat, sanctificat Deus, sanctus replet Spiritus, vita commendat.

Psal. 50.
Ierem. 1.

1. Iohan. 1.
Iohan. 20.
Act. 2.

Ineffabili autem modo superuenit in Virginem, quam tota diuinitatis plenitudo
sine mensura discretione perfudit, vt totam caperet, qui fecit totum: vt non solum à
peccatis abluta, repleta Spiritu, sed & de Spiritu sancto concepisse credatur: quia quod
in ea natum est, de Spiritu sancto est. Inde est, quod singulari prerogatiua fides catho-
lica Filium Dei natum de Virgine, conceptum de Spiritu cōfiteatur, vt Deitatis & hu-
manitatis indiuisibilis adunata connexio, vocabulorum indifferentia designetur. Vi-
des ergo, quā remotiori priuilegio speciosus forma praefilijs hominum, à filijs
hominum in concipiendo discretus sit: Illi etenim de peccatis, & in peccatis concepti
sunt: hic in Spiritu, & de Spiritu sancto concipitur. Hæc sanè dicta sint de conceptione
Iohannis, nihil prauidicantia sanius sapienti. Sed etsi in aliquo sanctorum authoritati-
bus videntur obuiare, volumus vt sine omni excusationum vel defensionum patro-
cinio subruantur.

DE NATIUITATE S. IOHANNIS BAPTISTAE.

913

Tertius honor est, excellentia in exultatione. A seculo non est auditū, quod exul-
tauerit quis in vtero matris, cum hic in gaudio exultasse legatur. Prorsus obstupēda
dignatio, puerum vix conceptum, in motum exultationis erumpere, eiq; gratanter
occurrere seruitio dulciori, quem Virginali substantiæ praesentis infusum. Beata ani-
ma, quæ in via peccatorum non stetit, sed secretiori semita de caelestibus officinis e-
grediens, inaudita gratulationis est sortita dulcedinem. Felix Elisabeth, ad quam Ma-
ter properat Redemptoris, quam saluatorijs obsequijs calorū Imperatrix alloquitur.
Sed puer multo felicitior, qui salutantis maiestatem agnoscens, intra viscerum te-
nebrosa volumina gaudio gaudet: quia vim tam beatæ salutationis attendit. Et factū
est, inquit, vt audiuit salutationem Mariæ Elisabeth, exultauit in gaudio infans in vte-
ro eius. Ascendit Virgo cum festinatione in domum Zachariae ad salutandam Elisa-
beth, portans in vtero filium Dei, Regem gloriae, Dominū maiestatis. Occurrit Elisa-
beth, & antiquæ sterilitatis carens opprobrijs, amicum sponsi, praconem Verbi feli-
cissimo ventre deportat. Lungūtur amplexus, venit ad oscula, copulantur felices v-
teri, Regemq; & militem non nisi duo tenerimi parietes abiungunt. Quid mirum, si
miratur & exultat puer, * ad tactum tam proximæ diuinitatis * afflatus? Poteratne va-
care à quocunq; miraculo, cui praesens aderat Regis praesentia, regnantis mater, mun-
di Redemptor? Quid, quod non semel tam sanctorum amplexum fuit celebrata cō-
iunctio? Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, ait Euangelista. Tanto
tempore manet cum Elisabeth virginalis integritas, & nunc dulciori colloquio, nunc
amplexu felicitiori Iohannem puerum consecrat, & insignit. Et fortassis vsq; in diem
natiuitatis eius gloriosa Virgo cum cognata sua morata est, donec puerum natum si-
nubeatissimo confoueret, & vno pariete remoto propinquorem redderet praesen-
tiæ Creatoris. Facile autem hoc ex Euangelij coniectura liquet, quia iam sex menses à
conceptione Iohannis defluerant, cum ad Virginem Archangelus missus est, qui re-
nouationē mundi pudori virgineo noua salutatione portauit. Ex hinc Virgo festinat
ad Elisabeth, & tribus mensibus praesentia sua cognatæ dignatur hospitium, donec noni
mensis sine conclusio, natiuitas immineret Patriarchæ. Alij, qui librum iustorum di-
ligentioribus oculis inspexerunt, ibi se vidisse testantur, quod ipsa Dei genitrix feli-
cem puerum primum de terra leuārit, & cognatæ partum omni profecuta sit seruitu-
te. Quocunq; autem modo rei huius veritas decernatur, illud pro certo certum est,
quia non parum contulit puero nascituro tam felix & morosum intemeratæ geni-
tricis hospitium.

Quartus honor, gaudium in natiuitate. Erubescere lucifer, qui manē oriebaris, & co-
natuum tuorum frustratus impulsibus, tandem intellige, quia in nouissimo dierum,
tanquam perdix stultissimus remanebis. Machinationibus tuis factum est, vt humani
generis vniuersitas in peccatis cōciperetur, nasceretur in tristitia. Sed ecce iste in vte-
ro sanctificatur, oritur in gaudio, lætitiāq; mundo sua natiuitate refundit. Ecce ge-
nus armaturæ, quod tibi cōstitueras ad victoriam, Iohanni nascitur ad coronam. Ap-
prehende arma & scutum, & toto malignitatis tuæ spiritu debacchare: non tamē po-
teris irumpere Iohannis priuilegiū, quod benigna scribētis manus proprio caracte-
re cōsignauit. Multum deceptus, multum delusus es. An ignoras, quia tibi vir bellator
ab adolescentia, & etiam à matris vtero confurgit? Nescis quia à diebus istius regnum
caelorum vim patitur, & violenti rapiunt illud? An oblitus es, quia iste mittitur parare
Domino plebem perfectam? Intuere ordinem rerum, & ab ipsis suæ conceptionis
initijs inuenies hunc validiori conamine tuam fortitudinem irrupisse: Tu fecisti, vt
fratricida Cain, qui prius natus est, pollutus & obuolutus exiret, & originalis peccati
H h h h resper.

Cap. 5.
III. Honor.

Luc. 1.

* à tactu.
* & afflatu.

Ibidem.

Cap. 6.
III. ho-
nor.
Genes. 3.

Matt. 23.
Luc. 11.

Genes. 4.

respergeretur infamia. Hunc excepit orbis exterritus, & humani generis subsecuta natiuitas, ad infinitę tristitię cumulū transmigravit. Natiuitas autem hominis istius in gaudio est, & in solennitatem præclaram. Latatur orbis, & per quatuor mundi cli. mata circumsonat gloriofę festiuitatis instantia, ipsis etiam cęlis celebris & famosa. Quis, putas, puer iste erit? Amicus sponsi, inimicus tibi, tua potestate potentior. Considerandum est, quanta dignitate præpollat natiuitatis huius celebranda deuotio, quã tamque gratiam in oculis Ecclesię poterit inuenire. Nullius hominis natiuitatem præter solius Dei, eiusq; Matrıs, in authoritatis arcem recepit Ecclesiã, huius istius ex. ceptione seruata. Nouit enim, quia melior est dies mortis die natiuitatis, & quod or. tus hominum tristitia comitetur. Inde est, quod diem mortis martyrum, non natiui. tatis, solennizat Ecclesiã, mortem eorum natalitiorum nomine nominans, quibus sa. ctus est de morte natalis. Tunc enim inceperunt nasci ad vitam, cum vitam deposue. runt pro vita. Huius verò natiuitatem sponsa Christi tanto securius beneuolentissi. ma dignatione suscepit, quanto singulariùs eam veritatis Euangelicę irrefragabilis commendat authoritas.

Eccles. 7.

Cap. 7.
V. Honor.

Quintus honor est, singularitas in conuersione & conuersione. Intra teneritudi. nem annorum beatus iste puer ad eremum Spiritu ducente deductus est, nec obstitit ætatis infirmitas, quam maiestas Domini fecundabat. Spiritus enim sanctus non at. tendit differentiam sexuum, fragilitatem corporum, temporum annositatem: sed quemcunq; & quodocunq; & quomodò vult, dignantissima replet benignitate. Re. linquit Iohannes mundum, homines fugit, nescit patriam, parentes aspernatur, & in solius diuinitatis apicem beatę contemplationis figit obtutus. Mira rerum conuer. sio, hominem vix mundum ingressum, mundi fugere gloriam, & seculi cupiditates non solum obliuisci, sed & nescire, perpetuumq; cum diuinitate habere consortium. Recessus montium, sylvarum anfractus, & vallium subteriacens vastitas, puero Pa. triarchę domicilia præbuerunt. Non opponatur mihi Hieremias, nec prædicantis pue. ritię virtus audeat obuiare: quia si ille consecratur in Prophetam, hic in plusquam Prophetam: & licet ille populo futura prædicet, non tamen conuersionis humane declinat ad spectus. Iohannes autem ætatis supergressus infantiam, & nobilioris gene. ris generositatem oblitus, soli vacat diuinitati, forma vitę, monachorum propositi, anachoretarum principium, totius religionis assertio. Et hæc quidem pro conuersione. Porro quanta sublimitas in conuersione fuerit, non est currentis linguę volubi. litatibus differendum, sed Euangelicę dignitatis comprobandum eloquio. Iohanes, inquit, habebat vestimentum de pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos eius, esca autem eius erat locusta, & mel syluestre. Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Rigida vestis, & durissimis hispeditatibus circumtexta, rigore squa lorifero corpus afficit Patriarchę, carnemq; tenerrimam immatura districtio disciplinę feri. tate coarctat, teneros artus & sacratori Spiritu superfusos continui quasat longitu. do martyrij. Cibus autem eius qualis erat? Non quaruntur phasiani, seu alię aues, nec per totam discurretur regionem, vt Patriarchalis stomachus impleatur. Sed erat, in. quit, esca eius locusta, & mel syluestre. Cęli rore pascitur, & animalis vilissimi satiatur edulio, nihilq; coctum accipit ieiunantis austeritas. Castigato quippe ventri, & diutur. na maceratione distęto ignota fuit varietas ferculorum, nec introiuit in os eius, quod gulam alliceret, suffarciret ventrem stomacho blandiretur. Elias comedit carnes, & si quid aliud apponitur, cum gratiarum percipit actione, nec aliquem, (nisi fallor) legi. mus illa veteri officina ad legis huius adspirasse fastigium. Vestis aspera, cibus tenuis, mens deuota profecto perfectum consecrant Patriarcham.

Matt. 11.

Matt. 3.

Matt. 11.
Vestis S.
Ioannis.

Cibus.

3. Reg. 17.

Cap. 8.
VI. ho.
nor.

Sextus honor est, nouitas in prædicatione. Hic volo attentius attendat intentio vestra, quia paulò subtilius ordiendum materię præcipit magnitudo. Post peccatum Adę, & illius diluuij vastationem solennem, electa est iustorū infinita pluralitas, cum quibus Deus facie ad faciem locutus fuisse dignoscitur. Transfertur Enoch, eligitur Noë, vocatur Abraham, Isaac diligitur, Iacob Deum facie ad faciem contemplatur, Ioseph vocatur mundi Saluator, nec tamen in sermone Dei ad illos, vel illorum ad homines, sit aliqua mentio de regni cęlestis perpetua mansione. Moyses assumitur in Ducem populi Iudæorum, Pharaoni in Deum constituitur. Facit Deus in Aegypto magnalia, & mirabilia in terra Cham, terribilia in mari rubro. Ascendit Moyses ad caliginem, in qua erat Deus, datur in monte multiplex præceptorum authoritas, lo. quitur ille cum Deo, quasi homo ad vicinum suum: non est occultatum à Moysē, quod facit Dominus in occulto, & gloriofum nomen Adonai, quod omnibus obue. latum

latum fuerat, reuelatur: sed in his omnibus regni cęlorum memoria nec nominatur, nec auditur. Adstat Aaron summus sacerdos, potētis virgę gestarius, vnctus & de. libutus cęlestium sacramentorum vnctione: succedit Iosue, & omnis illa Iudicum multitudo, nec est vel vlla tenuis mentio regni cęlestis. Inuenit Dominus Dauid vi. rum secundum cor suum, Salomon filium eius sapientia cumulat singulari, & omnē illum Prophetalem chorum Spiritus sanctus ordinat & infundit, nihilque de cęlestis regni gloria prophetatur. Claudit Elias cælum annis tribus & mensibus sex. Elifaeus mortuus mortuum vitę restituit, & ab his nec vel vlla scintillula beatę mansionis e. lucet. Quid plura? A principio mundi vsque ad Iohannem vniuersitatis humanę ele. ctionem recollige, nec in sermone, vel opere illius sanctuarij poteris reperire dulcedi. nem. Veni ergo ad Iohannem, & audi vocem exultationis, vocem nouitatis, vocem laritię, misericordię verbum, sermonem glorię, gratię largitatem, quod celauerat Deus, tacuerat Angelus, latuerat Patriarchas, Prophetę nescierant. Poenitentiam, in. quit, agite: appropinquabit enim regnum cęlorum. Verbum poenitię dulce & glo. riosum, verbum regni cęlorum lætū & adorandum, illi soli primario conueniens, qui primus noui testamenti posuit fundamenta. Hęc est illa vox, de qua maximus ille contemplator cęlestium visionum in hæc verba profectur: Et vox primã, quam au. diui, tanquam citharæ citharizantium in citharis suis. A diebus Adę vsque ad Iohannem, organum nostrum versum est in vocem flentium: quia vbi peccatorum frequentia, nec poenitię locus, duplex erat deplorandi materia. Occidis, occidi iuberis: sabbato ligna colligis, lapidari iuberis: & ille, cui proprium est misereri sem. per & parcere, nisi ferire non nouit. Dederat quippe eis præcepta non bona traditor præceptorum, & iustificationes, in quibus viuere non possent. Hoc est, quod iustus miratur, dicens: Vbi sunt misericordię tuę antiquę, Domine? Iohannes natus ostē. dit medicamentum vulneri, peccato poenitentiam, veniam iniquitati. Hęc est prima vox, quam vox clamantis in deserto proposuit, & vox turturis audita est in terra no. stra. Ex tunc misit in os nostrum canticum nouum, carmen Deo nostro, & resonat in ore nostro gratiarum actio, & vox laudis: super exaltatur misericordia iudicio, pecca. toribus parcitur, regnat pietas, iustitia dissimulatur: & miserendi, non ferendi, querit occasionem misericors & miserator Dominus. Citharizant ergo in citharis suis, qui voluptatum effusionem poenitię districtione reuerberant, & de profunda pecca. torum voragine respirantes: Pharaone submerso, cantant in vijs Domini, quoniã ma. gna est gloria Domini.

3. Reg. 17.
4. Reg. 4.

Matth. 3.

Apoc. 14.

Num. 15.

Ezech. 20.

Psalm. 38.

Cant. 2.

Cap. 9.

VII. honor.

Psalm. 65.

Heb. 1.

Matt. 3.

*contredat

Septimus honor est, dignitas in baptisate. Singularis prorsus humilitas, Verbum caro factum, & in perfectum egrediens virum, relicta hominum vniuersitate, Io. hannem querit, Iohannem desiderat, ad Iohannem vadit. Terribilis in consilijs Deus super filios hominum, portansq; omnia verbo virtutis suę, purgationem peccatorum faciens, venit à Galilæa in Iordanem ad Iohannem, vt baptizaretur ab eo. Stupet Io. hannes, & timore concutitur, totumq; Patriarcham infinitus horror infuluit. Ego, in. quit, à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Dicit ei Saluator: Sine modò, sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Acquiescit vtrinque, salutaribus monitis, & ac. cingit se Iohannes ad baptizandum, ad suscipiendum Dominum Angelorum. Exui. tur vestimentis suis Rex glorię, splendor luminis, & figura substantię Dei. Iohannis manibus atretatur caro illa sumpta de Virgine, candidiorique deriuata materia nu. datur in flumine, felicibus Baptistę manibus infundenda. Descendunt Angeli, & cę. lorum agmina tota reuerentia currunt ad Creatorem, baptizantemq; & baptizatum dominantia numina circuncingunt. Infundit aquam capiti creatoris creatura no. bilior, & Dei verticem mortalis dextera * contremittit, & contingit. Pauet cælum, stu. pet terra, Iordanis aridet, mirantur Archangeli, Dominum Sabaoth inter manus ba. ptizantis includi, Quid est Iohannes? Cherubin & Seraphin vix audent respicere, & tu nudum tenere præsumis? Hic est, in quem desiderant Angeli prospicere, cui, Sanctus, Sanctus, sublimi melodiarum organo beatę ciuitatis conuentus ingeminat, qui solus habitat lucem inaccessibilem, Dominus virtutum, Deus scientiarum, mise. ricordiarum Pater, & tu non metuis? Tibi datum est, quod omnibus est negatum, ba. ptizare eum, qui baptizat in Spiritu sancto, & igne, Virginemque Virginis filium, vir. gineis manibus irrorare. Totus obstupeo, baptizantem hominemque Deum revere. or, magistrum dignantem admiror, vereor dignationem, & hominem video violen. tiam ipsis cęlis inferre. Porro illud quale est, quod in isto baptisate terminatur lex, finem accipit Prophetia, & omnis illa sacrificiorum multitudo propulsatur, & pelli. tur?

H h h h 2.

Psalm. 29. Cap. 10. VII. ho. nor.

Gene. 1.

Gene. 18.

1. Reg. 1.

Matt. 3.

Cap. 11. Matt. 11.

Christus ut Iohannem commendat.

Cap. 12. 8. honor.

tur? Hic incipit & stabilitur nouæ regenerationis perduranda purgatio, & in vnambatrimatis formam legalium transeunt dispendia figurarum. Ad ablutionem enim aquæ, & inuocationem Spiritûs, sepelitur hircorum & vitulorum sanguinolenta congeries, & pecora pecoribus Iudæis relinquimus, illud Dauidicum attendentes: Holo caustum & pro peccato non postulasti.

Octauus honor est, prima reuelatio de Trinitate. A creatione cæli & terræ vsq; ad hunc locum, nunquam Trinitas hominibus manifestè apparuit, sed rerum & verborum inuolucris inuoluta fuit tantæ claritatis æternitas. Denique creationem hominis Creator rerum summa dignitate commendans: Faciamus, inquit, hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Reuerendum reuerà priuilegium nec vllitra ditum creaturæ. Creatur illa sublimior numerositas Angelorum, & elementorum omnium ordinatur variata connexio, sed omnipotentis præsentia tantum opus alta taciturnitate prospicit. Vt verò venitur ad hominem, & nobilis creatura creari disponitur, accingit se Trinitas ad creandum, & consilium accipit sapientia, vt creaturæ dignitas Creatoris priuilegio clara esse monstratur. Nec ibi tamen satis apertè diuinitatis maiestatis eluxere vocabula, cum ad Angelos obsequentes quidam referant diuini sermonis oraculum, vel, si minus hoc cautum est, signata pluralitas absque nominum differentia prædicetur: Abraham tres vidit, & vnum adorauit. Sed & ibi scripturæ sacræ reuerentia nunc mixtum, nunc separatim claudit eloquium, vt modò Dominum, modò viros placeat nominare. Iudæi tamen longam hic texunt reprehensionis parabolam, tres Angelos à Domino missos asseuerantes, vnum ad natiuitatem Isaac prædicendam, duos ad Sodomam subuertendam. Illum enim, cum quo locutus est iustus, dicens: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis: propheta spiritus somniant cognouisse, natiuitatis Isaac aduenisse præconem. Illum adorat Abraham, sicut Besebee David Regem, socijsque eius propter ipsius reuerentiam indefessus assistit. Vnde & non nisi duo in subuersione ciuitatum infelicitum numerantur, illo superiori reuerso, qui natiuitatem Isaac fidei deuotione compleuerat. Tres enim viri Saram vocari præcipiunt, sed vnus est, qui promissionis in speratæ manifestat arcanum. Hæc Iudæi, & qui magis elegerunt iudaizare, quam credere. Sed vt breuiter concludamus, omnis illa siue Patriarcharum, seu Prophetantium copulata societas, nullam vel in sermonibus, vel in rebus de Patre, & Filio, & Spiritu sancto reperitur apertè fecisse mentionem. Veni ergo, & intueri filium Zachariæ, Deum & hominem proprijs manibus continentem, & vide quia cæli aperiuntur ibi, & descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in Christum, & vox Patris audita est: Hic est Filius meus dilectus. Vides quia ad sacratissimum nomen nouitatem cælorum palatia referantur? Pater auditur in voce, Filius baptizatur in flumine, Spiritus sanctus in columba specie demonstratur. Adest Iohannes totius medijs Trinitatis, gloriosumque Baptisam sanctificat indiuisæ substantiæ personata vocabula, & nomen Trinitatis, prioribus seculis obuelatum, absque totius velaminis obumbratione relucet. Domine, quæ est iste, quia innotuisti eis?

Nonus honor est, testimonium veritatis. Cum audisset Iohannes in vinculis opera Christi, misit ad eum discipulos suos, & responsum est eis: Cæci vident, & cætera, quæ veritatis Euangelicæ prosequitur copiosa narratio. Recedentibus autem nuncijs, ne forte in eorum præsentia adulationem redolere videretur, coepit Iesus dicere ad turbas de Iohanne: Quid exiistis in desertum videre? Arundinem vento agitatum? Omnia testificatio Redemptoris. Quis ingressus est mundum, & mundum vel in aliquo nõ cognouit? Quis est, quem vel ventosa felix, vel aduersitas turbida, vel cuiuslibet peccati aura tenuior non inflexit? Ad extremum subinfertur quod terram excedat, transeat cælum, ipsumque verticem Angelicæ dignitatis attingat. Inter natos, inquit, mulierum non surrexit maior Iohanne Baptista. Quid vis amplius? De nullo alio dici potuit (dicit Augustinus) quod dictum est de Iohanne. Non opponas mihi Euangelistam, inter cæteros Apostolos magis dilectum, non Apostolorum principem, omnibus Apostolis antelatum: non vas electionis, ad cæli tertij secreta translatum, nec Apostolicus splendor audeat occurrere Præcursori, quia iam omnes isti adolecætiæ metas excesserant, cum à veritate prolatum est: Inter natos mulierum non surrexit maior Iohanne Baptista. Considera mansiones regni, & vniuersum ordinem humanæ generationis obambula, solumque Iohannem tam nouis quam veteribus videbis esse præpositum, vel æquatam: tamen super omnia benedictus Deus.

Decimus honor est, assertio matris Ecclesiæ. Texitur ora chlamydis, vnguentumque profu-

profusam in capite, extremam quoque vestimenti simbriam inundanter infundit. Illa enim mater, & magistra omnium Ecclesiarum Ecclesia Romana, cui dictum est: Ego pro te rogavi, vt non deficiat fides tua: in honore Iohannis Baptiste post Saluatoris nomen consecrata est, & signata: Dignum nanque erat, vt sententiam sponsi spõse sequeretur autoritas, & singulare amicum eius illuc prouheret, vbi principatum ipsa descendit. Electio proculdubio singularis, in illa ipsa vrbe Iohannem primatum Ecclesiæ vendicare, quam duo cæli luminaria morte clarissima consecrârunt. Crucifigitur Petrus, Paulus obtruncatur, dignitas remanet Præcursori. Purpuratur Roma multitudine martyrum, totaque sublimitas beato refunditur Patriarchæ. Iohannes vbique maior, in omnibus singularis, mirabilis super omnes. Quis sic gloriose annunciat? Quis ita specialiter in matris vtero Spiritu sancto legitur fuisse repletus? Quem legistis intra matris vterum exultasse? Cuius natiuitatem vidistis celebrare Ecclesiæ Dei? Quis sic puer eremum concupiuit? Quis ita legitur sublimiter conuersatus? Quis poenitentiam & regnum cælorum primus ostendit? Quis baptizauit Regem gloriæ? Cui se primùm Trinitas reuelauit? Cui tale testimonium perhibuit Deus? Quæ sic honorauit Ecclesia? Vide, si non hæc omnia ita singulariter sunt huic singularia, vt nullus mortalium prædictis dignitatibus audeat inhiare.

Forfitan mihi disponis opponere, quia sic ista habet propria, vt cætera sanctorum communia non attingat. Audi ergo: Iohannes Patriarcha, immò Patriarcharum finis & caput. Iohannes Propheta, immò plûs quam Propheta, quia quem venientem nunciat, digito demõstrat. Iohannes Angelus, sed & inter Angelos electus, Saluatore testate, qui dicit: Ecce mitto Angelum meum, qui præparabit viam ante faciem meam. Iohannes Apostolus, sed & Apostolorum primus, & princeps, quia fuit homo missus à Deo. Iohannes Euangelista, sed & Euangelij primus incisor, prædicans Euangelium regni? Iohannes virgo, immò virginitatis insigne, pudicitie titulus, castitatis exemplum. Iohannes martyr, sed & martyrum lumen, inter natiuitatem, mortemque Christi constantissimi formæ martyrij. Præterea quia vox clamantis in deserto, quia Præco Verbi, quod Iudicis Præcursor. Illud quoque relinquo, quia vsq; ad Iohannem lex & Propheta, quia Iohannes ipse est Elias, quod lucerna sit ardens & lucens, quod amicus sponsi, spõsæ præparator. Silentio transeo, quod sic nouem Angelorum ordinibus infertus est, vt etiam ad Seraphin apicem transferatur. Verùm hoc aded laboriosi operis est, vt sensus nostri paupertas non sufficiat. Sufficiant hæc ad præsens, quæ dicta sunt de laude Iohannis ad gloriam Redemptoris, qui est Deus benedictus in secula seculorum, Amen.

Cap. 13. Epitheta S. Iohannis. Iohann. 1. Matt. 11.

Ibidem.

VITA ROMVLAE VIRGINIS, PER D. GREGORIVM PAPAM DESCRIPTA, HO. milia XL in Euangelia.

VOTIESCVNQVE aliquos in hoc mundo abiectos Iunij 24. adspicitis, fratres charissimi, etiam si qua reprehensibilia eorum esse videantur, nolite despiciere: quia fortasse quos Pauperes 6 contemnendi Quorum si qua sunt talia, quæ debeant iure reprehendi, hæc si vultis, ad vsum vestræ mercedis inflectitis, vt ex ipsis eorum vitijs cumulentur vobis incrementa pietatis, quatenus panem pariter detis & verbum, panem refectio- nis cum verbo correptionis, & duo à vobis alimenta percipiat, qui vnum quærebat: dum exterius cibo, & interius satiatur eloquio. Pauper ergo cum reprehensibilis cer- nitur, moneri debet, & despici non debet. Si verò reprehensionis nil habet, venerari summoperè sicut intercessor debet. Sed ecce multos cernimus, quis cuius sit meriti, nescimus. Omnes ergo venerandi sunt, tantoque necesse est vt omnibus te humiliare debeas, quanto, quis sit Christus, ignoras. Rem fratres refero, quam benè is qui præstò est, frater & compresbyter meus speciosus, nouit. Eodem tempore quo monasterium perij, anus quædam, Redempta nomine, in sanctimoniali habitu constituta, in vrbe hac iuxta beatæ Mariæ semper virginis ecclesiã manebat. Hæc illius Herundinis di- scipula fuerat, quæ magnis virtutibus pollens, super Prænestinos montes vitam eremi- ticam

Romule
præclaræ
virtutes.

ticam duxisse ferebatur. Huic duæ in eodem habitu discipulæ adhærebant, vna nomi-
ne Romula, & altera, quæ nunc adhuc superest, quam quidem facie scio, sed nomine
nescio. Tres itaq; hæ in vno habitaculo commorantes, morum quidem diuitijs plenâ,
sed tamen rebus pauperem vitam ducebant. Hæc autem quam præfatus sum, Romu-
la aliam, quam prædixi, condiscipulam suam, magnis vitæ meritis antebat. Erat quip-
pe miræ patientiæ, summæ obedientiæ, custos oris sui, ad silentium studiosa valdè & ad
continuam orationis vsûm. Sed plerunq; hi, quos iam perfectos homines æstimant, ad-
huc in oculis summi opificis aliquid imperfectionis habent: sicut sepè imperiti homi-
nes necdum perfectè sculpta sigilla conspiciunt, & iam quasi perfectæ laudamus, quæ
adhuc artifex considerat & limat: laudari iâ audit, & tamen ea tûdere meliorando nõ
desinit. Hæc, quam prædiximus, Romula, ea, quam Græco vocabulo paralyfin medici
vocant, molestia corporali percussa est, multisq; annis in lectulo decumbens, penè o-
mnium iacebat membrorum officio destituta, nec tamen hæc eadem eius mentem
ad impatientiam flagella perduxerant. Nam ipsa ei detrimenta membrorû, facta sine
ran incrementa virtutum: quia tanto sollicitius ad vsûm orationis exercebat, quãto
& aliud quodlibet agere nequaquam valebat. Nocte igitur quadam eandem Redem-
ptam, quam præfatus sum, (quæ vtrasque discipulas suas filiarum loco nutrierat) vo-
cauit, dicens: Mater veni, mater veni. Quæ mox cum alia eius condiscipula surrexit,
sicut vtrisque referentibus, & multis res eadem claruit, & ego quoque in eodem tem-
pore audiui. Cumque noctis medio lectulo iacentis assisteret, subito cælitus lux emis-
sa, omne illius cellulæ spatium impleuit, & splendor tantæ claritatis emicuit, vt corda
assistentium inæstimabili pauore perstringeret atq; (vt post ipse referebant) omne in
eis corpus obrigesceret, & in stupore subito remanerent. Cœpit nanque quasi cuiusdã
magnæ multitudinis ingredientis sonitus audiri, ostium cellulæ concuti, ac si ingredie-
tium turba premeretur, atque (vt dicebant) intrantium multitudinem sentiebant, sed
nimietate timoris & luminis nil videre poterant, quia earum oculos & pauor depref-
ferat, & ipsa rãti luminis claritas reuerberabat. Quam lucem protinus miri odoris est
fragrantia subsecuta, ita vt eorum animum, quia lux emissã terruerat, odoris suauitas
refoueret. Sed cum vim claritatis illius ferre non possent, cœpit eadem Romula assi-
stentem & trementem Redemptam suorum morum magistram, blanda voce con-
solari, dicens: Noli timere mater, non morior modo. Cumq; hoc crebrò diceret, pau-
latim lux, quæ fuerat emissã, subtracta est: sed is, qui subsecutus est, odor remansit: sicq;
dies secundus & tertius transijt, vt adpersã fragrantia odoris remaneret. Nocte igitur
quarta eandem magistram suam vocauit: qua veniente, viaticum petijt, & accepit.
Necdum verò eadem Redempta vel alia eius discipula à lectulo iacentis discesserat,
& ecce subito in platea ante cellulæ eiusdem ostium duo chori psallentium constite-
runt, & sicut se dicebant sexus ex vocibus discreuisse, psalmodiæ cantus dicebant vi-
ri, & sceminae respondebant. Cumque ante fores cellulæ exhiberentur cælestes exe-
quia, sancta illa anima carne soluta est. Qua ad cælum ducta, quanto chori psallentiũ
altius ascendebant, tanto cœpit psalmodia leuius audiri, quousq; & eiusdem psalmo-
diæ sonitus, & odoris suauitas elongata finiretur. Hæc igitur quandiu vixerat in cor-
pore, quis illam haberet in honore? Indigna cunctis hominib; & despecta videbatur.
Quis enim ad illam accedere, quis illam videre dignaretur? Sed latebat in sterquilinio
margarita Dei. Sterquilinium, fratres, hanc ipsam corruptibilitatem corporis appel-
lo: sterquilinium, abiectiõnem paupertatis nomino. Assumpta est ergo margarita,
quæ iacebat in sterquilinio, & posita est in cælestis regis ornamento. Iam inter super-
nos ciues emicat, iam inter ignitos lapides æterni diadematis coruscat.

Lux cælitus
spargitur in
Romulæ
cellulam.

Item odor
suauissim.

Eucharistiã
accipit sub
mortem.

Abit in cæ-
lum.

Pauperes
honorandi.

1. Cor. 8.

Matt. 23.

O vos, qui in hoc mundo vos diuites aut esse creditis, aut estis, conferte, si pote-
stis, falsas vestras diuitias veris diuitijs Romulæ. Vos in huius mundi via omnia amil-
suri possidetis: illa nil quæsiuit in itinere, & omnia inuenit in peruentione. Vos læ-
tam vitam ducitis, tristem mortem timetis: illa tristem vitam pertulit, ad lætam mot-
tem peruenit. Vos ad tempus quæritis obsequia hominum: illa despecta ab homini-
bus, inuenit socios choros angelorum. Discite ergo fratres temporalia cuncta despi-
cere, discite honorem temporalem contemnere, æternam gloriam amare. Honora-
te quos pauperes cernitis, & quos foris conspiciatis despectos seculi, intus arbitramini
amicos Dei. Cum his participamini quod habetis, vt quandoq; dignentur vobiscum
participare, quod habent. Pensate quod ore magistræ gentium dicitur: In hoc tempo-
re vestra abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorum abundantia vestra ino-
piæ sit supplementum. Pensate quod ipsa per se veritas dicit: Quandiu fecistis vni de
his

his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Ad tribuendum ergo pigri cur estis, quando
hoc, quod iacenti in terra porrigitis, sedenti in cælo datis? Sed hæc omnipotens Deus,
qui per me in vestris auribus loquitur, per se in vestris mentibus loquatur: Qui viuuit
& regnat cum patre in vnitrate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, A-
men.

VITA SANCTI LVPICINI RECLVSI, AVTHO-
RE S. GREGORIO TVRONENSI EPISCOPO, LIB.
de vita Patrum. Cap. 13.

THLETAE Christi atque triumphatores mundi, vi. Iunij 24.
tæ istius fugitiuæ iacturam facere cupientes, pertendere
ad illam vitam voluerunt, quæ in exultatione perpetua
manet, quæ nullo gemitu obstrepit, nec vlllo sine conclu-
ditur: cuius lumen nunquam extinguitur, cuius serenitas
nulla obscuritate nubis obregitur. Ideoque semper præ-
sentium dolorum contumelias pro nihilo habuerunt,
scientes se in paucis vexatos, in multis benè disponēdos.
Et ob hoc quisquis ille est, qui in isto agone contendit,
metu non terretur, poena non soluitur, dolore non fran-
gitur, vt tantum illa æternæ iucunditatis amcœnitæ cum
electis Dei pertrui mereatur: sicut multos fecisse nouim; de sanctis viris, quorum nũc
vita tractatur aut legitur.

Igitur Lupicinus quidam magnæ vir sanctitatis, fortissimusque in operibus Dei, qui
primum elemofynas per domos deuotorum deposcens, quæcunque acquirere po-
tuisset, sibi similibus erogabat: ad extremum iam mediam habens ætatem, ad vicum
Berberensem, qui nunc Lipidiaco dicitur, veniens, parietes antiquos reperit, ibique re-
clusus, ab omnium se hominum adspectibus in hibeat, ac per modicam fenestellam
parum per panis vel aquæ accipiens, quod ei aliquoties, etsi esset valdè exiguum, vs-
que ad diem tertium perdurabat. Aqua enim per canalem paruulum inferebatur:
fenestella verò velo operiebatur, ac vtriusque aditus ita obiectus erat, vt nullus bea-
tum eius vultum posset aduertere. Et dum ibidem die noctuque in Dei laude psal-
morum modulibus delectatur, tormentum sibi, quod corpusculum plus grauaret, ad-
hibuit, non immemor verborum Apostoli: Quia non sunt condignæ passionibus hu-
ius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Lapidem nanque gran-
dem, quem duo homines vix leuare poterunt, ceruici impostum, tota die, dum Deo
caneret, per cellulam deportabat. Nocte autem ad additamentum iniuriæ, in virga,
quam manu gerebat, duas defixerat fudes, de super acumina parans, quæ ad mentum
suum, ne somnum caperet, supponebat. Denique ad extremum vitæ tempus, corru-
pto pectore à pondere saxi, sanguinem per os eijcere cœpit: quem per parietes præfa-
ros projiciens spuabat. Plerunque autem fidelibus viris nocte ad cellulam clam appro-
pinqnantibus, quasi vox multorum psallentium resonabat. Sed & multos infirmos,
& præsertim ab accessionibus frigoriticis, vel pustulis malis oppressos, tactu tantum,
vel signo salutari imposito, sanitati restituebat.

Cum autem iam senio inclinatus esset, vocauit ministrum suum, dicens: Præteritũ
tempus occulendi fuit, manifestandi nunc tempus aduenit: scito ergo me post triduiũ
ab hoc seculo liberandum. Voca ergo nunc fideles quoque fratres & filios, quibus
sum vale dicturus, vt veniant ad nos visitandum. Illucescete autem die tertia, confluẽ-
tibus fratribus, ostium, quod clausum erat, aperuit, atq; ingredientibus cunctis, qui ad-
erant, consalutatis deosculatisque, orationem fudit ad Dominum, dicens: Gratias tibi
ago, Domine Iesu Christe, qui me saluari iussisti ab huius mundi impedimentis, & ira
me fouere dignatus es in hoc seculo, vt nihil suum in me author criminis inueniret.
Et conuersus ad plebem, ait: Magnificate, quæso, dilectissimi, Dominum mecum, &
exaltemus nomen eius in cõmune, qui me erectum de stercore, erutum de tenebrarũ
opere, amicorum suorum fecit esse cõsortem: qui misit Angelum suum ad me accer-
sendum ab hac mundana statione, & pollicitus est me in requiem sempiternã perdu-
cere, vt collega amicis eius effectus, mererer regno eius adscribi. O beatum virum, qui
ita consolari meruit in hoc corpore, vt prius cognosceret, quo erat fruiturus in cælo.

H h h h 4

quã

vi. Iunij 24.

Sap. 2.

Mira S. Lvpicini abstinencia.

Rom. 8.

Nota rigoris rem.

Solo tactu vel signo Crucis pel- lit morbos.

Psal. 98.
Migrat ad
Dominum.

quam migraret à seculo: meruitque hic obtinere apud diuinam potestiam, quod Dauid sapius decantabat: Notum fac mihi Domine finem meum, & numerum dierum meorum, vt sciam quid desit mihi. Dehinc humo incumbens, spiritum calo intemum pramissit ad Dominum.

Tunc omnes in fletu prostrati, alij plantas osculantur, alij fimbrias vestimenti diripiunt, alij de pariete beatum sanguinem, qui ab eius ore fuerat proiectus, inter se certantes excudunt. Miserum se quisque dicebat, si immunis ab eius pignoribus discessisset. Testis est hodie quoque & ipse paries, qui tot fossulis patet, quot ab ore beati confessoris sputos emeruit. Testis est & ipse canalis, de quo vir beatus aquam sumpsit ad vsus, quem fideliter osculantes, hauriunt fanatam. Iam vidi ego multos, qui euulsos à pariete sacrati oris sputos, in diuersis infirmitatibus ponentes, meruerunt accipere medicinam.

Denique hoc, vt diximus, defuncto, affuit quaedam matrona, quæ ablutum dignis induit vestimentis: & cum eum ad vicum Transaliacensem inferre vellet, restitit ei populus pagi Lipidiacensis, dicens: Nostrum hunc solum fouit, nobis corporis eius gleba debetur. Matrona autem respondebat ad hæc: Si aliqua de victus eius exprobratis necessitate, sapius ei ego & triticum misi, & hordeum, quod vel ille sumeret, vel alijs ministraret. At illi dicebant: Nostris generis homo effectus est, nostri fluminis aquas hausit, nostra eum terra celo transmisit. Aequum ne ergo est, vt tu de terra aliena veniens, rapias eum de manu nostra? Noueris autem, quia non hoc sustinebit quisquam nostrum: sed hic sepeliatur. Matrona respondit: Si germen stirpis eius inquiritis, ex alijs hic regionibus aduentauit: si aquas fluminis ingeritis, parum sitim eius molierunt, quam potius è celo manans fons ille restinxit. Cumque hæc & huiusmodi inter se verba proferrent, & Lipidiacenses effossa humo, & deposito sarcophago eum sepelire niterentur, conuocatis matrona auxilijs, fugatis pagensibus, rapuit sanctum corpus ac ferre coepit in feretro ad vicum Transaliacensem, dispositis in itinere pfallentium turmis cum Crucibus, cereis, atque odore fragrantis rhyamiatis. Quod illi cernentes, penitentia moti, miserunt post matronam, dicens: peccauimus resistendo tibi, profecto enim cognoscimus in hoc esse Domini voluntatem. Nunc autem petimus, vt non abijciamur ab huius funeris obsequijs, sed admittamur officijs eius. Illa verò permittente, vt sequerentur, coniunctus est vterque populus: & sic pariter vsque ad Transaliacensem vicum venientes, celebratis Missis, beatum corpus cum summo honore gaudioque sepelierunt. In quo vico sapius se beatissimus in virtutibus declarauit. Sed & Lipidiaco plerumque opus eius sanctum ostenditur. Vterque enim locus vnius sancti presidij communitur. Forassis autem quorundam incredulorum latratus ad hæc conatur obstrepere: sed nouerit à me visum Deodatam Presbyterum summam octogenarij æui ferentem, qui mihi hæc vt scripta sunt, contulit, confirmans sacramento, nihil se de his admixto mendacio enarrasse.

Nota anti-
quæ sepeli-
ditum.

Vide prisco-
rum Christi-
anorum stu-
dium erga
sacras reli-
quias.

VITA BREVIS S. SIMPLICII EPISCOPI AV- GVSTVDVNEN. EX GREGORIO TVRONEN. LIB. de Confessorum gloria, Cap. 76. & 77.

Iunij 24.

Simplicius
continenter
viuit cū vx-
ore virginæ.

DE CEDENTE (Egemonio) beatus Simplicius ecclesie ipsi (Augustudunensi) præponitur. Fuit autem de stirpe nobili, valde diues in opibus seculi, nobilissima coniugi sociatus. His fuit castissima, obregere seculo, vita, soli Deo cognita, mortalibus autem ignota. Erant etiam ambo iusti, & in elemosynarum semina ac vigiliarum tolerantia promptissimi. Interea propter illam, vt diximus, seculi dignitate Simplicius decedente Egemonio à populis eligitur, sed à Deo pro castitatis et sanctitatis gloria destinatur. Accepto quoque pontificatus ordine, beata soror, quæ prius fuerat non libidine, sed castitate viro coniuncta, non passa est à fratre potestatis submoueri: sed in illa puritatis castitate, qua prius, viri castissimi toruadibat, secunda de conscientia mentis sancta, sciens se vri non posse ab incentiu ignis ardore. Sed saua demonis inuidia contra sanctos Dei probrosa excitat bella, & q
instinctu

DE S. SIMPLICIO EPISCOPO.

921

instinctu suo destruere non potuit, nititur verbis subdolis infamare. Quid plura? In illo Dominici natalis die commouentur ciues in scandalum, & ad beatam virginem rapido cursu concurrunt, dicentes: Incredibile est, mulierem viro iunctam, pollui non posse: sed nec vir poterit artubus mulieris iunctus, à coitu abstinere. Sic etenim Salomonis Proverbia proferunt: Nemo, ait, tangens picem, mundus poterit esse. Neque enim in sinu ignem quis gestans, non cremabitur. Ergo videmus vos vno in toro recumbere, & suspicari aliud non possumus, nisi quod misceamini simul. His commota virgo sanctissima, aggreditur pontificem simili castitate pollentem, replicatisque coram omni populo sermonibus, quos audierat, (Arculam puella tunc plenam, vt afolet pro iniuria hyemis, cum carbonibus retinebat) vocat puellam, expansoque pallio prunas ardentes suscipit, & ferè horæ vnus spatium tenens, sacerdotem euocat, dicens: Accipe mitiorem solito ignem, nequaquam tuis velaminibus nociturum, vt ostendant in nobis hæc flammæ extinctas flammæ esse luxuriæ. Suscipiente verò pontifice, nihil nocitum est velamen eius ab igne. Hoc miraculo populus, qui erat tunc ineredulus, credit Deo & inter septem dies amplius quam mille homines, sacri in nouatione lauacri sunt renati. Quos suscipiens Ecclesia gaudens, caelesti regno per hos milites copulauit.

Ferunt etiam in hac vrbe simulacrum fuisse Berecynthiæ, sicut sancti martyris Symphoriani passiois declarat historia. Hanc cum in Carpentio pro saluatione agrorum ac vinearum suarum, misero gentilitatis more deferrēt, adfuit supradictus Simplicius Episcopus, haud procul adspiciens cantantes atque pfallentes ante hoc simulacrum, gemitumque pro stultitia plebis ad Deum emittens ait: Illumina, quæso, Domine, oculos huius populi, vt cognoscat, quia simulacrum Berecynthiæ nihil est, & factio signo Crucis contra, protinus simulacrum in terram ruit, ac defixa solo anima, quæ plaustrum, quo hoc vehabatur, trahebant, moueri non poterant. Stupet vulgus innumerum, & deam læsam omnis caterua conclamat: immolantur victimæ, animalia verberantur, sed moueri non possunt. Tunc quadringenti de illa stulta multitudo aiunt ad inuicem: Si virtus est vlla deitatis, erigatur spontè, iubeatque boues, qui telluri sunt stabiliti, procedere. Certè si moueri nequit, manifestum est, nihil esse diuinitatis in ea. Tunc accedentes & immolantes vnum de pecoribus, cum viderent deam suam nullatenus posse moueri, relicto gentilitatis errore, inquisitoque antistite loci, conuersi ad vnitatem Ecclesie, cognoscentes veri Dei magnitudinem, sancto sunt baptismate consecrati.

Cap. 77.
Dea Bere-
cynthia a-
pud Gallos.

Libet his adiungere eiusdem libri caput 78. ex quo perspicue possit animaduerti, Episcopis non licere etiam cum vxoribus suis rem habere, idque in Ecclesia semper esse accurate obseruatum.

Sed quoniam superiore capitulo exposuimus, qualiter castitas diligentes Deum ornauerit, venit in memoriam, quæ Felicem Nanneticum referentem, dum de his cofabularemur, audiui. Aiebat enim fuisse antistitem in ciuitate sua cū coniuge: sed cum ad honorem sacerdotij accessisset, lectulum iuxta ordinem institutionis Catholice sequestravit: quod mulier valde moleste tulit. Cumque diebus singulis cum eo ageret, vt in eodem stratu quiescerent, nec acquiesceret pontifex rem tam improbam aggredi, quam Canonum decreta non admittebant, quadam die accensa furore, ait intra se: Non puto esse absque aliqua conscientia viri mei, quod ab amplexu eius taliter sum repulsa: sed ibo & videbo, ne forte alia mulier cum eo decumbat, pro cuius me amore despiciat, & statim adfuit in cubiculum Episcopi, inuenitque eum post meridiem dormientem, accedensque ante lectulum eius, vidit agnum immensæ claritatis super pectus eius quiescentem. Tunc timore perterrita, velociter se à lectulo sancti remouit: nec adiecit vltra querere, quid vir Deo plenus ageret in occultis: sed cognouit manifestissimum illud cum seruis Dei impleri, quod ipse Dominus suis si delibus est polliceri dignatus, dicens: Ecce enim vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi.

Cap. 78.
Nota insti-
tutionis Ca-
tholicæ.

Matt. 28.

VITA

VITA S. PROSPERI A QVITANICI, EPISCOPI REGIENSIS, AVTHORE IOHANNE ANTONIO Flamini Imolenfi.

Iunij 25. Cap. 1.

Matt. 19.

Res suas pauperibus largitur.

Cap. 2.

for. + Constantinopolitana

Psal. 109.

Fit Regiensis Episcopus

Cap. 3. Oratio eius ad Regiensis.

B EATVS Prosper Regiensis Episcopus, vir quidem multiplici doctrina & sanctitate insignis, ex qua vrbe quibusve parentibus ortus fuerit, non satis compertum habemus. Illud satis constat, Aquitanum fuisse: qui cum adhuc in patria esset, mira iecit futurę sanctitatis fundamenta, futurus aliquando in Ecclesia Dei præfulgens longę lateq; lucerna. Cum autem sacrę scripturę assiduus ac diligens lector esset, ac frequenter Euangelistarum libros in manibus haberet, diuinitus ei oblatu est locus ille, vbi Christus quędam admonet, dicens: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quę habes, & da pauperibus, & veni, sequere me. Igitur diuini consilij non surdo aut segnisi auditor, ad eam se ratus perfectionem vocati, cępit continuo, vt fidelis Domini sui dispensator bonorum, quę possidebat, inter pauperes Christi suas facultates distribuere: vt rerum terrenarum sarcina leuatus, expeditus ac liber Christum se vocantem sequeretur, ac illi soli vacaret: seruis etiam & ancillis libertate donatis, Romam se contulit, vt celebrem in toto orbe principum Apostolorum adem videret. Romanam tunc Ecclesiam sanctissimam ac facundissimam Pontifex Leo primus administrabat: ad quem mox tanti viri aduentus fama est perlata: cuius vidēdi miro desiderio tactus, non prius destitit, quàm illum in suum hospitium atraxit. Quanta verò charitate illum suscepit, & quanto sit affectus gaudio, vbi setale esse nactum hospitem vidit, dici nunquā postea nec aliter quidem gauisus est, quàm ex aduentu Pauli Petrum esse latatum legimus.

Videbat enim inter cętera, quę suam lætitiā cum labant, magnum sibi tempore maximē opportuno adiutorem à Deo missum, inualecente quotidie magis diuersis in locis, præcipueque in Chalcedonensi vrbe, Nestoriana & Eutythiana hæresi, quę vnā tantum in Christo naturam asserēbat. Ad quam euertendam beatum Prosperum cum multis alijs Romanę Ecclesię præsulibus misit, qui secundum sanctionem catholicę fidei, promulgatam in Synodo Nicena, sanctam Trinitatem asseruerunt, & in Christo Deo vero, ante Luciferum ex patre genito, & homine simul in fine seculorum de immaculata Virgine nato, duas esse naturas, certissimis approbationibus asserentes, antedictas hæreses sustulerunt, atque earum authores Eutythen & Nestorium iuxta chirographum, tunc ad Martianum Imperatorem missum vnanimiter damnarunt. Cum autem, victus eiusdem Pontificis precibus aliquandiu ibidem commoratus esset, & missis ad diuersas ecclesias epistolis, multas hæreses contriuisset, Pontifex supernę admonitus, Regiensis ecclesię valde reluctantem, quod se tanto impari oneri diceret, præfecit. Cælesti autem beatus Prosper victus imperio, ad ecclesiam sibi creditam iter ingressus est. Ad quam dum tenderet, iam Episcopus illius senio confectus, & graui morbo correptus, diem suum obierat. Ingenti igitur mœrore ob amissum antistitem optimum ciuitas affecta est. Tunc sacerdos quidam, vitę admodum probatę & omnibus venerabilis, cęlitus admonitus, omnem illam tristitiam depulit, asserens nouum aduentare antistitem, à Deo electum, & ab eius Vicario ad regendam Regiensē ecclesiam ab vrbe Roma missum, & mox adfuturum. Quibus auditis, populus & Clerus omnem mœrorem deposuit, & miro cum desiderio illius aduentum præstolabantur. Quotidie autem magis vulgata de sanctitate noui præsulis fama crescebat. Vbi verò factus est vrbi vicinior, in occursum illius tota ciuitas effusa est, & cum incredibili gaudio sanctum antistitem suum lætis acclamationibus suscepit. In episcopali deinde cathedra collocatus, vt iam populo suo & commissio sibi gregi lucerna super candelabro esse inciperet, huiusmodi orationem habuit:

Video, fratres charissimi, quantum meis imbecillibus humeris onus impositum sit. Neque enim maior, quàm animarum, cura demandari cuiquam potest. Quod quidem onus eo certē grauius est, quo qui regendi sunt, maiora & paucis concessa expectant. Iudicij enim eiusmodi & concitatis sui opinionibus, respondere difficilimum est.

est. Videre videor, quid expectetis, & quid de me vobis polliceamini. Quare dandam mihi enixę operam intelligo, ne quid à me prætermittatur, quoad verum animarum pastorem pertineat. Verum quia scio, quanto fiat leuior sarcina, quam plurium colla susteant, mecum hoc, filij, onus diuidite, & sanctum onus partimini. Quod erit facile, si vestrę salutis, si mandatorum Dei memores, mutuan charitatem amplexabimini, de qua, velut de vberissimo fonte, mirifice virtutes emanabunt, scilicet, humilitas, proximi dilectio, pax cętera & animorum concordia: quibus quidem bonis si non carebitis, sicut carere vos minimē decet, nusquam à vobis Christus aberit, & prosperę vobis omnia cedere videbitis. Hoc erit, quod modò dixi, quodq; in primis opto, mecum onus diuidere. faciliora enim sicut mihi & leuiora sicut omnia. Nihil enim tam durum ac tam laboriosum regēti est, siem in peruersa hominum incidere ingenia: quę quo longitius à recti semita abierint, hoc difficilius à facinoribus & improbitate sua retrahuntur. Subditorum virtutes ac vitia, aut suauem, aut duram faciunt regentis administrationem. Vos quidem dilectissimi, populus Dei & oues pascuę illius estis. Quare si tales eritis, quales vos maximē futuros spero & opto, cessura vobis & mihi feliciter omnia, præsentente Deo, minimē dubito. Vt autem tales esse possitis, Deum vobis in rebus omnibus proponite, illum in primis colite, illum vt æquissimum dictorum ac factorum omnium nostrorum iudicem reueremini, iustum retributorem, si recta sequamini: districte iudicem, si mandatorum illius contemptores inueniemini. Hęc sunt, quę in huius nostre curę pastoralis primordijs vobis dicenda putauimus, quibus & bonę curę in cursu contineamus, & segniores, si qui sunt, ad eandem metam tãquam subditis calcaribus excitemus.

Hęc felicia sũere sanctę administrationis illius initia, quibus qualē se populo suo pontificem præstiturus esset, & qualis commissio sibi gregi pastor futurus, sic faciliē declarauit. Sed & longę omnium opinionem superauit, & expectatione illa, quę pectoribus hominum statim infederat, quotidie maior apparuit. Nihil studio sius querebat, nihil procurabat attentius, quàm quomodò populum suum Deo maximē placentem efficeret. Idcirco crebris illud declamationibus, quibus nihil facundius aut efficacius dici poterat, ad rectam viuendi normam incitabat, & in via Domini continebat: quę tametsi gratia & lepore admirabili ob innotam illi facundiam condiebatur, & sanctę scripturę testimonijs refertę erant, & mirifice proderant: maiorem tamen vim & auctoritatem illis probatissimi eius mores & vitę sanctitas adferebat. Nihil enim dicebat, quod opere ipse non impleret, sciens parum vtilē esse doctrinā, quę docētis vitam argueret. Erat illius pectus charitate ardēs, mitis p̄sentia, omnib. affabilis, temperata in declinquetes seueritas, vt magis illos corripētis charitas moueret, quã verborum asperitas.

Quid referā, quantę illi curę egeni essent, qua pietate pupillos prosequeretur & viduas: Non sexus, non ordo, nō ætas erat in ciuitate, cuius tanquã omnium pater curā non gereret: ac propterea frequenter populū in ecclesiā vocabat, ac salutaribus documentis instruebat, & quod audiebāt vt opere cōplerent, diligēter procurabat. Oculos in oēs, de eorū salute sollicitus, intentos habebat, super gregē suū incessanter inuigilās, ne qua de sanctę gremio Ecclesię antiqui hostis fraude ouis exiret. Idcirco mirus erat indagator, vt quę vita, qui mores multitudinis sibi cōmissa essent, nō ignoraret. Seniores ecclesię suę sacerdotes, imitatus Apostolū, vt patres reuerēter admonebat, iuniores instruebat vt fratres, anus vt matres, puellas vt sorores aut filias, incredibili studio in viā Domini dirigebat, rectū & verum agens animarum Episcopū. Ipse autē cauens cum Apostolo, ne, cum alijs prædicaret, reprobis efficeretur, exemplo magis quã verbo prodeffere suis, ac illorum animos confirmare studebat. Propterea vigilijs, orationibus, ieiunijs ac multiplici maceratione carnem domabat, & parere spiritui coquebat. Magno etiam charitatis impulsu finitimarum vrbiū Episcopos tanquã collegas, crebrò per epistolas hortabatur, ne dignitatis suę, ne impositi sibi oneris obliuiscerentur. Quę quidem omnia tantam illi apud oēs, non solum suos, sed etiam alienos gratiam & amorē conciliarunt, vt non aliter ac omnium parentem, illum diligerent ac venerarentur. Talis ac tātus præsul duos & viginti annos Regiensē rexit ecclesiam, hoc est, ab anno aduentus Christi quadringētesimo quadagesimo quarto, vsq; ad annum quadringentesimum sexagesimum sextum. Floruit maximē sub Leone primo Pontifice Maximo, cui, sicut ostendimus, charissimus extitit. Vbi verò tempus aduenit, in quo tot virtutum ac meritorum suorum propositam sibi mercedem reciperet, in agritudinē incidit, quę vitę finis illi fuit. Igitur suos ad se conuocans filios, veluti iam præfagientes, quid mox futurum erat, & ingenti metu perculos ac flentes sic allocutus est:

Video

Mali subditi pastorum munus reddunt molestissimum.

Cap. 5.

Officium boni pastoris.

Docet opere & sermone.

Cap. 6. Cura pauperum.

1. Tim. 5.

1. Cor. 9.

Cap. 7. Oratio eius ad fides sub vitæ finem. **V**ideo, dilectissimi, quantum pectora vestra mœror occupauerit, quia meæ vitæ finem aduentasse cernitis. nec miror: scio enim, quàm molestum sit amantibus dissi- gi, cum præsertim sic ab aspectibus inuicem separantur, ut visuri eos amplius nō sint quorum præsentia maximè delectentur. Vehemens istud desiderium vera charitas gignit: sed moderatè illud ferendum est, vbi credunt qui remanent, multo vtilius esse discedentibus proficisci, quàm hîc diutius esse. Sic mihi quidem contingit, qui cum A. postolo cupio dissolui, & esse cum Christo. Ea est meta, ad quam iam diu propero, & ad quam semper omnia mea contuli vota. Quare sic à vobis discessurus sum, ut multo magis in posterum sim vobiscum futurus. Neq; velim discessum hunc à vobis meum arbitremini, sed ad longè meliorem statum accessum, vbi multo melior vobis sim fu- turus, si in dilectione, ad quam vos semper hortatus sum, permãseritis, si mutua charitatis & mandatorum Dei eritis memores. Si enim putatis me potuisse vobis lucul- que prodesse, qualem me futurum erga vos deinceps credere debetis, vbi in exhausti bonorum omnium thesaurum attigerō? Igitur abstergere iam lachrymas, & stendi si- nem facite, & gaudendum magis hac in re vobis, quàm dolendum, existimate.

Philip. 7. **H**æc cum dixisset, & non solum sacerdotibus ac Leuitis, sed quam plurimis etiam de populo, qui frequentes aduenerat, benedixisset, oculos & manus in caelum sustulit. Tunc mirè facies illius exhilarata est atque resplenduit, & stupentibus qui aderant o- mnibus, & psalmis & hymnis egredientem animam comitantibus, felicem præsentis, ut creditum est, Deo ac sanctis eius Angelis spiritum tradidit. Quantum verò sui desi- derium reliquerit, totius ciuitatis mœror ac luctus testatus est. Vbi que suspiria, vbi que gemitus audiebantur, nec vllus erat lachrymis modus. Non enim aliter, quàm si domesticus vnique luctus esset, dolebant & lamentabantur. Ductæ sunt deinde so- lenni apparatu, ac totius populi, omnium atatum, ac omnium ordinum concursu, exequiæ: sepultusque est extra urbem in templo, quod in honorem beati Apollina- ris ipse consecrauerat. Obijt aut septimo Calendas Iulij, hoc est, quinto ac vigesimo Iunij die, qui beati Iohannis Baptistæ natiuitatem subsequitur, anno ab aduentu Chri- sti quadringentesimo ac sexagesimo sexto, Hilario Pontifice Maximo Ecclesiâ regen- te, Leone verò Romanum tenente Imperium. Quàm verò gratus Deo extiterit, & quem locum in Angelicis choris adeptus sit, mira ad illius sepulcrum prodigia conti- nuò subsecuta declarauerunt: ad quod nullus, quacumq; detineretur ægritudine, fru- strâ confugit. Claudii gressum impetrarunt, cæci visum: paralyticis confirmata sunt membra, ab obsessis corporibus dæmones fugati. Nemo verbis satis dignè consequi posset, quanto splendore diuinum pontificem suum Deus populis omnibus, ac in Ec- clesia sua veluti caeleste quoddam iubar fulgere voluerit: ut se tanto felicem præfule ac patrono Regiensis ciuitas meritò dicere possit. Sed non rantus ad illius sepulcrum honor ac veneratio temporis longinquitate confenuit: sed ad hoc vsque tempus perdurat ac viget, nec vllius ad id piè accedentis diuina gratia fidem ac spem esse irritam sinit.

De sacri corporis illius translatione.

Cap. 9. **V**erum quia, sicuti ostendimus, extra vrbs muros erat sepultus, & sæuientibus Barbarorum bellis, quibus vexata diu fuerat Italia, frequentari ex more sepul- crum non poterat, ne tanti præfulis veneratio paulatim obsolesceret, diuina protu- dentia, quæ in sanctis suis clarescere non desinit, miro quodam modo cauere voluit. Præerat ecclesiæ Regiensis vitæ ac morum, sanctitate venerabilis Episcopus, nomine Thomas: qui dignus beati Prosperi successor, ita gregem sibi commissum regebat, ut verbo & exemplo cunctis rectè viuendi norma esset. Hic vigilijs, orationibus, ieiun- ijs, elemosynjs & cæteris, quæ Episcopale fastigium decent, assidue erat intentus. Is dum ex more oraret in templo, subitus illum sopor inuasit: quiescenti beatus Prof- per apparuit angusta specie, candida indutus stola, & venerabili canitie conspicuus: qui ei mandauit, ut paruam ecclesiam, quam diximus, in qua corpus suum parum de- center quiescebat, amplificaret, & in ea locum extrueret, vbi sua deinceps ossa decen- tijs seruarentur, addens, ne differret mandatum exequi. Diuino monitu expergefa- ctus Episcopus, sacerdotes statim suos & populum ad se vocauit, & quid sibi manda- tum foret aperuit: & ne diuini præcepti parum diligens executor videri posset, opus continuò est aggressus. Extructa igitur æde, ac præparato magnificè loco in quem sa- cræ transferrentur reliquiæ, conuocatis religiosorum omnium collegijs & populo, qui

Thomas Re- giensis Epi- scopus, Eius Prosperi apparet.

qui frequens cõfluxit, sepulcrum vetus, in quo vsque ad Luitprandio Longobardo- rum regis Christianissimi tempora quieuerant, apertum est: de quo tanta diuini odo- ris fragrantia effusa est, ut nulla ei aromata vel opobalsami riui, si per ædem flue- rent, comparari possent. Ita eductæ sacræ reliquiæ cum ingenti omnium plausu atq; lætitia, manantibus vbertim præ nimio gaudio per ora cunctorum lachrymis, nouo sepulcro magno cum honore, cum psalmis & hymnis illatæ sunt. Vbi mira quam plu- rima, aut edictis non dissimilia, meritis sancti confessoris sui Deus cum omnium stu- pore operatus est: Nam ibi opem illius implorantes surdi, statim audire, muti loqui, cæci videre, claudi ambulare, paralytici confirmari cœperunt, & alij, quacumq; labo- rarent ægritudine, sanari. Quid memorem fugatos ab obsessis corporibus immundos spiritus, & alia, quæ nimis longum esset, si omnia recensere vellem, omnia admiratio- ne ac stupore miracula digna?

Catalogum operum sancti viri, quem huius author historiæ his subiungit, omi- simus. Passim enim habetur apud diuersos.

VITA S. ADALBERTI CONFESSORIS, ET LE- VITAE, DISCIPVLI S. VVILLIBRORDI EPISCOPI, EDI- ta à Cœnobitis Medelocensibus circa annum salutis DCCCCXC. sed stylus passim mutatus est, per F. Laur. Surium.

E G I M V S in Ecclesiasticis Historijs beatum Egbertum, Iunij 25. caelesti afflatum desiderio, patriam, parentes, omnemque frequentia cognata nobilitatis reliquisse, atq; studio peregrinationis & ardore vitæ remotioris in Hyberniam se- cessisse. Vbi cum præclaro virtutum profectu & haud ob- scura vitæ sanctimonia in multorum admirationem ve- nisset, Deo id agente, multos sui sectatores effecit: certa- timq; ad eum ram Angli quàm Scoti confluebant, vltro se in eius disciplinam tradere cupientes. In ijs erat etiam S. Adalbertus, qui tanquàm apis generosior, arctioris vitæ in- stituta non segniter est complexus. Actiones enim suas ad exempla pij præceptoris conformabat, & ceu mundum animal, quicquid boni auditioe accepisset, animo ruminabat, & opere exercebat: nec de sola sciëntia sibi inaniter applaudebat, nec animis tumescebat: sed eam perpetuò in opus conferre magis magisque conuictebatur. Atq; ita per angustam mandatorum Dei viam ingrediens, breui adeptus est caelestium virtutum latitudinem.

Porro vir Domini Egbertus, quotidiana sanctitatis capiens incrementa, pro paruo ducebat suæ vnus saluti consulere: sed pro insita animo eius singulari benignitate, summo operè appetebat prodesse plurimis, in primis autem sanctæ prædicationis stu- dio ad Christianæ religionis complexum adducere homines ethnicismi erroribus im- plicatos. Audiens igitur Germaniæ populos infidelitatis nexibus præ cæteris tenaciùs irretitos, quippe qui ob ferocitatem suam Diuini verbi præconibus hætenus penè in- accessi manerēt, planè instituit ad eos commigrare, periculum facturus, num quos ex illis, Christi cooperante gratia, ex filijs perditionis posset adoptionis & conciliationis filios efficere. Cumq; in hanc cogitationem & curam totus inuumberet, diuino ora- culo, ne eam ad effectum perduceret, retardatus est. Itaq; vir sanctus, cum neq; vellet, neq; posset diuinæ ordinationi reluctari, alios quosdam delegit, quos suo loco mitte- ret, & sanctitatis meritis & eruditionis efficacia tantæ rei idoneos. Et primò quidem misit Vuigbertum, integerrimæ conuersationis presbyterum: qui diu multumq; cum obtinata barbaræ gentis duritia colluctatus, cum videret non posse eam à sua perfidia reuocari, infecto negotio est reuersus. At qui vir prudentissimus non ignorans, de Dei misericordia nunquàm desperandum, alios subrogauit, qui illud prædicationis officii- um explerent, Vuillibrordum Apostolicæ gratiæ presbyterum, eumque, de quo dixi- mus, clarissimum Christi confessorem Adalbertum: adiunctis ijs decem alijs, eodem fidei calore feruentibus: ex quibus nonnulli post multiplices suscepti laboris agones, martyrij palmam adepti sunt, alij in pontifices promoti, cum præclarè illo munere perfuncti essent, in pace quieuerunt.

Odor sua- uissimus è sepulchro S. Prosperi.

Alia mira- cula ad trãf- latus eius re- liquias.

Iunij 25. Cap. 1. S. Egbertus multos Christo lu- cratur.

Adalbertus eius discipu- lus, quem fuisse filium Deiorum gales, 6. cap. vitæ S. S. vi- bertii, i. Mar- tij. Cap. 2.

Vuigbertus presbyter.

Vuillibror- dus presby- ter.

S. Vuilli-
brodus cū
fuit Christi
in Frisia prē
dicat.

Ij ergo Christianæ religionis propagatores, sacraçq; fidei propugnatores, tam Iusti patris, quàm sua voluntate & deliberatione ad Euangelij prædicandi opus in hiantes, superatis pelagi periculis, caelesti illis gratia adspirante, opatum portum gratulabun- di attigere. Tum verò in terram egressi, strenuissimum Francorum principem Pipi- num adierunt: à quo cum multa reuerentia suscepti & per omne tempus, quo apud illum mansere, humanissimè & officiosissimè tractati sunt. Porro vbi cognouit ad- uentus illorum causam & pium animi propositum, misit illos in Frisiam, quam nuper subegerat, vt suo ministerio gentem illam Christo lucrifacerent, ipsius principis præ- sidijs fultos, & autoritate munitos. Cumq; egregij illi rationabilium noualium cul- tores, iactis seminibus, è suo labore viderent frugum incrementa existere, communi- cato inter se consilio, cum bona venia Principis Pipini, sanctum Vuillibrordum mit- tunt Romam, à Præsule Apostolico in Episcopum promouendum. Ille verò ea dig- nitate ornatus, ad cœptum redit opus, sedemque Episcopi apud Traiectum castrum obtinet: cuius quæ fuerit vita, qui eius in prædicando Dei verbo sudores & labores, quibus claruerit miraculis, si quis nôsse velit, potest ex libro gestorum eius luculenter scripto, perdiscere. Nos pauca hæc in testimonium virtutum sanctissimi patris nostri Adalberti commemorare volumus, vt quijs omnibus efficiendis comes & adiutor interfuerit indefatigabilis. iam porrò, Deo fauente, ad ea nos conferemus, quæ pecu- liariter ad illum attinent.

Cap. 4.
Adalbertus
forma opti-
mi docto-
ris.

Itaq; in beato Adalberto tanta fuit comitas morum, vt mirabili vitæ suauitate om- nes ad sui imitationem alliceret. Quicquid sermone faciendum ostendebat, prius ip- se factis declarabat, maximo se detrimento affectum existimans, si non verba & insti- tutiones suas re ipsa & exemplis optimis confirmaret. In primis autem veræ humili- tatis studiosus fuit, asserens eius industria & cautione cetera omnia conseruari. Super- uacaneum sit, hoc loco eius eximiam velle charitatem commemorare, cum ea illi causa fuerit, patriam, propinquos & dulces patriæ fines, cunctaq; natalis soli commo- da, relinquendi. Ne simus autem prolixiores, quàm par sit, hoc compendio retulisse sufficiat, ita eum singulis initiatum virtutibus, vt nunquam ab illis quatuor primarijs, quas cardinales vocant, deflexerit, eamq; viro sanctissimo spiritualis militiæ perpetuâ atq; indefessam fuisse contentionem, donec ipsam hostiæ suæ caudam Domino im- molaret, conuenienter illi sententiæ Saluatoris: Qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Eiusmodi ergo eximius heros munitus & instructus apparatu, quoquo- uersum proficiscens, lucrandis animabus operam nauabat.

Math. 10.
24.

Cap. 5.

Apud Eg-
mundam
libenter de-
git S. Adal-
bertus.

Vt plurimum tamen eo in loco hærebat, quem Egmundâ vocant, ad enius recessus ab importuna hominum frequentia veluti receptum quendam habere visus est: vbi inter complures, quos fama virtutum eius inuitarat, Eggo quidam ad eum venit, & breui tempore in eius se familiaritatē in sinuans, accuratè illi adhæsit, adeò vt vir Dei non rarò eius hospitio vteretur, feliciq; compensatione eius meteret carnalia, cui spi- ritualia seminabat: vtq; inter ipsos conflata charitas & beneuolentia esset confirma- tor, eius filium è sacro fonte suscepit, & vt par erat, etiam pleraq; secreta sua cum il- lo vel maximè communicauit. Itaq; die quodam inter cœnandum cum se mutus ex more colloquijs oblectarent, vir sanctus illi amico suo aperuit, velle se patriam paren- tesque reuifere, vt posset etiam illis aliquid gratiæ spiritualis impertiri. At Eggo nimis molestè ferens tanti amici absentiam cum lachrymis curiosè ex eo sciscitabatur, ad quod tempus rediturus esset. Tum vir Deo plenus, eius piæ sollicitudinis misertus, fra- gmentum pomi, quod fortè manu tenebat, in ignem proieciens. Cùm huius, inquit, pomi grana in virgulta excreuerint, me, Deo benè propitio, tibi restitutum videbis. Deinde susceptam profectioem prosequens, emenso mari, in patriam venit, diuque optatam sui præsentiam natiuæ regioni exhibuit: illicq; aliquandiu moratus, verbis & exemplis non paucos ad sui imitationem illexit. Semper enim Dei gratia virum sanctum, quocunq; se conferret, & præuenit & subsequuta est. Ita ergo lucrandis Deo animabus totus incumbens, præsentis laboris asperitatem futuræ mercedis contem- platione leniebat.

S. Adalber-
tus redit ad
suos.

Cap. 6.

Interea Eggo ille, quem diximus, sponsionis viri Dei æstimator auidissimus, eius reditum mirè stitabat. Vt autem miraculum, beati viri declarandis meritis diuinitus destinatum, augustius existeret, accidit vt hospitium, in quo grana pomi ignis, mit- tente S. Adalberto, exceperat, voracibus flammis in fauillas redigeretur. Ecquis verò ex eiusmodi ambusto loco germen vllum vnquam emerfurum, nedum benè frugife- ras plantas ex carbonum reliquijs produruras speraret? Sed Deo, cui omninò idem est velle,

Infignemil-
raculum.

Renertitur
in Frisiam.

Cap. 7.

Eius felix
obitus.
Psalm. 47.

Cap. 8.

Cap. 9.
Irruptiones
Barbarorū.

Psalm. 31.

Cap. 10.

velle, quod posse, nihil ad efficiendum difficile est. Denique vbi opportunum aduen- tauit tempus, ex eodem loco prodijt germen odoris Domini, & grana in ignem iacta rediuuios protulere flores: nec tamen fructus adferendo, tantam sui admirationem excitârunt, quantum attulit gaudij reditus optatus beatissimi patris Adalberti: qui, vt promiserat, in Frisiam reuersus, tanto maiori omnium studio & beneuolentia ac- cipitur, quanto eius sanctitas euidentiori miraculorum attestacione, & prophetica sponsonis certiori exhibitione quoquoersum sese celebrius diffudit. Attamen vir sanctus omni virtutum exercitatione instructus, & omni ex parte circumspectus, & aduersus tentatoris versutias cautus & peruigil, in via propositi sui non tam in id- erat intentus, quantum iam confecisset itineris, sed quantum adhuc certaminis su- peresset: sicque quotidie aliquid ad superiora pietatis studia adijcere nitentur, ac- si iam primum nouus tyro spiritualis militiæ & sanctæ conuersionis semitam ingre- deretur.

Igitur de virtute in virtutem proficiscens, quod feliciter cœperat, feliciter con- summauit, & immarcescibilem sui agonis percepturus coronam, præsentis seculi ob- scuram lachrymarum vallem cum paradiso deliciarum permutauit: Christoq; cui fi- deliter seruiert, septimo Calendas Iulij sanctissimam reddidit animam, latissimè iam concinens in Christi præsentia: Sicut audiuius, ita & vidimus. Vbi sanè nos & credi- mus & optamus cum nostrarum miseriarum memorem, tanto vtique nostris releuā- dis incōmodis efficaciorē, quāto diuinæ pietati coniunctior est. Corpus autem bea- ti viri à fidelibus eius temporis, qui eius curabant exequias, diligentissimè conditum ac humanissimè terræ mandatū, beatæ resurrectionis tempus præstolatur. Condita est supra illud ecclesia, quantum quidem earum rerum adhuc rudes poterant, eiusque memoria ab illis celebrabatur. Sed eam ecclesiam Normanni, crebrò facta irruptio- ne, sæpè euertunt, vastatis atrociter locis omnibus illi adiacentibus.

Vt autem diuina prouidentia, cuius meriti esset vir sanctus, qui illic corpore qui- escebat, ostenderet, id effecit, vt nunquam illi loco deesset, qui cultum debitum per- solueret. Nec mirum tamen humanis illum excubijs honorari, qui quotidianis illic miraculis coruscaret: quæ quidem tam multa sunt, vt si ea singularim describere veli- mus, non modò difficilem sed etiam impossibilem & cui pares esse nequeamus, labo- rem suscepturi simus. Quamobrem necesse est eum nos imitari, qui amœna prata per- lustrans, dum, quos decerpit flores, animi dubius est, eatenus suo desiderio modera- tur, vt tot carpat, qui sufficiunt ad delectationem, non qui suo pondere premantur ab- eunt. Ira & nos ea debemus vt mediocritate, vt recitatio compendiaria & studio- sis, & fastidiosis vicissim satisfaciatur. Ceterum vt fidem dicendis adstruamus, non val- de nobis laborandum credimus, cum profectò absurdum sit inde apud fideles ali- quem ambiguitatis scrupulum existere, vnde, authore Deo, certum est, incredulos pri- stino valescisse errori.

Mulier quædam Esequar nomine, S. Adalberti seruitio se deuouit, certò sibi per- suadens, inopiam & angustias viduitatis suæ, eius patrocinij releuatum iri. Cùmque multis annis deuotis instirisset obsequijs, piratæ in ea loca irrumptentes, omnem cir- cunquaque regionem hostiliter deuastârunt: direptisque rebus & facultatibus, ho- mines captiuos abduxerunt. Mansit autem sola hæc vidua, in tanta vastitate quidja- geret, quo se verteret, modis omnibus ignorans: quippe quæ prorsus nihil haberet alimonix, nec vbi vel vnde eam compararet, vlla ei copia suppeditaret. Tandem hoc vnum ei reliquum fuit, vt de consueta sancti Adalberti benignitate confideret. Nec sanctus despexit de ipso benè sperantem, sed opportunum illi remedium & opem tu- lit: quotidianum ei victum ab Oceani litoribus subministrans, atque hoc ipso satis declarans, quàm verum sit, Deum timentibus nihil deesse. Non potuit pia vidua communem sentire calamitatem, quæ specialius sancti Adalberti patrocinium sibi conciliarat.

Postea verò presbyter quidam, Amalathus nomine, officij sui religiosus cultor, an- gelico est oraculo admonitus, vt instaurandæ sancti Adalberti ecclesiæ, sine vlla dila- tione operam daret. Ne qua autem posset illi inhære ambiguitas, eadem visio etiam alijs tribus viris, laicis illis quidem, sed benè religiosis, oblata est. Qui cùm ei quid vidissent indicassent, & ille omnia videret cum sua visione consentire, multo ad ag- grediendum opus factus est alacrior. Itaque accitis vndique operarijs, in opus illud feruenter incubuit. Vbi autem artifices materiam comportatam inspexere, trabem vnam cæteris multo breuiorem viderunt: eaque re non mediocriter afflicti, in alte-

rum diem distulere consultationem. Manè vident præfenti Dei beneficio trahem illam etiam cæteris longiorem, multaque affecti læritia, tanto accuratius coepto insunt labori, quanto certiùs cognouere etiam diuinis se miraculis confirmari. Erat autem ecclesia illa, sanctissimo Adalberto consecrata, ad litus maris sita, atque ea causa piraticæ infestationi exposita. Sed quàm admirabiliter sapiùs eam potenti miseratione ab ea vexatione defenderit, non est silentio tegendum. Crebrò enim Barbari in illam incurrere volentes, & propemodùm attingentes portum, nube se interponente videre illam non potuerunt, atque ita frustrati conatu suo, inanes abière. Quæ res in causa fuit, vt non modò à Christianis, sed etiam ab ethnicis frequenter visitaretur, illis suam animi deuotionem crebris oblationibus haud obscure declarantibus. Neque id immeritò, quandoquidem nullus eò frustra accessit, nec quenquam sui laboris pœnituit.

Ob vitandam prolixitatem, ea quæ sequuntur, redelegimus in compendium.

- Cap. 11. Rusticus quidam oblatum ad sancti viri sepulcrum caseum, per temeritatem furatus est. Eum voraturus, in densas spicas se abdidit. Et ecce percussus amœtia, pro caseo proprios rodit digitos. Vbi id herus eius comperit, confestim iubet eum duci ad sacratissimas beati viri reliquias. Curatur illic, & ipsi ecclesiæ mancipatur.
- Cap. 12. Solet mare procellosum secum arenas trahere, & eas in litus eicere: quæ flante vento plerunquæ ita coaceruantur, vt altissimos montes æquare videantur. Eiusmodi moles quandoque proximè ad beati Adalberti oratorium constitit. Fortè autem eò appulit Roricus Barbarorum rex, iussitque vt ministri sui illam arenam à sacra de ocyus amouerent. Accingebantur illi in proximam lucem ad iussa regis capeienda: sed ecce manè conspiciunt arenam omnem meritis S. Adalberti ad lapidis iactum inde translata.
- Cap. 13. Apparuit idem Christi confessor sanctimoniali cuidam in somnis, (dicebatur ea Vuilfit) iussitque vt sacra ipsius ossa, quæ instar aliorum profunda humo condita erant, sub omnium conspectum eleuarentur, vt fidelium deuotio efficacius incitaretur, & eius meritorum intercessio studiosius impetraretur. Et ne ambigua esset ea apparitio, tertio repetita est. Itaque sanctimonialis illa Theodorico primo Comiti & eius loci domino, quid vidisset & audiuisset, indicat. Comes porrò, vt semper promptus fuit & officiosus ad ea, quæ religionis sunt, non distulit in opus conferre, quæ erant sanctimoniali demandata.
- Cap. 14. Eleuata igitur sunt beati viri ossa, & ecce sub sarcophago repertus est fons mirè pspicuus, qui hodieque multis adfert corporum salutem. Aperto autem loculo palli quo sacrum erat corpus obuolutum, penitus incorruptum inuentum est.
- Cap. 15. Porrò is, quem diximus, Comes Theodoricus, in loco, quem Hallen vocant, ex materia siue ex lignis construxit oratorium: constitutoque die, in quem fideles possent adesse, eò sacrum fecit thesaurum adduci: nec facile certus possit eorum numerus iniri, qui interim, dum sacræ reliquiæ deportarentur, sanitatis beneficium impetrarunt. Sed quid sibi vult, quòd confessor Christi sanctissimus, qui iam beatus in cælis, nullius indiget, qui etiam cum esset in humanis, humana omnia fastidiuit, sua vult ossa eleuari, & meliori loco reponi? Certè non ob aliud hoc ille voluit, nisi vt ij, qui ea cernerent, animis compungerentur, atque ita faciliùs diuinitus adiuuari mererentur: tum etiam, vt magis magisque pij homines ad appetenda cælestia inflammarentur.
- Cap. 16. In eo autem construendo oratorio cunctis strenuè laborantibus, Sigfridus quidam sociorum diligentiam imitari nolens, omni membrorum officio destitutus, toto corpore contractus est. At salubri pœnitentia correctus, mox reualuit.
- Cap. 17. Brumali tempore, omnibus frigore rigescentibus, Comes Theodoricus, de quo iam diximus, traha vehebatur per lacum mirè profundum, sed congelatum. Vt est autem periculosa eiusmodi in aquis frigore concretis ambulario, cum iam medium ferè atigisset lacum, dirupta non satis solida glacies, præfens exitium Comiti minitabatur, qui cunctis fugientibus, solus illic relictus est. At ille cernens omni se humana ope destitutum, ad crebrò compertum beati Adalberti patrociniū confugit. Mox, quod dictu mirum est, vbi incredibilis penè est laci profunditas, non nisi ad cingulum vsque mergi potuit, & tum ipse, tum ea omnia quæ curru vehebantur, periculum illud euasere.

Non

Non sunt autem obliuioni tradenda, quæ temporibus Theodorici iunioris, qui fuit eius, quem diximus, Comitis filius, nos ipsi vidimus declarata miracula. Is enim paternæ deuotionis feruentissimus æmulator, in honorem S. Adalberti confessoris Christi, basilicam lapideam non sine multa difficultate construxit: quippe cum tellus hæc arenosa & lapidum & calcis admodum inops sit. Ipsum quoque beati viri corpus sarcophago impostum, elegantis fabricæ structura ornauit, & ne quid apud Deum de futuræ beatitudinis præmio illi deesset, monasticæ vitæ cultores illic Deo vacare voluit, de suis prouentibus tantum illis conferens, quantum ad victum quotidianum sufficeret. Pater quidem illius sanctimoniales illic collocarat: sed imminente eis sapiùs Frisonum feritate, ad propositi sui obseruantiam facultas eis minimè suppeditabat.

Porrò Theodoricus Comes iunior, filium genuit Egbertum, quem studio religionis in Clerum voluit adscribi. Is verò Egbertus iam adultus, cum Subdiaconus esset, à die Palmarum vsque ad ferias S. Adalberti huius, quæ incidunt in septimum Calèdas Iulij, acri febre laborauit. Cum autem festum illum diem cum cæteris celebrare constituisset, fidutia meritorum sanctissimi confessoris fretus, ita prorsus eo morbo absolutus est, vt nunquam illo correptus videretur: multaque hilaritate perfusus, ad Missarum solennia sui ministerij deuotionem adhibuit. Hic est Egbertus ille, qui postea in Treuirensi promotus Archiepiscopus, tum viuacissimo religionis ardore, tum egregiæ moderationis libramine eam gubernauit ecclesiam.

Idem verò Comes Theodoricus filiam habuit in primis charam, Erlindam nomine, quæ diu lusea fuit. Ea quoque sancti Adalberti experta est virtutem. Quæ verò illam vir sanctus negligeret, tot ab eius patre modis honoratus? Recepit ergo oculum incolumem, plus gaudens illo restituto, quàm si nunquam eius vsu caruisset.

Presbyter quidam ex Anglorum gente, Vuolmarus nomine, ad viginti annos cæcus fuerat. Multa ille sanctorum loca adiit, ipsa quoque Apostolorum limina Romæ visitauit. At quæuis diuina benignitas per merita Apostolica multis sapè modis se declarauit, at tamen huius viri sanitas S. Adalberto seruata est. Itaque Roma reuertens, vbi celebrent eius famam comperit, Egmondam venit, ex fonte illo, quem sub sacri corporis locello repertum diximus, terriò oculos abluit, & vidit clarissimè.

Hac quoque tempestate permulti varijs affecti morbis, integram beati viri meritis fauilitatem recepere. In primis autem damonijaci efficacissimam eius in se virtutem experiuntur. Nec mirum, cedere illi demones, iam cum Christo regnanti, cuius adhuc in carne militantis, in eluctabile certamen crebrò experti sunt.

Comes Ruosekinus haud procul à monasterio beati Adalberti morabatur. Is filium suum in eo monasterio Christo seruiturum deuouerat. At vbi postea eius voti incuriosus præuaricator effectus est, puer vsque ad eò coepit aduersa laborare valetudine, vt eius vita planè desperaretur. Sed postquam ad altare sancti viri regulariter oblatus est, salus ei restituta est. Vnde satis licuit animaduerti, paternam perfidiam eius amisse causam fuisse.

Mulier quædam infantem peperit, qui ad viginti dies à maternis vberibus nullum omninò lac sugere voluit. Erat res plena præfentis periculi, cui humana ratione mæderi nemo possit. Itaque parentes offerunt illum ad altare S. Adalberti, & puer mox ad vbera inhiat. Qua in re, dum paruulo subtrahitur naturalis nutrimenti appetentia, & sancti confessoris in curandis morbis patefcit excellēs virtus, & eidem infanti sublimioris instituti professio conciliatur.

Oratorium beati viri custodum incuria bis flamma vorax absumpsit: & cum nihil ignis reliquum fecisset ex ijs, quæ in oratorio illo habebantur, solum pallium, quo erat sacrum sancti Confessoris corpus obuolutum, nihil ab igne detrimenti accepit.

In regione transmarina quidam fuit homo opulentissimus, idque hisce nostris temporibus. Idem autem ipse cum esset rapacissimus, nepotum suorum agros sibi voluit usurpare. Multis modis per amicos & cognatos illis hominem à sententia deducere molientibus, ille contemptis omnibus, suos colonos iussit ijs agris colendis operam dare. At contra iuuenes feroces ira inflammati propter rei indignitatem, palam testabantur, se quiduis malè perpeti, quàm paternæ hereditatis facere iacturam. Existunt igitur vtrinque lites, militares manus vtrique parti adulantur, tandemq; immani exemplo ad bellum parricidale venitur. Succumbit iuuenem patruus, cæsus ab illis. Eius autem cædis postea ducti pœnitentia iuuenes, sine mora Episcopum, cuius erant diocesis, adeunt: cum lachrymis suum crimen fatentur: orant, vt ferrò, quo patruum suum trucidassent, ipsos constringi iubeat, donec diuino iudicio absoluerentur.

liii 3

Non

S. Gertrudis
multa mi-
racula.

Non recusat Episcopus, ne, impunè abeunte tanto facinore, æternis gehennæ Incendijs illi addicerentur. Alter igitur ex gladij capulo sibi lorum conficiens, brachium illo suum vinxit: alter ipso gladij ferro, perinde vt fascia pectorali se strinxit: pariterq; adibant per multa Sanctorum loca, vt eorum suffragijs admissorum criminum veniam obtinerent, quorum votis nō ignorabant Dominum citissimè annuere. Interim veniunt ad Niuelense monasterium, vbi multis claret miraculis virgo Gertrudis: cum, que illi multis fuis lachrymis aliquantisper in preces incumberent, eius sanctissimæ virginis meritis alter eorum vinculis suis absolutus est, cunctis nō mediocri lætitiæ affectis: alter verò, dum enixius diuinam implorat opē, id responsi cælitus accipit, vt per se conferat ad ecclesiam beati Leuitæ Adalberti. Cœpit igitur de loco ipsi ignoto percontari ex alijs, nihil interim cuiquam indicans, quid illic facturus esse. Tandem nō sine multo labore operatum attingit locum, & aliquandiu illic hærens, nihilque dubitans fore vt diuinitus ipsi promissa vinculorum dissolutione potiretur, cum aliquādo, vti semper consueverat, sub diuino officio staret coram imagine Saluatoris, repentè ferreum illud ligamen diruptum est.

Hæc de vita & virtutibus celeberrimi Confessoris Christi Adalberti, Medelocensis cœnobij fratres conscripsere, iubente suprascripto eximio Præsule Egberto, eius monasterij domino, rerum ad diuinum cultum facientium studiosissimo procura-
tore.

*Quæ sequuntur, ab alijs a dicta sunt, habenturque in M.S. codicibus, gra-
uiter & bona fide conscripta. Nos ea contraximus ob vitan-
dam prolixitatem.*

Florentius
Crassus.
Comes Hol-
landiæ.

Temporibus Florentij Crassi, qui fuit octauus Comes Hollandiæ, cuius multa in Deum pietas, erga sanctum Adalbertum deuotio, & eius monasterium beneuolentia extitit, id, quod iam commemoraturi sumus, gestum est. Paludem effecerat maris inundatio, cuius etiamnum vestigia magna supersunt. Ea plerunque hyeme increfcens, ad eò Egmondensi monasterio solebat imminere, vt agrè ab eius ambitu arceri posset. Quadam autem hyeme plus solito inundans, pago vicino, quem Castriken vocant, non mediocrem agrorum & ædium vastationem minabatur. Incolæ autem eius pagi per id tempus & generis nobilitate, & rerum copia præpollebant: quæ res illis insolentiæ, contentionis & multorum malorum fomitem suggerebant. Illi ergo concitatis animis & armata manu Egmondam veniunt, aggerem vndis obiectum perfringere volentes, id quod sine magno monasterij damno fieri non poterat. Hac autem ratione vndas tumefcentes illi à suo pago auertere moliebantur. Vbi hæc ad Abbatis Stephani, admodum venerandi senis peruenere, quod viribus nō poterat, consilio egregiè præstitit. Misit enim ad illos, scrinium aureum, in quo erant sacræ reliquiæ, & vnâ Adalardum, qui ei in Abbatis functione successit, vt tum sanctorum reuerentia, tum Adalardi, qui sanguine coniunctus erat illis, qui in ijs præcipui fuere, precibus permoti, ab ea temeritate absterent. At illi mente obstinata, quod animo conceperant, re ipsa perfecerunt, perrupto vi aggerem monasterij. Tum verò Adalardus scrinium illud cum sancti patris Adalberti commemoratione aquis imposuit: & ecce aëre tempestate concitato, grando & nix è cælo ruunt, aquæ in seipsas conuertuntur, nec audent ad loca humiliora se effundere. Eius miraculi nouitate fracti & pudæ facti Castrikenfes, domum abiere.

Reliquiæ S.
Adalberti
auerunt
aquis à mo-
nasterio.

Alio tempore, cum iam Adalardus Abbatis illic officio fungeretur, eadem palus præfens periculum monasterio intentabat. Itaque Abbas maius incommodum minori depellere volens, aggerem inter sui iuris limites interrumpit, vt aquas inundantes à monasterio auerteret. Id verò indignè ferentes Castrikenfes, mox armati aduolant, vim Abbati & focijs eius illaturi. Abbas fugam inquit cum suis: sed illi equis insidentes, facile eos apprehendunt, & extremos quosque vel iniurijs afficiunt, vel cædit. Erant in ijs sex germani fratres, opibus & viribus cæteris præstantiores, homines in cædes & rapinas auidi, diuina humanaque promiscua habentes. Tres ex illis, putà Arnoldus, Vulbrandus & Eilgerus, cum duobus consobrinis Siero & Garbrando in sancti Adalberti, cuius sacras reliquijs in scrinio Abbas secum ferebat, iniuriam procaciores, scrinium illud armis suis pulsant, sed non impunè, Deo sancti sui iniu-
riam

riam egregiè vindicante. Nam Arnoldus cæteris crudelior, eodem in loco, non multo post à fratre iuniore in capite & pectore cæsus gladio, tremens toto corpore, & in furiam versus, animam exhalauit. Qui autem eum percussit, cum ipse quoque sanctum Adalbertum læsisset, amentia quadam affectus, ex diuite, nobili & potente, ad tantam miseriam deuolutus est, vt aliquot annis publicè ostiatim mendicârit, & tandem à ver-
nibus consumptus, florentè ætate decesserit.

Horrenda
Dei vindi-
cta in sacra-
rū reliquia-
rum viola-
tores.

Porrò Vulbrandus suo se ense peremit: Sierus intra sex menses miserabili morte perijt, & Garbrandus, quo nemo erat in pago illo robustior & agilior, ad eò membris omnibus contractus est, vt nunquam sine duobus scipionibus ad axillas applicatis ingredi posset: & vt nobis retulere illi, qui eum & incolumem & debilem nouerunt, ad id tandem calamitatis redactus est, vt perosus fratribus & cognatis amicisque omnibus, in quodam vilissimo tugurio solus habitaret, miseram illic vitam viuens, nihil etiã ex rebus hæreditarijs percipiens, omnium ope destitutus, ita vt tandem inedia confectus sit. Denique alij eius facinoris authores, partim morte, partim amentia, partim alijs magnis molestijs affecti, pœnas dederunt: nec deinde vnquam aũsi fuere pagum illius habitatores cristas erigere, omnipotente Deo tum aquarum inundationibus, tum arenarum molibus eos vastante, ita vt nunc humiliter sancti Adalberti patrocinia implerent, contra quem stolidè intumuerant.

Friiones vicini nostri, quemadmodum nobis retulit vir quidam eximia pietate, ad solennitatem sancti Adalberti perpetua quadam consuetudine cum oblationibus frequentes venire solebant. Inter eos venit quandoque etiam mulier vno oculo orbata: quæ cum sedulis precibus in beati viri ecclesia vacaret, lumen amissum recepit. Curatus est etiam quidam presbyter cæcus. Testantur verò homines fide dignissimi, tot se sæpenumerò miracula conspexisse, præsertim in ferijs sancti Adalberti, vt certorum numerus iniri non posset. Nostra quoque memoria non rarò vidimus, hominibus cum multa fide & deuotione ad eius diem festum confluentibus, diuersis morbis & incommodis affectos, atque etiam dæmoniacos templum genuitibus & clamoribus implere, permulto scq; ex ijs incolumes abire.

Lusca videt
item cæcus.

Petronilla, vxor quondam Florentij Crassi Comitum Hollandiæ, marito defuncto, cum tres haberet filios teneræ ætatis, Comitatum strenuè administrabat. Cum sint autem fœminæ molles, possintq; facile in fraudem impelli, malè persuasâ Petronilla à quibusdam potentibus familiaribus suis, ab Egmondanis fratribus petijt Affelinum Capellanum suum in monachum recipi, vt illo mox Abbate creato, ipsa de monasterij rebus liberius vsurparet. Factus est ille monachus, & licet simplici esset ingenio, planeque rudis monastici instituti, etiam Abbas, sed solo nomine, effectus est. Tum verò res monasterij alij sibi vindicare cœperunt, eratque videre miseria, nobis penuriam patientibus, alios nostri oppressione gloriari. Fuere tum etiam, qui confulerent Petronilla, auaritia eos potius, quàm religione, stimulante, vt vetus ecclesia, tanquam angusta & parum decora, destrueretur. Itaque tres laici eius ecclesiæ prælati constituti sunt, lupi veriùs quàm pastores, Folpertus albus, Eilgerus & Stephanus. Qui eam nocti opportunitatem, sub consulendi prætextu, clam de peculio nostro prædas agebant, domumque Dei paulatim expilantes, hominesque ecclesiæ in suam ditionem redigentes, domos suas pecunijs impleuerunt. Vidisses tum eorum proles, cognatos & affines inire matrimonia, dotes sibi parare ex facultatibus nostris, & ita breui magnas opes ecclesiæ nostræ ad magnâ tenuitatem redigi. Sed non semper dormitat ille, qui dicit: Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei. Cum facerent ergo illi, quæ minimè deceret, ita diuinitus multati sunt, vt omnes anno vno inopinata & im-
matura morte perierint, suo exemplo docentes verissimè dixisse Apostolum, Qui de-
struit templum Dei, disperdet illum Dominus. Deinde non solum ecclesiæ & mona-
sterij eiusque officinarum omnium ruina instaurata sunt, sed etiam collapsi mores,
& fratrum atque religionis magnus defectus, Domino fauente, in melius reformata sunt. Quædam etiam alia miracula his subiunguntur, quæ, ne simus prolixi, prætermi-
simus: hoc vnun tamen minimè prætereundum arbitrati, quod ibi de quodam Fri-
derico pio & religioso monacho est annotatum: qui anno Christi millesimo, cen-
tesimo quadragesimo tertio, cum nouum templum Egmondanum dedicaretur ab
Hartberto Traiectensi Episcopo, Præsente Theodorico nono Hollandiæ Comite &
Sophia vxore eius, & populi maxima multitudine, sacræq; reliquiæ sanctorum ab eo-
dem Episcopo in altaribus cõderentur: in perquirendis, inspiciendis, tractandis, diuidē-

Zachar.
Vlcio diu-
na in vsur-
patores re-
rum mona-
sterij,
1. Cor. 3.

Virtutes S. Crucis.

Nota.

dis & exportandis reliquijs omnium fuit studiosissimus. Sed ecce mox à dedicatione idem ipse Fridericus diuinitus castigatur, laboratque corpore, & fit mentis inops, ita vt nec verba nec gestus eius, moribus & personâ illius congruerent. Post paucos autem dies morbo eum grauissimè infestante, & fratribus pro illo orantibus, illa Cruce con-

MARTYRIVM SS. IOHANNIS ET PAVLI,

ITEM GALLICANI VIRI CLARISSIMI, A' TERENCE

tiano conscriptum. Consentiunt antiquissima Martyrologia: Ado Episcopus

maximam eius partem ferè ad verbum habet in suo Martyro-

logio. Nos aliquot loca nonnihil eliminauimus.

Iunij 26. Cap. 1.

VB Constantino Augusto, & Gallicano Duce Romani exercitus, Persarum gens, quæ Syriam inuaserat, victa & profligata est: cumq; idem Gallicanus triumphalibus infulis sublimatus, acceptus esset Augusto Constantino & charus, filiam eius sacratissimam virginem Constantiam sibi poscebat vxorem: idq; non mediocri instâtia tum es-

Cap. 2.

Oratio Con-

stantiæ Vir-

ginis.

Iohan. 1.

Iohan. 15.

flagitabat, cum gens Scythica, quæ Thraciam occupauerat, immineret. Et quia magna erat autoritate, Comites omnes & præfecti cum vniuerso populo Romano, vt id fieret, postulabant. Constantinus verò Augustus magno cepit animi dolore affici, quòd sciret filiam suam in san-

tur, tæ fidei adiungere digneris. Aperi Domine os meum auribus earum, & aperi au- res cordis earum sermonibus meis, consensuque illarum mihi pande ianuam, & tan- tam verbis meis vim largiaris, vt carnis commercium respuentes, tibi consecrari de- siderent, atque ex hoc desiderio tantus amor in earum pectore existat, vt feruenter inhiantes ad thalamum illum tuum caelestem, plenis oleo lampadibus & tuæ charita- tis splendentibus flammis ad eum pertingant, vt loco ipsis inter sapientes virgines at- tributo, de tua misericordia gloriantes, nihil terrenum appetant, sed te solum integro viscerum suorum affectu concupiscant. Hanc verò orationem fuisse Constantiæ, i- psa narrante didicimus, quam etiam ab ea scriptam legimus. Vti verò Atticam & Ar- themiam ad Dominum conuerterit, quòd ad Gallicani martyrium explicandū pro- perem, studiosè prætereo.

Igitur veniens Gallicanus ouans, à Constantino, eiusque liberis, atq; ab omni Co- mitatu & Senatu excipitur: nec prius ingressus est urbem Romam, quam ad sacra Pe- tri Apostoli limina perexisset. Dixit autem ad eum Constantinus: Cum ad bellum proficisceris, in Capitolium & templum ingressus, demonibus immolasti: & iam inde victor rediēs, Christum adoras & eius Apostolos? Quid verò isthuc rei sit, mihi nõssc cupienti pande per ordinem. Gallicanus eum adorans, ait: Cum Scythica gens me in Thraciarum Philippopoli conclusisset, stragesque nostrorum plurimas edidisset, formidante me cum illis confligere, quòd exigua esset mihi militum manus, illorum au- tem innumera multitudo, insitebam sacrificijs, & varias Marti victimas offerrebam, & quid multis moror? Creuit tandem obsidio, & omnes tribuni & milites mei se ho- stibus dedidēre. Cum autem cuperem ego fugæ aditum reperire, Paulus & Iohannes, quorum alter præpositus, alter primicerius est dominæ meæ, pietatis vestræ filia, Co- stantia Augusta, dixerunt mihi: Nuncupa votum Deo cæli, si te liberauerit, fore te Christianum: sicque eris victor amplius quam fuisti. Fateor, sacratissime Impera- tor, simulatque votum hoc ore meo prolatum est, apparuit mihi iuuenis statura ex- celsus, ferens in humero Crucem, & dicens: Sume gladium tuum, & sequere me. Cū- que ego sequerer illum, apparuerunt mihi hincinde milites armati, confirmātes me atque dicentes: Nos tibi præstamus officium: tu ingredere castra, & dextera leuaque tenens gladium euaginatam, respice donec ad ipsum regem peruenias. Ad quem cum peruenissem, prostratus ille ad pedes meos, rogauit vt sanguini ipsius parcerem. Ego flexus pietate, nullum penitus ex illis occidi, nec occidi iussi ab alijs. Atque ita v- niuersa Thracia à Scythijs liberata est, & Scythæ facti sunt tributarij. Tribuni om- nes, qui ad me cum suis militibus reuertii voluerunt, nisi fierent Christiani, à me mini- mè recipi potuerunt. Eos autem qui in id consensere, gradu sublimiori affeci, ceteris militia priuatis. Porro me ipsum iam Christianum effectum, ita Deo deuoui, vt etiam à coniugio promiserim abstinere. En habes quadruplicatum exercitum, habes Scy- thas tributarios, & omnem Thraciam in libertatem vindicatam. Mihi, quæso, pro- pitij, succedi iubete, vt liberè possim vacare religioni quam didici, & in veritate per- stare, quam profectò cognoui. Hæc dicēte Gallicano, Imperator misit se in amplexus eius, referens vniuersa quæ gesta sunt circa filias eius, quemadmodum virgines Chri- sto consecratae essent, & per illas sua gratia Christus alias duas acciuerit, vtque doctri- nâ summam complexæ, ad perfectionem contenderent, & inter ipsa rudimenta, quæ perfectionis sunt, consecratae sint. Deinde cum Augusto Gallicanus intrauit in pala- tium: cui beata Helena cum Constantia & duabus eius filiabus occurrit, fundeban- turque lachrymæ gaudijs plena. Nec permittebatur ad domum suam redire Gallica- nus, sed quasi gener Augustorum, in palatio morabatur, cernens filias suas flentes in laudibus Dei. Cū vellet autem priuatus abscedere, rogatus ab Augustis, Consul pro- cessit, & in fascibus positus, quinque millia seruorum libertate donauit, & ciues Ro- manos fecit, prædia quoque & domos eis largitus est: omnesq; facultates suas, ijs ex- ceptis, quæ filiarum erant, distrahi & pauperibus erogari iussit: manensq; in vrbe Osti- ensi, sancto viro Hilarino se adiunxit, eiusque ædes auxit ad suscipiendos peregrinos, quos permultos recipiebat. Adhæserunt autem ei multi ex seruis eius, quos manu- miserat: diuulgataque est fama eius per totum orbem, ita vt ab Oriente & Occidente venientes, viderent virum ex patritio & consule, qui esset Augustis amicissimus, la- uantem pedes, ponentem mensam, aquam manibus effundentem, languentibus so- licite ministrantem, & cetera sanctæ seruitutis officia exhibentem. Ipse primus in O- stiensis vrbe extruxit ecclesiam, & dirauit officia Clericorum. S. Laurentius Leuita ei apparuit, adhortans eum, vt in ipsius nomine ecclesiam fabricaret in porta, quæ ho- dieq;

Cap. 30

Gallicanus vouet se Christianū fore, & vin- cit Scythas.

Manumit- tit 1000. seruorum Gallicanus.

Vide S. Gal- licani humi- litatem.

dieq; Laurentia nuncupatur. Rogatus autem, vt ibi institueretur ipse Episcopus, non consensit: sed ex sua voluntate quendam, qui ordinaretur, elegit: tantamque gratiam ei largitus est Dominus, vt pleni demonibus, mox vt in eius conspectum venissent, mundarentur, & multa in eo esset curandorum morborum vis & efficacia.

Cap. 4. Cùm autem decedenti Constantio Iulianus successisset, legem is tulit, ne Christiani quicquam in hoc mundo possiderent. Porrò Gallicanus in pago Ostiensi quatuor casas habebat, quarum pensiones in eos, quos diximus, conferebat vsus, adeoque Dominum meruit habere defensorem, vt quicumque in eas ingrederetur ad fisci titulos constituendos, aut pensiones exigendas, statim à diabolo obideretur: & quisquis actorum eius esset exactor, leprosus fieret. Tum verò consulti demones responderunt, nisi ad sacrificandum cogereetur Gallicanus, exactores proventuum eius hæc pericula minimè euitaturos. Sed cùm nemo ad hoc scelus ausus esset hortari Gallicanum, mandauit ei Iulianus, vt aut sacrificaret dijs, aut è sinibus Italiae excederet. Tum ille mox, relictis omnibus, Alexandriam perijt, & ibi per annum integrum iunctus est cõfessoribus Christi. Postea mox secessit in eremum, ibiq; à Rauciano Comite tẽplorum, dum cogereetur sacrificare, & contemneret, percussus gladio in corpore, Christi martyrem fecit, atque ita gaudens cum triumpho perrexit ad Dominum. Cui statim basilicam sui nominis construxerunt, in qua exuberant beneficia martyrij eius ex eo, & nunc, & vsque in secula seculorum, Amen.

Cap. 5. Hilarinus autem, qui quondam Gallicanum in vrbe Ostiensi susceperat, cùm cogereetur à fidei Christiane persecutoribus sacrificare, & nollet, subitus cæsus martyr effectus est, eiusq; corpus in eadem vrbe Christiani honorificè tumularunt.

Cap. 6. Porrò verò Iulianus, captus cupiditate sacrilega, auaritiæ suæ Euangelij sententiam prætexebat. Facultates enim & patrimonium Christianis auferens, dicebat: Christus vester dicitur in Euangelio: Qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Peruenit autem ad eum, Paulum & Iohannem quotidie turbas Christianorum pauperum recreare ex ijs opibus, quas sacratissima virgo Christi Constantia reliquisset. Itaque misit ad eos qui dicerent illos debere ipsi adherere. At illi responderunt: Homines Christiani sumus. Augustæ memoriæ Constantinus & eius liberi, cùm Augustæ dignitatis apicem ornarent, & se Christi seruos gloriarentur, nos illorum imperio famulabamur. Illi enim euntes in ecclesiam, posito diademate, ad adorandum Deum proni se in terram prosternebant. At postquam mundus dignus non fuit tales habere Augustos, & celi eos inter Angelos susceperunt, tibi verò à Constantio regni solium traditum, tu religionem virtutibus plenam deseruisti, & ea sectaris, quæ optimè nõsti Deo minimè probari. Ea igitur causa te salutare nolimus, sed à societate Imperij tui nõs penitus subduximus. Sumus enim non pseudochristiani, sed veri & gnij, Iulianus rursum mandauit eis: Ego etiam Clericatum in Ecclesia obtinui, & si voluissim, ad primum Ecclesie gradum peruenissim. Sed consideras vanum esse, relictis rebus necessarijs & vtilibus, inertiam sectari & ocium, ad bellicas res animum appuli, & dijs sacrificauit, quorum fauore ad imperij fastigium perueni. Vnde perpendere debetis æquum non esse, vt vos in aula regia nutriti, desitis lateri meo, sed potius id congruere, vt primos vos habeam in palatio meo. Quod si contempus à vobis fuero, necesse mihi erit agere, vt cõtemni non possim. Paulus & Iohannes dixerunt: Non tibi hanc facimus iniuriam, vt qualemcunque hominem tibi præferamus. Dominum tibi anteponimus, qui fecit cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt. Idcirco autem tuam hominis mortalis amicitiam declinamus, ne in Dei immortalis inimicitiam incurramus. Nõsse igitur te volumus, nunquam ad te salutandum vel colendum, nunquam ad palatium tuum nos esse venturos. Iulianus respondit: Habetis à me decem dierum inducias, vt animum vestrum componentes, prudentiori vbi consilio, non coacti, sed vltro ad me venire maturetis. Quod si ita non feceritis, postea vel inuiri facietis, quod sponte non vultis. Paulus & Iohannes dixerunt: Iam illos decem induciarum dies præterijisse, & quod te illis elapsis facturum minaris, hodie facito. Iulianus ait: Putatis, quod martyrum loco vos Christiani habituri sint? Et cùm hoc dixisset, surrexit iratus, dicens: Post diem decimum ad me sponte venientes, amicos vos habebò: nolentes autem, tanquam hostes publicos vos puniam.

Cap. 7. Tum verò sancti viri Iohannes & Paulus Christianos ad se inuitantes, ordinauerunt de omnibus quæ relinquere poterant, ac totos decem dies diu noctuque elemosynis insistebant. Vndecimo autem die intra domum suam constructi sunt, missisque est Terentianus Campiductor ad eos cum militibus hora cõnandi. Qui ingressus, vt eos

eos vidit orantes, dixit: Dominus noster Iulianus statunculam auream Iouis ad vos misit, vt illam adoretis, & thura ei incendatis: quod si non feceritis, ambo gladio feriimini. Non enim vos in palatio nutritos, publicè occidi par est. Iohannes & Paulus responderunt: Si Iulianus tuus est dominus, habeto partem cum domino tuo. Nobis alius dominus non est, nisi vnus Deus pater & filius & spiritus sanctus, quem ille negare non timuit. Et quia semel à facie Dei proiectus est, vult etiam alios secum trahere in perditionem. Hæc & his similia multa cùm illi dicerent, Terentianus, volens placere Iuliano, à quo in mandatis habebat, vt sine strepitu eos puniret, postquam eos ad adorandum Iouem & thura cremanda compellere non potuit, post tertiam noctis horam intra domum illorum foueam iussit fieri, in quam, ipso iubente, capite cæsos & mox inuolutos deponi mandauit, eiusmodi sparsa fama, iussu Cæsaris eos in exiliū relegatos esse, neq; enim vllum cædis eorum vestigium extabat.

Non diu post Iuliano in bello aduersus Persas interfecto, & Iouiniano Christianissimo Imperatore illi subrogato, aperta sunt ecclesie, & Christiana religio gaudere cœpit. Demones autem ex obfessis corporibus intra domum Iohannis & Pauli eiciebantur, contentes sanctam passionem eorum: ita vt vnico filio Terentiani, qui eos nocte decollauerat, in illam domum veniente, clamaret demon per os eius, à Paulo & Iohanne se inflamari. Tunc Terentianus veniens prostravit se in faciem, clamans, quod nesciens quid faceret, homo paganissimus iussis Cæsaris paruisset. Atq; ita, dato nomine suo, ad proximum Paschæ diem percepit Christi gratiam. Cùmque deinde multum dolens, assidue preces & lachrymas funderet in loco illo, in quo sanctorum corpora quiescunt, ab illis filiis eius curatus est. Ipse verò Terentianus scripsit hanc sanctorum martyrum passionem ad laudem Domini nostri Iesu Christi: qui cum patre & spiritu sancto viuunt & regnant in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTÆ MEMORIAE ANTHELMI, EX PRIMÆ CARTHVSIAE PRAEFECTO EPISCOPI Bellicensis: edita à quodam eius æquali, & familiari amico. Stylum mutauit F. Laur. Surius, plerisque redditis paraphrasticis.

PROLOGVS AVTHORIS.

AVD ethnicos antiquitus more comparatum fuisse nouimus, vt maiorum suorum, qui fortiter & præclare se gessissent, imagines siue sculptas, siue pictas statuerent, vt earum cõtemplatione, posteri ad experendam virtutis & probitatis gloriam, virorum fortium exẽplis admoniti, incitarentur. At verò fideles vnus veri Dei cultores, multo & solidius & conuenientius atq; dignius tum beatissimorum martyrum inuictissimos agones & illustrissimos triumphos, tum sanctorum Confessorum præclara certamina & cõseuissimo hoste diabolo confictus diurnos, egregiasq; virtutes & stupenda miracula scripto cõprehendere, & ad posteritatis notitiã transmittere vulerunt: quod nemo dubitat tum pictura, tum sculptura longè esse præstantius, nec sanè immeritò id illi sibi faciendū putauere. Si enim ethnici illi vel potentia, vel rebus fortiter & ad virtutis præscriptum gestis insignes, laude digni videntur, multo potius martyres & confessores Christi cõmemorandi, laude & prædicatione efferendi, multoq; honore affiendi sunt, idq; in præpotentis Dei, qui in illis & per illos operatus est, laudem, gloriam & honorẽ. Illi enim hostes suos, homines mortales & infirmos: isti totum mundum & hostes inuisibiles, multa vi & versutia instructos vicerunt. Illi opes & facultates perituras: hi thesauros indeficientes & regnum sempiternum obtinuerunt. Qua ex re facile potest animaduerti, quàm sit nobis necessarium eos omni, qua possumus, deuotione venerari, & precibus agere apud illos, vt velint nobis semper & vbiq; esse patroni & protectores, vt etiam nos in aliqua eius regni parte adscribi mereamur. Laudemus igitur Deum mirabilẽ in sanctis suis, eiq; gratias agamus, quod nostris temporibus B. Anthelmum Bellicensem Episcopum sanctorum suorum meritis æquatam perspicuè declarauit luculentis signis crebrisq; miraculis illum longè lateq; celeberrimum efficiens. De cuius vita & sancta conuersatione, ne negligentia arguamur, ego N. qui nomen meum modestie causa latere cupio, licet exili ingenio & tãtæ rei impar, amore tamen illius, & vt eius mihi patrocinium

* pacem

Gladio ceduntur Iohannes & Paulus, Cap. 5.

Terentianus credit in Christi.

Sancti honorandi & inuocandi.

COM.

Num. 22.
Sap. 10.

conciliem, imposito quidē stylo, sed bona fide ac deuota mente, ex multis pauca scribenda suscepi, non meis fretus viribus, sed illius virtute & benignitate, qui bruti animantis os verba edere docuit, & infantium linguas disertas facit.

VITAE HISTORIA.

IVNII 26.
cap. 1.

Traditur li-
teris.

Eccles. 7.
Sap. 8.

Mundus illi
blanditur.

Benignitas
eius in pau-
peres.

Eleemofy-
nae quid
praesent.

Cap. 2.

Bernardus
Prior Car-
thusianus
egregius.

ELSA magna; progenie claris in mundo parētib; ta-
li prole beatis, patre Arduino, ex Allobrogum (author
Sauoia habet) castello Signino, matre nobilissimis suae
patriae hominibus orta, beatus Anthelmus editus est: cui
ea cura fuit, vt Deo, cui placuit, seruiret: & ita qui erat no-
bilis genere, Christi seruitute multo factus est nobilior.
Diuina autem prouidentia, cui is cura erat, id agente, pa-
rentum voluntate adhuc puer sacris discendis literis tra-
ditus est. Postquam autem adoleuit, egregia indole fuit,
tantaque diuinitus gratia perfusus est, vt esset omnibus
gratus, & ab omnibus, qui eum noverant, charus haberetur.
Et tūc iam DEO quoque gratus esset, vt arbitramur, nō tamen illic ad religio-
sam viuendi rationem se conferre voluit, ardentis ipsi seculi blandimentis illectus,
neque enim adhuc accuratē versabatur in commemorandis nouissimis, quorum se-
dula cogitatio retrahit à peccatis. Facile autem mihi persuadeo diuinā sapientia id
ita factum esse dispensatione, quae fortiter suauiterque omnia disponit: vt quo illi res
magis secundae magisque ad voluntatem fluere, eo à patre caelesti tractus ad Christi,
maioribus sanctitatis meritis cumulatus videretur. Itaque in Gebennensem & Bel-
licensem ecclesias affectus, breui magnis est auctus opibus & prouentibus, honoribus
quoque & dignitatibus ecclesiasticis, ita vt prouectioris aetatis viris, atque etiam gra-
uissimis senibus anteferreretur. In Gebennensi enim ecclesia Praepositus & Secretari-
us, in Bellicensi Secretarius creatus est: quae illic praecipuae dignitates habentur. Cumque
multae ei essent facultates, non id ei studio fuit, vt opes colligeret & coaceruaret, sed
vt liberaliter & honeste eas expendere. Delectabatur enim fauoribus & laudibus ho-
minum, vt solent illi, qui in precio haberi volunt. Pratererunt vel aduocantibus illu-
stres viros, tam religiosos, quam seculares, reuerenter accipiens, immo & pertrahens,
honorifice tractabat, & obsequia opportuna officiosissime exhibebat. Ita fiebat vt se-
cundum sapientis sententiam, regno vtilis meritis innumeros sibi longè lateq; pararet
amicos. Habuisse verò fertur aliud quiddam longè praestabilius, erga pauperes scilicet &
afflictos animū piū & benignum. Certum est autē, vnam aliquā virtutem, si insit in
homine, etiā ad alias eū perducere, quod quidem vel maximè facit charitas, sine qua
caeterae virtutes nullae sunt. Charitatis autē eximia proles est eleemofyna: cuius qui stu-
diosi sunt, amorem Dei & thesauros inestimabiles sibi acquirunt, tūc etiā bona praesen-
tis vitae & aetatis annos plurimos, amicos certos, fidos, magnos, atque sempiternos.

Et si autem, vt diximus, Anthelmus vanis & caducis esset rebus implicatus, at-
ta men summo opere cauebat, ne quid flagitiosè, impurè aut turpiter admitteret. Et haec
quidem pauca de seculari eius vita praemississe sufficiant: nunc ad ea referenda accedi-
mus, quae illum efficiunt verè beatum. Appropinquante tempore illo, quo ad Christi
imitationem se erat cōpositurus, & felici mutatione in alium virum abiturus, nempe
perfectum, & in mensuram aetatis plenitudinis Christi, coepit hominum religiosio-
rum, in primis Carthusianorum, loca inuisere, vitam eorum explorare, libenter
illorum sermones audire: at necdum tamen magno conuersionis desiderio, sed qua-
dam potius curiositate. Admonebatur interim ab ijs, quos adibat, seruis Dei: sed
quis illius facilem sibi conuersionem ausus esset polliceri, cui tam prosperi essent re-
rum successus, tanta felicitas, tantae etiam maiorum honorum propositae spes? Ecce
autem inuisente illo cum quibusdam coetaneis suis Carthusiam, quam Portarum
vocat, vt Christo illic seruientes accederet, cū dominus Bernardus venerabilis Prior
verba salutis ei loqueretur, cuius sanè opera innumeri à deijs vitiis callibus ad
Deum conuersi sunt, & in diuersa loca ablegati: itemque nonnulli ex fratribus cum
summo opere ad conuersionem hortarentur, Christi gratiam & vitam aeternam sum-
mamque felicitatem & amplissimos in caelis honores ei promittentes: nō tum quidem
statim assensit, sed petens vt pro ipso Dominum orarent, atque illorum precibus se
commendans, ijsque valde dicens, abscessit. Cumque ad inferiorem eius Carthusiae domū
venisset,

venisset, ea nocte retentus est à fratribus & Bosone Procuratore, mirabilis industria
viro eiusque cognato. Manè iterum ascendit ad domum superiorem, fratres denuò
adit, illorum domicilia & caetera omnia perlustrandi copia ei datur. Vt sensere autem
fratres emollitum animum eius, tempus nacti opportunū, de contemptu mundi ser-
mones repetunt, hortantur vt exigua pro magnis, pauca pro multis, falsa pro veris, pro
sempiternis fluxa & caduca, pro salutaribus noxia, pro vita mortem, pro Deo mun-
dum contemnere ne dubitet. Quid multa? Diuini timoris spiritu correptus, consilij
& fortitudinis spiritu confirmatus, repentina mutatione iā alius effectus, amicus Dei
haud vulgaris propediem futurus, omnia quae mundi sunt, prorsus respuit & à se abdi-
cat, vni Deo inhære constituit, eiusque cultui & seruituti totum se addicit: moxque in
fratrum illorum collegium & sodalitem admitti se postulans, ab illis comiter rece-
ptus est. Hortantibus autem illum fratribus, vt properè res suas disponderet, ijsque com-
positis oculis rediret, certumque, ad quem adesse deberet, diem illi praestituerunt: ille nō
absurdè ratus, iuxta sententiam Domini Saluatoris, manu semel ad aratrum missa,
non esse respiciendum retrò, ne parum aptus esset regno Dei: Haec est, inquit, illa dies,
qua deliberatum est mihi perpetuò cum Domino permanere. Suppetunt, vnde eas a-
lienium dissoluatur, nec desunt amici fideles, qui omnia exequantur. Itaque monasti-
co eius Ordinis habitu hilariter suscepto, cum multa pietate, deuotione, seruire ani-
mi vixit inter illos: atque disciplinis regularibus & arrepti instituti obseruatiā ita bre-
ui instructus est, vt iam perfectus videri posset.

Per id tempus primaria Carthusia paucissimos habebat monachos. Quamob-
rem dominus Hugo Gratianopolitanus Episcopus, vir prudens & eximia virtute, qui
beato Hugoni successerat, & postea Viennensis Archiepiscopus creatus est, multis
precibus à Portarum Carthusiae fratribus contendit: vt fratrem Anthelmum, qui
adhuc nouitius erat, Carthusiam magnè permitterent. Dimissus ille ad eam Carthusi-
am, vbi Ordo Carthusianus primū coepit, adeo fuit propositi tenax & monastici
Canonis diligens, constans & strenuus cultor, vt multas de seipso victimas offerret
Deo, & vita eius caeteris exemplo esset: quibus tamen certè id impossibile videba-
tur, vt eius studia imitarentur, cum ille supra vires humanas sese perpetuò exerceret.
Sed neque ille id potuisset, nisi diuina fretus virtute, per illum & in illo omnia effici-
ente. Erat crebrò pernox in vigilijs: orationi, lectioni, sanctae meditationi, laudibus
diuinis die noctūque vacabat: cumque scriptura dicat, Multam malitiam docuit ocio-
sitas: certumque sit, ocium animae inimicum esse: ne vllum tempus vacuum abscede-
ret, etiam labori manuario incumbere, sed multo amplius exercitijs spiritualibus.
Lachrymarum tanta illi copia fuit, vt in precibus & meditationibus, quarum ma-
gna illi erat assiduitas, in suorum alienorumque peccatorum commemoratione, er-
ga afflictos & quafuis hominum calamitates commiseratione, denique pro caelestis
regni desiderio quidam lachrymarum riui ab eius oculis manare viderentur, inti-
mo pietatis affectu expressi. In ecclesia sub solenni quotidianarum precum persolu-
tione, torrentes quidam ex eius oculis prorumpabant. Sub Missae sacrificio, vbi to-
tum se Deo mactabat in holocaustum, totus erat spiritualis, totusque Deo inhære-
bat. Frequentissimum id illi erat, nocte ac die verberare pectus, genua flectere, toto
corpore se humi prosternere, terrā exosculari, atque ita humiliare & abicere sese co-
ram Deo. Quotidiè creberrimis virgarum ictibus caedebat dorsum & latera, plagasque
plagis cumulando, nunquam patiebatur carnem liuoris expertem aut cutem inte-
gram manere. Solitudinem, silentium, ieiunia, obedientiam, caeteraque Ordinis insti-
tuta accuratè obseruabat.

Cum his autē alijsque maioribus, quibus nec commemorandis quidem sufficimus,
Dei seruis studijs sese exerceret, Prior & fratres id consultum fore arbitrati sunt, vt
eius industria in rerum externarum administratione, tanquam necessaria vterentur.
Itaque instituitur Carthusiae Procurator. Et ille quidē, ne inobedientiae culpa se obstrin-
geret, id ministerium humiliter suscepit, prudenterque ac strenuè executus est. Si qua
noxia vel inutilia aut reperiret, aut fortassis existerent, ea mox profligauit, religioni
contraria demolitus est, inhonesta correxit, fratres laicos ab illicitis compescuit. Si
quem vidisset dissolutum, vagum aut negligentem, arguendo, obsecrando, increpan-
do, castigando eum emendatiorem efficere conabatur, nec quenquam sinebat à regu-
la praescripto deflectere. Pauperibus & egenis pro diuinitus ipsi indita pietate & hu-
manitate, multā exhibebat commiserationem, esurientes cibo recreabat, nudis praebe-
bat vestes, afflictis & miseris non solum consolationē, sed etiam seipsum impēdebat.
K k k k

Quannus

Subitò co-
tus ad Deū
cōuertitur.

Luc. 9.
Fit Carthu-
sianus mo-
re Aposto-
lorum om-
nibus reli-
ctis.

Cap. 3.

Mittitur aī
primariam
Carthusiā.

Eius exer-
citiā.

Eccle. 33.

Cap. 4.

Fit Procu-
rator.

Quauis aut his atq; id genus alijs misericordiae officijs diligentē nauaret operā, atq; men studiosius ad amica Cellulae suae, tanquā nutricis & omnium magistrā, exercitia & quietem atq; tranquillitatem assidue receptum habebat: atque ita Marthae bonum quidem, sed tamen in multa distractum, & aduofum curabat ministerium, vt potiorē Mariae partem, quā sibi delegerat, nequaquam deserendā putaret: sicq; erat sollicitus erga plurima vt vni illi, quod necessarium est, cui vacare coeperat, inhæreret, in neutro deficiens. Nanque ieiunia, vigilias, corporis castigationes, & cætera, quæ antè memorauimus, auxit potius, quàm quicquam illis detrahit. Mira quidem sunt hæc, quippe quæ humanarum virium excedant facultatem: sed præpotens Deus, qui est bonorum omnium largitor & author, cui voluntatem dederat, etiam vires suggestit.

Cap. 5.

Creatur magna Carthusia Prior. Guignonis encomium.

Cum iam autem tempus adesset à Deo præstitutum, quo non vni sibi, sed plurimis ad Deum adducendis eum intentum esse oporteret, vir Deo deuotissimus cedente, immò cogente illo, qui tunc primæ Carthusiae præerat, & fratribus, Prior creatus est. Fuerat eius loci Prior, sempiterna memoria dignus Guigo, vir venerabilis, qui pro diuinitus ipsi collata gratia mellisuae doctrinæ, hanc obtinet prærogatiuam, vt bonus Prior vocetur ab illis, qui de illo loquuntur. Is Carthusiensis instituti modum certosque limites statuit. Regulam enim ipse conscripsit, quam Consuetudines vocant appellari: subditos instituit verbo & exemplo: solerti & vigilanti cura, honestè, religiosè ac sobriè, quæ ad ipsum attinerent, moderabatur: qui ab eo consilium peterent, ijs rectè & salutariter consulebat. Cuius celeberrimi viri idcirco hic mentionem facere volumus, quòd seruus Christi Anthelmus Prior creatus, ad eius se imitacionem composuit, & subditos ita viuere voluit, quemadmodum ille in suis constitutionibus præscripserat: si quid verò collapsum esset, id instaurare curauit. Intemperat enim Ordinis obseruantia post decessum memorati Prioris, nec erat is, qui antea fuerat, religionis feruor siue seueritas disciplinæ, propter defectum virorum fortium: qui inde accidit, quòd beatus ille sanctorum conuentus, paucis periculum euadentibus, vno die vel potius vna hora pariter extinctus, laboris sui præmium à Domino percepit: quando ab altissimis montibus nix, humus & saxa in Cellas monasterij ruentia, fratres sua mole oppresserunt. Dedit igitur operam nouus Prior Anthelmus tam ædificijs, quàm moribus instaurandis, vt si quid sancti Ordinis pristina religio & obseruantia accepisset detrimenti, id ad pridem conscriptas constitutiones reformaretur. Negligentem si quem cerneret, aut contumacem, admonitionibus, blandis verbis & minis, præceptis quoq; & obiurgationibus ad meliorem frugè reuocare nitentur: quòd si quis nollet respicere, planeque obstinatus esset, è fratrum sodalitate illum extrudere non dubitabat. Erant enim nonnulli, qui sanas institutiones eius non ferentes, cum essent grandes in oculis suis, homines maligna mente & in contentiones proclines, illi sese opponere non vererentur. At ille non ferens eorum arrogantiam, ne aliorum pacem & quietem interturbarent, è monasterio eos eiecit. Sub illius itaque manu & disciplina proficiebant fratres, fortiter perseuerantes in exacta monasterij constitutionum obseruantia, idq; non in prima Carthusia tantum, sed etiam in cæteris, illo Prioris extimulante & adhortante. Et florebat tum Carthusiana religio, crefcebatq; & multiplicabatur. Quauis autem pauci quidam fortassis plus a quo seuerum illum & rigidum in subditos arbitrarentur, at plures tamen, qui saniori essent iudicio, tali patre gaudebant, & sanctorum delectabantur exercitatione studiorum. Diligebat enim suos vir sanctus, & paterna beneuolentia cõplectebatur, prouidens eis de omnibus, quæ admodum solet mater, de filiorum suorum salute sollicita. Gaudebat cum gaudentibus, cum lugentibus lugebat, aliorum damna & incommoda, sua putabat, vt possset ipse quoq; de suis dicere illud Apostoli: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Solebat singulos crebrò inuisere, suauis eloquio mulcere, non solum animabus, sed etiam corporibus res necessarias præbere, prout cuiusque moribus vel constitutioni congruere nouerat. Si quid aut admissum esset ab aliquo, id lenitate ac mansuetudine potius, quàm seueritate corrigere studebat: & cum sibij ipsi non parceret, alijs indulgendum sentiebat. Ita si qua ab aliquo culpa esset perpetrata, veniam dabat poenitenti, cunctisque fratribus ea, quæ ad victum pertinent, & multuaria solatia atque beneficia conferebat. Infirmis vel corpore, aut qui tentationibus pulsarentur, ingenti cura salutis & consolationis fomenta adhibebat. Perfectiores verò omni honore dignos existimabat, & tanquam Christum Dominum in illis venerans, multa reuerentia eos prosequabatur, ita vt etiam illis assurgeret modestæ causa, magister discipulis, præpositus subiectis, omnes sibi anteponebat, nulli

Fratres in Carthusia miserè perierunt.

2. Cor. 11.

Humanitas & charitas eius erga subditos.

nulli se iustitia parem sentiens. Sed cum erga morigeros & gratos talem se præberet, ingratos, duos, rebelles, arrogantia tumidos seueriter coercerat, & sub iugum superbis ceruicis mittens, humiliabat, æquo iustitiæ libramento singulis pro dignitate restituens. Poenitentiam autem agentibus & se peccasse dolentibus, mira humanitate & commiseratione propitius erat.

Atque hoc pacto vir beatus in fratrum salutem cura peruiigili intentus, vitia persequatur, virtutes fouebat & promouebat. Hortabatur eos, vt magis magisque proficerent, præmia illis cum Christo imensa & ineffabilia proponens. Dicebat cum beatissimo Apostolo, vt quæ retrò sunt, obliuiscerent, in anteriora se semper extenderent. Neq; verò his paucis duntaxat, sed permultis prodesse curabat. Fratrem etiam suum traxit ad Christum, nam alius frater eum iam præcesserat. Traxit verò etiam Patrem, Felicem nimirum parentem, qui tribus filijs, magna virtute viris, præeuntibus, ipse quoque, contempto cum suis vanitatibus & mortiferis illecebris mundo, secutus est Saluatorem. Felicem planè, qui tales meruit habere liberos, qui rerum caducarum & instar fumi labentium sprete hæreditate, & sibi & parenti æternam semperq; mansuram compararunt. Felix felices feliciter secutus est, non iam filios, sed patres in Christo. Aduenantes etiam, quos non raros habet ea domus, hospites, animarum suarum saluti consulere cupientes, ad agendam poenitentiam & vitæ emendationem inuitabat, habita ratione morum & conditionis singulorum. Faciebat verò id indiscriminatim apud Clericos & laicos, apud seculares & monastica vitæ professores: quippe qui omnes cuperet saluos fieri, illam S. Iacobi sententiam animo versans: Qui conuertit fecerit peccatorem ab errore vitæ suæ, saluabit animam eius à morte. Erant autem exhortationes eius non nunquam graues quidem verbis, sed charitate & beneuolentia refertæ: & quauis nonnulli eas grauitè acciperent & molestè ferrent, mitibus sanè gratæ erant & iucundæ: nec pauci ijs correcti sunt, multi ad peccandum facti cunctantiores & tardiores, multi ad agendam poenitentiam adducti sunt. Castigabat verò bis malè viuentes, maximè literatos, nec illorum dissimulabat vitia, omnis adulationis expertus, & personas accipere nesciens, nec mini parcens, ne ipsi quidem negligentibus aut auaribus, vel munera exigentibus Episcopis, non Abbatibus erga subditos parum sollicitis, vel non bona de se exempla præbentibus, non presbyteris foedæ libidinis maculis, non denique quibuscunque sanctæ Dei Ecclesiæ præfectis vel ministris publicè peccantibus. Et certè reformidabant eum omnes, sed diuersa planè ratione: alij nõ sine amore, alij cum in dignatione & odio: alij beneuolentia eum complectentes, alij stomachantes: alij blasphemantes & conuicijs proscindentes, alij laude & prædicatione eum efferentes. Nec deerant sanè, qui sanctum virum rusticum dicerent & importunum, nec tamen poterat vel ausus erat quisquam synceritati & æquitati zeli illius sese opponere.

Cap. 6.

Philip. 3.

Jacob. 5.

Omnium vitia seuerè carpit & castigat.

Cap. 7.

Interea verò multarum bonarum consuetudinum & institutorum ipse Carthusiæ magnæ author fuit. Instituit nanque, vt ex ijs, quæ monasticus Canon præscribit, nihil deesset fratribus, nihil illi vnquam carum sentirent: sed præpararentur illis ea omnia, non habita precij ratione, statutis ministranda temporibus. Atque ijs alijq; commodis, hætenus suppeditatis, statuit non fraudandos esse fratres, ne, de rebus necessarijs solici & anxij, minus vacarent diuinarum rerum contemplationi & regularibus disciplinis. Terminos Carthusiae dilatauit & ita obstruxit, vt foemina, quæ antea prohiberi non poterat, quin in eos ingrederentur, iam se exclusas sentirent. Struendas quasdam, prout expedire visum est, partim meliores reddidit, partim mutauit, partim nouas effecit. Agricultura, pastorum gregum, denique omnium, quæ eius monasterij essent, curam gessit. Nec hoc silentio tegendum, quosdam illum aqueductus multo labore prolixis spacijs effecisse, per quos ad cellas fratrum, ad culinam, cæteraque officinas tanta aquarum copia deriuatur, vt perpetuo decurrentium lapsu etiam molendini rota, postmodum illic constructa circumagatur.

De necessarijs hæc dicit, non de exquisitis lautitias aut rebus superuacaneis.

Cap. 8.

His igitur alijsque permultis, quæ nimis operosum sit omnia annotare, quæ illius prudentia & industria effecta sunt, Carthusiæ primariæ & spiritalium & temporalium bonorum non parua accessiones allatæ sunt. Possunt autem monasteriorum præfecti beati viri exemplis edoceri, quemadmodum tum seipfos, tum suæ curæ commissa, id est, subditorum corpora & animas, cæteraque omnia regere ac moderari debeant. Erat ille ita studiosus lenitatis & mansuetudinis, vt esset tamen etiam suis locis & temporibus seuerus. Nouerat vir prudens & grauitatem lenitate, & lenitatem grauitate temperare: quanquam vincebat in illo, naturali quodam Dei munere ei insita, pietas

Quomodo prælati seipfos, & sibi commissos regere debeant.

& misericordia. Cùm esset autem talis & tantus vir, ad cellam quietem & solitudinem inhiabat, quòd parùm sibi præstare videretur, immò multam etiam iacturam fecisse, dum multis occupatus, non posset pro voto spiritalibus exercitijs inharere.

Cap. 9.

Abdicat se
Prioratu.

Itaq; cùm annis duodecim strenuè ac religiosè Carthusiam illam gubernasset, alio in locum suum subrogato, subesse malens quàm præesse, obedire potius quàm imperare, ad Cellam, cuius ardebat desiderio, se recepit, eius gratissima habitatione mirificè delectatus. Laboratur enim solitudine: nec tamen sapiùs à Priore vocatus ad consiliu, suam operam negabat: neque etiam desistit vnquam reprehendere, si quid fieret præter decorum aut Ordinis honestatem, vel quod instituto Carthusiano minime conueniret: immò verò quoad vixit, toti Ordini Carthusiano corrigendo, conseruando, tuendo & propugnando suam operam, quasi communis quidam parès nauit, & nisi ille fuisset, non tantus in Carthusia disciplina: monastica: vigor & rigor perseverasset, sed illa quoque instar aliarum laxo fluxisset sinu. Multis verò etiam alijs sanctis locis, permultis tum Clericis, tum laicis ad emendationem & religionis incrementum non parùm contulere eius feruentes adhortationes & optima viuendi exempla. Sed iam ad alia pergamus.

Cap. 10.

Encomia
Bernardi
Prioris Car
thusiani.

Per id tempus in Portarum Carthusia primi Prioris locum obtinebat eximius pater Bernardus, qui quanti apud Deum meriti sit, qua memoriæ celebritate dignus, multa & præclara, tam in spiritalibus quàm temporalibus, eius opera & studia testatur: nempe eius monasterij amplitudo, terræ spatia abundè sufficientia, domus ipsa edificata & strenuè gubernata, plurimisque referta bonis, fratrum diligens cura, disciplina: monastica: integritas, & boni mores fratrum puraque religio, larga manus in Christo, & ad dandum & benignè faciendum egenis porrecta, alia etiam loca, quibus suæ facultates non sufficerent, crebris & magnis foras beneficijs, è quibus sanè nonnulla pestum iissent, quæ iam eius suffulta liberalitate consistunt. Dabat nanque ille indigentibus liberaliter, in primis autem religiosis siue monasticæ vitæ cultoribus: & suppetebat, quod largiretur. Atque hoc illi diuinitus collatum erat munus, vt ab omnibus, qui vel viderent eum, vel de illo audirent, mirè diligeretur, non à vicinis modo, sed etiam procul degentibus, adeò vt etiam plerique in lōginquis regionibus, quicquid ille mandasset, libenter eius parerent voluntati.

Cap. 11.

Innumeros peccatis deditos & implicatos, ad bonam frugem & vitæ emendationem adduxit, & ad diuersa monasteria & propinqua & remota remisit, illic Deo seruituros. Vbi autem senectute premi se sensit, ab externis laboribus quiescere cupiens, vt posset accuratius vni vacare Deo, simul etiam indignum se existimans, qui semper alijs dominaretur, tandem apud se statuit alijs subesse potius, quàm præesse.

Cap. 12.

Abdicato itaque Prioris officio, de alio substituendo sollicitus, cum esset vir prudens, nec veller in incerto spem collocare, talem sibi subrogare conatus est, qui diligentia, autoritate & integritate sua Ordinis instituta, diu illic feruenti spiritu obseruata tueretur, nec sincerè tepescere feruorem, aut fratres in deteriora prolabi. Nemo autem molestè ferat, aut nos temeritatis arguat, quòd hæc de sancto viro nostræ narrationi atterere volumus, quando sine ijs non satis perspicuum esset, quid velimus, & solent plerumque exempla exemplis adiuncta, non paruum orationi ornatum addere. Elegit ergo vir sanctissimus Anthelmum, eumque, vri par erat, reuerenter petens à magnæ Carthusiæ patribus, impetrauit.

Cap. 13.

Anthelmus
præficitur
Carthusiæ
Portarum.

Postquam autem eò venit Anthelmus, quemadmodum in illo exequendo munere se gesserit, cùm sint eius mores iam supra explicati, retere superuacaneum arbitramur. Nō est tamen præmittendum, quòd domum illam plurimis bonis tēporarijs abundantem, sancto quodam fœnore potioribus & præstantioribus cumulauit. Nam cùm inuenisset pecuniæ non parum, frumenti & diuersi generis annonæ siue leguminum aceruos & horrea plena, cogitare cœpit, nulli ea vsui fore, si sic congesta manerent. Statuit igitur pecuniam elargiri ijs, à quibus cum vsura eam reciperet, nempe egenis frumentum quoque mutuo dare potius, quàm putredini aut verminibus perdendum relinquere. Erat enim id temporis magna annonæ caritas: sed messe aduentante, iam nouas fruges carperelicebat: cui tamen rei alia accessit calamitas, in montanis locis grandinis tempestate omnibus planè perditis & vastatis, quæ monachorum illorum agricolæ seminârunt. Nec habebant iam, quid vel ederent, vel unde sementem nouam facerent. Aduertit ergo prudens & pius fœnerator, ex ijs quæ habebat, posse se maximalucra facere. Itaque maluit ea mutuo dare miseris, quàm proprio distrahere. Quæ enim distracta sunt, non redeunt ad venditorem: mutuo verò & fœ-

& fœnori data, cum multo lucro reuertuntur. Iussit ergo frumentum agricolis distribui, alijs plus, alijs minus, prout res poscere videretur: idque sine vlla stipulatione, bonum habens fideiussorem, qui fallere non nouit, Deum, quem non dubitabat cum immenso fœnore data restitutum. At pauperes illi rucolæ acceptis portionibus suis, laudabant Dominum, qui per fidelem seruum suum tanta eis beneficia præstitisset. Quotquot autem ex eo frumento seminârunt, eos planè confidimus vberum spe frugum minimè frustratos. Deinde mittens etiam manum ad pecuniam: mille aureos, quos inuenit, & alia, sui Ordinis & alijs religiosi locis elargitus est. Ita nimirum fidelis seruus & prudens nouit consulere ex fœnore domui suæ, thesauros nunquam defecturos acquirere, nempe temporaria sapienter dispergendo, spiritalia verò intermerata seruando, animarum potius quàm terrenæ substantiæ doctus lucra aucupari. Porrò etiam si qua visâ essent in ecclesiâ ornamenti superflua, ea alijs locis, quæ ijs indigerent, impartijt. Idem fecit de varia domus supellectile, qua abundabat. Accessit verò etiam ad syluas, quas illa domus amplas possidet, & magna arborum strage edita, spatia pratis opportuna effecit, & agros accipiendis seminibus aptos. Curauit etiã pomarium ingens constitui, & in eo diuersi generis sarculos truncis inseri. Diligebant autem eum fratres, quandoquidem non talem eum experiebantur, qualem eum fore existimârunt, putâ durum, seuerum & asperum. Placidum enim & affabilem se exhibebat, non prælati dignitate præ se ferens, sed ipsis quoque subditis humiliorem se præbens. Domino Bernardo præstabat reuerentiam, illum sibi anteponebat. Idem erat erga religiosum Christi seruum Iohannem, cui aduentanti solebat reuerenter assurgere, nec id vnquam prætermisit, etiam cùm Episcopi, Abbates, aut cuiuscunque dignitatis personæ adessent. Pietas verò & cōmiseratio eius erga afflictos, quanta fuerit, quanta erga omnes liberalitas, ab vno, quod memoratu dignum videtur, eius exēplo animaduertere licebit.

Ea tempestate Comes Forensis dolo captum Lugdunum vastauit, diripiens omnia, in primis autem malignitatis suæ rabiem in ecclesiam exercens, Clericorum euerfis ædibus, cùm illi Deo protegente salui euasissent. Itaque ipse Archiepiscopus Eraclius, & ceteri magna dignitate viri, haud secus ac profugi & proscripti ad Portarum Carthusiam aduolârunt, ad quam aliòqui conuenire consueuerant, de rebus magnis consulturi. Postquam autem eos consolatus erat vir magnanimus & fortis in Domino Anthelmus Prior, ista etiam addidit: Ne, quæso, velitis Domini mei hac illac errabundi vagari, vel aliò vos conferre. Apud nos permanete, aut si pro expediendis negotijs interdum vultis egredi, ad nos reuertamini. Nos enim, demptis equis vestris, & vos & presbyteros & Clericos vestros quandiu necesse erit, alemus. Erit id pergratum nobis, & vobis nequaquam indecorum. Euntibus igitur & redeuntibus illis, quibusdam etiam iugiter illic hærentibus, largis impensis cum multa gratia & alacritate ad victu pertinentia accuratè sunt subministrata, donec non diu post, non sine grandi miraculo prosligatis hostibus, Clerici ad sua reuerterentur.

At cùm vir Dei multis occupatus, ab illis, quibus potissimum inhiabat, spiritalibus studijs & exercitijs se distincti videret, vix biennij euolutis spatijs, Prioris officio, quod pacis reformandæ necessitate, & Superiorum præcepto adactus susceperat, sese abdicauit. Etsi autem solitudinis & secreti esset amans, at crebrò tamen magnorum virorum, Deum timentium, qui eius amici erant, grata visitatione recreabatur, & illi vicissim sanctis eius colloquijs delectabantur. Audiebatur enim etiam procul nomen eius, & cuncti eius constantiam mirabantur. At ille laudari se ferebat molestissimè, nō ab hominibus vanam & lubricam, sed à Deo stabilem, veram, sempiternamq; gloriã appetens. Inter alias virtutes eius, quibus erat egregiè instructus, non mediocriter eum commendabat studium & zelus inuictus catholice vnitatis, cuiusq; aduersus schismaticos virilis & constans propugnatio. Cùm enim Romanæ curiæ Episcopi & Gardinales, totaque curia Alexandrum Apostolicæ Sedi & vniuersæ Ecclesiæ summum Pontificem Canonicè electum præfessissent, & Octavianus, qui primus eum elegerat, malo dæmone impellente & ambitione occacate, sedem Apostolicam arripuisset, & quod est execrabilius, Ecclesiam illam in Imperatoris ditionem redigere non esset veritus, (Erat enim potens & illustri familia, multis fautoribus fretus, cum Catholico Pontifici pauci quidem, sed meliores, studerent) atq; ea causa vniuersa penè Ecclesia anceps vacillaret: Ordo Carthusianus primus ante omnes in Ecclesia Occidentali, quemadmodum satis constat, Alexandrum pro Catholico & vero Pontifice habendum, eiq; præstan-

præstantiam obedientiam confirmavit. Ecquis autem eius rei author fuit? Nimirum Anthelmus, & cum eo Gaufridus, sapiens & egregia facundia vir, atque in diuinis scripturis eruditissimus. Horum studio, labore & opera effectum est, ut diu nutantes confirmati Priores, cæteri que Carthusiani instituti fratres, Pontifici Alexandro obedientiam promitterent. Atque ipsi permultos Ecclesiastici Ordinis prælatos & subditos illorum, in schisma propendentes, aut nutabundos & dubios, ab errore reuocârunt, & in sana sententia confirmârunt, Alexandrum catholicum probantes, Octavianum reprobum reprobantes, reum condemnantes, & schismaticum cum eius fautoribus execrantes. Imperator igitur, qui non nisi sua voluntate & autoritate Pontificem creari volebat, cuius administrator erat, non dominus, isthuc de Anthelmo rescivit, veræque fidei cultorem & defensorem non solum odio habuit, sed etiam condemnauit, cum illius nec maledicere esset, nec benedicere. Interim verò præcipientibus Carthusianis ac Cisterciensibus, Alexander Pontifex à Gallis, Hispanis, Britannis breuiter receptus est. Quæ quidem inter cætera nos referre volumus, ut perspicuum fieret, quanto animi seruiore iustitiam & veritatem æmulatus sit Christi seruus Anthelmus, Deusque laudetur & glorificetur, qui sanctos suos adiuuando, claros & celebres reddit.

Cap. 16.

Quauis autem, ut diximus, solitudine & silentio delectaretur, libenterque carnis afflictioni, spiritus contritioni, sanctæque meditationi perpetuo vacaret, non tamen licuit ei diu manere intra Cellulæ amicis recessus, Domino volente, ut tam illustris lucerna non sub modio lateret, sed posita super candelabrum, luceret in domo Dei. Accidit tum Bellicensem ecclesiam orbari pastore suo: & cum de successore ageretur, pars potentior quendam elegit adolescentem, genere nobilem, eique ades Episcopi traditæ sunt. Sed pars altera in eius electionem minimè consentiens, monachum quendam in defuncti locum subrogauit, missis legatis ad Pontificem maximum, qui tum in Gallis morabatur, ut eius autoritate confirmaretur & consecraretur. Eius legationis facile princeps & dux erat Sigibodus, homo astutus & mirè eloquens, multæque literaturæ: qui oratione polita & phalerata facile in suam sententiam pertraxit eos, qui erant in curia Pontificis: at Pontifex ipse neutram electionem voluit ratâ habere, distulitque legatis dare responsum, non dubitans etiam alterius partis nuncios veteros, quorum rationes æquè ut priorum audire volebat. Interea Christus illius ecclesiæ curam gerens, vtilem & benè idoneum illi antistitem contulit. Erant in fratribus moderate rationes aliquot, pauci illi quidem, ut semper rariores sunt sapientes, quibus neutrius partis probabatur electio. Ij cæteros in concordiam redigere cupientes, magnam illum Carthusianæ solitudinis cultorem Anthelmum eligunt. Consentiant illis reliqui omnes gratulabundi adeoque etiam ille, qui prior electus fuit cum amicis suis. Erat enim Anthelmi consanguineus. Sed cum non ignorarent, sine multa difficultate illum à Carthusiæ solitudine auelli non posse, ad Pontificem Alexandrum properè abierunt: qui ubi cognouit quid molirentur, gauisus est, dicens illos felices fore tali pastore, taleque consilium propitio Deo ipsos suscepisse. Et primo quidem pius Pontifex & istos & alios, qui ad ipsum venerant, per seipsum conatus est in concordiam redigere: sed Sigibodus, qui se omnia pro voto habiturum putabat, tam bonam electionem moliebatur abolere, multis rationibus asseuerans suam ratam, hanc verò irritam esse debere. Blandè verò admonitus, quin & rogatus à Pontifice, cum tanti Patris non posset resistere voluntati, inuitus tandem assensit. Omnibus itaque conciliatis & animo coniunctis, Pontifex datis ad Anthelmum literis, Apostolica autoritate præcepit, ut ecclesiæ Bellicensis, cuius esset præful electus, curam suscipere nulla occasione differret. Mandauit etiam Priori Carthusiæ & fratribus, ut cum traderent petentibus, & si recusaret, præcepto compellerent.

Cap. 17. Subducit se, ne sit Episcopus. Iohan. 6.

Ibidem.

At ubi Anthelmus didicit quid gereretur, & iam adesse qui ipsum essent abducturi, fugâ se mandare constituit, exemplo Christi Saluatoris, qui Iudæis eum rapere volentibus, & regem constituere, fugam inijt, docens ea re dignitates & honores neutiquam ambiendos, sed fugiendos potius esse. Sed Dominus Christus cur eam fugâ capesseret, non ignorabat: Anthelmus verò propemodum extra se positus, quod faceret, nesciebat. Dominus, qui non suam, sed patris venerat facere voluntatem, idcirco fugit, quod tunc tempus ab omni aternitate præfixum nondum adesset, quo à Patre clarificatus regnaret: Anthelmus verò ea causâ subducere se voluit, & necessario recusato ministerio, suæ obsequi voluntati, quod necdum compertum haberet rem à Deo geri. Perquirentes autem fratres, postquam eum reppererunt, è latebris extractum, vix in conuentum perducere potuerunt. Exponunt ei Pontificis mandatum, exhibent literas, addit Prior etiâ suum

suum præceptum, rogant legati nomine totius ecclesiæ Bellicensis, hortantur fratres, ut prouinciam diuinitus ipsi demandatam suscipiat, nec suam voluntatem ausus sit diuinæ anteferre. Ecquid verò ijs omnibus effectum est? Ille prorsus renuit, palam protestans, se extra illam eremum nunquam egressurum. Tandem pia quadam & callida machinatione proponunt ei, alterum è duobus ut eligat: aut Pontificis mandato impositum amplectatur ministerium, aut ipsum Pontificem adeat, quem aiunt eius cognita voluntate, nunquam illi vim adhibiturum. Ea igitur spe ductus ille, iter ingressus est, legatis eum non deserentibus. Ut autem peruenit ad Pontificem, ab ipso & tota curia honorifice acceptus est. (Nouerant enim virum esse magni meriti & eximie virtutis) Postquam autem ad colloquium ventum est, dixit Anthelmus, se non alia causa eò accessisse, nisi ut posset Pontificis experiri misericordiam, ne eius autoritate ad id adigeretur, quod neque sibi, neque ecclesiæ, à qua expeteretur, conducibile foret. Multa tum in seipsum coepit iactare conuicia, illiteratum, idiotam, imperitum, improbum, inutilem se clamitans, atque ijs aliisque id postremo adiciens, se votum nuncupasse Deo, nunquam ab eremo se recessurum, atque idcirco inuitum cogi non debere. Enixè igitur illo petente, ut Pontifex ipsi parceret, ille respondit: Noli, fili, non li caluas excusationes prætexere, neque enim te fingere decet. Nouimus quæ sis industria, ubi animum adijcere & intendere vis. Quid ita nunc inertis pusillanimitate contraheris? Obcedas oportet. Ego enim quod scripsi, scripsi. Memineris scripturam dicentis, quasi peccatum ariolandi esse, repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Simul animaduerte, quanta sit obedientiæ virtus, quam professus diu coluisti. Qui te ipsum abnegare, & Christum sequi velle professus es, non debes tuæ obsequi voluntati, sed ad Christi exemplum & imitationem te componere, qui factus est patri obediens usque ad mortem Crucis: à qua etsi pro humana conditione abhorreret, at tamen constanter dixit patri: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua. His atque id genus alijs sermonibus Pontifex eum demulcente, ille pudens conticuit, & pro tanti Patris reuerentia non fuit ausus ulterius reluctari. Consecratus inde est solenniter ab ipso Apostolicæ Sedis Pontifice Alexandro ipsi serijs natiuitatis perpetuæ Virginis, quæ tunc in Dominicum diem inciderant, eodemque Pontifice ipso retinente, ad dies aliquot mansit in Curia: & cum multa de rebus varijs familiariter inter se colloquerentur, & Anthelmus crebro ex scripturis opportuna testimonia proferret: Itane inquebant, rudis planè & indoctus est iste, ut ipse nobis persuadere voluit? Cum autem sollicitus in eam curam incumberet, ut discedendi ipsi facultas daretur, Pontifex congruis quibusdam munusculis donatum, à se cum benedictione dimisit. Hactenus nonnullis de vita & moribus beati viri ante pontificatum commemoratis, nunc ad ea, quæ Episcopus gessit, breuiter exponenda, Deo fauente, accedemus.

Non habuit sanè in illo locum, quod vulgò dici solet, Honores mutare mores. Idem enim permansit, qui antè fuerat vitæ grauitate, virtutum constantia, perseveranti religionis studio: ad preces, vigiliis, ieiuniis & cæteras corporis afflictiones adiecit potius aliquid, quàm detraxit. Diuinum officium non in sacello suo, sed dignius & maiori cū decoro, in summa æde cum Canonicis humiliter persoluit. Quotidiè ferè, quod antè rarò permittebatur, salutarem Deo hostiâ offerebat cum multa deuotione & copia lachrymarum. Sacris initiatus, maximè sacerdotes, summo honore dignos affirmabat pro concione, iussitque suis auditoribus, ut multa eos reuerentia prosequerentur: illos porrò admonuit, ut sine criminis nota seipsum integros & inculpato Deo ministrarent. Sed audiebat de illis, quod animo eius non possent non esse molesta. Erant enim nonnulli in eis, quod sine pudore dici non potest, publicè suas fouerent concubinas: quidam etiam, quod execrabilius est, qui se foedissima adulterij infamia contaminarent. Itaque primo anno suscepti ministerij sui ad synodum conuocatis presbyteris, & blanditijs & minis eos sui officij admonere volens, ita locutus est: Quis honor, quæ dignitas sit sacerdotij, aduerrere debetis fratres & conpresbyteri mei. Vos, autem thore beatissimo Petro Apostolo, genus electum, regale sacerdotium: vos inter Deum & homines mediatores estis. Sacerdos enim Angelus Domini exercituum est. Vos sicut luminaria in mundo lucere debetis, & alios optimis exemplis potius, quàm verbis solis, docere. Quanta, oro, dignitas est, creatorem omnium, Deum immensè maiestatis contrectare manibus, panemque illum viuum, qui de cælo descendit, è mensa Domini accipere? Sanè quisquis hoc non mundo corpore & pura mēte per temeritatem facere non dubitat, is, Apostolo teste, iudicium sibi manducat, non dijudicans corpus

Anthelmus eligitur Bellicen. Episcopus.

1. Reg. 19.

Phil. 2.

Matt. 26.

Cedit tandem & consecratur à Rom. Pontifice.

Cap. 18. Episcopus factus ut gesserit.

1. Pet. 2.

Malach. 2.

Iohan. 6.

1. Cor. 12. corpus

corpus Domini. Et sunt tamen etiam in vobis, qui id minimè attendant: non quòd ignorent, sed quòd negligant & parvipendant. Nam quòd abominabile & valdè execrabile est, turpiter sese abijciant, & à tanti honoris fastigio in sordes & cœnum sese præcipitantes, sancta polluere non verentur, turpitudine sua omnipotentis Dei in se iram concitantes. An verò parùm vobis est, (vobis loquor, qui huius facinoris rei estis) quòd quemadmodum per Ezechielem dicit Dominus, pascētes vosmetipsos, nò modò oves, quod vos facere oportebat, non pascitis, infirmos confirmando, debiles roborando, fractos consolidando, dispersos reducendo, & ex luporum faucibus rap- tos extrahendo: sed etiam turpissimæ vitæ toxico oves Christi inficitis, & quibus ad obtinendam vitam æternam authores & duces esse deberetis, eas vobiscum in æternæ mortis præcipitia adducitis? Sed hæc quidem hæc tamen à vobis perpetrata, tamen si par erat, eorum causa vos & ecclesiasticis prouentibus & sacris ordinibus priuari, tamen in præsens mihi meritas non dabunt poenas. Si qui verò deinceps sese ad meliorem frugem recipere noluerint, in illos ego certè multa seueritate animaduertere non omittam. Nolim enim dissimulatio vestræ me iniquitatis reddere participem. Quòd si vos noueritis parcere salutì vestræ, Deum quoque propitium sentietis.

Hæc primo anno dicta sunt ab illo: altero anno cum quidam nolent resistere, sed suis inuoluti scabibus, pro infami contubernio mallent vincula catenæque colla prementes perpeti cum ignominia, quàm ad pudorem & honestatem cum Dei amore se componere, sex aut septem adiuimus ordine priuatos. Ita quos non potuit humanitate & mansuetudine corrigere, illos seueritate & iusta animaduersione emendatos dilexit, fouit, tuendosque suscepit, vt nemo esset qui sacerdotes aut laedere vlla ex parte ausus esset, aut turpe aliquid de eis dicere. Suas vel ecclesiæ terras, homines, cœmeteria, & quæcunque ad ipsum attinerent, integra conseruare, clericos, viduas, pauperes defendere summopere curauit. Si quis illis, quæ tuenda suscep- rat, illata aliqua iniuria ipsum offendisset, (erant autem per id tempus illis in locis non pauci raptores & maligni homines) quantacunque is dignitate vel autoritate esset, nulli parcens, nullius personam accipiens, nihil quicquam reformidans, immò tum multo etiam constantior, si speraret martyrem se futurum, sicut scriptum est, Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit: anathemate eum percellerat, nec vnquam nisi satisfactione accepta, absoluebat.

Comes Hubertus, A medei filius, quendam eius presbyterum iusserat comprehendere. Petijt ille presbyterum sibi restitui: sed cum nò impetraret, Præpositum eius, qui presbyterum ceperat, cum tota domo eius excommunicauit. Postquam autem cognouit, vbi presbyter detineretur, Episcopum Maurianensem dominum Vuilhelmum misit, vt eum ex illa captiuitate extraheret. Inuenit hominem Episcopus ille, monuit Præpositum, qui tum aderat, vt missum eum faceret. Nolente Præposito, Episcopus eum è custodia abduxit, contradicente eodem Præposito & vociferante: Equidem tibi non resisto: sed tamen scier haud dubiò dominus meus, quis captiuum eius abstulerit. Post vbi presbytero illi significatum fuit insidias illos moliri, vt rursus ipsum cape- rent, fuga sibi consulere statuebat. Peruenit id ad notitiam seniorum Præpositi, illique abeunt in insidias tendentes, cum gladijs repente ei occurrunt. Illo se defendere volente, tam atroci eum vulnere affecere, vt intra paucos dies moreretur. Idem verò Comes per calumniam assererat, quædam in possessionibus ecclesiæ eius regalia esse: nec tamen, viuente sancto Episcopo, propterea iniuriam facere ecclesiæ, aut aliquid ab ea exigere ausus fuit. De his igitur cum eum compellisset Episcopus, ille ira percitus, minari coepit, non se diutius dissimulaturum, quin quæ sui essent iuris, exigeret. Rursus autem monente Episcopo & excommunicationis sententiam intentante, nisi & calumnia abstineret, & pro sacerdotis nece, quantum ad ipsum attineret, Deo satisfaceret: Comes monita eius contemnens, minasque iactans & pericula intendens, asserensque se Pontificis Maximi priuilegio munitum, à nemine posse excommu- nicari: ab Episcopo, nulla eius potentia habita ratione, anathemate plectitur, cum præsens adesset. Tum verò illo furore inflammato, & grauitè comminante, illis quoque, qui ei aderant, affir mantibus, pro tanta in principem temeritate, mox Epif- copum capite puniri oportere: vir Dei maiori constantia sententiam suam repetens, pertinacem Comitem multo etiam expressius à Christo & eius corpore, quod est Ec- clesia, præcidit, satanæ illum tradens. Stupebant sanè, qui huic negotio intererant, nec parùm timebant viro Dei, cum ille maneret intrepidus, magni beneficij loco habitu- rus, & impensè etiam gauisurus, si tanta posset gratia dignus haberi, vt propter iustitiæ defen-

Ezech. 34.

Cap. 19. Bius seueritas in Con- cubinarios.

Prou. 28.

Cap. 20. Nò patitur à Comitè presbyterum teneri captiuum.

Presbyter interficitur

Comes ex- communi- catur.

defensionem ad martyrij palmam & beatitudinem liceret peruenisse.

Erat enim non mercenarius, sed verus pastor: non ex illis negligentibus, quibus per Ezechielem Dominus improperat: Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israël, vt staretis in prælio in die Domini. Quæ verba exponens beatus Gregorius Papa: Ex aduerso, inquit, ascendere, est quibilibet potestati. bus prauè agentibus rationis libera voce contraire. Et in die Domini pro domo Israël in prælio stamus, ac murum opponimus, si fideles innocentes contra peruersorum iniustitiam ex iustitiæ autoritate vindicamus. Itaque boni pastoris, id est, Christi vestigia secutus Anthelmus, & gregi suo custodiendo accuratè inuigilans, lupo veniente haudquaquam fugiebat, nec afflictorum leuandis calamitatibus & miserijs se subducebat: sed si ita res posceret, etiam animam pro ouibus ponere paratus erat. In illum autem lupum seuisimum, non corpora, sed animas iugulare cupientem, diabolum, vel maximè intentum se præbebat, non ignorans illum ouili Dominico die noctuque perpetuas moliri insidias, & mentes fidelium mille modis lacerare & discerpere. Illi ergo extra se à populo admonitionibus & obsecrationibus: à se ipso ieiunijs, vigilijs & varijs corporis afflictionibus, multisque ad Deum fundendis precibus depel- lere curabat. Abigebat, inquam, illum à fidelium cordibus sagittis potentis acutis & carbonibus desolatorijs, id est, verbis Dei compungentibus corda per poenitentiam, & sanctorum exemplis vetustatem vitiolorum consumentibus, & ad virtutum sectandam nouitatem animos inflammantibus. Qui iam autem mortiferi illius serpentis essent toxico correpti aut iaculis sauciati, eos instar periti medici ita curare nouerat, vt singulis quibusque opportuna & conuenientia remedia adhiberet. Paterno omnes complectebatur affectu, cunctisque prouidere & consulere nitentur. Nec deerat ei zelus, quem in Phinees scriptura diuina commendat, sed accinctus gladio iustitiæ, impios puniebat: neque tamen odij id faciebat acerbitate, sed beneuolentia & amore, non minus illorum, quàm suam salutem appetens, talesque eos cupiens efficere, qualis ipse erat. Et certè plus illorum dolebat vicem, qui animo, quàm qui corpore læsi essent. Itaque vitia damnans & persequens, eos qui pijs eius admonitiones negligenter, castigabat vt emendatiorer redderentur: damnabat, ne damnarentur.

Non est autem prætermittendum, quanta iustitiæ autoritate & constantia suam in Comitum supradictum sententiam profecutus sit. Cum enim Comes ille Sedis Apostolicæ Pontifici significasset, se contra datum sibi priuilegium à Bellicensi Episcopo excommunicatum, idem Pontifex mandauit beato viro per Tarasium Archiepiscopum Petrum & alium quædam Episcopum, vt charissimum filium suum Comitem Hubertum, quem satis temerè excommunicasset, absolueret: ipsi etiam ipsdem Episcopis præcipiens, vt si nollet Anthelmus, cuius constantiam nouerat, ipsi eum absoluerent. Veniunt Episcopi, adferunt mandata à Pontifice, multis hortantur verbis, vt summo Pontifici debitam præstet obedientiam, & irati principis animum impendenda absolutione sibi concilier. Ille respondet: Qui iuste ligatus est, solui non debet, nisi prius per poenitentiam satisfaciatur illi, quem læsit: atque ita etsi fortassis non dignè & pro meritis, saltem misericordia persuadente & iustitia parcente, catholica Ecclesiæ restitatur. Neque enim vel ipsi beato Petro sic est hæc collata potestas, vt vel non soluenda soluere, vel non liganda ligare debeat. Quanto igitur minus nobis? Id igitur certum habetote, me à semel pronunciata sententia non deflexurum, sed eam planè retenturum. His auditis, Episcopi discessere, nec, quanuis id mandatum illis esset, Comitem fuere ausi absoluer. At tamen Pontifex cum id didicisset, Comitem absoluit, idque Anthelmo significauit. Ea autem re permotus vir fortis in Christo, & molestè ferens, relicta Bellicensis ecclesiæ cathedra, cupiens vni Deo in silentio & solitudine vacare, ad cellam optatam se quietem recepit. Sed Dominus, qui ad id eum honoris euexerat, non permisit vt illic maneret. Cum enim Bellicensis ecclesia & omnis illa regio eius absentia se desolatam sentiret, Clerici illius Pontificis maximi literis, quas impetrauerant, freti, eum repetierunt, atque agrè tandem obtinentes, cum debito honore & reuerentia eum reduxerunt. Porrò Comes ille noluit se pro absoluto habere, neque in ecclesiam ingredi ausus fuit, donec coram sancto viro sese humilians, & satisfactionem pollicens, ab illo absolutus, & Ecclesiæ restitutus esset. Etsi autè magnopere eum charum semper habuit vir Dei, etiam tum cum eum ab Ecclesia separaret, at nunc familiaris & cum quadam reuerentia crebro illum horrabatur, modò blandis, modò acrioribus vtens verbis. Sed cum negligentem & in- curiosum salutis suæ eum cerneret, & neque stare promissis, neque mala velle corrigere, soluit.

Cap. 21.

Ezech. 19.

Homil. 8. in Euangelia

Psal. 119.

Num. 25.

Cap. 22. Nota Anthelmi constantiam.

Ab anathemate quis non sit absolucndus.

Anthelmus relinquit Bellicensem ecclesiam.

Reducitur honorificè

Comitè ab immò

Comitis o.
dium recru
deficit.

immo verò ea potius cumulare, durius eum appellare, mala, quæ sub eo, vel per eum fiebant, impropere, clientelaris officij sponfionem & agnitionem, quam vulgò homagium vocant, ab eo exigere cœpit. Ea igitur rursus Comiti materiam & fomitem odij ministrabant, ita vt testaretur nullum esse sub sole hominem, quem perinde haberet ex osam, atque Anthelmum Episcopum. Minabatur etiam illi, & vix sese continens, mala ei machinabatur. Interim tamen valdè eum reueretur, sanctitati eius deferens etiam animo hostili: neq; vnquã in ijs, quæ calumniabatur, eum aut ledere, aut dehonestare ausus fuit. Si quid autem ab alio ei illatum esset mali, gratulabatur. Cùm aliquando admoneret eum Episcopus, vt pro ijs, quæ diximus, satisfaceret, ille respondit, se in foro paratum respondere. Mox adiecit Episcopus: Tu me iure fori, ego te legibus poli conuenio, diemque tibi dico illum ipsum, quo omnes stabimus ad tribunal Christi. Sed de his hæc tenus.

Cap. 23.

In Episcopatu suo vir sanctus in eam curam semper incubuit, vt ex veritatis & misericordie præscripto omnia fideliter & accuratè gereret: nec minùs tamen pristina vacabat religioni, immò verò sollicitè nealicubi in toto ordine Carthusiano sanctarum institutionum siue consuetudinum rigor langueret, feruor tepesceret. Ab eius nutu pendebant Carthusiani Priores, & illo moderante, sancta negocia disponebantur. Dabat verò operam, vt omnia religiosè & ex Ordinis instituto atque præscripto fierent. Habuit autem semper locum suum in prima Carthusia, & in ea Cellam vacuam, ita vt vnus esset ex ijs, quos habitatorum certus numerus admittebat. In ea autem Cella sæpè morari solebat, cùm esset pertæsus negotiorum temporalium, vt illic recrearet spiritum suum, non Episcopi maiestatem, sed humilis monachi subiectionem præseferens. Recreabat autem sese, non ciborum lautitijs, sed ieiunijs & precibus: non somno vel desidia, sed vigilijs & sanctis exercitijs: non rumoribus aut fabulis vel musicis instrumentis & modulationibus, sed sacris meditationibus, diuinis contemplationibus & iubilo mentis: non gaudio, cuius extrema luctus occupat: sed luctu & mœrore, cui æterna consolatio promittitur. His, inquam, Dei fidelis seruus reficiebatur & confirmabatur alimentis, perennis gloriæ spe illum roborante & consolante.

Sæpè degit
in cellula
Carthusia.
na.Prou. 14.
Matth. 5.

Cap. 24.

Solebat etiam non rarò visitare loca religiosa, in primis autem ipsi domestica aut suæ professionis: cumque venisset ad quamlibet sanctam congregationem, conuocatis fratribus, gratissima & mellita oratione proponebat illis magnorum exempla virorum, quos aut vidisset ipse, aut de quibus auditione accepisset, mores eorum, dicta factaque commemorans. Deinde comiter & iucundè singulos ad se accitos, sibi assidere voluit, aut ipse è suo loco surgens, ad illos se conferebat, omnibus se conformans & accommodans, nec plus deferens maiori, atque minori. Tum verò familiari & placida exhortatione, vultu ad hilaritatem & iucunditatem composito, animabat eos ad suscepti instituti perseuerantiam & profectum, ad ferendum libentibus animis iugum Domini suauè & onus leue: simul ob oculos eis statuens illud immensum præmium futuræ beatitudinis, à Deo ipsum diligentibus præparatum, quale nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Et quia vir sanctus nihil sibi tribuebat, nec sua sibi sufficere arbitrabatur, sed aliorum se ope indigere ab animi humilitate persuasum habebat, studiosè eos orabat, vt in precibus suis ipsius essent memores. Ad quancunque venisset seruorum Dei congregationem, ab ijs se in fratrem recipi & petijt, & impetrauit: idque speciatim in cunctis Ordinis Carthusiani monasterijs. Erat enim rationi consentaneum, vt quem Deus in illo caelesti regno eximium fore sciebat, ei in præfenti Ecclesia optata suffragia non negarentur. Concilij Ecclesiasticis, aut secularium negotiorum tractatibus quoties interfuit, nullus vel Episcopus, vel alterius ordinis aut status fuit, qui non eum sibi anteponeret. Oes eum reuerentur, ipsa etiam Romana Curia. Si quid enim vitiosum aut reprehensione dignum in aliquo cerneretur, quantacunque is autoritate polleret, non dubitabat eum arguere, tantus illi inerat iustitiæ & veritatis zelus. Neque enim ex arrogantia vel hypocrisi id faciebat, sed feruore charitatis. Nec deerant, quibus ille eius iustitiæ zelus esset inuisus: atque illi quidem eo præfente ori suo digitum imponebant, sed absenti detrahebant, eiusque facta rodebant dente canino. Compluribus sanè eius castigationes & reprehensiones non erant ingratae. Aduersum superbos seuerus & rigidus erat, eorum contemnens arrogantiam: humilibus comem, placidum & affabilem se præbebat. Obstinati, peruicaces, & qui nollent respicere, durum & quasi indignandum eum experiebantur: obediens & morigeri, lenem, humanum & familiarem. Erga peccatores pœni-

Quati eum
omnes fecerunt.Esa. 64.
1. Cor. 2.

pœnitentes quàm pius, benignus & misericors fuerit, nòrunt illi, qui ei peccata sua confessi sunt, & eius manus impositione cum Deo in gratiam restituti. Totis sanè visceribus condolebat illis, idque non sine lachrymis, quas ab oculis eius eliciebat non mœrorum animi, sed ingens pietas & misericordia & lætitiæ magnitudo. Jure enim gaudendum existimabat, cùm (ipso Christo restante) gaudiū sit in cœlis coram Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiæ agente. Consolabatur quoque illos, dicens veniam & Dei gratiam ipsos esse adeptos: atque deinceps, licet oēs ex animo diligeret, istos tamen peculiaritè, non aliter, quàm suos mater filios. Misericors & afflictis condolebat, eosque consolatione, consilio, auxilioque fouebat. In pauperes verò & inopes quis illo vnquam benignior, quis humanior visus est: quis maiori erga illos misericordia, quis de illorum subleuanda inopia sollicitior fuit? Ex ijs, quæ habebat, nihil suum arbitrabatur, sed omnia pauperum: quod quidem etiam reuerà sic erat. Non incubabat ille pecuniæ thesauris, qui non permanent: sed illis potius coaceruandis intentus erat, qui in calis repositi, amitti vel corrumpi nunquã possunt. Itaque demptis ijs quæ moderatus victus pascere videretur, cetera omnia in pauperes erogabat, in primis autè religiosos siue monasticæ vitæ cultores. Cùm autè sancta loca omnia amore & beneuolentia complecteretur, duas quasdam sanctas congregationes sibi tuendas fouendasque susceperat, singularem quodam studio illas prosequens, & magnis sustentans beneficijs, tum in ijs, quæ ad structuras, tum quæ ad victum vestitumque essent necessaria. Ex his vna erat ancillarum Christi, viduarum & virginum, quæ sexum imbecillum cum ipso mudo virili animo vicerant, & in loco, qui Tuncis dicitur, eremiticam ducebant vitam. Altera erat leproforum, sub regula degentium: quam quidem vir sanctæ conuersationis & miræ humilitatis, Deo deuotus Guigo miles Christi eo in loco, quem, Inter saxa, vocant, ad Rhodani magni fluminis ripam construxerat institueratque. Hæc duo loca crebrò solebat sanctus Episcopus inuisere, animarumque & corporum curam gerere: delectabaturque eorum colloquijs, nec sceminarum reformidans accessum vir castissimus, nec leproforum fastidians familiaritatem seruus Christi humilimus.

Erga confitentes quis fuerit.

Luc. 15.

Item erga afflictos & inopes.

Item erga leprofos & pijs congregationes.

Cap. 25.

Eo anno, quo ab hac vita decessit, magna annonæ caritas magnam famem & calamitatem inuexit in homines. Tum verò ille quasdam sanctorum congregationes suis fouit beneficijs, & confluentium vndique pauperum turbam vsque ad mensis tempus quotidianis elemosynis sustentauit. Mirabantur omnes, vnde tanta illi suppetere. Sed Dominus, qui quinque panibus totidem hominum millia satiauit, poterat seruo suo fideli augere & multiplicare ea, quæ illius causa distribuerebat. Cerrum autem diem præfixerat, ad quem vsque promiserat se illas elemosynas continuaturum. Itaque Dominus qui extra mundi huius exilium ad patriam eum euocare constituerat, tantisper expectante, donec id, quod vouerat, esset executus, eodem ipso die, quem elemosynis illis præstandis extremum præstituerat, à Domino vocatus, decessit è vita. Illo autem die aduentante, & futura vitæ, cuius obtinendæ causa fideliter laborauerat, initio propinquante, acuta febre correptus, cùm, vt fit in ea ægritudine, verbis erraret, at tamen de rebus necessarijs interrogatus, prudenter & accuratè responderebat, in nullo profusus errans. Flebant autem omnes eius amici & familiares, idque pietate potius, quàm mœrore ducti, sciebant enim eius obitu dolendum non esse, quòd ad illum attrineret. Petebant verò ab eo benedictionem & consilium: & ille benè eis precabatur, & consilia suppeditabat, cumque dicerent, vt res suas distribuere responderet: Absit à me, vt faciam testamentum, qui nihil habeo: quippe qui non sum de hoc mundo. Hucusque ex ministerio sacerdotij licuit mihi res commendatas curare & dispensare: at nunc quando ijs frui non possum, nec dispensare licet. Rogabant porro, vt Comiti ignosceret, cum quo erat illi controuersia: at ille, nunquam se id facturum asseuerabat, nisi à calumnia cessaret, fidemque daret, se nihil vnquam ab Episcopi vel ecclesiæ eius possessionibus exacturum: tum etiam de cæso presbytero culpam suam pœnitens agnosceret. Atque hæc quidem Comiti, qui in vi co illo aderat, indicanda videbatur, sed non erat qui id ausus esset. Interfuit autè huic consilio duo ex Carthusiæ fratribus, genere nobiles, sed humilitatis & fidei constantia multo nobiliores: nempe Haymo, quondam potens in seculo & magnificus, atque Giralduus. Hi Comitem aduentem, indicant quid audierint ex Episcopo: horrantur vt missam faciat calumniam: à tanto patre veniam petat, vt eius, qua se felicem fore speret, possit benedictione potiri. Audiens hoc Comes, Deo suam illi gratiam adspirante, & beati viri, qui eius stitabat salutem, intercedentibus meritis, timore correptus & corde cõpunctus, erupit in lachrymas: statimque, veniens ad virum Dei, culpam suam

In annonæ caritate multos fouit.

Matth. 14.

Febre correptus.

Non vult condere testamentum.

Comes veniam petiit ab illo.

Prædicit fi-
lium habi-
turum Co-
mitem.
Cap. 26.

Christo spi-
ritu reddit.

suam cōfessus est, & calumniam omnem missam fecit, promissiq; se ecclesiam defen-
surum, paratus etiam iureiurando id confirmare: & cum humiliter & obnixè veniā
peteret, cum illo in gratiam redijt, impositisq; ei manibus vir Dei benè precatus est ei,
dicens: Deus omnipotēs Pater & Filius & Spiritus sanctus, benedictionis suæ & gratiæ
tibi tribuat largitatem: crescere te faciat & multiplicari, itemq; filium tuum; cum nō
haberet nisi filiam. Rati autem pleriq; illum errare, suggererant vt filiam diceret, nō
filium. At ille semel atq; iterum repetijt filium. Quam quidem prophetiam non mul-
to pōst tempore nouimus completam, nato illi filio.

Porro Clericos suos ipsū consilentes admonuit vir pius, vt mutua se charitate
complecterentur, studerent concordia & vnitati, & pacis vinculo inter se colligare-
tur. Ita demum illustri cursu sui agone peracto, sanctus Dei confessor Anthelmus
Episcopus æternum adeptus est brauium: ex plerisq; circa eum, quæ ei præstari par-
erat, officijs, inter litanias & cantica spiritum Domino reddidit, sexto Calendas Iulij,
anno ætatis suæ amplius septuagesimo, Episcopatū verò decimo quinto, ipso regnan-
te, cuius regnum non habet finem, Domino nostro Iesu Christo: cui est cum Patre &
Spiritu sancto gloria, laus & honor, virtus & potestas per infinita secula seculorum,
Amen.

*De quibusdam miraculis eius, quæ aliquot locis
contraximus.*

Cap. 27.

ET si verò non impar esset meritis, nec Deo minùs gratus beatus Anthelmus plerif-
que miracula facientibus, attamen in vita sua haud secus atque pestem quandam
id vitare constituit, ne sanctus diceretur. Non enim in se gloriari ille nouerat, sed in
Domino: nec æquum arbitratur, vt efficiendorum miraculorum gratiam sibi vsur-
paret ipse indignus (ita enim de se sentiebat) peccator. Sed interim tamē eximia vir-
tutes & præclara opera eius, miracula erant: & licet ille se celaret, non pauci tamen e-
ius meritis se sensere molestijs liberatos. Quam verò celeriter fides eius optata impe-
trât à Domino, ex eo, quod subiicimus, potest miraculo animaduerti. Cum die quo-
dam iter faceret, qua transiturus erat, miser quidam iacebat homo, à serpente idus. Is
veneno se per corpus diffundere, versus in tumore, acerbissimè cruciabat, nihil nisi
mortem expectans. Venientem ad eum locum virum Dei orabant qui aderant, vt
paululum subsisteret, præstaretq; consilium, quid remedij esset homini calamitose
adhibendum. Tum ille misertus eius, non sine lacrymis Crucis signum in eum ex-
pressit: moxq; tumor & dolor omnis euauit. Dignum sanè erat vt Christus propter
seruum suum, qui crucem suam tollens, ipsū secutus erat, & carnem suam crucifi-
xerat cum vitijs & concupiscentijs, Crucis ministerio & mala pelleret, & bona largi-
retur. Seuerissimè autem vir Dei prohibuit socijs, ne cui id indicarent: ceteris quoq;
qui illic aderant, dicebat, Dei beneficia non suis meritis, sed illorum fidè impetrata, ne
sibi adscribenda putarent. Neq; enim tantoperè fur in furto depræhendi reformidat,
quàm hic vir sanctus hominum laudibus celebrari: quippe qui non alio, quàm pecca-
toris, loco se haberet.

Crucis sig-
no sanata
serpente i-
ctum.

Non vult
laudari.

Cap. 28.

Postquam autem ex mundi huius caligine ad illam lucem sempiternam commi-
grauerat, Dominus non est passus sanctum suum, qui se occultauerat, diutiùs in obscu-
ro latere, sed euidentibus miraculorum signis eius sanctitatem declarauit. Nam cum
eius venerabiles celebrarentur exequiæ, & sacrum corpus monumentò conderetur,
eo loco, vbi humatum est, tres lampades erant, quæ non interdù, sed noctibus accen-
di solebant, præterquam in præcipuis solennitatibus. Erat igitur etiam hæc solenni-
tas præclara, non funeris, sed triumphi. Ecce enim, dum cuncti ad sacrum funus inten-
ti sunt, vident in vna ex ijs lampadibus ignem immenso lumine coruscare: Admiran-
tibus illis & stupentibus, etiam aliæ duæ diuinitus accendantur, simulq; omnes illu-
strius de se lumen spargunt. Fit clamor ecclesiæ exultantis, & Deum laudantium. Ac-
currunt omnes tum indigenæ, tum peregrini, qui illic aderant, tantoq; spectaculo ob-
stupescunt. In ijs fuit etiam Comes Hubertus & focer eius Girardus Viennensis, & qui
cum illis erant viri illustres non pauci. Vt vidit autem Hubertus Comes insigne mi-
raculum, tremefactus, ex Episcopi adibus, in quibus ingressus fuerat, egressus est, & om-
nia, quæ illic sibi vendicarat, ibi reliquit.

Tres lampa-
des in eius
funere diui-
nitus accen-
duntur.

Cap. 29.

In territorio Gratianopolitano vir nobilis erat, Deum timens cum coniuge sua.
Amauerat illòs Anthelmus, totius boni amator. Decrant ijs proles, quòd matrona
sterilis esset. Vt autem peruenit ad eos fama tot miraculorum, quæ ad sepulcrum viri
Dei

Dei fiebant, ait vxor marito suo: Ibo ad dominum meum sanctum Anthelmum, ni-
hil dubitans, quin sit mihi à Domino prolem impetraturus. Abijt, preces obtulit de-
uotas cum multa fide & spe, domum reuerfa, concepit & enixa est. Eiusmodi miracu-
lum fecerat etiã in vita sua. Negocij cuiusdam expediendi causa venit Geneuam. Ho-
spitio acceptus est à Buia mundo amico ipsius. Postquam assedit, Vbi est, inquit, domi-
na? Volo eam videre. Venit illa, hortabatur vir beatus ambos, vt fidem cōiugij & mu-
tuum amorem conseruarent, bonis operibus essent dediti, diuinoque timori semper
in hærent. Dixit autem ad illum Buia mundus: Domine, satis quidem omnia ex sen-
tentia habemus: sed vnū, quod vel maximè optamus, deest: nēpe proles. Tum vir san-
ctus vocat ad se matronam, pingit Crucem in fronte eius, dicit ore iucundo: In nomi-
ne Domini fac mihi vnum filium. Mox in virtute Crucis mandatum fides, & fidè ef-
fectus consecutus est. Concepit enim ex marito, & oportuno tempore edidit filium.

Sterilis pa-
rit.

Nona vim
S. Crucis.

Cap. 30.

Adolescens quidam nobilis, nondum adeptus militiæ cingulum, oderat sanctum
virum, fortassis ab illo quandoque obiurgatus. Is cum transiret reuerendum eius se-
pulcrum, videretq; ibi iacere homines morbosos & malè affectos, illorum fidem stul-
titiæ tribuens, ibat cachinnans. Er ecce subito acri corripitur febre, & intolerabili ar-
dore vexatur, spem vitæ abijciens. At colligens sese, duci cœpit pœnitentia, sociorum-
que manibus, cum per se non posset, eò perductus, humiliter veniam petijt, vota nun-
cupauit, & liberatus est. Idcirco enim corpore poenas luit, vt animo sanaretur.

Cælitus pu-
nitur ridēs
miracula vi-
ri Dei.

Cap. 31.

Alius quidã nobilis adolescētulus hemitritæ, id est, semitertiana febre dirè crucia-
batur, cui accedebat etiam morbus caducus. Is de vino, quo ablutum fuit sacrum beati
viri corpus, bibens, curatus est: eiusdèq; vini potu multi à diuersis sunt morbis liberati.

Miracula ex
vino, quo
corpus bea-
ti viri ablu-
tum fuit.

Cap. 32.

Mercator quidam ab extera regione reuertens, pro distractis mercibus suis aurum,
argentum & magnam ferici copiam reportabat. Cum transmitteret autem Rhoda-
num flumē, equus, cui ea omnia imposuerat, cum sarcina è nauī decidit. Et primò qui-
dem videbatur ab illis, qui erant in nauī, dum fluminis impetu traheretur: sed pressus
sarcina, ab eorum oculis subductus est. Postquam igitur casto labore eum desijt mer-
cator inquirere, eumq; se recuperaturū desperauit, quòd eo in loco sit quasi abyssus
quædam, vt audiuit beati Anthelmi nomen & miracula, fide & spe animatus, venit
ad sacrum corpus eius, positoque illic cereo, quem in eius honorem confecerat, in vi-
gilias & preces incubuit, munera obtulit, vota fecit. Manè post celebrata diuina my-
steria, per pijsissimi confessoris merita de diuina confidens misericordia redijt ad locū,
à quo mœstus recesserat, spe bona factus hilarior: & ecce videt cadaver equi, quem
longiùs vi fluminis raptum conspexerat, in portum eiectum, remque suam omnem
saluam & illæsam, cum sanè admiratione dignum esset, ferictū nihil madefactum, ni-
hil vlla ex parte corruptum. Itaque ablata sarcina, solius equi iacturam non magni-
pendens, Deo & pijsissimo eius confessori gratias egit, lætusque abscessit.

Insigne mi-
raculum.

Cap. 33.

Sed si ego ea omnia, quæ benignus Deus per seruum suum mirabiliter efficere nō
desinit, annotare velim, tempus me citiùs, quàm materia, deficiet. Non possum tamē
vnum illud prætermittere, quod ceteris longè antecellere videtur. Fiscilliacum vo-
cant rus, quod à Bellicensi vrbe sex abest miliaribus. In eo puerulus quidam trium cir-
citer annorum, matre eius alibi occupata, domo egressus, longiusque progressus, hæc
illac errabundus vagari cœpit. Tarda tandem hora recordata mater pignoris sui, vn-
dique circumspicens, nec tamen vlla eius vestigia adspiciens, metu & tremore corre-
pta, quòd malè agi cum paruulo suspicaretur, circunquaque sedula curiositate inqui-
sivit eum. Ad extremum ad præterfluentis riui alueum se conferens, videt filiolum
suum lapsum in aquas: cumque procū ab aquis corpusculum agitari cerneret, existi-
mans eum adhuc viuere, in hanc erupit vocem: Deus & sancte Anthelme à vobis
reposeo filium meum. Deinde accedens propiùs, & eum extrahens ab aquis, vt vidit
exanimem, vellere capillos, scindere vestes, genas vnguibus lacerare, pugnis verbera-
re pectus, vallem omnem mœstis complere clamoribus cœpit, miseram se vociferās,
& sibipsi volens adferre manus. Accurrit verò pater anxius, aduolant vicini ad ram
miserandum spectaculum, dolent vicem parentum miserorum. Inde domū de porta-
tur puer, diu fouetur, sed non calefcit, nec quicquam in eo vitalis spiritus depræhen-
ditur, cum à manè vsq; in vesperā ferè conforus esset. Igitur de eius sepultura agitur,
sed mater se opponit, constantiq; animo dicit: Ego cadaver feram ad beatum Iohan-
nem & sanctū Anthelmum dominum meum. Credo eorum meritis à Domino re-
stitutum mihi iri filium meum, què propter peccata mea abstulit mihi fraus inimici.
Illa sic instante, pater paruuli corpusculum, comitāte matre & vicinis, in ecclesiā Bel-
licen-

Matt. 18.

Puer mor-
tuus reuiu-
scit ad se-
pulcrū An-
thelmi.

licentem adducit, & ad beati Anthelmi deposuit sepulcrum. Aderant eius vrbis per-
multi vtriusque sexus homines, qui eos secuti erant in ecclesiam, quibus miseræ ma-
tris lamenta & fideles preces, lachrymas excutiebant. Nā instar Cananæ illius, mul-
ta fidei constantia, precumq; instantia clamabat se peccatricem, sibi dicebat poenam
deberi, atque a se vltionem expectandam, non ab innoxio infante: simul implorans
sanctorum illorum, quos diximus, suffragia. Nec est frustrata spe sua. Nā paulo post
coepit moueri puer: sed mater territa, ab eo recessit, rei euentum contemplatura. De-
inde audiuntur leues quidam infantuli vagitus: post paululum, cum nemo ad eum ac-
cederet, cunctis stupendibus surrexit, & arrepto scipione, qui iuxta illum erat, ad men-
suram factus corpusculi eius, ad sanctum sepulcrum progressus est, ibiq; resedit. Tum
demum mater ausa accedere cum alijs affatur puerū, & ille respondet, prorsus incolumis,
nec quidquam mali sentiens, perinde ac si nihil incommodi peressus esset. Existit apud
mnes ingēs exultatio, cum timore quodam & admiratione cōiuncta: sicut parentes pro
gaudio, pietate mouentur vniuersi. Clerus, nobiles, plebei adueniunt, Deum pariter
omnes lætandi laudant & predicant, qui per sanctos suos faciat magna & admiran-
da: Cuius imperium & potestas se porrigit in omnia secula seculorum, Amen.

Cap. 34.

Innumera
eius mira-
cula.

In Ecclesia sanè Bellicensi meritis beati Anthelmi multa alia facta sunt: miracula,
quæ hominum incuria non sunt in scripta redacta: quanquam eorum tam ingēs pro-
fecto est numerus, tantaque assiduitas, vt cōmemorari omnia non possint: quando cō-
fluentibus vndique turbis ad eius venerabile corpus, innumera credentibus beneficia
obtingunt. Gaude igitur & latere Ecclesia Bellicensis cum tota diocesi, tam eximij
patris illustrata præconijs. Lætamini ciues: quia quem in vita meruistis habere pasto-
rem, nunc multo etiam magis protectorem & piū apud Deum intercessorem ha-
betis. Lætamini vel maxime omnes vos, qui in Clero estis, quibus tatione obtigit thesau-
rus: quo locupletati, non sentietis inopiam, si tamen digna ueneratione vos nō se-
stenderitis, quantus & qualis sit, & quanto colendus honore. Non desinet ille vestri
curam gerere: per illum, Domino largiente, multa vobis aderit prosperitas & pax, si-
ne qua non potest vlla crescere ecclesia, nisi forte, quod absit, circa illum negligentes
sitis. Date igitur operam, vt ex animo illum diligatis ac veneremini, si modò Deum
verè diligitis, si Deo placere cupitis, cui placet ille. Eo enim vos inuitat omnipotens
remunerator, quando tot admirandis, vt cernitis, eum signis ornat. Quem ergo Deus
potenter & magnificè, illum vos piè ac religiosè, quantum humana fert fragilitas,
honorate cum summa reuerentia. Qui vos in celis cupit habere socios, deuotos ha-
beat in terris cultores. Quicquid ei à vobis erit honoris impensum, in vos redidabit.
Ille vobis conferre aliquid potest, vos illi nihil. Non eger ille vestra ope, qui summo
fruitur bono. Sanctis habere honorem, nihil aliud est, quam Deum ipsum honorare,
qui in eis est, & cuius corporis membra sunt illi. Habetis in illo exēpla virtutum illu-
stria: sit ille vobis instar speculi ob oculos propositus, sanctisque sectandis mo-
ribus il-
lum imitami, vt ad quam ille iam peruenit beatitudinem, eam vos quoque, illius
meritis & precibus adiuti, adipisci mereamini. Quæ nostra humilitas vestre amplitu-
dini ausa est suggerere, ea vos longè rectius curaturos nō dubitamus, quàm nos vlla di-
cendi facultate consequi possimus: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum
Patre & Spiritu sancto viuat & regnat per infinita secula, Amen.

Sanctis im-
pensus ho-
nor, in Deū
redundat.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI SAMSONIS
HOSPITVM EXCEPTORIS, AVTHORE SIMEO.

ne Metaphraste.

27. Iunij.
Cap. 1.

PARTIM quidem magno Samsoni gratum nostrum
mum significantes, & ei cultū debitum exhibētes: partim
autem hominum iustam vitātes reperhensionē, ad hanc
accessimus orationem, & illius scribendæ vitæ munus gra-
tè subimus. Quomodo enim non optimo iure reprēhen-
deremur, si cum multorum aliorum sanctorum, partim
quidē Martyrum, partim autem, qui Deo alia ratione pla-
cuerunt, horum quidem labores & certamina, illorū ve-
rò vitam & res gestas diligenter conscripserimus: hunc
autem magnū Samsonem videamur contēnere, & maxi-
mè, quicquid ad eō propinquus, & (quod ad sepulcrū quidem
attinet,

attinet, quod res efficit admirabile) est nobis vicinus: idq; cum nullum ex ijs, qui nos
præcesserunt, inuenimus, qui fuerit eiusdem, cuius nos animi, & vitam illius scriptis
diligenter mandauerit.

Neque verò me latet, à viro pio & Pontifice, & cuius etiam magna fuerit eruditio,
magni Samsonis compositum fuisse Encomium. Ego autem dico vitam singulatim
compositam, & accuratè res illius tractantem, & quæ præterea rerum mirabilium sa-
tis amplam faciat mentionem. Hoc enim neque alios nouimus, qui in hodiernum
vsque diem fecerint, neque nos id satis facere possumus, qui ab illis temporibus simus
multum remoti: neque eius vitam perfectè persequi, nisi solū eam referre paulò di-
ligentiùs, & pauca ex eius miraculis viris pijs ad Dei gloriam exponere. Eius enim par-
uum vitæ opusculum, in quod è clero acceptum incidimus, id visum est non solū
negligenter compositum, sed etiam testatur eum, qui id composuit, nihil habuisse e-
ruditionis: immò verò nec ea ipsa, quæ narrat, satis perfectè & absolute traduntur, &
longè absunt à summa perfectione. Quinetiam illud opus, quo diū vsi sumus, inueni-
mus se habere similitè, & ex eadem (vt aiunt) factum esse fidelia, & inscriptum qui-
dem esse Encomium diuini Samsonis, & habere singularem quandam narrationem
eorum, quæ ab illo in vita gesta sunt: sed parè admodum, & malignè viris bonis præ-
bens gustum eius miraculorum. Quod autem nos omnium maximè conturbat, est
quod ipsi (quod ad res gestas attinet) cum eas aliundè habere non liceat, eos sumus se-
cuturi. Ea de causa petimus nobis dari veniam ab ijs, qui legent ea, quæ sunt à nobis e-
laborata, vt nos non condemnent negligentia, neque hanc minimè examinatam re-
ijciant narrationem. Neque enim nostrum est hoc opus, vt priùs diximus, sed sumus
aliorum secuti vestigia. Illud itaque Herodoti hic poterit commodè dici, esse potiùs
Istizi calcem, etiam si ipsum induerit Aristagoras. Ita autem habet:

Hic ergo magnus, & cuius omnem orbem terræ peruasit fama, Samson genus qui-
dem duxit ex illa celebri & inclyta Roma. Ortus est autem ex non ignobilibus nec
vulgaribus parentibus, sed etiam valdè honestis & claris: quorum magna quidem e-
rant opes: gloriabantur autè se genus ducere ex sanguine Imperatoris. Sed cum viri
huius maximi res externæ ita se haberent, neque res quoque suas habebat contemp-
tui. Quomodo? Nam & virtutis magnam curam gerebat, & diuinæ scripturæ lectioni
erat intentus: & tanquam iucundissimo cibo ei diligenter adhærebat: & breui tempo-
re venit ad omnem eius cognitionem. Verum cum neque medicinæ, quæ erat ars val-
dè humana, vir longè humanissimus studium abiecisset, sed se etiam ei diligenter de-
dicat. Etiam si arte parum admodum ad quæsum sit vsus, in pauperibus tamen cessit
diuinæ gratiæ ministerio, morbos curans immedicabiles, & tanquam gratiæ velamē-
to arte vtens propter summam humilitatem.

Postquam autem eius parentes è vita excessissent, non amplius cunctabatur, nec
differebat: sed apta accepta occasione, vt potè quod nullus esset prohibitor, ea facie-
bat, quæ sibi videbantur, & ijs, in quas cadit interitus, diuitijs, & q̄ sunt ad breue tempus
diuitias cōmutabat æternas, conueniēter diuinæ voci Domini, q̄ iubet vendere ea, quæ
habet, & præbere elemosynam, & hinc parare crumenas, quæ minimè veterascunt.
Dabat verò opes non parè, nec paulatim, sed nec guttatim distillans, sed profusè ad-
modum & largè, ambab, vt dicitur, manibus effundens in ventres pauperum, aut esu-
rentium: idque non semel, aut bis, sed per totam vitam: Ei enim semper æqualis, & cū
eo nurrata fuit elemosyna. Seruorum autem greges volebat amplius apud se mane-
re neq; in seruos vt arroganter imperio: sed potiùs libertate, dignabatur ingenuè, e-
is abundè præbens, quod ad victum sufficeret. Quid enim ei opus erat seruitute homi-
num, qui se verum & germanum seruum Domino consecrauerat? Sicitaq; in facul-
tates affectus, & quibus temporalibus tanquam vinculis laxatus, erat re vera leuis &
accinctus, & vna quidem tunica, vno autem famulo contentus. Deinde Roma relicta
hic vir egregius in hanc nouam venit Romam, diuini, inquam, Constantini ciuita-
tem. Atque quænam quidem eum causa permouerit, nequaquam possum dicere. Sed
non sine Dei numine, neque omnino inutiliter versat⁹ est in hac regia ciuitate: in qua
est etiam sacrum eius corpus repositum, thesaurus sacrosanctus, diuitia, quæ minimè
consumuntur, omnium morborum remedium.

Hic ergo omni ex parte magnus Samson, cum ad hanc peruenisset ciuitatē, in qua
dam parua & humili domo habitabat. In proximi autem cura gerenda assiduus. Nam
cum hanc domum benignitatis argumentum, & gratuitam fecisset officinam, eos, q̄
morbo premebantur, hospitio excipiebat, & fraternè tractabat: nec solū in eos om-
ni

Encomium
Samsonis cō-
positum ab
Episcopo.

Cap. 2.
Samsonis
patria.
Genus &
parentes.

Studet me-
dicinæ.

Cap. 3.

Matt. 19.
& 6.
Liberalis
est in pau-
peres.

Quantus sit
thesaurus
sanctorum
reliquiæ.
Cap. 4.

Morbidos
excipit ho-
spitio.

ni vtebatur cura & diligentia, vt volunt leges artis, sed & cibum, & cubile eis impertiebat, conuenienter Christi præceptis, partim quidem artem, partim autem atque adeo magis offendens gratiam. Vbi enim est artis opus, dæmones expellere, & morborum mirabilem efficere curationem? Quæ quidem ei facere, non minùs quàm velle, erat facile. Et (vt semel dicam) alterius quidem aliquid aliud, Samsonis autem hospitalitas & benignitas, & in egenes misericordia, erat adeo propria, vt propemodùm rediret ad necessitatem naturæ: sicut Soli quidem illuminare, igni autem vrere. Hinc etiam euadit manifestus ei, qui tunc erat Christi Pontifex. Bonitatis enim splendor & decus eos, qui eam exercent, citò propalat. Is autem erat Menas, virtute non obscurus. Et ab illo ordinatur sacerdos, triginta iam annos natus, & pauloplùs. Deinde ei etiam euadit manifestus, qui administrabat Imperium. Id autem ex eo accidit:

Initiatum
sacerdotio.

Cap. 5.

Iustinianus quidem erat, qui imperabat, cuius & Imperij diuturnum fuit tempus, & vita illustris. Ei morbus incubuit valde grauis, cum ei malè affecta essent pudenda, & vesica graui laboraret vlcere. Atque ille quidem patiebatur, & laborabat, nec dolores ferre poterat. Ei autem erat circumfusum examen medicorum, & circa eum, vt mos est, aderant magno studio disputantes: qui ad promittendum quidem, & ad bona spe implendum sunt valde prompti, vt qui & eius manum, qui laborat, hinc incitent, & efficiant, vt sit ad dandum alacrior: vt autem quod promiserunt, deducant ad effectum, & eum, qui laborat, liberent ab eo, quod eum malè habet, non solum breuè nò possunt efficere, sed neque longa mora & dilatione, neque longi temporis vtentes auxilio: sed parati quidem sunt eorum, qui laborant, accusare tarditatem, aut etiam ad id, quod est deterius, procliuatatem, vt qui vel præceptis non acquiescant, vel in cibo & potu non ea, qua par est, cautione vtantur: se autem, & ea, qua ad curandum adhibent, medicamenta nimimè reprehendunt. Quid ergo Imperator? Postquam vidit eos multa quidem dicere, & magna verba loqui, nihil autem conferre ad curationem, immò verò lædere, & maiores dolores afferre, ipse agitabatur quidem doloribus, ferre verò non poterat. Atque omnes quidem medicos ex æquo condemnans vt inutiles, in malam rem abire iussit: ad Deum autem confugit, & ei magno studio adheret, & illinc querit auxilium. Nonnunquam enim egestas docet, quid nobis sit vrile, & efficit, vt discamus, vndenam verum veniat auxilium. Auxilium enim meum, inquit, à Domino.

Rfalm. 120.

Cap. 6.
Visio Iustiani Imp.

Cùm itaque vehementer petijisset, non tardè consequitur, sed ei in somnis ostenditur multitudo medicorum, qui ordine quidem adstabant, honesta verò, & quæ sacerdotibus conueniebat, erant veste induti. Vidit autem quandam accedentem Eunu- chum, ex auro quidem contexta veste indutum, Præposito verò amictu similem, qui visus est ostendere vnumquenquæ ex medicis, quo sit vultu, ætate & habitu: inter quos vnum, qui erat specie humilis, canis decorus, vestitu honestus & compositus, & diligentius curare, vt notus esset Imperatori, & efficere, vt sciret qualis esset in omnibus, & dixisse: Hic solus, & nullus ex alijs, tibi potest dare, vt à morte libereris. Postquam autem à somno fuit excitatus Imperator, verum iudicans esse somnium, (vt crederet enim effecerat, qui prouiderat vt videret, & quæ visa fuerant, erat re ipsa confirmatus) impletur quidem gaudio: accersit autem statim medicos. Et illi quidem cõuenerunt, & se ei omnes coràm steterunt. Ille verò vnumquenque lustrabat, diligentissimè perferuntans, & non minùs examinans, quàm aurum lapis Lydius, vultumquæ & figuram, & etatem, conuenienter signis, quæ erant ostensa per somnia. Postquam autem nullum vidit tale signum in eis, qui aderant, dolore afficiebatur, & perplexo erat animo, & erat adhuc sitientior, vt qui non esset promissum affecutus. Hinc aeris & vehemens facta est inquisitio, donorumquæ & maximorum honorum promissiones, quos, qui virum, quæritur, erat ostensus, consequenter signis quæ viderat Imperator, mox erat accipiturus. Quo cognosceretur autem, signum erat, non quomodo Pelopidis (vt narrat fabula) humerus: sed virtus insignis, & præcipuè moderati mores & compositi.

Cap. 7.

Cùm autem esset difficilis inuentio, (celabatur enim, non formam mutans, vt fingunt Proteum, sed quodam diuino hoc eueniente consilio, vt tardior ostensio eum redderet magis desiderabilem) vix tandem vnus ex medicis Imperatoris, notus quidem Imperatori, magno autem Samsoni familiaris, & qui res illius optimè nouerat, non virtutis solum, sed etiam gratiæ & miraculorum, eum manifestum reddit. Hinc autem illi facile erat conijcere, eum esse, qui illum erat curaturus. Hic ergo ipse magnum illum Samsonem notum reddit Imperatori, & ei tantam conciliat lætitiã, quantam illi, qui laborant morbo corporis, & ab eo cupiunt liberari, soli possunt intelligere. Atque statim quidem venit admirabilis Samson: neque enim inter visum & auditum inter-

cessit

cessit tempus vel breuissimum: tantum eius videndi Imperatorem ceperat desiderium. Cùm verò eum vidisset, ex ijs, quæ noctu visa fuerant, pulchrè recognouit ea, quæ cernebantur interdum, vt pote oculorum mansuetudinem, formæ hilaritatem, morum honestatem, barbæ squallorem, aspectus tristitiã, & quæ eum decebant signa moderationis. Hæc eum ille, admirabili accedente Samson, esset contemplatus, non potuit ampliùs contineri, sed surgens præ immoderata lætitiã eum, qui specie vilis erat & abiectus, is, qui erat insignis Imperio, amplectitur, & suauiter admodum osculatur, non os solum, sed etiam caput, dicens: Certè, o pater, tu es ipse, qui mihi admirabiliter in somnis apparuisti: Quin etiã te morbum meum pollicitus es curaturum. Hæc eum dixisset, statim ingressus est in Regiæ penetralia, sanctum illi manu tenens. Neque enim existimabat se magnum quid facere, illam honorans, quam erat affecutus facientem miraculum.

Iustinianus
Samsonem
osculatur:

Postquam autem ingressus est Imperator, & eum habuit secum sedentem, nondum eum humanè accipiendo satiatus, plura adhuc faciebat. Eius manus capiens, suis imponebat oculos, & eas cum maxima voluptate deosculans, & in eas distillans lacrymas, lætabatur. Morbi enim, qui eum premebat, necessitas efficiebat, vt homo appareret potius, quàm Imperator, & qui humanis flecebatur miseris, quàm qui Imperatoria efferebatur magnificentia. Verum enim verò hæc magna Imperatoris moderatio & religio, grauem sancto iniecit molestiam, & perinde ac si fieret iniuria, & in eum nimia exercebatur modestia, non potuit tenere silentium: sed ne sic feceris o Imperator, neque tam demissè & abiectè, acclamabat: nec eò, quod te ipse immodicè deicias & deprimas, efficias vt damner arrogantiæ. In quo enim sum com- munibus hominibus superior, qui sum miser, & peccatis obnoxius, & opus habeo magna Christi benignitate & clementia? Verum enim verò hæc tua fidei abundantia & feruor, est futuri à Christo auxiliij certus nuncius, qui est Rex Regum, & potest omnia facere. Cùm sic dixisset, imposuit manum parti patienti. Et ea quidem suoungebatur officio: Is autem copia humilitatis volens celare abundantiam gratiæ, quibusdam rebus, quas parti laboranti ex arte imposuit, curationem conabarur asserit cre. Sed medicamentum, quod applicabatur, vincebat, quæ celabatur, veritas: & qui in alijs fuerat cognitus rerum effector mirabilium, in hoc quoque fuit cognitus fecisse miraculum. Non multi enim diès præterierunt, & Imperator fuit omninò liberatus à morbo, & est integram affecutus sanitatem, repletusque est lætitiã & admiratione, illa quidem propter recuperatam valetudinem hæc autem propterea, quod qui eum sanum fecerat, Deo esset familiaritate coniunctus.

Samsonis
modestia.

Vult celare
miraculum,
sed non potest.

Deinde etiã, vt magni Samsonis opportunis donis remuneraret curationem, aurum donauit splendide ac magnificè, & quæcunque poterant incitare desiderium eius, qui secundum carnem, inquam, viuunt, & non secundum spiritum, vt dicit diuinus Apollus. Illi autem tenuiter & frugaliter viuere, erat bonum per se expetendum, omnibus quidem diuitijs beatus, quauis verò gloria ad dignitatem excellentius. Imperatoris certè liberalitatem & munificentiam opportunis & validis recusauit excusationibus: Illa mihi das, dicens, o Imperator, quæ lubenter reliqui propter Christum, vt qui multas possiderem pecunias, & multas haberem possessiones. Quomodo ergo ea accipiam, sine quibus viuere aperte inueni vrilius, & à quibus prudenter discessisse, Deo esse coniunctum, dilucidè est ostensum? Quod si propter summam tuam benignitatem & humanitatè, vis nobis aliqua in re gratificari, id fiat Deo potius, & ita quod factum fuerit, ad nos quoque transibit. Fiet autem hoc, si prope meam domunculam, quam & ipse habito, & aliquos ex ijs, qui morbis laborant, introducens curo pro viribus, ægrotantibus domum aptè excitaueris. Hoc enim tibi & clarum nomen pariet, & cõci- liabit mercedè, quæ auferri non poterit. Audiuit Imperator, & quod petatum fuerat, lubenter admisit, tanquàm donum potius, quàm tanquam petitionem. Et statim (tunc enim diuinum construebat templum nomine Dei Sophiæ) iussit vt id quoque simul edificaretur prompto & alacri animi studio, & eorum, qui ædificabant, magna multitudinè, & omnium impensarum copia, ipso quidem suppeditante liberaliter, ex magna verò Samsonis sententia effecto ædificio. Postquam autem pulchrè & magnificè fuit ædificatum, & ab eius fuit nomine denominatum, protinus illi fuit permissum. Et ipse erat diuinus ille Samson, cui commissã fuerat domus administratio.

Recusat munera beatus Samson.

Templum
Sophiæ &
domus ho-
spitatis edi-
ficantur.

Adjicit autem Imperator aliud quoque dignum Imperatoria munificentia. Non exiguum enim suorum bonorum partem, & non sine egregio proposito, huic adi san- ctæ consecrat, diuisam scilicet ex prædis, quas admirabilis ille Belisarius ad eum attu-

Cap. 10.

lerat è terra Assyriorum, quæ re vera erant præclaræ & opimæ. Deinde domum quæ
que munit donis possessionum, quæ & ad alios eius sumptus sufficiebant, & ad alimentum
medicorum, & eorum, quibus erant alia commissa munera. Cum multos autem annos
sic transegeret ille beatus in cura gerenda ægrotorum, de quibus omnibus erat instar
patris sollicitus, & iam ad gravem devenisset senectutem, & corpore imbecillum ei mor-
tem parturiret, parum quidem ægrotat, & quod posset ostendi esse proœcium & oc-
cassio mortis. Moritur autem non tristis, neque graviter & ægrè ferens decessum, ut so-
lent animæ, quæ corporis & mundi nimio tenentur amore: sed leuiter & hilariter, ut
qui pulchrè sciret, à quò vocaretur, & à qua perturbatione ad quam transiret requirere,
& quantæ voluptates essent beatam eius animam excepturæ. Ex laboribus enim remu-
nerationes, & fructus nouerat ex seminibus. Atque Deo quidem digna & munda illius
anima ad cælestes transit habitationes: sacrum verò & sanctum eius corpus deponi-
tur honorabiliter in maximo templo Mocij martyris, utpote quod magnus ille Sam-
son ex eo diceretur trahere cognationem, non corpore solum, sed multo magis ani-
mo & moribus. Quam multis autem clarus fuerit miraculis, qui est in rebus omnibus
maximè admirabilis, non in vita solum, sed etiam multo magis post mortem, neque lin-
gua potest dicere, neque auris admittere. Quomodo enim, cuius nec in hodiernum quæ-
dem diem constiterunt fluentia miraculorum? Immo verò nec consistent quidem, do-
nec ille idem fuerit, & eiusdem veteris visceribus, pro hominibus apud Deum interce-
dens. Pauca ergo, si videtur, ad Dei gloriam, & ad eorum, qui audiunt, delectationem
ex ijs, quæ post eius hinc excessum facta sunt, tractanda sunt oratione.

S. Samsonis
obitus.

Miracula
eius.

Cap. II.

Incendium
Constantino-
poli diuini-
tus extin-
guitur.

Cap. III.

Et primum quidem id, quod & multæ linguæ canunt, & libri ferunt, & omnes
credunt, & quod in populari tumultu, qui aduersus magnum illum & inter Impera-
tores clarissimum est excitatus, ut fieret, accidit: quo tempore audacissimorum atque
inprimis temerariorum hominum manus, igne accenso, præclarissimas & ditissimas
ædes aggrediuntur. Atque incepit quidem malum à maximo templo Dei Sophiae,
quod cum in orbem omnia excedisset, deinde serpens venit usque ad præclaras ædes
diuini Samsonis, & tectum arripit celeriter, & fremens ulterius procedit & existima-
batur fore, ut mox tota domus omnino interiret. Quid ergo est postea consecutum?
Multæ quidem ex aduerso in eo mouebantur manus gratæ & piæ, quid non facientes,
& quid non molientes ex ijs, quæ possunt fieri ad ignis cohibendum imperum? Sed
malum erat inexpugnabile, & omne superabat auxilium. Vincitur tamen, & eo fuit
potentior cura magni Samsonis. Fuerunt enim, fuerunt qui tunc digni sunt habitus,
qui diuinum viderent Samsonem per tectum circumcirca cursitantem, & ignem in-
crepantem, & veluti frementem, & admirabiliter eius impetum retardantem. Cuius
quidem ad spectum ille veluti obstupescens retrocessit, & est repressus. Deinde cum
tonitru repente erupisset, copiosa quoque affluxit pluuia, quo factum est, ut ignis qui-
dem extingueretur, domus autem conseruaretur illæsa præter tectum.

Adiciantur alia quoque miracula, non quæ multis antè annis facta sunt, quòd de-
sint noua & recentia: non enim in hodiernum usque diem deficiunt, ut quæ peren-
nes fluuios imitentur: sed ea quæ paulo antè facta sunt, quòd sint magis credibilia, ut quæ
partim quidem habeant illos ipsos narrantes, qui sunt gratiam consecuti, quorum
sunt linguæ veridicæ, & mendacio omnino infestæ: partim autem, qui genere attinent,
vel inferuerunt, vel aliàs familiaritate coniuncti illis ipsis, qui sunt experti miracula.
Iam enim Theodoritus procedat, qui Spatharo cubiculariorum erat ordine insignis,
de cuius virtute magnum fertur testimonium, & de eius benignitate ac veritate, &
summa moderatione. Is erat famulus, & famulorum familiarissimus, & fidelissi-
mus Leonis illius, qui erat relatus in chorum patriciorum, & præpositorum, & qui ex-
ercuit magistratum Drungarij, qui est eorum, qui nauigant. Gessit etiam magistra-
tum ratiocinatoris cursus, in quo etiam est mortuus, non plusquam quatuor ad sum-
mum mensibus post mortem illius. Huic autem Theodorito erat collega alius ex ijs,
qui insigni Leoni ministrabant, & erant ei familiares, qui etiam vocabatur Leo. Erat
autem is quoque non vnus ex vulgo, sed & Protospatharius, & ut mos est nominare,
in Maglabio, & summus Theodoriti amicus, & vnanimis socius in ministerio. Huic
autem Leoni cum aliqua de causa successisset Drungarius, & eum habuit suspectum,
& tempore non paruo eum à consueta remouit familiaritate, & ab ea, quam prius ha-
bebat, fidutia. Sum verò ipse quoque testis eius aduersus Leonem indignationis, &
scio auersionem & diurnam separationem. Nam ego quoque rogavi pro Leo-
ne, ut qui esset Drungario amicus & familiaris. Valdè itaque angebatur Leo, & magna
afflic-

affliciebatur animi ægitudine, dolorque vel ipsa ossa & medullas tangebatur, & valdè
consumebatur. Quinetiam Theodoritus idem iugum trahebat, ut dicitur, eiusque moue-
batur misericordia, & per consensum, dolorem accipiebat, legibus cedens amicitia,
ut qui esset amicus, & in ministerio socius, ut prius est ostensum.

Cum itaque ferre non posset videre Leonem sic affectum, ausus est verbis suum
aggredi dominum. Neque enim facilis ad eum patebat aditus, & asper erat in sermo-
nis congressione, maximè inter famulos. Et prudenti inita ratione, pro eo rogauit:
Perit, dicens, Leo perit: timendum est, ne sibi graue aliquid faciat: quod quidem certè
nolumus, neque simus authores eius mortis. Miser enim iam extubuit, & est planè
consumptus, non ferens tuam auersationem, & statim amittet etiam animam. Hoc
cum non semel, sed sæpè dixisset, assiduitate & opportunitate persuadet, & Leoni
pulchrè procurat reconciliationem. Deinde iussus venire in conspectum, cum ille
præ nimio gaudio per scalas, quòd ita contigisset, descenderet, & celeritate nimia es-
se impeditus, pedis iuncturam euertit, & loco suo dimouet. Statimque ore hianti mu-
tus euadit, & immobilis præ dolore, eumque habebat lectus, cum vix ad eum esset de-
latus. Tres dies præterierant, & ipse sic iacebat supinus, mutus, somni & cibi expers,
& nec aquam quidem omnino admittens, nec omnino se mouens, sed veluti lecto af-
fixus, & à re inanimata nihil differens. Sanctum tamen etiam tacendo rogans, videt eum
stantem pro pedibus, tangentem talum pedis affecti, & dicentem: Surge: nihil erit ti-
bi amplius mali. Simulatque autem hoc dixit, egressus est, videntibus Theodoriti ocu-
lis, ore autem non potente eloqui. Postquam verò magnus ille Samson procul fuit
ab oculis, ad se quidem redit Theodoritus, & efficitur quodammodo animatus, & red-
ditur ei, qui mouetur, assimilis. Vocale verò corpus habuit quoque, sicut prius, & læ-
tiori voce Deum glorificabat, & submissa voce dicebat: Sanctus est Samson. Statim-
que ministrum est allocutus, dicens: Surge Basili, (ita enim vocabatur) & da mihi ve-
stem, ut me induam: & simul pedem tetigit. Eum autem videns sanum, alteri manum
admouit, qui erat illæsus ab initio. Rei enim admirabilitas eum reddebat propè e-
moræ mentis, & erat tanquam sui oblitus, & dubitans, & hæsitanti similis. Alioqui au-
tem nimium gaudium, & bonum inexpectatum ac præter opinionem, mentem solet
dimouere. Vbi autem nouit ambos esse sanos, alacri statim animo & pedibus it ad se-
pulerum eius, qui ipsum curauerat, & beneficium ei refert acceptum, & ei piè agit gra-
tias, ut sit gratus & memor animus.

Huic verò Theodorito accidit, ut in alio quoque miraculo, quod circa domi-
num eius factum est, (quisnam autem is sit, iam ostensum est) inferiret. Sed quo-
modo accidit? Cum Drungarius hic Leo aliquando æquitaret, euenit, ut equus illius
pedem muro allidens, eum feriret grauitè. Malè autem se habebat pes, non breui ali-
quo tempore, sed multis diebus. Deinde cum sic affectus ostenderetur medicis, ne-
cessariò hortabatur ad sectionem & chirurgicam operationem. Atque erat quidem
dies quartus, quo medicis visum fuerat sic facere. Et Nicolaus (erat autem is quoque
vnus ex ijs, qui seruiebant Drungario, & eius domum complebat) statuerat ipse affer-
re sectionem. Illa verò nocte apparet Theodorito viri tres, domum Drungarij ingre-
dientes, habitu & amictu Romani. Quibus factus obuiam, Quonam itis? rogauit. Illi
autem voce & ad spectum placido. Ad dominum tuum, inquit, accedimus. Ad hæc au-
tem Theodorito venit in mentem, ut diceret: Sed vos, o domini, latet quanto in præ-
sentia dolore laboret Drungarius, & quòd sint hodiè medici illius pedi sectionem adhi-
bituri? Illi autem, Nequaquam inquit: sed hoc tibi minimè est admittendum. Nos e-
nim ad ipsum venimus in Parasceue, & ipsum visitabimus. Manè ergo medicos iam
volentes manum admouere operi, & pedi inferre sectionem, prohibuit Theodoritus
statim recordatus visionis, & eis narrans, quemadmodum ea se habuisset. Quam cum
ipsi intellexissent, & visionem non esse despiciendam piè iudicauissent, se sustinuerunt.
Cum verò iam adesset Parasceue, (O tua Christe magnalia, Quam admirabilis es De-
i in sanctis tuis? pes erat qualis antequam læderetur, purus, & totus sanissimus, non
modo sectione, sed nec vlla alia indigens curatione.)

Non hanc solum insignis hic Leo, sed etiam quocumque à magno Samphone est con-
secutus miraculi effectum. Morbo enim grauissimo laborans, & alijs corporis par-
tibus vtebatur impotentibus, genibus autem propemodum inutilibus, & quæ suo of-
ficio minimè fungi poterant. In loco enim plano & æquali vtcunque fortasse ingredi
poterat: scalas autem ascendere, aut per locum accliuem incedere, erat is conatus
ei vnus ex laboribus Herculis. Ex medicis verò omnibus, & qui alioqui opem ferre

pollicebantur, nihil præter promissa est affectus. Deinde cum ei in mentem venisset sanctus, agitat animo aliquid magis pium, & magis verum ad iuuandum. Alijs omnibus despectis, tanquam inutilibus, accedit ad illius sepulcrum. Ad quod cum venisset, non vitur quidem aliquibus negociosis vacationibus, neque multos alioqui dies illic affidet, sed sola tunc precatone & vñctione vnguenti, quod illinc scaturit, vitur in genibus suis laborantibus. Quod cum factum esset, statim quidem exiit morbi pedicas: confirmat autem pedes robore intensissimo. Deinde & sano toto corpore, & lato animo domum reuertitur. Verum enim uero cum vellet ostendere, non in ignauum hominem, & beneficij accepti immemorem, id fuisse collatum, sed in virum gratum & pium, quoniam diuini huius Samsonis domus tunc laborabat, & in genua lababat, quod attinebat ad pecunias & sumptus opportunos, perit à bono Iohanne, (ille enim tunc obtinebat Imperium) vt cura huius domus sibi demandaretur. Atque ille quidem dedit. Sciebat enim quanta esset viri industria & diligentia. Ipse autem cum accepisset, non remittebat, sed omnem rudentem apte mouebat, & manibus, vt dicitur, & pedibus contendebat, & omne ad id studium adhibebat, donec eam restituit, & quantum in se fuit, effecit, vt satis benè se haberet.

Cap. 16.

Nec hoc quoque par est prætermittere, quod eundem habet, qui passus est, & eundem, qui curauit. Nam qui passus quidem est, fuit insignis Leo: Samson autem diuinus, qui curauit, est vnus morbus ex ijs, qui corrumpunt oculos hominum. Qui cum in illius canthum incubuisset, eum valde premebat. Eum cum aliquis excuisset medicus, lædebat potius, quam iuuabat: & in hoc solo se non gessit improbe, quod non sua sponte damnatum attulit. Fit enim sectio maxima, & valde periculosa, quã ipsam quod diuinus curat Samson, dum illius vnguento vngitur frequentius, quodam admodum paruo relicto foramine, idq; dedita opera, & propter vtilitatem. Nam p ipsum humor quidam facilè effluens, & oculo & capiti multum profuit.

Aliud miraculum per olei vñctionem.

Cap. 17.

Adjiciatur alijs magni Samsonis miraculum quoque Genesij. Nam cum eo, quod affert terrorem, habet etiam in se iucunditatem, & est auditu dignissimum. Hic ergo Genesius erat quidem vnus ex clero: fuit autem multos annos minister Xenodochij non minus enim, quam triginta annorum fuit eius ministerium. Erat autem in eo admodum socors & negligens. Vna itaque nocte accedens sanctus, multas ei plagas infixit. Cur non, dicens, ea præbes, quibus egent iij, qui laborant? Et cur negligenter versaris in hoc tuo ministerio? Hæc autem non in somnis, neque ad nudam solum visionem facta sunt, sed ea res ipsa ostendit. Manè enim mutum quidem erat os Genesio, nigrores autem & liuores manifesti in corpore qui non minus, quam lingua id, quod factum fuerat, significabant. Cum itaque quidam sibi accidisset, rogatus explicare non posset, ei datur charta, & in ea scribit, quomodo se habuissent ea, quæ facta fuerant. Tres interim dies præterierunt, & ille quidem adhuc erat elinguis. Cum hæc autem iam audisset Drungarius, non amplius contineri poterat, sed ad sacram domum statim accedit, cupiens quidem per interrogationem & responsionem audire apertius ea, quæ facta fuerant: sed modum non inueniens propter vincula, quibus adhuc erat adstricta lingua eius, qui passus fuerat, rem committit precibus: Sancte DEI, dicens, si scis quanta mea sit in te fides, & quàm fuerim in tuo ministerio diligens, concede, vt Genesius ipsa lingua ea, quæ passus est, enunciet. Cum ille sic esset precatus, non fuit fraudatus sua petitione: sed ab ipso rogatus Genesius, primum quidem balbutiebat, exiliterque & intercisè loquebatur, & ea dicebat, quæ minus intelligi poterant. Lingua autem ei paulatim relaxata, omnia explicat, adjiciens etiam de domo magni Samsonis: propter illam enim magis succensebat, quæ viuente quidem sancto, & in vita adhuc superstitè, malè se habebat, & nullius erat precij: cum autem è vita migrasset, & manifesta iam esset eius sanctitas, oportebat eam omnino honorari, & tanquam domum illius reputari. Quod quidem factum est pie & religiosè: mutata enim est in templum, & affecta est eam, quam par est, venerationem.

Genesio vox reformatur.

Cap. 18.

Sed neque quod in Eustratium factum est miraculum, qui est in Protospathariorum quidem relatus numerum, (est autem adhuc viuus & superstitè) paruum est & vulgare, & indignum commemoratu. Nam ei quidem valde dolebat alter ex oculis. Cum ei autem esset amicus & familiaris Leo Protospatharius, quem prius diximus ministrasse Drungario, cui etiam fuerat ab illo commissa cura Xenodochij, & vidisset eum affici tanto dolore oculi: Si feceris, inquit, o amice Eustrati, id quod ego tibi suggestero, nihil habebis, quod prohibeat, quò minus sanum habeas oculum. Cum verò

rogasset Eustratius, dicens: Quidnam est, quod sum facturus? Oleo, inquit, opus habet Xenodochium: & si præberis id, quod est opus, conualesces citra vllam dubitationem: & si velis, id ego mandabo literis, quod tibi polliceor. Sic ait, & verba non in hoc solum constiterunt, sed etiam ad opus processerunt. Magni enim Samsonis virtute fretus, & ijs, quæ ab eo vidit fieri, miraculis, Eustratio fidem facit per scripturam, quæ sic habebat: Ego Leo fretus virtute sancti Samsonis, & fide, qua sum in eum confirmatus, spondeo ac fideiubeo tibi Eustratio, quòd præbenti tibi ad vsum eius domus oleum, præbebit quoque magnus Samson à Deo misericordiam, neque tibi amplius dolebit oculus. Atque sanctus quidem præuenit illius donationem, illæsumque & omnis doloris expertem oculum habuit Eustratius. Ille autem simul, vt vulgò dicitur, & misericordiam est affectus, & illi mortua est gratia. Contempsit enim ea, quæ erat pollicitus, postquam ea, quæ voluit, est consecutus, indignè admodum & periculose, & sanctæ domui, ne minimum quidem præbuit oleum. Sed cum magnus illi noctu apparuisset, (oportet autem vti eius verbis) Me, inquit, habes ludibrio? Efficit vera hæc visio, vt ad se redeat Eustratius, & eum replet timore. Nam cum diluculo totum oleum misisset ad Leonem: Iam, inquit, exolui tibi debitum, tu autem placam mihi sanctum. Neque enim possum ferre eius minas.

Nota scri. pturâ hæc.

Ingrati per vitium terret S. Samson.

Cap. 19.

Quod autem in protospatharium Bardam factum est, fidem propè superat, qui erat quidem frater Iohannis Patritij, qui ducebat genus ex Macedonia. Ei verò magna intercedebat familiaritas cum Romano Imperatore, benigno & clemente, quem sciunt omnes fuisse filium Constantini: qui (vt omnia semel dicam) fuit Imperator egregius. Huic ergo Bardæ morbus incumbit in latus, isque longè grauissimus: eum morbum medici vocant carbonem: qui totum ferè latus comprehendebat, & quinque habebat foramina: laboranti verò afferebat dolores intolerabiles. Etenim ne eousque quidè mali constitit acerbitas, sed etiam vique ad mammillam ex latere dimanauit, aut etiam propagatum est quoddam aliud tuber acerbissimum, quod eam maximè tumefecit: & ita creuit morbus, & adeò inualuit, vt videretur etiam medicis superate curationem, & efficere, vt omnem spem vitæ abijcerent. Cum autem & sancti appropinquaret memoria, medici omnes, & qui sic vocabantur charthularij, & quicumque die sequenti erant, vt mos est eis, venturi in templum præclari martyris Mocij, & solitas peracturi precatones, vesperè eo relicto, planè animum despondente, & omnibona spè vacuo, recesserunt. Is autem manè quendam accersit ex charthularijs: Is verò erat Michael ostiarius, qui hæc mihi narrauit. Xenodochio verò tunc præerat Bardas, qui hoc morbo laborabat. Cum ergo ad eum venisset is ostiarius, videns eum stantem relictum, & mundis indutum vestibus & sanum, impletur quidem admiratione. Putans autem eum desipere, & esse emoræ mentis: Hei mihi, inquit, quid tibi accidit? Sed tu, respondit Bardas, mittens Deo, vt par est, offerre gloriam, fles potius & vociferaris, perinde ac si lugeres? Michael autem eo, quod præter spem acciderat, spectaculo magis obstupefactus, diligenter eum interrogabat, & stitabat discere, quod factum fuerat. Ille verò clara & elata voce statim cepit dicere. Res enim eiusmodi est nimia exultatio.

Repetit. curatione per S. Samsonem Bardas.

Cap. 20. Visio Bardas.

Postquam, inquit, me ita affectum relinquentes, domo recessistis, ego à morbi doleribus agitatus, & quòd nulla relicta esset spes vitæ, victus agritudine, & maximè quòd non mihi liceret cum alijs venire ad sancti sepulcrum, & cum eis celebrare memoriam, totam quidem noctem transegi in somnis. Sic autem iacens, video quendam senem egressum è templo domus meæ: Videbatur verò esse monachus. Is cum accessisset, in medium huius domus, & ad me adspexisset: Tibi dico, inquit, surge. Cum ego autem essem locutus, dicens: Quomodo hoc dicitis? neque enim possum: Ille bis & ter eadem repetijt. Tandem autem: Ego tibi dico, inquit, surge, & ad sancti Samsonis sepulcrum vade quamprimum. Cum sic dixisset, ego statim me parum è lecto extuli, & illi videri rusus reuersum in templum, ex quo mihi visus fuerat esse egressus, & tandem omnino sublatum ab oculis. Tunc verò totus exurrexi, & visus sum liberatus esse ab omni dolore. Tunc mammillæ tumorem ambabus adstringens manibus, sensi spiritum, qui retrò emittebatur è latere. Deinde coniugem hilariter allocutus: Mihi video, inquit, nihil mali sentire: sed tu sensim solue vincula plagæ imposita. Ea autè sic fecit, & fuit interim magna affecta molestia: Er: Hei mihi, dixit, Quis est hic Amanites, q; plagæ est impositus? Id verò erat caro putrefacta, & reiecta, quæ vnà cum pannis euulsa fuerat. Sic ego sanatus, & præter spem & opinionem pristinè restitutus valetudini, nò me possum amplius continere: sed parens eius, qui me curauerat, præcepto, eo ad eius sepulcrum, cum alijs festum celebraturus. Cum sic dixisset, statim quoque sic fecit, & ad sanctum

abijt

abijt plenus gaudio & lætitia. Ijs autem, qui ei fiebant obuiam, res videbatur incredibilis, & vel de suis dubitabant oculis.

Cap. 21.

Coniungatur præcedentibus Georgij quoque miraculum: non est enim leue, nec vulgare, neque dignum quod contemnatur. Is erat quidem minister monachi cuiusdam & sacerdotis, nomine Ephedim. Cùm autem hydropem laboraret, & in sacra magni Samsonis æde esset repositus, omnia quidem repulit, quæ ei à medicis prius erant ad medelam adhibita, ut à quibus omnib⁹ nihil opis sensisset. Deinde cùm agrè ferret, quòd tandiù illic decumberet, sacra illa æde relicta, abijt in domini domunculam. Nò cessat autem dominus eum monere & hortari, ut reuertatur, & in sancti domo adhuc maneat. Cùm verò non persuaderet. (à verbis enim abstinere absperebat asperioribus propter morbi grauitatem.) At oratorium, inquit, saltem ingredi, adoraturus ipsam sancti imaginem. Deinde cùm oleum acceperis, & te vnixeris, in tuo lecto recumbe. Ille autem fecit, quòd iussus fuerat. Postquam verò fuit dies, iubebatur quidem à domino ad huc facere similia. Ille autem: Sed ego, inquit, conualui, & sancti virtute sum purã affecturus sanitatem. Hac enim nocte mihi apprensus in somnis sanctus, & meum ventrem tetigit, & dixit mihi: Abi, cùm sis sanus: nihil enim mali te vexat amplius. Hæc ad fidem faciendam domino non suffecerunt, sed eius fecit periculum, & diligenter est scrutatus illius vultum, & ventrem, & pedes, & reliqua membra. Cùm verò nullas morbi vidisset reliquias, nec vestigia, Deum laudauit, & sancto egit gratias, cùm videret famulum habuisse medicum non mercede conductum, nec fallacem, eumque pristina recuperasse valetudinem.

Cap. 22.

Porro autem Irene quoque erat morbus similis. Erat enim hydrops: isq; morbus grauisissimus: qui etiam elegantem, et magis admirabilem adeprus est curationem. Atque erat quidem Irene maritus vnus ex ijs, qui ad sacra ministrabant. Propter quem cùm decubisset, à medicis quidem desperarat se posse consequi salutem. Sanctus autem noctu apprensus cum quibusdam alijs duobus, cum quibus vltimum solebat apparere, (eos verò effedicunt diuinos illos, qui sine vlla medentur pecunia Cosmam & Damianum) eã primùm rogauit sanctus, quidnam mali pateretur. Illa autem videbatur ostendere: sanctus verò vnum eorum alloqui, & dicere: Oportet eius femori adhibere sectionem. Et ille quidem sic fecit. Ea autem, ut quæ dolorem quandam senserat, è somno est excitata: nihil verò cognouit ex ijs, quæ passa est. Cùm autem esset dies, ad eam accedens famula, cùm vidisset aquam sub lecto fusam, ut est verisimile, arbitrata eam esse vrinam, quòd turpiter & indecorè se gereret, exprobrauit, & quòd neque sutrexisset, neque vllam vocasset ex ancillis, sed inquinasset & vestes & stragula. Illa autem negabat, dicens, se nihil tale fecisse. Deinde remota tunica, cùm visasset sectio, & humor effluens, cognitus quidem fuit medicus: ipsa verò sana extitit, & domum pulchrè est reuerfa.

Cap. 23.

Satis est, his exhibitum esse gustum illius magni gratiæ. Quid enim (ut est in Tragœdia) numerare oportet innumerabilia? Hæc enim nunquam cessant fieri, sed similiter se habent atque fluentia fluminum: & alioqui vnum sufficit pro omnibus: diuinitus, inquam, fluens fluentum, quòd ex sepulcro quidem procedit, & ex eo oritur, & scaturit. Procedit autem non semper, sed paucis quidem diebus aut festum miraculi, veluti quidam humor apparet, deinde paulatim augetur, & remanet post festum sic scaturiens, donec aliquot dies præterierint: deinde cessat. Sicque ut opinor, est in maiori honore & admiratione, quam si perpetuò flueret. Nam sic conseruare certum, & nunquam aberrans tempus fluctus & defectus, præter id, quòd est gratius & admirabilius, est etiam magis venerabile. Quòd enim est perpetuum, affert fortasse etiam fatietatem. Satietas autem inducit contempionem.

Cap. 24.

Hoc est, quòd tibi à nobis offertur donum, maxime pater Samson, nescio quidem, an ex tui animi sententia, sed certè pro nostris viribus. Quòd quidem benignè & placidè accipias, qui es benignissimus: morborumque nostrorum, atque ideo animæ potius, quam corporis, bonus sis medicus, dux & custos totius nostræ vitæ, Christum reddens mihi propitium. Quem ipse quidem insigniter dilexisti, ego autem peccatorum multitudinem, hei mihi, plusquam dici possit, prouocaui ad iram: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

MAR.

Nota vim olei, de sancti sepulcro scaturientis.

Cosmas & Damianus medici.

Nota de liquore ex eius sepulcro manante.

DE SS. PLVTARCHO SERENO, &c. MARTYRIBVS. 959
MARTYRVM SANCTORVM PLVTARCHI,
 SERENI, HERACLIDIS, HEROIS, (IS A CHRISTO.
phorsono Heronex dicitur) item alterius Sereni, Potamiæ &c.
ex Historia Ecclesiastica Eusebij Cæsarens. Lib. 6.
cap. 4. interprete Iohanne Christophorsono Angliæ Episcopo.

RIGENES igitur cùm talia vitæ ex sapientiæ præceptis diuinitus institutæ exempla his, qui ad ipsum obseruandum oculis adijciebant, proposuisset, meritò quidem complures ex discipulis ad simile vitæ genus libenter amplexandū prouocauit: ut iam etiam ex infidelium numero viri non plebeij, sed præstantes cùm in omni genere literarum, tum in philosophia vel maxime, ad eius disciplinam cupidè raperentur. Qui quidem cùm eius sedulitate fidem & certam in verbo Dei persuasionem interiore mentis suæ recessu ingenuè sincereq; hauissent, in illo persecutionis tempore præclare se admodum & constanter gesserunt: vnde

Iunij 29. ut habent Martyrologia: quoniam non omnes vno die passi sunt.

nonnulli eorum capti, beato martyrio finem viuendi gloriosè fecerunt. Ex quorum numero primus erat Plutarchus, de quo paulò antè mentionem feci: quo ad mortem abducto, parum aberat, quin iste, de quo sermo instituitur, Origenes, dum illi in extremo iam vitæ suæ exitu adesset, à Plutarchi ciuib⁹ (quippe causam mortis Plutarchi in eum transferebant) iam denudò interfectus fuisset. Cæterum perspicax Dei providentia illum etiam eo tempore è periculo eripuit. Post Plutarchum secundus ex Origenis discipulis martyr fuit Serenus: cuius in Christum fides, quam animo imbiberat, ignis incendio satis exploratè probata fuit. Heraclides, tertius martyr & quartus Heronex, eadem schola profecti, quorum vterq; prior, dum adhuc catechumenus erat, posterior autè nuper iam baptizatus, securi, percussus fuit. Præterea ex eodem ludo alius à primo Serenus, quintus athleta, pro pietatis defensione, quam susceperat, pleno ore laudatur: cui post ingentem tormentorum perpeffionem, fama est, caput ceruicibus abscissum esse.

Plutarchus.

Serenus, Heraclides, Heronex.

Serenus aliter.

Ex mulierum numero, quæ erant eius disciplina institutæ, Rhais adhuc catechumena baptismum, ut ipse Origenes quodam in loco ait, per ignem consecuta, excessit è vita. Septimus inter istos nunc ratur Basilides, qui Potamiænam, multorum commendatione insignem, ad supplicium deduxit, de qua frequè & celebris sermo apud ciues suos iam habetur: vt potè quæ cùm infinitas propè pugnas pro corporis pudicitia & virginitate, qua præ cæteris excellabat, contra insanos amatorum suorum impetu cum mira venustate elucebat) constanter sustinuit: tum multiplices & graues ærumnas pro fide in Christum exhauriens, ad extremum post tormenta acerba dictuque horrenda, vnà cum matre Marcella ignis incendijs absumpta, mortem oppetit. Ferunt quidem Aquilam (hoc enim Iudicis nomen fuit) postquam graues vniuerso illius corpori plagas infixisset, tandem ad corporis ignominiam & contumeliam libidinosis gladiatoribus illam se traditurum interminatum: illam autem paulisper intra se meditantem, cùm rogaretur, quid sentiret, eiusmodi responsam dedisse, vnde visa est illis aliquid impietatis (sic enim putabatur) manifestò elocuta. Atque euestigio, post definitiuam de ea latam sententiam, Basilides vnus ex satellitibus, eam acceptam ad locum supplicij deduxit. Simulatq; autem multitudo ei molestiam facessere, & verborum petulantiâ insectari conabatur, hic eos, qui contumeliam ei faciebant, repulso coercuit, & maximam clementiam summamque humanitatem in eam declarauit. Illa verò hominem pro illius erga se commiseratione vehementer amplexata, bono animo esse hortatur, nam ait se, simulac abiret è vita, à Domino suo veniam & gratiam pro eo efflagitaturam, & non diù post eius in se merita iusta remuneratione compensaturam. Hæc cùm dixisset, pice ferenti per varia & diuersa corporis membra ab imis pedibus vsq; ad capitis verticem sensim ac pederentim diffusa, generoso & excelso animo migravit è vita. Tale certamen ab hac percelebri & gloriosa virgine confectum fuit.

Rhais foemina. Basilides: Potamiæna.

Marcella.

Clementia, Basilidis, in Potamiænam.

Sancti in caelis orant pro nobis.

Non

Basilidis
martyriū.

Non longo temporis intervallo interposito, Basilides, cum satellites socij sui certa de causa iniurandum ab ipso exigent, asseueranter affirmat, omnino sibi non lice- re iurare: Christianum enim se esse, & hoc se propalam fateri. At illi primò eum et- iam num iocari putabant. Verum vbi illud constanter asserit, abducitur ad ludicem, & coram illo intentionem confessus, in vincula conijcitur. Cum fratres in Domino ad eum aduentarent, causamq; repetinā & admirabilis huius mutationis sciscitarentur, ferrus respondisse: Potamionem triduo post martyrium noctu ei assistentem, coro- nam ipsius capiti imposuisse, dixisseq; se pro eo gratiam à Domino postulasse, postu- latam obtinuisse: & Dominum non longo tempore post eum ad suam gloriam rece- pturum. Post illa, vbi fratres sigillum in Domino ei impertuerant, postero die securi percussus, præclara martyrij corona donatus est. Alij item complures Alexandria eisdem temporibus, vtpote quibus Potamionem secundum quietem apparuisset, eosque fuisset impense ad Deum verbum amplexandam cohortata, frequentes ad fidem Chri- sti accessisse commemorantur.

VITA SANCTORVM APOSTOLORVM PETRI ET PAVLI, PER EGESIPPVM SCRIPTA LIB. III. De excidio Hierosolymitano, cap. 2.

IVNII 29.
Petrus & Paulus do- cēt Romæ.

Simon Ma- gus.

PRANT Neronis temporibus Romæ Petrus & Paulus doctores Christianorum, sublimes operibus, clari magi- sterio: qui virtute suorum operum Imperatorem aduer- sum fecerant, captum magi Simonis delinquentis, qui si- bi animum eius conciliauerat. Cui adiuuētum victoriæ, subiectiones gentium, vitæ longauitatem, salutis custo- diam feralibus artibus pollicebatur, atque ille credebat, qui vim rerum nesciret examinare. Denique summum apud eum tenebar amicitie locum: quandoquidem etiā præfulē suæ salutis, vitæq; custodem arbitrabatur. Sed vbi Petrus eius vanitates & flagitia detexit, & species il- lum rerum mentiri, non solidum aliquid aut verum effi- cere demonstrauit, ludibrio habitus, & digno est consumptus mœore. Et quanuis in alijs terrarum partibus Petri esset expertus potentiam, tamen præueniens Romam, au- sus est iactare, quod mortuos resuscitaret.

Defunctus erat id temporis Romæ adolescens nobilis, propinquus Cesaris, cum v- niuersorum dolore. Admonuere pleriq; experiendum, vtrum posset resuscitari. Ce- leberimus in his operibus habebatur Petrus: sed apud gentiles nulla facti huiusmodi deferebatur fides. Dolor exegit remediunt: perrectum est ad Petrum. Fuere qui etiam Simonem accersendum putarent: vterque affuerunt. Ait Petrus Simoni: qui se de sua iactaret potētia, priores sese partes dare: vt si posset, mortuum resuscitaret. Si ille non resuscitaret, se non defuturum, vt Christus opem ferret defuncto, quo posset resurge- re. Simon, qui putaret apud urbem gentiliū plurimum suas valituras artes, conditi- onem proposuit, vt si ipse resuscitasset mortuum, Petrus occideretur, qui magnæ po- tentiæ (sic enim appellabatur) laceffendo iniurias irrogauisset: sin verò præualuisset Petrus, in Simonem pari genere vindicaretur. Acqueiuit Petrus, adorsus est Simon: Accessit ad lectulum defuncti, incantare atque immurmurare dira carmina vt coepit, visus est caput agitare, qui mortuus erat. Clamor ingens gentiliū, quod iam viueret, quod loqueretur cum Simone. Ira & indignatio in Petrum, quod ausus esset confer- re sese tantæ potestati. Sanctus Apostolus poposcit silentium, & dixit: Si viuūt defun- ctus, loquatur: si resuscitatus est, surgat, ambulet, fabuletur. Phantasma illud esse, non veritatem, quod videatur caput mouisse. Denique separatur, inquit, Simon à lectulo, & tunc ne id quidem ostentui futurum. Abducitur Simon à lectulo, manet sine spe- cie motus alicuius, qui mortuus erat. Adstitit Petrus longius, & intra se paulisper ora- tioni intentus, cum magna voce ait: Adolescens, surge: fanet te Dominus Iesus. Et statim surrexit adolescens, & locutus est, ambulauit, & cibum sumpsit: & dedit eum Petrus matri suæ. Qui eum rogaretur, vt ab eo non discederet, ait: Non derelinque- tur ab eo, qui eum fecit resurgere, cuius nos serui sumus. Secura esto mater de filio, non yercaris: habet custodem suum. Et cum populus in Simonem insurgeret, vt lapi- dare.

Simoni Ma- go quātum tributum Romæ.

S. Petrus excitat mortuum.

daretur, ait Petrus: Satis est ad poenam eius, quod cognoscit suas artes nihil valere: vi- uat, & Christi regnum crescere videat vel inuitus.

Torquebatur Magus Apostoli gloria: collegit sese, atque omnem excitans carmi- num suorum potentiam, congregat populum, offensumq; se dicit à Galilæis: relictu- rum se urbem, quam tueri soleret. Diem statuit, pollicetur volatum, quo supernis se- dibus inucheretur: cui quando vellet, cælum pateret. Conscendit statuto die mōtem Capitolinum, ac se de rupe deiciens, volare coepit: Mirari populus, & venerari pleri- que, dicentes Dei esse potentiam, non hominis, qui cum corpore volitaret: nihil tale fecisse Christum. Tunc Petrus in medio stans, ait: Iesu Domine, ostende ei vanas artes suas esse, ne hac specie populus iste, qui crediturus est, decipiatur. Decidat Domine, sic tamen, vt nihil se potuisse viuens recognoscat. Et statim in voce Petri implicatis remi- gij alarum, quas sumpserat, corruit: nec exanimatus est, sed fracto debilitatoq; cruce, Aritiam concessit, atq; ibi mortuus est.

Quo comperto, deceptum se Nero & destitutum, dolens tanti casum amici, subla- rumq; sibi virum vtilem & necessarium Republicæ, indignatus, quærere coepit cau- sas, quibus Petrum occideret. Et iam tempus aderat, quo sancti vocarentur Apostoli Petrus & Paulus. Deniq; dato vt comprehenderetur præcepto, rogabatur Petrus, vt sese aliò conferret. Resistebat ille, dicens, nequaquam se facturum, vt tanquam metu mortis territus, cederet: bonum esse pro Christo pati: qui pro omnibus se morti obtu- lisset: non mortem illam, sed immortalitatem futuram: tanquam indignum, vt ipse fugeret passionem sui corporis, qui multos doctrina sua cōpulerit se hostias pro Chri- sto offerre, deberi sibi secundum Domini vocem, vt & ipse in passione sua Christo glo- riam atq; honorem daret. Hæc & alia Petrus obtexere, sed plebs la- hrymans quærens, ne se relinqueret, & fluctuantem inter procellas gentiliū destitueret: victus fletibus Petrus, cessit: Promisit se urbem egressurum. Proxima nocte salutatis fratribus & ce- lebrata oratione, proficisci solus coepit. Vbi vêtum est ad portam, videt sibi Christum occurrere, & adorans eum, dicit: Domine, quò vadis? Dicit ei Christus: Iterum venio crucifigi. Intellexit Petrus de sua dictum passione, quod ea Christus passurus videre- tur, qui patitur in singulis, non vniq; corporis dolore, sed quadam misericordiæ com- passione, aut gloriæ celebritate. Et conuersus, in urbem redijt, captusq; à persecutori- bus cruci adiudicatus, poposcit vt inuersis vestigijs cruci affigeretur, quod indignus esset, qui simili modo crucifigeretur, vt passus est Dei filius. Quo impetrato, vel quia irā debebatur, vt Christus prædixerat, vel quia persecutor non inuitus indulget poena- rum incrementa, & ipse Paulus, alter cruce, alter gladio necatus est.

Simon Ma- gus dū vult volare, cor- ruit: deinde moritur.

Vide Nero- nis nequiti- am.

Iohan. 21.

In huius rel- memoriæ extat adhuc hodiè Ro- mæ extra- portā Ap- piæ erectū sacellum, quod vul- gò appella- tur, Domi- ne quò Va- di:

ITEM VITA D. PETRI APOSTOLORVM PRINCIPIS, PER D. HIERONYMVM SCRIPTA, Lib. De Viris illustribus.

SIMON Petrus filius Iohannis, prouinciæ Galilææ, vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolo- rum, post episcopatum Antiochenis ecclesiæ & prædica- tionem dispersionis eorum, qui de circuncisione crede- rant in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia & Bithynia, se- cundo Claudij anno, ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique viginti quinque annis cathedram sa- cerdotalem tenuit, vsq; ad vltimum annum Neronis, id est, decimum quartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedi- bus eleuatis: asserens se indignum, vt sic crucifigeretur, vt Dominus suus.

S. Petrus pri- mō Antio- chenam re- xit ecclesiā.

Deinde Ro- manam.

Scriptit duas epistolas, quæ catholica nominantur quarum secunda à plerisq; eius Ecclesia iā esse negatur, propter styli cum priore dissonantiam. Sed & euangelium iuxta Marcū, olim vtran- que episto- lam tribuit Apostolo Petro, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem eius, è quibus vnus A. G. o. rum eius inscribitur, alius Euangelij, tertius Prædicationis, quartus Apocalypsis, quin- tus Iudicij, inter apocryphas scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano, iuxta viam triumphalem, totius Urbis veneratione celebratur.

Mmm

VITA

VITA SANCTI PAVLI APOSTOLI, PER D.
HIERONYMVM SCRIPTA, LIB. DE VIRIS
illustribus.

Acto. 9.
Act. 7. & 9.

Acto. 13.

Gala. 2.

Acto. 24.
27. & 28.

2. Tim. 4.

DAVLVS Apostolus, qui antè Saulus, extra numerum duodecim Apostolorum, de tribu Benjamin & oppido Iudæe Giscalis fuit. Quo à Romanis capto, cum parentibus suis Tarsum Ciliciæ commigravit, à quibus ob studia legis missus Hierosolymam, à Gamaliele viro doctissimo, cuius Lucas meminit, eruditus est. Cum autem interfuisset neci martyris Stephani, & acceptis à pontifice templi epistolis, ad persequendos eos, qui Christo crediderant Damascum pergeret, reuelatione compulsus ad fidem, quæ in Actibus Apostolorum scribitur, in Vas electiõis de persecutore translatus est. Cumque primùm ad prædicationem eius Sergius Paulus proconsul Cypri credidisset, ab eo, quòd eum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen, Paulus: & iuncto sibi Barnaba, multis vrbibus peragratis, reuertensq; Hierosolymam, à Petro Iacoboq; & Iohanne gentium Apostolus ordinatus.

Et quia in Actibus Apostolorum plènimè de eius conuersatione scriptum est, hoc tantùm dicam, quòd post passionem Domini vigesimo quinto anno, id est, secundo Neronis, eo tempore, quo Festus procurator Iudææ successit Felici, Romam vincus mittitur, & biennium in libera manens custodia, aduersus Iudæos de aduentu Christi quotidie disputauit. Sciendum autem in prima satisfactiõne, necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrat historia, Paulum à Nerone dimissum, vt euangelium Christi in Occidentis quoq; partibus prædicaret: sicut ipse scribit in secunda epistola ad Timotheum, eo tempore, quo & passus est, de vinculis dictans epistolam: In prima mea satisfactiõne nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur. Dominus autem mihi affuit, & confortauit me, vt per me prædicatiõ compleretur, & audirent omnes gentes: & liberatus sum de ore leonis. Manifestissimè leonem propter crudelitatem Neronem significans. Et in sequentibus: Liberatus sum de ore leonis. Et statim: Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & saluauit me in regnum suum caeleste, quòd scilicet præsens sibi sentiret imminere martyrium. Nam & in eadem epistola præmiserat: Ego enim iam immolor, & tempus resolutionis meæ instat.

Hic ergo quattodecimo Neronis anno, eodem die, quo Petrus, Romæ pro Christo capite truncatus, sepultusque est in via Ostiensi, anno post passionem Domini trigesimo septimo. Scripsit autem nouem ad septem ecclesias epistolas: ad Romanos vnam, ad Corinthios duas, ad Galatas vnam, ad Ephesios vnam, ad Philipenses vnam, ad Colossenses vnam, ad Thessalonicenses duas: præterea ad discipulos suos, Timotheo duas, Tito vnam, Philemoni vnam. Epistola autem, quæ fertur ad Hebræos, non eius creditur, propter styli sermonisq; distantiam: sed vel Barnabæ, iuxta Tertullianum: vel Lucæ euangelistæ iuxta quosdam: vel Clementis, Romanæ postea Ecclesiæ Episcopi, quem aiunt ipsi adiunctum, sententias Pauli proprio ordinasse & ornasse sermone. Vel certè quia Paulus scribebat ad Hebræos, & propter inuidiam sui apud eos nominis, titulum in principio salutationis amputauerat: scripserat vt Hebræis Hebræis Hebraicè, id est, suo eloquio disertissimè, vt ea, quæ eloquentè scripta fuerant in Hebræo, eloquentius verterentur in Græcum: & hanc causam esse, quòd à cæteris Pauli epistolis, discrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenses vnam, sed ab omnibus exploditur.

Ex Eusebij Casarens. Ecclesiast. Hist. lib. 2. cap. 23. interprete Iohanne Christophorono.

Petrus & Paulus Romæ occisi.

NERO igitur, qui hoc pacto infestissimus Dei hostis primus prædicatus fuit, ad Apostolos etiam trucidandos incitabatur. Paulum proinde Romæ, eo regnante, securi percussum, & Petrum etiam suffixum cruci, historiarum monumentis proditum

ditum est. Quinetiam insignis ac testata Petri & Pauli inscriptio, quæ in cœmeterijs Romæ ad hoc vsque tempus manet, huius rei gesta fidem facit. Atque hæc ita se habere, confirmat itidem vir Ecclesiasticus, Caius nomine, qui Zephyrini Pontificis Romani temporibus vixit, inque disputatione scriptis prodita, quam cum Proclo, Cataphrygum hæresis, & opinionis patrono habuit, eadem ipsa de locis, vbi sacra Apostolorum, quos supra citauimus, tabernacula locabantur, asserit: Ego, inquit, Apostolorum trophæa perspicuè possum ostendere. Nam si lubet in Vaticanum proficisci, aut in viam, quæ Ostiensis dicitur, te conferre, trophæa eorum, qui istam Ecclesiam suo sermone & virtute stabiliuerunt, inuenies.

Porro Dionysius Corinthiorum Episcopus illos ambos martyrium eodem tempore pertulisse, sic ad Romanos scribens commemorat. Petrum & Paulum, qui Romanos & Corinthios primùm in Ecclesiam Christi inseruerunt, prudenti quadam admonitione impulsus, in vnum locum conclusistis. Nam ambo, cum & nostram Corinthi, & vestram Romæ Ecclesiam fundassent, & eiusdem doctrinæ præceptis, tum nostros animos, tum vestros imbuissent, eodem tempore pariter martyrium subierunt. Atque ista hoc loco intexuimus, quòd rei gesta maior certiorque adiungatur fides.

COMMENTARIVS, QVI TRACTAT SINGVLARITIM CERTAMINA, LABORES ET PEREGRINATIONES, & consummationem sanctorum & principum Apostolorum Petri & Pauli: ex Simeone Metaphrasæ.

NON eos solùm, qui fuere ab initio patres artium, admittimus, & eorum fauemus laboribus: sed etiam, si quid aliud postea inuentum est à posteris, id fouemus & amplectimur. Quinetiam istos, ob id maximè laudamus, & eorum honorificam facimus mentionem, quod quæ sparsim & singularim ab alijs inuenta sunt, ij coniungentes & concinantes, in vnum corpus redegerunt, & ei formam dederunt, & artes posteris perfectas reliquerunt. Nos quoque eos sequentes, vt fidelium satisfaciamus desiderio, tanquàm in formam materiam, ea, quæ de summis Apostolorum Petro & Paulo, hic & illic decantantur, tractantes, eis formam tribuimus, corpusq; articulis expressum efficitur. Quoniam ergo hoc est nobis institutum, & ad restantem nostrum studium conferimus, incipiendum est dicere, vndenam primis Christi discipulorum fuerit ad vitam ingressus.

Petrus ergo (vt illius primùm faciam mentionem, cuius primæ fidei commissâ fuit cura Ecclesiæ) fuit quidem genere Hebræus: Palæstinæ autem regionem habitabat Galilæam. Patria verò ei fuit Bethsaida, quoddam paruum & vile oppidulum, eiusdem tribus & patriæ, cuius ij, qui de Simeone gloriantur Patriarcha. Pater autem erat Ionas, non is, qui redditus fuit à ventre balenæ, sed qui ex monstro, quod cadit in intelligentiam, multos liberauit per filium. Fuit autem in diebus Hyrcani, cui aures vnà cum Regno ablatae sunt à fratre. Non is verò solus natus est patri, sed cum eo quoque erat frater Andreas. Cum autem accepisset Petrus filiam Aristobuli fratris Barnabæ Apostoli, ex ea genuit filium vnum, & vnam filiam. Et Andreas quidem, qui vitam à negotio remotam, & coniugis expertem agebat, fit Iohannis Præcursoris discipulus, qui Baptismum prædicabat ad poenitentiam. A quo cum audisset illud, Ecce Agnus Dei, dum seruatorem Christum digito indicauit, relicto Baptista Iohanne, secutus est Iesum. Magnus autem ille Petrus, cum esset acerrimus & diligentissimus, magis versabatur in ijs, quæ ad victum cõparandum pertinent, vt qui & cum vxore habitabat, & senis patris prouideret senectuti. Cum eum aliquando ociosum inuenisset Andreas, adduxit ad Christum. Ille verò eum admisit, & Petrum vocauit, eius mentis soliditatem per nomen significans.

Postquam autem fuit relatus in numerum discipulorum, apparet statim vir probus, & feruens spiritu. Quocirca regni caelestis clauis ei creduntur: super mare perinde ac incorporatus, proprijs pedibus ingreditur: Domini transfigurationis spectator efficitur: Patris vocem suis audit auribus: in eos qui peccant, docetur esse patiens: & vnde

M m m m 2

nj.

Cap. 4.

niuersi orbis terræ cura ei committitur. Sed hæc quidem, & his plura fufius tractans facer liber Euangeliorum, ipsas quoque rerum causas nobis declarat. Quas quidem in præfentia non exposuimus, cum oratio malit esse breuis, quam nimis fusa.

A. 1.

2.

3.

Ibidem.

9.

10.

Ibidem.

Act. 12.

Cap. 5.

Episcopi à

S. Petro or-

dinati.

S. Petri per-

grinatio.

Cap. 6.

Gal.

Cum iam autem magnus Deus & Saluator noster Iesus Christus per voluntariam & salutarem suam passionem, aboleuisset diabolum, qui mortis tenebat imperium, & mortis vincula perfregisset, & tertio die resurrexisset, hic Petrus princeps Apostolorum, cum esset magistri ditatus præfidentia, os efficitur reliquorum Apostolorum, vel, ut magis propriè dicam, magister. Et cum deinde duodenarium quidem numerum Apostolorum in alterius locum substituto Matthia, suppleuisset: plurimas autem conciones Iudæis, qui in Sancti spiritus effusione aderant, & propterea stupebāt, quòd alijs linguis Dei magnalia annuntiarent, effudisset, & alijs orationibus eis tulisset testimonium, tria millia statim ad fidem in Christum euocauit. Et cum eum, qui erat ab ortu claudus, in speciosa templi porta, vnà cum Iohanne Euangelista curasset: & rursus eos, qui erant congregati, arguendo instituisset, & ad salutem inuitasset: & verum Deum esse Dominum nostrum Iesum Christum ex Mose & Prophetis euidenter ostendisset, non solum miraculi magnitudine, sed orationis quoque vehementia omnes obstupefecit, & ad fidem in Christum attraxit, & decies mille virorum Ecclesiam constituit Hierosolymis. Ananiam autem & Sapphiram eius vxorem, qui noxam quandam fecerant vsurpationem, sibi, inquam, tanquam propria vsurpantes, quæ Deo consecrauerant, graui reprehensione statim vita priuauit. Vmbraque eius non solum varios morbos expulit ab hominibus, sed mortuos etiam excitauit. Lidde paralyticum Acneam verbo curauit. Ioppæ pauperum amantem Dorcadem mortuam excitauit. Cæsareæ Centurionem Cornelium, qui erat gentilis, ad fidem in Christum euocauit cum tota familia, & Spiritu sancto impleuit per baptismum. Quinetiã fidei portam gentibus aperuit per eam, quæ illi apparuit, vasis linei visionem, in quo erant omnes bestia terre, & vocem, quæ de cælo vnà cum vase facta delata, & eum est adhortata, vt surgens sacrificaret & comederet, nihil eorum esse commune existimans. Ab Herode autem, qui etiã dictus est Agrippa, duabus catenis victus, & in carcere coniectus, cum diligenter custodiretur à quatuor quaternionibus militum, à diuino Angelo liberatus à vinculis, & à carcere, ei portis sua sponte apertis. Propter Simonem autem sceleratum illum Magum, obit omnes ciuitates Coelefryiæ, & præterea Pontum & Asiam, atque etiam Galatiam. Et cum in eis seminasset verbum fidei, ad ipsam vsque Romam peruenit.

Vt eas autem cursim persequamur, hæc sunt: Cum ab Hierusalem venisset Cæsaream Stratonis, & ex ijs, qui ipsum sequebantur, presbyteris Episcopum ei constituisset, venit Sidonem. Vbi cum multos curasset, & Episcopum constituisset, venit Berytum. In qua etiam cum ex ijs, qui sequebantur, vnum ordinasset Episcopum venit Byblum. Deinde Tripolim: & apud Marsonem virum quendam prudentem diuersatur. Quem cum fidelibus, qui erant Tripoli Phoeniciæ, Episcopum constituisset, venit Orthosiam: Deinde Antardum. Deinde in insula, quæ dicitur Aradus. Deinde Balanæas: & illinc Panta. Deinde Laodiceam: in qua cum multos, qui morbis laborabant, & vexabantur à dæmonibus, curasset, Ecclesiamque congregasset, & Episcopum constituisset, venit Antiochiam Syriæ ciuitatem. Quo in loco Simon quidem magus eos, qui ad eum quærendum ab Imperatore missi fuerant, declinans, constituit fugere in ciuitates Iudææ. Petrus autem Domini Apostolus, cum simul accessisset ingressus, multaque Antiochiæ fecisset curationes, & vnum Deum in tribus personis ijs, qui erant congregati, feliciter annuntiasset, & Episcopos ordinasset, Marcianum quidem Syracusis in Sicilia, Pancratium autem Tauromenij, venit Tyanen Capadocia, & illinc Ancyram Galatię. In qua cum precatioe suscitasset mortuum, multoque catechesi instituisset, & baptizasset, & Ecclesiam constituisset, & Episcopum ordinasset, venit Sinope Ponti ciuitatem. Deinde Amaseã, quæ est in mediterraneis Ponti. Deinde Gangram Paphlagonum. Deinde Claudiopolim Honoriadis. Deinde Nicomediam Bithyniæ. Deinde Niceam. Deinde cum festinaret ascendere Hierosolyma propter Paschæ festum, reuertens venit Pisinuntem. Deinde per Cappadociam & Syriam, rursus venit Antiochiam. Et illinc profectus, venit Hierusalem.

Quo in loco, cum iam tertius annus præterisset à vocatione magni Pauli, ab ipso Paulo visitatur, sicut ille ipse dicit: Post tres annos ascendi Hierosolyma ad videndum Petrum, & mansi apud eum dies quindecim. In quibus cum Canones & Ecclesiasticas constitutiones exposuissent, beatus quidem Paulus profectus est ad opus, ad quod

quod vocatus fuerat. Magnus autem Petrus rursus reuersus est Antiochiam. Vbi cum Euodium constituisset Episcopum, venit Synadem Phrygiæ ciuitatem. Deinde Nicomediam. In qua cum Prochorum ordinasset Episcopum, venit Ilium ciuitatem Helleponti. Quo in loco cum Centurionem Cornelium constituisset Episcopum, reuersus est Hierusalem. Visus est autem ei Dominus in visione, dicens: Surge Petre, vade ad Occidentem: opus enim habet, vt tuis illustretur facibus: & ego ero tecum. Simon autem paulò antè captus ab ijs, qui eum quærebant, vt prius diximus, Romam ducitur, vt luat poenas eorum, quæ perpetrauerat. In qua cum fuisset, & arte sua magicâ multos mente mouisset & decepisset, non solum non dedit poenas, sed etiam à multis deus fuit existimatus. Romanos enim præcurfor ille satanæ sua Magia in tantam adduxit admirationem, quin etiam ipsum quoque Claudium: vt ei posita statua inter duos pontes in Tyberi inscriberent: Simoni deo sancto. Et hæc quidem Iustinus & Irenæus fufius persequuntur. Nos autem pergamus cœptam persequi narrationem.

Cum ergo quæ visa fuerant, magnus Petrus annuntiasset fratribus, & vale eis dixisset, rursus venit Antiochiam visitans Ecclesias. Quo in loco cum magnum inuenisset Paulum, certo quodam consilio ab eo arguitur. Deinde cum Tarfi Vrbanum constituisset Episcopum, & Epaphroditum Andriæ Lyciæ, & Phygellum Ephesi, quem aiunt à recta via diuertisse, & cum Simone sensisse, & Smyrnæ Apellem, qui erat frater Polycarpi, venit in Macedoniam. Cum Philippis autem Olympum Episcopum constituisset, & Thessaloniciæ Iasonem, & Corinthi Silam, cum enim illic inuenisset apud magnum Paulum permanentem, & Parris Herodionem, nauigauit in Siciliam. Et cum venisset Tauromenium, diuersatur apud Pancratium virum sapientissimum. Quo in loco cum quendam Maximum catechesi instituisset, & baptizasset, & Episcopum ordinasset, Romam appellit. In qua cum quotidie synaxes celebraret, & vnum Deum patrem omnipotentem, & vnum Dominum Iesum Christum filium verum de Deo vero, & vnum spiritum sanctum Dominum & viuificum in synagogis & domi doceret, attraxit multos ad fidem in Christum, & per sanctum baptismum liberauit ab errore idolorum: adeò vt breui tempore ad sanctum baptismum omnes ferè accurrerint, & Deo per Apostoli doctrinam crediderint.

Hæc videns Simon, non satis duxit tacere, & suam celare improbitatem: sed gloria & existimatione se superatum esse arbitratus, si fineret Apostolum totis viribus ijs, qui Romæ erant, veritatem annunciare, audacter simul & indoste cœpit liberè loqui in media ciuitate, & imperitè aggressus est ei contradicere. Vbi & umbras quasdam eum sequi & præcedere: quas dicebat esse animas mortuorum, & mortuos suscitatos, & ei, tanquam deo, honorem tribuentes, claudosque rectè ingredi & salutare ostendebat: seque instar fabulosi illius Protei in varias formas mutans, ostendebat aliquando quidem duas habentem facies: deinde autem, paruo interiecto spatio, transformabatur in capram, & serpentem, & volucrem, & qualem par est eum videri, qui à ratione alienis seruit cupiditatibus: & igni sæpè assimilabatur: & simpliciores omnibus modis non cessabat decipere. Ille autem magnus Domini Apostolus, si solummodo cernebatur, omnes eius machinationes facillimè dissoluebat, & in nihilum resoluebat.

Cum multæ ergo (vt est consentaneum) inter eos fuissent vtrinque controuersie, & disputationes: nesciret autem Simon, quidnam amplius ageret, aram quandam lauro coronatus ascendit. Ex qua turbas primùm iracundè alloquens: Quoniam, inquit, adeò insipientes fuistis, ô Romani, vt me quidem relinqueretis, Petrum verò sequeremini, ecce in conspectu vestro mandabo Angelis meis, & me tollent in manibus, & ad patrem meum ascendam in cælum, & illinc vos extremo afficiam supplicio: vt qui non in ijs, quæ vobis dixi, persisteretis. Hæc cum dixisset, plaudens deinde manibus, per aërem misus cœpit volare, quibusdam umbris, vel malis potiùs demoniibus, eum impellentibus & portantibus. Magnus autem ille Apostolus Petrus cum se partim retinuisset, audientibus omnibus, cœpit dicere: Domine Iesu Christe, qui es Deus meus, ne sinas eum implere, quod proposuit, ne immittat petram scandali, & lapidè offensionis malignus in eos, qui in te crediderunt. Et sublatis ad Simonem oculis, clara voce clamauit: Vobis satanæ ministris præcipio, ne eum portetis, sed eum dimittatis in eo loco, in quo nunc est. Statimque, cum quæ circa ipsum apparebant, umbræ recessissent, & in nihilum resolutæ essent, Simon lapsus ab aëre, ad terram fertur casu miserè & miserabili, & contrito toto infelici corpore, secundo post die miseram emittit animam,

Cornelius Centurio Episcopus

Simonis Magi statua

Cap. 7. Gal. 2.

Petrus Romæ ap. cl.

Cap. 8.

Præstigiæ Simonis Magi.

Cap. 9.

Magus voluitansruit in terram.

animam, acribus cruciatus doloribus. Cum hoc autem factum esset, & turba multis horis clamaret: Magnus est Deus, qui nobis à Petro prædicatur: Petrus cum altum quoddam sedile ascendisset, manumq; mouisset, & turbis præcepisset silentium, postquam ex Mose & Prophetis Dominum nostrum Iesum Christum Deum ante secula annunciasset, & plurimos demones fugasset ab hominibus, & morbos curasset varios, eos dimisit.

Cap. 10.

S. Petrus e-
riam Hispa-
niis prædica-
uit.S. Petrus in-
terfuit Dei-
paræ Mariæ
obitui.S. Petrus in
Britannia
docet.Cap. 11.
Clemens fit
Romanus
pontifex.S. Petrus
erucifiguit
in ueruo or-
dine.

Cap. 12.

Act. 7. & 8.

Gal. 1.
1. Tim. 1.

Cum autem non diu mansisset apud Romanos, & sancto baptismo multos regere-
rasset, & Ecclesiam constituisset, & Linum Episcopum ordinasset, venit Tarracinam.
In qua cum Epaphroditum ordinasset Episcopum, venit Sirmium ciuitatē Hispaniæ.
Quo in loco cum Epænetum constituisset Episcopum, deuenit Carthaginē ciuitatem
Aphricæ. In qua cum Crescentem ordinasset Episcopum, venit in Aegyptum. Et
cum Thebis, quæ septem habent portas, Ruffum, Alexandria autem Marcum Euan-
gelistam eorum, qui se in disciplinam tradiderant, Episcopatu præfecisset, rursus ve-
nit Hierosolyma ex reuelatione, propter Deiparæ Mariæ migrationem. Deinde re-
uersus in Aegyptum, per Aphricam rursus Romam rediit. Ex qua venit Mediola-
num, & Phonicen, quæ sunt ciuitates in continente. In quibus cum constituisset Epi-
scopos & presbyteros, venit in Britanniam. Quo in loco cum longo tempore fuisset
moratus, & multas gentes non nominatas attraxisset ad fidem Christi, Angelicam
adspexit uisionem, quæ dicebat: Petre, instat tempus tuæ resolutionis & oportet te ire
Romam: in qua cum mortem per crucem sustineris, recipies mercedem iustitiæ. Cum
ergo propterea Deum glorificasset & egisset gratias, & apud Britannos mansisset dies
aliquot, & verbo gratiæ multos illuminasset, & ecclesias constituisset, Episcoposque
& presbyteros, & diaconos ordinasset, duodecimo anno Cæsaris Neronis rursus Ro-
mam reuertitur.

Quo in loco cum Linum inuenisset consummatum, eius loco ordinauit Clemen-
tem recusantem. & non admittentem eam curationem. Cui cum ad id accommoda-
tis uerbis persuasisset, & ut bono esset animo, fuisset hortatus, suorum sermonum eum
prouehit ad cathedram. Qui cum, sicut quidam vitulus, collum suum bono iugo sub-
iecisset, cum Magistro suo trahebat currum uerbi. Quocirca multi quidem illustres
prompto & alacri animo fidei obediabant: multæ autem nobiles foeminae addeban-
tur ijs, qui salui fiebant. Cum uero duæ foeminae Imperatoris, quæ plus quam alia
ab eo diligebantur, fidei accessissent, & pudicè uiuere statuisset, quoniam erat libidi-
nosissimus Nero & impudicissimus, furebat aduersus omnem Ecclesiam, maximè
autem Petrum principem Apostolorum, ut qui fuisset causa pudicitia eius foeminarum
quæ crediderant in Dominum. Quamobrem cum ira supra modum efferbuisset, ca-
pitis pronunciat sententiam aduersus omnes, qui in Christum sperassent. Cum ita-
que milites omnes protinus comprehendissent, eos deducunt ad locum damnato-
rum: & Clementi quidem parcunt, ut qui esset cognatus Cæsaris: Herodionem autè
& Olympam, unâ cum magna multitudine gladio subiiciunt: Petrum uero illum ma-
gnum Domini Apostolum inuersum Cruci affigunt, Quamobrem cum ex clauis do-
lores, similiter atque Christus Deus noster, ipse quoque sustinuisset, puram & imma-
culatam suam animam in manus Dei deponit. Clemens autem eius discipulus & Epi-
scopus, cum maximè uenerandum & sanctum eius corpus magnificè composuisset ad
sepeliendum, in loco insigni deposuit. Sed de uita quidem & prædicatione, & sine ma-
gni Apostolorum Petri, hucusque sit à nobis dictum breuiter. Necesse est autem de
claro quoque & beato Apostolo Paulo, quomodo poterimus, dicere.

Magnus ergo & beatus Domini Apostolus Paulus, erat ipse quoque Hebraeus qui,
dem genere, ex tribu autem Benjamin, claris natus parentibus, hæresi Phariseus, as-
scribens sibi patriam Tarsum ciuitatem Cilicię, sub præceptore, Gamalielē in lege Mo-
sis insigniter eruditus, ardens morum paternorum æmulator, qui à pueritia Roma-
nus uocabatur Saulus. Persequatur autem & populabatur Dei Ecclesiam per ig-
norantiam. Quamobrem ei grata erat interfectio Stephani primi Martyris, ut qui o-
mnium, qui lapides in eum iaciebant, suscepit uestes custodiendas, ut ad illius cadem
omnium manibus ueretur. Porro aut primus quoque, ubique, aderat cuius, qui agitabant
seditionem, studens destruere præconium pietatis: multa que erant & magna, quæ ab
ipso fiebant aduersus Ecclesiam: & nihil ei ad summam deerat in saniam. In hoc enim
pietatem exercere, & se præclare gerere arbitrabatur, sicut ipse faretur in Epistolis,
& Lucas refert in libro, qui inscribitur Actus Apostolorum. Etenim nõ solum is, quo-
modo multi Iudæi, odio habebat & auersabatur præconium pietatis, sed etiam malo
reni

rem totius gentis iram prouocabat aduersus eos, qui ei ministrabant.

Postquam enim id uidit repente refluxisse, & fidei præcones euasisse minis supe-
rioribus, æmulatione percitus & ratus se maxima affici iniuria, si præconium quidē per
uniuersam terram diffunderetur, præcones autem persecutorum paruifacerent peri-
culum, omne studium adhibuit, ut hos quidem de medio tolleret, illud uero retarda-
ret, ac reprimeret. Quamobrem cum à sacerdotibus & doctoribus illo tempore acce-
pisset epistolas ad Iudæos, qui erant Damasci, iter ingressus est contra eos, qui erant in
ea, discipulos. Sed qui ex uero matris eum segregauit ad suum ministerium, uidens
eum iniusta teneri in tanta iniusta uoluntate & iusto animi proposito, & ei in media
via apprensus, corporeis quidem eum orbat oculis, magnitudine purissimæ lucis, quæ
ei apparuit: eius autem mentem & animam adeo illuminat, ut eum, qui erat olim per-
secutor, dilectum statim & fidelissimum fecerit suum præconem. Sauli itaque nomi-
ne in Pauli nomen transmutato, eo que ex salo persecutionis traducto ad quietem e-
ius fidei, mittit ad Ananiam quendam discipulum in urbe Damasco. A quo cum Pau-
lus sanctum accepisset baptismum, & Christi intemeratis communicasset sacramen-
tis, Efficitur fidelis socius prædicationis. Tantam ergo mutationem ostendit hic beatus
post uocationem, & ad tantum in Christum exarsit desiderium, ut præcones uerita-
tis non solum uerbis, sed factis etiam confirmaret: qui cum adhuc timebant, & suspe-
ctum habebant, ostendens se toto animi studio erupisse in amorem Domini. Quocir-
ca cum fuisset cum ijs, qui erant Damasci discipulis, statim coepit prædicare Christum
in synagogis, Iudæos confutans, & rursus confirmans eum esse Christum.

Cum autem ei fuissent cognita, quæ à Iudæis parabantur insidiæ, per murum in
sporta dimittitur à discipulis, & in Hierusalem accedit ad Apostolos. In qua liberè
loquens in nomine Domini Iesu, diserebat & disceptabat aduersus Gentiles. Sed
cum ei quoque rursus significatæ fuissent insidiæ, à fratribus deducitur Cæsaream, &
illinc uenit Tarsum. Quod cum uenisset Barnabas, & eum inuenisset, deduxit Antio-
chiam. Cum toto autem anno illic coetus haberet, & satis magnam docuissent mul-
titudinem, & discipulos primum nominassent Christianos, in Iudæam ad fratres mit-
tantur cum ministerio, propter famem, quæ fuit tempore Claudij Cæsaris. Cum im-
plēssent autem ministerium, reuersi sunt Hierosolyma. Vbi Domino sacrum obeun-
tes ministerium, & ieiunantes, à sancto spiritu segregantur ad opus, ad quod uocati
fuerant. Emissi autem, uenerunt Seleuciam, & illinc in Cyprum nauigauerunt: &
cum fuissent Salaminæ, Dei uerbum annunciauerunt. Cum uero peruassissent insulam
usque ad Paphum, exacerant pseudopphetam Barieu, qui multos peruertebat. Quod
cum factum esset, euenit statim ut multi crederent, atque etiam ipse Proconsul, qui e-
rat in Insula. Illinc autem profecti, ueniunt Pergen Pamphylia: & illinc Antiochiam
Pisidia. In qua cum die sabbatorum concionatus esset Paulus in synagoga, attraxit
multos ad fidem in Christum. Quamobrem Iudæi pleni æmulatione, eum & Barna-
bam eiecerunt è ciuitate. Ij uero ex ea egredientes, excusserunt puluerem è suis pe-
dibus, conuenienter præcepto Domini.

Et cum uenissent Iconium, & illic longo tempore uersati essent, multosq; Iudæos
& Gentiles, atque etiam beatam Teclam ad fidem Domini euocassent, à Iudæis, qui
non crediderant, & Gentilibus, afficiuntur contumelijs, & appetuntur lapidibus. Cū-
que Lystram & Derben confugissent, quæ sunt urbes Lycaonia, medentur ei, qui fue-
rat claudus à matris uero. Quo in loco cum presbyteros ordinassent, & Pisidiam
peruassissent, uenerunt in Pamphyliam. Et cum Pergæ locuti essent sermonem,
descenderunt in Attaliam. Cum autem uenissent Antiochiam, & congregassent ec-
clesiam, annunciarunt quæcumque cum eis fecisset Dominus. Illinc dimissi, perua-
serunt Phœniciam & Samariam, narrantes conuersionem gentium. Cum uenissent
autem Hierusalem, reuertuntur Antiochiam. Quod non oporteat circuncidi, ne-
que uesci sanguine, & abstinendum sit à suffocato & immolatis, ab Apostolis afferen-
tes tractantem Epistolam. Quod cum uenissent, & satis longum tempus illic egis-
sent, abiērunt, Barnabas quidem in Cyprum, Marco assumpto, Paulus autem in par-
tes Syriæ & Ciliciæ, cum Silam elegisset, & quæ erant in ciuitate, Ecclesias confirmas-
set. Cumque uenisset Derben & Lystram, & Timotheum assumpsisset discipulum, e-
um circuncidit. Deinde cum obisissent Phrygiam & Galatiam, à sancto Spiritu loqui
sermonem prohibiti, uenientes per Mysiam, tentauerunt proficisci in Bithyniam, neq;
fuit eos sanctus Spiritus.

Cum autem transisissent Mysiam, descenderunt in Troadem: & cum illinc accessissent

sent in Samothraciam, veniunt Neapolim. Et cum venissent Philippus Macedonia versati sunt illic dies aliquot. Quo in loco cum credidisset Lydia purpuraria, in domum eius venientes gratia precationis, spiritum Pythonicum eijciunt ab ancilla. Quamobrem ab eius dominis appetiti maledictis, ut qui alienos mores annunciarer, caduntur virgis a Magistratibus, & in carcerem conjiciuntur, eorumque pedes ligno cautè & diligenter stringuntur. Quo in loco cum media nocte orarent, & Deum laudarent, fit maximus tremor, & carceris fores aperiuntur, & vincti omnes relaxantur, & custos carceris efficitur fidelis cum tota familia, cum quod ducit ad salutem, a Paulo accepisset baptismum. Egressi autem e civitate, cum Amphipolim transmississent & Apolloniam, venerunt Thessalonicam. In qua cum multos accepissent in disciplina, Iudæos ad iram provocarunt: Qui etiam collecta multitudine, conturbabant civitatem. Et cum accessissent ad aedes Iasonis, quærebant eos producere ad populum. Et cum non invenissent, traxerunt Iasonem, & aliquot ex fratribus ad magistratus civitatis. A quo cum satis accepissent, eos dimiserunt.

Act. 17.

Cap. 17.

Act. 18.

Cap. 18. Act. 19.

Sudarium S. Pauli factum aegrotos. Act. 20.

Instituit suos salubriter S. Apostolus Paulus.

Act. 21.

Cap. 19. Paulus Hierosolymæ capitur.

Illinc autem egressus Paulus cum ijs, qui cum eo erant, venit Beroeam. Quo in loco cum multos accepisset discipulos, Timotheus quidem & Silas illic remanent, magnus autem Paulus per mare venit Athenas. Transiens autem, & ea contemplans quæ ab eis colebantur, aram quoque invenit, in qua erat scriptum, Ignoto Deo. Ex quo parva accepta occasione, annunciat eis in medio Areopago Dominum nostrum & Deum Iesum Christum, initium ducens in ipsa aræ inscriptione: statimque satis multos baptizavit ad fidem in Christum. Inter quos Dionysium quoque Areopagitam, & honestam quandam mulierem, nomine Damarim, & cum eis alios. Post hæc verò Athenis abiens Paulus, venit Corinthum: & cum Priscilla & Aquila invenisset eiusdem, cuius ipse erat, artis, apud eos diuersatur. Quo in loco cum annum & menses quinque transigisset, & multos tam ex Iudæis, quam ex Græcis, gratiæ verbo illuminasset, & ad Domini fidem evocasset, Priscilla & Aquila, & Timotheo assumptis, venit Ephesum, eisque illic relictis, venit Casaream vna cum Timotheo. Cumque salutasset Ecclesiam, descendit Antiochiam. In qua cum aliquantum temporis esset verus fatus, egressus est, deinceps transiens per Gallatiam & Phrygiam.

Et cum per superiores partes venisset Ephesum, tribus mensibus cum Iudæis differens in synagoga de Regno Dei, persuasit ne ijs attenderent, quæ ad umbratè dicebantur à lege, sed ea ad spiritum transferrent & componerent. Cum autem apud eos alios duos annos & paulò plus mansisset, & ferè totam Asiam ad fidem Christi attraxisset, & non vulgares virtutes, non per se solum, sed etiam per sudaria & semicinctia sua perfecisset, & omne genus morbos & dæmones exegisset, & Timotheum Episcopum eis constituisset, egressus est, ut iret in Macedoniam. Cum illas autem partes transivisset, venit in Graciam. Et cum tres illic menses transigisset, & multos accepisset discipulos, venit Troadem. Quo in loco cum Eutychem, qui, dum disereretur, dormitauerat, & ex tertio cœnaculo deorsum ceciderat, & mortuus erat, suscitasset, venit Aysum, deinde Mitylenen. Et cum die sequenti esset ex adverso Chij, altera die appulit Samum. Et cum mansisset Strongilæ, die sequenti venit Miletum. Ex qua cum misisset Ephesum, accersit presbyteros Ecclesiæ. Postquam autem accessissent, cum eis disserit de humilitate, & malorum tolerantia: deinde de constitutione Ecclesiastica, & gregis cura. Et rursus cum ea, quæ & sibi Hierusalem eunti, & eis post eius recessum erant euentura, prædixisset: & quòd oporteat vigilare in eos, qui instar luporum sunt gregem avidè diuulsuri, eis mandatum dedisset, eosque Deo commendasset, & precatus esset, nauem ascendens, statim soluit. Qua vèctus, cum venisset in Coem Insulam, Rhodum nauigavit: & illinc Patara. Quo in loco cum alterum ascensisset nauigium, Cypro relicta à sinistris, præternavigavit Syriam: & cum venisset Tyrum (illic enim nauis impositum onus exonerabat) & invenisset discipulos, mansit apud eos septem dies. Et naui rursus vsus, venit Ptolemaidem, & illinc Casaream, & ad Philippum Evangelistam, qui erat ex septem diaconis, diuersatur. Et post dies aliquot, sublatis sarcinis, venit Hierusalem. Et septem dies purificatus, templum ingreditur, annuncians impletos esse dies purificationis.

Quo in loco qui erant ex Asia Iudæi, cum eum adspexissent, conturbarunt omnem multitudinem, & manus suas in Paulum immiserunt, clamantes, viri Israëlita, ferè auxiliium. Cum fuisset autem maximus populi concursus, coeperunt in eum hæc dicere: Hic est, qui adversus legem & locum hunc, omnes ubique docet: Quinetiam gentiles introduxit in templum, & id inquinavit. Statimque mota multitudo, incitata

tata est, ut eum tolleret de medio. Sed mox adveniens Tribunus Lysias, eum liberat, & cum militari auxilio eum mittit ad Præsidentem Felicem, cui successit Festus. Cum sensisset autem Paulus à Iudæis in ipsum strui insidias, pro tribunali ad Casarem statim provocat. & tunc quidem dimittitur à iudicio: cessant autem, quæ in eum à Iudæis perabantur insidiæ: & deinceps à Præsidentibus & magistratibus mittitur ad Casarem. Cum verò esset constitutum, ut Paulus nauigaret in Italiam, cumque eo accepto, Centurio quidam nomine Iulius, vna cum alijs vinctis nauem ascendisset Adrumetinam, venit Sidonem, & illinc in Cyprum. Cum autem præternavigasset pelagus, quod est ex adverso Ciliciæ & Pamphylia, veniunt Miram urbem Lyciæ. Et cum nauem ascendissent Alexandrinam, vix Cnidum perueniunt. Et cum subnavigasset Cretam per Salmonem, venerunt in locum qui dicitur Pulchri portus. Ex quo cum soluisset, & Cretam præterlegerent, & ventus, qui dicitur Typhonicus, qui latas excitat vndas, spirasset, prope Caudam, quæ sic dicitur, decurrunt Insulam, & vehementi tempestate exagitati, & nauis armamentis projectis suis manibus.

Cum autem omnes magna affecti tristitia & mortem expectarent, surgens Paulus in medio eorum, iussit eos esse bono animo, cum nulla sit eorum peritura anima, præter nauem: hortatusque est eos, ut cibum sumerent, ut qui iam quatuordecim dies manerent ieiuni. Cumque servati essent ijs, qui erant cum Paulo, ex nauigatione naue dissoluta ab vndarum violentia, descendentes in terram, cognouerunt insulam vocari Meliten. Quo in loco cum congregaret Paulus samentorum multitudinem, vipera eius manum apprehendit. Quam cum in ignem excussisset, nihil mali passus, Deus existimatus est à Barbaris. Quinetiam cum patrem Publij liberasset ab eo, quo laborabat, tormine intestinorum, & plura alia fecisset miracula, cum ijs, qui secum nauigabant, alia naue venit Syracusas, & illinc Rhegium, deinde puteolos, deinde Romam ipsam. Cum autem cognouissent fratres eius aduentum, iuerunt ei obuiam vsque ad Forum Appium, & tres Tabernas. Et Centurio quidem reliquos vinctos tradidit duci exercitus: Paulus autem toto biennio seruabatur ab vno milite, omnes qui ad ipsum veniebant, excipiens, & Dei Regnum cum omni fiducia prædicans absque impedimento. Atque hæc quidem hucusque narrauit Lucas in Actibus Apostolorum, qui librum eo tempore composuit. Quæ autem sunt postea consecuta, postquam, Paulo Romæ relicto, profectus est Thebas Bœotia, minimè composuit.

Eusebius autem, qui in secundo libro historiæ Ecclesiasticæ hæc est accuratè perferutatus, dicit Paulum, cum tunc quidem causam dixisset apud Neronem, fuisse absolutum, & Dei verbum, cum esset relaxatus, Romæ agentem prædicasse totis decem annis. In quibus dicitur peregrè profectus in Hispaniam, Galliam & Italiam, Christi præco verbum disseminasse, & multos à dijs patrijs euulsisse, & cum græce Domini coniunxisse. Iam verò cum esset in Hispania, tale quid dicunt accidisse. Mulier quædam & genere, & opibus, & doctrina insignis, cum iam olim auditionem accepisset Apostolicam, cupiebat ipsius quoque intueri oculos præconem veritatis, & ipsis auribus institui in veræ pietatis dogmatibus. Cum ergo ei visum esset diuina quadam inspiratione in forum proficisci, quo tempore qui vel ex sola fama ab ea diligebatur, per medium eius transibat, dicitur & eum vidisse leniter & placidè ingredientem: ut qui non solum gratia plenos mores haberet cæteros, sed etiam ipsum incessum, & marito suo persuasisset, cui nomen erat Procus (eorum autem qui illic erant, erat facile princeps) ut intra aedes suas hospitem exciperet: Postquam verò fuit accersitus, & fuit prope illos, eiusmodi aliquod miraculum accidisse mulieri: nempe apertis mentis suæ oculis, vidisse in fronte eius, qui fuerat hospitio acceptus, literas aureas, quæ dicebant, Paulus Christi præco. Illam autem propter visionem insperatam inuasit & voluptas, & timor: & lachrymis plena procidit ad pedes Apostoli, & catechizata ab eo instituta, primum quidem suscipit baptismum, appellata Xanthippe: Postea autem Probis eius maritus, qui erat notus Neroni: deinde etiam Philotheus profectus: & deinceps omnes, qui illam habitabant regionem. Quod autem in Hispania prædicauerit Paulus, hoc apertè dicit in Epistola ad Romanos, sic scribens: Nunc autem non amplius habens locum in his regionibus, desiderium autem habens veniendi ad vos à multis annis, cum proficiscar in Hispaniam, veniam ad vos: spero enim transiens vos videre. Quoniam ergo etiam antequam fuisset Romæ in animo habuit prædicare in Hispania, cum ei feliciter successisset, ut ad primam veniret ex civitatibus, non neglexit ea, quæ ei prius visa fuerant: etiam si Romam rursus reuersus, in

Act. 23.

Act. 27.

Lyciam

Cap. 20. Patitur naufragium B. Paulus in mari Adriatico.

Act. 28.

S. Paulus venit Romam.

Cap. 21.

Paulus prædicat Christum in Hispania.

alias Probis.

Hispani multi erant in Christum.

Rom. 15.

sus, in ea cessat à longis laboribus. Quomodo autem, & quam de causa, iam sum declaraturus.

Cap. 22.
Nero sauit
in suos.

Cum ad infaniam summam processisset Nero, primum quidem sustulit Agrippinam matrem propriam: praeterea vero patris quoque sororem, & Octavianam suam uxorem, & alios innumerabiles, qui genere ad eum attinebant. Postea autem generalem mouit persecutionem aduersus Christianos: & sic venit ad eadem Apostolorum. Quo tempore accidit, ut Paulus quoque tricesimo sexto anno salutaris passionis, tertio decimo autem Neronis, fieret martyr, ei capite gladio amputato. Gaius vero quidam vir Ecclesiasticus, & Zephyrinus Romanus Episcopus, & Dionysius Episcopus Corinthius, scribunt, vno tempore, & simul Petrum & Paulum subisse martyrium, tertio decimo anno Imperij Neronis: Dicunt enim Neronem eo tempore fuisse motum aduersus Christianos, propter eius sceminas, quae in Dominum crediterant, & pudice casteque viuere statuerant: nec cum eo congregi deinceps sustinebant: non autem propter Simonem magum. Ei vero, quod ab eis dicitur, fert testimonium Iohannes quoque ille lingua aureus, in rebus diuinis egregius, & cuius mens est plena spiritu, scribens in oratione aduersus eos, qui prohibent, ne fiant monachi: Neronem omnino auditis: fuit enim vir insignis libidine, qui primus & solus inuenit in tali imperio intemperantiae nouos quosdam modos, & turpitudinis. Hic ergo Nero beatum Paulum (fuit enim isdem, quibus ille, temporibus) eo modo criminans, quomodo nos nunc hos viros sanctos (Eius enim pellici valde dilecta persuasit, ut simul acciperet verbum fidei, & liberaretur ab immunda illa congressione) hoc modo (inquam) ille criminans, corruptoremque & seductorem, & ea, quae vos nunc loquimini, Paulum vocans, primum quidem vinxit in clusum in carcere. Postquam autem non persuasit, ut desisteret puellae dare consilium, tandem ei caput amputauit. Et haec quidem is, qui moribus & sermone est vir Apostolicus, de beato sine diuini Pauli.

Cap. 23.

Principes ergo & diuini (ut prius diximus) Apostoli decimo tertio anno Neronis summantur. Execrandum autem Simonem circa medium annorum Claudij aiunt mortem subisse teterrimam. Dicunt vero quidam processisse quidem Petrum anno vno, & beatam illam & Dominicam suscepisse perpeffionem, cum animam posuisset pro omnibus. Eum autem fuisse consecutum magnum illum Apostolum Paulum, ut dicit Iustinus & Irenaeus, cum totis quinque annis synaxes & deceptiones per se facerent ante resolutionem ad Christum. Atque ego quidem eis magis assentior. Eusebius autem Pamphili dicit, Petrum duodecim quidem annos esse versatum in Oriente, viginti autem & tres annos transegisse Romae, & in Britannia, & in ciuitatibus, quae sunt in Occidente: adeo ut sit totum tempus praedicationis Petri triginta & quinque anni. Paulum autem ipsum quoque viginti & vnum annum praedicasse pietatem in Christum, & alios duos annos Caesareae transegisse in carcere. His vero coniungit duos quoque priores annos, quos egit Romae, & vltimos decem: ut eius quoque praedicationis, & vocationis vniuersum tempus sit trigintaquinque anni.

Cap. 24.

I. ex Christi
& Aposto-
lorum eius.

Et sunt quidem nostra huiusmodi, & quae possunt nostrum in vos desiderium ostendere, o Apostoli, & fraternum amorem in eos, qui sunt congregati: Haec enim est vestra lex, & communis Domini & magistrum, ut nos inuicem diligamus, & quaeramus multorum vtilitatem. Vos autem vicissim nobis reddite curam, quam nostrum geratis, aduersus vitia victoriam, contra daemones resistentiam, animi quietem ac pacem erga omnes, atque adeo etiam ipsos, qui nulla de causa sunt nobis inimici, animi simul lenitatem ac patientiam, beneficentiam, & mutuum amorem. Vos certe rogamus, in quocumque vniuersi loco sitis, seu etiam in vniuerso, ut credimus, nos quoque respicite, & ad animi tranquillitatem nostram vitam deducite, peccatorum expertem, rectis factis & bonis operibus plenam, diuinis dignam oculis: ut in hac vita vobiscum festum perpetuo celebrantes, in futuro bona quoque promissa consequamur: gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cum quo Patri simul cum sancto Spiritu gloria, potentia & honor nunc & semper, & in saecula saeculorum, Amen.

S A N.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI CHRYS.

sofotmi encomium sanctorum & principum Apostolorum
Petri & Pauli.

AELI & terrae video certamen, propter praesentem celebritatem memoriae Apostolorum, caelestibus quidem virtutibus laudantibus, & bonis verbis prosequentibus doctrinam laboris eorum, utpote quod per eos cognitum fuerit carnis in Verbo susceptae mysterium: quomodo clamet Paulus: Ut innotescat nunc principatibus & potestatibus in caelestibus per Ecclesiam multiplex Dei sapientia: qui sunt autem in terra, hominibus contententibus per commemorationem, summis Apostolis dignas laudes afferre, ut qui per ipsos redierint ad salutem. Quid enim est Petromaius? Quid vero potest conferri cum Paulo? qui quidem opere & sermone omnem naturam creatam vicere tam

in caelo, quam in terra: qui luto corporis implicati, vel ipsis Angelis inuenti sunt maior. res. Quid ergo dicemus de magistris naturae creatae tam infernae, quam supernae? Non inuenio orationem dignam ad laudandum eos, qui nostrum genus laudauerunt: qui vniuersam terram & mare obiere, & peccatorum radices euulsere & pietatis semina deiecerunt in cordibus hominum, qui erant increduli. Petrus magister Apostolorum, Paulus cognitor Oeconomiae supernarum virtutum: Petrus frenum ingratorum Iudaeorum, Paulus adhortatio gentium.

Vide autem excellentem Domini sapientiam Petrum quidem elegit ex piscatoribus Paulum autem ex iis, qui consuebant tabernacula. Et quod electionis quidem apparet, est ex his artibus: quod autem intelligitur, est valde admirabile, quia Dei quoque est electio. Quoniam enim obruebatur gloria Iudeorum, piscatori commisit Deus, ut scrutaretur profunda maris, quod percipitur intelligentia: dicens ei: Vade ad mare, & iace hamum, & cum qui ascenderit, primum piscem sustuleris, aperi os eius, & inuenies staterem. Mare dicens, mentem Iudaeorum instabilem: hamum autem, doctrinae verbum artificiosum: & piscem, legem. Aperire autem os eius, significat eam interpretari: quomodo rursus in eo inuenire staterem, significat examinare ipsam spiritualiter. Paulo autem, utpote futuri tabernaculorum, totas gentes tradidit, ut eos qui lege & gratia nudati erant, pelle indueret coccinea, quae aqua & sanguine Domini tincta fuerat. Audiuit enim ipse quoque Dominum ad ipsum clamantem: Ad gentes procul ego mittam te. O beata Dyas, cuius fidei sunt creditae animae mundi vniuersae. Petrus principium fidei orthodoxae, magnus interpret sacrorum Ecclesiae, Christianorum necessarius consiliarius, thesaurus supernarum virtutum, qui fuisti honoratus a Domino Apostolus. Paulus magnus praeco veritatis, orbis terrarum gloriatio: qui es homo in caelis, & Angelus super terram, gloria Ecclesiae: qui volas Aquila in excelsis: qui es lyra spiritus: qui es hirundo & cicada, qui instrumentum Dominicum, qui vigilans Christi minister.

Paulus & Petrus iuncti boues Ecclesiae, qui vniuerso orbi terrarum bonam intulerunt negotiationem, qui crucem pro iugo sustulerunt, pro onere autem, nomen Saluatoris: pro collaribus vero, testamentum scripturarum: pro stimulo, gratiam spiritus. Paulus & Petrus, qui Ecclesiam indies laetificant, receptacula spiritalia, orbis terrae publica diuersoria, sanctae interpretandae Trinitatis instrumenta, a Deo Verbo susceptae carnis oeconomiae interpretes. Petrus, amor meus spiritualis: Paulus, vas electionis, meus baculus. Petrus, templum Dei: Paulus, os Christi: qui es trium cubitorum, & ad tertium caelum peruenis: qui loco circumscriberis, & mundum vniuersum Domino circumscribis: qui ab Hierusalem & circuncircas usque, ad Illyricum sparsisti Euangelium: qui es velox cursor, qui diuina es impletus gratia: Cui fecit Dominus testimonium, quod portes nomen eius in conspectu totius orbis terrae: qui tertium caelum peruasisti, & ingressus es in paradysum, & usque ad Dominicam, quae mente comprehendendi non potest, cathedram ascendisti, & arcana mysteria audiisti, quae non licet homini loqui.

Quid

Quid autem Petro quoque dicemus, qui est dulce Ecclesiae spectaculum? Is reuera est lampas vniuersae terrae, alba & casta columba, acris & vehemens Apostolus, feruens spiritu, Angelus & homo, gratia plenus, solida petra fidei, vetustus Ecclesiae sensus: Qui, Beatus es, & columbae filius, propter castitatem audisti ex ore Domini. Qui clauis regni caelorum accepisti ab ipso Domino. Vos Angelorum ordines spoliastis. En quid dicam amplius? Vos laudat ipse Dominus, Vos estis lux mundi, dicens. Qui estis potentiores Regibus, fortioribus militibus, ditiores diuitibus, sapientiores philosophis, eloquentiores oratoribus: qui nihil habetis, & omnia possidetis. Vos estis martyrum tolerantia: Patriarcharum orthodoxa sententia: Monachorum exercitatio: Virginum coronatores: eorum, qui sunt matrimonio coniugati, pacificatores: raptorum refrenatores: intemperantium castigatores: tegumentum Regum: muri Christianorum: Barbarorum aduersarij: qui camum haereticis imponitis: qui a ratione alienas morte afficitis animi perturbationes: qui legiones demonum expulistis, qui aras idolorum diruistis: qui & infra & supra diuites fuistis: ut qui superiorum quidem clauis acceperitis: eorum autem, qui sunt infra, soluendi & ligandi peccata potestatem habetis.

Orudis idiotae miraculum. O illiterati sapientia. Petrus umbra sua Paralyticos adstringit, & soluit mortem: Paulus vestimentis suis morbos expellit, & fugat demones. Qui intermediam habetis matrem Domini, & quouis iusto spiritu estis praestantiores: columbae Ecclesiae, magna orbis terrae lumina: Qui vobis inuicem estis praestantiores, & simul omni creata natura meliores. Gaudeas, Petre, petra fidei: Gaudeas, Paule, gloriatio Ecclesiae: qui mala innumerabilia propter ipsam sustinuitis, in carceribus inclusi, a Iudaeis odio habiti, a Barbaris tracti & raptati, a Regibus caesi & ignominiam passi: quibus nec facile quidem licuit respirare, nec permissum fuit cessare a doctrina: qui propter pondus vinculorum membra mouere non poteratis, & omnem orbem terrarum peccato alligatum vestris soluebatis Epistolis. Vos demonum phalanges fuditistis: per vos sancti spiritus gratia diffusa est in orbem terrae: caliginem erroris vos e terra contraxistis.

Quasnam ergo vobis referemus gratias, qui tantum laborastis? Memini tui, Petre, & obstupescio. Recordor tui, Paule, & me re emorus opprimor lachrymis. Quid enim dicam, aut quid loquar, vestras contemplan afflictiones, nescio. Quot carceres sanctificastis? Quot catenas decorastis? Quot tormenta subijstis? Quot maledicta tolerastis? Quomodo Christum portastis? Quomodo praedicatione Ecclesias latificastis? Sunt benedicta vestrae linguae instrumenta. Sanguine confersa sunt membra vestra propter Ecclesiam. Vos sine defectu imitati estis Christum in omnibus. In oem terram exiit vester sonus, & verba vestra in fines orbis terrae. Inseparabilem, quae ei a vobis est desponsa, Christus conseruet Ecclesiam. Nemo ante vos, neque post vos, talis apparuit. Quis enim sermonem, qui in docendo versatur, suscipiens ausus est aliquid dicere absque vestra traditione? Vos omnes effecistis magistros: nostram vicit caecitatem vestra tolerantia: ut qui optaretis esse anathema, ut mundum lucraremini. Quid decetero vobis retribuimus pro omnibus bonis, quae nobis tribuistis? Fit hodie commemoratio vestrae decertationis.

Gaudeas, Petre, cui datum est, ut ligno Crucis Christi fruereis. Et ad magistri quidem similitudinem voluisti crucifigi, non recta tamen figura, sed potius capite demisso deorsum: tanquam qui a terra in caelum iter faceres. Beati clauis, qui membra tua penetrarunt mihi desiderabilia, & quae caelesti gloria sunt mihi praestantiora. Tu qui cum omni fiducia in manus Domini animam tradidisti: qui indiuisum Dominum seruisti, & ei desponsae Ecclesiae: qui diligis Dominum: qui ferues spiritu: qui es Domino fidelissimus omnium Apostolus.

Gaudeas, Paule, cui beatum caput fuit ense amputatum, cum homo esses, quem verba enarrare non possunt. Quisnam ensis tuum guttur peruasit discernendi maxima potestate praeditum, Dominicum instrumentum, quod a caelo habetur id admiratione, & quod terra reueretur? Quisnam locus tuum excepit sanguinem, qui cruenta uultu quidem exteriorem tunicam Barbari, qui te palo affixit: atram autem eius animae vestem dealbavit modo inexplicabili, & usque adeo, ut lucem fidei induerit, & ea citra inuidiam contribules impertierit. Sit mihi ensis ille pro corona, & clauis Petri pro lychnibus gemmis, infixis in orbem diadematis, & illustrantibus formam meam ex peccato turpissimam.

Non est nobis, o venerandi Apostoli, oratio, neque mens sufficiens, ut aliquid suppeditet

ditet ad vobis agendas gratias. Egeni sumus omnis doni, quod offeratur excellentibus potestatibus. Mutuo date vos, qui estis vere diuites, indigentibus, vel potius donate: neque enim possumus mutuum reddere. Et si beatas voces a vobis acceperimus, exclaimabimus: Salue beata biga, quae vna es anima in duobus corporibus, Petre & Paule. Saluate vos semper in Domino: sine intermissione pro nobis, rogamus, orate. Promissa vestra implete. Sunt enim haec vestra conuenta: vnius quidem hoc: Venite mecum, & bonis ne deficiamus: alterius vero illud: Studebo post meum aduentum vestri facere mentionem. Pastorum ergo conuentorum nolite obliuisci, sed Trinitati principio carenti nullo intermedio assistentes, petite, quae sunt nobis omnibus salutaria: In Christo Iesu Domino nostro, quem decet gloria in secula seculorum, Amen.

ENCOMIVM SANCTORVM ET PRINCIPVM APOSTOLORVM PETRI ET PAVLI,
quod habetur in Simeone Metaphraste.

ETRVM & Paulum discipulos Domini laudare quidem est laudabile & beatum: scopum autem assequi, est arduum & difficile. quandoquidem vis laudationum ex rebus inferioribus & terrenis sumitur. Quibus autem totus mundus est crucifixus, quomodo eis fuerit grata laus, ducta ex ijs habuere contemptui? Quisnam vero ut par est eorum aggressus fuerit encomia, qui laudem sortiti sunt ab ipsa perse sapientia, Christo vere magistro: post quem omnis mortalis oratio ex illius participatione paruum quendam suscipit splendorem conuenientem eius prompto, qui id suscipit, studio? Quorum alter quidem dignus est habitus, ut beatus pronuntiaretur, & caelorum quatuor constitueretur: Alter autem segregatus in vas electionis, diuinum vehiculum ad omnem usum Dei constitutum appellatus fuit vtilissimum.

Quid ergo? Quoniam eorum magnitudo ad tantam peruenit altitudinem, quae ad eos pertinent, mandabimus silentio: quoniam ita est comparatum, ut in rebus maximis silentio honoretur earum summa excellentia? Quid vero lucri ex hoc redibit ad eos, qui illorum ardenti amore inflammantur? qui & ijs, qui festi praesentem congruere celebritatem, vident zelum extinguere, & periclitari eis cupiditatem, eod quod sit cessatio? Si enim sunt apud ipsos ociosa leges encomiorum, res autem maximas esse quiere tractandas censuit sapiens & verus oratio, silentio potius quam sermone eis honorem tribuens: necesse est, ut vna desinant festi latitiae indicia, & quodcumque in vitam sordidam & abiectam, in pauperes, inquam, in tali festo effunditur fluentum benignitatis, & quicumque sonus in tabernaculis iustorum vocis exultationis & confessionis celebratur.

Ne haec ergo omnino contemnantur, & vobis a nobis hanc gratiam petentibus, id, quod desideratis, omnino desinat in desperationem: age age, veluti quoddam modicum medicamentum aegritudinis animi vobis adhibentes, ea philosophemur, quae festo conueniunt, onus quidem fortasse, quod vires superat, subeuntes: sed vestris confirmati precibus, non desperamus fore, ut aliquid vtile adducamus. His ergo omnibus praetermissis, quae nos a re proposita aggredienda retardant, nouum quoddam & alienum suscipientes argumentum, si ipsos, qui laudantur, cum nobis ipsis in rebus ab eis praclare gestis comparauerimus, quod nostros pellat dolores, inueniemus. Erit autem hoc quomodo? Cum primam vtriusque vocationem, tanquam ex qua sit genus eorum derivatum, primo loco posuerimus, per quam ipsi & ad verissimam lucem nacti sunt progressionem, & per hoc ad virilem aetatem peruenientes, diuinam praedicationis susceperunt plenitudinem: ne videamur procul discedere a legibus encomiorum: aggrediemur ad eam, quae nos urget, gratiam.

Ad eum, qui est Deus & homo, Petrus est deductus, ut eius esset discipulus, fratre v. Iohan. 1. tens, veluti quodam satore partus Evangelici. Quinetiam Paulus non utique opus habuit alio, qui ei ad hoc inseruiret, sed eo ipso, qui eum assumpturus erat ad Apostolatatum, ictu oculorum per fulgur stuporem afferendo, ipsum, qui prius erat fera agrestis,

Nann con-

cōuertente ad mansuetudinem. Et quid hoc, & quomodò? Nam mitis quidem & factis erat Petrus, nec tanto tuendæ legis zelo tenebatur, vt aduersus stimulos calcitraret non sentiens. Paulus autem cum serò quidem didicisset, quod oportebat, fracta autem nimia esset eius audacia, tantus visus est in seruiendo ei, quod est melius, quantus fuit ad impediendam prius prædicationem. Exegit vmbra Petri morbos: sed vestium quoque Pauli superficies & semicincta, erant ijs, qui homines vexabant, morbis terribilia.

Atq; hæc quidem est (vt dixerit quispiam) eorum in genere comparatio. Quænam autem ea quoq; fuerit quæ post illam fuit laudibus assumptio, licet ex ijs, quæ deinceps sequuntur, intelligere. Magnus Petrus, qui dignus est habitus, qui beatus pronunciatur, cui fuerunt creditæ clauis regni cælorum, & à quo licet hominibus consequi, quicquid refertur ad id, quod est melius. Non minor est Paulus, qui vt vasessele electionis, ab eo ipso est segregatus, audaciq; & periculoso conatu contendendo aduersus gentes & reges resistentes, perfecit Euangelij. Diuinitissimus Petrus, qui ad templum legale ei, qui ab vtero matris erat claudus pedibus integram restituit sanitatem. Gratia est dignissimus Paulus, qui claudus, qui erat Lystris, fecit simile miraculum. A Deo fuit adiutus Petrus, qui ab Angelo Domini fuit liberatus ex carcere Herodis, & à eadem spirantium Hebræorum expectatione. Non minor est Paulus, qui sporta fuit è muro demissus: qui ipse quoq; ab Angelo Dei, etiam cum carne in hac fuerit actione directus: si quidem eum, à quo in pijs inseruitur operibus, ad Angelum Domini referunt labra à Deo mota.

Sed quid hoc, & quænam de causa Dominus vtriusq; tantam in his gerit curam? nū vt sicut Petrus circumcisioni, ita etiam Paulus præputio edat, quod sit probatum: & sic, quæ & sententia, & vita erant distincta, concordem referrent & consentientem Dei cognitionem? Admirabilis est Petrus, qui linteo è cælo demisso, pleno omnis generis animantibus, castigatus fuit, & didicit esse indifferentem cum gentibus communionem. Non minor est Paulus, si non etiam maiorem dicere sit religio, qui in tertium cælum raptus, eorum, quæ dici nequeunt, ijs, qui ab ipso initiabantur, in tempore aperit mysterium. Venerandus est Petrus, qui Tabitham suscitauit. Quid verò nunc à tergo eius relinquitur Paulus, qui Eutychem, qui eum è fenestra cecidisse, vita excesserat, in vitam reuocat? Romæ represit Petrus Simonem ab arte magica: qua de causa ad suum quoq; abiit Dominum, cruce subiens magistri passionem. Paulus quoque eduxit Philippis mulierem, quæ instar Pythiæ dabat responsa, ab errore quo populum tenebat irretitum. Qua de causa & virgis cæsus fuit crudeliter, & ense rursus ei caput amputatur, vt qui eam inuenerit mercedem, quod ex Cæsaris familia quosdam Christo conciliasset.

Deficiet me tempus, & ante tempus deficientis verbi fluxus, qui quidem à graui senectute recisus omninò defecisset, nisi vestrarum precum vires, vt hæc dicerem, cecidissent. Confirmarunt enim, vt propheticè dicam, manus remissas & genua dissoluta: mentem, inquam, meam, quæ imbecillitate corporis simul euasit imbecilla, vt diuino vestro satisfacerem desiderio. Id quidem, quod sperastis, præstiti, aut parum abest, quin id sim assecutus: vestra est hæc, & non mea gloriatio, qui me ad hoc induxistis, & nostram planè resolutam & imbecillam ac defectam ætatē, vestra ad Deum fiducia roborastis. Sin autē à scopo procū aberrauimus, indignitatis nostræ infelicitati id est attribuendum, quæ ita multitudine malorum est conturbata, vt ne in precibus quidem possim iusti munus implere. Sed quomodo eumq; res se habeat, Gloria principij experti patri, & coæterno filio, & qui cum eis est coæternus, diuino &

bono spiritui, vni diuinitati in Trinitate, quæ non potest diuidi, quæ vitam præbet omni spiritui, & ab omni creata natura colitur & adoratur nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

THEO.

THEODORI DAPHNOPATI ENCOMIUM
SANCTI ET MAGNI APOSTOLI CHRISTI PAULI,
collectum ex diuersis Orationibus Diui Chrysostomi & encomijs,
quæ fecit in magnum Paulum. Habetur autem in Si-
meone Metaphrasæ.

Vniuersa quidem lex encomiorum, & omnis oratio composita arte Oratorum, à splendoris sanctorum vincitur magnitudine: maxime autem, quæ de diuinis & principibus habetur Apostolis. Quantum enim alios, martyres, inquam, & iustos gloria & honore, & apud Deum propinquitate superant, tanto etiam sunt superiores lege encomiorum eorum decertationes, & ea, in quibus alijs antecellunt: quod humanam rationem superant & cogitationem, quæ pro vniuerso orbis terrarum certamina susceperunt, & quæ præclare gesserunt. Quæ obrem vestrum veluti placantes desiderium, etiam si cœptum sit audax, cum eorum laudes verbis studeremus extollere, cogitassemus autem id planè fieri non posse, nec à nobis esse suscipiendum, ex ijs, quæ à diuino Patre, & melle fluente Chrysostomo variè dicta sunt, moralibus, inquam, orationibus & suasionibus, sermonibusq; & encomijs, & ijs, quæ sunt aliter ab eo laborata, id quod est vtile (vt par est) eligentes, & in vnâ harmoniam & consonantiam componentes, eis vnum ex omnibus encomium obtulimus, eisdem (vt semel dicam) dictationibus, quoad eius fieri potuit & sententijs & verbis id ornantes.

Sic autem habet: Apostolicorum quidem actuum inscriptionis totum iam vobis debitum exoluimus. Deinceps autem erat consequens, libri aggredi principium, & dicere, quidnam sit illud: Primum quidem verba feci, o Theophile, de omnibus, quæ Iesus cœpit facere & docere: Sed Paulus non sinit nos vt hoc ordine consequentia, ad se & ad recta eius facta linguam nostram vocans. Cupio enim videre ipsum vinctum introduci Damascum, non catena ferrea, sed voce Domini. Cupio videre ipsum hunc, inquam, magnum piscem, qui mare vniuersum agitauit, qui fluctus innumerabiles excitauit in Ecclesiam. Cupio videre eum vinctum non hamo, sed verbo Domini. Nam quomodò quidam piscator sedens super altam petram, & ex alto tenens arundinem, hamum mittit in mare: ita etiam noster Dominus, qui piscatum ostendit spiritalē, sedens tanquā in alta petra cælorum, tanquam hamū vocem illā emittens desuper, & dicens: Saule, Saule, quid me persequeris? sic cepit hunc magnū piscē. Ibidem.

Quis enim illum crudelem & inhumanum, & persecutorem, & blasphemum, & Ecclesiam sic vastantem, vt etiam domos ingrediens traheret viros & foeminas, & omnia confunderet & perturbaret, sustinuisse, si non repente eum Rex noster transfurcasset, & ad se redaxisset? Etenim discipuli quoque, vbi eum vidissent affuisse, timore affecti horrebant, & ne eum quidem audebant adspicere. & quando rursus fuit ex amicis, eundem metum ostendebant. Si eum ergo timebant etiam reconciliatū, si fuisset inimicus & hostis, quid non fecissent? Ego autem quid agam? Necessè est, vt maxima fugiam celeritate, ne si me rursus apprehenderit, abducatur à proposito. Scitis enim quod cum sapè mihi aliò eunti, & ad aliud conuerso occurrisset, me in media detinuit oratione, & sic cepit, vt in ea persuaserit finire orationem.

Hic ergo beatus Paulus, qui vniuersum orbem terræ illuminauit, in tempore vocationis aliquando est excæcatus: sed illius excæcatio facta est totius orbis terræ illuminationis. Quoniam enim malè videbat, eum Deus rectè excæcavit, vt vtiliter adspiceret. Et quoniam Dei Ecclesiam summè persequebatur, & erat adeò vehemens & alienus à congressione, accipit frenum vehementius, ne si eum abduceret impetus illius animi alacritatis, non obediret ijs, quæ dicebantur, & vt sciret, cum quo bellum gereret: quem non solum punientem, sed neq; beneficio afficientem ferre potest. Neq; enim eum obcæcauerunt tenebræ, sed lux modum excedens, ei offudit tenebras.

Si nos ergo bellum circumsciret barbaricum, & in acie hostes maximam exhibuissent molestiam: deinde Imperator hostium, qui innumerabiles admouebat machinas, & nostra omnia confundebat, multoque tumultu & turba replebat, & ipsam minabatur se urbem diruturum, & igni mandaturum, & nobis intrabat seruitutem, repente à nostro Rege ligatus in urbem duceretur captiuus, non omnes cum foeminis

& infantibus exilijssemus ad illud spectaculum? Cum autem nunc quoque est bellum conflatum, Iudæis omnia perturbantibus, & ad oppugnandam Ecclesiam machinas omnes adhibentibus, hostium verò caput est Paulus, qui omnia magna facit & dicit, qui omnia permiscet & perturbat, eum autem alligauit Dominus noster Iesus Christus Rex noster, non egrediemur omnes ad hoc spectaculum, vt videamus eum duci captiuum? Etenim Angeli è cælis videntes eum vincitum introduci, exultabant, non quoniam videbant eum vincitum, sed quoniam mente agitabant, quod homines è vinculis esset liberaturus: non quoniam eum manu duci cernebant, sed quoniam intelligebant, quàm multos ille homines esset è terra in cælum deducturus: non quoniam eum lumine orbatum adspiciebant, sed quoniam cogitabant, quàm multos ille esset e ducturus è tenebris.

Propterea ego quoque, alijs omnibus dimissis, ad Paulum exilire contendo. Paulus enim, & Pauli desiderium coëgit nos hunc facere saltum. Quis loquetur potentias tuas, Domine? Quoniam non suisti Paulum latere, quoniam talem virum ostendisti orbi terræ. Laudauerunt te omnes Angeli vno animo, quãdo astra fecisti, & quando Solè: sed non sic, vt quando Paulum ostendisti vniuerso orbi terræ. Propterea terra fuit cælo latior, quoniam hic est latior solari luce. Et hic quidem Sol cedit nocti: ille autè superauit diabolum. Et hic quidem in alto fertur, & deorsum immittit radios: ille autè infernè oriens, non medium cæli & terræ luce impleuit: sed & os aperuit, & Angelos magna impleuit voluptate. Si enim propter vnum peccatorem poenitentiam agentè est gaudium in cælis, ipse verò exprima concione venatus est quinq; virorum myriades, quemadmodum superiores virtutes gaudio non implebit infinito? Quid autem dico? Sufficit Paulus solum modò loquendo ad efficiendum, vt cæli exultent & latentur. Quid enim est huius visceribus feruentius, qui totum orbem terræ percurrit tractus, lapidibus appetitus, vt vincus & vincos solueret, & ad se traduceret?

Neque enim tanquam pugnans sic res confecit, sed tanquam ad promptam & paratam veniens victoriam, sic erexit trophæa, destruens, diruens, deiciens diaboli mutationes, & machinas dæmonum. Et neque parum quidem respirabat, ab his ad illos, & rursus ab illis ad alios transfiliens, tanquam optimus aliquis Imperator, quotidie trophæa erigens & victorias, vel potius horis singulis. Tunica enim sola indutus veniens in aciem, cum ipsis viris capiebat vrbes aduersariorum, relaque & lanceas. Et omnia lingua Pauli. Solum enim loquebatur, & illius verba, quasi ignis fluxiones in hostes incidentes, fugabant quidem dæmones, & eos, qui ab ipsis detinebantur, homines ad ipsum deducebant. Quando enim malum illum eiecit dæmonem, quinque prestigiatorum & maleficorum hominum cõuenientes myriades, combusserunt libros artis magicæ, & transierunt ad veritatem. Et quomodò cum in bello turris cecidit, aut deiectus fuit tyrannus, qui cum illo erant, omnes abiectis armis accurrunt ad Imperatorem: ita etiam tunc factum est. Eiecto enim dæmone, obsessi omnes cum libros abiecerunt, vel potius dissoluerunt, ad Pauli pedes concurrerunt.

Ille autem tanquam vno exercitu dirigens aciem aduersus orbem terræ, nusquam cõsistebat, sed tanquam alatus esset quispiam omnia faciebat. Et nunc quidem claudum corripiebat: nunc autem alium orbabat, magum, inquam. Et nec in carcere quidem inclusus quiescebat, sed illic quoque custodem carceris ad se traduxit, efficiens illam pulchram captiuitatem. In admiratione habetur Dauid, qui Goliath vno solo deprimat lapide: sed si quis præclara Pauli facta examinauerit, & cum facto illius pueri comparauerit, quantum interest inter pastorem & Imperatorem, tanta est inter hunc & illum differentia. Hic enim non lapidem iaciens prostrauit Goliath, qui percipitur intelligentia: sed solum loquens, perfregit vniuersam diaboli cateruam. Et tanquam leo rugiens, & flammam lingua emittens, sic inuadendo erat omnibus intolerabilis, & in omnem partem assidue transfiliabat. Ad hos currebat, ad illos veniebat: ad hos transibat, ad illos resiliebat, vento inuadens celeritus, & perinde ac domum vnam, aut nauigium vnum, gubernans vniuersum orbem terræ: & eos quidem, qui submergebantur, sursum attrahens: eos verò, qui caligabãt, cõfirmans, nauas adhortans, ceruicibus imminens, proram circumspeciens, funes tendens, remum tractans, velum trahens, cælum suspiciens.

Ipse denique erat omnia. & naua, & gubernator, & qui proram regit, & velum, & nauigium, & omnia patiens, vt mala solueret aliorum. Et quomodò quidam athleta ipse luctans, currens, pugnis decertans: aut miles muros oppugnans, pedes, manus conferens, & nauali pugnans certamine, nullum non pugnae genus obibat, & ignem spirabat, neque vllus poterat ad eum accedere, vno corpore totum orbem terræ occupans, & vna lingua omnes fundens ac fugans. Non sic multæ tubæ irruerant in lapides vrbes Hierichontine, & eos diruebant, vt vox Pauli, quæ resonabat, humi diabolicas deiecit munitiones, & ad se traduxit auersarios. Et per fenestram demissus fuit è pariete, vt ab inferiori loco sursum transmitteret eos, qui humi sunt abiecti.

Arque famem quidem, & sitim, & nuditatem, & naufragia, & metus, & insidias, & carceres, & plagas, & alia omnia, quæ sustinuit beatus Paulus propter prædicationem, nihil arbitror oportere dicere. Sufficiebat enim vnum quodque eorum ad valde conturbandam & frangendam sanctam illam animam. Quando autem dicit, Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non accendor? hoc est, quod omnium maximè perpetuam & intolerabilem ei præbebat animi ægritudinè. Si enim in vnoquoque eorum, qui scandalizabantur, ipse accendebatur, non poterat ardor ille extingui ex illius anima. Non deerant enim, qui scandalizabantur, & igni præbebant materiam. Videre autem Iudæos non credentes, quamnam eum vel paruam sinebat habere dilationem doloris & ægritudinis? Optare enim, inquit, anathema esse à Christo pro fratribus meis, cognatis meis secundum carnem, qui quidem sunt Israëlita. Quod autem dicit, est eiusmodi: Mihi esset optabilius in gehennam incidere, quàm Israëlitas videre non credentes. Qui autem in gehenna elegit supplicium, vt possit omnes Iudæos adducere, clarum est, quòd qui hoc non fuit affectus, ijs, qui puniebantur in gehenna, vitam egit grauiorem.

O ardentem amorem charitatis. Qui aduersus ignem fuit audax Paulus, qui adamantinam, qui firmus & validus, qui immobilis, qui inflexibilis, qui dicebat: Quis nos separabit à charitate Christi? afflictio, an angustia, an fames, an persecutio, an nuditas, an periculum, an gladius: qui in terra & mari suam ostendebat audaciam, qui adamantinas irridebat mortis portas, is postquam vidit lachrymas quorundam dilectorum, adeò fuit fractus & contritus, vt ne celaret quidem affectionem, sed statim diceret: Quid facitis flentes, & cor meum conterentes? O miraculum. Non contriuit eum abyssi aquarum, & pauca eum lachryma contriuerunt & fregerunt. Quid facitis flentes, & conterentes cor meum? Quid dicitis? Dic mihi, Adamantinam illam animam potuit conterere lachryma? Certè, inquit: magna est enim vis charitatis: Ea me vincit & superat: resisto enim omnibus, præterquam charitati.

Audite quicunq; ne pecunias quidem propter Christum despiciatis, immò verò propter vos ipsos & stupetis, Pauli amorem in Christum cogitantes & admirantes. Neque enim Christum sic diligebat propter ea, quæ sunt Christi, sed propter ipsum res illius. Et vnum solum timebat, ne excideret ab ea, quæ est in illum, charitate. Hoc enim erat ei vel gehenna terribilius, sicut etiam in ea manere vel regno optabilius. Quando ergo ille propter Christi desiderium vel in gehennam non recusat incidere, & à regno excidere, si vtraque hæc essent proposita, nos autem ne præsentem quidem vitam despiciamus, sumus ne digni vel illius calcis, cum tantum absumus ab eius animi magnitudine? Si enim, qui vnius domus tantum curam gerit, et si habeat procuratores, ministros, & œconomos, sæpenumerò ne respicit quidem propter curas, cum nemo sit, qui ei molestiam exhibeat: qui non vnius domus, sed ciuitatum, & populorum, & gentium, & vniuersi denique orbis terræ curam gerit, suntque tot & tanta negocia, & tam multi, qui insultant & obsunt, idque cum sit solus, & tot & tanta patiat, & tantam curam gerat, quantam nec pater filiorum, cogita quid sustinuit.

Si quis vult diligere germanè & sincere, & scire vim charitatis, currat ad eius alium beatum Paulum, & ille eum docebit, quantum sit certamen ferre separationem à dilecto, & quanto animo opus habeat. Hic enim, hic, qui carnem exuerat, & corpus deposuerat, & orbem terræ ferè nuda obierat anima, & omnem perturbationem ex animo expulerat, & incorporearum virtutum imitabatur impatibilitatem, alia quidè omnia ferebat facillè, tanquam patiens in alieno corpore & carceres, & catenas, & abduktiones, & flagella, & minas, & mortem, & omne genus supplicij: ab vna autem se paratus anima, quæ ab eo diligebatur, adeò fuit confusus & conturbatus, vt in qua dilectum sperans se visurum non inuenit, ex ciuitate protinus recesserit. Quid hoc, o beate Paule? ligno quidem alligatus, & carcerem habitans, & flagris cæsus, & in tergo sanguine circumfluens, & mysterijs initiabas & baptizabas, & offerebas sacrificium, & neminem despiciebas, qui esset saluus futurus. Cum venisses autem in Troadem & terram inuenisses purgatam, & paratam ad excipienda semina, tantum lucrum eiecisti è manibus, et statim resiliisti? Certè, inquit: magna enim me inuasit tyrannus animi ægritudine,

gritudine, & meum animum valde confudit Titi absentia, meq; sic vicit & superavit, vt cogere hoc facere.

Cap. 14. Vidisti quam sit magnum certamen dilecti ferre separationem, quam res sit molesta & acerba, quam excelso opus habeat & iuuenili animo? Neque enim sufficit ijs, qui diligunt, solum esse vincos animo, neque eo sunt contenti ad consolationem: sed etiam corporea opus habeat presentia: & si hoc non adfuerit, non recisa est parua pars lætitiæ. Vis scire, quam pulchra sint arma ad attrahendos fratres, etiam si sint infideles? esse mitem, & mansuetum, & facile moribus. Audi quid dicat Paulus, ad iudicem ingrediens infidelem, ab eo iudicandus: Beatum me existimo, qui sum à te iudicandus. Hæc autem dicebat, non ei adulans, abisti: sed volens lucrifacere per mansuetudinem. Quam obrem cum etiam ex parte lucrifecit: & iudicem cepit is, qui existimabatur tunc esse condemnatus: & Pauli esse victoriam ipse, qui erat victus, alta voce cõfiteatur, præsentibus omnibus, dicens: Propemodum mihi persuades, vt fiam Christianus. Quid ergo Paulus? Optarim ego non solum te, sed etiam omnes, qui ad sunt, hoc esse, qd ego sum.

Acto. 26. Atque in multis quidem locis sunt multa signa Pauli miraculorum: sed non sunt tam desiderabilia, quam stigmata: & non tam in scripturis quidem delectat faciès miracula, quam malè patiens, flagellatus, tractus, lapidibus appetitus. Lapidantes enim eum, inquit, traxerunt extra ciuitatem. Et rursus: Cum eum flagellassent, & multas ei plagas imposuissent, coniecerunt in carcerem. Quanta gloriatio, quanta voluptas, quantus honor, quantus splendor, scire se esse vincum propter Christum? Sed vide rem admirabilem. Et commotus est, inquit, carcer, alligato Paulo, & omnium vincula sunt relaxata. Vidisti vinculorum naturam vincula resoluentem? Expergefactus autem custos carceris, cum vidisset ianuas apertas carceris, stricco gladio se erat interfecurus. Quid ergo Paulus? Clamauit magna voce, dicens: Nihil tibi mali feceris: vniuersi enim hic sumus.

Cap. 16. Vides quam hic sit à vana gloria & superbia alienus, & quam beneuolus? Non dixit: Propter nos hæc facta sunt: sed tanquam vnus ex vincis, dicit: Omnes enim hic sumus. Si enim tacuisset, & non per magnam vocem manus illius cõtinuisset, ensẽ per guttur transgressisset. Clamauit autem, quoniam in interiore carcerem erat coniectus. Contra te ipsum, inquit, hoc fecisti, cum interius conieceris eos, qui te sunt liberaturi à periculo. Vidisti quam sit benignus, & quantam hominum curam gerat Paulus? Maluit ipse esse vincus & periclitari, quam illum despiciere pereuntem. Quomodo autem miles aliquis habens vniuersum orbem terræ contra se bellantem, & se in medijs versans hostium ordinibus, & nihil graue patiens: ita etiam Paulus solus inter barbaros & inter Græcos, vbique terrarum, & vbique in mari se ostendens, mansit inexpugnabilis. Et quomodo scintilla in stipulam & fœnum incidens, ea, quæ vruntur, transmutat in suam naturam: ita hic quoq; omnes inuadens, traducebat oēs ad veritatẽ.

Cap. 17. Quem non obstupescisset potentia vinculorum, beato Paulo impostorũ, quod qui eum vinxerant, eos ad pedes vincis duxerit, & illos ei subiunxerit? Procidit enim, inquit, custos carceris ad Pauli pedes, & qui erat solutus, iacebat ad pedes vincis, & qui vinxerat, rogabat vincum, vt solueretur à metu. Dic mihi: Non tu vinxisti? non in interiorem coniecisti custodiam? non pedes ligno constrinxisti? Cur tremis? Cur tumultuaris? cur lachrymaris? cur ensẽ strinxisti? Nesciebam, inquit, Christi vincis tantam esse potentiam. Quid dicis? Accepit potestatem cælos aperiendi, & non erat aperturus carcerem? Soluit eos, qui vincis erant à dæmonibus, & erat ferrum cum superaturum? Qui ligatus itaq; soluebat animas, corpus suum soluere non potuisset? Qui per suas vestes alios ab illis soluebat vinculis, & liberabat à dæmonibus, ipse per se non soluisset? Propterea primum fuit vincus, & tunc soluit vincos, vt scias quod Christi ferui vincis, maiorem habent vim, quam soluti. Sic enim præclariores ostenduntur sancti vires, quando vel vincus vincit solutos.

Cap. 18. Quando ergo is, qui est vincus, nõ solum seipsum soluit, sed etiam solutos, quisnam est vsus murorum? quidnam accepit commodi ex eo, quod ad interiorem coniecerit custodiam, cum aperuerit etiam exteriorem? Vis scire, quanta res sit catena ferrea, propter Christum corpori ferui eius imposta? Audite beatũ Paulum de hoc ipso gloriantem, & dicentem: Rogo ergo vos ego vincus in Domino. Magna est & insignis dignitas regni & cõsultatũs: est autem omnium maxima, esse vincum propter Christum. Nihil enim est æquẽ præclarum, ac vincus propter Christum, ac catenæ impostæ sanctis illis manibus. Hoc est longè præclarior & magnificentior, quã esse Apostolũ, quam doctorem, quam Euangelistam. Si quis diligit Christum, nouit id, quod dicitur.

Si quis

Vis catena-
rum Pauli.
Ephc. 4.

Nota: quæ
hic dicuntur.

Si quis vehementi ardet amore Domini, & nouit vim vinculorum, maluerit esse vincus propter Christum, quam cælos habitare. Fortè enim est hoc quoq; præclarior, quam federe à dexteris eius: & magnificentior iudicandum, & beatius, qd federe super duodecim sedes. Si quis mihi daret optionem, aut vniuersi cæli, aut illius catenæ, qua Pauli vincis sunt manus, illã ego præponerem. Si quis me collocaret, aut supra cum Angelis, aut cum Paulo vincis, carcerem elegissem. Si quis me faceret, aut confessorẽ illarum, qd sunt circa thronum, potestatum, aut eiusmodi vincis, mallem esse talis vincus. Nihil enim melius, quam malè aliqd pati propter Christum. Si quis mihi daret, vt mortuos suscitare, nõ hoc elegissem, sed catenam. Etenim nihil est illa catena beatius. Vellem nunc esse in illis locis, in quibus manent illa vincula, & videre catenas, quas timent quidem & horrent dæmones, reuerentur autem Angeli. Si ab Ecclesia, quæ tunc est motus, & haberem corpus robustum ac validum, non recusarem tantam suscipere peregrinationem, vt viderem catenas & carcerem, in quo vincus erat Paulus. Si quis mihi concederet, vt viderem Paulum è cælo despicientem, & vocem emittentem, aut è carcere, mallem è carcere. Qui enim sunt in cælo, ad eum veniunt, quando est in carcere. O beata vincula, o beatas manus, quas ornauit illa catena, quæ Paulo est imposta. Non erant tam venerandæ eius manus, quæ Lystris claudum excitarunt, quam quæ erant circumdatæ vinculis.

Cap. 20. Si fuisset ego illis temporibus tunc ego eas maximè effem complexus, & meis pupillis imposuissem. Nõ cessassem deo seculari manus, quæ dignæ sunt habitæ, quæ pro meo Domino vincerentur. Non tam beatum esse censeo, quod raptus fuerit in tertium vsque cælum, & in paradysum quam quod coniectus sit in carcerem. Non tam eum beatum pronuncio, quod verba audierit, quæ homini loqui nõ licet, quam quod vincula sustinuerit. Etenim sunt hæc illis quoq; multo maiora. Est enim mihi magis expetendum, vt malè patiar pro Christo, quam vt honorer à Christo.

Cap. 22. Hoc Paulus quoq; cogitans dicebat, vt est verisimile: Si ipse qui propter me factus est feruus, & gloriam exinanijt, non existimabat se vnquam tam esse in gloria, quam quando pro me fuit crucifixus, quid me non oportet pati? Audi enim eum dicentem: Glorifica me tu pater. Quid dicis? Ad Crucem duceris cum latronibus & sepulchrorum effossoribus, vt sceleratorum & execrandorum hominum mortem subeas, es cõspuendus, & alapas subiturus, & hæc gloriam vocas? Certè, inquit. Nam pro his, quos diligo, hæc patior, & hæc merito esse gloriam existimo. Si ergo Dominus meus, qui miseris dilexit & miserabiles, eam rem vocat gloriam, & eam præfert gloriæ, quæ est in sede paterna, multo magis ego hæc debeo putare gloriam.

Cap. 23. Sic Pauli anima nihil est beatius. In quibusnam autem gloriatur? In vinculis, in afflictionibus, in catena, in stigmatibus. Vado enim, inquit, Hierosolyma alligatus spiritu, quæ in ea euentura mihi sunt, ignorans, nisi quod spiritus sanctus per omnes ciuitates mihi protestatur, dicens, quod vincula & afflictiones Hierosolymis me manent. Propter hoc ergo, vt vinciar propter Christum, vt moriar propter ipsum. Non solum enim alligari, sed etiam mori paratus sum propter nomẽ Domini mei Iesu. Quid hoc ergo est? Non erubescis, non vereris orbem terræ captiuus obiens? non times ne quis Deum tuum damnet imbecillitatis? ne quis propterea non accedat? Non talia sunt, inquit, mea vincula: sciunt, inquit, respicere vel in regnis. Vt vincula mea, inquit, manifestata fierent in omni Prætorio, & multi ex fratribus in Domino, confisi meis vinculis, multo magis sine metu audent verbum Dei loqui.

Cap. 24. Vides vinculorum maiorem potentiam, quam mortuorum resurrectionis? Vincus fuit Romæ, & plures attraxit. Vincus fuit Hierosolymis, & vincus concionans Regem obstupescit, & Præsidentem metu affectit. Metu enim affectus eum dimisit. Vincus nauigauit, & naufragium prohibuit & sedauit tempestatẽ. Cum esset ipse in vinculis, illud venenatum eum tetigit animal, & eo illæso cecidit. Vide autem hoc vbique fieri. Nam cum multas ei plagas imposuissent, & esset vincus, idq; rursus validè (cum enim in interiorem coniecerant custodiam) vel in his tunc valde securus, media nocte, quando valde remissi dormiunt, caneat & Deum laudabat. Quid hac anima esse possit magis adamantinum? Cogitabat enim pueros quoque in igne cecinisse & in fornace. Fortè enim ratiocinabatur: Ego nihil tale passus sum.

Cap. 25. Sed rectè faciens oratio, me ad alia rursus eduxit vincula, & alium carcerem. Quid agam? Volo tacere, sed nõ possum. Inueni alterum carcerem, illo multo mirabiliorẽ. Sed nunc correctis mihi adeste animis, perinde ac si nunc incipiam orationem, mentẽ, quæ adhibete alacrem & vegetam. Volo orationem abrumpere, ea autẽ non permittit.

Nnnn 4 Non

Cap. 20. Vide quanta
ti faciat ma-
gnus hic do-
ctor Pauli
catenas.

Act. 14.

Cap. 21.

2. Cor. 12.

Cap. 22.

Iohan. 17.

Cap. 23.

Act. 21.

Philip. 1.

Cap. 24.

Acto. 25.

26.

27.

28.

16.

Dan. 3.

Cap. 25.

Non possum quiescere, non possum tacere: multa me circumfluunt. Nescio quid primum dicam, quid secundum. Quamobrem rogo, ne quis a me postulet ordinem. Magna est rerum cognatio. Longa fuit Pauli catena, & diu nos detinuit.

Cap. 26.

Sed non propterea tacebo. Si enim ipse in carcere non tacuit, nec in flagellis, ego filebo sedens, cum dies sit, & loquens in magna animi quiete & relaxatione. Et quomodo hoc fuerit consentaneum. Quis enim non stupeat, quis non admiretur, vel potius, quis pro dignitate stupeat & admiretur, nobilem illam, & magnitudine celo parem Pauli animam, quod vincus & inclusus, & tanto interuallo disinctus, scripsit ad Philipenses? Scitis enim, quantum sit spatium inter Romam & Macedoniam. Sed neque viae longitudo, neque temporis diuturnitas, neque molestia ac turba negotiorum, neque periculum & mala frequentia, neque aliquid aliud charitatem & memoriam expulit discipulorum: sed de eis omnibus in animo cogitabat, & non tam catenis vinculae erant eius manus, quam desiderio discipulorum alligata erat & fixa anima. Et quomodo Rex, qui thronum manens ascendit, & sedit in aula regia, protinus innumerabiles vndiq; accipit epistolas: ita ille quoque, sedens in carcere, tanquam in aula regia, longè plures frequenter accipiebat, & mittebat literas ijs, quae vbiq; erant, gentibus, ad illius sapientiam de suis rebus omnia referentibus. Et eo plura, quam Imperator, administrabat negotia, quo maius ei creditum fuerat Imperium.

Cap. 27.

Paulus vincus Neronem sublimior.

O Pauli potentiam. Implicatus erat catenis, & diademate redimitum Neronem feriebat. Sordidis erat indutus pannis, ut qui habitaret carcerem: & magis quam pura, omnes conuertebat ad vincula sibi imposita. Super terram stabat retentus, & deorsum intuens: & eo dimisso, qui erat in curru aureo, omnes illi attendebant: idque merito, erat enim vsitarum spectaculum, videre Imperatorem in albo curru sedentem: hoc autem erat nouum & admirabile, videre captiuum aequè liberè alloquentem Imperatorem, atque Imperator seruum vilem & miserabilem.

Cap. 28.

Magna circumstibat multitudo, & erant omnes serui Imperatoris: admitabantur autem eum, non suum dominum. Verum enim uero non animaduertebant se leonem laudare ex vnguibus, cum oporteret dicere ea, quae verè erant. Quanam verò ea sunt? Ea, quae sunt in caelis. Quando veniet cum Rege caelorum, cum praclaro curru: quomodo tunc Nero sedebit mœstus & tristis? Si enim nondum erat tempus coronarum, & athleta tantum est honorem consecutus: quando veniet athleta, quanto honore fruatur? Erat inter alienos hospes & peregrinus, & si in tanta tunc habetur admiratione: quando fuerit inter suos, quid non boni consequetur? quid non participabit? quid non adipiscetur?

Cap. 29.

S. Paulus plus honoris est consecutus, quam Imperatores.

Nullus Romae Imperator tantum est honorem assecutus, quantum Paulus. Sed Imperator quidem foris iacet alicubi, Paulus autem tenet medium ciuitatis, tanquam regnans & viuens. Si autem hic vbi sustinuit persecutionem, & vbi fuit vexatus & aggratus, tantum est honorem consecutus: quando venerit, quid erit? Si vbi erat tabernaculorum opifex, fuit adeò splendidus: quando venerit, splendore contendens cum radijs solis, quid erit? Si cum tanta humilitate tantam superauit magnificentiam, quando venerit, quid erit? Res non licet effugere. Quis non pudore afficitur, quod tabernaculorum opifex in maiore fuerit honore, quam is, qui in maiori habitus est admiratione, quam omnes Reges? si autem hic ea facta sunt, quae sunt supra naturam, in futuro quanto magis?

Cap. 30.

Alexander Magnus.

Quid in mundi gloria est Alexandro gloriosius, aut quid sublimius? Non viuis multa magna gessit & praecleara? Non & gentes, & vrbes subiegit, & bella multa vicit & praecleara, & erexit trophaea? Non existimatus est esse Deus tertiusdecimus à senatu Romanorum? sed quod viuis quidem bella rectè gereret, & victorias obtineret, cum & Rex esset, & exercitus haberet, nihil mirum. Post mortem autem & sepulturam, vbi que & in terra, & in mari quotidie tam multa facere, hoc est, quod maximam affert admirationem. Vbi enim est (dic mihi) corpus Alexandri? ostende mihi & dic diem, in quo decessit. Sed non poteris. Pauli enim & praeclearum corpus viderit, qui ad maximum regiam venierit ciuitatem, & illustrem eius mortis diem vniuersus orbis terrae celebrat. Et res quidem illius, etiam sui ignorant: res autem huius sciunt etiam barbari: & Christi serui sepulchrum est regijs atrijs splendidius. Nam ipse quoque, qui est indutus purpura, vadit corpus illius complexurus, & fastu deposito, consistit orans mortuum, ut eius curam gerat apud Deum. Et tabernaculorum effectoris, & piscatoris, & mortui, tanquam defensoris eget is, qui est redimitus diademate. Idque videris non solum Romae fieri, sed etiam Constantinopoli. Etenim hic quoque magnum Constantinum

Pauli festus dies.

Quid in mundi gloria est Alexandro gloriosius, aut quid sublimius? Non viuis multa magna gessit & praecleara? Non & gentes, & vrbes subiegit, & bella multa vicit & praecleara, & erexit trophaea? Non existimatus est esse Deus tertiusdecimus à senatu Romanorum? sed quod viuis quidem bella rectè gereret, & victorias obtineret, cum & Rex esset, & exercitus haberet, nihil mirum. Post mortem autem & sepulturam, vbi que & in terra, & in mari quotidie tam multa facere, hoc est, quod maximam affert admirationem. Vbi enim est (dic mihi) corpus Alexandri? ostende mihi & dic diem, in quo decessit. Sed non poteris. Pauli enim & praeclearum corpus viderit, qui ad maximum regiam venierit ciuitatem, & illustrem eius mortis diem vniuersus orbis terrae celebrat. Et res quidem illius, etiam sui ignorant: res autem huius sciunt etiam barbari: & Christi serui sepulchrum est regijs atrijs splendidius. Nam ipse quoque, qui est indutus purpura, vadit corpus illius complexurus, & fastu deposito, consistit orans mortuum, ut eius curam gerat apud Deum. Et tabernaculorum effectoris, & piscatoris, & mortui, tanquam defensoris eget is, qui est redimitus diademate. Idque videris non solum Romae fieri, sed etiam Constantinopoli. Etenim hic quoque magnum Constantinum

tinum se magno honore esse affecturum existimauit filius, si eum deponeret in vestibus piscatoris. Et quod sunt ianitores in regia Imperatoribus, hoc sunt in corpore Reges piscatoribus. Et hi quidem, tanquam loci domini, tenent interiora: illi autem tanquam accolae & vicini, satis habuerunt, si ianua aulae eis attribueretur. Et Reges quidem ministrorum, & famulorum: qui sunt autem subiecti, tenent locum Regum.

Quis nunc mihi dederit, ut Pauli circumfundar corpori, & sepulcro affigam, & videam puluerem illius corporis, per quod peruasit vniuersum orbem terrae? quod, quod decerant, Christo suppleuit? quod stigmata portauit? quod praedicationem vbiq; seminauit? Puluerem corporis, per quod Christus est locutus, lux illuxit quouis fulgore lucidior? & vox illuxit quouis tonitru daemonebus terribior? Neque enim tonitru est tam nobis terribile, quam illa vox fuit daemonebus. Si enim horrebant eius vestes, vocem quoque multo magis. Huius oris vellem videre puluerem, per quod Christus magna locutus est, & arcana, & maiora, quam per seipsum: per quod beatum illud verbum est locutus, Vellem esse anathema pro meis fratribus: per quod locutus est coram Regibus, & non erubuit: per quod fugiebant daemones, non solum loquentem audire, sed etiam cum proci essent: per quod composuit omnia, quae sunt in terra, quin etiam ea, quae sunt in caelis, quomodo voluit administrauit, illic ligans & soluens quos volebat, pro sibi data potestate.

Quis mihi ostenderit puluerem Pauli cordis, quod in vnoquoque eorum, qui peribant, inflammabatur, & infantes abortiuos iterum parturiebat? Hoc desiderarem videre vel dissolutum, quod est caelis sublimius, orbe terrarum latius, radio splendidius, igne calidius, adamante validius, quod nouam vixit hanc vitam, nempe nostram. Viuo enim iam non ego, viuit autem in me Christus, inquit. Fuit ergo cor illius cor Pauli, & tabula sancti spiritus, & liber gratiae: quod dignum fuit habitum, ut Christum amaret, vt nemo alius: quod mortem despiciebat & gehennam, & conterebaratur à frateris lachrymis. Quid enim facitis flentes, inquit, & conterentes cor meum? Vellem videre puluerem manuum Pauli, quae erant in catena, per quarum impositionem suppeditebatur spiritus, per quas diuinae scribebantur literae. Vidistis enim, inquit, quod literis ad vos scriptis manu mea, manus illas, quas cum vidisset videra, cecidit in rogam.

Vellem videre puluerem oculorum, qui pulchre fuerunt occaecati, qui rursus adspexerunt ad salutem orbis terrae, qui digni sunt habiti Christum videre in corpore. Vellem illorum quoque pedum videre puluerem, qui orbem terrae obierunt, & non fuere defatigati, qui in ligno vinciti erant, quando fuit terramotus in carcere, qui tam habitabilem, quam in habitabilem orbis regionem peruasferunt. Et quid opus est dicere singula? Vellem illum ipsum videre leonem spiritalem. Quomodo enim leo igne ex oculis emittens in greges vulpium, ita in daemonebus & philosophorum irruerat cateruam, & tanquam aliquod fulmen immisum irrumpebat in turmas diaboli. Neque enim diabolus aduersus eum prodibat in aciem, sed vsque adeò timebat & tremebat, vt si vel vmbra vidisset, & vocem audiisset eminus, protinus aufugeret.

Cogitate & stupete, quale sit Roma visura spectaculum, Paulum repente surgentem è capsa cum Petro, & se extollentem, vt Christo fiat obuiam: quale donum sit Roma ad Christum missura quibusnam sit duabus coronis redimita, quibusnam sit aureis cinctis catenis. Caelum non est tam splendidum, quando Sol emittit radios, quam ciuitas Romanorum has duas emittens lampadas per vniuersum orbem terrae. Quam ergo oratio sufficiet pulchris Pauli factis enarrandis? Aut quam poterit lingua consequi huius encomia? Siue enim Prophetarum praeclearum aliquid effecerunt, siue Patriarcharum, siue iusti, siue Apostoli, siue Martyres, haec omnia Paulus adeò summè habet comprehensa, vt nullus magis illorum possederit id, quod habebat, bonum.

Quando ergo quaecunque sunt bona inter homines, ita vna comprehendit animam, & omnia insigniter: non solum autem quae sunt hominum, sed etiam quae Angelorum, quomodo assequemur laudum magnitudinem? Quam non ergo fuerimus digni condensatione, si cum vnus homo omnia in se bona sit complexus, nos ne minimam quidem eius partem imitari studeamus? Nam ex multis quidem alijs rectè factis habetur Patriarcha in admirationem, maximè autem ex eo, quod suum sacrificauit filium. Isaac vero propter patientiam, quod cum à suis expelleretur sinibus, non restitit, sed suis omnino cessit possessionibus, donec eorum, qui ei molestiam affererant, iniustam satiauit cupiditatem. Porro autem Iacob quoque propter fortitudinem atque patientiam. Et Dauid propter mansuetudinem. Et Elias, quod fuerit zelo percitus pro Domino.

Sed

Cap. 31. Nota de factis reliquijs.

Rom. 3.

Cap. 32. 2. Cor. 11.

Galat. 2.

Ast. 21.

Galat. 6. Ast. 28. Asto. 9.

Cap. 33.

Cap. 34.

Nota L. stor.

Cap. 35.

Gen. 22.

31. 3. Reg. 19.

- Cap. 36. Sed quid cum Paulo fuerit conferendum, qui hæc omnia simul insigniter est complexus? Neque enim ipse sacrificauit filium, sed seipsum sacrificauit millies. Nec ex proprijs solum fuit expulsus finibus, sed & terram, & mare, & Græciam, & Barbariam, & vniuersam, vt semel dicam, terram, quantam Sol aspicit, obijt, tanquam alius, tractus, verberatus, lapidibus appetitus, quotidie moriens: Neque bis septem annos seruijt, æstu diei adustus, & frigus noctis perpeffus: sed totam vitam transigens in fame & nuditate, catenisque, carceribus, insidijs & periculis. Lenitatem verò & mansuetudinem quis magis quidem, immò verò quis æquè atque Pauli anima, vtraque hæc factis rectè præstitit? Si autem eius zelum adspexeris, tantum videbis eum superare Eliam, quantum ille fuit alijs Prophetis superior. Sed Iohannes quidem comedit locustas & mel agreste: hic autem versabatur in medio orbe terrarum, sicut ille in deserta solitudine, locustas quidem & mel agreste non comedens, sed hac longè frugaliorem sibi mensam apponens, & nec necessarium quidem habens alimentum, propter studium prædicationis.
- Cap. 37. Restat decæterò, vt eum exequemur Angelis. Nemo autem id, quod dicimus, nimie arguat audaciæ. Si enim Iohannem scriptura vocauit Angelum, quid mirum, si eum, qui est omnium præstantissimus, contulerimus cum illis potestatibus? Etenim quidnam sit homo, & quanta sit nostræ naturæ nobilitas, & quantæ virtutis sit capax hoc animal, maximè omnium hominum ostendit Paulus. Et nunc stat, ex quo factus est, clara voce Dominum defendens aduersus eos, qui nostram reprehendunt constitutionem, & ostendens inter Angelos & homines non multum interesse, si nobis velimus attendere. Non aliam enim sortitus naturam, neque aliam adeptus animam nec alium mundum habitans, sed in eadem regione, legibusque & moribus educatus, omnes homines superauit, qui fuerunt, ex quo nati sunt homines. Et quomodo mortuus in mortuum fuerit immobilis, ita naturæ insultu accuratè sopiens, in nulla re humani aliquid vnquam passus est.
- Cap. 38. Si ergo Paulus, qui tot rebus rectè gestis erat præclarus, & tanquam Angelus videbatur in terra, quotidie studebat lucrifacere, & stare in acie aduersus pericula veritatis, & sibi merces colligere spirituales, & nunquam consistere: quamnam fuerit relicta nobis excusatio, qui non solum sumus vacui omnibus rectè factis, sed etiam tam multis subiecti delictis, quorum si vel vnum nobis adsit, sufficit ad nos deducendos in barathrum perditionis: & nihil studij ponimus, vt ea saltem corrigamus: tantum abest, vt virtutis opera attingamus? An non erat ille eiusdem, cuius nos sumus, naturæ? Incendit enim huius viri desiderio, & ideò non cesso circa idem assidue versari, & tanquam ad exemplar aliquod archetypum ad eius animam intuens, considero vitiorum despicientiam, insignem magni fortisque animi virtutem, amoris in Deum ardorem, & valde miror, quemadmodum in vniuerso quidem virtutum cœtu vnus homo volens se rectè gesserit: nostrum autem vnusquisque ne in re quidem qualicūque se velit rectè gerere.
- Cap. 39. Quis nos liberabit à supplicio inuitabili, cum Paulus tantam ostenderit virtutem, qui est eiusdem nobiscum naturæ particeps, qui est obnoxius eidem animi perturbationibus, qui consistatus est cum tanta temporum difficultate, & quotidie, vt semel dicam, trahebatur, lacerabatur, & publicè conuellebatur ab ijs, qui bellum gerebant aduersus prædicationem? Ne autem ex nostra lingua audiat aliquis, quæ hic beatus rectè gessit, magnique & excelsi animi virtutem, quam quotidie ostendit pro prædicatione Euangelij, necesse est ipsum audire dicentem: In eo autem, quod audet aliquis (in insipientia dico) audeo & ego.
2. Cor. 11. Considera piū & religiosum animum: Non solum audaciam rem vocat, sed etiam insipientiam, nos erudiens, non temerè absque necessitate, nemine cogere, gloriosè proferre, quæ à nobis facta sunt, si aliqui ex nobis inuenti fuerint, qui aliquid boni fecerint. Hebræi sunt, & ego: Israelitæ sunt, & ego: Semen Abraham sunt, & ego. Propter hoc, inquit, sibi placent, & se magnificè circūspiciunt. Ne existiment nos his defici: Nam nos quoque sumus eorundem participes. Deinde subiunxit: Ministri Christi sunt: Despiens loquor, Plus ego.
- Cap. 41. Hic mihi contemplare beatæ huius animæ virtutem. Quoniam enim & audaciam & insipientiam vocauit id, quod ab eo factum est, etiam si esset ad tantam redactus necessitatem, ne sic quidem contentus fuit ijs, quæ dicta sunt: sed quando erat ostensus se eos longè superare, ne quis existimaret eum hæc loqui inductum nimio sui amore, rursus vocat insipientiam id, quod à se dicitur, propemodum dicens: An non scio me rem

rem facere, quæ vulgò fit. & quæ me non decet? Sed me cogit multa, quæ eò me impulit, necessitas. Quare mihi, inquit, ignoscite loquenti verba insipientiæ.

Huius vel vmbra saltem nos imitemur, qui tam multa peccatorum onera habemus imposita. O sepe, si paruum aliquid rectè geramus, ne hoc quidem sustinemus recondere intra cordis penetralia: sed propterea quòd hominum venemur gloriam, id gloriosè traducimus, & in medium proferimus, & propter intempestiuas has nugas nos Dei priuamus remuneratione. Sed non sic ille beatus: sed cum dixisset, Plus ego: enumerat deinceps ea, quæ fortiter gesserat, & dicit: In laboribus abundantius, in plangis supra modum, in mortibus frequenter. Quid dicis? Nouum quid est & admirabile id, quod à te dicitur. Licetne mortem sepe subire? Certè, inquit, si non experientia quidem, at voluntate: docens nos, quòd assidue talia adibat pericula propter prædicationem, quæ mortem ei pariebant. Sed Dei gratia in ipsis medijs periculis conseruabat athletam, vt ad discipulos magna ex eo rediret vtilitas.

Id autem rursus, quod deinceps subiungitur, vt semel dicam, obscurat omnia, quæ dicta sunt. Quis enim, inquit, est infirmus, & ego non sum infirmus? Quis scandalizatur, & ego non vror? Papè, quanta est huius viri benignitas & beneuolentia, quanta vigilantia, quanta sollicitudo? Cuiusnam matris sic dissecabantur viscera, eius filio febricitante, & in lecto iacente, vt hic sanctus pro his, qui erant in vnoquoque loco infirmi, magis erat infirmus, & pro ijs, qui scandalizabantur, vrebatur? Considera enim mihi emphasim dictionis. Non dixit, Quis scandalizatur, & ego non crucior? Sed vror, inquit, nobis intensum dolorem significas & mirum in modum ostendens, se intus in seculis inflammari & accendi pro ijs, qui patiuntur scandala.

Scio me extendisse orationem in magnam longitudinem. Sed nescio quomodo cum incidissem in diuitias rectè factorum huius sancti, tanquam ab aquarum vehementissimo impetu lingua mihi trahebatur. Quamobrem in hoc loco sistens orationem, rogo vestram charitatem, vt eum assidue in mente circūferatis, & hoc assidue cogiteris, quòd cum eandem, quam nos, haberet naturam, & esset subiectus iisdem affectionibus, essetque eius studium vile & abiectum, vt qui pelles conuerteret, & staret in officina, postquam se voluit dedere virtutis laboribus, & se dignum reddere, qui susciperet Spiritum sanctum, largam munificentiam fuit consecutus à superioribus. Quam detur nobis consequi gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia cum Patre & sancto Spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum nunquam desinentium, Amen.

DE CASSIO NARNIENSI EPISCOPO, AVTHORE S. GREGORIO PAPA.

NEQVE hoc Petre fileam, quod multi nunc, qui hinc de Narniensi ciuitate adsunt, mihi sedulo testificantur. Eodem nanque Gotthorum tempore, cum præfatus rex Totila Narnijs venisset, ei vir vitæ venerabilis Cassius eius vrbis Episcopus, occurrit. Cui quia ex consperione semper facies rubere consueuerat, hoc rex Totila non consperionis esse credidit, sed assidue potationis, eumque omnimodò despexit. Sed omnipotens Deus, vt quantus vir esset qui despiciebatur, ostenderet, in Narniensi campo, quòd rex aduenerat, malignus spiritus coram omni exercitu eius spatharium inuasit, eumque vexare crudeliter cœpit. Qui cum ante regis oculos ad venerandum virum Cassium fuisset adductus, hunc ab eo vir Domini, oratione facta, signo Crucis expulit: qui in eum ingredi vterius non præsumpsit. Sicque factum est, vt rex barbarus seruum Dei ab illo iã die veneraretur ex corde, quem despectum valde iudicauit ex facie. Nam quia virum tantæ virtutis vidit, erga eum illa mens efferat ab elationis fastu detumuit.

Item ex eiusdem Homilia 37. in Euangelia.

AVdistis dicentem Dominum, fratres charissimi. Aut quis rex iturus committit. Luc. 24.
rebellum aduersus alium regem, nonne sedens prius cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui, cum viginti millibus venit ad se? Alioquin adhuc illo longè

longè agente, legationem mittens, rogat, ea, quæ pacis sunt. Rex contra regem ex æquo venit ad prælium, & tamen si se perpendit non posse sufficere, legationem mittit, & ea quæ pacis sunt postulat. Quibus ergo lachrymis nos sperare veniam debemus qui illo in tremendo examine cum rege nostro ex æquo ad iudicium non venimus, quos nimirum conditionis infirmitas & causa inferiores exhibet? Sed fortasse iam mali operis culpas abscidimus, iam parua quæq; exterius declinamus. Nunquid ad reddendam rationem cogitationis nostræ sufficimus? Nam cum viginti millibus venire dicitur is, contra quem minimè sufficit iste, qui cum decem millibus venit. Decem millia quippe ad viginti millia, simplum ad duplum sunt. Nos autem si multum proficimus, vix exteriora nostra opera in rectitudine seruamus. Nam etsi iam luxuria carnis abscissa est, tamen adhuc à corde funditus abscissa non est. Ille autem qui iudicaturus venit, exteriora simul & interiora iudicat, facta pariter & cogitationes pensat. Cum duplo ergo exercitu contra simplum venit, qui nos vix in solo opere præparatos, simul de opere & cogitatione discutit. Quid igitur agendum est, fratres charissimi, nisi vt dum nos cum simplo exercitu contra duplum illius sufficere non posse cõspicimus, dum adhuc longè est, legationem mittamus, rogemus ea, quæ pacis sunt? Longè enim esse dicitur, qui adhuc præsens per iudicium non videtur. Mittamus ad hunc legationem, lachrymas nostras, mittamus misericordiam operam: actemus in ara eius hostias placationis, cognoscamus nos cum eo in iudicio non posse contendere. Pensemus virtutem eius fortitudinis, rogemus ea, quæ pacis sunt. Hæc est nostra legatio, quæ regem venientem placat. Pensate fratres quàm benignum sit, quod is, qui suo aduentu valet opprimere, tardat venire. Mittamus ad hunc, vt diximus, legationem nostram fleudo, tribuendo, sacras hostias offerendo. Singulariter nanq; ad absolutio-

Sacri altaris
hostia quid
prælet.

Nota vim
sacrificij
Missæ.

S. Cassius
quotidie
Missam cele-
brat.

Presbyter
inobediens
diuinitus
flagellatur.

nem nostram, oblata cum lachrymis & benignitate mentis sacri altaris hostia suffragatur: quia qui in se refurgens à mortuis, iam non moritur, adhuc per hanc in suo mysterio pro nobis iterum patitur. Nam quoties ei hostiam suæ passionis offerimus, toties nobis ad absolutionem nostram, passionem illius reparamus.

Multos, vt arbitror, vestrum, fratres charissimi, contigit nosse hoc, quod volo ad memoriam vestram narrando reuocare. Non longè à nostris fertur temporibus factum, quod quidam ab hostibus captus, longè traductus est. Cumq; diu teneretur in vinculis, cum vxor sua eum ex eadem captiuitate non reciperet, extinctum putauit: Pro quo iam velut mortuo, hostias hebdomadibus singulis curabat, offerre. Cuius toties vincula soluebantur in captiuitate, quoties ab eius coniuge hostia fuissent oblata pro animæ eius absolutione. Nam longa post tempora reuersus, admirans valdè, indicauit vxori suæ, quod diebus certis hebdomadis singulis eius vincula soluebantur. Quos videlicet dies eius vxor atq; horas discutiens, tunc recognouit eum absolutum, cum pro eo sacrificium meminerat oblatum. Hinc ergo fratres charissimi, hinc certa consideratione colligite, oblata à nobis hostia sacra quantum in nobis soluere valeat ligaturam cordis, si oblata ab altero, potuit in altero soluere vincula corporis.

Multi vestrum, fratres charissimi, Cassium Narniensis vrbs episcopum nouerunt, cui mos erat quotidianas hostias offerre Deo, ita vt penè nullus dies vitæ eius abscederet, quo non omnipotenti Deo hostiâ placationis immolaret. Cui cū sacrificio valdè etiam concordabat vita. nam cuncta, quæ habebat, in elemosynis tribuens, cum ad horam offerendi sacrificij venisset, velut totus in lachrymis defluens, semetipsum cū magna cordis contritione mactabat. Cuius & vitam & exitum quodam venerabilis vitæ diacono, qui ab eo fuerat nutritus, referre cognoui. Aiebat enim, quod quadam nocte eius presbytero per visum Dominus adstitit, dicens: Vade & dic episcopo: Age quod agis, operare quod operaris: nō cesset pes tuus, nō cesset manus tua: natali Apostolorum venies ad me, & retribuam tibi mercedem tuam. Surrexit presbyter: sed quia è vicino Apostolorum natalitius dies iminebat, tam propinqui exitus diem episcopo nunciare pertimuit. Alia nocte Dominus redijt, eiusq; inobedientiam vehementer increpauit, atq; eadem iussionis suæ verba rexit. Tunc presbyter surrexit, vt pergeret, sed rursus infirmitas cordis, impedimentum facta est indicandæ reuelationis. Ad admonitionem quoque iteratæ iussionis obduruu pergere, & quæ viderat, manifestare neglexit. Sed quia magnam mansuetudinem contemptæ gratiæ maior solet sequi ira vindictæ, visionem tertia Dominus apparens, iam verbis addidit verbera, & tam districta cade mactatus est, vt in eoduritiâ cordis emollirent vulnera corporis. Surrexit ergo eruditus ex verbere, perrexit ad Episcopum, eumq; iam ex more iuxta beati Iuuenalis martyris sepulcrum ad offerendum sacrificium consistentem reperit, secretum à

cir.

circumstantibus petijt, seq; eius pedibus strauit. Cumq; eum vbertim flentem Episcopus vix ad se leuare potuisset, lachrymarum causas cognoscere studuit. Ille verò relicturus ordinem visionis, prius vestimento ex humeris deuoluto, detexit plagas corporis (vt jta dicam) testes veritatis & culpæ monstrauit, quanta animaduersione distributionis membra illius accepta verbera liuore inflato sulcauerant. Quæ mox vt episcopus vidit, exhorruit, & quis sibi talia facere præsumpsisset, cum magnæ obtusefactionis vocibus inquisuit. At ille respondit, hæc se pro ipso fuisse perpeffum. Excreuit cū terrore admiratio. Sed nullas iam presbyter inquisitioni eius moras adijciens, secretum reuelationis aperuit, eiq; iussiones Dominicas, per ea quæ audierat verba narrauit, dicens: Age quod agis, operare quod operaris: non cesset manus tua, non cesset pes tuus: natali Apostolorum venies ad me, & retribuam tibi mercedem tuam. Quibus auditis, episcopus in oratione se cum magna cordis contritione prostrauit. Et qui oblaturus sacrificium ad horam tertiam venerat, hoc pro extensa orationis magnitudine, ad horam nonam vsq; protelauit: atq; ex ipso iam die magis magisq; aucta sunt ei lucra pietatis, factusq; est tam fortis in opere, quàm certus ex munere: quippe qui eum, cui debitor ipse fuerat, ex ea promissione, iam cœperat habere debito rem.

Huic autem consuetudo fuerat, singulis annis natalitio Apostolorum die Romam venire: iamq; ex hac reuelatione suspectus, venire in patriam non voluit. Eodem ergo tempore sollicitus fuit, secundo quoq; anno vel tertio in mortis suæ expectatione suspensus, quarto quintoq; & sexto similiter. Qui desperare iam de veritate reuelationis poterat, si verbis fidem verbera non fecissent. Cum ecce anno septimo vsq; ad expectati natalis sacras vigilias incolumis peruenit, sed lenis hunc in vigilijs calor attingit, atque ipso die natalitio filijs suis se expectantibus, Missarum solennia implere se posse recusauit. Illi verò, qui de eius erant egressione pariter suspecti, simul ad eum omnes venerunt, sese vnanimiter adstringentes, vt die eodem nequaquam acquiescerent Missarum solennia celebrare, nisi pro eis ad Dominum idem antistes suos intercessor accederet. Tunc ille compulsus, in Episcopi oratorio Missas fecit, & manu sua corpus Dominicum, pacemq; omnibus tribuit. Qui cuncto ministerio oblatis sacrificij peracto, ad lectulum redijt, ibiq; iacens, dum sacerdotes suos ac ministros circumsternisse se cerneret, quasi vale vltimum dicens, de seruando eos vinculo charitatis admo-nebat, & quanta debuissent concordia inter se vniri, prædicabat: tum subito inter ipsa sanctæ exhortationis verba, voce terribili clamauit, dicens: Hora est. Moxq; assistentibus ipse suis manibus linteam dedit, quod ex more morientium sibi contra faciem rederetur. Quo tenso, emisit spiritum. Sicq; sancta illa anima ad gaudia æterna perueniens, à carnis corruptione soluta est.

Sacræ vigi-
liæ natalis
Apostolo-
rum.

Felicissimo
sancti viri
obitus.

Quem fratres charissimi, quem vir iste in morte imitatus est, nisi eum, quem in vita sua fuerat contemplatus? Dicens enim, Hora est, de corpore exijt: quia & Iesus, peractis omnibus, cum dixisset, Consummatum est, inclinato capite, tradidit spiritum. Iohan. 19. Quod ergo Dominus, fecit ex potestate, hoc egit famulus ex vocatione. Ecce quotidiana hostiæ, illa cum elemosynis & lachrymis missa legatio, quantam cum rege veniente gratiæ pacem fecit. Relinquat ergo omnia qui potest. Qui autem omnia relinquere non potest, cum adhuc rex longè est, legationem mittat lachrymarum, elemosynarum & hostiarum munera offerat. Vult enim placari precibus, qui scit quia non possit porta.

ri iratus,

Oooo

VITA

VITA S. THEOBALDI PRESBYTERI, EREMITAE ET CONFESSORIS, A QVODAM EIVS contemporaneo fideliter conscripta, quam ex M.S. codice excerptam huic adiecimus Tomo.

PROLOGVS AVTHORIS.

Iunij 30.

Ntiquos dominos & bellicosos gentium victores, vel ciuitati conditores, nouimus loquacium poetarum praconijs, vt ita dicam, ad sidera tolli, & longissimis annalium siue historiaram ambagibus ad memoria posterorum verbis crepitantibus audiuimus frequenter vanissimo studio lectitando laudari. Quod si laudes falsorum Deorum seu suorum satellitum tara efficacia verborum adornantur: cur non potius ad aedificationem audientium Dei omnipotentis gratuita dona qua suis fidelibus quotidie praestare non desinit, omnium elegatia sermone, pro vt ipse annuerit, debemus enarrare? Verus enim propheta & saluator mundi, dum de quinq; panibus & duobus piscibus quinq; milia hominum faciaffet, turbis quarentibus se constituere regem, ait: Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam. Et post pauca. Pater meus, inquit, vsq; modo operatur: qui sine testimonio bonitatis suae, nullum ordinem seculorum patitur: qui Ecclesiae decus in patriarchis & prophetis inchoat, in apostolica firmitate solidat, in martyrum victoria coronat, in confessorum munditia decorat, in virginum floribus exornat. Verum inquam vsq; modo operatur: qui Ecclesiam suam, in bello rosis ambit, & in pace lilij vestit. Vnde ipsa Ecclesia, sponsa scilicet Dei, amoris telo vulnerata, sanctis praedicatoribus ait: Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Per florem quippe tenera virtus inchoantium, per malum vero solida operatio perfectorum designatur. Ecclesia ergo fulciri se floribus postulat: quia in firmis quibusq; inchoantium virtutem praedicari imperat. Stipari malis appetit: quia perfectorum mira facta fidelibus imitanda proponit. Igitur ne studiosas aures audientium, circumlocutione verborum, offendamus, simpliciter ac fideliter, prout Deus concesserit, cut ita praelibauimus, aperiamus.

Iohan. 6.

Attende quibus columbis ecclesia Dei sustinetur.

Cant. 2. Cur ecclesia Dei fulciri floribus & stipari malis appetat.

INCIPIT VITA.

Cap. 1. Parentes S. Theobaldi, qui fuerint.

ITVR, Theobaldus bonae indolis vir, gente Francorum, patre Arnulpho, matre vero Gisla oriundus, territorio Senonensi, castro autem Prunino educatus: Flos vt ita dicam, & spinis erupit. Parentibus vero non solum nobilibus, verum etiam clarissimis atq; ditissimis enituit. Cuius natiuitatem a sancto Theobaldo Viennensi Episcopo proculdubio veracium familiarium eius relatione, & quod firmitus est, matris eiusdem beati viri assertionem praenunciatam comprobimus. Is etenim Praesul auunculus aui sancti Theobaldi extitit, & ab eodem, aequiuoci nominis vocabulum sortitus est. Qui dum aliquando colloquium haberet cum matre dominae Gislae huius beati viri genitrice, inter caetera ait: O generosa parens gaude & laetare, quia ex te prodiet mater, quae paritura est magni meriti filium, qui omnibus nostrae affinitatis hominibus praeminabit, & ante Deum & homines magnus vocabitur. Huic etiam praesagio testimonium perhibuit, quaedam bonae voluntatis pauperula, quae iam grauidam matrem beati viri conueniens, verbis sic solatur amicis: Gaude domina, inquiens, quae in vtero gestas filium, qui apud Deum praecipuum obtinebit locum, & suorum erit gloria parentum. O decus, o dulcedo nectarea. Beatus Theobaldus a Praesule praedicatur sancto, a pauperula, illi euangelicae viduae comparanda praenunciatur: vt veraciter illius credatur esse membrum, qui a prophetis est vaticinatus, ab angelo annunciat, a militia caelestis exercitus collaudatus, a stella declaratus, a magis adoratus, brachijs senis Simeonis baiulatus, & ab Anna vidua in templo est Deus agnitus.

Qualis sit futurus, a sanctis praedicitur.

Cap. 2.

Redeamus ad proposita & videamus de loco vnde tantum decus emanauit. Demum vero ponamus nomina regum vel principum quorum temporibus vir iste floruit, vt & chronicae scientiam posteris relinquamus, & ad laudem beati viri,

ex quanta genealogia prodierit, & ex quali ambitione seculi ad voluntariam paupertatem conuersus fuerit, claris enucleare fatagamus.

Pruninum castrum vbi sanctum praediximus ortum, populosus locus est, iuris quodam illius Odonis famosi Comitis Campaniensis, cuius propinquum beatum virum fuisse clarum est. Viguit autem temporibus Henrici Augusti, & Henrici regis Francorum, & filij eius Philippi. Qui vt adolescentiae attigit metam, non lasciuia secutus est mundi, sed potius quicquid praceptorum Dei auditu percipere poterat velut prudentissima apis in salutarium memoriae studebat conuolare. Monebat animum adolescentis maxime eremitarum solitudo, quorum initium extitit Iohannes & Helias, & post eos Paulus & Anthonius. Accumulabatur victus eorum tenuitatem, vestium asperitatem, animi contemplationem, & angelorum in solitudine contubernium. His igitur & huiuscemodi facibus accensus clandestina discessione adijt quaedam eremita in quadam insula Sequanae latitantem, cui cordis sui aperuit ardorem non comburentem, sed illuminantem. Cum quo inuito consilio, assumptoque Gualtero quodam milite socio, ascensis uterque, equis cum singulis armigeris ad Rhenensem ciuitatem peruenerunt. Miles ergo Christi Theobaldus, relicta domo, patre, matre, fratribus, mancipijs, amplissimisque praedijs cum omnibus seculi pompis, quasi proximo Pascha accincturus militie cingulum, cum iam dicto socio iter arripuit. Cumque apud sanctum Remigium in praedicta ciuitate hospitati fuissent, occasione alloquendorum amicorum, armigeris atque equis in hospicio relicta, pedestri itinere noctu ad interiora pertentauerunt progressi. Inuentis vero duobus peregrinis, exuti suis optimis ac militaribus indumentis, illorumque induti refarcitis, vt ita dicam, tapinis, nudis pedibus perueniunt ad locum, qui dicitur Pitingo, in reuonicarum videlicet regno. Ibi que multo tempore voluntariam paupertatem pro Christi amore sustinentes, cum multo labore victum sibi quererent. Nam sicut generaliter non specialiter de Ioseph canitur in psalmo: manus eorum in cophino serauerunt, & vsq; ad vilissima ac laboriosa rusticorum opera deuoluti sunt: scilicet lapidando secaum e pratis secando, stabula curando, & maxime, vt idem simpliciter postea referebat, carbones ad opera fabrilia facienda, victum sibi cum paruo censu prouidebant. Tenuissimo igitur collecto nummorum quaestu ad sepulchrum sancti Iacobi in Galicia Hispaniae parte nudis, vt iam diximus, pedibus perreuerunt. Cumque inde reuertentur, diabolus in itinere humana specie assumpta, per obliquum in via se prosternens compulit virum Dei ruere. Illo Christi nomine inuocante, Crucisque signo se muniente, malignus hostis euauit. Nec mirum si viro Dei praeparauit casum, qui Domino nostro Iesu Christo ausus est suadere ruinam, diceas: si filius Dei, mitte te deorsum. Treuerensem demum urbem cum collega repens, reperit ibi patre, admodum contristatus est. Romam deinde regressus desiderio videndi sepulchrum Dei, Veneriam quasi mare transiturus, expetijt.

Quo tempore vixerit, et quae eius fuerint patria.

Assumit sui instituti socium.

Frequentat sacralimina S. Remigij, vrbis Rhenensis Patroni.

Psal. 50.

Vexatur a diabolo.

Matth. 4.

Cap. 3.

Attende viri Dei in vitiis & vitiis abstinentiam. Ordinatur sacerdos.

Iam vero quis explicet dignum, quas cruce corpori suo saeuus persecutor induerit, cum cotidie crucem suam baiulando Christum secutus fuerit, quis dignum valeat enarrare? Quinquennio igitur, vt eius fideles & familiares contestantur, nunquam iacendo, sed sedendo fornum percepit, & hoc tanta peregit cautela, vt quasi tota nocte in somno mansurus, diligenter pannis regeretur. Post abcessum vero ministri sui, statim exurgens conticinij tempora in precibus & laudibus Dei, extensis manibus continebat. Hora vero surgendi ad matutinales hymnos, vt suos lateret, ad stratum proprium regrediebatur. Illud autem stratum primo quidem quaedam artha aequalis superficiei extitit, substrato quodam lineo lintecolo, & capite admoto trunco durissimo,

Lectus eius qualis fuerit.

Gualterus socius eius, vita defungitur.

Cap. 4. Iacob. 1.

Signo Crucis dæmones fugat.

Cap. 5.

Sancti Angeli cum visitant.

Iosue 15. Iudic. 1.

Odo eius minister per sacrificium Missæ sanatur.

Cant. 8. Mater suo filio adheret Deo feruitura.

Cap. 6.

superadditoq; laneo pileo suæ peregrinationis ab æstu defensore. Demum verò, cum omnia corporis sui membra armasset supradicto linreolo suppositum cilicium, & pro archa vltus est quodam lato & dolatili ligno. Biennio autem expleto, ex quo vir Dei iam dictum coeperat incolere locum, socius eius Gualterus cum bona cõfessione naturæ soluit debitum, & vt credimus, coniunctus numero fidelium.

Beato igitur Theobaldo non defuerunt tentamenta antiqui hostis, ne videretur illius beatitudinis expers, de qua Iacobus ait: Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Nempè quadam nocte, ipso in fratu recumbente, nec tamen dormiente, malignus spiritus, magna vi quatiens parietem affuit, & virum Dei, ad nocturnales hymnos nominatim compellans, surgere hortabatur. Cumque ille motus his clamoribus, quendam è fratribus se vocare putaret, ad cellulam eius properauit, huncque quiescentem, obferato ostio, inuenit. Diabolica igitur cognita illusione, Trinitatem sanctam inuocauit hostem, muniendo se signo Crucis, fugauit, & eum quasi rusticorum multitudinem securibus syluam prostrantium discedere audiuit.

Quodam tempore, sancto legationem pacis agente, dum in plaustris sedens apud Leonicum castrum flumen nouum pertransiret, nam præ defectione pedum non valebat longius progredi, diabolus eum in flumen conatus est præcipitare. Vna enim ex rotis plaustris subito nusquã comparuit. Tamen non præualuit inimicus vt virum Dei aliquatenus humectaret, sed ita à voragine fluminis, ac si leuis pluma siue birota in humectatus exiliuit.

Hactenus in nocte laborum vel tentationum narrationis iter direximus. Nunc ad ea, quæ plena sunt gaudijs, sicut in die honestè ambulantes, succingamur. Sapè & frequentiùs, vt veraces & cauti eius familiares, Christo teste, affirmant, visione Angelica hic beatus meruit visitari, & aliquando in specie columbæ, aliquando in specie viri, & in alijs schematibus, quæ ipse solus nouerat, spirituum supernorum affatus dignus fuit mulceri. Quadam die cum sua commissa lugeret, & more Caleph filia irriguum inferius, & irriguum superius suspiraret, vox ad eum facta est: Noli flere, dimissa sunt tibi peccata tua.

Eodem tempore sancti Hermogoras & Fortunatus, in quorum honore oratorij cellulæ habebatur consecratum, cum magna ei claritate apparuerunt atque dixerunt: Gratiam & benedictionem à Deo consequaris, qui tam sedulo nostri memoria huic ecclesiæ deseruis.

Eadem tempestate quidam eius minister nomine Odo nimia febris & fici additus erat infirmitati, ita vt in promptu putaretur vitam exalare. Cumque sapiùs precaretur sanctum pro se orare, primò quidem renuit, & columbina, vt erat simplicitate respondit: Dei voluntati contraire timeo, cuius nutu te esse infirmum cognosco. At vbi vidit ingrauescente morbo, mortè imminere fideli ministro, dolens de eius absentia, iussit eum ferri ad ecclesiam. Cumque eo præsentem Missarum sacrificia celebraret, mysterijs Christi illum participauit. Eadem hora frater ad cellulã suis pedibus redijt, qui aliorum adminiculo fuerat delatus.

Audientes igitur pater & mater inclytam famam, beati filij, cum multa nobilitate ad eum venerunt, eiusque visione nimium gauisi sunt. O quantis lachrymis mater exuberavit, cum gauderet inuentum, quem doluerat amissum? & inter lachrymosa suspiria dubitabat, penè quid mallet, quia & patriam cum viro & liberis volebat deserere, nec ab vnica dilectionis filio Theobaldo volebat separari. Tamen amor filij, immò amor Christi vicit amorem seculi. Nam abruptis omnibus retinaculis seculi, soli Domino Deo cum filio seruitura adhesit. Fortis enim est, teste Salomone, vt mors dilectio. Per filij dilectionem ad Dei peruenit charitatem, & quæ magnam in mundo possederat prædiorum amplitudinem, vnus breuis cellulæ cum filio Deo famulatura elegit solitudinem. Cui filius cum tanta humilitate obsecutus est, vt non facile queat enarrari. Ex hoc verbo eius obsequium potest argumentari, quòd nullo hyemis rigore, nulla frigoris inclementia ingruente, à conspectu reficièris matris, nec ad modicum passus est abesse.

Biennio igitur hic beatus ante suum transitum ab omni tentatione diaboli, ab omni pollutione carnali, suis credulis fratribus, se perhibuit immunem. Quo tempore ita vulneribus corporis ita oblitus fuit, vt aliquando neque gressum figere, neque manum etiam ad os ducere valeret. Supernus enim artifex vas electionis sibi aprum, igne

igne tribulationis & lima infirmitatis, voluit septuplum purgare, vt eum sine rubigine, in domo sua beatum faceret habitare. Illud verò magis stupendum est: quòd nullo genere infirmitatis, nulla defectiõne carnis ab proposito rigore ieiunij potuit flecti, ingrauescente ergo vicerum valitudine, & sciuit & prædixit in proximo se migraturum. Cumque duodecimus annus volueretur, ex quo patriam reliquerat, nam tribus annis peregrinatus est, & nouem in solitudine mansit, ad extrema perductus, vigore corporeo coepit omninò destitui. Accersito verò Petro Abbate præ omnibus sibi in amicitia familiariter iuncto, qui ei eodem anno monachicum schema sacrauerat, commendat illi matrem, suosque filios spirituales, cum totius eremi cura. Ante tertium diem suæ migrationis quinquies grauissimus terræ motus extitit, ex quibus quidam à foris stantes, omnes verò in cellula sancti astantes senserunt. Vnde conijcitur illius maiestatis præsentiam migranti affuisse: de quo dicitur. Qui respicit & facit eam tremere. Testantur autem qui affuerunt, durum eum mortis gustasse calicem. Nec mirum. Illi enim adhæserat, qui pro nobis peccatoribus, à ludæis morte turpissima condemnatus, peccata nostra ipse portauit, cuius liuore sanati sumus. Cumque diu in agonia desudaret, quidam è familiaribus diuinitus, vt credo, inspiratus, quosdam è popularibus astantes, blâda voce discedere iussit. Quibus recedentibus, viatico Dominici corporis accepto, cum sapiùs iterâisset: Domine miserere populo tuo, diuinis fatigatum officijs spiritum reddidit, suis plorantibus, angelis gaudentibus. Qui autem sancto corpori propius astabant, testati sunt, quòd nec tenuis macula illum fuscâisset, sed quodam resurrectionis decore eius vultus niteret. Migravit autem pridie Calêdas Iulij: Indiçione quarta: Henrico filio, Henrico Augusto, auxiliante Domino nostro Iesu Christo, qui in Trinitate perfecta viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Vincenini igitur comperto sancti obitu, vnà omnes ad officium funèris ruere, clerus, omnis plebs vrba & rustica in vnam coiere sententiam. Armati & incermes, iuuenes & senes non solum ab vrbe, sed etiam à vicinis castris eruperunt: & magna vis solitudinem penetrantes, ab ecclesia cellulæ eius beati viri glebã sustulerunt. Residui verò, qui in ciuitate restiterant, matronæ pueri & puellæ obuiam sancto corpori processerunt, duobus ab vrbe milibus in loco, qui dicitur ad Curtem, vbi geruli beati corporis quieuerunt.

Postera die feria secunda tertia die mensis Iulij cum magna frequentia & tripudio populorum conditum est corpus sanctum in basilica sanctæ Mariæ semper virginis, ad cuius titulum sacerdotij sanctus est honore. Per omnia benedictus Deus, qui facit mirabilia magna solus. Post tumulationem beati Theobaldi placuit diuina maiestati annuente beata Dei genitrix Maria cooperantibus Leontio & Carposoro, in quorû basilica idem requiescit, mirificare sanctum suum virtutibus & miraculis.

Sequuntur miracula.

Alta villa dicitur castrum ab vrbe Vincentia, quinque distans milibus, vnde quædam foemina acie oculorum damnata, dum sancti expetisset tumulum, Deo fauente luminis recepit officium.

In eadem ciuitate Vincentia quadam foemina oculorum simili lumine priuata, dñi Dei implorat misericordiam, & sancti implorat clementiam, pristinum recepit visum.

Res est manifestissima, persona nota, nomen quia in promptu est, omisimus. Notus locus: castrum Prixinum dicitur, vnde alia foemina pari infortunio capta adueniens, ad sepulchrum sancti similem adepta est medelam.

Quidam claudus gressu & membris contractus, cuius Beneuentan⁹ ad sepulchrum eius, clementiam Dei implorans, compagibus membrorum solidatis exiliuit.

Alia persona supradicti sexus vigore membrorum destituta, manuum atque gressuum robore dissoluta, quæ beati Theobaldi mausoleum frequentans, eius interuentu ad propria redijt, firmato gressu. Villa dicitur Castranedrum vbi morabatur, hanc adepta medelam.

O inclyta Venetia, etiam tu experta es herilem virtutem. Nam quadam specie religionis, mutato habitu velata, ariditate manûs fuerat debilitata: Hæc tuis illata ab oris, præsentibus populorum turbis, officium manûs recepit sancti Theobaldi meritis.

Placuit Diuinæ maiestati, interuentu beati THEOBALDI geminare miraculum.

Oooo 3

culum

S. Theobaldus nulla adueritate leditur. Commendat matrem, & discipulos suo Abbati.

Psalm. 106

Felicitas obdormis in Domino

Cap. 7.

Sepelitur in templo Mariæ genitricis Dei.

Tres cæcæ mulieres illuminantur.

Duo claudi curantur.

Cap. 9. Aliud miraculum.

culum, eum eiusdem regionis indigenam cæcum puerum reduxit ad pristinam oculorum claritatem. Quod miraculum quàm celebre, quàm credibile constet, milia populi circumstantis me, testantur. Et hoc etiam memorabile quòd eadem hora vesperina scilicet à clero celsa voce modulabatur antiphona.

Iohan. vi. Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ nò sunt scripta in libro hoc. Ponamus aliud miraculum, quòd quamuis sit ordine temporis præposterum, tamen necessariò est permutatum. Puer de Villa noua Venerens nomine, pede & brachio paralyticus, in publico & celebri conuentu fidelium, (vtpote octaua Paschæ die, & presentia sancti corporis) gratulanter congregatorum, dum ad eius adductus fuisset oratorium, gressus & manus cepit vsum, & multo fauore suorum, sospes repetijt domum.

Aliud miraculum. Quidam de Nouaria ciuitate Italia, non quidem pro aliquo reatu, sed spontè, in brachio gestans circulum ferreum, peruenit ad Sancti sepulchrum. Cumque ibidem perugilaret, & ad candellam quæ casu à candelabro ceciderat erigendam vincitum brachium extendisset circulus ferreus contractus, magno tinnitu crepitàs, à brachio dissiliuit.

Aliud stupendum miraculum. Alter Thuronenis nomine Martinus vtroque brachio manicis ferreis astrictus, post multorum sanctorum locorum circuitiões, adhuc Sancto superstitè, ad solitudinis locum, quo isdem Beatus morabatur, peruenit, eumque poenæ suæ & reatus conscientiam reddidit, & fratricidam se esse lamentabiliter manifestauit. Cui Sanctus propositum tuad sepulchrum Saluatoris iter peragere suavit, ei que prophetica voce dissolutionem vnius brachij prædixit. Perrexit ergo & iuxta viri Dei verbum apud Dominicum sepulchrum vnius brachij gaudius est dissolutione. Reuersus ab Hierosolymitano itinere, Beato iam ab hoc seculo trallato cum magnis lachrymosisque querimonijs eius expetens sarcophagum, his verbis cepit cum increpare: Tu, inquit, iussisti me ire & reuerti, ecce veni, & te superstitem non inueni, miserere mei sancte Dei, miserere in felicitati meæ. Solue reum, consolare peregrinum, qui tuo iussu tantum peragraui spatium. Illo ista prosequente, & alia multa, repente circulus ferreus à brachio cum strepitu longè exiliens, crepuit, astantisque magno gaudio repleuit. Hæc que retulimus, ab ore ipsius, de quo res agitur, didicimus.

Cap. 9. Quaternorum cæcorum generaliter exequimur illuminationem quorum vnus senex à iam dicta ciuitate Nouaria: à Lanagno puer: tertius à Taurinensi comitatu: quarta quæ & puella à Colonia castro noscuntur aduenisse. Sed puer in gradibus ecclesiæ, antequam Sancti contingeret sepulchrum illuminari meruit. Taurinensis verò dum alterius existeret pedisequa, solus & pedestè post illuminationem ad sepulchrum Sancti viri, vt proposuerat, constanter arripuit iter.

Alius puer cæcus illuminatur. Nuper quoque fidelibus populis celebrantibus festum Dominicæ ascensionis multa populorum astante frequentia & vigiliarum excubias obseruante Foruiliensis puer cæcus ad beati Theobaldi mausolum, oculorum recepit officium.

Itè alij duo. Gemini præterea cæci, vnus de Matulino, alter de Paucilingo, caligine terræ cæcitate absentès luci, dum beati viri implorarent auxilium, optatum meruerunt recipere visum.

Curatur hydropticus. Quidam hydropticus ab Axano adueniens ad eiusdem Beati vnam deformi ventris tumore sedato, in oculis se se recepit natiuo solo.

Duo debiles sanantur. Duo debiles vnus attractus genu, alter priuatus gressu, vehiculò vsi alieno, post diurnam membrorum dissolutionem, ad sepulchrum ipsius receperunt, officij corporei firmitatem.

Conclusio Authoris. Si volumus cuncta percurrere, verba antequam miracula, deficient. Ponamus metam locutioni, quia non est possibile singulatim enumerare quot cæci, quot debiles vel agroti seu varijs passionibus addicti, quot energumeni ad eius tumulum sunt sanitate adepti. Testem inuoco habitatorem eius, Spiritum sanctum, me multa cognita prætermisisse, & de magna sylua vix paucos ramos perstrinxisse.

FINIS.

